8
9 E
2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SUMMA ASTENSIS,

Clariſſimi, & Eximii Sacræ Theologiæ Profeſſoris,

FR. ASTESANI DE ASTA,

Ex Ordine Seraphico Patriarchæ

SANCTI FRANCISCI.

Studio, atque Induſtria

FR. JOANNIS BAPTISTÆ LAMBERTI,

Ejuſdem cum Auctore Religionis, & Pátriæ,
novæ Impreſſioni tradita.

TOMUS SECUNDUS.

ROMÆ, MDCCXXX.

Typis, & Sumptibus Hieronymi Mainardi, apud Theatrum Capranicenſe.

PRÆSIDUM PERMISSU.

Digitized by Google

Emo, & Rmo Principi

D. ANTONIO BANCHERIO

Sacræ Romanæ Eccleſiæ

CARDINALI AMPLISSIMO

Sempiternam Felicitatem.

FR. JO: BAPTISTA LAMBERTI DE ASTA
Ordinis Minorum Conventualium
SANCTI FRANCISCI.

Quotiès in mente habui Eminentissime Domine, *quotiès excogitavi immenſæ Beneficentiæ Veſtræ, præ innumeris debitis meis quodammodo æquum perſolvere penſum; Attamen beneficiorum exuberantia per plura luſtra oneratus, innata tenuitate detentus, ve-*

Digitized by Google

luti Debitor ære alieno gravatus, impotens ſatisfacere de Suo, tamdiù citrà ſpem hæſitavi propriæ penuriæ condolens, donec menti meæ effulſit objectum, quo nullum aliud preſtantius, nullum magis congruum mihi conciliare valeret Subſidium, ita ut impotens ſatisfacere de meo, ſatisfaciam aliquantulùm de alieno commodato, neque ullo prorsùs partium detrimento, quinimò ſub cujuſdam Societatis ſpecie reciproco perfruamur quæſtu.

Abſoluto Summæ Aſtenſis Primo Tomo, *atque* BENEDICTO XIII. *nuncupato, necnon gratioſa acceptione dignato, dum* Secundi Tomi, (*moralis Theologiæ Studioſis opportunè, & importunè inſtantibus*) *impreſſioni incumberem, in mentem venit eumdem* Eminentiæ Vestræ, *veluti obſequentiſſimum mancipare vectigal. Illicò menti meæ gratulatus conſtantèr adhæſi; Et revera doctiſſimo Viro, neque decentius tributum offerre, neque libro, qui offertur, magis congruum comparare poteram Mecenatem.*

Claret utique ex ſemetipſo hoc celeberrimum Opus, ſed profectò celebritas, vel maxima ipſi ſuperadditur, cum tanti Herois auſpiciis Juri publico prodit: Indubitanter: Quicumque in ejus fronte adeò inſigne Nomen impreſſum deteget, inſiſtens fatebitur: Magni ponderis hoc Opus eſſe decet, dùm tantus Vir ſibi nuncupari dignatus eſt, dum Nomen ſuum inſcribi indulſit Eminentissimus Cardinalis Antonius Bancherius, *Mecenas eximius, Atavis jam dudum inclyta, & undique Clariſſima editus* Progenie, *quæ Nobilitate Primariis Italiæ Compar, Dignitatibus in toto Orbe Terrarum nulli ſecunda, perenni fœcunditate Hæroum diſtincta refulget, poſt quorum veſtigia gradiens, Sedula Majorum cura, in immenſum Scientiarum pelagum inductus, fluctibus, procellis, vorticibus illic frequentibus, felicitèr ſuperatis, eluſis (veluti Pacificum permeaſſet Mare) in*

Eccle-

Eccleſiaſticam Hierarchiam fuit cooptatus. Ubi nullis arduis oneribus provinciis negotiis, impar, à Summis Pontificibus *judicatus, & experimento probatus per omnes, per omnes gradus, univerſali expectationis; & plauſus comitatu ad Sacram Purpuram (quo tardiùs eo glorioſiùs) matura meritorum deliberatione promotus conſpicitur. Nuperrimè à SS.Domino Noſtro* CLEMENTE XII. *protinùs poſt Sui electionem ad Miniſterium, magis arduis, ſeriis, & ſecretis Supremi Principatus Rebus additum delectus.*

Prodeat igitur felicitèr juri publico liber iſte tanti Mecenatis Nomine decoratus. Pateat cunctis tali ſuffultus auſpicio, veluti lenocinio pro Scientiarum aſſecutioni addictis, ut ejus ſtudio impenſiùs incumbant. Perfruatur perenni quæſtu acquiſito pro egeſtati meæ commodato. Perfruar & ego pro aliquali penſi mei ſolutione.

Cæterum liceat in hoc, utcumque alieno, detegere, vel, ut ita dicam, uſurpare nonnihil de jure proprio. In eodem non modicum reſultare de meo, ſi permittitur, aſſeram. Quandoquidem Opus vetuſtate penè conſumptum, Gothici caracteris ruditate per multis exoſum, aſſiduo labore, ad meliorem frugem planè redactum, redivivum, cunctis obvium profero: Hoc verò obitèr dicto.

Faveat Eminentia Vestra, *faveat quæſo innata benignitate acceptare, quod Debitor egeſtate preſſus niſus eſt erogare.*

Præterea optimè novi Eminentissime Domine, *nec diſſimulare valeo, quod hoc ſive de alieno, ſive de proprio, ſive de utroque, penitùs debitis meis eſt impar, proinde ne in priſtinam hæſitationem incidam, ad ſubſidium prorſus præcipuum, & abſque dubio præſtantiſſimum, nulli hæſitationi obnoxium recurro: Ante excelſum Dei O. M. Thronum humillimè proſtratus meas qualeſcumque preces pro perenni ſalute, pro ſempiter-*

na felicitate Eminentiæ Veſtræ *rependo; Et Deus quì favere parvulis, ſicut ex Sacris litteris habemus, ſibi complacet, dignetur (prout ſtudiosè, jugitèr exoro) dignetur aſſentiri & mihi, qui ab infantia uſque ad ſenectam, & ſenium ſemper undequaque parvulus extiti.*

Ita ſane tenuitate mea nedum amplius hæſitans, ſed confortatus ditatus nedum condolens, ſed congaudens hilaritèr præſens vectigal exhibeo.

E. Veſtræ

Humilm̃us, Oſequenm̃us, Obedienm̃us Famulus
Fr. Jo: Baptiſta Lamberti de Aſta.

ILLUSTRISSIMÆ ASTÆ CIVITATI

ATQUE PRÆCLARIS EJUS

PROCERIBUS

Perpetuam Proſperitatem.

FR. JO: BAPTISTA LAMBERTI
Ex Ordine Minorum Conventualium
S. FRANCISCI.

POst primum *Summæ Aſteſani* Volumen novæ luci traditum, Alterum pro totius Operis complemento moralis Theologiæ Studioſis exhibeo, & inſi-

mul

Digitized by Google

mul Astæ Civitati ejuſque præclaris offerendum cenſeo Proceribus. Authoris Agnomen proprium, Patria ſibi, mihique communis, Operis dignitas, & excellentia ad hanc oblationem inducunt. Sed præcipuè ſecura ſpes mihi blanditur, quod apud Vos (*Illuſtriſſimi Domini*) innatæ Humanitatis effectus in præſens adinvenero. Quidni? Hujuſmodi Prærogativa inter cæteras, quam plurimas nonne ipſa ipſa eſt, quæ ſingillatim Patriam noſtram ſublimi decore complet?

Convenit profecto hæc Alma Civitas cum eximiis aliis, Antiquitate venerabilis, Togis, Armis, Operum Strenuitate Civium gloria, Clara inſignis, Illuſtris, quemadmodum frequentèr, & ampliſſimè notat tùm Vetus tum recens Hiſtoria. Poſt varias temporum viciſſitudines (Magnarum Urbium Fatum!) per plura ſæcula expertas, præter ingentium Ruderum documenta tot, & tanta extant redivivæ majeſtatis teſtimonia, quot hucuſque conſpicua ibi relucent objecta: Templorum magnificentia, & Cultus Ædium ſtructura, & ornatus Mœnium amplitudo & ſecuritas, Turrium frequentia, Vigil ingenuæ Nobilitatis Cuſtodia, Scientiarum alimentum, Legum Excellentia Civitatis Astensis perennem Majeſtatem hiſcemet temporibus manifeſtant.

Verum enimvero communes dotes iſtas peculiari proprietate, & differentia contrahi certum eſt. Manifeſtiſſimè aſſertionem hanc demonſtrant præcipui Orbis Terrarum deſcriptores Gerardus Mercator, & Gulielmus Blavius cum ſingulas Italiæ Civitatum proprietates heroico carmine per Eduardum Anglum expreſſas referunt. Attendite quid urriuſque Atlantis libri, qui totum circumeunt Orbem, quid de Astensi Civitate prædicant: *Civibus humanis decorata, eſt* Asta *Fidelis.* Attendite paritèr ibidem, cum Italiæ Civium qualitates exarantur quid de noſtris aſſeritur *Aſtenſes Benevoli*.

Quid

Quid plura? Ipſa rerum omnium Magiſtra nonne veritatem hanc omninò confirmat? Nulla utique reperitur Gentium ſeries, nulla Perſonarum conditio, quæ ASTENSIS CIVITATIS Humanitatem Civium benevolentiam non experiatur, non admiretur, non celebret.

Attamen prææteris (Omnium pace) Permittite, *Illuſtriſſimi Domini*, veſtro Civi, & famulo, Seraphici Ordinis Sodali, Permittite quod veritatis ſtimulo, & grati animi impulſu excitus haſce dotes depromat, declamet. Vos Vos præ omnibus, & ſupra modum tot Humanitatis, tot Benevolentiæ beneficiis Seraphicum Ordinem ita cumulaſtis, ut non levis injuriæ notam ipſe incurreret, niſi eas fateri, niſi celebrare jugitèr contendat, & numquam deſinat.

Anno enim Domini (ut inter SYNODOS ASTENSES legitur) Anno Domini 1213. *Guidotto Epiſcopium tenente Sanctus Franciſcus ab* Aſtenſibus *excipitur honorificè in Eccleſia B. Mariæ, quam fecit ſui ſuorumque.* O ſumma Humanitas! Deinde tanta Humanitate Franciſcanus ibi conſtitutus Ordo quales Benevolentiæ fruttices non recepit? Præſertim quod Nobilitate, & Doctrinâ diſtinctos, tales nobis donaſtis Alumnos, ut ſi cæteris ejuſdem Ordinis domibus comparetur ASTENSE Cœnobium, nullus nobis invidiæ locus remaneat.

Brevitatis gratia illos tantùm adducam, quos Seraphica deſcribit Hiſtoria. Et in primis emicat Pater Magiſter Henricus Alferius, qui Sanctitate, Doctrinâ, Prudentiâ ſupereminens Univerſum Seraphicum Ordinem ſanctificavit, docuit, gubernavit per decem & octo annorum ſpatium, admirabili privilegio, non niſi D. Bonaventuræ de Balneoregio ante ipſum conceſſo, poſt ipſum nemini. Objit Ravennæ, *& in Æde D. Franciſci conditus eſt, ut patet ex tumulo ejus marmoreo in pavimento Eccleſiæ elegantèr inſcripto*, atque illuſtri epigraphe decorato?

Rodulphus Toſſinianenſis li. 2. hiſt. Seraphica pag. 189.

Wadingus To. 1. pag. 49

Item

Rodulphus lib. 3. pag. 311.

Item Pater Magiſter Franciſcus de Abbatibus, qui Sermones per annum, & Quadrageſimale edidit. Item Pater Magiſter Franciſcus Solarius tali prudentia, & probitate ornatus, ut ab extranea etiam inſigni Provincia nempe Bononienſi ad Miniſterium ejuſdem cooptatus fuerit, & electus. Sed de *Patre Magiſtro Aſteſano* noſtro quid dicam? Ipſius eximia præconia per plures Scriptores claſſicos enumerata fuerunt *primo Thomo*. Attamen mihi liceat in gratiam Cœnobii noſtri unicum in præſens repetere teſtimonium Bartholomæi Piſani, ſcilicet Custodia Astensis *habet locum* Aſtenſem, *de quo fuit* Fr. Aſteſanus, *qui ſingularem* Summam *edidit ex Theologia, Legibus, & Decretalibus valde utilem*, & poſteà ſubdit. *Habuit alium Fratrem, qui Poſtillam pulchram ſuper omnia Evangelia edidit*. Poſtremò Pater Magiſter Bonaventura Theuli noſtri Ordinis Theologus Veliternus, inde Archiepiſcopus Myræ, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Suffraganeus Patriarchalis, & Vicarius Apoſtolicus de Cive noſtro, ita ſcribit *Pater Magiſter Dominicus Rabellinus de* Asta, *poſt lauream fuit Lector Sacrorum Dogmatum Neapolis, poſteà Regens Salerni, tandem Mediolani, ubi in juventutis flore objit, Juvenis planè morum elegantia, & humanioribus litteris, ac Scientiarum eruditione præcipuus*.

Franchini in Biblioſophia pag. 167.

Bartholomæus Piſanus lib. 1. pag. 124. colum. 2.

Theuli in Triumpho Seraphico Collegii D. Bonaventuræ pag. 73.

Is *Emi Cardinalis Laurentii Brancati de Lauræa* in Collegio *D. Bonaventuræ*, collega fuit cariſſimus, & amicus prædilectus, ita ut ad ipſum numquam venerabundus acceſſerim (dum inter ejuſdem Collegii Alumnos infimus adſcriptus eram) quin mecum conqueſtus ſit, quod tantus Vir magnæ doctrinæ, & majoris ſpei, Vir Neſtoriis dignus annis adeò præcoci fato, immatura, & præpropera morte Ordini, Cathedris, Exedris, Amicis fuerit ereptus. Ecce quot & qualibus conſpicuis *Civibus* Astensis, Pietas D. Franciſci Cœnobium ditavit, poſtquam ipſum *fecit ſui ſuorumque*

prout

prout Seraphica narrat Hiſtoria, præter eos quos Memoria ſervat, quos Traditio ſupplet. O ſumma Benevolentia!

Quò igitur ſpem meam tendere fas erat, ut hujuſmodi oblationi benevolum conciliarem animum, niſi ad perennem Humanitatis, & Benevolentiæ fontem? Ita eſt. Profectò ſpero, quàm maximè ſpero, quod hilari vultu dignabimini, *Illuſtriſſimi Domini*, Opus iſtud reſpicere, quod grati animi obſequio cum univerſis noſtri Ordinis Sodalibus humillimè offero, & inſimul unanimi voto Humanitatis,& Benevolentiæ veſtræ perennitatem ergà Nos deprecamur: Noſtrum verò erit *Seraphici Patris Noſtri Franciſci*, quem Vos *excepiſtis honorificè* implorare patrocinium, ut apud Mundi Salvatorem, cujus Salutis inſignia profert, veſtram ab illo perpetuam proſperitatem obtinere nitatur: Ut hoc beneficio Deus O. M. Vos cumulet, illum aſſiduè totoque animo exorabimus.

LECTORI BENEVOLO.

QUemadmodum Opera ab Eximiis etiam Scriptoribus edita fatali quodam infortunio interdum ſubjacent; quo vel antiquari, vel etiam (magno Scientiarum detrimento) oblivioni tradi deplorantur, ita plurimorum induſtria ab utroque præjudicio illa redimere ſemper inſudavit: Poſt eorumdem veſtigia (quantum valuit imbecillitas mea) procedens Summæ Aſtenſis *novæ, & commodiori* Impreſſioni *incumbens ab utroque præjudicio redimendum, non ſine magno labore ſategi, ut in* Primo Tomo *Studioſis apparet. Alterum in præſens remanet removendum in quod veteres Libri præſertim ad moralem Theologiam ſpectantes, ut plurimum incurrunt; Siquidem in hac materia plures Summorum Pontificum definitiones, & Conciliorum Canones emanarunt quibus variæ opiniones antiquitùs probabiles moderatæ, vel abolitæ fuerunt. Ita ſanè huic* Summæ *evenit; quando enim primò in lucem emanavit Matrimonia Clandeſtina pro ratis, & firmis habebantur, ſed poſt biſcentum vigintiquinque circitèr annos Concilium Tridentinum graviſſimis de Cauſis diſciplinam hanc prudentiſſimè reformavit. Itaque cum leges humanæ tàm Eccleſiaſticæ, quàm Civiles mutationibus ſint obnoxiæ, ſi quam alicubi ſententiam offendas, quæ noviſsimis Statutis non congruat, id non erit vitio tribuendum Auctoris, ſed potius humanarum rerum Viciſsitudini, imò Legislatorum providentiæ, quibus cura eſt novis ſurgentibus malis congruam temporibus adhibere Legum Medicinam. Animadverſionem hanc benevole Lector prudentiæ tuæ exhibere conſentaneum cenſui. Vale.*

R E I M P R I M A T V R,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

N. Baccarius Epiſcopus Bojanen. Viceſg.

R E I M P R I M A T V R,

Fr. Joannes Benedictus Zuannelli Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

PARS SECUNDA.

Liber Quintus Summæ Aſteſani, qui tractat de Sacramento Pænitentiæ.

TITULUS PRIMUS.

De Virtute Pænitentiæ.

FINITA Quarta Parte hujus Libri, quæ eſt de ſacramentis in communi, & de tribus primis ſacramentis, ſcilicet Confirmatione, Eucharistia, & Baptiſmo, ſequitur quinta, quæ eſt de Sacramento Pænitentiæ, & de Sacramento Unctionis Extremæ. Primò autem dicendum eſt de Sacramento pænitentiæ, & Primò de virtute pænitentiæ; Secundò, de Sacramento Pænitentiæ.

Circa primum, Primò de pænitentiæ quidditate.

Secundò, de ejus origine, & ordine. Quare ſit

ARTICULUS I.

De Quidditate Pænitentiæ.

Circa quod, ſcilicet de pænitentiæ quidditate quæruntur hæc, ſcilicet:

Utrum pænitentia ſit virtus, & utrum ſit virtus ſpecialis?

Reſpondeo ſecundùm Ric. 4. *di.* 14. *q.* 1. *ar.* 1. *c.* & communiter ſecundùm alios Doctores: Pænitentia poteſt quatuor modis accipi. Uno modo pro remedio contra peccatum mortale actuale per ſacerdotes miniſtrando, & ſic pænitentia eſt ſacramentum, & non virtus. Alio modo pro habitu habilitante hominem ad pænitendum ſub debitis circumſtantiis, & ſic eſt virtus. Tertio modo pro actu pænitendi, & ſic non eſt virtus, ſed virtutis actus. Quarto modo pro dolore ſenſibili pro peccato commiſſo, qui ſi præcedit actum pænitendi, ipſum promovet, ſeu intendit; ſi autem ſequatur tanquam cauſatus ex illo, intentionem, & perfectionem ejus oſtendit, & ſic non eſt virtus, ſed paſſio. Eſt ergo pænitentia ſecundo modo accepta virtus, & virtus ſpecialis, quod ſecundùm Ric. ubi *ſupra. ar.* 2. *c.* patet ex hoc quod objectum pænitentię virtutis eſt actuale peccatum ſub ratione qua eſt tranſgreſſio divinæ legis vindicabilis, & expiabilis per actum ipſius pænitentis, & quia ſub ratione hac, peccatum nullius alterius virtutis eſt objectum, ſequitur, quòd actus pænitentiæ eſt per eſſentiam diſtinctus ab actibus aliarum virtutum; differentia enim virtutum innoteſcit nobis per actus; diſtinctio autem actuum per objecta; eſt autem virtus pænitentiæ reducibilis ad juſtitiam, quod patet per illud, quod dicitur. *de pæ. di.* 3 c. 1. *Pænitentia eſt quædam dolentis vindicta puniens in ſe, quod ſe dolet commiſiſſe.* Vindicare autem maleficium puniendo, pertinet ad rationem juſtitiæ. Hæc Ric. 4. *diſ.* 14. *q.* 2. *ar.* 2. *c.*

Cujus autem virtutis eſt actus, qui eſt pænitere?

Reſpondeo ſecundùm Sco. 4. *diſt.* 14. *q.* 11. *ar.* 1. quòd faciendo vim in vocabulo pænitere, idem eſt, quod pœnam tenere; hoc autem non tantùm importat paſſionem pœnæ ut inhærentis, ſed etiam actionem volentis reſpectu pœnæ; undè pænitentia actualis eſt punitio voluntaria, vel voluntas punitionis. In hac autem eſt multa conſiderare. Primò, velle peccatum punire, ſive

vindicare; ſecundò, ſe peccaſſe nolle, ſive peccatum deteſtari; tertiò, punitionem jam inflictam velle liberè acceptare; quartò, pęnam inflictam patienter ferre. In quolibet horum quatuor actuum ſalvatur proprietas hujus vocabuli, ſcilicet pęnitere; undè in his quatuor propriè videtur conſiſtere ſignificatum ejus. Poteſt autem quilibet eorum eſſe actus virtutis; quia poteſt eſſe actus rectę rationi conformis, non quod ſemper ſit actus virtutis, ideſt elicitus à virtute, vel generatus à virtute, ſed quia conformis rectę rationi, in quo conſiſtit bonitas moralis actus humani; & quia primus prędictorum actuum poteſt eſſe juſtitiæ particularis, ſcilicet vindicativæ, ideò eſt actus virtutis pænitentię, ut *de pæ. di 3. c. 1. pænitentia eſt quædam dolentis. ut ſupra* &c. Secundus autem, & tertius poſſunt eſſe cujuſcunque virtutis, quæ eſt in appetitu, putà humilitatis, quæ inclinat ad deteſtandum peccatum ſuperbię, & ad acceptandam pænam, quę ſolvit reatum ſuperbiæ; caſtitatis, quantum ad peccatum luxurię, & ſic de aliis virtutibus appetitivis. Quartus verò actus poteſt eſſe actus virtutis patientię.

Quid eſt pænitentia ſecundùm diffinitionem?

Reſpondeo ſecundùm magiſtrum. 4. *ſenten. di.* 14 *Pænitentia eſt gratia, vel virtus, qua cum emendationis propoſito præterita mala plangimus, & odimus, & plangenda iterum committere nolumus.* Et hæc definitio de pęnitentia ad pręſens ſufficiat, quia completiſſima eſt; tangit enim genus ejus, & actum, & objectum. Dicitur autem pęnitentia gratia propter ſimilem effectum juſtificationis; plangere verò ſumitur ibi communiter pro planctu ſive exteriori, ſive interiori. Intelligendum etiam, quod dicitur *plangimus*, non quod pęnitens ſemper in actu plangendi ſit, ſed quia ſemper habilis eſt ad plangendum. Nota etiam, quòd plangere, ſive lugere pro peccatis ſuis eſt pęnitentię, pro malis alienis eſt miſericordię, pro bonis ęternis eſt beatitudinis luctus.

ARTICULUS II.

De Origine, & Ordine Pænitentiæ.

Circa quod quæruntur plura, ſcilicet:

I. *Utrum aliquis pænitere poſſit ex ſeipſo?*

II. *Utrum pænitentia concipiatur timore?*

III. *Utrum pænitentia ſit prima virtutum?*

Circa primum reſpondeo Pænitentia dici poteſt uno modo communiter quęcumque deteſtatio peccati commiſſi, & hæc eſt in damnatis, ſecundùm illud *Sap. 5. Pænitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes.* Deteſtatur enim peccatum, quod fecerunt, propter pænam quam inde ſuſtinent. Alio modo poteſt dici deteſtatio peccati in quantum eſt contra juſtitiam legis Dei in ſpe veniæ, & hoc non eſt in eis. Primo modo pænitere poteſt quis ex ſula natura, ſine gratia aliqua, ſicut enim ſe homo naturaliter diligit, ita naturaliter odit omne propter quod malum incurrit; ſed in hac pænitentia regnat voluntas mala, cùm proprii boni ſit amica, propter quod non eſt Deo accepta, nec ſic pænitens invenit gratiam, vel veniam. Secundo modo non poteſt fieri ſine gratia gratum faciente, vel gratis data, & hæc adeò diſponit ad gratiam, quod nullus ſic pænitet, quòd non inveniat gratiam, & veniam, & nulli dat Deus hujuſmodi pænitentiam, niſi cui proponit facere miſericordiam; & quia damnati hanc non habent, nec habere poſſunt, ut ſupra dictum eſt; ideò non poſſunt conſequi veniam; ſed ſi per impoſſibile ponatur, quòd damnati hanc haberent, utique Deus eis parceret. Hæc igitur eſt potiſſima cauſa irremediabilitatis peccati diaboli, quia ſcilicet non poteſt pænitere, ratio eſt quia liberum arbitrium ejus, & etiam damnatorum eſt ita in malo obſtinatum, quod non poteſt verti ad pænitendum de malo ad veniam petendam; hujus autem invertibilitatis ratio principalis eſt ſumenda per comparationem ad ſtatum peccantis, quia ſcilicet ſunt extra ſtatum merendi, & hanc aſſignat *Dam. 2. lib.* c. 4. *d.* quòd hoc eſt Angelis caſus, quod eſt hominibus mors; unde ſicut merendi ſtatum homo exit ſtatim in morte, ita & Angelus in prima averſione; & hoc congruè, quia Angelus eſt ſubſtantia purè ſpiritualis nullam habens retardationem; homo verò eſt compoſitus ex ſpiritu & corpore corruptibili, ipſum ſpiritum aggravante, & hic modus dicendi eſt ſecundùm *Bona. 4. di. 14. p 2. q. 1. ar 3.* c. *ſuper 4. ſenten.* & communiter ſecundù malios Doctores.

Secundùm autem *Scotum 4. di 14. q. 2. art.* 2. c. dicendum, quòd peccator poteſt ex ſuis naturalibus cum generali influentia Dei conſiderare peccatum commiſſum, & ut Dei offenſivum, & ut eſt contra legem Dei, & ut à Deo averſivum, & hujuſmodi, & voluntas ejus poteſt illud ſub aliqua, vel ſub pluribus talium rationum conſideratum deteſtari, & ille motus continuari poteſt, & intendi ante infuſionem gratiæ. Poteſt etiam ſufficienter eſſe circumſtantionatus, & perfectè debitis circumſtantiis moralibus; ille autem motus dicitur attritio, & eſt diſpoſitio, ſive meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis; in illo enim inſtanti, quod præfixit Deus eſſe debere terminum illius motus attritionis, quem uſque tunc vult continuari, ad hoc ut ſit meritum de congruo ad juſtificationem, infunditur gratia; & ſic ſi manet idem motus circa peccatum in eſſe naturæ, & moris, qui prius tunc idem motus, qui prius fuit informis, & attritio ſit formatus, ſcilicet gratia, & ſic fit contritio, & tunc ſimpliciter peccatum deletur. Poteſt etiam dici, quòd ſi non continuaretur idem motus in genere naturæ, & moris, qui prius, adhuc in illo inſtanti gratia infunderetur, quia ſufficiens meritum de congruo jam præceſſit,

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet motus attritionis ſufficienter circumſtationatus; & ſecundùm hoc diceretur, quòd non opportet ad deletionem peccati continuari aliquem actum neque formatum, neque informem, ſed tantùm actum pęnitentiæ informem pręcedere in tempore uſque ad illud inſtans. Prima tamen via rationabilior videtur, quia veriſimile eſt, quod niſi continuet in illo inſtanti actum ſimilem in genere moris, non habetur illud, ad quod diſponit. Hæc *Sco. ibidem.*

Circa ſecundum reſpondeo, quòd ſic, ut dicit magiſter ſententiarum *lib. 4. di.* 14. ad cujus evidentiam ſciendum, quòd origo pænitentiæ duplex eſt, ſcilicet efficiens in Deo, & diſponens in ſubjecto, quia Deus non juſtificat adultum ſine ſua pręparatione; quia verò diſpoſitio ex parte noſtra voluntaria eſt; ideò non poteſt accipi unus modus diſponendi determinatus ut ſemper, ſed ut in pluribus; nam omnes ſermones morales, ſecundùm *Philoſophum 2. Ethi.* ut in pluribus ſunt intelligendi, non ſemper. Pænitentia verò eſt reverſio hominis exiſtentis in peccato ad Deum; ideò oportet præcedere aliquid illuminans ad cognitionem peccati, & Dei, & hoc eſt fides informis, per quam peccator cognoſcit ſe ipſum peccatorem, & Deum ut juſtum Judicem mala omnia punientem, & ut pium patrem paratum ſuſcipere per pænitentiam revertentem, aliter nunquam pæniteret. Aliquid verò eſt retrahens ab amore peccati, & hoc eſt timor pęnę; poſtquam enim homo ſe recognoſcit peccatorem, & Deum Judicem, incipit timere Dei judicium, & refugere peccatum. Aliquid verò eſt inclinans in amorem Dei, & hoc eſt ſpes informis; nam ex quo cognoſcit Deum ut pium patrem inclinatur ad eum diligendum, & de ejus miſericordia ſperandum; aliter deſperaret, nec pænitentiam ſumeret. Sic ergo ex cognitione propriæ culpæ, & divinæ juſtitiæ generatur timor, ex cognitione verò divinæ miſericordiæ ſpes, & ex his voluntas redeundi, & ei per gemitum, & alias pęnas ſatisfaciendi, & ſi incipiat facere, quod in ſe eſt, diſponitur ad juſtificationem. Quia ergo timor inchoat motum recedendi à peccato ad Deum, fides verò ſolùm ad hoc diſponit, ſpes autem ad hoc promovet, ſed non concipit; ideò origo pænitentiæ magis appropriatur timori per modum diſponentis, quam fidei, vel ſpei; magis autem dicitur pænitentia concipi timore, quàm generari, quia generari eſt principii effectivi, ſed concipere receptivi. Hęc *Pe. 4. di. 14. ar. 5 q. 1. c.*

Quo timore pænitentia concipitur?

Reſpondeo. Timore ſervili, qui reſpicit pænam; nec tamen oportet, quòd ſit ſimul cum ea, quia eſt cauſa ejus in fieri, non in eſſe: ſicut etiam ſumptio medicinæ eſt cauſa ſalutis, non tamen eſt ſimul cum ea; ſicut enim concipiens eſt ſimul cum concepto, non ſecundùm eſſe completum, ſed inchoatum, & materiale, ſic timor ſervilis eſt cum pænitentia quoad attritionem, Hęc *Bon. 4. di. 14. p. 1. q. 2. ar. 2. c.*

Circa tertium reſpondeo, quòd ſic, ſcilicet in via reformationis. Sciendum enim, quòd virtutes omnes formatę ſimul infunduntur; undè in eis non eſt prioritas ſecundùm tempus, tamen ſecundùm ordinem naturæ in comparatione ad actum eſt in eis prioritas; pęnitentia verò eſt reverſio ad Deum; in motu autem reverſionis pręcedit cognitio, ſequitur ſpes de poſſibilitate perveniendi, ſequitur motus in receſſu à termino à quo, conſequitur appropinquatio ad terminum ad quem; hinc eſt, quod in juſtificatione prior eſt motus fidei, deinde motus ſpei, deinde motus timoris, & deinde motus pęnitentię ad Deum reducentis, & virtutes alias quaſi introducentis, ſed quia fides, & ſpes non habent rationem perfectam virtutis, niſi ſecundùm quod ſunt informatæ charitate; ideò pęnitentia naturaliter pręcedit omnes virtutes ſecundùm eſſe virtutis completum, quod eſt intelligendum per viam reformationis imaginis, quia per pęnitentiam ſit amotio prohibentis; hinc eſt quòd ſuper illud *Matth. 3. Pænitentiam agite*, dicit *gloſ.* Prima virtus eſt per pęnitentiam interimere veterem hominem; in via verò primæ formationis fides eſt prior. Hæc *Pe. 5. di. 14. art. 5. q. 2. c.*

TITULUS II.

De Sacramento Pænitentiæ.

POſtea conſiderandum eſt de ſacramento pænitentię, &

Primò, utrum pænitentia ſit ſacramentum, & ſecunda tabula poſt naufragium.

Secundò, de materia, & forma.

Tertiò, de neceſſitate.

Quartò, de inſtitutione. Quapropter.

ARTICULUS I.

Vtrum pænitentia ſit ſacramentum, & ſecunda tabula poſt naufragium?

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet:

I. *Vtrum pænitentia ſit ſacramentum?*

II. *Vtrum ſacramentum pænitentiæ ſit unum?*

III. *Vtrum pænitentia congruè dicatur à Hieronymo ſecunda tabula poſt naufragium?*

Circa primum reſpondeo, ſicut patet ex prædictis, ſacramentum dicitur eſſe illud, quod ex inſtitutione divina ſub aliqua re viſibili ſanctificat. Eſt autem duplex pęnitentia, ut dicit magiſter ſententiarum. *lib. 4. di. 14.* quędam interior tantùm, quę eſt de jure naturali; quędam exterior, quæ fit ad arbitrium hominis; prima non eſt propriè ſacramentum, ſed ſecunda. Eſt autem in hoc ſacramento res, peccati remiſſio, ſignum, exterior pænitentia, in qua eſt humiliatio confitentis tanquam materiale, & abſolutio Confeſſoris tanquam formale; res verò & ſignum inte-

Digitized by Google

interior pęnitodo, ſecundùm *Bon.* 4. *di.* 14. *p.* 1. *dubii circa literam. q.* 2 & convenit cum eo *Pe.* 4. *di.* 14. *ar.* 1. *c.* Notandum verò, quòd interior pęnitentia poteſt dici dupliciter, vel prout eſt quidam actus per ſe, & ſic eſt actus virtutis, & eſt cauſa pęnitentiæ exterioris, ſicut alii actus virtutum interiores ſunt cauſa exteriorum; vel prout conjungitur pænitentiæ exteriori, in propoſito, & ſic eſt pars ſacramenti pænitentię valens ad remiſſionem peccatorum, & eſt res pænitentię exterioris, & ſignum remiſſionis peccatorum.

Intelligendum etiam, quòd res ſacramenti poteſt dici, quàm efficit ſacramentum, & hoc vel acto diſpenſatum, vel in propoſito ſoſceptum; quia ergo remiſſio peccatorum actualium prę-ſupponit ſimper, ut cauſam ſui, ſacramentum pænitentiæ vel in actu, vel in propoſito, ideò dicitur rectè res hujus ſacramenti. Hæc. Pe. *in* 4. *de pænitentia.in diverſis locis.*

Circa ſecundum reſpondeo, quòd ſic, ſcilicet unitate ordinis, vel finis, quia totum, quod ibi geritur, ordinator ad unum ſignificandum & efficiendum, ita quod nihil eorum perfectè illud ſignificat, & cauſat, ſed omnia ſimul.

Sed objiciatur, quòd non ſunt ſimul, dicendum quòd immò quantùm ad propoſitum; nam qui verè conteritur, proponit confiteri, & ſatisfacere. Hæc Bon. 4. *di.* 16. *dubi. circa literam. q.* 1. *c.* undè ſacramentum pęnitentię non requirit tantam continuationem dicendorum, & agendorum, quantùm exigunt alia ſacramenta; undè Pænitentiarii quandoque audiunt aliquem pro parte una die, & pro parte alia die; quandoque una die audiunt confeſſionem, & in alia die abſolvunt & pęnitentiam injungunt; quandoque etiam de quibuſdam peccatis abſolvunt; & eos ab aliis abſolvendos mittunt ad alios. Hęc Rod.

Circa tertium reſpondeo, quòd ſic, proot eſt ſacramentum, & hoc metaphoricè; & ſimilitei baptiſmus dicitur prima tabula, quia ſicut nauta nave fracta adhærendo alicui tabulæ evadit maris periculum; ita etiam poſtquam humana natura in Adam naufragavit, & innocentiam perdidit per ejus peccatum, homo pericula hujus mundi evadit per bapti'mi, & pęnitentię ſacramentum; ſed baptiſmus prima tabula appellatur; pænitentia verò ſecunda, quia primò occurrit baptiſmi remedium, cujus ſanctitas ſi fuerit perdita per peccatum, non reſtat remedium niſi pænitentię ad evadendom peccati naufragium, & ad perveniendum ad ſalutis portum.

ARTICVLVS II.

De Materia & Forma Sacramenti Pænitentiæ.

Circa quod ſciendum, quòd proxima materia hujus ſacramenti ſunt actus pęnitentię, ut patet ex ſupradictis; remota verò materia peccata ſunt, de quibus dolet, & de quibus confitetur, & pro quibus ſatisfacit; peccata inquam non acceptanda, ſed deſtruenda, & deteſtanda. Abſolutio verò presbyteri eſt ibi ſicut forma. Hæc Tho 3. *q* 84. *ar.* 2. *c.* & conveniunt Bon. 4. *di.* 16. *dubi. circa literam p.* 1. *q* 1. & Pe. 4. *di* 16. *ar.* 1 *q.* 1. *c.* Secundùm autem Ric. 4. *di.* 16. *q.* 1. *art.* 2. *c.* 1. abſolotio non eſt forma ſacramenti pænitentię, niſi eo modo quo dicitur pars principalior totius integralis eſſe forma; ſicut dicont homines, quod tectum eſt forma domus, & ſic ſumitur impropriè forma; ſed forma hujus ſacramenti eſt ordo ad ſignificandum, & diſpoſitive efficiendum peccati remiſſionem; reſpectu cujus formę compunctio, confeſſio, ſatisfactio, & abſolutio ſunt materiales.

Forma abſolotionis eſt hęc: *Abſolvo te ab omnibus peccatis tuis.* Et ſumitur ex verbis Chriſti, qui dixit Petro Matth. 16. *Quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælo.* & ea utitur Eccleſia in abſolutione ſacramentali. Hujuſmodi autem abſolutiones in publico factę, ſcilicet *Miſereatur tui,* vel *noſtri &c.* & *Indulgentiam &c.* non ſunt ſacramentales, ſed ſunt orationes ordinatæ ad remiſſionem peccatorum venialium; undè in ſacramentali abſolutione non ſufficeret illas dicere, quia presbyter non ſignificat per eas fieri abſolutionem, ſed petit, ut fiat. Cum prædictis convenit Tho 3. *q.* 84. *ar.* 3. *c.* 1. Ratio autem congruentię dictę formę, eſt quia ſacramentum Novę Legis efficit, & ſignificat, ut habitum eſt ſupra; & ideò effectus ſacramenti debet exterius ſignificari; in abſolutione autem presbyteri ſemper, niſi ſit ex parte confitentis defectus, ex ordinatione divina remittuntur peccata Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* quæ ſunt ſic intelligenda, quod delet peccati vincula, ſecundùm illud Pſal. *Dirupiſti Domine vincula mea.* Hujuſmodi aotem remiſſio ſignificatur, cum dicitur: *Abſolvo te* per modum indicativum, & ideò eſt conveniens forma. Prçmittitur tamen deprecatio, ſcilicet *Miſereatur tui &c.* ut ſcilicet effectus abſolutionis non impediatur, non tamen eſt de eſſe ſacramenti, ſed de bene eſſe ejus, ſecundùm Tho. ibidem. Abſolvit enim Deus per miniſterium presbyteri in quantum verhis ejus aſſiſtit ad gratiam infundendam; undè abſolutio presbyteri eſt cauſa ſine qua non, quia ſine ea vel facto, vel voto ſuſcepta non remittuntur poſt baptiſmum peccata. Cum prędictis conveniunt Bona. 4. *di.* 18. *p.* 1. *q.* 2. *ar.* 1. *c.* & Ric. 4. *di.* 18. *q* 2. *ar.* 1. quia tamen presbyter ſicut miniſter abſolvit, convenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem ſcilicet Dei, ut dicatur: *ego te abſolvo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti,* vel virtute Paſſionis Chriſti, vel auctoritate Dei, ſicut Dion. exponit 13. *c. cæleſtis hierar.* Quia tamen hoc non eſt determinatum ex verbis Chriſti ſicut in baptiſmo, talis appoſitio relinquitur arbitrio ſacerdotis, ſecundùm Tho. 3. *q.* 84. *ar.* 3. *c.*

ARTI-

ARTICVLVS III.

De Neceſſitate Sacramenti Pænitentiæ.

Circa quod quæritur :

Utrum hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis?

Reſpondeo quòd ſic. Luc. 13. *Si pænitentiam non egeritis, omnes ſimul peribitis.* Sciendum tamen quòd aliquid eſt neceſſarium ad ſalutem dupliciter, uno modo abſolutè, alio modo ex ſuppoſitione : abſolutè eſt neceſſarium illud ſine quo nullus ſalutem poteſt conſequi ſicut gratia Chriſti, & ſacramentum baptiſmi per quod aliquis in Chriſto renaſcitur. Ex ſuppoſitione autem eſt neceſſarium ſacramentum pænitentiæ, quod quidem neceſſarium non eſt omnibus, ſed peccato ſubjacentibus Dicitur enim 2. preal. ulti. *Domine juſtorum non poſuiſti pænitentiam juſtis, Abraham, Iſaac, & Jacob; his qui tibi non peccaverant. Peccatum autem cùm conſummatum fuerit generat mortem.* Jacob. 1. & ideò neceſſarium eſt ad ſalutem peccatoris, quod peccatum ab eo removeatur, quod fieri non poteſt ſine ſacramento pænitentiæ, in quo operatur virtus Paſſionis Chriſti per abſolutionem ſacerdotis ſimul cum opere pænitentis, qui cooperatur ad deſtructionem peccati, undè dicit Aug. ſuper Jo. *Qui creavit te ſine te, non juſtificabit te ſine te.* undè patet quòd ſacramentum pænitentiæ eſt neceſſarium ad ſalutem poſt peccatum, ſicut medicina corporalis, poſtquam homo morbum periculoſum inciderit. Hęc Tho. 3. *q.* 84. *art.* 5. *c.*

ARTICULUS IV.

De Inſtitutione Sacramenti Pænitentiæ.

Circa quod quæritur ;

Quando, quomodo, ubi, & à quo ſit inſtitutum ſacramentum pænitentiæ.

Reſpondeo. De pęnitentia eſt loqui dupliciter, uno modo prout reconciliat Deo, & ſic eſt de dictamine legis naturæ, quæ dictat de peccato conteri, & humiliari debere, cum quadam fidei illuſtratione; & ſic tale ſacramentum potiùs habet inſinuationem, quàm inſtitutionem; eò enim quod natura dictabat inſinuare ſufficiebat; tunc autem Dominus inſinuabat, quando poſt peccatum Adam vocavit. *Gen* 3. ubi dicit *glo,* quòd monebat eum ad cor redire, juxta illud propheticum : *redite prævaricatores ad cor.* Alio modo eſt loqui de pænitentia ſecundùm quod eſt ſacramentum Eccleſiæ; & ſic inſtitutionem habet à Lege ſcripta, ſive Moſayca, ſive Evangelica. In Lege Moſaica, quia nondum erat veritas patefacta, nec reconciliatio perfecta inſtitutionem habuit ſecundùm imperfectionem, ſcilicet quantùm ad generalitatem in determinatione obligationum, quæ erant loco confeſſionis, & ſatisfactionis In Lege autem Nova, ubi veritas eſt patefacta, & reconciliatio perfecta, & plena, inſtituta fuit ſecundùm ſtatum perfectionis, & quantùm ad formale quod eſt abſolutio ſacerdotalis, & quantùm ad materiale, quod eſt lucida, & aperta confeſſio non ſolùm in generali, verum etiam in ſpeciali. Primùm Dominus inſtituit per ſe, & promulgavit, ſcilicet clavium poteſtatem. *Matth.* 16. *& Jo.* 20. Secundum verò inſtitutum fuit per Apoſtolos, vel ut meliùs dicam promulgatum, quia Dominus Apoſtolos docuit, & ipſi à Domino edocti, & auctoritate ab eo accepta, immò ejus auctoritate promulgaverunt; non enim nobis tradiderunt, niſi quod ipſi à Domino, vel à Spiritu Domini acceperunt, ſecundùm *Bon.* 4. *diſt.* 22. *q.* 2. *ar.* 1. c.

Recolligendo ergo prędicta de inſtitutione pænitentiæ breviter dicendum eſt quod pænitentia inſtituta eſt quantùm ad actum interiorem à Lege naturæ, & quantùm ad actum exteriorem à Lege Moſaica, quæ percipiebat pro peccatis quædam ſacrificia, ſed quoad modum determinatum in utroque à Lege Nova, quæ pręcipit confeſſionem, & ſatisfactionem ad arbitrium hominis proponere faciendam, & facere. Ad hoc autem ultimò habetur quòd ſit ſacramentum, & cauſa remiſſionis peccatorum. Hęc Pe. 4. *di.* 22. *q.* 2. *ar* 4. *c.* Aliqui dicunt quòd ſacramentum pęnitentię immediatè fuerit inſtitutum à Chriſto, etiam ſecundùm omnes partes ſuas; antè enim Paſſionem, Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum quantùm ad interiorem contritionem pęnitentis, & quantùm ad operis ſatisfactionem, cùm dixit Luc. 5 *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pænitentiam.* Et per alia verba, quibus ad pęnitentiam invitabat maximè cùm dixit : *Niſi pænitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis* Luc. 13. Confeſſionem autem implicitè in exemplo cùm dixit leproſo; *Vade, oſtende te ſacerdoti.* Matth. 8. Abſolutionem autem in myſterio, ſcilicet in Lazaro reſuſcitato cùm dixit : *Salvite eum.* Jo. 11. Sed expreſsè non dedit auctoritatem abſolvendi uſque poſt reſurrectionem, cùm dixit eis, ut habetur Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Ante verò poteſtatem juriſdictionis ſuper totam Eccleſiam promiſit ſe daturum Petro, cùm dixit ei Matth 16. *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunque ligaveris &c.* Non tamen tunc dedit, undè Decretum Anacleti. *di.* 21. *in Novo Teſtamento.* exponendum eſt de promiſſione ſecundùm *glo. ibidem* Nec tamen tunc tantùm promiſit ſe daturum poteſtatem juriſdictionis, ſed etiam poteſtatem abſolvendi, & ligandi in foro pęnitentię, quàm poſt reſurrectionem cùm aliis diſcipulis accepit; ſed poteſtas juriſdictionis ſuper totam Eccleſiam ſibi ſolo fuit data pro ſe, & ſucceſſoribus ejus, cùm Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam dixit : *Paſce oves meas.* Jo. 21. quòd poteſt probari per illud quod habetur. 5. *di. conſiderandum. & c. fidelior. extra. de elec. ſignificaſti.*

Cæſti. Hec. Ri c.4. *di.22. q. 2. ar. 5. o.* Sed de hoc vide infra, titulo de inſtitutione confeſſionis quiddicat Scotus.

TITULUS III.

De quibus pœnitentia debet agi.

DEinde conſiderandum eſt de de quibus pœnitentia debet agi, & circa hoc quæruntur plura;

I. *Vtrum pœnitentia ſit agenda de peccato originali?*

II. *Vtrum de peccato ante baptiſmum commiſſo?*

III. *Vtrum de peccatis mortalibus perpetratis poſt baptiſmum.*

IV. *Vtrum poſſit agi pœnitentia de quolibet peccato actuali.*

V. *Vtrum requiratur pœnitentia ſive contritio de ſingulis mortalibus.*

VI. *Vtrum pœnitentia requiratur de peccatis ſcienter commiſſis, & poſtea oblitis.*

VII. *Vtrum pœnitentia, ſive contritio requiratur de omnibus circumſtantiis mortalium peccatorum?*

VIII. *Vtrum pœnitentia de peccatis venialibus ſit neceſſaria?*

IX. *Vtrum ad pœnitentiam peccatorum venialium requiratur quod non tantùm de præteritis doleat, ſed etiam quod à futuris cavere proponat?*

Circa primum reſpondeo quòd non; nam pœnitentia non eſt niſi de facto proprio & voluntario; originale autem non eſt factum proprium nec voluntarium, voluntate quæ ſit in ipſo, ſed in altero; ideò pœnitentia in eo non requiritur, in adulto tamen illo conſiderato requiritur diſplicentia ejus, ſicut & cujuſlibet mali; ideò dicit Aug. *lib. de cor. & gratia.* quòd peccator pro originali eſt arguendus, ſupple ne in illo velit permanere. Hæc Pe. 4. *diſt. 16. ar. 4. q. 3. c.*

Circa ſecundum reſpondeo, reſponſio hujus quæſtionis habetur ſupra de ſuſcipientibus baptiſmum quæſtione, utrum pœnitentia requiratur ante baptiſmum.

Circa tertium reſpondeo quòd ſic; in baptiſmo enim datur gratia ad purgationem peccatorum præteritorum, non autem ad confirmationem contra peccata futura; undè poſt baptiſmum poteſt homo peccare; & quia iterum baptizari non poteſt, pœnitentiæ remedium miſericordia divina ei providit.

Sed contra ad Hebr. 10. *voluntariè pro nobis peccantibus non relinquitur hoſtia pro peccato.*

Reſpondeo. Apoſtolus loquitur de hoſtia quoad effectum paſſionis in baptiſmo. Si verò objicitur illud 1 Jo. 3. *Qui natus eſt ex Deo, non peccat.* dicendum quod hìc ſic intelligitur, ſcilicet quod talis per ſe non peccat, ſcilicet in quantùm eſt ex Deo natus, ſed nihilominus peccat in quantùm peccare poteſt. Hæc Pe. *ubi ſupra ar. 5.*

Circa quartum reſpondeo quòd ſic. Differt ſpiritus unitus carni, à ſeparato à carne, quia ille eſt ſuſceptibilis pœnitentiæ, hic non ſecundùm Dam. hinc eſt quòd de omni peccato commiſſo à ſpiritu in carne exiſtente, dum eſt in carne pœnitentia agi poteſt; undè Chryſ. *etiam ſi ad ſummum perveniat quis malorum, Deus libenter ſuſcipit reverentem.* poſt ſeparationem verò à carne non poteſt. Sunt tamen peccata quædam de quibus pœnitentia difficiliùs agitur, quæ ſcilicet non committuntur fragilitate carnis, vel ignorantia obnubilatæ rationis per carnem; ſed ex malitia, ſicut peccatum Spiritus Sancti; ideò difficiliùs agitur pœnitentia de his quàm de aliis, & de tali peccato poteſt intelligi illud, Matth. 12. *Qui dixerit verbum contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei nec in hoc ſæculo, nec in futuro.* non remittetur ei, ideſt vix, vel non de facili, quia tale peccatum non habet in ſe cauſam excuſationis, vel quia pro tali peccato punitur aliquis in hoc ſæculo, & in futuro, vel verbum illud intelligendum eſt de finali impœnitentia, ut dicit Aug. *in lib. de verb. Domini.* ſed finalis impœnitentia dicitur dupliciter, uno modo propoſitum nunquam pœnitendi, & ſic eſt peccatum in Spiritum Sanctum; alio modo finalis pœnitentiæ privatio, & ſic dicit conditionem cujuslibet peccati finalis. Primo modo poteſt de eo pœnitentia eſſe; ſecundo modo non, quia ſic nihil aliud eſt quàm privatio pœnitentiæ. Hæc Pe 4. *diſt. 14. ar 7. q. 1. o.*

Circa quintum reſpondeo, quòd contritio poteſt conſiderari dupliciter, ſcilicet quantùm ad ſui principium, putà cogitationem qua quis cogitat de peccato, & dolet, etſi non dolere contritionis, ſaltem attritionis; vel quantùm ad ſuum terminum, putà quando dolor ille jam gratia informatur. Quantùm ergo ad principium, oportet quòd ſit de ſingulis peccatis quæ quis habet in memoria; undè ſuper illud Pſal. *Lavabo per ſingulas noctes.* glo. per ſingula peccata conſcientiam. Quantùm verò ad terminum ſufficit una communis de omnibus; tunc enim ille motus agit vi omnium diſpoſitionum præcedentium. Hæc Tho. 4. *di. 17. q. 2. ar. 2. q 6. c.* Intelligendum quòd peccata mortalia aut ſunt habentu nota, aut ignota; de notis eſt neceſſaria contritio, & pœnitentia ad hoc ut remittantur de Lege communi, non tantùm in communi, ſed etiam in ſpeciali, ſi ad cogitandum de quolibet in ſpeciali adſit oportunitas proportionata infirmitati humanæ, quod ideò dico, quia poſſet contingere quòd peccator eſſet in tali periculo, quod quamvis poſſet recogitare de quolibet in ſpeciali, non tamen haberet opportunitatem proportionatam humanæ fragilitati.

Ignota autem aut ſunt ignota quantùm ad factum, non autem quantùm ad jus, ut cùm peccator neſcit ſe aliquid feciſſe, quòd non credit

dit eſſe mortale peccatum, & tamen eſt; aut ſunt ignota quantùm ad utrumque iſtorum, & quocumque iſtorum modorum accipiatur ignorantia ſubdiſtinguendum eſt, quia aut eſt invincibilis, & de peccatis ſic ignoratis non eſt neceſſaria pænitentia in ſpeciali, ſcilicet ſufficit quod de illis pæniteat in communi, in quantùm ſcilicet pænitet de omnibus mortalibus; ſi autem ignota ſunt ſibi ignorantia affectata, quæ eſt quando homo vult ignorare, quæ eſt quando ignorans vellet ſcire, non tamen vult ita efficaciter indagare quod quantùm humana patitur, ſive permittit fragilitas velit facere quod in ſe eſt, ad hoc ut ſciat. De mortalibus iſtis duobus modis ignorantis neceſſaria eſt pænitentia in ſpeciali; nec tamen ſic ignorans perplexus eſt, quia poteſt facere quod in ſe eſt ad hoc ut ſciat, quod ſi fecerit, aut ſibi Deus ea manifeſtabit, aut indulgebit, illud autem Ambro. ſuper illud ad Rom. 1. *ignora s quoniam benignus Deus* &c. *graviſſima peccas, quia ignoras?* loquitur ibi de gravitate periculi, non peccati.

Circa ſextum reſpondeo, aut aliquis eſt oblitus in ſpeciali, & recordatur in generali, & ſic tenetur pænitere, & conteri in generali de negligentia ſua propter quam venit in illam oblivionem, & tenetur facere quod in ſe eſt, ut recordetur in ſpeciali vel per recogitationem, vel per orationem. Aut eſt oblitus in ſpeciali, & in generali, & ſic adhuc tenetor pænitere in generali, non ſub conditione, ſed ſub probabili eſtimatione; debet enim homo probabiliter credere quod in multis offendit quorum non meminit, & ſic ex hac eſtimatione doleat, ſicut ſi eſſet certus & pænitens, & contutus. Sed objicitur hic quia ſuper illud 1. Corint. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum* dicit glo. quia poteſt latere quod neſcio, ergo peccatum latens poteſt impedire juſtificationem, ergo exigit pænitentiam.

Reſpondeo, ſi peccatum lateat per negligentiam impedit juſtificationem, aliter non.

Circa ſeptimum reſpondeo, circumſtantiæ quędam trahunt ad aliud genus peccati, quædam non; contritio de circumſtantiis primis eſt ſub præcepto, ſed contritio de ſecundis eſt ſub conſilio; illud tamen præceptum non obligat ad ſemper, ſed quando eſt locus, & tempus, & quando pænitens ita ſe maceravit, & ſenſualitatem domuit, quod ad cogitationem circumſtantiarum ignis concupiſcentiæ non caleſcit, ſed magis indignatio voluntatis creſcit; tunc enim debet talis recogitare, maximè quando eſt in actu orationis, & gemitu, alias debet talia potius abigere quam ruminare, maxime in peccatis carnis in quibus habet homo inclinationem intra propter quod ſignanter dicitur 1. Corint. 6. *fugite fornicationem.* quod dicit non tantum in voluntate, & opere, ſed etiam in recogitatione, hæc Bon 4. *di.* 16. *p.* 1. *dubi circa literam. q.* 6.

Circa octavum reſpondeo ſecundum Rich. 4. *di.* 16. *q.* 5. *ar.* 1. *c.* De peccatis venialibus pænitentiam eſſe neceſſariam dupliciter poteſt intelligi, aut quod ſit neceſſaria ad eorum remiſſionem, aut quod ſit neceſſaria ad ſalutem. Primo modo lege communi pænitentia eſt neceſſaria de peccatis venialibus explicitè vel implicitè, in ſpeciali, vel in communi; quando enim voluntas inordinationis actualiter inhęret, oportet eam inordinatam eſſe, unde ad remiſſionem peccati venialis neceſſarium eſt quod voluntas deſinat inordinationi inhærere, nec tamen hoc ſufficit de lege communi, ſed etiam requiritur quod inordinationem præteritam actualiter deteſtetur explicitè, vel implicitè, ut illa deteſtatio ſit totius emendæ ſolutio, & radix; ſeù fundamentum totius ſolutionis, aliqua enim emenda pro quacunque voluntaria inordinatione Deo debetur. Secondo modo non eſt neceſſaria pænitentia de venialibus peccatis per ſe in hac vita, quia ſimul ſtare poſſunt cum gratia, in cujus virtute cum ea voluntas deteſtatur, poſt mortem in purgatorio remittuntur, per accidens tamen eſt neceſſaria penitentia de illis in hac vita, ſcilicet aut ratione dubii probabilis, ut quando vehementer homo dubitat, utrum peccatum ſit veniale vel mortale, tunc enim ſi de illo non pænitet exponit ſe diſcrimini tanquam contemptor ſuæ ſalutis; aut ratione periculi, ſcilicet quando perpendit homo aliquam affectionem deordinatam veniale tamen ita in ipſo intendi quod probabiliter coniecturat quod niſi eam per pænitentiam abiiciat trahat ipſum in peccatum mortale; aut ratione ſtatuti, quando ſcilicet homo non habet niſi peccatum veniale, cum teneatur ſemel in anno confiteri propter ſtatutum Eccleſiæ, ſed hoc ultimum non concludit quod ſit neceſſaria pęnitentia interior, unde dato quod homo non habens niſi peccata venialia non pęniteat de illis, nec velit confiteri ſuo presbitero, non eſt eccleſiaſtici ſtatuti tranſgreſſor, de quolibet tamen veniali implicitè, vel etiam explicitè eſt neceſſaria pęnitentia in hac vita, vel in alia; ad hoc quod homo conſequatur vitam ęternam, quia nullum peccatum quantumcumque leve ſimul poteſt eſſe cum gloria. hęc Rich. *ibidem.* & concordat Bon. 4 *diſt.* 16. *q.* 2. *ar.* 2. *c.* Tho. 3. *q.* 87. *ar.* 1. *c.* & Pe, 4. *diſtin.* 16. *ar.* 6 *q.* 2. *c.* Sco. verò *diſt.* 17. *q. unica. ar.* 3 dicit quod ſtatutum Eccleſię non ſtringit habentes tantum venialia, Aliqui verò ſic diſtinguunt, ſcilicet quod venialia quędam ſunt ex tentatione, & de his non tenetur homo confiteri niſi de congruo: quędam ex cogitatione, voluntate, vel conſcoſu, ut cogitatio de muliere, vel delectatio citra conſenſum in delectatione, & de his tenetur homo pænitere, non ſimplicieer, ſed in caſu, ſive pro loco, & tempore, ſed qoando ea recogitat, ne ſi conſentiat cadat; quędam verò ſunt cum voluntate, & conſenſu, ut mendacium jocoſum, & de hujuſmodi, quia per ſui multitudinem augeot libidinem, tenetur homo pęnitere ne multiplicentur,

tur, & diſcrimini ſe committat, unde da his ſanum eſt conſilium ſecundum Aug. ſuſtinere pænitentiam,;& hic modus dicendi eſt ſecundum Bon. 4. *di* 16. *p.* 3. *q.* 2. *ar.* 2. *c.* ſed obiicitur illud Greg. quid eſt gutta aquæ ad caminum, hoc eſt veniale ad fervorem charitatis; ſed fervor charitatis, poteſt eſſe ſine contritione, poteſt enim aliquis ferventer converti in Deum, & tamen de peccato non dolere, quod eſt conteri, ergo veniale poteſt dimitti ſine contritione. Reſpondeo licèt fervor charitatis poſſit eſſe dum homo fertur in Deum motu charitatis, tamen in illo motu continetur implicitè diſplicentia venialis unius, vel plurium vel omnium, quia ſi ferventer fertur in Deum, diſplicet ei quicquid à Deo retardat, unde poteſt eſſe tam fervens motus charitatis in Deum, quod omnia venialia conſumit, etiam ſine actuali cogitatione ipſorum. Obiicitur etiam quia aliquis exiſtens in veniali peccato poteſt dormiens mori & taliter quod ſtatim evolat, ut ſi propter fidem prius confeſſam occidatur, ſed dum dormit non poteſt conteri, ergo cum ei etiam veniale dimittatur, videtur quòd ſine contritione poſſit veniale dimitti. Reſpondeo quod paſſio pro chriſto ſuſcepta obtinet vim baptiſmi, ut dictum eſt ſupra, & ideò purgat ab omni veniali, & mortali, niſi invenerit voluntatem actualiter obſiſtentem, & ideò illud peccatum veniale quod forte etiam poſt confeſſionem ferventem incurrit non retardat eum quin evolat, aliis autem qui moriuntur dormientes dimittitur illud veniale etiam quoad culpam poſt mortem, hæc Tho. 3. *q.* 87 *ar.* 5. *c.* 2. & 4. *di.* 16. *q.* 2. *ar.* 2, *quæſt*, 2. *cap* 2.

Circa nonum reſpondeo quod non, nam homo in gratia conſtitutus poteſt vitare omnia peccata mortalia, & ſingula; poteſt etiam vitare venialia, ſed non omnia, ut in libro ſecundo dixi, & ideò pænitentia de preteritis mortalibus requirit quod homo proponat abſtinere ab omnibus, & ſingulis mortalibus, ſed ad pænitentiam venialium requiritur quod homo proponat abſtinere à ſingulis, non tamen ab omnibus, quia hæc infirmitas hujus vitæ non patitur, & ideo in contritione de venialibus non exigitur propoſitum non peccandi venialiter, ſicut contritio de mortali exigebatur, ſed quod diſpliceat ei & peccatum præteritum, & infirmitas qua ad veniale inclinatur, licèt ab eo omninò immunis eſſe non poſſit, debet tamen habere propoſitum ſe preparandi ad peccata venialia vitanda, alioquin eſſet ei periculum deficiendi, ſeu tollendi impedimenta ſpiritualis profectus, quæ ſunt peccata venialia; hæc Tho. 4. *di.* 16. *q.* 2. *ar*, 2. *c.* 2

TITULUS IV.

De Effectu Pænitentiæ

POſtea conſiderandum eſt de effectu pænitentiæ, &

Primò, ad remiſſionem peccatorum mortalium.

Secundò, quantum ad remiſſionem peccatorum venialium.

Tertiò, quantum ad reditum dimiſſorum peccatorum.

Quartò, quantum ad reſtitutionem virtutum. Quare ſit

ARTICULUS I.

De Remiſſione peccatorum mortalium.

CIrca primum, quæruntur plura, nempe.

I. *Utrum per pænitentiam peccata tollantur.*

II. *Utrum pænitentia requiratur neceſſariò ad deletionem peccati mortalis.*

III. *Utrum per pænitentiam poſſit unum peccatum mortale remitti ſine alio.*

IV. *Utrum remiſſa culpa per pænitentiam remaneat reatus.*

V. *Utrum remiſſa culpa mortali tollantur omnes reliquiæ peccati.*

Circa primum reſpondeo ſecundum Seo. 4. *di.* 14. *q.* 4. *ar.* 3. quod ſicut adultus primam gratiam delentem originale poteſt habere duplici via, ſcilicet vel ex receptione baptiſmi, vel ex bono motu diſponente de congruo ad gratiam, ita etiam gratiam delentem peccatum actuale mortale poteſt habere duplici via, ſcilicet per pænitendi actum, vel per pænitentiæ ſacramentum. In prima via requiritur ad ſuſceptionem gratiæ motus meritorius de congruo. In ſecunda verò non requiritur talis actus, qui ſufficit ad meritum de congruo, ſed ſufficit voluntaria receptio ſacramenti pænitentiæ ſine fictione, ideſt cum intentione ſuſcipiendi quod confert Eccleſia, & ſine obice peccati mortalis, tunc enim recipit effectum ſacramenti pænitentiæ, & gratiam pænitentialem, & hoc non ex merito ſicut in prima via, ſed ex pacto Dei aſſiſtentis ſuo ſacramento ad illum effectum ad quem inſtituit ipſum, & hoc in ultimo inſtanti prolationis verborum abſolutionis, aliàs non appareret quomodo ſacramentum pænitentiæ eſt ſecunda tabula, ſi nunquam per illud ut eſt ſacramentum recuperari poſſit gratia, ſed tantum per attritionem, tanquam per diſpoſitionem præviam, & per contritionem tanquam per diſpoſitionem completivam; ad hoc eſt etiam quod dicitur Matth. 15. & Jo. 20. *quorum remiſeritis peccata* &c.

Sed obiicitur illud quod dicit Auguſt. ſuper illud pſal. *Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam* &c. *non* inquit *pronunciat ſed* pre-

promittit ſe pronunciaturum , & Deus dimittit .

Reſpondeo , quod ex hoc non ſequitur, quod per ſacramentum pænitentiæ non dimittatur peccatum , quia ſi illa alia dimiſſio quandoque non adſit , non tamen deficit hæc, quæ minus requirit , ſcilicet intentionem recipiendi ſacramentum ſine obice , & ejus effectum . Hæc Sco.*ibidem* .

Circa ſecundum reſpondeo hic ſecundum Scotum 4. *diſt.* 14. *q.* 1. o. Ad majorem intelligentiam videndum eſt, utrum in peccatore ceſſante omni actu peccati mortalis maneat aliquid à quo dicatur peccator , quia ſi nihil maneat , videtur,quod per pænitentiam nihil deleri poſſit.

Circa hoc ergo ſciendum ſecundum eundem,quod non manet in eo aliquid reale abſolutum , vel reſpectivum , poſitivum , vel privativum , a quo dicatur peccator , quia ſi dicatur manere aliquid derelictum ab actu peccati , illud non eſt formaliter peccatum , quia poteſt eſſe in juſtificato , ſicut habitus vitioſus, vel diſpoſitio ad illum manet in juſtificato ſubito ,quod patet, quia in principio eſt pronus ad exequendum inclinationem illius habitus vitioſi , ſed pugnando contra eum meretur , & acquirit habitum contrarium ; manet autem tantum quædam relatio rationis inquantum eſt objectum intellectus, vel voluntatis Dei , quia poſtquam quis peccatum commiſit , intellectus Dei prævidet , & voluntas ejus ordinat eum ad pænam correſpondentem peccato pro omni tempore, donec pæna debita ſit ſoluta . Prædicta autem relatio rationis , ſcilicet ordinatio ad pænam, prout eſt diſconveniens animæ , dicitur macula ejus, ſecundùm verò quod eſt formaliter obligatio ad illam pænam, dicitur reatus , ſecundum autem quod eſt actus voluntatis divinæ,dicitur offenſa; in Deo enim iraſci , vel offendi nihil aliud eſt, quam velle vindicare pæna tali . His viſis dicendum eſt ad quæſtionem principalem , quod illud,quod dictum eſt remanere in peccatore poſt actum peccati deleri poteſt , & quandoque deletur ſecundùm illud ſymboli *remiſſionem peccatorum* . Ideſt Deus eſt remiſſivus peccatorum , & quandoque remittens peccata ; non remittit autem Deus ſine pæna vel aliquo æquivalente in acceptatione ſua , quia per quodcumque peccatum offenditur Deus ; offenſa autem ejus , vel ira , ut dictum eſt , eſt ejus velle vindicare , vel aliquid ſufficiens ad placandum exigere , ergo quocunque peccato poſito,Deus vult vindicare ſe de peccante , hoc autem eſt velle punire , ergo ad deletionem peccati requiritur aliqua punitio , vel aliquid ęquivalens in acceptatione divina , non tamen per quamcumque punitionem deletur peccatum , ſed per aliquam deletur , per aliquam non ; ut patet de pæna damnatorum , & de illa pęna, quæ ſtatim ſequitur culpam, ſecundùm illud Auguſt. lib. confeſ. *Juſſiſti domine , & ita eſt , ut pæna ſit ſibi quiſque peccator* . Inter punitionem autem, quæ peccatum delet , & punitionem,qua non deletur , non eſt aliqua differentia ita probabilis, ſicut differentia voluntarii , & involuntarii; tum quia punitio damnatorum, per quam peccatum non deletur, longè major eſt punitione viatoris ,per quam peccatum deletur ; per quod patet,quod magis , & minus non facit differentiam inter punitionem delentem peccatum , & non delentem ; tum quia videmus in offenſis quod pæna , vel diſplicentia voluntaria placat offenſum , non autem omninò involuntaria, & cum murmure accepta . Igitur rationabile eſt ,ſi per aliquam pænam deleri habeat offenſa , & per aliquam non; quod pæna voluntaria regulariter requiratur ad deletionem peccati . Ex prædictis igitur patet , quod ad deletionem peccati mortalis poſt baptiſmum commiſſi , requiritur punitio voluntaria , vel voluntas punitionis , & per conſequens pęnitentia , ſine qua neutrum illorum eſſe poteſt ; pænitentia inquam actualis , ideſt actus pænitendi , indiſtinctè accipiendo actum pænitendi ad quemlibet actum ſupradictorum. Intellige tamen, quod ad deletionem peccati non requiritur ſimpliciter neceſſariò actus penitendi, quia Deus poſſet, ſi vellet remittere peccatum ſine omni actu ejus, cui remittit ; poſſet etiam remittere per aliquem motum ferventem dilectionis in Deum ſine quocunque prędictorum quatuor actuum ſub propria ratione , putà in actu fervoris ad martyrium ſtatim ſuſtinendum , ubi fortè non eſſet cogitatio de quolibet peccato prius commiſſo , nec per conſequens aliquis illorum actuum ; & hoc formaliter , licèt virtualiter in illo motu eſſet actus pęnitendi ſecundo modo ; & ideo ſupra dictum eſt , quod actus pęnitendi regulariter requiritur ad hoc,ut peccatum mortale deleatur , quia regulariter dicitur fieri illud,quod fit ſecundum regulas determinatas à ſapientia divina , quarum una eſt,quod peccatum commiſſum non deleatur ſine diſplicentia ejus , ad quam reduci poſſunt alii tres actus penitendi . Hec Sco. *ibidem* .

Circa tertium reſpondeo ,quod non , quia eſſet contra perfectionem miſericordię Dei, cujus perfecta ſunt opera , ut dicitur *Deuterono* . 32. undè cujus miſeretur,totaliter miſeretur , & hoc eſt quod dicit Aug.*li. de pænitentia* , & habetur *de pe. di*.3. §. *item* . ubi dicitur , quod quædam impietas infidelitatis eſt ab illo,qui juſtus eſt,dimidiam ſperare veniam .

Circa quartum reſpondeo , quòd poteſt remanere ; ſicut enim qui hominem , ita & qui Deum offendit dupliciter peccat , quia contra æqualitatem amicitię , in quantum affectum debitum non impedit , & contra æqualitatem juſtitiæ , in quantum illi rem , vel honorem , vel obſequium ſubtrahit ; oportet ergo utrumque reſtituere , & quia reſtituta amicitia non ſtatim reſtituitur res ablata, ideo poſt remiſſionem culpę remanet reatus pęnæ ſatisfactoriæ hæc Tho. 4. *di*.14. *q*.2. *ar*.1. *q*.2. *c*

Circa quintum reſpondeo , quod non; nam peccatum mortale ex parte converſionis inordinatę ad bonum commutabile, quandam diſpoſitio-

Digitized by Google

tionem cauſat in anima, vel etiam habitum, ſi actus frequenter iteretur. Sicut autem dictum eſt, culpa mortalis peccati remittitur in quantum tollitur per gratiam averſio mentis à Deo; ſublato autem eo, quod eſt ex parte averſionis, nihilominus remanere poteſt illud, quod eſt ex parte converſionis inordinatę, cum hanc contingat eſſe ſine illa, ut prius dictum eſt; & ideo nihil prohibet, quin remiſſa culpa remaneant diſpoſitiones ex pręcedentibus actibus cauſatę, quę dicuntur reliquię peccati; remanent tamen debilitatę, & diminutę, ita ut hujuſmodi dominentur magis per modum diſpoſitionis, quam per modum habituum, ſicut etiam remanet fomes poſt baptiſmum. Quomodo ergo verum eſt, quod Auguſt. dicit lib. de pęnitentia. *Nunquam dominus aliquem ſanavit, quem omnino non liberaverit*; totum enim hominem ſanavit in ſabbato, quia corpus ab omni infirmitatę, & animam ab omni contagione. Reſpondeo. Dominus totum hominem perfectè curat, ſed aliquando ſubitò ſicut Socrum Petri ſtatim reſtituit perfectę ſanitati, ita ut ſurgeret, & miniſtraret, ſicut legitur Luc. 4. quandoque autem ſucceſſivè curat, ſicut legitur de cęco illuminato Marc. 8. ita etiam ſpiritualiter quandoque tanta commotione convertit cor hominis, ut ſubitò ſequatur bonitatem perfectam ſpiritualem, non ſolum remiſſa culpa, ſed etiam ſublatis omnibus reliquiis peccati, ut patet de Magdalena Luc. 7. quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & poſtea per gratiam cooperantem ſucceſſivè tollit peccati reliquias. Hęc Tho. 3. *q.* 86. *ar.* 5. c.

ARTICULUS II.

De Remiſſione peccatorum venialium.

Circa ſecundum ſcilicet remiſſionem venialium, quæruntur plura ſcilicet:

I. *Vtrum peccata venialia ſine penitentia interiori poſſint dimitti?*

II. *Vtrum venialia deleri poſſint ſine gratia?*

III. *Vtrum ad remiſſionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infuſio?*

IV. *Vtrum veniale peccatum remitti poſſit ſine mortali?*

V. *Vtrum unum veniale remitti poſſit ſine alio veniali?*

VI. *Vtrum per ſupradicta remittantur venialia, etiam quoad pœnam?*

VII. *Vtrum veniale remittatur in purgatorio?*

VIII. *Vtrum veniale remittatur in inferno?*

Circa primum, reſponſio bujus queſtionis habetur in titulo immediatè pręcedenti in ultima queſtione.

Circa ſecundum reſpondeo, quod non; omne enim peccatum aliquo modo animam fędat, & aliquo modo deordinat, & neceſſe eſt ex hoc, quod Deo diſpliceat. Quia igitur nota diſplicentiæ minima, quæ eſſe poſſit ſine habitu, qui reducit ad complacentiam. & amicitiam auferri non poteſt, ideò tenendum eſt omnino de omni peccato generaliter, quia nullum omnino poteſt deleri ſine gratia gratum faciente; ſic enim decrevit nos divina ſapiantia ſanare, & hoc dicunt ſancti, & ſonat ſcriptura, quæ maximè punit gratiam eſſe neceſſariam ad delenda peccata.

Circa tertium reſpondeo, quod non, nam unumquodque tollitur per ſuum oppoſitum, peccatum autem veniale non contrariatur gratiæ habitui, vel charitatis, ſed retardat actum ejus, in quantum homo nimis inhæret bono creato, licèt non contra Deum; & ideo ad hoc ut peccatum veniale tollatur, non requiritur, quod infundatur aliqua gratia habitualis, ſed ſufficit aliquis motus gratiæ, vel charitatis ad ejus remiſſionem; quia tamen in habentibus uſum liberi arbitrii, in quibus tantum poſſunt eſſe peccata venialia, non contingit eſſe infuſionem gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrii in Deum, & in peccatum, ideo quandocumque de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. Hæc Tho. 3. *q* 87. *ar* 2 c.

Undè nota, quod ſicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter, uno modo per privationem ejus, quod requiritur ad decorem, putà debiti coloris, aut debitæ proportionis membrorum; alio modo per inſuperinductionem alicujus impedientis decorem, purà luti, vel pulveris; ita in anima inducitur macula, uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale, alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquod temporale, & hoc ſit per peccatum veniale; & ideò ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infuſio gratiæ. ſed ad tollendam maculam peccati venialis requiritur aliquis actus procedens à gratia, per quem removeatur inordinata adhæſio ad rem temporalam.

Per quæ remedia remittuntur peccata venialia?

Reſpondeo, ſicut dictum eſt, ad remiſſionem venialium peccatorum non requiritur novę gratiæ infuſio, ſed ſufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis deteſtetur peccatum veniale, vel explicitè, vel ſaltem implicitè, ſicut cum aliquis ferventer movetur in Deum, & ideo quadruplici ratione aliqua cauſant remiſſionem venialium peccatorum, uno modo inquantum in eis infunditur gratia, quia per infuſionem gratiæ tolluntur peccata venialia, ut dictum eſt ſupra; & hoc modo per Euchariſtiam, & Extremam Unctionem, & univerſaliter per omnia ſacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur; undè credendum eſt, quod aliquo nihil de peccatis ſuis cogitante, ſed tantum paſſionem Chriſti recolente in Sacramento Euchariſtiæ ferventer, quod venialia peccata, vel omnia, vel quædam remittuntur ei per gratiam adjutam; & ſic dicendum, quod licèt venialia valdè congruè deleantur per pæ-

ni-

nitentiam, poſſunt tamen deleri per gratiam adjutam; & ſic modus dicendi eſt ſecundum Bona. 4. *di.*21.*p.* 1. *q.* 1. *ar.* 2. *c.* Secundò, inquantum ſunt cum aliquo motu deteſtationis peccatorum; & hoc modo confeſſio generalis, tunſio pectoris, & oratio dominica operantur ad remiſſionem venialium; nam in oratione dominica petimus *dimitte nobis debita noſtra*. Tertiò modo in quantum ſunt cum aliquo motu humiliationis, vel devotionis, & reverentiæ ad Deum, & ad res divinas; & hoc modo benedictio epiſcopalis, aqua benedicta, panis benedictus, compaſſio alieni peccati, delicti dimiſſio, & ſi qua alia hujuſmodi ſunt, operantur ad remiſſionem venialium; in talibus enim, ut in pluribus eſt humiliatio, & devotio, quæ eſt actus gratia informatus veniali repugnans, quod quantum eſt de ſe charitatis fervorem, & devotionem diminuit. Quartò ratione alicujus pœnalitatis annexæ, quæ delectationi inordinatæ repugnat, prout illa pœna juncta eſt ordini; & hoc modo plura ex prædictis, & quæcunque levis pœna operantur ad remiſſionem venialium.

Sed videtur, quod ſuperfluant prædicta remedia, cum pœnitentia ſufficiat ad remiſſionem venialium. Reſpondeo, quod non ſuperfluunt, quia omnia iſta cauſant remiſſionem venialium, in quantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui eſt deteſtatio peccatorum implicitè, vel explicitè. Hæc Tho 3. *quæſt* 87. *art.*3. *cap.* 1.

Circa quartum reſpondeo, quod non, ſicut enim ſupra dictum eſt, remiſſio culpæ cujuſcunque nunquam fit niſi per virtutem gratiæ; ille autem, qui eſt in peccato mortali caret gratia Dei; unde nullum peccatum ſibi remittitur.

Circa quintum reſpondeo, quod ſic, nam peccatum veniale non excludit omnem actum gratiæ, per quem poſſunt alia peccata venialia remitti, ſed peccatum mortale totaliter excludit habitum gratiæ, ſine quo nullum peccatum mortale remittitur; & ideo unum veniale poteſt remitti ſine alio, non autem unum mortale ſine alio. Hæc Tho. 3. *q.*87. *art.*4. o.

Unde licèt quodlibet ſupradictorum operantium ad remiſſionem venialium quantum eſt de ſe, operetur ad remiſſionem omnium venialium, poteſt tamen contingere, quod per ea unum remittatur ſine alio; & hoc dupliciter, vel quia voluntas habitualiter adhæret uni, & non alii, & tunc culpa remittitur illius, cui non inhæret, & remanet culpa illius, cui voluntas inhæret, vel ideò quia voluntas unum peccatum magis deteſtatur, quàm alterum; unde gratia magis delet culpam venialem, in cujus deletionem voluntas magis conſonat, & adjuvat. Hęc Bon. 4. *diſ.* 21. *quæſt.* 1. *art.* 2. *cap.* 5. *ad oppoſitum*.

Circa ſextum reſpondeo, quod per prædicta tolluntur venialia quoad culpam, tum virtute alicujus ſanctificationis, tum etiam virtute charitatis, cujus motus per prædicta excitatur, non autem per quodlibet prædictorum ſemper tollitur reatus totius pœnæ, quia ſic, qui eſſet immunis à peccato mortali aſperſus aqua benedicta ſtatim evolaret, ſed reatus pœnę remittitur per prędicta ſecundum motum fervoris in Deum, qui per prædicta excitatur quandoque magis, quandoque minus. Hæc Tho. 3. *q.* 87. *ar.*3. *c.*3.

Circa ſeptimum reſpondeo, quod opinio verior, & ſecurior, & communior dicit, quòd ſic, & hoc probatur primò auctoritate magiſtri ſenten. qui hoc dicit *lib.* 4. *di.* 21. & Greg. qui dicit *lib.* 4. *dial.* quod quædam leves culpæ remittuntur in futuro; & ipſius Chriſti. Dom Matt. 12. *Qui dixerit verbum contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, nec in hoc ſæculo, nec in futuro*. Implicat ergo Dominus aliqua peccata remitti in futuro, ſed hoc non niſi in purgatorio, ergo &c. Secundò probatur ratione, nam contingit aliquem juſtum decedere in culpa veniali, vel ante mortem, vel in ipſa morte contracta, aut ergo purgabitur poſt hanc vitam, & ſic aliqua culpa in purgatorio delebitur, aut cum culpa veniali ſalvabitur, aut pro ſola culpa veniali damnabitur, quorum utrumque eſt impoſſibile. Sic ergo dicendum eſt, quod venialia peccata in purgatorio remitti poſſunt, & remittuntur, quando quis decedit cum eis, pro eo quod gratia non fuit adjuta finaliter ad delendum ipſa. Remittuntur, inquam, non tantum quoad pœnam, quia ſic remittuntur etiam peccata mortalia, in quantum poſtquam remiſſa ſunt in hac vita quantum ad culpam, ſolvitur in purgatorio pœna eis debita; ſed etiam quantum ad culpam, non ſic intelligendo, ſcilicet quod ſine pœnitentia per ignem purgatorii conſumantur, ſicut per ignem argenti rubigo conſumitur, ſed quod per pœnam animæ juvantur ad pœnitendum de venialibus, de quibus hic non pœnituerunt, & per charitatem cum qua deceſſerunt earum pœnitentia formatur, & acceptatur. Hæc Ricch. 4. *di.* 21. *q.* 2. *ar* 1. & 2. o. Quia enim voluntas poſt hanc vitam poteſt eſſe gratiæ conformis, licèt non poſſit eſſe adjutrix, pro eo quod ceſſavit tempus meriti, ideò indiget adjutorio exteriori, & cum non ſit locus ſacramenti, habet adjutorium ignis punitivi, ſive purgatorii, & ſic anima purgatur à veniali culpa, ſi tranſeat cum illa; quia ſicut dictum eſt ſupra, ad deletionem venialis ſufficit quod liberum arbitrium gratiæ ſe conformet. Hęc Bon. 4. *diſ.* 21. *q.* 2. *ar.* 1. *c.* Eſt enim triplex genus peccati, quoddam ſcilicet omnino involuntarium, & in univerſali, & in particulari, ſcilicet originale, ideò poteſt remitti & ſine actione, & ſine paſſione voluntatis. Secundum eſt omninò voluntarium, & in univerſali, & in particulari, ſcilicet mortale, ideo non poteſt remitti ſine actione, & paſſione voluntatis. Tertium eſt partim voluntarium, ſcilicet in particulari, & partim involuntarium, ſcilicet in univerſali, unde partim eſt culpa, partim eſt pœna, ut veniale; ideo poteſt remitti vel actione voluntatis in præſenti, vel paſſione in futuro. Ad deletionem tamen illam concur-

cur-

currunt tria, ſcilicet pęna præſens, gratia concomitans, & meritum antecedens. Hæc Pe. 4. *di.* 21. *q.* 2. *ar.* 2. *c.* Secundum autem Sco. 4. *di.* 21. *q* 1. *ar.* 2. peccatum veniale in purgatorio remittitur, dum pæna totaliter ſibi debita ſolvitur; quia idem eſt veniale remitti, & pænam ſibi debitam ſolvi. Vel dici poteſt etiam ſecundum ipſum ibidem, quod venialia per merita habita in vita iſta, & reſervata in acceptatione divina, delentur in inſtanti mortis; cauſa enim impedibilis dum eſt impedita, non ponit ſuum effectum, dum autem non eſt impedita, ponit; nunc autem merita hujus morientis in charitate ſufficiunt ad delendum venialia ejus, & relata ad hoc ab eo, vel à Deo acceptante; ſunt autem impedita dum iſte vivit, ſi ſemper actu manet in veniali; poſt mortem verò, & etiam in inſtanti mortis non ſunt impedita, ergo per ea delentur venialia in inſtanti mortis, quia tunc non manet impedimentum, ſcilicet actus peccati venialis; ex hoc etiam ſequitur, quod omne peccatum veniale morientis in charitate remittitur in hac vita, niſi continuet actum venialis peccati uſque ad inſtans mortis. Ponere autem in anima aliquem motum bonum poſt mortem, per quem tanquam per diſpoſitionem, vel meritum de congruo venialia dimittuntur, non videtur Doctrinæ Theologicæ conſonum. Hæc Scotus ubi ſupra.

Circa octavum reſpondeo, quod non, quia in inferno nulla redemptio, licèt enim peccato veniali per ſe non debeatur pæna ęterna, quia ſimul poteſt ſtare cum gratia, per accidens tamen multa venialia puniuntur pęna ęterna, eo quod ſunt in ſubjecto carente gratia, & in actu, & in potentia, ſine qua non poteſt remitti peccatum, & quia divina juſtitia requirit ut manente culpa maneat pæna, ideò pæna eorum eſt æterna. Contra hoc arguit Scot. 4. *di.* 21. *q.* 1. *ar.* 1. *ſic*: Peccatum mortale, & veniale ſunt improportionabilia in ratione offenſæ, quia infinita venialia ſi eſſent, non æquarentur uni mortali in ratione offenſæ, quia nec omnia illa averterent à fine ultimo, ſicut facit unum mortale, ergo pęna ſecundum juſtitiam correſpondens peccato mortali in infinitum excedit pænam correſpondentem veniali; non autem ſecundum intentionem, quia quælibet pæna ſecundum intentionem finita finitè excedit, vel exceditur comparata ad aliam, igitur hoc erit ſecundum intentionem, igitur peccato veniali non debetur pęna ęterna; & ideò dicendum, ſecundum ipſum ibidem, quod peccato veniali, ſive hic puniendo, ſive in inferno, ſive alibi, non debetur pæna niſi temporalis, & per conſequens pæna temporali ſoluta eſt liber ab iſtis, & hoc ſive per ſe, ſive per accidens. Ratio hujus eſt, quia ſecundum ſe eſt talis offenſa, quæ ſufficienter punitur per pænam temporalem, nec eſt inconveniens pænam debitam veniali habere terminum in inferno, quia etiam nunc pænitens partem pænitentiæ explens, & ante totam completam recidivans in mortale, & in illo mortali decedens, pro reſiduo pænitentię complendæ ſolvet pænam in inferno, ſed non niſi temporalem, quia ex quo in remiſſione priorum peccatorum commutatum eſt debitum pænę ęternę in debitum pænę temporalis, nunquam ille eſt debitor pro illis, niſi pænæ temporalis, & per conſequens pęna temporali ſoluta eſt liber ab illis. Quod autem dicitur, quod in inferno nulla eſt redemptio, verum eſt illius peccati, pro quo ille eſt damnatus, quia pro illo debitum pęnæ æternæ nunquam fuit commutatum in debitum pænę temporalis, & ideò ſemper manet illud debitum, ex quo nunquam poteſt illa pęna eſſe ſoluta. Hæc Sco. *ubi ſupra*.

ATICVLVS III.

De Reditu dimiſſorum peccatorum.

Circa tertium, ſcilicet reditum peccatorum per pænitentiam remiſſorum breviter eſt dicendum, quod peccata dimiſſa prius per pænitentiam dicuntur redire quoad culpam quæcumque peccata ſint illa, ſive originalia, ſive actualia mortalia, vel venialia per peccatum ſequens, in quantum ex dimiſſione precedentium peccatorum aggravatum ſequens peccatum, non quod peccatum ſequens ſit ęquè grave, ſicut omnia præcedentia, ſed gravius eſt ex dimiſſione præcedentium propter præſtiti beneficii contemptum; & ſic redire dicuntur peccata non in ſe, ſed in effectu aggravationis peccati ſequentis, & ſic dicitur *de pæ. di.* 2. *qui recedit à Chriſto.* § *finis hujus*, & eſt dictum Greg. *ſi ex corde non dimittimus quod in nos delinquitur, illud rurſum exigitur, quod nobis jam dimiſſum eſſe per pænitentiam gaudebamus.* Et ſimile dicitur in glo. ſuper illud Matt. 18. *ſic & pater meus cæleſtis faciet vobis* &c. hęc Ricch. 4 *diſt.* 22. *q.* 1. *ar.* 1. *o.* non tamen per peccata venialia incurrit aliquis ingratitudinem, quia homo peccando venialiter non facit contra Deum, ſed pręter Deum, Hęc Pe. 4. *di.* 22. *q.* 1. *ar.* 2. *q.* 2. *c.* 1.

ARTICVLVS IV.

De Reſtitutione virtutum.

Circa quartum, ſcilicet reſtitutionem virtutum per pęnitentiam quęruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum per pænitentiam reſtituantur virtutes?*

II. *Utrum per pænitentiam in quantum eſt ſacramentum reſtituantur virtutes?*

III. *Utrum per pænitentiam reſurgat homo ſemper in æquali virtute?*

IV. *Utrum homo per pænitentiam reſtituatur in dignitatem eccleſiaſticam?*

V. *Utrum opera virtuoſa in charitate facta poſſint mortificari?*

VI. *Utrum opera mortificata per peccatum per pænitentiam reviviſcant.*

Cir-

Circa primum reſpondeo quod ſic, nam gratia, & virtutes in nobis ex influentia divina cauſantur, ſicut in aere lux ex irradiatione ſolis per modum cauſę efficientis, per peccatum verò, ſicut per nubem illa influentia prohibetur, & quia per pęnitentiam nubes illa tollitur, ideò quaſi per modum cauſę, efficientis per accidens, quę ſcilicet removet prohibens reparatur in nobis per pęnitentiam omnis virtus, & gratia ſecundum eſſentiam, non ſecundum ſtatum, unde *Auguſt. in lib.5. reſpondit*: *Pænitentia eſt quædam res optima, & perfecta omnes defectus revocans ad perfectum*. Hęc Pe. 4. *di*. 4. *ar*. 8. *quæſt*.2. *c*.

Circa ſecundum reſpondeo quod ſic, nam eodem modo pęnitentia reſtituit virtutes, per quem modum eſt cauſa gratię, ut dictum eſt, ſed eſt cauſa gratię ut ſacramentum, nam in quantum eſt virtus, magis eſt effectus gratię, & ſic non oportet, quod pęnitentia, ſecundum quod eſt virtus ſit cauſa omnium aliarum virtutum per ſacramentum pęnitentię cauſatarum. Hęc Tho. 3. *q*.86. *ar*. 1. *c*.

Circa tertium reſpondeo, quidam dicunt quod oportet ſemper in ęquali virtute, vel majori charitate reſurgere; ſed hoc non poteſt ſtare, quia omnis charitas potens, eſt delere omnem culpam, ſed non eſt neceſſe iſti habere de gratia ad reſurgendum, niſi inquantum ſufficit ad delendam culpam, ergo reſurgere poteſt in minori; ideò dicendum eſt, quod poſſibile eſt ipſum reſurgere in æquali, vel majori, vel minori, ſecundùm quod ſe meliùs pręparat, & divina largitas diſpenſat. Hęc Tho. *ubi ſupra. ar*. 2. Sciendum autem, quòd ille qui per pęnitentiam reſurgit in majori charitate, conſequitur pręmium ſecundùm quantitatem charitatis, in qua decedit; habebit tamen majus gaudium de operibus in prima charitate factis, quàm de operibus factis in ſecunda, quod pertinet ad pręmium accidentale. Hęc Tho. 3. *q*. 89. *ar*. 5. *c*. 3. Sed contra prędicta objicitur illud quod dicit Apoſtolus Rom. 8. *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*. Et dicitur ibi in glo. quòd hoc ideò verum eſt, ut ſi qui devient, & exorbitent, hoc ipſum Deus faciet eis in bonum proficere, & ſic videtur quòd homo reſurgat in majori charitate.

Reſpondeo, quod non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum, hoc ipſum quod per peccatum à Dei amore cadunt; quod patet in his qui cadunt & nunquam reſurgunt iterum caſuri; ſed his qui tantum ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti, ideſt in prędeſtinatis, qui ſemper quando cadunt finaliter reſurgunt; cedit enim eis in bonum hoc quod cadunt, non quia ſemper in majori gratia reſurgant in permanentiori gratia, non quidem ex parte ipſius gratiæ, quia quantò gratia eſt major, tantò de lege communi eſt permanentior. ſed ex parte hominis, qui tantò in gratia permanet ſtabilius, quantò eſt cautior, & humilior; undè & *glo. ibidem* ſubdit, quòd ideò proficit eis in bonum quod cadunt, quia humiliores redduntur, atque doctiores fiunt.

Circa quartum reſpondeo, homo per peccatum dignitatem perdit quantum ad Deum, & quantum ad Eccleſiam, quantum ad Deum perdit duplicem dignitatem, unam principalem, qua computatus erat inter filios Dei per gratiam, & hanc recuperat per pænitentiam, quod ſignificatur Luc. 15. in filio prodigo, cui pænitenti juſſit pater reſtitui ſtolam primam & annulum, & calceamenta; & alteram ſecundam, ſcilicet innocentiam, de qua ut ibidem loquitur, gloriabatur filius ſenior, dicens: *Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi*. & hanc recuperare non poteſt; recuperat autem quandoque aliquid majus, quia ut dicit Greg. *in homel. de centum ovibus*. Dux in prælio plus eum diligit, qui poſt fugam converſus hoſtem fortiter premit, quàm eum qui nunquam terga verſit, & nunquam aliquid fortiter egit. Dignitatem autem Eccleſiaſticam homo perdit per hoc quod ſe reddit indignum ad exercendum ea quę competunt Eccleſiaſticæ dignitati, quàm quidem prohibetur recuperare: Primò, quia non verè pænitet eos qui non propter odium criminis, ſed propter timorem utilitatis, & amiſſionis proprii gradus, & celſitudinis, pænitentiam agunt, ut habetur *di. l. domino*. Secundò, quia pænitentiam negligenter agunt, ut dicitur *ea. di. ſi quis*. Tertiò, quia commiſerunt aliquod peccatum habens aliquam irregularitatem annexam, ut habetur *ea. di. ex conſilio Martini Papæ*. Quartò, propter ſcandalum, ut habetur *ea. di. de his*. Si tamen primi, ſcilicet ſimulantes, & ſecundi ſcilicet negligentes pænitentiam agant propter odium criminis, & amorem juſtitiæ, poſſunt poſt lapſum gradum priſtini ſtatus recuperare; nam & Petrus poſt negationem conſtitutus eſt paſtor ovium, ut habetur *ea. di. l. quicumque*. Tamen non poſſunt ulterius ad altiora officia aſcendere, ut *ea. di. l. hi qui ſancto*. & intelligitur de his qui publicam pænitentiam agunt.

Circa quintum reſpondeo, opera dicuntur viva dupliciter, vel quia ſunt à vita, vel quia efficiunt vitam. Prima ratio vitæ ab operibus factis in charitate tolli non poteſt. Secunda verò ratio, etſi tolli poſſit quoad ſubjectum proprium non tamen ſecundùm comparationem ad aliquos quibus proficit operatio bona; opera ergo bona mortificari dicuntur non ſimpliciter in ſe, ſed quoad utilitatem operantis; res namque viva per mortem perdit operationem vitæ; undè per quandam ſimilitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur à proprio ſuo effectu vel operatione; effectus autem operum virtuoſorum, quæ in charitate fiunt, eſt perducere ad vitam æternam, quod quidem impeditur per peccatum mortale ſequens, quod gratiam tollit, & ſecundùm hoc opera in charitate facta dicuntur mortificari per ſequens mortale peccatum;

undè dicitur Eze.14. *Si averterit ſe juſtus à juſtitia ſua omnia quæ &c.* Hæc Tho. 3. *q.* 89. *ar.*3 *c.*

Circa ſextum reſpondeo, quidam dixerunt quòd opera meritoria mortificata per peccatum, ſequens, non reviviſcunt per pænitentiam ſequentem, conſiderantes quod opera illa non manent ut iterum vivificari poſſint; ſed hoc impedire non poteſt quin vivificentur; non enim habent vim perducendi ad æternam vitam, quod pertinet ad eorum vitam ſecundùm quod ſolùm actu exiſtunt; ſed etiam poſtquam actu eſſe deſiſtunt ſecundùm quod remanent in acceptatione divina; ſic autem remanent quantum eſt de ſe, etiam poſtquam per peccatum mortificantur, quia ſemper Deus opera illa prout facta fuerunt in charitate acceptat, & Sancti gaudent de eis, ſecundùm illud Apoc. 3. *Tene te quod habes, ne alius accipiat coronam.* Sed quod illi qui ea fecit non ſint efficacia ad deducendum in vitam æternam provenit ex impedimento peccati ſupervenientis, per quod redditur indignus vita æterna; hoc autem impedimentum per pænitentiam tollitur, in quantum per ea peccata remittuntur; undè conſtat quod opera prima mortificata recuperantur per pænitentiam efficacem perducendi eum qui fecit ea in vitam æternam, quod eſt reviviſcere, & ita patet quod opera mortificata per pænitentiam reviviſcunt; undè dicit Auguſt. quod pænitentia omnia oblata reſtituit. Hæc Tho. 3. *q.* 89. *ar.* 4 *c.* & communiter alii Doctores.

Sed objicitur, quia dicit Hug. de Sanct. Vict. quod nemo debet in ſpe corrections peccare, quia quod ſemel amittitur ampliùs non recuperat

Reſpondeo, quod loquitur ibi de bonis omiſſis non mortificatis. Hæc Pe 4. *di.* 15. *q.* 4. *ar.*2. *c* 1. Iterum objicitur, quia tunc reſurgens à peccato mortali reſurgeret in majori gratia quàm eſſet illa à qua cecidit, quia reſurgeret in omnibus bonis, quæ priùs habuit jam vivificatis, & cum hoc in illo actu pænitentiæ per quem reſurgit, & quem illis prateritis ſuperaddit, & ita in majori gratia, cujus contrarium ſuperius dictum eſt.

Reſpondeo ſecundùm Sco.4. *di* 22. *q.unica. ar.*2. quod reſurgens plura merita habet in acceptatione divina quam habuit quando cecidit; & per conſequens ex illa parte ordinatur ad majorem gloriam; ſed non oportet eum in majori gratia reſurgere, quia ſecundùm diſpoſitionem ejus in deteſtando peccatum commiſſum intensè, vel remiſsè, datur ſibi tunc major, vel minor gratia.

Sed contra hoc objicitur, quia tunc reportaret talis commodum de lapſu ſuo, quia reſurgit dignus majori præmio in acceptatione divina. Preterea reſponſio data videtur includere repugnantiam, quia ſi eſt dignus majori gloria, qui reſurgit, quàm fuerit quando cecidit, & cecidit à magna gratia per quam fuit dignus magna gloria; igitur non reſurget in parva gratia, quia illud unicum meritum quod reſurgendo ſuperaddit, non addet tantum de gloria, quantum defectus, vel minoratio ſecundæ gratiæ reſpectu primæ diminueret de gloria.

Reſpondeo. Ad primum dicit Sco. *ibidem*, quod non habet commodum, ſed magnum incommodum, non ſolùm quantum ad peccatum, ſed etiam quantum ad profectum, quia totum tempus quo manſit in peccato eſt ſibi perditum, quo tempore potuiſſet multiplicare merita ſi manſiſſet in gratia.

Ad ſecundum dicit quod præſcindendo illud de gloria, quod correſpondet meritis, & illud dicatur B ab illo quod correſpondet gratiæ, quod dicetur A, fortè A excedet B; & quando iſte reſurgit, quia omnia merita prior reſurgunt in Dei acceptatione, etiam redit ſibi jus, & dignitas ad totum B, ſed ad A non redit ſibi jus & dignitas, ſi gratia ſecunda ſit minor quàm prima, Igitur reviviſcunt merita, ſed non gratia prior, quia priùs habita, & illud eſt ſatis conſonum juſtitiæ, quia gratia prior fuit tantum donum Dei, merita autem non erant tantum opera Dei, ſed & hominis; & ideò illa ſunt ſemper ſibi ſalva in acceptatione divina, non autem gratia, ut propter eam ordinetur ad aliquod premium, quia habuit eam, ſed ordinatur tantum per eam ſi nunc habet eam; hæc autem via tenens gradum gloriæ eſſentialem correſpondere meritò conſonat ſcripturæ, quæ in multis locis iſtam ſententiam divinæ juſtitiæ aſſerit, dicendo quod reddet unicuique ſecundùm opera ſua, in *Pſal.*27. & ad *Rom.*2. nuſquam autem habetur quod reddat ſecundùm ſuum habitum. Item conſonat obſervantiæ Legis Divinæ, quia ſecundùm ipſam utile eſt quantum eſt poſſibile continuè opera meritoria exercere, quamvis remiſſa à Deo, ut per ipſa non ſtatim augeatur gratia, quia correſpondet ſingulis in acceptatione divina determinatus gradus gloriæ, nec adeo expedit ſalvare gratiam, quantum opus remiſſum agere per quod non augetur gratia, quia & ſi ille ſic remiſsè agens non habeat majorem gratiam per opus ſuum, quàm alius dormiens in quo ſalvatur gratia ſine tali opere, non tamen fruſtra egit iſte, nec in nullo excedit illum qui dormivit; immo per hoc quod egit jam dignus eſt aliquo bono eterno, quo non eſt ille dignus. Hæc Sco. *ubi ſupra.*

Sed nunquid merita mortificata aliquid faciunt in acceptatione divina ad primam gratiam dandam homini lapſo.

Reſpondet Sco. 4. *di.* 22. *q.unica. ar.* 2. *corrolario* 2. quod licèt ſecundùm ſtrictam juſtitiam iſte inimicus Dei non ſit dignus de propinquo ad aliquam gratiam & gloriam, tamen excellens de miſericordia propter merita precedentia licèt mortificata citiùs dat gratiam ad reſurgendum; undè credit quod ſicut perfectior gravius cadit propter majorem ingratitudinem, ita credit quod cæteris paribus citiùs reſurgat propter

propter divinam bonitatem, merita præterita ad hoc aliqualiter acceptantem; undè ipſe narrat, quod audivit de quodam viro valdè perfecto, & poſtea profundiſſime lapſo, quod cum propter facinora ſua eſſet morti adjudicatus, miſericordiſſimè viſitato, fuit ſibi ſubito perfectiſſimè pœnitentia inſpirata, & ſubdit quod hoc benè debet allicere animum cujuslibet ad opera meritoria ſemper agenda pro viribus, quia ſive ſit permanſurus, ſive lapſurus, non erunt illa in oblivione totaliter coram Deo. Hæc Sco. *ibidem*.

TITULUS V.

De Impedimentis veræ pænitentiæ.

POſtea conſiderandum eſt de impedimentis veræ pænitentiæ, quæ ponit magiſter ſenten. *lib.4. di.*16. o. inter alios eſſe ludos, ſpectacula, exercitium militiæ, & negociationis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet:

I. *Vtrum hypochriſis poni debeat impedimentum veræ pænitentiæ præ aliis vitiis?*

II. *Vtrum ludi impediant veram pænitentiam?*

III. *Vtrum ſpectacula impediant pænitentiam?*

IV. *Vtrum exercitium militiæ, vel negociationis pænitentiam impediat.*

Circa primum reſpondeo, opera pænitentię exteriora præcipuè ſunt nata oſtendere ſanctitatem: & ideò hypochriſis cum falsè, & fictè ſanctitatis opera oſtendat, intentionem excludit rectæ pænitentiæ, propter hoc directius impedit effectum pænitentiæ, quàm alia vitia graviora. Hæc Tho 4. *di* 16: *q* 4. *ar.* 1. *q.*4. *c.*

Circa ſecundum reſpondeo, ludorum eſt triplex differentia; quidam enim ludi ex ſe ipſis habent turpitudinem, & tales ſunt ab omnibus vitandi, & præcipuè à pænitentibus, qui per fletum peccata corrigere debent, ſicut etiam ludi qui in theatris agebantur ad luxuriam provocandam; aliqui verò ludi ſunt, qui ex gaudio devotionis procedunt, ut cantus Eccleſiarum, & de tali ludo dixit David. *Ludam, & vilior fiam pluſquam factus ſum.* 2. Reg 6. & tales ludi ſunt laudandi & æmulandi. Aliqui verò nullam turpitudinem habent, quos Philoſophus liberales vocat, & hi ſunt materia virtutis, ſcilicet eutrapeliæ, & tales ſervatis circumſtantiis debitis poſſunt fieri laudabiliter ad propriam quietem ſimul, & aliis delectabiliter convivendum; ſed contingit in eis eſſe peccatum, eò quod debitæ circumſtantiæ non ſerventur; nam in talibus ludis aliquid decet unum, quod non decet alium: in his etiam ludis pænitentes aliter ſe debent habere quàm alii, inquantum pænitentia fletum requirit eis uti moderatè poteſt ſecundùm quod pertinet ad recreationem animi, aut ad ſocietatem eorum quibus convivit; undè Sen. *Sic tegere ſapienter, ut nullus te habeat tanquam aſperum, nec contemnet quaſi vilem.* Hæc Tho. 4. *diſt.* 16. *quæſt.* 4. *ar.* 2. *q.* 1. *c.*

Circa tertium reſpondeo, ſpectacula ſi ſunt rerum turpium, & ad peccatum provocantium, in ſpectaculo ſtudioſa peccata ſunt, & quandoque tanta libido poteſt adhiberi quod ſunt mortalia; undè à talibus omnes ſe debent arcere, & præcipuè pænitentes. Quædam vero ſpectacula ſunt de rebus utilibus, & neceſſariis ad vitam, ut venationes, & cibi, & hujuſmodi, & talia diſtrahunt animum; unde licèt eis ſine peccato poſſit intendi, ſervata diſpoſitione debita, quoad conditionis perſonæ, & aliarum circumſtantiarum; ſunt tamen pænitenti vitanda, propter hoc quod debet cor elevari ad Deum, niſi quantum neceſſitas aliud expoſcit Hæc Tho. *ubi ſupra. q.* 2. *c.* vel poteſt ſic diſtingui ſecundùm aliquos, ſcilicet ſecundùm Pe. 4. *diſt.* 16. *ar.* 3. *q* 2. *c.* quod ſpectacula quædam ſunt inhoneſta, à quibus eſt omninò abſtinendum; quædam verò ſunt honeſta quibus uti licet; quædam verò ſunt levia, & hæc ſunt temperanda, & poteſt dici quod ab eis cavendum eſt non de neceſſitate ſalutis, ſed ad majorem pænitentiæ perfectionem, magis autem diſſuadentur curioſitates in his ſenſibilibus quàm intelligibilibus, quia magis diſtrahunt mentem; undè *de pe. di.* 5. *c.* 1. cohibeat ſe à ludis, & ſpectaculis ſæculi, qui vult perfectam conſequi remiſſionis gratiam; nam ſi Dina ſe cohibuiſſet, & inter ſuos manſiſſet, ab extraneo raptore violata non fuiſſet.

Circa quartum reſpondeo, officium militiæ, & negociationis, & publicanorum, qui ſcilicet exigunt publica vectigalia habent peccatum annexum, licèt quandoque poſſint exerceri ſine peccato, & quia pænitens debet occaſiones peccati vitare in ſatisfactione; ideò laudabile eſt ſi hujuſmodi officia vitet, non eſt tamen de neceſſitate pænitentiæ, quia pænitens non poteſt omnes occaſiones peccati vitare, dum eſt in hac vita; & ideò ſufficit peccatum hoc in his officiis vitare, ut ſcilicet ſecundùm conſilium Joannis Baptiſtæ neminem concutiat, & ſtipendiis juſtis contentus exiſtat, & non utatur officio militari ad oſtentationem, ſed ad utilitatem Eccleſiæ, & Reipublicæ, & ad exercitium virtutum, & quod negociator in ſe non habeat conditionem, quæ eum ab hoc officio prohibeat, ſicut Clericis, vel Monachis non licet negociari, quamvis eis liceat propria vendere. *diſti.*88. Conveniens eſt etiam quod tempore debito mercetur, non in feſtis, nec in tempore quo Euchariſtiam inducat, & modus debitus ſervetur, ſcilicet ut ſine fraude fiat, & ſecundùm licitum contractum. In publicanis autem ut de auctoritate Principis, & cauſa communis utilitatis, ad defenſionem terræ, & non immoderatè recipiant thelonea. Hæc Tho. 4. *diſt* 16. *q.*4. *ar.* 2. *q.* 3. *c.*

Objicitur autem contra prædicta, quia Inno. dicit *de pæ. di.*5. *Fratres, falſa eſt pæniten-*

tia

Digitized by Google

tia, *cùm pænitens ab officio curiali*, *vel negociali non recedit*, *quod ſine peccato nullatenus agi prævalet.* Idem etiam videtur dicere Grego. *ibidem c. falſas.* Dicendum, quod hoc intelligitur non quod ſine peccato fieri non poſſit; ſed quia frequenter implicat ad peccatum, vel poteſt intelligi de ſolemniter pænitentibus, qui non debent poſt ſuſceptam ſolemnem pænitentiam ſæculariter vivere *de pæ. diſt. 5. contrarium.* & *11. q.3. illud.* vel planius quando injunctum eſt eis in pænitentiam, tunc enim ſi recidivarent, & manifeſtum eſſet deberent excommunicari. *de pæni. diſt.5. de his.* Hæc Ray. De hac materia, ſcilicet de ludis, & aliis hujuſmodi plenius determinatum eſt *ſupra in lib. 2. tit. de modeſtia*, ſecundùm quod exiſtit in exterioribus moribus corporis,

TITULUS VI.

De Duratione, & Iteratione Pænitentiæ.

DEinde conſiderandum eſt de duratione, & iteratione pænitentiæ, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum de peccato per pænitentiam remiſſo teneatur homo amplius pænitere?*

II. *Utrum homo poſſit poſt veram pænitentiam peccare?*

III. *Utrum pænitentia poſſit iterari.*

Circa primum reſpondeo. Pænitentia poteſt accipi pro pænitentia quę eſt virtus, vel pro pęnitentia quę eſt ſacramentum. Dico ergo quod de peccato remiſſo per pænitentiam quæ eſt virtus, tenetur homo ſacramentum pęnitentię ſuſcipere ſi poteſt. Si accipiendo pęnitere pro exteriori actu virtutis, non tenetur homo pęnitere de peccato per pęnitentiam remiſſo, & quantum ad culpam, & quantum ad pęnam. Similiter nec loquendo de pęnitere in quantum dicit interiorem actum virtutis, niſi in caſu, ſcilicet quando non adeſt probabilis conjectura de remiſſione peccati, aut quando de peccato ſuo ex deliberatione cogitat; tunc enim tenetur illud deteſtari, non enim fideliter ſervat reparatum fędus divinæ amicitiæ, cui actu non diſplicet, quando de hoc deliberat illud quod inter ipſum, & Deum fuit cauſa inimicitiæ; continuò tamen tenetur habitu aliter pænitere, quia non poteſt homo dimittere habitum pænitentię, niſi ruendo in peccatum mortale. De habitu autem pænitentiæ, aut de interiori actu, in caſibus ſupradictis, intelligi debet illud verbum Hug. *lib. de ſacramentis. part. 14. c. 2.* cum dicit: *Neceſſe habes ſemper pænitere. Satisfacere potes, nimis facere non potes. Melius eſt ut plus facias quàm minus.* & illud Auguſtini de pænitentia, *Dolor in pænitentia continuè cuſtodiatur.* Simili modo intelligendæ ſunt ſimiles auctoritates. Ad hoc nota quòd quia homo de communi lege non poteſt eſſe certus de remiſſione peccati certitudine ſcientię, quia nemo ſcit utrum odio vel amore dignus ſit. *Eccleſiaſtes 9.* ideò ſufficit certitudo probabilis conjecturæ, ad hoc quod non exponat ſe diſcrimini, ſi non vacet ita actui pænitendi, ſicut antequam haberet probabilem conjecturam de remiſſione ſui peccati. Tunc autem eſt probabilis conjectura, quando homo fecit quod in ſe eſt, dolendo, confitendo, ſatisfaciendo, cavendi propoſitum habendo. Hęc Rich 4. *diſt.14. q.9. ar.1.0.*

Circa ſecundum reſpondeo, quòd vera pænitentia dicitur dupliciter; uno modo dicitur vera pęnitentia, quia homo habet verum actum virtutis, ſcilicet pęnitere, & ab hac homo cadere poteſt propter libertatem arbitrii, quod in iſta vita ſemper eſt vertibile; ideò poteſt perdi, & recuperari; exemplum hujus eſt in David. Alio modo dicitur vera pęnitentia, quę perducit in finem virtutis, & ab hac cadere, vel recedere non contingit, quia poſtquam homo eſt in vita ęterna nunquam cadere poteſt Hæc Bon. 4. *di.14. p.2. q.1. ar.1. c.*

Tractatur autem hæc quæſtio *in decre. de pæ. diſt.2. & 3.* ubi dicit Iſi. *Inanis eſt pęnitentia quàm ſequens culpa coinquinat.* intelligit quod eſt inanis, non quia careat fine proximo, ſcilicet remiſſione peccatorum; ſed quia caret fine ultimo ſalutis vitæ æternæ.

Circa tertium reſpondeo, quòd ſic, & contrarium dicere eſt error peſſimus, & crudeliſſimus, quia divinæ miſericordiæ viſcera claudit, quia tunc peccatores, vel quaſi omnes cogerentur deſperare. Secùndùm autem Aug. 1. *lib. retractationum. c.18.* de quocumque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum; eſt etiam expreſsè contra Sacram Scripturam, ut patet in David, qui primò peccavit homicidio, & poſtea pænituit; poſtea peccavit populum numerando, & pænituit, & utrampue pænitentiam Dominus acceptavit.

Sed quare pænitentia iterari poteſt, baptiſmus autem non.

Ratio hujus eſt quintuplex; prima, quia in pænitentia non imprimitur character, qui eſt indelebilis ſicut in baptiſmo. Secunda eſt, quia pænitentia eſt contra morbum iterabilem, ſcilicet contra peccatum actuale; baptiſmus verò non principaliter, ſed potius eſt principaliter contra peccatum originale, quod non iteratur. Tertia eſt quia baptiſmus totam efficaciam habet in paſſione Chriſti tantum ſemel factam, ſed pænitentia requirit etiam actum noſtrum, ut dictum eſt, qui eſt iterabilis. Quarta eſt quia baptiſmus eſt regeneratio ſpiritualis, pænitententia verò eſt quædam ſanatio. Semel autem tantum aliquid generatur, ſed aliquid pluries ſanari poteſt. Quinta eſt, quia per pænitentiam non fit totalis purgatio, ſcilicet à culpa, & ab omni pæna debita pro peccatis, ſicut fit per baptiſmum; ſi verò univerſalis, ſive tota purgatiò poſſet iterari, daretur hominibus incentivum

ſemper

Digitized by Google

ſemper peccandi.

Sed objicitur contra prædicta illud ad Heb. 6. *Impoſſibilè eſt eos qui ſemel illuminati ſunt, & prolapſi rurſus renovari ad pænitentiam.*

Reſpondeo quòd loquitur ibi de pænitentia cum baptiſmo, non de alia pænitentia, vel intelligit ſecundùm glo. ibidem, quod impoſſibile eſt tales rurſus renovari, ideſt rebaptizari ad pænitentiam, ideſt poſt pænitentiam.

Objicitur etiam illud Greg. *Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi.*

Reſpondeo, licèt Deus faciliter peccatum indulgeat quoad culpam, non tamen quoad pænam; facilitas autem veniæ quoad pænam parit incentivum delinquendi, vel poteſt dici, quod licèt quidam, ex hoc ſumant occaſionem delinquendi, hoc tamen non obſtat, quia ex contrario ſumerent occaſionem deſperandi, quod eſſet gravius.

Objicitur etiam illud Origen. *in gravioribus criminibus tantum conceditur ſemel pænitentiæ locus.*

Reſpondeo, triplex eſt morbus ſive genus pænitentiæ; eſt enim quædam pænitentia privata, quæ fit in ſecreto pro peccatis occultis; quædam publica quæ fit in manifeſto, & pro manifeſtis; quædam ſolemnis, quæ fit in capite jejunii extra Eccleſiam pro horrendis. Prima poteſt ſemper iterari, ut oſtendit magiſter ſententiarum. *lib.* 4. *diſt.* 14. multis auctoritatibus, & exemplis, & habetur *in decretis de pæ diſt.* 3. Secunda etiam non ita frequenter debet iterari. Tertia autem ſecundùm antiqua jura non debet iterari; ſecundùm tamen conſuetudinem Eccleſiarum aliquarum iteratur.

TITULUS VII.

De Pænitentia ſera, ſive finali.

Poſtea conſiderandum eſt de pænitentia ſera. & finali; & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum homo verè poſſit pænitere in fine vitæ ſuæ.*

II. *Utrum pænitentia ſera ſit melior quàm tempeſtiva.*

III. *Utrum pænitentibus in fine reſervetur aliqua pæna poſt mortem, ſcilicet utrum qui decedit contritus in purgatorio pænam aliquam ſuſtinebit.*

Circa primum reſpondeo quod ſic. Deus enim nulli negat miſericordiam facienti quod in ſe eſt ad ſuſcipiendum eam. Ad faciendum autem quod in ſe eſt requiruntur duo in peccatore, quæ deffiniunt, & integrant pænitentiam, ſcilicet dolor de peccatis præteritis, & propoſitum cavendi à futuris. Cùm ergo dum eſt uſus rationis in homine poſſit homo hæc duo facere, poteſt quantum in ſe eſt ſe ad Dei miſericordiam præparare; cùm autem non deſit Dei miſericordia ſe præparanti, poteſt miſericordiam conſequi. Poteſt ergo veram, & fructiferam pænitentiam agere; undè latro in fine vitæ ſuæ pænituit Luc. 23. *in quacumque hora ingemuerit peccator* &c.

Sed objicitur illud Auguſt. *lib. de pænitentia. Si vis agere pænitentiam quando peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.*

Reſpondeo. Dimittere peccata eſt dupliciter, vel quoad affectum, vel quoad effectum; primo modo pænitens in morte peccata dimittit, & hoc ad veram pænitentiam ſufficit; ſecundo modo dimittitur ab eis. Intelligendum tamen quod in illis verbis oſtendit Auguſt. quod pænitentia quam aliquis in fine vitæ ſuæ facit, non eſt certum ſignum ſalutis, licèt poſſit eſſe efficax ad ſalutem, quia incertum eſt quando aliquis de peccato quod jam facere non poteſt pænitet, utrum ſcilicet voluntatem peccandi amiſerit, ſed manifeſtius eſt de illo qui poteſt, ſi pæniteat quod voluntatem mutavit, cum etiam quando aliquis peccare non poteſt, poteſt voluntatem mutare ut nolit quod prius voluit etiam ſi poſſet, illud autem Eccle. 17 *vivus & ſanus confiteberis.* conſilium eſt quoad ſalutem; præceptum autem quoad vitam. Hæc Pe. 4. *di.* 20. *q.* 1, *ar.* 1. *q* 1. 0.

Circa ſecundum reſpondeo. Simpliciter melior eſt tempeſtiva, quia plus habet de voluntario; aliqua tamen ſera ut latronis eſt melior aliqua tempeſtiva; & ideò tanquam melius pænitentiam agere in ſanctitate conſuluit Aug.

Circa tertium reſpondeo. Dei juſtitia exigit, ut peccatum vel à Deo, vel ab homine puniatur; ergo ſi non eſt ſufficienter punitus ab homine qui decedit ante completam pænitentiam, punietur à Deo; alioquin de negligentia pęnitentię dilatę commodum reportaret; undè Aug. *prius eſt purgandus igne purgatoris, qui in aliud ſæculum diſtulit fructum confeſſionis.* Si ergo objicitur quod pæna purgatorii excedit pęnam hujus mundi; ſed pęna ad quam obligatur pęnitens poſt confeſſionem & abſolutionem non eſt tanta quantę ſunt multę alię pęnę hujus mundi; ergo talis in purgatorio punitur injuſtè. Ad hoc dicandum, quòd Deus plus requirit emendam quàm pęnam; ideò plus ponderat in pęnitentia quantitatem virtutis quam ipſe accipit à ſua acerbitate; undè apud Deum plus ponderat in valore modica pęna præſens voluntaria, quàm multa in futuro, quę non eſt ita voluntaria; & ideò meritò pęnę pręſenti, quę eſt minor in acerbitate ſuccedit purgatoria, quæ minor eſt in valore, ut recompenſatio fiat. Hæc Tho. 4. *di.* 21. *q.* 1. *art.* 1. 0. Pe. *di.* 21. *q.* 1. 0. Sco. 4. *di.* 21. *q.* 1. 0. & Rich. 4. *di.* 21. *q.* 1. *art.* 1. 0.

TITULUS VIII.

De Partibus Pœnitentiæ in communi.

DEinde conſiderandum eſt de partibus pœnitentiæ; & primò de partibus ejus integralibus; ſecundò in ſpeciali. Quare ſit

ARTICULUS I.

De Partibus Pœnitentiæ integralibus.

CIrca primum quæruntur hæc duo:

I. *Utrum partes pœnitentiæ congruè aſſignentur contritio, confeſſio, & ſatisfactio?*

II. *Utrum abſolutio ſacerdotis ſit principalior pars ſacramenti pœnitentiæ, quàm compunctio cordis?*

Circa primum reſpondeo, in ſacramento pœnitentiæ ſit emenda voluntaria, & per viam uſtitiæ; undè ſit per viam judicii voluntariè ſuſcepti. Ad ſubeundum autem judicium ſpontè requiritur contritio, quaſi quædam citatio, ſequitur rei apud Judicem ſpontanea confeſſio, ſubſequitur emendæ à Judice impoſitæ ſolutio; ideò ad perfectum eſſe ſacramenti pœnitentiæ requiruntur hæc tria ut partes integrales eſſentiales vel in re, vel ſaltem in propoſito. *de pæ. di. 1. perfecta.* Intelligendum tamen quod ſatisfactio dicitur dupliciter, uno modo reconciliatio, & ſic quia omnes partes pœnitentiæ ordinantur ad reconciliationem, quælibet earum ſatisfactio dici poteſt; alio modo ſolutio pœnæ debitæ, & hoc modo ſatisfactio eſt propriè pars una pœnitentiæ, quæ eſt aſſumptio ſive adimpletio pœnę injunctæ; nihilominus tamen etiam partibus aliis pœnitentiæ convenit per accidens ſatisfactio, ut contritioni ratione doloris conjuncti, qui eſt pars ſenſibilis, confeſſioni ratione erubeſcentiæ. Hæc Bon. 4. *diſt. 16. p. 1. dubii circa literam. q. 2.*

Circa ſecundum Reſpondeo. In ſacramento eſt pars principalior illa quæ principalius cooperatur ad ſacramenti principalem effectum; principalior autem effectus ſacramentorum novæ legis, eſt ſanctificare quam ſanctificationem ſignificare; illa ergo pars ſacramenti pœnitentiæ eſt principalior, quæ magis ex vi ſacramenti cooperatur ad remiſſionem culpæ, & pœnæ æternę quę remittuntur per gratiam ſanctificantem Compunctio autem non tantum cooperatur ad remiſſionem culpæ ex vi ſacramenti, ſed etiam inquantum eſt actus virtutis, vel efficax diſpoſitio ad virtutem. Dico ergo, quòd ſi compunctio comparetur cum utraque vi ſua conjuncti ad abſolutionem, principalius cooperatur ad remiſſionem culpæ quàm abſolutio; ſi autem conſideretur illud ad quod cooperatur compunctio ex vi ſacramenti tantum; ſic dico, quòd non ita principaliter cooperatur ad remiſſionem culpę, ſicut abſolutio ſacerdotis, quia cùm ſacerdos ſit Chriſti Vicarius, principalius & per prius aſſiſtit verbis ſuis, in quibus abſolutionis conſiſtit virtus ſanctificans, quàm partibus ſacramenti, quę ſunt ex parte pœnitentis. Quantum autem ad actum ſignificandi principalior eſt abſolutio, quàm compunctio, & ſenſibilius, & magis per ſe ſignificat peccati remiſſionem, quam ipſa compunctio, quę ita ſenſibiliter non ſignificat hoc, niſi inquantum manifeſtatur in confeſſione oris, & ſatisfactione operis. Prædictam autem comparationem non intelligo in efficiendo gratiam, ſed in diſponendo ad ejus ſuſceptionem. Hæc Richar. 4. *di. 16. q. 1. ar. 2. c.*

TITULUS IX.

De Contritione.

POſtea conſiderandum eſt de partibus pœnitentiæ in ſpeciali, & primò, de contritione, de qua

Primò, quæritur quid ſit.
Secundò, circa quid ſit.
Tertiò, quanta debet eſſe.
Quartò, de ejus duratione.
Quinto, de ejus effectu.

ARTICULUS I.

Quid ſit Contritio?

CIrca primum ſciendum, quod ſecundùm magiſtros, contritio eſt dolor voluntariè aſſumptus pro peccatis, cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi. Ad cujus evidentiam ſciendum quòd ſicut in materialibus durum dicitur quòd non cedit tactui, & ſecundùm *Philoſ. 4. metaph.* hoc frangi dicitur, quòd per aliquod fortius agens in partes magnas dividitur. Conteri verò dicitur quando in partes minimas redigitur, & quaſi annullatur, ita metaphoricè cor hominis durum dicitur quamdiù divinę inſpirationi quaſi manui ſe tangenti non cedit ſed obviat, ideſt dum in affectu moratur; frangitur autem quando à propoſito reſipiſcere incipit, licet non totaliter conteratur; conteritur verò quando affectus peccati, ſecundùm ſui partem in eo totaliter deſtruitur, & hoc ſit quando voluntas perfectè ab effectu peccati reſilit; undè talis reſilitio contritio appellatur; & quia talis reſilitio eſt quidam dolor; ideò per dolorem tanquam per genus eſſentialiter deffinitur; & quia non omnis dolor, putà dolor naturalis eſt voluntarius, & ex conſequenti nec meritorius ideò voluntarie aſſumptus additur pro differentiâ ponente in genere morali, & quia dolor voluntarius eſſe poteſt de bono alieno, & ſic eſſet

malus,

malus, non meritorius; ideò opponitur ſpecificans, ſcilicet de peccato pro differentia ultima. Sic ergo contritio ut eſt actus virtutis diffinitur, ſed ut eſt pars ſacramenti oportet aliquid addi in comparatione ad alias partes, & ideò additur cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi,

Sciendum etiam quòd in contritione ſunt tria; primum eſt illud quod conteritur, & hoc eſt cor, quod quaſi ad literam totum teritur, & ſcindit præ nimia anguſtia, dolore, ira, & indignatione, quam concepit contra peccata; undè Joel. 2. *ſcindite corda veſtra &c.* vel etiam illud quod conteritur ſunt peccata quę dolore illo conteruntur in corde, ideſt ſimul & totaliter teruntur.

Secundum eſt quo conteritur, & hoc eſt duplex mola, una ſuperius ſurſum elevans, ſcilicet ſpes veniæ veniens ex conſideratione miſericordię; altera eſt deorſum deprimens, ſcilicet timor pænæ veniens ex conſideratione divinæ juſtitiæ.

Tertium ad quid conteritur, quia non moleſtat: *Cor enim durum malè bobebit in noviſſimo. Eccle* 3. vel melius ut peccati delectatio totaliter reffundatur; ideò dicitur contritio, non fractio, ſicut enim ſupra dictum eſt, fractio eſt in partes magnas, & tunc remanet ſapor; ſed contritio eſt in minimas, & tunc non remanet ſapor nec virtus; peccata verò ad hoc conteruntur, ut ſimul, & totaliter deſtruantur. Hęc Bon. 4. *di. 16. p. 1. q. 1. ar. 1. c. ulti.* Differt autem contritio, & attritio ſecundùm Tho, 4, *di. 17. q. 2. ar. 1. q. 2. c. 3.* quia attritio dicit acceſſum ad perfectam contritionem; undè in corporalibus dicuntur attrita, quę ſunt aliqualiter comminuta, & non perfectè; contritio verò dicitur quando omnes partes ſunt ſimul tritæ per diviſionem uſque ad minimam; & ideò attritio in ſpiritualibus ſignificat quandam diſplicentiam de peccatis commiſſis, ſed non perfectam, & circa hoc quæruntur hęc duo:

I. *Utrum attritio fiat contritio?*

II. *Utrum attritionem facientis quod in ſe eſt, neceſſarium ſit fieri contritionem?*

Circa primum reſpondeo, Contritio poteſt dupliciter ſumi, uno modo pro actu pænitentię elicito à virtute pænitentiæ, charitate formata. Alio modo pro formato actu pænitendi elicito mediante aliquo habitu pænitentiæ, vel à pænitentia informi, quæ poſtea charitate formatur, illo adhuc durante. Primo modo loquendo de contritione, attritio non poteſt fieri contritio, quia idem actus numero non poteſt elici à pænitentia informi, & poſt hoc elici à pænitentia formata, quia voluntas movens ut informis, & poſt hoc movens ut formata vicem tantum duorum motorum, à quibus non poteſt eſſe idem motus numero; præterea actus elicitus à pænitentia formata eſt ea poſterior ordine naturæ, actus autem elicitus à pænitentia informi eſt ordine temporis vel naturæ prior quàm pænitentia illa ſit formata. Secundo modo, loquendo de attritione poteſt fieri contritio, quia licèt motus voluntatis ſit ſimplex, & in inſtanti, quantum ad ſuum eſſe; poteſt tamen tamdiù manere idem numero, quouſque pænitentia à qua elicitus in charitate ſormetur, per cujus formationem actus ille efficitur contritio quamvis elicitus fuerit à pænitentia exiſtente informi. Hæc Ricch. 4. *di. 17. q. 1. ar. 2. c.*

Circa ſecundum reſpondeo. Attritionem fieri contritionem, ſecundùm quod contritio accipitur pro actu pænitentiæ elicito à virtute pænitentiæ, charitate formata, non eſt neceſſarium, ſed impoſſibile, ſicut videri poteſt *ex quæſtione præcedenti*, Si autem accipiatur contritio pro actu pænitentiæ elicito à pænitentia informi, quæ poſtea charitate formatur, illo actu adhuc durante, ſic licet attritionem poſſibile ſit fieri contritionem, non tamen eſt neceſſarium. Poſſibile eſt enim quòd attritio facientis quod in ſe eſt prius ordine naturæ deſinat eſſe, quàm Deus tali gratiam infundat, quia quandoque infundit eam ipſi voluntati converſæ ad aliquem alium bonum actum, qui non eſt attritio niſi fortè implicitè, ſed facienti quod in ſe eſt neceſſarium eſt aliquo modo à Deo dari gratiam gratum facientem non neceſſitate coactionis, vel immutabilitatis abſolutè, ſed neceſſitate immutabilitatis ex ſuppoſitione ordinationis ſuæ, quæ immutabiliter, & liberaliter ordinavit ſe daturum gratiam omni pænitenti, & quod in ſe eſt facienti, Hæc Ricch. 4 *di. 7 q 1. ar 3. c.*

Articulum ſecundum require alibi.

ATICULUS III.

Quanta debet eſſet Contritio?

Circa quantitatem verò contritionis quæruntur p ura, ſcilicet

I. *Utrum dolor contritionis debeat eſſe non ſolùm intellectualis, ſed etiam ſenſualis?*

II. *Utrum contritio ſit major dolor qui poſſet eſſe in natura?*

III. *Utrum poſſit eſſe nimis magnus dolor in contritione?*

IV. *Utrum contritus deberet malle in inferno eſſe quàm peccare?*

Circa primum reſpondeo, ſicut dicit Chryſo. unumquodque per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Cùm igitur peccatum per actum voluntatis poſſit ſufficienter naſci, ſufficienter etiam per actum voluntatis tantum à parte noſtra cum gratia poteſt diſſolvi; Deus enim non requirit ab homine, niſi quod eſt in ejus poteſtate. Cùm ergo habere dolorem voluntarium, ſcilicet diſpliceotiam peccati ſemper ſit in hominis poteſtate, habere verò dolorem ſenſibilem non ſemper; ideò Deus non requirit dolorem ſenſibilem de contritionis neceſſitate, ſed de ejus perfectione; undè Pſal. *qui ſanat contritos corde &c.*

Sed

Sed contra hoc eſſe videtur quod dicit Aug. *Sciat ſe culpabiliter durum qui deflet damna temporis & mortem amici, & dolorem peccati non oſtendit in lacrymis.*

Reſpondeo li *culpabiliter* non ſignificat ibi culpam, ſed diſpoſitionem ad culpam; vel hoc dicit Aug quia talis debet ſe culpabilem reputare, vel ſic ſciat ſe eſſe culpabiliter durum &c. ſcilicet ſi contingat exterior lacrymarum defectus ex defectu doloris, ut homo minus doleat de peccato, quàm de temporali damno; ſed quandoque abundantia doloris lacrymas excitat propter calorem excitatum. Quaudoque etiam homo ſe continet, ut tantum coram Deo doleat, quandoque etiam ex duritia complexionis, vel exſiccitate capitis eſt quod homo non poteſt corporaliter flere pro peccatis, etſi fleret pro morte amici, quia ille dolor eſt magia ſenſibilis; & ideò vicinior ad reſolvendum corpus in lacrymas.

Objicitur etiam illud Greg. *Nimis durus eſt qui dolorem peccati lacrymis non declarat.*

Reſpondeo. Illa nimietas non importat exceſſum qui ſit culpabilis; ſed eſt diſpoſitio ad culpam, & reſolvi debet nimis, ideſt valdè. Hæc Pe.4.*di.*17 ar 3 *q*.1.0.

Circa ſecundum reſpondeo. In contritione eſt duplex dolor, unus in voluntate, qui eſt eſſentialiter contritio, qui nihil aliud eſt quàm diſplicentia peccati præteriti, qui quidem ſi ſit informis eſt attritio, ſi ſit formata eſt contritio; ſed non formatur de lege communi, niſi ſit maxima in comparatione aliorum dolorum, & talis dolor in contritione excedit alios dolores, quia quantum aliquid placet, tantum ejus contrarium diſplicet. Finis autem ſuper omnia placet, cum omnia propter ipſum deſiderentur; & ideò peccatum quod à fine ultimo avertit ſuper omnia diſplicere debet; unde Jere.6. *Luctum unigeniti fac tibi &c.* ubi glo. docet pænitentem quid facere debet; nihil enim dolentius unigeniti morte, undè oportet quod iſte dolor ſit maximus in genere, ſcilicet in comparatione aliorum dolorum, non tamen oportet quòd ſit maximus in ſpecie hujus doloris, ſicut quilibet amor charitatis eſt maximus in genere, ſed non in ſua ſpecie. Alius dolor eſt in parte ſenſitiva, qui cauſatur ex primo dolore, vel ex neceſſitate naturę, ſecundùm quod vires inferiores ſequuntur motum ſuperiorum, vel ex electione ſecundùm qnod homo pænitens in ſeipſo habet dolorem, & excitat animum ut doleat de peccatis, & neutro modo oportet quòd ſit maximus dolorum; nam primo modo oportet quia vires inferiores vehementius moventur ab objectis propriis quàm ex redundantia virium ſuperiorum, & ideò quantò operatio virium ſuperiorum propinquior eſt objectis inferiorum, tantò magis ſequuntur motum earum; & ideò major dolor eſt in parte ſenſitiva ex læſione ſenſibili quàm ſit ille qui redundat in ipſam ex ratione; ſimiliter major eſt qui redundat ex ratione de corporalibus deliberanti, quàm qui redundat ex ratione ſpirituali conſideranti; undè dolor in ſenſitiva ex diſplicentia rationis proveniens de peccato non eſt major aliis doloribus, qui ſunt in ipſa, & ſimiliter nec dolor qui eſt voluntariè aſſumptus, tum quia non obedit vis inferior ſuperiori ad nutum, ut tanta paſſio ſequatur in Inferiori appetitu quantam ordinat ſuperior; tum etiam quia paſſiones ex ratione aſſumuntur in actibus virtutum ſecundùm quandam menſuram, quam quandoque dolor qui eſt ſine virtute non ſervat, ſed excedit. Hæc Tho.4.*di.*17.*q*.2.*ar.* 3.*c*.1.

Circa tertium reſpondeo, In actu pęnitendi eſt duplex dolor; unus eſt eſſentialis pęnitentię, & hic eſt in voluntate rationali; eſt enim quędam diſplicentia voluntatis quæ ſibi diſplicet peccatum in quantum eſt tranſgreſſio legis divinę, & quia hæc diſplicentia directè cauſatur ex charitativa Dei dilectione, quę nimis intendi non poteſt; ideò hęc diſplicentia nimis magna eſſe non poteſt. Eſt alius dolor non eſſentialis pænitentię, & hic eſt duplex, unus in corpore, quo homo corpus ſuum affligit pro peccatis ſuis, & hic dolor poſſet eſſe nimius, quia cum tali temperamento debet homo corpus ſuum affligere, ut non interimat naturam; undè Apoſtolus Rom.12.*rationabile ſit obſequium veſtrum.* Eſt alius dolor interior, qui eſt paſſio appetitus ſenſitivi, & hic eſt duplex, Quandoque enim cauſatur talis dolor ex conſideratione amiſſionis cujuſdam honeſtatis, ſeu gloriæ accidenlalis per peccatum, ſicut eſt dolor quandoque in mulieribus ex hoc quod amiſerunt ſui corporis integritatem; & talis dolor poſſet eſſe nimis magnus. Quandoque cauſatur directè per quandam redundantiam ex diſplicentia voluntatis, quà ſibi diſplicet peccatum, in quantum eſt divinæ legis tranſgreſſio, & ſic adhuc dicunt quidam, quòd dolor poſſet eſſe nimis magnus; quia pænitentia eſt virtus moralis; & ideò corrumpi poteſt per ſuperabundantiam & defectum, & hoc videtur ſentire Tho. 4.*di.*16. *q*.2.*ar*.3.*q*.2.*c*. Aliis videtur quod hic dolor non poſſet eſſè nimius, quia ſi non poſſet eſſe exceſſus in cauſa, non poſſet eſſe exceſſus in effectu. Hujuſmodi autem doloris cauſa eſt ſupradicta diſplicentia peccati, de qua conceſſum eſt quod non poſſet eſſe nimis magna; unde ſi pænitens ex vehementiſſimo Dei amore tam vehementer doleret de ſuo peccato, quod ex hoc cauſaretur in appetitu ſenſitivo tam vehemens dolor, quod corrumperet armoniam corporis ad vitam neceſſariam, non eſſet exceſſus in genere moris, nec perfectioni pænitentię derogans, ſed concordans, niſi fortè hominis voluntas directè ex intentione feretur ad procurandum talem paſſionem, ad hoc ut ipſe moreretur; & ſic credo quod intelligant illi qui dicunt quòd in dolore qui eſt in appetitu ſenſitivo, poteſt eſſe exceſſus, & hujus opinionis eſt Rich.4. *di.*2. *q*.1.*ar*.8.c. non autem obſtat prædictis dictum Anſelmi, dicens: *ut ſic impinguantur viſcera*

anima

Digitized by Google

animæ meæ, ut medulla corporis mei exſiccetur, quia ipſe deſiderabat ex pinguedine devotionis medullas corporales exſiccari, non quoad humorem corporalem, ſed quoad concupiſcentiam carnalem, vel exſiccationem medullarum vocat vulnera charitatis, qua anima languet ex abſentia Chriſti; non obſtat etiam, quia cùm innocens pænam in inferno non ſentiret, & peccator in paradiſo, dicens ſe eſſe dignum oculos cæcare plorando, quia licèt ſe cognoſceret eſſe dignum amiſſione oculorum, quia quilibet peccator eſt dignus non tantum æterna morte, ſed etiam temporali, non tamen volebat oculos ſibi cæcare.

Circa quartum reſpondeo ſecundùm Tho. *in quadam quæſtione de quolibet*. Contritus tenetur in generali malle pati quantamcumque pænam quàm peccare, quia contritio non eſt ſine charitate; ex charitate enim homo plus diligit Deum quàm ſeipſum; peccare verò eſt facere contra Deum; puniri verò eſt aliquid pati contra ſe ipſum; unde charitas requirit ut quælibet pæna præeligatur culpæ, ſed non tenetur in ſpeciali hanc pęnam vel illam præeligere; immò ſtultè ageret, ſi quis ſe vel alium ſuper hoc ſollicitaret, quia per hoc in tentationem incideret, & occaſionem peccandi daret, quia terribilia conſiderata in particulari magis terrent.

ARTICVLVS IV.

De Tempore, & Duratione Contritionis.

Circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum contritio de peccatis ſit ſemper neceſſaria?*

II. *Vtrum dolor contritionis interrumpatur neceſſariò per gaudium?*

III. *Vtrum neceſſe ſit ſemper habere pudorem de peccato commiſſo, ſicut & dolorem?*

IV. *Vtrum poſt iſtam vitam animæ de peccatis conterantur?*

Circa primum reſpondeo quod ſic, in habitu ratione diſplicentiæ peccati, non autèm eſt ſemper neceſſaria in actu; undè tenetur homo ſemper malum quod fecit deteſtari, ſed quia tentio talis eſt præcepti affirmativi, quod ſemper obligat, ſed non ad ſemper; ideò tenetur conteri ſemper, ſed non ad ſemper, ſcilicet in caſu ſicut etiam de actu pænitendi interiori dictum eſt *ſupra titulo de pænitentiæ duratione. q.* 1. & ſic dicit Hug. de Sanct. Vict. quod Deus abſolvens hominem à pęna æterna, & à culpa, ligat eum vinculo perpetuę deteſtationis peccati, ſicut etiam dicit Auguſt. *lib. de pænitentia.* quod ubi dolor finitur nihil de venia relinquitur. Secus autem eſt de ſatisfactione quę attenditur ſecundùm pęnam taxatam quę injungitur pro peccatis; & ideò poteſt terminari; hæc enim pęna precipuè proportionatur culpæ ex parte converſionis ex qua habet finitatem; ſed dolor contritionis reſpondet culpę ex parte averſionis ex qua habet infinitatem; & ideò contritio vera ſemper manere debet; ratione verò gemitus & planctus, vel doloris ſenſibilis non eſt neceſſaria, maximè viris perfectis qui audierunt voce interna quid audivit Magdalena, *dimittuntur tibi peccata tua.* ſicut dicit Bern, *in cantic. circa principium.* Sed ulterius poſſunt & debent meditationem ſuam ad dulcedinem ſupernæ patriæ convertere. Ante verò hunc ſtatum conſilium ſanum eſt peccata ſua ante oculos cordis ad dolorem, & gemitum revocare Hæc Bon. 4. *di.* 16. *p.* 1. *q.* 3. *ar.* 2. *c.* & *c.* 4. *ad oppoſitum.*

Circa ſecundum reſpondeo quòd non, cùm non ſint de eodem, ſed de diverſis; dolor enim qui eſt in pęnitentia eſt de peccato commiſſo; undè ſimul cum hoc non poteſt eſſe gaudium de eodem, ſed poteſt eſſe gaudium de ſpe veniæ quam concipit per dolorem, vel de hoc quod in habendo dolorem de peccatis commiſſis facit quod debet; & ideò deteſtatio peccati commiſſi, quę eſt cauſa doloris, & voluntas quæ eſt cauſa gaudii ſunt ſimul; volens enim deteſtatur, & quia unum eſt ratio alterius; ideò anima ſimul converti poteſt ad utrumque, inquantum ex eis quodammodo ſit unum, & ſic non oportet quod dolor contritionis interrumpatur per gaudium illud, propter quod dicit Auguſt. *pænitens ſemper de peccato doleat, & de dolore ſemper gaudeat*, ſicut enim dicit Ber. *mel abſinthio miſcendum eſt.*

Circa tertium reſpondeo quòd non; nam erubeſcentia reſpicit peccatum ſolum in quantum habet turpitudinem, & ſic poſtquam peccatum eſt quantum ad culpam remiſſum, non manet pudori locus; dicit enim Ambr. *non habet quod erubeſcat, cui peccatum dimiſſum eſt.* Manet autem locus dolori, qui non ſolùm eſt de culpa inquantum habet turpitudinem, ſed etiam inquantum habet nocumentum annexum. Hęc Tho 4. *di.* 17 *q* 2. *ar.* 4. *q.* 1. *c.* 1.

Circa quartum reſpondeo quòd non; nam in contritione tria ſunt conſideranda, ſcilicet ejus genus, quod eſt dolor; ejus forma, quod eſt actus virtutis gratia informatus; & ejus efficacia, quod eſt actus meritorius, & ſacramentalis, & quodammodo ſatisfactorius. Poſt hanc igitur vitam animę quę ſunt beatę contritionem habere non poſſunt, quia carent dolore propter gaudii plenitudinem; quę verò ſunt in inferno carent contritione, etſi dolorem habeant; deficit tamen in eis gratia dolorem informans; quę verò ſunt in purgatorio habent dolorem gratia informatum, ſed non meritorium, quia non ſunt in ſtatu merendi. In hac autem vita omnia prędicta tria inveniri poſſunt. Hęc Tho. 4. *di.* 17. *q.* 2. *ar.* 4. *q.* 3. *c.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ARTICVLVS V

De Effectu Contritionis.

CIrca hoc quærnntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum contritio ſit cauſa remiſſionis peccati?*

II. *Vtram contritio poſſit totaliter reatum pœnæ tollere?*

III. *Vtrum pro quantocumque magno peccato ſufficiat quantumcumque parva contritio?*

IV. *Vtrum ſola contritio cordis ſine confeſſione ſufficiat ad delendum omnia peccata?*

Circa primum reſpondeo quòd ſic, cauſa inquam meritoria, & poteſt reduci ad efficientem, ſecundùm Richar. 4. *di.* 17 *q.* 1 *art.* 7. *c.* undè ſuper illud Pſal. *Sacrificium Deo ſpiritus contribalatus*, dicit glo. *cordis contritio eſt ſacrificium in quo peccata ſolvuntur.*

Circa ſecundum reſpondeo. Intenſio contritionis poteſt dupliciter ſumi, uno modo ex parte charitatis, quę diſplicentiam cauſat, & ſic contingit tantum charitatem intendi in actu, quod contritio conſequens merebitur non tantum culpæ amotionem, ſed etiam abſolutionem ab omni pęna. Alio modo ex parte doloris ſenſibilis; quem voluntas in contritione excitat, & quia ille quædam pęna eſt, tantum poteſt intendi, quod ſufficiet ad deletionem pęnę & culpæ; exemplum eſt in latrone Luc. 22 nihilominus tamen, quia non poteſt aliquis eſſe certus quòd contritio ſua ſufficiat ad deletionem pęnæ & culpę, tenetur confiteri, & ſatisfacere, maximè cùm contritio vera non fuerit, niſi confitendi propoſitum habuerit annexum, quod debet perduci ad effectum, etiamſi eſſet certus quod ſufficeret ad deletionem totius pęnæ, non propter remedium, ſed propter præceptum de confeſſione datum.

Circa tertium reſpondeo quòd ſic; nam cùm contritio dicat actum pænitendi charitate formatum, & quantumcumque modica charitas ſufficiat ad remotionem quantorumcumque, & quorumcumque magnorum peccatorum mortalium; igitur quantumcumque parva contritio ſufficit pro quantocumque magno peccato; ſed non ſic dicendum eſt de attritione. Cùm enim recogitantur peccata in ſpeciali, neceſſaria eſt major attritio de majori peccato quàm de minori & quamvis in pænitendo de omnibus ſimul non ſit neceſſaria diſplicentia in actu major de uno, quàm de alio; eſt tamen neceſſaria in habitu, undè pro quantocumque magno peccato quantumcumque parva attritio non formatur gratia de lege communi, per quam gratiam attritio fieret contritio, ſi formaretur. Hæc Rich, 4. *di.* 17. *q.* 1. *art.* 5. *c.*

Circa quartum reſpondeo. Hęc quęſtio tractatur *de pæ. di.* 1. & ponuntur de ipſa opiniones plures *ibidem in glo.* & etiam in Ray. & Goſ. quibus ad præſens omiſſis firmiter eſt tenendum quod ſola contritio cordis ſine confeſſione in re delet omnia peccata, dummodo ſit in propoſito confitendi, & ſatisfaciendi implicitè, vel explicitè; aliàs non eſſet contritio vera; undè dicit Aug. & habetur in dicta diſtinc. *Magna pietas Dei, ut ad ſolam promiſſionem peccata dimittat, nondum pronunciat ore, & tamen Deus audit in corde* Hoc fuit figuratum in Lazaro, quem Dominus prius ſuſcitavit quàm à Diſcipulis ſolveretur, & in decem leproſis, qui in via antequam ad presbyteros veniſſent mundati ſunt, & in Pſal. *Dixi*, ideſt in animo meo propoſui, *confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Aliter autem ſola contritio non delet peccata mortalia niſi confeſſio habeatur in re, vel in propoſito explicitè, vel implicitè, & ſic debet intelligi illud, quod dicitur *in ea. diſt. c.* 2. §. *ex his.* nullus ante confeſſionem oris, & ſatisfactionem operis peccati abolet culpam.

TITULUS X.

De Confeſſione quid eſt, & de Inſtitutione ejus & neceſſitate.

COnſequenter conſiderandum eſt de confeſſione, &

Primò, quid eſt confeſſio?

Secundò, de ejus inſtitutione & neceſſitate.

ARTICULUS I.

Quid eſt Confeſſio?

CIrca primum quęruntur plura, ſcilicet

I. *Quid eſt confeſſio, ſecundùm definitionem?*

II. *Vtrum confeſſio ſacramentalis congruè deſcribatur ibi per materiam quæ eſt peccatum, & per actum qui eſt aperire tanquam per formam?*

III. *Vtrum confeſſio & pænitentia pertineant ad eundem articulum fidei?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm Auguſt, Confeſſio eſt per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur. Ad cujus evidentiam ſciendum, quòd confeſſio fit tripliciter, aut in foro conſcientiæ coram Deo, aut in foro pęnitentiæ coram Dei Vicario, aut in foro contentioſo coram Judice; in prima peccatum non aperitur, quia apertum erat, in ultima non aperitur in ſpe venię, in media verò peccatum latens ſpe veniæ aperitur.

Circa ſecundum reſpondeo. Confeſſio peccati de ſe dicta non dicit actum virtutis, ſed confeſſio facta ut debet, & quomodo debet, & cui debet nominat actum virtutis, & licèt confeſſio veri pertineat abſolutè ad virtutem veritatis,

ſecun-

ſecundùm tamen quòd additur aliqua ratio ſpecialis boni, ad aliam virtutem incipit pertinere; & ideò dicit *Philoſ.4. Ethi.* quòd confeſſio quę fit in judiciis non pertinet ad veritatem, ſed magis ad juſtitiam, & ſimiliter confeſſio beneficiorum Dei in laudem divinam non pertinet ad virtutem veritatis, ſed ad virtutem latriæ, ita confeſſio peccatorum ad remiſſionem eorum conſequendam non pertinet elicitivè ad virtutem veritatis, ut quidam dicunt, ſed ad virtutem pænitentiæ, imperativè tamen ad multas virtutes pertinere poteſt, ſecundùm quod in finem multarum virtutum trahi poteſt actus confeſſionis. Hæc Tho.4 *diſt.17.q.3. ar.2. q.3. c.*

Circa tertium reſpondeo quòd non; confeſſio enim, quia magis ex ſpe veniæ procedit, magis innititur articulo de vita æterna quàm reſpicit ſpes, quàm articulo de judicio quod reſpicit timor; pænitentia verò è converſo ſe habet ratione contritionis. Hæc Tho. *ubi ſupra. q.3. c 4.*

ARTICULUS II.

De Inſtitutione, & Neceſſitate Confeſſionis.

Circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Confeſſio à quo fuit inſtituta, & utrum ſit præceptum?*

II. *Utrum infideles teneantur ad confeſſionem?*

III. *Utrum pueri teneantur confiteri?*

IV. *Utrum habentes tantum venialia debeant confiteri?*

V. *Utrum Papa teneatur confiteri?*

VI. *Utrum poſſit cum aliquo diſpenſari ne confiteatur homini peccata?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm Sco. 4. *ſen. diſt.* 17. quòd confeſſio talis qualis eſt nunc in Eccleſia non eſt ex præcepto legis naturæ, aliàs ad eam fuiſſent omnes obligati pro ſtatu cujuſcumque legis, quod eſt falſum, quia nec obligabantur in lege ſcripta. Dicunt autem quidam quòd confeſſio non cadit niſi ſub præcepto Eccleſiæ. Sed contra hoc eſt, quia non invenitur ubi hoc ab Eccleſia præcipiatur, quin ante hoc factum reputaretur præceptum obligatorium de confeſſione; ſi enim allegatur illud capitulum. *extra. de pe. & re. omnis utriuſque &c.* illud capitulum eſt Innocentii III. antequem pluſquam per annos quingentos fuit Auguſtinus qui multum confeſſionem eſſe neceſſariam prædicavit; ut patet *in libro de vera & falſa pænitentia.* cujus etiam auctoritates aliquę ponuntur *de pænitentia di.* 3. hujus tamen opinionis videtur eſſe gloſſator *de pæ. diſt.5. in principio.* ſuper hoc tamen non allegat aliquod capitulum; & ideò irrationabiliter dicit. Præterea ſecundùm hoc Papa non teneretur confiteri, nec etiam infideles tenerentur confiteri. 1. Corint.5. *Quid mihi eſt de his qui foris ſunt judicare.* Videtur ergo rationabilius dicendum, quòd confeſſio cadit ſub pręcepto Dei poſitivo, & certum eſt quod ſuper hoc non traditur aliquid in veteri lege; ſi autem aliquid in Evangelio traditur, hoc videtur eſſe illud Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* & hoc arguitur ſic. Poteſtas remittendi peccata data eſt Apoſtolis, & in eis omnibus presbyteris, & certum eſt quod non principaliter, quia hoc eſt proprium Dei, ergo miniſterialiter, & arbitrariè, ſed non poſſunt arbitrari in cauſa ignota, ergo manifeſtanda eſt eis cauſa in qua debent arbitrari; Hæc autem manifeſtatio eſt confeſſio.

Igitur ex hac collatione poteſtatis arbitrariæ facta presbyteris obligantur peccatores ad accuſandum ſe eis tanquam arbitris, quod eſt confiteri. Quod autem ad hoc teneantur, declaratur ſic. Quicumque amiſit primam gratiam, tenetur ex neceſſitate præcepti, ſcilicet *Diliges Dominum Deum tuum &c.* agere quantum in ſe eſt ad recuperationem ejus, & in virtute etiam illius præcepti *diliges te ipſum*, Sed peccator per peccatum mortale gratiam primam amiſit, & poteſt eam recuperare ab hoc arbitrio, ſuſcipiendo pænitentię ſacramentum Jo 20. *quorum remiſeritis &c.* & ſic concluditur neceſſitas præcepti confeſſionis ex hoc verbo ſcilicet *quorum remiſeritis peccata &c* & illo præcepto ſimul junctis. Si dicatur quòd per hoc non probatur quòd hæc via ſit præciſa ad recuperandum gratiam, arguitur quòd immo ſic, Quilibet tenetur recuperare gratiam faciliorem, & certiorem, aliàs videtur contemnere propriam ſalutem, ſed hæc via eſt facilior & certior ſcilicet recuperandi per ſacramentum pænitentiæ, quia hìc non requiritur aliud, niſi quod homo non ponat obicem gratiæ, quod eſt multò minùs quàm attritionem habere, quæ per modum meriti de congruo ſufficiat ad juſtificationem.

Poteſt etiam aliquis eſſe certior quòd non ponat obicem, ſcilicet actualiter peccando, quàm habeat attritionem; ergo quilibet tenetur ad hanc viam. Dicunt autem aliqui quòd præceptum de confeſſione habetur ex verbis Apoſtoli Jaco. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra &c.* Sed hoc non videtur verum; dicendo enim *Confitemini alterutrum peccata*, non magis dicit confitendum eſſe presbytero quàm alii. Subdit etiam ſtatim *& orate pro invicem*, ubi nullus diceret eum inſtituiſſe, vel promulgaſſe ſacramentum pænitentiæ, vel præceptum divinum; ſed intendit ibi perſuadere per primum ut ſimus humiles, ſcilicet nos apud proximos peccatores confitendo, ſed per ſecundum ut ſimus charitativi, ſcilicet pro nobis invicem orando. Tenendum eſt ergo quòd hoc præceptum eſt de jure divino per Evangelium promulgatum, ut ſupra declaratum eſt: vel ſi illud non ſufficiat dicendum eſt quòd de jure divino promulgato per Chriſtum Apoſtolis, & per Apoſtolos eccleſię ſine omni ſcriptura, ſicut multa alia

tente

tenet Eccleſia per alios promulgata. *extra. de miſ. cum Martha*. Hæc & plura alia de hac materia optimè tradit Sco 4, *diſt*, 17 *q. unica. ar.* 1. Sic ergo patet inſtitutio confeſſionis, & neceſſitas ejus. Sed eſto quod aliquis conteratur, & nihil cogitet de confeſſioue, & non omittit confiteri ex contemptu; ergo non caret gratia, quia non intervenit contemptus: ergo quamdiù non cogitat de confeſſióne non peccat.

Dato ergo quod ſic moreretur, conſtat quòd ſalvatur ſine confeſſione; ergo confeſſio non eſt neceſſaria.

Reſpondeo, quòd talis non cogitet de confeſſione poteſt eſſe propter duo; primò, propter intenſionem doloris, & tunc quia Deus cor ſuum occupat, ſi non ſuit mora ſuperflua, nec indiſcretio aliqua, credo quòd Deus abſolvit eum, & pro opere computat voluntatem, & computatur iſte cum illis, qui excuſantur propter impoſſibilitatem habentes in ſacramento confeſſionis devotionem; ſecundò, poteſt hoc eſſe propter occupationem ſuperfluæ ſollicitudinis circa alia, & tunc non excuſatur, maximè ſi locum & tempus habeat confitendi; immò propter peccatum omiſſionis reputabitur reus mortis, maximè ſi non ſuerit præventus morte, quia bene poſſet, & deberet recogitare, & petere ſacramentum Eccleſiæ, Hæc Bon. 4. *diſt.* 17 *p.* 1. *q.* 2. *ar.* 4. *c.* 4. *ad oppoſitum.*

Circa ſecundum reſpondeo, quòd regulariter tam fideles quàm infideles tenentur confiteri in quantum eſt præceptum Dei quod univerſaliter dedit qui poteſtatis habet plenitudinem ſuper omnia. Si autem non eſſet præceptum niſi ab Eccleſia. non tenerentur ad ejus obſervantiam illi qui non ſunt baptizati, quia ut oſtenſum eſt *ſupra tit. de confirmatione. quæſt. utrum Epiſcopi degradati confirmare poſſint.* Vicario Chriſti non fuit conceſſa directè poteſtas ſuper omnes qui non ſuſceperunt baptiſmum qui eſt janua qua intratur ad Eccleſiam militantem. Hæc Ric. 4. *diſt.* 17. *q.* 2. *ar.* 4. *c.* & conveniunt cum dictis ſecundùm Sco. *ſupra in* 2. *quæſt. hujus articuli.*

Circa tertium reſpondeo quòd ſic, ſcilicèt pueri qui ad annos diſcretionis pervenerunt, ut patet *in dicto c. omnis.* & per annos diſcretionis ibidem ſecundùm glo. intelligitur tempus quo homo capax eſt doli, ſive ſecundùm Hoſti. tempus in quo diſcernit inter bonum & malum, quia tunc peccare poteſt, quòd acceleratur citius in uno quàm in alio. Hæc Bona. 4. *diſt.* 17. *p* 2. *q.* 2. *ar.* 1

Circa quartum reſpondeo. Tenentur ſecundùm aliquos non quidem ex vi ſacramenti, ſed ex vi Statuti Eccleſiaſtici, quando non habent mortalia quæ confiteantur. Aliqui tamen dicunt quòd tales non tenentur confiteri etiam ex vi Statuti Eccleſiaſtici, quia Statutum Eccleſiæ non obligat, niſi habentes peccata mortalia, quod videtur concludi ex hoc, quia dicit, quòd debent omnia peccata confiteri, quòd de venialibus non poteſt intelligi, quia nullus omnia venialia poteſt confiteri, & ſecundùm hoc non habens mortalia non tenetur ad confeſſionem; ſed ſufficit ei ad implendum præceptum Eccleſiæ, ut ſe presbytero repræſentet, & oſtendat ſe eſſe abſque conſcientia mortalis peccati, ut ad communionem recipi poſſit, & hoc reputatur ei pro confeſſione; cadit enim ſub præcepto magis taxatio temporis quàm actus confeſſionis. Primę ſententię ſunt Bona. 4. *di.* 17. *p.* 2. *q.* 2. *ar.* 1. *c.* 3. *ad oppo.* Ricchar. 4. *diſt.* 17. *q.* 2. *ar.* 4. *c.* 1. Tho. 4. *diſt.* 17. *q.* 3. *ar.* 1. *q.* 3. *c.* 3. & Pe. 4 *diſt.* 17. *ar.* 4. *q.* 1. *c.* 1. dicentes quòd prima ſententia eſt ſecurior. Sco. verò 4. *diſt.* 17. *q. unica. art.* 3. eſt ſecundę opinionis, & reprobat primam, & de hoc habetur etiam *infra titulo de objecto confeſſionis. quæſt. utrum teneantur venialia confiteri.*

Sed nunquid ille qui non haberet remorſum de aliquo etiam peccato veniali, tenetur confiteri ſecundùm primam duarum prędictarum opinionum?

Reſpondet Bon. 4. *diſt.* 17. *p.* 2. *q.* 2. *art.* 1. *c.* 4. quod credit impoſſibile ſecundùm ſtatum viatoris, quod aliquis diem vel ſeptimanam, & multò minùs annum tranſeat ſine remorſu venialis. & vix credit Bon. ibidem hoc ſuiſſe, niſi in Chriſto, & ejus matre; & ideò quilibet vel habet ſcientiam, vel habere debet, vel omni hora petere *dimitte nobis &c.* Si tamen aliquis eſſet qui non haberet per ſuperabundantem gratiam, ſufficeret dicere ſe nullum peccatum commiſiſſe, quod ſciat poſtquam confeſſus eſt legitimè. Vel poteſt dici, quòd talis non tenetur ad illud mandatum, quia ſolùm peccatoribus & viatoribus eſt datum; talis autem jam habitat in cælis. Præterea hoc non poteſt convenire homini niſi ex privilegio ſpeciali, ſed ſtatuta non extendunt ſe niſi ad ea quæ de jure communi conveniunt. 19. *q.* 2. *duæ.* §. *lex.* ubi dicitur quòd qui lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut à lege publica aſtringatur. Si verò non haberet remorſum vel propter ignorantiam, vel negligentiam, non excuſaretur à mandato. Hæc Bun. *ubi ſupra.* Sco. autem 4. *di.* 17. *q. unica. c* 6. circa hæc dicit, quòd ſimpliciter innocens à mortali, & à veniali, tenetur ſimpliciter non confiteri; undè ſi Beata Virgo ſuiſſet confeſſa Beato Petro poſt Aſcentionem Chriſti, confitendo peccaſſet. Sed ſi innocens à mortali tantùm, poteſt confiteri venialia, & non confiteri mortalia.

Circa quintum reſpondeo, quòd Papa habet Judicem Chriſtum, cui debet per ſuum Vicarium confiteri, qui licèt ſit inferior eo inquantum Prælatus, eſt tamen eo ſuperior inquantum eſt peccator, & ipſe Dei miniſter. Hæc Tho. 4. *di.* 17. *q.* 3. *ar.* 1. *q.* 3. *c.* 2. licèt etiam unus Papa non habeat imperium in ſucceſſorem ſuum; tamen Deus habet imperium ſuper eos qui præcipit implicitè confeſſionem presbytero eſſe faciendam, ut viſum eſt, & ratione hujus tenetur obſervare

ſervare

ſervare hujuſmodi præceptum de neceſſitate; obſervare verò ipſum ſecundùm circumſtantias ordinatas à generali concilio, tenetur de congruitate. 25. *q.* 1. *juſtitiæ*. ubi dicitur ſic: *Juſtitiæ ac rationis ordo ſuadet, ut qui à ſucceſſoribus deſiderat mandata ſua ſervari prædeceſſoribus ſuis voluntotem & ſtatuta cuſtodiat.* Hæc Ric. *di.* 17. *q.* 2. *ar.* 4. *c.* 3.

Circa ſextum reſpondeo quòd non; miniſtri enim Eccleſiæ inſtituuntur in Eccleſia divinitus ſundata; & ideò inſtitutio Eccleſię præſupponitur ad operationem miniſtrorum, ſicut opus creatoris ad opus naturæ; ſed quia Eccleſia eſt fundata in fide, & in ſacramentis; ideò ad miniſtros Eccleſiæ novos articulos fidei edere, aut editos removere, aut nova ſacramenta inſtituere, aut inſtituta removere non pertinet; ſed hoc eſt poteſtatis excellentiſſimæ, quæ ſoli Chriſto debetur, qui eſt Eccleſiæ ſuæ fundamentum; & ideò ſicut Papa non poteſt diſpenſare ut aliquis ſine baptiſmo ſalvetur, ita nec quod ſalvetur ſine confeſſione ſecundùm quod obligat ex vi ſacramenti; poteſt tamen diſpenſare ſecundùm quod obligat ex præcepto Eccleſiæ, ut poſſit aliquis diutiùs confeſſionem differre, quàm ſit ab Eccleſia inſtitutum. Hæc Tho. 4. *diſt.* 17. *q.* 3. *ar.* 1, *q* 5. *c.*

TITULUS XI.

De Tempore Confeſſionis.

DEinde conſiderandum eſt de tempore confeſſionis, ſcilicet an quilibet teneatur ſtatim confiteri quando peccavit.

Reſpondeo. De confeſſione poſſumus dupliciter loqui, uno modo quantùm ad confitendi propoſitum, & ſic concedunt omnes quod tenetur tunc confiteri, quando tenetur conteri. Conteri autem tenetur, quando ſuorum peccatorum habet memoriam, & tunc tenetur etiam prædicto modo confiteri, ſcilicet quantum ad propoſitum, & præcipuè quando eſt in articulo mortis, aut in aliquo articulo, in quo ſine peccati remiſſione oporteat eum peccatum incurrere, ut cùm tenetur celebrare ſi deſit copia ſacerdotis; ſaltem tenetur conteri, & habere propoſitum confitendi. Alio modo quoad confeſſionis actum, & ſic eſt diſtinguendum, quia aliqui obligantur tantùm ad confeſſionem ex Statuto Eccleſiæ, ut habentes tantùm venialia, & hi non tenentur ſtatim confiteri; ſed differre poſſunt uſque ad Paſcha, quia illa decretalis *omnis utriuſque* obligat ad Euchariſtiam, ad quam præparat confeſſio. Alii verò etiam obligantur ex proprio peccato, ut omnes qui habent peccatum mortale, & confiteri tenentur etiam ex inſtitutione ſacramenti.

De his autem ſecundis dicunt aliqui, quòd tenentur ſtatim confiteri habita opportunitate ſufficienti. Nec prædicta decretalis excuſat eos, quia intendit propter negligentiam hominum tempus arctare, nec ampliare, & hæc opinio eſt tutior ſecundùm Inno, *extra c. omnes.* Alii dicunt communius, & verius, ut Pe. 4. *diſt.* 17. *ar.* 5. *c.* *& tutius*, ut dicit Sco. 4. *diſt.* 17 *q. unica. ar.* 3. ſcilicet quod non tenentur regulariter ſtatim confiteri, quia ſecundùm Ric. 4. *diſt.* 17. *q.* 3. *ar.* 6. c. ad hoc non obligantur nec ex Jure naturæ, quia confiteri presbytero non eſt de jure naturæ abſolutè, nec de jure divino, quia licet Chriſtus implicitè præcepit presbytero confiteri, non tamen præcepit hoc ſtatim fieri nec ex jure poſitivo, ſed tantum ad ſemel in anno. Cùm enim ſit præceptum affirmativum, non obligat niſi pro loco & tempore: Eccleſia verò potuit in hoc præcepto tempus determinare, cùm ſit præceptum diſciplinæ, non naturæ; undè ex jure non tenetur homo confiteri niſi ſemel in anno, ſcilicet in Paſcha, quando neceſſe habet communicare, & ſic regulariter non tenetur ſtatim confiteri niſi in quatuor caſibus. Unus eſt ratione ſacramenti, ſcilicet quando vult communicare, vel celebrare. Dicit tamen in hoc caſu Rich. *ubi ſupra*, quòd ſi fortè de propinquo expectet alium cui devotius & ſecurius confiteatur, nullo jure communicare prohibetur ſi verè pænitet. Secundus eſt ratione periculi, ut quando eſt in mortali, & imminente periculo mortis. Tertius, ratione conſcientiæ, ſcilicet quando conſcientia dictat, quod ſtatim teneatur confiteri de neceſſitate. Quartus, ratione dubii, ſcilicet quando probabiliter videt ſe amplius anno illo copiam Confeſſoris habere non poſſe, qui ipſum poſſit abſolvere, & hæc opinio eſt probabilior ſecundùm Ric. *ubi ſupra*. Tho. 4. *diſt.* 17. *q.* 3. *ar.* 1. *q.* 4 *c.* & Pe. 4. *diſt.* 17. *ar.* 5. *c.* Bona. verò 4 *diſt.* 17. *p.* 2. *q.* 2. *ar.* 2. c. de hoc dicit, quòd generaliter aſſerere, quòd homo poteſt differre confeſſionem uſque ad Paſcha videtur periculoſum; ſimiliter quòd teneatur ſemper confiteri quando ſe offert opportunitas videtur valdè durum; ideò videtur rationabiliter ſentiendum medium, ſcilicet quod opportunitas temporis, loci, & presbyteri poteſt tripliciter ſe offerre, ſcilicet aut ita quod timetur ne unquam ſe offerat, ut cum aliquis graviter infirmatur; & tunc tenetur ſtatim confiteri; aut ita quod major opportunitas expectatur, vel quoad locum, vel quoad presbyterum, & tunc differri poteſt ſine peccato; aut ita quod nunquam rationabilitar major opportunitas expectetur, & tunc ſine præjudicio tenetur. Hæc Bona. *ibidem*.

Sed nunquid religioſi tenentur ſtatim confiteri?

Reſpondeo. Aliqui dicunt quòd ſic, ſi mortaliter peccaverint, & presbyteri copiam habeant, & intelligunt ſtatim ſicut dictat recta ratio; undè ſecundùm eos refert inter ſæculares & religioſos, quia illi non tenentur ante quadrageſimam confiteri, quia eſt eis tempus pænitentiæ; iſti verò ſtatim tenentur, quia eſt eis tempus pænitentiæ totum tempus vitæ ſuæ.

Si dicatur quòd ſtatus non obligat aliquem niſi per mandatum.

Reſpondetur, quòd ſtatus non obligat, ſed mandatum omnibus datum, ad nunc autem, vel tunc obligat opportunitas, quæ offert ſe diverſimodè diverſis, & hoc verum eſt in omnibus præceptis affirmativis, quod ad aliquod tempus obligatur unus ad quod non obligatur alius, ut patet in honore parentum, & hujus ſententiæ eſt Bona. *ubi ſupra.*

Item dicunt alii quòd non refert quoad hoc inter ſæculares, & religioſos, quia religioſi non tenentur ad alia quàm alii homines, niſi ad quæ ſe obligant ex toto, & hæc eſt opinio Tho. *ubi ſupra*. Poteſt tamen dici ſecundùm Richar. *ubi ſupra caſu* 5 quòd religioſi ratione ſuorum ſtatutorum, & ſui ſtatus tenentur confiteri frequentius quàm ſtatuat concilium generale; nec tamen propter hoc ſequitur quod teneantur ſtatim confiteri, habita Confeſſoris opportunitate, niſi adſit dies, quo ſecundùm ſtatutum religionis ſuæ tenerentur confiteri; conſilium tamen omnibus ſanum ſecundùm Bona. *ubi ſupra eſt*, quòd omnes qui cadunt per mortale quàm citiùs poſſunt confiteantur; non enim videtur verè contritus, qui tamdiù portat mortale vulnus peccati occultum; undè conſtitutionem pœnalem ſupradictam Innocentii III. contra negligentes confiteri ſua peccata, creditur emanaſſe. *extra. de pæni. & re* quæ dicit ſic: *Omnis utriuſque ſexus fidelis ex quo ad annos diſcretionis pervenerit, omnia peccata ſua ſolus ſaltem ſemel in anno confiteatur proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Eucharistiæ ſacramentum, niſi proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum; alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens eccleſiaſtica careat ſepultura.*

TITULUS XII.

De Objecto Confeſſionis, id eſt de his quæ debet quis confiteri.

Poſtea conſiderandum eſt de his quæ debet quis confiteri, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Dato quod homo teneatur confiteri peccata mortalia, utrum teneatur etiam confiteri circumſtantias peccatorum?*

II. *Utrum teneatur quis confiteri peccata præcedentia tanquam circumſtantias aggravantes?*

III. *Utrum teneatur quis confiteri peccata venialia?*

IV. *Utrum aliquis poſſet licitè confiteri peccata quæ non fecit?*

V. *Utrum liceat in confeſſione aliena peccata referre?*

Circa primum reſpondeo. Circumſtantiarum quædam trahunt in aliud genus, vel in aliam ſpeciem peccati, ut coire cum muliere conjugata, & iſtas tenetur homo confiteri; non enim ſufficit ei qui centum marcas habuit de alieno, dicere: *ego accepi alienum*, cum hoc poſſet eſſe verum ſi accepiſſet unum denarium, ſed tamen ſecundùm aliquos cùm hoc præceptum ſit affirmativum, non obligat ad ſemper, ſed pro loco & tempore, ſcilicet quando homo eas cognoſcit vel per ſe, vel per inquiſitionem alienam; undè ſapiens & intelligens tenetur confiteri ſi inquiratur ab eo. Secundùm verò alios communius, ſed non tutius opinantes, non oportet eas confiteri, quia ſufficit notificare quantitatem peccati in ſpecie, licèt non præcisè, quia hoc non poteſt fieri, nec oportet ſecundùm totam quantitatem peccati pœnitentiam taxare; hoc tamen eſt bonum & congruum, & quantò ſunt magis ſapientes, & perfecti, tantò magis debent eas diſtinctius explicare; ſed non tenentur ad hoc, niſi fortè ex propria conſcientia obligentur.

Quædam verò circumſtantiæ alleviant, & has non debet quis per ſe confiteri, quia confeſſio earum non facit ad accuſationem peccati, & peccator in confeſſione debet ſe accuſare, & non excuſare; per accidens tamen ne Confeſſor ſcandalizetur, vel etiam ut ejus inquiſitioni ſatisfaciat; vel ſi tantùm alleviant, quod ſit in genere venialis, quia tenetur dicere genus peccati, bonum eſt aliquas tales confiteri, ut ſi quis comedat carnes in quadrageſima ex diſpenſatione & cauſa Hæc Bon. 4. *diſt.* 17. *p.* 3. *q.* 2. *ar.* 3. *c.* & Pe. 4. *di.* 17. *ar.* 4. *q.* 2. *c.* Quædam verò aggravant in eadem ſpecie, & illarum quædam non aggravant notabiliter, ſicut ſcientia, & ingratitudo, & has non tenetur quis confiteri, quia ſunt quaſi venialia peccata, quædam aggravant notabiliter, & iſtas ſecundùm magiſtrum Guil. Altiſiodoren oportet confiteri.

Sed contra prædicta objicitur, quia Auguſt. primò enumeratis multis peccatorum circumſtantiis: *omnia*, inquit, *illa varietas confitenda eſt, & deflenda.*

Reſpondeo, quòd illud eſt de perfectione pœnitentiæ, non de neceſſitate.

Item objicitur, quia delectabile carnis ſecundùm Philoſophum tertio Ethicorum, quantò magis in particulari conſideratur, tantò magis appetitum movet; ergo non videtur quòd ad minus peccatorum carnalium aliquis debeat omnes ſingulares circumſtantias confiteri.

Reſpondeo. Circumſtantiæ particulares carnales peccati carnalis, quæ trahunt in ſpeciem peccati mortalis, ſemper ſunt confitendæ, quia gratia quæ in ſacramento datur reſtaurat, ſi qua inclinatio à peccato ex talium cogitatione proveniat vel in confitente, vel in Confeſſore; undè dicit Greg. in paſtorali: *fit plerumque,*

ut

ut dum rectoris animus aliqua tentamenta cogitat, auditis tentationibus etiam ipſe pulſatur. Sed hæc nequaquam paſtori timenda ſunt, quia tantò faciliùs à ſua eripitur, quantò miſericordiùs ex aliena tentatione fatigatur; ſi tamen ſacerdotem laſcivum ad peccata hujuſmodi pronum viderit, debet accipere licentiam confitendi alteri ſacerdoti, etſi non dederit licentiam, debet ad ſuperiorem recurrere. Si autem hujuſmodi circumſtantiæ non aggravant in infinitum novam ſpeciem peccati mortalis conſtituendo, quandoque laudabiliter reticentur, adhibita debita diſcretione ſecundùm conſiderationem turpitudinis circumſtantiæ, & pronitatem inclinationis ad peccatum ex ejus confeſſione in ipſo confitente, vel ſacerdote. Hæc Tho. 3. *diſt.* 17. *q.*3. *ar.*4. *q.*4. *c.*5.

Circa ſecundum reſpondeo. Sco.4. *diſt.*22. *q.unica. ar,*3. *in fi.* dicit, quòd licet fortè hoc ſit utile, non tamen videtur neceſſarium eſſe confiteri ea in ſpeciali, quia inquantum aggravant, poſſunt exprimi ſufficienter in confeſſione generali, ſcilicet dicendo de multis & magnis peccatis aliàs pænituit; & ideò nunc in peccando magis ingratus fuit.

Circa tertium reſpondeo quòd non, neque propter peccati venialis morbum, cùm enim ſint de ſui natura venialia, per ſe poſſunt veniam conſequi, ſive per pænitentiam interiorem, ſive per exteriorem aſſumptam, ſive etiam per pœnam purgatoriam, ſive per aliud remedium competens, & idoneum, ut dictum eſt ſupra; nec etiam propter Statutum Eccleſiæ ſecundùm Sco.4 *diſt.*17. *q.unica. ar.*3. quia cum *extra. de pe. & re. omnis &c.* dicatur *omnia peccata ſua.* aut eſt ibi diſtributio pro peccatis venialibus, aut non; ſi ſic ergo habens mortalia tenetur ex vi præcepti confiteri venialia. Si non ergo habens tantùm venialia non tenetur confiteri ea, & ſic videtur contradictio dicere, quod ille tenetur confiteri venialia, & ille non; & ſic ex Statuto Eccleſiæ generali nullus tenetur venialia confiteri in quocumque caſu.

Si quæratur quomodo presbyter cognoſceret eum, niſi confiteatur qui habet tantum venialia.

Reſpondeo. Veniat tantùm ad presbyterum, & dicat ei: *Domine, ex quo ſui confeſſus per gratiam Dei non habeo conſcientiam de peccato mortali*; & ſic cognoſcet eum ſufficienter. Hæc & plura alia dicit Sco. *ubi ſupra.* Licèt autem de ratione ſui generis non ſit neceſſarium ea confiteri; tamen eſt congruum maximè viris perfectis, quia utile eſt multum, & pæna eis debita minuitur ex vi clavium; præcipuè autem confitenda ſunt peccata venialia frequenter iterata, ut etiam dicit magiſter ſententiarum *lib.*4. *diſt.* 21. & hoc propter vitandum periculum, quia conſuetudo frequenter ducit in libidinem, & contemptum, & ſufficit ſtare in generalitate, & non oportet ad ſingula deſcendere; ſi tamen quis velit deſcendere multum eſt laudabile, & utile, & neceſſarium volenti aſcendere ad perfectionem.

Hoc igitur eſt dictum de venialibus generaliter ſecundùm Bon.4 *diſt.*17. *p* 3. *q.*2. *ar.*1. *c.* in caſu tamen contingit quòd homo tenetur ea confiteri, ſive propter dubium, ſive propter Eccleſiaſticum Statutum; propter dubium quando dubitat probabiliter utrum ſit veniale, vel mortale; ideò ſi non pænitet ſicut de mortali, diſcrimini ſe exponit; & ideò debet confiteri illud non quidem aſſerendo ipſum eſſe mortale, quia ut dicit Aguſt. 16. *de Trini.* non tantum eſt mendacium dicere falſum, ſed etiam aſſerere dubium, ſed debet confiteri illud ſicut jacet in conſcientia, & judicio ſacerdotis relinquat utrum ſit veniale, vel mortale, ſicut enim dubitat, ita dubitando confiteri debet; debet tamen conteri & pænitentiam ſuſtinere ac ſi eſſet mortale, & tunc mens aſſecuratur, & nullo modo veritati præjudicatur. Hæc Bon. *ubi ſupra.*

Sed objicitur quia glo. ſuper illud Jac. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra &c.* peccata, inquit, quę ex humana ignorantia, vel infirmitate veniunt, dicit, & præcepit confiteri; hujuſmodi autem peccata ſunt venialia, ergo tenetur ad confiteri.

Reſpondeo, quòd ſi hoc intelligatur de venialibus, tunc ſumitur præcipere pro docere, ſecundùm illud Luc. 5. *Præceptor per totam noctem laborantes &c.* Verbum autem beati Jacobi, licèt ſit propoſitum per modum imperativum, tamen pro mortalibus tantum tenetur imperative; pro venialibus verò magis exhortativè, undè præceptum eſt quoad mortalia, & conſilium quoad venialia; hæc tamen non procedunt ſecundùm Sco *ubi ſupra*, ut patet ex dictis.

Objicitur etiam illud Auguſtini: *Si cæpiſti fluctuare confitere motum ne plangas ruinam.* Secundùm hoc ruere videtur qui non confitetur venialia.

Reſpondeo, non eſt præceptum ſed conſilium; undè dicit hoc non quia non poſſet aliter niſi per confeſſionem vitare ruinam; ſed quia hæc via eſt ſalubris, & idonea.

Circa quartum reſpondeo, peccata quæ quis non fecit ſecundùm rem, fecit tamen ſecundùm ſuam eſtimationem, poteſt quis confiteri; quæ verò neutro modo fecit, non poteſt licitè confiteri. Primo modo facit contra veritatem rei, non tamen contra veritatem conſcientiæ. Secundo modo facit contra utrumque. Hæc Pe.4. *di.*21. *q.*3. *ar.*2. *q.*1. *c.*

Quid de generali confeſſione, in qua ſecundùm morem aliquarum Eccleſiarum presbyteri, & alii confitentur ſe commiſiſſe omnia peccata, dicendo; *Peccavi in omnibus vitiis, in quibus homo peccare poteſt.*

Reſpondeo. Totaliter confitens loquitur in perſona Eccleſiæ, vel ſicut dicit Aug. in uno peccato poſſunt multa peccata notari, vel quod dicit in omnibus vitiis comprehendit genera ſingulorum, & non ſingula generum *q.d.* locutione,

co

cogitatione, operatione, omiſſione Hæc Tho.& quaſi eadem dicit Hoſtien. & addit; vituperandi tamen ſunt presbyteri, qui addunt de pollutione, credentes hoc ſufficere ſibi pro confeſſione, quod non eſt verum, quia ad hujuſmodi mortalia requiritur confeſſio ſpecialis, & ſacramentalis.

Circa quintum reſpondeo. Aliena peccata aut non pertinent ad peccati proprii accuſationem; ſed magis ad accuſationem ejus qui confitetur ex quadam aſſociatione aliorum, quia ſolatium eſt miſeris habere ſocios pœnarum, ſicut quandoque aliqui ſimplices confitendo omnes vicinos ſuos accuſant dicendo: *omnes ſumus latrones, uſurarii, perjuri, & ſimilia*, & hoc modo peccata aliena in confeſſione referre non licet, & à confeſſore talis confitens corripi debet. Aut ſunt peccatis noſtris conjuncta, ita quod ſine eis non poteſt bene explicari culpa propria; & tunc licèt ea in confeſſione dicere eo modo quo ſine ipſis non poteſt culpa propria explicari; undè ſufficit aliquando dicere in generali, ut ſi mulier ſit ab Epiſcopo cognita, quod abſit, ſufficit dicere ſe eſſe cognitam ab aliquo magno Prælato, ſi à perſona religioſa à religioſa, quia ſatis apparet genus culpæ; ſi verò deſcenderit ad perſonam ſpecialem, increpari debet ſimiliter, nec Confeſſor debet inquirere de perſona curiosè; ſi tamen ſuſpicetur quod ſit perſona cui poteſt prodeſſe, & conveniens, & utile ſit ipſam ſcire, poteſt extra confeſſionis forum de illa inquirere; nam talia ſunt ſæpè occaſio frangendi ſigillum confeſſionis, ubi eſt maximum periculum, ut infra patebit; ſi verò peccatum explicari non poſſit ſine perſona, ut ſi mulier ſit inordinatè à viro ſuo cognita, tunc ſi de viro dicat non peccat, quia non poteſt aliter confiteri propriam culpam. Hæc Bon.4. *diſt* 21. *p.& 2.q.1.ar.3.c.* in hoc tamen membro ultimo ſubdiſtinguit Pe.4. *di.21.q.3.ar.2.q.2.c.* ſcilicet quod aut imminet periculum illi perſonæ per hoc quod manifeſtatur, & tunc non debet manifeſtari, ſed ſufficit ſine hujuſmodi circumſtantia peccatum dicere, aut non, & tunc debet manifeſtari. Hæc Pe. *ibidem*. Si ergo generaliter eſt verum, peccata aliena non ſunt dicenda in confeſſione, niſi inquantum ſunt propria. Pſal. *Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino.* glo. peccata mea non aliena, nec Confeſſores de illis inquirere debent; undè illi qui ramuſculos in confeſſione inquirunt, & de aliis malum audiunt, & ſuſtinent, vix aut nunquam à detractione excuſari poſſunt, & animabus mederi neſciunt, dum patiuntur venientes ad medicinam, alios accuſando ſibi infligere grave vulnus. Hæc Bon. *ubi ſupra*. Rod. tamen dicit, quòd ſi confitens perſonam exprimat cum qua peccavit bona intentione pænitentiario qui poteſt, & vult prodeſſe, & non obeſſe, non ut prodat ipſum peccatorem, ſed ut pænitentiarius oret pro eo, vel ſecretè laboret ad correctionem ejus, non peccat, ſed potiùs meretur. *ar. ad hoc videtur.* 22.*q.5. videtur.* Similiter ſi pænitentiarius inquirat de illa perſona bona fide, ſcilicet ut oret pro *ea*, aut eam corrigat in occulto, credit quòd non peccet, dum tamen confitentem nullo modo cogat ad nominandum eam, aut ejus expreſſionem extorqueat ab invito. Hæc Rod. Secundùm verò Rich.4. *diſt.*21. *q.5.a.*2. o. pænitens cælare tenetur perſonam cum qua peccavit, niſi in tribus caſibus. Unus eſt quando hoc eſt neceſſarium ad exprimendum proprium peccatum; tunc enim tenetur eam exprimere Confeſſori eo modo quo dictum eſt ſupra. Alius eſt quando eſt utile ad correctionem, vel præſervationem illius à recidivo; tunc enim confitens benè facit, ſi dicit extra confeſſionem alicui perſonæ qui poſſit, & velit illi prodeſſe, & non obeſſe; ſed hac de cauſa non expedit eam in confeſſione nominare, quia per hoc non poſſet ad correctionem illius procedere, Tertius eſt, quando eſt utile ad præſervandum pænitentem à recidivo, tunc enim expedit confitenti exprimere Confeſſori illam perſonam; poteſt enim contingere quòd Confeſſor per cognitionem illius perſonæ monita dabit, per quæ à recidivo melius præſervari poterit.

TITULUS XIII.

Cui eſt confitendum

DEinde conſiderandum eſt cui ſit confitendum, & circa hoc quæruntur hæc, nempe

I. *Utrum ſit confitendum presbytero ſoli?*

II. *Utrum in caſu neceſſitatis quo presbyter deeſſet, ſit neceſſarium laico confiteri?*

Circa primum reſpondeo. De confeſſione poſſumus loqui dupliciter, uno modo prout eſt opus virtutis directè repugnans hypocriſi, in quo quis ſe ipſum accuſat, ne alius ſit quàm apparet, vel mala ſua aperit ad morbi inveſtigandam curationem, & hoc modo confeſſio poteſt fieri cuilibet qui poteſt adjuvare inſtruendo, vel orando, de quo homo poteſt erubeſcere & humiliari, & ille exemplo humilitatis meliorari non peccatorum cognitione depravari, & ſic quis poteſt peccatum ſuum cuilibet confiteri, ſive Clerico, ſive Laico; ſicut enim dicit Ber. *ſuper Canti.* vir perfectus eſt veritatis amator, & omnes vellent noſcere ſua mala, dum tamen non eſſet cauſa mali ſed boni Alio modo confeſſio eſt opus ſacramentale prout ordinatur ad reconciliationem, quæ fit per abſolutionem, & ligationem, & quia hæc poteſtas collata eſt ſolis presbyteris, ut habitum eſt *ſupra tit.4. hujus lib.* & habetur infra *tit.37.* ideò hæc confeſſio nulli niſi presbytero eſt facienda. Hæc Bon,4. *di.17.p.3.q.1.ar.1.c.*

Circa ſecundum reſpondeo. Tho 4. *di.* 17. *q.3. ar.3.q.2.c.* videtur dicere quòd ſic, ſed tenendum eſt quòd non, quia confiteri presbytero

non-

non autem laico eſt præceptum, ut patet ex prędictis; immò aliquando eſſet valde periculoſum & ſtultum, quia tali laico poteſt aliquis confiteri, qui confeſſionem revelaret, ex quo forſan magnum malum eveniret; unde in tali caſu eſt ita judicandum, ſicut quando non habetur copia Confeſſoris; eſt tamen licitum, etſi adſit laicus idoneus congruum, & hoc modo intelligit magiſter ſententiarum. *lib. 4. diſt. 27. c. 5.* dicens: *ſi defuerit presbyter, proximo eſt facienda confeſſio.* Sic etiam debent intelligi auctoritates & jura quæ hæc dicunt, ut *de pe. diſt. 1. quem pænitet.* & *di. 3. qui vult.* & hujus opinionis eſt Ri…

á … Sco. 4.
ğ … .2. ar. 3.
fa … ciam ex
co … cumque
vi … m, ſed
ca … ſanctifi-
cè … etur, li-
fac … feſſione
ne … ſolutio-
ad … valet ei
me … ſſionis
nu … dimi
ide … m;; &
tam … n vi-
17. … 4 *di.*
erg … *Qui*
con … t vis
hon … eatur
non … eodi
fide … & de-
pitu … tur-
qua … que,
ſi ab … am
quò … um
quo … te,
mal … idè
dice … *ſs.*
tate … ſſi-
exc … ab

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE VITTORIO EMANUELE II · ROMA
SALA DI STUDIO A
Data 22 - 2 - 1961
Posto in Sala n.
Deposito n.
AUTORE E TITOLO
Summa Astensis
NOTE TIPOGRAFICHE
Romae 1728-30
COLLOCAZIONE
COGNOME E NOME DEL RICHIEDENTE
Rev. F. Vella
QUALIFICA Sacerdote
Scontrino da conservare entro il volume.
Tip. Ambra - 71070

…fitendum?

…dum eſt cui pres-
…dum, & circa hoc
quæruntur plura, ſcilicet:

I. *Vtrum presbyter parrochialis poſſit audire confeſſionem, niſi prius data ſit ſibi poteſtas ab Epiſcopo, vel à Papa?*

II. *Vtrum neceſſe ſit confiteri proprio presbytero?*

III. *Vtrum presbyter parrochialis debeat faciliter dare licentiam ſuis ſubditis alteri confitendi?*

IV. *Vtrum ſacerdos parrochialis poſſit audire ſubditum ſuum extra territorium parrochiæ ſuæ?*

V. *Vtrum presbiteri ſeculares, vel etiam regulares, ſive monachi quibus nulla cura commiſſa eſt ab Epiſcopo, vel alio ſuperiori, audire poſſint ſubditos parrochialis presbyteri de licentia ejus?*

VI. *Vtrum in articulo neceſſitatis teneatur quis confiteri hæretico, ſciſmatico, vel conſimili, ſi catholicus non poſſit haberi?*

VII. *Vtrum confeſſi non ſacerdoti, quem parrochialis ſacerdos loco ſui poſuit credens, eum eſſe ſacerdotem, teneantur illa eadem peccata iterum confiteri poſtquam conſtiterit eis illum cui confeſſi fuerunt non eſſe ſacerdotem?*

VIII. *Vtrum ſacerdos parrochialis teneatur audire confeſſiones parrochianorum ſuorum quotieſcumque voluerint in eodem anno.*

IX. *Vtrum poſſit aliquis confiteri alii quàm proprio ſacerdoti, etiam ex privilegio, vel mandato ſuperioris?*

X *Vtrum Epiſcopus poſſet dare auctoritatem audiendi confeſſiones ſubditorum ſuorum, & abſolvendi eos non ſolum illis qui ſunt in epiſcopatu ſuo, ſed etiam illis qui ſunt in epiſcopatu alieno.*

Circa primum reſpondet Ray. quòd non, ſed dicendum quòd ſic, quia talis recepit poteſtatem clavium, quando ordinabatur, juriſdictionem verò recipit quando ab eo qui præeſt parrochiæ presbyter inſtituitur, quæ duo requiruntur, & ſufficiunt ad ligandum, & ſolvendum. Præterea eo ipſo quod alicui committitur cura alicujus parrochię habet poteſtatem ligandi & ſolvendi à jure. *de pe. di. 1. multiplex. & c. verbum.* & ideò non indiget alia licentia ſpeciali, ſcilicet Epiſcopi, vel Papæ, & hujuſmodi ſententiæ eſt Goſ. & Hoſt.

Circa ſecundum reſpondeo quod dictum eſt ſupra. confeſſio non ſacramentalis ſine licentia & mandato alicujus fieri poteſt cuilibet ad libitum, dum tamen ſit fidelis, & non ſit excommunicatus, vel præciſus; confeſſio verò ſacramentalis non poteſt fieri niſi presbytero, qui poteſt abſolvere; talis autem eſt presbyter proprius. *extra. de pæ. & re. omnis. & de pæ. di. 6. placuit.* aliàs debet iterum confiteri. Ad effectum enim aliquem requiruntur duo, ſcilicet potentia activa in agente, & materia debita in recipiente; hinc eſt quod ad ligandum, & ſolvendum requiritur poteſtas clavium quæ datur in ordinatione, & materia debita, idelt ſubditus, quæ habetur ex juriſdictione.

Undè oportet confiteri proprio ſacerdoti, proprius verò ſacerdos eſt triplex, vel ex juriſdictione ordinaria, ut Sacerdos Parrochialis, Epiſcopus, vel Papa, vel ex juriſdictione delegata, ut ille cui committitur poteſtas audiendi ab aliquo iſtorum trium, vel à Legato Domini Papæ, vel à juriſdictione à jure conceſſa, ſive permiſſa. Sic dicuntur proprii ſacerdotes illi

quos Epiſcopi, vel Abbates exempti in ſuos eligunt Confeſſores, & illi qui ſubditos alienos audiunt in caſibus à jure conceſſis, quos caſus require infra verſus finem hujus tituli. Primo modo dicitur proprius presbyter, ſecundo magis propriè, tertiò minus propriè. Sumendo igitur proprium presbyterum pro presbytero juriſdictionem habente aliquo trium dictorum modorum, non eſt confeſſio facienda, niſi proprio ſacerdoti ad hoc ut homo non tranſgrediatur præceptum & conſequatur confeſſionis effectum. Sumendo verò proprium Sacerdotem primo modo, licèt ſit ei regulariter facienda confeſſio, in multis tamen caſibus non oportet, ut oſtenſum eſt *per decret*. Hæc Ric. 4. *di.* 17. *q.* 3. *ar.* 1. Poteſt etiam Archiepiſcopus dum viſitat Provinciam ſuam ſubditos ſui ſuffraganei ad confeſſionem audire, abſolvere, & eis pænitentias ſalutares injungere. *lib.* 6. *de cenſibus perpetuò.* & eſt pro tempore illo presbyter proprius ſecundùm primum modum. Ad hoc verò nunc jure novo eſt expreſſum, quòd Fratres Minores, & Prædicatores audire poſſunt confeſſiones, illi ſcilicet fratres, qui ſunt ad hoc electi, & Epiſcopo præſentati. *lib.* 7. *tit. de ſepul. ſuper cathedram.*

Quid ſi ſciat peccator ſuum presbyterum hæreticum eſſe, aut ſollicitatorem ad malum, aut fragilem & pronum ad peccatum, quod quis confitetur, vel revelare confeſſionem probabiliter exiſtimatur, vel ſi peccatum contra eum commiſſum ſit, de quo quis confiteri debet.

Reſpondeo in hujuſmodi caſibus à parrochiali, vel ejus ſuperiori petenda eſt licentia alteri confitendi, quæ ſi negetur ſufficit petita, licèt non obtenta, quia in tali caſu non tenetur proprio ſacerdoti confiteri. *de pæ. di* 6. *placuit.* etiam ſi non habet alium cui confiteatur. Intelligitur in hoc caſu ſecundùm aliquos, non habere copiam presbyteri, nec in hoc tranſgredi præceptum Eccleſiæ, quia præcepta juris poſitivi non extenduntur ultra intentionem præcipientis, quæ eſt finis præcepti; hæc autem eſt charitas ſecundùm Apoſtolum, nec aliqua injuria fit in hoc ſacerdoti, quia privilegium amittere meretur qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate, & hujuſmodi ſententiæ eſt Tho. 4. *di.* 17. *q.* 3. *ar.* 3. *q* 4. *c.* 5. & Pe 4. *di.* 17. *q.* 2. *ar.* 3. *q.* 2. *c.* 2. & 3. & ſimiliter Inno. & Hoſti. *ſuper illud c. omnis.*

Circa tertium reſpondeo. Quia multi ſunt adeò infirmi quod potius ſine confeſſione decederent quàm confiterentur tali presbytero, undè illi qui ſunt nimis ſolliciti, ut conſcientias ſubditorum ſciant multis laqueum damnationis injiciunt, & per conſequens ſibi ipſis. Hæc Tho. 4. *di.* 17. *q.* 2. *ar.* 3. *q.* 5. *c.* 6. Hoſtien. etiam conſulit quòd ſi parrochianus aliquam latentem cauſam non confitendi proprio ſacerdoti habeat, licentiam ei nullatenus deneget, ſed concedat; ſed ſi fortè contemni viſibiliter ſe præſumat, negare poteſt; de conſcientia tamen caveat, hæc Hoſtien.

Sed numquid dicenti ſe habere licentiam à ſuo parrochiali confitendi alteri, credendum eſt ſine literis?

Reſpondeo quòd ſic, licèt enim in judicio contentioſo nulli ſit credendum ſine probatione. *ar. extra. de ſo. compe. ſignificaſti.* In pœnitentiali tamen credendum eſt cuilibet ſi dicat, ſe licentiam habere à ſuo Judice, ſecundùm Hoſti & Jo. Sed Rod. dicit, quòd non tenetur ei credere quòd ſit ſuperiori confeſſus, & ab eo abſolutus, niſi hoc ei conſtet per literas ſuperioris, vel alio modo legitimo, quod poteſt intelligi verum eſſe de peccatis manifeſtis, vel quando habet probabiliter ſuſpectum ſubditum ſuum.

Circa quartum reſpondeo, quod non. Arguitur. ff *de jur. om. ju. l. fi.* ſed illud habet locum in his quæ ſunt contentioſæ juriſdictionis. Porrò cùm pænitentia ſit de juriſdictione voluntaria, quilibet presbyter curatus poteſt ubique ſubditum proprium expedire. ff. *de offi. proconſulis. l.* 2. & ideò de loco nihil exprimit concilium generale. Hæc Hoſti.

Circa quintum reſpondeo. Ber. videtur dicere quod non. *extra de pæ. & re. omnis in prin. glo. magnæ ſuper illud alieno ſacerdoti.* Sed tenendum eſt quòd ſic. Cùm enim quilibet presbyter recipiat poteſtatem ſolvendi, & ligandi in ordinatione, ſi materiam, ideſt ſubditum habeat, ſolvere poteſt, & ligare, ut dictum eſt ſupra. Talis autem habet materiam ex quo de licentia proprii Judicis aliquem audit, nec requiritur in hoc licentia Epiſcopi, ſed tantum presbyteri parrochialis ipſius confitentis, ut patet *in c. omnis.* niſi in caſibus ad Epiſcopum ſpecialiter pertinentibus, & hujus opinionis eſt Hoſtien.

Sed prædictis obviare videntur Goſ. & Ray, dicentes quod religioſi vel recluſi non habent poteſtatem ſolvendi vel ligandi, nec baptizandi, prædicandi, nec alia quæ ad curam animarum pertinent faciendi, niſi fuerint electi à populo, vel ab Epiſcopo, & cum aſſenſu ſui ſuperioris inſtituti. 16. *q.* 1. *alia. & c. pervenit.* Sed dicendum ſecundùm Hoſtien. quòd illa jura & ſimilia intelligi debent de religioſis, qui volunt ſibi uſurparè parrochias ſine licentia ſuperioris ſui, & ſine auctoritate Epiſcopi, ut etiam bene innuitur in eiſdem verbis, vel quando volunt aliquem audire ſine licentia Judicis ejus, vel etiam ſine licentia ſuperioris ſui, nulla alia neceſſitate inſtante, ut innuitur 16. *q.* 1. *placuit.*

Circa ſextum reſpondeo quòd non, quia nullus habet claves Eccleſiæ, niſi ſit Catholicus. *de pæni. diſt.* 1. *verbum Dei. & c. quem pænitet.* Sunt etiam tales excommunicati excommunicatione majori, qui abſolvere non poſſunt. 24. *q.* 1. *audivimus.* Quinimmò conſulerem quòd nullo modo confiteretur eis de peccatis, ſed de peccatis doleret, & quia tantùm diſtulit confeſſionem, & confiteatur in corde benè Deo, & ſufficit ei; tales enim ponerent ipſum de facili in aliquo errore vel deſperatione, ſicut Phariſæi Judam dicentes cùm confiteretur eis peccatum ſuum. Matth. 27. *quid ad nos tu videris. de pæ. di.* 6.

di 6 c.1. A ta'ibus, vel etiam nntoriis peccatoribus nullum ſacramentum eſt recipiendum præter baptiſmum. 32. *di. §.verum. & 1.q.1.ſacra.* Similiter credo quòd etiam in articulo neceſſitatis nullus debet confiteri excommunicato excommunicatione majori, quia talis abſolvere non poteſt, ut dictum eſt ſupra. Cnm prædictis conveniunt Hoſti Ray. & alii.

Quid ſi quis eſt ſornicatus, vel aliquid tale fecit occultè in parrochia aliena, propter quod ſit excommunicatus à Prælato illius loci, numquid debet de illo peccato confiteri proprio ſacerdoti, vel illi in cujus parrochia fecit illud?

Reſpondeo quòd proprio; ſi autem ſit excommunicatus, propter illud peccatum, ſicut cooſuevit fieri in furtis, rapinis, & hujuſmndi quorum ignorantur actores, mittendus eſt talis ad excommunicantem abſolvendus ab excummunicatione hujuſmodi, qnia non poteſt abſolvi per proprium ſacerdotem, & illud quod dicit jus quod ratione delicti ſortitur quis ſorum, intelligendum eſt quoad pertinentia ad ſorum contentioſum, quia poteſt ibi de crimine commiſſo publicè conveniri, judicari, & puniri, ſecus eſt de occulto ſecundùm Rod. Secundum tamen aliquos illud intelligitur non tantùm de foro contentioſo, ſed etiam de pænitentiali.

Quid de peregrinis, & romipetis?

Reſpondeo. Si acceperunt peram & baculum à ſacerdotibus propriis, vel ab aliis cum licentia propriorum, vel iter jam arripuerunt, eo ipſo præſumendum eſt eſſe datam eis licentiam alii presbytero confitendi de his quæ commiſerunt in via, vel etiam quæ per oblivionem confiteri omiſerunt, aut etiam ſcienter, dum tamen de illis confiteri proponant poſtqnam redierint proprio ſacerdoti; tales etiam intelligo habere licentiam recipiendi Euchariſtiam in Paſcha. Hæc Rod. & convenit cum eo Inno. *ſuper c. omnis.* & addit ibidem qnod ſi ſine licentia presbyteri proprii peregrinantur, abſolvi non poſſunt à presbyteris aliis niſi in neceſſitate, & idem eſt de negociatoribus, & aliis viatoribus; undè tutius eſt in hujuſmodi ſemper petere licentiam, & idem dicit Hoſti. *ibidem.*

Quid ſi tale eſt peccatum, cujus abſolutionem ſibi Epiſcopus Diœcaſanus retinuit? numquid poterit de illo in via, vel ante iter arreptum commiſſo abſolvi dum eſt in peregrinatione à ſimplici Sacerdote.

Reſpondeo. Credo quòd ſic, maximè ſi inſtiterit tempus generalis confeſſionis Paſcha; debet tamen ei injungi à pænitentiario quod cum habebit copiam Epiſcopi ſui iterum confiteatur ei peccatum illud, & ab eo pænitentiam recipiat de illo. Hæc Rod.

Numquid unus presbyter audire poteſt, & alius poteſt abſolvere pænitentem?

Reſpondeo quòd non, quia ſacramentum pænitentiæ non eſt dividendum, ſicut dicitur de Epiſcopo, qui manum in ordinatione ponebat, & alius presbyter verba proferebat. 23. *di. quorumdam.*

Circa ſeptimum reſpondeo, quòd tales tenentur illa eadem peccata, ſi illorum ſunt memores iterum confiteri ſacerdoti, quia ſaeundum rei veritatem de illis non ſunt ritè confeſſi, nec ſacramentum pænitentiæ ſuſceperunt, nec tamen judicandi ſunt peccaſſe tanquam tranſgreſſores ſtatuti de confitendo, quia ignorantia eos invincibilis, ſeu probabilis excuſavit; & dico quod illa confeſſio fuit eis meritoria, non tamen tam ntilis eis cæteris paribus, ſicut ſi confeſſi fuiſſent ſacerdoti, qnia non ſacerdos non poteſt conferre pænitenti illud beneficium, quod ſacerdos ex vi clavium adminiſtrat. Hæc, Rich. 4. *diſt.17.q.3. ar.3.* o.

Circa octavum reſpondeo quòd hæc queſtio poteſt intelligi, aut de tentione neceſſitatis aut congruitatis, primo modo non credo quod ordinariè teneatur audire confeſſinnes parrochianorum ſuorum, niſi quando illi tenentur de neceſſitate confiteri, quod eſt ſaltem ſemel in anno, & quando ſunt in infirmitate gravi conſtituti, vel imminet eis aliquod periculum mortis; ſi tamen pluries voluerint confiteri, & ſacerdos curatus noluerit eos audire, tunc liberè poſſunt ſubditi alium ſacerdotem adire, & eidem confiteri, & ille poteſt eos abſolvere, niſi prius eorum ſacerdos eos quos aodire noluerit ad aliquem determinatum ſacerdotem miſerit, quia non vult eos audire, nec ad aliquem ſacerdotem determinatum mittere, eos implicitè licentiat, ut illa vice confiteantur cuicumque ſacerdoti voluerint. Loquendo autem de tentione congruitatis, tunc dico quòd ſacerdos tenetur eos andire quotieſcumque voluerint confiteri, quia tali tentione tenetur laborare pro profectu animarum ſuorum parrochianorum quantumcumque, & quotieſcumque potuerit. Hæc Rich. 4. *di.18. q.2. ar.3.c.* Nota tamen quòd etſi presbyter parrochialis ad audiendum confeſſiones parrochianorum non obligetur explicitè per ſtatutum Eccleſiæ niſi ſemel in anno, tamen per illud ſtatutum obligatur implicitè, & etiam jure naturæ, & divino ad audiendum eos quotieſcumque tenentur de neceſſitate confiteri, etiam ſi multoties occurrunt in eodem anno caſus, in quibus tenentur confiteri de neceſſitate. Hæc Rich. *ubi ſupra.c.1. ad oppoſitum.*

Circa nonum reſpondeo. Aliqui dicunt quòd non, & hujus ſententiæ fuit Ber. ut patet *extra. de pæ. & re omnis.* in glo. ſuper illud *alieno ſacerdoti.* nbi ipſe dicit quòd non ſufficit privilegium ſine licentia proprii presbyteri, proprium presbyterum intelligens presbyterum parrochialem. Sed firmiter eſt contrarium tenendum, ſcilicet quod ſufficit privilegium ſine licentia proprii presbyteri, & hoc probatur ſic. Dupliciter poteſt impediri aliquis ſacerdos ne audiat confeſſionem alicujus; uno modo propter defectum juriſdictionis, alio modo propter impedimentum executionis ordinis, ut excommunicati delegati, & hujuſmodi; quicumque autem

autem habet jurisdictionem ordinariam committere poteſt ea quæ ſunt jurisdictionis alii habenti ordinem convenientem ad illud officium exequendum. *extra. de conſe. Eccle. vel alta aqua.* & ideò ſi quis impediatur per jurisdictionis defectum, ne confeſſionem alterius audire poſſit, poteſt ſibi per quemcumque juriſdictionem habentem immediatam in illum ſive habeat ordinem, ſive non committi quod confeſſionem audiat, & abſolvat, ſive per ipſum ſacerdotem, ſive per Epiſcopum, ſive per Papam; ſi autem propter impedimentum executionis ordinis audire non poſſit, poteſt concedi ſibi quod audiat confeſſionem per eum, qui impedimentum removere poteſt, ergo &c.

Præterea, quidquid poteſt inferior, poteſt ſuperior; ſed parrochialis ſacerdos poteſt dare licentiam ſubdito ſuo alteri confitendi, ergo & hoc multò magis poteſt ejus ſuperior, ſcilicet Papa & Epiſcopus.

Præterea poteſtatem quam habet ſacerdos in populo, habet ab Epiſcopo. ſed ex illa poteſt confeſſionem audire; ergo & eadem ratione alius cui Epiſcopus hoc concedit.

Præterea privilegia ſic ſunt interpretanda, ut aliquid valeant, non ut pereant; ſed ſi parrochialis prohibere poſſet tales talibus confiteri, niſi de licentia propriorum ſacerdotum perirent privilegia, ergo hoc non eſt dicendum.

Inſuper, quod prædictis omnibus præponderat, Dominus Papa Clemens IV. in quodam privilegio Fratribus Minoribus ab eodem conceſſo, hanc ſententiam approbans. & contrariam tanquam temerariam, & erroneam confutans declarat, quod prædicti fratres, ſi detur eis licentia committatur, vel concedatur à Legato Sedis Apoſtolicæ ordinariis locorum, vel etiam à Papa ſubjectos eiſdem ſibi confiteri volens, poſſunt audire, abſolvere, & pœnitentias eis injungere ſalutares, irrequiſito propriorum presbyterorum aſſenſu.

Sed objicitur contra prædicta multipliciter, primò ſic. Non poteſt aliquod privilegium indulgeri in alterius præjudicium; ſed hoc eſt in præjudicium alterius ſacerdotis ſi alius ſubditi ſui audiat confeſſionem; ergo hoc non poteſt per privilegium, ſive licentiam, ſive mandatum ſuperioris obtineri.

Reſpondeo, præjudicium non fit alicui, niſi ei ſubtrahatur quod eſt in favorem juriſdictionis ei indultum. Hujus autem poteſtas non eſt commiſſa alicui homini in favorem ſuum, ſed ad Dei honorem, & populi utilitatem; & ideò ſi ſuperioribus Prælatis expedire videatur ad hoc duo promovenda, quod aliis ea quæ ſunt jurisdictionis committant, in nullò præjudicatur inferioribus Prælatis, niſi quærentibus quæ ſua ſunt, non quę Jeſu Chriſti, & qui gregi præſunt non ut paſcant. ſed ut paſcantur ab eo. Hæc Tho.4. *di.*17. *q.*3. *ar.*3. *q.*5. *c.*1.

Secundò objicitur ſic. Illud per quod impeditur divinum mandatum, non poteſt per privilegium alicuius hominis concedi, ſed *prover.* 27. mandat Deus Rectoribus Eccleſiarum, ut diligenter vultum pecoris ſui agnoſcant. quod impeditur ſi alius quàm ipſe ejus confeſſionem audiat, ergo &c. undè dicit glo. ſuper illo verbo proverb.27. *diligenter cognoſce vultum pecoris tui.* paſtori Eccleſiæ dicitur: diligentem curam adhibe his quibus te præeſſe contigerit, animos, actuſque ſingulorum conſiderans diligenter, & ſi quid vitii repereris ſtatim emendare memento; ergo vultus iſte nihil aliud eſt niſi conſcientia ſubditi, quam ſacerdos non poterit cognoſcere, ſi alius eum audiat.

Reſpondeo quòd ipſe abſolvitur ab illo mandato, dum alius ſupplet vicem ejus, & hoc quando ſuperior Prælatus, vel habens licentiam ab ipſo tali Prælato audit; & ideò ipſe non tenetur audire, nec alius confiteri, vel dicendum quòd duplex eſt vultus ſubditorum, ſcilicet exterior, qui conſiſtit in converſatione manifeſta, hunc tenetur Prælatus diligenter agnoſcere, & ſi errat corrigere, quia Eccleſia tantùm judicat de manifeſtis Secretorum autem cognitor & judex eſt Deus, ut dicit Grego. *diſt.* 32. *erubeſcant.* vultus interior eſt conſcientia, hanc non tenetur nec poteſt agnoſcere.

Tertiò objicitur ſic. Qui audit alicujus confeſſionem, eſt proprius judex ejus, alias non poſſet eum ligare nec ſolvere, ſed unius hominis non poſſunt eſſe plures ſacerdotes, vel judices, quia tunc teneretur pluribus obedire, quod eſt impoſſibile ſi præciperent contraria, vel impoſſibilia, ergo &c.

Reſpondeo. Inconveniens eſſet ſi eſſent duo quorum uterque æque ſuper eandem plebem conſtitueretur; ſed ſi ſunt duo ſuper eandem plebem immediatè, ſicut presbyter parrochialis, & Epiſcopus, & Papa, quilibet eorum poteſt ea quę ſunt jurisdictionis ad ipſum pertinentia alteri committere; ſed ſi ſuperior committat duobus quorum unus principalior altero ſuper eandem plebem conſtitueretur, non eſt inconveniens, & ſecundùm hoc qui principalior eſt dupliciter poteſt committere, aut ita quod eum vice ſui conſtituat, & tunc talis eſt principalior quàm Prælatus inferior, ſicut Pœnitentiarius Papæ quàm Epiſcopus, & Pœnitentiarius Epiſcopi quàm parrochialis ſacerdos, & magis tenetur eis confitens obedire. Alio modo eum in coadjutorem illius presbyteri conſtituat, & quia coadjutor ad eum ordinatur, cui adjutor datur; ideò coadjutor eſt minus principalis, & ideò pœnitens non tantùm tenetur ei obedire quantùm proprio ſacerdoti Hæc Tho: 4. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 3. *articulo* 3. *quæſt.* 5. *c.*2. & 3.

Quartò, objicitur ſic. Injuriam facit ſacramento qui ſacramentum iterat ſuper eandem materiam, vel ad minus inutiliter facit; ſed qui confeſſus eſt alteri ſacerdoti tenetur iterum confiteri proprio ſacerdoti ſi petat, quia non eſt abſolutus ab obedientia qua tenetur ei, ergo &c.

Reſpon-

Reſpondeo. Nullus tenetur confiteri peccata quæ non habet; & ideò ſi quis Pænitentiario Epiſcopi, vel alii ab Epiſcopo commiſſionem habenti confeſſus fuerit, cùm ſint ſibi peccata dimiſſa & quoad Deum, & quoad Eccleſiam non tenetur confiteri proprio ſacerdoti quantumcumque petat, ſed propter ſtatutum Eccleſiæ de confeſſione facienda proprio ſacerdoti ſemel in anno, eodem modo debet ſe habere, ſicut habens tantùm venialia, talis enim debet tantùm venialia confiteri, ut dicunt quidam, & profiteri ſe à peccato mortali immunem, & ſacerdos ei in foro conſcientię credere debet, & tenetur; ſi tamen iterum confiteri teneretur, non fruſtra primò confeſſus fuiſſet, quia quantò quis pluribus ſacerdotibus confitetur, tantò plus ei de pæna remittitur, tum ex erubeſcentia confeſſionis, quæ in pænam ſatisfactoriam computatur, tum ex vi clavium ſecundùm aliquos; undè toties poteſt confiteri quod ab omni pæna liberatur, nec reiteratio facit injuriam ſacramento, niſi illi in quo ſanctificatio adhibetur per characteris impreſſionem, vel per materiæ conſecrationem, quorum neutrum eſt in pænitentia; undè bonum eſt quod qui audit confeſſionem auctoritate Epiſcopi, inducat confitentem, ut confiteatur proprio ſacerdoti, quod ſi noluerit, nihilominus eum abſolvere debet, Hęc Tho. *ubi ſupra. c.4.*

Quintò, objicitur ſic. Aut ſacerdos proprius prohibere poteſt ne confiteatur alteri quàm ſibi, aut non; ſi poteſt ergo in tali caſu non debet confiteri non habentibus privilegium confeſſiones audiendi; ſi non, ergo videtur exemptus à proprio ſacerdote,

Reſpondeo, cùm non habeat imperium par in parem, aut minor in majorem prohibere non poteſt, nec in hoc ſubditi obedire tenentur. Hæc Pe,4. *diſt.17. q 2. ar.4. q.3. c.5.*

Sextò, objicitur. Aut debet iterum confiteri ſuo presbytero, aut non; ſi ſic, ergo non fuit ſufficienter abſolutus; ſi non; ergo ſacerdos tenetur ei tradere Euchariſtiam, cujus neſcit conſcientiam.

Reſpondeo, ſicut jam dictum eſt, non tenetur confiteri peccata, quæ non habet. Qui autem eſt abſolutus à Pænitentiario Epiſcopi, vel Papæ, jam non habet iſta peccata; ideò non tenetur ea confiteri; tenetur tamen ſi presbyter exigat peccata ſi quę habet quæ non ſit cõfeſſus ei confiteri propter ſtatutum Eccleſiæ, vel ſaltem ſe præſentare coram eo, & dicere ſe fuiſſe confeſſum, & ipſe debet ei credere, & Euchariſtiam dare; ſufficit enim ſic ejus conſcientiam ſcire, cùm aliam certitudinem de peccatis ejus non poſſit habere, ſi tamen presbyter aliqua probabilia ſigna haberet, quod iſte verum non diceret; non tenetur ipſi Euchariſtiam dare niſi fidem ei ſufficienter faceret, quod alicui potenti eum abſolvere confeſſus eſſet. Hæc Ric.4. *di.17. q.3. ar.2. c.3.*

Septimò, objicitur ſic. Inno. III. in concilio generali dicit ſic: *Omnis utriuſque ſexus fidelis ex quo ad annos diſcretionis pervenerit omnia peccata ſua ſolus confiteatur proprio ſacerdoti.* & in eadem decre. dicit: *ſi quis ex cauſa voluerit confiteri alii prius licentiam petat, & obtineat à proprio ſacerdote.* Si ergo ſacerdos proprius non dat licentiam, videtur quòd nullo modo poſſit confiteri alteri, undè Ber. gloſans illud verbum *proprio ſacerdoti* dicit ſic: ſed ecce Fratres Minores, & Prædicatores, & alii Religioſi non habentes populum habent privilegium, ut alios parrochianos poſſint recipere ad pænitentiam. Nunquid ſufficit privilegium ad hoc ut alienos parrochianos poſſint recipere ſine licentia proprii ſacerdotis.

Dicas quod non ſufficit privilegium ſine licentia ſui ſacerdotis; privilegium enim non æquiparat eos illis qui à populo, vel ab Epiſcopo ſunt electi, vel illis qui ab Epiſcopo, vel alias à populo præficiuntur, & dat eis privilegium ſolam executionem, & ita ad hoc eſt neceſſaria licentia proprii ſacerdotis; nam licèt æquè omnes ſacerdotes in ordinatione recipiant poteſtatem ligandi atque ſolvendi; ligata tamen eſt in eis, quod non poſſunt eam exequi, niſi data ſibi poſtea auctoritate, & poteſtate ab Epiſcopo Diæceſano, vel à Sede Apoſtolica, hoc etiam intelligas de ſacerdotibus religioſis, ac recluſis, quia nec illi poſſunt injungere pænitentias, nec baptizare, nec prædicare, & ſimilia quæ pertinent ad curam animarum, niſi electi fuerint à populo, vel Epiſcopo cum conſenſu ſui Prælati. *16. q.1. alia. & c. pervenit. & §. ecce in hoc. c.* quia poſito quod alicui data ſit ab Epiſcopo, non poteſt propter hoc judicare parrochianos alterius *9. q 2 per totum.*

Reſpondeo. Dico quòd ratio tangitur in eadem decre. quia alius non poteſt abſolvere, undè loquitur de eo qui non habet juriſdictionem aliquam ſuper pænitentem, niſi per commiſſionem ſacerdotis. Hæc Bona.4. *diſt 17. p.3. q.1. ar.2. 3.* Ad Ber. reſpondeo negando ſimpliciter gloſam ſuam, ſicut negantur multæ aliæ quas fecit, ſicut patet *extra. de Sum. Tri.* ubi enumerans articulos fidei dicit, quòd ſecundo eſt baptiſmus; ſimiliter dicit aquam baptiſmi eſſe ſacramentum; & ideò ut dicit timendum eſt ne aſinus bibat ſacramentum, quod eſt ridiculum; patet ergo quòd irrationabiliter loquitur, quia dicit quòd per privilegium Fratres Minores, & Prædicatores non æquiparantur his ſacerdotibus, qui à populo, vel ab Epiſcopis ſunt electi, quia privilegium dicit contrarium, poſſunt, inquiens, confeſſiones fidelium audire, & injungere pænitentiam ſalutarem; undè notandum quòd ſicut in naturalibus ad quemlibet effectum duo requiruntur, ſcilicet potentia activa in agente, & materia diſpoſita in patiente, ſic ad effectum ligandi, & ſolvendi requiritur poteſtas clavium, quæ datur in ordinatione, & materia, ideſt ſubditus qui datur in juriſdictione. Juriſdictio autem eſt duplex, ordinaria,

& delegata ; ordinaria eſt quam habet Papa, Epiſcopus, & Parrochus : delegata quam habent illi quibus Papa, vel Legatus, vel Epiſcopus committunt vices ſuas, ut Judices delegati, & Pænitentiarii Papæ, vel Epiſcoporum ; undè ſicut verè poteſt abſolvere Judex ordinarius, ita & vere Delegatus auctoritate delegata, quia Delegatus vicem gerit delegantis, ut patet *extra. de offi. ju. dele. ſane.* 2. & *diſt.* 94. *c.* 1. & 91. *c. ult.* & ideò quia ipſi privilegiati verè gerunt vicem illorum, quorum auctoritate confeſſiones audiunt, eorum auctoritate abſolvere poſſunt, & ſicut Prælati ſuperiores non tenentur requirere conſenſum inferiorum in prædicationibus, & confeſſionibus audiendis, cùm non habeat par in parem imperium, nec multò magis minor in minorem. *extra. de elec. innotuit.* ita non tenentur hanc licentiam privilegiati requirere ab ipſis ſacerdotibus parrochialibus, quare &c.

Octavò, objicitur ſic. Dicitur *extra. de privilegiis. paſtoralis.* quòd quidam monachi habebant privilegium, ut parrochias ſuas decedentibus earum perſonis in proprios uſus converterent ; tamen non poterant hoc facere irrequiſito, vel inconſulto Epiſcopo. & *ff. de ſervi. prædi. ſi domus tua.* ubi dicitur : ſi domus alicujus domui vicini ſui ſit obligata in duabus ſervitutibus, ſcilicet quod non altius ædificetur, & quod ſtillicidia ſuper tectum illius de domo illa non cadant, ſi remittitur ſervitus una, manet altera ; & ideò dicitur in decre. proprio ſacerdoti, ſcilicet confiteatur, non alieno Hæc Ber. undè ipſe vult quod privilegiatus debet habere collationem clavium in ordinatione, executionem eorum in privilegii datione, ſed executionis materiam, ideſt ſubditum in parrochialium ſacerdotum licentiatione.

Reſpondeo. Per ſolum textum patet quod hoc non habebant ex privilegio, ut propria auctoritate in poſſeſſionem illarum Eccleſiarum mitterentur, quod ſi habuiſſent ex privilegio, tunc potuiſſent, ut ibidem dicitur, iſti verò habent privilegium ad hoc, ideò poſſunt.

Ad illud de duabus ſervitutibus reſpondeo, quòd hoc verum eſt, ubi ſervitutes non ſunt connexæ, ut ſunt illę ſecundùm Accurſium *ibidem in glo* qui gloſat illam L. ſic, quia licet domus altior ſit ædificata, tamen non ſequitur neceſſariò quod ſtillicidia propter hoc cadant ſuper tectum alterius, quia poſſunt canales deduci, ſed ubi ſervitutes connexæ ſunt, omninò una ſublata tollitur & altera, ut ſi concedis mihi quotidie ire per agrum tuum, concedis mihi etiam ſemitam facere per eum, ſic eſt in propoſito, quia habere executionem neceſſariò ſequitur habere materiam executionis, ſcilicet ſubditum, quia aliter frivola eſſet executio ; & ideò cum privilegiato exercitio datur ; datur ſibi etiam auctoritas utriuſque, ſcilicet executionis & ſubditi, ut poſſit fieri executio, quia cui datur auctoritas abſolvendi, datur & audiendi, cùm ſint connexa inſeparabiliter.

Nonò, objicitur ſic. *Deuter.* 23. præcepit Dominus, ut nullus falcem ſuam mittat in alienam meſſem, cùm ipſi faciat injuriam ; ergo nec illi debent audire ſubditum alterius. 13. *q.* 1. §. *his ita.*

Reſpondeo quòd talis non mittit falcem in meſſem alienam, ſed propriam, quia facit hoc auctoritate ſuperioris, cujus verius eſt illa meſſis quàm inferioris, nec per hoc fit inferiori injuria, quia jus ſuum proſequi non eſt alteri facere injuriam 13 *q.* 1. *his ita.* nemini facit injuriam qui utitur jure ſuo, & *extra. de elec. cum Eccleſia*, quia dicit Anacletus Papa. Poſt Chriſtum, dum à Petro incepit ſacerdotalis ordo, quia ipſi primò pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Domino ad eum : *tu es Petrus, & ſuper hanc petram &c.* hìc ergo ligandi, ſolvendique poteſtatem accepit à Domino primus, dicente Domino : *tibi dabo claves regni cælorum &c.* primuſque ad fidem populum virtute prædicationis ſuæ adduxit ; cæteri verò Apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem, & poteſtatem acceperunt, ipſumque Principem eſſe ſuum voluerunt, qui etiam jubente Domino in toto orbe diſperſi Evangelium prædicaverunt. 21. *diſt.* Videntes autem Apoſtoli meſſem multam, operarios autem paucos, rogaverunt dominum meſſis, dicente domino &c. undè non dicit, *rogate dominos*, ſed *dominum*, nec dixit *ut mittat operarios in meſſem alienam*, ſed *ſuam*, ex hoc inſinuans, quòd ipſe Chriſtus eſſet verus dominus meſſis, cujus figuram in terris gerit propriè dominus apoſtolicus, verus dominus meſſis, ſcilicet univerſalis Eccleſiæ ; ergo quem ipſe vocat in meſſem Eccleſiæ, ille eſt verus meſſor in agro dominico ; ergo non mittit falcem ſuam in meſſem alterius

Decimò, objicitur ſic. *de pe. diſt.* 17. dicit conſtitutio Domini Urbani Papæ II. *Placuit ut nulli deinceps ſacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri ad pænitentiam ſuſcipere ſine conſenſu ejus, cui ſe prius commiſit, niſi ignorantia illius cui confeſſus eſt, & qui contra hæc ſtatuta facere præſumpſerit grandi ſuo periculo ſubjacebit,*

Reſpondeo quòd loquitur ibi de ſacerdotibus non privilegiatis, qui non poſſunt abſolvere ſubditum alterius, cùm nihil habeant juriſdictionis ſuper eum, niſi in caſu ignorantię.

Undecimò, objicitur ſic Ber. dicit *extra. de auct. & uſu pallii. ex tuarum.* in glo. *licet Papa det privilegium non tamen vult ut aliquis utatur in præjudicium alterius,* & intendit lex quod ſic ſunt interpretanda beneficia Principis, ut non incipiant eſſe iniqua, & eſt optimum argumentum quod Papa non intendit facere præjudicium alii per ſuum privilegium. *extra. de Eccl. repara. & ædi. ad audientiam* 2. quia ordo Eccleſiæ multùm confunditur cum cuilibet non ſervatur jus ſuum. 11. q. 1. *pervenit.*

Reſpon-

Google

Reſpondeo, quòd illud intelligitur de præjudicio multum enormi, ut *ibidem* dicit Ber. *extra. de conſue. cum olim.* non de levi; quia aliter omne privilegium datur in præjudicium; nec enim privilegia aliquibus conceduntur, niſi præter generalem legem aliquid ſpeciale indulgeretur. 25. *q.* 1. §. *his ita. in fi.* & *extra. de verbo. ſigni. abbate.* §. *hic autem ſenſus.* Quia autem Papa det privilegia in ſatis magna præjudicia, probo, quia in aliquo Epiſcopatu habent religioſi grangias quas ipſi excolunt ſortè valentes decem millia marcarum, & tamen Papa dedit eis privilegium de non dandis decimis, per quod privilegium aufert Papa illi Bpiſcopatui mille marcas annuatim; numquid ergo non eſt majus præjudicium auferre mille marcas, quàm dare poteſtatem audiendi ſubditum alterius, & tamen Papa ad unius Eccleſiæ ſublevationem dat privilegium in præjudiclum alterius; ſic aſt in propoſito, quia privilegium audiendi confeſſiones, & prædicandi non datur in præjudicium Clericorum, ſed in utilitatem Eccleſiæ, cùm parrochiani non poſſunt ſufficere populo vel ratione ignorantiæ, vel negligentiæ, & propter malitiam aliquornm ſacerdotum datum eſt hoc privilegium, qui cum ſoli nec ſibi ſufficiant, nec aliis poſſunt ſufficere, & propterea irrequiſitis eis poſſunt hoc ſacere; & credo hoc privilegium iu extremis temporibus emanaſſe, quia jam verificatum eſt illud Oſeæ: *erit ſicut populus ſic ſacerdos*, quia multi parrochianos ſuos trahunt plus ad malum, quam ad bonum.

Duodecimò, objicitur, quia ex hoc jus ſacerdotum notabiliter læderetur; uudè dicit Ambro. *lib. de offi. Denique ſi non poteſt alteri ſubvenıri niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum juvari quàm gravari alterum.* 14. *quæſt.* 5.

Reſpondeo, quòd ſacerdotes ex hoc non læduntur nec in jure ſpirituali, cùm non teneantur reddere rationem Deo de his, quæ ſubditi eorum talibus privilegiatis confitentur, nec in jure temporali, quia propter hoc nec decimæ eorum, nec debitæ oblationes, vel hujuſmodi eis ſubtrahuntur, ſed ſuper hæc omnia eſtimant ſibi fieri præjudicium, nec nt boni gaudent de præſtito eis adjutorio, ſed ut illi qui quę ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, magis volunt paſci à grege, quàm eum paſcere.

Decimotertiò, objicitur ſic *extra. de parroch. & alienis par. c. nullus* dicitur quòd nullus Epiſcopus alterius parrochiauum judicare præſumat, quia etiam Epiſcopi niſi invitati fuerint ultra Diœceſim, accedere non debent pro aliquibus Eccleſiaſticis negociis diſponendis. 9. *q.* 2. *non invitati.* ergo &c.

Reſpondeo quòd tales non audiunt parrochianum alterius, ſed illius qui dedit eis privilegium.

Decimoquartò, objicitur ſic. Dicitur *extra. de uſu pallii ex tuarum.* quod nulli Epiſcopo, vel Archiepiſcopo licet uti pallio in Eccleſiis non ſubditis juriſdictioni ſuæ, niſi habeat licentiam ab illo cui ſubeſt illa Eccleſia; ergo multò minus iſti debent audire aliquem ſine licentia ſui proprii ſacerdotis.

Reſpondeo, non eſt ſimile de uſu pallii, & auctoritate confeſſionis, quia nemo poteſt uti pallio in aliena proviucia, etiam illo Archiepiſcopo conſentiente, ſine licentia Papæ, quia talis conſuetudo dicitur potius corruptela, ut *ibidem* dicitur *in tex.* Sed Religioſi poſſunt ſine licentia Papæ de ſolo conſenſu Epiſcoporum audire confeſſiones, & prædicare; & ideò cùm habeant licentiam Papæ, aut Legati, illa licentia eximit eos à requirendo conſenſum Epiſcoporum, vel inferiorum; & præterea Papa præcepit ibi, ut in uſu pallii debeat requiri conſenſus Archiepiſcoporum. Hìc dicitur quòd non eſt neceſſe requirere licentiam iuferiorum Prælatorum, habita licentia à ſuperioribus, ergo ibi debet requiri, hìc verò non.

Decimoquintò, objicitur ſic 2. *q.* 1. *pervenit.* dicitur ſic: quod ſi ſua uuicuique Epiſcopo juriſdictio non ſervatur, eccleſiaſticus ordo conſuuditur; ergo ſimiliter ſi non ſervatur parrochiali presbytero; ergo quantumcumque aliquis ſit conſeſſus Epiſcopo, vel alicui de licentia ejus, nou minus tenetur confiteri ſuo parrochiali presbytero.

Reſpoudeo Cùm Epiſcopus concedit alicui poteſtatem audiendi confeſſiones, non auſertur inferiori curato juriſdictio ſua ad executionem officii, quod ſibi incumbit ex ſua juriſdictione, quæ priucipalius eſt Epiſcopi quàm illius, ſicut in evangelica hierarchia dona ordinum inferiorum excellentius ſunt in ſuperioribus. Præterea iſta officia in Eccleſia militante ſuerunt diſtincta, Eccleſia latenter pręgnante religionibus utilibus ad hujuſmodi officia exequenda; undè poſtquam prodierunt in lucem, conveniens ſuit ut illorum officiorum aliquo modo, ſcilicet ex commiſſione eſſent particeps, ſicut poſthumus partem accipit bonorum, quæ ante nativitatem ſuam aliis filiis erant diviſa. *C. de poſthu. hære. inſtitu. l.* 1. Hæc Rich. in quolibet. *quolibet* 3. *q* 28.

Sed nota, quòd licet ſit neceſſarium confiteri regulariter proprio ſacerdoti, ut dictum eſt. fallit tamen in pluribus caſibus; unus eſt cum quis eſt in neceſſitatis articulo, tunc ſi deſit proprius presbyter, poteſt confiteri cuilibet, & abſolvi à quolibet presbytero, & non tantùm à peccatis, ſed etiam ab excommunicatione quacumque *de pæ. di.* 3. *quicumque presbyter.* quia ut dicit Auguſt. tauta eſt vis confeſſionis, quod ſi immineat articulus neceſſitatis, & deſit presbyter, confiteatur proximo, & ita poſſet tunc confiteri laico. *de pæ. di.* 1. *quem pænitet.* ſed hoc eſt conſilium, non præceptum.

Sed numquid abſolutus à presbytero non ſuo, in tali caſu ſi evadat tenetur recurrere ad proprium presbyterum?

Reſpon.

Reſpondeo, quòd non tenetur, ut iterum à peccatis à quibus tunc fuit abſolutus abſolvatur; ſed ut ei notificet quòd eſt abſolutus, nec ſimiliter oportet quòd abſolutus ab excommunicatione vadat ad Judicem, qui eum aliàs potuiſſet abſolvere petens abſolutionem, ſed offerens ſatisfactionem. *extra. de ſent. ex pervenit.* quamcitò commode poteſt, alias in eandem ſententtam reincidit. *lib 6. eod. tit. eos qui.* Secundus caſus eſt cùm proprius presbyter eſt indiſcretus, de quo dicetur *infra de qualitate Confeſſoris. tit.16.* ubi dicitur quòd confeſſio debet eſſe frequens. Tertius eſt ſecundùm Goſ. & Ray. cùm aliquis mutat domicilium in parrochiam alterius, ſicut dicitur quòd forum contrahit quis ratione domicilii. *ff. de judi. hæres abſens.* Sed tamen ſecundùm Hoſticn. talis jam non eſt parrochianus alienus, ſed proprius. *extra. de parrochi. c. ſi.* Quartus eſt cum quis extraneus in parrochia alicna deliquit. *6. q. 3. placuit. & extra. de rop. c. 1.* Sed hoc intelligitur ſecundùm aliquos tantùm de foro contentioſo, ut dictum eſt *ſupra q. quid ſi fornicatus eſt &c.* & ſic ſecundùm eos iſte caſus non eſt generaliter recipiendus; ſecundùm alios verò intelligitur non tantùm de foro contentioſo, ſed etiam pænitentiali. Quintus eſt, cùm quis eſt vagabundus, ut dicitur *in l prædicta. hæres abſens.* Sextus eſt, cùm quis relicto proprio domicilio iterfaciendo, vel navigando quærit quo ſe conferat, & ubi ſe conſtituat. *ff. ad municipales, l. labeo. in princi. & l. ejus. §, celſus.* Septimus eſt, cum preshyter extraneus audit ſubditum alienum ſub ſpe ratihabitionis ſacerdotis proprii. *ar. 9. q. 2. Lugdunenſis.* & tunc debet dicere confitenti quod ſe Prælato ſuo quàm citò poterit repræſentet, & quid actum eſt ſignificet. *ar. de ſen. excom. de cætero.* & ſi ratum habuerit benè quidem; ſin autem pænitentiam recipiat ab eo. Et breviter in quocumque caſu quis audit confeſſionem alterius parrochiani, ſine licentia ejus, bonum conſilium eſt, ut ei dicatur, quòd cum poterit ſuo presbytero confiteatur. *articulo de pæni. diſt. 6. placuit.* Hæc Hoſtien. & Ray.

Quid ſi confitens eſt excommunicatus à proprio ſacerdote, numquid ſacerdos extraneus poterit eum abſolvere nomine ſui ſacerdotis.

Reſpondeo. Credo quòd non; undè ſi de facto abſolvat nomine presbyteri ſui, credo quòd non debet ſe gerere pro abſoluto ante ratihabitionem proprii ſacerdotis, nec ante intrare Eccleſiam, & ingerere ſe communioni fidelium, ſi excommunicatus erat excommunicatione majori, nec recipere Euchariſtiam ſi erat mortale peccatum, de quo confeſſus eſt alieno ſacerdoti. Hæc Rod. Octavus eſt ratione ſtudii, ut cùm Clerici de licentia ſuorum Prælatorum ad ſtudium ſe transferunt; tunc enim fiunt parrochiani illius presbyteri ad cujus parrochiam accedunt dum ibi manent. *ff. de judi. l. longius. §. 1.*

Sed numquid quilibet presbyter poteſt audire confeſſionem, & abſolvere in prædictis omnibus caſibus, ſicut poteſt in primo caſu, ſcilicet neceſſitatis?

Reſpondeo quòd non, niſi ſit talis presbyter qui habeat auctoritatem audiendi confeſſiones ordinariam, & delegatam, cujus ratio eſt duplex, una quia propter has cauſas non datur jurisdictio ei qui aliàs eam non habet; alia eſt quia licet ipſi pænitentes habeant à iure quòd poſſunt confiteri presbytero non proprio; illi tamen presbyteri quibus nulla cura eſt commiſſa non habent quòd poſſint eos audire. Hæc Ray.

Sed numquid ſi aliquis presbyter excommunicans ſubditos ſuos, pro eo quod confitentur Fratribus Minoribus, vel aliis privilegiatis ſine licentia ſua, tenet ne talis excommunicatio?

Reſpondeo quòd non, quia ipſo iure nulla eſt, ut patet in interpretatione Clementis Papæ IV qui nullam conſtitutionem omnis utriuſque interpretatur aliter quàm gloſatur, ut habetur in nova conſtitutione ſua, quæ eſt inſerta in rubrica de privilegiis, ubi dicit ſic:

Quidam temerè aſſerunt quòd Fratres Minores, de licentia vel commiſſione Papæ, vel Legatorum Sedis Apoſtolicæ, vel ordinariorum locorum non poſſint prædicare confeſſiones audire, & abſolvere ſine licentia parrochialium ſacerdotum. Nos ergo aſſertionem tam temerariam confutantes declaramus veritatem, quod ſi eis detur licentia, ſeu committatur, aut concedatur à Legatis Sedis Apoſtolicæ, aut ordinariis locorum, necnon à Papa, de quo eſſet erroneum dubitare, an in omnes ſine conſenſu alicujus, immò invitis quibuslibet hujus poſſet concedere poteſtatem populis, legatis, & ordinariis ejuſdem ſubjectis liberè prædicare, audire confeſſiones, & abſolvere eis confitentes, ac pænitentias eis confitentibus injungere ſalutares, aliorum inferiorum Prælatorum, & Rectorum Eccleſiarum, ac Sacerdotum Parrochialium aſſenſu nullatenus requiſito, illis caſibus exceptis, qui de jure, vel conſuetudine, ſeu retentione ab eis facta ſpecialiter prædictis Legatis, & ordinariis ſpecialiter relinquitur, ad quos non licet eis manum mittere, niſi eis ſpecialiter committatur. Ideòque ſtrictius inhibemus, ne quiſquam ſuper aliquo prædictorum aliquem eorumdem fratrum aut eis confitentes, vel ad prædicationem eorum accedentes contra præmiſſæ declarationis, & conſtitutionis formam aliquatenus moleſtare præſumat, decernentes irritum, & inane quidquid à quoquam contra declarationem, & inhibitionem hujus contigerit attentari.

Conſtat ergo quòd Fratres Minores, vel alii privilegiati, habita ſuperiorum licentia, non tenentur in præmiſſis requirere conſenſum inferiorum Prælatorum, ſed ſunt ab ea exempti auctoritate huius interpretationis, cum interpretatio principis ius faciat. *C, de legi. l, 1. & ult.*

ult. Idem eſt ſi prædicti fratres habent à legatis, tunc non oportet eos requirere conſenſum Epiſcoporum; ſi autem ab Epiſcopis, tunc non indigent de conſenſu inferiorum prælatorum, vel ſacerdotum parrochialium. Sic ergo patet quòd excommunicatio talis nulla eſt, propter particulam illam, ſcilicet *decernentes irritum &c.* poſitam in dicta interpretatione. Sed arguitur contra, quòd adhuc talis excommunicatio teneat, quia ſicut habetur 2. *q.* 3. ſententia paſtoris ſive ſit juſta, ſive injuſta, ſemper eſt timenda; hoc idem habetur 2. *q.* 3. Si quis Epiſcopus.

Reſpondeo quod hoc non ſemper tenet, ſed fallit in aliquibus caſibus. Primus eſt ſi præcipiatur aliquid contra ſtatuta generalia Eccleſiæ, & ſimilia. 23. *q.*1. *quid culpatur.* & 2. *q.*3. *quid ergo.* Secundus eſt, ſi præcipiatur aliquid quod eſt apertè contra jura, vel contra Deum. 2. *q.* 3. *non ſemper.* & *extra. de ſymo. ne Dei glo. nam contra.* Tertius, ſi ſententia contineat intolerabilem errorem Intolerabilis autem error poteſt dici quodlibet peccatum mortale, ut ſi prælatus ferat ſententiam in aliquem ſubditum, quia non furatur, vel mœchatur, vel quia obediens eſt &c. *extra. de ſen. excom. per tuas.* & intellige quoties prælatus præcipit licitum, ideſt ſecundum Deum, quòd principaliter exercere debet circa correctionem, & ſalutem animarum obediendum eſt ei; ſi autem præcipiat aliquid, quod eſt contra Deum, nullo modo obediendum eſt, quia obedire oportet Deo magis quàm hominibus *act.* 5. Ratio omnium talium eſt, quia prælato obediendum eſt in his, quæ ſpectant ad officium ſuum, non in his quę non ſpectant *ar.* 2. *q.* 1, ff. *de re. ju. l. factum.* Nota tamen quandocumque major, & minor prælatus contraria jubent, tunc obediendum eſt majori 2. *q.*3. *qui reſiſtit.*

Circa decimum reſpondeo quòd non, ſecundùm Ray. *ar.* 16. *q.* 1. *pervenit*, & §. *ecce in hoc*, & §. *hoc idem*. Rod. tamen credit, quòd etiam illis, qui ſunt in alieno Epiſcopatu poteſt committere ea quæ pertinent ad voluntariam juriſdictionem, ſed ad ſuſcipiendum commiſſionem non poteſt eos cogere.

TITULUS XV.

De quibuſdam ſpecialibus perſonis, quibus debeant confiteri.

DEinde conſiderandum eſt in ſpeciali deſcendendo ad perſonas ſpeciales, quibus presbyteris debeant confiteri, & incipiendo à capite, quæritur:

Primò, cui Papa debeat confiteri?

Secundò, cui debet Cardinalis confiteri?

Tertiò, cui debent Capellani, & alii Curiales confiteri?

Quartò, cui confitebuntur Epiſcopi, & Superiores?

Quintò, quid ſi aliqua Eccleſia ſit exempta; numquid propter hoc etiam ſinguli de Collegio illius Eccleſiæ poſſunt ſibi Confeſſorem eligere?

Sextò, utrum electus à prælato in Confeſſorem poſſit eum abſolvere non tantùm a peccatis, ſed etiam ab excommunicatione?

Septimò, utrum Epiſcopus poſſit diverſos Confeſſores eligere, & ſæpius variare?

Octavò, utrum Epiſcopus eo ipſo, quod confitetur alii ipſum in Confeſſorem eligat?

Nonò, utrum Archiepiſcopus debeat ſcire, quis ſit Confeſſor Epiſcopi?

Decimò, cui confitebitur Abbas?

Undecimò, cui confitebuntur Monachi?

Duodecimò, cui confitebitur Decanus?

Decimotertiò, Cui confitebitur Præpoſitus, ſive Prior?

Decimoquartò, cui confitebitur Presbyter Parrochialis?

Decimoquintò, cui confitebitur Imperator?

Decimo ſextò, cui confitebitur Rex?

Decimoſeptimò, cui confitebitur Dux?

Decimooctavò, quid ſi caſtra, & domicilia in diverſis Epiſcopatibus habent?

Decimononò, quid ſi ſint diverſarum provinciarum?

Vigeſimò, cui confitebitur Doctor, vel Scholaris?

Vigeſimoprimò cui confitebuntur pueri?

Vigeſimoſextò, cui confitebuntur Ruſtici in alienis Parrochiis hyemantes, vel æſtivantes, vel ſe transferentes ad Parrochias alienas non animo ibi remanendi; ſed forſan ad tempus aliquibus Magiſtratibus obſequendi?

Vigeſimotertiò, quid de familia Epiſcopi, vel Archiepiſcopi?

Vigeſimoquartò, quid de his, qui hanc hactenus formam non ſervaverunt, ſed ſimpliciter cui volebant confeſſi ſunt?

Circa primum reſpondeo; quidquid ſuper hoc dixerint alii dicendum, quòd poteſt pro Confeſſore eligere presbyterum quemcumque voluerit; nam & hoc receptum eſt in juriſdictione contentioſa. 2. *q.* 5. *mandatis.* & *c. auditum*, quare multò fortiùs cuilibet presbytero poteſt ſe ſubmittere in juriſdictione voluntaria, quia quoad hoc quilibet presbyter tenet locum Dei, & loco Dei poteſt abſolvere pœnitentem, 2. *q* 3. *abſit*, & *de pæni. diſt.* 3. *inter hæc.* Sic in foro pœnitentiali Papa eſt minor, & Confeſſor major, ut patet *in d. c.* & hoc innuit *Chryſo.* 40. *diſt. multi ſacerdotes.* Hæc Hoſt.

Circa ſecundum reſpondeo; aut eſt abſens à curia Papæ cauſa legationis, & tunc poteſt ſibi eligere Confeſſorem. *ar. extra. de pæ. & re. ne pro dilatione.* Aut eſt præſens, & tunc de peccato publico debet confiteri Papæ, de occulto ſufficit ſibi confiteri Pœnitentiario Papæ. Ali-

qui tamen dicunt, quòd in utroque ſufficit ſibi confiteri Pœnitentiario Papæ quoad ſalutem animæ, non tamen quoad diſpoſitionem, quam Pœnitentiarius non poterit facere, niſi de ſpeciali mandato Papæ, ſicut curia tenet, ſed tutius puto, quòd quilibet Cardinalis licentiam habeat à Papa, ut poſſit ſibi confeſſorem eligere, cùm tales ſubſint ſibi immediatè. *ar. de pæni. & re.* omnis presbyter Epiſcopos, qui ſunt omnes in hoc privilegiati *e. tit.* ſi quoad peccata occulta non publica. Hæc Hoſtien.

Circa tertium reſpondeo; illi, qui ſunt de familia Domini Papæ confitebuntur pœnitentiario eius, non alii; illi verò qui ſunt cum Cardinalibus, poſſunt de licentia Domini ſui, qui curam habet de conſuetudine curiæ etiam alteri confiteri. *ar. de pe di 6. placuit, & extra. de pe. & re.* omnis ſecundùm Hoſtien. Guillelmus tamen Durandi non cudit, quòd Cardinales familiæ ſuæ curam habeant, quia ei ſacramenta non miniſtrant. *extra. de elec. dudum* 2. tamen Pœnitentiario Papæ poſſunt omnes ſine licentia confiteri. *ar. di. 93. c. fi. & 94. diſt. c.* 1. vel etiam presbytero, in cuius parrochia degunt, ut *in capitulo omnis. & c. placuit.*

Circa quartum reſpondeo, quòd Epiſcopi, & Superiores, etiam non exempti, & inferiores Prælati poſſunt eligere providum Confeſſorem. *extra. de pe. & re. ne pro dilatione.* & hoc verum eſt de peccatis occultis gravibus, & publicis levibus; ſecus eſt in publicis gravibus, & cum hoc prædictis omnibus, cùm per ſpeciale privilegium conceditur, illud privilegium non expirat etiam ſi quis eorum ad Curiam Romanam accedat. 7. *q.* 2. §. 1. *& c. ſeq.*

Circa quintum reſpondeo, quòd non; ex quo enim habent priorem Abbatem, & Decanum, nulli niſi huiuſmodi prælato confiteri debent, vel alii de mandato eius; ſi autem huiuſmodi prælatus talium, de conſuetudine non haberet curam illorum; nec ordinariùs, nec aliquis alius, niſi Papa, nihilominus non poſſent ſibi eligere Confeſſorem, quia illud capitulum *ne pro dilatione* loquitur de ſolis prælatis; unde in hoc caſu recurrendum eſt ad Papam, quòd provideat talibus de Confeſſore ſecundùm Rod.

Sed quam poteſtatem habet Confeſſor electus ab Epiſcopo?

Et videtur, quod illam, quam habet Epiſcopus in ſubditos ſuos, quoad abſolutionem peccatorum; non ergo poterit ſecum diſpenſare ſuper irregularitate in caſibus, qui pertinent ad Papam, quia in electione quam facit, non poteſt ampliùs ſibi concedere poteſtatis, quam habet ff. *de re. jur. nemo.* Nec obſtat, quòd dicas talem Confeſſorem ordinarium, quia à jure recipere videtur hanc poteſtatem electione facta per Epiſcopum. *extra. de pe. & re. c. ulti.* quia talis jurisdictio ſuccedere ſemper videtur loco ejus, quam habet eligens; ideò ejuſdem naturæ debet eſſe argumentum. *C. de judi. l. apertiſſimi ad fi.*

Sed contra, quia Epiſcopus, & exemptus Confeſſorem ſibi eligit de licentia Papæ, ut habetur in *c. ne pro dilatione*; ergo Confeſſor electus eandem auctoritatem habet cum Papa; nam Confeſſor electus de licentia proprii presbyteri eandem auctoritatem habet cum proprio presbytero, & in quibus presbyter proprius poteſt abſolvere, poteſt, & Clericus. *ar. 93. di. c. fi. extra. de offi. dele. ſane.* poteſt autem dici, quòd ubi exemptus Confeſſorem ſibi eligit, ille electus habet poteſtatem Pœnitentiarii Papæ; ubi verò alius eligit habet poteſtatem Judicis illius, cui ſubeſt eligens, ut in capitulo proximo allegato habetur, ſemper tamen publicis gravibus exceptis. Hæc Hoſtien.

Circa ſextum reſpondeo. Ray. ſentire videtur, quòd illud capitulum *ne pro dilatione*, loquitur tantùm de abſolutione peccatorum, non excommunicationum. Rod tamen credit, quòd etiam loquitur de abſolutione excommunicationis majoris; dummodò abſolutionem hujus non reſervaverit ſibi Papa, & niſi ſententia illa lata ſit ab homine, quia tunc ab excommunicatore abſolutio eſt petenda, quia beneficia latè ſunt interpretanda.

Quid ſi excommunicatus ſit, vel prælatus, vel ille, quem eligit in Confeſſorem?

Reſpondeo. Si ille qui eligitur in Confeſſorem ſit excommunicatus excommunicatione majori non poterit eum abſolvere ſic ligatus; ſi autem minori poterit, ſed prælatus excommunicatus excommunicatione majori eligere non poteſt ſibi Confeſſorem, qui abſolvat eum ab excommunicatione illa ſecundùm quod videtur ſentire Ray. ut dictum eſt priùs; excommunicatus vero minori poteſt. Ad hoc *ar. extra. de cle. excom. c. ſi celebrat ſecundùm Rod.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Hoſtien non conſulit, quod hoc faciat, quamdiù poteſt habere copiam illius, quem eligit, quamvis poſſit in ſubſidium alteri confiteri; ita tamen, quòd ſi ſit mortale confiteatur ei, quem eligit, quàm citò copiam ejus habebit. Secùs eſt in venialibus; ſed ſi non habeat copiam proprii Confeſſoris, putà, quia obiit, vel ab eo receſſit ſecurè eligat ſibi alium; ſi tamen Epiſcopus diverſos Confeſſores haberet, quibus integrè omnia peccata confiteri vellet, laudandus eſſet; deteſtandus tamen, ſi hoc in fraudem faceret. Hæc Hoſtien.

Circa octavum reſpondeo. Videtur quòd non. *ar. extra. de elec. Eccleſia.* 1. ſed dicendum eſt contrarium; in talibus enim plus eſt ſtandum mentis intentioni, & factis, quam verbis. *extra. de ma. & obe. legebatur.* & breviter in his omnibus attendenda eſt fides, & intentio bona. *extra. de presbytero non bapti. c. 1. &* 2. Hæc Hoſtien.

Circa nonum reſpondeo, Hoſtien. dicit, quòd ſic, velit, nolit Epiſcopus; & poteſt etiam ipſum cogere confiteri ſecum, ſi ſuſceptum habeat Confeſſorem, quia ab ipſo de anima

Epiſ-

Epiſcopi ratio exigitur. *ar. extra. de offi. ordi. paſtoralis.* nec illud prohibet illud capitulum *ne pro dilatione*; ſed potiùs hoc admittit, cum intendat occurere periculis animarum. *Hæc Hoſt. in ſumma.* Diſtinguit tamen inter crimina publica, & idem dicit in glo. ſuper *cap. ne pro dilatione.*

Circa decimum reſpondeo. Si habet Abbatem alium ſuper ſe, ſive ſit exemptus, ſive non, debet ei confiteri. *ar. extra. de conſue. cum dilectus, & de verbis ſig. abbate.* Si verò non habet alium Abbatem ſuper ſe, & ſit exemptus, poteſt ſibi eligere Confeſſorem; ſed ſi non habet alium Abbatem ſuper ſe, nec ſit exemptus debet confiteri Epiſcopo, quia eſt Judex ſuus 61. *di. obitum.* niſi fortè ſecundùm regulam per Sedem Apoſtolicam approbatam poſſet ſibi eligere Confeſſorem; aliter autem ſine licentia hoc facere non poſſet, ut habetur *in c. omnis utriuſque ſexus*.

Circa undecimum reſpondeo, Abbati, qui eos non tantùm exteriùs, ſed etiam interiùs cognoſcere debet. *ar. extra de temp. or. ad aures.* Abbate tamen abſente, vel præſente de ejus licentia, vel conſuetudine, vel ſecundùm ſtatuta regulæ Priori poterit confiteri. Hæc Hoſt. & ſic alii Religioſi Prælatis ſuis, vel de licentia eorum aliis Fratribus eiuſdem Ordinis. *16. q. 1. c. 1. de ſta. mo. c. 2.* Quod ſi illos non poſſunt habere, debent de iure communi confiteri parrochiali, ut habetur *in c. omnis de pæ. & re.*

Sed numquid poſſunt Epiſcopo confiteri?

Reſdondeo, quòd ſic ſi volunt, qui etiam poteſt relaxare pænitentiam Abbatis, quia ſuperioris auctoritas ſemper videtur excepta. *ar. extra. de jureju. venientes* 2. Decet tamen, quod ipſos ſemper ad Abbatem remittat. *art. extra. de offi. or. quanta.* Hæc Hoſt.

Notat etiam *Rod. tit: de ſen*; quod licèt Abbas prohibere non poſſit Monachum ne confiteatur Epiſcopo, dummodo hoc non ſit contra conſtititutionem Monachorum à Papa confirmatam, tenetur tamen Monachus Abbati ſuo, vel alteri de ejus mandato confiteri, ſi hoc ei præcipiat, etiam poſtquam confeſſus fuerit Epiſcopo, vel ejus Pænitentiario, nec eum poteſt, Epiſcopus eximere ab obedientia ſui Abbatis, niſi fortè ex cauſa juſta, ut ſi timeretur de ſcandalo Abbatis, ſi confiteretur ſibi.

Circa duodecimum reſpondeo; Epiſcopo ſuo; vel alteri de licentia ejus, ut dicitur in *c. omnis*, & idem dicendum eſt de Archidiacono, & Archipresbytero, tam de Archipresbytero civitatis, quàm de rurali, qui etiam vocatur aliquando Archiprebyter, *extra. de offi. Archidiaconi ad hoc* §. *fi:* Aliquando plebanus *extra. de offi. ordi: cum* ab Eccleſiarum; Quandoque Abbas; licet impróprie *extra de renun: tranſmiſit*: & idem dicendum eſt de ſacriſta, ſive theſaurario, de Magiſtro ſcholarum, & de cantore, & de canonicis; *Hæc Hoſt.*

Circa decimumtertium reſpondeo: Si ſit religioſus confitebitur ſuo ſuperiori, qui eum corrigere debet *extra de mo: & obe: cum in Eccleſiis.* Si verò ſit ſecularis Epiſcopo, vel ejus Pænitentiario, *extra de cle. ex com: mi: propoſuit c. 1.*, vel alii, qui curam ejus habet, vel de licentia eius alii, ut habetur in *c. omnis*; *Hæc Hoſt:*

Circa decimumquartum reſpondeo; Epiſcopo ſuo, vel alii, cui forte ſpiritualiter, vel temporaliter ſub eſt, vel Presbyteri Parrochiales ſibi invicem confiteri poſſunt de licentia Prælati ſui, quod tamen non multum expedit, ne conſcii ſimilium criminum ad invicem deferant ſibi *ar. 16. q. 2 viſis poſt medium*; *Hæc. Hoſt.* Unde Presbyter unius Parrochiæ non poteſt abſolvere alium ſacerdotem vicinum à mortali ſine licentia ſuperioris generali, vel ſpeciali, tacita, vel expreſſa; Tacita dico, quia ſi Epiſcopus ſcit talia fieri communiter à Presbyteris, & ſuſtinet præſumendum eſt huius abſolutionem tacite approbare, & Præsbyteris de ſe invicem licentiam dare; *Hæc. Goſ.*

Circa decimumquintum reſpondeo, Quod Imperator, & Imperatrix de conſuetudine antiquiſſima, cuius memoria non extat certos habent Confeſſores, ſcilicet Prælatos, qui ſunt magiſtri capellæ ſuæ, & ſub ipſis tenent capellanos alios quotidianos, quibus confitentur, & qui curam habent animarum ſuarum de conſuetudine non reprobata per Dominum Papam *ar. extra. de ſo. compe: cum contingat* Papa tamen ſi vellet poſſet illam conſuetudinem reprobare, & inhibere, ne ſine ſua licentia eligerent confeſſores. Tutius eſt ergo, quod tales pro ſe, & prò ſua familia impetrent ſibi licentiam eligendi confeſſorem, niſi alio privilegio ſint muniti, *Hæc Hoſt.* De iure tamen communi videtur quod debeant confiteri illi Epiſcopo, in cuius ſunt Diœceſi *66. di. Valentinianus, & extra. de judi. novit ſecundum Guil. Durandi.*

Circa decimumſextum reſpondeo; ſi habet domicilium proprium, & principale in aliqua civitate, tunc ſubeſt eius Epiſcopo de iure communi, niſi ſecus obtineat de conſuetudine, cuius non extat memoria, vel de privilegio ſpeciali, ſicut dictum eſt de Imperatore: & quod dixi de conſuetudine, intelligas, qui alicui Eccleſię certe hoc privilegium dat; Nam, quod poſſit quemcumque eligere, non puto, quod conſuetudo poſſet ſibi concedi, quia Eccleſiis oneroſa eſſet, & in detrimentum eccleſiaſticæ diſciplinæ contra iura dirumpi contingeret *extra de. conſue. c. 1.*, & eum fieri acephalum, quod irrationabile eſſet *q. 3. di. nulla ratione*, & hoc quoad perſonalia; Nam quoad res, quas in diverſis diœceſibus tenet, cuilibet ſuo Diœceſano ſubiacet; Item de peccatis in diverſis locis commiſſis videtur, quod poſſet confiteri illorum locorum Epiſcopis, ita tamen, quod omnia confiteatur ſemel proprio ſacerdoti, vel de licentia ejus alii, ut habetur in *c. omnis*, aliter confeſſio integra non eſſet; *Hæc. Hoſt.*

Circa decimumſeptimum reſpondeo; Illi Epiſ-

Epiſcopo, in cujus Diœceſi habet domicilium principale, & breviter idem dicendum eſt, quod de Rege eſt dictum; ſimiliter idem dicendum eſt, de omnibus habentibus latas juriſdictiones in Epiſcopatibus diverſis, ſivè ſint Comites; ſive Marchiones, ſivè Barones quando ſunt tales, & tanti, quod civitates, vel civitatem habent ſub ſe; Aliàs ſi tantum habent caſtra debent illi Presbytero confiteri, in cujus Parrochia habent domicilium proprium, & principale, vel de ejus licentia alii, ut habetur in *c. omnis. Hæc Hoſtien.*

Circa decimumoctauum reſpondeo; Ab utroque Epiſcopo impetrent *ar. extra. de ſenten. exc. cum illorum §. ſi verò clauſtralis*, vel ad Metropolitanum recurrant *ar. extra de fo. compe. ſane*; *Hæc. Hoſtien.*

Circa decimumnonum reſpondeo; Recurrant ad Primatem, vel ad Papam *ar. extra. de jure. pa. c. nullus.* In his tamen caſibus tutius eſt recurrere ad Papam quia illud eſt ſinè quæſtione *9. q. 3. conqueſtus*; *Hæc. Hoſtien.*

Circa vigeſimum reſpondeo; Presbytero; in cuius Parrochia moratur, vel alii de licentia eius, ut dicitur in *c. omnis.*

Circa vigeſimum primum reſpondeo; quod proprio ſacerdoti, vel altèri de licentia eius ut dicitur in *c. omnis.*, & hoc intelligo de capacibus doli; Et intelligitur capax doli, quandò eſt proximus pubertati *ff. de act, & obli. l. 1. bis. quoque*; Sed dicendum, quod hoc potius per exteriora vir bonus exiſtimabit *ar. extra. de preſump. ex ſtudiis*; Si verò non ſint doli capaces non tenentur confiteri, & ideò non eſt curandum cui confiteantur; tales enim furioſis comparantur quia ætas eorum quid videat ignorat; *c. de ſol. mo. l. 1. Hæc. Hoſt.*

Circa vigeſimumſecundum reſpondeo; Tales ſi laici ſunt ſe transferre poſſunt quò volunt, dum tamen ſint liberi, & ſi ſe quoque transferant animo perpetuo remanendi facti ſunt eorum Parrochiani, in quorum diæceſibus, vel Parrochiis morantur *extra. de parrochiis ſuper eo. §. ſi.* Si verò tales non intendant relinquere domicilium antiquum debent antiquo Presbitero confiteri, vel de licentia eius alteri, eſt enim conſilium bonum, quod tales à iudice ſuo ſpirituali licentiam obtineant, vel ſaltem confiteantur ſpe, quod iudex ratificet, & idem dicendum eſt de familia nobilium, niſi ipſi habeant à Papa pro ſe, & familia ſua privilegium. *Hæc Hoſt.*

Circa vigeſimumtertium reſpondeo; ſi ſit de aliena Diæceſi idem eſt dicendum, ſicut de familia Principis laici; ſi verò ſit de Diæceſi propria confiteri debet, vel ipſi Epiſcopo, vel ei, cui mandaverit; poteſt etiam proprio ſacerdoti, de cuius parrochia eſt confiteri. Hæc Hoſt.

Circa vigeſimumquartum reſpondeo. Si ſimpliciter, & ignoranter hoc fecerunt non credentes peccare non accuſo, ſed excuſo; ſed de cætero, ex quo certificati ſunt, ſi contemnerent damnarentur. *extra. de conſecra. Eccle. aqua. di. 18. conſuetudo. Hæc Hoſt.*

TITULUS XVI.

Qualis debet eſſe Confeſſor, & qualiter ſe debet habere ad confitentes?

POſtea conſiderandum eſt, qualis debet eſſe Confeſſor, & quomodò ſe debeat habere ad confitentes; circa quod ſciendum, quòd Confeſſor debet eſſe iuſtus; undè *Aug. lib. de pæ. c. 9.* & habetur *de pæ. di. 6. c. 1.* Sacerdos in nullo ſit iudicandus, qui in alio eſt iudicare promptus; iudicans enim alium, qui eſt iudicandus condemnat ſe ipſum, & eſt hic argumentum, quod exiſtens in mortali, mortaliter peccat abſolvendo à mortali, niſi pæniteat priùs. Debet etiam eſſe diſcretus; undè *Aug. ibidem*; & habetur *di. 6. de pæ.* qui vult, caveat ſpiritualis iudex, ut ſicut non commiſit crimen nequitiæ; ita non careat munere ſcientiæ oportet enim, ut ſciat cognoſcere quidquid debet iudicare.

Sed quanta, ſive quæ, & qualis diſcretio, ſive ſcientia eſt neceſſaria Confeſſori?

Reſpondeo, quòd ſive Auguſt. ſumat in dicta auctoritate ſcientiam pro clave ſcientiæ, ſive pro habitu ſcientiæ neceſſaria tamen eſt tanta ſcientia Confeſſori, quod ſciat diſcernere in peccatis quod eſt veniale, & quod mortale pro eo, quod alia pænitentia debet imponi pro veniali, & alia pro mortali, & quod ſciat ad quæ peccata poteſtas ſua extendere ſe poteſt. Alioquin in periculum animæ ſuæ, & confitentium audit confeſſiones, etſi ſubditi ejus ſimplicitatem agnoſcant peritos conſulere tenentur; alioquin uterque necnon & eum ſuſtinens graviter peccant, & de hac diſcretione loquitur Auguſt. Præterea tenetur ſcire canones pænitentiales, aliter vix in eo nomen presbyteri conſtabit ſecundùm Auguſt. *di. 38. qui ſacerdotibus, & c. nulli.* Eſt autem alia diſcretio, qua quis ſcit per habitum acquiſitum diſcernere inter perplexitatem peccatorum, & hoc eſt de benè eſſe. In his autem ſecuriorem viam debent tenere, & conſulere ſapientes. Hæc Bona. 4. *di 17. p. 3. dubi. circa literam 93.* Et poteſt addi ſecundùm aliquos, quod tenetur ſcire perplexa eſſe difficilia, nec in eis eſſe procedendum ſine conſilio Superiorum, & auctoritate Canonum.

Ad hoc nota ſecundùm aliquos, quòd tria ſunt quaſi de eſſe Confeſſoris, ſine quibus non poteſt aliquis eſſe Confeſſor ſine peccato, ſcilicet ſcientia diſcernendi inter peccata, ut dictum eſt; cauta inquiſitio de peccatis, & diſcreta iniunctio ſatisfactionis. Requiruntur etiam plures aliæ conditiones in Confeſſore, quas ponit *Auguſt. ibidem.* Habeat, inquit, dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem

tiooem in varietate. Adiuvet confitentem orando, eleemoſynas, & certa bona pro eo faciendo ſemper eum juvet leniendo, cooſolando, ſpem promittendo; undè verſus

Confeſſor dulcis, affabilis, atquè benignus.
Prudens, diſcretus, mitis, pius, atque ſuavis.

Hæc omnia prædicta, & plura alia de hac materia habentur *de pæ. di. 6. qui vult, & 4. ſen. di. 17. & 19.*

Ad ſciendum autem plenius, quomodo confeſſor debet ſuum officium exercere, nota, quod debet primò pænitentem interrogare ſi ſciat *Pater noſter*, & *Credo in Deum*; & *Ave Maria*, & ſi neſciat eum doceat, vel ſaltem moneat ut diſcat *extra. de pæ. & re. Deus, qui*, Deinde dicat ei, quod humiliter ſedeat ad pedes presbyteri, quoties confitetur; ſi fæmioa eſt moneat, quod ſemper ſe ex tranſverſo teneat, nec eius faciem reſpiciat; quia ut dicitur *Abac. 1. facies earum ventus urens*, Deinde debet dulci, & ſuavi eloquio inducere eum ad compunctionem, & cooſeſſionem proponeodo ei beneficia, quæ Deus ſibi contulit, qui ipſum creavit, animam eius ſua imagine inſignivit, ipſum gubetoat, & paſcit, ſuo pretioſo ſaguine redemit, vitam æternam ab initio mundi præparavit, niſi pro ipſo remanſerit; proponat ſibi mundi defectibilitatem, Diaboli tentationem, peccati momentaneam delectationem per quam conſequitur homo æteroam cruciationem, vitæ brevitatem, animi æternitatem, extremi iudicij examinationem, pænarum Inferni acerbitatem, Chriſti pietatem, qui non venit propter iuſtos, ſed propter peccatores, ſicut patet in Petro, Paulo, Latrone, Maria Magdalena, hæc, & his ſimilia, ſicut, & quando videtur expedire proponat, ut eum ad confeſſiooem, & contritionem alliciat, poſtea eius confeſſionem audiat ordinate, & diſcrete ab ipſo de peccatis perquirat, de quo inſequenti capitulo dicetur; ſi verò presbyter habeat aliquem Parrochianum peccatorem, qui nolit confiteri, neque pænitere præmiſſa monitione debet eum excommunicare, vel ſuperiori denunciare 22. *q. 5. præceptum*, & ſi habeat odium contra proximum debet eum ad concordiam cogere *di. 90. placuit*; Debet etiam ipſum cogere ad agendum pæoiteotiam de periurio, ſornicatione, adulterio, & de aliis criminibus *extra. de ſpon. ad audientiam in fi.*, & ſi inobediens fuit ab Eccleſia expellatur *2. q. 3. qui jubente.* latentia autem delicta vindictam non habent *6. q. 1. ſi omnia*; *Hæc. Hoſt.* Circa autem hanc compulſionem debet ſequi doctrinam *Augus.* & *Greg.* ſcilicet, quod primo arguat opportune, ſcilicet admonendo, & corripiendo; ſecundo importune ſuſpendendo, & interdicendo; Tertiò creſcente contumacia excommunicando *23. q. 4. fortè*, Si autem non poſſet hoc fieri commode propter fortè multitudinem, & poteſtatem homioum eos verbis quantum poteſt moneat, & terreat, & quantum in ſe eſt quicquid poteſt faciat, & ſic animam ſuam liberat *47. diſt quod ad nos attinet.*

Sed pone quod presbyter habeat aliquos Parrochianos ſurdos, vel mutos, vel ſurioſos, vel ſimiles, & ſciat eos eſſe in peccato mortali, quid faciet?

Reſpondeo; Debet facere poſſe ſuum, ut inducat eos ad contritionem, & pænitentiam ſecundum quod eſt poſſibile, ſcilicet verbis, aut ſignis, aut nutibus, vel ſcriptis, & aliis ſimilibus modis, quibus poteſt, & ſi non poteſt proficere, oret ad Deum, & faciat orare populum, ut Deus illuſtret corda eorum ad pænitentiam, & cum nihil omiſerit de contingeotibus non imputabitur ſibi; *Ezec. 3. ſi annunciaveris impio iniquitatem ſuam, & ipſe non fuerit converſus ab impietate ſua, & à vita ſua mala, ipſe quidem in impietate ſua morietur, tu autem animam tuam liberaſti*; Tradit autem *Augus.* pro regula in talibus, quod divinum judicium in talibus per alicujus revelationis oraculum, concordi oratione gemitibus eſt implorandum *de conſe. diſ. 4. ſolet quæri in fi.*

Sed quomodò presbyter debet ſe ad infirmos habere?

Reſpondeo; Quod presbyter ad infirmum vocatus non debet pænitentiam denegare; dicit enim Julius Papa; *ſi Presbyter denegaverit pænitentiam morientibus reus erit animarum*, quia Dominus dicit *Ezec. 18. Quacumque die converſus peccator fuerit ad pænitentiam, vita vivet, & non morietur*; Vera enim confeſſio in ultimo tempore poteſt eſſe *26 q. 6. ſi presbyter. & c. agnovimus, & c presbyter*; quod autem dicit reus animarum erit verum eſt, quantum eſt in ſe, vel hoc intelligitur quantum ad presbyterum, nam infirmus, ſi per eum non ſtetit, quando confiteretur, & contritus fuerit decedens ſalvus erit, Infirmo tamen oon eſt penitentia injungenda, ſed innoteſcenda quantitas, & qualitas pænitentiæ diceodo ſic, ſi ſanus eſſes talem pæoitentiam agere deberes, ſed quia infirmus es non injungo tibi eam, ſed ſi deceſſeris tantùm pro anima tua facias pro hac pæna dari, & ſi convalueris eam age, ſecundum *Gurl. Durandi 26. q. 7. c. 1.* Vel ſecundum alios injunget ei, quod quam cito coovaluerit antequam ad alia negocia divertat ad eum, vel ad alium presbyterum redeat, & iterum denuo confiteatur, & de novo penitentiam accipiat, ut in prædicto capitulo dicitur ibi, à quo pericula &c. Hoc tamen noo eſt neceſſarium ſecundum *Gurl. Durandi*; ſi autem ſic deceſſerit erit amicorum orationibus, & eleemoſyois adiuvaodus, oleo ante mortem ungendus, & ſacro Viatico reficiendus; ſi autem convaluerit iterum confiteatur, & injunctam ſibi pænitentiam agat: ſi voluerit, vel agat pænitentiam, quæ ſibi prius per confeſſorem innotuit; Cauſa autem, quare tali pænitentia noo ſit imponenda eſt, quia per hoc, quod alicui aliqua pænitentia imponitur ad eam obligatur; nullus autem ad id obligari debet, quod facere

non poteſt; Talis autem non poteſt agere pænitentiam exteriorem , ſed tantum interiorem ; Illud ergo circa eum fieri debet, quod pertinet ad promotionem pænitentiæ interioris tantum, ſed eſt ei innoteſcenda pænitentia exterior, ut poſſit de peccato dolere, & poſſit pænitentiam eleemoſynis redimere, & ſi evaſerit eam implere proponat: innoteſcenda verò eſt per modum conſolationis, oſtendendo benignitatem miſericordiæ Dei peccata remittentis magis, quam per modum terroris oſtendendo ſeveritatem juſtitiæ punientis.

Quid ſi æger petat presbyterum, & interim dum venit obmuteſcat, vel fiat amens, vel fræneticus?

Reſpondeo; presbyter veniens, vel ad nutum infirmi, vel ad teſtimonium eorum, qui audierunt ipſum petere pænitentiam, vel presbyterum debet ei quicquid poteſt humanitatis impendere abſolvendo, reconciliando, & ſi fieri poteſt ſine periculo ori ejus Euchariſtiam infundendo, & ſi ſupervixerit admoneatur à prædictis teſtibus petitioni ſatisfacere, & ſubdatur ſtatutis pænitentiæ legibus, quam diu probaverit presbyter 26. *q.6. ſi quis de corpore &c. qui recedunt. & c. his, qui in infirmitate, & c. his, qui in tempore.*

Quid ſi talis decedat contritus, vel cum certis ſignis contritionis, ante quam presbyter venerit?

Reſpondeo; Et jam poſt mortem ab Eccleſia abſolvitur, id eſt abſolutus fuiſſe oſtenditur, ſicut poteſt videri *extra. de ſenten. ex. à. nobis* 2. & ut oblatio pro talibus à nobis fiat 36. *diſ. ſi. quis. Hæc. Hoſt.*

Sed nunquid requiritur, quod plures ſint, qui teſtificentur ſe audiviſſe ægrum petere pænitentiam, vel presbyterum?

Reſpondo; in tali caſu cum nulli fiat præjudicium ſatis ſufficere poteſt unus fide dignus teſtis, non enim procedit hoc ex judicio certitudinis, ſed præſumptionis.

Item adjudicatis morti petentibus non debet denegari pænitentiæ ſacramentum, & juſtitiarios, & dominos hoc impedientes ordinarii monere debent, ut hoc facere deſiſtant, & ſi oportuerit eccleſiaſtica cenſura cogere debent *lib. 7. de pæni. & re. cum ſecundum*, ſcilicet, *in cle.* Ad hoc nota ſtatutum Papæ Innocentii III. *diſtricte.*, inquit, *præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant ut medicos advocent animarum*; & ſecundum *Hoſtien.* ibidem tranſgreſſor hujus ſtatuti mortaliter peccat, cum dicit *præcipimus*, nec poteſt contra ſtatutum illud præſcribi, nec aliqua contraria conſuetudine tolli, cum ſit prò animarum ſalute introductum, & infra, *ſi quis autem Medicorum hujus noſtræ conſtitutionis tranſgreſſor extiterit, tandiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec prò tranſgreſſione hujuſmodi ſatis fecerit competenter, arceatur Glo.* Per ſententiam non ipſo jure, quod male, vel nullo modo ſervatur poſtea ſubditur ibidem, *Cum anima ſit multo pretioſior corpore ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur; extra. de pæ., & re. cum infirmitas.*

TITULUS XVII.

De Interrogationibus faciendis à Confeſſore.

DEindè conſiderandum eſt de interrogationibus, faciendis à Confeſſore, aliqua de his breviter præſtringendo; Circa quod ſciendum, quod Confeſſor interrogare debet confitentem, cujus ratio eſt, quia debet ſcrutari conſcientiam peccatoris in confeſſione, quaſi medicus uulnus, & ut judex cauſam, quia ſæpe, quod præ confuſione, vel ſimplicitate confitens tacet, interrogatus revelat; unde *Augus.* & habetur *de pæ. diſ.* 6. Diligens inquiſitor, ſubtilis inveſtigator, ſapienter, & quaſi aſtute interroget à peccatore, quod forſan ignoret, vel præ verecundia velit occultare, interrogationibus autem faciendis tria debent attendi. Primò, ut pænitens interrogetur de peccatis communibus, cujuſmodi ſunt tranſgreſſio decem præceptorum, commiſſio ſeptem capitalium vitiorum, abuſio quinque ſenſuum; interrogetur etiam de circumſtantiis aggravantibus communibus, de quibus infra dicetur; interrogetur etiam de peccatis, quæ ſolent in hominibus illius conditionis abundare; non enim oportet à milite quærere de peccatis Religioſorum, aut è converſò; ſecundò, ut non interrogetur explicitè, niſi de peccatis omnibus notis; de aliis autem peccatorum adinventionibus, & de peccatis inconſuetis, & enormibus, & contra naturam non inquiratur, niſi in generali, & à longè, & per quaſdam circumlocutiones, ut ſi commiſit dicat, & ſi non commiſit, non dicat; de talibus enim dicitur, *Prov. 12. Qui inveſtigator malorum eſt opprimetur ab eis.* Ratio hujus eſt, quia pænitens ſæpe per hoc diſcit, quòd non novit; in hujuſmodi etiam contingit concuti Confeſſorem. Tertiò, ut non deſcendat nimis ad particulares circumſtantias peccatorum præcipue carnalium, quia delectabilia, quantò magis conſiderantur, tantò plus concupiſcentiam ſunt nata movere, ut dicitur 3. *Ethic.* & ideò poteſt contingere, quòd Confeſſor talia quærens, & ſibi noceat, & confitenti.

Ut autem melius ſcias, quos, & de quibus interrogabis; nota quòd interrogandi ſunt Principes de juſtitia; milites de rapinis; mercatores, & officiales, & mechanici de perjurio, dolo, mendacio, furto, & ſimilibus, burgenſes, & cives communiter de uſuris, & pignoribus, ruſtici de invidis, & furto, maximè circa decimas, tributa,

tributa, primitias, & cenſus; Clerici Seculares de ſymooia, negociatione, & aliis ad avaritiam pertioeotibus, de dilapidatione, ſi adminiſtratiouem aliquam habent; utrum interſint divioo officio, & ſi ipſum dicaot, utrum portant coronam, & habitum congruentem. Item de luxuria, advocatione, ludo alearum, & ſimilibus, in quibus ſæpius offendere ſolent. Religioſi de duodecim abuſiooibus clauſtri, quæ ſunt Prælatus negligens, diſcipulus inobedieos, juvenis otioſus, ſeoex obſtinatus, monachus curialis; monachus, ſeu canonicus regularis cauſidicus, habitus pretioſus, cibus exquiſitus, rumor io clauſtro, lis in capitulo, diſſolutio in choro, irreveteotia circa altare. Item de tribus ſubſtantialibus regulæ, ſcilicet obedientia, paupertate, & caſtitate. Item de ſymooia, & aliis, quæ à talibus ſæpius ſoleot committi. Circumſtantiæ autem, quas præcipuè debet attendere Confeſſor ſuot ſeptem, quas etiam ponunt Tullius, & Boetius, & cootinentur io his verſibus

Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando:
Quilibet obſervet, animæ medicamina dando,

una ibi ſuperadditur illis ſeptem, ſcilicet *quoties*.

Attendat etiam ipſe Confeſſor, quia ſit ipſe peccator, cujus ſcilicet ſexus, & ætatis, ſi nobilis, vel ignobilis, vel ſervus in digoitate, ſive officio cooſtitutus, ao privatus, ſanæ mentis, vel ioſanus, ſciens vel igoarus, ſolotus, vel conjugatus, laicus, vel clericus, vel religioſus, extraneus, vel affinis, vel conſanguineus; *Quid* ſcilicet eſt illud, quod commiſit, ſcilicet adulterium, vel fornicatio, & ſimilia, peccatum parvum, vel mediocre, vel eoorme, occultum, vel manifeſtum, recens, vel inveteratum, & ſimilia; *ubi*, ſcilicet io loco ſacro, vel prophaoo, id eſt noo ſacro, publico, vel private; *per quos*, ſeu quibus auxiliis, per quos, ſcilicet mediatores internuncios, quia omoes tales participes ſunt crimiois damnatioois, & ipſe eſt reus, & obligatus pro eorum peccatis. Item per quos, ideſt cum quibus, contra quos. Notandum autem, quòd ſicut cooſiteus noo debet nomioatim ſpecificare perſonam, cum qua peccavit, ita nec circumſtautias, per quas iotelligi poſſit, oiſi fortè ootorium eſſet, vel aliter rectè noo poſſet cooſiteri, ut dictum eſt *ſupra tit. de his, quæ quis confiteri tenetur in quæſtione, utrum liceat aliena peccata in confeſſione referre*. Similiter, nec presbyter debet ſpecificare perſooas in interrogatione, uterque ioſiſtat cautè circa qualitatem perſonæ; vide tamen de hoc io dicta quæſtione: *Cur*, ſcilicet quali teotatiooe hoc fecit, & utrum tentationem prævenit, vel ab ea præventus fuerit, utrum ſpooiè, aut coactè, ex cupiditate, an paupertate, ludo, ao nocendi aoimo, & ſimilia. *Quomodo*, ſcilicet de modo agendi, qood melius actu, quàm locutiooe, ſcitur, quando ſcilicet in tempore ſacro, ut in feſtis quadrageſimæ, & aliis jejuniis, vel in non ſacro, ot in diebus aliis non ſacris; *quoties*, hoc patet per ſe; ſunt autem alii verſus in quibus circumſtantiæ quatuordecim cootioentur, ſcilicet

Aggravat ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus.
Aetas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa,
Eſt modus in culpa, ſtatus altus, lucta, puſilla.

His non curo propter brevitatem iuſiſtere, cùm etiam ex ſupradictis ſint ſatis manifeſtę.

Ad hæc etiam nota, quòd peccator debet dolere, & confiteri de boois omiſſis, ſcilicet de tempore malè expenſo. Item, quia animas proximorum à Deo eripuit, & ereptas à ſe, vel ab alio in malo cooſirmavit, quod multis mali oon booi exemplum fuit, quia bonis peccando triſtiam iotulit, quia iojuſtiſſimè Deum offendit. Hæc omnia, & alia multa habeotur ab *Auguſt. de pæ. diſt. 5. conſideret, & extra. de homicidio ſicut dignum*. Non eſt autem iotelligeodum, quòd omnia hæc ſuperiora, & ioferiora, ſemper ad unguem ſiot ſervaoda; ſed Confeſſor diſcretus eliget ſecuodum quod qualitas perſonæ, & verborum exiget, & quod expedire ſibi videbitur. Hæc enim dicimus ad eruditionem ſimplicium Confeſſorum.

TITULUS XVIII.

Qualis debet eſſe Confeſſio?

POſtea conſiderandum eſt de qualitate confeſſionis; qualis antem debet eſſe cooſeſſio à magiſtris in his verſibus edocetur:

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Vera, frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata.
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Harum aotem cooditioonm quædam ſunt tantùm de beoè eſſe cooſeſſionis, ſcilicet, quod ſit frequens, & accelerata, reliqua ſunt de oeceſſitate; debet igitur confeſſio eſſe primò ſimplex, ſive propria, ut ſcilicet homo ſeipſum taotùm accuſet, ooo alium *Pſal. Deus vitam meam annunciavi tibi*. De hoc habitum eſt ſupra, ubi agitur de his, quæ debet quis cooſiteri quæſtione utrum aliquis in confeſſiooe debeat aliena peccata referre; ſecundò debet eſſe humilis *Eccl. 4. Ante presbyterum humilia animam tuam*, propter quod dictum eſt ſupra, quod ſedere debet ad pedes presbyteri; attenditur etiam hæc humiliatio io hoc, quod ſe benè accuſet, & confiteatur ſe miſerum, quia quaotò ſibi in hoc homo minus parcit, taotò ei Deus facilius ignoſcit; uodè ſuper illud *Pſal. Juſtitiam meam non abſcondi*, dicit glo. Quando homo detegit Deus tegit; & quando homo tegit, Deus detegit.

git.

git. Tertiò, debet eſſe pura, ſcilicet, quoad intentionem, ut fiat ex timore filiali, non ſervili, & ad Dei honorem, & non ex fictinne, ſicut quidam confitentur peccata ſua, & tamen redire proponunt ad illa, de quibus dicitur *Iſa*,29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Tales Deum derident; undè *Iſid. Irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet*, nec Deum videtur poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus; non fiat etiam ex hypocriſi, vel elatione, ſicut quidam in confeſſione ſe extollunt, & aliis præferunt, ſicut Phariſeus, qui dicèbat *Luc*.18. *Gratias ago tibi Domine, quia non ſum ſicut cæteri homines.* Quartò, debet eſſe fidelis, ſcilicet, ut tam confitens, quàm Confeſſor ſint in fide, & fiat confeſſio ſub ſpe veniæ, aliàs non valet *de pæ. di.*1. *quem pœnitet, & diſt.6, qui vult.* undè non debet peccator quantumcumque magnus, deſperare de venia, ſicut Cayn deſperavit, & Judas, quia plus poteſt Deus dimittere, quàm homo poſſet peccare. Dicit enim *Hieron. ſuper præſens* 8 quod Judas magis peccavit in hoc, quod ſe ſuſpendit, quàm quod tradidit Chriſtum. Quintò, debet eſſe vera, ideſt non tacens verum, nec admiſcens falſum, etiam cauſa humilitatis; undè *Auguſt. in lib. de pœnitentia*, cum humiliatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris, quod prius vitaveras, in te non eſt veritas, niſi ita te dixeris peccatorem, ut etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, ut quod eſt dicas; nam quomodo eſt humilitas, ubi regnat falſitas?

Sed contra 1. *Jo.*1. *dicitur*; ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus ipſi non ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.

Reſpondeo. Debet ſe dicere peccatorem in genere, quia nemo ſine crimine vivit; in ſpecie autem non dicat ſe peccatum aliquod perpetraſſe, niſi ſciat, vel credat ſic eſſe.

Quomodo ergo verum eſt illud, quod dicit Greg. bonarum mentium eſt ibi agnoſcere culpam, ubi culpa non eſt?

Reſpondeo. Hoc poteſt dupliciter intelligi; uno modo quoad ſubſtantiam actus, & ſic non eſt verum, non enim ad bonam pertinet mentem, ſed ad errantem, ut actum aliquem ſe comiſiſſe cognoſcat, quem non commiſit; alio modo quoad conditionem actus, & ſic eſt verum quod dicit Gregorius, quia juſtus in actu, qui de ſe bonus videtur timet, ne defectus aliquis ſuerit ex parte ſua, & ſic dicitur *Jo*.9. *Verebar omnia opera mea*; & ideò ad mentem bonam pertinet, ut iſtam formidinem, quam corde tenet, lingua accuſet, & ſic ibi ſumitur agnoſcere pro formidare ſecundùm *Tho* 4. *di.* 21. *q*.2. *art*.3. c.1. vel poteſt dici breviter, quod loquitur de agnitione dubia, non de aſſertoria ſecundùm *Pe*.4. *di*.21. *q*.3. *ar*.2. c.1.

Sed numquid eſt commendandus qui ex humilitate reputat ſe deteriorem aliquo, qui eſt manifeſtus peccator?

Reſpondeo. Juſtus, qui eſt verè humilis non reputat ſe deteriorem, quoad perpetrationem actus, qui ſit pejor ex genere, ſed quia timet ne in his quæ bene agere videtur per ſuperbiam gravius delinquat ſecundùm *Tho. ubi ſupra c*.2.

Quid dicemus ad *Auguſt*. qui in libro confeſſionum ex humilitate dicit, ſi quæras à me, utrum juſtus ſim?.

*R*eſponden, quòd non.

Conſtat autem, quòd Auguſtinus erat juſtus, ergo &c.

Reſpondeo fateri ſe reum, vel injuſtum eſt dupliciter, aut prout injuſtitia privat ſimpliciter juſtitiam, & ſic non debet quis fateri ſe injuſtum, niſi habeat conſcientiam peccati mortalis, aut pront privat perfectionem juſtitiæ, & ſic quilibet poteſt fateri ſe eſſe injuſtum ſecundùm illud *Iſa*. 64. *Omnes juſtitiæ noſtræ, quaſi pannus menſtruatæ*; nec juſtificatur homo comparatus Deo. ſecundùm *Joan* & ſic loquitur *Auguſt. Hæc Bona*.4. *diſt*.21. *p*.2. *dubii circa litteram*. *q*.3 Sextò, debet eſſe frequens, quod eſt intelligendum dupliciter, uno modo, ut quoties, quis per peccatum mortale ceciderit, toties per confeſſionem reſurgat juxta illud *Proverb*. 24. *Septies in die cadit juſtus, & reſurgit*; qui enim vult manus habere mundas, oportet quòd frequenter abluat eas; ſecundo modo, ut eadem peccata diverſis presbyteris confiteatur ſecundùm conſilium *Auguſt*. & habetur *de pæ. diſt*.1. *quem pœnitet*, quantò quis pluribus confitetur ſub ſpe veniæ turpitudinem criminis tantò facilius conſequitur gratiam remiſſionis. Nota tamen, quòd ſi confeſſio legitimè facta ſit, & pertinentia ad eam ſervata; non oportet neceſſariò iterum confiteri, quæ aliàs ſumus confeſſi, ſed lingua cordis, non carnis apud Judicem verum ea jugiter confiteri debemus *de pæ. diſt*.1. §. *his auctoritatibus*; ſed quia quandoque prima confeſſio, vel quando primò facta ſuit irrita ſuit, vel ſuit poſtea irritata; ideò oportet eam aliquando iterari.

Sunt autem quatuor caſus communes, & uſitati, in quibus Doctores dixerunt communiter confeſſionem iterandam eſſe; primus eſt propter enormitatem delicti, ob quam oportet peccatorem ad ſuperiorem remitti, qui confeſſionem remiſſi debet audire, & abſolvere, niſi malit alteri committere, *ar*.33. *q*.2. *latorem. & extra. de pæ. & re ſignificavit.* Secundus eſt propter ignorantiam presbyteri, ut cùm presbyter, cui quis eſt confeſſus eſt ignarus, queri enim debet presbyter tunc ligare, & ſolvere ſciens, & ei iterum eſt confitendum ex licentia, vel proprii ſacerdotis, vel ſuperioris. *de pæ.di*.1. *quem pœnitet. & di.6. qui vult.* Et ſi negetur licentia, & non adſit ſuperioris copia, ſufficit licentia petita, licèt non obtenta *ar.extra. de regula licèt & de jurepa. nullus Judex in gloſa.* Si tamen confitens prudens eſſet, & confeſſorem inſtrueret prout ſuæ confeſſioni expediret, eum iterum confi-

confiteri non oporteret. Tertius eſt propter fictionem, ut ſi ſcienter peccatum aliquod mortale in corde retinuit, vel ſi cum voluntate peccandi acceſſit; Quartus eſt propter contemptum ſatisfactionis, ut quando negligeret, & contemneret facere pænitentiam injunctam ſibi, & idem eſt de eo, qui inceperat ſatisfacere, & oblitus eſt pænitentiam injunctam *ar. de pe. diſ. 3. ſ. Apoſtolus*; Si enim ſciret eam, & impleret iterari non oporteret; & intelliguntur iſti duo caſus ultimi quando confitens presbyterum mutat; Si enim ad eundem revertatur, aut eſt recenter confeſſus, & ſic non tenetur; aut ille de peccatis ejus eſt oblitus propter diuturnitatem temporis, & tunc tenetur iterum eadem dicere ſibi, quæ prius dixerat; Rod. tamen dicit, quod ſi pænitens recolat pænitentiam injunctam ſibi, quam, facere contempſit, ſufficit, quod idem pænitens eam explicet Presbitero, cui de nuvo confitetur, nec tenetur confiteri peccata, quæ aliàs eſt confeſſus, & de quibus injuncta fuit pænitentia illa; *Hæc. Rod.*

Sunt autem alii duo caſus; unus eſt propter peccati obliti recordationem, in quibus ſanum conſilium eſſet, quod omnia iteraret, quandò ſacerdotem mutat, vel quando revertitur ad eundem, qui peccata ejus oblitus eſt propter diuturnitatem temporis, non credo tamen, quod teneatur dicere alia peccata, niſi in generali, ut ſi dicat aliàs ſe peccaſſe, & confeſſum fuiſſe, & ſibi talem pænitentiam injunctam fuiſſe, & ſic ſatis poterit ejus conditio, & ingratitudo cognoſci, deinde addat ſe nuper hoc peccatum commiſiſſe, vel recordatum eſſe, *Hæc Bona. 4. diſ. 17. p. 3. dubi. circa literam q. 4. c.* unde ſi quis poſt confeſſionem, etiam ante pænitentiæ injunctę expletionem recidivet non tenetur peccata ſibi prius dimiſſa confiteri, ſed ei ſufficit pænitentiam ſibi prius injunctam explere; *Hæc. Tho.* nam aliud dicere eſt viam confeſſionis, & ſalutis multis auferre, cum multi aliquando confiteantur aliquod peccatum enorme, quod poſtea vix dicerent alicui ſacerdoti, nec auctoritates ſanctorum hoc dicere compellunt, quia hoc non eſt confeſſionem dividere, prima enim fuit integra, & ſecunda ſimiliter, quia hunc non oportet de aliis habere nouum remorſum, nec nouam ſolutionem; *Hæc Bona 4. di 21. p. 2. q. 1. ar. 1. c. 3. ad opp.* in caſu tamen, in quo notabilis, & periculoſa gravitas peccati non poſſet exprimi, niſi dicendo aliquod peccatum prius confeſſum, & remiſſum teneretur pænitens illud peccatum iterum dicere ſacerdoti *Hæc Rich. 4. di. 2. ar. 8. c. 3.*

Aliqui tamen de eo, qui recordatus eſt peccati obliti: ſic diſtinguunt, ſcilicet quod aut tempore confeſſionis pænitens adhibuit diligentiam pro ut de lege communi humana permittit fragilitas, ut memoriam haberet omnium ſuorum peccatorum mortalium; aut fuit ignorans ignorantia affectata, vel craſſa, ſi ſecundo modo credo, quod recta ratio exigit, ut illud idem peccatum confiteatur eidem ſacerdoti, ſi illum commode poteſt invenire, & non ſit ab illo ſacerdote poſtea interdicta abſolvendi poteſtas, aut prædictum peccatum, & omnia alia peccata mortalia priori ſacerdoti confeſſa, prout poteſt recolere, confiteatur alteri ſacerdoti; ſi primo modo non credo, quod priori ſacerdoti teneatur tentione neceſſitatis illud peccatum confiteri, ſed alii ſacerdoti, quamvis enim de iſto fuerit abſolutus quantum ad judicium Eccleſiæ triumphantis, & militantis, quia ſacerdos abſolvere poteſt de confeſſis, & prædicto modo oblitis, tamen quia abſolutio de oblitis debet intelligi ſub hac conditione, ſcilicet ut quando reducta fuerint ad memoriam dicantur illi ſacerdoti in confeſſione, qui ab illis poteſt abſolvere, tenetur illi confiteri poſt ejus remotam oblivionem, & ſic diſtinguit *Rich. 4. diſt. 17. q. 2. ar. 6. c.*

De recurſu autem ad ſuperiorem propter enormitatem delicti diſtinguendum eſt, quia aut recurrit ad eum propter abſolutionem à pæna, vel pænali vinculo, putà excommunicationis, vel irregularitatis, & tunc ſufficit, quod confiteatur ſibi illud; aut propter abſolutionem, etiam à culpa, & tunc ſi ſuperior non remittat ad proprium ſacerdotem conſilium ſanum eſt, quod ei dicat omnia, de quibus habet remorſum, & pro illis omnibus abſolutionem, & pænitentiam recipiat generalem; ſi autem habeat aliquã excuſationem rationabilem, ratione cujus vult poſtea alii confiteri, tenetur illud revelare ſuperiori, & illud, & omnia alia inferiori, & ille ex tunc eum ab omnibus peccatis abſolvere poteſt, dummodò faciat pænitentiam à ſuperiori ſibi injunctam pro illo peccato, quia quædam peccata abſolutioni ſuperiorum reſervantur magis propter taxationem pænæ, quam ſuperior injungere debet diſcretè, quàm pro alio. *Hæc Bona 4. diſ. 21. p. 2. q. 1. ar. 1. c. 4. ad oppoſi.* unde in hoc caſu abſolutio proprii presbyteri, & ſuperioris unam complent ſufficientem abſolutionem; præcedere tamen debet abſolutio ſuperioris ſecundùm *Ric. 4. diſt 17. q. 2. ar. 8. c. 2. Thomas* verò dicit *in quadam quæſtione de quolibet*, quod presbyter inferior ab omnibus, à quibus poteſt debet abſolvere eum, deinde debet eum ad ſuperiorem remittere de reſiduo abſolvendum; ſi tamen ille, qui confitetur eſſet excommunicatus, non poteſt ut idem *4. di. 18. q. 2. ar. 5. q. 1. c. 2.* dicit, abſolvi à culpa, niſi priùs ſit abſolutus ab excommunicatione, quia excommunicatus non eſt particeps Eccleſiæ ſacramentorum *Hac Tho. ibidem.* undè non benè dixit *Rod.* dicens *in gloſ. tit. de ſent. ex.* §. 28. Sed numquid erunt ſuper illud quoad illam, quod Confeſſor poteſt abſolvere excommunicatum à peccatis priùs quàm ſit ab excommunicatione abſolutus, licèt autem quis non teneatur neceſſariò confiteri peccata, quæ alii legitimè eſt confeſſus; eſt tamen valdè utile, & quidem quoad diminutionem pænæ ex vi clavium; ſed ad hoc nihil prodeſt ſecundùm aliquos, quia in

prima abſolutione tantum dimittitur ex vi clavium, quantum dimitti poteſt; prodeſt tamen ad interceſſorum multiplicationem, humiliationem, inſtructionem, gratiæ augmentationem, verecundiæ meritum, & majorem certificationem, quia ſi non habuit effectum prima abſolutio, & confeſſio, poteſt eſſe, quod ſecunda habeat, quia invenit melius diſpoſitum, & hæc poſitio videtur *Sco.4. di.18. q.unica.* c,1. *probabilior.* Cavere tamen debet pænitens ne à diverſis, quibus confitetur nimio onere pænitentiæ obruatur; contingit enim, quod quando ponunt multi ſal in eodem cibo, cibus nimio ſale deſtruitur; undè ſufficit, quod alii Confeſſores pænitentiam ſibi injunctam à primo confirment, dummodò ſit diſcreta, & ſi volunt poſſunt deſuper imponere aliquid facile, ut *Pater noſter*; aliis verò videtur, quod etſi prædicta ratio eſſet ratio iterandi confeſſionem, non tamen abſolutionem, præcipuè in eo, qui non habet cauſam aliquam dubitationis de prima abſolutione; ita tamen poterit dubitare poſt ſecundam abſolutionem, ſicut poſt primam; ſicut videmus, quod extrema unctio non iteratur ſecundùm eundem morbum, quia totum, quod per eam fieri potuit ſemel factum eſt, & præterea in ſecunda non requireretur, quod ille haberet claves, cum ſit confeſſio, ſi nihil ibi vis clavium operatur pro hoc etiam facere videtur *de pæ. diſt.1. c. dignus eſt*, ubi dicitur, quod quantò quis pluribus ſacerdotibus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur gratiam remiſſionis; ipſi enim ſacerdotes plus jam poſſunt proficere, plus jam confitentibus parcere, quibus enim remittunt, remittit Deus; in his verbis innui videtur, quod facilitas conſequendi gratiam remiſſionis per confeſſionem turpitudinis pluribus factam ſacerdotibus, intelligi debet ex vi ſacramenti reſpectu ejuſdem peccati; ideò dicunt, quod etiam in ſecunda abſolutione confertur gratiæ augmentum, & quantò major gratia recipitur, tantò minùs de impuritate præcedentis peccati manet; & ideò minor pæna purgans debetur; undè etiam in prima abſolutione alicui plus & minus de pæna dimittitur, ſecundùm quod plus & minus ad gratiam ſe diſponit, & poteſt eſſe tanta diſpoſitio, quod etiam ex vi contritionis tollatur tota pæna, ut dictum eſt ſupra.

Sed contra, quia ſecundùm hoc aliquis poſſet toties confiteri, & abſolvi eadem die, quod remitteretur ſibi tota pæna omnibus peccatis ſuis debita, & ita graviſſimum peccatum remitteretur cum pæna modica.

Reſpondeo. Sacramentum pænitentiæ, reſpectu ejuſdem peccati in numero pluries repetitum, non habet efficaciam ex vi clavium, niſi ſervata reverentia debita ſacramento, ad quod requiritur, quod reſpectu ejuſdem peccati non iteretur, niſi adveniente novo motu devotionis, vel nova erubeſcentia, & per hunc modum toties poſſet recipi, quod tota pæna remitteretur; nec tamen diei poteſt peccatum remitti ſine pæna, quia Chriſtus ſuſtinuit pænam pro peccatis noſtris; erubeſcentia etiam, & labor, & ſollicitudo in pænitendo, & confitendo eſt magna pæna, & hujus ſecundæ opinionis eſt *Rich.4. diſt.18. q.2. ar.4.n.* Septimò, confeſſio debet eſſe nuda, & hoc dupliciter, quia quis non debet confiteri per nuncium, nec per epiſtolam, ſed viva voce, & proprio ore, & pænitentialiter ut qui per ſe peccavit, per ſe erubeſcat; undè *Auguſt. lib. de vera & falſa pænitent. c. 10.* dicit ſic: *Præcepit Dominus mundatis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus, docens corporali præſentia confitendum, non per nuncium nec per ſcriptum.* Ratio hujus eſt, quia confeſſio non tantùm eſt actus virtutis, ſed etiam eſt pars ſacramenti, & licèt ad eam, ſecundùm quod eſt actus virtutis, ſufficeret qualitercumque fieret, etſi non eſſet tanta difficultas in uno modo, ſicut in alio, tamen ſecundùm quod eſt pars ſacramenti habet determinatum actum, ſicut & alia ſacramenta habent determinatam materiam, & ſicut in baptiſmo ad ſignificandum interiorem ablutionem aſſumitur elementum illud, cujus eſt maxima vis in abluendo, ita in actu ſacramentali ad manifeſtandum, actus ille aſſumitur ordinatè, quo maximè manifeſtare ſolemus, ſcilicet proprium verbum. Alii enim modi inducti ſunt ad ſupplementum hujus, ſi tamen presbyter interroget confitentem, & ille ad interrogata reſpondeat, ſufficit quantum ad ea, de quibus interrogatur, niſi ſit talis, qui prius dimitteret confiteri, quam ore proprio confiteretur peccata; hoc enim ex ſuperbia eſſet *de pæ. di. 1, verſus finem. Hæc Rod.*

Sed quid de eo, qui non intelligitur à presbytero?

Reſpondeo. Aliquibus videtur, quod in illo caſu non tenetur peccator confiteri, niſi quantùm per ſigna poteſt oſtendere ſacerdoti, per interpretem verò confiteri poteſt, ſed non tenetur jure divino, nec poſitivo, & cum confiteri ſit multùm difficile, non videtur tutum plus arctare confeſſionem, quàm per ius divinum, & poſitivum arctetur, quia ut dicitur *Proverb. 30. Qui vehementer emungit elicit ſanguinem. Hæc Rich.4. di. 17. q. 2. ar. 4. c. 5.* & cum eo concordat *Sco 4. diſt 17. q.unica c.3.* ſecundùm quem etiam talis confeſſio in magnum periculum cedere poteſt,

Quid de eo, qui non habet copiam presbyteri, numquid tenetur ei per literas confiteri?

Reſpondeo, quòd non tenetur tentione neceſſitatis, quia ad hoc non obligatur homo jure naturæ, nec jure divino, nec poſitivo, & hoc eſt rationabile; ſacramentum enim pænitentiæ non eſt de judicio publico, ſed ſecreto, in quo presbyter tenetur confitentem diligenter examinare, ut prudenter intelligat, quale debeat ei conſilium, & remedium adhibere, *extra. de pæ, & re. omnis.* Si autem teneretur tentione neceſſitatis abſenti presbytero confiteri per ſcriptum,

immi-

immineret periculum, ne aut eſſet defectus in prædicta examinatione, aut de peccatorum pœnitentis revelatione; litteræ enim poſſunt faciliter perdi, aut per nuncium malitioſè aperiri, aut per nuncii ignorantiam tradi illi, cui non mittuntur, qui eas aperiret, aut ſacerdos, ſi eſſet malitioſus poſſet tradere confeſſionis verbum, & contra pœnitentem per manum ſuam probare talia probatione probabili abſque hoc, quod jus hominis poſſet in judicio deprehendi, & hæc ratio ultima concludit, quod ſacerdoti præſenti pœnitens, qui nec verbo, nec nutu poſſet confiteri, non teneretur tentione neceſſitatis confiteri per ſcriptum; undè ſi hoc faceret, non eſſet neceſſitatis, ſed ſupererogationis. *Hæc Ric.4. diſt 17. q.2. ar.5.* c. Dicitur etiam 30. *q.5. qualis*, quod pœnitentia adulterè per ſcriptum eſt recipienda, & hoc eſt verum ſecundùm *Jo. ibidem*, ſi ſit præſens, non autem ſi ſit abſens, poſſet tamen pœnitens cuicumque videret expedire peccata ſua per literas inſinuare pro conſilio recipiendo, ſed hoc non ſufficeret, ut dictum eſt ad pœnitentiæ ſacramentum; ſecundò, debet confeſſio eſſe nuda, quia non debet fieri verbis, vel nominibus criminum palliatis, ſed quodlibet peccatum debet exprimi ſuo proprio nomine, quantuncumque ſit turpe; ſufficit tamen illud exprimere per verba honeſta, ita quod presbyter poſſit intelligere manifeſtè, puta dormivi cum tali, vel cognovi talem; undè non oportet, confitentem turpiter loqui, ut ribaldus, debent etiam exprimi omnes circumſtantiæ, quæ videntur aggravare, quantuncunque ſint turpes, & abominabiles, & maximè illæ quæ ponunt actum in alio genere peccati, *de pæ. diſt 5. conſideret*. Octavò, confeſſio debet eſſe diſcreta, & hoc dupliciter; primò, ut diſtinctè ſeparatim ſingula peccata confiteatur ſecundùm illud *Pſal. Lavabo per ſingulas noctes lectum meum*, ideſt per ſingula peccata conſcientiam meam; ſecundò, ut Judex peritus eligatur, de quo habitum eſt ſupra. Nonò, debet eſſe voluntaria, ut non ſit ſicut confeſſio Achan, *Joſue 7.* qui ſuum peccatum noluit confiteri, donec forte deprehenſus fuit, ſed ſit ſicut confeſſio dextri latronis in Cruce. *Pſal. Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo.* Decimò, debet eſſe verecunda, qualis fuit confeſſio Publicani, de quo dicitur *Luc.18*, quod ſtans à longè non audebat levare oculos ad cælum &c. undè dicit *Auguſt.* & habetur *de pæ. di.1. quem pœnitet*; laboret mens patiendo erubeſcentiam, & quia verecundia magna pœna eſt, qui erubeſcit pro Chriſto fit dignus miſericordia; ſervire tamen debet verecundia in confeſſione, non dominari, ut ſcilicet non reddat peccatorem mutum, ſed potiùs abſolvat eum in magna parte à pœna, cujus debitor erat. Undecimò, debet eſſe integra, ut ſcilicet omnia peccata mortalia ſimul uni confiteatur, quorum eſt memor, de quibus aliàs non fuit legitimè confeſſus; presbyter enim aut ab omni, aut a nulla culpa abſolvit; nullus autem presbyter intendit abſolvere pœnitentem ab eo, quod celat eum, & voco legitimè confeſſum, quando nihil intervenit, quod irritet abſolutionem, quod contingit in quatuor caſibus ſupradictis, ubi agitur de frequentia confeſſionis, ſi autem eſt confeſſus legitimè, non oportet iterare confeſſionem, niſi in univerſali Hæc Bon. *4. diſt.21. p.2. q.1. ar.1.* c. Si etiam aliquod peccatum commiſit, quod aliàs committere conſuevit, iteranda eſt confeſſio de illo peccato, licèt confeſſo, & hoc in quadam generalitate dicendo, ſcilicet, peccatum illud ſe aliàs commiſiſſe, cujus ratio eſt, quia præteritum peccatum aggravat ſequens, ſicut ergo oportet in medicina corporali, quod medicus non tantùm membrum, quod mederi debet cognoſcat, ſed etiam univerſaliter totam habitudinem infirmi, quia unus morbus ex adjunctione alterius aggravatur, & ſæpe medicina, quæ uni morbo convenit, alteri non cōvenit, ſimiliter intelligendum eſt in ſpiritualibus morbis, cùm quandoque aliquis peccatis contrariis ſit infectus, ut *Greg* docet *in paſtorali*; & ideò neceſſe eſt, quod homo omnia peccata, quæ confiteri tenetur uni confiteatur, aliàs non eſt confeſſio, ſed confeſſionis ſimulatio; undè *Aug: in lib de pæ. & habetur de pæ. diſt.6. c.1.* caveat pœnitens ne verecundia ductus dividat apud ſe confeſſionem, ut diverſis velit manifeſtare, quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere.

Sed numquid Confeſſor tenetur ad memoriam reducere confitenti peccata, quę ſcivit, vel audivit eum commiſiſſe?

Reſpondeo. Si de his certam habeat ſcientiam, aut probabilem opinionem reducere debet ad memoriam confitenti confeſſor, ſi recolit, quia poteſt timere ne confitens ſuper hoc laboret ignorantia craſſa, quæ non excuſat, vel quod non adhibeat debitam diligentiam ad recolendum peccata ſua. Hæc Rod.

Quid ſi parrochialis presbyter ſciat, vel credat eſſe perpetuum impedimentum in matrimonio aliquorum ſuorum parrochianorum, numquid tenetur eis revelare in foro pœnitentiali, vel extra?

Reſpondeo. Aut ſcit, aut probabiliter credit, quod illud impedimentum probare poſſet, aut non; in primo caſu debet eis revelare, ut vel ipſi procurent divortium, vel ſe habeant ut frater, & ſoror, vel ipſe presbyter denunciet hoc ſuperiori, & ſubminiſtret probationes, ſi oporteat, quia cùm ſit Prælatus tenetur ad illud, juxta illùd *Si peccaverit in te &c.* In ſecundo caſu non tenetur eis dicere, niſi credat, quod ſemper laboret ignorantia craſſa, quæ non excuſat, in quo caſu debet eis dicere ſi probabiter credat, quod parati ſint ſuper hoc acquieſcere conſilio bonorum virorum, aliàs eis non tenetur dicere. Hæc Rod. Duodecimò, debet confeſſio eſſe ſecreta, ſcilicet, ut homo confiteatur uni ſoli presbytero, & in ſecreto peccata ſua, niſi ſit peccatum adeò enorme, quod totam

tam commoverit urbem, vel etiam totum orbem, quod quidem debet quis in publico confiteri, ut in publico ſolemnis ſibi pœnitentia imponatur, & reum ſe cognoſcat, vel fateatur. ſic igitur quantum eſt de lege communi confeſſio debet fieri in ſecreto unico ſacerdoti, ſicut expreſſe dicit illa decretalis, *omnis utriuſque &c.* Ratio eſt quia ſi publice fieret infinita mala orirentur, puta rixæ, diſcordiæ, & infamiæ; unde tunc confeſſio eſſet valde onoroſa, ignominioſa & periculoſa, ut patet, nec obſtat illud *Augus.* nemo dicat ſibi, occultè pœnitentiam ago, quia loquitur de occultatione reſpectu Presbyteri.

Quid ſi pœnitens ſimul pluribus presbyteris confiteatur, & ab eis abſolvatur? nunquid tunc recipit pœnitentię ſacramentum?

Reſpondeo; quod ſic; non credo enim, quod modus exprimendi perſonam abſolventem, vel actum abſolutionis in ſingulari, vel in plurali de neceſſitate requiratur ad eſſentiam ſacramenti ſecundum *Rich.* 4 *diſ.* 17. *q.* 3 *ar.* 8. *c.* nec tamen poſſunt plures ſimul uni presbytero confiteri, quia hoc magis eſt contra ſecretum, quod in foro pœnitentiæ debet ſervari, quàm unum pluribus confiteri; quia illi plures presbyteri ita obligantur ad cælandum peccatum confeſſum, ſicut unus ſolus, ſed plurium confitentium ſimul non ita ſtricte obligatur unus ad cælandum peccata alterius; Credo tamen quod niſi pœnitens velit duobus confiteri, ut certius conſilium habeat ab ambobus, quàm ab altero ſolùm, duo presbyteri ſimul audientes unum confitentem, & ſimul abſolventes peccant, quia faciunt contra conſuetudinem Eccleſiæ, & contra ſtatutum. Hęc *Rich. ubi ſupra.* Alii dicunt quod ſacramentum pœnitentiæ ſuſcipi non poteſt, nec adminiſtrari, niſi in foro ſecreto, quia ibi agitur de occultis conſcientiæ, presbyter etiam ibi Chriſtum repræſentat, qui eſt unus; undè dicunt, quòd pluribus presbyteris ſimul confiteri, non videtur eſſe confeſſio ſacramentalis; & hujus opinionis eſt *Scotus diſt.* 17. *q. unica c* 3. *in corollario.* quia confeſſio ſacramentalis ſecretiſſima debet eſſe. Decimotertiò debet eſſe lachrymabilis, ideſt amara *Thren.* 2. *Deduc, quaſi torrentem lachrymas per diem, & noctem;* unde Ambro. & habetur *de pœ. diſt.* 1. lachrymæ lavant delictum, quod voce pudor eſt confiteri, id eſt, quod cum rubore, & verecundia eſt confitendum. *Iſa.* 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Decimoquartò debet eſſe feſtina *Eccl.* 5. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.*

Utrum autem peccatum ſtatim cùm poteſt teneatur confiteri habitum eſt ſupra. Decimoquintò, debet eſſe fortis, ſcilicet, ut vincat pudorem, exemplum patet in Maria Magdalena. Decimoſextò, debet eſſe accuſatoria, ut dicat ſe commiſiſſe peccatum ex propria malitia ſe fortiter accuſando non prætendens excuſationem in peccatis, ſicut primi parentes, *Proverb.* 18. *Juſtus prior accuſator eſt ſui.* Decimoſeptimò, debet eſſe parata parere; undè Auguſt. ponat ſe pœnitens omninò in judicio ſacerdotis, nihil ſui reſervans ſibi, ut omnia jubente eo paratus ſit facere pro recipienda vita animę quæcumque faceret pro evitanda corporis morte. *de pæ. di.* 1, *conſideret.* Supradictis decem, & octo conditionibus contentis in verſibus illis quidam ſuperaddunt, quod debet eſſe moroſa, ſcilicet ut non dicantur peccata in tranſcurſu, ſicut computant campſores nummos, ſed cum mora, & deliberatione, ut ex hoc devotio accendatur, & major verecundia, & contritio habeatur, ſed hoc magis requiritur de congruo, quàm de neceſſitate.

Sed numquid confeſſio debet eſſe informata charitate;

Reſpondeo. Sacramenta, quædam ordinata ſunt ad gratiam acquirendam, ut baptiſmus, & pœnitentia; quædam ad gratiam promovendam, ſive augendam, ut Confirmatio, & Euchariſtia; dico ergo, quòd ſicut ſecunda ſacramenta non habent efficaciam, niſi in habentibus charitatem; ſic nec prima niſi in diſponentibus ſe ad charitatem; & ſicut dictum eſt ſupra, quod tenemur accedere ad Euchariſtiam cum charitate, non quidem neceſſariò ſecundùm veritatem, ſed ſufficit ſecundùm probabilitatem, ſic non eſt neceſſe, quod accedens ad confeſſionem habeat charitatem, vel diſpoſitionem ad charitatem ſufficientem ſecundùm veritatem, ſed ſufficit, quod ſecundùm probabilitatem. Hæc autem diſpoſitio eſt attritio, quia ſæpè in confeſſione, & abſolutione presbyteri formatur per gratiam, ut contritio fiat, vel ad eam contritio ſubſequatur; undè ſufficit, quòd homo probabiliter ſe diſponat ad gratiam per omnium peccatorum deteſtationem, quod ſi non facit, ſed cum voluntate peccandi accedit, mortaliter peccat, quia ſacramentum irritum facit, quantum eſt in ſe, quod non eſt ſine contemptu. *ar. de pœni. diſt.* 3. *inter hæc. & §. ſive*, ubi dicitur, quòd ſicut veniam promeretur pœnitentia vera; ſic Deum irritat ſimulata, ideſt ficta; undè tenetur reverti ad ſacerdotem, & petere abſolutionem.

Sed quæritur, undè requirat hęc confeſſio?

Reſpondeo, quia eſt opus ſacramentale ad jùſtificationem ordinatum; undè hujuſmodi confeſſio ordinata eſt ad abſolutionem; non tenetur ergo quis confiteri ex charitate, ſed tenetur confiteri, vel ex charitate, vel ex diſpoſitione ad charitatem ſufficiente ſecundùm veritatem, vel ſecundùm probabilitatem. Hęc *Bona.* 4. *diſt.* 17. *p.* 2. *q.* 2. *ar.* 3. & convenit cum eo *Ray.* dicens, quod ſi quis cum propoſito peccandi confitetur, iterum confiteri tenetur, & hoc credit eſſe verum *Rod.* ſi confiteatur alicui, qui aliàs eum non audivit, vel etiam ſi primus ſit oblitus quæ audivit, ſi autem primo, qui adhuc eſt memor, non tenetur, de hoc ſupra *eſt* §. 6. *ver. tertius.*

Si verò objicitur, quod recipiens ſacramentum

Digitized by Google

mentum tenetur ſe diſponere ad recipiendum effectum ejus, aliàs fictè accedit, & mortaliter peccat; ſed effectus confeſſionis noo eſt, niſi in habente charitatem; ergo tenetur homo confiteri ex charitate?

Reſpondeo. Nemo recipit ejus effectum, niſi habeat charitatem, ſaltem in principio confeſſionis, vel io medio, vel in ſine. Multi autem habent in fine? qui non habent io principio, & etiam aliqui eredunt ſe habere io principio, & in fine, qui ſortè oon habent, & aliqui non habent, nec habere creduot; primi non incurrunt offenſam, ſed acquirunt gratiam; ſecundi evadunt offenſam, licèt non acquirant gratiam; tertii acquiruot iram. *Bona. ubi ſupra. c. 4.* Aliqui verò dicunt, quòd licèt confeſſio facta in mortali peccato ſcienter non valeat ad remedium, oiſi diſpoſitivè, tamen adhuc valet, ſcilicet, quod talis oon eſt præcepti tranſgreſſor, eſſentiam enim actuum præceptorum, non ſemper tenetur explere ex charitate ad vitandum demeritum, licèt ſine charitate actus noo mereatur præmium; undè talis non tenetur neceſſariò eadem peccata in numero denuò confiteri presbytero, quia licèt tunc non recipiat fructum abſolutionis, recedeote tameo fictione incipiet percipere, ſicut eſt io aliis ſacramentis, & ſic qui fictè accedit non tenetur confeſſionem iterare, ſed tenetur poſtea confiteri ſuam fictionem, & pro hac opioione facit illud, quod dicitur *extra. de pæ. & re. quod quidam.* De illis, qui veniunt ad confeſſionem, & non pænitent, quod eorum confeſſio eſt admittenda, & crebris, & ſalubribus monitis eſt pænitentia injuogeoda, abſolvendi tamen oon ſunt; undè ſi abſolutionem non recipiant, non cootemnitur ſacramentum, nec à Confeſſore, nec à Confeſſo. Pro hac etiam opinione eſt illud. *de pæ. diſt. 3. c. ult.* Hoc etiam ſentiunt *Ric. 4. diſt. 17. q. 2. ar. 8. c. 5. Tho. 4. diſt 7. q. 3. ar. 4. q. 1. c. Petrus 4. di. 17. q. 2. ar. 5. c. 2. ad opo. & Ber. ſupra dictum capitulum quod quidam, & Joa.* Sceùs autem eſt de cootritione, & ſatisfactione, quia hæc fiunt Deo, ſed confeſſio fit homini; & ideò de ratione illarum eſt, quod homo ſit Deo per charitatem unitus, oon autem de ratione confeſſionis.

TITULUS XIX.

De Confeſſionis effectu.

DEinde conſideraodum eſt de effectu confeſſionis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum confeſſio liberet à morte peccati?*

II. *Utrum confeſſio liberet aliquo modo à pœna?*

III. *Utrum confeſſio generalis ſufficiat ad delendum mortalia peccata?*

IV. *Utrum confeſſio generalis deleat peccata per ignorantiam commiſſa?*

V. *Utrum generalis confeſſio valeat ad venialium remiſſionem?*

Circa primum reſpondeo. Pœnitentia in quantùm eſt ſacrameotum præcipuè præcipitur in confeſſione, quia per eam homo miniſtris Eccleſiæ ſe ſubdit, qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores; contritio enim votum confeſſionis annexum habet, & ſatisfactio prò judicio presbyteri, cui fit confeſſio, taxatur, quia io ſacramento pænitentiæ gratia infunditur per quam peccata remittuntur, ſicut in Baptiſmo; eodem modo cooſeſſio ex vi abſolutionis conjunctæ culpam remittit, ſicut & Baptiſmus, & ſicut baptiſmus liberat à morte peccati, non tantum ſecundum quod actu percipitur, ſed etiam ſecundùm quod in voto habetur, ſicut patet in illis, qui jam juſtificati ad baptiſmum accedunt, & ſi quis obicem oon præſtaret ex ipſa ſuſceptiooe baptiſmi, gratiam conſequeretur remitteotem peccata, ſi prius non fuiſſent remiſſa, ſimiliter dicendum de confeſſione adjuncta abſolutioni, quod ſecundum quod io voto pœoitentis præceſſit, à culpa liberavit; poſtea verò io actu coofeſſionis, & abſolutionis gratia augetur, & etiam peccata remitterentur, ſi præcedens dolor de peccatis non ſuffeciſſet ad contritionem, & ipſe tunc obicem gratiæ non præberet; & ideò ſicut de baptiſmo dicitur, quod liberat à morte, ita de confeſſione dici poteſt.

Sed objicitur, quod habetur *4. ſen. di. 17.* quod per confeſſionem ſit veniale, quod prius erat mortale, ergo videtur, quod per confeſſionem non remittatur culpa, ſed quod potius culpa mutetur in culpam?

Reſpondeo. Veniale non ſumitur ibi pro culpa, ſed pro pœna de facili expiabili; veniale enim dicitur tripliciter; uno modo ex genere, ut verbum otioſum; alio modo ex cauſa, ideſt in ſe cauſam veniæ habens, ut peccatum ex infirmitate; tertio modo ex eventu, & ſic ſumitur hic, quia per confeſſionem hoc evenit, ſecundùm quòd de præterita culpa veniam conſequatur. Hæc *Tho. 4. di. 17. q. 3 ar. 5. q. 1. c 2.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, nam confeſſio ſimul cum abſolutione habet vim liberandi à pœna dupliciter; uoo modo ex vi abſolutionis, & ſic ipſa confeſſio exiſtens in voto liberat à pœna æterna, ſicut à culpa. Quæ quidem pœna eſt pœna damnans, & ex toto exterminans, à qua liberatus adhuc manet obligatus ad pœnam temporalem ſecundum quod pœna eſt medicina promovens, & purgans, & hæc pœna reſtat in purgatorio patienda etiam his, qui à pœna ioferni ſunt liberati, quæ quidem pœna eſt improportionata viribus pœnitentis in hoc mundo viventis, ſed per vim clavium io tantum minuitur, quod remanet proportionata viribus pœnitentis in hoc mundo viventis, ita quod ſatisfaciendo in hac vita purgare ſe poteſt; alio modo diminuit pœnam ex ipſa oatura actus coofitentis, qui pœnam habet annexam erubeſceotiæ; & ideò quantò

quantò aliquis pluries de peccatis confitetur, tantò magis pœna minuitur.

Sed contra. Voluntas pro facto reputatur, ergo ſecundùm hoc tantum valet contritio, & propoſitum confitendi, quantum confiteri; & ideò poſt voluntatem confitendi nihil de pœna dimittitur per confeſſionem?

Reſpondeo. Illud non intelligitur in his, quæ ſunt ab aliis, ut in baptiſmo, ſed in his, quæ ſunt omninò ab homine eſt verum, quoad præmium eſſentiale, non autem quoad pœnæ remotionem, & hujuſmodi reſpectu quorum attenditur meritum accidentaliter, & ſecundùm quid; & ideò confeſſus, & abſolutus in purgatorio minus punietur, quàm contritus tantum. Hæc *Tho.4. di.17. q.3. ar.5. q.2. o.*

Circa tertium reſpondeo; quod ſic aliquo modo; nam confeſſio operatur præſuppoſita contritione, quæ culpam delet, & ſic confeſſio directè ordinatur ad diminutionem pœnæ, quod quidem facit etiam erubeſcentia, quam habet, & ex vi clavium, quibus ſe confitens ſubjicit; contingit autem aliquando quod per contritionem præcedentem peccatum aliquod eſt deletum quoad culpam, ſive in generali, ſi ejus memoria non habeatur, ſive in ſpeciali, ſi ejus memoria tunc habeatur, & tamen ante confeſſionem illius peccati aliquis eſt obligatus; & tunc confeſſio generalis ſacramentalis operatur ad diminutionem pœnæ ex vi clavium, quibus ſe ſubjicit confitens nullum obſtaculum, quantum in ipſo eſt ponens, ſed ex ipſa parte, qua erubeſcentia confeſſionis peccati pœnam dimittebat, pœna iſtius peccati, de quo ſpecialiter quis non erubeſcit coram presbytero; non eſt diminuta; ſic ergo per confeſſionem generalem cum generali contritione remittuntur peccata oblita, quia Deus ab homine non requirit ultra id quod poteſt; de oblitis autem, quamdiù oblita ſunt, homo in ſpeciali non poteſt confiteri, neque conteri; nec eſt intelligendum, quod ad remiſſionem mortalium oblitorum ſufficiat generalis confeſſio, non ſacramentalis, ſi homo habet copiam presbyteri, & facultatem confitendi, quia his habitis tenetur de mortalibus oblitis generaliter confiteri, & à presbytero petere abſolutionem. Hæc *Ric.4. diſ.21. q.1. q.3. ar.3. c.*

Circa quartum reſpondeo. Ignorantia juris non excuſat, quia peccatum eſt, ſed ignorantia facti excuſat; undè aliquis de hoc, quod non confiteretur peccata, quæ neſciat eſſe peccata propter ignorantiam juris divini non excuſatur à fictione; excuſatur autem ſi neſciret ea eſſe peccata propter ignorantiam facti in particulari, ut ſi cognovit aliquam, quam credit eſſe ſuam; ſed oblivio de actu peccati habet ignorantiam facti, & ideò excuſat à peccato fictionis in confeſſione quæ quidem abſolutionis, & confeſſionis impedit fructum. Hæc *Tho.4. di.21. q.1. ar.3. c.4.*

Circa quintum reſpondeo. Venialia non opponuntur directè charitati, quia non avertunt ab ea, ſed indirectè, quia diſponunt ad averſionem; hinc eſt quod non requiritur ad eorum deletionem novæ gratiæ infuſio, nec pœnitentia ſpecialis, ſed ſufficit ad eorum deletionem contritio, & confeſſio generalis. Hæc *Pe.4. di. 21. q.3. ar.1. q.1. c.*

Attendendum tamen, quod confeſſio generalis eſt duplex; quædam ſacramentalis, quæ fit in ſecreto ſacerdoti de generibus ſingulorum, & non de ſingulis generum, & valet ex quatuor ad remiſſionem venialium quantum ad culpam, & pœnam, vel in parte, vel in toto, ſcilicet ex contritione confitentis, humilitate confeſſionis, oratione ſacerdotis, inquantum eſt quædam perſona, & ex vi clavium. Quædam autem eſt non ſacramentalis, quæ ſcilicet fit publicè coram multis, & cum multis in Eccleſia, & tunc eſt efficax ex tribus primis, ſed non ex quarto, & ideò non ſubjungitur etiam in Prima, & in Completorio abſolutio, nec ſatisfactionis injunctio, ſed tantum oratio, ſcilicet *miſereatur veſtri* Hæc *Tho.4. di.21. q.1. ar.1. c.1.*

TITULUS XX.

De Confeſſionis Sigillo.

POſtea conſiderandum eſt de ſigillo confeſſionis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum confeſſionis ſigillum ſit de jure naturæ?*

II. *Utrum in aliquo caſu liceat presbytero revelare confeſſionem?*

III. *Utrum presbyter de licentia confitentis poſſit revelare confeſſionem?*

IV. *Utrum ſciens aliquid per confeſſionem, & per aliam viam, teneatur illud celare?*

V. *Utrum ſub ſigillo confeſſionis cadat perſona, cum qua confitens confitetur ſe peccatum feciſſe?*

VI. *Utrum confeſſionis ſigillum extendat ſe non tantum ad ea, quæ ſunt de confeſſione, ut ſunt peccata, ſed etiam ad alia, ut ſunt illa, quæ narrantur cum peccatis?*

VII. *Utrum confeſſor, quando dicuntur aliqua ſecreta ſibi, quæ ipſe recipit ſub ſigillo confeſſionis, teneatur ea cælare?*

VIII. *Utrum alius à Confeſſore audiens ex propoſito, vel à caſu peccata confitentis ignorantis, quod alius à Confeſſore audiat peccata ſua, teneatur cælare illa?*

IX. *Utrum ille, cui Confeſſor revelat confeſſionem alicujus, teneatur illam cælare?*

X. *Utrum pœnitens teneatur cælare pœnitentiam ſibi à Confeſſore injunctam?*

XI. *Utrum ſolus presbyter habeat ſigillum confeſſionis, confitentur enim aliquando nonnulli per interpretem, vel etiam laica in caſu neceſſitatis?*

Circa primum reſpondeo; quod ſic, quod aliqui ita probant: eadem perſona ſecundùm naturam vere affirmare poteſt aliquid, loquens in perſona alterius, quod verè negat loquens in perſo-

Google

perſona propria; undè Angelus loquens Moyſi in perſona Dei verè dixit; *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Exo.* 20. quod verè negaſſet loquens in perſona propria; ergo à ſimili homo repræſentans perſonam Dei in foro confeſſionis verè aliquid poteſt affirmare, quod extra forum confeſſionis, quando loquitur, ut gerens perſonam propriam, verè negat, verum ergo dicit negando ſe audiviſſe, vel ſcire, quæ ad notitiam ejus non devenerunt, niſi in quantum repræſentabat perſonam Dei, extra forum ergo confesſionis dicendo ſe audiviſſe illa, vel ſcire, mentitur, ſed vitare mendacium tenetur de jure naturæ; ergo etiam ſigillum confesſionis. Hæc *Ric* 4. *di.*21. *q* 4. *ar*, 1, *c*,

Sed contra hanc rationem ſic arguit *Sco.* 4. *diſ.* 21: *q. unica c. concluſione* 1. quia ſecundùm eos, qui adducunt prædictam rationem, & ſecundum veritatem, & probatur poſtea, licet peccata in confeſſione detecta in univerſali dicere, & in particulari, non relata ad perſonam confitentem; Hoc etiam probatur per illud *extra. de pa, & re. officii*, ubi Innocentius Tertius reſpondet cuidam Cardinali Legato, qui ſcripſit ſibi caſum, quem in confeſſione audierat, & petiit conſilium, quem tamen Papa non redarguit de revelatione illa in univerſali etiam per ſcripturam, & reſpondet, qualiter tali perſonæ confitenti ſit conſulendum, hoc patet etiam ex communi uſu confeſſorum, qui etiam in communi ſermone, & in prædicatione dicunt aliquando talis caſus contingit, aliqua enim perſona ſic, vel ſic peccavit; habetur ergo iſta propoſitio, quod confeſſor licite poteſt dicere peccatum extra confeſſionem ſibi detectum in confesſione, ita tamen, quod nullo modo referat ad perſonam confitentem, ut poſſit devenire ad notitiam ejus; Sed ſi ratio prædicta valeret, hoc non liceret, quia mentiretur; probatio, quia non ſciens particularem, niſi pro determinato ſingulari, ſi neſciat illud ſingulare, neſcit particularem illam, ſed iſte non ſcit aliquam perſonam feciſſe tale peccatum, niſi pro hac perſona ſibi confeſſa, & de hoc peccato ſibi confeſſo, igitur ſicut mentiretur de hoc, & hac, quia neſciens, conſimiliter & de alia; Vnde presbyter in confesſione: nec audit, nec loquitur in perſona Dei, ſed in perſona propria, licet auctoritate Dei, & ut miniſter Dei, eodem modo eſt in aliis ſacramentis, unde miniſter Dei baptizat & conſecrat, & hujuſmodi, & tamen ut homo, & in perſona propria ſcit ſe baptizare, & ſine mendacio poteſt dicere ſe baptizare; Tenendo ergò, quod ſigillum confesſionis ſit de jure naturæ, poſſunt ad hoc aſſignari aliæ rationes, quarum prima ſumitur ex ratione charitatis; Secunda ex ratione fidelitatis; Tertia ex ratione veritatis; Prima eſt talis; Lex naturæ de charitate fraterna exprimitur *Matth.* 7. *omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis, hoc enim eſt lex, & prophetæ*, & *Luc.* 6. *prout vultis, ut faciant homines vobis, & vos facite illis ſimiliter*, & debet intelligi iſta propoſitio, *quæ vultis*, ideſt velle debetis ſecundum rectam rationem, & includitur in iſta propoſitione illa propoſitio poſita *Mat.* 22. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*; ſed quilibet ſecundum rectam rationem debet diligere propriam famam, igitur, & cælationem peccati ſui confeſſi, & per conſequens confeſſor debet idem diligere; & velle ipſi confeſſo, ſed revelatio tolleret à confeſſo famam ergo &c. Secunda ratio; quilibet de lege naturæ debet ſervare fidelitatem proximo ſuo, quam vellet, & velle debet ſibi ſervari; ſed committens alteri ſecretum maximum vellet ſibi ſervari, & deberet velle tanquam ſecretum: argo alter, cui committit, tenetur ſervare illud; hæc ratio tangitur *proverb.* 11. *Qui ambulat fraudulenter revelat arcana, qui autem fidelis eſt celat amici commiſſum*; Tertia ratio eſt; Quilibet de lege naturæ tenetur ſervare promiſſum licitum, ſed recipiens ſecretum maximè in confesſione detectum, & ſi non explicite, tamen implicitè promittit ſe ſervaturum, quia ſine tali promiſſo ſaltem ſubintellecto non committeret ſibi tale ſecretum, ergo &c. Hęc ratio poteſt accipi ex illo verbo *loquimini veritatem cum proximo ſuo unuſquiſque*; Non ſolum autem cælatio confesſionis eſt de jure naturæ, ſed etiam de jure poſitivo divino, quod ſic patet; Quilibet Chriſtianus tenetur non dare occaſionem alteri, qua revocetur à lege Chriſti; ſed lex Chriſti eſt de confesſione facienda, ſicut tactum eſt ſupra, ubi agitur de inſtitutione ejus, Igitur quilibet ex lege Chriſti tenetur non retrahere aliquem à confeſſione facienda; ſed revelans confesſionem occaſione data retrahit alios à confeſſione ergo &c. eſt etiam de jure poſitivo eccleſiaſtico, ut patet *extra. de pa.*, *& re. omnis*.

Circa ſecundum reſpondeo, quod in nullo caſu licet, ſive pęnitens pœniteat, ſive non, ſive confiteatur peccatum jam opere perpetratum, ſive perpetrandum, ſive ſit peccatum in moribus, ſive in fide; unde falſa eſt ſententia huius verſus; *Hęreſis eſt crimen, quod nec confeſſio cælat*; Hoc autem probari poteſt auctoritate, & ratione; Auctoritate, quia *extra. de pa. & re. omnis* dicitur; Caveat ſacerdos ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat peccatorem, ſed ſi prudentioris conſilii indiguerit, illud abſque ulla perſonæ expresſione requirat; Item probatur per illud *c. de pa. diſ.* 6. *ſacerdos.* Revelatio enim cujuſcunque peccati in foro pœnitentiæ ſolum cogniti prohibetur generaliter ratione multiplici; prima eſt, quia ſicut Baptiſmus eſt ſacramentum, licet quis fictus accedat, nec propter hoc eſt immutandum aliquid de eſſentialibus ſacramenti, ita confeſſio non deſinit eſſe ſacramentalis, licet confitens emendationem non proponat, & ideo nihilominus cælandum eſt peccatum; nec talis confeſſionis ſigillum contra charitatem militat, quia charitas non requirit, quod remedium apponatur peccato, quod ſcitur tali modo, quod autem homo per confesſionem ſcit, quaſi neſcit, quia non ſcit illud, ut homo, ſed ut Deus; Secun-

de

da ratio eſt, quia ſi liceret revelarè confeſſionem, vilis redderetur, & minus in reverentia haberetur, & populus retraheretur ab ea; Tertia eſt, quod via fraudibus aperiretur; Cum enim multum credatur homini in confeſſione, multi mali, ſe juſtos oſtenderent, ut à presbytero laudarentur, ut ſic poſſent poſtea promoveri, & honorari; Quarta eſt, quia ſi liceret revelare confeſſionem, cælatio confeſſionis de jure naturæ non eſſet, quod in præcedenti quæſtione eſt probatum; Quinta eſt, quia forma pænitentiæ cum foro exteriori confunderetur: debet tamen Confeſſor cum maxima diligentia præcavere pro poſſe, ne peccatum perpetrandum in confeſſione ſibi detectum opere perpetretur, ſcilicet confitentes monendo, & aliis diligentiam apponendo, ne per hæreſim corrumpantur, poteſt etiam dicere Prælato, ut diligenter vigilet ſuper gregem ſuum, obſervata tamen diſcretione, ut nullo modo dicat, vel faciat aliquid, per quod verbo, vel ſigno aliquo confitentem prodat, vel aliquam malam ſuſpicionem, vel opinionem de eo aliis faciat. Hæc omnia *Ric. 4. diſt. 21. q. 4. ar.20.* Ex prędictis patet, quod Ray. non benè dixit dicens, quòd Confeſſor non tenetur cælare peccatum in fide, nec Rod. dicens, quòd Confeſſor tenetur cælare peccatum commiſſum, non autem committendum; horum autem contrarium ſenſerunt *Rich. ubi ſupra. Bona 4. di. 21. p.2. q.2. ar.1. o. Hoſti. Sco.4. di.21. q. unica. o. Tho.4. di.21. q.3. o. & Pe.4. di.21. q.4. ar.1. o.* ut patet in eorum ſcriptis, & communiter omnes Doctores.

Quid ſi præcipiat Papa Confeſſuri, quod dicat id, quod per confeſſionem ſcit?

Reſpondeo. Non tenetur ſibi obedire, quia ſacerdos non tantum tenetur cælare confeſſionem de præcepto Eccleſiæ, ſed etiam de jure naturæ, & divino, ut dictum eſt ſupra, ſuper quæ jura non eſt Papa · undè ſi præcipiat ſibi ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ, quod dicat illud; non tenetur, quia debet ęſtimare, quod præcipiens intendat, quod dicat id, ſi ſciat, ut homo, ſi etiam præciperetur de confeſſione dicere non debet, nec excommunicationem incurrit, quia non eſt ſubjectus ſuo ſuperiori, niſi ut homo, hoc autem neſcit, ut homo, ſed ut Deus. Hęc *Pe.4. di.21. q.4. ar.1. c.2.* Hoc tamen ultimo dictum improbatum eſt ſupra, ſecundùm Scotum, ubi ſupra.

Quid ſi presbyter haberet aliquod peccatum mortale, de quo confiteri non poſſet, niſi confeſſionem ſibi factam revelaret?

Reſpondeo. Non debet confiteri illud peccatum, durante enim tali caſu, ſibi ſufficeret de illo peccato conteri cum propoſito illud confitendi, quando poſſet hoc facere ſine revelatione perſonæ ſibi confeſſæ, & ſine præjudicio quocunque ſigilli confeſſionis, fortiori enim vinculo ligatur Confeſſor ad cęlandum, quàm pænitens ad confitendum. Hæc *Ric.4. di.21. q.4. ar.2. c. 2.* & convenit cum eo Sco.4. *di.21. q. unica.4.c.*

Pone, quod aliqui condixerint interficere presbyterum cum eis euntem in nemore, quorum unus ante nemoris ingreſſum pænitet, & confitetur illi, numquid ille presbyter nemus ingredietur? Videtur, quod ſic, quia non ingrediendo videtur revelare facto confeſſionem iſtius confeſſi aliis ſociis non pęnitentibus?

Reſpondeo. Poteſt dici, quod ſacerdos multiplicem occaſionem habere poteſt non intrandi nemus, aliam ab iſta per latronem ſibi detecta, & ad minus multiplicem aliam poteſt cognoſcere, & dicere coram illis, ſcilicet volo hoc, vel illud facere ad alium, vel ad alium locum declinare, antequam procedam ulterius; & ſi ex tali occaſione allegata videatur divertere, tunc nec verbo, nec facto revelat confeſſionem; ſi autem non poſſet ex alia occaſione divertere, quin appareat illis aliis, quod propter confeſſionem diverterit, & in hoc facto revelet confeſſionem, dicit quidam, quod debet intrare nemus, & ſi exponat ſe morti hoc eſt pro juſta cauſa, ut ſervet legem Dei de ſigillo confeſſionis; & per conſequens ſi moritur martyr eſt: aliter dici poteſt, quod non debet reputari revelator confeſſionis, niſi faciat aliquod, quod de natura ſua prodat peccatum confeſſum, ſed divertere à nemore non eſt hujuſmodi ergo &c. Et generaliter dici poteſt, quod ſignum quod de ſe eſt indifferens ad ſignificandum tale peccatum fuiſſe confeſſum, vel non fuiſſe, licèt aliquibus ſit ſignum magis determinatum ex aliquo pręſuppoſito, non tamen eſt ex ſe ſignum revelativum confeſſionis nec per conſequens ſimpliciter illicitum Confeſſori. Hæc *Sco. ubi ſupra* c.3.

Quid ſi Presbyter compelleretur dicere utrum de aliqua perſona ſibi confeſſa audiviſſet aliquod crimen?

Reſpondeo. In caſu iſto tenetur dicere ſe nunquam audiviſſe; & ſe de hoc nihil ſcire, & verum dicit, ut patet ex ſolutione primæ quæſtionis hujus tituli, nec eſt dicendum, ut quidam dicunt, quòd presbyter interrogatus nunquam aliquam partem debet dicere, ſed tacere, quia poſſet caſus contingere, in quo per ſuam taciturnitatem, vel fugam reſpondendi, de perſona ſibi confeſſa malam ſuſpitionem generaret. hęc *Ric.4. di.21. q.4. ar.20 c.3.* Poteſt etiam dicere. quod de eo nihil ſcit etiam per confeſſionem, quia ſubintelligitur, ut homo, vel nihil ſcit per confeſſionem, quod ſit revelandum, ſicut dicitur *Matth.24. de die illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli in Cælo, neque filius hominis.* & ſubintelligitur, quod nihil ſciunt, quod ſit revelandum nobis, ſecundùm Rod. credo etiam, quod ſi quis expreſsè de ſcientia per confeſſionem quæreret, quicumque ille eſſet graviter objurgari deberet, & adverte, quod in hac reſponſione dicitur aliquid, quod non eſt verum ſecundùm Scotum ubi ſupra; ſcilicet, quod illud, quod novit homo per confeſſionem non novit, ut homo.

Quid, ſi quis dixerit Confeſſori crimen aliquod

aliquod in confeſſione propter quod eſt excommunicatus, quod nullus alius ſcit, numquid tenetur enim ſolus vitare? videtur quod ſic. *extra. de ſen. excom cum non ab homine.*

Reſpondeo quod non, nec hoc dicit illa decretalis, dicit enim ſic. *A communione ejus, qui pro ſacrilega manuum injectione in clericum in edictum excommunicationis incurrit, licèt denunciatus non ſit, debet abſtinere, niſi fortè illud tibi ſoli pateret*, in quo etiam caſu ipſum privatim tantummodò vitabis; homo autem benè poteſt ſcire crimen alterius per aliam viam, quàm per confeſſionem. Hæc *Ric. 4. di. 21. q. 4. ar. 22. c. 4.* De hoc dicit *Scotus 4. di. 21. unica c. ult.*, ſic ſcilicet, quod illud capitulum *cum non ab homine* non loquitur expreſsè de illo, qui novit per confeſſionem aliquem eſſe excommunicatum, vel per viam ſecreti ſibi commiſſi, ſed de eo, qui novit privatim, ideſt ſic ſcit, quod communitas neſcit, vel communitatem neſcire credit, & ſic ſciens privatim, debet vitare privatim, quia non eſt debitor illi alteri hujus tanquam ſecreti.

Sed quid ſi ſciret tantum per viam confeſſionis, quid faciet?

Reſpondeo. Si poteſt eum vitare per aliam viam, quam ex vitatione prodendo ejus excommunicationem debet vitare; ſin autem, non tantũ vitare non debet; immò neç vitare licet, quia vitatio tantum eſt de jure poſitivo Eccleſiæ, ſed illud tenetur non prodere de jure naturæ, & poſitivo divino, & eccleſiaſtico. Eſtò, quod presbyter ſciat pro certo, quod aliquis alicui damnum intulit, quia eum hoc facere vidit, vel ab eo in confeſſione audivit, quid faciet ſi damnificatus ab eo requirit, quod illum excommunicet?

Reſpondeo. Poteſt eum excommunicare pro damno ſine aliqua determinatione dicendo ſic, quicunque fecit tale factum ſit excommunicatus; non tamen debet eum nominatim communione privare, ſed in ſecreto monere; ne ſe ingerat communioni, quia nec Chriſtus Judam à communione removit, *extra. de offi. or. ſi ſacerdos.*

Quid ſi ſacerdos ſciat per confeſſionem, quod aliquis dormivit in Eccleſia cum muliere aliqua, numquid poteſt hoc Epiſcopo revelare?

Reſpondeo, quod non, nec obſtat, quod Eccleſia ſemine polluta eſt reconcilianda, quia illud intelligi poteſt, quando eſt diffamatum; aliàs poteſt presbyter ille ſalva conſcientia celebrare. *ar. extra. de ſen. ex. cum non ab homine,* Vel dicendum, quod tutius eſt, quod Epiſcopo revelet in genere dicendo, talis Eccleſia reconciliatione eget. *ar. de adul. ſignificaſti. extra de offi. ordi. ſi ſacerdos.* In hujuſmodi enim non ſolent teſtes induci, & decretalis. *extra. de conſe, Eccle. ſi Eccleſia* loquitur indiſtinctè ſecundùm Hoſt,

Quid ſi aliquis Abbas, vel alius Prçlatus per confeſſionem ſcit aliquem ſubditum ſuum uti malè officio ſuo, vel etiam ſcit per confeſſionem alicujus Prioris ſibi ſubjecti peccatum, cujus occaſio inducit eum ad ruinam; numquid eum removere poteſt?

Reſpondeo quod non, quia Prælatus removendo ab officio ſubditum illum, & ſi faciat utilitatem ejus, facit tamen damnum communicati, quia alii per relationem remoti ab officio, ſcientes, quod pro ſua confeſſione remotus eſſet à ſuo officio redderentur proniores ad non confitendum, & ille idem minus revereretur confeſſionem, & pronior eſſet ad peccatorum ſuorum çelationem; nam ſine læſione conſcientiæ poteſt Prælatus dimittere peccatum impunitum, quod ſcit, ut Deus, vel ſine aliquo remedio, quia non tenetur adhibere remedium, niſi eo modo, quo defertur ad eum; undè in his quæ deferuntur ad eum in foro pęnitentiæ, in eodem foro debet, quantum poteſt remedium adhibere, ſcilicet, ut eum moneat in caſu prædicto, quod officio, ſive prioratui reſignet, vel ſaltem, quod bene ſe habeat, & à malo ſibi caveat, & hujuſmodi; ſi tamen Superior poſſet eum ab officio removere, quod ille, vel quicunque alius ſuſpicari poſſet eum pro his, quæ dixit in confeſſione ab illo officio remotum eſſe, liceret Superiori, ut dicunt aliqui, ipſum ab officio removere. Hæc *Ric 4, di. 21. q 4. ar. 2. c. 4.* Alii verò dicunt, quod ſi ille reſignare nolit, non debet eum removere, niſi ſit talis religio, in qua ſubditi poſſunt mutari ſine nota infamiæ. Hæc *Bona. 4. di. 21. p, 2. q 2. ar. 1. c. 4. ad oppoſitum.* & convenit cum eo *Scotus 4. di. 21. q. unica, c 6.*

Quid ſi quis per confeſſionem alicujus, quem audivit conſcientiam acquirat; quod ſit indignus prælatione, numquid ſi interſit promotioni ejus, tenetur contradicere; & videturo quod non, quia contradictio videtur de peccato ſuſpicionem inducere, & ſic quodammodo confeſſionem revelare?

Reſpondeo, quod multis aliis de cauſis eſt aliquis indignus prælatione, quàm ex peccato, ut ex defectu ſcientiæ, ætatis, vel alicujus hujuſmodi; & ideò qui contradicit, nec de crimine ſuſpicionem generat, nec confesſionem revelat. Hęc *Tho 4. di. 21. q. 3. ar 1. q. 1. c. 4.*

Quid de presbytero, qui ſcit per confesſionem familiaritatem inter duos contractam per fornicationem affinitatem eſſe; & poſtea eos velle matrimonium contrahere in facie Eccleſiæ?

Quid etiam de Decano, qui audit confeſſionem habentium irregularitatem, & debet eos ordinandos Epiſcopo præſentare?

Reſpondeo. Presbyter debet diſſuadere confeſſo, & ſimiliter Decanus Clerico, & ſi ille petat, differre debet, & niſi per ſuperiorem cogatur, uel per ſcandalum populi, non debet tale matrimonium benedicere, nec illos Clericos preſentare; ex tunc autem poteſt; quia non ipſe, ſed Eccleſia facit, quæ judicat ſecundùm exteriora; conſilium tamen eſt, quod utrumque faciat per Vicarium, tum propter confesſionem

illorum occultam, tum propter criminis horrorem, ſi tamen faciat per ſe, non credo, quod peccet, dum tamen ultrò non offerat ſe, ſed coactus ſuſtineat. Hæc *Bona. ubi ſupra.*

Quid ſi quis revelet presbytero in confeſſione ea, quæ debet, & ea quæ debentur ſibi, & ipſe recipiat omnia ſub ſigillo confeſſionis?

Quid etiam ſi quis habeat pecuniam alienam in depoſito receptam ſub ſigillo confeſſionis, ſi fiat inquiſitio de prædictis debitis à presbytero prædicto, aut de pecunia à depoſitario, quid faciet? Rod. dicit, quod ſi quis confitetur presbytero ſe habere pecuniam per furtum, vel per rapinam, vel aliàs cum peccato presbyter tenetur cælare: ſi quis autem ea, quæ debet, vel ſibi debentur dicat presbytero, non debet illud recipere ſub ſigillo confeſſionis, ſi tamen per indiſcretionem recipiat, non tenetur cælare, niſi per modum conſilii, vel ſecreti, & jura, quæ puniunt revelantes confeſſionem, non extenduntur, niſi ad peccata; undè ſi auctoritate Epiſcopi, vel Judicis ſuper hoc poteſtatem habentis, cogatur presbyter jurare, vel dicere verum de hujuſmodi debito ſibi taliter revelato, vel depoſitarius de pecunia apud ſe depoſita tenetur uterque dicere verum, quocumque modo juſtè inquiſitio fiat per Judicem, vel occupatio hujuſmodi debitorum, aut rerum depoſitarum, ut quia ceſſit bonis is, cui debitum debetur, aut qui depoſuit, aut alia juſta ratione confiſcantur, aut occupantur hujuſmodi bona, non obſtante, quod per indiſcretionem ſub ſigillo confeſſionis talia ſunt recepta, quia, qui ſic recepit de hoc caſu non cogitavit; & ſi cogitaſſet, vel etiam juraſſet quod in hujuſmodi caſu non revelaret, juramentum eſſet illicitum; undè non eſſet obligatorium, nec ſervandum in alieni juris præjudicium; ſi autem Prædo, vel Tyrannus hujuſmodi debitum, vel depoſitum injuſtè requireret, conſcius hujus debiti, vel depoſiti requiſitus deberet tacere, vel ad aliud ſermonem transferre, vel ſophiſticè reſpondere. Hæc Rod. Ego autem ſatis credo, quod quæcunque confitens dicit Confeſſori in confeſſione ſacramentali ea cælare tenetur, ſi confitens hoc intendebat, & volebat, & exprimebat. Hoc etiam ſentire videtur Rich. ubi ſupra, & Tho. ubi ſupra, ut patebit infra in illa quæſtione, utrum confeſſionis ſigillum &c.

Circa tertium reſpondeo. Illud quod presbyter ſcit tantum per confeſſionem, nullo modo debet dicere, ſed confitens ei per alium modum intimare poteſt, quod facit dando ei licentiam, ut dicat; nihilominus tamen debet ſcandalum vitare. Propter duo enim tenetur Confeſſor cælare confeſſionem, ſcilicet propter vitandum ſcandalum, & propter ſacramentum, quia quaſi de eſſe ſacramenti eſt cælatio confeſſionis, & hoc tollitur per licentiam confitentis, ſed primum remanet. & ideò ubi timetur ſcandalum, non debet uti tali licentia. Tunc autem poteſt ſcandalum timeri quando probabiliter poteſt conjici, quod presbyter confeſſionem revelet; undè ſi dicat ei confitens, quod peccatum ſuum referat alii, presbyter debet ipſum confitentem nuncium ſuum conſtituere, non ſe internuncium facere, & ſic vitat ſcandalum, & intelligatur hoc cum illa ſuppoſitione generali, quod peccatum alicujus nulli eſt manifeſtandum, niſi ei, qui prodeſſe poſſet, & non velit obeſſe. Intelligatur etiam hoc de propriis peccatis, non de alienis. Aliena enim peccata non poteſt dicere, nec debet pænitens alicui committere, niſi fortè in caſu, in quo deberet ipſe dicere, & melius per alium, quàm per ſe poteſt bonum illius procurare; ſemper adhibita cautela, ut non ſcandalizentur cæteri. Hæc *Bona 4. diſt. 21. p. 2. q 2. ar. 2. o. Pe. 4. diſt. 21. q 4. ar. 2. o & Tho. 4. diſt. 21. q. 3 ar. 2. n. & ſecundùm Tho. ubi ſupra c. 4.* Ille, cui revelatur peccatum ex aliqua cauſa de licentia confitentis, tenetur illud cælare, ſicut etiam dicetur de interprete, niſi fortè peccator velit, quod ipſe ſciat abſolutè, & liberè.

Sed numquid presbyter ſi poſt confeſſione ſibi factam reveletur ſibi extra omne ſecretum peccatum, quod audivit in confeſſione, dicere poteſt; audivi hoc in confeſſione?

Reſpondeo ſecundùm aliquos, hæc ſola verba audivi hoc peccatum in confeſſione, & hujuſmodi per ſe inducunt peccatum mortale, quia includunt revelationem hujus, ut cogniti eo modo, quo revelare non licet; undè caveat presbyter in modo narrandi, ſcilicet, ne narret hoc tamquam ſibi dictum eo modo, quo revelare non licet. Sed contra hoc arguit *Sco. 4. di. 21. c. 1.* dicens quod *q. unic.* licet illud narratum extra confeſſionum dicere, quibus ille vult, quia non eſt ſpecialis narratio per hoc, quod dicit ſibi hoc eſſe confeſſum, igitur licet ſibi dicere illud.

Circa quartum reſpondeo. De hoc eſt multiplex opinio, verior tamen, & ſecurior, & cui juriſperiti magis conſentiunt eſt, quod ſi quis ſciat aliquid per viam confeſſionis, & per aliam viam, ut quia audivit, vel vidit, eo modo, quo ſcit per confeſſionem omnimodè, & ſemper debet cælare, quia ſic novit ut Deus, eo verò modo, quo ſcit per aliam viam poteſt, & debet revelare ſi cogatur, ut quia per ſuperiorem ei præcipitur, vel veritati præjudicium generatur, non tamen oportet dicere, quod audiverit in confeſſione, ſed tantum ſic, ſcilicet, ego hoc vidi, vel audivi; aliter non debet niſi compulſus ad ſcandalum evitandum, propter quod debet etiam confitenti proteſtari in confeſſione, quod non debet illud cælare, non quod illa proteſtatio acquirat jus revelandi; ſed quia aufert ipſi proximo rationem ſcandali. Hæc *Bona 4. di. 21. q. 2. ar. 3. c.* & concordat cum eo *Tho. 4. di. 21. q. 3 ar. 3. c. Pe 4. di. 21. q 4. ar. 1. q. 2. o Ric. 4. di. 21. q. 4. ar, 1. c. 2. & Inno. ſuper illo capitulo omnis.*

Sed objicitur, quod ſi quis ſcit aliquid, & cum hoc illud recipit in ſecreto, tenetur cælare illud, ergo à ſimili; immò multò magis, ut videtur ſi

Confeſſor

Digitized by Google

Confeſſor priùs aliquid ſciat, & poſtea illud idem ſub ſigillo confeſsionis recipiat,celare tenetur?

Reſpondeo, quod quando aliquis in ſecreto recipit aliquid, & illud celare promittit obligatur ex ſua promiſsione; ſecus eſt de Confeſſore, quia non promittit celare. Hæc Pe.4. di.21. q.4. ar.1. q.2 c.2. Credo etiam, quod ſi Confeſſor celare promitteret, ubi veritas, vel obedientia præciperet revelare poſſet, & promiſsio, vel juramentum nullum eſſet; undè ſi vidiſſem proximum peccantem peccato tali, quod teneor dicere ſuperiori; ſi jurem ſibi non dicere, non abſolvor, immò teneor, & pœnitentia facienda eſt de perjurio pro eo, quod contra juſtitiam juravi, & hujus ſententiæ eſt *Bona.4. diſt 21.q.2. ar.3.c.5.* Ex hoc autem, quod dictum eſt, non debet presbyter ſumere audaciam revelandi, vel loquendi de facili de eo, quod ſcit per confeſſionem, quia confeſsionis ſigillum adeò eſt cuſtodiendum, ut non tantum vitetur factio; immò etiam dignum eſt, ut de hoc tollatur omnis ſuſpicio,ne in contemptum veniat ſacramentalis confeſsio. Hæc *Bona. ubi ſupra.*

Quid ſi dicat confeſſor aliquem ſibi confeſſum eſſe de peccatis magnis,& multis, & hujus modi?

Reſpondeo, quod talis eſt revelator confeſsionis; ſi tamen dicat aliquem ſibi eſſe confeſſum de peccatis ſuis, cum propriè confeſſio non ſit, niſi de peccatis,nihil manifeſtat,quod eſſet occultum, maxime cum dicatur 1. Io. 1. ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeduximus, & veritas in nobis non eſt; *Hæc. Ric. 4. di. 21. q.4. ar.4. c.6.*

Circa quintum reſpondeo; Quod ſic; & primò declarandum, quod aliquando ita eſt; ſecundò, quod ſemper; Tertiò, quomodo; Primum patet ſic; Cum pœnitentia ſit ſacramentum, presbyter tenetur omne illud celare, quod ad integritatem ſacramenti pertinet; ſed pœnitens non poſſet aliquando ſuum peccatum exprimere, niſi notificando perſonam, cum qua peccavit, ut dictum eſt ſupra; ergo perſona illa ſub ſigillo confeſſionis cadit;ſecundò declarari poteſt per rationes poſitas ſupra in ſolutione quæſtionis illius, ſcilicet utrum in aliquo caſu liceat presbytero revelare confeſſionem, quarum rationum applicationem ad propoſitum prudenti lectori relinquo, propter brevitatem. Circa tertium ſciendum eſt, quod peccata ipſius pœnitentis in relatione ad ipſum cadunt ſub ſigillo confeſſionis de neceſſitate, & abſolutè, & primò, & directè, & explicitè, & ex omnibus cauſis; Perſona autem, cum qua pœnitens confitetur ſe peccaſſe cadit ſub ſigillo confeſſionis de neceſſitate, & abſolutè, non primò, ſed ex conſequenti, & indirectè, & implicitè, non ex omnibus cauſis; ſed aliquibus; peccata autem ipſius pœnitentis non referendo ea ad determinatam perſonam, ſicut cum aliquis dicit, ego audivi tale, quod tamen non audivit,niſi in confeſſione cadunt ſub ſigillo confeſſionis de neceſſitate, non tamen abſolutè, ſed ſub conditione, ſcilicet, ſi ex prolatione verborum talium poſſet per ſe,vel per accidens,directè, vel indirectè aliqua verecundia, vel confuſio, vel ſuſpicio mala,vel aliquod aliud nocumentum illi, qui confeſſus eſt provenire; *Hæc. Richa.4. di.21.q.4.ar.4.c.*& concordat cum eo Hoſtien.

Circa ſextum reſpondeo; ſigillum confeſſionis non extendit ſe directè, niſi ad ea, quæ cadunt ſub ſacramentali confeſſione; ſed indirectè illud, quod non cadit ſub ſacramentali confeſſione pertinet etiam ad ſigillum confeſſionis, ut illa, per quę deprehendi poſſet peccatum, vel peccator, nihilominus illa ſunt ſummo ſtudio celanda, tum propter ſcandalum, tum propter pronitatem, quæ ex conſuetudine poſſet accidere; *Hæc. Tho. 4. di. 21. q.3. ar. 1. q. 2. c.* undè ſecundùm Rich. ubi ſupra, ea quæ pœnitens dicit in confeſſione ſua, quæ non ſunt peccata, nec circumſtantiæ peccati potentes ducere in manifeſtationem confitentis, putà, ſi interferat, quod in tali terra ſunt bona vina, vel aliquid ſimile, non cadunt ſub ſigillo confeſſionis niſi de congruitate, ſi in dicendo illa non dat intelligere confeſſori, quod velit illa celari.

Circa ſeptimum reſpondeo, quod non de facili debet quis aliquid recipere hoc modo; ſi tamen recipiat, ex promiſsione celare tenetur, ac ſi in confeſsione haberet, licèt non habeat ſub ſigillo confeſsionis; *Hæc. Tho. ubi ſupra c. 2.* & concordat cum eo *Hoſtien.ſuper. c. omnis.*

Circa octavum reſpondeo,quod ſic,& hoc ex præcepto juris naturæ, & juris divini, & poſitivi; Primum patet ſic; Naturale judicium rationis dictat, quod homo debet illa alteri facere quæ ſibi vellet ab ipſo fieri in caſu conſimili, ut habetur *diſ. 1. c. 1.*; ſed quilibet homo debet velle, quod ſi à caſu, vel ex propoſito alius a confeſſore audivit peccata ejus dum confiteretur, quod celet ea,quia quilibet debet zelare pro conſervatione propriæ famæ quantum poteſt; ergo quilibet peccata proximi audiens, dum confitetur, tenetur ea celare, ſive audiverit illa à propoſito, ſive à caſu; ſecundum patet ſic, *Luc. 7. dicitur prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*; Dicitur etiam *Matth. 18. ſi peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum, ſi te audiverit lucratus eris fratrem tuum*; Sed quilibet debet velle, ut alius celet peccata ſua, homo etiam cum confitetur corrigit ſe aut ad correctionem diſponit, ergo homo quicunque ſit ille peccata illius revelans facit directè contra illud jus divinum; Tertium patet ſic, *extra. de accu. qualiter, & quando.* 2 Denunciationem debet præcedere charitativa admonitio; fruſtra autem præcederet, ſi correctus per charitativam monitionem, & ſecretam, poſtea publicari licitè poſſet; cum ergo homo per confeſsionem ſecretè corrigitur, aut ad correctionem diſponatur, nulli, qualitercumque peccata ejus audiat, licitum eſt illa revelare, niſi expreſſo ejus conſenſu.

ſu. Præterea illud præceptum, quod datur de cælando peccata confitentis *extra. de pæ. & re. omnis* datum eſt in favorem confeſſionis, & confitentium; ſed ſi ingerenti ſe ſuper confitentem ex propoſito, vel à caſu, & ſic ejus peccata audienti, liceret illa revelare, hoc eſſet in præjudicium, & contra favorem confeſſionis, & confitentis, quia tunc licitè poſſet confitens pro ſua confeſſiona inſamari; videtur ergo quod quamvis illud præceptum primò, & directè, & explicitè liget Confeſſorem, tamen ex conſequenti, & implicitè etiam ligat quemcumque, tunc peccata confitentis audientem, & ea per viam aliam neſcientem. Hæc *Ric.4. di.21. q.4. ar 3.c.* & concordat cum eo *Sco.4. di.21.q.unica. c. concluſione* 4.

Eſto, quod duorum presbyterorum, quorum uterque eſt presbyter in ſolidum ejuſdem Parrochiæ, unus à caſu, vel à propoſito audiat confeſſionem alicujus parrochiani ſui confitentis ſuo ſocio, qui moritur facta confeſſione, antequam abſolvat pænitentem, numquid ille, qui ſic audivit ejus confeſſionem, poterit eum abſolvere?

Reſpondeo, quod non. Ad ſacramentum enim pænitentiæ neceſſaria eſt intentio, & ex parte confitentis & ex parte abſolventis, cùm ergo confitens uni, nullo modo intendat confiteri alii, alius nullo modo poteſt eum abſolvere, vel ligare pro confeſſione facta alteri, Præterea Judex non poteſt de jure dare ſententiam definitivam in judicio contra reum, vel pro reo, pro confeſſione rei, quæ non fuit facta coram eo, ut coram Judice in foro illo, dato etiam, quod quilibet ſit Curatus illius in ſolidum, ergo etiam ille ſolus, cui pænitens confeſſus eſt, poteſt illum pro illa confeſſione in illo foro ligare, & ſolvere, Hæc *Ric.4. di.21. q 4. ar.3.c.2.*

Circa nonum reſpondeo, quod ſic, ſi ſciat, quod ille, qui dixit ſibi hoc, neſciebat illud, niſi per confeſſionem. Quidquid enim homo ſcit per confeſſionem ſacramentalem, ſive mediatè, ſive immediate, cælare tenetur, licèt ille, qui ſcit immediatè, magis obligetur ad cælandum, quàm ille, qui ſcit mediatè; ſed iſte, cui Confeſſor revelavit confeſſionem, ſcit per Confeſſorem mediatè; ergo cælare tenetur. Præterea, qui ingerit ſe ad promovendum crimen, quod alius inchoavit, participat cum eo in crimine. Sed ille qui confeſſionem revelat, diffamationem pænitentis inchoat; & ille, cui confeſſio revelata eſt, ſi ulteriùs eam manifeſtat, diffamationem promovet pænitentis; ergo talis eſſet particeps in crimine cum illo, qui ſibi revelavit confeſſionem pœnitentis. Tenetur ergo eam cælare, quia tenetur non participare in crimine. Hæc *Ric. 4. di.21. q.5. ar. 1. o.* & convenit cum eo *Sco. 4. di.21. q. unica.* c.9.4.

Circa decimum reſpondeo, quod, aut pænitens manifeſtando pænitentiam ſibi injunctam à Confeſſore, faceret præjudicium famæ propriæ abſque aliqua utilitate; aut faceret præjudicium Confeſſori, quia fortè talem injunxit pænitentiam, pro qua, ſi ſciretur ab aliquo, vel ab aliquibus, poſſet eorum malevolentiam incurrere, utpotè, quia injunxit mulieri, quod abſtineat à familiaritate alicujus viri, cujus familiaritas erat caſtitati ſuę periculoſa; vel aliquid aliud injunxit, pro quo aliqui offenderentur, contra Confeſſorem, ſi ſcirent hoc; aut pænitens in manifeſtando ſuam pænitentiam, nec famæ propriæ, nec Confeſſori, nec alicui præjudicium generaret. In primo caſu pænitens tenetur ſuam pœnitentiam cælare; quilibet enim tenetur famam ſuam ſcienter non lædere ſine aliqua utilitate ſecundùm illud *Eccle. 41. curam habe de bono nomine.* In ſecundo etiam caſu tenetur etiam cælare; ſi enim illud, quod Confeſſor ſibi injunxit, vel conſuluit bona fide, & ſecretè pro ſalute animæ ſuæ alii revelaret in præjudicium Confeſſoris, crimen proditionis incurreret, & ſigilli ſecreti fractionem; in tertio autem caſu eam non tenetur cælare, nec tenetur dicere, ſed de hoc poteſt facere, quod iſtorum duorum ſibi magis placuerit. Hæc *Ric.4. di. 21. q. 5. ar. 3. c.*

Circa undecimum reſpondeò, ſigillum confeſſionis competit presbytero, in quantum eſt miniſter ſacramenti, quod nihil aliud eſt, quàm debitum confeſſionem cælandi, ſicut clavis eſt poteſtas abſolvendi; tamen ſicut aliquis, qui non eſt presbyter in aliquo caſu participat aliquid de actu ſigilli clavis confeſſionis, ita tenetur cælare, licèt propriè loquendo non habeat ſigillum confeſſionis. Hæc *Tho.4. di.21. q.3. ar.1. q 3 o.* & concordat cum eo *Inno. ſuper c. omnis, & Hoſtien. ibidem.* & addit, quòd ſi talis peccatorem prodat, licet pæna ibidem poſita non habeat locum, quia non eſt presbyter, tamen arbitrariè punietur *extra. de offi. dele. de cauſis in fine.*

Quæ eſt differentia inter ſigillum confeſſionis, & ſigillum ſecreti?

Reſpondeo, quod habent ſe ſicut ſuperius, & inferius; ſigillum enim confeſſionis eſt ſigillum ſecreti, ſed non omne ſigillum ſecreti, eſt ſigillum confeſſionis; cùm enim unus ab alio petit conſilium, & ille bona fide ſibi conſuluit, recommendans ſibi, ut hoc cælet, vel perſonam, quæ hoc conſuluit, non nominet; ille qui conſilium petit, obligatur ad cælandum per ſigillum ſecreti, quod tamen non eſt ſigillum confeſſionis, & quamvis frangens quodlibet iſtorum ſigillorum mortaliter peccet, & crimen proditionis incurrat, tamen multò graviùs peccat frangens ſigillum confeſſionis, quàm ſigillum ſecreti, quod eſt diſtinctum contra ſigillum confeſſionis; nec eſt æſtimandum, quod homo revelans illud, quod dictum eſt ſibi ſoli, nunquam frangat ſigillum ſecreti, niſi ille, qui hoc ſibi dixit, adjunxerit, ego trado tibi hoc ſub ſecreto, & alius ſic receperit, quia ſi homo ab alio conſilium petit, & ille bona fide conſulit in ſecreto, quamvis conſulens non advertat dicere

illi,

Digitized by Google

illi, quod ſibi non conſulit, niſi conſilium recipiat in ſecreto; tamen ille, cui conſilium datum eſt, ſi videat, quod ex revelatione perſonæ conſulentis perſona conſulens detrimentum notabile incurreret, & revelet; crimen proditionis incurrit, & ſecretum ſigilli frangit, quia materia, & natura negotii requirunt, quod ille, cui fidele conſilium datum eſt, perſonam conſulentem in caſu prædicto ſub ſecreto debet tenere; minùs tamen peccaret cæteris paribus, quam ſi conſulens expreſsè hoc ſibi ſub ſecreto tradidiſſet, & ille ad tenendum ſub ſecreto ſe expreſsè obligaſſet; ille etiam, à quo petitum eſt conſilium hujuſmodi, quod ſibi propoſuit conſilium petens, ſub ſecreto tenere debet. Hęc *Ric.4. di.21. q.5. ar.* 4.0. & convenit cum eo *Sco.4. di.21. q unica. c* 9.5.

Qua pæna eſt feriendus ſacerdos confeſsionem revelans?

Reſpondeo, ut dicitur in *glo. Ber, extra. de pæ. & re. omnis.* Talis presbyter olim per Greg. à ſacerdotio deponebatur, & ulteriùs imponebatur ſibi, quod omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergeret *de pæ. di.6. ſacerdos.* Sed hodie per Innocentium III. alia pæna imponitur in dicto capitulo *omnis*, ſcilicet, quod deponatur, & in arcto monaſterio ad agendam pænitentiam perpetuò recludatur. Hoc autem intelligitur ſecundùm *Bona.4 di.21. p.2. q.2. ar.3, c.1.* non quia cogatur ad emittendum votum, ſed quia pro tanto crimine compelli debet ad pænitendùm perpetuò; loquitur etiam de revelatione peccati eatenùs, quatenùs per confeſsionem eſt ſcitum; ſecundùm verò *Hoſt. ſuper capitulo omnis* intelligi debet pęnitentia Greg. ſcilicet peregrinatio, quamdiù eſt in pęnitentia temporali, ut uſque ad ſeptimum, vel decimum annum, & hujuſmodi, ſecundùm quod pænitentia eſt limitata 20. *q.1. ſi quis ſacerdos*, quibus elapſis eſt in monaſterium dętrudendus, ut ibi perpetuam pænitentiam agat, ut dicitur *in c. omnis*, & ſic ſuppletur unum jus per aliud; & addit, quod hanc pænam ordinariè presbyter patietur in judicio convictus; ſi autem presbyter neget confeſsionis proditionem, nec ille probare poſſit, nec etiam ille presbyter probare poſſit, quod ad ejus notitiam illud crimen pervenerit, nec convincere poſſit ipſum parrochianum de crimine, tunc arbitrariè punietur 6. *q.2. c.3. & c placuit.*

TITULUS XXI.

Quid eſt ſatisfactio.

CONſequenter conſiderandum eſt de ſatisfactione, & primò de ejus quidditate;

Secundò de ejus poſſibilitate;

Tertiò cui ſatisfactio propriè fiat;

Quartò de ejus qualitate;

Quintò de partibus ejus;

Sextò de menſura, ſivè quantitate ejus;

Septimò de canonibus pænitentialibus.

Circa primum, ſciendum, quod juſtitia non tantùm ad hoc tendit, ut inæqualitatem præcedentem auferat puniendo præteritam culpam, ſed etiam ad hoc tendit, ut in futurum æqualitatem cuſtodiat cavendo culpam futuram; unde ſecundum *Phi. 3. Ethi.* pænæ ſunt medicinæ; unde & ſatisfactio, quæ eſt juſtitiæ actus pænam inferentis, eſt medicina curans peccata præterita recompenſando, & præſervans à futuris cavendo, & ideò, quandò homo homini ſatisfacit, præterita recompenſat, & de futuris cavet, & ſecundùm hoc poteſt ſatisfactio dupliciter definiri, uno modo reſpectu culpæ præteritę, quam recompenſando curat, & ſic dicitur, quod ſatisfactio eſt injuriæ illatæ recompenſatio ſecundùm juſtitiæ æqualitatem, & in idem dicitur redire definitio *Anſel in lib. cur Deus homo ſatisfacere*, inquit, *eſt debitum honorem Deo impendere*, ut conſideretur ibi debitum ratione culpæ commiſſæ; latria enim Deo reddit, ideſt, ſolvit debitum ratione beneficii recepti: ſatisfactio verò debitum reddit ratione peccati in eum commiſſi; reddit, ſive impendit ideſt reſtituit, non tantùm ſolvit. Alio modo poteſt definiri reſpectu culpæ futuræ, à qua præſervat, & ſic definitur ab Auguſ quod ſatisfactio eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non præbere, præſervatio enim à morbo corporali fit per ablationem cauſarum, quas morbus conſequi poteſt, eis enim ablatis non poteſt morbus conſequi, ſed in morbo ſpirituali non eſt ita, quia liberum arbitrium non cogitur, unde cauſis præcedentibus poteſt caveri, licèt difficulter, & cauſis amotis poteſt incurri, & ideò in definitione ſatisfactionis duo ponit, ideſt abſciſſionem cauſarum quoad primum, & pænitentiam liberi arbitrii ad ipſum peccatum quoad ſecundum.

Sed objicitur, quia fomes eſt cauſa peccatorum actualium, qui in hac vita abſcindi non poteſt, non ergo benè dicit Augus. ibi cauſas peccatorum excidere.

Reſpondeo; cauſas vocat radices intrinſecas, & proximas, ſcilicet libidinem ex conſuetudine, vel actu peccati relictam, & reliquias peccati, ſcilicet difficultatem ad bonum, & hujuſmodi; occaſiones verò vocat opportunitates extrinſecas ſcilicet tempus, locum, ſocietatem malam, &

in ſe facit peccator pęnitendo, eſt principaliter à Deo mediante operatione pænitentis, quæ eſt cauſa ſecunda; undè dicit *Auguſt. 13. de Trini. c.4* quod merita noſtra dona Dei ſunt; ergo præparationem illam poteſt Deus facere in peccatore non mediante aliqua actione ipſius peccatoris; undè ſine præjudicio videtur, quod quamvis homini, quamdiu ſit in actu peccati mortalis, peccatum non poſſit remitti, tamen homini obdormienti in peccato mortali Deus poſſet, ſi vellet, habitum charitatis infundere, & ſic peccatum dimittere; quicquid enim eſt in peccatore dormiente bonum eſt, excepta deformitate peccati, quæ nihil aliud eſt, quam carentia boni debiti in voluntate, ut in 2 *lib.* oſtenſum eſt, nullum autem bonum prohibet animam ſuſcipere charitatem, & licet malus actus voluntatis, quo peccator privat ſe bono debito, prohibeat, dum durat, animam ſuſcipere charitatem; tamen carentia boni debiti prohibere non poteſt animam ſuſcipere præſentiam boni debiti oppoſiti, ſi fuerit agens, qui reſtituat; ſicut nec carentia luminis in aere poteſt prohibere aerem à ſuſceptione luminis, cum ſol irradiat, aliàs enim pueri non reciperent debitam juſtitiam, qua ante Baptiſmum carent; & ſic, ſi Deus peccatum dormienti dimitteret, nullam injuſtitiam faceret, ut jam patebit; Auctoritates verò pro alia opinione adductæ intelligi poſſunt de remiſſione ſecundùm legem communem, & ſuppoſito, quod in peccatore, nec in alio pro eo eſſet punitum peccatum; aliquid autem facere ex privilegio ſpeciali, & raro, juſto ordini non derogat, quod tamen communiter factum derogaret; unde ſi quandoque Rex, ut oſtendat plenitudinem ſuæ potentię, & benignitatē ſuæ clementiæ, ut magis timeatur, & diligatur, parcit aliquandò homini ſcelerato, non derogat juſto regimini ſui regni, immò quandoque confert, quod tamen ſæpè factū derogaret; Quandoque etiam juſtè, & in caſu parcere poteſt filio ſcelerato, cujus pater voluntariè mortem ſubſtinuit pro utilitate regni, ſimiliter dico, quod ſi Deus ad oſtendendam ſuam omnipotentiam, & ſummam ſuæ bonitatis miſericordiam, aliquandò dimitteret alicui ſine ſatisfactione peccatum, nullam injuſtitiam faceret, quia, ſicut dicit *Anſ. pro. ſol. c. 4. ad Deum, cum punis malos, juſtum eſt, quia illorum meritis convenit; cum verò parcis malis, juſtum eſt, non quia illorum meritis, ſed quia bonitati tuæ condecens eſt*; & infra, *Facis quod decet te ſummè bonum, ſic itaque ſine repugnantia juſtè punis, & juſtè parcis*; nec ſic parcendo relinqueretur peccatum totaliter impunitum, quia Chriſtus non tantùm pro peccato noſtro originali, ſed etiam pro peccatis actualibus hominum præteritis, & ſequentibus mortem ſuſtinuit; ſi obiicitur de S. Paulo, quem *act.* 9. juſtificavit Deus, dum eſſet in actu perſequendi Chriſtianos, dicendum eſt, quod Deus immiſit ei gratiam gratis datam, per quam à propoſito peccandi ceſſavit, et ita perfectè pęnituit, quod quaſi ſtatim ſecuta eſt remiſſio peccatorum. Vel poteſt dici, quod illa remiſſio non fuit ſecundùm legem, communem, ſed ex privilegio ſpeciali, *Hæc. Rich. 4. diſ. 15. q. 1. ar. 7. c. & c. 2.*

Circa tertium reſpondeo; Quod non, nam ſatisfactio non tantùm dicit tolerantiam pænæ, ſed reconciliationem divinæ amicitiæ, & licèt primum poſſet fieri de una culpa ſine alia, non tamen ſecundum; tùm propter connexionem virtutum in una gratia, quæ delet omnem culpam mortalem, cum habeat connexam omnem virtutem; tùm propter divinam largitatem, quæ non gratificat ſecundùm partem, immo omnem offenſam condonat; tùm propter peccata mortalia, quæ omnia communicant in averſione, & contemptu Dei, & omnia ſunt contra Deum, & contra unum; & ideò, ſi Deus remitteret unum peccatum ſinè alio, is, cui remitteretur, ſimul eſſet amicus, & inimicus, converſus, & averſus; Vndè dicit *Greg Qui ſic alia plangit, ut alia committat, pænitentiam agere aut ignorat: aut diſſimulat.*

Circa quartum reſpondeo; Satisfactio eſt propter duo, ſcilicet ad faciendam emendam pro peccato, & ut ſit contra ſequelas peccati medicamentum, quæ duo includuntur in deſcriptione ſatisfactionis ſuperiùs poſita, quæ eſt peccatorum cauſas excidere, & ei aditum non indulgere, quantùm ergo ad effectum ſecundum, unus non poteſt ſatisfacere pro alio, quia caro unius per jejunium alterius non domatur, nec per eleemoſynam, & orationem unius, alter ad ſimilia bona aſſueſcit, niſi per accidens, in quantùm, ſcilicet quis per bona, quæ facit pro alio poteſt ſibi mereri de congruo augmentum gratiæ, qua facilius aſſueſcit ad bonum faciendum, & ad malum vitandum, ſed hæc ſubventio non eſt per modum ſatisfactionis, ſed meriti. Quantùm ad primum effectum, unus poteſt pro alio ſatisfacere, utroque exiſtente in charitate, & debitore per ſe ſatisfacere non potente in hac vita, & obſervata debita proportione pænę; opus enim factum à non exiſtente in charitate non eſt ſatisfactorium pro aliquo, quamdiu non eſt in charitate, quia ſolis amicis Dei bona facta in charitate communicari poſſunt. Qui etiam ſatisfacere poteſt per ſeipſum in hac vita, & non vult, verè pænitens non eſt, & ideò opus, quod alius facit pro iſto non ſatiſfacit pro pęna iſtius, quamvis ipſum poſſit juvare per modum meriti de congruo, & quia cæteris paribus magis ſatisfactorium eſt pro pænitente opus factum per ipſummet, quàm ab aliquo alio, ſicut efficacius cæteris paribus homo ſibi magis meretur, quàm aliquis alius, ideò proportionabiliter debet eſſe major pæna in ſatisfaciente pro alio, quam illa, quę ſufficeret alicui, ſi ſatisfaceret prò ſe ipſo; Charitas tamen ſatisfactionis pro alio poſſet tantum excedere charitatem illius prò quo ſatisfacit, quod non oporteret ipſum ad ſatisfaciendum pro alio ſolvere pænam majorem, quam alius ſolviſſet, ſi ſatisfeciſſet pro ſe ipſo, quia tanto opus eſt Deo ſatisfactorium

ctorium cæteris paribus, quantò ex majori charitate procedit. Hæc *Rich.4. diſt.20. q.1. ar.3. c.* & debet hujuſmodi commutatio fieri auctoritate Confeſſoris ſecundùm *Bona 4. diſt.20. ar. 1,* c.

Sed alii dicunt, quod non oportet, quod major pæna imponatur ei, qui pro alio ſatisfacit, quàm imponeretur principali; quia pæna habet vim ſatisfaciendi, maximè ratione charitatis, quam habet, qui ſuſtinet eam, & quia major charitas apparet in hoc, quod aliquis ſatisfacit pro alio, quàm ſi pro ſe ipſo ſatisfaceret; adeò minor pæna requiritur in eo, qui pro alio ſatisfacit, quàm requireretur in principali; undè dicitur in Vitis Patrum, quod propter charitatem unius, qui charitate ductus de factis alterius pænitentiam fecit pro peccato, quod non commiſerat, alteri peccatum, quod commiſerat, eſt dimiſſum. Dicunt etiam, quod non exigitur ad abſolutionem debiti, quod ille, pro quo fit ſatisfactio, ſit impotens ad ſatisfaciendum, quia etiam ſi potens eſſet, alio ſatisfaciente pro eo, immunis eſſet à debito, ſed hoc requiritur in quantùm pæna ſatisfactoria eſt in remedium; undè etiam non eſt permittendum, ut aliquis pænitentiam agat pro eo, niſi defectus aliquis appareat in illo, vel corporalis, per quem ſit impotens ad ſuſcipiendum, vel ſpiritualis, per quem non ſit promptus ad portandum pænam, & hujus ſententiæ eſt *Tho.4. di.20. ar.2.q.3. c.*

Circa quintum reſpondeo, quod non, tum quia oportet, quod ſcoria peccati priùs purgetur; tum etiam quia nullus paradiſum ingreditur, niſi ſit extra omne debitum, ita quod nec ipſe ſit debitor, nec aliquis pro eo.

Sed objicitur, quod tunc Deus punit bis in idipſum; quia & moriens punitur in Purgatorio, & alius punit ſe pro eo in hoc mundo.

Reſpondeo; falſum eſt; quia ſecundùm quod ille citius ſatisfacit, liberatur citius, & computat in ſortem pænam utriuſque; ſoluto autem debito, id, quod poſtea fit prò eo, eſt illius, qui facit; oratio enim in ſinum ſuum convertitur, ſi tamen non eget, convertitur in ſinum Eccleſiæ; *Hæc Bona. 4. di. 20. ar. 1.c. 5. ad oppoſitum*; ſi verò ille, qui ſuper ſe ſatisfactionem ſuſcipit pro illo, eam non faciat; tunc uterque eſt debitor, unus pro commiſſo, alter pro omiſſo; *Hæc Tho. ubi. ſupra c. 4.*

Circa ſextum reſpondeo; Aliquibus videtur, quod non; quia tunc tanta pæna, quę eſſet neceſſaria prò uno, ſufficeret pro duobus, & eadem ratione pro tribus, vel quatuor, & deinceps, quod eſſet contra juſtitiam; tamen iſte ſatisfaciendo pro alio meretur etiam augmentum ſubſtantialis prœmii quod multò plus valet, quàm pænæ remiſſio; ſi dicas, cum homo non poſſit mereri pro alio, quin principalius mereatur pro ſe ipſo, quomodo poteſt ſatisfacere pro alio, niſi etiam ſatisfaciat pro ſe ipſo? Dicendum; quod præmium ſubſtantiale eſt bonum commune, quod per communicationem non minuitur; ſed remiſſio pęnæ eſt bonum proprium; bonum autem proprium pluribus communicatum minus cuilibet efficitur, aliter videtur dicendum, quod licèt illi, qui ſatisfacit pro alio, illud opus non ſit ex debito ſatisfactorium; eſt tamen ſecundùm quid pro ipſo ſatisfactorium per divinam miſericordiam; vel ſecundùm alios, quamvis non ſit ſatisfactorium pro ſe ipſo per modum ſolutionis, per quem modum eſt ſatisfactorium pro alio; eſt tamen ſatisfactorium pro ſe ipſo per modum meriti de congruo. Hæc *Ric.4. di.20. q.1. ar.3.c.5.*

TITULUS XXIII.

Cui debet fieri ſatisfactio?

POſtea quæritur, cui debet fieri ſatisfactio; ſcilicet utrum Eccleſiæ, vel Deo?

Reſpondeo, quod Deo propriè; nam cum quis peccat, ad æternam pænam ſe obligat, cum autem eum miſericordia Dei juſtificat, remittit ei omnem culpam, & reatum pænæ æternæ, quæ inſeparabiliter adhæret culpæ; ſed quia præjudicare non poteſt juſtitiæ, cujus eſt mala punire; ideò ſic abſolvit ab æterna pæna, ut tamen remaneat obligatus ad aliquantulam temporalem pænam; ſed quoniam Deum offenderat, & etiam Eccleſiam ejus damnificaverat, commiſit Dominus judiciariam poteſtatem ſuper peccatores Rectoribus Eccleſiæ, & in eos compromiſit tamquam in Arbitros, ut ſic ejus voluntas pænitentibus per presbyteros manifeſtetur, & pæna imponatur, & ſic ſatisfacit Deo principaliter, & ex conſequenti Eccleſiæ; undè ſatisfactio propriè fit Deo, tamen per Eccleſiam, & in Eccleſia; undè Anſel. dicit, quod ſatisfactio eſt honorem Deo debitum impendere, ut dictum eſt ſupra.

Sed objicitur, quia tanta poteſt eſſe contritio in aliquo, quod remittit omnem culpam, & pænam, & tunc Deus nihil exigeret ſatisfactionis, & tamen tali venienti ad confeſſionem ſatisfactio imponeretur; ergo videtur, quod ſatisfactio non ſit Deo: ſed Eccleſiæ ejus ſponſæ.

Reſpondeo. Verum eſt, quod tanta poteſt eſſe contritio, quod totum remittitur; ſed quia hoc non conſtat Eccleſiæ, ideò debet imponi aliqua pæna ſatisfactoria à presbytero; ſi autem presbytero conſtaret, omninò ſibi ſatisfactum reputaret, nec aliquam pęnam imponeret, ſed abſolutum oſtenderet, verè autem Eccleſia in aliquibus decipitur; ſed hujuſmodi deceptio eſt fructuoſa, quia ſemper cumulantur merita, & Eccleſiæ imponenti, & etiam ipſi ſatisfacienti, quia enim Deus non vult ultra ſortem reliquum in meritum ſatisfacientis, in Eccleſiæ theſaurum deponitur. Hęc *Bona. 4. di.15. q.1. ar.2.c.2. & c.3.*

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XXIV.

De Qualitate ſatisfactionis.

DEinde conſiderandum eſt de qualitate ſatisfactionis, ſcilicet per qualia opera habeat fieri ſatisfactio, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum habeat fieri per opera pænalia?*

II. *Utrum flagella, quibus à Deo punimur in hac vita poſſint eſſe ſatisfactoria?*

III. *Utrum pæna mortis diminuat aliquid de pæna pro peccato actuali debita?*

IV. *Utrum ſatisfactio poſſit fieri per opera, quæ fiunt in peccato mortali?*

V *Utrum opera in charitate inchoata, & in mortali peccato completa ſint ſatisfactoria?*

VI. *Utrum ſatisfactoria extra charitatem facta vivificentur adveniente charitate, & debeant computari in ſortem?*

VII. *Vtrum opera extra charitatem facta ſint alicuius boni meritoria ſaltem temporalis?*

VIII. *Vtrum opera prædicta valeant ad pænæ infernalis mitigationem?*

Circa primum reſpondeo, quòd ſic, quod patet per hoc, quod dicit Auguſ. quod pænitere eſt pænam tenere,

Sciendum tamen, quod opus pænale dupliciter poteſt intelligi; uno modo ratione generis operis, & ſic ſatisfaciendum eſt pro peccato per opera pænalia, & propter emendationem culpæ præteritæ, & propter præſervationem à futura; culpæ enim debetur pæna; pænæ autem ſecundùm Philoſophum. 2. *Ethi. c. 3. Medicinæ non tantum ſunt curativæ, ſed etiam præſervativæ*; alio modo ratione operis operantis, & ſic non oportet ſatisfactionem eſſe per opera pænalia, quia frequenter opera, quantum ſunt ex genere ſuo, ſunt pænalia, quæ tamen ratione ferventis charitatis in operante ſunt ei delectabilia; habet etiam ſatisfactio fieri per opera contraria peccatis, ut dicetur infra de menſura ſatisfactionis poſt ſecundam quæſtionem.

Sed contra, quia ſatisfacere, ut dictum eſt ſupra, eſt Deo debitum honorem impendere; hoc autem fit per omnia opera bona, non tantùm per pænalia; ergo &c.

Reſpondeo. Debitum honoris, vel venit ex bono collato, & ſic debetur per gratiarum actionem, vel ex mandato injuncto, & ſic debetur per latriæ adorationem, vel ex peccato commiſſo, & ſic debetur per ſui punitionem, & hoc in ſatisfactione.

Circa ſecundum reſpondeo. Recompenſatio offenſæ præteritæ poteſt fieri ab eo, qui offendit, & ab alio; quando fit ab alio, tunc magis habet rationem vindicationis, quàm ſatisfactionis; quando autem ab eo, qui offendit, rationem ſatisfactionis habet; undè ſi flagella, quæ pro peccatis infliguntur à Deo, ſint aliquo modo ipſius patientis, rationem ſatisfactionis accipiunt, & fiunt ejus, in quantum ea Deus acceptat ad purgationem peccatorum eis utentis patienter. Sunt autem talia flagella materia ſatisfactionis, ſed formaliter ipſa ſatisfactio conſiſtit in actu voluntatis; ſi autem eis omnino per impatientiam diſſentiat, non ſunt aliquo modo ejus; & ideò tantum habent rationem vindicationis; undè ſecundùm Gregorium, ſicut ex eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, ita etiam eiſdem flagellis, & boni purgantur, & mali magis per impatientiam inficiuntur, & *Auguſ. lib. 1. de civi. Dei. c.* 29. Cum Deus adverſum me rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata caſtigat; & ideò licèt flagella ſint communia, ſatisfactio tamen tantùm eſt bonorum, ſciendum tamen, quòd flagella, quæ Deus immittit, majorem efficaciam habent inclinandi voluntatem ad bonum, quàm illa, quæ non immittit, ſed immitti permittit; ſic ergo flagella præſentia, aut ſunt omnino ex cauſa extrinſeca, & ſic non ſunt meritoria, aut cadunt aliquo modo ſub voluntate patientis, & tunc illa voluntas, vel eſt informata charitate, & tunc fiunt meritoria, ut in bonis; aut non, & tunc non ſunt meritoria, nec ſatisfactoria, ut in malis; nec obſtat illud *Naum. 1. Non judicabit Deus bis in idipſum*: per hoc enim videtur, quod flagella præſentia minuant futura, ad quod dicendum, quod Naum intelligit de judicio ſufficienti, vel dicendum, quod pæna temporalis non continuatur æternè ad agendum æternam, ſicut nec punctus lineæ, quia nullius quantitatis eſt reſpectu æternæ. Peccator etiam utriuſque eſt debitor, nam, etſi ſtatim moreretur, juſtè ex tunc pænam æternam ſuſtineret, ergò multò magis toleratus ad vitam, juſtè interim omnem pænam temporalem improportionabiliter minorem ſuſtinet, quod autem dicit *Hiero* quod Deus humanum genus diluvio; Sodomiſtas igne; Ægyptios mari; Iſraelitas in heremo perdidit, ſcitote illos ideò temporaliter pro peccatis puniviſſe, ne in æternum puniret, quia non judicabit Deus bis in idipſum, intelligendum eſt de illis, qui intra ipſa flagella contriti fuerunt, ut ipſemet exponit *de pæ. diſt 3. § iterum opponitur de Hiero.*

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Rich. 4. diſt. 21. q. 1. ar. 1. c. 3.* quod non, quia mors temporalis, ſive naturalis, eſt pæna conſequens originale peccatum, & quaſi jam in naturam verſa, ſicut originale peccatum, & ideò per mortem naturalem non purgatur aliquis de peccato actuali, ſed per mortem illatam benè poteſt purgari; undè ſi quis mortem illatam patienter ſuſtineat, etiam ſi pro aliis criminibus illata ſit, valet ad diminutionem pænæ, & etiam ad liberationem à tota pæna ſecundùm quantitatem culpæ, & patientiæ, & contritionis. Dicit tamen *Sco. 4. di. 21. q. 1. c. 4.* quod benè poteſt concedi, quod mors naturalis, quamquam ſit neceſſaria, tamen voluntariè acceptata, ſit pæna

ſufficiens pro omnibus peccatis venialibus, & fortè pro magna parte pœnæ debitę pro mortalibus dimiſſis quoad culpam, pro quibus tamen non eſt plene ſatisfactum.

Circa quartum reſpondeo, quod non; Deus enim, cum omnium bonorum noſtrorum non egeat, opera hominis non acceptat, tanquam remuneratione digna, nec tanquam ſatisfactoria, niſi acceptet operantem; undè Gen. 4. priùs dicitur *reſpexit Dominus ad Abel*, & poſt ſubjungitur, *& ad munera ejus*; ſed Deus non acceptat hominem exiſtentem in peccato mortali, quia in illo ſtatu eſt inimicus Dei; ergo opera exiſtentis in peccato mortali non ſunt accepta, tanquam ſatisfactoria, quia ſine Dei acceptatione non poſſunt eſſe ſatisfactoria, ſicut dicitur 1. *Corint.* 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

Sed objicitur, *quia nemo ſcit, utrum odio, aut amore dignus ſit. Eccle.* 9. ergo, ſi non poteſt ſatisfacere, niſi qui eſt in charitate, tunc nullus ſcit ſe ſatisfacere, quod eſt inconveniens, ut videtur.

Reſpondeo, ſicut homo neſcit pro certo, utrum charitatem habeat, vel habuerit in ſatisfaciendo, ita etiam neſcit pro certo utrum plenè ſatisfecerit, & ideò *Eccle.* 5. dicitur *de propitiatu peccatorum noli eſſe ſine metu.* nec tamen exigitur, quod homo propter hunc metum ſatisfactionem iteret, ſi conſcientiam peccati mortalis non habet, licèt enim non expiet pœnam per hujuſmodi ſatisfactionem, non tamen incurrit peccatum commiſſionis ex ſatisfactione neglecta, quia ad hoc vitandum non requiritur certitudo ſcientiæ, ſed ſufficit certitudo probabilis conjecturæ.

Circa quintum reſpondeo. Videtur, quod ſic, quia unum totum opus eſt meritorium in virtute bonæ intentionis, per quam fuit inchoatum, ergo ſimiliter ſi homo ſatisfactionem inchoet in charitate, & peccet mortaliter ante complementum, in virtute principii totum reſiduum erit ſatisfactorium.

Reſpondeo. Opus inchoatum ex bona intentione, meritorium eſt in virtute illius, niſi interrumpatur per actum contrarium, ut illud, quod ſequitur non continuetur cum intentione prima, nec ſecundùm actum, nec ſecundùm habitum; facta autem tali interruptione, illud, quod ſequitur actum, non eſſet meritorium in virtute primæ intentionis; ſatisfactio autem inchoata in charitate per peccatum mortale interrumpitur, ita quod illa opera, quæ ſequuntur non continuantur cum prima radice, nec ſecundum actum, nec ſecundùm habitum, nec mediatè, nec immediatè. *Hæc Rich.* 4. *di.* 5. *q.* 1. *ar.* 5. *c.* 2.

Circa ſextum reſpondeo. Quidam dixerunt, quod opera in charitate facta, quæ dicuntur viva, ſunt meritoria vitæ æternæ, & ſatisfactoria reſpectu pœnæ dimittendæ, & quod per charitatem ſequentem opera extra charitatem facta vivificantur, quantum ad hoc, quod ſunt meritoria vitæ æternæ; ſed hoc non poteſt eſſe, quia utrumque habent ex eadem ratione, ſcilicet ex hoc, quod Deo ſunt grata; undè ſicut charitas adveniens non poteſt ea gratificare quoad unum, ita nec quoad aliud; nam charitas non poteſt vivificare, niſi actum, vel à ſe elicitum, vel à ſe imperatum; opera verò facta in mortali non ſunt à charitate elicita, nec imperata, ideo non vivificantur ab ea; undè verſus;

Illa reviviſcunt, quæ mortificata fuerunt;
Vivere non poſſunt, quæ mortua nata fuerunt.

Quia tamen, quantò major eſt contritio, tantò magis minuit de pœna, & quantò plus quis plura bona facit in peccato exiſtens, tantò magis ad contritionis gratiam ſe diſponit, probabile eſt, quod ſit debitor pœnæ minoris; & ideò presbyter debet eis injungere minorem pœnitentiam. Hæc *Tho.* 4. *di.* 15. *q.* 1. *ar.* 3, *q.* 3. *c.* Nec obſtat prædictis illud quod ſuper illud *Levi.* 25. *Si attenuatus fuerit frater tuus &c.* dicit glo. quod fructus bonæ converſationis computari debent ab eo tempore ex quo peccavit. Hoc enim intelligitur, ſi ſtatim incipiat conteri poſt peccatum, & tunc opera fuerunt ſatisfactoria ab illo tempore etiam antequam abſolveretur à ſacerdote, vel computantur fructus quoad ſuperexcreſcentiam uſurariam, quia merito illorum fructuum non traxit diabolus illum ad multa ſcelera. Hæc *Bono.* 4. *diſt.* 15. *q.* 1. *ar.* 4. *c.* 1.

Eſto, quòd alicui pro peccatis commiſſis injuncta fuerint multa jejunia, & in peccatum cadens perfecerit ea, numquid ei, cùm iterum confitebitur, injungetur, ut iteret illa?

Reſpondeo. Aliquæ ſatisfactiones ſunt, ex quibus manet aliquis effectus in ſatisfaciente; etiam poſtquam ſatisfactionis actus tranſit, ut ex jejunio manet corporis debilitatio, ex eleemoſynis datis ſubſtantiæ diminutio, & tales non oportet iterare, quia quoad illud, quod de eis manet, Deo per pœnitentiam ſunt acceptæ; quæ autem non relinquunt aliquem effectum, oportet quod iterentur, ſicut eſt de oratione, & ſimilibus; actus etiam interior, quia totaliter tranſit nullatenus vivificatur, ſed oportet, quod iteretur. *Hæc Tho.* 4. *di.* 15 *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 3. *c.* 3. *Sco. autem* 4, *diſt.* 15. *q.* 1. *ar.* 4. dicit, ſine præjudicio, quod qui ſemel verè pœnitet, & recipit pœnitentiam condignam impoſitam ſibi ab Eccleſia clave non errante, quantumcumque poſtea recidivet, non tenebitur pro illis peccatis, pro quibus illam pœnitentiam recepit, niſi ad illam pœnitentiam ſibi impoſitam; & ſi impleat eam in charitate, non tantùm ſolvit pœnam, ſed etiam meretur gratiam; ſi autem impleat eam extra charitatem, voluntariè ſolvit pœnam, ſed non meretur gratiam; ſi verò illa pœna ab eo extra charitatem exigatur, pœna quidem ſolvitur, licèt ipſe non ſolvat, & in primo eſt ſatisfactio

ſimpli-

ſimpliciter, quia reconcilians, & placans, in ſecundo eſt ſatisfactio, quia voluntaria redditio &c. ſed non ſimpliciter, quia nec reconcilians, nec placans; in tertio autem eſt ſatispaſſio, ultra quam non exigitur ulterior pæna, ex ſecundo membro ſequitur, quod ſi magnam partem ſatisfactionis impoſitæ complevit in peccato mortali, & poſtea iterum pæniteat de peccato, non eſt iteratò ſibi imponenda ſatisfactio pro primis peccatis, de quibus ipſe ſatisfecit, licèt extra charitatem ſit, ſed tantùm de peccatis novis; exemplum hujus eſt, ſi alicui offenſæ factæ in Regem correſpondeat precisè ſecundùm legem abſciſſio manus, ſi isti, qui fecerit offenſam invitò abſcindatur manus, ſatispatitur, & ſatisfacit Regi ſufficienter, quia ſecundùm juſtitiam exigere non debet ab eo ulteriorem pænam, & tamen non recipit eum in gratiam, & amicitiam; multò igitur magis ſufficere poſſet pro punitione culpæ, ſi aliquis pænam debitam infligeret ſibi, licèt non ad gratiam, vel amicitiam Regis offenſi; ex tertio membro poſſet dici, quod talis ſi propter novum peccatum, in quod recidivavit, damnaretur antequam totam pænitentiam ſibi impoſitam compleſſet, puniretur in inferno pæna correſpondente illi, quæ non fuit hìc ſoluta, non tamen perpetua, ſed tantùm uſque ad tempus aliquod duratura; ex quo enim ſecundùm plenam juſtitiam punitivam ſemel eſt impoſita pæna temporalis hìc pro peccato, de quo verè pænituit, nunquam iſti pro illo peccato debetur, niſi pæna temporalis, & illa ſoluta nulla alia *Hæc Sco. ibidem.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Meritum propriè dicitur actio, qua fit, ut ei, qui agit ſit juſtum aliquid dari; ſed juſtitia dupliciter dicitur: uno modo propriè, ſcilicet, quæ reſpicit debitum ex parte recipientis; alio modo quaſi ſimilitudinariè, quæ reſpicit debitum ex parte dantis, aliquid enim decet dantem dare, ad quod tamen recipiens non habet debitum recipiendi. & ſic juſtitia dicitur decentia divinæ bonitatis, ſicut Anſel. dicit, quod Deus eſt juſtus, cum peccatoribus parcit, quia decet eum, & ſecundùm hoc etiam meritum dicitur dupliciter; uno modo, actio, qua fit, ut agens habeat debitum recipiendi; ſed hoc vocatur meritum condignum; alio modo meritum dicitur actio, qua fit, ut ſit in dante debitum, ſecundùm decentiam ejus, & hoc dicitur meritum de congruo; cum autem in omnibus illis, quæ dantur gratis, prima ratio dandi ſit amor, impoſſibile eſt, quod aliquid tale ſibi debitum faciat, qui amicitia caret, & ideò cum omnia, & temporalia, & æterna ex Dei liberalitate nobis donentur, nullus acquirere poteſt recipiendi debitum aliquod eorum, niſi per charitatem ad Deum; & ideò opera extra charitatem facta non ſunt meritoria ex condigno alicujus boni, nec æterni, nec temporalis apud Deum; ſed quia bonitatem Dei decet, ut ubicunque invenit diſpoſitionem, adjiciat perfectionem; ideò ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera extra charitatem facta; & ſecundùm hoc illa opera valent ad tria bona, ſcilicet ad conſecutionem temporalium, ad diſpoſitionem ad gratiam, & aſſuetudinem bonorum operum. *Hæc Tho. 4. diſt. 15. q. p. ar. 3 q. 4. c. De. 1. Iſa. 1. ſi volueritis, & audiveritis me, bona terræ comedetis. De. 2. Joſue. 6.* ubi dicitur, quod Raab invenit gratiam coram Deo propter bona, quæ nunciis fecit. *De. 3. Thren. 3. Bonum eſt viro, cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua*; bona ergo opera extra charitatem facta nihil boni merentur de condigno, ſed ſolùm de congruo; quia verò meritum congrui non dicitur propriè meritum; ideò magis concedendum eſt, quod hujuſmodi opera non ſint alicujus boni meritoria, quàm quod ſint; undè dicit Auguſ. quod peccator non eſt dignus pane, quo veſcitur; meritum ergo congrui comparatum meritò charitatis eſt improportionabile, ſicut linea ſuperficiei; undè ſicut linea nihil eſt reſpectu ſuperficiei, eſt tamen aliquid in ſe, ſic eſt de peccatore ad juſtum, & de ejus amore ad amorem charitatis, & de merito ad meritum. *Hæc Bona 4. diſt. 15 p. 1. ar. 5. c.*

Circa octavum reſpondeo. Diminutio pęnę infernalis poteſt intelligi dupliciter, uno modo, quod quis liberetur à pæna, quam jam meruit, & ſic cum nullus liberetur à pęna, niſi ſit abſolutus à culpa, quia effectus non minuuntur, nec tolluntur, niſi diminuta, vel ablata cauſa; ſed per opera extra charitatem facta, quæ neque culpam diminuere, neque tollere poſſunt, inferni pæna non poteſt mitigari; alio modo poteſt intelligi meritum, quod meritum pænæ impediatur, & ſic hujuſmodi opera minuunt pænam inferni; primò, quia reatum omiſſionis evadit, qui hujuſmodi opera perficit; ſecundò, quia hujuſmodi opera aliquo modo ad bonum diſponunt, ideſt, ut homo minori contemptu peccata faciat, & etiam à multis peccatis per hujuſmodi opera retrahatur, & ſic dicit Auguſ. in Ench. quod ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio, vel ut tolerabilior fiat damnatio; ſic ergo hujuſmodi opera valent ad diminutionem pænæ æternæ, non quidem debitæ, ſed debendæ, quia loco eorum, vel ex eorum omiſſione fierent aliqua mala; diminutionem autem, vel dilationem pænæ temporalis merentur hujuſmodi opera, ſicut legitur de *Achab. 3. Reg. 21.* ſicut & bonorum temporalium conſecutionem.

TITU-

TITULUS XXV.

De Partibus ſatisfactionis.

COnſequenter conſiderandum aſt de partibus ſatisfactionis, & primò in communi, ſecundò in ſpeciali: circa primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quot, & quæ ſunt partes ſatisfactionis?*

II. *Cujuſmodi partes ſatisfactionis ſunt tria prædicta?*

III. *Sed quod iſtorum trium eſt magis ſatisfactorium?*

IV. *Vtrum reſtitutio ſit pars ſatisfactionis?*

Circa primum reſpondeo, quòd tres, ſcilicet oratio, jejunium, & eleemoſyna; ad cujus evidentiam ſciendum, quod ſicut ædificii materialis, quædam ſunt partes integrales primæ, & principales, ut partes domus ſunt fundamentum, parietes, & tectum; quædam remotæ, nec æquè principales, ut lapides, & ligna, ſic ſatisfactionis tria prædicta ſunt partes principales, quædam verò aliæ ſunt ſecundariæ, quæ ſcilicet ad illa reducuntur, ut vigiliæ, peregrinationes, diſciplinæ, & omnia opera carnis afflictiva ad jejunium; omniaopera miſericordiæ ad eleemoſynam; omnia verò ſpiritualia ad orationem.

Sciendum etiam, quòd quodlibet prædictorum ſumitur propriè, & communiter, & communiſſimè; propriè oratio eſt aſcenſus mentis in Deum ad aliquid deguſtandum, vel impetrandum, vel exſolvendum; communiter dicitur ſecundùm quod comprehendit omnem actum contemplativè ad Deum relatum; communiſſimè dicitur, ſecundùm quod comprehendit omnem actum bonum, ſicut oſtenditur in glo. 1. *ad Theſ.* 5. *Non ceſſat orare, qui non ceſſat benè facere*; ſimiliter, jejunium propriè dicitur carnis afflictio, ſed communiter dicitur omnis afflictio, quæ conſiſtit in vigiliis, flagellis, & jejuniis propriè dictis; communiſſimè dicitur abſtinentia ab omni mortali. *Iſa.* 58. *Nonne hoc eſt jejunium, quod elegi diſſolvere colligationes.* Similiter, eleemoſyna propriè, dicitur opus pietatis impenſum proximo ad relevandum indigentiam corporalem; communiter omne opus pietatis impenſum proximo, ſive corporale, ſive ſpirituale, communiſſimè dicitur omne opus miſericordiæ, ſive proximo, ſive ſibi impenſum, ſecundùm quod dicit Auguſt. quod eleemoſyna hominis incipere debet à ſeipſo juxta illud *Eccl.* 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo* Iſtis ergo ſuppoſitis dicendum eſt, quod tria prædicta, ſecundùm quod dicuntur partes ſatisfactionis accipiuntur tantùm communiter, & diſtinctio, & ſufficientia eorum patet, & poteſt ſumi ſecundùm appropriationem, & ſecundùm proprietatem, ſecundùm appropriationem ſic; triplex eſt radix peccati, ut dicitur 1. *Jo.* 2. ſcilicet, concupiſcentia carnis, & contra iſtam eſt jejunium, concupiſcentia oculorum, contra quam eſt eleemoſyna, & ſuperbia vitæ, contra quam eſt oratio. Hoc dico ſecundùm appropriationem, quia unumquodque iſtorum valet contra illa tria; undè ei, qui non poteſt unum ex his perficere, injungitur aliud, & præcipuè vices aliorum eleemoſyna poteſt explere, in quantùm per eam quiſque ſibi meretur quodammodo in illis, quibus eleemoſynam tribuit. Appropriatè tamen magis opponuntur, ſicut dictum eſt; per proprietatem verò ſic. Opus pænale, aut ordinat nos ad Deum, & ſic eſt oratio, aut ad nos, & ſic eſt jejunium, aut ad proximum, & ſic eſt eleemoſyna, ſecundùm illud ad *Thi.* 2. *Sobriè, & piè, & juſtè vivamus in hoc ſæculo &c. Hæc Bona.* 4. *diſt.* 15. *p* 2. *q.* 1. *ar.* 4. c.

Circa ſecundum reſpondeo, dici poteſt, quod potentiales; efficacia enim ſatisfactionis invenitur in illis tribus, ſicut virtus totius potentialis in ejus partibus, quæ completè invenitur in una, & in aliis diminute. Eleemoſyna enim includit in ſe virtutem orationis, & jejunii duplici ratione. Primò, quia conſtituit eum, cui datur debitorem ad orandum, & ſatisfaciendum alia bona, quæ poteſt, pro eo, qui dedit. Secundò. quia eleemoſyna propter Deum data eſt, quaſi quædam oblatio Deo facta; undè dicit etiam Philoſophus 4. *Ethi.* quod dona habent aliquid ſimile Deo ſacratis; oblatio autem Deo facta habet vim orationis, & ſimiliter ſubtractio bonorum exteriorum per eleemoſynam, inquantùm ordinatur ad corporis conſervationem, quaſi virtualiter ieiunium continet, quo maceratur corpus. Similiter etiam oratio virtute continet ieiunium, quia intentio interiùs; ad Deum debilitatem corporis parit, & ſic patet, quod eleemoſyna completiùs habet vim ſatisfactionis, quàm oratio; & oratio, quàm ieiunium; & ideò dicitur 1. *Thi.* 4. *corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt*, & propter hoc eleemoſyna magis indicitur, ut univerſalis medicina peccati, quàm alia *Luc.* 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. & Dan.* 4 *peccata tua eleemoſynis redime. &* 1. *Thi.* 4. *pietas ad omnia valet. glo, omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ eſt in miſericordia. & pietate.*

Circa tertium, reſponſio iſtius quæſtionis patet ex reſponſione quæſtionis præcedentis. Poteſt etiam dici, quod unumquodque iſtorum eſt magis ſatisfactorium, ſecundùm ſuam appropriationem; ſi tamen generaliter loquamur, dicendum eſt, quod in ſatisfactione ſunt tria, ſcilicet vitatio culpæ, augmentatio gratiæ, & ſolutio pænæ, & hoc tertium eſt infimum in ſatisfactione, & alia duo preponderant. Ad primum valet oratio; ad ſecundum maximè valet eleemoſyna, qua quis facit ſibi amicos de mammona iniquitatis, qui impetrant ei gratiam, ad tertium valet ieiunium.

Si obiicitur, quod non ſit mentio de eleemoſyna

moſyna

Google

ſyna *Matth.* 17. *hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in oratione, & jejunio.*

Reſpondeo. Satisfactio eſt medicina præſervans à peccato futuro, & expians à præterito, & licèt eleemoſyna habeat vim expiandi quodcunque peccatum præteritum, non tamen habet vim præſervandi à quocunque peccato futuro, quia oratio, & jejunium præſervant à quibuſdam peccatis, non tantùm per modum meriti, quod etiam eleemoſyna facit, ſed etiam per modum contrariæ aſſuetudinis, & ſic dicitur *Matth.* 17. *hoc genus dæmoniorum &c.* & dicit ibi glo. *jejunio ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis*, & ſecundùm hoc intelligitur, quod aliqua peccata tantùm oratione, & jejunio ſanantur.

Circa quartum reſpondeo. Illud opus pænale eſt pars ſatisfactionis, per quod ſecundùm divinam juſtitiam ſolvitur, vel remittitur pars pænæ debitæ pro peccato; ſed ſecundùm *Anſel. lib. proſol.* 10. *c.* juſtitia in Deo ſub duplici ratione conſideratur; uno modo dicitur juſtitia Dei, condecentia bonitatis ejus; alio modo rectitudo voluntatis in volendo unicuique tribuere ſecundùm merita ſua; dico ergo, quod reſtitutio eſt aliqua pars ſatisfactionis, per comparationem ad juſtitiam primo modo dictam; condecet enim divinam bonitatem, ut homini facienti actum, quem Deus præcipit, non tantùm imputet ſibi illum actum ad meritum gratiæ, ſed etiam pro illo remittat ſibi aliquam partem pænæ pro peccato debitæ, ſicut videmus, quod Rex liberalis militi ſuo ſibi reconciliato, obligato tamen ad aliquam emendam propter aliquod forefactum, quod fecit, aliquando remittit partem pænæ, ſive emendæ, propter hoc, quod fideliter exhibet Regi obſequium, quod aliàs impendere tenebatur, per comparationem autem ad juſtitiam ſecundo modo dictam, reſtitutio non eſt pars ſatisfactionis, ſecundùm rigorem enim juſtitiæ non poteſt homo ſatisfacere per opus illud, ad quod faciendum erat obligatus, etiamſi non peccaſſet, vel ſi totam pænam pro peccatis debitam exſolviſſet; undè *Anſel. lib.* 1. *cur Deus homo c.* 20. dicit ſic; *cum reddis aliquid, quod debes Deo, etiamſi non peccaſti, non debes hoc computare pro debito, quod debes pro peccato*; ad plus autem tenetur ille, qui pænam peccato debitam non exſolvit, quàm ille, qui eam exſolvit; dicendum ergo, quod ſi Deus pro reſtitutione remittat reſtituenti aliquam partem pænæ peccatis ſuis debitæ, juſtè facit, quia ſuam condecet bonitatem; ſi autem pro reſtitutione Deus non remittat aliquam partem pænæ peccato debitæ, juſtè facit, juſtitia compenſante valorem meritorum, & ab hac poſitione parùm, aut nihil diſcordare videtur illa opinio, quæ ponit, quod reſtitutio eſt pars ſatisfactionis ex miſericordia magis, quàm ex juſtitia; licèt autem reſtitutio per comparationem ad juſtitiam ſecundo modo dictam, non ſit pars ſatisfactionis, tamen eſt aliquod præambulum ad ſatisfactionem, non enim poteſt homo ſufficienter ſatisfacere pro peccato, quamdiù non vult reſtituere rem alienam; undè etiam qui non habet undè reſtituat, tenetur habere voluntatem reſtituendi ſi poſſet. *Hæc Rich.* 4. *diſt.* 15. *q.* 5. *ar.* 1. *c.*

TITULUS XXVI.

De Eleemoſyna.

Poſtea conſiderandum eſt de partibus ſatisfactionis in ſpeciali, &

Primò de eleemoſyna.

Secundò de oratione.

Tertiò de jejunio.

Et quartò de reſtitutione, quæ, ut habitum eſt ſupra, eſt pars ſatisfactionis aliquo modo, vel ſaltem præambula ad ſatisfactionem.

Circa eleemoſynam verò primò conſiderandum eſt de ejus quidditate.

Secundò de ejus differentiis, ſive diſtinctione.

Tertiò de neceſſitate faciendi eleemoſynam.

Quartò, de quibus bonis ſint faciendæ eleemoſynæ.

Quintò, quorum eſt dare eleemoſynas.

Sextò, quibus ſunt eleemoſynæ dandæ.

Septimò, quomodo debent dari eleemoſynæ.

Octavò, de fructu eleemoſynæ, & utilitate.

Nonò, de eleemoſyna per comparationem ad ſatisfactionem. Ideò ſit

ARTICULUS I.

De Eleemoſyna.

Circa primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid eſt eleemoſyna per definitionem?*

II. *Cujus virtutis actus eſt eleemoſynam dare?*

Circa primum reſpondeo. Eleemoſyna ſic deſcribitur à quibuſdam, quod eſt opus, in quo datur aliquid ex compaſſione indigenti propter Deum: Dicitur enim eleemoſyna ab eleo, quod eſt verbum græcum, & idem eſt, quod miſereor, cujus imperativus eſt eleiſon, ideſt miſerere, à quo eleos, ideſt miſericordia, & inde eleemoſyna, ideſt miſericordia; undè non debet dici eleemoſyna ſine y græco, ſicut proferunt quidam cor-

raptè, ſed eleemoſyna ſicut proferunt illi, qui ſunt periti in græco; miſericordia autem miſeris eſt neceſſaria; ſicut autem aliquis miſeriam à ſe expellit quantùm poteſt, ita miſericors miſeriam removet ab alio ei ſubveniendo, ideſt per bonorum ſuorum communicationem; hæc autem communicatio non poteſt eſſe meritoria, & virtuoſa, niſi quando fit propter Deum, & ideò in prædicta deſcriptione tanguntur omnia, quæ concurrunt ad perfectionem eleemoſynæ ſecundùm quod eſt meritoria; ipſa enim miſeria aliena, quæ eſt motivum miſericordiæ, tangitur per hoc quod dicitur indigenti; miſericordia autem, quæ naſcitur in nobis ex aliena miſeria, tangitur per hoc, quod dicitur ex compaſſione; miſericordiæ verò effectus in relevatione alienæ miſeriæ, cùm dicitur opus in quo aliquid datur; hæc enim eſt eſſentia ipſius eleemoſynæ, ſed intentio directa in Deum, quæ dat ei rationem m.rendi, tangitur, cum dicitur propter Deum; definitur autem hic eleemoſyna, prout ſignificat ipſam dationem, & non prout ſignificat ipſam rem datam.

Circa ſecundum reſpondeo, quod eſt actus liberalitatis, quia quamvis non omnis liberalitas indigentiam attendat illius, cui datur, tamen una ſpecies ejus hoc attendit, & illa eſt miſericordia, cujus eſt actus eleemoſynam dare, & ſic cum liberalitas ſit aliquo modo pars potentialis juſtitiæ, dare eleemoſynam magis videtur pertinere ad juſtitiam, quam ad aliquam aliarum quatuor cardinalium virtutum; quia etiam miſericordia eſt effectus charitatis, ut dictum eſt ſupra; ideò ex conſequenti dare eleemoſynam eſt actus charitatis miſericordia mediante, ad quod facit illud. *Jo. 3. Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?*

ARTICULUS II.

De Diſtinctione, vel Partibus Eleemoſynæ.

Sequitur videre de ſecundo, ſcilicet de diſtinctione, vel partibus eleemoſynæ, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quot ſunt eleemoſynæ corporales?*

II. *Quot, & quæ ſunt eleemoſynæ ſpirituales?*

III. *Utrum eleemoſynæ corporales ſint potiores, quàm eleemoſynæ ſpirituales?*

Circa primum reſpondeo, quod ſeptem, quæ continentur in hoc verſu

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Viſito infirmum, *poto* ſitientem, *cibo* eſurientem, *redimo* incarceratum, *tego* nudum, ideſt veſtio, *colligo*, ideſt recolligo, ſcilicet hoſpitem, *condo*, ideſt ſepelio mortuum.

Sed objicitur *Matth. 25.* Dominus inter opera miſericordiæ non computat ſepulturam, ergo &c.

Reſpondeo, quod Dominus enumerat eleemoſynas illas, in quibus major indigentia apparet, ut evidentior appareat juſtitia judicantis, dum hos pro eleemoſynis remunerat, & illos pro omiſſione condemnat, & tamen in aliis ſcripturæ locis talis eleemoſyna commendatur, ſicut patet in Thobia, qui parentibus, & fratribus ſuis ſepulchra ſolemnia ædificaverat, & etiam de Joſeph, qui Corpus Chriſti ſepelivit, & inde laudatur; unde nota, quod omnes aliæ neceſſitates ad prædictas ſeptem reducuntur; nam cæcitas, & claudicatio ſunt quædam infirmitates; unde dirigere cæcum, & ſuſtentare claudum reducuntur ad viſitationem infirmorum; ſubvenire autem homini contra quamcumque paſſionem extrinſecus illatam reducitur ad redemptionem captivorum.

Circa ſecundum reſpondeo, quod etiam ſunt ſeptem, quæ continentur in hoc verſu

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ore.

Conſule, ideſt doce ignorantem, & dirige dubitantem; intelligitur enim in hoc duplex ſpiritualis eleemoſyna, ſcilicet doctrina, & conſilium; *caſtiga* delinquentem; *ſolare*, ideſt conſolare triſtem; *remitte* delinquentibus in te, & hæc eſt maxima eleemoſyna; unde *Auguſt. in enchi. 40. c. ea eleemoſyna nihil eſt majus, quàm illa, qua ex corde dimittimus, quod in nobis quiſque peccaverit. Fer*, ideſt porta infirmitates aliorum, & gravamina; *Ora* pro omnibus.

Circa tertium reſpondeo: Comparatio iſtarum eleemoſynarum poteſt attendi dupliciter; uno modo ſimpliciter loquendo, & ſecundùm hoc eleemoſynæ ſpirituales præeminent triplici ratione. Primò quidem, quia id, quod exhibetur nobilius eſt, ſcilicet donum ſpirituale, quod præeminet corporali. Secundò, ratione ejus, cui ſubvenitur, quia ſpiritus eſt nobilior corpore; unde ſicut homo ſibi ipſi magis debet providere quantùm ad ſpiritum, quàm quantùm ad corpus, ita, & proximo, quem debet tanquam ſeipſum diligere. Tertiò, quantùm ad ipſos actus, quibus ſubvenitur proximo, quia ſpirituales actus nobiliores ſunt corporalibus, qui quodammodo ſunt ſerviles. Alio modo poſſunt comparari ſecundùm aliquam particularem cauſam, in quo quædam particularis eleemoſyna alicui ſpirituali præfertur: Putà meliùs eſſet paſcere fame morientem, quàm docere, ſicut & indigenti ſecundùm Philoſophum, meliùs eſt ditari, quàm philoſophari, quamvis hoc ſimpliciter ſit melius.

ARTI-

ARTICULUS III.

De Neceſſitate faciendi Eleimoſynam.

Sequitur videre de tertio, ſcilicet de neceſſitate faciendi eleemoſynam, & circa hoc quæruntur pluta, ſcilicet

I. *Utrum dare eleemoſynam cadat ſub præcepto?*

II. *Utrum ille, qui nihil habet, obligetur ad dandum eleemoſynam?*

Circa primum reſpondeo, quod dare eleemoſynam cadit ſub præcepto legis naturæ, legis divinæ, & legis poſitivæ; lex enim naturalis præcipit verè diligere proximum non tantùm affectu, ſed etiam effectu, quia non eſt verus affectus, niſi ſequatur effectus ſi poſſibile eſt, ſi quis ergo indigentiæ fratris non ſubvenerit, non veraciter eum diligit, quod volens innuere Jo. dicit in prima can. c. 3. *Filioli non diligamus verbo, neque lingua tantum, ſed opere, & veritate.* Lex etiam divina præcipit hoc, quia ut habetur *Matth.* 25. Chriſtus improperabit reprobis, maximè defectus operum miſericordiæ, quod non faceret, niſi opera miſericordiæ caderent ſub præcepto. Reducitur autem omnis ſubventio proximi ad præceptum de honore parentum; ſic enim, & Apoſtolus interpretatur 1. *Thi.*4. dicens: *Pietas ad omnia valet; promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* quod ideò dicit, quia in præcepto de honore parentum additur promiſſio, ut ſis longævus ſuper terram, ſub pietate autem comprehenditur omnis largitio eleemoſynarum; in jure etiam canonico præcipitur, ut *diſt.*86. *fratrem noſtrum*, dicitur de quodam Epiſcopo, *largam manum habeat, neceſſitatem patientibus ſuccurrat, alienam inopiam, ſuam credat*; quia ſi hoc non habet, Epiſcopi vacuum nomen tenet, & in *ca. di. non ſatis, & c. paſce.* ſic dicitur, *quos in paſcendo homines, ſervare poteris, ſi non paveris, occidiſti*, & 7. *q.* 1. *omnis* dicitur, quod, qui negant miſericordiam faciendam indigentibus, & neceſſitatem patientibus, ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia; ſed cùm ſit præceptum affirmativum, & obliget ad ſemper, non tamen pro ſemper, ſed pro loco, & tempore, conſideranda eſt facultas habentis, & miſeria indigentis; ſi enim homo habeat aliquid, quod non ſit neceſſarium ſuſtentationi ſuæ naturæ, nec illorum, quibus tenetur providere, ſicut eſt uxor, filii, ſervi, & ancillæ; & ſit notabilis neceſſitas, ſeu indigentia ex parte illius, cui dandum eſt; ita quod appareant probabilia ſigna extremæ neceſſitatis, nec apparet in promptu, qui ſubveniat, tunc habens tenetur ex præcepto ſubvenire indigenti; non enim eſt expectanda neceſſitas ultima, quia fortè tunc juvari non poſſet, natura, jam fame, vel ſiti conſumpta. Dicit enim *Chryſ. ſuper Jo. Non oportet pauperem ululantem deceptorem vocare.* Si autem habeat aliquid ſuperfluum, non tantùm ſuſtentationi naturæ, ſed etiam decentiæ ſui ſtatus, tenetur de illo eleemoſynam facere indigentibus, etiamſi non invenirentur tales, qui eſſent conſtituti in neceſſitate prædicta, etſi plures occurrant indigentes, quibus omnibus ſubvenire non poſſet, tenetur, cæteris paribus, magis indigenti ſubvenire, nec oportet, quod conſideret ad omnes caſus, qui poſſunt in futurum accidere, hoc enim eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus prohibet *Matth.* 6. ſed dijudicare debet ſuperfluum, & neceſſarium ſecundum ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.

Sed objicitur, quia licet cuilibet retinere ſua; ſed homo facit eleemoſynam de ſuo, ergo licet homini non dare eleemoſynam, quod verum non eſſet, ſi dare eleemoſynam eſſet ſub præcepto.

Reſpondeo, quod ſuperfluum ſuſtentationi tuæ naturæ, etſi ſit proprium tuum, quantùm ad diſpenſationem, ſeu auctoritatem adminiſtrandi, quantùm tamen ad uſum eſt illorum, in quibus vides ſigna probabilia neceſſitatis extremæ, niſi ſubveniatur eiſdem. A ſimili dico aliquo modo de ſuperfluo decentiæ tui ſtatus reſpectu indigentium citrà prædictam neceſſitatem; undè contra illos, qui de ſuperfluo modis prædictis indigentibus ſubvenire nolunt dicitur *di.*47. *ſicut; eſurientium panis eſt, quem tu detines; nudorum veſtimentum eſt, quod tu recludis; miſerorum redemptio, & abſolutio, pecunia, quam tu in terra defodis;* & in hoc apparet, quod eleemoſynam dare eo modo, quo cadit ſub præcepto, multum participat de ratione actus juſtitiæ; undè glo. ſuper illud Matth. 5. *cum facis eleemoſynam*, dicit, quod eleemoſyna eſt pars juſtitiæ, & quamvis hujus præcepti tranſgreſſores non ſemper puniantur lege humana, puniuntur tamen lege divina; ſecundùm enim ſententiam *Auguſt. lib.* 1. *de libero arb.* multa impunita juſtè relinquuntur lege humana, quæ tamen juſtè judicantur lege divina; nota tamen, quod ſicut dare eleemoſynam corporalem non cadit ſub præcepto obligante, niſi pro tempore neceſſitatis, & ut alicui in neceſſariis vitæ ſubveniatur, ita ad doctrinam alterius non obligatur homo propter debitum officium, niſi in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & quando non eſſet, qui inſtrueret, vel quando aliquis videret aliquem errare, & non eſſet alius, qui teneretur illud facere, aliàs autem docere eſt conſilium, & ſupererogatio quædam.

Circa ſecundum reſpondeo. Multiplex eſt

eſt donum, ſcilicet muneris à manu, de quo *Deute.* 15. *Præcipio tibi, ut aperias manum tuam egeno, & pauperi*, compaſſionis à corde. *Iſa.* 58. *cùm effuderis eſurienti animam tuam &c.* verbi dulcis, & conſolatorii ab ore. *Eccle.* 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius, quàm datum*; obſequii in opere *Exo.* 23. *Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis eum eo.* Ad primum non tenetur manens pauper, cum non habeat aliquid ad manum, quod poſſit dare, ſed tenetur ad tria ultima pro loco, & tempore; unde *Matth.* 5. dicit *glo. Si deſit facultas, da affectum, & obſequium, vel verbum. Hæc Alex. de An.*

ARTICULUS IV.

De quibus bonis debeat, vel poſſit fieri eleemoſyna?

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de quibus bonis debeat, vel poſſit fieri eleemoſyna, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum poſſit fieri de neceſſario?*

II. *Utrum eleemoſyna poſſit fieri de illicitè acquiſitis?*

III. *Utrum ille, qui obviat alicui pauperi neceſſitatem extremam patienti, furari poſſit, ut ei ſubveniat de alieno, ſi non poſſit de ſuo?*

Circa primum reſpondeo: Neceſſarium dicitur dupliciter; uno modo ſine quo aliquid eſſe non poteſt, & de tali neceſſario eleemoſyna omnino dari non debet. Putà ſi aliquis in articulo neceſſitatis conſtitutus haberet ſolum, undè poſſet ſuſtentari, & filii ſui, vel alii ad eum pertinentes; de hoc enim neceſſario dare, eſt ſibi, & ſuis vitam ſubtrahere; & hoc dico, niſi fortè talis caſus immineret, ubi ſubtrahendo ſibi, daret alicui magnæ perſonæ, per quam Eccleſia, vel reſpublica ſuſtentaretur, quia pro talis perſonæ liberatione ſeipſum, & ſuos laudabiliter periculo mortis exponeret, cùm bonum commune ſit proprio præferendum; hoc tamen facere, eſſet perfectionis, non neceſſitatis; alio modo dicitur aliquid eſſe neceſſarium, ſine quo non poteſt convenienter vita deduci ſecundùm conditionem, & ſtatum perſonæ propriæ, & aliarum perſonarum, quarum cura ei incumbit. Hujus neceſſarii terminus non eſt in indiviſibili conſtitutus, ſed multis additis non poteſt dijudicari eſſe ultra tale neceſſarium, & multis ſubtractis adhuc remanet; undè poſſet aliquis convenienter tranſire ſecundùm ſtatum proprium. De hujuſmodi ergo eleemoſynam dare, eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio; inordinatum autem eſſet, ſi aliquis tantum de bonis propriis ſubtraheret, ut aliis largiretur, quod de reſiduo non poſſet tranſigere vitam convenienter ſecundùm ſtatum proprium, & negotia occurrentia; Nullus enim inconvenienter vivere debet; ſed ab hoc tria ſunt excipienda; quorum primum eſt, quando aliquis ſtatum mutat per religionis ingreſſum, tunc enim omnia ſua propter Chriſtum largiens opus perfectionis facit, ſe in alio ſtatu ponendo; ſecundum, quando ea, quæ ſibi ſubtrahit, etſi ſint neceſſaria ad convenientiam vitæ, poſſunt tamen de facili reſarciri, ut non ſequatur maximum inconveniens. Tertium, quando occurrit extrema neceſſitas alicujus privatæ perſonæ, vel aliqua magna neceſſitas Reipublicæ; in his enim caſibus laudabiliter aliquis poſſet prætermittere id, quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videtur, ut majori neceſſitati ſubveniat.

Circa ſecundum reſpondeo. Tripliciter poteſt aliquid eſſe illicitè acquiſitum; uno modo id, quod illicitè acquiritur ab alio, & debetur ei, à quo eſt acquiſitum, nec poteſt ab eo res teneri, qui acquiſivit, ſicut contingit in rapina, & furto, & uſuris. & de talibus, cùm homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſyna fieri non poteſt; undè dicit *Auguſt. in lib. de verbis Domini; Nolite velle eleemoſynas facere de fænore, & uſuris*, de pecunia tamen taliter acquiſita poteſt eleemoſynam facere, ſi proponat reſtituere æquivalens, & propter illam eleemoſynam non fiat impotens; ſecundo modo eſt aliquid illicite acquiſitum, quod quidem ille, qui acquiſivit, retinere non poteſt; non tamen debetur ei, à quo acquiſivit, quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit, ſicut contingit in ſimonia, in qua dans, & accipiens contra juſtitiam legis Dei agit; undè non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed in eleemoſynas erogari; quid tamen debeat fieri de pecunia ſic acquiſita, Dicetur infra, ubi agetur pleniùs de ſimonia; & eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus datio, & acceptio eſt contra legem Dei. Tertiò eſt aliquid illicitè acquiſitum, non quidem, quia ipſa acquiſitio ſit illicita, ſed quia id, ex quo acquiritur eſt illicitum, ſicut patet de eo, quod acquiritur per meretricium, vel lenocinium; & hoc propriè vocatur turpe lucrum; in eo enim, quod mulier meretricium exercet, turpiter agit, & contra legem Dei, ſed in eo, quod accipit, non agit contra legem; undè quod ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri; non autem fit de eo ſacrificium, vel oblatio ad Altare, præcipuè manifeſtè, tum propter ſcandalum, tum propter ſacramentorum reverentiam, tum propter horrorem ſceleris; undè *Deutero.* 23. *Non offeres mercedem proſtibuli in domo Dei tui.* Nota hìc, quod quando lucrum

Digitized by Google

crum eſt lege prohibitum, ut in rapina, uſura, ſimonia, & hujuſmodi, dicitur lucrum non tantum turpe, ſed etiam iniquum; quando autem actus, quo quis lucratus eſt, eſt lege prohibitus, non autem ipſum lucrum, ut in meretricio, & ſimilibus, tunc vocatur turpe lucrum: item nota, quod ſi meretrix ſit occulta, vel pænitens, poteſt ejus oblatio recipi, ne præ rubore deſperet, & hoc confirmatur exemplo Domini, qui ſuſcepit à Magdalena lotionem pedum, & unctionem unguenti. *Luc.7.*

Sed objicitur illud *Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*; mammona ſignificat divitias; ergo de divitiis inique acquiſitis poteſt aliquis ſibi ſpirituales amicos acquirere eleemoſynas largiendo.

Reſpondeo, quod ſicut dicit *Auguſt. in lib. de verb. Domini* quidam malè intelligendo res alienas rapiunt, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere, quod præceptum eſt; intellectus iſte corrigendus eſt, omnes autem divitiæ iniquitatis dicuntur, ut ipſe dicit in libro de quæſtionibus Evangelii, quia non ſunt divitiæ iniquæ, niſi iniquis, qui in eis ſpem conſtituunt, vel ſecundum Ambro. iniquum mammona dixit, quia variis divitiarum illecebris noſtros tentet affectus, vel quia in pluribus prædeceſſoribus, quibus patrimonio ſuccedit, aliquis reperitur, qui injuſtè uſurpavit aliena, quamvis tu neſcias, ut Baſilius dicit, vel omnes divitiæ dicuntur iniquitatis, ideſt inæqualitatis, quia non æqualiter ſunt omnibus diſtributæ, uno egente, & alio ſuperabundante.

Circa tertium reſpondeo, quod in extremæ neceſſitatis articulo omnia ſunt communia; undè licet ei, qui talem neceſſitatem patitur, accipere de alieno ad ſuam ſuſtentationem, ſi non inveniat, qui ſibi dare velit, & eadem ratione licet habenti aliquid de alieno de hoc eleemoſynam dare, immò accipere, ſi aliter ſubvenire non poſſit talem neceſſitatem patienti; ſi tamen fieri poteſt ſine periculo pauperis, requiſita Domini voluntate, & ſive ille licentiam dederit, ſive non, debet providere pauperi in ultima neceſſitate exiſtenti, niſi etiam ille, cui debetur, in ſimili neceſſitate eſſet; quia etiam tunc ei providere teneretur, ſi nihil ab eo habuiſſet, & qui provider tali de alieno, non tenetur ad reſtitutionem ſecundùm *Tho. 4. di. 15. q.2. ar. 4. q. 2. c. 2.* Aliquibus autem videtur contrarium, ſcilicet, quod ſi ſine conſenſu veri domini faciat, tenetur ad reſtitutionem ipſi vero domino, ſi habeat undè reſtituat; ſi verò non habeat ad præſens, tenetur reſtituere, cum ad fortunam venerit pinguiorem: & hoc dicit eſſe probabiliùs Guil. de Militona propter plura; primò, quia non remittitur peccatum, niſi reſtituatur malè ablatum; ſecundò, quia alia eſt obligatio, qua tenetur ſic indigenti, & alia qua tenetur vero domino, & ideò ſatisfaciendo pauperi, non ſatisfacit vero domino, cùm pauper veri domini vicem non gerat, nec verus dominus illud ratum habeat.

Et ſi objicitur, quod ſi talis pauper acciperet, ut fur, non tenetur reſtituere?

Reſponder, quod ſecùs eſt de ipſo, & fure quia pauper accipit quod ſuum eſt, ſed fur accipit quod ſuum non èſt; undè non poteſt transferre dominium ſine conſenſu domini.

ARTICULUS V.

Quis poſſit facere eleemoſynam?

SEquitur videre de quinto, ſcilicet quis poſſit facere eleemoſynam? & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum illi, qui ſunt in poteſtate alterius conſtituti eleemoſynam facere poſſint?*

II. *Vtrum Monachus, vel alius Religioſus eleemoſynam facere poſſit?*

III. *Vtrum uxor ſine licentia viri eleemoſynam facere poſſit?*

IV. *Vtrum filiusfamiliàs eleemoſynam facere poſſit?*

V. *Vtrum ſervi, ancillæ, & famuli eleemoſynam facere poſſint?*

Circa primum reſpondeo. Ille, qui eſt ſub poteſtate alterius conſtitutus, in quantum hujuſmodi, debet regulari ſecundùm Superioris poteſtatem; hic enim eſt ordo naturalis, ut inferiora ſecundùm ſuperiora regantur, & regulentur, & ideò oportet, quod ea, in quibus inferior ſuperiori ſubjicitur diſpenſet non aliter, quàm ei ſit à ſuperiore commiſſum, ſic igitur ille, qui eſt ſub poteſtate conſtitutus de re, ſecundùm quam ſubjicitur ſuperiori, eleemoſynam facere non debet, niſi quantum ei à ſuperiore fuerit commiſſum; ſi quis verò habeat aliquid, ſecundùm quod poteſtati ſuperioris non ſubſit, jam ſecundùm hoc non eſt ejus poteſtati ſubjectus, ſed quantùm ad hoc proprii juris exiſtens, & de hoc poteſt facere eleemoſynam.

Circa ſecundum reſpondeo, quod non; quia nec voluntatem, nec proprium habet *12. q.1. nolo. & c. non dicatis*, & hoc verum eſt de puro clauſtrali nullam adminiſtrationem, nullumque officium habente, niſi hoc faceret de licentia expreſſa, vel probabiliter præſumpta Abbatis de rebus communibus *ar.16. q.1. placuit*; vel niſi videat hominem ad mortem eſurientem, tunc enim facere poteſt hoc de licentia ſummi Abbatis. *diſ.86. paſce*, quia in tali caſu ſunt omnia

communia 47. *di. ſicut hi.* Non obſtante etiam contradictione Abbatis inferioris 11. *q.3. qui reſiſtit.* Si verò adminiſtrationem habet, tunc non tantùm poteſt, ſed debet quidquid ſupereſt pauperibus erogare ſecundùm *Ray. 12. q.1. quia tua in fine. & di.86. non ſatis.* & hoc eſt verum ſecundùm Rod. niſi ſit adminiſtratio, de qua ſtatutum eſt, quod quidquid ſupereſt neceſſitatibus, refundatur in uſus communes, vel in aliquem uſum communem ſpiritualem,

Quid ſi Religioſus ad ſcholas, vel ad peregrinandum vadat de licentia Abbatis, numquid facere poteſt eleemoſynam?

Reſpondeo, quod ſic, quia eo ipſo, quod Abbas licentiavit eum, videtur ei conceſſiſſe, quod faciat omnia bona, quæ honeſti ſcholares, & peregrini conſueverunt facere. *ar. de offi. deleg. præterea ff. de juriſdi. om. jn. l.2.* ita tamen, quod hoc faciat moderatè, conformando ſe illis, inter quos vivit *di.12. illa. Hæc Hoſtien. & Ray.*

Circa tertium reſpondeo. Si habet res paraſernales, ideſt proprias præter dotem, poteſt, & debet inde eleemoſynam facere, etiam viro invito. *ff. de pact. conven. hac lege.* Sed & de rebus quibuſdam viri, ſcilicet, de pane, vino, & ſimilibus, quæ ſcilicet bono, & approbato more conſueverunt ad diſpenſationem uxoris pertinere, poteſt moderatè dare pro Deo, ſecundùm facultatem viri, & majorem, vel minorem multitudinem, & neceſſitatem pauperum, formans ſibi conſcientiam, quod maritus debeat hoc ratum tenere, licèt fortè aliquando ore prohibuerit; ſolent enim mariti talia prohibere ad terrorem, ut ſic, etſi non in toto, tamen temperent ſe à tanto: poteſt etiam formare ſibi conſcientiam ex qualitate pauperis, de quo credit, quod ſi maritus eum videret, ei porrigeret. *ar. inſti. de obli. quæ ex delic. naſ. §. placuit.* Sed & de licentia viri hoc facere poteſt, & debet indiſtinctè; ſi autem modis omnibus credat, quod marito diſpliceret, ſi daret, nec poteſt ſuam conſcientiam informare, tunc doleat, quod dare non poteſt; nullatenus enim dare debet cum ſcandalo viri, ſic intellige 23. *q.5. quod Deo*, & alia jura, quæ videntur contraria, & hoc verum eſt, niſi videret pauperem morientem fame; tunc enim poſſet eleemoſynam facere de licentia ſummi ſponſi, ſicut de monacho dictum eſt ſupra, & hoc dicunt communiter omnes Doctores. *Rod.* autem *tit. de negotiis ſæcularibus* dicit, quod ſi mulier etiam latenter moderatas det eleemoſynas, pro ſe, & viro ſuo, utiliter gerendo commune negotium, non peccat, licèt credat, quod viro diſpliceret, ſi ſciret; & ſufficit in hoc caſu, quod non veniat contra prohibitionem viri, & quod eum non ſcandalizet.

Et nota, quod ſicut de rebus mariti non poſſunt uxores dare eleemoſynas, ſic nec de rebus dotalibus, quarum dominus eſt maritus *c. de rei ven. doce. & c. de jure dotis in rebus.* Item caveant uxores à mendacio, ſcilicet, ne cum dederint, mentiantur, dicentes ſe non dediſſe, fortè propter metum virorum, ne in temporalem æterna, quam meruerant, retributio commutetur, ſicut legitur de obſtetricibus 22. *q. 2. ſi qualibet. Hæc Hoſtien. & Ray.*

Sed numquid uxor poteſt facere eleemoſynam irrequiſito aſſenſu viri de rebus, quas habet ex proprio lucro, quia eſt mulier lucrativa?

Reſpondeo. Jo. Decretaliſta dicit quod ſic, etiam *Rich. 4. di.15. q.2. ar.6. c. & Tho. 4. diſt. 15. q. 2. ar. 5. q. 1. c.* moderatas tamen; *Guil. autem de Mili.* pleniùs dixit diſtinguens, quod, aut de rebus illis ſe ipſam ſuſtentat, & virum; aut ſuperabundat; in primo caſu non poteſt de eis eleemoſynam facere, ſi ſubtractio ſuſtentationis viri debet inde ſequi, quia magis tenetur viro, quàm alii. In ſecundo caſu poteſt, viro etiam invito, & idem dicendum eſt de paraſernalibus.

Circa quartum reſpondeo. De caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi peculio poteſt facere eleemoſynam; nam quantùm ad illud paterfamilias cenſetur *ff. ad Mace. l. 1. §. fi.* De adventitio autem, vel profectitio, quamvis primum ſuum ſit quoad proprietatem, ſecundum quoad ſpem ſucceſſionis, & ſic intelligitur quodammodo dominus rerum paternarum, etiam vivente patre *inſti. de hære. quali. §. ſed ſui.* nec poteſt, nec debet eleemoſynam dare, niſi, ſicut ſupra notatum eſt de uxore, & monacho, & in his caſibus, in quibus poteſt filiusfamilias alias donare. *Hæc Hoſt. & Ray. Guil. autem de Mili.* dicit, quod ſine præjudicio filiusfamilias poteſt facere modicas eleemoſynas ſine conſenſu patris, non autem magnas & notabiles, ſi tamen ei commiſſa eſſet procuratio, vel villicatio, poſſet facere ampliores, dummodo non cederent in præjudicium patris.

Quid ſi filius eſſet in ſcholis, vel in peregrinatione, vel in itinere?

Reſpondet Hoſt. & Ray. quod ſi ſit ibi de licentia patris, poteſt etiam de profectitio, & adventitio eleemoſynam dare *ar. ff. ad Mace. l: item ſi filius*; ſicut etiam de monacho dictum eſt ſupra.

Circa quintum reſpondeo, quod non poſſunt eleemoſynas dare de rebus dominorum ſine conſenſu eorum, niſi panem, & hujuſmodi, quæ non inferunt ſenſibile nocumentum, quia, etſi etiam aliquis talium ſit diſpenſator rerum, non tamen ponitur diſpenſator quaſi poteſtatem aliquam habens in re domini, ſed quaſi tractans ea ad utilitatem

tem domini. *Hac Tho.4. di.15. q.2. ar. 5. q. 3. c.* Sed Guil. de Mili. dicit, quod ſine conſenſu domini expreſſo, vel præſumpto, vel ratihabitione ſervus de rebus domini facere non poteſt eleemoſynas, nec magnas, nec parvas; nec eſt omnino ſimile de ſervo, & filiofamilias, quia hic, etſi non actu, tamen habitu dominatuc, ſervus autem neutro modo dominatur, de pretio autem ſui ſervitii conſtat, quod poſſit eleemoſynam dare.

ARTICULUS VI.

Quibus eſt eleemoſyna danda?

SEquitur videre de ſexto, ſcilicet quibus eſt eleemoſyna danda, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum aliquis poſſit facere eleemoſynam ſibi ipſi?*

II. *Utrum tam bonis, quàm malis ſit danda eleemoſyna?*

III. *Utrum eleemoſyna licitè dari poſſit Hiſtrionibus?*

Circa primum reſpondeo. Cùm eleemoſyna ſit opus miſericordiæ, ſicut miſericordia non eſt propriè ad ſe, ſed per quamdam ſimilitudinem, ut dictum eſt *l.b.* 2. ita etiam propriè loquendo nullus ſibi eleemoſinam facit, niſi fortè ex perſonâ alterius, ut cum quis ponitur eleemoſynarum diſtributor; poteſt etiam accipere ſibi, ſi indigeat eo tenore, quo aliis miniſtrat; poteſt etiam diſtingui, quod eleemoſyna poteſt dupliciter fieri, ſcilicet, vel per collationem alicujus rei temporalis, & hoc modo nullus ſibiipſi eleemoſynam facere poteſt, vel per exercitium alicujus actus ſpiritualis, vel corporalis, & quia homo, cùm ſit diverſarum partium, in ſeipſum agere poteſt, ſicut anima movet corpus, & una pars animæ aliam & una pars corporis aliam; ideò talem eleemoſynam aliquis ſibi facere poteſt; ſed quia ad ſubveniendum ſibi in corporalibus natura ſatis inclinat, ideò de hoc non oportuit dari præceptum, ſed ſolùm de ſubveniendo animæ, ad quod non ita multi inclinantur; undè dicitur *Eccle.30. Miſerere animæ tuæ placens Deo.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, ſi indigeant, intuitu ſuſtentandæ naturæ, cùm præcipiatur nobis etiam benè facere inimicis, quia hæc omnia temporalia ſuſtentamentum, & fulcimentum ſunt naturæ rationalis, quæ eſt ſecundùm ſe ordinata ad Deum, quæ, etſi quandoque erret à conditore, nequaquam tamen eſt deſperandum de ipſa, dum vivit; non tamen eſt danda eleemoſyna malis intuitu fovendæ malitiæ, quia ſecundùm Auguſt. ſic diligendi ſunt homines, ut non diligantur eorum errores, & exhibitio beneficii correſpondeat dilectioni; intelligendum tamen eſt, quod eleemoſyna, prout eſt ſatisfactoria, eſt bonis miniſtranda, ut meritis eorum, quibus confertur ſit celerior liberatio eorum à pœna, à quibus confertur; ſi autem eleemoſyna non fiat intuitu liberationis à pœna debita, ſed ſolùm liberalitatis ipſius dantis, tunc non oportet, quod fiat diſtinctio perſonarum, quibus datur eleemoſyna; undè & executores teſtamentorum debent eligere bonos, quibus conferant res mortuorum ad expeditionem, & liberationem à pœna, tum quia juſti uberiores fundunt preces pro illis, pro quibus confertur eis eleemoſyna, quàm injuſti, tum quia orationes eorum ſunt efficaciores apud Deum; dicendum eſt ergo, quod eleemoſyna danda eſt bonis, & malis, dummodo ſint indigentes, quia indigenti non ſubvenire iniquum eſt; undè *Ambro. ſuper illud Luc.12. hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit, dicit, nec minoris eſt criminis tollere habenti, quàm cum poſſis, & abundans ſis, indigentibus denegare.* & habetur *diſt. 47. ſicut*; debet ergo eleemoſyna fieri indigentibus; de malis tamen diſtinguendum eſt, quod aut ſunt in ſtatu, & voluntate peccandi, aut non; primo modo non eſt eis ſubveniendum, ne detur eis fomentum peccandi, niſi in caſu notabilis neceſſitatis, in quo ſemper eſt naturæ ſubveniendum; undè Auguſt. & habetur *di.86. Qui venatoribus dant, quare dant? qui dant hiſtrionibus, & meretricibus, quare dant? Non naturam ibi attendunt, non creaturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani, & 5. q. 5. non omnis* dicitur, quod utiliùs eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat, nec eſt contrarium hoc, quod dicitur 86. *diſ. non ſatis. & c. paſce.* quia ibi loquitur de eſuriente ad mortem. Si enim ſunt in voluntate dimittendi peccatum, tunc dare poteſt; undè *Ro.12. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Hoc enim faciens carbones ignis, ſcilicet divini amoris, congeres ſuper caput ejus.

Circa tertium reſpondeo. Hiſtrio dicitur, qui per aliquod inſtrumentum, vel corporis geſticulationem homines intendit provocare ad varios riſus, vel ad ineptam lætitiam, & qui ob hoc ei dat, immolat dæmoni, ideſt peccat, & ſic dicit Hiero. quod mimis, & hiſtrionibus dare nihil aliud eſt, quàm dæmonibus immolare: ſed ſi detur ei, quia indiget, bonum eſt; item ſi detur ei quia ſcit viellare ad conſolationem naturæ, infirmæ, & deſolatæ, non eſt peccatum, exemplum de David, qui cytharam percutiebat, quando ſpiritus malignus agitabat Saul.

Saul. 1. *Reg.*16. Bonum eſt ergo largiri omnibus, ſi ſufficimus. *Gal.*6. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes*, ſed quia non ſufficimus omnibus, addit, *maximè ad domeſticos fidei*, quibus magis tenemur, quàm extraneis; undè 1. *Thi.*5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, infidelis eſt, & infideli deterior.*

Notandum tamen, quod ſicut dicitur *di.*82. § 1. generaliter danda eſt eleemoſyna pauperibus, & his, qui laborare non poſſunt ſuis manibus; qui enim laborare poteſt, ſi immiſcet ſe eleemoſynæ imperatoris, redigitur in ſervitutem *c. de mendi. validis l.* 1. & dicit ibi glo, quod juſtius feceris, ſi petentem iniuſtè exegeris, quàm ſi ei dederis.

Quibus magis eleemoſyna ſit danda?

Reſpondeo, quod illi, cui magis eſt benefaciendum; undè dicit Philoſophus 9. *Ethico.* non eſt facilè determinare propter multas diverſitates boni, & neceſſarii; tamen hoc eſt tenendum, quod ſemper magis eſt reddendum debitum, quàm beneficium impendendum, ut ipſe dicit ibidem, niſi ex parte altera adſit major bonitas, vel neceſſitas, vel utilitas, & ideo parentibus, & propinquis, & benefactoribus, & eis, à quibus ſpiritualia bona quis accepit, magis debet facere eleemoſynam, ſi indigeant, & cæteris paribus. mulieribus magis, & magis etiam indigentibus, & magis utilibus ad bonum commune, undè multò magis ſuperiori egenti utiliori magis eſt eleemoſyna danda, quàm propinquiori, maximè ſi non ſit multum conjunctus, cujus cura nobis ſpiritualis immineat, etſi multùm non indigeat; & ſic ſecundùm has quatuor conditiones debet gradus in eleemoſynis conſtitui, ſecundùm honeſtum, utile, neceſſarium, & debitum; aſſignare autem in ſingulis, quando unus alteri præferatur, eſt impoſſibile, quia ſingulares conditiones, quæ attendendæ ſunt, ſunt infinitæ, & non cadunt ſub arte. De his autem unctio docet, & prudentiæ conſilium.

Sed objicitur contra prædicta, & videtur, quod eleemoſyna ſit magis danda inimicis, quàm prædictis perſonis, quia dare eleemoſynam inimicis eſt perfectionis opus, quod eſt melius, quàm opus imperfectionis. Dicendum eſt, quod opus perfectionis eſt melius, quàm imperfectionis, ſalvis gradibus præambulis ad perfectionem. Dare autem amicis eſt gradus ad perfectionem; undè ſi quis inimicis potius daret, quàm amicis, non perfectio, ſed ſtultitia eſſet; ad hanc etiam quæſtionem valent illa, quæ dicta ſunt in *lib.*2. *in illa quæſtione*, ſcilicet, utrum ſit magis benefaciendum amicis &c.

ARTICULUS VII.

De Modo dandi eleemoſynam.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet de modo dandi eleemoſynam; circa quod ſciendum, quod in modo dandi eleemoſynam debent eſſe multa, ſcilicet compaſſio proximi *Iſa.*58. *Cum effuderis eſurienti animam &c.* undè Auguſt. ſuper Pſal. *Qui dat, ut careat tædio interpellantis, non ut reficiat viſcera indigentis, & rem, & meritum perdit.* Item benignitas verbi, *Eccl.*17. *Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum meliùs quàm datum.* Item abundantia dati *Thob.*4. *Si multum tibi fuerit abundanter tribue.* & 2. *Cor.* 9. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet.* Item hilaritas dantis *Eccle.*35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* & 2. *Cor.* 9. *Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Item humilitas dantis, *Proverb.*28. *Qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.* Item diſcretio, *Eccle.* 12. *Da juſto, & ne dederis peccatori.* Item continuatio, *Eccle.*11. *Manè ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua.* Item acceleratio, *Proverb.*3. *Ne dicas amico tuo, vade, & revertere, cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare.* Item recta intentio, *Matth.* 7. *Cum facis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Item pietas 1. *Thi.*4. *Exercitatio ad modicum valet; pietas autem valet ad omnia.* Item charitas, 1. *Cor.*13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas &c. charitatem autem non habeam nihil mihi prodeſt.* Item ordo dandi, *Eccle.*3. *Miſerere animæ tuæ*, ſcilicet primò placens Deo.

ARTICULUS VIII.

De Vtilitate eleemoſynæ.

SEquitur videre de octavo, ſcilicet de utilitate eleemoſynæ, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum virtus eleemoſynæ magis conſiſtat in dato exteriori, quàm in affectu interiori?*

II. *Poſito, quod duo ſint æquales in charitate, & eleemoſynas faciant æquales. ſed alter cum gravamine, alter cum hilaritate, quis horum magis merêtur, quantum ad remiſſionem pœnæ?*

Circa primum reſpondeo, eleemoſyna habet efficaciam, & ex ipſo faciente, in quantum eſt dicenda opus meritorium; & ex ipſo accipiente, in quantum obligatur ad orandum pro illo, qui eleemoſynam dat; ſi ergo conſideretur eleemoſynæ efficacia ex parte recipientis, ſic major efficacia in majori dato conſiſtit, in quantum per hoc plures, & magis debitores efficiuntur; ſi autem ex parte dantis, ſic reſpectu præmii eſſentia-

lis

lis efficacia eleemoſinæ magis penſatur ex affectu, quàm ex dato, ſed reſpectu præmii accidentalis, ut remiſſionis pænæ, vel hujuſmodi magis penſatur efficacia eleemoſynæ ex magnitudine dati, niſi ex parte altera intentio voluntatis magnitudini exterioris dati præponderet; poteſt enim eſſe tam intenſa voluntas, quod etiam omnem pænam abſorberet, & reatum, ſicut de contritione dicitur.

Circa ſecundum reſpondeo. Si gravamen illud procedat ex radice avaritiæ, vel de reliquiis ejus, non eſt ex hoc magis ſatisfactoria eleemoſyna; ſed minus, quia procedit ex radice peccati, ex quo non debet commodum reportare; ſi autem proveniat ex radice complexionis propriæ, magis eſt ſatisfactoria, & meritoria, quantùm ad dimiſſionem pænæ, cùm ſit magis pænalis.

Sed contra hoc objicitur illud 2. *Cor.* 9. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Dicendum, quod hoc intelligitur de dilectione, qua Deus eum remunerat in præſenti dans ſibi aliquod gaudium ſpeciale, quod non habet, qui dat cum gravamine; vel poteſt dici, quod hilaris ibi ſumitur pro voluntario, & ſpontaneo, ſicut innuit etiam Apoſtolus ibi; non enim inculpatur colericus, ſi non poteſt leviter jejunare; ſicut nec melancolicus, ſi non poteſt leviter dare. Hæc Guil. de Mili.

Ad hoc nota, quod eſt multiplex utilitas proveniens ex eleemoſynarum largitione, valet enim hìc, & in futuro. 1. *Thi.* 4. *Pietas ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* Temporalem enim vitam conſervat, & prolongat *Pſal. Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem*: & ſequitur, *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus.* Item temporalia augmentat *Proverb.* 11. *Alii dividunt propria, & ditiores fiunt ſpiritualiter.* Item à culpa liberat *Luc.* 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Item liberatum defendit contra diabolum *Eccle.* 29. *Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam pugnabit adverſus inimicum tuum.* Item protegit à peccato *Eccl.* 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato.* Item illuminat intellectum, & affectum ſanat. *Iſa.* 58. *Frange eſurienti panem tuum*, & ſequitur, *tunc erumpit quaſi manè lumen tuum*, ecce illuſtratio intellectus, *Sanitas tua citiùs orietur*, ecce ſanatio affectus. Item gratiam conſervat *Eccle.* 29. *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum eo, & gratiam hominum conſervabit, quaſi pupillam.* Item à morte æterna liberat *Thob.* 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animas ire in interitum.* Item ad gloriam perducit *Matth.* 25. *Venite benedicti patris mei &c.* & ſequitur, *eſurivi &c.* & *Iſa.* 58. *Frange eſurienti &c.* & ſequitur *Gloriâ Domini colliget te.* Has autem utilitates maximè habet, cum eſt debitis circumſtantiis veſtita; notandum etiam quod eleemoſyna valet ad prædicta, non quidem ſecundùm neceſſitatem, ſed ſecundùm quamdam diſpoſitionem, & per hunc etiam modum intelligitur illud Ambro. ſuper 1. *Thimo.* 4. *Pietas ad omnia valet.* Pietatem ſequens, ſi lubricum carnis patiatur, vapulabit, ſed non peribit, quia per hoc quod aliquis pietatis operibus vacat, exiſtens in peccato mortali ſe diſponit ad gratiam, ut non facilè permittatur in perditionem ire.

ARTICULUS IX.

De Eleemoſyna per comparationem ad ſatisfactionem.

Sequitur videre de ultimo, ſcilicet de eleemoſyna per comparationem ad ſatisfactionem, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum eleemoſyna ſit ſatisfactoria?*

II. *Utrùm quælibet eleemoſyna corporalis ſit ſatisfactoria?*

III. *Utrum eleemoſyna ad hoc quod ſit ſatisfactoria, fieri debeat de neceſſariis?*

IV. *Utrùm de propriis, vel illicite acquiſitis debeat eleemoſyna fieri?*

Circa primum reſpondeo, vel fit intentione ſublevandi neceſſitatem proximi, & ſic eſt opus miſericordiæ, vel recompenſandi debitum offenſæ Dei, & ſic eſt opus juſtitiæ, & eſt ſatisfactoria; undè primo modo pertinet ad meritum vitæ, ſecundo modo ad meritum dimiſſionis pænæ.

Circa ſecundum reſpondeo. A peccato deſiſtere non eſt de eſſentia ſatisfactionis, ut ex prædictis patet, ſed eſt præambulum ad ſatisfactionem, ſicut ejus fundamentum; undè cum aliquis peccat eo ipſo, quod non facit, quod facere tenetur, conſtat, quod illud, quod quis tenetur aliàs facere, non eſt de eſſentia ſatisfactionis, ſed præambulum ad eam; undè cum ad eleemoſynarum largitionem, quandoque quis teneatur, quandoque non, ut patuit ſupra; conſtat, quod illarum eleemoſynarum largitio ad quas, quis tenetur, non eſt pars ſatisfactionis, aliæ verò ſic; cum ſint opera bona, & pænalia, quod exigitur ad opus ſatisfactorium. Punitur enim quis non tantùm ex afflictione corporis, ſed etiam ex ſubtractione rerum. *Hæc Tho.* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. *ar.* 1. *q.* 5. *c.* Quidam tamen, ut *Bona.* 4. *diſt.* 15. *p.* 2. *q.* 2. *ar.* 1. *c. ult. ante oppoſitum*, dicunt, quod etiam illæ eleemoſynæ, ad quas quis tenetur, ſunt ſatisfactoriæ ex divinæ naturæ largitate.

Circa tertium reſpondeo. Neceſſarium dicitur dupliciter, vel ſecundùm naturæ arctitudinem, vel ſecundùm uſum vivendi commu-

communem ; primo modo non tenetur, nec debet imponi ei, qui peccavit, quia hoc eſt perfectionis, & pertinet ad illos, qui totum victum expectant à Chriſto, ſicut viri, qui ſunt in ſtatu perfecto, & ideò ſi fiat eleemoſyna debet fieri de eo, quod ſupereſt huic neceſſario, & benè eſt ſatisfactoria, ſi autem dicatur neceſſarium ſecundo modo, de quo dixit Auguſt. multa ſuperflua habere probabimur, ſi ſola neceſſaria teneamus, de tali fit propriè ſatisfactio, de ſuperfluo verò huic neceſſario non fit, quantùm eſt de rigore juſtitiæ ; credo iterum, quod divinæ miſericordiæ largitas eſt tanta, quod totum acceptat, & quaſi pro nihilo nos ſalvat. *Hæc Bona. ubi ſupra.*)

Circa quartum, require ſupra. Hoc autem ad præſens dicere ſufficiat, ſcilicet quoad hoc, quod eleemoſyna ſit ſatisfactoria, neceſſarium eſt, quod, qui eam dat, ipſam juſto titulo habeat, & tenere, & poſſidere valeat, aliter tenetur potiùs reddere, quàm dare. *Hæc Bona. ubi ſupra c.2. ad oppoſitum.*

TITULUS XXVII.

De Oratione.

DEinde conſiderandum eſt de oratione, & primò de ejus quidditate.

Secundò cui convenit orari.

Tertiò cui convenit orare.

Quartò qualiter debet orari.

Quintò quid in oratione debet peti

Sextò pro quibus debet orari.

Septimò de orationis utilitate, & efficacia, ſive virtute.

Octavò de orationis neceſſitate.

Nonò de divina laude, quæ in orationibus inſeritur.

Decimò de devotione, ex qua oratio virtuoſa redditur ; oratio enim ſine devotione, eſt quaſi mugitus bovum, ut dicit Auguſt. Ideò ſit

ARTICULUS I.

De Quidditate Orationis.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Cujus potentiæ actus ſit ipſa oratio ; utrum rationis, vel voluntatis?*

II. *Utrum oratio ſit actus religionis?*

Circa primum reſpondeo. Orare dicitur dupliciter ; uno modo pro deſiderio obtinendi aliquid à Deo, quo deſiderans ordinetur in ipſum, & ſic oratio eſt quidam aſcenſus animæ intellectivæ ad Deum, qui eſt voluntas, ut elicientis, & intellectus, ut dirigentis, & ſic dicit Dam. *lib.3. c.23. Oratio eſt aſcenſus intellectus in Deum*, & glo. ſuper illud Pſal. *Accedite ad eum*, dicit, *Accedite fide inhærendo, & duobus pedibus geminæ charitatis currendo* ; primum pertinet ad directionem intellectus, ſecundum ad aſcenſum affectus, & ſic ſumitur oratio ſecundùm quod 1. *Thi.* 2. diſtinguitur contra obſecrationem, poſtulationem, & gratiarum actionem, & in glo. ſuper illud Pſal. *Domine ante te omne deſiderium meum*, ubi dicitur, *Nunquam deſinit orare, qui non deſinit amare.* Alio modo orare eſt idem, quod prædictum deſiderium loquendo ad Deum per modum proponere, non indicativum, ſed ſupplicativum, & ſic eſt actus intellectus, ut elicientis, & voluntatis, ut moventis, & ſic dicit Iſi. *lib.* 10. *Ethymo.* quod orare eſt dicere, & *Avic.* 10. *Metaphi. c.* 3. dicit, quod homo per orationem loquitur Deo, & *Philoſophus* 1. *Ethi. c.* 17. dicit, quod ad optima provocat ratio. *Hæc Rich. 4. di. 15. q. 4. ar. 1. c.*]

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, quia per orationem homo Deo reverentiam orando exhibet, in quantum ſcilicet ei ſe ſubjicit, & profitetur orando ſe indigere eo, ſicut bonorum ſuorum auctore, hoc autem pertinet ad virtutem religionis, cujus, ut dictum fuit ſecundo libro, eſt honorem Deo debitum exhibere.

ARTICULUS II.

Cui convenit orari.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet cui conveniat orari?

Reſpondeo, quod hoc convenit Deo, & etiam Sanctis ejus; undè *Job. 5. ad aliquem Sanctorum convertere.* Aliter tamen Deus oratur, & aliter Sancti orantur ; Deus enim oratur, ut per ipſum illud, quod petitur impleatur ; Sancti autem, qui ſunt in patria petitiones noſtras, quas ad eos dirigimus, in Verbo, quod ipſi vident eis manifeſtante, cognoſcunt ; ſancti verò, qui ſunt in via, vel in purgatorio, nondum fruuntur Verbi viſione, ut poſſint ea, quæ nos cogitamus, vel dicimus, cognoſcere, & ideò imploramus orando ſuffragia Sanctorum exiſtentium in patria, non autem Sanctorum exiſtentium in purgatorio, vel in mundo. A vivis tamen petimus colloquendo.

Ad hoc nota, quod quia Spiritus Sanctus ex perſonali proprietate habet, quod ſit donum ; ideò magis ſibi competit, quod ipſe petatur, quam quod aliquid ab eo petatur, quamvis etiam Eccleſia aliquas orationes dirigat ad ipſum, licèt non eas, quæ loco orationum

tionum in Eccleſia recitantur, ut *Veni Creator Spiritus, mentes tuorum viſita.*

ARTICULUS III.

Cui convenit orare?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet cui conveniat orare, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum orare conveniat ſoli creaturæ rationali?*

II. *Utrum Chriſto competat orare pro nobis?*

III. *Utrum verò Sancti, qui ſunt in patria, orent pro nobis; & utrum illi, qui ſunt in purgatorio ſimiliter orent pro nobis?*

Circa primum reſpondeo quod ſic, ut patet ex prædictis in ſolutione primæ quæſtionis de oratione.

Circa ſecundum reſpondeo, quod Chriſtus orat pro nobis, inquantùm homo; ſed ideò non dicimus Chriſtum orare pro nobis, quia Chriſtus ſignificat ſuppoſitum æternum, cujus non eſt orare, ſed adjuvare, propter quod dicimus *Chriſte audi nos, Chriſte miſerere nobis*, & in hoc etiam vitamus hæreſim Arii, qui poſuit perſonam Filii minorem Patre, & hæreſim Neſtorii, qui diſtinxit in Chriſto perſonam filii hominis à perſona filii Dei.

Circa tertium, require ſupra circa finem tertii libri.

ARTICULUS IV.

Qualiter debet orari?

SEquitur videre de quarto, ſcilicet qualiter debet orari, & quid de aliquibus conditionibus; & præcipuè de illis, quæ requiruntur in oratione ad hoc, quod ſit impetrativa, dicetur infra *ar.7.* Tamen & hic circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum oratio debeat eſſe vocalis?*

II. *Utrum oratio debeat eſſe diuturna?*

III. *Utrum de neceſſitate orationis ſit, quod ſit attenta?*

IV. *Utrum attentio noceat orationi?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic. Eſt enim duplex oratio, ſcilicet communis, & ſingularis. Communis eſt, quæ per miniſtros Eccleſiæ in perſona totius populi fidelis Deo offertur, & ideò oportet, quod innoteſcat toti populo, pro quo offertur, quod non poſſet fieri, niſi eſſet vocalis, & ideò etiam cantus ſunt ab Eccleſia inſtituti; undè Auguſt. dicit de ſeipſo, quod flebat uberrimè in hymnis, & canticis ſuaviter ſonantibus cantantis Eccleſiæ, eò quod voces illæ influebant in auribus ejus, & loquebatur veritas in cor ejus; oratio verò ſingularis offertur à ſingulari perſona quacumque, ſive pro ſe, ſive pro aliis orante, & de hujus orationis neceſſitate non eſt, quod ſit vocalis; jungitur tamen ei vox multiplici ratione; primò ad excitandam interiorem devotionem; undè in ea tantum vocibus, & hujuſmodi ſignis eſt utendum, quantum prodeſt ad excitandum interiùs mentem; ſi verò mens per hoc diſtrahatur, vel qualitercumque impediatur, eſt à talibus ceſſandum, quod præcipuè contingit in eo, cujus mens eſt hujuſmodi ſignis ſufficienter ad devotionem parata; ſecundò, quod Deo aliquid debitum reddat, ut homo Deo ſerviat ſecundùm totum, quod à Deo habet, ideſt, non tantùm mente, ſed & corpore, quod præcipuè convenit orationi ſecundùm quod eſt ſatisfactoria; tertiò adjungitur ei ex quadam redundantia ab anima ad corpus, & ex vehementi affectione ſecundùm illud Pſal. *Lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea*, & hæ tres rationes cum aliis tribus in his verſibus continentur.

Collige ſex cauſas, ob quas vocaliter oras,
Ut torpor cedat, mentis devotio creſcat,
Ut cor mundetur, & proximus ædificetur;
Lingua laudetur opifex, dæmonque fugetur.

Sed objicitur illud *Matth.6. Tu autem cum oraveris intra in cubiculum &c.*

Dicendum, ſicut dicit ibi Chry. quod Dominus non prohibet orare manifeſtè, ſed prohibet hoc fieri ea intentione, ut ab aliis videatur; undè orans nihil novum facere debet, quod aſpiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo.

Circa ſecundum reſpondeo, quod quandoque ſic; de oratione enim poſſumus loqui dupliciter; uno modo ſecundùm cauſam ſuam, quæ eſt deſiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio, quod in nobis debet eſſe continuum, vel actu, vel virtute; manet enim hujuſmodi deſiderium in omnibus, quæ ex charitate facimus in gloriam Dei: omnia autem, quæ agimus debemus ad gloriam Dei facere, ut dicitur 1. *Cor.* 10. & ſecundùm hoc oratio debet eſſe continua; undè Auguſt. ad Probam. *Nos ipſa fide, ſpe, & charitate continuato deſiderio ſemper oramus.* Alio modo ſecundùm ſe, & ſic non poteſt eſſe aſſidua, quia oportet aliis operibus occupari; ſed conveniens eſt, ut tantùm duret, quantùm eſt utilis ad excitandum interioris deſiderii fervorem, cùm verò iſtam menſuram excedit, ita quod ſine tædio durare non poſſit, non eſt oratio ulteriùs protendenda, ut etiam vult Auguſt. ad Probam, oſtendens hoc exemplo Sanctorum, qui morabantur in Ægypto: dicuntur, inquit, fratres in Ægypto habere orationes crebras, tamen breviſſimas, & quodammodo jaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti per

per plurimum eſt neceſſaria per productionis moras evaneſcat, atque hebetetur intentio, ac per hoc etiam ipſi ſatis oſtendunt iſtam intentionem, ſicut non eſſe obtundendam, ſi durare non poteſt, ita ſi perduraverit, non eſſe rumpendam, & ſicut hoc eſt attendendum in oratione ſingulari per comparationem ad intentionem orantis, ita in oratione communi per comparationem ad populi devotionem; & nota ratione illius, quod dicit Dominus *Luc. 18. Oportet ſemper orare*, quod aliquis continuè orat, vel propter continuitatem deſiderii, ut dictum eſt, vel quia non prætermittit quin oret temporibus ſtatutis, vel propter effectum, ſive in orante, qui poſt orationem remanet magis devotus, ſive etiam in alio, ut cum aliquis ſuis beneficiis alium provocat, ut pro ſe oret, etiam quando ipſe ab oratione ceſſat.

Sed objicitur contra hoc, quod dicitur, quod oratio debet aliquando eſſe diuturna, quia Chriſtus dicit *Matth. 6. Orantes autem nolite multum loqui.*

Reſpondeo, ſicut dicit Auguſt. ad Probam. *Abſit ab oratione multa loqui. ſed non deſit multa precatio, ſi fervens perſeveret intentio*; nam multum loqui in orando eſt neceſſariam rem ſuperfluis verbis agere, plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur.

Circa tertium reſpondeo, quod ſic. Attentio enim habet præcipuè locum in oratione vocali. Actus enim exterior non eſt moralis, niſi per comparationem ad actum rationis interiorem; undè nullum habet effectum vocalis oratio, ſi eam non præcedat, vel comitetur concors intentio, aliter non eſſet moralis; ubi notandum, quod aliquid dicitur neceſſarium dupliciter, uno modo per quod melius pervenitur ad finem, & ſic attentio neceſſaria eſt abſolutè orationi. Alio modo ſine quo res non poteſt conſequi ſuum effectum. Eſt autem triplex effectus orationis; unus communis omnibus actibus informatis charitate, ſcilicet mereri, & ad hoc eſt neceſſaria attentio per totam orationem; ſed vis primæ attentionis, qua aliquis accedit ad orandum, reddit orationem meritoriam, ſicut & in aliis actibus meritoriis accidit. Alius eſt ei proprius, ſcilicet impetrare, & ad hoc etiam ſufficit prima intentio, quam Deus principaliter attendit. Si autem prima intentio deſit, oratio, nec eſt meritoria, nec impetrativa, illam enim orationem Deus non audit, cui orans non attendit, ut dicit Greg. undè ſi adſit intentio debita, & actualis in principio orationis vocalis, eſt meritoria, & impetrativa per virtutem primæ intentionis, niſi poſtea interrumpatur per contrariam intentionem, ſicut cum aliquis incipit peregrinari, vel eleemoſynam facere propter Deum totus actus ſequens eſt meritorius virtute primæ intentionis, licèt ceſſet ſua intentio actualis. Tertius effectus orationis, quem principaliter efficit, eſt quædam ſpiritualis refectio mentis, & ad hoc neceſſaria eſt attentio in oratione 1. *Chorin. 14. Si orem tantùm lingua, mens mea ſine fructu eſt.* Triplex tamen attentio adhiberi poteſt orationi vocali; una verbis, ne quis in eis erret; ſecunda ſenſui verborum.; tertia fini orationis; ſcilicet Deo, & rei, pro qua oratur, quæ eſt maximè neceſſaria, quam etiam poſſunt habere idiotæ, & quandoque tantum abundat hæc intentio, qua fertur mens in Deum, ut etiam aliorum omnium obliviſcatur, ut dicit Hugo de Sanct. Victo. & quocunque iſtorum modorum adſit attentio, non eſt inefficax oratio ad ſatisfaciendum, nec eſt reputanda inattenta.

Quid ſi quis in oratione vagetur mente?

Reſpondeo, quod ex propoſito vagari mente in oratione, eſt peccatum, & impedit orationis fructum, & contra hoc Auguſt. in regula dicit, *cum oratis Pſalmis, & Hymnis, hoc verſetur in corde, quod profertur in ore.* Evagatio verò præter propoſitum, orationis fructum non tollit; undè Baſilius, *Si debilitatus à peccato, nequis orare, quantumcunque potes cohibeas, & Deus ignoſcit, quia non ex negligentia, ſed ex fragilitate non potes, ut oportet, aſſiſtere coram Deo.*

Si objicitur illud *Hug. de Sanc. Vict.* dicentis, *Si quando orationem fundimus, aliud quodlibet in corde verſamus, etſi illud bonum ſit, à culpa liberi non ſumus.*

Reſpondeo quod hoc intelligitur, quando aliquis ex propoſito mentem ad alia diſtrahit in orando. *Hæc Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. c. 3.* Tunc enim ſine culpa non eſt, & præcipuè ſi in aliis ſpontè ſe occupat, quæ mentem diſtrahunt, ut ſunt exteriora opera, & ſi ad contrarium mens evagetur, culpa mortalis erit. Si autem ſine hoc, quod percipiamus, mens ad alia vagetur, vel caret culpa, vel eſt minima culpa, niſi præcedens cogitatio, ex qua contingit talis evagatio, dicatur eſſe in culpa. *Hæc Tho. 4. diſt. 15. q. 4. ar. 2. q. 4. c. 2.*

Circa quartum reſpondeo, cum triplex attentio adhiberi poſſit orationi, ſicut dictum eſt priùs, melior eſt ſecunda intentio, quàm prima, & tertia, quàm ſecunda; undè dicit Hug. de Sanc. Vict. de virtute orandi, pura oratio eſt, quando ex abundantia devotionis mens ita attenditur; ut cum ſe ad Deum poſtulatura converterit, præ amotis ejus magnitudine, etiam petitionis ſuæ obliviſcatur. Hæc Hugo, & quia anima non poteſt eſſe vehementer attenta ad diverſa; ideò prima attentio nocere poteſt, ut ſit mi-

noris

Digitized by Google

noris orationis fructus, ſi ſecundam attentionem evacuat; vel ſecunda, ſi tertiam omninò tollat, ſed non è converſo; ſed attentio communiter accipiendo non obeſt, ſed multùm prodeſt, ut etiam ex ſupradictis patet; undè *Hugo in dicto lib.* dicit, ſic orationi ſancta meditatio eſt neceſſaria, ut oratio omnino perfecta eſſe nequeat, ſi eam meditatio, aut non comitetur, aut non præcedat. Attentio igitur prima, quæ eſt ad ipſa verba ſufficit, quod ſit tanta, quanta ſufficit ad integram prolationem verborum, aliàs ſi ſit nimia, erit orationis impeditiva; undè quandoque homo experitur, quod, quando vult nimis in particulari cogitare de verbis, ſibi minus occurrunt verba dicenda, & impediret etiam attentionem ſecundam, & tertiam.

ARTICULUS V.

Quid in Oratione ſit petendum?

Sequitur videre de quinto, ſcilicet quid in oratione ſit petendum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum in oratione ſit aliquid determinatè petendum?*

II. *Utrum homo orando debeat à Deo petere temporalia?*

III. *Utrum in oratione dominica convenienter ſeptem petantur?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic; undè Chriſtus *Matth. 7.* docuit determinatè petere ea quæ continentur in oratione dominica. Poſſumus autem determinatè petere illa bona, quibus non contingit malè uti, & quæ malum eventum habere non poſſunt. Hæc autem ſunt, quibus beatificamur, & quibus beatitudinem meremur, quæ quidem orando Sancti abſolutè petunt, ſecundùm illud *Oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus*, & iterum *deduc me in ſemitam mandatorum tuorum.* Alia autem, putà divitiæ, honores, & hujuſmodi peti poſſunt ſub conditione, ſcilicet, ſi Deus ſcit eſſe utilia, & idem eſt in dubiis, quia ut dicitur *Ro.8. Quid oremus, neſcimus, ſicut oportet.* Hoc autem, ſcilicet determinatè petere, valet ad tria. Primò, ut orationis intentio ad aliquid determinetur, quæ determinatio eſt in oratione multùm neceſſaria. Secundò, ut nobis innoteſcat noſtrum deſiderium, quantùm in ipſo profecerimus. Tertiò, ut ferventiùs petamus, quia bona quanto particulariùs inſpiciuntur, tantò ferventiùs concupiſcuntur, ſicut dicit *Philoſophus 3. Ethi. de delectationibus corporalibus.* Undè *Aug. in lib. de orando Deum ad Probam* dicit *ideò per certa intervalla temporum, etiam verbis determinatis oramus Deum*, ut illis rerum ſignis nos ipſos admoneamus, quoad primum, & quantùm in ipſo deſiderio profecerimus nobis innoteſcamus, quoad ſecundum, & ad hoc agendum nos ipſos arctiùs excitemus quoad tertium.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic undè *Proverb. 34. Tantùm victui meo tribue neceſſaria.* & Auguſt. ad Probam: Sufficientiam vitæ non vult indecenter quiſque, ſi eam vult, & non ampliùs, quæ quidem non petitur propter ipſam, ſed propter ſalutem corporis, & congruentem habitum perſonæ hominis, ut non ſit inconveniens eis, cum quibus vivendum eſt. Iſta ergo cum habentur, ut teneantur, cum non habentur, ut habeantur, orandum eſt, ſicut etiam dicit ibidem; licet orare, quod licet deſiderare. Temporalia autem licet deſiderare, non quidem principaliter, ut in eis finem conſtituamus, ſed ſicut quædam adminicula, quibus juvamur ad tendendum in beatitudinem, in quantum ſcilicet vita corporalis per ea ſuſtentatur, & in quantum organicè deſerviunt ad actus virtutum, ut dicit *Philo.1. Ethi.*

Circa tertium reſpondeo, circa orationem hanc primò conſideranda eſt eius excellentia. Secundò, eſt exponenda. Quantùm ad primum, ſciendum, quod hæc oratio eſt aliis orationibus dignior editione, quia eſt edita ab ore Chriſti. Item eſt expreſſione communior, quia in ea nullum verbum proprium ponitur, ſed omnia communia, ut patet. Item in verbis compendioſior, ut citiùs addiſceretur, faciliùs teneretur, frequentius diceretur, & nullus excuſaretur. Item in ſententiis profundior, quia hic continetur materia omnium petendorum; undè Auguſt. ad Probam. de orando Deum; ſi per omnia precationum ſanctarum verba diſcurras, quantum æſtimo nihil continent, quod iſta oratio non contineat, & concludat. Item in efficacia virtuoſior, quia enim immediatè à Deo eſt edita, ideò ad impetrandum efficaciſſima. Ipſe enim modum efficacem impetrandi noverat, quem in hac oratione concluſit.

Quantum ad ſecundum, ſciendum, quod in ipſa oratione dominica, primò præmittitur exordium, in quo captatur benevolentia. Ibi. *Pater noſter.* Secundò additur narratio, in qua exprimitur indigentia. Ibi. *ſanctificetur.* Tertiò ponitur concluſio, in qua erigitur confidentia. Ibi. *Amen.* Dicitur ergo quantum ad primum, *Pater*, ideſt quem credimus, *noſter*, quem amamus, *qui es in cælis*, in quo ſperamus. Vel poteſt dici, quod ibi excitatur in nobis poſtulandi fiducia, quæ præcipuè excitatur in nobis conſiderando ejus ad nos charitatem, qua vult bonum noſtrum; ideò dicimus *Pater noſter.* Secundò ejus excellentiam, qua poteſt ip-

ſum; ideò dicimus *qui es in cælis*; ſequitur *ſanctificetur*, ubi exprimitur noſtra indigentia; nec inſtituit Chriſtus hanc orationem, ut in orando ſolùm his verbis uti debeamus, ſed quia ad illa ſola impetranda tendere debet intentio noſtræ orationis, qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus. Petuntur autem omnia neceſſaria petenti; aut enim petitur acquiſitio boni, & hoc, vel gloriæ, & hoc tangitur ibi, *adveniat regnum tuum*, vel gratiæ, & hoc ibi *fiat voluntas tua*, vel exterioris ſubſtantiæ, & hoc ibi, *panem noſtrum quotidianum*; aut amotio mali, & hoc, vel culpæ, quod fit ibi, *dimitte nobis debita noſtra*; vel pugnæ ibi, *& ne nos inducas in tentationem*; vel pœnæ ibi, *ſed libera nos à malo*, aut confirmatio in bono, & ſeparatio à malo ibi, *ſanctificetur nomen tuum*. Dicit ergo, *nomen tuum*, ideſt honor, & notitia nominis tui, *ſanctificetur*, ideſt firmetur in nobis, ſcilicet in intellectu per fidei integritatem, & in affectu per dilectionis charitatem, & in effectu per operis ſtrenuitatem; vel *nomen tuum*, quo ſcilicet dicimur Chriſtiani, *ſanctificetur* per Chriſti imitationem, & adhæſionem, *adveniat regnum tuum*, ideſt Eccleſia militans per juſtitiam veniat ad te per gloriam, vel regnum tuæ gloriæ veniat ad nos per aſſecutionem viſionis apertæ; *fiat voluntas tua* per tuorum præceptorum, & conſiliorum adimpletionem, *ſicut in cælo & in terra*, ideſt ſicut fit in corporibus cæleſtibus, ita fiat in terrenis, vel ſicut fit in Eccleſia triumphante, ita fiat in militante, *panem noſtrum quotidianum*, ſecundùm Lucam, quo quotidie indigemus, vel ſecundùm Matth. ſuperſubſtantialem; hoc autem intelligi poteſt de pane ſacramentali, cujus quotidianus uſus proficit homini, in quo etiam intelliguntur omnia ſacramenta, & de pane corporali, ut per panem intelligatur omnis ſufficientia victus, ut dicit Auguſt. ad Probam, quia Euchariſtia eſt præcipuum ſacramentum, & panis eſt præcipuus victus; undè hoc, quod dicit ſuperſubſtantialem, exponit Hieronymus, ideſt præcipuus; vel poteſt dici panis ſuperſubſtantialis, etiam corporalis, quia ſubſtantiæ corporis ſuperadditur, & panis ſacramentalis, quia omnem ſubſtantiam, & corporalem, & ſpiritualem dignitate, ſanctitate, & poteſtate ſupergreditur. *Da*, ſcilicet, tu, qui dare potes nobis indigentibus; *hodie*, ideſt continuè, quia ſemper indigemus, *& dimitte nobis debita noſtra*, ideſt peccata, quibus obligamur ad pœnam, vel ipſam pœnam, ad quam obligamur per culpam. *Dimitte*, inquam, ſcilicet injuriam, & offenſam relaxando, vindictam non expetendo de eis, ubi Auguſt. *Si in hac petitione mentimur, totius orationis nullus eſt fructus*. Ideò nota, quod ille, qui odium habet ad aliquem, aut dicit illam orationem in perſona Eccleſiæ, & ſic eam dicere poteſt, non ut ſuam, ſed ut Eccleſiæ, aut dicit eam in perſona ſua, & tunc exponitur ſic, *ſicut & nos dimittimus*, ideſt ſicut & nos dimittere debemus, & tunc valet ſic oranti, etſi non de condigno ad gloriam, de condigno tamen ad impetrandum gratiam, *& ne nos inducas in tentationem*, ideſt induci permittas in tentationem, ideſt delectationem, & conſummationem peccati. Tentari enim eſt in cogitatione; concuti in delectatione; ſed induci in conſenſu. Tentari, eſt bonum, ſed concuti, & induci, malum; ideò primum non petit amoveri, ſed ſecundum, & tertium; *ſed libera nos à malo*, ſcilicet culpæ, & pœnæ. *Amen*, ideſt fiat.

ARTICULUS VI.

Pro quibus debet orari?

SEquitur videre de ſexto, ſcilicet pro quibus debet orari, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum orandum ſit pro aliis?*

II. *Utrum ſit orandum pro inimicis?*

III. *Utrum ſit orandum pro his, qui peccant in Spiritum Sanctum?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, *Jac. 5. Orate pro invicem, ut ſalvemini*; illud enim debemus orando petere, quod debemus deſiderare. Deſiderare autem debemus bona, non tantùm nobis, ſed etiam aliis; hoc enim pertinet ad rationem dilectionis, quam impendere debemus proximis; & ideò charitas requirit, ut oremus pro aliis; undè Chry. ſuper Matth. *pro ſe orare neceſſitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur; dulcior autem eſt ante Deum oratio; non quam neceſſitas tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commendat.* Hæc Chry. Orandum eſt igitur pro aliis, & pro peccatoribus, ut convertantur, & pro juſtis, ut perſeverent, & proficiant; orantes autem pro peccatoribus prædeſtinatis tantùm exaudiuntur, ſicut correctio, qua corrigimus fratres effectum habet tantum in prædeſtinatis, non in reprobatis, ſecundùm illud Eccle. 7. *Nemo poteſt corrigere, quem Deus deſpexerit.* Pro juſtis autem eſt orandum, tum quia preces multorum faciliùs exaudiuntur; undè ſuper illud *Ro. 15. Adjuvetis me in orationibus veſtris* dicit glo. Multorum preces impoſſibile eſt, quod non impetrent illud, quod eſt impetrabile, tum ut non ſuperbiant majores, dum ſcilicet conſiderant ſe minorum indigere ſuffragiis, tum etiam, ut per multos gratiæ agantur Deo de beneficiis, quæ confert juſtis, quæ etiam cedunt in utilitatem multorum, ut patet 2. *Cor.* 5.

Circa

Digitized by Google

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic. Orate enim eſt charitatis, ut dictum eſt ſupra; undè eo modo, quo debemus diligere, tenemur etiam pro inimicis orare; undè neceſſitatis eſt, ut à communibus orationibus, quas pro aliis facimus, inimicos non excludamus; quod autem pro eis ſpecialiter oremus, eſt perfectionis, non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali, ſicut & de dilectione inimicorum dictum eſt ſupra *in lib. 2.* & nota rationem ejus, quod dicitur Apoc. 6. *uſquequò non vindieas ſanguinem noſtrum* de his, qui habitant in terra, quod ſicur dicit Aug. *de Sermone Domini in monte*, vindicta martyrum eſt, ut evertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpeſſi ſunt, vel ut dicit *in lib. de q. novi, & veteris teſtamenti*, poſtulant ſe vindicari non voce, ſed ratione, ſicut ſanguis Abel clamavit de terra; *Lætabitur autem juſtus*, ut dicit Pſal. *cum viderit vindictam*, non propter eam, ſed propter Dei juſtitiam. Notandum etiam, quod ſicut licet impugnare inimicos, ut compeſcantur à peccatis, quod in bonum eorum cedit, & aliorum, ſic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur, & ſic oratio, & operatio non erunt contraria.

Circa tertium, videtur quod non. Dicit enim Beatus Jo. *Eſt peccatum ad mortem. Pro eo non dico quod quis oret.*

Reſpondeo. Peccatum ad mortem dicitur ſecundùm ſimilitudinem ad mortem corporis; in hac autem ſunt tria, ſcilicet amiſſio vitæ, corruptio diſpoſitionis corporis ad receptionem animæ, & impoſſibilitas rationis ſecundùm curſum naturæ. Quoad primum, omne peccatum, in quo eſt averſio à Deo, dicitur eſſe mortale, ſive ad mortem. Quoad ſecundum, peccatum in Spiritum Sanctum dicitur eſſe ad mortem, quia tollit diſpoſitionem ad receptionem vitæ, quæ conſiſtit in pænitentia. Quoad tertium, dicitur illud peccatum eſſe ad mortem, in quo quis corporaliter moritur; intendit ergo Beatus Joannes, quod pro eo, qui moritur in peccato mortali, non eſt orandum; pro eo verò, qui eſt in peccato ad mortem dicto primo modo, & ſecundo, non prohibet orare, ſed oſtendit, quod monitio, qua dixerat eſſe orandum pro proximo non extenditur reſpectu omnium, ſed reſpectu eorum, de quibus ſperare poſſumus, quod noſtris orationibus emendentur. *Hæc Bona. 2. lib. ſen. di. 42. in litera.*

ARTICULUS VII.

De Utilitate, & Efficacia, ſive Virtute Orationis.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet de utilitate, & efficacia, ſive virtute orationis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum ſit congruum, & utile Deum orare?*

II. *Utrum oratio ſit ſatisfactoria?*

III. *Utrum oratio ſit meritoria, vel etiam impetrativa?*

IV. *Utrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, imò eſt utiliſſimum; primò, ut nos diſpoſitioni divinæ conformemus. Oramus enim non quidem quaſi ex orationibus noſtris; Deus de noſtris indigentiis, vel deſideriis inſtruatur, vel ejus diſpoſitio in aliquo immutetur; quod fuit error quorundam antiquorum; ſed ut impetremus illud, quod Deus ab æterno diſpoſuit Sanctorum precibus ſe facturum, ſcilicet, ut nos poſtulando mereamur accipere, quod Deus ab æterno diſpoſuit nobis dare, undè Greg. dicit *in lib. Dialo.* Quia ut dicit *Auguſt. lib. 2. de prædeſti. Sanctorum fortè ſic prædeſtinati ſunt aliqui, ut noſtris orationibus concedantur.* Hæc Auguſt. ſub divina enim providentia non tantùm cadit, qui effectus fiant, ſed etiam ex quibus cauſis, & quo ordine proveniant. Secundo utile eſt nobis Deum orare, ut fiduciam recurrendi ad Deum accipiamus, & eum bonorum noſtrorum auctorem recognoſcamus; undè *Chry. Conſidera quanta felicitas tibi eſt conceſſa orationibus, cum Deo fabulari; eloquia cum Chriſto miſcere; quod velis, optare; quod deſideras, poſtulare.* Tertiò, ut orationis effectum, qui eſt multiplex, aſſequamur, morbos enim corporis, & animæ ſanat *Jac. ult. Oratio fidei allevtabit infirmum, & Hiero. Jejunio ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis.* Item in bello corporali, & ſpirituali triumphat, *de quo Exo. 7.* Cùm Moyſes levabat manus, vincebat Iſrael, de ſecundo *Iſi. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit.* Item vitam prolongat *Iſa. 38. Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas, ecce ego adjiciam ſuper dies tuos quindecim annos.* Item ab opprobrio, & morte liberat, ut *Saram Thob. 3.* & *Suſannam Dan. 13.* Item intellectum illuminat *Augu. Oratione melius ſolvuntur dubia, quàm inquiſitione alia.* Item cælum reſerat Luc. 3. Jeſu baptizato, & orante apertum eſt cælum. Item Deum mitigat; undè Thob. 3. dicit glo. quod *oratio Deum lenit, lacryma cogit*; & hæc ad præſens ſufficiant.

Circa ſecundum reſpondeo, ſatisfactio reſpicit, & culpam præteritam, pro cujus offenſa compenſationem facit, & culpam futuram

futuram in quantùm eſt medicina præſervans, & hæc duo conveniunt orationi; Initium enim omnis peccati eſt ſuperbia; in otatione verò homo Deo ſe humiliat, præcedentis etiam offenſæ recompenſationem facit, & aditum culpæ futuræ tollit, radicem amputans ei, & ita oratio plenè habet rationem ſatisfactionis.

Sed cum ſit triplex oratio, ſcilicet vocalis, mentalis, & media, quæ illarum eſt ſatisfactoria?

Reſpondeo. Ad hujus evidentiam ſciendum, quod oratio purè mentalis eſt, quando labia non moventur, ſed cor ad Deum loquitur. Purè vocalis eſt, quando homo nihil cogitat de his, quæ dicit, nec in generali, nec in ſpeciali, ita quod referat intentionem verborum ad finem, ſed cum orat caſtra fabricat; & ſic mentalis ſimpliciter vocalem excedit; media eſt, qua homo orat mentaliter, & vocaliter, & tunc aut verba illa impediunt affectum, quia ſic eſt inflammatus, quod immediatè fertur in Deum, & tali melior eſt mentalis; aut verba juvant, & tunc utilior eſt oratio media, ſive mixta, & hujuſmodi ſunt multæ orationes, maximè in illis, qui non ſunt ſpirituales, ad quorum affectus provocandos ſunt inſtitutæ orationes vocales.

Si igitur quæratur, quæ oratio ſit ſatisfactoria?

Reſpondet *Bon. 3. diſt. 15. p. 2. q. 2. ar. 3. c.* quod omnis; quia nulla eſt, in qua non laborent virtutes animales, & quantùm ſpiritus delectatur, tantùm ſæpè caro tabeſcit, & virtutes animales minùs circa regimen corporis ſunt intentæ; undè *Greg. ſuper Eze. Dum creſcit fortitudo amoris intimi, infirmamur fortitudine carnis*; undè nervus femoris Jacob ex lucta Angeli emarcuiſſe dicitur; inter cæteras tamen illa eſt magis ſatisfactoria, in qua homo ad gemitum accenditur, quia Deus in illa maximè delectatur; undè quia illud eſt gratiæ ſpecialis non imponitur à presbytero, ſed præambulum ad illud, ſcilicet oratio vocalis, & quia non eſt ſtatus in vocibus, ſed ordinantur ad intellectum, hinc eſt, quod Dominus cum dicit *Matth. 6. Orantes nolite multùm loqui*, mittit ab oratione vocali ad mentalem, & etiam Gregorius dicens, *veraciter orare, eſt amaros in compunctione gemitus, non verba compoſita reſonare.* Hæc Bona. *4. diſt. 15. p. 2. q. 2. ar. 3. q.* Sic igitur hæc eſt ſumma dictorum, ſcilicet, quod omnis oratio ex charitate facta, ſi rectè fiat eſt pænalis, & poteſt eſſe ſatisfactotia, quia numquam eſt ita delectabilis, quin ſit aliquo modo pænalis, ſcilicet antecedenter, vel conſequenter, vel concomitanter: illa tamen inter omnes eſt præcipuè ſatisfactoria, quæ magis eſt gemebunda, & in qua eſt major clamor cordis ad Deum pro peccatorum venia. Hæc autem in aliquibus eſt mentalis, in aliquibus vocalis.

Circa tertium reſpondeo, quod ſic; undè ſuper illud Pſal. *Oratio mea in ſinu meo convertetur*, dicit glo. *etſi eis non profuit, ego tamen non ſum fruſtratus mercede mra.* Merces autem non debetur, niſi merito; oratio enim ut dictum eſt reſpectu futuri effectus duplicem habet virtutem, ſcilicet merendi, & impetrandi; virtutem merendi habet, ſicut quilibet actus virtutis, in quantùm ſcilicet procedit ex charitate, à qua quidem procedit mediante religione, cujus actus eſt, ut dictum eſt ſupra; ad religionem pertinet orationem offerre. Ad charitatem verò pertinet deſiderium rei, cujus complementum petit oratio. Fides autem neceſſaria eſt ex parte Dei, ſcilicet ut credatur ab eo poſſe obtinere, quod petitur. Humilitas verò neceſſaria eſt ex parte petentis, qui ſuam indigentiam recognoſcit; eſt etiam devotio neceſſaria; ſed hæc ad religionem pertinet, cujus eſt primus actus neceſſarius ad omnes conſequentes, ut dictum eſt *lib. 2.* Eſt autem oratio impetrativa ex gratia Dei, quæ etiam nos ad orandum inducit; undè *Auguſt. de verbis Domini*: *Non nos hortaretur, ut peteremus, niſi dare vellet.* Notandum autem, quod quandoque principaliter aliquid aliud reſpicit meritum orationis, quam illud, quod petitur; ordinatur enim meritum, præcipuè ad beatitudinem, ſed petitio orationis directè extendit ſe quandoque ad alia, ſi ergo illud aliud, quod petit aliquis pro ſe, non ſit ad beatitudinem ei utile, non meretur illud, ſed quandoque hoc petendo, & deſiderando meritum perdit, ut ſi petat à Deo complementum alicujus peccati, quod eſt non piè orare; quandoque verò non eſt neceſſarium ad ſalutem, nec manifeſtè ſaluti contrarium, & tunc licèt orans poſſet orando mereri vitam, non tamen meretur illud obtinere quod petit; undè *Auguſt. lib. ſen. Proſperi*: fideliter Deo ſupplicans de neceſſitatibus hujus vitæ, & miſericorditer auditur, & miſericorditer non auditnr. Quod enim infirmo ſit utile, magis novit medicus quàm ægrotus; & ideò Paulus non eſt exauditus de amotione ſtimuli carnis: ſi verò illud, quod petitur, ſit utile ad beatitudinem hominis, quaſi pertinens ad ejus ſalutem, meretur illud, non tantùm orando, ſed etiam alia opera bona faciendo; & ideò indubitanter accipit, quod petit, tunc ſcilicet, quando oportet accipere; quædam enim non negantur, ſed ut congruo dentur tempore differuntur, ut dicit *Auguſt. ſuper Jo.* quod tamen impediri poteſt, ſi non perſeveraverit impetrando, quia verò homo non poteſt alii mereri vitam æternam ex condigno, ut in

in ſecundo libro dictum eſt; ideò per conſequens nec ea quæ pertinent ad vitam æternam poteſt aliquando aliquis ex condigno alteri mereri, & ideò non ſemper exauditur orans pro alio, ut dictum eſt ſupra, & ideò ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus ſemper impetratur, quod petitur, ſcilicet, ut pro ſe petat; neceſſarium ad ſalutem, piè, & perſeveranter; non tamen illæ quatuor conditiones requiruntur ad efficaciam impetrandi, quaſi nihil impetretur, ſi aliqua deſit, quia etiam quandoque aliquis orans pro alio auditur, ſed quia his poſitis oratio ſemper habet efficaciam impetrandi. Hæc Tho. 2. 2. *q.* 83. *ar.* 15. *c.* 2. *& c.* 2.

Nota, quod omnes conditiones, quæ requiruntur ex parte orantis, in quantum eſt orans includuntur in hoc, quod dicit piè, putà, quod oret fideliter *Jacob.* 1. *Poſtulet in fide*, ſcilicet confidenter, *nihil hæſitans*. Item humiliter Pſal. *Reſpexit in orationem humilium*. Item ferventer, undè Auguſt. ad Probam. *Dignior ſequetur effectus, quando ferventior præcedit affectus.*

Notandum etiam, quod oratio quantum ad efficaciam merendi innititur principaliter charitati; quantùm verò ad efficaciam impetrandi innititur principaliter fidei, quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ, & miſericordiæ divinæ, ex quibus impetrat oratio, quod petit. Hæc *Tho. ubi ſupra. c.* 3.

Circa quartum reſpondeo, quod ſic; undè Chryſo. ſuper Matth. *Omnis qui petit, accipit*, ideſt ſive juſtus, ſive peccator. Et Auguſt. dicit ſuper Jo. Si peccatores Deus non exaudiret,fruſtra Publicanus ſic dixiſſet: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* In peccatore tamen duo ſunt conſideranda, ſcilicet natura, quam Deus diligit, & culpa, quam odit. Si ergo peccator aliquid petat in quantum peccator, ideſt ſecundùm deſiderium peccati, de hoc à Deo non auditur ex miſericordia, ſed quandoque auditur ad vindictam, quia ad vindictam Deus permittit peccatorem adhuc amplius ruere in peccata. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus, ut dicit Auguſt orationem verò peccatoris ex bono naturæ deſiderio procedentem Deus audit, non quaſi ex juſtitia, quia peccator hoc non meretur, ſed ex pura miſericordia, obſervatis tamen quatuor prædictis conditionibus.

Sed objicitur illud, quod ſcribitur in Jo. *Scimus, quoniam peccatores Deus non exaudit.*

Dicendum, quod ſicut dicit Auguſt. illud verbum fuiſſe cæci adhuc non inuncti, ideſt nondum perfectè illuminati, & ideò non eſt ratum, licèt poſſit verificari ſi intelligatur de peccatore, in quantum eſt peccator, ſecundùm quem modum dicitur Proverb. 28. *Qui declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.*

ARTICULUS VIII.

De Neceſſitate Orationis.

Sequitur videre de octavo, ſcilicet de neceſſitate orationis, & circa hoc quæritur *Utrum oratio ſit actus cadens ſub præcepto?*

Reſpondeo, quod ſic; undè Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis.* & Luc. 18. *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Oportet autem, ut dicit Chry. dicit neceſſitatem; non eſt autem intelligendum, quod homo teneatur ad orandum pro ſemper. Eſt enim præceptum affirmativum, quod etſi ſemper obliget, non tamen pro ſemper. Cadit autem oratio ſub præcepto, & determinatè, & indeterminatè. Determinatè quidem ad aliquas orationes ex præcepto tenentur illi, qui ex officio ſuo ſunt medii inter Deum & populum conſtituti, ut ſunt miniſtri Eccleſiæ, quibus ex officio incumbit preces ad Deum in perſona totius Eccleſiæ fundere, & ideò dicere tenentur horas canonicas ex ſtatuto; indeterminatè verò ad orationem tenetur quilibet ex hoc, quod tenetur ad bona ſpiritualia ſibi procuranda, quæ non niſi divinitùs dantur; undè aliter procurari non poſſunt, niſi à Deo petantur. Ex hoc etiam, quod quilibet tenetur proximum ſicut ſeipſum diligere, tenetur ei in neceſſitatibus beneficiis ſubvenire, non tantùm per corporales eleemoſynas, ſed etiam per ſpiritnales, quarum una eſt oratio, ut dictum eſt prius; ſed & omnibus etiam, qui miniſterio non funguntur Eccleſiæ, videtur ab Eccleſia determinatum tempus orandi ſtatutum eſſe, cùm ſecundùm Canones teneantur diebus feſtis divinis officiis intereſſe, ut miniſtris orantibus pro populo ſuam intentionem conforment. *Hæc Tho.* 4. *di.* 15. *q.* 4. *ar.* 1; *q.* 3. *c.*

ARTICULUS IX.

De Laude Divina.

Sequitur videre de nono, ſcilicet de laude divina, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Deus ſit ore laudandus?*

II. *Utrum cantus ſint aſſumendi in laudem divinam?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic; per hoc enim excitatur in Deum affectus laudantis ſecundùm Pſal. *Sacrificium laudis honorificabit me & illic &c.* & affectus audientis etiam ſecundùm Pſal. *Semper laus ejus in ore* meo;

meo, & ſequitur; *Audiant manſueti, & lætentur.*

Notandum tamen quod de Deo poſſumus loqui dupliciter; uno modo, quoad ejus eſſentiam, & ſic cum ſit incomprehenſibilis, & ineffabilis, major eſt omni laude; undè etiam dicit Philoſophus 1. *Ethi.* quod optimorum non eſt laus, ſed majus aliquid, & melius. Debetur autem ei ſecundùm illam comparationem reverentia, & honor latriæ. Alio modo, ſecundùm effectus ejus, qui ordinantur ad noſtram utilitatem; & ſic Deo laus debetur Iſa. 63. *Miſerationum Domini recordabor, laudem Domini ſuper omnibus quæ reddiderit nobis Dominus.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, ſcilicet, ut infirmorum animi magis provocentur ad devotionem; undè *Auguſt.* 10. *confeſſ.* Adducor cantandi conſuetudinem approbare in Eccleſia, ut per aurium oblectamenta, infirmorum animus in affectum pietatis aſſurgat; non autem propter oſtentationem, & delectationem provocandam; undè 10. *Confeſſ.* dicit *Auguſt.* Cùm mihi accidit, ut me amplius cantus, quam res, quæ canitur moveat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem, quia tamen nobilior modus eſt provocandi homines ad devotionem per prædicationem & doctrinam, quàm per cantum; Ideò Diaconi, & Prælati, quibus convenit per doctrinam, & prædicationem in Deum animos hominum provocare, non debent cantibus inſiſtere, ne per hoc à majoribus extrahantur, ut dicit Greg., & habetur in decretis *diſt.* 92. *c. in Sancta Romana Eccleſia. Hæc Tho.* 2. 2. *q.* 91. *o.* Illam tamen prohibitionem dicunt aliqui habere locum in Eccleſia Romana propter quod ibi dicitur *in ſede hac.* Alii tantùm de Cardinalibus intelligunt; Hugo verò dicit hoc generaliter Diaconibus eſſe prohibitum, cum induti ſunt ad legendum Evangelium, propter hoc quod dicitur *inter Miſſarum*, & cauſa hujus inſtitutionis fuit honeſtas. Hæc habentur in glo. ibidem. Non autem aſſumit Eccleſia ad Dei laudem muſica inſtrumenta, niſi perraró organa, quia magis movent animum ad delectationem, quàm formetur per ea interius diſpoſitio bona. In veteri tamen teſtamento utebantur eis, tum quia ille populus magis erat durus, & carnalis; undè erat per hujuſmodi provocandus, ſicut & per promiſſiones terrenas, tum etiam quia per hujuſmodi inſtrumenta aliquid ſignificabant.

ARTICULUS X.

De Devotione.

Sequitur videre de decimo, ſcilicet de devotione, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum devotio ſit actus ſpiritualis?*

II. *Utrum devotio ſit actus religionis?*

III. *Utrum contemplatio, ſive meditatio ſit cauſa devotionis?*

IV. *Utrum lætitia ſit effectus devotionis?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic; dicitur enim à devovendo; undè devoti dicuntur qui ſe Deo quodammodo devovent, ut ei ſe totaliter ſubdant, & ſic devotio nihil aliud videtur eſſe, quàm voluntas quædam promptè tradendi ſe ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum; manifeſtum eſt autem, quod voluntas promptè faciendi aliquid, quod pertinet ad ſervitium Dei, eſt quidam actus ſpiritualis voluntatis. *Hæc Tho.* 2. 2. *q.* 82. *ar.* 1. *c.* & prædictis benè concordat deſcriptio devotionis, quæ ponitur à quibuſdam, ſcilicet, quod devotio eſt fervor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens certis manifeſtat inditiis.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, ad eamdem enim virtutem pertinet aliquid facere, & habere promptam voluntatem ad illud idem faciendum, quia utriuſque actus eſt idem objectum. Operari autem ea quæ pertinent ad divinum cultum, ſive famulatum, propriè pertinet ad religionem, ut ex prædictis *in* 2. *lib.* patet; ergo etiam ad eam pertinet habere promptam voluntatem ad hujuſmodi exequenda, quod eſt eſſe devotum.

Et nota quod devotio, quæ habetur ad Sanctos tranſit in Deum, in quantum ſcilicet in eis Deum veneramur; devotio verò, quam ſubditi dicuntur habere ad dominos temporales eſt alterius rationis, ſicut & famulatus eorum diſtinguuntur à famulatu divino.

Sed objicitur, quia devotio, ut dictum eſt, ad hoc pertinet, quod aliquis ſe Deo tradat, hoc autem manifeſtè fit per charitatem; undè dicit *Diony.* 4. *de divi. no.* quod amor divinus exceſſum facit non ſinent amantes ſui ipſorum eſſe, ſed eorum, quos amant, ergo devotio potiùs eſt actus charitatis, quàm religionis.

Reſpondeo. Ad charitatem pertinet immediatè quod homo tradat ſe Deo inhærendo ei per quamdam ſpiritus unionem; ſed quod homo tradat ſe ad alia opera divini cultus; hoc immediatè pertinet ad religionem; mediatè autem ad charitatem, quæ eſt principium religionis; undè nota, quod ſicut pinguedo corporalis, & generatur per calorem

calorem naturalem, & ipſum calorem conſervat, quaſi ejus exiſtens nutrimentum, ſic etiam charitas cauſat devotionem in quantum ex amore redditur aliquis promptus ad ſerviendum amato, & per devotionem charitas nutritur, ſicut & quælibet amicitia conſervatur, & augetur per amicabilium operum exercitium, & meditationem. *Hac Tho. 2. 2. q.82. ar.2. o.*

Circa tertium reſpondeo, quod ſic, ſcilicet cauſa extrinſeca ex parte meditantis; dictum eſt enim, quod devotio eſt quidam actus voluntatis ad hoc, quod homo ſe tradat divino obſequio; omnis autem actus voluntatis procedit ex aliqua conſideratione, eò quod bonum intellectum ſit objectum voluntatis; undè Auguſt. dicit *lib. de Tri.* quod voluntas oritur ex intelligentia; & ideò meditatio eſt cauſa devotionis, in quantum ſcilicet per meditationem homo concipit, quod ſe tradat divino obſequio, ad quod quidem inducit conſideratio duplex; una ex parte divinæ bonitatis, & beneficiorum ejus, Pſal. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt &c.* & hoc excitat dilectionem, quæ eſt proxima cauſa devotionis. Alia eſt ex parte hominis conſiderantis ſuos defectus, ex quibus indiget, ut Deo innitatur ſecundùm illud Pſal. *Levavi oculos meos in montes &c.* & hæc excludit præſumptionem, per quam quis impeditur, ne ſe ſubdat Deo, dum ſuæ virtuti innititur. Cauſa autem extrinſeca principalis eſt Deus, de quo dicit Ambro. ſuper Luc. quod Deus, quos dignatur, vocat, & quem vult religioſum, facit.

Circa quartum reſpondeo, quod ſic, undè in quadam collecta dicitur: *Quos jejunia votiva caſtigant, ipſa quoque devotio ſancta lætificet.* Ex conſideratione enim divinæ bonitatis, ex qua principaliter provenit devotio, per ſe quidem ſequitur delectatio, juxta illud Pſal. *Memor fui Dei mei, & delectatus ſum.* Per accidens verò ſequitur triſtitia in his, qui nondum plenè Deo fruuntur ſecundùm illud Pſal. *Sitivit anima mea ad Deum &c.* & ſequitur, *fuerunt mihi lacrymæ meæ panes &c.* Conſideratio verò propriorum defectuum, ex qua cauſatur devotio ſecundariò, ut dictum eſt, per ſe quidem nata eſt cauſare triſtitiam, per accidens verò lætitiam, ſcilicet propter ſpem divinæ ſubventionis, & ſic patet, quod ad devotionem primò, & per ſe ſequitur delectatio; ſecundariò autem, & per accidens triſtitia, quæ eſt ſecudùm Deum. *Hac Tho. 2. 2. q.82. ar.3. & 4.*

TITULUS XXVIII.

De Jejunio.

POſtea conſiderandum eſt de jejunio, & primò de ejus quidditate.
Secundò, de ejus utilitate.
Tertiò, de ejus obligatione.
Quartò, de ejus tempore.
Quintò, de his quæ habent jejunium ſolvere; ideò ſit

ARTICULUS I.

De Quidditate jejunii.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet
I. *Quid ſit jejunium?*
II. *Utrum jejunium ſit actus virtutis?*
III. *Cuius virtutis actus eſt ieiunium?*

Circa primum reſpondeo, jejunium, ut dicit Iſido. *eſt parſimonia victus, abſtinentiaque ciborum.* Ad cujus evidentiam ſciendum, quod jejunium dicitur dupliciter, ſcilicet jejunium naturæ, & jejunium Eccleſiæ, à primo dicitur quis jejunus antequam cibum ſumat, à ſecundo autem dicitur jejunans, quaſi ordinatum ab Eccleſia propter peccatorum ſatisfactionem, abſtinentiam ſervans. In ſatisfactione autem peccatorum non tantùm oportet, quod homo abſtineat ab illis, quæ virtutem corrumpunt, cum dicatur parſimonia victus; ſed etiam, quod abſtineat ab illis, quibus aliàs uti, ſalva virtute, liceret, cum dicat abſtinentiam &c.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic; undè dicit Hiero. *Jejunium eſt perfecta virtus, & cæterarum virtutum fundamentum.* Ex hoc enim aliquis actus eſt virtuoſus, quia per rationem ordinatur ad aliquod bonum honeſtum, hoc autem convenit jejunio; undè dicit Auguſt. in quodam ſermone de oratione, & jejunio, *Jejunium mentem purgat, ſenſum ſublevat, carnem ſpiritui ſubiicit, cor contritum, & humiliatum facit, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum etiam ardorem extinguit, caſtitatis lumen accendit,* & iterum ibidem; *Jejunium verboſitatem non amat, divitias ſuperfluitatem reputat, ſuperbiam ſpernit, humilitatem commendat, præſtat homini ſeipſum intelligere infirmum eſſe & fragilem.* *Hæc Auguſt.* Ad hoc tamen, quod jejunium ſit actus virtuoſus, cum jejunamus, ab omnibus diſſolutionibus abſtinere debemus; quid enim prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriari venatibus, abſtinere à cibis, & errare peccatis? *diſt.86. Quid prodeſt.*

Circa tertium reſpondeo, quod abſtinentiæ; cùm attendatur in cibis, in quibus medium adinvenit abſtinentia; dictat enim recta

recta ratio, ſecundùm quam medium ſumitur virtutis, ut dicitur 2. *ethi.* quod homo ſumat minus de cibo, quàm ſibi competeret ſecundùm ſtatum communem propter aliqua mala vitanda, & bona proſequenda, non tamen dictat recta ratio tantum de cibo ſubtrahere, ut non poſſit natura conſervari, vel etiam homo debita operari. Dicit enim Hiero. quod *non refert, utrum magno, vel parvo tempore te interimas; & de rapina holocauſtum offert, qui vel ciborum nimia egeſtate, vel manducandi, vel ſomni penuria corpus affligit.* Et iterum: *rationalis homo dignitatem perdit, qui ieiunium charitati, vel vigilias ſenſuum integritati præponit.*

ARTICVLVS II.

De Utilitate Jeiunii.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de utilitate jejunii, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Ad quid ieiunium ſit utile?*

II. *Utrum ieiunium ſit ſatisfactorium?*

III. *Utrum ieiunium, quod ſub præcepto cadit, ſit ſatisfactorium?*

IV. *Quale ieiunium eſt ſatisfactorium?*

Circa primum patet reſponſio ex dictis ſupra in illa quæſtione, utrum jejunium ſit &c. nec oportet ad hoc addere gratia brevitatis.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic *Matth.17. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi in oratione, & ieiunio.* Eſt inquam ſatisfactorium, quia & pro libidine peccati ſubtractionem delectationis recompenſat; afflictionem etiam addens, & futura peccata impedit, concupiſcentiam debilitans.

Circa tertium reſpondeo, præceptum legis naturæ non eſt, niſi de eo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem; & ideo quod ſub hujuſmodi præcepto cadit, non eſt ſatisfactorium, ſed præexigitur ad ſatisfactionem; & ſic eſt de eleemoſyna prout cadit ſub præcepto, ſed præceptum Eccleſiæ ad idem ordinari poteſt, ad quod ſatisfactio ordinatur, & ideo jejunium, quod cadit ſub præcepto Eccleſiæ, poteſt eſſe ſatisfactorium. *Hac Tho.4. diſt.15. q.3. ar.1. q.5. c.2. & c.2.*

Circa quartum reſpondeo: in carne duo ſunt, ſcilicet vitium, quod debet domari, & natura, quę debet ſuſtentari. Jejunium ergo, quod naturam ſervat, & vitium domat, eſt Deo acceptum, & ſatisfactorium, aliud non.

Sciendum tamen ſecundùm *Bona.4. di. 15. p.2. q.2. ar.2. c.7. ad oppoſitum*, quod ſi eſſet jejunium tale, quod induceret mortem, ſive mortis accelerationem; hoc aut eſſet ex intentione, & ſic eſſet peccatum mortale, undè Hierony. *non refert utrum parvo tempore, vel magno te interimas.* aut præter intentionem, & tunc vel dando operam rei licitæ, & ſic non eſt peccatum; aut non dando operam rei licitæ, vel utili, ſed ſupervacuæ, vel malæ, & ſic eſt peccatum; aliqui tamen dicunt, quod abſtinentia non accelerat mortem; ſed ſecundùm Bona. ubi ſupra, ipſam benè accelerat pœnitentia gravis.

ARTICVLVS III.

De Obligatione hominum ad ieiunium.

SEquitur videre de tertio, ſcilicet de obligatione hominum ad jejunium. & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum ieiunium ſit in præcepto?*

II. *Utrum omnes teneantur ad ieiunia Eccleſiæ?*

III. *Utrum pueri teneantur ad ieiunium?*

IV. *Utrum pauperes teneantur ad ieiunia Eccleſiæ?*

V. *Utrum peregrinantes, & viatores teneantur ad jejunia Eccleſiæ?*

VI. *Utrum manualiter operantes teneantur ad jejunia Eccleſiæ?*

VII. *Utrum ægrotantes excuſentur à jejuniis Eccleſiæ?*

VIII. *Utrum ſenes excuſentur à jejuniis Eccleſiæ?*

IX. *Utrum uxores propter virorum prohibitionem dimittere debeant jejunia indicta ab Eccleſia?*

X. *Utrum mulieres prægnantes excuſentur à jejunio Eccleſiæ?*

Circa primum reſpondeo, ut patet ex ſupradictis, jejunium valet ad vitandum mala, & proſequendum bona; unuſquiſque autem ex naturali ratione tenetur tantùm jejuniis uti, quantum ſibi eſt neceſſarium ad prædicta; & ideò jejunium in communi cadit ſub præcepto legis naturæ; ſed determinatio temporis, & modi jejunandi ſecundum convenientiam, & utilitatem Populi Chriſtiani cadit ſub præcepto juris poſitivi, quod eſt inſtitutum à Prælatis Eccleſiæ, ad quos pertinet ſtatuta præcipere, quæ pertinent ad communem utilitatem fidelium in ſpiritualibus bonis, & hoc eſt jejunium Eccleſiæ *de conſe. di.5. quadrageſima, & c. ſeq. Hac Tho. 2. 2. q.1. 47. ar.3. c.*

Sed objicitur. Quicunque tranſgreditur præceptum, mortaliter peccat. Si ergo jejunium inſtitutum ab Eccleſia cadat ſub præcepto, tunc ſi quis unum diem tantum Quadrageſimæ ſolveret mortaliter peccat, quod videtur durum dicere?

Reſpondeo. Præcepta juris poſitivi magis obligant ex intentione Legiſlatoris, quàm

ex

ex ipſis verbis, & ideo transgreſſor talis præcepti magis eſt putandus, qui obviat intentioni Legislatoris, quàm qui deviat in aliquo ab ordinatione legis. Intentioni autem latoris legis obviat qui ex contemptu, vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſervat. Si autem in aliquo caſu ordinationem non ſervat, in quo probabiliter poteſt credi, quod ſi legislator adeſſet, eum obligari non vellet, talis tranſgreſſor præcepti reputandus non eſſet; & ideò non eſt neceſſarium, quod quicunque diem ab Eccleſia inſtitutum jejunare omittit, mortaliter peccet. Poteſt enim hoc omnino ſine peccato contingere; aliquando autem ſine mortali cum veniali; aliquando etiam cum mortali, & hoc ſecundùm diverſas occaſiones, quibus homo inducitur ad frangendum jejunium. *Hæc Tho. 4. diſt. 15. q. 3. ar. 1. q. 4. c. 3.*

Circa ſecundum reſpondeo. Jejunium acceptum, non ſecundùm quod eſt actus virtutis, ſed præcisè ratione ejus, quod ſuperaddit ſtatutum Eccleſiæ, non eſt de jure naturæ, nec de jure divino, ſed de jure purè poſitivo; tali autem jure prohibentur, vel præcipiuntur talia, quæ aliàs benè, & malè fieri poſſent, ſicut autem ſupra dictum eſt, ſtatuta communia præponuntur ſecundùm quod multitudini conveniunt, & ideo legislator in eis ſtatuendis attendit illud, quod ut in pluribus accidit; ſi autem aliquid ex ſpeciali cauſa in aliquo inveniatur, quod obſervantiæ ſtatuti repugnet, non intendit talem ad ſtatuti obſervantiam obligare; undè *extra. de obſerva. jeju. conſilium.* Legi non ſubjaceat neceſſitas, *& ar. de conſe. di. 5. Quadrageſima.* In hoc tamen eſt diſtinctio habenda ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 1. 47. ar. 4. c.* Nam ſi ſit evidens cauſa, per ſe ipſum licitè poteſt homo ſtatuti obſervantiam præterire, præſertim conſuetudine interveniente; vel ſi non poſſet de facili ad ſuperiorem recurſus haberi. Si verò cauſa ſit dubia, debet ad ſuperiorem recurri, qui poteſtatem habet in talibus diſpenſandi; & hoc eſt obſervandum in jejuniis ab Eccleſia inſtitutis, ad quæ omnes communiter obligantur, niſi in eis fuerit impedimentum aliquod ſpeciale. Dicit autem *Hoſt. ſuper c. conſilium* quod in diſpenſatione ſuper jejunio non ſufficit licentia ſimplicis presbyteri, etiam ex juſta cauſa, niſi ſumma neceſſitas immineat, ita quod ad Epiſcopum ſine periculo non poſſit recurſus haberi; & ut dicit cauſa ſufficiens ad diſpenſandum eſt infirmitas, naturæ debilitas, ciborum cariſtia, ſive penuria, vel paupertas, peregrinatio, labor, & protractio menſæ nimia, ut in ſervientibus menſæ nobilium, & hujuſmodi.

Sed objicitur illud, quod dixit Chriſtus *Luc. 5. Non poſſunt filii ſponſi ieiunare, quamdiù ſponſus eſt cum ipſis.* Eſt autem Chriſtus cum omnibus juſtis ſpiritualiter in eis habitans; undè Dominus dicit *Matth. ult. Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſumationem ſæculi*; ergo juſti non obligantur ad jejunandum?

Reſpondeo. Illud verbum poteſt exponi tripliciter; uno modo ſecundùm Chryſ. qui dicit, quod diſcipuli, qui dicuntur filii ſponſi, adhuc erant imbecillius diſpoſiti; undè comparantur veſtimento veteri, & ideo in corporali pænitentia Chriſti magis erant fovendi in quadam dulcedine, quàm exercendi in jejunii auſteritate, & ſecundùm hoc magis convenit, ut diſpenſetur in jejuniis cum imperfectis, & novitiis, quàm cum antiquioribus, & perfectis, ut patet in gloſ. ſuper illud Pſal. *Sicut ablactatus eſt ſuper matrem ſuam.* Secundo modo poteſt dici ſecundùm Hierony. quod Dominus ibi loquitur de ratione veterum obſervantiarum; undè per hoc Dominus ſignificat, quod Apoſtoli non erant in veteribus obſervantiis detinendi, quos oportebat gratiæ novitate perfundi. Tertio modo ſecundùm Auguſt. qui diſtinguit duplex jejunium, quorum unum pertinet ad humilitatem tribulationis, & hoc non convenit viris perfectis, qui dicuntur filii ſponſi; undè ubi Lucas dicit: *Non poſſunt filii ſponſi ieiunare*, Matth. 10. dicitur, *non poſſunt filii ſpoſi lugere.* Aliud jejunium eſt, quod pertinet ad gaudium mentis in ſpiritualia ſuſpenſæ, & tale jejunium convenit viris perfectis.

Circa tertium reſpondeo, quod non; primò quia non eſt in eis, ſicut in provectis, ita neceſſaria repreſſio vitiorum, ad quam eſt jejunium inſtitutum. Secundò, quia indigent multo cibo propter neceſſitatem augmenti, quod fit de reſiduo alimenti. Tertiò, propter naturæ debilitatem, ex qua provenit, quod indigent frequenti cibo, & non multo ſimul ſumpto, quia virtus naturalis illud convertere non poſſet, & ideo, dum ſunt in augmento, quod ſecundùm Philoſophum eſt, ut in pluribus uſque ad finem tertii ſeptennii, non tenentur ad jejunia Eccleſiæ. Conveniens tamen eſt, ut etiam in hoc tempore ſe ad jejunandum exerceant plus, vel minus ſecundùm modum ætatis ſuæ. Quandoque tamen magna neceſſitate, vel tribulatione imminente in ſignificationem pænitentiæ arctioris, etiam pueris jejunia indicuntur; undè *Joel. 2.* dicitur: *Sanctificate ieiunium*; & poſtea ſequitur, *congregate parvulos, & ſugentes ubera*; ſicut etiam de iumentis legitur *Jon. 3. Homines, & iumenta non guſtent quidquam, nec bibant aquam.*

Quid de novitiis, & iuvenibus regularibus, ſeu monachis, vel religioſis?

Reſpondeo ſecundùm Rod. quod ſuper ſolvendo ieiunio, vel non ſolvendo tenentur

nentur magis diſcretioni , aut diſpenſationi ſuorum Prælatorum acquieſcere, quàm proprio iudicio.

Circa quartum reſpondeo , quod non, ſcilicet quando ſimul tantum habere non poſſunt hora comeſtionis quod ad victum totius diei ſufficiat commodè , vel etiam quando ex præcedenti inedia debilitati, ieiunium commodè non poſſunt ſufferre.

Circa quintum reſpondeo , quod ſi ſit talis peregrinatio , vel viatio , quæ differri poſſet ſine incommodo , debet differri , ſi ſimul cum ea non poſſit ieiunari ; ſi autem non poſſet differri , vel quia tempus ieiunii præoccupat hominem in via, vel quia dies feſtus alicui imminet, ad quem ex devotione homo pergere cupit, vel quia mora in patria periculum habet vel ſpirituale, vel corporale , poteſt ſecundùm diſpoſitionem ſui ſuperioris ſolvere ieiunium , ubi ita eſt conſuetum , quia ex hoc ipſo , quod Prælati diſſimulant, annuere videntur. Hæc *Tho.4. diſt.15.q.3. ar.2. q.4. c.2. & c.1.* Hoc tamen intelligitur de illis, qui adeo affliguntur itineris labore, quod ſimul cum ieiunio non poſſunt itinerare. Nec obſtat,quod conſilio præceptum debet præponi , quia intentio dantis huiuſmodi præceptum non eſt excludere alias pias, & magis neceſſarias cauſas ; ſecus eſt de præceptis legis naturæ, quæ prohibent hoc, quod ſecundùm ſe ſemper eſt malum.

Quid de curſoribus ?

Reſpondeo , quod curſores , quorum uſus eſt neceſſarius, ſi non poſſunt currere ſimul, & ieiunare , excuſantur, ſi ieiunium ſolvant. Quando verò morantur cum dominis ſuis in aliquo loco , vel etiam quando modicum vadunt , ieiunare debent , niſi forſan immineat eis viatio grandis, quam ut perficere poſſint , etiam paucis diebus antequam iter arripiant , ieiunium ſolvant. *Hac Rod.*

Circa ſextum reſpondeo ; ſi ieiunando poſſunt victum competenter habere pro ſua perſona , & familia , cuius incumbit eis cura , ſive quia aliàs ſunt divites , ſive quia de minori labore ieiunium ſecum compatiente , poſſunt lucrari ſufficientiam, non excuſantur à ieiunio. Si autem aliàs non poſſint tantùm laborare , quod victum ſufficientem acquirant, niſi ſolvendo ieiunium, poſſunt ſecundùm diſpenſationem ſui presbyteri ieiunium ſolvere , & laborare ; ex quo patet , quod intentio maioris lucri non neceſſarii non excuſat eos à peccato , ſi ieiunium ſolvant ; nec etiam illi ſunt immunes à peccato , qui nolunt operarios conducere , niſi tali pacto , quod ieiunium ſolvant , niſi fortè ſit neceſſaria cauſa , quæ feſtinantiam operis, pro quo laboratur , expoſcat.

Quid de illis , qui habent ſervire in menſis nobilium diutiùs protrahendis ?

Reſpondeo , ſi ex cauſa neceſſaria præveniant aliquantulum horam comedendi ex toto comedendo , vel modicum prælibandò , ne deficiant in ſerviendo , & hoc faciant iam poſitis menſis, vel parùm antè, ita quod propter continuationem temporis debeat reputari totum una menſa non credo, quod peccent , ſicut non peccant ſervitores mediocrium perſonarum , qui ſurgunt de menſa dominorum ſuorum, ut ad vinum vadant , vel encænia deferant , & revertentes ad menſam iterum comedunt. *Hac Rod.*

Quid de regularibus, qui debent legere ad menſam refectorii ?

Reſpondeo. Idem eſt dicendum , quod dictum eſt de ſervientibus nobilium , dum tamen hoc faciant licentiati ; poſſunt etiam hoc facere ſine licentia ſpeciali ipſi regulares, qui hoc habent à regula confirmata à Sede Apoſtolica , quod ſi non habent à regula, non eſt tunc faciendum , etiam de licentia, niſi ſit rationabilis cauſa. *Hac Rod.*

Circa ſeptimum reſpondeo , quod ſic ; quia enim in eis natura eſt debilis ; ideò ſi daretur eis una vice totum ſimul , quod eſt neceſſarium ſubſtentationi naturæ , gravaretur natura , & ſi pluribus vicibus datur , confortatur , & vigoratur ; & ideò etiam in illis infirmitatibus , in quibus abſtinentia confert , ad ieiunium non tenentur. Pro quanta autem infirmitate , vel debilitate ſolvi poſſit ieiunium ab infirmis , & debilibus, potiùs ſecundùm Ray. eſt limitandum arbitrio boni viri , quàm ſecundùm aliquam doctrinam generalem.

Circa octavum reſpondeo ſic ; quia in eis calor & virtus eſt debilis , & licèt ſint ſicci ſiccitate oppoſita humiditati naturali, ſuperabundat tamen in eis humiditas accidentalis ex indigeſtione cauſata ; undè ſi totus cibus, quem natura eorum requirit , pro die naturali ſumeretur ſimul ab eis , nimis obtunderetur in eis , & grauaretur calor naturalis, & non poſſet cibum digerere convenienter. *Hac Rich.4. diſt.15. q.3. ar.4.c.* Dicit etiam *Innoc. ſuper ti. extra. de obſer. ieiu.* quod idem dicendum eſt de ſenibus, quod de infirmis,& debilibus,

Circa nonum reſpondeo ſecundùm *Innoc. ubi ſupra* , quod non. Dimittere tamen debent ieiunia voluntaria *33. q. ult. manifeſtum.* Et tamen fortè in ieiuniis indictis poſſet presbyter propter viri ſcandalum diſpenſare. *ar. diſt.50. ut conſtitueretur. Idem Hoſt. in glo.*

Circa decimum reſpondeo , quod ſic ; primò, quia debent accipere cibum non tantùm pro ſe , ſed etiam pro nutrimento fætus ; ſecundò , quia prægnantes habent varia , & inordinata deſideria ciborum diverſorum,

Digitized by Google

ſorum, & quandoque ita intenſa, quod niſi aliquo modo poſſent ſatisfacere appetitui periculum poſſet eſſe de periclitatione fœtus; undè ſecundùm Rod. prægnantes, & nutrices, ſi timeatur notabiliter de periculo earum, ſi jejunaverint, vel de fœtu in utero, vel de puero ad ubera, non tantùm poſſunt, ſed etiam tenentur jejunia ſolvere.

ARTICULUS IV.

De Temporibus Jejuniorum.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de temporibus jejuniorum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum debeant eſſe inſtituta aliqua tempora determinata ad ieiunia?*

II. *Vtrum ieiunium ſit aliquo tempore interdictum?*

Circa primum reſpondeo quod ſic duplici ratione, primò, ex parte temporis, quia unum tempus eſt aptius jejunio, quàm aliud tempus; ſecundò ex parte effectus jejunii. Jejunium enim ad duo ordinatur, ſcilicet ad deletionem culpæ, & ad elevationem mentis in ſuperna; & ideo illis temporibus fuerunt ſpecialiter jejunia indicenda, in quibus oportebat hominem à peccato purgari, & mentem fidelium in Deum per devotionem elevari, & hæc præcipuè imminent ante paſchalem ſolemnitatem, & ante alias præcipuè ſolemnitates, ad quas devotè ſuſcipiendas oportet nos per ieiunium præparari, in quo etiam demonſtratur quod extremum gaudium, quod per feſta temporalia ſignificatur, ad tribulationes hujus vitæ, quas Sancti paſſi ſunt, ſubſequitur.

Sed contra prædicta videtur, quod quadrageſima ſtatim inchoari deberet poſt Epiphaniam, quando Baptiſmus Chriſti celebratur, quia *Matth.* 3. legitur Chriſtum ſtatim poſt Baptiſmum in deſerto jejunium inchoaſſe.

Reſpondeo. Chriſtus non ieiunavit, quaſi ieiunio indigeret, ſed ut ad ſuſcipiendum ejus gratiam nos exemplo ſui ieiunii præpararet; & ideo poſt Baptiſmum ſuum, in quo plenitudo gratiæ ejus fuit declarata teſtimonio Patris, & Spiritus Sancti, & etiam *Jo.* decebat exemplum ieiunii ſui nobis proponere; nobis autem convenit ieiunium, ut præparemur ad gratiam ejus, & quia ſacramenta gratiæ eius præcipuè præponuntur circa feſtum Paſchæ, ideo immediatè ante ipſum feſtum completur ieiunium Quadrageſimæ. Et etiam quia tempus veris, quod incipit circa principium Quadrageſimæ eſt aptum concupiſcentiæ, & etiam quia ſignificatur, quod ad gloriam Reſurrectionis pervenimus per tribulationes præſentis vitæ, ſicuti Chriſtus per Paſſionem Crucis.

Sed quare prædictum ieiunium eſt inſtitutum in numero quadraginta dierum?

Reſpondeo primò, ut per hoc Chriſto nos conformemus, qui eodem numero ieiunavit; ſecundò quia in hoc iuſtitiam ſervamus. Per hoc enim quaſi totius anni decimam ſolvimus. Annus enim continet trecentos ſexaginta quinque dies, quorum pars decima ſunt triginta ſex, ita tamen, quod quinque dies maneant indecimati, quia decima eorum non eſt dies integra. Quatuor verò dies adduntur ad complendum numerum quadrageſimum, & aſſueſaciendum ad ſequens ieiunium; ergo omnes dies dicti quadraginta ſunt ieiunandi. In diebus verò Dominicis Quadrageſimæ non eſt ieiunandum, *de conſe. di.* 5. *Quadrageſima*, ubi dicitur Quadrageſima ſumma obſervatione eſt obſervanda, ut ieiunium in ea præter dies Dominicos, niſi quem infirmitas impedîverit nullatenus ſolvatur, & ibidem *c. ieiunia dicitur.* Ieiunia à ſacerdotibus conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſolvantur. Ex prædictis patet, quod ieiunium Quadrageſimæ, ut videtur, eſt ſub præcepto, & huius ſententiæ videntur eſſe Doctores iuris divini, & canonici, ut patet in eorum ſcriptis; undè dicit Hoſtien. quod quilibet tenetur in Quadrageſima ieiunare, niſi cauſa rationabili excuſetur. Item non licet ſolvere ieiunium die Jovis Sancto. *de conſe. diſt.* 3. *non liceat, & c. non oportet.* Dicit tamen Hoſtien. quod ſi quis tunc in ſero ob devotionem in ſignum Cænæ Domini aliquid modicum, ſcilicet Hoſtiam unam, vel aliquid ſimile ſumeret, non ſolveret ieiunium. *ar. diſt.* 41. *quiſquis.*

Sed numquid ieiunium eſt à Quinquageſima inchoandum? Videtur quod ſic *di.* 4. *ſtatuimus, & duobus c. ſeq.* Contrarium videtur *de conſe. di.* 3. *à ſacerdotibus.*

Reſpondeo. Quidam dicunt, quod prima capitula ſunt abrogata. Alii dicunt, quod intelliguntur de conſilio. Secundùm verò Hoſt. de presbyteris loquuntur. *ar.* 1. *q.* 1. *viliſſimus* 8. *q* 1. *qualis, & c. nec ſufficere.* Inſuper ſtatuit Eccleſia, quod in qualibet quarta anni, ſcilicet Vere, Æſtate, Autumno, & Hyeme tribus diebus ieiunetur, ſcilicet die Mercurii, die Veneris, & Sabbato, ita quod tempore moderno ieiunium Veris ſit in prima hebdomada Quadrageſimæ, ieiunium Æſtatis in hebdomada Pentecoſtes, ieiunium Autumni in tertia hebdomada Septembris, ieiunium Hyemis in quarta hebdomada Decembris *di.* 76. *c.* 1. *& c. ſtatuimus.* & hæc ieiunia inſtituta ſunt ad expiationem peccatorum ſingularum quartarum, & ad ſolutionem quaſi primitiarum; undè verſus

Vult

Vult Crux; Lucia, cinis, charifmata
Ut pia det vota quarta ſequens feria.

Sed obiicitur contra hoc, quod dictum eſt, quod ieiunium æſtatis ſit in hebdomada Pentecoſtes, quia temporibus lætitiæ non convenit ieiunare propter quod non ieiunatur in vigilia Apoſtolorum Philippi, & Jacobi, quia eſt in tempore Paſchali, ſed infra octavam Pentecoſtes adhuc durat gaudium paſchalis feſtivitatis ergo &c.

Reſpondeo, ut dicit Leo Papa, & habetur *di. 77. igitur*, hoc eſt factum, ut ſi quis fortè inter ipſa feſtivitatis gaudia negligens libertate, & licentia immoderata aliquã præſumpſerit; abſtinentiæ cenſura caſtiget; eſt tamen ieiunium exultationis, quod illis, qui Spiritum Sanctum acceperunt, convenit, cum gaudio enim ſpirituali ſe compatitur afflictio corporalis; undè in illo ieiunio non fit genuflexio, & cantatur *alleluia*, quod in aliis ieiuniis non ſervatur. *Hac Tho. 2. 2. q. 147. ar. 5. o.* Eſt etiam ieiunandum in vigiliis omnium Apoſtolorum, non obſtante conſuetudine contraria niſi Sanctorum Philippi, & Jacobi, quorum ſolemnitas eſt infra ſolemnitatem Paſchalem, & ſancti Joannis Evangeliſtæ, cuius feſtum infra Nativitatem Domini celebratur, & ſancti Barnabæ, *extra. de obſer. ieiu. conſilium*; undè Gof. Ber. & communiter omnes Doctores dicunt, quod verſus illi ſunt inſufficientes, quiã non continent ſufficienter Apoſtolos, in quorum vigiliis eſt ieiunandum, ſcilicet

Petrus, & Andreas, Paulus cum Simone Judas;
Ut jejunemus nos admonet atque Mathæus.

Hoſtien. tamen ſuſtinet ipſos verſus, dicens, quod in vigiliis Apoſtolorum, quorum nomina ſunt ibi, cogi poſſunt homines ieiunare, cum generaliter teneantur, in aliis verò ſtandum eſt conſuetudini, *ar. extra. de celebra. Miſſa. pernitioſus, & de cenſi. ex parte extra eo. conſilio. §. Idem de illis*, niſi ſacerdotes, ideſt diæceſani præcipiant contrarium, quia ieiunia ab his indicta non ſunt, niſi neceſſitate inſtante ſolvenda *de conſe. diſt. 3. §. Jeiunia.* Hæc Hoſt. Jeinnandum eſt etiam in vigiliis Nativitatis Domini, Pentecoſtes, Aſſumptionis Beatæ Marię Virginis, Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ, ſancti Laurentii, & feſti omnium Sanctorum, & ſi ſolemnitas, in cuius vigilia ieiunari debet ſit in ſecunda feria, debet ieiunari in Sabbato. *extrav. de obſerv. ieiu. conſilium. §. Sanctorum.* Item conſuetudo apptobata obligat, ut habetur *diſt. 1. conſuetudo, & diſt. 11. Eccleſiaſticarum, & c. in his*; ideo ſi in aliqua Regione vel Diæceſi ſit aliquod ieinnium conſuetum, quod tamen non eſt præceptum per ius ſcriptum, nihilominus ab exiſtentibus ibidem eſt obſervandum. Item in tribus diebus Rogationum ante Aſcenſionem Domini debet ieiunari. *de conſe. di. 3. Rogationes.* Sed ut dicit glo. ibidem hoc non præcipitur, ſed ſuadetur ubi tamen eſt conſuetudo approbata, illud ieiunium eſt per æquivalentiam ſub præcepto. Huiuſmodi etiam ſententiæ eſt Hoſt. In decretis etiam invenitur, quod ieiunandum eſt feria quarta, quia Dominus eadem die fuit traditus, quia Judas illa die traditionem Domini cogitavit, & feria ſexta, quia illa die fuit paſſus, & Sabbato; quia includitur inter triſtitiam Paſſionis Dominicæ, & lætitiam reſurrectionis, *de conſecratio. diſt. 3. Sabbato, & c. ieiunia.* Ad minus tamen in Sabbato debet à carnibus abſtinere, qui particeps Religionis Chriſtianæ deſiderat eſſe, niſi feſtum, vel infirmitas impediat *de conſe. di. 5. quia dies.* In huiuſmodi tamen conſuetudo regionis eſt ſervanda, ut patet *extra. eo. conſilium. §. Idem de illis. Hæc Hoſt.* undè in Sabbato abſtinendum eſt carnibus neceſſariò, ubi eſt talis conſuetudo, aliàs non niſi de congruo; undè glo. dicit ibidem, quod conſilium eſt; niſi ubi eſt conſuetudo, quod à carnibus abſtineant, tunc eſt præceptum.

Sed quid de ieiunio ſextæ feriæ?

Reſpondeo, non eſt neceſſarium, ut dicit *Inno. & Hoſt.* aliàs non liceret Ciſtercienſibus ſolvere illud.

Quid eſt de adventu Domini?

Reſpondet Hoſt. quod circa hoc conſideranda eſt conſuetudo regionis ſecundùm illud;

Cum fueris Romæ Romano vivito more;
Cum fueris alibi, vivito ſicut ibi.

Undè quia in adventu Domini ieiunatur Romæ. *extra. eo. conſilium reſponſo primo in fine*, ieiunandum eſt ibidem; deficiente verò conſuetudine conſideranda eſt indictio Epiſcoporum, licèt honeſtum ſit, quod Clerici ieiunent, maximè presbyteri.

Circa ſecundùm reſpondeo. Jeiunium quantum eſt de ſe nullo tempore eſt prohibitum, imò eſt laudabile ſecundum quod dicit Hierony. ad Lucillum, *utinam*; inquit, *omni tempore ieiunare poſſemus*, undè dicit Iſidorus, *Sancti Patres in deſerto tempore paſchali ieiunabant, præterquam in Dominica Reſurrectionis, eo quod tota eccleſia lætitiæ feſtum agit*; undè non eſt conveniens, quod aliquis illo die operibus afflictionis intendat, quia turpis eſt omnis pars, quæ ſuo toti non communicat, ut dicit *Auguſt. lib. de confeſſ. Greg. etiam 2. dialog.* refert, quemdam presbyterum divinitùs miſſum Beato Benedicto dixiſſe, *Dies eſt reſurrectionis, non licet tibi hodie abſtinere*, & quia in ſingulis diebus dominicis memoria reſurrectionis agitur; ideò in eis ſecundùm communem Eccleſiæ conſuetudinem non ieiunatur *de conſe. diſt. 3. ne quis, & c. ieiunia in fine*; undè ſi quis in Dominica ieiunandum eſſe dixerit ſtudioſè, non creditur

eſſe

Digitized by Google

eſſe Catholicus 26. *q. ult. ſacerdos*, & ſi hoc pro pænitentia à ſacerdote accepta ſine neceſſitate alia fecerit ſicut Manichęus anathema ſit *diſt. 30. c. ulti.* Similiter feria quinta, qua Dominus ad Cælos aſcendit prohibetur quilibet icinnare, ut dicitur *de conſe. diſt. 3. ieiunium.* Sed hoc de conſuetudine non ſervatur, imò indiſtinctè illa die ieiunatur.

Item inter Paſcha, & Pentecoſten non eſt jejunandum *extra. eo. conſilium reſponſo l. 76. di. §. Non autem.* Et ratio eſt, quia rotum illud tempus eſt tempus lætitiæ, in quo agitur de Aſcenſione, & Reſurrectione; Illo etiam tempore ſponſa gaudebat de ſponſi præſentia, & ideò non fuit ſibi aliqua aſperitas indicenda; Excipiuntur tamen tres dies Rogationum, ut ſupra dictum eſt, & de conſuetudine vigilia Pentecoſtes; ſi quis tamen prædicto tempore ob devotionem, & carnis macerationem voluerit jejunare non improbatur, Hæc Hoſt. unde Paulus, & alii heremitæ jejunabant toto tempore illo, niſi die Dominico 76. *diſt. 1. §. Neceſſario ver. noſce.* Et ſic patet, quod jejunium quantum eſt de ſe eſt omni tempore licitum, per accidens tamen poſſet eſſe jejunium alicuius in die feſto illicitum; Puta ſi adeo jejunium pertinaciter teneret, quod non crederet per devotionem feſti utilitatem jejunii compenſari poſſe; *Hæc. Tho. 4. di. 15. q. 3. ar. 3. q. 2. c.*

Sed objicitur; quia ſecundum Augus. de conſenſu Evangeliſtarum, ſicut eſt jejunium afflictionis; ita eſt jejunium exultationis; ſed jejunium exultationis maximè convenit in tempore paſchali, & in diebus Dominicis, in quibus memoria Reſurrectionis agitur, ergò in eis debent eſſe aliqua jejunia inſtituta.

Reſpondeo. Jejunium exultationis ex inſtinctu Spiritus Sancti procedit, qui eſt Spiritus libertaris, & illud tale ieiunium ſub pręcepto cadere non debet; ieiunia verò per Eccleſiam inſtituta ſunt ieiunia afflictionis, quæ non competunt in diebus lætitiæ, & per conſequens; nec in diebus illis, de quibus objicitur.

ARTICULUS V.

De his, per quæ jeiunium habent ſolvi.

Sequitur videre de quinto, ſcilicet de his, per quæ icinnium habet ſolvi, & circa hoc queruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum anticipatio horæ Nonæ ſolvat ieiunium?*

II. *Utrum requiratur ad ieiunium, ut homo comedat tantum ſemel?*

III. *Utrum Potus ieiunium ſolvat?*

IV. *Utrum ſumptio electuariorum ieiunium ſolvat?*

V. *Utrum Eſus carnium, ovorum, & caſei, & huiuſmodi ſolvant ieiunium?*

Circa primum reſpondeo, ſicut dictum eſt ieiunium ordinatur ad culpæ deletionem & cohibitionem; unde oportet aliquid temporis addere ſupra communem conſuetudinem; ita tamen, quod per hoc non multum gravetur natura; Eſt autem debita, & communis conſuetudo comedendi hominibus circa horam Sextam; tum quia iam videtur eſſe completa digeſtio nocturno tempore naturali calore interius revocato propter frigus noctis circumſtans, & propter ſomnum, in quo naturales virtutes extenduntur; tum etiam quia iam videtur eſſe completa humoris per membra diffuſio calore naturali, uſquè ad extremas corporis partes evacuato cooperante ad hoc calore diei, uſque ad ſummum ſolis aſcenſum, qui completur circa horam ſextam, tum etiam quia tunc pręcipuè natura corporis humani indiget iuvari contra exteriorem calorem aeris, ne humores interius adurantur, & ideò ut ieiunans aliquam afflictionem ſentiat pro culpæ ſatisfactione, conveniens hora comedendi taxatur ieiunantibus circa nonam, unde *de conſe. diſ. 1. ſolent* Concilium Calcedonenſe dicit; In quadrageſima nullatenus ieiunare concedendi ſunt, qui ante comedunt, quàm veſpertinum officium celebretur, quod tempore Quadrageſimæ poſt nonam dicitur: Convenit etiam hæc hora miſterio Paſſionis Chriſti, quæ completa fuit hora nona, quandò inclinato capite tradidit ſpiritum; ieiunantes enim dum carnem ſuam affligunt paſſioni Chriſti conformantur *ſecundum illud Gal. 5. Qui Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis:*

Sed nota, quod in *dicto capitulo ſolent, & c. di. §. In ieiuniis quatuor temporum, nec veſpertinas horas &c.* ſub hora veſpertina comprehendendum eſt totum tempus ab hora nona incluſivè, & ultra. Non autem oportet nonam horam præciſe accipere; ſi enim per modicum tempus ante horam nonæ comedatur, non propter hoc ſolvitur ieiunium; undè licet hi, qui comedunt ſtatim poſt horam ſextam derogent in aliquo perfectioni ieiunii, non tamen ſunt tranſgreſſores eius, quod eſt neceſſitatis, maximè quia iam invaluit conſuetudo in multis locis comedere, quaſi ſtatim poſt horam ſextam; non enim tantæ neceſſitatis eſt in obſervatione ieiunii hora prædicta comedere tantum ſemel. *Hæc Rich. 4. diſ. 15. q. 3. ar. 8. in fin.*

Sed obiicitur quia in veteri teſtamento ieiunabant uſque ad veſperam; dicitur enim *Levi. 33. ſabbatum eſt; affligetis animas veſtras,* & poſtea ſequitur *A veſpera, uſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra* ergo &c.

Reſpondeo ſtatus veteris Teſtamenti com-

comparatur nocti; ſtatus verò Novi Teſtamenti comparatur diei ſecundum illud *Ro. 13. nox præceſſit, dies autem appropinquavit*; Et ideò in veteri teſtamento ieiuuabant uſque ad noctem, non autem in novo.

Circa ſecundum reſpondeo. Jeiunium ab Eccleſia pro concupiſcentia refrenanda inſtituitur, ita tamen quod natura ſalvetur, ad hoc autem videtur ſufficere comeſtio una; per quam homo & naturæ ſatisfaciat, & & aliquid concupiſcentiæ detrahat, & ideo ſtatutum eſt moderatione Eccleſiæ, ut comedatur à ieiunantibus tantùm ſemel in die.

Sed quid de famulis, qui prægustant cibos ante Dominos?

Reſpondet Innoc. quod non ſolvunt ieiunium.

Circa tertium reſpondeo. Duplex eſt ieiunium; unum naturæ, quod requiritur ad ſumptionem Euchariſtiæ, & hoc ſolvitur per quemlibet potum, etiam aquæ. Aliud eſt jeiunium Eccleſiæ, quod dicitur ieiunium ieiunantis, & hoc non ſolvitur niſi per ea, quæ Eccleſia intendit interdicere inſtituendo ieiunium; non autem Intendit interdicere ſumptionem potus, quia magis ſumitur ad alterationam corporis, & ad digeſtionem ſumptorum ciborum, quàm ad nutritionem, licèt aliquo modo nutriat, & ideo licet ieiunantibus pluries bibere ſive ante cibum, ſive poſt, ut etiam dicit Inno. Si quis autem potu utatur immoderatè, peccare poteſt, & ieiunii meritum perdere, ſicut etſi ſumat immoderatè cibum in una comeſtione. *Hæc Tho. 2. 2. q. 14. ar. 6. c. 2.* De bono tamen, & æquo cavendum eſt à potu magis in mane, quàm in ſero, quia potus poſt prandium ſumptus ſiti ſubvenit, & digeſtionem invat, in quantum ſcilicet per potum faciliùs, & convenientiùs defertur cibus ad ſingula membra; ſumptus autem ieiuno ſtomacho ut plurimùm nocet. Hæc Rich. 4. *diſt. 15. q. 3. ar. 7. c. 2.*

Circa quartum reſpondeo, electuaria, etſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter ſumuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum; undè non ſolvunt ieiunium, ſicut nec ſumptio aliarum medicinarum, niſi fortè quis in fraudem electuaria ſumeret in magna quantitate per modum cibi. Hæc *Tho. ubi ſupra c. 3.* & *Rich. ubi ſupra.*

Circa quintum reſpondeo, ſicut ſupra dictum eſt, ieiunium inſtitutum eſt ab Eccleſia ad reprimendum concupiſcentiam, & ideo cibos illos Eccleſia ieiunantibus interdixit, qui in comedendo maximè delectant, & ad venerea maximè provocant, cuiuſmodi ſunt carnes, lacticinia, & ova ex avibus, pro eo, quod humano corpori maximè conformantur; undè *diſt.* 4. denique par eſt, ut qui his diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus; quæ ſementinam trahunt originem carnis ieiunemus, lacte, ſcilicet, caſeo, & ovis, quod tamen dicitur in dicto capitulo. Denique de lacte, caſeo, & ovis non eſt neceſſarium obſervare, niſi in ieiunio Quadrageſimæ, niſi ubi eſt conſuetudo abſtinere ab his in quolibet ieiunio Eccleſiæ. Hæc *Rich. 4. diſt. 15. q. 3. ar. 5. c. 2. ad oppoſitum.*

Sed obiicitur, quia magis excitat concupiſcentiam potus vini, quàm eſus carnium. Aliqui etiam piſces ita delectabiliter eduntur ſicut carnes; ergo Eccleſia non debuit magis interdicere carnes, quàm vinum, & piſces.

Reſpondeo. Eccleſia magis prohibuit carnes, quàm vinum, tum quia difficilius eſt abſtinere à vino, quàm à carnibus, & ideo ſi vinum prohibuiſſet, tranſgreſſionis periculum maius fuiſſet, tum quia ieiunium ſæpè triſtitiam excitat, & vinum cor hominis lætificat ſecundùm Pſal. Item magis prohibuit carnes, quàm piſces, quia eſus carnium, ut in pluribus magis delectat, quàm eſus piſcium, licèt in quibuſdam aliter ſe habeat, & leges dantur ſecundùm ea, quæ ut in pluribus accidunt.

Quid ſi Nativitas Domini venerit in ſexta feria?

Reſpondeo, illi, qui nec voto, nec obſervantia regulari ad carnium abſtinentiam ſunt aſtricti, tali die ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ generalem carnibus uti poſſunt; nec tamen illi ſunt reprehendendi, qui ob devotionem voluerint abſtinere, vel etiam ieiunare *ext. de obſer. jeju. explicari.* ubi nota, quod ex hoc quod dicit ibi, nec ex voto,, patet ſecundùm Glo. quod illi, qui voverunt non comedere carnes in ſexta feria non debent tunc comedere carnes, quia quę ſinè conditione voventur, ſinè conditione ſolvantur *33. q. ult. c. ult.*; quia ex quo voto emiſſo non exceperunt generaliter tenentur *ar. extra. de privil. quia circa.*

Quomodo intelligitur verbum *Grego. IV. di. denique*, ubi dicit: quod qui à carnibus abſtinet nunquam ſumptuoſa convivia belluatum maris præparet?

Reſpondeo, quod loquitur de bono, & æquo, quia contrarium de conſuetudine toleratur; nam qui nimis emungit, elicit ſanguinem.

Quid de ovis; & lacticiniis.

Reſpondeo Hæc interdicuntur jejunantibus, in quantum ſunt ex animalibus orta carnem habentibus; undè carnes principaliùs interdicuntur, quàm ipſa. Inter etiam alia jejunia; Jejunium Quadrageſimæ eſt ſolemnius; tum quia ad imitationem Chriſti ſervatur; tum quia ad celebranda devota miſteria redemptionis noſtræ populus per ipſum diſponitur;

nitur; & ideo in quodlibet jejunio carnium eſus interdicitur. In jejunio autem Quadrageſimæ interdicuntur ultra etiam ova, & lacticinia *de conſe. diſt. 3. non oportet*; circa quorum tamen abſtinentiam in aliis jejuniis diverſæ conſuetudines fiunt apud diverſos, quas quilibet debet ſervare ſecundùm morem eorum, inter quos converſatur; undè Hiero. loquens de jejuniis dicit unaquęque provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur. Hæc *Tho. 2. 2. q. 147. ar. 8. c. 3.* Si tamen ſicut notavit Hoſt. Confeſſor certum modum abſtinentiæ injungeret, illum pænitens, nulla obſtante contraria conſuetudine, ſervare deberet, ut probatur 82. *di. presbyter.* Inſuper nota, quod ſecundùm Hoſt. cuicumque conceditur uſus ovorum, & caſei, intelligitur conceſſum, quod etiam ſagimine poſſunt uti. *ar. 82. diſt. presbyter.* Sic utuntur Cluniacenſes, ſed Ciſtercienſes, & quidam alii Religioſi contrarium ſervant.

Sed numquid Epiſcopus poteſt in voto diſpenſare?

Reſpondeo. Arguitur, quod ſic *extra. de voto c. 1.* inſpecta perſona, & redemptione, ſcilicet utrum redemptio, vel ieiunium debeat magis Deo placere, & ſecundùm hoc diſpenſet, vel non diſpenſet. *argu. ibid. c. magne.* Poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare in Quadrageſima cum infirmis, ut in eis vitetur maius periculum, ſcilicet mortis, *de conſe. diſt.* 5. Quadrageſima; & ſimiliter tempore cariſtiæ; undè qui in tempore Quadrageſimæ carnes coactè, ſcilicet propter famis inediam comederet, puniendus non eſſet; debet tamen oratio fieri apud Deum, ne imputetur ipſi, quia bonarum mentium eſt ibi culpam cognoſcere, ubi culpa non eſt, ut dicitur *extra. c. conſilium. §. cum autem, & ult. §. diſt. 5. ad ejus. Hæc Hoſt.* Item ſecundùm *Innoc. c. ti.* Jeiunia indicta ab Eccleſia non poſſunt redimi pecunia, vel alio modo, niſi cauſa, vel neceſſitas in ieiunante ſubſit. Jeiunia autem voluntaria redimi poſſunt auctoritate ſuperioris, etiam ſine cauſa, quæ ſubſit in ieiunante, dummodo alias ſit utile 82. *di. c. ſi.*, & idem eſt in ieiuniis prò penitentia impoſitis *ar. extra. de vo. c. 1, & diſ. 82. Presbyter in.* Convenit etiam Hoſt. cum prædictis in Glo.

TITULUS XXIX.

De Reſtitutione in communi.

POſtea conſiderandum eſt de reſtitutione, & primò in communi, quantum ad damna illata in diverſis generibus rerum;

Secundò quantum ad acquiſita in ludo alearum,

Circa primum primò quæritur, quid ſit reſtitutio, & utrum ſit neceſſaria:

Secundò quæ debent reſtitui;

Tertiò quantum debet reſtitui,

Quartò quando debet reſtitutio fieri; ideo ſit.

ARTICULUS I.

Quid ſit reſtitutio, & utrum ſit neceſſaria.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicèt

I. *Utrum reſtitutio ſit actus juſtitiæ commutativa?*

II. *Utrum reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic; Reſtituere enim eſt aliquem iterato ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ. Et ità attenditur ibi æqualitas iuſtitiæ ſecundum recompenſationem rei ad rem, quæ pertinet ad juſtitiam commutativam.

Circa ſecundum reſpondeo, ut dictum eſt, reſtitutio eſt actus iuſtitiæ commutativæ; ad obſervandam autem iuſtitiam omnes tenentur; quilibet ergo tenetur ad reſtitutionem rei ablatæ injuſtè; undè *Auguſt. epiſtola 2. ad Macedonem*, & habetur 14. *q. 6. c. 1. non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi reſtitui poteſt.* Hæc Auguſt. & ſi non poteſt idem reſtitui, debet reſtitutio fieri in æquivalenti, ſi ſit poſſibile, *extra. ne lite pendente aliquid innovetur. Eccle. 2.* Si verò æquivalens reddi non poſſit, tenetur qui damnum intulit reſtituere, quod poteſt ad arbitrium bonorum virorum.

ARTICULUS II.

Quæ debent reſtitui.

SEquitur videre de ſecundo, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum damnificans alium in bonis corporis teneatur ad reſtitutionem?*

II. *Utrum damnificans alium in bonis animæ teneatur ad reſtitutionem?*

III. *Utrum damnificans alium in fama injuſtè teneatur ad reſtitutionem?*

IV.

IV. *Vtrum aliquis debeat recompenſare damnum, quod intulit alicui impediendo eum ne conſequeretur aliquod bonum, quod erat in via acquirendi?*

V. *Vtrum homo teneatur ea reſtituere, quæ invenit à fortuna?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Sco.4. diſt.15. q.3. ar.1.* Damnificans alium in corpore, aut inſert ultimum damnum, ſcilicet mortem, aut aliquod damnum circa ultimum, & hoc ſdupliciter, vel irremediabile, ut in mutilatione, aut remediabile, ut in vulneratione, vel alia læſione curabili. Si in mutilatione hoc poteſt eſſe dupliciter, vel quia eſt enormis, quæ ex toto impedit aliquem actum humanum, qui competeret homini ſecundùm illam partem amputatam, ut in amputatione manus dexteræ; auſertur omnino actus humanus natus competere ſecundùm illam manum; vel non eſt enormis, ideſt non impediens actum humanum, ut eſt amputatio digiti, vel alicujus partis eius, de iſtis omnibus damnis videndum eſt primò quod poſſit iuſtè ſtatui, ſecundò quod ſtatutum eſt. De primo dico quod ſi ſtatueretur lex talionis in omnibus iſtis damnis iuſta eſſet, quia non eſt facilè, ut pro tali damno illato fiat recompenſatio æqualis per aliqua bona fortunæ, quia non æquipollent. De ſecundo ſcilicet, quod ſtatutum eſt dico, quod pro primo damno, & maximo, ſcilicet vitæ ablatione regulariter in multis communitatibus ſtatuta eſt lex talionis, ut homicida moriatur, & rationabiliter, quia hoc non ſolùm competit Legi Moſaicæ, & rationi naturali, ſed etiam approbatum eſt, & confirmatum in Lege Evangelica à Chriſto *Matth. 26. Omnis qui gladio occidit, gladio peribit*, & per conſequens, ubi lex talis de vita reddenda pro vita ſtatuta eſt, iuſtè ſtatuta eſt, & debet homo patienter ſolvere illam; quod ſi alicubi non ſit ſtatuta, nullus debet eam ſibi inferre, quia nullus debet eſſe homicida ſui ſine ſpeciali præcepto Dei, ſed expedit ei, ut exponat vitam ſuam in cauſa iuſta contra inimicos Eccleſiæ pro reſtitutione facienda illi, cuius vitam abſtulit. Quod ſi non velit tantam reſtitutionem facere, non poteſt eſſe immunis omnino à reſtitutione, ſicut quidam fatui abſolvunt homicidas non oſtendentes eis reſtitutionem neceſſariò incumbentem, quaſi faciliùs poſſit tranſire homicida, quàm, ut ita dicam, canicida, quia ſi aliquis occidiſſet bovem, vel canem proximi, non abſolveretur ſine reſtitutione; tenetur ergo ad reſtitutionem ſpiritualem faciendam æquipollentem vitæ, quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquipollentia in talibus. Nec hoc ſolum, ſed ſi interfectus ſuſtentabat aliquos, putà patrem, & matrem, vel proximos, tenetur interficiens omnibus illis ad tantam reſtitutionem, quantam eis abſtulit per interfectionem illius perſonæ, & quia vix poſſet aliquis dignè recompenſare per actiones illud, quod abſtulit homicida; ideò expediret ſimpliciter animæ cuiuslibet talis perſolvere per paſſiones voluntarias, vel patienter ſuſceptas, ut ſcilicet occideretur pro homicidio, & ideò optimè proviſum eſt communitati, ubi ſtatuitur lex talionis in cauſa homicidii. Patet enim in David, quantùm Deus deteſtatur homicidium, qui volens ædificare templum Deo, prohibitus eſt à Deo, quia fuerat effuſor multi ſanguinis humani, licèt iuſtè occidiſſet; Igitur ſi iuſtus occiſor non acceptatur ad cultum divinum, iniuſtus occiſor ubi apparebit? Hoc autem quod dictum eſt, dictum eſt de injuſtè occidente. De alia damnificatione, ſcilicet mutilatione enormi, & non enormi, communiter in Eccleſia non eſt ſtatuta reſtitutio, niſi pecuniaria, & iſta debet reſpondere non ſolùm damno, quod quis incurrit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus erat membro abſciſo, ſed etiam expenſis appoſitis in curatione, & hoc dicit *cap. 1. extra. de injuriis, & damno dato*, & ultra placationem ipſius læſi, quæ requireretur etiam, ſi non eſſet talis mutilatio; & conſolationem ipſius ſic afflicti, quia perpetua deſolatio eſt ſibi de tali mutilatione; plus etiam ponderanda eſt mutilatio pauperis, quàm divitis, quia magis indigebat parte abſciſa ad victum neceſſarium conquerendum, & ideo plus fuiſſet uſus parte illa ad neceſſaria procuranda, licèt ex alia parte ſit aliqua conditio præponderans, ſcilicet dignitas perſonæ; ſed hoc parum eſt reſpectu primæ conditionis. *Hæc omnia Sco. ibidem.* Si verò percuſſus mortuus, vel mutilatus non fuerit; in lecto tamen jacuerit, operas eius amiſſas, & expenſas in medicos, & medicinas reſtituet, qui percuſſit, *extra. de jejuniis c. 1.*

Circa ſecundum reſpondeo quod ſic, multò magis, quam damnificans in bonis corporis, vel in bonis exterioribus, quia bona animæ ſunt multo meliora illis. Undè *6. q. 1. ſunt plurimi*, multùm damna morum diſtant à damnis rerum temporalium. nullus autem alium damnificare poteſt in bonis animæ, niſi diſpoſitivè, ſcilicet eum inclinando verbo, vel exemplo ad peccandum; & ideo talis tenetur ad reſtitutionem, ſcilicet eum diſponendo, quantum poteſt, ad bonum bono exemplo, vel verbo, prò eo orando, vel orationes impetrando.

Circa tertium reſpondeo ſecundum Sco. Tripliciter poteſt aliquis alium diffamare; uno modo falſum crimen imponendo; ſecundo modo verum, tamen occultum, non ſervato ordine juris, ſcilicet in publico proponendo,

Tertiò

Tertiò modo verum crimen, ſed occultum ſibi in publico impoſitum negando, quia negans in hoc notat imponentem de calumnia. In primo caſu dicit, quod debet reſtituere famam ſimpliciter retractando verbum ſuum, vel quod ſibi impoſuit, quia aliàs non ſervat juſtitiam in reddendo proximo, quod ſuum eſt. Et ſi obiicitur, quod magis tenetur zelare pro fama ſua, quàm aliena, non autem poſſet illi reddere famam, retractando ſuum, niſi ſeipſum diffamaret. Reſpondetur. Quilibet debet magis diligere famam eius, cui poteſt inſtè competere; quàm illius, cui non poteſt niſi iniuſtè. Ita eſt hic, quia accuſato de falſo crimine inſtè competit fama, ſed accuſanti poſt talem accuſationem non competit iuſtè; ſed iniuſtè; non ſolùm quia mentitus eſt in accuſando, ſed quia publicè mentitus eſt; in quo ſufficienter & radicaliter infamavit ſe; & ideò poſtea oſtendens innocentiam alterius, cui tenetur in hoc, & indirectè nocentiam ſuam, non propriè infamat ſe tunc, ſed amovet falſam laudem, qua ipſe poſt accuſationem mendacem eſt indignus. Exemplum. Aliquis fornicatur cribus videntibus. Illi poſtea accuſantes eimen, non infamant eum, ſed ipſemet infamavit ſe in facto iſto publico, quia breviter committendo quodcumque crimen publicè, incurrit læſionem dignitatis, & ſic amittit famam, quantum in ſe eſt. Nec publicatio illa, per quam notificatur læſio illa aufert ſibi famam, ſed ſolum facit devenire magis in publicum, quod tamen ex natura actus commiſſi erat priùs ſimpliciter publicum.

Et ſi quæras; unus non imponit in publico tale crimen alteri, ſed murmurat, vel indiſcretè loquitur, vel alicubi coram multis, narrat tamen non tanquam ſibi certum, ſed ſic ſe audiviſſe, numquid tenetur reſtituere?

Reſpondeo. Rara ideo fides eſt, quia multi multa loquuntur, & idcirco dicens ſe ſolùm audiviſſe, niſi ex modo dicendi oſtendat aliquam maiorem certitudinem, quam ex communi relatione, non aufert ex natura actus in opinione aliorum famam iſti; quia ſi illi firmiter concipiunt illum, de quo eſt ſermo, eſſe criminoſum, leves ſunt; quia qui cito credit, levis eſt corde. Verumtamen quia à ſcandalo puſillorum oportet cavere, iuxta illud *Apoſt. 1. Corin. 8. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum.* Et multi ſunt tales puſilli leves ad credendum mala, idcò periculoſum eſt talia audita ex relatu eis referre, & ſi hoc fiat malo animo, ſcilicet lædendi illum, de quo eſt ſermo, non eſt facilè excuſare, quin ſit contra charitatem, & ita peccatum mortale; ſi autem fiat coram talibus ex conſuetudine, durum eſt dicere, quod exeat genus peccati venialis, quia lingua in lubrico poſita eſt, & qui *non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir. Jacob. 3.*

De ſecundo dicit ubi ſupra *art. 2.* quod non tenetur retractare verbum ſuum, quod propoſuit in publico, quia hoc faciendo mentiretur, cum ſciat illud, quod propoſuit, eſſe verum: & non tenetur mentiri propter quodcumque bonum reddendum alteri, ſed tenetur alio modo licito reddere ſibi famam, putà per hujuſmodi verba: Non credaris eum eſſe talem, malè ſibi dixi, vel fatuè; quia non ſervato ordine juris, propoſui enim in publico, quod non eſt verum publicum, & illa perſuaſio, ſcilicet non reputetis eum talem, bona eſt, quia quilibet præſumendus eſt bonus, donec probetur contrarium, juxta illud *extra. de ſervitio in ordi. facien. c. unico.* Humana fragilitas, quem indignum eſſe non novit, dignum æſtimare debet, ſed iſte non eſt protus malus coram iſtis; Igitur hoc eſt perſuadendum eis, ſcilicet quod ipſi non reputent cum indignum, nec malum.

De tertio membro dicitur ſimiliter, quod non tenetur retractare negationem ſuam, qua negavit in publico verum ſibi crimen impoſitum, quia non tenetur aliquis ſtatim in iudicio confiteri ſe reum nondum convictus. Tamen tenetur per quædam verba ſobria, ſicut dictum eſt in ſecundo Articulo, reſtituere famam illi accuſanti, quem indirectè notavit de calumnia dicendo: Non habeatis eum pro calumniatore, quia fortè habuit bonam intentionem in proponendo, vel fortè credebat poſſe probare intentum ſuum, & deceptus fuit.

Sed ille, qui negat tale crimen verum, licèt privatum in publico ſibi impoſitum, numquid mortaliter peccat? Videtur quod ſic, quia mentitur mendacio pernicioſo perſonæ accuſanti, quia per hoc notatur calumniator.

Reſpondeo, quod hoc non eſt verum, quia ipſemet eſt ſibi pernicioſus, qui eo modo proponit, quo non debet proponere, & ideo ipſemet eſt ſibi cauſa, ſi aliqua infamia ſequitur, non autem ille negans, quia defendit innocentiam ſuam in publico, ubi non eſt nocens, nec habendus pro nocente, donèc fuerit convictus.

Sed remanet difficultas, an peccet mentiendo pro ſe. Durum enim videtur, quod quilibet accuſatus ab uno in publico teneretur ſtatim de neceſſitate ſalutis confiteri illud in publico, & ſic ſtatim exponere ſe patibulo in iudicio ſanguinis, ſed & habendo oculum, non tantùm ad pænam, ſed ad honeſtum, & inhoneſtum, non apparet, quod ille honeſtè, & ſecundùm rectam rationem debeat confiteri coram tali iudice, quia ipſe

ſe eſt plus quàm quicunque alius ſingularis accuſans; undè auferret ſibi ipſi famam, quia confitenti contra ſe in judicio creditur. Quid ergo? Cauta eſt reſponſio Juriſtarum, hæc ſcilicet nego propoſita, ut proponuntur, & hoc quidem ſine mendacio poteſt fieri in propoſito, quia proponuntur in publico, & ut publicè probanda, ſic autem negare ea poteſt quilibet, ſi ſcit non poſſe probari in publico.

Quid ſi Judex urgeat eum, ut confiteatur propoſitum, vel publicè neget?

Reſpondere poſſet, quod ipſe reſpondit ſufficienter ad accuſationem ſecundùm modum Juriſperiti, nec ab illa reſponſione vult declinare, faciat Judex erga accuſatum, quod juris eſt.

Sed ſi non intendens tantum negare illud, ut propoſitum eſt, ſcilicet ut publicum, ſed ſicut ſacerdos facit de confeſſo dicens, nihil mali ſcio iſtum feciſſe, quia loquitur, ut in publico ſcivit, aut in alio foro, numquid tenetur iſte negans de illa negatione pænitere?

Reſpondeo. Bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt *diſt. 5. ad ejus*, & intitulatur *Greg.* & ideo in tali caſu tutum eſt poſt talem negationem pænitere, & hoc indiſtinctè, tanquam de tali quale eſt, putà ſub tali diſtinctione, ſi mortale eſt, tanquam de mortali, ſi veniale eſt, tanquam de veniali. *Hæc omnia Sco. ubi ſupra.* De hoc vide ſupra *lib. 2. tit. de detractione, & infamia.*

Circa quartum reſpondeo, non tenetur æquale tali damno recompenſare, quia minus eſt aliquid habere in potentia, quàm in actu. Qui autem eſt in via adipiſcendi aliquid, habet illud tantùm in virtute, vel potentia, & ideo ſi redderetur ei, ut hoc haberet in actu, reſtitueretur ei illud, quod eſt ablatum, multiplicatum, quod non eſt de neceſſitate reſtitutionis, ut dictum eſt. Tenetur tamen recompenſationem aliquam facere ſecundùm conditionem perſonarum, & negociorum; undè ſecundùm hoc ille, qui effodit in agro ſemina, non tenetur ſatisfacere pro tota meſſe futura, quia nondum habetur niſi virtute, vel potentia. Hæc *Tho. 2. 2. q. 62. ar. 4. c.*

Quid de eo, qui impedivit aliquem à conſequendo aliquod Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſpondeo ſecundùm *Rich. 4. diſt. 15. q. 5. ar. 5. ar. 4. c. 7. & Sco. 4. diſt. 15. q. 2. c. 9.* Hoc poteſt aliquis facere tripliciter. Uno modo intendens Dei honorem, vel utilitatem Eccleſiæ, ut ſi propter hoc procuret, quod detur perſonæ alii digniori, & tunc in nullo tenetur ad aliquam reſtitutionem, vel recompenſationem. Alio modo intendens propriam utilitatem, & ſic etiam non tenetur ad reſtitutionem, ſi procuret pro ſe licito modo. Tertio modo intendens alterius damnificationem propter odium, vel vindictam, vel aliquid hujuſmodi, & tunc ſi impediat, ne digno detur antequam ſit firmatum quod ei detur, licèt non teneatur reſtituere valorem beneficii, eo quod non eſt æqualis valoris habere bonum in actu, & eſſe prope habere, maximè quando poteſt impediri; tenetur tamen ad intereſſe damnificato ad arbitrium bonorum. Si autem jam confirmatum ſit, quod ei detur; idem eſt, ac ſi jam habitum ei auferret, & ideo tenetur reſtituere æquale, ſecundùm tamen ſuam facultatem. Exemplum. Si præcidam venas in fundo meo, per quas derivatur aqua ad puteum alterius, intentione nocendi ſibi, teneor ei reſtituere damnum. Si autem faciam hoc ſine fraude conſulens utilitati propriæ, eo quod ſcilicet eſt mihi utile facere murum, & non poteſt convenienter fundari ſine venarum illarum præciſione, non teneor aliquid reſtituere, quia non damnifico alium injuſtè, quia jus habeo faciendi bonum meum in fundo meo. *ff. de no. oper. nun. l. 2.* & ſic dicitur *ff. de reg. jur.* nemo damnum facit, niſi qui illud facit, quod facere jus non habet.

Quid ſi cauſa mei ædificii defendendi ædificium vicini orto incendio diſſipem numquid teneor ei reædificare?

Reſpondeo, quod non, ut dicit Vulpianus, & reprobat Labeonem, qui dixit contrarium, ut habetur *ff. de incendio, & ruina. l. 3. §. Quod ait Prætor.* Vel dic Labeonis ſententiam veram, ubi juſtus non fuit metus, putà, quia adhuc non pervenerat ignis uſque ad domum vicini, quam deſtruxi, tunc enim teneor in ſimplum actione Legis Aquil. Sed ſi pervenerat, vel juſtè dubitabam, an perveniret, quia fortè tunc tempus ventoſum erat, tunc habet locum quod Vulpianus dixit. Neque enim damnum dare videor æquè perituris ædibus, ut dicitur, *ff. quod vi, aut clam ſi alius §. Servius quid.* Eſt & alia exceptio, quamvis etiam non pervenerit, ſi juſtè tamen putabam ignem perventurum, adhuc ceſſat actio; ſic intelligitur, *ff. ad L. Aquil. l. ſi quis fumo. §. quod dicitur.* Sic etiam parcitur ei, qui gratia mercium ſuarum ſervandarum alienas projicit in mare, ut habetur *ff. de præſcript. verbis qui ſervandarum reſponſo primo.*

Sed numquid à civitate debet emendari domus vicini in præcedenti caſu.

Reſpondeo. In ſumma æquitate conſulo Judici; ut officio ſuo fieri faciat. *ar. ff. ad l. ro. de jactu. l. 5. §. æquiſſimum.* Hæc Hoſt. Ad hujus evidentiam nota, quod ad hoc, quod teneatur, qui damnum dederit, vel

injuriam

Digitized by Google

injuriam irrogaverit reſtituere, neceſſe eſt culpam intervenire, aliàs non tenetur; unde infantes, & furioſi non tenentur ſi damnum dederint; impubes tamen doli capax tenetur. Non etiam de culpa, qui ad ſui defenſionem, & incontinenti, & eodem modo damnum dedit. Excuſatur etiam à culpa, qui alterius impulſu, vel violentia venti damnum dedit. Non tantùm autem qui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, ſed etiam qui opem tulit, tenetur. Item ſi ſine culpa, ſive imperitia, vel negligentia damnum quis dederit, vel injuriam irrogaverit, tenetur; ſi quis etiam aliquid ex negligentia minus fecit, & ad hoc damnum datum ſit, tenetur. Item non excuſatur quis per ignorantiam, ſi ſcire potuit ex facto ſuo contingere jacturam, vel injuriam, putà cum vellem percutere percutientem me, percuſſi alium, imputatur mihi, quia diligentiam debitam non adhibui. *Hac omnia extra. de injuriis, ſi culpa in tex. & glo.* Item ſi quis jumentum alterius occiderit, foveam, in quam cecidit faciendo, quod mortuum eſt, erit ſuum, ſed æſtimationem dabit *extra. de injuriis c.2* quia qui dat occaſionem damni tenetur ff. *ad l. cor. nihil intereſt.* Hoc autem eſt ſecundùm Ber. in glo. Item ſi fecerit in manifeſto loco, ſed ſi in privato, ubi talia fieri ſolent, non tenetur. ff. *ad l. Aquil. qui foveas,* Item ſi bos meus cornupeta eſt, quia non cuſtodivi eum bene, occiderit tuum, reddam bovem pro bove, ſed mortuus meus erit. *e. tit. ſi bos.* ſed etſi in agrum, vel vineam tuam ego vel animalia mea damnum dederimus, æſtimationem dabo. *e. tit. ſi læſerit.* Hoc autem intelligitur ſecundùm Hoſtien. ſi animal meum contra naturam ſui generis damnum dedit, puta bos cornupeta eſt, qui conſuevit domeſticus eſſe, tunc reddam æſtimationem, vel animal pro noxa tradam. *e.c. ſi. §. quod ſi animalia.* In animalibus tamen feris hoc non habet locum, quià tale animal dando liberaris, ſed nihilominus teneris ſi diligentiam debitam non adhibuiſti, ſecùs eſt, ſi nihil de contingentibus omiſiſti, ut ibidem dicitur.

Quid de eo, qui damnificat aliquam religionem retrahendo ab ingreſſu ejus aliquam perſonam eidem utilem.

Reſpòndeo ſecundùm *Sco. 4. diſt. 15. q.3. c. 2.* quod talis ſi traxit aliquem de religione iam obligatum ad religionem obligatione profeſſionis, tenetur agere ad reſtitutionem, ut ſcilicet ille redeat ad religionem; ſed ſi aliquem diſpoſitum ad intrandum retraxit ne intraret, quia intereſt inter habere, & propè eſſe, non tenetur ad tantam reſtitutionem religioni, ad quantam teneretur ſi fuiſſet in religione: ſed ad aliqualem, putà ad inductionem alterius æquivalentis ad ingreſſum illius religionis, & hoc intelligendum eſt ſi ipſum retraxit intentione damnificandi religionem, ſi autem intentioni conſulendi utilitati propriæ ſine fraude, non tenetur religioni, ſed in primo caſu, & in ſecundo tenetur perſonæ, quam retraxit in perſuaſionibus „; & aliis bonis ſpiritualibus ad æquivalentiam illis bonis, à quibus eum retrahendo damnificavit.

Quid de eo, qui vituperavit aliquem injuſtè?

Reſpondeo, quod ſicut dignitatem perſonæ ejus in hominum opinione maculavit per illationem contumeliȩ, ſic reparet eam per exhibitionem reverentiæ. *Hæc Tho. 2. 2. q.62. ar.2: c.3.*

Circa quintum reſpondeo. Rerum quædam ſunt communes omnium jure naturali, ut volucres non domeſticæ, & piſces maris, lapilli, & gemmæ, quæ inveniuntur in littore maris, & ſimilia. *inſti. de rerum divi. §.hæc quidem, & §. feræ beſtiæ*, & talia inveniens reſtituere non tenetur; undè *c. §. dicitur*, Quod nullius eſt, naturali ratione occupantis eſſe conceditur. Quædam verò ſunt univerſitatis, ut illud quod eſt totius Civitatis in communi, ut theatra, ſtadia, & ſimilia, ut *ibidem §. univerſitatis.* Et quædam ſunt propriè ſingulorum, & his duobus modis res dictas ſi quis inveniat, reſtituere tenetur, res communitatis communitati, & res proprias alicujus ei cujus ſunt, ſi ſcire poſſit cujus ſunt, & ſi cujus ſint, ſcire, vel invenire non poſſit, ei reſtituat, cui de re publica cura incumbat, ut dicit *Rich.4. di.15.q 5. ar.7.c.* vel ut dicit Ray. ſi ipſe indigeat cum conſilio, & auctoritate ſui Pænitentiarii, ubi ſcilicet ſuperior diſpoſitionem talium retinuerit, ſibi retineat, & pro eo, cujus fuit, oret, aut pauperibus eroget, & ſic intelligitur illud *Auguſt.14. q.5. Si quid inveniſti, & non reſtituiſti, rapuiſti*, & illud *Hierony. 14. q. 5. multi.* ſecundùm *Sco. verò 4. di.15. q.2. c.3.* res inventa tradi debet alicui perſonæ publicæ cuſtodienda, & in locis publicis proclamari, ut ſic Dominus ejus eam invenire poſſit, & ſi poſt talem proclamationem Dominus non appareat, pauperibus debet reſtitui.

Quid de eo, qui accipit occultè de bonis alicujus ſui debitoris ei ſolvere nolentis?

Reſpondet *Rich. ubi ſupra c. 2.* quod talis peccat propter indebitum modum accipiendi, tamen reſtituere non tenetur, ut habetur *14. q.5. non ſanè.*

Quid de meretrice, numquid reſtituere debet quod datum eſt ſibi propter fornicationem?

Reſpondet *Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5. c.2.* quod non; ſi tamen aliquid ſuperfluè extorſiſſet per fraudem, vel dolum, ei, à quo habuit, reſtituere tenetur.

Quid

Quid de tenentibus columbaria, & guaranas?

Reſpondeo. De tenentibus columbaria dicunt aliqui, quod ſi non poſſint teneri ſine præjudicio, & damno alterius, mortaliter peccant, ſi tenent; quidam tamen credunt, quod columbæ plus proficiant terris, quas frequentant ſtercorizando, & mala ſemina comedendo, quam aliàs noceant; undè non videtur tutum ſuper hoc aliquid affirmare.

De tènentibus guaranas credunt aliqui, quod ubi Domini agrorum vicinorum ſolebant agros in tanta libertate poſſidere; quod non oportebat eos cuſtodias ſuis agris, pratis, & ſatis adhibere propter arcenda hujuſmodi animalia guaranarum, peccant mortaliter qui hujuſmodi guaranas de novo conſtituunt in præjudicium, & damnum aliorum, & tenentur qui faciunt eas damnificatis ad intereſſe.

Item etiam credunt de veteribus guaranis, quæ ſunt à tempore, ex quo extat memoria, niſi probabiliter præſumatur, quod aliqui terras vicinas hujuſmodi guaranis à damnis illarum guaranarum acceperunt excolendas, ſcientes conditiones guaranarum, ſcilicet quod habentes prædia vicina tenentur cuſtodire ſata propriis expenſis ab animalibus hujuſmodi guaranarum, & quod non liceat capi, ac interficere hujuſmodi animalia, quamvis inventa in prædiis ſuis, & damnum ibi facientia.

Si quæratur undè hoc probabiliter præſumi poſſit?

Reſpondeo, quod ſex multo commodo, quod conſequi conſueverunt ex nemoribus illis habitantes juxta eas, vel quia minorem penſionem ſolvunt de prædiis vicinis guaranis, quàm de multùm remotis: & forrè quia juvantur, & relevantur in uno, ab initiò conſenſerunt gravari in alio, ſcilicet in onere ſervandi prædia ſua ſine captione, & læſione hujuſmodi animalium.

De venatoribus, qui conculcant agros, & vineas aliorum, quorum canes occidunt anſeres, & oves, & agnos pauperum, credo, quod tenentur reſtituere æſtimationem dãni; aliàs peccant mortaliter, ſi non reſtituant, niſi ita modicum damnum eſſet, quod probabiliter non curarent illi, quibus fieret; Item credo, quod Principes, qui excæcant, vel mutilant homines propter lepores, cervos, & hujuſmodi mortaliter peccant, ſi faciant libidine vindictæ, aut amore hujuſmodi animalium, aut libidine venandi hujuſmodi animalia, quæ nullius hominis ſunt, aut ſi propter unicum actum hoc faciant, cum non debeant ità ſeverè procedere, niſi contra conſuetos ad talia; Credo etiam quod ſi ſit conſuetudo loci illius, quod prò uno actu tanta pæna infligatur, conſuetudo eſt iniqua, nec obſervanda, & obſervantes eam mortaliter peccant, ut dicitur in *Summa Jac. ti. de rapina c. qui condunt leges iniquas.*

ARTICVLVS III.

Quantum debet reſtitui.

Sequitur videre de tertio; ſcilicet quantum debet reſtitui, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet.

I. *Utrum ſufficiat reſtituere ſimplum, quod eſt injuſtè ablatum?*

II. *Utrum ille, qui damnum intulit non habens undè reſtituat, ſe ipſum teneatur facere ſervum, ut poſſit reſtituere?*

Circa primum reſpondeo, cum aliquis recipit injuſtè rem alienam, duo ſunt ibi, quorum unum eſt, inæqualitas ex parte rei, quæ quandoque eſt ſinè injuria, ut patet in mutuis. Aliud eſt injuſtitiæ culpa, quæ poteſt eſſe cum æqualitate rei, ut cum aliquis intentat inferre violentiam, ſed non prævalet. Quantum ad primum adhibetur remedium per reſtitutionem, in quantum per eam æqualitas reparatur; Ad quod ſufficit quod tantùm reſtituatur, quantum de alieno habetur. Quantum ad culpam adhibetur remedium per pænam cujus inflictio pertinet ad Judicem, & ideò antequam ſit condemnatus per Judicem non tenetur plus reſtituere, quàm accepit, ſed poſt condemnationem tenetur ſolvere pænam, & ſecundum *quod dicit Hoſtien. titul. de pa. antequam res inventa*, dico quod reſtituatur; ſi dubitatur autem cujus ſit, certificari, & inveniri poteſt per circumſtantias rei; Quod autem dixit Zacchus Domino *Luc. 19. ſi quem deſraudavi reddo quadruplum*, dixit illud, quaſi ſupererogare volens, unde etiam præmiſit; *Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus*, & concordat *Rod. ſuper §. de pedagiis* dicens, quod ſi quis faciat aliquid prohibitum ſub pæna corporali, vel pecuniaria, non eſt injungendum ei in foro pænitentiali, quod ſolvat hujuſmodi pænam, niſi tunc quandò condemnatus erit ad illam, ſed ſufficit, quod ſolvat intereſſe ad arbitrium boni viri damnum, vel injuriam paſſo. Item dicit *Innoc. in Glo. extra de immunitate quia plerique*. quod condemnatus ad aliquid injuſtè non tenetur illud dare ſponte, licet parere debeat ſententiæ.

Circa ſecundum reſpondet *Rich. 4. diſ. 15. q. 5. ar. 4. c. 2. ad oppoſitum*, quod damnificans alium injuſtè in ſua libertate, ſcilicet injuſte procurando eum in ſervitutem redigi, tenetur ſe facere ſervum pro eo, ſi non poteſt eum aliter reſtituere libertati; niſi fortè eſſet talis conditio perſonæ, quæ intulit damnum, quod hoc notabiliter redundaret in com-

Digitized by Google

communis boni præjudicium, in quo caſu non teneretur ſe facere ſeruum, quia ut diciiut *ff. de reg. jur.* libertas ineſtimabilis res eſt; illa autem lex, quæ habetur *Exo. 22.* Si non habuerit fur, quod pro furto rddat; venundabitur, licèt tunc obligaret Judæos, non tamen obligat nos, quia non fuit morale præceptum. Similiter dici poteſt de legibus illis, in quibus præcipiebatur, quod reſtitutio excederet damnum.

ARTICULUS IV.

Quando debeat fieri reſtitutio?

SEquitur videre de quarto, ſcilicet quando debeat fieri reſtitutio, & hìc quæritut *Vtrum ſit ſtatim reſtituendum?*

Reſpondeo, ſicut recipere rem alienam contra juſtitiam eſt peccatum, ita etiam retinere eam, quia per hoc, quod aliquis invito Domino detinet rem alienam, cum impedit ab uſu rei ſuæ, & ſic facit ei injuriam; manifeſtum eſt autem, quod nec per modicum tempus licet morari in peccato mortali, ſed quilibet tenetur ſtatim peccatum excidere ſecundum illum *Eccle. 51. quaſi à facie colubri fuge peccata*, & ideo quilibet tenetur ſtatim reſtituere, quod ſi non poſſet ſtatim, ipſa impotentia abſolvet eum ab inſtanti reſtitutione facienda, ſicut etiam totaliter abſolvitur à reſtitutione, ſi ſit omnino impotens. Debet tamen per ſe, vel per alium petere remiſſionem, vel dilationem ab eo, cui debet. Circa quod nota ſecundùm *Sco. 4. diſt. 15. q. 2. ar. 4. ſub ar. quando*, quod non licet aliquo tempore detinere alienam rem invito domino, ideſt nolente, & ſecundùm rationem rectam nolle debente; & per conſequens regulariter reſtitutio debet ſtatim fieri, ſicut ſtatim ceſſari debet ab actu peccati mortalis, non tantùm exteriori, ſed etiam interiori; ſed in caſibus licet exteriùs quandoque exteriorem reſtitutionem differre, poſita tamen interiùs reſtituendi voluntate, quando occurrent circumſtantiæ opportunæ. Qui quidem caſus ſub hac regula continentur, quod ſcilicet licet detinere rem alicujus, quando ille debet velle rationabiliter eam detineri, ut quando reſtitutio illius rei eſſet in præjudicium communitatis, vel ipſius recipientis, vel etiam in infamiam, vel in magnum damnum reſtituentis. Debet enim hæc omnia prædicta magis velle vitare per dilationem reſtitutionis ſibi faciendæ, quàm vitare ſuum incommodum parvum, vel nullum; undè ille tunc, qui habet rem alterius, tenet eam Domino volente, & ſi non actu elicito, tamen actu debito, quia dominus illius rei debet velle, quod habens ſua, teneat ea, donec opportùnè poſſit ea reddere.

Si dicatur, quod tenet aliena Domino invito, quia non vult, quod teneat rem ſuam, etiam per tempus, quantumcumque modicum?

Reſpondeo, dicendum, quod Domino malè, & inordinatè volente ſtatim debere reſtitui ſibi ſuum, non eſt tenere injuſtè alienum, quia etiam depoſitum, de cujus redditione ſtrictiſſima lex habetur, in caſu licitè teneri poteſt Domino invito inordinata voluntate; multa alia de reſtitutione notata ſunt in primo libro hujus operis, quæ diligens lector invenire poterit in pluribus eiuſdem libri titulis.

TITULUS XXX.

De Reſtitutione acquiſitorum in ludo alearum & taxillorum.

NUnc eſt conſiderandum in ſpeciali de reſtitutione acquiſitorum in ludo alearum, & taxillorum, & ut pleniùs hæc materia tractetur, quæritur primò, utrum talis ludus ſit licitus?

Secundò, quæ ſit pæna ejus?

Tertiò, utrum in iudicio repeti poſſit illud, quod quis in tali ludo perdidit?

Quartò, utrum illa, quæ quis eſt lucratus in tali ludo, reſtituere teneatur in foro conſcientiæ; ideo ſit

ARTICULUS I.

Vtrum Ludus alearum ſit licitus?

CIrca primum ſciendum, quod ludus aleæ communiter dicitur omnis ludus, qui innititur fortunæ vicibus, ut dicit *Rod.* omnis autem talis ludus eſt prohibitus, ne fiat in pænam univerſaliter omnibus, & maximè clericis, niſi in caſu, ut patebit infrà *ff. de aleatoribus per totum in aut. de ſanctis Epiſcopis. §. interdicimus diſt. 35. Epiſcopus extra. de vi. & ho. clericorum c. clerici in tex. glo.* undè cum talis ludus ſit utroque jure, ſcilicet civili, & canonico prohibitus, conſtat quod peccant, niſi in caſu, qui ludunt tali ludo, vel etiam participant; undè *Hug. notat ſuper d. cap. Epiſcopus*, quod ludentes mortaliter peccant. Secundùm verò quoſdam, ut dicit Rod. tunc demùm peccant mortaliter, quando ducunt hoc in conſuetudinem. Peccant etiam ad minùs venialiter inſpectores ludi, ut dicit Rod. Gravitas autem hujus peccati patet primò, quia ibi eſt cupiditas aliena lucrandi, quæ eſt radix omnium malorum

lorum 1. *Thi.* 6. Et non quęcumque cupiditas, ſed rapina; Vult enim ſpoliare proximum ſuis rebus; ſecundò quia ibi eſt proditio; vult enim ſpoliare eum cum quo comedit, & bibit. Tertiò quia eſt ibi maxima crudelitas; vult enim ſpoliare, ſi poteſt, eum etiam camiſia, & braccis; quod non facerent aliquando latrones, peregrinos in nemoribus ſpoliantes. Quartò, quia ibi eſt contemptus Eccleſiæ hoc prohibentis; patet etiam ex multis aliis malis, quę proveniunt ex talibus ludis, quæ omitto gratia brevitatis; poteſt tamen ludus in pecunia fieri licitè in caſu, puta concurrentibus ſeptem circumſtantiis. Oportet tamen primò, quod ibi ſit idonea perſona, quia hoc non licet clericis etiam inſpicere, ut dictum eſt; ſecundò, congrua cauſa, ut pro communi convivio faciendo ff. *de alea. l. ult.* Tertiò debitus finis, ut ſcilicet non propter cupiditatem, ſed potiùs propter recreationem, & ſocialitatem. Quartò conceſſa menſura, quia non licet ludere ultra unum ſolidum, etiam ſi ſit multum dives, *C. de uſu alea.* alearum ludus conſtitutione græca. Quintò competens tempus, ſcilicet, ut non fiat tempore luctus, vel pænitentiæ, vel communionis; numeratur enim ludus inter impedimenta veræ pænitentiæ. Sextò licitus modus, ſcilicet, ut ſine dolo ludat, ita quod contra ludi legem non faciat, nec ludentem provocet. Septimò aptus locus, quia in Eccleſia ludi non debet, *extra. de vi. & hone. cle. cum ad decorem*; undè verſus

Finis, perſona, materia ſint aleati,
Tempus, menſura, ſint modus, atque locus.

Hoſtien. verò dicit, quod ex quo ludus eſt illicitus, & reprobatus bono animo fieri non poteſt, ff. *de fur. in furti actione in fi. & extra. de reg. jur. eſtote.* Si quis ergo dicat, quod hoc faciat intentione bona, vel recreationis cauſa, aut ludat ſine pecunia, ſi ludat ad aleas, vel taxillos, aut accipiat unum de ludis approbatis; aliàs ad minus in judicio fori non credam ei, quod non ludat ex cupiditate, quia ſic fit, ut in pluribus, *ar. ff. de legibus, nam ad ea. & extra. de decimis. c. 1.*

ARTICVLVS II.

De Pœna.

CIrca ſecundum ſciendum, quod pæna hujus peccati ponitur *diſt.* 35. *Epiſcopus,* inquit, *aut Presbyter, aut Diaconus alea, vel ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione privetur; ſimiliter etiam laicus.* Nota, quod ex hoc, quod dicit *deſerviens* colligitur, quod ſi in conſuetudinem non ducit, pænam prædictam non ſuſtinebit, licèt etiam ludendo mortaliter peccaverit. Ex hoc verò quod dicit *deſinat*, colligitur, quod ſi duxit in conſuetudinem moneri debet, & ſi admonitus deſtiterit, pænam prædictam evitabit; debet tamen in utroque caſu pænitentiam agere de peccato; ex hoc autem quod dicit, *privetur communione*, colligitur, quod tale peccatum ſit mortale, & grave, cùm tales pænę non ſint imponendæ pro levi crimine 11. *q.* 3, *nemo, & c. nullus. Hæc Ray.* Habetur etiam *extra. de exceſſ. Præla. inter dilectos*, quod publicus aleator à promotione repellitur; ſed videtur, quod primò ſit monendus antequam puniatur 35. *di. c.* 1. Sed hoc eſt verum in beneficio obtento; aliter autem eſt in obtinendo, quia multa impediunt taliter ludentes, quia quæ lucrantur reſtituere tenentur; tamen de hoc poſtea quæretur; puniuntur etiam ludi inſpectores, ſcilicet clerici, quia tribus annis à miniſterio debent arceri, *in aut. de ſanc. Epi. §. interdicimus. colla.* 9. & etiam coopeeratores, quia hoſpes tenens luſores actione injuriarum privabitur; undè ff. *de alea l.* 1. dicitur, quod ſi quis eum apud quem eſt in alea luſum verberaverit, & damnificaverit, ſive ei aliquid, quando ludebatur ſubtractum dolo fuerit, judicium non datur; & intelligitur ſecundùm *Azo. hoc. c,* de eo, qui conſuevit luſores aleæ cauſa ſui emolumenti tenere; ſecùs autem eſt ſi incidenter apud aliquem luderetur. Item emens rem ludentis evictione non tenebitur; undè ff. *quarum rerum actio non datur. l.* 2. §. 1. quod dicitur ſi exiſtens in alea rem ſuam vendat, non tenetur de evictione.

ARTICULUS III.

Utrum in judicio repeti poſſit illud, quod quis in tali ludo perdidit?

CIrca tertium ſciendum, quod ſicut dicunt Ray. & Hoſt. quod Doctores communiter ferè omnes tenent, quod illud, quod aliquis in ludo aleatum, vel taxillorum perdiderit, in judicio repetere poteſt, & hoc probant per ff. *de alea. l. ult. in fi. & per legem græcam, alearum ludus*; quæ dat repetitionem amiſſorum in tali ludo uſque ad quinquaginta annos, & hoc intelligi debet de amiſſis in tali ludo, ſecundùm quod eſt prohibitus, & in hac ſententia videtur etiam Azo. fuiſſe.

Digitized by Google

ARTICULUS IV.

De Reſtitutione.

Circa quartum ſciendum, quod illa, quæ quis eſt lucratus in tali ludo, reſtituere tenetur in judicio animæ ſecundùm communem opinionem, loquendo de tali ludo eo modo, quo eſt prohibitus, quia non tantùm prohibetur talis ludus, ſed etiam acquiſitio lucri per talem ludum *ar. ad hoc di. 35. Epiſcopus in glo. & ff. de alea. l. ult. & extra. de vi. & ho. cle. clerici officia in glo. Hæc Rich. 4. diſt. 15, q. 5. ar. 8. c.* Cùm enim talis ludus ſit reprobatus, utpotè qui eſt contra Deum, & omnia jura; undè, & ſponſio facta in ludo non tenet ſecundùm leges; nullus autem per ipſum poteſt titulum, nec bonam fidem habere, & per conſequens nec aliquid acquirere; injuſtus enim titulus pro non titulo eſt habendus ff. *de pa. here. l. nec ullam.* & malæ fidei poſſeſſor dicitur qui contra legum interdicta mercatur *C. de agri. & ce. lib, 11. quemdam modum in fi. l.* Hæc Ray. aliquibus tamen videtur, quod quia talis reſtitutio non præcipitur jure canonico, ſed tantùm civili, non tenentur ad eam de neceſſitate, niſi illi, qui Legibus Imperialibus ſubſunt de jure, niſi talis reſtitutio ſit alibi per conſuetudinem approbatam; & hujus ſententiæ videtur fuiſſe *Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. c. 2.* Aliis autem videtur, & probabiliter, quod talis reſtitutio iure canonico præcipitur implicitè, in quantum ſcilicet jus canonicum approbat leges, quæ nec juri divino ſunt contrariæ, neque per canones, vel aliquam rationabilem conſuetudinem contrariam abrogatæ, *di. 10. de capitulis, & c. ſi quis autem, & duobus c. ſe. Ray. tamen Innoc. & Hoſt. & cum eis Bona. 4. di. 15. p. 2. q. 2. ar. 1. q. 2. c,* Sic diſtinguunt, ſcilicet, quod luſor, aut luſit voluntarius, & ex cupiditate, & tunc ſi amiſit non poteſt repetere, ſi eſt lucratus tenetur reſtituere ſaltem in iudicio animæ; aut invitus, & tractus per vim, vel nimiam alterius importunitatem inductus, & tunc ſi amiſit, poteſt repetere, ſi eſt lucratus non tenetur reſtituere, quia reſtitutio non competit illi, qui perdit, in vindictam peccati, ſed poteſt, & debet pauperibus erogare, *ar. ad hanc diſt. 14. q. 5. non ſane, & extra. de ſimo. dilectus.*

Nec obſtat ſi luſor dicat, licèt ex cupiditate luſerim, non tamen injuriam proximo feci, quia hoc idem ipſe fecit, & voluntarius acceſſit?

Reſpondeo. Tamen invitus, & dolens amiſit, & ſecundùm dictam di. dicunt poſſe concordari opinio, & jura. De illo autem, qui ludit non cupiditate lucrandi, ſed cauſa tædium, vel triſtitiam effugandi, dicit *Rich. quolib. 2. 20. q. 29. c. 1.* quod ſi ille qui amittit, non notabiliter, ſed in modico damnificatur, in modico, inquam, per comparationem ad ipſum, quod ideo dico, quia aliquid eſt modicum diviti; quod eſt multùm pauperi, tunc ludens non facit contra prohibitionem juris, quia tunc non concurrunt rationes, propter quas illi ludi ſunt prohibiti; undè ille, qui lucratur in tali caſu aliquid modicum, non tenetur tentione neceſſitatis ad ſalutem reſtituere ſaltem illi, qui amiſit, quod ideo dico, quia fortè aliqui dicere vellent, quod in voluntate ſua eſſet, vel amittenti reſtituere, vel pauperibus erogare, & fortè aliqui vellent dicere, quod tentione neceſſitatis ad ſalutem nulli tenentur reſtituere, ſed poteſt ſibi retinere, quia fortè aliqui dicere vellent, quod in voluntate ſua eſſet, vel amittenti reſtituere, vel pauperibus erogare, & fortè aliqui vellent dicere, quod tentione neceſſitatis ad ſalutem nulli tenentur reſtituere, ſed poteſt ſibi retinere, quia jura, quæ lucrum talis ludi præcipiunt reſtitui, in tali caſu non debent intelligi. *Hæc Rich. ibidem.* Quidam verò dixerunt, quod aleatores de ſtricto jure non tenentur ad reſtitutionem, niſi in ludo fecerint fraudem; & hoc ideò, quia inter partes pactum, & condictum intervenit, quod utrique placuit, & uterque ad hoc ſe obligavit, & ideo nec qui amiſit, poteſt de jure repetere, nec qui lucratus eſt, tenetur reſtituere, & huic ſecundæ poſitioni magis videtur conſentire, *Alexand. de Lo. in ſuis quæſtionibus de quolibet.* Sed poſitio prima eſt communior, & tutior, ut mihi videtur, & ad illud, quod dicitur pro ſecunda poſitione, ſcilicet, quod pactum, & condictum intervenit &c. poteſt dici, quod iſtud pactum non tenet, cum ſit contra legem; pactum etiam, vel pæna, juramento vallatum, ſi ſit contra leges, vel canones non tenet, nec etiam pæna, ff. *de pac. jur. gen. §. generaliter.*

Ad hæc nota ſecundùm Ray. & Hoſt; quod ſunt quædam perſonæ, quibus indiſtinctè tenetur reſtituere quis quicquid eb eis eſt lucratus in alea, ut furioſi, prodigi, minores viginti quinque annorum, & maximè pupilli, mente capti, ſurdi, muti, cæci, morbo perpetuo languidi, quia tales præeſſe non poſſunt rebus ſuis, propter quod eis dandi ſunt tutores, quantum ad pupillos; vel curatores, quantum ad alios prædictos, *Inſti. de cura §. Furioſi, & §. ſed & mente capti.*

Idem videtur dicendum de ſervis mancis contrac. Clauſtralibus, filiisfamilias, qui non habent peculium caſtrenſe, vel quaſi, de uxore, quæ non habet parafernalia, & de adminiſtratore rerum Eccleſiaſticarum, quæ ſunt pauperum, & ſimilibus; Cum enim

talis

talis adminiſtratio pecuniæ in ludo ſit ratione facti, & perſonarum multipliciter culpabilis, & vitioſa, eſt reſtituenda, non tamen ei. qui perdidit ipſam in ludo, niſi fortè eſſet correctus, & crederetur inuſus debitos expenſurus, quod ei reſtitueretur hac de cauſa, ſed tutori, curatori, Domino, Patri, monaſterio, marito, & Eccleſiæ.

TITVLVS XXXI.

De Menſura ſatisfactionis.

DEinde conſiderandum eſt de menſura ſatisfactionis, ſivè quantitate imponenda, à Confeſſore, & circa hoc quęruntur plura ſcilicet.

I. *An ſatisfactio temporalis ſit taxanda ſecundum qualitatem culpæ?*

II. *Utrum Pænitentia ſit imponenda à Presbytero ſecundùm taxationęm Canonum, vel ſecundum proprium arbitrium?*

III. *Utrum qui explet ſatisfactionem injunctam ſibi, minorem tamen condigna, ſit totaliter abſolutus?*

IV. *Utrum Presbyter injungens pænitentiam minorem condigna, ſemper peccet?*

V. *Utrum Pænitens teneatur de neceſſitate recipere, & explere pænitentiam ſibi à Sacerdote injunctam?*

Circa primum reſpondeo. Pæna poſt culpæ dimiſſionem exigitur ad duo, ſcilicet ad debitum ſolvendum, & ad remedium pręſtandum; poteſt ergò taxatio pænæ conſiderari dupliciter. Primò quantum ad debitum, & ſic quantitas pænæ radicaliter reſpondet quantitati culpæ antequam aliquid de ea dimittatur; undè *Deute. 25. Pro menſura delicti erit & plagarum modus.* Secundum tamen quod per primum eorum, quæ nata ſunt remittere pænam, plus remittitur; ſecundum hoc per aliud minus remittendum, vel ſolvendum reſtat, quia quantò per contritionem plus eſt de pæna dimiſſum, tantò per confeſſionem, & ſatisfactionem minus reſtat dimittendum. Secundò quantum ad remedium, vel illius qui peccàvit, vel aliorum, & ſic quandoque pro minori peccato major imponitur pæna, vel quia peccato unius difficilius poteſt reſiſti, quàm peccato alterius, ſicut juveni major imponitur pænitentia pro fornicationę, quàm ſeni, licèt minus peccet; vel quia peccatum eſt periculoſius in eo, ut in presbytero, quàm in alio; vel quia multitudo pronior eſt ad illud peccatum, & ideo per pænam unius ſunt alii exterrendi.

Pæna ergo in foro pænitentiæ, quoad utrumque eſt taxanda, & ideo non ſemper pro majori peccato imponitur major pæna. Nam majus peccatum eſt homicidium in laico, quàm fornicatio in presbytero, quia circumſtantia, quæ ſumitur ex ſpecie peccati aggravat magis, quàm quæ ex conditione ſumitur perſonæ, & tamen ſecundùm Canones imponitur presbytero pænitentia decennis pro fornicatione, pro homicidio vero laico ſeptennis, non quia illud peccatum ſit majus iſto, ſed quia presbyter cum majori periculo ſuo, & aliorum peccat propter ſuum officium, & ſcandalum aliorum, propter quod ſollicitiùs eum, quàm alios retrahunt Canones à peccato, majorem pænitentiam injungendo ſecundùm quod eſt in remedium, licèt quandoque non debeatur ex debito tanta; undè etiàm in purgatorio non exigitur tanta ab eo. Pæna namque Purgatorii eſt tantùm ad debitum ſolvendum, quia non manet ulterius locus peccandi, & ideo illa pæna taxatur tantùm ſecundum quantitatem peccati, conſiderata tamen contritionis quantitate, & confeſſione, & abſolutione, per quę omnia diminuitur aliquid de pæna; undè etiam à presbytero injungendo ſatisfactionem, ſunt conſideranda illa.

Circa ſecundùm reſpondeo. Hic ſunt duæ opiniones; una eſt, quod omnes pænitentiæ ſunt arbitrariæ, ideſt arbitrio presbyteri taxandæ, conſideratis criminis quantitate, & qualitate; item perſonæ dignitate, conditione, ſexu, paupertate, infirmitate, debilitate, conſuetudine, complexione, ſocietate, contritione, lacrymis, & devotione. Item loci, & temporis qualitate, necnon & aliis circumſtantiis ſupra poſitis, de quibus circumſtantiis, & ſimilibus dicit *Auguſt. de pæni. di. 5. c. 1.* Pro hac opinione facit *Leo Papa 26. q. 7. tempora, & Nicolaus Quartus de his pænitentibus, & multa alia jura.* Pro hac etiam facit quod Doctores Juris communiter tenent pænam ſcriptam in judicio criminali, & contentioſo mutari poſſe, in quo hoc minus videtur concedendum eſſe, quàm in judicio pænitentiæ. Alia opinio eſt, quod pænitentiæ ſunt ſecundum pænitentiales Canones imponendæ, nec debet presbyter à forma eorum recedere, niſi propter cauſam, & in hoc conſiſtit arbitrium ejus, ſcilicet pro qua, & pro quibus circumſtantiis, quantùm, & quando augeri, vel minui pæna canonica poſſit, pro hac opinione facit illud *de pæni. diſt. 1. menſuram.* ubi pro quibuſdam culpis modi pænitentiæ impoſiti ſunt, & *Greg. de pæ. di. 5.* dicens, *falſas pænitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminis imponuntur;* & idem *de pæni. di. 3. productior* dicit, *quod prolixior debet eſſe pænitentia, quàm fuit culpa.* Hæc ſecunda opinio eſſet tutior, licèt difficilior, ſed prima eſt commu-

Digitized by Google

communior, & eam approbat conſuetudo, quia hoc generaliter ſervatur; undè eſt tenenda, quia verè pænitentiæ hodie ſunt arbitrariæ, & hoc patet præcipuè per illud capitulum *tempora pænitudinis*; *Hæc Rich.* 4. *di.*18. *q.*1. *ar.*4. 0. & *Hoſt.* Illud autem *Greg. falſas &c.* intelligitur niſi ex cauſa, vel conſideratis circumſtantiis pænitentia temperetur; illud verò capitulum *productior*, intelligitur de pænitentia interiori,

Sciendum tamen, quod pænitentiæ ſunt arbitrariæ, ideſt ad arbitrium boni viri, & diſcreti moderandæ, & pro rationabili judicio, non pro libito; undè presbyter caveat, quod ſic diſcretè arbitretur, quod ipſemet non oneretur, & quod nec auctoritas Eccleſiæ, nec poteſtas clavium contemnatur *di. l. abſit.* Sunt autem ſecundùm Hoſt. pænitentiæ arbitrariæ de criminibus occultis, non de publicis, *ar. de pæ. & re. qui presbyterum*, *& c. ſignificavit*; undè regulariter pro mortali debet pænitentia ſeptennis imponi, 22. *q.* 1. *prædicandum*, niſi major, vel minor Inveniatur à Canone expreſſa, & hoc eſt verum ſi crimen ſit publicum, tunc enim pænitentia publica non major, vel minor, quam reperiatur ſcripta, eſt imponenda, niſi diſpenſetur ex magna cauſa, *extra. de pæ. & re. quæſitum.* Si verò ſit occultum, tunc indiſtinctè imponitur arbitraria, *ar. de pæ. di.* 1. *judicet*, *& di.* 5. *conſideret*, licèt autem major cauſa diſpenſandi in pænitentia canonica requiratur in crimine publico, quàm in occulto; in utroque tamen ex cauſa minor pæna poteſt imponi. *Hæc Hoſt.* Conſulit tamen ut *Presbyter*, ſibi dicat, *chariſſime tu feciſti tot, & talia peccata, & pro quolibet deberes ſic pænitere, ſed fortè vita tua ad hoc agendum non extenderetur, injungo tamen tibi pænitentiam talem pro omnibus; conceda etiam tibi, quod quocumque ieris remiſſiones Prælatorum tibi factæ proſint, quæ aliàs non prodeſſent extra. de pæ. & re. quod quidam; eleemoſynæ, & omnia alia bona quæ feceris, & mala, quæ pro Deo toleraveris tibi proſint ad remiſſionem peccatorum tuorum. Hæc Hoſtien.*

Sed nunquid ex quo Presbyter hæc vèrba dicit Pænitenti, erit illa ſatisfactio ſacramentalis?

Reſpondet *Tho. in quadam q. de quolibet*, quod eſt ſacramentalis, in quantum virtute clavium eſt expiativa culpæ commiſſæ; opus enim, quod quis facit ex injunctione Presbyteri valet dupliciter pænitenti, ſcilicet ex natura operis, & ex vi clavium; undè illud opus ex vi clavium amplius valèt ad expiandum peccatum, quàm ſi ex proprio arbitrio illud feciſſet; unde bona opera ſic Injuncta generaliter ex tali injunctione capiunt majorem vim ad expiandum culpam præteritam, licèt non habeant majorem vim ad præbendum remedium contra culpam futuram.

Notandum autem, quod ſunt quædam crimina, de quibus non poteſt quis agere pænitentiam, niſi reſtituat, vel renunciet, ſi tamen poteſt, quod malè recepit, ut in illis caſibus, in quibus non transfertur dominium in accipientem; aut ubi competit repetitio, etiam ſi transferatur dominium; ubi autem transfertur dominium, & non competit repetitio, licèt peccet mortaliter accipiens, credo quod ſit congruum, & honeſtum, quod illud non remaneat ſibi, ſed pauperibus detur; poteſt tamen circa rei receptionem taliter acquiſitæ, Pænitentiarius diſpenſare cum pænitente, ſi viderit expedire. *Hæc Rod.*

Sciendum etiam, quod quia *ſecundùm Greg. Contraria contrariis curantur*, ſemper debet presbyter injungere pænitentiam per contrarium correſpondentem ipſi peccato, ut ſuperbo orationis humilitatem, avaro eleemoſynarum erogationem, ſive largitatem, guloſo abſtinentiam, luxurioſo jejunium, & orationem, & ſic videtur expedire peregrinationem, vel aliàs loci mutationem, ut ſic caro maceretur, & non reſtituatur ad delectationem memoria facti ex aſpectu loci, vel perſonæ, in quo, vel cum qua peccatum eſt commiſſum, *di.* 81. *valet*, *&* 15. *q.* 1. *mulier.* Item ad imponendam ſatisfactionem congruam, & diſcretam, neceſſe eſt ſcire, quæ ſint peccata mortalia, & gradus inter ea, & quæ venialia; hoc autem ſciri poteſt per ea quæ dicta ſunt in ſecundo libro; undè ad præſens notare ſufficiat, quod talia multa enumerat *Auguſt. di.* 25. §. *criminis*, dicens, quod peccata mortalia ſunt, ſacrilegium, homicidium, adulterium, falſum teſtimonium, rapina, furtum, ſuperbia, invidia, iracundia longa, ebrietas aſſidua. Venialia ſunt, exceſſus in cibo, vel potu, vel verbo, vel taciturnitate, exaſperatio pauperis, comedere abſtinentibus, ſive jejunantibus aliis; tardiùs propter ſomnum ad Eccleſiam ire, uxorem præter ſpem prolis, vel præter cauſam reddendi debitum cognoſcere, tardiùs viſitare infirmos, vel incarceratos, tardiùs revocare ad concordiam diſcordantes, exaſperatio uxoris, vel filiorum, vel ſervorum, vel etiam proximi, exceſſus in blandiendo, adulando, delitioſa, & ſumptuoſa pauperibus derogare, otioſis verbis in Eccleſia, vel extra intendere jocando, vel incautè jurare, & non implendo, quod juratum eſt, ex aliqua neceſſitate perjurare, facilè, & temerè maledicere. Conſulo autem tibi, quod non ſis nimis promptus indicare peccata mortalia, niſi conſtet tibi per certam ſcripturam, ſed potes dicere eſſe peccata, & inducere homines ad pænitentiam de talibus; aliter enim citò

Digitized by Google

poſſent homines induci ad deſperationem. *Hæc Ray.* Item non debet imponi pænitentia ingredienti monaſterium pro peccatis priùs commiſſis, *de pæ. di. 1. §. His auctoritatibus, & extra. de voto ſcripturæ.* ubi de hoc dicitur in *glo. non enim.* Sed imponenda eſt pro peccatis commiſſis poſt ingreſſum, *extra. de regul. c. ult. & de ſen. ex. cum illorum,* Item pænitentia imponenda eſt etiam juſtè pugnanti pro Eccleſia, ſi impugnando excedat modum, *extra. de pæ. & re. ſignificavit,* ubi dicitur de hoc.

Quid ſi aliquem peccatorem pæniteat, vel pænitere ſe dicat, & à peccatis de cætero abſtinere proponat, non tamen velit ſufficiens onus ſubire pænitentiæ dicens ſe tenerum valetudinarium, vel malè complexionatum?

Reſpondeo. Talem debet presbyter inducere ad ſubeundam ſatisfactionem ſufficientem, & diverſa ad hoc utilia proponendo; quod ſi non poteſt: ei talem ſatisfactionem imponat, quam veriſimiliter ferre valeat, vel potiùs illam, quam ſpontè, & ſine murmure voluerit ſuſcipere. Expedit tamen, quod aut nulla, aut pauca ei ſub præcepto injungat propter periculum tranſgreſſionis, & inobedientiæ, & quod concedat ei, quod liceat ſibi jejunium injunctum, aut oratione, aut eleemoſyna, & quæcumque alia ſibi injuncta, cum voluerit, redimere. Ad hoc enim invitat exemplum Chriſti, qui nunquam legitur gravem pænitentiam injunxiſſe, niſi *vade, & ampliùs noli peccare, Jo. 8. & Matth. 9. Nolite mittere vinum novum in utres veteres.* Vinum novum vocat laborioſam, & duram pænitentiam, utres veteres peccatores in peccato inveteratos. Item *Chryſo. ſuper illud Matth. 23. Alligant onera gravia, & imponunt in humeros hominum, Si,* inquit, *erramus parvam pænitentiam injungendo, nonnè meliùs eſt de miſericordia rationem reddere, quàm de crudelitate; ubi paterfamilias eſt largus, diſpenſator non debet eſſe avarus; ſi Dominus eſt benignus, cur vult apparerere Sacerdos auſterus? Et 26. quæſt. 7. alligant,* Ad hoc autem præcipuè laboret, ut peccatorum cauſas, & radices removeat, & omnem occaſionem peccandi pro viribus tollat, quia ut dictum eſt ſupra; ſatisfacere eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non præbere. Item ſi non poteſt presbyter gaudere de omnimoda ejus liberatione, gaudeat ſaltem, quia ipſum liberatum à gehenna poteſt ad purgatorium tranſmittere. Hæc Ray. & Rod. & convenit etiam cum eis Hoſt. & ut ipſe dicit, presbyter nullatenus debet peccatorem permittere à ſe recedere deſperatum, quia presbyter, qui pænitentiam denegat, reus eſt animarum *26. q. 7. Si presbyter.* concordat, in prædictis, *Innoc. ſuper c. omnis circa medium, & Sco. 4. di. 15. q. 1. ar. 3. in fine.*

Quid ſi presbyter credat pænitentem non facturum ea, quæ promittit, aut quæ ipſe ſibi injungit, numquid eum abſolvet ſub conditione, ſcilicet ſi hoc, vel illud fecerit?

Reſpondeo. Presbyter ne laqueum tranſgreſſionis injiciat pænitenti, non debet ab eo exigere promiſſionem, aut votum, aut juramentum de aliqua pænitentia facienda, niſi in caſibus expreſſis à jure, ſed ſufficit, quod dicat ſe habere propoſitum faciendi, quod injungitur ſibi, & ſic ſimpliciter, & ſine conditione debet abſolvi, facta tamen proteſtatione, ſi ſuſpectus habeatur, quod niſi reſtituat, aut faciat ea, ad quæ tenetur, dum tamen poſſit, fructum ſanctæ confeſſionis & abſolutionis evacuabit. Hæc Rod. Caſus autem, in quibus tenetur abſolvendus jurare ſe ſimilia non facturum ſunt iſti. Quando eſt excommunicatus, *extra. de ſen. ex. ex tenore.* vel incendiarius, *23. q. ult. peſſimam.* vel hæreticus, *extra. de purgatione ca. inter ſollicitudines.* vel habens aliud nefandum crimen.

Quid de eo qui confitetur, & tamen non vult inpoſterum abſtinere, vel ab uno abſtinet, & in alio intendit remanere, numquid iſtorum confeſſionem presbyter debet accipere?

Reſpondeo verè quod ſic, & debet eis de criminibus conſilium exhibere, & licèt non ſit vera, ideſt fructuoſa talis pænitentia, quoad vitam æternam, tamen eſt admittenda, & crebris, & ſalubribus monitis eſt indicenda, ideſt jejuniis, & orationibus, & eleemoſynis, *extra. de pæ. & re. quod quidam;* talis enim confeſſio & talia opera de genere bonorum, quæ conſilio presbyteri faciet cum devotione, & timore Dei, licèt ſine charitate, quamvis non valeant ad vitam æternam promerendam; valent tamen ad alia bona, ut dictum eſt ſupra de qualitate ſatisfactionis, *quæſtione utrum opera extra charitatem facta ſint meritoria alicujus boni. Hæc Ray.*

Circa tertium reſpondeo. Pænitentia condigna peccato dicitur, vel ſecundùm taxationem ſolius juſtitiæ, & ſic Deus ſemper punit citra condignum, vel ſecundùm taxationem miſericordiæ, & iſtam exigit; ſed hoc poteſt eſſe dupliciter, aut miſericordiæ increatæ per ſe ipſam, & ſic in inferno exigit pænam condignam, aut miſericordiæ mediante pænitentia, & hoc dupliciter, aut pænitentia interiori, aut etiam abſolutione exteriori. Primo modo pænitentia taxata poſt contritionem remanens dicitur condigna, & de hac remittitur aliquid virtute clavium. Secundo modo pænitentia remanens poſt remiſſionem virtute clavium facta

Google

ctam eſt condigna, & hanc oportet ſolvere; determinatum eſt autem apud Deum quantùm remittitur virtute clavium. Bonitas autem, vel malitia miniſtri nihil diverſificat in efficacia ſacramentorum; undè presbyter, ſive diſcretè ſe habeat in injunctione pænitentiæ, ſive non, nihil diverſificatur quantùm ad efficaciam abſolutionis, confeſſionis, & contritionis, ſed ſemper remanet reatus ad quantitatis ejuſdem pænam, & ideo ſi non explet eam hic, exigetur ab eo in Purgatorio.

Sed contra *de pæ. di.* 1. §. *quicunque.* dicitur, quod pænitens poſt peractam pænitentiam a peccato plenè mundatur.

Reſpondeo. Hoc intelligitur quando Confeſſor imponit pænitentiam ſufficientem; tunc enim expleta pænitentia ſtatim evolat cùm decedit. *Hæc Tho.* 4. *di.* 20. *ar.* 2. *q.* 2. o. *& Pe. diſ.* 20. *q.* 2. *ar.* 1. *q.* 1. o.

Circa quartum reſpondeo, quod non, tùm quia non poteſt determinate quantitatem pænæ debitæ cognoſcere, licèt aliquid prope conſideratis regulis Patrum determinare poſſit, tùm etiam quia quandoque ex induſtria minorem pænam imponens, magis prodeſt pænitenti, quàm noceat, quia fortè magnitudine pænæ poſſet impediri a penitentia peragenda propter debilitatem virtutis, adhuc in eo novo recuperatæ, & ideò negligit damnum minus, ut vitet majus, & ideò divinus amor paulatim confortatus in eo, incitabit ipſum ad plura opera miſericordiæ ſpontè peragenda, quam Presbyter ſibi ſecundum quantitatem peccatorum injungere potuiſſet. *Hæc Tho. ubi ſupra c.* 3.

Quid ſi præsbyter alicui injungat, quod miſſas celebrari faciat? Nunquid pecuniam pro his miſſis oblatam poteſt recipere, & miſſas legere?

Reſpondeo quod non, quia hæc eſſet ſpecies mali, *extra. de vi. & ho. cle. cum ab omni*; ſed hujuſmodi pænitentiam, vel non injungat, vel ſi injungat ei dicat quod per alium ipſas celebrari faciat, & per talem, qui ſibi vicem non reddat; non ergo per parrochialem presbyterum convicinum, qui ſimili modo avaritiæ laborare poſſet; undè tutiùs eſt ſaluti animæ ſuæ, quod tales pænitentias non imponat, quia ſemper eſt timendum, ne potiùs avaritia, quàm charitas ſit in cauſa. *ar. extra. de cenſi. ea quæ.* Si dicat ergo presbyter, quod charitas movet ipſum, quia fortè pænitens non poteſt peregrinari, nec jejunare, nec orare, nec aliud facere, hoc oſtendat per opera, & credam ei, ut ſcilicet per alium non ſuſpectum ipſas dici faciat, vel eas gratis dicat, vel aliquid non retineat, ſed totum quidquid pro ipſis offertur, pauperibus erogare ſtudeat. *Hæc Hoſt.*

Sed numquid tenetur confitens aliquid offerre presbytero, quando ſibi confitetur?

Reſpondeo, quod non, de rigore juris; congruum eſt tamen, quod det aliquid in ſignum devotionis cordis exemplo Sanctorum, qui nec ad Prophetas, nec ad Sacerdotes ſine munere accedebant, ſicut legitur de Saul, & uxore Jeroboam 11. *q.* 1. *Judices.* Ad idem eſt quod debet offerre ſacerdotibus munus à Moyſe præceptum, *de pæ. di.* 1. *quem pænitet.* niſi tamen alicubi ratione conſuetudinis, ſcilicet ubi eſt talis conſuetudo, quam etiam ſubditi præcipuè divites ſervare cogentur, ſi expedierit, ab Epiſcopo, *extra. de Simo. ad Apoſtolicam.* Tenentur etiam quandoque ratione paupertatis, ſcilicet ipſius presbyteri. ut dixit *Jo. de Deo.* & ſic intellexit *illud* 16. *q.* 1. *Apoſtolicis*; Hæc Hoſt.

Circa quintum reſpondeo, quod non ſcilicet ſi presbyter injungit pænitentiam irrationabilem, & indiſcretam, quia tunc presbyter abutitur clave ſcientiæ, & potentiæ; ſi verò injungat pænitentiam rationabilem, & diſcretam, ſic pænitens tenetur neceſſariò recipere eam, & pro viribus explere, quia tunc presbyter utitur clavibus Eccleſiæ; Quilibet autem tenetur ſui Judicis juſtam ſententiam obſervare; undè ſi pænitens talem pænitentiam ſcienter ex deliberatione, & abſque legitima cauſa omiſerit explere, mortaliter peccat. Si tamen pænitens ſentiat pænitentiam ſibi nimis gravem, & ad ſervandum periculoſam, ſua infirmitate penſata, debet ad illum eundem Confeſſorem, vel ad alium, ſi illum non poteſt habere humiliter recurrere, & alleviationem, & mutationem petere, & Confeſſor debet ei concedere, etiam ſi videat, quod pænitentia alleviata non ſufficiat pro emenda peccati plenariè, Tutiùs enim eſt reſervare pænitentem Purgatorio puniendum, quàm ipſum exponere periculo cadendi in peccatum mortale propter pęnitentię tranſgreſſionem, & expedit, quod Confeſſor hoc totum pęnitenti exponat, niſi in ipſo viderit conditionem, propter quam judicet omnibus penſatis magis eſſe tacendum, quam exponendum. Hęc Rich. 4. *di.* 18. *q.* 1. *ar.* 5. *c.*

Notat autem *Sco.* 4. *diſt.* 18. *q. unica. c. juxta ſi.* circa hoc quod pęnitens tenetur adimplere pænitentiam impoſitam ſibi clave non errante; tenetur, inquam, ſi velit ſe ſubmittere ſacerdoti, quantum ad abſolutionem culpę, & quantum ad ſuſceptionem pęnę temporalis totalis correſpondentis, quia tunc obligatur pręcepto Eccleſię, cui ſe voluntariè ſubmiſit, ſi autem velit ſe ſubmittere ſolùm quantùm ad commutationem pęnę ęternę, & non quantùm ad taxationem pęnę temporalis, ſed quantum

tum ad illam vult ſe ſubdere manui Dei, vel hìc, vel in Purgatorio, non expediret talem dimittere ſine abſolutione, tunc enim recederet deſperatus, nec videtur propter voluntatem iſtam eſſe in peccato mortali, cum conteratur de peccato, & puniri velit pæna condigna pro eo, & ab eo, cujus eſt juſtè infligere eam, licèt nolit eam ſibi infligi ab iſto ſacerdote, nec ipſemet velit recipere, ut ſit miniſter pænæ infligendæ.

Sed eſto, quod clavis ſcientiæ erret, non tamen poteſtas clavis, numquid arbitrium ratificatur in cælo?

Reſpondeo, clavis ſcientiæ errat, quando non bene exquiruntur, & examinantur illa, quæ pertinent ad judicium, puta quando inquiruntur circumſtantiæ, nec gravantes, nec alleviantes, ſed ſolùm placentes auribus Confeſſoris prurientibus. Si non inquirat de attritione confitentis, ſed ſolùm audiat eum ac ſi narraret unam hiſtoriam; & in primo quidem, licet fiat aliquid non faciendum, ſi tamen nihil omittatur, quod eſt faciendum, ut ſi cum circumſtantiis non inquirendis inquirantur inquirendæ, poteſt ſequi rectum judicium; ſed in ſecundo omiſſa inquiſitione diſplicentiæ confitentis non poteſt ſequi rectum judicium, niſi caſualiter; ſi autem pænitens oſtendat ſe dolentem, & non ſit; fictus eſt, & tunc recedit à vera pænitentia, & cum novo peccato mortali; nec clavis ſcientiæ errat, ſed ipſe pænitens in periculum ſui errat, & tunc ratificatur judicium ſacerdotis in cælo, hoc eſt quia fecit, quod ſuum erat, quia ut homo non potuit videre cor, niſi per ſigna exteriora; ſed non ratificatur quantum ad ipſum ſuſcipientem, quia non eſt capax iſtius, ſicut ſe oſtendit capacem.

Sed eſto, quod omiſſo aliquo neceſſario ferat à caſu juſtam ſententiam, numquid ratificabitur in cælo?

Reſpondeo quod ſic quantum ad ſuſcipientem, ſi non ſit fictus, ita quod ſufficiat ſibi iſtam pænam implere, ſed non ratificatur ex parte Confeſſoris, quin ipſe peccet errando, & iſto modo oportet diſtinguere quod arbitrium aliquando ratificatur ex parte utriuſque tam ſacerdotis, quàm ſuſcipientis, aliquando ex parte alterius tantùm. Hec Scotus ubi ſupra.

Sed numquid pænitentia, ſive ſatisfactio priùs iniuncta commutari poteſt, vel relaxari à quocumque Confeſſore?

Reſpondeo, quod commutari poteſt ex cauſa ab eo qui eam injunxit, vel ab ejus ſuperiore, vel etiam ab æquali ſecundùm aliquos, *extra. de voto quod ſuper his. §. Rurſus in fin.* ubi de hoc dicitur in glo. ſi ſubeſt cauſa; ad maiorem tamen intelligentiam diſtingue, quod ſi pænitens petat pænitentiam commutari, vel relaxari per illum eumdem, qui eam ſibi injunxit, vel per ejus ſucceſſorem poterit quidem commutari, vel relaxari ab eo, qui eam injunxit, vel ejus ſucceſſore, & idem dicendum eſt de ſuperiori ejus, qui injunxit, ſi ſit ordinarius Judex pænitentis; quod ad hoc dico, quia Archiepiſcopus videtur Judex ordinarius eſſe quoad forum pænitentiale ſubditorum ſuffraganei ſui, *ar. extra. c. noſtro.* licèt non ſit eorum ordinarius, quantum ad forum contentioſum, niſi in caſibus expreſſis à jure, *extra. de offi. judicis or. paſtoralis.* Si autem petat eam commutari, vel relaxari ab æquali ei, qui eam injunxit, aut ſunt ita pares, quod ſunt pænitentiarii ejuſdem Epiſcopi, vel ſunt ambo presbyteri de pari, & inſolidum de conſuetudine curam habentes ejuſdem Parrochiæ, vel duo Epiſcopi, in quorum utriuſque Diæceſibus pænitens domicilium habet, ita quod eſt Parrochianus utriuſque. Et tunc ſi pænitentia publica, vel ſolemnis fuerit indicta, ne ſcandalizetur primus Confeſſor debet requiri conſenſus ejus, vel ſucceſſoris ejus, ſi facilè poſſit requiri, maximè ſi pænitens publicè inchoaverat pænitentiam ſibi injunctam à presbytero. Si autem non poſſit requiri de facili, aut etiam ſi pænitentia injuncta, eſſet occulta, poſſet Confeſſor ſecundus eam commutare, vel relaxare non obſtante ſubtilitate juris, quo dicitur de duobus procuratoribus inſolidum datis, quod *melior eſt conditio occupantis*, quia illud locum habet in jurisdictione contentioſa, non in involuntaria. Si autem ita pares ſint, quod uterque Confeſſor ſit Presbyter Parrochialis, vel Epiſcopus, & pænitens tranſtulit domicilium de Parrochia in Parrochiam, vel de Diæceſi in Diæceſim, ſecundus Confeſſor poterit commutare, vel relaxare pænitentiam à primo illi injunctam, non obſtante, quod ſolet dici, quod ſententiam ullus Epiſcopi, non poteſt par Epiſcopus revocare, quia illud habet locum de ſententia excommunicationis, & ſuſpenſionis, & cæteris ad forum contentioſum pertinentibus, non ad pænitentiale; non enim ſunt omnino ſimiles contentioſa, & voluntaria jurisdictio, cùm Judex non poſſit revocare ſententiam quam tulit juſtam, Confeſſor autem poſſit revocare pænitentiam, quam injunxit. Hæc Rod. Hoc autem, quod dicitur *extra. de voto. c. l. & c. quod ſuper his* innuit, quod ſi quis in pænitentiam iniunxiſſet ire ad Terram Sanctam, illa pænitentia mutari non poſſet, niſi a Papa, vel ab eis qui ſuper hoc ſpecialiter haberent auctoritatem Papæ, *extra. de voto ex multa.*

Quid ſi Papa, vel eius Pænitentiarius, vel Epiſcopus iniunxit pænitentiam, & petatur

tatur relaxari, vel commutari per inferiorem.

Reſpondeo. Si pænitentia eſt injuncta in caſu reſervato ſuperiori, inferior non poteſt commutare, nec relaxare eam ſine licentia ejus, qui eam injunxit, niſi neceſſitas urgeat, aut utilitas ſuadeat. Pium enim eſt interpretari, quod ſuperior in hujuſmodi caſibus hoc acceptet. In caſu verò non reſervato ſuperiori, inferior relaxare, vel commutare poteſt, niſi certum ſit, quod ſuperior hujuſmodi relaxationem, vel commutationem reſervaverit. Hæc *Rod. ar. ad hoc*, quia poteſt Epiſcopus diminuere pænitentiam, quam impoſuit Papa *33. q. 2. latorem*, Sed hoc ideo fuit, quia Papa licentiam illi dedit; undè capitulum illud eſt magis in contrarium.

Eſto, quod presbyter imponat majorem pęnitentiam condignam ipſi pænitenti, numquid teneatur ad eam?

Reſpondeo. Duplex eſt forum peccatoris, ſcilicet Dei, & Eccleſiæ; contingit autem peccatorem eſſe abſolutum in uno, & non in alio; nam aliquando abſolutus eſt in foro Eccleſiæ, & non in foro Dei, aliquando è converſo; talis ergo, cui injuncta eſt pænitentia major condigna, in foro Eccleſiæ tenetur ad eam totam, in foro autem Dei non tenetur niſi ad condignam; ideo dum eſt de foro Eccleſiæ, debitor eſt pænæ donec complevit totam, ſed ſi tranſeat ad forum Dei peracta condigna nullam pænam ſubſtinebit; presbyter enim non tantum conſiderat debitum pænæ, ſed etiam adhibet remedium peccato, & ideo poſt iſtam vitam non exigitur ab eo tota, ſèd ſolum quantum ſufficit ad debitum ſolvendum, Hæc *Pet. 4. diſt. 20. q. 2. ar. 1. q. 2. o.*

Quid ſi Confeſſor interdicat pænitenti familiaritatem cum amicis?

Reſpondeo, aut illi amici, ſunt veri amici, hoc eſt amici animæ, cujuſmodi ſunt diligentes perſonam ſancto amore, & ſecundum Deum; aut illi amici ſunt veri inimici, cujuſmodi ſunt diligentes perſonam propter delectationem illicitam, vel propter aliam cauſam in animæ ejus præjudicium, & contra Dei honorem; Si ergo ſacerdos interdiceret familiaritatem cum amicis primo modo ſumptis, abuteretur clave ſcientiæ, nec credo quod pænitens illam pænitentiam recipere teneretur. Si autem cum amicis ſecundo modo dictis, pænitens teneretur eam recipere, & obſervare regulariter, quod ideo dico, quia omnes particulares caſus à Confeſſore provideri non poſſunt.

Sciendum etiam, quod hujuſmodi prono ad deſperationem, ad quam diſponit triſtitia, non debet ſacerdos injungere ea, quæ augmentant melancoliam, & triſtitiam; undè talibus moderatum uſum vini, & habere ſolatium cum ſanctis perſonis, & honeſtis prohibere non debet. Hęc *Rich. 4. di. 18. q. 1. ar. 5. ac. 1.*

TITULUS XXXII.

De Canonibus Pænitentialibus.

POſtea conſiderandum eſt de Canonibus Pænitentialibus, ad quorum intelligentiam prænotandum eſt, quod ſicut in ſcientiis practicis, quæ verſantur circa opera, ſermo in particulari eſt incertus, & dubius; ſermo autem in univerſali habet certitudinem, ſed cum applicatur ad ſingularia incipit quodammodo habere incertitudinem, ut qui non conſiderat circumſtantias particulares, potiùs deviet, quàm ſe rectificet, ut patet in medicina, & ſcientia morali; ſic eſt intelligendum in propoſito, quod Canones inſtruunt in generali, quomodo eſt pænitentia imponenda, ſed deſcenſum ad ſingularia presbyteris diſcretis relinquunt, qui conſiderant circumſtantias perſonarum attendentes ad Canones, ſicut ad vias directivas, quia ſi contra Canones imponant, non rectè imponunt: nulli enim presbytero licet aliquid facere, quod poſſit patrum regulis obviare, *diſt. 38. nulli.* In Canonibus autem maximè determinatur pænitentia quoad tempus, & magis quàm quoad modum, quia illa determinatio certior eſt, & communior. Hæc *Bona. 4. diſt. 20. dubita. circa literam q. 3.* Ut ęrgo ſcias qualiter debeat procedere arbitrium presbyteri, nota regulariter ſicut dictum eſt ſupra; ſeptennis pænitentia eſt imponenda pro mortali, & hoc non tantùm propter temporis diuturnitatem, ſed magis propter ſignificationem: in veteri enim Lege Maria ſoror Moyſi lepra percuſſa ſepaparata fuit extra caſtra ſeptem diebus *Nu. 12.* Maria ſignificat pænitentem, interpretatur enim amarum mare; hęc pænituit ſeptem diebus, ſed nunc pænitet ſeptem annis, quia ſignificatum eſt *Eze. 4. Diem pro anno dedi tibi.*

Si quæritur quare pænitentia eſt aggravata, cum lex nova ſit lex miſericordiæ?

Reſpondeo, quia hìc eſt major ingratitudo propter majorem gratiam, & major contemptus propter majorem dignitatem novæ Legis, in qua Sanguis Chriſti eſt effuſus, & gravius peccatum propter ſtatum peccantis, qui debet eſſe perfectior; & ulterius ſatisfactio in Lege nova debet eſſe perfecta, ut in priſtinum ſtatum reducat; & quia ſol in una die non redit in idem punctum

ctum, ſed in anno, ideo dies converſus eſt in annum. Rurſus, quia perfectum remedium eſt in Lege nova, ideo annus multiplicari debet per 7., propter 7. dona Spiritus Sancti recuperanda, & propter ſeptem dotes, ſcilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas; hujuſmodi autem pœnitentia non eſt omnibus imponenda, nec tamen eſt infirmanda, ſed eſt inſinuanda, ut agnoſcat, quam gravis eſt culpa. *Hæc Bona. ubi ſupra.* licet autem pro ſingulis peccatis criminalibus ſit ſtatuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis, vel minus aſpera, prout maioritas, vel minoritas criminis cum cæteris circumſtantiis hoc expoſcit, ut in ſequentibus patet; à prædicta namque regula excipiuntur plerique caſus, in quibus propter peccantis dignitatem, vel criminis enormitatem imponitur pænitentia major, aliquando etiam ex variis cauſis minor; ad hoc ergo, quod presbyter circa pænitentias diſpenſando cautius arbitretur, notandi ſunt caſus, in quibus per Canones certæ pænitentiæ imponuntur, quos ſcilicet Canones tenetur presbyter ſcire, ut dictum eſt ſupra, ſunt autem iſti. Primus eſt, quod ſi presbyter fornicationem fecerit; pœnitentiam decem annorum facere debet hoc modo, ſcilicet quod ſit incluſus, ſive à cæteris in aliquo loco remotus ſacco indutus, & humi proſtratus miſericordiam Dei jugiter implorans, tribus menſibus primis continuis à veſpera in veſperam pane, & aqua utatur, exceptis Dominicis, & Feſtis præcipuis, in quibus modico vino, piſciculis, & leguminibus recreetur, elapſis autem ſic primis tribus menſibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eo ſcandalizetur, & per hoc videtur, quod in publico crimine loquatur. Poſt hoc reſumptis aliquantulum viribus unum annum, & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis, & aliis præcipuis Feſtis, in quibus vino, ſagimine, ovis, & caſeo poterit uti. Finito ſic primo anno, & dimidio particeps ſit Corporis Domini, & ad pacem, & ad pſalmos cum aliis fratribus canendos ultimus in choro recipitur, ad cornu tamen Altaris non accedat, ſed minorum ordinum tantùm officia gerat, deinde uſque ad expletionem ſeptimi anni tres legitimas ferias, ſcilicet ſecundam, quartam, & ſextam, exceptis diebus paſchalibus, qui ſunt quinquaginta, in pane & aqua jejunet, ſecundam tamen feriam uno pſalterio, vel denario, ſi ſit operarius, redimere poterit, & cum ſic annum ſeptimum compleverit, poteſt Epiſcopus eum ad gradum priſtinum revocare, ita tamen quod in tribus annis ſequentibus ſine ulla redemptione omni ſexta feria in pane, & aqua jejunet; & eadem pœnitentia imponenda eſt presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ diſpoſitionem inducunt, probantur autem hæc omnia 87. *di. presbyter ſi fornicationem*, quod intelligunt quidam de ſimplici fornicatione; alii fortè veriùs ſecundùm Ray. de adulterio, vel inceſtu, puta, quia cognovit conjugatam, conſanguineam, vel affinem. Secundus Canon eſt, quod ſi presbyter cognovit filiam ſuam ſpiritualem, quam baptizavit, vel in baptiſmo, vel in confirmatione tenuit, vel quæ ſibi confeſſa fuit, debet pænitentiam agere duodecim annis, & etiam debet deponi, ſi crimen ſit manifeſtum, & peregrinando quindecim annis pæniteat, & poſtea monaſterium intret tota vita ſua moraturus ibidem; Epiſcopus autem, qui talia commiſit pæniteat quindecim annis, ipſa verò mulier debet omnia ſua relinquere, & res ſuas pauperibus dare, & converſa in monaſterio Deo uſque ad mortem ſervire, 30. *q.* 1. *ſi quis ſacerdos, & c. non debet.* Tertius eſt, quod quicumque filiam ſuam ſpiritualem, vel matrem cognoſcit pæniteat ſeptem annis, & ſimiliter ei conſentientes 30. *q.* 3. *non oportet.* Quartus eſt, quod qui contrahit cum aliqua, quæ ſit per verba de præſenti alii deſponſata, ipſa dimiſſa, quadraginta diebus jejunet in pane, & aqua, & ſequentibus ſeptem annis pæniteat, *extra. de ſpon. duo accepiſti.* Quintus eſt, quod qui cognoſcit duas commatres, vel ſorores, ſive uxor vivat, ſive non, ad minus ſeptem annis pæniteat, licèt plus debeat 3. *q.* 4. *ſi pater.* Sextus eſt, quod qui cognoverit monialem, ſive devotam, decem annis pæniteat, & ſimiliter ipſa ſecundùm formam traditam, 27. *q.* 1. *de filia, & c. devotam.* in quorum primo capite dicitur, quod ſi filia Epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi poſt votum ſolemne contraxerit matrimonium, non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto pænitentiam egerit, & communionem petierit, tantùm in fine vitæ accipiet eam; in ſecundo capite dicitur, quod devota peccans non eſt recipienda in Eccleſia, niſi peccare deſierit, & deſinens egerit pænitentiam decem annis, poſtea recipiatur ad communionem, & antequam in Eccleſia admittatur ad orationem, ad nullius convivium chriſtianæ mulieris accedat. Septimus eſt, quod qui ignoranter cognoſcit duas ſorores, vel matrem, & filiam, vel amitam, & neptem, pæniteat ſeptem annis; ſi autem ſcienter, perpetuo conjugio careat 34. *q. ult. ſi quis cum duabus.* Octavus eſt, quod qui ducit in matrimonio illam, quam polluit per adulterium, pæniteat ſeptem annis, 31. *q.* 1. *ſi qua vidua.* Nonus eſt quod qui contra naturam peccaverit, ſi ſit clericus, debet deponi, vel religioni tradi, ſi corrigibilis appareat ad perpetuam pænitentiam peragendam; ſi verò ſit laicus à cœtu fidelium uſque ad

by Google

ad condignam ſatisfactionem debet fieri alienus. *extra. de exceſ. prælatorum.* clerici hoc enim ;majus vitium eſt, quàm cognoſcere matrem 32. *quæſtione ſeptima adulterii*, & etiam Auguſtinus, *Adulterii*, inquit, *malum vincit fornicationem, vincitur ab inceſtu; pejus enim eſt cum matre, quàm cum aliena uxore concubere, ſed horum omnium peſſimum eſt, quod contra naturam fit, ut ſi vir membro mulieris ad hoc non conceſſo voluerit uti. hæc Aug.* Quocumque autem modo tale factum exerceatur, præterquam inter virum, & fæminam ordinatè iu vaſe débito vitium contra naturam, & ſodomiticum judicatur, ut dicit Ray. Decimus eſt, quod qui coierit cum brutis, pæniteat pluſquam ſeptem annis, & ſimiliter per inceſtum 33. *q.* 2. *hoc ipſum*, & §. *ſe.* Undecimus eſt, quod presbyter, qui intereſt clandeſtinis nuptiis, trieunio ſuſpenditur, & ſi culpa exegerit, gravius puniatur, *extra. de clam. deſpon. cum inhibitio.* Duodecimus eſt, quod qui votum ſimpliciter violaverit, pæniteat tribus annis 27. *di. ſi vir.* Decimus tertius eſt, quod qui excommunicatus celebraverit, debet triennio pænitere, & feria ſecunda, quarta, & ſexta à vino, & à carnibus abſtinere 11. *q.* 3. *de illis.* De pæna verò degradati celebrantis habetur *di.* 50. *accedens.* Decimusquartus eſt, quod homicida voluutarius ſine ſpe reſtitutionis deponitur, & pæniteat ſeptem annis, *di.* 50. *miror.* Decimusquiutus eſt, quod homicida caſualis pæniteat quinque annis, & hoc ſecundùm Ray. ſi culpa præceſſerit caſum, aliàs non niſi fortè ad cautelam, *di.* 50. *cos*, & *duobus c. ſeq.* Decimusſextus eſt, quod ſi homicidium quis fecerit propter neceſſitatem evitabilem, pæniteat duobus annis, *di.* 50. *de his*, ideſt licèt ſi inevitabilis eſſet ſibi non imputaretur *di.* 50. *quia te*, quod verum eſt quoad culpam, ſed bonum eſſet, quod pæniteret quoad cautelam, & innocentiam ſuæ Eccleſiæ oſtendendam, *extra. de homi. c.* 2. §. *ult.* & ſecundùm Ray. fortè diſtingui poteſt in homicidio neceſſario, ſicut in caſuali, ſcilicet utrum præceſſerit neceſſitatem, vel non, *ar. di.* 50. *de his verò*, & *extra. de homicidio interfeciſti*, ſed & ſi quis per inſaniam committat homicidium non imputetur ei 3. *q.* 9. *judicas*, qui etiam intuitu diſciplinæ incaute percutiendo occiderit, deponitur, *extra de homi. presbyterorum*; ſed & qui ligatum latronem interficit, depouitur, *extra. de homi. ſuſcepimus.* Qui autem latronem occultum occidit, quem vivum comprehendere potuit, quadraginta diebus non intret Eccleſiam, & aliàs pænitere debet, *extra. c. c.* 2. nbi dicitur de hoc; qui verò Paganum, vel Judæum occidit, pæniteat quadraginta diebus, *di.* 50. §. *cum cauſa odii.* Decimusſeptimus eſt, quod matricida pæniteat decem annis ſecundùm formam ſatis aſperam rraditam 33. *q.* 2. *latorem*, uxoricidæ verò gravior pæna debet imponi, talis enim, & qui dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit uſque ad decimum annum, carnes non comedit, nec vinum bibit, & alia, quæ habentur 33. *q.* 2. *admonere*, & *c. quicumque.* Imponitur autem pænitentia major uxoricidæ, non quia illud peccatum ſit gravius iſto, ſed quia homines proniores ſunt ad occidendum uxores, quàm matres; majus enim peccatum eſt occidere matrem, quàm uxorem, nt dicit *Bona. in* 4. & communiter omnes Doctores, & habitum eſt *in* 2. *lib.* Guillel. vero Durandi tenet contrarium in repertorio pro eo, quod uxoricidæ imponitur pænitentia major, mihi autem plus placet ſententia aliorum.

Sed qualem pænitentiam debent agere, qni filios occidunt?

Reſpondeo, aut eſt certnm, quod ipſimet ſcieuter interfecerunt, & ſic debet eis imponi pænitentia major, quàm pro alio homicidio, *ar. extra. e. c. ult. in tex.* & *glo.* & *extra. de homi. cum juramento.* & in hoc tamen caſu vir uxorem recnperat, quam coactus abjuraverat, & ipſa pænitentiam agit ſecundùm arbitrium Epiſcopi, ita quod ſi habet alios filios pacifice gubernare poſſit eos, ut *extra. e. intelleximus*, quod ſi virum non habet, induci debet, ut religionem intret, ad quod ſi non poteſt induci, tutius eſt ei dare licentiam nnbendi, nt *extra. e. veniens*, & hoc quando timetur de incontinentia, aliàs non, ut patet 33. *q.* 2. *in adoleſcentia.* Et ſi pater ſit clericus, ab officio Altaris debet perpetuò abſtinere, & ei gravior quàm laico, non tamen publica, niſi veniat in publicum, pænitentia debet imponi, nt habetur *extra. de pa. quæſitum.* Aut certum eſt, quod non interfecerunt ſpontè, nec in culpa fuerunt, ſed caſu fortuito contigit, & ſic de ſtricto jure in nullo tenentur, *ar. extra. de homi. ex literis*, & *c. Joannes*, & *c. ult.* niſi velint ad cautelam pænitere, in dubio tamen præſumitur, quod non ex certa ſcientia, ſed potiùs ex incuria pervenerit, *extra. de præſumpt. afferte.* aut certum eſt, quod non adhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt, & debuerunt, & ſic culpa præceſſit caſum, & ſic ſi ſit gravis culpa, ut ſi poſuit puerum in medio utriuſque, imponitur pænitentia quinque, vel ſeptem annorum ſecundùm arbitrium Pænitentiarii. *di.* 50. *ſi qua fæmina*, & *c. ſe.* & *c. ſi quis ſponte*, occulta, ſi ſit occultum, pnblica, ſi ſit publicum, & major ſi in lecto ſuffocetur, quàm ſi in cunis, & major presbytero græco, quàm laico, ut habetur *extra. de pa. quæſitum.* & licèt diſpenſetur quoad pænam,

quæ

Digitized by Google

quæ eſt arbitraria, ut dicitur ibidem, non tamen quoad ordines propter homicidium, quod eſt delictum enorme, & indiſpenſabile *di. 50. miror.* Si autem culpa, quæ præceſſit caſum, ſit levis, ut ſi poſuit puerum in eodem lecto, longè tamen à ſe, imponitur pænitentia trium annorum, ſecundùm hoc intellige illud, *extra. c. de infantibus*; monendi ergo ſunt parentes, quod tam tenellos ſecum in uno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interveniente opprimantur, vel ſuffocentur *2. q. 5. conſuluiſti*, & hoc modo diſtinguit Hoſt. & Ber. *extra. c. de infantibus*.

Quid de illis, qui filios, vel etiam ſuos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, ideſt extra ſe ponunt ante Eccleſiam, ut aliqui moti miſericordia colligant eos?

Reſpondeo tales graviter peccant, quia cum ignoretur ſæpe conſanguinitas expoſitorum, contrhaere quis poſſet matrimonium cum ſorore, vel conſanguinea, ideò exponens de hoc peccato tenetur pænitere, & eſt puniendus, ſicut expoſitus, ſi ſcienter cum tali contraheret, puniretur *extra de pa. & re. officii ſecundum Hoſt.* Talis etiam ſecundùm *Ray.*, eſt tanquam homicida judicandus, quia hominem ſibi ita coniunctum periculo mortis exponit, conſideratis tamen circumſtantiis, & utrum ob hoc mors ſecuta fuerit, vel non fuerit, pęnitentia moderanda erit; erunt autem tales irregulares ſecundum Ray., ſi inde mors ſit ſecuta, quia ſcilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando, tamen ſecundum Rod. ſi in nulla culpa fuiſſent, quia forte nec elemoſynas quærendo, nec aliter eos alere poſſent, irregulares non eſſent, nec peccarent; Decimusoctavus caſus eſt, quod qui Presbyterum interficit, pæniteat undecim annis, *extra de pa. & re. omnis.* De pænitentia verò eius, qui occidit Monachum, Clericum, Subdiaconum, & Diaconum habetur *extra de pa. & re. c. 1. per totum*; De pænitentia autem ejus, qui machinatur in mortem Domini ſui, vel in regnum ejus habetur *23. q. ult. ſi quis* Decimusnonus eſt, quod qui iniuſtè aliquem ad mortem accuſet, quadraginta diebus in pane, & aqua ieiunet, & pæniteat ſeptem annis, & hoc ſi accuſatus ſit occiſus; ſi verò tantùm membrum perdiderit, triennio pæniteat, *extra. de accuſa. accuſaſti.* Hoſtien. verò, & Jo. de Deo intellexerunt, quod primus pæniteat per ſeptem annos, quolibet anno ieiunando quadraginta diebus in pane, & aqua; ſecundus verò per tres annos; Guillel. verò Duraudi intellexit prout litera magis ſonat, ſcilicet, quod primus ieiunabit quadraginta diebus in pane, & aqua, ſive continuè, ſive interpolatè, & per annos ſeptem etiam ieiunabit, & pænitebit, non tamen in pane, & aqua, ſed ad arbitrium presbyteri. Secundus verò per tres Quadrageſimas, prima ante Natale Domini, ſecunda ante Paſcha, tertia ante Feſtum Sancti Joannis Baptiſtę; has enim inſtituit Beatus Petrus, ſicut in Chronicis habetur; ieiunabit autem tunc in pane, & aqua; probantur hæc ſecundùm Hoſt. *22. q. 5. c. 2. & 3. & 4.* Vigeſimus, quod periurus quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & ſeptem annis ſequentibus pæniteat, & ſemper debet eſſe in pænitentia interiori *6. q. 1. quicumque.* Vigeſimusprimus, quod qui compulſus conditionaliter, aut non ſcienter periurat, ſi liber ſit, quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua, & hoc ſecundùm glo. intellige, vel continuè, vel interpolatè pæniteat, & ſeptem ſequentibus annis, non tamen in pane, & aqua, ut dicit glo. Si verò ſervus ſit eius, qui coegit eum, tribus quadrageſimis, & legitimis feriis, ſcilicet ſecunda, quarta, & ſexta, *22. q. 5. qui compulſus.* Vigeſimusſecundus, quod qui iurat in manu Epiſcopi, vel in cruce conſecrata, pæniteat tribus annis; ſi verò in cruce non conſecrata, pæniteat anno uno; qui verò coactus, & ignorans ignorantia juris, & poſtea cognoſcit, pæniteat tribus quadrageſimis *25. q. 5. c. 2.* Qui verò coactus pro vita redimenda, vel qualibet cauſa, vel neceſſitate pæniteat, quia corpus pluſquam animam dilexit, tribus quadrageſimis *e. q. c. ſi quis coactus*; alii inducunt tres annos, & unum ex his in pane. & aqua. Vigeſimustertius eſt, quòd qui ſcienter falſum jurat, vel alium jurare cogit, quadraginta diebus pæniteat in pane. & aqua, & ſeptem annis ſequentibus, & nunquam ſit ſine pænitentia interiori, alii, ſi conſcii fuerunt, ſimiliter pæniteant, *22 q. 5. ſi quis convictus*, alia de perjurio require ſupra in primo libro. Vigeſimusquartus eſt, quod qui menſurat in falſa menſura, triginta diebus jejunet in pane & aqua, *extra. de contrahenda emp. ut menſuræ*, de pæna verò falſarii literarum habetur, *extra. c. ad audientiam dura. ad falſariorum, & de verb. ſignifi. novimus.* Vigeſimusquintus eſt, quod qui frangit pænitentiam ſolemnem, ſive redeundo ad crimina priora, vel ſimilia, ſive redeundo ad negociationem ſęcularem, vel militiam, quæ ſibi fuerant interdicta, ſola intra Eccleſiam fidelibus oratione junguntur, à communione ſuſpenduntur, à Catholicorum conviviis ſeparantur, & pænitere debent decem annis, & communicent in fine vitæ, *33. q. 2. de his verò, & de pa. di. 5. ſi quis verò* Vigeſimusſextus eſt, quod qui miſſam canit, & non communicat, debet uno anno pænitere, & interim miſſas non cantare, *de conſec. di. 2. relatum.* Vigeſimusſeptimus, quod presbyter, qui mortuum

mortuum Clericum involvit in palla Altaris, pœniteat decem annis,& menſibus quinque, Diaconus verò triennio, & dimidio, *de conſt. di. 1. nemo per ignorantiam.* Vigeſimusoctavus, quod qui committit ſacrilegium Eccleſiam violando, vel chriſma, ſeu calicem ſacrum pollutis manibus accipit, vel ſimilia ſacrilegia committit, pœniteat ſeptem annis, primo anno extra cimeterium, quod violavit, conſiſtat, ſecundo anno ante fores Eccleſiæ, tertio in Eccleſia, & in hoc triennio carnes non comedat, vinum non bibat, niſi in Paſcha, vel Natali; non offerat, nec communionem accipiat; quarto anno communicabit, & in illo, & in quinto, & in ſexto, & in ſeptimo tribus feriis à carnibus, & vino abſtineat, ſcilicet jejunando 12. *q.* 2. *demon.* Combureus autem Eccleſiam, quindecim annis pœniteat, & eam reſtituat, 17. *q.* 4. §. *ſi quis, & infra ſecundùm majus.* De pœna verò raptoris, ſive furis rei eccleſiaſticæ, & de pœna furis, & effractoris, tam clerici, quàm laici habetur *eo.* §. *peccata, & c. ſi quis clericus.* Vigeſimusnonus, quod ſi parentes frangant ſponſalia filiorum, à communione triennio ſeparentur, & ſimiliter filii ſi ſint in culpa, ſi tamen filii ſecundùm promiſſionem factam contraxerint, excommunicantur utrique, ſcilicet quoad pœnam Eccleſiæ, non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium. 31. *q.* 3. *ſi qui parentes ar. de pœ. di.* 1. *ſi cui.* Trigeſimus eſt, quod qui blaſphemaverit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum maximè Beatam Virginem, illi debet Epiſcopus hanc pœnitentiam injungere, ut ſeptem diebus Dominicis ante fores Eccleſię in manifeſto, dum miſſa cantatur, exiſtat, & ultimo illorum dierum Dominicorum pallium, & calceamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & ſeptem præcedentibus feriis in pane, & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus, & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel ſaltem unum ſi poteſt reficiat, & ſi non poteſt hæc pœna in aliam commutetur, quod ſi renuerit agere ſupradicta, interdicatur ſibi Eccleſia, & in morte privetur Eccleſiaſtica ſepultura, *extra. de maledic. ſtatuimus.* Item blaſphemus, ſi dives fuerit, quadraginta, alioquin triginta, vel viginti, & ſi ad hoc non ſufficit, quinque ſolidorum uſualis monetæ pœna mulctetur nullam miſericordiam in hoc habiturus, ut dicitur ibidem, ſcilicet quin ſolvat quinque ſolidos, quod ſi non habet, currat per civitatem, vel commutetur in aliam pœnam temporalem; hæc autem pœna ſolvetur illi, qui condemnat, id eſt poteſtati ſeculari; hanc enim pœnam temporalem præcepit Papa imponi per poteſtatem temporalem, quod ſi neglexerit, per Epiſcopum præcipitur cogi. Hæc Hoſt. Habet autem prædicta pœna locum ſecundùm Gof. cùm quis blaſphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia, quia tunc cum eo benigniùs ageretur. 2. *q.* 3. *Notandum.* Secundùm verò Hoſt. hæc pœna eſt ſpecialiter inducta contra eos, qui Deum blaſphemaut ex ira, non enim aliquis de levi blaſphemat Deum, niſi iratus; tanta tamen poſſet eſſe iracundia, quod æquipararetur dementiæ, & tunc illud quod dicit Gof. poſſet habere locum. Hæc Hoſt.

Quid ſi quis juret per caput, vel ventrem, vel capillum?

Reſpondet Hoſt. quod ſi faciat hoc affirmando, vel jurando non habet locum hęc pœna; ſecùs eſt ſi faciat hoc deteſtando, vel jurando licèt iratus.

Item ſecundùm Gof. & Hoſt. Hęc quæ dicuntur de pœna temporali, vel pecuniaria fiunt Judice pro Tribunali ſedente; in judicio autem animæ presbyter diſcretus molliendo rigorem diſpenſare poterit ex cauſa circa pęnam ſpiritualem ſuperiorem, 26. *q.* 7. *pœnitentibus.* Hæc Hoſt. Item Clericus blaſphemus, maximè Presbyter, cogatur ad veniam poſtulandam, quod ſi noluerit, degradetur, *di.* 46. *Clericus.* Notandum verò, quod blaſphemus ſecundùm leges eſt decapitandus, ut *in auc. ut non luxurientur contra naturam circa medium col.* Secundùm Canonem verò antiquum Clericus erat degradandus, & laicus excommunicandus, 22. *q.* 1. *ſi quis per capillum.* hodie verò laicus aget pœnitentiam ſupradictam, ſcilicet illius Canonis *ſtatuimus*, & hoc, ſi blaſphemavit publicè, ſi enim occultè, non pęnitebit publicè, ut puto; Clericus verò hodie eſt corrigendus pœnitentia arbitraria & occulta, non illa, quæ eſt publica; Clericus enim non debet publicè pœnitere; ſi autem rebellis fuerit, vel ſæpiùs hoc commiſerit, locum habet pęna legis, ſcilicet ut laicus decapitetur in foro civili, & in Canonico anathematizetur, id eſt Eccleſię ingreſſus ſibi interdicatur, & in morte privetur Eccleſiaſtica ſepultura; Clericus verò degradetur. *Hæc Hoſt. tit. de maledicis.* Trigeſimusprimus eſt de Presbytero, qui revelat confeſſionem, de quo eſt habitum, *ſupra c. de ſigillo confeſſionis.* Trigeſimusſecundus eſt, quod qui in dicendis horis canonicis, vel aliis officiis divinis diſcrepat à conſuetudine propriæ Metropolitanæ Eccleſiæ, ſex menſibus privatur communione, ſi hoc accidat ex contemptu, 12. *di. de his.* Trigeſimustertius, quod Epiſcopus, qui ordinat ſine cauſa juſta Clericum invitum, vel penitùs invitum abſolutè, ſuſpenditur anno uno 74. *di. c.* 1. Trigeſimusquartus eſt, quod Epiſcopus, qui correctionem de venditione miniſteriorum diſſimulat, duobus menſibus,

bus ; Presbyter quatuor ; Diaconus tres, Subdiaconus, & cæteri ad arbitrium Judicis pœnitere debent, ideſt *q.* 1. *quidquid inviſibilis.* Trigeſimusquintus, quod ſortilegus quadraginta diebus pœniteat *extra. de ſorti. c.* 1. Trigeſimusſextus, quod qui videt in aſtrolabio, pœniteat duobus annis, *extra. de ſorti. ex tenore tuarum.* Trigeſimusſeptimus eſt de ſtilla ſanguinis Altaris cadente ſuper terram, vel aliquid aliud. Trigeſimusoctavus eſt de vomitu Euchariſtiæ præ ebrietate. Trigeſimusnonus eſt quando mus comedit corpus Chriſti, de his tribus habitum eſt ſupra *in tractatu de Euchariſtia tit. de defectibus contingentibus in Sacramento Altaris* Quadrageſimus eſt, quod qui domum, vel arceã voluntariè accendit, ſublata, vel incenſa omnino reſtituat, & tribus annis pæniteat, *extra. de injuriis ſi quis domum.* Canon tamen dicit, quod ſi ex odio, vel injuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec abſolvi, donec ſatisfecerit, & juraverit, quod ignem de cætero non apponet. Imponitur autem ſibi, ut Hyeroſolimam, vel in Hiſpaniam vadat in Dei ſervitio anno integro ibi moraturus : ſi quis autem Epiſcopus, vel Archiepiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtituat, & ab officio Epiſcopali per annum abſtineat 23. *q.* 8. *peſſimam.* Hodie autem poſtquàm ſunt denunciati, non poſſunt citra Sedem Apoſtolicam abſolvi. *extra. de ſen. ex tua nos innuit in tex.* loquitur de incendiariis indiſtinctè poſtquàm ſunt publicati, & Ber. dicit hoc idem expreſsè, & Gratian. *extra. de ſen. ex quacunque*, & Gof. licèt Rod contrarium dicat ; ſecundùm legem autem qui in civitate data opera incendium, fecerit, ſi ſit humilis, ſubjicitur beſtiis, ſi ſit in aliquo gradu, decapitatur, vel in inſulam relegatur, ff. *de incen. rui. nau. l. fi.* Qui verò alibi, ut in villis, vel caſtris remiſſis ædes combuſſerit, ſi hoc dolo fecerit comburitur, & hoc eſt intelligendum ſecundùm Hoſtien. ſi ſit humilis ; ſi autem hoc ex ſua negligentia contigerit, reſarciet damnum, vel ſi minus idoneus ſit, caſtigetur parum, vel leviter, & nomine ædium omne ędificium continetur, ut dicitur *ibidem l. qui ædes.* Quadrageſimusprimus, quod qui dederit, vel acceperit communionem ab hæretico, & neſcit hoc eſſe probibitum ab Eccleſia, & poſtea intelligit, pæniteat uno anno : ſi autem ſcivit, & neglexit, pæniteat decem annis, vel ſecundùm quoſdam ſeptem, vel ſecundùm alios quinque ; qui verò permittit hæreticum miſſam celebrare in Eccleſia Catholica per ignorantiam juris, pęniteat quadraginta diebus, ſi pro reverentia ejus, per annum pæniteat ; ſi pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ, & pro conſuetudine Romanorum, projiciatur ab Eccleſia ſicut hæreticus, ſi ſit impænitens, alioquin pæniteat decem annis ; ſi autem relicta Eccleſia ad hæreticos tranſierit, & alios ad hoc idem induxerit, pæniteat duodecim annis, tribus extra Eccleſiam, ſeptem inter audientes, duobus extra communionem, duodecimo anno communionem ſine oblatione percipiat, 24. *q.* 1. *ſi quis dederit.* Cætera verò pertinentia ad hæreſim, ſchiſma, vel apoſtaſiam, require ſupra in ſecundo libro. Quadrageſimusſecundus eſt, quod patronus, qui res Eccleſiæ dilapidat, uno anno pæniteat 16. *q.* 7. *filiis.* Quadrageſimustertius, quod qui domum ſuam cum magis incantatoribus luſtrat, vel aliud facit, & qui ei hoc conſuluit, annis quinque pæniteat, 26. *q.* 5. *qui divinatores. & c. non liceat.* Quadrageſimusquartus, puod qui pacem cum proximo ſuo non facere jurat, uno anno pæniteat, & ad pacem redeat, 22. *q.* 4. *qui ſacramento,* Quadrageſimusquintus, quod pro perjurio, adulterio, vel homicidio dantur pro pænitentia regulariter ſeptem anni, & ſimiliter pro fornicatione, licèt non ita aſpera pænitentia injungatur, 22. *q.* 1. *prædicandum, & 33. q. 2. hoc ipſum, & §. ſe.* Quadrageſimusſextus, quod qui ſcienter rebaptizatur, ſeptem annis pæniteat, & feria quarta, & ſexta in pane, & aqua jejunando tres quadrageſimas faciat, & hoc, ſi fecit illud pro hæreſi introducenda ; Si autem pro immunditia, ideſt pro ſalute corporis obtinenda, ut habetur *extra. de apoſtatis c.* 2. tribus annis pæniteat, *de conſe. di.* 4. *qui bis*, & talis qui bis baptizatur, vel etiam confirmatur, fit de foro Eccleſiæ, & cogitur fieri irregularis, *di.* 84. *dictum eſt* ; de pæna autem talium habetur *de conſe. di.* 4. *eos*, cujus capituli ſententiam prætermitto gratia brevitatis ; de hac etiam materia habetur ſupra *tit. de iteratione ſacramentorum.* Quadrageſimusſeptimus, quod qui uxorem adulteram cognoſcit antequam pæniteat, tribus annis pæniteat, 32. *q.* 1. *ſi quis*, 2. qui verò cognoſcit eam pænitentem, ante pænitentiam peractam pæniteat duobus annis. *c. q ſi quis.* Quomodò verò ſit pęnitentia injungenda mulieri partum alterius ſupponenti, vel etiam de non ſuo viro concipienti habetur, *extra. de pæ. & re. officii, & dicetur infra hoc. e. li. tit.* 36. Ad regulas igitur prædictas inſpiciendo poteſt ſtudioſus indagator procedere ad pænitentias pro diverſis criminibus imponendas ſecundùm Canones, & ex cauſa conſideratis circumſtantiis, ut dictum eſt ſupra, moderari poterit eas, & licèt ab ipſo omnes circumſtantiæ ſint diligenter attendendæ, principaliter tamen qualitates perſonæ, & præcipuè, utrum ſit perſona obnoxia alicui aliquo vinculo ſervitutis, nam circa tales perſonas cavere pro poſſe debet Presbyter, ne talem pęnitentiam

cis

eis imponat, per quam illis, quibus ſunt adſtricti præjudicium fiat, maximè circa conjugatos, undè ſi ſervus ſit, & timore peccaverit obediens Domino ſuo in atrocioribus, eſt mitiùs puniendus, 22. *q.* 5. *qui compulſus*, obedire tamen non tenebatur in talibus, 11. *q.* 3. *ſi Dominus.* Si autem voluntarie peccaverit, corpore punietur etiam acriùs, quàm alius 24. *q.* 1. *qui contra pacem*; nec eſt ſervo injungenda peregrinatio, per quam Dominus ejus, qui non eſt in culpa, illius ſervitio defraudetur, *extra. de ſen. exco. relatum.* Si verò liber ſit, totam pænitentiam Canonis, ſi fieri poteſt, facere debet 26. *q.* 7. *ſacerdos*; ſed ex cauſa poterit eam Presbyter moderari; conſiderandum etiam erit, utrum ſit perſona nova in fide, quia novis in fide minor pænitentia debet imponi, *extra. de pæ. & re, Deus qui*, & ſimiliter conſiderandæ erunt aliæ perſonarum circumſtantiæ, dequibus ad præſens ſuperſedeo gratia brevitatis; ſciendum autem, quod in foro pænitentiali dicuntur feriæ legitimæ feria ſecunda, quarta, & ſexta, *di.* 82. *Presbyter, & de conſe. di.* 3. *jejunia.* Aliqui tamen, ut dicit Rod. pro ſecunda feria Sabbatum ponunt; notandum etiam, quod ſi pænitentia in pane, & aqua imponatur non habenti panem, poteſt loco panis leguminibus, & piſciculis veſci, & etiam aliis, ſi neceſſitas illud requirat, *extra. de pæ. & re.* licet *in tex. & glo.* aliàs non licet. Notandum etiam, quod ſecundùm Jo. ſi pænitentia ſit impoſita à Canone liberatur quis à jejunio, dando denarium, vel legendo Pſalterium propria auctoritate; Inno. verò dicit, quod jejunia neceſſaria, ut quatuor tempora, & hujuſmodi non poſſunt redimi pecunia, niſi ſubſit rationabilis cauſa; voluntaria verò redimi poſſunt etiam ſine auctoritate Superioris. Nota etiam, quod ubi imponitur pæna aliquot annorum, ſive quadrageſimarum, nec additur quomodo quis debet pænitere, hoc relinquitur arbitrio Presbyteri, cùm pænitentiæ ſint arbitrariæ, ut dictum eſt ſupra; ipſe enim Presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam ſecundùm canones, 50. *di. de his Clericis, & extra. de homi. c.* 2. & in multis aliis juribus, & ſic intelligitur illud *extra. de accu. accuſaſti. & de ſpon. dilectus, & ſimilia.*

TITULUS XXXIII.

De Speciebus, ſive Differentiis Pænitentiæ in communi.

Conſequenter conſiderandum eſt de partibus pænitentiæ ſubjectivis, & primò in generali, ſecundo in ſpeciali, ideò ſit

ARTICULUS UNICUS

De Partibus Pænitentiæ ſubjectivis in generali.

Circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum pænitentiæ virtutis ſint aliquæ partes ſubjectivæ, ſive ſpecies?*

II. *Utrum pænitentiæ ſacramenti ſint aliquæ partes ſubjectivæ, ſive ſpecies?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic ſecundùm *Auguſt. lib. de pæ.* & habetur *de pæ. di.* 1. ideſt tres ſunt actiones, una eſt pænitentia ante Baptiſmum, de qua dicit *ibidem Auguſt. Omnis ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, niſi pæniteat eum veteris vitæ novam inchoare non poteſt.* Altera eſt pænitentia de mortalibus poſt Baptiſmum; tertia eſt pænitentia poſt Baptiſmum de venialibus, & ſunt illæ tres partes ſubjectivæ pænitentiæ virtutis, non pænitentiæ ſacramenti, quia prima pars non pertinet ad ſacramentum pænitentiæ, licèt aliæ duæ pertinere poſſint. *Hæc Tho.* 4. *di.* 16. *q.* 1. *ar.* 2. *q.* 5. *c.*

Circa ſecundum reſpondeo quod ſic, tres, ſcilicet privata, quæ fit in ſecreto pro peccatis occultis, & publica, quæ fit in manifeſto pro manifeſtis, & ſolemnis, quæ fit in capite quadrageſimæ pro horrendis.

TITULUS XXXIV.

De Pænitentia publica.

Deinde conſiderandum eſt de ſpeciebus pænitentiæ in ſpeciali, & primò de publica, ſecundò de ſolemni. Privata verò pænitentia, & partes pænitentiæ virtutis ſufficienter innoteſcunt ex ſupradictis, & infra dicendis de pænitentia in communi; undè non requirunt capitula ſpecialia, circa pænitentiam publicam plura quæruntur, ſcilicet

I. *Quæ ſit publica pænitentia?*

II. *Quis poteſt eam imponere?*

III. *Cui poteſt imponi?*

Circa primum reſpondeo. Publica pænitentia eſt propriè illa, quæ fit in facie Eccleſiæ, ut cum alicui injungitur peregrinatio pet mundum cum baculo capitali, vel ſcapulari, vel veſte alia ad hoc conſueta benedictis, *de pa. di. 6. ſacerdos*, & dicitur publica, vel quia publicè fit, vel quia pro crimine publico, ideo dicitur etiam quandoque publica pænitentia ſolemnis, quia publicè fit.

Circa ſecundum reſpondeo. Quilibet Presbyter Parrochiano ſuo, niſi in aliqua Eccleſia eſſet conſuetudo contraria, & multò fortiùs Epiſcoporum Pænitentiarii generales, quia hoc non invenitur ſibi prohibitum *ſecundùm Ray. Goſ. & Hoſt. ar. ad hoc videtur expreſſum*, 50. *di. pænitens*, licèt illud conſueverit exponi, & 30. *di. ſi quis Presbyter*, & *extra. de pa. & re. quæſitum ſecundùm Guillel. Durandi*. Ber. tamen dicit, *quod ſimplex Presbyter eam imponere non poteſt. extra. de exceſſi. Prælato. accedentibus*.

Circa tertium reſpondeo Laico, non autem Clerico, niſi depoſito *de pa. di. 1. §. Sacerdotes ſecundùm Ray.* ſed ſecundùm Ber. *Presbyter publicam pænitentiam facere poteſt, quando exceſſus ejus eſt publicus*, 28. *di. Presbyterum*, quia publicè debet quis puniri pro offenſis publicis, *extra. de pa. & re. omnis c.* 1. & hoc tam de gravi, quàm de levi exceſſu, ut ſcandalum ſedetur, ut dicitur *in glo. d. c. & 2. q. 1. ſi peccaverit*. hanc tamen pænitentiam Sedes Apoſtolica nemini indicit, niſi ubi eſt curia, ibi enim Pænitentiarii Papæ eos, qui commiſerunt enormia, faciunt nudos incedere triduo, vel plus, vel minus per omnes Eccleſias civitatis, in qua eſt curia, & non alibi, quo facto remittunt eos ad ſuos Epiſcopos, ut conſideratis circumſtantiis eis indicant pænitentiam ſalutarem, licèt quidam ribaldi ſæpe pro quæſtu mentiantur tales pænitentias ſibi eſſe injunctas à Sede Apoſtolica, falſas Pænitentiariorum literas exhibentes. *Hæc Guillel. Durandi.*

Pro quo crimine eſt imponenda?

Reſpondeo, non debet imponi niſi pro crimine enormi & manifeſto, *de pa. di. 6. ſacerdotes, & extra. de pa. & re. quæſitum*.

TITVLVS XXXV.

De Pænitentia ſolemni.

Poſtea quærendum eſt de pænitentia ſolemni, circa quam quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum aliqua pænitentia debeat publicari, vel ſolemnizari?*

II. *Quæ eſt forma, ſive modus ſolemnizationis pænitentiæ?*

III. *A quo debet talis pænitentia imponi?*

IV. *Quibus eſt imponenda?*

V. *Pro quo crimine eſt imponenda?*

VI. *Per quantum tempus eſt imponenda?*

VII. *Quis eſt effectus hujus pænitentiæ?*

VIII. *Utrum ſolemnis pænitentia poſſit iterari?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic propter quatuor; primò, ut publicum peccatum publicam habeat medicinam; ſecundò, quia maxima confuſione eſt dignus, qui commiſit graviſſimum ſcelus; tertiò, ut ſit aliis ad terrorem; quartò, ut ſit in exemplum pænitendi ne deſperent, qui peccatis gravibus detinentur.

Sed cùm pænitentia omnes defectus revocet ad perfectum, ut dicit Ambroſius; ſolemnizatio verò impediat, ut patebit, videtur, quod non ſit ſolemnizanda,

Reſpondeo. Pænitentia revocat omnes defectus reſtituendo in priſtinam gratiam, non tamen reſtituit in primam dignitatem; undè nota, quod laicus poſt pænitentiam publicam non poteſt ad Clericatum promoveri 50. *di. illud*, nec Clericus ad ſuperiores ordines, ut dicitur *ibidem quicunque*, & Epiſcopus talem ordinans ordinandi poteſtate privari debet, ut dicitur *ibidem ex pænitentibus*, niſi fortè neceſſitas Eccleſiæ illud requirat, aut conſuetudo; tunc enim diſpenſativè recipitur ad ordines minores, non autem ad ſacros, 50. *di. placuit rationem hujus, vide infra tit. ſive c. de pænitentibus ſolemniter.*

Circa ſecundum reſpondeo, ut habetur 50. *di.* tales pænitentes, qui ſcilicet talem pænitentiam ſuſcipiunt, vel ſuſceperunt, ſe præſentant in capite jejunii Quadrageſimæ cum ſuis Decanis, ſeu Archipresbyteris, & eorum Presbyteris, Epiſcopis Civitatum ante fores Eccleſiæ ſacco, ſive vili veſte induti nudis pedibus, & vultibus dimiſſis reos ſe vultu, & habitu proteſtantes, & Epiſcopus eorum conſilio debet eis pænitentiam taxare, deinde eis in Eccleſiam reductis Epiſcopus in terra proſtratus cum omni Clero ſeptem Pſalmos Pænitentiales cum lacrymis pro eorum abſolutione dicit, & poſtea ſurgens imponit eis manum, aqua benedicta aſpergit, cinerem capitibus imponit, cilicio capita eorum operit, & eis lacrymabiliter denunciat,

ciat, quod ſicut Adam ejectus eſt de Paradiſo, ita ipſi de Eccleſia ejiciuntur, & poſtea iubet miniſtris, ut eos de Eccleſia pellant Clero proſequente cum hoc reſponſorio *In ſudore vultus tui &c.* ut ſcilicet populi videntes ſanctam Eccleſiam pro ſuis facinoribus tremefactam, & commotam non parvipendant pænitentiam, debent etiam taliter pænitentes, ſicut dicitur 4. *di.* & notavit *Hug. c. Pænitentes de ponen. comam ar. de conſe. di. 4. dictam*, quod tamen dicit male ſervare. In cæna autem Domini, ut dicit ibidem glo. quolibet anno à ſuis Decanis, & Presbyteris in Eccleſiam reducuntur, & ſunt ibi uſque ad octavam Paſchæ, ita tamen quod non communicant, nec accipiunt pacem. Ab octava autem Paſchæ debent exire, & debent eſſe extra uſque ad diem cænæ ſequentis anni, & ſic fit quolibet anno, quouſque eſt eis aditus Eccleſiæ interdictus, & ſi pænitent poteſt eis ſecundo anno, vel tertio ingreſſus Eccleſiæ reddi, quandoque etiam uſque ad finem vitæ manent extra Eccleſiam. Quod autem dictum eſt, quod non communicant, intelligas, niſi fuerit eis conceſſum, quia communicatio quandoque differtur plus, quandoque minus, quandoque uſque ad finem pænitentiæ, quandoque uſque ad mortem ſecundùm arbitrium Epiſcopi, 12. *q.* 2. *de viro, &* 33. *q.* 2. *admonere, & c. latorem, &* 26. *q.* 6. *ſi quis de corpore, & de pæ. di.* 5. *ſi quis verò*; dicitur etiam ſolemnis pęnitentia, licèt non ita propriè, quando aliquis invitus ad pænitentiam agendam intruditur in monaſterio, 50. *di. ſi ille.*

Circa tertium reſpondeo. Ab Epiſcopo tantùm 50. *di. in capite, & c. præcedenti*, & ſic intelligit Guil. Durandi, *illud extra. de exceſ. Præla. accedentibus, &* 18. *q.* 1. *pervenit. & c. ſe.* licèt in litera dicat de publica, ſæpè enim in jure ponitur publica pro ſolemni, & è converſo, ut ibi, & 50. *di, ſi ille, & in aliis c.* hujuſmodi enim pæna imponitur pro illis criminibus, pro quibus pænitens eſt ad Epiſcopum mittendus, ut dicetur *in c.* 28. undè ſecundùm eum ſimplex Presbyter non poteſt eam imponere, niſi de ſpeciali mandato Epiſcopi. Similiter ad Epiſcopum pertinet ejectio, & reconciliatio ſolemnis, quę fit ultimo, ſcilicet tempore pænitentiæ completo, vel etiam ante, ſi fuerit viſum Epiſcopo, 26. *q.* 6. *c.* 1. Presbyter tamen ſimplex poſſet ſolemnitatem pænitentiæ, & ſolemnitatem reconciliationis de mandato Epiſcopi, ipſo Epiſcopo abſente, exhibere, ſicut notavit *Hug.* 50. *di. pænitentes, & c. in capite*, quod utique concedit Guil. Durandi de ſolemnitate, quę fit in ejectionibus, & reconciliationibus, quę fiunt ſingulis annis infra tempus injunctę pęnitentiæ, ſed hoc negat de ſolemnitate primę ejectionis, & finalis introductionis, quia ut ipſe dicit hoc eſt ordinis, non juriſdictionis, ut dicitur 26. *q.* 6. *c. ult. & §.* 1. *&* 2. & hujuſmodi pænitentia eſt ſacramentalis, ut dicitur *in c. in capite*; undè poteſt inferiori Epiſcopo committi, *extra, de conſec. c. ſi.* licèt de facto contrarium fiat; dicit etiam Hu. quod Archipresbyteri eorum poſſunt eis injungere modum ſatisfaciendi, ſcilicet in jejuniis, peregrinationibus, & aliis bonis operibus, quod tamen ſecundùm conſilium, & conſcientiam Epiſcopi debet eſſe, maximè ſi ſit crimen enorme.

Sed numquid Fratres Minores, vel Prędicatores, quibus dedit Epiſcopus auctoritates audiendi confeſſiones, poſſunt hujuſmodi ſolemnes pænitentias injungere?

Reſpondeo, quod non, ſine ejus ſpeciali mandato, niſi ubi eſt conſuetudo, quod hujuſmodi Pænitentiarii generales injungant patribus, vel matribus hujuſmodi pænitentiam per quorum incuriam manifeſtam eorum parvuli perierunt, & tunc debent talibus imponere, quod in capite Quadrageſimæ ſe coram Epiſcopo pręſentent, ut per eum, vel de mandato ejus ſpeciali debita ſolemnitas fiat. *Hæc Rod.*

Circa quartum reſpondeo, tam viris, quàm fæminis, quod enim imponatur fæminis habetur, 33. *q.* 2. *de his*, non tamen deponant comam, quia eam in ſignum ſubjectionis habent 30. *di. c.* 2. deponent autem eam viri, quia amodo vivent in habitu clericali, hoc notatur *in di. c. pænitentes in glo. Ber.* Item imponenda eſt Laicis, non Clericis propter ſcandalum, ut patet 50. *di. in capite. §. habent, & c. confirmandum cum duobus c. ſe.* poteſt tamen imponi Clericis depoſitis 50. *di. confirmandum in glo. ſuper illud pænitentibus*; & quia hoc ſtatutum eſt propter dignitatem Clericatus, videtur aliquibus poſſe concludi, quod nec Laicis perſonis inſignibus, nec Religioſis debet imponi propter dignitatem ſtatus. Item non eſt facile imponenda juvenibus propter ætatis fragilitatem, vel decrepitis propter debilitatem 50. *di. pænitentes in glo.* Notavit etiam Hug. quod aliquis cogi poteſt per excommunicationem ſuſcipere ſolemnem pænitentiam, ſi ſponte nolit ſubire, dum tamen crimen ſit magnum, & publicum, & generet ſcandalum.

Circa quintum reſpondeo. Pro crimine publico, & vulgatiſſimo, quod totam commoverit urbem, vel alium locum 26. *q.* 6. *c. ult.* Notavit etiam Hug. quod poteſt imponi pro crimine occulto, ſi pænitens voluerit, aliàs non, *ar. de confec. di.* 3. *de pænitentibus*, & quod etiam pro veniali, ſi petatur; nam ſine omni indicio poteſt quis pænitere, ſi voluerit, & petierit, aliàs non.

Circa ſextum reſpondeo, quolibet tempore anni; ſolemnitas tamen ſupradicta habet fieri in capite quadrageſimæ, & hoc *habetur ex glo. ſuper illud c. in capite, & ſuper illud c. ſuſceperunt.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Hug. dicit hoc pendere ex arbitrio pænitentiam injungentis, quia quandoque per annum, & quandoque per biennium, quandoque per triennium.

Circa octavum reſpondeo, qui eam egit, ſi eſt laicus non debet ad Clericatum promoveri, ſi eſt Clericus non debet ad ſuperiores ordines promoveri, ut dictum eſt ſupra; nec etiam debet in ſuſcepto ordine miniſtrare, non debet etiam matrimonium contrahere, ſi tamen contraxerit, tenebit. Si tamen juveni fuit impoſita, non prohibetur contrahere, nec debet militiam aſſumere, ut patet 33. *q.* 2. §. *de pænitentibus. & c. antiqui, & c. in adoleſcentia, & c. de his*; laicalem etiam habitum non debet deferre 50. *di. c. ult.* Secundùm regulam Eccleſiaſticam debet vivere *de pe. di.* 5. *contrarium; & c. ſe. & c. falſas.* Conveniendus eſt etiam ſub Eccleſiaſtico Judice 11. *q.* 1. *aliud de pæ. di.* 1. *aliud.* Item ſolemniter pænitens fit infamis, non ratione pænitentiæ, ſed ratione criminis per pænitentiam publicati, & ideo non poteſt ordinari 50. *di. pænitentes*; hoc eſt verum, quando talis pænitentia imponitur per ſententiam Judicis, ſecùs eſt ſi ex devotione quis officium publicæ pænitentiæ ſumat, ſicut fecit David, & Io. Bap. ſecundùm Hoſt. *extra. de offi. Archipresbyteri c.* 2.

Circa nonum reſpondeo, quod non debet iterari ſecundùm jura antiqua 50. *di. quicunque*, & hoc propter tria. Primò, ne ex iteratione vileſcat, ut ibidem dicitur. Secundò, propter ſignificationem, quia eſt figura ejectionis hominis de Paradiſo tantùm ſemel factæ, 50. *di. in capite* 3. quia ſolemnizatio eſt quædam quaſi profeſſio perpetuò pænitentiam conſervandi, & ideo iteratio ſolemnitati reſiſtit; ſi tamen poſtea peccaverit, non clauditur ei locus pænitentiæ, ſed pænitentia ſolemnis non debet ei iterum injungi; undè de ipſa dicit Origen. quod in gravioribus criminibus ſemel tantum conceditur pænitentiæ locus, ſecundùm conſuetudinem tamen aliquarum Eccleſiarum iteratur; privata verò pænitentia poteſt iterari, quoties placet, publica etiam poteſt, ſed non ita frequenter debet iterari.

TITULUS XXXVI.

De Clavibus, utrum ſint datæ Eccleſiæ, & quot ſint?

DEinde conſiderandum eſt de poteſtate miniſtrorum ſacramenti pænitentiæ, quæ ad claves pertinet. Circa quod primò videndum eſt de ipſis clavibus; ſecundò de indulgentia. Circa primum conſiderandum eſt primò de entitate, & quidditate clavium; ſecundò de effectu; tertiò de miniſtris; & quartò de his, in quos poteſt uſus clavium exerceri; ideò ſit

ARTICULUS I.

De Entitate, & Quidditate Clavium.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid ſit clavis?*

II. *Utrum poteſtas clavium ſit etiam ad conficiendum?*

III *Utrum ſit tantum una clavis?*

Circa primum ſciendum ſecundùm *Sco.* 4. *di.* 19. *q unica. ar.* 1. quod clavis ſumitur hìc metaphoricè ad ſimilitudinem clavis materialis; hujuſmodi autem eſt inſtrumentum proximum, & immediatum aperiendi, & claudendi oſtium; ſententiare autem alicui cælum eſſe aperiendum, vel claudendum, eſt ſpiritualiter ei aperire, vel claudere cælum, & ideò auctoritas, vel poteſtas hæc ſententiandi, quæ eſt quaſi immediatum inſtrumentum ſententiandi, propriè dicitur clavis Regni Cælorum; prædicta autem auctoritas ſententiandi, ſive clavis eſt triplex; una eſt ſimpliciter principalis, & convenit ſoli Deo. Secunda eſt non principalis, eſt tamen præcellens, & hæc convenit Chriſto, cujus quidem auctoritas in ſententiando præeminet, & utilitate omnium judicandi, quia omnium merita, & demerita novit, & infallibilitate juſtè ſententiandi, quia ſemper ſententiat conformiter divinæ juſtitiæ. Tertia eſt particularis, quantum ad cauſas cognoſcendas, & debilis quantum ad ſententias ferendas, & hæc à Chriſto promittitur Petro, & in ipſo ſucceſſoribus ejus, ſcilicet Presbyteris, *Matth.* 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum.* Datur autem *Jo.* 20. cum dicitur, *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* quorum quidem Presbyterorum, ſcilicet ſententia, ſi ſit ſecundùm legem divinam eſt firma, aliàs eſt infirma, quia revocabilis; fuit autem in præmiſſo verbo *Jo.* 20. data explicitè auctoritas cognoſcendi, quia nunquam poteſt haberi rectus uſus illius primæ,

ſine prævio uſu recto iſtius ſecundæ, & ſic in collatione primę intelligitur collatio ſecundæ, tanquam primæ; undè hæc ſecunda poteſt etiam dici clavis, quia eſt quoddam inſtrumentum aperiendi, licèt non ita proximum. Prima clavis rectè dicitur clavis poteſtatis, quia auctoritas rectè judicandi dicitur poteſtas, cùm judicare ſit Poteſtatis, ſive Pręſidentis. Secunda verò dicitur clavis ſcientiæ, non quod ſit actualis, vel habitualis ſcientia, ſicut videtur ſentire magiſter ſententiarum *lib.* 4. *di.* 19. ſed quia rectus uſus ejus non poteſt haberi ſine ſcientia. *Hæc Sco. ubi ſupra. ar.* 1. *&* 2.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Pe.* 4. *di.* 18. *q.* 1. *ar.* 2. *q.* 2. *c.* & communiter alios, cùm ſuperfluum ſit fieri per multa, quod æquè benè poteſt fieri per unum, poteſt dici, quod una, & eadem res eſt character ordinis ſacerdotalis, & poteſtas conficiendi, & poteſtas clavium, quæ competit ex ordine, ſed differunt ratione; dicitur enim caracter ſecundùm quod eſt principium diſtinguendi habentem, à non habente. Poteſtas verò conficiendi, in quantum ordinatur ad ſacramentum Euchariſtiæ conficiendum; ſed poteſtas clavium, in quantum ordinatur ad aperiendum regnum. Sed *Sco.* 4. *di.* 19. *q. unica ar.* 3. tenet contrarium, quia ſecundùm eum una data fuit Apoſtolis ſine alia; fuit enim data eis in cæna poteſtas conficiendi, cùm dixit eis Chriſtus, *Hoc facite in meam commemorationem.* Poteſtas verò clavium fuit eis data poſt reſurrectionem. *Jo.* 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Epiſcopus etiam in ordinando prius dicit, *Accipite poteſtatem celebrandi miſſam*, dans eis calicem, & quibuſdam interpoſitis, ponens manum ſuper caput ejus dicit, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis &c,* Si ergo quæratur quomodo ſe habeat character ſacerdotalis ad iſtas claves dici poteſt ſecundùm Sco. ubi ſupra, quod ſe habet, ſicut diſpoſitio ad eas, . quia per hoc, quod quis per characterem habet poteſtatem conficiendi Corpus Chriſti verum, diſpoſitus eſt de congruo ad habendam poteſtatem ligandi, & ſolvendi ſuper Corpus Chriſti myſticum.

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Pe.* 4. *di.* 18. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 1. *c.* & communiter alios, ſicut in ſole potentia liquefaciendi, & indurandi eſt una in radice, ſed duæ in effectibus, ſic tantùm eſt clavis una in radice, ſed duæ in effectibus; clavis enim dicitur poteſtas judicandi in foro animarum; hæc verò poteſtas integratur ex duobus, ſcilicet ex poteſtate diſcernendi in cauſæ examinatione, & definiendi in cauſæ determinatione per ſententiam abſolutoriam; vel condemnatoriam, & iſta clavis eſt principalior, quia prima ordinatur ad iſtam; prima poteſtas dicitur ſcientia, ſecunda potentia; undè ſuper illud *Matth.* 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum*, dicit *Glo.* Clavis dicitur ſcientia, & potentia, quia debet Judex Eccleſiaſticus dignos recipere, & indignos excludere à regno; poteſtas autem ligandi, & ſolvendi in foro contentioſo non eſt clavis propriè loquendo, quia etiam non Presbyteri habent eam, ut dicetur infra. Secundùm autem *Sco.* 4. *di.* 19. *q. unica. ar.* 3. duæ prædictæ claves ſunt ſimpliciter diſtinctæ inter ſe, ita quod abſolutè verum eſt verbum Chriſti, ſcilicet, *Tibi dabo claves*, & poſſent de potentia Dei abſoluta ab invicem ſeparari, ſicut aliquis Prælatus poteſt committere alicui auctoritatem cognoſcendi in cauſa, non committendo ſibi auctoritatem ſententiandi in ea; ſic Deus poſſet committere auctoritatem cognoſcendi in cauſa peccatoris ſine poteſtate ſententiandi in ea. Poſſunt tamen aliqualiter dici uua clavis, ſcilicet unitate ordinis, quia ordinantur ad unum actum, ſcilicet apertionis.

Sed numquid præter prædictas duas claves ſunt aliæ claves in Eccleſia?

Reſpondeo quod ſic. Duplex eſt enim forum in Eccleſia, unum ſecretum, & ad illud pertinent duæ claves prædictæ; aliud eſt publicum, & in hoc requiritur duplex auctoritas correſpondens duplici prædictæ, ſicut ad quodlibet judicium rectum in qualibet cauſa requiritur cognitio in illa cauſa, & ſententiatio, & iſtæ auctoritates pertinentes ad forum publicum, poſſunt dici claves. De hac autem auctoritate Eccleſiæ habetur *Matth.* 18. dicente Chriſto Petro, *Si peccaverit in te frater &c.* ſequitur tandem *dic Eccleſiæ, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*, & ſequitur, *Amen dico vobis quæcunque ligaveritis ſuper terram erunt ligata & in cælis.* Ex quo patet quod Deus approbat ligationem, & ſolutionem Eccleſiæ, etiam factam in foro publico, quàm qui contemnit habendus eſt ſicut ethnicus, & publicanus, in hoc foro clauditur Eccleſia, & communio fidelium per excommunicationem, & aperitur per abſolutionem ab excommunicatione, vel per reconciliationem, & ex hoc patet, quod illæ claves non ſunt eædem cum prioribus clavibus, quia ſeparantur ab illis, ut patet in habente juriſdictionem ſecundùm ordinem, & ſine Sacerdorio, ſicut in Archidiacono, & quibuſdam aliis. Et è converſo ſicut eſt in communibus Presbyteris, quibus non eſt data poteſtas excludendi ab Eccleſia, vel reconciliandi. *Hæc Sco.* 4. *di.* 19. *q. unica ar.* 5. *in principio.*

TITU-

TITVLVS XXXVII.

De Effectu, & virtute Clavium.

POſtea conſiderandum eſt de effectu clavium, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum poteſtas clavium extendat ſe ad remiſſionem culpæ?*

II. *Utrum extendat ſe ad remiſſionem pænæ?*

III. *Utrum in confeſſione iterata remittatur aliquid de pæna?*

IV. *Utrum Presbyter ligare poſſit per clavium poteſtatem?*

V. *Utrum Presbyter ligare poſſit, & ſolvere per proprium arbitrium?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, *Jo.* 20. dicitur *quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.*

Sed per quem modum, ſunt diverſæ opiniones; una eſt, quod virtus clavium valet ad remiſſionem culpæ, non quidem aliquod efficiendo, ſed ſolum oſtendendo; undè ſenſus eſt, *Abſolvo te*, ideſt, *abſolutum te oſtendo*, & hæc videtur eſſe opinio Magiſtri ſententiarum *lib.* 4. *di.* 19.

Sed contra hoc eſt, quia ſecundùm iſtam opinionem ſacramentum novæ legis non efficit illud, quod figurat. Alia eſt opinio, quod valet non per ſe, ſed per virtutem divinam ex pactione coaſſiſtente in operando, ſicut dictum fuit ſupra, *in lib.* 4. *tit.* 1. *ar.* 4. *de effectu ſacramentorum q.* 1. & eſt probabilis multum, & hujus opinionis videtur fuiſſe *Bon.* 4. *diſt.* 18. *q.* 2. *ar.* 1. *o.* & *Sco.* 4. *di.* 18. *q. unica c.* & 4. *di.* 14. *q.* 4. *ar.* 3. undè dicit ibidem Sco. quod ſuſceptio ſacramenti pænitentiæ eſt inſtrumentum, ideſt diſpoſitio efficax, & neceſſaria ex ſtatuto divino ad receptionem gratiæ. Inſtrumentum, autem, vel diſpoſitio prævia non eſt ſignum oſtenſivum alicujus, ut præteriti, ſed ut futuri, ergo collatio ſacramenti pænitentiæ ad hoc quod dignè fiat, non oportet, quod ſit ſignum abſolutionis divinæ præcedentis, quia dignè poteſt recipi ab attrito attritione non ſufficiente per modum meriti ad gratiam recipiendam in termino illius attritionis, & ſi non fictè recipiatur, gratia prima in termino illo confertur, & abſolutio Presbyteri eſt ſignum efficax illius abſolutionis ſequentis in ultimo inſtanti ejus, hæc Sco. ubi ſupra. Alia eſt opinio, quod valet per modum deprecantis, & impetrantis, non tamen per modum impartientis, in cujus ſignum in forma abſolutionis præmittitur oratio per modum deprecativum, & ſubditur abſolutio per modum indicativum, & deprecatio gratiam impetrat, & abſolutio gratiam præſupponit; nunquam enim Presbyter aliquem abſolveret, de quo non præſumeret quod à Deo eſſet abſolutus, quia ergo poteſtas ſonat per modum activi, & impartientis ex ſe, indè eſt, quod poteſtas clavium propriè loquendo ſe non extendit ſuper culpam, & hæc eſt etiam opinio Bon. in quæſtione iſta, ut patet ubi ſupra; ſed hæc opinio aliquibus non placet pro eo quod plus valet oratio boni Laici, quàm mali Presbyteri, ergo ſecundùm hoc, & abſolutio, quod falſum eſt. Quarta opinio eſt, quod valet inſtrumentaliter ad gratiam, & juſtificationem diſponendo, non ipſam gratiam, vel juſtificationem immediatè efficiendo, ſicut enim ad mundationem utenſilium valet aquæ ablutio, ita ad emundationem culpæ actualis valet ſacerdotalis abſolutio, quia hoc ſacramentum habet pro materia actum miniſtri, operatur igitur virtus clavium aliquo modo ad culpæ remiſſionem, vel dum etiam expetendi votum habetur, vel dum in actu exercetur, dummodo præparatio adſit, vel præceſſerit; undè dico, quod attrito ad confeſſionem accedenti virtute abſolutionis ſacerdotalis, ſicut inſtrumentaliter ad ipſam diſponentis, datur gratia juſtificans, contrito verò datur augmentum gratiæ, ſed ideo videtur non operari ad juſtificationem, quia eſt remedium adultorum, in quibus eſt neceſſaria præcedens præparatio, & hæc eſt opi. *Pe.* 4. *di.* 18. *q.* 2. *ar.* 1. *q.* 1. *c.* & *Tho.* 4. *di.* 18. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 1. *o.* ſed prædictarum opinionum ſecunda magis placet mihi; quia autem dicit Hieronymus, quod in remittendis, & retinendis culpis illud juris habent Evangelici Sacerdotes, quod olim habebant ſub lege Legales, intelligit quod habent illud & plus, quia illi oſtendebant mundatos à lepra tantum ſigno, iſti verò à lepra peccati etiam facto.

Circa ſecundum reſpondeo. Circa hoc fuerunt diverſi modi dicendi, modus tamen verior, & communior, & magis conſonus fidei, & pietati eſt, quod Presbyter ex vi clavium abſolvendo remittit aliquam partem pænæ, non tamen æternæ, néc purgatoriæ, ſed communiter ejus pænæ, ad quam Deus obligat peccatorem poſt abſolutionem à culpa, & pro illa parte nunquam punietur in purgatorio, nec alibi; ſed pro alia parte, à qua non abſolvit, vel punietur hìc ſufficienter, vel in purgatorio, & hoc ſic poteſt intelligi; univerſæ enim viæ Domini miſericordia & veritas, ideo in juſtificatione, quæ eſt opus miſericordiæ, miſericordia Dei, ſic remittit culpam, ut non prætermittat juſtitiæ regulam, ideo adhuc detinet obligatum ad pænam. Illa autem pæna ob rigorem divinæ juſtitiæ eſt nobis improportionata, & ignota, providens igitur Dei miſericordia conſtituit arbitros Presbyteros, quibus dedit

Google

dit poteſtatem arbitrandi, & pænam taxandi, & manifeſtandi, & partem pænę remittendi. Hæc autem remiſſio fit virtute clavium de theſauro Eccleſiæ, qui ſubeſt clavibus, qui theſaurus integratur ex tribus, ſcilicet primo ex merito fidei, & charitatis totius Eccleſiæ; undè dicit Auguſtinus quod pænitens curari non poteſt, niſi ſuſtineat cum unitas Eccleſiæ; ſecundo ex merito ſuperogationis virorum perfectorum; tertiò ex ſuperabundanti merito Paſſionis Chriſti, quod eſt annexum virtuti ſacramentorum, quorum habent Prælati miniſterium.

Sed objicitur, quia non eſt minus diſpoſitus ad recipiendum effectum clavium, qui commiſit parvum peccatum, quàm qui commiſit majus;ergo tantùm remitretur de pæna debita peccato minori, quantùm de pæna debita majori; ſed ex una parte peccatum poſſet eſſe ita parvum, & ex altera ita magnum, quod tota pæna debita peccato minori, non eſſet major, quàm pars illa, quæ remitteretur de pæna debita peccato majori; ergo illud minus peccatum remaneret impunitum, quod eſt inconveniens.

Reſpondeo, quod quia miſericordia non conſiderat meritum, ſed miſeriam, ideo Dei miſericordia, quæ ſubvenit hic miſeris non conſiderando in eis meritum, ſed demeritum, ſubvenit per meritum Chriſti, & remittit omnibus partem æqualem, non quidem ſecundùm abſolutam comparationem, ſed ſecundùm proportionalem, ut ſi ei, qui debet centum,remittit decem, ei qui debet decem, remittit unum, & ideo qui magis peccavit, dum pænitet tenetur ad magnas gratiarum actiones, & hæc eſt ratio *Bon. 4. di. 18. q. 2. ar. 2. c. 4.* Sed iſta reſponſio non placet aliquibus pro eo, quod non videtur ſatisfacere argumento, quia prima decima ſimpliciter major eſt, quàm ſecunda, & ideo videtur eis dicendum quod nunquam pars pænæ, quæ remittitur virtute clavium una vice eſt tanta, ſicut tota pæna cuique mortali debita; ſi dicatur quod una abſolutione poſſit remitti tota pæna debita uni veniali, non habent hoc pro inconvenienti, quia Chriſtus ita plenè ſatisfecit pro peccatis noſtris, quod ſcilicet ſe humilianti ſub ſacramento, quod operatur virtute meriti Chriſti, remittitur aliquando tota pæna; non tamen propter hoc dici poteſt dimitti peccatum ſine pæna, & ita reſpondet *Rich. q. di. 18. q. 2. ar. 2. c. 2.* Alii verò dicunt quod Presbyter non remittit omnibus æqualiter de pæna, ſed ſecundùm proportionem, quia pænitens meruit ſibi remitti, ſicut ſuffragia Eccleſiæ proſunt defunctis ſecundùm quod ea ſibi prodeſſe meruerunt, & hæc eſt opinio *Pe. 4. di. 18. q. 2. ar. 2. c.*

Circa tertium. Reſponſio hujus habetur ſupra *titulo de qualitate Confeſſionis*, ubi dicitur, *quod Confeſſio debet eſſe frequens.*

Circa quartum reſpondeo. Operatio Presbyteri in uſu clavium eſt conformis operationi Dei, cujus eſt miniſter; Deus autem habet operationem, & in culpam, & in pænam, ſed in culpam ad abſolvendum quidem directè, & ad ligandum indirectè, in quantum obdurare dicitur, dum gratiam non largitur; ſed in pænam habet operationem hujuſmodi directè quoad utrumque, quia & pænam parcit, & pænam infligit; ſimiliter ergo & Presbyter, etſi ſecundùm quod aliqui dicunt in abſolvendo ex vi clavium, habeat aliquam operationem ordinatam ad culpæ dimiſſionem, modo dicto ſupra in reſponſione illius quæſtionis; *Vtrum virtus clavium extendat ſe ad remiſſionem culpæ* in ultima opinione, non tamen ligando habet aliquam operationem in culpam, niſi dicatur ligare, in quantùm non abſolvit, ſed ligatos oſtendit; ſed in pænam habet poteſtatem ſolvendi, & ligandi, ſolvit enim à pæna, quam dimittit, ſed ligat, quantùm ad pænam, quæ remanet; ad hanc autem ligare dicitur dupliciter; uno modo conſiderando ipſam quantitatem pænæ in communi, & ſic non ligat, niſi in quantum non ſolvit, ſed ligatum oſtendit; alio modo conſiderando pænam iſtam, vel illam determinatè, & ſic ligat ad pænam imponendo eam.

Ad hoc nota, quod eſt triplex judicium, ſcilicet Dei, Petri, & curiæ cęleſtis, primum eſt, quo Deus animam mundat in contritione, & hoc præcedit alia duo tempore, dignitate, & effectu, ſecundum eſt judicium Presbyteri, qui poteſtate clavium ligat, & ſolvit in terris, & poſt hoc ſequitur tertium judicium, ſcilicet approbationis cæleſtis curiæ; undè expone illud, *Quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* ſcilicet judicio Petri juſtè erit ligatum & in cælis, ſcilicet per approbationem curiæ cæleſtis, & hunc intellectum probat Gregorius, & Leo Papa, 10. *q. 3. tunc vera, & 24. q. 1. manet.*

Circa quintum reſpondeo. Patet ſupra *c. de quantitate ſatiſfactionis.*

TITULUS XXXVIII.

De Miniſtris Clavium.

Deinde conſiderandum eſt de miniſtris clavium, circa quod ſciendum, quod ſicut patet ex prædictis, Chriſtus claves habuit, & habent eas in novo Teſtamento Presbyteri, & ſoli Presbyteri, quia dantur in ordine ſacerdotali, cujus ratio eſt divina inſtitutio; hujus autem inſtitutionis congruitas patet per hoc, quod ipſis ſolis datur poteſtas conficiendi

Corpus Chriſti verum; qui eſt caput Corporis Chriſti myſtici; undè Ambroſius loquens de poteſtate ligandi, & ſolvendi, dicit, quod hoc jus ſolis presbyteris eſt permiſſum. Hæc Ambroſius, ac per hæc convenienter ſunt mediatores per uſum clavium inter homines & Chriſtum.

Quæritur autem utrum Epiſcopus habeat aliquam novam clavem præter claves presbyteri?

Reſpondeo. Dignitas Epiſcopalis non dicit novum ordinem, ſed quamdam eminentiam ordinis, & ideo non datur in illa nova clavis, ſed ampliatur poteſtas juriſdictionis ad corripiendum, in cujus ſignum traditur ſibi baculus paſtoralis. *Hæc Bo. 4. di. 24. p. 2. q. 2. ar. 3. c. 3.*

Utrum Presbyter uti poſſit poteſtate clavium ad ſuum libitum?

Reſpondeo quod non; nam Presbyter operatur in abſolutione, ut inſtrumentum, non quidem mortuum ſicut ſecuris, ſed vivum ſicut ſervus; ad rectam autem operationem inſtrumenti tria requiruntur. Primum eſt inſtrumenti recta diſpoſitio; ſecundum eſt materiæ proportio; tertium eſt virtus motoris; nam ſecuris, niſi ſit acuta non incidit, vel ſi non habeat materiam proportionatam, ſcilicet ligneam, vel ſi non moveatur ab aliquo; ſimiliter in abſolutione Presbyteri debet concurrere rectus uſus ſuæ poteſtatis, præparatio ſuſcipientis, & virtus Dei moventis, quorum altero deficiente fruſtratur effectus.

Sed nunquid Presbyteri mali habent claves?

Reſpondeo, quod ſic; nam in ordine datur poteſtas clavium, tanquam donum gratiæ gratis datæ, quod quia culpæ non opponitur, cum culpa recipitur, & retinetur; datur etiam gratia gratum faciens ad bonum uſum clavium, & iſta culpę opponitur, & ideo cum culpa non recipitur, nec retinetur, & quia datur ad uſum idoneum, ideo ſine hac habetur uſus, ſed non idoneus, aliàs non poſſet haberi aliqua certitudo de abſolutione, ſicut nec de miniſtri bonitate.

Sed objicitur illud Auguſtini, ſcilicet quod Spiritus Sanctus remittit pecata, vel per ſe ipſum, vel per columbæ membra, ideſt per homines ſanctos.

Reſpondeo. Loquitur de remiſſione peccatorum, ſecundùm quod homines ſancti cooperantur ad eam, non ex vi clavium, ſed ex merito congrui, vel per columbæ membra intelligit omnes ab Eccleſia non præciſos.

Objicitur etiam illud, quod in collatione clavium dictum eſt Apoſtolis *Jo. 20.* etiam dicitur in ordinatione; *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata &c.* videtur ergo, quod illis ſolis datur poteſtas remittendi peccata, qui accipiunt Spiritum Sanctum.

Reſpondeo. Dominus determinat ea, quæ requiruntur non tantùm ad uſum ſimpliciter, ſed ad uſum idoneum.

Vtrum poteſtas clavium ordinem ſacerdotalem inſeparabiliter comitetur, ita quod omnes Sacerdotes eas habent inamiſſibiliter?

Reſpondeo, clavium poteſtas dupliciter poteſt conſiderari, aut quoad eſſentiam, ſic radicaliter eſt in anima, & indelebiliter, ſicut & character, à quo non videtur differre, niſi ſecundùm quamdam relationem, ut ſupra dictum eſt; undè hoc modo tenet ſe inſeparabiliter cum ordine ſacerdotali; aut quoad uſum, & ſic neceſſariò requirit duo, ſcilicet ſtatum viatoris, & auctoritatem juriſdictionis; de primo patet, quia, ſicut ratio merendi non convenit charitati extra ſtatum viæ, ſic nec poteſtas reconciliandi, & ſacramenta miniſtrandi, niſi in ſtatu Eccleſiæ militantis, & ita per mortem hujus poteſtatis uſus perditur in anima ſeparata; de ſecundo etiam patet; presbyter enim eſt mediator inter Deum & homines; & ſecundùm hoc eſt Deo inferior, & pænitente ſuperior, & arbiter, & Judex conſtitutus homini loco Dei ad procedendum, ſive ſolvendum, & puniendum; talis autem judicatio non eſt ſine juriſdictione aliqua in eum, qui judicatur, quia nemo poteſt aliquem judicare, niſi ſit ejus Judex conſtitutus ab eo, qui poteſt, & ideo juriſdictio eſt tanquam jus motus ipſius clavis, ſive manus; hac autem deficiente, etſi adſit clavis, nunquam aperiret, & ſi amittatur hæc juriſdictio ceſſat clavis executio. Hæc autem dupliciter amittitur, vel per ablationem ſubditorum ſecundùm rem, ut in ſchiſmaticis, præciſis, fornicariis, notoriis, èxcommunicatis, & hujuſmodi, vel per ablationem ſecundùm rem & ſpem, ut in degradatis, quibus aufertur ſine ſpe recuperandi; undè hæretici, & excommunicati dicuntur habere manum ligatam, ſed degradati amputatam, ideo dico, quod licet clavis, quantum ad eſſe conſequatur ordinem, tamen quantum ad executionem conſequitur ſtatum, & juriſdictionem. *Hæc Bona. 4. di. 19. p. 1. q. 2. ar. 2. c.*

Google

TITULUS XXXIX.

De his, in quos clavium uſus exerceri poteſt.

POſtea conſiderandum eſt de his, in quos uſus clavium exerceri poteſt, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Presbyter poſſit uti clave, quam habet in quemlibet hominem?*

II. *Vtrum Presbyter poſſit ſemper ſubditum ſuum abſolvere?*

III. *Vtrum Presbyter abſolvens aliquem de facto ab illis peccatis, à quibus non poteſt abſolvere de jure, peccet mortaliter?*

IV. *Vtrum Presbyter mulierem, quam cognovit, poſſit abſolvere?*

Circa primum reſpondeo, ad uſum clavium duplex eſt poteſtas neceſſaria, ſcilicet poteſtas ordinis, & hæc eſt æqualis in omnibus Presbyteris, & reſpectu omnium; & poteſtas jurisdictionis, & hęc non eſt ęqualis, nec eſt reſpectu omnium; in hac enim, ut ſit ordo in rebus, oportet eſſe Prælatum aliquem ſupremum, in quo reſideat poteſtas omnium, & ſub illo Prælatos medios, & ſub illis particulares ultimos; nam quamdiu durat mundus, oportet ſecundum Auguſtinum Angelos Angelis, homines hominibus, dęmones dæmonibus pręeſſe, ubicumque verò ſunt Prælationis gradus, oportet eſſe ſupremos, medios, & ultimos, quia igitur quilibet Presbyter licèt habeat poteſtatem ordinis plenariam; habet tamen poteſtatem jurisdictionis limitatam, ideo uti non poteſt ſua poteſtate in quemlibet hominem, ſed in eum, in quem habet jurisdictionem aliquam, vel ordinariam, vel delegatam; regulariter igitur ſolus proprius Presbyter habet executionem poteſtatis in ſuos ſubditos propter ſeptem caſus, de quibus dictum eſt ſupra titulo, *cui Presbytero eſt confitendum.* undè 16. *q.* 1. *nulli Epiſcoporum*, & *de pæ. di.* 6. *cap. ult.* liceat Parochianum alterius abſolvere, vel ligare.

Circa ſecundum reſpondeo. Poteſtas ordinis quantum eſt de ſe extendit ſe ad omnia peccata remittenda, ſed quia ad uſum poteſtatis hujus, ut dictum eſt, requiritur jurisdictio, quę à majoribus in inferiores deſcendit, ideo ſuperior poteſt ſibi aliqua reſervare, in quibus inferiori judicium non committat, aliàs ſimplex Presbyter jurisdictionem habens poſſet abſolvere de quolibet.

Circa tertium reſpondeo, quod abſolvens aut hoc facit ex ignorantia juris, aut ſciens jus, quo hoc facere ſibi non licet; ſi ſecundo modo, & hoc faciat ex deliberatione, mortaliter peccat, ſcienter enim, & ex deliberatione conceſſa ſibi poteſtate abuti in pręjudicium animæ alterius eſt mortaliter peccare, ſed ſic abſolvens poteſtate ſibi conceſſa abutitur in præjudicium animę illius, quem ſic abſolvit, quia dat ei intelligere, quod abſolutus ſit, & tamen non eſt, & quantum eſt in ſe, ipſum ponit in errorem, undè ſuper ſic abſolventem cadit illa maledictio ſcripta *Deutero.* 27. *Maledictus qui errare fecerit cæcum in itinere.* Si autem ex ignorantia iuris faciat, & ſit ignorantia affectata, adhuc mortaliter peccat, quamvis non ita graviter, ſicut ille, qui hoc facit ſcienter; ſi autem ignorantia craſſa, adhuc credo, quod mortaliter peccet, quamvis non ita graviter, ſicut faciens hoc ex ignorantia affectata, Sacerdotibus enim ſuum officium ignorare non licet, ad ipſos enim pertinet ſubditos ſuos in lege inſtruere; juxta illud *Aggæi* 2. *Interroga Sacerdotes legem*; undè ſic abſolvens exponit ſe ſimili maledictioni illi, quæ venit ſuper filios Heli, de quibus dicitur 1. *Reg.* 2. *quod erant filii Belial, neſcientes Deum, nec officium Sacerdotum ad populum.* De ſic etiam abſolvente, & abſoluto tali abſolutioni innitenti, niſi per ignorantiam invincibilem, ſeu probabilem excuſentur dici poteſt illud *Matth.* 15. *Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt; nec ille per ignorantiam excuſatur, qui magis ſollicitus eſt de quærendo conſilium pro emptione unius bonæ robæ, quàm pro ſalute animæ ſuæ. Hæc Rich.* 4. *di.* 18. *q.* 2. *ar.* 5. *o.*

Nota igitur caſus, in quibus oportet, quod ſimplex Presbyter ad ſuperiorem remittat; unus eſt de his, quibus eſt ſolemnis pænitentia imponenda, quia eius miniſter proprius eſt Epiſcopus, ut dictum eſt ſupra; Secundus eſt de excommunicatis, quando inferior Presbyter abſolvere non poteſt, & Epiſcopus poteſt, quia pueros, mulieres, & perſonas conſimiles, quæ incidunt in canonem de injectione manuum in Clericos, Epiſcopi abſolvere poſſunt, & illi ſoli, quibus ſpecialiter hujuſmodi abſolutionem committunt, *Hæc Rod.* Tertius eſt ubicumque invenit irregularitatem contractam, licèt enim poſſet abſolvere de peccato propter quod irregularitatem incurrit, non tamen poſſet diſpenſare cum eo ſuper irregularitate; ideo debet pænitentem mittere ad Epiſcopum. ut vel ipſe diſpenſet cum eo, ſi poteſt, vel cum ſuis literis mittat eum ad Papam. Quartus eſt de incendiariis ſacrorum locorum, maximè publicatis 23. *q. ult. ſi quis*, & *extra. de ſen. excomm. tua.* & *cap. cum queſtus.* Quintus eſt de crimine publico, ſicut de blaſphemia, *extra. de maledic. ſtatuimus.* Sextus de voto, *extra. de vo. cap.* 1. Septimus ſi ipſe Epiſcopus confeſſionem audivit de aliquo peccato 21. *di. inferior.* hos ſeptem caſus ponit Hoſt. Ray. verò ponit quatuor primos;

Digitized by Google

mos; quidam verò addunt de homicidio, & membrorum mutilatione, quia 23. *q. ult. Si quis* dicitur *quod membrorum truncatores, & incendiarii excommunicentur donec coram Epiſcopo, & civibus ſatisfaciant*; addunt etiam diſpenſationem in juramentis dolo, vi, vel metu extortis, & dubiis juramentis, quando enim certum eſt juramentum eſſe illicitum, jurans propria auctoritate poteſt contravenire; ſed quando eſt dubium, an ſit licitum, tunc ſine auctoritate Superioris non debet contravenire; ſi etiam ſit conſuetudo in aliquo Epiſcopatu, quod aliqua certa crimina Epiſcopus audiat, vel ſibi aliquos certos caſus retineat, ſicut obtinet conſuetudo in multis Eccleſiis, de parentibus, qui filios opprimunt, de homicidis, de ſacrilegis, de falſariis, de violatoribus Eccleſiarum, & Eccleſiaſticæ immunitatis, & libertatis, de ſortilegis, de vitio contra naturam, maximè cum brutis, de inceſtu, de corruptione ſanctimonialium, de ablatorum, ſive ſubtractorum, vel aliàs illicitè acquiſitorum reſtitutione, de perjurio, de clandeſtinè contrahentibus, & aliis enormibus, quæ conſuetudo generalis, & ſpecialis reſervat Epiſcopis, quorum etiam aliqua ab Epiſcopis remittuntur ad Papam propter enormitatem, & ad terrorem, mittuntur, inquam, non de juris neceſſitate, ſed de Epiſcoporum providentia, & voluntate *Hæc Hoſt.*

Quid ſi Epiſcopus aliquis committat vices ſuas alicui circa pænitentias injungendas in ſua Diæceſi, numquid talis abſolvere poterit etiam in his ſpecialibus?

Reſpondeo. Credo quod Epiſcopus non intendit in ſimplici delegatione delegare illa majora, niſi expreſsè dicat, *extra. de procur. petitio.* cùm ad ejus correctionem videatur ſpecialiter pertinere, præcipuè diſpenſationes, & abſolutiones excommunicatorum, in quibus interveniunt juramenta, ſcilicet de parendo mandato Eccleſiæ, vel aliquo faciendo, interveniunt etiam reſtitutiones, niſi aliqua cauſa juſta ſubeſſet, & tunc alicui diſcreto perito committeret, qui perſonas cognoſceret, & factorum, & rerum circumſtantias ſciret. *ar. extra. de homi. ſicut dignum. hæc Ray. & Hoſt.*

Sed numquid ille, cui hoc committitur, poteſt illud alteri ſubdelegare?

Reſpondet Guil. Duran. quod non, ut habetur *extra. de offi. dele. c. ult. §. certum.*

Quid ſi dicat Epiſcopus: committo vobis auctoritatem meam in foro pænitentiali, ut poſſitis abſolvere in omnibus in quibus poſſum?

Reſpondeo, licet qui omnia dixerit nihil exceperit, ut dicitur 19. *di. ſi Romanorum*, non tamen eſt tutum propter hujus commiſſionem generalem uſurpare ea, quæ à jure Epiſcopo ſunt ſpecialiter reſervata, niſi certum ſit, quod Epiſcopus per hujus verba generalia intendat committere hujuſmodi ſpecialia: ea tamen quæ Epiſcopus conſuevit ſibi in Synodo reſervare ſatis credo, quod per hujuſmodi verba generalia debent intelligi eſſe commiſſa. *Hæc Rod.* Abſolutiones tamen excommunicationum, quæ fiunt à Presbyteris pro furtis & damnis, quorum ignorantur auctores, cùm non pertineant tantùm ad forum pænitentiale, ſed quoad aliquid etiam ad contentioſum, cùm lata ſit ſententia ad inſtantiam paſſi damnum; non ſunt intelligendi delegati per hujuſmodi verba generalia, & multò fortiùs nec abſolutiones excommunicatorum in foro judicii pro contumacia, aut pro re judicata, aut pro offenſa. *Hæc Rod.* quantumcumque etiam generaliter expreſsè committant Epiſcopi alicui vices ſuas, non tamen ille poteſt ſine ejus ſpeciali mandato mutare vota, aut relaxare juramenta, de quibus certum eſt quod poſſint, vel de quibus dubium eſt, an poſſint licitè obſervari, licèt de tranſgreſſione voti jam facta, & de perjurio pænitentiam injungere poſſit. *Hæc Rod.*

Quid ſi Epiſcopus ſubdito conceſſit, ut Confeſſorem idoneum ſibi eligere poſſit, numquid electus ab illo in caſibus Epiſcopo ſpecialiter reſervatis poteſtatem habebit?

Reſpondeo, quod non, quia illa non veniunt in generali conceſſione, quæ quis veriſimiliter non concederet in ſpecie, *extra. c. 6. & de pæ. di. 2. c. 1.*

Quid de officiali Epiſcopi?

Reſpondeo. Hoſt. non credit, quod in his, ſcilicet in pænitentiis injungendis habeat poteſtatem, ſed in contentioſis tantum; in illis autem unum, & idem conſiſtorium eſt ipſius, & Epiſcopi, quare ab uno ad alterum non poteſt appellari *lib. 6. de appel. Romana.* & hoc eſt verum, niſi appareat, quod Epiſcopus hoc voluerit committere ſibi, puta quia hoc expreſſit, vel de licentia ſui ſuperioris, reliquit alium Epiſcopum Vicarium ſuum generalem ad aliam remotam ſe transferens regionem, tunc enim talis Vicarius quæcumque poſſet is, qui eum conſtituit, ſi præſens eſſet, poterit expedire; ſi tamen non eſt Presbyter, debet hoc alii delegare, *ar. extra. de conſe. Eccle. aqua. & de offi. leg. excommunicatis.*

Circa quartum reſpondeo, aut mulier probabiliter conjecturat, quod ſi ad Sacerdotem illum accederet, ipſe iterum eam ſollicitaret, aut ſentit ſe ita fragilem, quod probabiliter timet, ne loquendo illi Sacerdoti inſtigaretur ſtimulo concupiſcentiæ, propter recordationem delectationis nefariæ, qua cum illo fuit delectata, & in iſto caſu non tenetur iſti confiteri, nec pecca-

tum

Google

tum illud, nec aliud, quia ſi poteſt recuſari Sacerdos propter ignorantiam, multò fortiùs propter malitiam, periculoſius enim eſt mulieri pænitenti, ſi Sacerdos conatur eam ad peccandum trahere, quam ſi neſciat ſibi conſulere, debet tamen petere licentiam, aut facere peti ab illo Sacerdote, vel ſuperiori, ut alteri poſſit confiteri, qui ſi malitioſè licentiam dare recuſaret, hoc non prohiberet, quin illa mulier poſſit alteri confiteri; ſi autem probabiliter credat, quod nec ex parte Sacerdotis, nec ex parte ſui immineat periculum, ſi confitetur eidem, tunc tenetur illi confiteri etiam peccatum, quod cum eo commiſit, & ipſe de illo poteſt eam abſolvere, ſicut de aliis; *Hæc Rich. 4. di. 17. q. 3. ar. 7. c.* Alii tamen dicunt, quod in tali caſu, nec Presbyter debet audire confeſſionem illius mulieris de illo peccaro, ſed debet eam ad alterum committere ſicut notavit *Hu. circa Presbyterum, & uxorem propriam*, aliter videtur in eo manifeſta præſumptio, nec illa debet ei confiteri, ſed debet petere licentiam eundi ad alium, vel ad ſuperiorem recurrere, ſi ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia eſt minor verecundia, quæ eſt pænitentiæ pars maxima, aliàs videtur in ea eſſe minus vera contritio, ex quo non vult illud detegere, niſi cognoſcenti integrè, & idem eſt credendum de omni peccato, in quo Presbyter conſenſit, & cooperatus fuit, ſi tamen abſolveret abſolutio valeret, dummodo vera contritio adeſſet, & hujus ſententiæ ſunt *Tho. 4. di. 19. q. 1. ar. 3. q. 2. c. 1.* & *Bona. 4. di. 19. p. 1. dubi. circa liter. q. 3.* nec eſt contra prædicta, quod Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ſimonia commiſſa cum ipſo, quia diſpenſatio eſt dignitatis, abſolutio neceſſitatis, & ideo non tam facilè perdit quis poteſtatem abſolvendi, ſicut diſpenſandi. *Hæc Rod.*

Quid de muliere, quæ concepit filium de adulterio, vel partum alienum ſupponit, numquid tali mulieri deneganda eſt pænitentia, ſive abſolutio, licèt hoc revelare non audeat viro ſuo?

Reſpondeo, quod non. *extra. de pæ. & re. offi.* non enim debent tales mulieres viris ſuis, vel filiis legitimis tale crimen indicare ſecundùm *Ber. ibidem* duplici ratione; primò quia hoc eſſet infructuoſum. non enim credetur ſibi propter præſumptionem contrariam, quæ habetur ex matrimonio propter quod præſumitur, quod filius ſit exemptus natus *ff. de his qui ſui vel alieni juris ſunt leg. filium 2.* quia hoc eſſet periculoſum; poſſent enim inde homicidia, & pluta alia mala conſequi. Hæc Ber. & convenit cum eo Hoſt. & Ray. Hoſtien tamen dicit, quod ſi mulier dominetur viro, & in tantum confidat de eo, quod ei ſecurè dicere poſſit, & quod inde faciat quidquid voluerit, in tali caſu presbyterum enim conſulere poteſt, quod hoc viro reveler, & ex quo conſentiet quoad reſtitutionem eſt mulier abſoluta, quia conceditur viro de ſuo diſponere ſicut placet *C. de Judæis nemo exter.* proli autem natæ, vel ſuppoſitæ mater debet indicare per ſe, vèl per diſcretum Confeſſorem, vel ipſa ſimul cum eo, recepto prius per Confeſſorem, ſi videbitur, ab ea juramento, quod non calumnioſè procedat, & à puero quod factum ſecretum teneat, ſi probabiliter præſumat idem non ſequi periculum, ſed potius fructum, ut ſi præſumat quod ſi ſibi indicaverit ab hæreditate abſtinebit, quia fortè videt ipſum Deum timere, & conſcientioſum eſſe, qui aliena poſſideret invitè. tunc indicet, & conſulat. quod intret religionem, vel ſe transferat ad aliam longinquam regionem, ſi autem præſumat inde periculum ſequi poſſe, quia fortè filius eſt malus, vel ſtultus, nec ſibi vellet credere, nec illud ſciret tacere, tunc non indicet ſibi; ſi etiam præſumat, quod ſi ſibi indicaverit non acquieſceret, tunc etiam non indicet, ſed quantum poteſt ſatisfaciat hæredibus de ſua dote, vel aliis bonis ſuis per ſe, vel per alium, ſcilicet diſcretum, & cautum, ita quod cautè fiat, ne aliquod malum, vel ſuſpicio mali indè proveniat, & idem faciat ſi filio indicaverit, & ipſe credere, vel acquieſcere noluerit. *Hæc Ber. Hoſt. & Ray.* non tamen filius tenetur credere matri, niſi poſſet ſibi facere certam fidem, quod cum de viro ſuo non concepit. Secundùm *Sco. autem di. 15. q. 2. c. 9.* mulier illa crimen ſuum dicere non debet filio ſpurio, quia non debet exponere ſe ſuæ diffamationi apud filium propter incertam correctionem filii, quia ſi non crediderit, duo mala ſequentur, ſcilicet quia ipſa erit diffamata, & ille hæreditatem ut prius tenebit, non debet etiam dicere viro. quia non debet exponere ſe ſuæ certæ diffamationi, & apud virum morti, vel ſaltem odio, vel diſcordiæ, & etiam virum periculo uxoricidii propter incertum bonum hæreditatis reſtituendæ, debet autem mulier filium ſuum ſpurium diligenter inducere ex aliis honeſtis cauſis, ut hæreditatem vero hæredi dimittat, puta, quod fiat Religioſus, vel Clericus, & ſi ipſum ad hoc inducere non potuerit, laborare debet, quantum poteſt ad reſtituendum vero hæredi; *hæc Sco. ubi ſupra.* non tamen tenetur reſtituere æquivalens toti hæreditati, quia multum diſtat inter habere, & propriè eſſe, ille autem nunquam habuit hæreditatem, licèt fuerit propè habere ſecundùm juſtitiam, & ideo minus quàm æquivalens ſufficit reſtituere, illud autem minus determinetur

ad atbittium boni viri ſecundùm *Scot. ubi ſupra*, *& Rich. 4. di. 15. q. 5. ar. 4. c. 9.*

Sed numquid talis proles de conſumptis, bona fide, tenetur?

Reſpondeo, puto quod non, *ar. l. de rei ven. certum eſt*, mulier tamen tenetur ſecundùm Ber. & Hoſt.

Pone, quod vir non habeat aliquos conſanguineos, qui ſibi ſuccedere debeant ab inteſtato?

Reſpondeo, nihilominus peccat ſcilicet impediendo ne liberè faciat teſtamentum *l. ſi quis aliquem teſt. probi. l. 1. & 2.* ſecundùm Ber. Debet etiam de ſuo ſi poteſt uſque ad compenſationem ſufficientem erogari pauperibus pro anima viri de conſilio Confeſſoris ſecundùm Hoſt. Item dicit *Inno. extra. de pæ. & re. officii.* quod talis mulier ſatisfaciat illis, quibus veriſimiliter creditur, quod ſua reliquiſſet, vel ſi neſcitur hoc pauperibus eroget; dicit etiam idem *ibidem*, quod ſi mulier illa non haberet undè recompenſaret, & haberet probationes, per quas ſucceſſores à damno relevare poſſet, eas adducere deberet, niſi ex hoc grave malum immineret, intellige tamen quod talis mulier quamdiu eſt in mortali, nec deponit animum peccandi, non valet talis pænitentia ſibi; ad pænitentiam tamen debet admitti, ſed eſt dicendum ei, quod non eſt fructuoſa ſibi quoad vitam æternam; hæc *in glo. ſupra di. c. officii.*

TITULUS XL.

De Indulgentiis.

COnſequenter conſiderandum eſt de indulgentiis, & primò, utrum valeant, ſecundò quantum valeant; tertiò à quo fieri debeant; quartò qua de cauſa fieri debeant; quintò quibus valeant; ideo ſit

ARTICULUS I.

Utrum Indulgentiæ valeant aliquid?

SEquitur videre de primo, ſcilicet *Utrum indulgentiæ aliquid valeant?*

Circa hoc reſpondeo, quod ſic, aliàs Eccleſia univerſalis erraret, quod impium eſſet dicere, valent autem ad remiſſionem pœnæ reſiduæ per contririonem, confeſſionem, & abſolutionem, ſive ſit injuncta, ſive non; ſit autem hæc remiſſio non quidem ſimpliciter condonando, ſed aliunde ſolvendo, & quaſi compenſando, ſcilicet de theſauro Eccleſiæ, qui, ſicut dictum eſt ſupra, integratur ex tribus, ſcilicet ex merito fidei, & charitatis totius Eccleſiæ, & ex merito ſupererogationis virorum perfectorum, & ex abundanti merito Paſſionis Chriſti, quia etſi in ſacramentis operetur, non tamen ejus efficacia in eis includitur, ſed ſua infinitate efficaciam ſacramentorum excedit. Prædicta enim merita non ſunt alicujus, vel aliquorum determinatè, ſed ſunt communia toti Eccleſiæ; opera enim meritoria, quæ ſancti fecerunt ad honorem Dei, & utilitatem Eccleſiæ in communi communia ſunt; ea autem quæ ſunt communia multitudini, diſtribuuntur ſingulis de multitudine ſecundùm arbitrium ejus, qui multitudini præeſt; & ideo Prælatus Eccleſiæ, qui habet claves theſauri prædicti, poteſt pro Dei honore, & Eccleſiæ utilitate de ipſo theſauro tribuere, quando videtur expedire; undè ſicut aliquis conſequeretur remiſſionem pœnæ, ſi alius pro eo ſatisfeciſſet, ita etiam conſequitur, ſi ei ſatisfactio alterius per eum, qui poteſt, diſtribuatur. Quatuor tamen requiruntur ad hoc, ut indulgentiæ valeant, duo ex parte dantis, ſcilicet auctoritas, & cauſa rationabilis, ſcilicet Eccleſiæ utilitas, & duo ex parte recipientis, unum pertinens ad remotionem cauſæ prohibentis, ſcilicet cum confeſſione contritio, alterum ad collationem cauſæ diſponentis, ſcilicet fidei devotio cum effectu in forma indulgentiæ determinato.

Ad hoc nota, quod bonum unius communicatur alteri dupliciter, uno modo per charitatem, & ſic etiam ſine indulgentia eſt aliquis particeps bonorum omnium, quæ fiunt, ſi ſint in charitate; alio modo per intentionem facientis, & ſic per indulgentias, ſi adſit legitima cauſa, poteſt ejus intentio, qui operatus eſt pro utilitate Eccleſiæ ad iſtum continuari, & per conſequens ejus operatio ſatisfactoria ad eum applicari. *Hæc Tho. 4. di. 20. ar. 3. q. 2. c. 2.*

ARTICVLVS II.

Quantum valeant Indulgentiæ?

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet quantum valeant indulgentiæ, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum valeant quantum ſonant?*

II. *Vtrum Vicini Eccleſiæ, & Clerici, & Presbyteri Eccleſiæ conſequantur tantum indulgentiam, quantum remoti?*

III. *Vtrum ille, cui injuncta eſt pænitentia ſeptem annorum, & poſtea conſequutus eſt indulgentiam ſeptem annorum, teneatur poſtea agere pænitentiam illam?*

IV. *Vtrum quotieſcunque quis vadit infra tempus indulgentiæ ad Eccleſiam ob cujus viſitationem indulgentia datur, toties eam conſequatur?*

Circa primum reſpondeo, quod circa

hoc diverſi diverſa dixerunt; nam circa indulgentias eſt quatuor conſiderare, ſcilicet internam ſuſcipientis devotionem, dati exterioris quantitatem, cauſam, quæ movet dantem, & indulgentiæ certam quantitatem. Quidam ergo dicunt, quod indulgentiæ valent ſecundum menſuram devotionis ſuſcipientis, & ſecundùm quod meruit eas ſibi valere, & non quantum ſonant. Alii dicunt quod valent ſecundùm menſuram accesſus ad cauſam, undè quando dantur pro fabrica Eccleſiæ, qui magis ſubvenir ſecundùm ſuam facultatem, plus habet. Alii dicunt indiſtinctè, quod valent tantum, quantum ſonant, & tantum valent multum danti, quantum parum danti, & tantum de propè venienti, quantum de longe, & videtur *prima opinio eſſe Ray. ſecunda Bona. 4. di. 20. ar. 6. c. tertia Thom. 4. di. 20. art. 3. q. 2. c.* Sed aliis non placet nec prima, quia tunc etiam ſine dato exteriori valerent indulgentiæ; nec. ſecunda, quia tunc eſſet potiùs quædam commutatio, quàm indulgentia, nec tertia, quia illud hominibus non prædicatur; undè Eccleſia eos decipere videretur, quanta etiam videtur irrationabilis, ideo alii dicunt, quod valent tantum, quantum ſonant, non tamen æqualiter, ſed plus, vel minus ſecundùm quod homo ſe diſponit ad eas majori, vel minori fervore, labore, dati quantitate; undè quandoque duorum æqualiter divitum, quorum unus dat unum denarium, & alius decem, ille qui minus dat obtinet remiſſionem pænæ unius anni, ſicut ille, qui plus dat, nec propter hoc oportet, quod tantum remittatur uni de pæna à Deo taxata, quantum alii, quia pænitentia unius anni in hac vita non tantum valet illi qui eam facit ex minori charitatis fervore, & remiſſam, ſicut illi, qui eam facit ex majori, & aſperam; cùm autem dicitur in forma indulgentiæ quemlibet dantem eleemoſynam ſuam pro tali facto remiſſionem habere pænæ unius anni, ſic intelligendum eſt; quod habeat remiſſionem tantæ pænæ à Deo taxatæ quanta remitteretur ei pro pænitentia unius anni, quam faceret in hac vita. Cùm ergo illi, qui plus dat ex majori fervore, reſpondeat annus efficacioris pænitentiæ, quàm illi qui minus, plus ſibi remittitur de pæna à Deo taxata, quàm alii; & tamen cuilibet valet unum annum pænitentiæ in hac vita, aliis videtur dicendum, quod quoad remiſſionem extenſionis pænæ pares ſunt, ille, qui minus dat. & qui plus dat ſecundùm quod continetur in forma indulgentiæ, ſed quoad remiſſionem intenſionis pænæ, & quoad diſpoſitionem ſui ad recipiendum augmentum gratiæ impares ſunt, quia de iſtis duobus plus conſequitur ille, qui plus dat, niſi in caſu, in quo datum unius eſſet majus per comparationem ad dantem, ſicut pater in paupercula, de qua dicit Dominus *Luc. 21.* quod plus miſerat in gazophilacium, quàm omnes alii, hos duos modos poſuit *Rich. 4. di. 20. q. 3. art. 2. o.* quorum primus etiam approbatur à *Pe. 4. di. 20. q. 3. art. 2. q. 1. c.* & etiam videtur mihi valdè probabilis, Guil. etiam *in ſpecu.* huic modo videtur adherere dicens, quod quando alicui remittitur unus annus de injuncta pænitentia, intelligitur, quod tantum minus punietur in Purgatorio, quantum minus punitus fuiſſet, ſi uno anno pænitentiam in hac vita feciſſet; ſecundùm autem *Innoc.* propter hanc indulgentiam generalem non minus teneris pænitentiam agere in hac vita.

Sed objicitur. Si indulgentiæ tantum valerent quantum ſonant, tunc videtur quod homo debeat vacare pro his habendis, omnibus aliis operibus dimiſſis?

Reſpondeo, non eſt verum, quia licèt indulgentiæ multùm valeant ad remiſſionem pænæ; alia tamen opera ſatisfactoria ſunt magis meritoria reſpectu præmii eſſentialis, quod eſt melius in infinitum dimiſſione pænæ temporalis.

Objicitur iterum, quia quando datur indulgentia, quod qui dat auxilium ad alicujus Eccleſiæ fabricam erigendam, conſequitur tertiam partem remiſſionis peccatorum; ſi ergo indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, tunc qui primò dat unum denarium. & ſecundo ſecundum, & tertio tertium, plenam remiſſionem conſequitur omnium peccatorum, quod videtur abſurdum.

Reſpondeo ſecundùm aliquos quando datur indulgentia indeterminate dantibus ad hoc auxilium, tunc intelligitur tale auxilium, quod ſit conveniens ei, qui dat auxilium; & ſecundùm quod accedit ad hoc, ſecundùm hoc plus, & minus de indulgentia conſequitur; undè etiam aliquis pauper dans unum denarium dicitur conſequi indulgentiam totam, non autem dives, quem non decet ad opus tam pium ita parum dare, ut non diceretur Rex facere auxilium alicui, ſi daret ſibi obulum, & hæc eſt reſponſio *Tho. 4. di. 20. ar. 3. q. 2. c. 3.* Alii verò dicunt, quod non ſit remiſſio pro tribus denariis, ſed pro utilitate contingente hujuſmodi contributionem, quia Eccleſia magis reſpicit fructum, quàm datum, & ita reſpondet *Pe. 4. di. 20. q. 3. ar. 2. q. 1. c. 2.* Innoc. verò dicit, & etiam *Guillel. in ſpecu.* quod quando indulgentia conſiſtit in datione, tunc pro quolibet denario quis indulgentiam habebit, ſi plures dederit, & hoc idem innuit Hoſt. nec debet hìc attendi dati quantitas, ſed magis laudari divina benignitas de hac mate-

materia, ſcilicet de valore indulgentiarum ponit Ber. plures opiniones, *extra. de pæ. & re. quod autem in glo. 4.*

Ad hoc nota, quod in arbitrio dantis indulgentiam eſt taxare quantum de pœna per indulgentiam dimittatur, ſi tamen inordinatè dimittat, ita quod homines, quaſi pro nihilo ab operibus revocentur pœnitentiæ, peccat faciens indulgentias tales, nihilominus tamen quis conſequitur plenam indulgentiam. *Hæc Tho. ubi ſupra c. 1.* undè non debent fieri indulgentiæ ſuperfluæ, ne contemnantur claves Eccleſiæ, *extra. de pæ. & re. cum ex eo, & 50. di. alſit.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic ſecundùm quoſdam, quia remiſſio non proportionatur labori; ſed meritis, quæ diſpenſantur, ſed qui plus laborat, de merito plus acquirit; hoc autem eſt intelligendum, quando indulgentia datur indiſtinctè, quandoque enim diſtinguitur, ſicut Papa in generalibus abſolutionibus tranſeuntibus mare dat quinque annos, tranſeuntibus verò montes tres, aliis unum, & *hæc eſt opinio Tho. ubi ſupra c. 4.* Secundùm alios verò cum veniens à remotis ſit magis diſpoſitus quoad meritum remiſſionis pœnæ, quia plus laboravit, cæteris paribus, plus valet illi indulgentia illa, licèt omnibus valeat quantum ſonat, ut dictum eſt etiam ſupra, *& hæc eſt opinio Pe. 4. di. 20. q. 3. ar. 2. q. 1. c. 3.*

Circa tertium reſpondeo. Aliqui credunt, quod ſi pœnitentia ſit ſibi tota per indulgentiam remiſſa, non erit tranſgreſſor, ſi nihil faciat de ea, ſimiliter ſi non faciat pro parte illa, quæ ſibi per indulgentiam eſt remiſſa, conſultiùs tamen ageret, ſi eam faceret, hæc Rodulphus licèt enim de neceſſitate non teneatur talis pœnitentiam ſibi injunctam facere, quia per hujuſmodi indulgentiam, etſi ſit indiſcreta, ſatisfactio tamen pœnitentiæ enervatur, *extra. de pæ. & re. cum ex eo. §. ad hoc.* quia tamen neſcit utrum Presbyter injunxerit ſibi pœnitentiam debitam, fatuus eſt, qui non reſervat indulgentiam ad aliam vitam *Hæc Hoſt.*

Circa quartum reſpondeo ſecundùm aliquos quando indulgentia ad determinatum tempus datur, ut cùm dicitur quicumque iverit uſque ad tale tempus ad Eccleſiam talem, habeat tantum de indulgentia; intelligitur tantum ſemel; ſed ſi in aliqua Eccleſia ſit perennis indulgentia, ſicut in Eccleſia Beati Petri eſt indulgentia quadraginta dierum, tunc quoties aliquis vadit, toties indulgentiam conſequitur, & hujus ſententiæ eſt *Tho. 4. di. 20. ar. 3. q. 2. c. 4.* ſecundùm verò *Innoc. & Guil. in ſpecu.* quando indulgentia conſiſtit in viſitatione alicujus Eccleſiæ, tunc pro qualibet vice, qua quis ad Eccleſiam illam vadit, indulgentiam habebit.

Quid de generali remiſſione omnium peccatorum, quam Papa facit euntibus in ſubſidium Terræ Sanctæ, vel alias bellum ſuſcipientibus contra hæreticos, & quoslibet alios infideles, vel mittentibus pro ſe pugnatores; numquid ſi ſtatim cruce aſſumpta etiam poſtquam iter arripuerint, deceſſerint, habebunt illam indulgentiam plenè, ita quod in Purgatorio nullam patiantur pœnam pro peccatis ante commiſſis?

Reſpondeo ſecundùm peritos, quod non habent totam indulgentiam illam, valet tamen eis tam nobile propoſitum ad augmentum charitatis, & per conſequens contritionis, & ita ad remiſſionem pœnæ. Indulgentiæ enim non intelliguntur dari pro ſola voluntate, ſed pro effectu determinato in forma indulgentiæ; undè qui habet voluntatem, & effectum indulgentiam plenè conſequitur. Qui verò tantùm habet voluntatem ex devotione, habet meritum magnum, licèt non omnimodè conſequatur effectum ſecundùm *Bon. 4. di. 20. ar. 4. q. 2. c. & Rod.* Recurrendum tamen eſt ad formam indulgentiæ, & ad intentionem Domini Papæ, ut ſecundùm ea judicetur, ſcilicet utrum pro ſola ſuſceptione crucis, & propoſito proficiſcendi, & pro quanto labore peregrinationis aſſumptæ, & pro quanta mora in executione negotii facienda conſequatur quis indulgentiam illam, & eſt hujuſmodi generalis indulgentia latiſſimè interpretanda præſertim cum ex magnitudine fidei, & charitatis procedere videatur, quod quis aſſumat hujuſmodi peregrinationem tot, & tantis periculis plenam hæc Rod & convenit cum eo Tho. in quadam quæſtione de quolibet.

Quid ſi poſt aſſumptionem Crucis ante iter arreptum, vel in ipſo itinere quis mortaliter peccet, numquid de illo peccato tenebitur ad pœnitentiam ſpecialem?

Reſpondeo quod ſic, ſicut etiam ingreſſus Religionem de peccato poſtea commiſſo tenetur ad pœnitentiam agendam ſpecialem; minor tamen pœnitentia eſt utrique indicenda, hæc Rod.

Nota adhuc, quod Catholici, qui Cruce ſignati juvant hæreticos exterminare, indulgentiam, & privilegium ad Terram Sanctam euntium conſequuntur, *extra de hæreticis excommunicamus.*

ARTI-

by Google

ARTICULUS III.

A quo valeant Indulgentiæ fieri?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet à quo valeant indulgentiæ fieri, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Epiſcopi poſſint indulgentias facere?*

II. *Vtrum Abbates, qui Collegiis præſunt, poſſint facere indulgentias?*

III. *Vtrum qui indulgentiam recipit, indulgentiam illam alii dare poſſit?*

IV. *Vtrum aliqui non ſacerdotes indulgentias facere poſſint?*

V. *Vtrum Epiſcopi poſſint facere indulgentias in aliena Diœceſi?*

VI. *Vtrum exiſtens in peccato mortali poſſit indulgentias facere?*

Circa primum reſpondeo, ad cujus evidentiam ſciendum, quod indulgentiæ habent effectum ſecundùm quod opera ſatisfactoria unius alteri computantur, non tantum ex vi charitatis, ſed ex intentione operantis aliquo modo directa ad eum; intentio autem alicujus poteſt ad alium dirigi tripliciter, ſcilicet aut in ſingulari, ut cùm quis pro alio determinatè ſatisfacit, & ſic quilibet poteſt alteri ſua bona communicare, aut in ſpeciali, ut cùm quis orat pro Congregatione ſua, & ſuis familiaribus, & benefactoribus, & ad hoc etiam ordinat opera ſua ſatisfactoria, & ſic ille qui præeſt congregationi poteſt illa opera communicare alii applicando intentionem eorum, qui ſunt de ſua congregatione ad hunc determinatè; aut in generali, ut cùm quis ordinat opera ſua ad bonum commune in generali, & ſic qui præeſt Eccleſiæ generaliter poteſt opera illa communicare applicando ſuam intentionem ad hunc, vel ad illum, & quia homo eſt pars congregationis, & congregatio eſt pars Eccleſiæ, ideò in intentione privati boni intentio boni communis includitur, & boni totius Eccleſiæ, & ideo qui præeſt Eccleſiæ, poteſt communicare ea quæ ſunt congregationis, & hujus hominis, ſed non convertitur. Sed nec prima communicatio, nec ſecunda dicitur indulgentia, ſed tertia propter duo, primò quia per communicationes illas, licèt homo ſolvatur à reatu pœnæ quantum ad Deum, non ſolvitur tamen à debito faciendi ſatisfactionem injunctam, ad quam eſt obligatus ex præcepto Eccleſiæ, ſed per tertiam homo etiam ab hoc debito ſolvitur; ſecundò quia in una perſona, vel in una congregatione non eſt ſufficientia meritorum, ut ſibi, & omnibus aliis valere poſſint, ſicut eſt in Eccleſia Romana, præcipuè propter meritum Chriſti, & ideo ſolus ille qui præficitur Eccleſiæ poteſt indulgentias facere, toti autem Eccleſiæ præficitur ſolus Papa, & ideo ipſe ſolus habet poteſtatem plenariam ſuper theſaurum communem, de quo fiunt indulgentiæ, omnes verò alii Epiſcopi limitatam, ipſe enim ſolus habet plenitudinem poteſtatis, *extra. de pæ. & re. cum ex eo.* Alii verò ſunt vocati in partem ſollicitudinis, ideo ſolus ipſe habet poteſtatem ubique generaliter dandi indulgentiam, & tantam quantam voluerit. Alii verò niſi ſecundùm ejus conceſſionem; quia verò Epiſcopi ſunt conſortes pontificalis officii, undè etiam ſoli ab eo fratres vocantur, cæteri verò filii; ergo ſolum eis proprie facere indulgentias meritò eſt conceſſum; Epiſcopis quidem conceditur à jure facere indulgentias in Diœceſibus ſuis; Archiepiſcopis vero in Provinciis ſuis, non debent tamen dare indulgentias ultra unum annum in conſecrationibus Eccleſiarum, vel aliis quibuſcumque caſibus, ſive ab uno, ſive à pluribus fiant: in anniverſario verò conſecrationis, & aliis caſibus rationabilibus non debent dare ultra quadraginta dies, ſive ab uno, ſive à pluribus fiant, *extra. de pæ. & re. noſtro.* ubi dicitur de hoc, & *c. cum ex eo § ult.* Si tamen Epiſcopi faciunt contra illud mandatum, nihilominus indulgentia tenet, & valet, cùm non dicatur ibi quod non valeat ſi ſecus fiat, ut etiam dicitur *in gloſ. ſuper dicto cap. cum ex eo ar. extra. de exceſ. Prælat. cum ad quorumdam*; nunc tamen expreſſum eſt, quod indulgentia non valet, *lib. 6. de pæ. & re. indulgentiæ.*

Sed numquid ſaltem in eo quod dare poterant, tenebit indulgentia?

Reſpondeo. *Jo. An. ſuper dictum cap.* dicit, quod ſic, quia regulariter utile per inutile non vitiatur *extra. de regul. jur. utile.* Alii dicunt, quod non, quia privilegio abutitur, &c. *q. 3. privilegium.* Sed dic, quod licèt perdere mereatur, non tamen perdit. Conceditur etiam à jure Legatis Domini Papæ facere perpetuas indulgentias in Provincia ſua, & quod facere poſſunt ſtatuta perpetua, *extra. de offi. legati. c. ult. in tex. & gloſ. & de pæ. & re. noſtro in gloſ.* Sic ergo Epiſcopis, & Superioribus convenit de jure communi facere indulgentias. Aliis autem Prælatis inferioribus non convenit, niſi ex ſpeciali conceſſione, ut habetur *in di. cap. noſtro. in gloſ.*

Quid ergo ſi eidem domui conceſſit Epiſcopus 40. dies, & Archiepiſcopus alios 40. dies una, & eadem die leguntur hujuſmodi literæ in uno, & eodem loco, numquid dans eleemoſynam habebit octoginta dies?

Reſpondet Hoſt. quod ſic, ſi det propter obtentum utriuſque, quia neutrum excedit, ut patet in dictis capitulis.

Circa ſecundum reſpondeo quod non propriè loquendo, ut patet ex prædictis, & *extra. de exceſ. Prælator. accedentib.* tales enim

habent aliam auctoritatem reſpectu bonorum ſui Collegii., non tamen reſpectu meriti Chriſti, quod diſpenſandum commiſit ſponſis Eccleſiæ, ſcilicet Epiſcopis. Ideo non habent auctoritatem plenam reſpectu theſauri Eccleſiæ, & ideo tantum bona ſui Collegii communicare poſſunt, non autem poſſunt relaxare, quia neſciunt utrum ſuperabundent, & voco hoc largè poteſtatem, prout dicit ſufficientiæ plenitudinem, per quem modum eſt in Epiſcopis ad hunc actum, non autem prout dicit plenitudinem excellentiæ, ſic enim eſt in ſolo Papa plenitudo poteſtatis & auctoritatis, *hæc Bona. 4. di. 20. ar. 3. c. 2.*

Circa tertium reſpondeo quod non, licèt enim aliquis poſſit dare alii quod nondum eſt datum, nec determinatum alicui, ſicut unam miſſam, quam pro amico mortuo dicit, tamen ſi eam pro ſuis peccatis cecinit, vel alii dedit, auctoritate ſua commutare non poteſt, hinc eſt quod qui recipit relaxationem pro ſe, non poteſt eam alii dare, quia etſi Eccleſia debitum ejus apud Deum ſolvit, non propter hoc ei poteſtatem dedit, quod ipſe pro alio ſolveret, etſi Deus dimiſit debitum iſti, non propter hoc iſte poteſt dimittere alii, quod Deo debetur; *Hæc Bona. ubi ſupra. c. 3.*

Circa quartum reſpondeo. Poteſtas faciendi indulgentias conſequitur jurisdictionem, ut dictum eſt ſupra, & quia Archidiaconi, & alii non Presbyteri poſſunt habere jurisdictionem, vel comiſſam, ut Legati, vel ordinariam, ut electi confirmati, ideo poſſunt indulgentias facere, licèt in foro pænitentiali non poſſint abſolvere, quia hoc eſt ordinis ſacerdotalis, *hæc Tho. 4. di. 20. ar. 4. q. 2. c. ar. extra c. quod autem, & extra. de elec. tranſmiſſum.* Hoſt. tamen dicit, quod electus in Epiſcopum, & confirmatus tutiùs facit, ſi non det indulgentiam, maximè ſi non ſit Presbyter.

Circa quintum reſpondeo, quod quia indulgentia, ſive relaxatio dicit theſauri communicationem, & etiam auctoritatem; Epiſcopus autem in aliena Diæceſi communicare poteſt bona ſua ſubditis alienis, bona, inquam, ſuæ Diæceſis, relaxare verò, ſive indulgere non poteſt niſi ſubditis ſuis; undè relaxationes factæ propriis ſubditis, ſi contingat eos perficere illud propter quod dantur; alienis verò ſubditis ſunt potius communicationes, quam relaxationes, per quem etiam modum Abbates, Procuratores, & Miniſtri communicant bona ſui Collegii, niſi fortè hoc fiat ex conſenſu, & voluntate proprii Epiſcopi, *extra. de pæ. & re. quod autem conſuluiſti.* Et infra, cùm à non ſuo Judice nullus ligari valeat, vel abſolvi, illas tantummodo prodeſſe arbitramur, quibus ut proſint proprii Judices indulſerunt; *hæc Bon. 4. di. 20. ar. 3. q. 2. o.*

Notat autem *Innoc. ſuper cap. quod autem,* quod proprios Judices intelligunt quidam eſſe proprios Eiſcopos, quia interiores Prælati indulgentias facere non poſſunt, ut dictum eſt. Alii verò dicunt, quod etiam proprii Presbyteri Parrochiales concedere poſſint ſubditis ſuis, quod eis indulgentiæ valeant, quia per hoc ipſi indulgentiam non dant, ſed concedunt quod indulgentiæ datæ ab Epiſcopis extraneis proſint eis, ut ſic in abſolutione pænitentiæ provideant eis diverſos modos liberandi à peccato, & à pænis, & convenit cum eo *Hoſt. in ſumma. Guil. verò in ſpecu.* dicit, quod tutius eſt, quod conſenſus proprii Epiſcopi præcedat remiſſionem Epiſcopi extranei, & ſecundùm eumdem ibidem ſufficit etiam conſenſus Metropolitani ſui, *ut eo. cap. n ſtro.*

Notat etiam *ibid. Guil.* quod licèt Epiſcopus ex juſta cauſa indulgentiam ſtatuens in Diæceſi ſua, concedere poſſit quod indulgentia illa proſit etiam venientibus de Diæceſibus alienis, non tamen poteſt concedere, quod indulgentiæ ab aliis Epiſcopis in ejus Diæceſi conceſſæ valeant; primum enim probatur per illud *c. quod autem* non autem 2um. & eſt ratio quare poteſt illud, & non iſtud, quia in primo accedentes illuc, quodammodo forum ejus ſortiuntur, *extra. de foro compe. ſi diligenti, & c. ult. §. quia omnium & 3. q. 6. c. 1.* Nec per hoc ſtatutum indulgentiæ numerus exceditur. In 2. verò Diæceſim alienam tanquam advena, non ut indigena ingreditur, *3. q. 6. leges*; unde tales indulgentiæ non valent, aliàs poſſet Epiſcopus indirectè centum annos ſolus, & cum pluribus ſimul concedere, quod tamen directè facere prohibetur, *extra. c. cum ex eo quod eſſe non debet, ar. l. de uſur. cos in fin. & extra. de ſimonia in tantum.*

Quid de his qui deferunt literas Epiſcoporum diverſorum & legunt omnes in eodem loco aſſerentes, quod talis Epiſcopus facit talem indulgentiam, & talis talem, & ſic de aliis, numquid dans eleemoſynam habebit indulgentiam omnium Epiſcoporum?

Reſpondeo. Patet ex prædictis, quod non habebit, niſi indulgentiam ſui Epiſcopi, niſi fortè habeat licentiam à ſuo Epiſcopo, quod tales indulgentiæ ei proſint, *extra. de foro compe. ſignificaſti. hæc Hoſt.*

Circa ſextum reſpondeo. Indulgentias facere pertinet ad jurisdictionem, quam homo per peccatum non perdit, & ideo indulgentiæ æquè valent ſi fiant ab eo qui eſt in peccato mortali, ſicut ſi fierent ab homine ſanctiſſimo, cùm non remittant pænam ex vi meritorum ſuorum, ſed ex vi meritorum reconditorum in theſauris Eccleſiæ.

Sed

Sed objicitur, quod majus eſt facere indulgentias, quam recipere; ſed exiſtens in peccaro mortali non tecipit eas, ergo nec facit.

Reſpondeo, majus eſt quoad poteſtatem, ſed minus quoad propriam utilitatem; *hæc Tho. 4. di. 20. ar. 4. q. 4. o.*

Quid de quæſtoribus, qui diſcurrentes per Eccleſias cum literis temiſſionis, abuſiones prædicant, commeſſationibus, & obrietatibus vacant?

Reſpondeo, ſicut habetur, *extra. de pæ. & re. cum ex eo*, tales non ſunt recipiendi ſine literis Papæ, vel Epiſcopi Diæceſis, nec permittendi ſunt dicere populo, niſi quod in literis continetur, non debent etiam feſta, & vacationes pro ſuis quæſtibus faciendis indicere, nec populum ad intereſſe ſuis quæſtibus, aut exhortàtionibus per cenſuram eccleſiaſticam cogere, ut habetur *c. tit. quia intelleximus* Alexandri IV.

Item licèt contineatur in eorum indulgentiis, quod ipſi in Eccleſiaſticis locis honeſtè, & charitativè recipiantur, quia fideles ad eorum exhortationem debeant convocari; clerici tamen, & Rectores Eccleſiarum non tenentur illos invitè in hoſpitiis ſuis recipere, vel ptocurare, vel convocationes hujuſmodi facere prætextu ipſarum indulgentiarum, quæ quantum ad hujuſmodi convocationes ſunt ipſo jure revocatæ, ut dicitur *c. tit. ſedis, & c. Clementis IV.* Forma verò, quam communiter talibus indulget Sedes Apoſtolica ibidem habetur & ſubditur ibi. Qui autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint, & diſcreti, nec in tabernis, aut aliis locis incognitis hoſpitentur, nec inutiles faciant, aut ſumptuoſas expenſas, nec falsę religionis habitum geſtent, & dicitur *ibi in gloſ. in tabernis*; quod ſi tales publicè delinquant in tabernis, poſſunt à Diæceſano puniri, licèt ſint exempti, *extra. de privil. tuarum.*

ARTICULUS IV.

Pro qua cauſa habeat fieri relaxatio, ſive indulgentia.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet pro qua cauſa habeat fieri relaxatio, ſive indulgentia, ſcilicet utrum pro ſpirituali, vel corporali auxilio, vel ſubſidio?

Reſpondeo, ſicut in rebus publicis, & communitatibus humanis theſaurus Reipublicæ propter duo maximè ſolet exterius proferri, & communicari, ſcilicet propter Principis gloriam, & honorem, ſicut faciunt Reges Curiales, & fecit Aſſuerus *Heſter.* 1. & propter communitatis utilitatem; ut quando Communitas læditur, proferuntur ſtipendia, & donativa militibus pugnaturis; ſic etiam theſaurus Eccleſiæ ab his, qui habent eum diſpenſare, debet duplici de cauſa ſolvi. Primò ad Dei gloriam, & laudem, quæ præcipuè relucet in Sanctis ejus; Sancti verò honorantur in conſtructione Baſilicarum, & commemoratione virtutum ſuarum, quæ fit in prædicationibus, & ſermonibus; ideo pro his omnibus indulgentiæ rectè fiunt. Secundò propter communem utilitatem, quæ ſcilicet eſt defenſio Terræ Sanctæ, defenſio fidei, & promotio ſtudii, & ſimilia, & ideo etiam pro talibus fieri poteſt, & debet; & quia hæc conſiſtunt in actibus exterioribus, ideo pro actibus exterioribus maximè fieri debent indulgentiæ. *Hæc Bona. 4. di. 20. ar. 4. c.*

Sed objicitur, quia videtur eſſe ſimonia cum detur ibi ſpirituale pro temporali.

Reſpondeo, falſum eſt, imò major pæna commutatur in minorem, & reſiduum Paſtor Eccleſiæ ſolvit de gratia; vel dico, quod non dat indulgentiam pro eleemoſyna exteriori conſiderans datum, ſed fructum ſcilicet, quia ex radice bonæ voluntatis procedit, vel non datur ibi ſpirituale pro temporali, ſed pro ſpirituali, quia non poteſt fieri indulgentia pro temporalibus ſimpliciter, ſed pro temporalibus ad ſpiritualia ordinatis.

Utrum indulgentia fieri poſſit etiam pro purè ſpiritualibus?

Reſpondeo, quod ſic, & fit quandoque, ſicut quicunque orat pro Rege Franciæ dantur decem dies pro indulgentia à Papa Innocentio IV. Et prædicantibus crucem datur quandoque eadem indulgentia, quæ & accipientibus.

Vtrum indulgentia fieri poſſit pro remiſſione injuriæ, videtur quod ſic, quia hæc eſt eleemoſyna ſpiritualis, quæ eſt dignior eleemoſyna corporali.

Reſpondeo quod non. In donatione enim indulgentiæ non conſideratur nobilitas operis, ſed conſideratur, quod opus illud ſit merè voluntatis, non neceſſitatis, ſit etiam quid taxabile; ſit etiam aliquo modo pænale; hæc omnia conſiderat qui in ulgentias præſtat, quorum ſaltem primum in propoſito deficit. *hæc Bona. ubi ſupra. c. 2.*

Vtrum pro ingreſſu Religionis indulgentia dari poſſit? & videtur quod ſic, cùm hoc ſit perfectiùs, & Deo gratiùs, quàm accipere Crucem.

Reſpondeo, ſicut indulgentiæ dari non debent indignis, ita etiam dari non debent, niſi indigentibus, viri autem religioſi, qui ſtatum aggrediuntur perfectionis, potius dare debent aliis ſpiritualia bona, quàm aliundè mendicent, undè hic maximè verum eſt illud, quod dicitur, *Act. 20. Beatius*

eſt dare, quàm accipere, in temporalibus autem non eſt verum, niſi quando dans dat de proprio labore, & recipiens recipit ex torpore *Hæc Bona. ubi ſupra c. 4.*

ARTICULUS V.

Quibus Indulgentiæ valent?

SEquitur videre de quinto, ſcilicet quibus Indulgentiæ valent, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum indulgentiæ valeant exiſtentibus in peccato mortali?*

II. *Utrum indulgentiæ valeant Religioſis?*

III. *Utrum quandoque poſſit indulgentia dari ei, qui non facit illud pro quo indulgentia datur?*

IV. *Utrum unus pro alio poſſit indulgentiam accipere?*

V. *Utrum indulgentia proſit facienti?*

VI. *Utrum valere poſſit exiſtentibus in Purgatorio?*

Circa primum reſpondeo, quod non, quia valent determinatè ad remiſſionem pœnæ, quæ nulli poteſt dimitti, niſi cui jam dimiſſa eſt culpa, & ideo in omnibus indulgentiis dicitur verè contritis, & confeſſis; ſi autem fieret communicatio hoc modo; facio te participem meritorum totius Eccleſiæ, vel unius congregationis, vel unius perſonæ ſpecialis, valere poſſet ad merendum aliquid ei, qui eſt in peccato mortali; ſi tamen aliquis talis faciat illud, quod continetur in forma indulgentiæ prudenter facit, quia bona facta in mortali peccato peccatorem aliquo modo diſponunt ad pænitentiam de congruo, & mediante illa ad ſuſceptionem remiſſionis peccatorum per miſericordiam Dei. *Hæc Tho. 4. di. 20. ar. 5 q. 1. c.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, omnibus enim valent dummodò ſint in charitate, & ſervent ea, quæ pro indulgentiis indicuntur, non enim Religioſi ſint minus adjuvabiles meritis aliorum, quàm ſæculares, & licèt non habeant proprium, nec pro voluntate poſſint exire clauſtrum ad viſitanda loca ſancta, ſuperior tamen poteſt eis dare licentiam dandi aliquid, & viſitandi loca ſancta.

Nota tamen, quod propter indulgentias diſſolvi non debet obſervantia regularis, quia Religioſi magis merentur Religionem ſervando quoad præmium vitæ æternæ, quàm indulgentias exquirendo, licèt minus quoad dimiſſionem pœnæ, quod eſt minus bonum, nec iterum per indulgentias dimittuntur pœnæ injunctæ in capitulo, quia ibi agitur quaſi forum judiciale magis quàm pænitentiale; undè non Sacerdotes quandoque Capitulum tenent, ſed abſolvuntur à pœna injuncta, vel debita pro peccato in foro pænitentiali. *Hæc Tho. 4. di. 20. ar. 5. q. 2. o.*

Adhuc etiam nota, quia ſecundùm *Ber. ex illo c. extra. de pæ. & re.* quod autem colligitur, quod qui pænitentiam injungit, ſi ſibi videtur, imponit, & concedit, ut eam per hujuſmodi remiſſiones in toto redimat, vel in parte, quod ſi fecerit, ut dicitur ibi, remiſſiones illæ valent ad relaxationem injunctæ pænitentiæ, ſi verò hoc non conceſſerit, non valent ad relaxationem pænitentiæ, injunctæ quoad Eccleſiam, valent tamen quoad Deum ad minorem peccati pœnam, ſicut alia bona; huius ſententiæ fuit *Alex. hæc Ber.* hoc idem vult *Hoſt. & Guil. Durandi c. ti. in repor.*

Circa tertium reſpondeo quod non, quia non exiſtente conditione non conſequitur illud, quod ſub conditione datur; nec obſtat, quod ei, qui non poteſt operari voluntas pro facto reputatur, quia hoc intelligitur quoad præmium eſſentiale, non quoad aliqua præmia accidentalia cujuſmodi eſt dimiſſio pœnæ, vel aliquid ſimile, valet etiam eis tam nobile propoſitum ad augmentum charitatis, & per conſequens contritionis, & ita ad remiſſionem pœnæ; *hæc Tho. 4. di. 20. ar. 5. q. 3. o.*

Circa quartum reſpondeo. Opus proprium poteſt quis applicare per intentionem cuicumque voluerit, & ideo poteſt pro quocumque vult ſatisfacere; ſed indulgentia non poteſt applicari alicui, niſi ex intentione dantis indulgentiam; ideo cum ipſe applicet ad facientem, vel dantem hoc, vel illud, ille qui hoc facit, non poteſt ad alium hanc intentionem transferre; ſi tamen fieret indulgentia ſic, ille, qui faciet, vel pro quo fiet hoc totam indulgentiam habeat, tunc valeret ei pro quo fieret, nec tamen ille, qui faceret hoc opus, daret alteri indulgentiam, ſed potius dans indulgentiam ſub tali forma. *hæc Tho. 4. di. 20. ar. 5. q. 3. c. 2.*

Circa quintum reſpondeo. Vincentius dixit, cui etiam conſenſit *Guil. in ſp. cu.* quod non quantumcumque faciat illud pro quo indulgentia datur. *C. ne quis in cauſa ſua l. 1. C. de ſolut. inquiſitio.* Petrus verò dicit *4. di. 20. q. 3. ar. 1. q. o.* quod Prælatus non poteſt principaliter indulgentiam ſibi dare, ſed indulgentia data aliis ipſe etiam ſub eadem forma poteſt uti, & convenit cum Petro *Tho. 4. di. 20. ar. 5. q. 4. c. 1.*

Circa ſextum reſpondeo, ſicut ex prædictis habetur, relaxatio, ſive indulgentiæ collatio duo dicit, ſcilicet theſauri Eccleſiæ communicationem, & cum hoc quamdam judicialem abſolutionem, ſicut extra expreſsè colligitur, *extra. de pæ. & re. quod autem conſuluiſti*, quia igitur theſaurus Eccleſia

cleſiæ eſt in Summi Pontificis poteſtate, & illi, qui ſunt in Purgatorio ratione charitatis ſunt idonei recipere beneficia ſpiritualia; ideo Papa poteſt eis communicare bona Eccleſiæ: quantum autem ad auctoritatem judicandi, cùm ipſi jam exiverint forum Eccleſiæ, & judicium, videtur, quod eis fieri non poſſit abſolutio, niſi per modum deprecationis, & ita propriè loquendo non fit eis relaxatio. *hæc Bon. 4. di. 20. ar. 5. c.*

Nec obſtat, quod Eccleſia ſolvit, & ligat poſt mortem, *extra. de ſen. ex. à nobis 2.* quia ibi fit abſolutio ad conſolationem vivorum, & abſolvitur mortuus, ideſt antequam moreretur abſolutus fuiſſe per contritionem monſtratur, ligatio verò, ſive condemnatio fit ad confuſionem vivorum, ideſt ligatus ſive condemnatus, dum viveret, fuiſſe monſtratur, ſed in veritate quoad ipſos nihil operatur. *ar. 13. q. 2. in præſenti ſæculo, & 25. di. qualis*, vel ibi fit abſolutio tantum quoad vinculum, & judicium Eccleſiæ militantis, ideſt declarationem quandam, antequam declarationem cùm ſit mortuus poſt excommunicationem, niſi conſter eum fuiſſe abſolutum, non eſt pro eo orandum, nec ei communicandum *extra. eo. cùm deſideres*, abſolvit ergo Eccleſia talem poſt mortem, non quoad effectum, ſed declarat, quod non obſtante vinculo excommunicationis omnes pro tali liberè orent, vel condemnat mortuum, ideſt declarat, quod pro eo non eſt orandum, quod tamen judicium non ſemper eſt certum, ſed ſæpe fallit, & fallitur, ut dicitur *extra. de ſen. ex. à nobis 2.* nec mortuos, ſed tantum vivos ſtringit, qui ſubſunt Eccleſiæ militanti, *Hæc Hoſt.* Si tamen largè dicatur relaxatio, cujuſcumque auxilii impenſio, & bonorum Eccleſiæ communicatio, ſic poteſt eis fieri relaxatio, ſed hoc non tenet modum judicii, ſed potius ſuffragii. Præterea relaxatio etiam propriè dicta dicit ulterius aliquam commutationem in pænam aliquam voluntariè, & devotè aſſumptam; & hoc patet in omnibus indulgentiis, hoc autem eſſe non poteſt quoad eos, qui ſunt in Purgatorio, quia ſunt extra ſtatum illum, in quo poſſit eis perſuaderi voluntaria, & devota alicujus pænæ aſſumptio. *Hæc Bona. ubi ſupra*; undè exiſtentibus in Purgatorio non proſunt indulgentiæ directè, tamen poſſunt eis prodeſſe, in quantum exiſtentes in hac vita pro eis faciunt, quod continetur in forma indulgentiæ, maximè ſi detur indulgentia ſub hac forma quicumque fecerit hoc, vel illud pro ſe, vel pro aliquo, in Purgatorio exiſtente, *damus tot dies indulgentiæ*; ſed ſic adhuc non proſunt eis, niſi per modum ſuffragii, non per modum auctoritatis, quam Prælatus habeat ſuper eos, & ad hoc etiam ut ſic valeant eis cooperatur forma indulgentiæ prædicta, quia aliàs non poſſet homo fructum ſuæ indulgentiæ in alium transferre, quia non eſt ejus applicare ad aliquam intentionem Eccleſiæ, per quam communicantur merita Eccleſiæ, ex quibus valent indulgentiæ. *Hæc Rich. 4. di. 20. q. 2. ar. 3. c.* & concordant cum eo *Pe. 4. di. 20. q. 2. ar. 2. q. 2. o. Tho. 4. di. 45. q. 2. ar. 2. q. 2. o. & Ray. & Innoc. extra. e. quod autem.*

Sed ſi Papa poteſt eos qui ſunt in Purgatorio abſolvere ſaltem per modum ſuffragii, quare ergo non abſolvit eos omnes ſolo verbo, cum talibus ſit maximè compatiendum?

Reſpondeo. Si Deus per ſeipſum ſic miſeretur, ut ſemper velit timeri juſtitiam, multò fortiùs ſimiliter Dei miniſter facere debet, undè diſpenſatio bonorum Eccleſiæ diſcretè, & cum moderamine eſt facienda, & niſi ita fiat Deus non acceptat, & bona ſpiritualia non poſſunt diſſipari, nec contra Dei acceptationem diſtribui, licèt bona temporalia non tantum poſſint diſpenſari, ſed etiam de facto diſſipari, quamvis jus divinum dictet aliter eſſe faciendum. *Hæc Bon. 4. di. 20. ar. 5. c. 4.* ad oppoſitum, & convenit cum eo *Tho. ubi ſupra.*

Si quis autem contendat Papam habere judiciariam poteſtatem ſuper eos, qui ſunt in Purgatorio, non eſt multum improbè reſiſtendum, dum tamen hoc ratio dictet, vel auctoritas manifeſta, quidquid enim loquantur diſputantes, vel etiam prædicantes, hoc eſt ſana fide tenendum, quod Dominus contulit Vicario ſuo plenitudinem poteſtatis, & tantam utique poteſtatem, quanta dari debebat puro homini, & hoc ad ædificationem corporis ſui, ſcilicet Eccleſiæ, undè ſuper hoc non judicare, ſed Deo plurimas gratias debemus agere. *Hæc Bona. ubi ſupra.*

TITVLVS XLI.

De Extrema-Unctione.

COnſequenter conſiderandum eſt de ſacramento extremæ unctionis, & primò de ejus ſignatione, & unitate, ſecundò de ejus inſtitutione; tertiò de materia; quartò de forma; quintò de efficacia, & neceſſitate; ſextò de miniſtro; ſeptimò de eo, cui conferri debet, & in qua parte; octavo de iteratione; ideo ſit

ARTICULUS I.

De Signatione, & Unitate Extremæ Unctionis.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet I. *Vtrum extrema unctio ſit ſacramentum?* II. *Vtrum ſit unum ſacramentum?*

Circa primum reſpondeo quod ſic, quia pertingit, ad curationem morbi peccati, ut patet *Jac.* 5. quę eſt effectus principaliter intentus in adminiſtratione ſacramentorum.

Quid eſt ſignum, & quid res?

Reſpondeo. Signum tantùm eſt unctio exterior, res tantùm eſt venialis peccati curatio; ut poſtea dicetur. Res verò, & ſignum eſt devotio, vel devotionis in anima excitatio, ſeu ſpiritualis alacritas mentis, quæ eſt quædam ſpiritualis unctio.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic à perfectione unius finis, ut habitum eſt ſupra, ubi agitur de ſacramentis in communi.

Quid fiet ſi Presbyter ungens deficiat poſt primam unctionem?

Reſpondeo. Alius Presbyter ei ſuccedat, quæ unctiones, quæ reſtant, faciat, & non reincipiet, quia unctio in eadem parte iterata tantùm valet ac ſi bis conſecraretur eadem hoſtia], quod nullo modo eſt faciendum, & etiam quia quælibet unctio ſpecialem formam habet, ſicut aſpicienti ordinarium patet; conveniunt tamen generaliter in remiſſione peccati, nec tamen miniſtrorum pluralitas tollit unitatem ſacramenti hujus, quia inſtrumentaliter tantùm operantur, ſicut nec mutatio malleorum tollit unitatem operationis fabri.

ARTICULUS II.

De ejus Inſtitutione.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de inſtitutione hujus ſacramenti.

Circa quod nota illud, quod dictum eſt ſupra de inſtitutione ſacramentorum in communi; & ſecundùm opinionem ibi ſecundo poſitam poſſet dici, quod hoc ſacramentum fuit à Chriſto inſtitutum, ſcilicet, quando diſcipuli ejus ab ipſo miſſi ad prædicandum oleo ungebant infirmos, & curabantur; nec dubium eſt, quin facerent hoc ad mandatum ejus, fuit etiam à Spiritu Sancto inſpiratum, à cætu Apoſtolorum inſinuatum, & à Jacobo promulgatum *Jac.* 5.

ARTICULUS III.

De Materia hujus Sacramenti.

SEquitur videre de tertio, ſcilicet de materia hujus ſacramenti; eſt autem materia hujus ſacramenti oleum olivæ ab Epiſcopo conſecratum, ut dicit *Magiſter ſententia.* 4. *lib. di.* 23. Materia enim ſacramenti correſpondere debet ejus effectui principali; effectus autem principalis hujus ſacramenti eſt peccatorum venialium curatio immediatè introducens, niſi ſit aliud, quod obſtet ad ſupervenientem ſanitatem vitæ æternæ, ad cujus ingreſſum ſufficit conſcientia pura; & quia oleum multum valet ad curationem plagæ, & maximè oleum de olivis, in quo perfectius inveniuntur proprietates olei, quàm in alio oleo; ideo materia hujus ſacramenti eſt oleum de olivis; ſecundò quia balſamum repræſentat bonam famam; ideo oleum eſt mixtum cum balſamo ad ſignificandum, quod ad ingrediendum vitæ æternæ ſanitatem non ſufficeret ſine fama puritas, & nitor, qui per oleum deſignatur, *extra. de ſacra unctione c.* 1. Ad ſignificandum verò illius ſanitatis ſupereminentiam debet eſſe conſecratum per Sacerdotem ſupereminentis dignitatis, ſcilicet per Epiſcopum.

ARTICULUS IV.

De Forma hujus Sacramenti.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de forma hujus ſacramenti. Circa quod ſciendum, quod duplex invenitur forma hujus ſacramenti; una exprimit actum, & intentionem miniſtri, & hæc eſt per modum indicativum, & habetur in aliquibus Eccleſiis, non tamen in Romana, quæ ſemper vitat ea, quæ poſſunt eſſe occaſio deviandi; eſt enim illa forma talis: *Vngo os, oculos oleo ſanctificato, in nomine Patris, & Filii &c.* Sed hujuſmodi forma non eſt de neceſſitate, ſed tantùm de congruitate; nec eſt propriè forma hujus ſacramenti, ſed eſt quædam diſpoſitio ad formam, in quantum intentio miniſtri dirigitur ad actum illum per verba illa; eſt autem alia forma, quæ exprimit orationem, & quia oratio eſt per modum deprecativum; ideo forma talis eſt deprecativa, & eſt ita, *Per iſtam ſanctam unctionem, & piiſſimam ſuam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti per viſum &c.* Et tanguntur ibi tria, ſcilicet ſacramentum iſtud, cùm dicitur *per iſtam ſanctam unctionem*, & illud quod operatur in hoc ſacramento, ſcilicet Dei miſericordia, & effectus principalis, ſcilicet remiſſio peccatorum, & hæc forma habetur in omnibus Eccleſiis, & eſt de neceſſita-

te

te hujus ſacramenti, quod patet ex Romanæ Eccleſiæ uſu, quæ tantum verbis deprecativis utitur in collatione hujus ſacramenti; tum etiam ex verbis *Jac.* qui in promulgatione inſtitutionis hujus ſacramenti totam ejus efficaciam attribuit orationi, & quia ibi non exprimitur verbum determinatum, ſed tantum oratio fidei, ideo non oportet, quod ſit uniformitas in verbo orationis, ſed tantum in ſenſu. *Hæc Bona. 4. di. 23. ar. 4. c.* undè prædicta forma etſi non ſit ſcripta expreſsè, poſuit tamen eam B. Jacobus implicitè, ſicut & plura alia quæ non ſunt explicitè ſcripta in ſcriptura ſacra. Dicunt tamen aliqui, quod ſi ſint aliquæ Eccleſiæ utentes forma indicativa piè credendum eſt, quod modus exprimendi per modum imperativum determinatè vel indicativum non ſit de neceſſitate hujus ſacramenti. *Hæc Rich. 4. di. 23. q. 1. ar. 4. c. 1.*

Sed quare forma hujus ſacramenti exprimitur potius per modum orationis, quàm formæ aliorum ſacramentorum?

Reſpondeo. Principalis ratio iſtius eſt inſtitutio; inſtitutionis verò ratio poteſt dici fuiſſe congruitas ex parte modi curandi, quæ eſt per devotionem, & elevationem animæ ad ſpiritualia, ad quam præcipuè per orationem excitatur.

ARTICVLVS V.

De Efficacia, & neceſſitate hujus Sacramenti.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de efficacia, & neceſſitate hujus ſacramenti, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Ad quid eſt hoc ſacramentum principaliter ordinatum?*

II. *Utrum hoc ſacramentum ſit neceſſarium ad ſalutem?*

Circa primum reſpondeo, quod eſt ordinatum principaliter contra morbum peccati, & hoc patet ex eo quod dicitur in inſtitutione ejus. *Jacob. 5. Si in peccatis ſit, dimittentur ei*, & hoc etiam tangitur in gloſa, & cùm non ſit contra originale, nec mortale, reſtat quod ſit contra peccatum veniale, & hoc tenet communis opinio, & eſt opinio *Bona. 4. di. 23. q. 1. ar. 1. c. & Rich. 4. di. 23. q. 1. ar. 5. c.*

Sed nota quod de peccato veniali contingit loqui dupliciter; aut prout quis eſt in ſtatu vitæ, aut prout eſt in egreſſu; primo modo morbus venialis eſt quaſi inſeparabilis, & quadam neceſſitate iterabilis, ac per hoc quodam modo incurabilis, & ideo non debuit contra ipſum aliqua medicina ſpecialiter, & principaliter ordinari, imò quodam modo omnia ſacramenta valent ad ejus curationem ſecundùm plus, & minus; ſecundo modo poteſt curari ſine iteratione.

Et ſic cum animæ poſſint trahere ſecum talia cremabilia, quæ retraherent à gloria, inſtituit divina miſericordia remedium, quo anima curari poſſet, quantum ad remiſſionem culpæ, & etiam partis pœnæ, & hoc eſt ſacramentum unctionis extremæ; modus autem curandi veniale peccatum in ſacramento correſpondet modo infirmitatis; veniale autem peccatum gravat animam deprimendo deorſum, ut non tendat in Deum per devotionem, & amotem pro eo quod eſt ibi converſio inordinata ad bonum commutabile, & pro eo quod eſt minor amor Dei, ſicut dicit *Aug. lib. confeſ.* & ideo cùm curatio directè fiat per contrarium, per id curatur, quod animam aggravatam ſurſum per devotionem elevat, & quoniam corpus, quod corrumpitur aggravat animam, cùm illud ſacramentum ſit ad elevandum animam per devotionem, in qua anima recipit vigorem quemdam, in quo ſemper eſt deletio venialium, ſi ſint in anima, & per conſequens repreſſio moleſtiarum corporalium ſi expedit ipſi animæ, hinc eſt quod illud ſacramentum principaliter eſt ad curationem, & alleviationem infirmitatis ſpiritualis, ſcilicet peccati venialis, & per accidens eſt ad curationem, & alleviationem infirmitatis corporalis quodam modo corroborando animam quæ regit corpus. *Hæc Bona. ubi ſupra.* Hunc autem effectum ſecundarium cauſat ſemper, & reſpectu cujuslibet infirmitatis illud ſacramentum, ſi dignè ſuſcipiatur quando expedit effectui principali ſecundùm, *Rich. 4. di. 23. q. 6 ar. 6. c. & c. r.*

Sed objicitur, quia ad remiſſionem venialium ſufficit ſola pænitentia interior, quam habere poſſunt infirmi, ergo ſuperfluit remedium hujus ſacramenti.

Reſpondeo, ſicut per ſacramentum pænitentiæ ex vi ſacramenti formatur attritio prius informis, ſic ex vi hujus ſacramenti confortatur mens ad habendam pænitentiam ſufficientem delendi venialia, quæ quandoque ante hujus ſacramenti ſuſceptionem eſt tam debilis, ut non ſufficiat plenè remittere ea; per hujus etiam ſacramenti ſuſceptionem pars pœnæ pro venialibus debitæ remittitur, ſi dignè ſuſcipiatur. *Hæc Rich. 4. di. 23. q. 1. ar. 5. c. 1.*

Per quam virtutem habet hoc ſacramentum ſanare corporalem infirmitatem?

Reſpondeo. Sciendum eſt quod ſecundarius effectus hujus ſacramenti non eſt cujuslibet infirmitatis corporalis amotio, etiam ſi hoc expediret effectui principali, ſed alleviatio, quam dupliciter cauſat; uno modo ſupernaturaliter, alio modo mediante opere naturæ, in quantum ſcilicet alacritas mentis interior naturaliter per quandam redundantiam

tiam operatur ad corporis meliorem diſpoſitionem, vel malæ diſpoſitionis ejus mitigationem; *hæc Rich. 4. di. 23. q. 1. ar. 6. c. 1.*

Sed cum ibi fiant plures unctiones, in qua unctione conſiſtit effectus ejus?

Reſpondeo, quod quando ſunt actiones multæ ad unum effectum ordinatæ, ultima eſt formalis reſpectu omnium præcedentium, & agit in virtute earum, & ideo in ultima unctione infunditur gratia, quæ præbet effectum ſacramenti. *Hæc Tho. 4. di. 23. q. 1. ar. 2. q. 1. c. 3.*

Circa ſecundum reſpondeo quod non, cùm non detur, ut dictum eſt contra defectus, quibus ſpiritualis vita tollitur, ſcilicet contra originale, & mortale, ſed contra defectus, quibus homo ſpiritualiter infirmatur, puta contra veniale, vel contra reliquias pænitentiæ, ſicut tamen dicitur 4 *ſen. di. 23. Si ſacramentum iſtud ex contemptu, vel negligentia omittatur periculoſum eſt.* Hoc tamen expone copulativè, non disjunctivè; non enim quælibet negligentia damnabilis eſt, ſed illa quæ ex contemptu procedit vel contemptum inducit; undè idem eſt de hoc ſacramento, & Euchariſtia. *Hæc Bona. 4. di. 23. dubi. circa literam. q. ult.*

ARTICULUS VI.

De Miniſtro hujus Sacramenti.

SEquitur videre de ſexto, ſcilicet de miniſtro hujus ſacramenti. Circa quod ſciendum quod conferre hoc ſacramentum convenit ſolis Presbyteris, undè dicitur *Jacob. 5. Inducat Presbyteros, & orent ſuper eum, & di. 95. Presbyteros illud.* Ratio hujus eſt, quia cum hujus ſacramenti materia ſit oleum conſecratum, non debet adminiſtrari, nec contingi, niſi ab eo, qui manus habet conſecratas, & talis eſt Presbyter, & ideo non extendit ſe ad omnes; nec etiam ad ſolos Epiſcopos, quia cum hoc ſit ſacramentum periclitantium; qui non poſſunt adire Prælatos, ſed magis è converſo oporteret multos decedere ſine hoc ſacramento, ſi à ſolis Epiſcopis dari deberet, ideo diſpoſuit Spiritus Sanctus, quod daretur à Presbyteris etiam inferioribus; poteſt autem infirmus inungi à Presbytero præſente uno Clerico, vel etiam à Presbytero ſolo, *extrà. de verb. ſignific.* quod intelligit *Bon. ibidem in neceſſitate*

ARTICULUS VII.

Cui conferri debet hoc ſacramentum, & in qua parte?

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet cui conferri debet hoc ſacramentum, & in qua parte, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Cui conferri debet, & in qua parte?*

II. *Vtrum hoc ſacramentum conferri debeat furioſis, & amentibus?*

III. *Vtrum conferri debeat omnibus infirmis?*

IV. *Vtrum mutilati ſint inungendi?*

Circa primum reſpondeo, quod effectus principalis eſt venialium remiſſio, non quæcumque, ſed plena, & perfecta de proximo introducens ad incorruptibilem ſanitatem vitæ æternæ, quæ remiſſio de lege communi ſanis non poteſt convenire, & ideo hoc ſacramentum nulli dari debet ſano, nec etiam infirmo, niſi ſic gravato, quod probabile ſit ſibi mortem imminere de proximo, quia tamen defectus ex ſenio quaſi quædam infirmitas eſt, ideo etiam ſenibus ex ſolo defectu naturæ conſtitutis in periculo mortis de proximo imminentis, hoc ſacramentum conferri debet. *Hæc Rich. 4. di. 23. q. 2. ar. 3. c.*

Circa ſecundum reſpondeo. Ad effectum hujus ſacramenti recipiendum plurimum valet devotio ſuſcipientis, & perſonale meritum conferentium, & generale meritum totius Eccleſiæ, quod patet ex hoc, quod forma hujus ſacramenti habetur per modum deprecationis, & ideo dari non debet illis, qui non poſſunt recognoſcere, & cum devotione recipere, & præcipuè furioſis, & amentibus, qui poſſent aliquam irreverentiam per aliquam immunditiam ſacramento facere, niſi lucida intervalla haberent, in quibus illud recognoſcerent, & tunc eis in illo ſtatu conferri poſſet. *Hæc Tho. 4. di. 23. q. 2. ar. 2. q. 3. c.* Secundùm autem *Scotum 4. di. 23. q. unica. c. con leſione 2.* conferri non debet amentibus, niſi præſumatur per voluntatem præcedentem expreſſam eos illud velle.

Circa tertium reſpondeo quod non debet conferri, niſi infirmis non habentibus obſtaculum impediens ſacramenti effectum, & habentibus reverentiam, & devotionem ad ſacramentum, & habentibus, vel habere potentibus de communi lege peccatum veniale, & quia in non pænitentibus eſt obſtaculum contra effectum ſacramenti, & in perſeveranter furioſis, non eſt devotio, nec reverentia ad ſacramentum, & in parvulis non eſt veniale peccatum, nec etiam devotio actualis, ideo hoc ſacramentum conferri non debet impænitentibus 95. *di. illud.* nec etiam perſeveranter furioſis, nec parvulis; liquet ergo ex prædictis quod hoc ſacramentum debet dari ſolis infirmis, & his ratione utentibus, & in articulo mortis exiſtentibus. Quæ tria tangit Jac. ſtatum infirmitatis, cum dicit infirmatur, periculum, cùm dicit quis diſcretivè, ſcilicet incurabiliter, ita quod deficit virtus naturæ, & auxilium medicinæ, diſcretionem rationis

Digitized by Google

rationis, cùm dicit *Inducat pre.* Et iterum, *Si in peccatis ſit remittentur ei.* Hæc enim tria ſunt tantum adultorum utentium ratione.

Sed contra gloſ. ſuper illud *Jac. ult. infirmatur quis &c.* infirmatur, inquit, quis in vobis mente, & corpore, ſcilicet vel fide; ſecundùm hæc etiam videtur, quod debeat dari etiam infirmis ſpiritualiter.

Reſpondeo, quod ibi vel tenetur diſjunctivè, nec corpore infirmitas excluditur, ſed præſupponitur. *Hæc Bona. 4. di. 23. q. 2. ar. 2. c. 1. ad oppoſitum.*

Quæ partes inunguntur?

Reſpondeo in nobis ſunt eadem principia agendi, & peccandi, quia peccatum conſiſtit in actu; principia autem agendi in nobis ſunt tria. Primum eſt dirigens, ſcilicet vis cognitiva; ſecundum eſt imperans, ſcilicet vis appetitiva. Tertium eſt exequens, ſcilicet vis motiva; omnis autem noſtra cognitio ortum habet à ſenſu, & quia ubi eſt in nobis prima origo peccati, ibi debet inungi; ideo inunguntur quinque loca ſenſuum, ſcilicet oculi propter viſum, aures propter auditum, os ratione linguæ propter guſtum, & etiam propter loquelam ſecundùm *Scotum 4. diſt. 23. q. unica c. concluſione 2.* In hæc enim duo congruit lingua, ut dicitur ſecundo de anima; manus propter tactum, qui maximè viget in pulpis digitorum, propter appetitivam verò inunguntur à quibuſdam renes, ſeu lumbi propter generativam; pedes autem propter motivam, quæ ſunt ejus principalius inſtrumentum, & quia principium primum eſt vis cognitiva; ideo illa unctio ab omnibus obſervatur quaſi de neceſſitate, quæ fit ad quinque ſenſus; aliæ verò duæ non obſervantur ab omnibus, quia appetitiva, & motiva ſunt ſicut ſecundaria principia.

Circa quartum reſpondeo quod ſic, quantò propinquiùs poteſt fieri ad partes illas, in quibus unctio fieri debet, quia licèt non habeant membra, habent tamen potentiam animæ, quæ membris illis debetur ſaltem in radice, & interiùs peccare poſſunt per ea, quæ pertinent ad partes illas, licèt non exterius, & licèt etiam nunquam peccaverint per actum illorum membrorum, peccare tamen potuerunt per concupiſcentiam operandi per ea.

ARTICULUS VIII.

De Iteratione hujus Sacramenti.

Sequitur videre de octavo, ſcilicet de iteratione hujus ſacramenti, & circa hoc ſciendum, quod hoc ſacramentum reſpicit non tantum infirmitatem, ſed etiam infirmitatis ſtatum, quia non debet dari, niſi infirmis, qui ſecundùm humanam æſtimationem morti appropinquare videntur; ſunt autem quædam infirmitates, quæ non ſunt diuturnæ; undè ſi in eis datur hoc ſacramentum, tunc cum homo pervenit ad illum ſtatum, quod ſit in periculo mortis, non recedit à ſtatu illo, niſi infirmitate curata, & ita non debet iterum inungi; ſed ſi recidivet, erit infirmitas alia, & tunc poterit iterum inungi; quædam verò infirmitates ſunt diuturnæ, ut ethica, hydropiſis, & hujuſmodi, & in talibus non debet fieri inunctio, niſi quando videntur ad periculum mortis inducere, et ſi homo illum articulum evadat eadem infirmitate durante, & iterum ad ſimilem ſtatum per illam infirmitatem reducatur, iterum poteſt inungi, quia quaſi eſt alius ſtatus infirmitatis, licèt non ſit infirmitas alia ſimpliciter, & in prædictis concordant Doctores.

Finis Libri Quinti.

INCIPIT LIBER SEXTUS

De Sacramento Ordinis.

TITULUS PRIMUS.

De Clericatu, & Tonſura.

EXPEDITIS per Dei gratiam his, quæ pertinent ad ſacramenrum pænitentiæ, & unctionis extremæ; conſequenter conſiderandum eſt de Sacramento Ordinis, & primò de quibuſdam antecedentibus ad Ordinem, ſcilicet Clericatu, & Tonſura. Secundò de ipſo Ordine. Tertiò de conſequentibus Ordinem.

Circa primum primò quæritur quomodo aliquis ſit Clericus? Secundò quis poteſt conferre Clericatum? Tertiò quare tales nominantur Clerici, & utrum renuncient temporalibus bonis. Quarto utrum Epiſcopi teneantur Clericis providere. Quintò qui Clerici tenentur tonſuram portare? Sextò qui Clerici tenentur officium dicere? ideo ſit

ARTICULUS I.

Quomodo aliquis ſit Clericus?

Circa primum ſciendum, quod Clericus ſit hoc modo, ſcilicet, quod præmiſſis quibuſdam orationibus Epiſcopus ipſe facit ei tonſuram cum corona, ipſo Epiſcopo eam inchoante, & Clerico poſtea compleri jubente. Dum autem tondet eum Epiſcopus dicit in perſona ejus: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi.* Deinde dicit Epiſcopus quaſdam orationes, & benedictiones, hoc patet in Ordinario. *& di 23. Pſalmiſta.*

ARTICULUS II.

Quis poteſt conferre Clericatum?

Circa ſecundum ſciendum, quod conferre poteſt Clericatum, ſive Pſalmiſtatum, quæ duo pro eodem accipiuntur, Epiſcopus, ut dictum eſt ſupra illis, qui ſunt de ſua Diæceſi: Abbas etiam Monachis ſuis, & aliis pleno jure ſibi ſubiectis in Monaſterio ſuo conferre poteſt Clericatum, & etiam Oſtiariatum & Lectoratum, 71. *di. c. 1. &* 2. Dicit tamen *Inno. extra. de ſup. ne. Præla.* ſuper primum Capitulum, quod Abbas Exorciſtatum, & Acolythatum conferre non poteſt, niſi habeat ex privilegio. *Hæc Inno.* Aliis autem in alio loco conferre non debet *ar. 69. di. c.* 1. Si tamen conferat, characterem confert; & hoc eſt intelligendum de Abbate, qui eſt Presbyter, & cui Epiſcopus impoſuit manum ſecundùm morem præficiendorum Abbatum, ut dicitur ibidem. *Hæc Hoſt. & Rod.* Hoc idem poteſt electus in Abbatem, ſi Epiſcopus differat benedicere eum, ut dicit *Ber. extra. de ætа. cum contingat ar. extra. de ſup. negli. Prælat. ſtatuimus.* Et confert Abbas Clericatum, quando facit tonſuram cum corona Laicis converſis, *extra. de æta. cùm contingat in tex. & in glo.* Secundùm gloſ. tamen 69. *di. c. 1. Abbas invitatus poteſt etiam alterius Monaſterii Monachos ordinare 9. q. 2. Lugdun.*

Sed

Sed nunquid conferre poteſt ipſe Presbyter?

Reſpondeo. *Ray.* & *Goff.* dixerunt quod ſic, ſcilicet, Presbyter, qui habet curam Eccleſiæ, non alius, maxime ſi ſit Archipresbyter, vel Plebanus; ſic intelligunt illud *23. di. Presbyter, & c. Pſalmiſta*, ubi dicitur, quod Pſalmiſta ſuſcipere poteſt officiùm cantandi ſola juſſione Presbyteri; undè exponunt officium, ideſt officii ordinem. Hujus etiam ſententiæ fuiſſe videntur *Inno.* & *Guil.* dicentes, quod Presbyter ſimplex hunc ordinem conferre poteſt in die Dominica, vel alio feſto & quod in Campania Presbyteri ſimplices, & maximè Archipresbyteri conferunt ordinem. Alii dicunt, quod non; undè intelligunt prædictum capitulum non de ordinis collatione, ſed de ordinis collati executione; undè exponunt officium, ideſt officii executionem. Horum ſententia ſecundùm *Hoſt.* approbatur ex ordine ſcripturæ libri pontificalis, in quo primò ponitur ordo ad clericum faciendum, poſtea ponitur dictum capitulum Pſalmiſta de verbo ad verbum, quaſi dicat oſtendimus ſub qua forma tonſura detur ab Epiſcopo, & ex quo eſt ſic tonſuratus Pſalmiſta, ideſt cantor, poſtquam ab Archidiacono fuerit inſtructus poteſt officium cantandi ſuſcipere ſine conſcientia Epiſcopi ſola juſſione Presbyteri, Presbytero dicente ſibi: vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus approbes, quaſi dicat hæc ſunt verba, quibus dictis habet officii executionem, nam per hæc verba non recipit ordinem, quod tamen ſequeretur, ſecundùm *Gof.* Item dicitur *extra. de æta. cum contingat*, quod non licet Abbati, etiam Presbytero hunc ordinem conferre, niſi receperit ab Epiſcopo manus impoſitionem, ergo non licet Presbytero ſimplici. Aliqui verò dicunt, quod ſupradicta capitula loquuntur ſecundùm conſuetudinem aliquarum Eccleſiarum, in quibus vel de conſuetudine, quam Papa ſcit, & tolerat, vel ex delegatione Papæ ſimplices Presbyteri conferunt ordinem iſtum.

ARTICULUS III.

Quare tales nominantur Clerici, & utrum renunncient temporalibus bonis?

Circa tertium ſciendum, quod hujuſmodi perſonæ habentes tonſuram cum corona vocantur Clerici, quia ut dicit *Iſido. 7. etymo. c. 13.* Clericos hinc appellatos eſſe credimus, quia Matthias electus eſt ſorte, quem per Apoſtolos legimus ordinatum. Cleros enim græcè, latinè ſors, vel hæreditas dicitur; inde ergo dicti ſunt Clerici, quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Domini partem habent.

Sed numquid in ſuſceptione coronæ renunciat quis temporalibus bonis?

Reſpondeo. Renunciare temporalibus bonis in eo, qui Eccleſiæ deſeruit, ſive in eo, qui Clericus fit, eſt perfectionis, non neceſſitatis; undè & hoc fuit in Eccleſia primitiva, quod nihil aliquis proprium habebat, nec ſuum eſſe dicebat, & adhuc hodie in perfectione Religionis per Dei gratiam invenitur. Ad hoc tamen Clericus nec jure humano, nec divino compellitur. De bono tamen, & æquo minus debent inſudare ſollicitudini temporalium Clerici, quàm Laici. Ratio eſt, tum quia pueros non expectant ſicut laici, tum quia magis debent eſſe intenti ſpiritualibus, & ſollicitudo temporalis ſpiritualem excludit; & ideò Doctores aliquando loquuntur, quaſi Clerici debeant omnibus temporalibus cedere, & omnia dimittere, ſed hoc non intelligitur quoad poſſeſſionem, ſed potius quoad affectionem, nec etiam induci ſibi novam obligationem ſuper alios ex debito, ſed de bono, & æquo; undè dicit *Concilium Aga. 12. q. 1. Epiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis quidquid habent de proprio, ſuis hæredibus, ſi voluerint, relinquant.* Ex quo patet quod non tantum illi Clerici, qui non habent niſi tonſuram, ſed etiàm Epiſcopi licitè poſſunt proprium habere. Augus. verò ſentit, quod nullus Clericus debet habere proprium, ut patet 50. *di. de commun vita Clericorum*; & habetur 12. *q.* 1. *nolo.* Poſtea tamen mutavit concilium; undè dicit in quodam ſermone, & habetur in dicta quæſtione: *Ecce ego ſum, qui ſtatueram nullum ordinare Clericum, niſi qui vellet mecum manere, ut ſi vellet à propoſito recedere, certe illi Clericatum tollerem, ecce in conſpectu Dei, & noſtro Concilium muto, qui volunt habere proprium, quibus non ſufficit Deus, & Eccleſia, maneant ubi volunt. Non illis aufero Clericatum.*

Si objicitur illud Hiero. ad Nepotianum qui Deum poſſidet, & cum Propheta dicit, *Dominus pars hæreditatis meæ*, nihil extra Deum habere poteſt; cùm ergo quilibet Clericus cum tonſuratur hæc dicat, ergo &c.

Dicendum, quod hoc non dicit, quia jus dimittat, ſed quia congruit, quod affectum relinquat; vel poteſt dici, quod habere extra Dominum dicitur, quando poſſeſſio Domino præponitur, non quando ſupponitur. *Hæc Bona. 4. di. 24. p. 1. q. 1. ar. 3. & c. 1. & Pe. 4. di. 24. q. 1. ar. 3. q. 1. Q.*

ARTI-

ARTICULUS IV.

Utrum Epiſcopi teneantur Clericis providere?

CIrca quartum ſciendum, quod Clericus aut eſt promotus ad ordines ſacros, aut non. Si ſic, aut habet aliundè, undè ſufficienter poſſit vivere ad neceſſitatem naturæ, & dignitatem ſtatus, vel perſonæ, & ſic Prælatus non tenetur ei providere, 1. *q.* 2. *Paſtor Eccleſiæ*, *& extra. de præben. Epiſcopus ſi*, *& c. tuis.* & licèt nemo teneatur ſuis ſtipendiis militare, quia tamen ipſe voluit promoveri ratione ordinis, deſervire tenetur Eccleſiæ, nec tenetur ſibi Prælatus providere, cum non poſſit indigentiam allegare, aut non habet, & tunc tenetur ei providere ordinator, vel ejus ſucceſſor, *extra. de præben. cùm ſecundùm Apoſtolum*, *& c. Epiſcopus*, *& c. non liceat.* Ratio eſt, quia eſt obligatus Eccleſiæ, nec ad actus ſæculi valet redire, ſi autem non ſit promotus ad Sacros, aut deſervit Eccleſiæ, nec habet undè ſuſtentetur, & tunc tenetur ei quamdiu deſervit; aut non deſervit, & tunc non tenetur ei plus, quàm alteri pauperi, niſi ex honeſtate. Jura verò, quæ loquuntur de hac materia prædicto modo ſunt intelligenda. *Hæc Rich.* 4. *di.* 24. *q.* 1. *ar.* 3. *c.* 1. *& Pr.* 4. *di.* 24. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 3. o. Secundùm autem *Ber. extra. de præben. non liceat.* Epiſcopus ita tenetur providere conſtitutis in minoribus, ſicut conſtitutis in majoribus, ſi non habent undè vivere poſſint, cùm dicatur in dicto capitulo indiſtinctè non faciat Clericos, *ar. extra. de filiis Presbyterorum.* Appellatione enim Clericorum omnes majorum, & minorum ordinum continentur. 2. *q.* 1. *de perſona.* Eccleſia tamen Romana non conſuevit cogere Epiſcopos, niſi pro his, qui ſunt in Sacris. *extra. de præben. cum ſecundùm Apoſtolum. Hæc Ber.* Secundùm verò *Hoſt.* non tenetur providere conſtitutis in minoribus, & intelligit, quod dicitur in capitulo *non liceat*, non faciat Clericos de Clericis in Sacris, de hoc vide infra *in quæſtione quid ſi Prælatus &c.*

Sed quare ſucceſſor tenetur providere, cùm ſucceſſor non conveniatur ex delicto defuncti, *C. ne ex delicto defuncti l. una*?

Reſpondeo ne in opprobrium Cleri mendicare cogatur, *extra. de Cleri. coniuga. Joannes in fi.* vel dicendum, quod non tam ſucceſſor, quàm Eccleſia punitur, quæ non reſtitit in tali promotione Epiſcopo; Epiſcopus enim non ordinat ſine conſilio Eccleſiæ, 24. *di. c. pe.* undè punitur ſi ei delinquenti non reſiſtat, 2. *q.* 7. *quapropter*, & hoc intellige ſi Epiſcopus examinavit, ſi autem alii examinaverint, ipſi tenebuntur, 54. *di. ſi ſervus ar. extra. de præben.* cùm ſecundùm Apoſtolum, ibi nullo præſentante. *Hæc Ber. ibidem.* Dicunt tamen quidam, ut *Inno. & Hoſt. extra. de præben. cum ſecundùm Apoſtolum*, quod ſi Epiſcopus, qui examinavit per ſe antequam providiſſet deponeretur, vel Epiſcopatui reſignaret, & de ſuo patrimonio haberet, undè providere poſſet ipſemet, non ejus ſucceſſor providere ſibi deberet, *ar. extra. de præben. de multa.* §. *Et ſi ultra ſex menſes.* Si autem examinavit per alium dic, ut infra *ſitu.* 13. *q. quid ſi Archipresbyter.*

ARTICULUS V.

Qui Clerici tenentur Tonſuram portare?

CIrca quintum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Clerici non beneficiati, nec in Sacris conſtituti teneantur portare tonſuram?*

II. *Utrum Clerici uxorati, non tamen bigami teneantur portare tonſuram?*

III. *Utrum bigami teneantur non portare tonſuram?*

IV. *Utrum Clericus excommunicatus recipiens tonſuram ab Epiſcopo debeat iterum tonſurari poſt abſolutionem ab excommunicatione?*

Circa primum reſpondeo. Clerici tales aut publicè exercent repugnantia habitui clericali, aut non. Si ſic, licèt talia exercendo peccent, non portando tamen tonſuram non peccant, imo magis eam portando peccarent, & tales ſi admoniti ab eo, ad quem ſpectat emendare ſe contempſerint, privilegii clericalis fiant exortes *extra. de ſenten. excom. contingit.* Si verò non exercent talia, peccant non faciendo ſibi tonſuram fieri, & ad eam portandam poſſunt, & debent cogi, & ſic debet intelligi illud, *di.* 23. *& extra. de vi. & hone. Cleri. ſi quis. Hæc Rich.* 4. *di.* 24. *q.* 2. *ar.* 1. *c.* Secundùm autem Rich. ibidem Clericus habens primam tonſuram non poteſt eam deſerere ſine peccato mortali; ſed hoc eſt verum ſecundùm Guil. Naſon: niſi cauſa rationabilis ad hoc moveat; undè ſi ex ſola libidine laicandi eam deſerat; ſecundùm eum mortaliter peccat.

Circa ſecundum reſpondeo, Clerici tales, aut utuntur privilegio clericali, aut non, ſi ſic tenentur eam portare. *extra. de vi. & hone. clr. Cleric. ſi tonſuram.* Si non, aut hoc eſt, ut declinent Eccleſiaſticum judicium, quod propter ſuum delictum timent credentes facilius evadere à Curia Laicali, aut hoc eſt, quia volunt ad actus laicales penitùs ſe transferre, & milites fieri, vel alia ſæcularia operari; primo modo cogi poſſunt, & debent, ut tonſuram ferant, & judicium Eccleſiæ ſubeant, ſecundo modo credo, quod cogi non debent, & ſic intelligi debet, *extra. de Cle. conjug. Joannes*, *& c. ex parte*, *& c. ut conſultationi. Hæc Rich.* 4. *di.* 24. *q.* 2. *ar.* 3. o. Secundùm autem aliquos illud *cap. Clericis.* ubi

dicitur, quod Clericus conjugatus debet ferre tonſuram, intelligitur ſi percipit beneficium eccleſiaſticum, & habeat ſpem redeundi ad Eccleſiam, & ſi ſine ſcandalo uxoris ferre poteſt ipſam, *extra. de vi. & hone. Cleri Joannes.* Intelligendum inſuper, quod nulli licet conferre clericalem tonſuram conjugato, niſi volenti Religionem ingredi, vel ad ſacros ordines promoveri, ſecundùm quod eſt in ſacris Canonibus definitum, & qui contra hoc facit eſt ſuſpenſus à collatione ejuſdem per annum *lib. 6. de tempore ordinan. nullus.*

Circa tertium reſpondeo. Clerici bigami, aut ſunt ſæculares, & ſic non tenentur portare, quia omni privilegio carent. *di. 87. quiſquis.* Imò prohibentur ſub anathemate eam deferre, *extra. de bigamis in conſt. Grego. 10. c. altercationis.* & eſt comminatio, non ſententia, undè contrarium faciens non eſt excommunicatus, ut dicitur *ibidem in glo. Gar.* Et intelligitur illa decretalis de his, qui ſic in minoribus ordinibus contraxerunt. Secùs eſt ſi in Sacris, *extra. de bigamis nuper & C. ſi nobis ſecundùm Joan. An.* Aut Religioſi, & ſic credo, quod cuilibet licet eam deferre, & prohibitio hujus decretalis altercationis referri debet ſolùm ad illos bigamos, de quibus immediatè ſit ibi mentio, ſcilicet eos, qui adjecti ſunt cohibitioni ſæcularis fori, quod ad bigamos Religioſos patet non extendi.

Circa quartum reſpondeo. *Henri. de Gan. in quæſtionibus de quolibet*, quod non, quia primam tonſuram facere, aut eſt ordinis, aut juriſdictionis; ſi ſit ordinis, tunc ſicut Epiſcopus ſchiſmaticus, & excommunicatus exequi poteſt ea, quæ ſunt ordinis, ita quod habet effectum illud, quod facit. Ita etſi quem excommunicatum tonſurat, eſt tonſuratus, & ideo quando abſolvitur, non debet iterum tonſurari; ſi autem hoc ſit juriſdictionis adhuc illud, quod facit eſt ratum, quia ſuper hoc nulla prohibitio eſt facta, ſcilicet, quod tonſuratus excommunicatus nihil recipiat.

ARTICULUS VI.

De Obligatione Clericorum ad Divinum Officium.

Sequitur videre de ſexto, ſcilicet de obligatione Clericorum ad divinum officium, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Clerici teneantur dicere horas canonicas?*

II. *Vtrum Clerici; qui tenentur horas canonicas dicere, teneantur eas dicere devotè?*

III. *Vtrum debeant dicere horas attentè?*

IV. *Vtrum Horæ ſint dicendæ ſingulæ ſingillatim ſingulis horis?*

V. *Vtrum ſcholaris, qui tenetur horas canonicas dicere, dimittens eas dicere una die propter ſtudium, & lectiones ex propoſito, & ſpe dicendi alio die peccat mortaliter?*

VI. *Vtrum Clericus Beneficiatus exiſtens in ſcholis teneatur dicere officium defunctorum?*

VII. *Vtrum in Sacris conſtituti, vel etiam beneficiati omnes teneantur quotidie dicere miſſam vel audire?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Bona. 4. di. 24. p. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. o.* Quidam obligantur Eccleſiæ, quia etiam Eccleſia eis obligatur, utpotè qui beneficia recipiunt Eccleſiæ, in aliquibus autem eſt è converſo, quia Eccleſia eis obligatur, quia ipſi primò per ſacrorum ordinum ſuſceptionem obligantur Eccleſiæ; undè apparet ſecundùm jus commune; quod Clerici in ſacris ordinibus conſtituti tenentur ad horas canonicas ex officio; infra verò ſacros ordines tenentur beneficiati ex beneficio. in ſacris verò ordinibus conſtituti, & ex hoc beneficiati tenentur ex utroque, & hoc dicit jus canonicum, & concordat jus divinum. *Hæc Bona. ibidem*, & habent prædicta veritatem de perfectè adultis ſecundùm *Rod.* Concordat etiam his *Inno. in Glo. extra. de cele. Miſ. dolentes*, ubi dicit, quod Presbyter Diaconus, Subdiaconus, vel quicunque beneficiatus tenetur dicere horas canonicas, & intelligitur Beneficiatus ſecundùm aliquos quando cum effectu percipere poteſt fructus ſuorum beneficiorum in toto, vel in parte; ſecundùm alios verò intelligitur, quando habet jus percipiendi. *Hæc Inno.* Concordat etiam *Henri. de Gand. in quæſtionibus de quolibet*, quod tales, qui tenentur dicere, peccant mortaliter omittendo eas, niſi ratione infirmitatis, vel alterius cauſæ legitimæ impedientis; undè in capitulo *dolentes* dicitur. Diſtrictè præcipimus, in virtute ſanctæ obedientiæ, ut divinum officium nocturnum, pariter & diurnum, quantùm eis Dominus dederit, ſtudioſè pariter celebrent & devotè; præceptum autem obligat ad mortale, ergo &c. Poteſt etiam addi ſupradictis, quod Clerici beneficiati ſunt obligati ad dicendum horas canonicas, non tantum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed etiam ex obligatione juſtitiæ, ut volunt aliqui, quia laici ſæculares dederunt eis redditus, ut quia ipſi impliciti aſſiduè negotiis ſæcularibus non poterant intendere divinis, ipſi miniſtri Eccleſiæ vices eorum ſuppleant in canonicis horis.

Circa ſecundum reſpondeo. Devotio poteſt tripliciter intelligi; uno modo ſuavitas mentis elevatæ in Deum per cogitationem, & ferventem dilectionem, & hanc generat charitas, vel donum ſapientiæ, & eſt rara. Alio modo dicitur actualis relatio boni operis in Deum, ut cum quis faciens aliquod

Digitized by Google

aliquod bonum conſiderat, quod faciat illud propter Deum. Tertio modo dicitur habitualis relatio in Deum, ut cum quis non cogitans de Dco facit aliquod bonum, requiſitus tamen quare hoc faceret, diceret quod propter Deum. Prima devotio eſt perfectionis, ſecunda congruitatis; tertia neceſſitatis; undè qui tenentur ad horas canonicas, tenentur eas legere devotè loquendo de tertia devotione, ut intelligi poteſt illud capitulum *dolentes* ibi devotè.

Circa tertium reſpondeo quod ſic, quod ut melius poſſint facere, debent eas dicendo ab omnibus aliis vacare, niſi aliqua neceſſitas cogat; licet autem dicens verba ſine attentione ex ſua deſidia per negligentiam peccet, non tamen peccat mortaliter, quia iſte modus orandi eſt tantum ex jure poſitivo, ſcilicet Eccleſiæ, quod non obligat, niſi ad ea, quæ ſub judicio humano cadere poſſunt, & hæc ſunt actus exteriores, non interiores. Ad hæc valent ſupradicta *in quinto libro titulo de oratione art. 4. q. utrum de neceſſitate orationis ſit, quod ſit attenta.*

Circa quartum reſpondet *Henr. de Gan. ubi ſupra*, quod ſic, niſi cauſa rationabilis ſubſit; undè *Innoc. de occupa.* dicit, quod conſilium eſt, quod ſimul dicant horas omnes, & hoc obſervat Papa, & Cardinales, quia dictis horis habent multa negotia expedire, & melius eſt prævenire, quàm præveniri. Nec ſic intelligendum eſt illud ſimul, ita quod dicant etiam completorium in mane, ſed horas omnes uſque ad veſperas. Veſperas autem, & Completorium dicant ante cænam; ſi etiam non magna neceſſitas urget dicendum eſt Matutinum ſegregatim de nocte, & maximè in hyeme, vel ſaltem in mane cum Prima.

Quid de infirmis. Dicit *Innoc. c. dolentes*, quod infirmi excuſantur à dicendo, ſi probabiliter videtur eis obeſſe, & etiam ab audiendo, ſi non habent qui dicant in eorum præſentia.

Quid de Religioſis?

Reſpondeo. Religioſus non tenetur ad horas ratione, qua Religioſus, ut patet in Religioſis Laicis; ſed quia ordinatus eſt in ſacris, vel etiam ex ſtatuto Religionis poſſunt omnes Clerici obligari etiam non ordinati.

Quid de Clerico ſæculari ſtudente in Theologia?

Reſpondeo ſecundùm *Henr. de Gan. ubi ſupra.* tenetur dicere horas ſuas canonicas ſecundùm modum conſuetum Eccleſiæ ſuæ, niſi adſit cauſa legitima, ex qua quantum ad modum abſolvitur ratione ſtudii, in quo recompenſat, non abſolvitur autem ſimpliciter à dicendo; undè *Inno. ubi ſupra.* dicit, Clerici cujuslibet ordinis, & Prælati poſſunt ex cauſa ab officiis, quæ in Eccleſia dicuntur, abeſſe, & debent quantò meliùs poſſunt horas canonicas dicere abſque ſincopa, & defectu, quod ſi fiat ex craſſa ignorantia, eſt mortale.

Nota tamen ſecundùm *Rod. tit. de Apo. circa fi.* quod propter ſtudii occupationem, vel viationem non excuſatur quis à dicendis canonicis horis; nec ſuper his propter talia diſpenſare poteſt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus cum Clerico ſuo, nec Abbas cum ſuo Monacho.

Quid ſi is, qui tenetur officium dicere, prætermittat aliquid de officio?

Reſpondet *Henri. de Gan. quolibet. ſuo*, quod talis ſi in choro cantet cum aliis, & legat, & totaliter non dicit verſiculum, vel aliquod talium, credo quod non tenetur repetere, ſecundùm quod dicit *Inno. ibidem.* Similiter ſi aliquis non ex malitia, & cum legitima cauſa non interſit fini horarum, vel principio non oportet ſecundum *Henri. de Gan. ubi ſupra*, quod à capite incipiat, vel finem perficiat, & hoc propter vinculum charitatis, reſpectu cujus id, quod ab aliis fit, qui ſunt unum corpus cum eo, ab eo reputatur factum, ſicut cum unus chorus dicit unum verſum, & alius alium, reputatur quilibet totum dixiſſe; ſecus autem eſt ſi chorus in principio multum proceſſit, vel multum de fine reſtat, tunc enim tenetur ſupplere, vel incipere. *Hæc Henri. ubi ſupra.* Similiter dici poteſt, quod ſi quis in officiando in choro cum aliis ex neceſſitate aliqua aliquem Pſalmum, vel Lectionem intermiſit, vel aliud tale, quod non poteſt omiſſum supplere, niſi ſubtrahat auxilium choro in canendo, melius eſt tantillum pertranſire, quàm officium chori diminuere, quia Eccleſia non præcepit determinatum numerum talium; ſed eſt conſuetudo in his varia diverſorum; ſimiliter ſi quis omittat aliquam horam ex induſtria ſine neceſſitate, mortaliter peccat; ſecus eſt, ſi ex oblivione; quando tamen illam negligentiam recolit, tenetur ſupplere illud, quod omiſit, vel aliud æquivalens; ſed primum credo melius. Item quia non eſt aliquis modus ſpecialis officii, ad quem omnes teneantur, credunt aliqui quod qui ex aliqua neceſſitate horas ſecundum Eccleſiæ ſuæ formam non diceret, æquivalens tamen per Pſalmos, vel Dominicam orationem recompenſaret, mortaliter non peccaret. Item in Conſtitutione Nicolai, *extra. de celeb. miſ* dignum habetur, quod Clerici tam Religioſi, quàm alii Cardinalium Epiſcoporum, commenſales, domeſtici poſſunt ſe in divinis officiis coaptare.

Circa quintum reſpondeo ſecundùm *Henri. de Gand. in quæſtionibus de quolibet* Si dimittat hoc abſque legitimo impedimento eſt

craſ-

Digitized by Google

ſa ignorantia, & peccat mortaliter. Et ideo quæſtio quærit: Utrum ſtudium poſſit eſſe ita legitimum impedimentum omittendi horas, ſicut eſt gravis infirmitas; & ideo eſt dicendum, quod ſi Clericus habet talem neceſſitatem ſtudii, quod dicendo horas immineret crimen, & ſcandalum mortale, cui poteſt occurrere per ſtudium dimittendo horas, nec illam neceſſitatem potuit prævidere rationabili conjectura, nec per conſequens prævenire, tunc non peccat omittendo horas, quia licèt dimittere de ſe ſit peccatum, tamen propter majus malum vitandum amittit rationem peccati. Plus enim tenetur occurere ſcandalo, ad quod tenetur ex divino præcepto, quàm dicere horas, ad quod tenetur ex conſuetudine, vel ex dicto Eccleſiæ; undè in hoc poteſt Eccleſia diſpenſare, non in primo. Imò peccaret dicendo horas, & non occurrendo illi ſcandalo, & diſcrimini, & hoc dicit *Concilium Toletan.* & habetur *de conſe. di. 4. c. duo. & di. 53. duo mala.* Si autem non ſit talis neceſſitas, ſed poteſt dimitti lectio, aut ſtudium ſine tali diſcrimine, & ſcandalo mortali, aut potuit prævidere, rationabili conjectura, quod venturum erat, & prævenire dicendo horas, tunc omittendo dicere, peccat mortaliter, ſi tamen edictum Eccleſiæ obligat ad mortale de dicendis horis, quia ſemper eſt craſſa, & negligens ignorantia in dimittendo ea, ad quæ tenetur quis ſub pæna mortalis peccati.

Cujus Eccleſiæ officium dicet Præbendatus in duabus Eccleſiis?

Reſpondeo, cum erit præſens in aliqua illarum dicet officium ejuſdem, cum verò erit abſens ab utraque, videtur conveniens, quod dicat officium illius, in qua obtinet majorem dignitatem; ſi verò ſit ſimplex Canonicus in utraque, dicat officium Eccleſiæ dignioris; ſi verò ſint ęqualis dignitatis, cujus officium dicere vult, poteſt. *Hæc Tho. in quolibet.*

Circa ſextum reſpondeo. Clericus Beneficiatus eo ipſo, quod eſt Beneficiatus tenetur dicere horas canonicas; ſed in quantum Beneficiatus eſt in hac Eccleſia, tenetur dicere ſecundum modum illius Eccleſiæ. Sciendum autem, quod officium mortuorum quandoque dicitur in Eccleſia, ſicut præcipit ordinarius pertinens ad officium Eccleſiæ, ſicut in die animarum, & in qualibet Eccleſia eſt conſuetudo ſpecialis ſuper hoc, puta in aliqua, quod in qualibet hebdomada dicatur ſemel officium mortuorum, vel aliter ſecundùm certum tempus, & ad hoc tenetur quilibet Beneficiatus in aliqua Eccleſia etiam in ſcholis exiſtens, & per hoc ſatisfacit mortuis, quorum recipit beneficia; aliquando verò dicitur officium mortuorum in aliqua Eccleſia extraordinariè propter aliquam cauſam emergentem, ut propter preces alicujus perſonæ, vel hujuſmodi, & ad hoc non tenetur Clericus exiſtens in ſcholis. *Hæc Tho. in quolibet.*

Quid de ſuſpenſo, degradato, & excommunicato?

Reſpondet *Rod. tit. de apo. circa finem*, quod tales ſi ratione ordinis ſacri antea tenebantur ad horas, tenentur etiam poſtea quamdiu retinent beneficium; non enim fiunt immunes ab his, quæ ſunt juris propter ſuum peccatum non debent tamen officiare Eccleſiam in ſuo ordine, ſed cum ſuſpenſus, vel degradatus dicit horas ſolus, vel cum aliis non officiando Eccleſiam, non debet dicere *Dominus vobiſcum*, vel ſimilia verba ad dignitatem pertinentia; excommunicatus verò non debet dicere horas cum aliis, quia non eſt ei communicandum.

Sed quid ſi tali præciperet Prælatus, quod non diceret horas, etiam privatim?

Reſpondet *Rod. ibidem*, quod in tali mandato contineretur expreſsè error; undè ille non teneretur obedire, niſi hoc fieret cum cauſa, ſcilicet in odium & honorem criminis perpetrati.

Circa ſeptimum reſpondet *Henri. de Gand. in quæſtionibus de quolibet*, quod nullo jure obligatur aliquis ad dicendum, vel audiendum omni die miſſam, ſed tantum præcipitur hoc omni Dominico die etiam laicis *extra. de conſe. di. 1. miſſas.* Sed quod non pręcipitur omni die faciendum, relinquitur conſcientiæ ſingulorum, cujus ſolus Deus in hoc poteſt eſſe Judex, ut patet.

TITULUS II.

De Sacramento Ordinis.

POſtea conſiderandum eſt de ipſo Sacramento Ordinis, & primò in ſe; ſecundò quis poteſt ordinare? tertiò de ejus collatione; quartò de ordinandorum qualitate.

Circa primum quæritur quid eſt Ordo? ſecundò quot, & qui ſunt Ordines? tertiò de diviſione Ordinum in ſacros, & non ſacros; quartò de ejus effectu, & virtute; ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid eſt Ordo?

CIrca primum ſciendum, quod Ordo ſecundum quod hìc ſumitur eſt ſecundum *Hug. de San. Vic.* ſignaculum quoddam, in quo ſpiritualis poteſtas, & officium traditur ordinato, & ſtat ibi ſignaculum ſecundum *Pr. 4. di. 24. q. 2. ar. 5. q. 2. 2.* pro exteriori ſigno,

gno, vel inſtrumento; ſecundum *Bona* verò *4. di.24. p.2. dubi. circa literam. q.7.* ſtat ibi pro interiori ſignaculo in anima divinitùs impreſſo.

ARTICULUS II.

Quot, & qui ſunt Ordines?

Circa ſecundum ſciendum, quod Ordines ſunt ſeptem, ut habetur per *magiſt. ſent. 4. lib. di. 24. c. 1.* ſcilicet, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Ipſe namque finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem, & ideo numerus, & ſufficientia Ordinum congruè poteſt ſumi ex fine; Ordo autem ordinatur ad corpus Chriſti verum conficiendum, & diſpenſandum ad utilitatem Corporis Chriſti myſtici; undè in Sacerdotio eſt ſtatus, in quo eſt perfectio poteſtatis, undè in eo concurrit utraque poteſtas, ſcilicet conficiendi Corpus Chriſti verum, & abſolvendi myſticum. Hic autem Ordo nobiliſſimus debet habere ordines ſubminiſtrantes ſibi ſecundum exigentiam duplicis poteſtatis; undè quidam miniſtrant ſibi quantum ad Corpus Chriſti verum, & hi ordines ſunt ſibi propinquiores, ſcilicet Subdiaconatus, & Diaconatus. Subdiaconatus enim materiam Sacramenti ſumit à populo, & offert Diacono. Diaconus verò offert Presbytero & Presbyter Deo conſecrando, & indè eſt quod ſic nominantur, ut dicit *Iſid.* Dicitur enim Diaconus quaſi miniſter, & Subdiaconus quaſi ſubminiſter. Alii autem ordines inferiores deſerviunt diſponendo Corpus Chriſti myſticum ad dignè ſumendum Corpus Chriſti verum, & hoc vel impedimentum removendo, vel auxilium conferendo; impedit autem quantum eſt in ſe malus homo, ad quem excludendum ordinatur Oſtiarius, & etiam Diabolus, ad quem expellendum ordinatur Exorciſta, confert verò auxilium illuminatio intellectus, & inflammatio affectus. Ad primum ordinatur Lector; ad ſecundum Acolythus cereum ad excitationem devotionis deportans; præeminet autem unus ordo alteri ſecundum quod magis de proximo ordinatur ad Sacramentum Euchariſtiæ; undè omnibus aliis præeminet Ordo Presbyteratus, deinde Diaconatus, poſtea Subdiaconatus. Inter minores verò præeminet Acolithatus, qui habet miniſterium ſuper vaſa, in quibus materia Sacramenti continetur, quantum ad vinum; deinde Exorciſta, qui cooperatur Sacerdoti, quantum ad actum ejus ſecundarium, qui eſt ligare, & ſolvere, per quem homo totaliter à ſervitute Diaboli liberatur; deinde Lector, qui cooperatur Diacono, quoad actum ejus ſecundarium, ſcilicet legere Evangelium; eſt enim Lectoris legere vetus Teſtamentum; ultimò eſt Oſtiarius, cujus eſt admittere, vel non admittere in Templum, & ſic patet præeminentia, & ordo ipſorum.

Sed objicitur, & videtur, quod ordines ſunt novem, quia *di. 21. Clericos*, & eſt ſumptum ab *Iſid. 7. Ety. c. 12.* connumerantur prædictis ſeptem Ordinibus alii duo, ſcilicet Pſalmiſtatus, & Epiſcopatus.

Reſpondeo. Ordo ſumitur multipliciter; aliquando enim nominat ipſam mutuam ordinatorum inter ſe relationem, quæ eſt inter Prælatos, & ſubditos; aliquando officium, cum dicitur Ordo Cantorum, vel Pſalmiſtarum; aliquando dignitatem, ut Ordo Epiſcoporum; aliquando poteſtatem ſacramentalem, ut Ordo Presbyterorum, & Diaconorum; aliquando ſtatum Religionis, ut Ordo Monachorum. Dicendum ergo, quod Pſalmiſtatus non eſt Ordo propriè dictus, ſcilicet prout Ordo dicit poteſtatem ſacramentalem, quia non dicit officium, cui debeat ſpecialis poteſtas ſacramentalis deputari, ſed tantum eſt annexus ordini; Pſalmiſta enim, & Cantor pro eodem reputantur, ut patet *23. di. Pſalmiſta, & Cantor.* Pſalmiſtæ enim eſt non tantum Pſalmos cantare; ſed etiam alios cantus armonicos lectionibus interſerere, ad hoc ut auditores ad Dei laudem, & lectionis auditionem excitentur, ut in audiendo non attędeantur; in hoc enim. quod ad Dei laudem excitat, cum hoc ſit communiter totius Chori, non oportet ad hoc aliquem ordinem deputari; in hoc verò, quod èxcitat corda ad audiendum, & percipiendum ſenſum, quem Lector prædicat, eſt officium annexum officio, ſive ordini lectoris, & ſic patet, quod ſtrictè ſumendo ordinem, prout de eo hìc loquimur, Pſalmiſtatus non eſt ordo; ſed ſi extendatur nomen ordinis ad officium annexum ordini, & quod principaliter, & ſpiritualiter convenit ordinatis, ſic eſt ordo, & ſecundum has duas vias diverſificantur auctoritates Doctorum; de Epiſcopatu verò dicendum, quod ſimiliter non eſt ordo propriè dictus, ſcilicet prout ordo dicit poteſtatem ſacramentalem; poteſtas enim ordinis, ut dictum eſt, principaliter ordinatur ad diſpenſationem ſacramentorum, & maximè Corporis Chriſti, & ideo eſt ibi ſtatus graduum, & ordinum aſcendentium, & ita ultra Sacerdotium non eſt gradus ordinis, ſed tamen intra hunc gradum, & ordinem contingit eſſe diſtinctionem dignitatum, & officiorum, ut Archipresbyter, Epiſcopus, ut ſupra, & ita Epiſcopatus prout concernit ordinem Sacerdotii dici poteſt ordo, ſed prout diſtinguitur contra Sacerdotium dicit dignitatem quamdam, vel officium ſibi annexum; & ſic dicendum eſt, quod Epiſcopatus præciſè loquendo non eſt ordo, ſed ordinis

ordinis eminentia, vel dignitas, quæ ſemper manet cum ipſo charactere ordinis, etiam ablata omni juriſdictione; unde ibi non imprimitur novus character, nec nova poteſtas datur, ſed poteſtas data, ſcilicet ligandi, & ſolvendi ampliatur, in cujus ſignum baculus paſtoralis ei porrigitur, unde ſicut collatio pallii non dat ordinem novum Archiepiſcopo ultra Epiſcopum, ſic nec collatio baculi, nec anuli, vel mitræ, vel alicujus ſimilis ultra Sacerdotem; talia enim ſunt potius ſacramentalia, quam ſint ſacramenta. *Hæc Bond.4. diſt.24. p. 2. q. 2. art. 3. c. & c.3.* Quidam verò innitentes verbis *Diony. c.2. cæle. Hierar. & Iſid. 7. Etymo. c. 12. & canonis. di.12. Cleros.* dicunt Epiſcopatum eſſe proprium ordinem, & pro eis poteſt adduci talis ratio ſecundum *Sco.4. di.24. q.unica. ar.2. in prin.* Epiſcopo in quantum Epiſcopus convenit quædam poteſtas; illa autem poteſtas, aut eſt ordinis, & tunc habètur propoſitum; aut juriſdictionis, & tunc poſſet auferri per ſuperiorem, quod videtur inconveniens, quia conſecratio aliqua etiam multo minor conſecratione Epiſcopi non poteſt tolli, quin ſemel conſecratum maneat ſemper conſecratum, *extra. de conſe. quæ in glo.* Alii vero dicunt, ut prædictum eſt, quod Epiſcopatus non eſt ordo propriè dictus, nec ibi imprimitur character, & prædicti auctores ſumunt ſacramentum pro ſacramentali, quod ſi ita eſt, vanè altercantur inter ſe ſecundum *Sco. ubi ſupra ar. 2. ultra medium.*

Utrum Epiſcopatus ſit delebilis à Papa Epiſcopum deponente, vel non delebilis propter conſecrationem, cum qua confertur?

Reſpondeo quod non, quia omnis juriſdictio in Eccleſia per ſuperiorem poteſt ad tempus ſuſpendi, & etiam ſimpliciter pro omni tempore tolli.

ARTICVLVS III.

De Diviſione Ordinum in Sacros, & non Sacros.

Circa tertium ſciendum, quod ordo diſtinguitur in ordines ſacros, & non ſacros; dicitur autem ordo ſacer dupliciter; uno modo ſecundum ſe, & ſic quilibet ordo eſt ſacer, cum ſit quoddam ſacramentum; alio modo ratione materiæ, circa quam habet aliquem actum, & ſic dicitur ordo ſacer, qui habet aliquem actum circa aliquam rem conſecratam, & ſic ſunt tantum tres ordines ſacri, ſcilicet Presbyteratus, & Diaconatus, qui habet actum circa Corpus Chriſti, vel Sanguinem conſecratum, & Subdiaconatus, qui habet actum circa vaſa conſecrata, & ideo eis etiam indicitur continentia, ut ſint ſancti, & mundi, qui tractant talia ſecundum illud *Iſa. 52. Mundamini, qui fertis vaſa Domini.*

ARTICVLVS IV.

De Effectu, & Virtute Ordinis.

Circa quartum, ſcilicet effectum, & virtutem ſacri ordinis quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ad ſuſceptionem ordinis præexigatur gratia gratum faciens in ipſo ſuſcipiente?*

II. *Vtrum in collatione ordinis conferatur gratia gratum faciens?*

III. *Vtrum character unius ordinis præſupponat de neceſſitate characterem alterius?*

IV. *Vtrum character ordinis præſupponat de neceſſitate characterem baptiſmi?*

V. *Vtrum character ordinis præſupponat neceſſario characterem confirmationis?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, ſcilicet de congruitate ad hoc ut dignè ſuſcipiatur, propter quod dicitur *Levi.21. Homo de ſemine Aaron, qui habuerit maculam, non offerat panes coram Domino, nec accedat ad miniſterium ejus*, per maculam intelligitur ibi omne vitium; unde dicitur *di.23. Tales ad miniſterium eligantur, qui dignè poſſint Sacramenta Dominica pertractare.* Hoc autem non poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente: non tamen præexigitur de neceſſitate, quia ſine ea ſuſcipi poteſt, licèt non dignè, niſi fortè cum homo conſcientiam ſuam examinans non credit ſe eſſe in mortali, & tamen eſt, quia pænitentia ſua non eſt formata, & poteſt quandoque contingere, quod per ſuſceptionem ſacramenti ſua attritio fiat contritio. *Hæc Rich.4.di. 24. q.4. ar.1. c.3.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, ſi dignè ſuſcipiatur; ad idoneam enim ordinum executionem non ſufficit bonitas qualiſcunque, ſed requiritur bonitas excellens, ut ſicut illi, qui ſuſcipiunt ordinem, conſtituuntur ſuper plebem gradu ordinis, ita ſint ſuperiores meritò ſanctitatis, & ideo ſicut præexigitur gratia, quæ ſufficiebat ad hoc quod eſſent digni connumerari in plebe Chriſti, ſic confertur in ipſa ordinatione gratiæ munus, per quod ad majora reddantur idonei.

Suppoſito, quod ſecundum communiorem, & veriorem opinionem in quolibet ordine character imprimatur, tunc quæritur utrum ille, qui coactus ordinatur, recipiat characterem,

Reſpondeo quod ſic, ſi coactio ſit conditionalis, ut ſi fiat comminatio mortis, vel cruciatus, niſi patiatur ſe ordinari *ar. di. 74. ubi didiciſti iſta. & di. 45. de Judæis. & 1. q. 1. quod quidam.* In tali enim caſu eſt voluntas ſaltem

ſaltem indirecta, de quâ dicit *Auguſt.* voluit facere, quia voluit vivere 15. *q.1. meritò.* Sed ſi ſit coactio abſoluta, puta ſi omnino invitus teneretur ſub manibus ordinantis, tunc non recipit ordinem, ſicut nec in tali caſu recipit baptiſmum. *extra. de baptiſmo majores circa finem, & di.85. Presbyteros.* Hæc *Ray.* & conveniunt cum eo Doctores alii.

Sed numquid tenetur continere, qui factum ordinem recipit coactus coactione conditionali?

Reſpondeo. Quidam dicunt quod ſic, quia licet talis non debuerit cogi ordinem recipere, receptum tamen etiam coactus tenetur ſervare *ar. di.45. de Judæis. Jo.* verò dicit, quod non, ſi metus, vel coactio ſit talis, qui cadere poſſit in conſtantem virum, *extra. de his, quæ fiunt, vel metus cauſa Prælatum,* & *extra. de ætate, & qualitate ordinandorum ad aures noſtras.* Integritas enim eſt res voti non præcepti 32. *q.1. integritas.* Hæc *Ray. ti. de ætate.*

Ponatur ergo, quod non teneatur continere, quia fuit talis metus, qui potuit cadere in conſtantem virum, numquid utetur privilegio clericali?

Reſpondeo. Videtur quod ſic ſecundum *Ray.* ſi vult aliàs clericaliter vivere, *ar. di.32. ſi quis eorum*; & hoc verum eſſe credit, niſi penitus ſit obligatus ad contrarium actum, ut ſi duxerit viduam, aut ſecundam uxorem, *di.87. quiſquis.* Vel dicendum eſt aliter ſcilicet quod ſi prius legitimam uxorem habuit, illa ſine peccato poterit uti; & ita intellige ſolutionem quæſtionis præcedentis; ſi verò ipſa continere vellet, & ipſe nollet, privilegium clericale non haberet; ſi autem ipſa nollet: quia ipſe vellet, quantum in ſe eſſet privilegium haberet, ſi aliàs clericaliter viveret, ut dictum eſt ſupra *ar.27. q.2. multorum.* Si verò legitimam uxorem non habeat præcisè tenetur continere *ar. illiuſc. de Judæis.* Hęc *Ray.ibidem.* ſecundum verò *Rod.* prima ſolutio eſt potior, & benignior, & ita tenenda.

Circa tertium reſpondeo quod non eſt de neceſſitate ſuperiorum ordinum, quod aliquis minores ordines prius habeat, quia ſunt diſtinctæ poteſtates, ſicut & actus ſunt diſtincti, unde una non requirit aliam in eodem ſubjecto; & ideo etiam in primitiva Eccleſia aliqui ordinabantur in Presbyteros, qui prius ordines minores non ſuſceperant, & tamen poterant omnia, quæ poſſunt inferiores, quia inferior poteſtas virtute compræhenditur in ſuperiori, ſicut ſenſus in intellectu, & dignitas in Regno; eſt tamen de congruitate, quia actus poteſtatis, & ordinis inferioris aliqualiter præordinatur, & præexigitur ad actum ſuperioris, propter quod poſtea conſtituit Eccleſia quod ad majores ordines ſe non ingerat, qui prius in inferioribus officiis ſe non humiliat; & inde eſt quod qui per ſaltum ordinatur ſecundum canones non reordinatur, ſed illud, quod omiſſum eſt de præcedentibus ordinibus, ei confertur, *di.52. ſollicitudo, & extra. de Cleri per ſaltum promo. tuæ literæ.* Talis autem, qui per ſaltum ordinatur, non tantum peccat, ſic ordinem contra ſtatutum Eccleſiæ ſuſcipiens, ſed etiam executionem illius ordinis de jure non habet, ſicut tamen ex prædicto *cap. tuæ.* habetur talis in ordine ſuſcepto de miſericordia miniſtrare permittitur, & dicit de miſericordia, quia ad hoc diſpenſatio requiritur. Hæc *Tho. 4 diſt.24. q.1. ar,2. q. 5. c. & Bona.4. di.24. p.2. q.1. ar.3. c.*

Circa quartum reſpondeo quod ſic, quia ut dicitur *extra. de Presbytero non baptizato veniens* fundamento non exiſtente nihil poteſt ſuperædificari; baptiſmus autem eſt fundamentum, & janua omnium ſacramentorum, & ideo ſine baptiſmo, nec ordo, nec aliud ſacramentum ſuſcipi poteſt. Hæc *Bon. ubi ſupra c.1.*

Quid ſi quis non baptizatus credens ſe eſſe baptizatum ad ordines accedat?

Reſpondeo. Talis ſi ad ſacerdotium promoveatur non eſt Sacerdos, nec conficere poteſt, nec abſolvere in foro pænitentiali; unde talis in Presbyterum ordinatus, ſi ſe deprehenderit non eſſe baptizatum, ſecundum Canones debet baptizari, & iterato ordinari, *extra. de Presbyteris non bapti. veniens.* & etiam ſi in Epiſcopum promoveatur, & aliquos ordinet, ordinem non habent; piè tamen credi poteſt, quod quantum ad ultimum ſacramentorum effectum Summus Sacerdos defectum ſuppleret, & quod hoc latere tantum non permitteret; quia periculum Eccleſiæ imminere poſſet. Hæc *Tho.4. di. 24. q.1. ar.2. q.3. c.2.* cui concordat *Bern. extra. de Presby. non bapti. in glo. & ſuper illud c. Apoſtolicam.* dicens, quod ille Presbyterum ſe eſſe dicebat, & non erat, ac ſi verum ſacramentum conficeret ſibi, & recipientibus illud ab eo, ut credo, proficiebat.

Circa quintum reſpondeo, quod non, ſed tantum de congruo, quia non poteſt quis idoneè ordinem ſuſcipere, nec ejus actus peragere, niſi ſit confirmatus.

TITU-

TITULUS III.

Quis poteſt ordinare?

DEinde conſiderandum eſt quis poteſt ordinare, & circa hoc primò quæritur, quis poteſt ordines conferre. Secundò dato quod Epiſcopus ſolus, quæritur in ſpeciali, utrum Epiſcopus excommunicatus. Tertiò utrum hæreticus. Quartò utrum Epiſcopus degradatus. Quintò ponuntur quædam dubia de ordinatis ab hujuſmodi Epiſcopis. Sextò utrum Epiſcopus, qui reſignavit Epiſcopatui, poſſit ordinare. Septimò de illo Clerico, qui recipit Ordines ab Epiſcopo Græco. Octavò quis Epiſcopus, ſcilicet proprius, vel alienus poteſt ordinare. Nonò quis poteſt conſecrare Epiſcopos. Decimò quis poteſt conſecrare virgines. Ideo ſit

ARTICVLVS I.

Quis poteſt Ordines conferre?

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ſolus Epiſcopus poſſit Ordines conferre?*

II. *Vtrum ſolus Presbyter ex commiſſione poſſit Ordines minores conferre, & quare Presbyter ex commiſſione non poteſt etiam majores dare, & cujus auctoritate & commiſſione poteſt hoc facere?*

Circa primum reſpondeo. Poteſtas conferendi Ordines poteſt alicui dupliciter convenire, vel ex ordinaria poteſtate; vel ex generali, vel ex ſpeciali commiſſione; ſecundo modo conferre minores Ordines poteſt quandoque non Epiſcopis convenire. *extra. de ordi. ab Epiſcopo, qui renun. Epi. c. 1.* Primo verò modo poteſtas ordinem conferendi quemcumque convenit ſolis Epiſcopis; unde *Iſi. 7. etymo. c. 13.* dicit quod ipſe Pontifex efficit Presbyteros, & Levitas, ipſe omnes Eccleſiaſticos Ordines diſponit. *Hæc Iſi.* Hujus autem cauſa eſt inſtitutio divina, quæ etiam inſtitutio patet ex Sacra Scriptura, quia cum Deus duo genera diſcipulorum habuerit, quoſdam in numero duodeno, & quoſdam in numero 72. primos Apoſtolos vocavit, quos ſuper ſe, & ſuper eos Eccleſiam fundavit; ſecundos verò ſimplices diſcipulos appellavit. Apoſtolis primò collata fuit poteſtas imponendi manus, & conſecrandi, non autem Diſcipulis ſimplicibus, ut habetur ex *Tex. & Glo. Act. 8.* & quia Apoſtolis ſuccedunt Epiſcopi, Diſcipulis verò ſimplices Presbyteri, ut habetur *di. 21. in novo Teſtamento.* patet quod auctoritas ordinandi, & manus imponendi ſecundum formam Eccleſiæ primitivæ appropriatur Epiſcopis; unde etiam Apoſtolus ſcribit *Timoth. 1. cap. 5. manus nemini citò impoſueris.* Prædictæ autem divinæ inſtitutionis fuit ratio congrua, quia ſicut ad ſolum Principem pertinet non tantum ordinare in exercitu viros bellatores, ſed etiam Duces exercitus, ſic & ad Epiſcopos ſolos, qui ſunt in Eccleſia Principes, non tantum pertinet ordinare homines ad certandum contra fidei perſecutores audacter confitendo fidem Chriſti, quod fit per Sacramentum Confirmationis, ſed etiam conſtituere Duces exercitus eccleſiaſtici, quod faciunt conferendo Sacramentum Ordinis *Hæc Bona. 4. di. 25. q. 1. ar. 1. c. & Rich. 4. di. 25. q. p. ar. 1. c.*

Circa ſecundum reſpondeo. Solus Papa, qui ſupra jus habet poteſtatem, & habet pontificalis poteſtatis plenitudinem poteſt committere non Epiſcopo ea, quæ ad Epiſcopalem pertinent dignitatem, dummodo non habeant immediatam ad verum Corpus Chriſti relationem, & ideo ex ejus commiſſione Presbyter ſimplex poteſt minores ordines conferre, & etiam confirmare, ut ſupra dictum eſt, non autem aliquis non Presbyter. Nec etiam Presbyter poteſt Ordines majores conferre, qui habent immediatam relationem ad verum Corpus Chriſti, ſupra quod conſecrandum Papa non habet majorem poteſtatem, quàm Presbyter ſimplex. *Hæc Tho. 4. di. 25. q. 1. ar. 1. c. 3.* Quidam autem dixerunt, quod Papa poteſt committere cuilibet Clerico, quod conferat Ordinem, quem habet, non autem Ordinem, quem non habet, puta Diacono, quod conferat Diaconatum, non autem Presbyteratum, & hujus ſententiæ videtur fuiſſe *Ber. extra. de conſue. quanto in prima glo.* cui non eſt, ut puto, ſed potius primæ ſententiæ, ſtandum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Epiſcopus excommunicatus poſſit Ordinem conferre?

CIrca hunc ſecundum articulum dico, quod Epiſcopus excommunicatus poteſt Ordines conferre; Ordinum tamen executionem conferre non poteſt, quia eam non habet, & quod quis non habet, conferre non poteſt, *1. q. 1. gratia, & c. ſtatuimus, &. q. 7. Daybertum.*

Quid de eo, qui à tali Ordines recepit, vel recipit?

Reſpondeo. Si ignoranter recipit, poterit cum eo per ſuum Epiſcopum diſpenſari, quod exequi de jure poſſit *extra. de Epiſcopo qui re. ca. 2.* & hoc tam in ſuſcipiendis Ordinibus,

Digitized by Google

dinibus, quàm ſuſceptis; quia dicta decretalis non diſtinguit; ſi verò ſcienter, ſic Papa diſpenſat, & idem dicit de ſchiſmatico. *Ber.* tamen dicit, quod tunc non diſpenſaretur cum eo.

ARTICVLVS III.

De Epiſcopo hæretico.

Circa tertium quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Epiſcopus hæreticus poſſit conferre Ordines?*

II. *Vtrum hæreticus poſſit recipere Ordines?*

Circa primum reſpondeo. Epiſcopi hæretici aut ſunt, vel fuerunt ordinati, & conſecrati in forma Eccleſiæ, aut non; ſi non, veri Epiſcopi non ſunt, & per conſequens non poſſunt Ordines conferre; ſi ſic, ſunt veri Epiſcopi, ſed non habent executionem officii ſui, quia omnes hæretici ſunt ipſo jure majori excommunicatione excommunicati, & per conſequens ab omnibus actibus legitimis ſuſpenſi, & ideo Epiſcopi hæretici executionem ordinis conferre non valent, quia eam non habent 1. *q.* 1. *Daybertum*, & *extra. de ord. ab Epiſcopo, qui renun. c.* 1. *in glo.* Veruntamen Ordinem conferunt, ſi cum intentione debitam formam Eccleſiæ ſervant, *di.* 19. *ſecundum.* Aliter enim niſi cum intentione debitam formam ſervent, verum Ordinem non conferunt, quantumcumque tamen ſervent Eccleſiæ formam, mortaliter peccant in ordinando, quia ab executione officii ſunt ſuſpenſi ipſo jure; illi autem, qui ſcienter à talibus Ordines recipiunt, mortaliter peccant, licèt verum Ordinem recipiant. *Hæc Rich.* 4. *diſt.* 25. *q.* 1. *ar.* 2. *ca.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic de facto, non tamen de jure, undè licèt hæreticus ſi ordinetur, verum ordinem recipiat; tamen recipiendo mortaliter peccat. *Hæc Rich. ubi ſupra, c.* 3.

Notandum autem, quod Epiſcoporum hæreticorum quidam receperunt Ordinem Epiſcopalem in Eccleſia, ideſt ab Epiſcopo Catholico, & in Fide Catholica; poſtea tamen ſunt lapſi in hæreſim, vel ſchiſma; quidam verò receperunt extra Eccleſiam, ideſt ab Epiſcopo hæretico, vel ſchiſmatico exiſtentes & ipſi, & perdurantes in hæreſi, vel ſchiſmate. Eſt ergo differentia inter ordinatos à primis, & ordinatos à ſecundis, nam ordinati à primis, ſive ſcienter, ſive ignoranter ſi ſint aliàs digni diſpenſatione, tolerantur, in ordinibus ſuſceptis; ad ſuperiores autem Ordines non debent promoveri, niſi neceſſitas magna, vel utilitas illud efflagitaverit, & eorum converſatio meruerit, 9. *q.* 1. *c.* 2. & 3. Ordinati verò à ſecundis, aut fuerunt ſcienter à talibus ordinati, & ſic nunquam tolerantur; aut ignoranter, & tunc tolerantur, ſi hoc probaverint, puta quia erant pueri, vel abſentes, quando ordinator eorum fuerit præciſus, *extra. de his, qui matrimonium accu. poſ. c. fi.* Vel fortè fuit in Curia Romana præciſus, ſed rediens eſt mentitus dicens, ſe eſſe abſolutum, *extra. de ſpon. cum in Apoſtolica*, & 9. *q.* 1. *ordinationes.* & totam iſtam diſtinctionem intellige de Epiſcopo ab Eccleſia per ſententiam præciſo. *hæc G. f.* & *Hoſt.* Quod verò dictum eſt de ordinatis ab hæreticis, idem puto dicendum de ordinatis à ſchiſmaticis, & cum ordinatis ſcienter, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ut dicit *Ber. extra. de ſchiſma. fraternitati*, & *ar. extra. de elec. quia diligentia.* Cùm ordinatis verò ignoranter, poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare.

ARTICULUS IV.

Vtrum Epiſcopus degradatus poſſit ordinem conferre?

Circa hunc quartum articulum, ſcilicet utrum Epiſcopus degradatus poſſit Ordines conferre; aliqui dicunt quod non, quia degradati non tantum ſunt ſuſpenſi ab officii executione, ſed etiam ſunt ſpoliati Epiſcopali dignitate; undè non manent Epiſcopi; alii verò dicunt, & videtur veriùs, & rationabiliùs, quod poſſunt Ordines conferre de facto, non de jure, non tamen Ordinum executionem, quia degradatio non eſt dignitatis ablatio, ſed perpetua ſuſpenſio illius dignitatis, *extra. de conſe. E. c. in glo.* Ibi enim dicitur quod viſibilis unctio exterior eſt ſignum interioris unctionis in corde, quæ perpetua eſt, & non poteſt amitti, licèt quandoque executio ſuſpendatur.

Sed objicitur quia 1. *q.* 1. *quod quidam.* §. *Opponitur autem.* Dicitur, quod degradatus Epiſcopus poteſtatem largiendi ſacros Ordines non habet.

Reſpondeo ſecundùm glo. hoc ibi dicitur, non quia non conferat Ordinem, ſed quia non confert Ordinis executionem, ſcilicet, ut licitè poſſit recipiens in ſuſcepto ordine miniſtrare, *hæc Rich.* 4. *diſt.* 25. *q.* 1. *ar.* 3. *c.* & *c.* 1. unde notandum, quod quædam poteſtas fundatur ſuper ordinem, ut poteſtas conficiendi; quædam ſuper ordinis eminentiam, ut poteſtas ordinandi; quædam ſuper juriſdictionem, ut poteſtas iudicandi, vel excommunicandi; quædam ſuper ordinem, & juriſdictionem ſimul, ut poteſtas abſolvendi in foro pænitentiali. Prima non poteſt auferri, ſicut nec ordo, nec ſecunda, quia omnis poteſtas, quæ datur cum conſecratione non poteſt auferri, undè etiam inanimata conſecrata, non reconſecrantur; tertia

tertia verò, & quarta poteſt auferri; ſciendum igitur, quod hæretici, excommunicati, ſimoniaci in ordine, ſchiſmatici, depoſiti, ſuſpenſi, & interdicti, & degradati, verum Corpus Chriſti conficiunt, & verum ordinem, & alia vera ſacramenta conferunt, ſi veram formam Eccleſiæ gerunt, *di. 19. ſecundum, & 1. q. 1. Dominus declaravit & c. cum quidam, & de conſt. diſt. 4. oſtenditur, & c. quando*; unde talium ordinationes ſic factæ ratæ ſunt quoad characterem, ſed irritæ quoad executionem, *1. q. 1. ſi qui à ſimoniacis*; ſed quando non gerunt formam Eccleſiæ, nihil agunt, quia contra Eccleſiam, ideſt extra formam Eccleſiæ non eſt locus veri ſacrificii, *1. q. 1. extra Catholicam.* unde talium ordinationes ſic factæ irritæ fore dicuntur, *extra. de ſchiſmaticis c. 1.*

ARTICVLVS V.

Dubia, quæ ponuntur de ordinatis ab hujuſmodi Epiſcopis.

Circa quintum, quod eſt de ordinatis ab hujuſmodi Epiſcopis quæruntur plura, ſcilicet

Eſto, quod ſciam Epiſcopum meum eſſe hæreticum, vel ſchiſmaticum occultum, per ſententiam tamen non præciſum, & ipſe me ad ordines cogat, numquid permittam me ab eo ordinari?

Reſpondeo quod non, ſed potiùs permittam me excommunicari, *extra. de ſen. ex inquiſitione*; tales enim executionem ordinis, quam non habent, conferre non poſſunt, *1. q. 7. Daybertus.* & idem dico de Prælato, quem ſcio ſuſpenſum, vel interdictum; *hæc Goſ. & Hoſt.*

Sed objicitur, quia ſecundùm hoc, idem videtur etiam dicendum de Prælato, quem ſcio conſtitutum in peccato mortali, nam & ille ſuſpenſus eſt, & peccat mortaliter celebrando; unde videtur, quod non habeat ordinis executionem.

Reſpondeo. Verum eſt, quod Prælatus in mortali conſtitutus, quoad ſe, non quoad alios eſt ſuſpenſus, *1. q. 1. ſacerdotes*; omnis enim peccator Miſſam canere poteſt præter ſimoniacum, *extra. de ſimo. tanta.* quod intelligo de officii poteſtate, non de merito vitæ, talvis aliis expoſitionibus hujus verbi dicendis infra *lib. e. tit. de ſimonia*; & hoc intelligo de Prælato peccatore tolerato non præciſo; ſecùs autem intelligo de Prælato conſtituto in mortali non enormi, ſed mediocri, non in notorio de jure, vel de facto; nam enormia occulta etiam poſt peractam pænitentiam, & mediocria impediunt executionem quoad ſe, & quoad alios, *extra. de renun. niſi cum pridem, & de tempore ordi. c. ult. hæc Goſ. & Hoſt.*

Quid ſi ſciam Epiſcopum meum fornicatorem notorium, vel ſimoniacum in ordine occultum, puta quia dedit pecuniam pro ordine Epiſcopali, numquid recipiam ordinem à tali?

Reſpondeo, Hug. dicit, quod ſic, dum toleratur, *art. diſt. 28. conſuetudum, & 15. q. c. ult.* ſed Goſ. dicit, quod iſti ſunt ſuſpenſi, quoad ſe, & quoad alios, *di. 32. nullus, & c. præter hæc. §. verum*, & maximè ſimoniaci in ordine, à quo nullo modo debes ordinari. *1. q. 1. ſi qui à ſimoniacis, & extra. de ſimonia per tuas 2.* unde ſi ordinor à tali, non recipio executionem, quia ordinator non habet executionem, *extra. de ſimo. tanta.* Et qui non habet eam, alii dare non poteſt 1, *q. 1. c. 1.* & potiùs permittam me excommunicari, quam ordinari ab eo. *ar. extra. de ſen. ex. inquiſitioni.* Hugo tamen intelligebat illud *c. ſi qui in præciſis*, vel cum probare poſſum eum eſſe ſimoniacum quod non placet ipſi *Goſ. hæc Ray. Hoſt. & Ber. in dicto c. per tuas*; *Rod.* verò ſentit *in tit. de ſimo.* quod non debeo Ordinem ab ipſo recipere, ſi poſſum vitare ſine ſcandalo, & debeo me potiùs permittere excommunicari, ſi ſit ſimonia manifeſta; aliàs ſecùs eſt; potero tamen exequi ſine diſpenſatione, vel propria ſecundùm aliquos, vel etiam Epiſcopi ordinati ſecundùm alios, quod magis approbat *Rod.*

Quid ſi Epiſcopus meus ſit ſimoniacus in ordine, & ego hoc ignorans ordiner ab eo?

Reſpondeo. Indigeo diſpenſatione, quoad executionem, & hoc in criminis deteſtationem *1. q. 1. ſi qui à ſimoniacis, hæc Ray. Goſ. Hoſt. & Ber. in c. per tuas.*

Quid ſi cogar ordinari à tali?

Reſpondeo. Recipio executionem *1. q. 1. conſtat.* Cujus ratio eſt, quia magis conſtat de voluntate coacti, quam ignorantis, *extra. de ſimo. ſicut tuis.* & hoc intelligo de coacto conditionaliter, & per metum, qui caderet in conſtantem virum; nam coactus abſolutè non recipit executionem, *extra. de baptiſmo majores, & de his, qui in ſacris dist. 50. Presbyteros*; *hæc Ray. Goſ. & Hoſt.* Aliqui tamen dicunt oppoſitum, quia ordinans non habet executionem, & hujus ſententiæ eſt *Rod. ti. de ſymo.* facilius tamen, ut dicit, cum coacto diſpenſatur, quam cum ignorante.

Sed numquid talis, ſcilicet ſimoniacus in odine eſt ſuſpenſus quoad jurisdictionem, ſicut quoad ordinem executionis, ita ut non poſſit aliquem excommunicare, ſicut non poteſt executionem ordinum dare?

Reſpondet *Rod.* quod talis tantum ad ea, quæ ſunt ordinis per ſimoniam obtenti eſt ſuſpenſus, & non quoad ea, quæ ſunt juriſdictionis, cùm pænæ non ſint extendendæ.

Quid

Digitized by Google

Quid ſi ſciam, vel credam meum Epiſcopum ſimoniacum in collatione Ordinum, ſive Beneficiorum?

Reſpondeo. Laborabo pro poſſe acquirere licentiam ab eo, quod mihi liceat ordinari ab alio, quam ſi non det, & ad Ordines me cogat, ſecurè ordinabor ab eo, quamdiu toleratus fuerit, nec præciſus, & crimen fuerit occultum, nec obſtat ſi mihi repugnat conſcientia, quia eſt erronea, *diſt.* 14. *verum* & 11. *q.* 3. *cui eſt illata, licèt ſit ait. contra ff. de liberali cauſa l. igitur.* §. 1. Nec etiam obviat auctoritas illa, ſcilicet omne, quod fit contra conſcientiam ædificat ad gehennam, ut dicitur 28. *q.* 1. §. *Ex his.* quia illud debet intelligi de eo, quod fit contra conſcientiam informatam præcepto, vel prohibitione, vel quod fit contra conſcientiam non erroneam, ut dictum eſt; *hæc Goſ.* & *Hoſt.* Sed videtur manifeſtè obſtare illud, *extra. de ſimonia. per tuas* 2. Ad quod dicendum, quod Monachus ille non cogebatur Ordines aſſumere, ſed quærebat an ab Epiſcopo, quem talem eſſe ſciebat, Ordines aſſumere poſſet, cui Papa reſpondens magis conſideravit factum, ſcilicet difficultatem ortam in conſcientia Monachi, & errorem impreſſum, quamvis quaſi pro modico haberet Papa Monachum illum non promoveri ad Ordines, ſuperiores; eo quod non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis acquiritur Regnum Dei, *extra. de tempore ordi. ad aures*; *hæc Goſ.* & *Hoſt.* unde Papa potiùs conſulendo, quàm præcipiendo dicit, quod ille Monachus non recipiat ulteriùs Ordines ab illo Epiſcopo, quem audierat eſſe ſimoniacum contra conſcientiam, niſi deponat eam primò, & ſecundùm quod videtur per literam ille Epiſcopus non erat ſimoniacus in ordine; *hæc Ber. in di. c. per tuas.* Aliqui verò ſic diſtinguunt, ſcilicet cum aliquis eſt ordinatus à ſimoniaco aliter, quàm in ordine; aut ille ſimoniacus eſt occultus, vel penè occultus, & ſic recipit executionem, quia talis ſimoniacus eſt ſuſpenſus tantum quoad ſe; aut eſt notorius, & tunc aut recipit ſcienter, & voluntariè, & ſic non recipit executionem ſine diſpenſatione Papæ, aut coactus, & ignoranter, & ſic recipit; quidam tamen dicunt, quod omnis ſimoniacus eſt ipſo jure ſuſpenſus, *ar.* 1. *q.* 1. *reperiuntur*, & *c. quibuſdam*; cujus ſententiæ videtur eſſe, *Ber. extra. de ſimo. per tuas* 2. & *ar. extra. de accu. inquiſitionis reſponſo* 1. & ſecundùm hoc omnes ordinati quocumque modo à quocumque ſimoniaco carent executione.

ARTICULUS VI.

Utrum Epiſcopus, qui reſignavit Epiſcopatui, poſſit ordinare?

Circa ſextum, quod eſt de eo, qui reſignavit Epiſcopatui, quæritur, utrum talis poſſit Ordines conferre.

Reſpondeo, aut renunciavit loco tantùm, aut loco, & dignitati, in primo caſu remanet Epiſcopus, nullius tamen Epiſcopatus, & ideo poteſt etiam omnes ordines conferre, & in ſua quondam Diœceſi, & in aliena, de juſſu tamen, & voluntate Diœceſani loci, niſi prohibitus ſit à Papa, vel ejus Legato, *extra. de ordi. ab Epiſcopo, qui re. Epi. c.* 1. Si quis autem ſine licentia ſui Epiſcopi receperit ordines ab eo, executione caret, quantum eſt de rigore juris; poteſt tamen cum eo Epiſcopus diſpenſare; in ſecundo caſu nec minores Ordines, nec majores poteſt de jure conferre; *hæc Goſ.*

Quid ſi quis à tali, qui reſignavit loco, & dignitati, recepit Ordines?

Reſpondeo. Si receperit à tali etiam ſcienter Ordines minores ſine licentia proprii Epiſcopi, diſpenſativè poteſt in illis deſervire, quia cum eo poteſt ſuus Epiſcopus diſpenſare; de jure tamen communi debet deponi, cum à non ſuo Epiſcopo ſe fecerit ordinari; ſi verò receperit ex licentia ſui Epiſcopi, non eget diſpenſatione; ſi verò ſcienter majores Ordines receperit, executionem officii non habebit; & ſolus Papa cum eo diſpenſat; ſi autem ignoranter non tamen ignorantia craſſa, vel ſupina fecerit, poterit cum eo diſpenſari, quantum ad executionem per Epiſcopum proprium. *extra. de Epi. qui re. Epi. c.* 1. *ſecundum Goſ.* & ſi ſit ibi probabilis ignorantia, quæ excuſat, eſt tamen diſpenſatio neceſſaria, quia cum talis ordinator ſui officii executionem non habeat, alii eam conferre non poteſt 1. *q.* 1. *ſtatuimus.* Vel etiam quia recepit ab Epiſcopo non ſuo; prima tamen ratio eſt melior ſecundùm *Ber. extra. de Epiſcopo, qui renun. c.* 1. Tunc autem eſt probabilis ignorantia in hoc caſu ſecundùm *Hoſt.* quando renunciavit in Curia, & veniens dicit, quod renunciavit dignitati, vel etiam omnino tacuit quod renunciaverat.

Ad hæc nota, quod renuncians Epiſcopatui, aut renunciat propter criminis conſcientiam, & tunc videtur ſimpliciter renunciaſſe, ideſt non tantum loco, ſed etiam dignitati, *ar.* 7. *q.* 1. *hoc nequaquam*, & *extra. de renun. poſt tranſlationem*; aut propter aliam cauſam, ut fortè propter utilitatem Eccleſiæ, & non propter perſonæ defectum, & tunc ſubdiſtingue, quia aut dixit ita, ſcilicet cedo Eccleſiæ, & tunc videtur dignitati

ſine ordinis executione renunciaſſe, aut dixit ita, cedo Epiſcopatui, vel dixit ſimpliciter cedo. In his duobus caſibus, & etiam quando de cauſa, propter quam ceſſit, conſtare non poteſt, præſumitur indiſtinctè ceſſiſſe, ſcilicet honori, & oneri; *hæc Hoſt.*

Quare facilius permittitur exercere pontificalia ei, qui ceſſit loco tantum, quam ei, qui ceſſit loco, & dignitati?

Reſpondeo, quia in primo caſu ceſſiſſe præſumitur quis ex debilitate, vel ex aliquo alio juſto impedimento; vel ſaltem amore contemplationis; in ſecundo vero videtur reſignaſſe ex conſcientia criminis, *extra. de renun. poſt tranſlationem*, §. *ult.* licèt ſint plures cauſæ, propter quas cedendi licentia poſtulatur, *extra. de renun. niſi cum pridem circa principium.*

Quare permittitur eis, qui renunciaverunt loco, & dignitati minores Ordines conferre?

Reſpondeo, quia Ordines minores conferuntur etiam à non Epiſcopis, ut habitum eſt ſupra.

ARTICULUS VII.

De Clerico, qui recipit Ordines ab Epiſcopo Græco.

Circa ſeptimum quæritur, quid ſi Clericus Græcus Epiſcopo Latino ſubjectus ſit ordinatus ab Epiſcopo Græco?

Reſpondeo. Si ſit hoc factum de licentia ſui Epiſcopi impediri non poteſt, nec debet ab adminiſtratione ordinis ſuſcepti, quamdiu talis mos ab Eccleſia toleratur; ſed Epiſcopus Latinus inculpandus eſt, qui ipſum à Græco ordinari permiſit; ſed ſi ſine licentia ejus fuiſſet ordinatus, ab executione eſſet ſuſpendendus, *extra. de tempore or. quod tranſlationem*; ſed ut dicitur *ibidem in Glo.* hodie mos iſte non toleratur, ut patet in Conſtitutione Greg. X. *extra. de offi. ordi. c. ordinarii.* §. *quod ſi fortè*, tamen propter ſcandalum, & multitudinem antiquitus tolerabatur alicubi *extra. de tempore ordi. ſane.*

ARTICVLVS VIII.

Quis Epiſcopus, ſcilicet proprius, vel alienus poteſt ordinare?

Circa octavum, quod eſt quis Epiſcopus poſſit Ordines conferre, ſciendum, quod Epiſcopus proprius, ſive Diæceſanus Clericis ſuæ Diæceſis poteſt ordines conferre; conſenſus tamen ſuorum Clericorum debet adeſſe, *di. 67. c. 1. & 2. & di. 24. Epiſcopus.* Conſentire tamen præſumuntur eo ipſo, quod non contradicunt, alioquin hoc hodie de conſuetudine non ſervatur; alieni tamen Epiſcopi ſi conferunt Ordinem conferunt characterem, non tamen executionem, *extra. de tempore ordi. quod tranſlationem.* Non inquam conferunt executionem, niſi fuerint ad celebrandum in alienis Diæceſibus invitati, 9. *q.* 2. *per to.* Nec etiam Metropolitanus proprius 2. *q.* 1. *primates*, niſi hoc habeat de conſuetudine patet in *Conſtitutione Innocentii IV. extra. de offic. ordi. Romana* §. *Similiter.* vel niſi ſuper hoc habeat privilegium ſpeciale, in quo etiam conſenſus Archiepiſcopi, ad cujus Provinciam declinat, requiritur, quoad uſum pallii, *extra. de uſu pallii ex tuarum*, vel niſi fuerint per literas commendaritias de ordinatione alienorum Clericorum in Diæceſi ſua rogati, *di. 71. & di. 72. & di. 73. per totum.* Ad hoc enim Archidiaconi literæ non ſufficiunt, *extra. de off. Archi. ſignificaſti. hæc Goſ.*

Notandum igitur, quod quicumque Epiſcopus, ſive Presbyter, ſive Abbas Clericos alienæ Parrochiæ, vel etiam alios, qui nondum ſunt Clerici, ſed de novo volunt Clerici fieri, ſcienter ordinaverit, vel ex ignorantia affectata, vel alio quocumque figmento quæſito ſine licentia ſuperioris, ordinans eſt ſuſpenſus à collatione omnium ordinum per annum, *art. extra. de temp. ordi. ſanè*; vel non eſt compos pæna ſtatuta contra ſic ordinatos; *hæc prob. lib. 6. de temp. ordi. eos, qui in tex. & in glo.* quoniam ibi præcipitur, quod nullus conferat alicui homini alienæ Diæceſis ſine ſuperioris licentia clericalem tonſuram, & qui contra facit eſt ſuſpenſus ipſo jure per annum à collatione ejuſdem *lib. 6. de tempore ordi. nullus.* & intelligo per annum integrum, & continuum, *lib. 6. de elec. provida.* Et dicit Diæceſis alienæ, ideſt non ſuæ ſecundùm *Jo. And.* quia etiam ſi eſſent alienæ, dummodo & ſuæ nihilominus poſſet ordinare.

Sed numquid ſubditis ſuis licebit nunc recipere tonſuram ab alio Epiſcopo?

Dic, quod non, cum hoc non reperiatur expreſſum, ſecundùm *Jo. And.*

Sed quis eſt ſuperior, qui poteſt illam licentiam dare?

R. Illam poteſt dare Epiſcopus, de cujus Diæceſi eſt oriundus ille, qui vult ordinari, vel Epiſcopus, in cujus Diæceſi beneficium obtinet Eccleſiaſticum, vel etiam habet domicilium, licèt alibi fuerit natus; Epiſcopo autem agente in partibus remotis, poteſt eam dare ejus Vicarius Generalis in ſpiritualibus ſede non vacante Capituli, ſeu is, ad quem tunc temporis pertinet adminiſtratio ſpiritualium; unde non poſſunt illam dare Officiales Epiſcopi, niſi habeant ſuper hoc ſpeciale mandatum.

Nec inferiores Prælati Religioſi, vel alii,

Digitized by Google

alii, niſi ſint per Papam privilegiati, vel ſecundùm *Jo. An.* niſi habeant hoc ex præſcripta conſuetudine, quod poſſint ſuos Clericos, vel ſubditos à quo voluerint Epiſcopo facere ordinari; Religioſi autem per ſuos Superiores in Prioratibus non exemptis deputati Priores, & eorum ſocii poſſunt, dum morantur ibidem, à locorum illorum Diæceſanis ordinari, licèt non ſint inde oriundi, *lib. 6. de tempore ordi. cum nullus*, & ſecundùm *Jo. An.* aliquis dicitur habere domicilium in pluribus locis, *extra. de reſcript. c. dilectus 2.* quod eſt verum, ſi in utriſque ſe æqualiter collocaverit, ut ibi dicitur. Aliàs ibi dicetur habere domicilium, ubi majorem habet partem rerum ſuarum, *c. ubi ſe, vel cla. l. Senatores*; pœna autem ordinatorum ſine licentia ſui Superioris, ſecundùm *Glo. ibidem*, eſt, quod eorum ordinatio non eſt rata, & hoc quoad executionem, niſi ordinatius eorum habeat eam ratam; undè ſi Epiſcopus ordinans ſubditum alienum, ſpem ponat in ratihabitione Epiſcopi, Epiſcopus ipſius illud, quod factum eſt, per ſuam ratihabitionem poterit confirmare, aliter non 9. *q. 2. Lugdunenſis.* Poterunt etiam deponi, & excommunicari de rigore juris in utroque caſu, ſcilicet ſive ſcienter, ſive ignoranter fecerint, niſi multitudo, vel alia cauſa tolerantiam, vel diſpenſationem inducat, *7. q. 1. Epiſcopus in Diæce. & 7. q. 1. Epiſcopum.* Item ſecundùm *Gof. ibidem* ordinatus à non ſuo Epiſcopo, non eſt ipſo jure ſuſpenſus tali ſuſpenſione, quæ inducat irregularitatem, ſed eſt ſuſpendendus per decretalem, *extra. de tempore ordi. quod translationem*; undè licèt celebret antequam ei interdicatur, non erit irregularis, licèt quidam dicant contrarium, undè Epiſcopus ſuus poteſt ſecum diſpenſare, & hæc eſt opinio melior; cujus etiam opinionis eſt Dominus *Ho. & Gual. & Guil.* Item ſecundùm *glo. in di. c. eos qui.* ordinans aliquos alienæ Parrochiæ præſumetur hoc ſcienter facere, niſi ignorantiam probet; quia quilibet debet ſcrutari quem ordinat, vel eligit, *diſt. 24. quando*, & hanc ignorantiam per proprium juramentum probabit, ut *lib. 6. de electio. ut circa.*

Sed quid ſi dubitetur utrum ſit ignorantia affectata, quid potiùs præſumi debet?

Reſpondeo ſecundùm *glo. ibidem*, quod ex quo juravit ſe ignorare, debet partem alteram, vel ſcientiam, vel affectatam ignorantiam, quas dico æquipollere per evidentiam argumenti, vel per conjecturas probabiles probare, *extra. de renuncia. c. 1.*

Item per ſupradictum decretum *eos, qui*; ſi qui de Parrochia taliter ſuſpenſorum poſtquam eorum ſuſpenſio fuerit manifeſtata, voluerint ordinari ſine eorum licentia interim, ideſt ſecundùm *glo.* dum ſunt ex hoc ſuſpenſi, poſſunt à vicinis Epiſcopis ordinari, ſcilicet in propria Diæceſi ſecundùm *Guil.* Aliàs tamen canonicè, ideſt ſecundùm quod præcipiunt Canones, ſcilicet in ſtatuto tempore, & hujuſmodi; per hoc autem quod dicit manifeſta, patèt, quia aliàs niſi fuerit manifeſta non debent contemnere, nec dimittere ipſum.

Sed qualiter erit eorum ſuſpenſio manifeſta?

Reſpondeo, quod per evidentiam facti, quia ſcilicet evidenter ordinat Clericum alienum, & per evidentiam juris, quia ſcilicet de hoc eſt convictus, vel in judicio confeſſus, figuratum autem quæſitum eſſet ſecundùm *glo.* ſi quis aliquem ordinaret pro eo, quod in ejus terra ſcholaris eſſet, quia non eſt Judex ejus, niſi ratione delicti, vel contractus; undè Epiſcopus Pariſien. non poſſet ordinare ſtudentes Clericos Pariſiis ſine licentia Epiſcopi ſui, *extra. de off. or. ſignificaſti*, niſi priùs per decem annos fuerint ibi morati, quia ex tunc, & non ante intelliguntur habere domicilium, *ibidem. C. de incolis. l. 2. hæc Hoſt. extra. de off. or. quod ſe Apo.* Sunt autem *prædictæ gloſæ ſuper c. prædictum eos*, quæſtiones ſumptæ de Apparatu Gratiani; ſciendum verò, quod ordinati à Papa in Diaconos non poſſunt ab eo recedere, nec à Curia Romana ſine ejus licentia *1. q. 1. filium*; ordinati autem à Papa in Subdiaconos, non poſſunt ſine licentia ejus ab alio ordinari, ſive ad ſuperiores Ordines promoveri, *extra. de tempore or. cum in diſtribuendis*, & hoc eſt ſpecialiter propter excellentiam Ordinatoris, ut ibi dicitur *in glo.* licèt autem hoc ſit onus, in multis tamen eſt honor; primò quia non poteſt talis propter crimen ab Epiſcopo deponi, ſed cauſam inſtructam debet remittere ad Papam, *ar. 3. q. 6. quamvis*, licèt aliqui contradicant; ſecundò quia non poteſt ab alio, quam à Papa perpetuò ſuſpendi; *hæc Hoſt. extra. de tempore ordi. quod translationem*; tertiò quia nonniſi ſeptem teſtibus poteſt convinci, *2. q. 5. præſul. & c. nullam.* Quartò quia non poteſt cogi ab Epiſcopo recipere Ordines, *ar. 9. q. 3. c. ulti.* Quintò quia major honor debetur ſibi, quam alteri, *extra. de majori per tuas*; *hæc Ber. extra. de tempore ordi. cum diſtribuendis.* Nota etiam, quod ſi Subdiaconus Papæ de licentia ejus ab alio recipiat Diaconatum, vel Presbyteratum perdit hoc privilegium, quia ex quo ſunt mixta privilegium, & jus commune contrarium, perdit vires ſuas privilegium, *ar. extra. de offi. dele. ſuper quæſtionum. §. Si vero Domino*; *hæc Hoſtien. extra. de majori per tuas.*

ARTICULUS IX.

De Conſecratione Epiſcopali.

CIrca nonum, quod eſt de Epiſcopali conſecratione notandum eſt, quod Epiſcopus exemptus conſecrari debet à Papa, vel ab alio de ejus mandato, non exemptus verò à Metropolitano, vel Primate, vel Patriarcha ſuo, vel alio de ejus mandato, & debent ad conſecrationem ejus convenire omnes Epiſcopi comprovinciales, & ſi non poſſunt omnes, ſaltem tres, omnibus aliis per ſuas literas in conſecrationem ejus conſentientibus, *extra. de tempore ordi. nec Epiſcopi, & c. ſi Archiepiſcopus, & diſt. 65. per totum*, & debet illa conſecratio fieri ad minus à tribus Epiſcopis, cæteris aſtantibus conſentientibus, ſcilicet à Metropolitano, vel de mandato ejus ab alio Epiſcopo, & duobus aliis Epiſcopis, ut dicitur *in c. ſi Archiepiſcopus, & c. nec ipſe*, ubi dicitur, quod Archiepiſcopus non ordinet Epiſcopum ſine tribus, vel duobus Epiſcopis, & attende, quod ſecundùm *Ray. & Ber.* ly *ſine* debet ibi ſumi incluſivè, undè in illis tribus includitur Archiepiſcopus, aliàs videretur, quod minus poſſet Archiepiſcopus, quàm Epiſcopus, cùm fieri poſſit à tribus Epiſcopis juſſu Archiepiſcopi; undè tres ſunt de ſubſtantia conſecrationis, ut dicunt *Hoſt. Goſ. & Ber. ibidem.* & ideo non eſſet conſecratus, ſi eſſent pauciores, ut dicitur 63. *di. porro*, licèt unus ſit principaliter conſecrans; ſubdit etiam *Hoſt. tit. de ſacra unctione*, quod oportet, quod unus perficiat totam conſecrationem, aliàs nihil ageretur, & duo ſint coadjutores; omnes tamen tres debent pronunciare verba, ut dicit *Hoſt.* quia omnes tres ſunt conſecratores; ſi autem Epiſcopus eſſet conſecratus ſine Archiepiſcopo ſuo, & ſine ejus mandato, debet ſe ſibi præſentare infra tres menſes à tempore conſecrationis, *di. 63. cum longè.* Debet autem petere conſecrationem infra tres menſes à tempore electionis, *di. 50. poſtquam*; imò ſecundùm *Ryd.* à tempore confirmationis, ut dicit *Hu.* 100. *di. quoniam*; quod ſi non fecerit communione privatus, expectabit adhuc per duos menſes, infra quos ſi non purgaverit moram, Archiepiſcopi ſui judicio cedet, nec poſtea conſecrabitur, & hoc niſi fuerit legitimè præpeditus, *di. 75. quoniam.* Archiepiſcopi verò, & Primates, & Patriarchæ conſecrari debent ab omnibus ſuis ſuffraganeis, ſaltem à tribus, omnibus etiam aliis perſonaliter ad conſecrationem venientibus, vel ſaltem ſi legitimè præpediti venire non poſſent, per literas ſe excuſantibus, & conſentientibus, ita quod, ſi qui eorum contradicant ejus conſecrationi, ſaltem obtineat conſenſus plurimorum, aliter conſecratio non valet, ſecundùm *Hoſt. diſt. 66. Archiepiſcopus, & c. porrò, & extra. de tempore ordi. ſi Archiepiſcopus*, & licèt ita ſit de jure, obtinet tamen de conſuetudine, & ſic obſervatur, ut dicunt *Ray. & Goſ.* & nullus trium prædictorum conſecratur, niſi à Papa, vel ab alio de mandato ejus, *ar. 24. q. 1. pudenda.* Papa verò conſecrari debet ab Epiſcopo Hoſtienſi, qui in hoc fungitur vice Metropolitani, & ab aliis Cardinalibus Epiſcopis, 23. *di. in nomine Domini.*

Dubitatur autem de hoc, quod dicitur *in illo capite præallegato 66. diſt. porrò*, quod ſcilicet Jacob Hieroſolymitanus Epiſcopus à Petro, Jacobo, & Joanne Apoſtolis eſt ordinatus Epiſcopus; videtur enim quod hoc non ſit verum, cùm jam omnes Apoſtoli eſſent Epiſcopi

Reſpondeo. Illud diverſi diverſimodè exponunt; ſed ad præſens dici poteſt, quod dicitur fuiſſe ordinatus Epiſcopus, vel quia fuit in Sede Epiſcopali intronizatus, vel quia fuit ſpecialiter Hieroſolymis deputatus, vel quia ſecundùm *Hu.* fuit viſibili, & myſtica unctione inunctus, ſicut fieri ſolet in conſecratione Epiſcoporum, cum antea nec ipſe, nec alii Apoſtoli fuiſſent inuncti unctione viſibili, ſed tantum inviſibili Spiritus Sancti.

ARTICULUS X.

De Conſecratione Virginum.

CIrca decimum, quod eſt, quis poſſit conſecrare Virgines; notandum, quod velum conſecrationis ſolemniter imponitur à ſolo Epiſcopo ſoli virgini, & ſolemnibus diebus tantùm, niſi caſu neceſſitatis imminente; velum autem dico conſecrationis, non profeſſionis, quia corruptæ non conſecrantur; velum autem profeſſionis quolibet tempore à virgine, vel corrupta ſuſcipitur, cùm profitetur; utrum autem accipiat ſibi de altari, vel de manu alicujus, non refert multum, *27. q. 1. vidua quidem & c. viduas.* ſed veſtem religionis virgo, vel corrupta ſuſcipit à Presbytero, vel Miniſtro *20. q. 1. vidua*; ſciendum autem, quod in Jure Canonico fit mentio de quatuor velis; eſt enim velum conſecrationis, de quo eſt jam dictum, & hoc imponitur in vigeſimo quinto anno ad minus *20. q. 1. placuit.* undè dicit *Hoſt.* quod vix obtinuit à Papa Lugdunis, quod ipſe conſecraretur in anno vigeſimo; malè tamen obſervatur, ut ibidem dicit, quod hic de virginibus quoad ætatem notatur; & eſt velum profeſſionis, de quo etiam dictum eſt, & hoc recipitur in anno duodecimo ad minus, *20. q. 1. c. 1. & q. 2. puella.*

Google

la. Eſt etiam velum ordinationis; & hoc dabatur olim Diaconiſſis; in quadrageſimo anno, 27. *q.* 1. *Diaconiſſam.* Et eſt velum Prælationis, & dabatur olim Abbatiſſis in ſexageſimo anno, 22. *q.* 1. *juvenculas. hac Gof.*

.TITULUS IV.

De Collatione Ordinum.

POſtea conſiderandum eſt de collatione Ordinum, & primò quo tempore habent conferri: ſecundo in quo loco; tertiò in quo ordine; quartò de modo conferendi Ordines, quantum ad ea, quæ ſunt propria ſingulorum Ordinum, quintò quantum ad ea, quæ ſunt communia Ordinum omnium, vel plurium; ſextò in quo habet character uniuſcujuſque Ordinis imprimi; ideo ſit

ARTICULUS I.

Quo tempore Ordines conferuntur?

CIrca primum ſciendum, quod Ordines conferri poſſunt, & debent tantum in ſex temporibus anni, ſcilicet in Sabbatis jejuniorum Quatuor Temporum, & in Sabbato medianæ hebdomadæ quadrageſimæ, quo cantatur *ſitientes*, & in Sabbato Sancto. Papa tamen poteſt conferre Subdiaconatum in omnibus Dominicis, & in aliis Feſtis præcipuis, *di.* 75. *c. ult. & extra. de tempore ordi. de eo, & infra.* Quinimo, ut dicit *Hoſt.* videtur quod quolibet tempore conferre poſſit quemliber ordinem, ſicut etiam quolibet tempore pallio poteſt uti, *extra. de uſu pallii ad honorem*, & ſolus in die ſuæ conſecrationis ordinat, *extra. de ele. quod ſicut*; nec eſt dubium, quin hoc facere poſſit, ſed non conſuevit; *hæc Hoſt. tit. de tempore ordi.* Minores autem Ordines licet cuilibet Epiſcopo conferre in Dominicis, & aliis Feſtis præcipuis uni, vel duobus, & etiam ſecundùm aliquos, ſcilicet *Gof. Ray. & Ber.* pluribus, quàm duobus, dummodo non videatur ordinationem generalem facere, *extra. de tempore ordi. c.* 1. *&* 2. & hoc ibidem vult *Inno. ſuper c. de eo. Hoſt.* tamen dicit ibidem, quod hoc dicere, ſcilicet, quod Epiſcopus poſſit tunc plures duobus ordinare, non eſt tutum, quia in re dubia tutiùs eſt deſervire verbis edicti, ff. *de exercitoria actione l.* 1. §. *ſi is.* Prima tamen tonſura omni die conferri poteſt; ut dicit *Hoſt. de tempore ordi. conſultatione. Gof.* verò videtur velle *ti. de ordi. ab Epi. qui re.* quod tantùm in diebus Dominicis, & aliis diebus feſtivis; Græci verò in conferendis, & recipiendis ordinibus non ſervant tempora ſupradicta, *extra. de tempore ordi. cum ſecundum in tex. & in gloſ.* Præcipitur tamen etiam Latinis, quod de cætero Ritum Græcorum non ſervent, ut dicitur ibidem; & Græcis, quod ſe Latinis conforment. *extra. de baptiſmo. licet Græcos.* Dignitas verò, ſive conſecratio Epiſcopalis conferri debet in certa die, scilicet in Dominica, & hora tertia, quia tali die, & tali hora Spiritus Sanctus in igneis linguis apparuit, & tali die Paulus, & Barnabas ordinati fuerunt per impoſitionem manus 75. *di. quod die, & de con. diſt.* 1. *nocte.* Et poteſt electus in Epiſcopum, in Sabbato ordinari in Presbyterum, & in Dominica ſequenti conſecrari in Epiſcopum; conſecratur autem Papa in Miſſa ante Hymnum Angelicum, & poſtea ipſemet incipit, & perficit Miſſam, ſoluſque in die ſuæ conſecrationis poteſt Ordines conferre. Alii autem Epiſcopi inter Epiſtolam, & Evangelium conſecrantur, & concelebrant conſecranti; & tunc non debent conferre Ordines, ne dividatur miniſterium unitatis: undè conſecratus cum ſuo conſecratore Miſſam perficere debet, *extra. de elec. quod ſicut.* Si enim officium Miſſæ, quod cum ſuo conſecratore incipit, dimitteret, & alios ordinaret, divideretur miniſterium Miſſæ illius, in qua conſecratur, quod non debet fieri, quia debet intereſſe toti Miſſæ, ut dicitur *ibidem in glo.* ſi tamen tunc ordinaret, corrigendus, non deponendus eſſet, ut dicitur *ibidem in Textu*, ſed ſi finita illa Miſſa, aliam celebret, bene ordinare poſſet, ſi neceſſitas eſſet, ut habetur *ibidem in glo.* Conſecratio autem virginum poteſt fieri in Epiphania, in albis Paſchalibus, ideſt in tota hebdomada Paſchæ, in Feſtis Apoſtolorum, niſi languore detentæ petant aliis temporibus conſecrari; nam tunc & illis, & aliis temporibus poſſunt ordinari, ſcilicet in Dominicis, & aliis præcipuis Feſtis, 20. *q.* 1. *devotis, & extra. de tempore ordi. c.* 1. *Hac Gof.*

Notandum verò, quod Hugo dicit, quod omnes ſacri Ordines conferendi ſunt in Dominica, & Veſpera Sabbati trahitur ad mane Dominicæ, & ſive in Veſpera Sabbati, ſive in mane Dominicæ Ordines conferantur, ſemper in Dominica conferri dicuntur; alii verò, quibus aſſentiunt *Ray. Gof. & Hoſt. & Innoc. extra. de tempore ordi. ſuper c. literas* dicunt omnes Ordines in Sabbato conferendos, & in mane Dominicæ, continuato tamen jejunio tam ab Ordinatore, quàm ab ordinando, ita ſcilicet quod nihil comedant, nec bibant illa die, nec ſequenti nocte, niſi corpus, & ſanguinem cum celebrat in Sabbato; continuatio enim unum de duobus facit, & illa conjungit, *ar.* 7. *q.* 1. *illud*, & ſecundùm iſtos mane Dominicæ ſequentis trahitur ad Veſperas Sabbati præcedentis,

dentis, & ita ſive in Veſpera Sabbati, ſive in mane Dominicæ conferantur ſemper fictione canonica in Sabbato conferuntur. Imo etiam ſine fictione aliqua bene veſpera & mane ad unam diem referuntur, juxta illud *factum eſt veſpere, & mane dies unus*, *Gen.* 1. Hanc ultimam opinionem approbare videntur omnia jura, & conſuetudo generalis Eccleſiæ; quare enim neceſſaria eſſet jejunii continuatio, ſi vera eſſet prima opinio? quia etſi Ordinator in ſero comederet Sabbati, nihilominus in mane jejunus eſſet; unde ſicut poſſet tunc conſecrare, ita poſſet etiam ſecundùm illam opinionem ordinare: illud verò *c.* 76. *di. quod die Dominico quod c.* maximè videtur eſſe contra ſecundam opinionem, intelligitur in conſecratione Epiſcoporum, & hoc patet per exempla ibi poſita de Apoſtolis, qui fuerunt in die Dominica conſecrati; eſt etiam pro ſecunda opinione ratio congruitatis, quia cùm quis ordinatur in Ordinibus Sacris, quaſi tranſit ad Sabbatum, ideſt ad quietem a ſæcularibus curis, à quibus tales Clerici ſpecialiter debent vacare; ſed non ſic Clerici minorum Ordinum, quibus uxorem accipere licet, & ideo hujuſmodi Ordines conferre poſſunt alia die, quàm in Sabbato; ſed hæc ratio adaptari poſſet Dominicæ, quæ ſuccedit Sabbato, & ideo eſt magis pro Hug., quàm contra eum; ideo eſt alia ratio melior ſecundùm *Hoſt.* quia ſcilicet in Sabbato jejunatur, non autem in die Dominica, & ideo habetur major opportunitas celebrandi Ordines in Sabbato, quàm in Dominica. Dicit autem *Inno.* ſuper *c. literas*, quod non expedit ſic continuare jejunium, & in Dominica Ordinem conferre, niſi neceſſitas adſit, ut quia fortè infirmitas eum invaſit, vel tardè venit, ita quod Ordines conferre non potuit; dicit etiam, quod in nocte Paſchæ ordinationes fieri poſſunt, quia poteſt celebrari Miſſa, non ſic in noctibus aliis.

Sed numquid tempus eſt de ſubſtantia Ordinum?

Reſpondeo, quod non, *extra. de tempore ordi. ſanè.* undè ſi temporibus aliis, quàm ſupradictis Ordines conferantur, characteres imprimuntur.

Quæ eſt pœna recipientium Ordinem ſacrum extra ſtatuta tempora?

Reſpondeo, quod pœna eorum eſt ſuſpenſio ab Ordine ſuſcepto, *extra. de tempore ordi. ſanè*, *& c. cum quidam*, *& c. literas*, & dicunt aliqui, ut *Inno.* quod non ſunt ipſo jure ſuſpenſi, ſed per ſententiam ſunt ſuſpendendi, & hujus opinionis eſt *Hoſt.* *& ar. ad hoc in c. literas in fine.* & ſecundùm hoc diverſimodè exponunt illud, quod *in c. cum quidam* dicitur: *debes expertes reddere*, ſcilicet per ſententiam ſecundùm primos, vel reddere, ideſt redditos tenere ſecundùm ſecundos, quia ſuſpenſi ſunt ipſo jure; poteſt tamen Epiſcopus ſuus primò eis impoſita pœnitentia competenti, ut in ſuſceptis miniſtrent Ordinibus, diſpenſare, *extra. de tempore ordi. conſultationi in tex. & glo. in fine.* Credit autem *Rod.* quod non poſſet diſpenſare, ut promoveantur, cum dicta decretalis non loquatur, niſi de diſpenſatione facienda in Ordinibus receptis; *glo.* tamen prædicta dicit, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare cum talibus, non diſtinguens in ſuſceptis, nec eſt contra hoc illud, quod habetur, *extra. c. cum quidam*, *& c. dilectus*, *& c. literas*, ubi Papa videtur ſibi retinere hujuſmodi diſpenſationem, quia loquitur de rigore juris ſecundùm *Rod.* vel ſecundùm *glo. ſuper c. conſultationi*, *& c. illa*, & alia jura contraria loquuntur, cùm Papa reſervat ſibi diſpenſationem eorum ex certa ſcientia, ut alii magis terreantur, & ipſi puniantur; quid autem ſuper hoc ſentiat *Hoſt.* infra vide *tit. de ſcrutinio* juxta *fi.* in notabili, quod incipit *inſuper.*

Quæ eſt pœna conferentium Ordines extra tempora ſtatuta?

Reſpondeo. Pœna eorum eſt, quod ipſi privantur poteſtate conferendi Ordines, quos illicitè contulerunt; privantur, inquam, non ipſo jure, ſed per ſententiam, *extra de tempore ordi. ſanè*, *& c. literas*, *& c. dilectus in fi.* unde cùm dicitur *in c. literas*: *volumus manere ſuſpenſos*, tenetur impropriè quoad Ordinatorem, qui non eſt ſuſpenſus ipſo jure, ſed ſuſpenditur per ſententiam; propriè verò tenetur quoad ordinatum, qui eſt ſuſpenſus ipſo jure. *Hac Hoſt. ſuper c. literas.*

Vtrum Ordines poſſint tantùm in Miſſa conferri, ita quod Miſſa ſit de ſubſtantia Ordinis?

Reſpondeo. *Hugo* notat 75. *diſt. ordinationes* 1. *& Ber. extra. de elec. quod ſicut*, quod Miſſa non eſt de ſubſtantia ordinis, ſed de ſolemnitate; unde omnes ordines ſecundùm ipſos poſſunt conferri ſine Miſſa, licèt hoc non debeat fieri, unde qui conferret eos ſine Miſſa, ipſe, & ordinati graviter punirentur, quia facerent contra ordinationem Eccleſiæ, & contra illud, quod Eccleſia ſervat, *ar. extra. de tempore ordi. ſanè*, *& c. literas.* *& c. vel non eſt*, & quod eſt dictum de ordinibus idem dicit *Ber. ibidem* de conſecrationibus. Dicit autem *Hugo*, quod ſi unus conſecret, & alter Miſſam celebret, conſecratus erit, licèt hoc fieri non debeat, & de hac materia nota 75. *diſt. ordinationes Epiſcoporum*; alii verò, ut *Ray. & Gof.* Miſſam ponunt inter illam, de quibus neſcitur utrum ſint de ordinis ſubſtantia, vel non; & ideo dicit *Gof.* in hoc, & in aliis, quæ mandantur in ordinibus obſervari, nec conſtat,

quod

quod pertineant ad ſubſtantiam, vel ſolemnitatem, nec per aliqua jura invenitur, quod omiſſa debeant ſuppleri; credendum eſt, his omiſſis, ordinem non conferri, & ideo eſt iterandum; nec tamen intelligitur iterari, quia non intelligitur eſſe iteratum, quod ambigitur eſſe factum. *extra. de Presbytero non baptizato veniens, & diſt. 68. Presbyteri, & de conſe. di. 1. ſolemnitates.*

Utrum Ordines conferri poſſint, & recipi poſt prandium?

Reſpondeo. *Hug.* dicit quod Ordinem confert, & recipit pranſus, & idem dicit in quolibet alio ſacramento præter Euchariſtiam, quam non credit confici, niſi à jejuno, *de conſe. di. 2. liquido*; ſed *Ber. Lau. Jo. & Goſ.* dicunt contrarium, *extra. de cætero*; nam ut ibi dicitur, Dominus poſt cœnam Diſcipulis ſuis Corpus, & Sanguinem tradidit, licèt ibidem ſtatuatur, ne pranſus conferat, aut à pranſo recipiatur; *Ray.* autem jejunium ordinantis, & ordinandi ponit inter illa, de quibus neſcitur, utrum ſint de ſubſtantia Ordinis.

ARTICULUS II.

In quo loco debent Ordines conferri?

SEquitur de ſecundo, ſcilicet in quo loco debent Ordines conferri?

Reſpondeo, quod Ordines Sacri debent conferri in Eccleſia Epiſcopali, *art. diſt. 77. c. 1.* & hoc eſt verum de jure regulari; hodie tamen de conſuetudine Epiſcopi conferunt, ubi volunt, ut dicit *Rod.* minores verò Ordines conferre poteſt in quacumque Eccleſia ſui Epiſcopatus, *di. 75. in palea.* Epiſcopi autem conſecrari debent, ubi Metropolitanus elegerit, niſi ſit de approbata conſuetudine aliud obſervandum, *51. di. c. ult. in fi.* Metropolitani verò Primates, & Patriarchæ in ſuis Eccleſiis, niſi neceſſitas aliud exigat, & conſuetudo approbata induceat *ar. diſt. 63. quando, & diſt. 23. in nomine Domini*; Papa verò in ſua Eccleſia, ſi hoc poteſt fieri, alioquin in quacumque Eccleſia etiam extra Urbem, ut habetur *in c. in nomine Domini; & Goſ. & Ray.*

ARTICULUS III.

Quo ordine debent Ordines conferri, & recipi, & eorum officia exerceri?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet quo ordine debent Ordines conferri, & recipi, & eorum officia exerceri? ubi ſciendum, quod eo ordine debent conferri, & recipi, quo ſupra ſunt numerati, ita quod recipiantur gradatim aſcendendo ab infimo uſque ad ſupremum, quod probatur, *di. 59. ſi officia, & di. 77. c. 1.* Si tamen aliquis per ſaltum promoveatur, idest uno vel pluribus ordinibus prætermiſſis aliquem ordinem ſuperiorem recipiat, characterem recipit, niſi aliud impediat, ut habitum eſt ſupra.

Quid, ſi quis ordinetur in Epiſcopum prætermiſſo Sacerdotio?

Reſpondeo. Dicit *Inno. 3. extra. de exceſſ. Prala. ex literis*, quod non ſit Epiſcopus, cui etiam conſentire videtur, *Goſ. & Ber. extra. e. c.* imo dicit, quod nullus recipere poteſt Ordinem Epiſcopalem, niſi ſit Presbyter, *extra. de exceſſ. Prala. ex literis in fine.* Si tamen quis Presbyter exiſtens licet inferiores ordines non habens ordinetur in Epiſcopum, Epiſcopus eſt, ſed illum ordinem, quem non habet, conferre non poteſt, *ar. 1. q. 1. gratia.* Secundùm autem *Hoſt. & Ber.* qualitercumque ordo conferatur, ſive gradatim, ſive per ſaltum, character recipitur, dummodo accipiens ſit baptizatus, non tamen executio; & ideo quod eſt omiſſum, cautè eſt ſupplendum, & diſpenſandum; & hoc probatur, *di. 52. ſollicitudo, & extra. e. c. 1.* nec obſtat, quod dicitur, *extra. de exceſſ. Prala. ex literis*, non enim negat, quin character Epiſcopalis conferatur, ſed quod ipſum exercere non poteſt, quod verum eſt in tantum, quod nihil confert Epiſcopus talis, niſi in Sacerdotio promotus ſit, licèt ipſe characterem receperit. *Hac Hoſt.*

Quam pœnam patietur talis?

Reſpondeo, ut ab adminiſtratione abſtineat, aliàs ſi miniſtraverit, incidat in pœnam non ordinati miniſtrantis, cum non ſit ritè ordinatus, ſcilicet, ut de Eccleſia abjiciatur, & nunquam ordinetur, niſi cum eo per Papam diſpenſetur, ut patet *extra. de non ordi. mini. c. 1. & 2.* de qua pœna habetur circa finem hujus articuli.

Qualiter excuſatur talis?

Reſpondeo. In totum non excuſatur, propter ignorantiam tamen pœna minuitur, licèt non omnino probabilem, *extra. eo. c. uno.* Et ſi dubitet, an omnes ordines gradatim receperit, credi debet viris honeſtis, inter quos eſt converſatus, ut dicitur ibidem; *hac Hoſt.*

A quo diſpenſatur?

Reſpondeo. Si ſcienter per ſaltum promovetur, non tamen miniſtrat, pœnitentia ſibi injungatur, & cautè ſupplebitur, quod eſt incautè omiſſum, & ſic diſpenſabitur per Epiſcopum, *extra. eo. de ſac. non iteran. c. 1.* Idem dico ſi miniſtravit, ſed credebat ſe gradatim promotum fuiſſe, licèt afferant vicini contrarium, eùm idem promotus in ætate minori in hoc conſentiat, & gradus omiſſus ſupplebitur, & diſcreta pœnitentia

nitentia injungetur, & illud, quod factum neſcitur, iterari non videbitur, *extra. eo. c. uno.* ſi tamen ſcienter promotus per ſaltum, in ordine non gradatim recepto miniſtraverit, incidit in pœnam non ordinati miniſtrantis, & ſic non poteſt cum eo, niſi per Papam diſpenſari, ut dictum eſt ſupra. *Hæc Hoſt.*

Item ſciendum, quod ordines minores conferri poſſunt omnes uni perſonæ eadem die, niſi contrarium obtineat conſuetudo Eccleſiæ, quæ non ſervata ſcandalum generet, prima verò tonſura, & quatuor ordines minores eidem eadem die conferri non debent, ut dicit *Hoſt. & Inno. extra. de tempore ordi. de eo.* contrarium tamen dicitur fieri in Alemania; unus autem ordo ſacer cum minoribus, vel duo ſacri, nullo modo debent conferri eadem die uni perſonæ, nec in hoc diſpenſari poteſt cum aliquo; niſi de licentia Papæ, quia hoc eſt prohibitum, ut dicit *Hoſt. & Inno. extra. de tempore ordi. dilectus.* ſed conferri debent ſinguli per ſe, & per certa interſtitia temporum, *di. 77. in ſingulis, & c. quicumque; & extra. de eo, qui or. fur. cum h. lator. & de tempore ordi. literas, & c. dilectus*, & licèt plerumque contingat, quod ordinator jejunium à die Sabbati uſque ad Dominicam continuet, ut illi, qui non potuerunt ordinari die Sabbati in ſero, ordinentur in mane die Dominico, *di. 75. quod à Patribus*, non tamen illi iidem qui in Sabbato ad aliquos ſacros ordines ſunt promoti, poſſunt ad alios in die Dominico promoveri, ſed tantum illi, qui non poterant in die Sabbati ordinari; cùm enim propter continuationem jejunii ſero Sabbati, & mane Dominicæ facere unum diem ſignificentur, ſi ordinatus in Sabbato ordinetur in Dominica, jam idem bis in eadem die ordinaretur, quod abſurdum eſſet, & dicit hic Epiſcopus Bononien. *extra. de tempore ordi. literas*, ſi contra prædictam formam ordines recipiantur, furtivè recipi dicuntur.

Sciendum enim, quod dicitur quis ordinati furtivè quadrupliciter, ſcilicet, cum quis citra conſcientiam Epiſcopi proprii ſine examinatione promovetur, *di. 64. extra. conſcientiam*, in quo caſu non proſunt literæ Archidiaconi, *extra. de offi. or. ſignificaſti.* Item cum quis minoribus ordinibus non contentus, una & eadem die Subdiaconatum recipit, *extra. de eo. cum h.* vel cum duos ſimul recipit ſacros, *extra. eo. innotuit*; vel cum gradu omiſſo ſaltum facit, *extra. de cle. per ſaltum promo. c. 1.* In quibus caſibus nec etiam obediens ſuo Superiori excuſatur, *extra. de tempore ordinan. dilectus*, cùm Superior tanquam major plus delinquat, & ideo magis eſt puniendus, *extra. de translatione inter corporalia. §. ult. Hæc Hoſt.*

Quæ eſt pœna recipientis ordines contra prædictam formam?

Reſpondeo, ut ei de rigore juris interdicatur executio ordinum receptorum, *extra. c. innotuit*; nihilominus tamen aſcendere poterit ad majores, & hoc intelligas etiam quando una die recepit omnes minores ordines, & unum ſacrum, vel duos ſacros ſimul, ut dictum eſt; *hæc Hoſt.*

A quo diſpenſatur cum tali?

Reſpondeo. aut fuit prohibitum hoc, ſcilicet ne quis furtivè reciperet ordines ſub interminatione anathematis, ideſt quod fuit anathema ita exponit, *Ber. & Hoſt.* ita ut ly *anathematis* conſtruatur intranſitivè, & tunc cum excommunicatus promoveatur, non poteſt aliquis ſecum diſpenſare, niſi Papa, aut non fuit excommunicatio lata, & tunc poteſt Epiſcopus cum eo tam in ſuſceptis, quàm in ſuſcipiendis ordinibus diſpenſare pro ſuo arbitrio, injuncta ſibi pœnitentia competenti, ſed ſi ſit excommunicatus promoveatur, permittit Papa, quod cum eo, ſi Religionem intret, diſpenſetur per Epiſcopum auctoritate Papæ, non ſua, tam in ſuſceptis, quàm in ſuſcipiendis ordinibus, & ſic ſolus Papa diſpenſat, *extra. e. c. 1. in tex. & glo.* Alias, ſi Religionem non intret, cum eo, ut miniſtret in minoribus ordinibus diſpenſat Epiſcopus, ut ibidem innuit *glo. a contrario ſenſu, & diſt. 25. qualis.* Sed & Religionem ſi intret poteſt cum eo ſuus Abbas diſpenſare, ſi viderit expedire, *extra. eo. cum h.* & hoc in caſu, in quo recipit quatuor ordines minores, & unum ſacrum ſimul; tamen, ut dicitur *ibidem in glo.* ſi excommunicatus ordines ex certa ſcientia recepiſſet, Abbas hoc non poſſet, ut dicitur *extra. de ſen. excom. cum illorum.* Alii intelligunt, quod illud *cap. cum hoc*, intelligitur de Abbate Epiſcopo; aliquando enim Epiſcopus eſt in una Eccleſia Abbas, & in alia Epiſcopus, vel fortè eadem Eccleſia eſt Epiſcopalis, & regularis, ſicut habetur, *extra. de judiciis cauſam*; ſed tu intelligas ſicut præmiſi, ſi verò duos ſacros in ſæculo recepit ſimul, non diſpenſat Epiſcopus cum eo; ſed ſi tranſit ad Religionem, dummodo laudabiliter converſetur, poteſt cum eo Epiſcopus de licentia Papæ diſpenſare, ſcilicet, ut in ſuſceptis ordinibus miniſtret, *extra. c. innotuit. Hæc Hoſt. in Summa*; non tamen de illa licentia, quæ ibi datur, poteſt cum eo diſpenſare, ut ad Sacerdotium tranſeat, ut dicitur in *glo.* Dicit autem *Hoſt. extra. e. c. 1.* quod cum furtivè ordinato, ſed non excommunicato Eccleſia de facili non diſpenſat, niſi intret Religionem.

Quid de eo, qui exiſtens in excommunicatione ordinatus fuit?

Reſpondeo. Talis aut eſt ſæcularis, aut

regularis.

regularis. Si ſæcularis, aut ſcivit ſe excommunicatum, & tunc eſt deponendus in perpetuum à ſuſceptis ordinibus, & ſecundùm *glo.* à beneficiis etiam, & addit *Rod.* quod hoc eſt verum de rigore juris, & ſi contra eum agatur in foro judicii; aut non fuit memor facti, pro quo in excommunicationem incidit, aut factum ſcivit, ſed juris ignarus neſcivit ſe propter hoc factum fuiſſe excommunicatum, & in his duobus caſibus ſi Religionem intret, Abbas cum eo diſpenſare poteſt, niſi factum fuerit grave, & notabile; ſi autem non intraverit, ſolus Papa poteſt diſpenſare. Si verò ſit regularis, aut hoc fuit ſcienter, & tunc debet ab executione ordinis ſuſcepti, & officii manere ſuſpenſus, & hoc ſecundum *Rod.* de rigore juris; aut ignoranter, quia ſcilicet facti immemor, vel juris ignarus, & tunc Monaſterii utilitate penſata poſt injunctam & peractam pænitentiam regularem, Abbas ejus cum eo poterit diſpenſare, niſi fuerit grave, & notabile factum, vel etiam ſi is, qui hoc fecit adultus fuerit, & diſcretus, ut violenter contra oblivionem, vel ignorantiam præſumatur hoc feciſſe; & ſecundùm *Rod.* hoc intelligitur quando agitur contra eum in foro judicii; ſi enim ſecretè confiteatur hoc in pænitentia, cum cuilibet de ſuo facto credatur in confeſſione, Abbas poterit diſpenſare, & hoc, ſi non ſit ſuſpicio, quod in confeſſione mentiatur, & hæc diſtinctio habetur, *extra. de ſent. excom. cum illorum in ſummis. Ber. & Hoſt.* ibidem Abbas diſpenſare poteſt cum ignorantibus, ſive inciderint in excommunicationem ante ingreſſum Religionis, ſive poſt, quia nec *Text.* diſtinguit. *Inno.* verò magis ſentit ibidem cum his, qui dicunt hoc tantum intelligi de his, qui inciderunt ante ingreſſum.

Item nota ſecundùm *Ray.* quod illud quod dictum eſt de irregularitate excommunicati recipientis ordinem, vel miniſtrantis in excommunicatione, intelligitur etiam de ſuſpenſo ordinem recipiente, vel etiam in ſuo ordine miniſtrante, & hoc ſi ſit ſimpliciter ſuſpenſus ab executione ordinum; ſi autem ſit ſpecialiter ſuſpenſus ab executione alicujus ordinis ex ſuperioribus, non contrahit aliquam irregularitatem miniſtrando in aliquo ordinum inferiorum illo.

Item nota, quod illud, quod prædictum eſt de irregularitate celebrantis, vel miniſtrantis in excommunicatione, vel ſuſpenſione intelligitur, ut habetur *extra. de cle. ext. apoſtol.* niſi probabilis ignorantia eum excuſet; ſed ſi ſit ignorantia ejus craſſa, & ſupina, vel erronea, nullus diſpenſat, niſi Papa; & ſecundùm *Rod.* hoc intelligitur de ignorantia probabili facti, ut ſi quis miſit pro ſe procuratorem ſufficienter inſtructum ad Curiam, & quia Procurator impeditus non comparuit ad diem aſſignatum, fuit tanquam contumax excommunicatus, ipſe tamen hoc neſciens celebravit, & tunc non eget diſpenſatione; ſecus eſt de ignorantia craſſa, ut ſi citatus ad diem peremptoriam, nec iret, nec mitteret, & ſic excommunicatus celebret, licèt nihil ſciens de ſententia illa, & idem eſt, quando quis probabiliter dubitans de excommunicatione ſua, & maximè quando eſt conſcius de culpa propter quam juſtè potuit excommunicari, celebrat in excommunicatione diſcrimini ſe committens, *Hæc Rod.*

Sed quid de Apoſtata à Religione, ſi recipiat ordinem, talis enim hodie eſt excommunicatus ipſo jure *lib. 6. ne Clerici, vel Monachi pericula.*

Reſpondeo. Talis Apoſtata ad ordinem promoveri non poteſt, ut dicitur 16. *q.* 1. *lege. & di.* 50. *c. ult.* & ſi ſacrum ordinem receperit, quantumcumque ſuo Abbati reconciliatus fuerit, & pænitentiam receperit in ordine ſic recepto ſine diſpenſatione Papæ miniſtrare non poterit, ut habetur, *extra. de apoſtatis c. ult.* Si autem ad Religionem aliam tranſiſſet, & ibi ordinem recepiſſet, ſine diſpenſatione in ordine illo miniſtrare poſſet, *extra. de tempore ordi. ex parte,* quia ordinem in apoſtaſia non recepiſſet, *hæc Ber. extra. de apo. c. ult.* Et idem puto hodie dicendum, ſi quis receperit in apoſtaſia ordinem non ſacrum, quia eſt excommunicatus, ut ſupra dictum eſt; diſtinguit tamen *Ber. ſuper di. c. ex parte de eo*, qui recepit ordinem in ſecunda Religione, & redit ad primam, quod ſecunda Religio, aut fuit arctior, & ſic tranſeundo non peccavit & ſic poteſt miniſtrare in ordine ſuſcepto de communi jure; aut fuit laxior, & tunc, quia mortaliter peccavit, miniſtrare non debet ſine diſpenſatione; ſed *Inno.* dicit, quod talis non eſt apoſtata, quia in nullo venit contra ea, quæ ſunt de ſubſtantia Religionis, & ideo ſi recepit ibi ordinem non ſit irregularis, & etiam ipſe *Ber.* dicit ibidem, quod non apoſtatat, niſi qui ad ſæculum redit.

Quæ eſt pæna conferentis ordines contra formam ſupradictam?

Reſpondeo. Pæna ejus eſt depoſitio, ſi ſcienter hoc fecit, niſi fortè quando in caſu ſibi conceſſo diſpenſavit, *di.* 51. *qui in aliquo, & di.* 81. *tantis, & di.* 82. *c. ult.* Si verò negligenter, quia non examinavit, ut debuit, privari debet poteſtate talem ordinem conferendi, *di.* 36. *qui Eccleſiaſticis, & extra. de temp. ordi. literas, & c. dilectus. hæc Ray. Ber.* tamen *in glo. ſuper di. c. dilectus*, dicit, quod

conferens

conferens ſimul plures ordines ſacros eſt ſuſpenſus à poteſtate ordinandi, donec cum eo per Papam fuerit diſpensatum.

Adhuc nota ſecundùm *Ber.* & *Ray.* quod electus in Episcopum, in Sabbato poſſet in Presbyterum ordinari, & in Dominica in Episcopum conſecrari, imo ſecundùm *Rod.* continuato jejunio Sabbati die Dominica in mane poſſet Presbyter ordinari, & hora tertia conſecrari in Episcopum; ſed hoc negat *Inno.* quia nec ordinem, nec conſecrationem debet accipere ſine Miſſa; in die autem Dominico duas Miſſas iniquum eſt celebrare.

Quid ſi non ordinatus, alicujus ordinis, vel etiam ordinatus, ordinis, quem non habet, officium adminiſtret?

Respondeo, nullus debet aliquod officium exercere tanquam ordinatus, cum non ſit; undè non debet dicere epiſtolam tanquam Subdiaconus, cùm non ſit; & eodem modo de aliis officiis; nec etiam debet baptizare tanquam Presbyter, aliàs ab Eccleſia abjiciatur, & nunquam magis ordinetur; ſubaudi, niſi per Papam cum eo fuerit diſpensatum; *extra. de cle. non ordi. mini. c. 1. & 2.* & ſic punitur in eo, in quo præſumendo deliquit, *extra. de emu. Eccle. c. ult.* Idem videtur, ſi non ſit ritè ordinatus, ut quia non recepit manus impoſitionem, *extra. de ele. non ordi. mi. c. 2. hæc Hoſt.* *Ray* tamen dicit, quod ille, qui nullum habens ordinem, exercet alicujus ordinis officium, ſi fuerit contumax, ita ſcilicet, quod ceſſare non velit, debet excommunicari; ille verò, qui habens aliquem ordinem, illius ordinis, quem non habet, exercet officium, debet deponi, ſcilicet quando hoc facit malitioſè, aliter non, aut perpetuò ab ordine, quem habet, ſuſpendi, niſi cum eo diſpensetur; & addit *Rod.* quod hoc intelligitur de eo, qui ſe dicit habere ordinem quem non habet, vel qui tanquam ſchiſmaticus ingerit ſe officio ordinis, quem non habet, ſicut fecit Rex Ozias.

Qualiter talis excuſatur?

Respondeo. Prædicta pœna locum habet, quando dicit aliquid tanquam in officio conſtitutus, quod nondum ritè recepit, ut dictum eſt; ſecùs eſt, ſi dicat epiſtolam, tanquam Clericus, nec tenet manipulum in manu, quia nullus eſt ibi Subdiaconus, *extra. de vi. & ho. cle. ut quiſquis Presbyter*; ſecus eſt etiam, ſi baptizet in neceſſitate, ſicut qui in caſibus baptizant, non præſumendo officium Presbyteri exercere, *de conſe. diſt. 4. conſtat.* Secus eſt, etiam ſi quis dicat in ſecreto Evangelium, nam & Monialis aliquando dicit ipsum, ſcilicet in Matutino, *27. q. 1. Diaconiſſam.* Excuſat etiam ignorantia à tanto, licèt non à toto, *extra. de cle. per ſal. pro. c. 1.* Miſſa autem nec publicè, nec privatè celebrari debet, niſi à Presbytero ritè ordinato *de conſe. diſ. 1. c. 1. in fi. hæc Hoſt.* Si tamen, præsente Subdiacono, Acolythus ſine ſolemnitate intentione bona, ſine præsumptione ſuperbiæ epiſtolam legeret, parùm, aut nihil peccabit, maximè ubi consuetudo talis habetur, & jus ignoratur, ut dicit *Rod.* de hac materia ponuntur quædam, *extra. de vi. & ho. cle. ut quiſquis in glo. c. quæ non ſervantur*; nec credo ibi eſſe periculum, & ideo ea hic ponere non curo; cum præmiſſis convenit etiam *Innoc.* ſuper *idem c.*

Per quem, & in quo cum eo dispenſari poſſet?

Respondeo. Certè ſecundùm *Hoſt. Gof. & Ber.* per ſolum Papam, ut ad majores ordines ascendat; poteſt tamen Episcopus cum tali dispenſare, ut in ordine ſuſcepto remaneat, ipſo tamen primitùs juxtà arbitrium ejus biennio, vel triennio, vel ſecundùm quod ei placuerit, ſuspenſo, & ſic beneficium poterit retinere, ſcilicet ſimplex, quod curam animarum non habet, ut dicit *Ray.* ut tamen ſibi diſcreta pænitentia injungatur, ita quod in ſæculo valeat ſecurus manere, licèt ſit ei tutiùs ad ſalutem Religionem intrare. *extra. de ele. non or. mi. c. 2. hæc Hoſt.* Quidam tamen dicunt, quod etiam Episcopus poteſt dispenſare, ut talis poſſit ad ſuperiores ordines ascendere, cum hoc non prohibeatur ſibi expreſsè: cui opinioni consentit, *Ber. extra. de ele. non or. mi. ex literis.*

Quid de Cleticis minotum ordinum, qui in officio Subdiaconi miniſtrant in novis Miſſis causa ſolemnitatis?

Respondet *Rod.* quod non credit rigorem ſupradictum ad eos extendi, peccant tamen talia faciendo, licèt hoc ſine malitia faciant, ſed teneas tu de hoc, illud quod dixit *Hoſti. ſupra.*

Quid ſi quis faciat causa joci?

Respondeo, ludus noxius eſt in culpa, *extra. de homi. continebatur*; non tamen credo, quod debeat iſtam pænam pati, niſi ſolemnitatem ſervet, licèt aliàs debeat pœnitere, *16. q. 6. illud in fi.* quia voluntas, & propoſitum diſtinguunt maleficia, *extra. de ſen. ex. cum voluntate*; *hæc Hoſti.* undè nota, quod non ordinati ſecundùm *Tho. 4. di. 4. q. 2. ar. c. 9.* omnia officia minorum ordinum licitè facere poſſunt, licèt non habeant ad hoc officium, ſicut etiam in domo non consecrata dici poteſt Miſſa, licèt Eccleſia conſecretur, ad hoc ut miſſa dicatur in ea.

ARTI-

ARTICULUS IV.

De Modo conferendi Ordines.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de modo conferendi ordines, de quo habetur in ordinariis Epiſcoporum, & *in decreto diſt. 23. Presbyter, cum reliquis c. uſque ad c. Pſalmiſta.* Dicemus autem de iſto ad inſtructionem aliqualem ordinandorum, ut recurrentes ad ea, quæ hic dicuntur, reddantur magis providi reſpectu agendorum in receptione ordinum; dicendum eſt autem primò de eo, quantum ad ea, quæ ſunt propria ſingulorum ordinum, ab infimo gradatim aſcendendo usque ad ſummum. Sciendum igitur, quod cum quis oſtiarius ordinatur, ſicut in ordinario habetur, Epiſcopus ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradit ei claves Eccleſiæ de Altari, dicens; *Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro rebus, quæ in his clavibus includuntur.* Aliqui verò in plurali: *Sic agite, quaſi reddituri &c.* Deinde Archidiaconus tradit ei oſtium Eccleſiæ; cùm verò quis ordinatur Lector, ab Epiſcopo traditur ei liber divinarum lectionum, dicente ſic: *Accipe, & eſto verbi Dei relator habiturus partem ſi fideliter, & utiliter impleveris officium tuum cum eis, qui verbum Dei adminiſtraverunt ab initio.* Aliqui verò habent in plurali *Accipite &c.* Cùm autem quis Exorciſta ordinatur, accipit librum exorciſmorum de manu Epiſcopi, dicentis ſibi: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive cathecumenos*; vel in plurali ſecundùm aliquos libros: *Accipite &c.* Cùm verò Acolythus ordinatur, accipit ab Epiſcopo, vel Archidiacono candelabrum cum cereo dicente ſibi Epiſcopo: *Accipe ceroferarium, ſive candelabrum cum cereo, & ſcias te ad accendendum luminaria mancipari.* Accipit etiam urceolum vacuum ab Epiſcopo, vel Archidiacono, dicente ſibi Epiſcopo: *Accipe urceolum ad effundendum vinum, & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti*, vel in plurali ſecundùm aliquos: *Accipite &c.* Cum autem Subdiaconus ordinatur, accipit de manu Epiſcopi patenam, & calicem vacuum, de manu verò Archidiaconi urceolum cum aqua, manipulum, & manutergium, Epiſcopo eum monente, & inſtruente; undè dicit ei: *Vide cujus miniſterium tibi traditur, & ideo ſi uſque nunc fuiſti tardus ad Eccleſiam, amodo debes eſſe aſſiduus &c.* vel in plurali ſi ſint plures: *Videte &c.* Deinde Epiſcopus tradit ei manipulum, dicens: *Accipe fanonem ſignum evangelizandi verbum Dei in nomine Domini Jeſu Chriſti.*

Sed numquid debet ſibi manus imponi? Videtur quod ſic, quia *extra. de ſacramentis non iterandis paſtoralis* dicitur, quod ſi in Subdiaconatu manus non imponatur, non eſt iterandum ordinis ſacramentum, ſed quod fuit omiſſum eſt cautè ſupplendum; ſed contrarium dicitur *di. 23. Subdiaconatus*, quod Subdiaconus non recipit manus impoſitionem. Reſpondet *Ber. in c. paſtoralis*, quod ibi dicitur manus impoſitio quædam benedictio, & illud *c. Subdiaconus* loquitur de manus impoſitione conſecratoria, quæ non fit Subdiacono.

Cùm verò Diaconus ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manus ſuper caput ejus imponit; deinde benedictionibus ab Epiſcopo dictis ipſe Epiſcopus ſtolam ei imponit dicens: *Accipe ſtolam candidam de manu Domini ab omnibus vitiorum ſordibus purificatus in conſpectu divinæ majeſtatis, ut omnibus vita converſationis tuæ præbeatur exemplum, plebsque dicata Chriſti nomine poſſit imitando te imitationem acquirere juſtam.* Poſtea læva ejus circumdata, dat ei Epiſcopus Evangelium, dicens: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quam pro mortuis in nomine Domini. Amen.* Quando autem quis Presbyter ordinatur, ordinandus more Diaconi indutus, Epiſcopo præſentatur, & ipſo inclinato Epiſcopus, & omnes Presbyteri, qui adſunt, ſuper caput ejus manus imponunt, ſcilicet tangendo, deinde dicit orationem ſuper eum tenens manus elevatas, ſive ſuſpenſas, ſicut quando dicuntur orationes in Miſſa. Similiter & omnes alii Presbyteri, ſed non tangendo, deinde dicit alias orationes; poſtea Epiſcopus flectit orarium, ideſt ſtolam ſuper humerum ejus dexterum, dicens: *Accipe jugum Domini; jugum enim ejus ſuave eſt.* Deinde veſtit eum caſula, dicens: *Stola innocentiæ induat te Dominus; accipe veſtem ſacerdotalem, per quam charitas intelligitur, potens eſt enim Dominus augere charitatem, & opus perfectum.* Deinde dicitur, *Veni Creator Spiritus &c.* Deinde ab Epiſcopo dicitur benedictio, qua completa, ipſe Epiſcopus oleo Cathecumenorum manus ejus à pollice dextro uſque ad indicem ſiniſtrum, & à pollice ſiniſtro uſque ad indicem dexterum in cruce, & totaliter per palmas manuum perungit, dicens: *Conſecrare, & ſacrificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & quæcumque benedixerint, benedicantur, & ſanctificentur in nomine Domini Jeſu Chriſti. Amen.* Hoc facto accipit patenam cum oblatis, & calicem cum vino, dicens: *Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Domini, Miſſamque celebrare, tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.* Deinde dicitur benedictio ab Epiſcopo; poſtea oſculatur eos Epiſcopus, dicens: *Pax*

Domini ſit ſemper vobiſcum, & commendat ſe orationibus eorum; debent autem fieri Sacerdotes iſti, ſcilicet Abbates, Archipresbyteri, Præpoſiti, Decani, habentes beneficium cum cura animarum; tales enim moniti, ſi non fuerint congruo tempore facti Presbyteri, perdere debent honores, *extra. de æta. & qualit. c. 1. & de elec. cum in cunctis*, niſi obſtent Canones, ut dicitur *in c. cum in cunctis*; nam ſecundùm *glo. ibidem* cum quis impotens eſt ad ordines, aut hoc eſt præter culpam ejus, & tunc non debet perdere honorem præter Abbates, vel Prælatos regulares, qui ex cauſis modicis removentur, *extra. de ſimo. per tuas*; aut ex culpa ejus, & tunc perdere debet, quia mali meritò debent egeſtate publica laborare. ff. *depoſiti bona fides.*

Sed contra, *extra. de æta. tuam*, ubi inſtituitur Abbas quidam in minoribus conſtitutus, ita quod non aſcendat ad majores, quia fortè irregularis erat.

Reſpondeo. Illud factum eſt diſpenſativè, ut dicitur *ibidem in glo.* De forma verò conſecrandi Epiſcopum, & ſupra nihil ad nos; de ipſa tamen habetur *di. 23. Epiſcopus*, *& di. 75. c. 1. & extra. de ſacra unct. cum veniſſet.* Dicit autem *Hoſt. in eodem tit.* de ſubſtantia conſecrationis Epiſcopi eſt liber, qui ſuper caput ponitur conſecrandi, *23. di. Epiſcopus.* Secundùm *Goſ.* etiam numerus conſecrantium, de quo dictum eſt ſupra.

ARTICULUS V.

De Modo conferendi Ordines quantum ad ea, quæ ſunt communia omnium Ordinum.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de modo conferendi, quantum ad ea, quæ ſunt communia omnium ordinum, vel plurium, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid ſit faciendum, ſi quæ omittantur de forma in Canonibus ſtatuta?*

II. *Utrum autem in ordinatione ſit neceſſaria manus impoſitio cum tactu corporali?*

III. *Utrum tactus inſtrumenti ab eo qui ordinatur, ſit de neceſſitate ſacramenti?*

Circa primum reſpondeo. De hoc ſunt variæ opiniones, ſed inter alias eligo tutiorem ſecundùm *Ray.* ſcilicet, quod intelligas omnia illa eſſe de ſubſtantia, de quibus non eſt expreſſum in jure, quod non ſint de ſubſtantia. Invenitur tamen in jure quid fieri debet; undè ſi quid talium ſit omiſſum, poteſt ordinatio iterari, ſcilicèt ex toto, quaſi nihil ſit actum; non enim intelligitur iteratum, quod neſcitur factum, & hoc idem dicit *Inno. di. 68. Presbyteri, & de conſe. di. 1. ſolemnitates.* Si autem ſit omiſſum aliquid eorum, de quibus eſt expreſſum, quod non ſunt de ſubſtantia, non debet ordinatio iterari, ſed quod omiſſum eſt debet cautè ſuppleri ſtatuto tempore ad ordines conferendos, *extra. de ſacramentis iterandis, vel non Presbyter in tex. & in glo. c. 1. de ſacramentis non iteran. c. 1. in decre. integra, quia hæc non dicitur hodie indeciſa.* Eſt autem expreſſum in jure, quædam non eſſe de ſubſtantia ordinis, ſcilicet tempus, *extra. de tempo. ordi. ſanè.* Item ætatem *di. 77. Subdiaconus in veteri.* Item unctionem de ſacramento unctionis, *c. 1. in principio.* Item, quod ordinandus in Presbyterum, vel Diaconum recipiat impoſitionem manus Epiſcopi, non tantum manu ſuper caput ſuſpenſa, ſed tactu corporali. Item, quod ab Epiſcopo proprio recipiat ordines, & ſervatis debitis inſtitutis, & non ſimul recipiat, *extra. de ſacramentis non iteran. c. 1. & ult. & extra. de tempo. ordi. quod tranſlationem, & c. literas; & 9. q. 2. Lugdunenſis.* Item, quod à Latino, non à Græco Latinus ordinetur, *extra. de tempo. ordi. cum ſecundum, & c. quod tranſlationem. Hæc Ray.* & in omnibus prædictis conveniunt cum eo *Goſ.* & *Hoſt.* niſi quod impoſitionem manus ſimpliciter dicunt non eſſe de ſubſtantia; opinio verò *Bona. 4. di. 24. pe. 2. q. 1. ar. 4. c.* & *Pe. 4. di. 24. q. 3. ar. 3. c. & c. 3.* fuit, quod impoſitio manus eſt de ſubſtantia ordinis Diaconatus, ut videbitur *in ſeq. tit.* Sunt autem alia ſecundùm *Ray.* de quibus neſcitur, utrum ſint de ſubſtantia, vel non, ut Miſſa, & jejunium ordinantis, & ordinati, & hujuſmodi, quæ omnia eſſe intelliguntur de ſubſtantia, niſi contrarium expreſſum inveniatur, ut dictum eſt ſupra; ſed ſecundùm *Hug.* neutrum duorum prædictorum eſt de ſubſtantia. *Hoſt.* verò conſentit, quod jejunium non eſt de ſubſtantia, & ſub dubio relinquit de Miſſa; ſed de hac materia dictum eſt pleniùs ſupra *eo. ti. ar. 1. f.*

Circa ſecundùm reſpondeo, quod circa hoc ſunt plures opiniones, dicunt enim quidam, quod non; ſed ſufficit ſola manus extenſio, *ar. ff. de acqui. poſſeſ. l. quod meo.* Alii dicunt, quod neceſſarius eſt ibi tactus corporalis, *extra. de ſacramentis non iteran. c. ult.* Hujus opinionis eſt *Goſ.* & *Hoſt.*

Quid ſi ſit manus impoſitio omiſſa, cæteris ritè peractis. numquid eſt ordinatus?

Reſpondet *Hoſt.* & *Ber.* quod ſic; tamen executionem non habet, donec manus impoſitio ſit ſuppleta, tamen eſt cautè ſupplenda, ſcilicet tempore ſtatuto ad hujuſmodi ordines conferendos, verbigratia, proximo, quando Epiſcopus alios ordinabit erit defectum patiens ſimul cum aliis ſolemniter paratus, & quaſi miniſtrans Epiſcopo ſtabit, nec erit intentio Epiſcopi, nec ipſius, ut ordines jam dictos ſuper eum iteret; ſed

quando

Google

quando ad locum veniat, ubi manus imponi debuiſſet, tunc manum ſibi imponet, quantò cautiùs poteſt, ne error circumſtantibus innoteſcat, & poteſt ultimo inter alios ejuſdem ordinis imponere ſibi, ut magis celetur; poteſt etiam Epiſcopus ſibi dicere, quando manum imponet ſibi; *Porta mihi librum*, vel aliquid aliud, ut alii credant, quod propter hoc impoſuerit ſibi manum, vel etiam Epiſcopus paucis, & bonis ſecretè vocatis in ſua Capella poterit ordines celebrare, & impoſitionem manus ſupplere, & idem in ſimilibus fiat, *di. 52. ſollicitudo*, ſic intelligi poteſt illud, *extra. de ſacra. non iteran. paſtoralis, & c. Presbyter*; *Hæc Hoſt. in ſumma. ti. de æta. in glo. ſuper c. Presbyter. Inno.* verò ibidem dicit, quod quando manus impoſitio ſuppletur, omnes orationes dicantur, quæ debent dici, quando manus imponitur, quia adhærent impoſitioni manus, & fit in eis mentio de ipſa; item ſi pars alicujus orationis ſit omiſſa, à capite eſt inchoanda; poſſunt tamen in ordinibus eſſe multæ orationes, quæ non ſunt de ſubſtantia; undè ſi alius ordo ſit legitime celebratus non propter hoc iterabitur; item ſi tantum una manus ſit inuncta, unctio alterius manus eſt ſupplenda, & ubi in oratione dicitur manus in plurali, dicatur in ſingulari, & ſi facta eſſet in aliquo unctio ſine oratione, vel è converſo, debet utraque repeti, quia non ſunt actus diverſi cum in orationibus de unctione mentio fiat. *Hæc Inno.*

Circa tertium reſpondeo. Dicunt aliqui, quod non; quia enim poteſtas ordinis accipitur à miniſtro, non à materia, ideo porrectio materiæ magis eſt de eſſe ſacramenti, quàm tactus; verba tamen formæ videntur oſtendere, quod tactus materiæ eſt de eſſentia ſacramenti, quia ibi dicitur: *Accipite hoc, vel illud*; *hæc Tho. 4. di. 24. q. 1. ar. 1. q. 5. c. 3.*

Quid ſi unus Epiſcopus manus imponat, & alter Epiſcopus, vel Presbyter ſimplex benedictionem infundat?

Reſpondeo. Non valet quod agitur, *23. di. quorumdam*; Sacramenta enim Eccleſiaſtica ſunt veritatis, & dividi non poſſunt, *de conſe. di. 2. quia paſſus, & 24. q. 1. loquitur*; Sed his obſtare videtur, quod *in dicto cap. quorumdam* dicitur, gradum Sacerdotii, vel Levitici Ordinis, quem perversè adepti ſunt, amittat, ſed verba illa, ſcilicet *adepti ſunt, & amittant* non jus, ſed factum reſpiciunt, ut quatenus adepti ſunt de facto, eatenus amittant de facto; undè oportet quod unus perficiat ordinationem totam; nam ſi unus faciat partem unam, & alius partem aliam, nihil agitur, ſicut ſi unus baptizando immergat, & alter verba dicat, vel ſi unus dicat partem illorum verborum, *Ego te baptizo &c.* alius aliam; nihil agitur.

Non ſic in his, quæ præcedunt, vel ſequuntur Canonem Miſſæ, quæ poſſunt dividi, & per plures expleri, *7. q. 1. c. illud, & c. nihil*; *hæc Goſ.* Idem ergo debet dicere verba, & miniſtrare elementa, niſi ubi jus contrarium ordinavit, ut in Acolythatu, ubi Epiſcopus dicit verba, & Archidiaconus exhibet elementum ordinando candelabrum cum cereo, *di. 23. Acolythus.* Secundùm autem *Innoc. extra. de ſacramentis non iteran. Presbyter*, ſi quod eſt omiſſum non poteſt ſuppleri per eum, qui ordinavit, per alium ſuppleri poterit; & ſi Epiſcopus in ordinando ex infirmitate deficiat, per eum poſtea, vel per alium inchoabitur, ubi ipſe dimiſit, niſi ſint aliqua ſibi invicem cohærentia, ut unctio, vel oratio; *hæc Innoc. & convenit cum eo Hoſt. ibidem.*

Quid ſi duo Epiſcopi ſimul ordinent, ita quod ſimul omnia verba proferant?

Reſpondeo. Puto eumdem ordinem ſimul conferri ab utroque, & ſimiliter dico, baptiſmum conferri, cum duo ſimul emergunt, & ſimul verba proferunt, & ſimiliter eamdem ſententiam, vel à pluribus ferri, cùm ſimul plures judices, vel arbitri ſimul pronunciant, *ar. di. 8. vel idem ſi unus, & c. idem ſi plures*; *hæc Goſ.*

Quæ eſt forma, & quæ eſt materia Sacramenti Ordinis?

Reſpondeo. Hoc patet ex jam dictis, & infra patebit ex dicendis de impreſſione characteris; nam in unoquoque ordine eſt pro materia traditio inſtrumenti, pro forma verò expreſſio verborum.

Undè nota, quod quia hoc ſacramentum principaliter conſiſtit in poteſtate tradita, & poteſtas per uſum innoteſcit, quia potentiæ notificantur per actus; ideo in forma ordinis exprimitur ùſus ordinis, & hoc per modum imperativum, ut detur intelligi, quod ille, qui hanc poteſtatem habet, in uſu illius poteſtatis ſe exercere debet, aliàs de negligentia meritò reprehenſibilis eſſet, refertur enim imperium ad exteriorem actum,

Inſuper nota ſecundùm *Hoſt.* quod circa ordines obſervantur quædam ſubſtantialia, quorum ſi fuerit aliquod omiſſum, totum eſt iterandum; quædam ſolemnia, quorum ſi quid omittatur, nihil iteratur, ſed cautè ſuppletur, quod incautè fuerat omiſſum, & quouſque hoc fuerit ſuppletum, executio denegatur *ar. di. 52. ſollicitudo.* Quædam verò dubia, ſcilicet utrum ſint de ſubſtantia, vel de ſolemnitate, & ſic quod tutius eſt eligitur, quia iteratur. Quædam honeſta, ſive levia, propter quorum omiſſionem nihil putamus neceſſariò eſſe ſupplendum, & minus iterandum, ſed ſi hæc ſup-

plenda

plenda de congruo dicamus, non erramus.

ARTICULUS VI.

In quo habet character uniuſcujuſque Ordinis imprimi?

SEquitur de ſexto, ſcilicet in quo habet character uniuſcujuſque ordinis imprimi? ubi notandum, quod pro regula generali tenendum eſt, quod in ſuſceptione illius exterioris ſigni character in quolibet ordine imprimitur, in quo ſigno principalis poteſtas, quam ordo iſte reſpicit, expreſſius ſignificatur, ad iſtam verò impreſſionem concurrunt alicujus inſtrumenti traditio, & verbi expreſſio, quo verbo determinetur expreſſiùs inſtrumenti ſignificatio, & quia principaliter poteſtas, quam reſpicit ordo Oſtiarii, ſignificatur expreſſius in datione clavium Eccleſiæ, quàm in aliquo alio, quod fit circa eum, & poteſtas Lectoris, per hoc quod ab Epiſcopo traditur ſibi liber divinarum lectionum; & poteſtas Exorciſtæ per hoc, quod de manu Epiſcopi accipit librum exorciſmorum, & poteſtas Subdiaconi per hoc, quod accipit de manu Epiſcopi patenam, & calicem vacuum; ideo in prædictis cum verborum formis determinatis, characteres dictorum ordinum imprimuntur, quod autem per prædicta principales poteſtates prædictorum ordinum expreſſiùs ſignificentur, quàm per alia, patet diligenter conſideranti de actibus, & officiis ipſorum ordinum; *hac omnia Rich. 4. di. 24. q. 4. ar. 3. c.*

De Acolythatu verò ſunt opiniones duæ, ſecundùm duas opiniones de ejus actu principali; ſecundùm enim dicentes, quod actus ejus principalior eſt portare cereos; ſignificatur expreſſiùs poteſtas Acolythi per hoc, quod candelabrum accipit cum cereo, & ideo tunc ſecundùm eos character imprimitur; & hujuſmodi opinionis ſunt *Bona. 4. di. 24. p. 2. q. 1. ar. 4. c. & Rich. ubi ſupra. & Pe. 4. di. 24. q. 3. ar. 3. c.* Secundùm verò alios qui dicunt, quod principalior ejus actus eſt miniſtrare de urceolo, expreſſiùs ſignificatur poteſtas ejus per hoc, quod accipit urceolum, & ideo tunc imprimitur ſecundùm eos character, & hoc debet ſemper intelligi de virtute verborum ab Epiſcopo prolatorum, & hæc eſt poſitio, *Tho. 4. di. 25. q. 1. ar. 5. c. 2.*

Sed objicitur, quia per actum Archidiaconi character imprimitur, ut dicit *mag. ſen. lib. 4. di. 24. & habetur in decre. di. 22. Acolythus.* Hi cùm edocti fuerint ab Epiſcopo, qualiter in ſuo officio debeant agere ab Archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & urceolum vacuum, ergo in tali traditione imprimitur character.

Reſpondeo, quod in traditione inſtrumenti ab ordinatore fit characteris impreſſio, ſed in traditione, quæ fit ab Archidiacono fit poteſtatis collatæ expreſſio. Vel poteſt dici, quod in minoribus ordinibus hoc eſt ſingulare, ſcilicet quod poſtquam Epiſcopus docuit ordinandos, qualiter in officio ſuo debeant agere, inſtrumentum accipiunt ab Archidiacono de Epiſcopi mandato, & voluntate, in cujus acceptione imprimitur character, quia illa inſtrumenti traditio principaliùs eſt ab Epiſcopo, quàm ab Archidiacono; *hac Rich. 4. di. 24. q. 4. ar. 3. c. 2.* Vel poteſt dici, quod Archidiaconus eſt quaſi princeps miniſterii; ideo omnia quæ pertinent ad miniſterium, ipſe tradit, ſicut cereum, quo Acolythus ſervit Diacono ante Evangelium ipſum ferendo, & urceolum, quo ſervit Subdiacono, & ſimiliter dat Subdiacono ea, quibus ſuperioribus ordinibus ſervit, ſed tamen in illis principalis actus Subdiaconi non conſiſtit, ſed in hoc, quod operatur circa materiam ſacramenti, & ideo characterem accipit in hoc, quod datur ei calix ab Epiſcopo, ſed Acolythus accipit characterem ex verbis Epiſcopi in hoc, quod accipit prædicta ab Archidiacono; *hac Tho. 4. di. 25. q. ar. 1. c. 2.* In ordine autem Diaconatus dicunt aliqui, imprimi characterem per manuum Epiſcopi impoſitionem, moti ex duobus, primò ex hoc quod Apoſtoli ordinabant tunc Diaconos per manuum impoſitionem; unde *magiſter 4. ſen. ſt. di. 24. c. 7.* Hæc inquit: Ordo ab Apoſtolis eſt celebratus, quando, ut legitur *Act. 7.* viros plenos Spiritu Sancto ad hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa manus eis impoſuerunt; ſecundò quia manus eſt organum organorum, in quo reſidet principaliùs operandi poteſtas, & in hoc ordine confertur excellens poteſtas ſub ſacerdotio, & hæc eſt opinio *Bona. 4. di. 24. p. 2. q 1. ar. 4. c. & Pe. di. 24. q. 3. ar. 3. c.* Alii verò dicunt, quod imprimitur character Diacono in traditione libri; poteſtas enim Diaconi eſt media inter poteſtatem Subdiaconi, & Presbyteri; Subdiaconus enim habet poteſtatem tangendi vas miniſterii; Presbyter conſecrandi Corpus Chriſti, & Sanguinem; Diaconus autem etſi non habeat poteſtatem tangendi Corpus Chriſti, habet tamen poteſtatem portandi Corpus in patena, & diſpenſandi Sanguinem in calice, & in hoc eſt ejus principalis poteſtas, quæ quidem non poteſt exprimi per traditionem vaſorum tantùm, nec materiæ niſi diceret, ſi traderet ſibi vaſa cum Corpore, & Sanguine, cum Presbytero, qui ſuperior eſt, non tradatur Corpus, & Sanguis, ſed vinum, & hoſtia, & ideo poteſtas Diaconi non poteſt exprimi, quantùm

ad

ad ſuum principalem actum; ſed exprimitur quantum ad ejus actum ſecundarium in traditione libri Evangeliorum, & in hac poteſtate intelligitur alia, & ideo ſibi character imprimitur, cum ei ab Epiſcopo liber Evangeliorum datur, & hæc eſt poſitio *Tho. 4. di. 24. q. 2. ar. 3. c. 5. & Rich. 4. di. 24. q. 4. ar. 3. c.*

Ad illud verò, quod primi dicunt de Apoſtolis reſpondent ſecundi, quod ſicut in primitiva Eccleſia Apoſtoli Spiritus Sancti inſpiratione confirmabant per manuum impoſitionem, tamen modo traditur ſacramentum confirmationis per chriſmatis in fronte unctionem, ſic etiam eadem inſpiratione ordinabant tunc Diaconos per manuum impoſitionem cum oratione; nec ſequitur ex hoc quod modo per impoſitionem manuum Epiſcopi fiat collatio talis poteſtatis; *hæc Rich. ubi ſupra c. 4.*

Ad ſecundum, quod illi dicunt, quod manus eſt organum organorum.

Reſpondent alii, quod Epiſcopus non tantum manum imponit illi, quem ordinat in Diaconum, ſed etiam illi, quem ordinat in Presbyterum; per illud autem quod eſt commune duobus ordinibus non videtur imprimi character in altero iſtorum ordinum; *hæc Rich. ubi ſupra c.*

In ordine autem ſacerdotali dicunt aliqui characterem illi, qui ordinatur, imprimi, cùm Epiſcopus imponit manus ſibi dicens: *Accipe Spiritum Sanctum &c.* quia dicunt tunc Chriſtum dediſſe poteſtatem ſacerdotii diſcipulis, quando poſt reſurrectionem ſuam dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata &c.* & hæc eſt opinio *Bona. ubi ſupra.* & *Pe. ubi ſupra.* Aliis verò videtur tunc ei imprimi, cùm accipit ab Epiſcopo calicem cum vino, & patenam cum hoſtia. Principalis enim actus Presbyteri eſt euchariſtiam conſecrare; ſecundarius eſt fideles ad ſumendam illam dignè ligando, & ſolvendo diſponere, licèt autem magis exprimatur poteſtas Presbyteri quoad ſecundarium actum per manus Epiſcopi impoſitionem cum prolatione verborum: *Accipite &c.* tamen quoad principalem actum magis exprimitur per hoc, quod ei calix cum vino, & patena cum hoſtia datur; unde dicit *magiſter ſen. lib. 4. di. 24. c. 14.* quod ideo hæc ſibi dantur, ut per hujuſmodi ſciat ſe poteſtatem accepiſſe Deo placabiles hoſtias offerendi: & hæc opinio *Rich. 4. di. 24. q. 4. ar. 3. c. & Tho. 4. di. 24. q. 2. ar. 3. c.*

Ad rationem verò, quam primi pro ſe allegant.

Reſpondent ſecundi, quod licèt Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam dederit diſcipulis ſuis ordinem, ſeu Religionem poteſtatis ſacerdotalis quantum ad ſecundarium actum, tamèn in cæna, quando poſt conſecrationem ſui Corporis dixit Diſcipulis ſuis: *hoc facite in meam commemorationem*, dedit eis poteſtatem quoad actum ejus principalem.

Ad hoc nota, quod alia, quæ in ordinatione fiunt, ſcilicet, benedictio, manus impoſitio, chriſmatis, vel olei unctio, & veſtium traditio, magis pertinent ad ſolemnitatem, quàm ad eſſentiam ſacramenti; nam Epiſcopus in ordinatione Presbyterorum non tantum tradit eis poteſtatem conſecrandi Corpus Chriſti, ſed etiam ordinandos præparat ad ejus ſuſceptionem, eos de officio ſuo inſtruendo, & circa eos aliquid operando, ut ſint idonei accipere poteſtatem; hæc autem præparatio conſiſtit in quatuor prædictis; per benedictionem enim ordinandus divinis obſequiis mancipatur, & devotio excitatur; per manus autem impoſitionem, quæ eſt organum organorum, in quibus principaliùs reſidet operandi poteſtas major gratia, & poteſtas danda ſignificatur, quæ ſint idonei ad dignam ſui officii executionem; ſolis autem Presbyteris, & Diaconibus fit manus impoſitio, quia eis competit ſacramentorum diſpenſatio, licèt uni ſicut principali, alteri ſicut miniſtro, ad quam digne exequendam requiritur major gratiæ perfectio; Diaconibus verò ſolus Epiſcopus, Presbyteris vero Epiſcopus, & Presbyteri aſſiſtentes manus imponunt, & ad ſignificandum maiorem excellentiam gratiæ, & poteſtatis, & ad ſignificandum communionem, & concordantiam eccleſiæ; & notandum, quod licet ſint multi aſſiſtentes, ſufficit tamen, quod tres manus imponant, & aliud eſt ex abundanti, nec tamen illud eſt de neceſſitate ſacramenti ſecundùm *Bona. 4. di. 24. p. 2. q. 1. ar. 4. c. 6.* Secundùm verò *Hoſt.* ſufficiunt duo, *ar. extra. de temp. or. ſi Archiepiſcopus, & c. ſe. & di. 66. porro ne.* In unctione, ad aliquod ſacramentum tractandum ordinari ſignificatur; unde illorum manus tantum unguntur, qui in Presbyteros ordinantur, eò quod Corpus Chriſti propriis manibus tangunt: ſic etiam ungitur calix, qui continet Sanguinem, & patena, quæ continet Corpus: Pontifici verò fit unctio in capite, in quo ſignificatur gratiæ abundantia, quam Prælati debent habere in excellentia, & hinc eſt, quod manus Presbyteri unguntur oleo ſancto, ſed caput Pontificis chriſmate, ut ſignificetur, quod in eo debet eſſe excellentia vitæ, in conſpectu Dei quantum ad conſcientiam, & in conſpectu hominum quantum ad famam; *hæc Bona. ubi ſupra c.* In veſtium traditione ſignificatur idoneitas ad actum ordinis exequendum; habuerunt autem ortum ſupra dicta, ſcilicet benedictio, & manus impoſitio à Patriarchis *Gen. 27. & ultimo*, unctio ex figura, *Levi. 8.* ubi

nctus eſt Summus Sacerdos; veſtes verò ex eſtibus veteris Teſtamenti.

TITULUS V.

De Scrutinio ordinandi.

POſtea conſiderandum eſt de ſcrutinio, ſeu de examinatione ordinandorum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid ſit ſcrutinium?*

II. *Utrum promovens indignos ad ordines peccet?*

III. *Utrum Epiſcopus eos, quos ordinavit per exceptionem, à beneficio removere, vel repellere poſſit?*

Circa primum reſpondeo. Nihil aliud eſt niſi examinatio facta per illum, ad quem ſpectat; nam ſi fiat per alium non valet ſcrutinium, *extra. de offi. dele.* licèt fortè fiat non adpræjudicandum, ſed ad inſtruendum, & approbetur per ſuperiorem, *extra. de appel. coſtitutus*, & intendimus hic de ſcrutinio, quod debet fieri, antequam quis ordinetur, & illud eſt duplex; unum eſt, quod fit ante ordinationem feria quarta proxima ante Sabbatum, in quo ordines celebrantur; aliud eſt, quod fit in ipſa ordinatione, ſcilicet ante Altare, quando Epiſcopus dicit: *Scis illos eſſe dignos? di.24. quando, & extra e. c.unico.*

Per quos debet fieri ſcrutinium?

Reſpondeo per Archidiaconum jure communi, *ar. di.23. Pſalmiſta.* & ideo ſi indignus præſentetur, qui examinavit, & præſentavit tenetur, 54. *di. ſi ſervus primum, & extra. de præben. cum ſecundùm Apoſtolum, §. inde eſt.* Ordinator etiam tenetur *extra. de æta. & quali accepimus.* Vel quia tenetur inquirere de facto Archidiaconi, ſicut exercitator navis de facto ſui magiſtri, *ff. de exerci. ac l.* 1. §. *magiſtrum, & ar. extra. de offi. Archidiaconi ea; quæ*, vel quia imputatur ſibi, ſi examinatione Archidiaconi contentus fuit, quia iterum examinare debuit ſecundùm *Gof.* & ſic pluries idem Clericus, ſcilicet priùs per Archidiaconum, poſtea iterum per Epiſcopum, poteſt examinari, *extra. de præben. cum ſecundum Apoſtolum, & 2. q.5. menam.* & hoc non tantum de aliis, ſed etiam de eiſdem; negligentia enim prioris examinationis impedire non debet, quominus quæratur, an dignus ſit, & ad hoc ſuperior tenetur, *extra. de elec. nihil eſt.* Hoc notatur *extra. de eta. accepimus in glo. c.* Per hoc etiam, quod eſt examinatus à prædictis non præjudicatur Papæ, vel alii Superiori, quo minus examinet eum, qui petit ab eo beneficium, quia ad hoc tenetur ex officio, *extra. de elec. cum nobis olim §. penul.* Nec obſtat quod dicitur de delicto unius non eſt ſæpe quærendum, *extra. de offi. l. licet*, quia illud eſt verum in modum accuſationis, ſive in pænitentiam; in modum autem exceptionis ſæpius quæri poteſt, *extra. de teſti. teſtamentum.* cauſa non tamen innuit, ut *Hoſt.* dicit, quod non niſi promotis, & examinatoribus debeat imputari 24. *di. quando.*

Quid ſi Archidiaconus repræſentet aliquem ad titulum patrimonii ſui, ſcilicet ordinandum, cum nullum habeat, vel minus ſufficiat, Archidiacono hoc ſciente, vel ignorante?

Reſpondeo. Dicunt quidam, quod imputandum eſt Clerico, quia non poteſt ignorantiam allegare, *extra. de reſcrip. ab excommunicato*, & ideo quærat victum manu propria, 91. *di. Clericus, & ar. extra. de æta. & quali accepimus.* Alii dicunt, quod agere poteſt effectu, ne cogatur mendicare in ignominiam Clericatus; aget autem contra Archidiaconum primo loco, quia dolus ejus præponderat culpæ ordinantis, *ff. ad l. aquil. Item ſi obſtiterit*; ſed ſi ille providere non poſſit, aget in ſubſidium contra Epiſcopum, ſecundùm *Goffre. ar. ff. de dolo eleganter. §. penul.*

Quæ eſt forma primi ſcrutinii?

Reſpondeo. Forma ejus eſt, quod per tres dies continuos Sabbatum præcedentes ordinandi diligenter examinentur, de genere, de patria, de ætate, de inſtitutione, ideſt titulo, ad quem ordinatur, de loco, ubi eſt converſatus, de ſcientia, de fide, & de aliis, quibus infra dicetur in ſequentibus capitulis, in quibus agetur de qualitate ordinandorum, etſi illi probati ſunt, Sabbato præſententur Epiſcopo, 24. *di. quando.*

Quæ eſt forma ſecundi ſcrutinii?

Reſpondeo, hæc ſcilicet, quod in Romana Eccleſia prior Diaconorum, in aliis Eccleſiis major Diaconus, vel Archidiaconus dicit ante Altare: *Poſtulat Sancta Mater Eccleſia hunc Diaconum, vel Subdiaconum ad onus Subdiaconatus, vel Presbyteratus aſſumi*, & ordinatore interrogante: *Scis eum eſſe dignum?* Reſpondet, *quantum humana fragilitas &c.*

Sed mirabilis eſt hæc reſponſio; videtur enim, quod potius deberet dicere, ſe nihil ſcire de ejus dignitate, vel indignitate?

Reſpondeo ſecundùm *Ber.* quod ex eo quod videt eum electum à bonis, videtur habere notitiam quamdam, & de Clerici ſcientia, reſpondet, quæ ab aliis audivit, 22. *q.5. hoc videretur; hæc Ber.* Vel in illa reſponſione non peccat, dum tamen contra conſcientiam non reſpondeat; alioquin contra 28. *q.* 1. §. 1. *& extra. de præſcrip. quoniam.* quia quem neſcit indignum, debet præſumere fore dignum, niſi probetur contrarium, *extra. de præſumpt. dudum*; hoc tamen fallit in aliquibus caſibus ſpecialibus, ubi non præſumitur idoneus, niſi probetur idoneus, *c. de proba. l.*

ex

ex perſona. Item in dubio præſumitur quis excommunicatus, *extra. de ſen. ex. cum deſideres* §. *ſecunda.* Item prius præſumitur fornicatio, quàm matrimonium, ut dicitur *31. q.1. denique*, & maximè fallit in his, in quibus eſt periculum animæ, ut præſumimus aliquem eſſe paganum, *extra. de baptiſmo c. 1.* & Eccleſiam non conſecratam, *de conſe. di. 1. Eccleſia*, & aliquem non ordinatum, *di.68. Presbyteri*,

Quid ſi Archidiaconum remordeat conſcientia?

Reſpondeo. Studeat hoc ordinatori ſecretè nunciare, antequam veniat ad hoc ſcrutinium, *extra. c. c. 1.* & addit *Inno. ibid. in glo.* quod in hoc caſu, ſi ordinator nollet deſiſtere, ſi bono modo poſſet, deberet ſe abſentare, quod ſi non poteſt, ſine ſcandalo dicere debet illa verba, ut miniſter Eccleſiæ, quæ non judicat de occultis, & idem dicit *Hoſt. in glo. ibidem.*

Quid ſi Archidiaconus impedimentum malitioſè attulerit ſecretò?

Reſpondeo. Graviter peccat, & ideo non effugiet canonicam ultionem, *ar. extra. de clan. deſpon. cum inhibitio*; ideo ordinator debet diligenter cavere, nec de facili credere; *hæc Hoſtien.*

Quid ſi quis ſine examinatione fuerit ordinatus?

Reſpondeo. Si ſit ignotus, licèt aliàs ſit dignus, eſt deponendus, *24. di. c. ult.* & fit in odium ipſius ſic ordinati, & etiam ipſius taliter ordinantis, *ar. di.70. c. 1. & extra. de praben. c. cum ſecundùm Apoſtolum.* §. *licet.* Si verò ſit ignotus, & indignus, meritò fortiùs eſt deponendus, tum quia eſt ſine examinatione promotus, tum quia non prodidit crimen ſuum, vel impedimentum, *di. 50. ex pænitentibus.* Si autem ſit notus, & dignus, in nullo peccat; noti enim non ſunt examinandi, *ar. di. 24. nullus*; fallit autem hoc in conſecrando, qui licèt ſit notus, tamen examinatur, *23. di. qui Epiſcopus ſecundùm Goſ.* quia circa majora vertitur periculum *61. di. miramur*; Dicit tamen *Hoſtien.* quod ſemper eſt examinatio facienda, ut ſibi videtur, *extra. de elec. nihil reſponſo 1.* §. *1. & 2.* ſed ſi notus ſit, & indignus, eſt deponendus, quia non prodidit crimen ſuum, ut dictum eſt, & ad idem *extra. de renun. niſi cum pridem.* §. *perſonæ*, quod intelligas de crimine gravi. Secùs eſt de levi, *25. di. c. ulti.* quod autem crimen dicatur grave, vel leve, dicetur in ſequenti titulo.

Sed per quem fiet depoſitio?

Reſpondeo, quod per ſuperiorem, non per ordinatorem, *ar. extra. de ele. conju. diverſis in fi.* nam ordinator eſt in cauſa depoſitionis, *1. q. 1. ſi qui Epiſcopi. hæc Hoſtien.*

Quid, ſi ordinandus proprium impedimentum prodidit, & ordinator non intendens diſpenſare cum eo, nihilominus eum ordinavit?

Reſpondeo, poſtmodum detecto impedimento, non recipietur ordinatus, ſed eſt deponendus; hic enim eſt caſus decreti, *81. di. ſi qui ſine examinatione.*

Quid ſi promovendus in ſcrutinio ſuppreſſerit impedimenti ſui veritatem?

Reſpondeo. Videtur deponendus, quia ex quo examinatur ſuum impedimentum prodere debet, ut dicitur *24. di. quando, & c. ulti.* Et ſimiliter videtur, quod quilibet in jure confiteri teneatur crimen ſuum, de quo agitur, ſi ſuper eo fuerit interrogatus, ut habetur, *15. q. ult. c. 1. & penult.* quod Hugo credit tam in judicio, quàm in ordinatione eſſe faciendum; ſed in ordinatione dicit, quod ſi generaliter interrogetur, ſufficit, quod dicat in genere ſe eſſe criminoſum, & ſic petat diſpenſationem; ſed ſi ſpecialiter interrogetur, reſpondebit ſe pænitentiam egiſſe, vel non reſpondebit, quia ſpecialiter interrogans videtur magis ſuggerere, quàm quærere, *ar. ff. de quæſtionibus. l. 1.* §. *qui quæſtionem.*

Sed contra, *de pæni. di. 50.* §. *his auctoritatibus*, ubi habes: Non dico tibi, ut in publicum te prodas.

Reſpondeo. Loquitur de pænitente, qui non cogitur prodere ſe; ſecùs autem eſt in ordinando, quod ſi non prodat, ſecum non poterit diſpenſari, debet ergo prodere ſe coram pluribus, quia prodere eſt in publico dicere, *2. q.1. ſi peccaverit*; ſicut enim Epiſcopus ſolus cauſam non audit, *15. q. 7. Epiſcopus*, ſic nec ſolus diſpenſabit; alioquin qualiter probaretur diſpenſatio, niſi fieret coram pluribus, quæ tamen eſt probanda? *extra. de ſchiſmaticis fraternitati.* Alii dicunt, quod neque in judicio, neque in examinatione ordinationis tenetur quis ſe prodere, ſi pænituit, quia Deus occultat peccatum poſt pænitentiam, *32. q.1. apud*, & ſicut licet redimere ſanguinem ſuum qualitercumque poteſt, *2. q. 3. notandum*, ſic & honorem ſuum. *Hoſtien.* verò ſic diſtinguit, ſcilicet, quod enorme crimen prodere tenetur in ordinatione, grave autem poſt pænitentiam, dummodo ſit occultum, prodere non tenetur, quia non eget diſpenſatione; enorme autem indiget, ut videbitur in ſequenti titulo, multò minus leve; ſecus eſt ſi grave ſit notorium, ſive autem in genere, ſive in ſpecie quæratur, ſic poteſt reſponderi; ſi hoc, de quo quæritur commiſi, vel ſi mortaliter peccavi, pænitentiam inde egi, ſecundùm *Goſ. q. d.* talia peccata ſunt mihi dimiſſa per pænitentiam; ſed cum hoc jurare ſit temerarium, *extra. de purga. cano. accepimus*, quomodo hoc aſſeritur, cum inter juramentum,

&

Digitized by Google

& ſimplicem loquelam non ſit differentia apud Deum, 22. *q.* 5. *juramenti*? ideo dictu, quod ſi quandoque notorium fuit, tenetur illud ſpecialiter prodere, & diſpenſationem petere, alioquin, vel tacebit 22. *q.* 2. *ne quis*, vel dicere poterit, ſenti de Auguſtino quidquid vis, quia conſcientia me non accuſat, 11. *q.* 3. *ſini*. hoc enim ſufficit, dummodo contra conſcientiam non loquatur, *extra. eo. c.* 1. *hæc Hoſtien. in ſumma*. Idem autem *Hoſtien. extra. de corpore. viti. ſuper c. expoſuiſti.* dicit, quod ordinandus, ſive promovendus ad aliquam dignitatem tenetur confiteri crimina notoria juris vel facti, niſi cum eo fuerit diſpenſatum, *di.* 50. *ex pœnitentibus*, tenetur etiam prodere gravia, ſive enormia, ſcilicet quæ poſt pœnitentiam executionem impediunt, ut homicidium, & ſimonia in ordine; alia autem non tenetur prodere, quia non impediunt *extra. de temp. or. c. fi.* Si autem fraudulenter defectum ſiluerit, non habebit executionem miniſterii, nec ordinis ſic recepti, *extra. de remun. niſi cum pridem*, § *perſonæ*. Cum prædictis convenit *Goſ. tit. de temp. ordi. & inno. ſuper c. cum pridem*; & addit ibidem, quod ſi confitetur, & cum eo diſpenſetur tutius erit, ut non accuſetur, aliàs ſecus eſt 24. *di. c. fi.*

Quid, ſi ordinandus interrogatus ſpecialiter ſuper aliquo mortali, reſpondeat ſe illud commiſiſſe, & pœnitentiam non egiſſe, numquid talis confeſſio præjudicat ſibi, ut poſſit inde puniri?

Reſpondeo, ſecundùm *Hoſtien.* & *Goſ.* quod non, niſi tantum in hoc, ſcilicet, ut non ordinetur, ut dicitur 24. *d. c. in fi. & ar. extra. d. excep. denique.* §. *ulti.* non obſtat illud quod dicitur, *extra. de elec. per inquiſitionem*, quia loquitur de judicio, quando ſcilicet fit generalis inquiſitio; nec obſtat, quod dicitur, *extra. de exceſ. Præla. quod ſit grave*, quia loquitur quando Clericus nulla neceſſitate compulſus extra judicium de ſuo crimine gloriatur; hic autem loquimur in foro mixto, ſcilicet partim judiciali, & partim pœnitentiali, quia judiciale non repellitur, & quia pœnitentiale non punitur, nec publicatur, niſi quatenus ſe publicavit.

Quid, ſi vult, & petit ſe promoveri Clericus, & non vult ejus Prælatus, quia fortè ſcit ſecretè eum commiſiſſe aliquod peccatum grave, vel propter aliquam ſimilem cauſam?

Reſpondeo. Aut eſt Clericus regularis, & talis non promovebitur contra voluntatem ſui Prælati, & ſic loquitur, *extra. de tempore or. ad aures*; aut eſt Clericus ſæcularis, & tunc, aut non habet jus petendi ordinari, & ſic non tenetur eum Epiſcopus ordinare, nec ordinari facere; ſic etiam intelligi poteſt dicta decretalis; aut habet jus petendi ratione dignitatis, vel beneficii, cui annexus eſt ordo, & ſic non poteſt eum Epiſcopus prohibere, & ſic loquitur, *extra. de temp. ordi. ex tenore*; vel etiam loquitur de Clerico ſæculari ſecundùm *Goſ.* cujus peccatum non eſt enorme, & occultum eſt, licèt Prælato ſit notum, quod enim operatur crimen mediocre manifeſtum, hoc operatur crimen enorme occultum, & hæc probantur *ibidem c. quæſitum*; priorem diſtinctionem, & ſecundam ponunt *Goſ. & Ber. ſuper illud c. ex tenore.*

Circa ſecundum reſpondeo. A Domino deſcribitur ſervus fidelis, qui conſtitutus eſt ſuper familiam Domini ſui, ut det illis in tempore menſuram tritici, & ideo infidelitatis eſt reus, qui divina tradit alicui ſuper menſuram ejus; qui autem promovet indignum, hoc facit, & ideo crimen mortale committit, quaſi ſuo domino infidelis, præcipuè cum hoc cedat in detrimentum Eccleſiæ, & honoris Dei, qui per bonos miniſtros promovetur; eſſet enim infidelis domino terreno, qui poneret aliquos inutiles in officiis ejus. Præterea pejus eſt indignos ad ſacra myſteria promovere, quam jam promotos non corrigere; ſed Heli mortaliter peccavit non corrigens efficaciter filios ſuos, ut patet 1. *Reg.* 5. ergo multò fortiùs mortaliter peccat Epiſcopus promovens indignos; undè ad minus requiritur, quod ordinans in ordinando contrarium aliquid eſſe ſanctitati neſciat, & etiam exigitur, ut ſecundum menſuram ordinis, vel officii injungendi curam apponat; ut certitudinem de qualitate ordinandorum ſaltem ex teſtimonio aliorum habeat, & hoc eſt, quod dicit *Apoſtolus ad Thimoteum*; *manus nemini citò impoſueris*; qui autem indignum ordinat, ordinandi jus ulteriùs non habebit, 25. *q.* 2. *ſi qui Epiſcopi*; hoc autem eſt verum ſecundùm *Joan.* quando ſcienter promovet indignum, ſcilicet eum, qui eſt in crimine notorio; aliàs repelli non poſſet ab ordine conferendo, *extra. de tempo. ordi. ex tenore. Ber.* vero dicit quod illum eundem ordinem conferre non poſſet, ſed alios bene poſſet, & pœnæ non debent extendi; *Hugo* autem dicit, quod nullum conferre poteſt; quod verò dicitur, quod eo ipſo, quod ordinatus apparet indignus, & ordinator 83. *di. tantis Daniel.* Hoc eſt verum ſecundùm *Ber. extra. de æta. cùm ſit ars*, quando ordinans per ſe examinat ordinandum, & non per alium.

Sed contra illi, qui non habent ſcientiam, nec ſanctam vitam quandoque poſſunt eſſe utiles ad temporalium gubernationem, vel propter potentiam ſæcularem, vel propter induſtriam naturalem; ſed Eccleſia indiget miniſtris non tantum propter ſpiritualium diſpenſationem; ſed etiam propter temporalium

poralium gubernationem, ergo &c.

Reſpondeo. Temporalia non ſunt quærenda, niſi propter ſpiritualia; undè propter bonum ſpirituale debet eſſe lucrum temporale contemptum, & negligi tamquam incommodum.

Si dicatur, quod Epiſcopus in numero ſufficienti idoneos miniſtros invenire non poſſet, ſi talem idoneitatem in eis requireret, qualis deſcribitur à Sanctis.

Reſpondeo. Deus nunquam ita deſerit Eccleſiam, quin inveniantur idonei miniſtri ſufficientes ad neceſſitatem populi, ſi promoverentur digni, & non indigni; & ſi non poſſent inveniri tot miniſtri, quot ſunt modò, melius eſſet habere paucos miniſtros bonos, quàm multos malos, ut dicit *Beatus Clemens; & habetur extra. de æta. cum ſit.*

Sed numquid qui reputatur dignus ad unum ordinem, reputari poteſt indignus ad alium?

Reſpondeo, quod ſic, ſi ordinans examinavit per alium, 50. *di. quicumque, & 15. q. ult. c. 1.* Si autem per ſemetipſum, ab aliquo ordine repellere non poterit, niſi fortè poſtquam ordinatus fuit, indignum ſe reddiderit, *extra de æta, accepimus. hæc Goſ.* undè ſecundùm *Ber. ibidem*, qui ordinavit aliquem non poteſt ei crimen aliquod poſtea, vel irregularitatem objicere, niſi nova cauſa ſuperveniente; ſi tamen promoveretur ad aliquam dignitatem poſſet contra eum excipere, *di. 12. nos conſuetudinem, & ar. extra. de elec. in Geneſi. & c. ſcriptum*, non autem accuſare, *extra. de accuſationibus nulli*, & ſimiliter qui toleravit aliquem in officio, vel dignitate minori poteſt contra eum excipere, licet non accuſare, ſi eligatur ad majorem; *hæc Ber.*

Circa tertium reſpondeo. Videtur quod non, quia illos, quos ordinavit, reputare debet idoneos, *extra. de æta. & quali. ordi. accepimus. §. penul. ibi eo præſertim &c.* ex quibus verbis ſatis convincitur, quod de rigore juris expreſsè teneri non poteſt aliqua exceptio contra tales, æquitate tamen penſata poteſt, quia delictum perſonæ redundare non debet in damnum Eccleſiæ, 16. *q. 6. ſi Epiſcopum.*

Sed contra, quia quis non poteſt venire contra factum ſuum, *extra. de fil. Presbyterorum tenens.*

Dicendum, quod hoc eſt verum, ubi propter defectum, vult removere eum, vel repellere; ſecus eſt ſi propter vitium perſonæ, ut dicitur *in c. accepimus* in hoc enim caſu læderetur publica utilitas, & honeſtas, ergo Judex occurrere debet, *extra. de except. exceptionem 3. hæc Hoſtien.*

Adhuc nota, quod *Hoſtien.* conſuluit omnibus Epiſcopis, quod examinent, vel examinari faciant, & non excommunicent, ſicut multi faciunt, ne laqueo ſe ſuſpendant; abſolvant ergo ad cautelam ordinatos publicè in Eccleſia ab omni vinculo excommunicationis, & cum eis ſuper omnibus irregularitatibus diſpenſent, in quibus poſſunt & debent ſecundùm Deum, & Canones; hæc autem abſolutio, & diſpenſatio etiam miſſis ab extraneo Prælato proderit, in quantùm proprius Prælatus cum eodem diſpenſare poteſt, quia omnia illa videntur ſibi eſſe commiſſa ſine quibus non poteſt ordinatio expediri, *extra. de offi. deleg. præterea.* Inſuper nota ſecundùm *Hoſtien.* quod per proprium Prælatum diſpenſatur in caſibus illis in quibus recepiſſet executionem ſi mandatum ejus ab initio interveniſſet, puta, quando ordinatur ab extraneo ſine ejus mandato, *extra. de temp. ordi. quod translationem.* Item quando ignorantia juſta excuſat, *extra. de ordi. ab Epiſcopo, qui reſi. c. 2.* In aliis verò per ſolum Papam, *extra. de temp. ordi. dilectus*, vel etiam ſecundùm eumdem cum Epiſcopo delinquente, non poteſt diſpenſari niſi per Papam, *ar. in c. dilectus*; ſed cum ordinato poteſt etiam per Epiſcopum, *extra. ibidem conſultationi*; vel intellige, quod in omnibus caſibus ex poſt facto, neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ exigente poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi Papa ſpecialiter retinuerit ſibi, vel ſententiam per ſe, vel per alium tulerit, tunc enim requiritur ſuper hoc ſpeciale mandatum, *ar. extra. de judiciis cum veniſſent*, & ſecundùm hoc debet ſubaudiri *in c. conſultationi ſuper illud poteris*, ſcilicet ex hoc ſpeciali mandato; alii dicunt, quod Prælatus qui deliquit, non poteſt diſpenſare, *ar. extra. de do. inter vi. & uxo.* etſi neceſſe, & ſic intelligi poteſt illud, *extra. de temp. ordi. cum quidam*; ſed eo mortuo, ſucceſſor diſpenſat, ut dicitur *in c. conſultationi. hæc Hoſtien. ti. de temp. ordina.*

Sciendum autem, quod quatuor caſus ſunt, in quibus diſpenſatio eſt omnino prohibita, niſi Papæ; unus eſt de eo, qui ſe fecit bis in eodem ordine ordinari, 1. *q. 7. ſaluberrimum.* Secundus qui ſe fecit bis baptizari, *de conſe. di. 4. vos, & c. qui bis*, de quo caſu dictum eſt ſupra *lib. 4. ti. 1. ar. 1. q. ult.* & per ſimile habetur etiam ibidem de caſu primo. Tertius caſus eſt de eo, qui ſe ſimoniacè, vel à ſimoniaco fecit promoveri, 9. *q. 1. ex communicatis*, de quo habetur infra *lib. 6. tit. de ſimonia.* Quartus eſt de eo, qui ad ſubverſionem fidei hæreticis adhæſit, & in contemptum Eccleſiæ ſe ab eis ordinari fecit, 1. *q. 7. convenientibus*, de quo vide ſupra *ar. 3.* undè verſus:

Si bis ordo datur, ſeu baptiſmus iteratur.
Vel, ut vertatur fidei ſtatus, ordo petatur;
Vel ſi præſtetur ut utrumque ſimonia operetur;

Ut diſpenſetur, ſpes irrita prorſus habetur.

TITULUS VI.

De Innocentia ordinandi.

DEinde conſiderandum eſt de qualitate ordinandorum, quales autem debeant eſſe, docet *Apoſtolus 1. ad Thimotenm 3. Oportet*, inquit, *Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum, ſobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hoſpitalem, doctorem; non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum, ſuæ domui bene præpoſitum, non neophitum.* Licèt autem Apoſtolus iſtam regulam de Epiſcopo poſuerit; ſecundùm tamen *Augu. & Ambro.* eſt etiam extendenda ad alios ordinandos, *di. 81. Apoſtolus, & di. 34. cognoſcamus*, de unoquoque ergo canone, vel capitulo regulæ prædictæ per ordinem ſigillatim aliqua ſummariè ſunt dicenda, & quærenda, licèt dici poſſent plurima; circa primum quæruntur plura, ſcilicet

I *Utrum in ordinando requiratur, quod ſit irreprehenſibilis, ſive ſine crimine?*

II. *Utrum aliquis in peccato mortali exiſtens poſſet ſine peccato uti ordine ſuſcepto?*

III. *Utrum quilibet actus ordinis, quem facit exiſtens in mortali peccato, ſit peccatum mortale?*

IV. *Utrum peccet mortaliter qui recipit, vel petit aliquid divinorum ab eo, qui eſt in mortali peccato?*

Circa primum reſpondeo, quòd ſic, ut ait Apoſtolus ad Titum 1., quia in mortali conſtitutus non debet promoveri, *extra. de temp. ordi. ex tenore, & c. ad aures*, niſi ſecundùm determinationem quæ habetur, *extra. ibidem quæſitum.*

Circa ſecundum reſpondeo. Lex præcipit, ut homo juſtè ea, quæ ſunt juſta, exequatur, & ideo quicumque hoc, quod convenit ſibi ex ordine, facit indignè, quod juſtum eſt, injuſtè exequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat; quicumque autem cum peccato mortali aliquod officium ſacrum pertractat, non eſt dubium, quin indignè illud faciat; undè patet, quod mortaliter peccat.

Quid ſi ex officio teneatur uti, numquid erit perplexus?

Reſpondeo, quod non, ita quod neceſſitatem habeat peccandi, quia poteſt, vel peccatum dimittere, vel officium reſignare, ex quo ad executionem ordinis obligatur.

Sed numquid poteſt per aliquem ſecum diſpenſari, quod licitè utatur ordine?

Reſpondeo, quod non, quia ſcilicet hoc, quod homo ſanctè ſancta pertractet, eſt de jure naturali, & de jure divino, quod quidem eſt indiſpenſabile.

Circa tertium reſpondeo, quandocumque talis exhibet ſe in aliquo, ut miniſtrum Eccleſiæ, mortaliter peccat, & toties mortaliter peccat, quoties hujuſmodi actum facit, quia dicit *Diony. 1. c. Eccleſiaſtica Hierarchia: immundis, nec ſymbola, ideſt ſacramentalia ſigna tangere fas eſt;* undè quando tangunt res ſacras, quaſi ſuo officio utentes, mortaliter peccant; ſecus autem eſſet, ſi aliqua neceſſitate ſacramentum aliquod contingeret, vel exequeretur in illo caſu, in quo etiam laicis liceret, ſicut ſi baptizaret in articulo mortis, vel ſi Corpus Chriſti projectum in terram colligeret; *hæc Tho. 5. di. 24. q. 1. ar. 3. q. 5. c. 4* Hinc eſt, quod dicitur, *di. 40. ante omnia*, nihil eſt in hac vita difficilius, laborioſius, & periculoſius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator jubet; ſimiliter nihil eſt miſerius, ſi negligenter fiat.

Circa quartum reſpondeo. Quamdiu miniſter Eccleſiæ, qui eſt in mortali peccato, ſubſtinetur ab Eccleſia, ſubditus ejus debet recipere ab eo ſacramenta, quia ad hoc ei obligatur, ſed tamen præter neceſſitatis articulum non eſſet tutum alicui, quod induceret eum ad exequendum aliquid ordinis ſui durante conſcientia tali, ſcilicet quod ille eſſet in mortali peccato, quam tamen deponere poſſet, quia Dei gratia purificatur in inſtanti; *hæc Tho. ubi ſupra c. 3.*

Sed eſto, quod criminoſus pænitentiam egerit, numquid promoveri, & ordine ſuſcepto uti poterit?

Reſpondeo. Circa hoc fuerunt opiniones diverſæ, quibus ad præſens omiſſis, ſciendum, quod ſicut dicit *Ber. extra. de temp. ordi. ex tenore* circa promotos, & promovendos ſecundum *Hugo, & Tanc.* quatuor ſunt conſideranda: Primum eſt, quantitas criminis, utrum ſit enorme, vel mediocre; Secundum eſt, qualitas criminis, utrum manifeſtum ſit, vel occultum; Tertium, modus publicationis, ſcilicet, utrum per operis evidentiam, vel Judicis ſententiam, vel confeſſionem in judicio ſpontaneam; Quartum, ſatisfactio pænitentis, an egerit pænitentiam veram, vel ſimulatam; ſi igitur crimen ſit enorme ſecundùm *Goſ. Hoſt. & Ray.* indiſtinctè, ſive illud crimen ſit manifeſtum, vel occultum, etiam poſt peractam pænitentiam promoveri jus non ſinit, & executionem ordinum ſuſceptorum impedit, *extra. de temp. ordi. quæſitum*, §. 1. *ubi principaliter reos*, Secundùm verò *Ber.* diſtingue, quia ſi crimen ſit enorme, & manifeſtum, deponitur, nec umquam reſtituitur poſt

quantam-

Digitized by Google

quantamcumque pœnitentiam, *di. 50. miror.* Si verò ſit enorme, & occultum, monendus eſt, quod, niſi abſtineat aſcendere ad ſuperiores ordines, non poteſt contentus uti ordine ſuſcepto, & non cogendus, quia ſolum Deum habet ultorem, quia latentia peccata vindictam non habent, *di. 32. erubeſcant, & 32. q. 5. Chriſtiana*; undè peracta pœnitentia ſibi impoſita, vel ejus parte, ſi voluerit, poterit officio ſuo uti, & ad ordines majores promoveri, ut habetur *in d. c. ex tenore, & extra. de ſimo. ex tua.* præter reos homicidii, *extra. de temp. ordi. quæſitum*, ubi exemplificantur talia crimina, ſcilicet adulterium, perjurium, falſum teſtimonium, homicidium; *hæc Ber.* & præter ſimoniacos; hæc enim, ſcilicet homicidium, & ſimonia etiam poſt peractam pœnitentiam impediunt ordinis executionem, & beneficii retentionem, ut dicitur *extra. de accuſationibus inquiſitionis*, & idem dicendum eſt *de hæreſi* ſecundùm *Goſ.* diſtingue tamen de hæreticis, ut ſupra *ti. 3. ar. 4. in illo notabili*, quod incipit *Notandum autem quod Epiſcoporum hæreticorum*, & quod dictum eſt, quod Clericus, qui detinetur enormi crimine occulto, monendus eſt, non prohibendus à Prælato, intelligitur ſecundùm *Ber.* de ſæculari, non de regulari, *extra. de temp. ordi. ad aures*, quia non habet propriam voluntatem, *12. q. 1. non dicatis, & c. nolo*; & ideo promoveri non poteſt, ſi contradicat Prælatus, ut habetur *in c. ad aures*; vel jus illud, aut *c. ex tenore* intelligitur cum quis petens ordinari habet jus petendi; & ideo Prælatus ejus, qui novit illius ſecreta, eum repellere poteſt, *ar. extra. de ſponſal. præterea. hæc Ber.* & hæc diſtinctio habetur ſupra *in præcedenti tit. q. quid ſi vult, & petit &c.* Si verò ſit mediocre notorium, non poteſt, etiam ſi pœnitentiam egerit, ſine diſpenſatione promoveri, nec ordine ſuſcepto uti, ut à contrario ſenſu habetur, *in d. c. quæſitum. §. 1. ibi reſpondemus, quod ſi, & extra. de cohab. cleri. veſtra, & c. quæſitum.* Sed poſt pœnitentiam, vel pœnitentiæ partem poteſt, ex quo per ſuperiorem diſpenſatum eſt, ſic loquitur, *extra. de bigamis.* quia, & *de cle. conju. ſane. 2.* Si verò ſit occultum, & non egit pœnitentiam, monendus eſt, ut abſtineat ab ordine ſuſcepto, non tamen cogendus, imo relinquitur ſuæ conſcientiæ, ut habetur, *extra. de temp. ordi. quæſitum ibi, qui ſi non pœnituerit &c. & di. 33. habuiſſe.* Poteſt ergo ad ſuperiores ordines aſcendere, etiam invito Prælato, niſi ſit religioſus, vel ſimplex beneficiatus; ſecus eſt ſi Præpoſituram habeat, vel aliud beneficium, & requirat ordinem certum; ſic intellige illud, *extra. de temp. ordi. ad aures, & de ata. c. 1.* ſed ſi pœnitentiam, vel partem pœnitentiæ egit, monendus eſt, ut abſtineat à ſuperioribus, licèt utatur ſuſceptis, non tamen eſt cogendus, ſic loquitur, *extra. de temp. ordi. quæſitum ibi poſt pœnitentiam &c. & extra. e. tit. ex tenore*, & ſic non eget diſpenſatione, quando crimen occultum fuit, & ſic intellige ſententiam illorum, qui dicunt peccatorem celebrare poſſe poſt pœnitentiam ſine diſpenſatione; prodeſt autem ad illud diſpenſatio, quia ſcilicet non poteſt de iſto poſtea accuſari, *33. q. 2. admonere, & extra. dep. Presbyterorum ex tua*; *hæc Hoſtien.* & convenit cum eo *Goſ. Hoſtien.* tamen plenius dicit; ſecundùm verò *Ber.* diſtingue in mediocri notorio, quia ſi ſit notorium, ex eo quod eſt in judicio convictus, vel timore probationis confeſſus, deponitur, *di. 81. ſi quis Clericus*, & hoc etiam dicit *Ray.* Si verò eſt publicum per operis evidentiam, vel confeſſionem ſpontaneam, tunc peracta pœnitentia poteſt cum eo miſericorditer agi plus, vel minus ſecundùm quod Epiſcopo ſuo fuerit viſum, *15. q. ult. ſi quis Presb. & 50. di. Presb.*, & hoc totum intellige cùm egerit pœnitentiam veram, & non ſimulatam, quia ſi ſimulatam, non reſtituetur. *de pœni. di. 1. dum conſtituerentur. hæc Ber. Ray.* autem dicit, quod ſi ſit manifeſtum per confeſſionem factam ſponte in jure, & non metu probationum, non deponeretur ita præcisè, ſed fieret illud quod legitur, *15. q. ult. qui amiſerit, & c. ſi quis Presbyter*, ubi dicitur, quod talis, ſi eſt ſacerdos, non cantet Miſſam; ſi Diaconus Evangelium non legat, alios autem ordines exequi poterit; nota tamen, quod ſi Clericus confiteatur publicè etiam extra jus ſe commiſiſſe crimen tale, quod vergit in alterius infamiam, vel præjudicium, puta aliquam nunc conjugatam ſe primitus defloraſſe, vel ſimile, licèt jura dicant, confeſſionem extra jus factam regulariter non parere præjudicium confitenti; iſte tamen debet ſuſpendi ab officio, & beneficio, *extra. de exceſſi. Præla. quàm ſit grave. hæc Ray.* Si verò ſit manifeſtum per infamiam deficiente accuſatore, & probatione legitima, indicetur ei purgatio, qua præſtita, abſolvetur; ſi verò in ea defecerit, deponetur, *extra. de adul. ſignificaſti, & de purga. c. ex tuarum.* Ex prædictis conſtat, quod leve delictum, ſive occultum, ſive manifeſtum, nec dejicit promotum, nec impedit promovendum; *Præmiſſam diſtinctionem elicmnt Goſ. & Hoſtien. extra. de temp. ordi. ex illo c. quæſitum*, & nota diverſitatem inter *Goſ. & Hoſtien.* ex una parte, & *Ber.* ex altera, quia illi non diſtinguunt de peccato enormi, utrum ſit manifeſtum, vel occultum. *Ber.* vero ſic; item illi non diſtinguunt de modo publicationis peccati mediocris; *Ber.* verò ſic. Adhuc nota circa materiam iſtam, quod *Innoc. ſuper c. ex tenore*, dicit, quod in occultis peccatis ſufficit abſolutio Presbyteri auctoritate clavium,

clavium, *ar. 6. q. 1. illi qui.* nec requiritur diſpenſatio aliqua, ut ſuum officium exequatur, vel ut promoveatur, licèt ſi ex humilitate abſtineat, mereatur, *ar. in c. quæſitum*, & hæc ſunt vera, niſi ſit tale crimen, quod impediat executionem officii, etiam poſt peractam pœnitentiam, & convenit cum eo *Hoſtien. ſuper c. quæſitum.*

Sed quid vocatur hìc delictum enorme, & mediocre, & quid leve?

Reſpondeo, enorme delictum vocatur hìc ſecundùm *Hoſtien.* homicidium, *di. 50. miror.* Hujuſmodi inhabilitationem inducit horror ſanguinis; item hæreſis, in qua poſt vulnus ſanatum cicatrix remanet, *1. q. 1. ventum*, hujuſmodi inhabilitationis ratio eſt immanitas criminis; item ſimonia in ordine, *extra. de accuſa. inquiſitionis*, hujuſmodi inhabilitationis ratio eſt vitium, & infectio ordinis; ſunt etiam quædam alia delicta, quæ dicuntur enormia, non tamen iſto reſpectu, ſed alio, ut reſpectu pœnitentiæ, & indiſpenſabilitatis ſimoniaci in beneficio, de illa non poteſt homo pœnitere, niſi reſignet, *extr. de ſimonia Matthæus*; nec poteſt diſpenſationem habere, *1. q. 1. ergo.* Diſpenſatur tamen cum non ſimoniacis, licèt ſimoniacè promotis, *extra. d. ſimo. de regularibus.* Item reſpectu depoſitionis, ſi quis excommunicatus in contemptum clavium celebravit, *extra. de cle. ex m. latores.* Item reſpectu infamiæ omne delictum, quod inducit ipſo facto civilem infamiam, *23. q. 4. §. porro.* Item reſpectu originis, ut eſt infamia deſcendens ex delicto per ſententiam declarato, *2. q. 3. §. hinc autem colligitur*; *hæc Goſ. & Hoſtien.* Quid autem vocetur mediocre delictum habetur, *extra, de temp. ord. quæſitum*, ſcilicet adulterium, perjurium, falſum teſtimonium, fornicatio, fraus, quæ ſcilicet habet dolum adjunctum; non enim omnis fraus eſt dolus, ut cum quis decipit ſe ipſa intentione, vel voluntate fallendi; & ſacrilegium, furtum, & cætera mortalia, quæ ſpecificantur *81. di. qui in aliquo, & 25. di. §. alias, & §. criminis; & ibi, & quamvis Apoſtolus, & in pluribus aliis di. & capitulis decreti.* Excipe tamen homicidium, quod ibi numeratur: quia ſi voluntarium fuerit, enorme erit; ut dictum eſt, *hæc Hoſtien.* Secundùm tamen *Bern.* adulterium, perjurium, & falſum teſtimonium, & homicidium ſunt peccata enormia, ut patet intuenti verba ejus ſupra poſita. Leve verò delictum eſt minutum, ſive veniale, de quo multa habes exempla, *in d. §. alias igitur.* Quæ autem ſunt minuta &c. quę ſunt etiam venialia, habitum eſt ſupra, *lib. 5. ti. 3. 1.*

TITULUS VII.

De Monogamia.

Poſtea conſiderandum eſt de ſecundo capitulo regulæ apoſtolicæ, quæ eſt, quod oportet ordinandum eſſe unius uxoris virum, id eſt monogamum à *monos*, quod eſt *unum*, & *gamos*, quod eſt *mulier. di. 26. c. 1.* & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quomodo iſtud capitulum intelligitur, ſcilicet negativè, vel affirmativè?*

II. *Utrum ille, qui defloravit aliquam fornicariè, & poſtea eam duxit in uxorem, ſit bigamus?*

III. *Utrum bigamus accedens ad ordines characterem accipiat?*

IV. *Utrum talis habeat etiam executionem ordinis, quem accepit?*

V. *Utrum bigamus gaudeat privilegio clericali?*

VI. *Utrum cum bigamo diſpenſari poſſit?*

VII. *Utrum Epiſcopi poſſint cum bigamis diſpenſare?*

Circa primum reſpondeo, quod negativè, id eſt non plurium, ſicut è converſo in ore duorum, vel trium &c. id eſt pauciorum, *extra. de teſti. in nomine Domini.*

Quare bigamus arcetur ab ordine?

Reſpondeo. Propter tria; primò propter defectum ſacramenti; nam per ſacramentum ordinis conſtituitur quis miniſter aliorum ſacramentorum; qui verò aliis ſacramentum miniſtrare debet, nullum in ſacramentis pati debet defectum, ſed omnimodò perfectus eſſe; defectus autem ſacramenti eſt, quando oppoſitum ſignificationis ſacramenti integrè invenitur in aliquo. Integra vero ſignificatio matrimonii eſt ſignificatio conjunctionis unius Chriſti cum una Eccleſia; quando ergo quis conjungitur pluribus, vel uni in plures diviſæ, in eo deficit ſacramentum, *26. di. acutius, & extra. de bigamis debitum.* Secundò propter ſignum incontinentiæ, *di. 82. propoſuiſti verò, ſed fortaſſe,* ſicut enim dicit *Ambro. quomodo erit hortator viduitatis; qui conjugia frequentaverit? di. 26. una.* Tertiò propter prærogativam ordinis, ut habetur *in d. c. una. & c. ult.*

In quot caſibus contrahitur bigamia?

Reſpondeo, in ſeptem. Primus eſt cum quis diverſis temporibus habet plures legitimas uxores, & cognoſcit ambas. Secundus cùm quis diverſis temporibus plures habet unam de jure, & alteram de facto, & cognoſcit ambas, & judicatur talis bigamus non propter defectum ſacramenti, cum in veritate non ſit bigamus, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto, *extra. de bigamis*

Digitized by Google

bigamis nuper; *hæc Ray*, & ſecundùm *Rod.* Hæc bigamia interpretativè poteſt intelligi de illo ſolo, qui ſciens impedimentum contrahit de facto; ſecus eſt ſi ignorans impedimentum contra faciat bona fide; nec contradicit *illa decretalis nuper*, *& illa cum à nobis*, quæ eſt ibidem, quia loquitur de illo, qui ante ſacrum ordinem contraxit cum una, & poſt ſacrum ordinem contraxit cum altera, ſicut patet in illa decretali, *quando habetur integra*, *& extra. de ſen. ex. nuper*, & inſcienter in primo caſu contrahendo, & ideo fortè bigamus reputatur; undè fortè ſecus eſt de eo, qui non peccavit contrahendo, ſed excuſatur propter excuſabilem facti ignorantiam, cùm pænæ ſint potius reſtringendæ, quàm ampliandæ. Tertius caſus eſt, quando eodem tempore habet plures, unam de jure, & alteram de facto, & cognoſcit ambas; & ſimiliter ſecundùm *Goſ.* ſi neutram habet de jure, ſed tantum de facto, ut ſi contraxit uno & eodem momento cum utraque, tunc enim cum neutra matrimonium tenet, *extra. eo. nuper*. Similiter ſi contraxit de facto cum pluribus, diverſis temporibus, ad hunc caſum videtur pertinere, quando quis ducit aliquam per verba de præſenti, & illa vivente, vel mortua ducit aliam de facto; ſed ſecundùm *Tho. 4. di. 27. q. 3. ar. 1. q. 2. c. 3.* ex hoc non fit irregularis; ſi tamen per Eccleſiam cogatur ad primam redire, ſtatim fit irregularis, cum debitum ſolvit, ſeu reddit. Quartus, quando contrahit, ſive de jure, ſive de facto cum vidua ab alio marito cognita, & eam cognoſcit; ſecus eſſet ſi eſſet virgo relicta. Quintus eſt quando contrahit ſive de jure, ſive de facto cum corrupta à quocumque, ſive ſcienter, ſive ignoranter, & eam cognoſcit. Sextus eſt, quando propriam uxorem cognoſcit ſcienter, vel ignoranter poſtquam eſt ab alio cognita, & omnes iſti modi prædicti habentur, *extra. c. ſuper eo. in glo.* Septimus eſt quando poſt votum ſolemne continentiæ contrahit de facto; licèt non poſſet de jure matrimonium, & conſummat, *ut habetur in glo. prædicta*, ſed talis non eſt irregularis propter defectum ſignificationis in ſacramento, cùm non ſit ibi ſacramentum, ſed quia ſimpliciter ſtatutum eſt, eò quòd contra talem præſumitur de incontinentia, & ut ſacramentum ordinis in majori reverentia habeatur; diſtingue tamen in hoc caſu, quia talis, aut ſolemnizavit votum per ordinis ſacri ſuſceptionem, & ſic eſt bigamus, cum eo tamen poteſt diſpenſare Epiſcopus ſecundùm *Ber. extra. de cleri. conju. ſane.* & ſecundùm *Rod.* hoc eſt verum ſi contraxit cum virgine, aliàs ſecus eſt, aut per religionis profeſſionem, & ſic etiam eſt bigamus, *27. q. 1. quotquot*; cum eo tamen non poteſt diſpenſare Epiſcopus, ut dicit *Jo. ibidem*. In primo caſu prædictorum, & in ſeptimo eſt propriè bigamia, & verè; in cæteris autem largè, & interpretativè, & licèt in aliquibus eorum non ſit matrimonii ſacramentum, eſt tamen ejus ſimilitudo, & poſſet quilibet dictorum caſuum probari per ſpeciale capitulum juris canonici, ſed propter brevitatem omiſi.

Sed quare magis nocet quoad pænam irregularitatis viro, quod corrupta ſit uxor ejus ab alio, quam quod ipſemet ſit corruptus cum alia, cùm magis nocere ſibi deberet culpa propria, quàm aliena?

Reſpondeo. Ratio eſt ſecundùm quoſdam, quia Eccleſia numquam fuit juncta adultero, nec niſi uni ſponſo, ſed ſponſus Eccleſiæ aliquando habuit ſynagogam, quaſi concubinam, & ideo conſumatio matrimonii cum muliere prius corrupta ab alio magis eſt contra ſignificationem matrimonii, quàm quando vir corruptus conſumat matrimonium cum muliere non prius corrupta; ſed hæc ratio nulla videtur aliquibus, quia, ut ipſi dicunt, ſicut una fuit fides antiquorum, & modernorum, ita, & una Eccleſia; undè, & ſancti Patres veteris Teſtamenti, jam pertinebant ad unitatem Eccleſiæ, ideo collectio eorum non debet dici fuiſſe concubina, ſed ſponſa, undè etiam à Prophetis ſponſa vocatur. Præterea ſi eſſet verum, quod illi dicunt, copula fornicaria eſſet ſacramentum unionis ſynagogæ cum Deo, quod eſt abſurdum; & ideo dicunt aliter, ſcilicet, quod motus non diſtinguitur ſecundùm ſpeciem per comparationem ad terminum à quo, ſed ad quem, & ideo conſummatio matrimonii cum non prius corrupta, licèt ſit à viro prius per fornicationem corrupto cum alia, non ſic deficit ab integritate ſignificationis conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, ſicut conſummatio matrimonii à viro non prius corrupto cum muliere ab aliquo corrupta, ergo ſi mulier eſſet ſuſceptibilis ordinis, non fieret irregularis per conſummationem cum viro non prius corrupto, licèt ipſa fuiſſet ab alio corrupta per fornicationem; *hæc Rich. 4. di. 27. q. 4. ar. 1. c. 3. & Tho. 4. di. 27. q. 3. ar. 1. q. 3. c.*

Sed quare bigamia in matrimonio non conſummato non facit irregularem, ſicut in conſummato?

Reſpondeo, quia gravior eſt defectus ſignificationis in matrimonio conſummato, quàm in non conſummato, plus enim ſunt ponderandi defectus in rebus conſummatis, quàm in his, quæ nondum pervenerunt ad conſummationem; *hæc Rich. ubi ſupra. c. 4.*

Circa ſecundum reſpondeo. Quidam dicunt, quod non, quia ibi eſt unicus unicæ, & è converſo; neuter enim diviſit carnem ſuam in plures, quod videtur ſufficere, *ex-*

tra. de biga. debitum in tex. & glo. circa finem, & di. 26. acutius, & ar. extra. qui fi. ſint le. tanta, & hæc opinio eſt celebrior ſecundùm *Goſ. Ray. & Ber. extra. de biga. debitum. Bar. Brix. in quadam quæſtione, & Jo. An. lib. 6. de cle. conju. clerici.* Alii dicunt contrarium, quos ſequitur *Hoſtien*, quia virgo debet eſſe ſponſa, quando matrimonium contrahitur, & etiam quando conſummatur, aliàs ibi deficit ſignaculum ſacramenti, quia vir ſignificat Chriſtum, & uxor Eccleſiam, quæ eſt virgo non habens maculam, nec rugam de quo habetur, *extra c. debitum, & 27. q. 2. [illegible] cum ſocietas.* Debet ergo deſponſari in virginitate, *30. q. 5. qualis virgo deſponſata in virginitate &c.* & virgo debet eſſe in contractu, *32. di. nemo. & di. 34. curandum, & c. præcipimus.* Poſtea tamen exponunt *virgo*, ideſt *non ab alio cognita*, ſed hanc expoſitionem non admittit *Hoſtien.*

Quid ſi quis credit contrahere cum virgine, & invenit illam corruptam?

Reſpondeo, non debet promoveri *di. 51. qui in aliquo*; lex enim promotionis factum requirit, non voluntatem, *15. q. ulti. c. ulti.*

Quid ſi maritus accuſat uxorem de adulterio, & pendente accuſatione cognoſcit eam etiam ad præceptum Eccleſiæ, numquid ex hoc fit irregularis?

Reſpondeo, quod ſic, quia irregularitas ſepe contrahitur ſolo facto ſine peccato, & abſque voluntate, ut dictum eſt ſupra; quidam tamen hunc excuſant, quia quaſi magis patitur, quàm agat, & propter bonum obedientiæ, *ar. 23. q. 1. quid culpatur in fi.* & quia mortaliter peccat ſi non reddat, *extra. de conjug. in lepro. c. 2. §. ult.* Sed hoc nihil eſt, quia ſi conſcientiam habet potius uſque ad finem litis excommunicationem ſuſtinere debet, *ar. extra. de ſen. exe. inquiſitioni*, & ſimiliter ſi abſolvitur adhuc non conſulo quod cognoſcat, niſi irregularis fieri velit, nec peccat cum adulterium commiſſum per exceptionem ortam eam repellat. De hoc require *infra. lib. 8. de matrimonio ti. de divortio. Hæc Hoſtien.* Sed *Ray.* videtur dicere contrarium, ſcilicet quod tenetur reddere, quia non debet eam ante ſententiam ſua poſſeſſione ſpoliare, *11. q. 1. quia res.*

Circa tertium reſpondeo, quod ſic, *ar. di. 50. quicumque pœnitens*; nam bigamiæ non eſt annexa irregularitas de jure naturali, ſed de jure poſitivo, nec iterum eſt de eſſentialibus ordinis, quod non ſit bigamus.

Circa quartum reſpondeo; ſi talis ignorat ſe eſſe bigamum, executionem habet ad minus quoad ſe juſta, & probabili ignorantia excuſante, *ar. extra. de ordi. ab Epiſcopo c. 1. in fi.* nec enim deeſt fides ſacramenti, *extra. de Presbytero non bapti. apoſtolicam.* Sed ſi ſciebat, vel veritatem poſtea reperiat, ab executione abſtinere tenetur, *extra. de Presbytero non bapti. veniens; hæc Hoſtien.*

Circa quartum reſpondeo, de hoc fuit altercatio antiquitus, *di. 84. quiſquis, quæ deciditur in conſtitu. Grego. X. extra. de bigamis altercationis*, per quam decretalem habetur, quod bigami ſunt omnino privilegio clericali nudati, & cohibitioni fori ſæcularis addicti, ideſt aſtricti, conſuetudine contraria non obſtante, & ſic exponitur, *c. de appel. addictos*, ideſt *reſtrictos*, & hoc dico, ſive ſint bigami verè, ſive interpretativè.

Sed numquid hoc eſt verum de clericis conſtitutis in ordinibus ſacris?

Reſpondeo, quod non, undè in eis non habet locum, *extra. de biga. à nobis*, de conſtitutis verò in ordinibus minoribus intelligendum eſt illud *c. altercationis, & illud quiſquis. Hæc Ber. ibidem.*

Circa ſextum reſpondeo, quod ſic per Papam, & hoc patet duplici via; Prima ſumitur ex parte plenitudinis poteſtatis Papæ; licèt enim Papa diſpenſare non poſſit contra jus naturæ, nec contra jus divinum, quia utroque jure eſt inferior, & utrumque tanquam fundamentum ſupponit, tamen quia eſt ſucceſſor Petri Principis Apoſtolorum habens poteſtatem æqualem, ſive eandem poteſtatem Petri, & inferior obligare non poteſt ſuperiorem, nec par parem; ideo Papa de plenitudine poteſtatis diſpenſare poteſt contra ſtatuta quorumcumque Apoſtolorum, ſi tamen vim non habeant ex jure naturæ, vel divino, *di. 82. Presbyter.* Secunda ſumitur ex parte intentionis Apoſtoli, quia non prohibet diſpenſationem, ſed oſtendit de jure communi tales non eſſe promovendos; undè Lucius Papa cum Panormitano Epiſcopo, qui fuit bigamus diſpenſavit, *di. 34. lector in glo.* Sicubi ergo legatur, quod hoc Papa non poteſt, ſive non licet d[illegible]f[illegible]cili hoc facere propter reverentiã Apoſtolorum, debet exponi, ideſt non congruit ſuæ potentiæ; ſic exponitur *extra. de ſta. mo. cum ad mona. & 32. q. 5. ſi Paulus*; ſic etiam intelligitur illud *di. 50. miror.* & illud *di. 34. lector*, ubi dicitur, quod bigamus diſpenſativè poteſt promoveri uſque ad Subdiaconatum incluſivè exigente neceſſitate. Intelligitur ſecundùm ſtatum Eccleſię primitivę, ſecundùm quem Subdiaconus non erat de numero ſacrorum ordinum; ſed hodie Papa de facili non diſpenſaret; *hæc Hoſtien.* & conveniunt cum eo communiter omnes Doctores. Aliqui verò dixerunt, quod Papa non poteſt diſpenſare cum vero bigamo quod accipiat Diaconatum, & Sacerdotium, quia tempore Chriſti, & Apoſtolorum fuerunt ordines ſacri, quia non poteſt diſpenſare contra doctrinam ſacræ ſcripturæ; ſi tamen talis ordinetur, recipiet characterem; & Papa diſpenſare poterit

terit cum eo in executione illorum ordinum.

Circa ſeptimum reſpondeo, quod ſic, ſicut communiter dicitur in minoribus ordinibus, *di. 50. quicumque 2.* quia tales non ſunt miniſtri, nec rectores, nec habent officium prædicandi; unde de diviſione non eſt timendum in talibus; ſecus eſt de ſacris, *de conſe. di. 2. tribus.* Si ergo bigamus ad ſacros ordines promovetur, ordinatus ab executione, ordinator verò ab ordinum, quos contulit, ſecundùm *Ber.* collatione ſuſpenditur, quia in hoc caſu contra Apoſtolum diſpenſare non licet cum bigamis, licet cum ordinante poſſit, *extra. c. ſuper eo.* Quidam tamen dicunt, quod Epiſcopus poteſt in Subdiaconatu diſpenſare propter neceſſitatem, *ar. di. 34. lector, & c. Subdiaconus, & c. ſeq.* In contrarium eſt illud, *extra. de bigamis nuper, & c. ſuper eo.* ubi de hoc *in glo. fi. & di. 50. ſi quis viduam.* Quidam etiam dicunt, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare, etiam in majoribus ordinibus cum illis, qui volunt in religione Deo ſervire, propter vitandum religioſorum diſcurſum, *hac Tho. 4. di. 27. q. 3. ar. 3. c.* ſed contradicunt illi aliqua jura præmiſſa.

Quare magis permittitur Epiſcopis diſpenſare cum criminoſo, quam cum bigamo cum utrumque ſit contra Apoſtolum?

Reſpondeo, quia criminoſus prohibetur ordinari propter crimen; hoc autem per pænitentiam purgatur, & per conſequens criminoſus in priſtinum ſtatum reſtitutus videtur, & ideo cum eo per Epiſcopum diſpenſatur, ſed bigamus ordinari prohibetur propter defectum ſacramenti, qui per pænitentiam purgari non poteſt &c. Hæc ratio trahitur ex *glo. extra. eo. ſuper eo.*

TITULUS VIII.

De Sobrietate.

DEinde conſiderandum eſt de tertio capitulo regulæ apoſtolicæ, ſcilicet, quod oportet Ordinandum eſſe ſobrium, & & redit in idem cum illo, quod dicitur infra non violentum; intemperantiam enim cibi, & potus debet quilibet vitare; undè *Apoſt. Ro. 13. Non in commeſſationibus, & ebrietatibus &c.* & præcipuè clerici, *extra. de vi. & hone. cle. à crapula.* quia *pinguis venter*, ut ait *Hyero. groſſum generat ſenſum*, cum è contrario ſacerdotalis ſenſus vigil eſſe debeat, & tenuis, ut habetur *di. 44. §. ult.* undè verſus:

> *Vina bibas parce, jubet hoc Loth, & Patriarcha.*

Notandum quod ebrietas dicitur tripliciter; primò dicitur ebrietas pæna, & oblivio mentis, & hæc non eſt peccatum 16. *q. 2. ſanc.* Secundò dicitur frequens actus bibendi, & hæc, ut ait *Auguſt.* eſt veniale peccatum, niſi ſit aſſidua, quia tunc eſt mortale, & maximè ſi novit vires vini, & non vult apponere aquam *di. 25. §. criminis.* Tertiò dicitur quædam diſpoſitio mentis, & ſtudium, ideſt ſtudioſa conſuetudo inebriandi ſe de facili, & hæc eſt ſemper mortale peccatum, *di. 35. ante omnia,* Item Clerici non debent intrare tabernam, nec ibi comedere, nec bibere, niſi fortè cauſa neceſſitatis, ut in peregrinatione, *di. 24. non oportet 2. & c. non liceat.* Addunt etiam aliqui, quod Clerici non debent habere tabernas, in quibus ſcilicet perſonaliter miniſtrent, aut ubi exerceant inhoneſta, ſecundùm *Ray.* & *Rod.* Item non debent Clerici, vel Laici celebrare convivium in ſymbolis, vel confertis, ſeu commiſſalibus, ut *in c. dictis*, niſi fortè cauſa procurandi pauperes, *42. di. ſi quis deſpicit.* Item non debent permittere convivia in Eccleſia, niſi cauſa neceſſitatis, quia in neceſſitate aliqua etiam honeſta convivia ibi fieri poſſent ad opus hoſpitum tranſeuntium, *42. di. c. penult. & ult.*

Item non debent ſe invitare ad potus æquales, ut habetur *extra. de vi. & ho. cleri. à crapula*, nec etiam amore aliquorum Sanctorum, vel animarum parentum bibere, vel ſe ingurgitare, nec publicis conviviis, quibus interſunt joculatores, intereſſe, *de conſe. d. 5. nullus, & c. ſeq.* ubi dicitur, quod Clerici ſpectaculis, quæ in nuptiis, vel cænis exercentur, intereſſe non debent, ſed ſurgere de convivio, & abire, antequam ingrediantur temelici joculatores; *hac R y.*

Pæna verò deſervientis ebrietati eſt, quod ſi Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus admonitus non deſiſtat, deponatur, Subdiaconus, & inferior, ſive Laicus, vel Clericus communione privetur, *di. 35. Epiſcopus.* Si verò ſemel ebrius fuerit, aut bis, triginta dierum ſpatio à communione ſubmoveatur, aut corporali ſupplicio ſubdatur, *35. di. ante omnia.* & ſi a ſuperiore commonitus, hoc modo non ſatisfecerit, ab officio, & beneficio ſuſpendatur, *extra. de vi. & ho. cle. à crapula. in fi.* Hodie verò ſecundùm *Hoſtien.* Idem videtur de Subdiacono, & Diacono, *ar. extra. de ſervis non or. miramur*, & eſt hic caſus, in quo peccatum mortale non inducit diſpoſitionem, niſi admonitus non deſiſtat; alius ſi uſuras recepit, *di. 47. Epiſcopus, aut Presbyter.* Tertius ſi defuerit ab officio eccleſiaſtico, *di. 92. c. ultimo* ſecundùm *Gof.* Hoc tamen non judico ſemper mortale peccatum, *di. 25. §. aliàs.* Miles autem propter ebrietatem mortem ſibi conſentiens à malitia removetur, *ff. de re. mi. omne delictum.*

Digitized by Google

§. penul. hac Hoſtien.

TITVLVS IX.

De Prudentia.

POſtea conſiderandum eſt de prudentia ordinandi, ſive de quarto capitulo regulæ apoſtolicæ; circa quam ſciendum, quod ordinandus debet habere ſcientiam ſacræ ſcripturæ, *di. 36. per totum*, & & hoc ad ſubditorum animas informandas, *di.36. c. 2. §. ecce, & §. ſi quis vult*, & ideo ſtatutum eſt, licèt malè ſervetur, ut in Metropolitanis Eccleſiis magiſtri Theologiæ teneantur, & quod Clerici exeuntes provinciam ſuam ad audiendum ſacram Theologiam percipiant integra ſtipendia, imo ſi non ſufficiunt eis ſua, & honeſti ſint, & bene diſcant, debet eis Eccleſia neceſſaria miniſtrare, *extra. de magiſtris, quia nonnullis, & c. ſuper ſpecula*; non autem requiritur ſecundùm *Ray. Goſ. Hoſtien. & Tho.4. di.24.q.1. ar. 3.q.2.o.* quod ordinandus habeat ſcientiam eminentem, ſed ſufficit, quod habeat competentem, ideſt ſufficientem ad ſuum officium exequendum, *extra. de elec. cum nobis olim*; debet etiam ordinandus habere ſcientiam ſæcularium ſcripturarum, *di. 37. §. cur ergo. & c. turbat*, & hoc ideo, ut verum à falſo diſcernere ſciat, & viam ad ſcientiam pietatis habeat, non autem ad voluptatem addiſcat, *di.37. §. præal. cur ergo.* & per hoc ſolvitur contrarietas multorum capitulorum ejuſdem diſtinctionis; ideo ſtatutum eſt, ut in qualibet Eccleſia Cathedrali habeatur magiſter liberalium artium, *extra. de magiſtris, c. 1. & c. quia nonnullis*, quod intelligitur tantum de trivialibus, quæ habilitant ad ſcientiam pietatis, non de quadrivialibus, quæ ſecundùm *Hyero.* licèt in ſe contineant veritatem, non tamen ducunt ad pietatem; ideſt ad ſcientiam pietatis, vel ad cultum Dei, qui conſiſtit in fide, ſpe, & charitate, *di.37. ſi quis grammaticam*, & dicitur ſcientia pietatis ſecundùm *Hiero.* noſce legere ſcripturas, & intelligere Prophetias, in Evangelium credere, epiſtolas non ignorare, ut dicitur *in di. c. ſi quis.* Auctores etiam gentilium, & hujuſmodi libelli legi poſſunt eadem cauſa, qua & ſcientiæ triviales, & ſi quid boni lector in eis inveniat, tanquam proprium ſervet, & in bonum uſum convertat, non ratione auctorum, ſed quia in ſe eſt bonum, *di.37. turbat. & c. qui de menſa, & c. ſi quid veri, & c. relatum in ſi.* Hæc enim fecerunt *Paulus, Hiero. Auguſt.* & alii Sancti; Leges verò, & Philoſophiam Clerici poſſunt audire, dummodo non cauſa cupiditatis, vel voluptatis, *ar. di. 37. c.1. & c. legimus, & c. uno.* Hoc eſt verum niſi ſint Monachi, vel Regulares, vel Sacerdotes, vel habentes perſonatus, ideſt dignitates, ut Decanatum, Archidiaconatum, vel niſi ſint habentes plebanatum, qui ſi audierint, niſi infra ſpatium duorum menſium ab audiendo deſtiterint, ipſo jure ſunt excommunicati, *extra. ne cle. vel mo. ſuper ſpec. hac Goſ.* Debet etiam ordinandus habere notitiam ſæcularium negotiorum, quia non tantum ſpiritualia, ſed etiam temporalia debet ſubditis, & neceſſitatem patientibus miniſtrare. *di.29. per totum, & extra. de renun. niſi §. porrò, & di. 86. fratrem.*

Sed numquid Laicus omnino literas ignorans, recipiet characterem ſi ordinetur?

Reſpondeo quod ſic, quia ex quo baptizatus eſt; ſuſceptivus eſt cujuslibet ſacramenti, cum baptiſmus ſit janua omnium ſacramentorum, *di.32. verum & §. porro circa ſi.* & facit ad hoc illud, *1. q. 1. ventum eſt. §. ſed dicitur*; hæc eſt opinio *Ray. Goſ. Hoſtien. & Inno.* Quidam tamen contrarium dixerunt propter illud quod habetur, *di. 38. omnes*, ſcilicet, quod ſubſtantia Summi Sacerdotii in eloquia divinitus eſt tradita, ſed hoc eſt referendum ad executionem ordinis, quæ ſine literis fieri non poteſt.

Ad hæc nota, quod propter ſimplicitatem repellitur quis ab obtinendo Epiſcopatum, vel aliam adminiſtrationem, & curam Eccleſiæ, ſed non dejicitur ab obtento, imo datur ei coadjutio, *di. 39. Petrus, & 7. q. 1. quia frater, & extra. de elec. cum in cunctis ſecundum Ray*: Contrarium tamen eſt expreſſum, *extra. de æta. & quali. quamvis*, ubi Epiſcopus removetur propter defectum litteraturæ, quin etiam prohibetur conferre clericalem tonſuram illiterato, & qui contrafecerit, ſcilicet conferendo, eſt per annum ſuſpenſus à collatione ejuſdem, *li. 6. de temp. ordi. nullus.* Item propter illiteraturam poteſt Epiſcopus petere reſignandi licentiam. *extra. de renun. niſi.* Ignominioſum eſt enim Epiſcopo, quod quærat ab aliis edoceri, cum ipſe alios debeat edocere, *di. 36. §. ecce, & 1. q. 1. viliſſimus, & 8. q. 1. licet.* Imò talis debet in Epiſcopum eligi, cujus comparatione cæteri grex dicantur, *25. di. §. nunc autem.*

TITU-

TITVLVS X.

De Pudicitia.

DEinde conſiderandum eſt de quinto capitulo regulæ apoſtolicæ, ſcilicet, quod oportet ordinandum eſſe *pudicum*; debet enim ordinandus eſſe pudicus, ſcilicet ut moribus, & verbis pudorem ſuum indeſinenter oſtendat; undè in lege dictum eſt ſecundùm aliam translationem: *Verecundos, & verentes facie filios Iſrael.* & *Ambro: Verecundia ingenuos prodie natales.* Clerici verò, qui ſunt adeo impudentes, quod ſe faciunt joculatores, ſive goliardos, aut bufones ipſo jure carent omni privilegio clericali, ſi per annum illam artem exercuerint, aut etiam ſi minori tempore eam exercuerint, & tertio moniti non reſipuerint, *lib. 6. de vi. & ho. cle.* imò etiam nec mimis, joculatoribus, & hiſtrionibus Clerici intendant, ut habetur, *extra. eo. tit. Clerici.* Nec ludos theatrales, & larvales in Eccleſiis fieri ſuſtineant, ut dicitur *ibidem c. cum decorem*; ubi dicitur etiam *in glo.* quod prohibitum eſt cauſa etiam ludibrie monachali, vel alio religioſo habitu uti, & graviter punitur qui hoc facit *in auth. de ſanc. Epiſcopis.* §. *omnibus.* non tamen prohibetur ibi repræſentari Præſepe Domini, Herodem, Magos, Sepulchrum Chriſti, & ſimilia, quæ conveniunt quibusdam feſtis, cùm hujuſmodi excitent ad devotionem, *ar. de conſe. di. 2. ſemel.*

Sciendum etiam, quod, ut notat *Jo. An.* ſuper illud *c. Clerici*, non reprobatur facere aliquid joci cauſa infirmitatis, vel alterius honeſtæ rei, & facit ad hoc, quod notat *Jo. de Cibariſtis*, & aliis, qui utuntur variis inſtrumentis, *di. 86. donare.* Cavere autem debent Clerici à mulieribus, ita ut cum eis non habitent. *Hyero.* Si cum viris habitent fæminæ, non deerit viſcarium diaboli; nec eas frequenter corporaliter viſitent, *di. 32. hoſpitiolum*, & familiaritatem earum nimiam vitent, *88. q. 3. pernicioſam*; item earum tactus omnino declinent; undè verſus:

Ni fugias tactus, vix evitabitur actus,
Hos ergo vita, ne moriaris ita.

Undè refert *Greg.* quod quidam Presbyter ſuam ſororem diligens, tamen quaſi hoſtem cavens, eam ad ſe propiùs accedere non ſinebat, *di. 32. quidam Presbyter.*

Sed numquid licet aliquo modo Clericis habitare cum fæminis?

Reſpondeo quod ſic, cum aliquibus, ſcilicet cum avia, matre, ſorore, amita, materrera, filia fratris, & ſororis, uxore filii, & generaliter cum omnibus, quæ ſunt conſanguineæ per lineam tranſverſalem uſque ad ſecundum gradum incluſivè *ar. di. 81. cum omnibus.* Cùm his verò, quæ ſunt conſanguineæ per lineam aſcendentem, & deſcendentem uſque ad quartum gradum, *ar. extra. de conſang. non debet, & di. 32. interdixit, & di. 81. volumus.* In his enim naturale fœdus nihil ſævi criminis permittit ſuſpicari, *extra. de cohabitatione à nobis.*

Sed contra, quia *ibidem* dicitur *c. 1.* quod nullus Presbyter retineat etiam eas, quas canones concedunt.

Reſpondeo. Ad hoc *Dam.* dicit, quod capitulum primum illius tituli corrigitur per illud poſterius editum, ſcilicet *à nobis.* Alii vero, ut *Ray. & Goſ.* dicunt, quod primum capitulum loquitur de mulieribus, quæ etſi non ſint in ſe ſuſpectæ, habent tamen alias mulieres, de quibus ſuſpicio poteſt oriri, ut dicitur *di. 88. legitur.* Illud verò capitulum *à nobis*, & alia ſimilia loquuntur de illis, quæ nec ſunt ſuſpectæ, nec ſuſpectas ſecum tenent. *Ber.* autem dicit quod primum capitulum loquitur de Clericis ſuſpectis, & juvenibus, & mulieribus ſuſpectis, *ar. di. 34. quorumdam.* contrarium verò loquitur de mulieribus non ſuſpectis. *Hoſtien.* verò dicit diſtinguendo. quod duplex eſt ſuſpicio; una ratione juventutis; alia ratione extraneitatis, & ubi aliqua illarum intervenerit, non poſſunt cohabitare, ut habètur *in c. 1.* Si verò neutra ſit ibi, poſſunt, ut *in c. à nobis*, dummodo perſonas ſuſpectas non teneant ſecum, ut *in c. 1.* ut dictum eſt ſupra. De mulieribus etiam, quæ ſunt conſanguineæ ultra ſecundum gradum lineæ tranſvertalis, diſtinguit *Ray.* quod aut ſunt ſuſpectæ, quia juvenes, aut non; ſi ſic, non poſſunt Clerici cum èis habitare; ſi non, poſſunt; & ſimiliter diſtinguit de ancillis, & ſic intelligit *di. 81. fæminas, & di. 32. interdixit in fine.* Moniales etiam non tolerantur cum Clericis, *extra. de cohabitatione c. 1.* & breviter non debet loqui Clericus ſolus cum ſola. *di. 88. Clericus ſolus.* Epiſcopi verò nullam omnino ſecum debent habere mulierem, *ar. di. 34. quorumdam, & extra. de conver. conju. ſane.* ſecundùm *Goſ. & Hoſtien.* Secundùm verò *Ray.* licèt hoc eſſet tutum, & honeſtum, quod eſt de Epiſcopis dictum, non tamen obſtant eis illa jura, quia illud *capitulum quorumdam* loquitur quando Epiſcopus habet immoderatam cum filia familiaritatem, occaſione cujus à ſubditis vilis habetur, & illud capitulum *ſane* loquitur de uxore Epiſcopi, quæ omnino debet religionem intrare; non debent etiam fęminę quando divina officia celebrantur, ad altare accedere, nec Presbytero miniſtrare, aut intrare cancellos, vel etiam intrare chorum, ubi cantant Clerici, ſtare, vel ſedere, *extra. de vi. & ho. cle. c. 1.* Fęminæ etiam ſacratæ non debent circa àltare incenſum portare,

de conſe. di. 1. in ſancta. Imo etiam nec viri laici debent ſtare, vel ſedere juxta altare inter Clericos, quando divina myſteria celebrantur, ſed quando volunt adorare, vel communicare, tunc poſſunt accedere, *extra. de vi. & ho. ele, c. 1.* & hoc ſecundùm *Inno.* intelligitur de honeſtate; notandum etiam, quod ut dicit *Bern. ibidem* in Eccleſia eſt quidam locus communis, qui dicitur Eccleſia, & quidam ſpecialis pſallentibus, qui dicitur chorus, qui dividitur cancellis ab altari, quidam proprius miniſtrantibus, qui dicitur ſacrarium, quia non niſi ſacrati debent ibi contingere ſacra vaſa. *de conſe. di. 1. in ſancta.* Dicitur etiam Diaconium, quia Diaconus ibi miniſtrat altari, *di. 42. non oportet.* Dicitur etiam Presbyterium, *de conſe. di. 2. ſacerdotum.* Dicitur etiam ſancta ſanctorum, *extra. de vi. & ho. ele. c. 1.*

Sed quam pœnam patientur Clerici cum mulieribus habitantes?

Reſpondeo. Hi, quibus conceditur, nullam, ſed alii qui concubinarii vocantur, pœnam patiuntur, de quibus ſic diſtinguit *Hoſtien.* Talis Clericus, aut eſt ſuſpectus, aut notorius, aut penitùs occultus. ſi ſit ſuſpectus, aut ex illa ſuſpicione oritur ſcandalum, aut non; ſi ſic, tunc ei poteſt indici purgatio, quam ſi non præſtiterit, vel præſtando defecerit, punitur tanquam convictus, *extra. c. tua nos in fi.* Si non, tunc eſt monendus, ne eum ſuſpecta aliquatenus converſetur, et ſi poſt trinam monitionem cum ea confabulari, vel converſari inveniatur, factus eſt notorius juris, & de jure, & ideo eſt excommunicandus; ſuſpecta verò eſt canonicè judicanda, ut *extra. eo. ſi quiſquam*, & videtur, quod in hoc caſu poſſet tanquam convictus degradari, & ſæculari curiæ tradi, *ar. in auc. de ſanc. Epiſcopis, §. Presbyteris autem, & Diaconibus c. ult.* Si verò ſit notorius facti, vel juris, ipſo facto patitur, & incontinenti eſt ab officio ſuſpenſus, ut habetur, *di. 32. nullus, & c. præter hoc, & extra. c. veſtra. & c. tua, & c. ult.* per conſequens, & à beneficio ſecundùm quoſdam, ut habetur *di. 83. ſi quis amodo, & c. ſi quis ſacerdotum.* Alii verò dicunt, quod eſt ſuſpenſus ipſo jure ab officio, ſed quantum ad beneficium eſt monendus; & notorius facti fortè degradari; notorius verò juris condemnari debet, ſi ſit accuſatus, & ſi is qui degradari debet monetur, nec ſe corrigit, Epiſcopus eum beneficio privare poterit, ut habetur *extra. c. ſi autem*, vel ſi vult poteſt eum de gratia primò ab officio ſuſpendere, & contumacia creſcente ei auferre, *ut extra. c. ſicut ad extirpandam*, & hoc agitur ne de cætero faciat, & de eiſdem pœnis cogetur, ut de prædictis pœnitentiam agat; item ſi convincatur, eſt deponendus, *di. 82. Presbyter*, & ſi mittatur ſuſpenſus ad Sedem Apoſtolicam, & referat literas apoſtolicas non continentes ſeriem rei, nihil proſunt ei, ut dicitur *extra. c. ſupra eo.* ubi vero crimen craſſatur, eſt opus exemplo, & ideo ſi ad dimiſſam redit, vel aliam accipit, pro eo poteſt excommunicari, ideſt deponi, ut dicitur *extra. eo. Clericos*; nec debet cogi quis ut ibidem dicitur, abjurare concubinam, quod eſt verum de eo, de quo præſumitur, quod juramentum non ſervet; aliàs ſecùs eſt, ut dicitur *extra qui Cleri. vel vo. ex tuarum*, licèt eam quidam intelligant de uxore per illud *c. 35. q. 6. ab iſta die.* Scripſit tamen *Goſ.* quod ſi juvenis, & cupidus ſecum habeat evidenter in domo juvenculam, & ſuſpectam, non eſt fornicatio notoria, tamen præſumpta; ſed ſecundùm *Hoſtien.* talis videtur notorius facti, ex quo publicè, & evidenter detinet eam ſecum; ſi enim inveniretur cum ſuſpecta ſemel, durum eſſet judicare cum notorium, tamen præſumptum, niſi poſt monitionem factam, ut ex ſupradictis colligi poteſt; ſi verò ſit penitùs occultus patitur pœnam, quantum ad ſe, quia incontinenti eſt ſuſpenſus; quilibet enim in mortali conſtitutus eſt ſuſpenſus, ut habetur *extra. de tempo. or. c. fi. & di. 6. teſtamentum.* Tamen quamdiu toleratur ab Eccleſia poſſunt, & debent ab eo audiri divina, & recipi Eccleſiaſtica Sacramenta, *extra. c. veſtra, & c. fi.* Sed in hoc caſu non creditur teſtimoniis, ideſt verbis ſimplicibus aliquorum, ſed teſtibus, ſcilicet juratis, *ut extra. c. tua nos*, de hoc habitum eſt ſupra, *lib. 4. tit. 16.*

Sed nonne fornicatio eſt peccatum mortale, *di. 25. §. aliàs*, cujus pœna eſt depoſitio, *di. 25. c. fi. & di. 81. ſi quis Clericus, & c. Romanus*?

Reſpondeo. Quidam dicunt, quod hæc capitula continent rigorem, ſed illud *c. di. 34. fraternitatis* continet æquitatem, quæ multum rigori debet præponi, *di. 50. ponderet in fi. & extra. de tranſac. c. fi.* quia melius eſt de miſericordia, quàm de crudelitate reddere rationem, *di. 86. non ſatis.* Ideo debet etiam minus agi in fornicatione, quia hodie pauci inveniuntur immunes ab ea, ut innuit *dictum c. fraternitatis.* Multitudini autem eſt parcendum, *extra. de ele. ex. latores. Goſ.* verò notat, quod rigor ſervari poteſt de jure, ſed æquitas ex diſpenſatione, nec obſtat illud *c. fraternitatis*, quia cum dicitur ibi defectus temporis noſtri non patitur hanc manere cenſuram, ſubaudi ſecundùm *Goſ.* rigidam, & indiſpenſabilem. Fornicatio enim, perjurium, furtum, & homicidium æquiparantur, *di. 82. Presbyteri.* Sed propter illa tria perdit quis beneficium, *extra. de jureju. querelam extra. de pœnis tuæ.* ergo etiam propter fornicationem; *ar. extra. de temp. or. c. fi.*

c. ſi. Nec obſtat, quod eſt commune vitium, quia propter hoc eſt magis opus exemplo: *Hoſtien.* verò credit, quod ubi eſt grave ſcandalum, poteſt Judex ex cauſa rigorem ſervare, & ex cauſa remittere, & diſpenſare, *extra. de tranſac. c. ſi.* & hoc intellige ſi convincantur in modum accuſationis, tunc enim ſtandum eſſet rigori, ut oſtendunt capitula ſupra allegata.

Inſuper nota, quod ſi quiſquam Clericus monaſteria monialium, ſine manifeſta, & notabili cauſa frequentare præſumpſerit, per Epiſcopum arceatur, et ſi non deſtiterit, immunis ab officio reddatur, ſi ſit laicus excommunicetur, *extra. de vi. & bo. cle. monaſteria.*

Sed ex quot vicibus dicitur eſſe frequentia?

Reſpondeo ſecundùm *glo. ibidem* videtur, quod ex duabus, *ar. oppoſitum. di. 26.* una tantum, nec repetita, quia veniam crimina, nec ſemel commiſſa non habent *c. de epi. 11. audi. l. 3.* Sic ergo ultra vicem unam ſine manifeſta, & rationabili cauſa illuc ire non licet, quia ſtatim præſumitur malum.

Quam pœnam patiuntur concubinæ ex Clericorum cohabitatione?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* Concubina Clerici, aut eſt occulta, aut publica; ſi occulta, ſic punitur tantùm in forò pœnitentiali, & hoc pro ſacrilegio, & adulterio, ut habetur *27. q. 1. qui Chriſto.* Si verò ſit uxor, de facto Presbyteri, ſive Clerici in ſacris conſtituti publicè ducta, & hoc ſciens, quia plus deliquit, plus punitur, & ideo ipſa, & proles ejus in ſervitutem Eccleſiæ, cujus ille eſt Clericus, rediguntur, & ſic venduntur, & redimuntur, ut habetur, *di. 81. quidam, & 15. q. ult. cum multa ſuper.* Alii verò dicunt, quod ſi non habet prolem, venditur, ſi autem habet in ſervitutem redigitur, ut dictum eſt per eadem jura; ſed poteſt etiam dici, quod & concubina Clerici publica eſt excommunicanda, ut dicitur *extra. de ſen. ex ſi. concubina.* Quo facto non abſolvetur mulier, niſi ſatisfactione præmiſſa, cum offenſa ſit manifeſta, *extra. de ver. ſign. ex parte.* Erit autem hæc ſatisfactio, quod intret monaſterium, ut dicitur *di. 34. fraternitatis*, & ſic redigitur in ſervitutem monaſterii *di. 32. eos.* Quidam tamen intelligunt *illud c. fraternitatis*, quando mulier hoc petit, aliàs eſt contrarium. *di. 32 ſeriatim, & 32. q. 1. integritas*; vel poteſt dici, quod ſuperiora capitula debent intelligi de ſervitute monaſterii, & hanc, quam jura ſupra vocant uxorem, *Hoſtien.* vocat publicam concubinam, non enim poteſt uxor eſſe, ut dicitur *extra. de cleri. conjuga. ſanè.*

Ad hæc nota, quod Clericus committens vitium contra naturam, ſæcularis deponitur, vel ſubandi religioſus in arctius monaſterium detruditur, vel expone, vel pro, & ad pœnitentiam perpetuam peragendam, ſed laicus excommunicatur, *extra. de exceſ. Prælato. Clerici.* Nec debet Clericus de ſua incontinentia gloriari, aliàs propter ſcandalum, & infamiam ortam, debet ab officio, & beneficio ſuſpendi, ſed nec mulieri, quam ſe dicit cognoviſſe, debet ejus confeſſio præjudicare in aliquo, ut habetur *e. tit. c. quod ſit grave.*

Sed quæ diſpenſatio adhibetur circa Presbyteros, vel Clericos concubinarios?

Reſpondeo ſecundùm *Goſ. & Hoſtien.* magna, ut non removeantur ab officiis, & beneficiis, *extra. eo. ſicut, & c. ſi autem.* Ad altiora tamen officia non aſcendant, ut habetur *15. q. 8. hi qui.* Major, ut ad majores ordines promoveantur, ut dicitur *di. 34. fraternitatis.* Maxima, ut ad dignitates aſcendant *d. 33. habuiſſe.*

TITULUS XI.

De Ornatu.

POſtea conſiderandum eſt de ſexto capitulo regulæ apoſtolicæ, ſcilicet de o natu; debet autem ordinandus eſſe ornatus, & interius virtutibus, & exterius bonis moribus, ut ſit, & in cibo, & potu temperatus, de quo habituin eſt ſupra *3. c.* ejuſdem regulæ; in converſatione honeſtus, de quo dictum eſt in capitulo præcedenti, in inceſſu maturus, compoſitio enim corporis qualitatem indicat men: is, ut dicit *Auguſt. di. 4. 2. c. ult.* In oratione, & lectione aſſiduus; hæc enim debent eſſe opera Clericorum, *di. 36. c. ult.* in habitu regulatus, ſcilicet ſecundùm ea, quæ habentur, *extra. de vi. & bo. cleri. & ſpecialiter in c. clerici officia*, ubi ſtatuitur pœna venientis contra; item in veſtibus conforment ſe Clerici conſuetudini religionis, & illis, cum quibus vivunt, ne aliàs ſuperſtitioſi, & hypocritæ videantur, *ar. de conſe. di. 4. Eccleſia, & di. 30. §. ſi quis eorum, & §. ſi quis virorum*, ſempec tamen ſervando in omnibus honeſtatem; *hæc Ber. ſuper c. Clerici & Goſ.* tamen ad minus cum miniſtrant, veſtem talarem habeant ſicut Aaron *di. 44. non liceat.* Dicit tamen Canon, quod Presbyteri non vadant, niſi ſtola induti, ideſt cappa, vel ſuperpelliceo, & ſi ſine ſtola ſpolientur, ſimplum redditur, ſi cum ſtola triplum, *11. q. 4. nullus, & c. ſeq.* Item ſi religioſi diverſæ profeſſionis prædicent Dei verbum, & diverſitas habitus ſuſcitet infidelibus ſcandalum, debent ſe invicem conformare, quantum ad ſuperiorem unum habitum regularem, *extra. de vi. & bo. Cleri. Deus.*

Digitized by Google

Deus. Si tamen ſint monachi, vel regulares commorantes in ſcholis cum ſcholaribus, non ideo debent deponere habitum religionis; nec Abbas eorum propter ſcholas ſuper hoc cum eis debet diſpenſare, nec ipſi debent uti illa diſpenſatione, ſi de facto diſpenſaverit cum eis; *hæc Rod.* Item Clerici non debent portare arma, & ſi portaverint, debent excommunicari, *extra. de vi. & ho. cler. clerici.* Si etiam tertiò admoniti, non deſtiterint, perdunt pririvilegium Clericatus, 17. *q.* 4. *ſi quis ſuadente, & extra. de ſen. exc. in audientia.* non debent, inquam ferre ſine juſta cauſa; nam ſi tranſeant per loca periculoſa, ferre poſſunt ea ad terrorem latronum, licèt non debeant percutere, 23. *q.* 3. *Maximianus*; *hæc Innoc. ſuper d. c. clerici in glo.* Item ab officiis indecentibus compeſcuntur per amiſſionem privilegii clericalis, *extra. de vi. & ho. cleri. ut clericorum.*

Adhuc nota, quod ex cauſa peregrinationis, ſive timoris, vel neceſſitatis, vel alia ſimili cauſa honeſta, licet Clerico habitum transformare, & aſſumere habitum laicalem, vel pœnitentialem, vel ſimilem, 21. *q.*4. *Epiſcopi*, *& extra. de vi. & ho. cleri. c. clerici officia.*

TITULUS XII.

De Hoſpitalitate.

DEinde conſiderandum eſt de ſeptimo capitulo, ſcilicet quod oportet ordinandum eſſe hoſpitalem, debet enim ordinandus eſſe hoſpitalis, quia, ut dicit *Hiero. Domus clericorum debent eſſe communes*, 16. *q.*1. *quantum*, & hoſpitalitatem hortari non poterit, qui domum ſuam hoſpitibus claudit, 42. *di.* §. 1. Sciendum autem quod hoſpitalitatum alia eſt violenta, & ad hanc non tenentur Clerici, *extra. de cens. Eccleſia c.* 1. Alia charitativa, & hanc aliqui petunt, quaſi ex debito, ut Prædicatores, & Prælati. Alii ſimpliciter, ſcilicet pro corporis ſuſtentatione. In primo caſu ſubdiſtinguitur, quia ſi ſunt noti, & conſtat eos miſſos, vel inſtitutos ad prædicandum, vel ad Prælaturam recipiendi ſunt; ſi verò ſunt incogniti, vel dubitatur, an tale officium ſit eis commiſſum, debet hoc examinari, & inquiri, an ita ſit, quia circa majora periculum vertitur; non enim das tantum temporalia, ſed accipis ſpiritualia ab eis, in quibus vertitur magnum periculum, ſi ab alio percipiantur, quàm ab illo, qui dare poteſt, ut dicitur, *di.* 42. *quieſcamus.* In ſecundo caſu, ſcilicet cùm petitur pro ſuſtentatione corporis, ſimiliter ſubdiſtinguendum eſt, quia, aut potes omnibus abundare, aut non. In primo caſu debes dare omnibus indigentibus, & ad hoc invitant nos exempla Loth & Abrahæ, qui, cum omnes indifferenter recipiebant, inter omnes recipere Angelos meruerunt; nam, ſi non omnes recepiſſent, forſan inter alios etiam Angelos repuliſſent, ut habetur *in d. c. quieſcamus.* Danda eſt etiam excommunicatis 11. *q.* 1. *quantum in fi.* & idem dico de quolibet peccatore, niſi de cibo ſecurus juſtitiam contemnat, nam in tali caſu, ſicut dicit *Auguſt.* utiliùs eſurienti panis tollitur, quàm frangatur, ut dicitur 5. *q.* 5. *non omnis.* Sed etſi juſtitiam negligat, & ad mortem eſuriat eſt alendus, *di.* 84. *paſce.* In ſecundo caſu, ſcilicet, cùm non potes omnibus ſatisfacere, dicit *Ambro.* novem eſſe conſideranda, ſcilicet fidem, cauſam, locum, tempus, modum, neceſſitudinem, ſive ſanguinis propinquitatem, ætatem, debilitatem, conditionem, ſive nobilitatem; fidem, quia fidelis eſt præferendus infideli; cauſam, quia illi qui tenentur capti ab hoſtibus ſunt aliis præferendi; locum, ut ſi juſtus propter debitum excrucietur in carcere, & in pœnis, atque ſuppliciis; nam licèt omnibus debeatur miſericordia, tamen juſto amplius; tempus, quia ſi tempore afflictionis ſuæ nil à te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur injuſtè ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri, non eſt leve peccatum; modum, ut non totum uni, nec ſimul opes effundantur, ſed diſcretè diſpenſentur, niſi fortè aliquis vellet ex toto relinquere ſæculum; neceſſitudinem, ut propinqui ſanguinis extraneis præferantur, ita tamen quod cauſam præſtet non niſi gratia, ideſt non ditentur propter carnalem amorem, ſed paſcantur propter naturæ ſuſtentationem; ætatem, quia ſenes ſunt juvenibus præferendi; debilitatem, quia claudi, cęci, valetudinarii, & conſimiles debent pręferri ſanis; nobilitatem, ideſt verecundiam, quæ ingenuos prodit natales, quod præſertim attenditur in his, qui ex divitiis ſine vitio ceciderunt in egeſtatem; *hæc exponuntur plenè di.* 86. *non ſatis.*

TITULUS XIII.

De Doctrina.

POſtea conſiderandum eſt de doctrina ordinandorum; hæc autem conſiſtit in corripiendo, & prędicando; debet autem corripere ex charitate, cum diſcretione, & temperatè, ſcilicet conflando medium ex remiſſione, & ſeveritate; undè *Greg.* & habetur *di.* 45. Diſciplina, vel miſericordia multum deſtruitur, ſi una ſine

altera

altera teneatur, & ſi in altero excedat, melius eſt, ut de nimia miſericordia, quàm de nimia ſeveritate rationem reddat, *di. 50. ponderet*; ubi tamen non prodeſt lenitas, ſuccedere debet aſperitas, quod oſtendit Apoſtolus, *2. Thim. 4. Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina*; debet autem rigor juſtitiæ temperari, primò ex peccantium multitudine, *di. 50. ut conſtitueretur*, & tunc debet Prælatus incipere à ſpiritualibus, ut exemplo eorum frangatur cætera multitudo, *di. 44. commeſſationes*; punire etiam debet majores de univerſitate, qui trahunt aliquos ad peccatum, *extra. de cle. ex. latores*; ſecundò ex peccantium qualitate, quia deferri debet dignitati, & perſonæ, *extra. de of. dele. ſane*; quia ex duobus etiam augetur rigor, ſcilicet cùm peccatum defenditur, *de pæ. di. 6. c. 1.* & cum viſitatur *1. q. 1. reperiuntur*; ſi autem Prælatus negligat corripere, graviter peccat, *2. q. 7. qui nec regiminis*, & eſt deponendus, *di. 81. dictum*; ſi verò excedat, dum corrigit ex charitate, non cogitur à ſubditis veniam poſtulari, niſi velit facere ex humilitate; caveat tamen, ne dum nimia ſervatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, *di. 86. quando*; ſi autem ex odio modum exceſſerit, tenetur veniam petere, *Matth. 5. Si offers munus tuum ante altare, & recordatus &c.* Patitur tamen faciliùs Prælatis, quàm privatis perſonis, quia in cura rei familiaris vix vitatur peccatum, *di. 25. qualis.*

Circa prædicationem Prelati conſiderandum, quod in eo debet eſſe interiùs charitas ardens, exteriùs vita lucens, ſcientia ſufficiens, & actus prædicandi conveniens, & in actu prædicandi debet attendi, primò temporis opportunitas; ſecundò loci honeſtas, ut ſcilicet prædicetur in locis publicis, & honeſtis, non in privatis, ne ſuſpicio naſcatur, & ex hoc hæreſis, *di. 30. ſi quis.* Poſſunt tamen in locis privatis dicere aliqua verba bona per modum ſimplicis exhortationis, *extra. de hære. cum ex injuncto*; tertiò auditorum, & dicendorum qualitas, ut ſcilicet ſapientibus dicantur alta, ſimplicibus verò plana, *18. q. 3. inter cæteros.*

Sciendum etiam, quod non debet ceſſare à correptione, vel prædicatione propter ſubſannationem, *di. 43. ſcimus*, & hoc intellige, ubi aliqui boni ſunt inter malos, vel ſi ſint omnes mali, ſpes tamen ſit de correptione; aliàs ſi ſint omnes obſtinati, & nulla ſpes ſit de correptione, imò fortè fierent pejores ex prædicatione, debet tacere, & dicere cum *Hiere. 15. Solus ſedebam, quia amaritudine plenus eram*; vel poteſt ad alium locum ſe transferre, ubi poſſet aliquem fructum facere; ſecundum illud *Matth. 10. Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*, & de hoc habentur plura, *7. q. 1. §. hoc tunc ſervandum, & §. nunc autem, & c. ibi, & 43. di. ſit rector.*

TITULUS XIV.

De Modeſtia.

DEinde conſiderandum eſt de modeſtia ordinandi, de qua dicit Apoſtolus, quod oportet ordinandum eſſe non percuſſorem, ſed modeſtum, de quo etiam habetur *45. di. per totum*; & primò dicendum eſt de multiplici percuſſione, & pæna ejus; ſecundò de homicidio ſpirituali, & pæna ejus; tertiò de homicidio linguæ, & pæna ejus; quartò de homicidio juſtitiæ, & pæna ejus; quintò, de homicidio neceſſitatis, & pæna ejus; ſextò de homicidio caſuali, & pæna ejus; ſeptimò de homicidio voluntario, & pæna ejus; octavò de quibuſdam dubitationibus circa iſtam materiam; nono de diſpenſatione, quæ adhibetur circa percuſſores, & homicidas; ideo ſit

ARTICULUS I.

De multiplici percuſſione, & pæna ejus.

CIrca primum ſciendum, quod duplex eſt percuſſio; una ſpiritualis, quæ fit malo, & inutili ſermone, cùm ſcilicet indiſcretus Prælatus inutili ſermone corda percutit infirmorum; & hæc ſemper prohibetur, quia mala, *di. 45. c. ult.* Altera eſt corporalis, quæ fit corporaliter manu, vel flagello, vel ſimili verberando; hæc fit aliquando ex malitia, vel odio, vel ut verberans magis timeatur, & tunc prohibetur, quia eſt peccatum mortale, & taliter verberans debet corrigi, et ſi ſe non correxerit, debet deponi, *extra. de cle. percuſ. c. 1.*, & loquimur de conſtituto in ordine ſacro, *di. 45. c. 1. & c. Epiſcopum*; undè crimen percuſſionis ſemel commiſſum ad depoſitionem non ſufficit, ut dicit *Ber. ibidem.* niſi enormiter læſerit, *di. 55. ſi evangelica.* Aliquandò fit ex charitate, & cauſa correctionis, & ſic eſt licita omnibus poteſtatem habentibus in ſubditos ſuos, *di. 35. ante omnia, & di. 45. cùm Beatus.* Ita, inquam, debet ſubditos diſciplinare Superior, ut eum ſubditis matrem pietas, diſciplina verò patrem exhibeat, *c. di. §. hinc etiam alibi poſſunt c. illud.* Epiſcopus autem nullum debet ſuis verberare manibus, *di. 86. non liceat*, poteſt tamen peccantes ſubjicere per alium verberibus *5. q. 5. illi, qui*, non tamen per laicum, ſed per Clericum, ſi Clericus ſit verberandus, ut habetur *infra lib. 7. ti. 3. caſu* 12. Circa verò ſubditos, & crimina ſic diſtingue,

quia, aut eſt Clericus ſæcularis, aut regularis; ſi ſæcularis, aut eſt in ordinibus minoribus, & talis à Clericis, & pro levioribus culpis licitè verberatur, *di. 45. §. Salomon*; dum tamen hoc fiat per eum, ad quem pertinet, *extra. de ſen. ex. cum voluntate, §. ult.* Aut eſt in majoribus, & talis verberati non debet, niſi pro majoribus criminibus, *di. 35. ante omnia, & di. 40. cum beatus*; alioquin verberans incurrit excommunicationem; à contrario ſenſu, *extra. de ſen. ex. cum voluntate. §. ſi qui verò*; de hoc vide infra *lib. 7. tit. 3. inter caſum 16. & 19.* Si autem ſit regularis, talis ſecundùm regulam ſuam verberatur etiam pro levibus culpis; *extra. de appella. reprehenſibilis in fi. & de accuſa. qualiter, & quando in fi.* Caveant tamen Prælati regulares, ut non niſi ex charitate, & cauſa regularis diſciplinæ verberent fratres ſubditos, & converſos, & hoc per ſe, vel per alios regulares, vel Clericos ſæculares; nam ſi per laicum, niſi in caſu, ſcilicet quando penitus ſunt incorrigibiles, vel etiam ſi per Clericum, vel Regularem, ſed non ex charitate, vel ſaltem informi dilectione, vel cauſa correctionis, & mandans, & verberans inciderent in excommunicationem, & iſte eſt caſus, qui ponitur, *extra. de ſen. ex. univerſitatis* ſecundùm *Ray.* Poteſt ergo Abbas, vel Prior licitè Monachum, vel Converſum cauſa diſciplinæ verberare propria manu; undè Beatus *Greg.* ſcribit, Beatum Benedictum quemdam Monachum percutiendo ſanaſſe, quem crebra monitione non poterat curare, ut habetur *di. 45. §. Salomon.* Intelligit autem *Rod.* quod non eſt tutum, quod Prælatus regularis faciat ſubditos verberari per laicos converſos, quia illud *c. univerſitatis*, non videtur ſibi concedere, quod hoc faciat Abbas, niſi per Clericum, vel Monachum; ſunt etiam quidam alii caſus, in quibus licitè percutitur Clericus à quocumque Clerico, vel Laico, ut habebitur infra, *lib. 7. tit. 3. de percuſſione*; vide etiam illud, quod notatur infra *ar. 8. prope fi. §. item nota quod non tantum.*

ARTICULUS II.

De Homicidio ſpirituali, & pœna ejus.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de homicidio ſpirituali, & pœna ejus, quia enim ad percuſſionem quandoque ſequitur homicidium, ideo hìc dicendum eſt de pœna homicidii ſecundùm Canones; homicida autem diverſimodè punitur, ſecundùm quod homicidium diverſimodè committitur; ideo ſimul eſt videndum, quot modis homicidium perpetratur; ſciendum igitur, quod homicidium quandoque committitur ſpiritualiter, & interpretativè, quandoque corporaliter. Primo modo committitur dupliciter, ſcilicet omittendo, ut cum quis videt proximum in extrema neceſſitate, & non ſubvenit, cùm poſſet ſubvenire, & ſic dicitur *di. 86. paſce fame morientem, ſi non paveris, occidiſti*, & committendo, ſcilicet corde, ore, & opere; corde, ſcilicet odiendo, *1. Jo. 3. Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*; ore, ſcilicet detrahendo; undè Beatus Petrus detractores dicit eſſe homicidas, & malum ſuadendo, ſive conſulendo, undè *Auguſt. Si fratri tuo mala perſuades, occidis.* Ille enim, qui odit, in corde occidit, quia vellet non eſſe, aut non bene eſſe, quem odit; detractor verò proximum occidit in conſcientia alterius, in qua vivebat per bonam opinionem. Perſuaſor mali proximum occidit in conſcientia ejuſdem, in qua vivebat per bonam voluntatem, & poſt moritur per peccatum, de his tribus dicitur *de pœni. di. homicidiorum omnis iniquitas noli putare.* Opere autem proprium committitur ſcandalizando per malum exemplum; undè *Greg.* in paſtorali dicit, quod mali Prælati tot mortibus rei ſunt, quot ad poſteros perditionis exempla tranſmittunt, & generaliter omnis iniquus motus ad nocendum fratri computetur de genere homicidii; pœna prædictorum homicidiorum, eſt pœnitentia.

ARTICVLVS III.

De Homicidio linguæ, & pœna ejus.

SEquitur de tertio, ſcilicet homicidio linguæ, & pœna ejus; circa quod ſciendum quod corporaliter, & verè committitur homicidium in diviſione animæ à corpore, hoc autem contingit dupliciter, ſcilicet lingua, & facto; primò ergo dicendum eſt de homicidio, quod committitur lingua; committitur autem lingua tripliciter, ſcilicet præcepto, conſilio, & defenſione; de primo, & ſecundo modo exemplum per ſe patet, de tertio, ſcilicet de defenſione eſt exemplum, cum quis diſſuadendo retrahit à propoſito bono hominem volentem liberare alium à morte, & ſic quodammodo indirectè fit homicida, quod eſt intelligendum, ſi diſſuadeat corrupta intentione; ſecus eſſet ſi hoc faceret, ut à periculo, ſive damno illi præcaveret; poteſt etiam poni exemplum ſecundùm *Rod.* de defenſione rei in cauſa criminali per Advocatum, ubi actor, niſi probaverit, tenetur ad talionem; quolibet autem trium prædictorum modorum commiſſum homicidium dicit *Ray.* eſſe mortale peccatum; ſed hoc intelligas ſanè, ſcilicet de præcepto injuſto, vel ejus, qui non habet auctoritatem præcipiendi, & de conſilio injuſto,

injuſto, ſive corrupta intentione dato, & de defenſione injuſta, ſive corrupta intentione facta, ut prædictum eſt; aliàs ſi juſto præcepto Judicis, vel poteſtatis, ſi juſto conſilio Aſſeſſoris, & legitima intentione interveniat homicidium, nullum committitur peccatum. Primum probatur *23. q. 4. quaſitum 2. ibidem c. illud 3. 23. q. 87. §. bis in. uſque ad. §. in regiſtro.* Hujus homicidii pæna, ſcilicet commiſſi lingua, eſt irregularitas, quæ etiam poſt pænitentiam peractam impedit promovendum; & dejicit etiam promotum, *de pæ. di. 1. c. periculosè, & di. 50. ſi quis viduam.*

Sciendum autem, quod cùm dicitur homicidium committi conſilio, hoc ſecundùm *Rod.* intelligitur de conſilio exhortationis, vel approbationis, non de conſilio ſimplicis crudelitatis, vel reſponſionis, *Inno. verò extra. c. ad audientiam 1. dicit*, quod tunc quis conſilium, vel mandatum in mortem alterius dediſſe intelligitur, quando hoc ſuaſit, vel rogavit, vel mandavit, vel aliàs conſuluit utilitatem oſtendendo, quæ conſequeretur.

Quid eſt de eo, qui non conſuluit homicidium; ſed illud, ex quo ſequitur homicidium?

Reſpondet *Inno. extra. c. ad audientiam 1.* quod talis fit irregularis, ut ſi ſuaſit jactum machinæ, vel baliſtæ, vel quod eatur ad capiendum caſtrum, quod non poteſt facilè capi ſine morte hominum, ſi ibi interveniat homicidium in capiendo caſtrum, irregularis erit; ſecus videtur quibuſdam, ſi mandetur, quod proditoriè, vel furtivè capiatur; tunc enim licèt illi, qui ad hoc vadunt, aliquem occidant, conſiliarius propter hoc non erit irregularis, niſi veriſimile eſſet, quod hoc ſine homicidio fieri non poſſet; alii dicunt, & fortè melius, quod cum opus illicitum conſulat, erit irregularis, ſi mors inde ſequatur, *ar. extra. eo. conſuebatur.* Idem ſi mandavit aliquem verberari, quia ſatis veriſimile eſt, quod ſe defenderet; ſecus eſt, ſi conſuleret licitum opus, ut quod caperetur maleficus, vel alius conſimilis, etiamſi mors inde ſequatur, quia hoc non conſuluit, *extra. e. c. ſi.* Semper tamen fit irregularis, ſi directè mortem alicujus conſuluit, *extra. ne Clerici ſententiam.* Nec refert utrum ſtatim poſt conſilium fiat homicidium, vel poſt longum tempus, niſi conſiliarius revocet conſilium primum; imò etiam neceſſarium videtur, quod occidendo nunciet, quod ſibi caveat, niſi probabiliter credat, quod ille, cui conſuluit, à propoſito reſipiſcat; in eo autem, qui pro ſe fieri mandat homicidium, ſufficere videtur, quod tantum mandet contrarium, ut pacem cum occidendo ineat ſciente eo, cui hoc mandaverat. Ratio diverſitatis hujus eſt, quia quando aliquis vult mandato alterius, & pro alio tantum occidere, videtur, quod contrario mandato, vel contraria voluntate oſtenſa debeat ceſſare, ſed quando pro ſe, tunc ille qui conſuluit ſemper debet diſſuadere, & etiam plus facere, ſi conſcientia dictat, cautè tamen, ne aliquem prodat; ſi autem ille, cui conſuluit, prius occidat, quàm revocet conſilium, etiamſi prius pœnituerit, videtur, quod irregularis erit; *hæc Inno.* & eadem ponit *Hoſt. in glo. ibidem.*

Quid ſi alicui conſulat, quod aliquem occidat, & ille occiditur ab eo, quem occidere volebat?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. ibidem*, ſcilicet *in c. ad audientiam.* Aliqui dicunt, quod eſt irregularis, quia conſuluit illicitum opus. Alii dicunt contrarium, quia non conſuluit in mortem hujus, ſed alterius, niſi fraudulenter conſuluiſſet, vel niſi veriſimiliter in occidendo mortis periculum eſſet; magis tamen *Innocen.* videtur ſentire cum primis, & eadem refert *Hoſtien. ibidem.*

Quid ſi quis conſulat alicui, quod ſe in mare projiciat, vel aliàs ſe interficiat?

Reſpondeo. Credit *Inno. ibidem*, quod ſit irregularis, ſi hoc ille faciat, *ar. di. 50. ſi quis viduam.*

Quid ſi aliqui cuſtodientes laborantem in extremis de conſilio alicujus vertant eum ſuper aliud latus, ut citiùs moriatur, numquid hoc conſulens, & facientes ex hoc fiunt irregulares?

Reſpondeo ſecundùm *Rod.* quod ſic, ſi ex verſione tali citiùs moriatur, quia fortè anhelitus via præcluditur, vel ex violentia motus apoſtema rumpitur, & ſuffocatur; nec cum eis poteſt per Epiſcopum diſpenſari, licèt de peccato poſſint à Prælatis ſuis abſolvi, ſive ſint ſæculares, ſive religioſi, hoc ſalvo, quod à talibus non poſſunt abſolvere ſimplices Presbyteri, ſi talia retinuerunt ſibi Epiſcopi, ſi autem ex hoc non citiùs moriatur, non fiunt irregulares, ſed eis ſufficit pænitere de peccato, & de mala intentione; ſi verò dubitetur, an ideo mors fuerit ſubſecuta, deponant ad arbitrium boni viri levem, & temerariam conſcientiam, alias tutiorem eligant viam, *ar. extra. de ſen. exc. inquiſitioni*; nec eſt credendum, ſi fiat aliquid tale ſecundùm ſortilegium alicujus vetulæ, puta ſi ponatur ſecuris ad capus morientis, quod ex hoc citiùs moriatur, cùm talem virtutem non habeant hujuſmodi ſortilegia, de peccato tamen debet agi pænitentia; *hæc Rod.*

Quid de illo, qui volenti præ timore mortis fugere, conſuluit quod remaneret, & ipſe ei pacem procuraret cum illis, qui volebant eum interficere, & ſic remanſit, & inter-

interfectus eſt ab eis, numquid ille conſulens ex hoc erit irregularis?

Reſpondeo. Si conſulens ille cauſam probabilem habeat credendi, quod ſi ille remaneret, periculum ei non immineret, puta cum eſſet Pater, vel Dominus, vel intimus amicus quærentium eum occidere, meritò poterat præſumere, poſſe eos ab illo propoſito cohibere, non fit irregularis; ſed aliàs fit, ſcilicet, ſi non habuit probabilem credulitatem, ſed temerariam præſumptionem, & maximè ſi lata fuit culpa, vel negligentia, quæ eſt prope dolum.

Quid ſi quis quærenti in genere, an liceret Chriſtiano occidere Paganum, non animo ſuadendi, ſed exponendi, quid de hoc ſentiret, hoc licere reſponderet?

Reſpondeo. Non credit *Rod.* quod ex hoc fieret irregularis, licèt ille confidens de tali reſponſione poſtea occideret Paganum, quamvis etiam reſpondendo erraſſet.

Quid ſi Judex ſæcularis conſulat Clericum peritum?

Reſpondeo Clericus conferendo generaliter eum ipſo dicere poteſt, fures, incendiarii, & homicidæ ſic debent puniri de jure civili; 5. *q.* 6. *delatori*, non deſcendendo ad aliquod factum ſpeciale, ut ſic potius conſulentis, quàm ſuggerentis opera fungatur, ff. *de quæſtionibus l.* 1. §. *ad quæſtionem.* Si tamen Clericus ſciat, vel credat, Judicem habere coram ſe cauſam criminis, de quo quærit reſponſionem, cautè declinet, niſi poſſet recta coſcientia reducere cauſam criminis ad civilem; ſic poteſt intelligi illud, 23. *q. ult. peſſimam in ſumma; hæc Goſ.*

Quid ſi Clericus erraverit reſpondens, fornicatores eſſe puniendos ad mortem, & Judex ſecutus ejus reſponſionem puniat tales ad mortem, numquid irregularis erit, qui ſic reſpondit?

Reſpondeo. Si Clericus ille reputetur Juriſconſultus, & ſuper hoc conſuli conſuevit, & reſpondere conſultus, diſtingue, quia ſi erravit in apicibus juris, & ubi ſunt opiniones variæ peritorum, reſpondit ſecundùm opinionem ſuam, in qua etiam erant aliqui periti, non erit ex hoc irregularis, dum tamen reſponderit ſuper hoc eſſe varias opiniones; ſi autem ignoraverit ignorantia craſſa, & ſupina, ubi nullus juriſperitus probabiliter dubitaret, ſi ſequatur mors ex ejus reſponſione, irregularis erit, cum fuerit in culpa lata; ſi verò non reputetur juriſperitus; ſed ſimpliciter dixit illud, quod de talibus ſentiebat, cùm non præſumeret, nec præſumere deberet quod ſequeretur ejus præſumptionem, non erit propter hoc irregularis, ſi non reſpondit in caſu de facto; ſi autem reſponderit ſcienter in caſu de facto particulari, & ex hoc mors ſequatur, erit irregularis, cum fuerit in culpa ſic reſpondendo; *hæc Rod. & argumentum ad ultimum membrum; extra. de exceſ. ex literis in text. & glo.*

Quid ſi quis alicui ſuadet, quod exponat ſe periculo pro ſua patria, vel pro jure ſuo?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. eo. ad audientiam*; quod non eſt irregularis, etiam ſi ibi moriatur ille, cui conſuluit, 23. *q.* 3. *pro membris, & c. ſeq.* 11. *q.* 8. *& c. ſeq.* Sed ſi ſciret, eum ibi moriturum, tunc videtur, quod fiat irregularis, & idem dicit *Hoſt. ibidem.*

Quid ſi quis alicui conſulat, quod ſe exponanat morti indubitanter pro Chriſti honore, vel pro fide, vel pro ſtatu Eccleſiæ?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. ibidem*, quod non ſit irregularis, etiam ſi mors inde ſequatur, quia Chriſtus ſubiit mortem pro nobis, & ſancti Martyres mortui ſunt pro Chriſto. Idem dicit *Hoſtien. ibidem*; undè etiam inquiſitores hæreticorum excuſantur ab irregularitate, qui ſciunt, quod ſtatim cùm pronunciant, aliquem eſſe hæreticum, debet occidi, 23. *q.* 8. *legi. & q.* 5. *Si audieris ſecundùm Guil.*

ARTICULUS IV.

De Homicidio, quod committitur in foro juſtitiæ; & pœna ejus.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de homicidio, quod committitur in foro juſtitię, & de pœna ejus. Facto enim committitur homicidium quadrupliciter, ſcilicet juſtitia, neceſſitate, caſu, & voluntate, de quolibet horum dicendum eſt per ordinem, & primò de homicidio, quod committitur juſtitia; circa quod ſciendum, quod hoc fit cùm Judex malefactorem juſtè condemnat ad mortem, vel miniſtri, ideſt officiales, ſive executor ſententiæ Judicis, à Judice juſſus juſtè condemnatum occidit; neuter enim peccat, dummodo non ex odio perſonæ, nec ex delectatione fundendi ſanguinem, nec amore ſpoliorum, nec pro pretio, ſed pro ſola juſtitia, & obedientia cum cordis dolore, & compaſſione hoc faciat; probantur hæc ad *Roma.* 13. *Dei enim miniſter Judex eſt in eo qui malè agit*, loquitur de illo, ad quem pertinet facere juſtitiam, 23. *q.* 5. *miles cum miniſter. cum homo. & in pluribus aliis capitulis ejuſdem quæſtionis, & di.* 86. *odio, & di.* 45. *vera.*

Pro homicidio autem iſto, ſcilicet juſtitiæ facto juſta, & recta intentione nulla imponitur pœnitentia; ex ipſo tamen homo irregularis efficitur; undè irregularis eſt quicumque in cauſa ſanguinis fuerit Judex. Aſſeſſor,

ſeſſor, Procurator, Advocatus actoris, vel etiam rei, ſecundùm quoſdam Officialis, Teſtis, Notarius ſententiam proferens, vel ſcribens, legens, vel dictans atteſtationes, examinationes, literas pro vindicta ſanguinis deſtinandas, *extra. ne cle. vel mo. ſententiam ſanguinis, & c. Clericis, & extra. de exceſ. Præla. ex literis, & di. ſi aliquantos, & c. ſi quis poſt.* Si tamen non ſequatur mors, vel effuſio ſanguinis, poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut infra dicetur.

Item ſecundùm *Inno.* Clericus non debet ſcribere teſtes in forma authentica; ſi tamen ſcribat non in forma authentica, non fit irregularis; dicunt etiam *Inno. & Hoſt. extra. ne cle. c. penul.* quod qui ſcribit teſtes in cauſa ſanguinis, non fit irregularis, niſi ſequatur homicidium; dicit etiam ibi *Hoſt.* quod ſi quis ſcribat, quod aliquis capiatur, & in captione occidatur, fit irregularis, licèt ſcribens cauſam ignoraret.

Quid de Epiſcopo, vel alio Prælato, qui habet juriſdictionem temporalem in aliqua villa, vel caſtro, numquid intromittere ſe poteſt de faciendo juſtitiam aliquo modo?

Reſpondeo, quod debet ibi conſtituere Judicem perſonam ſæcularem, qui cauſas audiat, & præcipuè cauſas ſanguinis, cui poteſt & debet præcipere, quod firmiter teneat juſtitiam, & ſi Judex ille quærat ab eo, quid agi debeat de aliquo deprehenſo in crimine, pro quo de jure debeat infligi pœna ſanguinis? Poteſt reſpondere, hoc non pertinet ad me, quære juriſperitos; quinimò poteſt etiam ei injungere, ut ſuper hoc veritatem inquirens juſtitiæ debitum exequatur, nec fit ex hoc irregularis, licèt puniat eum pœna ſanguinis, quia licet Clericis non liceat cauſas ſanguinis agitare, licet eis tamen, qui juriſdictionem obtinent temporalem, quam debent, & poſſunt ſine metu irregularitatis aliis delegare, & ſi appelletur ad eos, iterum aliis delegent, *lib. 6. ne cle. vel mona. Epiſcopus.* Caveat tamen Prælatus ne propter ſuam reſponſionem directam, vel indirectam Judex intelligat, quod eum pœna ſanguinis punire debeat, *extra. de exceſ. Præla. ex literis.*

Sed numquid quis fit irregularis ex hoc quod præſens eſt ubi exercetur vindicta ſanguinis?

Reſpondeo. Prælatus habens juriſdictionem non debet intereſſe cauſæ ſanguinis, neque executioni ſententiæ ſanguinis, quia citò poſſet incidere in cauſam depoſitionis, quia videtur intereſſe tanquam auctoritatem præſtans, ut habetur *in d. c. ex literis.* Aliàs autem ubi Prælatus ex ſola curioſitate interfuerit, nec conſilium, auxilium, vel favorem aliquo modo ad hoc dedit, ex hoc non fieret irregularis, tamen graviter peccat.

Quid de Judice, vel Officiali, vel Milite, vel Advocato, qui in cauſa ſanguinis receperunt hujuſmodi officia, tamen non ſunt executi ea.

Reſpondeo. *Hugo. notat 51. di. ſi quis,* quod non ſunt irregulares; Judex tamen, qui cauſam ſanguinis examinavit, & Advocatus, qui in ea ſteterit, & Officialis, qui operam ad effundendum ſanguinem ex ſuo officio dedit, ſunt irregulares, licèt mors, vel effuſio ſanguinis inde ſecuta non fuerit, & idem dicendum eſt de illo, qui ex odio operam ad occidendum aliquem dedit, ſed tamen non occidit, nec mutilavit, cum talibus tamen Epiſcopus diſpenſare poterit. De milite verò dicit *Hugo*, quod ſi fuit in bello, & per eum non ſtetit, quin occiderit, repellendus videtur propter duplicitatem, quam in tali facto habere potuit, ſi autem ibi non percuſſit, nec ad hoc operam dedit, licèt ibi fuerit, non repellitur; *hæc Rod.*

Quid de Clericis illis, qui juris ignari, zelo fidei, & pro indulgentia habenda portaverunt ligna pro hæreticis comburendis?

Reſpondeo. Si materia, quam tulerunt, cooperata eſt ad mortem eorum, ſunt irregulares, nec diſpenſatur cum eis, niſi per Papam. Si autem nihil fuit cooperata, quia fortè erant mortui, antequam eſſent accenſa, non ſunt irregulares; vel ſaltem Epiſcopus poteſt cum eis diſpenſare; ſi autem probabiliter dubitent, utrum ſic, vel ſic acciderit, certi tamen ſint, quod illam materiam in igne poſuerint, retineant certum, & dimittant incertum, nec ſine Papæ diſpenſatione miniſtrent, nec promoveantur, *extra. de temp. ordi. ad aures, & di. 50. de his t. hæc Rod.*

Item ſecundùm *Ray.* Clericus benedicens aquam ferventem, vel ferrum candens, vel pugiles, fit irregularis, ſi ſequatur homicidium; ſed *Rod.* credit contrarium; dicit tamen, quod dicere contrarium non eſt ſecurum.

ARTICULUS V.

De Homicidio, quod committitur neceſſitate, & de eius pœna.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de homicidio, quod committitur neceſſitate, & de ejus pœna, & ſub hoc membro dicit *Ber. extra. c. ſicut dignum,* contineri homicidium, quod committitur defenſione, & ſecundùm eumdem *Ber. ibidem*, & alios magiſtros communiter diſtinguitur, quia aut neceſſitas illa fuit evitabilis, aut non; ſi ſic, quia potuit ſine occiſione evadere, reus eſt homicidii, & tanquam homicida pœnitentiam agere debet, nec ad majores ordines aſcendet;

cendet, nec etiam in ſuſceptis toleratur, niſi ex magna diſpenſatione ſecundùm aliquos, ſcilicet *Ray.* & *Ber.* Secundùm aliquos verò ſcilicet ſecundùm *Gof.* poſt peractam pænitentiam de jure communi poteſt officium ordinis exequi jam ſuſcepti, ſed ad ſuperiores non aſcendet ſine magna diſpenſatione; ſic intelligunt diverſimodè illud *di, 50. de his clericis c.* 1. & 2. & ſecundùm *Ray.* Neceſſitas evitabilis intelligitur, non tantum in eo, qui tempore occiſionis homicidium vitare potuit; ſed etiam de eo, qui culpa ſua ad talem neceſſitatem devenit; vel ſecundùm *Rod.* qui potuit præcavere, ne in talem neceſſitatem incideret, ut cum quis videns exercitum venientem ad obſidendum caſtrum, cùm fugere poſſet, incluſit ſe intra caſtrum in nullo pertinens ad eum, & poſtea neceſſitas eſt ſecuta; ſecus eſt ſecundùm *Rod.* ſi domicilium, vel res ſuas ibi habeat, quas ſervare volebat. Si autem neceſſitas illa fuit inevitabilis, & occidit hominem ſine odii præmeditatione, imò cum animi dolore, ut ſe, & ſua liberaret, cum aliter non poſſet, nec peccat, nec pænitere tenetur, niſi ad cautelam propter dubietatis, ſive duplicitatis ambiguum, quia poteſt timere, quod in aliquo exceſſerit, vel ne ex indignatione, vel iracundia, aut libidine vindictæ, & non ex neceſſitate ſe defendendi motus fuerit, ut dicitur *23. q. 5. excommunicatorum.* Ita corde tamen ſemper debet dolere, & quaſi peccatis ſuis aſcribere, quod in tantam neceſſitatem inciderit, ut ſine homicidio liberari non potuerit, quia, ut dicit *Greg. Bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt. extra. eo. interfeciſti & di. 5. ad ejus in fine.* Talis autem homicida non eſt irregularis, ut eſt expreſſum, *di. 50. quia, & extra. e. c. 2. & 3. & c. lator. Hoſt.* autem dicit, quidquid dixerunt alii, quod non fit irregularis, quando non potuit vitare, ut cum quis fugiendo, ſe defendit timens mortem ſi caperetur, & alius ſequebatur eum injuſtè; ſecus eſt ſi juſtè *ar. extra. de ata. c. 1.* & quod dicitur *extra. eo. c. 2. in fi.* pæniteat, expone, ideſt pænitere bonum eſt; ſed hoc intelligit, quando periculum corporis imminet; ſecus eſt ſi de rebus timet *ar. extra. eo. ſuſcepimus.* Aliqui verò ponunt exemplum tale, ut *Ber. extra. eo. ſicut dignum in glo. numquid in fine*: Clericus tenebat gladium in manu ad ſuam defenſionem, & Paganus irruit in eum, ita quod Clericus nullo modo potuit evitare, & ſic ille interiit ex gladio præter propoſitum tenentis illum, ſed ſecundùm *Hoſt.* hoc homicidium poteſt dici caſuale; nunc autem eſt expreſſum, *lib. 7. de homicidio voluntario, vel caſuali, ſi furioſi*, quod ſi quis aliter mortem vitare non valens, ſuum occidat, vel mutilet invaſorem, non fit ex hoc irregularis.

ARTICULUS VI.

De Homicidio caſuali, & pœna ejus.

Sequitur videre de ſexto, ſcilicet de homicidio, quod committitur à caſu, & pœna ejus, ut cum quis arborem incidit, & arbor cadens aliquem opprimit, & ſimilia; ſed hoc eſt diſtinguendum ſecundùm *Ber. extra. c. ſicut* & etiam ſecundùm alios magiſtros, quia aut datur opera rei licitæ, & debita diligentia adhibetur, puta cum quis campanam pulſat, campana cadit, & aliquem interfecit, ipſe autem caſum non prævidit, & quam citò caſum ſentit, clamat *cave, cave*; hoc exemplum ponitur, *extra. c. Joannes.* Secundùm hoc intellige illud, *extra. eo. dilectus*, & plura alia habentur, *extra. c. lator. & c. ex literis quidam ſignificaſti, & di. 50. hi qui ſæpe contingit, ſi duo*, & tunc in nullo imputatur; unde nec peccatum ibi committitur, nec irregularitas in ordinibus ſuſceptis, vel ſuſcipiendis contrahitur, ut patet in juribus prædictis, aùt opera rei licitæ datur, ſed diligentia debita non adhibetur, ut cùm quis arborem ſuam incidit, & quando eſt prope caſum non circumſpicit, nec clamat tempeſtivè, & altè *cave, cave*, & tunc ſi aliquis ex caſu arboris occiditur, illi imputatur; aut opera rei illicitè datur, ut cum quis arborem alterius incidit, & cadens arbor aliquem occidit, & etiam illi imputatur, & hoc ſive diligentia debita adhibeatur, ſive non; & in his caſibus irregularitas in ſuſcipiendis, & in ſuſceptis ordinibus contrahitur, niſi per Papam diſpenſetur, ut habetur, *extra. c. ſicut & c. continebatur, & di. 50. clerico, & c. clericum, & c. hi. qui arbores*, & in pluribus aliis capitulis ejuſdem diſtinctionis, *& extra. c. ſicut.*

Quid de Clerico, qui ludebat ad ludum quemdam cum laico, cujus ludi conſuetudo erat, quod obtinens ludum equitabat ſocium, cum autem laicus illum ludum obtinuiſſet proſilivit ſuper Clericum equitaturus eum, & tunc à falce illius Clerici, qua accinctus erat, vulneratus fuit, ex quo poſt paucos dies deceſſit?

Quid etiam de Clerico ludente cum alio Clerico, quem ille alius Clericus ad terram projiciens à cultello, quem ad latus habebat, graviter vulneratus occubuit?

Reſpondeo. In primo caſu Clericus ille fit irregularis, ita quod nec ad minores ordines aſcendet, nec in Diaconatus officio miniſtrabit ullo tempore, niſi cum eo per Papam diſpenſetur; poterit tamen in Subdiaconatus officio miniſtrare ex diſpenſatione Epiſcopi, *extra. eo. continebatur.* In ſecundo verò caſu Clericus ille, & ordinibus habitis utetur, & ad majores ordines promovebitur

ſecun-

ſecundùm aliquos de jure communi, quod audat Ber. Secundùm aliquos vero ex diſpenſatione Papæ, ſic diverſimodè intelligunt diverſi illud, *extra. c. lator.*

Sed cum idem caſus videatur primus, & ſecundus, quid eſt quod tam diverſimodè de ipſis judicatur?

Respondet *Ber. in glo. illius capituli continebatur*, quod in primo caſu dabat operam rei illicitæ ludendo cum laico, quod non licebat 2. *q. 7. laicos*; non adhibuit etiam diligentiam, quam debebat, quia cum ſciret falcem, & ludi conditionem, non removit à ſe falcem, & ſic in culpa fuit. In ſecundo verò ludebat cum Clerico, & ludo licito, & non ſperabat aliquid mali futurum de cultello illo, & ſic non fuit in culpa, ſed ille qui projecit eum ad terram; & convenit cum prædictis *Bar. di. 70. de his Clericis*,

Quid ſi quis lapidem projiciat ludendo poſt aliquem, & ille volens declinare lapidem, illum impingit in lapidem alium, vel aliàs accidit, & moritur?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. eo. exhibita.* Talis eſt irregularis, quia ille ludus eſt noxius, & idem dicit *Hoſtien. in glo. ibidem.*

Sed quid ſi talis non propter læſionem à caſu, quia non eſt de ſe mortifera, ſed propter imperitiam Medici, & incuriam penes eum labòribus, & ſudoribus expoſitum moriatur?

Reſpondeo quod non eſt irregularis ſecundùm *Ber. in c. exhibita. Inno.* tamen intelligit hoc, quando lapis, qui projicitur, non præſtitit cauſam minæ, alias ſecus eſt.

Quid de Clerico, qui jaciendo lapidem, caſu puerum occidit?

Reſpondeo. Ex diſpenſatione poteſt remanere in ſuo ordine, *di. 50. Clerico*, Hoc eſt verum ſecundùm *Jo.* ſi dedit operam rei licitæ, puta expellendo porcos de agro, non tamen adhibuit diligentiam debitam; aliàs in nullo puniretur.

Quid ſi ludant aliqui cum pila, & pila manum tondentis aliquem ita fortiter impellat, quod illum, quem tondet, occidat?

Reſpondeo. Si tondebat ibi, ubi conſueverat ludi, & ille, qui tondebatur ſcienter faciebat ſe ibi tonderi, imputatur ſibi; ſi autem illud periculum ignorabat, imputabitur tondenti, *ff. ad L. Aquil. Item mela &c.*

Si quis impellat me in alium, vel alium in me, & ille moriatur, nunquid teneor? Item aliquis vult me percutere; & dum elevat ictum de gladio percutit alium, & moritur. Item aliquis me impellendo retrò cadit & moritur. Item aliquis ferrat equum, & ſedens ſuper equum cadit, & moritur, numquid in his caſibus ſit iſte irregularis, præter cujus voluntatem mors accidit?

Reſpondeo ſecundùm *Hugo. di. 50. ſæpe*, quod non, niſi fuerit in fraudem, quantum ad primos tres caſus, vel in culpam, quantum ad ultimum; *hæc Rod.*

Quid ſi quis habet cervum, vel leonem, qui aliquem occidit?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. c. ad audientiam*; non videtur quod ſit irregularis, dummodo non habeat malitiam latentem, vel culpam in mortem alicujus; non enim videtur, quod levis culpa, vel negligentia ei debet imputari. Alii dicunt, quod ſit irregularis, ſi quid poſſit ſibi imputari, *ar. di. 50. hi qui arbores, & c. ſæpe*, & eadem refert *Hoſtien. ibidem.*

Quid de Presbytero, qui aſcendit ſuper equum, ut iret aliquantulum ad ſpatiandum, qui equus cum præter ſeſſoris arbitrium laſciviret ſaltibus, ipſe ut eum refrænaret, equum ſtimulavit, fractoque fræno equus ibi relictus currens ſeſſorem projecit, & puerum quemdam oppreſſit?

Reſpondeo. Presbyter ille in nullo ex hoc tenetur, quia nec voluntate, nec facto occidit, nec rei illicitæ operam dedit; unde in nullo eſt irregularis, *extra. c. dilectus*, ubi dicitur de hoc, & dicit ibi *Ber* quod in culpa eſſet, ſi frenum de levi rumpi crederet, *ar. extra. c. ſignificaſti.* Vel ſi propter ejus imperitiam equus laſciviret, *inſti. ad L. Aquil. §. impetu quoque*; & idem eſſet ſi propter ejus infirmitatem, & impotentiam. Si verò hoc accidat propter vitium equi, quia ſcilicet eſt durus bucca, aut hoc ſeſſor ignorat, & tunc non imputatur ſibi; aut ſcit, & tunc imputatur ei, & ſit irregularis, quia debuit ſcire, ſe non ſufficere ad retentionem ejus, ut habetur *in c. ſignificaſti.*

ARTICULUS VII.

De Homicidio, quod committitur voluntate, & de ejus pæna.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet de homicidio, quod committitur voluntate, & de ejus pæna; circa quod ſciendum, quod tale homicidium eſt enorme peccatum, & graviter puniendum; nam pro tali homicidio ſecundùm Canones eſt injungenda pænitentia quinque, vel ſeptem annorum, ut dictum eſt ſupra *lib. 5. tit. 31.* Quam ſi facere renuerit, ſi ſit laicus, excommunicatur; ſi autem Clericus, ſive per accuſationem, ſive per inquiſitionem ſit convictus, degradatur, niſi cum eo miſericorditer diſpenſetur, ut dicitur *di. 50. ſi quis voluntate, & c. ſi quis viduam, & extra. de accuſa. inquiſitionis.* Secundùm tamen aliquos, ut dicitur *ibidem in glo.* convictus per inquiſitionem officio, & beneficio privatur; privatur, inquam, non tamen deponitur, ſi autem humiliter pæni-

tentiam

Digitized by Google

tentiam ſuſtineat, nihilominus Clericus deponitur, ſcilicet ab officio, & beneficio, ut habetur *extra. c. ſicut dignum, & in c. ſi quis viduam*, etiam ſi paganum occiderit, ut *di. 50. Clericum, qui paganum*; nec cum eo diſpenſatur, ut infra videbitur; laicus autem ad januam Eccleſiæ ſemper jaceat, & in fine vitæ ſuæ communionem accipiat, ut dicitur *in c. ſi quis voluntate*, Hoc intelligitur ſecundùm *Jo.* ſi deceſſerit antequam pænitentiam compleverit, quia poſtquam eam complevit, communionem ſumit, *26. q. 6. ſi quis de corpore.* Secundùm autem Leges, altiores in exilium deportantur, humiliores vero beſtiis ſubjiciuntur, *ff. c. ad l. cor. de ſicca. l. 3. §. ult. & l. penul.* Secundùm *Azo.* vel ſecundum *Hoſti.* ſi quis accuſetur ad *l. cor. de ſicariis*, & convincatur, capite punitur, quando accuſatur, quod hominem interfecerit, vel quod per eum non ſteterit, ut *inſt. de publi. judi. §. item lex cor.* Et ſic in vero homicidio quilibet capite punitur, ſecundùm illud Chriſti, *Qui gladio percutit, gladio peribit.* Sed quando accuſatur ex eo, quod homicidium interpretativè commiſit, vel quando conſtat de hoc per inquiſitionem, locum habet dictum *Azo.* ut dicit *Hoſtien.*

Patricidæ autem ſecundùm Leges, ut dicit *Hoſt. & Gof. tit. de his, qui ad Eccle.* Aliàs pæna eſt, ut virgis ſanguineis verberatus in eculeo, vel in ſacco corii cocti inſutus cum cane, capone, vipera, & ſimia in maris profundum, vel flumen proximum jaciatur, ſi autem mare, vel flumen proximum non invenitur, beſtiis ſubjicitur. *c. e. l. s.* Habet autem hæc pæna locum in aſcendentibus in infinitum; & in quibuſdam collateralibus, & quibuſdam affinibus, ſcilicet uxore, viro, nuru, genero, vitrico, privigno, ſocero, patrono, *ff. eo. ſcilicet ad L. Pompe. Pariſii l. s.* Item, qui præſtiterunt operam de eadem lege tenentur, & etiam durius puniuntur, *ff. c. ad L. Pompe. l. ſi ſciente.* Item qui venenum emit, ut patri daret, lege eadem tenetur, licèt dare non potuerit, *ff. c. ad L. Pompe. l. s. in fi.* Item homicidæ reputantur ſecundùm Leges, qui vadunt animo capiendi, & occidendi, licèt non occidant, & debent occidi tanquam interfectores, vel quaſi, ſed non ſunt irregulares, niſi actu occidant. Similiter, qui ferunt opem occiſori dando auxilium, conſilium, vel favorem, aliàs non facturo, *hæc Ber. extra. de homicidio, ſicut dignum.* Sic ergo homicidium ſimpliciter voluntarium impedit cujuslibet ordinis executionem, & receptionem, *di. 50. miror. & c. ſe.* Impedit inquam propter neceſſitatem præcepti, non propter neceſſitatem ſacramenti, cujus prohibitionis ratio, vel congruitas aſſignari poteſt triplex. Prima, quia Deus noluit, quod David, quia ſanguinem multum effuderat, ædificaret ſibi domum, ſed Salomon ejus filius, ut habetur *2. Reg. 7.* Secunda eſt, quia ordines referuntur ad ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſacramentum pacis factæ nobis per effuſionem Sanguinis Chriſti; homicidium verò maximè contrariatur paci, & homicidia conformantur magis occidentibus Chriſtum, quàm ipſi Chriſto occiſo, cui debent omnes miniſtri prædicti ſacramenti conformari. Tertia eſt, propter deteſtationem, & horrorem effuſionis ſanguinis, propter quod etiam Dominus, Noe, & filiis ejus prohibuit, ne ederent carnes cum ſanguine, ut dicitur *Gen. 19. c.* utrum autem irregularitas homicidii tollatur per baptiſmum habitum eſt ſupra *l. 4. ti. 4. ar. 1.*

Ad hæc nota, quod quoddam homicidium eſt ſimpliciter voluntarium, de quo proximè dictum eſt; quoddam eſt ſimpliciter non voluntarium, ut cum quis carens uſu rationis hominem occidit, & talis ſecundùm jus novum nunc expreſſum in ſeptimo de homicidio voluntario, & caſu *ſi furioſus*, non eſt irregularis; quoddam eſt involuntarium, ut cum quis volens non occidere, cogitur occidere, ut ſi quis moveat violenter manum ejus cum gladio, & ſimiliter cum quis occidit caſualiter, ſi adhibuit omnem diligentiam, quam debuit. Primus enim non eſt irregularis, quia propriè loquendo non eſt homicida, cùm in occidendo non agat, ſed patiatur. Similiter nec ſecundus eſt irregularis, ut ſupra dictum èſt. Quoddam autem eſt partim voluntarium, ut cùm quis ponitur in neceſſitate inevitabili, ut vel occidatur, vel occidat, & occidit; talis enim non vult occidere abſolutè, vult tamen occidere, ne occidatur, de quo dic, ut ſupra. Ille etiam, qui hominem caſu occidit, non tamen debitam diligentiam adhibuit, occidit partim voluntariè, in quantum voluntariè debitam omiſit diligentiam adhibere, & partim involuntariè, quia abſolutè nolebat occidere, de quo habitum eſt ſupra.

ARTICULUS VIII.

De quibuſdam dubitabilibus circa iſtam materiam.

SEquitur videre de octavo, ſcilicet de quibuſdam dubitabilibus circa iſtam materiam, & ſunt hæc.

I. *Quid ſi Clericus tradat latronem Judici ſæculari, petens etiam cum proteſtatione, quod eum puniat citra ſanguinis effuſionem, & poſtea Judex procedat uſque ad ſanguinis effuſionem?*

II. *Quid ergo ſi Judex illum ſuſpendat, & hoc Clerico, qui tradidit eum ſibi, in mente placeat, & ratum habeat?*

III. *Quid ergo ſi intentio Clerici tradentis ſit corrupta,*

corrupta, ut ſi intendat, quod condemnetur ad mortem?

IV. *Quid de Clerico, cujus domum fur ingreſſus fuit, & eum graviter vulneravit; ſed poſtea fur à ſociis illius Clerici captus ad poteſtatem ductus fuit; poteſtas vero nuncios ſuos miſit eidem Clerico, ut exponeret ſi qua de fure prædicto ſciret inter ſigna; qui Clericus cultellum, quem illi furi abſtulerat, & ſotulares ab illo fure in domo Clerici ipſius dimiſſos nunciis prædictis tradidit, ſe ſuper facto furis illius nihil amplius intromittens, & poſtea furis illius mors eſt ſubſecuta?*

V. *Quid ſi quis in rixa mortuus fuerit, & neſcitur quis interfecerit, numquid omnes rixantes judicabuntur homicidæ?*

VI. *Quid ſi quis vadat ad occidendum aliquem & tu ſcienter eum aſſocias, non tamen ad hoc cum inducis, ſed ex animo retrahis, cùm tamen nolit acquieſcere tibi, timens tamen de eo, nihilominus aſſocias ipſum cum voluntate defendendi eum, ſi quis inſequeretur ipſum, & ſic per te aſſociatus committat homicidium?*

VII. *Quid ſi Epiſcopus ſit præſens in bello, & multi hinc inde ſint occiſi, numquid eſt irregularis?*

VIII. *Quid de Presbytero, qui dixit infanti, quod equum ad fluvii ripam duceret, ſed à fluvio ſibi caveret; ille autem flumen intravit, & ſubmerſus fuit?*

IX. *Quid de illo, qui hominem à morte liberare potuit, ſed noluit?*

X. *Quid de illo, de cujus turbata voluntate proceſſit homicidium, puta parentes Clerici verberati conveniunt, & dicunt, quod hoc velint vindicare?*

XI. *Quid de eo, qui procurat, vel ictu cauſat mulieris abortum?*

XII. *Quid ſi dubitetur, utrum exinde ſit factus abortus, & utrum fœtus eſſet animatus?*

XIII. *Quid ſi Presbyter, vel Magiſter famulum, vel diſcipulum vulneravit corrigendo?*

XIV. *Quid eſt de Medicis?*

XV. *Quid ſi propter defectum, vel corruptionem ſpecierum in medicinis poſitarum, aut ſophiſticationem æger periculum incurrit?*

XVI. *Quid ſi quis incidendus non habet conſuetam diſpoſitionem membrorum, vel venarum, aut ſubito timor, vel tremor inſolitus irruit ſuper eum?*

XVII. *Quid de illo, qui aliquem flobothomat, vel ſecat, & indè moriatur?*

XVIII. *Quid de illis, qui ſcrupuloſam habent conſcientiam de morte illorum, quos cuſtodierunt in infirmitate?*

XIX. *Quid de Clericis, qui cum aliis trahuntur ad manganellos?*

XX. *Quid ſi plures jaciant lapides, & lapis ab uno projectus aliquem occidat, neſcitur tamen à quo ſit projectus?*

XXI. *Quid de illo, qui cum latro captus duceretur ad Judicem per locum ſuſpectum ducentibus*

dixit, claudite os ejus ne clamet, & ſic evadat, numquid irregularis erit, ſi mors ſecuta fuerit?

XXII. *Quid de illo, qui cum Judex, vel Officialis ſequeretur furem, vel homicidam fugientem, Judici, vel Officiali quærenti, utrum vidiſſet talem, vel talem perſonam tranſire per locum illum, vel alium, reſpondit quod ſic, & quantum in eo fuit quærentem inſtruxit; numquid ille eſt irregularis, ſi mors inde ſecuta fuerit?*

XXIII. *Quid ſi ſciam aliquem quæri ad mortem, qui non poteſt fugere, niſi per duas vias, & reſpondeam, quod non fugit per iſtam viam?*

XXIV. *Quid de Clerico, qui propugnantibus arma miniſtravit?*

XXV. *Quid de Clerico, qui latronem cum ſocio capit, & ligat, & poſtea ſocius timens interfici à latrone ipſum ligatum interficit?*

XXVI. *Quid de illo, qui mandavit aliquem verberari, tamen expreſsè prohibet eum occidi, & aliquo membro mutilari?*

XXVII. *Quid ſi quis in conflictu fuerit repellendo violentiam, in quo ſunt mortui aliqui?*

Circa primum reſpondeo, non fit ex hoc irregularis, aliter daretur pluribus materia Clericos expoliandi, & trucidandi, ſi propter metum illum non auderent conqueri. Nec etiam nocet, ſi Clericus ad convincendum latronem dederit ſigna, & idem dico, ſi ſimpliciter deponat querelam de injuriantibus ſibi, & Eccleſiæ, licèt tales vix poſſint coarctari ſine ſanguinis effuſione; ſic loquitur manifeſtè, *extra. c. tua nos. §. ad ultimum, & c. poſtulaſti lib. 6. c. expreſſius, & 23. q. 5. c. 1. & c. unum, & c. pœna, & c. reos.*

Circa ſecundùm reſpondet *Hoſtien.* quod ratihabitio retro trahetur, & mandato comparabitur, quia hoc in maleficiis generaliter traditur, *ff. de vi. & vi. ar. l. 1. §. quoties*, & hoc intelligo verum eſſe, ſi gaudeat de morte perſonæ; ſecus eſt ſi de maleficii punitione lætetur, & Deo regratietur, & perſonæ compatiatur, & de hoc, quod commiſit aliquid tale, propter quod ita puniretur, contriſtetur, *extra. c. c. a. & c. poſtulaſti.* Sed & propter ratihabitionem non fiet irregularis, cum factum deficiat, in quo lex promotionis conſiſtit, 15. *q. 1. c. fi.*

Nota etiam, quod ſi Clericus aliter poteſt res ſuas recuperare, non debet furem capere, vel ligare, vel Judici tradere, *extra. c. ſuſcepimus.* Si autem teneat furem, ne cum ſuis rebus fugiat, quis aliter non poteſt recuperare, donec tradat eum Judici, vel ejus invocet auxilium, non fiet irregularis, ſi Judex ſuſpendat ipſum, dum tamen non habuerit intentionem corruptam, ut prædictum eſt. Idem eſt ſecundùm *Jo.* quod quandocumque Clericus agit de crimine civiliter, vel de modico crimine, quod non inducit mortem, ſi Judex occidat eum, non nocet Clerico, *extra. c. poſtulaſti. Bar.* verò in quæ-

ſtionibus credit hoc eſſe verum, niſi conſuetudo eſſet in illa terra, quod propter furtum mors infligeretur 23. *q.* 3. *Maximianus.* Secundùm *Innoc.* verò & *Hoſtien. ſuper c. poſtulaſti*, Clericus non debet criminaliter agere, ſi vel de jure, vel de conſuetudine in tali modo agendi conſuevit Judex pœnam ſanguinis inferre.

Circa tertium reſpondeo, irregularis erit ſi mors ex hoc ſecuta fuerit quibuſcumque verbis intentionem ſuam velaverit, licèt per Eccleſiam non prohibeatur, niſi ei conſtet per confeſſionem, vel probationem, vel quia nihil velabat, ſed hoc apertè dicebat; ſic intellige ſecundùm *Hoſt.* contrarium, *extra. de exceſ. Præla. ex literis, & 23. q. 5. c. 2. & c. unum ſolum, & de pœnitentia, di. c. 1. periculosè*, & ſic probatione deficiente relinquatur ſuæ conſcientiæ, ut dicetur etiam infra in ſequenti quæſtione, licèt quidam aliter ſentiant ſecundùm *Hoſtien.*

Circa quartum reſpondeo, quod illi Clerico nullo modo mors illius furis imputari poteſt, *extra. c. tua nos, ubi de hoc.* Aliàs enim ille Clericus fuit inductus tanquam teſtis, quia nec acceſſit ad præſentiam Judicis, quod fit in criminalibus, *in auc. de teſtib. §. quoniam infuit, & §. hæc omnia*, nec per hoc, quod ille inter ſigna tradidit, ille de furto convictus fuit; non enim eſt eo ipſo fur, quod animo furandi domum intravit, *ff. de furtis vulgaris. §. qui furti. Hæc in glo. c. tua*, & idem Abbas dicit.

Circa quintum reſpondeo, quod quantum ad peccatum pertinet, illi, qui percuſſerunt, & qui voluntate occidendi venerunt, licèt non percuſſerint, & qui venèrunt ad auxilium occiſoribus præbendum, ſi forſan alii violenter eos repellerent, omnes iſti tanquam homicidæ tenentur, diſcretus tamen Confeſſor dabit majorem pœnitentiam primis, quàm ſecundis, & ſecundis, quàm tertiis.

Sed numquid omnes iſti ſunt irregulares. *Jo.* dixit omnes repellendos, & ipſum ſequitur *Ray.* Sufficit enim, quod ſumpſerint arma. *di.* 51. *aliquantos*, licèt alii interfecerint, ut habetur *extra. de cleri. percuſ. continentia*, licèt non imputetur mihi, ſi alius interficiat, me invito, cùm ego non vulneraverim; *Guil. Na.* contradicit, & dicit neminem in dubio repellendum, *ar. extra. eodem petitio*; nec obſtat illud *extra. e. de cle. percuſ. continentia*, quia debet intelligi, quando conſcientia remordet eum, quia ſumpſerit arma; undè non eſt repellendus, niſi ipſe ſe repellat, *ar. extra. de cle. percuſ. præſentium, & extra. de temp. ordi. nullum eorum.* Alii dicunt quod ſi conſtet de aliquo, quod percuſſerit, ſemper in dubio repellitur, *extra. eo. ſignificaſti. §. quod ſi diſcerni.* Si verò neget ſe percuſſiſſe, relinquatur conſcientiæ ſuæ, ut dicitur *in di. c. nullum, & extra. de cle. percuſ. cap. penul. & ult.* Secundùm autem *Hoſt.* ſatis poteſt dici, quod in utroque caſu ſit relinquendus conſcientiæ ſuæ, tum quia nec §. *ille quod ſi diſcerni* dicit, quod cogatur abſtinere, ſed quod debet hoc facere, quaſi conſulendo; tum quia in illo *c. petitio* conſtat, quod percuſſit; vel etiam ſecundùm eundem in utroque caſu relinquatur conſcientiæ ſuæ, niſi tanta laboret infamia, quod generet grave ſcandalum, ut *extra. eo. ex literis.* Tutius tamen faciet, ſi in dubio homicidam ſe reputet, & ut ſic abſtineat, cùm nullum periculum ſit abſtinere, celebrare verò periculum poſſet eſſe, *extra. c. ſignificaſti*, Hoc autem eſt firmiter tenendum ſecundùm *Gof. & Hoſten.* quod ſi Clericus non lethaliter, nec animo occidendi percuſſit, nec ad occidendum venit, nec alios provocavit, & ictus ſuus diſcerni poſſit, nec de occiſo tenetur, nec ordinari prohibetur, licet alii percuſſerint, & occiderint, ut habetur in dicto §. *quod ſi diſcerni.* Item ſecundùm *Hoſtien. extra. c. Petrus.* Si quis incipiat rixam, & in ipſa malè tractetur, propter quod amici ejus commoti aliquem mutilant, & occidunt, fit irregularis, ſecus eſt ſi injuriam paſſus fuit, non intulit.

Circa ſextum reſpondeo. Homicida eſt. *extra. eo. ſicut dignum.* nec poteris promoveri, ſic intelligitur, quod defenſione committitur homicidium, *extra. de cleri. pu. in du. Henricus.* etſi iſte caſus non cadit ſub aliquo membro diſtinctionis ſupradictæ; *hæc Hoſtien.* Item ſecundùm *Inno. & Hoſtien. extra. eo. ſuper c. petitio.* Si qui aſſociant aliquos ad bellum, & eis præſtent favorem, ſi bellum ſit injuſtum videtur, quod ſint irregulares, ſi mors inde ſequatur; ſecus eſſet, ſi cum eis irent cauſa pacificationis, vel alia cauſa juſta, dummodo dolus, & negligentia lata abeſſet, *ar. à contrario ſenſu, di. 50. quantum, & extra. eod. Presbyterum.*

Illud quoque eſt notandum, quod licèt Clerici poſſint ad bellum propter defenſionem Reipublicæ milites inducere, ut habetur, *di. 63. Adrianus, & 23. q. 2. Dominus*, non tamen debent in propria perſona pugnare, ut *extra. eo. c. penul.*

Sed numquid Clericis illis imputatur, ſi quis ibi moriatur?

Reſpondeo, quod non, ut dicitur 23. *q. 5. de occidendis, & e. c. penul.* licèt ſit *ar. contrarium*, 20. *q. 3. eos, qui, & 23. q. ult. c. ult.*

Sed numquid Epiſcopi, vel alii Clerici irregulares fiunt laicos hortando, & monendo, ut eos juvent, & arma ſumant pro fide catholica, & etiam pro juribus Eccleſiæ defendendis, vel repetendis?

Reſpondeo, quod non, imò ſecundùm *Ray.* talis Prælatus graviter peccaret, ſi ſileret, *ar. di. 43. ſit rector.* Quinimò ſi Epiſcopus

non

non poteſt aliter recuperare ſuum jus, poteſt illud alicui concedere in feudum, qui recuperet ipſum, & hic eſt caſus, in quo non obſtante ſuo juramento poteſt hoc modo alienare bona Eccleſiæ, ut habetur, *extra. de feudis c. 2.*

Ulterius nota, quantum ad Clericos, quod bellum, aut eſt juſtum, aut injuſtum; ſi juſtum, tunc poſſunt alios hortari ad defendendum ſe, & Eccleſiam, & ad vim infidelium arcendam 23. q. 8. §. *licèt*, & 23. q. 3. *Maximianus*. Si autem ſit injuſtum, ſic fiunt irregulares, & de rigore juris ſunt deponendi, *extra. de pœnis quod in dubiis*. Quantùm verò ad laicos diſtingue etiam, quod aut eſt bellum juſtum, aut injuſtum. Si juſtum, aut aliquem occiderunt, vel mutilaverunt, & ſic non poſſunt promoveri; aut neutrum fecerunt, operam tamen diligentem ad hoc dederunt, ſic poſſunt promoveri ex diſpenſatione Epiſcopi. Si autem bellum eſt injuſtum, ſic fiunt irregulares, etiam ſi nihil prædictorum trium fecerunt, tamen Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eis ſecundùm *Ray.* & *Guil.* dummodo nec mors, nec mutilatio ſit ſecuta.

Circa ſeptimum reſpondeo. Videtur quod ſic ſecundùm *Ray.* qui in ſimili materia ſequitur opinionem *Joa.* Nec obſtat illud, *extra. eo. petitio*, quia hi, cum quibus Presbyter erat, graviter ab infidelibus invadebantur, de hoc tamen tenendum eſt, quod ſupra notatum eſt, *q. quid ſi quis in rixa* & *c.*

Circa octavum reſpondeo, culpabilis eſt, quia ſuſpicari debuit hoc poſſe evenire, ſicut imputatur Diacono, qui non removit falcem, qua accinctus erat, cùm ludi conſuetudinem ſciret, ut *extra. eo. continebatur*, & Presbytero, qui non removit à corrigia cultellum, cum qua verberat famulum, ut *extra. eo. ad audientiam*; ita quod non promovetur, nec ordinibus jam ſuſceptis utitur, ut dicitur ibidem, niſi cum eo per Papam diſpenſetur, ut habetur, *in c. continebatur*; *hæc Hoſtien.*

Circa nonum reſpondeo, non eſt immunis à culpa homicidii, *extra. c. ſicut dignum.* §. *illi autem ar. di. 86. facientis*, & 23. q. 3. *non in inferenda*, & c. *qui poteſt*, & c. q. 5. *reos*. Et hoc quando conſtat illum injuſtè occidi, *de pe. di. 2. periculosè*. & 31. q. 3. c. *ulti* & *extra. c. ſicut. dignum*. Et licèt aliqui intelligant hoc de Judice, qui poteſt ex officio ſuo defendere, quia ille ſolus ad hoc tenetur ex præcepto, 23. q. 5. *qui malos*, & q. 4. *fortè in fi.* conſilium tamen ſanum eſt ſecundùm *Gof.* & *Hoſtien.* quod quilibet etiam privatus hoc faciat, ſi ſine periculo ſuo hoc poſſit facere propter præmiſſa jura; ad hæc facit, quod dicetur infra, *lib. 7. tit. 2. caſu 8.* Secundùm verò *Red.* perſonæ privatæ, ſi credant, quod poſſint hominem ab injuſta morte liberare ſolo verbo, tenentur impedire verbo, & etiam facto, ſi autem credant, quod hoc non poſſint facere ſine ſuarum perſonarum periculo, non tenentur.

Sed numquid Judex, ſi non liberat hominem à morte injuſta, cum poteſt, & Prælatus ſi non paſcat fame morientem, cum poteſt, erunt irregulares, ſi mors inde ſequatur?

Reſpondeo, quod non licèt graviſſimè peccent, quia lex promotionis factum requirit, 15. q. 1. *ſi quis non iratus*.

Circa decimum reſpondeo, ſecundùm *Hoſtien. extra. eo. ad audientiam*. Talis eſt irregularis, ſi non contradixit expreſsè *ar. extra. de ſimo. Matthæus*; ſi verò hoc prohibuit expreſsè, & ex corde, ſecurus eſt, & hoc eſt expreſſum *extra. c. Petrus*; aliàs coram Deo cadit; ſi tacitè conſenſit, & ſic lex promotionis non conſiſtit ſemper in ſolo facto, ſed in facto, & animo. Probantur hæc 15. q. 1. c. *fi.* & q. 6. *circa fi.*

Circa undecimum reſpondeo. Cùm homo conſtet ex anima, & corpore, non judicatur homicida ille, cujus procuratione, vel ictu fecit mulier abortum, ſi puerperium nondum erat formatum, vel animatum; ſi autem erat animatum judicatur homicida, undè eſt irregularis, & cum eo ſolus Papa diſpenſat, ut *dicitur extra. c. ſicut dignum*, & c. *ſi aliquis*, *ubi de hoc in glo.* & 32. q. 2. *quod verò non eſt formatum*, & *v. ſeq.*

Sed contra. Si alicui factum, vel datum ſit aliquid ad potandum, quo minus poſſit generare, concipere, vel parere, tenetur, ut homicida, *extra. de homi. ſi aliquis*.

Reſpondeo, Dicunt quidam, ut *Ber. ibidem*, & c. *ſicut ex litterarum*, quod illud locum habet quantum ad pœnam legalem, ſicut etiam ille ſecundùm legem homicida judicatur, qui poculum amatorium dedit, ſic intelligunt illud, ff. *de pœnis ſi quis aliquid*. §. *qui abortionis*. Non tamen eſt irregularis, & ſic non dicitur homicida propriè, & ſimpliciter, ſed occaſionaliter; undè etiam eſt eis injungenda pænitentia ſpiritualis, ſicut habetur *di. 86. paſce*. Sed certè talis etiam ſecundùm leges non dicetur verè homicida, ſed interpretative; nam ſi puerperium nondum erat formatum, tenetur Lege Aquilia tanquam de rupto, non tanquam de occiſo; ſic intelligo illud ff. *ad Legem Aquil. ſi ſervus ſervum*. §. *ſi mulier*, & *L. Quintus Mutius*. In hoc etiam caſu intelligo, quod mulier, quæ ſibi vim intulit ante puerperium formatum, ne parere poſſet, ultimo ſupplicio non afficitur, ſed in exilium mittitur, ff. *ad Legem Corneliam de ſica. l. ſi mulierem*; ſi enim formatum eſſet, damnaretur ad mortem, & hoc diſtinguit manifeſtè illa lex *ſi quis aliquid*;

ſic

ſic ergo lex, & canon in hoc conveniunt, licèt diverſas pænas inferant; *hac Hoſtien.*

Circa duodecimum reſpondeo. Si ille, qui percuſſit, probabiliter credat, vel dubitet, quamdiu dubitat à miniſterio, & promotione abſtineat, ne periculo ſe committat, ſi autem habet levem opinionem, & temerariam, deponat eam ſi poteſt, & ſic poterit miniſtrare, & promoveri, aliter non; *hac Rod. extra. de ſea. excom. conqueſti.*

Circa decimumtertium reſpondeo, quod ſive vulnus ſit lethale ſive non, ſi tamen ex eo mortem incurrat, homicida, & irregularis judicatur, quia qui mortis dat occaſionem, videtur dediſſe mortem; undè nec ad altiores ordines promovetur, nec habitis, niſi minoribus, ex diſpenſatione Epiſcopi utetur; ſecus eſt, ſi deceſſiſſet alia infirmitate ex vulnere non ſecuta, ut *extra. c, Presbyterum, & c. de catero, & c. ad audicatiam in text. & in glo.* Secus etiam eſſet, ſi per medici imperitiam, vel ſui negligentiam, ut infra dicetur, moreretur; & quod dictum eſt de occaſione mortis, intelligitur de propinqua; ſic intelligo, *§. ad. L. Cor. de ſicca. nihil intereſt.* Secus eſt de remota, non enim ideo, quia faber cultellum facit, homicida judicatur *extra. c. tua nos reſponſo l. & c. exhibita*; idem tamen videtur de remota ſecundùm *Ber. extra. c. de cætero*, ſi animo nocendi fecit, & minorem diligentiam adhibuit, *extra. c. Presbyterum in fine.*

Quid ſi poſtquam convaluit, recidivavit?

Reſpondeo. Presbyter tenetur, quia ſemper cauſa ſubſuit, *de pa. di. 3. ſi quis ſemel, & extra. c. ad audientiam, hac Ber. extra. c. Presbyterum.*

Circa decimumquartum reſpondeo. Imputari poteſt eis culpa ante factum, in facto, poſt factum. Ante factum, ut quia intromittit ſe in medicina, cùm ſit idiota; in facto, ut quia licèt ſit peritus in arte, non tamen ſequitur traditiones artis, ſed phantaſiam proprii capitis; poſt factum; ut quia licèt ſit in arte peritus, & ſecundum artem agat, non tamen adhibet diligentiam, ut infirmus cuſtodiatur; ſi tamen neque ante factum, neque in facto, neque poſt factum in culpa deprehendatur, ſibi non imputatur, ſi aliquis infirmus ex fatuitate ſua, vel aliena, vel caſu fortuito moriatur. Recurrat ergo quilibet Medicus ad conſcientiam ſuam, & ſi non mordeat eum, poteſt promoveri, ut *extra. de æta. ad aures*, & promotus poteſt exequi ordines, ut *extra. c. tua.* Sed in hoc caſu propter grave ſcandalum interdicitur executio ſibi, licèt in hoc non deliquerit, *extra. c. ex literis* 1. Sanum etiam conſilium dat *Gof.* & etiam laudat *Hoſtien.* ſcilicet, quod promoti, & maximè promovendi abſtineant ab opere practicali, & potiſſimè Chirurgico, quod inciſionem, & aduſtionem requirit, ut *extra. c. tua, & extra. ne cle. vel mo. ſententiam ſanguinis*, cum in nullo vacillare debeat conſcientia promovendi, ut dicitur, *di. 33. laici.* Sed ſecundum *Ray.* operari non licet de phyſica Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis; vel etiam in minoribus, dummodo ſint beneficiati, niſi gratis pro miſerabilibus perſonis, vel confratribus, vel conſanguineis velint operari; nec etiam tunc debent, ſi ibi poſſet eſſe periculum, quod longè ſtrictius eſt in clauſtralibus ſervandum; officium autem Chirurgiæ, quæ inducit inciſionem, vel aduſtionem, eſt ſine omni exceptione talibus interdictum, *extra. ne cle. vel mo. ſententiam, & c. ſuper ſpecula; & extra. de poſtulando, c. 1. & extra, c. tua nos; hac Ray.* Sed tamen ſecundùm *Be. extra. de falſar. ad audientiam*, Clericus talem aduſtionem infligere poteſt, quæ ad effuſionem ſanguinis non procedat, aliter non.

Circa decimumquintum reſpondeo, ſecundùm *Inno. extra. c. tua nos.* Si Medicus debitam diligentiam adhibuit in eligendis ſpeciebus, quidquid ibidem accidit, inculpabilis erit, & idem dicit *Hoſt. in glo.*

Circa decimumſextum reſpondeo, ſecundùm *Inno. ibidem.* Si inciſor non erret ex imperitia, vel diſſuetudine in hujuſmodi, non peccat, nec fieret irregularis, ſi ille decederet; quando tamen in aliquo dubitat, potius dimittat, quàm incidat. Item dicit *Hoſtien. ibidem.*

Circa decimumſeptimum reſpondeo; ſi ſit peritus in arte illa, & adhibeat omnem diligentiam, quam debet, in aliquo non tenetur, quia potius caſu, & culpa flobothomati, vel ſecti mors præſumitur eveniſſe, *23. q. 5. de occidendis.*

Circa decimumoctavum reſpondeo; De his, quæ bona fide fiunt circa ægros non debet aliquis de facili ſcrupuloſam habere conſcientiam, licèt erraverit in aliquo, & hoc dico, ſi non ſit ibi lata, aut evidens culpa, aut negligentia diſſoluta, quæ eſt propè dolus, & ſi hujuſmodi ſcrupulum habet, ad conſilium alicujus boni viri deponere debet, ut ſi in principio infirmitatis, quando neſciebatur adhuc qualis morbus eſſet, minutorem vocaſſet. Quod etiam Medici quandoque facere ſolent, vel propter ſudorem provocandum, vel ſervandum nimis ægtum coarctaſſet, aut ei nimis bibere aquam, vel vinum lymphatum dediſſet, aut cum non propter crapulam, vel ebrietatem, ſed propter nimiam vigiliam obdormiſſet, & patiens ſe præcipitans deceſſiſſet; ſi autem ibi fuit lata culpa, vel diſſoluta negligentia, & certum eſt, quod inde mors evenerit, irregularitas contrahitur, puta, ſi cuſtos ægri furioſi,

Digitized by Google

furioſi, vel frænetici dimittens eum ſolum ad ludendum in platea iret, vel aliàs operam rei illicitæ daret, aut cum ex nimia crapula, vel ebrietate vigilare non valens, præcipuè cum ſolus ad cuſtodiam ægri deputatus eſſet, obdormiſſet, & æger exiliens de lecto ſe præcipitans expiraſſet. Si autem non ſit certum, quod inde mors eveniat; aut de hoc probabiliter dubitatur ſecundum judicium Medicorum, aut non; ſi ſic, abſtinere debet ab officio, & promotione; ſi non, deponat erroneam conſcientiam ſi poteſt, & ſic miniſtret, & promoveatur; *hæc Rod. ar. di. 50. hi qui arbores, & c. ſæpe*; & ſolus Papa eum prædictis diſpenſat ſecundum quoſdam.

Eſto quod aliquis baptizaret aliquem parvulum, vel adultum in mortis periculo conſtitutum, deinde moritur baptizatus ille, & ex hoc iſte, qui baptizavit eum, incipit habere conſcientiam, quod ille propter baptizationem ſuam citiùs ſit mortuus.

Reſpondet *Scotus 4. di. 5. q. ult.* o. quod talis conſcientia eſt fatua, & irrationabilis, ſi eum baptizaverit cautè, ſicut debuit, quia non multum nocet graviter infirmo parum aſpergi in capite de aqua ſaltem tepida; undè talis ſic baptizans talem non eſt irregularis. Tamen ſtante ejus conſcientia debet ſe habere tanquam irregularem, quia reputat ſe homicidam, & remota illa conſcientia non oportet eum quærere diſpenſationem, quia nunquam fuit irregularis.

Circa decimumnonum reſpondeo; ſi ex lapide projecto aliquis occidatur, aut probabiliter occiſus credatur, nec miniſtret, nec promoveatur ſine diſpenſatione Domini Papæ, *extra. de temp. ordi. ad aures, & di. 50. de his 1.* niſi fortè dicatur, quod etſi non liceat Clericis contra hoſtes perſonaliter pugnare, licèt tamen eis turrim, vel murum impetere, & machinis impugnare, aut ſuffodere, quod ſi ſit verum, & aliud non intendat, non eſt eis imputandum homicidium, ſi ex hoc facto caſu contingeret præter eorum intentionem, & voluntatem. Quod tamen primò dictum eſt, verius eſſe creditur ſecundum *Rod.*

Circa vigeſimum reſpondeo. Omnes illi debent ab officio ceſſare, *ar. extra. eo. ſignificaſti*; ſecundum *Gof. ibidem.* De hoc tamen vide illud, quod dictum eſt ſupra, *q. quid ſi quis in rixa &c.*

Circa vigeſimumprimum reſpondeo, quod ſic, ſi ſic conſulendo ad mortem illius cooperatus fuit; *hæc Rod.*

Circa vigeſimumſecundum reſpondeo. Si ſcivit, vel ſcire debuit, quod perſona talis quæreretur ad pænam ſanguinis, eſt irregularis; ſi autem non ſcivit, nec ſuſpicatus fuit, quod quæreretur ad hoc, ſed propter quid aliud, non eſt irregularis, ex quo ejus intentio corrupta non fuit; *hæc Rod.*

Circa vigeſimum tertium reſpondeo. Dicunt quidam, quod ſi iſte à quærentibus eum in alia via inveniatur, & occidatur, vel mutiletur ero irregularis, quia ſic reſpondendo implico, quod fugit per aliam viam, *ar. extra. de præſumpt. nonne.* Tutius ergo eſt tacere, vel quærenti totaliter illudere, dicendo, *numquid cuſtos fratris mei ego ſum*? ſecundum. *Guil. Duran.*

Circa vigeſimum quartum reſpondeo. Pro homicida debet haberi, ſi aliquis occidatur ibi, *ar. 33. q. 5. c. ult. & extra. ſicut dignum*, & appellatione armorum etiam fuſtes, & lapides intelliguntur, *ff. de ver. ſig. armorum* item ſecundùm *Heſtien. & Inno. extra. ne cle. ſuper. c. ſententiam.* Si quis in bello juſto miniſtret baliſtam alicui tantum hac intentione, ut ſe, & ſua defendat, nec credit illum aliquem velle occidere, ſed tantum ſe & ſua defendere, non ſit irregularis ſecundum aliquos licèt ille aliquem occidat. Tutius tamen eſt dicere, quod ſit irregularis, quia non licet Clerico miniſterium ita mediatum in mortem alicujus præbere, *extra. de pænis quod in dubiis*; ſimiliter ſi miniſtret lanceam, vel enſem tantum, ut ſe defendat, non erit irregularis, licèt ille occidat; *hæc Hoſtien.*

Circa vigeſimum quintum reſpondeo. Irregularis eſt, quia fines licitæ defenſionis exceſſerunt, cum evadere poſſent, *extra. eo. ſuſcepimus in glo. in hoc.* Item nota, quod non tantum homicida, ſed etiam percuſſor prohibetur per Apoſtolum ordinari, ut habetur, *di. 43. quaſi per totum*; undè ſi quis ſæpius eum, quem non licet, vel eum, quem licet aliter, quàm conceſſum ſit, percuſſerit, licet mors ſecuta non ſit, & monitus ſe non correxit, deponatur, *extra. de cle. percuſ. c. 1. & di. 45. c. 1. & ult.* Sed etſi ſubditum ſuum non habito reſpectu ad ordinem datum ſibi cædi crudeliter Epiſcopus juſſerit, & incontinenti deceſſerit, homicida judicatur, *ar. di. 50. ſi qua fæmina.* Si autem per octo menſes, vel amplius, vel minus vixerit, & poſtea deceſſerit, licèt præſumatur, quod ex alia infirmitate mortuus ſit, ſuſpenſus eſt nihilominus ad tempus, ſcilicet, vel uſque ad duos menſes, vel ſecundum quod Judici videbitur inſpecta perſona, *extra. de cleri. percuſ.* Præterea etſi ſe non emendaverit, deponatur, *ibidem c. 1.*

Circa vigeſimum ſextum reſpondeo: Irregularis erit, quia hoc evenire poſſe, percogitare debuit, *lib. 6. c. ſi quis.*

Circa vigeſimum ſeptimum reſpondeo. Suſpenditur per biennium, vel ſecundum quod videbitur Judici, quo termino elapſo dignè poteſt officium ſuum exequi, ut habetur *extra. de cle. percuſ. præſentium.* Sed con-

tra *ibidem. c. continentia* dicitur, quod licèt Religionem intret, non promovebitur, niſi ad Subdiaconatum. Ad hoc quidam reſpondent, ut *Ber. ibidem* quod ibi ſumpſit arma, unde fuit in culpa, *ar. 23. q. 8. §. 1.* licèt ibi in Subdiaconatu diſpenſetur, non tamen ultra, ſed hoc non ſufficit, quia 2. §. *c. præſentium*, dicitur, quod lapides ſumpſit, & etiam projecit, quod ergo dicitur in illo *c. continentia ad fi. &c.* ſubaudi ſecundùm *Hoſtien.* maximè. Et quod dicitur ibi ad Subdiaconatum, ſubaudi ad Diaconatum, & Presbyteratum, dummodo conſcientia non remordeat eum, nec infamia ſcandalizante laboret, *extra. c. petitio, & c. ex literis ſecundùm Hoſtien.* Alii dicunt quod cum conſcientia remordeat, dic ergo ut *ſupra hoc e. tit. q. quid ſi quis in rixa &c.* Ad hæc nota, quod circa hanc materiam, *Hoſt. extra. c. ad audientiam*, ponit duas regulas generales; una eſt quod in dubio, nec Magiſter, nec Judex judicare debet aliquem irregularem, *ar. de pa. di. 1. §. pœna.* Secunda eſt, quod quilibet in dubio debet ſe reputare irregularem, ut habetur *in c. ad audientiam.* in foro ergo animæ maximè, ubi quis non eſt de hoc infamatus in hujuſmodi, eſt conſcientiæ ſuæ relinquendus, *extra. c. ex literis. Innoc.* etiam ſuper *c. ad audientiam in princ.* dicit ad hoc, quod quis incurrat irregularitatem, & peccatum ex homicidio ſufficit, & eſt neceſſe, quod intervenerit, vel conſilium, vel præceptum, vel factum, vel defenſio occidentis, *di. 50. ſi quis viduam*; *Ray* verò dicit de homicidio, quod ubicumque ſcandalum ſuſcitatur ex homicidio, vel deformitate alicujus, quam habet in aliquo membro, etiam ſi talis caſus eſſet, in quo de jure promoveri poſſet, vel in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, debet tamen propter ſcandalum aliorum ceſſare à promotione, & miniſterio.

ARTICULUS IX.

Quæ diſpenſatio adhibetur circa percuſſores, & homicidas?

SEquitur videre de nono, ſcilicet, quæ diſpenſatio adhibetur circa percuſſores, & homicidas. Circa quod ſciendum ſecundùm *Hoſt.* quod ſi quis animo interficiendi aliquem vulneraverit, licèt non ſit mortuus, ſit irregularis, ſic & ſi vindictam ſanguinis dictet; ſi tamen non veniatur ad detruncationem membrorum, licèt ſanguis ſit effuſus, diſpenſare poteſt Epiſcopus; ad hoc *ar. extra. c. petitio. & de cleri. pu. in du. c. 1.* Si verò perveniatur ad detruncationem membrorum, ſine tamen homicidio, diſpenſare poteſt Papa, & ipſe ſolus, *extra. de cor. vici. c. 1.* & idem eſt de milite, qui in bello dedit operam ad occidendum, & non occidit; cum homicida autem voluntario non licet etiam Papæ diſpenſare, ut habetur, *di. 50. clericum, qui paganum*, non licet, id eſt non decet. Si tamen vult, poteſt, ut patet, *extra. de exceſ. Præla. pervenit*; niſi ſit homicida juſtitiæ, qui ex cauſa per Papam toleratur in ordinibus habitis, licèt non diſpenſet, ut ad ſuperiores ordines aſcendat, ut habetur *di. 15. aliquantos, & c. ſeq.* Item cum homicida voluntario poteſt diſpenſare circa beneficium, ut patet *extra. de cleri. pu. Henricus in fine.* Cùm homicida verò neceſſitatis evitabilis non facilè diſpenſatur; ſi autem ſit neceſſitatis inevitabilis, conſilium datur, quod non miniſtret 56. *di. de his clericis.* Non tamen ideo deponitur, ſed in ſuo ordine toleratur de jure, & ſine diſpenſatione ſecundùm *Laur.* & ſic loquitur *extra. c. c. 2.* quod dic, ut ſupra notatum eſt, *e. ti. ar. 5. §. ſi autem neceſſitas, & ſe.* Sed cum homicida caſuali diſpenſatur ſecundum ea, quæ dicta ſunt in diſtinctione ſuperius annotata, ſcilicet in 6. *ar.* fit autem circa illum diſpenſatio triplex, ſcilicet magna, ut promotus ad ordines ſacros, non in eis, ſed in minoribus toleretur *extra. c. continebatur.* Major, ut in ſacris toleretur, *extra. c. tua reſponſo primo.* Maxima, ut promoveatur, *extra. c. lator.* Secundum *Gof.* Dicit tamen *Guil.* quod Papa non diſpenſat in homicidio voluntario, neque faciliter in caſuali, nec etiam in dubio.

Sed quid ſi quis in infantia committat homicidium?

Reſpondeo ſecundum *Hoſtien.* Papa poteſt, & decet eum in hoc caſu canonicè diſpenſare, quia videtur potius homicida caſualis, quàm voluntarius, & cum caſuali diſpenſatur, ut habitum eſt ſupra. Nunc autem expreſſum eſt in ſeptimo de homicidio voluntario, & caſuali, *ſi furioſus*, quod ſi furioſus, aut infans, ſive dormiens aliquem mutilet, vel occidat, non fit ex hoc irregularis; adhuc nota, quod ſi Patroni, vel Advocati, vel Feudatarii, vel Vicedomini, vel Beneficiati alicujus Eccleſiæ occiderint, vel mutilaverint per ſe, vel alios Rectorem, vel Clericum illius Eccleſiæ, patroni juspatronatus, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominium, & Beneficiati beneficium perdant, & nihil de præmiſſis perveniat ad hæredes eorum, & uſque ad quartam generationem poſteritates taſium per rectam lineam deſcendentes non admittantur in Collegio Clericorum, nec conſequantur prælationem in domibus regularium, niſi cum eis diſpenſetur, *extra. de pœniten. in quibuſdam.* Poteſt autem cum eis per Epiſcopum diſpenſari, cum hoc Papa ſibi non reſervet. Bonum tamen eſſet, quod Epiſcopus tales ad Papam mitteret ad terrorem ſecundum *Ber. ibidem, & Guil. ibidem*, cum

autem

Digitized by Google

autem dicit poſtetitates, hæc pœna tantum extenditur ad filios naſcituros, non ad jam natos.

TITULUS XV.

Quod ordinandus non debet eſſe litigioſus, non cupidus, ſed domus ſuæ benè præpoſitus.

POſtea conſiderandum eſt de capitulo decimo regulæ apoſtolicæ, & undecimo, & duodecimo, & hoc ſimul propter paucitatem dicendorum de eis; Capitulum decimnm eſt, quod oporter ordinandum non eſſe litigioſum, quia cum talis alios ad diſcordiam provocet, diſcordes ad concordiam trahere non poſſet, quod tamen ex officio facere debet 90. *di.* §. 1. *& per totum.* Undecimum capitulum eſt, quod oportet eum non eſſe cupidum, quia radix omnium malorum eſt cupiditas, 1. *ad Thimo.*6. *& di.*47. *bonorum.* Duodecimum capitulum eſt, quod oportet eum eſſe domui ſuæ bene præpoſitum, ideſt familiæ ſuæ, ut regat eam honeſtè, trahendo ipſam a vitiis ad virtutes verbo, & exemplo, *di.* 47. § *neceſſe.* Cujus ratio eſt duplex, prima, quia non habet frontem reprehendendi alios, qui corrigere negligit ſuos, ut dicitur *in di.* §. *neceſſe.* Secunda eſt, quia vehementer præſumitur contra eum de crimine negligentiæ, quod adeo eſt magnum, ut etiam depoſitionem inducat 81. *di. dictum.* ubi tamen ſine culpa ſua, familia ſua mala eſſet, quia eam, quantum in ſe fuit, ſufficienter corripuiſſet, ei non imputatur, nec propter hoc à promotione, vel aliis actibus legitimis repelleretur, *di.* 45. §. *nemynem*, *et c. licet* 1. *et c. licet* 2. Præſumitur tamen prima facie contra eum, quod ſteterit per ipſum, donec probet contrarium, 18. *q.* 1. *pervenit.*

TITULUS XVI.

Quod debet eſſe non Neophitus.

DEinde conſiderandum eſt de capitulo decimo tertio, & ultimo, ſcilicet quod oportet ordinandum eſſe non neophitum; circa quod quæruntur plura, ſcilicet

I. *Qui dicantur neophiti, & unde?*

II. *Quare neophiti prohibentur ordinari?*

III. *Utrum neophitus poſſit poſtulari?*

IV. *Quare ergo caſſatur illud*, extra. de elec. officii?

V. *Quid de laico non neophito?*

VI. *Utrum Monachus, vel Regularis poſſit eligi in Prælatum alicujus Eccleſiæ?*

Circa primum reſpondeo. Neophiti dicuntur novelli in fide à Neos, quod eſt novum, & Phitos, quod eſt fides, *di.* 48. *quantum*, vel novelli in Religione, ut dicitur ibidem, *ſicut olim.*

Circa ſecundum reſpondeo. Duplici de cauſa: Prima eſt ne inde ſuperbiant, putantes; quod Fides Chriſtiana, vel Religio multùm indigeat de eis, *di.* 46. §. *prohibentur*, *& c. quantùm.* Secunda eſt, quia nondum ſunt experti ſtatutum Eccleſiæ, vel Religionis, & ideo neſcirent eſſe graves. & ſe contemperare pro diverſitate ſubditorum, *di.* 48. *ſicut olim.*

Sed numquid iſtis cauſis ceſſantibus poſſet neophitus promoveri?

Reſpondeo, quod etiam Clericus ſæcularis quantumcumque ſit humilis, & inſtructus in regula monachali, vel alia, non poteſt eligi in Abbatem, vel Rectorem Eccleſiæ regularis, niſi ſit profeſſus, & expertus aſperitatem regulæ, *extra. de elec. cum cauſam*, *&* 19. *q.* 3, *monaſteriis*, imò ſi qui regularem ordinem non profeſſi, ſunt in Abbatem aſſumpti, debent ſublato appellationis obſtaculo removeri, *extra. de elec. cum cauſam*, *& c. cum in magiſtrum.* Poteſt tamen neophitus ſecundum aliquos recipere minores ordines, ſed non ſacros, *di.* 18. *quoniam*, *& c. ſicut olim* Secundum aliquos verò nec etiam minores de jure, donec ſit probatus in fide, & religione, *ar.* 19. *q.* 3. *Monaſteriis*, & hoc *Ray. & Gof.* verius eſſe credunt, de facto tamen poteſt recipere omnes. Secundùm *Hoſtien.* vero poteſt ex cauſa ad omnes promoveri neophitus, ſcilicet religionis, non fidei, aliàs contra, *ar.* 19. *q.* 3. *Monaſteriis.*

Circa tertium reſpondeo. Dicunt quidam, quod non, niſi ſit expertus ſicut Chriſtus voluit experiri fragilitatem humanam, ut in ſe diſceret, quomodo aliorum miſerandum eſſet, *di* 50. *conſiderandum*, nec obſtat de Beato Nicolao, qui laicus erat, & de Severo, qui lanifex fuit, & Ambroſio qui neophiti fuerunt electi, *di.* 16. §. *his omnibus*, *c. neophitus.* Hoc enim factum fuit inſpiratione divina. De Beato enim Nicolao revelatum fuit cuidam Epiſcopo; Severo autem ſuper caput ſedit columba, ſed Ambroſio aſſurrexit terra pro Cathedra, & ideo hæc non ſunt ad conſequentiam trahenda. Aliàs exemplo Ambroſii poſſet quis in Epiſcopatum eligi ante baptiſmum, quod eſſet abſurdum dicere. Alii verò dicunt contrarium, quia licèt talis non debeat promoveri ex cauſa, ſcilicet ne extollatur, ut dictum eſt, tamen quia hæc cauſa ceſſavit in prædictis Sanctis, ceſſavit etiam prohibitio; concordando tamen poteſt dici ſecundum *Hoſtien.* quod talis poſtulatio facta ſine cauſa, non valet; & ſic intelligo

ligo ſententiam primorum; ſi autem fiat ob cauſam urgentem in utilitatem monaſterii, eſt admittenda, *extra. de elec. cum monaſterium*, & ſic intelligi poteſt illud 16. *q. 1. Presbyteros*, licèt aliter intelligatur à magiſtris.

Circa quartum reſpondeo, quia non poſtulaverunt, ſed temerè elegerunt, quia etiam timebatur de ambitione, de ſimonia, & de pluribus aliis malis, & periculis, & ſic intelligit *Hoſtien.* veram eſſe ſententiam ſecundorum.

Circa quintum reſpondeo. Si literatus eſſet, in Epiſcopatum poſtulari poſſet *di. 61. Oſius.*

Circa ſextum reſpondeo. Secundùm *Hoſtien.* quod ſic, propter officium prædicandi privilegiatum, *extra. de ſta. mo. quod Dei timorem.* Nam expertus in altiori, citò eſt expertus in laxiori ſtatu, unde Monachus poteſt in Epiſcopatum eligi, *di. 16. bene*, quod intelligit *Goſ.* præmiſſa poſtulatione, & admiſſa, aliter ſecus eſt, ut patet *di. 48. c. 1. & 2.*

Sed quare Clericus ſæcularis poteſt eſſe Epiſcopus regularium, non tamen Prior, Præpoſitus, vel Abbas?

Reſpondeo, quia Abbates, & Priores, privatis Monachorum diſciplinis interſunt, non autem Epiſcopus, tanquam qui ignorat ea, quæ ſunt regulæ. Illud ergo committet alicui Monacho, ipſe verò puniet ea, quæ majorem requirunt diſcuſſionem, *ar. extra. de electi. tranſmiſſa.*

Undè circa hoc conſuevit diſtingui, ſcilicet quod de exceſſu Monachi, aut agitur in forma judicii, & tunc Epiſcopus ſedens pro tribunali cognoſcet, aut puniet; aut agitur de plano, & tunc Abbas, vel Prior corriget ſecundùm monaſticam diſciplinam, 11. *q. 1. de perſona*, & *extra. de offi. or. quanta.* Alii dicunt, quod prima correctio pertinet ad Abbatem, vel Priorem, quia hoc eſt generale, ut quilibet Prælatus habeat juriſdictionem, *ar. extra. de majo. & obed. cum in cunctis Eccleſiis*, & *de amu. Ecc. non minus.* Sed ſecundùm *Hoſtien.* & *Goſ.* in his conſuetudo debet attendi, quæ dat juriſdictionem, *extra. de foro compe. c. cum contingat*, & 9. *q. 3. conqueſtus.* Quæ ſi non apparet, Epiſcopus de majoribus cognoſcet, & quia ſalva regula in omnibus aliis Monachi ſubjacent Abbatibus, vel Prioribus, *extra. de ſimo. ne Dei Eccleſiam*, & 18. *q. 2. Abbates*, & *c. in aliis*, ideo primo recurrendum eſt ad Abbatem, Secundò ad Epiſcopum per jura præmiſſa, ſalvo eo, quod dicetur *infra de ſtatu Monachorum*, & *viſitatione eorum.*

TITULUS XVII.

Quod non debet eſſe ſolemniter pænitens.

EXpeditis tredecim Capitulis Apoſtoli, conſiderandum eſt de quibuſdam aliis, quæ etiam in ordinando, & eligendo requiruntur, ſcilicet, quod non ſit ſolemniter pænitens, non curialis, non ad ratiocinia obligatus, non ſervus, non corpore vitiatus, non de Presbytero, vel alio illegitimè natus; non adultus, non ægritudine baptizatus, non peregrinus, vel ignotus, non minore ætate, non fœmina, nec infamis, de quibus ſingulis per ordinem eſt dicendum. Circa primum ſciendum, quod ſolemniter pænitens promoveri non poteſt de jure, *di. 50. ex pænitentibus.* Diſpenſatur tamen cum eo in ordinibus minoribus propter neceſſitatem Eccleſiæ, *di. 50. placuit*, & hoc per Epiſcopum, ex quo non eſt ei ſpecialiter prohibitum, *extra. de ſen. excom. nuper non obſtante di. 50. ex pænitentibus*, ubi dicitur, quod Epiſcopus ſcienter ordinans talem, privari debet poteſtate ordinandi, quia illud intelligitur, cum ordinat ſine diſpenſatione, vel cum diſpenſat indiſcretè. Similiter habetur *di. 51. qui in aliquo*, contrarium ſervat tamen curia, ut dicit *Innoc. & Hoſtien.*

TITULUS XVIII.

De Curialibus.

DEinde conſiderandum eſt de Curialibus, de quibus plura quæruntur, ſcilicet

I. *Qui dicuntur Curiales?*

II. *Utrum omnes Curiales prohibentur ordinari?*

III. *Quare Curiales prohibentur ordinari?*

Circa primum reſpondeo. Curiales dicuntur quandoque communiter omnes, qui quacunque conditione ſunt obligati curiæ alicujus publicæ poteſtatis, ſive ſint milites, ſive Advocati, ſive Judices, ſive Officiales, ſive etiam Hiſtriònes, & breviter quodcumque officium habentes honeſtum, vel inhoneſtum, *di. 71. c. 1.* Quandoque Curiales dicuntur ſtrictè illi, qui procurant honeſta officia Curiæ, ut Decuriones, Judices, & conſimiles. Quandoque illi, qui ſunt officiales in cauſa ſanguinis; & dicuntur iſti Curiales, quaſi cruriales à cruore; alii dicuntur Curiales à Curia.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic indiſtinctè, niſi primò ſint abſoluti, *di. 51. c. 1. 2. & 3.* poſtquam verò ſunt à curia abſoluti; admittuntur, cum diſtinctione tamen

quia

quia aut exercuerunt ſæva; ut officiales, vel milites, qui poteſtatibus obediendo ſanguinem fuderunt humanum, aut turpia, & inhoneſta, ut hiſtriones, & in his duobus caſibus promoveri non poſſunt, *di. 51. c. 1. & 3. etiam di. 46. Clericus verò ſæcularem, & de conſecra. di. 2. pro dilectione.* Aut honeſta, ut Judices, Advocati, tabelliones, & tunc aut in cauſa civili, ſive pecuniaria, & ita admittuntùr indiſtinctè, *di. 61. Oſius*, aut in cauſa ſanguinis, & ſic repelluntur, ut habitum eſt ſupra de percuſſore.

Circa tertium reſpondeo. Propter tria. Primò, quia aliqui eorum ſunt viles perſonæ, & ſæpe fiunt irregulares ex officio ſuo, Secundò, quia Eccleſia multum moleſtatur, & incommoda patitur propter tales, quando repetuntur. Tertiò, quia præſumitur contra eos, quod non tranſeant voto religionis ad Clericatum, ſed ut fugiant ratiocinia dominorum ſuorum, *di. 51. c. 1. 2. & 3. & di. 53. legem.*

TITULUS XIX.

De obligatis ad ratiocinia.

Poſtea conſiderandum eſt de obligatis ad ratiocinia, circa quod quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid ſint ratiocinia?*

II. *Quæ ratiocinia impediunt promotionem, & quæ non?*

III. *Quid de obligato ex cauſa pignoris?*

IV. *Quid de filio uſurarii?*

V. *Utrum ille, qui juravit alicui ad certum tempus ſolvere, vel ſcribere, vel aliud opus honeſtum facere, poſſit ordinem ſacrum recipere, antequam impleat quod juravit?*

VI. *Quid de eo, qui erat obligatus ad aliquod officium inhoneſtum, puta ad miniſtrandum in balneis, vel tabernis, vel cloacis purgandis?*

VII. *Quid ſi talis velit religionem intrare?*

VIII. *Quare obligati ad ratiocinia ordinari prohibentur?*

Circa primum reſpondeo, quod ſunt redditiones rationum, ad quas quis obligatur ex adminiſtratione rei publicæ, vel privatæ. Sunt enim ratiocinia alia publica, alia privata; publica ſunt illa, quibus obligantur officiales curiæ ex adminiſtratibne aliqua ad rem publicam pertinente, ut patet *C. de Epi. & cle. l. officiales.* Privata ſunt illa, quibus obligantur aliqui ex adminiſtratione rerum pertinentium ad privatos, ut curationes, actiones, procurationes, & executiones, *extra. e. c. uno*, & idem eſt de tuitionibus ſecundùm *Ber.*; *Inno.* verò dicit, quod ideo non ponit ibi tutores, quia ſi quis tutelam legitimam gerat, non prohibetur à promotione, cum etiam promotus poſſit eam recipere, *di. 86. pervenit.*

Circa ſecundum reſpondeo. Habentes hujuſmodi officium, aut perſeverant in officio, aut non; ſi ſic, aut in officio perſonæ ſæcularis non miſerabilis, & tunc non poſſunt promoveri, *21. q. 1. c. 1. & 2. & extra. ne cleri. vel mo. c. 1. & 2.* Aut in officio perſonæ eccleſiaſticæ, vel ſæcularis, miſerabilis tamen, & tunc promoveri poſſunt, niſi aliquid impediat, *di. 86. pervenit, & di. 89. judicatum, & 16. q. 1. monachi.* Miſerabilis autem dixi, propter pauperes cæcos, pupillos, & viduas, quorum tutores, vel procuratores, quandoque ex miſericordia ab Epiſcopo conſtituti non impediuntur à promotione. Si autem non perſeverent in officio, nec remaneant obligati ex adminiſtratione, poſſunt promoveri. Si verò adhuc remaneant obligati ex adminiſtratione, aut ſunt obligati Reipublicæ, aut perſonæ privatæ; Si Reipublicæ, non debent promoveri ante reddita ratiocinia, *di. 51. præterea.* Obligati enim publicæ rei ex adminiſtratione, arcentuur ab honoribus; ſecus eſt ſi aliàs ſunt debitores cauſa mutui, vel alia cauſa ſimili, *ff. de mune. & bono. l. reſcripto. §. debitores, & c. de epi. & cle. l. quiſquis emerſus*, & ſi promoti fuerint debent removeri, *c. de epi. & cle. officiales.* Si autem ſint obligati perſonæ privatæ, aut in ipſa promotione quæſtio eis movetur, vel eſt mota, aut non; ſi ſic, aut movetur quæſtio de perfidia, vel dolo, aut de culpa tantum. Si primo modo, promoveri non debent ante litem deciſam, *di. 81. tantis, & extra. e. c. 1.* Cujus ratio eſt, quia ſi condemnarentur, infames eſſent, *ff de his, qui non; infa. furt. §. penult.* & in hoc caſu loquitur *extra. e. c. 1. in fi.* verum quia conveniri poſſet in fraudem, ut impediretur promotio ejus, ideo bonum eſt ſecundùm *Hoſtien.* quod Judex conſideret qualitatem, & merita perſonarum, ſcilicet utrum is, qui opponit, ſit amicus, vel inimicus, *ar. extra. de ſimo. ſicut, & c. nobis*, & ex perſonis penſet dicta, non tamen recipiat dubium pro notorio, vel è converſo; unde ſi habet negotium ſuſceptum, modicum aſſignet tempus, infra quod ille, qui ſe opponit, procedat, & probet, quod intendit, quo translato non audiatur, *ar. extra. de conver. conju. ex publico*, niſi ex cauſa magna, *ar. extra. de excep. paſtoralis.* Si autem convenitur ex culpa, tunc promoveri poteſt non obſtante creditoris reclamatione, quia aut abſolvetur, & tunc eſt bene, aut condemnabitur, & tunc ſaltem cedet bonis, nec aliud agens habuiſſet, etiam ſi ordinatus non eſſet, quia inanis eſt actio, quam excludit inopia debitoris, *extra. de teſti. ſpo. olim.* Aut nulla quæſtio movetur, nec eſt mota, & tunc eſt bonum, quod ordinator inquirat de ſtatu ordinandi, & ſi inveniat, quod teneatur ex dolo, vel fraude

vel aliud impedimentum canonicum, ex officio repellat eum, ſicut repelleret criminoſum quemlibet, & infamem, *2. q. 7. alieni, & 6. q. 1. infames*. Aliàs ſi nullum impedimentum intervenerit, eum promovere poterit, *ar. extra. de ſern. c.* 1. Idem eſt ſi onera depoſuerit, & rationem reddiderit, niſi canonicum impedimentum obſiſtat, ſic intellige illud, *extra. e. c. unico ille gratus Epiſcopus dixit &c. Alanus, & Guil.* indiſtinctè notaverunt obligatum ad ratiocinia, nullatenus ordinandum, *di. 51. per totum, & c. de Epi. & Cle. officiales, extra. e. c. unico* non diſtinguit, ſed dicit, quod ex ordinatione talium Eccleſia diffamatur. *Hoſtien.* verò non putat, quod propter eorum verba ſit tam ſolemnis, & rationabilis, & communis ſententia, omniumque Doctorum diſtinctio cancellanda, *extra. de elec. Eccle. 2. §. denique. Inno. verò extra. e. ſuper c. unico* dicit, quod ſi quis gerat tutelam, vel curam legitimam, vel neceſſariam à legibus ſibi impoſitam, vel etiam ſuſcipiant miſerabilium perſonarum procurationes, & adminiſtrationes auctoritate tamen Epiſcopi, non impeditur etiam promotio, cùm etiam promotus ſuſcipere poſſet, ut patet *in c. pervenit*; vel dic, quod Clerici non poſſunt hujuſmodi officia exercere; hoc eſt verum generaliter; ſed non prohibentur procurare, vel adminiſtrare unum negotium etiam laicorum.

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* non videtur quod promoveri poſſit ante redditam rationem, *ar. extra. de pig. ſignificatione, & c. cum contra.*

Circa quartum reſpondeo, ſecundum Hoſtien. non debet promoveri, ne ſuccedat in vitium patri; ſecus eſt ſi hæreditatem repudiet, & dignus ſit, vel patris clamores emendet, *extra. de uſuris tua nos 12. q. 1. certe ego.*

Circa quintum reſpondeo, quod ſic, quia talis aut nihil habet, & tunc eſt inanis actio; ut dictum eſt ſupra, aut habet, & tunc poſt ordines non minus manet obligatus, quàm erat prius; undè ſi talis prohibente creditore fuerit promotus, non propter hoc deponetur, ſed bona ſua cedent ei in ſolutionem, quæ ſi non ſufficiant, Epiſcopus ſecundùm *Ber. extra. e.* tenetur ei, & *di. 88. fornicari*; vel etiam Epiſcopus non tenetur ei, quia ille non tenetur facere ultra illud, quod poteſt, *ar. extra. de ſolu. Odoardus.* Scribere autem, vel aliud opus honeſtum facere poteſt, & debet poſt ordines, ſi ſe ad hæc antea obligavit, dummodo non impediatur divinum officium dicere *di. 21. q. 1. Clericus.* Aliàs ſubroget alium loco ſui, *C. de epi. & ele. quiſquis cenſibus*, ſecundùm *Gof.*, quod credit *Hoſtien.* etiam verum, niſi ſit ejus propria manus electa, aliter ſecus eſt; undè ſi juravit, quod ſcriberet manu propria, non licebit ei ſubrogare alium, niſi de conſenſu ejus, cui juravit, *ar. extra. de offi. dele. c. ſi.*

Circa ſextum reſpondeo, non debet ordinari in clericum, donec ſolverit, vel alium ſuppoſuerit æque idoneum ad officium hujuſmodi exequendum; hoc tamen non requiritur in tranſeunte ad monaſterium ſecundùm *Rod.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Poteſt, dummodo non ex levitate, vel ex voluntate ſubtrahendi debitum hoc faciat, ſed ex fervore charitatis, vel Spiritus Sancti interna inſpiratione; nec facit injuriam creditori, quia excuſatur Spiritus Sancti auctoritate *19. q. 2. duæ, & extra. de regularibus monaſterium*; monaſterium autem tenetur ei ſatisfacere de his, quæ ille contulit ſibi, *19. q. 3. ſi qua mulier.* Si verò nihil contulit, quia nihil habebat, inanis eſt actio &c. ut *ſupra de Cleric.* Si autem poſt ejus ingreſſum monaſterium aliqua acquireret occaſione alicujus, puta per ſucceſſionem hæreditariam, ſcilicet ubi eſt conſuetudo, quod poſt ingreſſum monaſterium ſuccedunt parentes morientibus, vel per donationem inter vivos, vel cauſa mortis, vel per teſtamentum, ibi tantum teneretur ei, cui erat Monachus obligatus, quantum acquiſivit occaſione eius, *ar. 19. q. ult. ſi qua.* Si autem non ſatisfaciat, nec Monachus defendat, patientur miſſionem in poſſeſſionem bonorum illorum, *inſt. de acquiſi. per arroga. §. fi.* vel monachus faciet in monaſterio quod promiſit, dum tamen non impediatur obſervantia regularis, ut de Clerico ſupra dictum fuit; aliàs ſecus eſt *c. de epi. & ele.* ad ſimilitudinem, licèt ſit *ar. contra. ff. de ſolu. l. inter artifices, & extra. de offi. dele. c. ult.* ſecundum *Gof.* & quando monachus per ſe faciet, quod promiſit, deducantur ſecundùm *Ray.* expenſæ, ne ſit oneroſus monaſterio *16. q. 6. de lapſis.* Dixit tamen *Inno.* quod ſecundùm aliquos non deducentur expenſæ, quia qui altario ſervit &c.; nec obſtat prædictis, quod dicitur *di. 53. legem*, ſcilicet quòd in monaſteriis non debent recipi, niſi a publicis functionibus abſoluti; nec quod dicitur *di. 54. quicumque*, ſcilicet quod ſervi non admittantur ad clericatum, niſi prius fuerint manumiſſi; quia hoc intelligitur de perpetuo obligatis, ut de ſervis, curialibus, & hujuſmodi, qui perpetuum impedimentum habent; alia verò jura ſupra dicta loquuntur de impedimentis temporalibus.

Ex prædictis ſupra patet ſecundùm *Gof.* quod poteſtas, qui juravit regimen civitatis per annum, & magiſter ſcholarum, qui juravit regimen ſcholarum per annum, & Capellanus, ſcilicet Clericus, vel ſerviens, qui Eccleſiæ, vel Domino juravit ſervire per annum, poteſt religionem intrare, quia juramentum

mentum non violat, qui illud in melius commutat, *extra. de jurejur. pervenit.* hoc idem ſentire videtur *Hugo, di. 53. legem*, dicit tamen ibidem, quod fortè alicui ſe conſulenti hoc non conſuleret, nec ſuaderet; *Hoſtien.* verò dicit, quod tutius eſt ei prius illud, quod juravit implere, niſi ab eo, cui juravit poſſit licentiam obtinere, *extra. de jurejur. debitores*, & expreſſum eſt hoc conſilium, *extra. de ſpon. commiſſum*; nec obſtat ſecundùm eum, *extra. de voto ſcripturæ*, *nec illud extra. de jurejur. pervenit*, quia intelligit ea, quando promiſſio eſt tantum facta Deo; aliàs verò intelligit, quando homini eſt juratum; in quo caſu Deus in teſtem induci videtur, *extra. de jurejur. ego Epiſcopus. §. Apoſtolorum.* Quinimò, quaſi fidejuſſor inducitur; quare quando homini juratur, Deus contemnitur, & proximus decipitur, & ipſe dejerans infamatur; non eſt igitur mirum, ſi difficilius rumpitur funiculus triplex, quàm ſimplex, vel duplex, *extra. de trev. & pa. c. 1.* ubi etiam tantum eſt juratum homini, non diminuitur in caſibus præmiſſis ſervitium juratum Domino, ſed potius cumulatur; *hæc Hoſtien.*

Circa octavum reſpondeo, de curialibus aſſignatæ ſunt tres rationes *in c. præcedenti.* In iſtis verò ratio eſt, quia Eccleſia infamatur, & onctatur, cum conveniatur, & etiam de facto aliquando pignoretur, & alia multa patiatur, *extra. e. c. 1.*

TITVLVS XX.

De Servis non ordinandis.

Deinde conſiderandum eſt de ſervis non ordinandis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ſervitus aliquem impediat ordinari?*

II. *Vtrum quilibet manumiſſus poſſit ordinari?*

III. *Vtrum manumiſſus ab Eccleſia, & ordinatus in eadem, poſſit eam deſerere, & alii Eccleſiæ deſervire?*

IV. *Vtrum quando perſona privata manumittit ſervum ſuum ordinandum in clericum, poſſit in manumiſſione imponere manumiſſo, quod ſibi dicat horas canonicas, vel faciat alias ſimiles ſpirituales operas?*

V. *Quid ſi ſervus fuerit ordinatus non adepta libertate?*

VI. *Quare ſervus alienus conſecratus redditur Domino, & non alia res conſecrata*, 4. q ult. comperimùs.

Circa primum reſpondeo, quod ſic, nullus enim ſervus, ſive perſonæ privatæ, ſive Eccleſiæ debet ordinari, niſi prius manumittatur *di. 54. c. 1. & 3. & extra. e. de ſervorum*; & hoc intelligitur de ordinibus, etiam minoribus, ut dicitur *ibidem in glo.* Hujus ratio eſt duplex. Prima eſt ſervilis vilitas, & clericalis dignitas *di. 54. admittuntur.* Secunda eſt impotentia ſui; nam in receptione ordinis mancipatur divinis officiis; nullus autem poteſt dare, quod non eſt ſuum; ideo ſervus, qui non habet poteſtatem ſui, non poteſt ad ordines promoveri; ſi tamen promovetur, ordinem recipit, quia libertas non eſt de neceſſitate ſacramenti, licèt ſit de necesſitate præcepti, cum ſervitus non impediat poteſtatem, ſed tantum actum; & eadem ratio eſt de omnibus obligatis aliis, ut ratiociniis detenti, & hujuſmodi perſonæ.

Sed objicitur, quod Epiſcopus Nolanus, ſcilicet Paulinus in ſervum ſe vendidit, ut legitur in *Dialog. Greg.* ergo multò fortiùs poteſt ſervus in Clericum promoveri?

Reſpondeo, quod Beatus Paulinus ex abundantia charitatis Spiritus Dei ductus hoc fecit, quod rei probat eventus, quia multi de ſuo grege per ejus ſervitutem ſunt de ſervitute liberati, & ideo non eſt ad conſequentiam trahendum.

Circa ſecundum reſpondeo, quod manumiſſio eſt libertatis donatio, dùm enim quis eſt in ſervitute, eſt ſub domini manu, & poteſtate, quando verò fit libertus, ideſt quando libertati traditur, tunc manumitti dicitur, quia à manu, & poteſtate domini liberatur; undè tunc dicitur manumiſſus, quaſi de manu domini miſſus, vel quaſi manui ſuæ, ſive poteſtati dimiſſus, *inſti. de libertinis in princi.* Manumiſſus autem, aut eſt libertus Eccleſiæ, aut perſonæ privatæ; ſi Eccleſiæ, poteſt ordinari, licet Eccleſia, quæ manumiſit eum, retineat juſpatronatus in eo, ſcilicet quoad hoc, ut non injurietur Eccleſiæ, nec accuſet eam, nec teſtificetur contra illam, ſcilicet contra Prælatum; qui ei præcipuè tenetur, cum ſit caput, *extr. de verb. ſing. cum clerici*; ſecus eſt de ſingularibus perſonis 12. *q. 2. qui manumittitur.* Sed contra Eccleſiam teſtificari non poteſt, cum ſit ejus patrona, niſi edicti venia impetrata, ut ibidem dicitur, alioquin revocetur in ſervitutem, *extra. eo. de famulis*; imò etiam tenetur ad hoc, ſcilicet ut non injurietur Eccleſiæ, nec accuſando, nec teſtificando, ſi eſſet etiam pleno jure, vel ſimpliciter manumiſſus, 12. *q. 2. Diaconi, & c. q. Epiſcopus, qui mancipium*; Si autem ſit libertus perſonæ privatæ, promoveri non poteſt, niſi prius conſequatur à Domino plenariam libertatem, ita quod Dominus nihil retineat in eo, *di. 54. c. 1. & c. quicumque.*

Ad hæc nota, quod liberti Eccleſiæ differunt à libertis perſonæ privatæ in quibuſdam aliis. Primum eſt, quod liberti Eccleſiæ propter operas non præſtitas revocantur in ſervitutem,

Digitized by Google

ſervitutem, ut patet 12. *q.* 2. *Diaconi.* Secus eſt in aliis libertis, *c. de libertis. l. ſi manumiſſus*; ſecundum eſt, quod filii eorum remanent obnoxii Eccleſiæ ſuæ patronæ 12. *q.2. de libertis*; ſecus eſt de aliis libertis *c. de libertis, & eorum liberis l.1. & 2.* Tertium eſt, quod quod tenentur ſervire Eccleſiæ, etiam ſi nulla opera fuerit eis impoſita, *extra. eo. de famulis*, & 12. *q.* 2. *Diaconi.* Secus eſt de aliis; ita tamen quod diſtingnitur, ſicut diſtinguitur per Doctores, *ff. de operis libe. l.1. & 2. per totum.* Quartnm eſt, quod liberti Eccleſiæ ordinati ſecundùm aliquos, ſcilicet ſecundùm *Tancr.* bona ſibi collata non poſſunt in alios transferre, *extra. c. de famulis*. Secus eſt de libertis privatorum, *inſti. de ſuc. liber. § ſed noſtra.* Sed ſecundùm *Goſ.* reſponderi poteſt *ad c. de famulis*, quod loquitur de bonis Eccleſiæ contemplatione acquiſitis, alioquin contradiceret, & hujus ſententiæ eſt *Ray.* dicens, quod poſſet condere teſtamentum de acquiſitis ratione perſonæ ſuæ *extra. de teſta. quia nos*, & 12. *q.3. c.1. & 2.* vel loquitur de Clericis non habentibus cognatos; aliter contra 12. *q.2. Epiſcopus, qui filios*, vel loquitur de manumiſſis ea conditione, ut eis Eccleſia patrona ſuccedat in totum; aliàs & res, & perſonam ad alia loca transferre poſſunt, *ari extra. eodem eo libentius*; *hac Goſ.* & hæc ſententia eſt verior ſecundùm *Ber. ſuper c. de famulis*, quia ſi ſint ſimpliciter libertati donati, tunc eſt eis liberum facere, quod volunt, *extra. c. eo libentius. Hoſt.* verò approbat indiſtinctè dictum *Tancre. ar. extra. de ſuc. ab inteſta. ſancto*, quia ſumma ratio eſt, quæ pro religione facit, *extra. de loca. & con. c. 2. reſponſo 1.*

Circa tertium reſpondeo, quod ſic, niſi in manumiſſione exprimatur, quod Eccleſiæ manumittenti de clericali officio ſervire perpetuò teneatur, ut patet in *cap. eod. libro*; nec tamen revocabitur in ſervitutem, ſi hoc obſervare nollet, niſi quando monitus in contumacia perduraſſet, *extra. eo. nullus*; *hac Ray.*

Circa quartum reſpondeo, quod ſic. & ſi ſit hoc expreſſum, tenetur ad hoc ordinatus, quod ſi in ſuperbiam elatus noluerit, degradari poterit, *extra. eo. nullus*, & *di. 54. frequens.* Quidam verò, ut *Alanus*, & *Jo.* addunt de conſenſu Epiſcopi hoc poſſe imponi, aliter non; quod etiam ſecundùm *Ray.* probabile videtur; *Tanccedus* verò ſentire videtur, quod manumiſſor poteſt ſimpliciter operas ſpiritualium retinere, non diſtinguendo utrum Epiſcopus conſentiat, vel non, *ar. extra. c. eo. libentius*; ſed illa decretalis ſecundùm *Ray.* loquitur de ſervis; *Melendus* autem dixit, quod ſi eo pacto fuit factus liber, & ordinatus, quod dominis ſuis in divinis ſerviret, & hoc ſervare noluerit, in ſervitutem revocetur, & hæc ſententia verior eſt ſecundùm *Ber.* ſuper illud *c. nullus.* Et nec gaudebit quoad dominum ultra illo privilegio clericali. *Hoſtien.* verò dicit, quod talis degradari poteſt, non autem in ſervitutem revocari, etiam per *capitulum nullus*, ut patet in fine hujus ſolutionis; nec obſtat prædictis, quod in collatione rei ſpiritualis conditio non debet apponi, quia manumiſſio non eſt res ſpiritualis, licèt ſit ineſtimabilis, vel poteſt dici, quod talis conditio vitium non inducit, licèt in ordinatione apponatur, quia eſt circa operas ſpirituales; unde ipſa conditio intelligitur eſſe ſpiritualis, & ita non eſt vitioſa, *extra. eo. eo libentius*, & *de elect. ſignificaſti.* vel ſecundùm *Hoſtico.* ad vitandum omne contrarium ante ordinationem eſt in ipſa manumiſſione hoc onus imponendum, & ſic poteſt in ipſa ordinatione ſine ſuſpicione alicujus ſimoniæ onus jam impoſitum declarari, *extra. de elect. ſignificaſti*, & *de præben. ſignificatur.* Quidam etiam dicunt, quod ſine impoſitione aliqua manumiſſus ordinatus, domino ſuo præſtare tenetur hoc ſpirituale obſequium, ſcilicet de horis canonicis, aliàs poterit degradari, non in ſervitutem revocari; unde clauſula illa, quæ ponebatur in antiqua decretali, *extra. eo. nullus in fi.* ſcilicet, quod ſervus fiet domini ſui, eſt ſublata.

Circa quintum reſpondeo. Talis, ſi ſit ordinatus domino ſciente, & contradicente, revocatur ad petitionem domini in ſervitutem in quocumque gradu fuerit ordinatus, etiam ſacerdotali, *di. 54. nullus Epiſcoporum*, & *c. nulli*, & *§. ſervi*, & *c. quis autem Principum.* Quidam tamen, ut *Hugo*, excipiunt gradum ſacerdotii, *ar. di. 54. frequens*, & *c. ex antiquis.* Secundùm tamen *Jo. di. 54. nulli*, qui verberat ſic ordinatum, incidit in canonem; in aliis tamen non gaudet privilegio clericali; ſi autem ſciente Domino, & non contradicente, eo ipſo fit ingenuus, nec repeti poteſt, *di. 54. ſi ſervus, ſci.* nec ibi diſtinguitur in quo ordine ſit ordinatus ſecundùm *ſ. Hoſt.* & *Ber. extra. eo. c.2.* Si verò Domino ignorante, & ordinator, vel præſentator defectum ſciebat, & fuerit promotus ad ordines ſacros, eſt liber, tamen ille, qui ſcivit, tenetur domino dare duo mancipia æquivalentia, *di. 54. ſi ſervus abſente*, & hoc ſi alter tantum ſcivit; ſi verò uterque ſcivit, dabit unum præſentator, & alium ordinator, & idem eſt in quocumque ordine fuerit promotus ſecundùm *Goſ. Hoſtien.* verò dicit, quod hoc non invenitur cautum in jure, putat tamen, quod alia pœna canonica arbitraria ſit puniendus; ſi enim uterque, ſcilicet ordinator, & præſentator ſit ſolvendo, vel alter tantum, aliter agendum eſt; primò contra ordinatorem; ſecundò contra præſentatorem, ſi uterque ſcivit, aliàs contra ſcientem

eſt

Digitized by Google

eſt agendum, ut oſtendit ordo dicti capituli *ſi ſervus abſente*, aliter cum pœna alterutrius ſit contentus, *ff. de eo. per quem factum erit l. 1. §. ſi plures ar. contra. ff. de juriſdi. omni. jud. ſi quis id §. ult. & l. ſeq.* Si autem neuter ſit ſolvendo, tunc conſtitutus in ordinibus minoribus, domino redditur; Presbyter peculio mulctatur, vel ad præſtationem horarum canonicarum damnatur. Diaconus, & Subdiaco nus redimitur, vel reddetur diſtinguendo, ſicut ſtatim diſtinguetur, quando uterque ignorat; ſi autem uterque ignoravit ejus conditionem, & ordinator, & præſentator, ſi ſit ordinatus in Presbyterum, remanebit in ordine propter prærogativam illius ordinis, peculium tamen, ſi quod habebat, domino dabit, quod intelligitur ſecundum *Jo.* de peculio acquiſito poſt ſacerdotium, quia peculium, quod habet ſervus, eſt Domini, *13. q. 2. illud.* vel intelligitur de uſu peculii, quod ſi habuit prius, aufertur ei. Si autem in Diaconum, dabit pro ſe vicarium, ideſt alium ſervum domino, & ipſe remanebit in ordine, aliàs revocabitur in ſervitutem, niſi aliquis redimat eum, & idem dicendum eſt hodie ſi ſit ordinatus in Subdiaconum, quia Subdiaconus hodie eodem privilegio cum Diacono gaudet, *extra. eod. miramur.* Si autem in minores ordines, indiſtinctè deponitur, & revocatur in ſervitutem, & idem erat antiquitus de Subdiacono; ſic intellige illud *di. 54. nulli in fi. & c. ex antiquis in fi. & extra. eo. de ſervorum.* Si autem Presbyter non habet peculium, & non eſt qui redimat eum, domino reddetur, & ei ſerviet in officiis divinis, & obſequiis honeſtis, non autem in inhoneſtis, & indecentibus ordinem ſuum, ut patet *diſ. 54. frequens in fi.* quod ſi facere contumaciter renuat, deponitur, *extra. eo. nullus in fi.* Si verò paratus eſt hoc facere, ſed dominus nollet eum honeſtè procurare, tunc ſecundùm *Hoſtien.* bonus judex hoc arbitrabitur, conſiderata perſonarum qualitate, & patrimonii modo, *ar. ff. ubi pupillus edu. debet l. 1. 2. 3. & 5.* non enim pſallere poſſet, niſi ſubſtentationem naturæ haberet *1. q. 1. ſi quis*; ab illo autem debet habere, cui ſervit, *extra. de praben. exstirpanda.* Si vero dominus nihil habeat, vel non habeat, unde ſibi ſufficiat, tunc Epiſcopus habet ei providere, qui ipſum ordinavit minus cautè, *ar. di. 93. Diaconi poſt medietatem capitu. l.* Si autem Diaconus, vel Subdiaconus non habet vicarium, & non poteſt habere pretium ad redimendum ſe ipſum, deponetur, & domino reddetur, *di. 54. ex antiquis, ibi Diaconus verò.*

Sed uſque ad quantum tempus poteſt dominus revocare ſervum ordinatum in caſibus, in quibus habet jus repetendi eum?

Reſpondeo uſque ad annum, & non ultra, *di. 54. ſi ſervus ſciente*, & ille annus computatur ſecundùm *Hugo.* à tempore ordinationis; ſed ſecundùm *Lau. Ray. Goſ. & Hoſtien.* à tempore ſcientiæ domini, *ar. 16. q. ult. ſi quis incognitus.* Et ſecundum *Inno. ſuper c. de ſervorum*, non licebit domino manus in hunc Clericum injicere *17. q. 4. ſi quis ſuadente*; nec poteſt matrimonium contrahere propter votum, quod feciſſe fingitur in ordinis ſacri receptione, *extra. de conver. conjuga. quidam*, & cohibendus erit per Epiſcopum, *ar. di. 26. qui ſine.* In aliis autem privilegiis non gaudebit, *extra. de cler. conjug. Joannes*; & idem eſt de omnibus, qui ſunt aliqua obnoxietate adſtricti.

Numquid refert, ſi dominus dicat, ſervum ordinatum ipſo contradicente, vel ipſo ignorante?

Reſpondeo. Differentia eſt ſecundùm *Dam.*, quia ſi eo contradicente, indiſtinctè talis ordinatio retractatur, *di. 54. qui autem Principum leges*; alii dicunt, quod eſt idem utrobique; ſecundùm verò *Hoſtien.* ſecundi verumdicunt quoad retractationem ordinum ſuſceptorum; ſed differentia eſt in hoc ſcilicet, quia niſi domino contradicente ordinetur, non poteſt ordinationem, ideſt ignorantiam allegare; ergo quoad ipſum ordinatorem indiſtinctè puniendum poteſt differentia adnotari.

Sed ubi agitur cauſa ſtatus hujuſmodi ordinati?

Reſpondeo. Si erat in poſſeſſione ſervitutis, remittendus videtur ad locum unde aufugit, *C. ubi cauſa ſtatus l. 2.* Si autem erat in poſſeſſione libertatis, conveniendus eſt in loco in quo degit, ut patet *ibidem l. 3.* An autem ſit fugitivus, vel non, & an erat in poſſeſſione libertatis, vel ſervitutis, quando fuit ordinatus, agetur, & finietur antequam cauſa ſtatus initium ſumat, *ff. de libera. cauſa, liber. §. finali, & l. igitur. §. poteſt.* Si autem non ſit fugitivus, & clamare velit in libertatem, domini forum ſequitur *C. ubi cauſa ſtatus l. 4.* hoc nota, *extra. eo. de ſervorum in glo.* Sed ſecundùm *Goſ. & Hoſtien.* hæc cauſa indiſtinctè agetur coram ordinatore, & aſſiſtet ei, qui convenitur ſindicus Eccleſiæ. Cedet enim ad ignominiam Eccleſiæ, cùm Clericus revocatur ad ſtatum ſervilem, ſicut quando revocatur ad ſtatum curialem, *di. 51. deſignata*, & deponendus eſt antequam revocetur *diſt. 54. nulli ar. ff. de libe. cauſa. l. 1. 2. & 3.*

Circa ſextum reſpondeo. Duplici de cauſa; prima quia in rebus inanimatis non perpenditur dolus; ſecunda, quia in eis conſecratio eſt in ſuperficie, & ideo non debet prophana manu tractari, ſed in homine eſt in anima, quæ non poteſt tangi, *32. q. 7. licitè*, ſicut autem dictum eſt de ſervis, vel libertis privatorum non ordinandis, niſi fue-

ſint ab his plenariè abſoluti, qui vendicant in eis aliquid poteſtatis, ita etiam intelligendum eſt de aſcriptitiis, originariis, & aliis, qui obnoxietate aliqua ſunt adſtricti, *di. 54. ſi quis; quis autem leges generaliter admittunt.* Hoc autem eſt verum, niſi ſint ex matre libera nati, quia tunc cum matris conditionem debeant ſequi, non debent impediri, *extra. eo. dilectus filius c. 6.* Dicuntur autem aſcriptitii, qui per triginta annos fuerunt in manſo, ſive poſſeſſione, & qui per propriam ſcripturam, & profeſſionem adſtricti ſunt ſolo colendo, *c. de agrico. & cen. cum ſatis. §. cum autem reſponſo* 1. Originarii verò dicuntur, qui nati ſunt ex aſcriptitiis in ipſo ſolo, ut patet *ibidem l. ne diutius*, & tales ſine gleba, ideſt ſolo, cujus culturæ ſunt aſcripti, non poſſunt vendi, nec gleba ſine illis, ut patet *ibidem l. quemadmodum*, & licèt iſti ſint liberi, non multum tamen diſtare videntur à ſervis, ut patet ibi *l. ne diutius*, nec tenet finis illius, *di. 54. ſi ſervus ſciente*, ubi dicitur, quod tales invitis dominis poſſunt promoveri; utrique autem dicuntur coloni, qui terram colere ſunt adſtricti; unde non poſſunt recedere à cultura dominis invitis. *hæc Ray.* Illi autem, qui ſunt coloni non ex conditione, ſed ex conductione, poſſunt fieri monachi, ut dicit *Rod.* Item nota quod dignitas epiſcopalis, & ſacerdotalis liberat à fortuna, & ſervili aſcriptitia, *di. 54. ſi ſervus abſente, & c. ſi ſervus ſciente*, & ſecundùm canones, etiam à fortuna, ſive vinculo curiali, quod probatur *extra. eo.* quod liberat à ſervili, quæ eſt fortius, *di. 54. frequens, & ex antiquis*; unde quoad hoc non tenet lex illa, *ſi ſervus ſciente*, ubi dicitur quod non à fortuna curiali, ſive officiali liberat ſacerdotium; nam & poſt ordinationem durat; curialis tamen non debet promoveri, niſi, ſicut habitum eſt ſupra. Ad hæc etiam nota, quod ſacer ordo liberat à patria poteſtate, quia dignitas patritiatus, vel ſenatus ſolvit jus patriæ poteſtatis; ergo multo magis ſacer ordo, qui eſt dignior, *ar. extra. de ſen. ex. cum voluntate. hæc Ber. extra. de ata. indecorum.*

TITVLVS XXI.

De corpore vitiatis.

POſtea conſiderandum eſt de corpore vitiatis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Qui dicuntur corpore vitiati?*

II. *Utrum tales repellendi ſint ab ordinibus?*

III. *Quid ſi quis habeat ſex digitos in manu?*

IV. *Quid ſi quis habeat oculum unum groſſiorem altero, vel utrumque habeat præeminentem?*

V. *Quid de eo, qui ſibi virilia præcidit, ut ſit caſtus?*

VI. *Quid de cæco, & de illo, qui habet maculam in oculo?*

VII. *Quid de leproſo?*

VIII. *Quid de gibboſis, & habentibus digitos conjunctos?*

IX. *Sed quare Epiſcopi propter lepram non removentur, ſed inferiores removentur?*

X. *Sed ad quem pertinet dare coadjutorem Epiſcopis?*

Circa primum reſpondeo. Corpore vitiati dicuntur debilitati, vel mutilati. Debilitatum voco, qui membrum habet, tamen inefficax, ut oculum cæcum, manum aridam, crus contractum; mutilatum, qui caret aliquo membro.

Circa ſecundum reſpondeo, quod ſic, propter deformitatem, ex qua timetur ſcandalum, & propter debilitatem, ex qua timetur periculum; ordinati enim in quadam dignitate præ aliis conſtituuntur, & ideo in eis ex quadam honeſtate requiritur de neceſſitate præcepti, non tamen ſacramenti, & claritas morum, & etiam integritas, & ſanitas membrorum, ut ſint idonei exequi actus ordinum, & hinc eſt, quod aliquis eſt ineptus ad receptionem ordinum propter impedimentum actus, vel claritatis perſonæ, & ideo patientes defectum in membris, repelluntur ab ordinibus, ſi ſit talis defectus, qui maculam notabilem inferat, per quam perſonæ claritas obſcuretur, ut abſciſſio naſi, vel executio actus ordinis impediatur, aliter non repelluntur.

Ad cujus evidentiam conſiderandum, quod mutilatus, aut eſt mutilatus in membris non apparentibus, & talis, ſi ſit mutilatus per caſum violentum, vel timorem ægritudinis, ut lepræ, poteſt ordinari; ſi autem ſponte, non poteſt de rigore juris. Diſpenſare tamen poteſt Epiſcopus, ſive membrum ſit magnum, ſive parvum, dummodo ſit potens, præterquam cum caſtratis; unde poteſt diſpenſare cum religioſo, quod celebret cum ligneo pede ſecundùm *Hoſtien. in apparatu diſt. 55. ſi quis à Medicis, & c. qui partem, & c. ſi quis per ægritudinem*; aut in membris magnis & apparentibus; ſi hoc etiam fiat caſu, violentia, vel metu morbi, non promovetur *di. 55. ſi evangelica.* Magnum autem membrum intelligitur, vel in quantitate, ut pes, vel manus, vel in decore, ut oculus, vel naſus; Epiſcopus tamen cum eo diſpenſare poteſt, quod habere poſſit Præbendam, Perſonatum, vel Abbatiam, *extra. de æta. tuam*, & ſi talis ſit Presbyter toloſatus, præterquam in miniſterio Altaris, in officiis illis, in quibus eſt potens, ut in dando pœnitentias, & hujuſmodi, *15. q. 1. adjicimus*; ſic loquitur *extra. de clericis ægrotantibus, c. Presbyterum di. 55. lator*, & non removetur à beneficio

neficio, ut patet in dictis capitulis, & datur ei coadjutor, ſi poſſint ambo ex beneficio ſuſtentari ſecundùm *Hoſtien.* aut in membris parvis apparentibus, ut in parte digiti, vel ungue, & tunc aut ei poteſt imputari culpa, aut non; ſi ſic, ut quia duellum obtulit, vel oblatum ſponte ſuſcepit, de rigore juris debet deponi, *di. 51. ſi quis.* Si tamen non fuit ibi ſanguis effuſus, cum eo poteſt diſpenſari, vel ſi fuit etiam, ſed tunc tantum de auctoritate Papæ, *extra. e. c. 1. & de cleri. pu. c. 2.* Si autem non fuit in culpa, & ipſe ſit potens frangere hoſtiam, nec inducat deformitatem magnam, non impeditur, ut ſi careat uno de digitis, cum quibus non fit ſignum crucis, nec frangitur hoſtia ſecundùm *Ray. & Ber. extra. e. c. fi.* Si verò ſit impotens, vel nimis deformis, impedit, ut patet *in c. Preſbyterum. hac Goſ. & Hoſtien.* & convenit cum eis *Ber. extra. e. c. ult.*

Circa tertium reſpondeo. Non impeditur propter hoc ordinari, quia talis non eſt morboſus, & idem eſt, ſi habeat unguis defectum; ſicut enim ait *Offilius* defectus membri, vel augmentum non conſideratur, ſed uſus impedimentum, *ff. de adi. edic. Item Offilius. hac Goſ.*

Circa quartum reſpondeo. Non impeditur; ut patet *ibidem l. qui clavum. §. 1. hac Goſ. & Ber. extra. e. c. 12.* Notandum autem quod talia impedimenta ſubjici debent inſpectioni oculorum ſuperiorum, *extra. e. c. 2.*

Sciendum etiam, quod qui ſibi manus intulit, non promovetur, & promotus dejicitur, & ratio eſt, quia præſumitur, quod omne malum auderet in alium, qui ſic deſæviat in ſeipſum, *ff. ibidem ſcilicet de adili. edic. l. cum autem. §. excipitur.* Eſt etiam ſui homicida, & conditioni Dei inimicus, *di. 55. ſi quis abſciadit.* Talis tamen non eſt verè homicida ſecundùm *Jo.* ſed dicitur homicida propter periculum homicidii, quod inde provenire poſſet; in eo ergo, qui ſibi membrum amputat, eſt cauſa irregularitatis ſævitia, ſive ſit magnum, ſive parvum, ſive apparens, ſive non apparens. Si tamen languor non fuit cauſa inciſionis, caro enim putrida eſt reſecanda, *3. q. 5. c. 1. & 24. q. 3. ſecunda.* In aliis verò, qui ſine culpa ſua ab aliis, vel caſu fortuito mutilantur, irregularitatis cauſa eſt deformitas in membris apparentibus, vel debilitas in apparentibus, & non apparentibus; quæ autem deformitas vel debilitas irregularitatem inducat, eſt in arbitrio ſuperioris, *extra. eod. c. 2.*

Circa quintum reſpondeo. Irregularis eſt, tanquam ſui homicida, *di. 55. ſi quis abſcidit, & ſi quis à Medicis*, & ideo eſt deponendus; unde ſecundùm *Hoſtien.* qui ſe caſtrat, vel caſtrari ſponte permittit, promoveri non poteſt. Caſtratus verò involuntariè, non ex neceſſitate, ut qui à Medicis, vel à Barbaris eſt ſectus, promoveri poteſt de jure communi ſine diſpenſatione, *extra. eo. ex parte in text. & glo.* niſi ex culpa ſua ſit caſtratus, ut ſi quis præcidat virilia Clerico cum uxore invento; nec obſtat prædictis, *illud extra. c. ſignificaſti*, ubi ponitur caſus de Presbytero, qui ſe caſtravit, ut caſtus eſſet, quia ibi ex gratia, & diſpenſatione permittitur illi Presbytero miniſtrare in ordinibus inferioribus, & facere omnia, quæ pertinent ad officium ſacerdotale, præter officium Miſſæ ſecundùm *Goſ. & Ber. ibidem*; & poteſt in hoc caſu Epiſcopus diſpenſare auctoritate ſua in aliis à Miſſa, cùm ibi dicatur *auctoritate noſtra, & tua*, ut etiam dicit *ibidem Ber.* Quod autem per antiqua jura permitti videtur, ut ſi quis mutilet ſe ipſum propter juſtam cauſam, & non ex indignatione, ſi ſit Chirurgicus, non approbat *Ray.* per ea quæ dicta ſunt ſupra *c. de percuſſore in fine illius quæſtionis quid de Medicis*, niſi fortè neceſſitas ſumma urgeret, nec alium habere poſſet.

Quid de claudo ex debilitate?

Reſpondeo. Talem conſuetudo admittit, niſi ſit talis, qui ſine baculo ſtare non poſſet ante altare *ar. de conſe. di. 1. nullus, & di. 45. diſciplina*; *hac Ray.*

Circa ſextum reſpondeo. Cæcum, & habentem maculam in oculo, quæ generat deformitatem, non admittit jus, vel conſuetudo, & idem dicitur de eo, qui habet manum aridam. Si tamen habens in oculo maculam deformantem, intret religionem, promoveri poteſt, aliàs non, niſi diſpenſetur cum eo, *extra. e. cum de tua.* Diſpenſabit autem Papa, *extra. ar. eo. c. 2.* & ſic curia ſervat ſecundùm *Innoc. & Goſ. Petrus* autem *de Samp.* dicit, quod quando talis macula eſt in oculo, quod offert ſe viſui ſine inſpectione ſubtili, irregularem facit, aliàs non.

Circa ſeptimum reſpondeo. Repellitur à promotione, ſicut notat *Hugo. di. 41. §. hic etiam, & di. 49. c. hinc etenim*, Cùm enim expellatur à communi habitatione, multò magis ab ordinibus ſacris.

Utrum verò Presbyter leproſus poſſit celebrare Miſſam; habitum eſt ſupra *lib. 4. tit. 13. ar. 3. in prima q.* ubi etiam tanguntur quædam alia de hac materia.

Circa octavum reſpondeo. Talia, & ſimilia vitia corporis, niſi deformitatem, vel debilitatem inducant, non repellunt ab ordinibus, impedit tamen, ſi eſt deformitas; qui verò plures, vel pauciores digitos habet, quàm debet, talis deformitas non repellit, ſi veſte, vel ſotularibus poſſint velari; *hac Rod.* Sunt etiam alia vitia corporis, quæ in veteri teſtamento, ut legitur *Levit. 21.* repellebant ordinandos, ſed hodie ad literam non repellunt, niſi deformitatem inducant,

7. q. 1

7. q. 1. qualiter in fin. Sed ſpiritualiter intellecta, repellunt etiam hodie indiſtincte, *di. 49. §. hinc etenim, & c. ſacerdotes.* Hæc tamen hic omitto cauſa brevitatis; ſumma omnium prædictorum eſt, quod quicumque eſt ſua culpa vitiatus corpore, repellitur; qui verò ſine ſua culpa, non repellitur, niſi ſcandalum timeatur ex nimia deformitate, vel periculum ex nimia debilitate; *hac Ray.*

Sed numquid amittet Clericus beneficium propter infirmitatem?

Reſpondeo. Hic ſunt diverſi modi diſtinguendi ſecundùm diverſos. *Gof.* enim dixit, quod talis, aut eſt Prælatus, aut non. Si ſic, non removetur etiam propter lepram, ſed ei coadjutor datur, cui conveniens portio reddituum Epiſcopatus aſſignetur; ſic intellige illud *extra. de Cleri. ægro. de Rectoribus.* De Rectoribus dicit, quos vocat per excellentiam Epiſcopos, aut eſt Presbyter Parrochialis, vel miniſter inferior, & talis propter lepram removetur, & ei de bonis Eccleſię providetur, *extra. de cle. ægro tua nos.* Alii loquuntur de Presbytero Parrochiali, quod numquam removetur, ſed ei coadjutor, & Vicarius datur, & hunc modum inter cæteros magis approbat *Hoſtien. ti. de. Cleri. ægro. quia dicitur ex tex. c. e. ex parte.*

Circa nonum reſpondeo, quia Epiſcopus difficile removetur, ut patet *extra. de tranſla. quanto, & c. licet,* minores verò facilius removentur, *extra. de cle. ægro tua. Ber.* verò *extra. de cle. ægro tua dicit cum Inno. & Tanc.* quod quamdiu aliquis remanere poteſt in collegio ſuo ſine ſcandalo, & horrore, non ſubſtituetur ei alius; ſin autem, alius eſt ei ſubſtituendus, ut patet *in di. c. tua.* ille ſubſtitutus erit Prælatus in totum, *ar. extra. de cle. ægro. de rectoribus,* ibi dandus eſt eis coadjutor, qui curam habeat animarum. Talis enim coadjutor eſt Prælatus ex toto, ut patet ex hoc, quod dicit quod habet curam animarum, & infirmo providebitur de bonis Eccleſiæ, ut patet in prædictis capitulis, & eſt hoc ſpeciale in lepra propter ſcandalum, & horrorem: *Hugo. vero & Laurent.* dicunt, quod uni nunquam eſt aliquis ſubſtituendus, niſi eo renunciante, vel remoto, vel tranſlato; nec prætextu morbi eſt aliquis amovendus, ſed coadjutor eſt ei dandus, & quod dicitur *in c. tua,* ſcilicet quod Presbyter amoveri debet propter lepram ab officio adminiſtrationis, exponunt ab officio, quod eſt in actu, ſed quoad jus officium retinebit. Secundum tamen omnes prædictos Doctores propter infirmitates alias à lepra non ſunt privandi beneficiis, ſed potius coadjutor dandus eſt eis, etiam ſi ſint paralitici, ne terreantur volentes militare Deo; *extra. de cleri. ægro. cum percuſſi. & c. penult & ult.* & ſi Eccleſia ſufficere non poſſit utrique, ille, qui ſervit Eccleſiæ redditus habebit, & Epiſcopus infirmo providebit, *di. 82. §. 1. & c. 1. hac Ber. in c. de rectoribus.* Idem eſt ſi ſit factus impotens non ex culpa ſua, ut patet *ibidem cap. 2.* Secus eſt ſi ex culpa ſua; ſecundum hoc intelligitur illud *extra. de æta. c. 1. & extra. de electio. cum in cunctis. §. hac ſane* Sed Abbas removetur ſi ſit inutilis 18. *q. 2. ſi quis Abbas.* Clericus verò ſi leviter pateretur, vel haberet quartanam, & circa propria negotia intentus eſſet, non perciperet, niſi ſerviret. Supradicta verò intelliguntur de Infirmitate vera, & gravi, non defectiva, ut probatur *extra. de re judicata quamvis. hac Hoſtien.*

Circa decimum reſpondeo. Ad ſolum Papam, quia hoc eſt de majoribus cauſis, poteſt tamen Epiſcopus ſenio, vel infirmitate perpetua impeditus de conſenſu ſui capituli, vel majoris partis ſibi auctoritate apoſtolica unum, vel duos coadjutores aſſumere, & ſi demens ſit, hoc faciet capitulum, vel duæ partes ejus.

Si verò Epiſcopus contradicit, Capitulum nihil innovabit, ſed conditionem Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuæ Papæ quàm citò poterit intimabit, & idem faciet etiam, quando Epiſcopus demens erit, coadjutores autem prædicti moderatos ſumptus de proventibus eorumdem Epiſcoporum habebunt, ab alienatione tamen qualibet bonorum vel Eccleſiarum ipſorum abſtinebunt. Reddent autem Prælatis eiſdem, ſi fuerint ſanæ mentis, vel capitulis earundem, ſeu etiam ſucceſſoribus, ſi antea non fecerint plenariam rationem, *lib. 6. de cleri. ægrotan. paſtoralis.* Idem dicendum eſt in caſu ſimili de ſuperioribus Epiſcopis, ut patet ibidem, & quod dicit de alienatione, intelligitur de alienatione immobilium, vel mobilium pretioſorum, mobilia enim, quæ ſervando ſervari non poſſunt, alienare potuerunt, ut dicit infra *Joan. An.*

TITULUS XXII.

De Filiis Presbyterorum.

DEinde conſiderandum de filiis Presbyterorum, & cæteris illegitimè natis, & primò quis dicitur filius Presbyteri? ſecundò de multiplici differentia filiorum; tertiò qui filii Presbyterorum ordinari prohibentur; quartò, quæ diſpenſatio circa tales adhibeatur; ideo ſit

ARTICULUS I.

Quis dicitur filius Presbyteri?

CIrca primum ſciendum, quod ille dicitur filius Presbyteri, qui ſuſceptus eſt de legitimis nuptiis, quia filius eſt is, quem nuptiæ demonſtrant, *ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. juris filium.* Item, & is, qui confitetur ſe eſſe filium, licèt de coitu illegitimo; ſic intellige illud, *extra. eo. c. 2.* Probatur etiam quis eſſe filius alicujus ex eo, quia ille appellat eum filium, & ille eum patrem, & communiter ejus filius dicebatur, & habetur, *extra. de proba. per tuas*, & bene nominationi tali ſtatur, niſi contrarium expreſsè probetur; ſic intelligitur *e. de proba. non nudis; hæc Ber. extra. c. Michael &c.*

Sed quid ſi quis neget ſe eſſe filium Presbyteri?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* Si poteſt probare, quod mater ejus habebat virum legitimum cum ea morantem tempore ſuæ conceptionis, probat ſe legitimum per legem ſupradictam *filium.* Vel probatur filius ex affectu, *extra. de præſumptio. afferte lib. 6. & de teſt. teſta. ſi vir.* & ſtabitur his conjecturis, donec probatur contrarium, *c. de nuptiis, ſi vicinis.* Si verò conſtet, quod tunc cum Presbytero morabatur, filius ejus præſumetur, *extra. qui fi. ſint leg. cauſam quæ.* In dubio verò ſi nimia laboret infamia, poterit ſe purgare; Sic intellige illud *extra. de purga. ca. accedens.* Filiatio ergo paterna illegitima de facili non purgatur, licèt certa inditia admittantur, ſi per legitimos teſtes probentur, ut poteſt illud intelligi, *extra. qui fi. ſint le. transmiſſa in fi.*

ARTICVLVS II.

De multiplici differentia filiorum.

CIrca ſecundum ſciendum, quod multiplex eſt differentia filiorum illegitimorum, ſcilicet naturalis, nothus, manſer, & ſpurius. Naturalis eſt, qui de concubina eſt natus, quæ tenetur in domo, quaſi loco uxoris unica, cujus filiatio per confeſſionem parentum probatur, *extra. de proba. per tuas.* Nothus dicitur, qui de adulterio eſt natus, ſic dictus à nota, ideſt infamia, quæ multum affligit hominem, ſicut etiam dicitur nota febris quartana, quæ multum affligit hominem; quia enim talis de peccato gravi natus eſt, fama ſuggillatur, *32. q. 7. quod in omnibus.* Manſer dicitur propriè de ſcorto natus. Spurius à ſpurtia incontinentiæ dictus, poteſt dici communiter quilibet illegitimus; vel ſpurius poteſt dici propriè, qui eſt quæſitus vulgo, ideſt in ſcorto, qui propter incertitudinem patrem nequit oſtendere, vel ſi oſtendit, verecundum oſtendit, *ff. de ſtatu hominum.* Vulgo, ut qui natus eſt de eo, cui nubere non licet; unde filius illegitimus Presbyteri poteſt ſpurius dici; vel ſpurius dicitur, qui de concubina eſt natus, quæ non tenetur in domo ſecundùm *Iſido.* Nothus eſt ex nobili patre, & ignobili matre natus, cui contrarius eſt ſpurius, quaſi ſine puritate genitus, *hæc Hoſtien. & Ber. & extra. de renun. niſi.*

ARTICULUS III.

Qui filii Presbyterorum ordinari prohibentur?

CIrca tertium ſciendum, quod loquendo de legitimis Presbyterorum filiis, filii ante ſacros ordines recepti de legitimo matrimonio, licitè promoventur ad quoſcumque ordines, niſi aliud impediat, & etiam præficiuntur in Eccleſiis, in quibus eorum patres ſunt, vel fuerunt Prælati, *extra. c. ad hæc*, dummodo non ad illas dignitates, & præbendas, quas immediatè habuerunt patres eorum, *extra. eo. conſtitutus.* Sed filii illegitimi, ideſt naturales, dum erant laici, geniti, & maximè ſpurii, ideſt in ſacerdotio geniti, non poſſunt eſſe canonici in Eccleſiis patrum ſuorum, ſic intellige ſecundum *Ber. & Hoſtien.* illud *extra. c. cum decorem, & c. ad abolendam*, et ſi ſecus præſumptum fuerit, non valet, qui ſecus etiam præſumpſerit, ſcilicet canonicando tales in Eccleſiis paternis ſuſpendatur à ſuis beneficiis, ut patet *in c. ad abolendam*; poſt mortem tamen patris poſſunt ibidem promoveri quoad canonias ſimplices, quia capitula proximè allegata, quæ loquuntur de illegitimis, ſcilicet naturalibus, & maxime ſpuriis, non dicunt in quibus fuerunt patres canonici, ſed in quibus ſunt; capitulum verò illud, ſcilicet *ad hæc*, quod loquitur de filiis legitimis dicit, ſunt, vel fuerunt, & in hoc concordat *Ray.* tamen illud *maximè* quod ponitur *in c. ad abolendam* accipit pro *tantum*, quod non approbat *Gof.* quia ſpurii non ſolum in Eccleſiis paternis, ſed nec in aliis canonicari poſſunt de jure; unde exempla de Summis Pontificibus natis ex Presbyteris, quæ ponuntur *di. 56. in prin.* Debent intelligi, quod fuerunt ſuſcepti à patribus conſtitutis in laicali habitu, vel in minoribus ordinibus; ſecus eſt ſi poſt ſacros, *di. 31. ante triennium.* Cùm ergo dicit *Ray.* quod tantum ſpurii prohibentur in Eccleſiis, in quibus ſunt eorum patres, fieri Canonici, innuit, quod in aliis poſſunt canonicari, quod eſt falſum ſecundùm *Gof.* ideo dicit *Gof.* quod in Eccleſia, in qua pater præeſt, vel præfuit, non poteſt filius, niſi ſimplex beneficium obtinere, *extra. eod. ad hoc.* Canoni-

nonicatum autem non poteſt habere, etiam ſi ſit legitimus, & maximè ſpurius prohibetur, *extra. eo. ad abolendam*, & ſic *maximè* ibi poſitum comparativè tenetur, alii dicunt, quod *c. ad hoc* corrigitur per *c. ad abolendam.* Aſſerunt etiam quidam quod illegitimus poteſt fieri canonicus cum patre ſuo in canonia, vel Ecclesia regulari, & hoc vult *Ber. ſuper d. c. ad abolendam, ar. à contrario ſenſu habetur ibidem, & di. 56. c. 1. & extra. eo. c. 1.* Secundùm verò *Hoſtien.* quod dicit *c. ad abolendam* in ſæcularibus Ecclesiis ſubaudi *maximè*, vacat enim ibi *ar. à contrario ſenſu, ſicut & extra. de teſta. ad hæc.* Opinio autem *Hoſtien.* ſuper acceptionem hujus adverbii *maximè* ſolvit contraria, tam jurium, quàm doctorum, quia ſecundùm eum *maximè* poſitum *in c. ad abolendam* tenetur comparativè, & in hoc convenit cum *Gof*, non tamen reſpectu legitimorum, & in hoc convenit cum *Ray.* quantum ad intellectum, quem habet ſuper illud *c. ad hæc*, ſcilicet quod filius legitimus poteſt præfici in Ecclesia, in qua pater ſuus præeſt, vel præfuit, non tamen immediatè in eadem præbenda, vel dignitate, vel eodem perſonatu, & in utroque convenit cum *Ber.* qui dicit ſuper *c. ad abolendam*, quod *ly maximè* tenetur ibi comparativè, quia non eſt recedendum a propria ſignificatione verbi, niſi res aliter non poſſit ſalvari, & hoc reſpectu eorum, qui non ſunt ſpurii, vel aliàs illegitimi, ut ſunt naturales.

His ſuppoſitis quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid ſi pater in aliqua Ecclesia vicariam habuit, numquid filius ejus eandem vicariam immediatè habere poterit?*

II. *Sed numquid hæc prohibitio extenditur ad nepotes.* ff. de ver. ſig. liberorum.

III. *Quid ſi filius patri ſucceſſit diſpenſativè, vel de facto; numquid filius illius immediatè poſt Ecclesiam eamdem habere poteſt?*

IV. *Quid ſi quis natus ſit de damnato coitu, & poſtea pater ducat matrem in uxorem?*

V. *Quid ſi Presbyter filium generet ex uxore legitima, cum qua contraxit, dum erat laicus, vel in minoribus ordinibus conſtitutus, numquid filius erit legitimus?*

VI. *Quare tales prohibentur ordinari?*

Circa primum reſpondeo quod non, *extra. eo. ad extirpandas*; ſed etſi pater perſonatum habuit, filius ejus vicariam ejuſdem perſonatus immediatè non habebit, & è converſo, *extra. eo. conſtitutus, & c. Michael*, cujus ratio eſt, quia perpetuus Vicarius curam habet Ecclesiæ, cujus eſt Vicarius, *extra. de offi. vica. c. fi.* undè habens perpetuam vicariam non poteſt habere aliam, *extra. de offi. vica. provideas*; & quaſi jus habens in Ecclesia perpetuus Vicarius amoveri non poteſt ſine cauſa, ut patet *ibidem c. ad hæc* Alia ratio fortior eſt ſecundùm *Hoſtien.* quia licèt unus ſit perſona, & alter Vicarius, eamdem tamen curam habere intelliguntur inſolidum, quia una eſt cura unius Ecclesiæ incorruptibilis, & indiviſibilis, *24. q. 1. loquitur. & ff. de oper. liber. libertus in fine.* Ideo filius eamdem curam immediatè poſt patrem habere non poteſt; ſed media perſona tollit vitium ſucceſſionis præſumptæ, *extra. c. ex tranſmiſſa & de elec. venerabilem, §. penul. in fi.* non tamen nocet, ſi pater nomine filii, vel tanquam conductitius miniſtravit, *extra. eo. conſtitutus.*

Circa ſecundum reſpondeo. Secundùm *Ray & Gof.* quia ubi de pœna agitur ſignificatio reſtringitur, quia pœnæ legum ex ſignificatione, & interpretatione ſunt arctandæ, *de pæ. di. 1. pœna.* undè licèt Senator non poſſit ducere in uxorem filiam ejus, qui, vel quæ ludicram exercuit artem, poteſt tamen ducere nepotem, *ff. de ritu nupt. dominus*; ſed contra *ff. ibidem Senatus*, & videtur, quod ſic, quia filiorum nomine continentur etiam nepotes, ubi de ſimili matrimonio agitur. & cavetur, ne tutor pupillam filio ſuo det in uxorem, & ibi nepos nomine filii continetur; ſecùndùm verò *Hoſt. & Ber. extra. eo.* ad extirpandas extenditur ad nepotes de jure in hæreditate ſuccedentes, ut ſunt nepotes per rectam lineam deſcendentes, *ar. inſti. de hære. quali. §. ſui.* ſecus autem eſt in collateralibus, in quibus ſucceſſio locum non habet, *ar. de offic. delega. ex parte.*

Notandum tamen ſecundùm *Hoſtien.* quod vivente patre nepos immediatè poteſt poni in Ecclesia, quam avus tenuit, patre verò mortuo non poteſt; ratio eſt, quia in primo caſu ceſſat cauſa prohibitionis, quia ſi jure ſucceſſionis haberetur, non nepos ſed pater ſuccederet avo; in ſecundo verò nepos tanquam proximior admittitur.

Circa tertium reſpondeo. Secundùm *Hoſtien.* non videtur de mente juris, quod talis perſona intermedia ſucceſſionis vitium purget, imò approbare videtur ſucceſſionem in eſſe Dei, *extra. de elec. venerabilem. §. penult.* & hoc ubi de facto poſt patrem habuit filius ſine diſpenſatione, ſed ſi diſpenſativè habuiſſet, videtur, quod ei ſuccedere poſſet.

Circa quartum reſpondeo, ſi pater illam potuit legitimè in uxorem habere tempore conceptionis, quia nullum impedimentum erat, & poſtea duxit eam in uxorem, legitimatus eſt filius antea genitus per ſequens matrimonium; & ita ſuccedet etiam in hæreditatem tanquam legitimus, & ad omnes actus legitimos admittetur. Hoc etiam credo eſſe verum, ſi poſt nativitatem filii, mater alteri nubat, & deinde eo mortuo cum patre filii contrahat, vel è converſo, ſi pater cum alia contrahat, qua mortua in uxo-

rem

Digitized by Google

rem matrem filii ducat, quod dico in favorem prolis per jura infra poſita; ſecus autem eſt, ſi propter aliquod impedimentum non poterat eſſe matrimonium inter eos tempore conceptionis, quia licèt tunc poſtea ſublato impedimento ducat eam in uxorem, non tamen legitimatur proles, *extra. qui fi. ſint legi. tanta in auc. quibus mo. na. ef. le. circa princi. coll.* 6. quod autem dixi in primo caſu, ſcilicet talem legitimatum eſſe quoad omnes actus legitimos, excipiunt quidam epiſcopalem dignitatem, ad quam promoveri non poſſunt ſine ſpeciali diſpenſatione Papæ. Hoc etiam dicit *Ray. ſuper c. extra. de elec. innotuit circa principium* ſecundùm unam lecturam; erat enim olim lex talis, quod mater electi infra quadriennium à nativitate ipſius electi matrimonium non contraxit dicebat quidam, quod verum eſt cum patre electi contraxit, ergo poſt quadriennium, ut innuit illa litera, & tamen electio illius tanquam illegitimè nati caſſatur, ſed hodie particula illa eſt deciſa, & ideo per illud *c.* hæc ſententia teneri non poteſt, poſſet tamen per alia jura ſervari; nam Concilium requirit quod promovendus in Epiſcopum ſit matrimonio legitimo natus, *extra. de elec. cum in cunctis.* In eo autem, qui de coitu damnato naſcitur, & ſi poſtea inter parentes matrimonium ſubſequatur, non eſt per hoc Concilio, quod reſpicit nativitatem, ſatisfactum. Præterea diſpenſatio generalis extendi non ſolet ad Epiſcopatus, & Archiepiſcopatus, *extra. de conceſ. præben. dilectus filius.* ſed etſi contrarium dicatur, nec diſplicet ne favor matrimonii reſtringatur ſecundùm *Goſ.* quod etiam admittit *Hoſtien. ar. extra. qui fi. ſint leg. ex tenore, & qui matrimonium, ac poſ. non videtur in fi.*

Sed pone, quod in hoc caſu ſubſit impedimentum, numquid poteſt diſpenſari per Archiepiſcopum.

Reſpondeo quod non, quia Epiſcoporum, ſive majorum judicia, vel negotia reſervata ſunt Papæ, *extra. de transla. præ. inter corporalia. hac Goſ.*

Circa quintum reſpondeo. *Ray.* dicit quod ſic, tamen favore prolis *c.* 5. quia parentum culpa non debet nocere filiis, *ar. di. 28. Diaconi, & 27. q. 2. multorum. Goſ.* verò dicit quod non, *per c. extra. c. literas*; & idem ſentiunt *Ber. & Inno.* ſuper idem capitulum. Nec obſtat, quod de legitimo matrimonio eſt natus, quia ille coitus fuit illicitus, *di. 28. Diaconi, & di. 85. cum in præterita.* Culpa etiam parentum reddit filios illegitimos, *extra. de clandeſti. deſpo. cum inhibitio. §. ſi quis verò, & §. pari modo.* Vult tamen quod cum tali eſt benigniùs, quàm cum alio agendum, & faciliùs diſpenſandum. *Hoſtien.* verò diſtinguit ſic, ſcilicet quod ſi invita, vel ignorante uxore fuit promotus, verum dicit *Ray. extra. de conver. conju. quidam, & c. placet.* Si verò ea conſentiente, verum dicit *Goſ. di. 32. ſertatim.* Idem videtur, ſi ea ſciente, non contradicente *ar. di. 54. ſi ſervus ſciente.* An autem ſolus conſenſus mulieris tacitus, vel expreſſus ſufficiat, vel etiam requiratur, quod habitum mutet, dicetur in tractatu de matrimonio; filius tamen ſic natus ſecundùm *Ray. & Guil.* quoad ſucceſſionem hæreditariam reputabitur legitimus.

Circa ſextum reſpondeo. Propter tria; primò propter dignitatem ordinis, propter quam de honeſtate, & congruitate requiritur in ordinando claritas perſonæ, quæ quidem obſcuratur ex vitioſa origine, propter quod lex divina *Deuter.* 23. prohibuit ſpurios, & manſeres intrare Dei Eccleſiam uſque in generationem decimam, *extra. de elec. innotuit, & extra. qui ſi ſint legi. per venerabilem.* Ad honores ſæculares tamen admittuntur, *ff. de decu. l. 2. §. nullum, & l. generaliter.* Secundò propter deteſtationem criminis patris. Parentes enim magis puniuntur in filiis, quàm in ſeipſis, *ff. quod metus cauſa iſti quidem.* Tertiò, quia filii ſolent eſſe imitatores paterni ſceleris ſecundùm illud, *ſæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri, 6. q. 1. §. utrum &c.*

ARTICULUS IV.

Quæ diſpenſatio adhibetur?

Circa quartum ſciendum, quod diſpenſatio circa tales adhibetur magna, ſecundùm quoſdam, ſcilicet, quod ſi ad religionem tranſeant, promoveri poſſunt *extra. e. c. 1.* ſed hoc non admittit *Hoſtien.*, quia ibi ſtatuitur jus commune; undè ſecundùm *Hoſtien.* illegitimi religioſi, ſi ſint aliàs idonei, promoventur ad omnes ordines de jure communi. Ad Prælationem verò non poſſunt, niſi diſpenſativè promoveri, ut patet ibidem ſuper *cap. 1. & Ber. ibidem, & extra. e. minus.* nec etiam ad Eccleſiam ſæcularem ſecundùm *Inno. ibidem.* In remanente autem in ſæculo, ſi ſit aliàs bonus, ſecundùm *Ray.* adhibetur triplex diſpenſatio, ſcilicet magna, ut ordinetur talis in Eccleſiis aliis à paternis, *ar. à contrario ſenſu, extra. e. præſentium.* Major, ut in paternis media interveniente perſona, *extra. e. ex tranſmiſſa.* Maxima, ut in paternis admittatur immediate; hæc autem diſtinctio non placet *Goſ.* propter medium membrum, quia *c. ex tranſmiſſa*, non loquitur de diſpenſatione, ſed de communi jure. Secundùm verò *Hoſtien.* circa tales adhibetur diſpenſatio magna; ſcilicet, ut remanentes in ſæculo ad ordines minores, & ſimplicia beneficia promoveantur, *extra. eo. literas.* Major, ut ad ſacros ordines, & in Eccleſiis Parrochialibus.

in Dignitatibus, & Perſonalibus inferioribus promoveantur, *extra. e. c. 1. & ult. lib. 6. c. ſi quis.* Maxima, ut promoveantur ad Epiſcopatum, *extra. de cor. 6. c. 2.* & circa hæc dicta plura dicenda quæruntur, ſcilicet

I. *Quis poteſt diſpenſare?*

II. *Quid, ſi Papa cum aliquo illegitimo diſpenſet, ut habere poſſit beneficium habens curam animarum, numquid propter talem diſpenſationem habere poterit plura talia beneficia?*

III. *Quid, ſi Epiſcopus ordinet aliquem immediatè ad Eccleſiam paternam?*

IV. *Quid, ſi quis probabit Epiſcopum hoc ſciviſſe?*

V. *Sed numquid iſte talis erit interim Prælatus?*

VI. *Quid, ſi diſpenſetur cum aliquo illegitimo, ut ad Clericatum, vel Ordines promoveatur?*

VII. *Quid, ſi cum aliquo diſpenſetur, ut ad Ordines promoveatur, & ad omnia Beneficia, numquid ex hoc promoveri poteſt ad Prælationes, & Dignitates?*

VIII. *Numquid ex prædicta diſpenſatione poterit habere Canonicatum, vel Eccleſiam Parrochialem?*

IX. *Quid, ſi diſpenſetur cum aliquo à Papa, vel ab alio de ejus mandato, ut promoveatur ad omnes Ordines, & ad Beneficium Eccleſiaſticum, ita tamen quod ſi contingat eum vocari ad Epiſcopatum, non recipiat eum, niſi de licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, numquid nomine Beneficii Eccleſiaſtici comprehendetur Eccleſia Parrochialis, Perſonatus, vel Dignitas?*

X. *Utrum is, quem Papa legitimat quoad dignitatem, poſſit in Epiſcopatum promoveri; & utrum is, quem Papa legitimat ſimpliciter, & in forma communi, intelligatur legitimus quoad dignitates?*

XI. *Utrum legitimatus ad actus Eccleſiaſticos, & ſpirituales, intelligatur etiam legitimus eſſe quoad actus ſæculares?*

XII. *Quare Epiſcopus poteſt diſpenſare cum criminoſis, præter quàm cum adulteris, non autem cum patientibus defectum originis?*

XIII. *Quæ Beneficia dicuntur habere curam animarum?*

Circa primum reſpondeo. Solus Papa diſpenſat in majori, & maximè cum filio Presbyteri in ſæculo manente, ut patet *in c. præmiſſis*; ſed in minori, ſive magna poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia hodie eſt expreſſum *in 6. c. ſi quis*; Alia litera habet is, *qui*, quod Epiſcopus diſpenſare poteſt cum illegitimo quoad Ordines minores, & Beneficium non habens curam animarum, niſi aliud obſiſtat, dummodo ſit tale, ſuper quo per Epiſcopum valeat diſpenſari; nec obſtat illud, *extra. e. c. litteras*, quia licèt ibi Papa diſpenſet, non tamen hoc aliis auferre videtur ſecundùm *Hoſtien. & Ber.* quia ſi hoc voluiſſet, prohibuiſſet hoc, ſicut in majori *extra. e. c. ſi.* undè expone ſecundùm *Hoſtien.* quod ibi dicitur, *permittimus*, ideſt, *permiſſum eſſe oſtendimus*, ſicut *extra. de jurejur. & ſi Chriſtus in fi.* Poteſt etiam ſecundùm *Hoſtien.* in majori Epiſcopus diſpenſare ex cauſa, *ar. extra. e. ex tua.* ubi reſpondetur ad conſultationem. Nec obſtat illud *extra. c. c. 1. & ult.* quia intelliguntur de diſpenſatione indiſcreta. Si tamen tranſeat ad religionem, & neceſſitas exigat; Prælatus etiam cum eo in maiori poterit diſpenſare; nec obſtat illud *extra. e. c. 1.* ubi dicitur; Prælationes verò nullatenus habeant, quia illud eſt verum de jure communi, ibi enim ſtatuitur jus commune; *hæc Hoſtien.* Hodie verò contrarium eſt expreſſum, *lib. 6. c. is, qui*, ubi dicitur, quod illegitimus ad Ordines majores, vel ad Beneficia curam animarum habentia non poteſt promoveri ſine diſpenſatione Papæ; quod verò non ad Perſonatus, & Dignitates, habetur *extra. e. c. ſi.* & hoc tenet ibi *Ber.* hoc etiam volunt *Goſ. Inno. & Bar. Brix.* ut etiam dicetur infra in fine hujus capituli, & multò magis nec ad Epiſcopatum *extra. de elec. innotuit.* *Ber.* etiam *extra. e. c. 1. & c. nimis* dicit, quod etiam Religioſus illegitimus promoveri non poteſt ad Prælationem ſine diſpenſatione Papæ *ar. prædictorum capitulorum.*

Circa ſecundum reſpondeo quod non; ſed tantum unum, quia cum talis diſpenſatio detrahat juri communi, eſt odioſa, & non eſt reſtringenda, *lib. 6. c. ſi quis*, & ſi talis iterum aliam diſpenſationem tacitè de facto prædicto à Papa impetret, ut recipere poſſit plura Beneficia curam animarum habentia, diſpenſatio illa nullius penitus eſt valoris, *lib. 6. c. is, cum quo.* Et idem eſt de eo, cum quo diſpenſat Epiſcopus, ut poſſit ad Ordines minores, & ſimplex Beneficium promoveri ſecundùm *Jo. And.* Ad hæc nota ſecundùm *Goſ.* quod circa materiam iſtam fiunt duæ prohibitiones, una eſt, quod filii illegitimi non debent promoveri, & hic aliquando diſpenſatur per ingreſſum religionis, aliquando per hominem, ut habitum eſt ſupra; ſecunda eſt, quod filii legitimi non debent aſſumi ad illa beneficia, quæ immediatè patres eorum habuerunt, & circa hoc dicit *Ray. Jo. & Tanc.* quod Epiſcopi, & Archiepiſcopi poſſunt diſpenſare per illud *c. extra. e. ex tua.* ubi reſpondetur ad conſultationem, & ſic loquitur de jure communi; ſed *Goſ.* hoc reprobat, quia non agitur ibi de diſpenſatione facienda, vel non facienda, ſed an facta ſit revocanda, & dicitur, quod non; & hoc juſtè, quia remiſſio, nec in jure ſemel facta revocatur, *23. q. 4. ſi illic*, & convenit cum *Goſ. Ber. Inno. & Bar. Brix. de Sam. & Hoſtien.* unde ſecundùm eos, nec in hoc caſu Legato diſpenſare licet, *extra. e. dilectus*, ſicut nec contra Concilium Lateranen. *extra. de præben. dilectus.*

Digitized by Google

dilectus. Nec mirum, quia talis diſpenſatio eſt contra Apoſtolum, 8. *q.* 1. *Apoſtolica*; unde nota ſecundùm *Ber.* quod cùm dicitur infra *c. ex tua*, ad tuam conſultationem impropriè ponitur conſultatio, quia quando conſultationi reſpondetur jus commune per reſponſionem oſtenditur, *extra. de voto de multa.* In hoc autem *c. ex tua*, non jus commune, ſed indulgentia continetur, & hoc patet per illud, quod dicitur ibidem infra *diſpenſaſti diſpenſationem*, & probatur *extra. c. dilectus*, *& c. nimis*, ubi habetur, quod tantum per Papam cum talibus diſpenſatur, & ideo conſultatio ponitur ibi pro ſupplicatione.

Circa tertium reſpondeo. Aut facit hoc ſcienter, vel ignoranter, ſi ſcienter, non poteſt illa ſpoliare eum propria auctoritate, nec ſuum factum tanquam illicitum revocare, quod fit in odium Epiſcopi, qui facit hoc ſcienter, ſcilicet, ut de cætero caveat ſecundùm *Ber.* Si verò ignoranter, tamdiu eum in Eccleſia illa tolerabit, donec ei de alio Beneficio providebit, *extra. c. veniens*, *& c. propoſuit*. Hæc autem capitula ſecundùm *Ber.* non continent jus commune, ſed tantum diſpenſationem; nam de rigore juris talis debet deponi, *ar. di.* 50. *ex pænitentibus*, ubi dicitur, quod ſi per ignorantiam Epiſcopi ſolemniter pænitens ordinetur deponi debet, quia ſe non prodidit; & ſic in primo caſu Papa propter culpam Epiſcopi cum eo diſpenſat, in ſecundo de gratia eum ad tempus tolerat.

Circa quartum reſpondeo. Ille qui dicit, & allegat ſcientiam, debet probare, *di.* 83. §. *providendum*, *&* 82. *di. c. propoſuiſti*, & præſumitur contra Epiſcopum, qui examinavit, vel examinari fecit, *di.* 24. *quando Epiſcopus*, unde videtur, quod ipſe debet ſe probare ignoraſſe; *hæc Ber. extra. c. veniens.*

Circa quintum reſpondeo, quod ſic, & habebit omnia, & hoc de mandato Papæ, aliter non eſſet Prælatus, quia Prælatio dari non poteſt ad tempus; *di.* 55. *præcepta.* Hæc *Ber. extra. c. conveniens.* Si tamen velis opinionem *Ray.* tenere, dici poteſt ſecundùm *Hoſtien.* quod in *c. ex tua*, duo quæruntur; primum eſt, utrum Epiſcopi poſſint in hoc diſpenſare? & reſpondetur quod ſic. Secundum eſt, utrum tenentes talia beneficia ſint removendi, & hoc ſecundum ponitur ibi *quidam ad judices*, diſtinguendo, quod ſi cum talibus ſit diſpenſatum, non removentur, & quod dicitur ibi, reſpondemus, quod ſi per priores literas, expone, ideſt poſt priores literas, & ſubaudi maximè, quaſi dicat, ſi tuo jure diſpenſatum eſt, ſi autem non ſit diſpenſatum, ſunt removendi, & hoc ſecundum ponitur ibi, *alios verò Clericos &c. ſine auctoritate*, ideſt ſine diſpenſatione, nec obſtat illud *extra. c. dilectus*, quia poteſt intelligi, quod erat filius illegitimus; ne contradicat *c. ex tua*, quod intelligitur de filiis legitimis non obſtat etiam illud *c. Apoſtolica*, & alia ſimilia, quæ prohibent ſucceſſionem hæreditariam in Eccleſia Dei, quia locum habet, quando quis petit hoc non de gratia, ſed de jure, & ſine auctoritate Epiſcopi vult poſſeſſionem ingredi, libellum porrigendo, tanquam ambitioſus, & improbus, quod omnino prohibetur *ar. extra. c. conſtitutus*, hoc enim modo loquitur manifeſtè *c. Apoſtolica*, ut patet intuenti; ſecus eſt de illo, cum quo Prælatus proprio motu diſpenſat, in tali caſu poteſt ex neceſſitate Epiſcopus diſpenſare; poteſt igitur ſi vult eum ex cauſa admittere, alioquin poteſt eum repellere, *extra. c. tranſmiſſæ. hæc Hoſtien.*

Circa ſextum reſpondeo. Secundum *Goſ. Hoſtien. & Ber. extra. c. literas.* videtur de minoribus tantum ei conceſſum, *ar.* 34. *di. lector.* quia diſpenſatio detrahit juri communi, & ideo per interpretationem eſt reſtringenda, cum ſit odioſa, *extra. de conſang. quod dilecto.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Secundum *Goſ. & Hoſtien.* quod non; quia cum diſpenſatur cum aliquo in uno, non propter hoc intelligitur diſpenſatum eſſe in alio; quidam tamen, ut *Ray.* in hac, & ſimilibus quæſtionibus diſtinguit, quod ſi per diſpenſationem nullum, vel parvum præjudicium alii fiat, latiſſimè eſt interpretanda, dummodo interpretator non excedat metas juriſdictionis diſpenſantis, *ar. extra. de reſcript. olim*; *& de dec. ad audientiam.* Si verò alii enorme præjudicium fiat, ſtrictiſſimè eſt interpretanda, *ar. extra. de privileg. porro*, *& de deci. ſuggeſtum*, prædictam etiam diſtinctionem *Goſ. & Hoſtien.* recitant, nec eam reprobant.

Circa octavum reſpondeo: Secundum *Goſ.* quod non, ſi ſit diſpenſatum per Epiſcopum, vel Archiepiſcopum, quibus expreſsè non licet in his caſibus diſpenſare, *extra. c. ſi.* Si verò à Papa, vel aliquo ejus mandato intelligitur diſpenſatum etiam in præben. *extra. de præben. pro illorum*, & in Eccleſia Parochiali, non tamen Collegiata, in qua ſolet provideri per electionem de Rectore, ut patet *ibidem c. ſi.* Cæterum Eccleſiæ non Collegiatæ, ſive ſine patronis, ſive cum patronis, ſi is, pro quo ſcribitur, fuerit præſentatus, generali nomine beneficii comprehenduntur, & idem dicendum eſt ſi præter diſpenſationem pro aliquo ſcribatur, ut provideatur ei in aliquo beneficio competenti, talis enim interpretatio debet fieri, ſicut dictum eſt.

Circa nonum reſpondeo, quod ſic, ut etiam dicit *Ray.* aliàs illa clauſula, ſcilicet *ita tamen* ibi inutiliter poneretur.

Circa decimum. Require infra de matrimonio, ubi agitur de filiis, & legitimatione eorum,

Digitized by Google

Circa undecimum reſpondeo, ſecundùm *Ray.* quod ſic, indirectè, & per quandam conſequentiam, *extra. c. qui fi. ſint le. per venerabilem* Multa enim poſſumus indirectè, quæ non poſſumus directè, *c. de judiciis quoties, & extra. de dona. propter nupt. de prudentia.* Dicunt tamen *Lauren. Inno. Ray.* & ferè omnes canoniſtæ, quod non eſt legitimatus quoad ſucceſſionem; de hac materia habetur plenius, & melius infra *c. de filiis, & legitimatione eorum.*

Circa duodecimum reſpondeo, quod major eſt irregularitas proveniens ex vitio originis, quàm ex vitio criminis; prima enim provenit ex natura; ſecunda ex accidente; undè ſecunda faciliùs deletur, quàm prima, quia crimen per pœnitentiam purgatur, non autem defectus originis, talia enim ſunt immutabilia.

Circa decimum tertium reſpondeo. Illa quibus inſunt hæc, ſcilicet inquirere, corrigere, præcipere, reformare, interdicere, ſuſpendere, excommunicare, abſolvere, & quædam alia, *ar. extra. de elec. dudum 2. §. tandem, & extra. de offi. ordi. 1. & 3. & c. quærente, §. 1. & extra. de majo. & obe. his, quæ hæc enim ſunt medicinalia animarum.* Notandum autem circa hoc ſecundùm *Hoſtien*, quod beneficiorum aliud eſt ſummum per excellentiam, ut Epiſcopatus, & in hoc diſpenſat ſolus Papa, *extra. de elec. cum nobis olim. §. fi. & c. innotuit, §. fi.* Aliud eſt duplex, ut omnia citra Epiſcopatum, uſque ad infimum, & in his cadit diſpenſatio Epiſcopi rationabilis, & neceſſaria. Aliud eſt ſimplex, ut canonia, vel aliud non habens curam animarum, quod appellatur infimum, & in hoc cadit Epiſcopi diſpenſatio rationabilis, & voluntaria ſecundùm diſtinctionem infra immediatè poſitam, *ar. extra. de elec. ſi alicujus.* Diſpenſatio enim alia eſt voluntaria, hanc ſolus Princeps facere poteſt in beneficiis ſimplicibus, & duplicibus, & ſummis *9. q. 3. cuncta per mundum, & capitulo per principalem.* Alia eſt rationabilis, non neceſſaria, quando fit propter prærogativam meritorum, hanc exercet ſolus Princeps in duplicibus, *extra. de præben. de multa in fine*, & Epiſcopus in ſimplicibus, ut dictum eſt ſupra. Alia eſt rationabilis, ut dictum eſt ſupra, & neceſſaria; hanc exercere poteſt etiam Epiſcopus in duplicibus, ut habitum eſt proximè ſupra; undè voluit *Hoſtien.* quod ex diſpenſatione, quæ habet fieri propter neceſſitatem, vel utilitatem Eccleſiæ, eamdem poteſtatem habent Epiſcopi per *c. extra. de præben. de multa*, quàm habebant primo per *c. di. 70. ſanctorum*; illam autem, quæ fieri habet præter prærogativam perſonæ, facit ſolus Papa, & ſic intellexit *Pe. de Samp. c. Sanctorum*, ubi ſecundùm *Ber. extra. de elec. dudum 2.* & in neceſſitate ſuper *c. de multa, & Bar. Brix. ſuper c. Sanctorum* dicit, quod ſolus Papa utramque facere poteſt, & ſic curia tenet. Ad hoc facit *lib. 6. de præben. ſuper eo. & c. non poteſt, & c. cum ſingularis hæc Joan. And.*

TITULUS XXIII.

De adulto differente baptizari uſque ad ægritudinem.

Poſtea conſiderandum eſt de adulto differente baptizari uſque ad ægritudinem; & circa hoc quæritur:

Utrum talis poſſit promoveri?

Reſpondeo, quod non, *di. 57. ſi quis*, cauſa hujus prohibitionis eſt, quia præſumitur non verè pœnitens, cum non ex voluntate, ſed ex neceſſitate, ſcilicet mortis timore videatur baptiſmum recepiſſe, & ita præſumitur, quod non ſint ei peccata dimiſſa, ut patet *in c. ſi quis de ſen. excom. & di. 1. nullus.* Sunt tamen duo caſus, in quibus talis promoveri poteſt; unus ſi poſt baptiſmum fides ejus, & vita probabilis apparuit. Alius ſi raritas Clericorum exegerit, ut patet *infra c. ſi quis in fine.*

TITULUS XXIV.

De Peregrinis, & Ignotis.

Deinde conſiderandum eſt de peregrinis, & ignotis, & circa hoc plura quæruntur, ſcilicet

I. *Qui dicuntur peregrini, & ignoti?*

II. *Quare tales repelluntur à promotione?*

III. *Sed quando, & qualiter admittuntur, vel repelluntur?*

IV. *Quid, ſi dicat ſe literas amiſiſſe?*

V. *Sed quid, ſi Epiſcopus ultramontanus ordinet Clericum Italiæ?*

VI. *Quid ſi laicus ultramontanus ordinetur ab Epiſcopo Italiæ in Clericum, numquid locum habebit decretalis, ſcilicet*, ſæpè.

Circa primum reſpondeo. Peregrini dicuntur communiter omnes, qui non ſunt de Epiſcopatu ordinantis, ſive ſint Clerici, ſive Laici, *ar. 3. q. 6. peregrina. & 6. q. 3. c. 1. & 2.* quia nullus talium ab aliquo Epiſcopo recipi debet ad dignitates, vel ordines, vel alia Eccleſiaſtica Sacramenta, *di. 2. per totum*, & ſpecialiter perſonatum, & *extra. de Parrochi. c. 2. & 3.* Ignoti verò dicuntur, quorum origo, vita, & regularitas Epiſcopo ſunt ignota, non diſtincto, utrum ſint de Epiſcopatu ejus, vel de alio, & hi etiam excluduntur à dignitatibus, & ordinibus, *di. 24. quando Epiſcopus,*

&

& 2. q. 7. quærendum ver° quorum vita, & etiam à ſacramentis, *de conſecra. diſ. 2. tribus.* Si tamen aliquis ſit incola notus, ſed indignus, & indignitas ejus ſoli Epiſcopo ſit nota, ab ordinibus excludi non poteſt, *extra. de temp. ordi. ex tuarum*, nec à ſacramentis. *de conſe. di. 2. non probibeat.* Dicit autem *Rod.* quod huic juri per contrariam conſuetudinem eſt hodie derogatnm, cùm quotidie Clerici unius Diœceſis beneficientur ab Epiſcopis aliarum Diœceſum ſine literis dimiſſoriis Epiſcopi ſui.

Circa ſecundum reſpondeo. Propter tria; primò, quia non licet Epiſcopo ponere falcem ſuæ juriſdictionis in meſſem alienam ordinando, vel judicando ſubditos alienos, *9. q. 2. per totum.* Secundò, quia tales ſolent pro magna parte eſſe criminoſi, infames, excommunicati, vel aliàs irregulares, *l. 6. de temp. ordi. ſæpe.* Tertiò, quia ſæpe mentiuntur ſe habere ordines, cum non habeant, vel habere majores, quàm habeant, *di. 98. affectos, & 9. q. 2. duæ.*

Circa tertium reſpondeo. Siquis habet literas Papæ còmmendatitias, ſive teſtimoniales, ubique recipi debet in ordine ſuo, *extra. de cle. non re. fraternitati.* Si verò literas habeat Epiſcopi ſui, & ſigillum ſit notum, ita quod de eo conſtet, poteſt admitti, *ar. extra. de præben. cum ſecundum, & de cenſi ſopite.* Si verò tam Clericus, quàm ſigillum, ſint ignoti, non recipitur publicè, niſi habeat ſigilla quinque Epiſcoporum, *extra. e. c. 1.* & hoc locum habet, ut dicit *Gof.* de Clericis ultramarinis, & aliis valde remotis, ut etiam innuitur ibidem; nam per juramentum ordines non poſſunt probari, & licèt Clericus habeat quinque ſigilla, vel ſigillum Epiſcopi proprii, & promoveri velit ad ordines, vel beneficia, tenetur tamen in ſuſpenſo, donec ejus converſatio ſit nota, *extra. e. c. 1. & 2.* Sed videtur etiam, quod mille ſigilla ignota non ſufficiant, quia non præſtant plus fidei, quàm unum ignotum. Ad hoc reſpondent *Lauren. & Hugo*, quod citiùs falſatur unum ſigillum, quàm quinque, & ideo magis creditur quinque, vel pluribus ſigillis, quàm uni, ſicut magis creditur pluribus teſtibus, quam uni, quia faciliùs corrumpitur unus, quàm plures; ſed hæc ratio non eſt ſufficiens ſecundum *Hoſtien.* quia qui falſat unum ſigillum, idem faciet etiam de centum, quia ibi corruptio tantum dependet ex parte unius, ſcilicet falſarii, ſecus autem eſt de corruptione teſtium, quia pendet non tantum à corrumpente, ſed etiam à teſtibus producendis; Joannes verò dixit, quod niſi de ſigillis, vel Eccleſiis, quarum eſſe dicuntur, aliqua notitia habeatur, non eſt eis credendum, etiam ſi eſſent centum, quia eadem ratio remanet, ergo & idem jus, & circa majora periculum vertitur, *di. 41. quieſcamus.* Sed fortè teſtis unus cum ſigillis ſufficeret, & hoc ſecundum *Hoſtien.* verius videtur, poteſt etiam facere fidem de ordinibns per teſtes, *extra. eod. tua*; nec refert ſecundum *Hoſtien.* utrum fidem faciat per teſtes, vel inſtrumenta, & ſimiliter per argumenta idonea, *extra. eod. inter quatuor*, & dicit ibidem *Ber.* quod æque bene probatur per argumenta, vel indicia, ſicut per teſtes, *extra. de præſumpt. literis* Idonea argumenta vocat ſigilla Epiſcoporum, ut dicit idem ibidem, & licèt nullam faciat fidem in ſecreto, tamen ex devotione celebrare permittetur de jure communi ſecundum *Hoſt.* ut patet *extra. e. tua.* Innocentius autem ſuper *c. tua*, dicit, quod ſi ex receptione talium magnum præjudicium fieret alicui collationi, quinque ſigillis hujuſmodi non crederetur, niſi aliàs legitimè probaretur, & idem dicit *Hoſt.* ibidem. Item *Innoc.* ſuper *c. inter*, dicit, quod ſi ſit aliàs bonæ vitæ, & habeat quinque Epiſporum ſigilla ignota, ſi habeatur aliqua notitia per famam, vel aliter de Epiſcopis, vel de terris eorum, licèt aliàs non ſit ſufficiens probatio, tamen in hoc caſu talem crederem admittendum, & idem dicit *Hoſt. in glo. ibidem.* Et ſecundum *Hoſtien. ibidem.* Si conſtabit de aliquo per illos, inter quos diu converſatus eſt, quod ſemper ſe geſſit, ut Presbyter, utique ſufficeret, *ar. extra. de Presbytero non bapt. c. 2.* Non licet autem Prælatis Diœceſano ſubjectis inſtitnere Clericos extraneos in ſuis Eccleſiis eo inconſulto, quod ſi faciant, poteſt eòs inde removere, niſi cum eis diſpenſet *extra. eo. c. finali.* Dicit autem *Innoc. extra. eo. c. te nobis*, quod, ubi loca exemptorum habent populum, non licet etiam eis recipere aliquem Clericum peregrinum ſine licentia Epiſcopi Diœceſis, & poteſt dici, quod tantum habet cognoſcere de literis dimiſſoriis, & poſtquam pronunciaverit eum plene dimiſſum, exemptis licet accipere eum.

Sciendum autem, quod in literis debet eſſe clauſula talis, vel ſimilis, quem ad talem ordinem gradatim promovimus, ut dicit *ar. di. 23. in nomine, & c. ſeq.* & eſt ratio, quia de majoribus, & minoribus inquiri debet, ne fortè per ſaltum promotus eſſet, quia tunc executionem non haberet, *extra. eo. c. 1. in fi.* Hæ autem literæ vocantur commendatitiæ, ſive teſtimoniales, quia ibi commendatio, & teſtificatio de vita, & ordinibus, quos habet, debet contineri, *extra. eo. tuæ.* Sed illæ non ſufficiunt quantum ad hoc, quod ordines recipere poſſit; imò oportet quod habeat dimiſſorias, in quibus appareat, quod Epiſcopus eum à poteſtate, & juriſdictione ſua dimiſerit, & licentiam ei ſe transferendi dederit quocumque voluerit, *di. 73. per totum*, vel deprecatorias, *extra. de temp.*

Digitized by Google

temp. or. quod translationem. Nec in hoc caſu literæ Archidiaconi ſufficiunt, *extra. de offi. Archidiac. ſignificaſti.* Aliàs licèt characterem reciperet, tamen executionem fortè non haberet, ut patet *in eo. quod translationem.* Iſtas autem literas non faciat Epiſcopus, niſi poſtulatus, ne detur occaſio evagandi, *di. 72. c. 1.* De Abbatibus autem exemptis dicit *Innocentius extra. e. in prin. ti.* quod ſi ita ſint exempti, quod Diaconus non habet in Clericos eorum ordinationem, literas dimiſſorias concedere poſſunt.

Circa quartum reſpondeo. Secundùm *Ber. extra. eo. c. 1.* probet earum amiſſionem, & tenorem, & quod ſine vitio fuerint, *extra. de privileg. cum ol m in fi.* Sciendum autem, quod propter ſupradictas cauſas præcipitur, quod nullus Epiſcoporum Italiæ aliquem ultramontanum Clericum ordinet ſine licentia Papæ, vel ſine licentia Epiſcopi de cujus Diæceſi eſt oriundus, vel in cujus Diæceſi eſt beneficiatus patentibus continentibus cauſam rationabilem, quare non ordinet eum. Si ſecus fuerit factum, ordinans erit pæna condigna puniendus, & ordinatus erit ſuſpenſus, nec cum eo poterit diſpenſari, etiam per Pœnitentiarios Papæ ſine ejus licentia ſpeciali, *lib. 6. de temp. ord. ſ pe*, & ſecundum *Joa. And.* hoc intelligitur præcipi. Abbatibus Italiæ, ſicut Epiſcopis.

Circa quintum reſpondet *Jo. And. ibidem* dubitando tamen, quod tunc non habet locum hæc decretalis, cum ſit pænalis, & per conſequens reſtringendo, & ſic non excedit proprium caſum, *lib. 6. c. ſtatutum, & de pæ. di. 1. §. pænæ.*

Sed contra, quia ibi eſt eadem ratio, ergo idem jus.

Reſpondeo, quod non eſt ratio, quia ultramontanus exiſtens in Italia poteſt mittere pro licentia ad ſuum Epiſcopum, vel ſaltem à Papa, qui eſt prope, licentiam petere, quod non poteſt ſic de facili Italicus ultramontes exiſtens. Ad hæc nota, quod in caſu præſentis decretalis ordinatus eſt ſuſpenſus tali ſuſpenſione, quod celebrans incurrit irregularitatem ſecundùm *Jo. And.*

Circa ſextum reſpondeo. Videtur quod non, quia eſt pænalis, & quia in proemio dicitur de ſacris.

Sed contra *lib. 6. de temp. ord. nullus*, & eadem eſt ratio utrobique, ergo idem jus; & per hoc credit *Jo. And.* quod hæc decretalis locum habet in propoſito caſu, & legit literam, faciendo punctum has duas dictiones, ſcilicet ultramontanum, & clericum, & ſic licèt proemium de ſacris loquatur, conſtructio tamen generaliter loquitur, vel dic ſecundùm eumdem, quod hi dicuntur largè ſacri ordines, ut comprehendant minores, ſicut patet *extra. de bigamis c. 1.* alii dicunt contratium.

Ad hæc nota, quod *extra. in c. de cleri. peregrinis* tractatur utrum peregrinus Clericus ſit recipiendus ſine literis Epiſcopi ſui. In ſecundo verò de peregrinantibus, quomodo accedens ad Sedem Apoſtolicam intelligatur eſſe ſub protectione ejuſdem; nam & omnes peregrini ſunt ſub protectione Eccleſiæ, *extra. de trev. innovamus.*

TITULUS XXV.

De ætate ordinandorum.

POſtea conſiderandum eſt de ætate ordinandorum, & præficiendorum; & primò de ætate ordinandi; ſecundò de ætate præficiendi; tertiò de ordine præferendi: ideo ſit

ARTICULUS I.

De ætate ordinandi.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum pueri rationis uſu carentes recipere poſſint ordines?*

II. *Utrum favore religionis etiam minor viginti quinque annorum poſſit quis Presbyter fieri?*

III. *Quid, ſi quis minorem quatuordecim annis ordinet in Diaconum?*

IV. *Utrum ordinati ante annos diſcretionis teneantur continere, cùm pervenerint ad legitimam ætatem, ita quod non poſſint matrimonium contrahere?*

Circa primum reſpondeo. Per pueritiam, & alios defectus, quibus rationis uſus tollitur, actus impeditur; & ideò illa ſacramenta quæ actum recipientis ſacramentum requirunt, habentibus hujuſmodi defectum non competunt, ut matrimonium, pænitentia, & hujuſmodi. Sed quia poteſtates infuſæ ſunt actibus priores, ſicut & naturales, licèt acquiſitæ poſteriores ſint; remoto verò poſteriori non tollitur prius, ideo omnia ſacramenta, in quibus non requiritur actus ſuſcipientis de neceſſitate ſacramenti; ſed poteſtas aliqua ſpiritualis divinitus data, pueri, & alii carentes uſu rationis recipere poſſunt. Diſtinguendum tamen eſt, quod in ordinibus minoribus requiritur tempus diſcretionis de honeſtate propter dignitatem ſacramenti, ſed non de neceſſitate ſacramenti, vel præcepti; unde aliqui, ſi neceſſitas adſit, & ſpes proficiendi, poſſunt ſine peccato ante annos diſcretionis ad minores ordines promoveri, quia licèt tunc non ſint idonei ad officia, quæ eis committuntur, tamen reddentur idonei per exercitium. In ordinibus verò majoribus rationis uſus requiritur de honeſtate, & etiam de

de neceſſitate præcepti propter continentiæ votum, qnod habent annexum, & etiam quia eis ſacra tractanda committuntur, ſed ad Epiſcopatnm, in quo juriſdictio in corpus myſticnm accipitur, uſus rationis recipientis requiritur, & ideo de neceſſitate Epiſcopalis conſecrationis eſt, qnod habeat uſum rationis, ſecundùm *Tho. 4. di. 25. q. 2. ar. 1. q. 2. c.* Aliqui verò dicunt contrarium, ut *Hugo di. 77. Subdiaconus*, quod puer in cunis poſſet recipere omnes ordines, etiam Epiſcoparum, & ei videtur conſentire *Hoſtien.* dicens, quod ipſe non dubitat, qnin characterem recipiat, ex quo eſt baptizatus. Hoc dicit poſt prædicta verba *Hugo ar. expreſſum eſt, extra. de bap. majores. §. penult. & ult.* Quidam autem dicunt, quod ad omnes ordines requiritur uſus rationis de neceſſitate præcepti, ſed dictum eorum ratione, vel auctoritate non confirmatur; unde prima opinio plus placet mihi; videtur tamen multis, & probabiliter, ut dicit *Rich. 4. di. 25. q. 4. ar. 2. c. 4.* quod in adultis requiritur intentio recipiendi explicitè, vel implicitè in ſpeciali, vel generali. Repellitur ergo quis ab ordinatione, & electione propter ætatis defectum, *di. 77. in lege, & extra. de elec. dudum.* Diſtinguendum tamen eſt, quia aut ab infantia traditur aliquis militiæ clericali, aut eſt grandævus, qui petit ordinari. In primo caſu à ſeptimo anno uſque ad vigeſimum primum annum poteſt tradi Eccleſiæ, & omnes minores ordines recipere. Subdiaconatum verò non recipiet minor viginti annis; nec Diaconatum minor viginti quinque annis; nec Presbyteratum minor triginta, *di. 28. per totum.* Hoc ſalvo, quod olim inſtante neceſſitate poterat quis fieri Presbyter in viginti quinque annis, quod & hodie indiſtinctè per conſuetudinem approbatur, quæ jure flectitur *di. 78. c. ſi. extra. de elec. cum in cunctis, §. inferiora.* Hugo verò notat 78. *di. c. ſi.* quod poteſt quis fieri Diaconus in vigeſimo anno, Subdiaconus in decimo quinto, *ar. e. c.* ſcilicet, ut ſicut de triginta annis ſubtrahuntur quinque inſtante neceſſitate ordinandi Presbyterum, ſic etiam dicatur de Diacono, & Subdiacono, quia eadem ratio, ergo & idem jus, *ar. extra. de conſangui. tua.* Quod etiam *Hoſtien.* ſentire videtur. Item videtur ſecundùm *Hoſtien.* quod in decimo quarto anno poſſit quis fieri Diaconus, ſicut & Subdiaconus, *ar. à contrario ſenſu. extra. c. vel non eſt compos, & ar. expreſſum extra. de regularibus poſtulaſti.* In ſecundo caſu, ſcilicet cum grandævus petit ordinari, interſtitia ſic debent ſervari, ut ſcilicet in duobus primis annis, poſtquam fuerit Clericus, recipiat omnes ordines minores, in reliquis verò omnes majores, *di. 77. quicunque.* Diſpenſativè tamen propter neceſſitatem Eccleſiæ poteſt laicus grãdævus infra annum &, dimidium omnes ordines recipere; Monachus verò infra annum, *di. 77. c. ſi.* Hodie tamen hujuſmodi interſtitia ex conſuetudine non ſervantur; nec etiam, ut dicit *Rod.* tempora ordinandorum præterquàm circa Epiſcopos, qui debent eſſe triginta annorum, *Petrus autem 4. di. 25. q. 3. ar. 2. c.* dicit quod ex idoneitate perſonæ, & neceſſitate Eccleſiæ poteſt tempus ordinandorum aliqualiter diſpenſatione Epiſcopi anticipari. Nunc autem eſt expreſſum *lib. 7. de ata.* quod quis in anno ætatis ſuæ decimo octavo Subdiaconus, in vigeſimo Diaconus, in vigeſimo quinto Presbyter liberè fieri poteſt.

Circa ſecundum reſpondet *Hoſtien.* quod religioſi tenent quod ſic, ſed ipſe credit contrarium, ſicut notat *Hugo 77. di. c. ſi. ibi*, maximè, ſi huic ætas ſuffragatur.

Circa tertium reſpondeo. Ordinans à collatione ordinum, ordinatus ab executione Diaconii, uſque ad completum decimum quartum annum ſuſpenditur in injuriam ordinantis, & idem eſt ſi ordinet in Subdiaconum ſecundùm *Ray. extra. de temp. ordi. vel non eſt compos*; ſed qui alicui infanti, ſive minori ſeptem annis conferre tonſuram clericalem præſumeret, niſi fortè religionem intraret, ipſo facto à collatione ejuſdem ordinis per annum ſuſpenſus eſſet, *li. 6. de temp. ordi. nullus.*

Circa quartum reſpondeo. Aliquibus videtur, qnod non, quia continere eſt res voti, non præcepti *32. q. 1. integritas*, & in tali ætate votum non tenet, *extra. de regula c. ad noſtram, c. ſignificatum, & c. eum ſcimus*; unde videtur eis, quod contrahere poſſint, ſi contradicant ante decimum quartum annum. Aliis videtur, quod ſic, *ar. extra. de cleri. per ſal. pro c. uno, & de temp. ordi. vel non eſt compos.* Primæ opinionis fuit Hugo, & notatur *di. 17. Diaconus. & 32. Subdiaconibus*, qnod puer in cunis poteſt omnes ordines recipere, nec ei præjudicatur, quando ſit adultus, niſi ratificet, quod ſuſcepit, *ar. pro eo expreſſum.* Secundùm *Hoſtien* patet *extra. de bap. majores, §. penul. & ult. in fine.* Ad hanc etiam opinionem videtur magis declinare *Hoſtien. ti. de cleri. per ſal. pro. & ti. de temp. ordi.* Hujus etiam opinionis fuit *Inno. in tit. de cle. per ſal. pro. & Jo. 1. q. 1. eſtote*, dicens, quod puer non obligatur, niſi ſit doli capax, ſed ſi ſit doli capax, & voto, & ſacramento ſe obligare poteſt, ſed non religioni, ſecundæ verò opinionis fuit *Ber. extra. c. de cleri. per ſal. pro.* dicens ibidem, quod talis ætatis antequam ordinaretur debuit contradicere, & nullo modo conſentire, ſed iſta ratio frivola videtur eſſe, quando in tali ætate ordines recipit, in qua talia non diſcernit, ſecundùm hanc opinionem ordo faceret, quod votum facere non poſſet.

ARTICULUS II.

De ætate præficiendi.

Circa ſecundum nota, quod in præficiendis requiritur ætas determinata, quia præfici non debet in Epiſcopum minor triginta annis completis, ita quod non deſit dies; cujus ratio eſt, quia eſt Vicarius Chriſti, qui in tali ætate baptizavit, & prædicavit *di. 78. Presbyter.* Aliquando tamen minor præficitur, ſed à ſolo Papa hic diſpenſatur, *extra. de elec. cum nobis olim. §. ſi. cum ſuis concor*, in præficiendis autem in dignitatibus inferioribus, & Eccleſiarum Parrochialibus requiritur ætas viginti quinque annorum, ad quod ſufficit attigiſſe annum ultimum, *extra. de elec. cum in cunctis. §. inferiora.*

Sed objicitur, quod tales, ut in pluribus fieri, vel eſſe debent Presbyteri, *extra. de elec. c. 3. & 1. perſona, & di. 60. c. 2. & 3.* Presbyter autem non debet quis fieri ante trigeſimum annum.

Reſpondeo. Tempus Sacerdotii arctatur in aſſumptis ad officia, quibus Sacerdotium eſt annexum, ut patet *in c. cum in cunctis* ſecundùm *Goſ.* Sed de hoc die, ut notatum eſt ſupra, in hoc tamen caſu ſecundùm *Tanc.* & ſequaces ejus nullus ſimpliciter diſpenſat, niſi Papa, quia Prælatus contraveniens punitur *extra. de elec. nihil eſt*; ergo ex quo pœnam meretur, non habebit præmium diſpenſandi, *ar. extra. de dona. inter vi. & uxo. & ſi neceſſe.* Præterea nullus in ætate poteſt diſpenſare, niſi Princeps *c. de his, qui ve. ata. impe. l. 1. & 2.* ergo ſtandum eſt legibus, niſi canon contradicat, quia etiam ipſis utimur, ubi deficit jus canonicum, *di. 10. c. 1.* & hujus ſententiæ fuit etiam *Ber. extra. c. præterea. Jo.* verò dicit contrarium, ſcilicet quod Prælati in hoc diſpenſare poſſunt, quandocumque hoc neceſſitas vel utilitas Eccleſiæ requirit, *ar. extra. de elec. indecorum, & c. quæris cum ſimilibus*, quod ſi Prælatus diſpenſet, puniri debet, & ſecundùm *Goſ. in c. cum in cunctis*, loquitur de jure communi; ſed *c. indecorum* oſtendit à quo anno poſſunt Epiſcopi diſpenſare. *Hoſtien.* autem opinioni *Joannis* conſentit, & eam multipliciter fulcit; ſed contra *extra. de elec. dudum 2. §. nos igitur.* Sed *Hoſtien.* dicit, quod hoc *c.* intelligitur, ſi indiſcretè diſpenſatur, & idem dicit de omnibus defectibus, qui infamiam inducunt, quia in illis ſolus Papa diſpenſat, qui infamiam tollere poteſt, *extra. de ſen. & re. jud. cum ce.* Ad illa verò, quæ *Tanc.* pro ſe adducit, reſpondet *Hoſtien.* & primo ad rationem ejus, quia ſi vera eſſet, tunc etiam per eamdem rationem, nec in ſimplicibus beneficiis Epiſcopus diſpenſare poſſet, quia & ſi illa indignè conferat, punitur, *extra. de præben. grave*, quod eſſet contra *Tanc.* qui ſcripſit, quod in minoribus diſpenſare poteſt. Ad legem autem reſpondet, quod vult ſtare legi. Dicit autem lex, quod impuberes admitti non debent ad honores, etiam ex cauſa, *ff. de ju. immu. l. 2. §. puberes*; ergo à contrario ſenſu puberes ſunt admittendi ex cauſa, ut dicit caſus, *ff. de decur. l. non tantum, § non al ias*; & ita concordat lex cum decre à qua elicio, *ar. à contrario. extra. de elec. indecorum.* Nec obſtat lex, quam allegat *Tanc.* quia loquitur quantum ad adminiſtrationem rei privatæ, cujus favor non eſt tantus, ſicut Reipublicæ; ſic ergo ſecundùm *Hoſtien.* in neceſſitate Eccleſiæ poteſt in defectum Epiſcopus diſpenſare, nec intelligitur facere contra concilium, quia ſemper intelligitur tacitè ab omni prohibitione neceſſitas excepta, quæ non habet legem, *extra. de re. jur. quod non eſt.* Hodie autem eſt expreſſum, quod Epiſcopi poſſunt diſpenſare cum habentibus vigeſimum annum completum, ut habere poſſint dignitates, vel perſonatus, quibus cura non imminet animarum, *lib. 6. de ata. permittimus*; expreſſum eſt etiam, quod regimen Eccleſiæ Parrochialis alicui conferri non poteſt, niſi attigerit vigeſimum quintum annum, aliàs collatio non valet, *lib. 6. de elec. licet.*

Quid ſi Papa ſcribat pro minori ætate, quod aſſumatur ad officium habens curam animarum?

Reſpondeo. Literæ tales impetratæ per taciturnitatem ætatis non valent, *extra. eod. eam.* Si tamen Papa pro tali ſcienter ſcriberet, obediendum eſſet, quia inſtar ſacrilegii obtinet dubitare, an dignus ſit, quem Princeps elegerit, *17. q. 4. §. qui autem; hac Ber. ſuper c. eam.*

Iſto quod puer diſpenſativè tolleretur in perſonatu, numquid omnia facere poſſit tanquam major?

Reſpondet *Ber. extra. c. ex religione*, quod non, *ar. extra. c. indecorum*, quia etiam, qui veniam ætatis impetrat, non poteſt alienare ſine decreto, nec habet liberam adminiſtrationem uſque ad decimum quintum annum, *c. de his, qui ve. ata. eos.* Imò etiam nec habebit talis in capitulo vocem, Item in præbendis deſideratur ætas, quia pueri non reputantur ad præbendas idonei, *extra. de præben. ſuper inordinata*, de quo dic, ut infra, ubi agitur *de præben.* Hæc itaque ſunt de rigore juris; nam conſuetudo curiæ ſtat ad præſens opinionis *Tanc. hac Hoſtien.*

ARTICVLVS III.

De Ordine præferendi.

CIrca tertium ſciendum, quod ad Eccleſiam Parrochialem admitti non debet aliquis, niſi ſit in ſacris, in hac tamen, & in dignitatibus minoribus poſſunt Epiſcopi diſpenſare ſecundùm omnes, *extra. de ætu. perſona.* In Epiſcopum verò non poteſt quis eligi, niſi ſit in ſacris, & in hoc ſolus Papa diſpenſat, *ar. di.17. multis in fi. & extra. de corp. viti. c.2. ſecundùm Hoſtien.* Item nullus de cætero habere poteſt in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis Sæcularibus, & Regularibus vocem in capitulo, etiam ſi alii hæc ſibi liberè concedant, niſi ſaltem fuerit Subdiaconus. Qui verò Dignitates, Perſonatus, Officia, vel Præbendas, quibus certi ordines ſunt annexi, pacificè nunc obtinent in eiſdem Eccleſiis, vel obtinuerunt in futurum, niſi juſto impedimento ceſſante ad hujuſmodi ordines promoveri ſe fecerint infra annum, ex tunc donec promoti fuerint nullo modo vocem habeant in capitulo earumdem, eiſque diſtributionum, quæ dantur his, qui certis horis interſunt medietas ſubtrahatur, non obſtante aliqua conſuetudine, vel ſtatuto, *lib.7. de ata. ut bi.*

TITVLVS XXVI.

De impedimento ſexus.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento ſexus; circa quod quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum ſexus fæmineus impediat ordinis ſuſceptionem?*

II. *Quid de hermaphrodito?*

Circa primum reſpondeo. Quædam requiruntur in recipiente ſacramentum, quaſi de neceſſitate ſacramenti, quæ ſi deſint non poteſt quis recipere ſacramentum, nec rem ſacramenti. Quædam verò requiruntur de neceſſitate, non quidem ſacramenti, ſed præcepti, propter congruitatem ad ſacramentum, & ſine talibus aliquis recipit ſacramentum, ſed non rem ſacramenti. Dicendum eſt ergo, quod ſexus virilis requiritur ad ſuſceptionem ordinum utroque modo; undè & ſi mulieri adhibeantur omnia, quæ fiunt in ordinibus, non recipit ordinem, cujus ratio eſt, quia ſacramenta vim habent ex ſua inſtitutione. Chriſtus autem hoc ſacramentum inſtituit conferri maſculis, & non fæminis; hujus autem inſtitutionis ratio fuit ratio congruitatis duplex; una, quia cum ſacramentum ſit ſignum in his, quæ aguntur in ſacramento, requiritur non tantum res, ſed etiam rei ſignificatio, ſicut dictum eſt ſupra, quod in extrema unctione requiritur, quod ſit infirmus, ut ſignificetur indigens curatione; ordo autem conſtituit ordinatum in gradu eminentiæ, & ideo hoc aliquo modo ſignificari debet ex eminentia reſpectu ejus, qui ordinatur. Mulier autem reſpectu viri ſtatum ſubjectionis habet, quod etiam conſonat naturæ, quia ſexus muliebris videtur imperfectus eſſe naturaliter reſpectu ſexus virilis; unde ſuper illud 1. *Thi.3. mulieres ſemper oportet eſſe pudicas*, dicit *Ambro.* occaſione horum verborum Cataſtrigæ dicunt debere Diaconiſſam ordinari, quod eſt contrarium veritati, quia mulieres non recipiunt characterem impediente ſexu, & conſtitutione Eccleſiæ. Secunda ratio eſt, quia officium doctrinæ convenit ordini, in quantum omnis ordo ordinatur ad Presbyteratum, cui hoc officium convenit principaliter 16. q.1. *adjicimus*, competit etiam Diaconatui ex delegatione, ſic intelligitur illud *di.85. perlectis*; vel ſecundùm *glo.* prædicationem vocant evangelicam lectionem; docere autem publicè mulieri non convenit propter debilitatem intellectus, & mutabilitatem affectus, quod defectus communiter mulier notabiliùs, quàm vir patitur. Decet enim habere Doctores vivacem intellectum in veritatis cognitione, & ſtabilem affectum in perſiſtendo in ejus confeſſione, & iſtæ duæ rationes ex verbis Apoſtoli 1. *Thi.* 2. poſſunt elici; *mulier*, inquit, *in ſilentio diſcat. Docere autem mulieri non permitto, neque ordinari.*

Si objiciatur, quod Prælatio committitur fæminis, ut Abbatiſſis; dicendum, quod non habent prælationem ordinariam, ſed ex commiſſione propter periculum cohabitationis virorum ad fæminas; nec eſt inconveniens, quod ſint ſuper mulieres ad coercendum eas; ſed abſonum eſſet, quod eſſent ſuper viros. Licèt enim Beatiſſima Virgo dignior, & excellentior fuerit omnibus Apoſtolis, non tamen Dominus commiſit ſibi claves Regni Cælorum, ſed illis, *extra. de pæ. & re. nova.*

Ad hæc nota, quod mulieres quantumcumque ſint doctæ, & ſanctæ, & etiam Abbatiſſæ, non tamen poſſunt prædicare, nec docere publicè, nec ſacra vaſa contingere, nec benedicere, nec velare moniales, nec confeſſiones audire, nec excommunicare, nec abſolvere, nec judicare, nec officium alicujus ordinis, nec aliquem actum poteſtatis clavium exercere, quia nec eas habent, *di.23. ſacratos; & 33.q.5. mulierem, & extra. de ſen. exc. de monialibus, & de pæni. & re. nova, in textu, & glo. & de majo. & obe. dilecta in glo.* nec ad altare ſervire, *extra. de cohabita. clerico, & mulierum c. 5. in fine.* non debent etiam tonſurari, *extra. de conver. conjug. uxoratus.*

ratus. nec debet eis coma amputari, *di. 30. quicumque mulierem.* Non poteſt etiam mulier in ſe arbitrium ſuſcipere, *extra. de arbi. dilecti filii.* Nec in judicio procuratrix eſſe *c. de procur. quia abſente*, niſi pro patre morboſo, vel ætate impedito ageret, *ff. de procur. fœminis.* Contra, *extra. de confirma. cum dilecta.* Sed ad hoc reſpondet *Ber.* ibi, quod Papa ex certa ſcientia inſtituit illam Abbatiſſam procuratricem; nec in judicio advocare, *3. q. 7. §. tria.* & generaliter interdictum eſt mulieribus officium virile, *ff. de poſtulando l. 1. §. ſexum. hac Ber. extra. de pa. & re. nova.* Poſſunt tamen Abbatiſſæ in ſuis clauſtris, & capitulis, licèt non publicè in Eccleſiis ſuis, ſorores ſuas docere, & ad bonum inducere, & illæ debent eis obedientiam, & reverentiam exhibere, & earum mandata, & monita ſalubria ſervare, *extra. de. majo. dilecta.* Poſſunt etiam ſecundùm *Rod.* Presbyteris de congregatione ſua præcipere, quod excommunicent, vel abſolvant moniales delinquentes, & illi tenentur obedire. Si tamen Presbyteri hoc habeant ex conceſſione generali, vel ſpeciali Epiſcopi, vel Papæ, ſi ſint exemptæ, aut ſi habeant hoc ex antiqua, & approbata conſuetudine. Habent etiam adminiſtrationem temporalium, & ſpiritualium, *ar. extra. de confirma. cum dilecta, & de his, quæ fi. à Prælatis c. 2.* Et ratione adminiſtrationis poſt confirmationem ſuam poſſunt Eccleſias ſuas, & beneficia conferre, & Clericos in Eccleſiis ſui monaſterii inſtituere, ſicut faciunt alii confirmati, *extra. de elec. noſti.* & ſicut Abbates, *extra. de his quæ fiunt à Prælatis*, ea noſcitur; ſicut enim Abbas de conſenſu Capituli præſentat, ut dicitur *in di. c. ea.* ſic & Abbatiſſæ; *hac Ber. extra. de majo. & obe. dilecta.* Dubitatur autem, utrum Abbatiſſæ poſſint interdicere, vel ſuſpendere, & dicit *Rod.* quod ſic, maximè, ubi eſt talis conſuetudo, quod mulieres etiam laicæ habent juriſdictionem de antiqua conſuetudine, *extra. de arbi. dilecti.* & videtur eis expreſſum *in di. c. dilecta*, quod poſſunt ab officio, & beneficio ſuſpendere Clericos ſibi ſubditos, & ſuas monachas ſibi inobedientes; ſicut etiam poſſunt præſentare ad Eccleſias vacantes; quod etiam aliquando ſentit *Ber. ut patet ibidem quaſi in prin. glo.* Sed ipſe hoc poſtea correxit etiam ibidem addens, dicit in eadem glo. quod poteſt dici, quod Abbatiſſa non poteſt ſuſpendere ab officio, & interdicere, quia hoc pertinet ad claves Eccleſiæ, *extra. de exceſ. præla.* tanta, quæ ſexui virili, non muliebri ſunt traditæ, *extra. de pa. & re. nova.* Dicit tamen ibidem *Hoſtien.* quod Abbatiſſa Clericis ſuis interdicere poteſt ne celebrent, & præbendam recipiant, & illi peccant ſi non obediunt, tamen ſi celebrent, non fiunt irregulares; inſuper nota, quod licèt mulieres judicare non poſſint in ſpiritualibus cauſis, de temporalibus tamen, ubi eſt conſuetudo, judicare poſſunt, ut nobiles dominæ de Francia, *ar. extra. de arbitriis dilecti.* Non obſtat autem prædictis, quod legitur *27. q. 1.* Diaconiſſam ante annos quadraginta ordinari non debere ſtatuimus, & *c. ſi quis rapuerit*, quia ibi dicitur Diaconiſſam, non quæ Diaconi ordinem habebat, ſed illa ſuper quam fortè benedictio aliqua dicebatur, ratione cujus conſequebatur aliquid, quod monialibus communiter non licebat, ut fortè dicere orationem, vel fortè aliquod officium, ut legere in matutinis homiliam, ut ibi dicit quædam *glo.* licèt quidam exponant Diaconiſſam, ideſt Abbatiſſam ordinari, ideſt velari. Hodie autem hujuſmodi Diaconiſſæ non habentur, ſed prædictum officium omnes moniales conſecratæ conſequuntur; non obſtat etiam illud *di. 32. Presbyter*, quia Presbytera dicitur ibi quaſi Presbyteralis, non quia eſſet ordinata, ſed quia ordinati ſocia, unde in ſequenti capitulo tales fœminæ vocantur ſeniores univiræ, vel matricuræ, ideſt matronæ curam habentes Eccleſiæ inſtar matrumfamilias.

Circa ſecundum reſpondeo. Si magis vergat in ſexum virilem, quam muliebrem poteſt recipere characterem. Si è converſo non poteſt *4. q. 3. hermophroditas.* Item hermophroditus ordinari non debet, ſive ſic habeat, ſive ſic propter informitatem, & monſtruoſitatem, *di. 86. illiteratos, & di. 49. c. ult.* Si autem incaleſcat æque ſexus virilis, & muliebris, recipere non poteſt characterem, quia non poteſt dici aliquis, vel aliqua. *hac Rod.*

TITULUS XXVII.

De impedimento infamiæ.

POſtea conſiderandum eſt de impedimento infamiæ, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum infames infamia juris civilis ſint repellendi ab ordinum receptione, etiam poſt peractam pœnitentiam?*

II. *Sed quis poteſt Clericum infamatum reſtituere famæ, ut ordines poſſit recipere?*

III. *Utrum infames infamia juris canonici, non autem civilis ſint repellendi etiam poſt peractam pœnitentiam ab ordinum receptione?*

IV. *Utrum infames infamia facti ſint ab ordinibus repellendi?*

Circa primum reſpondeo. Sicut fama eſt illæſæ dignitatis ſtatus, vita, & moribus comprobatus; ſic infamia eſt quantum ad vitam, & mores læſæ dignitatis ſtatus, & ſi ſit effectus juris dicitur infamia juris, ſive ipſo facto contrahatur, ſive per ſententiam irrogetur.

Scien-

Sciendum autem, quod quidam ſunt infames ſecundùm Canones, non tamen ſecundùm Leges; quidam ſecundùm Leges, non ſecundùm Canones, *6. q. 1. omnes verò in glo.* Tamen ut in pluribus omnes infames ſecundùm Leges ſunt infames ſecundùm Canones, undè *in di. c. dicitur.* Omnes infames eſſe dicimus, quos ſæculi Leges infames appellant. Dicendum eſt ergo, quod infames juris civilis hoc ultimo modo, ſive per ſententiam irrogetur, ſive ipſo facto contrahatur, niſi fuerint ab eo, qui poteſt in integrum reſtituti, ſunt legitimis actibus ipſo jure privati; undè repellendi ſunt, non tantum ab ordinum receptione, ſed etiam ab accuſatione, & teſtificatione, etiam poſt pænitentiam peractam de illo crimine, pro quo ſunt infames effecti, cujus ratio eſt, quia ea propter quæ jura civilia, & canonica concorditer judicant aliquem eſſe infamem, reddunt eum in reputatione hominum, licèt pænitentiam egerit, opprobrioſum, & vilem, & ſicut dicitur *extra. de exceſ. Præla. inter dilectos* perſonis vilibus, & indignis portæ dignitatis patere non debent. Quandoque tamen propter criminis enormitatem, ut eſt crimen ſimoniæ, & alia crimina excepta, crimino ſi teſtes recipiuntur de ęquitate cùm agitur civiliter dę illo crimine, non recipiuntur tamen ſimpliciter, ſed cum aliis adminiculis, & quando perſona, contra quam inducuntur, eſt malæ famæ, *extra. de ſimo. per tuas; hac Rich. 4. di. 25. q. 6. ar. 5. c.*

Circa ſecundum reſpondeo. Papa, & hoc habetur, *2. q. 3. Euthenium. §. hinc colligitur.* Poteſt etiam Papa, ut volunt aliqui, & probabiliter abolere laicorum infamiam, etiam per civilem Judicem irrogatam. Poteſt etiam Princeps à laico prædictam infamiam tollere per reſtitutionem in integrum, & hoc habetur *eadem quæſtione, ſi quem pænituerit. §. notandum circa fi.* & ibidem etiam habetur forma reſtituendi. Illud autem quod dicitur in *di. §. hinc abolere infamiam non poſſumus*, intelligi debet ſecundùm *glo.* non poſſumus, ſcilicet per pænitentiam, poſſumus tamen per reſtitutionem in integrum; *hac Rich. ubi ſupra, c. 1. ad oppoſitum.*

Circa tertium reſpondeo. Tales aut contraxerunt infamiam talem ipſo jure, aut eſt irrogata per ſententiam diffinitivam à Judice. Si ſecundo modo non credo, quod per pænitentiam aboleatur infamia, ita quod ordinari poſſint de jure, ſed oportet eam ab illo, qui poteſt hoc, per reſtitutionem in integrum aboleri. Si primo modo aut incurrerunt eam per aliquod illorum peccatorum mortalium, quæ non inducunt depoſitionem, aut per aliquod illorum, quæ inducunt. Si primo modo ſic ſecundùm aliquos non ſunt repellendi ab ordinum receptione, nec etiam ab accuſatione, & teſtificatione in cauſa ſive civili, ſive criminali, quia quaſi novi homines ſunt effecti; ſecundùm aliquos verò ſunt repellendi ab ordinibus, & ab accuſando, & teſtificando in criminali, licet non in civili, nec etiam in criminali, cùm jam agitur civiliter, & de talibus criminibus dicunt quidam debere intelligi, quod dicitur, *extra. de teſti. teſtimonium*, ubi dicitur, quod ſi quis ſit emendatus de crimine admitti poteſt ad accuſandum, & teſtificandum in cauſa criminali, & civili, quod declarant per hoc, quod poſtquam dixit ſi ſit emendatus de crimine, ſtatim ſubdit, & cum non comitetur infamia, & iſti dicunt infamiam, quę totaliter per pænitentiam aboletur eſſe illam, quæ tantum per crimen occultum contrahitur, de qua nulli eſt infamia facti, nec poteſt probari; ſed hoc non videtur aliis, quia ab illis peccatis, de quibus illud capitulum *teſtimonium* loquitur perjurium excipit, quod depoſitionem inducit, & præterea Doctores juris dicunt, quod pænitentia, per quam aboletur infamia, quam jura dicunt per pænitentiam aboleri per Presbyterum eſt probanda. Pænitentia autem, quæ eſt tantum de crimine occulto, non eget probatione; undè illud ſi cum non comitetur infamia, dicunt intelligi de infamia civili, vel de infamia facti. Si autem incurrerunt per aliquod crimen, quod depoſitionem inducat, licet eorum infamia per pænitentiam removeatur quoad accuſationem, & teſtificationem in cauſa civili, & criminali, cùm agitur civiliter, non tamen cùm agitur criminaliter, ut in *c. teſtimonium*, quare, nec quoad ordinum receptionem, quia ordinandi debent eſſe ſine omni nota infamiæ. Sed contra hoc videtur eſſe quod *6. q. 1. omnes vero dicitur in glo.* quod omnes infamiæ canonicæ per pænitentiam abolentur; ſed illud loquitur de infamia canonica ex peccato mortali, de quo non eſt quis per ſententiam condemnatus, nec inducit depoſitionem, vel ſi inducit, tamen eſt occulta, ita quod probari non poteſt, *ar. extra. de temp. ordi. c. ulti. hac Rich. 4. di. 25. q. 6. ar. 2. c. & c. 5.*

Circa quartum reſpondeo. Infames infamia facti ſunt, quorum apud multos bonos, & graves ſuper aliquo crimine, vel pluribus opinio eſt gravata. Infamiam enim non faciunt dicta paucorum, nec multarum levium perſonarum, dum tamen apud bonos, & graves non ſit opinio lęſa. Dicendum ergo, quod infamibus infamia facti actus legitimi non ſunt ipſo jure interdicti, ut patet *extra. de pur. ca. ſi quis Presbyter.* Non enim eſt tam gravis infamia facti, ſicut juris, quia etiam quandoque infamantur aliqui ſine culpa ſua infamia facti; quia tamen infamia hæc contra infamatum facit præſumptionem ali-

quam; ideo eis actus legitimi ſunt interdicendi, donec abolevetint infamiam ſuam per purgationem canonicam, *extra. de pur. ca, ex tuarum*, undè poſt talem purgationem non ſunt repellendi, licèt eorum fama ſæpe in opinione hominum remaneat læſa; *hac Rich. ubi ſupra ar. 3. c.*

TITVLVS XXVIII.

De Eccleſiis ædificandis, & uniendis.

Conſequenter dicendum eſt de Eccleſiis, in quibus habent ordinati miniſtrare, & primò de Eccleſiarum fundatione, ædificatione, dotatione, reparatione, & unione; ſecundò de Eccleſiarum, Altarium, Cimiteriorum, & aliorum hujuſmodi conſecratione, & de Reliquiis, & Sanctorum veneratione. In Eccleſiis enim conſecratis, & Altaribus præcipuè ſolent Sanctorum Reliquiæ poni, & eis veneratio exhiberi; tertiò de Eccleſiarum immunitate; quartò de ſepulturis, quæ apud Eccleſias fiunt ab ordinatis; quintò de Eccleſiarum Parrochiis, & Parrochianis; ideo ſit

ARTICULUS UNICUS.

De Eccleſiarum fundatione, ædificatione, dotatione, reparatione, & unione.

Circa hunc articulum ſunt plura quærenda, & notanda, ſcilicet

I. *Cujus auctoritate Eccleſia ſit de novo ædificanda, vel conſtruenda?*

II. *Quid ſi Eccleſia in alieno ſolo ſit conſtructa, & conſecrata?*

III. *Utrum Hoſpitale poſſit erigi ſine auctoritate Epiſcopi?*

IV. *Sed quid ſi ſit hoc omiſſum utroque tempore?*

V. *Sed quanta debet eſſe dos?*

VI. *Quid ſi quis Eccleſiam ædificare cœperit, & non conſumaverit?*

VII. *Ubi ſunt nova Eccleſia conſtituenda?*

VIII. *Quis debet reparare Eccleſiam?*

IX. *Quibus de cauſis uniri poſſunt Eccleſiæ?*

X. *Qualiter una Eccleſia, vel unum monaſterium unitur alteri?*

Circa primum reſpondeo. In conſtruenda Eccleſia, vel Oratorio, vel quacumque domo religioſa auctoritas Epiſcopi debet intervenire, qui primarium lapidem debet ponere, *de conſe. di. 1. nemo.* Dicit etiam Lex, quod Epiſcopus debet in primo orationem facere, & ſignum crucis adorandæ, & honorandæ ponere, *in aut. de Monachis. §. illud igitur ante alia col. 1.* Et licèt ſit honeſtum, quod Epiſcopus hoc in perſona propria faciat, non tamen eſt neceſſarium, quia de licentia Epiſcopi poſſunt fieri per alium Presbyterum; ſic intelligitur ſecundùm *Hugo. & Jo. ad hac 25. q. 2. c. 1. & c. privilegia.* Cathedralis verò Eccleſia ſine licentia Papæ non poteſt erigi, *extra. ne ſede. va. c. 1.* & ſic ſecundùm *Hoſtien.* intelligi poſſunt, nec corriguntur *de conſe. di. 1. c. 1. & 2. & ſe. ut c.* tantum loquatur de Cathedrali, quæ non debet in villis, ſed in civitatibus notabilibus conſtrui, *extra. de privile. c. 1.* Ad hæc nota, quod ſecundùm *glo. di. 68. quamvis*, licet Presbyteris inſtituere altaria ante conſecrationem Eccleſiæ, ſed in Eccleſia conſecrata non licet, niſi de conſenſu Epiſcopi, *ar. extra. e. c. 2. & de conſe. di. 1. nullus Presbyter*; & eadem ratione Altaria non debent deſtrui ſine conſenſu Epiſcopi, *ar. de conſecra. di. 1. Eccleſia placuit.*

Circa ſecundum reſpondeo. Si Dominus ſoli erat laicus, & hoc ſcivit, & non contradixit; ſibi imputabitur, ut patet *di. 54. ſi ſervus ſcienter.* Si autem ignoravit, vel contradixit, conſtructor Eccleſiæ dominum fundi conſervare tenetur indemnem, vel Epiſcopus in ſubſidium, ſi in culpa fuit, puta, quia hoc ſcivit, & Eccleſiæ non providit, *ar. extra. de preben. cum ſecundùm Apoſtolum.* Si autem erat ſolum alterius Eccleſiæ, debet quoad jus patronatus ei ſubeſſe, *12. q. 2. Apoſtolicos, & 17. q. 4. quaſt. hac Hoſtien.*

Circa tertium reſpondeo, quod non, quod intelligo quoad hoc, ut Eccleſiaſtica gaudeat libertate, & ſit Eccleſiaſtici juris, quilibet tamen poteſt facere domum ad recipiendum pauperes, etiam uſque ad tempus, & talis locus poteſt emi, & vendi, nec gaudebit Eccleſiaſtica libertate, licèt largè intelligatur religioſus; ſic intelligi poteſt illud *inſti. de rerum diviſione. §. religioſum ſecundùm* Hoſtien.

Sciendum autem, quod nec etiam primarium lapidem debet Epiſcopus ponere, niſi dote prius conſtituta, & aſſignata à fundatore, *de conſe. di. 1. nemo*; & ſi hoc fuit omiſſum, reſtauretur tempore conſecrationis *de conſe. di. 1. ſicut non alii.*

Circa quartum reſpondeo. *Ber.* dicit quod Epiſpopus tenetur tunc eam dotare, ſicut etiam tenetur Clerico, quem ordinat ſine titulo, providere. *extra. de præben. Epiſcopus*, dummodo poſſit hoc ſine læſione ſuæ Eccleſiæ facere; aliàs non, niſi proprium haberet, quia delictum perſonæ in Eccleſiæ damnum redundare non debet, ſed *Gof. Jo. & Hoſt.* dicunt, quod fundatores tenentur, *16. q. 7. pia mentis*, quod ſi non ſint ſolvendo, dicunt actionem eſſe dandam in Epiſcopum, *ff. de eo, per quem factum erit l. fin.* quod concedit *Hoſt.* Si Epiſcopus proprium habuerit, vel fortè ſecundùm *Hoſt.* dabit centeſimam, vel quinquageſimam, ſi commodè

fieri

fieri poteſt, extrà, de don, Apoſtolicæ,

Circa quintum reſpondeo. Si ſit monaſterium debet eſſe tanta, ſecundùm Hoſt. quod Presbyteri, Subdiaconi, Diaconi, Cantores, & Lectores poſſint eſſe in eoſ in aut. ut determinatus ſit numerus cleri. §. 1. Si autem ſit alia Eccleſia debet eſſe tanta, quod ſufficiat ad luminaria, & ad vitam miniſtrorum, ut dicitur in di. c. nemo pia mentis, ad minùs duorum, ut extra. de fi. Presbytero propoſuit, vel trium, ut patet de conſe. di. 51. quocumque, & ad hoſpitalitatem, & ad reſpondendum Epiſcopo in Epiſcopalibus, ut patet extra. de ſup. negli. ſicut, & de praben. de Monachis. Debet autem Epiſcopus numerum Clericorum, & menſuram aliorum determinare in aut. ut nullus fabricet eam domum §. 1. col. 5. & ſi ad hoc dos non ſufficiat juxta arbitrium Epiſcopi detur ad compoſitionem aliarum Eccleſiarum, ut ibidem patet; quod autem dictum eſt de quantitate dotis dicit Hoſt. ſuper c. cum ſint, quod quantitas illa hodie fundatori nimis eſſet difficilis. Dicendum ergo, quod communiter ſufficit unus manſus, ar. extra. de cen. c. 1. Nec talis tenetur hoſpitalitatem ſervare, nec Epiſcopalia jura ſolvere, niſi fortè aliquid cathedratici nomine, quia non poteſt; undè nec talis Eccleſia Epiſcopum procurabit 4. q. 3. cavendus, quouſque ad fortunam proveniat pinguiorem, ar. extra. de conſue. cum dilectus.

Circa ſextum reſpondeo. Si ſit oratorium, tenetur perficere uſque ad quinque annos. Si verò ſit dochium, vel xenodochium uſque ad annum, ut patet in aut. de Eccle. tit. §. ſi quis adificationem; hac Gof.

Circa ſeptimum reſpondeo. In locis congruis, de quibus videtur Epiſcopo, ar. de conſe. di. 1. Eccleſias. Sic autem conſtruendæ ſunt novæ Eccleſiæ, ut per eas veteribus præjudicium non fiat, ut patet 16. q. 1. c. Eccleſia. & c. quicumque. Plures autem Eccleſiæ baptiſmales in una terminatione non fiant, ut dicitur 16. q. 1. plures. Poſſet tamen Epiſcopus ex cauſa de una terminatione facere duas, & duas unire in unam, ut patet extra. de exceſ. Prala. ſicut unire; non tamen paſſim hoc licet, & ſine cauſa, & ſic intelligitur illud extra. de re. Ec. non alie. c. 1. hac Gof. Pluribus autem de cauſis poſſent Eccleſiæ de novo conſtrui, & in præjudicium antiquarum, primò propter qualitatem temporis, 7. q. 1. temporis; ſecundò propter incrementum plebis, q. 1. precipimus; tertiò ratione mutationis, ut ſi homines ſe mutent ad aliquem locum, de novo fundandum, dum tamen ſint ibi decem homines habitantes; vel ſi reædificent caſtrum 10. q. 3. unio, & di. 70. Sanctorum. In quo caſu ei poteſt uniri alia Eccleſia propter paupertatem, ut dicitur in c. unio; hoc tamen non poteſt Epiſcopus facere ſine capitulo, extra. de exceſ. Prala. ſicut unire; quartò propter diſtantiam, vel difficultatem itineris ad Eccleſiam; tunc poteſt Epiſcopus providere de Cappella conſtruenda aſſignatis etiam ſibi certis obligationibus, vel minimis decimis ad antiquam Eccleſiam pertinentibus, extra. de Eccle. adi. ad audientiam, & hoc intellige, quando non inde læditur nimis enormiter antiqua Eccleſia, quia tantum remanet ſibi, quod ſervientes ei bene poſſunt ſuſtentari; vel hi, qui Presbyterum petunt provideant ipſi, ut dicitur ibidem, vel ſi Eccleſia jam conſtructa fuerat, vel nimis egeat Parrochianis, Epiſcopus providere debet, de con. di. 1. c. 1. Quintò ratione auctoritatis Papalis, extra. c. ad audientiam; aliàs eſt regulare, quod una Eccleſia non debet conſtrui in præjudicium alterius, 16. q. 1. Eccleſia quacumque, & ſi fiat, debet deſtrui, maximè ſi præceſſerit operis novi nunciatio ritè facta, extra. de no. ope. nun. c. 1. & 2. Sextò ratione ſepulturæ Epiſcopalis; licet enim Epiſcopo ſine præjudicio alterius Eccleſiæ pro ſua ſepultura Eccleſiam conſtruere, extra. de dona. Apoſtolic. Septimò ratione devotionis; hac de cauſa poteſt quilibet privatus maſculus, vel fœmina ſibi conſtruere Oratorium in propria domo, & ibi orare; Miſſam autem ibi non licet celebrare, niſi de conſenſu Epiſcopi, & qui aliter celebrat ibi, debet deponi, & non debet ibi celebrare in feſtis præcipuis, niſi de licentia Epiſcopi, & Clericus, qui aliter celebrat in illis feſtis debet communione privari, de conſec. di. 1. c. unicuique, & c. Clericos, & c. ſi quis, vel etiam nec Oratorium licet habere in forma Eccleſiæ ſine licentia Epiſcopi, de conſ. di. 1. nemo.

Circa octavum reſpondeo. Si portio deputata fabricæ ſufficiat ad reparationem Eccleſiæ, is, qui præcipit, eam tenetur reparare, ut patet 10. q. 1. decrevimus, & di. q. 3. unio, & extra. e. de his, nec obſtat præſcripta conſuetudo, quia irrationabilis eſt, extra. de conſue. c. fi. nec enim currit præſcriptio contra ſalutem animæ, extra. de praſcript. vigilanti, & c. fi. ex quo tamen Eccleſia reparata erit ad eum redibit prædicta portio, & qui eam præcipere conſuevit; ſic intellige ſecundùm Hoſtien. illud 12. q. 2. ab illo e. de rebus, uſque ad illud e. ſtatuimus; ſi verò non ſufficiat, tunc Rector, & qui beneficium habuit in ea conferent, & reparabunt eam, ut patet extra. e. c. 1. & e. de his; & ſi fuerint plures beneficiati, debet quilibet pro rata ſui beneficii ſecundùm illud, Commoda quieſcentis jungas onus emolumentis, extra. eo. de his, quæ fi. à ma par. ea. e. ult. In quibuſdam autem regionibus, ut dicit Hoſt. laici reparant Eccleſias propriis expenſis, ff. de legiti. & longa conſuetudine l. de quibus, cùm ibi percipiant, & audiant divina, & maximè hoc obſervandum erit;

erit, ubi malè dant decimas, *16. q. 7. quicumque*, & *ar.* quod debent cogi ſervare conſuetudinem talem, *extra. de ſimo. ad Apoſtolicam.* Si verò ſint aliquæ Eccleſiæ ſuperfluæ, vel deſtructæ, provideat Epiſcopus quomodo poſſint conſiſtere, *de conſe. di. 1. c. 2.* ſcilicet, ut reparentur modo prædicto, vel ut deſtruantur, *de conſe. di. 1. Eccleſiæ, vel Altaria*; vel ſi per ſe conſiſtere non poſſint, aliis Eccleſiis uniantur, ut dicitur *in c. unio in ſi.* & propter hoc intelligit *Goſ.* illud *di. 70. ſanctorum in ſi.* vel aliud ibidem fiat, videtur etiam, quod poſſet eas Epiſcopus ſibi retinere, *extra. de decimis quoniam.*

Ad hæc nota, quod aliud eſt reficere, quam facere; reficere enim eſt ad priſtinam formam reducere, *ff. de iti. act. prius l. 3. §. reficere*; novum autem opus fit, cum facies rei mutatur, undè ſi uſque ad fundamentum domum, vel Eccleſiam d ruas, etiam ea mente, ut ex eiſdem cementis, & lapidibus eas reædifices, non eſt domus eadem vel Eccleſia; ſecus eſt ſi reficias navem de iiſdem tabulis, quia eadem navis incipit eſſe, ut *ff. de verb. obli. l. inter ſtipulantem. §. ſacramenta, & §. nam, & de his rebus*; undè ſi tota Eccleſia diruatur uſque ad fundamentum, auctoritas Epiſcopi eſt neceſſaria in reædificando, *16. q. ult. ſi quis vult*, ſecus eſt ſi non eſt tota diruta, ut patet, *extra. de Jude. conſuluit, & c. Judæi.*

Circa nonum reſpondeo. Quatuor, ſcilicet propter temporis qualitatem, vel turbationem, ut patet *16. q. 1. & temporis qualitas.* Secundò propter duarum Eccleſiarum viciniratem, ut dicitur ibidem. Tertiò propter Eccleſiæ paupertarem, *10. q. 3. unio circa ſi.* Quartò propter religionis deformitatem ſecundùm *Hoſt. ar. extra. de ſta. mona. in ſingulis reſponſo* 1. Hanc cauſam non notaverunt Doctores, ſed loco hujus dixerunt, quod quarta cauſa deſolatio, ſive deſtitutio Clericorum, ſive Monachotum, *extra. eod. quia monaſterium*; ſed ſecuudùm *Hoſt.* ibi eſt potius temporis qualitas, vel paupertas, ut litera dicit.

Circa decimum reſpondeo. Uno modo, ita ut una alteri ſubjiciatur, & tunc ſubjecta vivet ſecundùm *Glo* ſecundùm obſervantias ejus, cui ſubjicitur, & privilegiis ejus utetur, ut patet *extra. de ſtatu regu. recolentes ad finem*; ioco neceſſarius eſt conſenſus Epiſcopi, *ar. de exceſ. Præla. ſicut unire*; & ſic una Eccleſia dicitur dependere ab altera, *extra. de æta. cam te.* Secundo modo itaut neutra alteri ſubjiciatur, ſed an bæ ſic convenient, ut Canonici, vel Monachi unius ſint Canonici, vel Monachi alterius, & omnia ſint communia, & tunc erunt quaſi una Eccleſia, & quaſi unum Collegium, & vivent ſecundùm meliores obſervantias, & conſuetudines, quæ hactenus in utraque viguerunt, & reſpondebunt uni Epiſcopo, vel diverſis Epiſcopis, ut prius; undè illi, qui vivent in illo loco reſpondebunt Epiſcopo illius loci in his, in quibus debebunt, & illi, qui in iſto ſimiliter Epiſcopo ſui loci, ſi Epiſcopos diverſos habebant, & unio non obſit Epiſcopis, *extra. c. quia monaſterium.* Tertio modo poſſunt uniri in hoc tantum, ut habeant unum Prælatum, puta ſi ſunt ambæ Epiſcopales, poſſunt uniri in hoc, ut unum habeant Epiſcopum, utraque tamen remaneat Epiſcopalis, & ſunt duo Epiſcopatus, ut patet *16. q. 1. temporis qualitas*, & ſic Eccleſiæ ſuberant diverſis Archiepiſcopis, Epiſcopus earum ratione unius ſuberit uni Archiepiſcopo, ex ratione alterius alteri, *extra. de reli. do. quia monaſterium, extra. ne ſede novit. in glo. 2. in ſi.*

TITULUS XXIX.

De Conſecratione Eccleſiæ, & Altarium, & Cimiterii.

Poſtea conſiderandum eſt de conſecratione, & primò de ipſa conſecratione Eccleſiæ, & Altaris ſecundò de reconſecratione; tertiò de reconciliatione; quartò de veſtibus, & vaſis Eccleſiæ; quintò de Reliquiis, & canonizatione Sanctorum; ideo ſit

ARTICVLVS I.

De Conſecratione Eccleſiæ, & Altaris

Circa primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Ad quid res inanimatæ, ut Eccleſia, Altare, & hujuſmodi alia conſecrantur?*

II. *Utrum oporteat domum, in qua celebratur Miſſa, eſſe conſecratam; ſimiliter & Altare?*

III. *A quo habent Altaria conſecrari?*

IV. *Quando conſecratio fieri debet?*

V. *Quid fiet de corporibus mortuorum, quæ ſunt à ſchiſmaticis ſepulti, & de paramentis, & altaribus, in quibus celebraverunt Presbyteri degradati?*

VI. *Quid ſi mulier prægnans ſepulta ſit in Eccleſia, vel Cimiterio, numquid poteſt conſecrari ea non ejecta?*

VII. *Sed quid ſi quis me de hoc conſulat?*

Circa primum reſpondeo; ut per hoc ſpecialiter divino cultui deputentur, & ad eas, & ad ſacramenta, quæ in eis celebrantur major devotio recipiatur, & in majori reverentia habeantur, & etiam piè eſt credendum, quod ex hoc cæteris paribus divina virtus ibi aſſiſtat ad gratiam libentius infundendam; undè *2. Matth. 3.* Verè Dei virtus quædam eſt in loco iſto, nam ipſe, qui habet in

cælis

Digitized by Google

cælis habitationem viſitator, & adjutor eſt loci illius; & indè eſt, quod ante conſecrationem emundantur, & exorcizantur, ut inde virtus inimici pellatur, & ſimiliter Eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cujuſque ſemine fuerint pollutæ reconciliantur, quia per peccatum ibi commiſſum apparet ibi aliqua operatio inimici, *de conſe. di. 1. Eccleſias*; undè quidam dicunt, quod per ingreſſum Eccleſiæ conſecratæ homo conſequitur veniam peccatorum venialium, ſicut per aſperſionem aquæ benedictæ inducentes illud, quod dicit Pſalm., *Benedixiſti Domine terram tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ*; *hac Tho. 4. q. 82. ar. 3. c. 3.*

Circa ſecundum reſpondeo ut ſupra, *lib. 4. ti. 14.* & utrum conſecratio eorum ſit ſolemniter recolenda, *ibidem*.

Circa tertium reſpondeo. Ab Epiſcopis *de conſe. di. 1. nemo. & 12. q. 2. bona.* Et licèt olim conſecratio fieri non poſſet ſine mandato Papæ, *de conſe. di. 1. de locorum cum 4. c. ſeq* hodie tamen poteſt, ut patet per alia capitula ibidem ſequentia, *& extra. e. c. 3. & 3.* Reconciliatio habet fieri etiam per Epiſcopum Diæceſis, vel etiam per alium Epiſcopum, cui hoc committat, non diſtincto an ipſe aquam benedicat, & alius reconciliet Eccleſiam; nec poteſt alii conſecratio, nec etiam reconciliatio delegari, niſi is cui delegatur Epiſcopus eſſet *extra. e. aqua.* quia Epiſcopus ea, quæ ſunt ordinis, ſive dignitatis minori ſe delegare non poteſt.

Circa quartum reſpondeo. Quod poteſt fieri in diebus tam ſolemnibus, quàm privatis, *extra. e. c. 2.* Quomodo verò fieri debet conſecratio Eccleſiæ, vel Altaris habetur in ordinariis Epiſcoporum, & legendis Sanctorum; ſine Miſſa tamen fieri non debet *de conſe. di. 1. c. 2. & c. de fabrica*; & ſecundùm *Ray. & Ber.* Miſſa eſt de ſubſtantia conſecrationis; ſecundùm verò *Hugo.* non eſt de ſubſtantia; unde ſecundùm eum ſi Presbyter Miſſam cantet, & Epiſcopus conſecret nihilominus Eccleſia erit conſecrata, licèt ſit aliud in ordinibus, *di. 23. quorundam*; non debet etiam Epiſcopus aliquam Eccleſiam conſecrare, immò nec primarium lapidem ponere, niſi prius ei dos ſufficiens aſſignetur à fundatore, ut dictum eſt in titulo præcedenti.

Notandum autem, quod Eccleſia conſecrari non debet, in qua aliquis Paganus eſt ſepultus ante ejectionem, *de conſe. di. 1. Eccleſiam*, & idem intelligo de Hæretico, & Excommunicato, ſi tamen oſſa infidelium diſcerni poſſunt ab oſſibus fidelium; aliàs neutri ſunt ejiciendi, quia melius eſt ea cum oſſibus fidelium relinqui, quam ipſa cum oſſibus fidelium exhumari, ut probatur, *extra. de ſtatu. mona. ſuper quodam, & extra. de ſepul. ſacris*; quibus enim Eccleſia non communicat vivis, nec mortuis *24. q. 2. c. 1.* licèt hoc caſualiter fallat, *extra. de ſenten. excom. nobis.* Item in Eccleſia, in qua aliquis excommunicatus eſt ſepultus non licet celebrare, ſi diſcerni poteſt, *de conſe. di. 1. Eccleſiam 1. & 2. in tex. & glo. & Ber. ſuper c. ſi Eccleſia.* Oſſa verò Sanctorum nemo transferre præſumat ſine auctoritate Principis, vel Epiſcopi, *de conſe. di. 1. corpus. & extra. de reliquiis c. 2.* & idem videtur de oſſibus fidelium ſecundùm *Hoſt.* & quod dictum eſt de Eccleſia, intellige etiam de Cœmeterio.

Circa quintum reſpondet *Ray.* quod propter hoc, nec hujuſmodi ſepulti debent exhumari, nec indumenta iterum benedici, nec Altaria conſecrari, *extra. de ſacra. ite. vel non à nobis.*

Circa ſextum reſpondeo. *Jo. Hugo. & Goſ.* dicunt, quod talis ſine præciſione poteſt ſepeliri, quia periculum fœtus imminere poſſet ſi ſcinderetur; nam & fœtus eſt pars viſcerum, *de conſe. di. 4. quiſquis*, *& ff. de ven. inſpi. l. 1. §. 1.* & ideo poteſt cum matre ſepeliri. Alii dicunt quod mulier debet ſcindi, & ſi partus vivit, baptizetur. Si autem ſit mortuus extra cœmeterium ſepeliatur, quia cum non ſit baptizatus non eſt ibi ſepeliendus, ut patet ex ſupradictis. Secundùm verò *Hoſt.* ſi conſtat partum eſſe mortuum, mulier non ſcindetur, ſed cum partu ſepelietur, & ſecundùm hoc verum dicunt primi; & jura, quæ videntur contraria, intelligi debent de pagano ſeparato ab utero matris Chriſtianæ, vel ibi ſepultus fuit in utero Paganæ. Si autem conſtet, quod partus vivit, vel dubium ſit, tunc verum dicunt ſecundi, & hoc apertè habetur, *ff. de mor. infe. negare.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Secundùm *Hoſtien.* Quæratur: Eſt mortuus partus? Si dicat non cauſa pietatis?

Reſpondeo. Sine metu irregularitatis pone citò baculum in ore fœminæ, & Chirurgicum peritum conſule, *extra. de homici. tua nos.* Si dicat mortuus eſt, & de hoc ſit certus; dicam ſi hoc eſt certum ſepeliri non prohibeo, ſed nec præcipio, & tu etiam cave tibi, quia ſi vivit, tanquam homicida puniri deberes, ſi eam ſepelieris, ut etiam dicit lex prædicta.

Ad hæc nota, quod pro conſecratione Eccleſiæ nihil peti poteſt ſine ſimonia, niſi procuratio, *extra. de ſimo. cum romana*; hæc autem procuratio debet eſſe moderata ſecundùm facultatem Eccleſiæ; immò ſi Eccleſia Epiſcopum procurare non poſſet ſumptibus ſuis debet eam conſecrare, *10. q. 3. cavendum, & 1. q. 5. placuit.* Eccleſia vero, quæ ſub pacto fuerit conſecrata dici debet potius execrata, quàm conſecrata, *1. q. 3. Eccleſia*; licèt enim talis Eccleſia ſit verè conſecrata; dicitur tamen execrata in odium conſecrantis,

ſecrantis, ut dicit *Jo. I. q. 1. non nocet.* & hoc intelligitur ſecundùm eundem ſi pactum præcedat conſecrationem, quia tunc incurrit ſimoniam; poſt conſecrationem tamen paciſci poteſt de redditibus annuis de obligationibus Eccleſiæ ſibi dandis, quia etiam ſine pacto tenetur Eccleſia aliquid dare Epiſcopo in ſignum ſubjectionis, 18. *q. ult. Eleuterius.*

Nota etiam, quod ſi quis Presbyter Eccleſiam ædificat, ut medietatem oblationum recipiat, talis Eccleſia conſecrari non debet, *de conſe. di. 1. ſi quis.*

Notandum autem, quod non ſunt conſecranda Altaria, niſi lapidea, *de conſe. di. 1. Altaria.* Dicitur tamen quod Altare Lateranenſe eſt ligneum, ſecundùm *Hugo.* ſed nec per ſomnia ac inanes revelationes, nec ſine Reliquiis ſunt Altaria erigenda, *de conſe. di. 1. placuit, ut Altaria, & c. non oportet Clericos.* Quod intelligitur de Altaribus fixis in Eccleſiis, ut bene innuunt dicta capitula. Secus eſt de tabula *de conſe. di. 1. concedimus.* Dicunt aliqui tamen ſufficere Corpus Chriſti loco Reliquiarum, poſſunt tamen plura Altaria ſimul ab eodem conſecrari in una Eccleſia, *extra. e. cum ſis.*

ARTICULUS II.

De Reconſecratione.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de reconſecratione; circa quod ſciendum, quod conſecratio non eſt iteranda ſi ſit facta in debita forma, *de conſe. di. 1. Eccleſi s.* Ratio hujus duplex eſt; prima eſt, quia conſecratio ſemel acta habet totum ſuum effectum, qui eſt dedicatio ad Dei cultum; ſecunda eſt, quia ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam per unionem indiſſolubilem divinæ naturæ, & humanæ; fallit tamen in quibuſdam caſibus; Debet enim Eccleſia reconſecrari ſecundum *Ber.* Primò ſi dubitetur an ſit conſecrata, quia de hoc non apparet aliqua ſcriptura in inſtrumento dotationis, vel in libro eccleſiæ, vel in columna, vel in tabula marmorea, nec etiam apparet unus teſtis de viſu, vel auditu, *de conſe. di. 1. eccleſia ſolemnitates*, et quod quælibet dictarum probationum ſufficiat, patet in *c. ſolemnitates 24. q. 2. ſanè profertur*, ut in ſacris diptychis, ideſt columnis eccleſiæ, & 22. *q. 5. hoc videtur*; & intellige tales ſemiplenas probationes ſufficere, ut de hoc non eſſet contentio per quam, vel tolleretur probatio, vel apparet, quod tali probationi fides adhiberi non poſſit, ſcilicet quando alteri præjudicium fieret: ſecundò ſi tota eccleſia ſit deſtructa, vel dirupta ſimul, vel major pars ejus, *de conſe. di. 1. eccleſiis.* Si enim tectum corruat, & parietes illæſi permaneant, & etiam modicum de parietibus ſit deſtructum non debet propter hoc reconſecrari, *extra. eo. ligneis.* Si etiam eccleſia ſit tota deſtructa, tamen ſucceſſivè parietes ſint reparati, non debet reconſecrari, ſed reconciliati, & ratio eſt ſecundùm *Ber.* quia conſecratum trahit ad ſe non conſecratum; ſed *Hoſt extra. eod. c. 1.* credit hoc eſſe verum, tantum in his quę ad invicem commiſcentur, ut in liquoribus; unde alia eſt ratio ſecundùm eum in ſumma ſua, ſcilicet, quod eadem eccleſia intelligitur eſſe, *ar. ff. de lega. 1. quod in rerum natura.* ideo ſufficit reconciliatio aquæ exorcizatæ cum Miſſa, *de conſe. di. 1. de fabrica.* Dicit tamen *Hoſt. extra. de conſe. propoſuiſti*, quod in hoc caſu de reconſecratione non eſt jus expreſſum, tutius tamen eſt, & devotius, quod fiat; tertiò ſi ſit conſecrata ab Hæretico, *de conſe. di. 1. Eccleſias, & duobus c. ſequentibus*, & hoc eſt verum ſi non ſit conſecrata in forma eccleſiæ; ſecus eſt ſi ſit forma ſervata ſecundùm *Joan.* ſed ſine dubio in nullo horum caſuum conſecratio iteratur.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Altare poſſit reconſecrari?

REſpondeo, quod ſic in quibuſdam caſibus; primus eſt, ſi menſa, vel tabula altaris, ideſt pars ſuperior altaris fuerit mota, ideſt mutata ſecundùm locum ſecundùm *Hoſt. extra. e. c. 1.* & hoc intelligitur de tabula affixa ſecundùm *Rod.* Tabula enim conſecrata, quæ non eſt affixa, de loco ad locum transfertur, nec tamen conſecratur, dum tamen lapis ſuperior non ſeparetur ab eo, cui compaginatur; unde ſi menſa moveatur cum cohærentibus ſibi, non oportet propter hoc altare conſecrari, ut patet in altari portatili, *de conſe. di. 1. concedimus.* Secundus eſt ſi aliquis de lapidibus menſam tangentibus fuerit motus ſecundùm *Ber. extra. eo. c. 1.* quod intelligit *Rod.* de lapidibus principalibus, ut ſi ſuper quatuor columnas fundata ſit menſa altaris, & una earum fuerit mota, menſa nihilominus remanente immota; ſecus eſt de lapidibus parietis, vel de ipſo pariete, cui lateraliter compaginatum eſt altare in quibuſdam Eccleſiis, quia propter motionem illius parietis, vel lapidum ejus non reconſecrabitur altare, ſi maneat immotum; tertius eſt ſi menſa fuerit enormiter fracta, *extra. e. quod in dubiis*, ideſt ultra medietatem ſecundùm *Joan.* unde neceſſe eſt ſecundùm *Hoſt.* quod appareat deformitas, & putat, quod ſit ad arbitrium epiſcopi redigenda, vel etiam ſecundùm *Rod.* ſi in cornibus fuerit fracta, cùm ſoleat ibi fieri præcipuè conſecratio altaris; quartus eſt ſi lapis ille

ille, qui continet ſigillum, ſive reliquias, qui etiam dicitur ſigillum altaris, quia cum eo reliquiæ ſigillantur, moveatur, vel frangatur, vel enormiter diminuatur; unde ſi in altari viatico lapis continens ſigillum reliquiarum moveatur, altare reconſecrabitur ſecundùm *Inno.* & *Hoſt. extra. e. c.* 1. Si verò altare viaticum extrahatur, cùm conſecratio non adhęreat ligno, ſed lapidi, non credit *Innoc.* illud eſſe reconſectandum. Nota etiam hic ſecundùm *Innoc.* quod in altari eſt quoddam foramen, ubi reliquiæ ponuntur, & illud quandoque fit in parte ſuperiori, quandoque in latere altaris. Si fiat ptimo modo clauditur, quandoque parvo lapide, quandoque tabula magna altaris. Si ſecundo modo clauditur tantum lapide parvo; unde ſive ille parvus lapis, ſive tabula magna moveatur, reconſecrari debet altare. Nota etiam quod ſi reliquiæ ſublatæ ſint, & ſint ſublatæ cum menſæ motione debet reconſecrari altare. Si autem ſine ejus motione, non debet, *de conſe. di.* 1. *de fabrica in text.* & *glo.* Quintus eſt, quando tantum additur altari, quod amittit formam, quam habebat. quia forma rei eſt eſſe rei ſecundùm *Rich. ar.* 2. *q.* 2. §. *hoc jus.* Probabilius tamen videtur ſecundùm *Ber. extra. e.* quod in dubiis, & ſecundùm *Rod.* quod propter hoc non debeat reconſecrari, quia ſacrum trahit ad ſe non ſacrum. Sextus eſt, quando dubitatur utrum ſit conſecratum, *de con. di.* 1. *Eccleſia.* Nota quod etiam eccleſia poteſt conſecrari, & reconſecrari ſine altari, & è converſo, quia alia eſt conſecratio eccleſiæ, alia altaris, *extra. e. c.* 1. & *c. quod in dubiis*; unde ſi eccleſia deſtruatur, & non altare, eccleſia reconſecrabitur, & non altare; ſecus tamen videtur de reconciliatione ſecundùm *Hoſt.*

ARTICULUS III.

De Reconciliatione.

SEquitur videre de tertio, ſcilicet de reconciliatione, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *In quot caſibus reconcilianda eſt Eccleſia?*

II. *Quid ſi aliquis homo occidatur in Eccleſia ſine ſanguinis effuſione, puta cum terſorio ad collum?*

III. *Quid ſi quis in Eccleſia lethaliter vulneretur, & poſtea in domo ſua moriatur?*

IV. *Sed quid fiet ſi Eccleſia non conſecrata fuerit ſemine, vel ſanguinis effuſione polluta?*

V. *Numquid eſt Eccleſia reconcilianda propter furtum commiſſum in ea?*

VI. *Quid de Cœmeteriis effuſione ſanguinis, vel ſeminis pollutis?*

Circa primum reſpondeo, quod eccleſia eſt reconcilianda in ſex caſibus; primò propter exuſtionem, ſi quando parietes ſunt interius, & exterins decruſtati, quia conſecratio eccleſiæ maximè conſtat in unctione exteriori. Si tamen major pars ejus ſit combuſta, ſive per ignem conſumpta non eſt reconcilianda, ſed reconſecranda. Secundò propter ſeminis humani effuſionem, quando ſcilicet effuſio eſt notoria magna, & fornicaria; ideo dixi notoria, quia ſi ſit occulta non oportet reconciliari ſecundùm *Rod.* & *Joa. An. lib.* 6. *ſi Eccleſiam*, quia eccleſia non judicat de occultis, 32. *erubeſcant*, ſed tantum, tunc quando eſt manifeſta, vel de ea fama publica, aliàs oporteret epiſcopos continuè diſcurrere; *Hoſt.* verò in Summa dicit, quod etiam ſi ſit occulta, tutius eſt eam reconciliari, ut ſcilicet ille, qui fecit, confundatur, & alii hoc videntes terreantur, & eccleſia in majori devotione habeatur, hoc tamen ita cautè fiat, ut ille nullatenus prodatur. Idem tamen dicit ſuper *c. Eccleſ*, quod ſi ſit occulta ſatis videtur, quod indigeat reconciliatione. Dicit etiam *in Summa*, quod ſi Presbyter ſciat per confeſſionem eccleſiam eſſe pollutam occulte, tutiùs eſt, ut hoc epiſcopo revelet in genere dicens, *talis Eccleſia eget reconciliari*, poteſt tamen ibi celebrare, *ar. extra. de ſen. ex cum non ab homine*; ideo etiam dixi *magna*, quia propter modicam humectationem non eſt reconcilianda; ideo autem addidi *fornicaria*, quia ſi vir ſomniando, vel uxorem cognoſcendo effundat ſemen, non eſt propter hoc reconcilianda, ſecundùm *Jo. Ultra.* & *Hugo. de conſe. di.* 1. *Eccleſiis.* Secundùm tamen *Hoſt.* in apparatu in utroque caſu debet conſuli Papa, non fit tamen de conſuetudine reconciliatio, dicit autem in *Summa*; quod ſi vir cognoſcat uxorem ſuam in eccleſia reconcilianda eſt per aquam cum vino, & cinere benedictam, *extra. e. propoſuiſti*, & *de con. di.* 1. *in eccleſiis*, & idem vult *Rod.* & etiam *Jo. An. lib.* 6. *e. ſi eccleſiam*, quia multa licita, ex loco ſunt illicita, 2. *q.* 7. *accuſatio*, & ſimiliter eſt faciendum propter vitium ſodomiticum ibi commiſſum ſecundùm *Rod.* Tertio propter homicidium, & idem intellige propter ſanguinis humani effuſionem, ita tamen quod ſit magna; effuſio enim copiam notat, ſecus eſt ſi ſit modica, vel levis, ut ſi quis contendit cum aliquo in eccleſia, & facto in eo impetu offendat in nares ejus, vel cum ungue excoriet eum aliquantulum, & inde exeat aliquantulum ſanguinis; oportet etiam ſecundùm *Rod.* quod illa effuſio ſit ex contentione, ſive ex injuria facta; unde ſi quis lapide, vel ligno cadente de eccleſia in ea occiſus fuerit, vel ſe occiderit, non eſt eccleſia reconcilianda, ut videtur *Hugo* notare, *de conſt. di.* 1. *eccleſiis*, & idem vult *Hoſt. extra. eodem ſi eccleſia.* oportet etiam, quod illa effuſio ſit execrativa, non conſecrativa; unde ſi martyr ibi occidatur, non execra-

Digitized by Google

excecratur,ſed conſecratur, *di. 3 1. quamvis*; *Jo. Ang. lib. 6. c. c. ſi eccleſiam*, dicit contrarium, quia licet eccleſia ſanctificetur ex talis ſanguinis effuſione paſſiva, polluitur tamen ex effuſione activa ſecundùm illud, *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit*, & præterea jura loquuntur indiſtinctè. Locus tamen ſanguinis non lavabitur, ut dicit.

Circa ſecundum reſpondeo. Eccleſia eſt reconcilianda propter criminis hortorem ſecundùm *Hugo. de conſe. di. 1. eccleſiis*, *& extra. caſus*, *& extra. c. propoſuiſti*, ubi dicitur, quod propter homicidia, & vulnera reconciliatur eccleſia, nec diſtinguit, an in eis fuerit ſanguis effuſus, vel non.

Circa tertium reſpondeo; ſecundùm *Hugo. ſuper c. eccleſiis*. Ibi dicitur mortuus, ubi mortis cauſam accepit, contrarium intellige in contrario caſu; undè ſi quis extra eccleſiam lethaliter vulneretur, & fugiens ad eccleſiam ibi moriatur, homicidio violata non reputabitur. Quartò ſi parietes ſiut ſucceſſivè mutati, vel ſi eccleſia ſit deſtructa tota ſucceſſivè, ut dictum eſt ſupra; ſecus eſt ſi ſimul, *de con. di. 1. c. motum*. Quintò ſi aliqui excommunicati ſint in illa ſepulti, *extra. c. conſuluiſti*; & idem eſt de aliis, quibus eſt prohibita ſepultura, & idem intellige de cœmeterio, ut dicitur ibidem; ſed ſi ſiut ſepulti in eccleſia, parietes ſunt radendi, *de con. di. 1. eccleſiam ſecundùm Hoſt.* Sextò ſi ab epiſcopo publicè excommunicato ſit conſecrata, quia cùm ſit reconcilianda propter tumulationem excommunicati, multo magis propter conſecrationem excommunicati ſecundùm *Hoſt. extra. c. conſuluiſti*.

Circa quartum reſpondeo. Lavari debet aqua exorcizata, ne divinæ laudis ſuſpendantur organa, *extra. c. ſi eccleſia*, & ſecundùm *Rod.* fieri poteſt per ſimplicem Presbyterum, & ſine ſpeciali mandato epiſcopi, *ar. ejus.* quod dicitur ibidem, ſcilicet quod protinus lavari debet, quod non fieret ſi mandatum epiſcopi expectare oporteret. hoc idem credit *Ber. ibidem*, ſcilicet, quod lavari poſſit per ſimplicem Presbyterum. Alii tamen dicunt, quod auctoritas epiſcopi eſt neceſſaria, quoad reconciliationem, poſtquam totaliter eſt polluta, hæc *Rod.* & dicit *Hoſt. extra. c. ſi eccleſia*, quod eccleſia illa interim eſt interdicta; ſed *Innoc. extra. de exceſ. Prælatanta* dicit quod non eſt interdicta, licèt organa ſint ibi ſuſpenſa, nec tamen ſit irregularis, qui celebrat in ea; reconciliatio tamen eccleſiæ conſecratæ debet tantum fieri per epiſcopum, ut dictum eſt ſupra, & hoc ſit per aquam cum vino, & cinere benedictam, ſicut ſit in dedicationibus, *extra. c. c. ult.* & idem eſt de cœmeterio ſecundùm *Ber. extra. c. conſuluiſti*.

Circa quintum reſpondeo, quod ſic, ita enim tenet conſuetudo, quæ in talibus videtur ſervanda, *ar. extra. de cele. miſ. perniciosus. cum ſuis concor.* Et idem videtur pro qualibet violentia intra eccleſiam facta, *ar. 17. q. 3. quiſquis*. Talia enim æquiparantur fornicationi, pro qua eſt eccleſia reconcilianda, *7. q. 4. ſicut*. In hoc tamen caſu cùm non ſit hoc in jure cautum expreſsè, ſufficit, quod fiat per Presbyterum de mandato epiſcopi, licèt in caſibus cautis in jure non poſſit hoc fieri.

Circa ſextum reſpondèo ſecundùm *Hoſt. in ſumma*, *& Ber. extra. c. ſi eccleſia*. Idem dicendum eſt, quod de eccleſiis conſimiliter pollutis, quia cœmeterium conſecratum eodem privilegio gaudet, quo & eccleſia conſecrata, *extra. c. conſuluiſti*. Sciendum autem, quod ſi contingat eccleſiam pollui ſanguinis, aut ſeminis effuſione, ejus cœmeterium ſi ſit ei contiguum cenſetur eſſe pollutum, unde niſi prius reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis ſepeliri; ſecus eſt ſi ſit ab ea remotum, non tamen polluto cœmeterio, licet eccleſiæ contiguo debet eccleſia reputari polluta, ne minus dignum magis, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur. Item ſi duo cœmeteria à ſe invicem medio pariete ſejungantur violato altero eorum, non propter hoc alterùm reputabitur violatum, licet de uno ad alterum per mediam partem eatur *lib. 6. de con. ſi eccl.*

ARTICULUS IV.

De Veſtibus, & Vaſis Eccleſiæ.

Sequitur videre de quarto, ſcilicet de veſtibus, & vaſis eccleſiæ; circa quod nota, quod veſtimenta eccleſiæ, quibus Domino miniſtratur honeſta debent eſſe, & ſacrata; & ideo debent tractari tantum ab hominibus ſacratis, non à non ſacratis. Idem dicendum eſt de vaſis ſacris; nec in alios uſus ſunt accipienda, vel redgendi, ſed potius ſi ſint inutilia, vel vetuſtate conſumpta ſunt cremanda, & cineres condi debent ſub pavimento, vel alio loco tuto, & honeſto, ne pedibus intrantium conculcentur; idem etiam dicendum eſt de lignis Cathedræ, pallis Altaris, candelabris, velis, ſive cortinis, & pelvi, in qua lavantur corporalia, *de conſe. di. 1. altaris*, & ſancta veſtimenta, *extra. de reli. do. ad hæc*, *& de rerum permu. mancipium*, & eſt ratio, quia Deo dicata ad uſus prophanos non debent reverti, *12. q. 2. nulli*, *& di. 54. ex antiquis*. Nota ſecundùm *Rod.* quod palla dicitur quandoque veſtis, qua operitur altare, quandoque dicitur corporale, ubi corpus dominicum involvitur; velum autem, & cortina nominari poteſt pannus, qui pendet ſuper

per Altare, vel qui ante Altare extenditur in quadrageſima, vel ea quæ dependent ad parietes Eccleſiæ. Nota etiam, quod non oportet veſtes ſacras, quando reficiuntur de novo, conſecrare, ut dicitur *extra. de conſe. Eccle. vel Altaris quod in dubiis in Glo.* & idem dicit *Jo. Alber.* verò dicit, quod quandiu ſacræ veſtis remanet forma non eſt iterum conſecranda, licèt per plures partes, vel pluries reficiatur; ſecus eſt ſi forma mutetur, ſive ſolvatur, *ar. in reconſecratione Eccleſiæ.* Monaſterium quoque, vel Eccleſia, vel Hoſpitale, ex quo auctoritate Epiſcopi eſt ędificatum nullo modo converti debet in habitaculum ſęculare, vel in alios profanos uſus, *extra. de reli. do. ad hæc 19. q. 3. quæ ſemel, & 17. q. ult. quaſti.* & intellige ſi ſit ædificatum auctoritate Epiſcopi, ſcilicet generali, vel ſpeciali ſecundùm *Rod.* quod dico propter monaſteria, in quibus eo ipſo, quod ſunt fundata de conſenſu Epiſcopi videtur eſſe conceſſum erigere cappellas ad opus infirmorum, vel ad proceſſiones ſuas faciendas intra ſua ſepta; ligna tamen Eccleſiæ deſtructæ, poſſunt poni in Eccleſia, vel etiam in alio uſu fratrum honeſto, ſcilicet Capitulo, Dormitorio, vel conſimili, *de conſe. di. 1. ligna. in Tex. & Glo.* Oratoria quoque, vaſa corporalia, pallæ Altaris, & veſtimenta Clericorum munda ſervari debent, & nitida, *extra. de cuſto. c. 2.* Quæ cùm fuerint ſordida Diaconi cum miniſtris humilibus lavent ea, ut dicitur *de conſe. di. 1. nemo*; hoc tamen non ſervatur; cuſtodiri quoque debet Eccleſia, nec debent in ea poni ſuppellectilia, niſi in neceſſitate, propter hoſtiles incurſus, vel propter incendia repentina, quibus ceſſantibus reduci debent in priſtina loca, *extra. c. relinqui.*

ARTICULUS V.

De Reliquiis, & Canonizatione Sanctorum.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de Reliquiis, & Canonizatione Sanctorum; circa quod ſciendum, quod Reliquiæ non ſunt in reverentia habendæ, niſi auctoritate Papæ ſint approbatę, ut patet *extra. de Reliqu. c. 2.* quæ poſtquam fuerint approbatæ, non debent extra capſam oſtendi, nec venales exponi, ut dicitur *extra. de Reliq. c. 2.* cùm enim ſint ſanctæ, ſimoniam committeret, qui eas venderet 1. q. 1. *qui ſtudet.* Ad canonizandum autem Sanctos, & in Sanctorum Catalogo conſcribendos de quo habetur 19. *q. 3. quoniam taliter pervenitur,* Inquiri enim debet an illi, de quo canonizando agitur prior vita teſtimonium præbeat, pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis, ut patet *di. 61. miramur.* & maximè quæri debet de ſimplicitate, & humilitate, ut patet *extra. de præſumpt. & ſtudiis*; ſimplicibus enim, & humilibus dat gratiam Deus; ſolet etiam quæri an in vita paſſus ſit perſecutionem, ut patet *7. q. 1. omnis, qui gemebat*, & an fuerit paſſus ex charitate 1. *q. 1. inde.* Quæri etiam debet de miraculis factis in vita, & poſt mortem, de martyribus tamen non fit examinatio tanta; ſed tamen quæritur de miraculis, & cauſa propter quam paſſi ſunt, *ar. de con. di. 4. Cathecumenum, & c. Papæ vicem.* Publicè autem non veneretur aliquis Sanctus, donec per Papam ſit approbatus, quia per malos aliquando miracula fiunt, *1. q. 1. teneamus.* Hi quoque, qui cauſa devotionis accedunt ad Eccleſiam aliquam propter miracula, quæ fiunt ibi, non ſunt falſis, & fictitiis documentis decipiendi, ſicut occaſione quæſtus conſuevit fieri, *extra. de Reliqui. c. 2.* Videtur tamen, quod etiam per Epiſcopos aliquis Sanctus approbari poſſit, *extra. de feriis c. ult. & de conſe. di. 3. c. 1.* Sed illud intelligitur de Sanctis jam canonizatis; non enim Sanctorum omnium feſta ubique coluntur; hoc autem conſequitur Sanctus per canonizationem, ſcilicet quod Eccleſia pro eo ſolemniter, & pro aliquibus ſolemnius officium facit, ut patet *lib. 6. de Reliqui. & vene. Sanctorum c. uno*; & in Litaniis nominat ipſum, & ſi Eccleſia in canonizazione ejus erraret, quod non eſt credendum, nihilominus tamen preces in ejus honorem effuſæ, propter fidem Deo ſunt acceptæ, quæ non deficit, *ar. extra. de coha. cler. noſtra, & de baptiſmo debitum, & de Presbytero non bap. c. 2. & 3.* Licèt etiam cuilibet in ſecreto alicui defuncto, quem Sanctum credit preces porrigere, quamvìs non poſſit ei ſolemnes preces publicè emittere, vel officium ſolemne dicere, ut dixerunt *Inno. & Hoſt. extra. de Reliquiis.* Ordinem autem, & modum canonizandi ponit *Hoſtien. ſuper c. audivimus.*

TITULUS XXX.

De Immunitate Eccleſiarum, & aliorum pertinentium ad Eccleſias.

DEinde conſiderandum eſt de immunitate Eccleſiarum, & Cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium; & primò quid eſt immunitas; ſecundo diſtinguendum eſt de poſſeſſionibus Clericorum; tertiò diſtinguendum eſt de muneribus; quartò eſt videndum ad quæ munera Clerici tenentur; quintò inquantum, & ad quos, & ad quid extenditur immunitas Eccleſiæ, & Cœmeterii; ſextò ſpecialiter

ſpecialiter de feudis, an poſſint Eccleſiæ donari, vel legari; ſeptimo de pæna violantium immunitates; ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid eſt Immunitas?

Circa primum ſciendum, quod immunitas idem eſt quod libertas, & dicitur immunitas, quaſi extra munia, ideſt munera data libertas *ab e. quod extra.* Vel dicitur immunitas, quaſi ſine muneribus data libertas ab *in* quod eſt *ſine*, vel dicitur immunitas, quaſi puritas; inde dicitur quis immunis à peccato, ideſt purus, *extra, de purga. cano, c. ſi.*

ARTICULUS II.

Diſtinguendum eſt de Poſſeſſionibus Clericorum.

Circa ſecundum ſciendum, quod poſſeſſionum Clericorum, quædam ſunt purè Eccleſiaſticæ, ſcilicet, quæ conſiſtunt in decimis, primitiis, & oblationibus, & in his tantum levitica portio conſiſtit; undè Nicolaus Papa vocat eas leviticam portionem. Quædam verò non ſunt ita Eccleſiaſticæ, licèt a Clericis poſſideantur juſtè, quia fuerunt eis a laicis datæ, ſcilicet, quæ conſiſtunt in Villis, Prædiis, Caſtris, & hujuſmodi.

ARTICULUS III.

De Diſtinctione Munerum.

Circa tertium ſciendum, quod munerum quædam ſunt immunda, ut cloacæ purgatio, calcis decoctio, palatii cuſtoditio, ſtabuli purgatio, *ff. de mu. & bono. munerum reſponſo* 1, *& l.* 1. Quædam ſunt munda, ſive honeſta, & horum quædam ſunt ordinaria, ut illa, quæ certam, & regularem habent portionem. Quædam extraordinaria, ſcilicet illa, quæ non præſtantur regulariter, ſed repentè. Munera autem ordinaria, quædam ſunt perſonalia; ut iſta, quæ exhibentur cum cura animi, & interveniente labore corporis, non tamen cum ſumptibus propriis, ut cum quis tenetur ire in exercitum Regis ad expenſas Regis, & hæc dicuntur angariæ, ut patet *ff. ibidem, ubi ſupra.* Item angariarum quædam ſunt realia, ſcilicet illa, quæ dantur pro rebus, ut tributa, cenſus certi, ſive ſervitia certa, & annalia poſſeſſionibus annexa, puta, quod aliquis pro fundo, vel vinea data annuatim in Natali aureum unum vel caponem, vel aliquid tale, & hæc dicuntur munera ordinaria ſimplici nomine, & poſſunt etiam dici indicta, ideſt rebus impoſita. Quædam ſunt mixta, ſcilicet quæ exhibentur interveniente cura animi, & labore corporis cum ſumptibus propriis, ut cum quis ire tenetur in exercitum Regis ſumptibus propriis, & hæc dicuntur perangariæ. Quandoque tamen hæc nomina confunduntur, ſcilicet angariæ, & perangariæ, ut patet *extra. de emu. ut minus*, ubi *Glo.* Angariæ dicuntur obſequia perſonalia exhibita ſumptibus propriis, & negotiis alienis, hæc dicuntur angariæ, perangariæ, ſicut etiam videtur dici, *ff. ibidem l. munerum. §. patrimoniorum.* Munerum autem realium quædam indicuntur ipſis rebus, ut quod talis vinea debet duos ſolidos annuatim in certo termino, quædam indicuntur perſonæ gratia rei, ut ſi collecta fiat, & quilibet ſecundùm ſuam facultatem ſolvat. Munerum autem ordinariorum quædam recipiunt utilitatem Principis, ut cum exigit aliquid pro filiæ maritatione, vel pro aliis ſimilibus, quædam pietatem, & communem utilitatem, ut ea quæ præſtantur pro refectione pontium, & viarum, & pro defenſione fidei, & regni, & ſub his muneribus continentur exactiones, quæ fiunt in civitatibus pro bono communi.

ARTICULUS IV.

Ad quæ munera Clerici tenentur?

Circa quartum ſciendum, quod Eccleſia & earum prædia mancipia, ſive ruſtici, Clerici eorum, uxores, filiæ, & coloni non tenentur ad munera immunda, 16. *q.* 1. *§. novarum, & c. placet, & di.* 89. *judicatum, & c. de Epi, & Cle, l.* 2. Nec ad munda ordinaria, ſive ſint perſonalia, quæ dicuntur angariæ ſive mixta, quæ dicuntur perangariæ, ut dictum eſt ſupra *C. de Epi. & Cleri, l.* 2. *& c. de ſac. ſan. Eccleſiæ neminem, &* 16. *q.* 1. *c. placet in Glo.* Quod debet intelligi, niſi in caſu neceſſitatis, ut dicitur in eadem *Glo.* undè cuſtodia, ſive vigilia murorum excipitur a qua nullus excuſatur, *extra. c. pervenit*, niſi ſit ſenex *c. de decur. l. ſi ultra lib.* 10. & hæc intelligunt *Hoſt.* & *Ber.* quoad homines Eccleſiæ. Clerici enim a matutinis non ſunt avocandi, *di.* 88. *c. ſi, & c. de Epi. & Cle, quiſquis* niſi fortè tanta neceſſitas immineat, quod de præcepto Epiſcopi aliud fiat, *extra. de reg. jur.* quod non eſt licitum, hoc autem per laicum nullatenus diſcernatur, *extra. de conſt. Eccle. ſecundùm Hoſt.* Non tenentur etiam Clerici ad munera munda ordinaria realia, ratione poſſeſſionum, quæ ſunt puræ Eccleſiaſticæ, nec etiam ratione manſi, ideſt dotis, quæ debet omnino eſſe libera, de quo fit mentio, *extra. de cenſi. c.* 1. & dicitur manſus ſecundùm vulgare Italiæ quanticas terræ,

terræ; quæ ſufficit duobus bobus ad laborandum in anno, ut dicitur *ibidem in glo.* Tenentur autem ratione aliarum poſſeſſionum, quæ conſiſtunt in Caſtris, & Villis, Prædiis, & hujuſmodi, niſi ſuper hoc a Principe obtinuerint libertatem. Hæc probantur 23. *q.* 8. §. *Eccleſia, quod nihilominus ſecundùm Canonum tributum, &c. extra de cenſi. c.* 1. Unde ſecundùm *Hoſt.* aut Eccleſia alii vendat, aut ſolvat, aut incidet in commiſſum; *c. de Epiſ. & Cle. l. ſi quemque de exac. tribu. ſi divina domus lib.* 10. Alii dicunt quod non committitur, ſed loco pignoris retinere poteſt donec de tributo fuerit ſatisfactum, ſic intelligunt dictam legem *ſi divina*, quæ hoc innuit. Aliqui verò dicunt, quod hæc lex intelligitur de domo imperiali, quia in rebus eccleſiaſticis nulla ſollicitudo tranſactionis, ideſt commiſſionis ſignificatur *C. de ſac. Eccl. placet*; unde ſi Clericus, vel Abbas vaſſallus Regis contra dominum ſuum felloniam commiſerit, eo vivente ad Regem feudum pertinebit; ſed eo mortuo, Rex illud ejus ſucceſſori reſtituere debebit, ut patet in *l. de feudis de capitulis Conradi Regis c. ſi Clericus, vel Epiſcopus*; & eſt ratio, quia delictum perſonę &c. 16. *q.* 6. *ſi Epiſcopum*; & ſi Epiſcopus, vel Abbas tenet unum magnum feudum ab aliquo Principe, & ei conſuevit certo modo ſervire, debet ei ſuum ſervitium eo modo, quo debet, exhibere; unde in hoc caſu, licèt non teneatur in cavalcatis perſonaliter ire, *ar.* 23. *q.* 8. §. 1. debet tamen mittere ſecundùm quod eſt ſolitum, aut non teneat beneficium, *ar. extra. de praben. cum ſecundum, & c. extirpandum*, & hoc intelligo ſi ſit bellum juſtum; ſecus eſt ſi ſit injuſtum. Non tamen propter hoc, quod non mittit in caſu tali poteſt feudo privari, *ar. extra. de præſum. c. ſi. & de conſue. c. ſi.* faciet etiam inde fidelitatem, ſi conſuetum ſit, & quidquid feudi conſuetudo requirit, præſtabit, *extra. de jurejuran. nimis*, & quidquid eſt expreſſum in jure, *extra. de pænis*, §. 1. *c. ſi. ibi noe Eccleſias.* Aliàs ſi libertatem contra dominum præſcripſit, tuendus in ſua libertate erit, & hoc ſi præſcriptum ſit bona fide; aliàs curſus temporis non obſtabit, *extra. de præſcript. vigilanti. hac Hoſt.* Non tenetur tamen ſolvere munus ſuper inductum, ideſt tributum de novo conſtitutum, quod ſuperveniente libertate imponitur tantùm ab Imperatore, licèt ſit munus ordinarium reale, 16. *q.* 1. *c. placet in glo. & c. de ſuperinductis l.* 1. & 2. Ad munera autem ordinaria, ſi reſpiciant tantùm utilitatem Principis, non tenentur Clerici de poſſeſſionibus eccleſiaſticis, nec etiam de aliis poſſeſſionibus, niſi fortè ſub tali pacto datæ ſint eis, quod cùm Princeps coronatur, vel maritat filiam ſuam, vel filium ſuum facit militem, teneatur talis Eccleſia pro illis bonis ſibi datis expenſas facere in toto, vel in parte, vel aliquid hujuſmodi. Si autem reſpiciant utilitatem communem tantùm laicorum, ſic etiam non tenentur ullo modo. Si vero reſpiciant utilitatem communem laicorum ſimul, & clericorum, ut illa, quæ dantur pro refectione pontium, vel viarum, vel pro defenſione Fidei, vel Regni; tunc *Rich. quolibet* 2. *q.* 30. *ar.* 4. diſtinguit, quia aut facultates Communitatis ad hæc ſufficiunt; & tunc Clerici non tenentur, aut non ſufficiunt, & ſic adhuc diſtinguo, quia aut requiritur conſilium Clericorum ſuper negotiis illis, aut non, ſi non requiritur, & requiri poſſunt ſine detrimento negotiorum, videtur aliquibus, quod Princeps, vel Conſules Civitatis præjudicant ſibi quantum ad minus, quod Clerici pro talibus operibus exhibere deberent, quia videntur Clericos contemnere, & honorem eis debitum non impendere, cùm ſint laicis digniores, & ſecundùm jura non ſunt ei jura ſua ſervanda, qui jus violat alienum, *extra. de privileg. dilecti filii in tex. & glo. &* 25. *q.* 2. *ſic decet arg. ad hac, extra. de mu. peti. c.* 1. Si autem requiritur, aut conſentiunt, & tunc tenentur ſolvere partem ſuam proportione ſervata, aut non conſentiunt, quod talia opera fiant, & tunc aut imminet neceſſitas faciendi, aut non. Si non, quia fortè viæ ſunt ſatis bonæ, & pons eſt ſatis ſufficiens, Cives tamen volunt emendare, & ſic non tenentur ſolvere, quia ſi ego, & tu habemus unam domum communem, & tu vis eam meliorare faciendo ibi turrim, & ego non conſentio, ſi facias eam, ego non teneor aliquid ſolvere. Si autem imminet neceſſitas, ut quia pons eſt deſtructus, & viæ ſunt tales, quod neceſſaria Clericis ad civitatem commodè ferri non poſſunt, tunc ſi Cives faciunt talia reparari cum expenſis proportionatis operibus ipſis, & facultatibus Clericorum, Clerici tenentur ſolvere partem ſuam, ſaltem de poſſeſſionibus illis, in quibus portio levitica non conſiſtit, conveniens enim eſt communes expenſas eorum fieri, quorum utilitas eſt communis, *ff. ad L. Rhodiam de jactu. l.* 1. *& c. de ſacroſanc. Eccl. ad inſtructionem*, ubi expreſsè habetur, quod Clerici tenentur pro parte expenſarum, quæ fiunt pro talibus operibus. Placet etiam aliquibus, quod tenentur etiam ratione ſortis leviticæ, nec obſtat ſecundùm eos, ut videtur, quod dicitur *extra. de cen. c.* 8. ubi dicitur, quod ratione talis partis non tenentur ad aliquod officium, niſi eccleſiaſticum; quia in ſolvendo partem ſuam pro re ſibi utili, & neceſſaria non ſerviunt alii, ſed ſibi ipſis; & hoc tenent Legiſtæ: hoc tamen aliquibus Canoniſtis non placet; unde 16. *q.* 1. *c. placet* dicit *glo.* Eccleſiam non teneri ad conſtructionem pontium, vel

murorum

murorum qnidquid lex dicat, ſed ſecundùm alios cnm lex illa, ſcilicet ad conſtructionem non inveniatur expreſsè revocata, & jura juribus debeant concordare, videtur, quod dicta *glo.* & jura, quæ videntur contradicere illi legi; ſic debeant exponi, quod non repugnent ei; unde debent intelligi in aliis caſibus, de quibus dictum eſt in diſtinguendo, quod in illis non tenentur ſolvere Clerici. Videtur enim irrationabile, quod Clerici multum divites non teneantur ſolvere pro opere, ex quo provenit eis utilitas magna, & pauperculi laici teneantur, quibus provenit inde parva utilitas; ubi tamen Cives eſſent multum divites, & Clerici nimis pauperes, rationabile eſſet, quod à Clericis, aut nihil, aut ita parum acciperent, quod non gravarentur.

Sed quomodo cogi poſſunt ſolvere munera, ad quæ tenentur?

Reſpondeo. Clerici aut ultra poſſeſſiones purè eccleſiaſticas, & manſum habent poſſeſſiones alias, ut fortè patrimoniales, quæ poſt mortem eorum ad laicos reverrentur, vel etiam poſſeſſiones, quæ Eccleſiis perpetuo ſunt conceſſæ, aut non habent. Si habent, tunc per Judicem ſęcularem poſſunt cogi ſolvere illud, quod tenentur in caſibus ſupradictis, quia hæc non eſſet actio perſonalis, ſed realis. Talis enim obligatio, aut ſequitur poſſeſſionem, aut perſonam gratia poſſeſſionis; unde cum illę poſſeſſiones non ſint exemptæ à jurisdictione dominorum temporalium, domini poſſunt ibi ponere manum, ut ſolvatur debitum, quod ſequitur poſſeſſionem, aut poſſeſſorem gratia poſſeſſionis, ſi poſſeſſor ſit rebellis in ſolvendo. Si autem non habent poſſeſſiones alias, tunc ſi de illis tenentur in aliquo caſu ſolvere, non video quomodo poſſint à Judice ſæculari directè cogi ad ſolvendum coactione ſufficienti, quia nec perſonæ Clericorum, nec prædictæ poſſeſſiones ſunt in juriſdictione Laicorum, ſed ſunt omnino liberæ, *extra. de cen. c.* 1. & non eſt rationabile quod aliquis cogatur à non ſuo Judice, *extra. de fo. compe. c. 2. & c. ſi quis contra.* Debent ergo Conſules ad ordinarium recurrere, qui debet Clericum illum ad ſolvendum cogere, qui ſi nol't, ad Papam recurrent, vel ſi nolint hoc facere, quia fortè non poſſent hoc commodè, licèt non poſſint Clericos directè cogere ſufficienti coactione; poſſunt tamen, ut aliqui volunt, eos indirectè vehementer inducere, ſcilicet ponendo aſſiſum ſuper venalia communia Clericis, & Laicis, hoc tamen faciendo ſine fraude, ſervata proportione; hoc enim faciendo Clerici non cogentur ſufficienti coactione, quia non tenentur illa emere, vehementer tamen inducuntur, quia damnum magnum incurrerent ſi non emerent, & quia illa venalia propter aſſiſum venduntur cariùs, ſequitur, quod Clerici illud indirectè ſolvunt, quod directè ſolvere tenebantur; verbigratia; ante aſſiſum tabernarius, quartam vini non poterat vendere, niſi pro quatuor denariis, & modo conceditur ei, quod eam vendere poſſit pro quinque, ita quod ille unus denarius ſit communitatis pro refectione pontium, & viarum, & conſimilium. Hæc de quæſtione iſta ſint dicta ſine præjudicio, & temeraria aſſertione, & ſi quid hic eſt minus bene dictum à peritioribus corrigatur. Hæc omnia, quæ in 2. *&* 3. *ar.* huc uſque ponuntur dicit *Rich. quolibet* 2. *q.* 30. *o.* Ex ſupradictis patet quod omnes Eccleſiæ ſunt immunes à muneribus extraordinariis, quæcunque ſint illa, etiam ſuperinducta. Excipiunt tamen aliqui maximè Legiſtæ ea, quæ pertinent ad pietatem, ut refectionem pontium, vel viarum eo modo præcipuè, quo dictum eſt ſupra, vel ad publicam utilitatem, ſcilicet cum felix Embola, vel Imperator tranſit, ut patet *C. de ſacroſan. Eccl. placet, & l. jubemus. Hoſt.* verò putat, quod etiam à talibus ſint immunes reſpectu laicorum, ut in *auct. de Ec. tit. §. ad hæc ſancimus, & ut null. Judic. §. nulli verò liceat*, & hoc dicit expreſſiùs Lex Federici *ad decus §. Item. Nulla*, inquit, *Communitas, vel perſona publica, vel privata collectas, ſive exactiones, angarias, vel perangarias Eccleſiæ, aliiſque piis locis imponat, aut invadere eccleſiaſtica bona præſumat; quod ſi fecerint, & requiſiti ab Eccleſia, vel Imperio emendare contempſerint triplum refundant, & nihilominus banno imperiali ſubjaceant.* Epiſcopus etiam pro rebus Eccleſiæ ſuæ nullam moleſtiam patiatur, qui contravenerit duplum reſtituat *in auc. de ſanctis Epi. §. ſportularum collatione* 9. Per quæ omnia jura antiqua, quæ contradicere videntur, corriguntur; hæc autem ſunt vera, niſi aliud à Principe mandetur. Si enim tales exactiones fiant auctoritate Principis, tenentur eas ſolvere Clerici ratione feudorum, quæ tenent immediatè ab eo, vel à Comite, vel Marchione ſub eo. Nec obſtat illud *extra. c. ut minus*, quia illud non imponit lègem Imperatori, nec hoc Papa facere debet, *extra. de judiciis novit* Sicut enim ad Imperatorem nihil de decimis, *extra. de decimis tua.* Sic ad Papam nihil de fendis, niſi ratione violentiæ, vel peccati, ut dicitur in *c. novit.* Poteſt etiam intelligi illud *c. extra. c. novimus, & c. adverſus* in bonis patrimonialibus, non de feudalibus, in quibus etiam Clerici ſunt privilegiati, niſi ſint mercatores, *extra. de vi. & ho. Cle. c. ſi.* Nec invenitur aliquod capitulum imponens in feudalibus legem Imperatori, vel legi, ſed tantum inferioribus; ergo ſi inferior Imperatore petat à Clericis aliquid incertum,

incertum, vel extraotdinatium, hoc facier auctotitate Imperatoris, vel Papæ. Aliàs excommunicatus erit, ſi ingerat violentiam *extra. c. adverſus*, & in quadruplum reſtituere cogitur, quod accepit *c. de excu. mu. placet lib.* 10.

Sed quid ſi ſine violentia Laicus egens petat ab Eccleſia, vel Cletico vaſſallo ſuo?

Reſpondet *Hoſt.* quod tenetur ei dare, quia cùm teneatur cuilibet in neceſſitate ſubvenire, multò ſortiùs illi; debet tamen inde ſcriptura fieri, quod non ex debito, ſed gratis datur, ne ſibi in futurum præjudicetur, nec obſtat illud *c. adverſus*, quia intelligitur, quando violenter patitur. Eſto, quod una Civitas debitis ſit gravata, & deliberent Conſules, quod modus expeditior, & facilior ſolvendi illa debita eſt, quod fiat quoddam aſſiſum ſuper venalia hoc modo, ſcilicet, quod vendens ſextarium vini ſolvat denarium Communitati in adjutorium ſolutionis debitorum ejus, & ſic de aliis venalibus proportione ſervata; modo quæritur, utrum eis liceat hoc facere, cum ex hoc facto ſequatur, quod Clerici emant venalia cariora, & ſic indirectè juvabunt ad ſolutionem Communitatis debitorum, cùm tamen nihil ſolvere teneantur? Reſpondeo, debita illa aut ſunt contracta propter exceſſum, & abuſum conſulum, & tunc non licet eis aſſiſum ſuper venalia ponere, ſed propriis ſumptibus debent illa debita ſolvere, aut propter communem utilitatem tam Laicorum, quàm Clericorum, & ſic licet eis, aut propter utilitatem communem Laicorum directè non autem Clericorum, niſi indirectè, ſcilicet inquantum temporalis proſperitas Civium, quandoque redundat in utilitatem Clericorum, & tunc diſtinguo, quia aut hoc faciunt animo injuriandi Clericis, ut ſic ab eis pecuniam extorqueant, quam aliter habere non poterant, & ſic non licet; aut non animo injuriandi, quia etiamſi non eſſent aliqui Clerici, qui aliquid emerent, nihilominus hoc feciſſent, & ſic licet eis ſervato moderamine per comparationem ad neceſſitatem Communitatis, ita tamen, quod fiat auctoritate Domini temporalis, & etiam ſervata proportione, ſcilicet, quod proportionabiliter loquendo non ponant magis aſſiſum ſuper ea, quæ ſæpius emuntur à Clericis, quàm ſuper ea, quæ à Laicis, nec majus ſuper ea, quæ ſæpius emuntur ab extraneis, quàm ſuper ea, quæ a Civibus, nec majus ſuper ea, quæ ſæpius emuntur à pauperibus, quàm ſuper ea, quæ à divitibus, aliàs non liceret. Si ergo ponatur aſſiſum prædicto modo Clerici, ut videtur, non poterunt juſtè conqueri, maximè cùm non cogantur emere in Civitate iſta, cùm emere poſſent in alia, licèt non ita commodè, & hoc probari poteſt per caſum legis, qui habetur, *ff. de no. ope. nun. Hæc Rich. quolibet* 2. *q.* 30. *ar.* 6. *caſu* 1.

Quid ſi Eccleſię manſus, qui ut dictum eſt ſupra, & habetur *extra. de cen. c.* 1. omnimode debet eſſe liber, primò tributarius fuit, quia Eccleſia alia inde decimam percipiebat?

Reſpondeo. Alanus dixit, quod manſus ille favore Eccleſiæ liberatur à tributo, & ad hoc inducitur illud 23. *q. ult. ſecundùm canonicam.* Alia verò prædia data Eccleſiæ non liberantur à tributo, ut patet *extra. de cen. c.* 1. Sed *Ber.* dicit ibidem quod Eccleſia, quæ percipiebat prius ibidem decimam non debet propter hoc privari jure ſuo, 16. *q.* 1. *Eccleſia antiquitus*, niſi fortè ita modicum læderetur, quod de facili peti poſſet, & tale tributum poteſt dici eccleſiaſticum ſervitium ad quod Eccleſia tenetur, ut patet ibidem.

ARTICVLVS V.

In quantum, & ad quos, & ad quid extenditur immunitas Eccleſiæ, & Cœmeterii.

Circa quintum, quod eſt in quantum, & ad quos, & ad quid immunitas Eccleſiæ, & Cœmeterii extenditur; ſciendum, quod extenditur plus, vel minus ſecundùm quod Eccleſia habet diverſas immunitates. Primò, quia in Eccleſia, & Cœmeterio ſęcularia placita non ſunt tractanda; poſſunt tamen ibi tractari eccleſiaſtica, *extra. e. c,* 1. *& e. cum Eccleſia*, *&* 2. *q.* 2 *c. ult. &* 6. *e. decet*, *§. omnis in eis*; & nihilominus proceſſus Judicum ſęcularium ibi habiti, & ſpecialiter ſententię ibidem prolatę nullatenus tenent, ut patet in *c. dictum. §. ordinarii.* Secus autem eſt de cauſis eccleſiaſticis, ut dictum eſt, & *ar. extra. de appel. qua fronte &c.*

Quid ergo ſi alteri, vel utrique parti ſit ingreſſus Eccleſiæ interdictus?

Reſpondet *Ber. extra. e. Eccl.* 6. quod nihilominus poſſunt Eccleſiam intrare, quia interdictum non extenditur ad hunc caſum, *ar. extra. de conſti. crimen. & de Eccle. edi. tua nos*; vel tunc extra Eccleſiam cauſa tractetur, ut interdictum ſervetur. Non eſt enim præceptum, ut ibi tractetur de neceſſitate, ſed honeſtate, ut fortè propter loci reverentiam magis à perjuriis, & mendaciis caveatur; *hæc Ber.* Item prohibetur, ne in Eccleſiis, & Cœmeteriis fiant ſeditiones, conclamationes, impetus Univerſitatum, & quarumlibet Societatum, contentiones, & publica Parlamenta, negotiationes, & præcipuè nundinarum, ac fora cujuſcumque tumultus, ut patet *extra. e. decet.* Item ſupra Eccleſiam non debet aliquis ſepeliri, niſi ſint Epiſcopi, vel Abbates, vel digni Presbyteri, aut fideles Laici, 13. *q.* 2. *nullus*, & intelligunt

quidam hoc de Laico fideli, ſcilicet per quem miracula fiunt à fidei virtute. Aliqui veró de quolibet fideli in tantum quod fides ejus & bonitas fuerit manifeſta. Secundùm autem *Hoſt.* intelligitur de quolibet fideli in dignitate conſtituto, ut Comite, Rege, Imperatore, & ſic de facto ſervatur: de Sancto veró, quicunque ſit ille, nullus dubitat, in quorum ſepulcro nulla perſona privata debet poni, *C. de ſacroſan. Eccl. l. 2.* Hanc tamen aliqui aliter intelligunt, ſcilicet, quod laici morari non debent cum Clericis intra Chorum, quod eſt verum, *extra. de vi. & ho. Cle. c. 1.* Item non debet Eccleſia incaſtellari, nec in propugnacula ædificari, ut ibidem fiat guerra, vel ibi recipiantur, qui faciunt guerram, & præcipuè prædones, licèt auctoritate Epiſcopi poſſet hoc fieri ibi ad tempus imminente juſta neceſſitate, puta propter metum Paganorum, Hæreticorum, Piratarum, & Latronum, & pro defendendo jure Eccleſiæ, cùm fortè non inveniatur locus ad hoc ita aptus, & in his caſibus, & ſimilibus non tantùm Clerici ibi refugium habebunt; ſed etiam laici innocentes, & fidem, & jus eccleſiaſticum defendentes, ita tamen quod ceſſante neceſſitate incaſtellatio ceſſet, *ar. extra. de cuſto. ſcu. reliqui. & di. 42. c. penul. & ultimo, & extra. de obſer. je. concilium. §. penul. & præcedenti.* Item laici non debent ab Eccleſia violentum hoſpitium, tanquam ex debito exigere; non autem debet eis negari ſi petant hoc ſibi fieri ex charitate, *extra. e. c. 1. & de præben. de Monachis, & di. 42. quieſcamus.*

Quid ſi domus aliqua, vel poſſeſſio perveniat ad Eccleſiam, quæ tenetur albergum facere certum, & certo modo?

Reſpondeo. Eccleſia tenetur, quia hoc eſt ſervitium certum, *ar. extra. de deci. de terris, & c. dilecti.* Item intra Eccleſiam, vel Cœmeterium non debent ſupellectilia poni, nec aliqua violentia committi, quod extenditur uſque ad quadraginta paſſus ſi ſit Eccleſia major, ſcilicet matrix, vel uſque ad triginta ſi ſit minor, ut Cappella, *17. q. 4. ſicut antiquitus fraternitatis miror.* Cappellæ tamen quæ ſunt intra ambitum murorum, ſcilicet Civitatis, Caſtri, vel Villæ non ponuntur ſecundùm *Hoſt.* in hac triginta paſſuum obſervatione, *17. q. 4. quiſquis.* Ex hoc ergo aliquis maleficus, & delinquens, vel alius ad Eccleſiam confugiens, ſi intra ambitum ſe receperit; Eccleſia eum debet ſalvare, *23. q. 5. reos.* Nec eſt mirum, nam ad ſtatuam Præfecti urbis fugientes lex ſalvat, *ff. de offi. Præfecti urbis l. 1. §. 1.* Ad evidentiam autem majorem diſtinguendum eſt, quod fugiens ad Eccleſiam, aut eſt ſervus, & tunc vel venit ſine armis, ſcilicet, ut ſervitio Domini ſe ſubtrahat, & tunc redditur Domino, priùs tamen juramento de ejus impunitate Clericis præſtito, *extra. e. inter alia*, aut cum armis, & tunc extrahatur continuò, *C. de his, qui confu. ad Eccle. ſi ſervus.* Aut eſt Judæus, qui Chriſtiano obligatur, & is non recipitur donec debita reddiderit univerſa, ut patet *ibidem l. 1.* Aut eſt liber Chriſtianus, & is aut confugit volens vitare litigium, ubi civiliter conveniebatur, & is recipitur; nec eſt, ex quo eſt intra fines Eccleſiæ, repræſentandus Judici, & poteſt per ſe, vel per alium ſe defendere, ſicut elegerit, alias contra eum proceditur, & bona ejus, ſi qua habet, diſtrahuntur, & ſic Eccleſia hunc reddere tenetur, quilibet etiam de Eccleſia jurare tenetur, quod non eſt conſcius rerum ſuarum, quod totum traditur *ibidem l. præſenti, §. 1. & ſeq.* Si veró maleficium commiſit, aut intra Eccleſiam, vel prope intendens per eam liberari, aliàs non commiſſurus, puta occidit hominem in cœmeterio prope Eccleſiam, & continuò intravit eam, & talem Eccleſia non defendit, *extra. e. c. fi.* & ſic intelligi poteſt in *auct. de man. prin. §. ſed nec coll. 3.* ubi excipit homicidas, adulteros, raptores virginum. Alii dicunt, ut *Goſ. & Ber. extra. eo.* inter alia, quod illud *auct.* corrigitur per *c. extra. eo. inter alia.* Raptorem enim virginum Eccleſia defendit *36. q. 1. de raptoribus*, & hoc dicunt communiter magiſtri; ſed illud intelligi poteſt, ut dictum eſt, quando rapuiſſet prope Eccleſiam, & ſic loquitur illud *auct.* Decretum autem intelligitur, quando de longe venit, & inſequebatur, & ideo ad Eccleſiam fugit; intellige etiam illud *auct.* quando vult matrimonium contrahere, alias contra *extra. de raptoribus c. fi.* & ſic eſt promptum leges cum canonibus concordare; de mente tamen canonis fulciri videtur opinio communis magiſtrorum, quantum ad adulterum, & raptorem virginum, ſecundùm quod intelligunt groſſo modo, quia intellectus eorum magis convenit pietati; ſed *Greg.* multum fovet, quod dixi. Si autem longè ab Eccleſia crimen enorme commiſit, puta quia publicus latro eſt, qui quolibet die judicari poteſt, *C. de feriis provinciarum*, qui etiam impunè occiditur *C. quando licet unicuique, l. 1. & 2. 23. q. 5. cum homo*, & hoc ſi ſit nocturnus, non autem ſi diurnus, niſi ſe telo defendat, *extra. de homicidio c. 2.* talis non defenditur; unde de tali poteſt intelligi, quod dicitur, *Exod. 22.* Si quis per induſtriam occidit proximum ſuum, & per inſidias ab Altari meo evellas eum ut moriatur, *extr. de homicidio c. 1.*

Idem eſt ſi ſit agrorum vaſtator, ſive combuſtor, qui de nocte comburit ſegetes vicinorum; talis enim non defenditur, *extra. e. inter alia. §. & hoc eſt verum.* Aliàs autem quantumcumque enorme crimen commiſerit,

Digitized by Google

miſcuit, Rectores Eccleſiarum debent ei ſalvare vitam, & membra idonea cautione recepta, *ar. extra. de reſpo. ex tranſmiſſa*, & hoc non tantum juratoria, 17. *q.* 4. *idem ſtatuimus.* Sed etiam fidejuſſoria, & pœnali; ſi timeatur, quod is, qui petit eum, non ſervet juramentum, *ar. in c. ex tranſmiſſa.* Super hoc autem, quod inique fecit, aliàs eſt legitimè puniendus, *extra eo. inter alia.* §. *liber.* Et nota, quod quamdiu maleficus eſt in Eccleſia, non eſt inde violenter ejiciendus, nec detrahendus, nec conſtringendus, nec requies, nec veſtis, nec victualia neganda, *C. e. præſenti reſponſo.* 1. & §. 1. quod ſi quis attentaverit facere, ſciat ſe læſæ majeſtatis irretitum crimine, & ſic ultimo ſupplicio punietur. Iſtam autem libertatem non habet tantùm intra Eccleſiam, ſed etiam extra infra triginta paſſus, ut ad uſum requiſitæ naturæ exeat ad debita loca, 17. *q.* 4. *definivit*, licèt hæc immunitas hodie de facto ſit in locis quampluribus uſurpata.

Sed quare magis excipiuntur duo ſupradicti, quàm malefactores alii?

Reſpondet *Ber. extra. e. c. ſi. in ſumma glo. ult.* quia fortè ſunt deteriores, quia plurium intereſt illos puniri, quam alios, cum pluribus excogitent nocere 23. *q.* 4. *eſt injuſta.*

Quid ſi quis committat furtum in Eccleſia, numquid defenditur? & videtur, quod non, quia ſecundùm *Aug.* nemo ad ſupplicandum ibi debet admitti, ubi ſacrilegium commiſit, 16. *q.* 4. *frater*, & *Coepiſcopus*; ſed *Gof.* dicit contrarium, quia tantum duo genera hominum excipiuntur, ſcilicet latro publicus, & vaſtator agrorum nocturnus, *extra. eo. inter alia.* Et Eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis ſanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit, *C. de Epi. & Cler. ſi quis in hoc genus.* Hæc tamen lex ſecundùm *Hoſt.* potius facit contra, cum ibi injuria puniri mandetur, licèt etiam non petatur; nec negat, quin agere poſſit, & petere; imò hoc conceditur, *C. de jurejur. atrocem*, & ſecundùm canonem peti poteſt, quod juſtitia fiat, licèt ſciamus, quod fieri non poſſit ſine ſanguinis effuſione, ut habitum eſt ſupra *tit. de perceſſore*; unde ſecundùm *Hoſt.* & etiam *Bar.* qui committit furtum, vel aliud crimen in Eccleſia, vel cœmeterio, non defenditur; & de talibus loquitur *extra: e. c. ſi.* qui verò extra, defenditur, exceptis tantùm illis duobus, de quibus dicit *c. inter alia.* Hæc etiam dicit *Ber. extra. eo. c. ſi.*

Sed numquid privilegium hoc habet Eccleſia interdicta?

Reſpondeo, quod ſic; hæc enim reverentia debetur Deo, qui nec deliquit, nec Eccleſia ejus; unde ſi ſine culpa ſua interdicitur Eccleſia non eſt propter hoc violanda. *Hæc Hoſt. & Gof.*

Quid ſi Eccleſia non ſit conſecrata?

Reſpondeo, nihilominus eſt privilegiata, *extra. eo. Eccleſia*, & *extra. de conſe. e. ſi.*

Quid de Eccleſia, in qua nondum ſunt divina officia celebrata?

Reſpondeo ſecundùm *Ber. extra. eo. Eccleſia*; videtur, quod non gaudeat privilegio immunitatis prædictæ, quia nondum videtur plenè divinis obſequiis dedicata; unde non diceretur ſacrilegium ibi committi; aſpergi tamen deberet, ſi aliquid turpe ibi factum fuiſſet, antequam ibi celebraretur. *Hæc Ber.*

Quid de Oratoriis privatorum?

Reſpondeo, quod non habent hanc immunitatem; hæc *Gof. & Hoſt.* ſed cum Eccleſia ſalvet fugientem ad ſe, ut dictum eſt; quare hoc etiam non facit Corpus Chriſti? Nam & ſi damnatus ad mortem recipiat Corpus Chriſti, nihilominus occiditur, licèt *Hoſt.* putet rationabiliter illa die juſtitiam differendam, & ſic intelligit illud 13. *q.* 2. *c. ſi.* & *ar. ff. de pæ. prægnantis.* Reſpondeo ſecundùm *Hugo.* Ratio hujus eſt, quia Eccleſia eſt ſic privilegiata, non autem Corpus Chriſti; ſecundùm autem *Hoſt.* poteſt dici, quod fugiens ad Eccleſiam, ad eam liber venit, & ideo rationabile eſt, quod Eccleſia eum in illa libertate defendat, in qua ipſum invenit; Corpus autem Chriſti datur ducto in carcerem, ideo libertatem, quam in eo, non invenit, non defendit, ſed eum in captivitate relinquit.

Quid ergo, ſi quis ad Eccleſiam fugiens, Presbytero deferenti Corpus Chriſti obviet, & ei adhæreat?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Eccleſia talem ſalvabit, licèt hoc non exprimatur in jure, & huic debet quilibet fidelis favere; ſi enim ſtatua Præfecti ſalvat, ut dictum eſt ſupra, multò magis Corpus Chriſti; nec obſtat, quod *Hugo* dicit, quod hoc privilegium eſt Eccleſiæ, non autem Corporis Chriſti: fateor enim, quod privilegium unius perſonæ non extenditur ad alium privatum, quia nemo debet ſibi hoc auctoritate propria uſurpare, ut dicitur *extra. de privile. ſane.* Porrò cùm prædictum privilegium ad Dei honorem, & Eccleſiæ reverentiam concedatur, de mente juris eſt ſecundùm *Hoſt.* ut ubi eſt major ratio, multò fortiùs extendatur, & creaturarum Domino potius, quàm creaturæ in hujuſmodi deferatur.

Quid de confugientibus ad palatium Epiſcopi, numquid defenduntur ſecundùm formam ſupradictam?

Reſpondeo, quod ſic, 17. *q.* 4. *id conſtituimus*, & dicit *Innoc. ſuper e. inter alia*, quod hoc intelligunt quidam ſimpliciter, alii quando palatium eſt juxta Eccleſiam *ar. di.* 41. *Epiſcopus.* Item ruſtici non poſſunt ejus rura deſerere, & aliò ſe transferre, *extra. e. c.* 3. quod

quod intellige ſecundùm *glo. de aſcript. glebæ, extra. de Judæis multorum.* Item quilibet poteſt rem ſuam regulariter Eccleſię relinquere, contra quod multi tyranni excogitant machinationes diverſas, & ideo contra hujuſmodi invehitur Concilium generale, *extra. de rebus Eec. non alie. cum laicis ibi, ſed & de mortuariis &c.* ideſt pro anima relictis, de quibus aliqui ſtatuerunt, quod Eccleſia infra annum, & diem diſtrahat, aliàs propria auctoritate occupant relicta contra legem, *c. de ſacroſan. Eccl. generali, & l. jubemus*, ubi dicitur, quod cuilibet licet res ſuas patrimoniales in toto, vel in parte cauſa mortis, vel jure inſtitutionis, vel quocunque alio modo Eccleſiæ relinquere, vel inter vivos donare, nec oportet, quod donatio talis inſinuetur, ut patet *ibidem l. illud* Item transfertur dominium rei in Eccleſias ſolo pacto, ideſt ſola nuda promiſſione ſine ſolemnitate ſtipulationis, & traductionis, cùm in aliis perſonis ſit neceſſaria traditio corporalis, *C. de ſacroſan. Eccle. ut inter divinum*, & eſt idem ſecundùm *Rod.* quando datur aliquid eccleſiaſticæ perſonæ intuitu Eccleſiæ. Item quidquid fuerit emptum de pecunia alicujus Eccleſiæ, reverti debet ad eam, *12. q. 3. c. 1. & q. 5. ſixum*, etiamſi illam emptor furatus eſſet, vel rapuiſſet, vel depoſitum habuiſſet, & hoc ſive emptum ſit nomine Eccleſiæ, ſive nomine alieno, *extra. de pecu. cle. c. 1. inquirendum.*

ARTICULUS VI.

De Feudis.

Circa ſextum, quod eſt de feudis, quæritur; utrum ipſa poſſint Eccleſiæ donari, vel legari? & videtur quod non, quia non licet ea vendere, vel pignorare, nec pro anima judicare, nec quoquomodo alienare præter domini voluntatem, ut patet *in lib. feudorum*, non aliàs ſine conſenſu majoris domini. *Imperialem. §. habito:*

Reſpondeo. Si feudum ſit de camera domini datum ad tempus, tunc locum habet lex prædicta, & ſimiles, cùm non ſit perpetuum, nec hæres ſuccedat, de tali etiam loquitur, *extra. de don. inter vir. & uxo. §. nuper.* Idem etiam dicendum eſt de feudo perſonali, quia natura feudi perſonalis hoc non patitur, *ar. extra. de offi. deleg. quantum.* Si autem feudum ſit paternum, & reale, ſive perpetuum, & conſuetum ſerviri per alium, ſicut eſt ferè ubique, tunc locum habet ſupradicta lex generalis, & ſimiles, & in tali ſuccedet filius, etiam ſi ſit religioſus, ut dicitur in *auct. de ſanct. Epi. §. nulla coll. 9.* Antiquum ergo feudum, quod eſt patrimonium, poteſt dari, niſi contraria conſuetudo repugnet, licèt aliud ſit in novo, *extra. de feu. c. 2.* Non eſt tamen prætermittendum ſecundum *Hoſt.* quod libri antiqui non habent in illa lege *Imperialem* iſtam clauſulam, ſcilicet *pro anima judicare*; unde vel illud verbum remove, vel intellige, quod eſt perſonale, vel temporale, ut ſupra dictum eſt, vel etiam, quando fit in fraudem, ut cùm aliquis vaſſallus patitur ſe conveniri ab Eccleſia coram Eccleſiaſtico Judice, & confitetur ſe, vel prædeceſſores ſuos damna magis dediſſe Eccleſiæ, & hoc confitetur in fraudem, cùm tamen filii hoc non confiteantur; unde in reſtitutionem damnorum dat ei quidquid habet, retento ſibi uſufructu ad vitam ſuam, & de his omnibus facit libellum dicens, ego judico hìc animam meam, ut vitem extremum judicium, taliter colludens non poteſt pro anima feudum judicare, quia omnis colluſio reprobatur, *extra. de collu. dete. cleri.* Non eſt enim credendum, quod Rectores Eccleſiarum, qui interfuerunt, quando lex illa, ſcilicet *Imperialem* facta fuit, contra ſe ſuſtinuiſſent eam fieri; nec Imperator privilegia, quæ ſponte dederat, auferre poterat, ex quo Papa ea approbaverat, *25. q. 2. c. 1. & 2. c. privilegia, & extra. de conſti. Eccleſia Sanctæ Mariæ.* Sciendum tamen, quod feudum tranſit cum onere ſuo, *extra. de dona. inter vir. & uxorem, §. nup.* Ideo Eccleſia cui feudum donatur, vel legatur, ſubire debet onera feudi, quæ ſubeunt alii.

ARTICULUS VII.

De pœna violantium immunitatem Eccleſiarum.

Circa ſeptimum, quod eſt de pœna violantium immunitatem eccleſiaſticam, eſt ſciendum ſecundùm *Hoſt.* quod ſecundùm canones violator eſt excommunicandus, *17. q. 4. omnes Eccleſiæ, & di. 17. nullus, ſi quis deinceps*, & effractor, & incendiarius Eccleſiæ ſunt excommunicati ipſo jure, *11. q. 4. canonica, & extra. de rapto in literis, & de ſen. excom. conqueſti.* Sed & pœna trium librarum argenti examinati imponitur, *17. q. 4. quiſquis inventus*, & damnum novies componat, ut ibidem ſequitur; ſed ſi quis ſervum fugientem ad Eccleſiam inde violenter extraxerit, ſexcentos ſolidos componat, ut *c. q. ſi quis contumax.* Qui verò Epiſcopum à ſede expulerit, vel comprehenderit, vel in eum manus violentas injecerit, eſt excommunicatus, & omnia bona ejus Cathedrali Eccleſiæ applicantur, *17. q. 4. ſi quis deinceps, & accedit, & extra. de pœnis in quibuſdam.* Rapientes verò res Eccleſiæ, non ſunt ipſo jure excommunicati, *extra. de foro compe. conqueſtus ſecundùm Goſ.* niſi occaſione exactionis, vel talliæ, *extra. eo. non minus*, de quo vide infra. *lib. 7. tit. 2. caſu 10.* Secundum autem

leges

Digitized by Google

leges quicumque fugientes ad Eccleſiam ſubducit, crimine læſæ majeſtatis tenetur, *C. de his, qui confug. ad Eccle. l. 2.* Qui verò in Eccleſia, vel in alio loco venerabili ſeditionem, vel clamorem, vel tumultum fecerit, vel in qualibet civitate, vel vico conventiculum collegerit, vel colligere attentaverit, ultimo ſupplicio ſubjacebit, ut dicitur ibidem *l. denunciamus.* Item ſi quis perſonis eccleſiaſticis ter requiſitus juſtitiam denegaverit, jurisdictionem perdit, ut patet. *extra. de fo. compe. cum ſit generale.* Item Judex ſæcularis, qui vult perſonam eccleſiaſticam ad ſolvendum debita cogere, per Eccleſiaſticum Judicem ordinarium loci debet eccleſiaſtica cenſura cogi deſiſtere, *lib. 6. de fo. compe. ſaculares.* Item violatores privilegiorum Eccleſiarum, vel diſſimulatores pœna quinque lib. auri afficiuntur, *C. de Epi. & Cle. in Eccleſiis, & l. ſi Eccleſiæ venerabili.*

TITULUS XXXI.

De Sepulturis.

POſtea conſiderandum eſt de ſepulturis, & Primò, quid eſt ſepultura, & quid eſt jus funerandi? Secundò apud quam Eccleſiam debet quis ſepeliri? Tertiò de canonica portione; Quartò, quibus interdicitur ſepultura? ideo ſit

ARTICULS I.

Quid eſt ſepultura, & jus funerandi?

CIrca primum ſciendum, quod ſepultura multipliciter dicitur; guandoque enim dicitur locus, ſive terra, in qua fit ſepultura, etſi in tali terra nunquam aliquis fuit ſepultus, nec aliàs eſt locus ſacer, ut eſt cœmeterium, poteſt licitè vendi, quia nemo debet cogi de ſuo facere beneficium, 10. *q. 2. precariè*, & talis locus dicitur purus, *C. de religioſis, & ſuper fu. locum.* Si verò in tali terra fuit aliquis ſepultus de voluntate ejus, cujus erat, factus eſt locus ſacer, ut patet *ibidem l. 2.* ideo non poteſt vendi, vel obligari, ut patet *ibidem*, & de tali terra poteſt eligi, ſecundùm *Ber. extra. c. abolenda*, vel de terra cœmeterii, quæ dicitur religioſa, & ſacra, licèt etiam nullus ſepultus ſit in ea, *ar. ff. de rei ven. quæ religioſis. & 17. q. 4. quiſquis*, & talis terra vendi non poteſt, *13. q. 3. queſta eſt, & præcipiendum.* Hæc *Ber. ſuper c. abolenda &c.* Quandoque verò dicitur ſepultura, tumba marmorea, & lapidea, hæc poteſt vendi, ſi ſit pura, ideſt ſi nullus ſit ſepultus in ea. Si verò aliquis ſit ſepultus in ea, per hoc facta eſt locus religioſus, *ff. de reli. & ſump. fu. l. 2. & 14. q. 2. queſti.* unde non poteſt vendi. Quandoque dicitur officium, quod impenditur ſepeliendis, & hoc etiam vendi non poteſt, cùm Clerici ad hoc teneantur, quia habent beneficium ab Eccleſia, immò ſimoniam committunt, ſi quid ibidem accipiunt, *extrv. de ſimo. non ſatis, & 1. q. 1. dictum.* Si tamen non teneantur ad hoc ratione beneficii, poſſunt ibidem pretium accipere, quia de ſuo non tenentur hoc facere, *12. q. 2. charitatem, & extra. c. abolendæ in glo. 1. de præſcrip. officii*, & licèt Clerici non poſſint petere, laici tamen poſſunt cogi pias, & laudabiles conſuetudines ſervare, ſi quæ ibi fuerint, *extra. de ſimo. ad apoſtolicam in glo. Ber.* Nota ſecundùm *Innoc. extra. c. c. abolenda.* Si ſit vas aliquod factum lapideum, vel ligneum pro aliquo ſepeliendo, vendi poteſt, niſi ſit factum ſacrum per Epiſcopum, vel ad hoc ſpecialiter deputatum, *extra. de reli. do. ad hoc.* Licèt enim aliquis in aliquo loco ſit ſepultus ſine Epiſcopo; tamen non credit illum locum eſſe ſacratum ſecundùm canones, licèt ſecùs ſit ſecundùm leges, *ff. de reli. l. 2.* Si tamen prædicta loca ſint ſacra, vel ad hoc deputata per Epiſcopum, ea vendere non licet, ut patet in *c. abolenda.* Jus autem funerandi uno modo dicitur, ſive eſt poteſtas ſepeliendi in Eccleſia, vel in cemeterio Eccleſiæ, & hoc modo competit Eccleſiis, & provenit eis ex conceſſione Epiſcopi. Tenetur enim Epiſcopus majoribus Eccleſiis cemeterium quadraginta pedum, & minoribus triginta aſſignare; competit etiam illis Eccleſiis, quibus hoc ex privilegio eſt conceſſum, ut infra patebit. Debet autem tale cemeterium aſſignari, quando Eccleſia conſecratur, ut patet *de conſe. di. 1. nemo 17. q. 4. ſicut antiquitus.* Quædam autem Eccleſiæ hoc jus non habent, ut capellæ, quæ ſunt in Caſtris, & Civitatibus, in locis arctis, ut patet 12. *q. 4. quinque in fi.* & quibus Epiſcopus cemeterium non conceſſit; alio modo dicitur prout convenit his, quibus ineſt jus mortuos inferendi, ut patet *ff. de mor. inferen. per totum.*

Ad hæc nota ſecundùm *Inno. ſuper c. abolenda*, quod cemeterium ordinari debet circa Eccleſiam, 17. *q. 4. ſicut antiquitùs*, & poteſt eſſe remotum propter fetorem, ut eſt in Francia. Non credit autem, quod alicui loco religioſo, hoſpitali, vel templo poſſit accedere ſepultura, niſi habeat Eccleſiam; quia cùm cemeterium conſecratum debeat eſſe, ut dicitur in *c. ſicut.* in loco non conſecrato non poteſt accedere. Item in uno cemeterio poſſunt plures Eccleſiæ jus ſepeliendi ſuos Parrochianos habere; *hæc Innoc.*

ARTICVLVS II.

Apud quam Eccleſiam debet quis ſepeliri?

CIrca ſecundum, quod eſt apud qnam Eccleſiam debet quis ſepeliri? ſciendum, quod ſepeliendus, aut eſt pubes, aut impubes. Si pubes, poteſt eligere ſepulturam, etiam ſi ſit filiusfamilias, & etiam ſine conſenſu patris, & hoc expreſſum eſt *lib. 6. c. licet*. Talis igitur, ſcilicet pubes, aut non elegit ſepulturam, aut elegit; ſi non, tunc ſepeliri debet in Eccleſia ſua Parrochiali, ſcilicet, in qua divina audivit, & ſacramenta recepit, *extra. c. c. 1.* vel potiùs in ea, apud quam ſui majores ſepeliri conſueverunt ab antiquo, ſi poſſet ad eam deferri ſine periculo, *ar. lib. 6. c. nec qui, & 13. q. 2. Ebron. & extra. c. nos inſtituta, & c. fraternitatem.* & hoc eſt verum, ſive decedat in Civitate, ſive in Caſtro, ubi domicilium habet, ſive in villa rurali, ad quam ſe tranſtulit cauſa recreationis, vel exercendi ruralia in eadem. Non enim debet ſepeliri in Eccleſia illius villæ, ſed in ea, in qua ſepeliretur, ſi ibidem deceſſiſſet, ubi domicilium habet; hoc dico, ſi ad eam ſine periculo ferri poſſet, ut dicitur ibidem. Si autem eligat, debet apud illam Eccleſiam ſepeliri, apud quam elegit, etiam ſi ſit minus religioſa, quàm illa, apud quam debet ſepeliri, ſi non eligat; & hoc eſt nunc expreſſum ſupra *c. cum quis*, licèt aliquando fuerit de hoc controverſia magna inter Doctores, ut patet *extra. c. fraternitatem in glo.* Ad hoc tamen, quod electio teneat, duo requiruntur; primum eſt, quod Eccleſiæ, in qua conſuevit audire divina, & Eccleſiaſtica percipere ſacramenta, detur portio canonica, *lib. 6. c. cum quis*; aliter non valeret, quia hæc ſub tali conditione conceditur, ſcilicet, ſi portio canonica relinquatur, *extra. e. c. 1. §. 1.* & ſtatim, ut ibidem ſequitur, ſub anathemate prohibetur, ne aliter eligatur; unde fortè ſecundùm *Hoſt.* niſi hoc ſervetur poſſet appellari, & quilibet deferens excommunicari, ut patet, *extra. e. c. 1. ex parte*, Secundum eſt, quod eligat per ſeipſum bona fide, non autem illectus, vel ex temeritate, & contemptu proprii Presbyteri, quia tunc non valet, *ar. 20. q. 3. conſtituit, & extra. de conver. conju. dubium.* Prædictis ergo duobus concurrentibus electio tenebit, aliàs non, ſecundùm *Hoſt.* Præſumitur autem ſecundùm *Innoc. extra. c. ſuper c. 1.* non malitiosè ſepulturam elegiſſe, ſi elegerit in Eccleſia Cathedrali, vel in Canonica, vel in loco, ubi bonum facit decimas ſolvendo, *ar. 13. q. 2. ubicumque*, vel ubi eſt Patronus; vel ſi eligat in loco privilegiato ſuper ſepulturis, *extra. c. in noſtra.* Et licèt ſic præſumatur, ſi tamen contrarium probaretur, electio non teneret, *extra. co. ex parte, & c. in noſtra.* Sed hæc omnia diſcreto Judici committuntur. Si autem ſit impubes, ſi pater ei ſepulturam elegerit, ibi ſepeliri debet, ubi Pater elegerit, ubi talis habetur conſuetudo. Aliàs debet cum ſuis majoribus, vel in Parrochiali Eccleſia ſepeliri, *lib. 6. c. licet*, & ſecundùm *Jo. And.* ordo ſepulturæ videtur ſervandus, ut ſcilicet cum ſuis majoribus ſepeliatur, *lib. 6. de elec. ſi quis juſto, §. 1. ad hæc 6. c. is, qui.* Et idem ſecundùm *Ber. extra. c. de uxore.* Conſuetudo tamen habet ſecundùm *Jo. And.* quod parentes, & amici ſepeliunt in altera illarum, quam volunt.

Sed numquid filius decedens inteſtatus, ſepelietur in ſepulcro Patris, vel in ſepulcro Avi, Proavi, & aliorum Anteceſſorum ſuorum?

Reſpondeo. Pro utraque parte invenies *textum 13. q. 2. §. Joſeph. & verſ. e contra.* Secundùm autem *Jo. And.* ſatis videtur habenda ratio antiquæ ſepulturæ, Avi, Proavi, & aliorum antiquorum, potiùs quàm paternæ, & hoc *per. c. extra. e, c. 2. in princi. & c. fraternitatem*, ubi dicitur patrum, aliorumque parentum copulativè, & *lib. 6. c. cum quis, & c. is per hoc quod ibi dicitur ab antiquo.*

Vbi debet uxor ſepeliri?

Reſpondeo cum viro ſuo, ſi non elegerit ſepulturam, *13. q. 2. unaquaque*; poteſt tamen eligere, ubi vult, *extra. c. de uxore*, & ſi plures habuit viros ſucceſſivè, cum ultimo *lib. 6. is qui.*

Vbi debet viator ſepeliri?

Reſpondeo; ubi elegerit, ſi elegerit; aliàs videtur, quod ſepeliendus ſit apud Eccleſiam, in cujus Parrochia moritur, ſi nimis à propria Parrochia diſtet, ita quod cum difficultate, & terrore deferretur, *ar. extra. de Eccle. edi. ad audientiam.* Si autem de facili, & ſine fœtore deferri poſſit, eſt cum ſuis parentibus tumulandus, *ar. extra. c. c. 1. & c. fraternitatem*, niſi conſuetudo appareat ſecundùm *Hoſt.* Vnde nota, quod ſecundùm *Innoc. extra. c. ſuper c. 1.* viator eſt ſepeliendus in Eccleſia Cathedrali, *16. q. 1. c. 1.* & Clerici in Eccleſia, cujus ſunt Clerici; hæc omnia Judici diſcreto committuntur.

Utrum Religioſus poſſit ſibi eligere ſepulturam? Dicit *Hoſt.* quod ſic; ſed nunc eſt expreſſum, quod non; & quod debet apud ſuum monaſterium ſepeliri, niſi ſit ideo inde remotus, quod ad illud commodè non poſſit deferri, *lib. 6. c. Religioſi.* Nec obſtat illud *extra. de exceſ. Præla. nimis, & de privile. ut privilegia*, ubi dicitur, quod illi fratres ſepulturam eligunt ſibi, quia ſecundùm *Jo. And.* non loquuntur de veris Religioſis, ſed de his, qui aſſumuntur in fraternitatem, vel

vel intelliguntur de nimis remotis à monaſteriis ſuis, & hoc etiam ſecundo modo intelligit *Inno. in glo. ſuper c. nimis, & Hoſt. ſuper c. ut privilegia.*

Quid ſi quis eligat ſepeliri in aliquo monaſterio, & facto inde publico inſteumento juret, quod nunquam contraveniret; ultimò elegit alibi ſepeliri, numquid valet electio ſecunda?

Reſpondeo. Legiſtæ dicunt, quod tenet ſecunda electio, non obſtante juramento, ut patet *ff. de pac. jure gentium, §. ſi paciſcar c. de legibus, non dubium in fine, & 13. q. 2. & ult.* Canoniſtæ verò dicunt, quod obſtat juramentum, *extra. de jurejv. ſi verò, & 13. q. 7. flagiria*, & has duas poſitiones tangit breviter *Ray.* in eodem titulo dicens, quod licet de juris rigore, ſive ſubtilitate teneeet electio ultima, contrarium tamen credit ſecundùm Deum, & canonicam æquitatem. *Hoſtien.* tamen diſtinguit ſic, ſcilicet, quod ſi prima electio facta fuit proprio motu ſine præjudicio Parrochialis Eccleſiæ, cui relinquitur poetio canonica, & ex pura devotione fuit juramento firmata, tenet, nec poteſt poſtea variaei, niſi ex cauſa, & ſic intelligit opinionem Canoniſtarum. Ex cauſa autem nova poſt juramentum orta, de qua non cogitavit ille, qui ſepultueam elegit tempore, quo juravit, poteſt murare voluntatem ſuam, & ſepulturam; ſic intelligit opinionem Legiſtarum, & jura pro eis inducta, ut ſi mutetur ſtatus ejus, quia fortè factus eſt Epiſcopus, vel Religioſus, *ar. extra. de excepr. paſtoralis*, & etiam ſi mutetur ſtatus loci, quia ſcilicet eſt materialiter, & ſpiritualiter diſparatus, *ar. extra. de verb. ſig. Abbate in fin.* Habet enim juramentum conditiones, ut habitum eſt ſupra primo libro. Si autem electio prima fuit facta ex illectione, vel ex contemptu in præjudicium Eccleſiæ peopriæ, cui portio canonica non relinquitur, non valet, ut dictum eſt ſupra; nec in hoc caſu valet tale pactum, nec juramentum, ut patet *extra. de pactis pleriſque, & de jurejur. ſicut noſtris*, & ſic intelligit leges ad hoc inductas, & alias ſimiles, ſcilicet, quod non valet juramentum contra legem præſtitum, verum eſt in alreeius, vel etiam publici juris præjudicium ſecundùm *Hoſt.* Nunc autem contra feaudulentias rales in novo jure peohibetur in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ omnibus, & Sæcularibus, & Clericis cujuſcunque conditionis ſint, vel ſtatus, ne aliquos ad vovendum, vel jurandum, vel fide interpoſita, vel aliàs promittendum inducant, ut apud eorum Eccleſiam ſepulturam eligant, vel jam electam non mutent, & ſi ſecus factum fuerit, electio irrita erit, & illi, qui ſic elegerint, non poterunt ſepeliri apud Eccleſiam ſic electam, ſed omnino ſepeliri debent apud Eccleſias, apud quas de jure ſepeliel deberent, ſi ſepulturam non elegiſſent. Si verò iidem Religioſi, vel Clerici prædictos in ſuis Eccleſiis, vel Cœmeteeiis ſepelierint, tenentur infra decem dies integeè reſtitucee, tam corpora ſepulta, quàm etiam omnia, quæ occaſione ſepultueæ illorum proveneeint quomodolibet ad eoſdem; quod ſi non fecerint, Eccleſiæ ipſæ, apud quas ſunt ſepulti, & cœmeteria earum ex tunc ſunt tandiù eccleſiaſtico ſuppoſitæ interdicto, donec plenè reſtituerint omnia ſupradicta, *lib. 6. c. animarum.*

Quid ſi promiſerit ſepeliei in illa Eccleſia, in qua ſepeliri deberet, ſi ab inteſtato deeederet? Ad hæc dicit *Jo. And.* quod hoc indigeeet declaratione. Si enim dicatur, quod ibi debet ſepeliri, hoc videtur eſſe contra illud, quod dicitur in dicto *cap. animarum*, ſcilicet, quod non debent ſepeliri apud Eccleſias ſic electas. Si veeò dicarue, quod non debet ibi ſepeliri, ubi eego ſepelietur? Poteſt autem dici, quod ibi ſepelietur, non obligatione promiſſionis, ſed potiùs juris; & nota, quod prædictum tempus decem dierum in reſtitutione corporis currit, ex quo petitum fuerit, ſed in reſtitutione rerum ſtatim currit, ut credit *Jo. And.* Non enim *hæc decre. animarum* intendit minuere, ſed addere ad decretalem, *extra. de pae. pleriſque*, in qua ſine aliqua petitione dicitur eos eſſe obligatos ad reſtitutionem, hæc verò imponit tempus, & pænam.

Ad hæc nota, quod *lib. 6. de pac.* dicitur, quod Monachi habentes liberam à Sede Apoſtolica ſepultueam, ſi paciſcantur cum Rectore alicujus Eccleſiæ, quod non recipient ad ſepulturam aliquos, vel cæteros Parrochianos illius Eccleſiæ, debent cogi pactum ſervare, etiam ſi illi apud eos elegeeint ſepeliri, cùm per pactum illud eorum peivilegio derogetur, & hoc ſecundùm *Jo. Aud.* ſive pactio ſit ſecuta peivilegium, *ar. axtra. de reſcrip. cum olim*, ſive privilegium ſecutum ſit pactionem, ſi non fiat ibi mentio de pacto, *ar. extra. de deci. ex multiplici.*

Quid ſi Presbyter proprius eum, qui elegerat alibi ſepeliri, violenter rapuerit, vel totus Conventus, vel major pars ejus?

Reſpondeo. Jus quod habet in mortuariis ammittit, & oſſa reſtituet, ut dicitur *extra. eo. cum liberum*; ſecus eſt ſecundùm *Hoſt.* ſi minor pars, vel ſolus Prælatus deliquiſſet, quia delictum perſonæ, &c, ut dicitur *extra. de excep. cum venerabilis, §. intelleximus.*

ARTICVLVS III.

De Canonica Portione,

Circa tertium quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quota pars eſt hæc portio canonica?*

II. *Quid ſi ſit conſuetudo, quod detur minus quarta?*

III. *Sed quid, ſi ſit conſuetudo, quod nihil detur?*

IV. *De quibus debet hæc portio canonica dari?*

V. *Quid ſi quis aſſumatur in confratrem alicujus loci religioſi, non oblatis, ſed ſibi retentis ſuis bonis, & ibi ſepeliatur?*

VI. *Quid ſi quis intret religionem, & infra tempus probationis in ea decedat?*

VII *Quid de leproſo, qui domum intravit leproſorum, numquid Presbyter Parrochialis petere poteſt canonicam portionem?*

VIII. *Quid de hoc, quod fit in quibuſdam regionibus, ſcilicet, quod Eccleſia Parrochialis de omnibus mobilibus, quæ moriens relinquere poteſt in teſtamento, partem tertiam exigit, & etiam morienti injungit, quod Presbytero revelet omnia ſua mobilia, ut inde ſuam tertiam partem habere poſſit?*

IX. *Cui Eccleſia debetur canonica portio?*

Circa primum reſpondeo. Aliquando eſt quarta; aliquando eſt tertia; aliquando media, ut patet *extra. e. c. 1. & 2. & c. cum ſuper*; quæ veritas eſt determinanda ſecundum conſuetudinem loci, ſi non ſit determinata per Dominum Papam, ut *extra. eodem certificari*, vidi enim eam taxatam per Dominum Papam diverſimodè temporibus diverſis, quantum ad illud, quod dare tenebant Fratres Minores, & Prædicatores Eccleſiæ Parrochiali; quod ſi conſuetudo propriæ Eccleſiæ non appareret, conſuetudo Eccleſiæ Metropolitanæ attendi debet, ut patet *extra. de ſpon. dic. tuas*, quæ ſi non apparet, conſuetudo Eccleſiarum vicinarum ſervari debet, ut patet *extra. de cen. ſuper eo.* quæ ſi ſit diverſa, debetur quarta, quia in hac omnes conveniunt, ut dicunt *Goſ. & Ber. ſuper c. certificari, ar. ff. de arbi. dic. §. ſi plures.*

Circa ſecundum dicit *Hoſtien.* quod de hoc, nullo jure expreſſo cavetur, dummodo conſuetudo ſit præſcripta, *ar. extra de teſta. officii.*

Circa tertium reſpondet *Goſ.* quod non valet, cùm ſit irrationabilis, & contra jus *extra. e. c. 1. & extra. e. de conſuetudine.* Dicit tamen *Hoſt.* quod conſuetudo præſcribi poſſet, dummodo titulus probaretur.

Circa quartum reſpondet *Hoſt.* quod de omnibus, quæ qualitercunque proveniunt intuitu ſepulturæ, *extra. e. in noſtra*, niſi contingat aliud, vel ratione privilegii, ut ibidem dicitur de equis, & armis relictis in Terræ Sanctæ Præſidium, vel ratione cultus divini, ut in relictis pro luminaribus, libris, & ornamentis eccleſiaſticis, ſive pro ſeptimis, vigeſimis, trigeſimis, & anniverſariis, vel ratione conditionis appoſitæ à teſtatore, qui reliquit aliquid Eccleſiæ propriæ pro ſua mortuariorum portione ſub hac conditione, ut eo contenta eſſet, & de aliis nihil exigeret; quod *Hoſt.* intelligit eſſe verum, niſi infirmus ad hoc inductus eſſet, ut prædictis legaret, quæ aliàs ſimpliciter pro anima relinqueret. Tali enim fraude detecta, exigetur etiam de illis portio canonica, *extra. de teſta. officii, & ca. ult. ſecundùm Hoſtien.*

Circa quintum reſpondet *Goſ.* & *Hoſt.*, quod non liberatur à canonica portione, ſicut nec eximitur ab Epiſcopi juriſdictione, ut patet *extra. de privileg. cum & plantare, §. de confratribus, & c. ut privilegia.*

Circa ſextum reſpondeo ſecundùm *Goſ.* canonica portio Parrochiali Eccleſiæ non debetur, quia in Religione deceſſit, quod ſufficit ad quartæ retentionem, ut patet *extra. eo. de his, & c. inter alia. Ray.* verò dicit, quod ſi quis in ſanitate, vel infirmitate, de qua non moritur tranſeat ad Religionem illam, in qua elegit ſepulturam, Parrochialis Eccleſia aliquid petere non poteſt. Secus eſt, ſi de illa infirmitate moriatur, *extra. de his*, & idem dicit ſi infirmus in una Parrochia mutari ſe fecit in aliam Parrochiam, & moritur de illa infirmitate, quia prima Eccleſia non privabitur parte ſua, ut patet ibidem, ubi dicitur; *dummodo de ægritudine &c.*

Circa ſeptimum reſpondet *Rod.* quod non poteſt de jure, quia idem eſt, ac ſi tranſirent ſani ad Religionem, niſi fortè moriantur de lepra; teneri tamen debet conſuetudo, *ar. extra. e. de his ibi.* dum tamen de illa ægritudine decedant.

Circa octavum idem reſpondet *Rod.* quod hujuſmodi conſuetudo non debet præjudicare juri communi, niſi pacificè, & legitimo tempore ſit præſcripta, vel ex contradictorio judicio obtenta, vel auctoritate Sedis Apoſtolicæ confirmata,

Nec ad hoc ſtatutum Epiſcopi ſufficeret, niſi ſubditorum conſenſus adeſſet, nec etiam minores tenentur obedire Presbytero injungenti ſibi, quod revelet omnia mobilia ſua ei, niſi, ſicut prædictum eſt, eſſet legitimè præſcriptum, aut per Sedem Apoſtolicam confirmatum, vel de voluntate ſubditorum introductum.

Pone, quod aliquis elegerit ſepulturam in Eccleſia propria, & nihil ei reliquit, aliis tamen Eccleſiis multa legavit; quæritur utrum Eccleſia propria aliquid petere poſſit?

Reſpon-

Reſpondeo. Si ſit conſuetudo Regionis, quod eligens ſepulturam in Eccleſia propria, relinquat illi aliquid, poterit illud petere ab hæredibus ſuis, non jure actionis, nec differendo ſepulturam propter hanc cauſam, ſed implorando officium Superioris, *extra. de ſimo. ad apoſtolicam.* Si verò non ſit conſuetudo, nihil poterit petere, quia tenetur ex officio ſuo eum ſepelire, *extra. de ſimo. non ſatis.* Poſſunt tamen in hoc caſu implorare officium Superioris adverſus hæredes, ſi deprehendatur dolus teſtatoris, vel hæredum, vel etiam contra Prælatos aliarum Eccleſiarum, ſi eorum dolus deprehendatur, nam & circa talia dolus eſt puniendus, 20. *q.* 3. *conſtituit, & extra c. in noſtra, & de teſta. officii. hac Ray.*

Pone, quod defunctus relinquat Eccleceleſiæ Parrochiali parum in teſtamento, multùm autem Eccleſiæ, in qua elegit ſepeliri, numquid Parrochialis Eccleſia erit contenta illo modico, licèt non attingat ad canonicam portionem?

Reſpondet *Goſ.* quod ſi nondum accepit illud modicum ſibi relictum, poteſt petere integram portionem. Si autem accepit, agere poteſt ad ſupplementum, computato eo, quod eſt legatum, & acceptum, inſtar filii, cui minus legitima portio eſt relicta, ut patet *C. de inoffi. teſta. ſi quando*, §. *illud.* quod eſt verum, niſi teſtator illud modicum ideo reliquiſſet, ut eo contenta eſſet; tunc enim recipiendo illud modicum, debitæ portioni renunciare videtur, ut patet *extra. de teſta. officii*. Vel etiam ſecundùm eundem *Goſ.* poteſt dici, quod ubi abſolutè, & ſine conditione modicum eſt ligatum Eccleſiæ Parrochiali, & illud modicum habebit, & nihilominus integram portionem canonicam, *ar. illius eſt c. reliquiſti*, quaſi teſtator videatur velle, quod habeat utrumque, *C. de rei uxo. ac. li uni.* §. *ſciendum. Hoſtien.* verò dicit, quod jura hic non ſunt ad propoſitum, quia loquuntur de portione Epiſcopi, & tenet primam reſponſionem, niſi appareat expreſsè, quod teſtator voluerit illud, quod ſequitur in ſecunda reſponſione.

Circa nonum reſpondeo, ut jam ſatis dictum eſt, debetur Eccleſiæ, in qua defunctus divina conſuevit audire, & ſacramenta recipere. Si verò æquè habitabat in duabus Parrochiis, Eccleſiæ earum inter ſe divident canonicam portionem, *lib. 6. c. cum quis.*

ARTICULUS IV.

Quibus interdicitur Eccleſiaſtica Sepultura.

CIrca quartum, quod eſt, quibus interdicitur eccleſiaſtica ſepultura, ſciendum, quod interdicitur aliquando omnibus de eadem Civitate, ut quia Civitas tota eſt interdicto generali ſuppoſita, *extra. de verb. ſig. cum in partibus*, quod ſit per delictum domini, vel civium, *extra. de offi. deleg. ſane.* Item nullus Paganus, Hæreticus, Judeus debet in cœmeterio ſepeliri *de conſe. di. 1. Eccleſia, & c. ſeq.*, & generaliter nullus, qui ab unitate Eccleſiæ recedit; nec etiam fur, *extra. de fur, fures*; Itèm nec uſurarius per Eccleſiam publicatus, *extra. de uſuris, quia in omnibus.* Itèm nec ſui interfector 23. *q.* 5. *placuit*. Hoc intelligit *Rod.* ſi ſe interfecit ex deſperatione, vel indignatione, vel iracundia; Secùs eſt, ſi ex furore, vel à caſu. Item nec ille, qui filio ſuo tutorem in teſtamento Presbyterum reliquit *di.* 88. *neque apud.* & ſecundum *Glo.* ibidem hoc fuit ad terrorem inſtiturum, ſed modo locum non habere credit. Item nec qui poſt mortem de hæreſi convincitur *extra. de har. ſi Epiſcopus*. Itèm nec excommunicatus *extra. de hare.* ſicut etiam de excommunicatione minori 24. *quaſt.* 2. *ſane quod ſuper*; Quod intelligit *Rod.* de illis, qui ſunt notoriè excommunicati. Item nec blaſphemus Dei, ſcilicèt nolens pænitere *extra. de malè ſtatuimus reſponſ. c. inſin.* Item nec Monachus habens proprium *extra. de ſta. mo. ſuper quodam*, & generaliter nullus, de quo ſit notorium, quod ſit in peccato mortali 13. *q.* 2. *non aſtimemus, & in pluribus aliis capitulis* & ſi tales ſint ſepulti, ſivè per violentiam, ſivè aliter, poſtea cum opportunitas aderit, ſunt exhumandi, ſi eorum oſſa poſſint ab oſſibus aliorum diſcerni, aliter non, *extra. e ſacris*, & Eccleſia eſt reconcilianda cum aqua ſolemnitèr benedicta *extra. de conſe. Eccle. conſuluiſti*. Immò fortè nec locum facit irregularem cadaver excommunicati, ſi Presbytero invito, vel ignorante inferatur *ar. ff. de religi. & ſum. fu. ſunt perſona* ſecundum *Lauren.* ut patet *in c. ſacris in Glo.* Hæc autem, quæ dicta ſunt, habent locum in notoriis; Peccatores enim occulti ſunt ſeppeliendi, niſi forte eſſent Hæretici, cui enim communicavimus vivo, communicare debemus & mortuo, *extra. eo. ex parte, & c. ſacris*. Habent etiam locum in non reconciliatis; Si enim confiteantur, ſicut eis conceditur corpus Chriſti, ita etiam eccleſiaſtica ſepultura, 13. *q.* 3. *quaſitum*; Si etiam ſigna pænitentiæ apparuerint, puta quod petivit Præsbyterum, vel pænitentiam, vel alia ſigna certa apparuerint, ſi loquelam amiſerat, tunc poſt

mortem ſunt abſolvendi, & ad orationes, & alia Eccleſiaſtica ſuffragia recipiendi, & ſepeliendi, ſed hæredes pro eis ſatisfacere tenentur proximis, *extra. c. Parrochiano, & extra. de rapto. litteris, & extra. de ſen. exc. à nobis 2.* Nec admitti debet appellatio creditorum ſepulturam impedire volentium, *ar. ff. de appel. reci. l. fi.* & ſufficeret in hoc caſu, ut dicunt ferè omnes Rectores, unus teſtis probans hujuſmodi ſigna, 26. *q.* 6. *qui recedunt, & c. ſeq.* Sic ergo quilibet reconciliatus, eſt ſepeliendus; fallit tamen hoc in raptoribus, ſive violatoribus Eccleſiæ ſæpiùs monitis, & in pertinacia ſua uſque ad mortem perſeverantibus, & tunc cautionem idoneam non præſtantibus, *extra. de rapto. ſuper eo.* ubi etiam habetur, quod ab hæredibus exigi poteſt idonea cautio antequam tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, & *& extra. eodem Parrochiano.* Item fallit hoc in defunctis ad torneamenta, *extra. de tornea. c.* 1. In caſibus prædictis, & ſimilibus, ſi quis inveniatur, ſepultura Eccleſiæ interdicitur.

Quid de ſuſpenſis?

Reſpondeo. Sepeliendi ſunt dummodo pænituerit eos 13. *q.* 3. *c. fi.* Tamen quoad depoſitionem de patibulo, licentia ſæcularis Judicis requiritur, ne contemni juſtitiæ videatur. Sic intelligitur illud *ff. de cadave. l.* 1. *&* 3. qui licentiam negare non debet, ut dicitur *ibidem l. fi.*

Quia de puella, quæ ſuper pontem fugiens aliquos eam vituperare volentes caſu, non ſponte cadens, ſubmergitur, numquid ſepelietur?

Reſpondeo, quod ſic, præſertim cum ex juſta fugeret cauſa, *extra. eo. ex parte.*

Quid ſi ſponte ſe præcipitaſſet?

Reſpondet *Ber.* ibidem, quod in cœmeterio eccleſiaſtico ſepelienda non eſſet, 23. *q.* 5. *placuit.* Si tamen credebat ſe poſſe evadere, non imputaretur etiam ſi ſponte ſe præcipitaſſet, *ar.* 13. *verum*, cùm hoc pro bono faceret; undè ſi quid contrarium eveniat, non imputatur, *ar.* 23. *q.* 5. *de occidendis.*

Ad hoc nota duas regulas; prima eſt, quod cui vivo communicamus, & mortuo communicare debemus, *extra. c. ex parte*, niſi poſt mortem appareat, quare non fuerat ei communicandum in vita, ut ſi probetur, defunctum hæreticum fuiſſe, 24. *q.* 2. *præfertur.*

Secunda eſt cui non communicavimus vivo, communicare non debemus mortuo, *extra. a. ſacris*, niſi poſt mortem appareat, quare communicandum ei erat, & vivo, ut patet *extra. de ſenten. excom. à nobis* 2.

Item quilibet cujuſcumque ſit ſtatus, vel dignitatis, ſi obierit inter fideles, deferatur ad locum, ubi ſepulturam elegerit, vel ſepeliatur in loco vicino ad tempus, ita quod poſt corporis incinerationem portetur ad locum, ubi elegit ſepulturam. Si ſecus fiat, exenterantes eum, vel membratim concidentes ſunt excommunicati, nec niſi à Papa, præterquam in morte poſſunt abſolvi; exenteratus verò eccleſiaſtica careat ſepultura, *lib.* 6. *a. deteſtanda.*

TITULUS XXXII.

De Parrochiis.

Deinde conſiderandum eſt de Parrochiis, & Parrochianis, & circa hoc quæruntur plura, & multa ſunt notanda, ſcilicet

I. *Quid eſt Parrochia?*

II. *In quibus conſiſtit jus parrochiale?*

III. *Quid ergo ſi Epiſcopus celebret in Eccleſia Cathedrali, vel alia Parrochiali, cujus erunt oblationes, quæ veniunt ad ejus manum?*

IV. *Quid ſi quis debet habere tertiam partem oblationum alicujus Eccleſiæ, numquid exiget tertiam partem de decimis primitiis, & his, quæ in ciminili, ſicut pelve portantur per Eccleſiam, vel mittuntur ad Eccleſiam, vel domum Presbyteri, intuitu tamen Eccleſiæ, vel mortuorum, & de his etiam, quæ ex cauſa quæſtus habentur? Et videtur quod ſic*, extra. de verbo. ſig. cum inter vos §. 1. *Numquid etiam de ſeptimis, trigeſimis, hujuſmodi? videtur quod ſic, ut patet* in di. c. §. fi.

V. *Utrum neceſſariò teneatur quis offerre?*

VI. *De quibus rebus debent oblationes fieri?*

VII. *Quis intelligitur eſſe Parrochianus alicujus?*

VIII. *Utrum fines Parrochiarum præſcribantur?*

Circa primum reſpondeo, quod eſt locus, in quo degit populus alicui Eccleſiæ deputatus certis terminis deputatæ, & ſumitur hìc Parrochia, prout extendit ſe ad jus ſpirituale Eccleſiæ, & in una terminatione poſſunt eſſe plures Eccleſiæ baptiſmales, 16. *q.* 1. *plures baptiſmales*; imò dividi debent, & limitari, quæ limitatio habuit initium à Dionyſio, 23. *q.* 3. *& q.* 1. *c.* 1. Sed quandoque dicitur etiam Parrochia totus Epiſcopatus, ut patet *extra. de rapto. c.* 1.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Gof.* & *Hoſt.*, quod conſiſtit in hoc, ut omnes Parrochiani in diebus Dominicis, & Feſtivis in Eccleſiis Miſſam audiant, in quarum Parrochiis habitant, *extra. c. c.* 1. Feſta autem ſunt hæc, ſcilicet Paſcha, Natalis Domini, Epiphania, Aſcenſio, Pentecoſtes, Nativitas Sancti Joannis Baptiſtæ, & feriæ aliæ, de quibus habetur, *extra. de feriis c. fi.* & ſi qui dies in feſtis maximè habeantur ſecundùm

ſecundùm *Hoſtien.* Item conſiſtit in donis perſonalibus, quæ Parrochiali debentur Eccleſiæ, *extra. de deci. ad apoſtolicæ.* Item in oblationibus. Ad cujus evidentiam notandum, quod tres ſunt ſpecies oblationum; prima eſt alicujus rei donatio Deo, vel Eccleſiæ cauſa mortis facta gratis inter vivos. Secunda eſt alicujus rei donatio cauſa mortis Deo, vel Eccleſiæ facta, quæ ad inſtar Legatorum hodie eſt redacta, ut idem juris ſit in utroque, ut patet *inſti. de dona.* §. 2. & ſecundùm *Hugo.* hoc nihil aliud eſſe videtur, quàm mortuarium, ſeu legatum, vel relictum pro anima, de quibus habes, *extra. de teſta. officii, & c. reliquiſti.* Tertia eſt quotidiana, & uſualis, quam faciunt fideles ad altare, vel ad manum Presbyteri; ſunt autem oblationes ſecundùm *Ray.* dandæ Presbytero Parrochiali, quia pro peccatis offeruntur, & ipſe ex officio proprio orare tenetur, vel ſi alii Eccleſiæ offerantur, dari debent Prælato ejuſdem Eccleſiæ, 10. *q.* 1. *quia Sacerdotes Sanctorum hanc conſuetudinem* ſecundùm *Ray.* quod intelligit *Rod.* niſi conſtiterit in donatione cauſa mortis donatorem aliud voluiſſe. *Hoſt.* verò hoc, quod dicit *Ray.* de oblationibus in communi, appropriat oblationibus quotidianis, quæ fiunt ad Presbyteri manum.

Circa tertium reſpondeo de communi jure ſunt ſuæ, quia ſibi offeruntur à ſuis Parrochianis; tota enim Diœceſis ſua intelligitur eſſe ejus Parrochia, ut patet *extra. c. ſuper eo. & de rapto. c.* 1. Si tamen apparet conſuetudo contraria, erit ſequenda, dum tamen ſuam canonicam portionem de omnibus recipiat, aliàs ipſas oblationes faciet ſuas, niſi fortè nimis in uno loco ſtet, & ibi ſæpe celebret, *ar. extra. de deci. ſuggeſtum,* Viſitando igitur habebit eas, & idem dicendum eſt de Archiepiſcopo Provinciam viſitante, *ar.* 9. *q.* 2. *c.* 1. *&* 2.

Circa quartum reſpondeo. Aliqui ſic diſtinguunt, ſcilicet, quod talis aut eſt portionarius oblationum, & ſic de omnibus habebit partem ſuam, ut patet in prædicto capitulo, aut mortuariorum, & ſic non habebit de omnibus, ut patet *de verbo. ſig. ex parte* 2. & ſic ſecundùm iſtos omnia prædicta continentur nomine oblationum, non autem nomine mortuariorum, ſed hoc non placet ſecundùm *Hoſt.* quia Epiſcopus eſt portionarius oblationum omnium, quia de omnibus debet habere ſuam canonicam portionem, & tamen nihil percipit de omnibus prædictis, ut patet *extra. de teſta. c. ſi.* ideo dicit aliter, ſcilicet, quod de certa ſumma relicta pro anniverſario, & ſimilibus, non deducitur, niſi fieret in fraudem, ut patet in *c. prædicto, & extra. de verbo. ſigni. ex parte* 2. *in ſi.* Sed de oblationibus in Miſſis, quæ celebrantur in ſeptimis, & hujuſmodi eſt portio deducenda, & ſic intelligit illud *extra. de verb. ſig. cum inter vos* §. *ſi.* unde ſecundùm eum litera ibi debet ſic exponi; *Ac cappellani prædictæ cappellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Miſſis Mortuorum Presbyteris, & quæ repentè offeruntur in Miſſis, quæ celebrantur pro ſeptimis &c.*

Circa quintum reſpondeo ad oblationes primas, & ſecundas non tenetur quis ab initio, quia ab initio ſunt gratuitæ, ſed ex quo ſunt factæ, neceſſariò ſunt ſolvendæ, & cogi debent eas ſolvere, qui fecerunt ipſas, vel hæredes eorum; alias ſi non ſolvant, maximè oblationes defunctorum, judicantur ſacrilegi, 12. *q.* 2. *nulli,* & homicidæ, 12. *q.* 2. *qui abſtinuerit.* & gentium necatores, & infideles, 13. *q.* 2. *qui oblationes, & duobus c. ſeq.* De tertiis verò oblationibus, ſcilicet quotidianis dicit *Hugo,* quod neceſſariò ſunt ſolvendæ, & qui non ſolverit, debet excommunicari, *de conſe. di.* 1. *omnis Chriſtianus, &* 16. *q.* 1. *ſtatuimus, & di.* 32. *præter hæc.* Alii verò intelligunt hoc capitulum *omnis* de oblatione interiori, ſcilicet cordis, vel de oblatione boni operis, vel eſſe conſilium, quod ibi dicitur. Alia verò duo intelligunt de oblationibus primis, vel ſecundis, poſtquam ſunt jam factæ; in hoc tamen conveniunt omnes, ut dicunt *Ray.* & *Gof.* quod ſi Presbyter pauper eſſet, nec haberet unde ſubſtentaretur, Parrochianos ad offerendum ſubtrahendo divinum officium cogere poſſet, quod verum eſt ſecundùm *Rod.* auctoritate non ſua, ſed Epiſcopi, quia, ut dicit Apoſtolus 1. *Corinth.* 9. nemo cogitur ſuis ſtipendiis militare, *extra. de ſimo. cum ſit.* Contrarium tamen videtur *di.* 91. *clericus victum, inquit, & veſtitum ſuo artificio, vel agricultura ſine officii ſui detrimento præparet;* Sed hoc intelligi poteſt, quando Parrochiani pauperes ſibi, nec ei providere poſſunt. *Hoſt.* tamen credit, quod in tali caſu debet ei Epiſcopus providere, 12. *q.* 1. *Epiſcopus, & de offi. ordi. inter cætera.* unde poteſt probabiliter dici ſecundùm *Ray* & *Gof.* quod ſi Parrochiani alicujus Eccleſiæ conſueverunt in certis feſtis offerre, cogi poſſunt ad tenendam piam conſuetudinem, non à Presbytero ſubtrahendo officium, ſed ab Epiſcopo, cujus officium eſt in hujuſmodi implorandum, *extra. de ſimo. ad Apoſtolicam.* Secundùm verò *Hoſt.* in præcipuis feſtis tenetur quis offerre, & cogi poteſt, maximè cùm hoc ſit conſuetudo generalis, & hoc eſt, quod dicitur, *de conſe. di.* 1. *ſi quis, & c. omnis,* ubi dicitur: *Omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolemnia aliquid Deo offerre, & memoretur, quod Dominus per Moyſen dixit: Non apparebis in conſpectu meo vacuus.* Nota quod dicit *Miſſarum ſolemnia* quaſi dicat, vel ſolemnibus

bus feſtis, in quibus tenetur totam Miſſam audire, ut diebus Dominicis, *de conſe. di. 1. Miſſas*, & idem eſt de aliis ſolemnibus feſtis, *ar. extra. c. c. 2.* Tenetur enim offerre aliquid corporale; non enim poteſt hoc intelligi de oblatione interiori, vel bonorum operum tantùm, quia ad illam tenetur quilibet etiam ſine Miſſis; ideo ſtatutum eſt, quod in diebus illis non recipiat aliquis Presbyter Parrochianum alterius, ne propria Parrochia inde damnificetur, cùm in diebus illis offerre teneatur. Hoc conſiderari videtur, *extra. c. Dominicis*, & ſic intelligi poteſt illud, *extra. de uſuris quantò iuſ.* In his etiam caſibus poſſunt intelligi *illa c. 16. q. 1, ſtatuimus, & di. 32. præter; hæc Hoſt.*

Circa ſextum reſpondeo, quod de rebus illicitè acquiſitis, & poſſeſſis oblatio fieri non poteſt, quia, ut dicitur *Eccleſiaſtici 34, immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata.* In veteri autem Lege, in qua figuræ Dei ſerviebatur, quædam propter ſignificationem immunda reputabantur, quæ offerre non licebat, de quorum numero canis erat. Alia enim animalia immunda redimebantur, & pretium eorum offerri poterat ſecundùm illud *Levit. ulti. ſi immundum eſt animal, redimet qui obtulerit.* Sed canis nec offerebatur, nec redimebatur, tum quia idolatræ canibus utebantur in ſacrificiis Idolorum, tum quia ſignificabat rapacitatem, de qua oblatio fieri non poteſt; ſed hæc prohibitio ceſſat in nova Lege, in qua omnia munda reputantur, ut dicitur ad *Titum 1.* & ideo quantum eſt de ſe, de quolibet licitè poſſeſſo fieri poteſt oblatio, per accidens tamen contingit, quod etiam de aliquo poſſeſſo non poteſt fieri oblatio, puta ſi vergat in detrimentum alterius, ut ſi aliquis filius offerat illud Deo, unde debet nutrire parentes, quod Dominus improbat *Matth. 15.* vel propter ſcandalum, vel propter contemptum, vel aliquod aliud hujuſmodi; unde in veteri Lege prohibebatur oblatio de mercede proſtibuli propter immunditiam, *Deuter. 23. Non offeres mercedem proſtibuli in domo Domini Dei tui.* In nova autem Lege propter ſcandalum, ne ſcilicet Eccleſia videatur acceptare, ſi recipiat oblationem de lucro peccati. Quantùm verò ad aliud, quod dicitur *Malach. 1. ſi offeras claudum, & languidum, nonne malum eſt?* ſciendum, quod oblatio talis animalis reddebatur illicita tripliciter; uno modo ratione ejus, ad quod offerebatur; unde *Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt?* Sacrificia autem oportebant eſſe immaculata. Secundò ex contemptu; unde ſubditur ibidem: *Vos polluiſtis nomen meum, in eo, quod dicitis, menſa Domini contaminata eſt, & quod ſuper ponitur, contemptibile eſt.* Tertiò ex voto præcedenti, ex quo obligatur, ut integrum reddat, quod voverat; unde ſubditur ibidem: *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile domino*, & cæteræ cauſæ manent in nova Lege, quibus ceſſantibus non eſt illicita.

Notandum autem, quod ſunt quædam perſonæ, à quibus Eccleſia non recipit oblationem in criminis ſui deteſtationem. Primò, ſi ſint ab invicem diſcordantes, & ſe odientes, nec poſſunt ad concordiam revocari. Secundò, ſi pauperes opprimunt, ſive pauperum oblationes offerunt, de his duobus habetur *di. 9. oblationes*, & per totum. Tertiò, ſi ſit raptor obſtinatus, & inobediens, *extra. de rapto. ſuper eo.* Quartò, ſi ſit uſurarius manifeſtus, *extra. de uſur. quia in omnibus.* Quintò ſi ſit meretrix publica, *Deuter. 23. non offeres mercedem proſtibuli.* Et *Iſai. Non accipies mercedem meretricis.* Sextò, ſi immunitatem Eccleſiæ violavit, nec emendare velit, *17 q. 4. miror.* Septimò, ſi ſit hæreticus credens, receptor, & propter hoc denunciatus excommunicatus, & idem eſt de quolibet excommunicato publico, *extra. de hære. excommunicamus. §. credentes, & §. ſanè Clerici.* Octavò, ſi ſit ſpontè, & ſine neceſſitate rebaptizatus ab hæreticis; talis enim oblationes biennio non ſunt recipiendæ, etiam ſi pœniteat, ut patet *de conſe. di. 4. eos*, & ſi qui ſimiles inveniantur; ſed Presbyteri noſtri temporis vix diſcernunt.

Item jus parrochiale conſiſtit in hoc, ut Parrochiani pœnitentiam recipiant à ſuo Parrochiali Presbytero, niſi de licentia ejus, vel ſui Superioris eam recipiant ab alio, *de pæ. di. 6. placuit, & extra. de pæ. & re. omnis.* Item conſiſtit in cœmeterio, & in ſacramentis conferendis, & aliis officiis celebrandis ſuis Parrochianis, quæ competunt ſimplicibus Presbyteris.

Circa ſeptimum reſpondeo, qui domicilium habet infra terminos ejus, & in eo manet; unde ſi transferat ipſum, erit Parrochianus illius Eccleſiæ, ad quam transfertur, *extra. c. c. ult.* & hoc eſt verum, ſi ſe transferat ex toto, & animo remanendi; aliàs non conſtituit domicilium ſola domus poſſeſſio, *ff. ad municipales libertus. §. ſola*, ſed & ſi in diverſis locis æquè degit, eſt Parrochianus utriuſque, *ff. ibidem l. aſſumptio, §. pe.* Viator verò cujuslibet Eccleſiæ, ad quam venit, Parrochianus eſſe intelligitur, *ff. de judi. hæres abſens*; ſed & uxor eſt illius Eccleſiæ Parrochiana, cujus vir ejus *ff. ibidem l. ſi filius*; Hæc quantum ad temporalia, ſed ſecus eſt quantum ad realia, *c. de mulieribus, in quo loco munera l. 1. lib. 10.*]

Quid de ſcholaribus?

Reſpondeo. Si de licentia Prælatorum cauſa ſtudii alicubi accedunt, Parrochiani

erunt

Digitized by Google

erunt Epiſcopi ad cujus Eccleſiam deſcendunt, dum erunt ibi *arg. ff. de judi. ſi longiùs*, §. s. *& l. heres abſent*, *& extra. de ele. non re. relatum.* Videtur tamen, quod non ſint de foro ejus, donec moram ibi fecerint per decem annos, *C. de incolis l. s. lib.* 10. Videtur autem *Hoſt.* quod Lex illa non habeat locum in foro Eccleſiæ, quia etſi per triginta annos ſtaret ibi Clericus ſcholaris ſine licentia Epiſcopi proprii, non fieret de foro alterius, ut patet *extra. de Parro. c. ſignificavit.* Si verò cùm licentia ſtatim eſt de forò alterius, etſi non perpetuo, tamen ad tempus, ex quo hoſpitium conduxit, & explicando ſuas ſarcinulas ſe in eo recepit, *ar. extra. de foro compe. ſignificaſti.*

Et talis ſcholaris ſtatutis, & ſententiis Epiſcopi, ad quem tranſit ligatur, cùm ſit factus juriſdictionis ejus, *extra. de ſen. extom. à nobis l.* Non tamen cum ſine ſpeciali licentia poterit ordinare, *extra. de offi. Archidiaconi ſignificaſti*, & ſic fallit illa regula, quam habes *extra. c. nullus.* Hujus ratio eſt, quia ſi non recepit ordines, nec ſibi, nec alii præjudicatur, & voluntatis eſt eos recipere, nec hoc contra voluntatem antiqui, & proprii Prælati debet facere, *extra. de ata. quæris* ſed judicium redditur in invitum, *ff. de verbo. ob. inter ſtipulantem l. t.*

Circa octavum reſpondeo, quod non; quod enim eſt ſtatutum eſt de non præſcribendis finibus, ut patet *16. q. 3. quicumque.* Non tamen habet locum in Epiſcopalibus finibus, ut patet 16. *q. 3. inter memoratos*; ſed etiam in Eccleſiis Parrochialibus, *extra. c. c. ſuper eo.* Hæc autem ſunt vera, ſi limites ſint probati, ut dicitur ibidem; ſecus eſt, ſi turbati fuerint, & incerti, *extra. de proba. ex literis*; *hæc Hoſtien.*

TITULUS XXXIII.

De Prabendis, & Beneficiis, & quibus ſcilicet conferri debent.

POſtea conſiderandum eſt de his, de quibus ordinati neceſſaria ſibi poſſunt habere, ſcilicet de præbendis, & beneficiis eccleſiaſticis, nec non & de decimis, & primitiis.

Circa præbendas verò primò quæritur quid ſit præbenda? Secundo cui eſt conferenda? Tertio qualia beneficia poſſunt conferri? Quartò utrum aliquis plura beneficia, vel etiam plures Eccleſias Parrochiales, vel perſonatus poſſit habere? Alia verò pertinentia ad collationem præbendarum dimitto cauſa brevitatis, & etiam quia magis competunt Canoniſtis. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid ſit Prabenda?

CIrca primum ſciendum, quod Præbenda dicitur hìc ſpecialiter jus percipiendi proventus in Eccleſia competens percipienti, tanquam uni de Collegio, & oritur ex canonia, quia ex quo quis habet canoniam, per conſequens habere debet, & Præbendam. Ad jus ergo canonicatus pertinet Præbenda, & ſtallus in Choro, & locus, ſive vox in Capitulo, ut patet *extra. c. relatum.* Poteſt tamen quis habere Præbendam, ideſt Beneficium, & tamen non erit Canonicus, *extra. de inſti. c. 2.* Canonia verò eſt jus quoddam, quod ex electione, vel inſtitutione, vel receptione alicujus in Canonicum, & in Fratrem oritur, ſive acquiritur, ubi eſt certus Canonicorum numerus; vel de novo creatur, ubi non habetur numerus certus, *extra. c. dilectus. §. Procurator. ver. poteſt, & ſeq.* Præbenda igitur propriè conſiſtit in fructuum perceptione. Canonia verò in jure. De hoc *extra. de conſti. cum M. in gloſ. Ber.*

Sed quid intelligitur nomine Beneficii?

Reſpondeo. Nomine hoc non continetur rectoria, vel perſonatus, *extra. c. cum olim*; & hoc eſt verum ſecundùm *Hoſtien.* in contentioſis, ne derogetur juri eorum, ad quos electio pertinet, *ar. extra. de ele. c. 1.* Sed continetur Præbenda, *extra. c. cum illorum.* Nec obſtat illud *de verb. ſig. tua.* ubi nomine Beneficii continentur Præbendæ, & majora Beneficia, quia illud Capitulum continet favorem Eccleſiæ à debitis relevandæ, & ideo dicitur ibi in hoc caſu.

ARTICULUS II.

Cui Prabenda eſt conferenda?

CIrca ſecundum ſciendum, quod conferenda eſt Præbenda perſonæ idoneæ. In hac autem idoneitate attenditur ætas, qualitas, ordo, & ſcientia, de quibus habitum eſt ſupra, & quod poſſit in loco reſidere, & curam ejus per ſe exercere, ut patet *extra. c. grave, & de cle. non reſi. relatum.*

Vtrum pueris poſſint conferri Præbendæ?

Reſpondeo quod ſic, cùm enim tales ordinari poſſint, *di. 77. in ſingulis, & c. quicunque per conſequens*, digni ſunt præbendis, & aliis Beneficiis, cùm ſine titulo non ſunt ordinandi, ut patet *extra. c. non liceat.*

Nec obſtat, quod *Greg.* dicit, quod pueri non reputantur ad Beneficia digni, quia illud poteſt intelligi de dignitatibus, ut patet *extra. de ata. & quali. ex ratione, & c. indecorum.*

Tamen ſi ſufficiens patrimonium habent, non tenetur Epiſcopus, quando ordinat eos, ipſis aſſignare titulum alium *extra. c. Epiſcopus, & c. tuis.*

Quid ſi Prælatus ordinando non habenti ſufficiens patrimonium pro titulo dederit Eccleſiam, quæ erat alterius; vel quid ſi caumatè pereat, vel depauperetur?

Reſpondent aliqui, quod talis quærat victum inde, ſi recipiat titulum minus ſufficientem, imputet enim hoc ſibi. *Hoſt.* verò credit, quod Prælatus teneatur ei providere, 10 *q. 3. unio*, ne ipſum hoſtiatim oporteat mendicare in vituperium ordinis clericalis, *ar. di. 93. Diaconi, extra. de cle. conju. Johannes in fi.* Non putat tamen *Hoſt.* quod titulus ſit aſſignandus Clerico in minoribus conſtituto, *ar. extra. c. Epiſcopus, & c. cùm ſecundum Apoſtolum.* Nec obſtat illud *extra. c. non liceat*, quia intelligit, quod dicit Clericos in Sacris, licèt appellatione Clericorum, etiam minores contineantur, 14. *q. 1. de perſona*; & Epiſcopus contra tales habet legitimas exceptiones, *extra. c. cum ſecundùm, & de æta. & quali. accepimus.* Si autem Prælatus dedit non pro titulo, ſed pro beneficio, & evincatur, aut uterque ſciebat alium habere jus in illo beneficio, aut non. Si ſic, dolus cum dolo compenſatur, *ff. de dolo. ſi duo.* Si non, aut uterque, ſcilicet conferens, & recipiens ignorabat, & tunc non tenetur, ut patet *ff. de re. du. ad res donatas.* Aut recipiens ſcivit, non autem conferens, & ſic à ſeipſo decipitur, ut dicitur ibidem; aut conferens ſcivit, non autem recipiens, & tunc tenetur ſibi ad conferendum ſimile beneficium, *extra. c. inter cætera 7. q. 1. præſentium.* Hæc *Hoſtien.* & conveniunt cum eo expreſsè in duobus ultimis membris *Tan. Jo. & Ber.* ut patet, *extra. de preben. cum ſecundum in glo. ult. & c. ſuper cætera in glo. ult.*

ARTICULUS III.

Qualia Beneficia poſſunt conferri?

Circa tertium quæritur qualia beneficia poſſunt conferri pueris, & etiam aliis aliàs Beneficiatis?

Reſpondeo. Ad cujus materiæ majorem evidentiam ſic diſtinguit *Hoſt.* Beneficiorum aliud eſt Religioſum, aliud Seculare: Religioſum aliud ſimplex, aliud duplex; ſimplex eſt, quando quis recipitur in Monachum, vel Regularem Canonicum, & ad hoc non eſt idoneus, ut Beneficiatus, & Profeſſus in Monaſterio alio, ſi remanere velit in illo, *extra. de reli. do. c. fi. & extra. c. præterea*, Nec etiam Clericus ſæcularis, *extra. de ſta. mo. c. fi. §. præcepimus.* Puer autem eſt idoneus quoad receptionem, non tamen quoad obligationem, ut patebit cum agetur de Religioſis. Duplex eſt ut Prioratus, Abbatia, vel aliud habens adminiſtrationem, & ad hoc puer non eſt ſufficiens, *ar. extra. de ſta. mona. Monachi §. fi.* Beneficiatus etiam in alio Monaſterio non eſt ad hoc idoneus, niſi Papa cum eo diſpenſet, *ar. extra. de confir. utili. ad noſtram.* Seculare verò beneficium aliud eſt ſummum, aliud duplex, aliud ſimplex. Summum eſt Epiſcopatus *di. 38. omnes pſallentes*, & ad hoc nullus puer eſt idoneus, *extra. de el. c. cum in cunctis*, nec etiam Beneficiatus in alio Epiſcopatu ſine diſpenſatione Papæ, *extra. de exceſ. Prælato. ſicut unire.* Duplex eſt, ut dignitas, vel perſonatus, vel Eccleſia, vel aliud beneficium habens curam animarum, de his enim idem eſt judicium, *extra. c. de multa, & extra. de ele. dudum, §. tandem*; & ad hoc nullus puer eſt idoneus, ut patet *in c. cum in cunctis*, nec etiam Beneficiatus in alio ſimili Beneficio ſi retinere velit utrumque, ut patet *in c. de multa*, hoc de rigore juris; ſecus eſt de diſpenſatione. Simplex autem Beneficium eſt multiplex; aliud enim tantùm requirit conſilii maturitatem, & poteſt dici Canonica, ſive Præbenda, ut cùm quis recipitur in Canonicum alicujus Eccleſiæ, quia eſt bonus Clericus, ſcilicet, ut vocem habeat in Capitulo, & poteſt vocari talis Canonicus honorarius, & vocabitur ad omnes tractatus, & finito tractatu recedat, & nihil recipiet, quia perſonaliter non reſidet, & ad hoc non eſt aptus laicus, *extra. de inſti. c. 2.* nec puer, *extra. de æta. indecorum*, ſed Beneficiatus in Eccleſia alia circumſpectus, & juriſperitus; & ſic exaudiri poſſunt jura, quæ innuunt, quod aliquis poteſt habere locum in diverſis Eccleſiis, ex quo expedit eis, *extra. de cle. non reſi. cum ad hoc, & extra de æta. quæris.* qua ratione conſiderata, etiamſi Præbendam habeat conſignatam fortè percipere poterit eam, Vicario conſtituto pro eo ad ſerviendum Eccleſiæ, ſicut in quibuſdam Eccleſiis eſt conſuetudo, quæ tuenda videtur, *extra. de conſue. c. 1. & 2.* Aliquid requirit tantùm obſequii aſſiduitatem, & hoc dici poteſt præbenda, vel penſio certa, quæ aſſignatur Vicario, vel Clerico aſſiſo, ſic dicto ab aſſidendo, quia continuè aſſidere, & reſidere debet, de hoc *extra. de cle. non reſi. cum ad hoc*, & ad hoc Beneficiatus in alia Eccleſia, ſcilicet conſimili Beneficio non eſt idoneus, *extra. de offi. Vica. prohibens.* Puer tamen ex quo exceſſit infantiam quoad ordinem ſuum, & ejus officium, quod exequi poteſt, eſt idoneus, *ar. extra. de temp. or. vel non eſt compos*, & etiam Laici, dum tamen honeſtè vivat, & ſervitium, quod ſibi competit, faciat, ut cuſtodiam hoſtiorum, vel aliud ſimile, ſicut notat *Lau. extra.*

de

de conſil c. 2. ar. 21. q. 1. paratus circa princ. Aliud requirit ſimul utrumque, ſcilicet conſilii maturitatem, & obſequii aſſiduitatem, ut Canonia præbendalis, & ad hoc non eſt aptus beneficiatus in alia Eccleſia, nec etiam puer, ſic intellige illud, *extra. c. ſuper inordinata.* excipe neceſſitatem Eccleſiæ, ubi alius magis idoneus non invenitur, *ar. extra. c. de multa. in fi.* Inſtante enim neceſſitate major ſeptem annorum poteſt recipi, & maximè in Eccleſiis, ubi tales ſunt ad dicendum reſponſoria, & deferendum candelabra deputari, *ar. extra. c. extirpanda, §. quæ verò,* dummodo ſint idonei, *ar. extra. c. de præſump. §. ex ſtudiis.* Requiſitio tamen conſilii talis ſuſpendetur uſque ad tempus certum, *ff. de decu. ſpurii, §. minores,* & licèt lex innuat de ætate viginti quinque annorum videntur tamen ſufficere 17. *ar. ff. de poſtulando l. 1. §. pueritiam,* vel ſaltem 18. *extra. de offi. dele.* 24. vel poteſt dici, quod poſt quatuordecim annos erit arbitrarium, *ar. extra. de æta. & quali. indecorum.* Ex prædictis patet, quod alius eſt Canonicus tantùm, alius Præbendarius tantùm, alius Canonicus, & Præbendarius. Aliud requirit patrocinii fidelem defenſionem, puta, quia ratione advocationis aſſignatur alicui in Monaſterio, vel Eccleſiæ aliqua penſio certa, ut vocatus veniat, & patrocinetur, *ar. extra. de ſindico c. 1.* Et ad hoc non eſt aptus puer, ſed Beneficiatus in alia Eccleſia non prohibetur; imo poteſt quis in diverſis Eccleſiis ſic beneficiari, & obligari, *extra. de jurejur. veniens, §. verùm.* Conſulo tamen tali, quod ſemper excipiat primum pactum, ne vel de non obſervatione pacti, vel deceptione poſſit notari, *ar. ibidem, tua nos, & c. verum.* Si autem una illarum Eccleſiarum litiget contra aliam, tractet de compoſitione, nec aliquem offendat, ſi ex vi pacti habiti poteſt cavere, *ar. extra. de poſtulan. c. fi.* Aliàs adhærebit primæ contra ſecundam. Si verò ſimul pepigit cum utraque, & ſimul citetur, ut veniat patrocinari, locus eſt gratificationi. Aliud requirit remunerationem ad antidotum, ut quando videtur Epiſcopo, quod aliquis eſt bonus, & honeſtus, & bene ſervit, & ſervire poteſt, & ideo eum beneficiat, *ad hoc extra. de dona. per tuas,* & ad hoc eſt idoneus puer major infante. Aliud aſſignatur ad vitæ ſuſtentationem, & hoc eſt multiplex, quia aſſignatur quandoque cauſa pietatis, ut hoſpitalitatis, ad quam tenentur Clerici, *extra. de Monachis;* quandoque cauſa paupertatis, ut inde ſuſtententur, *extra. de cle. conju. quod ad te,* & ad hoc eſt aptus beneficiatus inſufficienter, & puer pauper; quandoque cauſa utilitatis, ſcilicet, ut diſcordia vitetur, *extra. c. niſi eſſent;* quandoque cauſa honeſtatis, ut penſio aſſignata ei, qui ſervire non poteſt, nec decet, quod mendicet, *extra de cleri. debi. tua nos;* quandoque cauſa neceſſitatis, ut illud quod aſſignatur coadjutori, ut patet *ibidem c. 1. pe. & ult.* quandoque cauſa gratioſæ voluntatis. In his tamen caſibus non videtur intelligenda decretalis, *extra. c. ſuper inordinata.*

ARTICULUS IV.

Utrum aliquis plura Beneficia, vel etiam plures Eccleſias Parrochiales, vel Perſonatus habere poſſit?

Circa quartum quæruntur plura, ſcilicet I. *Utrum aliquis poſſit habere plura Beneficia?*

II. *Quid ſi dicatur in reſcripto; recipiatis Petrum non obſtante, quod aliàs ſit Beneficiatus?*

III. *Utrum habens plures Præbendas, vel plura Beneficia curam animarum habentia, vel plures Perſonatus, retinere poſſit, quod maluerit?*

IV. *Sed numquid Epiſcopus diſpenſare poteſt in pluralitate Beneficiorum?*

V. *Sed cùm in ſupradictis facta ſit mentio de ſufficientia, & inſufficientia, ſive tenuitate Eccleſiæ, vel Beneficii, quæritur ad majorem evidentiam, quod Beneficium dicitur ſufficiens?*

VI. *Utrum majus Beneficium ſit aſſignandum uni Clerico, quàm alteri?*

VII. *Utrum impetrans literas ſuper aliquo Beneficio obtinendo, teneatur mentionem facere de patrimonio?*

VIII. *Utrum Clerici, qui ſufficiens habent patrimonium ad victum, & veſtitum, licitè poſſint uti Titulo, ſeu Beneficio ſibi gratis conceſſo?*

IX. *Quid ſi Canonici ſcienter elegerint Præpoſitum alterius Eccleſiæ in Decanum, & patiuntur, quod teneat utrumque Perſonatum, & ſciebant, vel ſcire poterant, quod nullatenus dimitteret primum, numquid agere poſſunt contra eum, ut dimittat Decanatum?*

X. *Sed numquid peccat Clericus recipiendo diverſa Beneficia, præcipuè in diverſis Diœceſibus?*

XI. *Sed mirum videtur quod ſe quis liberare poſſit per ſecundi Beneficii receptionem à ſuo Epiſcopo, cui fortè juravit, & à quo ordines recepit?*

XII. *Numquid ſecundus Epiſcopus peccat conferendo ei ſcienter Beneficium?*

Circa primum reſpondeo, quod nullus habere poteſt ſecundùm juris rigorem plures Perſonatus, vel Eccleſias Parrochiales, *extra. c. quia in tantum ad hoc referente; præterea de multa, cum jam dudum* Sed nec prætextu alicujus conſuetudinis juratæ, vel quantocumque tempore reſervatæ poteſt quis in eadem Eccleſia, niſi unicum Perſonatum, vel Dignitatem, aut Præpoſituram, vel Adminiſtrationem, vel Officium perpetuum, quocumque nomine cenſeatur, ſimul cum Canonia, & Præbenda ſine diſpenſatione Sedis

Digitized by Google

dis Apoſtolicæ obtinere, vel obtenta retinere, & contra præſumptum à quocumque eſt omnino irritum, *lib. 6. de conſue. conſuetudinem*, & dicit *Jo. An.* quod nomine officii continetur etiam Camerlengaria, Maſſaria, & Hyconomatus. Quid autem ſuper his juris ſit, quantùm ad diſpenſationem, vide hoc infra *c. ti. in notabili*, quod incipit *ſciendum autem.* Secùs autem eſt de Præbendis, quod etiam aliquis poſſet habere plures Præbendas videtur à contrario ſenſu jurium prius allegatorum, quia quod de uno prohibetur, de alio conceditur, ut patet *extra. de præſump. nonne.* Scit enim Papa hanc conſuetudinem, & tolerat; ergo videtur approbare ſecundùm *Tan. ar. di. 4. §. leges*, & *propter hoc*, & *extra. c. cum jam dudum ibi*, aut aliquod aliud præmiſſorum, nihil enim fuit præmiſſum, quod ſufficeret, niſi hoc intelligas de pluralitate Beneficiorum, nec obſtat illud *extra. c ſuper inordinata*, quia loquitur de recipiendis, non de receptis, vel trahitur ad Beneficia majora, ſicut intellexit *Ber.* ſed hoc non patitur mens ipſius; ideo intellige eum ſecundùm ea, quæ dicta ſunt in quæſtione præcedenti, eſt ergo aliud de Perſonalibus, & Parrochialibus Eccleſiis, aliud de Præbendis; cujus ratio eſt, quia ſicut Epiſcopus intelligitur eſſe ſponſus Eccleſiæ, *extra. de transla. Epiſcopi licet*; ita & Presbyter Eccleſiæ ſibi commiſſæ, ut patet 23. *q. 4. ſicut*, & inde eſt, quod duo Presbyteri perpetui non poſſunt in eadem Eccleſia intitulari, tanquam ſponſi, nec unus habere poteſt Eccleſias plures, tanquam ſponſas, *ar. de ele. non reſi. quia nonnulli*, & *c. conquerente*, ſicut nec mulier diverſos ſponſos, ne vir diverſas ſponſas, aliàs eos infamia comitatur, *extra. de biga. nuper*, ideo habens diverſas Eccleſias infamis videtur, *extra. de elec. dudum gregis.* Canonicus autem dicitur miniſter, ſive ſerviens, *extra de ele. cum Eccleſia ulterana*, & ideo Eccleſia, quæ eſt domina plures Canonicos, tanquam plures ſervitores, habere poteſt, imò tot requirit, quot poſſunt ſufficere, *extra. de inſti. c. 1.* Sicut ergo unus Clericus poteſt habere plures dominas temporales, ſic & plures ſpirituales.

Sed contra, *extra. de ele. conju. diverſis*, & *16. q. 5. Presbyteros.*

Reſpondeo. Si non ſervio, non habeo Præbendam, niſi faciam quatuor menſium reſidentiam, ut eſt ſtatutum in aliquibus Eccleſiis, & habeam Vicarium in horis canonicis, & talem, qui ſit ſufficiens. Hic enim deficit cauſa, quare Præbenda negetur; ergo & effectus, *extra. de appella. cum ceſſante*, & etiam ſervire poſſem lingua, de quo habitum eſt ſupra in præcedenti quæſtione. *Inno.* autem dixit, quod aliquis poteſt plures Præbendas habere, ita quod habeat unam tanquam titulum, ſequentem verò tanquam benemeriti, & tanquam commendatam, quia plures titulos non poteſt habere quis ſine diſpenſatione, *di. 70. Sanctorum.* Collatio autem Eccleſiæ Canonico facta tenet; & ſic habet Canoniam, & Eccleſiam, ut patet *extra. de offi. leg. dilectus.*

Sed contra, *extra. de procur. ex inſinuatione*, & *de elec. Eccle. gregis. Tan.* autem dixit, quod aliquis locum poteſt habere in diverſis Eccleſiis, ſi ſit utrique neceſſarius, vel utilis, & hoc ex diſpentatione Epiſcopi in Beneficiis minoribus, & ex diſpenſatione Papæ de majoribus, *ar. extra. de elec. dudum gregis*, & *extra. c. de multa.* Nec obſtat illud *di. 70. ſanctorum*, quia illud poteſt intelligi, quando is, de quo quæritur, non eſt neceſſarius, vel utilis, *arg. extra. de æta. quæris.* Præterea poteſt quis eſſe Canonicus ſine Præbenda, ut habitum eſt ſupra, & hoc innuitur in *c. ſanctorum*, cùm dicit, quod Canonicus Præbendarius non poteſt eſſe quis in diverſis Eccleſiis *quaſi.* ſed Canonicus non Præbendarius poteſt eſſe. Secundùm verò *Hoſt.* de rigore juris nullus poteſt habere, niſi unum titulum, ſicut dixit *Inno.* & patet *extra. c. extirpandæ*, & *c. ſuper inordinata*, dummodo ille ſufficiat, ut patet *extra. de æta. eam te.* Si tamen ſit utilis, & neceſſarius quis diverſis Eccleſiis poſſunt eum ſecurè recipere, & ei Beneficium aſſignare, ut patet *extra. de æta. quæris*, & *dictum eſt in q. præcedenti*, & Epiſcopus, & Capitulum in hoc diſpenſare poſſunt, ut patet *extra. de ſimo. ex inſinuatione*, & *c. ſeq.* & *de elec. ſi alicujus*, licèt ſit *ar. contra. extra. c. grave*; & *de inſti. c. 5.* Vel dic, quod requiritur cognitio cauſæ ſemiplena. Conſuetudo tamen indiſtinctè pluralitatem præbendarum admittit; ſed reſponderi poteſt, quod multa per patientiam tolerantur, *extra. c. cum jam dudum in fi.* Hæc omnia intelligas ſalva diſtinctione poſita in quæſtione præcedenti; Secundùm autem *Gof.* recepta præbenda ſecunda, vacat prima ipſo jure, ut patet *extra. de exceſ. Præla. vel Ec. non ultra literas*; unde quod ſtatutum eſt in Beneficiatis curam animarum habentibus, *extra. c. de multa*, & de perſonatibus, de quibus eſt idem judicium, *extra. de elec. dudum*, etiam ſi non habeant curam animarum, ut in *c. de multa*, intelligit etiam de præbendis, & accedit ſecundùm eum ad hoc *21. q. 1. ſi quis jam translatus*, & *extra. de elec. cum in cunctis*, & intelligit eum unicum hoc eſt ſecunda præbenda recipitur ut titulus, non ut ſimplex Beneficium, vel ut ſtipendium, & dicit, quod contrarium dicentes ſunt divitibus blandientes, & viris palpantes.

Circa ſecundum reſpondet *Hoſtien.* quod ſi habeat unum Beneficium ſufficiens, vel plura ſine diſpenſatione, obſtabit exceptio,

ar.

ar. extra. c. cùm teneamur, *& de reſcrip. poſtulaſti*; & ad hoc ſunt plura alia jura.

Si dicas, quod contrarium ſervatur de facto.

Reſpondeo. Non eſt qui opponat, nec debet attendi, quod fit, ſed illud, quod fieri debet, *extra. de conſue. c. fi. §. uno*, *& de elec. cum cauſam. §. quia igitur. Hae Hoſt. ti. de reſcrip.*

Circa tertium reſpondet *Goſ.* quod non, quia primum vacat, ut dictum eſt ſupra ſecundùm eum, & ſi utrumque retinere contenderit, utroque carebit, ut patet in *c. de multa. ar. 7. q. 1. ſi quis Epiſcopus*, & cum in culpa fuerit accipiendo utrumque, optionem non debet habere, ut patet *ff. de teſta. tutela tutor.* Nec obſtat illud *extra. c. referente*, quia ibi docetur, qualiter ſuperior circa hujuſmodi gratioſè poteſt procedere, vel optio illa locum habet ſecundùm vetera jura, ſed hodie locum non habet.

Circa quartum reſpondeo. Scripſit *Jo.* quod ſic in eadem Diœceſi, *di. 70. ſanctorum*, ſed non in diverſis Epiſcopatibus; & hoc propter impoſſibilitatem juris, quia qua ratione Clericus habens Beneficia in diverſis Epiſcopatibus tenetur Ordines recipere ab uno, eadem ratione & ab altero. Tenetur etiam utrique obedire, quod eſſe non poſſet, ſi contraria præciperent; ſed hanc perplexitatem ſolus Papa poteſt tollere, quia eo ipſo quod diſpenſat cum aliquo, quod poſſit plura Beneficia in diverſis Epiſcopatibus habere, videtur ei concedere, quod poſſit, cui maluerit, obedire; ſed ſecundùm *Goſ.* nec in eodem, nec in diverſis Epiſcopatibus poteſt hoc aliquis, niſi Papa diſpenſet, & ita curia tenet, ut ipſe dicit.

Sciendum autem, quod in certis caſibus poteſt quis habere plures Eccleſias Parrochiales, vel etiam Perſonatus. Unus eſt quando una Eccleſia dependet ab alia, *extra. de elec. dudum greg. §. ult.* Secundus, quando habet unam intitulatam, & alteram commendatam, ut patet ibidem; ſed tunc videtur, quod commendata poſſit auferri quandocunque videtur Prælato, niſi fortè commendata eſſet ad certum tempus, *extra. de commoda. c. 1.* Tertius ubi Eccleſia eſt tenuis in redditibus, *extra. de ata. eam te*, *& extra. de præben. expoſuiſti.* Quartus, ubi Clerici digni ratò inveniuntur, *21. q. 1. c. 1.* Quintus, ubi diſpenſatur per Sedem Apoſtolicam, ut patet in *e. dudum*, *§. nos igitur.* Sextus ubi intervenit Epiſcopi diſpenſatio utilitate, vel neceſſitate Eccleſiæ exigente, & ſic ex juſta cauſa ſecundùm *Joan.* & *Innoc.* Sic intelligitur illud, *extra. de exceſ. Prælato. cum noſtris*, & facit ad hoc illud *extra. de elec. in cauſis in fi. Joan.* verò, & ejus ſequaces cum primis conſentit *Hoſt. ar. 1. q. 7. §. ubi*, *& e. tali*, *& per totum*, & hoc intelligas cum diſpenſatur propter utilitatem, vel neceſſitatem Eccleſiæ, vel perſonarum, *ar. extra. e. expoſuiſti.* Secus eſt ſi propter prærogativam meritorum, quia tunc diſpenſat ſolus Papa, ſic intellige illud, *extra. e. de multa. in fi.* & hoc planè, & plenè ſonant jura, & ad hoc eſt illud, *extra. de elec. innotuit in fi.* ſecundùm *Hoſt.* Secundùm verò *Jo. An.* Epiſcopus diſpenſare poteſt cum aliquo, ut habeat unicum perſonatum, vel officium cum Canonia, & Præbenda, & hoc notat *lib. 6. de conſue. conſuetudinem ibi*, *ut unicum*, & hoc modo ſecundùm eum approbari poteſt opinio poſitá per *Ber. extra. de exceſ. Prælato. literas in fi. ulti. glo.* & idem credit prædictus *Jo.* ſi hoc eſſet de ſtatuto, vel conſuetudine Eccleſiæ, *extra. de reſcrip. eam te.* ibi erat idem Archidiaconus, & Canonicus, & *extra. e. quia ſæpe*, *& c. cum in Eccleſia.*

Circa quintum reſpondeo; ſecundùm quod ſufficientia conſideratur ſecundùm conſuetudinem terræ, & habita ratione perſonatum conjunctatum, quibus tenetur providere, *di. 50. ſtudeant in fi.* & *extra. de cohabi. Cleri. & mu. c. 1.* & ut hoſpitalitatem poſſit ſervare, & quoad hoc minus ſufficit manentibus extra vias communes, quàm manentibus in viis, & Epiſcopo in Epiſcopalibus reſpondere, *16. q. 1. quam quidquid*, *& extra. de ſupplen. negli. Prælato. c. 2.* & ſecundùm dignitatem, & ſcientiam, & mores bonos, *extra. e. de multa.*

Si autem quæratur de ordinato agente contra Epiſcopum pro titulo aſſignando, & ſtatutata ſit certa ſumma, ut libris quinque, vel decem, ſicut eſt in quibuſdam ſtatutis legatorum Sedis Apoſtolicæ, ſervanda eſt in Provincia, *extra. de fidejuſ. quod quibuſdam.* Si autem non ſit ſtatuta habens victum, & veſtitum his contentus ſit ſecundùm Apoſtolum, & ſi receperit minus ſufficientem titulum, imputet ſibi, & quærat propriis manibus victum, *di. 91. §. 1. & e. Clericus victum*; *hæc Hoſt. tit. de reſcrip.*

Circa ſextum reſpondeo, quod ſic, conſideratis juribus ſupra in præcedenti quæſtione notatis, & hoc committo arbitrio Epiſcopi, cui eſt commiſſa rerum diſtributio, & animarum gubernatio, *12. q. 2. Epiſcopus*, *Eccleſiaſticorum*, *& c. præcipimus*, qui diligenter advertat quid, cui conferat, & magis in hoc attendat morum honeſtatem, quàm ſanguinis nobilitatem; *hæc Hoſt. ibidem.*

Circa ſeptimum reſpondet *Hoſt.* quod ſi ſit ordinatus ad patrimonium, & de ipſo non faciat mentionem, ordinator contra eum habet exceptionem ſecundùm *Goſ.* Idem videtur, ſi ordinatus non ſit ad aliud, dummodo ſit ſufficiens, hoc videtur expreſſum, *2. q. 2. paſtor*, & *extra. e. Epiſcopus*, &

& *c. tuis.* Non enim dicitur ibi, quod ad titulum ſui patrimonii ordinetur; ſed, quod habentes tale patrimonium ordinari poſſunt nullo alio titulo aſſignato, vel dic nullo alio, ergo iſto aſſignato; & ſic facit pro *Gof.* quia ſine iſto titulo, vel alio non debet ordinari, *extra. c. cum ſecundùm, & de æta. accepimus.*

Circa octavum reſpondeo, quod ſic, dummodò honeſtè vivant, nec malam intentionem ditandi parentes habeant cum opere ſubſecuto, & Eccleſiæ ſerviant, quia qui altari ſervit, de altari debet vivere, *extra. de præben. cum ſecundum*; nemo enim tenetur propriis ſtipendiis militare, *extra. de preſcrip. cum offici.* ſic intellige, quod non peccat, ſi utatur ſuo jure, *extra. de elec. cum Eccleſia Vulterana.* Si verò ſervitium non faciant, & in malos uſus expendant, pœna ſuos teneat actores; tales enim ſecundùm *Hieronymum* ſacrilegium incurrunt per abuſionem talium, quaſi dicat, de his, qui abutuntur loquor *judicium ſibi manducant, & bibunt* 16. *q.* 1. *quam quidquid*, & ſecundùm *Ambro.* in injuſtitia, & avaritia alios excedunt, *di.* 46. *ſicut hi.* & per plura alia capitula condemnantur, ut 1. *q.* 2. *paſtor, & c. Clericos.* Quidam tamen ſcripſerunt, quod hæc jura, & ſimilia loquuntur de conſilio, ſed ad hæc jura non habent, ideo intelligendum eſt, ut dictum eſt; ſed ad hæc eſt *ar. extra. de reſcrip. poſtulaſti*, §. 1. Ad hoc enim, ut litera impetrata ab ordinato valeat, duo requiruntur, ſcilicet, ut nullum habeat Beneficium Eccleſiaſticum, & quod ſit pauper, ut innuitur ibi; ergo ſi non eſt pauper, ſuccumbet, *ar. extra. de conſue. c. ult. in fi.* Qui autem patrimonium ſufficiens habet, non eſt pauper, ſed & Beneficium Eccleſiæ cenſetur habere, ex quo eſt ordinatus ad illud; undè & quæſtioni propoſitæ de patrimonio, & *c. poſtulaſti*, reſpondent in fine ibi, & pro habenti Beneficii ſubſidium &c., quia per verba, quæ præcedunt ſufficienter reſpondetur primæ quæſtioni. *Hæc Hoſt. ti. de reſcrip.* Secundùm verò *Jo.* 12. *q.* 3. *aurum.* habentes ſufficiens patrimonium, habere poſſunt bona eccleſiaſtica, non ut ea ſibi reſervent, ſed ut pauperibus dent, aliàs mortaliter peccarent.

Circa nonum reſpondeo, quod non, in modum accuſationis, *extra. de conceſ. præben. cum ſuper*, ſed bene audientur in modum denunciationis, *ar. de jurejur. quemadmodum in fi.* dummodo trina monitio præceſſerit, aliter repellentur, *extra. de accu. qualiter.* §. *ad corrigendos.* Nec obſtat illud *extra. c. cum non ignores*, & ſimilia, quia non fuerunt paſſi canonici, quod adminiſtraret, niſi primò renunciaſſet, & quia primum vilius erat, unde præſumi poterat, quod renunciaſſet, vel illud intelligitur, quando in modum denunciationis agitur; *hæc Hoſt.*

Circa decimum reſpondet *Gof.* quod ſic, licèt enim ſciat primum Beneficium vacaturum, recepto ſecundo; tamen peccat in cupiditate, dum illud, quod eſt ſortitus, deſerit, & pinguius eligit, ut patet 7. *q.* 1. *ſi quis ſua*, & *c. ſi quis ac ordine.* Peccat enim contemnendo ſuum Epiſcopum, dum eo contempto, recipit ab alio Beneficium.

Circa undecimum reſpondeo, quod hoc eſt verum, quando de licentia ſui Epiſcopi recipit Beneficium ſecundum; alioquin, etſi primum vacet, titulus tamen prioris Eccleſiæ durat, & poteſt ab Epiſcopo, vel Eccleſia ſua revocari, ut patet 7. *q.* 1. *non oportet*, & *c. ſi quis verò*, & erit in expectatione Beneficii vacaturi, & ſic licèt primum Beneficium vacet ipſo jure, prior tamen locus non vacat ipſo jure, niſi dicatur, quod & prior locus, & primum Beneficium vacat quoad recipientem, ſecundùm tamen non vacat quoad Eccleſiam, vel Epiſcopum priorem, qui infra ſex menſes eum revocare poteſt, ſi velit; *hæc Gof.*

Circa duodecimum reſpondet *Gof.* patet ex ſupradictis eum peccare, niſi fiat de primi Epiſcopi commiſſione; quod enim vacet primum Beneficium, ſtatutum eſt in pœnam recipientis ſecundum; fuit autem commune vitium, dantis, & recipientis. Si enim ille non daret, iſte non acciperet. Secundùm verò *Hoſt.* peccat primus Prælatus, quia cum eum repetere poſſit, negligit, & etiam ſecundus, qui ſcienter contra jura venit, *extra. de cle. non reſi. fraternitati.*

TITULUS XXXIV.

De Reſidentia Clericorum in Eccleſiis.

DEinde, quia dictum eſt circa principium præcedentis tituli, quod Præbenda eſt conferenda tali perſonæ, quæ poſſit reſidere; ideo ad pleniorem declarationem hujus materiæ, de qua habetur *extra. lib. 3. tit. de cle. non reſi. in Eccle. vel præben.* quærenda ſunt aliqua de reſidentia; ſcilicet

I. *Quis Clericus tenetur reſidere?*

II. *Quomodo debet Clericus reſidere?*

III. *Sed quid ſi illi, quorum lucro prædicta cedebant, remittant, numquid is, qui ea recepit à reſtitutione liberatus erit?*

IV. *Quid de Eccleſiis, quæ non habent Præbendas aliquo modo diſtinctas, ſed tantum omni die datur cuilibet certa quantitas panis, & vini, & ſic de aliis?*

V. *Quomodo non reſidentes debent puniri, & quomodo debet contra eos procedi?*

VI. *Sed*

Digitized by Google

VI. *Sed quam cauſam dicis rationabilem?*

VII. *Sed nunquid aliquid Prælatus poteſt hanc licentiam, ſcilicet ſe abſentandi, dare?*

Circa primum reſpondeo. Quicunque Beneficium præbendale, ſive tanquam titulum obtinet, *extra. c. e. ult.* ſive Beneficium illud ſit maximum, ut Epiſcopatus 7. *q.* 1. *pervenit*, ſive ſit modicum, etiam ſi eſſet viginti ſolidorum, *extra. c. conquerente*, non poteſt titulum ſuum deſerere ſine licentia ſui Prælati, *extra. de renun. admonet.* Is verò, cui tanquam benemerito aſſignantur penſiones aliquæ, ſive ſtipendia, non tenetur reſidere, *extra. de præben. niſi eſſent*, & tamen talis ad antidorum obligatur, *extra. de teſta. cum in officio*, & ſi talis Eccleſiam, cujus Beneficium tenet, offendat, tanquam ingratus illo privatur, *extra. de poſtu. c. fi.*

Circa ſecundum reſpondeo. In propria perſona faciendo ſervitium Eccleſiæ, *extra. c. nonnulli*, & in ſuo ordine, *extra. de fi. presb. propoſuit.* Ad hoc enim Beneficia ſunt inſtituta, ut ſervitium in Eccleſia inde fiat; unde, qui non ſervit, ea recipere non debet, *extra. c. cum ad hæc.* Parum eſt enim ſuam pænitentiam exhibere, & curam, ſive ſervitium negligere, *extra. c. quia nonnulli.* unde in Cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis diſtribntiones quotidianæ tantùm præſentibus, qui divinis interſunt, juxta cujuslibet Eccleſiæ rationabilem ordinatiouem tribui debent. Qui verò aliter de diſtributionibus illis aliquid percipit, illius dominium non acquirit; imo illud totaliter reſtituere tenetur, niſi eum infirmitas, vel juſta, & rationabilis neceſſitas corporalis, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret; & idem intellige de diſtributionibus, quæ fiunt pro anniverſariis defunctorum; probantur hæc omnia *lib. 6. c. conſuetudinem.*

Sed objicitur, quia *lib. 6. de elec. cum non deceat*, dicitur proſequentes utilitatem Eccleſiæ non percipiunt diſtributiones. Ad hoc dicendum, quod Canonici non tenentur eas talibus concedere, ut dicitur ibi, ſi tamen conceſſerint, illi non tenentur reſtituere, ut patet in *c. conſuetudinem.* Alii dicunt, quod *c. cum non deceat*, loquitur de abſentibus; ſed *c. conſuetudinem* de præſentibus; primum credit *Jo. An.*

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Jo. An.* ſatis videtur, quod ſic, cùm ibi non dicatur, quod remiſſio non proſit, ut patet *lib. 6. de cenſi. in fi.*

Circa quartum reſpondet *Jo. An.* quod dictum *c. conſuetudinem* non loquitur de talibus diſtributionibus, cùm illæ potius ſint præbendæ, quàm diſtributiònes, & ad hoc facit, quod *Ber.* notat, *extra. de præben. licet.* Dicit etiam *Jo. An.* quod ubi ſunt Præbendæ diſtinctæ, & poſtea eſt menſa communis craſſa, & poſtea diſtributiones, locum habet *c. conſuetudinem* tantum in diſtributionibus illis, & non in illa menſa craſſa; ſi quis tamen ex juſta cauſa ſit abſens, poteſt ſervire per Vicarium, *ar. extra. c. cum ad hæc*, vel etiam ſi ſit effectus inutilis ad ſerviendum ex aliqua cauſa, in quam non incidit ex culpa ſua; nam & excommunicato ſubtrahuntur meritò Beneficia Eccleſiæ, cùm ſervire non poſſit, *extra. de appel. paſtoralis in fi.* & ſuſpensò *extra. de æta. cum bonæ.* Aliàs nullum Beneficium recipit in abſentia, niſi ſecundùm quod notatur in quæſtione ſequenti, vel niſi conſuetudo repugnet, *extra. de conſti. cum omnes*, quæ tamen contrario ſtatuto poteſt tolli, ſi Eccleſia ſit ſervitoribus deſtituta, dummodo abſentis præbenda aſſignetur alicui ſubrogato, *extra. c. cum dilectus*, & *c. ad audientiam*, & *c. cum ad hæc*; ſed ſi ſtatutum contrarium facerent Canonici propter commodum proprium, ſcilicet, quia inter ſe dividunt illud, quod abſens percipere conſuevit, non valeret, *extra. de conſti. cum omnes*, & *c. ex parte.*

Circa quintum reſpondeo. Non reſidens, aut habet Eccleſiam pro derelicta per contrarium factum, aut non. Si ſic, puta, quia navigavit, quia uxorem duxit, factus eſt joculator, vel miles, vel aliàs vitam perſonæ contrariam aſſumit, tunc ſi factum ejus ſit notorium, poteſt ſtatim conferri ejus Beneficium, *di. 87. quiſquis*, & *extra. c. ex geſtis.* Si verò ſit dubium, tunc citabitur, ut infra dicetur. Si autem non habet Eccleſiam pro derelicta, citari, & moneri debet, antequam Beneficio privetur, prout infra determinabitur, *ar. extra. de conſti. Eccle. in fi.* & hoc ſi citatio poſſet pervenire ad eum, aliàs citatio mittetur ad Eccleſiam, in qua debet reſidere, vel ad domum abſentis, ſcilicet tertia die, & ibi publicabitur, ut patet *extra. c. ex tue.* non tamen cogitur quis ad citationem extra Provinciam mittere, *extra. de dolo*; & *contu. cum olim*, *§. volentes.* Si autem citatus nullam cauſam rationabilem prætendat, & ſit abſens de licentia Prælati expectatur per annum, quo elapſo, Eccleſia, ſive Beneficium confertur, & hoc ſecundùm *Gof.* quando non fuit licentiatus uſque ad certum tempus; tunc enim ſi ultra illud tempus abeſſet, ſtatim illo tempore elapſo privari Eccleſia, ſive Beneficio poſſet, niſi poſt tempus illud ex juſta cauſa impediretur, 7. *q.* 1. *præſentium*, *extra. de loca. potuit ſecundùm Gof.* Si verò non habuit licentiam, expectabitur per ſex menſes tantùm, ut patet *extra. c. ex tue.* In caſu tamen arbitrarium erit, ut infra dicetur. Nec obſtat aliqua appellatio, quin Beneficium conferatur, *extra. c. relatum in fi.* Si verò cauſam rationabilem prætendat, eſt audiendus; & ſi

Judex

Judex eam non admiſerit, appellare poteſt, ſed interim aſſignabitur Beneficium alicui perſonę, quæ deſerviat pro abſente Eccleſiæ *extra. de appella. pervenit 2.*

Circa ſextum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Talis ſe abſentat aut cauſa cupiditatis ſine licentia, ut recipiendo ſecundam Eccleſiam, & tunc debet carere Eccleſia habita, & etiam Eccleſia ambita, *7. q. 1. ſi quis Epiſcopus, & extra. de transla. quantò*, etiam ſi Clericus ſit habens Eccleſiam, *extra. de renun. admonet*, & ſic intellige illud, *extra. e. c. 1.* niſi prima Eccleſia eum revocare velit, *7. q. 1. non oportet.* Aut abſentat ſe cauſa lucri ſine licentia, ut cauſa negociationis, & ſic etiam, ut in caſu præcedenti, eſt citandus arbitrariè, ſi ſcilicet placet eum revocare, & ſic intellige, quod Clericus per unam ſolam horam expectatur, ut patet *di. 91. Clericus*, vel per tres ſeptimanas *7. q. 1. ſi quis in Clero.* vel per duos menſes, *7. q. 1. præſentium*, vel per tres menſes, *di. 75. quam quidem*, vel per quinque menſes, ut *e. di. quoniam*, vel per quatuor annos, vel quinque, vel ſex, ut patet *extra. e. c. 2. & c. ex parte, & c. qualiter*, & hoc quantum ad privationem Beneficii; nam clericale privilegium perdit, ſi poſt trinam monitionem incorrigibilis apparuerit, ut patet *extra. de vi. & bo. Cleri. c. ſi.* Aut cauſa utilitatis cum licentia, ut quia tranſiit ad aliam Eccleſiam, in qua utilior erit. *extra. de rerum permu. quæritur*, & tunc non citatur, ſed primum Beneficium eſt conferendum infra ſex menſes computandos à tempore illo, quo eſt adeptus corporalem poſſeſſionem ſecundi ſine quærela, *extra. de præben. de multa.* Aut cauſa ſtudii, & tunc ſi non habet licentiam Prælati, procede ut ſupra in quæſtione præcedenti, ut *Si verò non habuit*, quia nec cauſa ſtudii debet abeſſe ſine licentia, *extra. e. relatum*; licet ſtudens dicatur abſens ex cauſa rationabili, ut patet ibidem, niſi fortè cauſa ſtudii Theologiæ, *ar. extra. de Magiſtris ſuper ſpecula. §. docentes.* in quo etiam peti debet licentia, licèt non obtineatur, vel etiam recurrendum eſt ad proximum ſuperiorem, ſi inferior licentiam neget, ne bonum obedientiæ contemptum videatur, *ar. extra. de regula. licet.* Si verò licentiam habet, uſque ad certum tempus, ipſo elapſo procedi poteſt contra eum eo modo, quo dictum eſt ſupra in præcedenti quæſtione, verbigratia: *Si autem citatus*; ſed citra tempus illud revocari non debet, *ar. extra. de commo. c. 1.* & hoc eſt verum, niſi ſupervenerit nova cauſa, *extra. de offi. dele. inſinuante*, & eſt cauſa juſta quandocunque expedit Eccleſiæ, *ar. extra. de poſtu. præ. bonæ. 1.* vel propter ſcientiam, ſive potentiam, *ar. extra. de elec. officii*, vel quia Eccleſia eſt nimis ſervitoribus deſtituta, *extra. e. cum ad hæc.* In his enim caſibus urgens Eccleſiæ neceſſitas præfertur, & licentiis, & privilegiis impetratis, ut patet ibidem, non tamen habebit privilegium ſtudens in caſtris fraudulenter, *extra. e. tuæ.* Aut cauſa devotionis, ut peregrinationis, quam non debet facere ſine licentia Prælati, *de conſe. di. 5. non oportet*; & ideo ſi licentiam habeat, debet expectari, quouſque ſit finitum tempus, ita quod potuit reverti, *ar. ff. de ver. ob. continuus*, quo elapſo citabitur, & fiet, ut ſupra dictum eſt in illo, verbigratia: *Si autem citatus.* Si verò licentiam non habuit, incontinenti citari poteſt, & expectabitur per ſex menſes, & procedetur, ut ſupra dictum eſt in illo, verbigratia: *Si verò non habuit.* Aut cauſa Reipublicæ, ut quia eſt in ſervitio Papæ, vel Epiſcopi, & ſic excuſatur; poſſunt enim duo Canonici eſſe in ſervitio Epiſcopi, & intelliguntur eſſe præſentes, *extra. e. de cætero, & c. cum dilectus, & c. ad audientiam.* Nullus tamen iſtorum victualia percipere debet, ſive quotidianas diſtributiones, quæ debentur tantùm reſidentibus, ut patet in *e. de cætero, & extra. de præben. licet, & c. dilectus.* Idem dicendum eſt de morante cum Legato Sedis Apoſtolicæ, *ar. in e. cum dilectus, & extra. de offi. le. c. 1.* Idem eſt etiam de eo, qui fideliter proſequitur jura Eccleſiæ, licèt juraverit reſidere, *extra. e. ex parte.* Secùs autem eſt de ſubdito ſuffraganei, ſi moretur cum Archiepiſcopo; non enim videtur reſidens, *ar. extra. de offi. or. paſtoralis, & de exceſ. Præla. ſi cut unire.* Aut cauſa gratiæ ſpecialis, ut privilegii ſibi conceſſi, & tunc excuſatur, niſi privilegium illud ex cauſa revocetur. Revocandum eſt enim, ubi multitudo eſt in cauſa, ut quia Eccleſia eſt pro majori parte ſuis ſervitoribus deſtituta, etiam ſi ſit indultum à Papa, *extra. e. cum ad hæc*, ut etiam dictum eſt ſupra; v. g. *Eſt autem juſta cauſa.* Operantur tamen indulgentiæ, quod non privatur beneficio, ſi aliquis, qui loco abſentis ſerviat, ſurrogetur ſecundùm *Goſ.* ut patet in *c. ad hoc.* Aut cauſa conſuetudinis, vel conſtitutionis Eccleſiæ, ubi idem eſt dicendum, quod in cauſa immediatè præcedenti, *ar. extra. e. cum dilectus, & de conſti. cum omnes.* Aut cauſa arctioris vitæ, ut religionis, & tunc diſtingue, utrum ſit Religioſus, vel Sæcularis; profeſſus, vel non, infra annum, vel non, per *c. extra. de re. licet, & c. ſtatuimus*, de quo die, ut infra, ubi agitur de Religioſis, in quo caſu ſi ſit Epiſcopus, & requiſitus renuerit, non poteſt ad Epiſcopatum reaſſumi, *7. q. 1. hæc nequaquam, & extra. de renun. poſt translationem.* Aut cauſa neceſſitatis, ut quia impedimento juſto detinetur, puta quia eſt infirmus, *extra. e. ad audientiam*,

Digitized by Google

tiam, nec poteſt ſecurè in Eccleſia morari propter inimicos, *7. q. 1. paſtoralis*, *ar. extra. de renun. ad ſupplicationem*, & ſic videtur excuſari, licèt impedimento ceſſante teneatur redire, *a. extra. de cuſto. ev. c. 2. §. quia verò zelus.* Aut cauſa nudæ voluntatis, & tunc procedetur contra eum, ut dictum eſt ſupra in quæſtione præcedenti, verbigratia: *Si verò non habuit*, & ſequenti; ſed hoc intellige ſecundùm quod dicitur *extra. e. c. ſi.* ubi cadit diſtinctio iſta, & *c. inter quatuor.* Hæc autem habent locum quoad inferiores Epiſcopis; Epiſcopi enim per Archiepiſcopum coguntur per excommunicationem, & ſuſpenſionem, etſi nec illud prodeſt, Papa, vel alius de mandato ejus ſpeciali eos ab adminiſtratione removebit, & eligendi licentiam dabit, ſic intellige illud *extra. e. ex tue. ibi contra eos, & c. ex geſtis, & c. qualiter.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Papa, & etiam inferiores Prælati, & hoc videtur *Ber.* de Epiſcopis intelligere, *extra. de ele. non reſi. inter quatuor. Inno.* verò & *Hoſt.* intelligunt hoc etiam de inferioribus Prælatis per *c. e. tit. relatum ibi: Prælatorum ſuorum.*

Ad hoc nota ad pleniorem inſtructionem de abſentia cauſa ſtudii; & ratio, quare non debet aliquis Clericus ire ad ſtudium ſine licentia Prælati proprii, eſt, quia licentia non debet dari in Theologia, niſi homini docibili, *ar. ff. de inof. teſt. l. 1.* Docibiles verò etiam ſunt mittendi, & ad ſtudium Theologiæ invitandi, & tunc, ſcilicet, quando invitantur, & mittuntur, mittentes debent eis in neceſſariis providere, *extra. de magiſtris ſuper ſpecula*, aliàs autem propria voluntate docentibus, ſive ſtudentibus in Theologia non ſubvenitur à ſua Eccleſia in omnibus neceſſariis; poſſunt tamen tales per quinque annos integros fructus percipere ſuarum præbendarum auctoritate Sedis Apoſtolicæ, ut patet in *c. ſuper ſpecula*, non obſtante contraria conſuetudine, vel ſtatuto, cum denario defraudari non debent in vinea Domini laborantes, ut dicitur *ibidem §. 1.* In aliis verò ſcientiis nihil percipient ex debito à ſenſu contrario, niſi gratia fiet eis, vel niſi hoc habeat illa Eccleſia de conſuetudine ſpeciali; ſed nec ſtudens in Theologia quotidianas diſtributiones recipiet *extra. de præben. licet*, niſi ſpeciali privilegio impetretur *extra. de ver. ſig. olim.* Vel dicendum, quod in Eccleſiis, in quibus ſunt diverſæ Præbendæ percipient totas diſtributiones, ut dicitur in *c. licet*; ſed ubi habent omnia in communi, æſtimabitur, quantùm expendere poſſet, ſi præſens eſſet; vel ſaltem dabit quolibet die ſuo procuratori illud, quod perciperet, ſi præſens eſſet; & etiam quotidianæ diſtributiones, quæ præſentibus dantur, licèt non interſint canonicis horis, & ſic intellige illud *c. olim.* Aliàs in Eccleſiis illis, in quibus habent omnia in communi, privilegium fruſtratorium eſſet. In nullo autem caſu quotidianas diſtributiones, quæ dantur tantùm his, qui interſunt horis canonicis percipiet, niſi fortè ſit talis Eccleſia, in qua aliquis nihil percipiet, niſi canonicis horis interſit, vel niſi hoc impetret privilegio ſpeciali, ſed & cum fuerit indultum, ut in ſtudio, fructus percipiet præbendarum ſuarum, debet intelligi de ſtudio generali, non ſpeciali alicujus Villæ, vel Caſtri, cùm fiat in fraudem, *extra. c. tue. hac Hoſt.*

Inſuper nota, quod omnes ſcholares, ad quemcunque locum euntes cauſa diſcendi gaudent privilegio Imperiali, ſcilicet, quod nullus Judex eis injuriam inferre præſumat, nec damnum inferri ſuſtineat propter delictum alterius hominis ejuſdem Provinciæ, temeratoribus autem eorum homo Legibus, & Judicibus, ſive Rectoribus illius temporis, qui hoc judicare neglexerit ipſo jure infamia irrogata res ablatæ in quadruplici exigunt, & dignitate ſua, ſi qua potiebantur, in perpetuum carent, & ſi quis litem contra ſcholarem movere voluerit, datur electio ſcholari, utrum malit coram Domino ſuo, ſive Magiſtro, vel loci Epiſcopo conveniri. Si quis autem eum attentaverit ad Judicem alium trahere, à cauſa ſua cadet pro tali conamine, etiam ſi moveretur juſtiſſimè, ut patet in *conſti. Fede. de ſcholaribus, & eorum privi. l. habita.*

TITULUS XXXV.

De Decimis, & Primitiis.

Deinde conſiderandum eſt de decimis, & primitiis, & primò de inſtitutione decimarum. Secundò de ſpeciebus, ſive differentiis decimarum. Tertiò, quibus debent dari, & à quibus poſſunt recipi, & inter quos debent dividi, & utrum poſſint præſcribi, & qua actione poſſunt peti. Quartò, de quibus decimæ debent dari. Quintò, quales, qualiter, quando, & ubi debent dari. Sextò à quibus debent dari. Septimò, utrum poſſint aliquo modo alienari. Octavò, de primitiis. Nonò, de utilitate ſolutionis decimarum, & primitiarum. Ideo ſit

ARTICULS I.

De Inſtitutione Decimarum.

Circa primum quæruntur plura, ſcilicet,

I. *Vtrum inſtitutio decimarum emanaverit à jure naturali?*

II. *Quando inſtituta fuerunt, ſive inceperunt decima?*

III. *Vtrum præceptum de decimis erat morale in veteri Lege?*

IV. *Vtrum exhibitio decimarum modo ſit ſub præcepto?*

Circa primum reſpondeo; Inſtitutio decimarum poteſt intelligi dupliciter; uno modo ſecundum determinationem partis exhibendæ, puta, quia eſt pars aliqua exhibenda Deo, vel Miniſtris ejus, & ſic ſumitur ratione communi, & hoc eſt ſimpliciter à jure naturali. Dictat enim jus naturale, quod Deus debet de ſubſtantia propria honorari, ſecundùm illud *Proverb. 3. Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Et quod Miniſter ejus debet ſubſtentari ſecundùm illud *Mal. 3. Inferte omnem decimam in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea*, & quod miniſtranti ſpiritualia debent temporalia miniſtrari, ut dicitur 1. *Cor. 9. & Luc. 10. Dignus eſt operarius mercede ſua*. Alio modo poteſt intelligi ſecundùm determinationem certæ partis exhibendæ, puta partis decimæ non minoris, & ſic accipitur in ratione propria, & hoc modo non eſt à jure naturali ſimpliciter, ſed ſecundùm quid; quod enim tanta pars non minor detur, non dictat jus naturale ſimpliciter, & hoc vult *Hug. lib. de ſacramentis p. 12. c. 4.* & probat per hoc, quod Jacob vovit decimas dare, ſi rediret proſperè. Votum autem non fit de his, ad quæ homo tenetur. Dictat tamen illud ſecundùm quid, ſcilicet, ſecundùm quod juvatur ad hoc artis cognitione, vel revelatione. Juvatur enim ad hoc ex cognitione artis numerorum, per quam novit, quod denarius eſt numerus perfectus, quia ab unitate numerus coordinatus eſt numerorum limes, & terminus primus, & per replicationem unitatis, & cæterorum numerorum ad ipſum formatur quilibet alius conſequens numerus; & ideo cùm homo ſciret per dictamen juris naturalis Deum eſſe honorandum, ut principium, & auctorem, & ut conſumatorem, & finem bonorum omnium. In ſolutione primitiarum proteſtatur ipſum eſſe bonorum omnium principium, & auctorem; ex arte verò numerorum habuit inſtinctum, ut per exhibitionem decimæ proteſtaretur eum eſſe finem, & conſummatorem; & hæc ratio elicitur ex verbis *Iſi. ſuper illud Exo. 22. Decimas, & primitias non tardabis offerre.* Juvatur etiam ad hoc ex revelatione facta Adæ ſecundùm aliquos, cùm fuit raptus in extaſi ad curiam Angelorum, ex quo notum fuit homini, angelicam naturam novem ordinibus eſſe diſtinctam, & humanam creaturam in decimo ordine creaturæ rationalis eſſe conditam ſecundùm parabolam Chriſti de decima dragma *Luc. 15.* & ex hoc indiſtinctum habuit, ut per exhibitionem decimæ proteſtaretur ordinem ſuæ conditionis ad laudem, & gloriam conditoris; *hæc Alex. de An. 3. titu. 2. c. de decimis, q. 1. ar. 1. q. 1. o.*

Circa ſecundum reſpondeo, quod tempore Abrahæ, quia ſine fide Salvatoris explicita, vel implicita, nulli homini poſt peccatum potuit eſſe ſalus, ut dicit *Anguſt. & Beatus Petrus act. 4. & ſecundùm Hug. lib. de ſacramentis* oportuit, ut ſecundùm proceſſum temporum formarentur magis evidentia ſigna ſpiritualium gratiarum, ut cum effectu ſalutis creſceret cognitio veritatis; unde ſecundùm quod magis, ac magis Salvatoris adventus appropinquavit, ſecundùm hoc magis, ac magis ejus perſona innotuit & per alia ſigna magis evidentia demonſtrata fuit. Perſona autem Salvatoris fuit revelata primùm, quantùm ad perſonam, & naturam divinam, & hoc à principio ipſi Abel, propter quod honoravit eum Abel primitiis, & primogenitis gregis in ſignum, quod ille, qui erat principium noſtræ conditionis, & primogenitus Filius Dei, eſſet etiam principium Salvatoris. Secundò revelata fuit perſona Salvatoris, quantùm ad rationalem naturam creatam, in qua mediator eſſet; & oblationem, & ſacrificium placationis pro hominibus Deo offerret; & hæc revelatio facta fuit Noe, propter quod honoravit eum in oblatione, & ſacrificiis, ut patet *Gen. 8.* Tertiò quantùm ad naturam humanam, in qua expleret officium redemptionis, & hæc revelatio facta fuit Abrahæ, *Gen. 26. In ſemine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes*, & ideo honoravit eum in exhibitione decimæ, per quam ſignificatur humana natura *Luc. 15.* & ſic patet, quod primitiæ inceperunt tempore Abel, oblationes tempore Noè, decimæ tempore Abrahæ. *Hæc Alex. de An. 3. tit. 2. de deci. q. 1. ar. 1. q. 2. o.*

Circa tertium reſpondeo. In hac quæſtione videtur eſſe diſſentio inter Juriſperitos, & Theologos. Quidam enim Juriſperiti ſentire videntur, quod præceptum de decimis dandis in veteri Lege erat morale, & non tantùm quoad exhibitionem alicujus partis in ſubſtentationem Miniſtrorum Dei, ſed etiam quoad taxationem partis certæ, ſcilicet decimæ; unde ſecundùm eos non eſt in nova Lege evacuatum, ſed potius remanet, & eſt etiam confirmatum *Luc. 7.* ubi dicitur, *Veh vobis Phariſæis, qui decimatis mentam, & anetum, & omne olus, & præteritis judicium Dei,*

&

& charitatem. Hæc omnia opportuit facere, & illa non omittere; hoc etiam videtur ſentire *Hoſt.* & *Inno.* qui inter Canoniſtas fuerunt præcipui. Nam *Hoſt. in ſum. ſua. ti. de deci. q. utrum conſuetudo excuſet à ſolutione decimarum*, ubi volens oſtendere, quod decimæ dari debent ex præcepto, ad hoc probandum adducit auctoritates veteris Teſtamenti, quas quidem fruſtra adduceret, niſi ſupponendo, quod præceptum de decimis morale eſſet; Conſimili modo videtur *Inno.* idem ſenſiſſe in *glo. ſuper rubricam de decimis.* Theologi verò dicunt, quod præceptum de decimis, quoad determinationem partis certæ, ſcilicet decimæ non eſt morale, quia non eſt ſcriptum ſimpliciter in corde hominis, morale verò præceptum eſt in corde hominis ſcriptum, ut dicit *Aug.* Nec etiam erat cæremoniale præceptum, quia non erat datum ad ſignificandum aliquid in futurum principaliter, licèt ſignificavit aliquid in futurum conſequenter, ſic & omnia Judæorum facta ſecundùm illud 1. *Chor.* 9. omnia in figura contingebant illis, qui enim decimam dabat, quæ perfectionem ſignificabat, eò quod denarius eſt quodammodo numerus perfectus, ut dictum eſt ſupra, partibus novem ſibi retentis, proteſtabatur, quaſi in quodam ſigno ſe imperfectum eſſe, & à Deo perfectionem futuram per Chriſtum expectare, & etiam quod Salvator erat completurus officium humanæ redemptionis in humana natura per decimam dragmam ſignificatam, ut dictum eſt ſupra, & in hoc caſu conveniebat cum cæremonialibus præceptis, quæ principaliter erant inſtituta ad ſignificandum aliquid in futurum; unde quantum ad hoc poteſt dici, quod præceptum de decimis erat cæremoniale ſecundùm quid, non tamen ſimpliciter; erat autem præceptum judiciale, quia erat datum principaliter ad ſervandam æquitatem mutuæ diſtributionis, ut eſſet æqualitas dati, & accepti, ſecundùm quod eſt poſſibile, & conveniens inter ſeminantem ſpiritualia, & dantem temporalia. Dans autem taxavit decimam partem, & congruè propter cauſas ſupradictas, & propter conditionem illius populi, cui lex dabatur. Ille enim populus in duodecim tribus diviſus erat, inter quas duodecim, ſcilicet levitica, quæ tota divino cultui mancipata fuerat, poſſeſſiones non habebat, & ideo congruè Dominus præcepit, quod reliquæ tribus undecim partem decimam ſuorum proventuum darent, ut honorabilius vivere poſſent, & etiam; quia aliqui erant futuri tranſgreſſores præcepti. Et in hac ſententia fuerunt *Alex. de An. 3. tit. 2. c. de deci. q. 1. ar. 3. o. & Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. o.* ſicut patet in eorum ſummis, & *Rich.* ut patet 4. *di. 17. q. 2. ar. 7. c. 4.* qui fuerunt magni Doctores, & Scriptores quæſtionum Sacræ Scripturæ, & principaliter de decimis.

Circa quartum reſpondeo ſecundùm determinationem partis exhibendæ ſemper fuit ſub præcepto, & de jure naturæ, ut dictum eſt ſupra, unde etiam habetur *Gen.* 47. Sacerdotibus Egypti cibaria ex horreis publicis præbebantur; ſecundùm verò determinationem decimæ partis ante Legem erant ſub conſilio, ut patet ex voto Jacob. *Gen.* 28. ubi dicitur, quod Jacob votum vovit dicens; *Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via, qua ambulo &c.* & poſtea, *cunctorum, quæ dederit mihi, decimas offeram*, in Lege fuit ſub præcepto ſimpliciter; unde *Exo. 22. Decimas, & primitias non tardabis offerre.* Et *Numer.* 18. *Filiis Levi dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſſionem pro Miniſtro, quo mihi ſerviunt in tabernaculo fœderis.* Et ſicut ſupra viſum eſt ſecundùm aliquos Juriſperitos præceptum de decimis erat morale; unde ſecundùm eos decimæ dari debent ex præcepto tam Divinæ Legis, quàm Eccleſiaſticæ Inſtitutionis. Secundùm verò Theologos hoc modo non erat morale, nec cæremoniale, ſed judiciale. Differunt autem hæc tria, ut habitum fuit ſupra in 1. *lib.* quia præcepta moralia conſervari debent omni tempore. Cæremonialia verò non licet obſervare tempore Legis novæ. Judicialia autem, etſi tempore gratiæ non obligent, ſervari tamen poſſunt, & debent, ſi ſtatuantur ab illis, quorum eſt condere Legem, ſicut præceptum judiciale veteris Legis eſt *Exod.* 20. quod *qui furatus fuerit ovem, reddet quatuor oves*, quod ſi quis Rex ſtatuat, ejus ſubditi ſervare tenentur. Ita etiam determinatio decimæ partis eſt tempore gratiæ per Eccleſiam inſtituta, ut ſcilicet non minus populus novæ Legis Miniſtris ejuſdem exhibeat, quàm populus veteris Legis Miniſtris illius temporis exhibebat, cùm tamen populus novæ Legis obligetur ad majora, ſecundùm illud *Matth.* 5. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra, plus quàm Scribarum, & Phariſeorum non intrabitis in Regnum Cælorum*, & etiam Miniſtri novæ Legis ſint majoris dignitatis Miniſtris veteris Legis, ut probat *Apoſt.* 2. *Chor.* 3. Patet ergo ex ſupradictis, quod homines tenentur decimas ſolvere ſecundùm Theologos, partim ex jure naturali, ſcilicet quantùm ad exhibitionem alicujus partis, partim ex inſtitutione Eccleſiæ, ſcilicet quantùm ad exhibitionem partis decimæ, quæ tamen penſatis opportunitatibus temporum, & perſonarum aliam partem poſſet determinare, & hæc reſponſio habetur ab *Alex. de An. 3. tit. 2. c. de decimis q. 1. ar. 2. o.* & ex *Tho. 2. 2. q. 58. c.* Tenentur, inquam, homines ſolvere decimas ſecundùm *Alex. de An.* ubi ſupra citatum, cùm petuntur ab illis, quibus debentur, & etiam ſi non petuntur, ubi eſt conſuetudo, extra.

extra. c. pervenit, *& c. in aliquibus*, & ſecundùm *Tho. ubi ſupra c. 5.* illi, qui non ſolvunt decimas in locis illis, in quibus Eccleſia non petit eas, non ſunt propter hoc in ſtatu damnationis, niſi fortè propter obſtinationem, ut habentes voluntatem non ſolvendi, etiam ſi peterentur ab eis, nec etiam Eccleſiæ Miniſtri, quibus debet eſſe maior cura promovendi in populo bona ſpiritualia, quàm colligendi bona temporalia, peccant, ſi decimas non requirunt, ubi ſine ſcandalo propter diſſuetudinem, vel aliam cauſam requiri non poſſunt.

Sed objicitur, quod *Beatus Jacobus Act. 15.* dicit: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil imponere vobis ultra oneris, quàm ut abſtineatis ab immolatione ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione*; ſed dare decimas eſt onerofum; ergo non eſt præceptum credentibus de gentibus.

Reſpondeo, quod licèt hoc ſit honeroſum perverſis, & incredulis, leve tamen eſt fidelibus credentibus, Dominum eſſe veracem, qui dicit *Mal. 3. Inferte omnem decimam in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, ſi non aperuero vobis cataractas Cæli, & effundam benedictionem uſque ad abundantiam &c.*

ARTICVLVS II.

De Speciebus, ſive Differentiis Decimarum.

Circa ſecundum quæritur, quæ, & quot ſunt ſpecies, ſive differentiæ decimarum?

Reſpondeo, quod ſunt tres ſecundùm *Hoſt.* ſcilicet Perſonales, ut illæ, quæ debentur ex his, quæ proveniunt ex opere perſonali. Prædiales, ut illæ, quæ debentur ex his, quæ ſic proveniunt ex prædiis, *extra. c. ad apoſtolica, & c. paſtoralis.* Et mixtæ, ut illæ, quæ debentur ex his, quæ proveniunt ex animalibus, quæ gregatim paſcuntur in paſcuis. Hæc enim partim à prædiis proveniunt, cum ex eis vivant animalia, à quibus procedunt, *ar. extra. c. commiſſum*, & partim à perſonis, quæ ea cuſtodiunt, *extra. de re. ju. c. penul.* ſecundùm *Hoſt.*; *Ber.* verò *extra. c. ad apoſtolica.* ponit tantum decimas prædiales, & perſonales, & decimas animalium computat inter prædiales, & cum eo conveniunt *Ray. & Gof.* ſed dictum *Hoſt.* mihi magis placet. Item decimarum quædam dicuntur majores, quædam minores, ſive minutæ, ut patet *extra. eo. ex multiplici, & c. cum in tua.* Minutæ autem dicuntur ſecundum *Gio. ibidem* partus animalium, & de pullis, & ovis, & hortis. Item in Veteri Teſtamento erant quatuor decimæ, de quibus *Hiero.* ſuper *Ezech.* loquitur, & *extra. c. decimam*, & de tribus earum tangetur infra ſtatim poſt ſolutionem quæſtionis ſequentis. De quarto verò genere ipſarum tangetur etiam infra in ſequenti *art. q. utrum Domino Papa &c.*

ARTICVLVS III.

Quibus Decima debent dari, & à quibus poſſunt recipi, & inter quos debent dividi, & utrum poſſint præſcribi, & qua actione poſſunt peti?

Circa tertium quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quibus decima dari debent?*

II. *Utrum Clerici habentes patrimonium ſufficiens, vel aliquos redditus licitè recipiant decimas?*

III. *Cui Eccleſiæ, ſive cujus Eccleſiæ Clericis debent decima dari?*

IV. *Sed quomodo debent decima dividi?*

V. *Quid ſi Epiſcopi, vel Religioſi de conſuetudine percipiant omnes decimas alicujus Parrochiæ, numquid non obſtante tali conſuetudine poterit Presbytero, qui non habet unde vivat, portio competens aſſignari?*

VI. *Quid ſi conſuevit una Eccleſia percipere decimam de blado, & altera de vino, & illa terra, quæ prius erat prædialis ſit facta vinatoria, vel è converſo?*

VII. *Quid de novalibus?*

VIII. *Quid de prædiis, quæ non ſunt ſita infra terminos civitatis?*

IX. *Quid de inſulis?*

X. *Utrum Religioſi poſſint decimas accipere?*

XI. *Utrum Domino Papæ debeant à Presbyteris exhiberi decima decimarum?*

XII. *Utrum Laicus licitè decimam poſſit recipere?*

XIII. *Utrum autem in hoc caſu percipere poſſit decimas illarum rerum, quæ non conſueverunt decimari?*

XIV. *Quid ſi Laicus detineat decimam alicujus Eccleſiæ ab antiquo in feudum, & eam alii Eccleſiæ velit conferre?*

XV. *Quid ſi prætermittatur prædicta monitio, numquid tenebit alienatio?*

VVI. *Quid ſi Laicus decimam dare vellet Epiſcopo conſentiente capitulo ſuo?*

XVII. *Sed cui ſolvent decimas perſonales Reges, & Principes?*

XVIII. *Quid de decima venationis, & piſcationis?*

XIX. *Utrum decimæ præſcribi poſſint?*

XX. *Sed numquid Eccleſia unius Epiſcopatus poteſt præſcribere decimas alterius Epiſcopatus?*

XXI. *Quid ſi Archiepiſcopus aliquam decimam ſemper retinuit?*

XXII. *Qua actione Clericus petat decimas à Laico?*

Circa primum reſpondeo. Circa decimas

mas duo ſunt conſideranda, ſcilicet ipſum jus accipiendi decimas, & hoc eſt ſpirituale, conſequitur enim illud debitum, quo Miniſtris Altaris ſeminantibus ſpiritualia debentur temporalia, quod ad ſolos Clericos pertinet curam animarum habentes, & ideo tantùm ad eos competit hoc jus habere. Aliud eſt illud, quod per decimam datur, & hoc eſt corporale, & ideo poteſt in uſum quorumlibet cedere, unde poteſt ad laicos pervenire, ut dicetur infra.

Sed contra prædicta videtur, quod decimæ non debeant dari Clericis, ſed potius pauperibus, quia in veteri Lege tenebantur homines ad tres decimas. Primas Levitis ſolvebant, de quibus habetur *Numer.* 18. Secundas, quando in Hieruſalem ad Templum ibant, comedebant, de quibus *Deut.* 14. Tertias pauperibus anno tertio recondebant, de quibus patet etiam ibidem; ſi ergo tempore gratiæ præcepta pietatis ſunt ſervanda, & præceptum de decima pauperibus tribuenda pertineat ad pietatem, videtur, quod ſit ſervanda.

Præterea dicit *Auguſt.* quod decimæ ſunt tributa egentium animarum; ergo ſunt debitæ pauperibus. Præterea Levitis dabantur in veteri Lege decimæ, quia partem aliam in poſſeſſionibus non habebant; ut patet *Numer.* 18. ubi etiam dicitur: nihil aliud habebunt decimarum oblatione contenti; ſed Clerici in Novo Teſtamento poſſeſſiones habent patrimoniales, quandoque Eccleſiaſticas; inſuper etiam recipiunt primitiales, & oblationes pro vivis, & mortuis, ergo ſuperfluit eis decimas dare.

Reſpondeo ad primum argumentum, dicendum, quod illæ decimæ ſecundæ reſervabantur ad ſacrificia offerenda. Cum igitur ceſſaverint hujuſmodi ſacrificia, locum non habent in Lege nova. Tertiæ autem decimæ, quas cum pauperibus debebant comedere remanſerunt ampliatæ per hoc, quod Dominus non tantùm decimam partem, ſed etiam omnia ſuperflua jubet dari pauperibus, ſecundùm illud *Luc.* 2. *Quod ſupereſt, date pauperibus.* Ipſæ etiam decimæ, quæ Miniſtris Eccleſiæ dantur, per eos debent pauperibus diſpenſari. *Hæc ex Tho.* 2. 2. *q.* 87. *ar.* 3. o. & *Alex. de An.* 3. *tit.* 2. *c. de decimis. q* 4. *ar.* 3.

Ad ſecundum argumentum dicendum, quod ſicut patet ex dictis, quædam decimæ ſpeciales dabantur Levitis non tantùm propter eorum ſubſtentationem, ſed etiam, ut ex eis pauperibus ſubvenirent. Ad hoc autem non ſunt ſuperfluæ, ſed neceſſariæ poſſeſſiones, oblationes, & primitiæ cum decimis. *Hæc Tho. ubi ſupra cont.* 2.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Ray.* & *Goſ.* quod ſic, ſi ſervitium Eccleſiæ, pro quo decimas percipiunt, faciant. 12, *q.* 2. *charitatem*. Aliàs ſacrilegium committunt; & idem eſt ſi in malos uſus convertant 1. *q.* 2. *Clericos*, *& c. paſtor.* Secundum etiam *Hoſt. in ſum. c. ti.* Clerici, quibus debentur decimæ, quantumcumque delinquant, niſi ſint notorii, licitè decimas exigunt, nec ſine voluntate eorum debent aliis etiam pauperibus dari, *extra. c. tua nobis.* §. *prætextu;* Debentur enim Deo, & Presbyteris curam habentibus, ergo debent eis reddi, 16. *q.* 5. *decimas*, & in pluribus aliis capitulis. Caveant tamen ipſi Clerici, ne licitè receptis, illicitè abutantur, dicit etiam ibidem poſtea, §. *ergo*, & quaſi in fine, quod ſi Clericus non faciat ſervitium Eccleſiæ, non debet eas recipere; vel ſi ſit notorius fornicator, laicus non tenetur ſibi dare decimam, ſed proximo ſuperiori, qui debet eam in utilitatem illius Eccleſiæ convertere. Nec obſtat *c. tua nobis*, quia intelligitur de occultis, & hoc etiam dicit ſuper *c. tua nobis.* Secundum verò *Inno. in glo, c. tit, circa prin ip.* Clericis dari debent decimæ, quantumcunque ſint divites, vel mali, ut dicitur in *c. tua nobis.* Secundùm verò *Alex. de An.* 3. *ti.* 2. *de decimis*, *q.* 4. *ar.* 3. *c.* Clerici, qui ſufficienter habent unde poſſint vivere ſecundùm ſtatum perſonæ, poſſunt decimas recipere, ut procuratores in neceſſitatem pauperum, & utilitatem Eccleſiæ; non autem in uſus proprios, vel malos convertendas, imò ſi in uſus proprios convertant, ſacrilegium committunt; ſi verò in malos, judicium incurrunt. De talibus enim intelligitur illud *Auguſt. ad Bonifacium.* „ Si, inquit, privatim, quæ „ nobis ſufficiant poſſidemus, non illa noſtra, „ ſed pauperum ſunt, quorum procuratio„ nem quodammodo gerimus, non proprie„ tatem nobis uſurpatione damnabili vindica„ mus 22. *q.* 2. & illud *Hiero.* ad Papam Damaſum: Clericos illos convenit Eccleſiæ ſtipendiis ſubſtentari, quibus parentum, & propinquorum nulla ſubſidia ſuffragantur. Qui autem bonis parentum ſubſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium committunt, & per abuſionem talium judicium ſibi manducant, & bibunt. Ad hoc etiam facit illud *Auguſt. Decimæ ſunt tributa egentium animarum.*

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Hoſt. & Ber. extra. c. cum ſint homines in glo.* 2. *& Inno. extra. c. ad apoſtolicè.* Decimæ perſonales dari debent Eccleſiæ Parrochiali, ſive Baptiſmali, & de jure communi, ideſt illi Eccleſiæ, in qua dantes audiunt divina, & percipiunt ſacramenta, 16. *q.* 1. *quæſti. &* 13. *q.* 1. §. 1. Prædiales verò dari debent illi Eccleſiæ infra cujus Parrochiam prædia ſunt ſita, *extra. eo. quantum*, niſi aliud obtineatur, vel de præſcripta conſuetudine, *extra. c. cum ſint*

homines, *& ad apoſtolicè*, vel de conventione, *extra. e. ex multiplici ſuggeſtum*, vel niſi ſint præſcriptæ, ut infra dicetur. De mixtis verò ſecundùm *Hoſt.* ſi apparet conſuetudo, eſt ſervanda, ſi non apparet, & animalia continuè paſcuntur in prædiis propriæ Parrochiæ, ipſi ſunt dandæ, & alias videtur, quod dividi debent inter Eccleſiam, ubi paſcuntur, & propriam, *ar. extra. de teſta. relatum. §. ulti.* & hoc rationabile videtur, quia propria dat paſtoribus ſacramenta, propter quod datur præcipuè decima, *extra. e. c. 2.* Secundùm verò *Ber. extra. c. ad apoſtolicè*, ubi animalia paſcuntur continuè ibi debent ſolvi decimæ, *extra. c. commiſſum.* Si verò per medietatem in una Eccleſia, & per medietatem in alia, ęquum eſt, ut inter eas dividantur, *ar. extra. de teſta. relatum in fi. & 1. q. 2. c. fi.* & idem eſt ſi jaceant hìc continuè, & paſcantur ibi continuè, *ar. ff. ad municipales aſſumptio*; & ſimiliter ſi quis hìc jaceret, & ibi larem haberet perſonales decimas, & oblationes dividere deberet. Alii diſtinguunt, quod aliquis animalia ſua paſcit in aliena Parrochia, aut tanquam advena, & extraneus, & tunc ſolvet decimam propriæ Parrochiæ; aut tanquam incola, quia nihil ſolvit pro paſcuis, & ibi ea continuè habet, & tunc extraneæ ſolvet, quia quoad hoc ejus Parrochianus cenſetur; ſic notat *Hug. 16. q. 1. decima*, & facit pro hoc, quod quando paſcuarium ſolvitur, Eccleſia extranea de eo decimam habere debet. Secundùm *Hoſt.* autem videtur tutiùs dicere, quod in utroque caſu paſcuarium æſtimari debet. *Ray.* verò dicit, quod ſi paſtor habet domicilium in una Parrochia, & ovile in alia, de lacte, fętu, & lana illi Eccleſiæ dabit decimam infra cujus limites ſunt prædia ſita, quia inde ſuſcipiunt alimentum animalia, & ſunt tales decimæ prædiales. Idem dicit *Alex. de An. 3. tit. 2. c. de decimis q. 4. ar. 4. ar. extra. e. commiſſum.* Hoc autem *Hoſt.* concedit quoad fætum, ſed quoad alia dicit, ut habitum eſt ſupra. *Tho. vero 2. 2. q. 87. ar. 3. e. 3.* dicit, quod quia gregis fructus ex paſcuis proveniunt, magis debetur decima gregis illi Eccleſiæ, in cujus territorio grex paſcitur, quàm ei, in cujus territorio ovile locatur. Ex prædictis patet, quod decima dari debet Eccleſiæ Parrochiali, *16. q. 1. ſtatuimus, & c. de decimis.*

Nec obſtat illud *extra. c. quoniam, & de præſcrip. de quarta*, per quæ *c.* videtur, quod decima Epiſcopo debet dari, quia loquuntur de conſuetudine. Non obſtat etiam illud *extra. e. dudum*, quia ibi petebat Epiſcopus Eccleſias, & decimas pertinentes ad eas; unde agit nomine Eccleſiæ Parrochialis, ſibi ſubjectæ, cùm non ſit alius, qui agat, *extra. de ſucceſ. ab inteſ. e. ult. in fi.* ubi loquitur de decimis, quoad ſuam canonicam portionem, quod eſt verius ſecundùm *Hoſt.* De hac materia ſatis habetur, *extra. c. cum contingat in glo. 2. & c. dudum in glo. 2.* ubi *Ber.* vult, quod decimæ non pertinent ad Epiſcopum, & quod in decimis Eccleſiarum Parrochialium non habent Epiſcopi aliquam portionem. Capitula verò quæ dicunt, quartam decimæ dandam eſſe Epiſcopo, loquuntur de decimis Eccleſiæ Cathedralis, vel loquuntur de conſuetudine, non de jure. Secundùm enim, quod habetur *extra. eo. cum ſint homines in tex. & glo.* in decimis ſolvendis conſuetudo ſpectatur, & hoc ſi ſit ſcripta, per quam juri communi præjudicatur, aliàs ſecùs eſt, *extra. de conſue. cum dilectus.*

Circa quartum reſpondeo. Dividi debent ſecundùm conſuetudinem loci, ut Epiſcopus habeat dimidiam tertiam, vel quartam. Clerici verò ſervientes Eccleſiæ habeant aliam *10. q. 1. antiquos, & extra. e. quoniam, & de præſcript. de quarta.* Si autem non apparet conſuetudo, dividantur in quatuor partes, quarum una Epiſcopo, alia Presbytero, tertia fabricæ, quarta pauperibus aſſignetur, *12. q. 2. quatuor ſecundùm Hoſt.*

Circa quintum reſpondeo, quod ſic; hoc enim eſt expreſſum; *extra. de preben. extirpanda. §. cum igitur.*

Circa ſextum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Illa Eccleſia, quæ primitus percipiebat de blado, debet nunc percipere de vino, quia licèt mutetur qualitas terræ, non tamen ſubſtantia, & hoc eſt ſatis expreſſum, *extra. e. commiſſum. §. & ſicut etiam de paſcuis.* Et licèt conſuetudo in uno prædio ſit præſcipta ab alia Eccleſia, non tamen extendetur hæc conſuetudo ad aliud prædium, quod de novo colitur, *extra. e. cum contingat*, & idem dicit *Hoſt. extra. e. cum in tua*, & addit ibi, quod ſi duæ Eccleſiæ conſuevilſent ab antiquo ſimul percipere in eodem prædio diverſas decimas annuatim, non videt, quare hoc ſtare poſſit, puta, ſi in eodem agro non ſit decima vini, & arborum, licèt hoc non placeat *Inno.* ut patet per ejus *glo. in c. cum in tua.*

Circa ſeptimum reſpondeo, Si ſunt infra limites alicujus Parrochiæ, & de hoc non dubitetur, pertinent ad illam, ſalva canonica Epiſcopi. In dubio verò poteſt Epiſcopus, cui voluerit, gratificare, vel ſibi retinere, *extra. c. quantum*; plerique tamen Epiſcopi indiſtinctè omnia novalia totius Diœceſis à quocumque recuperare poſſunt, qui uſurpare ſibi nituntur, *contra text. extra. e. cum in tua.* abutentes juribus dicentibus, quod decimæ, & oblationes in poteſtate conſiſtunt Epiſcoporum, *16. q. 5. §. cum ergo Eccleſia, & c. ſequentibus*, quia illa, & ſimilia ſunt vera, non ut ſibi ea approprient, ſed ut communiter

Digitized by Google

muniter diſpenſent, 12. q. 1. §. *Si ergo res Eccleſiæ, & c. præcedenti.* Eſt igitur hæc veritas, quod nec de novalibus, nec de recuperatis, etiam à laicis debet Epiſcopus retinere, niſi canonicam ſuam; Hoc eſt quatenùs percipiebat de antiquis percipiebat, & de his, *extra. de cenſi. Eccleſius; hæc Hoſt.*

Ad hoc nota, quod cui conceditur percipere decimas de terræ laboribus, quod eſt majus; poteſt etiam recipere decimas de novalibus, quod eſt minus, *extra. c. ex parte 3.* niſi acquiſierit eas per præſcriptionem, quæ eſt odioſa, *extra. c. cum contingat*, vel niſi laicus habeat eas per privilegium, *extra. c. tua 1.* cum tale privilegium ſit odioſum, *extra. c. ad hæc ſecundùm Hoſt.* & *Ber. extra. c. cum contingat*, & *Inno. ſuper c. tua*, & Religioſis etiam, qui veteres decimas à laicis in aliquibus Parrochiis habuerunt, in eiſdem decimæ novalium non accreſcunt, *lib. 6. c. ſtatuto. §. nec pro eo*, niſi alia cauſa rationabilis ſubſit, ut dicitur ibidem. Secundùm *Inno.* autem ſuper *c. cum contingat*, cauſa rationabilis eſt privilegium, vel tranſactio, vel alia ſimilis, vel ſpiritualis præſcriptio in ſingulis agris novalium. *Ber.* autem in quæſtionibus dicit, quod ſi Clericus præſcripſit jus decimandi univerſaliter, tunc habebit decimas novalium; ſecùs eſt ſi præſcripſit per partes.

Circa octavum reſpondet *Ber. extra. de Parro. c. ult.* quod Epiſcopus poteſt, ſi vult inde decimas accipere, *extra. c. quantum*, quia ſaltem ſunt in Parrochia ejus; non eſt tamen extraneum à ratione, ut tunc Eccleſiæ ſuæ Parrochiali decimas ſolvat, ſi ita conſuetudo habeat, *ar. extra. c. ad apoſtolicè*, & *c. in aliquibus in fi.*

Circa nonum reſpondet *Ber. extra. c. quantum*, quod de illa provincia ſunt, cui adhærent, & ibi decimas dare, & judicari debent, *ff. de judi. inſulæ.*

Circa decimum reſpondeo, quod ſic, ſcilicet illas, quæ ſibi conceſſæ ſunt auctoritate Eccleſiæ, aliàs non, unde *Hiero.* ad Damaſum Papam: *Quidquid habent Clerici pauperum eſt.* & ſubdit: *Ideo maximè curandum eſt, ut de decimis, & oblationibus, qualem voluerint, & potuerint, cœnobiis ſuſtentationem impendant.*

Si dicatur, quod Levitis debebantur decimæ in veteri Lege, ergo ſimiliter in nova Lege debentur Clericis, qui ſucceſſerunt Levitis, non ergo Religioſis.

Reſpondetur, quod Religioſi in ordine levitico computantur; verè enim eſt Levita, cui convenit illud, quod dicitur de Levitis *Deut. 33. Qui dixit patri, & matri, neſcio vos, & fratribus ſuis ignoro illos &c.* ſeminavit etiam ſpiritualia, & per ſe orando, & per alios, ſcilicet Miniſtros, & Presbyteros idoneos in cappellis, quorum patroni ſunt inſtituendo, & eis beneficium competens aſ-ſignando, quod ſi non faciant poſſident decimas juſtè. Hæc ex *Alex. An. in ti. 2. c. de decimis, q. 4. ar. 2. c. & c. 1, & 2.*

Ad hoc nota, quod privilegium conceſſum aliquibus, ut poſſint percipere tantundem de decimis novalium, quantum antea percipiebant fortè privilegio, vel compoſitione, vel infeudatione, vel præſcriptione, vel quocumque alio modo de decimis veterum prædiorum, non extenditur ad illas decimas, quas tempore datæ illius privilegii alii poſſidebant, ſcilicet jure ſuo, tanquam debita ſibi, *lib. 6. extra. c. ſtatuto.* Et idem poteſt dici ſecundùm *Jo. An.* ſi bona fide poſſidebant, ſed proprietatem juris non habebant, niſi ſola bona fidei poſſeſſio, vires privilegii impediat. Si autem violenta, & malefidei poſſeſſio eſſet, privilegium impediret ſecundùm *Inno. & Hoſt.* qui notant hoc, *extra. de privi. dudum ad hoc, & extra. de reſti. ſpo. gravis, & de præſcrip. c. ult.* Item privilegium prædictum extenditur ad decimas novalium habendas tantum in illis locis, in quibus habebant prius decimas veterum, & hoc in illa quantitate, & non ultra, in qua percipiebant decimas veterum, quando privilegium illud fuit impetratum, ita tamen, quod ſi tempore datæ percipiebant decimas veterum, totaliter non percipient decimas novalium ultra medietatem, præter Ciſtercienſes, & Carthuſienſes, qui non aſtringuntur, quando poſſit percipere ultra medietatem, *lib. 6. c. ſtatuto. §. nec ad alios, & §. ſeq.*

Inſuper nota, quod ubi per hujuſmodi conceſſionem decimarum adeò gravantur Eccleſiæ Parrochiales, quod earum Rectores congruè ſubſtentari, & commodè jura Epiſcopalia exhibere non poſſunt, provideri debet per ordinarios locorum, quod eiſdem Rectoribus tantùm relinquatur de proventibus earum, quod exinde competentem ſubſtentationem habere, & Epiſcopalia jura poſſint ſolvere, atque onera ſupportare, *lib. 6. c. ſtatuto. §. autem onera*, ſcilicet Legatorum, & Nunciorum, Sedis Apoſtolicæ collectorum, & ſimilia.

Circa undecimum reſpondeo. Videtur quod ſic, quia *Numer. 18.* ſicut Levitis præcipitur dari decimas à populo, ita etiam eis præcipitur, quod ſummo Sacerdoti, ſcilicet Pontifici decimam decimarum tribuant; ergo ſicut pars prima præcepti eſt ſervanda, ſic & ſecunda. Reſpondeo. Dicunt quidam, quod non, quia difficile eſſet congregare decimam decimarum per totam Chriſtianitatem; unde Eccleſia ordinavit, quod ipſe Dominus Papa habeat propriam Diœceſim, cui præſit immediatè, in qua ſi vult, decimas habet. Habet etiam multa regalia, quæ ſibi contulerunt Imperatores, unde ſufficien-

ſufficienter cibus habetur in domo ejus; omnia etiam bona Eccleſiæ ſunt ſua, & ex eis accipit, quod placet; unde non opportuit decimam partem ſibi dare, vel taxare. Aliis videtur, quod ipſi debentur decimæ decimatum, ſi petat, & Eccleſiæ neceſſitas hoc requirat, aliàs inferiores ei ſolvere non tenentur. Hæc *ex Alex. de An. 3. tit. 2. c. de deci. q. 4. ar. 6.* Secundam ſententiam tenet *Tho. 2. 2. q. 87. ar. 4. c. 3.*

Circa duodecimum reſpondeo. Aut laicus ſuper hoc habet privilegium Romanæ Sedis ad tempus, vel in perpetuum, aut non. Si non habet, dicunt quidam, ut *Rod.* quod ſi perceperit à tanto tempore, quod non extat memoria, quietè, & pacificè præſumendum eſt pro eo, quod eſt in feudum ab antiquo conceſſa, *ar. extra. de ver. ſig. ſuper quibuſdam. §. præterea.* & ſic poſſet intelligi illud *extra. c. tua.* Secundùm verò *Hoſt.* non eſt verum, quia in talibus nullus numerus annorum laicum defendit, *extra. de conſue. c. fi.*

Nec obſtat prædictus §. *præterea*, quia loquitur de temporalibus. Nec obſtat, quod dicunt aliqua jura de decimis ab antiquo conceſſis, quia intelliguntur de decimis juſtè conceſſis; ſecundùm *Gof.* & ſecundùm *Hoſtien.* intelliguntur de conceſſis, ante decretalem Urbani Papæ. Citra enim non poterant ab Epiſcopo, vel Abbate concedi, & idem intelligit de quolibet inferiore Papa, ut in conſtitutione feudi conceſſi per Epiſcopum, vel Abbatem. Item ſi Epiſcopus, vel Abbas, quam conſtitutionem fortè *Ray.* non viderat, cùm ſcripſit, hoc eſſe prohibitum à tempore concilii, *Alex. extra. c. prohibemus.* Si autem privilegium habet, licitè exigit, & licitè ei ſolvitur, ſicut in privilegio continetur, quia hoc poteſt dicta ſedes concedere, ſic intellige illud *extra. c. à nobis, & ſimilia capitula,* Hoc tamen facere non debet, niſi ex juſta cauſa, ut favore fidei, puta, ſi concedatur alicui Principi, quod percipiat decimas omnium locorum Paganorum, Hæreticorum, vel Schiſmaticorum, quos poterit ſubjugare, & ad unitatem Eccleſiæ reducere, *di. 63. Adrianus in Synodo*; tamen ratione talis privilegii non debet ſibi novalia vendicare, *extra. c. tua in. fi.*

Circa decimum tertium *Ray.* dubitavit; ſed *Hoſt.* determinavit, quod non, quia tale privilegium eſt odioſum, & ideo reſtringendum *ar. extra. de ſpon. juvenis.* Secùs eſſet, ſi Clerici perciperent, *extra. c. cum in tua*, quia tunc eſſet favorabile, & ideo ampliatur.

Sed objiicitur contra prædicta, quia decimæ debentur ex Lege divina, ut dictum eſt ſupra. Papa autem non eſt ſupra Legem divinam, ergo videtur, quod non poſſit in præcepto de decimis diſpenſare.

Reſpondet ad hoc *Hoſt.* quod ſunt aliqua præcepta, in quibus non verſatur aliqua utilitas privata, vel temporalis, niſi quis committat in præjudicium alterius, ut in furto, & ideo talia ſine peccato non poſſunt omitti, quoad præcepta affirmativa, vel committi, quoad negativa; & in his nullam poteſtatem habet Papa, & ſic debent intelligi jura prædicta. Aliqua verò ſunt, in quibus verſatur aliqua utilitas privata, ſive temporalis, in quibus nemini præjudicium paratur, imò peccatum eſt, niſi reddantur, ut in decimis, & cùm temporalitas ſpectet ad Eccleſiam, & ad Deum, ejus Vicarius univerſalis Papa poteſt de his diſpenſare, diſponere, & ſtatuere, ſicut ſibi placet, *extra. de transla. c. 1. 2. & 3. & 9. q. 3. cuncta per mundum*, & ſic ſine injuria alicujus concedere poteſt laico, quod decimas alicujus loci percipiat, vel non ſolvat. *Rich.* verò *4. di. 17. q. 2. ar. 7. c. 4.* reſpondet ad prædictum argumentum diſtinguendo hoc modo, ſcilicet, quod in quantùm per decimam intelligitur aliqua portio neceſſaria ad ſuſtentationem Miniſtrorum Dei, dare decimam, eſt de jure naturæ, & ſic Papa diſpenſare non poterit, quin homines teneantur decimas dare, quia non poteſt diſpenſare ſuper jus naturæ. In quantùm autem accipitur pro parte determinata, ſcilicet decima fuit de jure divino; quantùm ad populum Iſrael; ſed quantùm ad alios habentes poſſeſſiones temporales eſt de jure poſitivo, & ſic Papa diſpenſare poteſt, quia etiam decimæ ſunt bona Eccleſiæ, quorum Papa eſt diſpenſator principalis, poteſt illis, de quibus ratio exigit, ut religioſis pauperibus decimam dare, quam aliàs teneretur ſolvere, *Ber.* verò *extra. c. à nobis*, dicit, quod Papa non dat alicui privilegium de decimis non dandis, vel accipiendis, ſed concedit decimarum adminiſtrationem, ut inde ſubſtentationem ſumat, & reſiduum pauperibus tribuat, & ſic concedit Monachis, ſic etiam poſſet concedere laicis; vel licèt Papa diſpenſare poſſit contra jus naturale remittendo alicui decimas ſpecialiter, non tamen poteſt facere conſtitutionem, per quam tollatur præceptum totaliter, quia jus naturale permanet immutabile. *di. 5. in principio*, & hoc eſt verum quantùm ad ſui totalitatem. Hæc *Ber, ubi ſupra.*

Objicitur inſuper contra quod dictum eſt in primo membro ſolutionis præmiſſæ, quia ſuper illud *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus &c.* dicit *glo.* Peccat qui fratrem ſuum peccantem videt, & tacet, ſicut, qui peccanti non indulget. Si ergo laici percipiendo decimas peccant mortaliter, peccat generalis Eccleſia tacendo, & non repetendo, nec arcendo; ſed hoc dicere eſt incon-

veniens,

Digitized by Google

veniens, ergo laici decimas retinendo ex conſuetudine non peccant.

Si dicatur, quod Eccleſia propter ſcandalum tacet, timet enim, ne ſi decimas à militibus exigeret, ſcandalum Eccleſiæ proveniret. Contra, ſicut dicit auctoritas: Veritas juſtitiæ non eſt propter ſcandalum dimittenda; ſicut nec veritas vitæ, vel doctrinæ. Si ergo de veritate juſtitiæ eſt, quod detentores rerum Eccleſiaſticarum per cenſuram Eccleſiaſticam res illas reddere cogantur, videtur, quod Eccleſia non obſtante aliquo tenetur cogere laicos ad reſtitutionem decimarum, & ſi non facit, peccat. Cùm ergo hoc non faciat, non eſt contra veritatem juſtitiæ, quod laici poſſideant decimas.

Reſpondeo, quod veritas juſtitiæ non debet dimitti, vel differri propter ſcandalum particulare, ſed propter ſcandalum generale, quo ſcilicet generaretur ſchiſma, vel periculum generale. In talibus enim dicit *Aug.* Hoc ſolùm benè agitur, undè & vita hominum univerſalis corrigatur. In generali verò ſcandalo non ſequitur correctio delinquentium, vel aliorum; ideo decimarum repetitio ſuſpendenda eſt propter ſcandalum generale quod ſequeretur, ſi decimas à militibus Eccleſia per cenſuram Eccleſiaſticam exigeret; unde *Auguſtinus ad Bonifacium*, ubi per graves diſſentionum ſciſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed latet ſtrages plurimorum, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſincera charitas ſubveniat, *di.* 50. *ut conſtitueretur ad finem*; & ideo Eccleſia ſalubriter, & meritoriè decimas, quæ detinentur à laicis, repetere ceſſat. Hæc *de Alex. de An. 3. ti. 2. & c. de decimis, q. 4. ar. 1. o.*

Ad hoc nota, quod privilegium laico conceſſum de decimis percipiendis in caſibus pluribus expirat. Primò ſi talis Princeps abutatur privilegio, ſcilicet Eccleſiam impugnando, *2. q. 3. privilegium, & ar. extra. de dona. c. ſi.*

Secundò, ſi non faciat pro poſſe illud, propter quod privilegium eſt conceſſum, *extra. de dona. cum dilectus.*

Tertiò, ſi ſcienter venerit contra privilegium, ſcilicet ſuſtinendo, quod Eccleſia, ad quam ſpectat, percipiat per triginta annos decimam laico conceſſam, *extra. de privile. ſi de terra.*

Quartò, ſi per illud privilegium lædatur enormiter jus perſonale, *extra. c. ſuggeſtum.*

Quintò, ſi privilegio expreſsè renunciaverat, *extra. de regula ſtatuimus, & 7. q. 1. quam periculoſum.*

Sextò, ſi auctoritate Epiſcopi jus ſuum alicui Eccleſiæ, vel loco religioſo dedit, *extra. de his, quæ ſi. à Præla. cum Apoſtolica.*

Septimò, ſi aliquod enorme commiſit contra Eccleſiam, à qua feudum tenebat, vel occidendo, vel mutilando per ſe, vel per alium Rectorem, vel Clericum ſuum, *extra. de pœnis in quibuſdam*; de hoc etiam potes quoſdam alios caſus colligere *infra hoc c. tit. in fi. 6. art.*

Circa decimum quartum reſpondet *Hoſt.* quod primò monendus eſt, ut reſtituat propriæ Eccleſiæ, quod ſi nolit, tolerari poteſt, quod det alii Eccleſiæ cum conſenſu Epiſcopi. Nec ad hoc requiritur conſenſus Capituli, *extra. de his, quæ fi. à Præla. ſine conſenſu Capituli cum Apoſtolica. §. quæ verò. & §. ult.* Sed ſi detinet eam injuſtè, monendus eſt, & cogendus, ut eam reſtituat Eccleſiæ propriæ, *extra. de re. Eccle. non alie. c. 1.* ubi tamen timetur de ſcandalo, tolerari poteſt, quod det alii Eccleſiæ, *ar. in di. c. cum Apoſtolica.* De hoc habetur *extra. c. interdicimus in glo.*

Circa decimum quintum credit *Rod.*, quod ſic, licèt malè faciat Epiſcopus, qui prætermittit eam.

Circa decimum ſextum reſpondeo. Recurri debet ad Archiepiſcopum, *extra. de jure pa. nullus*, quia auctoritas Epiſcopi requiritur, & ipſe non poteſt eſſe auctor in propria cauſa, *extra. de cenſi. prohibemus*, & Archiepiſcopus inducat militem, ut Eccleſiæ Parochiali decimam reddat, ſalva canonica Epiſcopi. Quod ſi non poſſet ad hoc induci, ſed omnino vult totum Epiſcopo dare, poteſt hoc auctoritate Archiepiſcopi facere, *extra. de his, quæ fi. à Præla. cum Apoſtolica.* Si autem forma hæc non ſervetur, non videtur valere, quod agitur, *extra. de reſcrip. cum dilecta in fi. hæc Hoſt.*

Circa decimum ſeptimum reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. de majo. omnes*, ſolvent Epiſcopo, in cujus Diœceſi habent domicilium principale, et ſi in duabus Diœceſibus principaliter habitent, illi duo inter ſe divident.

Circa decimum octavum reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. c. non eſt in poteſtate.* Talis enim decima eſt perſonalis, quia provenit ex opere hominis; unde dari debet Eccleſiæ, ubi per annum percipiuntur ſacramenta, & hoc eſt verum, ſi quis liberè piſcatur, & venatur, quia ſi daretur prætium inde, vel pars, videtur, quod de illo prætio, vel parte dari deberentur decimæ Eccleſiæ Baptiſmali, quia tunc non ex miniſterio hominis, ſed ex aqua, & terra proveniunt.

Item videtur, quod ſi quis capiat piſces in mari, & portet in ſtagnum, & ibi vivant aliquot diebus, decimas debeat inde habere Eccleſia, in cujus Parrochia eſt ſtagnum. Idem videtur de beſtiis recluſis, *ar. extra. c. cum non ſit in homine.* Alii autem dicunt, quod

ſunt decimæ perſonales, & debent dari Eccleſiæ, ubi percipiuntur ſacramenta. Item ſi arborem exciſam de ſylva portet quis ad aliquem portum, ut ibi vendat eam, non debet ſolvere, niſi decimam ejus, quod valebat in ſylva, vel melius, deductis expenſis factis in deducendo, decima ſolvetur. Hæc omnia *Inno.* dicit etiam *extra. e. commiſſum*, quod ſi paſcua venduntur, decima pretii debet ſolvi Eccleſiæ Parrochiali. Si autem Dominus fundi patiatur grátis ibi paſci beſtias, cùm herba tranſeat cum onere ſuo, ſcilicet decimæ, Dominus beſtiarum decimam valoris totius herbæ dare debet. *ff. de uſufru.*

Circa decimum nonum reſpondeo, quod ſic ab aliquibus, ab aliquibus autem non. Laici enim non poſſunt eas præſcribere. *extra. de præſcrip. cauſam*, qui nec ſe quominus ſatisfaciant aliqua conſuetudine poſſunt defendere, ut videbitur infra. Clericus autem ſi Parrochiam habeat, poteſt eam præſcribere, & ſic Parrochia contra Parrochiam, *extra. de præſcrip. de quarta.*

Nota tamen ſecundùm *Inno.* quod qui petit decimas in alia Parrochia ratione præſcriptionis, debet præſcriptionem de ſingulis fundis per ſe probare, quia probatio de decimis non probaret de aliis. Religioſi verò non habentes Parrochias, non poſſunt ea præſcribere, quia nec poſſidere 16. *q.* 1. *placuit*, imò tenentur ſolvere, niſi ſint privilegiati, ut dicetur infra, *extra. e. nuper in glo;* 3. ubi ſatis de hoc. Rectores tamen Parrochiarum eas præſcribunt, *extra. e. cum contingat.* Quia tamen timetur ne cauſam à laicis habuerint, probare titulum debent, ſic intelligi poteſt illud *extra. e. dilecti ar. extra. e. interdicimus, & c. nuper in glo.* ubi ſatis de hoc. Idem eſt ſi laicus teneat rem Eccleſiæ, *extra. de proba. licet*. ſed Parrochia ſecularis contra Parrochiam ſecularem non habet neceſſe titulum oſtendere, ſic intelligi poteſt illud *extra. de præſcrip. vigilanti.*

Circa vigeſimum reſpondeo, ut habetur *extra. e. cùm ſint homines*, hoc difficile nimis videtur; ſed ſecundùm *glo.* non eſt impoſſibile, quia quod vix fit, tamen fit, *ff. de judi. vix certis*; nam decimæ, quæ ſunt infra limites alterius Epiſcoparus, nec adhærent limitibus, benè poſſunt præſcribi, dummodo habeant titulum, ex quo habeant cauſam præſcribendi, *extra. e. dudum, & de præſcrip. ad aures*, quæ ſic intelligitur; ſed decimæ in limite poſitæ, & adhærentes limiti non poſſunt præſcribi, quia per conſequens, & limes præſcribi poſſet, quod non poteſt fieri, ne fines Epiſcopatuum confundantur, ut dicitur *in c. cum ſint homines*, & ſic præſcribere in Epiſcopatu alio decimas eſt difficile quoad aliquas, & impoſſibile quoad aliquas; & idem *Inno. ſuper c. cum ſint homines*, notat etiam *extra. de Parroch. ſuper eo.* quod ſicut Epiſcopatuum limites non poſſunt præſcribi, ita nec Parrochiarum particularium, licèt quidam aliter intellexerunt, & idem vult *Ber. ibidem.*

Circa vigeſimum primum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Ipſe præſcribit contra ſubditum, licèt non habeat titulum, cum ſuam intentionem fundet de jure communi, ut probatur *extra. de excep. cum venerabilis.* §. *ſi.* Nam & ſubditus præſcriberet contra eum habita confirmatione à Sede Apoſtolica, *extra. de decimis. quantum, in fine.*

Circa vigeſimum ſecundum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Si petat jus percipiendi decimam, petat actione confeſſoria, ut patet *ff. de uſufru. quem pe. l. uti frui*, §. *ult.* Si verò petat fructum ſeparatum, petat actione juris ſecundùm quoſdam *ar. extra. de conſue. ex literis.* ſed & petere poteſt conditione ex lege divina, *extra. e. tua.* 1. & ille, qui tenetur ad decimam, cogi poteſt per cenſuram eccleſiaſticam ſolvere ipſas, *extra. eo. cum non ſit in homine, & c. tua nobis*, ubi etiam in prima *glo.* ponitur quæſtio illa.

Utrum in decimis poſſit intervenire compoſitio, ſive conventio; require infra in ſexto Articulo.

ARTICULUS IV.

De quibus rebus Decima dari debent?

Circa quartum ſciendum, quod debent dari de blado, de leguminibus, tam magnis, quàm parvis, & de paſcuis, de penſionibus domorum, de proventibus molendinorum, etiam ad ventum, de piſcationibus, venationibus, fictis, ſive cenſibus, vel ſervitiis, fæno, lana, furnis, balneis, fullonicis argenti fodinis, lapidicinis, metallinis, fructibus arborum, pecoribus, ovis, hortis, negociatione, artificio, militia, & generaliter de omni lucro licito, *extra. e. ex multiplici, & quatuor c. ſeq. & c. Canonicorum cum duobus ſeq.* 16. *q.* 1. *decimæ, & ca. quæ, quicumque, & etiam de tempore ordi. de conſe. di.* 5. *quadrageſima.*

Quid ſi in eodem agro, & eodem anno ſpargantur ſemina diverſa, numquid de omnibus fructibus danda eſt decima?

Reſpondeo, quod ſic, ut patet *extra. e. ex parte* 2.

Numquid hæres de hæreditate, legatarius de legato, donatarius de donato decimas ſolvere debet?

Reſpondet *Ber. extra. e. paſtoralis in glo.* dicens, quod legitimus hæres de hæreditate non debet decimam dare, quia eſt ſibi debita jure naturæ; unde eſt Dominus, etiam vivente patre, *inſti. de hære. quali. & diſ.* §. *ſed*

ſui

ſui quidem, & ſola adminiſtratio deficit ſibi, *ff. de lib. & poſthu. l. fin.* De hærede verò extraneo dicunt quidam, quod debet decimam dare, quia totum eſt ei lucrum, & idem dicunt de legatario, & donatario. Alii verò dicunt, & melius, quod de immobilibus nullus de prædictis tenetur decimam dare, quia res ad quemlibet poſſeſſorem tranſit cum ſuo onere, ut patet *extra. c. cum non ſit.* Hæc in *glo.* prædicta. De aliis verò tenetur.

Numquid Doctor de Collecta, Advocatus de Advocatione, Mercenarius de Mercede, tenetur decimas dare?

Reſpondet *Ber. ibidem*, quod ſic, 16. *q.* 5. *decima*; imò de omni artificio, & hoc idem ſentit *ibidem Bar. Brix.*

Numquid tenetur quis dare decimam de illicitè acquiſitis?

Reſpondeo decimæ prædiales indiſtinctè debent ſolvi à quocumque poſſidente prædia, non tantùm juſto, ſed violento vel clandeſtino, non tantùm Catholico, ſed etiam Judæo, Hæretico, vel Pagano, ut infra dicetur, ſicut & in tributo contingit *C. ſine cenſu, vel reliquiis L. 1.* nec in hujuſmodi delictum indulget, *extra. de judi. intelleximus.* In perſonalibus autem ſi tenetur quis ad reſtitutionem, decima non debet dari, nec recipi; unde non datur de his, quæ proveniunt ex injuſto bello, de quo loquitur 23. *q.* 1. *militare, & extra. de jurejur. ſicut.* Secùs eſt ſi juſtum eſſet, 23. *q.* 5. *miles dicat.* Non datur etiam de his, quæ proveniunt ex venatione prohibita, furto, rapina, uſura, ſimonia, injuſto etiam pedagio, vel ſalmario, vel ludo, injuſta tallia, vel alia exactione, injuſta ſententia, falſo teſtimonio, nec de his, quæ Judex extorquet per confeſſionem. Hæc *Hoſt.* Si verò non tenetur quis ad reſtitutionem, ut in meretricio, vel hiſtrionatu ſecundùm *Ber. extra. c. ex tranſmiſſa*, debet decimam dare, 18. *q.* 5. *non ſanè.* Presbyter tamen non debet à meretrice recipere, ne videatur impunitatem ei præſtare, *ar. di.* 90. *oblationes, &* 17. *q.* 4. *minor. Hoſt.* verò diſtinguit, quod etſi non tenetur ad reſtitutionem, provenit tamen quæſtus ex peccato notorio, ut ex meretricio publico, non debet Eccleſia accipere, ne peccatum videatur approbare; ſecùs eſt, ſi occultum eſſet, licèt Prælatus hoc ſciret, *ar.* 33. *q.* 5. *Chriſtiana, & extra. de ſimo. ſicut nobis.* Conſulit tamen illi tali, quod inde eleemoſinam faciat, ut Deus eam convertat. *Ray.* autem dicit, quod Eccleſia non debet recipere, quamdiù ille eſt in ſcelere, poſtquam verò pænitentiam accepit, Eccleſia poteſt decimas recipere, *ar. di. l. ferrum*, & idem dicit *Alex. de An.* 3. *ti.* 2. *c. de deci. q.* 2. *ar.* 1. 0, *& Tho.* 2. 2. *q.* 37. *ar.* 2. *c.* 2. *Inno. extra. c. ex tranſmiſſa & c.*

Utrum decimæ perſonales ſint ſub præcepto?

Reſpondeo. Cùm præceptum de decimis ſit affirmativum obligat ſemper, ſed non ad ſemper; unde ſecundùm decretalem *Inno. Tertii extra. c. in aliquibus*, homines tenentur ſolvere decimas tam perſonales, quàm prædiales, ubi conſuetudo eſſet, ſi miniſter, ſcilicet Presbyter, à quo recipiunt, ſacramenta indigeret, & propter hoc peteret. Sunt enim aliquæ Civitates in inſulis maris, quæ carent prædiis, in quibus, ſi non darentur perſonales decimæ, Miniſtri Dei cogerentur mendicare, & minus divinis vacare.

Sed objicitur, quia in Lege Domini non videntur præcipi decimæ, niſi de prædiis, & arboribus, & armentis, ut patet *Levi. ult.*

Ad hoc dicendum, quod etſi ibi non præcipiantur decimæ perſonales, alibi tamen præcipiuntur, ſcilicet *Exo.* 22. ubi ultimò dicitur *decimas, & primitias non tardabis offerre*, & *Eccle.* 35. *ſanctifica decimas tuas, & poſtea da Altiſſimo ſecundùm donatum ejus.* Si ergo dono Dei poſſidentur omnia, quæ juſto negotio, vel arte conquiruntur, de illis decimæ debent dari. Hæc ex *Alex. de An.* 3. *tit.* 2. *c. de decimis q.* 2. *ar.* 2. *c. & c.* 1. Vel etiam poteſt dici, quod ratio ſpecialis fuit ſecundùm conditionem illius populi, quare non fuit datum in Lege veteri præceptum de decimis perſonalibus, ſcilicet, quia omnes aliæ Tribus poſſeſſiones certas habebant, de quibus ſufficienter Levitis providere poterant; nec etiam interdicebatur ipſis Levitis, quando de operibus honeſtis lucrarentur, ſicut, & alii Judæi. Sed populus Novæ Legis eſt ubique per mundum diffuſus, cui plurimi non habent poſſeſſiones, ſed de negotiis aliquibus vivunt, qui nihil ad ſubſidium miniſtrorum Dei conferunt, ſi de ſuis negociis decimas non ſolverent. Miniſtris autem Novæ Legis arctius interdicitur, ne ſe ingerant negociis lucrativis, ſecundùm illud 2. *Thi.* 2. *nemo militans Deo implicat ſe negociis ſæcularibus*; unde in Nova Lege tenentur omnes ſolvere decimas perſonales ſecundùm conſuetudinem patriæ, & indigentiam Miniſtrorum Eccleſiæ, unde dicit *Auguſt.* ut habetur 16. *quaſt.* 1. *c.* 10. *de militia, de negocio, de artificio decimas reddere.* Hæc de *Tho.* 2. 2. *q.* 87. *ar.* 2. *c.* 1.

Vtrum minutæ decimæ ſint ſub præcepto?

Reſpondeo. Decimæ tempore gratiæ ſunt ſub præcepto, cùm exiguntur ab Eccleſia ſecundùm approbatam conſuetudinem, vel ſecundùm Eccleſiæ conſtitutionem, *extra. c. pervenit, & c. in aliquibus.* In conſilio verò ſunt, cum non petuntur, nec

ex

ex conſuetudine habetur, nec ab univerſali Eccleſia præcipitur, quod dentur, & hoc eſt tenendum generaliter, quantum ad decimas minutas ſecundùm *Alex. de An. 3. ti. 2. c. de decimis q. 2. ar. 3. in fi. Tho.* etiam dicit *2. 2. q. 87. ar. 2. c. 3.* quod homines non tenentur de hujuſmodi minutis decimas dare, niſi fortè ſecundùm conſuetudinem patriæ, & convenit cum eo *Goſ.* nam & honeſtati Miniſtrorum Dei non congruit, ut ſint diligentes in requirendo etiam minima. Hoc enim vitium computatur, ut patet per *Philoſophum 4. Ethi.* & ideo Lex vetus non determinavit, quod decimæ dentur de hujuſmodi minutis, ſed hoc relinquit arbitrio dare volentium, quia minima quaſi non computantur; unde Phariſei, quaſi aſcribentes ſibi perfectam Legis juſtitiam ſolvebant decimas, etiam de minutis; nec de hoc à domino reprehenduntur, ſed de hoc, quod præcepta majora, ideſt ſpiritualia contemnebant; magis autem eos de hoc eſſe commendabiles oſtendit, dicens, *Matth. 23. Decimatis mentam, & anetum &c.* & poſtea: *Hæc opportuit facere, & illa non omittere*, quod tamen referri debet ad tempus Legis, in quo Chriſtus loquebatur, ut dicit *Chryſoſtomus*. Vel poteſt dici, quod illud, quod dicit *oportuit*, ſonat in convenientia, non in debitum; unde *oportuit*, ideſt, conveniens fuit. Hæc *de Tho. ubi ſupra.*

ARTICVLVS V.

Quales, qualiter, quando, & ubi decimæ debent dari?

Circa quintum quæruntur plura, ſcilicet I. *Quales decimæ debent dari de animalibus?*

II. *Qualiter decimæ ſunt dandæ?*

III. *Sed numquid deduci debent expenſæ lucro advocationis?*

IV. *Utrum ſemen debeat prius deduci, quàm decima ſolvi?*

V. *Quando debet decima dari, ſcilicet utrum priuſquam ſolvatur colligenti, & trituranti?*

Circa primum reſpondeo, nec coguntur ſolvi meliora, nec ſolvi debent deteriora, ſed ſicut tranſeunt ſub virga paſtoris, quod decimum fuerit, ſanctificabitur Domino, ut dicitur *Levi. ult.*; quia abſurdum eſt offerre Deo, quod dedignatur homo, ut dicitur *de conſe. di. 1. c. ſi.* Sufficit ergo, quod dentur mediocria, *ar. 10. q. 2. §. hoc jus. Hoc Tho. Goſ. & Inno. extra. c. Paſto.*

Circa ſecundum reſpondeo. Sine aliqua diminutione, & antequam ſumptus, tributum, cenſus, vel partiarii portio deducantur de prædialibus, & etiam de mixtis, non cauſa mercimonii comparati, & *extra. c. cum homines, & c. tua nobis.* De perſonalibus verò cujuſmodi ſunt illa, quæ proveniunt ex negociatione, vel artificio diſtinguendum eſt, quia aut proveniunt ex pecunia determinata, aut indeterminata. Si primo modo, ut cum quis habens centum libras, & de remanentibus ſibi emit molendinum, vel aliquid aliud, & tunc aut erit illud cauſa lucri, & negociationis, ſcilicet, ut illud vendat, & ſic deducuntur expenſæ factæ ab eo in molendino reficiendo, & conſervando, non autem expenſæ factæ pro fructibus molendini procurandis, & habendis, puta in aſinis portantibus ad molendinum bladum; aut emit cauſa retinendi, quia ſcilicet vult percipere fructus ejus, & tunc etiam non deducet expenſas, quas fecit pro fructibus quærendis. Si verò proveniunt ex pecunia non determinata, ſic non deducuntur expenſæ, *extra. c. paſtoralis in tex. & glo.* & ſecundùm *Hoſt. & glo. ibidem* 15. hoc eſt ſpeciale in decima, cùm aliàs iſte fructus intelligatur, qui ſupereſt, deductis expenſis, *ff. de peti. hære. ſi à Domino.* Ratio autem hujuſmodi ſpecialitatis eſt tributum 16. *q. 1. decimæ ſunt tributa*, & tributum ſolvitur non deductis expenſis, *extra. co. tua nor. §. verum, & cum de cunctis ſecundùm Goſ. & Ray.* Alia ratio eſt ſecundùm *Hoſt.* & ſecundùm *Glo. illius c. paſtoralis 7.* quia ſi præſtas etiam expenſas, Deus, vel terra Deo operante tibi cum uſura maxima reddunt eas, *extra. c. non eſt in poteſtate.* Cùm ergo operatio Dei ſit pretioſior tua pecunia, dimidiam poſſet exigere, non ergo conqueri debes de decimis. In artificio autem ſumptus deduci debet, quia ibi manus hominis continuè laborat, & ſimiliter in negociatione, ne pecunia decimetur iterum; ſed expenſæ etiam factæ in refectione, ſive tuitione rei non deducuntur, quia illæ expenſæ remanent in patrimonio, unde tunc intelliguntur eſſe decimæ prædiales, ut patet in *c. paſtoralis ad fi. in tex. & glo.* Si tamen aliquid emeret, ut venderetur, & fierent aliqui ſumptus, ut illud conſervaretur, illi ſumptus bene deducerentur, ut in *glo. 56. c. ejuſdem habetur.*

Circa tertium reſpondeo. Quidam dicunt, quod ſic, maximè cum talia lucra vix aliquando ſufficiant ad expenſas. *Rod.* verò credit non, ſicut nec locans ſuas operas deducit expenſas.

Circa quartum reſpondeo, quod non, ſicut nec in tributo deducitur ſemen, *extra. c. tua. nobis.*

Circa quintum reſpondeo. Satis dici poteſt ſecundùm *Hoſt.* quod in hoc debet conſuetudo ſervari, *ar. extra. de ſepul. certificari*, ſi tamen colligentes, & triturantes ſibi priùs velint ſatisfieri, eis priùs ſatisfieri debet. Debent tamen & ipſi decimas dare de

ſalatio

ſalario ſuo, *ar. extra. c. tua nobis, & c. cum de cunctis.* De rigore autem juris, ſtatim fructibus collectis, decimæ debent ſolvi, antequam aliquid inde detur alicui, *extra. c. cum homines ibi. ſtatim fructibus collectis*, & ſecundùm *glo.* quàm citiùs, & competentiùs ſolvi poſſunt, quia peccatum eſt tardiùs dare. 16. *q.* 1. *decimæ*; quia qui non facit ſtatim, intelligitur eſſe in mora, unde periculum decimæ ſpectat ad eum. *extra. de commodato c. uno.*

Sed quid, ſi tunc Presbyter recipere nolit, tunc non eſt periculum ejus. *ff. de ſolu. qui decem.* ſed cum poſtea Presbyter voluerit eam recipere, tunc ruſticus in mora incipit eſſe, *ff. quorum legatorum l.* 2. *§. ult. Hæc in glo. prædicta.* Perſonales autem decimæ dari debent in fine anni, quia utiliùs eſt Eccleſiæ totum ſimul recipere, *ar. de pig. ex literis*, & ſecundùm *Bar. Brix.* 16. *q.* 1. *revertimini*. Idem dicendum eſt de caſeo, & lacte. Si quis tamen velit ante annum dare, non videtur, quod poſſit renuere, quia hoc non eſt expreſſum in jure ſecundùm *Hoſt. & Inno. extra. c. Paſtoralis. circa fi.* Dicit autem *Pe. de Sam.* quod Veneti ſolvunt in morte decimas omnium mobilium, & hoc ideo, quia aliàs decimas non ſolvunt.

Vbi debet decima dari?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Conſuetudo debet in hoc ſervari, tamen de rigore juris debet ad Eccleſiam deferri, & hoc innuitur *Mal.* 3. *Inferte omnem decimam in hortum meum.* Idem dicitur 2. *Paral.* 23. & 16. *q.* 7. *decimas.* Hoc enim ſervatur de tributo, & annona, ſi non diſtet multum ille, qui debet *c. de annonis, & tribut. amnis omnino*, & hoc multò magis ſervari debet de decimis, quæ ſunt ſpiritualia tributa. *extra. c. tua nobis.*

ARTICULUS VI.

A Quibus Decima debent ſolvi?

Circa ſextum, quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum omnes Laici teneantur decimas dare?*

II. *Vtrum Clerici teneantur decimas dare?*

III. *Vtrum Religioſi teneantur decimas ſolvere?*

IV. *Sed quæ ſunt novalia, à quibus omnes Religioſi ſunt excepti?*

V. *Vtrum leproſi teneantur decimas dare?*

VI. *Vtrum Infideles inter Chriſtianos degentes teneantur decimam dare?*

VII. *Vtrum recipientes poſſeſſiones ad fiſcum teneantur decimas dare?*

VIII. *Sed cui debet dari decima de corbibus illis?*

IX. *Quid ſi ille, qui tenetur ad decimam, acervum indecimatum alienet, numquid Eccleſia decimam ab emptore poterit vendicare?*

X. *Sed qui ſi procurator mentiens dedit intelligere venditori, quod acervus erat decimatus?*

XI. *Quid ſi emptor ſolvit? numquid venditor tenetur?*

XII. *Quid ſi quis violenter occupet decimam? numquid ille, cui occupatur, tenetur?*

XIII. *Vtrum conſuetudo excuſet homines à præſentatione decimæ prædialis, ita quod vel nihil, vel minus decimas ſolvant, ſi hoc habeat conſuetudo?*

XIV. *Vtrum conſuetudo excuſet à præſtatione decimarum perſonalium?*

XV. *Quid de illis, qui ſolvunt decimas militibus eas accipientibus injuſtè, Eccleſia tamen diſſimulante? numquid tenentur eas Eccleſiæ de reſiduo dare?*

XVI. *Vtrum in decimis intervenire poſſit compoſitio, ſive conventio?*

XVII. *Quomodo conſulatur illis, qui longo tempore ſteterunt, quod decimas non ſolverunt, nunc autem, corde compuncti, ad pœnitentiam veniunt, tamen fortè non ſufficerent ad ſatisfaciendum?*

XIII. *Quid ſi quis laicus, qui decimas hactenus non ſolvit, nunc ad cor rediens, eas de cætero ſolvere velit; numquid Eccleſiæ Parrochiali, vel illi, qui per præſcriptionem eas hactenus percipit, reddere debebit?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, & hoc ſive ſint divites, ſive pauperes, & in ſignum univerſalis dominii, ſicut omnes debent dare cenſum Cæſari; unde *Gregorius Papa* 16. *quæſt.* 5. *decimas. oportuit decimas ab omni populo accipere.* Tenentur inquam, omnes, niſi ſint exempti ſpeciali privilegio Papæ, qui poteſt tale privilegium dare, ut habitum eſt ſupra.

Sed contra. Decimæ ſunt tributa egentium animarum, ut dicit *Auguſt.* ergo ſi quis ſit ita pauper, quod illud, quod habet, non ſufficiat ſibi, & filiis ſuis; Presbyter verò ſuus ſuperabbundet, videtur, quod hujuſmodi pauperis potius debeat eſſe decima, quàm Presbyteri?

Reſpondeo, quod in prædicto caſu pauper tenetur decimam Presbytero dare, & Presbyter debet eam, ut redonandam recipere, quia ipſe tenetur pauperes de ſuperabbundantia ſuſtentare; *hæc Alex. de An.* 3. *ri.* 2. *c. de deci. q.* 5. *q.* 1. 0.

Circa ſecundum reſpondeo quod non, ſcilicet de dote Eccleſiarum, 16. *q.* 1. *quæſt.* ſed de prædiis patrimonialibus, & aliis ex eventu licito acquiſitis tenentur illi Eccleſiæ decimam dare, cui debebatur, antequam ad eos poſſeſſio perveniret, ut patet *c. c.* 1. & hoc ſive ſint Clerici communiter viventes, ſive alii, ut dicitur *extra. c. novum.* Nec obſtat, quod dicitur 16. *q.* 1. *decimas*, ſcilicet quod Clerici communiter viventes non tenentur decimas dare, & hoc eſt verum de dote Eccleſiæ, ut dictum eſt, de qua illud *c. novum* ſecundùm *glo.* intelligitur quantum ad ejus principium, & de patrimonialibus quantum ad finem; & intellige etiam ſecundùm *glo. ibidem*, quod debent ſolvere de prædiis pro-

priis, ſive illa ſint in propria Parrochia ipſorum Clericorum, ſive in alia; Poteſt etiam intelligi finis. *di. c. ſecundùm glo. ibidem de cle. conju.* qui ſpiritualia recipiunt ab aliis Clericis, *extra. de Cle. conju. diverſis*, & ſic intelligunt quidam illud 16. *q.* 1. *ſi quis Laicus. Hoſt.* verò intelligit illud *c. novum*, quod Clerici de propriis bonis tenentur dare decimas ſuperioribus, quibus ſubſunt, non autem æqualibus, cum ab eis non recipiant Eccleſiaſtica Sacramenta, nec eis ſubſint, *ar. extra. c. c.* 1. *in princip.* Vel ſecundùm *Ray.* ſi deſerviunt illi Eccleſiæ, cui debentur illæ decimæ, non tenentur, aliàs tenerentur, ſic poteſt intelligi illud *c. novum.*

Circa tertium reſpondeo. Ciſtercienſes Hoſpitalarii, Hieroſolymitani, & Templarii non tenentur dare decimas pro laboribus, quos excolunt manibus, ſive ſumptibus propriis, & de poſſeſſionibus ante Concilium Generale Lateranenſe acquiſitis. De his verò, quæ poſt Concilium eis gratis collata ſunt, vel pro Monaſteriis de novo fundandis, tenentur decimas dare, etiamſi eas propriis manibus, vel ſumptibus excolant, illis Eccleſiis, quibus ratione prædictorum ſolvebantur, priuſquam pervenirent ad eos, niſi cum eiſdem Eccleſiis aliter duxerint componendum, vel niſi ſuper hoc ſpeciali jure, vel privilegio ſint muniti; aliter enim, quàm pro Monaſteriis noviter fundandis non liceret eis emere poſſeſſiones tales, ſcilicet de quibus decimæ Eccleſiis debentur, poſſent tamen eas recipere ſi gratis eis darentur, *extra. c. nuper Abbates, & lib.* 6. *c. ſtatuto.* §. *caterum.* Alii verò Religioſi ſunt exempti, ne teneantur decimas dare de novalibus, quæ propriis manibus excolunt, nec de hortis, & nutrimentis animalium, ideſt de fœtibus, quos animalia nutriunt; omnibus verò aliis poſſeſſionibus ſuis tenentur, niſi ſuper hoc ſint ſpeciali privilegio Papæ, vel præſcriptione muniti, *extra. c. ex parte tua.* Et ſic hodie tenendum eſt de Monachis nigris, & Canonicis Regularibus, & aliis Religioſis viventibus in communi, quidquid dicatur 16. *q.* 1. *decimas*, & in aliis juribus antiquis. *Ray.* tamen notat, quod tunc Monachi nigri decimas ſolvere debent, quando populum non habent, ſi enim habent, decimas recipiant, *extra. c. dilecti, & c. ſuggeſtum*, & idem ſentit *Innoc. ibidem.* Sed *Gof. & Hoſt.* hoc reprobant, pro eo, quod nihilominus tenentur dare decimas Clericis Sæcularibus, vel etiam aliis Religioſis, ſi infra limites Parrochiæ ſuæ prædia poſſident, niſi privilegio, vel præſcriptione legitima ſint muniti, *extra. c. ex parte* 1. *à nobis, & de præſcrip. veniens.*

Circa quartum reſpondeo ſecundùm *Ber. extra. c. commiſſum.* Illa ſunt, de quibus non eſt memoria, quod fuerunt culta, *extra. de ver. ſig. quid per novale*, & quæ priùs erant quaſi inutilia, ut Montana, Paludes, & ſimilia; unde Parrochialis Eccleſia nihil inde percipiebat, vel ita modicum, quod ſine læſione illud amittebat; *hæc Ber.* Et ſecundum quod dicitur, *extra. de privileg. c. ſi.* terra, quæ ſemel fuit novale, ſemper erit novale, quantum ad hoc, quod de ea decimæ non dentur. Secundum tamen *Gul.* ſi novale à perſonis religioſis ad alios tranſierit, qui etiam ſimili privilegio gaudent, novale eſſe deſinit, *extra. de privil. c. ſi.* & idem eſt ſi ad primos redierit. Item privilegium de novalibus intelligitur de novalibus terræ propriæ, non alienæ, quæ conducitur; ſecus eſt ſi in emphiteuſim, vel in uſufructum haberetur. Item ſi non eſt, qui viderit locum aliquem fuiſſe cultum, appareant tamen aliqua ſigna, ut antiqua ædificia; vel locus eſt vicinus alicui Caſtro deſtructo, debet quoad præſtationem decimarum haberi pro culto, *ff. de ver. ſig. ager. Hæc Gul.*

Circa quintum reſpondeo, quod ſic, præterquam de hortis, & nutrimentis animalium. *extra. de Eccle. ædifi. cum dicat*, quod *Rod.* intelligit tantùm de Religioſis leproſis viventibus in communi; unde ſecundùm eum, ſi leproſus vivat ſolitarius in domo ſua maximè dives, non gaudebit privilegio.

Circa ſextum reſpondeo, quòd ſic, ſcilicet prædiales. Has enim tenetur ſolvere quilibet, ad quem prædium pervenit, quia res cum onere ſuo tranſit, *extra. c. de terris cum non ſit ad ſi.* non autem perſonales, quia non ſunt de Eccleſia, ut dicitur *ibidem in glo.* Hoc etiam dicit *Inno. ſuper c. de terris, & Hoſti. ti. de Parrochi.* Sed pone, quod Judæi Parrochiam aliquam occupent, emendo prædia, & domos, quæ ſolebant à Parrochianis inhabitari, numquid Eccleſia petere poterit à Judæis quidquid ſolvere conſueverant Chriſtiani?

Reſpondeo, ut dictum eſt, petere poterit omnes decimas prædiales, & quidquid percipere ſolebat ratione prædiorum, & hoc ſecundùm omnes; oblationes etiam, & decimas perſonales petere poteſt ſecundùm *Ray. ti. de Juda. ar. ad hoc extra. de Juda. & ſi Judæos, & de uſu. quantò.* Hoc etiam concedit *Bar. Brix. de deci. perſona.* 16. *q.* 1. *decima.* Hoc tamen plerique Doctorum concedere nolunt.

Circa ſeptimum reſpondeo, quod ſic, & etiam dantes ad Fiſcum tenentur, *extra. eo. à nobis, & tua nobis*, §. *& cum de cunctis*, & ſi recipiens priùs quàm det decimam, ſolvat penſionem, Dominus tenetur, quia res cum onere ſuo tranſit, *extra. eo. cum non ſit.* Nec etiam pactum tuetur poſſeſſorem, vel condu-

conductorem, *extra. de pactis plerique.* Si verò poſt decimæ ſolutionem ſolvat penſionem, Dominus non tenetur, quia in decimatione diminuitur ei pro rata; & hoc eſt verum, cum Dominus partem aliquotam, & incertam fructuum, vel tertiam, vel quartam, vel medietatem perceperit. Si verò certam partem, vel tantum duos, vel tres corbes, colonus Domino reddat, quantumcunque colonus ipſe percipiat, tunc Dominus tenetur de illis decimam dare, quia pars illa non eſt decimata, nec diminuta, licèt ab acervo decimata deſcendat. *extra. eo. tua nobis in glo. 4.*

Circa octavum reſpondeo. Satis dici poteſt, ut dicitur ibidem, quod cùm ſit prædialis dari debet illi Eccleſiæ, in cujus territorio prædia ſunt ſita, licèt deſcenderit ab acervo decimato; ſicut ſi quis donet alicui corbem unum decimatum, ille tamen tenetur ibidem decimam ſolvere, qui ex lucro habet. Colonus autem, qui corbes alios ſolvit, tantò minus poteſt ſolvere Parrochiali Eccleſiæ de toto acervo, ut videtur *ar. extra. eo. cum ſint homines, & c. cum non ſit,* & hoc videtur equiùs. Hoc *Ber.*

Circa nonum reſpondeo, quod ſic, quia tranſit ad eum acervus cum onere decimæ, *extra. eo. cum non ſit,* & ſi ab eo habuit, non petat à venditore; hoc enim non patitur bona fides, ut idem bis exigatur, *ff. de reg. ju. bona fides.* Quod ſi perierit, & non habuerit ab emptore, quia ſcienter eſt in non ſolvendo, redibit contra venditorem, ut patet *c. ſi tutor, vel curator in autent.* Nec tenetur ei ſuam actionem ſolventi contra emptorem, qua enim fronte petet hic, quem nequitia ſua damnat, *ff. de admini. tu. l. ſi plures,* & idem eſt de emptore malæ fidei; secùs eſt ſi bona fide emat; hæc *Goſ.*

Circa decimum reſpondeo. Adhuc non ceditur ei actio, quia recepit prætium rei, *ff. de uſufruc. quia qui prætio. Hæc Hoſt.*

Circa undecimum reſpondeo. Si emptor bonæ fidei fuit, & decimam ſolvit, venditor ei tenetur. Si autem malæ fidei, non tenetur, niſi hoc expreſsè dictum, vel cautum fuerit; uterque tamen debet agere pænitentiam de dolo, & quaſi furto, quia contrectaverunt decimam invito domino. In foro tamen pænitentiali tutum eſt, quod ſi emptor decimam ſolvat, venditor ſibi reddat, niſi fortè in caſu, ſcilicet ſi emptor non inveniatur deceptus in re, quia ad hoc benè valet prętium; *hæc Alex. de An. 3. ti. 2. c. de deci. q. 2. ꝗ. 6. o. & Ray.*

Circa duodecimum reſpondeo talis, aut tradit decimam propter metum, & tunc non excuſatur à reſtitutione, licèt metus attenuet pænitentiam injungendam, *extra. c. quod metus cau. ſacris.* Aut violenter fuit deportata, & tunc ſi erat in mora, putà, quia ſi requiſitus per Eccleſiam congruo tempore dare noluit, tenetur ad totam decimam acervi ſolvendam Eccleſiæ. Eccleſia tamen dabit ſuam actionem contra violentum. *extra. de depoſito bona fides.* eſt autem tempus congruum, ex quo ventilatum eſt granum; nam & ante ſeparationem reſidet penès Eccleſiam dominium, *16. q. 5. moderamine, & c. decimæ* ſecundùm *Ray.* quod non approbat *Hoſt.* quia hoc non bene probant illa capitula; verum eſt tamen, quod ſtatim collectis fructibus decimæ debent ſolvi, ut patet *in di. c. decimæ, & extra. eo. cum homines.* Si verò non erat in mora, quia nec audebat tangere fructus, donec veniſſet decimarius, non tenetur de violentia, *ar. ff. commodati ad eos.* Agat ergo Eccleſia contra prædonem, & *ff. loca, & condu. l. ſi. quinimò ſecundùm Ray.* etſi propter moram Eccleſiæ damnum evenit, quia tunc quidquid portatur cedit in damnum Eccleſiæ, ad minus uſque ad ſupplementum decimæ; ſuper quo dicit *Rod.* quod ſi plus, vel tantum apportatum eſt, quantum valet decima, totam decimam perdit. Si verò minus, illud cedet in damnum Eccleſiæ, & ſi Eccleſia nolebat ruſtico dare licentiam reponendi fructus, tenetur reſtituere totum damnum. Aliqui verò diſtingunt, quod ſi Eccleſia erat in mora, aut propter moram illam amiſit ruſticus ſuum, aut non; ſi non, ſed quia ſic evenit, Eccleſia tantum de reſiduo decimam percipiet. Si ſic, decima totaliter cedet in periculum Eccleſiæ, quia Eccleſia non debet lucra cum damnis aliorum petere. *Hæc Alex. de An. ubi ſupra quæſtiuncula* 5. Similiter diſtinguendum eſt, ſi propter tempeſtatem, vel pluviam, vel alium caſum fortuitum acervus ſit corruptus, vel amiſſus, ut patet *ff. de loca. & conduc. ex conducto.* Sed fortè ruſticus in mora cenſetur eſſe, quia non intulit cum potuit in horreum Eccleſiæ, de quo dic ut ſupra, ubi debet decima dari, & hoc eſt tenendum pro regula, ſcilicet, quod mora ultima ſemper nocet ei, per quem fit *ff. de uſur. debitor. hæc Hoſt.*

Circa decimum tertium reſpondeo, ſecundùm *Rod.* ſola conſuetudo non excuſat, ſed compoſitio facta auctoritate Epiſcopi ab Eccleſia cum illis, qui debent decimam; vel etiam remiſſio, vel quietatio facta ab Eccleſia expreſsè, vel tacitè, ſive præſumptè ex hoc, quod per tantum tempus, cujus non extat memoria, quietè & pacificè ſuſtinuit; quod autem nihil pro decima, aut minus decima ſolveretur, excuſat, ita ſcilicet, quod nec iſti tenentur dare, nec Eccleſia poteſt petere contra prædictam compoſitionem, vel remiſſionem, niſi Eccleſia ad inopiam redigatur, vel niſi hoc fiat au-

ctoritate

ctoritate Papæ, ex certa ſcientia revocantis compoſitionem, vel remiſſionem, vel conſuetudinem talem. Sed notat *Ber. extra. c. in aliquibus*, videtur, quod conſuetudo excuſaret, ſi per Papam approbata, & præſcripta eſſet, aliàs non obeſſet *extra. de conſue. c. ulti.* quia non valet conſuetudo, quæ ſine peccato, quantuncumque longa, non poteſt ſervari, *extra. de præſcrip. quoniam omne*, & ita non poteſt hoc bona fide haberi, quia debentur de jure divino, & ſic nec poteſt ibi præſcribi; hoc dico de laicis. *Hoſt.* etiam ſatis convenit cum prædictis in ſumma, & *extra. eo. in aliquibus*, dicens, quod in hoc conſuetudo nihil valere poteſt, niſi fortè per Papam eſſet approbata, vel per compoſitionem amicabilem, ſive conventionem auctoritate Superioris ſubſequentis factam. *Rodul.* verò dicit, quod dici poteſt, quod quando nulla decima, vel minus decima ſolvitur, tunc fingitur á jure, quod Domini prædiorum brevi manu ſolverint decimas Eccleſiæ, & eis Eccleſia redonaverit, vel in totum, quando ſcilicet Eccleſia nihil conſtituit pro decima recipere, vel in parte, quando conſuevit minus decima recipere. *Inno.* autem dicit *extra. eo. in aliquibus*, quod in hoc, ſcilicet de decima non ſolvatur, vel minus plenè ſolvatur, nulla conſuetudo valet 16. *q. 7. quicunque*, & quod non licet pactum, vel compoſitionem circa hoc facere, ut dicitur *extra. de confirma. uti. vel inuti. venerabiles.*

Circa decimum quartum reſpondeo. *Ray.* videtur ſenſiſſe, quod decimæ prædiales tantum, non perſonales fuerunt præceptæ Veteri Lege; unde ſecundùm eum decimæ perſonales ſunt tantùm de jure poſitivo Eccleſiæ; jus verò poſitivum per conſuetudinem contrariam abrogatur, vel in totum, ſi ſit generalis, *di. 4. §. leges*, vel in parte, ſi ſit particularis, *di. 12. conſuetudo.* Si ergo decimæ perſonales præcepto non Dei, ſed hominum debentur, videtur, quod ab eis per conſuetudinem contrariam liberentur; & ad hoc dicendum etiam multum movetur per illud *capit. in aliquibus.* Tamen ultimò dicit, quod hoc diffinire timet, & ſuper hoc magis audire vellet, quàm audiri. *Rodulſus* autem dicit, quod homines verè in hoc per contrariam conſuetudinem excuſantur. *Hoſt.* etiam hoc idem ſentit, ut patet in *ſua ſumma tit. de decimis, q. utrum conſuetudo excuſet à præſtatione decimarum*, & ſic intelligit finem hujus *capit. in aliquibus. Ber.* etiam hoc idem ſentire videtur de conſuetudine per Papam approbata, & præſcripta. *Innoc.* autem ſuper *tit. de decimis* hoc execratur, & dicit, quod decimæ indiſtinctè debentur, tam prædiales, quàm perſonales, & hoc probat per Teſtamentum vetus, & novum, & per jus canonicum 26. *q. 1. revertimini*, *& c. decimæ*, *& 2. q. 7. quicunque*, *& c. omnes*, *& per plura alia capitula.*

Circa decimum quintum reſpondeo, quod non; excuſantur enim per diſſimulationem Eccleſiæ, dummodo ſint in hac voluntate, quod ſi Eccleſia peteret, libentiùs ei, quàm militibus darent. Hæc *Alex. de Au. 3. li. 2. cap. de decimis q. 4. ar. 1. q. 2.* & convenit cum eo *Rod. Ray.* verò dicit quod ſi ſciant, quod milites illicitè recipiant decimas, non liberantur; ſi tamen propter metum ſolvant, excuſantur à peccato, non à toto, ſed à tanto, *32. q. 5. ita ne. & extra. quod metus cauſa ſieris.*

Circa decimum ſextum reſpondeo, quod ſic, ſaltem inter Perſonas Eccleſiaſticas, *extra. c. ſuggeſtum, & c. nuper Abbates*, & ſi auctoritas Epiſcopi intervenerit, meliùs erit, & perpetuò tenebit, *extra. de tranſac. de cætero.* Aliàs perſonalis erit, ideſt tamdiù durabit, quamdiù ille, cum quo fiet compoſitio, vixerit, ut fuit illa, de qua dicitur, *extra. eo. ex multiplici*, ut dicit ibi *glo.* & etiam quod ibidem notatur, ſi Monachi componant cum plebanis ſuper decimis ſimpliciter, & purè, tunc intelligitur de omnibus præſentibus, & futuris, ſive in poſterum acquirendis, *extra. de privileg. quia.* Poteſt etiam intervenire inter Laicos, & Clericos amicabilis compoſitio ſuper decimis, & aliis ſpiritualibus interveniente Papæ auctoritate, *extra. de confirma. uti. venerabilis.* Propter tamen utilitatem Eccleſiæ videtur auctoritas Epiſcopi ſufficere, quia ſic conſulitur Eccleſiæ, *ar. extra. de his, quæ ſiunt à Præla. cum Apoſtolica.* Hæc *Ber. extra. de tranſac. c. 1. & idem Hoſt. eo. ti. c. ſtatuimus.* & addit ibi *Hoſt.* quod eſt verum, quando quæſtio vertitur inter Rectorem, & Parrochianos ejuſdem Diœceſis. Quando verò inter Epiſcopum, & Parrochianos ejus, tunc requiritur auctoritas Archiepiſcopi.

Circa decimum ſeptimum reſpondet *Goſ.* quod debet ei imponi, quod reddat illud, quod minus dedit, ut dicitur 16. *q. 7. quicunque.* proviſo, quod ei remaneat, unde vivere poſſit, quia quidquid habent Clerici pauperum eſt, 16. *q. 1. quoniam quidquid.* Imponetur etiam ei, quod totum reddat, ſi ad pinguiorem fortunam venerit, ut dicitur *extra. de ſoluti. Odoardus.* Secundùm etiam *Hoſt.* de bonitate canonica poteſt ei fieri remiſſio, maximè ſi ſit pauper, *ar. 16. q. 1. c. ſi. in principio, & 12. q. 2. aurum*, & in hoc ſola auctoritas Epiſcopi ſufficere videtur, cùm per hoc conditio Eccleſiæ melioretur, & jus ſuum recuperetur. *ar. extra. de his, quæ ſiunt à majori parte Capituli cum Apoſtolica. §. auctoritates.* Secundùm verò *Rod.* etiam ſi dives ſit, poteſt ei dimittere gratis, vel in totum, vel in partem, quod malè accepit, ex quo vult

ceſſare,

Google

ceſſare, recipere, & Eccleſiam ſuo juri reſtituere, & hoc poteſt Epiſcopus propter utilitatem Eccleſiæ Parrochialis. Secundùm etiam *Lauren. & Bernar. extra. de rebus Eccleſiæ non alienan.* ut ſuper poſſeſſiones, & certi redditus aſſignari poſſunt Eccleſiæ pro decimis ſubtractis, ſive retentis; tamen commutatio talis non videtur admittenda pro futuris, *extra. de rerum permutatione c. ulti. in tex. & glo. in fi.* & quod dictum eſt de eo, qui decimas retinuit, dicit etiam *Ray.* de eo, qui injuſtè recepit.

Circa decimum octavum credit *Rod.*, quod Eccleſiæ Parrochiali, & non illi alii, quia præſcriptio eſt odioſa, *extra. eo. cum contingat.*

Ad hoc ſciendum eſt, quod privilegium conceſſum de non dandis decimis ceſſat in pluribus caſibus. Primò, ſi læſionem enormem inducat juri parrochiali, *extra. eo. ſuggeſtum, & de verbo ſig. quid per novale.* Secundò, propter pactionem, ſive amicabilem compoſitionem, *extra. eod. ex multiplici*, ubi Monachi compoſuerint cum quodam Clerico, quod ſi decimam darent, qui poſtea impetraverunt privilegium de decimis, non dandis, ſed illud privilegium non ſolvit illud pactum, cùm de eo non faceret mentionem. Tertiò, propter contrarium actum præſcriptum, putà quia privilegiatus ſolvit per triginta annos, *extra. de privile. ſi de terra* multò fortiùs, ſi per quadraginta, ut dicitur *ibidem c. accidentibus.* Quartò, ſi privilegiatus prædium alienum conducat. *extra. c. dilecti.* Quintò, ſi privilegiatus prædium alii locet, *extra. eo. licet.* Sextò, ſi ſententia lata ſit contra eum, à qua non appellavit, ſive privilegium oſtenderit, ſive non, *extra. de ſenten. & re. judi. inter Monaſterium, & c. ſe.*

ARTICULUS VII.

De Alienatione, Redemptione, Impugnatione, & Infeudatione Decimarum.

Circa ſeptimum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum decimæ poſſint vendi, vel emi?*

II. *Vtrum, laico malè tenente decimas, poſſet iſte, ad quem ſpectant decimæ, redimere eas ſine vitio ſimoniæ, cum aliter eas non poſſit recuperare?*

III. *Vtrum Epiſcopo liceat prædictas decimas in pignore recipere?*

IV. *Quid ſi laicus detineat decimam alicujus Eccleſiæ in feudum ab antiquo ſibi conceſſam, & eam alteri Eccleſiæ velit conferre? Quid etiam ſi Laicus decimam vellet dare Epiſcopo conſentiente Capitulo ſuo?* Require ſupra in tertio Articulo. *Quid ſi decimas à Laico detentas injuſtè aliqua perſona eccleſiaſtica alia ab illa, ad quam pertinent, recepit in pignus ſine auctoritate Epiſcopi ante prohibitionem prædictam?*

V. *Quid ſi miles dedit de conſenſu Epiſcopi proprietatem decimæ alienæ Eccleſiæ, retento ſibi uſufructu; numquid Eccleſia illa recipere poterit in pignus illum uſumfructum, non computatis in ſortem ipſis fructibus?*

VI. *Quid de poſſeſſionibus emptis de fructibus decimæ perceptis injuſtè; numquid Eccleſia, ad quam pertinet illa decima poteſt illas in pignus recipere, fructibus non computatis in ſortem?*

VII. *Vtrum decimæ dari poſſint Laicis in feudum?*

VIII. *Quid ſi Laicus detinens decimas in feudum, velit eas in alium Laicum transferre; numquid poterit hoc de conſenſu Epiſcopi facere?*

IX. *Quid ſi neſcitur de decima hujuſmodi, quam tenet Laicus, utrum ſit de decimis datis ante Concilium, vel de decimis de novo datis poſt Concilium?*

X. *Quid ſi ipſe feudatarius laicus deceſſerit, poteſt ne Epiſcopus decimas, quas ille in feudum tenebat, alteri infeudare?*

Circa primum reſpondeo. Decima poteſt dici jus percipiendi decimam, & hoc non poteſt emi, quia eſt annexum ſpirituali officio, ſcilicet ſeminandi ſpiritualia ordinatione naturali, & divina, quæ eſt, ut qui ſeminat ſpiritualia, metat carnalia; unde ſicut corpus hominis eſt inpretiabile, quia eſt adjunctum animæ, ita & jus percipiendi decimam; unde ſi venderetur, vel emeretur, ſimonia committeretur. Si dicatur, quod pari ratione videtur, quod non licet emere villam Eccleſiæ, quia ſimiliter jus percipiendi redditus in hac villa eſt annexum ſpirituali, dicendum, quod non eſt ſimile, quia illi redditus ſunt annexi ſpirituali ex accidenti. Poteſt etiam dici decima, fructus, qui datur pro decima, & hoc modo poteſt decima vendi, vel emi. Hæc *Alex. de An. 3. ti. 2. c. de decimis, q. 5. ar. 1. 0.* Et idem dicendum eſt de locatione, *extra. de loca. noſtra. in tex. & glo.*

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Gof. & Hoſt.* quod ſic, & hoc interveniente auctoritate Epiſcopi, *extra. de præben. niſi eſſent, & de rum. permu. c. 1.* & hoc non intelligitur cauſa mali exempli, quia diceetur illi, quod adeo detinet eas injuſtè, cum ſint ſpirituales, quod etiam non poſſunt redimi, niſi ſuperior interponendo auctoritatem ſuam, ſuam purget ſimoniam, quæ aliàs ſibi committeretur. Item induci debet ille per ſuperiorem, quod reſtituat propriæ Parrochiæ gratis, aliàs committeret ſimoniam, adeo quod & ſuperior eam ex parte ejus purgare non poterit. Hæc *Hoſt. tit. de ſimonia. Rod.* tamen credit, quod non eſt neceſſaria auctoritas Epiſcopi, quia cuilibet licet jus ſuum redimere; nec eſt ibi ſimonia, quia non datur ibi temporale pro ſpirituali, ſed pro temporali, ſcilicet pro fructu decimæ, quæ percipiebatur injuſtè. Jus verò ſpirituale ſemper

penès Eccleſiam remanſit; unde etiam percipiens inde pecuniam, licèt aliàs peccet, tamen non committit in re ipſa ſimoniam, niſi fortè voluntate, & intentione, ſcilicet, ſi intendat vendere aliquid ſpirituale. Si autem alia Eccleſia, quàm Parrochialis redimere velit decimas hujuſmodi, tunc neceſſaria eſt auctoritas Epiſcopi, & ſufficit hoc ſine conſenſu Capituli, quando redimuntur à laicis decimæ eis in feudum perpetuò conceſſæ, ſicut ſufficit in gratuita conceſſione, ut *extra. de his, quæ fi. a Præla. ſine conſenſu Capituli. cum apoſtolica.*

Circa tertium reſpondeo, quod non, *extra. eo. interdicimus*, per quod c., ut ibi dicit *glo.* ſola perſona, vel Eccleſia, ad quam pertinent de jure communi, vel privilegio ſpeciali, vel canonica donatione, poteſt decimas à laico juſtè, vel injuſtè detentas in pignus recipere, quia citiùs rehabebit eas, cùm non teneatur fructus in ſortem computare, *extra. de uſur. c. 1.* & hæc fuit cauſa prædicti Capituli, ut provideretur Eccleſiis. *Alex.* autem *de An. ubi ſupra. ar. 3. in fi.* diſtinguit, quod ſi Clericus faciat illum contractum hac intentione, ut quidquid contingat de redditibus illius, decem modios habeat, ille contractus erit uſurarius. Si verò hac intentione, ut de decima modios decem habeat, ſi ſint ibi, uſurarius non erit. *Rod.* etiam credit, quod prohibitio prædicta fuit facta, quia uſura, vel ad minus ſpecies uſuræ erat pro eo, quod creditor aliquid ultra ſortem recipere intendebat, nec aliàs mutuaſſet.

Circa quartum reſpondet *Rod.* quod tenetur omnes fructus, quos inde recepit, reſtituere, non illi laico, ſed illi Eccleſiæ, ad quem pertinent, vel cum ea componere bona fide, ita quod nihil retineat, niſi de illius ſpontanea voluntate. Si verò laicus decimas teneret juſtè, ipſi laico reſtituere debet.

Circa quintum reſpondet *Rod.* quod ex quo hæc donatio eſt facta inter vivos, ita quod proprietas eſt jam Eccleſiæ acquiſita, cùm uſufructus debeat proprietatem regulariter ſequi, ſi ille miles auctoritate propria retinuit uſumfructum, Eccleſia poteſt illum in pignus recipere, fructibus non computatis in ſortem, quia Eccleſia non recipit, niſi quod eſt ſuum. Si autem auctoritate Epiſcopi, & Eccleſiæ illius eſt militi conceſſus uſufructus, cum eo ipſo poſſideat illum juſtè, tenetur Eccleſia fructus in ſortem computare, ſi recepit illum in pignus.

Circa ſextum reſpondet *Ray.* quod ſic, & addit *Rod.* quod hoc eſt privilegium Eccleſiæ, ſcilicet, quod res emptæ de pecunia Eccleſiæ acquiruntur Eccleſiæ, ſicut convenit in milite, & minore, ut notatum eſt *ſupra de immunitate Eccleſiarum.*

Circa ſeptimum reſpondeo. Antiquitus decimæ, & alia bona Eccleſiæ dabantur laicis in feudum, ut ea defenderent, & adhuc eorum ſucceſſores poſſident eas; iſta verò cauſa ceſſante, prohibitum fuit expreſsè, ne decimæ laicis in feudum dari poſſent, ſicut nec alia Eccleſiæ bona, *extra. c. prohibemus, & de his, quæ fi. à Præla. cum apoſtolica, & extra. de feudis c. 1.* Fructus tamen decimarum laico concedi poſſet ex cauſa ad vitam ejus, ſicut etiam vendi poſſet ad tempus, *extra. ne Prælati, ut vices ſuas c. ult.* Non tamen concedi poſſet in feudum, quia feudum tranſit ad hæredes, ſed decimæ non, *extra. eo. ad hæc.* Jus verò percipiendi decimas ſecundùm *Ber.* non poteſt concedi laicis, nec in feudum, nec ad tempus, ſed nec unquam potuit, quia eſt merè ſpirituale, quod in laicum non cadit, ſed competit tantùm ei qui ſpiritualia tribuit, *13. quæſtione prima. §. is ita. Hac Ber. extra. c. quamvis*, & plura alia de hac materia. Alii diſtinguunt ſicut *Jo. Tan. Ray.* & *Hoſt.* quod decimæ debentur Eccleſiæ duplici ratione, vel jure. Primo intuitu divini obſequii in eis præſtiti, *extra. eo. novum*, & hoc jus cum ſit merè ſpirituale, non cadit in laicum, *extra. de inſti. c. 2. & de præſcrip. cauſam quæ.* Secundò, ut in ſignum univerſalis dominii, *extra. c. tua nobis*, & hoc jure cùm ſit civile, poſſunt decimæ laico concedi non quoad proprietatem, ſed quoad fructuum perceptionem, & ad tempus, non in perpetuum, & ita quod non tranſeant ad hæredes, ut patet *extra. c. ad hæc*, & hoc fieri poteſt cauſa pietatis, & ſuſtentationis perſonæ, *di. 32. ſi qui vero.* Alii verò dicunt, quod nunquam decimæ dari potuerunt laicis in feudum, etiam quoad jus temporale, ſive civile, ita quod tranſirent ad hæredes, tunc enim intelligitur jus ſpirituale penès Eccleſiam reſidere, ſicut autem corpus ſine anima non poteſt vivere, ita nec ſpiritualia ſine temporalibus poſſunt conſiſtere, *1. q. 1. ſi quis præbendas, & extra. c. ad hæc.* Et ſi aliquod jus videtur contradicere, intelligitur de conceſſione, quæ eſt de facto, non de jure, ita dicunt *Ray. & Alex. An. 3. ti. 2. c. de decimis, q. 3. ar. 1. c. 1. ad oppoſitum*, & hoc videtur ſentire *Ber. extra. c. quamvis*, & videtur expreſſum in diſtinctione *c. ad hæc.* Sed his ſecundùm alios reſponderi poteſt, quod jus ſpirituale non inutiliter remanet penès Eccleſiam, ex quo ei vaſſallus debitum ſervitium reddit. *Innoc.* autem *extra. eod.* ad hæc dicit, quod non licet concedere decimas in feudum, nec in emphiteuſim, nec in locationem ad longum tempus, *ar. de reb. Eccleſiæ non alie. ad firmam*, ad certum autem tempus concedi poſſunt, *extra. de loca. & conduc.*

Circa octavum reſpondet *Ber. extra. c.*

prohibemus,

Digitized by Google

probibemus, quod ſatis videtur, quod poſſit ei in feudum de conſenſu Epiſcopi dare, ſicut ipſe habet. Nec dicitur Epiſcopus tunc eas in feudum dare, ſic intelligitur illud *extra. de feu. c. 2.* Si verò aliquis poſſidet eas de facto, nec in Laicum, nec in Clericum poteſt eas etiam de conſenſu Epiſcopi transferre, ut patèt *extra. de his quæ fi. à Præla. cum apoſtolica in fi. & extra. e probibemus.* Aliqui tamen contradicunt, ut patet ibi, quorum opinio eſt tutior ſecundùm *Hoſt. in glo. ibidem.*

Pone, quod aliquis laicus habeat decimas, quas vult dare Religioſis, ſive exemptis, ſive aliis, & ideo ſe habere eas ab illis in feudum per inſtrumentum fingit, ut ſic quaſi reſtituat ipſas eiſdem ſine conſenſu Epiſcopi, numquid talis fictio proderit?

Reſpondeo, quod non, quia non poterunt eas acquirere, vel recipere ſine conſenſu Epiſcopi. Poſſunt autem totaliter à Religioſis de manu laici recipi, vel acquiri decimæ illæ, quæ illi laico in feudum perpetuò conceſſæ fuerunt ante Concilium Lateranenſe, *lib. 6. eo. ſtatuto. §. ſane.* De illo Concilio habetur, *extra. de privileg. cum & plantare*, & dicit *perpetuò*, quia ſecus eſt, ſi ad tempus, ut patet *extra. de his, quæ fi. à Præla. cum apoſtolica in fi.*

Circa nonum reſpondet *Rod.* quod ſi ex tempore, ex quo non extat memoria laicus hujuſmodi, & anteceſſores ejus quietè, & pacificè tenuerunt eam, recognoſcentes eam habere ab Eccleſia mediatè, vel immediatè, & reddentes debitum obſequium eidem Eccleſiæ, vel alii nomine ejus, præſumendum eſt benigna interpretatione, quod ſit de antiquis, *ar. di. 12. illa autem.* ubi præſumendum eſt, quod eam teneat juſtè. *Hoſt.* verò dicit, quod in tali caſu præſumitur contra laicum, niſi habeat Romanæ Sedis privilegium.

Circa decimum reſpondeo, quod ſic, ſcilicet, vel hæredi ejus, vel extraneo, ſi non habeat hæredem, vel etiam ſi hujuſmodi feudum alienatum ſit à feudatario, ita quod per Epiſcopum facilè recuperari non poſſit, Epiſcopus fortè poteſt illud alteri laico concedere qui illud recuperet, & ab Eccleſia recognoſcat, *ar. extra. de feudis ex parte.* & ſecundùm *Rod.* idem poteſt probabiliter dici de decimis, quæ tenentur à laicis, & tempore, ex quo non extat memoria, nec eas habere ſe recognoſcant ab Eccleſia, ſcilicet, quod Epiſcopus poteſt eas laicis in feudum concedere, *ar. in prædicto c. ex parte*, cum ſic per eum procuretur utilitas Eccleſiæ, quia poſſeſſio directi dominii per hujuſmodi infeudationem reſtituetur Eccleſiæ.

ARTICULUS VIII.

De Primitiis.

Circa octavum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum exbibitio primitiarum ſit ſub præcepto?*

II. *Cui debet primitia dari?*

III. *Quota pars debet pro primitia dari?*

Circa primum reſpondeo, ſicut ſupra dictum eſt de præcepto de decimis, ita & hic diſtinguendum eſt de præcepto de primitiis, ſcilicet, quod ſecundùm indeterminationem eſt ſimpliciter de dictamine juris naturalis, & eſt morale, & ſemper ſervandum; Secundùm verò determinationem ordinis, puta, quod detur de primis fructibus, & perſonis talibus, eſt enim primitia pars prima frugum Domino conferenda, ſic non eſt de jure naturali, & per conſequens nec eſt præceptum morale. Poteſt enim Deus honorari ut principium, & auctor bonorum, dando ad honorem ejus aliquid de fructibus mediis, vel ultimis, & perſonis aliis. Non erat etiam præceptum cæremoniale, quia non erat datum principaliter ad ſignificandum aliquid futurum, licèt ſignificaret aliquid conſequenter, puta quia primitiæ erant in ſignum rei jam factæ, ſcilicet liberationis ab Ægypto per interfectionem primogenitorum, ſalvatis primogenitis Iſrael. Erant etiam in ſignum rei faciendæ, ut ſcilicet initium operum noſtrorum attribuamus Deo auctori omnium bonorum. Erant etiam in ſignum recuperandæ cæleſtis hæreditatis amiſſæ, quæ eſt propria primogenitorum, & quoad has ſignificationes dici poteſt præceptum de primitiis figurale fuiſſe ante adventum Chriſti, nec ut ſic non eſſe ſervandum. Erat autem ſimpliciter præceptum judiciale, quia datum ad utilitatem Reipublicæ. Judicialia verò præcepta auctoritati Eccleſiæ ſimpliciter ſunt relicta, ut ſecundùm ejus arbitrium ſerventur, vel determinentur, vel immutentur, ſecundùm quod expedit utilitati communi; Sicut ergo dictum eſt ſupra de decimis quantum ad taxationem partis, ſic & hic dicendum eſt de primitiis quantum ad taxationem ordinis. Erat autem ante Legem ſub conſilio, in Lege ſub præcepto *Exo. 22. Decimas, & primitias non tardabis offerre. & Exo. 23. Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui.* Tempore verò gratiæ ſunt ſub præcepto ſecundùm determinationem Eccleſiæ, determinat autem, ut dentur ſecundùm conſuetudinem approbatam. Tenentur ergo homines primitias ſolvere, ubi eſt conſuetudo, vel etiam ubi indigent Miniſtri Eccleſiæ, quibus debentur, ſi ab eis petuntur; unde *16. q. 1. decimas* dicit *Greg.* Papa: *Oportet*

,, tet decimas, & primitias, quas jure Sacer-
,, dotum eſſe ſancimus, ab omni populo acci-
,, pere, & *di. 32. præter hoc, & 16. q. 1. rever-*
timini. Hæc Alex. de An. 3. ti. 2. c. de primitiis ar. 1. cum quo etiam convenit *Tho. 2. 2. q. 86. ar. 4. c.* dicens, quod talibus perſonis, aut de fructibus primis homo de rebus à Deo ſibi datis ad ejus honorem exhibeat. Hoc quidem jure Divino fuit determinatum in veteri Lege. In nova autem Lege definitur ad determinationem Eccleſiæ, ex qua homines obligantur ad ſolvendum primitias ſecundùm conſuetudinem patriæ, & indigentiam Miniſtrorum Eccleſiæ. Sciendum autem, quod aliqui dixerunt, ut refert idem *Alex.* ubi ſupra, quod præceptum de primitiis etiam ſecundùm determinationem ordinis eſt de jure naturali, & morale, quia de jure naturali ſimpliciter eſt, quod Deus ſit honorandus de ſubſtantia propria, & ante omnia alia. Hoc autem oſtenditur in oblatione primitiarum ſecundùm ſe, ergo &c. unde dixerunt, quod non ceſſavit, ſed potius ampliatum remanſit, ſcilicet in oblationibus quotidianis, quæ fiunt Eccleſiæ, & maximè in tribus præcipuis feſtis, ſcilicet Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes.

Sed contra, quia tunc pari ratione dici poſſet, quod præceptum de decimis remanſit ampliatum in poſſeſſionibus, & redditibus Eccleſiæ, quæ ſunt majores, quàm erant decimæ veteris Legis, & ſic in redditibus illis ſervaretur præceptum de decimis illis, cum præceptum de primitiis dicitur ſervari in oblationibus, quod eſt falſum; ideo dicendum eſt ad rationem prædictæ poſitionis, quod non ſequitur, quia ſicut de jure naturali Deus eſt honorandus ante omnia in ordine diſtributionis ſubſtantiæ, ita & in medio, & in fine, ſicut in principio. Quando autem primitiæ inceperint, habitum eſt ſupra, ubi quæritur quando decimæ inceperint.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Ray. & Hoſt.* Presbytero Parrochiali, *16. q. 1. doctos, ac probos Monachos.*

Circa tertium reſpondeo. Hoc in Libris Moyſi non invenitur expreſſum, & hoc rationabiliter ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 86. ar. 4. c. 3.* quia primitiæ dantur per modum oblationis, de cujus ratione eſt, quod detur ſpontè. Dicit tamen *Hieron.* traditione majorum introductum, quod qui plurimum dabant, partem quadrageſimam dabant; qui verò minimum, ſexageſimam; & ſic inter quadrageſimam, & ſexageſimam offerri licebat pro voluntate offerentis, & hoc in aridis, & liquidis, *extra. eo. c.* 1. In fœtibus verò dabatur primogenitum. Sed *Hugo* putans hoc eſſe durum dixit, quod de quadrageſimo dandum eſt unum, & ſi quis tot capita non habet, proportionabiliter æſtimatio fieri debet. *Lau.* autem, & *Jo.* dixerunt, quod centeſimum. *Hoſt.* autem dixit eſſe potius ſtandum dicto *Hiero.* non tantùm in aridis, & liquidis, ſed etiam in aliis, quia de ſimilibus ad ſimilia eſt procedendum.

Secundùm verò *Ray. & Goſ.* eſt conſuetudini ſtandum, ut ſcilicet quælibet Eccleſia ſuam conſuetudinem ſervet, ſi habet; & ſi non habet, ad conſuetudinem Eccleſiarum vicinarum recurrat. Quæ ſi diverſas conſuetudines habeant, illam ſequatur, quæ magis ad mediocritatem tendit, vel quæ à pluribus obſervatur, *ar. extra. de ſepul. certificari,* & *extra. de conſue. cum olim in fi.* Vel etiam ſecundùm *Goſ.* illa, quæ eſt de ſumma minori, quia in illa omnes conveniunt, ut habetur *extra. de cenſibus ex parte, & de ſepult. certificari in glo.* Secundùm tamen *Ray.* ſi Eccleſia tenuis eſſet, nec Presbyter haberet, unde ſuſtentari poſſet, illa conſuetudo eligi deberet, quæ amplius, vel ſaltem medium inter illas ſolveret argumentum. 10. *q. 2. Epiſcopus. Innoc.* verò dicit *extra. eo. c.* 1. quod ex quo non invenitur expreſſum de quantitate, relinquitur in dantis optione, ut det quantum velit, niſi conſuetudo regionis aliud inducat. *Rod.* autem credit, quod ubi eſt conſuetudo, quod nihil ſolvatur, vel exigatur pro primitia, non ſolventes excuſantur à peccato, ſi tamen hujuſmodi conſuetudo ſine contradictione fuit obtenta à tempore, ex quo non extat memoria.

ARTICULUS IX.

De Utilitate Solutionis Decimarum, & Primitiarum.

Circa nonum ſciendum, quod dans benè, & fideliter decimam remuneratur à Deo quadruplicitet. Primò in fructuum ubertate. Secundò in corporis ſanitate; unde *Auguſt. 16. q. 1. decima*, dicit: *Si decimam dederis, non tantum abbundantiam fructuum accipies, ſed etiam ſanitatem corporis conſequeris.* Tertiò in peccatorum remiſſione. Quartò in cæleſtis glotiæ beatitudine; unde *Auguſt. ibidem*:
,,Qui prȩmium comparare, aut peccato-
,, rum indulgentiam habere deſiderat, deci-
,, mam reddat, & de novem partibus eleemo-
,, ſinam pauperibus dare ſtudeat. Qui autem non dat decimam à Deo punitur multipliciter; unde Dominus *Malach. 3. Quia mihi non reddidiſti decimas, & primitias, idcireo in fame, & penuria vos maledicti eſtis, & Auguſt. 16. q. 1. decima*, dicit: *Cùm dando decimas, & terrena, & cæleſtia poſſis mereri, pro avaritia duplicem benedictionem fraudas, ideſt, ſubtrahis tibi.* Hæc enim eſt certiſſima Domini viciſſitudo, ut ſi ei decimam non dederis, ad decimam revoceris,

voceris, ſcilicet amittendo 9. partes. Talis enim eſt raptor; unde idem poſtea ſubdit, decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare nolunt, aliena invadunt, eſt etiam ſacrilegium; unde *Hierony.* 12. *q.* 2. *gloria*, dicit: *Amico rapere aliquid furtum eſt, Eccleſiam frandare ſacrilegium eſt*. exinde aliquid ſubtrahere; omnium prædonum crudelitatem ſuperat, eſt etiam homicida; unde *Auguſt.* poſt ſupradicta verba immediatè ſubdit: „ Quanti, & quot pauperes in loco, ubi habi- „ tat ille decimas non dans fame mortui fue- „ rint, tot homicidorum reus erit, quia rem „ pauperibus delegatam à Domino ſuis uſibus „ reſervavit; hæc, & plura alia de hac materia ponuntur, *in di. c. decima*, & 16. *q.* 1. *revertimini*, & *q.* 7. *majores*.

Ad hoc nota, quod omnes Religioſi, quando, & quoties populo prædicabunt in prima Dominica, quarta, & ultima quadrageſimæ, & in Feſtis Aſcenſionis, Pentecoſtes, Nativitatis Domini, Joannis Baptiſtæ, Aſſumptionis, & Nativitatis Beatæ Mariæ audientibus expreſsè debent, ſi requiſiti fuerint ab Eccleſiarum Rectoribus, vel Vicariis, aut loca tenentibus eorundem, nec non & his, quorum audiunt confeſſiones, conſcientiam facere, quod decimas ſolvant, & ſi in prædicando hoc ſuadere ſcienter omiſerint, ſuperiores eorum ipſos per obedientiam graviter punire tenentur. Qui verò ſcienter prætermiſerint facere conſcientiam confitentibus de ſolvendis decimis, ab officio prædicationis tandiu ſtent ſuſpenſi donec ipſis confitentibus, ſi hoc ſibi dicendi facultatem habuerint, conſcientiam fecerint, & exinde ſunt excommunicati, ſi prædicaverint prædicta negligentia non purgata; & hæc non extenduntur ad Religioſos Monaſteriorum, vel Eccleſiarum decimas recipientium; hæc omnia habentur in 7. de privilegiis, cupientes.

TITVLVS XXXVI.

De Peculio Clericorum.

POſtea conſiderandum eſt de rebus Clericorum, ſive de peculio eorum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid hic dicitur peculium*?
II. *Unde dicitur peculium*?
III. *Quot ſunt ejus ſpecies*?
IV. *Quid ergo de oblationibus*?
V. *Qui Clerici poſſunt habere peculium*?
VI. *Quod peculium donari poteſt*?
VII. *Quid ſi dubitetur, an ſit profectitium, vel quaſi caſtrenſe*?

Circa primum reſpondeo. Peculium dicitur uno modo parvum patrimonium, ſive parva pecunia ſervo à Domino, vel filiofamilias à patre conceſſa, & ſeorsùm à re Domini, vel patris poſita, *ff. de peculio depoſiti.* §. *peculium*. Sed ſine pecunia dicitur fragile, *ff. de leg.* 3. *ſi thorus*, §. 1. Dicitur etiam ſecundò res parafrenalis uxoris, *ff. de jure do. Si ego* §. *Dotis*. Tertiò dicitur hæreditas, vel patrimonium, *c. de Epi. & Cler. Si quis Presbyter*, & ſic ſumitur hic.

Circa ſecundum reſpondeo. A pecunia, & pecunia à pecoribus, quia antiquorum pecunia, ſive bona erant in pecoribus, ut dicitur 1. *q.* 3. *totum*, & tunc nihil poterat emi, vel vendi, ſed tantùm permutari, *ff. de contrahen. emp. & ven. l.* 1.

Circa tertium reſpondeo. Secundùm Leges ſunt quatuor. Prima eſt profectitium, ſcilicet, quod proficiſcitur de rebus patris, & acquiritur patri quoad proprietatem, & uſufructum. Secunda adventitium, ſcilicet, quod acquiritur de donatione alicujus, vel aliter aliundè ex eventu, vel proſperit ate fortunæ provenit; excipe res ab Imperatore; vel Auguſta donatas, quæ quaſi caſtrenſes judicantur, *C. de bonis quæ lib. cum multa privilegia*. Tertia eſt caſtrenſe, quod ſcilicet milites in caſtris acquirunt, *ff. de caſtr. pecu. per totum*. Sed hodie tales milites non inveniuntur, quia non ſervant conditiones, quas illi ſervabant. Quarta eſt quaſi caſtrenſe, quod ſcilicet filiusfamilias de ſcientia ſua acquirit occaſione advocationis, vel munerum publicorum. Probantur hæc *C. de inoffi. teſta. l. ult.*

Sed hìc peculium dicitur tantùm dupliciter. Uno modo illud, quod provenit ex rebus Eccleſiæ, & hoc dici poteſt quodammodo profectitium, quia de eo Clericus regulariter teſtari non poteſt, *extra. eo. c.* 1. 2. & 3. Hoc eſt verum de immobilibus ſecundùm *Goſ.* nam de mobilibus bonis Eccleſiæ poteſt Clericus cognatis, amicis, familiaribus, & pauperibus dare. *di.* 86. *non ſatis*, ſive ſit ſanus, ut dicitur ibidem, ſive infirmus, compos mentis, *extra. de teſta. ad hæc*, ſive in morte, *extra. e. relatum*, & §. *licet*. Alio modo dicitur hic peculium, illud, quod provenit ex artificio, vel etiam alio modo, intuitu perſonæ, & hoc ſecundùm *Alan.* dicitur adventitium. Sed dici poteſt ſecundùm *Hoſt.* quod eſt quaſi caſtrenſe, pro eo quod de ipſo Clericus teſtari poteſt, etiam ſi ſit in poteſtate patris, *extra. de teſta. quia nos*. In hoc etiam peculio Clerico ſuccedunt ab inteſtato Parentes ejus, 12. *q.* 1. *ſunt manifeſtè*; ſed & vivens poteſt ſuam facere voluntatem, *extra. de ſucceſ. ab inteſta. c.* 1. Regulariter autem tenet, quod illud peculium cenſetur hic profectitium, quod Clericus non acquiſiviſſet, ſi Eccleſia non habuiſſet. *ar. extra. de teſta. requiſiviſti*, §. *illud*, & *c.* 1.

Digitized by Google

Circa quartum reſpondeo. *Tan.* dixit eas eſſe peculium profectitium.

Sed contra; quia ratione ordinis non Eccleſiæ offeruntur; unde Presbytero offertur, etiam ſi non habeat Eccleſiam.

Reſpondeo. Non obſtat ſecundùm *Hoſt.* quia nullus debet admittere Parrochianum alterius. *extra. de Parroch. ut Dominicis.*

Quid ergo de oblatione viatoris?

Idem credit *Hoſt. ar. pr. & contra ff. de Judi. hæres abſens.*

Circa quintum reſpondeo. Quicumque Clerici non renunciaverunt propriis, habere poſſunt peculium quaſi caſtrenſe; qui verò renunciaverunt, non poſſunt. *extra. de teſta. c. 2. & de ſta. mo. cum ad Monaſterium in fi. q.* qui tamen propriis non renunciant, habere poſſunt profectitium occaſione adminiſtrationis, ut patet *ibidem c. Monachi. §. qui verò.*

Circa ſextum reſpondeo. Donari poteſt, & inter vivos, & cauſa mortis quaſi caſtrenſe, non autem profectitium, ut patet ex ſupradictis.

Circa ſeptimum reſpondeo. Si non habet Eccleſiam, præſumitur quaſi caſtrenſe, *ar. C. de uſufru l. fi.* Ex quo autem habet Eccleſiam, præſumitur eſſe profectitium, *extra. e. c. 1.* Secundùm autem *glo. ibidem* contra præſumptionem iſtam admittitur probatio. *12. q. 4. c. 1.*

Ad hoc nota, quod Presbyter emens prædia de peculio profectitio debet emere, & inde ſcripturam facere nomine Eccleſiæ, non nomine proprio, vel alieno in fraudem, *extra. e. Presbyter.* Et res ſic acquiſitæ relinqui debent Eccleſiæ, *extra. eo. ut unuſquiſque* Si enim emat alieno nomine ſacrilegium facit, *extra. e. inquirendum*, ubi ſecundùm *glo.* ſacrilegium largè ſumitur, & talis puniendus erit, & Eccleſiá ſic empta vendicare poterit, licèt non ſint ſua, & hoc eſt ſpeciale in Eccleſia, ut dicitur *in glo. prædicta.* Si tamen communiter de rebus ſuis, & de rebus Eccleſiæ emiſſet, pro rata pretii dividerentur inter Eccleſiam, & hæredes, ſi de hoc conſtaret, *12. q. 4. c. 1.* unde tunc pro parte ſua debet pro ſe facere inſtrumentum, & tutiùs eſt, quod non faciat inſtrumentum commune, ſed ſeparatum. Hoc in *glo. illius c. Presbyter.* Item ſi Clerico poſſeſſionem, vel adminiſtrationem non habenti fuerit aliquid à cognato, vel extraneo datum, vel relictum, eſt ejus peculium. Intelligitur enim intuitu perſonæ relictum, niſi probatio in contrarium appareret, *extra. de teſta. requiſiviſti. §. illud.* Inſuper ſi Clericus in terra Eccleſiæ vineam fecerit, vel agrum, illum habebit quandiù vixèrit, poſt mortem verò ejus Eccleſiæ erit. Epiſcopus tamen fortè ſi vellet illam poſſeſſionem alicui Clerico pro beneficio aſſignare in vita ejus pro ſervitiis præſtitis Eccleſiæ, poſſet *16. q. 1. poſſeſſiones.* Et intelligitur hoc de terra, quæ prius erat ſterilis, quam æquum eſt relinqui illis, quorum labore facta eſt fertilis, *extra. de re. Eccle. non alie. ad aures*, vel de terra priùs culta Clerico pro beneficio aſſignata, *extra. e. ſi quis in tex. & glo.*

TITULUS XXXVII.

De Alienatione, & Præcario rerum Eccleſiæ.

DEinde, quia res temporales Eccleſiarum, de quibus habitum eſt ſupra, non debent niſi in certis caſibus, & ſub certa forma diſtrahi, conſiderandum eſt de cauſis, & de forma ejus alienandi; & ad majorem hujus materiæ inſtructionem, conſiderandum eſt non tantum de alienatione in communi, ſed etiam in ſpeciali, quæ eſt in permutatione, & obligatione; & potiſſimè de illa, quæ eſt in contractu præcario. Primò igitur videndum eſt hic, quid eſt alienatio, & unde dicitur. Secundò, quæ poſſunt alienari, & quæ non. Tertiò de forma alienandi res Eccleſiæ. Quartò de pæna malè alienantium res Eccleſiæ. Quintò de pæna recipientis res Eccleſiæ contra debitam formam. Sextò per quem, & qualiter res Eccleſiæ alienata propter formam juris repeti poteſt. Septimò de contrario præcarii, qui conceditur in rebus eccleſiaſticis. Ideo ſit,

ARTICULUS I.

Quid eſt Alienatio, & unde dicatur?

CIrca primum ſciendum; quod alienatio, ſtrictè ſumpto vocabulo, eſt omnis actus, per quem transfertur dominium, ut patet *C. de fun. do. l. 1.* Hìc tamen communiùs ſumitur, ut ſcilicet compræhendat quoſdam contractus, in quibus non transfertur dominium, ut ſunt conductio, hypotheca, emphiteuſis, qui etiam prohibentur, *extra. e. nulli. §. alienationis.* Hoc intellige de conductione perpetua, ut *extra. e. ad audientiam*; nam ad tempus non prohibetur, ut patet *extra. ne. Præla. 6. §. querelam,*

Sed quam vocas perpetuam?

Reſpondeo. Quando conceditur alicui, & hæredibus ejus; nam uſque ad triginta annos poteſt locari, non ultra. *in aut. de non alie. emphi. §. Si verò aliquis coll. 9. & §. ſeq.* Vel fortè ille §. loquitur quantum ad præcariam, de qua dicetur infra. Dicitur etiam alienare, qui uſu capi permittit, & qui ſic utendo ſervitutem amittit. *ff. de ver. ſigni. alienationis.*

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Quæ poſſunt alienari, & quæ non?

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet quæ res poſſunt alienari, & quæ non; circa quod ſciendum, quod generaliter res Eccleſiæ prohibentur alienari in detrimentum Eccleſiæ. *extra. e. c. 1. & c. Si quis Presbyterorum*, ſive ſint de menſa Epiſcopali, ſive de menſa Capituli, ſive dubitetur, an ſint, ſecundùm *Hoſt.* ſive præſumatur, quod ſint ſecundùm *Ber, extra. e. non ſemper, & c. poſſeſſiones.* Sacræ verò res, & religioſæ alienari non poſſunt *ſi. venditionis ff. de contraben. emp. liberi hominis, & l. in modicis*, licèt tranſeant cum univerſitate, ut *extra. de jurepa. ex literis.* Si tamen res ſacra ematur ab ignorante, agitur de contractu ad intereſſe, *ff. de contraben. empti. l. 4. Hæc Ber.* Vaſa verò ſacrata, ut Patena non conflata, & Calix vendi poſſunt in ſua forma alteri Eccleſiæ; Conflata autem cuilibet 12. *q. 2. aurum.* Et idem dicendum eſt de ſimilibus, putà de Palliis Altaris benedictis, & aliis ornamentis ſecundùm *Roy. & Goff.* Item ſi Presbyter duos ſervos Eccleſiæ donet, vel ex induſtria ſua eidem acquirat, poteſt unum ſervum Eccleſiæ etiam non meritum manumittere, ut patet *extra. eo. conſenſus.* Sed qui res ſuas non attulit, damnum non inferat, *extra. e. Epi.* Item benemeritos, qui ſcilicet aliquod inſigne ſervitium fecerunt Eccleſiæ, manumittere poteſt de conſenſu Epiſcopi, 12. *q.* 2. *ſi quos*, & hoc, quod manumiſſor eis cum libertate confirmat, firmum erit, ita tamen quod non excedat valorem viginti ſolidorum, ut *e. q. Epiſcopus, qui.*

Si tamen aliquis ordinetur ad titulum Patrimonii ſui, poteſt ſine conſenſu Epiſcopi illud alienare ſecundum *Inno.* Sed *Hoſt.* dicit contrarium, quia hujus patrimonium eſt factum quaſi dotale, *ar. extra. de. don. inter vi. & uxo. per noſtras.* Res autem mobiles Eccleſiæ, quæ ſervando ſervari non poſſunt, ſine aliqua ſolemnitate alienantur, & ea, quæ magis expedit diſtrahi, quàm ſervari, ut animalia ſupervacua, veſtes aſtrictæ, fructus arborum, ut patet *C. quando decreto opus non eſt l. ult.*

Sunt tamen plures caſus, in quibus licet res Eccleſiæ alienare. Primò cauſa neceſſitatis, ut cum debitum urget 16. *q.* 2. §. *hoc jus.* Secundò, cauſa pietatis, ut pro captivis redimendis, vel pro alimonia pauperum tempore famis, vel cladis, propter Eccleſiam ædificandam, vel propter cœmeterium ampliandum, 12. *q.* 2. *aurum, & c. gloria, & 16. q. 1. quoniam quidquid; & ſecundum Joan. 12. q. 2. Sacramentorum.* Eccleſia verò non poterit repetere pecuniam, quam dedit pro redemptione captivorum, ut patet ibidem. Redemptus tamen præſtabit operam Eccleſiæ per quinque annos *c. de captivis, & poſt li. rever. l. 2.* Si verò privatus det pecuniam pro redemptione alicujus, eam repetere poteſt, ut dicitur *ibidem l. ult.* Tertiò cauſa utilitatis, 12. *q.* 2. *ſine exceptione, & extra. e. ut ſuper* §. *ult.* Quartò, cauſa æquitatis, qua de cauſa concedi poſſunt in perpetuam emphiteuſim terræ illæ, quæ factæ ſunt arabiles eis, vel hæredibus eorum, quorum labore factum hoc eſſe dignoſcitur, ut tunc, ideſt tempore contractus. Secundùm alios autem, & veriùs poſſunt ad alios transferri cum majori utilitate Eccleſiæ, ut *extra. e. ad aures*; ergo ſi laborans, vel ejus hæres vult dare tantum, quantum aliter præfertur omnibus, ſi non vult dare tantum, repellitur, ſed tantum pro labore ei ſatisfaciendum videtur, ne defleat, ſe laborem, & diligentiam adhibuiſſe, *ar. extra. de reſti. in integ. c. 1.* Quintò cauſa incommoditatis, vel minoris utilitatis, 12. *q.* 2. *terrulas.* Admittitur etiam contractus præcariarum, de quo infra dicetur.

Poſſunt etiam aliæ cauſæ aſſignari, ut patet 12. *q.* 2. *aurum*; ſed omnes poſſunt ad prædictas reduci. Hæc *Hoſt.*

Sed numquid, ſi quid Eccleſiæ ſub hac conditione donetur, ſcilicet ne alienetur, aliàs revocetur, numquid poterit alienari, ſi caſus neceſſitatis immineat alienandi, ut debitum, vel redemptio captivorum?

Videtur quod ſic, quia caſus iſti excipiuntur à jure. 10. *q.* 2. §. *hoc jus. Et Ar.* eſt expreſsè in contrarium, quod non ex quo prohibet hæc donator *in aut. de alie. & emphi. contra. §. ſanctiſſimos.* Ad hoc dicit *Gof. Tan.* & quidam alii, quod in tali caſu res Eccleſiæ ſic donata poteſt alienari, ſi Eccleſia iſta non habeat poſſeſſiones alias. Si verò habeat alias, non poteſt; in quo caſu intelligitur autem §. *ſanctiſſimos*, quia ut dicit Canon, res Eccleſiæ alienantur pro captivorum redemptione, 12. *q.* 2. *aurum.* Alii dicunt veriùs ſecundùm *Ber.*, quod res ſic donata non poteſt alienari, etiam pro redemptione captivorum, ut dicit *aut.* §. *ſanctiſſimos*, nec contrarium invenitur expreſsè. Illud verò *c. aurum*, non loquitur de talibus rebus, ſed tantùm de vaſis loqui videtur; hæc *Ber. extra. de condi. app. verum.* Similiter quidam dicunt, quod res immobiles Eccleſiis ab Imperio datæ, non poſſunt alienari aliquo modo. Secundum autem *Jo.* 10. *q.* 2. *ſed hoc jus in fi.* hæc non ſunt vera, quia tale pactum eſt contra Legem Dei, 12. *q.* 2. *aurum.* Et ſecundum etiam *Gof. tit. de condi. ap. ſi in don.* apponitur expreſsè, quod non alienetur etiam in caſibus illis talis conditio tanquam turpis pro non

non adjecta haberi debet, & nihilominus donatio tenet, *extra. de condi. app. c. ſi.*

ARTICVLVS III.

Quæ ſit forma alienandi res Eccleſiæ?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet, quæ ſit forma alienandi res Eccleſiæ. Circa quod ſciendum, quod quæ ſervando ſervari non poſſunt, alienantur ſine aliqua ſolemnitate, ut dictum eſt 12. *q.* 2. *terrulas*, ſed aliæ cum ſolemnitate; & olim quidem duo de vicinis Epiſcopis intererant, & de cauſa alienationis cognoſcebant, & ſubſcribebant 10. *q.* 2. *caſellas.* Hodie autem ſufficit conſenſus Epiſcopi, & Capituli, ut dicitur 12. *q.* 2. *ſine exceptione*; & ſi res ſit modica, & neceſſitas magna. non requiritur conſenſus Capituli, aliàs *contra. ut e. q. terrulas.* In rebus autem Monaſteriorum alienandis requiritur conſenſus Abbatis, & Capituli, & Epiſcopi, 12. *q.* 2. *Abbatibus.* Sed hoc non ſervatur ubique & ideo dixit *Goff.* quod credit ſufficere ſolemnitates ſecundum approbatas locorum conſuetudines; quod *Hoſt.* non placet, quia poſſent eſſe Eccleſiis oneroſæ, *ar. extra. de conſue. c.* 1. Si verò ſit res Eccleſiæ Parrochialis, requiritur etiam conſenſus Presbyteri, 12. *q.* 2. *placuit* alienatio aliter facta, nulla eſt. *lib.* 6 *c. dudum*, *§. quia verò*, quod intellige in Eccleſiæ detrimentum; unde ſi ſit Eccleſia læſa, reſtituitur; *extra. c. audientiam noſtram*, Presbytero tamen mortuo poteſt Epiſcopus alienare alii 16. *q.* 1. *ſtatuimus*, *& c. ſe. extra. ne ſe. va. c.* 1. *in glo.* & ſecundum *Inno.* ſi Epiſcopus alienet perpetuò bona vacantis Eccleſiæ, non tenet, niſi Eccleſia habeat legitimum defenſorem, & niſi faciat hoc præmiſſo tractatu diligenti, putà convenient omnes, & dicet quilibet, quod ſibi videtur, & cum cognitione cauſæ, & habito expreſſo conſenſu Capituli. In alienatione verò ad tempus non requiritur ſolemnitas talis, & ſufficit tacitus conſenſus Capituli, 12. *q.* 2. *ſine exceptione*, & hoc intelligitur de immobilibus, & mobilibus præciſis *extra. de his, quæ ſi. à Præla. c.* 2. *& c. tua in glo.* Solemnitas autem illa, quæ habetur 10. *q.* 2. *§. hoc jus*, hodie non ſervatur ſecundum *Gof.* ſed & in multis aliis homines delinquunt, & omittunt; unde ſecundum *Hoſt.* in alienationibus perpetuis ſolemnitas eſt ſervanda, ut patet *in di. c. quia verò.* Et non tantùm ſolemnitas prædicta, ſed & ulterius requiritur, quod totus Clerus conſentiat, & aliqua de quinque cauſis ſupradictis verè hoc exigat, & ſubſcriptio Clericorum interveniat, & nullum inde damnum domus Dei fiat, 12. *q.* 2. *ſine exceptione.* & quod ex mobilibus non poteſt debitum ſolvi; & quod eſt debitum urgens debet œconomus jurare coram Epiſcopo, 10. *q.* 2. *§. Hoc jus.* Sed ſecundùm *Jo.* hæc ſolemnitas in Eccleſiis tantum majoribus, & matricibus obſervari debet *ar.* 12. *q.* 1. *non dicatis ibi poſſidere &c. & c. videntes ibi matricibus.* Cum enim Eccleſiæ eſſent olim tenues, major erat adhibenda inquiſitio in alienatione, ſed cum poſſeſſiones hodie ſint augumentatæ, ſufficit Capituli conſenſus, ut patet *in c. ſine exceptione.* In hoc tamen capite loquitur de ſubſcriptione, & quod ibi dicitur de Clericis, intelligitur de Canonicis; non enim debet communicari inter Clericos Eccleſiæ ejuſdem, niſi ſint intitulati, nec vocem habet quilibet in electione cum aliis, licèt percipiat fructus ejuſdem Eccleſiæ, quia benè poteſt Epiſcopus, vel Eccleſia concedere beneficium alicui, nec tamen erit Canonicus, 16. *q.* 1. *poſſeſſiones.* Secundùm verò *Ber. lib.* 6. *c. dudum.* ſolemnitas hujus Legis hoc jure non eſt neceſſaria dummodò ſervetur forma, 12. *q.* 2. *ſine exceptione*, *&* 10. *q.* 1. *c.* 1. *in ſi. & extra. de his, quæ ſi. à Præla. c.* 1.

Nec obſtat, quod Lex illa Canonibus eſt inſerta; hoc enim factum fuit, ut ſciret qualem affectum Principes ad Eccleſiam habuerunt. Eccleſia autem eam non approbavit, nec ſervari præcepit, nec de ea aliquis Canon mentionem facit. *Jo.* verò *And.* dicit ſuper illud *c. dudum*, quod illa ſolemnitas in diſſuetudinem per contrarium uſum abiit, *di.* 4. *§. Leges.* Diſtinxerunt autem hìc *Inno. & Hoſt.* inter decretum, auctoritatem, & conſenſum, ſive collaudationem, quod decretum eſt ſententia, qua Judex contractum futurum eſſe fore decrevit auctoritatem ſuam interponendo, vel aliquem in poſſeſſionem mittendo, vel mittendo declarando *ff. de dam. infec. ſi finita*, & interponi debet ante contractum, *ff. de reb. Eccl. l. magis*, *§. non paſſim*, *& §. ſeq.* Auctoritas eſt auctorizabilis conſenſus competens alicui, ex officio publico, vel adminiſtratione legitima, ut ſunt Tutores, & Procuratores, *ff. de auct. tu.* Conſenſus autem, ſive collaudatio eſt voluntas multorum, ad quos pertinet res ſimul juncta. Dicunt ergo quidam, quod in alienatione rei eccleſiaſticæ non requiritur decretum prædictum, ſed cauſæ cognitio, auctoritas Epiſcopi, & conſenſus Cleri.

Sed numquid valent conſenſus Clericorum Canonicorum non habiti in communi?

Reſpondeo. *Hoſt. extra. de his, quæ ſi. à Præla, tua.* tenet quod non, & hoc etiam *Inno. & Compos.* videntur approbare, *extra. de conſue. cum conſuetudinem.* Sed *Gof. extra. de his quæ ſi. à Præla. cum apoſtolica*, *& in ſumma ipſius tituli*, dicit contrarium, quia licèt inveniatur in electionibus, quod requiratur conſenſus

conſenſus communis, *extra. de electionibus in generali*. Secùs tamen eſt in alienationibus, *c. ti. cum nos*, & cum eo convenit *Ber. lib. 6. c. dudum in fi. 4. glo. Jo.* verò *And.* ibidem dicit, quod prima opinio eſt vera, quando non præceſſit contractus, ut patet ibidem; ſed ſi præceſſit, & deliberaverunt alienare, ſi ſingulariter conſentiant, valet conſenſus, & tunc habet locum opinio ſecunda.

Ad hoc nota, quod in Eccleſiis Collegiatis, & Cathedralibus ſi bona Epiſcopi ſint diſtincta à bonis Canonicorum, & Epiſcopus aliqua de rebus ſuæ menſæ velit alienare, ipſe tanquam cujus principaliter intereſt, debet alienationem facere, & Canonici debent poſtea ſuum aſſenſum præſtare, & præmiſſo diligenti tractatu, alienationi principaliter ſubſcribere; & ſimiliter ſi Canonici aliqua ſuæ menſæ velint alienare, ipſi principaliter alienationem faciant, & Epiſcopus præſens auctoritatem, ſive conſenſum præſtet, & ſufficit, ſi conſenſus hujuſmodi præſtetur in ipſo contractu, vel poſt contractum, *extra. de his, quæ fi. à Præla. nos*, ubi de hoc in *gloſ. & infra. alienatio.* Hæc *Ber. lib. 6. de rebus Eccle. non alie. dudum.* Secundùm etiam *Hoſt.* quando Epiſcopus rem ſuæ menſæ alienat, Archiepiſcopus auctoritatem ſuam interponet, *ar. ad hoc 9. q. 3. c. 2. & di. 96. benè quidem.*

ARTICULUS IV.

Quæ eſt pœna malè alienantium rem Eccleſiæ?

SEquitur videre de quarto, ſcilicet quæ eſt pœna malè alienantis rem Eccleſiæ. Circa quod ſciendum, quod pœna ejus eſt depoſitio, ſi ſuper hoc accuſatur *12. q. 2. monemus, & c. Apoſtolicos*, niſi celeri reſtitutione, & repetitione proſpexerit ſibi; & eandem pœnam patitur Clericus injuſtè ſubſcribens, ut dicitur *extra. c. ſi quis*, & reſtitui debet res non deteriorata, *ff. commo. 3. §. 1.* celerem autem reſtitutionem intellige ſecundùm *Ber. ibidem*, antequam Eccleſia lædatur ex tali alienatione; vel ſecundùm *Hoſt.* poſt interpellationem Eccleſiæ ſine mora. Debet enim alienator, interpellante Eccleſia componere cum poſſeſſore, ita quod rem recuperet, & reſtituat Eccleſiæ, vel ſaltem agat contra poſſeſſorem, quod ei licet *extra c. ſi quis Presbyterorum.* ad minus ceſſa ſibi actione ab Eccleſia, & niſi totum intereſſe præſtet Eccleſiæ, videtur eſſe in mora; ſi autem ſic ſibi providerit, moram, & pœnam depoſitionis, de qua dictum eſt ſupra, & excommunicationis, de qua *extra. c. ſi quis Presbyterorum* vitabit ſecundùm *Gof. & Hoſt.* Nam, & ſi quis rem alienaverit, & deinde eam recuperaverit, pœnam edicti vitabit, *ff. de ali. ju. mu. cauſa facta l. ex hoc. §. ſi quis alienaverit.*

Ad hoc nota ſecundùm *Ber. extra. de reb. Eccl. non alie. ſi quis*, quod ſubſcribens, ubi ad auctoritatem contractus ſubſcriptio deſideratur, conſentire videtur, & hoc intelligas cum diſtinctione iſta, quia aut ſubſcribit nomine alieno, & tunc non obligatur, nec conſentire intelligitur, *ff. de inſti. act. l. ult.*, aut nomine ſuo; & hoc vel ſcienter, & tunc obligatur, & conſentire videtur, ut patet in *di. c. ſi quis.* Vel ignoranter, & tunc non videtur conſentire, nec ei nocet, *c. de dona. nec ignorans.*

ARTICVLVS V.

Quæ eſt pœna recipientis rem Eccleſiæ contra formam prædictam.

CIrca quintum ſciendum, quod pœna ejus eſt, ut rem cum ſuis fructibus reſtituat, & pretium ab Eccleſia repetere non valeat, *10. q. 2. hoc jus*, & habebit regreſſum contra alienantem, ſi ſit poſſeſſor bonæ fidei, *12. q. 2. vulterane.* etſi ſit malæ fidei poſſeſſor, *extra. c. ad audientiam*, & hujus opinionis ſunt *Hug. Jo. Theu. & Goffre.* & eſt ratio, ut Prælati metu pœnæ caveant ab hujuſmodi venditionibus. Aliqui tamen dixerunt contrarium, ſcilicet, quod ſi quis acceperit mala fide rem Eccleſiæ, tunc non habet actionem etiam contra alienantem, niſi per cautionem de evictione proſpexerit ſibi, ut patet *c. de evic. ſi fundum*, tamen hujus opinionis videtur eſſe *Ber. in c. ad audientiam in glo. 3.* Sed primum eſt veriùs ſecundùm *Hoſt.* Item ſi quis petat, vel recipiat Eccleſiæ bona à Rege, irritum habeatur, & jubetur talis excludi à communione Eccleſiæ, cujus res conatur auferre, *extra. c. qui res.* Item eſt, ſi venditio ſit facta occaſione poteſtatis laicæ, *extra. c. cum laicis.* Hæc *Hoſt.* Item nullus Religioſus Monaſterio Prioratum Eccleſiæ, ſive adminiſtrationem ejuſdem præſidentis in alia redditus, aut poſſeſſiones ejuſdem ad certum tempus, vel ad vitam recipientis pro aliqua pecuniæ quantitate, quovis modo concedere poteſt citra locorum prædictorum evidentem neceſſitatem, & utilitatem, & ſine conſenſu ſpeciali Conventus ſui. Aut ſi non habeat conventum Prælati proprii, ſi fiant aliæ conceſſiones, illæ non tenent, nullumque jus receptoribus acquiritur, & concedentes ab officio ſunt ſuſpenſi. Hæc tamen prohibitio non extenditur ad locationes, vel fructuum, aut redditum venditiones ad tempus modicum faciendas, *lib. 7. de reb. Eccl. non alie. Monaſteriorum.*

ARTICULUS VI.

Per quem, & qualiter res Eccleſia alienata præter formam juris repeti poteſt?

SEquitur videre de ſexto, ſcilicet per quem & qualiter res Eccleſiæ alienata præter formam juris repeti potes? Ad quod reſpondeo, per quemlibet perſonam Eccleſiæ illius, ut dicit *glo.* non alterius, & etiam per Parrochianum proptium in ſubſidium, & cum fructibus, *extra. eo. ſi quis in ſi.* unde poteſt peti per Clericos illius ejuſdem Eccleſiæ, & converſos, & patronos, & filios, & nepotes, ut dicitur *ibidem*, & 16. *q. 7. filiis*, & etiam per alienantem, ut dictum eſt ſupra, licèt juraverit non venire contra, *extra. de bis qua ſi. à ma. par. ca. c. 1. §. placet, & ult,* quia non ſunt juramenta; ſed perjuria, quia fiunt in detrimentum Eccleſiæ, ut dicitur ibidem, vel de proprio ſolvuntur, *extra. de praben. de multa.* Poteſt etiam peti per ſucceſſorem, *extra. e. Epiſcop. in ſi.* non obſtante aliqua pæna, *extra. de praca. c. 2.* Eccleſia verò, cujus eſt res agere, poteſt contra alienantem, vel ſucceſſorem, *C. de ſacroſan. Ecc. jubemus, §. ult. & 12. q. 2. Apoſtolicos, & extra. de pig, c. 3. in tex. & glo.* & contra recipientem, ut dictum eſt ſupra; ſed uno ſolvente alter liberatur, *ff. de eo, per quem factum eſt l. 1. §. ſi plures,* & cum proprium delictum cujuslibet puniatur, tunc poteſt petere, ut actiones ſibi concedantur *ff. de admi, tu. ſi plures in ſi.*

Quid ſi cepit convenire unum, numquid convenire poterit & alterum?

Reſpondeo, quod ſic; non enim per conventionem ſolam, ſed per exactionem actio tollitur, *ff. de depoſi. l. 1. §. Si apud.*

Quid ſi partem ſui intereſſe conſequatur ab uno?

Reſpondeo tantum minus conſequatur ab altero *ff. de exere. ac. l. 1.*

Quid ſi componat cum uno, & eum redimi faciat, ut cum eo in pace remaneat?

Reſpondeo, tantum minus conſequetur ab alio.

Sed numquid Epiſcopus poteſt repetere rem, quam alienavit injuſtè?

Videtur quod non, quia ipſe de evictione tenetur, & quem tenet de evictione actio eundem agentem repellit exceptio, *C. de evi, excep.* ſed replicabit rem Eccleſiæ, ſicut & mulier replicat ſe mulierem eſſe, & ideo ſibi vellejanum competere, *ff. ad velleja ſi mulier.* Hæc *Hoſt. & convenit eum eo Ber. extra. eo, ſi quis.*

Utrum Abbas Eccleſiam, quam de manu Laici accepit, retinere poſſit?

Reſpondeo, quod non, 16. *q. 7. c. 1. & c. nullus, & c. ſeq.* & idem videtur de decimis, & aliis rebus Eccleſiarum; Si tamen ſequatur conſenſus Epiſcopi, valebit *e. q. §. Sicut ergo, & c. decimas, & extra, de jurepa. quod autem. §. De cætero, & c. illud.*

Verum in rebus Eccleſiæ à Laicis malè detentis ad jus Eccleſiæ reducentis ſufficiat auctoritas Epiſcopi ſine conſenſu Capituli. Puta Laicus detinet decimam ad Parrochialem Eccleſiam pertinentem, & vult eam transferre ad aliam Eccleſiam, numquid poteſt hoc de conſenſu Epiſcopi tantum?

Reſpondeo, quod ſic, *extra. de bis qua ſi. à Prala. cum Apoſtolica, & 16. q. 1. c. ſi.*

Sed opponitur, quia videtur res Eccleſiæ ibi alienari, quia transfertur ab una Eccleſia in dominium alterius Eccleſiæ.

Reſpondeo, licèt ſit ibi quædam ſpecies alienationis quoad primam Eccleſiam, cujus fuit, eſt tamen conceſſa. Illa enim ſpecies prohibetur, qua res ab Eccleſia alienatur, & ſic intelligitur, quod dicitur *extra. eo. per totum*, ubi hæc alienatio toleratur, ut inconveniens majus vitetur, quia & ſi non ab illa Eccleſia, cujus fuit, ab alia tamen recuperatur, & ſic eam habet Eccleſia, quæ eſt unica, & ſic utilitati univerſalis Eccleſiæ conſulitur.

Ad hoc nota, quod ſi aliqua Eccleſia vult impetrare in curia, quod ſibi liceat talem rem acquirere, ſolet addi hæc clauſula, ſcilicet Priori Eccleſiæ præſtita cautione, quod ſi ad pinguiorem fortunam venerit, rem eidem reſtituat priùs ſibi de pretio ſatisfacto.

ARTICVLVS VII.

De Contractu Præcarii, qui conceditur in rebus Eccleſiaſticis.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet de contractu præcarii, qui conceditur in rebus eccleſiaſticis. Primò ergo videndum eſt, quomodo differunt præcarie, & præcarium; ubi ſciendum, quod differentia horum in quatuor verſibus comprehenditur. Primus verſus eſt iſte

Ria, rie, rium, tria quibus eſt caput unum.

Ideſt unum principium, ſcilicet præca. Secundus verſus eſt iſte.

Ria cum moritur citra, nec vult renovari.

ideſt contractus, qui dicitur præcaria eſt quidam uſufructus perſonalis, ſive temporalis præſtatio, quæ conceditur ab Eccleſia homini, *cum moritur*, ideſt uſque ad mortem ejus. Ideo autem dixi perſonalis, quia non tranſit ad hæredem; *citra*, ideſt, vel citra mortem, ſcilicet uſque ad certum tempus, putà ad triginta annos, *in aut. de al. emph. §. Si verò aliquis, & ſe. coll. 9. hoc patet.* Conceditur autem præcaria ſecundùm Leges hoc modo. Si laicus habet unam vineam valentem

tem novem libràs, & dare velit Eccleſiæ ad præcariam, dabit ſibi Eccleſia duas vineas æquivalentes, & hoc, ſi transferat ſtatim dominium, & poſſeſſionem, & uſumfructum in Eccleſiam. Si enim in vita ſua retinere velit uſumfructum, dabit ſibi Eccleſia tantum unam vineam æquivalentem; & ſic Laicus dicitur habere duas vineas ad præcariam, *C. de ſacr. ſan. Ecc. jubemus*, §. *ult.* Secundùm verò Canones agitur benigniùs reſpectu contrahentium, & aſperiùs reſpectu Eccleſiæ, quia in caſu, quo Leges unam vineam dandam concedunt, Canones duas concedunt, & in quo Leges duas, Canon concedit tres 10. *q.* 2. *præcariæ.* Et non eſt facienda præcaria vacante Eccleſia 12. *q.* 2. *præcariæ.* Poteſt autem quilibet accipere præcariam, niſi ſit Economus, vel ejus conſanguineus, quia his prohibetur 10. *q.* 2. *hoc jus verò*, hæc uſus præſtatio, & res, quæ recipitur à Laico non debet tributis gravari magis, quàm illa, quam Laicus recepit ab Eccleſia, *C. de ſac. ſan. Eccle. aut. hæc uſus præſtatio.* Si autem præcaria fiat irrationabiliter, revocari poteſt per ſucceſſorem, non obſtante pæna approbata per privilegium, ut contractus ratus eſſet, *extra. e. c.* 2. Eſt autem irrationabiliter facta, ſi dentur tres vineæ æquivalentes, ubi transfert vineam ſuam. Hoc ſecundùm Leges, licèt Canones hoc concedant, ut dictum eſt; vel fortè Canon loquitur, ubi perſona eſt ſenex, vel debilis, vel pauper, quia tali debet Eccleſia etiam de proprio ſubvenire, 16. *q.* 1. *quam.* Et nota quia præcaria invenitur in plurali, & ſingulari, 10. *q.* 2. *præcaria*, ſed præcariæ tantum in plurali. Tertius verſus eſt iſte

Riæ magis vivit poſt lucrum nempe renaſcens.

ideſt contractus, qui dicitur præcariæ in plurali tantùm magis durat, quam homo vivat. Tranſit enim ad hæredem. Debet tamen de quinquennio in quinquennium revocari, *extra. e. c.* 1. & puto, quod præſtatur ſub certo cenſu, quia eſt fortè terra minus utilis, & dabitur alicui ruſtico uſque ad quinque annos, cujus labore meliorabitur iſta terra, *extra. de rebus Eccle. non alie. ad aures.* Si verò ille contractus in fine quinquennii per Eccleſiam non revocetur, nihilominus revocatus intelligitur, & eſt ratio, ne perdat Eccleſia jus ſuum, quia cum tranſeat in hæredem, & Prælati ſæpe mutentur; Eccleſia de facili jus ſuum perdere poſſet, 16. *q.* 3. *Clerici.* Iſti autem contractus, ſcilicet contractus, qui dicitur præcaria, & contractus, qui dicitur præcariæ non poſſunt revocari pro concedentium voluntate, *extra. e. præcarium.* §. *ult.* In hoc ſimiles commodato, *extra. eo. commodato c. uno.* Quartus verſus eſt iſte.

Rium ſicut ego moritur cum vult ſuus auctor.

Ideſt contractus, qui dicitur præcarium conceditur *ſicut ego*, ſcilicet quæ concedo volo, *moritur &c.* quia concedens quandocunque vult, eum revocare poteſt. Eſt igitur præcarium, quod precibus petenti conceditur utendum, quamdiù patitur, qui conceſſit, *extra. eo. c. fi.* Et nota, quod pro præcario quandoque ponitur præcaria, ut *ff. communi dividendo.* §. *Inter prædones.* Dicit autem *Ber.* quod cum ponantur de præcariis, *extra eo.* tria capitula, ſi quis conſideret primum Capitulum loquitur de præcariis. Secundum de præcaria. Tertium de præcario.

Et ad majorem declarationem naturæ contractus præcarii videndum eſt, quomodo differt ab aliis contractibus; ubi ſciendum, quod differt à donatione, quia qui donat ſic dat, ut non recuperet quod dat; ſed qui præcario concedit, ſic concedit, ut recuperet quandocunque placebit, *extra. e. c.* 1. Item cum commodato convenit, quia nec commodans, nec præcario concedens facit rem accipientis, *ff. eo. l.* 1. Sed differunt, quia commodans ad certum uſum concedit, nec revocare poteſt, niſi uſu illo expleto, *extra. de commo. c.* 1. Retinet etiam poſſeſſionem rei commodatæ, *ff. de commo. rei.* In præcario verò concedens non præſumit certum uſum, & ideo revocat quandocunque placet, *extra. e. c.* 1. & poſſeſſionem non retinet, ſed potiùs recipiens poſſidet naturaliter, *ff. e.* §. *placet.* duo enim in ſolidum præcario poſſidere non poſſunt, *ff. eo. duo.* Concedens tamen poſſidet civiliter, ut dicitur ibidem. Item differt à locato, quia locatum non eſt gratuitum, *extra. de loca per totum.* Præcarium verò eſt gratuitum, ut patet ex prædictis. Item differt ab emphiteuſi, quia ibi conceſſum poteſt transferri in alium Domino requiſito, *extra. de loca. potuit*, quod non contingit in præcario, nec in aliis contractibus prædictis.

Solvitur autem præcarium quinque modis. Primò contraria voluntate ejus, qui conceſſit *ff. e. l.* 1. Secundò morte ejus, cui eſt conceſſum, *extra. eo. c. fi.* Tertiò alienatione rei præcario conceſſæ, ſi is, cui eſt alienata velit revocare, ut dicitur ibidem. Quartò, finito tempore uſque ad quod res erat conceſſa, *ff. e. cum præcario.* Quintò, debitore ſolvente pæcuniam creditori, ſolvitur præcarium pignoris, *ff. e. ſi debitor.* Hæc *Goff. & Hoſt. & Ber. extra. c. c. fi.* Conſiſtit autem præcario in rebus mobilibus, & immoilibus, & in corporalibus, ut ſervitutibus, *ff. e. l.* 2. §. *ult.* & *l.* 3. & 4. *Hæc Ber. extra. eo. c. fi. in glo.* 1.

TITU-

TITULUS XXXVIII.

De Dignitatibus Eccleſiaſticis in communi.

COnſequenter conſiderandum eſt de Prælationibus, & Dignitatibus Eccleſiaſticis; & primò in communi; ſecundò in ſpeciali. Primò, quæritur, quid eſt dignitas? Secundò, utrum in beneficiis ſit attendenda dignitas? Tertiò, de poteſtate dominandi; ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid eſt Dignitas?

CIrca primum ſciendum, quod Prælatio, ſive Dignitas, ſecundùm *Hoſt.* eſt quædam præeminentia, in gradu, & hæc aliquando vocatur Perſonatus, vel cuſtodia, *extra. de inſtitut. §. fi.* ſeu officium, vel miniſterium inferius, *extra. de conſti. cum acceſſiſſent, & extra. de præben. niſi eſſent.* ubi Prioratus dignitas appellatur; unde Archidiaconatus, Decanatus, Primiceriatus his nominibus oſtenduntur, & poſſunt etiam hi omnes Præpoſiti vocari, eo quod quidam Prioratus curam præ aliis habent, *extra. de verb. ſig. quamvis.* Et quilibet habens adminiſtrationem dici poteſt Procurator, *1. q. 3. ſalvator*, etiam Epiſcopi, *extra. de dona. fraternitatem*; & ſunt hi Eccleſiæ membra diverſa diverſos articulos habentia, ſicut corpus habet plura membra, nec ad eundem locum pertinent omnia, *di. 89. ſingula.* Itaque in eadem Eccleſia, vel etiam in diverſis Eccleſiis non poteſt aliquis habere hæc officia, *extra. de præben. quia in tantum; & c. ad hæc, & c. cum jam dudum.* Nec etiam plures Eccleſias Parrochiales, ut dicitur ibidem; de quo tamen dic, ut dictum eſt ſupra.

Præeminentia autem unius ad alterum poteſt eſſe multipliciter. Uno modo ratione poteſtatis, ſive juriſdictionis, qua præeſt Archidiaconus Archipresbytero. *extra. de offi. Archipresbyteri c. 1.* Secundò, ratione ordinis, qua præeſt Presbyter Diacono *diſt. 95. olim.* Tertiò ratione conſecrationis, qua præeſt Epiſcopus Presbytero, *di. 95. nemo, & c. Epiſcopus.* Quartò, ratione antiquitatis, ut prior habetur, qui priùs fuit ordinatus, *extra. de ma. & obe. c. 1.* Quintò, ratione ordinantis, ut ſcilicet major habeatur, qui à majore fuerit ordinatus, *extra. de ma. & obe. per tuas.*

ARTICULUS II.

Utrum in perceptione Beneficiorum debeat attendi ratio dignitatum?

CIrca ſecundum quæritur; utrum in perceptione beneficiorum debeat attendi ratio dignitatum, ſcilicet quod plus percipiant, qui ſunt in potioribus ordinibus conſtituti, & ſecundùm gradus dignitatum meliora ſtipendia conferantur? Videtur quod ſic, *12. q. 2. nobis, & 23. q. 1. jus militare, & extra. de ma. & obe. ſtatuimus*, ubi dicitur, quod qui major eſt in ordine, etiam ſi poſteriùs ſit receptus, debet in percipiendo portionem potior eſſe.

Sed contra, quia omnes, qui in una Eccleſia famulantur, æquè percipere debent, *extra. de conſti. omnes, & c. cum multa.*

Reſpondet *Ber. ſuper c. ſtatuimus*, quod ab initio debet conſiderari nobilitas, ſive ſcientia, ſcilicet, ut qui magis ſunt præditi nobilitate, ſive ſcientia conferantur ab eis, qui promovent eos, plura Beneficia, & majora. Circa eos etiam, qui ſimul ſunt in Eccleſia honeſtum eſſet, ut plus perciperent digniores, quàm minores, ſecundùm quod dicunt jura priora; ſed in hoc magis conſideratur conſuetudo cujuſcunque Eccleſiæ, ſecundùm quod volunt jura contraria; & ſi de novo detur Eccleſia, videtur recurrendum ad conſuetudinem vicinarum Eccleſiarum ſuæ Provinciæ. *extra. de cen. ſuper eo.* De jure tamen communi non eſt plus majoribus, quàm minoribus dandum, niſi conſuetudo ſit in contrarium; & ſecundùm hoc illud, quod dicitur *in cap. ſtatuimus*, ſcilicet, quod qui major eſt in ordine, ſit potior in percipienda portione, debet exponi potior, ideſt prior, ſcilicet ut percipiat priùs, & hoc ſervari poteſt ubi non ſunt præbendæ diſtinctæ; ubi verò ſunt diſtinctæ, quilibet per ſe percipit fructus ſuos, & redditus, quod verò dicitur in percipienda portione exponit *Hoſt.* ideſt in perceptione præbendæ, quia præbenda dividi non debet, *extra. de æta. & quali quæris, §. 1. extra. de præben. majoribus.* Dicitur ſimpliciter, quod minores volentes ordinari, præferantur majoribus nolentibus ordinari, ergo & in præbendarum perceptione, *ar. extra. de privileg. quia circa*, & hæc eſt conſtitutio generalis, ut declaratur *extra. de conſti. c. fi.* ergo in omni Eccleſia, ſive ſint ibi quotidianæ diſtributiones, ſive non, habet locum. Et credit *Hoſt.* hoc inductum, ut Clerici redderentur ad percipiendum ordines proniores, *di. 74. c. fi. in fine.* & ſic prærogativa ordinis præfertur etiam prærogativæ antiquitatis in perceptione præbendarum,

Item

Item præfertur quis ſecundùm *Hoſt.* ratione ordinantis in perceptione Beneficii; quia ſi quis receptus ſit auctoritate Papæ, præfertur receptis auctoritate Legati, vel Epiſcopi, vel Capituli, quia habet cauſam à majori. *ar. di. 2. quis neſciat.*

ARTICVLVS III.

De Poteſtate dominandi.

Circa tertium ſciendum, quod intendimus ad præſens potiſſimè de præeminentia, quæ attenditur ratione juriſdictionis; unde ſecundùm quod juriſdictio aſcendit, & deſcendit, ſic & dignitas, ſive præeminentia eſt major, vel minor. Papa enim ſuperior eſt omnibus, *9. q. 3. per principalem, & capitulo ſeq.* Deinde Legatus quoad Provinciam ſibi commiſſam, quia gerit vicem Papæ. Deinde Primas, ſive Patriarcha, qui eſt Judex Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum ſuffraganeorum ſuorum. Deinde Archiepiſcopus, qui eſt Judex ſuorum Suffraganeorum, & Clericorum ſuæ Diœceſis. Deinde eſt Epiſcopus Judex Abbatum, Archidiaconorum, Priorum, & Clericorum ſuæ Diœceſis. Poſtremò eſt Archidiaconus, qui eſt Judex Archipresbyterorum. Archipresbyter autem Presbyterorum Parrochialium, & hæc differentia graduum pertinet ad conſervationem, & decorem Eccleſiæ, quæ conſiſtit in quodam ordine; ſicut enim membrorum varietas per diverſa officia, & robur corporis ſervat, & pulchritudinem repræſentat, ita perſonatum varietas per diverſa officia diſtributa fortitudinem, & vetuſtatem Eccleſiæ manifeſtat. Et quia juriſdictio ſuper alios dominium importat. Ideo ratione hujus poſſunt hìc aliqua de dominio, ſive præſidentia quæri; ſcilicet

I. *Vtrum poteſtas præſidendi ſit à Deo?*
II. *Vtrum poteſtas præſidendi ſit bona?*
III. *Vtrum poteſtas dominandi ſit appetenda?*
IV. *Vtrum Prælatio Eccleſiaſtica ſit dominium in ſubditos?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, *Rom. 13. non eſt poteſtas niſi à Deo.* Diſtinguendum tamen eſt ſecundùm *Bon.* & *Rich.* quod in hac poteſtate eſt conſiderare tria. Primum eſt eſſentia ejus, qui eſt quidam ordo ſuperioris ad inferiorem, & hæc eſt ſimpliciter bona, & eſt à Deo. Hunc enim ordinem inſtituit Deus ad laudem bonorum, & vindictam malorum, ut dicitur *1. Pe. 2.* Secundum, eſt modus acquirendi, & iſte ſi ſit juſtus, ſimpliciter loquendo eſt à Deo reſpectu Præſidentis, & ſubjacentis. Si verò ſit injuſtus, ut per induſtriam, vel violentiam, tunc per comparationem ad meritum ſubjacentium talis præſidentia eſt juſta, quia aut eſt ad bonorum probationem, aut ad malorum punitionem. Per comparationem verò ad meritum præſidentis eſt injuſta, & primo modo eſt à Deo faciente, & ordinante, ſecundùm illud *Job. 33. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi.* Et *Oſee 13. Dabo tibi Regem in furore meo.* Secundo modo eſt à Deo permittente, non autem approbante. Ideo dicitur *Oſee 8. Ipſi regnaverunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cognovi.* Tertium, eſt modus utendi, & hic ſi ſit bonus eſt ſimpliciter à Deo, ſi malus non eſt à Deo, niſi permiſſivè; vel poteſt diſtingui, ſicut fuit diſtinctum de juſto modo acquirendi.

Circa ſecundum reſpondeo. Hujus quæſtionis reſponſio patet ex reſponſione quæſtionis immediatè præcedentis. Ad majorem tamen evidentiam ſciendum, quod ſecundùm *Auguſt. 2. de lib. Arbi.* tria ſunt bona, ſcilicet maxima, ut virtutes animi, quibus rectè vivitur, & nemo malè utitur; minima, ut hæc temporalia bona, ſine quibus plurimis rectè vivitur, & quibus plures malè utuntur. Et media, ut potentiæ animæ, ſine quibus non rectè vivitur, quibus tamen frequenter quis malè utitur. Poteſtas autem dominandi, ut vult *Boetius 2. de conſ. c. 3.* eſt ſuper bona fortunæ, quæ ſunt ibi bona infima, ut videtur majus bonum inter ea, ut etiam dicitur *1. Polit.* „Principari non tantùm eſt neceſſariorum, ſed etiam expedien„tium. Sinè hoc enim Reſpublica non regitur; unde patet, quod poteſtas talis eſt bonum expediens, & neceſſarium ad ſalutem Reipublicæ, vel Eccleſiæ, & per conſequens eſt majus bonum, quàm quod eſt neceſſarium alicui perſonæ privatæ, quia bonum commune eſt divinius, quàm bonum particulare *ex primo Ethi.* non tamen ſequitur, quod ſit abſolutè majus bonum huic, vel illi, quàm ſubjici, ſed ſub conditione, ſcilicet ſi ſit ad hoc idoneus.

Circa tertium reſpondet *Gual.* diſtinguendo ſic. Triplex eſt poteſtas dominandi; una temporalis, quæ habetur per hæreditariam ſucceſſionem. Alia etiam temporalis, quæ acquiritur per electionem, vel Principis ſubſtitutionem. Tertia ſpiritualis, quæ habet animarum curam, & rerum temporalium administrationem. Prima licitè poteſt appeti, quia & ſi quis eam per ſe diſtinguit, non poteſt per alios exequi. Secunda etiam poteſt licitè appeti tribus concurrentibus, de quibus dicitur *primo pol. c. 6.* „Oportet, „ inquit, futuros principari principales prin„ cipatus tria quidem habere. Primò amorem ad conſiſtentem politiam. Secundò potentiam maximorum operum Principatus. Tertiò virtutem, & juſtitiam in unaquaque policia eam, quæ ad policiam pertinet;

licèt autem aliquis ſciens ſe habere hæc, poſſit propter utilitatem Reipublicæ licitè principatum appetere, non tamen debet illum petere; unde a. *Poli, c.6.* „ Non benè ſtatu- „ tum eſt ipſum petere, qui principatu digni- „ ficabitur. Tertia verò, ſcilicet ſpiritualis nec debet peti, nec licitè poteſt appeti; unde *Auguſt. 4. de civit. Dei c. 19.* „ Locus ſuperior, „ ſine quo populus regi non poteſt, etſi ut „ debet, adminiſtratur, indecenter tamen „ appetitur. In hac enim poteſtate attendo tria, ſcilicet celſitudinem honoris, abbundantiam, & adminiſtrationem rei temporalis; & exercitium operationis ſpiritualis. Propter primum appetere prælationem ſpiritualem eſt præſumptuoſum à Deo reprobatum, *Math. 23. Amant primos accubitus in cænis, & primas cathedras in ſinag. & vocari ab hominibus Rabbi.* Propter ſecundum appetere eſt cupiditatis ſignum, quia tunc ponit minus bonum finem rei melioris. Prælatio enim ſpiritualis eſt melior re temporali; unde *Dominus Matth. 6. Primum quærite Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Hunc appetitum reprobat Dominus *Jo. ultimò* dicens *Petro; Paſce oves meas*, non te. Propter tertium appetere eſt fatuum, quia fatuum eſt appetere aliquid habere cum periculo, quod haberi poteſt ſine periculo. Benè autem operari poteſt homo ſine periculo prælationis, & ideo fatuè prælationem appetit, ut benè operari poſſit. Opus ergo ſecundùm ſe poteſt deſiderari licitè, non autem primatus honoris; unde *Cryſo. ſuper Matth. Opus deſiderare bonum eſt; primatum autem concupiſcere honoris vanum eſt*; unde arguit ſic: Qui ſic appetit prælationem, & curam, ſcilicet propter bonum opus annexum, aut credit ſe ad hoc dignum, & tunc eſt præſumptuoſus, & ideo indignus; aut credit ſe indignum, & tunc eſt fatuus, & perverſus; ergo qualitercunque appetit illicitè concupiſcit.

Sed contra hoc *Proverb. a.* dicitur: *Qui animas ſuſcipit, ſapiens eſt.*

Reſpondeo, non dicit, qui curam animarum appetit, ſed qui ſuſcipit, ideſt, qui curam per obedientiam ſibi impoſitam ſuper ſe quaſi pondus, & onus, non ut honorem capit, eſt ſapiens, quia eſt obediens. Vel dic ſecundùm *glo.* quod loquitur in caſu quando ſcilicet oves ipſo, ut curatore, & paſtore indigent, tunc qui ſuſcipit benè facit, quia animæ ſuæ per hoc providet; unde cum dominio ſublimius regnat. Nota etiam ſecundùm *Greg. in Paſtorali*, quod tunc erat laudabile Epiſcopatum quærere, quando per eum non erat dubium quemque ad graviora ſupplicia pervenire, præſertim cum aliquis ad hoc incitabatur zelo charitatis divinæ; & pro illo tempore dicit *Apoſtolus 1. Thi. 3. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*

Circa quartum reſpondeo, quod ſic. Poteſtas enim Eccleſiæ fluit in eam à Chriſto, ſecundùm illud *Jo. 13. Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis, ſum etenim*; ergo poteſtas Prælatorum Eccleſiæ eſt dominium.

Dicitur autem dominium tripliciter. Uno modo poteſtas ſubjiciendi ſibi aliquem ex neceſſitate, & ſic dominium dicitur ad ſervitutem conditione, quæ coarctat libertatem coactione; & ſic dicitur *Colloſſenſes 3. Servi obedite per omnia Dominis carnalibus.* Secundò, dicitur dominium poteſtas imperandi alicui proveniens ex mera voluntate; talis eſt poteſtas Prælati in Religione. Tertiò dicitur dominium poteſtas coercendi ex publica utilitate, & ſic dicitur dominium poteſtas regendi in Eccleſia. Primum ergo dominium debet incutere ſubditis timorem, quia, ut dicit ſapiens, genus ſervorum non niſi cum ſuppliciis emendatur, & ideo Domini debent ſe habere ad eos ut Domini, quia neceſſitas fecit eos ſervos. Secundum dominium oſtendere debet ſubditis amorem, quia charitas fecit eos ſervos, & ideo Dominus debet eſſe humilis, ut ſit ſicut unus ex ſubditis, ſecundùm illud *Eccle. Rectorem te poſuerunt noli extolli; ſed eſto in illis ſicut unus ex ipſis.* Tertium dominium, quia multitudinem continet pro diverſitate ſubditorum, aliquando timorem incutere, aliquando amorem oſtendere debet, ſecundùm illud *1. P. 2. Sive Ducibus ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

TITULUS XXXIX.

De Papatu.

DEinde conſiderandum eſt de Dignitatibus Eccleſiaſticis in ſpeciali. Et Primò de dignitate Papali. Secundò, de dignitate Legationis. Tertiò, de dignitate Patriarchali. Quartò de Archiepiſcopali. Quintò, de Epiſcopali. Sextò, de uſu Pallii. Septimò, de aliis dignitatibus inferioribus.

Circa primum primò dicendum eſt de Dignitatis Papalis excellentia. Secundò, de his, quæ ſibi ſoli reſervantur. Ideo ſit

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS I.

De Excellentia Dignitatis Papalis.

Circa primum quæritur; utrum aliquis ſit unus, primus, & ſummus, & eſſe debeat in Chriſtiana Religione cui cæteri teneantur obedire?

Reſpondeo; licèt diverſi diverſis ligaminibus, & variis ad ſubjectionem obedientiæ ſint aſtricti ſecundùm illud *Apo. ad Ro. 13. Omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit*, & hoc ſecundùm diverſitatem graduum officiorum, & poteſtatum, omnis tamen hæc varietas reduci habet ad unum primum, & ſummum, in quo principaliter reſidet univerſalis Principatus omnium, non tantùm ad ipſum Deum, & Chriſtum mediatorem Dei, & hominum, verum etiam ad ejus Vicarium; & quod ita ſit, oſtenditur per vetus Teſtamentum, & per novum, & per Jus Canonicum, & per evidens rationis documentum.

Oſtenditur ergo hoc primo per vetus Teſtamentum. Scribitur enim *Deut. 17. Si difficile, & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris, & judicium verba variari videris, ſurge, & aſcende in locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille.* Ibi *glo.* Hic appellandi tribuit facultatem. Ex his colligitur, quod in veteri Teſtamento erat unus ſummus Pontifex, ad quem recurrendum erat in judiciis, & cui erat obediendum ab univerſis. Si ergo hoc erat in Lege figuræ, multò magis hoc eſſe debet in Lege veritatis, & gratiæ; tum quia major eſt unitas nunc, quàm tunc; tum quia Pontificatus iſte eſt minor illo.

Secundò oſtenditur hoc per Teſtamentum novum. Dicitur enim *Matth. 12. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo &c.* uſque *ibi erit ſolutum & in cælis.* Sed conveniens eſt, quod ei, qui poteſt omnes ligare, & ſolvere, omnes debent obedire; ergo Deus ſic Eccleſiam inſtituit, ſcilicet quod omnes obedirent uni. Sed Eccleſia ſic eſt regenda, ſicut à Domino fuerat inſtituta, ergo &c. Præterea *Jo. ultimo* dixit Dominus Petro; *Paſce oves meas*; ſed oves Chriſti ſunt oves, quæ per viam ſalutis incedunt, ergo omnibus talibus Prælatus eſt Petrus; unus ergo fuit omnium ovium Chriſti Paſtor ſecundùm Eccleſiæ fundationem, ergo ſecundùm progreſſum, & conſummationem omnes debent uni obedire.

Tertiò oſtenditur per jus canonicum, quod tamen fundatur ſuper jus divinum, ut patet *diſt. 21. in novo, quamvis, & diſt. 22. omnes, & c. ſacroſancta.*

Quartò per rationis evidens documentum. In omni enim re, quæ conſtat ex rebus diverſis oportet eſſe aliquid præeminens, quo diverſæ partes teneantur in uno; ſicut in corpore humano eſt anima, & in machina mundi eſt corpus ſuper contrarietatem elevatum, ſcilicet Cælum, per cujus virtutem reconciliantur elementa, quæ ſunt contraria; unde cum Eccleſia ſit unum Corpus Chriſti myſticum ex diverſis membris, officiis, & ſtatibus conſtitutum, oportet ad conſervationem hujuſmodi unitatis eſſe caput unum horum omnium regitivum, ſub quo conveniant ſecundùm debitam proportionem in unum, ut ſic conformetur Eccleſia militans Eccleſiæ triumphanti; unde *Ber. lib. 3. de conſideratione ad Eugenium c. 13.* „ Non vilem reputes hanc formam, quæ in „ terris eſt, formam habet in Cælo; videat „ hæc, qui dicebat: *Vidi Hieruſalem Civitatem ſanctam deſcendentem de Cælo à Deo paratam.* Sicut enim ibi Seraphin, & Cherubin, & cæteri ordinabantur ſub uno capite Deo, ita, & hic Patriarchæ, Archiepiſcopi, & reliqui ſub uno Pontefice ſummo. Non eſt parvipendendum, quod & Deum habet auctorem, quod de Cælo habet originem; ſic ergo patet, quod omnes ſunt ſubjecti, & tenentur obedire Papæ, ſcilicet Clerici in ſpiritualibus, & temporalibus *de conſe. di. 1. corporalia.* & Laici in ſpiritualibus, *extra, de majori, ſolite. Hæc Inno. eo. ti. Si quis venerit in glo. 2.*

Sed contra illud idem, quod dicitur Petro *Matth. 6. Tibi dabo claves, & quodcunque ligaveris &c.* Dicitur etiam aliis Apoſtolis *Matth. 23. Amen dico vobis: Quæcunque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælis*; ergo fuit par poteſtas Petri, & aliorum Apoſtolorum; quare &c. Præterea Regnum Eccleſiaſticæ Hierarchiæ dividitur in poteſtatem Regalem & Sacerdotalem; Sed non eſt neceſſarium ad ſalutem, quod omnes Reges obediant uni Regi; ergo nec quod omnes Epiſcopi uni Epiſcopo.

Reſpondeo, ad primam rationem dicendum, quod auctoritas Apoſtolatus comparatur ad eum, à quo traditur, & ad eos ſuper quos traditur. In primo fuerunt omnes Apoſtoli pares, quia omnes acceperunt immediatè auctoritatem à Chriſto; & ſic dicit *Glo. ad Gala. 2.* quod *Paulus par erat Petro.* In ſecundo verò non fuerunt pares, quia licèt omnes acceperint poteſtatem conſimilem, non tamen æqualem; unde illud; *Tibi dabo claves Regni &c.* longè aliter dictum fuit Petro, & aliis Apoſtolis; nam Petro diviſim, & ſingulariter fuit dictum, quia in eo principaliter, & ſingulariter plenitudo poteſtatis erat collocanda; Aliis verò dictum ſimul *quæcumque ligaveritis &c.* quia vocati erant in parte ſollicitudinis, & ſecundùm quod notat

tat *Rich. in 4. ſuo.* Licèt omnes Apoſtoli poteſtatem clavium immediatè receperunt à Chriſto, poteſtatem tamen juriſdictionis acceperunt mediante Petro, & quia juriſdictio miniſtrat materiam, ſcilicet ſubditos, quæ requiritur ad hoc, quod poteſtas clavium in actum exeat; ideo uſus illius poteſtatis indirectè pendebat à Petro. Et idem dicendum de poteſtate Epiſcoporum per comparationem ad Papam.

Ad ſecundam rationem dicendum, quod non eſt ſimile, quia non ſic ex ſtatuto Evangelii procedit Sceptrum Regis, ſicut Claves Pontificis. Lex enim Evangelica eſt ſpiritualis; unde Chriſtus ejus lator ad ſpirituale Pontificium, non ad carnale Imperium intentionem habuit. Poteſt etiam dici ſecundùm *Bona.* quod ſecundùm veritatem utraque poteſtas in Papa concurrit. Cùm enim Chriſtus ſit ſummus Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui fuit Rex Salem, & Sacerdos Dei ſummi, & Chriſtus utrumque habuit, Vicarius ejus in terris utramque poteſtatem ab eo accepit; unde uterque gladius ſibi convenit. Unde *Ber. ad Eugenium IV.* Uterque gladius eſt Eccleſiæ, ſcilicet ſpiritualis, & materialis, ſed iſte pro Eccleſia; ille verò extendendus eſt ab Eccleſia; iſte Sacerdotis, ille manu militis; ſed ad intuitum Sacerdotis, & juſſum Imperatoris.

Sed contra. Si in ſolo Beato Petro fuit plenitudo poteſtatis, quare Papa ſcribit ſe agere, quod agit, auctoritate Apoſtolorum Petri, & Pauli?

Reſpondeo Paulus propter magnitudinem ſuæ ſapientiæ videbatur cæteris Apoſtolis excellentior eſſe, & ideo ne contentio inter ſucceſſores ſurgeret, factum eſt, dictante Spiritu Sancto, ut uterque ſcilicet Petrus, & Paulus in unam Civitatem deveniſſent, in qua etiam ſimul morientes Pontificatum Eccleſiæ Romanæ fundaverunt, ut ex hoc omnis controverſia ceſſaret; unde Paulus nihil adjicit ſummo Pontifici, quantum ad plenitudinem poteſtatis, quæ fuit in Petro, ſed quantum ad evidentiam, ut obſtruatur os loquentium iniqua, & maximè Græcorum, qui de pari currere volebant cum Romana Eccleſia. Qui ergo Papa in terris ſuis poteſtatis plenitudinem exprimere debet, non tantùm veraciter, ſed etiam evidenter; non tantùm ſufficienter, ſed etiam abundanter; ideo auctoritatem exprimit utriuſque.

Numquid Papa eſt Prælatus omnium Chriſtianorum mediatus, vel immediatus?

Reſpondeo. Prælatus immediatus dicitur dupliciter, ſcilicet vel ſecundùm gradum, vel ſecundùm virtutem; dicendum ergo, quod licèt Papa diſtet ſecundùm gradum maximè ab infimis, eſt tamen immediatiſſimus omnium ſecundùm influentiam virtutis; unde auctoritas ejus eſt ſicut cauſa proxima, & immediata, quæ movere debet omnes, & ſingulos ad obedientiam ſuis præpoſitis exhibendam.

Cujus auctoritas eſt minor Papæ, vel Imperatoris?

Reſponſio hujus quæſtionis habetur *extra. de majo. & obe. ſolitè*, ubi dicitur, quod ſicut virtus Solis eſt major virtute Lunari, ſic poteſtas Papæ eſt excellentior poteſtate Imperatoris. Sicut etiam anima præeminet corpori, ſic poteſtas Papæ, quæ eſt ſpiritualis, poteſtate temporali.

Sed contra. Imperator habet jus & poteſtatem eligendi Papam, & Sedem Apoſtolicam, ut dicitur *di. 36. Adrianus Papa Romani, & c. in Synodo*; ergo eſt ſuperior Papa?

Reſpondeo, quod illi poteſtati datæ Imperatori reſignavit Ludovicus Imperator, ut habetur *di. 63. ergo Ludovicus.* Otho etiam primus Rex Theutonicorum illi poteſtati ſibi confirmatæ reſignavit, ut *in eadem di. & ſe. §. ex his.* Et meritò reſignare debuerunt; tum quia talis poteſtas eis non conveniebat, ſicut nec convenit corpori animam ordinare, ſed è converſo; tum quia Eccleſia neceſſitate perſecutionis compulſa, talem eis conceſſerat poteſtatem, ut Eccleſiæ ſubvenirent, quod aliàs facere tenebantur. Facit autem Imperator Romæ duo juramenta; unum tempore approbationis, de cujus forma habetur *di. 63.* & alterum tempore coronationis; quorum utrumque eſſe juramentum fidelitatis declaratur *lib. 7. de jurejuran. Romani*; ubi etiam ponitur forma ſecundi juramenti.

ARTICULUS II.

De his, quæ ſibi Sedes Apoſtolica reſervavit.

Circa ſecundum notanda ſunt illa, quæ Sedes Apoſtolica ſibi ſpecialiter reſervavit, de quibus nullus ſe debet intromittere ſine mandato ejus ſpeciali, etiam ſi ſit Legatus à Latere ejus manans. Hæc autem ſunt multa, ultra illa quæ ponit *Hoſt. di. 60.* & his verſibus continentur, qui poſtea exponuntur.

Si ſit Catholicus Papa non judicat ullus.
Erigit, & ſubjicit Cathedras, & dividit, unit.
Mutat vota Crucis, reſtituit, eximit, ad ſe
Majores cauſæ referuntur, legitimatque,
Promovet, appellare vetat, prohibet profiteri,
Deponit, transfert, ſuppletque, renunciat illi
Præſul, & exemptus, Simon, jurans, anathema.

Vel

Vel proprium, vel legâti, vel lex utrinſque,
Neque participans, & ſi quem ſponte ſalutat;
Quem Canon damnat ſibi ſoli quando reſervat
Solvitur à Papa, nec non quem regula damnat,
Addas ſuſpenſum cauſam cum fertur ad ipſum,
Reſcriptum fidei dubium confert bona plura,
Irritat infectum, Legem condit generalem,
Approbat imperium, firmat, deponit, & ungit,
Concilium generale facit, ſancit quoque Sanctos;
Ens non eſſe facit, non ens fore pallia ſemper
Portat, concedit, Legi non ſubjacet ulli
Appellatur ad hunc medio ſine judiciumque
Tunc pro Lege ſuum Monachum revocat renuentem
Majus adulterio ſolvit, generaliter arctat,
Et laxat, quidquid ſponſis nocet, ordinat extra
Tempora danda ſacrum promotum promovet idem
Ordinat atque die, qua conſecratur & ipſe,
Viventiſque locum concedit, jureque privat,
Inſignit Laico, ſacra donat chriſma Miniſtro,
Summa Sede ſedet, plenuſque Vicarius extat.

Exponuntur verſus

Si ſit Catholicus Papa non judicat ullus.

Non enim judicari, vel accuſari poteſt ab alio, niſi de hæreſi. *di.* 40. *Si Papa.* & hoc eſt verum, niſi ſe ſubmittat jurisdictioni alterius 2. *q.* 7. *nos.* ipſemet etiam ſe deponit *di.* 21. *nunc autem.*

Erigit, & ſubjicit cathedras & dividit, unit.

Erigit cathedras 16. *q.* 1. *felix. Et ſubjicit* Cathedras, ſcilicet Epiſcopales, *extra. de offi. leg. quod translationem*, & alios inferiores, quod facere non poteſt, etiam Legatus Sedis Apoſtolicæ, licèt in forma communi contigerit hoc Sedem Apoſtolicam confirmari, *extra, de confir. uti. c. fi. Et dividit*, ſcilicet Cathedras Epiſcopales, & *Unit* eaſdem, *extra. de exceſ. Præla. ſicut unire.*

Mutat vota Crucis, reſtituit, eximit ad ſe.

Mutat, ſcilicet Cathedras, *extra. de tranſ. Epiſcopi c.* 1. *Vota Crucis*, ſcilicet mutat; nullus enim permutare poteſt votum Terræ Sanctæ, vel redemptionem illius recipere, niſi ipſe ſolus, vel cui ipſe mandaverit, *extra. de voto magnæ. Reſtituit* ſcilicet Degradatos, *extra. de Cleri. non reſi. extue. Eximit* ſcilicet Epiſcopos, & alios 16. *q.* 1. *frater noſter.*

Ad ſe majores cauſæ referuntur, legitimatque.

Ad ſe. Majores cauſæ referuntur. extra. de tranſ. Epi. c. 1. licèt enim hoc generale videatur, cum majoribus tamen cauſis citarus coram Judice ordinatio, poteſt appellare ſine gravamine aliquo 2. *q.* 5. *c. nullam.* Et eſt ſpiritualiùs, ut probatur *extra. de appel. ut debita in fine. Legitimatque. extra. qui fi. ſint le. per venerabilem.*

Promovet, appellare vetat, prohibet profiteri.

Promovet ſufficientes, ſive etiam defectum patientes, ut bigamos, illegitimos, minores triginta annorum ad Epiſcopatum; quod etiam nullus poſſit diſpenſare in defectu ætatis, intelligunt etiam quoad minores dignitates. Sed de his omnibus vide, quod notatum eſt ſupra. *Promovet* etiam ad Epiſcopatus illos, qui non ſunt in ſacris, quod aliàs facere non poſſet, *gr. extra. de elec. dudum* §. 1. *de æta. & quali. à multis*, & idem poteſt dici de aliis defectibus. *Appellare vetat.* Dicitur primò, quia nullus alius poteſt committere cauſam appellatione remota, excepto Principe, ut dicitur *ff. quibus appel. non licet l.* 1. *in fi.* etiam delegatus ſuus hoc non poteſt. *de offi. dele. ſuper quæſtionum argumentum.* §. 2. quia ab eo non appellatur cum non habeat ſuperiorem, *extra. de elec. licèt de vitanda*, §. *fi.* & hoc eſt ſpeciale in Papa, licèt primum utrique Principi ſit commune. *Prohibet profiteri*, licèt enim regulariter quilibet ætatis legitimæ poſſit in qualibet Religione profiteri, tamen in inſulis citra decem & octo annorum conſtitutum prohibet recipi. *extra. de Regularibus. quia in inſulis.* Intrans etiam Religionem exire poteſt liberè infra annum, & ſi fiat ante, Profeſſio non valet, *extra. de regu. non ſolum.*

Deponit, transfert, ſuppletque, renunciat illi.

Deponit, ſcilicet Epiſcopos, 4. *q.* 6. *quamvis. Transfert* Epiſcopos, *extra. de transla. inter* §. 2. & inde intelligas de electo, & confirmato, ut dicitur ibidem. *Supplet*, ſcilicet defectum, *extra. de transla. c.* 1. Ideoque tota die in confirmationibus beneficiorum apponitur hæc clauſula, ſcilicet ſupplentes defectum ſi quis eſt de plenitudine poteſtatis, *extra. de elec. illa quotidiana*, quia ſecundùm illam poteſt de jure ſupra jus diſpenſare, ut dicitur *extra. de conceſ. Præben. vel Eccleſiæ non vacan. propoſuit.* §. *ult.* Supplet etiam defectum Regis vacante Regno, *extra. de elec. & inter univerſos in fi.* & defectum Imperatoris vacante Imperio, *extra. de foro compe. licet* §. 1. *Renunciat illi*, ſcilicet Papę.

Præſul, & exemptus Simon jurans anathema.

Præſul. extra. de transla. inter. Et exemptus repete, renunciat illi, *extra. de renun. dilectus.* Secùs eſt de translatione, quæ fieri poteſt auctoritate Legati, ut patet *extra. de conſue. cum venerabilis ſecundùm Gof.* Sed quod ibi dicitur vices noſtras in illis partibus tunc gerebant, intelligit *Hoſtien.* quoad illud, de

quo quæritur ibi ſpecialiter, aliàs contra, *extra. de offi. lega. quod translationem, & in dicto c. dilectus.* Quis enim redderet rationem? Quare eſt aliud in translatione quàm in renunciatione? Item quia regulare eſt, quod nullus renunciare poteſt, niſi in manibus proprii Prælati, ut dicitur *extra. de renun. admonet. Simon* ſolvitur à Papa, hoc eſt dicere, quod ipſe ſolus diſpenſat cum Simoniacis; ſubaudi in ordine, & majoribus beneficiis indiſtinctè *extra. de Simo. nobis non fuit. §. Adulterium.* Secùs videtur de minoribus beneficiis, *extra. de ele. ſi alicujus. Jurans*, junge, ſolvitur à Papa, quod tripliciter exponi poteſt. Primò, quia quando dubitatur, utrum juramentum ſit licitum, vel ſuadendum, diſcuſſio pertinet ad Papam, *extra. de elec. venerabilem.* Secundò, quia cùm in juramento intelligatur auctoritas Papæ excepta, *argument. extra. de jurejuran. venientes. §. 1.* videtur, quod poſſit abſolvere illum, qui juravit, quod eſt verum inter Clericos, & indiſtinctè, ut patet *extra. de appel. dilecto.* Tertio, quia inter Laicos etiam in temporalibus, etſi non abſolvat omnino relaxando, ſuſpendit tamen ad tempus, ut patet 15. *q. 6. juratos*, & *extra. de pe. c. ult.*

Aliqui tamen hunc caſum non reputant ſpecialem.

Anathema. Vel proprium, vel Legati, vel Lex utriuſque.

Anathema, vel proprium, junge ſolvitur à Papa *q. d.* Nullus poteſt abſolvere excommunicatum à Papa, niſi ipſe ſolus, vel cui ipſe ſpecialiter demandaverit; unde in hoc caſu petitur abſolutio excommunicationis à Succeſſore, *extra. de elec. venerabilem. §. rationibus*, niſi fuerit Papæ. *Vel Legati*, repete *anathema*, & junge ſolvitur à Papa, & ſubaudi, vel Delegati, cujus ſcilicet Legati, vel Delegati juriſdictio expiravit, & cui nullus ſucceſſit. Nam excommunicatum à tali, nullus abſolvere poteſt, niſi Papa, ut patet *extra. de offi. Delega. quærenti*; unde nec Legatus poteſt ſententiam Delegati Domini Papæ revocare, vel relaxare, vel impedire, licèt eam poſſit confirmare, ſic exponitur illud *extra. de treuga. & pace c. 1. §. 1.* & exequi *extra. de offi. Leg. ſtuduiſti*, & eſt ratio, quia par non habet Imperium in parem, *extra. de elec. innotuit. Vel lex utriuſque*, ſcilicet tam Legati, quàm Papæ, ſupple, ſolvitur à Papa *q. d.* Si lex hujus, vel illius eſſet obſcura, & Legatio ſit finita, nec aliquis Legatus miſſus eſt in eamdem Provinciam, vel ſi quæratur de diſpenſatione ſaltem in caſibus illius, qui ſunt Sedi Apoſtolicæ reſervati, pertinet ad ſolum Papam declaratio, & diſpenſatio.

Neque participans, & ſi quem ſponte ſalutat.

Neque participans, ſcilicet excommunicato à Papa ex certa ſcientia, & in divinis officiis, ſupple, ſolvitur niſi à Papa, *extra. de ſenten. excom. ſignificavit.* Aliqui tamen hanc decretalem aliter intelligunt, & illud c. non recipiunt. *Et ſi quem ſponte ſalutat*, junge, ſolvitur à Papa. Si enim ex certa ſcientia aliquem excommunicatum ſalutaverit, vel aliquis eidem participaverit, præſumendum eſt, quod eo ipſo illum abſolvere velit, *extra. de ſenten. excom. Si aliquando.* Nec obſtat, quod formam abſolutionis non ſervat, & ita videtur contradicere illud *extra. de ſenten. excom. cum deſideres, §. fi.* quia dici poteſt, quod Princeps ſola voluntate abſolvit, ſicut & ſola voce remittit, *ff. de manu. apud eum.*

Quem Canon damnat ſibi ſoli quando reſervat.

Quem Canon damnat, ideſt ſuſpendit, vel excommunicavit. *Sibi ſoli, quando reſervat* ſolvitur à Papa, & idem eſt de Conſtitutionibus ſuorum Legatorum, ex quo Legatio finita fuit, nec Legato aliquis ſucceſſit, cùm in talibus non ſit ſuperior niſi Papa, & iſte caſus ſub ſe continet membra, quia in multis caſibus abſolutionem, & diſpenſationem retinet ſibi Papa.

Solvitur à Papa, nec non quem regula damnat.

Nec non quem regula damnat, ſupple, *ſolvitur à Papa*, *q. d.* Si quis irregularitatem incurrit, non poteſt cum ea diſpenſari niſi per Papam, *extra. de ſen. excom. cum illorum*; & ille caſus continet membra multa, cum in multis caſibus irregularitas contrahatur.

Addas ſuſpenſum cauſam cum fertur ad ipſum.

Addas ſuſpenſum q. d. A Papa ſolvitur ſuſpenſus pro eo, quod Hæreticis Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrabat. Talis enim citra Sedem Apoſtolicam abſolvi non poteſt, ut dicitur *extra. de Hæreticis excommunicamus itaque, §. Sanè Cle. Cauſam*, ſcilicet addas, *cum fertur ad ipſum*, ſcilicet Papam, ſupple ſolvitur à Papa, ideſt ad ipſum pertinet examinatio, & determinatio, & hoc ſive per appellationem deferatur ad ipſum 2. *q. 6. idcirco*, vel alio quolibet modo. Poteſt tamen cauſam talis appellationis Legatus examinare, non ut inſtructam remittat, *extra. de appella. conſtitutus.*

Reſcriptum fidei dubium confert bona plura.

Reſcriptum addas *q. d.* Si de reſcripto apoſtolico dubitetur, ſolvitur à Papa, ſcilicet quando ab alio ſolvi non poteſt, ut in caſu, quem habes, *extra. de offi. dele. c. 2.* Et hoc intellige de reſcripto contentioſo, ut dicitur ibidem, & de gratioſo, ſcilicet privilegio, *extra. de judi. cum veniſſent*, ſive diffinitivo, *extra. corpus Juris Canonici vagante*

gante

Digitized by Google

gante, *extra. de fide inſtru. paſtoralis* ſive incluſo, & ſic poteſt hoc exponi de reſcripto quadruplici fidei dubium *q. d.* Si de fide dubitetur ſolvitur à Papa *di.* 12. *præceptis. Confert bona plura*, ideſt plura beneficia cum cura, vel plures perſonatus cum cura, *extra. de elec. dudum* 2. §. *Nos igitur*, & *extra. de præben. de multa in fi.* quod Epiſcopus non poteſt ſecundùm quoſdam *di.* 70. *ſanctorum.*

Irritat infectum, legem condit generalem.

Irritat infectum, pronuncians electionem, ſive proviſionem, quæ nondum eſt facta, ſi fieri contingat irritam, & inanem, ut patet *extra. de elec. innotuit*, §. *fi.* & *de præben. inter cætera.* quod non puto alium facere poſſe, quia contractus futuri temporis non pertinet ad inferiorem Judicem in hoc caſu, *ff. de uſuris l.* 1. §. 1. Delegati ergo in quorum juriſdictionis litera non apponitur hæc clauſula, ſcilicet, ſi ipſa uti præſumpſerint, abutuntur. Nec valet, quod alleganr, ſcilicet, quod omnia videntur commiſſa &c. *de offi. dele. perſona*, quia benè poteſt aliter expediri. *Legem condit generalem*, *extra. de conſti. c.* 1.

Approbat imperium, firmat, deponit, & ungit.

Approbat imperium, ideſt electum Imperatorem. *Firmat*, ideſt confirmat electionem; vel infirmat depoſitum, ſcilicet Imperatorem. *Et ungit*, ideſt conſecrat Imperatorem; & hi quatuor caſus probantur, *extra. de elec. venerabilem.*

Concilium generale facit, ſanctit quoque Sanctos.

Concilium generale facit. *di.* 17. *per totum*: *Sacrat quoque Sanctos*, ideſt confirmat, approbat, & canonizat, & eorum nomina Sanctorum catalogo aſcribi facit, *extra. de reliquiis c.* 1.

Ens non eſſe facit, non ens fore pallia ſemper.

Ens non eſſe facit, ideſt de aliquo facit, nihil mutando, ut *extra. de exceſ. Præla. tanta eſt clavis. Non ens fore*, ideſt de nihilo aliquid facit, *extra. de tranſac. c.* 1. *Pallia ſemper portat*, & ſcilicet ubique *extra. de uſupal.* ad honorem.

Portat. Concedit, legi non ſubjacet ulli.

Concedit, ſcilicet pallium, tamen inſtanter petenti, *extra. de elec. ſignificaſti. Legi nec ſubjacet ulli*, quia Princeps Legibus eſt ſolutus, *ff. de leg. Princeps.*

Appellatur ad hunc medio ſine, judiciumque.

Appellatur ad hunc medio ſine, ideſt immediatè ſine medio obmiſſo, *extra. de appella. dilecti.* Aliàs autem eſt appellatio gradarim facienda, 2. *q.* 1. *pervenit.* Legatus tamen idem privilegium videtur habere, *extra. de offi. dele. c.* 1. quod ſecundùm *Hoſt.* obtinet de conſuetudine, quidquid alii ſcribant; licèt autem quidam dicant, hoc eſſe ſpeciale in Papa, locum tamen haber etiam in aliis.

Quid ſi à ſententia Epiſcopi una pars appellat ad Legatum, alia ad Archiepiſcopum?

Reſpondeo. Tenet appellatio facta ad Legatum, ſicut dicitur de Papa, *extra. de appel. ſi duobus.* Et hoc intellige ſi indeterminato Legato committatur, quia tunc eſt pleniſſimè interpretatio facienda, *ar. extra. de dona. cum dilectus.* Aliàs autem non debet prohibere ſubjecto Epiſcopi ne reſpondeat coram ipſo, & ſic non contradicit 10. *q.* 1. *pervenit.* Et hoc intelligas, niſi ſpecialiter prohibitum eſſet ad ipſum poſſe appellari. Nam, & quibuſdam delegatis conceditur plus, quibuſdam minus 25. *q.* 2. *gravati.*

Tunc pro Lege Monachum revocat renuentem.

Judicium eſt pro Lege ſuum. Nam ejus ſententia facit jus, *extra. de ſenten. & re. judi. in cauſis Monachum revocat renuentem.* Nam Abbate, & Monacho contradicentibus, Papa poteſt Monachum de Monaſterio trahere, & Epiſcopo, vel Principi in ſocium aſſignare, vel ſecum tenere, 2. *q.* 3. *qui reſiſtit.* Nec mirum; nam ſecundùm quoſdam de Monacho, non Monachum facere poſſet, ſicut notari conſuevit, *extra. de ſta. mona. cum ad monaſterium.*

Majus adulterio ſolvit generaliter arctat.

Majus adulterio ſolvit generaliter. Hoc enim eſt jus regulare, quod Epiſcopi in adulteriis, & minoribus valent diſpenſare, ut patet *extra. de judi. ut ſi Clerici*, utrumque tamen fallit in caſibus quibuſdam notatis infra de Diſpenſ.

Arctat, & laxat quidquid ſponſis nocet, ordinat extra.

Arctat, & laxat, quidquid ſponſis nocet, ideſt impedimenta matrimonii canonica, quandoque reſtringit, & annihilat, quandoque dilatat, ut patet *extra. de conſan. non debet. Ordinat extra* tempora dando ſacrum, ſcilicet ordinem, ideſt ipſe ſolus poteſt Subdiaconum facere extra quatuor tempora.

Tempora dando ſacrum promotum promovet idem.

Tempora dando ſacrum, ordinat extra tempora dando ſacrum, ſcilicet ordinem, ideſt ipſe ſolus poteſt Subdiaconum facere extra quatuor tempora in feſtivis diebus, puta Dominicis, *extra. de tempore ordi. c. fi. promotum*, ſcilicet Subdiaconum per Papam promovet idem Papa, & non alius, ſcilicet niſi mandato ſuo, *extra. de tempore ordi. in diſtribuendis.*

Ordinat atque dit, qua conſecratur & ipſe.

Ut patet *extra. de elec. quod ſicut.* §. *Præterea.*

Viventiſ-

Viventiſque locum concedit, jureque privat.

Viventiſque locum concedit. Nullus enim alius poteſt conferre beneficium nondum vacans, *extra. de conce. preben.* c. 1. & ipſe poteſt. *Jureque privat*, ſcilicet auferendo uni, & conferendo alteri; unde poteſt venire etiam contra Concilia, *extra. de elec. ſignificaſti*, quod non poteſt Legatus, *extra. de præben. dilectus* 1. §. *Tunc ergo.*

Inſignit Laico ſacra donat chriſma Miniſtro.

Inſignit, ideſt inſignia epiſcopalia concedit aliquoties Abbatibus, & inferioribus, ut mitram, annulum, baculum paſtoralem, ſandalia, & ſimilia alia, quod aliquis Prælatus faciat coram ſe Crucem portari, quod tamen fieri non debet in ſui præſentia, vel ſui Legati utenti inſigniis. *Laico ſacra donat*, ideſt ſpiritualia concedit jam eligendi, *extra. de jurepa. nobis*, ſive eccleſiaſticas decimas eximendo eum, *extra. de decimis à nobis*, quod alius facere non poteſt, *extra. de decimis tua. Chriſma Miniſtro*, ideſt Presbytero concedit, quod poſſit infantes ungere chriſmate in fronte, *di. 98. pervenit*, quod à nullo alio fieri poteſt, *extra. de conſue. quanto.*

Summa Sede ſedet, plerumque Vicarius extat.

Summa Sede ſedet, ſcilicet in illa, quam Dominus ſibi in perſona Petri ſpecialiter elegit, ut patet *extra. quæ ſi. ſint leg. per venerabilem. §. Rationibus ver. ſane.* Ideoque Summus Pontifex dicitur. *Plerumque Vicarius extat.* Quilibet enim Epiſcopus eſt Chriſti Vicarius particularis, ſed Papa eſt Vicarius generalis.

Si bene computes in prædictis verſibus, invenies unum, & ſexaginta caſus ſpecificatos, & explicitos præter incluſos, & implicitos. Hos caſus non poteſt ſibi uſurpare etiam nec Legatus, niſi velit confundi. *extra. de uſu palli. niſi.* Et intelligas hoc ipſum uſurpare, niſi habeat privilegium ſuper his ſpeciale, *arg. extra. de privile, ſane.*

TITULUS XL.

De Legatis.

Poſtea conſiderandum eſt de dignitate, ſeu officio Legationis; & circa hoc Primò videndum eſt, Quid ſit Legatus. Secundò de officio Legati. Tertiò quanto tempore durat, & qualiter fiat. Quartò de præcellentia Legati à Latere Papæ miſſi. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid ſit Legatus?

Circa primum ſciendum, quod Legatus eſt, cui certa Patria, vel Provincia committitur gubernanda, *extra. de appel. nova*, Per literas autem de ſua legatione ſi requiratur, faciat fidem, *c. de man. prin. l. una.* Eſt autem ejus jurisdictio ordinaria, *lib. 6. de offi. l. legatos.*

Sed quid, ſi quis gerat ſe pro legato, cum non ſit?

Reſpondet *Hoſt.* quod valent ejus ſententiæ, ſi recurratur ad eum, ut ad Legatum bona fide. *ar. ff. de offi. Leg. Prætoris Barbarius.*

ARTICULUS II.

De Officio Legati.

Circa ſecundum ſciendum, quod Legati officium aliud eſt ante ingreſſum ad Provinciam ſibi decretam, aliud poſt ingreſſum. Officium ejus ante ingreſſum conſiſtit in voluntaria jurisdictione, ſcilicet in prædicando, abſolvendo excommunicatos propter injectionem manuum in Clericos, Monachos, vel Converſos, *extra. de offi. leg. quod translationem, & extra. de ſen. excom. ad evidentiam.*

Circa hoc tamen triplex genus Legatorum diſtingue, & dic de hoc ut infra *lib. 7. tit. 13. ar. 4. q. 3. Si quis abſolvere poteſt.*

Poteſt etiam Legatus ante ingreſſum ſuæ Provinciæ demandare jurisdictionem in ipſa, *in aut. de collationibus. §. Antequam vero colla* 9. Excipiuntur ultimum ſupplicium, & abſciſſio membri; & ſimiliter dici poteſt, quod Legatus non poteſt committere cauſam depoſitionis, vel perpetuæ amotionis. Amotus enim dicitur abſcidi, ut *extra. de exceſ. Præla. §. gravem*, cætera verò poteſt. Ingreſſus autem Provinciam debet ſaluti, & ædificationi Populi, & Cleri verbo, & exemplo vacare, nec debet in procurationibus ſubditos gravare, *extra. de cen. cum Apoſtolus:* Et agit omnia, quæ agit ille, qui eum tranſmiſit præter ea, quæ Papæ reſervantur, de quibus dictum eſt in Titulo præcedenti. Non poteſt etiam ſe intromittere de his, quæ ſunt à Papa ſpecialiter aliis commiſſa, niſi ſuper ipſis mandatum acceperit ſpeciale. Sententias tamen illorum rationabiliter latas, ſi vult, poteſt confirmare, & executioni mandare, *extra. e. c. 2.* ut enim dicit ibi *Ber.* Delegatus debet ei ſupplicare, non eum cogere, ut ſuam ſententiam exequatur, quia fortè non ita bene poteſt per alium exe-

cutioni

cutioni mandare; unde quod dicitur, quod poteſt ſententiam confirmare, non ad jus, ſed ad factum refertur, ut vult *Ber. ibidem.* Item Legati officium eſt audire cauſas ſuæ Provinciæ, quæ deferuntur ad ipſum per appellationem, *extra. e. c. 1. & 2. q. 6. decreto.*

Sed numqnid ad eum poſſint deferri negocia per quærelam?

Et quidem certum eſt, quod ſic; ſi quis conquæratur de aliquo immediatè Sedi Romanæ ſubjecto, *2. q. 5. pervenit.* Secùs eſt de aliis, ut patet in *c. pervenit.* Quidam tamen hoc *c.* intelligunt de defenſore, non de Legato cogente ſubditos coram ſe conquæri ordinariis prætermiſſis, & contemptis. Dicunt autem, quod ad Legatum cauſæ deferri valent per appellationem, & quærelam, omiſſis mediis tribus; & hujus opinionis eſt *Ber. extra. e. c. 1.* & cum eo concordat conſuetudo. Juvat eam etiam ratio, quia Legatus fungitur vice Papæ, ad quem recurritur omiſſis mediis per quærelam, *extra. de foro compe. c. ult.* & ſimiliter per appellationem, *extra. de appel. ſi duobus.* Sed impugnat eam illud *cap. pervenit.* Et ad illud, quod dicitur pro ea, quòd Legatus fungitur vice Papæ; Poteſt ſecundùm *Gof.* reſponderi, de hoc non eſt verum in his, in quibus propter excellentiam dignitatis frangitur jus commune, ut eſt appellatione, & quærela, ubi cauſæ deferuntur ad Papam prætermiſſis mediis. Non poteſt autem Legatus ſe intromittere de cauſis, quæ deferuntur ad Papam, niſi fortè cauſam examinet, ut eam magis inſtructam ad Superiorem tranſmittat, & hoc ſive deferantur per appellationem, *extra. de ap. conſtitutus;* ſive per relationem, *extra. e. licet*, ſive per quærelam, *2. q. 6; quoties.* & idem in poſtulatione recta ponitur, *extra. de poſtu. bene.* Poteſt autem Legatus Abbates immediatè Eccleſiæ Romanæ ſubjectos transferre, *extra. de conſue. cum venerabilem.*

Sed numquid Legatus poteſt facere Concilium?

Reſpondeo. Poteſt Concilium particulare, ſive provinciale cum Epiſcopis ſuæ Provinciæ facere, & in eo Conſtitutiones, & Statuta, quæ perpetua erunt, edere, *extra. e. d. ult.* Nec obſtat illud *2. q. 6. ideo*, quod videtur contrarium dicere, quia intelligitur de Concilio Generali, quod fieri habet diverſarum Provinciarum Epiſcopis convocatis.

Numquid Legati poſſunt in exemptos ſuum officium exercere?

Reſpondeo, quod ſic ſecundùm *Hoſt.* Legati primi, ſcilicet qui mittuntur de Latere Papæ, niſi Papa eos ſibi retineret. Alii verò Legati hoc non poſſunt, niſi contineatur hoc in privilegiis ſuis. Secundùm verò *Ber. extra. e. quod tranſlationem.* primi Legati poſſunt cognoſcere de cauſis, quæ moventur contra exemptos, non obſtantibus privilegiis ſuis, quia per illa excipiuntur à juriſdictione tantùm Epiſcoporum, non Papæ, vel ejus Legatorum. Poſſunt etiam eos abſolvere ab excommunicatione, quia judicia eorum ſibi ſpecialiter non reſervavit.

ARTICULUS III.

Quanto tempore durat, & qualiter finiat?

Circa tertium ſciendum, quod durat Legati juriſdictio uſque ad tempus ſibi præfixum, vel uſque ad ſuam revocationem. Finitur autem quatuor modis, ſcilicet tempore ſibi præfixo, revocatione, morte ipſius miſſi, & per egreſſum ejus de Provincia ſua reverſuri, *de pe. di. 1. divortium.* In omnibus tamen modis prædictis durat juriſdictio de mandato in cauſis jam cœptis. Cauſas jam cœptas intelligo per ſolam citationem, vel per alium actum judicialem, *extra. e. c. ult. & c. novit. de offi. dele. gratum.*

Sed numquid finitur per mortem Papæ?

Reſpondeo quod non, *lib. 6. c. Legatos.* Ut enim dicitur *ibid.* juriſdictio Legati eſt ordinaria, vel loquitur hæc decretalis indiſtinctè de omnibus Legatis, ut dicit *Jo. An.*, licèt mittatur Legatus Cardinalis. Nec diſtinguit, an ille Legatus fuerit ingreſſus Provinciam tempore mortis Prædeceſſoris vel non; unde ſicut in aliis ordinariis non inſpicitur mors inſtituentis, ita nec in iſto. Nec mirum, quia Legatus Papæ dicitur Legatus Sedis Apoſtolicæ, quæ non moritur, *12. q. 2. liberti, lib. 6. de reſcrip. ſi gratioſè. Gof.* tamen notat contrarium in ſumma hujus tituli.

Sed numquid, vacante Sede, Cardinales poſſunt revocare Legatum fortè à Papa, & Cardinalibus communiter deputatum?

Hoſt. notat *extra. de reſti. in inte. cum ex literis, & Guil. in ſpe. c. ti. & Jo. An.* conſentit *ſuper cap. Legatos*, quod hoc ex magna, & evidenti cauſa facere poſſunt, aliàs non.

ARTICULUS IV.

De Præcellentia Legati à Latere Papæ miſſi.

Circa quartum nota, quod Legatus miſſus à Latere Papæ excedit Legatum, qui fungitur Legatione ex privilegio Eccleſiæ ſuæ in pluribus. Primò, quia præſente ipſo, alius non exercet Legationem ob reverentiam ejus, *extra. e. volentes.* Secundò in abſolutione excommunicatorum, *extra; e. c. placet, & de hoc infra lib. 7, tit. 53, ar. 4. q. 3.* Tertiò in collatione beneficiorum, *lib. 6. c. c. 1.*

c. c. 1. Quattò in confirmatione exemptorum *lib. 6, de ele. ſi Abbate*, Quintò in cognoſcendo in cauſis exemptorum, & in punitione eorum, *lib. 6, de verb. ſig. c.* 1. Sextò excedit in procuratione. Non enim ita procuratur ille ordinarius, qui conſiſtit in domo ſua ſicut miſſus, de hoc autem dicetur infra cum de cenſibus agetur. Item Legatus, qui de latere Papæ tranſmittitur, excedit Legatum, qui tranſmittitur, ſed non de latere, in abſolutione excommunicatorum, ut etiam infra dicetur *lib. 7. ubi ſupra.* Excedit etiam fortè in hoc, ſecundùm *Goſ.* quia non invenitur, quod Legatus ex privilegio Eccleſiæ exercere non debeat Legationem, niſi præſente Legato à latere Papæ tranſmiſſo, de hoc enim loquitur *extra. c. volentes.*

TITULUS XLI.

De Patriarchis.

DEinde conſiderandum eſt de Dignitate Patriarchali. Circa quod ſciendum, quod hæc dignitas poſt dignitatem Papalem eſt major. Sunt enim Patriarchæ Papæ minores, Archiepiſcopis majores. Sunt autem idem ſecundùm rem Patriarcha, & Primas, *di, 99. Provincia.* Vel Patriarchæ dicuntur propriè quatuor principales, ſcilicet Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Anthyochenus, & Hieroſolymitanus, & eſt ſecundùm ordinem præmiſſum inter hos quatuor majoritas dignitatis, *extra. de privileg. antiqua. & di. 22. renovantes.* Olim tamen Alexandrinus erat primus, ut dicitur ibidem. Alii verò propriè dicuntur Primates, ut Aquileienſis, Gradenſis, Bituricenſis, & conſimiles, licèt & iſti ſe quandoque nominent Patriarchas.

Habent autem quatuor prædicti Principales tria privilegia ſpecialia. Vnum eſt, quod poſt pallii receptionem à Sede Apoſtolica conferunt ſuffraganeis ſuis pallium, & recipiunt juramentum fidelitatis, & obedientiæ à Metropolitanis ſibi ſubjectis pro ſe, & Eccleſia Romana. Secundum eſt, quod ubique faciunt ante ſe deferri Crucis vexillum, niſi ubi Papa eſſet, vel ejus Legatus, Inſigniis Papalibus utens, & niſi in Urbe Romana. Tertium eſt, quod in omnibus Provinciis ſibi ſubjectis ad eos appellari poteſt, mediis etiam prætermiſſis, aliàs privilegium non prodeſſet, ut patet *in c. antiqua renovantes.* Item etiam Conſtantinopolitanus deponit Epiſcopos ſibi ſubjectos, ut quidam dicunt *arg. 3. q. 5. quia ſuſpecti.* Idem videtur de Alexandrino *di. 65. mos eſt antiquus.*

Eſt autem Primas Judex ſuæ Provinciæ, ſicut Archiepiſcopus eſt Judex ſuæ. Nihil tamen juris haber præ cæteris Archiepiſcopis, niſi quantum ei conceditur à jure, vel ex antiqua conſuetudine, vel ex privilegin Sedis Apoſtolicæ, *extra. de offi. or. 2. & 9. q. 3. conquæſtus.* Vnde non habet juriſdictinnem in ſuffraganeos Epiſcoporum, niſi in caſibus quibuſdam. Vnus eſt cum cauſa defertur ad Primatem per appellationem *di. 99. Provincia, & in c. duo.* Secundus cum vacat Eccleſia Metropolitana, & petit Primatem, ut ipſe diſponat de rebus pertinentibus ad Metropolitanum. Tertius cum obtinet aliquid de conſuetudine, vel privilegio, *9. q. 3. conquæſtus, & in d. c. duo.* Quartus cum dubitatur ſuper arduo negocio, nec poteſt diffiniri in Provinciali Concilio, ipſe Primas eſt conſulendus per Metropolitanum, *di. 18. de conciliis, & di. 17. multis.* Quintus cum Metropolitanus eſt negligens, vel remiſſus, ipſe ſupplere poteſt ejus defectum, *9. q. 3. cum ſimus.* Sextus ſi quis conquæretur de Archiepiſcopo, Primas eſſet ejus Judex, *2. q. 1. ſi quis Clericus.* Septimus quando ſubditus conquæritur de injuſta Archiepiſcopi excommunicatione, & abſolutus per Primatem, non vult Archiepiſcopo parere, tunc ipſe Primas reducet eum in excommunicationem, *extra. de offi. ordi. ad reprimendam in ſi.* Ibi tamen non loquitur de Primate, ſed de Archiepiſcopis, & ſubditis ſuffraganeorum. Sed idem juris eſt in utroque ſecundùm *Ray.* Octavus, cùm eſt notorium, Mandatum Archiepiſcopi eſſe illicitum, vel injuſtum, poteſt declarare, ſubditum à tali mandato legitimè appellaſſe, *extra. de appel. ſolicitudinem.* Ibi tamen non dicitur de Primate, ſed de Archiepiſcopo; ſed idem eſt juris in utroque ſecundùm *Ray.* Nonus cum aliqua injuria notoria contra eum; vel ejus nuncios committitur, per quam ejus juriſdictio impeditur, committentes punire poteſt, *extra. de pe. Romana.* ibi tamen non fit mentio de Primate, ſed de Archiepiſcopo; ſed idem juris credo eſſe in utroque. Decimus, cum viſitat Provinciam, *extra. de præſcriptionibus cum ex officii.* Vndecimus, cùm indulgentiam facit, *extra. de pe. & re. c. placet.* In dictis tamen juribus non fit mentio de Primate, ſed Archiepiſcopo; ſed idem jus credo eſſe in utroque. Duodecimus, cùm quis delinquit in Diœceſi Primatis, *6. q. 3. c.* 1. Decimus tertius, cùm habet Prædium in Diœceſi ejus, *extra. de fo. compe. c. ſi.* & iſti duo caſus omnibus ſunt communes. Decimus quartus, cùm Epiſcopus juſta cauſa recuſatus cauſam ad Superiorem remittit, *extra. de appel. cum ſpeciali §. cauſa.* Decimus quintus cùm Archiepiſcopus permutat cum Capitulo ſuo; non enim fieri deber permutatio ſine auctotitate Prælati. *extra. de rebus*

Eccleſia

Digitized by Google

Eccleſiæ non alie. c. 1. nec in propria re poteſt Archiepiſcopus auctor eſſe. Secùs eſt ſi Archiepiſcopus cum alio permutaret, quia tunc conſenſus Capituli ſufficeret, ut dicitur *ibidem c. non ſunt*. Vel ſecundùm *Hoſt.* illud fuit de indulgentia ſpeciali, ut innuitur ibi, aliàs contra, qui vult nihil alienari ſine licentia Superioris, ut patet *ibidem reſponſ.* 1. Sunt fortè alii caſus præter prædictos, quos diligens Lector invenire poterit in Capitulo ſequenti inter caſus Epiſcopi.

TITULUS XLII.

De Archiepiſcopis.

POſtea conſiderandum eſt de Dignitate Archiepiſcopali. Eſt autem Archiepiſcopus idem qui & Metropolitanus. Iſte poteſt celebrare Concilium Provinciale irrequiſito, & abſente Primate, *di. 22. Si quis Epiſcopus vacans in fi. 9. q. 3. c. 2.* Poſſent tamen illa capitula intelligi de Provinciis, quæ non habent Primatem. Primum tamen credit *Ray.* eſſe verius, *ar. di. 18. de conciliis.* Sicut autem Primas poteſt judicare, & punire Archiepiſcopum, non tamen Suffraganeos ejus, niſi in caſibus, ita Archiepiſcopus judicare poteſt, & punire Suffraganeos ſuos, non tamen eorum ſubditos, niſi in caſibus. Primus eſt cum ſubditi deviant in divinis officiis à conſuetudine Eccleſiæ Metropolitanæ, *di. 12. de his*, & intelligitur ſecundùm *Hoſt.* quando non habent conſuetudinem certam, vel habent turbatam. Tunc enim recurrendum eſt ad conſuetudinem Eccleſiæ Metropolitanæ, *extra. de cen. ſuper eo.* Dicit etiam *Hoſt. extra. de offi. or. paſtoralis*, quod iſte caſus habet locum niſi contraria, & rationabilis conſuetudo obtineat ex adverſo, *di. 12. illud breviter.* Tenetur etiam Eccleſia ſuffraganea ſervare ſententiam interdicti, quam Eccleſia Metropolitana ſervat. Secundus, ſi Clericus, vel Laicus conquæritur Archiepiſcopo de injuſta Epiſcopi excommunicatione. *extra. de offi. or. ad reprimendam.* Tertius eſt cùm cauſa criminalis inter Epiſcopum, & ſuum Clericum agitatur, tunc enim illa cauſa debet deduci in Synodum, in qua præeſt Archiepiſcopus, 6. *q. 2. c. 1.* Quartus, cùm Clericus habet cauſam civilem contra ſuum Epiſcopum, 2. *q. 1. ſi quis Clericus.* Si verò Epiſcopus contra Clericum, debent eligi Arbitri, per quos terminetur, ut dicitur ibidem, & coget eum Epiſcopus ad Arbitros eligendos, *ar. extra. de ſe. con. ſi quis Clericus.* Quintus, cùm Epiſcopus eſt negligens, poteſtas ejus devolvitur ad Archiepiſcopum, 9. *q. 3. cum ſimus extra. de offi. or. ad reprimendam*, etſi Epiſcopus ſit negligens circa executionem ultimæ voluntatis, *in aut. de Eccle. ti. §. Si autem pro redemptione. & ſe. col. 9.* & iſte caſus continet multa.

Sed quid ſi Epiſcopus ſit excommunicatus; numquid ejus poteſtas devolvitur ad Archiepiſcopum?

Reſpondeo quod non, *lib. 6. de ſuper. negli. Romana.* & hoc eſt verum, ut dicit *ibidem Jo. An.* quantum ad cauſas, quas habent inter ſe ſubditi Epiſcopi, ſed devolvitur *ad ca. ar. extra. de majo. & obe. his qui.* Cauſæ verò, quæ ſunt inter ſubditos Epiſcoporum, & Epiſcopos pertinent ad Archiepiſcopum, *11. q. 1. pervenit, & c. ſi quis cum Clerico.* Supplet enim Archiepiſcopus vices Epiſcopi in ejus negligentia, non autem in culpa, ut patet *in c. Romana.*

Sextus eſt, cùm Canonici in contemptum Epiſcopi ſui interdicunt Eccleſiam Cathedralem ſine cauſa rationabili, niſi hoc de conſuetudine poſſint, *extra. de appel. dilectus*, & cognoſcit in hoc caſu Archiepiſcopus tanquam delegatus à Papa, *extra. de offi. or. irrefragabili, §. exceſſus, & §. cæterum.* Septimus, cùm Eccleſia ſuffraganea vacat, & non ſuperſunt Canonici, qui cuſtodiunt bona menſæ Epiſcopalis, vel ſuperſunt minus idonei, vel ſunt ſuſpecti, *12. q. 1. non liceat.* Octavus, per contentioſam electionem, *di. 63. c. 1. & ult.* Pertinent etiam ad Archiepiſcopum alii caſus pertinentes ad Primatem poſiti in Capitulo præcedenti. Prædictos autem, & ſupradictos caſus, quaſi omnes ponit *Hoſt. in ſum. & glo. extra. de offi. or. paſtoralis.* plures etiam ex eis ponit *Ber. ibidem.*

Ad hoc nota, quod Archiepiſcopus non poteſt ſibi conſtituere Officiales in Diœceſi ſuorum Suffraganeorum, etiam pro futuris cauſis per appellationem ad eum devolvendis, niſi habeat hoc de conſuetudine; & tunc etiam tales Officiales citare, vel inhibere non poſſunt. Item Archiepiſcopus, vel ejus Officialis non debet ſuffraganeum excommunicare, ſuſpendere, vel interdicere propter reverentiam Ordinis Epiſcopalis, *lib. 6. de offi. ordi. c. 1.*

Quid ſi excommunicentur? numquid ſententia tenebit?

Reſpondet *Ber. & Jo. An. ibidem* quod ſic, quia ſpeciale eſt in his ſententiis, quod injuſtè latę ligant 2. *q. 3. c. 1.* & *extra. de ſentent. excom. ſacr.* Punietur tamen, qui hoc fecerit, ut dicitur *ibidem*; & idem eſt dicendum de Delegatis Archiepiſcoporum ſecundùm *Jo. An.*

Sed numquid Archiepiſcopus, vel ejus Officialis poteſt excommunicare Officiales Epiſcopi?

Reſpondeo. Quando Officiales Epiſcopi

pi peccant in his, quæ ſunt jutisdictionis, tunc Archiepiſcopus poteſt punire cum ſicut Epiſcopum, quia idem eſt conciſtorium utriuſque, *extra. de ap. Romana. reſponſ.* 1. Si verò aliquid poſſideret, vel faceret ut privatus., tunc eum punire non poſſet, niſi ſicut alios ſubditos Epiſcopi in caſibus ſupra notatis, & hoc probatur *extra. de fo. compe. Romana. §. 3. & ult.* Item Archiepiſcopo cauſas, quæ per appellationem, vel aliàs jure metropolitico deferuntur ad eum, non debet audire, vel etiam audiendas committere alibi, quàm in ſua Civitate, vel Diœceſi, vel in eis, in quibus fuerit appellatum, aut cauſæ iſtæ conſiſtere dignoſcuntur, niſi ſibi aliud de conſuetudine competat in hac parte *lib. 6. d. offi. ordi. ut litigantes.*

Sed pone, quod Archiepiſcopus de conſenſu partium cauſam audiat, vel audiendam committat alibi, quàm in locis prædictis, numquid illud, quod agitur, valebit?

Videtur quod ſic, quia cùm hoc ſit in favorem litigantium introductum, illi renunciare poſſunt, *extra. de regula ad apoſtolicam*, cui conſentit *Jo. An* dummodo ipſe Archiepiſcopus, vel ejus Delegatus habeant licentiam Epiſcopi illius Diœceſis, ut ibi pro tribunali ſedere poſſit, aliàs non, ut patet *9. q. 2. c. 1.* niſi in caſibus à jure ſibi conceſſis. Item Archiepiſcopus per quævis ſuæ Provinciæ loca exempta tranſiens, aut ad ea divertens facere poteſt ante ſe Crucem deferri, populo benedicere, divina officia privatim, & publicè ibidem audire, & ea in Pontificalibus celebrare, & in ſua præſentia facere ſine pontificalibus celebrari, quovis privilegio contrario non obſtante. Similiter Epiſcopus in locis ejuſdem ſuæ Diœceſis poteſt populo benedicere, divina officia audire, populo ea etiam celebrare, & celebrari in ſua præſentia facere, ita tamen, quod ex hoc ipſis exemptis, vel circa hoc privilegiatis nullum aliàs præiudicium generetur, *lib. 7. de libertate Prælatorum Archiepiſcopus.*

TITVLVS XLIII.

De Epiſcopis.

DEinde conſiderandum eſt de Dignitate Epiſcopali. Et Primò de quibuſdam dubitabilibus circa iſtam materiam, Secundò, de officio Epiſcopi. Tertiò, de duabus Legibus, quibus ſubſunt Eccleſiæ Epiſcopo. Quartò, de canonica portione, quæ debetur Epiſcopo. Ideo ſit

ARTICULUS I.

De quibuſdam Dubitabilibus circà hanc materiam.

CIrca primum quæruntur plura, ſcilicet I. *Vtrum ſupra Presbyteratum ſit in Eccleſia poteſtas aliqua?*

II. *Vtrum Epiſcopatus ſit ordo?*

III. *Vtrum omnium Epiſcoporum ſit aliquis ſuperior in Eccleſia?*

IV. *Vtrum liceat Epiſcopatum appetere?*

V. *Vtrum liceat Epiſcopatum injunctum omnino recuſare?*

VI. *Quid ſi quis juret, vel voveat nunquam futurum Epiſcopum?*

VII. *Vtrum oportet eum, qui in Epiſcopatum aſſumitur, eſſe cæteris meliorem?*

VIII. *Vtrum electus in Epiſcopum ignarus in ſacra ſcriptura, & requiſitus, utrum ſc at vetus, & novum teſtamentum, & reſpondens ſe ſcire, mortaliter peccet?*

IX. *Vtrum peccet, qui tali electo munus confirmationis impendit?*

X. *Vtrum Epiſcopo liceat ad Religionem tranſire?*

XI. *Vtrum liceat Epiſcopo propter perſecutionem aliquam corporalem deſerere gregem ſibi commiſſum?*

XII. *Vtrum Epiſcopo liceat aliquod proprium poſſidere?*

XIII. *Vtrum Epiſcopi peccent mortaliter, ſi non largiantur pauperibus bona Eccleſiæ, quæ procurant?*

XIV. *Vtrum Religioſi, qui in Epiſcopos promoventur, teneantur ad obſervationes regulares?*

Circa primum reſpondeo ut ſupra *e. li. tit. 4.*

Circa ſecundum, reſponſio patet *ibidem.*

Circa tertium, reſpondeo ut ſupra *ti. de Dignitate Papali.*

Circa quartum, reſpondeo ut ſupra *tit.* de Dignitatibus Eccleſiaſticis in communi, quæſtione, ſcilicet, utrum poteſtas dominandi ſit appetenda. De conſecratione verò Epiſcopi etiam dictum eſt ſupra *hoc eo. lib. ti. 3. ad fi.*

Circa quintum reſpondeo, quod non. In aſſumptione enim Epiſcopatus duo ſunt conſideranda, ſcilicet quid decet hominem appetere ſecundùm propriam voluntatem, & quid decet facere ad alterius voluntatem. Quantum igitur ad propriam voluntatem homini convenit principaliter inſiſtere propriæ ſaluti; ſed quod ſaluti aliorum intendat, hæc convenit ei ex diſpoſitione alicujus poteſtatem habentis; unde ſicut ad ordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis proprio motu feratur in hoc, quod aliorum guberna-

gubernationi præficiatur; ita etiam, quod aliquis omnino contra Superioris præceptum finaliter hoc recuſet; hoc enim eſt, & contra humilitatem, & contra charitatem, ſcilicet proximorum; unde Auguſtinus ad *Eudoxium*: *Si qua opera veſtra Mater Eccleſia deſideravit, nec elatione avida ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia reſpuatis, nec veſtrum otium utilitatibus Eccleſiæ præponatis.* Poteſt autem contingere, quod ille, cui injungitur Prælationis officium, aliquid in ſe ſentiat, per quod non licet ei accipere. Hoc autem impedimentum quandoque poteſt removeri per ipſummet, ut ſi habeat peccandi propoſitum, quod poteſt deſerere; & ideo non excuſatur, quin finaliter teneatur obedire Prælato injungenti. Quandoque poteſt removeri per Prælatum injungentem, ut ſi ſit irregularis, vel excommunicatus, & tunc debet hoc injungenti oſtendere, qui ſi removerit illud, teneatur obedire. Quandoque per neutrum removeri poteſt, ut ſi Archiepiſcopus non poteſt ſuper irregularitatem diſpenſare, & tunc non tenetur ei obedire ad ſuſcipiendum Epiſcopatum, vel etiam Ordines ſacros.

Sed contra, quia Beatus Marcus pollicem ſibi incidit, ne Presbyter fieret; ſed ejuſdem rationis eſt ad aliquid impedimentum ponere, & omnino recuſare, ergo &c.

Reſpondeo. Accipere Epiſcopatum non eſt de ſe neceſſarium ad ſalutem, ſed fit neceſſarium ad ſalutem ex præcepto Superioris, ut patet ex dictis. His autem, quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poteſt quis licitè impedimentum apponere, antequam fiat præceptum, aloquin non liceret ad ſecundas nuptias tranſire, ne per hoc impediretur à ſuſceptione Epiſcopatus, vel ſacri Ordinis. Non liceret autem in eis, quæ per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis; unde Beatus Marcus non egit contra præceptum, ſibi digitum amputando, licèt ſit credibile ex inſtinctu Spiritus Sancti hoc feciſſe, ſine quo non licet alicui ſibi manus injicere. *Hæc Tho.* 2. 2. *q.* 185. *ar.* 2. o.

Circa ſextum reſpondet *Hoſt.* diſtinguendo ſecundùm *Hu.* quod talis aut intendebat, quod in nullo caſu fieret Epiſcopus, etiam inſtante neceſſitate, & tunc non eſt ſervandum 8. *q.* 1. *in ſcripturis*, aut intendebat, quod non fieret Epiſcopus, niſi inſtante neceſſitate magna, & tunc ſervare debet, niſi neceſſitate urgente, *extra. de jurejur. & ſi Chriſtus* 22. *q.* 4. *illicitum*, non tamen repelliutur, quia tale juramentum non irrogat infamiam, ſed tantùm ſolemne 6. *q.* 1. *infames*, imò unius anni pœnitentia omnino aboletur, 22. *q.* 3. *qui ſacramentum.* Si verò dubitetur, quomodo intendebat, debet intelligi, quod hoc ultimo modo intenderit, quia benigna interpretatio fieri debet, *extra. de reg. jur. eſtote*, & *extra. de jurejur. ad noſtram* 3. *ſecundùm Hug.*

Quid ergo ſi nulla neceſſitate inſtante, quia eo melior, & magis idoneus in Eccleſia non invenitur, ei Papa præcipiat, quod Epiſcopatum recipiat?

Reſpondeo, ſuper hoc diverſi diverſa dixerunt. *Hugo.* enim dixit, quod non obediet ei, ſed potius Domino ſupremo, 2. *q.* 3. *ſi Dominus*, quia redditio juramenti eſt de Lege naturali, & divina, 22. *q.* 1. *ſi peccatum.* Papa tamen talem abſolvere poteſt à perjurii pœna, & ab infamia quoad Eccleſiam, & ſic per conſequens non repelletetur ab aliquo actu publico. *ff. ad municipales Imperatores.* Alii dicunt, quod obediendum eſt Papæ, *ar.* 15. *q.* 6. *auctoritatem.* Secundùm verò *Hoſt.* ſemper obediendum eſt Papæ, niſi conſtet contrarium de divina voluntate, Cujus ratio eſt, quia auctoritas ejus excepta videtur; unde non eſt voti tranſgreſſor, qui auctoritate Sedis Apoſtolicæ illud diſtulerit implere. *extra. de vo. non eſt arg. extra. de jurejur. venientes.* Item quia non intelligitur hoc fieri auctoritate hominis puri, ſed Dei, cujus Papa eſt Vicarius in terra. *extra. de translatio. inter corporalia, & duobus capitulis ſequentibus.* Item quantumcumque expreſsè juraverit, vel voverit, videtur eſſe ſenſus, ſcilicet quod nunquam fieret Epiſcopus eo procurante, nec ſe negabit Deo vocante, 8. *q.* 1. *in ſcripturis, & extra. de elec. qualiter,* Ergo ſi ſequatur electio inſpirata, quidquid intenderit, non debet ſe denegare, quia nec eſt reſiſtendum Spiritui Sancto, ut dicitur *act.* 7. & 2. *q.* 1. *qui reſiſtit.* Electioni igitur factæ per hominem nullatenus conſentiat, revelationi contrariæ non reſiſtat, & ſi ſpecialiter reſiſtere revelationi voviſſet, votum nullum eſſet, cum ſine peccato ſervari non poſſet. Hæc *Hoſt.*

Circa ſeptimum reſpondeo, quod non; unde dicit Decretalis, quod ſufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem. Nam circa aſſumptionem alicujus ad Epiſcopatum aliquid eſt conſiderandum in aſſumente, & aliquid in aſſumpto. Aſſumens debet fideliter divina myſteria diſpenſare ad utilitatem Eccleſiæ, ſecundùm illud 1. *Cor.* 4. *Ad ædificationem Eccleſiæ quærite, ut abundet*; & ideo ille, qui debet aliquem in Epiſcopatum aſſumere, ſive eligendo, ſive providendo, non tenetur aſſumere meliorem ſimpliciter, quod eſt ſecundùm charitatem, ſed meliorem quoad regimen Eccleſiæ, qui ſcilicet poſſit Eccleſiam inſtruere, & defendere, & pacificè gubernare. Aſſumptus etiam non requirit, quod ſe reputet aliis meliorem. Hoc enim eſſet ſuperbum, & præſumptuoſum, ſed ſufficit, quod nihil in ſe inve-

niar, per quod ſit ei illicitum aſſumere Prælationis officium; unde Petrus requiſitus, an Deum plus cæteris diligeret, non prætulit ſe cæteris, ſed ſimpliciter, quod amaret, reſpondit. Examinavit autem eum Dominus de dilectione ampliori ad oſtendendum, quod ubi inveniretur aliquis homo idoneus ad regimen Eccleſiæ, præcipuè debet in eo attendi eminentia dilectionis divinæ.

Non autem obſtat prædictis illud Limachi Papæ: *Viliſſimus*, inquit, *computandus eſt, niſi ſcientia, & ſanctitate præcellat, qui eſt præſtantior dignitate*; quia hoc intelligitur quantum ad ſtudium jam conſtituti in dignitate. Debet enim ad hæc intendere, ut cæteros ſcientia, & ſanctitate præcellat. Hæc *Tho. 2. 2. q. 175. ar. 3. o.*

Circa octavum reſpondet *Ric. quolibet 3. q. 24.* diſtinguendo hoc modo, quod talis aut eſt ignarus ex toto in ſacra ſcriptura, aut in parte, quia licèt non ſciat ſacram ſcripturam, ſicut illi, qui ſunt provecti in ſcientia ſacræ ſcripturæ, ſcit tamen aliquo modo in generali mandata, & articulos fidei, & virtutes, & vitia, & ſacramenta. Si ſit ignarus primo modo, tunc talis reſpondendo ſe ſcire ex deliberatione mortaliter peccat, quia ſcienter, & ex deliberatione mentitur mendacio pernicioſo; quia tale mendacium eſt in præjudicium utilitatis animarum, quæ ſuo regimini committuntur; Si tamen talis reſponſio ſit neceſſaria ad hoc, ut ſua promotio non impediatur. Si verò ſit ignarus ſecundo modo, non audet dicere, quod ſic reſpondendo mortaliter peccaret, quia conſuetudo, quæ ſecundùm jura eſt optima Legum interpres, *extra. de conſue. cum dilectus*, ſic obtinuit, ut iſta quæſtio ſic intelligatur, ſcilicet, utrum ſciat vetus teſtamentum, & novum quantum ad ea, quæ neceſſarium eſt ſcire Prælato, & hæc ſunt illa, ſine quorum ſcientia non poteſt exequi competenter officium ſuum; unde ſi ſciat iſta talia de teſtamento veteri, & novo; tunc ſic reſpondens, verum reſpondet ſecundùm intentionem, quam debet habere quærens in quærendo quæſtionem illam, & ideo non mentitur. Si autem neſciat de veteri teſtamento, & novo ea, quæ ſunt neceſſaria ad executionem officii ſui; tunc taliter reſpondendo mentitur mendacio pernicioſo in præjudicium animarum, & mortaliter peccat, ſi talis reſponſio ſit neceſſaria ad promotionem ſuam.

Sed objicitur, quia ſi talis mortaliter peccaret, reſignare teneretur, ut videtur, Epiſcopatum per illud peccatum mortale obtentum; ſed non dicitur, quod tales reſignare teneantur, ergo &c.

Reſpondeo. Talis aut poſtquam accepit Epiſcopatum, didicit de veteri teſtamento, & novo ea, quæ ſunt neceſſaria ad executionem ſui officii, aut non. Si non, credo, quod reſignare tenetur, quia quilibet habens officium regiminis animarum, ſi non habeat ea, quæ ad executionem ſui officii ſunt neceſſaria, tenet illud officium in præjudicium animarum ſuo regimini commiſſarum, & in ſalutis propriæ detrimentum. Si autem poſtea didicit ea, quæ ſunt neceſſaria ad executionem ſui officii, credo, quod non tenetur reſignare, licèt mortaliter peccaverit, cùm reſpondit ſe ſcire; aliquid enim cum peccato mortali acquiritur, quod tamen reſignare non tenetur; ſicut mulier illud quod de meretricio lucratur, reſignare non tenetur. Aliqui verò dicunt, quod talis reſignare tenetur, cùm obtinuerit non tantum tacita veritate, ſed etiam expreſſa falſitate, ſi talis reſponſio ſit neceſſaria ad hoc, ut non impediatur promotio ſua. Hæc *Rich. ubi ſupra.*

Circa nonum reſpondeo ſecundùm *Ric. quolibet. 3. q. 25.* ſi ſcienter confirmaverit illum, qui non ſcit de ſacra ſcriptura ea, quæ ſunt neceſſaria ad executionem ſui officii, peccat. Si verò ignoret eum eſſe talem, nec habuit diligentiam debitam ad ſciendum inſufficientiam ejus, etiam peccat, quia debet eum diligenter examinare per ſe, vel per alios bonos viros, *ar. extra. de ele. congregata, & extra. de æta. & quali. c. ult.* ubi dicitur, quod promotus talis debet deponi, *& extra. de ele. nihil eſt*, ubi prohibetur confirmari Clericus inſufficientis literaturæ, & confirmans talem, ſi fecit hoc ex negligentia, ſuſpendi debet à perceptione proprii beneficii; ſi verò hoc fecerit ex malitia, debet pænæ ſubjici graviori.

Circa decimum Reſpondet *Tho. 2. 2. q. 185.* quod non, niſi ex cauſa, Perfectus enim ſtatus Epiſcopalis in hoc conſiſtit, quod aliquis ex dilectione Dei ſe obligat ad hoc, quod ſaluti proximorum inſiſtat, & ideo tamdiù obligatur ad retinendam curam Epiſcopalem, quamdiù poteſt ſibi commiſſis proficere ad ſalutem, quam quidem negligere non debet, nec propter divinæ contemplationis quietem, cum Apoſtolus propter neceſſitatem ſubditorum à contemplatione vitæ futuræ ſe differri patienter toleraret ſecundùm illud *ad Phil. 1. Coarctor enim ex duobus, deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multò melius eſt; permanere autem in carne eſt neceſſarium propter vos.* Nec etiam propter quæcumque adverſa vitanda, vel lucra acquirenda, quia ut dicitur *Jo. 10. Bonus Paſtor ponit animam ſuam pro ovibus ſuis.*

Nota tamen, quod Epiſcopus impeditur procurare ſubditorum ſuorum ſalutem multipliciter, quandoque propter proprium defectum conſcientiæ, ut ſi ſit homicida, vel

vel ſimoniacus, vel corporis, ut ſi ſit ſenex, vel infirmus; vel ſcientiæ inſufficientia ad curam regiminis; vel irregularitatis, ut ſi ſit bigamus. Quandoque propter defectum ſubditorum, in quibus non poteſt proficere; unde *Greg. lib. 4. Dialog. Sæpè agitur in animo perfectorum, quod cum ſuum laborem eſſe ſine fructu conſiderant, in loco alio ad laborem, & fructum migrant.* Quandoque ex parte aliorum, ut cùm Prælatio alicujus generat grave ſcandalum, *1. Cor. 8. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabis carnem in æternum.* Propter tamen ſcandalum ortum ex malitia aliquorum volentium fidem, vel juſtitiam Eccleſiæ conculcare, non eſt cura paſtoralis omittenda; ſed illud *Matth. 19. Sinite illos*, qui ſcilicet ſcandalizabantur de Doctrina Chriſti: *cæci ſunt, & duces cæcorum.* Oportet tamen, quod ſicut aliquis aſſumit eam per providentiam Superioris, ita per ejus auctoritatem ex cauſis prædictis deſerat ſuſceptam, ut dicit *Innoc. 3. extra. de renun. ſi pænas.* Poteſt tamen, ceſſante impedimento, in Epiſcopum reſumi, niſi propter culpam ſit depoſitus, & in Monaſterium detruſus ad pænitentiam agendam, ut habetur *7. q. 2. in literis.* unde etiam ſi ſit ſimoniacè promotus eo ſciente, ſi ſe ad Religionem tranſtulit, poteſt iterum ad Epiſcopatum alium promoveri. Hæc *Tho. ubi ſupra.*

Circa undecimum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 185. ar. 5.* in qualibet obligatione debet attendi præcipuè finis obligationis. Obligant autem ſe Epiſcopi ad executionem officii paſtoralis propter ſalutem ſubditorum; & ideo ubi ſubditorum ſalus exigit præſentiam perſonæ Paſtoris, non debet Paſtor perſonaliter deſerere gregem ſuum, nec propter aliquod temporale commodum, nec propter aliquod perſonæ periculum imminens, cùm bonus Paſtor ponere teneatur animam ſuam pro ovibus ſuis. Si vero ſubditorum ſaluti ſufficienter poſſit in abſentia Paſtoris per alium provideri, tunc licet Paſtori gregem corporaliter propter aliquod Eccleſiæ commodum, vel perſonæ periculum deſerere; unde *Auguſt. in Epiſtola ad Honoratum: Fugiant de Civitate ſervi Chriſti, quando eorum quiſque ſpecialiter à perſecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui ita non quæruntur Eccleſia non deſeratur. Cùm autem omni eſt commune periculum, hi, qui aliis indigent, non deſerantur ab illis, quibus indigent. Si enim pernicioſum eſt, nautam in tranquillitate navem deſerere, quantò magis in fluctibus*, ut dicit *Nicolaus Pap. VII. quæſt. 2.*

Circa duodecimum reſpondeo, quod ſic; non enim in ordinatione ſua ad hoc ſe obligat, ut abſque proprio vivat; nec ex neceſſitate requiritur hoc ad officium paſtorale; unde *12. q. 1.* Epiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus ſuis derelinquant.

Circa decimum tertium reſpondeo. Bonorum propriorum ſunt Domini; ideo poſſunt ea vel ſibi retinere, vel aliis pro libito elargiri: in quo tamen poſſunt peccare, ſcilicet ſi plura conferant, quàm oportet, vel aliis non ſubveniant, ſecundùm quod exigit charitas. Non tamen tenetur reſtituere; bonorum ergo Eccleſiæ ſunt diſpenſatores, vel procuratores; unde *Auguſt. ad Bonifacium: Si privatim poſſidemus, quod nobis ſufficiat, non illa noſtra ſunt, ſed illorum, quorum procurationem gerimus.* Ad diſpenſationem autem requiritur bona fides ſecundùm illud *1. Cor. 4. Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Sunt autem bona Eccleſiæ, non tantum in uſus pauperum, ſed etiam in cultum Dei, & neceſſitatem Miniſtrorum Eccleſiæ expendenda, ut dicitur *12. q. 2.* De redditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium, Epiſcopo una portio emittatur, duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi pauperum à Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur, ultima Clericis pro ſingulorum meritis dividatur. Si ergo ſint diſtincta, quæ debent in uſum Epiſcopi cedere, & aliquid ſibi retinuerit de aliis, contra fidem diſpenſationis agit, & mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur. De deputatis verò ſpecialiter uſui ſuo, idem dicendum eſt, quod de propriis bonis dictum eſt, ut ſcilicet propter immoderatum affectum, vel uſum, peccet quidem, ſi immoderatas expenſas ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſecundùm quod requirit debitum charitatis. Si etiam de his velit ſibi aliquid ſubtrahere, & conſanguineis aliis dare, non peccat, ſi fiat moderatè, ſcilicet ne indigeant, non ut ditiores fiant; unde *Ambroſius lib. de offi. Eſt approbanda libertas, ut proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas, non tamen, ut illi ditiores fiant, ex eo, quod potes conferre inopibus.* Si verò non ſint diſtincta, diſtributio eorum ejus fidei committitur; & ſi in modico deficiat, vel ſuperabundet, poteſt fieri hoc abſque bonæ fidei detrimento, quia non poteſt hoc fieri. Si verò ſit multus exceſſus, non poteſt hoc latere; unde dicitur bonæ fidei repugnare, ideo mortaliter peccat.

Sed objicitur contra prædicta illud *Hieronymi ad Damaſum Papam*, qui inquit: *Bonis parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium incurrunt.* Videtur ergo, quod multò magis mortaliter peccent, ſi ea, quæ de bonis Eccleſiæ eis ſuperſunt, egenis non exhibent.

Reſpondeo, quod ſicut patet ex dictis, omnia bona Eccleſiarum non ſunt pauperibus largienda, niſi in articulo neceſſitatis,

in

in quo etiam pro redemptione captivorum, & aliis neceſſitatibus pauperum, vaſa cultui divino neceſſaria, & dicata, diſtrahuntur. Tunc enim peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere, dummodo haberet patrimonium, de quo vivere poſſet.

Nota etiam, quod quia bona Eccleſiarum uſibus pauperum deſervire debent, ſi quis neceſſitate non imminente providendi pauperibus, de his, quæ ſuperſunt ex provenientibus Eccleſiæ, poſſeſſiones emat, vel in theſauro reponat in futurum, Eccleſiæ utilitati, & pauperum neceſſitatibus providendum, laudabiliter facit. Si verò neceſſitas immineat pauperibus erogandi, ſuperflua cura eſt, & inordinata, ut quis in futurum conſervet, quod Dominus prohibet *Mat. 6.* dicens; *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum. Hæc Tho. 2. 2. q. 85. art. 7.*

Circa decimum quartum reſpondeo, quod ſic, ſcilicet ad illas, quæ non impediunt officium Epiſcopale, ſed valent ad perfectionis cuſtodiam, ut continentia, paupertas, & hujuſmodi; & per conſequens tenentur ad habitum portandum ſuæ Religionis, qui eſt hujuſmodi obligationis ſignum, & de hoc habetur 16. *q.* 1. ad alias autem non eſt ſollicitudo, ut ſilentium, & aliquæ vigiliæ, vel abſtinentiæ graves, ex quibus impotens corpore redderetur ad exequendum officium ſuum. In his enim poteſt diſpenſatione uti, ſecundùm quod requirit neceſſitas perſonæ, vel officii, conditio hominum, cum quibus vivit, per modum, quo etiam Prælati religionem in hujuſmodi ſecum diſpenſant. Sic intelligitur illud 20. *q.* 1. *Monachum*. Quod autem dicitur 18. *q* 1. *quem ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem vindicandi poteſtatem habeat*, intelligendum eſt, quod hæreditatem non vendicat quaſi propriam, ſed quaſi debitam Eccleſiæ, ut patet etiam ibidem parum poſt. *Hæc Tho. 2. 2. q. 185. ar. 7.* Teſtamentum autem nullo modo facere poteſt Epiſcopus de rebus Eccleſiæ, quia ei diſpenſatio eatum tantùm committitur, quæ in morte finitur, ex qua incipit valere teſtamentum, ut dicitur *ad Hæbreos* 9. Si tamen ex conceſſione Papæ teſtetur, intelligitur non ex proprio facere teſtamentum, ſed apoſtolica auctoritate intelligitur eſſe ampliata poteſtas ſuæ diſpenſationis, ut ejus diſpenſatio poſſit poſt mortem valere.

ARTICULUS II.

Quod eſt officium Epiſcoporum?

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet quod eſt officium Epiſcoporum. Circa quod ſciendum, quod Epiſcopi ſubſunt Archiepiſcopis, & nihil poſſunt ſtatuere, vel diſponere de his, quæ ſpectant ad communem ſtatum Provinciæ abſque Archiepiſcopo; ſicut nec è converſo, Archiepiſcopus abſque Concilio Epiſcoporum; Sed ſpecialia quæ pertinent ad ſuos Epiſcopatus, ſicut Archiepiſcopus in ſua Diœceſi ſine Concilio Epiſcoporum, ita & ipſi licitè poſſunt facere ſinguli in ſuis Epiſcopatibus ſine conſenſu Archiepiſcopi. *di. 18. propter Eccleſiaſticas, & c. 2. in fi. & 9. q. 3. c. 2. Archiepiſcopus. Si autem nullus.* Sunt autem iſta, ſcilicet conſecrare Eccleſiam, & Virgines velare, Clericos ordinare, Altaria in Eccleſia conſecrata erigere; antequam etiam conſecretur poteſt Presbyter, quot voluerit, Altaria facere, Baptizatos in fronte chriſmare, chriſma conficere, ſolemniter pænitentes reconciliare, literas dimiſſorias dare. *di. 68. quamvis de conſe. di. 5. non oportet, di. 71. extraneo.* inter ſubditos judicare 9. *q.* 3. *per ſingulas, & 2. q. 2. de perſona. cum ſolemnitate*, quæ habetur 11. *q.* 3. debent anathematizare, unam Eccleſiam in duas dividere, & duas unire, unam alteri ſubjicere, novas Eccleſias erigere; ex cauſa tamen, & non aliter poteſt hoc facere; ſuper hoc tamen debet conſenſum illorum, quorum intereſt requirere. *extra. de Eccle. edic. ad audientiam*, & 10. *q.* 2. *c. ult. & 2. q. 2. placuit.* Epiſcopalem Synodum celebrare 38. *diſt. quando.* revertentes ab hæreſi reconciliare, *extra. de hære. ad abolendam*, Canonem latæ ſententiæ quoad ſubditos ſuos condere 3. *q.* 4. *nullus.* multa etiam alia, quæ difficile eſſet enarrare, cùm ipſe ſit præordinator in cunctis. *di. 25. perlectis.* Hæc non debent præſumi ab inferioribus Epiſcopo; & ita in aperto eſt differentia inter Epiſcopum, & alios Prælatos inferiores.

Utrum Epiſcopus poſſet vices ſuas delegare?

Reſpondeo ſecundùm *Ray.* quod poteſt ea, quæ ſpectant ad Epiſcopalem Ordinem, ſi fortè ſit causa legitima impeditus, alii Epiſcopo delegare, ut conſecrationem Eccleſiarum, vel reconciliationem, Virginum velationem, ordinationem Clericorum, & ſimilia. Cauſas etiam criminales Clericorum, in quibus agitur ad depoſitionem, non poteſt alii delegare, niſi juſta cauſa impeditus, & tunc non committet cauſæ definitionem. *c. de pedaneis ju. l. 2.* Secundùm alios tamen poteſt alii Epiſcopo committere,

re, cùm hoc non ſit prohibitum ſibi. Sunt autem quædam aliæ cauſæ, quas propter excellentiam ſui, licèt non ſint criminales, non debet delegare, niſi juſta cauſa impeditus; & tunc non niſi literatis, & gravibus perſonis, ut eſt cauſa matrimonialis, & ſimiles. *extra. de conſan. ex literis.* Non debet etiam committere poteſtatem diſpenſandi cum irregularibus ſecundùm *Ray. Rod.* verò dicit, quod hoc poteſt; quia hoc non eſt ſibi prohibitum. Abſolutionem autem excommunicatorum pro injectione manuum violenta in Clericum, poteſt alii committere in caſibus ſibi conceſſis à jure, cùm viderit expediri, *extra. de offi. ordi. cis.* Alias verò cauſas minores etiam ſpirituales, ut de decimis, & de jurepatronatu, & ſimiles, poteſt delegare Clericis, *extra. de judi. decernimus quantò.* Pecuniarias verò cauſas poteſt, imò fortè debet indiſtinctè delegare etiam Laicis. *ar. 10. q. 1. ſi quidam. & 69. di. c. bene quidem, & in di. c. decernimus. extra. de judi.*

Sed quid de Judice delegato, numquid poteſt cauſam ſibi delegatam alii delegare?

Reſpondet *Ray. tit. de pæn.* quod hoc non poteſt regulariter, niſi in duobus caſibus. Unus eſt, ſi lis eſt conteſtata coram eo; ſic intelligitur illud *extra. de ſen. & re. judi. cum Bertold.* Alius eſt, quando univerſitas cauſarum alicujus, vel Eccleſiæ eſt alicui delegata; tunc enim poteſt unam cauſam, vel duas alii delegare. *ff. de judi. cum Prætor. Innoc.* autem dicit, quod poteſt etiam omnes cauſas committere. Fallit hæc regula in delegato à Principe, qui poteſt alii delegare, *extra. de offi. dele. quamvis.* Ille tamen, cui Papa committit inquiſitionem, vel proviſionem Eccleſiis de Prælatis, aut Miniſtris aliis faciendam, hoc alii committere non poteſt, quia in talibus induſtria, & fides perſonæ videtur eligi. Item cui committit Crucem prædicare, excommunicare aliquos, vel abſolvere, cum irregularibus diſpenſare, vel pænitentias injungere, non poteſt hoc alii committere, niſi eſſet Legatus, quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium eſt commiſſum, *extra. de offi. dele. q. 2.*

ARTICVLVS III.

De duabus Legibus, quibus Eccleſiæ ſubſunt Epiſcopis.

SEquitur videre de tertio, ſcilicet de duabus Legibus, quibus Eccleſiæ ſubſunt Epiſcopis. Circa quod ſciendum, quod hæ duæ Leges ſunt Lex Diœceſana, & Lex Juriſdictionis. Prima conſiſtit in Cathedratico exigendo, & in tertia, vel quarta parte oblationum, & hac Lege ſubſunt Epiſcopis omnes Eccleſiæ, præter Monaſteria, 16. *q. 1. cum pro utilitate.* Huic tamen Legi ſubſunt Capellæ Monaſteriorum. *extra. c. conquerente,* niſi Monaſteria eſſent cum Capellis exempta. *extra. de privil. quantum.* Et ſic ſecundùm *Hoſt.* Monachi, & alii Religioſi non coguntur ad Synodum venire, niſi habeant populum, vel ratione Capellarum non exemptarum; ſic intellige illud *extra. de privile. Eccleſia.* vel niſi ſit conſuetudo, nec ad miſſam publicam, vel ordines faciendo recipiunt, 18. *q. 2. dudum. Hæc Hoſt.* Præſtabunt tamen Monaſteria etiam exempta ſervitia, quæ conſueverunt ab antiquo præſtare. 18. *q. 2. ſervitium.* & cenſum ſtatutum 18. *q. 2. Eleutherius.* Secunda Lex, ſcilicet juriſdictionis eſt quoddam jus, ex quo habet Epiſcopus omnia Sacramenta conferre, de cauſis cognoſcere, delicta cohibere. Huic Legi ſubſunt omnes Eccleſiæ ſuæ in Diœceſi tam Sæculares Eccleſiæ, quàm Monaſteria. *di. 50. §. accedens.* & eorum Capellæ. *extra. c. conquerente.*

Sed nota, quod licèt duæ prædictæ Leges diſtinguantur, ſæpe tamen una ponitur pro altera. *extra. de præſcrip. auditis, & de regularibus ex parte, & de in integ. reſt. auditis &c.* Omnes etiam Principes ſubſunt Epiſcopis, *extra. de offi. ordi. omnes, & c. ſolitè,* & ſuis Archiepiſcopis, & Epiſcopis aſſurgere debent, & eis juxta ſe locum venerabilem aſſignare, ut dicitur ibidem.

ARTICULUS IV.

De Canonica Portione.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de canonica portione, & de hac quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum canonica portio debeatur Epiſcopo?*

II. *Sed numquid ratione præſcriptionis, vel conſuetudinis dari poterit portio minor quarta?*

III. *Sed numquid eadem ratione nulli dabitur?*

IV. *Sed numquid præſcribi poteſt?*

V. *A quibus hæc canonica portio petatur?*

VI. *De quibus deduci debet hæc canonica portio?*

VII. *Vtrum portio canonica Epiſcopi impediat canonicam Presbyteri Parrochialis, vel è converſo?*

VIII. *Quid ſi Parrochianus eligat ſepeliri extra Diœceſim ſuam?*

Circa primum; reſpondeo, quod ſic, & hoc patet primò per jura decretorum, ſecundùm quæ Epiſcopi percipere debent partem aliquotam omnium oblationum, & redditruum, undecumque proveniant; & ſecundùm aliqua decreta videtur, quod tertiam partem, ut patet 10. *q. 1. de his, & c. decernimus.* Secundùm verò alia decreta videtur,

tur, quod medietatem 10. *q.* 1. *antiquos*, & ſecundùm alia quædam decreta videtur, quod quartam, 12. *q.* 2. *vobis c. conceſſo.* De jure verò communi ſecundùm *Hoſt* debet recipere quartam, ut 12. *q.* 2. *vobis*, *& c. ſc.* cujus ratio eſt. Primò, quia iſta jura ſunt poſteriora, *extra. de cog. ſpi. c.* 1. Secundò, quia in illa ſumma omnia jura conveniunt, *ff. de arbi. Item proferre. §. Si plures.* Tertiò, quia quod eſt minimum, eſt tenendum *extra. de cenſi. ex partibus.* Quartò, quia hæc eſt gloſſula decretalis, quoia ſit hæc pars exponentium, *extra. de offi. ordi. conquerente*, *& de præſcrip. de quarta*, *& de cenſi. cum olim.* niſi ratione præſcriptionis, vel conſuetudinis dicatur tertia, vel media. *extra. de ver. ſig. ex parte* 2. *& in re. præallegatis.*

Circa ſecundum reſpondeo. Secundùm *Hoſt.* fortè talis conſuetudo eſſet irrationabilis; tum quia hoc nullo modo expreſsè cavetur, ſcilicet quod minus quarta detur, etiam de conſuetudine; tum quia quarta multis rationibus, ut dictum eſt, comprobatur. Puto tamen, quod eſſet rationabilis dummodo eſſet præſcripta, *ar. extra. de ſen. & re judi. quod conſultationem. §. ult. & de conſi. olim cauſam*, *& de teſt. officii.*

Circa tertium reſpondeo, quod non ſecundùm *Hoſt.* quia talis conſuetudo eſſet omninò irrationabilis, & Leonina. *ar. extra. de conſue. c. ult. Innoc.* verò dicit, quod ſi conſuetudo ſit præſcripta, quod nihil habeat, nihil habebit. *ar. extra. de præſcrip. de quarta.*

Circa quartum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod ſic, dum tamen titulus allegetur, & probetur. *extra. de decimis dudum.* Et ſic poteſt intelligi illud *extra. de præſcrip. de quarta.* ubicumque enim eſt præſumptio contra poſſidentem, oportet, quod titulum probet, per quem talis præſumptio tollatur, aliàs ſufficit titulum allegare.

Circa quintum reſpondeo. Aliqui dixerunt, quod capitula ſupradicta intelliguntur tantùm de Cathedrali Eccleſia. Secundùm verò *Hoſt.* peti poteſt ab omnibus Eccleſiis infra propriam Diœceſim conſtitutis, ut patet 16. *q.* 1. *conſtitutum*, ſive ſint Capellæ Monachorum, vel aliorum Religioſorum, vel Monaſteriorum, vel alia pia loca, ſive ſint conventualia, vel quævis alia infra Civitatem, vel extra, ut colligi poteſt ex ſuperioribus Capitulis; ſpecialiter *extra. de offi. ordi. conquerente*, *& de teſtamentis officii*. *& c. requiſiſti* non obſtantibus quibuſcumque privilegiis apoſtolicis exemptionis, vel aliis, niſi in ea de Diœceſano, & ejus præjudicio fiat expreſsè mentio, ut *extra. de decimis dudum c. ult.* Si enim Eccleſia, in qua corpus aſſumitur ratione juris ſui parrochialis, de omnibus relictis canonicam ſuam habet, ut *extra. c. in noſtra*, quare non & Epiſcopus ratione ſui Diœceſani, ut *extra. c. de teſtamentis c. ult.* Nam Diœceſis tota Parrochia ſua cenſetur, ut *extra. de offi. or. ſignificavit.* Nota tamen quod ſi aliqua relinquantur intuitu perſonæ, nihil ex eis deducitur, quia relictum eſt potius carnale, quàm ſpirituale; alias ſequeretur, quod de relictis Laicis deduci poſſet, quod abſurdum eſſet. Si verò obtentu loci, vel ob ſalutem animæ cuicumque pio loco relinquantur, relictum eſt Chriſto, cujus Vicarius eſt Epiſcopus, 33. *q.* 5. *mulierem.* Hoc eſt ergo Patrimonium Crucifixi, quod nemini magis convenit, quàm Vicario, & his qui altari ſerviunt, à quo corpus, vel relictum aſſumitur.

Circa ſextum reſpondeo de oblationibus, & breviter de omnibus redditibus ratione Altaris provenientibus, licet latiùs videantur loqui Capitula ſuperiùs allegata in quæſtione prima de canonica portione; unde de donatis inter vivos nihil exiget, *ar. extra. de ſepultu. de his*, multò minùs de exemptis, vel aliter onerosè acquiſitis temporaliter, ſed de onerosè acquiſitis ſpiritualiter indiſtinctè debetur, ſive ea mortuaria appelles, ut *extra. de offi. ordi. conquerente*, vel oblationes, nomine quarum etiam mortuaria continentur, ut *extra. de verb. ſigni. cum inter*, ſive judicia animæ, *extra. de ſepul. c.* 1. vel legata, ſive relicta pro anima in infirmitate, de qua obiit, vel cauſa mortis pro anima, vel quacumque ultima voluntate, dum tamen obtentu, ſive ob devotionem Eccleſiæ, vel pii loci relicta fuerint. Secùs eſt ſi obtentu perſonæ, licet Eccleſiaſticæ, dum tamen non fiat in fraudem. Probantur hæc *extra. de ſepultu. c.* 1. *&* 2. *& extra. de teſta. officii*, *& c. requiſiſti*, & hoc ſive ſint mobilia, ſive immobilia, vel quævis alia; nam & de realibus debetur hæc portio, hoc eſt expreſſum, *extra. de ſepul. in noſtra. §. talem.* exceptis relictis pro vigeſimo, vel trigeſimo, equis, vel armis relictis ſine fraude, & proprio motu, & propria devotione defuncti ſine alicujus inſtigatione in ſubſidium Terræ Sanctæ, ut dicitur in eiſdem Capitulis, *extra. de teſt. c. ult.* Ergo breviter niſi expreſsè per jus, vel privilegium eximatur, quantumcumque aliàs ſit exemptus, de omnibus, & ab omnibus exigi poteſt hæc portio canonica, quæ debetur Epiſcopo.

Circa ſeptimum reſpondeo, quod non, quia ſunt diverſæ, & diverſo jure, & diverſis debetur. Epiſcopo enim debetur ſua canonica propter onus Epiſcopale, quod ſibi incumbit; Presbytero verò debetur ſua propter onus parrochiale, quod ſubiit. Et quidem Epiſcopus debet habere quartam omnium aliorum intra ſuam Diœceſim relictorum, ut patet ex ſupradictis. Parrochia verò quartam

quartam non exiget ſecundùm aliquos, niſi ab Eccleſia, in qua ſuus Parrochianus elegit ſepulturam, quia de illis tantùm debet ejus portio exigi, quæ occaſione ſepulturæ obvenerunt, ut innuitur *extra. de ſepul. cum liberum, & in c. in noſtra. §. penul. ver. eiſdem præterea.* Secundùm verò *Hoſt.* utraque canonica tam Epiſcopalis, quàm Parrochialis de omnibus, & ab omnibus exigetur, quia hæc ſcilicet Parrochialis de relictis in teſtamento debetur, ut innuitur. *extra. de ſepul. c. 1. & c. cum ſuper, & c. in noſtra. §. Talem.* Et primò quidem Epiſcopalis deducetur de univerſo, quia digniori debetur, & poſtea Parrochialis. Si verò caſu fortuito Parrochialis primò fuerit deducta, tunc Epiſcopus percipiet quartam quartæ Parrochialis, & quartam omnium aliorum, quod in idem redit.

Nec hoc tibi videatur abſurdum, quod illæ duæ quartæ de univerſo detrahantur, quia ſi Parrochianus in propria Eccleſia ſepeliretur, & animæ judicium ei relinqueretur in ſolidum, Epiſcopus, & Presbyter Parrochialis haberent totum, & hoc de rigore juris communis fieri debet, ut ex Superioribus probatur, & 13. q. 2. §. *Sed aliud ante c. ſi quis iraſcitur.* & ideo ſi de benignitate permiſſum eſt à jure, quod iſte aliter poſſit facere, extraneus non poteſt conquæri juſtè; quia ſi Epiſcopus accipiat de omnibus medietatem de conſuetudine, Parrochialis Eccleſia aliam medietatem de remanentibus, ſaltem ei quarta remanebit.

Circa octavum reſpondeo. Iſte caſus fortè non eſt in jure determinatus. Dicendum tamen, quod ſi conſuetudo apparet, eſt tenenda, ut patet *extra. de deci. cum ſint homines, & c. ad Apoſtolicam.* Alioquin Epiſcopo infra cujus Diœceſim res eſt ſita, reſtituenda eſt portio canonica, ſicut & Eccleſiæ infra cujus Parrochiæ limites eſt ſita, quia ſi in vita ei alienando præjudicare non poteſt, multò minùs in morte. *extra. de ſepul. de his.* Sicut ergo decima ratione culturæ terræ datur illi Eccleſiæ, ubi terra eſt, & ubi cultura exercetur, ſic & hæc portio; ergo in realibus non eſt quærendum de perſona, ſed de re, *ar. ad hoc extra. de deci. tua nobis. §. 1. ver. & cum de cunctis.*

TITVLVS XLIV.

De Dignitatibus Pallii.

POſtea dicendum eſt de Dignitate Pallii, quæ convenit aliquibus Epiſcopis, & ſupra. Circa quod ſciendum, quid ſit pallium? Quid in eo conferatur, & ſignificetur? Quis ipſum concedat? Quibus verbis? Cui ſit concedendum? Quibus locis, & temporibus eo eſt utendum? Et quo pallio poteſt quis uti?

Quantum igitur ad primum eſt ſciendum, quod pallium eſt inſigne ornamentum Archiepiſcopi, vel Epiſcopi ſumptum de corpore Beati Petri, ut dicitur *extra. de elec. ſignificaſti.*

In pallio autem plenitudo Pontificalis Officii, & Archipiſcopalis nominis appellatio confertur, ut patet *extra. c. niſi.* unde licèt ſit in Epiſcopum conſecratus, ante tamen pallii receptionem non eſt Archiepiſcopus appellandus, ut dicitur *ibidem in glo.* propter quod ante pallii receptionem, Eccleſia dicitur viduata, ut patet *cap. di. quantum,* quia ſine pallio quædam expediri non poſſunt, ut patet *extra. de elec. quod ſicut § præterea.* Non enim licet Archiepiſcopo ſine pallio Concilium convocare, Chriſma conficere, Baſilicas dedicare, Clericos ordinare, Epiſcopos conſecrare, ut ibidem dicitur, nec virgines conſecrare, *extra. de elec. ſuffraganeis in glo. & c. tranſmiſſa.* Unde electus in Archiepiſcopum confirmatus poteſt omnia, quæ ſunt juriſdictionis, & non quæ ſunt ordinis, quia in confirmatione conſequitur omnia, quæ ſunt juriſdictionis; unde eo confirmato poteſt omnia Beneficia conferre. *extra. de elec. noſti electus confirmare extra. de tranſla. cum ex illo.*

Nec obſtat illud *extra. de elec. ſuffraganeis;* ubi dicitur, quod electus in Archiepiſcopum confirmatus, poteſt mandare Suffraganeis ſuis, ut electum ſuæ juriſdictionis debeant conſectare; licèt hoc non poſſit facere. Non enim ſequitur, poteſt aliis mandare; ergo poteſt hoc facere. Poteſt etiam alicui Epiſcopo mandare, quod ſubditos ſuos ordinet, ipſe tamen eos ordinare non poteſt; ratio hujus eſt, quia per hanc demandationem nihil committit, cum ipſi Epiſcopi ex ordine, & conſecratione, quam habent, hoc facere poſſint; nec eis deſit, niſi quod illi non ſunt de ſua juriſdictione. Hæc *Ber. extra. de tranſla. cum ex illo in glo. in fi.* Ipſe tamen refert ſuper hoc plures opiniones ibidem. In Papa autem pallium deſignat plenitudinem poteſtatis, ut patet *extra. c. ad honorem.*

Concedit

Concedit autem pallium Papa alicui Prælato in curia exiſtenti, vel ejus Nuncio; vel mittit illud per Apocriſarios Romanæ Curiæ, ut *extra de elec. ſignificaſti*, & *c. di. pallium.* Eſt autem pallium partim beneficium perſonale, unde cum perſona ſepelitur; & ideo non debet alicui præſtari, *extra. c. ad hoc c.* 2. partim eſt locale, quia ſi transferatur ad aliam Sedem Epiſcopalem, vel Archiepiſcopalem cum eo non transfertur, ſed remanet ibi, *extra. de poſt. bonc.* 2. *in fi.* & *hæc in ſum. Ber.* notantur *extra. c. ex tuarum.*

Conceditur autem pallium his verbis: *Ad honorem Dei omnipotentis, & Beatæ Mariæ Virginis, & Beatorum Petri & Pauli, & Domini Papæ Gregorii, & Romanæ Eccleſiæ, nec non Eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus tibi pallium de corpore Beati Petri ſumptum, plenitudinem videlicet Pontificalis Officii, ut utaris eo intra Eccleſiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis à Sede Apoſtolica ei conceſſis.* Eſt autem dandum pallium cum conceſſione privilegii novi, vel renovatione antiqui, ut patet *c. di. c. fi.*

Conceditur autem pallium Archiepiſcopis omnibus, & aliquibus Epiſcopis ex gratia ſpeciali, ut patet *extra. de præſump. cum in juventute*. & cui competit pallium, debet inſtanter petere ipſum, ut patet *c. di. priſca*, & debet ipſum petere infra tres menſes à tempore conſecrationis computandos, vel à tempore confirmationis, ſi fortè jam erat conſecratus; & niſi petierit ipſum impedimento legitimo ceſſante, poteſt de hoc accuſari, & à dignitate removeri, *di. c. quantum*, & *extra. c, niſi*, & quando recipit ipſum, jurare debet fidelitatem, & obedientiam Romanæ Eccleſiæ, *di. c. priſca.*

Utitur autem Papa pallio ſemper, & ubique, alii autem Prælati nec ſemper, nec ubique, quia ille in plenitudine poteſtatis, iſti in partem ſollicitudinis ſunt aſſumpti, *extra. c. ad honorem*; unde iſti in ſua Eccleſia ideſt in qualibet Eccleſia ſuæ Provinciæ, ſi ſit Archiepiſcopus; vel ſuæ Diœceſis, ſi ſit Epiſcopus, utetur pallio, & certis diebus, qui in privilegio ſuæ Eccleſiæ continentur, *extra. c. c.* 1. Aliquando tamen ex ſpeciali conceſſione licet alicui extra Provinciam ſuam, vel Diœceſim uti pallio pro Miſſis celebrandis, pro Suffraganeis conſecrandis, & Clericis ordinandis, dummodo fiat de permiſſione illius; in cujus Diœceſi celebrat. *extra. c. ex tuarum.* Non debet etiam uti, niſi ſuo pallio, & non ejus, ad cujus Provinciam vadit, cum ſit perſonale, ut dictum eſt, ut patet *in c. ex tuarum in glo.* 8. Intelligendum autem, quod poteſt uti pallio tantùm in Miſſarum ſolemniis, *di. c. contra morem*, & tantùm intra Eccleſiam; unde ſi contingat eum indutum veſtibus ſacris Eccleſiam proceſſionaliter, vel aliter exire, tunc pallio non utetur, *extra. c. r.* 1.

Notat etiam *Ber. extra. c. ad honorem*, qui ſunt dies illi, in quibus pallio eſt utendum, & dicit, quod ſunt iſti, ſcilicet Nativitas Domini, Feſtivitates Sancti Joannis Evangeliſtæ, & Sancti Stephani, Circumciſio, Epiphania, Dominica de Ramis Palmarum, Cæna Domini, Sabbatum Sanctum, tres dies Reſurrectionis, Pentecoſtes, Feſtum Sancti Joannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum; Feſta Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum; Dedicatio Eccleſiarum; principalia Feſta Eccleſiæ ſuæ, Ordinatio Clericorum, conſecratio Epiſcoporum, Anniverſarium ſuæ conſecrationis, *ar. ad hoc, extra. de feriis c. ult.* & *de conſe. di.* 3. *pronunciandum*, & niſi ſint iſti privilegiati, neſcimus præcisè, qui ſint dies illi, ut idem dicit *extra. c. ex tuarum.* Mitram autem, & Annulum Paſtoralem defert quilibet Archiepiſcopus ubique in Miſſa privata, *di.* 31. *Cleros.* In eis enim non ſignificatur plenitudo officii, ſicut in Pallio.

Sed numquid ſucceſſor ejus, qui transfertur, eo ipſo quod confirmatur, pallio, quod invenit ibi, utetur?

Reſpondeo quod non. Sine licentia ſpeciali Papę, ut dicit *Ber.* ſuper illud *c. bona in fi.* & Papa injuriam ei faceret, ſi denegaret privilegium, quod habuit ejus Prædeceſſor, *ff. de aqua quoti.* & *æſti. l. c. §. penul.*

De Dignitatibus, & eorum Officiis inferioribus non proſequor, quia ferè quot ſunt Eccleſiæ, tot circa ea ſunt conſuetudines variæ, *extra. de conſue. cum olim in fi.* & *extra. de exceſ. Præla. ad hoc.* Si quis tamen velit ſcire, quid jura de talibus dicant, legat *di.* 21. *Cleros*, & *di.* 25. *prælectis*, & *extra. in ti. ſpecialibus per totum, ſcilicet de offi. ord.* & *offi. Presbyteri, Primicerii, & Sacriſtæ.*

De Coepiſcopis etiam prætermitto, quia ſunt hodie ab Eccleſia remoti propter inſolentiam ſuam, *di.* 68. *§.* 1. *hi verò*, & *c. ſe. in principio ejuſdem di.* ponitur inter eos, & Epiſcopos differentia triplex.

TITULUS XLV.

De Officio Judicis Ordinarii.

DEinde quia dictum eſt de Prælatis, qui ſunt Judices ordinarii, conſequenter conſiderandum eſt de officio Judicis ordinarii. Et Primò, quis eſt Judex ordinarius, & quis eum conſtituere poteſt. Secundò, quod eſt officium ejus, & quæ poteſtas. Tertiò, quibus modis ordinaria juriſdictio impeditur, vel finitur. Ideo ſit

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS I.

Quis eſt Judex ordinarius, & quis conſtitnere poteſt eum?

CIrca primum ſciendum, quod Ordinarium conſtituere poteſt Princeps, ut Papa in ſpiritualibus inſtituir Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos; & Imperator in ſæcularibus Duces, Marchiones, Comites, & hujuſmodi. Vniverſitas etiam facit Judicem ordinarium, *extra. de Judi. decernimus*. Conſuetudo etiam, & Lex dant jurisdictionem ordinariam, ut patet *C. de eman. l. 1. & ff. de juriſdi. om. judi. l. & quia.* Poteſt ergo dici, quod omnes Miniſtri Eccleſiæ, qui per electionem creantur, jurisdictionem ordinariam habent, ex quo adminiſtrationem conſequitur, niſi conſuetudo contrarium operetur, quod credit verum *Hoſt.* ſecundùm *Jo.* Sed tales Judices ordinarios facere non poſſunt. *in aut. de man. prin.* §. *Eos autem col. 3.*

Notandum verò ſecundùm *Gof.* quod electus in Epiſcopum per confirmationem ſortitur jurisdictionem in omnibus, præter ea, quæ diſcuſſionem majorem exigunt, & munus conſecrationis requirunt, ut patet *extra. de elec. tranſmiſſam.* Hoc tamen fallit in duobus caſibus, in quibus electus adminiſtrat ante confirmationem, & exercet jurisdictionem. Primò in electo in Papam, qui ſtatim adminiſtrat. *di. 23. in nomine, & extra. de elec. licèt.* Secundò in electo concorditer ultra Italiam conſtituto, & Eccleſiæ Romanæ immediatè ſubjecto, præter actum alienandi, *extra. de elec. nihil in fi.* & ſecundùm hoc intelligit illud *extra. de judi. decernimus, & 25, q. 2. & 3. Hæc Gof.* Attenduntur autem in qualitate Judicis ordinarii hæc, ſcilicet Conditio, Sexus, Ætas, Diſcretio, Fama. Conditio, ne ſcilicet ſit ſervus, *3. q. 7.* §. *tria.* Sexus, ne ſcilicet ſit fæmina. *33. q. ult. mulierem.* Ætas ut ſit maior viginti annorum, *ff de arbi. l. cum lege, vel ad minus 18. ff. de re. judi. quidam.* Diſcretio, ut ſcilicet ſciat diſcretè judicare. *3. q. 7. tria.* Fama, ne ſcilicet ſit infamis. *3. q. 8. infamis,* §. *tria.* Tamen licèt infamia faciat, ne Ordinarius judicare poſſit, quantùm eſt de merito vitæ; ſententia tamen Judicis infamis, vel criminoſi tenet; nec poteſt repelli Ordinarius propter talia à judicando, quamdiù toleratur in officio ſuo. *8. q. 4. nomine. ſecundùm Gof.*

Vtrum Archiepiſcopus ſit Judex ordinarius in tota Provincia ſua?

Reſpondet *Gof.* quod Archiepiſcopus eſt Judex ordinarius, & competens Epiſcoporum Suffraganeorum. *2. q. 7. Metropolitanum, & 10. q. 3. quia cognoſcimus.* Eorum autem, qui ſuffraganeis ſubſunt, eſt Judex ordinarius, ſed non competens, niſi in certis caſibus, de quibus dictum eſt ſupra *ti. de digni. Archiepiſ. extra. c. paſtoralis.*

Sed numquid Epiſcopus habet ſemper ſe circa ſubditos Prælatorum, quos habet ſub ſe in ſua Diœceſi, ut cauſæ ſubditorum per illos Prælatos medios, quaſi per gradum transferantur ad eum, ſicut ſupra dictum eſt de Archiepiſcopo reſpectu Suffraganeorum?

Reſpondet *Gof.* quod non. Omnes enim cauſæ Clericorum tractari debent apud Epiſcopum, quaſi apud majus Tribunal. *extra. de Offi. Archidi. cum ſatis.* Et hoc etiam ſentit *Hu. Tan.* & *Inno.* Excipiunt tamen exemptos, ut dicit *Hoſt. extra. de privile. ex parte.* Contra alios autem procedet Epiſcopus, niſi impediat eum longa conſuetudo, vel indulgentia ſpecialis; tunc enim non cognoſcet, niſi per appellationem deferatur ad eum, vel aliquis de aliis caſibus interveniat, ſic intelligunt illud *extra. de exceſ. Præla. c. 2.* & ſimilia. Conſuetudo autem præſcripta non obeſt Epiſcopo. *extra. de offi. Archidi. cum ſatis.* Hæc *Hoſt.* Ali verò, ut *Jo.* & *Lau.* dicunt, quod ſi Prælati inferiores Epiſcopis per electionem, & confirmationem, ſeu per conſuetudinem habeant ordinariam jurisdictionem, Epiſcopus cognoſcere non poteſt de cauſis ſubditorum ipſorum, niſi per appellationem, vel alio modo legitimo transferatur ad eum, ut de Archiepiſcopo dictum eſt ſupra. Secundum autem *Gof.* circa hoc debet attendi antiqua, & approbata conſuetudo, ſicut plerumque in conſimilibus, ſalvo tamen eo, quod dictum eſt ſupra de Abbatibus circa Monachos. Si verò non appareat de conſuetudine, ſtandum eſt opinioni primæ, ſecundum *Hoſt.*

ARTICULUS II.

De Officio, & Poteſtate Judicis Ordinarii.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de officio, & poteſtate Judicis ordinarii. Circa quod conſiderandum eſt, quod officium ejus eſt curam ſubditorum habere, *8. q. 5. qui Epiſcopatum.* ſingulos pro poſſe juvare *8. q. 1.* clemens cum miſericordia inquirere; & ea ſi fuerint legitimè convicta, ſecundùm ſtatuta Canonum punire, *extra. c. c. 1.* quæ non debet in quæſtum pecuniæ convertere, vel in gravamen aliud commutare, *extra c. irrefragabilis* § *fi.* Diſtingue tamen ſecundùm *Hoſt* quod ſi quis ſit accuſatus, & convictus, & certa pæna reperitur in jure, illa debet infligi, non major, alioquin Judex ſit infamis. *C. nec. ſ. c. bap. reitere-tur l. 3. in fi.* quod intelligo, niſi cauſa ſubſit,

aliter contra *ff. de pœnis reſpiciendum.* Vbi verò non eſt ſtatuta pœna certa, vel ex officio mero inquiritur, Judex procedere debet æquitate ſervata ſemper in partem humaniorem declinando, ſecundùm quod perſonas, loca, & tempora viderit poſtulare. *extra. de tranſ. ac ex parte.* Non tamen debet levare pecuniam ex avaritia, quod intelligit *Hoſt.* fieri, quando retinet ſibi; & ſic loquitur *extra. de pœnis licet, & 16. q. 1. prædicant, & ſimilia*; niſi fortè ubi ſtatutum eſt, ſi quis tale quid commiſerit, ſolvat tantùm; tunc enim poteſt levare, & ſibi retinere, ſic loquitur ſecundùm quoſdam, *extra. c. dilectus,* Tamen ſtatutum tale non videtur rationabile ſecundùm *Hoſt.* regulariter autem quantùm pertinet ad correctionem credit *Hoſt.* quod iſta pœna eſt infligenda, quæ magis eſt timenda. *extra. ut lit. non conteſta. quoniam frequenter.* Peccatores occultos celare debet, ſive hoc ſciat ut Presbyter, *extra. e. c. 2.* ſive ut homo, ex quo non poteſt probari, *6. q. 2. ſi tantum, & c. placuit.* compatietur eis, quos puniet. *di. 45. vera juſtitia.*

Verſatur autem poteſtas Ordinarii præcipuè circa tria, ſcilicet correctionem, judicium, & punitionem, & ad hoc ſatis conveniunt verba Canonum, *Coerce, Corrige, Excommunica, Degrada.* Coerce monendo, Corrige impendendo, & hic ordo locum habet ſecundùm *Gof.* cùm aliquis puniri debet pro contumacia; ſecùs eſt ſi pro crimine. Tunc enim pœna incipit à degradatione, & finitur in excommunicatione *di. 81. dictum, & extra. de judi. cum non ab homine.* Contumacia verò incipit in excommunicatione, & finitur in depoſitione *di. 33. quorumdam.*

Ad hoc nota, quod Ordinarius, poteſtatem, quæ ſibi competit ex officio abſolvendi excommunicatos propter percuſſionem Clericorum, in aliquibus caſibus poteſt alteri delegare, *extra. e. c. ulti.* ſed qui talem poteſtatem habet ex commiſſione, eam non poteſt alteri committere. *extra. de offi. dele. c. ulti.* Item quæ pertineant ad ordinariam jurisdictionem legitur *extra. de c. conquarente.*

ARTICULUS III.

Quibus modis ordinaria Juriſdictio impeditur, vel etiam finitur?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet quibus modis ordinaria jurisdictio impeditur, vel etiam finitur. Circa quod ſciendum, quod ſicut tradit *Gof.* univerſaliter impeditur dupliciter, ſcilicet per ipſius Ordinari ab officio ſuſpenſionem, & per excommunicationem, ut patet *24. q. 1. audivimus.* In ſpiritualibus verò negociis, vel cauſis impeditur aliis modis, ſcilicet per appellationem, recuſationem, relationem ad Superiorem, negocii revocationem perfectam, alii commiſſionem, & per alios modos, quos poteſt per ſe notare quilibet ſtudioſus.

Finitur autem ordinaria jurisdictio quadrupliciter, ſcilicet morte, depoſitione, translatione, & dignitatis renunciatione, & hoc quoad perſonam; remanet tamen penès Capitulum, vacante Eccleſia, non tamen in omnibus, quia non in conceſſionibus Præbendarum, *extra. ne ſede vacante illa.* Remanet, inquam, de conſuetudine ſecundùm *Gof.* quod *Hoſti.* corrigit, dicens, quod Capitulum de communi Jure, & Lege habet hanc jurisdictionem; unde & facere poteſt conſtitutionem, ſicut Univerſitas, ſicut Collegium licitum, non tamen habet exercitium, niſi Sede vacante.

Ad hoc nota, quod etſi Superior mandet Ordinario, ut faciat illud, quod aliàs facere poſſet ex officio ſuo, non tamen ipſe Ordinarius ſemper exequitur ut delegatus ratione mandati, ſed plerumque, ut Ordinarius jure ordinariæ poteſtatis, ut *extra. c. licet, & c. grave.* Sæpe enim Ordinarii procurant ſibi ea mandari, quæ ipſo jure ſuo facere poſſent ad ſuam executionem. *di. 2. quis neſciat.* Nota tamen ſecundùm *Hoſt.* quod datur propter hoc talis poteſtas ſuper exemptos, ut dicitur *c. gravem*, nec communi jure derogantur, ut *in c. licet.* Præterea ſæpe Superior non intendit committere, ſed remittere; unde ſi vult, poteſt cognoſcere, poteſt etiam alteri delegare. *ff. de offi. præſi. ſæpe.*

TITULUS XLVI.

De Vicariis.

HAbito de his, qui ſerviunt eccleſiis nomine proprio, videndum eſt de illis, qui ſerviunt nomine alieno, ſcilicet de Vicariis. Et Primò, quid ſit Vicarius. Secundò, quod ſit officium ejus. Tertiò, quando licet per Vicarium deſervire. Quartò; quod jus habet Vicarius in Eccleſia, in qua ſervit, & an poſſit plures Vicarias habere. Quintò, de Officiali Epiſcopi, ſive Vicario, utrum ſit Judex ordinarius, vel delegatus, & an ab eo ſit appellandum ad Epiſcopum, vel Archiepiſcopum. Ideo ſit

Digitized by Google

ARTICULUS I.

Quid ſit Vicarius?

CIrca primum ſciendum, quod Vicarius eſt, qui vices alterius gerit, ſive in officio non contentioſo, ut *extra. c. per totum*, ſive contentioſo, ut *C. de offi. ejus, qui vices alterius gerit per totum.* Non licet autem alicui inſtituere Vicarium, qui jus habet in re ſine auctoritate Epiſcopi, poteſt tamen ſocium tenere, cujus auxilio fulciatur. Vicarius verò Epiſcopi conſtituitur per Epiſcopum ſine Capitulo, cum ipſe eadem perſona cum Epiſcopo cenſeatur, ut infra dicetur, & hoc approbat conſuetudo, quæ in talibus eſt ſervanda, *extra. de his, quæ fi. à Præla. ea noſcitur. Hæc Hoſt.* Vicarius autem Vicarium conſtituere non poteſt, *extra. c. Clericos*, ſicut nec Delegatus, Delegatum, niſi datus eſſet à Principe, *c. de Ju. à Judice, & extra. de offi. dele. ſuper quæſtionum.* Hoc tamen fallit in Archipresbytero, qui cum ſit Vicarius Epiſcopi in quibuſdam ſpiritualibus, *extra. de offi. Archipreſbyte. miniſterium in fi.* alium tamen Vicarium dare poteſt, ut dicitur ibidem.

ARTICULUS II.

Quid eſt Officium Vicarii?

CIrca ſecundum. Officium Vicarii eſſe dicitur, ſervire Eccleſiæ, & perſonæ, *extra. c. provideas*, & cum eos cura reſpiciat animarum, *extra. c. c. ult.* Presbyteri fiant; & ad hoc cogentur *extra. de elec. cum in cunctis.*

ARTICVLVS III.

Quando licet per Vicarium deſervire?

CIrca tertium ſciendum, quod non videtur licere per Vicarium deſervire, niſi in certis cauſis. Primò, ſi ex indulgentia ſpeciali competat alicui non reſidere. Secundò, ſi conſuetudo excuſet non reſidentem. Tertiò, quando Eccleſia dependet à Præbenda, ut *extra. de præben. expoſuiſti, & c. extirpanda.* Quartò, ſi perſona ſine culpa ſua incidit debilitatem, vel deformitatem, ſive morbum, ita ut per ſe deſervire non poſſit. Quintò, quando imminet perfectio neceſſaria, ut *extra. de appel. pervenit*, vel voluntaria, tamen utilis, & honeſta, ut ſtudii, vel peregrinationis cauſa, cum licentia tamen Prælati, ut patet *de con. di. 5. non oportet 2.* & idem eſt de conſimilibus caſibus. Sextò, cum eſt occupatus in utilitate Eccleſiæ, vel in ſervitio Epiſcopi, vel Papæ. In his tamen tribus caſibus abſens dicitur reſidere; quia ſervit Eccleſiæ, vel in ſe, vel in his, in quibus conſiſtit bonum plurium, vel omnium Eccleſiarum, ſicut bonum exercitus in Duce.

ARTICULUS IV.

Quod jus habet Vicarius in Eccleſia, in qua ſervit, & an poſſit plures Vicarias habere?

CIrca quartum ſciendum, quod Vicarius habet hoc jus in Eccleſia, ſcilicet quod ſi de conſenſu Prælati ſit inſtitutus, removeri non poteſt à perſona, quæ inſtituit eum, vel ſucceſſorem ejus. *extra. c. ad hoc, & de arbi. non ſine.* Curam habet animarum, *extra. c. c. ult.* Jus habet in re, & ideo habens unam Vicariam, non poteſt habere aliam. *extra. c. provideas.* & Vicarius in una non poteſt intitulari in alia Vicaria retenta. *extra. de reſcrip. poſtul. ſti.* & intitulatus in una non poteſt fieri Vicarius in alia. *extra. c. c. 1.* Agere etiam poteſt, & convenire nomine Eccleſiæ, *extra. de fide inſtru. perpetuus*. quæ omnia in Vicario perpetuo locum habent. Talis enim ſuo nomine poſſidet, ſicut is, qui conducit ad tempus non modicum, ut *ff. ſi ager. vec. vel. emphi. pe. l. ult. in fi.* & nihilominus poſſidet per eum perſona, quia is poſſidet, cujus nomine poſſidetur. *extra. de reſti. cum veniſſent.* [*Hæc Gof.*]

Ad hoc nota, quod Vicarius jus habet petendi aſſignari ſibi de redditibus Eccleſiæ, cui ſervit, congruam portionem, ſi minus habeat competentem; debet enim habere talem, quod inde valeat commodè ſuſtentari, *extra. c. ad hoc ſecundùm Hoſt.* Nota etiam, quod Vicarius Papæ non poteſt extra urbem literas concedere, niſi eidem ſpecialiter concedatur, *extra. c. tua ſecundùm Hoſt.* Item Vicarius habet omnia, quæ pertinent ad jurisdictionem ejus, cujus vicem gerit. *ff. de offi. ejus, cui man. eſt juriſdictio l. 1.* præter ea, quæ non tranſeunt ſine mandato ſpeciali, *extra. de offi. le. quod tranſlationem. Hæc Ber. di. 86. & extra. c. tua nobis.*

ARTICVLVS V.

De Officiali Epiſcopi, ſive Vicario; utrum ſit Judex ordinarius, vel delegatus, & an ab eo ſit appellandum ad Epiſcopum, vel Archiepiſcopum?

CIrca quintum ſciendum, quod ſecundùm *Gof.* ut patet in ſua ſumma ejuſdem tituli; Officiales Epiſcopi ſunt delegati, & à ſententia eorum eſt appellandum ad Epiſcopum. *Hoſt.* verò tenet contrarium, quantum ad utrumque. Ejuſdem ſententiæ eſt

eſt *Inno. Guil. Dur. & Jo. An.* unde ſecundùm eos, Officialis Epiſcopi eſt ordinarius; nam conſiſtorium ejus, & Epiſcopi idem cenſetur; unde habet iuriſdictionem ordinariam, quod probatur per *extravag. Inno. extra de appella. Romana, & C. e. l. 1. & 2.* Et cum eadem perſona cenſeatur cum ipſo, ab eo, ſicut ab Epiſcopo eſt ad Archiepiſcopum appellandum, licèt ab Archydiacono, & inferioribus, eorumque officialibus ſit non ad Archiepiſcopum, ſed ad Epiſcopum appellandum, niſi ſit conſuetudo in contrarium, quod patet ut ſupra, *extra. de appel. Romana.* Et hi, ſcilicet Officiales Epiſcopi videntur eſſe ordinarii ſine adminiſtratione, de quibus loquitur, *extra. de inte. reſti. cauſa. §. Delegati.* licèt illud aliter intelligi poſſet. A delegato verò Officialis Epiſcopi poteſt appellari ad ipſum Officialem, vel Epiſcopum, cum idem ſit conſiſtorium utriuſque, ut dictum eſt ad hoc *ar. ff. quis, & à quo appel. l. 1. §. Ab eo.* Quod autem idem ſit Conſiſtorium Epiſcopi, & Officialis ſui nunc eſt declaratum; *lib. 6. de conſue. non putamus.*

TITULUS XLVII.

De Regularibus, ſive Religioſis.

COnſequenter habito de Perſónis Eccleſiaſticis Sæcularibus, dicendum eſt de Perſonis Eccleſiaſticis Religioſis; & quia Religioſi ſunt in ſtatu perfectionis, ut infra dicetur; ideo primò conſiderandum eſt de ſtatu perfectionis in communi. Secundò, de his communiter, in quibus principaliter conſiſtit ſtatus Religionis. Tertiò, ſpecialiter de obedientia Religioſorum. Quartò, ſpecialiter de paupertate Religioſorum. Quintò, de Prælationibus eorum. Sextò, de quibuſdam, utrum competant eis. Septimo, de comparatione Religionum ad invicem. Octavò, de Religionis ingreſſu. Nonò, de Apoſtaſia Religionis. Decimò, de Domibus Religioſis; utrum Epiſcopis ſint ſubjectæ. Vndecimò, de Capitulis Monachorum. De modo autem faciendi profeſſionem in Religione habitum eſt ſupra. *li. 1. ti. de voto, præcipuè ar. 6. & 7.* De modo autem vivendi, & habitu, & Capitulis, & Viſitationibus Religioſorum patet in Regulis, Conſtitutionibus, & ordinationibus eorumdem; nec non, *extra. de ſta. Mo. quod Dei, & c. cum ad Monaſterium, & c. in ſingulis ea. quæſt.* Item *lib. 7. c. ti. nec in agro*, ubi ſtatuuntur quædam de Monachis nigris. *& c. accedentes*, ubi præcipitur, quod Moniales annis ſingulis viſitentur. Ideo ſit

ARTICVLVS I.

De Statu Perfectionis in communi.

CIrca primum, quod eſt de ſtatu perfectionis in communi, quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum perfectio viæ conſiſtat in præceptis?*

II. *Vtrum quicumque eſt perfectus ſit in ſtatu perfectionis?*

III. *Vtrum Epiſcopi, & Religioſi ſint in ſtatu perfectionis?*

IV. *Vtrum omnes Prælati Eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis?*

Circa primum reſpondeo. Aliqui dixerunt, ut *Tho. 2. 2. q. 184. ar. 3. c.* quod humana perfectio in via per ſe, & eſſentialiter conſiſtit in duobus præceptis charitatis, quod eſt finis divinæ Legis. Secundariò autem, & inſtrumentaliter conſiſtit in aliis præceptis, & conſiliis, quæ ordinantur ad charitatem. Præcepta enim ordinantur ad removendum contraria charitati, cum quibus charitas eſſe non poteſt. Conſilia verò ad removendum impedimenta actus charitatis, qui tamen non contrariantur charitati. Secundùm autem *Guil. de Mara.* perfectio huius viæ conſiſtit per ſe, & eſſentialiter, non tantùm in præceptis charitatis, ſed etiam in aliis præceptis moralibus, & conſiliis, quia moralia præcepta non præcipiunt niſi virtutes, & opera virtutum, quæ ſunt eſſentialiter perfectiones. Virtutes quidem ſunt perfectiones primæ; actus verò earum ſunt perfectiones ſecundæ, & prohibent contraria. Similiter conſilia nihil aliud conſulunt, & ſic patet, quod in iſtis conſiſtit eſſentialiter perfectio hominis in via. Conſiſtit etiam inſtrumentaliter in eiſdem. Virtutes enim aliæ à charitate, & opera earum ſunt perfectiores, & nihilominus ſunt inſtrumenta cooperantia, & ordinata ad ulteriorem perfectionem. Charitas etiam viæ eſt perfectio, & nihilominus inſtrumentum ad beatitudinem ordinatum. Verum eſt tamen, quod perfectio attenditur principaliter ſecundùm charitatem, unumquodque enim dicitur perfectum eſſe, in quantum attingit finem proprium, qui eſt ultima perfectio rei Charitas autem eſt, quæ nos unit Deo, qui eſt ultimus finis hominis, quia *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Jo. 9.* unde ad *Col. 3. ſuper omnia charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.*

Sciendum autem, quod duplex eſt perfectio, una ſuffi ientiæ, & neceſſitatis, quæ conſiſtit principaliter in obſervantia præceptorum. Alia ſuperabundantiæ, & ſupererogationis, quæ conſiſtit in obſervantia præceptorum, & conſiliorum; principaliter tamen

Digitized by Google

men conſiliorum, cujus ſignum eſt, quod ingredientes Religionem principaliter, ut in plutibus intentionem ſuam dirigunt ad obſervantiam conſiliorum. Eſt autem perfectior, & majoris meriti obſervatio conſiliorum, quàm aliorum præceptorum à charitate, quod patet ex hoc, quod opera conſiliorum ſunt magis ardua, quod per ſe patet. Sunt etiam magis voluntaria; opera enim conſiliorum obſervantur, quia ſunt conſulta; opera verò præceptorum, quia ſunt præcepta, dico per ſe loquendo. Hæc d. *Guil. de Mara.*

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Tho.* 2. 2. *q.* 184. *ar.* 4. ſpiritualis ſtatus in hoc poteſt attendi dupliciter, ſcilicet ſecundùm illud, quod agitur interius, & ſecundùm illud, quod agitur exterius. Primo modo attenditur quoad Deum, ſecundo modo quoad Eccleſiam; & ſic nunc loquimur de ſtatu. Hoc autem modo dicitur aliquis eſſe in ſtatu perfectionis propriè, non ex hoc quod habet actum dilectionis perfectæ, ſed quia obligat ſe perpetuò cum aliqua ſolemnitate ad ea, quæ ſunt perfectionis. Contingit autem, quod aliqui ſe obligant, & non obſervant, & aliqui implent, ad quod ſe non obligaverunt; & ideo nihil prohibet aliquos eſſe perfectos, qui non ſunt in ſtatu perfectionis; & aliquos eſſe in ſtatu perfectionis, qui non ſunt perfecti.

Circa tertium reſpondeo, quod ſic, ut enim dictum eſt, ad ſtatum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea, quæ ſunt perfectionis, cum aliqua ſolemnitate, quorum utrumque convenit utriſque. Religioſi enim votis ſe adſtringunt ad abſtinendum à ſæcularibus rebus, quibus licet uti, ut liberiùs Deo vacent, in quo conſiſtit perfectio hujus vitæ. Obligant etiam ſe cum quadam ſolemnitate perfectionis, & benedictionis. Epiſcopi etiam obligant ſe ad ea, quæ ſunt perfectionis, aſſumentes officium paſtorale, ad quod pertinet, ut animam ſuam ponant pro ovibus ſuis, ut dicitur *Jo.* 10. Adhibetur etiam ſolemnitas quædam conſecrationis ſimul cum prædicta profeſſione; unde *Dyoniſius c.* 5. *Ange. hier.* perfectionem attribuit Epiſcopis tanquam perfectoribus, & *infra* 6. *c.* attribuit perfectionem Religioſis, tanquam perfecti.

Sed objicitur, quia ſtatus exterior debet reſpondere ſtatui interiori, aliàs incurrit mendacium, quod non tantùm eſt in verbis, ſed etiam in operibus ſimulatis, ut *Ambro.* dicit in quodam ſermone, & multi Prælati, & Religioſi non habent interiorem perfectionem charitatis &c.

Reſpondeo, quod homines ſtatum perfectionis aſſumunt, non quaſi profitentes ſe eſſe perfectos, ſed quaſi profitentes ſe ad perfectionem tendere; unde non eſt mendax quis, vel ſimulator, qui ſtatum perfectionis aſſumit, ex hoc quod non eſt perfectus, ſed ex eo quod ab intentione perfectionis animum revocat.

Circa quartum reſpondeo, quod non; unde *Dyo.* ſolis Epiſcopis, & Religioſis perfectionem attribuit *c.* 5. *Ec. Hierar.* Presbyteri enim, & Decani curam animarum habentes, nec ex parte ordinis obligantur ad ea, quæ ſunt perfectionis, niſi quatenus in Occidentali Eccleſia in ſuſceptione ſacri Ordinis emittitur votum continentiæ, quod eſt unum de pertinentibus ad perfectionem, ut infra dicetur. Nec etiam ad curam ſuſceptam obligantur ex vinculo perpetui voti, ſed poſſunt eam deſerere in tranſeundo ad Religionem, etiam ſine licentia Epiſcopi, ut habetur 19. *q.* 2. & etiam cum ejus licentia poteſt quis Archidiaconatum, vel Parrochiam dimittere, & ſimplicem ſine cura præbendam recipere, quod nullo modo liceret, ſi in ſtatu perfectionis eſſet, quia *nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus &c.* Epiſcopi autem, quia ſunt in ſtatu perfectionis, non niſi cum auctoritate Papæ poſſunt curam Epiſcop lem deſerere, & ex certis cauſis, ut dictum eſt ſupra.

Quis ſtatus eſt perfectior Prælatorum, vel Religioſorum?

Reſpondeo ſecundùm *Guil. de Mara*, quod aliquo modo perfectior eſt ſtatus Prælatorum, & aliquo modo Religioſorum. Dicit enim *Aug. lib. de Bap. Parvulorum. Cum dicitur cujuſcumque perfectio, quæ in re dicatur videndum eſt.* Secundùm hoc ergo dicendum, quod ſtatus Prælatorum auctoritate, dignitate, & officio perfectior eſt, quàm ſtatus Religioſorum, & hoc conſtat. Sed an etiàm merito? Non ſic apparet. Videtur enim ſine præjudicio, quod etiam merito; dum tamen ſit bonus Prælatus ſecundùm exigentiam ſui ſtatus nihil omittens de eſſentialibus contingentibus ſtatum ſuum. Comparationes enim ſtatuum, & aliarum rerum cujuſcumque generis faciendæ ſunt ſecundùm eſſentialia, non ſecundùm accidentalia, & ſecundùm bona in illo genere, non ſecundùm mala; unde ſi Prælatus ſalutem animarum ſibi commiſſarum procuret, ut decet, docendo publicè, & privatè orando, & offerendo dona, & ſacrificia pro peccatis propriis, & alienis, converſando ſine quærela, vitæ præbeat non mortis exemplum; cum Religioſus perficiat eſſentialia ſui ſtatus, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate, videtur, ſicut dictum eſt, majus eſſe premium Prælati, quàm Religioſi. Præterea ſtatus Prælatorum majorem requirit perfectionem in Profeſſionibus ſuis, ut dicit *Glo. ſuper illud Jac. Qui non obſuit in verbo &c.* Cum, inquit,

inquit, *qui concupiſcit praeſſe, oportet aliis perfectiorem eſſe*. Ex hoc ſic arguitur. Status, qui de congruo requirit meliores, & perſectiores perſonas, de congruo requirit meliora, & perfectiora opera; ſed ſtatus Prælationis eſt hujuſmodi, ergo oportet, quod opera Prælatorum ſint meliora, & perfectiora, quantum ad meritum, quàm in Religione, Hoc dico quantum eſt de exigentia utriuſque ſtatus. Salva tamen pace, & gratia Prælatorum videtur, quod ſtatus Religionis dici poſſit perfectior quodammodo, quam Prælationis, ſcilicet in quantum profeſſores ſuos magis habet promovere de imperfectione ad perfectionem, quàm ſtatus Prælationis ſuos propter majorem, & diſtictiorem diſciplinam, cui ſubduntur Religioſi, & majorem elongationem à mundo, & occaſionibus peccatorum. Hujus ſignum eſt, quod illi, qui de Religione aſſumuntur ad Prælationem, ſi in Prælatione laudabiliter ſe habeant, ſtatum Religionis ſtatui Prælationis præferunt, & ſtatum in quo ſunt, plangunt reſpectu dimiſſi; hòc legitur feciſſe Beatus Gregorius; unde de ſe in principio Dialogorum dicit: *Infelix animus meus occupationis ſuæ pulſatus vulnere meminit qualis aliquando in Monaſterio fuit*, & de hoc plura dicit ibi de ſe ipſo.

Præterea illi pauci, qui de ſtatu Prælationis tranſeunt ad ſtatum Religionis, & in eo ſicut decet proficiunt, ſtatum Religionis ſtatui Prælationis præferunt, denique in morte, ubi ſola conſideratio, & conſcientia meritorum animam conſolatur, nulli, vel pauciſſimi invenirentur, tam de Prælatis, quàm de Religioſis, qui, ſi daretur optio, non mallent tota vita ſua in Religione, quàm Prælatione vixiſſe, & hoc valde facit ad commendationem Religionis. Ait enim *Philoſophus 1. Ethi. de conſer. Quæ in majori neceſſitate ſunt opportuna majora, non quæ in in ſenectute, & ægritudinibus.*

ARTICULUS II.

De his, quæ communiter pertinent ad ſtatum Religionis.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de his, quæ communiter pertinent ad ſtatum Religionis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ſtatus Religioſorum ſit perfectus?*

II *Vtrum Religioſi teneantur ad omnia conſilia evangelica obſervanda?*

III. *Vtrum dicatur convenienter, & ſufficienter, quod perfectio Religionis conſiſtit in his tribus votis, ſcilicet voto paupertatis, continentiæ, & obedientiæ?*

IV. *Vtrum requiratur ad perfectionem Religionis, quod hæc tria, ſcilicet paupertas, continentia, & obedientia cadant ſub voto?*

V. *Vtrum Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque eorum, quæ in Regula continentur?*

VI. *Vtrum Religioſus eodem genere peccati gravius peccet, quàm ſæcularis?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic. Nam Religio eſt quædam virtus, ut habitum eſt ſupra in ſecundo libro, ſcilicet per quam aliquis exhibet aliquid ad Dei ſervitium, & cultum, & ideo anthonomaſticè Religioſi dicuntur illi, qui mancipant ſe totaliter Dei ſervitio, quaſi holocauſtum offerentes Deo, de quibus dicit *Greg. ſuper Ezech. Sunt quidam, qui nihil ſibi ſervant, ſed ſenſum linguam, vitam, atque ſubſtantiam, quam perceperant, Deo immolant*. In hoc autem conſiſtit hominis perfectio, quod totaliter adhæret Deo, & ſic patet, quod ſtatus Religioſorum eſt perfectus,

Circa ſecundum reſpondeo, quod non tenentur, niſi ad ea, quæ in Regula, quam ſunt profeſſi, præceptoriè, vel inhibitoriè, vel etiam verbis æquipollentibus exprimuntur, quia obligant ſe tantum ad iſta. Ad ea enim, quæ ſunt ſupererogationis, qualia ſunt conſilia evangelica, non tenetur aliquis, niſi ex obligatione propria; ad nonnulla verò alia conſilia Evangelii eo magis tenentur Religioſi, plus quàm cæteri Chriſtiani, quo ſe magis mancipaverunt totaliter ſervitio Dei; & hæc reſponſio confirmatur per Papam Nicolaum IV. in declaratione Regulæ Fratrum Minorum.

Circa tertium reſpondeo, quod ſic, & hoc ſic patet. Status enim Religionis poteſt tripliciter conſiderari.

Vno modo ſecundum quod eſt quoddam exercitium tendendi ad perfectionem charitatis. Ad hoc verò requiritur, quod aliquis a ſe removeat illa, per quæ impediri poteſt, ne ejus affectus totaliter in Deum tendat, in quo conſiſtit perfectio charitatis. Hæc autem ſunt tria. Primum eſt

Cupiditas exteriorum bonorum; unde *Auguſt. 10. conf.* ad Deum loquens ſic dicit: *Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* Hanc autem non minuit, ſed auget poſſeſſio rerum temporalium; unde *Chryſo. ſuper Matth.* dicit, *quod appoſitio divitiarum flammam majorem accendit, & vehementior fit cupido.* Secundum eſt

Concupiſcentia delectationum vilium, inter quas præcipuè ſunt venereæ; unde *Augu. 1. ſol. Nihil eſſe cenſeo, quod magis dejiciat animum virilem ex arce, quàm blandimenta feminæ, corporumque contactus illecebres.* Tertium eſt

Inordinatio voluntatis humanæ; de qua dicitur *Gen. 8. Senſus, & cogitatio cordis humani in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.*

Alio

Digitized by Google

Alio modo poteſt conſiderari ſtatus Religionis ſecundùm quod ab interiori ſollicitudine quietatur animus hominis; ſollicitudo autem ingeritur homini, præcipuè circa tria; quorum primum eſt diſpenſatio rerum exteriorum. Secundùm eſt gubernatio uxoris, & filiorum propter quod dicitur 1. *Corinth.* 7. *Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt Dei, quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori.* Tertium eſt diſpoſitio actuum propriorum.

Tertiò poteſt conſiderati ſtatus Religionis, ſecundùm quod eſt quoddam holocauſtum, per quod homo ſe totum offert Deo, ut dicit *Greg. ſuper Ezech.* Secundùm autem *Philoſophum* 1. *Ethi.* Homo habet triplex bonum, ſcilicet rerum exteriorum, corporis proprii, & animi, ſive voluntatis propriæ, per quam utitur omnibus potentiis, & habitibus animæ; & ideo ſtatus Religionis integratur ex voto paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ; nam per-hæc tria, ſicut patet intuenti, illa quæ impediunt charitatis perfectionem, & illa quæ ingerunt ſollicitudinem, removentur, & etiam omnia bona hominis Deo offeruntur; unde de perfectione paupertatis dicitur *Matth.* 19. *Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia.* Item de perfectione caſtitatis dicitur ibidem: *Sunt Eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter Regnum Cælorum.* Et poſtea ſubdit: *Qui poteſt capere capiat;* unde ſicut damnatus eſt Vigilantius, qui divitias adæquavit paupertati, ita & Jovinianus, qui matrimonium adæquavit caſtitati virginali. Item de perfectione obedientiæ dicitur *Matth.* 16. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum &c.* Omnes autem aliæ Religionum obſervantiæ ordinantur ad hæc tria prædicta principalia. Si qua enim ſunt inſtituta ibidem ad procurandum victum, ut labor mendicitatis, & alia hujuſmodi referuntur ad obſervantiam paupertatis. Alia verò, quibus corpus maceratur, ut vigiliæ, jejunia, & ſi quæ alia ſunt hujuſmodi, ordinantur ad conſervationem caſtitatis. Illa verò, quæ ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi, ut lectio, oratio, infirmorum viſitatio, vel ſi quid aliud eſt hujuſmodi, comprehenduntur ſub voto obedientiæ, quod pertinet ad voluntatem, quæ ſecundùm diſpoſitionem alterius ordinat ſuos actus. Determinatus autem habitus pertinet ad omnia tria vota, tanquam ſignum obligationis.

Sed objicitur contra votum paupertatis illud, quod dicit *Glo. ſuper illud* 1. *Thim.* 6. *habentes autem alimentum, & quibus tegimur, his contenti ſimus, & ſi quid nihil intulerimus, vel allaturi ſumus, non tamen abjicienda ſunt omnino hæc temporalia.*

Dicendum quod intelligitur, quod non ſunt abjicienda ex neceſſitate; unde *Ambro.* 1. *de offi. Dominus non vult ex neceſſitate præcepti ſimul opes effundi, ſed diſpenſari, niſi fortè ut Heliſeus boves occidit, & pauperes pavit, ex eo quod habuit, ut nulla cura domeſtica teneretur.*

Si verò objiciatur *illud actuum* 20. *Beatiùs eſt dare, quàm accipere.*

Dicendum, quod abdicatio divitiarum comparatur ad largitionem eleemoſinarum, ſicut univerſale ad particulare, & holocauſtum ad ſacrificium; unde *Greg. ſuper Ezech.* dicit: *Qui de rebus poſſeſſis egenis ſubveniunt, ſacrificium offerunt*, quia aliquid Deo immolant, & aliquid ſibi reſervant. Qui autem ſe ipſos offerunt, & nihil ſibi reſervant, holocauſtum offerunt, quod eſt meliùs ſacrificio; & ideo ad excludendum errorem Vigilantii dicitur *lib. de Eccle. Dog. Bonum eſt cum diſpenſatione facultates pauperibus erogare, ſed meliùs eſt pro intentione ſe inſimul Domino donare, & abſolutum ſollicitudine cum Chriſto egere.*

Sed objicitur contra votum caſtitatis, quia aliqui Religioſi utuntur uxoribus.

Dicendum, quod illi non ſunt ſimpliciter Religioſi, ſed ſecundùm quid, ſcilicet in quantum participant in aliquo cum Religioſis.

Sed objicitur contra votum obedientiæ, quia illa ſervitia maximè placent, quæ fiunt liberaliter, & non ex neceſſitate ſecundùm illud 2. *Corinth.* 9. *Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate.*

Dicendum, quod neceſſitas coactionis facit involuntarium, ideo excludit rationem laudis, & meriti; ſed neceſſitas conſequens obedientiam non eſt neceſſiras coactionis, ſed liberæ voluntatis, in quantum homo vult obedire; vel fortè non vellet illud, quod mandatur ſecundùm ſe conſideratum implere; & ideo quia neceſſitate faciendi aliqua, quæ ſecundùm ſe non placent, homo ſe ſubjicit propter Deum per votum obedientiæ, ex hoc ea, quæ facit, ſunt accepta, etiam ſi ſunt minora, quia nihil majus poteſt Deo dari, quàm quod ſuam voluntatem ſubjiciat alterius voluntati; unde *Auguſt.* ad Armentarium, & Paulinum: „Non te voviſſe pęniteat; imò gaude jam tibi non licere, quod cum detrimento tuo licuiſſet, felix neceſſita, quæ in meliora compellit.

Si dicatur, quod Heremitæ, vel aliqui Prælati Religionum non habent Superiorem. Dicendum quod tales tenentur obedire ſuis Epiſcopis, vel ſaltem Domino Papæ, non tantum in his, quæ ſunt communia aliis, ſed etiam in his, quæ ſpecialiter pertinent ad diſciplinam Religionis.

Circa quartum reſpondeo, quod ſic; nam

Digitized by Google

nam ad Religioſos pertinet, quod ſint in ſtatu perfectionis, ut dictum eſt. Ad ſtatum autem perfectionis requiritur obligatio ad ea, quæ ſunt perfectionis, quæ quidem fit Deo per votum; unde cum tria prædicta pertineant ad perfectionem vitæ chriſtianæ, ut habitum eſt, ſtatus Religioſi requirit, quod ad prædicta tria obligetur ex voto.

Quod votum eſt potius inter tria prædicta?

Reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 76. ar. 8.* quod votum obedientiæ. Primò quia per ipſum aliquid majus Deo offertur, ſcilicet voluntas, quàm per alia vota, ut patet intuenti. Secundo, quia in voto obedientiæ continentur etiam alia vota, ſed non convertitur; nam etſi Religioſus teneatur ex voto ſervare caſtitatem, & paupertatem, tamen hæc, & plura alia cadunt ſub obedientia. Tertiò quia votum obedientiæ propriè extendit ſe ad actus propinquos fini Religionis. Quantò autem aliquid eſt fini propinquius, tanto eſt melius, & inde eſt quod votum obedientiæ eſt Religioni eſſentialiùs. Si enim aliquis ſine voto obedientiæ voluntariam caſtitatem, vel paupertatem ex voto ſervet, non ideo pertinet ad ſtatum Religionis, qui præfertur ipſi virginitati etiam ex voto ſervatæ; unde *Augu. de virginitate*: *Nemo quantum puto auſus fuerit virginitatem præferre Monaſterio.*

Circa quintum reſpondeo, quod non; non enim æqualiter obligatur ad obſervandum omnia, quæ ibi continentur, ſed ſecundùm magis, & minus, ſecundùm quod ibi diverſimodè traduntur; nam in Regulis Sanctorum Patrum continentur aliqua per modum præcepti, & inhibitionis, aliqua per modum ſtatuti rationabilis, aliqua per modum monitionis, & exhortationis, & hujuſmodi, & hoc patet in Regula Beati Franciſci. Religioſus ergo tranſgrediendo illa, quæ continentur in Regula ſuæ profeſſionis per modum præcepti, & inhibitionis, peccat mortaliter; Tranſgrediendo verò illa, quæ continentur ibi per alium modum, non peccat quantum eſt de virtute Regulæ mortaliter, niſi fortè ratione exceſſus libidinis, vel contemptus. Aliàs ſi Sancti Patres Religiones inſtituentes aliquam regulam æqualiter obligare ad omnia contenta in ipſa voluiſſent, fruſtra difformiter ſecundùm diverſitatem dictorum modorum tradidiſſent ea. Hæc reſponſio confirmatur etiam per *Greg. IX. Inn. IV. Alex. IV. & Nicol. IV.*, qui declarando Regulam Beati Franciſci dicunt non obligari Fratres Minores per Regulam, niſi ad ea, quæ in ipſa præceptoriè, vel inhibitoriè ſunt expreſſa.

Sed objicitur, quia facere contra votum eſt mortale peccatum; ſed Religioſi voto Profeſſionis aſtringuntur ad Regulam, & per conſequens ad omnia contenta in ea; ergo peccant mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in Regula ſua.

Reſpondeo. Concedo, quod Religioſi voto profeſſionis aſtringuntur ad obſervandum Regulam, & omnia contenta in ea, non tamen aſtringuntur ad obſervandum omnia illa æqualiter, ut dictum eſt, ſed differenter ſecundùm quod ibi traduntur, differenter ſcilicet præcepta ut præcepta, ſtatuta ut ſtatuta, & monita ut monita. Hoc intendit, qui Regulam concedit. Hoc etiam intendit, vel intendere debet, qui Regulam aliquam, vel contenta in ea vovet, & ideo non ſequitur, quod Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in Regula ſua, niſi tantum quando tranſgreditur illud, quod expreſſè præcipitur, vel prohibetur in ipſa.

Si dicatur: facere contra votum eſt mortale peccatum?

Reſpondeo, quod hoc eſt verum, quando aliquis vovet aliquid intendens ſe ad illud faciendum obligare ſimpliciter, hoc eſt obligatione neceſſitatis, ita quod contraveniendo peccet mortaliter. Hoc autem modo vovens aliquam Regulam non intendit ſe obligare ad obſervandum, quæ continentur ibi per alium modum, quàm per modum præcepti, vel inhibitionis. Præterea in Regula Beati Benedicti, *c. de diſciplina Fratrum ſuſcipientium*, dicitur, quod ſi Novitius habita ſecum deliberatione promiſerit ſe omnia in Regula cuſtodire contenta, tunc recipiatur in Congregatione. Ecce quod Novitii ſecundùm Regulam Beati Benedicti promittunt cuſtodire omnia, quæ continentur in ea; quod tamen non eſſet, ſi peccarent mortaliter tranſgrediendo quodcumque ipſorum. Ex dictis patet, quod non benè dixerunt quidam dicentes, quod ſi Religioſus in profeſſione ſe Regulam ſervaturum voverit, agendo contra quodcumque eorum, quæ continentur in ea, mortaliter peccaret. Ex hoc autem moti ſunt ulteriùs ad dicendum, quod ingredientes Religionem non debent Regulam profiteri, aliàs faciunt minus cautè, ſed potiùs debent profiteri vitam ſecundùm Regulam, vel obedientiam ſecundùm Regulam, ſed hoc eſt planè contra decretalem, *extra. de reg. & tranſ. ad Religio. ex parte tua*, ubi dicitur: *Mandamus, ut qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur, poſtquam per annum geſtaverint habitum monachalem, regulam ſecundùm formam ordinis profiteantur, & ſervent, eccleſiaſtica cenſura compellas.* Ecce quod hoc eſt expreſſum, quod ingredientes aliquem ordinem debent illius ordinis regulam profiteri, quia dicit, *Regulam ſecundùm formam ordinis profiteantur.* Ex

hoc

Digitized by Google

hoc etiam, quod dicit: *poſtquam per annum geſtaverint habitum monachalem*, habemus, quod forma profitendi in ordine Monachorum eſt profiteri Regulam. Ex quo ſequitur, quod idem eſt interpretativè profiteri Regulam Beati Benedicti, & profiteri converſationem morum ſecundùm illam, quam quidem formam profitendi inſtituit Beatus Benedictus.

Circa ſextum reſpondeo. Peccatum, quod à Religioſis committitur, poteſt eſſe gravius peccato ſæcularium ejuſdem ſpeciei tripliciter. Uno modo ſi ſit contra votum Religionis, ut ſi Religioſus fornicetur. Secundo modo ſi ex contemptu peccet, quia ex hoc videtur eſſe ingratus divinis beneficiis, in quibus eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis. Tertiò propter ſcandalum, quia ad vitam ejus reſpiciunt plures. Si verò Religioſus non ex contemptu, ſed ex infirmitate, vel ignorantia peccatum aliquod, quod non eſt contra votum ſuæ Profeſſionis committat abſque ſcandalo, puta in occulto, dicit *Tho.* 2. 2. *q.* 186. *ar.* 10. *c.* quod leviùs peccat eodem genere peccati, quàm ſæcularis, quia peccatum ejus ſi ſit leve, quaſi abſorbetur ex multis bonis operibus, quæ facit, & ſi ſit mortale faciliùs ab eo reſurgit. Primò quidem propter intentionem, quam habet ad Deum directam, quæ etſi ad horam intercipiatur, faciliter tamen ad priſtina reparatur; unde ſuper illud *Pſal.*: *Cum ceciderit non collidetur*, dicit Origen.: *Injuſtus ſi peccaverit, non pœnitet, & peccatum ſuum emendare neſcit. Juſtus autem ſcit ſe emendare, ſcit corrigere, ut ille qui dixerat*: neſcio hominem, *paulò poſt cum reſpectus fuiſſet à Domino, flere cæpit amariſſimè*. Secundò, quia juvatur à ſociis ad reſurgendum, ſecundùm *illud Eccle.* 4. *Si unus ceciderit ab altero fulcietur, væ homini ſoli, quia cum ceciderit non habet ſublevantem ſe*. Sed certè licèt prædictæ rationes oſtendant, quod Religioſus in caſu illo reſurgit, & corrigit ſe faciliùs, & citiùs ratione intentionis, & adjutorii majoris, quod bene eſt veriſimile; tamen, ut videtur aliis, non oſtendunt, quod peccent leviùs, quando potius ex hoc ipſo, quod Religioſus eſt magis inſtructus, ſequitur, quod graviùs peccat, quia ſcientia eſt circumſtantia aggravans, non allevians peccatum. Ex hoc ipſo etiam, quod eſt Religioſus, & ad ea, quæ ſunt perfectionis obligatus, tenetur magis vitare ſaltem de bono, & æquo, etiam peccatum tale, quàm ſæcularis; unde videtur, quod Religioſus peccet graviùs cæteris paribus ratione ſtatus, quia ſtatus eſt circumſtantia aggravans, non allevians peccatum.

Si objiciatur, quod ſi peccata Religioſorum eſſent graviora peccatis ſæcularium, Religioſi eſſent pejoris conditionis ſæcularibus.

Dicendum, quod Religioſi non de facili peccant ex contemptu, ſed quandoque labuntur in peccatum aliquod ex ignorantia, vel infirmitate, à quo de facili relevantur. Si autem ad hoc perveniant, ut ex contemptu peccent, efficiuntur peſſimi, & maximè incorrigibiles, ſecundùm illud *Hiere.* 2. *Confregiſti jugum, dirupiſti vincula, dixiſti, non ſerviam ei, in omni enim colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo tu proſternebaris meretrix*; unde *Auguſt.* in Epiſtola ad Plebem Hypponenſem, *ex quo Deo ſervire cæpi, quomodo difficilè ſum expertus meliores, quàm qui in Monaſteriis profecerunt, ita nec ſum expertus pejores, quàm qui in Monaſteriis defecerunt.*

ARTICULUS III.

De Obedientia Religioſorum.

SEquitur conſiderare de tertio, ſcilicet de obedientia Religioſorum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Religioſi teneantur obedire Prælatis ſuis in omnibus, quæ non ſunt contra Deum?*

II. *Utrum omnis inobedientia Religioſorum ſit mortale peccatum?*

III. *Quis plus peccat ſubditus, vel Prælatus non ſolvendo, quod debet?*

IV. *Utrum Religioſus tenetur abnegare in obediendo propriam voluntatem?*

V. *Utrum profitens obedientiam ſicut abnegat voluntatem propriam, & ſupponit eam voluntati Prælati, ita ſupponere debeat ſuum judicium, ita quod ſicut dici poteſt, quod talis non habet propriam voluntatem, etiam dici poſſit, iſte non habet proprium judicium?*

VI. *Utrum in poteſtate Abbatis ſit mutare obſervantias ſpirituales, & utrum ſit obediendum ei præcipienti contrarium ipſarum?*

VII. *Utrum obediendum ſit Abbati præcipienti contrarium obſervantiis carnalibus?* V.g. *Iſte Monachus multum laborat. Ponatur modo, quod Abbas ex quadam diſcretione prout ſibi videtur, præcipiat ei, ut comedat carnes; Numquid Abbas poteſt hoc præcipere, & ille tenetur obedire?*

VIII. *Utrum ſequaces primorum abſtinentium eſum carnium peccaverint comedendo carnes?*

IX. *Utrum liceat ſubdito judicare de præcepto Prælati?*

X. *Utrum obedientia, quæ habet aliquid de ſuo, ſit meritoria?*

XI. *Utrum propter obedientiam prætermitti poſſit aliquod bonum?*

XII. *Utrum Religioſi teneantur magis obedire ſuo Patri Spirituali, ſcilicet Prælato, quàm Patri carnali?*

XIII. *Cui eſt magis obediendum, ſcilicet inferiori, vel ſuperiori Poteſtati, ſive Prælato?*

Circa primum reſpondeo. Si loquamur de

Digitized by Google

de obedientia ſecundùm perfectionem, ſic extendit ſe ad omnia, quæ non ſunt contra Deum, & Regulam ſuam, ut dicit *Ber*, quod perfecta obedientia finem neſcit. Si autem loquamur de obedientia ſecundùm neceſſariam obligationem, ſic habet modum, & menſuram ſecundùm voti emiſſi magnitudinem, & ſic dicit *lib. de diſpenſ. & praecept.* quod ſubditus, nec citra promiſſum eſt inhibendus, nec ultra cogendus per legem obedientiæ. Er ideò diſtinguendum eſt; aut enim Prælatus præcipit aliquid, quod eſt ſecundùm Regulam; aut contra Regulam; aut ſupra; aur infra. Si ſecundùm Regulam, tenentur obedire; ſed ſecundùm Regulam aliqua dicuntur eſſe explicitè, aliqua implicitè, ut obſequia communitatis, & negocia Ordinis promovenda, ſine quibus obſervari non poſſet regularis obſervantia, & tam in his, quàm in illis tenentur obedire. Dicuntur etiam eſſe aliqua ſecundùm Regulam, quia faciunr ad Regulæ pleniorem obſervantiam, & in his etiam tenentur obedire. Verum eſt tamen, quod ſi Prælatus talia præcipiat in longum tempus, debet hoc facere de conſenſu ſubditorum, vel eorum, qui conveniunt ad Capitulum. Si etiam ſunt infra Regulam tenentur, ut ſi præcipiat aliqua levia, teficete, puta, corpus ſuum. Si autem ſit contra Regulam, ſcilicet, quia eorum oppoſita in Regula præcipiuntur, vel prohibentur, aut in eis poteſt diſpenſare Prælatus, aur non, eo quod Regula, vel Conſtitutio prohibet. Si ſit certum, quod non poteſt, ſubditus ei in talibus obedire non debet. Si verò ſit certum, quod poteſt, vel dubium an poſſit, obedire tenetur. *ar. de dnbio 23. q. 1. quid eulpatnr.* SI autem ſint ſupra Regulam, aut præcipiuntur in cautelam peccati committendi, puta, quod ſubditus jejunet in pane, & aqua, quia Prælatus vidit naturam ejus pronam ad luxuriam; & ſic non tenetur obedire, niſi in caſu ſcilicet, quando non poſſet aliter vitare peccatum. Aut præcipiuntur in pænam peccati commiſſi, ſic tenetur. Aut in augumentum meriti, nt recipere martyrium, & hujuſmodi, ſic non tenetur.

Circa ea verò, quæ ſunt præter Regulam, ut ſunt illa, quæ nec ibi continentur, nec ad illa, quæ ibi continentur, expediunt, vel ordinantur, ut levare feſtucam, vel aliquid hujuſmodi, eſt duplox opinio, ut dieir *Pe. in quadam q. de quolibet.* Quidam enim dicunt, quod non tenetur obedire in majoribus, quàm ſinr ea, quæ in Regnla continentur. Alii dicunt communiùs, & veriùs, quod nec in gravioribus, nec in levioribus, quæ ſunt omnino præter Regulam tenetur obedire, quia non tenetur, niſi quatenus obligavit ſe profeſſione.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Gual.* quod non, in his, quæ ſunt regularis diſciplinæ, quando fit ſubreptione, ſed tantum, quando fit ſcienter, & cum ſufficienti deliberatione; unde *Ber. de diſpen. & praecep. lib. 2. Non qualiſcumque mandati præteritio criminalem inobedientiam facit, ſed repugnare, & nolle obedire.* Et *lib. 8.* dicit; *Si verbum loco, vel tempore ſilentii per oblivionem ſubreptum fuerit contra præceptum, veniam facillimè impetrabit, quia etiam vix peccatum reputabitur.* Idem dicit *12. lib. Si jubente ſeniore me, ſimile verbum elabitur, reum me eſſe fateor, ſed venialiter. Si verò ex contemptu ſciens, & deliberans ſponte in verba prorumpo, prævaricatorem me conſtituo, & criminaliter.* Quod autem idem dicit 11. *lib. 8. Omnis inobedientia inexcuſabiliter eſt culpabilis;* intelligendum eſt de Religioſo mortaliter, & non venialiter delinquente.

Circa tertium *Ber.* dicit *de diſp. & præcepto lib. 5. Si regularis profeſſio, qua ſe minor ſubdit majori, æquè obligat priorem, communis equidem pacti utrumque neceſſitate reor teneri, & fieri duos per alterius ſponſionem alterutrius debitores, unum fidelis curæ, alterum humilis obedientiæ.*

Reſpondeo tamen ſecundùm *Gual.* Hìc oportet videre, in quibus conſiſtit cura Prælati, & obedientia ipſius ſubditi. Fidelis autem cura Prælati reſpectu cujuslibet ſubditi eſt in tribus, quia enim ſubditus religioſus ſuppoſuit Prælato proprium judicium, propriam voluntatem, & reliquit propriam poſſeſſionem, tenetur ſibi Prælatus in verbo doctrinæ pro primo; in exemplo converſationis honeſtæ, qua voluntatem ejus alliciat ad bonum pro ſecundo; & ſecundum ſtatum, & poſſe ſuum ei de temporalibus providere pro tertio; unde *Ber.* Prælato dicit; *Paſce verbo, exemplo, & temporali ſubſidio.* Reſpectu etiam totius Collegii debet tria, ſcilicet errata corrigere, bonas conſuetudines, & ordinationes conſervare, delectare in onere, non in honore. De primo, & ſecundo dicit *Hug.* in expoſitione Regulæ Beati Auguſt. *Prælati conſtituti ſunt, ut errata corrigant, benè ordinata cuſtodiant, vitam, & mores ſubditorum verbo, & exemplo componant.* De tertio dicit *Hugo* ibidem: *Prælatos, quem delectat onus non honor, charitas non poteſtas; ſervitus aliis impenſa, non ab aliis ſuſcepta.*

Officium autem, ſive debitum ſubditi eſt ſecundùm *Hug. & Ber.* humiliter obedire in his, quæ ſunt ſecundùm Regulam ſuam, ut ſupra.

Dicendum ergo, quod comparando aliquam inobedientiam particularem ſubditi ad omiſſionem aliquam Prælati in his, quæ debet ſubdito, non eſt certum judicium univerſale, quis eorum magis peccet, ſed habere ſe poſſunt ut excedentia, & exceſſa, ſecun-

ſecundùm varias conditionès ; & vias; loquendo tamen in communi ad ſtatum hujus, & illius, plus peccat Prælatus non intendens fidelem curam, quàm ſubditus non ſolvens humilem obedientiam. Aggravatur enim peccatum Prælati primò ratione officii, quia debet verbo, & exemplo lucere ſubdito, ſicut Sol in mundo; unde ſicut caſus Solis de Cælo eſſet major defectus in mundo, quàm unius ſtellæ; ita major eſt caſus Prælati, quàm ſubditi. Secundò ratione adjutorii, quia Prælatus habet adjutorium majoris ſcientiæ, gratiæ, & obedientiæ ſubditorum ſibi obſequentium, & in omnibus ipſum juvantium. De primo dicit *Grego.*: *Tantum debet Prælatus ſubditum in ſcientia excedere, quantum Paſtor gregem.* De ſecundo dicit *Glo. Lu.* 2. quod amplior datur gratia prælationi. Tertium per ſe patet. Tertiò ratione majoris damni, quia ſicut majus damnum eſt corpori infirmitas capitis, quàm pedis, ſic defectus Prælati nocet plus Collegio, quàm unius ſubditi.

Circa quartum reſpondeo. Propria voluntas poteſt dici tripliciter. Uno modo ſecundùm quod proprium excludit conformitatem cum divina voluntate, & ſic dicit *Anſel. Sola propria voluntas eſt cauſa demeriti.* Sic etiam dicit *Ber.* quod ſola propria voluntas ardet in inferno. Secundò, ut aliquid indifferens, cui ſe non immiſcet voluntas Dei, vel Superioris in jubendo, vel prohibendo, ut cùm homo vult aliquid indifferens, tunc enim non excludit, nec includit voluntatem Dei, vel ſui Superioris, & ideo talis propria voluntas non eſt principium meriti, vel demeriti. Tertiò dicitur propria voluntas, ſecundùm quod proprium dicitur, quod in aliquo præcepto voluntatem Superioris non ſequitur; & hoc poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet aut ſenſualitatis non condelectantis, ſed contriſtantis, ſi ſit adverſum, vel condelectantis, ſi proſperum; & ſic non repugnat obedientiæ habere propriam voluntatem; aut rationis non approbantis, vel ſequi nolentis, quod præcipitur, non quia præcipitur, ſed quia proſperum, ut eminentia Prælationis; & ſic propria voluntas repugnat obedientiæ; & hoc dupliciter, aut enim repugnat ei, in quantum eſt ſuperior debita, ut cum voluntas rationalis renuit; aut in quantum eſt meritoria, ut cum voluntas rationalis appetit, non quia præceptum, ſed honorificum; ex dictis patet, quomodo propria voluntas repugnat obedientiæ, & quomodo non; & per conſequens quomodo Religioſus tenetur in obediendo abnegare propriam voluntatem.

Circa quintum videtur, quod ſic, quia liberum arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis, & ideo ipſa electiva rationalis adeo eſt conjuncta voluntati motivæ, ut quidquid eligit ipſa electiva, ſtatim, & ſolum in illud moveat ipſa motiva; ergo ſi remaneret libertas, ſive proprietas electivę, non abnegaſſet ille perfectè propriam voluntatem, aut ſi eam perfectè abnegaverit, videtur, quod ſicut voluntatem ſuam non retinuit, ſed voluntati Prælati ſuppoſuit, ita etiam ſuum judicium judicio Prælati ſupponere debuit.

Contra. Regula Beati Benedicti prohibet omnino eſum carnium omnibus, exceptis debilibus & infirmis, & egregiè; & hæc ſunt verba Regulæ: *Carnium quadrupedum omnino ab omnibus abſtineatur comeſtio, præter omnino debiles, & ægros.* Eſto ergo, quod Abbas credat iſtum eſſe debilem, & ideò piè motus præcipiat ei, quod comedat carnes, iſte autem ſcit, vel firmiter credit ſe non eſſe debilem, vel ægrum. Si ergo ſecundùm judicium Prælati conceditur iſti eſus carnium, & comedit, contra conſcientiam facit, & ſic peccat: *Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. ad Rom. 14. Glo. Omne quod eſt contra conſcientiam.* Huic ergo non licet comedere; liceret autem, ſi ſuppoſuiſſet judicium ſuum judicio Prælati, ergo &c.

Reſpondet *Alex. de An. ad quaſt. 4. tit. ult. de mendicitate*, quod humanum judicium eſt multiplex. Eſt enim quoddam judicium circa cognoſcibilia tantùm, & judicamus quid verum, quid falſum; De tali judicio non oportet, quod obediens ſupponat ipſum judicio ſui Prælati. Aliud eſt judicium non tantùm circa cognoſcibilia, ſed etiam circa facienda, & illud eſt duplex, quia quoddam eſt tantùm deliberativum, & illud etiam non oportet ſupponere judicio Prælati, non tamen ita conjunctum eſt voluntati, quod voluntas moveat ad omne illud, quod illud judicium delibrat. Sæpe enim aliquis ſubditus deliberat, utrum hoc, vel illud ſit faciendum, & tamen poſtquam deliberavit, non movetur ad faciendum illud, ſed magis facit illud, quod ei ſuus Prælatus præcipit. Aliud judicium, quod eſt circa facienda non eſt tantum deliberativum, ſed etiam deffinitivum, & illud ita conjunctum eſt voluntati, ut poſtquam præeligendo alterum deffinivit eſſe faciendum, ſtatim voluntas moveat ad illud faciendum; unde obediens illud judicium obrenunciare debet, ſicut & voluntatem, & hoc quantum ad ea, ad quæ reliquit propriam voluntatem, & de hoc procedit objectio prima.

Si autem quæratur, quid Monachus facere debeat in caſu prædicto?

Dicendum, quod ſi ſit præſumptio probabilis de ejus debilitate, vel infirmitate, quia contingit aliquando, quod illi, qui vident extrinſecum hominem magis perpendunt ejus attenuationem, vel debilitatem, quàm

quàm ipſe, vel etiam ipſe propter nimium fervorem, vel etiam inexperientiam ſui laboris, non æquè benè cognoſcit debilitatem ſuam, ſicut alii magis experti; ideò poteſt, & debet in tali caſu obedire Prælato. Si autem cognoſcat ſe debilem non eſſe, nec Abbatem hoc ex aliqua probabili præſumptione credere, non tenetur, nec debet ei in tali caſu obedire; unde nec ſuum judicium deffinitivum debet quantum ad hoc judicio ejus ſuppoſuiſſe, ſicut nec voluntatem voluntati; quantum ad illa dico, quæ ſunt contra formam Regulæ, ſicut enim vult *Ber.* licèt Prælatus præſit ſubditis, ſemper tamen Regula præeſt Prælato, ita ut ipſe nunquam poſſit, aut debeat præcipere contrarium Regulæ, et ſi præcipiat, non eſt obediendum.

Circa ſextum videtur, quod ſic, quia dicitur in regula: omnia in diſpoſitione Abbatis ſint, vel fiant, quare ſic dicendo *omnia* nihil excipit, maximè cum ſtatuta ab homine, ut vult *Ber.* poſſint mutari, poterit obſervantias, non tantùm carnales, ſed etiam ſpirituales, & erit obediendum in mutatione iſtarum, ſicut & illarum.

Reſpondeo tamen ſecundùm *Alex. de An.* ubi ſupra, quod ſicut vult *Ber.* ſunt quędam ſpiritualia, quæ Abbas omnino mutare non poteſt, ut illa, quæ nihil habent admixtum de corporali obſervantia, ut humilitas, charitas, & cæteræ virtutes. Sunt autem quædam alia, quæ etſi ſint ſpiritualia, quantum eſt de ultimo complemento, habent tamen aliquid annexum de corporali obſervantia, ut cantare, vel pſallere; hnc autem etſi ſpirituale ſit, tamen quod altiùs, vel dimiſſiùs, vel quod canticum hoc, vel illud cantetur, in quibuſdam eſt in Abbatis diſpoſitione, ut etiam vult ipſa Regula. Non tamen eſt in ejus diſpoſitione mutare quando voluerit, ſed ſecundùm quod viderit expedire ſecundùm bonum, & æquum; unde *Ber.* Quidquid de ſpiritualibus in Regula ipſa traditum eſt, nequaquam in manu Abbatis relinquitur. Reliqua verò pars, quæ eſt in corporalibus obſervantiis, non eſt ita in ejus voluntate poſita, ut ejus voluntati ſerviat, ſed potius charitati; & de hujuſmodi ſolùm, non de purè ſpiritualibus intelligendum eſt, cùm dicitur; *Omnia de diſpoſitione Abbatis fiant.*

Circa ſeptimum videtur, quod ſic; quia omnia ſunt in diſpoſitione Abbatis, ut habetur in Regula, & hoc maximè loquitur de carnalibus, ſive corporalibus obſervantiis.

Reſpondeo tamen ſecundùm *Alex. de An.* ubi ſupra, quod licèt hæc obſervantia ſit carnalis, prohibetur tamen omnibus expreſsè eſus carnium, exceptis debilibus, & infirmis; unde & ita dicitur ibi: *Carnium eſus infirmis omnino, debilibuſque pro reparatione concedatur, at ubi meliorati fuerint, à carnibus more ſolito abſtineant omnes*, quia ergo quantumcumque Abbas ſubditis præſit, Regula tamen præeſt Abbati; Dicendum, quod in his in quibus Regula expreſse præcipit, vel prohibet, non poteſt mutare, nec ipſi mutanti eſt obediendum, niſi quantum Regula permittit; unde cum dicitur ibi: *Omnia in diſpoſitione Abbatis fiant*, intelligitur de illis, de quibus Regula exprèſsè non prohibet, vel præcipit.

Si ergo quæratur, ſi Abbas iſti, qui multum laborat, præcipere poſſit, ut carnes comedat?

Dicendum, quod ſervata Lege charitatis, & inſtitutione Regulæ, & cognita neceſſitate perſonæ, hoc ſibi præcipere poteſt, & aliter non, quia ut dicit *Ber.* quamdiù militant charitati, immobiliter fixa ſunt ipſa Regulæ præcepta, ita ſcilicet quod mutari omnino, nec ab ipſis Præpoſitis poſſunt ſine offenſa.

Pone, quod aliquis modò intret Clauſtrum, & videat Monachos comedere carnes, cogiterque certè, tu benè poteris illud ſuſtinere; & ſic profitetur ſecundùm conſuetudinem, quam invenit, vel fortè non profiteretur, ſi crederet illicitum eſſe ſibi comedere carnes; numquid ergo iſte peccabit comedendo carnes?

Reſpondeo ſecundùm *Alex. de An.* ubi ſupra, quod quicumque profitetur, Regulam profitetur; & non conſuetudinem; unde qualemcumque conſuetudinem invenit, Monachus poſtquam profeſſus eſt, tenetur à carnibus abſtinere, ut patet in verbis Regulæ prædictis. Non enim qui prohibuit eſum carnium quadrupedum, conceſſit eſum volatilium: Imò cum iſtæ ſint delicatiores, prohibendo illas, multò magis intendit prohibere iſtas; quia ergo Regula expreſsè prohibet; ideò dicendum ſine præjudicio, quod niſi debilibus, & infirmis non licet comedere carnes, imò qui aliter faciunt, tranſgreſſores erunt, maximè cum Dominus Papa Regulam ſecundùm ſuam intentionem expoſuerit.

Si objiciatur, quod ille nunquam intendit ſe obligare ad non comedendum carnes.

Dicendum, quod etſi hoc non intendit explicitè, tamen implicitè obligavit ſe profitendo, & vovendo Regulam, in qua hoc continetur. Et ſi dicatur, quod ipſe neſciebat hoc in ea contineri, imputet ſibi, quia prænoſſe debuerat, ad quæ ſe obligaret.

Circa octavum reſpondeo ſecundùm *Alex. de An.* ubi ſupra, quod primi abutentes, qui ſciebant hoc non eſſe faciendum, & ex

ſua

ſua pronitate, ſive concupiſcentia illud fecerunt, graviſſimè peccaverunt; nec trahi poteſt argumentum pro eis, qnod aliquis ſanctus Abbas permiſerit illis edere carnes. Ab illo enim fuit hoc permiſſum, non quia non eſſet malum, ſed ne committeretur majns malum, & ex hoc non ſeqnitur, quod illud non fuit peccatum. Nam & ipſe Deus multa mala permittit fieri; poſteri autem ſequaces, qui ex pronitate ſua ſcienter ſecuti ſunt abuſum priorum, graviter peccaverunt; qui autem ex ignorantia tantùm, & non ex pronitate, etſi minus, tamen peccaverunt, cum deberent ſcire, quid tenerentur obſervare.

Circa nonum reſpondeo. Judicium de præcepto Prælati poteſt tripliciter fieri, vel in comparatione ad præcipientem, vel ad obedientem, vel ad illud, quod præcipitur. Primo modo non poteſt ſubditus judicare de præcepto Prælati ſui; ſic autem judicat, qui dicit præceptum eſſe injuſtum ex animo, vel cauſa, non tamen ſubditus dicit præceptum eſſe ſibi factum ex odio, quod Prælatus gerit contra eum in animo, aut quod in præcipiendo intendit malam cauſam, hoc enim eſt detrahere; unde dicit Evariſtus Papa: *Sunt nonnulli, qui præpoſitos ſuos perversè reprehendunt, ſi vel parum extiterunt ipſis moleſti.* Secundo modo judicare eſt imperfectionis. Hoc enim modo præcipere, & judicare eſt velle diſcutere, utrum Prælatus potuerit hoc ei præcipere, vel ſciat, utrum in hoc teneatur ei obedire, & ſic dicit *Ber. lib. de præcept. & diſt.* quod vituperabile eſt Monacho ad ſingula præcepta, vel de ſingulis velle judicare; ideò commendantur ſervi Centurionis *Matth. 8. Dico huic vade, & vadit &c.* Tertio modo licet cuilibet judicare, obedientia enim ſicut debet eſſe prompta per voluntatem, ſic debet eſſe diſcreta per judicium rationis; ideo dicit *Seneca*: *Non te moveat dicentis auctoritas, nec quis dicat, ſed quid dicatur, attende*, & hoc modo judicat, qui diſcernit, utrum homo præcipiat contra Legem, vel non, ut ſi contra Legem Dei, non obediat; ſi autem non contra, obediat ſecundùm illud 2. *Mach. 7. Non obedio præcepto Regis, ſed præcepto Legis.* Item aliter eſt judicandum, cum aliquid præcipitur contra Regulam, quod Prælatus facere non poteſt, qui eſt infra Regulam, aliter cum præcipitur aliquid contra obſervantias regulares, quæ ſunt infra Prælatum, & in quibus poteſt ex cauſa neceſſaria, vel utili diſpenſare.

Circa decimum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 104. ar. 2. c. 3.* quod obedientia, ſicut & quælibet alia virtus debet habere promptam voluntatem ad ſuum proprium objectum, non autem ad illud, quod eſt ei contrarium. Proprium autem objectum obedientiæ eſt præceptum, quod ex alterius voluntate procedit; unde obedientia reddit promptam voluntatem hominis ad implendum voluntatem alterius, ſcilicet præcipientis. Si autem illud, quod ei præcipitur ſit ab eo propter ſe volitum ſine ratione præcepti, ut accidit in proſperis, jam ex propria voluntate tendit in illud, & non videtur illud implere propter præceptum, ſed propter propriam voluntatem. Quando autem illud, quod præcipitur, nullo modo eſt ſecundùm ſe volitum, ſed ſecundùm ſe conſideratum eſt propriæ voluntati contrarium, ut accidit in aſperis, tunc omnino eſt manifeſtum, quod non impletur, niſi propter præceptum, & ideò dicit *Greg. ult. Mor.* quod obedientia, quæ habet aliquid de ſuo in proſperis, vel eſt nulla, vel minor, quia voluntas propria non videtur tendere principaliter ad implendum præceptum, ſed ad ſequendum proprium volitum; unde dicit ibidem, quod cum locus ſuperior imperatur, qui ad præcipiendum obedit, obedientiæ ſibi virtutem evacuat, ſi ad hoc ex proprio anhelat. In adverſis autem, vel difficilibus eſt major, quia ſcilicet propria voluntas in nihil aliud ibi tendit, quàm in præceptum; unde dicit ibidem, quod obedientia eſt tanto magis meritoria, & laudabilis, quantò minus habet de ſuo, ſcilicet in proſperis, quod eſt intelligendum ſecundùm illud, quod exteriùs apparet. Secundùm tamen Dei judicium, qui corda novit, contingere poteſt, quod etiam in proſperis obedientia aliquid habens de ſuo, non propter hoc ſit minus laudabilis, & hoc, ſi propria voluntas obedientis non minus devotè tendat ad implendum voluntatem præcipientis. In adverſis autem, quantò plus obedientia habet de ſuo, tantò magis eſt laudabilis, & quantò minus habet de ſuo, tantò minus eſt laudabilis; unde dicitur ibidem, quod obedientiæ ſibi meritum minuit, qui ad ea, quæ deſpecta ſunt, invitus, nolenſque deſcendit.

Circa decimum primum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 104. ar. 3. c. 3.* Duplex eſt bonum, quoddam eſt bonum, ad quod faciendum homo neceſſariò tenetur, ut amare Deum, & hujuſmodi. Aliud eſt bonum, ad quod non tenetur homo ex neceſſitate. Primum bonum nullo modo debet prætermitti. Secundùm verò bonum debet homo quandoque prætermittere propter obedientiam, ad quam neceſſariò tenetur, quia non debet homo facere bonum aliquod incurrendo culpam, & de tali bono loquitur *Greg. ult. Mor.* cum dicit, quod nunquam per obedientiam debet malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum, quod agitur, prætermitti, & tamen, ut dicit *Greg. ibidem* bonum, quod prætermitti-

tur per obedientiam, ad alia bona poteſt recompenſari.

Circa duodecimum reſpondeo ſecundùm *Rich.* aliqua ſunt, in quibus filii parentibus carnalibus obligantur de jure naturæ, & de jure divino, ut ſunt illa, quæ intelliguntur, vel continentur in illo præcepto *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, & reſpectu horum magis tenentur Profeſſi in Religione obedire pro loco, & tempore patri carnali, quàm ſuo Prælato. Profeſſio enim in Religione nullum abſolvit à divini præcepti obligatione; ad hoc enim obſervantur conſilia, ut perfectius obſerventur divina præcepta; unde per hoc quod Religioſi profitentur obſervationem aliquorum conſiliorum, non minus tenentur ad obſervationem divinorum præceptorum, & his concordat *Decre. di. 30. Si qui filii parentes, maximè fideles deſeruerint occaſione divini cultus, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, anathema ſint.* Aliqua verò ſunt, in quibus non obligantur filii parentibus carnalibus, nec de jure naturæ, nec de jure divino; & reſpectu illorum planum eſt, quod Religioſi non magis tenentur obedire Patri carnali, quàm ſuo Prælato.

Sed contra prædicta videtur eſſe illud *Matth. 19. Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

Reſpondeo, illud intelligitur, ubi, & quando parentes non indigent à filiis honorari, & maximè quando filios inducunt ad illud, quod eſt contrarium ſaluti ipſorum; unde dici poteſt, quod intelligitur reſpectu eorum, in quibus filii non obligantur parentibus, nec de jure naturæ, nec de jure divino.

Circa decimum tertium reſpondeo. Dupliciter contingit loqui de poteſtate ſuperiori & inferiori. Uno modo ſecundum quod comparantur ad ſummam poteſtatem, à qua fluunt ſecundum gradum, & ordinem, ut poteſtas Conſulis immediatè à poteſtate Principis, ſive Imperatoris, & poteſtas Curatoris à poteſtate Proconſulis, & poteſtas Prioris à poteſtate Abbatis, & poteſtas Inferioris à poteſtate Superioris, & ſecundum hoc poteſtas ſuperior eſt ſimpliciter efficacior, & ei magis eſt obediendum, quia poteſt mutare, & relaxare præceptum inferioris. Alio modo prout comparantur ad ſummam poteſtatem, ut à qua fluunt immediatè ad regimen alicujus Populi, ſed differenter, quia Superior fluit ad aliquos effectus certos & ſpeciales, ſed inferior ab eadem fluit ad communes & generales effectus ſuper eumdem Populum, & talis eſt poteſtas Archiepiſcopi, & Epiſcopi ſuper ſubditos Epiſcopi, quia utraque immediatè fluit à ſumma poteſtate, ſcilicet Papæ, ſed differenter, quia Epiſcopus cùm eſt in ſuo Epiſcopatu, ſubditorum ſuorum cauſæ deferuntur ad Epiſcopum, *extra. de offi. Archidia. cum ſatis.* Archiepiſcopus verò, licèt ſit ordinarius Judex, & competens reſpectu ſuorum Suffraganeorum, 18. *q. 2. cognovimus*, non tamen eſt Judex competens ſubditorum ſuffraganeorum ſuorum, licèt ſit ordinarius eorum, & ideò non intromittit ſe de cauſis eorum, niſi in certis caſibus, in quibus eſt Judex competens ipſorum, ut *extra. de offi. or. paſtoralis.*

ARTICULUS IV.

De Paupertate Religioſorum.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet de paupertate Religioſorum, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Chriſtianæ perfectionis ſit vilificare ſe ipſum?*

II. *Utrum Chriſtianæ perfectionis ſit abrenunciare propter Deum omnibus tam in communi, quàm in privato, ſive ſpeciali?*

III. *Utrum mendicare propter Chriſtum ſit Chriſtianæ perfectionis?*

IV. *Quid eſt majoris perfectionis in Religione, ſcilicet vel nihil habere, nec in proprio, nec in communi, vel nihil habere in proprio, & aliquid habere in communi?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, quia hoc valet ad humilitatem acquirendam, & exercendam, & perficiendam; unde ſuper illud *Joan. 13. Vos debetis alter alterius lavare pedes*, dicit *Gloſ.* qui ad pedes inclinatur, ei humilitas in corde excitatur, & ſi jam eſt ei in corde, conſummatur humilitatis effectus. Item *Ber.* in quadam epiſtola ad *Rogerium* dicit: *Humilitas, ad quam ducit humiliatio, eſt totius ſpiritualis fabricæ fundamentum*, ſed ipſa humiliatio eſt via ad humilitatem, ſicut patientia, & lectio ad ſcientiam, & hanc humiliationem vocat *Ber.* vilificationem, & ſic patet quod humiliatio, & vilificatio pro Chriſto eſt opus perfectæ virtutis.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundum *Bon. in quæſtionibus diſputatis*, hoc eſt Chriſtianæ perfectionis non tantum ſufficientis, ſed etiam ſuperabundantis. Cum enim duplex ſit vita, ad quam diſponit gratia, ſcilicet activa, & contemplativa; activa deorſum ordinat, & contemplativa ſurſum in Cælum elevat; nullus autem magis eſt ad hoc idoneus, quàm ille qui penitus eſt ab onere temporalium exoneratus, talis autem eſt qui perfectè abrenunciavit propter Chriſtum omnibus terrenis; & ideò talis jam fundamentum ſui ædificii collocatum habet in Cælis, & hinc eſt, quod Spiritu Sancto dictante

dictante

ſtante talem modum vivendi, Papa approbavit *extra. de exceſ. Præla. nimis prava*; unde huic contrarium nulli omnino licet ſentire, quaſi profitentes talem modum vivendi videantur ſtultè agere, ſe periculis exponere, & Deum tentare. Nam contra tales dicitur in fine Regulæ Beati Franciſci, ubi paupertas hujuſmodi confirmatur, nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Contra tales etiam multa dicit *Aug. lib. de eleemoſyna*, quæ dimitto gratia brevitatis. Ex hoc apparet evidenter, quod omnino omnibus humiliter pro Chriſto abrenunciare non eſt culpandum, ſed potius tanquam culmen evangelicæ perfectionis commendandum. Ad hoc autem ſufficientiſſimè aſtruendum una ſola auctoritas eſt expreſſa ex ore Chriſti conſulentis dimittere omnia *Matth. 19. Si*, inquit, *vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*; eſt ſufficientiſſima, etiam ſi multa gloſatum expoſitorum, & ſanctorum dicta viderentur eſſe contraria. Ait enim *Auguſt. ad Paulinum, de videndo Deum*: *An*, inquit, *ſcripta noſtra ſcripturis canonicis coæquabis*? quaſi dicat nullo modo, ergo quoniam divina auctoritas ſic expreſsè dicit omnia dimittenda, ei qui conſcendere vult ad perfectionem evangelicam, patet quod verbum illud ita certitudinaliter debet teneri, quod ei non poſſit ſine fidei periculo obviari.

Sed contra. Dicitur *Eccle. 27. Propter inopiam multi deliquerunt*, ſed nihil, quod eſt via ducens in culpam, ſpectat ad perfectionem evangelicam. Ergo &c.

Reſpondeo. Duplex eſt inopia, ſcilicet involuntaria, quæ habet mentis defectum, & pronitatem, & occaſionem ad peccandum, & voluntaria, quæ habet ſufficientiam adjunctam ſecundum illud 2. *Corinth.* 6. *tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes*, & hæc diſponit ad juſtitiam perfectam, quia mentem elevat, & facit ad omne opus bonum idoneam, ſicut è contra radix omnium malorum eſt cupiditas.

Circa tertium reſpondeo ſecundum *Bon.* in quæſtionibus diſputatis. Triplex eſt modus mendicandi. Primus provenit ex neceſſitate naturæ, ut cum quis mendicat non tantum quia pauper, ſed etiam quia debilis, vel infirmus, & hic modus eſt tolerabilis, & miſerabilis, ſed per patientiam fit meritorius, & laudabilis. Exemplum de Lazaro mendico *Lucæ* 16. Secundus provenit ex vitioſitate culpæ, ut cum quis mendicat pro otio fovendo, vel pro lucro captando, & hic modus eſt vituperabilis in omnibus, & præcipuè in illis, qui ſanctitatis ſpeciem habent, de quibus dicit *Augu. lib. de opere mo. Nullatenus decet, ut in ea vita, ubi Senatores fiunt laborioſi, fiant opifices otioſi*; unde contra hunc modum mendicandi editus eſt ille liber. Tertius modus provenit ex ſupererogatione juſtitiæ, ut cum quis mendicat pro Chriſto imitando, vel evangelizando, vel pro utroque, & iſte modus eſt valde laudabilis, & talis mendicans ſe ipſum vilificat pro Chriſto, ad bonum provocat, liberius Deo vacat, & efficacius, quia non tantum verbo, ſed etiam facto mundi contemptum prædicat. Hunc ergo modum approbat univerſalis Eccleſia. Approbant etiam ſancti viri, ut Franciſcus, Dominicus, Benedictus, Alexius, & alii, ut patet in eorum legendis. Apoſtoli etiam, & Prophetæ, nec non ipſe Chriſtus, in cujus perſona dicit Propheta in *Pſal. Ego autem mendicus ſum & pauper. Gloſ. Pauper eſt, qui ſibi non ſufficit, mendicus, qui ab alio petit.* Nec obſtat prædictis illud *Deut. 15. Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos*, quia per hoc non prohibetur alicui mendicare, ſed prohibetur divitibus, ne ſint ita tenaces, ut propter hoc aliqui ex egeſtate mendicare cogantur. Nec obſtat etiam quod Lex *C. de vali. mendi.* imponit pænam validis mendicantibus, quia imponit illis, qui non propter neceſſitatem, vel utilitatem mendicant. Hanc quæſtionem tractavit pleniſſimè. *Bona*, in quæſtionibus diſputatis de paupertate.

Circa quartum reſpondeo. Indubitanter primum eſt majoris perfectionis. Si enim agitur de paupertate, conſtat quod illa eſt major paupertas. Si verò agitur de pænitentia, conſtat quod perfectior eſt pænitentia, ubi omnia relinquuntur in proprio, & in communi, quàm ubi ſufficienter habentur neceſſaria in communi. Hoc concludit *Gregor, Homil. 12. ſuper Ezech.* dicens; *Qui totum dimiſit, culpas ſuas jam liberius in fletibus conſpicit.* Si ergo paupertas, & pænitentia ſunt quædam perfectiones, ſequitur, quod habere ſufficientiam in communi, quantum diminuit de paupertate, & pænitentia, tantum diminuit de perfectione. Si autem agitur de charitate occurrit illud *Auguſt. de doc. Chriſti lib. 3. cap. 3. Quantò magis regnum cupiditatis deſtruitur, tantò charitas augetur.* Hæc *Auguſt.* Sed conſtat quod cupiditas magis deſtruitur in Religione, in qua eſt omnimoda expropriatio, quàm in ea, in qua ſaltem communitas non expropriatur, ergo quantum eſt de conditione ſtatus, charitas erit perfectior, ubi eſt religio pauperior. Ad hoc etiam probandum potiſſimè facit illud quod Dominus dicit Apoſtolis *Matthe.* 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam &c.* quia videtur Dominus prohibere Apoſtolis, quos voluit eſſe majoris perfectionis, ne aliquo modo poſſideant in communi, vel in ſpeciali hæc temporalia.

Et

Et quod Chriſtus prædicta verba dixerit præcipiendo, habetur expreſsè in *Text. Evangelii.* Dicitur enim *Matth.* 10. Sic, hos duodecim miſit Jeſus præcipiens eis dicens: *In viam gentium ne abieritis*; & poſt pauca; *Nolite poſſidere &c.* Et *Matth.* 10. Pręcipit eis *ne quid tollant in via &c.* Hoc etiam vult *Ambro. ſuper Luc.* 6. *& Greg. in Homil. quadam. Qui peram*, inquit, *& ſaeculum portare prohibuit, ſumptus, & alimenta ex eadem prædicatione conceſſit*; Nam ſequitur; *In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt.* Hæc *Greg.*

Sed objicitur contra prædicta, quia habere aliquid in communi eſt conforme paupertati Chriſti; quia Chriſtus hoc exemplo ſuo docuit. Legitur enim *Joan.* 12. *quod Judas habuit loculos, in quibus ea portabat, quæ mittebantur*, ergo &c.

Dicendum, quod tribus de cauſis invenitur Chriſtus loculos habuiſſe, & neceſſaria emiſſe; primò ad ſubventionem pauperum, *Jo.* 13. Aut ut verè egenis aliquid daret. Secundò ad uſus ſuos, & ſuorum propter neceſſitatem; unde legitur *Jo.* 4. quod diſcipuli ejus intrabant Civitatem Samariæ, ut emerent neceſſaria, Samaritani enim erant in hoſpitales Judæis. Tertiò condeſcenſivè, & diſpenſativè propter infirmos, qui poſtea erant talia in Eccleſia quæſituri, ſicut dicit *Gloſ.* ſuper illud *Pſal. Producens fœnum Jumentis*, ex nullo prædictorum trium modorum poteſt argui, quod habere aliquid in communi ſit perfectionis in viris religioſis; non ex primo modo, quia habere aliquid in communi hoc modo non eſt habere in communi, ſicut habent Religioſi; ſed ſicut habent Prælati, qui bonorum Eccleſiæ ſunt diſpenſatores, & procuratores, & non Domini. Nec ex ſecundo modo, illud enim, quod fit quandoque propter neceſſitatem tantùm, ſimpliciter eſt magis imperfectionis, quàm perfectionis, ut David, & pueri ejus neceſſitate famis compulſi comederunt panes propoſitionis, quos non licebat edere, niſi Sacerdotibus 1. *Reg.* 21. Simpliciter autem hujuſmodi panes edere illicitum erat laicis, nihil perfectionis. Nec ex tertio modo. Illud enim, quod totum fit propter infirmos, ut plurimum ſecundùm ſe, & ſimpliciter eſt magis imperfectionis, quàm perfectionis, puta cum Prælatus diſpenſat cum infirmo corporaliter, vel ſpiritualiter in aliquo, quod eſt contra obſervantias communes in Religione intus, vel extra, ut edere carnes, vel edere bis in die jejunii. Providere tamen contra neceſſitatem inſtantem, & habere quandoque propter infirmorum ſupportationem fuit perfectionis in Chriſto, hoc tamen facere ſimpliciter, & abſolutè eſt imperfectionis. Hæc ad præſens ſufficiant de hac materia gratia brevitatis; tractat autem eam diffusè, & plenè Frater Guil. de Mara in quodam opuſculo ſuo.

ARTICVLVS V.

De Prælationibus Monachorum, & Regularium.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de Prælatione Monachorum, & Regularium, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Priores removeri poſſint?*

II. *Vtrum Abbas in collatione alicujus Prioratus aliquod onus imponere poſſit?*

III. *Vtrum Monachi præfici poſſint Eccleſiis Parochialibus?*

IV. *Sed numquid abſolvitur ab obedientia Abbatis?*

V. *Sed numquid talis ab eſu carnium eximitur, & à Regula Monachali?*

VI. *Vtrum Monachus poſſit fieri Canonicus in Eccleſia ſæculari?*

VII. *Quid facient Monachi de Eccleſiis pertinentibus ad eos quoad temporalia, in quibus non poſſunt duo, vel tres Monachi habitare cum Presbytero Parochiali, quia non ſufficit Eccleſiæ?*

VIII. *Quid ſi in tali Eccleſia, ſive Cappella poſſint eſſe plures Monachi retenta Presbytero congrua portione?*

IX. *Sed quid erit de divino officio in hujuſmodi Eccleſia? Presbyter enim tenetur ſequi officium Epiſcopatus, & Monachus officium Monaſterii ſui?*

X. *Vtrum Monachus poſſit præfici Regularibus?*

XI. *Vtrum Heremita poſſit fieri Abbas Monachorum?*

Circa primum reſpondeo. Si Priores aliqui ſunt per electionem canonicam inſtituti non poſſunt ſine cauſa, & ſine juris ordine removeri, *extra. de ſta. Mo. c. 2.* niſi privilegium, vel conſuetudo juriſdictionem hanc præſtet, *extra. de elec. ſacroſanct.* Illi autem Priores, qui non ſic eliguntur, ſed per Abbates ſicut volunt inſtituuntur, de facili removentur, *extra. de ſimo. per tuas in fin.*

Circa ſecundum reſpondeo quod non, unde *lib. 6. de Regularibus cum perſonæ* Abbates debent Prioratus purè conferre ſine omni pretio, & ſine omni pacto. Nec Abbas poteſt aliquod onus imponere Prioratui cum vacat nec perpetuò, nec ad tempus, nec poteſt aliquid tale imponere Prioribus inſtitutis.

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Goff. & Hoſt. tit. de ſtat. Monach.* Ab Epiſcopis poſſunt cum Abbatum conſenſu 16. *q.* 2. *c.* 2. & hoc eſt verum de Eccleſiis, quæ non ſpectant ad Monachos pleno jure. *extra. de ſuper neg. ſicut extra. de præben. de Monachis*, de illis autem quæ ſpectant ad eos pleno jure ſufficit

ſufficit Abbatis conſenſus 16. *q.* 2. *viſis*. Et ſi ſic ſint inſtituti, poſſunt prædicare, baptizare, & alia officia Presbyteri facere, 16. *q.* 1. §. *Ecce, & hoc e. uſque ad* §. *His omnibus*. Aliter non habent hujuſmodi officia Presbyteri facere, 16. *q.* 1. *per totum à principio uſque ad* §. *Ecce in hoc eſt*.

Nota ſecundùm *Hoſt.* quod Epiſcopus non debet Monachum præficere, Abbate in eo retinente jugum obedientiæ, quia ſi delinqueret, ſtatim ad Abbatem fugeret, nec corrigi poſſet, ut deceret, & hoc conſideraverunt jura, quæ dicunt quod Monachi præfici non poſſunt in ſæculari Eccleſia, Hoc enim eſt verum ſi remaneant ſub Abbatis obedientia, vel non poſſunt præfici Epiſcopo invito.

Ad hoc nota ſecundùm *Goff.* quod cum Monachi ad Prælationes tranſeunt ſæculares, abſolvuntur à quibuſdam obſervantiis, ut à jejunio, ſilentio, & vigiliis, quia ut dicitur 16. *q.* 1. nemo poteſt Eccleſiaſticis deſervire, & Monaſtica Regula ordinatè perſiſtere, ut diſtrictionem Monaſterii teneat, qui quotidie in Miniſterio Eccleſiaſtico cogitur permanere, ab aliis autem non abſolvitur, ut ab habitu, continentia, & proprio non habendo.

Circa quartum reſpondeo ſecundùm *Gof.* quod ſic, ſi tranſeat ad Eccleſiam Epiſcopalem, 18. *q.* 1. *c. hoc tantum*. Si verò ad aliam minorem, aut illa ſubjecta eſt ſuo Abbati, aut non, ſi ſic & hoc quantum ad temporalia, tunc eximitur ab ejus obedientia quoad ſpiritualia, 16. *q.* 2. *ſane, & extra. de ca. mo. c.* 1. Si verò ſit ei ſubjecta in ſpiritualibus, tunc translatus remanebit in omnibus Abbati ſubjectus, & ſervabit omnia ſicut priùs, præter jejunium, ſilentium, & vigilias, quæ in Eccleſia ſæculari ſervari non poſſunt, ut ſupra dictum eſt. Si autem in nullo ſit ei ſubjecta, tunc ipſi in nullo tenetur 16. *q.* 1. *in Parochia*. Nec ſuam Eccleſiam reget ſecundùm officium monachale, quia ad quamcumque Eccleſiam veneris, ejus conſuetudinem ſervabis *di.* 12. *illa*.

Circa quintum reſpondet *Gof.* quod ſic, ne ex hoc illi, cum quibus vivit, ſcandalizentur *di.* 41. *quiſquis*, ſed ſi habet Monachum cum quo vivit, regulam quoad eſum carnium obſervabit, *extra. de ſtat. Monach. quod Dei*, niſi infirmus ſit *de conſe. di.* 5. *carnem autem*. Vel etiam ſecundùm *Hoſt.* Epiſcopo, qui factus eſt Abbas ejus, imperante.

Nota etiam ſecundùm *Hoſt. tit. de ſtat. Monach.* quod officium prædicatoris in hoc eſt privilegiatum, ſcilicet ne ponatur in Eccleſia Parrochiali ſolus Monachus ſine ſocio ejuſdem ordinis, & ſic loquitur *de ſtat. Monach. quod Dei timorem*, licèt hoc faciliùs concedatur Canonico Regulari, qui eſt regulæ laxioris; *Innoc.* verò *ſuper dictum cap.* ſimpliciter dicit, quod Monachus nullo modo ſine ſocio poteſt eſſe. Sed Canonicus Regularis poteſt, ut dicitur ibidem, *Ber.* verò *extra. de capel. mo. ſuper ultimum cap.* magis ſentit quod nec Monachi, nec Regulares Canonici poſſunt in Eccleſiis eſſe ſoli.

Circa ſextum reſpondeo ſecundùm *Hoſt. & Innoc.* quod hoc fieri non debet, quia non debet arari in bove, & aſino, nec debent homines profeſſionis diverſæ eſſe ſimul, *extra. de elec. cum cauſam, quæ inter, &* 16. *q.* 7. *in nova*. Non debet ergo Monachus poni in Sæcularibus, niſi propter curam animarum, in qua hoc eſt ſpeciale, ſic nec ſæcularis debet cum regularibus poni; unde Clericus ſæcularis non poteſt habere præbendam in Eccleſia regulari, nec locum, nec vocem in Capitulo, vel Refectorio, licèt poſſit in ea ſimpliciter beneficiari. Hæc *Hoſt.*

Circa ſeptimum reſpondeo ſecundum *Hoſt.* Presbyter de Eccleſia debet habere ſuſtentationem congruam, non obſtante aliqua præſcriptione, vel conſuetudine contraria, *extra. de præben. extirpanda*. Et ſi quid ſupereſt, hoc Monachi poterunt habere, & ſecum portare, & in hoc caſu debet eis de temporalibus reſponderi, *extra. de privi. cum & plantare.* §. *in Eccleſiis, & extra. de præben. in Lateranenſi*. Si verò nihil ſuperſit; & nihil poſſunt habere, *ff. de furtis itaque fullo*. Si autem deſit aliquid, Diæceſanus tenetur providere, ut notatum eſt ſupra.

Circa octavum reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* quod tunc Abbas poteſt Monachos ſuos illuc mittere, & hi ſub imperio Abbatis omnino remanent, & tenentur regulam monachalem ſervare ſecundùm quod dictum eſt ſupra.

Circa nonum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Si Monachi habeant ſuum Oratorium ita remotum, quod voces non poſſunt confundi, ſeparatim faciant officium ſuum, & tales dummodo ab offenſa juris Parrochialis caveant, & in pace vivant, magis privilegiis gaudent, ut patet *extra. de exceſ. præla. nimis iniqua, & cap. nimis prava*. & licèt habere poſſint Campanam ex privilegio ſpeciali, ut dicitur in *cap. nimis iniqua*, non tamen campanas ſine licentia Epiſcopi, quod ſi habuerint, Epiſcopus poteſt hoc corrigere per ſe ipſum *extra. de privileg. patentibus*. Si verò non habeant Oratorium, cedant Presbytero, ſi de licentia ejus antea, vel poſtea faciant officium ſuum, aliàs ſine metu excommunicationis eos expellere poteſt. *extra. de ſen. excom. veniens*. Hoc autem malè ſervant Monachi nolentes Presbytero cedere contra illud *di.* 93. *à Subdiacono*, quod poteſt in hujuſmodi exaudiri. Expedit autem eis

eis Oratorium facere, ſi velint ibi commodè habitare, 11. q. 1. *neceſſaria*, quia debent ſe à populo ſegregare. 11. q. 1. *ſi cupis*, & c. *præcedenti*, & *ſequenti*.

Circa decimum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod ſic, dum tamen habeat Abbatis, & Epiſcopi conſenſum, 16. q. 1. *cum pro utilitate*, & c. *doctos*. Poteſt enim præfici in Eccleſia ſæculari, ut dictum eſt ſupra, ergo multò magis in regulari. Hoc autem eſt expreſſum in 7. *de elec. cum Romani*, quod nullus Religioſus de cætero in Prælatum alterius Religionis, vel habitus eligatur, & ſi ſecus præſumatur, ſit irritum, & inane. Eligi tamen poteſt Religioſus in Epiſcopum ſæcularis Eccleſiæ, vel cujuslibet etiam regularis, ut dicitur ibidem.

Circa undecimum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod ſic. *extra. de elec. cum Monaſterium.* ille tamen non fuit electus, ſed poſtulatus, ut patet ibidem.

Ad hoc nota, quod Religioſi mendicantes, qui ad ordines non mendicantium, etiam auctoritate apoſtolica de cætero tranſibunt, vel etiam uſque nunc tranſierunt, licet nunc Prioratus adminiſtrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcumque obtineant ſibi, vocem, & locum in Capitulo non habent, etiam ſi hoc alii eis concedant, nec de cætero ad Prioratus adminiſtrationes, vel quæcumque officia poſſunt aſſumi, etiam tamquam Vicarii, ſeu Miniſtri, vel locum aliorum tenentes, nec animarum curam, & regimen poſſunt pro ſe, vel pro aliis exercere, quidquid autem in contrarium fuerit attentatum, eſt irritum ipſo jure, quovis præjudicio non obſtante, *in ſeptimo de regularibus, vel profeſſores*, & hæc conſtitutio non extenditur ad ordines abolitos mendicantes, ut dicitur ibidem.

ARTICULUS VI.

De quibuſdam Officiis utrum competant Religioſis.

Sequitur videre de ſexto, ſcilicet de quibuſdam actibus, ſive officiis, & accuſationibus, utrum competant Religioſis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Religioſi teneantur aliquid operari manibus?*

II. *Utrum liceat Religioſis vilioribus veſtibus uti?*

III. *Utrum liceat Religioſis docere, prædicare, & alia hujuſmodi facere?*

IV. *Utrum liceat Religioſis negotia ſæcularia tractare?*

V. *Utrum Religioſi poſſint, & debeant detractoribus ſuis reſiſtere?*

VI. *Utrum liceat Religioſis vim vi repellere?*

Circa primum reſpondeo. Ad majorem evidentiam primò videndum eſt, *Utrum operari manibus ſit ſub præcepto?*

Circa quod ſciendum ſecundùm *Bona.* in quæſtionibus diſputatis, quod judicium de quolibet ſumendum eſt ſecundùm finem, ad quem ordinatur. Labor autem manualis videtur ad tria eſſe utilis, ſcilicet ad otium tollendum, corpus domandum, & victum quærendum, quorum probationem omitto cauſa brevitatis, & etiam quia ſatis per ſe patent Si ergo conſideretur labor manualis prout ordinatur ad duo prima, non eſt ſub præcepto, ſicut nec alia exercitia ad illa duo ordinata, licèt enim otium ſit tollendum, & corpus domandum per aliquod exercitium bonum, non tamen præcipitur in ſpeciali de hoc exercitio, vel illo; Si autem conſideretur ſecundùm quod ordinatur ad victum quærendum, ſic videtur eſſe ſub præcepto; unde 1. *ad Theſſa.* 4. *Operamini manibus, ſicut enim præcipimus vobis* &c. nec tantum ſub præcepto juris poſitivi, ſed etiam juris naturalis, ad quod homo inclinatur ex ſuis naturalibus. Sicut autem patet ex ipſa diſpoſitione corporis, homo naturalem habet ordinem ad opus manuale, unde *Job.* 5. *Homo naſcitur ad laborem*, &c. Notandum autem quod duplex eſt præceptum legis naturæ, quia aliquid ordinatur ad tollendum defectum ſingularis perſonæ, ut illud *Gen.* 2. *De omni ligno Paradiſi comede.* Quoddam ordinatur ad tollendum defectum totius ſpeciei, ut *Gen.* 1. *Creſcite*, & *multiplicamini* &c. quia ergo labore manuum poteſt aliquis ſubvenire defectui proprio, & alieno, patet quod quodam modo eſt ſub utroque genere prædictorum præceptorum. Præceptum autem, quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem, non obligat, niſi defectu exiſtente; unde ſi eſſet aliquis, qui poſſet vivere ſine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labore manuali non obligat aliquem ſingulariter ſecundùm quod ordinatur ad tollendum defectum proprium, vel communem aliquo modo, niſi defectu exiſtente, & ideo qui habent aliàs unde juſtè vivere poſſint, non tenentur manibus laborare. Qui verò non habent unde juſtè vivant, tenentur manibus laborare; Nota etiam quod quodcumque negotium homo agit, de quo licitè victum quærere poteſt, ſub labore manuum continetur. His viſis patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Dictum eſt enim quod illi tantum obligantur ad laborem manualem, qui non habent aliàs unde vivere poſſint, & ideo qui exercent opera ſpiritualia, & poſſunt aliàs licitè vivere, quàm de manuali labore, non tenentur manibus laborare. Diſtinguendum tamen videtur de operibus ſpiritualibus. Sunt enim quædam opera

opera ſpiritualia, quæ ad ſingularem profectum pertinent faciendis. Quædam verò ſunt quæ in bonum commune cedunt. Illis autem, qui in operibus ſpiritualibus occupantur, ad utilitatem communem pertinentibus, debet ab illis provideri, quorum utilitati deſerviunt, 1. *Chorint.* 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus &c.* Sunt autem quatuor opera ſpiritualia, quibus communis utilitas promovetur, & ex hoc eis ſtipendia debentur, Primum eſt occupatio in cauſis, ſive judiciis Eccleſiaſticis exequendis; Dicitur enim ad *Rom.* 13. de Poteſtate ſæculari, qui ſæculare judicium exercet, *ideo enim tributa præſtatis*, ſcilicet judicibus: *Miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſervientes*, ſcilicet nobis; unde *Auguſt. in lib. de opere mo.* ſe excuſat à labore manuum, quia in judiciis eccleſiaſticis occupabatur. Secundum eſt prædicatio, per quam ſalus animarum procuratur; unde dicitur 1. *Corinth.* 9. *Dominus ordinavit his, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Non ſolum autem vivere poſſunt de Evangelio illi qui prædicant, ſed etiam qui eis miniſtrant ad hoc officium eis cooperantes, quod patet *ad Roman.* 15. *Spiritui eorum participes facti ſunt Gentiles.* Debent etiam in carnalibus miniſtrare eis *Gloſ.* eorum, ſcilicet Judæorum qui miſerunt Prædicatores ab Hieroſolymis, & ſic etiam qui Prædicatores mittunt de fructu Evangelii vivere poſſunt. Tertium eſt orationes, quæ fiunt in hominibus Catholicis ad ſalutem Fidelium, & ideo dicitur 1. *Corinth.* 9. *Qui Altari deſerviunt, cum Altari participantur*; unde de his duobus operibus dicit *Auguſt. in dicto lib.* quod Evangeliſtæ, & Miniſtri Altaris habent hanc poteſtatem, ſcilicet vivendi de ſumptibus Fidelium. Quartum eſt elucidatio Sacræ Scripturæ. Ideo etiam vacantes Sacræ Scripturæ ad inſtructionem aliorum, de hoc labore ſpirituali vivere poſſunt; unde 1. *Thi.* 5. „Qui bene præſunt Præsbyteri „ duplici honore digni habeantur, maximè „ qui laborant, verbo, & doctrina. *Gloſ.* In exhortatione ſcientium, & doctrina neſcientium duplici honore ſecundum *gloſ.* ut ſimpliciter eis obediant, & exteriora præbeant, Patet ergo, quod illi qui prædictis operibus ſpiritualibus vacant, non tenentur manibus laborare, De illis autem, qui vacant operibus ſpiritualibus, quæ non cedunt directè in bonum commune, ſed in bonum facientis, ut orationes privatæ, jejunia, & hujuſmodi, diſtinguendum videtur, quod ſcilicet tales, aut habuerunt in ſæculo unde viverent ſine labore manuum, aut non, ſi ſic, non tenentur manibus laborare, ut etiam dicit *Auguſt. in prædicto lib.* tum quia non conſueverunt laborare manibus, tum etiam ſi bona temporalia, quæ habebant, pauperibus erogaverunt, poſſunt de eleemoſinis factis Monaſterio, in quod intraverunt, vivere; unde *Auguſt.* de talibus dicit, quod laudabiliter agitur, ſi manibus operentur, quod etſi nolint quis eos audeat cogere? Nec refert quibus pauperibus ſua dederint; Omnium enim Chriſtianorum una Reſpubl. eſt, Si verò in ſæculo fuerunt opifices, de labore manuum ex pigritia operandi vivere nolentes, volentes in otio vivere, tales peccant; unde dicit *Auguſt. in lib. prædicto.* quod ſi tales minus operentur, de infirmitate corporis ſe excuſare non poſſunt, præteritæ quidem vitæ conſuetudine convincuntur, aut intermittunt [ex intenſione divini amoris quoad opus contemplationis quaſi continuè eleventur, & tales cum ſpiritu Dei agantur, non peccant, quia ubi ſpiritus Domini, ibi libertas; unde ſuper illud *Matth.* 6. *Conſiderate lilia agri &c.* dicit *Gloſ.* ſancti viri meritò avibus comparantur, quia Cælum petunt, & quidem ita à mundo remoti ſunt, ut jam in terris nihil agant, ſed ſola contemplatione in Cælo degant. Hanc quæſtionem in ſuis quæſtionibus diſputatis pertractat *Bonav.* valdè prolixè, & plenè, ſed eam abbreviavi, quantum potui. Et convenit cum prædictis *Thomas* 2. 2. *q.* 187. *o.*

Ad hoc nota, quod Religioſi, & Clerici, quorum Monaſteriis, vel Eccleſiis à quibuſcumque Fidelibus collatæ ſunt facultates, ex quibus ſuſtententur, poſſunt de eis licitè vivere ſine hoc, quod manibus laborent, & tamen certum eſt eos de eleemoſinis vivere; facta enim ſunt illa bona ipſorum ex liberalitate donantis; unde ſimiliter etſi aliqua mobilia Religioſis à Fidelibus conferantur, de eis licitè vivere poſſunt. Stultum eſt enim dicere, quod aliquis poſſit in eleemoſinam accipere magnas poſſeſſiones, non autem panem, vel pecuniam, ſed quia hujuſmodi beneficia videntur Religioſis eſſe collata, ut liberiùs religioſis actibus inſiſtere poſſint, quorum participes eſſe deſiderant, quia eis temporalia ſubminiſtrant, redderetur eis uſus prædictorum donorum illicitus, ſi deſiſterent à religioſis actibus, quia ſic quantum eſſet de ſe, defraudarent eorum intentionem, qui talia beneficia contulerunt ſecundùm *Tho.* 2. 2. *quæſt.* 187. *art.* 4. *c.*

Inſuper nota quod invenitur Apoſtolos quandoque manibus laboraſſe, & hoc quandoque fuit neceſſitatis, ut quando victum ab aliis non poterant invenire, unde ſuper illud 1. *Corinth.* 4. *Laboramus operantes manibus noſtris*, dicit *Gloſ.* quia nemo dat nobis. Quandoque fuit ſupererogationis, ut patet per illud quod dicit Apoſtolus, 1. *Corinth.* 9. quod non eſt uſus poteſtate, quam habebat vivendi de Evangelio, quod cum non faciebat, Apoſtolus non poterat quoti-

die

o.c prædicare, ut dicit *Auguſt. in lib. prædicto.* Non tamen Religioſi tenentur in hoc Apoſtolum imitari, cum non teneantur ad omnes ſupererogationes; unde nec alii Apoſtoli manibus operabantur.

Circa ſecundum reſpondeo quod ſic; unde ad *Heb.* 2. *Circuierunt in melotis, & in pellibus Caprinis, Gloſ.* ut Helias, & alii. Poteſt autem vilis habitus conſiderari dupliciter, uno modo prout eſt ſignum quoddam diſpoſitionis, vel ſtatus humani ſecundùm illud *Eccleſ.* 20. *Amictus hominis annunciat de eo*, & ſecundùm hoc vilitas habitus eſt quandoque ſignum triſtitiæ. quandoque eſt ſignum contemptus divitiarum, & ſtatus mundani, & ſecundùm utrumque horum convenit Religioſis vilitas habitus, quia eſt ſtatus pœnitentiæ, & per conſequens triſtitiæ de peccatis, & contemptus gloriæ ſæcularis; quod autem hoc aliquis ſignificare velit aliis, contingit propter tria, ſcilicet ad ſui humiliationem, ad exemplum aliorum, & propter inanem gloriam; unde *Auguſt. lib. de ſermone Domini in Monte*, ſuper illud *Matth.* 6. *Cum autem jejunas unge caput tuum*, dicit, quod etiam in ſordibus lutoſis poteſt eſſe jactantia, & eo periculoſior, quo ſub nomine ſervitutis Dei decipit. Primis duobus modis uti veſtibus vilibus, eſt laudabile. Tertio modo non, ſed eſt vitioſum propter quod dicit *Hieronymus ad Nepotianum*: *Veſtes nigras æquè vita, ut candidas.* Ornatus, & ſordes pari modo fugiendi ſunt: unum delicias, alterum gloriam redolet, maximè autem hoc Religioſi ex ambitione facere non videntur, qui vilem deferunt habitum, quaſi profeſſionis ſuæ ſignum, quo profitentur mundi contemptum. Alio modo conſiderari poteſt habitus vilis ſecundùm quod procedit ex avaritia, vel negligentia, & ſic etiam pertinet ad vitium. Hæc *Tho. ubi ſupra. ar.* 6.

Circa tertium reſpondeo. Hoc facere, poteſt licere dupliciter. Uno modo, ratione ordinariæ juriſdictionis, ſic licet Prælatis, & Presbyteris curam animarum habentibus. Alio modo, ratione commiſſionis, ſic licere poteſt Religioſis, ſcilicet quando committuntur eis ea, quæ ſunt juriſdictionis ab ordinariis, & ſecundum has duas vias loquuntur diverſimodè diverſa jura, quæ habentur 16. *q.* 1. *per tot.* de hoc etiam habitum eſt ſupra in articulo præcedenti *q* 3. Hodie autem conceditur expreſsè Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus prædicare, confeſſiones audire, & ad ſepulturam eos, qui elegerint ſepeliri in loco eorum, recipere, debent tamen ſervare ea, quæ circa præmiſſa ſunt ſtatuta in 7. *de ſepul. dudum.*

Circa quartum reſpondeo, quod non, nec Monachis, nec Clericis, & hoc cauſa cupiditatis ſecundùm illud, *Nemo militans Deo, implicat ſe negocio ſæculari.* Cauſa verò charitatis ſe talibus poſſunt ingerere cum debita moderatione ſecundùm licentiam Superioris, & miniſtrando, & dirigendo *art. ad hoc diſt.* 88. *decrevit ſancta.* De hac tamen materia dicetur latiùs infra *tit. ne Cle. vel Monach. nego. ſæcu. ſe immiſce.*

Ad hoc nota, quod frequentare Palatia Regum propter delicias, vanam gloriam, vel cupiditatem, non convenit Religioſis, ſed ea adire propter pias cauſas, convenit eis; unde 4. *reſponſ.* 4. dixit *Heliſeus ad Sunamitem*: *Dic mihi, quid habes negocium, & vis ut loquar Regi pro te, vel Principi militiæ?* & etiam ad Reges arguendos, ſicut Joannes Baptiſta arguebat Herodem *Mat h.* 14.

Circa quintum reſpondeo ſecundum *Rich. quolibet.* 2. *quæſt.* 27. *c.* Hoc poteſt fieri tripliciter. Primò propter conſervationem famæ, & ſic licet Religioſis, dum tamen fiat licito modo, *Eccleſ.* 41. *Curam habe de bono nomine.* Secundò propter zelum juſtitiæ. Sic etiam eis licet, dum tamen etiam fiat licito modo, quamvis ipſi debeant in hoc humilius procedere, quàm alii. Tertiò propter zelum vindictæ; ſic non licet aliis, & multò minùs Religioſis.

Circa ſextum reſpondeo ſecundum *Ric. quolibet.* 2. *quæſt.* 28. Patiens vim, aut patitur vim in executione bonorum ſpiritualium, cujuſmodi ſunt, divinum officium facere, prædicare, confeſſiones audire, quando eſt legitimè commiſſum; aut in poſſeſſione temporalium, aut in proprio corpore. Si primo modo, non tantùm licet eis, ſed etiam debent vim vi repellere, ſi vim illam non poſſint per viam humilitatis, & ſupplicationis amovere; non tamen credo, quod debeant vim illam manibus propriis repellere, maximè cum habent facultatem adeundi eos, qui habent poteſtatem ſuper alios, qui vim inferunt. Tunc enim vim illam repellere debent. Si autem patiantur vim in poſſeſſionibus temporalibus, tunc etiam licet vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, non zelo ultionis, ſed juſtæ defenſionis, & licet eis vim illam vi repellere, non tantùm quando infertur, ſed etiam poſtea *ar. extra. de reſti. ſpo. olim* 1. non tamen debent illam propriis manibus repellere ſi ſine periculo ſui præjudicii habent opportunitatem adeundi Principem, vel Prælatum, qui poteſtatem habeat ſuper inferentes eam, & eos repellere velit. Si tamen non velit, tenerentur jura ſuæ Eccleſiæ tueri. Majoris tamen perfectionis eſſet, ſi amore Chriſti vim illam non repellerent, niſi ſupplicando, & ſe humiliando, & ſi etiam ſic eam repellere non poſſent, eam amore Dei ſubſtinerent, quia Chriſtus viam perfectionis docens *Matth.* 5. dicit, *Ego autem dico vobis*

vobis non reſiſtere malo &c. Si verò patiantur injuriam in corpore proprio, ſic etiam licet eis vim vi repellere in præſenti, & ſemper cum moderamine inculpatæ tutelæ, & maximè ſi talem vim patiantur, in qua ſit periculum mortis, vel mutilationis; ſed poſtquam injuria tranſivit, illud eſſet quærere ultionem, quod non licet. *Deut. 32. Mea eſt ultio &c.* Perfectius tamen agerent, ſi vim in corpore proprio, pro amore Dei patienter, & humiliter ſuſtinerent ſecundùm illud 1. *Corinth. 4. perſecutionem patimur, & ſuſtinemus.* Quod autem vim vi repellere liceat, & hoc cum moderamine inculpatæ tutelæ, habetur, *extra. de homi. ſignificaſti* 2. & licèt eſſet majoris perfectionis vim vi non repellere, maximè in ſecundo, & tertio caſu, non tamen credo, Religioſos ad illam perfectionem eſſe obligatos, niſi ſe ad hoc aliqui implicitè ſpecialiter obligaſſent. *Hæc Rich. ubi ſupra* o.

ARTICVLVS VII.

De Comparatione Religionum ad invicem.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet de comparatione Religionum ad invicem, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum Religio vacans vitæ activæ ſit potior ea, quæ vacat vitæ contemplativæ?*

II. *Quæ eſt perfectior Religio; an viventium in ſocietate, vel viventium in ſolitudine?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 188. art. 6.* Opus vitæ activæ eſt duplex: unum, quod ex contemplationis plenitudine derivatur, ut doctrina, & prædicatio; unde *Greg. Homil. 5. ſuper Ezech.* dicit de viris ſanctis poſt ſuam contemplationem redeuntibus dicitur: *Memoriam abundantiæ ſuavitatis tuæ eructabunt*, & hæc præfertur ſimplici contemplationi, ſicut etiam majus eſt illuminare, quàm tantùm lucere; unde *extra. de regul. ita licet*, ſicut majus bonum præponitur minori bono, ita communis utilitas ſpeciali utilitati, & in hoc caſu rectè præponitur doctrina ſilentio, ſollicitudo contemplationi, labor quieti. Aliud opus vitæ activæ eſt, quod totaliter conſiſtit in occupatione exteriori, ut eleemoſinas dare, hoſpites recipere, & hujuſmodi, quæ ſunt minora operibus contemplationis, quantò ſpiritualia ſunt corporalibus potiora, niſi fortè in caſu neceſſitatis; unde Chriſtus dicit *Luc. 10. optimam eſſe partem Mariæ*, per quam ſignificatur vita contemplativa; ſic igitur in Religionibus tenent ſummum gradum, qui ordinantur ad docendum, & prædicandum; Secundum illi, qui ordinantur ad contemplandum; Tertium, qui occupantur circa occupationes exteriores.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundum *Tho. ubi ſupra art. 8.* ſolitudo convenit Religionibus ad contemplandum ordinatis, ſciendum autem, quod illud, quod eſt ſolitarium debet eſſe ſibi per ſe ſufficiens ad rationem perfecti, & iſta ſolitudo convenit contemplanti, qui jam ad perfectionem pervenit, quod contingit dupliciter; uno modo ex ſolo Dei munere, ut patet de Joanne Baptiſta, qui fuit repletus de Spiritu Sancto ex utero Matris; unde cum adhuc eſſet puer erat in Deſerto *Luc. 1.* Alio modo per exercitium actus virtuoſi ſecundùm illud *Hebr. 5. Perfectorum eſt ſolidus cibus eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni, & mali.* Ad exercitium autem hujuſmodi juvatur homo ex ſocietate aliorum dupliciter; uno modo quoad intellectum, ut ſcilicet inſtruatur in contemplandis; unde *Hierony. ad Ruſticum Monachum. Placet ut habeas ſacrum contubernium, ut ipſe te doceas.* Secundò quoad affectum, ſcilicet, ut noxiæ affectiones reprimantur exemplo, & correctione aliorum, quia, ut dicit *Gregorius 30. moral.* ſuper illud, cui dedit donum in ſolitudine. *Quid prodeſt ſolitudo corporis, ubi non eſt ſolitudo cordis?* & ideo vita ſocialis eſt neceſſaria ad exercitium perfectionis. Solitudo autem convenit jam perfectis; ſicut igitur quod eſt perfectum præeminet ei, quod exercetur ad perfectionem, ita vita ſolitariorum, ſi debitè aſſumatur, præeminet vitæ ſociali; unde *Auguſt. lib. 1. de opere Monachorum*, dicit, illos eſſe ſanctiores, qui ab hominibus ſeparati vix ad ſe præbent acceſſum, viventes in magna intenſione orationum. Si autem ſine præcedenti exercitio vita talis aſſumatur, eſt periculoſiſſima, niſi per gratiam Dei ſuppleatur, quod in aliis per exercitium acquiritur, ut patet de Beatis Antonio, Benedicto, & aliis, & ne credas talem ſolitariam vitam agentes, non eſſe aliis utiles, dicit *Auguſt. lib. de moribus Eccleſiæ* ſententialiter, quod talium orationes multum nobis, & aliis proſunt, & vita ad exemplum. Quæ eſt Religio potior, ſcilicet habentium proprium in communi, non in ſpeciali, habitum eſt ſupra *art. 4.*

ARTICULUS VIII.

De Ingreſſu Religionis.

SEquitur videre de octavo, ſcilicet de ingreſſu Religionis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ad Religionem poſſint convenienter recipi in præceptis non exercitati?*

II. *Vtrum pueri ſint in Religione recipiendi, & an voto Religionis ſe poſſint obligare?*

III. *Vtrum vovens intrare Religionem, teneatur*

tur in ordine perpetuo manere?

IV. *Quid ſi quis æger corpore, & ſanus mente voveat religionem intrare, numquid ad hoc tenetur?*

V. *Vtrum propter obſequium parentum aliqui debeant retrahi à Religionis ingreſſu?*

VI. *Vtrum debens pecuniam alicui poſſit Religionem ingredi?*

VII. *Vtrum obligatus juramento ad ingreſſum Religionis minoris, licitè poſſit induci ad ingreſſum Religionis majoris?*

VIII. *Vtrum jam profeſſus in minore Religione tenetur implere votum ſimplex de intrando majorem?*

Circa ptimum reſpondeo, ut patet ex ſupradictis. Status Religionis eſt quoddam exercitium ſpirituale ad conſequendum perfectionem charitatis, quod quidem fit in quantum per obſervantias Religionis auferuntur impedimenta perfectæ charitatis. Hæc autem ſunt, quæ implicant terrenis animum hominis, per hujuſmodi verò implicationem non tantum charitatis perfectio, impeditur, ſed etiam ipſa charitas qnandoque perditur, ſcilicet cum per inordinatam converſionem ad bona temporalia avertitur à Deo mortaliter peccando; unde patet quod ſicut obſervantiæ Religionis tollunt impedimenta perfectæ charitatis, ita & tollunt occaſiones peccandi. Et ideo ingredi Religionem expedit, non tantum exercitatis in præceptis, ut perveniant ad perfectionem, ſed etiam nondum exercitatis, ut faciliùs peccata vitent, & aſſequantur perfectionem; unde Dominus non tantum vocavit adoleſcentem innocentem, qui dixit ſe præcepta ſervaſſe à juventute, ſed etiam Matthæum peccatorem; & tamen iſte eſt ſecutus vocantem, non ille; quia facilius convertuntur peccatores ad Religionem, quàm de ſua innocentia præſumentes, qnibus Chriſtus dicit *Matth. 12. Publicani, & Meretrices præcedent vos in Regno Dei.*

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 189. art. 5.* duplex eſt Religionis votum, unum eſt ſimplex, quod conſiſtit in ſola promiſſione Deo facta, quæ ex interiori mentis deliberatione procedit, & hoc votum habet efficaciam ex jure divino, quæ tamen dupliciter tolli poteſt; uno modo per defectum deliberationis, ut patet in his, qui non habent debitum uſum rationis. Alio modo per defectum poteſtatis, ut patet in ſervis. Si igitur puer anteguam habeat plenum uſum rationis votum ſimplex emittat non obligatur. Si autem habeat uſum rationis, ante annos pubertatis, obligatur quantum eſt ex ſuo voto, ſed obligatio revocari poteſt per patrem, in cujus poteſtate adhuc conſiſtit. Aliud autem eſt votum ſolemne, quod facit Monachum, vel Religioſum, quod ſubditur ordinationi Romanæ Eccleſiæ ratione ſolemnitatis annexæ, & etiam quia Eccleſia reſpicit illud, quod eſt, ut in pluribus. Profeſſio autem ante tempus pubertatis facta, non facit profitentem eſſe Religioſum quantumcumque habeat plenum uſum rationis impediente ordinatione Eccleſiæ, quia pueri, ut in pluribus, ante tempus illud non ſunt doli capaces.

Circa tertium reſpondeo quod non, obligatio enim voti ex voluntate procedit. Vovere enim eſt voluntatis; in tantum ergo fertur obligatio voti, in quantum extendit ſe intentio, & voluntas voventis. Si igitur vovens intendit ſe obligare, non tantum ad Religionis ingreſſum; ſed etiam ad perpetuò remanendum, tenetur perpetuò remanere. Si autem intendit ſe obligare ad ingreſſum Religionis cauſa experiendi cum libertate exeundi, vel remanendi, manifeſtum eſt, quod non tenetur remanere. Si verò in vovendo ſimpliciter de ingreſſu tantum cogitavit, videtur obligari ad ingreſſum Religionis ſecundùm formam juris communis, quæ eſt ut ingredientibus detur annus probationis, unde non tenetur perpetuò in Religione manere. Hæc *Tho. 2. 2. q. 186. ar. 4. c. Hoſt.* autem dicit, quod in primo caſu exire poteſt liberè infra annum auctoritate juris, *extra. de Regularibus ſtatuimus*, Conſulendum eſt tamen ſibi in judicio animæ, quod reddat votum ſuum, ſi animam vult ſalvare, niſi ante annum, & profeſſionem emiſſam ſecum per Epiſcopum ex cauſa, vel per Papam, etiam profeſſione facta ex magna cauſa fuerit diſpenſatum, licèt hic cadant opiniones. Hæc *Hoſtien.*

Circa quartum reſpondeo quod ſic *extra. de reg. porrectum, & c. ſicut nobis.* Sed contrarium dicit *extra. de renun. ex tranſmiſſa, & c. penult.* Ideo dicunt quidam, quod ſi timore mortis hoc faciat, & quam citò convaleſcentiam ſentit, contradicat; non tenetur, ut in *c. ult.* Si autem non contradicat, ratificare videtur, ut in *primis, & conſimilibus cap.* Alii dicunt, quod quando quis vovet timore mortis, aut hoc facit timore mortis animæ; & ſic timet ægritudinem, quam fortè Deus ita dedit, ut converteretur; & tunc votum tenet. Aut timore mortis corporis, ſcilicet ne eum enſe interficiatur, & tunc non tenet, quia tunc non eſt per divinam inſpirationem, *extra. quod me. cauſa c. 1.* & hoc videtur verius ſecundùm *Hoſt.*

Circa quintum reſpondeo ut ſupra *lib. 1. tit. de quarto præcepto de parentibus honorandis.*

Circa ſextum reſpondeo ſecundùm *Tho.* ubi ſupra *art. 6. c. 3.* obligatus ad aliquid certum non poteſt illud licitè prætermittere facultate exiſtente; & ideo ſi quis eſt obligatus, ut alicui rationem ponat, vel certum debitum reddat, non poteſt hoc licitè

citè prætermittere, ut Religionem intret *di. 53. Si hi.* Si tamen pecuniam aliquam debeat, & non habeat unde reddat, tenetur facere quod poteſt ſcilicet, ut bonis ſuis creditori cedat; propter pecuniam enim non obligatur ſecundùm leges perſona liberi hominis, ſed tantum res ad recompenſam; unde licet ei rebus ſuis exhibitis Religionem ingredi, nec tenetur in ſæculo remanere, ut procuret, unde ſolvat debitum.

Circa ſeptimum reſpondeo ſecundùm *Tho. 2. 2. q. 189. ar. 9. c. 3.* quod ſic, niſi ſit aliquid ſpeciale, quod impediat, ut infirmitas, vel ſpes magis proficiendi in Religione minori, quia in majori includitur minus. Obligatus verò voto, vel juramento ad ingreſſum majoris, licitè non poteſt induci ad ingreſſum Religionis minoris, niſi ex aliqua cauſa ſpeciali evidenti, & hoc cum diſpenſatione Superioris.

Circa octavum reſpondet *Tho. ubi ſupra art. 8. c. 3.* quod non, quia votum ſolemne, quo obligatur minori, eſt fortius, quàm votum ſimplex, quo aſtringitur majori; ſi quis enim contraheret matrimonium poſt ſolemne votum, dirimeretur; non autem ſi poſt ſimplex. Pro voto tamen non completo erit pænitentia imponenda, *lib. 6. de regu. qui poſt votum.*

Ad hoc nota quod *Hoſt.* dicit quod tota regula legi debet volenti intrare; & ſi dicat ſe poſſe ſuſtinere, recipiatur, aliter non, ut in *auth. quomodo oportet, & ali. cle. §. igitur ordinandus Epiſcopus*; hoc tamen de conſuetudine non ſervatur.

Inſuper nota, quod ſi ad ſolum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto non poterit novus Monachus creari, aliàs poterit, ſi creatio eorum ſimul ſpectet ad utrumque *lib. 6. de regula. ſi ad ſolum.* Multa alia de hac materia vide ſupra *lib. 1. tit. de voto præcipuè art. 6. & 7.*

ARTICULUS IX.

De Apoſtaſia Religionis.

Sequitur videre de nono, ſcilicet de Apoſtaſia Religionis. Cum enim ſit triplex apoſtaſia, ut dictum eſt ſupra *lib. 2. de Apoſtaſis*, ſcilicet perfidiæ, inobedientiæ, & irregularitatis; dicendum eſt hìc tantùm de apoſtaſia irregularitatis; nam de apoſtaſia perfidiæ habitum eſt ſupra *lib. 2. de apoſtatis.* De apoſtaſia verò inobedientiæ dicetur infra in hoc *lib. tit. de obedientia, quæ debetur Prælatis à ſubditis in fin.* De apoſtaſia igitur irregularitatis videndum eſt, quid eſt? quibus modis fit? quomodo punitur? & de quibuſdam dubitationibus circa apoſtaſiam. Eſt igitur apoſtaſia irregularitatis, ut habitum eſt ſupra ibidem ſecundùm *Ray. & Goſ.* qua quis à ſtatu Religionis aſſumptæ recedit, ut cum apoſtat Clericus, vel Religioſus Monachus, vel Converſus *diſt. 50. c. ſi.* Fit autem hujuſmodi apoſtaſia multipliciter ſecundùm *Ray. & Goſ.* Primò Tonſuram, & Coronam abjiciendo, *extra. eo. c. 1.* Secundò ſe ad negotia ſæcularia convertendo, *extra. de vi. & hon. Cle. ex literis.* Tertiò uxorem ducendo, ſcilicet ſi in ſacris ſit, qui contrahit, *extra. de Cleri. conju. ex parte.* Quartò Religionis habitum abjiciendo, *extra. e. per totum.* Punitur autem apoſtaſia irregularitatis ſecundùm *Hoſt.* quia dum quis in ea perſiſtit ab accuſatione & teſtimonio repellitur, & eſt infamis ipſo jure *2. quæſt. 7. alieni.* Nec ad dignitatem poteſt promoveri, vel eligi, & Clericus admonitus ſi ſe non correxerit, eſt deponendus, *21. q. 4. ſine ornatu*, & caret privilegio clericali, *extra. eo. cap. 1.* & hoc habet locum ſi conſtet de apoſtaſia, ſed etſi quis de hac fuerit graviter accuſatus deficiente probatione ad purgationem canonicam præſtandam eſt eccleſiaſtica cenſura cogendus *extra. eo. tuæ.* Ex quo autem de apoſtaſia conſtiterit, & ad habitum malè dimiſſum reſumendum, ſi minis, vel blanditiis non poteſt induci, poteſt ſub gravi cuſtodia incarcerari, ita quod reſervetur vita miſera ſibi; & ſic teneatur donec reſipiſcat, *extra. eo. à nobis.* Hæc *Hoſtien.* Item Clericus qui apoſtatavit à Clericatu, eſt excommunicandus, non eſt tamen ipſo facto excommunicatus, *extra. e. tuæ.* Sed Religioſus habitum derelinquens, eſt ipſo jure excommunicatus, *extra. ne. cle. vel mo. gravis*, & ad dignitatem, ut dictum eſt, vel etiam ordinem promoveri non poteſt *di. 50. c. ult.* & ſi ſacrum ordinem in apoſtaſia receperit, & ſi Abbati ſuo reconciliatus fuerit, & pænitentiam receperit, ſine tamen diſpenſatione Papæ miniſtrare non poterit in ordine ſic recepto, *extra. e. cap. ult.* Secùs eſt ſi tranſiens ad Religionem aliam, ibidem in Presbyterum ordinetur, *extra. de temp. ordi. ex parte.*

Utrum verò Clericus, qui primam tantum Tonſuram accepit, & eam dimiſit, ipſam portare cogi poſſit, & plura alia de hac materia vide ſupra in hoc 6. *lib. tit. 1.* & infra *lib. 8. cap. de impedimento ordinis.*

Deinde quæruntur aliqua de Monachis.

Pone quod aliquis videat Monaſterium aliquod diſſolutum ſplendidè comedere, bona indumenta portare, & ſimilia, & cogitet apud ſe: hanc regulam bene poſſum ſuſtinere, & ſic intrat ipſam. Demum facta inquiſitione Monaſterium reformatur, & omnes ad ſervandum regulam coguntur. Cogitat ipſe: non eodem curſu reſpondent ultima primis. Hanc auſteritatem non poſſum ſervare, & vult exire; numquid poteſt?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* Aut fecit profeſ-

profeſſionem; aut non, Si ſic, nullatenus redire poterit ad ſæculum; an autem ibi remanere cogatur; diſtinguendum eſt, quia talis aut eſt juriſperitus, & tunc tenetur regulam tenere, quia videtur ſe obligaſſe ad illud, quod ſciebat debere fieri de jure, nec debebat certiorari ex quo hoc ſciebat, *extra. de elec. cum inter univerſas.* Aut eſt ſimplex, & idiota, & tunc ſi fuit ei lecta, & explanata regula ante profeſſionem, vel poſt, & dixit ſe eam ſervaturum, tenetur ſervare. Si verò dixit, quod ſe obligare nolebat ad arctiorem vitam ducendum, quàm ibi duceretur tempore ſui ingreſſus, tranſire poterit ad laxiorem vitam. Si verò nihil dixit cogi, poteſt ad remanendum ibi, & imputet ſibi ipſi, quod non plenè examinavit. Nec prodeſt ei etiam ſi dicat, ſe dolo ad hoc inductum fuiſſe. Ratio eſt, quia intelligitur melior fieri conditio ejus, *extra. de conver. conju. dudum ſecundùm Ray.* Si verò profeſſionem non fecit, ex quo per annum in Religione ſtetit, tenetur ad faciendum eam. *extra. de regu. ſtatuimus.* Quam ſi præſtare nolit, nihilominus eſt cogendus, non tamen præciſè, ſed etiam cauſativè, ſcilicet quod vel profeſſionem ibidem ab initio inſtitutam faciat, & Religionem ſervet, vel locum exeat. In quo nec defendit eum abuſus contrarius, nec annorum numerus, & ſic intelligi poteſt illud *extra. de elec. cum cauſam quæ eſt inter. & de teſtamentis c. 1.* Si verò in loco, quem intravit, Religio ſervabatur, cogendus eſt præciſè ad profeſſionem faciendam per diſtrictionem regularis diſciplinæ, & ſic intellige illud *cap. ſtatuimus*, in quo nec fuga proderit *extra. de regula ea. ſi. Hæc Hoſtien.* vel dic ſecundùm *Ray. tit. de voto* indiſtinctè, quod debet remanere, quia dolus aliorum, vel ſimplicitas voventiș in talibus non excuſat, ut dictum eſt.

Quid ſi omnes, qui ſunt in illo Monaſterio, deficiant ab obſervantia Religionis?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſtien. tit. ne cle. vel mo.* Monendi ſunt, ut ſervent eam, & ſi ſunt incorrigibiles de Monaſterio poſſunt ejici, & alii alterius ordinis ſunt introducendi, per quos Religio ſervetur *extra. ne cle. vel mo. relatum*. & ſi illi ſimiliter deficiant, tunc locus mutata inſtitutione auctoritate Ordinarii poteſt per Clericos ſæculares retineri, & ſic poteſt intelligi illud *extra. de reli. do. inter quatuor.*

Quid ſi quis velit eſſe Monachus ſub conditione, ſcilicet quod ſibi liceat retinere propria, vel uſufructum aliquarum rerum?

Reſpondet *Rod. tit. de voto*, quod talis contractus, vel monachatus non valet ſicut notat *Hugo 19. q. 3. nunc autem.* De conſenſu tamen Abbatis poteſt aliquid ſibi ad uſum retinere, in quo caſu totum erit Monaſterii.

Ad hoc nota ſecundùm *Innoc. extra. de conver. conju. ſuper cap. dudum in ſi.* quod ſi ingreſſo diceretur, vos debetis profiteri regulam Beati Auguſtini; ſed bene poteſtis comedere carnes, cum hoc nec Regula, nec univerſalis Conſtitutio prohibeat; nec ex hoc aliquid ſibi imputari poſſet, niſi ſcandalum eſſet, & tunc mutari in alium locum poſſet, & ſecundùm *Hoſtien. ibidem*, licet ei in hoc caſu comedere carnes, niſi conſtaret ei de conſtitutione, vel conſuetudine illius Moneſterii, vel hoc omnibus notorium eſſet poſtea, addit idem *Innoc.* Alii dicunt, quod ex quo ſe ſubmittit obedientię alicujus non obſtantibus hujuſmodi promiſſionibus, tenetur ſervare Regulam, & Conſtitutiones ejus, *12. q. 1. non dicatis.* Secus eſt ſi diceretur ſibi, vos debetis profiteri Regulam Beati Benedicti. Cum enim ſecundùm eam omnes communiter debeant à carnibus abſtinere, imputandum eſt ejus fatuitati, ſi crediderit ei, qui ſibi promittebat, quod ei liceret comedere carnes, & idem dicit *Hoſtien. ibidem.*

Numquid is, qui reliquit conſortium ſpirituale, ad quod tranſierat, recuperare debet ſua bona, quæ ſecum ibidem attulerat?

Reſpondeo. Dicit *Hoſtien. tit. de cle. conju.*, quod ſuper hoc diverſi diverſa dixerunt Ipſe verò circa hoc diſtinguit, ſcilicet, quod talis, aut eſt ſæcularis, aut regularis. Si ſæcularis, indiſtinctè dici poteſt, quod recuperat ea, ut innuitur apertè, *extra. de cle. conju. quod à te in ſi.* vel poteſt dici ad ſalvandum opinionem, quod ſi bona tacitè ſecuta ſunt, tunc ſi extant, & eum tacitè ſequuntur, quia ſecundùm *Ala.* hæc donatio videtur conditionem tacitam habuiſſe, ſcilicet, ut duret eo ibi perſeverante inſtar dotis, *extra. de dote poſt divortium reſti. nuper & cap. donatio in fin.* Et in hoc etiam caſu poteſt intelligi illud *extra. de renun. ex tranſmiſſa.* Si autem expreſsè contulit ſe, & ſua, & eſt pauper, qui non habet unde vivat, tunc etiam de benignitate canonica ſine contradictione cujuſcumque recuperat, *art. diſt. 86. non ſatis, & 12. q. 2. gloria Epiſcopi*, & ſic poteſt intelligi illud *cap. quod à te.* Si verò habet aliàs, unde ſuſtentari poſſit, non recuperat, ſicut ſi dediſſet ſine ſe *12. q. 2. quicumque, & cap. prædia.* niſi gratia fiat ſibi, & in his tribus caſibus intelligi poteſt illud, *cap. quod à te, & cap. ex tranſmiſſa*, & hæc ſunt vera, niſi fuiſſet aliqua conditio appoſita, *extra. de condi. app. per tuas literas*; Nec ſufficeret, niſi expreſſa eſſet, ut *C. de condi. ob ca. ſi repetendi*, quia perfecta donatio non revocatur, *C. de dona. quæ ſub modo perfectam*, & hæc intelligi poſſunt, cum quis intrat Eccleſiam ſæcularem tanquam converſus; nam ſi tanquam

quàm Canonicus, non ſequerentur eum tacitè bona, ſicut etiam tenet conſuetudo. Si autem ſit regularis, & exit ante profeſſionem, recuperat bona. *extra. de regula.* Nec auditur, ſi velit iterum Monaſterium idem intrare, *art. in cap. ex tranſmiſſa.* Si autem exit poſt profeſſionem, & ſine licentia, licèt intret aliud Monaſterium, res ejus remanent Monaſterio primo, & imputet ſibi, qui ſine licentia recepit eum ſecundo. Sic intellige *aut. de Monachis. §. Si verò relinquens col. 1.* Si autem exit cum licentia, vel invitus ex cauſa, tunc uſufructus rerum, quas contulit Monaſterio primo, debet ſecundo Monaſterio, ad quod tranſiit, aſſignari quamdiù vixerit, ne ſit ei oneroſus, ſic intellige illud 17. *q.* 1. *qui rapuerit.*

Quid de Monacho fugitivo? Cui acquirit in fuga conſtitutus?

Reſpondet *Gof. & Hoſt. tit. de Apoſtatis*, quod acquirit Monaſterio ſuo, ſicut & ſervus Domino, 18. *q.* 2. *Abbates.*

Quid ſi Abbas nolit recipere Monachum fugitivum, quod tamen tenetur ſalva ordinis diſciplina, ut habetur *extra. de reg. c. fi.*

Reſpondet *Hoſtien. tit. de infantibus*, quod dicunt Doctores, quod ſi ſic deceſſerit, & aliquod lucrum reliquerit, Monaſterio repetitio denegatur, *art. extra. de infantibus c. ult.* quod admitti poteſt ſi totus Conventus in hoc deliquit; aliàs delictum perſonæ redundare non debet in damnum Eccleſiæ, 16. *q.* 6. *Si Epiſcopum.* Aliter tamen ſolvitur ſecundùm alios de Apoſtatis.

Quid de his, quæ lucratur Monachus de Monaſterio expulſus?

Reſpondeo ſecundùm *Inno. extra. de privi. ſuper cap. cum olim*, quod nulli acquirit, nec valet contractus; cum ſit de Monaſterio abſolutus. Poteſt tamen dici, quod acquirit Epiſcopo, à cujus juriſdictione non eſt abſolutus. Hæc *Innoc.*

Quid ſi Monachus ingrediatur Monaſterium ſecundum? cui Monaſterio cedent primo, vel ſecundo Bona, quæ ille vagationis tempore acquiſivit?

Reſpondeo ſecundùm *Gof. de Apoſtatis.* Si ſit ingreſſus Monaſterium ſecundum de licentia Abbatis ſui, vel auctoritate juris, tunc cedent Monaſterio ſecundo, 16. *q.* 6. *de lapſis.* Si verò ſine licentia Abbatis, & ſine auctoritate juris, & Monaſterium primum eum vagabundum vidit, & neglexit, bona ejus cedent Monaſterio ſecundo, ſicut & ſervus habitus pro derelicto, non acquirit Domino primo, ſed apprehendenti eum *ff. de ſtip. ſervo, quod ſervus.* Si verò Monaſterium primum non neglexit eum vagabundum, ſed repetiit, tunc ejus bona cedent Monaſterio primo, *in aut. de ſen. epi. §. Si Monachus.*

Sed numquid Monaſterium cogetur recipere Monachum fugitivum?

Reſpondeo ſecundùm *Gof.* quod ſic, 27. *q.* 1. *pervenit*, niſi primum votum ſit de diſſolutione ſuſpectum, tunc enim detrudetur in Monaſterio cautiori, vel altiori cum bonis, quæ attulerat primo 27. *q.* 1. *Si qua Monacharum.* Non tamen illa bona ſunt danda Monaſterio ſecundo, niſi quoad uſufructum in vita tranſlati, 16. *q.* 6. *de lapſis.* Quo mortuo redibunt ad Monaſterium primum ſecundùm *Gof.* & ſecundùm *Hoſt.* ut dictum eſt ſupra.

Quid ſi Monachus fugitivus in Monaſterium reductus, habitum reſumere nolit?

Reſpondeo ſecundùm *Gof.* ſub gravi cuſtodia incarceretur, *extra. de apo. à nobis.*

Ad hoc nota ſecundùm *Gof.* quod ſi Monachus, vel Monacha pluries deliquerit, Abbas ejus cogitur recipere eum, 27. *q.* 1. *pervenit.* Quod de ſæculari Clerico non contingit *diſt.* 48. *quoniam multa.* Imo fugitivi in quolibet Capitulo, quod fit de triennio in triennium, *extra. de ſta. mo.* in ſingulis ſunt inveſtigandi. Et Abbates eorum ſunt cogendi eos recipere ſalva ordinis diſciplina, de quo habetur, *extra. de regula c. ult. Gregor.* ſecundùm *Gloſ.* 1. pœnitentia eis impoſita ſecundùm quod requirit, & præcipit ordinis diſciplina illius Regulæ; & poſt ſubditur *in dicto cap.* quod ſi receptionem talium ordo regularis non patitur, provideant, ut apud idem Monaſterium in locis competentibus, ſi ſine gravi ſcandalo fieri poteſt, maneant; alioquin in aliis domibus ejuſdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam neceſſaria vitæ talibus miniſtrentur. *Hoc in prædicto cap.* & ſecundùm *Gloſ.* Abbas primi Monaſterii neceſſaria miniſtrabit, & dicit ibi *Innoc. in Gloſ.* quod tales etiam recipi poſſunt, ut non ſint æquales aliis Monachis, ſed in ſervitiis: *Hoſt.* etiam exponit, quod dicitur ibi in locis competentibus, ideſt ergaſtulis, ſive camerulis fortibus tamen, ne inde poſſint exire. Additur etiam *in ſ. dicti c.* quod ſi hujuſmodi fugitivi, vel ejecti non obediverint, eos excommunicent, & tamdiu faciant à Prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad eorum mandatum humiliter revertantur.

ARTICULUS X.

De Religioſis Domibus.

Sequitur videre de decimo, ſcilicet de Religioſis Domibus. Videndum eſt igitur, quæ ſint Domus Religioſæ, cujus auctoritate ſint conſtituendæ; cui, & in quibus ſunt ſubjectæ; an ad uſus ſæculares poſſint converti, & quę Religio Domo conſtructa debet aſſumi.

Quis locus dicitur religioſus, dictum eſt ſupra *in hoc libro tit. de ſepult.* Sed hìc ſecundùm *Hoſt.* dicitur domus religioſa domus ſacra, vel poteſt hìc dici domus religioſa communiter, ut includat loca religioſa conſecrata & non conſecrata, ut hoſpitalia ſecundùm *Hoſt.* Secundùm autem *Gof.* domus religioſæ dicuntur omnia loca ad pios, & religioſos uſus deputata quocumque nomine cenſeantur, *extra. e. de xenodochiis.* Sunt autem domus religioſæ conſtituendæ auctoritate Epiſcopi ſui, 16. *q.* 1, *Quicumque voluerit*; etiam habetur *de conſe. di.* 1. *nemo.* Hoſpitalia tamen quilibet facere poteſt auctoritate propria, *art. inſt. de rerum divi.* §. *Religioſis.* Videtur tamen *extra. e.* ad hoc dicere quod nemo ſine auctoritate Epiſcopi talem locum conſtruere poſſit, & eſt verum ſecundùm *Hoſt.* quod talis locus non reputatur religioſus quoad hoc, ut intelligatur eſſe de corpore Eccleſiæ, niſi auctoritas Epiſcopi intervenerit, vel ab initio, vel ex poſt facto.

Quid de his, qui faciunt hoſpitalia, & mutant habitum, & accipiunt ſignum certum, & aliquam hoſpitalitatem exercent, uxorem tamen habent, & proprium tenent? Numquid tales, & domus illæ cenſentur religioſi, & religioſæ, & numquid Eccleſia debet tales tanquam perſonas eccleſiaſticas defendere?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt. tit. de regula.* Tales aut faciunt cum auctoritate Epiſcopi, & ſic debent defendi, tam perſonæ, quàm domus illæ, quia intelliguntur religioſæ, *extra. e. cap.* 3. *&* 4. Nec obſtat, quod talis habet uxorem, quia intelligitur caſtè vivere, *diſt.* 33. *Nicena.* Sed ea mortua non debet aliam ducere. Nec etiam obſtat illud *extra. eo. cap. fin.* quia hæc Religio eſt approbata, ut dicitur *in cap. de xenodochiis*, vel illud intelligitur, quando fit ſine auctoritate Epiſcopi. Non obſtat & quod proprium habet, quia illud poteſt habere Rector ratione adminiſtrationis, *extra. de ſta. Mo. Monachi.* §. *Qui non.* Ergo ſi quis in manu Epiſcopi promiſerit caſtè cum uxore vivere, & ea mortua aliam non ducere, & proprio renunciaverit, & obedientiam promiſerit, vel in manibus Rectoris, qui hoc habet fortè ex conſuetudine, ubi ſunt plures Fratres in Hoſpitali, talis cenſetur religioſus, non tamen poteſt ſpiritualium adminiſtrationem habere.

Ad hoc nota, quod Hoſpitalium gubernatio non debet committi Laicis habentibus filios, vel uxores, de quibus veriſimiliter poſſunt filios procreare, *lib. de Religio. do. quia convenit*, ubi etiam plura alia ad Hoſpitalia pertinentia ſtatuuntur. Subjectæ ſunt autem, tam domus, quàm Eccleſiæ religioſæ illi Epiſcopo, in cujus Diœceſi conſurgunt, ut dicitur *in cap. de xenodochiis*, niſi ſint munitæ privilegio, *extra. e. conſtitutus*, vel præſcriptione, *extra. de praſcrip. auditis.* Sunt autem eis ſubjectæ ſecundùm Legem Diœceſanam, & ſecundùm Legem Juriſdictionis, ut dictum eſt ſupra *tit. de Ordinario.* Utramque tamen Legem Epiſcopus remittere poteſt, *extra. e. conſtitutus*, dummodo hoc faciat cum conſenſu Capituli ſui, *extra. de dona. paſtoralis. hac Gof.* Quilibet ergo locus religioſus ſubeſt Epiſcopo, in cujus Diœceſi eſt ſitus, & hoc eſt verum ſecundùm *Gof.* quando eſt certus de terminis Epiſcopatuum. Si verò ſit incertum, ad novos eſt terminos recurrendum, vel etiam ad terminos juriſdictionis ſæcularis Civitatum. Sed & Epiſcopus ille tuendus erit, qui quolibet anno incolas confirmavit, & ſic intelligitur illud *extra. e. cap.* 1. Probantur autem termini per liberos teſtes, & famam, *extra. de proba. cum cauſam.* Si verò nullatenus poſſit de limitibus apparere, forte lis ſortibus dirimetur. Imo ſi ambo ſint Epiſcopi, & ejuſdem Provinciæ, Archiepiſcopus de hoc cognoſcere debet, *extra. de fo. compe. ſane*, & poterit cui voluerit gratificare, vel ſibi retinere, *art. extra. de deci. quoniam.* Si verò ſint diverſarum Provinciarum, idem facere poterit Primas, vel Papa. Hæc *Hoſt. eodem titulo.*

Ad hoc nota, quod ſi Abbas, vel Prior alicujus Monaſterii præter conſenſum Fratrum ſuorum promittat obedientiam Epiſcopo loci, ſi Monaſterium ſit exemptum; vel legitima præſcriptione munitum, non præjudicatur eidem. *extra. e. cum dilectus filius. hac Gof.* Non poſſunt autem religioſæ domus ad ſæculares uſus converti, *extra. e. inter quatuor.* Locus tamen deputatus ſæcularibus, deputari poteſt Religioſis de conſenſu Epiſcopi, & ſæcularium Clericorum, quibus providebitur in vita ſua. Sic loquitur *extra. de Eccle. edi. ad audientiam ſecundùm Hoſt.* Conſtructa autem domo debet aſſumi una Religio de approbatis, *extra. e.*

Inſuper nota, quod tam Monachus, quàm Abbas debet eſſe contentus uno habitaculo; non enim debet in diverſis locis vocem, vel locum quærere, vel habere. Nec debet unus Abbas diverſis Monaſteriis præeſſe. *extra. e. cap. ult.*

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS XI.

De Cappellis Monachorum, vel aliorum Religionum.

SEquitur videre de undecimo, ſcilicet de Cappellis Monachorum, vel aliorum Religionum, ſcilicet, quid juris Monachi, & alii Religioſi habeant in eis.

Circa quod ſic diſtingue ſecundùm *Hoſt. eod. tit. & de offi. or.* ſcilicet quod Cappellæ fiunt Religioſorum dupliciter, ſcilicet ædificatione, & donatione. Si ædificatione, Monachi habent temporalia, Epiſcopus ſpiritualia, *extra. e. cap. 1.* Si verò donatione, aut donatio facta eſt ab Epiſcopo, aut à Patrono. Si ab Epiſcopo, aut ſub certa forma, aut cum omni jure, aut ſimpliciter. Si ab Epiſcopo ſub certa forma, tunc non habent plus juris in Cappella, quàm contineat forma, *ff. de pac. in traditionibus.* Si cum omni jure, tunc habent ibi temporalium, & ſpiritualium adminiſtrationem, Presbyterorum inſtitutionem, inveſtituram, fidelitatem, obedientiam, correctionem, & quædam alia. *extra. de majo. & obe. is qui.* Sic intelligitur, quod Cappellæ pertinent ad Religioſos pleno jure. 16. *q.* 2. §. *fin.* unde non coguntur in hoc caſu Presbyteros Epiſcopo præſentare, ut patet à ſenſu. *extra. de præben. in Lateranenſi*, §. 5. *in pleno jure*, Et nihilominus Epiſcopus eſt deſuper, niſi privilegium, vel præſcriptio, vel contraria conſuetudo obſtet; unde jus ei remanet in ordinatione, correctione, viſitatione, juriſdictione, procuratione, Altarium conſecratione, cathedratico, & hujuſmodi, 9. *q.* 3. *per ſingulas.* Si autem Epiſcopus contulit eam ſimpliciter nullo adjecto, & ipſe in ea percipiebat certam fructuum portionem, videtur rantum illam conceſſiſſe, *extra. de dona. paſtoralis.* Si verò nihil percipiebat, videtur omnes fructus conceſſiſſe, ut dicitur ibidem. Si autem à Patrono conferatur de conſenſu Epiſcopi, vel ab Epiſcopo de conſenſu Patroni, videtur uterque quod ſuum eſt dediſſe, ut patet ibidem. Donatio autem Eccleſiæ facta à Patrono ſine conſenſu Epiſcopi, non valet. Si aurem jus patronatus conferret, donatio teneret: ſic intellige illud, *extra. de jure patron. illud & c. nullus.* licèt etiam donatio per Epiſcopum facta juſtum titulum præſcribendi transferat. *extra. de jure patro. cura.* non tamen plenum jus, niſi conſenſus ſui Capituli intercedat. *extra. de his, quæ fi. à Præla. tua.* & in his caſibus, in quibus non pleno jure pertinet Eccleſia ad Monaſterium, habet Monaſterium temporalia, & repræſentationem Presbyteri Vicarii tantum, qui non debet ab Epiſcopo recipi, niſi per Monachos ei portio ſufficiens aſſignetur pro ſe, & hoſpitibus recipiendis, & juribus epiſcopalibus perſolvendis, *extra. de Præben. de Monachis.* quod ſi neglexerit facere Epiſcopus, hoc faciet ſuo jure. *extra. de ſupplen. ne. ſicut.*

TITVLVS XLVIII.

De Privilegiis, & Conſervatoribus Privilegiorum.

COnſequenter poſt titulum de Religioſis, conſiderandum eſt de privilegiis, quæ ſolent concedi Religioſis; Et primò quid eſt privilegium, & unde dicitur? Secundò, quot ſunt ſpecies privilegiorum? Tertiò quis poteſt concedere privilegium? Quartò, cui debet concedi? Quintò, quanto tempore durabit? Sextò, quid privilegium operatur? Septimò, qualiter amittitur? Octavò de punitione habentium privilegium exemptionis? Nonò, de Conſervatoribus privilegiorum. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid eſt Privilegium, & unde dicitur?

CIrca primum ſciendum, quod privilegium ſecundùm *Goff.* eſt beneficium, vel jus privatum ſecundùm *Hoſt.* contra jus commune indultum. Non eſt enim privilegium, niſi aliquid indulgeat ſpeciale, *extra. e. in his.* Plerumque tamen ut dicit *Hoſt.* illud, quod de jure communi competit, indulgetur, ut patet *extra. de Procur. quia in cauſis, & de jure jur. & ſi Chriſtus*, §. *fi.* Sed tunc debet exponi indulgemus, ideſt indultum eſſe oſtendimus; vel operatur, quia magis ſolet timeri, quod ſpecialiter cavetur, quàm quod generaliter indulgetur, *extra. de hære. ſi adverſus.* Dicitur autem privilegium, quaſi privatum legium, quia legem tribuit privatis, vel dicuntur privilegia leges privatorum, quaſi privatorum legia, ideſt à jure communi exceptorum, ut patet *di. 3. privilegia.*

ARTICULUS II.

Quot ſunt ſpecies Privilegiorum.

CIrca ſecundum ſciendum, quod privilegiorum aliud eſt generale, aliud ſpeciale. Generale ſecundum *Hoſt.* eſt quando continet in ſe plures articulos, vel quando pluribus perſonis, vel ratione plurium perſonarum, vel rerum conceditur, vel quando per ipſum generalis poteſtas conceditur.

Speciale, quando uni perſonæ, vel uni loco unus articulus conceditur. Poteſt etiam dici idem privilegium generale, & ſpeciale diverſo reſpectu, ut dicatur generale reſpectu ſpecialioris, & ſpeciale reſpectu generalioris, & hæc per ſe patent. Item ſecundùm *Hoſt.* privilegiorum quoddam eſt reale, ut illud, quod Eccleſiæ, dignitati, civitati, vel alicui loco, vel aliquibus perſonis ratione loci, vel cujuſcumque rei conceditur, *extra. e. cum olim. & cap. ſeq.* Et tale privilegium eſt perpetuum, & adhæret rei, niſi fortè res perimatur, vel deſtruatur. Sic intellige illud 25. *q.* 2. *c.* 1. *& per totum.* Vel niſi in parte detrahatur per aliud ſequens privilegium. *extra. de offi. or. duo ſimul.* Vel in totum ex cauſa revocetur. 25. *q.* 2. *ita nos.* Vel amittatur. *extra. de ſta. mo. recolentes.* §. 1. Quoddam eſt ſingulariter perſonarum, ut illud, quod alicui, vel aliquibus perſonis certis, & propriis nominibus expreſſis perſonaliter conceditur *extra. de offi. le. volentes,* & tale perſonam ejus, cui conceditur, non egreditur etiam ſi obtentu dignitatis concedatur, *extra. de uſu pall. ad hoc.* In quo etiam caſu, ſi dignitatem aliam adipiſcatur, privilegio conceſſo non utitur, *extra. de poſtu. Præla. bone.* 2. §. *fi.* Tale etiam ad ſucceſſorem non transfertur, niſi hoc exprimatur, ſicut fit, *extra e. li. pe. c.* 1. quia cum perſona extinguitur, nec ad alios extenditur, *extra. de conceſ. præben. conſtitutus,* niſi in caſu ſpeciali favore Legati Sedis Apoſtolicæ aliud dicatur, *extra. de off. deleg. quoniam* § *penult. & fi.* Quoddam eſt communiter perſonale, ut illud, quod certis perſonis communiter ex certis cauſis, & in articulis certis conceditur, nominibus propriis non expreſſis; unde poteſt poni exemplum in minoribus 25. annorum, qui gaudent privilegio reſtitutionis in integrum. *ff. de mino. l.* 1. *per tot.* Sunt etiam de hoc plura alia exempla in corpore utriuſque juris. Quoddam eſt ſingulariter, & communiter corporale, ut illud quod alicui Univerſitati, Corpori, vel Collegio ſic conceditur, quod quilibet ſingularis de Univerſitate poteſt cum tali privilegio ſingulariter ſe juvare, ſicut patet, *extra. de ſenten. excom. contingit.* Quoddam eſt tantum communiter corporale, ut illud quod ſic convenit Univerſitati, quod poteſt etiam nomine ejus allegari, & quo ipſa Vniverſitas poteſt, & non ejus ſinguli ſe juvare. Sic dicitur 12. *q.* 2. *qui manumittitur,* ergo privilegia corporalia dicuntur hic ea, quæ ſunt conceſſa Vniverſitatibus corporalibus, Collegiis, puta Clericis, Fratribus Minoribus, Prædicatoribus, & ſimilibus, & tale privilegium cum Collegio perit. Nec concedi poteſt quouſque Collegium ſit, *extra. de Eccle. edi. ad audientiam* 2. Item privilegium aliud eſt perpetuum, aliud temporale, ut patet ex prædictis, & quod eſt perpetuum ad ſucceſſores tranſit, *extra. de reg. jur. privilegia.* Item aliud eſt limitatum, quod ſcilicet terminos ſuos non tranſgreditur, *extra. ſepul. cap.* 1. *ad fin.* Aliud indeterminatum, quod ſcilicet ſemper, & ubique locum habet, niſi aliquid detrahatur. Conſideratur autem limes ex quatuor, ſcilicet ex perſona, ex loco, ſive re, ex cauſa, & ex tempore, ſicut patet *extra. e. dilecti.* Quot autem, & quales ſint ſpecies privilegii, non aliter quàm ex lectione apparebit, *extra. e. porrò, & de fid. inſtrum. cap.* 1. *& cap. tribus ſeq.* ubi & tenor probetur per teſtes, *extra. eo. cum olim,* vel per aliud inſtrumentum ibidem ſumptum, ut *extra. eo. de fide inſtru. cap.* 2.

ARTICVLVS III.

Quis poteſt concedere privilegium?

Circa tertium ſciendum ſecundùm *Hoſt.* quod concedere poteſt privilegium Papa, vel Imperator, qui ſunt ſupra jus, & juribus non ligantur, ut *extra. de conceſ. prabend. propoſuit, & cap. de legi. & conſtit. dgn.* Et hoc poteſt Dominus Papa in ſpiritualibus, Imperator in temporalibus regulariter, licèt & caſualiter Papa quoad temporalia, Imperator verò nunquam ad ſpiritualia, ut patet *extra. qui fi. ſint le.* Poteſt tamen Imperator privilegiare Eccleſias, & Eccleſiaſticas perſonas, ut patet *extra. de immunit.* Poteſt etiam concedere privilegium Epiſcopus, & Superiores *eo.* ut *extra. de cenſi. cum venerabilis;* dum tamen hoc faciat de ſui Capituli voluntate ſecundùm *Gof.* ut *extra. e. cum olim propter,* & breviter quicumque, & in quibus, & quatenus poteſt Conſtitutionem facere, poteſt privilegium, & indulgentiam dare; ſed & majoritas, dignitas, & prioritas temporis dant privilegium, imò conſuetudo inducit privilegium, ſive legem privatam. Hæc *Hoſt.*

ARTICULUS IV.

Cui debet concedi Privilegium?

Circa quartum ſciendum, quod privilegium poteſt concedi regulariter ſubdito non alii, & breviter illi, quem Conſtitutio concedentis arctare poteſt; ſed & aliquando ei, quem conſtitutio concedentis non arctat, ſed hoc eſt caſuale, ut *extra. de divor. gaudeamus, & de judiciis per tot.*

Digitized by Google

ARTICVLVS V.

Quanto tempore durabit privilegium?

CIrca quintum, ſcilicet durationem privilegiorum ſciendum, quod ſuper hoc diverſi Doctores diverſimodè dixerunt, & diſtinxerunt, inter quos *Hoſt. in ſum. tit. de conſti.* Sufficientius diſtinguere videtur, ſcilicet hoc modo. Privilegium, vel jus aliud puta reſcriptum impetratum ab aliquo competit ei, aut circa judicium, aut circa factum. Si circa judicium, aut ad agendum, aut ad excipiendum. Si primo modo puta ad petendum decimas, quas nunquam exegeras, tanto tempore durat, quanto durat actio, ſuper qua privilegium indulgetur, quia non eſt veriſimile Principem velle naturam actionis per privilegium immutare, *C. de inoffi. teſta. ſi quando, & extra. de elect. Eccl. 2. §. denique.* Si autem ad excipiendum, aut eſt limitatum, aut non. Si ſic, puta impetraviſſe tenear meis creditoribus uſque ad quinque annos reſpondere, non excedit limitem aſſignatum. *C. de praci. Imperat. offeren. l. quoties, & l. reſcripta,* Si verò non ſit limitatum, aut aliquid imputari poteſt excipienti, puta negligentia, vel dolus, aut nihil, ſi ſic puta perpetuare potuit exceptionem, ſed hoc ex negligentia, vel dolo non fecit, exceptionem amittit. *extra. de reſcript. ſi autem, & cap. ex parte.* Si nihil, & nullus agat contra eum, perpetuò durat, quia quæ ſunt temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum *C. de except. ſi pactum.* Si verò aliquis agat, & non excipiat ſibi quoad actum illum, de quo quæritur, tantum præjudicat, *ff. de procur. pomp. §. Rati, & extra. de off. or. dilectus filius. §. penult. & ult.* ſalvò eo quod ſequitur infra ubi dicitur: Si autem ad non faciendum. Si verò aliquis agat contra eum de jure illius rei ſupra quam privilegium eſt conceſſum, & ipſe per privilegium excipiat, ac illud in judicio exhibeat, & Judex pronunciet contra ipſum privilegium reprobaſſe videtur ipſum. Si verò non exhibeat illud prætextu privilegii de novo reperti non debet ſententia retractari, *extra. de ſententia retractari. extra. de ſen. & re. ju. ſuborta. §. ſi.* Et ſit perpetuum præjudicium, niſi fuerit appellatum, ut innuit ibidem. Si verò privilegium ſit circa factum, aut eſt impetratum ad faciendum, aut ad non faciendum. Si ad faciendum, tollitur decennio, *ff. de nundinis l. 1.* Si autem ad non faciendum, aut Papa ſibi, vel alteri retinuit aliquid, vel nihil. Si aliquid, veniens contra privilegium non præjudicat, licèt quatenus ipſi, quem familiariter tangit renunciare valeat, *art. extra. de arbi. cum* tempore. Sed & contra jus Papæ ſpatio centum annorum præſcribitur, *extra. de præſcript. ad audientiam.* Si autem nihil, aut eſt conceſſum in favorem Eccleſiarum, vel perſonarum. Si Eccleſiarum, tunc delictum perſonæ redundare non debet in damnum Eccleſiæ. *extra. de inſti. cum veniſſent ad fi.* Sed tamen negligentia obeſt, & ideo Eccleſia amittit privilegium, ſi Prælatus tanto tempore contravenerit, quod completa ſit præſcriptio triginta annorum, *lib. 6. c. ſi de terra, & cap. accedentibus.*

Sed objicitur, quia præſcriptio contra Eccleſiam debet eſſe 40. annorum. *extra. c. illud.* Ad quod dicendum, quod privilegium, quod contra jus commune conceditur, citiùs amittitur, quia de facili ad ſuam naturam, & jus ſibi conceſſum revertitur, *extra. de cen. cum venerabilis*, ibi -- *nec intelligatur &c.* Et in privilegio poteſt intelligi, *extra. de præſcrip. ſanctorum.* Si autem favore perſonarum, tunc contrario actu, & unico tollitur, *extra. de conſti. cum acceſſiſſent in fin. & de præben.* pro illorum non obſtante proteſtatione, *extra. de conſti. cum Mat. §. Verùm. Hæc Hoſt.*

ARTICULUS VI.

De Operatione Privilegii.

CIrca ſextum ſcilicet privilegii operationem, ſciendum ſecundùm *Hoſt.* quod privilegium operatur illud, quod ſonat, quod non poteſt ſciri niſi per inſpectionem, & fidem occultam, ut *extra. c. porrò.* Quod eſt verum, niſi contineat iniquitatem apertam, & niſi ſit obſcurum, & fieri non poſſit interpretatio circa illum, qui conceſſit, quia ejus eſt interpretari, cujus & concedere, ergo quouſque is, qui conceſſit, reſponderit, negocium ſuſpendetur, *extra. de ſen. exc. inter alia.* Debet autem diligenter attendi tenor privilegii, *extra. c. porrò.* Tamen magis eſt inſiſtendum intentioni, quàm verbis. *extra. c. Marchion.* Verumtamen ſi fieri poteſt, eſt latiſſimè interpretandum, *extra. de do. cum dilectus ad fin.* niſi præjudicet alieno juri, quod tunc reducitur ad jus commune, ſi poteſt fieri, *extra. de conſue. cum dilectus § penult. & fin.* dum tamen aliquid operatur; aliàs enim non eſſet privilegium, ut *extra. c. in his.*

Sed cujus eſt interpretari privilegium?

Reſpondeo. Regulariter ejus, qui conceſſit ipſum, *extra. de ſen. excom. inter alia.* Regulariter autem tene, quod per privilegium, ſive indulgentiam juri diœceſano nullum præjudicium fieri intelligitur, niſi de ipſo ſpecialiter caveatur, *art. extra. de deci. dudum. §. ſi; extra. c. paſtoralis*, ubi cum pri-

vilegio licentia Epiſcopi requiritur.

Sed contra, *extra. e. in his*, ubi licet uti privilegio ſine licentia Epiſcopi; ſed hujuſmodi diverſitatis ratio eſt, quia per privilegium illud *paſtorale*, temporaliter alicui, per iſtud verò in his nulli præjudicatur, ut patet intuenti. Hæc *Hoſt.*

Item nota, quod privilegium cenſuale aliquando operatur exemptionem, ut cum dicitur in privilegio, quod præſtetur cenſus ad judicium perceptæ libertatis. Aliquando verò tantum proteſtationem, ut cum ibi dicitur, quod præſtetur cenſus ad judicium perceptę protectionis, ut *extra. eo. recepimus.* Et per hoc ultimum Diœceſano nullum fit præjudicium, ut ibidem patet. Hæc *Hoſt.*

ARTICULUS VII.

De Amiſſione Privilegii.

Circa ſeptimum, ſcilicet de amiſſione privilegii, ſciendum, quod privilegium amittitur multipliciter. Primò unico actu contrario. Secundò, decennio elapſo. Tertiò, ſpatio 30. vel 40. annorum. Quartò, tempore limitationis elapſo. Quintò, per ſententiam. Omnes iſti modi, & eorum probationes patent ex dictis *ſupra. in ar.* ſcilicet *quanto tempore durat privilegium.* Sextò, tollitur primum per ſecundum faciens mentionem expreſſam de primo, *extra. de præſcript. veniens ſecundùm Gof.*

Ad cujus evidentiam majorem ſciendum, quod ſecundùm quoſdam nunquam priori præjudicatur, niſi poſterius de eo fecerit mentionem, *art. in dicto cap. veniens*, & 21. *q.* 2. *inſtitutiones*, *& per tot.* Tamen ſecundùm *Hoſt. tit. de præſcrip.* Speciale derogat generali, ſive ſcriptura privilegii ſpecialis ſit poſterior, *argum. extra. de fo. compe. dilecti*, *ſive prior. art. extra. de decr. ex multiplici.* In toto etiam jure derogatur per ſpeciem generi, *ff. de reg. jur. in toto*, *&* 28. *q.* 1. *§. ult. ver. oportet*, unde dicendum ſecundùm *Hoſt.* quod aliquantulum per ſpeciale detrahitur generali; licèt de ipſo non faciat mentionem, non tamen totaliter abſorbetur, *art. extra. e. in his*, *& de cen. quantò.*

Quid etiam ſi alicui Abbati detur privilegium generale, ut univerſas decimas alicujus Parrochiæ percipiat, & ab omnibus exigat, & in uſus proprios convertat; deinde aliquis de eadem Parrochia immunitatem impetret, non facta mentione de illo privilegio? Arguitur quod valet *extra. de deci. à nobis.* Quid ergo ſi per ſpeciale jus lędi contingeret generale?

Reſpondeo, quod non valet, & non tantum illa ratione, quia mentionem non facit de generali, quàm conſiderata intentione Principis, *C. de emanci. vet avus.* Sed ſi utrumque ſit generale, vel ſpeciale, non valebit poſterius, niſi de primo faciat mentionem, nec detrahet primo in toto, vel in parte. Sic intellige jura, quæ alii inducunt indiſtinctè, *extra. de præſcript. veniens*, *&* 21. *q.* 2. *inſtitutionis*, *& per tot.* Sed & hoc ſubdiſtinguo, quia refert utrum utrumque ſit in corpore juris clauſum, & tunc poſterius corrigit, vel determinat primum, *extra. de decimis ex parte*, *& cap. nuper*, vel unum ſit in corpore juris, & alterum non ſit, & tunc ſemper ei, quod non eſt ita præjudicabitur, & ipſum non præjudicabit, quia poſterius poteſt jus primum revocare. *C. de teſtam. omnium.* Ideo cum impetratur contra privilegium Ciſtercienſis Ordinis de non dandis decimis in corpore juris clauſum, *extra. de decim. ex parte*, non requiritur quod in ipſo privilegio fiat ibi mentio, ſed ſufficit, quod ibi exprimatur ordo, *extra. de reſcript. cum ordinem.* Sed alii intelligunt *illud cap. contra text.* Sunt tamen caſus, in quibus non valet, niſi fiat mentio de jure, contra quod impetratur, *extra. de reſcrip. nonnulli.* Quod ſpecialiter intelligi poteſt cum impetratur contra Concilium, ut in *cap. nonnulli.* vel Lateranenſe, *extra. de ſta. Mona. cap. penult. & ult.* Idem dico de quolibet jure, in quo ſpecialiter hoc cavetur, Idem quando juris ordo pervertitur, *extra. de reſcrip.* & quando iniquitatem continet manifeſtam, ut *extra. e. tit. cap.* 2. Sed ſecunda juſſio expectabitur, & ei parebitur ſine alia mentione *in authen. de man. prin. §. deinde coll.* 3. Ubi verò primum privilegium eſt generale non clauſum in corpore juris, & ſecundum eſt reſcriptum, & ſpeciale, nunquam derogatur primo, niſi de ipſo fiat mentio, ut *extra. de reſcrip. conſtitutus*, niſi ratione alicujus clauſulæ inſtar privilegii obtinentis, maximè ſi privilegium ex natura ſua fuerit odioſum; ſic intelligi poteſt, *extra. de reſcrip. cap.* 1. Item præjudicat ubi privilegium eſt abominabile, *ar. extra. de fi. Presbyter. ex tua. de deci. tua.* Multò minus derogabit generale reſcriptum privilegio generali, vel ſpeciali, niſi de ipſo faciat mentionem; ubi verò privilegium eſt poſterius, & reſcriptum prius in impetratione, & citatione nunquam derogat reſcripto, a ſi de ipſo, & actis occaſione ejuſdem habitis fecerit mentionem, *extra. e. cap. penult.* Quod ſi citatio reſcripti non præceſſerit privilegium impetratum ſufficit, quod in prima citatione allegetur, *extra. de reſcrip. olim*, & infra competentem terminum oſtendatur, *extra. e. cum olim eſſemus.* Et hoc niſi miſiſſet privilegiatus in fraudem ad Sedem Apoſtolicam, ex quo ſcivit reſcriptum contra ſe impetra-

Digitized by Google

impetratum; *art. extra de reſcriptis conſtitutus.* Si verò utrumque ſit reſcriptum, ſed unum ſpeciale, & alterum generale, ſemper derogabitur generali, licèt priori, per ſpeciale poſterius. Nec requiritur quod de illo faciat mentionem aliquam. *extra. de reſcript. paſtoralis.* §. *quoniam.* Septimò, privilegium amittitur per concedentis revocationem. *ff. de judi.* judicium ſolvitur; quod tamen facere non decet, ne inconſtantiæ, vel levitati aſcribatur, quia nemo debet venire contra factum ſuum, *extra. de cleri. conjug. diverſis.* Ex cauſa tamen decet, & poteſt, & debet fieri revocatio, ut quando læſionem enormem incipit inferre alii; unde ſi Religioſis concedatur privilegium de non dandis decimis propter nimiam paupertatem; Demum ſi tantum ditentur poſſeſſionibus, quod Parrochiæ enormiter lædantur, & etiam ipſi ſi dent decimas, de ſuis redditibus poſſunt commodè ſuſtentari, ceſſabit privilegium, tum propter ſcandalum, tum propter enormem læſionem juris parrochialis; tum quia cauſa privilegii ceſſat, ſic intellige illud *extra. de deci, ſuggeſtum, & cap. nuper.* Item ſi quis non ſervat privilegia Superioris conceſſa ſubditis ejus ſcilicet non ſervantis privilegium, meritò decuttatur, ideſt revocatur, *extra. c. dilecti.* Item ſi concedatur privilegium alicui Canonico, quod fructus præbendæ ſuæ in abſentia percipere poſſit, valet. Si tamen conceditur 2°. 3°. & 4°. & ſic quaſi de ſingulis, ita quod Eccleſia jam incipiat deſtitui ſervitoribus, ſive ab uno, ſive à diverſis, etiam ſi à Sede Apoſtolica ſint talia privilegia impetrata, debent omnibus non obſtantibus privilegiis ad ſervitium Eccleſiæ revocari, *extra. de cle. non. reſi. cum ad hoc.* quod tamen dixi de Apoſtolicæ Sedis indulgentiis intellige, quando hoc fit de mandato ſpeciali. Aliàs contra *extra. de judi. cum veniſſent.* Nam ſi Superior confirmaverit indulgentiam inferioris, non puto, quod inferior eam poſtea revocare poſſit ſine conſenſu Superioris. *art. extra. de reli. do. conſtitutus. Hæc Hoſt.* Octavò, tollitur per renunciationem propriam, & expreſſam, *extra. de cenſi. nupt.* quod intelligas ſecundùm *Hoſt.* quoad jus tangens renunciantem tantùm. Secùs eſt ſi tangat Papam, vel alium. Item nec Clericus poteſt renunciare cuilibet privilegio ſuo, ut patet *extra. de fo. compe. ſi diligenti.* Nonò, amittitur per abuſum, ideſt per non uſum, vel per contrarium uſum, puta aliquis eſt privilegiatus, ne det decimas in quolibet anno, petuntur ab eo, & quolibet anno dat, talis meretur privilegium amittere, quia permiſſa ſibi poteſtate abutitur 2. q. 3. *privilegium.* Neceſſe eſt tamen ad hoc, quod completa ſit contra privilegium præſcriptio 30. annorum, *extra. c. ſi de terra.* Imò videtur 40. annorum, *extra. c. accidentibus. Hæc Hoſt.*

Ad hoc nota, quod illi, de quorum exemptione non conſtat, vel qui non fuerunt diù in poſſeſſione exemptionis, tenentur Epiſcopis oſtendere illa privilegia, quibus dicunt ſe eſſe exemptos in loco ſecreto, vel aliquibus prudentibus non ſuſpectis ad hoc deputatis ab Epiſcopo. Quod ſi non fecerint, & Epiſcopi contra tales uſi fuerint ſua juriſdictione, conſervatores eorum non poſſunt propter hoc ipſos Epiſcopos gravare, etſi proceſſus de facto fieret, non valeret. Debet autem privilegium exhiberi ad legendum integraliter *lib. 6. c. cum perſona*, in quo approbatur opinio *Innoc.* & reprobatur opinio *Hoſt.* Dicit enim *Hoſt.* quod ſi totus tenor legeretur, poſſet eſſe occaſio litigandi. *Inno.* verò dicit, quod totus debet legi ne præcedentia, vel ſequentia arctarent articulum de quo contenditur, nec ex ſimplici lectura oriebatur materia litigandi, ſicut ex tranſcripto. Hæc *Jo. An. in cap. cum perſona.*

Sed quid ſi privilegium alleget, ut oſtendatur, ſed is, cui oſtenditur non acquieſcit, fortè quia eſt potentior?

Reſpondet *Hoſt.* Certè non eſt ei imputandum, *ff. commodati ad eos.* Non obſtante ſi dicatur, quod non fuit uſus, & quod factum eſt contrarium. Quomodo enim utetur privilegio, niſi allegato, & de ipſo fidem faciendo? Certè ſi ita fecerit, ſibi imputari non poterit, niſi fortè ſententia contra eum ferretur, & non appellaret. *extra. de ſenten. & re. judi. ſuborta.* Sed qui contravenit propria auctoritate eſt graviter puniendus, *extra. c. dilecti.*

Quid ſi ille idem, qui conceſſit, contravenerit?

Reſpondetur ſecundùm *Hoſt.* Si privilegium ſemel tenuit ampliùs, revocari non poteſt à concedente ſine pœna, ſi faciat hoc ſine cauſa. *ff. de reg. jur. conſilii.*

Vtrum autem Papa, & quomodo Papa ſit puniendus, ipſe videat 9. q. 3. *aliorum, & cap. ſe.* de quo videtur ſupra, ubi ponitur 7. modus amittendi privilegium.

Quid ſi privilegium Papæ coram aliquo Judice allegatur, & oſtenditur?

Objicitur autem quod non habet vires, numquid de hac quæſtione judicare poterit Judex ordinarius, vel etiam delegatus; videtur quod non, *extra. de judi. cum veniſſent.* Hoc autem ſic intelligi debet ſecundùm *Goff. & Hoſt.* ſcilicet quod quando Diœceſanus agit contra aliquam Eccleſiam jure communi, & Eccleſia dicit ſe exemptam, & Domino Papæ immediatè ſubeſſe, & producit privilegium, de tali privilegio non poterit judicari, niſi per Papam, etſi per alium fuerit judicatum, nullum fiet præjudicium Domino Papæ, ut patet *extra. de in integr. reſti.*

reſti. cum veniſſet, *& extra, de ſen. & re judi. ſuborta*, *& extra, de elec. conſtitutus*. Tamen etſi ſponte voluerit, non poteſt privilegiatus ſine licentia Papæ renunciare privilegiis, vel indulgentiis libertatis, quæ Monaſterium, vel Eccleſiam judicant ad jus, & proprietatem Romanæ Eccleſiæ pertinere, ut *extra. de arbi. cum tempore*, vel dici poteſt etiam ſecundùm eoſdem *Goſ. & Hoſt.* quod ubi verba privilegii ſunt ambigua, Ordinarius, vel Delegatus de ipſo judicare non poteſt. Ille enim interpretari, vel delegare debet privilegium, qui conceſſit, ut *extra. e. tit. ut privilegia*, *& arg. extra. de ſeque. ad hæc*, *& extra. de ſen. excom.* inter alia, quamvis & Legatus interpretetur reſcriptum Papæ, ut *extra. de poſtu. prala. ad hoc*. Cæterum ſi verba fuerint clara, & indubitata, quæ judicant manifeſtè Eccleſiam fore exemptam, Judex poterit judicare abſolvendo, vel ſi verba privilegii ſint protectionis, & non exemptionis, poterit condemnare, ut *extra. de privilegiis recepimus.* Fateor tamen; quod Papa poterit poſtea jus ſuum proſequi; ſi velit, ut dicit illa decretalis *ſuborta in fi. Et non quod niſi de privilegio*, quæ verba illius ſunt inſpicienda, ut *e. ti. porrò*, *& cap. recepimus, ſicut & cap. quæ de his*, qui ex teſtamento proficiſcuntur, ut *ff. de tranſact. de his.* Plus tamen mentem attendere debemus, quam verba, ut patet infra *quæſt. 1. in arctiori*, *& di. 38. ſedulo.* Sed etiam dici poteſt ſecundùm *Hoſt.* quod privilegiatus abutitur privilegio, quando malè utitur eo ſcilicet, quia vel facit contra intentionem concedentis, *extra. de poſtu. Prala. gratum*, vel quia vivit vita communi non privata, propter cujus obſervantiam erit privilegiatus; & tunc non poteſt privilegium allegare, *extra, de ſta. mo. recolentes. §. 1. & de verbo. ſignif. Abbate ad fin.* Vel quia non ſunt contenti terminis ſuis imò contra privilegii ſui tenorem excedunt, puta quia Eccleſias, vel decimas de manu laici ſine conſenſu Epiſcopi recipiunt, vel alia ſimilia faciunt.

ARTICULUS VIII.

De Punitione habentium privilegium exemptionis.

Circa octavum ſcilicet punitionem exemptorum quæritur, ſcilicet

Utrum exemptus ſi delinquat infra Diœceſim alicujus Epiſcopi, puniri poſſit ab illo Epiſcopo?

Reſpondeo. Dixit *Tan.* quod aut exemptus notoriè deliquit, & tunc puniri poteſt per Ordinarium, ut *extra. c. patentibus*, *& cap. tuarum*, Aut occultè, & tunc non poteſt puniri, niſi à Papa. *16. q. 1. Frater noſter.* Et etiam expreſſum videtur, *extra. de ſupp. ne. ſicut nobis. §. fi. & de ſta. mo. in ſingulis. §. Ordinentur.* Sed certè per eadem jura, quæ loquuntur nedum in occultis, ſed etiam in notoriis hæc reſponſio reprobatur. *Joannes* autem diſtinguit, quia aut exemptus delinquit circa rem, in qua eſt privilegiatus, & tunc puniri non poteſt niſi per Papam, puta ſi malè gerit ſe in officio ſuo, Religionem malè ſervat, bona Monaſterii dilapidat, & hoc idem ſatis innuitur, *extra. de ſta. mo. ea, quæ. fi. hæc eadem*, aut circa rem non exemptam, ut exemptis præjudicando, & tunc puniri poteſt per Ordinarium, *extra. e. tuarum*, & videtur hæc diſtinctio approbari per *Goff.* & per jura *extra. e. cum capella*, *& cap. quantum per confeſſionem*. Reprobatur autem, *extra. e. patentibus*, ubi delinquitur in ipſa re, & tamen punitur eccleſiaſticè, *extra, e. tuarum. §. Verùm*, ubi delinquitur circa rem privilegiatam, ſcilicet, ut nuncios mittere poſſint pro eleemoſinis colligendis, & tamen puniuntur. Sed fortè dices, quod hoc ideo eſt, quia præjudicatur aliis, ſed hæc reſponſio non prodeſt; nam & ubi Epiſcopo, vel juri parochiali, & etiam Reipublicè paratur præjudicium, hoc non licet etiam ſi ſit notorium, ut patet *extra. de ſup. ne Prala. cap. 2.* nam inſtitutio, & deſtitutio Presbyteri, de qua ibi dicitur, non poteſt eſſe non notoria, *art. extra. de elec. bona 2. §. 1. & 2.* Sed dici poteſt ſecundùm *Hoſt.* indiſtinctè, quod exempti non poſſunt puniri per inferiorem, niſi à Papa, *art. 16. q. 1. Frater noſter*; & *extra. de ſup. ne. Prala. ſicut nobis*, & ne videatur caſſare ſententias tantorum Doctorum, ſic diſtinguit, ſcilicet, quod aut continetur in privilegio exempti expreſsè, quod quantumcunque delinquat à nullo citra Sedem Apoſtolicam Judice puniatur, vel alia quæcumque verba ſimilia idem expreſsè innuentia, & tunc eſt ſtandum privilegio, ſicut ſonat, *extra. e. porro.* Sic intellige illud *extra. de ſup. ne. Prala. cap. 2.* & eodem modo poſſunt intelligi jura ſimilia. Aut hoc ibi non continetur expreſsè, & tunc videtur quod indiſtinctè poſſit puniri, niſi talis ſpecialis dignitas tueatur. *ar. C. ubi quis de curiali leg. 2.* Sed & hoc poteſt ſubdiſtingui, quia etſi hoc in privilegio ſpecialiter non continetur, ſed ſimpliciter eximitur, ſcilicet quia dicitur in privilegio, quod præſtet cenſum ad perceptæ libertatis judicium, ut *extra. e. recepimus.* tunc aut deliquit in re, vel circa rem privilegiatam, non præjudicando alii, aut præjudicando. Item aut notoriè, aut occultè; ſi circa rem privilegiatam ſine præjudicio privato alterius, referendum eſt Papæ, & ſic loquitur, *extra. de ſta. mo. ea, quæ. §. Hæc eadem*, & ſic privilegiatus remanet in libertate percepta,

cepta; ut innuunt verba privilegii, & ſecundùm hoc etiam poteſt intelligi, *extra. de ſup. in. Præla. cap. 2.*, quia ſi Eccleſiæ illæ ſint exemptæ, ergo delinquitur in re privata, nec Epiſcopo, cui non ſubſunt Eccleſiæ, poteſt aliquod præjudicium generari; ſi autem alteri præjudicat, & notoriè delinquat, corrigi poteſt per cenſuram eccleſiaſticam; quod malè fecit, ut *extra. c. patentibus, & cap. tuarum. §. Verùm, & §. ult. verſus finem.* ergo per excommunicationem, & ſuſpenſionem officii, & beneficii, ut ibi dicit, & patet *extra. de verb. ſig. quærenti, quid per cenſuram.* Non tamen per depoſitionem, vel privarionem beneficii, ut in *cap. ea, quæ. §. Hæc eadem.* Et hoc propter ſcandalum aliorum ex notorio delicti, ut *ibidem* §. 1. Videtur enim percepiſſe per privilegium libertatem, non peccati impunitatem, *art. extra. de conſue. cap. fi. & de præſcrip. cap. fi.* Si verò delinquat occultè, vel etiam manifeſtè, non tamen notoriè circa Sedem Apoſtolicam, nec examinari poterit, nec puniri, & ſic intellige illud 16. *q. 1. Frater noſter.* niſi fortè teneat Cappellas exemptas, ratione quarum ire teneatur ad Synodum, quia puniri poſſet quoad eas, ſi non faceret, quod deberet, *extra. c. ex ore. §. fi.* Secundùm hanc diſtinctionem jura ſalvantur, opiniones ad concordiam reducuntur, & approbantur. Hæc *Jo. An. lib. 6. c. volentes.* Item ſecundùm *Goſ.* ſunt quidam, qui tale privilegium obtinent, ſcilicet ut non poſſint ſuſpendi, interdici, vel excommunicari ab aliquo Epiſcopo, vel Archiepiſcopo, quod privilegium ſi ratione loci conceſſum fuerit, Clerici delinquentes in loco privilegiato, vel circa rem privilegiatam puniri ab Ordinario non poſſunt, niſi notorium eſſet delictum, in quo omne privilegium ceſſat, *extra. c tua.* Ceſſat autem auxilium juris communis, ſcilicet appellatio, ut *extra. de ap. cum ſit Romana, & cap. pervenit, & cap. quorum ap. non reci. l. 2.* Cæterum ſi alia beneficia habeant ad alia loca, in quibus, vel circa quæ delinquant, privilegium non habet locum, ut *extra. c. cum Cappella. & cap. quoniam per confeſſ.* Hæc ſecundùm *Goſ.* Tamen de hoc vide, & dic, ut diſtinctum eſt ſupra, ſecundùm *Hoſt. & Jo. An.* Item ſecundùm *Goſ.* & *Hoſt.* non omnis cenſualis Romanæ Eccleſiæ eſt exemptus, nam aliquando ſolvitur cenſus ad judicium libertatis, aliquando ad judicium perceptæ protectionis, ut *extra. c. percepimus.* Item per innovationem privilegii nihil novi juris acquiritur, licèt tantùm vetus conſervetur, ut *extra. c. tit. ex parte* 1. & licèt hoc per implorationem officii petatur, & fiat, ſi tamen pars contradicat adverſa, innovatio fieri non debet, niſi cauſa contradictionis audita, ut *extra. de confir. uti. vel inuti. cum dilecti*, & *extra. c. cum Clerici.* Item prohibetur per obedientiam Religionis, ne in ſermonibus ſuis Prælatis Eccleſiarum detrahant, aut laicos ab Eccleſiarum ſuarum frequentia, vel acceſſu retrahant, ſeu indulgentias pronuncient indiſcretas; ne cum teſtamentis intererunt à teſtationibus debitis, aut legatis, matricibus Eccleſiis faciendis detrahant, nec reſtitutiones, vel legata, vel debita, aut malè ablata incerta ſibi, aut aliis ſui Ordinis Fratribus, vel Conventibus in aliorum præjudicium fieri, ſive erogari procurent, nec etiam in caſibus Sedi Apoſtolicæ, aut locorum ordinariis reſervatis, quemque abſolvere, aut Perſonas Eccleſiaſticas, præſertim coram Judicibus delegatis à Sede Apoſtolica ſuam contra eos juſtitiam proſequentes vexare indebitè, ac ad loca plura, & præſertim multum remota convenire præſumant. Si quid verò contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum attentaverint, jaceant per duos menſes in illis pænis, quæ ſecundùm eorum ſtatuta pro gravibus culpis ſolent imponi, ſuper quibus ſine manifeſta neceſſitate cum eis diſpenſari non poteſt. Cæterum Prælati eorum, niſi de his, quæ occaſione præmiſſorum exceſſuum ad eos quoquomodo provenerint, Eccleſiis, vel Perſonis Eccleſiaſticis damnificatis plenè ſatisfecerint infra menſem poſtquam fuerint requiſiti, eo ipſo uſque ad ſatisfactionem debitam ſint ſuſpenſi, non obſtantibus præmiſſis ſtatutis, aut quibuſcumque privilegiis cujuſcumque tenoris exiſtant *lib. 7. de privi. Religioſi*, & ibidem etiam excommunicantur Religioſi in quibuſdam aliis excedentes, ut habetur Infra *lib. 7. tit. 2. caſu* 95.

ARTICVLVS IX.

De Conſervatoribus Privilegiorum.

Circa nonum, quod eſt de conſervatoribus privilegiorum, ſciendum, quod conſervatores privilegiorum poſſunt defendere à manifeſtis violentiis, & injuriis, *lib. 6. de offi. dele. ſtatuimus 1. & cap. hac conſtitutione.* Quæ quidem decretalis eſt expoſitio illius præcedentis decretalis, ſcilicet *ſtatuimus. 1.* unde tantùm habent cognoſcere de manifeſtis, & intellige ſecundùm *Gloſ. Jo. An.* manifeſta illa, quæ ſunt notoria, & ita patentia, quod nulla probabili tergiverſatione poſſunt celari, ut *extra. de coha. cle. cap. ulti.*

Sed quid ſi negetur offenſio notoria?

Reſpondet *Jo. An.* quod conſervator bene recipiet probationes an factum ſit notorium, ut ſic videat an juriſdictio ſit ſua. *extra.*

extra. de reſcript. ſuper literis. aliàs ejus officium eſſet inutile, et ſi factum notorium inveniat, procedat, aliàs deſiſtat, & quod dictum eſt, quod poſſunt defendere ab injuria, ſive offenſa, hoc poteſt intelligi ſecundùm *Jo. An.* de commiſſa, & etiam de committenda. In prima per diſtrictionem Eccleſiaſticam cogendo injuriatores, ut ſatisfaciant læſo, in ſecunda prohibendo per excommunicationem, & punitionem, *lib. 6. de ſen. excomm. Romana. §. caveant*, & ſi non poſſent injuriam repellere per ſententiam Eccleſiæ, debent ſecundùm *Ber. ſuper cap. ſtatuimus*, implorare brachium ſæculare, ſicut & Judices alii, *extra. de offi. or. cap. 1. & cap. quoniam in pleriſque in fin.* ad quod Poteſtas ſæcularis tenetur, aliàs poteſt eam excommunicare, cum hoc ſit acceſſorium ad officium conſervatoris 23. *q.* 5. *adminiſtratores.*

Quid ſi ille, qui fecit maleficium bene confitetur illud, ſed dicit illud non eſſe notorium?

Reſpondet *Innoc. ſuper cap. ſtatuimus*, quia tunc conſervator bene poteſt procedere contra eum, quia etſi non ſit notorium evidentia facti, eſt tamen notorium per confeſſionem ejus, ut *extra. de coha. cleri. & mu. veſtra.*

Quid ſi dicat ſe illud jure feciſſe?

Reſpondet *Innoc.* ibidem, quod conſervator recipiet probationes utriuſque partis, quia non poſſet aliter exequi juriſdictionem ſibi commiſſam.

Quid ſi probetur per teſtes de aliquo, quod fecit maleficium, ſed non probetur, quod ſit notorium?

Reſpondet *Innoc.* ibidem, ſcilicet ſuper *cap. audivimus*, quod non nocebit ei probatio talis, & hoc ideo, quia conſervator procedere non poteſt niſi contra notorios, qualis non eſt iſte.

Item conſervatores non poſſunt exercere judicialem indaginem, idest cognitionem, & examinationem cauſæ, quæ eſt dubia ſecundùm *Jo. An.* ut *in cap. ſtatuimus*. Secundùm tamen *Innoc. in Gloſ.* ibidem vocare poſſunt eos, qui dicuntur moleſtatores, & injuriatores, et ſi vocati venerint interrogabuntur an propoſitas moleſtias, & injurias irrogaverint, et ſi confeſſi fuerint, quod ſic, procedent contra eos, quaſi contra malefactores. Si verò negaverint, & ex hoc facta ſit res dubia, non procedent, & ſi proceſſerint, non valebit proceſſus tamquam excedens fines mandati, *art. extra. de rap. cum dilecta*, niſi fortè adeo de facto, vel de jure maleficium eſſet notorium, quod inficiationi non eſſet locus, quia tunc contra tales valeret proceſſus, *extra. de coha. tua. & cap. veſtra.* Si autem vocati fuerint contumaces, tunc pro contumacia poſſunt procedere contra eos; ſed ſi ferrent ſententiam excommunicationis, vel aliam contra eos pro violentia, vel alio delicto non teneret, niſi eſſet manifeſta, ut hic; vel niſi priùs ſententiaretur, quod ibi eſſet injuria manifeſta, quia tunc etiam ſi non eſſet, teneret ſententia, niſi appellaretur ab ea. Item ſemper eos vocare debent, qui videntur deliquiſſe, aliàs non tenet, quod ſit contra eos 2. *q.* 1. *cap.* 1. niſi eſſet ſententia excommunicationis, quæ fortè teneret etiam non ſervato ordine, ſed tamquam incerta ſine difficultate eſſet relaxanda, imò prolator eſt puniendus, *extra. de ſenten. excom. ſacro*, ſed nec contra hos valet ſententia, niſi ſint manifeſti, ut hìc. Hæc omnia *Innoc.* & multa etiam alia de hac materia ibidem. Item ſi ſe ſcienter intromiſerint de aliis, quàm de manifeſtis injuriis, & violentiis, aut etiam de his, quæ judicialem exigunt indaginem ipſo facto per annum ab officio ſunt ſuſpenſi *lib. 6. de offi. dele. hac conſtitutione*, & illud quod agunt non valet, & pars, quæ hoc procuravit, eſt excommunicata, nec poteſt abſolvi, niſi ei, quem ſic fatigavit indebitè primò, de expenſis ſatisfaciat integrè, ut *in cap. ſtatuimus*. Item Conſervatores hujuſmodi extra Civitates, ſeu Diœceſ. in quibus fuerint deputati, vel alibi, quàm in Civitatibus, ſive locis inſignibus, ubi poſſit copia peritorum haberi, contra quoſcumque procedere, aut aliquos ultra dictam unam à fine Diœceſ. eorumdem trahere non poſſunt. Vices quoque ſuas exceptis citationibus, & ſententiarum denunciationibus, quas per alium valent exercere, nulli poſſunt committere, niſi hoc competat eis ex beneficio literarum; ſed nec tunc niſi infra Civitates, ſive Diœceſes, in quibus reputati fuerint, & perſonis tantùm, de quibus ſtatim ſubjungetur. Item Conſervatores eſſe non poſſunt niſi Epiſcopi, & ſupra, aut Abbates, ſeu Dignitates, vel Perſonatus in Cathedralibus, vel Collegiatis Eccleſiis habentes, quia nullus poteſt conſervatoris ſui eſſe conſervator, nec etiam ejus, cui eſt ſubjectus juriſdictione eccleſiaſtica, vel temporali, exceptis Regibus, & Reginis. Expirat autem officium quorumcumque conſervatorum, quoad negocia, nondum cœpta per obitum concedentis, & hæc omnia patent in *cap. hac conſtitutione*.

TITU-

TITVLVS XLIX.

De Interpretatione Dubiorum.

DEinde poſt Titulum de Privilegiis, in quibus aliquando ponuntur aliqua dubia, quæ indigent aliqua interpretatione, conſiderandum eſt de interpretatione dubiorum, & primò qualiter ſit interpretandum? Secundò, quis poſſit interpretari? Tertiò, quod interpretatio poſſit arctari, vel extendi. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Qualiter ſit interpretandum?

CIrca primum ſic diſtingue ſecundùm *Hoſt.* Si quæratur de interpretatione reſcriptorum, vel privilegiorum, tunc magis eſt ſtandum intentioni ſcribentis, ſi de ea appareat, quàm verbis ſcriptis, *extra. de reſcriptis ſuper literis in fi. & de privi. quanto.* Et ſimiliter in teſtamentis, mens teſtatoris eſt prior, & potentior voce, *ff. de ſepul. l. labeo in fin.* Si verò quæratur de verbis in judicio habitis quoad citationem, libellum, & principium judicii ſit interpretatio pro actore, & contra reum, *ff. de judi. ſolemus*, & *extra. de ca. poſ. cum Eccleſia Sutrina. §. verum quoniam in quæſtione.* In medio autem judicii cogendus eſt tam actor, quàm reus, ut certum ponat, & reſpondeat, quod ſi incertum ſit, & ad inſtantiam partis adverſæ, & ad præceptum Judicis hoc declarare noluerit, ſit interpretatio contra eum, *ff. de confeſ. certum reſpon. 1.* Alioquin ſi interrogatus non fuit, nec ei injunctum, ut declaret dubium, debet fieri interpretatio pro eo, qui poſuit, vel reſpondit, ſive ſit actor, ſive reus, *ff. de judi. Si quis intentione ambigua.* In fine verò eſt pro reo, & contra actorem interpretatio facienda, *extra. de proba. ex literis*, niſi cauſa ſit favorabilis ex parte actoris, quia tunc fieret interpretatio pro eo, *extra. de ſen. & re. judi. cap. fi.* Si autem quæratur de verbis in contractibus habitis, aut eſt certum, quod non conſenſerunt, & tunc non valet, quod agitur *extra. de contrahen. emp. & ven. in venditionibus.* Aut dubitatur utrum conſenſerint, & tunc aut valet intellectus ſecundùm partem unam tantùm, & tunc ſit interpretatio ſecundùm illam, ut res magis valeat, quàm ut pereat, *ff. de rebus dubiis quoties in actionibus*, & *extra. de verb. ſignific. Abbate. §. quod contra fuerat.* aut valet ſecundùm intellectum utriuſque, & tunc eſt accipiendum illud, quod eſt veriſimilius, *ff. de verb. obligat. cum qui*, & quod quandoque conſuevit accidere, *28. di. de ſiracuſan.* & quod magis convenit juri. *extra. de conſue. cum dilectis §. fi.* ubi ſit interpretatio contra eum qui apertius potuit dicere legem, *ff. de pactis. veteribus.*

Quid refert utrum quis ſit exempus, vel privilegiatus, quod non poſſit excommunicari, vel interdici, vel ſuſpendi?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod exemptus non poteſt regulariter coram Ordinario conveniri, privilegiatus verò poteſt, qui etſi non poteſt excommunicari, poteſt tamen mulctari, & amiſſionem poſſeſſionis bonorum ſuorum pati, *art. extra. ut lit. non conteſta. tue. quoniam frequenter. §. fi.* & omnes alias pænas, præter cenſuram eccleſiaſticam, contra contumaces inductas poterit formidare.

ARTICVLVS II.

Quis poſſit interpretari dubium?

CIrca ſecundum ſciendum, quod verba reſcriptorum Domini Papæ interpretatur Papa, ut *extra. de ſequeſ. cap. 1.* Aliquando interpretatur etiam Legatus, ut *extra. de poſtul. cap. 1.* Quis autem interpretari poſſit privilegia Romanæ Eccleſiæ, dictum eſt in titulo præcedenti. §. *Quid ſit privilegium.* De interpretatione verò juris eſt diſtinctio talis antiqua, ſcilicet, quod eſt interpretatio generalis neceſſaria in ſcriptis redigenda, ut interpretatio Principis, ut *C. de le. & ſe. 9. L. ſi de interpretatione*, & *extra. de conſue. cum dilectus.* Non generalis, ſed neceſſaria, & in ſcriptis redigenda, ut interpretatio Judicis, ut *ff. de le. & ſe. 9. L. non poſſunt, & L. non ut ait.* Nec generalis, nec neceſſaria, ſed in ſcriptis redigenda, ut interpretatio Magiſtri, ut *C. de profeſ. l. 1. lib. 12.* fiunt etiam interpretationes à jure, quibus per omnia ſtandum eſt, ut *extra. de verb. ſignif. per tot.* Hæc *Gof. tit. de verb. ſignif. & Hoſt. tit. de reſcriptis.*

ARTICULUS III.

Quod interpretatio poſſit arctari, vel extendi.

CIrca tertium ſciendum, quod interpretatio juris prorogatur, ſive extenditur, quandoque ratione favoris, ut ſi indultum ſit retinere beneficia vacantia in ſua Eccleſia, & fructus eorum percipere, ac in ſolutionem debitorum ejuſdem Eccleſiæ convertere per interpretationem extenditur nomine beneficii ad præbendas, & beneficia majora, ut *extra. de verb. ſignif. talia nobis.* Item verbum

bum illud *labores* extenditur ad omnia, quæ quidem Religioſi propriis manibus, & ſumptibus excolunt, ut *extra. de deci. ex parte.* Item privilegium indultum de decimis non ſolvendis extenditur per interpretationem ad decimas poſſeſſionum, quæ poſtmodum acquiruntur, ut *extra. de privil. quia circa.* Item privilegium conceſſum de decimis percipiendis extenditur per interpretationem ad novalia, ut *extra. de deci. ex parte.* Sic etiam per interpretationem extendimus donationes, ut *extra. de dona. cum dilectis.* unde ſi Imperator donat, donum interpretamur cum omnibus juribus, & pertinentiis ſuis eſſe datum, ut *C. de 60. va. L. ſi quando lib.* 10. Idem facimus de teſtamentis ſimpliciter ratione favoris, unde ſi quis leget vina, interpretamur & vaſa vinaria fore legata, ut *ff. de vi. tri. & oleo, leg. ſi tibi. §. Si vinum ff. de penu. legato L. qui penu. verſ. §. ult. & l. namque*, & quibus legatis, & quæ maxima debentur, *ff. de le. 3. l. quibus.* Non enim in cauſam teſtamentorum ad definitionem utique eſt deſcendendum, cum plurimum abuſivè loquantur homines, nec propriis nominibus, nec vocabulis utantur, ut *ff. de le. 3. l. ar. §. Titius.* Ideoque cartarum appellatione libros intellegimus eſſe legatos, cum nos teſtatoris voluntas urgeat, ut cum quis ſic dixerit cartas meas univerſas, qui nihil aliud, quàm libros habebat ſtudioſus ſtudioſo relinquens, ut *ff. de le. 3. l. librorum. §. quod tamen.* Item prorogatur juris interpretatio ratione generalitatis, ut cum quis obligat bona ſua, etiam futura bona intelligitur obligare, ut *C quares pig. oblig. poſ. L. ult.* Item cum quis fundum obligat nihil excipiens, jus patronatus, quod Eccleſia in fundo ſita obtinet, obligare videtur, *extra. de jurepatro. ex literis, & extra. de feu. & re judi. cum Bertaldus.* Aliquando arctatur interpretatio juris, ut in procuratione exigenda, ne ſubjecti graventur, ut *extra. de cen. quanto.* Item arctatur, ut exactionis, & avaritiæ nota vitetur, *extra. de cenſib. ex parte.* Item arctatur interpretatio ratione odii, ut cum decimæ laico conceduntur in feudum, quod malè fit, ut *extra. de his; quæ fi. à Præla. ſine con. cap. cum in apoſtolica.* In hoc igitur caſu occaſione determinationis antiquæ non ſunt decimæ novalium uſurpandæ, cum in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda, ut *extra. de deci. tua.* Odia enim per interpretationem reſtringenda ſunt, ut patet *ff. de liber. & poſthu. l. cum quidam, & extra. de conſan. & affi. cum dilecto.* Item arctatur venditio per interpretationem, ut non videatur emptum, vel venditum, vel in venditione exceptum, quod venditionis tempore non extabat, ut *ff. de contrah. n. emp. & ven. l. in leg.* Et hoc ideo, quia in venditione reſpicitur tempus contractus. Item in favorem rei fit reſtrictio per interpretationem; nam ſi quis legavit nummos, & neſcimus de quibus ſenſerit, tunc ſumitur conjectura ex pluribus. Spectatur enim conſuetudo patrisfamilias in primis, deinde regionis, in qua teſtator converſatus eſt, ſed & mens patrisfamilias, & legatarii dignitas, vel charitas, & neceſſitudo. Item ſummarum, quæ præcedunt, & ſequuntur ſcripta ſcrutanda, ut *ff. de le. 1. l. ſi ſervus plurium. §. ult.* Quod ſi ſic, nec ex his conjectura capi poſſit, tunc locum habet, quod dicitur nummis indiſtinctè legatis ex ignorantia debentur, ſi neque ex conſuetudine patrisfamilias, neque ex Regione, in qua fuit, nec ex contextu teſtimonii poſſit approbare, ut *ff. de leg. 3. l. nummis*, quod ideo contingit, quia cum hæres damnatus ſit nummos dare, & aliud non apparet, in poteſtate ejus eſt, quos velit dare, & ſe liberare, ut *ff. de leg. 3. l. qui concubinam. §. 1.*

TITULUS L.

Quod Clerici, vel Monachi non immiſceant ſe ſæcularibus negociis.

POſtea cum dictum ſit ſupra de his, quæ competunt Clericis, & Monachis, nunc dicendum eſt communiter de his, quæ prohibentur eis. Hæc autem ſunt negocia ſæcularia. Ideo titulus hic ponitur ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus negociis ſe immiſceant. Videndum eſt ergo primò, quæ dicuntur ſæcularia negocia. Secundò, quæ eſt pæna ſe immiſcentium negociis ſæcularibus inhoneſtis, & prohibitis. Tertiò dicendum eſt in ſpeciali de venatione; ideo ſit

ARTICVLVS I.

Quæ dicuntur ſæcularia negocia?

CIrca primum ſciendum, quod ſecundum *Gof.* negocia ſæcularia dicuntur tripliciter: uno modo officia, & commercia, quæ fiunt pro ſæcularibus rebus acquirendis, emendis, vel diſtrahendis, & hæc ſunt prohibita Clericis, & Monachis, ut *extra. e. cap. 1.* quia inter ementis, & vendentis commercium difficile eſt non intervenire peccatum, ut dicitur *de pæ. di. 5. qualitas.* Dicitur autem negotium, quaſi negans otium. Propriè verò in cauſis negocium in commerciis negociatio locum habet, ut *extra de verb. ſignif. forus. §. Conſtat.* De his igitur officiis, & commerciis ſæcularibus dicitur: Clerici officia, vel commercia ſæcularia non exerceant maximè inhoneſta, *extra. de*

de vi. & ho. cle. cap. 1. nam honeſto artificio ſibi quærere poſſunt victum, dummodo non deſint obſequiis divinis, ut patet *di.* 91. *Clericus victum.* Monachis etiam juſtum negocium non eſt interdictum propter neceſſitates diverſas; unde in Regula Beati Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negocia Monaſterii procurentur, ut *extra. e. cap.* 1. Intellige etiam ſecundùm *Hoſt.* quod tam Clerici ſæculares, quàm Religioſi poſſunt viliùs emere, & cariùs vendere, dummodo non faciant hoc ex propoſito, ut ſi cellerarius emit bladum, vel aliquid aliud pro toto anno, & ſuperſit aliquid, poteſt illud cariùs vendere, quàm emerit, & de his, quæ magis expediunt Monaſterio providere. Secùs eſt, ſi facit hoc ex propoſito, & his deditus ſit, quia tunc ſi monitus legitimè non corrigatur, perdit privilegium clericale. *extra. de vi. & bon. cler. cap. ſi.*

Secundò, dicuntur negocia ſæcularia quæſtiones, quæ moventur in judicio ſæculari, & hæc ſimiliter interdicuntur Clericis in majoribus ordinibus conſtitutis, etiamſi Beneficia Eccleſiaſtica non habeant, quia Epiſcopus tenetur eis providere, *extra. de praben. Epiſcopus* 1. *cum ſecundùm Apoſtolum.* Item & in minoribus ordinibus conſtitutis, ſi ſtipendiis Eccleſiaſticis ſuſtententur niſi pro ſe, & miſerabilibus perſonis, ut *extra. de poſtu. cap.* 1. vel niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur, ut 4. *q.* 6. *omnibus.* Poſſunt etiam, & debent Clerici, & Monachi ſuſcipere tutelas miſerabilium perſonarum, ſcilicet ad mandatum Prælatorum ſuorum, *di.* 86. *pervenit.* Poſſunt etiam Clerici juriſdictionem habentes in ſubditos ventilare cauſas, & judicare inter eos, *extra. de ſo. compe. quod Clericis.* Poteſt etiam Judex Eccleſiaſticus, quando Judex ſæcularis negligit juſtitiam facere, per ſententiam excommunicationis eum ad tenendam juſtitiam cogere, vel ejus defectum ſupplere, cognoſcendo ſcilicet de cauſa, non tamen ſanguinis, *extra. de ſo. compe. licet.*

Tertiò, dicuntur negocia ſæcularia, procurationes prædiorum ſæcularium perſonarum, à quibus eſt Clericis penitus abſtinendum, ut *extra. e. cap.* 1. & 2. Poſſunt tamen Clerici, vel Monachi non ſuo nomine, ſed vel Eccleſiæ, vel Monaſterii prædia Laicorum ad firmas conducere, ut *extra. e. ſecundum*, & hoc ſi Eccleſia, vel Monaſterium ſufficientia prædia non habet, aliter ſecùs eſt, *extra. de decimis dilecti.*

Nota igitur ſecundùm decretalem *extra. e. cap.* 2. quod Epiſcopus denunciare debet Presbyteris, & Clericis ſuis, ne fiant Miniſtri Laicorum, nec Procuratores rerum ipſorum, & ſi poſtea contrafecerint, & occaſione illius adminiſtrationis propter cauſam pecuniariam deprehendantur in fraude, indignum eſt eis ab Eccleſia ſubveniri. Per hoc autem quidam intelligunt, quod tales ipſo facto privati ſunt privilegio clericali, ſed hunc intellectum reprobat *Ber. ibi, & Goſ.* & intelligunt dictam decretalem, quando aliter commonitus non deſiſtit, & ideo excommunicatur *extra. e.* Sed nec Procuratores, *extra. de vi. & bo. cle. ex literis*, ubi dicitur, quod ſi Clerici ab Epiſcopo ſuo tertio moniti à ſæcularibus negociis non reſipuerint, ſed prætermiſſis divinis officiis, talibus negociationibus inſtiterint, dum ſe his implicant de ſuis facultatibus ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant.

Et notat ibidem *Gloſ.* quod dicit ſuis, quia propter hoc facultatibus Eccleſiæ non fit præjudicium, quia delictum perſonæ redundare non debet in damnum Eccleſiæ, 16. *q.* 6. *ſi Epiſcopum.* Dicit etiam dum his ſe implicant quaſi dicat, ſi in his non ſe implicant privilegio Eccleſiæ gaudebunt in rebus ſuis, ſicut in rebus Eccleſiæ. Res enim Clericorum, & Eccleſiarum eodem privilegio gaudent, 12. *q.* 3. *Eccleſiarum.* Si verò his ſe implicant, ceſſat privilegium, & ita privilegium alicujus ſuſpenditur ad tempus propter delictum 15. *q.* 6. *juratos.* Simile dicitur, *extra. de ſen. excom. ſacro. hoc no. in prædicta gloſ. e.* Secundùm *Hoſt.* autem prædicta decretalis *extra. e. cap.* 2. intelligitur quando Epiſcopus publicè denunciat in Synodo, ne quis ſe intromittat de talibus ſub pœna privilegii Clericalis, & quod certus ſit, quod quicumque contra ejus prohibitionem venerit non defendetur per ipſum. Hujuſmodi enim edicta loco trinæ monitionis ſuccedunt, *extra. de ſenten. excom. à nobis.* Si igitur quis Clericus contravenerit, ipſe facto ſuo tamquam incorrigibiliter nudet ſe privilegio Clericali, quia incidit in factum damnatum. *ff. de verb. oblig. continuus*, & *extra. de elec. cum inter univerſas.* Item Clericis in ſacris Ordinibus conſtitutis debet tabellionatus officium interdici, *extra. eo. ſicut te.* quod intelligas in negociis ſæcularibus, ut docet hæc rubrica, ſub qua ponitur.

Quid ſi nihilominus conficiat Clericus hujuſmodi inſtrumentum?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Si publicè & ſolemniter ſit interdictum, credo quod non valeat, & talis conficiendo propter inobedientiam mortaliter peccat, *ar. di.* 10. *Judex*, & *extra. de dolo, & contu. veritatis ad ſi.* Si autem in occulto, neque venientes ad eum decipiantur, quæ cauſare poſſunt aliàs ignorantiam, *extra. de ſimo. quantum ſimoniaca ad finem.*

Sed numquid in ſpiritualibus poteſt facere inſtrumentum?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.*, quod ſic, niſi à Laico ſit conſtitutus tabellio, *ar. extra. de judiciis decernimus.* Cum enim prohibetur principale, & acceſſorium, *extra. de judiciis quanto.*

Quid ergo fiet in Eccleſiaſticis?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.*, quod Epiſcopus poteſt conſtituere tabellionem per totam ſuam Diœceſim, cui cura omnium eſt commiſſa, 10. *q.* 1. *regenda.* non tamen hoc poterit demandare, *ar. ff. de tuta. & iura. da. ab his nec mandante.* Et tamen auctoritate Magiſtri Curiæ tabellio poteſt ex cauſa vera, & neceſſaria alium ſibi conſtituere, qui compleat, quod ipſe non poteſt complere, in *auc. de tabellianibus.* §. *pe. & fi.* Et ſi ſic fecerit, vocabitur talis ad ſcribendum acta fori Eccleſiaſtici, aliàs duæ honeſtæ perſonæ ſubrogabuntur, ubi tabellio non habetur, *extra. de proba. quantum contra falſam*, & ſic intelligo, quod Clericus poteſt eſſe Notarius Epiſcopi, & ſupra in *cap. contra falſam.* Talis tamen non habet poteſtatem extra Diœceſim conſtituentis eum, *ff. de juriſdi. a. judi. l. fi.* In tantum ergo extendi poteſt Notarii executio, quantum inſtituentis juriſdictio; unde conſtitutus à Papa generaliter conficiet inſtrumentum, 9. *q.* 3. *cuncta per mundum*, & *cap. per principalem.* Poteſt etiam dici, quod ex quo quis eſt ſimpliciter tabellio conſtitutus ab eo, qui habet hanc poteſtatem, ubique poteſt conficere inſtrumentum, quod comprobatur in Lombardia de Scabinis, & Cancellariis, *li. fi. l.* 2. Si autem dicat ei, *Do tibi poteſtatem faciendi inſtrumenta intra talem Diœceſim, vel Provinciam*, non poteſt exercere poſitus extra illam. Hæc *Hoſt.*

Nota etiam quod Princeps ſæcularis dare non poteſt auctoritatem conficiendi inſtrumentum in ſpiritualibus, licèt ſecùs à contrario quoad Principem Eccleſiaſticum cenſeatur. Ad hoc accedit, quod notatur infra *lib.* 8. *tit. de filiis*, *ar*, 4. unde licèt concedi poſſit, quod Notarius Eccleſiaſticus conficere poſſit inſtrumenta in temporalibus, non tamen Notarius Laicus poteſt facere inſtrumenta in ſpiritualibus. Aliqui tamen dicunt, quod conſtitutus in ſpiritualibus tantum, nullam habet poteſtatem in temporalibus. Non debet ergo Notarius Eccleſiaſticus inſtrumentum facere in Sæcularibus, nec Sæcularis in Eccleſiaſticis, quia converſatio iſtorum debet eſſe ſecreta, & diſcreta, 2. *q.* 7. *laicos*, unde ſi Laicus ſcribat nomina ſingulorum in electionibus, hoc ipſo electio reprobatur, *extra. de ele. Maſſana.* Hæc *Hoſt.* Quamvis autem Clerici poſſint eſſe in foro Eccleſiaſtico Notarii, in Curiis tamen Principum prohibetur eis, ne etiam ſint ſcriptores, *extra. e. ſenten. tam.* §. *Nec quidquam.* quod ſi in criminalibus ſententiam ſanguinis ſcripſerint, vel dictaverint, irregularitatem incurrunt, ut patet ibidem, & per totum. In ſumma nota, quod ſunt plura alia negocia ſæcularia præter prædicta, quæ ſunt Clericis prohibita, ut *extra. e. cap.* 1. & breviter ſecundum *Hoſt.* omnia negocia ſæcularia ſunt Clericis prohibita; nec prohibentur conceſſa, cum in rubrica *extra. e.* prohibendo tradatur generalis regula, ſic & mul.ò magis Laicis ſunt omnia ſpiritualia interdicta.

ARTICULUS II.

De Pœna immiſcentium ſe ſæcularibus negociis.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de pœna immiſcentium ſe ſæcularibus negociis inhoneſtis, & prohibitis. Circa quod ſciendum, quod tales puniuntur ut indigni fiant delatione tonſuræ, *extra. de cleri. conjug. Joannes*, ut fiant à Miniſterio Eccleſiaſtico alieni, ſi fuerint Procuratores Laicorum, *extra. eo; ſed nec Procuratores*, & excommunicentur, *extra. e. ſed ſtatura*, & *cap. Clericis.* Nec ſubveniatur eis ab Eccleſia, *extra. e. Sacerdotibus*, ut irregularitatem incurrant, ſi ſententiam ſanguinis dictent, vel in loco in quo exerceatur interſint, *extra. e. ſententiam*; unde ſi mercimonia exerceant ſicut Laici, & tertiò moniti non deſtiterint, privilegium clericale de immunitate patrimonii amittant, *extra. de vi. & bo. ele. cap. fi.* & ſecundùm *Ray.* debet talibus injungi in foro pœnitentiali, quod quidquid contra formam prædictam fuerunt lucrati, pauperibus largiantur, 14. *q.* 5. *qui habetis.* Hoc tamen credit *Ray.* eſſe verum de conſilio, non de neceſſitate, maximè ſi hujuſmodi perſonæ indigeant, vel hujuſmodi erogatione graventur. Et ſi tamquam Laici incedant, exuentur omni privilegio, *extra. de ſen. ex. contingit in audientia*, ut tabellionatus officium exercentibus contra interdictum, ex quo ſunt in ſacris Ordinibus, beneficia eccleſiaſtica ſubtrahantur, *extra. e. ſic te.* & ſecundùm *Inno. ibidem in gloſ.* Secùs eſt de his, qui non ſunt in Sacris; ſi tamen & illi qui ſunt in Sacris inſtrumenta conficerent, antequam eis interdiceretur, tenerent, aliter non. *Ray.* tamen dicit quod etiam hi qui ſunt in non Sacris, ſi habent beneficia ſufficientia cogi debent hoc officium dimittere per ſubtractionem beneficii, ut Religioſi diſſoluti removeantur, & alii introducantur, ut habitum eſt ſupra, ut Religioſi audientes Leges, vel Phyſicam, niſi infra duorum menſium ſpatium ad Clauſtrum redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa ſi patroci-

patrocinium præſtare voluerint audiantur, & in Choro, Menſa, & Capitulo ultimi fratrum exiſtant, & niſi fortè ex miſericordia Sedis Apoſtolicæ ſpem totius motionis amittant, *extra. e. non magna.* Sed hodie in hoc caſu ipſo jure Religioſi ſunt excommunicati, *extra. e. cap. fi.* §. 1. & hæc prohibitio extenditur ad Presbyteros & Clericos Perſonatus habentes, de qua vide infra *in 7. lib. tit. 2. & caſu 9.*

ARTICVLVS III.

De Venatione.

SEquitur videre de tertio, ſcilicet de Venatione, circa quod ſciendum, quod triplex eſt venatio, ſcilicet oppreſſiva hominum, & hæc eſt ſemper illicita, de qua dicitur *Gen.* 10. *Capit Nebroth. eſſe robuſtus venator coram Domino*, id eſt hominum extinctor, & oppreſſor, ut patet *di. 6.* §. *Is ita.* Arenaria ſcilicet, quæ fit in Arena, ut cum quis locat operas ſuas, ut puguet in Arena cum beſtia dentata. Secùs eſt de manſueta, hanc qui exercet graviter peccat, niſi eam gratia virium experiendarum exerceat, de hac loquitur *di. 86. quæ venatoribus cum duobus cap. ſeq.* Saltuoſa, quæ fit in ſilvis, & ſaltibus, & hæc eſt omnibus interdicta, ſi fiat eo tempore, quo debent homines eſſe in Eccleſia, & orare, ſive ſint Clerici, ſive Laici, *di. 86. an putatis, & de conſe. di. 3. irreligioſa, & di. 5. jejunia*, & ſic eſt illicita, non tantum in jejuniis, ſed etiam in diebus feſtivis, quibus homines ad Eccleſiam debent venire, niſi fortè neceſſitate famis ingruentæ, *art. extra. de feriis licet*, idem ſi apri, vel urſi, vel aliæ feræ, vel beſtiæ ſegetes, vel etiam vineas Clericorum, vel etiam Monachorum venient vaſtare, *ar. C. de feriis l. 2. & extra. de reg. jur.* quod non eſt licitum, Aliis autem diebus eſt licita Laicis pro carnibus, & pellibus habendis, aliter non ſecundùm *Ray. & Goſ.* Qui etiam de ipſa venatione decimas jubent dare, 16. *q.* 1. *quicumque* 1. *& extra. de decimis non eſt in poteſtate.* §. 1.

Sed nonne ſervi Dominis obedire tenentur?

Reſpondet *Rod.* quod tenentur in licitis non in illicitis, puta contra illud *Primùm quærite Regnum Dei*, id eſt Eccleſiam, quod ſemper fieri debet in mane, ut notat *Hug. diſt.* 86. Si autem ad venationem licitam cogantur à Dominis non peccant mortaliter, niſi incipiat placere eis, & verti in voluptatem, ſcilicet tantam, quod dimittere nollent, etiamſi contra Dei præceptum eſſet. Clericis verò, & Monachis eſt licita neceſſitate Eccleſiæ urgente, ut dictum eſt ſupra de Laicis, poſſunt etiam interdum Clerici venari cauſa utilitatis, vel recreationis ad incitandum fortè appetitum, vel calorem naturalem, cum retibus, laqueis, & canibus cum ſilentio tamen & modeſtia, etiamſi Epiſcopi ſint, vel alii Prælati, ita tamen, quod non proficiſcantur cum canibus, & avibus, quando debent viſitare, vel prædicare, ut *extra. de cenſi. cum Apoſtolus.* §. *Archidiaconi.* Sic intellige illud *extra. ne. Cle. vel Mona. c. 1. ver. canes, vel aves*, nec obſtat ſecundum *Hoſt.* ſed concordat illud *di.* 34. *c.* 1. per quod capitulum dicunt aliqui venationem Epiſcopis omnino prohiberi, quia non dicitur ibi, quod ille Epiſcopus eſſet tantum venator, ſed incontinens, & quod circa Epiſcopalia deſidioſus erat, & negligens, nec de ſpiritualibus in aliquo curabat, ut apparet ibi in illa gravitate morum &c. & ſic Eccleſia ſub ejus regimine periclitabatur, ut apertè colligitur *extra. e. lectione.* Sed nec obſtat illud *extra. e. cap. 1. & 2.* quia non magis ibi venatio prohibetur Epiſcopis, quàm aliis Dei ſervis, ſalva pæna, de qua dicetur infra. Illicita tamen eſt venatio Clericis, ſi mentem nimis apponant in venatione, ita quod Eccleſia inde detrimentum patiatur in temporalibus, vel ſpiritualibus, vel habeat aliquod onus, ut probatur *extra. e. c. 1. & 2.* & *extra. ne Cle. vel Mo. c.* 1. Religioſis verò ſecundùm aliquos eſt venatio illicita omni tempore; ſed dicendum, ut dictum eſt ſupra, quod eſt licita eis neceſſitate urgente, dum tamen hoc faciant competenti tempore, puta ſi redditus eorum ſunt in venatione cuniculorum, vel aliarum ferarum incluſarum, ut in partibus Galliæ, & familia eorum non ſufficiat hoc facere. Hæc *Hoſt.*

Sed quare prohibetur venatio, non autem piſcatio?

Reſpondeo, quod venatio fit cum clamore, piſcatio autem non; & iterum in venatione eſt major delectatio, quàm in piſcatione ſecundùm *Ray. & Goſ.*

Pæna Clerici venationis eſt, ſi ſit Epiſcopus, tribus menſibus à Communione; ſi Presbyter, duobus; ſi Diaconus, ab omni officio ſuſpendatur. Et attende quod ibi non punitur Diaconus magis quàm Epiſcopus, vel Presbyter, ſicut forſan alicui videtur, ſed potiùs minus punitur, quia cum tempus non præfigatur, Judex poterit eum reſtituere intra duos, vel tres dies, vel quando placuerit, ſed Epiſcopo Presbytero certum tempus ſtatuitur, & quod dictum eſt de Diacono, intelligendum eſt etiam de Subdiacono, quia eodem privilegio gaudet, *extra. de ata. & qualitate à multis.* Alii autem inferiores ſunt arbitrariè puniendi, cum nulla certa pæna eis imponatur, ut *extra. de offi. dele.*

dele. & cauſis. Omnibus tamen priùs eſt trina monitio facienda, ut 12. *q.* 2. *indignè. Hæc Hoſt.*

TITULUS LI.

De Diſpenſatione.

VIſo de his, quæ Clericis, & Monachis prohibentur, quia frequenter in vetitum homo labitur, ac per hoc indiget diſpenſatione, ideo dicendum eſt de ipſa diſpenſatione. Et primò, quid eſt diſpenſatio? Secundò, quot ſunt ſpecies ejus? Tertiò, quis poteſt diſpenſare? Quartò, quomodo debet fieri diſpenſatio? Quintò, quis eſt effectus ejus. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid eſt Diſpenſatio?

CIrca primum ſciendum, quod aliud eſt rigor, aliud diſpenſatio, & aliud eſt jus. Rigor eſt exceſſus juris, & auſteritas facta ad terrorem. Secundum hunc rigorem, dicit Canon, quod non eſt danda Communio etiam in fine vitæ his, qui defecerunt in accuſatione Clericorum, 2. *q.* 3. *ſi quis Epiſcopum.* & quod non oretur pro eo, qui nominavit Presbyterum tutorem in teſtamento filio ſuo *di.* 88 nec iſte rigor eſt ſervandus, niſi ubi timeretur exemplum mali, *di.* 45. *ſed illud.* Quandoque tamen rigor idem eſt quod ſubtilitas juris, ſicut ponitur exemplum, *de reſti. ſpo. ſuper illam, & cap. in literis.* Diſpenſatio autem idem eſt, quod juris relaxatio; unde Canon vocat eam vulnus 23. *q.* 4. *ipſa pietas circa ſi.*

Sed numquid diſpenſatio eſt jus?

Reſpondeo. Quidam dicunt, quod non; quidam verò quod ſic. Secundùm verò *Ray.* diſpenſatio actio, ideſt ſecundùm quod eſt in diſpenſatione non eſt jus, ſed poteſtas à jure data. Diſpenſatio verò paſſio, ideſt ſecundùm quod eſt in eo, cum quo diſpenſatum eſt jus privatum, ideſt licentia, vel permiſſio quædam alicui ſpecialiter facta contra rigorem juris, *ar. ad hoc* 33. *q.* 2. *interfectores.* Jus autem incedit via regia, ideſt media inter rigorem, & diſpenſationem. Eſt enim jus æquitas, jus ſuum unicuique tribuens, bonis præmia, malis ſupplicia, & hoc debet Judex ſemper ſervare, ut *cap. de Judi. placuit*, ut *di.* 45, diſciplina, niſi ex cauſa juſta ſervet rigorem, vel faciat diſpenſationem.

ARTICULUS II.

Quot ſunt ſpecies diſpenſationis?

CIrca ſecundum ſciendum, quod diſpenſatio alia eſt debita, alia prohibita, alia permiſſa. Debita eſt ubi multorum ſcandalum timetur, *di.* 50. *ut conſtitueretur.* Item eſt debita ratione temporis, ut quandoque propter raritatem Clericorum conceſſum eſt de Laicis, vel Monachis Clericos fieri, 1. *q.* 7. *neceſſaria.* Quandoque ratione pietatis, ut de corpore vitiatis, & illiteratis, ut *eadem quæſtio ſi qui.* Quandoque ratione perſonæ, ut pro ſenectute, *e. cap. tanta.* Quandoque ratione neceſſitatis, ut propter ſcandalum. *e. q. quantum quidquid, & c. quoties.* Quandoque ratione utilitatis, ut de filiis Monialium raptarum propter utilitatem, vel neceſſitatem ordinandorum, ut *e. q. cap. tali.* Quandoque ratione eventus, ut de Laicis promotis in Epiſcopos de facto, ut 1. *q. exigunt*, & breviter ubicumque ſubeſt juſta cauſa eſt debita diſpenſatio, *di.* 1. *domino ſancto, & cap. conſiderandum*, licèt autem ſit debita ex cauſis prædictis, & non peccet Prælatus in diſpenſando, *art.* 2. *q.* 4. *quanto in fin.* tamen ſubditi non poſſunt petere, niſi fortè ſupplicando, ſicut Epiſcopatus debetur meliori de Eccleſia, 8. *q.* 1. *licet*, ille tamen non poteſt eum petere, ut infra *e. q. in ſcripturis.* Prohibita eſt diſpenſatio, ubicumque non poteſt fieri ſine manifeſta decoloratione Eccleſiæ, ſicut in naſo truncato, & ſimilibus. Item ubicumque non ſubeſt juſta cauſa diſpenſandi 1. *q.* 7. *tali*, & ſi illa, *extra. de elect. innotuit.* Permiſſa etiam videtur aliquando diſpenſatio, *di. l. ſi quis prohibetur*, quod fortè poteſt intelligi, quando aliquis ad accuſationem alterius convictus eſt ſurripuiſſe vaſa Eccleſiæ, vel aliam rem eccleſiaſticam, tunc ſi ſubeſt aliqua cauſa diſpenſandi permittitur Epiſcopo diſpenſare etiam ſi fortè contradiceret accuſator; hoc autem notabiliter teneas, quod Epiſcopus, qui ſine juſta cauſa diſpenſat, puniendus eſt propter indiſcretam diſpenſationem pœna depoſitionis ſi de hac fuerit accuſatus, *di.* 51. *c.* 1. *in fin. & cap. qui in aliquo in fin.*

ARTICULUS III.

Quis poteſt diſpenſare?

CIrca tertium ſciendum, quod Papa ſemper poteſt diſpenſare ex plenitudine poteſtatis in omni caſu, & impedimento à jure humano, ſive poſitivo inducto, ſic intellige illud, *extra. de exceſ. Præla. propoſuit*, & 25. *q.* 1. ſunt quidam dicentes. Aliqui tamen dicunt, quod non poteſt diſpenſare contra quatuor Concilia, *di.* 12. *illud.*

Quod

by Google

Quod falſum eſt, ut probatur, *extra. de elec. innotuit. §. quamvis.* Nec obſtat illud *Gregor. di.* 15. ſicut ſancti Evangelii quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere, & venerati, me fateor, quia illud eſt intelligendum quoad tranſgreſſionem, & articulos fidei, qui ibi continentur, contra quos Papa diſpenſare non poteſt, quoad alia verò debet intelligi, quod loquitur *Greg.* non in perſona ſua, & ſucceſſorum ſuorum, quibus non poterat imponere legem, ſed in perſona generalis Eccleſiæ, ſive aliorum Prælatorum, & ſubditorum, qui ad hanc ſuſceptionem, & venerationem tenentur, nec poſſunt contra hoc regulariter diſpenſare. Sunt tamen caſus, in quibus etiam Papa non diſpenſat, ut in homicidio voluntario, *di. l. miror.* Item in quatuor caſibus, unus eſt, quando idem ordo bis ab eodem recipitur, de quo require ſupra *lib. 4. tit. 1. art.* 6. Secundus eſt, quando idem rebaptizatur, de quo ibidem. Tertius eſt cum quis in odium Eccleſiæ ſe facit ab Hæretico ordinari, de quo require ſupra *lib. 5. tit. 3. art.* 3. Quartus eſt cum quis ordinatur ſimoniacè., tam ex parte ordinantis, quàm ordinati, de quo require infra, *tit. de ſimo. ar.* 6. Unde verſus

Si bis Ordo datur, ſeu Baptiſmus repetatur.
Ut revertatur fidei ſtatus Ordo petatur,
Vel ſi præſtetur, ut utrinque ſimonia operetur,
Ut diſpenſetur ſpes irrita prorſus habetur.

Hoc autem dictum intellige, non quia Papa diſpenſare non poſſit in iſtis, ſed quia difficilius & rarius diſpenſat in his, quàm in aliis. Epiſcopus autem utrum diſpenſare poſſit, & in quibus eſt duplex opinio ſolemnis. Una eſt, quod poteſt diſpenſare in adulterio, & in minoribus criminibus adulterio, in majoribus autem adulterio, nequaquam, niſi in caſibus in jure expreſſis, ſcilicet, quod in eis diſpenſare poſſit, *extra. de judi. at ſi.* Nam hoc ipſo quod de quibuſdam conceditur, de aliis tacitè prohibetur *di. 25. qualis, & extra. de transla.* inter verba quod de conceſſione. Exprimitur autem in jure de quibuſdam criminalibus majoribus adulterio, in quibus permittitur Epiſcopis diſpenſare, ut in hæreſi, & ſacrilegio, *di. l. ſi quis Presbyter.* Poteſt etiam diſpenſare in capitalibus criminibus occultis, *di. l. de his verò.* Item cum ſimoniaco quandoque in beneficio, quandoque in ordine, *1. q. 5. c. 1. & ult. & extra. de elect. ſi alicujus.* Item cum ſchiſmatico, *di. l. ut conſtitueretur circa ſi.* Alia opinio eſt, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare de omni crimine, niſi expreſsè prohibeatur ſibi à jure. Hæc probantur *di, 82. preſbyter, & de pænitentia di. 6. c. 1. in ſi. verſ. taque Pontifex, & extra. de ſen. ex nuper circa ſin. verſ. quia tamen conditor.* Videndum eſt ergo ſecundùm hanc opinionem, in quibus caſibus eſt Epiſcopis diſpenſatio prohibita. Nota igitur, quod non poteſt diſpenſare cum homicida, *di. l. miror.* Hoc quidam intelligunt indiſtinctè, ſcilicet de homicida tam voluntario, quàm caſuali quod etiam roboratur generali Eccleſiæ conſuetudine, ut dicit *Ray.* Alii hoc intelligunt tantùm de homicida voluntario. Secundò nec cum ſimoniaco, de quo require infra. *eod. lib. tit. de ſimonia, art.* 6. Tertiò, nec cum eo, qui excommunicatus majori excommunicatione, vel per Judicem ſuſpenſus ab officio celebrat, vel aliter Eccleſiam officiat. *7. q. 1. ſi quis Presbyter, & extra. de ſenten. excom. cum illorum abſolutio.* Quidam tamen dicunt contrarium in hoc caſu, ſcilicet quod poteſt Epiſcopus diſpenſare, *art. 2. q. 4. ſuper cauſam*, ſed non eſt tutum, nec conſuetum, ut dicit *Rod.* niſi in caſu, ſcilicet ſi eos redderet ignorantia probabilis facti excuſatos, *extra. de Clerico excommunicato mi. Apoſtolica.* Quartò nec cum Clerico, qui accedit in judicium Principis in caſu non conceſſo contempto Judice Eccleſiaſtico, *11. q. 5. ſi quis Epiſcopus.* Quintò, nec cum bigamo, *extra. de bigamis nuper.* Sextò, nec cum Clerico non ordinato miniſtrante. Septimò, nec cum Clerico per ſaltum promoto. Octavò, nec cum eo, qui Ordines furtivè ſuſcepit. Nonò, decimò, undecimò, & duodecimò, in quator caſibus ſupra notatis in hoc eodem articulo contentis in verſibus. De prædictis omnibus dic, ut in locis ſuis. Decimò tertiò, nec cum ordinato extra tempora, vel aliàs illicitè, & ante diſpenſationem obtentam miniſtrante ſecundùm quoſdam, *art. extra. de ſacra. non ite. cap. 1. & di. 52. ſollicitudo.* Sed certè non probant, quod ex hoc irregularitas contrahatur, licèt talis graviter peccet. Nec eſt tali ipſo jure executio interdicta, ſed potius interdicenda, *extra. de tempore ordi.* quod translationi. Dic ergo quod Epiſcopus cum tali poteſt diſpenſare, ut patet *ibidem cap. conſultationi*, niſi executio ab homine ſibi interdicta eſſet, & poſtea celebraret, ſicut de ſuſpenſo dictum eſt in caſu tertio. Vel niſi Papa, vel alius de ſpeciali mandato ejus tales ſuſpenderet, ut patet ibidem *c. cum quidam, & c. literas.* §. 2. Decimoquartò nec cum ſuſpenſo per Canones à divinis Officiis, ut *extra. de ſen. excom. cum medicinalis.* Ideoque notorius fornicator celebrans fit irregularis ſecundùm *Hoſt.* nam & talis eſt ſuſpenſus à divinis Officiis, ut *extra. de coha. cleri. & mulie. veſtra.* Sic poteſt intelligi illud *extra. de vita, & honeſt. Cleric. §. Si quis igitur.* Item ſimoniacus celebrans, *extra. de ſimo. tanta. §. 1.*

Quid ſi quis Epiſcopus à Pontificalibus

eſt ſuſpenſus?

Dicunt, quod Epiſcopus talis celebrans in Pontificalibus non ſit irregularis, quia illa non ſunt de ſubſtantia, cum ſine eis poſſit quodlibet officium expediri. Nec eſt judicandus aliquis irregularis, niſi inveniatur expreſſum, *art. de pæ. di.* 1.

Quid ſi ſuſpendatur ab ingreſſu Eccleſiæ tantùm?

Reſpondeo. Non eſt irregularis, quia etiam extra Eccleſiam celebratur.

Decimo quintò, nec cum eo qui excommunicatus Ordines recepit, *extra. de ſen. excom. cum illorum.* Decimoſextò, nec cum eo, qui ſententiam ſanguinis dictat, vel ſcribit, vel Artem Chirurgicam exercet, vel purgationi vulgari, & vindictæ ſanguinis auctoritatem, vel benedictionem præbet, & ſui præſentiam exhibet, ut *extra; ne cle. vel mo. ſententiam, & de homicidio tua. & de conceſ. præben. ex literis.* §. *fi.* In his tamen caſibus qui ſub 16. continentur, dummodo homicidium, & membri diminutio non ſequatur, videtur, quod Epiſcopus poſſit diſpenſare, *art. extra. de cle. pu. c.* 1. Decimoſeptimò nec cum illo, qui habens impedimentum ſine diſpenſatione fuit ordinatus *di.* 81. *Si quis ſine examinatione, & extra. de clande. deſpon. cum inhibitio.* §. *Si quis verò.* Decimooctavo nec cum Religioſo Leges, vel Phyſicam audiente, ut innuitur, *extra. ne cle. vel mo. ſuper ſpecula reſponſ.* 1. Decimonono, nec cum Religioſo in apoſtaſia promoto, ut *extra. de apoſtatis c.* 1. & breviter ſecundùm *Hoſt.* non conſulo, quod Judices aliquem eſſe irregularem, niſi inveneris expreſſum in jure. Irregularitas enim eſt reſtringenda, non dilatanda, cum ſit odioſa, & pœnalis, *de pæ. di.* 1 *pæna, & ff. de pænis præſec.* Sed & præter irregularitates prædictas ſunt alii caſus, in quibus Epiſcopi non diſpenſant, ſcilicet ut duo Presbyteri æqualiter præſent uni Eccleſiæ, 21. *q.* 2. *c. penult.* Nec in habendis pluribus Beneficiis curam animarum habentibus, ut habitum fuit ſupra, nec cum filiis Presbyterorum, nec in defectu ætatis. De hoc require ſupra *tit. de æta. ordinandorum.* Nec de ſuſpenſo in Concilio propter injuſtam collationem Beneficiorum, in quo caſu nullus diſpenſat, niſi Papa, & quatuor Patriarchæ principales, *extra. de præben. grave in fin.* Nec in aliis caſibus reſervatis ſpecialiter Papæ, qui ſunt multi, ut dictum eſt ſupra *tit. de dignate Papali.* Hanc ſecundam opinionem tenent *Hugo, Lauren. Inno. Tan. Jo. Ray. & Hoſtien. Ber. etiam extra. de Judi. at ſi Cle.* dicit, quod hæc opinio eſt communior. *Innoc. autem extra. de tem. ordi. dilectus*, dicit, quod ubi jus concedit diſpenſationem ſimpliciter Epiſcopus diſpenſare poteſt, & ſic loquitur *extra. de ſen. excom. nuper., & de ele. excom. vi. poſtulaſti.* ubi verò jus non concedit, nunquam poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut *in hoc c. dilectus.* Cum enim Epiſcopi debeant ſervare Canones, non debent contrafacere, niſi expreſſè concedatur 25. *q.* 2. *c.* 1. *& ſeq.* Item Capitulum quandoque diſpenſat, *extra. de ſi. mo. ex inſinuatione, & extra. de præben. cum non ignores.* Capitulum enim Senatui comparatur, 16. *q.* 1. *Eccleſia.* Sed ille reſtituit famam *ff. de poſtula. l.* 1. ergo etiam Capitulum non tantum Eccleſiæ Cathedralis, ſed etiam aliarum ſecundùm *Rod.*

ARTICULUS IV.

Quomodo debet fieri diſpenſatio?

Circa quartum, quod eſt, quomodo diſpenſatio fieri debet; ſciendum, quod fieri debet juſta, & certa cauſa hoc exigente conſiderata, ut patet ex ſupradictis. Aliter ſecundùm *Ber.* non eſt diſpenſatio, ſed dici poteſt diſſipatio; nam & indignum promovens ſcienter graviſſime peccat, *di.* 49. *Sacerdotes*, & qui ſine juſta cauſa diſpenſat, eſt deponendus, ſi ſuper hoc fuerit accuſatus, *di.* 51. *c.* 1. *in fin.* Quod fortè locum habet, ſi ſecundo vel tertio monitus ſit incorrigibilis, & propter hoc ſuſpenſus adhuc in pertinacia perſeverat. Item violans ſententiam ſuſpenſionis, *art. extra. de præben. grave.* §. *volentes*, ut cum ſcias depoſitiones Epiſcoporum tantum Sedi Apoſtolicæ reſervatas, 3. *q.* 6. *quamvis.*

ARTICULUS V.

Quis eſt effectus ejus?

Circa quintum, quod eſt quis ſit effectus diſpenſationis, ſciendum, quod eſt multiplex.

Primus, ut quis dignè recipiat Eccleſiaſtica Sacramenta, & Beneficia. Nullus enim in peccato mortali conſtitutus regulariter promoveri debet, niſi pœnitentia peracta, *di.* 40 *nulli.*

Secundò, ut jam promotus ſuum officium debitè exequatur, quod non poteſt ex quo mortaliter deliquit, niſi etiam poſt pœnitentiam diſpenſationem obtinuerit, quia ſuſpenſus eſt quoad ſe, 2. *q.* 7. §. *quia ergo.* Quæ duo quomodo intelligi debeant, vide ſupra *c. lib. tit. de innocentia ordine.*

Tertiò, ut beneficium, quod aliàs non poteſt retineri licitè, retineatur licitè obtenta diſpenſatione, *extra. de cle. conju. diœceſis.*

Quartò, ut ſuper illo crimine, ſuper quo noſcitur eſſe diſpenſatum, non poſſit quis de cætero accuſari, ut *extra. de accu. de his.*

TITU-

TITULUS LII.

De Obedientia, quæ debetur Prælatis.

HAbito ſupra de Prælatis, & ſubditis, dicendum eſt de obedientia, quæ Prælatis debetur à ſubditis; Et primò, quid eſt obedientia? Secundò, quis cui eam præſtare tenetur? Tertiò, ſub qua forma debet obedientia præſtari? Quartò, ad quid obediens tenetur? Quintò, qua pœna feriendi ſunt inobedientes? Sextò, qualiter redeuntes recipiantur. Ideo ſit

ARTICVLVS I.

Quid eſt obedientia?

CIrca primum ſciendum, quod obedientia ſecundùm quod hìc eſt intentio, eſt ſecundùm *Hoſt.* à minori majori manualis, vel juratoria canonicè facta ſubjectio.

ARTICULUS II.

Quis cui eam præſtare tenetur?

CIrca ſecundum ſciendum, quod minor præſtare tenetur eam majori ex prærogativa diſpenſationis.

Nullus autem excuſare ſe poteſt ab obedientia alicujus Epiſcopi ſaltem Papæ. Alioquin *Acephalus* cenſetur *di. 93. nulla ratione*, & etiam ſi ſit exemptus debet ad Diœceſanum in Sacramentis, & aliis neceſſariis recurrere, *extra. de præſcrip. veniens. §. Chriſma.* Aliàs nullus Epiſcoporum extraneorum tali præſumat hujuſmodi miniſtrare, 18. *q.* 2. *Abbatibus.* Sed *Hugo* hoc aliter intellexit; ſed dicendum ſecundùm *Hoſt.* quod formæ privilegii ſtandum erit, *extra. de privile. porrò.* Omnes igitur ſunt ſubjecti, & tenentur obedire, Clerici quidem in temporalibus, & ſpiritualibus. *extra. c. ſi quis, & de judi. novit.* Sic etiam è converſo, Imperatori omnes Laici debent obedire in temporalibus, & etiam Clerici qui recipiunt ab eo temporalia, *extra. c. ſolitè.* Hæc nota, *extra. c. ſi quis venerit in ſecunda Gloſſa.*

ARTICVLVS III.

Sub qua forma debet obedientia præſtari?

CIrca tertium ſciendum, quod Religioſi ſi habent certam formam teneant ipſam. Forma autem, quam Epiſcopi ſuis Archiepiſcopis præſtant, hæc habetur, *extra. de jurejuran. ego.* A quibus ultra formam illam non eſt aliquid exigendum, *extra. de majo. & obe. dilecti filii.* De forma Abbatis legitur, *extra. de ſimonia, ne Dei Eccleſiam.* Item Canonici fidelitatem Epiſcopo jurant, *extra. de verbo. ſign. cum Clerici placere.* Et Archiepiſcopi, *extra. de ſen. & re. judi. cum inter vos*, & multò fortiùs Archidiaconus, *extra. de exceſ. Præla. grave.*

Sed numquid de hoc ſcriptura fieri debet?

Videtur quod non, *extra. c. legebatur.*

Sed contra, *extra. de jurejur.* nullus Epiſcopus.

Reſpondet *Ber. in c. legebatur*, quod illud *cap.* & ſimilia intelliguntur de decimis inferioribus. Sufficit enim, quod tales tantùm promittant obedientiam Prælato. Illud verò *cap.* nullus, & ſimilia intelliguntur de illis, quibus cura committitur animarum.

ARTICULUS IV.

Ad quid obediens tenetur?

CIrca quartum ſciendum ad majorem evidentiam, quod obedientia conſiſtit in tribus, ſcilicet in reverentia, judicio, & in præcepto. Reverentia debetur ei qui præcedit ordine, vel antiquitate, ut patet *di. 93.* à Subdiacono; ſcilicet ut minor aſſurgat majori, nec ſedeat ſtante majore, ut *di. 93.* non oportet ut major præcedat, & minor ſequatur in ſedendo; ſubſcribendo, ut *di. 93. §. ulti. & di. 96. bene quidem, & ff. de albo ſcri. li. 1.* In incedendo, licèt in hoc conſuetudo Romanæ Curiæ ſervet contrarium; nam major ſequitur, & minor præcedit. Item in conſuetis, & honeſtis ſervitiis faciendis, ut *extra. c. ſtatuimus*, & *de conſue. quantum*, & ſecundùm *Gloſ. in cap. ſtatuimus*, hoc intelligitur de ſervitiis exhibendis in officio divino, ut ſcilicet quilibet faciat ea quæ competunt ordini ſuo, prout traditur *di. 23. Subdiaconus cap. ſe.* & hoc fallit in duobus caſibus, ſcilicet, quando minor ordine, & poſterior tempore major eſt poteſtate, vel juriſdictione, ut Archidiaconus, qui etſi ſit ſuperior Archipresbytero tempore, & ordine, tamen ille major cenſetur, & ei ab illo eſt obediendum, ut dicitur *di. 25. perlectis.* Item fallit cum minor gerit vicem, & locum majoris, *di. 93. cap. fin.*

Item obedientia judicii, & præcepti debetur ei, qui præeſt conſecratione, vel juriſdictione; nam aliter ſententia non à ſuo Judice lata nullius eſt momenti, ut *extra. de judi. at ſi Clerici, & C. ſi à non competen. judi. per tot.* & idem de præcepto, ut 7. *q.* 1. *quia ſunt*, Virtus autem, ſive efficacia præcepti eſt, quia ſubditus tenetur obedire præcepto

ro Prælati ſui ex neceſſitate; Aliàs peccat mortaliter, imò ariolus, & idolatra judicatur. Obedientia verò victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò propria voluntas mactatur, ut dicitur 8. *q.* 1. *ſciendum.* Quod intelligo cum ſuperior præcipit licitum, & honeſtum. Obediendum eſt autem Superiori à Clericis de omnibus, quæ ad divini cultus obſequium pertinent, vel quæ Eccleſiaſticæ utilitatis cura peragere ſuaſerit, ut in præallegato *cap.* 7. *q.* 1. *quia ſupra.* unde ſi præcipiat Superior aliquid contra Deum, non eſt ei obediendum, quia tunc Deo magis, quam homini eſt obediendum; unde non eſt ſemper malum non obedire, & obedientia non eſt ſervanda in rebus illicitis, ut 11. *q.* 3. *ſi Dominus non ſemper*, & *cap. ſi quis Epiſcopus.* Nunquam enim propter obedientiam malum committendum eſt, ſed aliquando debet bonum, quod agitur prætermitti, ut 2. *q* 3. *quid ergo.* Si etiam præcipiat aliquid, quod non pertinet ad ejus officium, non eſt ei obediendum. 7. *q.* 1. *quia Corepiſcopus ſecundum Hoſt.*

Sed quid ſi ſubditus dubitet, an ſit licitum, vel non, quod à Superiore mandatur?

Reſpondeo, in dubio obediat; nam etſi forraſſe reum faciat Superiorem iniquitas imperandi, innocentèm inferiorem oſtendit ordo ſerviendi, ut dicitur 23. *q.* 1. *quid culpatur in fin.* Et quod dixi in dubio obediendum intelligit *Goſ.*, niſi dubitatio eſſet craſſa, & ſupina, quæ non excuſaret, ut ſi Superior mandet aliquid, quod ſit contra articulos fidei, contra præcepta, & prohibitiones, vel contra generale ſtatutum Eccleſiæ in talibus non excuſaret dubitatio, quia nec ignorantia, ut 16. *q.* 1. *ſi cupis*, qui enim dominum neſciunt, à domino neſciuntur; unde ſi quis ignorat ignorabitur, ut *di.* 37. *qui ea.* Item & ſi oneroſum ſit, quod mandatur, eſt parendum, ut *di.* 19. *in memoriam.* & patientiſſimè toleranda eſt etiam injuſta correctio, *di.* 6. *contra morem.*

Quod ſi Epiſcopus alicui Presbytero mandet, ut excommunicet aliquem, quem ſcit eſſe innocentem.

Reſpondet *Thomas in q. quadam de quolibet*, quod ſi mandet ſibi, quod cum excommunicatum denunciet, tenetur denunciare ex parte Epiſcopi. Si autem mandet, quod eum excommunicet, aut eſt dubium, vel etiam certum ſibi, occultum tamen, illum eſſe innocentem, & tunc excommunicet, 23. *q.* 1. *quid culpatur.* Aut eſt certum manifeſtum, ita quod illud legitimè probare poteſt, & tunc non excommunicet; ſed hoc coram Epiſcopo probet, & ſi oportet ad Superiorem recurrat.

Quid ſi Epiſcopus velit Monachum inſtituere Prælatum in Eccleſia ſæculari, Abbas autem nolit, cui magis eſt obediendum?

Reſpondeo ſecundùm *Goſ. & Hoſt.*, quod Abbati, ut 16. *q.* 1. *cum pro utilitate*, *& cap. Monachi*, *& di.* 58. *cap.* 1. *&* 2. Nec obſtat illud 16. *q.* 1. *qui verè.* Quod enim ibi dicit, niſi jubeatur ab Epiſcopo, ſuppleo cum licentia Abbatis, ſed fateor, quod ſi Epiſcopus, hæc velit cauſa neceſſitatis ſecundùm vetera jura, & ſtatutum Antiquum Eccleſiæ, ut *di.* 51. *poſt ea*, ſive hodie cauſa neceſſitatis, ut *in cap. cum pro utilitate*, cogendus eſt Abbas conſentire, & Monachum licentiare, vel per Superiorem agendum, *art. extra. de jurepatrona. nullus* & 7. *quæſt.* 1. *omnis.*

Quid ſi Epiſcopus vocet Monachum ad ſe ad miniſterium cubiculariatus; numquid poteſt invitum, vel invito Abbate abſtrahere?

Videtur, quod ſic, ut 2. *q.* 7. *cum paſtoris.* Sed puto ſecundùm *Goſ. & Hoſtien.* contrarium, quia hoc eſt privilegium ſolius Papæ quemlibet ad ſe vocare Clericum, vel Monachum, 9. *q.* 3. *per principalem.* Sed ſi Papa vocet ad ſe Monachum, & Abbas contradicat, Monachus debet obedire Papæ, ut *di.* 8. *quæ contra mores.*

Quid ſi Epiſcopus præcipiat alicui Religioſo Prælato, vel ſubdito, quod pro ſe vadat ad Papam, vel ad Regem, vel committat ſibi aliquam cauſam, & ſimilia; numquid obedire ſibi tenetur?

Reſpondet *Rod. ſuper tit. de ſententiis*, quod non, licèt ſubditi Clerici, ſive Sæculares tenerentur ei in talibus obedire. Non enim Religioſi tenentur Epiſcopis obedire, niſi ſalvis privilegiis, indulgentiis, & conſtitutionibus eorumdem.

Quid ſi Prælatus vocet aliquem Religioſum ad ſuum convictum, ubi Religioſus generalia ſtatuta ſui ordinis obſervare non poteſt, puta quia Prælatus frequenter equitat, & Fratrem Prædicatorem Equitem ſecum ducit, cum ſit de generali ſtatuto ordinis, quod nullus equitet, niſi ſit infirmus?

Reſpondeo. *Goſ. & Hoſt.* conſulunt, ut ad clauſtrum proprium revertatur, nec periculum ſuum exponat commodis alienis, ut *di.* 46. *ſicut non ſuo.* Sed dici poteſt, quod cum illud ſtatutum non ſit de ſubſtantia Regulæ, poteſt ſuper eo Prælatus diſpenſare, & idem dicit de Fratri Minori conſtituto Camerario alicujus Prælati, cum ſit de ipſorum generali ſtatuto, ut denarios non contingant. Satis enim abſurdum reputo talium manus ex contactu pecuniæ rubiginoſas

Digitized by Google

noſss fieri, & frequenter inſiſtere calculo tationum, quem enim ſenſeris, aut ſemper, aut crebro de nummis loquentem, inſtitorem potiùs habeto, quàm Monachum, ut 2. *q.* 1. *ſi cupis.* Si tamen de præcepto Papæ, vel ſui Superioris ad hoc ſit deputatus, & nequeat miſericordiam invenire, neceſſe eſt obedire, *ar. de offi. dele. ſi quando ſecundùm Hoſt.* Nota etiam quod Monachi, & Regulares magis ſunt adſtricti obedire ſuo Abbati, vel Priori, tamquam qui renunciaverunt propriæ voluntati, quàm Clerici ſæculares ſuo Epiſcopo, ut 12. *q.* 1. *non dicatis*, & *extra. de offi. ordi. quantò.* Item Clerici ſunt magis adſtricti, quàm Laici, *ar. di.* 71. *primatus.*

Quid ſi ſint duo Domini æquales, putà eum aliquis fecit obedientiam duobus Epiſcopis, cui obediet?

Reſpondeo, utrique tenetur obedire ſi poteſt, *ff. de oper. lib. duarum libertus*, aliàs obediat ei, cui primò juravit, quia primum juramentum licitum eſt ſervandum *de jurejur. intellecto.* nec poteſt habere titulum, niſi unum, *extra. de praben. referente*, niſi fortè ratione majoris beneficii translatus intelligatur, *extra. de conceſ. praben.* Tunc enim debet ei obedire, cui principaliter ſubeſt. Hæc *Hoſtien.*

Quid ſi auctoritate Papæ, & ex certa ſcientia ſua ſit aliquis intitulatus in duobus locis, & ſub diverſis Prælatis?

Reſpondeo, tunc obediat ei, à quo beneficium habet majus, & qui præcipit utilius, *ar. extra. de teſta. cum in officiis*, & *cap. relatum* 2. *ad fin.* & *extra. de poſtula. cap. ſi.* Si verò utrobique ſunt omnia æqualia, locus eſt gratificationi. Hæc *Hoſt.*

Quid ſi quis eſt Canonicus Archiepiſcopi & Suffraganei ejus?

Reſpondeo idem quod de aliis duobus Epiſcopis, niſi quod Archiepiſcopus in Suffraganeum animadvertere poteſt, *ar. extra. de offi. ordi. paſtoralis.* Hæc *Haſt.* Prædicta omnia locum habent de Judicibus ordinariis. Cæterum ſi duo Delegati contraria alicui mandent, locum habet decretalis, *extra. de reſcrip. cum contingant*, ubi dicitur, quod ſi is, cui mandatur aliquid à talibus Judicibus, neſcit inter eos eſſe aliquam controverſiam, tunc exequatur mandatum primo mandantis, niſi primò innoteſcat ei de diſſentione eorum; Receptis autem ab eis contrariis mandatis petat copiam literarum ab utroque directarum, & videat an ſecundæ literæ revocent primas, vel non, ſi ſic, obediat ſecundis, ſi non, obediat primis; ſi verò ſuper hoc dùbitet, non debet exequi mandatum hujus, vel illius, donec inter eos diſſentio hujuſmodi ſopiatur.

Quid ſi Epiſcopus præcipiat Clerico ſuo, quod vadat Romam, vel aliò, pro negotiis Eccleſiæ, numquid excuſatur propter curam rei familiaris?

Reſpondeo quod non, quia communis utilitas eſt præferenda privatæ, *extra. de poſtu. Præla. bone*, & 7. *q.* 1. *ſcias.*

Sed contra, quia nemò tenetur relinquere propria negotia pro alienis *C. de teſtibus ſi quando*, §. 2.

Ad hoc dicendum, quod jus iſtud, & ſimilia probant, quod nemo tenetur relinquere utilitatem propriam pro aliena privata, & hoc eſt verum. Clericus ergo tenetur obedire, niſi remanendi poſſet gratiam obtinere, *art. extra. de offi. deleg. ſi quando*; æquiſſimum tamen erit, quod Epiſcopus relevet Clerici detrimentum. Hæc *Hoſt.*

Quid ſi Clericus ille dicat, quod alii ſunt magis idonei, vel potiores eo; numquid hæc excuſatio juſta eſt?

Reſpondeo quod non, quia ordo in legationibus non ſervatur, *ff. de le. ſciendum*, §. *pa. Hac Haſt.*

Eſto, quod Epiſcopus præcipiat alicui Clerico, quod det libros proprios nepoti ipſius Epiſcopi, vel quod renunciet beneficio, vel aliud ſimile, numquid obedire tenetur?

Reſpondet *Ray.* tit. *de ſententia præcepti*, quod non, quia hoc non pertinet ad officium ejus, *artic.* 7. *quaſt.* 1. *quia frater*, Et idem dicit *Haſtien. tit. de ſen. excom.* Tamen dicit ibi, quod ſi Clericus ille habens libros ſit durus, & Epiſcopus ei præcipiat, quod præſtet eos alicui apto ad ſtudium Theologiæ, ad quod eum mittit, videtur, quod ei ſit obediendum, quia non movet eum caro, ſed utilitas communis. *Ar.* in *cap. quia frater*, & *extra. de magiſtris ſuper ſpecula*, & hoc intellige de libris acquiſitis de bonis Eccleſiæ, vel occaſione Eccleſiæ, aliàs contra, *extra. de teſt. requiſiti.*

Ad hæc nota ſecundùm *Innoc. extra. de appella. ſuper cap. ad hoc*, ubi dicit, quod in ſpiritualibus in dubio ſemper eſt obediendum, *extra. de temp. audi. ad aures.* Secùs eſſet ſi quis interdiceretur ab ingreſſu alicujus poſſeſſionis, vel ſuſpenderetur à Beneficio Eccleſiaſtico tantùm quaſi à temporalibus, quia in hujuſmodi ſi appellet etiam poſt ſuſpenſionem non abſtinebit ab eis, & idem dicit *Hoſtien. in gloſ.* Alii tamen dicunt contrarium, ſcilicet, quod in omni eccleſiaſtico interdicto, & ſuſpenſione, non ſuſpenditur interdictum per appellationem ſequentem, quia hæc decretalis non diſtinguit.]

Numquid Prælatus cogere poteſt ad ordines recipiendos Clericos invitos?

Reſpondeo ſecundùm *Ber.* & *Jo. Andr.* & conſentiunt *Ray. Gaff. Hoſt.* & *Ber. extra. de ata. & qualita. quæris.* Cum quis cogitur à

Digitized by Google

Prælato ad ordines, aut habet beneficium, vel dignitatem cui eſt certus ordo annexus, aut non; ſi habet, aut juſta cauſa excuſat eum, ut irregularitas aliqua, in quam poſt adeptum beneficium incidit ſine ſua culpa, ut quia perdidit oculum, vel naſum, vel manum, & tunc non eſt cogendus, nec privandus, *extra. de elec. cum in cunctis. §. hoc ſaud.* Si autem culpa ſua incidit in talem irregularitatem amittere debet beneficium, & ſic intelligitur illud *extra. de ata. cap.* 1. Idem intelligas, ſi ante adeptum beneficium incidat in illam irregularitatem, qualitercumque ſive culpa ſua, ſive non, quia in promotione ſua non debuit illam tacere, *extra. de corpore vitiatis expoſuiſti di. 34. quando, & cap. ult.* Si autem juſta cauſa eum non excuſat; aut eſt hoc parrochiale perſonale, & tunc anno elapſo eſt privatus ipſo jure, etiamſi non moneatur, ut *lib. 6. de elect. licet*, aut eſt aliud beneficium, & tunc ſi monitus non vult promoveri, eſt privandus, *extra. de elec. cum in cunctis, §. Inferiora.* In Epiſcopatu autem non requiritur monitio, ſed ſufficit negligentia electi per tempus à Canone taxatum, ut *extra. de ata. c. 8. di. 100. c. 1. circa fin.* Si verò beneficio non ſit ordo certus annexus, & Eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas hoc non exigat, invitus cogi non debet, & punitur qui eum cogit. Suſpenſus eſt enim per annum à celebratione Miſſæ, & inſuper debet deponi, *di. 74. cap. 1. & 2. & cap. ibi iſta.* Si autem neceſſitas exigat, puta quia Eccleſia indiget Miniſtris, nec eſt ibi alius idoneus, niſi iſte, requiritur quod Clericus promoveatur, ſi Clericus excuſet ſe prætextu criminis occulti, quod ſe commiſiſſe dicit, aut aliud impedimentum proponit, in quod incidit ex culpa ſua, tunc Epiſcopus debet promovere inferiores idoneos, & illum Clericum penitùs amovere ab illo beneficio, niſi ſit Eccleſiæ illi valde neceſſarius, & utilis, ut *extra. de ata. quæris*, Si autem prætendit impedimentum temporale, ut infirmitatem, vel perpetuum ex delicto ſuo non proveniens, non ſolùm non coget eum Epiſcopus, ſed etiam ſi excuſationem ſuam non admittat, poterit ab ejus gravamine appellare, ſicut & tutor appellat ob excuſationem rationabilem non admiſſam, *ff. quando appel. l. 1. §. ſi quis tutor.* Si autem ſola voluntate renuit ordinari nullam cauſam prætendens, niſi quia non vult, debet cogi per ſubtractionem officii, & beneficii, *di. 74. c. 3. & 4.*

Quid ſi Epiſcopus dicat proba excuſationem? quia non ſufficit dicere, niſi probetur, *extra. de conceſ. præben. cum ſuper quæſtione.*

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* nihil habet neceſſe probare, *extra. c. quæris reſpon.* 1. ibi ſecreto commiſiſſe dicentes, ideſt in judicio animæ; nam ſi in judiciali fieret, removeretur *di. 24. cap. ult.* Et erit notorium juris, *extra. de coha. Cle. & mulie. cap. ult. ſecundùm Goſ.* Hoc autem non admittit *Hoſt.* quia ſcilicet per talem confeſſionem in pænitentia factam nulla infligeretur pæna, *ar. extra. de offi. ordi. ſi Sacerdos*; unde ſecundùm eum dicet ei, non tamquam Sacerdoti, nec tamquam Judici, ſed tamquam ſocio, vel ſe excuſando de eo quod præcipitur, non tamen Judice ſedente pro Tribunali, vel ſedente cum aliis, ſed ſolo; vel dic bonam eſſe Gloſſam. *Goſ.* ad excludendum fraudes & malitias. Intelligas tamen, quod non probet ſe peccatorem, ſed procedet ac ſi nihil dixiſſet, poteſt etiam dici quod hoc non confitetur tamquam Sacerdoti, nec tamquam Judici, ſed tamquam Epiſcopo ordinatori, quaſi hoc forum ſit mixtum inter pænitentiale & judiciale Hæc *Hoſt. tit. de ata.*

Pone quod Epiſcopus velit aliquem compellere ad recipiendum ordines, & hoc faciat propter odium, & nihilominus utilitas Eccleſiæ exigit iſtum ordinari, numquid ille tenetur recipere ordinem?

Dicitur quod non, quia Epiſcopus non poteſt ſibi taliter præcipere propter odium, vel aliam cauſam inhoneſtam, & ſi compelleret eum, videtur quod deberet deponi, licèt utile eſſet illum ordinari, *arg. diſt. 45. cap. 8. & cap. Epiſcopum, & extra. de teſta. tuam.* Credo tamen ſecundùm *Goff. Hoſtien. & Ray.* contrarium, quia licèt Epiſcopus peccet ſic præcipiendo, iſte tamen debet parere, ex quo non eſt malum quod præcipitur, imò juſtum, & utile Eccleſiæ, *arg. 2. q. 3. quid ergo, & 23. quid culpatur in fin. & 33. q. 5. manifeſtum.* Ex ſupradictis breviter colligi poteſt in quibus tenetur obedire Prælato, ſcilicet ut diſtinguatur, ſecundùm quod *Hoſtien.* diſtinguit *tit. de ma. & obe.*, ſcilicet quod Prælatus præcipit illud, aut quod non pertinet ad officium ejus, *7. q. 1. Coepiſcopus*, aut quod pertinet, & tunc aut eſt certum, quod eſt bonum, aut quod malum, vel injuſtum, aut dubium. Primo modo eſt puniendus, aliàs punietur, & tertio modo *23. q. 1. quid culpatur.* Sed fortè hoc modo non punietur, ſi non obediat, dum tamen cauſam probabilem dubitationis oſtendat, *arg. extra. de ſen. ex ſacro.* In ſecundo caſu non eſt obediendum, *extra. de offi. dele. ſi quando.*

Ad hoc nota ſecundùm *Hoſt.* quod vacante Sede Capitulum Prælatum in omnibus repræſentat, *extra de majo. & obe. his, quæ & extra. de hæreticis ad abolendam*, niſi in collationibus præbendarum, *extra. ne. ſe. vac. illa.* cujus ratio eſt ne Prælatus Clericum habeat, quem nollet, *extra. de inſti. cap. ſi.* Non poteſt etiam dare Presbytero licentiam

Digitized by Google

centiam tranſeundi, *di. 24. Presbyteri*, *& ant. di. fraternitatem*, cum enim res non poſſint alienare, *12. q. 2. ſi qua de re*, multò minus perſonas, *ar. 12. q. 1. præcipimus. Hac Hoſt.*

Inſuper nota, quod in abſentia nullus eſt ſubjiciendus ignorans, vel non citatus, *extra. de ma. & obe. inter*, *& cap. ult. Hac Hoſt.*

ARTICULUS V.

De Pœna Inobedientium.

Circa quintum, quod eſt de pœna inobedientium, ſciendum, quod ipſi ſunt excommunicandi, *extra. de majo. & obe. cum in Eccleſiis*, & ſi protervitas exigat, ſunt omninò procul pellendi, *extra. de ma. & obe. cum in Eccleſiis in fin.* Sed tranſgreſſores Apoſtolicæ Sedis quodammodo videntur infames, *ibidem cap. illud*, *& extra. de cler. dudum. Hac Hoſtien.*

ARTICULUS VI.

Qualiter redeuntes recipiantur.

Circa ſextum, quod eſt de modo recipiendi redeuntes ab apoſtaſia inobedientiæ diſtinguit *Ray.* quod tales aut ſunt propter hoc excommunicati, & tunc ſunt recipiendi cum canonica ſatisfactione de qua vide infra *lib. 7.* Aut non excommunicati, & tunc recipientur ad pœnitentiam, quoties reverttentur, ita tamen quod in qualibet iteratione pœnitentia aggravabitur, quia, ut dicit *Auguſt. vulnus iteratum tardiùs ſanatur*, *de pœ. di. 3. inanis.*

TITVLVS LIII.

De Cenſibus, Exactionibus, Procurationibus, & Viſitationibus.

Dicto de obedientia, quam ſubditi tenentur Prælatis, conſequenter dicendum eſt de quibuſdam aliis, quæ competunt etiam Prælatis, ſcilicet de Cenſibus, Exactionibus, Procurationibus, & Viſitationibus, ratione quarum Procurationes debentur. Ideò ſit

ARTICVLVS I.

De Cenſibus.

PRimò autem dicendum eſt de Cenſibus, de quibus plura conſideranda occurrunt, ſcilicet

I. *Quid eſt cenſus?*
II. *Quod argumentum præſtat cenſus?*
III. *Quis poteſt imponere cenſum?*
IV. *Quis cenſus eſt ſolvendus?*
V. *In quo caſu poteſt cenſus remitti?*

Circa primum reſpondeo. Cenſus eſt quædam penſio, quæ de proventibus Eccleſiæ ſolvitur, *1. q. 3. quæſitum in fin.* 2. Poteſt dici cenſus quidquid annuatim ſolvitur in quantitate, vel ſumma, *ff. de cenſibus ætatem.*

Circa ſecundum reſpondeo. Aliquando eſt argumentum ſubjectionis, *extra. de cenſib. omnis anima.* Aliquando eſt indicium præſtitæ libertatis; aliquando perceptæ protectionis, ut *extra. de privilegiis præcipimus.* Si enim cenſus imponatur ab Epiſcopo, ſignum eſt ſubjectionis, licèt aliàs Eccleſia, quæ præſtat ipſum, privilegio ſit munita, *ar. di. cap. contra morem*, *& de cenſi. omni.* Si verò à Papa, ex hoc apparet, quod Eccleſia illa, quæ cenſum ſolvit, ſpecialis Beati Petri exiſtit, & ad indicium perceptæ libertatis impoſitus eſt cenſus, ut *in cap. recepimus*, & ſic probatur exempta ſecundùm *Gof.* Secundùm autem *Hoſt.* attendi debent verba privilegii, de quo vide ſupra *tit. de privilegiis art. 6.*

Circa tertium reſpondeo. Quicumque jus habet in re tale, quod hoc poſſit facere, ut proprietatius, ideſt dominus, ut *inſti. de uſufru. §. ſive teſtamento.* Item uſufructuarius, ſed is non poteſt imponere cenſum, qui ultra vitam extendatur, cum jus quod habet morte finiatur, ut patet *ibid. §. finitur.* Sed citra mortem poteſt perceptionem fructuum transferre in alium, non tamen jus, *ff. de jure dotium. §. Si uſufructus.* Cum ergo Clericus uſufructuario æquiparetur, non poteſt Eccleſiam ſuam facere cenſualem, ultra ſuam vitam, *art. extra. de arbitris pervenit*, quod eſt ubique ſine auctoritate Epiſcopi, *extra. de cenſi præterea*, *& cap. cum Clerici.* Poteſt ergo de novo perpetuus cenſus imponi, vel antiquus augeri cum auctoritate Epiſcopi, ut patet in *dictis cap.* quod eſt verum, ſi ex juſta fiat cauſa, aliter non. Sic intellige illud *extra. de cenſi. ſignificavit.* Et hoc eſt verum inter ſubditos, ideſt ut ſubjectus recipiat à ſubjecto; ſed Epiſcopus ſibi non poſſet acquirere à ſubjecto auctoritate propria, ultra quam ab initio impoſitum fuerit, *extra. de cenſi. prohibemus.* Poterit tamen hoc facere auctoritate Metropolitani, & ex cauſa *ar. ad hoc ff. de adminiſtratione tutò non æſtimo.* Et poteſt eſſe juſta cauſa, quando eſt pauper, & fructûs creverunt, *arg. extra. e. quanto.* Quod ergo dicimus Prælatum eſſe Procuratorem eſt verum, ſed tamen cum benè adminiſtrat, intelligitur generalem, & liberam habere adminiſtrationem. Secùs eſſet, ſi conditionem faceret deteriorem,

extra.

Digitized by Google

extra. de reſti. in integ. cap. 1. Sed & illud ſcire debes, quod Epiſcopus ſine conſenſu Capituli propriam Eccleſiam non poteſt conſtituere cenſualem, *extra. de his, quæ fiunt à Præla. paſtoralis, & cap. tua.* Item quando de conſilio Capituli ſui confert Eccleſias aliquibus piis locis, ſecundùm illud *cap. extra. de his, quæ fiunt à Præla. tua.* poteſt ſibi retinere certum cenſum, vel quando Eccleſiam eximit, vel immunem facit, & eſt expreſſum, *extra. c. cum venerabilis.* Item in dedicatione 18. *q.* 2. *Eleutherius.* Item in hoſpitalis, vel loci approbatione, ut *extra. de regula.* Item imponitur à fundatore Eccleſiæ auctoritate Epiſcopi, ut *extra. de jurepat. præterea.* Item imponitur ab aliis, quibus Eccleſiæ ſubſunt, ut *extra. c. præterea forte* ab Archidiaconis, quibus Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ut *extra. de offi. ordi. dilecto*: vel ab Abbatibus, vel aliis Religioſis, quibus Eccleſiæ ſæculares aliquando ſubſunt in temporalibus, ut dictum eſt ſupra *tit. de Religioſis.* Aliquando etiam Archipresbyteris ſunt Eccleſiæ ſubjectæ in jure inſtituendi, ut *extra. de offi. deleg. ſuper eo.* Sed hoc intelligas in omnibus caſibus auctoritate Epiſcopi interveniente, alias non eſſet cenſus perpetuus, *extra. eo. præterea.* Nec Epiſcopus debet conſentire, niſi ex juſta cauſa; unde cenſus aliter impoſitus vitam ejus, qui ſolverit non excedit, ut *extra. de tranſac. de cætero.* Rectores etiam Eccleſiarum non poſſunt Eccleſias, quibus præſunt ſua auctoritate poſt deceſſum ſuum facere cenſuales, ut *extra. c. præterea.*

Circa quartum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quantum ad Eccleſiam pertinet, is eſt ſolvendus, qui auctoritate Epiſcopi eſt conſtitutus, vel ab initio receptus: aliàs Eccleſia cenſum augmentatum, vel de novo conſtitutum ſolvere non tenetur; & poteſt dici novus is, qui poſt illud conſilium, *extra c. gravis,* eſt conſtitutus. Et ſi quis à tempore illius Decretalis adſtrinxit ſe ſacramento ad ſolvendum talem cenſum, voluntariè eſt puniendus, ſicut patet in fine illius *cap. gravis,* hoc eſt de Eccleſia removendus, *extra. c. Clerici.* Vel novus cenſus eſt ille, qui non fuit impoſitus tempore fundationis, dotationis, conſecrationis, exemptionis, ſeu immunitatis indultæ; ſed poſtea ex cauſa. His enim temporibus vel imponitur, vel offertur; ſed quamvis tunc cum offertur ſit voluntarius, tamen poſtmodum tranſit in neceſſitatem, & debitum, ſicut aliàs hoc contingit, ut *extra. de commo. cap.* 1. Cenſus autem ignorantiæ, ideſt cujus cauſa ignoratur, non eſt ſolvendus, *extra. c. pervenit, & c. de pact. ſi certis annis.* Cave tamen tibi; nam ſi agis jure poſſeſſorio obtinebis, ſi cenſus ſubtractus fuerit, licèt nullam cauſam probes, *extra. de elec. querelam.* Si verò petitorio, & agis ex tempore ſubtrahes, ut in proximis concordatis. Nam tempus non eſt modus inducendæ obligationis, *C. de uſur. creditor.* Sed ſi proponas cauſam, ad quam probandam inducas longi temporis patientiam obtinebis, ſi tempus probes, 18. *q.* 2. *ſervitium, & ff. de aqua. plu. arcen. l.* 1. *in fin.* Sed ſecundùm jura canonica neceſſaria eſt probatio longiſſimi temporis. Caveas tamen de conſcientia, quia ſi proponas contra conſcientiam, ædificas ad gehennam, *extra. de præſcrip. cap. fin.*

Quid ergo ſi aliquis cenſus tanto tempore ſit præſtitus, quod non extat memoria, quando, vel ex qua cauſa fuerit impoſitus; numquid eſt ſolvendus, etiam ſi non apparet de cauſa?

Reſpondeo quod ſic, ut 18. *q.* 2. *ſervitium, & extra. de verbo. ſignif. ſuper quibuſdam §. Præterea.*

Quid ſi de novo ſubtrahatur?

Dico quod poſſeſſorio agatur, vel petitorio, tamen cautè, ut dictum eſt ſupra.

Quid ſi quatuor annis ſolutus fuerit, nec liquere poſſet de cauſa inſtitutionis?

Reſpondeo idem, quod in quæſtionibus proximis præcedentibus.

Quid ſi non ſit completum tempus Præſcriptionis?

Reſpondeo, non eſt ſubtrahenda ſolutio propria auctoritate, alioquin ſpoliatus reſtituetur, ut *extra. de elec. querelam.* Sed in petitorio obtinebit, ſi proponat contra ipſum, quod non tenetur, & ideo petit ei interdici, ne de cætero petat, vel exigat ipſum, & pronunciari, quod non teneatur de cætero ad talem cenſum præſtandum, ſic intellige illud *extra. c. pervenit.*

Quid ſi Epiſcopus, illum qui de novo ſubtraxit, excommunicaverit hac cauſa, ſcilicet, quod propria temeritate hoc fecit?

Reſpondeo. Tenet ſententia non obſtante etiam appellatione, ſi quam fecit, per quam defendere vellet hanc ſubtractionem.

Quid faciet Judex, ad quem eſt appellatum?

Reſpondeo. Si probatio Epiſcopi ſit in promptu de ſua poſſeſſione, vel quaſi, condemnabitur excommunicatus ad penſionem ſubtractam ſolvendam, *extra. de elec. querelam. §. fi.* & ad expenſas hac occaſione factas ſi petantur, & ad ſatisfaciendum compellatur, antequam abſolvatur, quia offenſa eſt notoria, *extra. de judiciis cap.* 1. quo facto in petitorio procedere poterit is, qui excommunicatus fuerit, ergo melius eſt, quod ipſum non ſubtrahat, ſed ad judicium trahat, ut ſupra dictum eſt, ſi verò Epiſcopus habeat exceptionem, & hodie infra quindecim

Digitized by Google

cùm dies non probaverit, in expenſis legitimis condemnabitur, & in principali nihilominus procedetur, ut *extra. de reſtitu. ſpolia. frequens.*

Quid ſi Epiſcopus timens hanc pœnam dicat, non habeo probationes paratas, placet quod abſolvatis eum recepta cautione, & ego contra eum poſſeſſorio agam, numquid eſt audiendus?

Reſpondeo, puto quod ſic, excommunicato conſentiente, & etiam invito, dum tamen expenſas non fecerit, vel aliàs ſua non interſit, & etiam ſi interſit, dummodo Epiſcopus ſatisfactionem offerat, *ar. ut extra. de ſenten. excom. ſacro. §. verum.* Et oportet quod excommunicatus hoc ratificet eum conditio ſua ex hoc melior fiat, *art. ff. de veſtig. ſolvendo.*

Quid ſi excommunicatus timens litigii laborem, & expenſarum condemnationem ultrò offerat penſionis ſolutionem, & velit petitorio agere?

Reſpondeo, hunc audiendum puto, etiam invito Epiſcopo, quia & melior fit Epiſcopi conditio, cui ſatiſfit ſine litigio; quod intelligas ſi de expenſis ſatisfacere velit.

Quid ſi pendente judicio ſuper petitorio veniat dies ſolutionis, numquid eſt ſolutio facienda?

Reſpondeo, quod ſic, quia pendente judicio nihil debet innovari, nec alicui poſſeſſio ſua turbari.

Quid ſi ruſticus qui domino facit annuum ſervitium dicat, quod de conſuetudine debeat habere prandium, cum fortè prandium tantum valeat, quantum valeat ſervitium?

Reſpondeo. Si conſuetudo completa ſit in pace, pro ruſtico judicabo, licèt Dominus dicat, quod de gratia, ſive curialitate hoc ei fuerit factum. Sic enim pro ruſtico præſumi poteſt contra Dominum, ſicut è converſo. Ad hæc *C. de Agricol. & cen. litibus lib. 2.*

Quid ſi ſub tali proteſtatione admiſſus fuerit ad prandendum, ſcilicet, quod de gratia hoc ei fiebat?

Reſpondeo. Fatuus eſſet, ſi talem proteſtationem admitteret, niſi etiam ipſe replicaret, quod ipſe intendit ibi comedere de ſuo jure.

Circa quintum reſpondeo. Epiſcopus remittit eum quando placet ſibi, *extra. e. venerabilis*, quod intelligas ex cauſa, & de conſilio Capituli ſui, *extra. de his quæ ſi. à Præla. tua, & cap. paſtoralis.* Remitti autem poteſt, & debet, quando Eccleſia ad tantam paupertatem devenit, quod non ſufficit *art. extra. e. quanto.* Sed quando Eccleſia illa ad pinguiorem fortunam pervenerit, tenetur, *extra. de ſol. Odoardus.* Item propter nimiam ſterilitatem remittitur, niſi eum ubertate ſequentis anni, vel præteriti valeat compenſari, *ff. locati*, & cum propter ſterilitatem, ſed propter damnum modicum non relevatur dicitur ibidem *ſi merces. §. vis major.* Item propter temporis lapſum tacitè tenetur, aliàs non tenetur, *extra. e. olim. Hæc omnia Hoſt.*

ARTICULUS II.

De Exactionibus.

Sequitur videre de exactionibus; circa quod ſciendum, quod Epiſcopus nihil debet exigere ab Eccleſiis, niſi canonica, & conſueta, ut Cathedraticum. Sic dictum eſt, quia ad honorem Cathedræ ſolvitur. Idem dicitur etiam Synodoticum, quia frequenter in Synodo datur. Item exigit tertiam, vel quartam partem decimarum, & oblationum, ut 10. *q. 3. unio.* Et ab his duobus libera erunt Monaſteria, ut dictum eſt ſupra. Item cenſum impoſitum ad ſolvendum, de quo dictum eſt ſupra. Item aliquid impoſitum ſolvendum in die dedicationis, ut 10. *q. 3. nec numerùs.* Item canonicam portionem de his quæ offeruntur gratia ſepulturæ, de qua etiam dictum fuit ſupra. Item procurationem, de qua ſtatim infra dicemus. Suſtinetur etiam pro multis neceſſitatibus, quæ aliquando ſuperveniunt, ut ſi manifeſta, & rationabilis cauſa extiterit, eum charitate moderatum ab eis auxilium valeat poſtulare, ut *extra. e. tit. cum Apoſtolus.* Sed ſi in dubium revocetur, an ſit rationabilis cauſa, vel non, propter quam exigitur, Superioris arbitrio decidatur, ut 10. *q. 2. quia cognovimus.* Scias tamen, quod Epiſcopus nihil poteſt exigere, niſi per Canones oſtendat ſibi licere, 10. *q. 3. quod cognovimus.* Scias tamen quod Epiſcopus nihil poteſt exigere, niſi per Canones oſtendat ſibi licere, 10. *q. 2. c. penul. & c. ſi. ſecundùm Hoſt.* Item poteſt fieri etiam exactio moderata propter emptionem, quam Epiſcopus facit, vel ſi aliàs Cathedralis Eccleſia nimis fuerit debitis onerata, *extra. e. cum Apoſtolus, & de offi. Archi. conquærente in fin.* Item ſi Epiſcopus ſit reus, recurratur ad Metropolitanum, ſi verò ſubditus ſit reus, eligantur Arbitri, ut *in d. cap. ſi Clericus.* Et ſi ſit appellatum, recurratur ad Judicem, ad quem eſt appellatum, *extra. de appel. cum debitus. Hæc Hoſt.* Tallias verò, & exactiones Prælati Eccleſiis imponere non debent, ut patet *in cap. cum Apoſtolus. §. Prohibemus.* Ab aliis autem indictionibus, & neceſſitatibus Eccleſiæ, & Clerici ſunt immunes, ut 16. *q. 2. §. novarum.* de qua materia dictum eſt ſupra *tit. de immunitate Eccleſiarum.*

Sed quæritur cujus quantitatis debet eſſe Cathedraticum.

Reſpondet *Goſ. in fi. tit. de cenſibus*, quod erit duorum ſolidorum, ut *extra. de offi. ordi. conquærente*. Minoris etiam quantitatis eſſe non poteſt, ut *extra. e. olim.* fortè hic ſolidus appellatur aureus, ut *C. de ſportul. l. 2.* Vel erunt ſolidi uſuales & communis monetæ Regionis, ut *ff. de le. 3. l. nummis*. Et ſi ſint plures monetæ in Regione dabuntur meliores, *art. extra. de jurejur. quanta in fin.*, vel mediocres. 10. *q. 2. hac jus porrectum*, vel minores, ut *extra. e. ex parte* ſecundùm *Hoſt.* verò conſuetudo eſt ſervanda, ſi appareat de ipſa, *extra. de ſepul. certificari*. Si autem non apparet, quælibet Eccleſia ſolvere debet pecuniam, quæ occurrit in Patrochia ſua, & ſi diverſæ monetæ currant ibi ſimul, ſolvetur illa, quæ magis eſt uſualis, & vulgaris, *art. di. 4. erit.* Hæc *Hoſt.* Secundùm etiam *Goff. tit. de offi. ordi.* debet inſpici conſuetudo tam in quantitate, quàm in qualitate.

Quid ſi Eccleſia de novo fundatur?

Reſpondeo. Solvat ſicut convicinæ, *extra e. Eccleſia ſecundùm Hoſtien.*

Quid ſi moneta mutetur?

Reſpondet *Hoſt.*, quod eſt ipſum Cathedraticum mutandum, ut de eadem pecunia ſolvatur, quia debet ſequi conſuetudinem Regionis, & hoc intellige quando moneta ſæpius mutatut, ita quod unum genus non ſit præſcriptum. Porrò, ſi aliqua moneta currit per annos 40. & ſingulis annis ſuit ſolutam monetam, & elapſis 40 annis mutetur moneta ad æſtimationem perſonæ reddenda eſt, niſi præſcriptio ſolutionis monetæ ſecundi generis ſit completa, ſic intellige illud *extra. e. cum olim*, & *cap. cum Canonicis*. Ille tamen, qui mutavit pro lucro temporali in gravamen populi tenetur ad ſatisſactionem, etiam ſi Rex ſit, maximè ſi mutaverit, ſic loquitur *extra. de jurejur. quantò*. Caveant ſibi Principes monetam mutantes; nam apud Deum, & in foro pænitentiali aſtringuntur, ſicut etiam in pedagiis novis. Et hoc intellige niſi fortè hæc innovatio fiat populo, cujus intereſt approbante, *ar. extra. de majo. & obe. cap. ſi.* Excipe Imperatorem ſive Romanum Regem, ut *ff de ori. juris l. 2. §. noviſſimè.* Ad antiquam ergo monetam, vel ejus æſtimationem ſolvi debet, & idem intellige ſi cenſus bladi, vini, vel olei debetur ad certam menſuram, ſive menſura augeatur, ſive minuatur. Hæc *Tho. in quadam epiſtola.*

Qualiter exactio fiet?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* ſecundùm quod requirit ſumma, & non ultra, & vires facultatum Eccleſiarum, quod etiam in Procurationibus habet locum, *extra. eo. ea qua*, & *cap. ſopita &c.*

Quando poteſt fieri exactio?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod fieri poteſt quando communis utilitas Terræ hoc expoſuit. Papa tamen priùs conſulto ſi Laici hoc petant, & cum licentia ejus, *extra. de emu. Eccl. non minus*, & *cap. adverſus.* Et breviter quandocumque videtur Domino Papæ, cum ſit omnium Dominus, 20. *queſt. 3. nunc verò*, & *cap. cuncta.*

Ad hæc nota, quod ſi beneficiorum aliquorum decima ſimpliciter ad tempus aliter concedatur, decima poteſt, & debet levari ſecundùm taxationem decimæ in illius partibus, ubi conceditur conſueta, & ad monetam currentem. Nec per collectores, levatores, ſive exactores ipſius decimæ poſſunt Eccleſiarum calices, libri, & alia ornamenta divinis uſibus, ſive officiis deputata ex cauſa pignoris, vel diſtractionis capi, diſtrahi, vel quomodolibet occupari, *lib. 7. de decimis ſi beneficiarum.*

ARTICULUS III.

De Procurationibus.

Sequitur videre de Procurationibus, & de his quæruntur plura, ſcilicet

I. *Ex qua cauſa procuratio debeatur?*

II. *A quibus eſt danda?*

III. *Quibus danda eſt?*

IV. *Qualiter eſt procuratio facienda?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod ratione viſitationis, & hæc non poteſt præſcribi *extra. e. cum venerabilis*, & *cap. cum nuper.* Sed tamen non ſubiectus ipſam præſcribere poteſt, *extra. de praſcrip. cum ex officii.* Item ratione conſuetudinis, 18. *q. 2. ſervitium.* Item ratione pacti, *extra. e. quantò.* Item ratione privilegii; & iſtæ tres ſpecies poſſunt præſcribi.

Circa ſecundùm reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* ab omnibus ſubjectis, niſi ſe oſtendant exemptos eſſe, adeo quod nec per Epiſcopum poteſt remitti, *extra. e. cum venerabilis*, niſi fortè per Papam confirmetur, *extra. de reli. domi. conſtitutus*, & hoc intelligitur de prima procuratione, quæ debetur ratione viſitationis, quæ adeo debita eſt, quod licèt Epiſcopus nullas expenſas faciat propter viſitationem, nihilominus recipit eam, & ideo etiam ab Eccleſiis, Civitatibus, *extra. ea. venerabili*, Et eſt ratio, quia qui ſeminat ſpiritualia, debet metere carnalia, *art. extra. de ſepult. cap. 1.* Aliud eſt in Delegato, *extra. de vi. & hone. Cleri. cum ab omn.* ſed domus quæ viſitatur non dat eam, *extra. e. cap. ulti.*

Circa tertium reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Legatis Apoſtolicæ Sedis, & Nunciis, *extra. e. cum inſtantia.* Item Archiepiſcopis Diaconis, & Decanis. Item Abbatibus; nam & hi viſitant, ut habetur *extra. de ſta. Monach. ea, qua.* Et ſi non ſufficit una, Eccleſiæ plures jungantur in unum, *extra. e.*

Digitized by Google

Procuratores, & ſi una Eccleſia ſit gravata, per vicinas eſt alia relevanda, *extra. eo. cum inſtantia* §. *penult.* Debetur autem regulariter ſolum ſemel in anno, ut *extra. c. de offi. Archi. mandamus*; ſed ſi neceſſitas exigat, pluriès debetur 18. *q.* 2. *non ſemel viſitanai*, vel ſi de conſuetudine ſit, bis *extra c. cum venerabilis.*

Circa quartum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* moderatè, & ſecundùm facultates Eccleſiarum, *extra. c. ea quæ*, & *cap. ſopitæ.* Et utentur Prælati in viſitando illo moderamine, quod habetur *extra. c. cum Apoſtolus*, ubi dicitur, quod Archiepiſcopi non debent ducere ultra 40. vel 50. equitaturas, Archidiaconi 5. vel 7. Decanus duas. Sed nec tot in Eccleſiis, in quibus pauciores ducere conſuevit. Non autem debent procurationem accipere, niſi perſonaliter accedant ad locum, & viſitent ipſum. Excipitur tamen Legatus *extra. c. procurationes.* Poteſt autem Epiſcopus per alium viſitare, & ſi non habeat de quo provideat ei, tenentur ſibi providere ſubditi, ſic poteſt intelligi dictum *cap. Procurationes*, ibi abſque manifeſta, & rationabili cauſa, & neceſſaria. Aliàs Epiſcopus ei providere tenetur. Sic poteſt intelligi illud, *extra. de offi. ordi. inter cætera.* Hæc *Hoſt.* Hodie autem cum Epiſcopus viſitat per alium ſuam Diæceſim, debet illi in neceſſariis aliis providere, ſcilicet in equis, veſtibus, familia, & aliis opportunis. Viſitati autem eidem viſitanti in victualibus providebunt *lib. 6. de offi. ordi. ſi Epiſcopus*; & ſecundùm *Jo. An.* prædicto modo intelligebant *Hoſt.* & *Innoc.* illud *extra. c. inter cætera.* Intelligebant etiam, quod debebant etiam de victualibus ei providere, quando ſine ſcandalo non poſſunt à ſubditis haberi, quod etiam *Jo. An. non reprobat.*

Sed contra, quia viſitans debet prædicare *lib. 6. de cenſibus cap.* 1. ſed officium prædicandi non delegatur, *extra. de offi. dele. cap. ſi.* ergo nec viſitatio.

Reſpondet *Jo. An.* quod prædicatio benè delegatur ab eo, qui per alium viſitat jure ordinario, ut in *cap. ſi Epiſcopus*, ſed non ab eo, qui viſitat jure delegato, ut in contrario, niſi ſpeciale mandatum ad illud haberet, ut *lib. 6. de offi. dele. is enim*, & *cap. ſi.* §. *vices.* Qui verò Eccleſiam in procurationibus gravaverit, & quod accepit reddat Eccleſiæ gravatæ, & tantundem de ſuo, ut in *fin. cap. procurationes.* Si verò in collectionibus gravetur Eccleſia, puta quia debet colligi procuratio legati 70. ſolidorum à ſex Eccleſiis, quia quælibet non ſufficit, & ipſe recipit à qualibet 55. ſolid. ſex ſolid., quos recipit ultra quàm debet, cogetur reddere Eccleſiæ, & alios ſex pauperibus, *extra. de immuni. Eccleſ. quia plerique.* ſi autem in encæniis gravet, in quadruplum condemnatur, *di.* 18. *quoniam quidem.* Hodie verò prohibetur Archiepiſcopo viſitanti, ne ipſe, vel quiſque ſuorum aliquod munus quodcumque ſit, & qualitercumque offeratur, præſumat recipere, exceptis victualibus moderatis, quod qui fecerit maledictionem incurrit, à qua, niſi duplum reſtituat, non liberatur, & idem eſt de quolibet viſitante, ut *lib. 6. c. Romana.* §. *Procurationes autem*,

Sed numquid recipere præſumet ſi egeat, vel ſi modicum ſit quod offertur?

Vide de hoc, quod infra notatur *tit. de ſim.*

Quid ſi non viſitet?

Reſpondeo, non ligatur tunc illa conſtitutione, ſicut ex verbis ejuſdem decretalis colligi poteſt apertè.

Quid ſi recipiat, & celebret, antequam pœnituerit?

Reſpondeo. Judicium ſibi manducat, & bibit. Hæc *Hoſt.* Et pœnæ etiam maledictionis ſuperadditur pœna ſuſpenſionis, *lib. 6. de cenſi. exigit*, de qua plenius habetur infra *lib. 7. tit. de interdicto, art. 7. caſ. 7.*

ARTICULUS IV.

De Viſitationibus.

SEquitur videre de Viſitationibus, ratione quarum debentur procurationes. Sciendum igitur, quod tantùm ſemel in anno regulariter viſitatio fiet ſecundùm *Hoſt.* & *Goff.* ut patet *extra. c. Romana*, & *di.* 18. *quoniam*, & tantum per unum diem procurabitur 10. *q.* 3. *inter cætera ante ſi.*

Sed contra quia bis procurari poteſt in anno, *extra. c. cum venerabilis.*

Reſpondeo ſecundùm *Gof.* Illa decretalis intelligitur cum à fundatore onus binæ procurationis impoſitum erat, vel fortè Monaſterium illud conſuevit viſitari à Faventinis Epiſcopis bis in anno. Vel dicendum ſecundùm *Hoſt.* quod prima die, qua venit procurabitur in ſero, & tunc viſitet Presbyterum, & craſtina die in mane convocat populum, & reddit quod debet, & ſic ſumpto prandio recedit, & ad aliam vadit, & ſic procuratur bis in anno in qualibet Eccleſia. Vel dicendum, quod procurabitur bis, & ter, & quater, & quoties opus fuerit; ideſt quoties circa Eccleſiam, cauſam præbuerit, & correctione indiguerit, 18. *q.* 2. *viſitandi*, & *cap. non ſemel.* Forma autem viſitandi habetur 10. *q.* 1. *placuit*, & *lib. 6. c. Romana.* §. *ſane.* Sed, & quo ordine, & quomodo, & quando, & quoties loca ſuæ Provinciæ poſſit Archiepiſcopus viſitare habetur in *cap. Romana, in principio.* ſed & hodie indicitur Archiepiſcopo, ſcilicet ut primò Civitatem ſuam; ſecundò Diæceſim, deinde Provinciam, vel partem ejus, Civitates, & Diæceſes circumeat, ſuffraganeos, & eorum ſubditos Cathedralium, & aliarum Eccleſiarum Capitula, Monaſteria,

Eccle-

Eccleſias Religioſas, & alia pia Loca, Cleros, & populos viſitando, receptis procurationibus à locis tantùm liberè viſitatis, & ſi Archiepiſcopus non poteſt commodè ad quamlibet Eccleſiam accedere, poteſt de pluribus locis ad unum locum congruum Clericos, & Laicos convocare; ex quo tamen exivit unam Diæceſim, numquam poteſt ad eam cauſa viſitandi redire, donec aliæ Diæceſes ſuæ Provinciæ vel in totum, vel in partem, ſi ſecurè poteſt accedere, & ſuæ denuò fuerint viſitatæ; poteſt tamen ad ipſam Diæceſim, quam exivit, ſi magis aliis indigeat viſitari, ad requiſitionem Diæceſani reverti, vel de conſilio, & conſenſu majoris partis omnium ſuorum ſuffraganeorum, quod ſi malitioſè renuant, licentia à S. Sede Apoſtolica cum fiducia requiratur, ſemel autem ſic viſitatione completa, potet ſecunda ſimilis fieri, ſuffraganeorum priùs conſilio requiſito, & in reſcriptis redacta definitione ſuper hoc habita coram eis, & niſi alii magis indigeant in hac ſecunda viſitatione viſitet illa, qui in prima non fuerint viſitati. Primo autem verbo Dei propoſito quærat de vita, de converſatione miniſtrantium, de cultu divino, & aliis, quæ ſpectant ad hoc officium de plano, nullo ſacramento exacto, intendens emendationem per ſalubria monita, præponendo nunc aſpera, nunc lenia. Si quos infamatos invenerit, denunciet ſi videbitur ſibi ſuffragari, quod inquirat crimina notoria, cum ex hoc de negligentia Prælatorum liqueat, canonicè puniat. Præcipitur autem univerſis Epiſcopis, aliiſque Prælatis ordinario jure, exceptis Religioſis viſitantibus, ut illam formam ſtudeant obſervare, ut patet *ibidem* §. Hanc autem debent ſecundùm *Hoſt.* in ſumma obſervare. Alii in his, in quibus poſſunt, & quæ ipſa tangunt, *ar. extra. de ſtat. Mo. cap. ult. in fin.* Conſtat enim, quod illud, quod dictum eſt de conſenſu, vel conſilio ſuorum ſuffraganeorum, non poteſt in Epiſcopis, cum non habeant ſuffraganeos, obſervari, ſed & ſi Epiſcopus ſuam Diæceſim exierit, poteſt eam nihilominus, quando ſibi placuerit ingredi, non obſervato locorum ordine viſitare.

Sed numquid Legatus Sedis Apoſtolicæ ordinem hunc in viſitando ſervabit?

Reſpondet *Hoſt.* quod non includitur in illa decretali; tum quia vices Papæ gerit; tum quia Eccleſia Romana privilegium contra ſe concedere non conſuevit, *extra. c. cum inſtantia.* Debet autem Epiſcopus cum viſitat Monaſteria, & Hoſpitalia ſæcularia, & Religioſa cavere ab omni gravamine; & ſic procedere, ne fortè quando Religioſi poſtea viſitabunt, inveniant aliquod dignum correctione; non quod factum Epiſcopi poſſint corrigere, ſed debent hoc Apoſtolicæ Sedi referre, ut *extra. de ſta. Monach. in ſingulis* §. *Porrò*, vel etiam Metropolitano, cui ſubeſt Epiſcopus, ut *extra. de offi. ordi. paſtoralis*, vel Provinciali Capitulo, ut *extra. de præben. grave ſecundùm Hoſt.*, & cum viſitat Monaſteria non debet ſecum introducere Clericos ſæculares, niſi duos, vel tres *extra. de offi. ordi. ut juſta.*

Sed numquid poteſt Epiſcopus viſitando Capitulum ſuum, & Eccleſias Civitatis procurationem exigere?

Reſpondeo quod ſic, quia procuratio procurationi eſt annexa, *extra. c. cum venerabilis*, nec obſtat illud, 12. *q.* 2. *charitatem*, quia ibi loquitur de viſitatione ſubſidiaria, ſcilicet quando mortuo Epiſcopo vocatur ad cuſtodiam alter Epiſcopus vicinus, cui ſufficere debet, quod expenſas ſuas omnes, quas facit extra domum, habet. Quinimò ſecundùm *Hoſtien.* videtur, quod etiam ibi computare deberet ea, quæ domi expenderet, ſicut videmus de illo, qui de mandato Principis proficiſcitur in Provinciam aliam, ut in *auth. de mand. Princ.* §. *illud. colla.* 3. non autem loquimur hic de viſitatione ordinaria.

Quid ſi Epiſcopus equitaturas ducit ultra conſuetum numerum?

Reſpondeo. Dicunt quidam, quod ſi non procuretur, & ideo excommunicat ſubditum, ſententia eſt tenenda, 11. *q.* 3: *cap.* 1. & 2. Sed contrarium ſecundùm *Hoſt.* eſt dicendum, ut *extra. de exceſ. Præla. cum ad quorumdam*; nam providentia eſt ut tenuis vitæ homines injuriis non graventur. Certum eſt tamen, quod ſi procuratio denegetur, denegans poteſt excommunicari, *extra. c. cum inſtantia in fin.* Dubitatur autem de hoc, quod ſecundùm ſupradicta Legatus, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, Archipresbyter, omnes iſti viſitant, & cum quot equitaturis, dictum eſt ſupra.

Sed certè ſi omnes iſti ad eamdem Eccleſiam ſemel in anno declinaverint, longi temporis victum brevis hora conſumet quod eſt contra jura, 10. *q.* 3. *inter cætera* ante medium?

Reſpondeo ſecundùm *Gof.* Metropolitanus habet ſuam viſitationem in Provincia, ut ſingulis annis Provinciale Concilium faciat ſecundùm formam traditam, *extra. de accuſa. ſicut olim.* Diæceſes autem ſuffraganeorum non viſitabit, niſi ſuffraganeis mortuis, vel negligentibus viſitare, *art.* 9. *q.* 3. *conqueſtus.* Alii dicunt contrarium, quia Archiepiſcopus viſitat generaliter totam Provinciam 9. *q.* 3. *Archiepiſcopus*, & hoc poteſt non obſtante aliqua præſcriptione, ut expreſſum eſt, *extra. de præſcrip. cum ex officii.* Secundùm verò *Hoſt.* de mente juris eſt,

eſt, quod plures viſitatores admittantur, ut Eccleſia Dei ſincerius regatur, vitia purgentur, & virtutes inſerantur. Archipresbyter ergo viſitabit, ſi hoc habeat de conſuetudine, poſtea Epiſcopus de jure communi, & Legatus Sedis Apoſtolicæ, cum Papa non poſſit venire, & contra hoc præſcriptio non currit *extra. de præſcript. cum non liceat, & cap. cum ex officii*, niſi ſubditus nomine ſubditi, vel non ſubditus nomine ſuo præſcripſerit, ut in *cap. cum ex officii*. In quo caſu ſecundùm *Hoſt.* requirendus eſt titulus, & ſic intelligit illud *extra. de præſcrip. de quarta, & ſimilia*. Subditus autem ex titulo conceſſionis proprii Prælati hoc jus præſcribere non poteſt, niſi per Papam conceſſio confirmetur, & à tempore confirmationis præſcriptio compleatur, *extra. de præſcript. ſi diligenti*. Sic intelligit illud *extra. de rel. do. conſtitutus, & ſimilia*. Omnes igitur ſupradicti ad viſitandum admittentur, ubi Eccleſia non gravatur. Sufficiat ergo Epiſcopo, quod Eccleſiæ, quæ ipſum procurare non poſſunt, per inferiores viſitentur, alioquin ipſemet providebit ſibi 10. *q. 3. cavendum*, & ſic intelligi poteſt illud *extra. de offi. ordi. inter cætera*; vel dic quod loquitur ibidem de expenſis, quæ fiunt circa equitaturas emendas, & veſtes, & ſimilia, ad quæ Presbyteri non tenentur; nam & à jure conceditur ei cum impeditur, quod per alium viſitet. Ipſe autem Epiſcopus, ſi caſus qui non poteſt per alium expediri, accidat, perſonaliter expenſis propriis vadat. Item dicendum eſt de Archiepiſcopo, ſcilicet, quod ad locum non declinet, qui non poſſit ipſum recipere, niſi ex cauſa, puta ſi malam famam audiat, & ſi Epiſcopus negligens exiſtat, & tunc propriis expenſis vadat, vel de ſuo det, quatenus Eccleſia non gravetur. Hoc etiam de mente juris eſt, quod in nullo caſu Eccleſia gravetur, *extra. de cenſibus cum Apoſtolus*. Hæc *Hoſt.*

TITULUS LIV.

De Exceſſibus Prælatorum contra Subditos, & è converſo.

Viſo in præcedentibus de his quæ competunt Prælatis, & cum interdum Prælati excedant contra ſubditos; & è converſo, conſequenter videndum eſt de exceſſibus eorum; Et primò, communiter de pluribus exceſſibus ſimilibus. Secundò, ſpecialiter de exceſſu ſimoniæ, qui eſt graviſſimus inter alios exceſſus.

Circa primum, primò, de exceſſibus Prælatorum in ſubditos. Secundò, de exceſſibus ſubditorum in Prælatos.

ARTICULUS I.

De Exceſſibus Prælatorum in ſubditos.

Circa primum ſciendum, quod excedunt aliquando Prælati, dum nolunt abſolutionis beneficium ſine certa quantitate pecuniæ impartiri, *extra. de ſimo. ad aures*, quod intelligas ſecundùm *Hoſt.* quando petunt pro beneficio abſolutionis, quod eſt ſimoniacum. Secùs eſt ſi pro pœna, ſive mulcta impoſita petant; & ſi conſuetudo ſit, quod pro abſolutione pecunia petatur, non valet conſuetudo talis, *extra. de ſimo. non ſatis*. Si autem ſit conſuetudo quod petatur pro contumacia punienda, valet, *ar. extra. de pœnis dilectus*. & idem dicendum eſt de ſtatuto. In his ergo caſibus abſolvi debet liberè excommunicatus, & eo abſoluto cogi poteſt ad ſatisfaciendum de pœna. Si autem non ſit conſuetudo, ut petatur, non poteſt exigi, cum nec fuerit excommunicatus pro illa. Sic intellige ſecundùm *Hoſt.* illud *extra. de ſimo. ad apoſtolicam*, & *cap. ad aures*. Excedunt etiam ſubtrahendo, & diminuendo redditus ſubditorum, quos potiùs defendere deberent, & tueri, ut *extra. de reſti. ſpo. conquerente*. Coguntur autem reſarcire damna, ut patet *ibidem cap. gravis*, & puniri poſſunt pœna extraordinaria, & ſunt omnia reintegranda, ut *extra. e. cap. 2.* Nec debent irrationabiliter gravare, vel inhoneſtè tractare, ſed tamquam filios, & fratres fraterna charitate tueri, & honorare, *extra. eo. cap. 1.* Excedunt etiam quod ſe ipſos inſtituunt in Eccleſiis ſibi ſubditis; unde coguntur ea dimittere, ut *extra. eo. ad aures*. Excedunt etiam denegando ſacramenta malitioſè, & ſine cauſa, in quo caſu videtur, quod alibi poſſunt accipi, *art. extra. de præſcript. cum olim*. Quod eſt verum de privilegiatis, ut patet ibidem, & in caſibus conceſſis, *extra. de Regularibus licèt, & de ſepul. c. 1.* Aliàs contra, *extra. de tempo. or. ad aures*, & *cap. quod tranſlationem*, & *de pæ. & re. omnis*. Sed eſt ad Superiores recurrendum, ut *extra. de jurepatro. nullus*. Sed & aliqua ſunt quæ in neceſſitate à qnolibet accipi poſſunt, *de conſe. di. 4. ſanctum eſt*, & *extra. de offi. ordi. paſtoralis. §. Præterea*. Hæc *Hoſt.* Excedunt etiam, in exigendo, dum imponunt tallias, & collectas indebitas, *extra. e. cap. 1.* Excedunt etiam, quia dum Eccleſiæ Romanæ, vel ejus Legatis ſubveniunt, quærunt prædam potiùs quàm ſubſidium in ſubjectis, ut habitum eſt ſupra *tit. præcedenti art. 3.* Excedunt etiam, quia de facili ſine cauſa, & ſine ordine juris excommunicant, & ſuſpendunt cum excommunicatio, quæ eſt æternæ mortis

damnatio,

damnatio, ſinè certa, & manifeſta cauſa fieri non debeat, nec pro parvis, & levibus cauſis, ut dicitur 11. *q.* 3. *nemo*, *& cap. nullus.* Excedunt etiam dum malos Clericos ordinant, *di.* 59. *ſi officia.* Excedunt etiam dum exquiſita, & ſingularia cibaria quærunt, 12. *q.* 2. *gloria.* Excedunt etiam quia circa divitias, & ornatum Eccleſiarum omne ſtudium ſuum apponunt, & de miniſterio non curant. Contra quos invehitur *Hieron. in præallegato cap.*, dicens: *Marmora nitent auro, ſplendent laquearia gemmis, Altare diſtinguitur, & Miniſtrorum Chriſti nulla eſt dilectio.* Excedunt etiam Epiſcopi, dum ab Abbatibus, & Monachis aliqua exigunt contra Ordinis inſtituta, ut *extra. eo. ſane*, *& de ſimo. ne Dei Eccleſia*, cum ea, ad quæ tenentur Abbates Epiſcopis ſcripta ſint, 18. *q.* 2. *hoc tantum*, *& cap. Abbates*, *& extra. de offi. ordi. conquerente*; unde ſi Epiſcopi indebita, & inſolita exigant, poſſunt Abbates jure proprio denegare, ut *extra. eo. ſane*, niſi Prælatus eſſet in poſſeſſione, vel quaſi ejus, quod exigit. Tunc enim illud ſubtrahere ſubdito non liceret, ut *extra. utili. pan. à memoria.* Excedunt etiam, dum Religioſos contra indulgentias & privilegia ſua moleſtant, *extra. e. cap. nimis & cap. tanta.* Excedunt etiam contra eoſdem multis aliis modis, à quibus ceſſare jubentur, *lib.* 7. *eo. tit. frequens.* Quidam etiam Prælati nimis gravant Monaſteria Ordinis Ciſtercienſium, *lib.* 7. *de cenſib. ad noſtrum.* Excedunt etiam in multis aliis, quæ dimitto gratia brevitatis.

ARTICULUS II.

De Exceſſibus Subditorum in Prælatos.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de exceſſibus ſubditorum in Prælatos. Circa quod ſciendum, quod ſubditi quandocumque delinquunt in Superiores ſubtrahendo ſe ab obedientia eorum, quod facere non poſſunt etiam auctoritate Archiepiſcopi, cum non habeat poteſtatem in ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, ut *extra. de exceſ. Præla. ſicut in caſibus.* Offendunt etiam Prælatos ſubditi erigendo contra eos cervicem, & calcaneum, in quo caſu ſi Vicarius inſurgat contra perſonam Eccleſiæ falsò ſibi aſſumendo perſonam, non tantùm privatur beneficiò propter fidem non ſervatam, ut *extra. de jurejuran. quærelam*, ſed etiam in toto Epiſcopatu ad executionem ſui officii nullatenus admittetur, ut *extra. e. illud.* Aſtricti enim ſunt Vicarii ad ſerviendum Eccleſiis, & perſonis, ut *extra. de offi. Vicarii ad hæc.* Archidiaconus etiam, qui contra fidem homagii præſtiti, & debitam reverentiam Epiſcopum dominum ſuum fore negaverit, vel ſuper rebus ſpiritualibus eum ad forum ſæculare traxerit, vel invaſori ipſius Epiſcopi, vel ſociorum ejus, & fratrum ejus cum ſuis complicibus cauſam vel conſilium dederit, tamquam membrum putridum debet ab Archidiaconatu, & Eccleſia perpetuò removeri, ita quod ejus beneficia per alios, ad quos donatio pertinet perſonis idoneis conferantur. Hæc *Hoſt.* Item offendunt Superiores, quando ſunt tamquam ſingulares in aliqua Eccleſia, & de novo fabricant ſigillum, quod nunquam conſueverunt habere, quod non debent facere, & ſi fecerint, uti eo non debent, ut *extra. eodem dilecta.* Ergo à contrario ſi tanquam Collegio congregati ſunt, licet eis ſigillum habere, *extra. de appella. ſignificavit.* licet tamen cuilibet habere ſigillum tamquam ſingulari, & privato, quia hoc etiam Laico licet, ut *ff. de procur. ſi procurator.* Sed & ſi quis proprium ſigillum non habet, alieno ſigillare poteſt, debet autem exprimere hoc modo. Et quia proprio ſigillo carebam tali ſigillo, præſentes literas ſigillavi, *art. c. de teſtamen. ſi unus.*

Sed quomodo ſciam utrum aliqui ſunt in Eccleſia tamquam ſingulares, vel tamquam Collegium?

Reſpondeo. Per ſpeciale privilegium eis conceſſum ſi appareat, *ar. extra. de elec. ſacroſancta.* Quod ſi non apparet conſiderandus eſt uſus Eccleſiæ. Si enim nunquam conſequentes actus habuerunt, nec elegerunt, nec per ſindicum reſponderunt, nec arcam communem, vel ſigillum commune hactenus habuerunt, ſingulares judicantur, ut *extra. e. dilecta.* Aliàs ſi hæc proxime dicta conſueverunt habere, exercere Collegium judicantur, *extra. de elec. cap.* 1. *& de Sindico cap.* 1. Licèt autem ſingulares perſonæ in præjudicium privari non poſſint per ſe ipſas collegiare, poteſt tamen hoc fieri auctoritate Papæ, vel de conſenſu Diæceſani, etiam invito patrono in favorem Eccleſiæ; ſi autem Archidiacono, vel alteri Clerico fieret enorme præjudicium, eſt eidem in aliis reſtaurandum. Sic intellige *illud cap. ſacroſan. & extra. de vi. & hon. Cler. quoniam hæc Hoſtien.*

TITU-

by Google

TITULUS LV.

De Simonia.

Conſeqnenter viſo de exceſſibus Prælatorum in ſubditos, & è converſo, conſiderandum eſt de ſimoniæ exceſſu ſpecialiter; Et primò, quid ſit, & unde dicatur? Secundò, utrum ſit peccatum? Tertiò, qnor, & quibus modis committatur? Quartò, qua pæna Simoniaci feriantur? Quintò, de reſtitutione ſimoniacè receptorum. Sextò, quæ diſpenſatio circa eos, & per quos adhibeatur? Septimò, ſpecialiter de ſimonia, quam committunr Prælati, vices ſuas, vel Eccleſias pro cenſu annuo concedendo. Octavò, utrum committatur ſimonia, ſi exigatur pecunia pro doctrina, & docendi licentia? Nonò, de quibuſdam caſibus dubiis circa ſimoniam, Decimò, qui admittuntur ad accuſandum ſimoniacum, & reſtificandum contra eum; ideo ſit

ARTICULUS I.

De Simonia.

Circa primum quæruntur plura, ſcilicet

I. *Quid eſt ſimonia?*

II. *Si quæratur, quare etiam hic in pænitentia non inducitur Abbas ad reſtituendum, & Monachus ad reſtituendum, ſicut Uſurarius ad reſtituendum?*

III. *Unde dicatur ſimonia?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Dam.* & alios plures Doctores Juris Canonici, quod ſimonia eſt ſtudioſiras, ſive ſtudioſa cupiditas emendi, vel vendendi ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, & redit in idem, cum deſcriptione magiſtrali, quam ponunt Doctores Sacræ Scripturæ, ſcilicet, quod ſimonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel annexum ſpirituali, & elicitur ex verbis *Greg. Naz. 1. q. 1.* qui, inquit, ſtudet donum Dei, mercari prætio, permanere non poteſt in ordine ſacro.

Objicitur autem contra dictam deſcriptionem, quia ipſe innuit, quod ſimonia committitur ſola intentione, cujus contrarium videtur per plura jura, ut *extra. e. tua nos in fin. & cap. ult.* & *extra. ut Eccle. benefi. ut noſtrum*, propter quod dixit *Tanc.* quod ſola pactio facit aliquem ſimoniacum. Hoc idem videtur ſentire *Ber. extra. e. cap. ult. & cap. conſulere*, ubi dicit, quod non credit, quod ſola voluntas faciat hominem ſimoniacum, licèt aliàs peccet; ſed *Hoſt.* dicit concordando, quod ſola voluntate committitur ſimonia quoad Deum, non tamen quoad Eccleſiam, ut *extra. e tua nos in fin.* unde talis ſimonia ſine reſignatione, & reſtitutione ejus, quod taliter ſine pactione aliqua eſt receptum per pænitentiam deletur, ut *extra. eo. cap. ult.*

Et ſi objicitur, quod ſola intentione committitur uſura, *extra. de uſur. conſuluit.*

Reſpondet, quod hoc non eſt verum in foro judiciali, ut patet *extra. de uſuris in civitate*, ſed in pænitentia inducitur uſurarius ad reſtituendum ſic accepta, ut dicit *cap. conſuluit.*

Circa ſecundum reſpondeo. Diſtinguendum eſt, quod quædam ſunt prohibita, quia ſimoniaca, ut emere, vel vendere ſacramenta; & breviter omnia quæ erant in Veteri, & Novo Teſtamento ſimoniaca, & in his ſufficit ſola voluntas, ſcilicet ad introducendum peccatum, ſive ſtet in finibus ſuis, ſive progrediatur ulterius ad actum emendi, vel vendendi, vel etiam paciſcendi; ſed non ſufficit ad introducendum irregularitatem, ſi non progrediatur ad actum paciſcendi. Quædam verò ſunt ſimoniaca, quia prohibita per Eccleſiam, ut cum quis renunciat ſuæ Eccleſiæ hac conditione, vel pactione, ut detur cui placuerit ſibi, & illis non obeſt ſola voluntas, ſed requiritur actus paciſcendi ad introducendum peccatum, *extra. de offi. deleg. ex part. & de renunc. de multa.* non enim peccat, qui vult renunciare, vel etiam actu renunciat beneficio ad opus alterius, ſi dignus ſit, dum tamen pactio non intercedat. *Hoſt.* verò de his, quæ ſunt ſimoniaca propter prohibitionem Eccleſiæ ponit exemplum de venditione beneficii, dicens, quod non erat prohibita in Veteri Teſtamento. Hodie ergo eſt ſimoniaca, quia prohibita; unde hodie eſt ſimoniacum vendere vel mercari gaſtaldiam, iconomarum, advocatiam, & hujuſmodi, *extra. eo. ad noſtram, & 1. q. 1 ſi quis, & q. 3. ſalvator.* Et in his non obeſt ſola voluntas, ſed requiritur actus quoad Eccleſiam. Hæc *Hoſt.* Prædicta tamen diſtinctio circa ea, quæ ſunt ſimoniaca ponitur communiter à Doctoribus modernis, & antiquis, & ponitur à *Ber. extra. de offi. deleg. ex parte 1. Hoſt.* ergo reſpondens ad quæſtionem præmiſſam dicit, quod illud, quod ſervatur de uſura, quæ utroque Teſtamento condemnatur, ſervabitur etiam de ſimoniacis primo modo dictis, & ſic intelligi poteſt illud *1. q. 1. qui ſtudet, & cap. reperiuntur, & ſimilia.* De ſimoniacis verò ſecundo modo dictis loquitur, *extra. e. cap. ult.* unde videtur ſecundùm ipſum, quod ſi Epiſcopus tali ſpe ductus, ſcilicet pecuniam habendi, Clericum ſæcula-

rem

rem ordinavit, & poſtea pecuniam, quam ſperavit receperit, induci debet in judicio animæ, ut pecuniam reddat, & Clericus qui eamdem intentionem habuit, induci debet, ne ſuum exequatur officium, quouſque ſecum fuerit diſpenſatum, tamen quoad Eccleſiam celebrabit; reddit etiam aliam rationem ipſe *Hoſt.* ſcilicet, quod Monachus nihil proprium habet, unde quarumcumque ſibi prætium reſtitueretur, prætium ſemper eſſet Monaſterii, ſed ei qui dederit uſuram reſtitutio fiet. quia proprium habet.

Objicit iterum *Hoſt.* contra eamdem deſcriptionem, quia innuit, quod ſine ſtudioſa cupiditate emendi, vel vendendi ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa non committitur ſimonia, quod eſt falſum, ut patebit infra. Propter prædicta igitur *Hoſt.* deſcribit ſimoniam ſic. *Simonia eſt ſpiritualium, vel ſpiritualibus annexorum præcedente pacto promiſſionis, conditionis, modi, ſervitii, prætium, vel cujuſvis temporalitatis receptio ſive donatio.* Hæc autem deſcriptio ex his, quę dicuntur infra patebit. Poteſt tamen deſcriptio primò poſita ſuſtineri dicendo, quod ſtudioſa voluntas dicitur ibi voluntas ad actum exteriorem progreſſiva ſecundùm *gloſ. 1. q. 1. qui ſtudet.* Poteſt etiam dici, quod quia peccati perfectio eſt in electione, licèt quandoque homo inclinetur ad hoc ex infirmitate, vel ignorantia. Ideo ſimonia dicitur voluntas ſtudioſa, ut intelligatur eſſe voluntas eligens, non ſurreptitia. Nomine verò emptionis, & venditionis intelligitur ibi omnis contractus non gratuitus; unde etiam Dignitates, vel Præbendæ, vel alia Eccleſiaſtica Beneficia permutari non poſſunt auctoritate Partium ſine ſimoniæ periculo, ſicut nec tranſigi *extra. de tran. ſuper eo.* Epiſcopus tamen hoc facere poteſt pro cauſa neceſſaria, vel utili, *extra. de rerum permu. quæſitum.* eſt autem tranſactio de re dubia, lite incepta, & nondum finita, non gratuita pactio; unde dicit *Rod.*, quod ſimoniaci ſunt, qui inter ſe paciſcuntur hoc modo: tu facies pro poſſe tuo, quod ego habeam beneficium tuum, & ego quod tuum meum; poſſunt tamen ſibi voluntates ſuas invicem intimare dicendo ſic: *libentiùs eſſem in Eccleſia tua*, & è converſo, & Epiſcopo ſignificare; ulterius ad evidentiam prædictæ deſcriptionis videndum eſt, quid ibi dicatur ſpirituale, & quid annexum ſpirituali.

Circa quod ſciendum, quod ſpirituale poteſt dici dupliciter, ſcilicet per comparationem ad Spiritum Sanctum, & per comparationem ad ſpiritum humanum; ſpirituale dictum primo modo poteſt dici tripliciter, ſcilicet per eſſentiam, ut gratia, & virtutes gratuitæ, per cauſalitatem, & diſpoſitionem, ut ſacramenta, quæ ſunt quodam modo cauſa gratiæ, & virtutum, & per effectum, ut ea, quæ conveniunt alicui ex aliquo dono, vel officio ſpirituali, ut prophetare, miracula facere, divinum officium celebrare. Annexum autem ſpirituali, ſcilicet per comparationem ad Spiritum Sanctum dicitur multipliciter: uno modo quia in eo ſpirituale miniſtratur, ut Vaſa Sacra, Eccleſia, Cęmeterium; alio modo quia ex ſpirituali dependet ſive conſequitur, ut habere Eccleſiam, vel Dignitatem Eccleſiaſticam, Canonicam, vel Præbendam, ſive aliud Beneficium Eccleſiaſticum, vel jus percipiendi fructus provenientes ex prædictis, vel jus percipiendi decimas primitias, vel oblationes. Hæc enim omnia Ordini Clericali annexa ſunt, quia ſolis Clericis conveniunt. Tertio modo, quia antecedenter ad ſpiritualia ordinatur, ut jus perſonatus, quod eſt poteſtas præſentandi ad Officium Eccleſiaſticum. Poſſet tamen etiam annexum ſpirituali dici largo modo ſpirituale. Spirituale primo modo dictum, nec de jure, nec de facto poteſt vendi. Spirituale verò ſecundo modo, & tertio. & etiam annexum quocumque modo dictum, vendi non poteſt de jure, ſed de facto tantùm, quæ patebunt infra pleniùs, & ſicut ſpirituale prædictis modis dictum non poteſt vendi, & emi, ita nec redimi, vel reſignari pro pecunia, ut *extra. eo. quærelam 1. q. 1. nullus Epiſcopus 2.* Non poteſt, inquam, redimi ab illo ſcilicet, qui jus habet percipiendi, aliàs poteſt redimi, ſicut redimuntur decimæ de manu militum eas injuſtè detinentium. In omnibus enim prædictis omnis promiſſio, omnis conditio, omnis pactio commodi temporalis ſimoniam inducit, ut *extra. de pac. cap. ult. & 1. q. 2. quam pio.* Conditio tamen licita, & quæ de jure eſt poteſt apponi, *extra. de elec. ſignificaſti.* Spirituale autem per comparationem ad ſpiritum humanum dicitur dupliciter. Uno modo per eſſentiam, ut ſcientiæ philoſophicæ, quæ per inveſtigationem, & doctrinam humanam acquiruntur. Alio modo per cauſam, ut doctrina prædictarum ſcientiarum. Scientiæ nec de jure, nec de facto poſſunt vendi; unde *Proverb. 17. Quid prodeſt homini ſtulto habere divitias, cum non poſſit emere ſapientiam.* Doctrina verò de jure, & de facto poteſt vendi, de quo dic ut infra. Annexa verò huic ſpirituali, ut ſcholæ, & libri vendi poſſunt de facto, & de jure communi, niſi Eccleſia locum ſcholarum aſſignaret Doctori.

Circa tertium reſpondeo. A Symone Mago, qui voluit emere gratiam à Beato Petro *Act. 8.* Giezita verò dicitur à Giezi ſervo Heliſei, qui vendidit gratiam ſanctitatis Naaman Syro *4. Regum 5. 1. q. 1. qui ſtudet.* Ex quo patet, quod venditor ſpiritualium

lium propriè dicitur Gieziticus; emptor verò propriè ſimoniacus; uſus tamen obtinuit, ut uterque ſimoniacus dicatur, & hoc convenienter. Ad hoc enim Simon voluit emere pecunia donum Spiritus Sancti, ut alii poſtea venderet; unde in eo fuit quantum ad voluntatem vitium emptoris, & venditoris,

ARTICULUS II.

De Peccato Simoniæ.

SEquitur videre de ſecundo, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum ſimonia ſit peccatum?*

II. *Utrum in his, quæ ſimoniam inducunt, auctoritas Papæ excuſaret à ſimonia?*

Circa primum reſpondeo, quod ſic, etiam mortale valde grave; unde 1. *q.* 5. *qui ſtudet* dicitur crimen capitale, ſicut enim dictum eſt 2. *lib.* aliquis actus eſt malus ex genere, ex hoc quod tranſit ſuper materiam indebitam. Emptionis autem & venditionis indebita materia eſt res ſpiritualis, cujus ratio eſt triplex. Prima eſt, quia res ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari ſicut dicitur de ſapientia *Proverb.* 3. *Pretioſior eſt cunctis opibus, & omnia, quæ deſiderantur huic non valent comparari*, & ideo Petrus dixit Simoni *Act.* 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Secunda ratio eſt, quia illud ſolum eſt materia debita venditionis, cujus venditor eſt Dominus. Prælatus autem Eccleſiæ non eſt Dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator ſecundùm illud 1. *Corint.* 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Tertia ratio eſt, quia venditio repugnat origini ſpiritualium, quæ proveniunt ex gratuita Dei voluntate. unde *Matth.* 10. dicitur *gratis accepiſtis, gratis date*; & ideo aliquis in vendendo, & emendo ſpiritualia exhibet irreverentiam Deo, & tribus Perſonis Divinis; ideo peccat peccato irreligioſitatis. Comparatur autem peccato hæreſis, 1. *q.* 1. *qui ſtudet*, & 1. *q. ultima c. finali*, non quia ſit hæreſis propriè, ſed ſimilitudinariè, quia ſimoniacus ita operatur, ac ſi contra fidem ſentiret, dum ſcilicet emere, & vendere pretio ſpiritualia nititur.

Circa ſecundum reſpondet *Ber. extra. de pactis cum pridem*, quod in his quæ ſunt ex ſui natura ſimoniaca in Veteri Teſtamento, ut vendere ſacramenta, & hujuſmodi ſpiritualia, non excuſat auctoritas Papæ. In his verò quæ ſunt ſimoniaca per conſtitutionem Eccleſiæ, excuſat, quia poteſt in talibus diſpenſare. Hæc *Ber.* unde Papæ non liceret accipere pecuniam pro aliqua re ſpirituali, ſicut nec alteri homini. Imò tantò peccaret graviùs, quantò locum majorem obtinet; licèt enim res Eccleſiæ ſint ipſius, ut diſpenſatoris principalis, non tamen ſunt ipſius, ut Domini, & Poſſeſſoris; & ideò dicit *Tho.* quod ſi reciperet pecuniam pro aliqua re ſpirituali, ſive de bonis Eccleſiæ, ſive de bonis aliis, non careret vitio ſimoniæ.

ARTICVLVS III.

Quot, & quibus modis committitur Simonia?

SEquitur videre de tertio, ſcilicet quot, & quibus modis committitur ſimonia. Circa quod ſciendum, quod ſimonia committitur triplici munere, ut dicit Gregorius, propter quod dicitur *Iſa.* 33. *Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Eſt enim munus à manu, ſcilicet pecunia, & à lingua, ſcilicet favor, & ab obſequio, ut ſervitus indebitè impenſa 1. *q.* 5. *ſunt nonnulli*, & contrahitur quandoque ex altera parte tantùm, ſcilicet dantis, aut accipientis; quandoque ex utraque; quandoque ex neutra, ut cum utroque ignorante amicus ordinandi dat aliquid conſiliario Epiſcopi, vel promittit, 1. *q.* 1. *ſtatuimus*, & *cap. ſi qui à ſimoniacis*. Præter triplex autem munus prædictum, *Cantor Pariſien.* poſuit quartum, ſcilicet munus ſanguinis; unde dixit, quod conferre Eccleſiam, vel Præbendam alicui intuitu conſanguinitatis eſt ſimoniacum. Sed aliis ut *Alex. de Anglia*, & *Tho.* videtur, quod hoc ſit benè grave peccatum, non tamen ſimoniacum, quia nihil ibi in pretium datur, vel recipitur, quod ad ſimoniam requiritur; ſi tamen aliquis Prælatus Beneficium aliquod Eccleſiaſticum alicui daret hoc pacto, vel intentione, ut ipſe ſuis conſanguineis provideret, ſimoniacus eſſet. De tribus ergo muneribus ſupradictis per ordinem eſt dicendum, & primò de munere à manu. Notandum ergo, quod hoc munus dare, vel accipere pro ſpiritualibus, vel etiam annexis ſpiritualibus ſemper inducit ſimoniam, niſi adeo ſit parvum, quod non debeat inducere promoventis animum, inſpectis cauſa, tempore, & qualitate perſonarum, ut *extra. eo. & ſi quæſtiones*, quod eſt verum, ſi pactum non præceſſiſſet. Aliàs contra, ut *extra. eo. tae. &* 5. *q. placuit, ut nullus.* Et Judices præcipuè debent intendere, quia quidquid agant, homines intentio judicat omnes, ſcilicet quoad Deum, *extra. de elec. cum ex officii.* Ideo dicit Laurentius muneribus dandis attende quatuor iſta. *Quis dans, quiſque petens, quæ res, quæ cauſa petendi. Quis*, ſcilicet pauper, vel dives, *quæ res*, pretii magni, vel parvi, & poteſt addi quintum, ſcilicet an inſtante neceſſitate, vel alio tempore conferantur. Vetus enim proverbium eſt; nec omnes, nec omnia, nec ab omnibus; valde enim inhumanum eſt à nemine velle recipere, ſed & omnia, & ab omnibus viliſſimum

cit, *ff. de offi. Proconſ. ſolent. §. ultimo.* Ergo eſculentum, & poculentum, quod contumi poſſit infra triduum recipere licet, *ff. de offi. Praſi. plebiſcito.* Si tamen corrupta intentione, & ſine pacto dentur, vel recipiantur muneta quantumcumque parva, committitur ſimonia, ſcilicet quoad Deum, quæ tamen ſine reſignatione executionis ordinis, vel beneficii collati purgatur ſola pænitentia, & ſecundùm hoc poteſt intelligi illud *extra. c. nemo.* ſecundùm *Gof.*

Sciendum igitur, quod nihil debet conferri, nec recipi pro ſepulturis, aut exequiis mortuorum, vel benedictionibus nubentium, nec pro Chriſmate, nec pro Oleo Sancto, *extra. eo. cum Eccleſiæ, ea quæ ad noſtram ſententiam in tantum*; nec pro Eccleſia conferenda, vel conſecranda; vel Abbate, vel Abbatiſſa in ſede ponenda; nec pro Eccleſiæ inveſtitura, nec pro conſecrationibus Epiſcoporum, intronizationibus eorum, benedictionibus Abbatum, ordinationibus Clericorum, licèt de corruptela ſit taxatum, quantum ſit iſti, vel illi tribuendum, ut *extra. c. in tantum*, ſicut nec pro aliquo Sacramento Eccleſiæ, nec etiam pro paſtu, vel paſtillo, vel pro voce, vel pro calamo, ſive ſcriptura, & ſimilibus eſt aliquid petendum, vel dandum, *extra. c. veniens, & cap. 1. & 1. q. 3. ſi quis objecerit*; nec aliqua conſuetudo prodeſt, ut pro talibus aliquid exigatur, *extra. c. non ſatis, & cap. ſtquecati.*

Si objicitur, quod conſuetudines laudabiles obſervari debent, *1. q. 3. quæſitum, & diſt. 18. de eulogiis.*

Dicendum ſecundùm *Hoſt.* quod ex pacto nihil recipi debet obtentu alicujus conſuetudinis, ſed recipi poteſt, ſi offeratur gratis, ſicut Curia tenet, & probatur, *extra. c. dilectus filius*, & dicetur jam ſtatim infra. Vel etiam ſecundùm eumdem *Hoſt.* melius ſic, aut Clerici exigunt à Laicis obtentu conſuetudinis, & tunc non debent Clerici retinere pignus ſpirituale, ſed gratis debent ſepelire, vel benedictionem dare, & poſtea veritate cognita per Epiſcopum loci cogentur Laici laudabilem conſuetudinem obſervare, *extra. eo. ad apoſtolicam.* Aut Clerici à Clericis, & iſti ſi petant aliquid, in quo propria, & privata utilitas verſatur non valet, ut patet in dictis *cap. quæſitum de eulogiis.* Excipiuntur autem quidam caſus à jure, in quibus munus à manu recipitur, vel recipi poteſt. Unus eſt ſi offeratur gratis, *extra. eo. dilectus filius in fin. Gloſ. A.* Si autem dubitetur utrum gratis, vel ex pactione, vel ex corrupta voluntate ſit datum, debent attendi prænotata ſupra proximè, & ſecundùm ea præſumi poteſt pro & contra, ſcilicet in foro cauſarum, ſed in foro conſcientiæ attenditur intentio. Quidam tamen, quibus conſentit *Ray.* diſtinguunt, quia aut datur aliquod temporale pro ſpirituali, ſive propter ſpiritnale principaliter, & ſic eſt ſimonia, *1. q. 1. eos in fine*, & *q. 3. ſi quis præbendas*, aut non principaliter, ita quod aliàs daretur, & ſic non eſt ſimonia, *extra. eo. & ſi quæſtiones dilectus filius, art. in fi.* de qua opinione dicit *Rodo.* quod videtur dura, quia raro, vel nunquam contingeret hoc. Quando enim Epiſcopus Pariſienſis intronizatur per Archidiaconum Senonenſem conſuevit ei dari dimidiam marcam auri; quomodo autem, vel quando ſibi eam daret, niſi eum intronizaret? unde credit, quod ſi hoc ſponte, & ſine pacto fiat, non eſt ſimonia. Credit etiam quod ſi aliquod temporale detur, non ut debitum, ſed ut dari conſuetum, non eſt ſimonia. *Hæc Rod.*

Sciendum autem quod non omnis pactio inducit ſimoniam. Nam poſſeſſio dari poteſt; ut in ea conſtruatur Oratorium, ut *extra. de reſtitu. ſpoliato. olim.* Et ſub certo pacto dari poteſt licentia conſtruendi ipſum, *extra. de cenſibus. quanto. & extra. eodem ex inſinuatione.* Talia enim pacta reputantur ſpiritualia: ſic & illud, *extra. de præb. ſignificatum.* Et in traditione ſuæ rei quilibet poteſt quod ſibi placet apponere pactum, *extra. de condit. appo. nullum.* Secundus caſus eſt cum aliquid pro operibus ſpiritualibus alicui Presbytero datur, qui ad eas aliàs non tenetur, *12. q. 2. charitatem.* Et hoc eſt verum ſi non habeat aliàs unde vivat, ut *1. q. 1. Judices*, & *art. optimum 12. q. 1. illi qui*, unde ſuas operas locare poteſt ad tempus; ut faciunt Presbyteri conductitii, vel quia hoc malè ſonat, Vicarii dicantur, vel Subſidiarii, ut *extra. ne Prælati vices C. finali.* Dummodo ut dicunt *Gof. & Hoſtien.* principalem intentionem ſuam inferat non ad pecuniam, ſed ad obtinendum veniam. Si verò ad eas ex officio ſuo teneatur, puta quia eſt deſponſatus, & intitulatus Eccleſiæ. Nihil etiam obtentu ſumptuum accipere debet *de conſecra. diſt. 2. ſufficit*, aliàs ſimoniam committeret, ut *1. q. 3. vendentes.* Parrochiani tamen cogendi ſunt per Superiorem ſolvere illud, quod conſuetudo laudabilis introduxit. *extra. eo. ad apoſtolicam in fine.* Et ſic ad dandum oblationes *16. q. 1. ſtatuimus.* Si autem non tenetur, & habet aliàs ſumptus, aut debet gratis cantare, aut ceſſare. Aliàs ſi hoc faciat pro pecunia, aut erit ibi ſimonia, aut avaritia, ut dicit *Gof. & Ray.* licèt enim, ut dicit *Ray.* fortè non eſſet ſimonia, eo quia nullus tenetur ſuis ſtipendiis militare, *extra. eod. cum ſit.* tamen eſt ibi turpe lucrum, vel ad minus habetur ſpecies mali. Prædicto modo diſtinguunt *Ray. Gof. & Hoſt. Rod.* autem dicit, quod Presbytero, ſive indigeat, ſive non,

Digitized by Google

non, pecunia dari poteſt in ſumptus ejus, non in munera Sacerdotii, ideſt Sacerdotalis Officii, quod impendit, ſicut dicit *Hieronymus*, quod decem panis cruſtula, & vas mellis, ſi Prophetæ data fuerunt; magis in ſumptus ejus, quàm in munera Prophetiæ reputanda ſunt 1. q. 1. *Judices.* Cum ergo dicitur Presbyter recipit pecunias pro officiando ad tempus Eccleſiam: loquitur prout ly *Pro* notat cauſam, ſine qua non; vel cauſam adminiculativam, & non appretiationem Officii, vel etiam laboris, quem habet in Officio, ſicut aliqui dicere voluerunt; quia labor ille adeo eſt annexus illi officio, quod non debet vendi, vel locari: ſicut nec officium ipſum, quia quiſquis alterum illorum vendit, & reliquum; unde in omni caſu Presbyter debet officium impendere gratis. Et quod ei datur, debet dari gratis; ſicut dicit *Auguſt.* quia Apoſtoli gratis ab illis accipiebant panem, quibus gratis prædicabant. Hæc *Rod.* Eſt ergo notandum, quod cum dicitur aliquod temporale dari pro ſpirituali. Hæc præpoſitio *pro* poteſt denotare appretiationem, ſive commutationem, & ſic non debet concedi; poteſt etiam denotare cauſam finalem, vel efficientem, & ſic utroque modo poteſt concedi; ut ſit ſenſus: Ille dat pecuniam pro Miſſa, ideſt propter venerationem Miſſæ, tunc denotat finem; vel pro Miſſa, ideſt pro devotione Miſſæ, quæ movet eum ad dandum, & tunc denotat cauſam efficientem. Poteſt etiam denotare adminiculationem, quæ etiam reducitur ad cauſam efficientem, ut cum dicitur, ille miniſtrat Librum, & Calicem Presbytero pro Miſſa celebranda, vel ille dat pecuniam Presbytero pro Eccleſia officianda. Et ſic etiam poteſt concedi. Notandum etiam, quod temporalia miniſtrantibus ſpiritualia dantur, & ab eis accipiuntur tamquam ſtipendium neceſſitatis, & ſecundùm Eccleſiæ ordinationem, & approbatam conſuetudinem; & non ut pretium mercedis ſpiritualium, quia tunc dantes & accipientes committerent ſimoniam non obſtante aliqua conſuetudine, quia conſuetudo non præjudicat juri naturali, vel divino, quod prohibet ſimoniam; unde 1. *Thimo.* 5. ſuper illud, *Qui benè præſunt Presbyteri.* 8. dicit *gloſ. Aug. Accipiant ſubſtentationem à populo, & mercedem diſpenſationis à Domino.* Tertius caſus eſt, cum datur pro vita æterna in remiſſionem peccatorum, ſecundùm *illud Dan. 4. Peccata tua eleemoſinis redime, extra. de teſta. C. fin. & 12. q. 2. anima.*

Sed quare non eſt hìc ſimonia, cum hæc ſint ſpiritualia?

Reſpondeo. Quia eleemoſinæ ita dantur pauperibus, quaſi Deo, qui eſt Dominus ſpiritualium. Ideo ſimonia non committitur cum eo, ſicut cum Prælatis, qui non ſunt Domini, ſed diſpenſatores eorum. Item prædicta cadunt ſub merito, & proponuntur nobis venialia à Deo pro moneta dilectionis, & operibus charitatis, non ſic de ſpiritualibus, quæ per Miniſtros Eccleſiæ conferuntur; unde corporalis eleemoſina non eſt pretium vitæ æternæ, niſi in quantum imperatur à charitate. Quartus caſus eſt, cum datur pro redimenda vexatione, *extra. eod. dilectus filius* 1. unde ſi Epiſcopus excommunicet me injuſtè, vel minetur auferre mihi beneficium, quod juſtè poſſideo, licitè redimo jus meum, dando ſibi pecuniam, ut ſententiam injuſtam revocet, vel ab hac injuria ceſſet, *art. extra. de Magiſtris prohibemus*, nec obſtat illud *extra. eo. c. querelam*, ubi videtur prohiberi & emi, & redimi, quia ibi exponitur ſecundùm *Goſ.* redimi, ideſt pro pecunia reſignari. Nec obſtat etiam illud *extra. eo. nemo.* quia ſecundùm *Goſ*, ibi non redimitur vexatio, ſed emitur abſolutio; vel poteſt dici etiam ſecundum *Goſ. & Hoſt. extra. eod. dilectus* 1. quod ſi quis excommunicatus juſtè, beneficium acquiſivit injuſtè, tunc in utroque caſu committitur. *extra. eod. nemo. & 1. q. 1. nullus Epiſcopus* 2. Redemptio ergo rei ſpiritualis permittitur vexato injuſtè, & redimenti, ſed prohibetur vexanti, & pro vexationis ceſſatione recipienti. Si tamen excommunicavit me juſte, non licet mihi pecuniam pro beneficio abſolutionis ei dare, nec licet ſibi accipere; licet tamen pro peccati punitione. Caveat tamen abſolvens, ne in hoc magis intendat cupiditati, quàm correctioni ſervire. *Rod.* autem ſentire videtur, quod etiam ſimonia eſt, ſi aliquid pro revocatione injuſtæ ſententiæ detur, unde ſecundum eum injuſtè excommunicatus coram Superiore conqueratur. Sed quod dictum eſt priùs communius tenetur. Nihil ergo dandum eſt Judici pro abſolutione directe, ſumptus tamen, quos fecit propter rei contumaciam adverſarius; vel etiam Judex cum procedit ex officio ſuo, debet ipſe reus antequam abſolvatur, reficere, *extra. ut li. non conteſta. quoniam §. in aliis, & de ſenten. excom. ſacro, & de app. cum ſpeciali.* Si tamen ſit excommunicatus injuſtè, abſolvi debet ſine omni gravamine, ut *in c. ſacro. Hæc Ber. extra. eo. ad aures.*

Quid ſi quis electus in Epiſcopum det pecuniam adverſario, ut non impediat ejus electionem.

Reſpondeo, quod hoc non licet ſibi, nec ante electionem, nec poſt, ſi per electionem non ſit jus acquiſitum ei, *extra. eo. de hoc.* Si autem ſit ei jus acquiſitum, licet ſibi, non quidem pro electione, ſed pro vexationis ſuæ injuſtæ redemptione *ex eo. dilectus fil.* 1.

Quid ſi aliquis, de quo conſtaret, quod in electione nullum jus haberet ante electionem

Digitized by Google

nem impediret, ne electio fieret; numquid Capitulum vexationem ejus redimere poſſet?

Reſpondet *Rod.*, quod ſic, ſi ille impediret, ne ſimpliciter electio fieret, ſcilicet ſi impediret, ne de iſto, vel de illo electio fieret: fortè tunc Capitulum impedienti nihil dare poſſet, ſicut nec ille, cujus electionem impediret.

Quintus caſus eſt de conſecratione, & viſitatione. Si enim Epiſcopus Eccleſiam conſecrat, vel Epiſcopatum viſitat, poteſt procurationem moderatam recipere, *extra. de cenſibus. cum Apoſtolus*, & *extra. eodem cum ſit Romana*, & *de praeſcript. cum ex officii*, & 10. *q.* 3. *relatum.* Et nihilominus tamen videtur hoc facere gratis, *art. extra. de vita, & honeſt. Cleri. cum ab omni.* Non tamen intelligas, quod exigatur aliquid pro ipſa conſecratione. Aliàs contra 1. *q.* ſtatuimus. Sed pro labore vix, 12. *q.* 2. *charitatem*, etiam ſi Eccleſia ſit in Civitate, *extra. de cenſibus venerabilis* ſecundùm *Gof.* Secundùm verò *Hoſtien. in ſumma*, cum talis labor ſit ſpiritualis, quem Prælatus neceſſariò, & ex officio ſibi injuncto, tenetur ſubire: melius eſt dicere, quod hoc provenit ex conſuetudine, *extra. eodem ad Apoſtolicam*, & ex æquitate, ut qui ſeminat ſpiritualia, metat & temporalia, ut patet per multa exempla, 13. *q.* 2. §. *quia ergo.* Quinimò hoc eſt ex connexitate, ut *extra. de cenſib. cum venerabilis.* Secundùm autem *Ber. & Hoſtien. in gloſſ. extra. eo. cum ſit*, prædicta procuratio præmiſſa eſt à jure quaſi licita, quia non peccatur Legis auctoritate, 23. *q.* 4. *qui peccat.* Et debet fieri ſecundùm facultates Eccleſiæ, ſicut & aliæ, *extra. de cenſibus ſopita.* Immò etiam ſi Eccleſia non poſſit ex penuria, Epiſcopus ſuis ſumptibus Eccleſiam conſecrabit, 1. *q.* 1. *placuit.*

Sed quare datur Epiſcopo procuratio pro Eccleſiæ conſecratione; & non pro Clericorum ordinatione, cum etiam ibi ſit labor?

Reſpondeo, quod Epiſcopus poteſt ordinare in ſua Eccleſia, & facilè poteſt habere expenſas in domo ſua; non ſic autem cum aliam conſecrat, aut viſitat Eccleſiam.

Circa verò munus ab obſequio, ſciendum, quod tale munus ſemper inducit ſimoniam, quando pactum intervenit; unde ſi promitto tibi Eccleſiam, ut negotium meum promoveas, ſimonia eſt, ut *extra. eo. cum eſſent.* Si autem non interveniat pactum; tunc ſic diſtinguitur ſecundùm *Gof. Hoſtien. & Ber. ſuper C. cum eſſent*, *aut ſervio tibi hac ſpe ſecundario ductus, ſcilicet, quod conferas mihi beneficium*, & principaliter ſervio gratis, & tunc non pecco, *art. dilect.* 61. *quid proderit.* Aut ſervio principaliter, ut conferas mihi beneficium, & ſecundariò gratis; & tunc delinquo. In quo tamen caſu ſufficit mihi per pænitentiam ſatisfacere Deo, ut dictum eſt ſupra. Et ſecundùm hanc diſtinctionem intelligitur illud *extra. eod. tua nos.* ſecundùm *Gof.* & concordant jura, quæ videntur ſibi invicem contraria. Aliter poteſt diſtingui ſecundùm *Ry. Gof. & Hoſtien.* ſic, obſequium aut eſt corporale, aut ſpirituale. Si ſit corporale, & honeſtum non inducit vitium, dummodo non interveniat pactum, ut ſi quis ſerviat Epiſcopo Romam eundo pro eo advocando, ejus negocia procurando. Et hoc innuitur à contrario ſenſu, 1. *q.* 1. *ſunt nonnulli*, ibi munus ab obſequio, cùm ſit ſervitus indebitè impenſa. Et hoc intellige, ubi dignus dignum præſtet obſequium, ut dictum eſt. Si verò dignus indignum, vel indignus dignum obſequium præſtet; ſimoniæ vitio non caret; unde ſi ſerviat ei ad utilitatem conſanguineorum ejus, vel faciat aliquid hujuſmodi, eſt munus ab obſequio, & eſt ſimoniacum ſecundùm *Thomam.* Si autem ſit ſpirituale, & interveniat pactum, inducit vitium, niſi beneficio, vel perſonatui ſit annexum, ut cum eſt impoſitum hoc onus alicui præbendæ, ut qui eam habuerit dicat Miſſam de Beata Virgine, ut *extra. de præben. ſignificatum.* Et intellige ſecundum *Rod.*, quod propter obſequium corporale, & honeſtum dari non debet beneficium; ſed datur obſequenti meritis ſuis cognitis per hujuſmodi obſequium, quia, ut dicit Cantor Pariſienſis Curiæ Prælatorum ſunt probatoria Clericorum.

Sed pone, quod unus debeat dicere Miſſam majorem, alius minorem, & conveniunt ad invicem, quod unus dicat Miſſam pro alio, & è converſo; numquid eis licebit?

Reſpondeo, quod ſic, quia cum dicitur iſte impendit obſequium ſpirituale pro alio ſpirituali, *pro* non denotat ibi appretiationem, ſed adminiculationem; cum ille non poſſit cantare pro alio, niſi etiam ille cantet pro eo.

Eſto, quod duo ſint baptizandi, & unus dicat alteri: *Baptizabo te tali pacto, quod poſtea baptizes me*, numquid eſt ibi ſimonia?

Reſpondet *Rabar.* quod ſic, quia in talibus nulla pactio, vel conventio debet intervenire, *extra. eo. tua nobis.* Licèt enim dare aliquid ſpirituale pro ſacramento ex pacto, non ſit licitum, ex tot cauſis, ex quot illicitum eſt dare aliquid temporale; tamen eſt illicitum propter duo, ſcilicet, quia res à non Domino emitur, & quia eſt contra rationem gratiæ quod vendatur. Dicere tamen poſſet: *Ego baptizo te, & rogo te, quod poſtea baptizes me*; quod intelligo in caſu neceſſitatis.

Circa autem munus à lingua ſciendum, quod

quod hoc munus dicitur, vel ipſa laus pertinens ad favorem humanum, quæ ſub pretio cadit; vel preces, ex quibus favor humanus acquiritur, vel contrarium vitatur. Et ideo ſi quis principaliter ad hoc intendit, ſimoniam committit. Videtur autem principaliter ad hoc intendere, quando preces, pro indigno ſcilicet ex aliquo crimine, quem ex hujuſmodi ſimonia exaudit, unde ipſum factum eſt ſimoniacum; Si verò pro digno, non eſt ſimoniacum, quia ſubeſt debita cauſa, quod ei aliquid ſpirituale detur. Poteſt tamen eſſe ſimonia in intentione; ſi non ad perſonæ dignitatem, ſed ad humanum favorem attendatur; Secundùm enim *Lau.* Epiſcopus ſimoniam committit, ſi beneficium alicui propter conſanguinitatem concedit, aliàs non conceſſurus; quia *ſi quis injuſto coram amore, vel ſordidis precibus &c. cap.* 1. *q.* 1. *ſi quis*. Nec obſtat *ar. eo. nemo, & c. tua.* ex quo etiam favor tertii muneris favoris inducit, multò magis favor ejus, qui ordinatur, 1. *q* 1. *ſunt nonnull.* Hoc notatur *extra. ut Eccl. bene ut noſtrum.* Secundùm autem *Tho.* talis collatio eſt carnalis, & illicita, non tamen ſimoniaca, quia nihil recipit.

Sed quare minùs ſimonia committitur rogando pro indigno, quàm pecuniam dando?

Reſpondet *Ber.* 1. *q.* 1. *quibuſdam*, quia in rogando nihil datur, & nihil accipitur, & ideo ibi eſſe nullum commercium intelligitur. Sed & pro indigno magis munera, quàm preces Eccleſia deteſtatur. Vel ſecundùm *Alex. de An.* preces ordinantur ad notificandum dignitatem talis, ſed pecunia ad movendum inordinatè arbitrium conferentis. Poteſt autem circa hoc diſtingui ſecundùm *Gof. & Hoſtien.* ſic ſcilicet, quia promovetur quis aut precibus ſuis, aut alienis. Si ſuis, aut ad Prælaturam, maximè quæ confertur per electionem, & tunc ſimonia committitur, quia talis videtur ambitioſus, & eo ipſo indignus, *extra. de elect. qualiter*, & 1. *q.* 1. *ſicut is.* Aut ad ſimplex beneficium, & tunc non committitur, dum tamen ſit dignus, ut *extra. e. tua nos in principio.* Si autem promovetur precibus alienis, aut precibus ſpiritualibus, aut carnalibus, ſi ſpiritualibus, ſimonia non committitur, 1. *q.* 1. *ſatoreia*, niſi Prælatus conſanguinitate trahatur, 1. *q.* 1. *ordinationes*, & *C. ſunt nonnulli*, ubi dicitur, quod preces ſuccedunt loco pretii. *Tanc.* autem & *Greg. Naſo.* dixerunt, quod nullo dato ſimonia non committitur, 1. *q.* 2. *quàm pio.* Sed hoc intelligit *Hoſt.* quando conſanguineus eſt dignus; tali enim magis quàm extraneo tenetur providere Prælatus, *art. extra. de cohabi. Cler. c.* 1. Si verò ſit indignus, locum habet, ut priùs dictum eſt. Si verò precibus alienis, & carnalibus, aut promovetur ad Prælationem, aut ad ſimplex Beneficium. Si ad Prælationem, injuſtæ ſunt preces, maximè quando rogans eſt Laicus, cujus vultus timeri poteſt, ut *extra. de elec. Oſius. Quiſquis*, niſi fortè Prælatus non habito reſpectu ad preces, eum inſtituat ex officio ſuo, neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ exigente, ut *extra. de æta. & quali. cura.* Si autem ad Beneficium ſimplex, aut ille, pro quo rogatur eſt indignus, & tunc ſimonia committitur, ut in *C. de ordinationibus* 14. *q.* 1. & *c. nonnulli.* Aut eſt dignus, & tunc non committitur, ſi Prælatus principaliter preces non ſequatur, 1. *q.* 1. *quibuſdam*, & *art. in C. tuam. Hoc Hoſt. Ray.* verò & *Ber. extra. de æta. tuam.* conveniunt in præmiſſa diſtinctione *cum Hoſt. & Goff.* niſi quod in primo membro, ſcilicet, quando quis promovetur precibus ſuis, ſic diſtinguunt, ſcilicet quod quis pro ſe petere non poteſt Eccleſiam, vel Dignitatem, vel Beneficium aliquod habens annexam curam animarum. Ad hoc *art.* 8. *q.* 1. *in ſcripturis*, & 1. *q.* 1. *ordinationes*, & *extra. de jurepatro. per noſtras.* Beneficium verò ſimplex, ſi indigeat, & dignum ſe ſentiat, petere poteſt ſine metu ſimoniæ, & pacto, *extra. eod. ad aures.* Si verò ſit indignus, vel etiam non indigens, peccat, ut dicitur ibidem, & 1. *q.* 2. *Clericos.* Et dicitur hìc Beneficium ſimplex illud, quod eſt ſine cura animarum, vel dignitate. *Rod.* verò dicit quod hæc opinio videtur dura; unde credit, quod aliquis pro ſe petere poſſet, niſi ſit indignus, Beneficium habens curam animarum annexam exemplo Iſaiæ, qui dicit *Ecce ego, mitte me.* Credit etiam, quod ex quo quis eſt promotus ad Ordines Sacros, cum hujuſmodi Ordinatio requirat Eccleſiaſticum Titulum petere poſſit Eccleſiaſticum Beneficium, licèt abundet in temporalibus. Et jura, quæ *Ray.* inducit, loquuntur contra ſtatum Eccleſiæ primitivæ, quando redditus erant exiles, & diſtribuebantur de facultatibus Eccleſiæ, prout opus erat cuique.

ARTICULUS IV.

Qua pæna Simoniaci feriantur?

SEquitur de quarto, ſcilicet, qua pæna ſimoniaci feriantur. Circa quod, ſic nota ſecundùm *Hoſt.* quod ſimoniaci puniuntur & à jure, & à Judice; à jure enim puniuntur ipſo facto. Qui enim fuerit ordinatus ſimoniacè, ipſo facto eſt ſuſpenſus, etiam quantumcumque ſit occultus. Secundùm *Ray. Hoſt. Goff. & Ber. extra. eo. accuſant. & Innoc. ſuper C. extra. e. tanta.* & quoad ſe, ut ſcilicet de ſui ordinis executione ſe non intromittat, & quoad alios, ut ſcilicet nullus ei in executione Ordinis communicet; ſive pec-

caium ejus ſit publicum, vel occultum, *extra. c. tanta*, ubi etiam dicit in aggravationem criminis ſimoniæ, quod omnis peccator poteſt Miſſam celebrare præter ſimoniacum. Omnis, inquam, peccator, ſubaudi non præciſus, toleratus, pænitens poteſt &c. ſic ſubaudiri debet ſecundùm *Goff. Hoſt. & Ber. ibidem.* Per hoc, quod dicitur non præciſus ſcilicet ab Eccleſia per ſententiam excommunicationis Judicis, vel Canonis tollitur objectio de excommunicatis, & ſuſpenſis, qui excluduntur à participatione Sacramentorum. Per hoc verò, quod dicitur pænitens, tollitur objectio de eo, qui eſt in mortali, qui ſuſpenſus eſt quoad ſe, 1. *q.* 1. *Sacerdotes.* Hoc tamen locum non habet, ut dicit *Gof.* in enormibus etiam occultis. nec in medioeribus notoriis de jure, vel de facto. Hujuſmodi enim crimina poſt peractam pænitentiam impediunt executionem Ordinis, & quoad ſe, & quoad alios, ut *extra. de temp. ordi. C. fin. & de renun. niſi cum pridem*; unde *Gof.* ſic ſupplet; Omnis peccator non præciſus, toleratus, & pænitens poteſt celebrare Miſſam præter ſimoniacum, & præter alios delinquentes enormiter etiam occultè, vel mediocriter notoriè. Alias etiam expoſitiones illius verbi ponit *gloſſ. Ber.* Nec obſtat prædictis illud *extra. eo. ex tua fraternitatis*, ubi dicitur, quod non eſt tutum ſimoniacum coercere in ordine ab officio, quia illud intelligitur, quando crimen eſt occultum, ita quod Prælatus non ſcit illud niſi per confeſſionem, & ideo non poteſt eum prohibere, quod de facto officium exequatur, ut *extra. de offi. ordi. ſi ſacerdotes. Dama.* verò dixit, quod ſimoniacus in ordine, occultus, eſt ſuſpenſus quoad ſe tantùm; notorius verò quoad ſe, & ad alios, & quod *C. ex tue. loquitur de occulto, & C. tanta, loquitur de notorio.* Sed ſecundùm *Hoſt.* meliùs eſt dicere cum Doctoribus aliis illud, quod dictum eſt priùs, ſcilicet, quod etiam occultus eſt ſuſpenſus quoad alios, quia talis habet characterem furtivum, ſcilicet large, quia non intravit per oſtium, ſecundum quod dicitur *Jo.* 10. *Qui non intrat &c.* & 1. *q.* 1. *ordinationes*, & ordo inde ortus cecidit, ut 1. *q.* 1. *quibuſdam narrantibus*, & *extra. c. accuſatum quoties.* Hoc intellige quoad executionem de jure, & ſecundùm *Innoc. ſuper C. per tuas* 2. talis intelligitur eſſe ſuſpenſus ab actibus omnium ordinum, non tantùm ordinis ſimoniacè recepti, & per conſequens adminiſtrationem in temporalibus perdit, *di.* 81. *eos etiam qui*, & idem dicit de ſimoniaco in beneficio notorio Si verò aliquis ſit ſimoniacus, quia ordinem, vel beneficium contulit ſimoniacè; Vel quia Beneficium recipit ſimoniacè, vel quia fuit mediator ſimoniæ; Si ſit occultum, ſuſpenſus eſt ipſo jure, quoad ſe, ſicut, & quilibet criminoſus alius, non autem quoad alios, *ar. extra, eo. & ſi quaſtiones veniens, ex tue.* Si verò ſit publicum, ſive notorium, eſt ipſo jure ſuſpenſus quoad ſe, & ad alios, *extra. eo. accuſatum, quoties, & diſt.* 32. §. *verum.* Hæc ſecundùm *Ray. Gof.* verò diſtingnit de eo, qui receperit beneficium ſimoniacè, & hoc eſt occultum, ſi ſit ſimplex beneficium, ſuſpenſus eſt quoad ſe tantum. Si verò ſit dignitas, quæ requirat ordinem certum, ſuſpenſus eſt quoad ſe, & ad alios; unde quidquid gerendo dignitatis officium facit, ſuſpenſus agit, & animas ſubditorum decipit. Et idem dicit de Beneficio curam animarum habente, quia de his duobus idem debet haberi judicium, ut *extra. de elec. dudum retro. & de æta. c.* 3. *& extra. de ſi. pre. c. fin.* Hæc *Gof.* & ei conſentit *Hoſt. Innoc.* autem *extra. eo. ſuper c. per tuas* 2. *de ſimoniaco occulto in beneficio*, notat, quod talis licèt non ſit ſuſpenſus ipſo jure, tamen ratione Beneficii ſimoniacè quæſiti, non miniſtrabit ſine peccato; nec temporaliter, nec ſpiritualiter, puta conferendo Ordines, ſi emit Epiſcopatum, vel Dignitatem Epiſcopalem. Ab aliis tamen Beneficiis, quæ non ſimoniacè quæſivit, ſuſpenſus non erit.

Sed quæ eſt ſimonia occulta?

Reſpondet *Rod.* quod hæc eſt illa, de qua non conſtat per ſententiam, vel confeſſionem in jure factam, nec per rei evidentiam, quæ nulla poſſit tergiverſatione celari.

Sed numquid Clericus publicus ſimoniacus eſt ipſo facto excommunicatus?

Videtur quod ſic, 1. *q.* 1. *reperiuntur*, ubi dicitur, quod quicumque pro ſpirituali dignitate munus aliquod detectus fuerit obtuliſſe, ex eodem tempore ſe noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Corporis, & Sanguinis Chriſti alienum, ex quo conſtat illum hoc perpetraſſe. Et ad idem dicitur *ibidem C. quicumque ſacros, & C. placuit.* Sed dic, quod talis non eſt propriè excommunicatus, quia in *C. reperiuntur* ſecundùm *gloſſ.* anathema non ſignificat excommunicationem, ſed ſeparationem à Corpore, & Sanguine Chriſti; unde ſubditur ibi, *Atque pro &c.* quod enim generaliter pro quolibet mortali intelligitur hic ſpecialiter in deteſtationem hujus dicitur. Poſtea tamen excommunicandus eſt, ſi ejus contumacia hoc requirat. Et nota, quod hæc determinatio, *ex quo* ſi determinet hoc verbum *conſtat*, tunc talis demum ſuſpenſus erit, ex quo eum ſimoniacum eſſe conſtabit. Et hoc dixit Martinus Hiſpanus. Si verò determinet hoc verbum *perpetraſſe* ſecundùm hoc etiam occultus ſimoniacus eſt ſuſpenſus. Hoc notatur in *gloſſ. prædicta.* In *gloſſ.* verò *illius c. qui ſtudet ejuſdem quæſtionis*, dicitur,

dicitur, quod qui eſt ſimoniacus in accepto Ordine, non debet ante penitentiam Eccleſiam intrare. Sed *Jo. Thentonicus* dicit, quod quilibet peccator etiam excommunicatus intrare poteſt Eccleſiam, ut oret, dummodo divinis officiis non interſit, quia hoc non invenitur prohibitum. Puniuntur etiam ſimoniaci à Judice, nam ſecundùm *Ray.* & *Gof.* ſimoniacus in Ordine qualitercumque hoc Judici conſtiterit; ſive per modum accuſationis, ſive inquiſitionis, ſive denunciationis deponitur, & fit infamis. De primo *extra. de accu. ſuper his.* De ſecundo *ibidem inquiſitionis.* De tertio 1. *q.* 1. *ſi quis neque* & *ea q.* 7. *requiſitis*. Hæc *Ray.* & *Goff.* Simoniaci enim ſunt infames 1. *q.* 3. *c. ulti.* Et hæc eſt talis infamia, quia talis admitti non debet ad aliquod Beneficium Eccleſiaſticum, niſi cum eo per Principem diſpenſetur. Tamen quoad Deum peracta pænitentia tollitur, *ar.* 2. *q.* 3. §. *hinc colligitur.* Hoc *Ber. extra. eo. ex diligenti in gloſ. penult.* *Rod.* autem dicit, quod non credit, quod ſequi debeat depoſitio, vel infamia, quando ſimonia in modum denunciationis probatur, quia tunc ad ſolam pænitentiam agitur. Simoniacus autem in Beneficio, & dignitate ſecundùm *Gof.* convictus per accuſationem, deponitur ab Ordine, & à Beneficio. Per inquiſitionem verò, amovetur ab adminiſtratione, *extra. de elec. per inquiſitionem.* Idem fit, quando per denunciationem; & ratio eſt, quia non poſſet agi pænitentia, illud, vel illa retinendo, *di.* 13. *nervi.* *Hoſt.* autem diſtinguit ſic, ſcilicet, quod ſi quæratur de crimine per modum accuſationis, & is, qui accuſatur eſt infamatus, debet eum Judex ad tempus ſuſpendere ab Ordinis executione quouſque didicerit, an verum ſit illud, de quo accuſatur, ut *extra. C. accuſatum*, & *C. quoties.* Et idem ſentit *ibidem Bern.* Dicit enim quod hæc duo Capitula debent intelligi de publicè infamato. Aliàs non debet ſuſpendi ſecundùm eum 2. *q.* 5. *Præſul.* & §. *fi.* Talis enim cum ſit ſuſpenſus ipſo jure, ut dictum eſt ſupra, ſuſpendetur de facto à Judice. Et idem fit ſecundum *Hoſt.* ſi ſit occultus, ex quo habentur indicia certa, & ſic intelligi poteſt illud, *extra. eo. ſicut ſimoniaca*, & ſi accuſator ſuam intentionem probaverit, ſive per confeſſionem, ſive per teſtes, quod non refert, dummodo ſufficienter clareat 1. probetur, debet deponi. Et ſic intelligi poteſt *C. ſicut ſimoniaca*, & 1. *q.* 1. *Presbyter*, & 1. *q.* 3. *C. fin.* Si autem per modum inquiſitionis, aut is, contra quem inquiritur, eſt ſæcularis, aut regularis. Si ſæcularis eſt, qui beneficium ſimoniacè acquiſivit, vel ordinem; aut acquiſivit illud ignoranter, & tunc renunciare cogitur, ſed non deponitur, ut *extra. eo. ex inſinuatione.* Aut ſcienter, & tunc deponitur, *extra. de accuſa. inquiſitionis.* Et idem ſentit *Ber. extra. eo. de hoc*, & idem erit, ſi regularis ut ſimoniacus in ordine, *ar. extra. eo. per tuas* 3. Si verò in beneficio, & ignoranter, renunciare tenetur, & de novo recipietur loco priori mutato, & inferiori ſibi aſſignato, vel ipſo in alio loco ejuſdem Ordinis collocato, ut *extra. de regularibus in fine.* Tamen dantes, & recipientes ſunt pæna canonica feriendi, *extra. eo. ſicut tuis.* §. *penult.* & *finali.*

Sed quid, ſi reſignent, quia reſtitui ſperant; aliàs non reſignarent, & ſic iterum recipiuntur?

Reſpondet *Rodonen.*, quod ſic recepti poſſunt remanere, ſi conditio, vel pactio non intervenit, ita tamen, quod pæniteat eos de corrupta intentione. Si vero Regulares ſcienter promoti ſunt ſimoniacè ad conſortium regulare, pæna depoſitionis puniuntur. Recepti tamen contra Concilium generale, de Monaſterio, quando taliter adepti ſunt, removentur, & aliis Monaſteriis ſtrictioris Regulæ intruduntur. In his verò, qui recepti ſunt ante Concilium generale miſericorditer diſpenſatur, ut in aliis locis ejuſdem Ordinis collocentur. Vel ſi pro nimia multitudine non poſſet hoc fieri, permittitur ut in eodem Monaſterio poſt liberam reſignationem remaneant, primis ſedibus mutatis, & inferioribus aſſignatis. Secundùm hoc intellige illud *extra. eo. de Regularibus reſponſ. primo.* & *Concilium Generale, quoniam ſimoniaca.* Hæc ſecundùm *Hoſt.* Secundùm autem *Ber. ſuper hoc c. quoniam*, Standum eſt hodie iſti Conſtitutioni, quoniam eſt contra regulares ſimoniacos, qualitercumque de crimine conſtet, ut ſcilicet ſine executione ordinis ad pænitentiam agendam retrudantur in Monaſterio arctiori cum aliàs pænitentiam agere non poſſint, *art.* 1. *q.* 7. *requiſitis*, & *extra. de accu. inquiſitionis.* Et tunc ſatis intelliguntur depoſiti; nam extra clauſtrum motari non debent, ne damnabiliter evagentur, ut dicitur in *d. c. quoniam. ar. extra de Regularibus C. finali.*

Sed quid fieret in caſu præcedenti, ſi non inveniretur arctior Ordo?

Credit *Ray. cum Jo. & Ber. ſuper illud c. quoniam*, quod poſt renunciationem mutari debeat in aliud Monaſterium, vel locum ejuſdem Ordinis. Quod ſi fieri non poteſt commodè, fiat ſaltem ad tempus, *arr. di.* 81. *valet*, & poſtea eligatur de novo, ut ſupra. Et idem fiat ſecundùm *Ber.* ſi nec poteſt ad tempus commodè mutari, & hoc maximè ubi agitur de pænitentia.

Nota quod *Ray.* intelligit rigorem ſupradictum eſſe ſervandum de ſimoniacis occultis, & in foro pænitentiali, licèt non conſtet de crimine in foro judiciali. Quod etiam credit *Rod.* per illam decretalem, *quoniam ſimoniaca* quæ non loquitur de inquiſitione,

quiſitione;licèt quidam dicant,quod ille rigor ſervari non debet, niſi de crimine in foro judiciali conſtet. *art. extra. c. dilectus filius*, ubi loquitur de inquiſitione. Sic etiam cum receptis citra,aliquando per Papam diſpenſatur. Et quod dictum eſt de Monachis,etiam ad Abbates extenditur. Non coguntur tamen renunciare Monachi ſpiritualibus, nec Abbates temporalibus hinc inde acquiſitis; nullo pacto præcedente, ſed ſola intentione, ut dictum eſt ſupra.

Sed quare ſæcularis convictus per modum inquiſitionis degradatur, & non regularis?

Reſpondet *Hoſtien.* quod ratio hujus eſt, quia in inquiſitione ſæcularis ſubtilitas juris inquiritur; & ideo in hujuſmodi criminibus exceptis de ſtricto jure pronunciatur; ſed in inquiſitione regularis de plano proceditur; & ideo de plano punitur.

Quid ſi Monaſterium non abundat, ſed eſt tenue, & depreſſum paupertate nimia, numquid pecunia dari poteſt, & recipi ſine vitio ſimoniæ?

Reſpondeo ſecundùm *Gof. Hoſt. Ray. & Ber. extra. eo. non ſatis, & c. quoniam ſimoniaca.* In tali caſu concedi poteſt, quod poſſent hæc verba dicere illi, qui ſunt de Conventu volenti intrare: Nos libenter, & gratis recipimus te ad noſtrum conſortium ſpirituale, ſed cùm bona noſtra non ſufficiant nobis, & tibi, porta tecum unde poſſis vivere. Vel ſic: provideas tibi unde vivas,dum tamen hæc non dicantur in fraudem, & dicantur ſine pacto. Tunc enim ſi intrans confert aliqua bona temporalia, non committitur ſimonia,*ar. eſt ſecundùm Ber. 1. q. 2. quàm pio. ſi quis propter hoc. Tho.* autem dixit *in ſum* quod pro ingreſſu Monaſterii non licet aliquid recipere, vel exigere,quaſi pretium. ſed pro victu perſonæ recipiendæ licet recipere aliquid, ſi non ſufficiant ad hoc opes Monaſterii.

Similiter etiam licitum eſt, quod aliquis propter devotionem, quam oſtendit Monaſterio, largas eleemoſinas faciendo, faciliùs in Monaſterio recipiatur: ſicut & licitum eſt è converſo provocare aliquem ad devotionem Monaſterii per temporalia Beneficia,ut per hoc inclinetur ad ingreſſum Monaſterii, licèt non ſit licitum de pacto aliquid dare, vel accipere pro ingreſſu Monaſterii, *1. q. 2. quàm pio. Rod.* verò dicit, quod etiam paciſci in talibus, quando Monaſterium eſt indigens, non eſt ſimoniacum, dum tamen non fiat pro ſpiritualibus conferendis,vel recipiendis, ſed pro expenſis faciendis, vel recompenſandis; unde credit, quod licet exprimere nomina, & quantitatem numeri oblatorum; ſententia prior eſt tutior, quam hæc ultima; quia magis convenit cum verbis tam Jurium, quàm Doctorum, ut patet, ſi quis ea conſideret. Non obſtat autem prædictis, *extra. c. quoniam ſimoniaca*, ubi dicitur paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare. Hoc enim intelligitur ſecundùm *Goſ. & Hoſtien.* quando non ſic cautè proceditur: imò recipientes faciunt pactum, & forum certum, & cum ſic commiſerint, nituntur prætextu paupertatis ſe excuſare, ſed ex hoc prætextu non parcitur delinquenti, *extra. de divortiis ex literis.* Secundùm autem *Ray. & Ber.* hoc intelligitur, cum hoc dicebant in fraudem; unde conſulendum eſt ingredientibus, quod intendant dare principaliter propter Deum, & ne ſint domui oneroſi. *art. optimum 16. q. 6. de lapſis.* Nec obſtat, quod etiam à furto neceſſitas nimia famis excuſat. *de conſecra. di. 5. diſcipulos*, quia tunc ſunt omnia communia. Sed ſi non ſit tanta neceſſitas,non excuſat in totum, *extra. de furtis. ſi quis per neceſſitatem.*

Quid de Monaſterio, ubi nullum pactum imponitur, eſt tamen taxatum, quantum puella intrans debet dare?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* talis taxatio reprobatur, *extra. eo ſic pro certo, & c. in tantum in fin.* Ideo ſi pactum interponatur in tali conſuetudine ſervanda, eſt ſimoniaca, *extra. eo. venientes, & c. in tantum. §. Cum verò expreſſius.* Idem eſt,ſi gratis recipiatur, & poſtea conſuetudinem ſervare cogatur, *extra. eo. audivimus, & c. Jacobus.* Si autem omni conventione, & omni coactione ceſſante; illud quod eſt conſuetum, gratis detur, ſimonia non committitur quoad Eccleſiam, licèt committatur quoad Deum. Et hoc eſt expreſſum,*extra. eo. c. ſi.* & habitum eſt ſupra.

Sed numquid poſſet ſuper hoc aliquod remedium adhiberi?

Reſpondeo quod ſic ſecundùm *Hoſt.* ſcilicet ut Moniales puellam gratis,& ſpiritualiter recipiant. Et ſi ita pauperes ſunt, quod ei non poſſint in neceſſariis providere, agant contra patrem ad dandum alimenta, ad quæ renetur, ut dicetur in primo tractatu de matrimonio. Vel ſi eſt mortuus, agant ad partem hæreditatis ſuæ, ut *in aut. de ſanctis Epiſ. §. nullam penulti. col. 9.*

Pone quod aliquis timens pati repulſam, dixerit Abbati, ſi velletis recipere me, darem vobis Terram meam. Abbas verò habito conſilio cum Fratribus, recipit eum ignarum juris, & eorum, quæ dixit Abbas in Capitulo. Ille autem poſtea antequam induatur. dat res ſuas totas, vel partem Monaſterio;numquid eſt ſimonia, & poteſt talis ibi remanere?

Reſpondet *Rod.* quod ſive intuitu illius permiſſionis fuerit receptus, ſive non, ſimonia eſt ex parte ſaltem offerentis, cum interpoſuerit conditionem dandi temporalia pro ſua receptione, ſicut innuit *Canon extra. eo. nobis.* Nec poteſt iſte remanere in hujuſmodi Monaſterio, nec data repetere, cum

cum ſit in turpi cauſa. Tenetur tamen ad aliud Monaſterium tranſire, ſi ex illa ſua receptione obligatus fuit ad Religionem, ut puta, ſi dedit ſe, & receptus fuit in Monachum, & Fratrem, quia hoc eſt quædam profeſſio, *arr. extra. de reg. & tranſ. ad reli. porrectum.*

Quid ſi expreſſa fuit conditio de temporalibus habendis ex parte recipientium, & recipiendus omnino tacuit proponens, quod non daret, ſed tantùm propter Deum ingrederetur. Numquid poteſt ibi remanere?

Reſpondet *Rod.* quod non, ſicut nec in præcedenti caſu, quia taciturnitas ejus cum non contradixerit illicitæ pactioni pro conſenſu habenda eſt etiam in foro pænitentiali, ſi propter hoc tacuit, quia timebat repulſam, ſi contradiceret.

Quid ſi interponatur conditio ex parte recipiendi, vel ex parte Abbatis, ſed antequam recipiatur, & antequam ingrediatur, pænitet utramque de conditione appoſita, & eam revocant, & iſte petit recipi propter Deum tantùm, & illi conſentiunt, numquid licet?

Reſpondet *Rod.* quod ſic; dum tamen intentio non ſit corrupta. Si autem jam receptus fuiſſet, & ingreſſus illud Monaſterium ante revocationem hujuſmodi conditionis, eo ipſo indignum illo Monaſterio ſe feciſſet.

Quid de Regularibus, qui concedunt alicui, quod completo biennio recipient eum, ſi tamen didicerit artem ſutoriam, vel piſtoriam, vel aliam mechanicam, quando eſt Laicus, vel quando eſt Clericus, ſi interim ſtuduerit in Scholis Theologiæ, vel alterius facultatis.

Quid erit, ſi recipiant talem ſub prædicta conditione; nec tamen volunt recipere eum ad habitum, niſi elapſo termino, & impleta conditione?

Item quid de ſerviente Regularibus, qui non vult ſervire eis, niſi promittant ei, quod recipiant eum ſaltem poſt triennium, vel alium certum terminum, & illi promittunt ei, numquid ſimonia eſt in talibus?

Reſpondet *Rod.* quod in caſu ultimo eſt ſimoniaca talis promiſſio. In reliquis autem caſibus ſuprapoſitis non credit committi ſimoniam. Nec eſt illicita hujuſmodi pactio, vel conventio, quia pium eſt, ac ſi dicatur, te recipiemus tali tempore, vel tali, ſi tamen, vel dum tamen interim reddas te idoneum ad hoc, ut recipiaris, & utilem Monaſterio addiſcendo tale artificium, vel tale, vel ſcientiam talem, vel talem.

Quid de eo, cui facta eſt promiſſio de recipiendo ipſum ad certum terminum ſub prædicta conditione, numquid adveniente termino, & impleta conditione, tenetur intrare, cum illi parati ſunt eum recipere?

Rod. dicit, quod ſi nullum fecit votum, nec ſe obligavit illis ad intrandum; ſed promiſſionem termini ſibi factam acceptavit, volens ſibi providere in futurum, non tenetur intrare ſecundùm judicium fori pænitentialis; In foro autem cauſarum de hoc judicabitur ſecundùm præſumptiones, & allegata, & probata. Sed & Epiſcopus, qui recipit promiſſionem, vel juramentum ab Ordinando, quod eum non inquietabit ſuper petendo titulo, & præſentandus, qui ſimile pactum recipit, puniuntur. Vterque enim, ſcilicet Epiſcopus in ordinatione, & præſentans in præſentatione tenetur ordinato titulum aſſignare. *extra. de præben. Epiſcopi.* Ideo uterque punitur; nam præſentator ipſo jure ſuſpenſus eſt per triennium ab executione Ordinum. Ordinator verò, & Ordinatus ſuſpenſi ſunt ſine præfinitione temporis à collatione, & executione Ordinis ſic ſuſcepti, donec gratiam Sedis Apoſtolicæ mereatur, *extra. eod. ſi quis ordinaverit. Grego.* & debet intelligi ſecundùm *Hoſti.* hæc decretalis in foro pænitentiali, non in judiciali, *q. d.* Caveant ſibi Ordinator, & Ordinatus, & Præſentator tale pactum interponens, & recipiens; quia licèt occultum ſit, & probari non poſſit, pœnam tamen iſtam ipſo facto à Canone patiuntur, & ſic ipſo jure ſuſpenduntur.

Sed contra. Idem eſt remittere, quod dare, *extra. de teſta. veniens*, ſed iſte, ſcilicet præſentatus, vel ordinatus remiſit jus, quod ſibi competebat per Præſentatorem, vel Ordinatorem de promiſſione facienda ſibi; ergo videtur, quod deberet non tantum ſuſpendi, ſed etiam deponi, ut *extra. eo. de hoc.*

Reſpondet *Ber. extra. eo. ſi quis*, quod talis nihil remittit, quia nihil adhuc ſibi debetur, ſed renunciat juri, quod acquireret, ſi præſentaretur debito modo; ſed in *C. veniens*, remittitur quod in præſenti debetur. Et ſi iſte ſic remitteret, tam ipſe, quàm recipiens deponerentur, ſi convincerentur, *arr. extra. de hoc*, & *in C. inſinuatum*, & ideo minor pœna imponitur. Et hoc intellige ſi crimen ſit occultum. Si verò crimen eſſet manifeſtum, ſemper eſſent ſuſpenſi, & ſi accuſaretur de tali promiſſione, vel juramento, deponerentur. Hoc *Ber.* Si autem crimen probari non poſſit, indicitur purgatio infamato, in qua ſi deficiat, punitur tanquam convictus, *extra. eo. de hoc, & e. C. inſinuatum.*

Pone quod aliquis non habeat titulum, & vult ordinari. Epiſcopus verò non vult eum ordinare, quia caret titulo: rogat autem aliquem Presbyterum, ut præſentet eum ad Eccleſiæ ſuæ titulum, quod ille facere renuit, & iſte promittit ſibi, quod ſi

cum præſentet, nunquam portionem aliquam de Eccleſia ſua petet; & ſic illo præſentante ordinatur ille; numquid ibi committitur ſimonia?

Reſpondet *Ray.* quod talis niſi fuerit cum eo miſericorditer diſpenſatum, nec ad Ordines ſuperiores aſcendere, nec in ſuſcepto taliter Ordine debet ſecundùm rigorem Canonis miniſtrare. *extra. eod. per tuas 2.* Nec etiam excuſatur per ignorantiam juris ſcilicet, ſi credebat hoc licitum eſſe, ut dicitur *ibidem.*

Sed quis cum eo diſpenſabit?

Credit *Ray.* cum *Jo.* quod ſolus Papa; & eſt ſimoniacus in Ordine. Ordinator autem à collatione Ordinum, & Præſentator ab executione per triennium ſe noverint ſuſpenſos, *extra. eo. ſi quis ordinaverit.* Secundùm *Rod.* autem poteſt cum eo Epiſcopus diſpenſare, ut miniſtret in Ordinibus ante ritè ſuſceptis.

Sed numquid licet ſimoniaco Beneficium dimittere ſine licentia Superioris?

Reſpondet *Ber. extra. eo. de Regularibus*, quod de Regularibus tenendum eſt, quod dicitur *extra. eo. quoniam*, & habitum eſt ſupra. Epiſcopi verò renunciare non poſſunt ſine licentia Papæ. Inferiores verò renuncient in manibus ſuorum Prælatorum, *art. extra. de renunciationibus, niſi §. 1. & C. admonet.* Quod ſi nollent recipere, nihilominus debent cedere, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *14. q. 6. ſi res.*

Pone quod Papa ſit per ſimoniam electus, & probata ſit ſimonia, numquid ipſe deponeretur?

Reſpondeo quod non, *art. 2. q. 4. interrogatum.* Nec obſtat illud *diſt. 79. ſi quis pecunia*, ubi dicitur quod ille, qui eſt in Papam ſimoniacè electus, non habeatur Apoſtolicus, quia loquitur de illo, qui non à Cardinalibus, ſed ab aliis eligendi poteſtatem non habentibus eſt electus. Hoc notatur in *gloſ. c. ſi quis pecunia.* Nihilominus tamen Cardinales poſſent accuſari de ſimonia, ut *di. 69. ſi tranſitus*, ut etiam notatur in *gloſ. præd.*

Sed numquid Papa poteſt committere ſimoniam?

Reſpondet *Tho.* quod ſic, & tantò gravius, quantò in altiori gradu conſiſtit. Res enim Eccleſiæ non ſunt ejus, ut Domini, ſed ut Diſpenſatoris, unde ſi pro aliqua re ſpirituali reciperet aliquam pecuniam de redditibus Eccleſiæ, ſimoniacus eſſet. Et idem eſt ſi reciperet pecuniam ab aliquo Laico, ut de rebus Eccleſiæ.

ARTICULUS V.

De Reſtitutione ſimoniacè acceptorum.

SEquitur videre de quinto, ſcilicet de reſtitutione ſimoniacè acceptorum. Circa quod ſciendum, quod recipiens Beneficium ſimoniacè, tenetur renunciare, & reſtituere omnes fructus perceptos, & qui recipi potuiſſent, ſcilicet à poſſeſſore ſufficienter diligenti *14. q. 1. 6. ſi res aliena.* & *extra. de reſtit. ſpoliat. gravis.* Hoc verum eſt, ſi eo ſciente, & conſentiente, ſimonia commiſſa fuit; vel ſi ſtatim cum ſcivit, non renunciavit. *extra. eo. ſicut tuis circa fin.* Nam ſi eſſet bonæ fidei poſſeſſor, quia eo neſciente, ſimonia commiſſa fuit, & cum ſcivit ſtatim renunciavit, non de conſumptis, ſed tantum de reſtantibus teneretur, *C. de rei vend. certum.* Generaliter enim poſſidens ſine titulo, tenetur ad omnia damna, & lucra percepta, & percipienda, *ff. de rei vend. ſi navis, §. generaliter.* Et dicitur hic titulus juſtum initium, vel juſta cauſa poſſidendi, ut emptio, venditio, donatio, & ſimilia. Item eſt, ſi titulum habeat talem, quod pro non titulo ſit habendus, ut ſi contra legum interdicta ſit mercatus, *C. de agri. & cenſi. l. quemadmodum.* Hoc autem intellige de fructibus, qui ſuperſunt deductis expenſis, quæ fiunt gratia quærendi, ſervandi, & congregandi fructus. Hæc enim deducuntur tam à bonæ fidei poſſeſſore, quàm à malæ fidei poſſeſſore, *ff. de per. hære. ſi à patre, §. ult.* Hoc etiam intellige de fructibus, quos non expendit in ſervitium, & utilitatem Eccleſiæ, ſed in alios uſus, *art. ff. de ut. ge. ſi pupilli. §. ſcilicet, & ſi quis.*

Sed cui reſtituetur pecunia, vel poſſeſſio ſimoniacè accepta?

Reſpondeo. Secundùm *Greg. Naſon.* ubi totum Capitulum deliquit, reſtitui debet ei, qui dedit. Sic intelligitur illud *extra. eo. veniens.* Si autem unus, vel duo, vel aliquis extraneus deliquit, debet dari Eccleſiæ, in cujus injuriam data fuit. Sic intellige illud *extra. eo. de hoc.* Sed ſecundùm *Tanc.* Si ille, qui pecuniam dedit, in ſæculo remanere velit, non reſtituetur ſibi, quia indignum ſe ea fecit, quia turpiter dedit, *14. q. 5. non ſané*, ſed Eccleſiæ, ut ſupra. Si verò Religionem intrare velit, vel jam intravit, debet ei reſtitui, ne ſit oneroſus Monaſterio, ad quod tranſit. Et hujus ſententiæ eſt etiam *Hoſt. & Ray.* Dicit etiam *Hoſt. in gloſ. ſuper C. de hoc* quod idem juris videtur, ſi adeo ſit pauper, quod non habeat unde vivat. Secùs eſt ſi ſibi ſufficiat. Dicit etiam ibidem, quod ſi dans erravit in jure, ſubvenietur ei, & reſtituetur, *extra. eo. veniens.* Addit autem *Ray.* & convenit cum eo *Ber. extra. eo. de hoc in fin. ult. gloſ.* quod quando tranſit de illo Monaſterio, quod ſimoniacè intraverat, ad aliud Monaſterium, debet ei reddi pecunia ſimpliciter, & poſſeſſiones ſaltem quoad uſumfructum illi Monaſterio, ad quod tranſit, ut ſicut habet onus, ita habeat emolumentum. Et ſic loquitur in contrarium. *ſimile 16. q. 6. de lapſis,*

Aposst., & 17. q. 2. *si quis rapuerit*. Et ille uſufructus ſtatim eo mortuo [erit finitus, & redibit ad primum Monaſterium.

Sed quid fiet, ſi Abbas, & totum Collegium ſunt in culpa?

Reſpondet *Rod.* & *Ibo.* quod ſi fuerit data pecunia, non debet remanere penès Monaſterium, quia ſe fecit indignum illa; ſed ſecundùm diſpoſitionem ſuperioris eſt paupetibus, vel alteri Monaſterio danda. Si verò poſſeſſio fuit data, debet ſimiliter auctoritate Superioris alteri Monaſterio dari, vel ejus pretium pauperibus erogari. ſi autem non fuit in culpa totum Collegium, ſed ſolus Abbas, vel aliquis de Collegio delictum perſonæ, non debet redundare in damnum Eccleſiæ, vel Monaſterii; unde poteſt illud, quod fuit datum, remanere penès Monaſterium illud, præſertim cum in ejus injuriam fuerit acceptum, ita tamen quod quantum poteſt fieri commodè illi, qui fuerunt in culpa, inde non habeant commodum.

Quid ſi aliquis Clericus ſæcularis dedit pecuniam Epiſcopo pro ſe beneficiando, vel ordinando; cui reſtituetur pecunia ſic recepta?

Reſpondet *Rod.* quod ſi dedit eam pro habendo beneficio, refundi debet in utilitatem Eccleſiæ, vel Præbendæ, quam ſic habuit, ipſo amoto à Beneficio illo, niſi fortè pro ipſo habendo, pecuniam dediſſet alicui ſæculari Collegio. Tunc enim deberet fieri de illa, ſicut dictum eſt ſupra de pecunia Abbati, & Monachis data. Si autem dedit eam pro Ordine habendo, & ipſe non habebat Beneficium Eccleſiaſticum, illa pecunia debet dari illi Eccleſiæ Cathedrali, in cujus ignominiam fuit accepta. Si autem habebat Beneficium, ad cujus titulum gratis ordinari debebat; aut ſi dedit pecuniam pro aliquo Beneficio obtinendo ab Epiſcopo, vel alio Prælato Eccleſiaſtico eum facta ſit injuria, & Eccleſiæ illius Prælati, & Eccleſiæ, vel Præbendæ ſic acquiſitæ, pecunia debet cedere partim in uſum hujus Eccleſiæ, & partim in uſum illius.

Quid ſi quis Eccleſiæ, vel Monaſterio bona ſua ſimpliciter offerat ſine pacto; hac tamen intentione, ſcilicet, ut per bona temporalia adipiſci poſſit ſpiritualia, non daturus aliter illa; nec etiam aliter Clerici, vel Monachi reciperent eum; numquid receptio talis erit ſimoniaca, & numquid taliter accepta erunt reſtituenda?

Reſpondeo. Tam ille, quàm illi ſimoniaci, quia ſola voluntate committitur ſimonia, ut dictum eſt ſupra circa principium hujus tituli, & ſecundùm *Ray.* Nec ille ſic receptus tenetur renunciare, nec ſic recipientes taliter accepta tenentur cuiquam reſtituere, quia hujuſmodi ſimonia mentalis aliàs per condignam pænitentiam expiatur, *extra, eo, mandatu*.

Nota ſecundùm aliquos, quando recipitur pecunia cum injuria plurium reſtitui debet ei, qui potior erat in re data poſt dantem. Et ſic ſi aliqui alliciant aliquem per avaritiam, & fraudem, ut intret Monaſterium, ut habeant inde magnam pecuniam, licèt in injuriam Monaſterii ſit recepta, tamen quia hæredes in hoc defraudantur, qui potiores erant poſt illum, debet eis reddi. Sic intelligunt illud 20. *q.* 3. *Conſtituit.* Ad hoc nota, quod Prælatus extorquens aliquid ab Eccleſia per ſimoniam, reddere debet duplicatum, *extra, eo, audivimus.* Extorquens verò per concuſſionem, reddere debet quadruplicatum 1. *q.* 1. *concuſſionis.* Concutere autem dicitur, qui prætextu Officii ſibi commiſſi extorquet aliquid ab invito comminando, 23. *q.* 1. *militare.* Hæc ſupra dicta ſunt de pæna Clericorum. Laici autem debent excommunicari, 1. *q.* 1. *reperiuntur. Si quis Epiſcopus.*

ARTICULUS VI.

Quæ Diſpenſatio, & per quos circa ſimoniam adhibeatur.

Sequitur videre de ſexto, ſcilicet, quæ diſpenſatio, & per quos circa ſimoniam adhibeatur. Circa quod diſtinguendum eſt, utrum quis ſit ſimoniacè promotus, & ſimoniacus; vel ſimoniacè promotus, & non ſimoniacus; & utrum committatur ſimonia in ordine, vel beneficio. Simoniacè promotus, & non ſimoniacus eſt quis, quando aliquo pro eo pecuniam dante, vel promittente, ipſo tamen ignorante, nec poſtea, cum ad ejus notitiam pervenerit ratum habente eſt ordinatus, vel beneficiatus. Simoniacè verò promotus, & ſimoniacus eſt quis, quando ipſe, vel alius pro eo ſciente, vel poſtea ratum habente eſt ordinatus, vel beneficiatus. Cum promoto igitur ſimoniacè, & ſimoniaco in ordine, Epiſcopus diſpenſare non poteſt, *extra. eo. nobis in fine,* ſed ſolus Papa, *extra, eo, ſi quis inter.* & *gloſ.* & *de renunc. poſt tranſact. in gloſ.*

Sed numquid Papa poteſt diſpenſare cum tali, niſi renunciet Ordini malè recepto?

Et videtur, quod non, quia ſimoniacus furi comparatur, 1, *q.* 1. *ordinationes*, & vitium furti non purgatur, niſi in poteſtatem Domini revertatur, 14. *q.* 6. *ſi res aliena.* Sed dicendum, quod benè poteſt diſpenſare, quia vitium furti poteſt purgari re etiam apud furem remanente, *ff. de uſur.* & *uſuc. ſi fur.* Hoc notatur *in gloſ. illius C. Ordinationes.*

Quid ſi de pecunia ſimoniaca fundata ſit Eccleſia?

Eccleſia ?

Reſpondetur *1.q.1.non eſt putanda in gloſ.* quod non demolietur *24. q. 3. comperimus , & 12. q. 2. aurum.*

Quid ſi de pecunia ſimoniaca emat quis vineam ; numquid de fructu ejus facere poterit eleemoſynam?

Reſpondet *ibi gloſ. prædicta* , quod non, quia eodem jure cenſetur cum pecunia , cum fructus loco pecuniæ ſuccedant , *ar. extra. de uſur. cum Au. in fin.* Cum ſimoniacè verò ordinato non ſimoniaco , poteſt Epiſcopus diſpenſare , *1. q. 1. latorem præſentium* , & *1. q. 1. præſentium* , & *extra. eo. de ſimoniaco. in text. & gloſ.* Et hoc ſecundùm *Ray. Goſ. & Ber.* ibidem ſi poſtquam ſciverit ſe ſimoniacè ordinatum, renunciet priùs ſimpliciter , & puræ executioni Ordinis ſic ſuſcepti. Ad hoc enim tenetur *extra. de elect. ſi alicujus 1. q. 5. quicumque in primo , & extra. eo. ex inſinuatione.* Quod enim dicunt hæc jura, & ſimilia, in Beneficio , & Dignitate putant habere locum, & in ordine.

Si dicatur , quod talis non habet executionem , & nullus renunciare poteſt ei, quod non habet ?

Reſpondet *Goff.* , quod poteſt renunciare quantum eſt in eo offerendo ſe perpetuò depoſitioni , ut *di. 21. nunc autem* . Secundùm autem *Hoſt.* cum tali ſimoniacè ordinato non ſimoniaco , poteſt fortè , ſi crimen ſit occultum , Epiſcopus diſpenſare , *ar. extra: eo. de ſimonia.* Cum promoto verò ſimoniacè ad aliquam Religionem non ſimoniaco , ſecundùm aliquos poteſt Epiſcopus diſpenſare , *art. extra. eo. de regularibus.* Secundùm alios verò indiſtinctè ſtandum eſt illi , *extra. eo. quoniam.* Primæ opinionis videtur eſſe *Ray.* Imò ſecundùm eum cum tali poteſt diſpenſare , non tantum Epiſcopus , ſed etiam alius Prælatus ejus , vel Capitulum , dum tamen ipſi non fuerint participes ſimoniæ. Tunc enim cum propter hoc debeant puniri , *extra. eo. dilectus* , non debent ex eodem facto privilegio gaudere , ſed potius videntur poteſtatem eligendi amiſiſſe, & alii , qui non peccaverunt , acquiſiviſſe , *extra. de elect. bo. me.*

Sed numquid cum eo , qui per alienam ſimoniam Religionem intravit, vel Beneficium , vel Ordinem obtinuit , nec ſtatim cum ſcivit, renunciavit ; ſed in ordine ſuſcepto miniſtravit , & ordinem alium ſuſcepit, Epiſcopus diſpenſabit ?

Credit *Rod.* quod hoc Epiſcopus poſſit , quia talis non eſt ſimoniacus , licèt in hoc graviter deliquerit ; non tamen de Abbate , vel Capitulo credit , quod circa ordinem diſpenſare poſſit , quia hoc eis conceſſum eſſe non recolit. De ſimoniacè verò promoto non ſimoniaco ad Beneficium diſtinguunt ſic *Hoſt. in ſumma , & Ray. & Ber. extra. de renun. poſt tranſactionem in gloſ. 2.* , ſcilicet, quod ſi Beneficium illud erat ſimplex , tunc poſt liberam ejus reſignationem , poteſt illud recuperare ex diſpenſatione Epiſcopi , vel Capituli cum conſenſu Epiſcopi , *extra. eo. ex inſinuatione . & de elect. ſi alicujus in fin.* vel poteſt dici ſecundùm *gloſ. illius C. ex inſinuatione* , quia Capitulum non diſpenſat , ſed eligit talem per diſpenſationem Epiſcopi , quia Epiſcopus cum eo diſpenſat de conſilio Capituli *1. 5. præſentium.* Et dicit *Rod.* quod hoc dicitur ſimplex Beneficium , quod eſt ſine præfatione dignitatis; aliquando enim dicitur ſimplex Beneficium , quod non habet curam animarum annexam,ut ſupra in *art. 3. §. circa autem muans à lingua;* unde dicit, quod de Eccleſia habente hujuſmodi curam animarum annexam ſine Prælatione dignitatis , poteſt Epiſcopus in hoc caſu diſpenſare.

Sed quid ſi ei dignitas ſit annexa ?

Dicit , quod non poteſt , *art. extra. de præbend. c. ult.* Si autem erat Prælatio , vel Dignitas , ſubdiſtingue , ſcilicet , quod ſi ad Epiſcopum ſine aliqua accuſatione venerit , & proprio motu renunciaverit , humiliter poſtulans , ut ejus renunciatio admittatur , facta renunciatione , recuperare poterit eam ex diſpenſatione Epiſcopi ſui,ſi tamen utilitas vel neceſſitas Eccleſiæ hoc requirat,*art.1.q.5. præſentium.*& *C.quicumque* circa principium,& *art. extra. de elect.ſi alicujus à contrario ſenſu.* Si verò in judicio contenderit,vel vocatus fuerit , & timore probationum in judicio confeſſus fuerit,non poteſt Epiſcopus illa vice,vel in illa vocatione cum eo diſpenſare, ſed poteſt alia vice , ut *ar. extra. eo. nobis. §. 1.* & *extra. de elect ſi alicujus in prin.* Et ſecundùm hoc intellige illud *1. q. 1. erga , & 1. q. 5. præſentium* , & alia ſimilia. Hoc autem dicit *Rod.* eſſe verum, quando aliquis eſt electus ad Prælationem , vel Dignitatem per Collegium. Sed ſi eligeretur per Regem , vel per aliquem Juſpatronatus habentem , credit , quod Epiſcopus diſpenſare poſſet , quia poſt reſignationem iterum eligeretur. Et idem dicit , ſi non conſtaret de ſimonia , niſi per confeſſionem occultam in foro pænitentiali factam ante confirmationem electionis. Vel dic brevius etiam ſecundùm *Hoſt.* quod in ſimplici Beneficio diſpenſat Epiſcopus cum Capitulo , cum Cauſa , & ſine Cauſa , dum tamen hoc expoſcunt merita. Sic intelliguntur illa , *C. ex inſinuatione , & ſi alicujus in fine.* In duplici autem poteſt diſpenſare Epiſcopus etiam illa vice : ſi hoc requirat Eccleſiæ neceſſitas , ut in *C. præſentium* , aliàs non poteſt illa vice,ut in *C. ſi alicujus in prin.* Et ſic illud decretum antiquum,ſcilicet *præſentium* determinat *Greg.* in *C. ſi alicujus*,& hoc determinat *Cæleſtinus in C. nobis fuit* , cum ſimoniacè verò ad

Beneficium

nèficium promoto, & ſimoniaco ſecundùm *Ray. Gof. & Ber.* ſolus Papa diſpenſare poteſt, & non alius, nec in illo Beneficio, nec in alio, ſcilicet ſi remanet in ſæculo. Et *art.* ſecundùm *Ray. extra. eo. de regularibus.* Secundùm verò *Goff. & Ber. in c. nobis.* Finis enim hujus *c.* referri non debet ſecundum *Goff.* ad ejus p incipium, ſive ad caſum in ejus principio poſitum, ſcilicer de ſimoniacè promoto non ſimoniaco; de quo certum eſt, quod Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut dictum eſt ſupra, ſed referri debet ad caſum de ſimoniaco, qui ponebatur in parte deciſa illius decretalis, quem etiam intellectum ponit *Ber. ibidem*, ſecundùm verò *Hoſtien.* cum tali Epiſcopus in duplici modo poteſt diſpenſare, ſed in ſimplici fortè poteſt inſtante neceſſitate Eccleſiæ, aliàs autem non. *Innoc.* autem de hac materia ſic notat, *extra. eod. ſuper c. de ſimoniacè*, ſcilicet quod ignoranter ſimoniacè promotus remanet in ordine ſic recepto per diſpenſationes Epiſcopi *1. q. 5. præſentium.* In aliis autem Ordinibus, vel Beneficiis non ſimoniacè habitis, etiam ſine diſpenſatione manebit, & nova Beneficia acquirit. Novos autem Ordines habere non poteſt, niſi primo diſpenſetur cum eo in Ordine ſimoniacè habito, cum per ſaltum eſſet promotus, *diſt. 52. c. 1.* de ordinato verò ſimoniacè ſcienter idem dicit cum aliis. De Beneficiis autem diſtinguit ſic, ſcilicet quod ſi quis ignoranter obtinuit ſimoniacè Prælationem, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut habeat illam, ſed in ſimplici Beneficio poteſt; ſed diſpenſare non poteſt, ut ad majores Ordines aſcendat, *1. q. 5. §. 1.* Hæc *Innoc.*. Et idem dicit *Hoſt. ibidem in gloſ.* Item Epiſcopus poteſt diſpenſare ſecundùm *Ray.* cum eo, qui ſola voluntate, ſive intentione commiſit occultè ſimoniam, quia non invenit ſibi prohibitum. *art. extra. de ſent. excom. nuper.* immò etiam ex toto per condignam pænitentiam liberatur. *extra. eo. mandato.* Item ſecundùm *Ray.* Epiſcopus diſpenſare poteſt cum his, qui ſequuntur poſt legitimam pænitentiam, ſcilicet cum eo, qui Ordinem, vel Beneficium contulit ſimoniace, vel fuit mediator ſimoniæ, dummodo ſit occultum. Item cum eo, qui carnales preces interpoſuit pro indigno nulla interveniente conditione, vel pactione. Item cum eo qui recepit Ordines ſimoniacè in Ordinibus antea ritè ſuſceptis. Item cum eo, qui recipit Beneficium ſimoniacè poſtquam reſignaverit in Ordinum executione. Qui verò ſcit, vel credit conferentem eidem Ordinem, & Beneficium contuliſſe principaliter propter obſequia, vel carnales preces interpoſitas à ſe, vel ab alio ſi indignus erat ex alio crimine, quàm ex illa ſimonia, reſignare debet, quia tunc hujuſmodi ſuccederent loco pretii,

Aliàs ſi dignus erat, non tenetur, ſed pænitere debet de intentione corrupta, *1. q. 1. ſunt nonnulli*, & *extra. eo. mandato, & hæc Ray.*

Sed numquid Epiſcopus cum eo, qui recepit Beneficium ſimoniacè, poſtquam reſignavit, ſicut in Ordinum executione, ita etiam in Ordinum receptione diſpenſare poterit?

Reſpondet *Rod.* quod non. Cum enim non poſſit diſpenſare in Beneficio recipiendo, quod eſt minùs probabile; quod nec in Ordine recipiendo, niſi intraret Religionem. Tunc enim favore Religionis Epiſcopus diſpenſare poſſet, ſi ſimonia occulta eſſet. Si autem manifeſta, vel diffamatus in illa eſſet, non poſſet, quia ſi infamatus eſſet, tunc ad inquiſitionem procederet, vel purgationem infamato indicere debet.

Sed numquid Epiſcopus diſpenſare poteſt in ſimonia commiſſa circa officia mortuorum, benedictiones nubentium, ſepulturas, chriſmatis venditiones, ſacrorum vaſorum, ſive veſtium benedictiones, & conſimiles ſpecies minores?

Reſpondet *Hoſt.* quod ſic, ſecundùm magiſtros poſt peractam pænitentiam, quia non prohibetur *art. extra. de ſent. ex nup.* Nec obſtat illud *1. q. 1. erga*, quia loquitur de ſimoniaco in dignitate, ſicut & *extra. eo. nobis in fin. ſecundùm Gof.* Quod autem dictum eſt ſupra, ſcilicet Epiſcopum diſpenſare poſſe, debet intelligi quando non ſibi, ſed alicui ſociorum ejus ipſo ignorante fuit pecunia data; aliàs ſi ipſe deliquiſſet, poteſtate diſpenſandi indignus eſſet, *ar. extra. de Cleri. conjug. diverſis in fin. & 1. q. 5. præſentium*. Et tunc, ut dicit *Rod.*, diſpenſaret Papa vel Succeſſor illius Epiſcopi, aut alius Judex ordinarius illius Clerici, puta ſi domicilium habet, vel beneficium in Diœceſi alterius Epiſcopi; vel etiam Archiepiſcopus ſecundùm *Ray.* adhibita diſcretione in foro pænitentiali, & hoc debet intelligi ſecundùm *Rod.* quando Archiepiſcopus habet hoc ex conſuetudine, quod poſſit confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorum audire. Aliàs non, quia non eſt ordinarius Judex eorum, niſi in caſibus expreſſis in jure, inter quos non eſt iſte. Ad hoc nota quod ſecundùm *Ray.* cum ſimoniaco fit quadruplex diſpenſatio, ſcilicet parva, ut habeat laicam communionem; quæ datur Laicis in Paſchate, vel aliis ſolentibus communicare, magna, ut poſt pænitentiam in Eccleſia alia remaneat; in ordine ſuo. Major, ut etiam in eadem Eccleſia remaneat; ſed in minoribus Ordinibus. Maxima; ut etiam majores in eadem exequatur, non tamen habeat Prælationem, *1. q. 5. c. 1.* Item ſecundùm *Gof.* diſpenſatur aliquando ſemiplenè, ſcilicet, ut poſſit in minoribus Ordinibus miniſtrare, *extra. qui Cleri. vel Mo. c. 2. & 1. q. 1. ſi quis*

habet. Plenè, ſcilicet, ut ad Sacerdotium, & non ultra aſcendat, *extra. qui Cleric. C. 1. & 1. q. 7. convenientib.* Pleniùs, ſcilicet, ut Epiſcopus fieri poſſit, & non ultra *di. 12. nos conſuetudinem*. Pleniſſimè ſcilicet, ut ad omnia diſpenſetur, *33. q. 4. ipſa pietas.*

ARTICULUS VII.

De Simonia Prælatorum.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicet ſpecialiter de ſimonia Prælatorum, quam committunt, vices ſuas, vel Eccleſias pro cenſu annuo concedendo. Circa quod ſciendum eſt, quod aliquis Prælatus ſuam Prælationem, Juriſdictionem, Officium, vices ſuas circa ea, quæ ſunt ſpiritualia, ſcilicet juriſdictiones, non debet pro pretio concedere, nec locare. Hujus autem ratio eſt triplex. Prima eſt, quod hoc in gravamen ſubditorum, & ſubverſionem judiciorum cedit, *extra. eo. c. 2.* Secunda, quia qui Vicarium conſtituit, ei curam animarum tradit. *extra. de offi. Vica. c. ult.* & ideo, qui pro Vicaria pecuniam dat, vel accipit, ſimoniam committit, *extra. de ſimon. ad noſtram*; Spiritualia enim vendi non poſſunt, ut habitum eſt ſupra, & juriſdictio eſt ſpiritualis, *1. q. 3. ex multis*; unde & vendere caſtaldionatum, vel æconomatum eſt ſimoniacum, *1. q. 1. ſi quis Epiſcopus*, & *1. q. 3. ſalvator.* Omnis enim poteſtas, & omnis juriſdictio à Deo eſt, & ſpiritualis eſſe videtur. Et eſt hoc *art.* ſecundùm *Hoſtien.* quia ſi quis det pecuniam, ut promoveatur in Imperatorem, vel Poteſtatem, vel Rectorem alicujus Civitatis, ſimonia committitur. Tertia ratio eſt, cum Prælatus gratis debeat judicare, *14. q. 5. non ſanè* judicium venale conſtituit, in quo Deum, & Legem offendit, *11. q. 3. qui rectè.*

Sed contra hæc duo ſunt paria, quantum ad ſimoniam committendam, ſcilicet ſpiritualia pro pecunia remittere, vel conferre, *extra. de ſimo. querelam, & reſti. veniens*, & tamen Epiſcopus cum conſenſu Capituli poteſt ſub annuo cenſu juriſdictionem remittere, *extra. de reli. do. conſtitutus.*

Reſpondeo. Prælatus privilegium libertatis indulgens pro temporalibus, quæ remittit, cenſum ſibi retinet, *extra. de cenſi. cum venerabile.* Immò in traditione ſuæ rei retinere poteſt, quod ſibi placet, *extra. de cenſibus quanto*. Præterea cenſus impoſitio non inducit vitium ſimoniæ, quia non imponitur, ut juriſdictio remittatur, quia hoc eſſet ſimonia, *extra. de tranſac. præterea*, ſed ut antiqua ſubjectio comprobetur, *extra. de cenſi. omnis anima*, & libertas præſtita oſtendatur, *extra. de privil. recepimus.* Ex prædictis patet, quod is, qui juriſdictionem recipit, pecuniam pro ea dare non debet. E contrario verò is, qui juriſdictionem alicui committit, poteſt, & debet ei dare ſalarium in quanta parte, non in quota, *ut. expreſſum, extra. de offi. ordi. inter cætera de appella. pervenit.* & talis habebit curam animarum, & juriſdictionem delegatam, ſed non ordinariam, & ad tempus, non in perpetuum, quando Vicarius conſtituitur, vel in perpetuum, quando adjutor perpetuus datur, ut patet in dictis proximè *c.*

Sed numquid licet alicui Prælato ſuam Eccleſiam ſub annuo cenſu concedere? & videtur, quod non per rubricam quartam quinti libri decretalium hoc prohibentem, & per ejuſdem Capitulum tertium Sed quod ſic videtur per ejuſdem Capitulum ultimum.

Ad hoc reſpondet *Ber. ibidem*, quod nomen Eccleſiæ dicitur multipliciter. Dicitur enim collectio malignantium *Pſalm 25. Odivi Eccleſiam malignantium.* Dicitur etiam Eccleſia, collectio Fidelium *de conſecra. di. 1. Eccleſia.* Dicitur etiam ambitus murorum, *de conſecra. diſt. 1. de fabrica.* Dicitur etiam Corpus Chriſti, *1. q. 1. in Eccleſia.* Dicitur etiam Prælatura ipſius Eccleſiæ, *extra. eo. c. 3. & in prædicta rubrica.* Et hoc modo Eccleſia prohibetur ſub annuo cenſu concedi, ut patet ibidem, & *extra. de ſimo. non ſatis*, quia nec conductitiis Preſbyteris debet Eccleſia ſic accepta committi, *di. 21. q. 2. præcipimus.* Dicitur etiam Eccleſia ipſæ obventiones provenientes ratione Eccleſiæ, & ſic ſumitur, *extra. eo. c. fin.* & iſtæ vendi poſſunt ab eo, qui habet Eccleſiam intitulatam, vel commendatam ſub cenſu certo. Intuenda eſt tamen pactio, ut patet ibidem, non obſtante contrario Diæceſis ſtatuto, ut *extra. de locato noſtra.* Et hoc uſque ad tempus certum, & modicum, non in perpetuum, nec ad tempus non modicum, dummodo Eccleſiam non tradat ad firmam Laicorum, *extra. art. de ætat. c. 2. nec Monacho.* Ergo à contrario ſenſu poteſt eam tradere ſæculari Clerico, *extra. ne Cler. ſecundùm inſtituta*, ſed & Monaſterii nomine poteſt modico tempore, ut dicitur ibidem.

Numquid poteſt vendi Eccleſia hoc modo Laico Religioſo? *ar. quod ſic, extra. de deci.* quamvis ſit grave, dummodo non habeat ſpiritualem adminiſtrationem, quia illam habere non poteſt, *extra. de conſti. Eccleſia ſanctæ Mariæ, & de reb. Eccle. non aliec. cum Laicum.* Nec Eccleſias regere, nec oblationes recipere dicitur, *10. q. 1. quia Sacerdotes, & duobus C. ſequen.* Et videtur ibi dici, quod tales ſunt excommunicati; generaliter etiam prohibitum eſt omnibus Laicis; quod de ſpiritualibus ſe nullatenus intromittant. *extra. de arbitri. cum contingat.* Sic intellige illud *extra. de decimis quamvis, & C. prohibemus.* Nec excuſare videtur auctoritas Epiſcopi in hac parte, ut patet ibidem

Digitized by Google

dem. Poteſt ergo dici, quod fructus Eccleſiæ vendi poſſunt Laico, non tamen quod adminiſtret, ſed potiùs alius ponetur, qui ſibi reddet, *art. extra. de loca. noſtra.* licèt enim fructus ex ſpiritualibus proveniant, non tamen ſunt ſpirituales; unde & poſſunt vendi, ita tamen, quod in venditione, ſive in iſta locatione nihil admiſceatur ſpirituale, *extra. de rerum permuta. ad quaſtiones.*

Quid ſi quis Prælatus fructus Eccleſiæ ſuæ uſque ad ſeptimum annum vendat, & ſtatim pecuniam totius ſeptennii recipiat, & mox poſtea decedat; numquid ſucceſſor ſtare tenetur venditioni?

Reſpondet *Gof.* quod non, quia cum Beneficia ſunt perſonalia, contractus de ipſis perſonas condecentium excedunt, *ar. extra. de praben. niſi.* Clericus enim uſufructuario comparatur, qui uſufructum rei, quem habet, ultra ſuam vitam locare non poteſt; unde ſi conductor tales expenſas circa rem ipſam fecerit, ſibi imputabit, quia illum mori poſſe proſpicere debuit, *ff. loca. & conduc. ſi quis do.* fortè tamen ab hæredibus uſufructuarii poſſunt expenſæ repeti, *art. extra. de rebus Eccleſ. non ali. ad audientiam. Hæc ſecundùm Gof.* Secundùm autem *Hoſt. & Ber. extra. c. querelam*, ſi pecunia in utilitatem Eccleſiæ ſit converſa, neceſſe eſt, ut vel reddatur pecunia, vel locatio ſit rata, *art. extra. de ſol. cap.* 1. Aliàs contra *extra. de præca. cap.* 1. & imputet ſibi is qui pecuniam dedit, niſi fortè impetratum eſſet à Principe ſpeciali privilegio, cauſa fortè Theologiæ, vel peregrinationis Terræ Sanctæ, vel alia cauſa, *extra. de Magiſtris ſuper ſpecula. Innoc.* autem ſuper *cap. querelam*, dicit, quod ſi locatio fiat nomine Eccleſiæ, & utiliter, ſucceſſor tenetur, *extra. de ſolu. cap.* 1. Secus eſt ſi inutiliter; ſi autem nomine ſuo locaverit, non intendens Eccleſiam obligare, non tenetur ſucceſſor, ſed nec hæres ejus, & hoc eſt verum de Miniſtro, ſive Prælato ejus, ſcilicet quod ſucceſſor tenetur habere rotum ratum, quod eſt à Prædeceſſore factum. Canonicus tamen Præbendarius nunquam locare poteſt Præbendam ſuam ultra tempus vitæ ſuæ.

Quid ſi quis obliget fructus Eccleſiæ, obventiones, & omnia ad ſuam Eccleſiam pertinentia; numquid tranſit commodum juriſdictionis, ſi juriſdictionem habeat Eccleſia?

Reſpondet *Hoſt.* quod ſic, niſi ſit excepta, licèt non debeat ſpecialiter vendi, ut dictum eſt ſupra, ſicut & cum univerſitate tranſeunt tacitè plura alia, ut patet de jure.

Numquid Prælatus poteſt fructus Eccleſiæ vacantis vendere?

Reſpondeo quod non.

Sed contra, quia, ut dictum eſt, hoc poteſt Intitulatus, qui eſt minor, ergo & Prælatus.

Reſpondeo. Non ſequitur, quia & in hoc Prælatus eſt minor, nam Prælatus non habet jus in re, ideſt in fructibus, ut patet 11. *q.* 2. *ſi quis Epiſcopus*, & habet neceſſariò gratis conferre, *extra. de praben. relatum.* Sed ubi pecunia datur, gratificatio removetur, ut *inſti. de mandato* §. *fi.* nec externum præmium conſideratur, *extra. e. cap. penult.* Intitulatus autem jus habet in re; ideoque quamdiu vivit poteſt vendere, & ſic uſufructuatio comparatur, *extra. de pecu. Cleri. cap. fi.*

Quid ſi Prælatus Beneficium aliquod ſpirituale conferat alicui, proventibus ſibi retentis?

Reſpondeo. Si Prælatus non recipit ante donationem proventus, ſed alius, & ex donatione conſequitur, quod eos percipiat, ſimoniacum eſt. Si verò ante donationem perceperit, tunc aut ipſe ante dictum conſtituit, quod proventus illius Beneficii retinerentur ad tempus pro juſta cauſa, & neceſſaria, & hoc eſt licitum, aut convenit cum Beneficiato, vel cum mediatore quocumque, quod retineret proventus, & hoc eſt illicitum, *extra. ut Eccle. bene ſine di. confe. ut noſtrum in fi.*

Numquid Rector Eccleſiæ Presbytero conductitio, vel conducenti fructus Eccleſiæ ad tempus curam poteſt committere?

Reſpondeo quod ſic, gratis tamen, & ſine aliqua pactione, & Epiſcopi auctoritate interveniente, *extra. de offi. Vica. ad hoc*, Sed cavendum eſt, ne hæc duo admiſceantur, *extra. de rerum per mu. ad quaſtiones.* Hoc enim prohibetur, & ſic intellige illud 12. *q.* 2. *pracipimus.* Videtur etiam, quod cura committi poſſit ad tempus per modicum Epiſcopi auctoritate proficiſcendi neceſſitate imminente, *art. extra. de magiſtris querelam*, quod fortè poteſt admitti per unam diem, vel per paucas dies. Aliàs contra 10. *q.* 1. *per tot*, quia nec Rector Eccleſiæ poteſt peregrinari ſine auctoritate Epiſcopi, *de conſe. di.* 5. Nec in totum ſuàm juriſdictionem committere, *ff. de offi. pra'ègatus*, licèt in quibuſdam poſſit, *ff. de judi. Prator.* §. 1. & *extra. de pa. & re omnis.* Ex ſupradictis colligitur, quod vendi, vel emi non debet, nec poteſt jus percipiendi fructus Eccleſiæ, quia illud eſt ſpirituale, *extra. de ſimo. non ſatis*, & *de rebus Eccle. non alie. ad audientiam.* Sed ipſi fructus cum ſint corporales poſſunt vendi, non quidem à Prælato, qui jus habet conferendi, ſed à Beneficiato quamdiù ipſe vivit, *ar. extra. ut bene Eccle. ſine dimi. confe. cap.* 1. §. *fi.*

Ad hoc nota, quod is qui juriſdictionem aliquam per pecuniam acquirit, ab officio ſic adepto, & à Clero eſt removendus; concedens autem conferendi poteſtate privatur, ut quilibet in eo, in quo deliquit, puniatur,

niatur, ut *extra. de magiſtris cap. 1. & 5.* Et quandoque deponitur *di. 81. dictum.* Quandoque ad tempus ſuſpenditur *1. q. 1. quiſquis.*

ARTICVLVS VIII.

De Doctrina, & docendi licentia.

SEquitur videre de octavo, ſcilicet de doctrina, & docendi licentia, utrum committatur ſimonia ſi pro eis exigatur pecunia. Et circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum Religioſus, & maximè Monachus poſſit, & debeat in Magiſtrum aſſumi?*

II. *Utrum Magiſter à ſcholaribus poſſit levare collectam?*

III. *Numquid aliquid poteſt exigi pro licentia docendi?*

IV. *Quid ſi quis, obtenta licentia legendi, fecit expenſas in conviviis, vel aliis, numquid alium ſubſtituere poterit expenſis ab eo receptis?*

V. *Quid ſi is, qui poteſtatem habet concedendi licentiam docendi, velit in propria perſona legere; numquid poteſt licentiam aliis delegare?*

VI. *Quid ergo de Epiſcopo, qui Clerico ſuo licentiam dare noluit ad ſcholas eundi, niſi data pecunia ſibi?*

Circa primum reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* Talis aut ingerit ſe, & ſic eſt repellendus, aut mittitur à ſuo Superiore, & licentiatur ab eo, ad quem pertinet, & ſic eſt admittendus, *16. q. 1. moderamine, & c. ſunt nonnulli*, dum tamen prohibitis abſtineant ſcientiis. Cum enim ſpecialiter prohibeatur Religioſis de aliquibus ſcientiis, *extra. de cleri. non magno.* videtur hoc conceſſum de aliis, *extra. de præſumpt. nonne.* maximè de Theologia, ad quam omnes indiſtinctè debent admitti, quia omnes inducit ad bonum, *extra. c. ſuper ſpe.* Hoc etiam exigit animarum ſalus, & utilitas communis, ut dicitur ibidem, quæ præferri debet privatæ; unde in hoc potiſſimè debet Monachus Abbati obedire, cum hoc expoſcat non tantùm utilitas proprii Monaſterii, ſed generalis Eccleſiæ, *art. 16. quæſt. 1. Monachi.* Puta ſi Monachus præ cæteris ratione vitæ, & ſcientiæ eſt idoneus, quare non poneretur melius in Cathedra, quàm ſecularis Clericus, qui eò minùs idoneus ſit? Secundùm *Chriſo. arg. dictum 40. multi Sacerdotes*; & *Ambro. 16. q. 1. doctoe. & c. ſequenti*, maximè cum gratis doceant, & ſic in hoc caſu Eccleſiæ Cathedrales relevari valeant, unde non ſunt prohibendi ſecundùm Concilium Lateranenſe, & Generale Concilium, *extra. de magi. c. 1. & pe.* Nec obſtat, quod ſecundùm Hieronymum Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium, nec debet paſcere, ſed paſci, *16. q. 1. Monachus, & in multis c. ſeq.* quia illud verum eſt, niſi eligatur ad illud officium.

Circa ſecundum reſpondeo. Dicunt Doctores indiſtinctè, quod ſic, ſi non percipiat ſalarium de publico, quia non tenetur propriis ſtipendiis militare, *art. 12. quæſt. 2. quicumque, & C. Eccleſiaſticie.* Ideo ſtatutum eſt, quod in omnibus locis, in quibus ſuppetunt Eccleſiæ facultates, ſive ſit Cathedralis Eccleſia, ſive alia, ponatur Magiſter in Grammatica, cui competens Beneficium aſſignetur, vel fructus unius Præbendæ percipiat, non tamen, quod propter hoc Canonicus fiat, *extra. de Magiſtris quia nonnullis.* §. 1. Quod antiquitus de omnibus Eccleſiis, & per Alexandrum tantum de Cathedralibus Eccleſiis ſtatutum fuit, *extra. de Magiſtris cap. 1.* Intelligendum autem, quod Magiſter pro labore ſuo in quacumque ſcientia poteſt accipere pecuniam, unde *Proverb. 23. Veritatem eme.* Gratis tamen debet dare ſcientiam, aliter committeret ſimoniam. Nam ſcientia eſt donum Dei; unde *Exod. 31. Poſuit Deus in corde ſuo*, dicit ibi *gloſ.* quod ſcientia eſt donum Dei, & *Matthæi. 10.* dicitur, *Gratis accepiſtis, gratis date*, & *Proverb. 23.* dicitur, *Noli vendere ſapientiam & doctrinam, & intelligentiam.* Sic diſtinguit *Alex. de Angl.*

Quid ſi Magiſter feſtum de jure colendum, vel de conſuetudine non velit concedere ſcholaribus colendum, niſi pecunia ſibi data, vel è converſo diem non colendum concedat colendum pro pecunia?

Reſpondet *Ray.* quod committit ſimoniam, & addit *Rod.* quod ſi magiſter pro pecunia ſcholaribus conſentiret ceſſare aliquo die à lectionibus propter recreationem, ſicut fieri ſolet ab auctoriſtis, non eſſet ſimonia, ſed turpe lucrum.

Quid ſi ex eo pacto recipiatur aliquis Magiſter in Canonicum, ut teneat ſcholas?

Reſpondeo. Dicunt quidam hoc eſſe ſimoniacum, quia omnis pactio ceſſare debet, vacante tamen Præbenda illud onus poſſet ei annecti, *extra. de Præben. ſignificatum.* Hoc notat etiam *Per. extra. c. quia nonnullis*, Sed & ſecundùm *Hoſt.* videtur quod poſſet tali pacto recipi, quaſi permutatio fieret de ſpirituali ad ſpirituale, ut *extra. de rerum permu. ad quæſtiones.*

Numquid currit tempus ſex menſium Canonicis, qui Præbendam aſſignaverunt Magiſtro ſi non eligant?

Reſpondeo quod non, ut dicit *Ber.* auctoritate Concilii, quod nec Beneficium vacare dicitur, dum Magiſter eſt ibi, *extra. c. quia nonnullis*, licèt currerent ſi fructus ad tempus retinuiſſent, *art. extra. ut Beneficia Eccleſiæ ut noſtrum.*

Quid ſi nulla Præbenda vacet?

Reſpon-

Reſpondeo ſecundùm *Ber.* Expectetur donec vacet, *etra. de præben. dilectus* 2. vel ſecundùm *Hoſt.* quilibet de Eccleſia det tantum de ſuo, quod faciat unam Præbendam, *art. extra. de his, quæ fiunt à majo. parte cap. fin.* Nec obſtat illud *extra. de Præben. cap. antepenult.* quia intelligitur, quando quis privatus volebat recipi petens ſibi Præbendam aſſignari, quæ defalcaretur de præbendis aliorum. Ergo in illa donatione verſaretur utilitas privata, hic autem publica quæ eſt privatæ præferenda. Inſuper autem ſtatutum eſt, quod in Eccleſia Metropolitana Theologus, & Grammaticus ponatur, niſi de ambobus nimis gravetur, & tunc per Metropolim Theologo provideri debet, & per aliam Eccleſiam Civitatis, vel Diœceſis grammatico, & tales Magiſtri Clericos ejuſdem Eccleſiæ, & etiam pauperes extraneos debent gratis docere, ſed ab aliis extraneis divitibus poſſunt collectam levare. Sic intelligunt illud *extra. eo. cap. 1. & cap. quia non nullis.* Unde ſecundùm *Ber.* ibidem Magiſter cui & Benrficium competens eſt conſtitutum, collectam à divitibus petere poteſt, ſcilicet ab extraneis. Secundùm autem *Hoſt.* Si Magiſter ſit pauper, vel obligatus, ſive percipiat ſalarium, ſive non licitè recipit collectam.

Cum enim ſcholares teneantur cuilibet in neceſſitatibus ſubvenire, multò fortiùs magiſtro, eſt ergo docentis neceſſitas relevanda, ut *extra. de magiſtris, quia nonnullis,* & eſt ei dandum, inſpecta ſcientia, facundia, & labore, *extra. de præben. de multa*, & inſpecta dignitate, & facultatibus ſcholarium, *ff. de admini. tuto. cum plures*, §. *Procurator.* Si verò nulla neceſſitas immineat magiſtro, & habeat ſalarium, vel etiam Beneficium ſufficiens ad victum, & veſtitum, nihil exigere debet, poteſt tamen accipere gratis oblatum, ut *extra. de ſimonia, dilectus filius in fin. & 1. q. 1. placuit.* Si verò non habeat ſalarium, nec Beneficium, vel ſi habet, non tamen ſufficiens, vel non percipit in ſcholis, quatenus deberet, exigere poteſt. ut dictum eſt ſupra; & videtur *Hoſt.* innuere, quod tunc non tantum ab extraneis, ſed etiam à Clericis illius Eccleſiæ exigere poteſt per exemplum Epiſcopi, qui ſubſidium requirit à ſubditis. Sed ſi non indiget, & tamen requirit à Clericis Eccleſiæ, vel à pauperibus, ſimonia eſt. Sed in nullo caſu à paupere aliquid debet exigere, cum potiùs ſibi debeat ſubvenire, ut *extra. de cenſibus*, licèt hæc omnia intellige, ſecundùm *Hoſt.* de idoneo ad regendum, aliàs non eſt ei ex debito providendum.

Circa tertium reſpondeo quod non. Non tamen eſt ibi ſimonia, ſecundùm *Goſ. & Hoſt.* Non enim emit, vel venditur aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, ſed eſt ibi crimen concuſſionis; eſt autem crimen concuſſionis, cum quis prætextu officii ſui ab invito extorquet, quod non debet 23. *quæſtione 1. militare*, unde qui exegerit Dignitate, Officio, ac Beneficio ſpolietur, *extra. e. cap. 1. & cap. quanto in fin.* Debet enim cuilibet idoneo gratis concedi licentia docendi ab eo, qui poteſtatem habet de jure, vel de privilegio, vel de conſuetudine; vel ſi conſuetudo non apparet, ad Epiſcopum ſimul, & Capitulum videtur pertinere, *extra. e. quia*, §. *nullum.* Secùs eſt ſi non eſt idoneus, quia tunc juſtè negare poteſt, *art. ibidem, & cap. 1.* Sed & ſi quis in locis congruis ponere magiſtros diſtulerit, Superior negligentiam inferioris ſupplebit, *extra. eo. prohibeas*, & licèt ex parte dantis, & exigentis turpitudo verſari videatur, & ſic potior ſit conditio poſſidentis, & deterior conditio recipientis, 14. *q. 5. non ſanè*, in hoc tamen caſu promittenti ſuccurritur, ut promiſſum remittatur, & ſolventi, ut ſolutum reddatur, *extra. e. prohibeas*, & hoc in odium exigentis, vel poteſt dici ſecundùm *Goſ.*, quod non verſatur turpido ex parte promittentis, vel ſolventis; cum enim ſit idoneus quod quidem requiritur, *extra. e. cap. 1.* & impediatur, vel non permittatur à jure, licèt ei ſuam vexationem redimere, *extra. de ſimonia. dilectus*, & hæc eadem notat *Ber. ſuper cap. prohibeas.*

Circa quartum reſpondeo quod ſi ſit conſuetudo loci, quod alium poſſit ſubſtituere, recipere poterit expenſas factas pro intereſſe, dum tamen doceat ejus vice, ſicut qui habet Eccleſiam, poteſt eam alii committere, ſi autem totum jus in eum transferat, non deberet ab eo aliquid recipere, etiam pro intereſſe, ſicut nec Cancellarius qui ſcholas concedit. Quando etiam ſubditus docet loco ejus, non debet paciſci cum Canonicis de certa parte lucri ſine ſuo labore, cum non inveniatur conceſſum; nec eſt ſimile de tradente Eccleſia ad firmam, quia hujuſmodi Beneficia pro titulo, & pro vitæ ſuſtentatione Clericis dantur.

Circa quintum reſpondet *Hoſt.* quod non, etiamſi ſit valdè idoneus, *art. extra. de offi. Archipresbyteri cap. ult.* Nam adhuc impedit docentem, & diſcentem; talis enim fortè audiret alium, qui non audiret eum. Amor enim magiſtri, & modus docendi, & eloquentia multum in hujuſmodi operatur; & idem etiam ſentit *Ber. ſuper cap. prohibeas.* Ad hoc mandatur, ut ſtatutum de magiſtris Theologiæ in ſingulis Metropolitanis ſtatuendis inviolabiliter obſervetur, & ne propter raritatem magiſtrorum ſe poſſint aliqui excuſare ſtatuitur, quod ab Eccleſiarum Prælatis ad Theologiæ ſtudium ali-

qui docibiles, ideſt ſecundùm *Ber.* ad docendum habiles deſtinentur, ex quibus Doctores poſtea habeantur, quibus ſi propria Beneficia non ſufficiant per prædictos, ſcilicet Presbyteros, & Capitula neceſſaria miniſtrentur. Hæc omnia *extra. eo. ſuper ſpe.* Et ſecundùm *Ber.* ibidem dicti docibiles debent à Capitulis eligi, & ex vi Conſtitutionis hujuſmodi, ut videtur, Prælati, & Capitula ad ſupplendum, quod deeſt eis, poſſunt cogi; ſed tamen nihil horum videmus hodie obſervari; mandatur etiam hodie, quod in Curia Romana, Pariſiis, Bononiæ, Oxoniæ, Salamanticæ, teneri debeant duo viri Catholici in Hæbrea, Græca, Arabica, & Caldea Lingua periti, qui doceant alios illas Linguas, *Lib. 7. de magiſtris.* Item ibi etiam ponitur, per quos prædictis debet provideri. Inſuper docentes in Theologia, dum in ſcholis docent etiam ultra quinque annos, & ſtudentes in ea, ſcilicet non per Capitulum miſſi, ſed proprio motu, integrè per annos quinque ſcilicet tantum percipiant de licentia Sedis Apoſtolicæ proventus Præbendarum, & Beneficiorum ſuorum omnium, non obſtante aliqua contraria conſuetudine, vel ſtatuto, ut in *cap. ſuper ſpe.* §. *docentes.* Sic ergo percipiunt de licentia generali conceſſa auctoritate hujuſmodi Conſtitutionis; unde ut dicit ibi *Ber.* non oportet ut impetretur ſuper hoc alia indulgentia, ſed executio ſola, ſi non faciant hoc Capitula.

Sed numquid hæc determinatio, ſcilicet per annos quinque, refertur etiam ad ſtudentes à Capitulis electos?

Et videtur quod non, quia majus tempus in illis requiritur ad hoc ut doceant; non fit etiam de eis mentio in §. illo. Sed contra, *extra. de appel. inquiſitioni, art. in fin.* quia illa determinatio ponitur in fine. Hæc *Ber.*

Circa ſextum reſpondet *Ray. cum Lau.*, quod non eſt ſimonia, loquendo ſtrictè de ſimonia, ſed turpe lucrum, *art. 1. q. 3. vendente. Rod.* verò credit, quod ſi det licentiam talem pro pecunia de quinquennio à jure conceſſo, eſt ſimonia, *extra. eo. ſcilicet de magiſtris ſuper ſpecu.* Si verò det pro alio tempore, & habeat reſpectum principaliorem ad ſolvendum eum ad tempus, vel in perpetuum à ſpirituali officio, quod Eccleſiæ debet, eſt ſimonia. Si autem ad moram in ſtudio faciendam, turpe lucrum eſt, non ſimonia, & credit quod in primo caſu ille qui dedit, illud quod dedit repetere poteſt, quia non eſt in turpitudine, cum jus ſuum redemerit.

ARTICULUS IX.

De quibuſdam dubitabilibus circa ſimoniam.

SEquitur videre de nono, ſcilicet de quibuſdam dubitabilibus circa ſimoniam, ut aliqua, quæ alicubi ſuperius omittuntur, hìc aliqualiter ſuppleantur. Et primò proponentur aliqua dubia circa ſacramenta, & ſacramentalia aliqua. Secundò circa Dignitates, & Beneficia. Tertiò circa quædam opera ſpiritualia. Quartò circa quædam ſpiritualibus annexa.

Circa primum igitur quæruntur plura, ſcilicet

I. *Vtrum ſit ſimonia, ſi pro matrimonio detur pecunia?*

II. *Sed quid ſi Presbyter nolit benedicere ſine pretio?*

III. *Quid de Presbytero, qui quando duo de diverſis Parrochiis matrimonialiter conjunguntur dare non vult licentiam alteri Presbytero de benedictione facienda, niſi data, vel promiſſa ſibi pecunia?*

IV. *Quid de Presbytero, qui non vult Parochiano ſuo dare, niſi pro pecunia licentiam alteri confitendi?*

V. *Quid ſi Presbyter nolit parvulum in periculo mortis, niſi data ſibi pecunia, baptizare; numquid poteſt ei dari ſine vitio ſimonia?*

VI. *Numquid Notarius aliquid poteſt ſine ſimonia recipere pro ſcriptura facienda de alicujus ordinatione?*

VII. *Quid ſi detur aliquid pro calicibus, veſtibus, vel linteaminibus benedicendis?*

VIII. *Vtrum ſit ſimoniacum vendere aquam benedictam, vel panem benedictum?*

IX. *Vtrum ſervus ſe emendo ut ordinetur, vel ut ordinatus in ordine ſerviat, ſimoniam committat?*

X. *Vtrum ſimonia committatur, ſi detur aliquid, ut quis non ordinetur, vel non eligatur, vel electioni non conſentiatur?*

XI. *Quid de illis, qui violentia, vel favore, non permittunt Eccleſias ordinari?*

Circa primum reſpondeo. Matrimonium eſt Sacramentum conſiſtens in diſpenſatione Miniſtrorum Eccleſiæ, & ſic non cadit ſub venditione; unde qui pro benedictione nubentium pecuniam exactam accipit, ſimoniam committit, & eſt etiam officium naturæ; & ſic licet pro eo pactum interponere, & pretium dare, & accipere, ſicut & pro aliis officiis civilibus, & corporalibus.

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Alex. de An.* Benedictio non eſt de ſubſtantia matrimonii, ſed de ſolemnitate; tamen quia debetur eis ex conſtitutione Eccleſiæ, debet ad Superiorem recurrere, qui ſi noluerit

rit

Digitized by Google

rit cogere Presbyterum, tutiùs eſt abſtinere, quàm ei occaſionem peccandi præbere.

Circa tertium reſpondet *Rod.* quod ſi Presbyter ille non intendat licentiam benedictionis faciendæ vendere, ſed ſibi ſuper obventionibus, & oblationibus, quæ eum contingerent providere, non eſt ſimonia, licèt fortè plus ei detur, vel promittatur, quàm inde haberet, ſi ipſe benediceret. Si tamen ſcienter plus exigeret, quàm præſumeretur valere portio contingens eum, meritò præſumi poſſet, quod etiam licentiam illam vendere voluiſſet.

Circa quartum reſpondet *Rod.* quod talis ſimoniam committit.

Circa quintum reſpondeo ut ſupra, *tractata de Baptiſmo tit.* 17. *ad fin.*

Circa ſextum reſpondeo quod non, *extra, e. cap.* 1. *&* 1. *q.* 2. *ſicut Epiſcopum.*

Sed contra, quia nemo cogitur de ſuo beneficium facere, 10. *q.* 2. *præcariè.*

Ad hoc notat *Bernard. extra. e. c.* 1. *quod hoc cap.* ſecundùm aliquos tenet, ubi Notarius percipit ſalarium de publico. *Laur.* verò dixit, quod etiamſi nihil percipiat de publico, nihil debet pro tali ſcriptura recipere, quia committeret ſimoniam, & eſt ſpeciale in odium ſimoniæ, ne fraus procurari poſſit. *Bernardus* verò ibidem dicit, quod ex pacto nihil licet accipere, ſed ſi gratis, & ſpontè offeratur aliquid, & acceſſit ad hoc ab initio ſine omni intentione, non credit quod Notarius Laicus peccaret, ſi acciperet, *art. extra. e. cum ſit Romana*, & eſt expreſſum *in cap. ſicut Epiſcopum.* Hæc *Ber. Bartholomæus* verò ſuper *cap. ſicut Epiſcopum* tenet cum *Laurent.*, dicens, quod Notarius, nec pro labore, nec pro carta debet aliquid accipere, ſed Epiſcopus procuret, ut ſcribat ſine omnis muneris acceptatione.

Circa ſeptimum dicunt quidam, quod in hujuſmodi non eſt ſimonia, niſi hoc inveniatur expreſſum, ut habet videri de Chriſmate, Baptiſmo, Communione Euchariſtia, Balſamo, ſepultura, & Baſilicis dedicandis, 1. *q.* 1. *divina placuit ut unuſquiſque*, & *extra, e. cap. cum in Eccleſia*, & hoc idem ſcripſit *Ray.* Sèd *Gof.* dicit, quod in quolibet miniſterio poteſt committi ſimonia, quod verius reputat *Hoſt.* ut *extra, e. ad noſtram*,

Circa octavum reſpondet *Alex. An.* & *Rod.* quod ſic, quia in receptione talium confertur remiſſio venialium peccatorum.

Circa nonum reſpondet *Ber. di.* 54. quod non, quia ibi non fit tranſactio ſuper ordine, ſed ſuper libertate, vel ſuper ipſo ſervitio; & ſuper ſervitio poteſt fieri tranſactio, 36. *q.* 1. *de raptoribus.* Nec eſt ibi magis ſimonia, quàm ſi quis emeret terram pro ædificanda Eccleſia.

Circa decimum reſpondeo, quod ſic, 1. *q.* 1. *§. qui autem*, & *cap. quando ad fin. quæſtionis arg. extra. e. nemo.* Et idem ſi quis pro pecunia, vel cuicumque perſonæ conſanguinitatis, vel familiaritatis gratia peccatum publicum alicujus Prælati cælet; & idem ſi gratia, vel favore minus dignè pœnitentem reconciliet, vel etiam dignè pœnitentem livore non reconciliet, ut *in cap. nemo in text. & gloſ.* & ſecundùm *Innoc. ibidem in gloſ.* qui cælat per gratiam alterius ſimilitudinariè dicitur ſimoniacus, quia puniendus eſt ut ſimoniacus.

Circa undecimum reſpondeo. Hos decernimus ut ſacrilegos judicandos 1. *q.* 1. *ſunt autem quidam.* Et ſubaudi ſecundùm *Gof.* & communiter ſecundùm omnes, & nihilominus, ut ſimoniacos, quod ſubaudiendum intelligit, quando violentia infertur ex pacto, aliter non.

Circa verò Dignitates, & Beneficia, proponuntur etiam aliqua dubia, ſcilicet

I. *Utrum ante promotionem aliqua cautio poſſit exigi, ideſt nuda promiſſio ſine vitio ſimoniæ?*

II. *Sed numquid Superior exigere poteſt cautionem ante electionem, ſive promotionem?*

III. *Quid ſi de conſuetudine ſit, quod Canonicus de novo receptus debet cappam facere, vel certam quantitatem pecuniæ dare fabricæ Eccleſiæ, vel luminaria Eccleſiæ, vel aliis hujuſmodi pertinentibus ad cultum Dei?*

IV. *Quid de quadam conſuetudine, quæ in pleriſque Eccleſiis inolevit, ſcilicet quod cum debent fieri Canonici, multi dicunt ad invicem præcipuè majores: Canonizemus nepotulos noſtros, fortè addant in Curiis placeat tibi de meo; & mihi placebit de tuo, & ſic paciſcuntur per hæc verba, vel ſimilia?*

V. *Quid ſi dicat aliquis eorum, nunquam me vivente fiet aliquis Canonicus in Eccleſia iſta, niſi ille pro quo rogavi fiat Canonicus prius, vel cum aliis?*

VI. *Quid ſi dicat aliquis coram conſuetudo eſt, quod ſi tu fuiſti exauditus in petitione tua una, quod ego exaudiri debeam in alia?*

VII. *Quid ſi inimicus meus daret pecuniam pro mea electione, ut poſtea caſſaretur, & remanerem infamis?*

VIII. *Quid ſi aliquis me invito, vel contradicente expreſsè latenter pecuniam dedit, vel promiſit Epiſcopo nolenti confirmare electionem meam, vel collateralibus ſuis?*

IX. *Quid ſi quis habens literas à Sede Apoſtolica ſuper proviſione ſibi facienda in aliqua Eccleſia recipiat penſionem annuam ab ea, vel aliud Beneficium, ut renunciet literis impetratis?*

X. *Quid ſi Epiſcopus in fundatione Eccleſiæ Præbendalis ſtatuat, quod quiſquis illi Eccleſiæ tantum dederit in redditibus annuatim in perpetuum, recipiatur in Canonicum, & illud quod dederit habeatur pro Præbenda?*

XI. *Quid ſi quis Clericus hac conditione, vel*

pacto

Digitized by Google

pacto det, aut offerat ſua bona, ut in Canonicum poſtea admittatur, & illa retineat pro Præbenda?

XII. *Quid de eo, qui de bonis ſuis in aliqua Eccleſia conſtituit Præbendam, poteſtatem conferendi eam ſibi retinens alieni alteri?*

XIII. *Quid de Monachis, qui dant aliquid Abbatibus ſuis pro Prioratibus habendis; numquid eſt ibi ſimonia?*

XIV. *Quid ſi Prior det aliquid Epiſcopo, ne ſuſtineat quod removeatur à Prioratu; numquid licet, & numquid eſt ibi ſimonia?*

XV. *Quid de eo, qui dat pecuniam alieni, ut recipiatur ad ſerviendum Hoſpitali, vel in leproſaria, vel in eleemoſinaria?*

XVI. *Utrum per pecuniam aliquis induci poſſit, ut intret Religionem?*

XVII. *Numquid eſt ſimonia renunciare Beneficio, ut alii detur?*

XVIII. *Quid de fraternitatibus ita conſtitutis, quod nullus ad eas recipiatur, niſi promittat, vel etiam juret, quod annuatim det decem denarios?*

XIX. *Quid de Presbytero, qui vendit officium portandi aquam benedictam per ſuam Parochiam?*

XX. *Quid ſi aliquis ſub prætextu Religionis à Presbytero petat, quod poſſit pecuniam procurare in Parochia ſua, ita quod iſte Presbyter habeat certam partem; numquid in hoc committeretur ſimonia?*

XXI. *Quid ſi quis vendat officium claudendi oſtia, vel pulſandi campanas, & hujuſmodi?*

XXII. *Quid de Epiſcopo, qui promiſit ſe daturum Eccleſiam alieni pro pecunia, & poſtea revocat efficaciter, & fideliter pactionem, & reintegra?*

XXIII. *Quid ſi Epiſcopus alieni, qui eſt in aliquo turpi peccato promittat, quod beneficabit ejus filium, ſi de cætero non commiſerit illud peccatum?*

XXIV. *Sed quomodo differunt hæc tria, ſcilicet Præpoſitus, Economus, & Vicedominus?*

XXV. *Sed nonne Laicus habere poteſt plura officia ex præmiſſis?*

XXVI. *Quomodo ergo in illis officiis committitur ſimonia?*

Circa primum reſpondeo, quod non, & multò minùs exigi poteſt cautio idonea, ideſt juratoria, pignoratoria, vel fidejuſſoria; ſed poſtea poteſt 1. *q.* 2. *quam pio*, dummodo non præceſſerit pactum. Aliàs contra 8. *q.* 3. *Artaldus*. Poſtea verò præſtabitur cautio, quæ ex antiqua conſuetudine approbatur, *di.* 63. *quia ſancta.* Superior tamen & ante confirmationem, & poſt, poteſt exigere debitam cautionem, *extra. de elect. ſignificaſti.* Auctoritas enim Superioris plerumque vitium tollit, *extra. de pact. cum pridem.*

Circa ſecundum, *Ray.* videtur ſentire, quod ſic; ſed *Rod.* credit quod non; & dicit, quod jura, quæ *Ray.* adducit ad probandum, quod ſic loquuntur de jam electis, & non eligendis. *Hoſtien.* etiam dicit cum *Rod.* quod non, *arg extra. de elec. officii.*

Circa tertium reſpondet *Hoſtien.* quod ſervari debet conſuetudo tanquam laudabilis, *extra. c. ad apoſtolicam*, & *extra. de Præben. ſignificatum*, non tamen retineatur Præbenda loco pignoris, *argu. ejuſdem cap.* Vel etiam bene retineri poteſt, ſi conſuetudo ſit, quod non aſſignetur Præbenda, quouſque cappam fecerit. In hoc enim caſu poteſt Deus de Clerico facto Canonico ſpirituale exigere, ut ſic fiat, quaſi quædam permutatio ſpiritualis ad ſpirituale, ut *extra. de rerum permutatione ad quæſtiones.* Et ſic in hac exactione reprobatur Canonicorum utilitas privata, non publica, *art. extra. de conſtitu. cum omnes, & cap. ex parte.*

Circa quartum reſpondet *Ray.* quod eſt ibi ſimonia, quia nulla debet ibi eſſe pactio, nulla conventio, 1. *q.* 2. *quam pio.*

Circa quintum reſpondet *Ray.* quod ibi eſt ſimonia, ſicut in caſu præcedenti.

Circa ſextum reſpondet idem *Ray.* quod ſi preces ſint ſpirituales, non eſt ibi ſimonia, *arg. di.* 63. *quis igitur.* Omnes enim, qui uni Domino famulantur, pari debent libertate gaudere, cum pondus & pondus, menſura & menſura &c. *extra. de conſti. cum omnes*, & *ar. ad hoc* 16. *q.* 7. *cap.* 1. & 25. *q.* 1. §. *His itaque reſpondetur.* Si autem ſunt carnales, vel ex pacto quodam facto, vel faciendo, ibi eſt ſimonia.

Circa ſeptimum reſpondeo, nihil mihi nocet, ne talis commodum ex dolo reportet, *extra. eo. nobis fuit, & cap. ſicut. Rod.* tamen credit quod ſi inimicus meus in meum præjudicium munus Epiſcopo daret, & hoc ſcirem antequam Epiſcopus me ad Beneficium vocaret, & conſtaret mihi, quod non vocaret me, niſi propter munus illud, recipere non deberem.

Circa octavum reſpondeo. Mihi nihil nocet, ut *in cap. nobis, & cap. ſicut.* Secùs eſt ſi me ſciente, & patiente, tunc enim dicor voluntatem meam interponere; & ideo licèt occultum, teneor renunciare, ſi meam animam volo ſalvare, *extra. c. Matthæus*; & quod dictum eſt in primo caſu, quod mihi nihil nocet, intelligitur eſſe verum, niſi poſtea conſenſerim pecuniam ſolvendo promiſſam, vel reddendo ſolutam, ut in *cap. ſicut.*

Sed pone, quod tantum ratum habeam, quod aliquis pro me dederit pecuniam; non tamen ſolvo eam, numquid committo ſimoniam?

Ad hoc notat *Bernard. ibidem*, quod quidam dicunt ſicut *Tanc.* quod ſimoniam

non

non committo, tamen graviter pecco, *art. extra. e. tua, & in cap. dicto*, ubi dicitur ſolvendo pecuniam.

Sed eſto quod pecuniam ſolverim, vel reddiderim, quis mecum poterit diſpenſare?

Reſpondet *Rod.* quod Epiſcopus, quia non fuit ſimoniacus in Beneficii receptione, ſicut notat *Tanc.* Notat etiam *Ber. in cap. dicto*, ſicut, quia illud, quod dictum eſt ſupra, de primo caſu, ſcilicet, quod mihi nihil nocet, ſive imputari non debet, intelligitur ſecundùm *Innoc.* cum ego jam ſum electus, & me ignorante, & reclamante, confirmatori pecunia datur. Si autem nondum eſſem electus, licèt me reclamante pecunia electoribus daretur, mihi obeſſet, quia per pecuniam eligerer, niſi dans hoc faceret in odium meum, ut in *cap. nobis fuit.* Notat etiam *Innoc.* ſuper illud *cap. tanta*, quod ſi quis obtinuerit Ordinem, vel Beneficium alio pecuniam dante, non tamen ordinatori, non eſt ſimonia, ſi etiam ſine pecunia obtinuiſſet, *ar. 1. p. 6. cap. ſi.* Si verò ipſe ordinatus pecuniam daret ſimonia eſſet, etiamſi ſine pecunia ordinatus fuiſſet, *art. 1. q. 2. quam pio, & q. 6. cap. 1.*

Circa nonum reſpondeo. Caſus ille ponitur *extra. de reſcriptis ad audientiam*, & ſecundùm *Innoc. ibidem in gloſ. &. Ber. & Hoſt.* non eſt ibi ſimonia, & dicit ibi *Hoſt.* quod ſi ex pactione partium fiat renunciatio pro aliquo temporali, eſt ibi ſimonia. Si verò fiat ex officio Judicis, vel mediantibus bonis viris, & ex altera parte detur ei aliquid temporale, ibi non eſt ſimonia, ut colligitur, *extra. de renunc. ſane*, & *cap. veniens*, & *extra. de pac. cum pridem.* ubi verò aſſignatur Beneficium ſpirituale, ita etiam quod ex pacto renunciet, non eſt ſimonia, ut fuit dictum in hoc *c. ad audientiam*; tum quia fuit ibi quaſi permutatio ſpiritualis ad ſpirituale, *extra. de permu. ad quaeſtiones.* tum quia ad hoc tenetur, & tacitè ineſt hæc conditio, ſcilicet, quod ſi recipit unum Beneficium, renunciet alteri, cum utrumque ſimul de jure non poſſit habere, *extra. de præben. cum non ignores*, & ſecundum hoc expone, quod dicitur in hoc *cap. ad audientiam venditas*, ideſt tali pacto renunciatas.

Circa decimum reſpondet *Rod.* quod ſi talis conſtitutio fiat ad tempus, & hoc principaliter intentione augendi Dei cultum, & quod dans propter ejus devotionem, principaliter non propter devotionem recipiatur ad ſpiritualia, tolerari poteſt, dummodo ſit dignus, qui recipitur, aliàs non; & idem poteſt dici de Monaſteriis de novo fundatis, & egenis, ſcilicet, quod quiſquis daret tantum reciperetur ad illud Monaſterium uſque ad certum numerum, *art. extra. cap. tua nos.*

Pone quod aliquis dignus beneficiari, vel ordinari Janitori det exactus, ut eum ad Epiſcopum intrare permittat ad petendum Beneficium, vel Ordinem, vel electionis confirmationem; numquid talis eſt ſimoniacus?

Reſpondet *Rod.* quod non, ſi non det intentione corrupta, ſcilicet, ut per interceſſionem ejus, cui dat, conſequatur intentum. Similiter ſi Abbas, vel alius det aliquid familiæ Epiſcopi, ne avarus videatur, & ut magis placeat, & faciliùs acceſſum ad Epiſcopum habeat, aut de largitate laudetur, non eſt ſimonia, ſi intentio non ſit corrupta, ut dictum eſt, licèt talia poſſint fieri cum peccato, ut ſi cauſa jactantiæ, vel inanis gloriæ fiant.

Circa undecimum reſpondetur ad hoc, *extra. c. tua*, quod hujuſmodi oblatio, ſive receptio non poteſt fieri ſine ſimonia, quia in talibus omnis pactio, & omnis conventio ceſſare debet; ſi verò purè ac ſine pacto, & conditione qualibet offerat, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, & bona ſua ſibi liceat retinere pro Præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ conſentiant purè, receptio hujuſmodi poterit fieri ſine vitio ſimoniæ. Si tamen is, qui talem donationem facit, intendat, ut per bona temporalia quæ offerat, adipiſci ſpiritualia, valeat, & Clerici eum in fratrem non reciperent, niſi commoda temporalia perciperent, apud Deum culpabiles judicantur.

Circa duodecimum reſpondeo, Si inſtituit eam de conſenſu Epiſcopi, in conſtitutione ejus poteſt de conſenſu Epiſcopi, & Fratrum ejus, ſi ſint aliqui ibi, retinere ſibi jus patronatus, vel in perpetuum, vel ad tempus.

Circa decimum tertium reſpondeo ſecundùm *Rod.* ſi ſit ibi aliquid ſpirituale, quod detur pro temporali, tunc eſt ibi ſimonia, ſi ille provocet appretiationem, ſive cauſam principalem.

Circa decimum quartum credit *Rod.*, quod ibi committitur ſimonia, maximè ſi neceſſitas, vel utilitas ſit, quod talis amoveatur. Si autem ſine muneribus, obſequiis, vel precibus carnalibus procuraret per Epiſcopum ne removeretur, cum nec utilitas amotionem exigeret, nec intentio corrupta eſſet, non peccaret.

Circa decimum quintum reſpondet *Rod.* quod ſi talis ex hoc aliquod jus conſequatur ſpirituale; ſimoniam committit. Si autem recipiatur tantum ad hoc, ut ſerviat ad tempus, vel in vita ſua in coquina, vel in alio loco, non eſt ſimonia, licèt aliàs turpe ſit aliquid pro talibus accipere, vel dare.

Circa decimum ſextum videtur quod ſic, *extra. c. dilectus filius a. & de pac. cap. ult. & 1. q. 2. quam pio.* Pecunia enim dari poteſt

teſt ad hoc ut aliqui convertantur ad fidem, *23. q. 4. cap. penult.* & *quæſt. 7. quod autem* ſub tali etiam conditione poſſumus ducere aliquam in uxorem, *28. q. 5. cave.* Duriori etiam penſione poſſumus aliquem, ut convertatur, onerare, *23. q. 6. jam non.* Eſt enim talis conditio bona ſecundùm *Jo.* Hoc notatur *extra. eo. dilectus filius.*

Circa decimum ſeptimum reſpondeo, quod non, niſi in pactum ducatur, *extra. de Præben. dilectio.* Habete tamen ſpem de hoc, non eſt ſimonia, *extra. de pac. cum pridem.* Hoc notatur *5. q. 1. ordinationes.*

Pone quod Epiſcopus det quamdam Eccleſiam cum omni jure ſuo cuidam loco religioſo, & ecce mortuis perſonis conſtitutis per Abbatem in alia Eccleſia, Epiſcopus nolebat ibi Clericos inſtituere pro voluntate ſua, niſi daretur ei pecunia?

Reſpondetur *1. q. 3. quæſitum in text. & gloſ.* quod talis datio eſt ſimoniaca, *art. 56. q. 2. cap. 1.*

Sed eſto, quod Epiſcopus ille ultra triginta annos redemptionem hujuſmodi à Monaſterio receperit, numquid per hoc jus aliquid ei acquiſitum erit?

Reſpondeo, quod non, ſimoniacè enim, & furtivè recepit, & ideo non præſcripſit; & licèt fuerit ſimonia ex parte Epiſcopi, non tamen ex parte Monaſterii, quod jus ſuum redimebat, quod facere poterat, *1. q. 1. nullus.*

Circa decimum octavum reſpondet *Ray.* quod ſi fiant propter cauſam honeſtam, ut pro pauperibus alendis, captivis redimendis, & hujuſmodi, non eſt ibi ſimonia, imò licitæ ſunt, & laudandæ, & qui deſpicit eas, eſt anathematizandus, *di. 42. Si quis deſpicit, & art. 16. q. 7. ſanc.* Non approbo tamen juramentum propter perjurii periculum. Secundum *Rod.* verò ſtatutum tale ſub tali forma, ſcilicet negativa, non eſt licitum, quia excludit pietatem, ſed ſub forma affirmativa eſſet licitum, ut quiſquis receptus fuerit det tantum.

Circa decimum nonum reſpondet *Rod.* quod ſi ſit conſuetudo, quod hujuſmodi Presbyter officium tale poſſit retinere, & per ſe, & per aliquem de ſua familia, & proventus ejus recipere, non eſt ſimonia, niſi committat illud ad firmam, ſicut Eccleſiæ quandoque dantur ad firmam; aliàs eſſet ſimonia, largè accipiendo ſimoniam, & ad minus turpe lucrum.

Circa vigeſimum reſpondet *Tho. in quadam quæſt. de quolibet*, quod cum perſuaſio Presbyteri fit, quod ſit ſpirituale, & ei credatur, quia eſt Presbyter, in tali caſu eſt ſimonia reſpectu Presbyteri, & ſacrilegium reſpectu dantium ſibi, quia ibi eſt defraudatio eleemoſinarum contra intentionem dantium, & tenetur uterque ad reſtitutionem.

Circa vigeſimum primum reſpondet *Rod.* quod ibi eſt ſimonia ſumpto nomine ſimoniæ largè, ſicut etiam talia officia ſunt ſpiritualia largè; ſi tamen datum ſit alicui gratis illud officium & conſuetudo ſit loci, quod ponere poſſit alium loco ſuo, & locare, & vendere, vel ad firmam dare, vel etiam dare in dotem filiæ ad vitam ipſius dantis, proventus illius officii non eſt ſimonia. Hæc *Rod.* unde de officio claudendi oſtia Eccleſiæ dicitur *5. q. 3. cap. 5.* quod non eſt ſacri muneris officium, ſed tantum ſibi adjunctum, & dicit *gloſ.* ibi, quod tunc eſt ſimonia emere aliquam adminiſtrationem Eccleſiæ, quando eſt annexa alicui ſpirituali, vel conſuevit per Clericum exerceri.

Circa vigeſimum ſecundùm reſpondet *Rich.*, quod tales faciendo pactum illicitum peccaverunt, quia tamen ad effectum pacti non procedunt, pœnam depoſitionis, & irregularitatis non incurrunt. Item dicendum eſt, ſi Epiſcopus poſtea oblivìſcens pactum, det eidem tantum pietatis intuitu Beneficium, niſi ex poſt facto ſcienter recipiat id quod fuerit ſibi promiſſum, quia talis interpretativè receſſit a pacto re integra ſecundùm Dei judicium.

Circa vigeſimum tertium reſpondet *Rich.* quod tale pactum eſt licitum; unde Clericus non tenetur reſignare beneficium taliter acquiſitum. Et idem eſt, ſi diceret Epiſcopus alicui promitto tibi, quod providebo tibi de competenti beneficio, ſi bonus fueris, & honeſtus; talis enim conditio eſt ad Dei reverentiam, & honorem.

Ad hæc nota quod Synodus Calcedonenſis, quæ ponitur *1. q. 1. ſi quis Epiſcopus*, judicat eſſe ſimoniacos Procuratores rerum Eccleſiæ, & defenſores, & Regulæ ſubjectos, ſi per pecuniam conſtituantur; & intelligitur ibi nomine Procuratoris quilibet Adminiſtrator rerum Eccleſiæ, ut Præpoſitus, Econimus, & Vicedominus; nomine verò defenſoris intelligitur Advocatus, vel Gaſtaldus, & Judex; nomine verò ſubjecti Regulæ Archypresbyter, Archidiaconus, Canonicus, Monachus, & quilibet Officio Eccleſiaſtico mancipatus, *5. q. 3. Salvator.*

Circa vigeſimum quartum reſpondet ibi *gloſ.* quod nomen Præpoſiti eſt generale, & continet alia ſub ſe, *art. extra. de ver. ſigni. quamvis.* Vel Propoſitus, & Economus ſignificant idem, vel bene in eadem Eccleſia poſſunt eſſe. Vicedominus eſt ille, qui præeſt rebus Epiſcopi, *di. 89. volumus.* Economus autem rebus Canonicorum, ſæpe tamen unum ponitur pro alio. Advocatus eſt, qui præeſt cauſis Eccleſiæ tractandis, qui etiam dicitur aliter Syndicus; Syndicus enim

eſt

eſt Advocatus Univerſitatis. Gaſtaldus eſt, qui curam habet exteriorum rerum Epiſcopi, qui etiam aliter Maiordomus dicitur, Judex ſcilicet Epiſcopi, ſicut in Eccleſia Bononien.

Circa vigeſimum quintum reſpondeo. Sine dubio quod ſic, quia poteſt eſſe Advocatus, Gaſtaldus, & Judex, & tunc nihil ſpiritualitatis habet annexum.

Circa vigeſimum ſextum dixit *Hug.* quod in omni adminiſtratione rei Eccleſiæ ſimonia committitur ſi ematur, & hoc eſt ſimoniacum, quia prohibitum; alii verò ſimoniam ſumentes ſtrictius, & generali conſuetudini inhærentes dicunt, & probabilius ſecundùm *Ray.* quod tunc tantum eſt ſimonia in adminiſtratione empta, quando eſt talis, quæ habet aliquid ſpirituale ſibi annexum, aliàs non. Hoc notatur in *gloſ. illius cap. ſalvator*, & *ibi Ray. in fin. tit. de ſimonia.* Et dicit *Rod. ibidem*, quod Epiſcopus poteſt redditus ſuos, vel terram dare ad firmam ſub annuo cenſu, dum tamen non ſit ibi juriſdictio ſpiritualis annexa. Sed nihil poteſt recipere ab aliquo, ut eum conſtituat Præpoſitum, vel Econimum, vel Vicedominum. Præpoſituram tamen vel Balivam temporalem, cum juriſdictione temporali dare ſolent ad firmam Epiſcopi, ſicut & Principes ſæculares.

Circa verò quædam ſpiritualia pariter plura quæruntur, ſcilicet

I. *Utrum liceat dare, vel accipere pecuniam pro ſpiritualibus actibus, ut pro Oratione, Prædicatione, Dei Laude, & Proceſſione?*

II. *Quid ſi ſtatueretur in aliqua Eccleſia, quod in funere alicujus proceſſio non fieret, niſi certam pecuniæ ſummam legaſſet?*

III. *Utrum liceat dare pecuniam pro anniverſario celebrando?*

IV. *Quid ſi Canonicus ad horas principaliter pro denariis horariis vadit; numquid ex hoc ſimoniam committat?*

V. *Quid ſi Clericus pro pretio vigilet ad defunctum, & dicat Pſalterium?*

VI. *Quid de iis, qui habent cæmeteria diverſa, ſcilicet unum, in quo non ponitur aliquis, niſi ſit Canonicus, vel Frater, aliud commune, eſt autem taxatum pro quanto, poteſt aliquis extraneus in Fratrum, vel Canonicorum cæmeterio ſepeliri?*

VII. *Quid ſi major crux non portatur, niſi pro pretio certo?*

VIII. *Quid ſi fiat pactum de lecto redimendo, pretio certo antequam corpus ad Eccleſiam deferatur?*

IX. *Quid ſi Clerici nolunt corpus ſepelire, niſi primo impoſito pretio de lecto redimendo?*

X. *Quid ſi portato corpore ad Eccleſiam, amici velint recuperare lectum, & eum violenter reportent ad domum ſuam?*

XI. *Utrum facere juſtitiam pro pecunia, vel æquipollenti ſit ſimoniacum?*

XII. *Utrum aliquem occultare pro pecunia peccatum alicujus, ſit ſimoniacum, cum tamen ad ejus officium pertineat illud revelare?*

XIII. *Utrum teſtificari pro pecunia ſit ſimoniacum?*

XIV. *Utrum Advocatus committat ſimoniam?*

XV. *Sed quare non idem eſt de teſte?*

Circa primum reſpondeo quod non. Hæc enim, & ſimilia dicuntur ſpiritualia, in quantum ex gratia procedunt, & ad gratiam diſponunt, quæ tamen per hominum miniſterium exhibentur, quos oportet à populo ſuſtentari ſecundùm illud 1. *Corinth.* 9. quis militat ſuis ſtipendiis unquam? & ideo vendere quod eſt in his ſpirituale eſt ſimoniacum, dare autem, vel accipere aliquid pro ſuſtentatione miniſtrantium ſecundùm ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudinem approbatam eſt licitum; ita tamen quod deſit intentio emendi, & vendendi, & quod ab invitis non exigatur per ſubtractionem ſpiritualium, quæ ſunt exhibenda. Hoc enim haberet quamdam ſpeciem vendendi gratiam; ſed ſpiritualibus priùs gratiis exhibitis, licitè poſſunt ſtatutæ, & conſuetæ oblationes, & quicumque alii proventus exigi à volentibus, & valentibus ſolvere interveniente Superioris auctoritate.

De oratione igitur dicendum, quod dantes eleemoſinas pauperibus, ut impetrent ab eis orationum ſuffragia, non dant quaſi intendentes orationes emere, ſed quaſi per gratuitam beneficentiam eos provocare ad orandum pro ſe gratis, & ex charitate?

De prædicatione verò dicendum, quod Prædicatoribus temporalia debentur ad eorum ſuſtentationem, non autem ad emendum prædicationis verbum; unde ſuper illud 1. *Thi.* 5. *qui benè præſunt Presbyteri &c.* dicit *gloſ.* neceſſitatis eſt accipere unde vivitur, charitatis eſt præbere; non tamen eſt Evangelium venale, ut pro eis prædicetur.

De laude autem Dei dicendum, quod aliqua temporalia dantur laudantibus Deum in celebratione Officii Eccleſiaſtici, ſive pro vivis, ſive pro defunctis, non quaſi pretium officiationis, ſed quaſi ſtipendium ſuſtentationis, eodem etiam tenore pro faciendis proceſſionibus in aliquibus funeribus dantur aliquæ eleemoſinæ; ſi autem hujuſmodi fiant pacto interveniente, vel etiam cauſa emendi, vel vendendi intentione, eſſet ibi vitium ſimoniæ.

Circa ſecundum reſpondet *Ray. & Tho.* quod tale ſtatutum illicitum eſſet, quia pietatis officium excluderet, ſcilicet quaſi proceſſio gratis, vel pro ſumma minori pro aliquo non fieret, *arg. extra. de purg. ſicut* 1.

& 2.

Digitized by Google

& 2. Si autem ſtatueretur, quod ab omnibus certam ſummam legantibus talis honor fieret, ſi aliàs ad hoc non tenebantur, non eſſet ſimonia, nec illicitum, dummodo intendant hoc habere ratione laboris tantum, *art. extra. c. cum ſit.* Prima ordinatio ſpeciem habet exactionis, ſed ſecunda habet ſpeciem gratuitæ recompenſationis.

Circa tertium reſpondet *Rich.* quod non licet per hoc pactum facere de danda pecunia, ſi tamen ex devotione detur, Eccleſia tenetur celebrare pro illis, pro quibus datur ſecundùm quod eſt magis pro beneficio obligata, *Innoc.* tamen dicit, *extra. ne Prela. 6. ſuas ſuper cap. quam enormis*, quod meritorium eſt conſtituere aliquos redditus in aliqua Eccleſia, ut ibi fiat anniverſarium alicujus, & hoc conſtitui poteſt per illos, qui debent anniverſarium facere, *extra. de preben. ſignificatum.* Non autem per donatorem, quia non licet ei conditiones apponere ſpirituales, ſed temporales, ut redemptionem captivorum, & 1 4. q. 2. *aurum.* Sed *Hoſt. ſuper idem cap. quam enormis*, dicit, quod hoc ſibi non placet, & quod hoc onus imponi redditibus poteſt. Tutius tamen eſſet dicere, relinquo tali Eccleſiæ annuatim decem libras ſuper tali domo, inter illos tantum, qui meo anniverſario intererunt dividendas, & rogo Prælatum, ſive Capitulum, vel Conventum prædictæ Eccleſiæ, ut faciant anniverſarium meum, ut prædictum eſt.

Circa quartum reſpondet *Jo. An. extra. lib. 6. de Cle. non reſi.* Secundùm *Hoſt.* qui notat hoc *extra. de verb. ſignific. cum olim*, quod talis ſimoniam non committit, quia nulla expreſſa pactio intercedit, tamen graviter peccat, & per pænitentiam ſatisfacit, *extra. c. tua nos, & cap. ult.*

Circa quintum reſpondet *Hoſt.* quod ſi fecit pactum, quod pro decem denariis legeret Pſalterium, eſt ſimonia. Si autem quod vigilaret ad defunctum, non eſt ſimonia, licèt ita ſit tacitè, quod debeat legere, *art. extra. de Preben. ſignificatum*, & ſic non ſpiritualitatem, ſed laborem, quem non tenetur ex neceſſitate, ſive ex officio ſubire, poteſt vendere.

Circa ſextum reſpondeo. Simonia eſt *extra. c. audivimus, & cap. ſicut*, quia nec pro terra, nec pro officio aliquid recipi debet.

Circa ſeptimum reſpondet *Hoſt.* quod hoc eſt ſignum avaritiæ, & inducit vitium ſimoniæ, *extra. c. audivimus.*

Circa octavum reſpondeo. Lectus eſt quid temporale, & ideo poteſt vendi, redimi, donari, & permutari ab initio, & ex poſt facto.

Circa nonum reſpondet *Hoſt.* quod hoc eſt ſpecies mali, cum fiat pactum de temporali ad ſpirituale, *extra. de rerum permut. c. ult.*

Circa decimum reſpondet *Hoſt.* quod nihilominus corpus debet gratis, & honorificè ſepeliri; ſi tamen ſit conſuetudo generalis Eccleſiæ, vel quaſi generalis, quod lectus retineatur à Clericis, poſſunt amici cogi per cenſuram Eccleſiaſticam reſtituere lectum, quia conſuetudo talis eſt laudabilis, & in hoc caſu, & ſimilibus poteſt intelligi illud *extra. c. ad apoſtolicam.*

Circa undecimum reſpondeo quod ſic. Secundùm *Rich. & Ray.* loquendo de juſtitia Eccleſiaſtica, ut quando datur Epiſcopo, vel aliis pro reddendo jure ſuper ſpiritualibus. Idem etiam credit *Rod.* quando ſuper temporalibus, ſi ſit perſona Eccleſiaſtica, quæ debet hujuſmodi reddere rationem juriſdictionis Eccleſiaſticæ; ſecùs eſt ſi ſit Judex Laicus, licèt aliàs graviter peccat. De hoc 1. *quæſt. 3. vendentes in text. & gloſ.* Quibuſdam tamen, ut dixit *Alex. An.* videtur, quod etiam in Judice ſæculari vendere judicium juſtum ſit ſimonia, quia hoc eſt actus virtutis, & ita quoad aliquid eſt ſpirituale.

Circa duodecimum reſpondeo quod ſic, *extra. eo. nemo*, ubi dicitur quod non tantum interventu pecuniæ, ſive lucri temporalis, ſed etiam pro reſpectu perſonæ, & conſanguinitatis, & affinitatis occultare peccatum publicum ſubditi Prælato eſt ſimonia; unde ſi Presbyter non notificet Epiſcopo publicè peccantem incorrigibilem propter prædicta, ſimoniam committit, & eſt hoc ſpirituale, quod ſub pretio ponitur peccati revelatio, ad quam ex officio tenebatur.

Circa decimum tertium reſpondeo ſecundùm *Rich.* quod ſic in cauſa ſpirituali, aliter non, licèt ſit ibi grave peccatum; vel ſecundùm *Alex. An.* in cauſis Eccleſiaſticis, & à Perſonis Eccleſiaſticis ſimonia committitur, ſi teſtimonium vendatur. In aliis verò graviter peccatur.

Circa decimum quartum reſpondeo, quod non eſt ſimile de Judice, & de Advocato, quia Judex habet redditus ſibi pro ſuo officio aſſignatos, & tenetur reddere juſtum judicium; ſed Advocatus nihil habet aſſignatum, & ideo pro labore ſuo cum ſit corporalis, nec ad hoc teneatur ex officio accipere poteſt ſalarium moderatum, & idem dicendum eſt de Juriſperito, qui dat conſilium.

Circa decimum quintum reſpondet *Alex. An.* quod hoc eſt ideo, quia verum teſtimonium eſt de ſubſtantia cauſæ terminandæ; conſilium autem, ſicut & patrocinium adminiculatur exteriùs cauſæ; unde teſtes coguntur teſtificari non autem Juriſperiti conſiliare; quidam tamen adhuc diſtinguunt, ſcilicet quod ſi Advocati, & Conſiliarii vendant ſcientiam, committunt ſimoniam, & hoc majorem, vel minorem ſecundùm ſcientiatum

tiarum differentiam, non autem ſi vendant laborem ſuum; cum'ad hoc non teneantur, Judex autem, & teſtes nihil poſſunt accipere pro labore judicandi, & teſtificandi, quia ad hoc non tenentur. Hæc *Alex. An.*

Circa tandem quædam ſpiritualibus annexa quæruntur pariter plura, ſcilicet

I. *Vtrum jus percipiendi decimas poſſit vendi vel emi?*

II. *Vtrum liceat emere jus primogenituræ?*

III. *Vtrum liceat vendere juſpatronatus?*

IV. *Sed cui applicabitur pecunia data pro emptione jurispatronatus?*

V. *Vtrum liceat vendere vaſa conſecrata, putà Calices, Patenas, & hujuſmodi?*

VI. *Sed quid poteſt, & debet fieri de lignis Eccleſiæ conſecratæ ſi deſtruatur?*

VII. *Vtrum liceat vendere terram in uſum ſepulturæ?*

Circa primum reſpondeo, ut ſupra de decimis *art.* 7.

Circa ſecundum reſpondeo quod ſic, quia non eſt modo ſicut erat antiquitus annexum ſpiritualibus, quia ut dicitur in *gloſ. Gen.* 14. ajunt Hebræi omnes primogenitos à Noe uſque ad Aaron Pontifices fuiſſe; emit tamen Jacob *Gen.* 25. ab Eſau jus illud, nec de hoc reprehenditur, quia illud jus debebatur ipſi Jacob divina ordinatione; & ideo magis dicitur ſuam injuſtam vexationem redemiſſe, quàm jus illud emiſſe. Vel poteſt dici, quod non ſic erat de annexis ſpiritualibus in lege naturæ, & veteri, ſicut in nova, quia ſicut Sacerdotium illius temporis debet dici magis fuiſſe figura Sacerdotii, quàm Sacerdotium, ita debet dici magis fuiſſe ſignum ſpiritualis officii, quàm ſpirituale officium.

Circa tertium reſpondeo, quod non, ſcilicet in ſpirituali. Hoc enim eſſet ſimonia, *extra. de jurepatrona. de jure.* Benè tamen tranſit eum univerſitate, ſive villa vendita in univerſali, niſi excipiatur, ut *eo. titu. ex literis, & cap. cum ſecundum.* ſicut etiam tranſit Eccleſia, ut dicitur ibidem. Et ſicut juſpatronatus non poteſt vendi, ita etiam nec in feudum dari; & ſi villa majori pretio venderetur propter juſpatronatus, eſſet ſimonia, quia talis venditio attingeret aliquo modo ipſum juſpatronatus ſecundùm *Alex. An.*

Circa quartum reſpondetur 1. *q.* 1. *non eſt putanda* in *gloſ. & extra. de jurepa. quia Clerici in gloſ.* quod applicabitur Eccleſiæ, cui per hujuſmodi emptionem eſt injuria facta, *ar. extra. de hoc*, & ſic Eccleſia erit ſui ipſius patrona.

Sed quid ſi ipſa eadem Eccleſia juſpatronatus emiſſet à patrono ſuo, penès quam remanebit jus illud, & videtur, quod non penès Eccleſiam, quæ emit *art. extra. de jurepatro. illud*, quia venditio non tenuit, quia ſpirituale, vel annexum ſpirituali vendi non poteſt, *extra. eod. querelam*, & ſic remanebit apud patronum pecunia reſtituta.

Sed contrarium colligi poteſt ex ſupradicto capite, ubi dicitur quod emptor ſpolietur, & non venditor. Si autem voluiſſet venditorem ſpoliare, hoc dixiſſet de ipſo, ſicut de alio. Vel dic, quod privari debet uterque. Hoc notatur in *gloſ. illius cap. Clerici*, & ultima ſententia per *Innoc.* approbatur.

Circa quintum reſpondeo. Talia conſecrantur ratione formæ, non ratione materiæ; & ideo licet ea vendere ratione materiæ, non habito reſpectu ad conſecrationem, ita tamen qnod perſonæ ſæculari non vendantur, niſi prius in maſſam redigantur. Alii verò Eccleſiæ vendi poſſunt, etiam in eadem forma 10. *q.* 2. *hoc jus porrectum*; non ſic autem de oleo, & chriſmate conſecratis ratione materiæ, quia hæc conſecrantur ratione materiæ.

Circa ſextum reſpondeo, ut dicitur *de conſe. di.* 1. ligna debent, vel igni comburi, vel in uſum alterius converti Eccleſiæ, vel ad profectum Fratrum in Monaſterio poni, & hoc non indifferenter ſecundùm *gloſ.* Sed in Locis Religioſis, ut in Dormitorio, Capitulo, & hujuſmodi; non autem in coquina, vel in vineis paſtinandis; nec debent in uſum Laicorum converti, ut dicitur in *di. c. ligna. & 19. q. 3. quæ ſemel.*

Circa ſeptimum videtur quod non, quia *Ephron.* vituperatur de hoc, quod vendidit agrum, in quo erat ſpelunca duplex, in qua mortui ſepeliebantur, *Gene.* 23.

Reſponſio autem patet ex ſupradictis in principio, *tit. de ſepultura*. Ad *ar.* verò dicendum ſecundùm *Alex. An.* quod quidam dicunt, quod cum agro illo vendito tranſivit illa ſpelunca, & hoc potuit fieri ſine peccato. Aliqui verò dicunt, ut Præpoſitinus, quod etiam illa ſpelunca vendi, & emi potuit ſine peccato, quia non erat ad ſepeliendum benedicta, vel conſecrata, & ſecundùm utramque harum ſolutionum fuit propter eamdem rationem mutuatum nomen ipſi *Ephron*, ut ſcilicet poſtea diceretur *Ephram*. Priùs enim voluit dare gratis, quod eſt perfectorum, & poſtea vendidit legitimè; & ideo cum primò diceretur *Ephron*, ideſt confirmatus, & perfectus, dictus eſt poſtea *Ephram*, ideſt infirmus, & imperfectus. Dicebatur autem illa ſpelunca duplex, quia in ea duplex erat manſio, ſuperior, in qua ſepeliebantur viri, & inferior, in qua fœminæ.

ARTICVLVS X.

De accuſando Simoniacum,

REſtat videre de decimo,&ultimo,ſcilicet qui admittantur ad accuſandum ſimoniacum,& teſtificandum contra eum. Sciendum igitur, quod ad accuſandum ſimoniacum admittuntur omnes etiam crimínoſi, & infames, dummodo non ſint inimici, & conſpiratores, & hoc ſi accuſatus ſit Clericus malæ famæ. Secus eſt ſi ſit Clericus bonæ famæ, ut *extra. c, tanta, & 2. q. 1, in propriis,* Cum tamen accuſator non probet, ſed teſtes multi ad accuſandum admittuntur, qui a teſtimonio repelluntur. Et ideo refert inter hoc, & illud *extra, e. licet, §. pe. in fin,* Qui autem admittantur ad teſtificandum, docemur per illam decretalem, *extra. c. per tuas* 1. quam quidam ad majorem evidentiam multipliciter diſtinguunt. Et primò circa modum agendi; utrum agatur de crimine ſimoniæ criminaliter, vel civiliter; & ſi civiliter, utrum de rigore, vel æquitate. Secundò diſtinguunt circa perſonas, contra quas proceditur; utrum ſi ſint regulares, vel ſæculares: & ſi ſint regulares, utrum ſint inferioris gradus, an excellentioris dignitatis, & an illi iidem ſint bonæ opinionis, vel malæ famæ, & utrum poſſint puniri de facili, an ſine ſcandalo non poſſint condemnari. Tertiò diſtinguunt circa perſonas teſtium, utrum ſint honeſti, vel emendati de crimine, an perſeverent in ipſo, & an ipſi teſtificentur ex charitate, vel ex odio. Quartò etiam, quæ crimina objiciantur teſtibus, utrum eadem, vel majora, an paria, vel minora. Quintò, an ſint etiam alia adminicula, quæ adjuvent teſtes. Recollige illos quinque modos, quantum ad alteram partem dicendo, quod teſtes criminoſi, & maximè emendati de crimine, qui aliis adminiculis fulciuntur. Et credit neceſſarium eſſe *Hoſt.* quod ſcilicet aliis adminiculis fulciantur, quando ſunt criminoſi non emendati, aliàs non, maximè non participes in ſcelere, & munere, zelo juſtitiæ teſtificantes, quibus minora crimina opponuntur, ut furti, & adulterii, quæ ſunt minora ſimonia, admittuntur contra regularem inferioris gradus graviter infamatum, qui ſine ſcandalo poteſt facilè removeri, & hoc quando agitur civiliter, & ſecundùm temperantiam æquitatis, non ut deponatur ab ordine, ſed ut amoveatur ab adminiſtratione, & ideo tales contra talem taliter admittuntur, quia ex levioribus cauſis removentur, ſicut quorumdam Religioſorum approbata conſuetudo depoſcit, & hæc omnia probantur, *extra. c. per tuas,* Prædictam autem diſtinctionem dicit *Hoſt.* ita ſtrictè ſervandam, quod ſi membrum unum deficiat, teſtem repellit; & hoc videtur etiam *Ber.* ſentire in prima *gloſ.* Et ſic non admittit *Hoſt.* criminoſos ſine adminiculis, etiam in crimine ſimoniæ, & contra Regularem inferioris gradus; nec etiam illos qui non zelo juſtitiæ ſed malignitatis fomite teſtificantur, ut inimicos capitales, & conſpiratores, ut in *cap. per tuas 1, §, nos verò.* Nec etiam admittit prædictos ſi agitur ad depoſitionem gradus, aut etiam ſi teſtificetur crimen per aliquem ad hoc, ut quis removeatur ab adminiſtratione, quia tunc ſecundùm rigorem juris procedi debet. Item nec ipſos admittit ſi ſæcularis accuſatur, vel Regularis ſuperioris gradus, ut Epiſcopus, vel inferioris gradus bonæ opinionis, vel qui non poteſt ſine ſcandalo removeri, Alii dicunt, quod iſta decretalis *per tuas* corrigitur per *Greg, extra. de teſtibus teſtimonium,* Sed *Hoſt.* reputat abſurdum, cum ipſa ſit valde rationabilis. Ideo dicit decretalem *Gregor.* intelligendam ſecundùm prædictam diſtinctionem,

Quid de ſocio, ſive mediatore in ſimonia, numquid admittetur contra auctorem ſimoniæ?

Reſpondeo. Si talis ſit ſocius tantùm criminis, & non muneris, admittetur contra eum, etiamſi agatur tantùm civiliter, non autem ſi agatur criminaliter. Socius verò criminis, & muneris, non admittetur, etiam ſi agatur tantum civiliter, *lib, 6. de teſtibus mediatores*, & ſecundùm *Jo. An. hoc cap.* intelligitur de mediatore, non emendato de crimine, aliàs eſſet quoddam ſpirituale in hoc *extra. c, 11, teſtimonium,* Vel poteſt dici quod de emendato intelligitur, & bene eſt ſpeciale, quod mediator admittatur.

Sed quomodo repelletur ſocius, ſive particeps criminis. Si enim accuſatus dicat non potes contra me teſtificari, quia ſocius meus in eodem crimine fuiſti, condemnabitur, ut confeſſus, ut *extra. de confeſ. cap. 1.*

Si verò dicat non feci quod imponitur mihi, & ſi feciſſem non potes eſſe teſtis, tamquam eodem vitio laborans, ſic mentitur, & lex non docet mentiri 23. q. 4 *qui peccat.* Secundùm autem *Gre. Naſon.*, cui etiam conſentit *Hoſt.* dicere poteſt excipio contra te, quia dico te crimen illud commiſiſſe, ſuper quo me vis accuſare, vel teſtificari, & per conſequens non fore audiendum, & quod ita offero me probaturum. Si enim Judex exceptionem talem non admittat, appellabitur juſtè, ut *extra. de appel. interpoſita.*

Explicit Liber Sextus hujus Summæ.

by Google

LIBER SEPTIMUS.

De Cenſura Eccleſiaſtica.

TITULUS PRIMUS.

De Excommunicatione, & Speciebus ejus.

CUM in Libro immediatè præcedenti habitum ſit de Prælatis Eccleſiaſticis, ad quos pertinet in ſubditos, cum eorum exigit culpa, cenſuram Eccleſiaſticam exercere, conſequenter in hac parte, quæ eſt liber ſeptimus hujus Summæ conſiderandum eſt de ipſa cenſura Eccleſiaſtica, nomine cujus intelligitur ſententia excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis, *extra. de verb. ſignific. quærenti*, & hæc differunt ſecundùm *Ray. & Ber. lib. 6. extra. c. cum medi. in gloſ. 9.*, quia propriè perſona excommunicatur 11. *quæſt. 3. certum*, & *extra. de verb. ſignific. ex parte.* Perſona ſuſpenditur 2. *quæſt. 5. Presbyter*, & *extra. de pur. cano. inter noſtras ſollicitudines.* Locus autem interdicitur, ut Civitas, Villa, Caſtrum, Eccleſia, Regnum, *extra. de verb. ſignific. cum in partibus.* Interdum tamen ponitur unum pro alio, quia & perſona dicitur interdicta, & Civitas excommunicata, *extra. c. reſponſ.* & *extra. de privileg. cum & plantare.* Depoſitio autem, & degradatio non comprehenduntur nomine cenſuræ Eccleſiaſticæ, ut dicit *Hoſt. in cap. quærenti.* De tribus ergo prædictis dicendum eſt. Et primò de excommunicatione. Circa quam conſiderandum eſt primò, quid eſt excommunicatio, & de ſpeciebus ejus, & congruitate. Sed primò videndum eſt, quid ſit excommunicatio., & cum hoc ſimul apparebit, quot & quæ ſunt ſpecies ejus. Secundò de congruitate ejus. Ideo ſit

ARTICULUS I.

Quid ſit Excommunicatio?

QUantum ad primum ſciendum, quod excommunicatio ſic deſcribitur à quibuſdam. Excommunicatio eſt ſeparatio à Communione Eccleſiæ, quoad fructum, & ſuffragia generalia. Ad cujus deſcriptionis evidentiam, conſiderandum eſt, quod ille qui per Baptiſmum in Eccleſia ponitur, ad duo adſcribitur, ſcilicet ad cœtum Fidelium, & ad participationem Sacramentorum, & ſecundum iſtorum præſupponit primum, quia in Sacramentis participandis non communicant niſi Fideles; & ideo aliquis poteſt extra Eccleſiam fieri per excommunicationem dupliciter. Uno modo, ita quod ſeparetur tantùm à participatione ſacramentorum, & hæc eſt excommunicatio minor. Alio modo, ita quod excludatur, non tantùm à participatione ſacramentorum, ſed etiam à cœtu Fidelium, & hæc eſt excommunicatio major, quæ hic definitur; non enim poteſt eſſe tertium membrum, ſcilicet, quod excludatur à participatione Fidelium, & non à participatione Sacramentorum, ratione jam dicta, quia ſcilicet Fideles in Sacramentis communicant; de utraque habetur *extra. c. ſi quem.*

Nec obſtat illud 3. *q.* 4. *Engeltrudam*, ubi videtur contrarium dici. Ibi enim dicitur, quod fuit excommunicata, non tantùm excommunicatione minori, quæ à fraterna ſocietate dividit, ſed etiam majori, quæ à Corpore Chriſti reſcindit. Debet enim ibi intelligi fraterna ſocietas, quæ contrahitur in participatione ſacramentorum. Corpus verò

verò Chriſti Eccleſia, ſive Collegium Fidelium dicitur *de conſe.di.1.Eccleſia Catholicorum.* Sed ulterius ad evidentiam dictæ definitionis ſciendum, quod Communicatio Fidelium eſt duplex, quædam in ſpiritualibus, ut ſunt mutuæ orationes, & conventus ad ſacramenta participanda. Quædam in corporalibus actibus legitimis, qui quidem actus legitimi in his verſibus continentur;

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os, ſcilicet ne oſculum detur. *Orare*, ne cum excommunicatis oremus. *Vale*, ne ſalutentur. *Communio*, ne in ſacramentis cum ipſis aliquis communicet. Vel ſecundùm *Hoſt. Communio*. Id eſt commune colloquium. *Menſa negatur*, ne aliquis cum eis comedat. Præmiſſa ergo definitio importat ſeparationem à ſacramentis in hoc, quod dicitur quantum ad fructum, & à Communione Fidelium, quantum ad ſpiritualia per hoc quod dicit, & ſuffragia Eccleſiæ communia. Alia autem definitio quædam data invenitur ſecundùm ſeparationem ab utriſque actibus, quæ talis eſt; Excommunicatio eſt à qualiber licita communione Fidelium, vel legitimo actu ſeparatio; unde Adam dicitur fuiſſe excommunicatus ab eſu ligni vitæ, dicente Domino. *Videte ne fortè ſumatur de ligno &c. 11. q. 3. §. Evidenter.* Ex ſupradictis patet, quod duæ ſunt ſpecies excommunicationis, ſcilicet major & minor. Sed minoris excommunicationis ſunt etiam duæ ſpecies, de quibus habetur infra, *tit. 9. hujus libri, art. 4. q. ultima.*

ARTICULUS II.

De Congruitate Excommunicationis.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de congruitate excommunicationis; circa quod ſciendum ſecundùm *Bona*, quod ſicut in medicina corporali duplex eſt modus ſanandi, quo utitur ſapiens Medicus, ſcilicet quandoque per medicamenta ſuavia, aliquando per mordicativa, ita in medicina ſpirituali, modus quidam ſuavis eſt per exhortationem, & ſacramentorum miniſtrationem. Modus verò mordax eſt per increpationem, & ſubtractionem ſacramentorum, & utroque debet uti Medicus ſpiritualis pro infirmorum conditione, & morborum varietate, & de primo quidem modo certum eſt; De ſecundo verò patet per illud *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus &c.* uſque ibi *quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*; & poſt, *Amen dico vobis, quodcumque ligaveritis ſuper terram &c.* Cum ergo Ethnici, & Publicani extra communionem Eccleſiæ reputentur, talis debet ſecundùm Eccleſiam extra communionem reputari, & ita patet, quod talis meritò debet excommunicari; & ſic liquet non eſſe contra Eccleſiam, interdum aliquos excommunicari.

Sed objicitur, quia cum quis excommunicatur, Sathanæ traditur, ut patet *1. Corinth. 5.* ubi Apoſtolus fornicatorem manifeſtum tradit Sathanæ. Hoc autem impium videretur.

Reſpondeo. Sathanas eſt tortor, non tantum animarum, verùm etiam corporum. Tradere autem tortori eſt dupliciter, ſcilicet aut ceſſando à protectione ejus, qui torquetur, ſive exponendo, aut jubendo tortori, ut affligat. Excommunicare igitur ſecundùm præſentis Eccleſiæ ſtatum eſt Sathanæ tradere, protectionem ſubtrahendo, & eum exponendo. Subtrahit enim ſuffragia, & ſacramenta, per quæ munitur contra hoſtis inſidias. In tempore autem Eccleſiæ primitivæ, quia Dæmones ipſis Apoſtolis ſubjiciebantur, & manifeſtanda erat fides per miracula, non tantùm exponebantur, ſed etiam corporaliter ad mandatum Apoſtoli vexabantur, ſicut dicitur *1. Corinth. 5. in text. & gloſ.* Et iſtud decuit in principio Eccleſiæ fieri ad terrorem, vel propter excellentiam Apoſtolorum; nunc autem licèt non ita vexentur in corpore, & ſpiritu, vexandi tamen exponuntur, & pro tanto dicuntur Sathanæ tradi, & verè excommunicari. Hæc *Bon.*

TITULUS II.

De Excommunicatione majori à jure.

POſtea conſiderandum eſt quis poſſit excommunicare. Et primò videndum eſt à quo poteſt infligi excommunicatio major. Secundò, à quo minor. Major verò excommunicatio, quandoque infligitur à jure, quandoque à Judice. Primò autem dicendum eſt de illa, quæ infligitur à jure. Et primò ponendi ſunt caſus hujuſmodi excommunicationis. Secundò, ponendi ſunt caſus, in quibus ſeptimus caſus, qui eſt de percuſſione Clericorum fallit. Ideo ſit

ARTICULUS UNICUS.

De Caſibus hujuſmodi Excommunicationis.

CIrca igitur hunc articulum ſciendum, quod excommunicatio major infligitur à jure in Canonibus latæ ſententiæ, qui ſunt plures.

Primus eſt cum quis incidit in hæreſim jam damnatam, ut Arrii, Neſtorii, Manichæi, & ſimilium, *24. q. 1. cap. 1. & 2. & 3.*

Vel

Digitized by Google

Vel etiam ſi quis novam hæreſim confingat, & generaliter quicumque per Romanam Eccleſiam, vel ſingulos Epiſcopos in ſuis Civitatibus, & Diæceſibus tamquam Hæretici ſunt damnati, excommunicati ſunt, quocumque nomine cenſeantur, *extra. de hæreti. ad abolendam, & cap. excommunicamus.*

Secundus eſt, cum aliquis eſt credens, defenſor, receptor, fautor Hæreticorum, ideſt qui eis favet quocumque modo in errore eos juvando, *extra. de hæreti. excommunicamus. §. Credentes.* Similiter cum aliquis eſt Advocatus pro Hæreticis, vel Notarius inſtrumenta conſcribens pro eis, infames fiunt, & excommunicati ſunt *extra. de hæreti. ſi adverſus.*

Tertius caſus eſt, cum Poteſtates, Domini temporales, Rectores, eorumque Officiales damnatos de hæreſi ſine licentia, vel mandato Epiſcoporum, ſive Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorum à captione, vel carcere liberaverit, aut executionem juſtitiæ ſibi pro eodem crimine à prædictis, vel altero ipſorum injunctam promptè, prout ad ſuum ſpectat officium, facere retractant, vel aliàs ipſorum ſententiam, vel proceſſum impediunt, quoquomodo, ſcilicèt directè, vel indirectè. Si quis enim prædictorum aliquid contra præmiſſa fecerit, aut negocio prædicto fidei, quod incumbit Epiſcopo, vel Inquiſitoribus ſe oppoſuerit, vel ipſum aliquatenus impediverit, nec non, & qui ſcienter in prædictis dederint auxilium, conſilium, vel favorem ipſo jure ſunt excommunicati, qui ſi excommunicationem per annum ſubſtinuerint animo pertinaci, ex tunc velut Hæretici condemnentur, *lib. 6. de hære. ut inquiſitionis.*

Sed quid ſi Ordinarius, & Inquiſitor diſcordant de mandato, quia unus mandat puniri, & alter dimittit?

Ad hæc reſpondet *Jo. An.* quod ſatis videtur tunc ſuperſedendum, donec ſuper hoc Papa conſulatur *6. c. per hæc.* Alia litera habet *ex hoc.*

Quartus caſus eſt contra quemlibet, qui Hæreticos credentes, receptores, defenſores, vel fautores eorum ſcienter tradit Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſque ad ſatisfactionem idoneam. Talis enim eſt excommunicatus, nec abſolvi meretur, niſi prius publicè manibus ſuis extumulet eos, & projiciat hujuſmodi corpora damnatorum, ſed hoc verum eſt, ut dicit *Jo. An.* ſi diſcerni poſſunt ab oſſibus aliorum, aliàs ſecus, ut *extra. de ſepul. ſacris.* Et locus ille perpetuò careat ſepultura, *lib. 6. de hoc quicumque 1. reſpon.*

Quintus caſus eſt cum quis dicit Romanam Eccleſiam caput non eſſe, nec ei obediendum eſſe *di. 19. nulli fas*, & hoc intelligitur cum quis hoc dicit aſſerendo. Talis enim eſt Hæreticus. Secus eſt ſi hoc diſputando diceret.

Et nota, quod prædictus Canon ſecundùm *Rod.* vel non eſt Canon latæ ſententiæ; vel intelligitur de illis, qui propter hoc Romanæ Eccleſiæ non obediunt, quia eam non eſſe caput aliarum Eccleſiarum credunt.

Sextus caſus eſt, cum aliquis quantæcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus Legatos, aut Nuncios Sedis Apoſtolicæ prætextu conſuetudinis alicujus impedit quominus exerceant liberè officium Legationis ſibi commiſſæ. Talis enim eſt ipſo facto excommunicatus, non obſtante quocumque privilegio. Et Regna, Terræ, & Loca quælibet illi, ſcilicet ſic prohibenti ſubdita, eo ipſo ſunt tamdiu Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſita, quamdiu ille ſteterit in tali contumacia *lib. 6. de offi. Lega. ſuper hunc cap. non habemus.*

Septimus caſus eſt, ſi quis in Clericum, Monachum, Monialem, Converſum, vel Converſam, vel etiam aliam religioſam perſonam injecerit manus violentas temerarias, *17. q. 4. ſi quis ſuadente*, & *extra. c. non dubium, & quaſi per tot.* Et aggravatur ſententia contra inſecutores, & perſecutores Cardinalium Eccleſiæ Romanæ, cæteroſque tanti criminis participes, *in 6. de pænis felicis. §. Præſenti.* Nec poſſunt iſti abſolvi niſi à Papa, præterquam in articulo mortis, ut patet ibidem. Domini etiam, ſive Rectores, & Officiales eorum, ſi infra menſem poſtquam res ad notitiam eorum pervenerit dictam Conſtitutionem ſervari non fecerint eo ipſo ſunt excommunicati, ut dicitur *ibidem §. Porrò.* Civitas verò quævis alia præter Urbem, quæ ſceleratis prædictis conſilium, auxilium, vel favorem dederit, vel infra menſem eos non punierit, prout criminis enormitas exegerit, & facultas affuerit, Epiſcopali Dignitate eſt privata, & remanet interdicta, ut patet *ibidem in fin.* Item qui Epiſcopum comprehendit, vel percutit, vel à ſua Sede expellit, eſt excommunicatus, & ejus bona debent dari Eccleſiæ Cathedrali, *17. q. 4. ſi quis deinceps.*

Octavus caſus eſt, cum quis defendere poteſt Clericum à violenta manuum injectione, & non defendit, *extra. c. quantitate.* Ibi etiam dicitur, ne autem ſolos violentiæ hujuſmodi actores aliquorum præſumptio exiſtimet eſſe puniendos, facientes, & conſentientes pari pæna plectendos Catholica condemnat auctoritas. Eos etiam delinquentibus favere interpretatus, qui cum poſſint manifeſto facinori, deſinunt obviare. *Hæc verba Jo.* Et quidam alii intelli-

gunt ſimpliciter ſicut jacet, dicentes hoc introductum in favorem Clericorum, quorum defenſio pertinet ad jus publicum, quod ſcilicet conſiſtit in Sacramentis, & Sacerdotibus, *diſt. 1. juſpub.* & in odium Laicorum, *extra. eo. contingit.* Et ſecundùm iſtos qualitercumque verbis, vel factis hoc poſſum prohibere, ſententiam incurro, ſi non prohibeo. Sed ſecundùm *Ber.* ita generaliter dicere eſt gravè, & quandoque poſſet aliquis periculum incurrere; unde dicunt alii quod ſoli Prælati, ſive Judices, vel alii poteſtatem habentes aliquam in aliquos ad hoc ratione poteſtatis tenentur, & incidunt in Canonem, & non alii, *23. q. 7. cap. quicumque, & c. q. 3. fortè.* & iſta duo nomina licèt fortè aliqui aliter peccent non defendendo cum poſſint; unde quod dicitur in dicta decretali *qui cum poſſint* intelligitur de his, qui ratione poteſtatis, quam in alios habent, ad hæc tenentur. Socii verò, & alii defendere debent tantùm admonendo verbis, & non factis, ut dicit *Hug. di. 33. error.*

Sed contra *23. q. 3. non inferenda*, ubi dicitur quod tenetur quis injuriam à ſocio propulſare, ſi poteſt.

Dicendum quod ibi exponitur *ſi poteſt*, id eſt, *ſi eſt conſtitutus in poteſtate*, & *ſi etiam tenetur*, non tamen propter hoc eſt excommunicatus, ut dictum eſt. Nullus enim excommunicatur ex facto alterius niſi participando in crimine, vel locutione, oratione, & conſimilibus, *extra. c. nuper.* Sed hìc non participat aliquo tali modo; capitula autem quæ *Jo.* pro ſe inducit loquuntur de Prælatis. Expone *conſentientes*, ſcilicet per cooperationem auctoritatem præſtando, & ſic intelliguntur hæc verba ubi inveniuntur, *extra. c. mulieres, & cap. nuper, & 2. q. 1. notum.* Hæc *Ber. ſuper illud cap. quanta.* Prædictas duas opiniones ponit *Ray. & Goff. & Inno. ſuper c. quanta*, nec aliquam earum prælegit. *Rod.* verò expoſitor. *Ray.* magis adhæret opinioni ſecundæ. *Hoſt.* verò dicit hoc eſſe intelligendum etiam de illo, qui etſi non ratione poteſtatis, vel officii hoc prohibere poteſt, tamen pòteſt aliter, ſcilicet, quia ſcit hoc fieri debere per illum, cui ſi diceret, caveas ne facias illud, ſtatim ille abſtineret; unde verba illius decretalis, ſcilicet *quanta*, ſic exponit. Eos etiam delinquentibus favere interpretans, qui ſubaudi licèt expreſsè non conſenſerint, tamen hoc fieri debere ſcientes, cum poſſint ſcilicet modo prædicto manifeſto ſibi, ſcilicet facinori deſinunt obviare, *lib. 6. eo. dilecto. §. Et quidem*; ubi innuitur, quod hoc non tantùm prohibendum eſt verbo, ſed etiam facto, *d. 83. §. 1. & cap. ſequen. Hæc Hoſt. in ſumma.* Dicit autem idem *in gloſ. cap. quanta*, quod quidquid dicunt aliqui ſentiendum eſt per hoc *cap.* quod quilibet non prohibens doloſè incidit, ſine dolo verò non incidit.

Nonus caſus eſt, cum quis licèt nec manum injiciat, nec aliquo modo conſentiat, quod hoc fiat, tamen ipſum Clericum invitum retinet, ponendo ei fortes cuſtodes, vel intra domum aliquam includendo, *extra. c. nuper §. 1.*

Decimus caſus eſt inductus contra Poteſtates, Conſules, Rectores, & alios Officiales Laicos, Civitatum, & Locorum aliorum, angarias, & exactiones indebitas, Eccleſiis, Sacerdotibus, aliiſque Clericis, & eorum poſſeſſionibus, & alia ſua ferè univerſa onera imponentes, ſive foſſata, ſive expeditiones, ſive alia quælibet, quæ agenda arbitrantur de bonis Eccleſiarum, Clericorum, & Pauperum Chriſti uſibus deputatis. Compleri verò cuncta volentes, ſubaudi cum effectu, vel juriſdictionem Prælatorum, & auctoritatem, quam habent in ſuis ſubditis hominibus, evacuantes. Si enim tales, qui in his commiſerunt, competenter admoniti non deſiſtunt, tam ipſi, quàm fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere, nec debent reddi Communioni, donec ſatisfecerint competenter, & quod dictum eſt de exactionibus generaliter intelligitur ſecundùm *Hoſt. & Ber.* verum eſſe, niſi priùs Papa conſenſerit, ut *extra. de emu. Eccle. adversùs §. 1.* & dicit *Hoſt. in gloſ. ſuper cap. non minus*, quod ſufficit una monitio die competenti ſibi ad ſatisfaciendum, vel deſiſtendum aſſignata, puta infra menſem, ut *in cap. adversùs §. fin.*

Undecimus caſus eſt inventus contra illos, qui ſupradictis proximis ſucceſſerunt, niſi infra menſem errorem, ſive exceſſum prædeceſſorum purgaverint, ſive emendaverint; prædeceſſoribus nihilominus excommunicatis remanentibus, donec uterque ſatisfecerit competenter, *extra. de emu. Eccle. adversùs §. ult.* Et ſecundùm *Hoſtien. ibidem.* Si ſucceſſor operam dederit, quantam potuit, ſed univerſitate reſiſtente obtinere non valuit, nihilominus non ligatur, niſi regimen dimittat.

Nota ſecundùm *Hoſt. & Innoc.* etiam, ibidem, quod licèt ſucceſſor ejus, qui libertatem Eccleſiæ violaverit infra menſem, ligetur, ſecus tamen eſt de ſucceſſoribus aliorum excommunicatorum.

Sed objicitur, quia ſecundùm prædicta delictum prædeceſſoris præjudicat ſucceſſori; ſed hoc non eſt verum, imò eſt jam proprium delictum, quia ex quo ipſum non purgat infra tempus ſibi præfixum à jure præſumitur conſentire, *1. q. 1. conſtat*, quia ex quo ſucceſſit in honore, debet ſimiliter ſuccedere in onere; unde ſi non purga-

verit

vit elapſo illo tempore, rectè punitur eadem pæna cum prædeceſſore; ſi tamen ille ſucceſſor communicavit in crimine, ſtatim fuit excommunicatus, *extra. e. nuper. Hæc Ber. ſuper illud cap. adverſus.*

Sed numquid uterque in ſolidum ſatisfacere tenetur, antequam abſolvatur?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* quod non, imò altero ſolvente, alter liberatur à damno dato, *art. ff. de eo. per quem factum eſt, lib. 1. §. ſi plures.* Sed quantum ad contumaciam puniendam intelligo, quod uterque ſatisfacere tenetur. Neuter enim abſolvi debet, quin juret ſtare mandatis Eccleſiæ, excepta ſatisfactione damni dati; ideoque intelligo, quod tunc Judex injunget ratione contumaciæ, quod ſibi videbitur injungendum.

Duodecimus caſus eſt contra illos, qui de cætero facient ſervari ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem, niſi eadem de Capitularibus, id eſt libris, in quibus ſua ſtatuta ſcribunt ſine chartulariis, vel aliis libris infra duos menſes poſt hujus publicationem ſententiæ, fecerint amoveri, 11. q. 1. §. *Hæc ſi quis antiquata.* Hoc autem ſecundùm *Hoſt.* intelligitur quoad ſtatuta in ſcriptis redacta, igitur in duobus caſibus ſunt tales excommunicati, quoad ſtatuta ſecundùm *Hoſt.* Primus eſt, ſi ipſa de libris ſuis infra duos menſes non deleverint. Secundus eſt ſi ipſa ſervari fecerint, quamvis deleverint. Verùm quoad conſuetudines in uno tantùm, ſcilicet ſi ipſas de cætero ſervari fecerint. Sic intellige illud *extra. e. noverit fraternitas tua.*

Nota hoc ſecundùm *Rod.* quod cum dicitur in hoc caſu contra libertatem Eccleſiæ, nomine Eccleſiæ non comprehenduntur Laici heremitæ, & recluſi, niſi ſe ſubjecerint alicui Religioni approbatæ. Item dicit *tit. de rap. §. qui eod. &c.* ubi *Ray.* agit de condentibus leges iniquas, quod hic intelligitur libertas Eccleſiæ à Principibus indulta, & à Jure Canonico approbata. Nec credit hanc pænam, ſive conſtitutionem extendi ad eos, qui contra particulares conſuetudines aliquarum Eccleſiarum aliquid attentare conantur, ſicut eſt conſuetudo aliquarum Eccleſiarum, ſecundùm quam volunt Perſonæ Eccleſiaſticæ cognoſcere de omnibus contractibus juramento vallatis, & concordant cum his *Inno. & Hoſt. ſuper cap. noverit.* Dicit autem *Hoſt.* ibidem, quod illa conſtitutio modo ligat omnes tales, quia jam dudum tranſierunt illi duo menſes, & ſubdit, quod quidam ponunt illos duos menſes poſt publicationem ſententiæ, poſtquam in ſingulis locis fuerit publicata, & dicunt, quod hæc conſtitutio eſt ſæpe publicanda, ne quis poſſit ignorantiam allegare. Dicunt etiam, quod qui ignorat iniquum ſtatutum, hic non incidit in excommunicationem, quæ non cadit, niſi in contumacem, 11. *q. 3. nemo Epiſcoporum*, & hoc eſt benigniùs. Addit etiam idem, quod ſtatutarii, & ſtatutorum ſcriptores, ſtatim ligantur, nec excuſari poſſunt ſaltem in toto. Poteſtates autem, Conſules, & Rectores quandoque poſſunt excuſari, quantum ad obſervationem, ſive deletionem ſtatutorum, qui hujuſmodi ignorare poſſunt, ex quo verò certificati ſunt, & obedire negligunt, ligantur, quod referri debet ad arbitrium boni viri, ſcilicet quando potuerunt ſcire, & quando impedire ne ſervarentur. Conſiliarii autem tunc demum ligantur, quando conſentiunt in delicto ſecundum *Hoſt. & Inno. in gloſ.*

Decimus tertius caſus eſt de illis, qui talia ſtatuta fecerunt.

Decimus quartus caſus eſt de illis, qui ipſa ſtatuta ſcripſerunt.

Decimus quintus caſus eſt contra Poteſtates, Conſules, Rectores, & Conſiliarios locorum, ubi ſtatuta, & conſuetudines de cætero editæ fuerint, vel ſervatæ. Reſume ſecundùm *Gloſ.* niſi infra duos menſes, ſubaudi quamvis non ſtatuerint, nec ſervari fecerint, ut differat à præcedentibus caſibus, & eſt ratio notata ſupra in alio caſu.

Sed numquid Imperator, vel Rex ligantur per hujuſmodi ſententiam, ſi tale quid fecerint, cum ibi de eis mentio non fiat?

Reſpondet *Rod. tit. de rap. §. qui eodem.* quod ſic, & ſimiliter omnes alii in quacumque dignitate conſtituti.

Decimus ſextus caſus eſt contra illos, qui ſecundùm ea, vel ſecundùm eas præſumpſerint judicare.

Decimus ſeptimus caſus eſt contra illos, qui ſcribere præſumpſerint ſic judicata, & iſti quinque caſus colliguntur, *extra. e. noverit fraternitas tua ab illo ver. Item excommunicatus uſque in fin.*

Sed contra, quia non videtur, quod Conſiliarii, & Officiales ſint excommunicati, ſed excommunicandi, *extra. e. gravem*, ubi dicitur, *excommunicationis ſententiam promulgare procures*. Ad quod reſpondet ibi *Ber.* quod quando illa decretalis *noverit*, dicit, quod Conſiliarii ſunt excommunicati, debet reſumi, niſi infra duos menſes ea delere fecerint, & ſic tales videntur ipſo jure excommunicati, niſi ea deleverint infra duos menſes, & poſtea per ſententiam. Sed Statutarii, & ſcriptores ipſo jure ſtatim ſunt excommunicati, ut videtur per illam decretalem *noverit*, niſi reſervans infra duos menſes &c. vel *cap. gravem.* loquitur de Conſiliariis, & Officialibus, qui ſucceſſerunt, & non de illis, quorum conſilio, & auctoritate ſtatuta

Perſonas Eccleſiaſticas, ſeu Sæculares, qui quempiam Chriſtianorum per aſſaſſinos interfici fecerunt, vel etiam mandaverunt, quamquam mors ex hoc forſitan non ſequeretur. Necnon & contra illos, qui dictos Aſſaſſinos receperunt, vel defenderunt, ſeu occultaverunt. Tales enim homines, non ſolùm excommunicationis, & depoſitionis ipſo facto incurrunt ſententias, ſed ſunt etiam cum omnibus bonis ſuis omnibus Chriſtianis expoſiti, & perpetuo diffidati, ita quod ex quo de prædictis, vel aliquo ipſorum probabilibus conſtiterit documentis, ſcilicet, quod aliquod ſcelus tam execrabile commiſerunt, nullatenus alia excommunicationis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis adversùs tales ſententia requiratur; ſed & beneficia talium per illos, ad quos pertinet collatio, liberè conferantur, *lib. 6. de homici. pro human. ad fi.*

Trigeſimus tertius caſus eſt contra illos, qui ſcienter, & ſponte participant excommunicato à Papa in divinis officiis, *extra. c. ſignificavit*, & hunc rigorem induxit magnitudo vocis ſententiæ Judicis, ſcilicet Papæ, & excellentia illorum, in quibus communicant, ſcilicet divinorum officiorum, & hoc intelligendum eſt tam de his, quæ intra Eccleſiam dicuntur, quàm extra, ſcilicet de horis canonicis ſecundùm *Hoſt. & Goſ.* & quod dicit ſponte non intelligas excludi vim conditionalem, ſed abſolutam tantùm *extra. de his quæ vi. metuſve cauſa fiunt cap. ſacris.* ſecundùm *Hoſt. & Goſ.* Et cum hæc conſtitutio pœnalis ſit, non eſt extendenda ſecundùm *Goſ. de pæ. di. 1. §. Pœnæ.* Imò dic ſecundùm *Hoſt.* quod cum hæc conſtitutio non ſit pœnalis, ſed medicinalis, ſed tamen ſpecialis, non eſt ad alios extendenda, *Inſti. de jure naturali Gen. & Civi, §. Plane*, & *extra. de elect. licet & cap. ult.*

Quid ergo ſi quis participat in divinis officiis cum excommunicatis à Canonibus ſupradictis, numquid eamdem ſententiam incurrit?

Reſpondeo. Non puto, quia mitiùs agitur cum Lege, quàm cum Miniſtro Legis *ff. de arbi. celſus* ſecundùm *Hoſt.* Quidam tamen dicunt contrarium, ſcilicet quod talis qui participat cum excommunicatis, à Papa in divinis officiis, excommunicationem majorem non incurrit, & cum his ſentit *Ber. & Innoc. ſuper di. cap. ſignificavit.* dicentes ibi, quod hoc debet intelligi quantùm ad privationem Sacramentorum, vel fortè quia illi, de quibus dicitur ibi in capite illo, erant excommunicati cum omnibus participantibus cum eis, vel fortè quia illi participaverunt illis excommunicatis in eodem crimine; ideo eadem ſententia cum illis fuerunt ligati, & remitti debuerunt ad excommunicatorem ſuum abſolvendi. Opinio prima eſt *Hoſt.* & probabilior videtur ſecundùm *Rich.* quia convenit magis cum *Text.*

Trigeſimus quartus caſus eſt contra illos, qui Romanos, aut alios Chriſtianos pro negociatione, vel pro aliis honeſtis cauſis navigantes capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt, aut naufragium paſſos ſpoliant rebus ſuis, niſi moniti ſatisfaciant, ut *extra. de rap. excommunicationem*; unde ipſo jure ſunt excommunicati, ſi poſt competentem admonitionem, vel poſtquam fuerint in mora, non reſtituant, cum reſtituere poſſint, ut dicit *Gloſ. Ber. & Hoſt.* Sed *Gloſ. Innoc.* dicit, quod eſt canon ſententiæ ferendæ, & addit *Hoſt. in Gloſ.* quod qui Mercatores, ſive Peregrinos non navigantes, ſed aliàs itinerantes deprædatur, non eſt excommunicatus ipſo jure, ſed excommunicandus, *24. q. 3. Si quis Romipetas, & cap. paternarum.* Dicitur etiam ibidem in fine, quod Piratæ excommunicantur ſolemniter ab ore Papæ ter in anno. Dicit etiam ibidem quod ſpoliantes naufragantes incidunt in Canonem, ſi non reſtituant intra tempus à Judice præfixum.

Trigeſimus quintus caſus eſt contra illos, qui innituntur ordinationibus, vel alienationibus ſchiſmaticis factis, *extra. de ſchiſma. cap. 1. ver. ult.*

Trigeſimus ſextus caſus eſt contra Religioſos Profeſſos tacitè, vel expreſsè non deferentes habitum extra Monaſterium, qualem eſſent intra Monaſterium geſtaturi, ſi morarentur ibidem, ſive etiam ſuæ Religionis habitum temerè dimittentes in ſcholis, vel alibi, *extra. ne Cleri. vel Monach. Innoc. 4. gravis, & lib. 6. c. ut periculoſa*, in qua continentur plura, quàm continentur in illa *gravis*, & ideo illa *gravis* non ponitur in 6, & dicit temerè, quia ex juſta cauſa timoris licet habitum transformare, *extra. de vi. & ho. Cle. Clerici.*

Sed numquid per caput *ut periculoſa* omnes Apoſtatæ habitum relinquentes ſunt excommunicati?

Reſpondeo, quod non, quia loquitur tantùm de Religioſis manentibus in Religione, mutantibus habitum ſuum.

Trigeſimus ſeptimus caſus eſt contra Doctores, & Magiſtros, qui prædictos relicto ſuo habitu Leges, vel Phyſicam audientes docent, vel in ſcholis ſuis retinent, ut patet in *d. cap. ut periculoſa.* Idem credo ſecundùm *Jo. An.* ſi habitum non dimittunt, quia participant in crimine.

Quid ſi Monachus habens domum juxta ſcholas exiſtens ibi audiat?

Reſpondeo, quod propter hoc non erit Doctor excommunicatus, non enim poteſt cum

eum prohibere quia ſtet ibi.

Quid ſi Monachus non vult ſcholas exire?

Videtur, quod licitè poſſit idem expelli, *ar. extra. eo. veniens*, & ſi non poteſt expelli, exeat Doctor, *ar. extra. eo nuper.* Hæc *Joan. An.*

Trigeſimus octavus caſus eſt, quod excommunicati ſunt ipſo jure nova telonia Peregrinis, & Mercatoribus imponentes, *24. q. 3. ſi quis Rompetas* Litera ibi ſic jacet: Si quis Peregrinos Sanctorum limina viſitantes capere, vel etiam res, quas ipſi ferunt ſpoliare, & negociatores novis teloniorum, & pedagiorum exactionibus moleſtare tentaverit, donec ſatisfecerit, Communione careat Chriſtiana. Nova thelonia vocat, vel de novo impoſita, vel de novo augmentata; videtur autem potiùs quod ille Canon non ſit latæ ſententiæ, ſed ferendæ, ſi quis attendat ad verba duorum ſequentium capitum, in quibus dicitur anathematis vinculo, vel gladio feriatur.

Trigeſimus nonus caſus eſt contra intendentes ſortilegiis, & divinationibus cum effectu, *26. q. 5. Si quis ariolos*, & *cap. non oportet*. Tamen ſecundùm quoſdam iſti Canones non ſunt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, quod videtur probari poſſe per illud quod dicitur, *e. q. ſortes, & cap. ſi quis Clericus*, & maximè auguriis, in quo dicitur, talem præcipimus à Conventu Eccleſiæ ſeparandum.

Quadrageſimus caſus eſt, ratum habens, quod aliquis nomine ſuo in Clericum vel Perſonam Religioſam, Religionis approbatæ manus injecerit violentas, quamvis factum fuerit ipſo neſciente, nec tunc volente, quia in malè factis ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, *extra. de reſtit. ſpo. cum ad ſedem, & de ſimo. ſicut tuis in text. & gloſ.* & nunc iſte caſus eſt expreſſus, *lib. 6. eo. cum quis*, & ſecundùm *Jo. An.* ibidem erit tunc excommunicatus, ex quo ratum habuit, non ex quo percuſſit, quia ratihabitio ſatis trahitur ad tempus anterius, cum ex facto interiori ligatur. De hoc infra *tit. 3. art. 2. circa medium.*

Quadrageſimus primus caſus eſt, quod illi, qui pedagia ab Eccleſiis, aut Perſonis Eccleſiaſticis pro ipſis perſonis, aut rebus ſuis propriis, quas non cauſa negociationis deferunt, vel deferri faciunt, vel tranſmittunt, exigunt, vel extorquent per ſe, vel per alium ſuo nomine, vel alieno, vel eas ad hujuſmodi ſolvendas cogunt, ſi ſit perſona ſingularis, talia faciens, cujuſcumque ſit conditionis, dignitatis, aut ſtatus, etiam Epiſcopus excommunicationis ſententiam incurrit. Si autem Collegium, vel Univerſitas Civitatis, Caſtri, vel Loci alterius cujuſcumque, interdicti ſententiam ipſo facto incurrunt, & intelligit hoc *Jo. An.* etiam de Univerſitate, vel Collegio Eccleſiaſtico, nec ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem, vel interdicti relaxationem obtinere poſſunt, donec exacta reſtituerint plenè, & competenter ſatisfecerint de tranſgreſſione, *lib. 6. de cenſi. quamvis alias quamquàm, §. Qui verò.*

Quadrageſimus ſecundus caſus eſt. Quicumque Prælati Eccleſiæ, vel Perſonæ Religioſæ, vel Sæculares cujuſcumque Ordinis, Conditionis, vel Status collectas, vel tallias, decimam, vel undecimam, vel aliam quantitatem quantumlibet parvam ſuorum Eccleſiaſticorum proventuum, vel bonorum Laicis ſolverint, vel promiſerint, vel ſe ſoluturos conceſſerint ſub quocumque etiam nomine, modo, vel colore quæſito ſine licentia Sedis Apoſtolicæ, necnon & Domini temporales, Rectores, & Officiales quocumque nomine cenſeantur, quorumcumque Locorum, & quilibet alius cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, vel ſtatus, qui talia impoſuerint, exegerint, vel receperint, aut apud Sacras Ædes depoſita Eccleſiarum, vel Eccleſiaſticarum Perſonarum arreſtaverint, ſaiſiverint, occupaverint, vel ſic fieri mandaverint, aut occupata ſaiſita, vel arreſtata acceperint, necnon omnes, qui prædictis, vel ſimilibus dederint conſilium, auxilium, vel favorem publicè, vel occultè ſunt excommunicati; Univerſitates verò in prædictis culpabiles, ſunt interdictæ, *lib. 6. de emolu. Eccle. clerici, §. nos igitur.*

Item ſupradicti Prælati Eccleſiarum, & ſi ſupradicta ſolverint prætextu alicujus obligationis, promiſſionis, conceſſionis factæ ante dictam conſtitutionem, vel ejus notitiam, & ſupradicti ſæculares, ſi ea receperint quoquo modo, ſunt excommunicati ipſo facto, ut dicitur ibidem; nec aliquis abſolvi poteſt ſine auctoritate, & licentia Papæ, niſi in articulo mortis, ut ibidem. Iſte caſus eſt hodie penitus revocatus per *cap. 20. cum Clementis V. de immu. Eccle. quoniam.* Sed ſtatur antiquis juribus ſuper hoc editis, quæ ponuntur, *e. caſibus 10. & 11. uſque ad caſum 12.*

Quadrageſimus tertius caſus eſt Domini temporales ſuis ſubditis interdicentes, ne Prælatis, aut Clericis, ſeu Perſonis Eccleſiaſticis aliquid vendant, aut ab eis emant, nec ipſis molant, panem coquant, aut alia obſequia exhibeant, ſunt excommunicati, cum talia derogent Eccleſiaſticæ libertati, *lib. 6. de immu. Eccl. eos qui.*

Quadrageſimus quartus caſus eſt ille, qui

qui impetratores literarum Sedis Apoſtolicæ, vel alios ad forum Eccleſiæ recurrentes ſuper cauſis de jure, vel antiqua conſuetudine ad illud pertinentibus per ſe, vel per alium ad deſiſtendum, vel in foro ſæculari de quæſtionibus hujuſmodi litigandum per ipſorum judicium Eccleſiaſticorum, vel impetrantium, aut litigantium, ſive litigare volentium, aut propinquorum ipſorum, ſive rerum illorum, aut etiam Eccleſiarum ſuarum captionem, modiſve aliis quibuſcumque cogit, vel cogi procurat, vel per ſe, vel per alios impedit, quominùs coram Judicibus Eccleſiaſticis Delegatis, vel Ordinariis quærulantes de cauſis ſupradictis poſſint juſtitiam obtinere, necnon & qui ad faciendum prædicta dat conſilium, auxilium, vel favorem, eſt excommunicatus. Nec abſolvi poteſt, niſi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel juriſdictio uſurpata, quàm parti, quæ in juris ſui proſecutione fuerit turbata, de injuriis, damnis, & intereſſe priùs per eum fuerit integrè ſatisfactum *lib. 6. de immu. Eccl. quoniam.* Poterit tamen ab ordinario poſt prædictam ſatisfactionem abſolvi, quia Papa non reſervat ſibi, *extra. c. nuper.* Hic nota caſum, in quo capiens, aut percutiens Laicum, eſt excommunicatus. Alius etiam caſus ponitur infra, *eo. in caſu* 48.

Quadrageſimus quintus caſus eſt, quod quæcumque Perſona Laica diſputans de Fide Catholica publicè vel privatè, excommunicationis vinculo innodetur, *lib. 6. de hære. quacunque reſponſ.* 2. Tamen eſt Canon ſententiæ non latæ, ſed ferendæ, ut etiam dicit *Jo. An.* quia ſi voluiſſet, quod fuiſſet latæ ſententiæ dixiſſet ſit innodatus eo ipſo, vel ſimilia.

Quadrageſimus ſextus caſus eſt, quod non poſſunt mulieres auctoritate Literarum Sedis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejus, vel alia quacumque ad judicium perſonaliter evocari, vel trahi invitè cauſa ferendi teſtimonii, vel qualibet alia, quæ in jure non exprimitur, ſed cum neceſſarium fuerit teſtimonium earum, quia ſcilicet non ſunt alii, qui veritatem ſciant, vel ita benè ſciant, 14. *q.* 2. *quamquam* Judex ad expenſas partis producentis ipſas Notarium, aut perſonam aliam idoneam mittat ad eas, coram qua jurent. Et ibi erit etiam votum, & citabitur pars adverſa, ut eat videre eas jurare, ut *extra. de teſti. cap.* 2. Vel ſi fortè talis caſus occurreret, in quo jure prohibente, ut in criminali cauſa criminaliter intentata, ut in *Auth. de teſti.* §. *Et quam,* & §. *Hæc omnia*, receptio Teſtium alteri committi non poſſet, Judex perſonaliter accedat ad illas, aut etiam mittat ad eas, ſi ſit talis perſonæ judicantis conditio, per quam illud fieri non debeat, vel non poſſit, proviſo, quod caſus prædictus, ſcilicet, ut Judex perſonaliter vadat non fingatur, ut ſi Dominam aliquam in teſtem nominari fecerit, ut eam videret, alioquin hujuſmodi fictor, vel fraudator excommunicationem ipſo facto incurreret. Fæminæ autem Religioſæ, quæ ſub clauſura degunt, trahi non debent ad judicium extra ſuam clauſuram, etiam ipſis volentibus, ſi ſecùs fiat, eſt irritum ipſo jure, *lib. 6. de judi. mulieres in text. & gloſ. Jo. An.* In qua etiam notat, quod prædicta Decretalis intelligitur de literis generalibus, quibus cauſa committitur. Secùs tamen eſt, ſi in literis ſpecialiter expreſſum eſſet, quod mulier trahi poſſet ad hoc, *lib. 6. de judicus jure.*

Quadrageſimus ſeptimus caſus eſt, quod extorquentes per vim, vel metum revocationes, vel abſolutiones excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, quæ tamen revocationes, vel abſolutiones irritæ ſunt ipſo jure, *lib. 6. de his qua vi, metuſve cauſa fiunt abſolutionis.* Nota ſecundùm *Gar.* ibidem, quia ibi ſit differentia inter revocationem, & abſolutionem, quià revocatio refertur ad interdicta, abſolutio autem referri poteſt ad omnia illa tria.

Nota etiam ſecundùm *Jo. An.* cum loquatur de ſuſpenſione indiſtinctè, intelligitur hæc ſuſpenſio, ſive ab officio, ſive à beneficio, ſive ab ingreſſu Eccleſiæ, *lib. 6. de ſenten. excom. is cui.*

Sed quid ſi quis metum intulit, tamen metum paſſus abſolvere noluit?

Reſpondeo. Tunc non habet locum pæna hujus capitis, quia dixit extorſerit, & verba ſunt intelligenda cum effectu, *de pæ. diſt.* 1. *Hæc autem verba*, aliàs tamen pro qualitate delicti puniendus eſt inferens metum. Nota etiam quod qui per metum extorquet abſolutionem, cùm eſſet primò excommunicatus, incidit in aliam excommunicationem; ſi etiam extorquet per metum amiſſionis rerum, incidit in aliam excommunicationem dictæ Decretalis, *extra. de his, quæ vi Abbas.* Si autem extorquet per metum vanum, de quo ſcilicet aliquis non deberet timere, non incidit, quia talis metus non appellatur propriè metus, *ff. eod. l. metus*, qui autem extorquet per metum juſtum, incidit. Item qui ſic extorquet pro ſe, vel pro alio eſt excommunicatus, & ille etiam pro quo ſic abſolutio impetratur, excommunicatus eſt, ſi hoc fieri mandavit, vel ratum habuit, *art. extra. de elect. ſciant, & extra. eod. mulieres.* Nec credo eos evadere pænam Decretalis hujus, licèt abſolutionem poſtea ſpontè ratam habeat, quia ſtatim ab initio fuerunt

fuerunt ligati. Abſolvi tamen per ſuum Ordinarium poterunt, cùm hoc Papa ſibi non ſervet. Hæc *Gar. in gloſ. dictæ Decretalis.*

Quadrageſimus octavus caſus eſt, quod quicumque per ſe, vel per alios gravant Clericos, vel quaslibet alias Perſonas Eccleſiaſticas, ad quas in aliquibus Eccleſiis, vel Monaſteriis, aut aliis Piis Locis electio ſpectat, vel conſanguineos eorum etiam Laicos. Et ſic nota, quod in hoc caſu gravans Laicum excommunicatus eſt. Simile ſupra caſu 44. & infra caſu 50. aut ipſas Eccleſias, Monaſteria, ſeu Loca cætera, ut Hoſpitalia quocumque nomine cenſeantur, beneficiis, ſive aliis bonis ſuis ſpoliando, vel aliàs injuſtè perſequendo pro eo, quod eum, pro quo erant rogati, vel inducti, eligere noluerunt, *lib. 6. de elect. ſciant.*

Sed numquid pœna hujus Decretalis locum habebit in Patrono præſentante?

Reſpondet *Gar.* ibidem, quod ſic, ſi Patronus ſit Clericus, vel Eccleſiaſtica Perſona, quia hoc eſt favorabile favore Eccleſiarum, quibus propter hoc meliùs providebitur; ideò meritò extenditur non tantùm ad electores, ſed etiam ad præſentatores. Si autem Patronus eſſet Laicus, non haberet locum, cum Papa dicat Clericos, vel quaſque alias Perſonas Eccleſiaſticas, per quod datur intelligi à contrario, quod non loquitur de Laicis, & ſic extenditur ad defenſionem Clericorum, & ſic intelligitur Lex, *ff. de lib. & poſthu. cum quidam.*

Quadrageſimus nonus caſus eſt, quod perſonæ concedentes, & etiam perſonæ, quibus conceſſæ ſunt, extendentes repræſalias contra Perſonas Eccleſiaſticas, vel bona eorum, niſi infra menſem, ſcilicet à tempore conceſſionis, vel extenſionis extenſiones, vel conceſſiones revocaverint, ſi perſonę ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis, Univerſitates verò incurrunt ſententiam interdicti, quacumque contraria conſuetudine non obſtante, *lib. 6. de injur. & ſi pignorationes.*

Quid ſi ille, cui repræſaliæ ſunt conceſſæ, Clericum illius Civitatis, contra quem ſunt conceſſæ, pignoravit, erat Clericus ille debitor ejus, ratione cujus concedebantur repræſaliæ, numquid habet locum pœna hujus Decretalis?

Reſpondet *Gar.* ibidem quod non, quia hæc Decretalis dicit repræſalias, in quibus alius pro alio pignoratur, ſed in quæſtione poſita ibidem pro ſe ipſo, non pro alio pignoratur.

Sed numquid Epiſcopus concedere poteſt, ut unus Clericus pro alio pignoretur.

Credit *Gar.* ibidem, quod non per iſtam Decretalem uti generaliter prohibentem.

Quid ſi infra menſem eſt proceſſum ad actum, ſcilicet quia Perſona Eccleſiaſtica fuit pro alio pignorata?

Reſpondet *Gar.* quod totum eſt infra menſem in ſtatum priſtinum revocandum, *ar. lib. 6. c. quæcumque ver. vel ſi ad bonorum.*

Sed qui intelliguntur Perſonæ Eccleſiaſticæ?

Reſpondeo. Clerici, Templarii, Hoſpitaliarii, & Converſi, qui omnes intelliguntur Eccleſiaſticæ Perſonæ, 17. *q.* 4. *quiſquis*, & ſolemniter pœnitentes, 11. *q.* 1. *aliud*, & 12. *q.* 1. *Duo ſunt* Hæc *Gar.*

Quinquageſimus caſus eſt. Quicumque pro eo quod in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Balivos, vel quoslibet eorum Miniſtros, aut quoſcumque alios excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti ſententia fuerit promulgata, licentiam dederit alicui occidendi, capiendi, ſive alias in perſonis, aut bonis ſuis, vel ſuorum gravandi eos, qui tales ſententias protulerunt, ſive quorum occaſione ſunt prolatæ, vel eaſdem ſententias, ſcilicet interdicti, & ſuſpenſionis obſervantes, vel taliter excommunicatis communicare nolentes, irrevocaverit ipſam licentiam re integra, ideſt injuria non illata, vel ſi occaſione ipſius licentiæ proceſſum ſit ad captionem bonorum, niſi ipſa bona fuerint infra octo dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, *lib. 6. c. quicumque pro eo.*

Quid ſi Epiſcopus faciat contra Canonem iſtum?

Reſpondeo quod eſt excommunicatus, quia dicit *quicumque.* Nec obſtat illud *lib. 6. c. periculoſum*, quia illud caput non eximit Epiſcopos quoad excommunicationem, ſed quoad interdictum, & ſuſpenſionem, & ita intelligit ipſum *Hoſt. Hæc Gar. ſuper d. cap. ſcilicet quicumque.*

Quos intelligit nomine ſuorum?

Reſpondeo ſecundùm *Gar. ibidem.* Intelligit familiares ſuos, in quos non cogitur quis teſtificari, quia pro talibus poteſt injuriam proſequi, etiamſi aliàs ſit inhabilis, *extra. de teſti. de cætero.* Qui verò ſunt illi, qui non coguntur teſtificari habetur, 4. *q.* 3. *l. Julia.*

Quinquageſimus primus caſus eſt quicumque alias, ideſt licentia nulla habita ſuo motu committit aliquod præmiſſorum, *e. c. §. ead. quoque.* Et ſi permanſerint in eadem ſententia per duos menſes, ex tunc abſolvi non poſſunt, niſi per Sedem Apoſtolicam, ut dicitur *ibidem in fin.*

Quinquageſimus ſecundus caſus eſt, quod univerſi, & ſinguli qui regalia, cuſtodiam, ſive guardiam advocationis, vel defenſionis titulo in Eccleſiis, Monaſteriis, vel quibuslibet aliis piis locis de novo conantes

uſurpare

nonem, qui incendit ſacratum locum, & quin ſit excommunicandus, qui incendit privatum; tamen quoad peccatum mortale excuſatur à tanto, ſed non à toto. Hæc *Rod.*

Item dubitatur de violatoribus; utrum violatores non tantùm Eccleſiæ, ſed etiam immunitatis Eccleſiaſticæ ſint ipſo jure excommunicati?

Reſpondeo. Non eſt idem violate Eccleſiam, & immunitatem Eccleſiæ, quia Eccleſiam violate, eſt ipſam frangere, vel incendere. Violare verò immunitatem Eccleſiæ, eſt facere contra libertatem Eccleſiæ; violans Eccleſiam, non tantùm voluntate, ſed opere, ut dictùm eſt, excommunicationem incurrit ipſo jure communi. Violans autem immunitatem Eccleſiæ non eſt excommunicatus ipſo jure communi, ſed poſt monitionem ſufficientem, ſi emendare contempſerit, eſt excommunicandus, *17. q. 3. nullus, & cap. ſi quis deinceps.* Undè extrahentes hominem violenter de Eccleſia, ad quam pro refugio confugerat, non ſunt excommunicati à jure communi. Credo tamen, quod in Regno Franciæ ſunt excommunicati per Concilium Bituricenſe. Hæc *Inno.*

Sed quis eſt effractor Eccleſiæ judicandus?

Reſpondeo. Ille, qui dolo malo, aut per injuriam violenter parietem foderit, aut ſuffoderit, aut vitream, aut ferraturam, aut oſtia firmata, aut cardines, aut vectes, dum tenent oſtia firmata, aut tectum Eccleſiæ. Hæc *Rod.*

Sed numquid effractor occultus Eccleſiæ erit excommunicatus ipſo jure?

Videtur quod non, quia *Decretalis extra. eo. conqueſti* non videtur loqui niſi de illis, qui publicè frangunt Eccleſias. Probabiliter tamen dici poteſt in favorem Eccleſiæ, quod talis incidit in Canonem, ſicut publicus effractor ſecundùm *Rod.* Ex prædictis patet, quod ſi Prædones animo frangendi Eccleſiam veniant, non tamen frangant, quia eam apertam, & nullum reſiſtentem inveniunt, quia propter timorem eorum inde effugerant, in Canonem non incidunt, licèt intrent, & aliquid inde aſportent vim inferre parati, ſi qui reſiſterent. Hæc *Rod.*

Dubitatur poſtea de ſagrilegis; utrum ſint excommunicati?

Reſpondeo, ut dicitur *7. q. 4.* Si quis ſacrilegium committit auferendo ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, vel non ſacrum de ſacro, & quocumque iſtorum modorum quis committat ſacrilegium, non incurrit excommunicationem majorem ipſo jure, niſi faciat hoc cum violatione Eccleſiæ, ſive incendio, *extra. e. conqueſti in gloſ.* excommunicandi tamen ſunt tales, ſi moniti ſatisfacere contempſerint, *17. q. 4. Si quis domum Dei*, & *12. q. 2. indignè.* Videtur tamen aliquibus probabiliter quod ipſo jure excommunicationem minorem incurrant. Dicitur enim in *cap. prælleg. ſi quis domum Dei*, quod donec in conventu admonitus ſatisfaciat legitimè, ſciat ſe privatum eſſe; undè illud *cap. 11. q. 3. Canonica*, in quo violatores Eccleſiarum excommunicantur, loquitur de his, qui Eccleſias violant cum effractione. Similiter illud *cap. 17. q. 4. omnes Eccleſiæ*, ubi excommunicantur omnes raptores Eccleſiæ, & alienatores facultatum ejus, loquitur de raptoribus rerum Eccleſiæ, violentiam Eccleſiæ inferendo, ſcilicet Eccleſiam frangendo. Hæc *Rich.* Ex prædictis patet, quod illi, qui Eccleſias offendunt, vel bona ipſarum diripiunt, aliter quàm incendendo, vel violando, etiam opere, non ſunt excommunicati ipſo jure, ſed ſunt excommunicandi, licèt judicentur ſacrilegi ſecundùm *Rich. extra. de fo. compe. conqueſtus.* Patet etiam ex prædictis, quod deflorans Monialem benedictam, licèt auferat rem ſacram, ſcilicet virginitatem de muliere ſacra non incurrit excommunicationem ipſo jure, niſi eam opprimat violenter. Si tamen Epiſcopus in conſecrando ferat ſententiam excommunicationis in omnes, qui cum talibus carnaliter ſe miſcebunt, poſt hoc carnaliter eam cognoſcens excommunicationem incurrit. Hæc *Rich.*

Sciendum verò quod *Ray.* ponit caſum de incendiariis per ſe, & poſtea ponit caſum talem per ſe ſeparatum à dicto caſu, ſcilicet quod excommunicatus eſt, cum quis frangit Eccleſiam, vel intus committit aliquod multum enorme peccatum, accipiendo forrè Corpus Chriſti de Altari, vel communicando, retinendo in ore propter ſortiarias, vel Chriſma, vel Altare, vel Crucem frangendo, vel ſimile, *extra. e. conqueſti & 17. q. 4. omnes Eccleſiæ, & cap. ſicut.* Ex prædictis ſupra in proxima quæſtione præcedenti, videtur quod qui accipit talia ſine fractione Eccleſiæ, ſive violatione, non fit ipſo facto excommunicatus ſecundùm *Rich. Hoſt.* etiam & *Gof.* dicunt tantùm de incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum, nec faciunt mentionem de his, quæ committuntur ibi, in *cap. etiam illo conqueſti* non dicitur aliquid de illis.

Decimus nonus caſus eſt, cum quis à paucioribus, quàm duabus partibus Cardinalium in Papam electus electioni de ſe factæ conſentit, & pro Papa ſe gerit, ſi humiliter abſtinere noluerit, *extra. de elect. licèt §. Præterea.* Quidam tamen non admittunt hunc caſum, ut dicit *Ray. Ber.* etiam dicit ſuper dicto capite, quod hæc aliquando Cardinales ſervant, aliquando

non. Poſſunt ſecundùm *Guil.* quando volunt renunciare huic Conſtitutioni, & ſtatuere, quod valeat electio à pluribus facta. Secundùm verò *Hoſt.* non poſſunt, quia hæc conſtitutio pro bono publico eſt facta. Item ſecundùm *Hoſt. ibid.* ſi Cardinales dent unanimiter poteſtatem nominandi Papam, duobus, vel tribus, & ipſi nominatum ab illis recipiant, electio valet, & idem dicit ſi omnes conveniant in hoc, ſcilicet quod ille, in quem plures conſenſerint, habeatur pro Papa, quia talis conſenſum omnium habet. Item ſi poſtea conſentiant in illum, qui geſſit ſe pro Papa, cum non eſſet a duabus partibus electus, non valet, quia non poſſunt conſentire in excommunicatum imò omnes ei conſentientes, & adhærentes incidunt in Canonem, niſi fortè pænituiſſet, & abſolutus per illos Cardinales, qui ei non adhæſerant, eſſet. Item non oportet Papam eligi a duabus partibus Cardinalium omnium, ſed tantùm præſentium, niſi aliqui Cardinales abſentes eſſent in loco vicino, undè commodè vocari poſſent. Hæc omnia *Hoſt. ſuper cap. licèt.*

Vigeſimus caſus eſt contra illum, qui de tertia parte Cardinalium confiſus nomen Papæ ſibi uſurpaverit, necnon & contra eos, qui eum receperint, *extra. de elt. licet.* §. *Si quis autem.*

Vigeſimus primus caſus eſt, quod ſi illi, quos aſtringit ſtatutum editum ad cogendum Cardinales citò providere de Papa, non ſervent illud, ſunt excommunicati ipſo jure, *lib. 6. de elec. ubi* §. *Quod ſi præmiſſa.*

Vigeſimus ſecundus caſus eſt, quod ſi quis Cardinalibus incluſis pro electione Papæ, vel alicui eorum Scripturam, vel Nuncium mittit, aut loquitur ſecretè cum aliquo eorum, eſt excommunicatus ipſo jure, ut patet ibidem §. *Nulli.*

Vigeſimus tertius caſus eſt, cum quis per ſe, vel per alium falſificat Literas Papæ cum fautoribus, & defenſoribus ſuis.

Vigeſimus quartus caſus eſt, cum quis ſcienter utitur Literis Apoſtolicis, etiam ab alio falſatis, & hi duo caſus probantur *extra. de crimine falſi ad falſariorum.* Dicitur etiam *eo. cap. dura.* Quod ſi quis Literas falſas ſe habere cognoſcat, eas infra viginti dies deſtruat, aut reſignet, ſi pænam excommunicationis evadere velit, & hoc ſecundùm *Hoſt.* ibidem in *Gloſ.* intelligitur, quando Literæ falſæ aliquo caſu ad aliquem pervenerunt, reſignet, ſcilicet tali, qui poſſit prodeſſe, non obeſſe, ut dicit ibi *Gloſ.* Quòd autem dicit ſi pænam excommunicationis evadere velit, intelligitur de ſententia Diæceſani, ſi ſuper hoc ſit lata, ut dicit ibidem *Gloſ.* quia etiam ibi præcipitur ut feratur, aliam tamen ſententiam Canonis incurrit, ut dicitur in *cap. ad falſariorum.*

Quid ſi aliquis ſimplex utatur talibus Literis ignoranter?

Reſpondet *Gloſ. Ber.* & *Hoſt.* ſuper *cap. dura*, quod non excuſatur, quia per alios hæc inquirere debet, *37. diſt.* §. *ſi.*

Quid ſi falſitas ita lateat, quod videri non poſſit etiam à perito?

Reſpondet ibidem *Gloſ.* quod ſi diligentiam, quam potuit per ſe, & per alios habuit, non tenetur, aliàs non excuſatur, *extra. de homic. Joannes*, & *cap. ſi.*

Notat etiam *Hoſt. in ſum. tit. de crimine falſi*, quod hodie præceptum eſt, quod in Literis D. Papæ nec in parvo, nec in magno audeat quis apponere manum, etiam Literam unicam, vel punctum unicum corrigendo præter Officiales, quibus hoc eſt commiſſum, aliter manum apponens ex Canone lato in Curia eſt ipſo facto excommunicatus, nec poteſt per aliquem citra Sedem Apoſtolicam abſolvi, & idem vult *Goff.*

Quæritur autem hìc utrum impetrans Literas Domini Papæ tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate, ſit excommunicatus ipſo jure.

Reſpondeo quod non, ſive hoc faciat impetrans ſcienter, ſive ignoranter, etiamſi talis veritas taceatur, vel talis falſitas ſuggeratur, qua veritate manifeſtata, vel qua falſitate non ſuggeſta, Papa Literas illas non concederet, undè *extra. de reſcript.* ſuper Literis habetur, quod Literæ ſic impetratæ per malitiam, vel fraudem indiſtinctè non valent. Non tamen dicitur ibi, quod ſic impetrans excommunicationem incurrat. Non eſt etiam excommunicatus ille, qui utitur Literis Apoſtolicis ſub alio nomine impetratis, & licèt tam illi, quàm iſti ſint digni magna pæna, & confuſione, non oportuit tamen jus condere, quo tales ipſo facto excommunicationem incurrerent, quia talis fraus à parte adverſa, vel Judice contra utentes faciliter, & certitudinaliter probari poteſt. Puta ſi talis Litera ſit impetrata ſub nomine Petri Clerici, vel Orphani, vel Cruceſignati, & non ſit ita, faciliter, & certitudinaliter excipi poteſt contra utentem talibus Literis, oſtendendo, quod non eſt Clericus, vel Orphanus, vel Cruceſignatus. Nec obſtat, quod *extra. de crimine falſi ad falſariorum* excommunicatio fertur in falſarios, quia fertur ſupra falſarios, qui Literas Papæ falſificant aliquo modorum expreſſorum, *e. t. licet ad regimen*, vel aliquo modo ſimili, vel æquivalenti alicui illorum modorum.

Nota etiam, quod 25. *q. 2. dicenti* dicitur falſarius qui Literas impetrat falſa ſuggeſtione, vel falſis precibus, quia licèt ſit falſarius extendendo nomen falſarii, non tamen eſt falſarius Literarum Domini Papæ,

quia

Digitized by Google

quia veras Literas impetrat, licèt falſa ſuggeſtione. Hæc *Rich.*

Quæritur poſtea utrum ſi inveniens Literam Papæ, cujus efficacia jam expiravit, puta quia fuit data ad tempus, quod jam tranſivit, ludo, non intentione utendi literam aliquam in ea male formatam, reformet, vel punctum faciat, vel quolibet alio modo aliquid in ea immutet, ſit excommunicatus ipſo jure?

Reſpondeo. Dicunt aliqui quod non, quia illa excommunicatio non intelligitur, niſi de literis, quæ poſſunt eſſe utiles alicui; prædicta autem litera quoad omnem hominem inutilis eſſet.

Sed contra, quia licèt illa litera non immutata facta ſit inutilis, tamen per raſuram ſic immutari poſſet, ut utilis appareret, ut ſi ibi ſcriptum eſſet poſt triennium, tam videretur utilis, quando ante erat inutilis. Cum ergo quæcumque immutatio, ſive parva, ſive magna circa literam Papæ, quæ per mutationem poteſt apparere utilior, quàm erat, vel utilis cum ante non eſſet, ſit prohibita ſub pæna excommunicationis jam latæ ſententiæ, videtur quod immutans aliquid circa literam, & de qua eſt quæſtio, ſit excommunicatus ipſo jure, quod concedendum videtur, ut patet *extra. de crimine falſi*, *licèt in Gloſ.*

Quicumque etiam rapit, vel immutat reſcriptum Papæ eſt excommunicatus, & falſarius indiſtinctè. Nec obſtat illud *de fide inſtru. ex literis*, ubi dicitur de quibuſdam literis, quas pars adverſa falſitatis arguebat, eo quod in narratione facti abraſæ erant, quia propter illam raſuram falsæ judicari non poſſunt, ſicut habetur *in cap. illo*; licèt in *Gloſ.* illa raſura facta fuit per eum, qui literas ſcripſit, & non per eum, qui utebatur illis literis. De literis tamen, quæ per nullam raſuram poſſent apparere utiles, puta de litera citatoria data à ducentis annis, aliter judicandum eſſet, quia ſi tota raderetur, & de novo ſcriberetur, non poſſet apparere utilis propter Bullam, quia in creatione cujuslibet Papæ novi aliquid circa Bullam mutatur; nomen enim ejus in Bulla ponitur. Hæc *Rich.*

Vigeſimus quintus caſus eſt contra eos, qui vendunt, vel deferunt arma, ferrum, galeas, vel lignamina galearum, naves, vel alias merces prohibitas Saracenis, & hoc omni tempore indiſtinctè, ut notat *Hoſt. Goſ. & Rey.* & qui regimen navium piraticarum, vel galearum ſuarum exercent, vel aliquod aliud ſubſidium eis impediunt per ſe, vel per alios quocumque modo, vel ingenio, & maximè tempore guerræ in diſpendium Terræ Sanctæ, vel Chriſtianorum, & nomine armorum intelligitur ſecundùm *Ber.* etiam fuſtes, & lapides, *ff. de verb. ſign.* armorum appellatione, & tales abſolvi non debent, niſi totum quod ex tali commercio perceperint, & tantumdem de ſuo miſerint in ſubſidium Terræ Sanctæ, etſi non ſunt ſolvendo, alia pæna puniantur, & omnes res talium poſſunt licitè occupari à Principibus Catholicis, & Conſulibus Civitatum, & ipſi ſi capti fuerint in hoc ſervi capientium fieri, ut *extra. de Judæis ita quorumdam, & cap. ad deliberandam cap. ſignificavit.* Et dicit *Hoſt. in ſumma de Judæis, & Sarra.* quod videtur, quod tempore treguæ Chriſtiani cum commercio adire poſſint Alexandriam, dummodo caveant à mercibus prohibitis, ut pater in *cap. ſignificavit*, quia licet in Alexandriam ire pro recuperandis Concivibus ſuis dummodo illi, qui propter hoc illuc vadunt, nihil in ſuis mercibus, vel alio modo ſecum illuc deferant, undè poſſit Sarracenis propter redemptionem aliquod commodum, vel ſubſidium provenire, quod etiam primò debent coram Epiſcopo jurare. Hæc omnia probantur in *cap. ſignificavit.*

Sed quid ſi non poſſint captivos redimere, niſi portent eis arma, vel ferrum; numquid hoc facere poſſunt ſine excommunicatione?

Reſpondet *Ber.* ſuper *dicto cap.* quod non credit, quod hoc poſſint, niſi primò requiratur auctoritas Papæ, ne fraudis aliquid fiat.

Vigeſimus ſextus caſus eſt contra illos magiſtros, vel ſcholares, qui tractant cum aliquo Bononienſi Cive de ipſius hoſpitio conducendo in inquilini ſcholaris præjudicium, ſeu eo irrequiſito, vel niſi temp us conductionis ſit elapſum, *extra, de loca. & conduc. cap. 1.* Hæc pæna, ut dicitur ibidem in *Gloſ.* ſecundùm *Lau.* extenditur ad omnes qui ſunt ibi gratia ſcholarium, meretrici us exceptis. Secundùm verò *Hoſt. in ſum. ti de loca.* Extenditur ad omnes qui ſunt de juriſdictione Domini Papæ, ſcilicet Clericos, Secùs eſt de aliis. & in *Gloſ.* ſuper *dicto cap.* Dicit idem *Hoſt.* quod hæc Conſtitutio eſt generalis. Secundùm verò *Innoc.* ibidem hæc conſtitutio eſt localis, nec comprehendit niſi ſcholares, vel qui privilegio ſcholarium gaudent, ut Scriptores, & conſimiles. Secundùm autem *Ber.* non extenditur ad ſcriptores uxoratos, licèt ſint ibi propter ſcholares, quia eadem ratione extenderetur ad cartarios, & cartarum raſores; undè ſecundùm eum ſoli magiſtri, & ſcholares prohibentur ibi conducere hoſpitia aliorum ſcholarium, ſed alii non prohibetur conducere hoſpitia ſcholarium. Secundùm etiam *Hoſt. extra. de loca. cap. 1.* hac conſtitutione ligantur

urpare bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, *lib. 6. de el. & generali*; & intellige per univerſos, & ſingulos comprehendi etiam mulieres, quia ſecundum Canones maſculinum prolatum à Canone crimina puniente fœminas comprehendit, quia ita peccant fœminæ ſicut maſculi, licet quandoque minùs puniantur, hæc probantur apertè 17. *q. 4. ſi quis ſuadente.* Per univerſos autem & ſingulos comprehendit Clericos, & Laicos, ſive tanquam Perſonæ ſingulares hoc faciant, ſive qualitercumque, ita tamen quod ſi nomine Univerſitatis fiat, facientes, & conſentientes, tantum ſunt excommunicati. Innocentes autem non, quia excommunicationis pœna non debet quis teneri, niſi in culpa ſua, licèt ſecùs ſit de interdicto *lib. 6. c. Romana.* Per Regalia verò intelligit Collectam, quæ fit occaſione Regis, vel Imperatoris, vel tributum, quod Regi debetur, qui ſe fortè dicebat Patronum, 11. *q. 2. & ſi tributum*, & ſic exponitur per *Hoſt. extra. de Jurepat. Perſona.* Vel dic Regalia, ideſt jura, quæ ad Imperatorem, vel Regem conſueverunt pertinere, utpote vectigalia ſi erant Eccleſiæ conceſſa, cuſtodiam, & cætera, quæ ſequuntur expone, ideſt juſpatronatus, quod ſecundùm diverſas Regiones vocabula ſortitur diverſa, *extra. de jurepat. quia Clerici, & c. p. perſona, & extra. de ſta. mo. ſingulis. §. fin. & 16. q. 7. piæ mentis, & cap. frig. nitùs*, in quibus habentur nomina, quæ ſequuntur hic. Alia pia Loca expone, ut ſunt Hoſpitalia quocumque nomine cenſeantur.

Sed à quo tempore dicemus uſurpatum de novo?

Reſpondeo à 40. annis, & citra, quia minùs tempus præjudicare non debet, *extra. de præſcri. de quarta* 16. *q. 3. §. quas actiones*, & hoc dico etiam maximè propter illud, quod dicitur in *d. cap. generali*, ibi, vel ex antiqua conſuetudine, quia antiqua conſuetudo conſuevit dici maxima, cum non extat memoria, vel quæ eſt præſcripta, *extra. de præſcrip. vigilanti, & de conſue. cap. ult.* Hæc omnia *Gar.* ſuper *d. cap. generali.*

Quinquageſimus tertius caſus eſt, quod Clerici Eccleſiarum, Monachi Monaſteriorum, & Perſonæ cæteræ locorum eorumdem, quæ hæc fieri procurant, *c. cap. ubi prius.* Clerici verò qui non opponunt ſe talibus, ſicuti debent, nihil recipere debent de Proventibus ipſarum Eccleſiarum, ſive Locorum pro tempore, quo præmiſſa permiſerint ſine debita conditione, ut patet ibidem.

Quinquageſimus quartus caſus eſt, quod Religioſi Religionum mendicantium abolitarum deinceps aliquem ad ſuum Ordinem recipientes, vel locum, ſi e domum de novo acquirentes, vel loca, cæteraque bona acquiſita abſque licentia Papæ alienantes, *lib. 6. de Reli. do. Religionum diverſitates.*

Sed quid ſi domus eis legetur?

Reſpondet *Jo. An.* quod eam poterunt accipere, & vendere, ut inde poſſint neceſſaria habere.

Sed quid intelligitur per cætera bona?

Reſpondeo. Satis videtur, quod immobilia ſola, quia talia debent eſſe ſubjecta, qualia permittunt prædicata, *extra. de ſi. inſtru. ad fin.* Et ex quo eis permittitur in ordine remanere, permittuntur eis illa, ſine quibus illi non poſſunt vendere, ut inde poſſint vivere. In contrarium videtur, quod per cætera, omnia comprehendantur, *ff. de verb. ſign. cæterorum.* Præterea per loca intelliguntur immobilia, ut patet ibidem *ſi locus.* Ad quid ergo ſequeretur cæteraque bona, ſi per cætera comprehenduntur immobilia ſola. Hanc quæſtionem dimittit inſolutam *Jo. An.* & dicit, quod ſecundùm verba declaratio neceſſaria fuiſſet.

Quinquageſimus quintus caſus eſt. Collegium, Univerſitas, vel ſingularis Perſona cujuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus alienigenas, & alios non oriundos de terris ipſorum publicè pecuniam ſœnebrem exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, vel inhabitare alias permittens, niſi hujuſmodi uſurarios omnes manifeſtos infra tres menſes expellant numquam taliter admiſſuri de cætero.

Quinquageſimus ſextus caſus eſt. Illis, ſcilicet uſurariis manifeſtis inde non oriundis ad fœnus exercendos domos locantes, vel ſub alio quocumque titulo concedentes, ita quod ſi delinquentes in utroque caſu prædicto fuerint Perſonæ Eccleſiaſticæ majores, ut Epiſcopi, vel Superiores eorum, ſuſpenſionis, minores verò ſi fuerint perſonæ ſingulares, excommunicationis. Si autem fuerit Collegium, ſive alia Univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe noverint incurſuros, quam ſententiam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ eorum quamdiù in eis ibidem morantur ex tunc, ideſt elapſo menſe, ſunt interdictæ. Si verò Laici fuerint per ſuos Ordinarios ab hujuſmodi exceſſu omni privilegio ceſſante per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur, & hi duo caſus habentur *lib. 6. de uſuris uſurarum voraginem.*

Nota ad expoſitionem dictæ decretalis, quod Collegium dicitur, cum ſimul habitant, ſic dictum, quia ſimul colliguntur, ſic exponitur

nitur *ff. quod cujuſvis univerſitatis l. 1.* Univerſitas verò eſt nomen magis generale, & plura comprehendit, ut Univerſitas Magiſtrorum, & Scholarium. *Alienigenas*, & ſic hæc conſtitutio non extenditur ad oriundos de terris, & dic alienigenas, qui non ſunt Cives, nec Incolæ. Alios non oriundos, ideſt ſi etiam ſunt Incolæ, ad hoc ut fiat differentia inter Alienigenas, & alios non oriundos Non tamen oriundis hoc licet, ſed quia de eis non eſt tantùm ſcandalum; ideo hæc conſtitutio non extenditur ad eos, & aliæ pænæ habent locum contra eos, *extr. de uſur. quia in omnibus fenebrem*, iſteſt *uſurariam*. Ad hoc domos, ideſt ad exercendum pecuniam fenebrem. Uſurarios manifeſtos, ideſt notorios, vel evidentia facti, ut cum uſurarius tenet menſam paratam ad pecuniam mutuandam cuilibet ſub uſuris, ſicut mulier in proſtibulo cuilibet patet, *ar. extra. de cohabi. cleri. & mutua*, & in hoc caſu pænam ipſo jure patitur *illius cap. quia in omnibus.* Vel notorios juris, ut cum ſunt per Epiſcopum in Eccleſia publicati. Secùs eſt ſi adhuc in Eccleſia tollerentur, *art. ubi ſup. cap. veſtra.* Nam ſi ſunt manifeſti tantùm per famam, non tamen notorii non patiuntur hanc pænam ipſo jure ante publicationem, ſic intelligitur illud *extra. de uſur. cum tu.* Ad hanc autem publicationem faciendam ſufficit, quod vocati confiteantur, vel per teſtes convincantur. Sufficiunt etiam certa argumenta cum fama, ut in *cap. cum tu.* & ita uſurarii manifeſti dicuntur vel evidentia facti, vel ſi ſunt confeſſi, vel convicti, & publicati, & ita notat *Hoſt. in ſum. tit. de uſur. Hæc Gar. ſuper illud cap. uſurarii.*

Quinquageſimus ſeptimus caſus eſt. Laici, qui hactenus per vim, vel per metum Perſonas Eccleſiaſticas cogerunt ad ſupponendum, vel ſubmittendum Eccleſias, vel Eccleſiaſtica Bona immobilia, ſive jura ipſarum Eccleſiarum ipſis Laicis, niſi poſt admonitionem competentem remiſſa ſubmiſſione promiſſa, quam per vim, vel per metum exegerant, Eccleſias, & Bona Eccleſiaſtica eis ſubmiſſa, taliter in ſua libertate dimittant. Et intelligitur hìc de illa ſubmiſſione, quæ fit recognoſcendo, ſive profitendo bona illa tenere ab aliis tanquam à Patronis, vel Advocatis, ipſos Patronos, vel Advocatos perpetuò, vel ad tempus non modicum ſtatuendo. Prælati autem hoc facientes ſine ſui Capituli conſenſu, & Apoſtolicæ Sedis ſpeciali licentia ſunt per triennium ſuſpenſi ab officio, & adminiſtratione, & per conſequens à beneficio ſecundùm *Gar. extra. de præben. cum ſecundùm.* Clerici verò qui ſcientes hoc eſſe præſumptum, neglexerint illud nunciari ſuperiori, ſimiliter per triennium à perceptione beneficiorum illius Eccleſiæ ſunt ſuſpenſi, *lib. 6. de re Eccleſ. non alie. hoc conſultiſſimo.* Et expone ſecundùm *Jo. An.* ab officio, ideſt officii executione, & adminiſtratione temporalium.

Nota etiam quod per hoc quod dicit ad tempus non modicum, poſſent ad tempus modicum in Patronos, ſive defenſores vocari, quia non eſt ita periculum. Poteſt autem tempus modicum dici infra decem annos, ſecundùm *Jo. An.* vel ſecundùm *Gul. Naſo. & Gar.* hoc diſcretioni Judicis relinquatur, ut *extra. de offi. dele. de cauſis.* Expone etiam hoc, quod dicitur in principio hactenus ſecundùm eoſdem, ideſt poſt iſtam conſtitutionem infra duos menſes à tempore publicationis. Quod verum eſſe credit *Jo. An.* niſi hoc ſciverint priùs, *ar. ad hoc lib. 6. de præben. cum ſingula.*

Quinquageſimus octavus caſus eſt. Qui de cætero Perſonas Eccleſiaſticas ad talia facienda compulerint.

Quinquageſimus nonus caſus eſt. Laici, qui ex contractibus jam dudum initis, vel poſterius ineundis licitè, ideſt cum conſenſu Capituli, & licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, ut dicit Decretalis ſuper præmiſſis ſubmiſſionibus, vel occaſione ipſorum contractuum ultra illud, quod ipſis Laicis de natura contractuum, vel lege, ideſt pactione appoſita contractibus illis permittitur, uſurpaverint, niſi moniti legitimè ab hujuſmodi uſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam ea, quæ taliter uſurpaverunt, ut in *cap. conſult.*

Sexageſimus caſus eſt. Laici recipientes in Romana Curia literas ab alio, quàm à Papa, vel Vice-Cancellario, *extra. de crimine falſ. dura in gloſ. e.*

Sexageſimus primus caſus eſt. Hi quos ad dirigendas Moniales in electionibus Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ contingit evocari, ſi non caveant ab his, per quæ inter eas ſuper ipſis electionibus diſcordia poſſit oriri, vel orta nutriri, *lib. 6. de elect. indemnitatibus §. Poſtremo.*

Sexageſimus ſecundus caſus eſt. Quicumque prohibitus à Canone infra allegato ingerens ſe quocumque modo regimini Urbis ſine licentia Papæ, necnon & quiliber tali alicui favens, in hoc quocumque modo, nec abſolvi poteſt niſi à Papa, *lib. 6. de elect. fundamenta. §. Quod ſi ſecus.*

Sexageſimus tertius caſus eſt. Pars, quæ procuravit, quod privilegii conſervator ſe de aliis, quàm de manifeſtis injuriis, & violentiis intromittat, *lib. 6. de offi. dele. cap. ult. §. Pars verò*, & non poteſt abſolvi, niſi ei, quem ſic, fatigaverint indebitè primò de expenſis ſatisfaciat integrè, ut dicitur ibidem.

Sexage-

Digitized by Google

Sexageſimus quartus caſus eſt. Græcus baptizans baptizatum à Latino, vel lavans Altare tanquam maculatum, ſuper quo celebravit Latinus, *extra. de bapt. cap. ult.*

Sexageſimus quintus caſus eſt. Græcus Epiſcopus non obediens Epiſcopo Latino, per quem fuerit deputatus, *extra. de offi. or. quantum.*

Sexageſimus ſextus caſus eſt. Epiſcopus qui non communicat ſubdito, cujus crimen ſibi notum aſſerit, ſed non probat, *6. q. 2. placuit.*

Sexageſimus ſeptimus caſus eſt. Judex, vel Princeps nolens juſtitiam facere Clericis, vel miſerabilibus Perſonis, *23. q. 5. Adminiſtratores.*

Sexageſimus octavus caſus eſt. Deſerens Eccleſiam Romanam, *di. 23. qui Cathedram.*

Sexageſimus nonus caſus eſt. Excommunicans Papam, *di. 21. cap. ult.*

Septuageſimus caſus eſt. Schiſmaticus inſurgens contra Papam, *7. q. 1. Novatianus.*

Septuageſimus primus caſus eſt. Quicumque declarationem Regulæ Fratrum Minorum editam à Papa Nicolao Quarto in ſcriptis aliter, quàm ibi dicitur, gloſat, vel dum de hoc docet in publico ejus intellectum ſcienter, & deliberatè depravat, & ſcribit, ac ſcienter, & deliberatè determinat in ſcholis, ſive prædicat contra aliqua, vel aliquod contentorum in ea, eſt excommunicatus, nec abſolvi poteſt, niſi in Papa, *lib. 6. de verb. ſignif. exiit in fin.*

Septuageſimus ſecundus caſus eſt. Clericus habens officium Vicecomitis, vel Præpoſiti ſecularis, ſi monitus legitimè non deſtiterit, *extra. ne Cler. Clericos.*

Septuageſimus tertius caſus eſt. Quicumque Religioſi cum Cathedralem, vel Matricem Eccleſiam loci interdicta auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vel à locorum Ordinariis poſita viderint, aut ſciverint obſervare, non obſtantibus quibuſcumque appellationibus antea etiam ad eamdem Sedem, vel alium, ſeu alios interjectis, & aliis objectionibus quibuſcumque cum moderamine illius decretalis *alma* inviolabiliter obſervare tenetur, non ſervantes verò ipſo facto ſunt excommunicati. Et idem intellige de interdictis, & ceſſationibus à divinis in dictis per Statuta Provincialia, vel Auctoritate Epiſcoporum. Idem etiam intellige de ceſſationibus generalibus à divinis Civitatum, Eccleſiarum, vel Locorum, quas aliquando ex conſuetudine, vel alias Capitula, Collegia, vel Conventus ſecularium, aut Regularium Eccleſiarum vendicant ſibi. Et prorogatur hæc conſtitutio ad præcedentia; nec obſtant Privilegia, Conventiones, Statuta, & Conſuetudines quælibet, quæ contra præmiſſa Religioſos non juvant aliqualiter, *lib. 7. c. ex frequentibus.* Attende, quod in hoc caſu, & in aliis ſequentibus, qui ſunt in ſeptimo ſuperadduntur aliqua de apparatu *Jo. An.*

Ad evidentiam igitur hujus caſus nota, quod per hoc quod dicit, Religioſi, patet, quod Clericos non ſervantes ſupradictum interdictum, hæc conſtitutio non ligat. Per hoc quod non dicit, Sedis Apoſtolicæ, videtur comprehendere etiam interdictum juris. Matrix Eccleſia dicitur eſſe major, & baptiſmalis, quæ dicitur Matrix, quia ſicut mater generat, ſic illa per baptiſmum regenerat, & dico hoc habere locum etiam, cum illa Matrix Eccleſia Religioſis non ſervantibus ſubeſt quoad præſentationem & collationem, vel quia eſt Vicaria eorum cum generaliter loquatur. Et puto hic Eccleſiam ſumi pro ipſa Eccleſia materiali, & parietibus ejus, ut ſit mens literæ, quod ex quo in Eccleſia Matrice ſervatur, etiam in aliis obſervetur.

Sed quid ſi interdicta eſt Villa, vel Caſtrum non habens incluſam Cathedralem Eccleſiam, vel Matricem, puta quia Matrix Eccleſia eſt in alia Terra non interdicta, vel Eccleſiæ plures ſunt in Villa, vel Caſtro, & nulla principalior, quia quælibet baptizat ſuos Parochianos, & fortè ex illis Eccleſiis aliquæ ſervant interdictum, aliquæ non?

Reſpondeo. Puto quod non eſt locus huic conſtitutioni. Deficiunt enim mens & verba ejus, ſicut nec locum haberet, quando in loco ſingulariter interdicto nulla eſſet Eccleſia, niſi illa Religioſorum non obſervantium, habebunt ergo tunc locum jura antiqua. Item per hoc quod dicit ſciverint, patet quod ignorantes hæc pæna non ligat obſervare, non dicit, quod in non obſervando ſe conforment, ſed in ſervando. Addere etiam intendit hæc conſtitutio, non diminuere ad obſervantiam interdictorum. Exceſſus ergo Clericorum Eccleſiæ Matricis non dabit Religioſis materiam delinquendi. Objectionibus quibuſcumque, ſcilicet ſi allegarent ſententiæ nullitatem; undè licèt interdictum ſit nullum propter aliquam cauſam, ex quo tamen Matrix Eccleſia ſervat illud, Religioſi violantes ſunt excommunicati.

Septuageſimus quartus caſus eſt. Domini temporales, qui in Locis interdictis quæcumque divina officia celebrare quomodolibet eogunt, aut qui non tantùm per Campanarum pulſationem, ſed etiam per præcones ad officia eadem audienda aliquos excommunicatos, vel interdictos evocari faciunt, ſeu qui ne excommunicati publici, aut interdicti de Eccleſiis, dum in ipſis Miſſæ celebrantur à celebrantibus moniti ſu-

pes

per hoc ut exeant prohibent, necnon & excommunicati publicè, & interdicti, quia in ipſis Eccleſiis nominatim à celebrantibus, ut exeant moniti remanere præſumunt, ſunt excommunicati, nec niſi per Sedem Apoſtolicam poſſunt abſolvi, *lib. 7. c. gravis temporales.* Supple ſi ſunt etiam Epiſcopi, vel Eccleſiarum Prælati quomodolibet. Per hoc comprehendit omnem modum expulſionis realem, & perſonalem, directum, & indirectum, ut ſi res eorum occupent conſanguineos in rebus, vel perſonis gravent. Moniti. Non dicit nominatim, ut infra proximo verſu, per quod patet, quod quoad prohibitiones ſufficit monitio generalis, puta quod moniti, quod omnes excommunicati, & interdicti exeant ille præcepit, quod non exeant. Nominatim, ſcilicet ut exeant moniti, ergo ex generali monitione nullus ligatur ex eo quod remanet. Soli ergo nominatim moniti remanentes ligantur. Miſſæ. Per hoc patet, quod in alíis divinis officiis non eſt locus hujuſmodi pœnæ. Remanere præſumunt. Intellige etiam ſi ipſi temporales hoc non mandent, & in hoc ultimo caſu excommunicatus iterum excommunicatur.

Septuageſimus quintus caſus eſt. Fratres Minores recipientes in ſuis Eccleſiis ad audienda divina officia tempore interdicti Fratres, vel Sorores Tertii Ordinis ſunt excommunicati, nec proſunt eis aliqua privilegia conceſſa illis, vel iſtis. Nec poſſunt abſolvi niſi à Papa, vel ſatisfactione præmiſſa à Locorum Epiſcopis Apoſtolica Auctoritate, *lib. 7. cum ex eo, in ſuis Eccleſiis*, per hoc patet quod ſi in aliis Eccleſiis hoc facerent, hæc pœna ceſſaret, alia tamen pœna communis locum haberet, & intelligitur hæc Conſtitutio cum moderamine illius Decretalis *alma* Auctoritate Apoſtolica dicit propter exemptionem, & quia delinquerant in locis exemptis.

Septuageſimus ſextus caſus eſt. Eos qui defunctorum corpora in Cæmeteriis tempore interdicti in caſibus non conceſſis à jure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos ſcienter ſepelliunt, ipſo facto ſententia excommunicationis ligat, nec abſolvi debeant, niſi prius ad arbitrium Epiſcopi ſatisfecerint competenter eis, quibus per hoc injuriatum eſt, quocumque privilegio non obſtante, *lib. 7. de ſepul. eos qui*, per hoc etiam includit mulieres. Cæmeteriis. Si igitur in Campis, vel locis privatis ſepeliant eos, non eſt locus huic pœnæ, quod intelligo etiam ſi locus ille eſſet unitus, vel contiguus Eccleſiæ, vel Cæmeterio, quia ex quo ad uſum Cæmeterii non eſt per Epiſcopum benedictus, *de conſe. di. 1. nemo.* non eſt huic pœnæ locus. A jure hoc dicit, quia Clericis qui ſervaverunt interdictum conceditur ſepultura cum ſilentio, & ſine campanarum pulſatione, *extra. de pe. & re. quod in te.* Aliqui etiam Religioſi ſunt privilegiati, ut Confratribus eorum, qui non ſunt excommunicati, nec nominatim interdicti præbeatur tempore interdicti eccleſiaſtica ſepultura, *extra. de privi. ut privilegia.* In quatuor autem feſtivitatibus, in quibus tempore interdicti celebrari poteſt alta voce, non puto poſſe mortuos ſepeliri licèt ſæpe contrarium fuerit obſervatum, & hoc *Ber.* probat *Decretalis de privile.* Cum & Prælaturæ §. *quod ſi.* Et ille §. *qui diebus illis* permittit participationem divinorum loquitur de audiendis officiis, non de Sacramentis. Excommunicatos, ſcilicet ab homine, vel à jure. Et intelligendum eſt de excommunicatione majori, licet etiam excommunicati minori excommunicatione, ſic decedentes non ſint ſepeliendi, ut notat *Innoc. e. ti. ſacris.* huic tamen pœnæ locus non eſt. Publicè *Jo. An.* velle videtur, quod quoad hunc caſum non judicabitur publicè excommunicatus, ſi Judex ſedens in Banco proferat ſententiam coram duobus, vel tribus, ſed requiritur quod coram multis, aliàs poſſet eſſe occultum. Per hoc etiam quod dicitur publicè dicit, quod ſi eſſet occultus, dato quod ſepeliens ſciret, locus huic pœnæ non eſſet. Nominatim. Per hoc videtur quod poſſit in Cæmeterio ſepeliri interdictus, non nominatim, dummodo non ſit interdictus locus. Manifeſtus, intellige niſi cautum ſit de reſtitutione uſuræ, *c. 1. 2. & lib. 6.* Et puto ſufficere quoad ſepulturam, non dico quoad corroborandum ejus teſtimonium, quod caveant poſt mortem. Quod verùm intelligo de eo, qui juſſit ſatisfacere de uſuris, aliter non ſufficeret cautio hæredum, cum deceſſiſſet in peccaro. Scienter. Requirit ergo ſcientiam hæc excommunicatio *ſepelierint.* Hic occurrunt dubia, quæ magis requirunt Principis declarationem, quàm gloſatoris opinionem, ſcilicet an portantes ad ſepulturam, qui tamen non ſepeliunt ſint excommunicati. Idem quæritur de concomitantibus funus, de fodientibus, de fabricantibus, de aperientibus ſepulchrum. Idem de Prælatis, & Clericis Miniſtris Eccleſiarum, in quorum Cæmeteriis ſepeliuntur, qui non prohibent, vel patiuntur. Idem de Clericis, & qui portant Cruces, & ſimilia, & quidem cum hæc pœna puniat ſepelientem, ſepelire autem ſit mortuum humo, vel tumulo claudere videtur ſolos humo, vel tumulo corpus imponentes ligatos eſſe, & facit pro hoc æquitas ne ex uno funere multitudo ligetur. Præterea conſtat, quod portantes, concomitantes, vel fabri, ſi non ſequeretur ſepelitio excommunicati

cati non eſſent. In contrarium eſt, quod hæc conſtitutio ludibrio eſſet, ſi unus ſolus ribaldus, vel ſerviens, per quem illud expediri poterit, ligari dicatur, reliquis uſitatis pomposè, & ſolemniter expeditis, *ſatisfecerit eis, quibus.* Hi ſunt fortè, quorum favore fuerunt latæ ſententiæ excommunicationis, vel interdicti, quibus reſtitutio debet fieri; ſi qua etiam violentia fuiſſet illata Clericis, vel Miniſtris ſatisfieri debet, ſi etiam illorum corpora, vel oſſa diſcerni poſſunt, exhumandi ſunt de ſepulturis ſacris, & hoc in tribus ultimis caſibus.

Sed quid de primo?

Dico, quod ſi ille fuit pænitens, licèt non debuerit ſepeliri, non tamen exhumabitur ſaltem poſt relaxationem interdicti. De mortuariis interdicti pænitentis nota, quod illa licitè poſſunt recipi ab eo, qui relinquit in morte, cum pro ipſo ſit orandum, ſimiliter illa, quæ poſtea darentur cum funere ſepulto in Cœmeterio poſt relaxatum interdictum de funeralibus, quæ darentur cum ſfunere ſepulto tempore interdicti, non puto Clericos licitè recipere poſſe, quia videntur cum ſepelientibus participare.

Septuageſimus ſeptimus caſus eſt. Excommunicatæ ſunt mulieres quoquomodo de cætero ſectantes, vel de novo aſſumentes ſtatum illum pernitioſum, de quo habetur *lib. 7, de Relig. do. cum de quibuſdam.*

Septuageſimus octavus caſus eſt. Excommunicati ſunt quicumque Religioſi eaſdem mulieres in illo ſtatu foventes; vel ad ipſum ſuſcipiendum inducentes, nullo ejus privilegio valituro, ut dicitur ibidem.

Septuageſimus nonus caſus eſt. Excommunicati ſunt contrahentes matrimonium ſcienter in gradibus ab Eccleſia prohibitis.

Octuageſimus caſus eſt Excommunicati ſunt quicumque Religioſi, & Moniales, ac Clerici in Sacris conſtituti contrahentes matrimonium, & in his tribus caſibus Eccleſiarum Prælati tenentur tales, quos publicum fuerit taliter contraxiſſe, vel de quibus hoc legitimis conſtiterit documentis excommunicatos publicè tamdiù denunciare, donec ſeparentur ab invicem. Hæc omnia patent *lib. 7. de conſanguinitate eos qui.*

Circa primum caput nota, quod dicit ſcienter, per quod patet, quod hæc conſtitutio non ligat ignorantes, quod intelligo ignorantia facti probabili, non affectata, ſcilicet quia ignorabant ſe eſſe conſanguineos, vel affines. Si verò ignorabant jus neſcientes gradum, in quo eſſet prohibitum, ex quo ſciebant gradum, eos ligat conſtitutio, *lib. 6. de reg. jur. ignorantia.* Si verò alter ſolus ſciebat, ille ſolus ligatur, *34. q. 2. non ſatis.*

Sed quid ſi contraxerit ignorans, & poſtea ſcivit, & cohabitavit conſanguineę.

Reſpondeo. Credo, quod non ligetur, cum iſta conſtitutio non puniat cohabitationem, ſed contractum, quia dicit contraxerit, & probatur hæc ſolutio ex eo quod ſine judicio Eccleſiæ non poſſet ab ea divertere. Peccat tamen eam cognoſcendo.

Quid ſi contraxi cum illa, quam credebam eſſe conſanguineam, vel affinem, vel monialem, ſed non erat?

Reſpondeo. Non ſum ligatus, quod probatur per ea, quæ notantur, *extra. de ſen. ex ſi verò 2. matrimonium.* Per hoc videtur quod coactus ad contrahendum non incurrat hanc pænam, et ſi loquamur de coactione abſoluta certum eſt, *extra. quod me. ca. ſacris.* Si autem de conditionali, licèt tali, quæ caderet in conſtantem virum, ligari videtur per eamdem Decretalem, ſed cum non ſit matrimonium, deficiente conſenſu, ita quod non inducit etiam publicam honeſtatem, *lib. 6. de ſpon. c. uno.* De æquitate talis non videtur ligari, *extra. de ſen. excom. ſignificavit.*

Quid ſi non contraxit matrimonium, ſed ſponſalia tantùm?

Reſpondeo. Non puto eum ligari, cum conſtitutio hæc ſit pænalis, & verba hoc non importent, quod verum credo, niſi conſummaverint per copulam carnalem, quia tunc ligantur, quaſi tunc contraxiſſe videantur, *extra. de ſpon. veniens, & cap. is qui.*

Circa tertium caſum nota, quod dicit Religioſi, ſcilicet Profeſſi tacitè vel expreſsè religionem approbatam, *lib. 6. de voto cap. 1.* quod intelligo etiam ſi profeſſio illa tacita, vel expreſſa non obliget illi Religioni, ſed Religioni in genere. *Moniales.* Supra punit contrahentem cum Moniali, hic verò punit Monialem contrahentem, etiam in iſto caſu, quo contrahens non ligatur, & non reperit ſcienter, quia licèt ignoranter poſſet quis contrahere cum conſanguinea affine, vel Moniali, non tamen in Monachum, Monacham, vel conſtitutum in Sacris contrahentem ignorantia cadit. Puto tamen, quod ubi eſſet probabilis ignorantia in ordinato in Sacris, ſcilicet in amentia, vel dormitione, non eſſet locus huic pænæ.

Octuageſimus ſecundus caſus eſt. Excommunicati ſunt quicumque Communitatum Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Judices, Conſiliarii, & alii quivis Officiales ſtatuta, per quæ aliqui uſuras ſolvere cogantur, aut etiam eaſdem ſolutas repetere, quoquo modo impediantur; de cætero præſumpſerint facere, ſcribere, vel dictare.

Octuageſimus tertius caſus eſt. Excommunicati

municati ſunt quicumque ſupradictorum præſumpſerint ſcienter judicare, quod uſuræ ſolvantur, vel quod ſolutæ non repetantur, vel cum fuerint repetitæ non reſtituantur plenè, ac liberè.

Octuageſimus quartus caſus eſt. Quicumque ſupradictorum ſtatuta hujuſmodi hactenus edita de libris Communitatum ipſarum, ſi ſuper hoc poteſtatem, ſcilicet ſive juris, ſive facti habuerint, infra tres menſes non deleverint, excommunicationem incurrunt ipſo facto.

Octuageſimus quintus caſus eſt. Excommunicati ſunt quicumque hujuſmodi ſtatuta, ſive conſuetudines effectum habentes, quoquo modo præſumpſerint obſervare. Hæc omnia patent in *7. de uſuris ex gravi*.

Octuageſimus ſextus caſus eſt. QuicumqueReligioſi prætermiſerint conſcientiam facere confitentibus de ſolvendis decimis, ab officio prædicationis maneant tamdiù ipſo facto ſuſpenſi, donec confitentibus ipſis, ſi hoc ipſum ſibi dicendi facultatem habuerint, conſcientiam fecerint, & exinde, ideſt poſtquam omiſerint, cum potuerint conſcientiam confitentibus facere, excommunicationem incurrunt ipſo facto, ſi prædicare præſumpſerint, negligentia, ut præmittitur, prædicta non purgata, *lib. 7. de pænis cupientes*.

Octuageſimus ſeptimus caſus eſt. Excommunicati ſunt tranſgreſſores Conſtitutionis illius, quæ Religioſis, & Clericis ſecularibus prohibet, ne quis ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſita, ſeu aliàs promittendum aliques inducat, ut ſepulturam apud Eccleſiam ipſorum eligant, vel jam electam ulterius non immutent, ut dicitur in *cap. cupientes in fin.* Nec abſolvi poſſunt ab alio, quàm à Papa, præterquam in mortis articulo, nullis privilegiis, aut ſtatutis cujuſcumque conditionis in contrarium ſuper his valituris, ut patet ibidem.

Octuageſimus octavus caſus eſt. Religioſi quicumque decimas Eccleſiis debitas ad ipſos ex aliqua legitima cauſa non ſpectantes, ſibi appropriant, vel uſurpant, vel dari ab aliis non permittunt, vel prohibent, niſi poſtquam ſuper hoc requiſiti fuerint ab illis, quorum intereſt, à præmiſſis deſtiterint infra menſem, aut ſi de uſurpatis, vel retentis infra duos menſes Eccleſiis damnificatis emendam non fecerint competentem, ab officiis, adminiſtrationibus, & beneficiis ſunt ſuſpenſi, donec deſtiterint, & ſatisfecerint dicto modo. Et ſi hujuſmodi Religioſi adminiſtrationem, vel beneficia non habent eo caſu, quo alii ſupradicti ſunt ſuſpenſi, ipſi ſunt excommunicati antequam plenè ſatisfecerint, nullatenus abſolvendi, non obſtantibus privilegiis quibuſcumque. Præmiſſa tamen non extenduntur ad alia, quæ per Religioſorum ipſorum donatos, ſeu oblatos tenentur, dum tamen illi Religioſis eiſdem cum effectu donaverint, vel obtulerint ſe, & ſua, *lib. 7. de decimis Religioſi.* Per hoc patet, quod non eſt locus his pænis in ſæcularibus Clericis, vel Laicis, qui deliquerunt in iſtis *Quicumque*. Per hoc comprehendit etiam fæminas, & etiam Religioſum ad ſæcularem Eccleſiam tranſlatum, *Eccleſiis*. Per hoc credo, quod hæc Conſtitutio non haberet locum, quando decimæ illæ deberentur privatis, ut per antiquum feudum. *Non permittunt*, ſcilicet facto, vel prohibent verbo *duos menſes*. Videtur quod illi duo menſes currant ab uſurpatione, vel retentione, licèt unus menſis, de quo permittitur, currat à requiſitione. Credo tamen quod requiſitio reſpiciat utrumque caſum. *Officiis*. Declarari debuiſſet an intelligeret de divinis, & pro hoc facit, quod infra non repetitur de officiis, an de aliis officiis, ut quia Sacriſta, Cellerarius, vel ſimiles, & pro hoc facit illud *lib. 6. de regul. jur. in pænis, Sc & ſuam.* Non ſufficit ergo quod dona ſua donaſſent manentes in ſæculo, ipſorum uſufructu retento, non obſtat de privilegiis, *ut privilegia*. Tales enim Confratres ſunt, & in aliquibus privilegiati, ut illi, ſed non ſunt plenè oblati.

Octuageſimus nonus caſus eſt. Sunt excommunicati Religioſi temporale dominium habentes, ſubditos ſuos vexantes modo qui ponitur, *lib. 7. de ſta. mo. ſi. qui.* Religioſi verò militantes horribili modo qui etiam in dicto capite ponitur, an *Clericos excedentes*, privati ſunt adminiſtrationibus habitis, & inhabiles ad habendas, quos etiam, & alios eis in exceſſu tali, ſimiles ordinarii debent facere, omni ceſſante privilegio, excommunicatos publicè nunciari, donec fuerint abſoluti, ut patet ibidem.

Nonageſimus caſus eſt. Excommunicati ſunt illi, qui viſitatores Monialium in officio ſuo impediverint, niſi moniti reſipiſcant, privilegiis, ſtatutis, conſuetudinibuſque in contrarium minimè valituris *lib. 7. de ſta. Mo. attendentes.*

Nonageſimus primus caſus eſt. Inquiſitores, qui obtentu odii gratiæ, vel amoris lucri, vel commodi temporalis contra juſtitiam, vel conſcientiam ſuam omiſerint contra quemque procedere, ut fuerit procedendum ſuper hæretica pravitate, vel etiam quemque imponendo ei pravitatem ipſam, vel impedimentum ſui officii præſumpſerint quoquomodo vexare, ſi ſit Epiſcopus, vel Superior ſuſpenſionis ab officio

per

per triennium; alii verò ſententiam excommunicationis incurrunt, à qua niſi per Papam, præter quam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa, non poſſunt abſolvi, nullo eis in hoc privilegio ſuffragante, *lib. 7. de hære. multorum præmiſſa.* Hoc intelligo ſi facultas adſit ei faciendi, & tempus hoc patiatur, aliàs abſolveretur cum cautione per Epiſcopum, vel Presbyterum.

Nonageſimus ſecundus caſus eſt. Qui prætextu officii inquiſitionis Hæreticorum, quovis illicito modo pecuniam ab aliquo extorſerit, vel etiam ſcienter Eccleſiarum bona ob delictum Clericorum Fiſco, etiam Eccleſiæ applicaverit, ipſo facto eſt excommunicatus, nec abſolvi poteſt, niſi in articulo mortis, donec ei, à quo extorſit, de pecunia ſic extorta ſatisfecerit nullis privilegiis valituris, *lib. 7. de hære. nolentes prætextu.* Si ergo non eo prætextu illicitè exigat, licèt malè faciat, non eſt locus huic pænæ.

Illicitò. Pænas ergo pecuniarias applicandas officio non prohibet imponi, & exigi, ſed illicitas exactiones fieri. *Pecuniam.* Intelligo largè 1. *q. 3. per totum. Scienter.* Ignorantem ergo non tenet hæc pæna. *Eccleſiarum.* De bonis ergo Clericorum propriis non prohibet, & per hoc dico, quod ſi Monachus præeſſet Eccleſiæ, quod eorum, quæ acquiſivit intuitu perſonæ, fieri non poſſet applicatio iſta, cum ſibi non poſſit acquirere, ſed potiùs acquirat Eccleſiæ. *Fiſco Eccleſiæ.* Multò minùs ſibi ipſis, vel Officialibus, vel Fiſco ſæculari, cui aliàs applicata ſunt ipſo jure bona Laicorum de hæreſi damnatorum, donec ei, à quo hoc refertur ad duos prædictos caſus, ſcilicet de pecuniæ extorſione, & de bonorum Eccleſiæ confiſcatione, & quod dicitur, abſolvi non poteſt, intellige, niſi per Ordinarium, cum abſolutionem Papa ſibi non reſervet. *Satisfecerit.* Si habet unde, àlias paupertas excuſat, *de uſuris cum tu.*

Nonageſimus tertius caſus eſt. Monachi nigri, & regulares Canonici adminiſtrationem aliquam non habentes ad Curias Principum ſine ſpeciali licentia ſuorum Prælatorum ire non debent, & ſi ut ſuis Prælatis, aut Monaſteriis damnum aliquod inferant ad dictas Curias ſe conferant, ſunt excommunicati.

Nonageſimus quartus caſus eſt. Prædicti Monachi tenentes infra ſepta Monaſteriorum arma, ſine licentia ſuorum Abbatum ſunt excommunicati, & hi duo caſus probantur *lib. 7. de ſta. Mo. ne in agro.* Non habentes dicit in primo caſu, quia habentes adminiſtrationem, quandoque illuc oportet ire cauſa adminiſtrationis. *Excommunicati verò.*

Nota quod ad hanc excommunicationem contrahendam duo ſunt neceſſaria, ſcilicet quod intraverit Curiam, & quod cauſa damnificandi Monaſterium, vel Prælatum. Licentiam verò habere, vel non habere, non puto ponderandum, cùm hoc non repetatur. Hinc eſt, quod etiam intrans Curiam de licentia Prælati, ſi propter hoc, ſcilicet ad damnificandum Monaſterium, vel Prælatum intrat, eſt ligatus. Ex ſolo igitur exitu Clauſtri ob hanc cauſam non ligatur. Ex quo verò intravit ob hanc cauſam, licèt non damnificaverit, ſive quia non potuit, ſive quia pænituit, eſt ligatus *Monachi*. Non repetit Canonicos Regulares infra, id eſt intra, per quod pæna non includit tenentem extra arma; per hoc largè comprehenduntur tela, ſed dicuntur arma ſtrictè, quibus defenduntur, tela quibus impugnantur. *Tenentes*, per hoc dico quod veniens de foris ad Clauſtrum cum armis non animo tenendi, nec tenens non videtur ligari.

Nonageſimus quintus caſus eſt. Excommunicati ſunt Religioſi, qui priùs non habita Parochialis Presbyteri licentia ſpeciali Clericis, aut Laicis adminiſtrant Sacramentum Unctionis Extremæ, vel Euchariſtiam, vel Matrimonium ſolemnizant, id eſt ſolemniter benedicunt, de qua benedictione habetur, *extra. de ſecundis nuptiis cap. 1. & 3.* Per hoc tamen non præjudicatur illis, quibus Apoſtolica Sedes conceſſit, ut familiaribus ſuis domeſticis, aut pauperibus in ſuis Hoſpitalibus degentibus Sacramenta poſſint Eccleſiæ miniſtrare non habita licentia.

Numquid credet Religioſus Parochiano dicenti talem licentiam ſe habere?

Reſpondeo, quod ſic, quia non debet præſumi immemor ſuæ ſalutis, *1. q. 7. ſancimus. Parochialis.* Per hoc quod ſeculares mercenarios, & his ſimiles intelligo Presbyterum, in cujus Parochia habitant, *art. de pa. d. 1. placuit. Presbyteri.* Credo ſufficere licentiam Parochialis, qui nondum eſt Presbyter, quia ſcilicet infra annum eſt, vel eſt cum ipſo diſpenſatum, vel eſt Parochialis Collegiata; videtur etiam ſufficere licentia Vicarii gerentis curam per modum illius Decretalis *cum ex eo. de elect. lib. 6.* Sufficit etiam ſi hoc fiat auctoritate Diæceſani Epiſcopi, cujus eſt Parochia, *extra. de dona. Apoſtolicæ in princ. & Epiſcopus Presbyter ejus, di. 25. Olim,* Dubitatur autem hìc an ſufficiat, quod Presbyter licentiet Religioſum, ut Parochianos ſuos poſſit inungere, & eis Euchariſtiam dare, an requiratur Parochianorum expreſſio, quibus hæc ſunt præbenda.

Item an ſufficiat generalis licentia data Parochiano, quod poſſit illa recipere. An

requiratur

requiratur licentia ſpeclalis, ſcilicet, quod à tali Religioſo, ut huic literæ benè ſatisfiat?

Reſpondeo. *Jo. An.* conſulit, quod fiat ſpecificatio de conferente, & recipiente, & de Sacramentis, tamen credit, quod ex quo de Sacramento ſpecificatur, licèt non exprimatur nomen Parochianorum cum Religioſo licentia datur, vel nomen Religioſi cum datur licentia Parochiano, pæna vitatur.

Nonageſimus ſextus caſus eſt. Excommunicati ſunt, qui excommunicatos à Canone, præterquam in caſibus à jure expreſſis, vel per privilegia à Sede Apoſtolica eiſdem conceſſis, vel à ſententiis per Statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis, abſolvunt.

Nonageſimus ſeptimus caſus eſt. Excommunicati ſunt Religioſi, qui à pæna, & à culpa abſolvere quemquam præſumunt, & in his tribus caſibus præmiſſis, non niſi per Sedem Apoſtolicam poſſunt abſolvi, quos Locorum Ordinarii poſtquam de hoc conſtiterit eis, excommunicatos faciant publicè nunciari nullo privilegio contra hoc valituro. Hæc omnia patent, *lib. 7. de privil. Religioſi.*

Nota per hoc, quod dicit à Canone intelligit Canonem quemcumque, etiam à quo Epiſcopus, vel Presbyter poſſet abſolvere, *extra. de ſen. ex nup.* expreſſis *de ſen. & Monachi, & cap. cum illorum* conceſſis. Habent enim multi Religioſi privilegium à Sede Apoſtolica ſuper abſolutione diverſorum caſuum. *A ſententiis;* undè credo, quod omnem ſententiam includit, ſcilicet excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, cujus neceſſaria ſit abſolutio, per hoc quod dicit, quod non poſſunt abſolvi intelligitur, niſi in caſu mortis. Item valituro, ſcilicet quin pænam incurrant, & denuncientur, ſecundùm quod dictum eſt &c.

Nonageſimus octavus caſus eſt. Excommunicati ſunt tranſgreſſores Conſtitutionis, quæ Religioſis mendicantibus domos ad inhabitandum loca quæcumque de novo recipere, recepta nunc uſque mutare, vel eo transferre in alios cujuſvis alienationis titulo interdiit. *lib. 7. de privil. cupientes in princ.*

Nonageſimus nonus caſus eſt. Excommunicati ſunt Religioſi, qui aliqua in ſermonibus ſuis, vel aliquibus proferunt, ut à decimarum Eccleſiis debitarum ſolutione retrahant audientes, *lib. 7. de pænis, & in dicto cap. cupientes.*

Centeſimus caſus eſt. Si quis quemvis Epiſcopum injurioſè, vel temerè percuſſerit, vel cæperit, vel bannIverit, vel hæc fieri mandaverit, aut ab aliis facta rata habuerit, vel ſocius facientis in his fuerit, aut conſilium, vel favorem in his dederit, ſeu ſcienter eum defenſaverit, eſt excommunicatus, nec poteſt abſolvi, niſi per Papam, præter in articulo mortis. Inferuntur etiam eis aliæ pænæ, & patent hæc omnia, *lib. 7. de pænis ſi quis.* Terra quoque ipſius, dum tamen ultra unam Diæceſim non contineat, uſque ad condignam ſatisfactionem ejuſdem, necnon locus, aut loca alia, in quibus captus detinebitur, quamdiù detentio ipſa in eiſdem duraverit, eſt interdicta. Quod ſi terra ejuſdem duas Diæceſes, vel ultra contineat, Diæceſis domicilii principalis ipſius, & illa, in qua etiam fuerit delictum commiſſum, ſi ſua ſit, & duæ aliæ, quæ ſub ipſo ſunt eidem loco viciniores, ſunt interdictæ. Civitas autem, quæ præmiſſa, aut aliquid eorum in Epiſcopum ſuum commiſerit, donec ei ſatisfecerit, eſt interdicta. Poteſtas autem, Conſiliarii, Ballivi, Scabini, Advocati, Rectores, Conſules, & Officiales quocumque nomine cenſeantur, extantes culpabiles in præmiſſis ſimiliter ſunt excommunicati, nec niſi, ut præmittitur, poſſunt abſolvi, & ſi in aliquo caſuum prædictorum fuerit aliquis abſolutus ab excommunicatione in mortis articulo, niſi poſtquam priſtinæ fuerit reſtitutus ſanitati, quamcitó commodè poterit Papæ ſe præſentare curaverit, in excommunicatione reincidit ipſo facto, ut patet in *dict. cap. Si quis quemvis Epiſcopum.* Illos, qui renunciaverunt loco, non ordini includit electos, nondum conſecratos, qui non ſunt Epiſcopi includere non videtur. *Temerè* in illo ergo qui ſe defendendo percuteret hæ pænæ locum non habent. *Mandaverit.* Nota caſum, in quo punitur ſolum mandatum, quia tamen durum videtur, quod ex ſolo mandato, ſi malefactum non ſequatur, tot pænis quis involvatur, & quia regulariter verba cum effectu accipiuntur, *extra. de ele. non reſi. relatum;* ideó poteſt exponi, vel hæc ſcilicet percuſſiones, captiones, vel banna jam facta. *Rata*, oportet ergo, quod hæc facta fuerint ejus contemplatione, *extra. de regul. jur. ratum quis lib. 6. ſocius* hic ſumitur pro eo, qui cooperatur ad percuſſionem, captionem, vel bannitionem, vel favorem in his, per quod patet quod favens taliter delinquenti poſt delictum non incurrit hanc pænam, *defenſaverit*, etiam poſt delictum, ſcilicet impediendo, ne delinquens ad manus Judicis veniat excuſandus, vel puniendus, vel ne executio fiat. Credo tamen quod qui talem defenderet, ne læderetur à privato, pænam hanc non incurreret, cum illa ſit injuria, quam à ſocio quis

quis propulſare tenetur *de ſen. excom. ex dilecto lib. 6. Ballivi. vulgare Provincialium.* Sed in Francia dicuntur Præpoſiti, Scabini Gallicorum, ut præmittitur, ſcilicet per Sedem Apoſtolicam, niſi in articulo mortis. Quamcitò commodè, ideſt impedimento ceſſante, & indulto aliquo modico tempore, ut ſibi valeat de neceſſitate providere.

TITVLVS III.

De Canone illo ſi quis.

DEinde conſiderandum eſt de Canone ſententiæ latæ contra percuſſorem Clerici, & primò ponendi ſunt caſus, in quibus iſte Canon fallit; ſecundò notanda ſunt, & quærenda quædam circa Canonem. Ideo ſit

ARTICVLVS I.

Quales ſunt Caſus, in quibus iſte Canon fallit?

QUantum ergo ad primum ſciendum eſt, quod iſte Canon, quicumque verberat Clericum, vel aliam Eccleſiaſticam Perſonam, eſt ipſo jure excommunicatus, fallit in multis caſibus. Primò in apoſtata, percuſſo, qui ſi à percuſſore Clericus eſſe ignoratur, & hoc certum eſt, ſcilicet, quod percuſſor hunc, qui comam nutriebat, Clericum eſſe ignorabat, percuſſor non ligatur, & hoc verum eſt, ſi ignorabat non ignorantia craſſa, vel affectata, ſed probabili, aliter non excuſaretur.

Quid ſi dubitet?

Reſpondeo. Poteſt ſe purgare proprio juramento; quod ſi jurare renuerit, quod ipſum eſſe Clericum ignorabat, quia tunc præſumitur contra eum, ex quo non vult jurare, tamquam excommunicatus, vitandus eſt, donec per Sedem Apoſtolicam abſolvatur, *extra. e. ſi verò aliquis in text. & gloſ.* & ex hoc habetur, quod licèt Clericus non ſervet habitum ſuum, tamen adhuc retinet privilegium, & hoc verum eſt ante trinam admonitionem; ſecùs eſt poſt trinam monitionem, quia tunc perdit privilegium clericale, & ſic intelligitur illud *extra. e. in audientia*, & hoc habetur in *gloſ. cap. prædicti, ſi vero.*

Secundò fallit in Clerico arma portante militaria, ex quo tertio admonitus per Diæceſanum ſe noluerit corrigere *extra. e. in audientia.*

Tertiò fallit in Clerico, qui nec in modo Tonſuræ, nec in forma veſtimentorum, nec in qualitate negociorum de Clerico quidquam oſtendit, ſi tertiò monitus per Diæceſanum ſe non corrigit, *extra. e. contingit 2.*

Quid ergo de goliardis?

Reſpondeo. Si publicus, & notorius ſit, & non eſt ſpes de correctione, non videtur, quod hoc privilegio gaudeat, *art. extra. de apoſtatis cap. 1. & de cle. conju. Joannes*, quia vilitas vitæ non permittit tales hoc privilegio dignos eſſe, *C. de adulteriis qui adulterium in fine.* Alioquin ſi de novo incipiat talia, & ſpes ſit de correctione, eſt Diæceſani Epiſcopi monitio requirenda, *extra. e. in audientia, & cap. contingit 2.* & breviter quouſque habeat rei evidentiam, hoc videtur retinere privilegium, quamdiù ab Eccleſia toleratur, *extra. de coha. cle. & mu. noſtra.* Hæc *Hoſt. in ſumma*, de hoc ſupra *lib. 6. ſcilicet de Sacramento Ordinis, tit. 10. in princ.*

Quartò fallit in Clerico exercente negocia ſecularia, ſi tertiò monitus per Diæceſanum, ſe non corrigit, *extra. de vi. & honeſt. Cle. cap. ult.* Et iſte caſus eſt ſpecialis ſecundùm *Hoſt.* Capitulum tamen, quod ipſe allegat, non exprimit, niſi quod tales de facultatibus ſuis ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, quod ſecundùm *Gloſ. ibidem*, non eſt intelligendum de rebus Eccleſiæ, quia delictum perſonæ non debet in Eccleſia redundare, *16. q. 6. ſi Epiſcopum.*

Quintò fallit in non relinquentibus tonſuram publicè contrahentibus in fraudem jurium Domini ſæcularis, quod etiam intelligas, ſi tonſuram hac intentione ſola deferant, puta quia non habent ſpem redeundi ad Clericatum, nec Epiſcopus tales retinuit ſub foro ſuo, nec beneficium conceſſit diſpenſativè, ut *extra. de Cleri. conju. ex parte tua, & cap. Joannes.* eodem modo intelligas illud *extra. de privile. ex parte 3.* Sed hoc etiam aliter intelligi poteſt ſecundùm *Hoſt.* ut ſtatim ſequitur.

Sextò fallit in illis, qui habitu Clericali contempto, tirannidi, & crudelitati inverecundè ſe immiſcent, ſed ſeditionem, & guerram movent, vel publicè atrociter delinquunt, *extra. e. cum non ab homine, §. 1. in art. extra. de Apoſtatis cap. 1.* & ſic poteſt intelligi illud *extra. de privil. ex parte 3. ſecundùm Hoſt.* Hæc etiam Capitula intelliguntur de his, qui non ſunt contenti portare arma, ſed ſævis enormitatibus ſe immiſcent. In his etiam non præexigitur admonitio, ſed illud *cap. extra. e. in audientia, & cap. contingit 2.* intelliguntur de his, qui taliter non excedunt, licèt portent arma; undè illi uſque ad trinam monitionem ſuo privilegio gaudent, ut ibidem dicitur. Hæc *in gloſ. cap. cum non ab homine.*

Septimò fallit in his Clericis, qui procura-

curationes, ſeu adminiſtrationes ſecularium Perſonarum recipiunt poſt inhibitionem Diœceſani publicè in Synodo factam ſub pœna Privilegii Clericalis, exprimendo, quod quicumque contra inhibitionem ſuam venerit, per eum non defendetur. Talis etiam inhibitio in propoſito loco admonitionis trinæ ſuccedit ſecundùm *Hoſt.* Undè ſi tales occaſione ipſius adminiſtrationis propter fraudulentum computum capiantur, indignum eſt eis ab Eccleſia ſubveniri, per quos conſtat in Eccleſia Dei ſcandalum generari, *extra. ne Cle. vel Mo. cap.* 2. Bernardus autem intelligit, quod tali Clerico non ſubvenitur ab Eccleſia, ſi legitimè tertiò admonitus, ab adminiſtratione non deſiſtat, & hoc innuitur in principio literæ prædicti cap. Sacerdotibus, inquit, & Clericis tuis denuncies publicè, ne Miniſtri Laicorum fiant, & eſt *art. ad hoc extra. c. in audientia.* Undè in auctoritate hujus cap., Laicus capere licitè non poſſet Clericum occaſione adminiſtrationis, quia Laici prohibentur advocare Clericos à divinis officiis, 11. *q.* 3. *Cyprianus*; undè ſi non contrafecerint, non debent ex hoc commodum reportare, *art.* 56. *q.* 1. *legi.* vel etiam ſecundùm eumdem, ſcilicet *Ber.* & veriùs non debet tali fraude commiſſa in adminiſtratione ab Eccleſia ſubveniri pecunia, nec alio auxilio, cùm Eccleſia aliàs tenatur defendere Clericos ab oppreſſione Laicorum.

Quid ſi Abbas, vel alius Presbyter inferior Epiſcopo ſuper prædictis monuerit Clericum ſibi immediatè ſubjectum, & Clericus incorrigibilis eſt; numquid amittit hoc privilegium?

Dicunt quidam, quod non, quia hoc non videtur expreſsè cautum, niſi de Epiſcopo, & ſic videtur Epiſcoporum privilegium ſpeciale, & non debet hoc alius ſibi uſurpare, *extra. de privileg. ſane. & ar. extra. de elect. tranſmiſſam.* Eſt tamen contra *arg. extra. eo. ex tenore, & eo. ut fama* §. 1. Et dico hoc expreſſum de Prælatis in genere, *extra. c. in audientia. Hæc Hoſt.*

Octavò fallit in illis, qui non ex odio, vel invidia, vel indignatione, ſed jocoſa levitate ſe percutiunt, *extra. c. cap.* 1. *verſ. tali.* Hoc intelligit *Innoc.* quando Clericus jocosè verberat Clericum. Secùs eſt ſi Laicus, quia non eſt licitus ludus Clericorum cum Laicis, 2. *q.* 7. *Laicos.*

Sed quid de illo, qui à Clerico ludente ſecum graviter percuſſus, & propter hoc motus ſine deliberatione repercutit eum graviter incontinenti iratus animo vindicandi ſe, hoc non facturus ſi plenè deliberaſſet, numquid incidit in Canonem?

Reſpondeo. Ex quo libidine vindictæ, & per iram repercutit eum, & non jocoſa levitate, non poteſt dici, quod ſine deliberatione percutiat; undè incidit in Canonem. Si autem tanta eſt ſurreptio, quod nec vindicare, nec injuriari intenderet, tunc non incideret. *Hæc Rod.*

Quid etiam de illo, qui jocosè percuſſus à Clerico graviter, repercutit eum graviter, & eum ira; ſed tamen levitate jocoſa, numquid incidit in Canonem?

Reſpondeo. Licèt in hoc caſu interveniat ira, ex quo tamen ſecundùm conditionem ludi repercutit ſine dolo malo, non incidit in Canonem. Hæc enim conditio videtur ludentium, quod graviter percuſſus, percuſſorem ſuum graviter percutere poteſt, ne videatur inferior in ludo, aut minus ſtrenuus. Hæc *Rod.*

Quid de Sacerdote, qui puerum Clericum importunè cum eo ludentem percuſſit iratus?

Reſpondeo. Si non animo injuriandi, vel libidine vindictæ, ſed tantùm propter repellendam violentiam pueri, qui monitus ceſſare nolebat cum moderamine percuſſit, non credo, quod incidat in Canonem, licèt iratus hoc fecerit. Hæc *Rod.*

Nonò fallit in Magiſtro, qui leviter hoc facit, *extra. eo. cum voluntate*, §. *ultimo*, & hoc cauſa correctionis, vel intuitu diſciplinæ, *extra. e. cap. in ver. niſi magiſter.* Nec diſtinguitur ibi inter Scholares conſtitutos in minoribus Ordinibus, & conſtitutos in majoribus.

Quid ſi cum ira percutiat, & ex ira?

Reſpondeo, quod ex hoc non incidit in Canonem, ex quo cauſa correctionis hoc facit, ſi moveatur ira per zelum. Si tamen percutiat ex odio, incidit, *extra. e. c.* 1. §. *ult.*

Quid ſi principalis Magiſter prohibeat ſubmagiſtro, vel alii, cui committit aliquos pueros docendos, & taliter prohibitus eos percutiat, numquid incidit in Canonem?

Credo quod non, quia non poteſt magiſter per prohibitionem ei auferre beneficium juris, per quod conceditur Doctoribus corrigere, quos docent. Hæc *Rod.*

Decimò fallit in illo, qui vim incontinenti temperatè repellit, *extra. e. ſi verò alicujus*, §. *Si verò Clericis.* Et hoc intellige, ſive repellat à ſe, ſive à ſocio, *art.* 33. *q.* 2. *non inferenda, & cap. ult.* Hoc autem quod dicitur ibi *incontinenti* expone, ideſt antequam divertat ad contrarium actum, & eſt contrarius actus, quoad hoc, per quem meritò videri poteſt, quod de violentia illata velit ad præſens diſſimulare, aut à repellendo ceſſare. Hæc *Rod.*

Notandum autem hìc, quod *Alanus*, *Jo. & Ber.* diſtinguunt, quod cùm ſit violen-

lentie

Digitized by Google

lentia rebus, licet illam repellere, & incontinenti, ſi poteſt etiam ex intervallo temporis collectis amicis ſuis, *extra. de reſti. ſpo. olim.* quando autem fit perſonæ, licet incontinenti, & non ex intervallo ſe defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, *art. extra. c. cap.* 2. Hæc *Ber. extra. c. dilecto filio, & de homici. ſignificaſti* 2.

Sed quid ſi non ob defenſionem ſui, ſed patris, vel matris, vel uxoris, vel filiæ, vel familiæ, vel etiam extraneorum Clericum lędat, ſive verberet?

Reſpondeo. Dicit *Innoc. ſuper cap. ſi verò alicujus*, quod quidam dicunt, quibus etiam ipſe magis aſſentit, quod talis non incidit in Canonem, *art. ff. quod me. can. iſte quidem. §. fin;* Nam & ſocii injuria eſt propulſanda, 23. *q.* 3. *non inferenda.* Alii dicunt, quod hoc eſt verum de defenſione Perſonarum illarum tantùm, per quas intelligitur fieri nobis injuria, ut ſunt uxor, filii, ſervi, ut *inſti. de injur. §. Patitur.*

Undecimò fallit in illo, qui invenit Clericum cum uxore, matre, ſorore, & filia propria turpiter agentem, *extra. c. ſi verò alicujus. §. Nec iſte compellendus eſt.* Et ſub nomine uxoris comprehenditur ſponſa de præſenti ſecundùm *Ber. & Hoſt.*

Nota etiam ſecundùm *Innoc. ſuper. cap. ſi verò alicujus* nomine matris intelliguntur omnes aſcendentes, nomine filiæ omnes deſcendentes. In collateralibus autem, vel affinibus manum extendere non audet. Alii dicunt ſimpliciter, quod perſonas ibi nominatas hoc privilegium non excedit, & hoc dicit *Hoſt.* ibidem tutius eſſe. Item ſecundùm *Hoſt.* ibidem intelligitur de ſorore, vel filia tam legitima, quàm naturali, non tamen de adoptiva. Item ſecundùm *Hoſt. tit. de divor.* Si vir uxorem deprehenderit, vel frater ſororem, vel filius matrem, vel pater filiam in adulterio cum Presbytero, vel Clerico tenere poteſt utrumque invitum ſine excommunicatione per viginti horas, ut vocet teſtes, per quos probet adulterium, *ff. de adul. capite.* Et ſecundùm *Jo. diſt.* 81. *Presbyter*, non creditur teſtibus, niſi viderint Clericum in adulterio. Hoc tamen ſecundùm quoſdam non reſtringitur tantùm ad coitum, ſed etiam ad amplexus, & deoſculationes, & quod quis præparat ſe ad opus carnis. Si tamen non in loco ſuſpecto, ſed publico talia faciant, ſicut fit quandoque ludendo, aliud eſſet, quia verberans incideret in Canonem. Cùm autem conſtat per ſigna aperta, quod Clericus jam explevit opus. Credo, quod ſi talia ſint ſigna, & tam propinqua negocio, quod conſict turpitudinem coitus ibidem expletam, ſi percutiat ſtatim, non eſt excommunicatus verberans talem, ſi ſit de prædictis perſonis. Si autem non ſunt probabilia ſigna, nec incontinenti poſt factum verberat, ſed poſtquam Clericus ad alia divertit, & de loco diſceſſit, verberans incidit in Canonem, Hæc *Rod.*

Sed quid ſi mutilet, vel interficiat Clericum ſic turpiter agentem?

Reſpondeo. Etſi poſſet dici, quod talis patitur quoad excommunicationem, quia tam juſtum dolorem compeſcere non poteſt. *C. ad l. Jul. de adul. aliàs Gratianus* tamen non diſtinguit in hoc caſu Decretalis inter atrocem, & non atrocem injuriam, & pœnæ ſunt reſtringendæ; quia tamen Decretalis *extra. c. ſi verò alicujus*, non videtur excommunicare, niſi illos, qui ſimpliciter injiciunt manus violentas in tales, & diſtinguit inter Hoſtiarios, qui Clericos vulnerant, & eos, qui ſine vulneribus lædunt eos, ideò videtur tutius dicendum, quod taliter mutilantes, vel occidentes inciderunt in Canonem. Hæc *Rod. Hoſt.* etiam ſuper *cap. ſi verò alicujus*, dicit, quod ſecundùm Canonem non licet eum perimere, ſi fieri poteſt, *extra. de pa. cap.* 2.

Quid de illo, qui procurat, quod Clericus vocetur ab uxore ſua ad turpem actionem, & taliter vocatum verberat?

Reſpondeo, quod tam talis, quàm mulier incidit in Canonem, quia non poteſt aliquid imputare Clerico, cùm procuraverit, quod vocaretur ad turpitudinem. Hæc *Rod.*

Quid de muliere, quæ cum titione ardenti, vel aliquo alio percutit Sacerdotem in caput, impetentem eam ad coitum, numquid incidit in Canonem?

Reſpondeo. Si ſolum eam verbis impetat, credo quod incidit in Canonem. Si autem tangat eam invitam turpiter, aut vim inferat corporalem, ſi illa cum moderamine inculpatæ tutelæ ſe defendendo eum percutiat zelo caſtitatis, & juſta indignatione mota, non credo quod incidat in Canonem, ſicut nec ille, qui in Clericum, quem cum uxore, matre, ſorore, vel filia ſua turpiter agentem invenit, manus injicit violentas; ſecurius tamen eſt, quod hujuſmodi mulier ſuper hoc ſe faciat ad cautelam abſolvi ab Epiſcopo. Hæc *Rod.*

Duodecimò fallit in illo, qui hæc facit ad mandatum proprii Prȩlati, *extra. c. ex tenore*, licèt enim Clerici non debeant verberari etiam cauſa correctionis per Laicum, alioquin & præceptor, & verberator incidunt, *extra. c. Univerſitatis*, ſed quando ſunt incorrigibiles ſecundùm *Ber.* tunc de mandato Prælatorum, ſcilicet illorum, quorum juriſdictioni illi ſunt ſubjecti, & à quibus debent corrigi, poſſunt capi propter commiſſos exceſſus, & ad judicium trahi, & incarcerari etiam violenter, dum tamen

non

non amplius capientium ; & Laicorum violentia ſe extendat, quàm defenſio, vel rebellio exigit Clericorum, & ita cum moderamine inculpatæ tutelæ ; aliàs ſi modum excederent, tenerentur, *extra. e. ut famæ tuæ. §. Vel. in text. vel in gloſ.* Illud autem cap. univerſitatis loquitur in caſu, in quo Monachus non ſubterfugit regularem diſciplinam, nec Abbatis ſui obedientiam, & ſufficienter poteſt per Abbatem, & alios Monachos corrigi. Hæc *Hoſt.* Hunc autem declaratum eſt *lib. 6. c. ſi Clericos*, quod Clerici propter exceſſus commiſſos licèt nondum appareant incorrigibiles, de mandato Prælati cujuſcumque juriſdictionem habentis, ſcilicet qui crimina poſſit punire, ſive de jure communi, ſive privilegio, ſive conſuetudine, poſſunt licitè etiam per Laicos capi, & incarcerari pœna debita caſtigandi, dummodo non ex propoſito excedatur in eos, ut dicitur ibi. Nam ſecundùm *Jo. An. ibidem*, ſi Clericus captus quietè duci ſe permittit, & ducentes eum non reſiſtentem calce, pugno, vel alio modo percuſſerint excommunicati ſunt, & hoc litera ibi ſonat, & ſecundùm prædictum modum loquitur illud *cap. ut famæ* ; ſed illud *cap. univerſitatis* loquitur ibidem de verberibus, quæ Prælatus Clerico, vel Monacho per Laicum non debet inferre ob cauſam etiam juſtitiæ, ſed per Clericos, vel Monachos, vel per ſe ipſum, ſi ſit minor Epiſcopo, & ideò mandans, & Mandatarii ſunt excommunicati, ut patet ibi. Hæc *Jo. An.* Epiſcopi quoque Clericos ſuos, ſi de parendo juri fidejuſſoriam dederint cautionem, detinere non debent, niſi exceſſus enormitas, vel alia cauſa rationabilis eos ſuaſerit detineri, ut patet in dicto *cap. ſi Clericos, §. eoſdem.* Rationabilis autem cauſa eſſet, ſi fuiſſent plures malefactores, & vellet ex eis unum detinere, ut per eum alios ſcire poſſet, & capere, ut dicitur ibi in *gloſ. Jo. An.*

Sed nonne ſufficit generale mandatum, quod continetur *23. quæſt. 5. Principes* ?

Reſpondeo. Speciale mandatum hìc expectari debet, quamdiù enim non eſt notum eos eſſe incorrigibiles, & traditos Curiæ ſeculari, non licet hoc ſine Prælatorum mandato, quia adhuc ſub Clericali regula tenentur etiam depoſiti, *di. 81. dictum.* vel niſi ſe immiſceant enormibus, *extra. e. cum non ab homine, & cap. perpendimus.* Hæc *in d. cap. ut famæ in gloſ.*

Ad hoc nota, quod Prælatus Clericum de furto ſuſpectum poteſt quæſtionibus ſubjicere, & in vinculis retinere, donec furtum reddat, *extra. de pæ. cap. 1.* Dicit etiam *Innoc.* quod quilibet Clericus capere poteſt ſervitorem, vel ſocium ſuum Clericum, & enim, ſi habet eum ſuſpectum, modico tempore tenere, & judici præſentare, *in auth. ut Judices ſine quoquo ſuffragio, §. Neceſſitatem.* Laicis autem nullo modo hoc licet, etiamſi ſint Judices. *Hoſt.* verò dicit, quod Judex Laicus, vel Dominus, vel etiam ſocius capere poteſt Clericum delinquentem, ne fugiat, ut eum Epiſcopo repræſentet. Hæc *Hoſt. extra. e. ut famæ.*

Decimotertiò fallit in turbante divinum officium, quem Presbyter, vel alius ad quem ſpectat, poteſt ejicere de Eccleſia.

Quid ſi Clericus ad præceptum Presbyteri non vult egredi Eccleſiam, cum aliàs Prælatus non ſit celebraturus?

Reſpondeo, quod poteſt ſine metu excommunicationis ejici, *extra. e. veniens ſecundùm Hoſtien. tit. de immunit. Eccleſ.*

Decimoquartò fallit in eo, qui ratione officii, quod in Eccleſia obtinet, Clericum percutit, ut Cantor, Sacriſta, Hoſtiarius, & ſimiles, quia cui commiſſum eſt officium, & per conſequens alia, ſine quibus illud non poteſt commodè expediri.

Decimoquintò fallit in ſeniore Eccleſiæ, qui cauſa devotionis hoc facit.

Sed quid de Sacerdote, qui goliardum turpiter jurantem percutit zelo Dei?

Reſpondeo. Si talis ſit goliardus, qui gaudet adhuc Privilegio Clericali, incidit in Canonem, niſi ille goliardus ſit in minoribus Ordinibus conſtitutus, & pertineat ad ejus correctionem, vel turbet divinum officium, vel in aliquo caſu conceſſo percutiat eum. Hæc *Rod.*

Decimoſextò fallit in eo, qui eſt Prælatus, & leviter corrigit.

Decimoſeptimò fallit in Domino, ſive Clerico, ſive Laico famulum corrigente.

Decimooctavò fallit in propinquo, ſeu parente, ſive Clerico, ſive Laico. Hi ſex caſus probantur, *extra. e. cum voluntate.* Intelliguntur autem iſti ſex caſus de levi percuſſione.

Quid ergo ſi perſonæ nominatæ ibidem modum percutiendo excedant ; nunquid incidunt in Canonem ?

Reſpondeo, quod non, niſi hoc fiat animo irato, & ex propoſito, quia Canon tantùm perſequitur dolum, quod patet ex verbis ejus, *17. quæſt. 4. ſi quis ſuadente*, ibi *manus violentas injecerit, & extra. e. cap. 1.* Violentia verò non committitur ſine dolo, ſed manus dictarum Perſonarum non ſunt doloſæ, ſed charitativæ, licet fortuito caſu modum excedant diſciplinæ. Hæc *Hoſt. & Ber. in gloſ. ſupradict. cap. cum voluntate.*

Quid ſi aliquis de ſupradictis perſonis verberando, ſanguinem excuſſit ?

Reſpondeo. Deliquit, ſi graviter, & ex propoſito percuſſit ; ſecùs eſt ſi leviter percutiendo

tiendo ſanguinis guttas fortè excuſſit, *art. extra. de Cleri percuſ. cap. 2.* Abſit enim ut cum facimus aliqua propter bonum, & licitum, ſi quid præter noſtram voluntatem cuiquam malè acciderit, nobis debeat imputari, *23. q. 5. de occidendis.* Ideò hoc arbitrium dico, cum nec certa regula tradi poſſit, *extra. de offi. dele. de cauſis.* Hæc *Hoſt. tit. de Cleri. percuſ.* Intelliguntur etiam prædicti ſex caſus de levi percuſſione, quæ fit cauſa correctionis, ſicut etiam patet, *extra. eo. cap. cum voluntate.*

Quid ſi percutiens Clericum, dum percutit, non advertat actu, nec cogitet correctionem, ſed ſolum culpam intendat delinquentis; nunquid incidit in Canonem?

Reſpondeo. Etſi de correctione actu non cogitet, vel habitu, ex quo tamen eſt talis perſona, quæ habet auctoritatem à jure percutiendi, & culpa ſubeſt, propter quam meruit percuti, non incidit percutiens in Canonem; undè ſecundùm eos percutere cauſa correctionis eſt percutere pro culpa digna correctione, licèt autem hæc ſententia videatur benigna, non tamen videtur ſecura ſecundùm *Rod.*

Quid ſi fratrem meum ejuſdem Religionis, vel alterius, aut Clericum aliquem paratum facere aliquod flagitium, puta aliquem illicitè percutere, vel de Religione exire, aut fornicari, vel aliquod ſimile, teneo violenter zelo Dei ne faciat illud, qui tamen nullo modo pertinet ad correctionem meam?

Reſpondeo. Si talem tenuero modico tempore invitum, & renitentem in eum manibus injectis cum verborum blanditiis, & citra injuriam percuſſionis, non credo incidere in Canonem. Tamen quanto tempore poſſum eum taliter detinere invitum, eſt arbitrio boni viri limitandum, & ſecundùm quod charitas inſpirabit. Hæc *Rod.* prædictis ſatis concordant *Innoc. & Hoſt. ſuper cap. nuper.* dicentes, quod ſi fortè inimici Clerici ſupervenirent, & ipſe ab aliquibus etiam violenter intruderetur, illi intrudentes excommunicati non eſſent, *ar. di. 45. cum beatus.* Cùm ei non injurietur, ſed potiùs ſalvent. Conſilium autem bonum eſt, ut omnes ab hujuſmodi injectionibus contineant manus ſuas, ne propter nimiam pronitatem occaſione exceſſus, ſcilicet notabilis, vel corruptæ intentionis incidant in culpam, vel ſententiam; & quod proviſum eſt ad concordiam, tendat ad noxam, ſicut dicit *Leo Papa di. 45. licet 2.* Et intellige quod corrupta intentio dicitur quando percuſſio fit libidine vindictæ omnino, vel partim zelo correptionis, partim libidine vindictæ, vel alterius juſtæ cauſæ, quia tunc modicum fermenti totam maſſam corrumpit. Hæc *Ray. & Rod.* Intelliguntur etiam prædicti ſex caſus de conſtitutis in minoribus Ordinibus, ut patet in *dicto cap. cum voluntate in text. & gloſ. Ber. & Hoſt.* Undè ſecùs eſt ſi ſunt in Sacris, quia ex hoc quod permittitur ſpecialiter de illis, prohibetur de iſtis, ſicut quod de uno negatur, de alio conceditur, *extra. de præſumpt. nonne.*

Quid ergo ſi conſtituti in Sacris conturbent divinum officium?

Reſpondeo. Non percutientur, ſed punientur aliis admonitionibus, & ſi ſe non correxerint, poſſunt ſuſpendi, *extra. de celeb. Miſ. dolentes. Hæc in gloſ. dicto cap. cum voluntate.*

Quid ſi non ex propoſito Prælatus, vel Magiſter percutiat conſtitutum in majoribus non in contemptum Canonis, *22. q. 4. ſi quis ſuadente*, ſed quia non ſervit ad beneplacitum Prælati, qui nec retinere poteſt impetum; numquid talis percuſſor eſt excommunicatus?

Reſpondet *Hoſt.* quod non, ſi faciat hoc cauſa correctionis, *extra. e. cum voluntate, §. Si quis verò verſ. & hi qui obtentu.* Nam ibidem indiſtinctè, & indeterminatè loquitur, in verſu verò præcedenti, & ſequenti loquitur determinatè de conſtitutis in minoribus. Ad idem *art. extra. de regular. cap. ult.* Si autem hoc faciat ex impetuoſa malitia, ſententiam non evadit. *Ber.* verò videtur referre totum, §. *illum* tantum ad Clericos in minoribus conſtitutos.

Sed numquid diſtinguendum eſt inter conſtitutos in Ordinibus Sacris, & conſtitutos in non Sacris reſpectu patris, & matris?

Reſpondeo, quod non ſecundùm *Rod.* Credit enim quod licet eis verberare filios etiam in Sacris conſtitutos cauſa correctionis, & idem dicit *Tanc. Innoc.* tamen notat, *extra. e.* quod licet eis verberare cauſa correctionis inferiores Diaconibus, non autem Diaconos, vel Presbyteros. *Jo.* verò *23. q. 5. §. 1.* & *Ber. ſuper cap. cum voluntate*, dicunt quod nec Subdiaconos, quia Sacer Ordo liberat à patria poteſtate.

Decimus nonus fallit in Clerico depoſito, & tradito Curiæ ſæculari, *extra. de Judi. cum non ab homine*, & *17. q. 4. ſi quis deinceps.* Secùs eſt ſi non traditus, licèt degradatus; nam talis quamdiù vult vivere ſub Regula Clericali, privilegium retinet, *di. 81. dictum in memoriam dicti officii ar. C. de quæſtionibus ſervos non ſolùm.*

Vigeſimus fallit in Clerico ad actum protſus contrarium Clericatui tranſeuntem ſecundùm *Jo. & Innoc. ſuper cap. non dubium*, puta, quia factus eſt miles, nec Tonſuram defert, quia ad hoc eſt cogendus, *extra. de Cler. conjug. Jo. & cap. conſultationi*, ergo à con-

contrario, ſi tonſuram velit deferre, poteſt, & retinebit privilegium illud, licet aliqui contrarium notent. Dicunt etiam quidam, quod bigamus non retinet; quod verum eſt de bigamis caſu primo, vel ſexto hoc privilegium portantibus, *di. 85. quiſquis*. Sed de hoc videbitur infra *in tractatu de Ordine*.

Vigeſimus primus fallit ſecundùm *Innoc.* in Clerico Hæretico, quem qui verberat, non incidit. Caſus prædicti omnes ab *Hoſti. in ſum. ſua* ponuntur.

Plura tamen ad evidentiam majorem ſunt ibi de aliis inſerta. Tres verò caſus ſequentes à *Riebar. 4. di. 18. q. 2. ar. 5. in princ.* ſuperadduntur, qui tamen ſatis benè poſſent reduci ad aliquos prædictorum. Unus eſt cùm Dominus domus Clericum vituperantem eum in domo ſua, nec exire volentem licèt convenienter monitum expellit de domo; ſi enim Prælatus illius Clerici non ſit præſens, qui ipſum exire cogat, & Dominus domus in expellendo non excedat, non injicit in Clericum manus injurioſas, quia utitur jure ſuo, & ſicut dicitur *ff. de reg. jur.* nemo damnum facit, niſi qui facit illud, quod facere jus non habet. Secundus caſus eſt cum Clerico volente percutere aliquem cum baculo, aliquis movet baculum violenter, quia non injuriatur ei moderatè impediendo eum, ne faciat injuriam alteri talem. Tertius caſus eſt, quando aliquis non ex deliberatione, ſed tantùm ex ſurreptione ſocium ſuum leviter impellit, licèt ſit turbatus. Peccatum enim mortale non committitur, niſi ex deliberatione, vel poſt tempus ſufficiens fragilitati humanæ ad deliberandum, quando factum non eſt tale, quod homo non obſtante humana infirmitate tenetur de neceſſitate deliberare, ut per deliberationem ab illo opere illicito perpetrando retrahatur, nullus autem excommunicatur à jure, niſi propter peccatum mortale. Cùm enim jura præcipiant, ut à Judice non infligatur, niſi propter peccatum mortale, videtur, quod conditor juris non voluerit, ut excommunicatio à jure incurreretur, niſi propter peccatum mortale. Hæc *Rich. ubi ſupra*.

ARTICULUS II.

De quibuſdam notandis; ac quærendis circa Canonem.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicet de quibuſdam notandis, & quærendis circa Canonem latæ ſententiæ contra percuſſorem Clerici. Ad cujus majorem evidentiam Textus ipſius hic ponatur, qui ponitur 17. q. 3. Si quis, inquit, ſuadente Diabolo hujus ſacrilegii crimen incurrit, quod in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi urgente periculo mortis, donec apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat. Ubi primò nota, quod licèt dictus Canon videatur requirere tria, ſcilicet injectionem, cùm dicit injecerit, violentiam, cùm dicit violentas, injuriam, cùm dicit ſuadente Diabolo. Hoc tamen fallit caſualiter; nam aliquando incidit quis in illum Canonem ſine injectione propter ſolam violentiam, dum Clericus tenetur incluſus, vel invitus, ſic quod non habet liberam poteſtatem abeundi *extra. c. nuper*, quia non refert utrum quis compedibus, vel parietibus detineatur, *ff. ex qui cauſ. majo. ſibi ſuccurritur*. Aliquando propter ſolam injuriam ſine violentia, ut cum quis Clericum volentem verberat in recompenſationem delicti, quod Clericus commiſerat contra ipſum, ſicut Laici alicubi facere conſueverunt pro pace habenda, *extra. c. contingit 1*. Aliquando verò ſine violentia, & ſine injuria propter ſolam injectionem, *extra. c. univerſitatis* ſecundùm *Gof.* Sed certè illud non fuit ſine injuria, quod apparet ibi, cùm dicitur *temerarias manus*, ſicut ubi volentem percutio, ibi dicitur injurioſa manus, ut in illa Decretali *Univerſitat. s.*

Sed contra ſecundùm dictorum membrorum objicitur, quia volenti non fit injuria, *23. q. 5. volnis*, & *ff. de reg. jur. nemo videtur*, & ita non videtur fieri injuria.

Reſpondeo. Injuria dicitur fieri Eccleſiæ, quia ea, quæ in nos delinquuntur remittere poſſumus, quantùm ad nos pertinet, ſed non quantùm ad Eccleſiam, *23. q. 4. ſi is qui*, & quantùm tangit commodum aliorum, *diſt. 63. Salonitane*.

Sed quare excuſatur qui in joco percutit Clericum licèt invitum, *extra. c. cap. 1.* & non ille qui percutit Clericum volentem?

Reſpondeo. Quia iſte temerarias manus injicit, *ar. extra. c. univerſitatis*, ſed ille non, & cauſa ulciſcendi injuriam hoc facere videtur, *extra. c. contingit 1. in gloſ. 7.*

Nunquid poteſt Clericus renunciare privilegio Canonis ſupradicti?

Reſpondeo, quod non poteſt renunciare verbo, *extra. de foro compe. ſi diligenti*, etiamſi ſit conjugatus, *art. extra. de vi. & ho. Cle. Si autem*, dummodo ſecundas nuptias non contrahat, *di. 84. quiſquis*, & etiam ſi ſit depoſitus, quamdiù vult vivere ſub Regula Clericali, ut ſupra dictum eſt, & habetur *di. 81. dictum*. Poteſt verò renunciare facto, ut ſi poſt trinam monitionem habitum Clericalem, & Tonſuram deſerat, vel enormitatibus

tatibus ſe immiſceat, *extra. c. perpendimus in text. & gloſ. & cap. cum non ab homine, & cap. in audientia.* Talia ergo faciendo privat ſe hoc privilegio, *extra. de vi. & ho. Cle. ex literis in text. & gloſ. 6.*

Advertendum eſt autem, quod dictus Canon dicit in Clericum, per quod patet, quod non ſufficit, quod ſit litteratus, niſi habeat Ordinem Clericalem ſibi collatum ab Epiſcopo, vel alio qui poſſit de jure, vel de conſuetudine primam Tonſuram, vel aliquos de Minoribus Ordinibus conferre; quod autem dicit dictus Canon Monachum pro quolibet Religioſo ſupponit, ſive ſit maſculus, ſive fæmina, Clericus, vel Converſus, Virgo ſacrata, vel Converſa, *extra. c. Parochianos.* & *cap. de Monialibus*, dumtamen ſit Religionis approbatæ ſecundùm *Hoſtien. extra. de Reli. domi. cap. ult.* Quod verò dictum eſt de Converſo, vel Converſa reſtringendum eſt ad Regulares, qui propriis renunciaverunt, vel Religionem ingreſſi ſunt habitu Monachorum ſuſcepto, non ad condonatos Templi, vel Hoſpitalis, vel aliarum Religionum, qui adhuc propria retinent, licèt Tonſuram, vel aliud ſignum condonationis ferant; undè qui dicit in inſtrumento donationis, quod facit ſe converſum, & tamen adhuc detinet proprium, ſi non eſt cnoverſus, ſicut notat *Tan. extra. eo. Parochianos.* Hæc *Rod.*

Quid de eo qui percutit Novitium alicujus Religionis?

Reſpondeo, in novo jure eſt excommunicatus, licèt nondùm tacitè, vel expreſsè ſit profeſſus, *lib. 6. c. Religioſo.* Nec obſtat, quod cras poterit laicari, quia idem eſt de Clerico ſæculari in Minoribus conſtituto, & præterea tunc eſt Eccleſiaſtica Perſona, 17. *q.* 4. *quiſquis.* Et ſecundùm *Tho. & Jo. An.* excommunicatus eſſet, non tantùm qui in Novitium injecerit manus violentas, ſed etiam qui ſine violentia injiceret manus injurioſas, ut *extra. eo. contingit* 1.

Quid de Eremitis Laicis, numquid in dicto Canone includuntur?

Reſpondeo, quod non, niſi ſe ſubjecerint alicui approbatæ Religioni ſecundùm *Rod.*

Quid de Converſis ſæcularium Eccleſiarum?

Reſpondeo, ſub dicto Canone includuntur, ut Doctores interpretantur, ſcilicet *Hoſt. in ſum. & Ber. extra. c. non dubium.* Nam ex quo ſe, & ſua divino juri, & obſequio tradiderunt, & ex toto tranſlati ſunt de foro Eccleſiaſtico, ſive ſit Eccleſia Regularis, ſive ſæcularis; undè tales debent gaudere Eccleſiaſtica libertate, 17. *q.* 4. *quiſquis, &* 12. *q.* 2. *Eccleſiarum ſervos*, Et videtur hæc quæſtio determinari, *extra. de privil. ut privilegia*, §. t. Non enim ſunt, niſi duo genera hominum, ſcilicet Clerici, & Converſi ex parte una, & Laici ex parte altera, 12. *q.* 1. *duo ſunt.* Quod autem tales cenſeantur Religioſi, conſuetudo generalis approbat, cui ſtandum eſt, *diſt.* 11. *Eccleſiaſticarum.* Secùs eſt ſecundùm *Hoſt. ſuper cap. non dubium*, ſi eſſet Converſus remanens in domo propria, & ſicut Laicus vivens.

Quid de excommunicato depoſito? numquid dicto privilegio gaudet?

Reſpondeo. Videtur, quod non, quia nihil ad nos de his quæ foris ſunt, 2. *q.* 1. *multi* & talis extra Eccleſiam eſt ejectus, 11. *q.* 3. *cap. omnis Chriſtianus, & cap. ſeq.* Et eadem ratio eſt de Clerico excommunicato non depoſito ſecundùm aliquos. *Innoc.* tamen diſtinxit quod ſi excommunicatio depoſitionem præcedat, adhuc privilegium retinet. Si verò ſequatur, & incorrigibilis fuerit eo tradito Curiæ ſæculari privilegium perdit, *extra. de Judi. cum non ab homine* Qui autem alium Clericum excommunicatum verberat, videtur ſecundùm hoc multò fortiùs excommunicatus, ſecundùm quod diſtinguit *Innoc.* Hæc notantur *extra. c. contingit* 1. *in gloſ. Jo.* autem *An. lib. 6. de pæ. degradation.* notat ſuper illud quod ponitur ibi in fine, *Exuimus te privilegio Clericali*, quod per hæc approbata eſt opinio *Alani*, & *Bar. B ix.* & reprobata opinio hujus *Jo.* & *Ber.* qui dixerunt, quod percutiens degradatum incidit in Canonem. Notatur autem hoc 50. *diſtin. accedens, & diſtin.* 54. *cap.* 2. Quia fortè adhuc eſt vera in depoſito verbaliter, de quo loquitur principium illius *cap. degradatio*, & in actualiter depoſito habeat locum finis ejus, ſicut & de reſtitutione eſt diſtinctio inter eos, ut notatur 2. *q.* 6. *ideo* 2.

Quid ſi ſuper caput Clerici vibret quis gladium, vel baculum, volens percutere eum, non tamen percutit? Quid etiam de illo qui ſequitur Clericum cauſa capiendi, ſed non capit? Numquid tales ſunt excommunicati?

Reſpondeo, quod non, quia Canon, & injectionem, & injuriam, & violentiam exigit, niſi in caſibus priùs expreſsè determinatis, & interpretatis, de quibus dictum eſt ſupra in principio hujus Tituli. Verba enim intelligenda ſunt cum effectu, *extra. de Cle. non reſi. relatum.* Nec obſtat conatus ſine effectu, *extra. de ſpon. Adoleſcens.* Hæc *Hoſt.* & idem dicit *Ray. & Goff.*

Quid de eo, qui fugiens inimicos Clerico equitanti obviavit, à quo ut fugere poſſet equum petiit, quod cùm iſte negaſſet ſibi per vim abſtulit; & poſtea remiſit; numquid talis eſt excommunicatus?

Reſpon-

Reſpondeo. *Bar. Brix.* ſuper hoc ponit tres opiniones. Una eſt, quod talis non eſt excommunicatus, quia illud Diabolo ſuadente non fecerat, ad cautelam tamen ab Epiſcopo abſolvi poterat. Alia fuit, quod erat excommunicatus, ſed mitiùs puniendus, *diſt. 50. Presbyteros.* Tertia fuit, quam ipſe ſequitur, quod eſt excommunicatus, ſed propter hoc nulla pœna puniendus. Hæc *Jo. An. ſuper cap. 6. eo. ſi Clericos.*

Quid ſi quis expellat aliquem Clericum, vel Religioſum de domo, vel poſſeſſione ſua, vel ejus, cujus eſt procurator?

Reſpondeo. Non eſt excommunicatus, *extra. de reſti. ſpo. Olim cauſam*, dummodo faciat hoc cum moderamine inculpatæ tutelæ; Aliàs ſi ſcienter, & ex propoſito modum excedat, excommunicationem incidet, *art. extra. c. ut famæ in fin.* Si tamen aliter ſe defendere non poſſet, niſi modum excederet, nec tunc ſententiam incideret, ut credit *Ber. ar. ad l. Aquil. ſed & ſi 1. reſpon.* Si verò ignoranter, vel caſu excederet, excommunicatus non eſſet, *ar. extra. de homi. ſicut dignum, §. illis, & cap. perſona.* Hoc notat *Gloſ. ſuper dicto capite. Olim cauſam.* Eſt autem caſus ille multum ſimilis primo trium caſuum, qui poſiti ſunt in *fin. tit. præcedentis.*

Quid ſi quis non injecerit manus proprias, præcepit tamen hoc fieri per alium?

Reſpondeo. Uterque ligatur, *extra. eo. mulieres §. ult.*

Quid ſi hoc fieri mandavit, & poſtea pænituit, nihilominus tamen Mandatarius mandatum perfecit?

Reſpondeo ſecundùm *Goff. & Ray.* Excommunicationem incidit, niſi re integra revocaverit, & Mandatarium ſuper hoc certificaverit, *art. extra. de procur. ex inſinuatione.* Hoc etiam notant *Ber. & Hoſt. extra. c. mulieres.* Vel ſecundùm *Hoſt.* diſtingue, ſicut diſtinctum eſt infra de ſimili materia in ſponſalibus, *tit. de modo contrahendi ſponſalia.* Quidam verò dicunt indiſtinctè ipſum mandatarium in Canonem non incidere, & hujus opinionis fuit *Innoc. ſuper cap. mulieres*, quia Canon dolum requirit. Tenetur tamen de culpa, de qua aliàs pænitere poteſt, & in hoc etiam conſentit *Rod.* ſi mandator ſufficienter pænitet, & eſt in charitate. Nullum enim exiſtentem in charitate ligare jus incipit vinculo excommunicationis, quia hoc injuſtum eſſet, licèt tamen talis ab homine ligari poſſit, qui aliquando ligat injuſtè. Idem dicunt de eo, qui conſuluit Clericum verberari, ſed antequam verberaretur de conſilio pænitet, ſed revocare non poteſt, *Bar.* verò *Brix.* dixit, quod talis eſt excommunicatus quoad Eccleſiam, non quoad Deum, quod ſecundùm *Jo. An.* verum videtur.

Quid ſi poſt mandatum, & ante manus injectionem deceſſit, ſed poſtea injectio ſecuta fuit? numquid talis mandator eſt excommunicatus?

Dicunt quidam, quod non, ut *Ber. extra. c. ut mulieres*, quia morte mandatoris ſolvitur mandatum. *Goff.* verò dicit, quod talis incidit, niſi mandatum ante mortem revocaverit. Intelligitur enim aliàs in eadem decedere voluntate, *extra. de baptiſmo majores, §. ult. Hoſtien.* verò dicit, quod quoad ſententiam Eccleſiæ militantis nullo modo ligatur ſub terra, ſed tantùm dum eſt ſuperſtes, *24. q. 1. quodcumque.* Tamen ſi notorium hoc ſit, & abſolutus in fine non fuerit, vel pænitentiæ ſignum nullum apparuerit, pro excommunicato debet haberi non ex vi ſententiæ Eccleſiæ militantis, ſed ratione peccati notorii; undè nec Eccleſia orabit pro ipſo, neque ſepelietur in terra ſacra, & ſic intelligit illud *cap. majores, §. ult.* Si autem abſolutus fuerit, vel pænitentiæ ſignum apparuit, cui communicamus vivo, communicamus & mortuo, nam & ſi ligatus eſſet, & ei non communicaremus in vita, tamen in hoc caſu eum abſolveremus poſt mortem, *extra. c. à nobis.* Quæ tamen abſolutio, quantùm ad effectum nihil operatur; ſed quoad hoc tantùm ut abſolutum fuiſſe per contritionem monſtretur.

Quid de illo, qui dicit amicis ſuis, vel familiæ ſuæ, quod velit vindicari de Clerico tali, & ſic illi verberant illum?

Reſpondeo. Credo quod incidit in Canonem, quamvis non verberaverit eum, dum tamen verba dixerit animo provocandi eos ad verberandum eum. Hæc *Rod.*

Quid ſi quis non mandavit, tamen injectionem factam, licèt non fuerit facta nomine ſuo, ratam habuit, puta cum quis Clericum ſibi inimicum percuſſit, & ille alius gaudet, & fortè eum receptat, & ei communicat?

Reſpondeo. Non eſt excommunicatus, & hoc vult *Alan. & Jo. Galenſ.* & nunc hoc eſt expreſſum, *lib. 6. c. cum quis.* Dicit enim Lex, quod factum alterius non poſſum facere meum per ratihabitionem, niſi meo nomine geſtum ſit, *ff. de ne. geſt. ſi pupilli, §. Sed ſi ego.* Et ſic intelligitur iſta regula ratihabitio retro trahitur, & mandato comparatur, *extra. de reſti. ſpo. cum ad ſedem, & de ſimo. ſicut tuis.*

Quid ſi quis injectionem nomine ſuo factam ratam habuit puta cum in ejus contemplatione ſervitor, & amicus ſuus Clericum ejus inimicum percuſſit, quem ipſe poſtea ratum habendo acceptavit, & magis amicum habuit?

Reſpondeo ut ſupra *tit. de caſibus excommunica-*

ed by Google

municationis majoris à jure caſu 40.

Sed quid ſi ille amicum, vel ſervitorem talem non receptavit, & expulit, nec per alia ſigna exteriora apparet quod ratum habuit?

Reſpondet *Hoſt. extra. eo. mulieres*, talem quemcumque quoad Deum eſſe ligatum, non tamen quoad Eccleſiam militantem, quæ non judicat de occultis, *extra. eo. à nobis* 2.

Quid ſi quis verberaretur nomine meo, & ex negligentia non prohiberem ſine dolo tamen?

Reſpondet *Innoc. ſuper cap. quanta*, quod non inciderem in excommunicationem, cum neceſſarius ſit dolus, ad hoc ut quis incidat, ſecùs eſt ergo ſi ex propoſito non prohibeo illum.

Quid ſi aliquis ſpuit in faciem Clerici, nec tamen manus injicit; numquid eſt excommunicatus?

Reſpondeo, quod ſic, *art. eo. nuper.* idem intelligas, ſi in caput, vel in corpus vinum, aqua, oleum, vel alius liquor effundatur; multò fortiùs ſi lapide, baculo, vel gladio, vel aliquo alio percutiatur. Nam in omnibus his fit injuria corporalis: idem etiam eſt, ſi quis ſcindat, vel rumpat veſtem Clerici, dum eam ſuper ſe tenet, & hoc faciat animo injuriandi; ſecùs eſt ſi veſtis ab eo ſeparata eſſet in pertica, vel alibi. Vel ſi capiat equum, cui Clericus inſidet per habenas, ita quod in uno loco ipſum invitum teneat, vel de equo ad terram deſcendere faciat, vel cingulum frangat equi ut cadat, vel minis, vel terroribus ſine aliqua injectione corporali ipſum invitum in itinere ſtare, vel ſecum ire faciat, vel etiam includat eum in domo, oſtium ſibi claudendo, vel armatos ad capiendum eum ibi ponendo, ſi exiverit de domo, & hæc maximè de Laicis injuriantibus locum habent, hos omnes, quaſi communiter Doctores ſentiunt eſſe excommunicatos; non enim datur alicui Laico ſupra Clericum hæc poteſtas, *extra. eo. ſi verò* 1. §. *Officialis.* Nec refert utrum tangat perſonam, vel rem ei adhærentem, ex quo hoc violenter, vel injurioſè, vel temerariè facit, *Ar.* eſt de David, qui oram clamidis Saul præcidit, & poſtea pænituit, 1. *Regum* 2. Et adhærentes Eccleſiis eodem privilegio gaudent, 17. *q.* 4. *ſi quis contumax.* & 2. *q.* 9. §. *Item objicitur.* unde ſi in ſupradictis, & infraſcriptis, & in omnibus aliis probabiliter dubiis, aut purgabit ſe ad Epiſcopi arbitrium, aut conſequetur abſolutionis beneficium ad cautelam, aliàs nec Epiſcopus, nec alius eidem communicare debet, *extra. eod. cum deſideres.* §. *Sedem.* Hæc *Raynald. & Hoſtien.* de hac materia plura dicit *Innoc. in cap. nuper*, de quibus etiam plura dicentur infra, & dicta ſunt ſupra.

Quid ſi quis circa injectionem manuum vel detentionem corporalem per metum Clericum cogat, quod ſe redimat, vel aliquid ei tribuat, vel quod ſuam domum exeat, & eam poſtea occupet?

Reſpondeo ſecundùm *Innoc.* & *Hoſtien. ſuper c. nuper.* non eſt excommunicatus, quia non injecit manus violentas in eum, ſive in perſonam ejus, vel in res ſibi cohærentes.

Quid ſi quis auferat furto Clerico corrigiam, vel veſtem, qua eſt indutus?

Reſpondeo ſecundùm *Innoc. ibidem*, non videtur excommunicatus, quia minima, vel nulla eſt violentia perſonæ, quæ non ſentitur.

Quid ſi quis, ſine minis, & terroribus deprehenſum Clericum in aliquo fori facto, facit ſecum ire invitum ad Judicem?

Reſpondeo. Non credo quod incidat in Canonem, niſi credat, quod invitus ducatur ille, propter hoc quod timet Presbyter eum, à quo ducitur, aliàs cum eo totaliter non iturus. Hæc *Rod.*

Quid de illo, qui arreſtat Clericum aſportantem res ſuas, vel alienas apud ſe depoſitas, & per violentiam aufert ei invito?

Reſpondeo. Non credo, quod incidat in Canonem, ſi res illas ei auferat, dum eſt aſportando, antequam aſportans ſe recipiat ad locum deſtinatum. Si autem hoc fecerit ex intervallo, poſtquam ille venerit ad locum deſtinatum, & adeptus fuerit illarum rerum poſſeſſionem plenè, & perfectè, incidit in Canonem, quia non licet ei dicere ſibi jus in re ſua ex intervallo. Hæc *Rod.*

Quid de eo, qui perſequitur Clericum fugientem, ut percutiat in caſu illicito, ſi Clericus fugiendo corruat, & lædatur, nec tamen ab illo percutiatur?

Quid etiam ſi propter metum perſequentis de proximo præcipitet ſe in aquam, vel in aliquod periculum ſe ingerat, ut evadat?

Reſpondet *Rod.* & credit, quod perſequens incidit in Canonem in ſecundo caſu, non in primo.

Quid de illo, qui accipit Clericum per capucium ſubtus barbam, & movens illud dicit, ſi non eſſes Clericus, te percuterem?

Reſpondeo. Si animo injuriandi, & per contemptum hoc faciat iratus, credo quod incidit in Canonem, aliàs non. Hæc *Rod.*

Quid ſi dicat, quod neſciebat eum eſſe Clericum, quem verberavit, puta, quia Clericus ad modum Laici incedebat?

Reſpondeo. Si certum eſt, quod ignoravit, excuſatur. Idem eſt in dubio, ſi velit jurare quod ignorabat. *extra. e. ſi vero* 2. quod intelligas quoad Eccleſiam militantem, ſecundùm quam probatione deficiente ſuæ conſcientiæ relinquitur, *di.* 33. *habuiſſe, & extra. de jurejur. mulieri.* Si tamen veritas ſe habet

ber in contrarium ; & hoc poſtea denudet in pænitentia, debet induci, ut ad Apoſtolicam Sedem accedat, & læſo ſatisfaciat competenter, & ſic loquitur, *extra. c. porrò.* Sed & de perjurio eſt ei pænitentia indicenda, *6. q. 1. quicumque.* De hoc etiam habes in præcedenti *tit. caſu primo.* Hæc *Hoſt.*

Quid ſi percutiens vidit tonſuram, non tamen credebat quod eſſet Clericus?

Reſpondeo. In ſententiam incidit, non obſtante ſua falſa opinione, dum tamen percuſſus verè Clericus ſit, *ff. de injuriis cum qui, §. Si injuria*, & hoc vult *Hoſt.* & *Ber.*

Quid ſi Laicus dicat, Domine probes te Clericum, nam ei, qui dicit, probatio incumbit, *ff. de proba. ei qui dicit*; numquid eſt neceſſe probare ſe Clericum, & ritè ordinatum?

Reſpondeo, quod non. Durum enim eſſet hoc, quia fortè ſunt anni 70. quod fuit tonſuratus, nec ſunt teſtes; ſed ſufficit probare, quod pro Clerico ſe gerebat, ſic agebat, ſic contrahebat, ſic publicis muneribus fungebatur, *ff. ad Macc. ſc. Conſul. ſi filius.* Hæc *Hoſt.* *Rod.* verò circa prædictum cap. ſic diſtinguit, ſcilicet quod talis iſtum, qui eſt Clericus, putans eſſe Laicum, aut hoc putat ex ignorantia craſſa, quia ſcilicet videt eum in habitu Clericali, & cæteri habent eum pro Clerico, & ſic incidit in Canonem, quia diſſoluta negligentia prope dolum eſt, aut non ex ignorantia craſſa, ſcilicet, quia videt eum in habitu laicali non gerentem ſe pro Clerico; aut ſi habet Clericalem habitum ludo reputat ei eſſe impoſitum, vel aſſumptum, & habet probabilem cauſam hoc credendi, & ſic non incidit, *extra. c. ſi vero 2.* Si autem dubitet utrum ſit Clericus, vel Laicus, incidit, cum in dubio jurare periculoſum ſit. Si verò non advertit, utrum ſit Clericus, vel Laicus, ſed ita ſit affectus & commotus, quod etiam ſi ſciret eſſe Clericum, nihilominus percuteret ipſum, incidit; ſi autem non percuteret, non incidit.

Eſto, quod Judex Laicus malefactorem detineat, & iſte ſe Clericum dicens ad Curiam Eccleſiæ remitti petat, Judice negante eum Clericum eſſe, quid tunc fiet?

Reſpondeo. Cognitio dubitationis hujus, ſcilicet an ille ſit Clericus, quia eſt de re ſpirituali, & Eccleſiaſtica ad Judicem Eccleſiaſticum, vocato tamen Judice ſæculari, vel alio cujus intereſt, puta adverſario, pertinebit, *lib. 6. c. ſi. Judex.* Si verò notorium fuerit, quod ſit Clericus, ſtatim ſine alia cognitione debet reddi Curiæ Eccleſiaſticæ. Si etiam ſit fama publica, quod ſit Clericus, aut ſi pro Clerico communiter habeatur, ſtatim ante cognitionem cauſæ declaratam reddi debet Curiæ Eccleſiaſticæ. Idem eſt etiam ſi reus ante deprehenſionem gerebat ſe publicè pro Laico; & poſtea deprehenſus fuerit in habitu Clericali Tonſuram ſcilicet & Veſtem deferens Clericalem, talem enim debemus Clericum reputare, donec de contrario conſtet; & hæc prædicta intelliguntur de Clerico illo, qui debet gaudere Clericali Privilegio. Si verò ante deprehenſionem pro Laico publicè ſe gerebat, & pro tali communiter habebatur, deprehenſionis tamen tempore fuerit in habitu Clericali, non reſtituetur Curiæ Eccleſiaſticæ, donec probet ſe Clericum eſſe, ſcilicet coram Judice Eccleſiaſtico. Hoc enim incumbit ſibi probare propter ſuſpicionem, quæ habetur contra eum, ex hoc quod deferebat ante habitum Clericalem. Interim tamen, ideſt pendente probatione de Clericatu, Judex non procedet contra eum. Hæc omnia probantur in dicto *cap. ſi Judex.*

Sed detentus in Curia ſæculari quomodo litigabit coram Judice Eccleſiæ?

Reſpondeo, quod fortè relaxabitur datis fidejuſſoribus, ſed non propter hoc remittetur, *lib. 6 c. ſi Clericos in fin.* vel litigabit per Procuratorem. Natura enim facti quandoque hoc habet, quod quis cauſam per alium proſequatur, *extra. de judiciis mulieres.* Prædictam autem probationem faciet per publicum inſtrumentum ordinationis ſuæ. *2. q. 1. legum*, vel etiam per teſtes, *extra. de Cle. pereg. tuæ.*

Et quid ſi in veritate non erat Clericus, licèt Tonſuram deferret, & illum percuſſiſti, credens eum Clericum, cùm in veritate non eſſet?

Reſpondeo. In veritate non es excommunicatus, *ff. de fur. inter omnes. §. penult. in fin.* Sed quamdiù conſcientiam habes læſam, debes te excommunicatum reputare, & abſtinere, donec ſciveris veritatem, *arg. extra. eod.* & hoc vult *Hoſtien. in Summa*, & *Ber. extra. eo. ſi verò 2.*

Quid ſi credas percutere C. Laicum, & in perſona errans percutis M. Clericum?

Reſpondeo. *Ala.* ſcripſit, quod in ſententiam incidis. Nec obſtat error perſonæ, ex quo injuriare voluiſti, *ff. de inju. cum qui. §. Si injuria*, & *extra. de injur. cap. ult. Tanc.* verò dixit, quod non es excommunicatus, ſi percutis Clericum, quem credis Laicum, *extra. eo. ſi verò 2. & ar. ff. de inju. l. cum, qui §. ult. & l. ſeq.* Secundùm verò *Hoſt.* ſententia *Alani* eſt tutior, quia conſtat quod in Clericum manus violentas injeciſti, & Diabolo ſuadente, qui te ad injuriandum Laico incitavit; ideò verba Canonis ſupradicti ligant te, & certum eſt, quod ſi credo patrem eum, qui eſt filius, patri non competit actio injuriarum, *ff. de inju. cum, qui §. ult.*

ult. Hujus etiam ſententiæ eſt *Ber.* ſuper illud *cap. ſi verò 2. Rod.* autem dicit, quod *Tancre.* dicit probabilius, niſi adeò ignorantia craſſa eſſet, quod colorem excuſationis non haberet, ejuſdem etiam ſententiæ eſt *Innoc. in cap. ſi verò*, quia neceſſe eſt, quod dolus interveniat, & percutere Clericum intendas.

Quid de caſu converſo, ut ſi credens percutere Clericum, percutis Laicum?

Reſpondeo, quod non es excommunicatus, licèt de injuria tenearis, ut patet per præmiſſa, & hoc voluit *Hoſt. in Sum.* & *Ber. extra. c. in audientiam, & Ray.*

Quid ſi quis ſciat aliquem eſſe Clericum, & percutiet eum non gerentem habitum Clericalem, aut Tonſuram, & fortè conjugatum, vel negociatorem; numquid incidit in Canonem?

Reſpondeo ſecundùm *Rod.* quod ſic, niſi in quibuſdam caſibus exceptis, ſupra notatis de Apoſtatis.

TITULUS IV.

De Excommunicatione majori Judicis.

POſtea conſiderandum eſt de excommunicatione majori, quæ infligitur à Juris Miniſtro, ſive à Judice, & circa hæc multa quæruntur, ſcilicet

I. *Quis Judex habeat infligere?*

II. *Utrum excommunicatio lata ab Epiſcopo alieno, rata poſſet haberi ab Epiſcopo proprio?*

III. *Utrum illi quibus committitur à Papa Crucem prædicare, aliquos excommunicare, vel abſolvere, cum irregularibus diſpenſare, pænitentias injungere, poſſint hoc aliis demandare?*

IV. *Utrum tales poſſint coercere impedientes eos ſuum officium exercere, ita ut poſſint eos excommunicare?*

V. *Utrum Judex delegatus excommunicare poſſit communicantes loquendo, comedendo, vel contrahendo cum excommunicatis ab ipſo?*

VI. *Utrum Judex delegatus poſt revocationem commiſſionis ſibi factæ, poſſit antequam revocatio ad eum pervenerit, aliquem excommunicare?*

VII. *Utrum Laicus poſſit excommunicare?*

VIII. *Utrum Prælatus irregularis excommunicare poſſit?*

IX. *Utrum aliquis excommunicatus, vel ſuſpenſus poſſit excommunicare?*

X. *Utrum ſententia lata ab eo, qui eſt excommunicatus tamen occultus, teneat?*

Circa primum reſpondeo. Quidam dicunt, quod ſoli Epiſcopi; alii dicunt quod non tantùm Epiſcopi, ſed etiam inferiores Prælati, qui Collegiis præſunt. Tertii dicunt, quod etiam quilibet Presbyter curam animarum habens, excommunicare poteſt. *Hoſtien.* verò, & *Ber.* concordando dicunt, quod nullus excommunicare poteſt excommunicatione ſolemni, quæ dicitur anathema, niſi ſolus Epiſcopus, de qua habetur, *11. q. 3. cap. debent*, ubi dicitur: *Debent duodecim Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis, ſeu excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare eas pedibus*, & ſecundùm *Gloſ. ibidem*, non ſumuntur poſtea ad aliquem uſum, ſed projicientur foras ſicut ſal infatuatum, *2. q. 7. non omnis*; deinde epiſtolæ, ideſt literæ per Parochias mittantur continentes excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis, & in hoc caſu verum dicunt primi, & idem dicit *Goſ.* Alii autem Prælati omnes, qui ſpiritualem juriſdictionem habent de conſuetudine, vel de jure communi, ut quando per electionem creantur, nec contraria conſuetudo repugnat, excommunicare poſſunt etiam excommunicatione majori, etiamſi non ſunt Presbyteri, non tamen cum ſolemnitate prædicta, & idem dicit *Goſ. ar. dicto 25. perlectis, & extra. de offi. archi. c. 20. & de offi. ordi. quanto, & lib. 6. c. Romana. in princ.* etiamſi curam animarum non habent, ex quo juriſdictionem in ſubditos habent, inter quos cognoſcere, & definire circa ſpiritualia poſſunt. Juriſdictio enim ſine modica coertione nulla eſſet, *ff. de offi. ejus cui mand. eſt juriſdictio*, & *l. ult.* quod de ſententia excommunicationis exponitur, *extra. de offi. dele. ex literis*, & dicitur modica, quia ab homine parùm appretiatur, & modica eſt inter mundanos de ſpiritualibus non curantes; tamen quoad periculum, ſive ligamen animæ nulla major reperitur. Hæc *Hoſt.* undè ſecundùm *Gloſ. extra. de offi. or. cum ab Eccleſiarum*, generaliter traditur, quod quilibet Prælatus Eccleſiæ Collegiatæ, licet Epiſcopo ſubſit, eſt ordinarius Judex, & habet juriſdictionem cognoſcendi, & excommunicandi, *15. q. 4. c. 1.* Et hoc dico, ſive Prælatus ille ſit electus à Collegio, ſive Univerſitate, *extra. de elect. c. 1.* Idem ſive ſit præfectus Collegio, ſive Univerſitati ab habente adminiſtrationem cum juriſdictione, puta Epiſcopo. Hæc notantur in *Gloſ.* prædicta. Item vacante etiam Eccleſia, Capitulum poteſt judicare, excommunicare, & abſolvere, *de ma. & obed. cum olim, & c. his quæ in gloſ.* & idem fortè poteſt, ut dicit *Innoc. extra. de hære. ad abolendam*, Epiſcopo abſente. Secùs eſt de negligentia. Inferiores verò Sacerdotes Parochialium Eccleſiarum, qui non habent juriſdictionem, ſcilicet contentioſam in ſubditos, cùm non poſſint inter eos cognoſcere, vel judicare ordinaria juriſdictione, non poſſunt ſecundùm *Ray.* excommunica-

re

re majori excommunicatione, niſi fortè de conſuetudine hoc haberent, quæ dat in talibus juriſdictionem, *9. q. 3. conqueſtus*, & *extra. de elect. dudum 2. §. tandem.* Convenit etiam cum hoc *Goſ.* dicens de aliis Prælatis, qui non aſſumuntur per electionem, & de Presbyteris Parochialibus conſuetudinem ſervandam. Secundùm verò *Hoſt.* quilibet Sacerdos habet poteſtatem excommunicandi, & abſolvendi quoad poteſtatem clavium, ſive clavis fori pænitentialis, non tamen habet exercitium, niſi curam habeat animarum, ſicut patet ex prædictis ſupra *cap. cum ſit conficiendum*, ex quo verò curam habet, poteſtatem habet in notoriis excommunicandi, & exercitium præmiſſa admonitione, & in omnibus his, quæ ſine libelli oblatione expediri poſſunt, *extra. de cla. deſpon. cum inhibitio.* Et ſic intellige quod dicunt Tertii *2. q. 3. audi. & c. quando*, & *16. q. 1. alia* & *extra. de eo. qui fur. ordi. ſuſce. cap. 1.* niſi fortè hoc impediat contraria conſuetudo, vel ſuperioris Epiſcopi inhibitio. Hæc *Hoſt.* undè excommunicationes, quas Dominicis diebus aliqui Presbyteri proferunt dicentes: excommunicamus uſurarios, ſortiarios, turbantes aratra, & ſimilia, ſi ſcientibus Epiſcopis, & non contradicentibus proferunt, & Epiſcopi tales reputant excommunicatos, & tanquam excommunicatos abſolvunt, per hujuſmodi Epiſcoporum approbationem tales ſententiæ ligant. Similiter & ſententiæ, quas ferunt pro damnis, quorum ignorantur auctores, de conſuetudine tenent, & ligant per tacitam Epiſcoporum approbationem. Hæc *Rod.* In occultis verò, & quæ requirunt judicialem indaginem non poſſunt excommunicare, niſi contraria conſuetudo, vel ſpiritualis delegatio, ſive conceſſio eis plus indulgeat. Nam & Capitulum de conſuetudine, vel indulgentia excommunicat, & interdicit, *extra. de reſcrip. ex parte Decani*, & *extra. de conſuetud. cum inter vos 1. & c. ex parte.* Et ſic intellige ſententiam *Ray.* poſitam ſupra. Si autem aliquis curam habet alicujus Parochiæ, & non ſit Sacerdos, non poteſt excommunicare, nec abſolvere, quia non habet clavium poteſtatem. Hæc *Hoſt.* Dic, ut infra, *circa fin. hujus tituli.* Si verò aliquis Prælatus juriſdictionem habeat temporalem in homines ſuos aliquos, nec alius aliàs præſit juriſdictioni ſpirituali de jure, vel de conſuetudine, vel privilegio ſpeciali, excommunicare non poteſt, ſed aliàs procedet, ſicut Judex faceret temporalis, *art. extra. de offi. ordi. dilectus. & de jure patro. cum dilectus, §. Nos igitur.* Si tamen Prælatus in aliquo loco utramque juriſdictionem obtineat, utroque gladio poteſt uti, *art. extra. de appel. ſi duobus. §. ult & extra. c. lib. 6. dilecto*, dum tamen ab effuſione ſanguinis abſtineat. Poteſt autem excommunicare Judex ordinarius; poteſt & delegatus, *de offi. dele. præter ea, & c. ex literis, & c. quærenti*, Hæc omnia *Hoſtien.*

Circa ſecundum reſpondeo ſecundùm *Ber. 9. q. 2. ſuper c. 1.* ſententiam, quæ nulla eſt, ratihabitio confirmare non poteſt, quia ſententia plus habet juris quàm facti, & videtur *Ber.* concordare *extra. de appel. paſtoralis circa fin.* verbo *trahat.*

Circa tertium reſpondeo, quod non, quia non ſibi juriſdictio, ſed potiùs certum miniſterium committitur in hac parte, *extra. de offi. dele. quoniam apoſtolica.*

Circa quartum reſpondeo. Credo quod ſic, *art. extra. de offi. dele. ex literis.* alias deluſoria, & ſine exitu eſſet talis commiſſio, ut dicitur ibidem, & quod dicit illud *cap. quoniam Apoſtolica non ſibi juriſdictio &c.* verum eſt quoad hoc quod committere poſſint, vel quia nullam habent juriſdictionem inter aliquas partes, ſed officium tantùm. Hæc notantur in *gloſ. dicto cap. quoniam Apoſtolica.*

Circa quintum reſpondeo. Dicunt quidam quod non, quia licèt quando aliqua cauſa delegatur alicui intelligantur omnia eſſe commiſſa, ſine quibus illa cauſa non poteſt expediri, non tamen ſunt hæc omnia ſibi conceſſa vel commiſſa, quæ valere poſſunt ad expeditionem illius cauſæ, niſi hoc eſſet expreſſum in commiſſione, & hoc ſentiebat, & præſervabat Prænestinus Legatus in Francia. Alii dicunt contrarium; undè ſecundùm eos excommunicati à Judicibus delegatis propter talem participationem debent ab eis, vel à Papa petere abſolutionem. Has duas opiniones *Rod.* ponit, & ſecunda eſt communior, ut ipſe dicit, tamen primæ magis aſſentit. Pro opinione ſecunda facit illud *extra. de offi. dele. præterea, & cap. prudentiam*, & ſic de facto tenetur.

Circa ſextum reſpondeo, quod ſic, quia adhuc remanet apud eum poteſtas ſibi commiſſa, *extra. de procu. audiius in gloſ. & art. extra. de appel. ut debitus honor.* Et ut *gloſ.* quædam ibidem dicit per hoc Capitulum correcta ſunt illa capitula, *e. tit. meminimus*, & *cap. ad hoc ſicut extra. de offi. dele. cap. cauſam*, quæ videntur contrarium dicere. Alii autem diſtinguunt ſic. Ille, qui revocat commiſſionem, aut intendit, & exprimit, quod ſit irritum, & inane quidquid ex tunc fuerit per Legatum attentatum, & ſic non tenet ſententia lata poſtea à Delegato; aut non; & ſic tenet, ut dictum eſt ſupra in prima reſponſione. Hæc *Rich. 4. diſtin. 18. quæſt. 4. art. 5. 0.*

Circa ſeptimum videtur quod ſic ex Superioris conceſſione, *di. 79. ſi quis pecunia.*

Reſpon-

Reſpondeo. Illud quod dicitur ibi in *dicto cap. de Laico* intelligendum eſt in ſpeciali caſu, ſcilicet contra Invaſorem Apoſtolicæ Sedis. Sed quia *diſtinction. 96. cap.* 1. dicitur, quod de rebus Eccleſiaſticis non legitur Laicis aliquando diſponendi attributa facultas, ideo poteſt aliter dici ſecundùm *Gloſ. ibid.* quod illa verba dicti *cap.* liceat Cardinalibus, & aliis Clericis timentibus Deum; & Laicis Invaſorem Sedis Apoſtolicæ anathematizare. & humano auxilio ab Apoſtolica Sede pellere; reddenda ſint ſingula ſingulis, ſcilicet ſic. Clericis anathematizare, & Laico humano auxilio ab Apoſtolica Sede repellere. Hæc *Rich. 4. di. 18. q. 4. art. 4. cap. 2. ad oppoſitum.* Dicit autem alibi *Bar. Brix. & 10. di. 32. ſuper §. Verum.* quod Papa, qui habet plenitudinem poteſtatis, committere poſſit Laico, quod excommunicaret; Epiſcopus autem committere non poſſet, ut dicitur *90. di. Ben. in gloſ.*

Circa octavum reſpondeo. Prælatus irregularis, aut eſt factus irregularis ſine culpa ſua, aut per culpam ſuam; ſi primo modo irregularitas non debet eum dejicere à ſtatu prælationis ſuæ, *extra. de æta. & quali. ordi. cap. 1. in gloſ. & art. extra. de cle. ag e. cap. 1.* Afflicto enim non debet addi afflictio, & ideò Prælatus ſi ſit factus irregularis ſine culpa ſua, exequi poteſt ea, quæ ſunt juriſdictionis, undè excommunicare poteſt; ſed non debet exequi ea, quæ ſunt Ordinis; undè nec celebrare, nec abſolvere debet in foro pœnitentiæ, nec alia Sacramenta miniſtrare præter Baptiſmum, quem licet cuilibet in neceſſitate miniſtrare, non tamen ſolemniter, quia ſic baptizare non pertinet, niſi ad Presbyteros potentes liberè exequi Sacramentorum adminiſtrationem. Si autem factus ſit irregularis per ſuam culpam, pro tali irregularitate debet à Prælationis ſtatu dejici; quia tamen ab illo ſtatu non eſt dejectus ipſo jure, antequam dejiciatur per ſententiam excommunicare poteſt. Cùm enim ſuſpenſio ſit pœna magna, non eſt extendenda niſi ad caſus expreſſos in jure, vel ad ſimiles. Non invenitur autem in jure poſitum tales eſſe ſuſpenſos ab his, quæ ſunt juriſdictionis. Irregularitas enim ſuſpendere non videtur irregularem, niſi ab executione eorum, quæ ſunt ordinis, niſi ſit contracta per talem caſum, quo privatur irregularis Privilegio Clericali, ut quo factus eſt infamis. Clericus enim non ordinatus ſi ſit Officialis excommunicare poteſt. Prælatus tamen irregularis poſtquam à ſuo ſtatu eſt dejectus, nec excommunicare, nec abſolvere poteſt. Hæc *Rich. 4. di. 18. q. 4. art. 4. c.*

Circa nonum reſpondeo. Uſus juriſdictionis eſt in comparatione ad alium hominem; & ideò cùm omnis excommunicatus à communione Fidelium ſeparetur, quilibet excommunicatus uſu juriſdictionis privatur. & quia excommunicatio eſt juriſdictionis; ideò excommunicatus excommunicare non poteſt, *24. q. 1. audivimus.* Secundùm hoc intellige illud *extra. c. ſi quem*, ubi innuitur, quod quicumque eſt Judex, excommunicare poteſt; & eadem ratio eſt de ſuſpenſo à juriſdictione, aut enim eſt ſuſpenſus ab officio, ſed non ab executione juriſdictionis. & ſic non poteſt celebrare divina, poteſt tamen excommunicare. Aut è converſo, & ſic poteſt celebrare, non tamen excommunicare; aut ab utroque, & ſic neutrum poteſt de jure, de primo habetur, *extra. de ele. tranſmiſſa*, & de ſecundo, & tertio, *extra. de exceſ. Præla. quam ſit.* Tota verò diſtinctio habetur in *Gloſ. 24. q. 1. audivimus.* Secundùm tamen *Hoſt. Innoc. & Ber. extra. de exceſ. Præla. tanta*, ſuſpenſus ab officio non poteſt excommunicare; undè vide de hoc infra *tit. de interdicto art. 4.*

Circa decimum reſpondeo. Dicunt aliqui quod non, quia ferre ſententiam eſt de legitimis actibus, quibus privatus eſt excommunicatus; ſed hæc ſententia dura videtur. Si enim omnes actus legitimi, quos exercent aliqui, dum eorum excommunicatio latet, eſſent irriti, & inanes judicandi, tunc poſtquam excommunicatio eſſet detecta, multi de ſuo ſtatu eſſent incerti, quia aliqui Prælati ſunt habentes multa Beneficia Eccleſiaſtica, qui à latenter excommunicato fuerunt abſoluti. Ideó eſt aliorum ſententia mitior, & rationabilior, qui dicunt, quod in tali caſu eorum abſolutiones, & etiam beneficiorum collationes tenent, licèt poſtea fuerit eorum excommunicatio detecta, *extra. de except. exceptionem in gloſ. ar. ad hoc de jurepa. conſultationibus.* Neb obſtat illud *de ſen. & re. judic. ad probandum*, ubi dicitur, quod quidquid facit excommunicatus non valet; quia loquitur de publico excommunicato tempore quo ſententiam tulit. Huius ſecundæ ſententiæ videtur eſſe *Ray. in Sum. lib. 3. tit. 19.* dicens, quod ſi crimen talium, ſcilicet Excommunicatorum, Schiſmaticorum, Apoſtatarum, ſcilicet à Fide, omnes enim iſti ſunt excommunicati, & intruſorum, & ſuſpenſorum à juriſdictione, eſſet occultum, toleranda eſſet eorum ſententia, licèt nulla, quamdiù crimen eſſet occultum, & ipſi tolerarentur ab Eccleſia, *art. 8. q. 4. nonne. & 3. q. 7. tria.* Et concordant cum prædictis *Hoſt. & Innoc.*

Ecce habes ex prædictis determinatum per Canonem, quis poteſt excommunicare, ſed nondum dictum eſt, propter quod aliquis poteſt excommunica-

re, ſed tantum quia; ideo recurrendum eſt ad Sacram Scripturam, cujus eſt dicere in hac quæſtione propter quid tanquam ſcientiæ ſuperioris, & altioris. Quod enim in Eccleſiis aliquis habeat poteſtatem, hoc eſt ab ipſo Chriſto, qui poteſtatem dedit duodecim Apoſtolis, & præcipuè ipſi Petro. Dominus autem ipſi Petro utramque contulit poteſtatem, ligandi ſcilicet, & ſolvendi, & in forma pænitentiali, & in forma judiciali. Secundùm primam, par poteſt parem abſolvere. Secundùm ſecundam, nòn poteſt par ligare parem, nec ſuperiorem, & hoc eſt ideo, quia illa eſt Ordinis, alia Prælationis, ſcilicet poteſtas excommunicandi. Prima aditum Cæli aperit, & ideo rectè dicitur clavis. Secunda per cenſuram judicii ſubditos coercet, & ideo dicitur gladius. Prima poteſtas eſt poteſtas arbitrandi inter Deum & hominem. Secunda verò inter hominem, & hominem, & ideò prima reſpicit Ordinem, ſecunda verò Prælationem. Prima poteſtas, quia collata eſt Petro, ut Sacerdoti, ideò deſcendit in omnes Sacerdotes, quamvis non omnes habeant executionem. Secunda, quia collata eſt Petro, ut Prælato; ideò deſcendit in omnes Perſonas Eccleſiaſticas, quæ habent Juriſdictionem, vel Prælationem; undè qui habent Juriſdictionem ordinatiam in judicando aliquos, poteſtatem habent coercendi eos per Cenſuram Eccleſiaſticam, ut judicium eorum inviolabiliter obſervetur; & quoniam juriſdictionem habent non ſolùm habentes claves, ſed etiam non habentes, habent, inquam, vel ex jure, vel ex conſuetudine, ut Archidiaconi, & aliqua Capitula, ideò poſſunt excommunicare; undè etiam *Hoſt. in Sum. tit. de offi. Archidiaconi*, quærens de Archidiacono. An poſſit excommunicare? Dicit quod in hoc debet attendi conſuetùdo, vel privilegium ſpeciale. Rurſus quia aliqui habent claves, qui non habent juriſdictionem in foro judiciali, ut ſimplices Sacerdotes; ideò non poſſunt excommunicare, niſi per confeſſionem, vel niſi in cauſis determinatis, ut in furto, & rapinis. Hæc *Bon. in 4. di. 18. p. 2. art. 3. c. & convenit cum eo Tho. & Petrus ibidem.*

Sed contra hoc quod dictum eſt, quod etiam non habentes claves, habentes tamen juriſdictionem, excommunicare poſſunt, objicitur, quia Petro non fuit data poteſtas ligandi, & ſolvendi in foro pænitentiali, & judiciali, niſi quando ei fuerunt datæ claves; ergo videtur quod non habens claves, non habet poteſtatem excommunicandi.

Reſpondeo, quod Petro data fuit ſimul utraque poteſtas, quia data fuit ei poteſtas clavis in ſua plenitudine. Vel poteſt dici, quod non ſimul; ſed poteſtas clavis promiſſa fuit, *Matt. 16. Tibi dabo claves Regni Cælorum, & data fuit &c. Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis &c.* Poteſtas verò excommunicandi innuitur fuiſſe data, *Matt. 18.* ubi poſtquam dictum eſt, *Si Eccleſiam non audierit &c.* additum eſt: *Amen dico vobis, quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* Hæc *Bon. 4. diſt. 18. p. 2. art. 3. c. 3.*

TITULUS V.

De Excommunicatione minori.

DEinde conſiderandum eſt à quo habeat excommunicatio minor infligi. Circa quod ſciendum, quod ſicut excommunicatio major, ita minor infligitur à Jure, & à Judice. Primò autem dicendum eſt de illa, quæ infligitur à Jure. Secundo de illa, quæ infligitur a Judice. Ideò ſit

ARTICVLVS I.

De Excommunicatione, qua infligitur à Jure.

SCiendum igitur, quod excommunicatio minor dicitur infligi ipſo jure, ipſo actu ſcilicet, vel quoad Deum tantum, vel quoad Deum, & Eccleſiam. Quoad Deum ſtatim, cùm quis mortaliter peccat, *Sapi. 1. Perverſæ cogitationes ſeparant à Deo, 11. q. 4. audi.* Talis enim Euchariſtiam, & alia Sacramenta recipit ad damnationem, *extra. de coha. cle. & mu. c. ult,* Et intellige, quod talis dicitur largè excommunicatus, quia non arcetur à Sacramentis per modum ſententiæ, ſed per modum ſimplicis probationis, & diſſuaſionis. Infligitur verò excommunicatio minor quoad Deum, & quoad Eccleſiam ipſo jure in caſibus multis.

Primus eſt, cum quis communicat excommunicato in locutione, in cibo, & potu, & ſimilibus.

Secundus eſt, cùm quis ſacrilegium committit, *17. q. 4. miror.* Qui enim violat immunitatem Eccleſiæ, puta verberando aliquem, etiam Laicum in clauſtro, vel etiam in communi dormitorio Eccleſiæ, incidit in excommunicationem minorem, quia privatus eſt communione Eccleſiæ, *17. q. 4. §. Si quis domum*, & ſi non ſatisfecerit poſt trinam admonitionem, notabitur majori excommunicatione, ut dicitur ibidem. Hæc notantur *extra. eo. cum pro cauſa in gloſ.*

Tertius eſt, cum quis eſt notorius fornicator

cator, *extra. de coha. cle. & mu. veſtra ſecundùm Hoſt.*

Quartus eſt, cum quis committit ſimoniam, *extra. de ſimonia tanta ſecundùm Hoſt*, & intelligit hic *Rod.* cum quis eſt ſimoniacus notorius in beneficio, vel etiam ſimoniacus occultus in ordine.

Quintus eſt cùm quis recipit Eccleſiam, vel aliquid aliud ſpirituale de manu Laici ſine conſenſu Epiſcopi, & per talem receptionem ſolam in Prælatura eſſe intendit, 16. *q. 7. ſi quis deinceps, & extra. de elect. quiſquis.* Nec obſtat illud *extra. de jurepa. cap. præterea*, ubi dicitur, quod talis ſit excommunicandus, quia illud intelligi debet de majori excommunicatione.

Nota tamen, quod huic juri derogatur in multis locis per contrariam conſuetudinem; Reges enim, & Principes in aliquibus Eccleſiis dant Decanatus, & alios Perſonatus, & Præbendas, & illi, quibus dantur, non inſtituuntur per Epiſcopum. Hæc *Rod.*

Sextus eſt, cum quis exercet Artem Balyſtariorum, vel Sagittariorum contra Chriſtiános in bello injuſto. Quidam tamen intelligunt hunc caſum de majori excommunicatione, ut dictum eſt ſupra.

Septimus eſt de diſſidentibus, & intelligas diſſidentes, ideſt diſcordantes ab invicem, & ſe odientes notoriè, qui non poſſunt ad concordiam revocari ſecundùm *Hoſt.*

Octavus eſt de pauperum oppreſſoribus. De his duobus caſibus habetur, *di. 90. oblationes per totum.*

Nonus eſt de raptoribus manifeſtis ſi ſunt obſtinati, & inobedientes, *extra. de rapto. ſuper eo. ſecundùm Hoſtien. & Ray.*

Decimus eſt de publicis uſurariis, *extra. de uſur. quia in omnibus.*

Undecimus eſt de meretricibus publicis. Omnes enim iſti, ſcilicet diſſidentes, pauperum oppreſſores, manifeſti raptores, publici uſurari, & publicæ meretrices dicuntur excommunicari largè, quia non recipiuntur oblationes eorum. Hæc *Ray.*

Duodecimus eſt de illis, in quibus denegatur Eccleſiaſtica ſepultura, & hi ſunt multi caſus, quos require ſupra *tit. de ſepultura.*

Decimus tertius eſt de quolibet notorio peccatore; nam vivus, & mortuus à Sacramentis Eccleſiaſticis repellitur, niſi pænituerit, *di. 95. illud de conſuetudine*, & *diſt. 2. pro dilectione.* Omnes hos caſus ponit *Ray. Hoſt. & Innoc. extra. e. cap. 1.*

ARTICULUS II.

De Excommunicatione, quæ infligitur à Judice.

INfligitur etiam minor excommunicatio quandoque à Judice. Poteſt autem infligi ab Epiſcopis, & aliis inferioribus Eccleſiarum Prælatis ſecundùm omnes, *extra. de offi. ordi. cum ab Eccleſiarum.* Undè & quandoque infligitur à Presbytero, quandoque à ſe ipſo ſaltem quoad ſpeciem facti, ſcilicet quia ita abſtinet à participatione Sacramentorum, ſicut ſi verè eſſet excommunicatus, hoc fit quandoque malè, quandoque benè, malè, cum credit hoc ſufficere ad pænitentiam, *de pæ. di. 1. ſunt qui arbitrantur.* Benè, cùm facit cauſa reverentiæ, *de conſe. di. 2. quotidie, & de pæ. di. 1. faciliùs. Hæc Ray. Hoſtien.* Meliùs tamen eſt quod facit auctoritate Presbyteri, *de pæ. diſt. 1. in actione.* Nam & hodie ad minus ſemel in anno neceſſe habet quilibet adultus, ſive diſcretus Euchariſtiam ſumere, niſi abſtineat de licentia proprii Sacerdotis, *extra. de pæ. & re. omnis.* Hæc *Hoſtien.*

TITULUS VI.

Quis poteſt excommunicari?

POſtea conſiderandum eſt cui excommunicatio valeat infligi. Circa quod ſciendum, quod excommunicatio ſive minor, ſive major poteſt infligi illi, qui eſt ſubditus, & inferior reſpectu proferentis, vel Canonis ab eo lati, *extra. e. à nobis. & cap. ſi quem*, & dicitur hìc ſecundùm *Hoſtien.* ſubditus ratione delicti, vel contractus, vel rei de qua agitur, vel domicilii. Princeps verò, qui domicilium habet in pluribus Epiſcopatibus, à quolibet Epiſcoporum illorum excommunicari poteſt, 11. *q. 3. in Gloſ. cap. ſi autem*, & hoc intelligas de ſubdito Chriſtiano. Judæus enim, vel Paganus excommunicari non poteſt. Quid enim ad nos de his, qui foris ſunt, *extra. de divor. gaudemus, & 2. q. 1. multi*, & hoc eſt verum, niſi privilegium obſtet, 16. *q. 1. frater noſter.* Superior ergo non poteſt excommunicari à minori, vel ab inferiori, *extra. de ma. & obe. cum inferior. & di. 21. inferior.* Hæc autem regula fallit in caſu ſecundum quoſdam, ſcilicet quando ſuperior imperio inferioris ſe ſubjicit, 11. *q. 1. pervenit.* Sed certè ex quo ſuppoſuit ſe, & ſuppoſitio tenuit, jam non eſt ſuperior, ſed inferior in eo, in quo ſe ſuppoſuit. Non ſubditus etiam excom-

excommunicari non poteſt, quia ſententia à non ſuo Judice lata, non tenet, *extra. de judiciis, at ſi Clerici, & 9. q. 2. per totum.* Ideò ſi ſuperior quis ita dixerit, quiſquis furtum fecerit excommunicatus ſit, ſubditos tantùm proferentis, non autem extraneos conſtringit, *extra. c. à nobis* 1. quod intelligi debet de extraneis, qui delinquunt extra jurisdictionem proferentis, *ff. de juriſdic. om. judic. l. ult.*

Quid de illis extraneis, qui infra territorium ejuſdem faciunt furtum?

Reſpondeo. Tales aut ignorant ſententiam latam, aut ſciunt; ſi ignorant eam, nec ibi tantam traxerint moram, quod ſcire præſumantur, non ſunt excommunnicati ſecundùm *Hoſtien. in ſum. & in gloſ. extra. cap. à nobis* 1. & *Ray. art. ex. qui can. ma. act. poſſunt c. ult.* Non enim ligatur aliquis ſententiam neſciens, *extra. c. ſignificavit, & cap. cum deſideres.* Sed nota *extra. c. à nobis* 1. quod talis licèt ignoret, benè eſt excommunicatus, quia incidit in factum damnatum, nunc verò opinio prima, quæ eſt *Hoſt.* eſt approbata expreſsè *lib. 6. de conſtit. cap. 2.* ubi dicitur, quod ſententia prolata per ſtatutum Epiſcopi non ligat ignorantes, dummodò ignorantia iſta non ſit craſſa, vel ſupina. Si verò hæc ſciant, vel nimiam ibi traxerint moram, jam incipiunt eſſe ſubditi ratione delicti, & ſententiæ latæ; nam & de furto tenetur quis ibi reſpondere, ubi commiſit, *extra. de rap. cap. 1. & 6. q. 3 placuit.*

Sed numquid ſententia Epiſcopi ligabit ſubditos ejus committentes furtum extra Diæceſim ipſius?

Reſpondeo, quod non, quia non punitur quis ex hoc, quod non paret extra ſuum territorium jus dicenti, *lib. 6. de conſti. cap. 2.*

Quid ſi Archiepiſcopus talem ferat ſententiam; numquid ligabit ſubditos ſuffraganeorum contra facientes etiam extra territorium ſuæ Diæceſis?

Reſpondeo, quod non, quia non ſunt de juriſdictione ejus ordinaria, *extra. de judic. at ſi Clerici, & extra. c. Romana. §. porrò in text. & gloſ.* Canon tamen, quem facit Archiepiſcopus in Concilio Provinciali, ligat ſubditos totius Provinciæ, *extra. de præben. grave, & diſt. 10. c. ult.*

Numquid abſens ignorans poteſt excommunicari?

Reſpondeo, quod ſic, *extra. de Cleri. excom. ad apoſtolicæ, & 2. q. 1. de manifeſta.* Credo tamen, quod quidquid facit antequam ſciat ſe eſſe excommunicatum, non imputatur ei; undè non peccát tunc celebrando, ſed poſtquam ſe ſciverit eſſe excommunicatum, debet ſe abſtinere à divinis. Si etiam tunc, ſcilicet cum ignorat ſe eſſe excommunicatum, literas impetraverit, vel pro beneficio vel pro alio negocio valent, ſed non audietur per literas tales, niſi poſt abſolutionem, electio etiam de eo facta non tenet, licèt ſe excommunicatum ignoret, de hoc vide infra *tit. 16. q. quid ergo.* Vel dic quod electio facta ab ignorantibus cum excommunicatum tenet ſecundùm *Gloſ.* quæ dicit illud *in cap. Apoſtolicæ de Clerico excommuni. mi. & de appell. paſtoralis.* Quod etiam videtur tenere infra in *caſu 15. excommunicationis nullæ.* Undè vitio ſcriptoris videtur poſitum, quod non teneat, & ideò tenet, licèt ſe excommunicatum ignoret. De hoc videndum infra *tit. 16. q. quid ergo.*

Quid ſi talis moriatur antequam ſciat?

Reſpondeo, quod liber erit quoad Deum, & excommunicator debet eum abſolvere poſt mortem.

Numquid iſte, qui ſcit eum eſſe excommunicatum, ſi participet ei, erit excommunicatus?

Reſpondeo. Credo quod ſic.

Quid ſi abſens excommunicetur per epiſtolam, quando erit excommunicatus?

Reſpondeo. Si excommunicator voluit quod ſtatim eſſet excommunicatus, ſcilicet quando litera ſcribebatur, tunc ſtatim eſt excommunicatus, ſed non obeſt, donec ſciat, ut dictum eſt *art. 4. q. 5. c. 1.*

Et nota per *Ber. in cap. Apoſtolicæ de Cle. excommun. miniſtrante.* Quod talis tantùm eſt excommunicatus cùm literas receperit. Hæc vera ſunt quando eſt probabilis ignorantia. Secùs eſt ſi craſſa eſſet & ſupina, *ut. extra. de Cle. excom. illud.* Ibi enim craſſa videbatur eſſe ignorantia, cùm per famam ſciret ſe eſſe excommunicatum; omnes iſtæ reſponſiones dictarum quatuor quæſtionum habentur, *extra. de Cleri. ex. dic. cap. Apoſtolicæ in gloſ. Joannes* autem dicit *2. q. 4. quandò*, quod ſi aliquis abſens excommunicetur ſtatim eſt excommunicatus, ſi excommunicatio ſit pura, non conditionalis, non punitur tamen ſi ſe divinis ingerat, antequam ſciat.

Quid ſi alicui ſit conceſſum à Papa, quod excommunicari non poſſit, & hoc ignorans Epiſcopus ejus excommunicet eum?

Reſpondeo. Non ligabit eum ſententia illa, *lib. 6. de conceſ. præ. quia.*

Quid ſi Metropolitanus veniat contra Canonem à ſuffraganeo latum in Diæceſi ſuffraganei?

Reſpondeo. Dixit *Laur.* quod non ligatur, cùm ſit ordinarius totius ſuæ Provinciæ, *9. q. 3. cap. 1.* & idem ſentit *Joannes & Ber.* Provincialis dixit quod caſus eſt pro hac via, *extra. de præben. grave, & extra. c. à nobis*, & idem eſt ſi Epiſcopus in Parochia Plebani ſui delinquat. *Hugo* verò dicit contrarium,

ed by Google

rium, quia talis non ligatur ſententia Judicis; tunc enim verum diceret *Laur.* ſed ligatur ſententia Canonis,&quia ſcienter incidit in factum damnatum, *24.q.1.cap.1.2.& 3.* Unde tum ratione Canonis, tum ratione delicti per Canonem jam damnati incipit eſſe inferior. Secundùm verò *Hoſt.* ſuperiores, vel pares dignitate, ut Archiepiſcopi, vel Epiſcopi etiam exempti extranei, quibus ſcilicet non ſubeſt Epiſcopus, qui dictum Canonem promulgavit, ligantur ſententia tali. Ille autem,cui ſubeſt ut Metropolitanus proprius, & exempti,non ligantur, *extra, de majo. & obe. cum infer.or.*

Quid ſi Epiſcopus excommunicet omnes qui interpellabunt de turpitudine Monialcs, quas conſecrat in Diæceſi ſua; numquid quandocumque, vel ubicumque venerint aliqui contra hujuſmodi ſententiam, erunt excommunicati?

Reſpondeo, quod Parochiani illins Epiſcopi ubicumque fecerint contra ſententiam hujuſmodi, ſive in Diæceſi excommunicantis, ſive alibi, erunt excommunicati. Alieni autem Parochiani non, niſi talia fecerint in Diæceſi, excommunicantur, quia cum hoc in Diæceſi alterius Epiſcopi faciunt, non ſunt ſubditi excommunicantis ratione Diæceſis, vel loci, in quo delinquunt, & ſic exponitur illud, *extra. e. à nobis.*

Numquid aliquis de novo veniens ad ſtudium portans arma antequam ſciat ſententiam contra portantes arma per Epiſcopum loci latam, incurrit excommunicationem?

Reſpondeo. Credo quod non, ſi nihil penitus de illa ſententia audivit, nec per famam, nec aliter, quia talis habet probabilem ignorantiam, & talis ignorantia excuſat, ut habetur, *extra. de Cle. ex mi. Apoſtolicæ in Text. & Gloſ.* Si tamen Clericus poſtquam in loco diù ſtetiſſet, ſententiam ignoraret, contra eum præſumeretur, quod ex ignorantia affectata, vel craſſa, vel ſupina eſſet.

Quid ſi is, qui talem Canonem promulgavit, dicendo, excommunico omnes illos, qui furtum fecerint, moriatur, deponatur, vel transferatur; numquid eſt excommunicatus, qui poſtea furtum facit?

Reſpondeo, quod interdictum, ſive ſententia excommunicationis ſimpliciter lata non durat ultra tempus proferentis, niſi ſucceſſor confirmet eam, & habeat ratam; ſed cum definiendo ſtatutum aliquod, ſive decretum facit, ligat etiam poſt ejus deceſſum, quia ſtatuta talia ſunt perpetua, *extra. de offi. le. cap. ult. & ff. de offi. præfec. urbis l. 1. §. ult.* niſi per ſucceſſorem revocetur expreſsè, *extra. de loca. veſtra.* Hæc notantur *extra. e. à nobis in gloſ.* & idem dicit *Hoſtien.*

Utrum aliquis à ſe ipſo poſſit excommunicari?

Reſpondeo. Cùm per juriſdictionem conſtituatur aliquis in gradu ſuperioritatis reſpectu ejus, in quem haber juriſdictionem, quia eſt Judex ejus, imò nullus haet juriſdictionem in ſe ipſum, vel ſuperiorem, vel parem, & per conſequens nullus poteſt excommunicare ſe ipſum, *4. q. 4. cap. 1. nec ſuperiorem extra, de majo. & obe. Cum inferior. nec parem, extra. de elec. innotuit, §. quamvis.*

Utrum Univerſitas aliqua poſſit excommunicari?

Reſpondeo. Excommunicari non debet aliquis, niſi pro peccato mortali. Peccatum autem in actu conſiſtit. Actus autem non eſt Communitatis, ſed ſingularium perſonarum, ut frequenter dicitur; & ideò ſinguli poſſunt excommunicari, non autem Communitas ipſa, etſi aliquando ſit actus alicujus totius multitudinis, ut quando multi navem trahunt, quia nullus per ſe trahere poſſet, non eſt tamen probabile, quod aliqua Communitas in toto malo conſentiat, quin aliquis diſſentiat; & quia non eſt Dei, qui judicat omnem terram, ut condemnet juſtum cum impio, ut dicitur *Gen. 18.* ideò Eccleſia, quæ judicium Dei imitari debet, provide ſtatuit, ut Communitas non excommunicetur. Sic ergo Univerſitas non eſt excommunicanda, nec etiam Collegium, quia ſic contingeret ligari innoxium, *extra, e. Romana. §. ult.*

Quid ſi ſententia feratur in Communitatem; numquid tenet?

Reſpondeo. Quidam dicunt, quod ſic, quia multa contra prohibitionem fiunt, quæ tamen facta tenent, licèt faciens contra prohibitionem,graviter peccet. Hujus ſententiæ eſt *Ber.* ſuper illo *cap. Romana in fin.* & *Jo. An. ibidem.* Alii autem reſpicientes principaliter ad intentionem Conſtituentis, quæ eſt principalius conſideranda, *C. de leg. l. 2.* & ad hoc quod dicitur quaſi in fine illius *cap. Romana, ibi penitus prohibemus*, dicunt quod non tenet. Aliàs per illam Decretalem *Romana*, non caveretur periculo animarum, quod tamen cavere eadem Decretalis intendit, & hujus ſententiæ eſt *Reb.* Hoc *in gloſ. ibidem. Jo.* verò *12. q. 2. ſi Epiſcopus* dicit, quod Univerſitas, in qua ſunt infantes, vel aliæ perſonæ diſcretione carentes, non poteſt excommunicari, et ſi ſententia fuerit lata non tenebit. Si autem non ſunt ibi aliquæ tales perſonæ, excommunicari poteſt.

Utrum habens privilegium, quod excommunicari non poſſit ab Ordinario, excommunicari poſſit ab eo?

Reſpondeo. Talis aut allegat privilegium in ſui defenſionem, antequam ſenten-

tia feratur contra eum, aut non. Si ſic, non valet ſententia contra eum ab Ordinario lata. Si non, aut illud privilegium eſt publicatum, aut non, ſi ſic, non tenet ſententia; ſi non, aut eſt notum Judici, aut non. Si ſic, non valet ſententia, *extra. de ap. ſi duobus in text. & expreſſiùs in gloſ.* Si non eſt notum Judici, nec privilegiatus fuit in longo tenore libertatis illius, tenet ſententia, *ar. in dict. cap.* quod credo intelligendum ſi Judex in ferendo ſententiam ſervavit juris formam, & ſi ferat ſententiam non ſub conditione, ſed abſolutè, & ſi non continetur in privilegio, quod Papa omnes ſententias, ſi quas in poſterum contra ipſum privilegium promulgare contigerit, extunc decernit irritas, & inanes, & eas penitùs non tenere, ſi etiam privilegiatus alleget privilegium non publicatum, nec Judici notum, nec fuit in longo tenore illius libertatis, & Judici petenti privilegium ſibi oſtendi, non vult privilegium oſtendere, nec clauſulam continentem libertatem, ſuam tenet ſententia, ſi feratur contra eum, *extra. de privile. cum perſonæ. §. Decernimus.* Hoc habetur etiam *de privil. cum Perſonæ Eccleſiaſticæ lib. 6.* nec propter oſtenſionem privilegii ſequentem judicabitur ſententia nulla fuiſſe, nec etiam revocanda, *ar. extra. de ſen. & re. judi. ſuborta*, ubi dicitur, quod ſi privilegium ante ſententiam non fuit exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, non debet ſententia revocari, quod intelligi debet, niſi Papa aliter ex gratia faceret.

Ad hoc nota, quod exempti ſecundùm formam exemptionis ſuæ non poſſunt excommunicari, vel interdici, *extra. de privi. cum Cappella. & cap. quanto.* Si tamen exemptus ratione unius tituli, haberet beneficium aliud, ratione cujus non eſſet exemptus, ratione illius beneficii Diæceſani ſententiis ſubjaceret, ut patet in *cap. cum Cappella.* Cavetur autem in *dicto cap. quanto*, quod cùm Prælati Religioſos exemptos non poſſunt excommunicare, vel interdicere in odium eorum, vel frandem privilegiorum ipſorum, non interdicant, vel excommunicent alios eiſdem communicantes, aliàs puniendi ſunt, & dicit ibidem *Hoſt. ſuper illud in fraudem*, quod etiam bona fide, & cauſa juſtitiæ faciendæ, ſicut non licet tales excommunicare, vel interdicere, ita nec aliquid æquipollens facere, quia ex quo denegatur una via, denegatur etiam omnis alia, per quam ad idem perveniri poteſt, nec eſt aliquid in fraudem privilegii attentandum, ut patet ibidem, ſed nec in fraudem Canonis, *extra. de conceſ. præben. conſtitutus.*

Inſuper nota, quod omnia privilegia conceſſa ſingularibus Perſonis Eccleſiaſticis, vel Sæcularibus quibuſcumque, quod à quoquam ſupple ſecundùm *Jo. An.* niſi à Papa, vel ejus Legato de latere, *ar. lib. 6. de privi. ſi Papa, & de ver. ſig. veniens* interdici, vel excommunicari non poſſunt, nec terræ, nec Eccleſiæ eorum ſub quacumque forma verborum conceſſa non extenduntur ad Ordinariorum ſententias, & proceſſus, exceptis tantùm Privilegiis Regibus, & Reginis, ac eorum filiis, necnon & Religioſis ratione Ordinum, vel Locorum, ac ratione Perſonarum conceſſis. Hæc *lib. 6. de privi. ne aliqui.*

Utrum excommunicatus poſſit excommunicari?

Reſpondeo, quod ſic, ſecundùm Doctores ferè omnes; & hoc ideò, ut vel per ejuſdem excommunicationis iterationem ad majorem ſui confuſionem, ut ſic reſiliat à peccato, vel propter alias cauſas, & tunc tot ſunt principales excommunicationes, quot ſunt cauſæ pro quibus excommunicatur. Duplex eſt enim effectus excommunicationis, ſcilicet ejectio, & ligatio. Quoad primum ſemel excommunicatus non poteſt ampliùs excommunicari, qui enim ſemel foras ejicitur, ampliùs ejici non poteſt, niſi revertatur, *Quid enim ad nos, de his qui foris ſunt?* ſecundùm Apoſtolum, & *extra. de divor. gaudemus.* Quoad ſecundùm verò poteſt iterum excommunicari. Poteſt enim ligatus ampliùs ligari, & foris poſitus diutiùs extra teneri, & ſecundùm hoc excommunicatus poteſt, quoties opus eſt excommunicari, ſive propter eamdem cauſam, ſive pro diverſis, & ſic intellige illud *extra. c. cum pro cauſa*, & *cap. officii, & ſimilia jura.*

Utrum mortuus excommunicari poſſit?

Reſpondeo. Excommunicari poſſunt homines poſt mortem, ſcilicet Hæretici, & ſchiſmatici, & qui hæreticum inſtituunt hæredem, 20. *q.* 2. *ſanè profertur*, & illi qui ſe occidunt voluntariè, 23. *q.* 5. *placuit.* & iſti excommunicantur, non quia iſta excommunicatio ſit eis pæna, vel medicina, ſed in deteſtationem criminis, & ad terrorem aliorum, undè quoad hoc eſt aliis medicina: Nec obſtat illud 24. *q.* 2. *damnationis*, ubi dicitur viventes, non mortuos, ſolvere poſſumus, vel ligare; nam ibidem ſequitur; verùm hoc non eſt de omni crimine intelligendum. Sunt enim quædam crimina, de quibus poſt mortem etiam accuſari poteſt quilibet, vel damnari, ut hæreſis. Hæc *Rich. 4. di. 28. q. 5. ar. 4.*

TITU-

TITULUS VII.

De Cauſis Excommunicationis.

Deinde conſiderandum eſt, quibus ex cauſis ferenda eſt ſententia excommunicationis, & circa hoc quæruntur plura, ſcilicet

I. *Utrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari?*

II. *Utrum uxor ſit excommunicanda pro peccato viri?*

III. *Utrum Dominus juſtè poſſit excommunicari pro peccato populi ſui?*

Circa primum reſpondeo. Per excommunicationem Judex Eccleſiaſticus excommunicatos excludit à Regno Dei quodammodo; undè cum non debeat excludere à Regno, niſi indignos, ut patuit ſupra ex definitione clavis, nec aliquis reddatur indignus, niſi charitatem amiſerit per peccatum mortale, quæ eſt via ducens ad Regnum; ideò nullus debet excommunicari, niſi pro peccato mortali, 11. *q.* 3. *nemo*, & quia in damnificando aliquem corporaliter vel in rebus corporalibus, aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit; ideò pro damno temporali illato Eccleſia poteſt aliquem excommunicare; ſed quia excommunicatio eſt graviſſima pænarum, quas Eccleſia inferre poteſt, 24. *q.* 3. *corripiantur*, pænæ autem medicinæ ſunt ſecundùm *Philoſophum* 2. *ethi.* ſapientis autem Medici eſt à levioribus incipere medicinis, & minus periculoſis; ideò excommunicatio infligi non debet alicui etiam pro peccato mortali, niſi contumax fuerit, 11. *q.* 3. *abſit.* Sed contumax multipliciter dicitur; eſt enim contumax aliquis ſi citatus non comparuit, vel ſi veniens non reſpondit; vel ſi veniens, & reſpondens illicentiatus recedit. Patent hæc omnia 11. *q.* 3. *certum eſt*, & *cap. Epiſcopi*, & *cap. nemo.* Item committitur contumacia aliquando in latendo, vel in abſentando, vel ne citatio perveniat ad eum procurando, *extra. ut li. non conte. quam frequenter*, vel non reſtituendo, *ff. de rei ver.* quæ reſtituere, vel non ſatisfaciendo de offenſa, ſive delicto, *extra. de verb. ſignif. ex parte*, vel non exhibendo, *ff. de ap. creditor.* §. *Juſſus*, vel pænitentiam non agendo, 32. *q.* 5. *praeceptum*, & *extra. de ſpon. ad audientiam*, vel aliàs non obediendo, ut *extra. de majo. & obe. ſi quis.* Quod ergo dicitur 11. *q.* 3. certum eſt pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere, expone, ideſt pro tribus ſpeciebus contumaciæ, ſed & pro aliis, de quibus dictum eſt. Hæc *Hoſt.* Quando ergo fuerit aliquis vocatus, vel admonitus tribus edictis, vel uno peremptorio pro omnibus, poteſt, ſi contumax fuerit, excommunicari, non diſtincto utrum pro magna cauſa, vel pro parva fiat vocatio ſecundum *Ray.* Citatus ergo non debet excommunicari, nec ejus adverſarius in poſſeſſionem mitti, niſi poſt citationem trinam, vel unam peremptoriam, 24. *q.* 3. *de illicita*, & *extra. c. ſacro.* Si tamen ad ſolam citationem non venerit, condemnabitur in expenſis alteri parti in ſecunda citatione cùm venerit, *extra. de procu. querelam. ubi de hoc*; & *de proba. quam contra. in gloſ.* Sed & in diverſis caſibus infligitur à jure, ut dictum eſt ſupra, quod nec ſine contumacia eſt; nam & qui venerit contra jus, contumax dici poteſt, & etiam furioſus, *extra. de temp. or. vel non eſt compos.* Hæc *Hoſt.* Minor etiam excommunicatio pro contumacia imponi poteſt, 5. *q.* 2. *præſenti.* Poteſt etiam imponi pro aliis culpis, & hoc duobus modis, ſcilicet pro aliquibus culpis commiſſis nomine pænæ ad tempus à Judice infligendæ, *di.* 86. *tanta*, & nomine pænæ à Sacerdote imponendæ, *de pæ. di.* 1. *in actione*, quandoque etiam ſine culpa, licèt non ſine cauſa, intellige ſine culpa propria, ſcilicet non ſine culpa Domini, vel Patrisfamilias, vel Principis. Hæc *Hoſt.* Quod autem dixi ſupra quemlibet ſubditum poſſe excommunicari pro contumacia, intelligendum eſt generaliter, ubicumque ſcilicet ſubditus juſtis præceptis Judicis renuit obedire. Hæc *Hoſt.*

Quid ſi Epiſcopus excommunicet Clericum ſuum pro eo quod non obedit ei præcipienti, quod det libros ſuos nepori ejus, vel quod reſignet Eccleſiæ ſuæ, ut alii conferat?

Reſpondent *Hoſt.* & *Innoc. ſuper cap. Inquiſitioni*, quod ſi tale mandatum gravamen contineat, ſententia tamen ligat; participans tamen in hoc ſcilicet ei conſulendo, vel aliàs aſſiſtendo, non incidit propter hoc in majorem excommunicationem, quia non participat ei in aliquo crimine, ſed incidit in minorem ſecundùm *Innoc.* Sed ſecundùm *Hoſt.* fortè nec in minorem dummodo aliàs non excedat, & idem eſt ubicumque de injuſto mandato notorio liquet.

Circa ſecundum reſpondeo. Ex quo, ut dictum eſt, non niſi pro mortali debet imponi excommunicatio, & illis, qui non poſſunt aliter corrigi, 11. *q.* 3. *nemo Epiſcoporum.* Peccatum verò viri non eſt peccatum uxoris, & ideò uxor non debet excommunicari pro peccato viri, niſi eſſet particeps criminis, ſed tunc excommunicaretur pro peccato ſuo; ſimiliter filius non debet excommunicari pro peccato patris, nec ſervus

vus pro peccato Domini, 24. *q. 3. ſi habes*, §. *ut ergo.* ubi dicitur, quod illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius; nec aliqua ratione nituntur, qui pro peccato unius,in totam familiam excommunicationis ſententiam ferunt.

Sed nonne fuit excommunicata familia Bonifacii pro eo, quia oblationes familiæ ejus non recipiebantur, 17. *q. 4. miror.*

Reſpondeo, hoc factum fuit tantùm ad confuſionem Domini, ſicut etiam non recipiuntur oblationes raptorum, licèt non ſint excommunicati, ut patet *di. 90. oblationes*, & 11. *q. 3. quàm multos in gloſ.*

Circa tertium reſpondeo, quod non, niſi committendo, vel omittendo particeps eſſet peccati populi. Si enim Princeps notabiliter negligens, vel remiſſus fuerit in regimine populi, ita quod propter hoc populus labatur in publica crimina, maximè contra Eccleſiam, ſi ſufficienter admonitus ſuam negligentiam emendare non curaverit, excommunicari juſtè poterit, ſed tunc non excommunicabitur pro peccato ſubditorum, ſed pro peccato ſuo. Hæc *Rich. 4. di. 18. q. 3. art. 4. c.*

Ad hoc nota, quod omnes qui prohibiti, vel non permiſſi præter auctoritatem Papæ, vel Epiſcopi Catholici publicæ, vel privatæ prædicationis officium uſurpare præſumunt, debent excommunicari, & niſi quam citò reſipuerint punientur alia pæna competenti, *extra. de Hæreti. excommunicamus.* §. *quia verò.*

TITVLVS VIII.

De Forma excommunicandi.

POſtea conſiderandum eſt de forma excommunicandi, ſcilicet qualiter ſententia excommunicationis eſt ferenda. Ad hoc autem, quod debitè feratur, oportet eam ita ferri, quod teneat, & quod non ſit nulla. Oportet etiam, quod ſit juſta, aliàs eam ferens eſſet dignus magna pæna; & ideò circa hoc primò conſiderandum eſt quando, ſive quæ ſententia eſt nulla. Secundò quæ ſententia eſt juſta, & quæ injuſta. Tertiò qua pæna debet puniri qui injuſtè excommunicat. Quartò quando, ſive quæ ſententia ferri dicitur à Judice, & qualiter eſt ferenda. Quintò quomodo, & quando dicitur ſententia ferri à jure. Ideò ſit

ARTICULUS I.

Quando, ſive quæ ſententia eſt nulla?

CIrca primum ſciendum, quod ſententia excommunicationis dicitur eſſe nulla, ſive invalida, ſive non tenere in multis caſibus.

Unus eſt, quando ſententia excommunicationis lata fuit poſt appellationem legitimè factam, *extra. de cap. dilectis.* Tamen aliquando lata poſt appellationem legitimè factam tenet. Puta ſi duo ad invicem litigent, & unus appellet ad Judicem immediatum, & alter ad Papam, & ille qui appellavit ad Judicem proſequatur appellationem, & citari faciat alterum tacitò quod appellavit ad Papam, ſi ille legitimè citatus non venerit, vel reſponſionem non miſerit, ſi excommunicetur à Judice, tenebit excommunicatio, niſi Judex ſciverit eum ad Papam appellaſſe, *extra. de ap. ſi duobus.*

Secundus eſt, quando error intolerabilis in ſententia fuit expreſſus, *extra. de offi. dele. cum contingat*, & *extra. e. per tuas.* §. *Nos igitur.* & *lib. 6. e. venerabilibus.* §. *penult.* & *ult.* Poteſt autem dici intolerabilis error ſecundùm *Hoſt. Gof.* & *Ber*, quodlibet peccatum mortale, ut ſi Epiſcopus dicat excommunico te,niſi pro tali Hæretico celebraveris, 11. *q. 3. ſi quis Epiſcopus*, vel quia credis in Deum, vel quia pænitentiam agis, vel quia non furaris, vel ſimile, quod notorium eſt peccatum eſſe, 11. *q. 3. ſi is, qui præeſt*, & *duobus cap. ſequen.* vel ſi præcipiat aliquod impoſſibile, vel turpe, *extra. de pact. cap. ult. art. contra. extra. de condi. ap. cap. ult. in fin.* Poteſt etiam dici intolerabilis error cum expreſsè contra jus pronunciatur, ut ſi Epiſcopus excommunicavit ſubditum ſuum, quia non ſolverat decem, in quibus fuerat die feriato ſententialiter condemnatus, 2. *q. 6.* §. *Definitiva verb. item ſi ſententia*, & *extra. de fer. cap. ult.*

Nota ſecundùm *Ber. extra. e. ſuper cap. per tuas*, ſi excommunicans pronunciat contra jus, & errorem exprimit in ſententia, non tenet ſententia. Si verò contra jus pronunciat, non tamen errorem in ſententia exprimat, tenet ſententia, niſi fuerit appellatum ab ea.

Tertius caſus, ſi ille, qui tulit ſententiam,non ſit Judex ejus, contra quem tulit ſententiam, *extra. de conſue. cap. 3.*

Quartus, ſi ſit Judex, ſed tamen excommunicatus, 24. *q. 1. audivimus.*

Quintus, quando delegatus excommunicat aliquem contra intentionem delegantis, *extra. de praben. cap. ult.* undè ſi delegatus

zed by Google

tus aliquid fieri percipiat, ſed injuſtè, & ideò excommunicet, nulla eſt ſententia, ut patet in *cap.* prædicto. Aliud tamen eſt de ordinario, quia ejus juriſdictio eſt latior, & firmior. Hæc *Hoſt.*

Sextus eſt, cum ab intruſo, vel à juriſdictione ſuſpenſo ſententia fertur, *extra. de ele. noſti.*

Septimus cum fertur à violante interdictum hominis, *extra. de exceſ. Præla. tanta.*

Octavus, quando fertur in participantes, nulla pręmiſſa monitione, *lib. 6. cap. ſtatuimus.*

Nonus, cùm Prælatus excommunicat ſubditum ſuum contra tenorem privilegii ſui, *extra. de privi. cum Cappella*, & hoc ſive directè, vel indirectè, ut cùm excommunicat communicantes, ſibi volens enervare vim privilegii ſui, *extra. de privi. quantò in text. & gloſ.*

Decimus, cùm Epiſcopus excedit in exactione procurationis, & quia ſibi non paretur, excommunicat, *extra. de exceſ. Præla. cum ad quorumdam.*

Nota quod hoc *cap. Cum ad quorumdam*, ſecundùm *Ber.* continet jus ſpeciale, ſcilicet Privilegiatorum ſuper hoc à Papa; undè ſecundùm eum ſententia contra alios lata teneret, licet injuſta eſſet. Secundùm verò alios continet jus commune, & hoc videtur velle *Gof. Innoc.* verò, & *Hoſt.* dicunt ibidem, quod ſi Epiſcopus excommunicet dicendo ſic, *Excommunico te, quia denegas debitum procurationem*, ſententia tenet, niſi ille ſuper hoc ſit ſpecialiter privilegiatus. Si verò excommunicet ſic dicendo, *Excommunico te, quia non vis me procurare cum centum equitaturis*, non tenet, quia errorem intolerabilem continet.

Undecimus eſt, cum quis ſupponit ſe protectioni Romanæ Eccleſiæ, non tamen appellat ex ſimplicitate, *extra. de appell. ad audientiam.*

Duodecimus, cum excommunicatio fertur contra aliquem, poſtquam iter arripuit ad Papam, *extra. de ap. dilecti 2. in text. & gloſ.* Et hoc intelligitur ſecundùm *Ber.*, quando poſt litem motam ivit ad Curiam. Secùs eſt ſi ante. Non eſt tamen ita de Archiepiſcopo, quia Papa vocatus eſt in plenitudinem poteſtatis alii in partem ſolicitudinis.

Decimus tertius, ſi ſententia feratur à delegato impetrato ab excommunicato in caſu non permiſſo, *lib. 6. de reſcript. cap. 1.*

Decimusquartus, ſi feratur contra aliquem pro eo quod ſtatum ſuæ Eccleſiæ, vel Monaſterii, ſive Loci, ſive Perſonarum, & rerum ipſius expoſuit Superiori, vel Sedis Apoſtolicæ Legato, vel Inquiſitori à Sede Apoſtolica deputato, vel alii cuicumque perſonæ, per quam ad prædictorum notitiam valet pervenire, *lib. 6. de offi. ordi. quia plerique.*

Decimus quintus, cum fertur ſententia contra participantes, & non fuerunt moniti nominatim, *lib. 6. c. conſtitutionem.* De hoc *infra. tit. 11.* Hos caſus omnes ponit *Jo. An. lib. 6. c. præſenti. exceptis 11. 12. & 13. in fin.* In omnibus his ſententia non eſt timenda, & primi duo caſus ponuntur communiter ab omnibus. Quinque verò ſequentes ponuntur ab *Hoſtien. in ſum. tit. de Cler. excom. & à Bar. lib. 6. ſuper Decretalem Gregor. 10. præſenti.* Octavus verò, & nonus ponuntur à *Bar. ibidem.* Decimus verò, & undecimus ponuntur in *Summa Goff. 12. in gloſ. Ber.* Decimus tertius, & decimus quartus, & decimus quintus habentur, *lib. 6.* ut præallegatum eſt. In omnibus tamen his ſi petatur abſolutio ad cautelam, non eſt deneganda, *lib. 6. eod. ſolet.*

Quid de excommunicatione per vim, vel per metum extorta, numquid tenet?

Videtur quod non, quia abſolutio ab Eccleſia ſic extorta non valet, ut patet *lib. 6. de his, quæ vi abſolutionis*, & Dominus jus ligandi, & abſolvendi par eſſe voluit, ut dicitur *de pæ. di. 1. verbum.*

Sed ſecundùm *Guil.* contrarium eſt verum, *11. q. 3. quatuor.* Poteſt tamen per exceptionem elidi, ut ibi notatur *art. ff. de fur interdum.* Hæc *Joan. An*

Quid ſi in ſententia exprimatur manifeſtè error facti, ut ſi dicat Epiſcopus, *Excommunico te, quia feciſti furtum*, numquid tenet hujuſmodi excommunicatio?

Reſpondeo. Licèt quidam dixerint, quod non tenet; tutius eſt tamen dicere, quod tenet, quia non eſt ibi expreſſus intolerabilis error. Talis enim cauſa poſſibilis eſt, licèt falſa, & ſententia ſive juſta, ſive injuſta, eſt timenda, *11. q. 3. cap. 1*, undè tutius eſt quod abſolvatur quoad Eccleſiam, vel ſaltem ad cautelam, licèt quoad Deum non ſit ligatus, niſi contemnat, ut *extra. c. per tuas. §. Nos igitur in text. & gloſ.* & *24. q. 3. notandum in fin.* & ibidem dicit *Hoſt. in cap. per tuas*, & *Innoc. extra. de offi. ordi. in cap. ex parte, & Gof.*

Quid ſi Epiſcopus in ſubſidium ſententiam excommunicationis ferat ſub conditione, ſed antequam conditio exiſtat, ſubditus ejus eſſe deſinat?

Reſpondeo. *Hoſt. extra. de appell. præterea 2.* dicit, quod tenet ſententia, niſi pendente conditione appelletur, *extra. de offi. le. cap. ſi.* & idem dicit *Innoc. & Ber. in d. cap. præterea. Archidia.* autem tenet contrarium, *lib. 6. de conſti. cap. 2.*

Quid ſi ſententia excommunicationis ſub conditione, vel in diem certum feratur, numquid talis ſententia ligat, antequam conditio, vel dies extet?

Reſpondeo quod non, *extra. de ap. præterea 2. & extra. e. à nobis*, ideoque ſi pendente conditione, vel ante diem illum appelletur, appellatio tenet, & impedit effectum ſententiæ, conditione etiam, vel die poſtea adveniente & exiſtente, ut dictum eſt *cap. præterea.* Sed ſi purè feratur ſententia non relevaretur propter appellationem, *extra. de appel. paſtoralis*, transferret tamen cauſæ cognitionem in Superiorem; ſic intellige illud *extra. e. per tuas, & de offi. ordi. ad reprimendam. §. Tu verò.* Hæc *Hoſt.*

Eſto quod aliquis excommunicetur poſt appellationem, non tamen proſequitur eam, numquid rata manebit ſententia?

Reſpondeo quod non. Aut enim appellatio tenuit, aut non. Si ſic, excommunicatio poſtea nulla fuit ipſo jure, *extra. eo. per tuas*, & ita ſive proſequatur appellationem, ſive non, non efficitur prima aliqua, 16. *q. 3. cap. placuit. §. Porrò. & lib. 6. eo. licèt. in princ.* Si non tenuit, ergo excommunicatio prima facta ſtatim tenuit, & ita eſt aliud de ſententia excommunicationis, quàm de aliis ſententiis, quia effectus aliarum ſententiarum ſuſpenditur, ſi appellatur *ff. ad Turpil. l. 1. in fin.* non autem effectus excommunicationis, *extra. de ap. paſtoralis.* Hæc *eo. tit. ſæpe contingit in gloſ.* Nunc autem expreſſum eſt in novo jure *lib. 6. e. licet*, quod excommunicatus nominatim, vel ſpecialiter expreſsè poſt appellationem legitimam, id eſt ex vera, & legitima cauſa interpoſitam, ſi illam appellationem infra tempus ad eam proſequendam ab homine, vel à jure ſtatutum non fuerit, ut debuit proſecutus, licèt propter talem negligentiam illa ſententia non convaleſcat, tamen lapſo termino illo debebit publicè nunciari excommunicatus, & vitari tam in judicialibus, quàm in extrajudicialibus, & removeri à legitimis actibus, donec de ipſius ſententiæ nullitate docuerit. Expone ſecundùm *Jo. Ar.* id eſt docere inceperit, quia pendente probationis articulo non repellitur ab extrajudicialibus legitimis actibus, & ſic ceſſabit contrarium de decretali *lib. 6. c. ſolet in fin.* Vel dic illud *cap. ſolet* habere locum in eo, qui debito tempore proſequitur appellationem, & hoc *cap. licèt*, in eo, qui neglexit proſequi, & ita in pœnam vitabitur in extrajudicialibus, donec docuerit &c. & hoc modo hoc verbum propriè ſtabit, ex prædictis patet quod non ſequitur, iſte eſt denunciatus excommunicatus, ergo eſt excommunicatus; in dicto enim *cap. licet*, denunciatur excommunicatus, qui fortè non eſt excommunicatus. Hæc *Jo. And.*

Quid ſi quis excommunicetur poſt appellationem probabilem?

Reſpondeo. Determinatio an teneat talis excommunicatio, vel non, pendet ex eventu futuro, ſicut & ex eventu futuro pendet an matrimonium teneat, vel non, *extra. de frigi. & male. fraternitatis*; undè hæc non valet: Iſte eſt excommunicatus poſt appellationem probabilem, quæ ſi probata eſſet, excommunicatio nulla eſſet, ergo excommunicatio nulla eſt; imò debet inferri, ergo pro excommunicato non eſt habendus, tamen verè eſt excommunicatus, quia ſententia excommunicationis ſtatim ligat, vel ſtatim nulla eſt, ſi tamen medio tempore Eccleſiam eſſet adeptus, non videtur quod eſſet ea privandus, quia probabilis error eum excuſat, *extra. eo. ſacro.* cùm interim licitè communicetur ei in omnibus Sacramentis, *extra. de appel. dilectis*, & quidquid tunc facit, valet *3. q. 7. tria. ver. nullum.* Item quia medio tempore integer eſt ſtatus, *ff. nihil innov. ap. pe. l. una. §. Integer.* nec damnatus dicitur qui appellavit, *ff. de pa. l. 2. §. Etiam.* Hæc *Jo. An.* & habentur *extra. de ap. paſtoralis in gloſ. penult.*

Quid ſi, excommunico te ſi habes res furtivas; numquid propter appellationem ſuſpendetur effectus ſententiæ hujus?

Reſpondeo, quod non, quia conditio de præſenti non moratur obligationem, *ff. de ver. ob. conditio.* undè cùm certum ſit in rerum natura utrum habeas, vel non, certum eſt excommunicationem tenere, ſi habes, *inſti. de verb. obli. §. Conditiones.* & ideò non impeditur per appellationem, *extra. de ap. paſtoralis.* Tamen donec ſpecialiter denunciatus fueris, ſi ſit occultum Eccleſia non poterit te vitare, quia non iudicat de occultis, ſed Deus, apud quem quantumcumque fueris occultus, es ligatus, *extra. e. a nobis 2. & de ſimo. ſicut nobis in fin.* Hæc *Hoſtien.*

Quid ſi, excommunico te, ſi appellas?

Reſpondeo quamcitò] te paras ad appellandum, excommunicatus es. Secùs eſt ſi dixero, *Excommunico te, ſi appellaveris*; hæc etiam appellatio impediret effectum, *arg. ff. de ver. ob. ſi quis ſtipulatus* ſecundùm *Goſ.* ſed certè idem dicitur hic, & in primo membro, quia verba cum effectu ſunt intelligenda, *extra. de verb. ſignif. in his.* Igitur ſi ſe paret ad appellandum, & non appellavit, non eſt excommunicatus, quia non appellat, ſed vult appellare, *extra. de ſpon. cap. ſi.* ergo effectus appellationis, & ſententiæ concurrunt ſimul, & in uno, & eodem momento perficiuntur, & ſic videtur, quod in utroque caſu unum impediat alterum, ita quod ſecundùm hoc non valet ſententia impediente

te

Digitized by Google

te appellatione, nec appellatio impediente ſententia.

Quid ergo dicemus?

Reſpondeo. Si appellatio eſt juſta, non tenet ſententia; ſi verò eſt frivola, tenet ſententia, & hoc debet per ſuperiorem Judicem determinari, *ar. extra. de ap. paſtoralis, & cap. cum ſpecialis*. Hæc *Hoſt.*

Quid ergo ſi dico, excommunico te ſi paraveris te ad appellandum?

Reſpondeo ſecundùm opinionem *Gof.* præmiſſam. Hæc quæſtio eſt expedita, ut enim patet ibi, quamcitò te paras, excommunicatus es. In omnibus tamen his quæſtionibus, & ſimilibus videtur, quod ſententia non teneat. Cùm enim quilibet oppreſſus poſſit appellare, *2. q. 6. omnis oppreſſus*, nec ferri debeat ſententia, niſi monitione præmiſſa, & ex rationabili cauſa, *extra. de app. cum ſpeciali, & extra. c. ſacra.* & etiam hodie in ſcriptis, cujus ſcripturæ exemplum excommunicator, jubetur infra menſem tradere requirenti, aliàs per menſem unum ab ingreſſu Eccleſiæ, & à divinis officiis noverit ſe ſuſpenſum, & ſententia per ſuperiorem ſine difficultate qualibet relaxata gravato in expenſis, & intereſſe canonicè condemnetur, aliàs etiam puniendus animadverſione condigna, *extra. c. cum medicinalis lib. 6.* undè nihil aliud eſt dicere, ut videtur, Excommunico te ſi appellas, vel ſi te appellandum paras, niſi excommunico te, ſi iure communi tibi competenti uraris, & ſic hæc ſententia videtur patenter errorem intolerabilem continere, ita etiam quod non eget alia probatione, niſi viſione, vel probatione prolationis ſententiæ; nam ipſa manifeſtè oſtendit ſe erroneam, ergo nulla eſt, *extra. de exceſ. Prala. cum quorumdam*, & *extra. c. per tuas. §. Nos igitur.* Hodie etiam ſi excommunicatus hæc aſſeverans petens abſolutionem ad cautelam non obſtante contradictione Prælati, niſi fortè infra octo dies probet ipſum pro notoria cauſa fuiſſe ligatum, abſolutionem interim extra judicium conſequetur, *extra. lib. 6. c. ſolet à nonnullis*, ubi dicitur quod Epiſcopi eorumque ſuperiores ſuſpenſionem juris non incurrunt, nec interdicti, ubi de ipſis non cavetur expreſsè, quod tamen ad ſententias inferiorum Epiſcopis reſtringitur, *extra. c. quia periculoſum.* Sed per jus antiquum poterat facere hoc Metropolitanus, ex quo non eſſet notorium, niſi fortè à correctione, vel alio caſu non conceſſo fieret appellatio, *extra. de appell. pervenit 1.* In talibus enim caſibus ſententia teneret, & appellatio non valeret *eo. tit. cum ſpeciali. §. Porrò.* Hæc *Hoſtien.*

Quid ſi dico Suffraganeo meo, excommunico te, ſi talem excommunicas?

Reſpondeo. Quamcitò Suffraganeus incipit proferre verba apta ad excommunicandum, ipſe ligatur; ideò non ligat, *24. q. 1. audivimus.* Secùs eſt ſi dico, excommunico te, ſi talem excommunicaveris, quia tunc ſententia Epiſcopi tenebit ſi excommunicaverit, ſed ipſe poſt excommunicationem excommunicatus erit. Vel dic, quod ſi ego cogitavi in mea ſententia de effectu ſententiæ Epiſcopi ſuffraganei mei, tunc Epiſcopus ligat, & ligatur. Si autem de verbis tantùm, tunc ligatur, & non ligat. *C. ſi mancipium*, ita *al. fu. ne. proſti. l. ult. & pen. ſecundùm Gof.*

Sed quomodo conſtabit de mea intentione, non niſi per Deum, & me, *extra. de judi. novit.* ſic ex poſtfacto erit in poteſtate mea huic, vel illi gratificare, quod non eſt dicendum. Ideò in hac quæſtione dicendum, ſicut dictum eſt in quæſtione proxima præmiſſa, quia ei omnino ſimilis invenitur. Hæc ſupradicta *Hoſt. in ſumma in tit. de ſen. & re. judi.*

Pone aliquem Epiſcopum eſſe depoſitum, & ille ſtatim poſt ſententiam appellat, appellatione pendente ſubditum ſuum excommunicat, numquid talis excommunicatio tenet?

Reſpondeo ſecundùm *Tanc.* Ex quo appellavit, in officio ſuo remanſit, quia qui appellat non dicitur damnatus, *ff. de pe. l. 2. §. ult.* & interim eſt integer ejus ſtatus, ut interim fungatur honoribus, *ff. appel. interpo. nihil. tuno. l. una. §. integer*, & ideò ſive proſequatur appellationem, ſive non, excommunicatio tenuit. Si verò non appellavit, ſententiæ acquievit, & ſic per ſententiam omnem juriſdictionem amiſit, & ita ſi ſententiam poſtea tulit, nulla fuit. *Inno.* tamen aliter dixit, ſed ſententia *Tanc.* eſt melior ſecundùm *Ber. extra. de appel. ſæpe contingit.*

Quid ſi excommunicetur, niſi in termino ſibi præfixo venerit nulla exceptione facta, numquid excommunicatus eris, ſi venire non potueris?

Reſpondeo quod non, ſaltem quoad Deum, quia impoſſibile præceptum non ligat, *ff. qua ſen. ſine ap. reſcin. l. Paulus.* Sed quia Eccleſia illud ignorat, de impedimento doceat, & abſolvetur ſine difficultate, & gravamine, *ar. extra. c. ſacro.* Hæc *extra. de teſti. co. cum ſuper in gloſ.*

Quid ſi aliquis in judicio debitum aliquod ſit confeſſus, vel ad ipſum condemnatus, & Judex præcipiat ei, quod ſatisfaciat infra certum terminum, aliàs ſit excommunicatus; numquid ſi is, cui tenetur, terminum prorogaverit, excommunicatus erit, ſi in termino non ſolverit quem Judex ſtatuit?

Reſpòndet *Innoc. extra. de appell. præterea 2*, quod non eſt contumax, *11. q. 3. certum.* Sed ſi adveniente termino prorogationis non

non ſolverit, excommunicatus erit, *ar. ff. de precario. ſed ſi manente*, quia terminus videtur prorogatus cum ſuis acceſſotiis, & videntur partes poſſe prorogare terminum in ſui favorem à Judice aſſignatum, *ff. ſi quis cautionibus l. 2.* Alii dicunt contrarium, niſi Judex conſentiat prorogationi, & hoc dicit *Hoſt. in cap. præterea*, eſſe tutius quoad ſententiam excommunicationis, & ſic eſſe tenendum. Dicit etiam *Innoc. ibidem*, quod ſi primas reputet ſibi in termino ſatisfactum, non eſt excommunicatus, *ff. de pig. ſi eſſe &c.*

ARTICULUS II.

Quæ ſententia dicitur eſſe injuſta?

SEquitur videre de ſecundo articulo, circa quod ſciendum, quod ſententia excommunicationis dicitur eſſe injuſta tripliciter, ſcilicet ex cauſa, animo, & ordine. Ex cauſa, quia vel in ſententia nulla cauſa prætenditur, vel ſi prætenditur, tamen non eſt vera, vel quia ſi etiam ſit vera, tamen non eſt ſufficiens, & manifeſtè coram eo probata, *extra. eo. ſacro. §. 1. in text. & gloſ.* Ex animo autem dicitur injuſta, quando ſi cauſa exprimatur vera, & rationabilis; excommunicatur tamen non ad correctionem, nec ex zelo juſtitiæ, ſed indignationis, invidiæ, vel odii fomite, vel pretio, vel favore adverſariorum eam promulgat, 11. *q.* 3. *illa ira*, & *lib. 6. c. Innoc. 4. c. cum medicinalis.* Sed ideo tunc conſilium eſt, quod ſi quis offendatur non per ſe, ſed per alium, qui charitate moveatur, ſententiam promulget, vel ſi per ſe velit hoc facere, non faciat hoc ad minus dum movetur, ſed permittat motum fortè colericum aliquantulum reſidere. Ex ordine verò dicitur ſententia injuſta, quando etſi cauſa vera prætendatur, & proferens charitate moveatur, non tamen præceſſit monitio competens, ſeu canonica, vel non fuit facta coram perſonis idoneis, per quas probari poſſit ſi oportuerit, *extra. c. ſacro. & cap. ſtatutum Innoc. 4. quæ habetur in 6.* Aliàs non crederetur ei in præjudicium alterius, ut dicitur ibidem in *gloſ. extra. de proba. quàm contra.* & dicitur competens ſecundùm *Ber.* monitio trina præcedens, 12. *q.* 2. *indignè.* Secundùm verò *Hoſt.* dicitur competens ad arbitrium Judicis ſive trina, ſive una pro omnibus maximè in notoriis, 24. *q.* 3. *de illicita.* Et hæc opinio fuit confirmata poſtea per *Greg. X. in lib. 6. c. conſtitutionem.* Item dicitur eſſe monitio competens, ſive canonica, ſi aliis ritè ſervatis, quæ ſervari debent inferendo ſententiam excommunicationis, & illi, qui monentur nominantim exprimantur, & hoc eſt verùm, quando Judex vult ferre ſententiam in participantes cum excommunicatis ab eo in locutione, & aliis, quibus ligatur homo participans excommunicato excommunicatione minori à jure, aliter enim non tenet ſententia lata contra tales, *lib. 6. c. Greg. X. conſtitutionem.* Et expone ſecundùm *Bar. nominatim*, ideſt proprio nomine, vel aliis circumſtantiis indubitabilibus, *extra. de teſti. licet 2. §. ult. verb. præterea.* Hæc *Bar.* Item Judices ſive utantur tribus monitionibus, ſive una pro omnibus, hodie dare debent competentia intervalla aliquorum dierum inter monitiones, ideſt inter monitionem, & monitionem, quas ſtatuunt jura præmitti, niſi facti neceſſitas ea, ſcilicet intervalla aliter ſuaſerit moderanda, *lib. 6. c. Greg. X. conſtitutionem, aliter*, ideſt ſecundùm *Gloſſ.* quod det minora intervalla, facti neceſſitas diceretur, ſi dilatio periculoſa eſſet, & aliquod malum fieret, ſi competentia intervalla concederet, ut quia fortè ad arma iretur, & aliqua res fortè deſtrueretur, & Judex debet talibus obviare, *ff. de uſufruct. æquiſſimum.*

Sed ſi tantùm fuerit una monitio, quomodo erunt competentia intervalla inter monitionem, & monitionem?

Reſpondeo. Erit inter monitionem, & ſententiam. Quæ verò ſint competentia intervalla æſtimabitur arbitrio Judicis, *extra. de ap. cum ſit Romana.* Hæc *Bar.* Hodie etiam talis ordo traditur, ut licentia in ſcriptis feratur, & cauſa ibi exprimatur, & excommunicans exemplum hujus ſcripturæ infra menſem excommunicato tradere teneatur, ſi ſuper hoc fuerit requiſitus. Currit autem menſis ſecundùm *Hoſt.* à tempore requiſitionis factæ ab excommunicato, & ſecundùm *Jo. An.* per hoc quod dicit excommunicato in ſingulari, videtur loqui in caſu cùm excommunicatur certa perſona, & hoc eſt verum quoad traditionem exempli. Secundùm tamen *Innoc.* & *Hoſt.* locum habet ſive certa, & ſpecialis detur ſententia, ſive generalis, & incerta, dummodo petat exemplum is, qui ſub generali, & incerta clauſula poterat comprehendi. Super requiſitione verò facta ſi fortè negaretur, ut convinci fortè poſſit faciliùs requiſitus, fiat publicum inſtrumentum, vel literæ teſtimoniales, tamen cum ſigillo authentico illud habetur *lib. 6. c. Innoc. cap. cum medicinalis*, §. 1. Si quis autem defectus ſuper prædictis notari valeat, ſententia dicetur injuſta, ſicut de his tribus modis plenè probatur, 11. *q.* 3. *cap. ſi Epiſcopus fortè iracundus.* Quantumcumque autem eſt injuſta ſententia, dum tamen non ſit nulla, tenenda eſt, & timenda, 11. *q.* 3. §. 1. *cap.* 1. *& cap. ſi quid.* ergo injuſtè dejicit; quod eſt

ſpeciale

ſpeciale in hac ſententia. Nam aliàs ſententia nulla eſſet, niſi ordo judicaturus ſervaretur, *c. de ſen. prola.* Tenet autem quoad Eccleſiam militantem, quæ frequenter fallitur, 24. *q.* 3. *ſi quis non recto*, ſed non ligat quantùm ad Deum, qui numquam fallitur, neque fallit, *extra. c. à nobis.* quod intelligitur niſi contemnatur, ut dicetur infra cùm agetur de damnis, & incommodis, quæ quis incurrit ex excommunicatione.

Sed quod conſilium dabit injuſtè excommunicato?

Reſpondeo. Conſulendum eſt ſibi primò, quod ſuſtineat excommunicationem patienter, & devotè, & ſe præſentet excommunicatori offerens canonicam ſatisfactionem ſi offendit in aliquo, & ſic inſtanter petat abſolvi, ſi ita fecerit, ei ad meritum erit. Aliàs ſi contemneret mortaliter peccaret, *extra. c. per tuas.* Nec tamen ex eo quod non appellat infra decem dies, nec ex eo quod abſolvi petit ſententiæ acquieſcit, quod juſta ſit, quin eam poſtea impugnare poſſit. In executionis enim ſententia appellatio non prodeſt, quia effectus ejus ſuſpendi non poteſt, *extra. de appel. paſtoralis*: nec eſt neceſſitas, quia per lapſum decem dierum, nec in rem judicatam tranſit, quia abſolvi poteſt etiam poſt decem dies, nec aliquam infirmitatem ſumit, & ideò de injuſta excommunicatione poteſt quis conqueri quandocumque voluerit, *extra. c. ſacro.* §. *Verum.* Sed contra in *Gloſſ.* & idem dicit *Ray.* & *Hoſt.*

Nota etiam, quod timor excommunicationis æquiparatur metui, qui cadit in conſtantem virum, undè non præjudicat. Item excommunicatio non dat juriſdictionem, nec excommunicator ex excommunicatione acquirit poſſeſſionem; *extra. de reſti. ſpo. olim. inter in text. & gloſſ. ſed nonne in fin.* Item poteſt proponere querimoniam contra excommunicatorem. Si quis autem excommunicet aliquem ſine cauſa manifeſta, idest coram eo probata, & rationabiliter, & humiliter requiſitus hujuſmodi ſententiam non curaverit revocare ſine gravamine ſupple excommunicati, quia expenſas nullas debet propter hoc facere, nec jurare, ſi conſtet, quod ſit injuſta, nec excommunicator ſibi debet aliquid præcipere, tunc excommunicatus gravatus ſuperiori conqueratur de injuſta excommunicatione, qui ſi poteſt ſine periculo moræ ad excommunicatorem cum mandato ſuo remittat infra competentem terminum, alioquin ipſe per ſe, vel per alium prout viderit expedire ſufficienti cautione recepta eum abſolvat, *extra. c. ſacro.* §. *Caveat in text. & gloſſ.* vocata tamen prius parte adverſa, ſi ſit, *aliàs excommunicatore lib. 6. c. venerabilibus.* Punitur etiam taliter ex-communicans multiplici pœna, ut patet in *cap. ſeq.*

Sed quare Eccleſia ſtatuit, quod ſententia injuſta ligaret, cum ipſa alios in ſua juſtitia confovere deberet, *extra. c. de ſuper neg. præla. licet.*

Reſpondeo. Hoc fecit ut magis claves Eccleſiæ timerentur, *extra. c. per tuas.* §. *Nos igitur verb. verum*, & in majori reverentia haberentur, ut homo per obedientiam meritum creſceret, dum injuſtæ ſententiæ pareret, 11. *q.* 3. *quod ergo.*

ARTICULUS III.

Qua pœna punitur excommunicans injuſtè.

Sequitur videre de tertio, ſcilicet qua pœna punitur excommunicans injuſtè, ſive ferens ſententiam excommunicationis injuſtam. Circa quod ſciendum, quod talis punitur multipliciter. Primò punitur quia tenetur excommunicato actione injuriarum, 11. *q.* 2. *illud, & cap. temerarius.* Secundò quia eſt puniendus tamquam ſacrilegus, 2. *q.* 3. *non perpetuum*, & hæ duæ pœnæ fortè ſpecialiter locum habent quando ſententia ex animo eſt injuſta. Tertiò quia carere debet hominum communione, & arceri ab ingreſſu Eccleſiæ, quamdiù Superiori fuerit viſum æquum, 24. *q.* 3. *de illicita*, & hoc fortè ſpecialiter locum habet, quando ſententia eſt illicita ex cauſa. Quartò ſi feratur ſententia non ſervato ordine illius decretalis *ſacro*, qui ordo in hoc attenditur, ſcilicet quod admonitio canonica, & coram teſtibus idoneis præmittatur, aliàs interdicitur ei per menſem unum ingreſſus Eccleſiæ ipſo jure, & hoc etiam ſi ſententia ſit aliàs juſta, *extra. c. ſacro. reſponſ.* 2. quo ſcilicet menſe elapſo, reſtitutus eſt ipſo jure, alia nihilominus Papa multiplicandus eſt, ſi viſum fuerit expedire, *ar. di.* 81. *ſi qui ſunt.* Sed ſecundùm hoc videtur, quod per eamdem ſententiam ſimul priveтur ingreſſu Eccleſiæ excommunicans, & excommunicatus. Non tamen eſt ita, ſed excommunicatus privatur per ſententiam Judicis. Judex verò per ſententiam prædicti *cap. ſacro.* Idem eſt etiam ſi non feratur in ſcriptis, vel ſi non conſcribatur cauſa excommunicationis, vel ſi requiſitus non tradat exemplum ſententiæ infra menſem, *extra. c. cum medicinalis in text. & gloſſ.* & idem eſt etiam quoad tria proximè dicta de ſententia interdicti, & ſuſpenſionis, ut patet ibidem, & intellige de interdicto, & ſuſpenſione à ſpiritualibus, ſecùs ſi interdiceretur ingreſſus Civitatis, vel Pomerii ſecundùm *Jo. An.* Nota etiam ſecundùm *Innoc. & Hoſt.*

ſuper cap. ſacro. quod ſic ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ non debet audi re divina in Eccleſia, nec orare ibi, nec ſi moritur eſt in Eccleſia, vel cæmeterio ſepeliendus

Sed numquid ſi injuſtè excommunicatus petat abſolvi ſtatim ab excommunicatore ſuſpenſo, poterit abſolvi ab eo?

Reſpondeo. Quidam dicunt quod non, quia cum ipſe ſit ſuſpenſus alium reconciliare non poteſt, *arti. de conſe. di 4. ſanctum eſt,* undè à Superioribus tempore ſuſpenſionis excommunicatoris debet abſolvi, vel dic, quod licèt ſit privatus ingreſſu Eccleſiæ per menſem, nihilominus tamen retinet ſuam juriſdictionem, undè cum abſolvere poteſt: Hæc *Ber. ſuper dicto cap. ſacro.* Quinió quando contra excommunicatorem conſtiterit quod ſententia ſit injuſta ex cauſa condemnatur excommunicator ad intereſſe excommunicato, alias nihilominus ſi culpæ qualitas exigat, vel poſtulaverit Superioris arbitrio puniendus, ut dicitur in *dicto cap. ſacro. §. Cum adverſus,* & intellige ſi conſtiterit excommunicatore præſente, quia merita cauſarum, partium aſſertione panduntur, *extra. de re. jud. c.* tum ex literis, vel etiam eo abſente per contumaciam & lite non conteſtata, *extra. de ap. interpoſita. §. ult.* Si tamen purè ageretur ad ſententiæ revocationem, tunc non eſt neceſſe eum vocare, *2. q. 6. hoc & placuit.* Expone etiam ad intereſſe, ideſt ad damna quæ ſubſtinuit, ſive in ſumptibus, ſive in aliis, & illa juramento declarabit *2. q. 1. in primis,* taxatione Judicis præmiſſa, *extra. de procur. conſtitutus.*

Sed numquid æſtimabitur illud intereſſe, ſcilicet, quod eo electo caſſata eſt electio propter talem excommunicationem, & quod beneficia adeptus fuiſſet?

Reſpondeo. Dicit *Jo.* quod ſic, quia illud intereſſe eſt circa rem, *12. q. 2. ſi quis de Cle.* Secùs eſt quando intereſſe eſt extra rem, *ff. de act. emp. & vendi. ſi ſterilis, §. Cum per venditorem.* Sed *Ber.* non credit quod tale intereſſe habeat æſtimari, nec in condemnationem venire, quia Eccleſia propter hoc puniri non debet, ſed fortè puniretur, ſi proprium haberet. Hæc *Ber. in gloſſ. 10. ſuper dicto cap. ſacro.* Similiter quando ſententia eſt injuſta propter defectum ordinis juris, puta quia non eſt in ſcriptis lata, vel excommunicationis cauſa non expreſsè conſcripta, tunc Superior, ad quem recurritur, ſententiam ſine difficultate relaxans excommunicatorem condemnare ad expenſas debet, & ad omne intereſſe ſine difficultate, ideſt ſine gravamine excommunicati, & ſine cauſæ cognitione, cùm contra conſtitutionem, & ordinem juris ſit prolata, *extra. e. lib. 6. cap. medicinalis in text. & gloſſ.*

Quid ſi contra excommunicationis ſententiam nihil rationabile fuerit ab excommunicato conquerente probatum?

Reſpondeo. Tunc excommunicatus, & ſuper injuſta excommunicationis moleſtia per pœnam ad intereſſe, vel alias ſecundùm arbitrium Superioris, niſi forſan & ipſum, ſcilicet excommunicatum notabilis error excuſet, & ſuper ea pro quibus juſtè fuerat excommunicatus per cautionem receptam ſatisfacere cogatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervandam, *extra. e. ſacro. §. Verum ſi contra.*

Sed quomodo probabilis error appellantem excuſare poteſt?

Reſpondeo. Fortè cùm credit non ſufficienter probatum illud, pro quo excommunicatur, quod tamen erat tale, de quo aliquis benè dubitare poterat, & hoc eſt argumentum bonum, quod ſi quis habet probabilem cauſam litigandi non punitur in ſumptibus litis. Hæc in *gloſſ. d. §. Verum ſi.* Hodie autem non tantùm ab ingreſſu Eccleſiæ, ſed etiam à divinis officiis per menſem unum eſt ſuſpenſus, ideſt ille qui fert ſententiam excommunicationis, vel interdicti, vel ſuſpenſionis, non ſervato ordine ſupradicto, ſcilicet quod ferat ſententiam in ſcriptis, & ſcribat cauſam ſententiæ, & tradat exemplum ſcripturæ infra menſem, ſi de hoc fuerit requiſitus. Si autem requiſitus non fuerit pœna prædicta locum non habebit ſecundùm *Jo. An. lib. 6. de appell. ab eo.* Et ſecundùm eumdem requiſitio fiat & loco & tempore congruis, ut patet ibidem, & infra menſem à die ſententiæ ſic *2. q. 6. §. Diffinitiva verb. Judicibus.* Si autem requiratur poſt menſem non habet locum prædicta pœna, ſi nihilominus tenetur dare ſicut cætera cauſæ acta, *extra. de proba. quantum contra,* ſi etiam excommunicator non ſit in culpa, quin prædicta tradat in ſcriptis, puta quia non erat neceſſaria ad ſcribendum, & in mora erat, non habet pœna hæc locum. *lib. 6. de elec. in dignitatibus* ſecundùm *Jo. An.* Undè ſi contingat talem ſic ſuſpenſum exequi divinum officium ſicut priùs irregularitatem incurrit, ſuper qua non niſi per Papam poterit diſpenſari, & hoc ideo quia ſuſpenſus à divinis officiis celebrat, ſecùs eſt ſi ſuſpenderetur tantùm ab ingreſſu Eccleſiæ, *extra. e. c. cum medicinalis lib. 6.*

Nota ſicut priùs in *gloſſ.* quod in officio ſuo agens, ut dicitur *11. quæſt. 3. ſi quis Epiſcopus in Concilio.* Quod eſt verum de quocumque divino officio, & horis divinis cantandis officiando Eccleſiam, & Sacramentis conferendis, & Sacrificiis conficiendis, ut dicitur ibidem expreſsè, aut etiam ſe divinis ingerens,

ingerens, *extra. de re. judi. cum æterni lib. 6. & de elec. excom. mi. illud in fin.*

Sed quid de benedictione menſæ?

Reſpondeo. Non videtur quod iſta pœna debeat ad hoc extendi. Item ſuper illud irregularitatem dicit *gloſſ.* Excommunicati, & ſuſpenſi, qui in contemptum clavium ſcienter ſe divinis immiſcent irregularitatem incurrunt. Secùs eſt ſi ignoranter, *art. 11. q. 3. ſi quis Epiſcopus in Concilio*, quod etiam ibi dicitur de excommunicatis hoc extenditur ad ſuſpenſos; undè eos excuſat probabilis ignorantia, non autem craſſa, & ſupina; undè indiget diſpenſatione Papæ, ut ibi dicitur, & *de cle. excom. mi. apoſtolicæ, & de re. judi. cum æterni.* Epiſcopi tamen, & Superiores hodie ſuſpenſionis, vel interdicti non incurrunt ſententiam ipſo jure, niſi de ipſis ſpecialiter caveatur, *lib. 6. c.* quia periculoſum. Secùs eſt de excommunicatione, quia in illis non ſunt privilegiati, nihilominus tamen licèt non ſint ſuſpenſi, ſi veniant contra conſtitutiones, ſententias, ſive mandata Papæ, vel ejus Legati generalis, peccatum tamen, & pœnas alias in conſtitutionibus poſitas non evadunt, ut in *cap. ſacro.* Hoc *no. in gloſſ. ſuper d. cap. quia periculoſum.*

Nota ſecundùm *Innoc.* & *Hoſt.* quod Epiſcopus non incurrit ſuſpenſionis pœnam, niſi dicatur ſi quis Epiſcopus, vel quilibet alius hoc fecerit; ſed tunc non intelligitur Archiepiſcopus, vel Primas, niſi ſpecialiter exprimatur. Sed ſi dicatur Epiſcopus, & quilibet Superior, tunc Archiepiſcopus, qui eſt ſuperior immediatus intelligitur incluſus, ſed non Primas, quia eſt odioſum, *ff. de libe. & po. l. cum autem.* Ab ipſis autem omnibus excuſatur ferens ſententiam injuſtam, ſi forſan erraverit ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat, ut *extra. c. in cap. ſacro. §. Cumque adverſus.*

Nota *probabili* ibi *gloſſ.* Puta, quod fortè credidit veniſſe citationem ad ipſum, & per conſequens credidit eum contumacem cum non eſſet, vel credidit excommunicationis cauſam ſufficienter probatam errans in probationibus dubiis, *art. de re. judi. cum Bertoldus.*

Nota etiam cum ibi loquitur maximè tenetur comparativè ſecundùm *gloſſ.* undè niſi eſſet, & ſi non eſſet ita laudabilis opinionis magis præſumitur pro errore.

Utrum injuſtè excommunicantes ſint digni pœna æterna?

Reſpondeo. Excommunicatio poteſt eſſe injuſta tripliciter, ut dictum eſt ſupra, & quocumque illorum modorum injuſtè excommunicans ſcienter, & ex deliberatione mortaliter peccat, quia proximum injuſtè, & graviter lędit in fama, & contra prohibitionem Eccleſiæ facit, *11. q. 1. nemo Epiſcopus*, & *lib. 6. c. cum medicinalis.* Si autem hoc facit ex ignorantia craſſa, & ſupina adhuc mortaliter peccat, licèt non ita graviter, ſicut ſi faceret hoc ſcienter. Si verò hoc faciat ex ignorantia probabili non peccat mortaliter. Cùm ergo peccatum mortale obliget ad pœnam æternam, patet quod cum injuſtè excommunicans ſcienter, vel ex ignorantia craſſa mortaliter peccet, ut dictum eſt obligatur ad pœnam æternam, à qua tamen obligatione liberari poteſt per pœnitentiam veram. Hæc *Rich. 4. di. 18. art. 4. c.*

ARTICULUS IV.

Quæ ſententia dicitur ferri à Judice, & qualiter ſit ferenda?

SEquitur videre de quarto, ſcilicet quæ ſententia dicitur ferri à Judice, & qualiter ſit ferenda. Circa quod ſciendum, quod illa ſententia dicitur eſſe Judicis, vel hominis, quæ fertur pro contumacia, vel offenſa præterita, vel futura, non tamen intentione conſtitutionis generalis faciendæ, aut perpetuæ, ſed ut alicui particulari perſonæ, vel perſonis ad vitam earum, vel alicui negocio conſulatur ad tempus. Hæc *Rod.*

Adhuc nota, quod cavetur per *Innoc. quartum lib. 6. c. Romana. §. Caveant*, quod nullus proferat ſententiam ex culpis futuris, nec pro jam commiſſis contra aliquos, nec in generali, nec in ſpeciali. Pro futuris in ſpeciali dicendo ſic: *Excommunico Ber. ſi tale quid fecerit.* Pro futuris in generali ſic: *Excommunico omnes qui tale quid fecerint.* Pro præſentibus culpis in ſpeciali dicendo ſic: *Excommunico Caium niſi pro tali facto infra tale tempus ſatisfecerit.* In generali ſic: *Excommunico omnes qui tale quid fecerint, niſi infra tale tempus ſatisfecerint.* Ex prædictis habes ſecundùm *Ber. ibidem*, quod tractus temporis futuri non pertinet ad Judicem quantùm ad ſententiam excommunicationis. Sed contrarium videtur *extra. c. à nobis c.* ubi ſententia fertur in futurum. Sed illud intelligitur cùm Prælatus ſtatuendo aliquod ſtatutum promulgat adjiciendo qui contra fecerit. Hæc *in gloſſ. Ber.* Aliud eſt enim ferre in aliquem, vel in aliquos ſententiam excommunicationis pro futuris delictis, ſi dicatur, *Excommunico te, vel vos, ſi tale quid feceris, vel feceritis*; & aliud eſt facere ſtatutum generale, in quo ſententia excommunicationis feratur. Primum prohibetur, *extra. c. lib. 6. c. Romana.* Secundùm permittitur in *cap. a nobis, extra. c. lib. 6. de conſti. ut animarum ibi commiſerit.* Hæc *Jo. An.* Sic ergo non debet ſententia excommunicationis ferri pro culpis futuris, ſed nec

pro

pro prætetitis, niſi ut dicitur in dicto §. *Caveant*, præceſſerit mora in exhibenda ſatisfactione puta quia ad diem præfixum nec ſolvit, vel non ſatisfecit; tunc enim ſi poteſt excommunicari. *Excommunico N. niſi uſque ad talem diem ſatisfecerit.* Cùm ſatisfacere neglexerit in tali termino jam elapſo excommunicatus eſt, & ſic poteſt intelligi illud *extra. de appel. præterea* 2. vel niſi præceſſerit culpa ſua, ſeu offenſa, ſcilicet notoria contra Eccleſiam, vel hominem commiſſa. Tunc enim ſic poteſt excommunicari in ſpeciali dicendo; *Quia ſic feciſti, niſi uſque ad tale tempus ſatisfeceris, excommunicatus ſis.* In generali autem ſic: *Quicumque hoc fecit, niſi uſque ad tale tempus hoc revelaverit, vel ſatisfecerit, excommunicatus ſit. extra. de offi. ord. ſi Sacerdos.* Quilibet meritò ad injungendum ſatisfactionem hujuſmodi, ſcilicet incertum diem ſequentem, ut ſupra, & taliter prohibendi ſimilia, ut ſi dicat, *Et ſi hoc de cætero feceris, licèt pro delicto commiſſo ſatisfeceris, excommunico te*, vel quando plures, qui de cætero ſic fecerint judicantur, aut alia cauſa rationabilis ſubſit quæ in ſententiis exprimatur. De hoc autem recurrendum eſt ad arbitrium boni viri, *extra. de appel. ut debitus*. Eſt autem rationabilis multis craſſantibus, *ff. de pæ. aut facta. §. ult.* Hæc *Hoſt.* Si tamen Judex contra formam prædictam fecerit, nihilominus ſententia tenebit, quia non dicitur ibi, quod non teneat, ut dicit in *gloſſ. Ber. ibidem.*

Sed ad quid valet iſta conſtitutio?

Reſpondeo ad tria. Primò, quod hodie in civilibus non eſt aliquis excommunicandus, niſi mora præcedat. Secundò quod non eſt aliquis excommunicandus pro commiſſis, vel committendis, niſi dicatur in ſententia rationabilis cauſa, quare hoc fiat, vel ſi cauſa minus rationabilis prætendatur ſententia relaxabitur, & proferens ad arbitrium Judicis punietur, & aliàs pænas patietur, ut dictum eſt ſupra. Hæc *Hoſt.* Ad hoc nota, quod *extra. c. à nobis* 1. *dicitur in gloſſ.* quod hac forma verborum, ſcilicet *quiſquis furtum fecerit excommunicatus ſit*, omnes nominatim intelliguntur excommunicati, qui committunt furtum, tanquam expreſſis nominibus propriis, *ff. de condi. & demonſt. ſi nominatim.*

Sed numquid hæc verba ſufficiunt: ſcias te eſſe excommunicatum: geras te pro excommunicato: vel reputes te excommunicatum?

Reſpondeo. *Goſ.* dixit quod non. Sed *Hoſt.* in hoc eum reprobans ſentit, quod ſic, ſicut apertè probatur ſecundùm eum, *extra. de teſti. cogen. cap.* 2. *de appel. præterea, & per alia ſimilia jura.* Undè dicit, quod non eſt vis facienda, utrum Judex dicat, *Excommunico te*, vel *ſcias te eſſe excommunicatum*, vel quæcumque alia verba ſimilia, dum tamen voluntatem, & conſenſum Judicis exprimant de præſenti, quia voluntas Judicis ſpiritualis eſt omnino pro lege ſervanda, 11. *q.* 3. *audi.* licèt etiam ſit injuſta, ut patuit ſupra, & patebit etiam infra. Ideoque conſulo tibi, quod quandocumque dubitas probabiliter utrum ſis excommunicatus, vel etiam utrum ſis ab excommunicatione abſolutus, ſemper reputes te ligatum, licèt in ſententiis aliis contrarium ſit dicendum, ut *extra. de proba. ex literis.* Ratio eſt, quia quod eſt tutiùs animæ eſt conſulendum. Eſt autem tutiùs quod abſolvaris, quam ſi decederes excommunicatus abſolutione non petita, *art.* 13. *q.* 2. *non æſtimemus.* Hæc *Hoſt.*

Quid ſi dicatur, *Denunciamus talem excommunicatum*?

Reſpondeo Re vera non ſunt hujuſmodi verba apta ad excommunicandum, quando proferuntur de tertia perſona. Et licèt talis vitanda ſit ab illis, quibus denunciatio fit, quia non eſt eorum judicare utrum ſit excommunicatus, vel non, tamen ſi de hoc agatur in forma judicii non reputabitur excommunicatus per hęc verba, niſi aliàs probetur excommunicatus. Idem eſt dicendum, ſi dicat Judex, habeo te pro excommunicato, vel denuncio te excommunicatum, vel præcipio ſub pæna excommunicationis, quia ſi in forma judicii agatur propter hujuſmodi verba excommunicatus quis non reputabitur, niſi aliàs conſtiterit de intentione, & animo excommunicantis, vel quia ita conſuevit ſemper dicere, quando excommunicat, vel alio modo ſimili. In foro autem pænitentiali eligenda eſt tutior via in dubio, ut ſcilicet talis reputet ſe excommunicatum, & ſic abſolutionem impetret. Hæc *Rod.*

Quid ſi dicat Judex, interdico, vel excommunico unum ex his duobus?

Reſpondeo. Credo ſine præjudicio, quod ille excommunicatus ſit, de quo Judex intellexit; ſi tamen non poteſt ſciri, de quo intellexit, neutrum oportet vitari. Si autem vaga fuerit intentio Judicis, non magis referens ſe ad unum, quàm ad alterum, cùm non intendat ligare utrumque, neuter eſt ligatus, nec hujuſmodi ſententia valet. Hæc *Rod.*

Quid ſi dico, excommunico te, vel abſolvo?

Reſpondeo ſecundùm *Jo.* Si ante non erat excommunicatus, modo eſt. Si verò ante fuit excommunicatus modo eſt abſolutus. Sed *Gloſſ.* ſuper *illud* 11. *q.* 3. *ſi is, qui præeſt*, dicit, quod talis Prælatus præſumitur fatuus, & pro eodem habetur, ac ſi ſententiam non tuliſſet, *extra. de ſucceſ. ab inteſta. cum dilectus.*

Quid

Quid ſi dicat Judex, excommunico te, & abſolvo te?

Reſpondeo. Si ſimul excommunicare, & abſolvere voluit; non potuit, & nihil egit. Si autem primò voluit excommunicare, & poſtea abſolvere, utrumque valet, & primò excommunicatio, & poſtea abſolutio. Hæc *Rod.*

Quid de duobus Judicibus, quibus mandatum eſt, ut alter ipſorum excommunicet aliquem, & uterque eodem momento dicat, excommunico te, quis illorum excommunicat?

Reſpondeo. *Hu.* notat 11. *q.* 3. §. *Cum ergo*, quod uterque illorum Judicum excommunicat, quia intentio illorum Judicum eſt, quod ille excommunicetur, & eſt ſenſus, Excommunico te &c. quia neſcio utrum ille excommunicet te, & ideò excommunico te, ut ſic non evadas pœnam excommunicationis, quaſi dicat, quamvis iſte non excommunicet te, ego tamen excommunico te. Hæc *Rod.*

Quid de excommunicationibus quæ pro furtis, vel damnis occultis proferuntur ſic, *Excommunicamus omnes illos, qui tale furtum, vel damnum fecerint, & omnes, qui de hoc aliquid ſciverint, nec revelaverint illud*? Numquid ille, qui ſcit hoc quocumque modo, revelare tenetur damna paſſo, vel alii?

Reſpondeo, quod non tenetur revelare damnum paſſo, quia hæc ſententia intelligi debet de revelatione facienda Prælato Eccleſiæ, non damnum paſſo; ſed nec Prælato tenetur iſte, qui ſolus ſcit, revelare, imò tenetur non revelare publicè, ſicut notat *Hu. de teſti. ſynodalibus* 35. *q.* 6. *Epiſcopus in ſynodo.* In hoc tamen caſu credo quod teneatur revelare Prælato occultè, ut corrigat occultè non publicè. Hæc *Rod.*

Quid ſi probare poſſit; numquid tenetur expenſis ſuis teſtes producere, & reum ad judicium trahere?

Reſpondeo. Credo, quod non, ſed ſufficit quod publicè revelet Prælato, quod ſcit de facto illo, & perſonas exprimat, per quas illud factum probari poteſt, & tunc Prælatus malefactorem moneat, quod ſatisfaciat ſi poteſt, quod ſi noluerit ſatisfacere, & qui paſſus eſt damnum velit eidem Prælato cavere, quod propter illud damnum non trahet malefactorem coram ſæculari Judice, nec ei machinabitur propter hoc aliquod malum, quamdiù ille malefactor ſuper hoc juri ſtare voluerit coram Eccleſiaſtico Judice, poterit Prælatus damnum paſſo veritatem revelare. ut & ipſe ſi voluerit monitione præmiſſa per modum denunciationis agat contra illum. Si autem cavere noluerit, & maximè ſi timeatur, quod damnum paſſus agat contra malefactorem ad mortem, & ſanguinem coram Judice ſæculari, aut etiam auctoritate propria ſe velit ulciſci, non credo quod Prælatus teneatur publicare quod audivit de facto, nec compellere eum qui revelavit ei, quod publicè revelet. Si etiam probabiliter timeretur, quod malefactor revelationem hujuſmodi enormiter damnaret, non credo, quod teneretur publicè revelare, ſed ſufficeret, quod in ſecreto revelaret Prælato perſonam malefactoris, & perſonas teſtium, per quas poteſt conſtare de facto. Hæc *Rod.*

Quid ſi Epiſcopus dicat, excommunico unum de illis, qui tale furtum fecerint; numquid aliquis eorum eſt excommunicatus?

Reſpondeo quod non, ut habetur *extra. de offi. Ju. ord. ſi Sacerdos in gloſſ.* quia ſententia incerta eſt, & ideò rei judicatæ auctoritatem non continet, ideò nulla eſt *C. de ſententia quæ ſine certa quantitate l. pe. & ult.*

Eſto quod Presbyter Parochialis ſecretè ſciat aliquem feciſſe aliquod furtum, ille verò, cui factum eſt, inſtat apud eum, quod excommunicet eum, qui fecit, & ideò Presbyter ſic eum excommunicat in genere, dicens, quicumque fecit tale furtum, ſit excommunicatus, numquid ille erit excommunicatus?

Reſpondeo ut habetur in prædicta *Gloſſ.* quod ſic, quantùm ad Deum, non autem quantùm ad Eccleſiam, quia non vitabitur ab Eccleſia, & eſt ſimile, 11. *q.* 3. *excellentiſſimus.*

Quid ſi Judex excommunicet ſubditum ſuum ſub tali forma, vel ſimili, excommunico talem. De qua excommunicatione intelligitur, ſcilicet majori, vel minori?

Reſpondeo ſecundùm *Ray.* dimiſſis opinionibus aliis, quod intelligitur de majori, *extra. c. ſi quem ſub hac forma.* Et idem dicendùm, credo, quando Judex aggravando ſententiam, excommunicat aliquem cum participantibus ſibi; & licèt quidam dixerint hoc eſſe reſtringendum ad illos ſolos, qui participant in crimine, credo tamen, quod extendendum eſt ad participantes in cibo. locutione, & ſimilibus, *art. extra. c. quod in dubiis in fin.* Aliàs non eſſet aggravatio ſententiæ, cum ſine hac aggravatione participantes in crimine majorem incurrant excommunicationem, *extra. c. nuper.* Per hanc autem aggravationem, non credo perſonas exceptas, 11. *q.* 3. *quam multos*, ligari, niſi hoc à proferente ſententiam exprimatur, ſed illos ſolos, qui ante hujuſmodi aggravationem excommunicationem minorem incurrebant ex hujuſmodi participatione, *art. extra. c. quod in dubiis*, & *lib.* 6. *c. conſtitutionem, & cap. ſtatuimus.* Hæc *Gar. ſuper dicto cap. conſtitutionem, & Rod.*

Quid ſi Iudex dicat ; excommunico participantes cum tali excommunicato, in locutione, & huiuſmodi ; numquid talis excommunicatio ſic in genere lata contra tales tenet?

Reſpondeo. Dicunt multi quod non. Cùm Gregor. X. dicat *lib. 6. c. conſtitutionem,* quod tales ſunt priùs nominatim monendi, & ſecundùm hoc eſt revocatum illud *cap. extra. c. quod in dubiis*, §. *ult.* Alii autem diſtinguunt quod illud *cap. conſtitutionem* loquitur tantùm, quando Iudex ſingularem perſonam, vel ſingulares perſonas vult ſingulariter excommunicare. Tunc enim tales ſunt monendi nominatim perſonaliter, ſi inveniri poſſint, aliàs publicè in domo ſua, vel in Eccleſia, ut 23. *q.* 3. *illicita.* Si autem vult in omnes participantes ſententiam ferre generalem, tunc ſufficit monitio generalis, & ita intelligit *Hoſt. illud cap. Innocen. 4. lib. 6. c. ſtatuimus*, ad ejus declarationem factum, ſive illud *cap. quod in dubiis cum ſuis ſimilibus.* Prima opinio eſt ſecurior. Secunda magis conſonat juri, ne tot jura revocentur ; tamen etiam ſecundùm opinionem ſecundam non valet ſententia excommunicationis contra tales generaliter lata, niſi præcedat monitio generalis, ut in *cap. ſtatuimus*, & ſic intelligit *Innoc. illud cap.* Hæc *Gar. ſuper illud cap. conſtitutionem.*

Eſto quod hodie generalis ſententia ferri poſſit in participantes, quid ſi feratur ab initio ſententia generalis talis ; excommunico talem cum participantibus ſibi?

Reſpondeo, quod intelligitur de participantibus ſibi in crimine, non de aliis, quia alii non ſunt excommunicandi ante monitionem generalem, vel ſpecialem, prout ſententia generaliter, vel ſpecialiter fertur, *ut in cap. quod in dubiis*; & ità intelligit *Jo: ut habetur in gloſ. ordi. & ſimiliter Hoſti, illud c. ſtatuimus, hæc Gar.*

ARTICULUS V.

Quando, & quomodo ſententia dicitur ferri à Jure.

Circà quintum ſciendum, quod ſecundum *Rod.* ſententia ferri dicitur à Jure, cum ab eo, qui poteſt facere conſtitutionem, ſeù Canonem generalem, ut Papa, vel particularem, ut Legatus in Provincia Legationis ſuæ, vel Archiepiſcopus, vel Epiſcopus in Diæceſi ſua ; vel Concilium provinciale in provincia ſua, animo Jus ſtatuendi ſtatuitur aliquod in perpetuum, & generaliter in omnes ſubditos ſuos, & ſtatutum illud roborat per ſententiam excommunicationis in futuros transgreſſores illius ſtatuti prolatam ſic : excommunicamus omnes illos, qui de cætero tale quid commiſerint.

Secundum verò *Hoſti.* ſententia juris eo ipſo profertur, quo aliquis incidit in factum per Canones damnatum, ideo de eo, qui deliquit, & non de Canone, qui delictum fieri prohibet, queri debet *ff. de re jur. quod quis damnum*, & talis non à ſe ipſo ligatur, ſed occaſione delicti, ſive auctoritate Canonis ; ſed hoc contingit aliquando auctoritate Canonis à Iudice promulgati ; de quo dic, ut ſuprà dictum eſt *ti.* cui excommunicatio valeat infligi ; aliquando auctoritate Canonis ſcripti, & in jure redacti, de quo dictum eſt ſupra *ti. Quis poſſit excommunicare.* Hæc *Hoſti.*

Notandum etiam eſt, ubicumque in jure ponitur hæc Clauſula ; Anathema ſit, non eſt Canon ſententiæ latæ, ſed ferendæ, & exponitur ſic idеſt *fiat, ut di. 30. quaſi per totum, & extra de vi, & ho. cle. ſi quis*, quia præſens confuſum præſertis non tenet uſum, ſic intelligit *Guil. Durand.* illud *extra de Magiſtris c. 3.* licèt alii aliter intelligant illud idem, & ubi ponitur verbum de futuro, ut tale quid faciens excommunicetur *extra de vi, & hone. cle. Clerici*, & in multis aliis *capitibus* ratio eſt, quia pœnæ ſunt molliendæ *de pæ. di. 1. §. pauæ.*

Sciendum eſt etiam, quod cum dicitur compellas per cenſuram, vel diſtrictionem Eccleſiaſticam, vel compellas, ſimplex excommunicatio, & ſuſpenſio poſſunt intelligi *extra de verb. ſig. quæreuti.*

Sed numquid faciens aliquid, quod prohibetur fieri à jure, vel à Iudice ſub pœna Anathematis, eſt excommunicatus ipſo facto, & videtur, quod ſic. *ar. di. 63. Salomitane, & extra de eo, qu. jur. ordi. ſuſ. c. 1.*

Reſpondeo ſecundum aliquos eſt excommunicatus ipſo facto, quando fit prohibitio ab homine ; undè tunc dicta capita habent locum. Secus eſt ſi fiat à lege *di. 25. per eo. & ar. ff. de Arbitris Celſus*,

Secundum vero *Hoſti.* etiam ſi ab homine fiat, non eſt excommunicatus qui venit contrà, ſed excommunicandus, niſi dicatur quicumque furtum fecerit excommunicatus ſit ; & ideo prohibemus ſub pœna Anathematis, ne furtum fiat, vel niſi appareat, quod proferens hæc verba animo ferendi ſententiam proferat *ar. extra de verb. ſig. in his* ; tunc enim veniens contra eſt excommunicatus, ſic intellige, & ſolve illud contrarium *extra de loca. & condu. c. 1. & de jure patr. relatum. Per decretalem de ſimonia ſicut nobis*, & ſic quando Canon latæ ſententiæ non præcedit, vel proferens ſententiam ferre non intendit, Comminatio eſt. *C. commina. epiſtolas. & extra de appel. cum ceſſante*, ſed quando Canon latæ ſententiæ præcedit, vel proferens hoc intendit, tunc ſententiam facit,

Sed

Sed quomodo conſtabit de intentione proferentis?

Reſpondeo, quia hoc coram ciecumſtan. tibus expreſſit, aliàs a verbis non recedam *ff.delc.3. non aliter.*

Sed nonne in dubio ſe debet excommunicatum quilibet reputaee, ut dicetur infra, & habetur *extra de Cle.excom.illud. §.licet.*

Reſpondeo, quod ſic, quando factum eſt dubium, ſed hæc verba certa ſuut, & claea, ex quibus eliei non poteſt ſententia lata, niſi appaeeant aliæ ciecumſtantiæ.

Quid igitur ſi Iudex tee monuit malefactorem, quod emendaret ſe, & quartò præcipit ſub pæna excommunicationis?

Reſpondeo tunc fortè eeputare ſe debet excommunicatum *art.12.q.2. indigne & extra de ſen.exeo.ſacro*: tunc igitue bonum eſt, quod abſtineat, & ſe exeommunicatum reputet, donec conſulat proferentem *art. extra de ſpon. juvenis & de re.juris eſtote.*

Sunt autem quidam, qui dicunt referre, utrum, dicat in pæna excommunicationis, & tunc eſt Canon latæ ſententiæ, quia infert; vel ſub pena, & tunc eſt comminatio, ſed hoc ex ſeipſis habent, & contra *tex.di.63.Salomitanæ, & extra de loca.c.1.*

Alii dicunt referre, uteum Iudex præcipiat difiniendo, & tunc veniens contea, eſt excommunicatus, vel conſtituendo fieri ſub interminatione Anathematis, & tunc non eſt Canon latæ ſententiæ *extra de jurepatro. relatum*, vel ſub diſtrictione, ſive pæna, qnod pro eodem habent, & tunc eſt Canon latæ ſententiæ *extra emu Eccle. non eo minus. in fi.* tunc dic, ut ſupra dictum eſt ſecundum *Hoſti. hæc omnia de bo.in ſum.ti.8.ſang.*

Alii dicunt indiſtincte, quod ſive dicatur ſub interminatione, ſive ſub diſtrictione, ſive ſub pæna, non habet vim ſententiæ, ſed comminationis. *C.commina.epiſtolas per totum*, & in hoc ut dicit *Goff.* conveniunt plures.

TITULUS IX.

De damnis excommunicationis.

Deinde conſideeandum eſt de effectibus & damnis, ſeu incommodis excommunicationis.

Et primò excommunicationis majoris. Secundo excommunicationis minoris. Ideò ſit.

ARTICVLVS I.

De Damnis excommunicationis majoris.

Circa peimum ſeiendum, quod homo ex excommunicatione majori multiplex incurrit damnum, & incommodum. Primò, quod cxeommunicatus tali excommunicatione excludirur à participatione Sacramentorum ſecundum quod dictum eſt ſuprà *tit.primo de excommunicatione.*

Item nullus Cheiſtianus cum ipſo participare poteſt, ut dictum eſt ibidem, & dicetue infeà de participantium pæna, & habetur *extra de privi. cum & plantare §.2. ubi habetur* ſic: excommunicatos, & nominatim interdictos ab hominibus ſtatuimus evitandos. Dicuntur autem nominatim interdicti, vel excommunicati ſecundum *gloſ.ibidem Ber. Hoſti., & Inno.* qui proprio nomine, vel alijs circumſtantijs indubitabilibus, aut circumlocutione deſignantur *inſt.de exhereda.li.§.nominatim.* Item ſecundum *Inno: & Hoſti. extra de praben. in Lateran.* Nominatim interdicti dicuntnr ibi omnes de quibus conſtat, quod ſunt interdicti: unde dicuntur interdicti nominatim etiam ſi caſtrum, vel Civitas interdicatur *extra de verb.ſig.cum in partibus.§.ſi.*

Nominatim igitur interdicti, vel excommunicati dicuntur, qui in ſententia ſpecificantur, vel exprimuntur; verbi gratia. Cum Iudex dicit excommunico, vel interdico N. & N. cum fautoribus, & participantibus ſibi. Hic. N. & N. ſunt nominatim excommunicati, vel interdicti, & ideò ſunt vitandi.

Fautores verò, ſivè Participantes non ſunt nominatim excommunicati, vel interdicti, niſi tantum in genere, & ideò non tenetur quis eos vitare quouſquam pee Iudicem nominatim ſpecificentur, & denuncientur, facta ſibi prius fide de participatione, ſivè favore eorum: ſic intellige illud *extra de ele. extra propoſuit; & li.6. de ſen. exco.ſtatuimus;* niſi fortè ſpecificatio eorum adeo eſſet notoria, quod inficiationi locus non eſſet *extra de coha.Cleri.& mu. tua.*

Idem etiam dicit *Hoſti. extra de ſen.excom. cum non ab homine, & de privi. cum & plantare.*

Item Eccleſiam intrare non poteſt, ſecundum quod exponit ratio ad orandum. Secus eſt ſi intrat ad tranſeundum per eam ad ulteriorem locum, dum tamen non celebrentur ibi Divina; *Hoſti. verò in ſum.ti.de.ele.ex.* dicit, quod nullo tempore debet intrare, quia nec interdictus, quod eſt minus, hoc facere debet; de conſuetudine tamen prava intrant Eccleſiam excommunicati dummodo non celebretur ibi; ſed hoc numquam fit ſine peccato, & quod deterius eſt, intelligitur de excommunicato tam occulto, quam manifeſto.

Sed numquid talis ad oſtium Eccleſiæ ſtare poſſet, ut ibi Miſſam, vel aliud officium Eccleſiæ audiret?

Reſpondeo, quod non, quod ex mente verborum *decre: patet extra de pa. quod in te.*

Ibi voce ita dimiſſa celebrent, quod exterius audire non poſſint: Presbyter etiam, qui ſcienter celebrat, mortalitee peccat *extra*

de

de Cle. exco. mi. ſi celebrat, & extra e. nuper, & ſi propter hoc excommunicetur, & poſtea celebraret, notam irregularitatis non evaderet, ſicut nec ille, qui eſt excommunicatus; ideò, quia celebrat in Eccleſia interdicta ſecundum quoſdam *extra de Cle. extra. mi poſtulaſtis ff. ulti: Hæc Hoſt. in ſum.ti. de privi.*

Secundum etiam *Hoſti & Inno: extrà eo nuper* ſi Clerici ſciunt excommunicatum foris ſtare, & divina audire, puniri debent ſi celebrent, ac ſi ille intus audiret: unde ſi excommunicatus audit foris divina, illi, qui ſunt in Eccleſia, recedere debent.

Item Eccleſiæ ſuffragijs privatur, & incurrit ex hoc incommoda tria, quæ etiam tangit magiſter ſententiarum *li.4.di.*18. quæ etiam tria patent per hoc, quod aliquis ex Eccleſiæ ſuffragijs conſequitur tria: valent enim ad augmentum gratię eis, qui gratiam habent, vel ad merendum gratiam eis, qui non habent; & quo ad hæc dicit Magiſter, quod per excommunicationem gratia Dei ſubrahitur: valent etiam ad cuſtodiam virtutis, & quo ad hoc dicit, quod protectio ſubtrahitur, non quod omnino à Dei providentia excludatur; ſed ab illa protectione, qua Eccleſiæ filios ſpecialiori modo cuſtodit: valent etiam ad defendendum ab hoſte; & ſic dicit, quod major poteſtas in ipſum ſęviendi Diabolo datur ſpiritualiter, & corporaliter: undè in primitiva Eccleſia, quando oportebat homines per ſigna ad fidem invitari, ſicut donum Spiritus Sancti viſibili ſigno manifeſtabatur; ità & excommunicatio corporali vexatione à Diabolo innoteſcebat.

Nec eſt inconveniens ſi iſte, qui non eſt deſperatus hoſti datur; quia non datur ei quaſi damnandus, ſed quaſi corrigendus; cum in Eccleſiæ poteſtate ſit ex eius manu, cum voluerit, eum eripere. *Hæc Tho.*

Sed numquid excommunicati privantur totaliter Eccleſiæ ſuffragiis, ita quod nullo modo orationes Eccleſiæ proſint eis?

Reſpondeo, aut fuerunt excommunicati pro injuſta cauſa, aut pro juſta. Si pro injuſta, non excluduntur propter hoc à ſuffragijs orationum Eccleſiæ, quia taliter non eſt excommunicatus quo ad Eccleſiam triumphantem; nec Eccleſia etiam militans intendit tales excludere à ſuffragijs orationum. Si autem pro juſta cauſa; aut pæniter, & diligenter abſolutionem procurat, paratus quidquid eſt in ſe facere, & pro iſto caſu valent orationes Eccleſiæ, quia ſcilicet extunc eſt ſibi remiſſum peccatum, cujus remiſſio abſolutio eſt quo ad judicium Eccleſiæ triumphantis; aut non pænitet, ſed obſtinatus manet; & quamdiu eſt in tali ſtatu licet poſſint ſibi prodeſſe aliquo modo orationes Eccleſiæ; cum per orationes Beatorum Dei miſericordia voluntatem pænitendi multis inſpiravit ſceleratis; longè tamen minus talibus proſunt, quàm alijs, quia quantum eſt in ipſis indigni ſunt, ut proſint eis. Eccleſia etiam ad tales ſuffragia orationum non ſic intendit dirigere, ſicut ad alios 11. *q.3. quicumque intra.*

Oratio autem cæteris paribus plus prodeſt illis, ad quos ſpecialius, & directius dirigitur, quam alijs & ideo dicit *Ber.*, quod excommunicatio eſt pæna damni, & cæteris paribus plus poteſt Diabolus ſuper eum, quàm ſuper non excommunicatum, & hæc eſt ratio, quare per excommunicationem dicitur, quis tradi Sathanæ. Hæc *Inno.*

Numquid Præsbyter poteſt orare in Miſſa pro excommunicatis?

Reſpondeo, quod Eccleſia poteſt orare pro talibus in genere; undè expreſſe orat pro eis in Paraſceve, quando dicit oremus, pro Hæreticis, & Sciſmaticis, ut Deus, & Dominus noſter eruat eos de univerſis erroribus, & ad Sanctam Matrem Eccleſiam revocare dignetur: hoc enim in ipſa ſententia innuitur, quando proferens eam dicit *in fi.* ita tamen, quod ſpiritus ſalvus ſit in die Judicij.

Si etiam in memento recogites de aliquo amico tuo excommunicato, ut Deus infundat ſibi gratiam, ita quod convertatur, non reprobo; nec propter hoc dicam te excommunicato participare, ſed opus charitatis potius exercere, & voluntatem Dei facere, qui neminem vult perire, aliàs autem ſpecialiter pro ipſo orare non debes ſcilicet publicè *de conſe.di.ſ 1.c.viſum*: nec cum ipſo ullo modo hoc eſt in oratione participare, quod prohibent jura, hæc *Hoſt.en.*

Perſona etiam ſingularis orare poteſt ſecretè pro excommunicato, ut Deus eum reducat ad ſtatum bonum hęc *Ricar.4. di.18 q.7.ar.2 & c 3.*

Sciendum tamen, quod non licet pro eis orare publicè inter orationes, quæ fiunt pro membris Eccleſiæ; ſicut autem Pro Infidelibus oratur, ſed ipſi fructum orationis non percipiunt, niſi convertantur ad fidem; ſic etiam ſi pro excommunicatis oretur, fructum orationis non percipiunt quamdiu obſtinati in excommunicatione manent. Hæc *Tho.*

Numquid excommunicatus tenetur dicere horas ſuas?

Reſpondeo ſecundum *Goff. Hoſti. & Ray.* quod ſic per ſe, non officiando Eccleſiam, quia alius non debet ei communicare in oratione, ſed privatim, non in Eccleſia; non ſicut prius, non in ordine ſuo, nec dicat Dominus vobiſcum, vel ſimilia verba ad ejus dignitatem pertinentia, ſed in modo orationis. 11.*q.3. ſi quis Epiſcopus damnatus, &*

cap.

cap. ſi quis Epiſcopus in Concilio: nam ad hoc eſt obligatus *extra de cele: miſ. c. 1.* à quo propter ſuum peccatum non ſit immunis *16. q. 1. legi. & extra de judicijs intelleximus.*

Idem dicendum eſt ſecundum *Goff.* de ſuſpenſis: poſſunt tamen duo, vel tres excommunicati, vel ſuſpenſi dicere horas ſuas bini, ſed excommunicati extrà Eccleſiam; ſuſpenſi, & interdicti in Eccleſia januis clauſis, & voce ità demiſſa, quod exterius audiri non poſſint, ut patet *de pe., & re. quod in te. hæc Goff.*

Item talis Eccleſiaſtica ſepultura privari debet, ſi excommunicatus decedat; ſi etiam erat excommunicatus injuſtè, quia dicitur *11. q. 3. quicumque intra*, quibuſcumque vivis non communicamus, nec mortuis communicare debemus *extra de reſti. ſpo. litteras in gloſ. & extra de privi.* Ad hoc; dicitur in *gloſ.*, quod communicantes excommunicatis in morte, ſcilicet eos ſepeliendo in cęmeterio, inciderunt in excommunicationem, ſcilicet minorem. Et ſi tales in Cæmeterio fuerint ſepulti, indè debent eijci, ut habetur *eod. cap.* quod debet intelligi, ſi oſſa eorum ab oſſibus fidelium poſſint diſcerni *extra de ſepul. ſacris*, aliter non, quia minus malum eſt, quod in Cæmeterio remaneant oſſa excommunicatorum, quam quod indè eijciantur oſſa aliorum.

Quid ſi Presbyter ſepeliat aliquem in Cæmeterio, in quo aliqui excommunicati ſunt ſepulti, & hoc ſit certum?

Reſpondet *Guil. Duran.*, quod licet malè faciat, non tamen eſt irregularis, cum non ſit expreſsè cautum in jure; & idem dico de eo, qui ſcienter, & ſolemniter ſepelit publicè excommunicatum.

Item nec eligere, nec eligi poteſt *extra de ele. exco. mi. poſtulaſtis. & de æta., & quali. cum bonæ.* Hoc tamen fallit in electione Papæ, à qua nullus ex Cardinalibus repellitur prætextu cujuſcumque excommunicationis, aut interdicti, *& de elec. ubi majus li 6. in ele. ne Romani.*

Quid ſi excommunicatus occultus interſit alicui electioni?

Reſpondeo ſi primo antè confirmationem electi detegeretur ejus excommunicatio, licet propter hoc non irritaretur electio, ſi electus habet ſufficientem numerum vocum; vox tamen ſua reputaretur nulla; unde ſi neceſſaria fuit vox ejus ad ſufficientem numerum vocum, non reputabitur legitimè electus. Hæc *Richar.*

Item non poteſt conferre beneficia *extra de exceſ. præla. tanta*: dicunt tamen aliqui, ut dicit *Inno*: & fortè non male, quod ſi Prælatus excommunicatus alicui provideret de Prælatura Eccleſiæ, vel Canonicatu, vel confirmaret alicujus electionem, bene teneret, quamdiu toleratur ab Eccleſia *art. 8. q. 4. nonne*; niſi fortè notorium eſſet, vel aliàs probari poſſet, quod publicè excommunicatus eſſet, quia tunc nec ſpiritualia, nec alia ab eo deberent recipi, ſed vel per appellationem, vel alio modo deberet ad ſuperiorem recurri *art. de jurepa. nullus*. Hæc *Inno: extra de dolo, & contu. veritatis.*

Item nullum beneficium Eccleſiaſticum acquirere poteſt, ut patet per prædicta *cap. ſcilicet, poſtulaſtis, & cum bonæ.*

Quid de conferentibus beneficia Eccleſiaſtica talibus?

Reſpondeo conferentes talibus beneficia ſcienter, à collatione beneficiorum ſuſpenduntur, donec ſuper hoc veniam mereantur, ut puniantur, in quo non eſt dubium, deliquiſſe, ut *in dicto cap poſtulaſtis. §. 1.* quinimmo etiam à perceptione beneficiorum propriorum ſuſpenduntur, quia ſcienter indigno beneficium contulerunt *extra de elec. nihil eſt, & in gloſ. d. c. poſtulaſtis.*

Sed per quem merentur veniam?

Reſpondeo per ſuperiorem, niſi fortè hac de cauſa in concilio ſuſpenſus eſſet *art. extrà de præben. grave.* ſufficit autem probare Clericum fuiſſe ſemel excommunicatum, niſi probet ſe fuiſſe abſolutum, antequam ſibi conferretur beneficium; maxime ſi is, qui excommunicavit eum, participavit ſecum *extra de cle. exco. mi. propoſuit.*

Item taliter excommunicatus beneficium, quod aquiſivit in ſententia dormiens, retinere non poteſt, niſi fuerit cum eo miſericorditer diſpenſatum; ratio eſt, quia benificium ratione officij confertur, ut patet *di. 81. ſi quis amo. c. eos, & ſæpe. d. c. poſtulaſtis*; undè dicitur *di. 32. præter in gloſ.* excommunicatus, & ſuſpenſus à Canone ſtatim beneficium amittere debet, ſed non ſi ab homine, undè ſi excommunicati longo tempore, ut triennio, vel biennio, vel etiam contumaces fuerint, poſſunt omnibus ſuis beneficijs perpetuò ſpoliari *art. in d. c. poſtulaſtis. reſponſo 1. & de cle. conju. diverſ.* Hæc *Ho.* quinimmò ex quo ſtetit quis excommunicatus per annum, & ultrà, privari debet beneficio ſuo *11. q. 3. rurſus.*

Idem videtur dicendum de ſuſpenſo ab officio *extra de. æta. & quali, cum bonæ. in gloſ.*

Item nec fructus ſuorum beneficiorum antiquorum percipere debent, quamdiù in ſententia dormiunt, hoc eſt quamdiu ſunt in mora petendi gratiam abſolutionis, quia non debet percipere beneficium, qui non facit ſervitium *extra de appel. paſtoralis §. fi.* ſecus eſt, ſi non eſſet in mora *extra de conceſ. præben. quia diverſitatem.* Hæc *Ho.*

Si tamen poſt abſolutionem conſtiterit eum injuſtè excommunicatum fuiſſe, debet omnes fructus medii temporis recuperare ſecun-

cundum *Ho. Goff. Ray.* ; *& Ber. extra de appel. paſtoralis*, *& 2.q.5. ſuper cauſam*.

Si autem juſtè excommunicatus fuerit, nihil recuperabit, niſi fieret ei gratia. *C. de re. mi. ſtipendia*, ned de facili debet gratia fieri, ne propter ſpem recuperationis diſciplina Eccleſiaſtica contemnatur, ut dicitur *in d.c.* quia *diverſitatem*, *& diſ.50.c.1.* Hæc *Ray*, *& Hoſt.*

Debent autem fructus Eccleſiæ illius dari, quamdiu eſt excommunicatus, alicui, qui celebret pro eo *extra de appel. pervenit* ſecundum *Bar. di.92. Clericus 1.*

Quid ſi non habet, unde vivat Clericus excommunicatus?

Reſpondeo ſecundum *Jo*: providendum eſt ei interim de bonis Eccleſiæ quia etiam depoſitis providetur *di.50 ſtudeat*; ne cogatur in opprobrium Cleri mendicare *di.93. Diaconi*; unde dictum *cap. paſtoralis* intelligi poteſt in eo caſu, quando hoc in ſententia exprimitur, ſcilicet, quod ei bona Eccleſiæ ſubtrahantur.

Secundum verò *Ber.* excommunicato non eſt in aliquo providendum, quia claves Eccleſiæ contemnit, cui non eſt participandum, niſi forte fame periret; tunc enim ſibi ſubveniri debet, quia adhuc ad Eccleſiam redire valebit, hoc in *gloſ. d.c. paſtoralis*.

Item ſi excommunicatus ſpiritualia tractet, deponi debet *extra de dolo, & contu. veritatis*, *& extra de ata. & quali., cum bonæ. in gloſ.*

Item non poteſt eſſe Iudex, undè conſtitutiones, & etiam ſententiæ, quæ fiunt ab hujuſmodi excommunicatis, vel de ipſorum mandato, irritę ſunt ipſo jure *extra de har. excommunicamus*; & ſi detegatur excommunicatio alicujus poſt lationem ſententiæ, ſententia revocatur *extra de ſen., & re judi. ad probandum*; dicit tamen *Rod.* quod huic juri derogatur per contrariam conſuetudinem quantum ad Principes, & Magiſtratus, & Balivos eorum excommunicatos, qui faciunt obſervare ſententias latas ab eis tempore excommunicationis, quod tamen non debet fieri;

Quid de ſententia lata à pluribus Iudicibus, quorum unus eſt excommunicatus?

Reſpondeo, non tenet, ſi eſt excommunicatus publicè, *ut in cap. ad probandum*; ſecus eſt ſi occultè, ut dicitur *in gloſ. ibidem*.

Quid ſi Iudex pendente lite in judicio excommunicetur, numquid poteſt repelli?

Reſpondeo, quod ſic, ſed eo abſoluto reſumit juriſdictionem *extra de offi. de le. inſinuante, & cap. prudentiam, & extra de reſcrip. ſciſcitatus in gloſ.*

Quid ſi Iudex tempore reſcripti impetrati ſit excommunicatus, & tempore receptionis abſolutus, numquid litteræ valent?

Reſpondeo valent ſecundum *Jo*:, ſed *Ber.* credit, quod non valent, cum ab initio nullæ fuiſſent: undè poſtea per abſolutionem convaleſcere non poſſunt. Hæc *extra de praben. dilectus ſuper in gloſ.*

Utrum ſententia lata ab excommunicato occulto teneat?

Reſpondeo de hoc habitum eſt ſupra *ti. de majori excommunicatione, quæ infligitur à Judice*.

Ad hæc nota, quod Iudex excommunicatus, dum eſt excommunicatus, juriſdictionem non habet, cum non habeat juriſdictionem, vel cauſam alij committere non poteſt *li.6. de offi. judi. or. Romana*.

Sed quid ſi, antequam eſſet excommunicatus, cauſam commiſit, & poſtea excommunicatus fuit, numquid mandatum per excommunicationem expiravit?

Reſponſio hujus quæſtionis habetur ex his, quæ dicuntur infrà 16. *tit. in reſponſione illius quæſtionis, utrum officium Epiſcopi excommunicati, &c.*

Si verò Epiſcopus ſit excommunicatus, nec ipſe, nec ejus officialis, cum eorum ſit idem conſiſtorium, de cauſis cognoſcet.

Quid ergo tunc fiet?

Reſpondet *Jo. An. ſupra dictum C. Romana*, quod tunc adeatur Papa, ut provideat *li.6. de ſupplen. negli. c.1.*

Nota etiam. quod licet Iudex ſit excommunicatus, gerentes tamen ejus vices, ſive negocia non ſunt excommunicati, niſi communicaverint ſibi in crimine, pro quo fuit excommunicatus; cum ex officio ſuo ejus negocia gerere teneantur *extra de ſen. exco. inter alia*, *& 11.q.3. quàm multos*: ſed tamen ea, quæ aguntur juriſdictione tantum ab eo recepta, dum eſt excommunicatus, non tenent, ut patet *li.6. de offi. judi. Romana in fi. in tex. & gloſ.* ſecus eſt, ſi recepit juriſdictionem ab alio; undè ſi officialis Epiſcopi, excommunicato Epiſcopo, committat alij, commiſſio tenet, ut dicit *ibidem Jo. An.*

Item non poteſt eſſe Teſtis in negocio, niſi forte ad cautelam ſententia relaxetur, ne communis ordinatio impediatur, & ut rerum unitas ſalvetur *extra de teſti. veniens, ſecunda in fi.* poteſt etiam eſſe Teſtis in negocio inquiſitionis hæreticæ Pravitatis *li.6. de hære. in fide.*

Item taliter excommunicatus non poteſt inſtitui procurator *extra de proba. poſſeſſionem*.

Item nec poteſt conſtituere procuratorem, quinimò ſi inter conſtituentes ipſum interfuerit, inſtitutio non tenebit *extra de procu. c. ul.* Dicit tamen *Gar. li.6. de uſu, quamquam*, quod poteſt inſtituere procuratorem ad defendendum, non autem ad agendum *art. extra de judi. intelleximus*, nec etiam ad negotia, ità quod habeat actionem mandati contra ipſum, quia generaliter excommunicato non eſt

par-

participandum 11.q.3. *ſicut Apoſtolus*, niſi ſint à jure caſus permiſſi 11.q.3. *licet*. hujuſmodi etiam ſententiæ eſt *Hoſti. extra de dolo, & contu veritatis*.

Quid ſi procurator ſit inſtitutus ad impetrandum ab aliqua communitate, cujus major, & jurati, ideſt illi, qui jurant pro cauſis univerſitatis, per quos eadem communitas regebatur, erant excommunicati tempore, quo iſtè fuit conſtitutus procurator, numquid talis procurator repelletur ad impetrandum?

Reſpondeo, quod talis non eſt repellendus pro eo, quod illi ſunt excommunicati, niſi in tribus caſibus.

Unus eſt quando illi tales excommunicati expreſſi ſunt in litteris procurationis, quia per hoc patet, quod eorum tamquam majorum mandato fuit procurator conſtitutus, undè non valet, quia ſi majores de univerſitate, ut adminiſtrator, conſules, prælatus ſunt excommunicati univerſitas agere non poteſt, quia quaſi mortuus tunc habetur 11 q.3. *Nemo Epiſcoporum*, & ità, quaſi vacare intelligitur *ex ra ne.ſe.va. c.1.2. & 3.* Secundus Caſus eſt ſi aliàs talium auctoritate procurationis inſtitutio facta ſit, & de hoc conſtet, puta cum dicitur in procuratorio, talis communitas fecit. *N.* ſuum procuratorem ad impetrandum, & major, & jurati ſuam interpoſuerunt auctoritatem. Tertius caſus eſt, quando communitas ſciens illos eſſe excommunicatos, una cum eis conſtituit eum procuratorem tunc enim imputatur ſibi, quia non debuit illos ad hoc aſſociare, hoc notatur *extra de procu. conſulti. in tex. & gloſ.*

Quid ſi procurator, qui eſt excommunicatus, impetravit litteras pro non excommunicatis credentibus eum non eſſe excommunicatum, nunquid litteræ valent, ut per eas procedatur?

Reſpondeo, quod ſic, eo abſoluto, licet procurator, qui eas impetravit, ab impetrando repulſus fuiſſet, ſi iſte, qui litteras concedit, cum excommunicatum eſſe ſciviſſet; cum etiam ſi principalis Dominus excommunicatus eſſet, & eas impetraret, ipſo abſoluto valerent *extra de ex ecp. li.6. pia conſideratione hac in gloſ. ſuper. d.c. conſulti.* de hoc etiam vide *extra de excep. li.6. pia in gloſ.*

Sed dato, quod valeat procurationis inſtitutio facta à communitate, cujus major, & jurati ſunt excommunicati, & litterarum impetratio, quia non ſunt expreſſi in conſtitutione, vel quia alij ignorant eos tales eſſe, vel hoc eſt factum communi omnium voluntate, numquid agere poterit Univerſitas, vel Collegium auctoritate illarum litterarum per Syndicum ab illis, vel ab alijs communiter inſtitutum, ſi objicitur, quod major, & aliquis de majoribus ſunt excommunicati, & probetur?

Reſpondeo in Syndicatu debent exprimi primò majores, & poſtea alij, præcipuè Prælatus adminiſtrator, ut ità appareat, an ſint duæ partes, vel pars major Univerſitatis *ff. quod cujuſquam uni. plane.* & Collegium ſine prælato non convenit, nec convenitur *extra de judi. cauſam.* hoc autem non poteſt conſtare, niſi exprimantur nomina in ipſa conſtitutione; undè ſatis dici poteſt, quod licet litteræ valeant prædicto modo: inſtitutio tamen non valet Syndici, niſi illi abſolvantur; nec hoc eſt inconveniens, quia unus ſolus, vel pauci de centum poſſunt litteras pro Eccleſia impetrare, vel ad hoc procuratorem inſtituere, cum ſint conjunctæ perſonæ *art extra de reſcrip. nonnulli, & 12.q.2. non liceat*: Hæc *notantur in gloſ. ſuper cap. ſupra dictum conſulti.*

Item excommunicatus non poteſt hæres inſtitui; cum excommunicationem Eccleſiæ non habeat *in auc.*, ut cum *de appel. cog. §. generalem, & ſe. colla. 8.*

Ad majorem autem evidentiam conſideranda ſunt tria tempora, ſcilicet tempus inſtitutionis, ut ſcilicet ſciatur; utrum inſtitutio tenuerit: tempus mortis teſtatoris, ut ſciatur, utrum effectum habuerit; & tempus additionis, ſive acquiſitionis hæreditatis *ff. de fur. à Titio*. Et hæc tria tempora in hæredibus extraneis, qui ſcilicet non ſunt in poteſtate ejus, qui eos hæredes inſtituit *ff. de hære. inſti. ſi alienum §. in extraneis.*

Si igitur quæratur de excommunicato hærede inſtituto ab extraneo, dicendum, quod illa inſtitutio pro nihilo habetur, ſi ſit excommunicatus tempore inſtitutionis, vel mortis, vel additionis, ſed non oberit excommunicatio medij temporis; undè ſi poſt inſtitutionem fuit excommunicatus, & ante mortem abſolutus, hęres erit *extra de elec. dudum 1. §. pe. & fi. & extra de conſue. cum dictus §. quia nobis.*, niſi forte cum eo miſericorditer fuerit diſpenſatum *extra de ele. ex mi. poſtulaſtis*; vel dic, quod aliud eſt de beneficio Eccleſiaſtico, quod nemini acquiritur. Ideoque ſine cujuſquam prędiudicio diſpenſari in eo poterit; ut ibi dicitur; aliud de hæreditate temporali, quæ ex quo deficit hæres his, qui veniunt ab inteſtato, acquiritur, & ideò in præjudicium eorum non poterit diſpenſari, tamen ſecundum jus antiquum, ſi ante mortem reconcilietur frater inſtitutus, cum alijs fratribus partem ſuam recuperat amiſſis fructibus medio tempore perceptis; ſed ſi excommunicatus decedat, proprietas ſua ad fratres catholicos pleno jure incipit pertinere; *in auten. ut cum de appell. cog. §. generalem. §. quod ſi fortè, & ſe coll. 8.* Hæc *Hoſti ti. de teſta. §. quis ſit effectus ultima voluntatis.*

No-

Nota tamen, quod excommunicatus poteſt inſtitui hæres in diem certum, puta cum fuerit capax, hoc eſt cum fuerit abſolutus. Hæc *Hoſti. ibidem infra*.

Item excommunicatus reconvenire non poteſt, licet poſſit uti defenſione recuſationis, & appellationis *extra de excep. cum inter priorem*; conveniri tamen poteſt *extra de Judi. intelleximus*. Hæc *Hoſti. ti. de mutuis peti*.

Sed numquid reus convenire poteſt coram delegato actorem, quem propter excommunicationem coram eodem repulit, excipiendo contra reſcriptum, & perſonam?

Reſpondeo, Quod non; ſi enim nullum eſt reſcriptum, & conventio eſt principale, & reconventio acceſſorium, ſublato principali, tolletur & acceſſorium *extra de re jur. acceſſorium cum ſuis concor*. Hæc *Jo. An.*

Item donatio facta cauſa mortis ei, qui eſt excommunicatus, tempore mortis donatoris evaneſcit. 11. *q.3. cum excommunicato*, *& extrà de appel. paſtoralis. §. ult.* hæc *Hoſti. ti. de dona.*

Item contra excommunicatum accuſantem, vel agentem poteſt excipi, quia nullum crimen obſtat excipere volenti. *extrà de excep. cum inter. & C. dilecti filij*. Sed ſecus eſt ubi denunciatur excommunicatio alicujus, ibi enim repellitur denuncians, vel agens ratione communicationis. *extra e. ti. in Præſentia*; qui enim alium denunciat, debuit eum primo præmonuiſſe, alias repellitur *extra de accu. cum Dilecti. 2.* Epiſcopus tamen non poteſt excipere contra Clericum excommunicatum eum accuſantem, cui prius communicavit, & hoc in odium ejus. *extrà de accu. nulli.* Et ex prædictis videtur, quod ſi ſum paſſus excommunicatum litem conteſtari, & amodo non poſſum excipere contra eum. Sed hoc non eſt verum, quia excommunicationis exceptio fieri poteſt in qualibet parte litis, etiam ſi fuerit omiſſa à Reo malitioſè, ſed ipſe tunc in expenſis punitur, & Iudex ex officio ſuo, etiam ſi reus nihil dicat, debet eum repellere *extra de excep. exceptionem, & C. pia* hoc notatur *in gloſ. d. c. in præſentia* de hoc etiam habetur *in gloſ. illius C. cum inter*, & nunc eſt expreſſum, quod exceptio excommunicationis dilatoria poteſt opponi in qualibet parte litis *extrà de excep. c. exceptionem, & lib. 6. de excep. c. pia*.

Nota tamen, quod ea, quæ fiunt in Iudicio cum actore excommunicato, & proceſſus habitus cum eo ante exceptionem excommunicationis contra eum valent, & tenent, licet ei poſtea excommunicatio obijciatur, & probetur, extunc verò illa, quæ agentur non valent, undè non audietur in ſequentibus, donec fuerit abſolutus, hujuſmodi enim exceptio eſt dilatoria *extrà de exцep. exceptionem*, *hoc extrà de excep. li. 6. pia in tex. & gloſ. ſed mirum*.

Sed numquid litteræ ab excommunicato tempore excommunicationis impetratæ ad agendum valent?

Reſpondeo. Quod ſic, poſt ejus abſolutionem; impetrare enim litteras non dicitur actus legitimus, quia etiam mulier, & ſervus pro ſe, vel pro alio poſſet litteras impetrare, niſi ſuperveniret de novo excommunicatio, vel de antiqua excommunicatione evidens, & prompta probatio, *ut ibidem*, nec litteræ impetratæ ſumunt auctoritatem ab impetrante, ſed à delegante, hoc notatur *in gloſ. prædicta*.

Advertendum eſt autem diligenter hìc, quod illud *c. ipſo jure*, quod ponitur *li. 6. de reſcrip.* quod videtur contrarium *d. C. pia* dicit enim ſic: Ipſo Iure reſcriptum, vel proceſſus habitus per ipſum non valeat, ſi ab excommunicato ſuper alio, quam ſuper excommunicationis, vel appellationis articulo fuerit impetratum. Et fortè diceret aliquis, quod per hoc *C. ipſo jure* corrigetur illud *C. pia*, ſed *Jo. An.* dicit, quod non eſt ità; quia illud *C. pia*, poſterius fuit editum. Fuit enim *Inno. IV*; ſed hoc *C. ipſo jure Grego. IX*; undè potius corrigetur hoc per illud *C.* ſed neutrum corrigitur per alterum, ſed potius de diverſis caſibus loquuntur. Nota igitur ſecundum prædictum *Jo.* opinionem modernam *Ber.* eſſe falſam, quia ipſe ponit *in gloſ.* ſupradicta, *ſed mirum*, & in pluribus alijs locis, ſcilicet, quod reſcriptum ab excommunicato impetratum valeat poſt ejus abſolutionem; & opinio ejus antiqua eſt vera, ut patet. *ibidem*: reputat etiam idem *Jo.* eſſe falſam opinionem *Tan.* & *Inno. extrà de offi. dele. prudentiam §. ſexta* & *Ber. compo.* & *Guil. Duran.* dicentium, quod proceſſus habitus per litteras impetratas ab excommunicato valet, ſi non apponatur exceptio, cum hìc dicatur ipſo Iure, ſi enim ipſo Iure non valet, ergo ſine exceptionis ope.

Ad videndum autem quomodo dicta duo *C.* loquuntur de diverſis, ſic diſtinguit; aut enim excommunicatus majori excommunicatione agit coram Delegato, aut coram ordinario.

In primo caſu, aut erat excommunicatus tempore reſcripti impetrati; aut poſtea fuit excommunicatus, in quo caſu locum habet hoc *C.* ipſo Iure. In ſecundo autem *C. pia & de offi. dele. prudentiam §. ſexta*.

Si autem agit coram ordinario, tunc diſtingue tria tempora.

Nam ſecundum vetera jura non tenebat proceſſus cum excommunicato habitus *extra de excep. exceptionem*, aliter non apparet ratio, quarè ibi fiet condemnatio in expenſis, ſi te-

ſi tenuiſſet proceſſus. Poſtea ſtatuit *Gre.* in *deciſa* hoc *C. ipſo jure*, quod tenet proceſſus habitus cum excommunicato, ſi reus ſcienter cum admiſit, aliter non.

Secundum vero jura moderna tenet proceſſus, & locum habet *C. pia.* & ratio hujus diverſitatis eſſe poteſt, quia Iuriſdictio delegati ſumit initium ex perſona agentis, & impetrantis; & ideo cum principium fuerit vitioſum, nec reſcriptum valet, neque proceſſus. Ordinaria verò Iuriſdictio ab actione non incipit, & ideò ibi ſecus eſt; prima illa eſt odioſa, ut *extrà de reſcrip. ad hoc*, hæc eſt favorabilis.

Quid ſi excommunicatus impetret litteras Inquiſitionis?

Reſpondeo. Notat *Goff. extrà de offi. dele. prudentiam*; quod iſtæ litteræ valent, quia ſama habetur in loco accuſationis. *extrà de accu. qualiter.* 2. & licet promovens appareat ineptus, nihilominus valet reſcriptum, & procedetur per illud *e. ti. eum oportet*, ubi idem tenet *Inno.* & *Hoſti*. Sed *Jo. An.* credit contrarium cum in odium excommunicati ſit inductum, quod nullæ litteræ impetratæ ab excommunicato valeant, niſi contentæ in *C.* ſupradicto *ipſo jure*; nec eſt tutum à littera recedere, ad quod optime facit, quod litteræ ab excommunicato impetratæ pro alio non valent. *extrà de proba. c. poſt ceſſionem.*

Inſuper nota, quod ſi quis objiciat alicui excommunicationem, exprimere debet excommunicationis ſpeciem; quia cum ſint duæ ſpecies excommunicationis major, & minor. Secunda non repellit excommunicatum ab agendo; undè per talem expreſſionem apparebit an exceptio admittenda ſit, & ſimiliter debet exprimere excommunicatoris nomen, & utrum ſit ordinarius, vel delegatus; quia ſi ſit delegatus, & excommunicatio illius exhibeatur ſine delegatione Iuriſdictionis, non ſtaretur tali excommunicationi. *extrà de offi. dele. cum in Jure*; ſed hoc non requiritur, ſi ſit ordinarius: hoc notatur *ibidem in gloſ. ibi dixit*. Exceptionem autem, quam reus objiciet, probabit infrà ſpatium octo dierum, die, in quo proponitur, minime computato, ut dicitur *ibidem in gloſ.* Quod ſi non fecerit, Iudex extunc contra eum procedet, & ipſum in expenſis condemnabit, quas actor ob hoc diebus illis ſe feciſſe præmiſſo Iuramento ſe docuerit, ut dicitur *ibidem*.

Si verò durante cauſa poſtea ſuccedente probationis copia de eadem, vel alia excommunicatione, iterum excipiatur, & probetur, actor poſtea excludetur, donec abſolvatur.

Non recipietur autem exceptio excommunicationis ultrà duas vices, niſi ſuperveniret vel nova excommunicatio, vel de antiqua excommunicatione evidens, & prompta probatio, ut patet *ibidem*.

Sed numquid exceptio tollitur per replicationem ejuſdem, ſi de majori excommunicatione excipiatur, & replicetur?

Reſpondeo ſecundum *Goff.* quod non, per illud *C. extrà de excep. dilecti*.

Item breviter excommunicato excommunicatione majori eſt interdictus quilibet actus legitimus, idest, qui ſortitur effectum à lege, ſive Iure *extra. e. ſolet à nonnullis §. ul. l. 6.*, & quælibet participatio non obſtante aliquo privilegio *extra e. nulli*, & omne legis privilegium, & beneficium, ut *in auc. de privile. do. hære. muli. non propterea. §. ult. colla. 8.* Cogendi etiam ſunt cenſura Eccleſiaſtica Iudices ſæculares per Iudices Eccleſiaſticos, ut ab agendo, patrocinando, & teſtificando in ſuis Curijs, & Iudicijs excommunicatos repellant *li. 6. e. c. decernimus.* undè etiam ſi non objiciatur tali excommunicatio tempore illo, quo de facto ſuum actum exercet, eſt ſuſpenſus ab omni actu legitimo. Cum enim poſſe exercere quemcumque actum legitimum includat aliquam communionem cum Eccleſiæ membris, à qua per excommunicationem majorem homo ſeparatur, ipſa excommunicatio prædictam ſuſpenſionem includit; undè & ſuprà dictum eſt, non poreſt eſſe Iudex, nec actor, ſeù denunciator. *3. q. 4. Conſpiratores. Et duobus C. ſe.*

Non poteſt etiam teſtari, ut etiam voluit *Hoſti. extrà de excep. pia, & Gar. li. 6. de uſuris; quamquam*.

Abbas tamen dicit, quod Excommunicatus poteſt teſtamentum condere, & ex teſtamento capere ante unum annum. *ar. per ſimile de hæretico. extrà de hære. excommunicamus.*

Sed numquid Inſtrumentum factum ab excommunicato valet? Videtur quod ſic, quia *extrà de hæreti. excommunicamus §. credentes* dicitur de excommunicato, quod ſi ſatisfacere contempſerit infrà annum, Inſtrumenta per eum facta non valent; ergo à contrario ſenſu facta ante annum valent.

Alij dicunt contrarium, pró quibus optime eſt illud. *3. q. 4. nullus.*

Ibi nec à quocumque credantur, quæ ab eis, ſcilicet excommunicatis dicuntur, vel ſcribuntur *extrà e. noverit.*

Alij, ut *Hoſti.*, *& Guil.* dicunt, quod Inſtrumentum ab eo factum valet, quamdiù ejus excommunicatio eſt occulta, vel etiam ſi ſit manifeſta, & non poſſit probari *ar. 3. q. 7. §. tria. C. de teſta. l. 1. & extrà de excep. c. ſi verò.* Secus eſt ſi ſit notoria *extrà de excep. exceptionem, & de coha. Cle. veſtra.*

Sicut etiam ibi notorius Concubinarius eſt quo ad ſe, & alios ſuſpenſus; ità noto-

rie

ric excommunicatus Tabellio, & Prætor publicè nunciatus repellitur, & ab extra judicialibus *li.6. c. licet*.

Sed numquid ad repellendum actorem ſufficit, eum eſſe denunciatum excommunicatum? Videtur, quod non, per dictum *c. licet*; ubi denunciatur excommunicatus, qui fortè non eſt excommunicatus, & per *C. li.6. de excep. pia.* ubi dicitur, quod illud debet probari apertiſſimis documentis. *Ho.* tamen notavit contrarium, & pro eo facit etiam dictum *C. licet.* ubi per denunciationem talem vitatur in Judicialibus, & extra judicialibus legitimis actibus, licet fortè non ſit excommunicatus. Sic etiam dicam, quod ubi denunciatio probatur, ab agendo repellitur, donec ſe oſtendat abſolutum, vel ſententiam eſſe nullam.

Si quis tamen vult tenere primum dictum, reſpondetur, quod ibi conſtabat non tantum de denunciatione, ſed etiam de excommunicatione. Hæc *Jo. An.*

Admittitur tamen excommunicatus ad accuſandum crimen hæreſis, cujus labes eſt tanta, quod ad ejus accuſationem, quilibet criminoſus, & infamis admittitur contrà quemlibet *2.q.7. præſumunt*. Hoc *Richar.*

Poteſt etiam excipere, & defendere in Iudicio ſe, & Eccleſiam ſuam *extra de excep. cum inter*; ibi *legitima defenſio*, *& c. dilecti*, & qui poteſt appellare, & appellationem proſequi *extra de excep. c. nl.* & eadem defenſio competit excommunicato, quæ competit non excommunicato.

Sed qualiter præſtabit juramentum calumniæ, cum enim ſibi non liceat ingredi ſacra, multo minus tangere *di. 5. ad ejus ver.*?

Reſpondeo in caſu iſto conceditur potius in odium excommunicati, quod omnia, quę pertinent ad Eccleſiam, facere poſſit, & ſic jurabit *art. extra c. à nobis*, & omnes participantes ſibi occaſione litis non incidunt in Canonem, cum talis communio ſit potius ad ejus damnum, quam ad commodum. Hæc *in gloſ. illius cap. cum inter*.

Sed quid ſi excommunicatus convenitur ſuper eo, ex quo eſt excommunicatus injuſtè; numquid poteſt excipere, quod non teneatur reſpondere, niſi communio hominum ei reſtituatur, qua fuerat privatus injuſte?

Reſpondeo ſecundum *Jo.* quod ſic, nec tenetur ante reſpondere, dummodo oſtendat, quod fuit excommunicatus injuſtè *3.q.2. c.2.* quia omnia jura ſunt ei reſtituenda corporalia, & incorporalia. *2.q.2. nullus poteſt.* Et ſic nota, quod, qui remotus eſt ab omni actu legitimo, tamen excipere poteſt. Hæc *in gloſ. ibidem*.

Item effectus ſententiæ excommunicationis eſt, ut non relaxetur, niſi certo modo, de quo infrà dicetur.

Item ut ſecum trahat executionem, nec appellari poſſit ab ea *extra de appella. paſtoralis*; cujus ratio diverſimode aſſignatur à diverſis.

Reſponſio tamen verior videtur illa *Jo.* ut dicitur *in gloſ.* ſcilicet, quod hoc facit conſtitutio Eccleſiæ, ut magis timeatur Eccleſię diſciplina. Fallit tamen, quod à ſententia appellari non poteſt, ſive quod appellatio ſententiam excommunicationis non impedit, quando non fertur ſimpliciter, ſed ſub conditione, ut dictum eſt *ſupra ti. quando, & qua ſententia excommunicationis dicitur eſſe nulla*; licet autem infrà decem dies ſententiæ latæ ſit appellandum; ſecundum tamen Abbatem ſi Epiſcopus quandocumque requiſitus abſolvere nollet, gravaret, & ex illo novo gravamine appellari poſſet quandocumque vellet.

Item duplex eſt effectus ſententiæ excommunicationis, ſcilicet ejectio, & ligatio, ut dictum eſt ſupra *q. utrum excommunicatus poſſit excommunicari*. Hæc autem omnia intelligas etiam ſi ſit ſententia injuſta *11.q.3. ſententia*. Cujus etiam effectus eſt, quo ad excommunicatum, ut eam ſervans mereatur apud Deum propter obedientiæ bonum. Omnis enim excommunicatio dummodo non contemnatur, medicinalis eſt, & non mortalis *2.q.1. multi. & extra c. cum medicinalis*.

Habet etiam effectus ſuos ſententia excommunicationis, quo ad excommunicatorem, quia ſi juſtè excommunicat, meretur apud Deum, cum faciat juſtitiam, quam colere eſt ſummum bonum *12.q.2. cum devotiſſimam*.

Si verò injuſtè graviter eſt puniendus, ut dictum eſt ſuprà, licet ſententia ſit tenenda, dummodo non ſit nulla, ut etiam habitum eſt ſupra.

ARTICVLVS II.

De effectibus, & damnis, ſeu incommodis, quæ quis incurrit ex excommunicatione minori.

Circà ſecundum ſciendum, quod excommunicatus excommunicatione minori excluditur à participatione Sacramentorum, ut dictum eſt ſuprà.

Sed numquid poteſt Sacramenta conferre?

Reſpondeo, quod non, & ſi conferat, peccat leviter, ſecundùm *Goff.*, & ſi celebrat, peccat graviter; nullius tamen notam irregularitatis incurrit, quod ideò dicit ſecundum *Ber. ibidem*; quia per hoc eo abſoluto à promotione non impeditur,

Secundùm verò *Hoſti.* ſubaudi, ſuper cujus diſpenſatione neceſſe ſit ad Papam recurrere *extra de clr. exco. mi. ſi celebrat*.

Ad

Ad quod dubium removendum *illud.c. ſi celebrat* factum fuit, poteſt igitur in hoc Epiſcopus diſpenſare *extra de ele. conju. ſane*, & etiam is, qui ab excommunicatione minori poteſt abſolvere; ſicut dicit *d.c.* & conſuetudo tenet. Hoc *Hoſti*. Licet autem talis Eccleſiaſtica Sacramenta conferre non debeat; ab eo tamen collata non carent virtutis effectu; undè benè confert ordinis executionem; quia non dicitur conferens, ſed ſolum percipiens participare ideſt, partem capere; quia ad ejus utilitatem conferuntur: undè talis non videtur remotus a Sacramentorum collatione, ſed a perceptione; in qua conſiſtit participatio Sacramentorum.

Si tamen talis pertinaciter, ſcilicet contra ſuperioris prohibitionem ingerat ſe communioni, debet excommunicari, quo facto, nec conferre Sacramenta debet, nec conferens executionem confert; & hæc omnia colliguntur ex dicto *cap. ſi celebrat*. Hæc *Hoſti. in ſum. & Ber. ibidem in ſi. gloſ. ultim.*, in qua etiam ipſe ponit ſuper hoc duas alias expoſitiones.

Sed numquid talis poteſt Eccleſiam intrare?

Reſpondeo ſecundum *Hoſti & Goff.* quod ſic, poteſt etiam ſecundum eum audire Divina præter Miſſam, ex eo quod à Sacramentis tantum eſt excluſus, ut dictum eſt ſupra. Securius tamen putat, ſi ex devotione abſtineat *art.di.5. ad ejus vero*.

Rod. verò dicit, quod poteſt etiam Miſſam audire, dum tamen ibi non communicet; non debet etiam ſecundum eum talis recipere pacem cum alijs poſt Agnus Dei, quia illud oſculum ſuccedit loco Communionis Euchariſtiæ. *Ray.* verò dicit, quod tutius facit, ſi Eccleſiam non intraverit, antequam ſit abſolutus: Si tamen intraverit cauſa orandi, quando nihil dicitur ibi, præſertim Eccleſiam non conſecratam, non videtur peccare, quia non eſt remotus, niſi à Sacramentis: immò fortè poteſt intrare ad horas, dum tamen non ad Miſſam. Sed primum ſecutius eſt. Hæc *Ray*.

Numquid talis dicere poteſt horas ſuas in choro cum alijs, & alij debent eum admittere?

Reſpondeo, quod ſic, quando ligatus eſt ex eo, quod excommunicato communicavit caſualiter; vel ex negligentia, vel ex verecundia, non tamen poterit celebrare, vel ſacramenta recipere, vel conferre, ut in *cap. ſi celebrat*. Laudabile tamen eſt, ut prius faciat ſe abſolui, quàm ſuum officium cum alijs proſequatur. Hæc *Goff.* & convenit cum eo *Hoſti*.

Cæterum ſi ex contemptu, & ſi hoc occultum eſt, ipſe mortaliter peccat hoc faciendo, quia in mortali conſtitutus propter contemptum ſuſpenſus eſt quantum ad ſe.

Si autem hoc accideret ex contemptu, & notorium ſit: puta, quia hoc fecit poſt inhibitionem ſibi publicè factam per Iudicem, & hoc non poteſt aliqua tergiverſatione celari; tunc vitare debet alios, & vitari. Et hæc diſtinctio probatur *extra de coha.cle.& mu. veſtra & cap.ul.* Hæc *Hoſti.*, & *Goff.*

Numquid orationes Eccleſiæ proſunt tali?

Reſpondeo, quod ſic, niſi aliud obſiſtat, quia talis excommunicatio à communione Fidelium non ſeparat, & poteſt eſſe in non habente peccatum mortale.

Item talis non poteſt eligi, quia eligeretur ad ſuſcipiendum Sacramenta, à quibus eſt excluſus *extra de Cleri. exco. ſi celebrat*. Secundùm hoc intellige illud *extra de elec. per inquiſitionem* & *c. 1.* undè non valet electio, quando eſt ſcienter electus, ut patet in *d.c. ſi celebrat*.

Quid ergo ſi ignoranter? Dicunt quidam, ut *Ber.* ibidem, quod non valet, quia ignorantia illorum non facit eum habilem *extra de elec. innotuit*, & cauſa prohibitionis ibi ſignata manet; undè ſubauditur ſuper iſto verbo *ſcienter* maximè.

Hoſti. verò dicit, quod valet, ſi uterque ignorat, etiam ſi electus ſit ligatus excommunicationi majori *art. de conſe. di.4.c.1.* & *extra de appel. dilectis*, & *inſti. de excep. §. præterea* puta, quia abſens eſt excommunicatus, nec littera venit ad eum, nec per aliquem audivit ſententiam latam, nec ipſe, nec eligentes *art.4.q.5.c.1.* & hoc innuitur à contrario ſenſu *extra de ſen. exco. ſignificavit*. Et hoc intelligas, quando non ſunt in culpa aliqua, quia ſcilicet diligenter exquiſierunt, nec aliquid indè audire potuerunt, & non fuit ſententia publicè lata; alias contrà, *extra de elect. cum tra. & c. innotuit §. ultimo*.

Quid ſi alter ſciat, alter autem ignoret?

Reſpondeo ſi ſit ignorantia ex parte eligentium, quod valeat electio, erit in poteſtate eorum *art.7.q.1. Si quis Epiſcopus*, & ſic probabilis ignorantia excuſat, non craſſa, & ſupina, aut erronea *extra c. apoſtolicæ*, Hæc *Hoſti*.

Numquid privati ſunt jure eligendi, qui eligunt talem ſcienter? Videtur quod ſic *extra de elect. cum in cunctis. & cap. ſcriptum inſi.* Hæc *Ber. extra de elect. exco. ſi celebrat in gloſ.4.*

Licet autem talis non poſſit eligi, tamen poteſt eligere, & alia, quæ ſunt Iuriſdictionis exercere *extra de elec. tranſmiſſa, & de ele. exco. ſi celebrat*; undè cum excommunicare, & abſolvere ſint de Iuriſdictione, Prælatus ligatus minori excommunicatione poteſt excommunica-

ca-

care majori etiam excommunicatinne, & ab ea ſolvere, & multò magis à minori excommunicatione. Et ſic hæc poteſtas duobus collata non expirat, utroque vinculo excommunicationis minoris ligato. Licet quidam aliter intellexerim illud *extra eo. Duob.* Unde excommunicati minori excōmunicatione non ſunt privati omnibus actibus legitimis; quia talis excommunicatio non ſeparat à communione Fidelium, ſed tantùm à perceptione Sacramentorum.

Sed numquid excommunicatus excommunicatione minori, propter participationem cum excommunicato admittetur ad denunciandum ipſum eſſe excommunicatum?

Reſpondeo, quod non, cum evitare debuerit eum *extra co. in præſentia*.

Numquid talis privandus eſt Eccleſiaſtica ſepultura?

Reſpondeo, quod ſic ſecundum *Jo: Goff. & Ray.*, & hoc ſi ſit manifeſte excommunicatus excommunicatione minori contracta per participationem cum notoriè excommunicato excommunicatione minori, & hoc confirmant per illud *cap. 34. q. 1. ſi autem.*

Numquid excommunicatis minori excommunicatione tantùm conferri de jure poſſunt Eccleſiaſtica beneficia, & numquid poſſunt retinere licite beneficia eis in tali ſtatu collata?

Reſpondeo duæ ſunt ſpecies excommunicationis minoris: Una excludit tantùm à Sacramentis, quæ ut frequentius contrahitur à jure, ſcilicet per participationem cum excommunicato majori excommunicatione *extra c. nup.* quandoque tamen inffigitur ab homine per ſententiam *5. q. 1. c. 2.* Alia eſt, quæ tantum infligitur ab homine, & ſeparat à communione Fidelium aliquorum, & non Sacramentorum *5. q. 2. præſenti, & q. 4. in loco*.

Sed in his juribus, & in alijs conſimilibus extenditur multum nomen excommunicationis. Quaecumque iſtarum minorum excommunicationum Clericus ſit excommunicatus, niſi in eo aliquid obſiſtat, poteſt ſibi ſecundum aliquorum opinionem Eccleſiaſticum beneficium conferri, quod non habetur per electionem, & illud poteſt licitè retinere, quia hoc non invenitur prohibitum in jure, & prima jura, quæ prohibent excommunicatis Eccleſiaſtica beneficia conferri, loquuntur expreſsè de excommunicato majori excommunicatione, & nullam omninò faciunt mentionem de excommunicatis minori excommunicatione, ut patet *extra de Cleri. exco. mi. poſtulaſtis. in tex. & gloſ. & de ata. & quali ordi. cum bonæ.*

Aliis autem videtur dicendum, quod ſicut electio excommunicati minori excommunicatione, quæ excludit à Sacramentis, non eſt irrita ipſo jure, ſed irritanda *extra de ele. ex mi. ſi celebrat.* Sic licèt collatio beneficij Eccleſiaſtici facta tali non ſit irrita ipſo jure, irritanda tamen eſt, ſi probari poteſt in jure, quod tempore collationis ſibi factæ excommunicatus erat excommunicatione minori; talis enim collatio eſt aliquomodo electio; Cum enim Epiſcopus dat alicui Clerico aliquod beneficium Eccleſiaſticum, ex multis eligit eum ad illud, & videtur, quod ſcienter tali conferens ſit privatus ipſo jure hac vice illius beneficij collatione, quia ſcienter talem eligentes privati ſunt jure eligendi hac vice, ut patet *in c. ſi celebrat, in gloſ. & extra de elec. cum in Cunctis, & c. ſcriptum eſt in ſi*; & hæc opinio melior videtur ſecundum *Ricar. 4. di. 18. q. 7. ar. 4.*

TITULUS X.

De pænis Excommunicati ſententiam contemnentis.

POſtca de pæna conſiderandum eſt Excommunicatorum non ſervantium, ſivè contemnentium ſententiam excommunicationis.

Circà quod ſciendum, quod dicitur quis ſententiam excommunicationis non ſervare, & eam contemnere multipliciter ſecundùm *Hoſt. extra e. li. 6. c. dilecto*, quæ eſt *Inno.* Primò, qui ſe communioni hominum ingerit contrà illud, quod non debet, & hoc ſivè ſententia ſit juſta, ſivè injuſta: dum tamen non ſit nulla, cum in poteſtate ejus ſit eanſam vitare *extra de Cle. ex illud §. illud.* Secundò, qui intrat Eccleſiam, quando non dicuntur ibi Divina, quam non debet intrare, niſi fortè ad audiendum prędicationem *extra. c. reſponſo.* Tertiò, qui etſi Eccleſiam non intrat, tamen ad ejus Ianuam foris ſtat, ut Divina audiat, quod eſt contrà illud *extra de pe. & re. quod in te §. 1. & de privi. quod nonnullis*, & ſi hoc ſciant Clerici intus celebrantes, & non abſtineant, puniri debent *ar. extra. c. ſignificavit*. Quartò, qui peccatum peccato accumulat, *ut in d. c. Dilecto*. Quinto, qui in ſententia nimis dormit, per quod præſumitur, quod in eo nihil operata ſit, ſuper quo tamen eſt uſque ad annum regulariter expectandum *11. q. 3. quiſquis; & extra de hære. excommunicamus. §. ſi verò Dominus*; licet aliquando hoc tempus prorogetur, vel ex negligentia *extra de ata. cum bonæ.*, vel ex cauſa, *ut extra de pe. c. ſi.* ſed ex cauſa poterit arctari; & quaſi eadem ponit idem *Hoſti. extra de exceſ. prælatanta*, & idem intellige de contemptu. ſententiæ interdicti.

Pæ-

Pæna autem talium eſt, quod ſententia, quæ fortè prius erat injuſta, fit juſta, quo ad contemnentem propter contemptum 11. *q.* 2. *§. cum ergo*, *& extra c. per tuas. §. non igitur*, *ver. in aliis verum*.

Item quicumque ſit, qui non ſervat, tardius abſolvetur 11. *q.* 3. *qui jubente*.

Item quicumque morte citius prævenitur *e.q. Epiſcopi*.

Item excommunicatus, qui ſe facit ordinari manente excommunicatione, eſt graviter puniendus, de quo require ſuprà *li. præcedenti ti. 4. de collatione ordinum ar. 3.*

Item excommunicatus majori excommunicatione, vel interdictus, vel ſuſpenſus ab officio per hominem, officia Divina celebrans, in ordine ſuo degradandus eſt *extra de Cle. ex. latores*. Etiamſi matutinum, vel veſperas in officio ſuo dicat. 11. *q.* 3. *ſi quis Epiſcopus* 2.

Nec obſtat illud *extra de de. exco. Clerici*; ubi dicitur, niſi moniti ſine dilatione redierint; quia etiam ſi redierint poſſunt de juris rigore deponi, licet poſſint diſpenſativè ſuſcipi. Hæc *Goff.* & *Hoſt.* ſed tamen in degradatione Presbyteri requiruntur ſex Epiſcopi. In degradatione Diaconi tres. 15. *q.* 7. *felix. & c. ſui autem*. In degradatione autem Subdiaconi ſimiliter tres, quia eodem privilegio gaudet. *extra de ſer. non ordi. miramur*.

Et ſi non habeantur Epiſcopi, poſſunt Clerici per Epiſcopum proprium omnibus beneficijs Eccleſiaſticis ſpoliari. Sic intelligi poteſt illud *extra de Cle. exco. ſupra*, *& c. poſtulaſtis. §. ult.* & quod ibi dicitur *beneficiis* ſubaudi, & *officiis*; vel ibi non agitur de Clerico interdicto miniſtrante, ſed de Clerico non interdicto Eccleſiam interdictam officiante ſecundum *Goff.* & hæc intelligas de excommunicato celebrante ſolemniter, ut prius *extra de cle. exco. illud*. Hæc *Hoſti*.

Quid de illis, qui miniſtrant ſolemniter in minoribus ordinibus, dum ſunt excommunicati?

Reſpondeo, dicit *Rod.*, cum pænæ ſint reſtringendæ, nec fiat de illis mentio *in illo Cap. ſi quis Epiſcopus*, quod non incurrunt irregularitatem, aut ſi incurrant, poteſt Epiſcopus cum eis diſpenſare, cum hoc non ſit prohibitum ſibi: nec eſt contra illud *extra de cle. exco. fraternitati*; quia illud intelligi poteſt de miniſtrante in ſacro ordine; de Subdiacono idem eſt judicium, quod de Diacono, quia Diaconus, & Subdiaconus parificantur in multis.

Pro hac opinione allegat *Hoſti.* illud *extra. e. ti. ſuper. c. ſi quis Presbyter*; tamen poſtea magis conſentit, quod talis ſit irregularis per *cap. cum medicinalis in fi.*

Item ſecundum *Guil. Duran.* & *Rod.* ſi conſtitutus in ordinibus minoribus excommunicatus, Epiſtolam legat in Miſſa privata, non eſt irregularis, ex quo hoc ſine ſolemnitate facit, cum etiam Laici hoc faciant quandoque, & idem eſt, ſi Presbytero ſerviant in Miſſa parado lumen, vinum, & hujuſmodi, & idem eſt de Præsbytero, de Diacono, & Subdiacono.

Et idem eſt ſecundum *Ho. extra. de exceſ. præla. tanta.* de clerico ſimplici ſecundum eos, qui dicunt, quod prima tonſura non eſt ordo, quod Theologi communiter tenent, ſecundum dicentes verò, quod eſt ordo, quod ipſe *Ho.* tenet ibidem talis, ſi excommunicatus in ſuo officio cantet, eſt irregularis.

Numquid excommunicatus peccat ingerendo ſe communioni aliorum?

Reſpondeo, quod ſic 6. *q.* 2. *ſi tamen*, *& extra de Cle. exco. illud*. circà *fi. ver.* excommunicatos non vitare multò magis, quam vitari periculoſum exiſtit; non vitare ſiquidem cum in eo ſit excommunicatus ſine delicto non poteſt, ſed cum ex eis dependeat ſine ſuo periculo, poterit non vitari. Et dicit *Rod.* ſuper hoc, quod dicitur non vitare, quod excommunicatus, non tantum non excommunicatos, ſed etiam excommunicatos vitare tenetur, quia licèt ſit excommunicatus; non tamen eſt à Canonibus exemptus; *& idem dicit Ho.* Ex prædictis patet, quod excommunicatus licèt occultè peccat, ſi intrat Eccleſiam, vel aliorum communioni, ſe ingerat, quamvis quidam dicant contrarium, & melius, ut credo excuſantes talem per hoc, quod dicunt, quod non tenetur reddere ſe notabilem de excommunicatione occulta, quod faceret, ſi vitaret communionem aliorum, quia, cum alius non debeat eum perdere vitando eum in publico: multò fortius, nec ipſe tenetur ſe perdere, ut dicunt eſt. Sed non eſt ſimile, quia non eſt in poteſtate alterius, eum corrigere, taliter eum vitando, ſed in poteſtate ipſius eſt, quod ſe corrigat, & abſolutionem impetret. Hæc *Rod.*

Item ex quo quis ſtetit excommunicatus per annum integrum, per hoc claves contemnens, non eſt ſine ſuſpicione hæreſis, ut dicit *Hoſti. ti. de voto*, *& ti. de hære.*

Si quis autem de hæreſi ſuſpectus ab Epiſcopo, vel Inquiſitore vocatus ut veniat, de fide reſponſurus, excommunicationis vinculo ligatus fuerit, pro eo, quod peregrè ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat: ſi excommunicationem animo pertinaci per annum ſubſtinuerit, ex tunc, velut hæreticus eſt condemnandus. *li. 6. de hære. ut inquiſitionis*, *& c. cum contumacia*.

Item Excommunicatus minori excommunicatione à Canone celebrans, graviter

delinquit; non tamen in irregularitatem incidit *extra.c. nuper*.

Item excommunicatus minori excommunicatione ſcienter ordinem recipiens, non fit propter hoc irregularis, cum hoc non ſit expreſſum; aut ſi fit irregularis, poteſt diſpenſari cum eo per Epiſcopum, cum hoc non ſit ei prohibitum. Hæc *Rod.*

Sed numquid excommunicatus majori excommunicatione ſolemniter baptizans eſt irregularis?

Reſpondeo, aliqui dicunt, tales irregulares non eſſe, & pœnam illam non extendi, niſi ad excommunicatos celebrantes, & Eccleſiam officiantes, ut prius in faciendo officium diurnum, & veſpertinum.

Ricar. autem *4.di.18. q.7. ar.5.c.* excommunicatum excommunicatione majori ſolemniter baptizantem incurrere irregularitatem, quia cum omnis excommunicatus excommunicatione majori ſuſpenſus ſit ab omni actu legitimo, ut viſum eſt, convenit, cum etiam eſſe ſuſpenſum ab executione Sacerdotalis officij: ad Sacerdotale autem officium pertinet baptizare ſolemniter: Cum igitur transgredi, ſeu violare ſaltem ſolemniter ſuſpenſionem à Sacerdotali officio, & ab executione cujuſcumque ordinis, ſaltem loquendo de ordine ſacro, irregularitatem inducat, ut habetur *li.6.de ſen.& re judi. cum æterni.* videtur concedendum, quod excommunicatus ſolemniter baptizans ſit irregularis, ad quod facere videtur illud. *di.28. Presbyterum, & extra de cle.exco.mi.ſi quis Presbyter, & extra. c.cum medicinalis in gloſ. ſuper illud* irregularitatem non effugient, ubi dicitur, quod hoc eſt verum in quocumque divino officio, & horis divinis cantandis, officiando Eccleſiam, & Sacramentis conferendis.

Si tamen baptizaret excommunicatus non ſolemniter, ut faciunt Vetulæ in neceſſitate, vel diceret Epiſtolam, vel Evangelium non ſolemniter, non eſſet propter hoc irregularis, & voco ſolemniter Epiſtolam legere, eam legere in Eccleſia, & in veſtimentis Subdiaconi, ac ſi Subdiaconus eſſet.

Videtur etiam aliquibus, & probabiliter, quod ſi excommunicatus extrà Eccleſiam dicat horas ſuas officiando populo in exercitu, vel in navi contrahit irregularitatem; ſi tamen dicat horas ſuas cum uno ſocio, vel pluribus, non tamen officiando Eccleſiam, vel populum, non contrahit irregularitatem: videtur tamen quibuſdam, quod debet ſupprimere *Dominus vobiſcum*, & loco hujus dicere *Domine exaudi orationem meam*.

Si tamen Menſam benedicat, non propter hoc eſt irregularis, quia ut dicitur *extra c. cum medicinalis in gloſ.* non videtur, quod ad hoc extendi debeat pœna. Hæc *Ricar.* ubi ſuprà, & conveniunt cum eo *Hoſti. & Inno. extra de exceſ. præla. ſuper c.tanta*, cum illa benedictio nulli ordini deputetur *ar.di.44. c.fi.* & idem dicit *Rod. & Guil. Duran. in ſpe.* Secus eſt de benedictione aquæ, quia illa fit cum ſolemnitate, & eſt annexa ordini ſacerdotali *ar. de conſe. di.3. aquam.*

Numquid excommunicatus ſcienter abſolvens in foro pænitentiæ, incurrit irregularitatem?

Reſpondeo videtur aliquibus, quod ſic, quia ſic abſolvere pertinet ad Sacerdotale officium, & etiam excommunicatus majori excommunicatione miniſtrans ſcienter Sacramentum extremæ unctionis contrahit irregularitatem, & ſic videtur idem dicendum de alijs Sacramentis.

Alij dicunt contrarium, quia non invenitur in jure expreſſum, & ut dicitur *de pæ. di.1. §.pænæ.*, pœnæ legum interpetratione molliendæ ſunt potius, quam nimis exaſperandæ, & præterea talis abſolutio non fit cum ſolemnitate: Et videtur eis, quod transgredi non ſolemniter ſuſpenſionem ab ordinis executione, non inducit irregularitatem, & ideò dicunt, quod non eſt ſimile de adminiſtratione Sacramenti extremæ unctionis, quæ fit ſemper cum aliqua ſolemnitate. Hæc *Ric.4. d.18. q.7. ar.5. juxta fi.*

Quid ſi excommunicatus, vel ſuſpenſus ab officio excommunicat, vel abſolvit ab excommunicatione?

Reſpondet *Inno. & Hoſti. in c.tanta*; quod propter hoc non fit irregularis, quia hoc non convenit ſibi ex ordine, ſed ex juriſdictione. *extra de elec. tranſmiſſa*; ſed abſolutionis ſolemnia facere, ut cum Stola orationes, & pſalmos dicere; excommunicatum in Eccleſiam introducere, eſt ordinis, & officij. *ar. extra c. nuper*; & ita hoc faciens eſt irregularis, & idem ſentit *Guil.Du. in ſpe.*

Item Clericus depoſitus, vel Laicus excommunicatus ſententiam contemnens excommunicatur cum participantibus ſuis, etſi nec adhuc ceſſaverit, recurrendum eſt ad brachium ſæculare *extra de cle. exco. ſi quis Presbyter, & de hære. ad abolendam.* Hæc *Hoſti. in ſum.*

TITULUS XI.

De pœnis communicantium cum excommunicatiis.

DEindè conſiderandum eſt de participantibus, cum excommunicatis, & primò de participantibus illicitè. Secundò de participantibus licitè.

Circà primum conſiderandum eſt de pœna ipſorum, & primò, quo ad omnes participantes illicitè generaliter, ſecundò ſpecialitèr quo ad excommunicatorem, qui communicat cum eo, quem excommunicavit. Tertio quo ad aliquos, qui communicant cum excommunicatis ratione debiti, vel alicujus contractus. Ideò ſit.

ARTICVLVS I.

De pœnis omnium participantium illicitè generaliter cum excommunicatis.

CIrcà primum quærunrur plura: primò. Utrum participans cum excommunicato mortaliter peccet?

Reſpondeo, quod ſic, ſi hoc fecerit pertinaciter in contemptum contrà prohibitionem Superioris ſpecialiter, vel generaliter factam; nam in hoc caſu eſt excommunicandus participans non aliter, ut patet *extra de cle. exco. mi. ſi celebrat, circà fi. & li. 6. c. ſtatuimus; ubi dicitur in fi.* Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat, & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare: igitur ex quo ante monitionem factam participans excommunicari non poteſt, reſtat, quod peccat venialiter, ex quo autem poſt monitionem factam, & ſcriptam excommunicari poteſt, planum eſt, quod peccat mortaliter, quia excommunicationis ſententia non eſt proferenda, niſi pro mortali. 11. *q. 3. nemo, & c. nullus.* ſic igitur contumacia pertinax, pro qua ſola fertur hæc ſententia, ut patet ex ſupradictis. eſt mortalis: Et ſecundùm hoc intellige illud *extra quod me cau. ſacris, &* 11. *q. 3.* Sicut igitur, ſi quis communicat excommunicato contra prohibitionem Canonis, venialiter peccat, niſi fortè nimis frequenter hoc faciat in contemptum Canonis, quia tunc etiam eſſet mortale, & ſic etiam poteſt intelligi illud 11. *q. 3. Excellentiſſimus. & cap. ul.*

Si verò contrà prohibitionem hominis mortaliter peccat; & ſic accidit, quod dici conſuevit, ſcilicet, quod mitius agitur cum lege, quam cum miniſtro legis *ff. de arbi. l. Celſus.* Hæc *Hoſti*.

Aliqui verò dicunt, quod durum eſſet, quod homo pro uno verbo levi, quo loquitur excommunicato, mortaliter peccaret, ſed tunc tantum mortaliter peccat, quando ſibi participat in crimine, vel in divinis, vel in contemptum Eccleſiæ, vel Judicis; hujus ſententiæ ſunt *Tho. 4. di. 18. q. 2. ar. 4. q. 1. c. & pe. 4. di. 18. q. 3. ar. 3. q. 5. c. & convenit cum eis Bonav. 4. di. 18. p. 2. ar. 5. c. 1.* & diſtinguit plenius, ſcilicet, quod cum aliquis communicat excommunicato] in caſu non conceſſo à jure, aut communicat in contemptum ſententiæ, & tunc mortaliter peccat; aut non communicat in contemptum ſententiæ, ſed tamen probabiliter videre poteſt, quod ex ejus communione ſententia veniat in contemptum, & tunc etiam credendum eſt, quod mortaliter peccet, aut probabiliter credit, quod ex hoc numquam magis ſententia contemnatur, & facit hoc cum timore, & ex quadam affabilitate dicit aliqua verba præter neceſſitatem, vel alio modo, & tunc credendum eſt contrà talem ſententiam temperari, & quia vix poteſt frequentari ſine contemptu, ideò eſt ſanum conſilium, ut homo ſe elonget à talibus propter periculum evitandum hæc *Bon.* ubi ſuprà.

Ad hujus autem confirmationem ſecundùm *Tho. 4. di. 18. q. 2. ar. 4. q. 3. c 1. & 2.* ad appoſitum factum, quod à peccato mortali nullus abſolvere poteſt aliquem, niſi ſuper eum habeat juriſdictionem, ſed a participatione cum excommunicatis, quilibet Preſbyter abſolvere poteſt. Pro ipſa etiam ſecundum conſuetudinem communem, non imponitur pœna debita mortali, ſed magis debita veniali, hæc *Tho. ubi ſuprà*.

Sed objicitur quia *extrà de his qui vi, me. cau. fi. ſacris canonibus*, dicitur, quod propter metum mortis non debet aliquis excommunicato communicare, quia prius debet mortem ſubire, quam mortaliter peccet; ſed hæc ratio nulla eſſet; niſi participare excommunicato eſſet peccatum mortale, ergo &c.

Reſpondeo illa decretalis loquitur de participatione in crimine ſecundum *Tancre.* vel in divinis, vel de participantibus cum iſto, qui cum ſuis participibus eſt excommunicatus præmiſſa monitione ſecundùm formam Iuris.

Vel dicendum ſecundùm *Tho. 4. di. 18. q. 2. ar. 4. q. 3. c. 1.* quod ſimilis ratio eſſet de mortali, & veniali, quo ad hoc, quod peccatum mortale non poteſt benè fieri, ità nec veniale & ideò ſicut homo prius debet mortem ſuſtinere, quàm mortaliter peccare; ità etiam quàm venialiter peccare, illo modo debiti, quo debet veniale vitare.

Item objicitur, quia facere contra præ-

ceptum Eccleſiæ eſt peccatum mortale, ſed Eccleſia præcepit, quod nullus excommunicato communicet; ergo &c.

Reſpondeo ſecundùm *Tho. ubi ſuprà c. 2.* præceptum Eccleſiæ directè reſpicit ſpiritualia, & ex conſequenti legitimos actus, & ideò qui communicat ei in Divinis facit contrà præceptum Eccleſiæ, & mortalitèr peccat; Qui verò participat ei in alio, facit, ex conſequenti contrà præceptum, & venialitèr peccat.

Quid ſi Ligatus excommunicatione majori Eccleſiam intret, numquid Clerici forſan ibi Deo canentes indè tenentur exire?

Reſpondeo, quod ſic, officio etiam dimiſſo, vel procurare, quod exeat iſte. 11. *q. 3. ſicut Apoſtoli & c. ſe. & extra c. nuper* §. *in ſecundà*, & hoc, ſi ſit notorius, occultus enim non eſt vitandus publicè, ſed tantùm occultè, ſcilicèt quantùm ad locutionem, & omnem modum, quantùm vitari poteſt ita, quod non perdatur aliquis, vel ex illa vitatione reddatur notabilis.

Admonendus eſt etiam ſecretè; & cautè ne percipiatur, quod exeat, quia ingerendoſe communioni mortaliter peccat. *ar. 6. q. 2. ſi tamen & c. placuit*, & hoc ubi omnes hæc ignorant paucis exceptis, ſcilicèt uno, vel duobus; ſi enim omnes hoc ſcirent, & multi eſſent, jam non diceretur occultum, quia & multitudo facile ſequitur unius dictum *extra de pur. ca. cum in juventute* §. 1.

Si etiam is, qui hoc ſcit, exiret cautè, ut excommunicatus confuſus rubore, qui non vult exire, per hoc ad ſatisfaciendum, & abſolutionem petendam moneretur, vel induceretur, non reprobaretur *extra c. cum non ab homine, & ar. de cohabi. cle. & mu. veſtra. Item aliud eſt*, hæc *Hoſti. & cum eo conveniunt Inno. ſuper. c. nuper, & Goff. & Ray., & Red.*

Dicit autem *Inno. ibidem*, quod ſi excommunicatus ſit in Eccleſia non cauſa orandi, ſed pro alio negotio, non video quare non poſſim orare ibidem, cum in oratione ſibi non communicem, quia non orat. Alij dicunt contrarium, quibus magis conſentire videtur *Hoſti. in gloſ. ibidem*.

Quid ſi publicè excommunicatus Eccleſiam intret, & Presbyter dicens Miſſam, eum videat venientem?

Reſpondeo debet eum admonere, ut exeat; quod ſi non velit poteſt eum eijcere, etiamſi excommunicatus ſit Clericus dummodo Præsbyter hoc poſſet facere ſine ſanguinis effuſione *ar. extra. c. veniens*, alias recurrere poteſt ad brachium ſæculare, licet ibi videat effuſionem ſanguinis imminere. *ar. extra de homi. poſtulaſti*, & ſi nullo modo eijci poteſt, & Præsbyter nondum Canonem incæpit, Miſſam dimittat, veſtes exuat, & recedat, ut patet in juribus allegatis *extra c. in præſenti*.

Si verò Canonem incæpit, conſulo, quod ad eum non multum reſpiciat, ſed ad ſacrificium, quod præ manibus tenet, diligenter attendat, ſed & ſi ipſum excommunicatum ſentiat, nihilominus perficiat, ſacra enim myniſteria non ſunt interrumpenda incompleta *7. q. 1. nihil.* perfecto autem Canone, & ſumptis Chriſti Corpore, & Sanguine antequam poſt communio dicatur, eum moneat, quod exeat *de conſe. diſ. 2. relatum*, & ſi nolit exire, ut ſupra notatur, procedat, ut ſcilicet eum eijciat, vel recedat, hæc *Hoſti*, & cum eo conveniunt alij, & addit *Inno. in c. nuper*, quod ſi Presbyter incæpit Canonem, ſcholaris juvans eum poteſt cum eo remanere; addit etiam *Ray.*, quod ſi ille ſit excommunicatus, Presbyter officium dimittere non debet.

Quid ſi Tyrannus aliquis, te celebrare faciat ipſo, vel alio excommunicato præſente?

Reſpondeo, quod etſi coactio excuſet à tanto, non tamen à toto, quia potius debes omnia mala ſuſtinere, quàm peccato conſentire. *32. q. 5. ita ne.* Secus eſt, ſi vis abſoluta eſſet, quia ibi potius patereris, quam ageres, & ideò te totaliter excuſaret; hoc eſt, quod diſtinguitur *extrà quod met. cau. facris.* Hæc *Hoſt.*

Sed numquid celebrans Miſſam ſcienter præſentibus excommunicatis, ex hoc ſit irregularis?

Reſpondeo quod non, cum hoc non ſit expreſſum in Iure, licèt aliàs ſit indè puniendus *li. 6. is, qui*, ei tamen, qui excommunicatos publicè, vel interdictos ad divina officia, ſive Eccleſiaſtica Sacramenta, vel Eccleſiaſticam Sepulturam receperit, vel etiam in locis interdictis ſcienter celebrat, vel celebrare facit, interdictus eſt ingreſſus Eccleſiæ, donec de hujuſmodi tranſgreſſione ad arbitrium excommunicatoris ſatisfaciat competenter *li. 6. de privile. Epiſcoporum in fi.*, qui ſi hoc interdicto durante divinis ſe ingerat in Eccleſia in ſuo agens officio, ſicut priùs, irregularis erit. *li. 6. c. is, cui. in prin.* Qui autem repelit publicè & ſolemniter in Cœmeterio per ſententiam hominis interdicto, ſit irregularis *extra de poſtu. car. c. 1.*

Quid ſi aliquis Clericus excommunicatus ſit in Choro, vel in Clauſtro cum aliis ejuſdem Collegii; numquid alii indè tenentur exire, & eum vitare?

Reſpondeo. Secundùm *Ray.*, quod ſic, ſi ſit notorium; ſi autem occultum non eſt vitandus, niſi occultè, ut dictum eſt ſuprà in caſu conſimili, & idem dicit de Sociis, qui ſunt in eodem Hoſpitio.

Se-

Secundum verò *Hoſt.* in primo caſu primò moneri debet, quod faciat ſe abſolui; & ſi parere nolit, poteſt contra eum, tamquam inobedientem, & incorrigibilem procedi. *extra. de judi. cum non ab homine*, non tamen alii tenentur propter hoc exire Chorum, ſed tamquam inobedientem potius teneant eum in aliqua Camera, cui ſi non habet proprium, provideant de communi. De caſu verò ſecundo, ſcilicet de ſociis dic ut infrà *ti. proximo arti. 3. ſcilicet de humilitate q. qu'd de mercenario excommunicato?*

Quid ſi verberans Clericum amicabiliter componit cum eo, & reconcilietur ei?

Reſpondeo, nihilominùs eſt tamquam excommunicatus vitandus. Hæc *Ray.*

Quid ſi accipiat iter ad eundum ad Curiam?

Reſpondeo, adhuc eſt vitandus; poteſt tamen in iſto caſu ei vendi, & communicari in his, quæ pertinent ad viam, & recipi ad hoſpitium. Hæc *Ray.* & *Rod.*

Quid ſi quis ſit excommunicatus, non tamen ſit denunciatus excommunicatus?

Reſpondeo, vitandus eſt, quia denunciatio nec auget, nec facit vinculum excommunicationis; & probantur hæc tria *extra. c. cum deſideres, & c. à nobis. 2.*

Quid ſi Iudex mandet Presbytero, quod denunciet aliquem excommunicatum, numquid tenetur eum vitare litteris viſis, antequam denunciet eum?

Reſpondeo, quod ſic, tàm publicè, quàm privatè, & hoc ſi ille ſit ordinarius Judex, qui mandat hoc ſibi, debet enim præſumere illum eſſe excommunicatum à Judice, ex quo mandat eum denunciari excommunicatum, licèt non aliter conſtet ſibi de excommunicatione.

Idem credo de Iudice delegato, niſi probabiliter dubitetur de ejus auctoritate, hujuſmodi tamen litteras non credo ſufficere ad probandum illum eſſe excommunicatum, ſi poſtea deducatur res in Judicium, & ille ſe neget eſſe excommunicatum, niſi aliter conſtiterit de excommunicatione. Si autem Judex mandat Presbytero, quod aliquem excommunicet, non tenetur eum vitare publicè, vel privatè, donec excommunicaverit eum. Hæc *Rod.*

Utrum participans ſcienter eum excommunicatis à Papa, ſit excommunicatus majori excommunicatione?

Reſpondeo. Aliquis poteſt dici excommunicatus à Papa tripliciter, ſcilicet quia vel eſt excommunicatus à Iure, quod condidit Papa, vel cujus abſolutionem ſibi ſpecialiter reſervavit; vel quia eſt excommunicatus nominatim à Papa participans cum excommunicatis à Papa. Primo, & ſecundo modo excommunicationem non incurrit. Similiter nec participans in Loquela, & Comeſtione cum excommunicatis à Papa nominatim.

Sed utrum participans cum eo ſcienter in divinis, majorem excommunicationem incurrat, dubitatur. Dicunt enim quidam, quod ſic, ut *Hoſti.* & *Goff.*, *Ber.* verò, quod non, ut habitum eſt ſuprà *e. de caſibus excommunicationis, quæ infligitur à jure, caſu 33.*

Utrum participans cum excommunicato ab alio, quàm à Papa, ſit excommunicatus?

Reſpondeo, quod non; ſi participet cum excommunicato minori excommunicatione *11. q. 3. Excellentiſſimus. & c. ſi.* Si autem participat cum eo, qui eſt excommunicatus majori excommunicatione cum participantibus cum ipſo obſervata in iſta aggravatione forma Juris, incurrit excommunicationem majorem *11. q. 3. excommunicatos, & c. cum excommunicatis.* Si verò non ſit excommunicatus cum participantibus ſibi, tunc participans, aut participat eum eo in crimine, propter quod eſt excommunicatus, & tunc eadem ſententia ligatur eum eo, & intellige, ſi participat ei in crimine impendendo ei conſilium, auxilium, vel favorem *extra c. nuper, §. ſecunda verò*, & hoc eſt verum ſecundum *gloſ. Hoſti. & Ber. ibidem*, quando ille aliàs non erat facturus *ff. de his, qui no. infrà. l. ſi. in ſi. & extrà de homi. ſicut §. qui vero.* Aut participat cum eo in aliis, & tunc incurrit excommunicationem minorem *11. q. 3. ſicut Apoſtoli, & 4. c. ſe. & extra c. nuper §. in ſecunda.*

Quid eſt, eſſe fautorem?

Reſpondeo. Secundùm *Rod.* favere alicui, quantum ad hoc eſt ipſum defendere, vel favere in crimine, quando ei, quis impendit conſilium, auxilium, vel favorem, ut *in c. nuper.*

Utrum favens excommunicato particiрet in crimine, pro quo eſt excommunicatus?

Reſpondeo. Favens excommunicato, aut favet perſonæ, ità, quod non crimini, & ſic non participat ei in crimine ea participatione, qua incurrit eamdem excommunicationem cum eo; aut favet crimini, & hoc vel per accidens, vel per ſe; ſi per accidens, non omnis ſic favens incurrit eamdem excommunicationem cum illo *verbi gratia*, ſi quis excommunicatus eſt, quia poſſeſſionem alicujus injuſtè invadit guerrando, ſi alius contra eum guerret, ut recuperet aliquid, quod ſuum eſt, quod detinet injuſtè, non incurrit eamdem excommunicationem cum illo Guerratore, licèt per accidens faveat ſibi inquantum poteſt illum plus lædere, quem invadit, quàm ſi ille non guerraret

ret contra eũm. Si autem favet crimini per ſe; aut ille favor eſt aliquid cooperatus ad perpetrationem criminis, aut non; ſi non, adhuc non incurrit eamdem excommunicationem cum excommunicato, undè *extra e. nuper. in gloſ. ſuper illud*; ei conſilium impendendo, dicitur quod aliàs non tenetur quis de conſilio; niſi iſte non fuiſſet aliàs facturus. Et ſimiliter idem videtur dici poſſe de favore. Si autem favor cooperetur ad perpetrationem criminis, ſimpliciter dicendum eſt, quod omnis ſic favens eamdem excommunicationem incurrit cum crimenoſo; nec eſt idem favere perpetrationi criminis, & favere impunitati criminis jam perpetrati; quia faventes ſecundo modo ipſo Iure non incurrunt eamdem excommunicationem cum Criminoſo, ſi non favent illi impunitati, niſi amore perſonæ, cujus confuſionem volunt vitare: excommunicandi tamen ſunt, ſi canonicè admoniti non deſiſtant; quanquam tamen ratione horribilitatis criminis ejus, cujus Impunitati favent, incurrunt ipſo jure majorem excommunicationem. *extra de hære. excommunicamus* §. *credentes*, hæc *Ricar.*4. *di.*18. *q.*9. *ar.*2. o.

Utrum excommunicato, qui juravit ſtare mandatis Eccleſiæ, communicari poſſit?

Reſpondeo, quod non, donec per Eccleſiam abſolutus fuerit, alioquin poſt juramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. *extra. e. quod in dubiis.*

Quid ſi non Subditus participet in crimine cum excommunicatis a proprio Epiſcopo?

Reſpondeo, hanc quæſtionem movet *Goff.* propter opinionem, in qua erat, ſcilicet, quod in hoc caſu participans ligatur ſententia Iudicis, & ſolvit, quod ligatur talis; quia ratione criminis, ſive delicti, in quo participat, jam factus eſt de foro ſuo. Sed hæc quæſtio ſecundum *Hoſti.* non habet locum; dicit enim, quod talis ligatur à Canone ſecundùm hoc, cui quilibet undecumque ſit, dum tamen ſit baptizatus, eſt ſubditus. *extra de conſti.c.*1. *& ulti.*

Utrum, qui nuncium, vel litteras excommunicato mittit, incidat in minorem excommunicationem?

Reſpondeo, quod ſic; ut habetur *li.*6. *de elec. ubi periculum* §. *nulli*, quia ibi pro eodem reputatur nuncium, vel litteras mittere, & loqui, quia, qui per nuncium, vel litteras loquitur, ipſe idem videtur loqui. *ff. de conſti. pa. licèt hic Gar. li.*6.*e.*Grego.10. conſtitutione.

Utrum poſſit quis accipere litteras excommunicati, aut nuncios, vel encænia?

Reſpondeo, quod nullum horum licet, quia ſicut notat *Hugo.*11. *q.*3. *quoniam multos* per litteras, & nuncios, & encænia communicamus aliis.

Nota tamen, quod in hoc caſu, in quo licet excommunicato loqui, licet etiam ſcribere ſibi; cum tamen ſcribitur ei, non debet in litteris ſalutari; ſed loco hujus accuſativi *ſalutem*, ponitur hæc Oratio, ſcilicet, *Spiritum Conſilij ſanioris*; ſicut cum quis ſalutatur ab excommunicato, non debet reſalutare eum, ne ſic communicet ei in loquendo in caſu non conceſſo, ſed poteſt dicere, *Deus emendet vos*; quod dicere, non eſt ipſum ſalutare, ſed potius ipſum de ſua culpa arguere, & ad impetrandam ſuam abſolutionem admonere, quod licitum eſt. Hæc *Rod.*

Quid de illo, qui recipit munus ab illo, qui erat excommunicatus cum participantibus ſibi; ſed hoc neſciebat, cum recepit illud, ſed poſtea ſcivit. Numquid tenetur reddere munus illud, & numquid eſt excommunicatus?

Reſpondeo. Si probabilis ignorantia eum excuſat, non eſt excommunicatus; ſi autem ſciens eum excommunicatum, recepit munus ab eo in caſu non conceſſo, excommunicatus eſt propter receptionem, non propter retentionem, nec tenetur illud reſtituere illi, qui dedit, ſed inducendus eſſet in pænitentia illud erogare in pios uſus, ſi ad hoc induci poſſet; ſi tamen remitteret ad illum, qui dedit, in deteſtationem excommunicationis, & ruborem excommunicati, credo, quod benè faceret in eo caſu, cum accepit illud munus, nihil ſciens de excommunicatione. Hæc *Rod.*

Quid ſi aliquis aſſurgat, vel reverentiam exhibeat excommunicato, aut inclinet caput ipſi ſalutanti, aut labia moveat, quaſi reſalutans eum, nihil tamen dicat; numquid incidit eo ipſo in Canonem excommunicationis majoris, aut minoris, ſi ſit excommunicatus cum participantibus ſibi?

Reſpondeo. Cum pænæ non ſint extendendæ, ſi aſſurgatur excommunicato, vel reverentia exterior exhibeatur ſine miniſterii corporalis obſequio, ex hoc ſolo non incurrit excommunicationem majorem, vel minorem, quia hoc facere, non eſt ei communicare. Hæc *Rod.*

Numquid excuſatur à majori excommunicatione ille, qui propter familiaritatem, aut metum communicat excommunicato cum participantibus ſibi?

Reſpondeo; quod ſi propter familiaritatem expreſſam. 11.*q.*3. *quoniam multos*, communicet quis excommunicato, non incurrit quis excommunicationem minorem, vel majorem.

De metu verò videtur ſentire *Ray.* quod nullus metus excuſet, quia communicans ex-

excommunicato in locutione, oratione, & ſimilibus, incidat in excommunicationem.

Alij verò dicunt, ſi ſit talis metus, qui cadere poſſit in conſtantem virum, excuſat, ne ſic communicans excommunicatis, incidat in excommunicationem minorem, & ità videtur ſentire *Hu. 1. c. quoniam multos*: & hæc opinio videtur humanior, & verior, cum caſus neceſſitatis excuſet in talibus, & etiam caſus utilitatis, quod minus eſt. Et quæcumque Cauſa excuſat cõmunicantem cum excommunicato ſinè aggravatione ſententiæ, excuſat, inquam, ab excommunicatione minori, excuſat à majori communicantem cum excommunicato cum participantibus, niſi à proferente ſententiam aliud ſit expreſſum. Pudor autem, & familiaritas, quæ non eſt expreſſa *in dicto. cap.* non excuſat communicantem cum excommunicato ab excommunicatione majori, vel minori. Hæc *Rod.*

Quid ſi ſim hoſpitatus in domo aliqua, & ſuperveniat publicè excommunicatus; numquid teneor indè exire, aut de menſa ſurgere, ſi ſe ingeſſerit ad illam?

Reſpondeo. Quod teneor exire de menſa, non obſtante ſcandalo ejus, & aliorum, ſi fortè inde ſcandalizentur, quia *ſcandala non vitant Doctor, Judex, benè vivens*.

Sin autem eſſet excommunicatus occultè, teneter non ſurgere, ſi non poſſum ſurgere ſine nota ejus.

In primo etiam Caſu cum eſt publicè excommunicatus, non teneor de domo exire, in qua receptus ſum, ipſo ſuperveniente; Dum tamen poſſim habere locum ſeparatum, ità quod non oporteat, me in aliquo communicare cum eo; ſi tamen non timeo ex hoc ſcandalum infirmorum. Item credo, licet ſciam aliquem publicè excommunicatum in aliqua Domo receptum eſſe, quod ibi poſſim hoſpitium recipere, ſi locus ſit tamæ capacitatis, quod omninò poſſim communionem ejus vitare, aliter non.

Si autem publicè excommunicatus recipiatur, tamquam excommunicatus ad menſam ſeorſum, & vitetur in omnibus, præter in neceſſariis: aut ſi recipiatur etiam tamquam quilibet alius non excommunicatus, non teneor ſurgere, vel domum relinquere, ſi recipiatur in tali loco, vel ad talem menſam, & tam remotam, quod meritò judicari poſſit, quod ego, vel illi, qui ſunt mecum ad eamdem menſam, non communicamus, nec comedimus cum illo excommunicato, non teneor, inquam, niſi timeam ſcandalum infirmorum non intelligentium conſcientiam meam. Hæc *Rod.*

De hac materia ſic dicit *Inno.* ſuper *c. ſuper*: non dico excommunicato communicare, licèt ego, & ipſe ſimus in aliqua domo, ego pro meis negociis, ipſe pro ſuis; ſed ſi ego, & ipſe ſimul iremus ad Papam, ut pro eodem rogaremus, benè inciderem in excommunicationem.

Si verò ego, & ipſe haberemus unam ſolam Cameram communem, benè liceret mihi eſſe cum excommunicato in eadem Camera, & jacere, & comedere, ſed non in eadem menſa, nec in eodem lecto; quia non poteſt hoc eſſe ſine voluntaria communione, ſed in alio caſu utitur ſuo Iure.

Quid ſi excommunicatus intret clauſtrum, vel domum alienam, numquid propter hoc indè teneantur exire Clerici, vel Laici, qui ſunt ibi?

Reſpondeo. Quod non, quod etiam notavit *Hu. 11. q. 3. excommunicatos.* quod Scholaris, qui habet ſocium excommunicatum in domo, non tenetur indè exire, ſed poteſt remanere in eadem domo, dum tamen non communicet ei in cibo, potu, locutione, vel hujuſmodi.

Credo etiam, quod hic Scholaris agere poteſt contrà eum, vel quod exeat de domo, vel abſolvi ſe faciat. Hæc *Rod.*

Quid ſi ſit excommunicatus ſocius meus?

Reſpondeo. Secundùm *Ber. extra. c. ſi verò*, non ſtatim teneor dividere ſocietatem, ſi hoc ſine magno damno meo fieri non poſſet.

Quid ſi veniam invitatus, vel citatus ad aliquod feſtum, vel convivium, & invenero ibi aliquem excommunicatum publicè, quem ſcio publicè excommunicatum: numquid teneor recedere?

Reſpondeo. Quod ſic, ex quo non debeo ibi epulari, quamdiù eſt ibi, licèt ſedeat ad aliam menſam, quàm ego, vel comedat in alia camera, quàm ego, quia omnes taliter invitati, aut etiam ſine invitatione convenientes ad hoc feſtum, vel Epulum, ſibi invicem communicare dicendi ſunt, ſive comedant ad eamdem menſam, ſivè ad diverſas; nec eſt ſimile de iſto caſu, & de proximo præcedenti. *hac. Rod.*

Sed quando dicitur quiſ ſcire aliquem eſſe excommunicatum?

Reſpondeo. Quando vidit ipſum aliquem Clericum verberare vel litteras Papæ falſificare, vel aliud tale facere, vel quando ferri, vel denunciari ſententiam audivit vel quando ipſe excommunicatus, vel ejus Prælatus maximè Epiſcopus, vel alius fidedignus dixit ei, vel quando eſt publica fama eum eſſe excommunicatum, aliàs propter levem famam, vel ſi hoc audiat ab adverſario ejus, nõn debet conſcientiam ſibi formare. *22. q. 5. hoc videtur. & extra c. cum deſide-*

deſideres, *& 2. q. 1. primo*, *& 11. q. 3. non ſolum*, *& c. curæ. & di. 86. ſi quid verò*, hæc *Ray. & Hoſti.*

Sed de his oritur dubitatio multiplex, ſicut in ſequentibus apparebit.

Quid ſi excommunicatus mihi dicat in confeſſione, ſe eſſe excommunicatum, numquid teneor eum vitare, in occulto ſaltem?

Reſpondeo, Quidam dicunt, quod non, quia non ſcio hoc ſicut homo, ſed ſicut Deus, ut patet *extra de offi. ordi. ſi Sacerdos*; quia dicunt, quod non tenetur quis vitare excommunicatum, niſi ſciat ut homo eum eſſe talem, & ne odioſa reddatur confeſſio, taliter confitens non debet vitari etiam in occulto, ſive in cibo, ſive in potu, ſive in aliis. Alii dicunt, quod in hoc caſu vitandus eſt *ar. 6. q. 3. ſi tamen*; ubi notat *Hu.* quod ſervandum eſt quod ibi dicitur, ſive Epiſcopus ſciat per Confeſſionem, ſive alio modo crimen ſubditi ſui, *hæc Rod.* Primæ ſententiæ eſt *Hoſt. art. extra de pæ., & re. omnis.*

Quid ſi mihi dicat extra confeſſionis ſigillum, ſe eſſe excommunicatum?

Reſpondeo. Secundùm omnes teneor eum vitare in occulto, non in publico, niſi ſit publicè excommunicatus; *hæc Rod.*

Quid ſi Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, vel Presbyter proprius dicat aliquem eſſe excommunicatum, denunciando illam ſententiam, vel ſi dicat aliquem eſſe excommunicatum, quia excommunicavit eum; numquid teneor ei credere, & illum vitare?

Reſpondeo. Si ſit caſus, in quo conſuevit Presbyter proprius excommunicare; credendum eſt ei de hoc, ſi dicat quod eum excommunicavit auctoritate propria, vel ſuperioris; ſi autem dicat quod excommunicavit aliquem alium Parochianum auctoritate Superioris; non teneor ei credere, ſi probabiliter dubitem de mandato; præſertim ſi non dicat hoc mihi denunciando excommunicationem, ſed loquendo in communi locutione. Tanta etiam poſſet eſſe inimicitia inter Epiſcopum, & Presbyterum, & Parochianum ſuum, quem excommunicaſſe ſe dicit, quod non tenerer ei credere, nec illum vitare, niſi aliter, quàm per verba ejus conſtaret mihi de illa excommunicatione: ſi autem dicat Epiſcopus, vel Presbyter, quod vidit Parochianum ſuum occultè aliquid facientem, ſive credam, ſive non; non teneor eum vitare, nec in publico, nec in privato, quantùm ad vitandam excommunicationem minorem, & multò fortius, ſi alius mihi dicat. Quia tamen, qui eſt excommunicatus, peccat communicando cum aliis in caſu non conceſſo; ſi credam probabiliter aliquem eſſe excommunicatum propter factum occultum, in quem ſententia non eſt publicata; non debeo me ingerere ejus communioni, ſi hoc poſſum vitare ſine ſcandalo, & peccato; & hoc non propter metum minoris excommunicationis; ſed ne dem ei occaſionem peccandi, communicando mihi. *hæc. Rod.*

Sed quomodo bonum debeo dimittere propter vitandum ſcandalum, vel peccatum hujuſmodi in hoc caſo?

Reſpondeo. Hoc potius diſcerni poteſt per unctionem, quæ docet nos de omnibus, quam per doctrinam; & in hujuſmodi apicibus regulariter, ubi dubitant etiam ſapientes, excuſabilis eſt ignorantia: unde ſi aliquis bona fide partem iſtam, vel illam eligeret, non debet ſuper hoc conſcientiam habere nimis ſcrupuloſam. Si autem talis ingerat ſe communioni meæ, non teneor vitare eum in hoc caſu, ne fortè denegem ei communionem debitam. *hæc Rod.*

Utrum ſint vitandi illi, de quorum excommunicatione periti contrarie opinantur?

Reſpondet *Tho. in quadam: q. de quolibet.* Quod dubitatio de excommunicatione aliquorum, aut præcedit ſententiam Judicis, aut ſequitur; ſi præcedit, non ſunt vitandi quouſque certo Judicio terminetur; in hoc enim caſu eſt, quod in mitiorem partem interpretari debemus; ſi verò ſequitur, ſtandum eſt magis ſententiæ Judicis; aliter interminabiles eſſent lites.

Poſtea de publica fama nota, quod ſi publica fama ſit de aliquo, quod eſt publicè excommunicatus, vel quod notoriè fecit aliquid, pro quo in majorem excommunicationem incidit, teneor hoc credere, & eum vitare.

Sed etſi audio à fidedigno, vel à fidedignis, quod audiverint eum denunciari excommunicatum in Eccleſia, vel viderint eum notoriè feciſſe aliquid, ex quo incidit in majorem excommunicationem, teneor eum vitare tàm in publico, quàm in occulto, donec inquiſierim ſuper hoc pleniùs veritatem; ſi tamen per aliquos certificari poſſum ſuper hoc, quia ex hoc agitur de publica, vel notoria excommunicatione, poſſum timere, ne in hac parte laborem craſſa ignorantia, quæ non excuſat, & quia hi, qui non interſunt denunciationi, quę fit in Eccleſia, & huic facto notorio, hoc modo deveniunt ad notitiam excommunicationis hujuſmodi, inquirendo, & audiendo ab aliis, qui interfuerunt. *hæc Rod.*

Quid ſi non poſſum certificari per alios, quia fortè ſum Pariſius, & excommunicatio fuit publicata Romæ?

Reſpondeo. Non vitabo eum in hoc caſu. *hæc Rod.*

Sed numquid teneor ab eo inquirere?

Re-

Google

Reſpondeo. Quod ſic, ſi probabiliter credo, quod dicat mihi veritatem, & maximè ſi credam, quod laboret ignorantia iuris, aliàs non teneor, præſertim ſi credam, quod ex hujuſmodi interrogatione ſcandalizetur, *hæc Rod.*

Quid ſi Presbyter videat Parochianum ſuum, quando Miſſa, & horæ in Eccleſia dicuntur, Eccleſiam non intrare, ſed extra Eccleſiam divina audire; numquid debet ab eo perquirere, quare hoc faciat?

Reſpondeo. Secundùm *Rod.* quod ſic, cum vultum ſui pecoris cognoſcere teneatur: Presbyter autem extraneus ad hoc non tenetur. Iſtud tamen non eſt cauſa ſufficiens, propter quam talis credi debeat eſſe excommunicatus, vel interdictus, cùm hoc fiat aliquando ex humilitate.

Quid ſi audivi ab aliquibus fide dignis aliquem eſſe excommunicatum ex occulto facto abſque publicatione ſententiæ; numquid teneor inquirere?

Reſpondeo. Teneor ab aliis inquirere, ſed non ab ipſo, niſi ſit talis, quod credatur laborare ex ignorantia, ſcilicet, quia neſcit, eſſe peccatum, quod ſe ingerit communioni hominum, & tunc quamvis non tenear inquirere de facto ejus, vel excommunicatione, teneor tamen inſtruere eum, ne ſe ingerat communioni hominum, ſi ſit excommunicatus. *hæc Rod.*

Quid ſi publica fama eſt, aliquem eſſe excommunicatum pro facto occulto, contra quem non eſt ſententia publicata ſuper hoc, numquid teneor talem vitare?

Reſpondeo, Quod non, niſi tunc demùm, cùm ſuper hoc ſe purgare recuſaverit, vel in purgatione defecerit, & in hoc caſu loquitur *extra c. cum deſideres. §. ſecunda quæſtioni ar. ad hoc extra. c. ſi verò aliquis 2. & extrà de hære. ad abolendam verſ. qui verò. hæc Rod.*

Quid de eo, quèm audivi publicari excommunicatum, vel vidi incidere in Canonem; ſi poſtea video eum uſque ad annum, vel biennium, numquid teneor eum vitare, donec mihi conſtet de ejus abſolutione?

Reſpondeo. Si eſt homo, qui creditur eſſe timoratæ conſcientiæ, nec immemor ſuæ ſalutis, & maximè ſi eo tempore, quo conſtitit mihi de ejus excommunicatione, ſervavit ſententiam, modo autem non ſervat; poſſum probabiliter credere, quod ſit abſolutus, & ei communicare *ar. extra de offi. ord. ex parte*, ubi licet Epiſpopus non ſit certus, quod ſubditus ſuus impetraverit veram abſolutionem à Curia; non compellitur eum vitare, licèt poſſet ei purgationem indicere; ſi autem pravus, & diſcolus erat hic excommunicatus, nec ſervavit ſententiam, credo ipſum eſſe vitandum, donèc probabiliter præſumitur de ejus abſolutione, vitandum dico, ſicut ab initio, ſcilicet, ſi in publico, in publico; ſi in occulto, in occulto. *hæc Rod.*

Quid ſi, audivi aliquem publicari Pariſiis, poſtea invenio eum in loco, ubi nihil ſcitur de ejus excommunicatione; teneor ne eum vitare publicè, & ſic reddere notabilem de excommunicatione illa, fortè cum magno ejus prejudicio, & damno?

Reſpondeo. *Hu. notat. 5. q. 1. quidam*, quod quando ſcio ſolus aliquem eſſe excommunicatum, non teneor eum vitare in publico; in caſu autem propoſito teneor eum vitare publicè, etiam ubi nihil ſcitur de ejus excommunicatione, nec eſt occultum crimen ejus, cùm alibi ſit publicatum, etſi non ibi, ubi nunc invenio eum; poteſt tamen benigniùs dici, quod ſi poſſum facile probare ejus excommunicationem, quam audivi publicari, quia fortè habeo teſtes, vel inſtrumenta ad hoc probandum; teneor eum vitare publice, niſi inveniam eum in eadem Diæceſi, in qua audivi Sententiam publicari. *ar. ad hoc extra qui ma. accu. poſſunt, cum in tua. hæc. Rod.*

Ad hoc nota, quod ſi excommunicatio ſit probata contrà aliquem in modum exceptionis, ut repellatur à teſtimonio, vel electione, non oportet eum propter hoc vitari, niſi ex tali facto parva contrà eum laboret infamia. *extra. E cum deſideres. §. ſecunda, & extrà de ordi. cog. c. 2.*

ARTICULUS II.

De Epiſcopo, vel excommunicatore alio, qui communicat cum excommunicato à ſe ipſo.

Sequitur videre de ſecundo, ſcilicet, de Epiſcopo, vel excommunicatore alio, qui communicat cum excommunicato à ſe ipſo. Et circà hoc quæruntur plura. Primò utrum Papa communicando cum excommunicato incidat in Canonem.

Reſpondeo, quod non, licèt aliàs malè faciat, quia Princeps legibus eſt ſolutus. *ff. de legibus. Princeps, & extra. c. nulli. in gloſ.* Undè nullus Canon poteſt eum ligare, cum ſit ſuper omnes Canones, præter illos, qui ſunt editi contrà hæreticos, quia non eſt ſuperior quantùm ad illos. *hæc Rod.*

Utrum Epiſcopus communicando cum excommunicato à ſe ipſo incidat in Canonem excommunicationis?

Reſpondeo. Quid ſic, ſicut & quilibet alius, ut probatur *extra. c. cum deſideres.*

Nec obſtat, quod nemo propria ſententia ligari poteſt, vel ſolvi. 4. q. 4. c. 1. quia talis

talis non ligatur ſua ſententia, ſed occaſione ſuæ ſententiæ, tamen Canonis auctoritate, ut probatur *extra. e. nuper. §. in Secunda*, Ideòque non poſſet Epiſcopus alicui dare privilegium, quod communicando cum excommunicato etiam ab eo, non incurreret ſententiam, ut patet in *dicto c. nuper*, & *11. q. 3. excommunicatos*. hæc *Hoſti.* & conveniunt cum eo alii.

Quid ſi Epiſcopus communicat in damnato crimine cum illo, quem propter crimen excommunicavit; numquid eamdem ſententiam incurrit, ſicut & unus alius?

Reſpondeo ſecundùm *Ray.* quod ſic, & hoc auctoritate Canonis, ut etiam dictum eſt in priori quæſtione. *Goff.* verò reprehendit eum dicens, quod is, qui communicat in damnato, crimine ligatur non auctoritate Juris, ſed ſententia Judicis, & hoc maximè notavit per hoc, quod dicitur *extra. e. nuper §. in prima: ibi*, ac propter hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit, & ità ſecundùm eum non incurrit eandem ſententiam; quia nemo propria ſententia ligatur, ut dictum eſt ſupra. Hujus etiam opinionis videtur eſſe *Ber. ſuper dic. C. in gloſ. ſuper illud abſolutio, & extra eo ſtatuimus*. Vult enim *Ber. ibi*, quod Epiſcopus non incurrit majorem excommunicationem, ſed minorem tantùm, & hoc à Iure *11. q. 3. cum excommunicato*. *Hoſti.* verò videtur dicere, quod *Ray.* dicat probabilius, unde ſecundùm eum talis ligatur à Canone occaſione ſententiæ ſuæ, & convenit cum eo *Inno.* & ſic intelligit illud, quod dicitur, *11. q. 3. ſicut Apoſtoli, cum tribus c. ſe. & extra. e. ſi Concubina*, quod autem dicitur *indic. C. §. in prima, ibi*, ac ratione criminis &c. non dicitur ſecundùm eum pro eo, quod talis ligetur ſententia Judicis, ſed ad denotandam differentiam Caſus ſequentis, quod quicumque communicat excommunicato, excommunicationem incurrit. Eſt tamen ibi differentia notanda, ſi quæratur quis abſolvere poteſt; quia quando communicat non in crimine damnato, ſed in aliis, talis incurrit excommunicationem minorem, & poteſt abſolvi ab Epiſcopo, vel Presbytero proprio, ut in *c. nuper. §. in ſecundo*; quando autem participat in damnato crimine, tunc incurrit excommunicationem majorem; & tunc abſolvi non poteſt à proprio Presbytero, ſed neceſſe eſt, quod abſolvatur ab eo, qui ſententiam tulit, & eſt ratio; quia ratione damnati criminis videtur in eum delinquere, qui damnavit; vel ſi ipſe non poſſit eò quòd ipſemet eamdem ſententiam incurrit, tunc ipſemet, ſcilicet excommunicator, petat abſolutionem à ſuperiore ſuo, ut dicitur *ibidem*.

Sed quomodo is, qui tulit ſententiam, participabit in crimine cum criminoſo?

Reſpondeo. Hoc poteſt quandoque accidere, ut ſi fratrem excommunicavit pro rapina mihi facta, quem forte odit, [illegible] fecit coactus per ſuperiorem, & [illegible] nus latenter favet raptori, & cum eo [illegible] elpat, & cum receptat; vel pone, quod cognovit mulierem, quam excommunicaverat propter fornicationem. *extra. e. ſi Concubina. Hæc Hoſti.*

Quid ſi Epiſcopus excommunicet aliquem cum participibus ſuis, ſive fautoribus in crimine damnato, & poſtea participet cum tali in crimine damnato, numquid incurrit eamdem ſententiam?

Reſpondeo. Secundùm *Ray.* quod ſic, undè à ſuperiore ſuo debet petere abſolutionem, ut dictum eſt. Secundùm verò *Goff.* non incurrit, quia ut ipſe dicit, participes ligantur ſententia Judicis in hoc caſu, *ex. e. Excellentiſſimus*; nemo autem propria ſententia ligatur, ut dictum eſt. Secundùm verò *Hoſti.* ille, qui participat cum ſic excommunicato, ſi ſit alius, quàm proferens, duplici jure ſententiam eamdem incurrit, & duplici vinculo ligatur; uno, auctoritate Canonis, & ſic verum dicit *Ray.* alio, auctoritate ſententiam ferentis, & ſic verum dicit *Goff.* Si quis igitur cum tali participante participaverit, quoad ſententiam Canonis non ligatur, niſi minori excommunicatione, ſed quoad ſententiam Judicis ligatur majori excommunicatione, ſi quis cum eodem in crimine participet.

Quid de illo Judice, qui dat alicui licentiam communicandi cum eo, quem excommunicavit cum communicantibus ſibi?

Quid etiam de illo, qui dat licentiam celebrandi in Eccleſia interdicta à ſe ipſo, numquid valent hujuſmodi licentiæ, & numquid dari debent ſine conſenſu eorum, pro quibus ſunt hujuſmodi ſententiæ latæ?

Reſpondeo, hujuſmodi licentiæ, poſſunt continere errorem expreſſe, ut ſi concedat Judex alicui celebrare in loco à ſe interdicto, non ſuſpenſa aliquo modo ſententia interdicti; aut ſi concedat alicui communicare cum excommunicatis cum ſuis participantibus, non revocata ſententia, nec in parte, nec in toto, & tunc non valent hujuſmodi licentiæ. Si autem Judex intendit ſuſpendere interdictum, quoad tempus, & locum, quo ille celebrabit, vel ſi Judex revocat ſententiam latam in participantes, quantùm ad perſonam, quam licentiat, valent licentiationes, ſed non debent fieri in occulto propter ſcandalum illorum, qui de hoc non ſcirent, & viderent hujuſmodi licentiatos venire contra ſententias tales

in

in manifeſto, nec ſunt faciendæ ſine cauſa legitima, & ſine conſenſu illorum, pro quibus latæ ſunt ſententiæ, Tenent tamen hujuſmodi licentiæ, & ſuſpenſiones interdictorum, & revocationes excommunicationum, quamvis injuſtè ſint factæ, niſi Judex ex toto functus eſſet officio ſuo quo ad cauſam illam. A minori vero excommunicatione, quæ incurritur participando cum excommunicato, non poſſet Judex hujuſmodi aliquam perſonam excipere, quia hujuſmodi ſententia Juris eſt, non hominis, hæc *Rod.*

Ad hoc verò nota, quod nulli poſſunt aliquo privilegio Papali ſe tueri, quin debeant excommunicatos vitare, & ipſi, ſi ſint excommunicati, vitari. *extra. c. nulli*; hoc autem intelligitur ſecundùm *Hoſt.* quando privilegium non eſt ex certa ſcientia impetratum, quia ſemper præſumitur impetratum, ex ſurreptione, niſi probetur contrarium. *extra de confir. ad noſtram*. Si tamen Papa privilegium alicui ex certa ſcientia daret, quod ipſe ſine pœna excommunicationis Clericum percutere poſſet, vel quod non teneretur excommunicatos vitare, benè valeret, ſicut quidam habent nobiles: *hæc Abbas.*

ARTICULUS III.

De his, qui communicant cum excommunicatis ratione alicujus debiti, vel Contractus.

SEquitur de Tertio, ſcilicet de his, qui communicant cum excommunicatis ratione alicujus debiti, vel Contractus. Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicet.

Utrum ei, cui juravi dare certam pecuniam certa die; Si ille interim excommunicetur, illa die adveniente tenear ſibi ſolvere?

Reſpondeo. *Io dixit.* 15. *q.* 6. *nos ſanctorum*, quod verius creditur, quod licèt excommunicatus non habeat Jus petendi, tamen teneor ei ſolvere; undè licèt excommunicatio tollat obligationem quo ad fidelitatem, non tamen quo ad alios Contractus, ut videtur.

Sed Contrà, quia non debeo ei communicare, niſi in certis caſibus, inter quos non eſt iſte, videtur etiam habuiſſe juramentum tacitam conditionem in ſe, ſcilicet hanc, ſi res in eodem permanſerit ſtatu; ſive ſi ille permanſerit talis, cui liceat communicare. *arg.* 22. *q.* 2. *ne quis*. *Ray.* autem ſuper hoc conſulit, quod ego cum teſtibus veniam ad domum Creditoris, & dicam: iſtis mihi teſtes, quod pecuniam, quam debeo iſti, hic pono, vel uxori ſuæ numero, vel ejus filio, vel balivo nomine ſuo, & ipſo præſente, non contradicente, ſic ero liberatus.

Sed hoc Conſilium non placet ſecundùm *Hoſt.* quia ſic fit juri fraus participationem prohibenti. ſicut enim non debeo ei ſolvere, ità nec alii nomine ſuo, nec alicubi ponere ità, quod ad eum poſſit pervenire. *di.* 46. *ſicut non ſuo*, *& extra. de pecu. cle. inquirendum*. Ideò dicit *Hoſt.* aliter, ſcilicet, quod die adveniente debeo talem pecuniam deponere in æde ſacra nomine Creditoris, ita quod ei ſolvam, cum fuerit abſolutus, non antea; & propter hoc nullam incurro excommunicationem, quia conceſſum eſt mihi quod poſſum communicare cum eo etiam ad utilitatem ſuam ſpiritualem; & hæc eſt ejus utilitas ſpiritualis, quia non excommunicati videntes, quod non recuperarent debita ſua, ſi excommunicarentur, magis cavebunt ſibi; ne committant cauſam, propter quam excommunicentur, & excommunicati incitabuntur ad abſolutionem ſuam citiùs impetrandam. Sed hoc eſt intelligendum, niſi fortè ſuperior exigente contumacia relaxaverit me ab obſervatione juramenti, quamdiù fuerit ſic ligatus, quod facere poteſt Eccleſia. 15. *q.* 6. *c. juratos*, *& extra de pæ. c.ul. & extrà de jure juran. venientes*, & ideo Eccleſiæ plus quàm homini obediendum eſt in hoc caſu. 11. *q.* 3. *qui reſiſtit*, *&* 23. *q.* 1. *quid culpatur*; & hoc eſt verum, niſi in caſu, ubi Pagani, vel hæretici, vel alii hoſtes injuſti venirent in brachio forti ad devaſtandam, & delendam Patriam; & excommunicatus vellet ex adverſo pugnare pro patria; tali eſſet ſolvenda pecunia, & etiam Vaſſalli, & jurati ſui tenerentur ſequi talem 11. *q.* 3. *Julianus* ſecundùm *Ray.* Hoc tamen intelligas eſſe verum, ſi eſſet Dominus Terræ, vel ſi eſſet alius, qui Patriam poſſet defendere, aliàs non eſſet ei ſolvenda, nec obediendum. Hæc *Hoſti.*

Nota tamen ſecundum *Rod.*, quod ſi ex avaritia, non ex zelo juſtitiæ differret ſolvere, peccaret quo ad Deum, licèt Eccleſia non puniret eum; ſicut qui ex cupiditate bona Ægyptiorum aſportaverunt, peccaverunt; qui autem hoc propter obedientiam fecerunt, meruerunt.

Quid de his, qui excommunicati tempore excommunicationis aquiſiverunt negotiando, vèl ex dono accipiendo?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſti.* tenentur totum reſtituere, ſi animas ſuas velint ſalvare; ut probatur *extra de ætæ. & quali. cum bonæ, & de cle. exco. mi. poſtulaſtis*.

Sed numquid excommunicatus aliquem obligat ſibi contrahendo?

Reſpondeo. Videtur quod non, ad minus

minus civiliter, quia omnes actus legitimi ſunt ſibi interdicti, ut dictum eſt ſuprà de effectu ſententiæ excommunicationis, ſed & omnes contractus; undè alienatio ab eo facta eſt irrita, *extra de dolo, & contu. veritatis ad fi.* quia eſt ei omnis participatio interdicta, ut dictum eſt ſuprà; poteſt tamen ſe alii obligare; poteſt igitur ſuam conditionem facere deteriorem, meliorem numquam *ar. extra de judi. intelleximus* niſi fortè ſe in Iudicio defendendo *extra de excep. cum inter priorem.* Hæc *Hoſti. ti. de pœnitentiis. §. de reſti.*

Numquid contractus initus cum excommunicato tenet ipſo jure?

Reſpondeo: Diſtinguendum eſt, quia ſi ſit talis contractus, quod ex illo tranſit alter in poteſtatem alterius, tenet contractus; ut cum aliquis dat ſe in atrogationem alicujus excommunicati; vel quando quis ſe vendit in ſervum; vel quando contrahitur matrimonium cum perſona excommunicata, & in his caſibus poſſunt taliter contrahentes ſibi invicem communicare tempore excommunicationis, ſicut cum quis excommunicatus recipitur in monaſterio ad profeſſionem, aut recipitur ab excommunicatis, credo quod poſſunt ſibi invicem communicare, ſecundùm quod excommunicatis Regularibus ſolet ab aliis fratribus communicari. In aliis contractibus diſtingue; quia ſi contrahens non obligat ſe ad communicandum cum excommunicato tempore excommunicationis, licèt peccet taliter contrahendo, tamen tenet contractus, ut ſi quis vendat, vel vendendo tradat aliquid excommunicato pro pretio ſtatim vendito. Si autem obligat ſe ad communicandum cum excommunicato tempore excommunicationis in caſu non conceſſo, non tenet contractus, ut ſi quis juret excommunicato, quod vendat ei aliquid, aut locabit, aut ſerviet ei, aut aliquod opus ei faciat, quia illicitum eſt, quod ei promittitur; tempore excommunicationis dico; quia ſi juraſſet, quod poſt abſolutionem aliquas operas ei faceret, obligaretur, licèt peccaret ſic jurando. Hæc *Rod.*

Quid ſi dum aliquis eſt excommunicatus, alius cum eo contrahat, & denarios reddere juret?

Reſpondeo ſecundùm *Hu.* ut refert *Rod.* licitum eſt ſolvere debitum excommunicato per ſe, vel per alium, & ſecundùm hoc licita eſſet hæc pactio, vel obligatio, quia non obligat ſe paciſcens, niſi ad licitum, niſi fortè dicatur, quod *Hu.* intelligit de debito contracto, vel pactione facta ante excommunicationem, non tempore excommunicationis. Credit tamen *Rod.* quod idem intelligit de utroque caſu. Secundùm *Hoſti.* verò paciſcens cum tali non obligatur quo ad

civilem actionem; ſe
lem *ar. ff de condi. indè*
temptum aliquis cum
taliter peccavit, ut p
quo caſu nec juramen
ret *extra de jurejurand. qu*
quod ex quo excommu
pretium cum effectu
dùm Canones, ſecund
obligatione actio datu
odium excommunica
agere, ad minus non
illum, qui cum eo co
ſed eſt pauperibus eroga
municatus puniatur in
& tunc non reportet ſu
contraxit; ſolvens tam
nem naturalem non re
cundùm verò *Inno.* in
quem excommunicatus
etiam poſt abſolutione
tractu inito in excom
contulit, quod ſi quis
ſit ſolvere excommuni
non invenitur aliquis p
niſi à juramento fidelita

Utrum vendendu
excommunicati?

Reſpondeo. Si em
aliquid tale faciat nom
non eſt contrahendum
cum excommunicato;
aliquid tale faciat, pot
dummodo fraus non fi
tur, & aliud ſimuletur

Quid de illis, qui
mercatus excommunica
vitandi ſunt ab eis, qui
dè venalia? Et numqu
excuſat eos ignorantia,
diderunt, vel emerun
comedere de rebus ità

Reſpondeo. Si p
illos, vel per alios, q
runt, vel vendiderunt
tare tales publicè deb
niſi eos in tali mercato
tur comparaſſe; & ubi
ibi comparaverunt; qu
eſſe notorium in uno
notorium in alio, non
ſolum teneor eos public
eos afferentes venalia,
pta, niſi conſtet mihi,
paraverint ea. Hæc *Ro*
cendum, quod ex quo
blicè in partibus illis, a
probabiliter ignorare,
rantia craſſa, quin ſint
tertium dic, quod de

quilibet edere poteſt, maximè qui non fuit in culpa emendi. Hæc *Rod.*

TITULUS XII.

De perſonis licitè communicantibus cum excommunicatis.

POſtea conſiderandum eſt de perſonis, quæ poſſunt licitè communicare cum excommunicatis. Ab illa enim generali regula, ſcilicet, quicumque communicat cum excommunicato, incidit in excommunicationem. Excipiuntur à *Grego.* duodecim genera perſonarum 11.*q.*3. quoniam inquit, *multos peccatis noſtris exigentibus pæna excommunicationis perire quotidiè cernimus; partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate, devicti miſericordia, anathematis ſententiam ad tempus, ſcilicet futurum, prout poſſumus, temperamus.*

Nota quod hoc *cap. quoniam multos* eſt declaratio juris, ſecundùm *gloſ. ibidem*, & ſecundùm hoc ſic ponitur caſus hujus *c.* tempore *Grego:* omnes perſonæ, quæ in hoc *cap.* continentur, ipſo jure erant exemptæ ab Ecclesia, licèt communicarent excommunicatis; quidam tamen ſimplices credebant, ſe excommunicatos eſſe, ſi communicarent, ſcilicet Servi Dominis ſuis excommunicatis, vel Uxores viris; non tamen abſolutionem petebant, & ſic mortaliter peccabant propter conſcientiam læſam. Statuit igitur *Grego.* quod non ſunt tàles habendi excommunicati. Et expone *perire*, propter conſcientiam; ignorantia ſcilicet facti; quia ſcilicet eos fuiſſe excommunicatos ignorabant, & tamen eis ignoranter communicabant, & ſe tener credebant ſimplicitate juris; neceſſitate, ſcilicet, quæ vitari poterat, vel etiam neceſſitate inevitabili. *Temperamus* ideſt temperatum eſſe oſtendimus. Hæc *Gloſ.* ſecundùm verò *Ber. extra c. inter alia* §. *ut igitur*, undè hoc *cap. quoniam multos* quo ad aliquas perſonas ipſius *cap.* eſt declaratio, ſcilicet quo ad filios, ſervos, ancillas, & uxores, quo ad aliquos verò eſt Iuris novi conſtitutio, ſcilicet, quo ad ruſticos, & mercenarios, quod patet ex hoc, quod per priora Iura tenebantur eos vitare 15.*q.*6. *nos Sanctorum. &c. juratos &* 11. *q.*3. *excommunicatos quoſque.*

Sequitur in prædicto capitulo, Apoſtolica igitur auctoritate anathematis, ideſt minoris excommunicationis, quæ contrahitur communicando excommunicatis, vinculo ſubtrahimus hos, videlicet filios, ſervos, ancillas, ſeù mancipia. Hoc addit, ut comprehendat omne genus, nec non ruſticos, & ſervientes; nec non & omnes alios, qui non adcò Curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur, ſcilicet propter quæ ſunt excommunicati, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant; quia excommunicatio non tranſit ad tertiam perſonam.

Quicumque autem Orator, ſcilicet qui locum aliquem viſitat orationis cauſa, ſive Peregrinus, ſive viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat undè emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis non ad oſtentationem ſuperbiæ, ſed humilitatis cauſa dare aliquid voluerit, non prohibemus, dummodo, ut dicit *Gloſ.* non ſit Eccleſiaſticum ſtipendium; *extra de ele. exco. mi. poſtulaſtis*: unde verſus. *Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe; Hoc anathema quidem faciunt, ne poſſit obeſſe.* De unoquoque horum quinque dicendum eſt per ordinem, & primo de utilitate.

Sciendum igitur, quod utilitas participantium facit, quod participans cum excommunicato, nullo vinculo ligetur: puta ſi petat ab eo, quod ei debet *extrà c. ſi verò*. Aliàs excommunicatus ex delicto ſuo commodum reportaret; undè ſi noluerit ſolvere, poteſt in Iudicio conveniri *extra de Judi. intelleximus*. Item utilitas animæ excommunicati excuſat, ut ſi quis eum corrigat, & ad petendum abſolutionem ei conſulat, & eum inducat 11.*q.*3. *cum excommunicato*. Ideoque ad prædicationem admitti poteſt ſine conſcientiæ ſcrupulo *extra c. reſponſo noſtro. reſponſo primo*; undè excuſantur illi, qui cauſa prædicationis, & Confeſſionis habitant inter eos, quibus etiam licitè poſtulant, & recipiunt Eleemoſynas, ſi aliter habitare nequeunt inter eos, undè *extrà c. cum voluntate* dicitur: prædicatores, qui penes excommunicatos, vel alios alienarum rerum detentores in prædicationibus, & Confeſſionibus, quaſi gerunt cauſam eorum, ad quos ipſæ res pertinent, licèt poſſint ab illis Eleemoſynas recipere, ſicut ſupple, & illi, quorum ſunt, ab illis ſua recipere poſſunt, & licèt, ſicut dicit *Gloſ.* res non habeat effectum, ſufficit, quod ab initio ſit negotium utiliter cæptum.

Sequitur ibi in *Tex.* præſertim, ſi aliàs non poſſunt in illo loco ſuſtentationem habere, *præſertim* poteſt exponi ſecundum *Gloſ.* ideſt *maximè* quia tempore neceſſitatis ab excommunicatis neceſſaria recipi poſſunt, & emi 11. *q.*3. *quoniam multos*; aliàs verò prædicatores eleemoſynas recipere non debent ab excommunicatis, vel Uſurarijs, vel ſimilibus *di.*90. *oblationes, & c. eorum, &* 17.

q.4. *miror* hoc notatur in *Gloſ.* ſuper illud *præſertim*, *Inno.* verò ibidem exponit *præſertim*, ideſt *tantum* & hoc *Hoſti.* in *Gloſ. ibidem* reputat tutius eſſe; primam tamen ſententiam, tamquam probabilem etiam ponit. Excuſantur etiam ſi alia à prædicatione, vel à Confeſſione remota incidenter, ut apud ipſos magis proficiant, interponant *extrà e. cum voluntate reſponſo* t. Igitur ſi alia intentione hoc faciant, excommunicationis minoris vinculo aſtringuntur; caveant igitur ſibi, undè conſulit *Ray.* quod in hoc non laxent habenas; ſed diſcretè, & cum dolore, & quaſi neceſſitate compulſi hoc faciant, ità quod aliorum corda, qui forſan eorum intentionem ignorant, quantùm in eis eſt, non lædant.

Sed numquid de ſalute animæ meæ poſſum loqui cum excommunicato, ſicut de ſalute animæ ejus?

Et numquid poſſum ab eo quærere conſilium pro utilitate mea, vel neceſſitate temporali?

Reſpondeo. Credo, quod eſſe poſſet tanta neceſſitas, & tam arcta, quod ubi non poſſem habere copiam Iuriſperitorum, nec res caperet dilationem, poſſum conſilium quærere ab hujuſmodi excommunicato, tàm in temporalibus, quàm in ſpiritualibus; caſus enim neceſſitatis excuſat in talibus 11.q.3. *quoniam multos. & extra e. ſi verè*. Pro quanta tamen neceſſitate, vel utilitate liceat ab excommunicato quærere conſilium, eſt boni viri arbitrio limitandum. Hæc *Rod.*

Numquid Prædicatores, & Confeſſores poſſunt ad eamdem menſam comedere cum eis?

Reſpondeo. Quod non, ſi aliàs poſſint ſibi providere, eleemoſynas tamen ab eis poſſunt recipere, ſcilicet tempore prædicationis, vel Confeſſionis, etiam ſi aliundè ſibi poſſint providere. Hæc *Rod.*

Quid ſi nihil proficiunt, quia induratum eſt cor raptoris, vel Tyranni?

Reſpondeo, nihilominus dum ſperatur probabiliter de profectu, poſſunt ab eis eleemoſynas recipere; Aliter non. Hæc *Rod.*

Nota inſuper quod ordinarii, vel eorum delegati, aut Inquiſitores hæreticorum, ſi in exercendo ſuum officium contra eos requirant aliquorum excommunicatorum præſidentium de Iure, vel de facto regimini alicujus regni, ſive Provinciæ, vel officialium eorum conſilium, auxilium, vel favorem, non propter hoc incurrunt excommunicationem *li.6. de hære. præſidentes*.

Sequitur de ſecundo, ſcilicet de lege. Circa quod ſciendum, quod propter legem, ſcilicet matrimonii, quæ eſt inter virum, & uxorem, excuſatur Uxor à communione viri excommunicati 11. q.3. *quoniam multos*. Lex enim vult, quod uxor ſit obediens viro, de qua dicitur, quod uxor mortuo viro ſoluta eſt à lege viri *extra de ſecun. nup. c. pe. & ultimo*; & ex qua tenetur ei debitum reddere nulla exceptione obſtante *extrà de conju. lep. c.2.* & hoc intelligendum eſt ex quo de matrimonio conſtat, nec eſt per Eccleſiam inter ipſos carnale commercium interdictum; nam ſi hoc eſſet; & ideo eſſet excommunicatus vir, quia nihilominus cognoſcebat mulierem, tunc mulier carnali commercio conſentiens eadem ſententia involveretur *ar. extra e. ſi concubinæ*. Hæc *Hoſti.* Unde uxor tenetur obedire viro excommunicato, non enim communicando ſibi aliquam excommunicationem incurrit; undè non ſubeſt ratio, quare ab obedientia, quam debet uxor viro, propter excommunicationem viri abſolvatur.

Sed numquid eſt idem in caſu converſo, quod ſi ſit uxor excommunicata, vir ſibi communicans excuſetur?

Reſpondeo. Dicunt quidam, quod ſic, quia non ad imparia judicantur *extra de divor. gaudemus*. §. *ſane veridica*. & eadem fide eſt ſuperior inferiori aſtrictus, qua inferior ſuperiori, *ut 22. q.5. de forma*. Alii autem inter quos eſt *Goff.* & *Ray.*, dicunt contrarium, quia viris fœminas ſubditas eſſe, & pene famulas lex eſſe voluit 33.q.5.*Hæc imago*. Ideoque imputatur marito communicanti, cum poſſit cogere uxorem ad ſatisfactionem faciendam, & abſolutionem petendam *ar.7. q 1. ſicut & extrà e. quantitate*.

Secundùm verò *Hoſti.* refert utrum mulier excommunicata ſit propter matrimonium, quod dicitur contractum illicitè, & tunc idem eſt, quod dixi de viro, vel alia de cauſa, ut fortè propter delictum commiſſum, & tunc uterque excuſatur quoad reddendum debitum carnale exactus & ſic intellige opinionem primam, & Iura prò ea inducta. Si autem quæratur de proviſione, & ſervitio humano, ibi non excuſatur vir participans uxori excommunicatæ; & ſic intellige opinionem ſecundam, licèt uxor excuſetur, ut dictum eſt ſuprà. Nec in hoc diſtinguo ſi ſit mulier virago, & vir ſecors, & puſillanimis, cum agatur hoc de periculo animæ *ar. extrà, quod metus cauſa facit*. Secus eſt quando agitur de periculo coporali, vel temporali. Hæc *Hoſti*.

Quid ſi vir vocet excommunicatum ad menſam, numquid uxor ibi comedere poterit ad eamdem?

Reſpondeo. Credo quod non, ſive ille ſit excommunicatus ſimpliciter, ſive cum ſuis participibus, poterit tamen comedere ad aliam menſam in eadem domo, quæ ità re-

remota ſit à menſa excommunicati, quod meritò poſſit dici, quod comedentes ad illas duas menſas non comedant ſimul. Hæc *Rod.*

Sequitur videre de tertio, ſcilicet de humilitate. Circà quod ſciendum, quod hæc ſimiliter excuſat quaſdam perſonas, ut filios in poteſtate Patris conſtitutos nondum emancipatos; ſi enim eſſent emancipati, tamquam extranei tenerentur vitare patrem excommunicatum; & hoc dico, niſi ipſi commenſales ejus eſſent, & ab eo neceſſaria haberent: Idem dicit *Hu.* de patre reſpectu filii, quod tenetur vitare filium excommunicatum, niſi ab eo recipiat alimentum. Et idem dicit *Inno. ſuper c. inter alia*; quod tamen *Hu.* intelligere videtur cum vel iſte, vel ille facilè non poteſt aliunde habere neceſſaria.

Quidam tamen hoc extendunt etiam ad divites, qui ante excommunicationem erant de familia. In partibus tamen Gallicanis, ubi non habet locum de conſuetudine patria poteſtas, vel emancipationis ſolemnitas, eo ipſo quod filius uxore ducta ſeparatim vivit diſponens de rebus ſuis pro ſua voluntate, ſicut pater familias, tenetur patrem excommunicatum vitare. Hæc *Rod.*

Item humilitas excuſat ſervos, ancillas, ruſticos, ſervientes, & omnes alios ſubditos, ſcilicet, qui non adeò Curiales ſunt, ut eorum Conſilio ſcelera perpetrentur; tales enim perſonæ ante ſententiam latam aſtrictæ erant ad familiare obſequium exhibendum, nec poſt ſententiam latam tenentur ad ejus contrarium; imò beneficio Canonis 11. *q.3. quoniam multos*, id agente, ſicut ad familiare tenentur obſequium, ſic ad communionem, ſine qua illud nequeunt exhibere *extra c. inter alia §. ut igitur undè Jus prodiit*. Ideoque ſic exponi debet *verſ. poſitus* 11. *q.3. quoniam multos, ibi* nec non & omnes alios, qui non adeò Curiales ſunt &c. *q.d.* qui de Curia ſunt, non de Conſilio. Et idem intelligas de Nutritiis, & Conſanguineis, & ſimilibus, qui ſi à Domino recederent, non haberent undè viverent *ar. extrà. c. ſi verè*; cum ante excommunicationem facti eſſent de familia. Idem etiam eſt, ſi poſt eum neceſſitas cogat, quod fiant de ejus familia poſt excommunicationem. Hæc *Hoſti.* & convenit cum eo *Ray.*; quod autem dictum eſt, quod humilitas excuſat Ruſticos, intelligitur de Ruſticis, qui colunt terras Dominorum, quia non credo hoc eſſe extendendum ad alios, qui dicuntur Medietarii, & qui propter terrarum culturam certam fructuum percipiunt portionem, ut ipſi poſſint cum Dominis prædiorum communicare, niſi quantum ſpectat ad culturam reddendam, & recipiendam rationem illius; quidam tamen reſtringunt hoc niſi ad originarios, vel adſcriptitios. Servientes verò intelliguntur ſervientes, qui ſunt de familia excommunicatorum, quia non eſt hoc extendendum ad Vaſſallos, ne ſit contra illud 15. *q.6. nos Sanctorum, & C. juratos*. Nec etiam ad Clericos reſpectu Epiſcoporum, vel aliorum Prælatorum ſuorum, quia Clericus tenetur vitare Prælatum ſuum excommunicatum, niſi ſit talis, quod ſit ſerviens ei, & de familia ejus. Monachi tamen cum ſint, quaſi de familia ſuorum Abbatum, excuſantur, ſi cum Abbatibus communicent. Hæc *Rod.*

Item quod dictum eſt de Servientibus, & aliis, qui non ſunt ità aſtricti certa, vel perpetua obnoxeitate, ſicut ſunt Uxores, filii, & ſervi; intellige, verum eſſe, quando ante excommunicationem latam in Dominum obligaverant ſe ad ſerviendum ei, ſed ſi ante excommunicationem ſervitium non intraverant, credo, quod non ſunt obligati ad intrandum poſt excommunicationem, quia non cogitaverant de hoc caſu, vel ſi cogitaverant, promiſſio fuit illicita, nec fuit obligatoria. Hæc *Rod.*

Quid ſi poſt excommunicationem ſe obligaverant, tamen excommunicationem ignorabant?

Reſpondeo. Credo, quod ſivè ignoranter, ſivè etiam ſcienter, ab eo recedere poſſent, ſicut qui ſcienter ab initio litis omittit exceptionem excommunicationis, nihilominus eam obiicere poteſt poſtea in quacumque parte litis *extra de excep. exceptionem*; multò magis eſt verum de eo, qui ignoravit talem eſſe excommunicatum, licèt in hoc ſit differentia, quod ignorans non tenetur diſcedere cum damno ſuo, ſed ſciens tenetur, etiam ſi ſuper hoc per iniquitatem lata fuerit excommunicatio contra eum à Iudice ad querimoniam ipſius excommunicati trahentis eum in cauſam ſuper hujuſmodi obligationem. Et non eſt contrà hoc, quòd factus eſt de familia excommunicati intrando ſervitium tempore excommunicationis; quia tantùm illa familia excuſatur, quæ erat ante excommunicationem familia, vel poſt excommunicationem facta eſt ſine culpa ſua. Hæc *Rod.*

Utrum Milites teneantur obedire Principibus ſuis publicè majori excommunicatione excommunicatis pro gravi, & enormi caſu, poſtquam denunciati ſunt ſolemniter excommunicati?

Reſpondeo, Quod non 15. *q.6. nos Sanctorum, & c. ſe, & extra de pæ. gravem in tex.* & *Gloſ.* Excommunicatio enim publica, quamdiu eſt illa aliquis innodatus, abſolvit milites ſuos à juramento fidelitatis, quo tenebantur ei, ideſt effectum illius obligatio-

nis

nis ſuſpendit, & hoc ſtatutum eſt in deteſtationem criminis; & ut Principes magis timeant contemnere Eccleſiaſtica præcepta; non tamen ſecundùm *Jo.15.q.3.Julianus*, obligationem tollit. Undè Domino abſoluto, tenentur ſibi obedire; ſi tamen dubium ſit, utrum Princeps excommunicatus ſit, vel non, obedire tenentur, quia in dubiis, ſuperioribus eſt obediendum *23.q.1. quid culpatur in tex.* & expreſſiùs in *Gloſ.*

Nec obſtat, quod Eccleſia abſolvit à juramento fidelitatis milites, quo tenebantur Principibus excommunicatis, quia hoc fit ad majorem confuſionem Principis excommunicati, & quia ante ſententiam aliqui de facto fidelitatis debitum ſervant; vel poteſt dici, quod aliqui abſolvuntur tàm per ſententiam, quàm ipſo Iure; qui tamen per ſententiam abſolvuntur, ſimpliciter, & abſolutè remanent abſoluti etiam poſtquam Princeps ab excommunicatione fuerit abſolutus; ſed licet ipſo Iure ſuſpendatur effectus obligationis ſupradictæ durante Principis excommunicatione; illa tamen obligatio non tollitur abſolutè, niſi fortè, quo ad ſubditos iſtorum, qui excommunicati ſunt; ideò quia lapſi ſunt in hæreſim manifeſtè. Hæc *Richar.4. di.18.q.11. ar.1. c.4.*

Nota igitur de hujuſmodi Vaſſallis id, quod notavit *Hu.* ſuper illud *c. nos Sanctorum*, ſcilicet, quod ſunt abſoluti ab obligatione fidelitatis, quamdiù eſt eorum Dominus excommunicatus, & quod debent abſtinere ab eo, ſicut ab aliis excommunicatis, & quod non debent eum viſitare, nec Curiam ei facere, vel ire, vel equitare, comedere, bibere, vel converſari cum eo, nec exercitum ei facere, nec ad bellum cum eo ire, aut eum defendere, aut ei auxilium dare; tenentur tamen ei reddere debita, & hujuſmodi, ſicut tenetur debitor reddere excommunicato, quod ei debet, nec peccat ſic ei communicando, quia cauſa eſt neceſſitatis; ità dicit *Hu.*

Sed quia tota die videmus, fieri contrarium, dici poteſt, quod illud *c. nos Sanctorum*, in eo caſu loquitur, quando aggravatur ſententia contrà nobilem excommunicatum, & præcipit in pœnam ejus, quod ei non obediant, & tunc primò tenentur eum vitare. Sententia tamen *Hu.* eſt ſecurior. Hæc *Rod. Inno.* verò, & *Hoſti. extrà de dolo, & contu. veritatis* de hoc ambiguè loquuntur, & referunt utramque dictarum opinionum.

Sed quid de magiſtratibus excommunicatis, & Balivis eorum; numquid homines eorum, qui non ſunt Vaſſalli, ſed aliàs ſunt de foro eorum, quia manent in diſtrictu eorum, vel tenent fundum, prædium, vel domum ſub eis, licèt non maneant ibi, numquid vocati ab eis, Iure tenebuntur venire, aut poterunt deducere rem in Iudicium coram eis tempore excommunicationis ſine peccato?

Reſpondeo. Sine præjudicio credo, quod ſic, quia ſi vocati ſtant juri coram eis, videtur eſſe cauſa neceſſitatis; ſi etiam conveniant injuriatores ſuos coram eis, excuſantur ſimiliter per cauſam neceſſitatis; ſicut ſi quis tranſiens per terram excommunicatorum ſpoliatus à Prædone recuperet rem ſuam per Iudicem excommunicatum; & idem eſt judicium de ſimilibus, niſi fortè ſit conſuetudo, quod Eccleſia defendat hujuſmodi reos: ne ſub hujuſmodi excommunicatis Iudicibus reſpondere teneantur, vel compellantur. Si autem in aliis caſibus communicent hujuſmodi Subditi Iudicibus, vel Dominis excommunicatis; puta comedendo, bibendo, & ſimilibus, non excuſantur, quia non ſunt de perſonis exceptis *11.q.3. quoniam multos*. Hæc *Rod.*

Numquid Armiger, vel Serviens militi ſequens Dominum ſuum, tenetur vitare publicè excommunicatos, quibus tamen communicat Dominus ſuus?

Reſpondeo. Credo quod ſic, licèt enim excuſetur in hoc, quod communicat Domino ſuo excommunicato, non tamen excuſatur communicando excommunicatis, quibus communicat Dominus ſuus. Idem intellige de ſimilibus. Hæc *Rod.*

Sed numquid in converſo caſu ſuperiores licitè poſſunt communicare inferioribus excommunicatis?

Reſpondeo. Dixerunt quidam, quod ſic, nam eadem lege aſtricti ſunt Superiores, & Inferiores, ut dictum eſt ſupra. *Hoſti.* & *Ray.* dicunt, quod non; non enim excuſati debent majores, & non excommunicati, ſi participent minoribus, ſivè Subditis excommunicatis, cum eos corrigere poſſint, & debeant; & hoc intelligas de Superioribus ratione officii, vel poteſtatis, vel Dominii, quibus neceſſe eſt obedire *ff. de juſti. & jure. l.2. Tho.* tamen dicit *4.di.18.q.2. ar.4. q.1.c.* quod Superiores communicare debent Inferioribus ad minus in his, in quibus obligati ſunt eis, quia ſicut Inferiores obligantur ad obſequium Superiorum; ita Superiores ad proviſionem Inferiorum.

Quid de Mercenario excommunicato, numquid Dominus ejus eum vitare tenetur?

Reſpondeo. Quod ſic, ſi ſinè magno damno ſuo vitare poſſit; aliàs licitè ei communicabit, ut probatur *extra c. relatum. & c. ſi verè* & ſecundùm hæc Iura diverſa diverſimodè loquuntur. Et idem intelligas de Sociis. Hæc *Hoſti. in ſumma, & in Gloſ. ſuper c ſi*

verè

Digitized by Google

verè. & *Ber. ibidem*, undè ſi meus Socius incidat in excommunicationem, non teneor eum ſtatim deſerere, nec ipſe tenetur Societatem ſtatim dividere, & hoc intellige ſi ſine magno damno hoc fieri non poteſt *ar. in c. ſi verè. prope fi. ibi. ſi in excommunicatorum &c.*, & 11. *q.3. Anteceſſor. tamen ar. contrà. extrà de ma. & obe. illud*, & 24. *q.1. omnis*: Hæc habentur in *Gloſ.* ſuper illud *c. excommunicatorum*.

Utrum Clerici teneantur obedire Epiſcopo ſuo manifeſtè communicato excommunicatione majori?

Reſpondeo. Quod non *di.19. nulli*, & 16. *q.ultima ſanè* cujus ratio eſt, quia obedientia eſt quoddam communicare, & ipſi tenentur ſibi non communicare; quod intelligas, niſi ſint ejus ſervitio conductitio deputati, de hujuſmodi enim eſt idem, quod de Laicis mercenarijs. Hæc *Hoſti.*

Utrum Monachi teneantur obedire ſuo Abbati excommunicato majori excommunicatione, poſtquam eſt ſolemniter denunciatus excommunicatus?

Reſpondeo. Quod non 2.*q.7. Sacerdotes & reliqui* in *Gloſ.* tùm quia talis Abbas præcipere non poteſt, cum ſit ab omnibus actibus legitimis ſuſpenſus; tùm etiam, quia Monachi non tenentur ei communicare; talis etiam non poteſt alteri vices ſuas committere, ſi tamen commiſerit antequam ſit excommunicatus, ipſo poſtea excommunicationem incurrente, poteſtas, quam antè commiſerat non expirat. *ar. à ſimili. extrà de offi. Vicarij Romana*. Hæc *Richar.*

Utrum Presbyter recipiens oblationes ſuorum Parochianorum excommunicatorum ſit excommunicatus?

Reſpondeo. Presbyterum recipere talium oblationes, dupliciter intelligi poteſt; uno modo ità quod cum aliis Fidelibus eas conferat Presbytero ad Altare, & hoc omninò non licet; quia tunc excommunicatis participaret, & excommunicationem incurreret, quæ contrahitur ex tali participatione. Alio modo ità, quod oblationes ſibi debitas ab eis repetat, vel recipiat, & hoc licet; ab excommunicatis enim poteſt peti, quod ab eis debetur *extrà c. ſi verè*. Hæc *Richar.*

Quid ſi quis Presbyter operas ſuas locavit alicui Principi, vel alii excommunicato?

Reſpondeo. Si tempore excommunicationis conventio facta fuit, non valuit, ſi verò poſtea excommunicatus fuit; caveat ne in Divinis officijs ſibi ſerviat, etiam ſi Epiſcopus ſit *extrà c. ſignificavit*. Hæc *Hoſti.*

Sequitur videre de quarto, ſcilicet de ignorantia. Circà quod ſciendum, quod ſemper probabilis ignorantia excuſat, ſive ſit ignorantia facti, ſive etiam Iuris, quo ad eos, qui non tenentur jus ignorare, ut ſunt pueri donec ſunt capaces doli. Secus eſt ſi ſit craſſa, & ſupina *extrà de or. ab Epiſcopo, qui reſi. c. 2.*

Quid ſi ſciat habitu, & non advertat actu: numquid peccat, aut incidit in excommunicationem?

Reſpondeo. Si per ſurreptionem faciat, & ſubito dum non advertit, credo, quod excuſabilis ſit, quo ad peccatum, & quo ad excommunicationem. Hæc *Rod.*

Pro quanto autem quis dicatur ſcire aliquem eſſe excommunicatum; dictum eſt ſuprà *ti. de pœna participantium cum excommunicatis, quo ad omnes participantes generaliter*. Et adde his, quæ ibi dicuntur, quod non eſt probabilis ignorantia, ſi ignoretur, quod à vicinis publicè ſcitur, aut cum eſt in Parochia, in qua aliquis eo tempore eſt publicè denunciatus excommunicatus, aut ſi dicat, quod Epiſcopi proprii ſententiam ignoret, vel quod publicè factum eſt in Provincia 12.*q.2. qui*, & *humanis*, & *di.16. quod dicitis*. Adcò tamen quis poſſet eſſe remotus à ſuo Epiſcopo, vel à loco publicationis ſententiæ, & tamen poſſet eſſe recens publicatio, quod probabilis poſſet eſſe ignorantia. Non eſt autem probabile ſecundùm leges, quod ignoretur, quod publicè promulgatum eſt, ex quo elapſi ſunt duo menſes à tempore promulgationis *in auc. ut factæ non conſti. circa prin.* Credo etiam, quod Judex, qui judicat ex præſumptionibus judicaret quandoque aliquam craſſam ignorantiam eſſe, & per conſequens aliquem eſſe excommunicatum, ubi Deus, qui videt veritatem, judicaret probabilem ignorantiam, & per conſequens illum non eſſe excommunicatum. Hæc *Rod.*

Quid ſi ſcio, te eſſe excommunicatum, & tamen nihil ſciam de aggravatione ſententiæ, nullo modo communicaturus ſi ſcirem aggravationem: numquid incurro excommunicationem majorem?

Reſpondeo. Quod non; ſicut enim non incurrit minorem excommunicationem qui communicat excommunicato ſimpliciter, niſi ſciens de excommunicatione ejus; ità excommunicationem majorem non incurrit ille, qui communicat cum excommunicato, vel cum communicantibus ſibi, niſi ſciens de illa aggravatione. In utroque tamen caſu diſtinguendum eſt inter probabilem ignorantiam, & craſſam, & ſupinam, ut probabilis excuſet excommunicationem, tàm majorem, quàm minorem; craſſa autem, & ſupina non excuſet. Hæc *Rod.*

Quid ſi credam, aut timeam communicaſſe cum excommunicatis, aut cum parti-

ticipantibus ſecum, aut aliàs incurriſſe excommunicationem majorem, de qua non ſum certus, utrum fuerit lata, vel utrum inciderim in eam?

Reſpondeo ſi de hoc habeam conſcientiam nimis ſcrupuloſam, & opinionem levem, & temerariam, ad conſilium alicujus boni viri debeo deponere eam, quam ſi deponere non poſſum, vel nolim, vel ſi de hoc probabilem opinionem habeam, ad cautelam me abſolvi faciam ab eo, qui de hoc me abſolvere poteſt *ar. extrà c. inquiſitioni*. Hæc *Rod.*

Quid ſi Epiſcopus excommunicat omnes uſurarios ſuæ Diæceſis, & Sortilegos; aut Abbas omnes Monachos ſuos, qui proprium habent, aut vitium Sodomiticum, aut aliquid tale commiſerint; numquid ſi aliquis hujuſmodi Subditorum inciderit in factum taliter damnatum, ſtatim incidet in excommunicationem?

Reſpondeo. Si feratur hujuſmodi Sententia excommunicationis in illos, qui commiſerint tale crimen, vel tale, non credo, quod qui commiſerint, incidant in illam excommunicationem, donec ſciant illam ſententiam latam eſſe, vel ſuper hoc laborent ignorantia craſſa, & ſupina *de conſti. ut animarum li.6.* ſi autem lata ſit hujuſmodi ſententia in illos, qui antè latam ſententiam talia commiſerant, ligantur per hujuſmodi ſententiam, & indigent abſolutione, licèt Prælatus peccaverit taliter ſententiando, ſi fecerit admonitione non præmiſſa; hujuſmodi tamen excommunicati non peccant, ſi non gerunt ſe pro excommunicatis, aut ſi celebrant, vel miniſtrant in ſuis officiis, quamdiu probabiliter ignorant hujuſmodi ſententiam latam eſſe *extra de cle. exco. mi.* Hæc *Rod.*

Sequitur videre de quinto, ſcilicet de neceſſitate. Circa quod ſciendum, quod inſtans neceſſitas excuſat, ut ſi quis per terram excommunicatorum tranſiens emat ſibi neceſſaria victualia, ſine quibus ſuſtentari non poteſt, ut probari poteſt 11. *q.3. quoniam multos, & extrà c. ſi verè*.

Sed numquid licet paſſim, & indifferenter accipere eleemoſynam ab excommunicatis?

Reſpondeo. Credo quod non, niſi in caſibus exceptis, ſcilicet in caſu neceſſitatis, & in ſimilibus quod tamen non credo eſſe reſtringendum ad extremam neceſſitatem, ſed ſufficit ad excuſationem, quod indigeat, & non poſſit commodè, & de facili habere neceſſaria aliunde. Hæc *Rod.* undè *extrà eodem ſi verè in fi.* dicitur, quod excommunicatis communicari poteſt cum dolore cordis, in quibus eorum communicatio vitari non poteſt; ſupple ſecundùm *Gloſ. commodè*, quia id dicimur poſſe, quod ſine incommodo poſſumus *ff. de ve. ſig. nepos. in fi.* Et idem vult *Hoſt. extrà c. cum voluntate. Innocentius* verò dicit ibidem indiſtincte, quod eleemoſyna recipi poteſt ab excommunicatis; imò etiam ſuadendum eſt eis, quod faciant eleemoſynam, ut veniant ad pænitentiam. Item dicit, quod licèt mortuaria, quæ dantur pro anima, non ſint recipienda ab excommunicato, cum nec ſit orandum pro eo. *di.88. ca.ſi.*, tamen ſi non pro anima, ſed ſicut alteri privato excommunicatus aliquid Eccleſiæ leget, illud recipere poteſt, quia nec teſtari prohibetur excommunicatus & idem dicit. *Pe. de Samp. de exce. li.6. pia, quæ eſt Inno.* ſed *Hoſt.* ibidem ſentit contrarium.

Quid de illo, qui ſemper ſolitus erat dare Fratribus certam ſummam ſingulis ſeptimanis, cum ſciret, quod in brevi excommunicaretur, rogavit unum de amicis ſuis, quod dictam ſummam prædictis fratribus daret, donec revocaret mandatum, promittens ſe ſuper hoc ei ſatisfacturum, numquid fratres hoc ſcientes deberent accipere ſummam illam ab illo?

Reſpondeo, Si fratres hoc non procuraverunt, non peccaverunt recipientes hoc ab illo dante nomine ſuo, nec iſte peccavit qui ita providet ſibi in futurum proprio motu, & pia intentione ſciens, quod fratres nihil reciperent ab eo tempore excommunicationis. Si autem procurantibus fratribus hoc factum eſſet, eſſet illicitum, licèt alius nomine proprio daret; fratres enim in hoc caſu fraudem facerent Canoni, qui prohibet communicare cum excommunicatis; fit autem fraus Canoni, vel legi, cum ſalva ſuperficie litteræ per aliquam adinventionem dolo malo contra mentem ejus venitur. Hæc *Rod.*

Numquid ab Uxore, vel familia excommunicati poſſumus aliquid recipere?

Reſpondeo. De rebus paraphernalibus Uxoris, ſi dederit eas nomine ſuo, licet accipere; de bonis autem communibus ſi dederit aliquid nomine viri, & ſuo, non licet accipere, ſicut nec ab ipſo excommunicato. Si autem nomine proprio tantùm, & conceſſum ſit ei à viro tacitè, vel expreſsè dare de rebus communibus cum voluerit, poterit accipi quod ità dederit; aliter non licebit, non propter periculum excommunicationis, ſed quia vir habet adminiſtrationem rerum hujuſmodi, niſi quantum concedit uxori. Si autem dubitetur utrum nomine ſuo, vel viri, vel utriuſque ſine licentia, vel cum licentia det; tenendum eſt certum, & dimittendum incertum, ne recipiens diſcrimini ſe committat. Eodem modo diſtingue circà familiam, ut ſi recipiatur quod dederit

rit ex parte Domini. Si autem nomine proprio dederit aliquis de familia de portione ipſum contingente; ſicut fit in Curiis potentium, ubi Coci habent, quaſi de feudo certas portiones eorum, quæ parantur in coquina, licet tunc accipere. Idem credo, ſi conceſſum eſt Servienti à Domino, vel conſuetum eſt ſciente Domino, & non contradicente, quod ſervientes nomine proprio dent de hujuſmodi victualibus Dominorum ſuorum; ità tamen, quod hujuſmodi conceſſiones non fiant in fraudem Canonis, ut quando excommunicatus ſciens, quod nihil reciperem ex parte ejus, dat licentiam ſervienti ſuo dandi mihi aliquid de ſuo. Si autem ſinè licentia Domini dat ſerviens; dic, ſicut dictum eſt de uxore. Hæc *Rod.*

Numquid licebit mihi hoſpitari in domo excommunicati, ipſo abſente, & ſumere inde panem, vel vinum ad celebrandam Miſſam?

Reſpondeo. Credo quod non, niſi recipiam ab uxore, vel diſpenſatore ejus, ſecundùm quod diſtinctum eſt ſuprà circa donationem. Hæc *Rod.*

Numquid licebit mihi hoſpitari, vel recipere neceſſaria in domo excommunicati, quam invenio ſinè cuſtodia?

Reſpondeo. Si confidentiâ amicitiæ hoc facio, non licet, quia ſic quodammodo contraho cum eo; & obligo me ad Antidota, & ei communico. Si autem facio hoc credens ei diſplicere cum ſciverit, furtum, aut aliud peccatum committo, ſed minorem excommunicationem non incurro. Hęc *Rod.*

Numquid Frater Prædicator debet inſtruere uxorem excommunicati, vel familiam, ut in prædictis caſibus nomine proprio dent de rebus hujuſmodi?

Reſpondeo. Quod non debet Frater aliquid facere, vel docere, propter quod habeatur notabilis de cupiditate rei alienæ, vel de duplicitate aliqua, aut quod præter voluntatem viri aliquid clam recipiat ab uxore, præſertim cum uxores, & mariti talia neſciant diſcernere, & ab omni ſpecie mala abſtinendum ſit, & penſandum non ſolùm quid liceat, ſed etiam, quid deceat, & quid expediat. Hæc *Rod.* Excuſat autem neceſſitas non tantùm eos, qui recipiunt ab excommunicatis in caſu neceſſitatis, ſed etiam eos, qui ſubveniunt excommunicatis in caſu neceſſitatis; undè in illo *cap. quoniam multos* dicitur, quod ſi quis excommunicatis in ſuſtentationem, non ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa, aliquid dare voluerit, non prohibemus. *Humanitatem* intelligo, quando indigent, vel præſumitur, aut creditur eos indigere, nec expectandam puto ultimam neceſſitatem, ſed ſufficit quod credantur indigere; & ſi ſit hujuſmodi excommunicatus, vel Indigena, vel Alienigena, & petat Hoſpitium, nòn tenetur is, à quo primo petit expectare, donec ab omnibus aliis ſit repulſus; hoc tamen non extendo, niſi ad alimenta, veſtimenta, & hoſpitium, & cętera, ſinè quibus homo vivere non poteſt. Secus eſt ſi petat ſecurim, foſſorium, vel aliquid tale utenſile, quo indiget, quia in talibus non eſſet tam facile communicandum; tanta tamen poſſet eſſe neceſſitas, quod etiam in his ei ſubveniri poſſet, quod arbitrio boni viri limitandum eſt. Hæc *Rod.* Dicit autem *Tho. 4. di. 18. q. 2. ar. 4. q. 1. c. 2.* quod in illo caſu, quo ex præcepto charitatis homo communicare tenetur, communicatio non prohibetur.

Quid de illo, qui amico ſuo excommunicato volenti comedere in domo ſua, vel accipere de rebus ſuis, vel ejus aliquid, ſicut ſolet, dimittit ei domum, vel claves ex certa ſcientia, vel permittit eum comedere in una parte domus, & ipſe comedit in alia; numquid ſic participat excommunicato?

Reſpondeo. Si hoc faciat in fraudem ne offendat eum; aut ut ſic acquirat favorem ejus, intelligendum eſt participare cum eo, & incurrit minorem excommunicationem. Si autem dimittat domum, & claves, aut permittat eum comedere, ut dictum eſt, quia probabiliter timet, ne ille excommunicatus vim inferat ei, aut rebus ſuis, ſi eum repellat à domo, aut non recipiat; non credo, quod teneatur cum violentia eum repellere, aut ſe defendere, vel res ſuas, & in hoc caſu non incurrit minorem excommunicationem. Si autem credit eum indigere hoſpitio, vel alimentis, poteſt eum cauſa humanitatis recipere, & reficere ad menſam ſeparatam facta proteſtatione, quod eum propter cauſam neceſſitatis recipit, & hoc ne vel ipſe receptus credat hoc fieri propter aliud, vel alij, qui hoc viderunt, & ſic ſcandalizentur. Hæc *Rod.* Neceſſitas igitur ità demum excuſat, ſi vera ſit, non ſimulata: ideò decretum *Grego.* inductum recipit determinationem, & interpretationem ab *Inno.* Nam omnes perſonæ ibi enumeratæ uſque ad *verſ. quicumque autem orator, aut peregrinus*, tenentur communicare ipſis excommunicatis propter obnoxietatem, qua eis tenentur aſtrictæ. *extra c. inter alia §. ut igitur*: aliæ autem perſonæ ſequentes, inter quas numerantur perſonæ tranſeuntes per terram excommunicatorum, debent abſtinere à communione, niſi articulus neceſſitatis immineat; ſed etiam perſonæ caveant, ne in criminibus communicent, aliàs eodem vinculo alligantur, *ut extrà c. inter alia §. ult.*

Sed

Sed numquid oportet, quod neceſſitas magna ſit, vel neceſſitas quælibet ſufficit?

Reſpondeo. In tranſeuntibus res iſta non capit dilationem, ſed quilibet ſuo judicio relinquitur de conſuetudine 11. *q.* 3. *quod prædeceſſor*. De Peregrinis autem, qui aliquandiù ultrà mare, & per quadrageſimam Romæ morati ſolent judicium Superioris requiratur, quia nemo ſibi judex regulariter eſſe poteſt *ff. de Judi. ſi alter. ar. extra de elec. venerabilem, & extrà eodem inter alia §. illud autem in Gloſ.* Et breviter nota, quod licet in caſibus ſuprà determinatis communicari poſſit cum excommunicatis, ſunt tamen in illis etiam, inquantum bono modo fieri poteſt, evitandi, ut patet ex mente dictorum jurium 11. *q.* 3. *quoniam multos, & extrà c. inter alia, & c. cum voluntate*, & ſpecialiter *extrà eo ſi verè in ſi.* Hæc *Hoſti.* Sed & quod dicitur *Orator*, aut *Peregrinus* prò eodem ſupponunt, vel Peregrinus eſt, qui vadit ultrà mare; Orator verò, qui viſitat Limina Beati Petri, vel Jacobi, vel aliorum Sanctorum, Hæc *Ray.* Inter hæc nota, quod prædicti excuſantur, niſi eis ſpecialiter communio interdicatur ex cauſa. Et ſic poteſt intelligi illud 15. *q.* 6. *nos Sanctorum, & extrà de exceſ. Præla. c. ul.* Hæc *Hoſti.*

TITULUS XIII.

Quis abſolvere poteſt ab excommunicatione?

CONſequenter conſiderandum eſt de abſolutione ab excommunicatione. Et primò quis ab ea poteſt abſolvere. Secundò quis poteſt abſolvi? Tertio qualiter abſolutio debet fieri?

Circà primum primò conſiderandum eſt in generali quis abſolvere poteſt à ſententia Canonis. Secundò de caſibus, in quibus ſolus Papa poteſt abſolvere. Tertiò de caſibus, in quibus fallit illa regula, ſcilicet, qui injicit manus violentas in Clericum, vel Laicum, abſolvi non poteſt, niſi à Papa. Quartò ad majorem evidentiam immorandum eſt circà Canonem de levi injuria irrogata. Quintò quis abſolvere poteſt Clericos, vel Regulares incidentes in Canonem pro injectione manuum violenta in perſonam Eccleſiaſticam. Sextò quis abſolvere poteſt à ſententia Judicis. Septimò de quibuſdam regulis, quæ dantur de poteſtate ligandi, & abſolvendi. Ideò ſit.

ARTICULUS I.

Quis abſolvere poteſt à Sententia Canonis.

CIrcà primum quæruntur plura, ſcilicet.

Quis abſolvere poſſit ab excommunicatione tam majori, quam minori?

Reſpondeo. Proprius Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, & etiam ſecundùm aliquos Presbyter proprius abſolvere poteſt ab excommunicatione Iuris tàm majori, quàm minori, niſi ubi conditor Canonis abſolutionem retinet ſibi, nam ex hoc, quod conditor ſpecialiter non retinuit, videtur hoc aliis conceſſiſſe, ſcilicet, quod à tali ſententia poſſint abſolvere *extra c. nuper §. in ſecundo;* Hæc *Ray.*, & *Hoſti.* Et ut dicit *Rod.* idem eſt intelligendum de Canone latæ ſententiæ à Legato Sedis Apoſtolicæ, ſcilicet quod quando non retinet ſibi, vel Sedi Apoſtolicæ abſolutionem, videtur aliis conceſſiſſe. Hoc etiam poteſt extendi ad Canonem latæ ſententiæ ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo in ſua Diœceſi, vel à Concilio Provinciali in Provincia; cum favores ſint extendendi, & pænæ reſtringendæ. Epiſcopali autem Sede vacante poteſt Capitulum, vel is, ad quem Epiſcopalis Iuriſdictio tunc temporis pertinet, illos, quos poſſet Epiſcopus ſi viveret, ab excommunicatione, ſive juris, ſive hominis abſolvere; niſi ei fuerit à Sede Apoſtolica interdicta poteſtas *li.* 6. *de majori Epiſcopali*. Nec obſtat illud 11. *q.* 3. *Si Epiſcopus ante damna;* ubi dicitur, quod mortuo Epiſcopo ſucceſſor debet excommunicatum ab eo abſolvere; proptet quod *Goff.* dicit, quod Capitulum hoc non poteſt, ſed hoc eſt falſum, ut dictum eſt; nec dicitur in illo *cap ſi Epiſcopus*, quod ſolus Succeſſor hoc poſſit. Poteſt etiam dici *cap. ul.* Viſitator, ſivè adminiſtrator ſucceſſor Epiſcopi mortui, cùm in juriſdictione ſuccedat. Hæc *Joan.*

Hic tamen nota, quod minor excommunicatio, ut dictum eſt ſuprà, aliquandò infligitur ipſo facto, ſivè ipſo Iure, quo ad Deum tantùm, aliquandò quo ad Deum, & Eccleſiam; quando infligitur primo modo, per ſolam pænitentiam tollitur *extrà de Simo. ne. Dei Eccleſiam & extrà de temp. or. quæſitum;* quandò verò infligitur ſecundo modo, ut in caſibus ſuprà notatis, ſcilicet, ubi oſtenditur, à quo habeat infligi excommunicatio minor, poteſt tolli à Sacerdote proprio. Hæc *Hoſti.*

Quidam autem, ut dicit *Rod.* non recipiunt, quod ſimplex Presbyter proprius abſolvere poſſit ab excommunicatione Iuris majori *Ric.* etiam hoc non recipit 4. *di.* 18. *q.* 9. *ar.* 1.

ar.1. juxta finem, ut in ſequenti quæſtione patebit; ubi ipſe vult, quod proprius Presbyter non poteſt abſolvere participantem in crimine cum excõmunicato excommunicatione majori à jure, niſi in caſu; & ſi hoc vult de participante, per conſequens vult hoc etiam de principali. *Ber.* etiam hoc recipere non videtur, quia dicit *extrà e. de cætero*, quod Presbyter abſolvere poteſt ab excommunicatione majori in ſumma neceſſitate *ar. 17. q. 4. ſi quis ſuadente, & extrà e. dubium*, aliter non licet ei, niſi de mandato Epiſcopi 16. *q. 6. c. ul.* Ejuſdem opinionis videtur eſſe *Inno. extrà e. c. 1.* dicens, quod ad hoc ſemper eſt requirendus Epiſcopus, qui ſi haberi non poteſt, Presbyter ſimplex ſufficit, & etiam *Joa. lib. 6. de pœ. & re., ſi Epiſcopus.*

Utrum Presbyter Parochialis ſuum ſubditum abſolvere poſſit ab excommunicatione, quam incurrit participando in crimine cum excommunicato majori excommunicatione?

Reſpondeo. Participans cum excommunicato in crimine, incurrit eamdem ſententiam cum illo, ut dictum eſt ſuprà, & ideò non poteſt abſolvi, niſi ab eo, à quo principaliter poteſt abſolvi. *extrà e. nuper §. in ſecunda*, undè hæc quæſtio dependet ex præcedenti quæſtione, & ideò ſicut ſunt opiniones ibi, ità & hic. Dicunt enim aliqui, quod Presbyter proprius abſolvere poteſt ſic participantem, cum poſſit abſolvere principalem in omni caſu, quem conditor Canonis non reſervavit ſibi. Alii dicunt, quod non poteſt abſolvere eum, niſi in caſu neceſſitatis præſtita juratoria cautione, quod quando poterit Superioris mandato parebit, qui cum extrà caſum neceſſitatis abſolvere poſſet, & ſic poteſt intelligi, quod dicitur *extra e. nuper*; vel niſi ſit principalis excommunicatus tali excommunicatione majori, quam conſuetum eſt per Presbyterum Parochialem poſſe infligi, & relaxari, quod ideò dico, quia conſuetudo dat juriſdictionem, ut habetur 2. *q. 1. nemo in gloſ.* & hujus opinionis eſt *Richar.* ubi ſuprà.

Utrum illi ſoli, qui ſunt ſubditi hujuſmodi Conditoris Canonis, abſolvere poſſint in hoc caſu, aut etiam illi, qui Subditi non ſunt ei, ſunt tamen Prælati excommunicatorum?

Reſpondeo. Cùm decretalis *nuper*, ubi dicitur, quod videtur abſolvendi facultatem aliis conceſſiſſe, non diſtinguat inter Subditos, & non Subditos, benigna interpetratione poteſt intelligi, quod omnes tàm Subditi, quàm non Subditi poſſunt hoc, dum tamen habeant curam illius, qui eſt abſolvendus. Hæc *Rodol.* & convenit cum eo *Hoſti. ſuper c. nuper.*

Utrum Epiſcopus exiſtens extrà Diœceſim ſuam ſuſpendere poſſit, vel excommunicare, & abſolvere Subditos ſuos?

Reſpondeo. Quod non, in foro contentioſo, quia tunc non debet exercere ea, quæ ſunt Epiſcopalis juriſdictionis in foro contentioſo; poſſet tamen committere alicui in ſua Diœceſi, quod abſolveret *extrà de offi. le. novit. partim in tex. & partim in gloſ.* poteſt tamen abſolvere Subditum ſuum in foro pœnitentiæ, non tantùm à peccatis, ſed etiam ab excommunicatione, quam tulit in eum; prædictis etiam videtur concordare *Hoſti. in ſum. tit. de pœnitentiis, & in gloſ. ſuper. c. novit*; licet enim abſolvendo in foro contentioſo præjudicaret alii Epiſcopo, non tamen abſolvendo in foro pœnitentiæ; unde non apparet ratio, quare non poſſit ovem ſuam liberare. Hæc *Richar. 4. di. 18. q. 9. ar. 3. c. 1.*

Nota ad evidentiam prædictorum ſecundùm *Hoſti. ſuper. c. novit*, quod Epiſcopus extra Diœceſim ſuam exercere non poteſt ea, quæ ſunt juriſdictionis contentioſæ, cujus ratio eſt, quia talia requirunt cauſæ cognitionem, & per conſequens locum, in quo poſſit pro Tribunali ſedere, 9. *q. 3. Epiſcopo, & ſe.* undè quia non eſt aliquis excommunicandus ſine cauſæ cognitione 11. *q. 3. nemo*, ideò Epiſcopus extrà Diœceſim ſuam non poteſt excommunicare, niſi de conſenſu Diœceſani, & hoc eſt verum, præterquam in notoriis, quæ non requirunt cauſæ examinationem; abſolvere verò poteſt, quando abſolutio non eget cauſæ cognitione, aliàs contrà, quia ſi poſſet generaliter abſolvere, poſſet & excommunicare *di. 21. denique*. Et his concordat *Inno. ſuper. c. novit* unde dicit ibi, quod ſi Judex ſuum errorem recognoſcit ſine cauſæ cognitione abſolvit propter periculum excommunicationis. *extrà de ſe. exco. ſacro. §. ſi verò Judex.*

Utrum Legatus extrà Provinciam ſuam exiſtens abſolvere poſſit?

Reſpondeo. Quod non, nec etiam excommunicare *ar. extrà de offi. le. novit*, ratio eſt, ut habetur ibidem *in gloſ.* quia excommunicare, & abſolvere ſunt juriſdictionis; juriſdictionem autem habet Judex tantùm in ſua Diœceſi, ſivè Provincia *ar. 11. q. 1. ſi quiſquam, & extra de reſcrip. paſtoralis.* Si tamen cognoſceret ſe in ſententia erraſſe, poſſet eam revocare ſecundùm *Inno.* Quidam tamen dicunt, ut dicitur *in gloſ. prædicta*, quod poſſit extrà ſuam Provinciam excommunicare *ar. 11. q. 3. ſi Epiſcopus*. Sicut Paulus excommunicavit Corinthium abſentem. 9. *q. 3. §. ul.* Hoc autem poſſet locum habere in notoriis, ubi non requiritur ordo Juris ſecundùm *Hoſti.*, & idem videtur dicendum de Epiſcopo.

Quid ſi excommunicavit aliquem, dum erat in Provincia ſua; numquid eum abſolve-

re poterit, quando erit extrà Provinciam?

Reſpondeo. Quod non, quia exeundo Provinciam ſuam, ſcilicet animo non redeundi, ſtatim privatus eſt dignitate. *ff. de offi. dele, l. 3.*, & juriſdictio ſtatim expirat *extra de offi. lege. c. ul. hac extra de offi. le. novit in gloſ.*

Utrum officialis Epiſcopi excommunicati excommunicatione majori verè poſſit abſolvere Subditos illius Epiſcopi?

Reſpondeo. Aut Epiſcopus inſtituit illum Officialem ſuum poſtquam jam erat excommunicatus, aut antè. Si primo modo, abſolutus ab illo Officiali non eſt verè abſolutus, quia talis Epiſcopus eſt ab omni actu legitimo ſuſpenſus, & ideò non potuit inſtituere Officialem; ſi autem inſtituit eum antequam excommunicatus eſſet, aut cœperat uti officio antequam Epiſcopus excommunicaretur, aut poſt; ſi antè, ſic abſolutus ab illo eſt verè abſolutus, niſi aliud obſiſtat; ſi poſt; tunc, ſicut dicunt aliqui, abſolutus ab illo non eſt verè abſolutus, quia ex quo non cœpit uti officio antè Epiſcopi excommunicationem, ſuperveniente Epiſcopi excommunicatione expiravit juriſdictio ei ab Epiſcopo commiſſa; quod declarant per hoc, quia ſi Epiſcopus corporaliter moreretur, aut deponeretur antequam Officialis inciperet uti officio ſuo, juriſdictio ſibi commiſſa ab Epiſcopo expiraret *extrà de offi. dele. licet in gloſ.* A ſimili volunt aliqui dicere de excommunicatione ſuperveniente, Sed hæc opinio mihi non placuit, & quod in ſua ratione adducunt pro ſimili non eſt ſimile, quia mors anfert in perpetuum executionem poteſtatis; excommunicatio autem non, ſed ſuſpendit eam ad tempus; undè videtur dicendum, quod non obſtante illius, qui commiſit, excommunicatione ſuperveniente poſt commiſſionem, licèt ſuperveniat ante inceptionem executionis officii, abſolutus ab eo debet verè abſolutus reputari. Ea, quæ dicta ſunt, aliquo modo poſſunt probari per ea, quæ dicuntur *li. 6. de offi. Vicarii Romana in tex., & gloſ. Ber. & de offi. le. licèt in gloſ.* Hæc dicit *Richar 4. di. 18. q. 10. ar. 4. o.* primæ opinionis videntur eſſe *Inno. & Hoſti.*

Utrum Presbyter Subditum ſuum excommunicatum majori excommunicatione poſſit abſolvere à peccatis ſtante excommunicatione?

Reſpondeo. Sive iſte ſit excommunicatus juſtè, ſive injuſtè, dummodo teneat excommunicatio, ſive per eum ſtet, quod non eſt abſolutus ab excommunicatione, ſive non, non poteſt abſolvi à Sacerdote à peccatis ſuis excommunicatione manente, licèt *Rod.* contrarium dicat, & hoc manifeſtum eſt de eo, qui eſt juſtè excommunicatus, & ſtat per eum, quod ab excommunicatione non abſolvitur, quia talis actu eſt in peccato mortali, de quo non pœnitet, quia contemnit ſententiam Eccleſiæ. De illo autem, qui eſt juſtè, ſivè injuſtè excommunicatus, ſed per eum non ſtat, quod non abſolvitur, non eſt ità clarum, quia decretum 24. *q.* 1. loquitur de illis, qui ſe ab unitate fidei, vel ſocietate Petri quomodocumque ſegregaverunt, qui autem eſt excommunicatus injuſtè, & ille, qui facit ſuum poſſe, quod abſolvatur, ſe ipſos non ſegregant, tamen credo, quod talis à peccatis abſolvi non poſſet ab homine, licèt abſolvatur, ſi verè pœnitet, in Judicio Dei. Decretum enim ex conſuetudine, quæ eſt bona, & optima legum interpres, ſic obſervatur, ut tales non abſolvantur, quia præſumendum eſt, ut in pluribus, quod juſtè excommunicati fuerint, & quod, niſi per eos ſtaret, ab excommunicatione abſolverentur, niſi interdum quis teneatur diu in excommunicatione ad gravius puniendum aliquod grande ſcandalum, pro quo fuerit excommunicatus; cum ergò Presbyter aliquem abſolvit in foro pœnitentiæ, primò debet præponere abſolutionem ab excommunicatione, quàm à peccatis. Excommunicatus etiam minori excommunicatione non poſſet abſolvi à peccatis illa excommunicatione manente, quia ut habetur *extra de Cle. exco. mi. ſi celebrat*, talis eſt Sacramentorum perceptione privatus. Hæc *Richar. 4. di. 18. q. 9. ar. 4. o.*

Utrum ſi Judex delegatus ante litis conteſtationem excommunicet aliquem pro contumacia, poſſit illum abſolvere poſt annum?

Reſpondeo. Excommunicatus à Judice delegato, aut eſt excommunicatus ab eo poſt ſententiam definitivam, cui non parebat, & ideò fuit excommunicatus; & iſte talis poſt annum non poteſt ab eo abſolvi, quia ejus juriſdictio expiravit in totum, etiam quo ad executionem, & de tali intelligitur illud *extrà de offi. Jud. dele. quærenti*. Aut eſt excommunicatus ante litis conteſtationem, vel poſt litem, tamen ante ſententiam definitivam; & talis abſolvi poteſt ab ipſo poſt annum, & quandocumque, & procedere poterit Judex in Cauſa quantumcumque abſolverit illum, quia juriſdictio durat uſque ad ſententiam latam, & executioni mandatam, ideſt annum poſt ſententiam, ut patet ibidem in *C. ſignificaſti*. Hæc in dicto *C. quærenti in gloſ.*

Utrum quilibet Presbyter abſolvere poſſit ab excommunicatione minori à Canone lata?

Reſpondeo, Quidam dicunt, quemlibet Presbyterum, niſi ſit Hæreticus, vel Schiſmaticus, vel majori excommunicatione excommunicatus, abſolvere poſſe ab excommunicatione minori; & etiam à peccatis venialibus, quia talis abſolutio non requirit juriſdictionem.

Sed

Sed Contrà. Nullus poteſt alium judicare, niſi habeat ſuper eum juriſdictionem ordinariam, vel delegatam expreſſa conceſſione, vel permiſſione, vel conſuetudine; abſolvere autem aliquo modo, eſt judicare. Ideò dicunt alii, quod quilibet Presbyter non Hæreticus, nec Schiſmaticus, nec majori excommunicatione excommunicatus juriſdictionem habet ſuper quemlibet Chriſtianum, quantùm ad prædicta, quia cuilibet Presbytero liceret abſolvere, niſi per Eccleſiam eſſent juriſdictiones limitatæ; non invenitur autem in Jure poteſtatem abſolvendi à venialibus, & a minori excommunicatione à Jure alicui Presbytero ab actibus legitimis non ſuſpenſo eſſe ſubtractam, undè *extrà de pæ. & re. omnis utriuſque ſuper illud omnia ſua ſolus peccata*; dicit *gloſ.* non tamen venialia; ergo quantùm ad confeſſionem venialium non plus obligatur pœnitens ad confitendum proprio Presbytero, quàm alteri. A ſimili dici poteſt de excommunicatione minori, cùm contrahi poſſit, ut ſuprà dictum eſt, ſine peccato mortali.

Alii dicunt contrarium, quia ut ipſi dicunt, licèt Chriſtus abſolvendi poteſtatem contulit Apoſtolis, & aliis Diſcipulis per ſe ipſum immediate, poteſtatem tamen juriſdictionis contulit eis accipiendam mediante Petro, quem Vicarium ſuum in Eccleſia militante conſtituit. Ideò nullus Presbyter habet juriſdictionem aliquam ſuper aliquem in foro interiori, vel exteriori, niſi ſit ſibi commiſſa à Succeſſore Petri immediatè, vel mediatè.

Multi autem ſunt Presbyteri, quibus nulla penitus juriſdictio eſt commiſſa, ergo tales, nec à venialibus, nec ab excommunicatione minori poſſunt abſolvere, & ad hoc facere videtur *extrà e. nuper §. in ſecundo*, ubi dicitur de illo, qui contrahit excommunicationem minorem à jure, quod à ſuo Epiſcopo, vel proprio Presbytero poterit abſolutionis beneficium obtinere; videtur enim, quod dicens à proprio, intendat, quod non ab alio, & hæc opinio magis placet *Richar. 4. di. 18. q. 9. ar. 2. o.*, *& Hoſti. in ſum.*, ut videtur, *& in gloſ. ſuper. e. nuper*, *& Pe. 4. di. 18. q. 3. ar. 2. q. 2. c. & Rod.*, qui dicit, quod de Jure communi illi ſoli, qui curam habent animarum taliter excommunicatorum, illos abſolvere poſſunt ab excommunicatione minori; curam dico ordinariam, vel delegatam.

Utrum Presbyter excommunicatus minori excommunicatione lata à Jure, abſolvere poſſit Subditum ſuum ligatum minori excommunicatione lata à jure?

Reſpondeo. Quod ſic, quia excommunicatio minor non aufert ea, quæ ſunt juriſdictionis. *extrà de Cle. exco. mi. ſi celebrat.* Conſtat autem, quod abſolvere eſt juriſdictionis; undè & duobus collata poteſtas, ut à minori excommunicatione ſe invicem abſolvant, ſi in eam incidant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujuſmodi, non expirat *extrà e. duobus*; ubi quidam male notaverunt *non expirat, ſed dormitat*, donec alter eorum fuerit abſolutus à tali, qui non ſic ſit ligatus; ſed ſecundùm hoc nihil ſpeciale diceretur de excommunicatione minori, cùm idem ſit etiam de majori. Hæc *Rod.*

Utrum excommunicatus minori excommunicatione poſſit abſolvi à peccatis illa excommunicatione manente?

Reſpondeo. Quod non, quia ut habetur *extrà de Cle. exco. ſi celebrat*, talis eſt Sacramentorum perceptione privatus.

Utrum Clericus, non tamen Presbyter abſolvere poſſit ab excommunicatione?

Reſpondeo. *Jo. An. dicit*, quod ſic, quia Clericus confirmat, quod poteſt fieri de Subdiacono tantùm, ut patet *extrà de æta. & quali. à multis excommunicat. extrà de elec. tranſmiſſa*. Et ſecundùm *Jo.*, ad quem pertinet excommunicatio, & abſolutio, *ar. extrà de Simo. ad aures*. *Hoſti* verò ſentit contrarium, quod probat per illud. *24. q. 3. notandum.* Super hoc tamen ſecundùm ipſum dici poteſt, quod excommunicatus triplici vinculo eſt ligatus, uno quo ad Deum ratione peccati, propter quod excommunicatur, quo ligatus fuit quo ad Deum, quam citò commiſit, quod etiam per contritionem aboletur. Secundo quo ad Sponſam Dei Eccleſiam, quam offendit, & à tali non poteſt quis abſolvi, niſi per Sacerdotem, cui confitendum eſt. Tertio quo ad ſententiam Eccleſiæ in ipſum latam, in qua & Deus ligat, & quam etiam tenetur ſervare quouſque relaxata ſit, & ſolemnis reconciliatio ſubſecuta. Igitur quo ad relaxationem faciendam intelligi poteſt, quod ab hac quicumque abſolvere poteſt, regulariter poteſt & ligare, & è converſo. *ar. extrà de re juris omnis res*; quamvis hoc in caſibus fallat, ut dicetur infrà. Verumtamen non eſt ei communicandum, quouſque ſolemnitas abſolutionis ſecuta ſit, quæ cum pſalmo, & Cruce fit, de qua habetur infra; quam non poteſt facere, niſi Sacerdos, ſicut innuitur. *extra. e. Canonica*; cum enim minoris excommunicationis abſolutio requirat proprium Epiſcopum, vel proprium Sacerdotem, ut dicitur *extra e. nuper.* multo fortius requirendum eſt hoc in majori. Igitur quando Subdiaconus abſolvit ab hac ſententia debet dicere abſoluto, ut oſtendat ſe Sacerdoti, qui etſi non poſſit abſolvere ipſum à ſententia judiciali regulariter; tamen poteſt ipſum abſolvere, & excommunicare ratione correctionis peccati, & quo ad poteſtatem Clavis fori pœnitentialis, & quo ad

re-

reconciliationem ſolemnem, & Eccleſiæ ſatiſfactionem; hæc enim in abſolutione excommunicati requiruntur, ut patet *extra de vi. & ho. Cle. quoniam in fi.*, quæ ad Presbyterum, non ad minorem in ordine, pertinent *ar. 26. q. 6. ul. & extra c. nuper.* Minor igitur Sacerdote non poterit abſolvere, ut patet ex prædictis & ratio patebit infrà, & ſic etiam poteſt intelligi illud *extra de Simonia ad aures, ibi faciant abſolvi*; ſubaudi per aliquem Presbyterum, ſi excommunicatores id non fecerint, ideſt ſi non abſolvunt, licèt Presbyteri erant, vel ideſt ſi ipſum abſolvi non fecerunt per Presbyterum, vel reconciliari, ſi Presbyteri non erant. Hæc *Hoſti. Rod.* verò dicit ad quæſtionem iſtam, quod duplex eſt abſolutio, una pertinens ad forum judiciale, hæc poteſt committi Clericis, qui non ſunt Presbyteri, & etiam ſecundùm *Ho.* poſſet à Papa delegari Laicis, & etiam è communicato, quia eſt potius juriſdictionis, quàm ordinis. Alia eſt pertinens ad forum pœnitentiale, quæ fit cum pſalmis, & oratione *extrà c. à nobis in fi.* & hæc pertinet ad ordinem Sacerdotalem, & ideò non debet, nec poteſt committi, niſi Presbytero, niſi fortè à Papa; quando igitur excommunicans non eſt Presbyter, abſolvere poteſt excommunicatum à ſe, & reſtituere communioni Eccleſiæ per ſe ipſum; illam autem abſolutionem, quæ fit cum pſalmis, & oratione, non debet per ſe dare, ſed debet Presbytero committere.

ARTICULUS II.

Quorum caſuum abſolutionem Papa ſibi ſpecialiter reſervavit?

Sequitur videre de ſecundo, ſcilicet, quorum caſuum abſolutionem Papa ſibi ſpecialiter reſervavit?

Circa quod ſciendum, quod hi ſunt plures. Primus eſt de incendiario Eccleſiæ. *extrà c. tua*, & hoc intelligitur, quando eſt per Eccleſiam denunciatus etiam à ſimplici Presbytero, dummodo ex conſuetudine habeat excommunicare, & denunciare, ſicut enim habetur *in gloſ. Ber. ſuper d. c. tua, & in gloſ. Gar. li. 6., c. quicumque pro eo*. Incendiarii Eccleſiarum ſunt ipſo jure excommunicati, ut in *c. tua*. Incendiarii verò aliarum rerum ſunt excommunicandi, ut dicitur *23. q. ul. peſſimam*; Sed primi poſtquam ſunt publicati, non poſſunt abſolvi, niſi per Sedem Apoſtolicam, ut dicitur *in c. tua, & in c. conqueſti*. Secundi verò poſſunt abſolvi ab Epiſcopis, etiam poſtquàm ſunt publicati ſecundùm *Rod.*, ſed ſecundùm *Goff. & Ber. in c. tua, & Gar. in c. quicumque* à ſolo Papa poſſunt abſolvi, & hoc innuit illud *c. tua*, loquens indiſtinctè de incendiariis publicatis, ſivè denunciatis.

Secundus eſt de effractore, & expoliatore Eccleſiæ, & hoc etiam intelligitur poſtquam eſt per Eccleſiam denunciatus etiam à ſimplici Presbytero ſimiliter; nam antè denunciationem tàm iſte, quàm Incendiarius citra Sedem Apoſtolicam poſſunt abſolvi *extrà c. conqueſti*.

Tertius eſt de illo, qui ſcienter, & ſponte participat cum excommunicatis à Papa, & eos in divinis officiis recipit, *extrà eo. ſignificavit ſecundum Hoſti.* Alii autem ut *Ber. & Inno.* intelligunt hìc, quando Papa excommunicavit aliquos, & participantes cum eis, vel qui participabant in crimine, vel quando erant excommunicati propter hoc, quod prohibiti divina celebrant; unde recipientes eos ad divina, eis in crimine participant, propter quod dicit tales ſententia involvi. *ar. extrà nuper. §. ſi & c. quod in dubiis, & c. inter alia &c.*

Quartus eſt de falſario, qui falſificavit litteras Papæ, vel ſcienter utitur eis, & defendit, vel favet falſariis, & hoc eſt verum etiam de muliere, ut credit *Rod. extra de crimine falſi dura, & c. ad falſariorum*.

Quintus eſt de illo, qui in crimine, propter quod eſt excommunicatus à Papa, participat crimino ſo; talis enim ratione criminis damnati videtur in eum delinquere, qui damnavit illud crimen; & ideò non poteſt abſolvi, niſi ab eo, qui ſententiam tulit, aut à ſuo Superiore, etiam ſi ille Superior non habeat curam ordinariam taliter excommunicati, & videtur eſſe caſus ſpecialis, in quo Archiepiſcopus juriſdictionem habet in ſubdito ſuffraganei ſui. *extra c. nuper § 1. & duobus c. ſt., & c. ſi concubinæ*; unde ſi Papa ſententiam tulerit, participans cum tali, & taliter, ab alio abſolvi non poterit, quam à Papa, & diverſificatur caſus iſte à tertio caſu prædicto; quia hic loquitur de participatione criminis, non divinorum officiorum, ibi verò loquitur in caſu converſo.

Sextus ſecundùm *Hoſti.* eſt de Cappellano ſecundò nubentem benedicente, qui etſi excommunicatus non ſit; mittendus tamen eſt ad Sedem Apoſtolicam ab officio, beneficioque ſuſpenſus, ut patet *extrà de ſecun. nuper. c. 1.*

Septimus eſt de illo, qui manus violentas injicit in Clericum, vel Religioſum 17. q. 4. *ſi quis ſuadente*, quod indiſtinctè verum eſt, niſi aliquis à Sede Apoſtolica habeat privilegium abſolvendi puta quia aliquibus concedit hoc per litteras ſpeciales; ubi quidem quantumcumque ſit exceſſus, ſi ſpecialiter, & certa ſententia committatur, is poteſt abſolvere, cui committitur, & ſic intelligas illud *extrà c. mulieres. §. de his, qui.* Nec poteſt alii dele-

delegare *extrà de offi. dele. quoniam Apoſtolica Se.* Specialiter autem Officialis, ideſt Iudex, vel Appariror alicujus Poteſtatis, vel Principis pro injectione manuum in Clericum abſolvi non poteſt, niſi à Papa, quia nulli Laico auctoritas tanta ſuper Clericum datur, niſi fortè turbam arcendo, non ex deliberatione, ſed caſu Cleticum lædat. *extrà e. ſi verò alicujus.*

Octavus eſt de eo, qui dat licentiam alicui gravandi eos, qui ſententiam contrà aliquem, vel aliquos promulgaverunt, talis enim eſt excommunicatus, & ſi permanſerit in hac ſententia per duos menſes, abſolvi non poterit, niſi à Papa *extrà e. quicumque pro eo Grego. X. li.6.* Item illi, qui ſunt excommunicati à jure in caſu 42. 62. 72. 73. 87. 91. 95. 96. & 97. & 100.; abſolvi non poſſunt, niſi per Papam præterquàm in articulo neceſſitatis, ut habitum eſt ſupra.

ARTICULUS III.

In quibus caſibus hæc regula fallit?

SEquitur videre de tertio, in quibus caſibus hæc regula fallit, ſcilicet, qui iniicit manus violentas in Clericum, vel Religioſum, non poteſt abſolvi à quocumque, niſi à Papa.

Circa quod ſciendum, quod ſunt plures tales caſus.

Primus eſt, quando excommunicatus eſt in mortis articulo conſtitutus, ut quia lethaliter infirmatur, vel juſtum bellum ingreditur, vel naufragatur; hæc enim quæcumque fieret læſio, poteſt abſolvi. 17. q.4. *ſi quis ſuadente, & extra e. non dubium, & pluribus aliis e.* Et in hoc caſu poteſt pœnitens abſolvi à quocumque peccato, & à quacumque excommunicatione per quemlibet Presbyterum non Hæreticum, nec Schiſmaticum, nec excommunicatum.

Nota hic, quod *Inno. extra de pæ. & re., quod in te,* dicit, quod ille caſus non intelligitur tantùm propter infirmitatem; ſed etiam ſi ſit in quocumque periculo morti vicino; ut ſi timeat hoſtem, vel prædonem, vel crudelem hominem potentem, vel ſpeciale odium alicujus, vel ſi ſit periculosè navigaturus *ff. de dona. cauſa mor. l.3. & 4. Et idem ponit gloſ. ibidem*, & addit, quod idem eſt ſi ſit obſeſſus, vel obſidens, ubi crebrò machinæ jaciuntur, & baliſtæ. Cum his ſatis concordare videtur *Ber. in e., quod in te*, & ſubdit poſtea *ibidem Hoſti.* caveat tamen abſolvens, quod non nimis laxet habenas in hoc caſu, aliàs ſub hoc prætextu poſſent quaſi omnes abſolvi, & ſic illuderetur Eccleſia, & daretur via figmentis. Eſt tamen tali injungendum, quod ſi evaſerit, debeat ſe Sedi Apoſtolicæ, ſcilicet, ſi læſio ſit enormis, vel ſi ſuper hoc, ſcilicet enormi legatus ſpeciale mandatum habeat, præſentare, mandatum ſuper hoc recepturus. Sic intelligas illud *extrà e. ea noſcitur §. ult.* hæc *Hoſti.* Et ut ibidem dicit ſuper *c. de cetero.* Similiter in aliis excommunicationibus injungetur ei, quod recepta ſanitate excommunicatori ſe præſentet ejus mandatum recepturus *extra e. à nobis 2. §. ut autem,* niſi rationabiliter fuerit appellatum, quia tunc ſtabit mandatis ejus, qui de appellatione cognoſcit, quod ſi non fecerit quamcitò commodè poterit, in eamdem ſententiam cadit ipſo jure *li.6. e. eos, qui*; & ſic abſoluto non debet cœmeterium, & alia ſuffragia Eccleſiæ denegari. *extrà de ſepul. Parochiano.* Conſuetudo tamen eſt in multis Diœceſibus, quod tales in cœmeterio non ſepeliantur; niſi priùs habita licentia Diœceſani, vel Officialis ſui, cujus conſuetudinis ratio eſt, quia per hoc ad ſatisfactionem faciliùs compelli poſſunt hæredes. Volunt etiam, ut dicit *Ray.* plerique dicere, quod talis à Laico poteſt abſolvi. *ar. de conſe. diſt.4. conſtat*; hoc enim videtur velle *Lauren.* & *Ber. extra e. à nobis 2.* Si tamen præventus non fuerit abſolutus, & ità moriatur, ſi appareant in eo ſigna contritionis, nec per eum ſteterit, quo minùs abſolveretur, poterit abſolvi poſt mortem; ſed non niſi ab eo, qui poterat abſolvere eum vivum *extra e. à nobis 2. in tex. & gloſ.*

Sed ad quid valet hujuſmodi abſolutio?

Reſpondeo. Ut in loco ſacro ſepeliatur, & pro eo ſpecialiter oretur, & miſſa celebretur, & fiant ſuffragia pro eodem.

Secundus caſus eſt, quando quis inimicitias habet capitales, vel alias juſtas excuſationes, propter quas non poteſt ſe Sedi Apoſtolicæ præſentare *extra e. de cetero, & c. quid de his.* In quibus etiam *cap.* poſt quam expreſſa ſunt quædam impedimenta in ſpeciali, dicitur in generali, & propter alias juſtas excuſationes, quibus poteſt quis rationabiliter ab itinere excuſari, ut patet *in e. de cætero*, & ab hoc impedimento canonico retrahi, ut in *c. quid de his, & c. quamvis*. Quæ autem ſit excuſatio, vel canonicum impedimentum, aliud ab his, quæ ſunt ibidem expreſſa, limitandum eſt arbitrio boni viri. *ar. ff. de ver. obli. continuus. §. cum ità, & extrà de vo. quid ſuper his.*

Tertius caſus eſt de Oſtiario, qui ſi prætextu officii ſui malignatus animo injuriandi Clericum læſerit, à ſuo Epiſcopo poteſt abſolvi; dum tamen non graviter vulneraverit; ſi tamen non caſu fortuito, ſed ex deliberatione graviter vulneraverit, à Papa debet abſolvi *extrà e. ſi verò alicujus reſponſo 1.* Hæc *Ray.* Si autem non feciſſet hoc animo injuriandi, non

non eſſet excommunicatus, ut dicitur *ibidem in gloſ.* quia Canon tantùm ligat doloſos, & violentos. *extra eo. c.1.*

Quartus caſus eſt de Officiali puta Judice, vel Apparitore alicujus Poteſtatis, vel Principis, qui turbam arcendo, non ex propoſito; ſed caſu fortuito; quia tamen aliquo modo potuit prævideri; ità quod aliqua negligentia ibi deprehendatur, Clericum percuſſit, ſi alias in nulla culpa eſſet, non crederem eum adſtrictum, ex quo ei caſus aliquatenus, ità puniri non poſſet, ſic intelligitur illud *extra e. ſi verò. §.Officialis, & ar. extrà de Homi.10. & c.ul.*

Quid ſi Clericus venit loricatus in bello, vel facit inſultum, & is, contra quem venit, capit, vel lædit eum, nunquid eſt excommunicatus?

Reſpondet *Inno. in c.ſi verò alicujus*, quod ſic, ſi ſcienter hoc facit, non tamen mittitur ad Papam. *Hoſti.* verò ibidem dicit, quod ſi hoc faciat ad defenſionem, non eſt excommunicatus, dum tamen ceſſante cauſa defenſionis eum liberum abire permittit.

Quid ſi Officialis auctoritate propria talem capiat, & liget, & periculum inſtet, nec aliter ab injuria alterius poſſit compeſci?

Reſpondet *Hoſt.* & *Inno.* quod non eſt excommunicatus, imo meretur *33. q.3. fortitudo, & c. ſe*, & hoc ſi Prælatus ejus non ſit ibi, qui hoc faciat, & eum quamcitò poteſt ſuo Prælato reſtituat, aliàs contra, *extra e. ut famæ §. laici.*

Quintus eſt de mulieribus non diſtincto utrum ſint fortes, vel debiles.

Quid ſi mulier mutilavit, vel occidit Clericum?

Reſpondeo in poteſtate eſt Epiſcopi eſt mittere, vel non mittere ad Curiam hujuſmodi mulierem abſolvendam, quia non diſtinguitur circa eas inter atrocem, & non atrocem injuriam ſicut diſtinguitur de Hoſtiario, *extra eodem ſi vero aliquis infra*. Credo tamen quod expedit in hoc caſu mulierem hujuſmodi mittere ad Curiam, quando fortis eſt, & magna atrocitas facti, nec ſit alii præjudicium ex hujuſmodi miſſione. Hæc *Rod.*

Quid de muliere incendiaria ſacri loci, vel quæ falſificat litteras Papæ; numquid poteſt abſolvi ab Epiſcopo, ſicut de injectione?

Reſpondeo, credo, quod eſt mittenda ad Curiam, quia non inveniuntur Jura, parcere mulieribus in hoc caſu, & hoc fortè, ideò quia hujuſmodi crimina non committuntur niſi per excogitatam malitiam, & dolum, ſed injectio manuum ſæpe ſit ex levitate, & impetu. Hæc *Rod.*

Sextus caſus eſt de ſenibus, & valitudinariis, etiam ſi ſenes ſunt fortes ad ambulandum, & dicitur ſenex major ſeptuaginta annis. *C.qui ætate l.1.* ubi dicitur, quod talis gaudet privilegiis veteranis conceſſis.

Septimus caſus eſt de deſtitutis ſuis membris, ut ſunt mutilati in pede, contracti, cœci, claudi, manci, qui ſunt miſerabiles perſonæ, & ſecundùm *Hoſti*, intelligitur hoc de his, qui ità deſtituti ſunt, quod accedere non poſſunt. Et iſte caſus, & duo præcedentes, ſcilicet quintus, & ſextus probantur *extra e, mulieres, & c. ea noſcitur reſponſi primo* § 1.

Octavus caſus eſt de infirmo, qui ſcilicet perpetuum habet impedimentum, ex infirmitate, vel etiam temporale, in quo timetur probabiliter de morte feſtinata, ut in febribus acutis, ſquinantia, apoplexia, & hujuſmodi. Pro quanta etiam debilitate quis excuſetur, quod ad Curiam non mittatur, limitandum eſt arbitrio boni viri ſecundùm *Rod.* Secundùm *Inno.* autem infirmi poſſunt abſolvi etiam ſi non immineat periculum mortis, ut ſi habet podagram, vel quartanam.

Nonus caſus eſt de paupere. Credit autem *Rod.* circà pauperes eſſe diſtinguendum, ſcilicet quod illi, qui non poſſunt habere expenſas, nec de bonis mobilibus, nec immobilibus, quæ habeant, & diſtrahere poſſint, non ſunt mittendi ad Curiam; aliàs mittendi ſunt; quantæ tamen expenſæ debeant ad iter ſufficere ex variis circumſtantiis & perſonæ, & loci limitandum eſt. Nec credatur, quod debeat mendicare, ut vadat ad Curiam, niſi fortè talis ſit, qui ſemper conſuevit mendicare, & robuſtus ſit corpore ad eundum. Et hoc idem videtur *Tan*, notaſſe *extra e. quod de his, & Hoſti. etiam ibidem, & in ſum.* Licèt autem quilibet regularis ſit pauper, tamen ſecundùm *Rod.* hoc prætextu non excuſatur, quin ad Curiam mittatur, ſi percutiat Clericum ſæcularem, quia etſi pauper ſit, ejus tamen monaſterium abundat. Idem credit *de filiofamilias*, quia etſi nihil habeat, tamen pater ejus abundat.

Decimus caſus eſt de Monachis, & Canonicis regularibus *extra c, Monachi, & c.cum illorum. de hoc infrà quinto articulo.*

Undecimus caſus eſt de his, qui non ſunt ſui juris, ut ſunt ſervi. Servi enim non ſunt ad Papam mittendi, & hoc verum eſt; ſi verberant Clericum in fraudem Domini, ut interim ſe ſubtrahant ab obſequio Domini ſui; vel ſi Domini, qui non ſunt in culpa, grave detrimentum patiuntur ex ſervorum abſentia; debet tamen eis in recompenſationem laboris itineris alia ſatisfactio injungi; ſi tamen eſſet gravis, & enormis exceſſus propter vitandum ſcandalum, & tollendum exemplum, eſſent ad Papam mittendi. *extrà e. relatum, & c. mulieres.* Satisfactio enim illa ſecundùm *Ho. ſuper c.* relatum intelligitur non

de

Google

de eleemoſyna cum proprio careat, ſed de oratione, vel jejunio, vel diſciplinis; hæc autem ſecundùm *Ber. ſuper c. mulieres*, non extenduntur ad filiosfamilias puberes, qui dum ſunt in patria poteſtate, non dicuntur ſui juris, quia tales ad Curiam non ſunt mittendi infrà pubertatem. *extra c. quamvis*, *&* *c. pueris*. Secundùm autem *Lau.& Ho. in gloſ.* illud *c. mulieres* intelligitur de illis perſonis, quæ non ſunt ſui juris, quo ad voluntatem, ut ſunt ſervi ſervilis conditionis, & non intelligitur de ſervientibus, ſivè famulis, undè quia filiusfamilias eſt ſui juris quo ad voluntatem, ſcilicet eundi quò vult, licèt non ſit ſui juris quo ad poteſtatem, ideò ſecundùm eos, ſcilicet *Lau. Inno. & Ber. ſuper c.mulieres*, & etiam ſecundùm *Rod*, eſt mittendus ad Papam, niſi aliud ſit in cauſa. Non extenditur etiam ſecundùm *Ber. in d. c. relatum*; hoc ad maritos, & libertos; nam ſi vir in fraudem uxoris Clericum verberet, vel libertus, qui præſtare debet operas in fraudem Domini; nihilominùs uterque ibit ad Papam, quia hoc edictum, ſcilicet quod omnes mittantur ad Curiam, qui expreſsè non excipiuntur, prohibitorium eſt. *Hoſti.* tamen dicit *in ſum.* & ſuper illud *c.mulieres*, quod idem eſt de filiofamilias pubere, & impubere, & de ſervo ſervilis conditionis, & de ſervo liberto, & etiam de viro, qui verberat Clericum in fraudem uxoris.

Duodecimus caſus eſt de his, qui ſunt nobiles, & magnæ potentiæ, & ità delicati, quod laborem eundi ad Curiam nequeunt ſuſtinere. *extrà eo. mulieres*. Et ſecundùm *Ber. ibidem* ad arbitrium Epiſcopi ſpectat diſcernere, qui ſit ità delicatus, quod non poſſit ad Curiam ire; & ſi videtur Epiſcopo, quod non poſſit laborem ſuſtinere propter periculum moræ, poteſt eum abſolvere recepta ſufficienti cautione, quod parebit conſilio, ſive reſponſo Papæ *ar. extra de pa. & re. ne pro dilatione*, *& extra c. de cætero. Hoſti.* verò dicit ſuper *d. c. mulieres*, quod delicati poſſunt abſolvi ab Epiſcopo tantùm in articulo mortis; aliàs non debent abſolvi, niſi per eum, cui delegaverit Papa; ſecundùm autem *Rod.* ſi non poſſunt omninò laborem ſuſtinere, poſſunt abſolvi etiam irrequiſito Papa, ſicut notat etiam *Ala.* ſuper *c.mulieres*.

Decimustertius caſus eſt de pupillo *extra c. c.1.*, ſive ante pubertatem, ſive poſt poſtulet ſe abſolvi *extra c. pueris*, quia ætas excuſat eos à labore itineris, ut patet *in c. prædictis*. Nota tamen, quod ſi non ſunt doli capaces, non incidunt in canonem de injectione; ſi autem ſunt doli capaces incidunt, ſi animo injuriandi, aut libidine vindictæ Clericos percutiunt. Si etiam pervenerit ad decimumquintum annum, vel decimumſextum annum, aut ultrà, ſi adhuc tales ſunt, quod ſine periculo ad Curiam ire non poſſunt propter imbecillitatem corporis, aut defectum diſcretionis; credo quod ab Epiſcopo ſuo poſſint abſolvi, recepto tamen juramento, quod ſublato hujuſmodi impedimento Curiæ ſe præſentent. Hæc *Rod.*

Decimusquartus caſus eſt de his, qui communiter vivunt, & ſub eodem tecto dormiunt, & in eadem domo comedunt; & hoc niſi fuerit gravis, & enormis exceſſus *extrà de vi.& ho. Cleri. quoniam ut ait*, nam communio parit diſcordiam *ff. dele. 2. cum pater. §. dulciſsimis*, Ideo excipitur caſus iſte. Intelligunt autem iſtum caſum *Ber.& Rod.* tantùm de regularibus, non de ſæcularibus. *Goff.* verò, & *Hoſti. in ſum. & in gloſ. ſuper c. quoniam*, intelligit ipſum de omnibus communiter viventibus, quia illa decretalis ſcribitur omnibus Epiſcopis, & videtur cum hoc concordare *Inno.*

Decimusquintus caſus eſt de monialibus *extrà c. de monialibus*.

Decimusſextus caſus eſt de Hoſpitalariis Sancti Joannis Hieroſolymitani *extrà c. Canonica*.

Decimusſeptimus caſus eſt in his, qui Clerico non enormem, ſed modicam, & gravem injuriam irrogant. *extra c. pervenit.* Nota, quod *Inno. extrà c. ſuper c.1. in fi.* dicit quod quicumque aliquo Canonico impedimento detinetur, abſolvi poteſt citra Sedem Apoſtolicam, & poteſt abſolvi primò requiſito Epiſcopo; qui ſi non poteſt haberi, à quolibet Presbytero poteſt abſolvi, *extrà c. nuper in fi.* vel tunc tantùm Presbyter abſolvet, quando aliquid difficile emergit, propter quod ad Epiſcopum, vel ad Excommunicatorem mitti non poſſit *ar. extrà c. quamvis*. Hæc *Inno.* Idem etiam ſuper *c. de cætero* dicit, quod quidam dicunt, & fortè non malè, quod in hujuſmodi caſibus poteſt etiam Presbyter abſolvere, ſed ad mandatum Epiſcopi, ſed plus placet quod in neceſſitate poſſit abſolvere ſua propria auctoritate, *extrà de rapto. in litteris*. Idem dicit *Hoſti. in gloſ. ibidem*.

Nota, quod de Monachis, & Canonicis regularibus, Monialibus, & Hoſpitalariis Sancti Joannis Hieroſolymitani diverſi caſus ſunt hic poſiti, ſed tamen ſub uno poſſunt comprehendi, quia hodiè idem jus eſt de omnibus religioſis.

Ad hæc nota ſecundùm *Inno.* quod in ſupradictis caſibus omnibus abſolvi poteſt excommunicatus pro injectione manuum, ſed ſi ſit aliàs excommunicatus à Judice, non poteſt abſolvi, niſi in articulo mortis, ſed eſt ad Excommunicatorem mittendus.

AR-

ARTICULUS IV.

De Canone levis injuriæ irrogatæ.

SEquitur videre de quarto, ſcilicet ſpecialiter de Canone levis injuriæ irrogatæ. Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicet.

Utrum prædicta decretalis *pervenit* contineat jus commune?

Reſpondeo. *Ala.* indiſtinctè dicit, quod continet indulgentiam ſpecialem; pro quo facit id, quod in ipſa decretali ponitur, *duximus committendum, non reſpondendum*, & quod dicit *fraternitatis tuæ*; non ergo alterius, niſi & ſpecialiter alii, ſicut & ibi committemus *ar. extra de privile.*

Alii dixerunt, quod continet jus commune, & in hoc conveniunt *Rod. Goff. & Hoſti. in gloſ. ibidem* quantùm ad injuriam illam, quæ eſt leviſſima ſecundùm eum *ar. extra eod. in proœmio § ſanè*; alioquin fruſtra membranas occuparet, & ſic in levi injuria de qua dicta decretalis loquitur, quilibet Epiſcopus abſolvere poteſt, & hujus opinionis eſſe videtur *Ber. ibidem in gloſ.*, quia eam ponit ſecundo loco, & communior eſt, ut ſentit ipſe ibidem. Hæc *Rod. Hoſti.* verò intelligentiam hujus decretalis diſtinguit inter perſonarum conditiones. Aut enim agendum eſt cum liberis, aut cum ſervis, aut cum maſculis, aut cum fœminis, aut cum privilegiatis, aut cum non privilegiatis. Sunt enim aliqui privilegiati, qui poſſunt abſolvi per Diœceſanum, ſicut patet *in c. præcedenti*. Diſtinguit etiam inter injuriam gravem, & levem, & leviſſimam, ſicut alias diſtinguitur inter caſum fortuitum, & levem, & latam culpam, atque leviſſimam, *extrà de commodato c. 1. de depoſito c. 2.* Nam & pro caſu fortuito nullus eſt excommunicatus, ut patet *extra c. ſi verò alienjus. §. Officialis. in fi.* Et ſi dubitetur utrum ex animo proceſſerit, videtur eſſe credendum juramento accuſati; ſed in dubio probabili, poteſt facere ſe abſolvi is, qui probabiliter dubitat per Diœceſanum ad cautelam *extrà c. cum deſideres §. ſecunda*. Caveat tamen talis de Conſcientia, quia ſi in caſu non conceſſo, de quo non dubitat, ſe faciat abſolvi per Epiſcopum, ſeducit ſeipſum *ar. extra de reſcrip. cum contingat in fi. & de appel. conſuluit. 1.* Hæc *Hoſti.*

Sed quæ eſt gravis, & enormis, & quæ levis, & quæ leviſſima injuria?

Reſpondeo. Secundùm *Hoſti.* gravis, & enormis eſt, ſi oculus percutiatur, ſive quodcumque membrorum magnum, vel parvum auferatur, vel inutile reddatur, ſi quis vulneretur, ſi fuſtibus cædatur; ſi in theatro, vel foro, vel in conſpectu Judicis quis percutiatur. *inſtitu. de injuriis §. atrox.* multo fortius ſi in Eccleſia, vel cœmeterio verberetur, vel dormitorio. *extra c. cum pro cauſa.* & *17. q. 4. quiſquis*, & *§. autem*. Decretalis etiam gravem reputat, & enormem, ſi inferior manus in ſuperiorem injiciat; puta, ſubditus in Dominum, vel Judicem, vel Prælatum, vel ſi perveniatur ad effuſionem ſanguinis illius membri, de quo facile exire non conſuevit; nihil eſt enim ſi propter levem tactum exiret de naſo, maximè in æſtate, ſic intellige illud *extrà eo. cum illorum §. 1. verſ. nos tamen*; undè licèt aliquis, dum Clericum percutit, in nares ejus offendat, aut cum ungue aliquantulùm cutem excoriat, ita quod aliquantulum ſanguinis exeat, non credo enormem eſſe exceſſum; ſed tunc demùm cum vulnus eſt illatum, quod deſiderat remedium Chirurgi, vel aliorum medicinalium. Hæc *Hoſti. Ber.* autem dicit ibidem, quod hoc ſatis crederet eſſe committendum arbitrio Judicis, ſcilicet Epiſcopi, & Abbatis, licèt littera ibi loquatur ſimpliciter de effuſione ſanguinis; Effuſio enim abundantiam ſignificat, hæc *Ber.* Sed & enormem injuriam reputat, ubi ſcandalum eſſet, ſi percutiens abſolveretur. Ideòque non abſolvitur Monachus, ſi percutiat Clericum ſæcularem *extra c. cum illorum §. 1. verſ. quid ſi Clericus*; & etiam quia Clericus ſæcularis major, & ſuperior Monacho reputatur, *diſt. 93. à Subdiacono*. Levis autem poteſt dici injuria ſi par parem, ſive non Subditus non Subditum in loco privato, non coram Judice, pleno ictu percutit malo animo, & ex deliberatione citrà tamen ſanguinis effuſionem. Leviſſima verò poteſt reputari, ſi quis leviter ponat manus ſuper Clericum malo animo, vel accipiat eum per veſtes, vel per habenas, vel etiam per buſetum, vel manum, vel brachium, & ipſum leviter trahat dicendo, quod niſi dimitteret ob reverentiam clericalem, & metum Canonis *17. q. 4. ſi quis ſuadente*, uſque ad fœces teuthonicè verberaret eum, vel faceret verberari; & hoc intelligi poteſt, ubi Superior, vel par eſt is, qui verba protulit, & ſic traxit, vel etiam invitum detinuit. Hæc *Hoſti.*

Nota etiam ſecundùm *Rod.*, quod levis injuria eſt judicanda arbitrio boni viri ex variis circumſtantiis perſonarum, locorum, & temporum; ſi enim Clerico miniſtranti ſolemniter in altari publicè manus quis injecerit leviter, non judicaretur levis injuria, quæ aliter levis eſſet. Et quædam eſt levis contra puerum, vel in dorſo, vel cum manu, vel cum baculo, vel in occulto, quæ gravis eſſet contra ſenem, vel in capite, vel cum pugno, vel cum enſe, vel cum gladio, vel in manifeſto.

Quædam etiam injuriæ ſunt, quaſi mediæ inter leves, & enormes, quæ dici poſſunt graves, quarum gravitas ex circumſtantiis variis eſt penſanda.

Quid

Quid ergo ſi Laicus erat is, qui hoc fecit? Reſpondeo ſecundùm *Hoſti.* non eſt judicanda leviſſima, ſed levis, quantumcumque modica fuerit in hoc caſu, etiam ſi citra injectionem manuum Clericum invitum detineat, quantumcumque potens, quantumcumque nobilis fuerit, vel etiam delicatus, ut patet *extrà c. mulieres §. de his, & c. nuper.* Ideò autem non debet extendi privilegium abſolutionis quoad Laicos, quia nulli Laico ſuper Clericum datur tanta auctoritas. *extrà c. ſi verò Laicos §. Officialis*, & quia in ipſorum odium, & favorem Clericorum hæc immunitas eſt conceſſa *extrà c. contingit 2. in fi.* Hæc *Hoſti.* in *ſum.* Sed in *gloſ.* ſuper *c. pervenit*, dicit ſententiam prædictam eſſe periculoſam etiam ipſis Clericis, quia ſi Laici prò modicis etiam injuriis ad Papam mitterentur, graviùs quandoque Clericos verberarent, ne ſine cauſa ſufficienti Papam adire viderentur.

Nota etiam ſecundùm *Rod.*, quod dubium eſſe poteſt, utrum enormis injuria debeat reputari, quæ infertur Sacerdoti, maximè à Laico. cum in illo *c. pervenit*, non fiat mentio expreſſa de Presbyteris, ſed tantùm de Clericis hoc modo: *De his abſolvendis, qui Clericis non enormem, ſed levem, & modicam injuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.*

Quis abſolvere poteſt de gravi, & levi, vel leviſſima injuria?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſti.* ſi injuria gravis ſit, & enormis, nullus poteſt abſolvi citra Sedem Apoſtolicam, vel alium mandatum habentem ſuper hoc ſpeciale. Nam quando quis ſuper hoc privilegiatur in genere, vel in ſpecie, ſemper injuria talis excipi conſuevit, ut patet *extrà c. ſi verò alieni reſponſo 1. in fi. & c. pervenit, & pluribus aliis c.* igitur, nec Legato Apoſtolicæ Sedis hoc licet in hoc caſu, niſi poteſtatem ſuper hoc receperit ſpecialem, non obſtantibus juribus, quæ contrarium dicere videntur, quæ de levi injuria ſunt intelligenda. Item de levi injuria nullus abſolvi poteſt, niſi per Sedem Apoſtolicam, vel Legatum ipſius, cui in hoc caſu ex officio Legationis jam licet; ſic intellige illud *extra de offi. dele. quod translationem, & jura ſequentia.* Sed & inter Legatos eſt ſubtilitèr diſtinguendum ſecundùm *Hoſti.*, nam ſi ſit Legatus, qui emanat de latere Papæ, ſicut Cardinales ſive ſicut Epiſcopi, ſivè Presbyteri, ſivè Diaconi, qui aſſiſtunt lateri Papæ in conſiliis, & judiciis, talis in provincia ſua exiſtens poteſt abſolvere ibidem delinquentes Subditos, & etiam non Subditos, aliundè venientes, & ſibi occurrentes, ſed etiam extrà provinciam ſuam abſolvere poterit, undecumque veniant occurrentes, & hoc facere poſſunt tales etiam ſine ſpeciali mandato Papæ; *Ray.* verò non diſtinguit inter injuriam levem, & gravem, dicens quod Legati à latere Papæ miſſi, abſolvere poſſunt eos, qui verberaverunt Clericos. Legatus verò, qui non emanat de latere Papæ, ſed alitèr committitur ſibi legationis officium, infrà ſuam provinciam exiſtens poteſt abſolvere Subditos ſuos ratione Domicilii, & Peccati, vel ratione peccati tantùm; non dico ratione Domicilii tantùm; extra provinciam verò exiſtens abſolvere non poterit hos, vel illos. Ille autem Legatus, qui nec emanat de latere Papæ, nec ei committitur legationis officium, ſed ei ratione dignitatis ſuæ tantùm competit, ſicut Rhemenſi, & Cantuarienſi, nec extra provinciam ſuam, nec intrà, aliquem abſolvere poteſt; hæc autem præmiſſa vera ſunt, niſi primis, ſecundis, vel tertiis legatis amplius per ſpeciale privilegium concedatur; & totum determinat *Grego.* diſtinguendo hoc modo, tacitè, vel expreſsè *extrà de offi. Lega. excommunicatis*; & ſecundùm hanc diſtinctionem intellige jura *extra eo. c. 1. in fi. & c. ſi verò aliquis in fi. & extrà de offi. Lega. c. 1. & c. volentes, & ſimilia.*

Quod autem dictum eſt, quod Legati tertii neminem abſolvere poſſunt in hoc caſu; verum eſt regularitèr; hoc tamen fallit in caſibus illis, qui & omnibus aliis Epiſcopis ſunt conceſſi, de quibus dictum eſt ſuprà. Si autem injuria ſit leviſſima, in hoc caſu quilibet Epiſcopus abſolvere poteſt, & ſic intellige ſupradictam Decretalem *pervenit*, quæ non fuit contenta dicere modicam per ſe tantùm, & levem per ſe tantùm, ſed utrumque conjunxit dicens levem, & modicam, quaſi dicat leviſſimam. Sed ſupradicta Decretalis *pervenit*; ſic eſt ſecundùm *Hoſti.* exponenda; *de his, qui Clericis*; ſubaudi, vel aliis religioſis perſonis, *non enormem*, quia tunc omnes ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi, ut dictum eſt ſuprà, *ſed modicam, & levem*, ideſt leviſſimam *injuriam irrogarunt, abſolvendis*, ideſt ut tales abſolvere poſſis, *committendum duximus*, ideſt delegandum. Hæc autem delegatio in Succeſſorem tranſit, & ratione ordinariæ poteſtatis competit; & ſic eſt indulgentia reſpectu Inferiorum Epiſcopis, ſed jus commune reſpectu Epiſcoporum, & poteſtas hæc omnibus Epiſcopis eſt communis, *tuæ fraternitatis arbitrio*, quod dico tibi, omnibus Epiſcopis dico, quod tamen arbitrium cum debeat eſſe boni viri, non eſt nimis extendendum, ne uſurpetur Papæ privilegium *ar. extra c. cum illorum §. ultimo.*

Sed numquid illi, qui poſſunt abſolvere ab excommunicatione pro violenta manuum injectione, poſſunt hujuſmodi abſolutiones aliis committere?

Reſpondeo quod illis, quibus ex officio, ſcilicet ordinario, competit in certis caſibus

illos abſolvere, qui pro violenta manuum injectione ſunt excommunicati, licet aliis hujuſmodi abſolutionem committere, cum viderint expedire, *extrà de offi. Judi. ordi. quibus, aliis, his, quibus*.

Sed quibus convenit hoc ex officio?

Reſpondeo ſecundùm *Goffre.* ibidem hoc convenit Legatis ex officio legationis *extrà de offi. le. quod translationem*; convenit etiam illis, quibus hoc committitur ex privilegio perpetuo ratione dignitatis, ut Archidiacono Bononienſi, cui ratione dignitatis conceſſum eſt privilegium abſolvendi excommunicatos in ſtudio Bononienſi commorantes, delinquentes ibidem. Item Epiſcopis in certis caſibus, ut dictum eſt ſuprà. Item Abbatibus *extra eo. cum illorum*: omnes iſtæ Perſonæ prædictæ, cum viderint expedire, poſſunt ſuper his auctoritate dicti Canonis, ſcilicet eis, quibus ordinario jure competit, vices ſuas aliis committere, & idem dicendum eſt de aliis excommunicationibus; ſcilicet quod illi, qui ordinario jure, vel delegato à Principe, poſſunt ab eis abſolvere; poſſunt aliis vices ſuas committere, cum viderint expedire; dummodo Legatus habeat juriſdictionem. Si verò alicui ſit conceſſum ex privilegio ſpeciali, quod abſolvere poſſit, talis committere non poteſt, quia certum miniſterium ſibi committitur in hac parte, non autem judicium. *extrà de offi. dele. quoniam Apoſtolica.* Hæc in *gloſ.* prædicta, & idem dicit *Hoſti.* ſuper idem *c. eis, qui, &c.*

ARTICULUS V.

Quis abſolvere poteſt Clericos, vel Regulares, ſeu Religioſos, ab injectione violenta manuum in Clericum, vel Religioſum?

Sequitur videre de quinto; ſcilicet quis abſolvere poteſt Clericos, vel Regulares, ſeu Religioſos, ab injectione violenta manuum in Clericum, vel Religioſum?

Et circa hoc quæruntur plura, ſcilicet,

Primò. Quis abſolvere poteſt Religioſum, qui manus violentas injecit in alium Religioſum ejuſdem Religionis, & Monaſterii?

Secundò. Quis abſolvere poteſt Religioſum alterius Clauſtri?

Tertiò. Quis abſolvere poteſt Religioſum, qui manus violentas injecit in Clericum ſæcularem?

Quartò. Quis abſolvet Religioſos, qui non habent Prælatum Presbyterum?

Quintò. Numquid Regulares poſſunt à Prælatis ſuis abſolvi non tantùm à Canone latæ ſententiæ de injectione manuum, ſed etiam ab aliis Canonibus latæ ſententiæ, in quibus Papa retinet ſibi abſolutionem?

Sextò. Quid ſi hujuſmodi Regulares ſive ejuſdem Clauſtri, ſive non ejuſdem, qui ſe invicem percutiunt ſunt Scholares?

Septimò. Utrum Excommunicatus de ſæculo fugiens ad Religionem recipi poſſit antequam abſolvatur?

Octavò. Utrum Prælatus Religionis, quam vult intrare, poſſit eum abſolvere?

Circà primum, reſpondeo. Si injectio facta fuit in Clauſtro, abſolvi poteſt per Abbatem proprium, dummodò exceſſus non fuerit difficilis, & enormis; qui ſi diſcernere neſciat, vel in aliquo dubitet, ad Diœceſanum recurrat; & idem eſt ſecundùm *Hoſt.* in *gloſ.*, ſi infrà ſepta ubi comederunt, & biberunt, vel dormierunt, ſimul & cohabitant, ubi etiam Clauſtrum non habent; & ſic ſummitur Clauſtrum pro clauſura. Si verò extra Clauſtrum fuerit, ſivè extrà ſepta domus, poteſt abſolvi per Diœceſanum, quia nec hoc Abbatis privilegium locum habet, *arg. extrà eod. Monachi. & c. cum illorum*. Et caveat Diœceſanus, quod non abſolvat eum, niſi in caſu, in quo abſolveret Clericum ſæcularem, quia cum hoc Privilegium concedatur favore Clauſtri, ut ibidem libentiùs commorentur, & evagandi materia ſubtrahatur, reſtat, quod Privilegium meretur amittere, &c. *ut in c. cum illorum*. Hæc *Hoſti.* Videtur tamèn multis, quod ſi illa percuſſio non ſit facta cum ſcandalo, puta, quia facta eſt nullo alio hoc vidente, quod à Prælato proprio poſſit abſolvi *ar. extra c. Canonica*. Ibi enim dicitur, quocumque modo ſe percuſſerint, & non additur, in Clauſtro; quia talis injectio non videtur gravior, quam ſi extra Domus ſepta facta fuiſſet. Sed contra hoc eſt Dominus *Hoſti.* in expoſitione illius *c. cum illorum*, allegans pro ſe, quod *in eod. cap.* dicitur ſe in Clauſtro percuſſerint; in quo videtur dari intelligi, quod ſi extrà ſepta domus ſe percutiunt, per Prælatum abſolvi non poſſunt; hoc idem etiam *Hoſti.* in *gloſ.* ibidem magis approbat.

Circà ſecundum, reſpondeo. Abbas proprius, vel alius Prælatus ſuus, & ejus, qui injuriam eſt paſſus, quod ſecundùm *Hoſt.* ſuper illud *c. cum illorum*, ſic debet intelligi, ſcilicet, quod Prælatus ejus, qui percuſſit, juramentum recipiet, & abſolvet, & ſaltem ſemel percutiet, & conſueta forma ſervetur; Prælatus verò percuſſi, Percuſſorem verberabit, quia Prælato percuſſi ſatisfieri debet de injuria ſuo Subdito irrogata; & Monaſterium Percuſſoris non tenetur ſatisfacere, quia delictum Perſonæ non debet redundare in Monaſterii detrimentum *extrà de excep. cum venerabilis. §. intelleximus*. Si tamèn unus illorum Prælatorum vicem ſuam alteri committere vel-

vellet, hoc facere poſſet, & eſſet convenientius.

Circà tertium, reſpondeo. Puto, quod Diœceſanus; & hoc ſi factum ſit occultum, & injuria leviſſima, ità quod ſcandalum non immineat; alioquin contrà, *ut extra e.cum illorum, verſ. quod ſi Clericus ſæcularem.* Hæc *Hoſti.* Nunc verò in novo jure eſt expreſſum, quod Epiſcopus Religioſum, qui percuſſit ſæcularem Clericum, poteſt in eo caſu abſolvere, in quo poſſet abſolvere Clericum ſæcularem, qui Clericus alium percuſſiſſet *h.6. c. Religioſo.* Et putat *Joan.*, quod ſi Monachus non habet undè vadat, & Monaſterium etiam pauperrimum ſibi providere non poteſt; Epiſcopus eo jure, quo poteſt inopes abſolvere, poteſt etiam abſolvere eum.

Quid ſi Clericus ſæcularis manus injecit violentas in Clericum, vel Religioſum?

Reſpondeo. Talis ſemper mittendus eſt ad Sedem Apoſtolicam, niſi percuſſerit Socium ejuſdem Menſæ levitèr, non enormitèr, vel alium leviſſimè, de quo eſt ad arbitrium Epiſcopi recurrendum. *extra de vi., & ho.Cle. quoniam. §.ult. & extra e. ex tenore in fi.* Et Epiſcopus caveat, quod æquè arbitretur, & non niſi in illis caſibus, in quibus etiam Laici poſſunt ab Epiſcopis abſolvi, ut habitum eſt ſuprà. Hæc *Hoſti.*

Circà quartum, reſpondeo. Diœceſanus, & hoc, ſivè Religioſi illi ſint homines, ſivè mulieres, & idem intellige, ſi Prælatus ſit Presbyter, tamen excommunicatus, vel ſi ſit mortuus, vel aliter, qualitercumque defecerit *ar.extra c.de monialibus, & c.Canonica.* Alius enim abſolvere eos non poſſet, maximè ſi Rector eorum Laicus eſſet niſi per Papæ Privilegium ſpeciale *ar. extra de jure patro. nobis fuit §.1.* Hæc *Hoſti.in ſum. & in c.Monachi, & Inno, ibidem.* Non enim concederetur ità de facili alicui poteſtas abſolvendi, niſi eſſet Presbyter, vel ſaltem Clericus. *ar.in c.Canonica.* Ibi, qui Presbyter eſſe debet, quia Laicis, ſcilicet quamvis Religioſis non committeretur hoc officium, ſicut nec officium prædicandi *extrà de hære. cum excommunicato, hæc in c. Canonica, in gloſ.* Quod autem dictum eſt de Abbate, ſcilicet, quod Monachos ſuos abſolvere poteſt, intelligendum eſt etiam de Priore, aut de Prælato deſignato alio nomine, dummodo ſit Presbyter, nam hoc beneficium extenditur ad omnes Monachos, etiam regulares Canonicos, *ut extrà c.Monachi*, & ad Hoſpitalarios Hieroſolymitanos, qui per ſuum Priorem, qui, ſcilicet, Presbyter eſſe debet, abſolvi poſſunt *extra e. Canonica*, & idem credendum eſt de Templariis, dummodo Priorem habeant conſimilem, ſcilicet Presbyterum. Ad omnes enim Clauſtrales extenditur hoc beneficium, cum eadem ratio ſubſit in omnibus. *hoc not. extra e. cum illorum in gloſ.* Et conveniunt cum prædictis *Inno. & Ho.*, & ibidem dicit *Hoſti.* ſuper *c.Canonica*, quod Superior Prælatus Hoſpitalariorum ſemper eſt Laicus, unde Prior ſub eo conſtitutus non haberet poteſtatem abſolvendi, niſi hoc ſtatutum eſſet, *ut in c.Canonica.* Hoſpitalarii igitur debent abſolvi à Priore, ſcilicèt Hieroſolymitano; non enim dicitur ibi, per Priores, ſed per Priorem, & ideò, qui delinquunt in locis remotis, ab eo poſſunt abſolvi. Hæc *Hoſti.* undè idem credendum eſt, ſcilicet, quod poſſint abſolvere in caſu ſimili de Guardianis Fratrum Minorum, & de Prioribus Conventualibus Prædicatorum, & omnibus Prioribus Conventualibus cujuſcumque Ordinis, qui ſuper ſe majorem non habent in eodem Conventu. Secus eſſe credit *Rod.* de Prioribus trium, vel quatuor regularium, qui pro voluntate Superioris ſui præficiuntur, & amoventur.

Quid ſi Templarius, vel Monachus unius Diœceſis percutiat Templarium, vel Monachum alterius Diœceſis, vel etiam Clericum, quis Epiſcopus abſolvet tales?

Reſpondeo. Epiſcopi illarum Diœceſum debent communicare ad impetrandam hujuſmodi abſolutionem, vel alter deleget alteri vices ſuas *ar. extra e.cum illorum, & Inno. in c.de Monialibus*, tamen modum dicit *Hoſti.* eſſe magis congruum.

Circà quintum, reſpondeo. Credo, quod non; licet enim illa Decretalis faciat mentionem generalitèr de illis, qui ipſo actu ſententiam excommunicationis incurrunt, in reſponſione tamen non fit mentio, niſi de illis, qui inciderunt in Canonem de injectione. Hæc *Rod.*

Circà ſextum, reſpondeo. Credo, quod gaudere debent privilegio Scholarium, quantùm ad hujuſmodi abſolutionem obtinendam ab Epiſcopo loci; etiamſi in Scholares Clericos injecerint manus; dum tamen indè ſcandalum non ſit ortum. Hæc *Rod.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Quod non, quia non eſt communicandum ei *11. q.3.cum excommunicato.* Hæc *Hoſti.* Secundùm *Ray.* verò talis non debet recipi, quia non eſt communicandum ei. *Inno.* autem in *c.cum illorum*, dicit, quod receptio excommunicati tenet, ſed melius facit, qui ſcit, & non recipit.

Circà octavum, reſpondeo. *Ray.* dicit, quod non, niſi ità adſtrictus eſſet, quod ad ſæculum redire non poſſet. Alii verò dicunt, quod poteſt eum abſolvere, ſed ſub hac conditione, ſi remanſerit ibi; aliàs recedente eo rediret excommunicatio eadem. Secundùm verò *Hoſti.* talis Prælatus talem abſolvere poteſt, ſive injecerit manus in Religioſum, ſive in Clericum, purè, & ſine aliqua conditione; licet, dici

dici poſſit, quod conditio inſit ipſo jure, ſcilicet hujuſmodi, ſi perſeveraverit in Religione, & hoc verum eſt, ſcilicet, quod poteſt abſolvere, niſi exceſſus ſit gravis, & enormis, ut colligitur ſatis *extra e. cum illorum §. quod ſi Clauſtralis, & ſe. Inno.* verò ibidem dicit, quod Prælatus exiſtentem in probatione non poteſt abſolvere, ſed *Hoſti. in gloſ.* ibidem reprobat hoc ex mente ipſius Decretalis.

Quid ſi taliter abſolutus ad ſæculum redeat?

Reſpondeo ſecundùm *Hoſti.* infrà annum eſt in eamdem ſententiam reducendus; nam propter favorem Religionis, & ſic propter temporale impedimentum abſolutus fuit, ut modò apparet, licèt ab initio perpetuum, quoad hoc, de quo quæritur, hoc eſſe poſſet, ut patet *extrà de voto Scripturæ*; debet igitur injungi ei, ut pro abſolutione ſua ad Sedem Apoſtolicam accedat, poteſt enim dicere Prælatus Religionis, qui eum abſolvit hoc in metum. Cariſſimè tu vis omnibus modis exire, non poſſum te prohibere, ex quo es infra annum, ſed quia veniſti ligatus ſententia excommunicationis; ecce in ipſam te reduco, & ſic potes ire, quò volueris; conſulo tamen tibi, quod facias te abſolvi. In hoc tamen caſu, & ſimilibus videtur, quod is, qui in eamdem ſententiam reducere debet eum; poſſet ei aſſignare terminum, vel undecim dierum, vel aliàs ad arbitrium, dicens ſic: niſi infrà tale tempus te repræſentes Papæ, vel ejus Legato, vel ſaltem iter arripueris, iter tuum poſtea continuando, in eamdem ſententiam te reduco, à qua ſententia nullatenus poterit appellari. *ar. extrà de appellatione perſonas, & c. reprehenſibilis, §. ſi autem, & c. ad hoc.* Hæc *Hoſti.* Et ſecundùm *Rod.* abſolvens à tali juramento recipere debet, quod ſi ad ſæculum redierit, Papæ, vel ejus Legato ſe præſentabit mandatum ejus recepturus.

Quid ſi talis poſtquam reductus eſt in eamdem ſententiam iterum vult intrare Religionem hanc, vel aliam, numquid poteſt, & debet abſolvi per Prælatum Religionis?

Videtur, quod non, *ar. extra de præſump. mandat., & de procurat. c. 1.*, talem enim inconſtantiam Judex meritò recuſabit, *ff. de procu.*

Sed contra *ff. de minoribus*, ait Prætor *§. reſtitutus*.

Reſpondeo. Primis concordantiis puto ſtandum, ne tali fiant leges ludibrio. *C. de bonis quælibet, cum non ſolum, ff. ubi autem puerilis ætas.* Hæc *Hoſti.*

Ad hoc nota, quod in omnibus caſibus ſupradictis, in quibus Religioſus per Prælatum ſuum abſolvi poteſt, ſive Diœceſanum de injectione manuum, ſive illa injectio fuerit ante ingreſſum Ordinis, ſive poſt, intelligi debet, hoc eſſe verum, niſi ille exceſſus fuerit difficilis, & enormis; tunc enim non poteſt abſolvi citra Sedem Apoſtolicam, ut ſi ad mutilationem membri cujuſcumque, vel effuſionem Sanguinis proceſſerit, aut in Epiſcopum, vel Abbatem, vel alium Prælatum ſuum, ut ſupplet *Hoſti.* manus violentas injecerit; cum exceſſus tales, & ſimiles nequeant ſine ſcandalo præteriri. *extrà e. cum illorum §. 1. verſ. nos tamen*; aliàs exceſſus difficilis, & enormis relinquitur arbitrio Judicis, cum tamen exceſſus eſt notorius, Prælatus non poteſt eum abſolvere propter ſcandalum, ut dicitur ibidem *in gloſ.*

Quid ſi valde parum læſit, Sanguinem tamen effudit, quia de levi quandoquè Sanguis effunditur; numquid idem erit, ac ſi enormiter læſerit?

Reſpondet *Ber.* ibidem, quod ſatis crederet committendum arbitrio Judicis, ſcilicet Epiſcopi, & Abbatis, licet littera decretalis ſimpliciter loquatur. Effuſio enim abundantiam ſignificat. 16. q. 1. *revertimini*, cui conſentit *Hoſti. in ſum., & in gloſ. ſuper c. cum illorum, extrà ne Cle. vel Mo. ſententiam.* Secundùm etiam *Rod.* ſi quis dum percutit Clericum in nares ejus effundat Sanguinem, aut cum ungue aliquantulùm excoriet cutem, ità quod aliquantulùm ſanguinis exeat, non erit exceſſus enormis. Sed tunc, quando vulnus eſt illatum, quod requirit Medicum Chirurgiæ, vel emplaſtorum, & hujuſmodi; cum prædictis convenit etiam *Inno. in c. cum illorum.*

ARTICULUS VI.

Quis poteſt abſolvere à ſententia Judicis?

Sequitur videre de ſexto, quis poteſt abſolvere à ſententia Judicis?

Et circa hoc quæruntur plura, ſcilicet,

Primò. Quis poteſt abſolvere à ſententia tali?

Secundò. Quid ſi Papa mandet alicui, quod excommunicet aliquem, numquid talem abſolvere poterit?

Tertiò. Quid ſi ſententia excommunicationis lata fuerit ab Ordinario, vel Delegato, & à Papa confirmata, numquid ille, qui eam tulit, ab ea ſolvere poterit?

Quartò. Utrum Epiſcopus relaxare poſſit ſententiam latam à ſuo Archidiacono, Decano, vel Plebano, ſeu alio juriſdictionem habente ſub eo, ſine conſcientia illius, qui tulit, & ſine congrua ſatisfactione?

Quintò. Utrum Metropolitanus abſolvere poſſit à ſententiis Suffraganeorum ſuorum, vel Officialium eorum?

Sextò. Utrum Archiepiſcopus abſolvere poſſit illos, qui inciderunt in Canones in provinciali Concilio factos?

eptimò.

Septimò . Utrum Metropolitanus querela ad eum delata ſuper ſententia excommunicationis à Suffraganeo lata , habeat neceſſe remittere Excommunicatum ad Suffraganeum abſolvendum ?

Octavò . Quid ſi abſolvo aliquem ab excommunicatione,à qua non poſſum eum abſolvere , quid faciam , ſi poſteà id advertam ?

Nonò . Quid de excommunicationibus, quæ fiunt pro furtis , & rebus perditis ; numquid Fratres minores,& Prædicatores, & Generales pœnitentiarii Epiſcoporum,abſolvere poſſunt taliter Excommunicatos , ſinè licentia Presbyterorum , qui eos excommunicaverunt ?

Decimò. Quid ſi Epiſcopus,vel Sacerdos dat mihi licentiam abſolvendi de omnibus excommunicationibus, quas tulit in ſua Diœceſi,vel Parochia in generali;numquid potero abſolvere Excommunicatum ab eo, cujus abſolutionem non commiſiſſet mihi in ſpeciali, quia Excommunicatus erat propter damnum illatum eidem Epiſcopo , vel Sacerdoti ?

Circà primum , reſpondeo. Ille , qui tulit eam, vel Superior ejus, non alius, excepto articulo mortis , niſi de mandato Excommunicatoris, vel Superioris , ſcilicet Excommunicatoris ; nam regulariter , qui poteſt ligare, poteſt & ſolvere *diſt.21. inferior*. Hoc tamen fallit in quibuſdam caſibus , ut videbitur infrà, unde ille, qui ligat abſolvere debet 24.*q*.1. *ſi Petrus* . Et eſt hoc indiſtinctè verum , quando ſententia lata eſt in aliquem ſpecialiter nominatum , ſi autem in genere , auctoritate Canonis , vel hominis , vel ſtatuti , tunc ſi proferens velit aliis abſolutionem ſubtrahere, debet dicere , abſolutionem autem talium nobis ſpecialiter reſervamus, *ar.extra c. nuper.* Hæc *Hoſti.* Si autem excommunicatus ad Superiorem illius , ſcilicet Excommunicatoris Epiſcopi vadat pro abſolutione , licet ſi ab eo abſolvatur, ſit abſolutus , Superior tamen remittere debet ad Excommunicatorem abſolvendum , niſi ſit aliqua cauſa legitima , propter quam non ſit remittendus *extrà de offi.dele. prudentiam* §.*ult*. Hæc *Ric.* 4. *di.*18.*q.*9.*ar.*1. *in principio* . Succeſſor autem abſolvere poteſt Excommunicatum à Prædeceſſore . Si etiam Presbyter firmarius alicujus Eccleſiæ excommunicavit aliquem pro furto,vel ſimili; alius Presbyter firmarius loco ejus inſtitutus poterit illum Excommunicatum ſatisfacere volentem , abſolvere, niſi ſibi retinuerit abſolutionem perſona Eccleſiæ . Hæc *Rod.*

Circà ſecundum , reſpondeo . Quod ſic *ar. di.21. inferior* , & *ff. de re juris nemo* ; nam excommunicatio, & abſolutio pari jure cenſentur *de pa. diſt.1. verbum* ; quod verum eſt , quando Papa mandat alicui , quod excommunicet committendo cauſæ cognitionem , tunc enim , ſi ille propter contumaciam aliquem excommunicet , eum abſolvere poterit , niſi cum cauſa commiſſa eſt infrà certum tempus decidenda , & ille terminus eſt elapſus . Porrò ſi Papa jam deffinivit negotium , & mandet alicui excommunicare rebellem , vel notorium peccatorem , talis non poteſt abſolvere , ſed tantùm excommunicare, ſicut ei committitur , quia non juriſdictio , ſed purum miniſterium tantùm delegatur , *extra de offi. dele. quoniam.* Hæc *Hoſti.* & ibidem *Ber.extrà de majo. cum inferior* .

Circà tertium , reſpondet *Gof. tit.de confir. uti. c.ult.* quod ſic , *ar.extra de conſti. ex frequentibus . Hoſti. verò c. ti. circa fi.* dicit , quod ſicut ſententiam latam à Papa , nullus ſine mandato ſpeciali poteſt retrahere ; ſic nec ab eo ex certa ſcientia confirmata , niſi de ſpeciali mandato ſuo , *ut in c. ex frequentibus in fi.*, & hoc niſi liquidò conſtet confirmationem illam eſſe per ſubreptionem obtentam , *extra de confir. c.2.* Idem dicit *Rod.* Secus eſt ſi ſimpliciter confirmavit ſine cauſæ cognitione , quia tunc principaliter excommunicans abſolvet , ut idem dicit .

Circà quartum , reſpondeo . Non debet hoc facere , quinimò ſi Subditus Epiſcopo conqueratur, eum ad Excommunicatorem abſolvendum debet remittere , *ut extra de offi. or. cum ab Eccleſiarum* , & *c. ad reprimendam* , niſi periculum eſſet in mora, *extra c. ſacro* . & tunc recepto primo juramento ſecundù n formam Eccleſiæ , ut dicitur *ibidem in tex.* & *gloſ.* ſi tamen fecerit , tenet relaxatio, ſive abſolutio ſua *ar.*11.*q.*1. *de perſona* , quia eſt Judex ordinarius tàm Clericorum , quàm Laicorum ſuæ Diœceſis, & idem dicit *Hoſti., Goff.,* & *Inno. ſuper c.ab Excommunicatorum* , & *Ray.* Secundùm tamen *Rod.*ſecus eſt de Presbytero parochiali , qui non habet contentioſam juriſdictionem , & qui non conſuevit excommunicare , niſi pro damnis , quorum ignorantur auctores ; undè ſecundum eum Epiſcopus, vel ille , qui ſuper hoc gerit vicem ejus ipſo irrequiſito facta prius ſatisfactione , ſi commodè fieri poteſt , vel promiſſa , cum fieri poteſt ; talitèr Excommunicatum abſolvere poteſt .

Circà quintum,reſpondeo.Quod non,niſi cauſa excommunicationis ad eum,per appellationem, vel ſaltem querelam ſimplicem ſit delata *extra c. per tuas* , & *de offi.or. ad reprimendam* ; & eſt ratio, quare aliud eſt de Metropolitano , quia non eſt Ordinarius Subditorum ſuffraganei , niſi in caſibus expreſſis à jure , undè non poſſet eos excommunicare , quarè nec poteſt eorum ſententias relaxare ipſis omiſſis , niſi conſuetudo contraria ſuper hoc eſſet . *extra c. de offi. or. Romana in tex.* & *gloſ.*, quod ſi fecerit, non tenet relaxatio , cum

non ſit Judex eorum *li.6. c. venerabilibus, §.excommunicatos autem, verſ. neut. verò*.

Circà ſextum, reſpondet *Hoſti. extra de praben. grave*. Quod ſtatutum, aut eſt formatum in perſona Concilii, aut in perſona Archiepiſcopi; ſi in perſona Concilii, ut ſi dicatur, nos Concilium, vel nos Archiepiſcopus de conſenſu Suffraganeorum noſtrorum ſtatuimus; tunc ſine conſenſu illorum non poteſt abſolvere, nec relaxare, niſi Epiſcopi hoc ſibi conceſſerint, vel niſi habeat hoc ex Privilegio, vel conſuetudine, *ar. extra de temp. or. ſi Archiepiſcopus, & c. ſeq.* Si autem in perſona Archiepiſcopi, ut ſi dicatur, nos Archiepiſcopus de conſilio Fratrum noſtrorum; ſic Archiepiſcopus per ſe poteſt abſolvere, quia conſilium non importat neceſſitatem.

Circà ſeptimum, reſpondeo. Quidam diſtinguunt, quod ſi cauſa excommunicationis deferatur ad Archiepiſcopum per appellationem, tunc ſi vult, poteſt remittere, ſed non cogitur *extra e. per tuas*; ſi autem per querelam, tunc habet neceſſe remittere, *extrà de offi. or. ad reprimend. extrà e. ſacro §. caveat*; niſi periculum ſit in mora, ut dicitur ibidem; & ſi inferior nolit eum abſolvere, Archiepiſcopus abſolvat eum, ac deindè cauſam audiat, *ut in c. per tuas in tex. & gloſ.* Et poteſt hæc eſſe ratio, quia fortiùs eximitur ſubjectus à juriſdictione Suffraganei per appellationem, quam per querelam; nam quamcitò appellat, quoad illam cauſam, in qua appellat eſt exemptus à ſua juriſdictione. *extrà de appel. directè, & c. paſtoralis*; non ſic eſt de illo, qui conqueritur, quia quouſque litem fuerit conteſtatus, non dicitur agere, ſed velle agere *ff. revera ba, amplius, & l. qui cum timore*: huic tamen ſententiæ ſic objicitur. Nonnè & is, qui non appellat verbo, ſed vadit ad querelam proponendam itinere accepto, videtur ipſo facto appellare, *ſic extrà de appell. c. ult.*; ſed illud, locum habet quantùm ad appellationem extrà judicium factam, & antè ordinationem cauſæ; poſtmodùm enim neceſſaria eſſet appellatio vocis. *Goff.* tamen ſcripſit, quod ſivè per appellationem, ſivè per querelam transferatur cauſa ad Metropolitanum, poteſt deferre Suffraganeo ſuo, ſi voluerit, alioquin non tenetur, & ſic ſecundùm ipſum, Jura, quæ videntur hæc innuere, de honeſtate intelligenda ſunt, non de neceſſitate, hoc dicit etiam *Hoſti. & Ber. extrà e. per tuas, & li.6. c. ſolet, & de appel. Romana*.

Circà octavum, reſpondeo, Si poſſum, debeo eum certificare de errore meo, & conſulere, quod impetret abſolutionem ab eo, qui poteſtatem habet abſolvendi, & debeo me habere ad illum, quaſi non abſolviſſem eum. Hæc *Rod.*

Circà nonum, reſpondeo. Si talium abſolutio commiſſa ſit eis expreſsè, eos ab hujuſmodi excommunicationibus poſſunt abſolvere, tamen nec ipſi, nec Epiſcopi, nec Presbyter, qui ſententiam tulit, ſine certa ratione contrà voluntatem damnum paſſi, ad cujus inſtantiam ſententia lata fuit, debent taliter Excommunicatos in præjudicicium alterius abſolvere; hujuſmodi enim excommunicatio, & abſolutio habet aliquid pertinens ad forum contentioſum, ex quo eſt lata ad inſtantiam paſſi damnum, ſine certa ratione dixi, quia, ſi is, qui damnum intulit, nullo modo eſt in ſolvendo, & paratus ſatisfacere quamcitò poterit, Epiſcopus, vel Presbyter, qui eum excommunicavit abſolvere poteſt ipſum, eo invito, qui damnum paſſus eſt. Hæc *Rod.*

Quid ſi talis, qui verè pœnitet de commiſſo, & nullo modo eſt in ſolvendo, non audet confiteri in publico, ſed in occulto petit abſolvi, & à denunciatione excommunicationis ceſſari, & paſſus damnum petit publicè ſententiam innovari; quid faciet Presbyter, qui ſcit hanc veritatem?

Reſpondeo. Debet ipſum abſolvere, *ar. 14. q. 6. ſi res*, & inſtantiam damnificati, prout poteſt, prudenter repellere. Hæc *Rod.*

Circà decimum, reſpondeo. Si intellexit Epiſcopus, vel Sacerdos dare mihi licentiam de omnibus, & de hoc conſtat, credo quod talem poſſum abſolvere in dubio etiam, quia qui omnia dixit, nihil excepit, præſumam ipſum dixiſſe de omnibus; tamen ſi poſſet ſatisfacere de damno, non deberem eum abſolvere, niſi ſatisfactione præmiſſa per ſe, vel per intermediam Perſonam, ſi probabilitèr eum ſuſpectum haberem. quod poſt abſolutionem non ſatisfaceret. Hæc *Rod.*

ARTICULUS VII.

De quibuſdam Regulis, quæ dantur de Poteſtate ligationis, & abſolutionis.

SEquitur videre de ſeptimo, de quibuſdam Regulis, quæ dantur de Poteſtate ligationis, & abſolutionis. Hæ autem ſunt tres, ſcilicet,

Prima eſt, quod regularitèr, qui poteſt ligare, poteſt abſolvere *di. 21. inferior*, hoc tamèn fallit in pluribus caſibus.

Primò, In Delegato Domini Papæ, qui poſt definitivam ſententiam ab eo latam, poteſt non parentem ſententiæ excommunicare, ſed elapſo anno non poteſt illum abſolvere, *extrà de offi. dele. quærenti*.

Secundò. Fallit in Excommunicato, qui quamdiù excommunicatus eſt, nec alium excommunicare poteſt, nec illum, quem excommunicaverat, abſolvere; quod verum eſt

eſt de majoris excommunicationis ſententia ligaro. 24. *q.1. audivimus*. Secùs eſt de minori excommunicatione, *extrà c. duobus*. Idem eſt de ſuſpenſo à juriſdictione.

Tertiò. Fallit in Incendiario, quem Ordinarius poteſt excommunicare, ſed poſt denunciationem, non poteſt ipſum abſolvere, *extrà c. tua*. Secundùm autem *Hoſti.* cum à ſententia ſua abſolvere poſſet etiam poſt denunciationem, non tamen à ſententia Canonis, ſicut dictum eſt ſuprà *ar,2.*, ubi ponitur primus caſus de Incendiario.

Quartò. Fallit in Clericis exhibentibus Hæreticis Eccleſiaſtica Sacramenta, & eos ſepelientibus, quos Ordinarius ſuo poteſt privare officio, ſed reſtituere non poteſt abſque indulto Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, *extrà de hære. excommunicamus 1. §. ſanè Clerici*.

Quintò. Fallit in Suſpenſis per Concilium à beneficiis conferendis, pro eo, quod indignis ſcientèr poſt ſecundam admonitionem non correctis, contulerunt eccleſiaſtica Beneficia, hanc enim ſententiam nullus excepto Summo Pontifice, vel uno ex quatuor Patriarchis principalibus poterit relaxare, *extrà de praben. grave*.

Sextò. Fallit in Degradato, qui etſi degradetur ab Ordinariis, ipſum tamen reſtituere non poſſunt, ſed Papa poteſt hoc tantùm *extrà de Cle. non reſi. ex. tua*.

Septimò. Fallit in Excommunicato majori, vel minori excommunicatione in caſu; nam & ſi ſine Presbytero perfectè potuit ligari, non tamen abſolvi poteſt, niſi à Presbytero, ut patet in his, quæ notantur ſuprà *ar.1. qu. utrùm Clericus, &c.*

Octavò. Fallit, ſecundùm *Hoſtien.* in Preſbytero benedicente nuptias ſecundas, qui ab Epiſcopo debet ſuſpendi ab officio, & beneficio, nec poteſt reſtitui, niſi per Papam *extrà de ſecundis nuptiis c.1*.

Nonò. Fallit in Legato, qui poteſt excommunicare, ſed poſt egreſſum de termino Legationis ſuæ, non poteſt abſolvere, ut dictum eſt ſuprà.

Secunda eſt; Quod qui poteſt abſolvere, poteſt ligare, *diſt.21. inferior*. Fallit tamen in Epiſcopo accuſato, quem Metropolitanus, cum Suffraganeis ſuis poteſt abſolvere, ſed non condemnare, *3. qu.8. quamvis*, Secundùm *Hoſti.*, *Joan.* tamen dicit ibidem, quod non poſſunt abſolvere, nec condemnare.

Secundò. Fallit in Senatore, vel Clariſſimo, quem accuſatum Præſes, poteſt abſolvere, non tamen condemnare. *C. ubi Sena. vel Clariſ. L. quanti. §. hoc ſolùm*.

Tertiò. Fallit in Viſitatore Monachorum, qui poteſt Abbatem accuſatum de negligentia, & remiſſione, & crimine abſolvere, ſed non poteſt eum condemnare, ſed debet denunciare Epiſcopo, qui propter negligentiam, dabit ſibi coadjutorem; & propter crimen, cum deponet, *extrà de ſtat. Mon. c. ult. in text. & gloſ.*

Tertia regula eſt: Quod Inferior non poteſt Superiorem ligare, vel abſolvere; undè Dioſcorus propter hoc potiſſimè depoſitus fuit, quod I eonem Papam excommunicare præſumpſerit *diſt 21. c. ult.*; hoc fallit primò in Judicio Pœnitentiæ, quia ſimplex Presbyter Papam abſolvit. Secundò, cum Snperior ſubmittit ſe judicio inferioris, *2. qu. 7. nos ſi competenter*. Tertiò, cum Superior delinquit in Provincia minoris, ut dictum eſt ſuprà.

Prædictæ autem tres Regulæ, *ex illo cap. diſt. 21. inferior* colliguntur, ut dicitnr ibidem in *gloſ.*, in qua etiam ponuntur expreſsè exceptiones earum.

TITULUS XIV.

Quis abſolvi poteſt ab excommunicatione. Poſtea conſiderandum eſt, quis poteſt abſolvi.

ET circa hoc quæruntur plura.

Primò. Utrum Excommunicatus abſolvi poſſit invitus?

Secundò. Quid ſit faciendum de excommunicationibus dubiis?

Tertiò. Utrum Excommunicatus abſens per litteras poſſit abſolvi?

Quartò. Quid de eo, qui decedit Excommunicatus?

Quintò. Utrum ille, qui incurrit excommunicationem in uno Epiſcopatu, poſteà abſolvi poſſit ab alio Epiſcopo, in cujus Diœceſi moratur?

Sextò. Utrum Excommunicatus pluribus excommunicationibus, poſſit abſolvi una abſolutione?

Septimò. Utrum ſi aliquis ex pluribus caſibus, ſive exceſſibus una ſententia ſit ligatus, & faciat ſe abſolvere, uno exceſſu tacito, ei proſit abſolutio?

Octavò. Quid ſi pro diverſis cauſis, & à pluribus Prælatis in aliquem Jus habentibus, vel à Prælatis, & ſcriptis canonibus diverſis ſententiis idem ſit ligatus?

Circà primum, reſpondeo. Duplex eſt excommunicatio; à Judice, & à Jure: Primam, ſi injuſta eſt, tenetur Judex relaxare etiam invito excommunicato; Si verò ſit juſta, non decet invitum ab illa excommunicatione abſolvere, ſi tamen abſolvit, eſt verè abſolutus, ut quidam dicunt; Sicut enim contra voluntatem ſuam potuit eum excommunicare, ità & contra voluntatem ſuam poteſt excommunicationem retractare; licèt pec-

peccet hoc faciendo, niſi fortè in caſu; in quo videret, quod abſolutio illa eſſet magis medicinalis animæ contumacis, quàm ipſa excommunicatio. Excommunicatus autem excommunicatione à Jure, non poteſt invitus abſolvi; & hoc eſt rationabile, quia cum voluntate fecerit illud, cui eſt excommunicatio annexa ipſo jure, eſt aliquo modo excommunicatus ex voluntate ſua; Ideò ſine voluntate ſua, & requiſitione non poteſt abſolvi, *24. q.2. nec quiſquam*, *& c. ſequen.* Si tamen negat ſe feciſſe id, pro quo dicitur excommunicatus, vel negat ſe eſſe excommunicatum pro tali facto; dum tamen petat abſolvi ad cautelam, ſi abſolvitur non debet dici abſolvi invitus, & tenet abſolutio. Hæc *Richar. 4. diſtinct. 18. quæſt. 10. art. 1. cap. & l. 6. c. ſolet.*

Circà ſecundum, reſpondeo, ſecundùm *Ray.* In dubio, ſemper in judicio animæ debet eligi tutior via; ut ſcilicèt homo ſe excommunicatum præſumat; & ſic abſolutionem petat ad cautelam *ar. 13. quæſt. 2. non exiſtimemus*; poſt mortem tamen præſumerem contrarium, & ità pro tali orarem, *ar. extrà de Presb. non bapt. c. 2.* Dicit etiam *Rod.*, quod illi, qui timent ſe excommunicatos eſſe, & non ſunt de hoc certi, ſi ſuper hoc habeant conſcientiam ſcrupuloſam nimis; & levem, ac temerariam opinionem, cum deponant ad conſilium alcujus boni viri, & diſcreti, quam ſi deponere nolunt, vel non poſſunt, ad cautelam faciant ſe abſolvi ab eo, qui eos abſolvere poſſit.

Circà tertium, reſpondeo. Quod ſic: Sicut expreſsè dicit *Gloſ. 2. qu. 1. de manifeſta*, *& eadem cauſa qu. 5.* quanto habetur, quod quidam fuit per Epiſtolam ſolutus; & hoc eſt rationabile, ex quo abſens poteſt excommunicari, etiam ſi littera ad Excommunicatum non perveniat uſquè poſt mortem abſolventis, tamen abſolutus eſt; ſicut ex tunc quando ſigillatur littera excommunicationis alicujus, eſt excommunicatus, licèt non teneatur ſe gerere pro Excommunicato, antequàm ad ejus notitiam poſſit pervenire, talis enim error facti non nocet *extra de cle. extra mi. ſi celebrat.*, taliter autem abſolutus ſe debet gerere pro Excommunicato, donec certus ſit de abſolutione; Peccat tamen Presbyter, qui Furem, quem excommunicavit, ſive in generali, ſive in ſpeciali, abſolvit abſentem, & ignorantem, ſine ſatisfactione; cùm Excommunicato non petenti, & pœnitenti, ſine ſatiſfactione facta, vel promiſſa, non ſit abſolutio impendenda. Hæc *Rod.*

Circà quartum, reſpondeo. Quantumcumque quis juraverit Eccleſiæ mandato parere, quantumcumque præceſſerint ſigna pœnitentiæ, ſi tamen præventus morte non potuerit beneficium abſolutionis obtinere, quia non habuit copiam alicujus Presbyteri; nam in extremis poſitus à quocumque Presbytero ab omni peccato, & ab omni excommunicatione abſolvi poteſt, licèt abſolutus apud Deum credatur, non tamen eſt habendus apud Eccleſiam abſolutus, nec pro eo debent oblationes, vel eleemoſynæ recipi, nec preces porrigi; poteſt tamen, & debet ei Eccleſiæ beneficio ſubveniri; ut ſi de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit; defuncto etiam beneficium abſolutionis impendatur, ſcilicet ab eo, à quo potuiſſet vivus, & ſanus abſolvi. Abſolutionis autem forma ſervetur, ut fiat cum pœnitentiali Pſalmo, & Oratione Dominica, & alia conſueta, *extra c. à nobis 2. & cap. ſacriſ. & ſec. gloſ. ſuper c. à nobis*; & ſecundùm *Hoſti. ibidem*, corpus tale, ſi de facto ſepultum fuerit in cemetœrio non exhumabitur, ſi autem erat ſepultum alibi, debet exhumari, & poſteà abſolvi, & deindè in cemetœrio ſepeliri. Et addit *Hoſti. ibidem*; poterunt etiam oſſa, vel corpora, ſi ſunt ſuper terram, vel etiam ſepulchrum, ſi ſint in ſepulchro, verberari; ſicut fit circà vivos; nam, & aſperguntur aqua ſacra, de conſuetudine quorundam, & abſolvuntur cum orationibus, ſicut fit de vivente, *art. in c. à nobis in fin.*

Circà quintum, reſpondeo. De illa excommunicatione, quæ eſt ab homine, non poteſt abſolvi niſi ab Excommunicatore, vel ejus Succeſſore, vel Superiore ejus, ſive fuerit ſpecialitèr contra Perſonam determinatam, ſive generalitèr lata. Ab excommunicatione verò minori, quæ eſt à Jure contracta in uno Epiſcopatu, poteſt abſolvi Excommunicatus in alio Epiſcopatu. De majori verò excommunicatione dubium eſt. Credo tamen, quod ſit verum; cum enim Epiſcopus alicujus eum abſolvere poſſit a peccatis, quæ commiſit extrà ſuum Epiſcopatum, probabile videtur, quod etiam eum abſolvere poſſit ab excommunicatione, quam extrà ſuum Epiſcopatum contraxit, non enim tantùm defertur excommunicationi, quæ eſt à Jure, quantùm illi, quæ eſt ab homine. Hæc *Richar. 4. diſtinct. 18. quæſt. 9. art. 3. 0:*, & idem *Rod.*

Circà ſextum, reſpondeo. Talis aut eſt Excommunicatus pluriès ab eodem, aut à diverſis, ſi ab eodem, ſive pro una cauſa, ſive pro diverſis fuerit excommunicatus, ſi ab illo eodem, vel Succeſſore ejus fuerit abſolutus, una abſolutione tolluntur omnes excommunicationes præcedentes, niſi ſpecialitèr ſit dictum contrarium, vel niſi de una cauſa excommunicationis tantùm agatur; In eo caſu, cum pluribus cauſis erat excommunicatus, pluriès ab eodem *11. qu. 3. ſi Epiſcopus*, *& ff. de acceptila. pluribus*. Si autem à diverſis, abſolutio unius non tollit aliorum ex-

com-

communicationes, qnia non habet imperium Par in Parem, *diſt.21. inferior, & extra de elect. innotuit*.

Fallit autem in duobus Caſibus. Unus eſt; quando aliquis excommunicat, & alii ad petitionem ejus confirmant, tunc enim ſufficit abſolutio ejus, qui principalitèr excommunicavit, *extrà de Trev. & Pa. c.1.*, & hoc eſt verum, quando confirmantes non habent juriſdictionem in Excommunicato, & tunc exponitur, confirmant, ideſt, denunciant per ſuas Diœceſes hunc eſſe excommunicatum, & tunc pares ſunt Excommunicans, & Confirmans. Si verò Confirmans ſit Superior excommunicante, & confirmet ſimplicitèr ſine cognitione canſæ, idem eſt quod ſuprà; Si autem cum cauſæ cognitione, non poteſt Inferior qui excommunicavit abſolvere. Alius Caſus eſt cum omnes Excommunicatores uni delegant vices ſuas. Si verò abſolvatur à Superiori, qui Jus habet abſolvendi, dic ut in quæſtione ſequenti. Hæc *Ray. & Rod.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Quod non, *extra de offi.or. ex parte*, & hoc intelligas quando malitioſè, & ex certa ſcienria hoc tacuit, & ſic iſtud *tanquam*, quod ponitur *extra e. cum per cauſam ad fi. expreſſivum veritatis*; Si autem ex negligentia hoc accideret, teneret abſolutio, ſed ad ſatisfaciendum de cauſa, quam tacuit monitione præmiſſa, eſt per Cenſuram Eccleſiaſticam compellendus, & ſic illud *tanquam* de quo dixi non eſt expreſſivum veritatis, ſed ſimilitudinarium, ſicut intellexit *Tan.*, & probatur hoc *extra de reſcrip. ex litteris*, & ſecundùm hoc intellige illud *extra de reſcrip. dilectus filius, & de coha. cleri. & muli ſuper eo*, & omnia alia Jura, quæ ad hoc induci ſolent, tamen in facto proprio ubi quis Adultus, & diſcretus eſt contra oblivionem, vel ignorantiam allegatam, præſumitur violentèr *extrà de reſcript. ab Excommunicato, & extra e. cum illorum ad fi.* Hæc *Hoſti.*, & convenit cum eo *Gof.* Dictam tamen diſtinctionem non recipit *Ber.* Plures etiam alias ſolutiones ad hoc ponit, quas non multùm approbat, *extra e. cum per cauſam*. Ejus verò ſolutio eſt, quod qualitercumque ſit aliquis excommunicatus, ſive una ſententia, ſive pluribus ſententiis ex pluribus, & diverſis cauſis, qui verè vult abſolvi, omnem cauſam, pro qua, vel pro quibus fuit excommunicatus debet exprimere in ſua abſolutione, quia pro unaquaque ſola fuit excommunicatus, & ſic una Sententia abſolutionis ſufficit ad plures excommunicationes tollendas, niſi dictum ſit in contrarium, dum tamèn exprimantur omnes cauſę Excommunicationis, alià, non tenet abſolutio per ſubreptionem obtenta, ut colligitur *extra e. offic.* licèt quidam dicant, quod *Inno.* ad hoc non reſponderit *in c. officii*. Hæc *Ber.* cum quo convenit *Ray.*, *Inno.* autem dixit, quod ſi aliquis tantùm una ſententia ſit ligatus, ex pluribus tamèn cauſis, ità quod ex nulla ſola Excommunicans intendat ligare, abſolutio tenet, niſi ſit talis cauſa, quam tacuit, qua expreſſa abſolutionem non obtinuiſſet, *extra de offi. or. ex parte*. Si verò pluribus excommunicationibus ſit ligatus, neceſſe eſt abſolvi ab omnibus, ut patet *in c. officii*; Et idem eſt ſi ſit una ſententia ligatus, ſed ex pluribus cauſis, ità quod proferens intendat pro pluribus ligare, quia tunc neceſſe erit ab omnibus abſolvi. Secundùm autem *Ray.* ſi Superior omnes cauſas, & excommunicationes ſciret, ejus abſolutio omnes excommunicationes tolleret, licèt Excommunicatus omnes illas non exprimeret, quia eum ſcientèr ab omnibus abſolvere videretur, *art. diſt. 92. ſi inimicus, & extra e. ſi aliquando*. Idem videtur ſi ità dicat, abſolvo te ab omnibus iſtis excommunicationibus quas confeſſus es, & ab omnibus aliis, ſi quæ ſunt, quas in memoria non habes; hæc *Ray.* Undè, qui impetrat abſolutionem à Papa, vel ejus Legato cautè facit, ſi ſe faciat abſolvi ab omnibus excommunicationibus, & peccatis, de quibus non recolit, quia tunc ſi poſteà de aliquibus recolat, non tenetur abſolutionem iterum impetrare, licèt de peccato, ſi ſit mortale, teneatur confiteri. Hæc *Rodul.*

Circà octavum, reſpondeo. Dicas brevitèr, quod à qualibet ſententia eſt abſolvendus, antequam communicetur eidem, *art. 2. qu. 3. §. notandum.* Hæc *Hoſti.*

Quid ergo ſi de uno exceſſu tantùm ſatisfacere vult, numquid eſt abſolvendus?

Reſpondeo. Quod non verè pœnitet; ſed dandum eſt ei conſilium, & inducendus, ut ab omnibus ſe faciat abſolvi, *extra de pœnis quod quidam.* Hæc *Hoſti.*

Quid ſi ſit ab uno vinculo abſolutus, quia neſciebat Prælatus, quod aliquo alio vinculo eſſet ligatus?

Reſpondeo, Non eſt ei talis abſolutio fructuoſa, ſcilicèt quoad communionem recuperandam, ut dictum eſt ſuprà, tenet tamèn abſolutio mero Jure, quo ad illud vinculum, ſed non eſt denunciandus abſolutus, ſi Prælatus poſteà veritatem intelligat, quouſque ab omnibus fuerit abſolutus; nam Excommunicatus non ſuſcipit partem in Eccleſia, *diſt. 32., propter hæc*, & ideò Excommunicatus in una Eccleſia excommunicatus eſt, quo ad omnes, 11. *qu. 3. c. 2. & 4. qu. 5. c. 1.*

Secundùm hoc expone, & intellige illud *extra e. offi. ad fi.*

Reſpondeo; ideſt; Quod ſupplementi veritatem abſolutio recepta non poteſt prodeſſe, ſubaudi, quo ad vitam æternam ſi juſtè ſit ligatus, vel quo ad communionem Eccle-

ſiæ recuperandam, etiam ſi injuſtè, remanet enim obligatus pro aliis, ſi veritatem intelligens Prælatus à quo petitur abſolutio *abſolutio &c.*, vel intelligens veritatem poſt abſolutionem de facto obtentam, abſolutionem hujuſmodi, ideſt abſolutionis denunciationem exhibere, ideſt facere non debet, licèt ponantur ab aliis alii varii intellectus.

Sed numquid ſic abſolutus partim eſt ligatus, & partim abſolutus?

Reſpondeo. Quod non, quoad communionem recuperandam, ſed quantùm ad Eccleſiæ ſententiam, ſive ſolemnem reconciliationem Eccleſiæ eſt ab uno vinculo ſolutus, & alio remanet ligatus. Item ſi ſatisfecit de uno, & ab alio ſit abſolutus, hoc ſibi prodeſt ad minus ſupplicium tolleraudum *de pæ, diſt. 3. ſi quis autem ad fi. & c. ult. ſeq.*

Sed eſto, quod veniat ad unum Prælatum, & dicat, quod paratus eſt de omnibus ſatisfacere, numquid ille mittet eum ad alium Prælatum, & alius remittet ipſum ad primum, & ſic numquam abſolveretur?

Reſpondeo. In hoc caſu puto, quod is, ad quem primò venit recepta cautione ſufficienti, quod de aliis ad mandatum alterius, ſive aliorum, ſi fortè plures ſunt, ſatisfaciat, ipſum abſolvere poſſit, & debeat, *art. extra c. cum illorum §. nos tamen*, vel committat unus alteri, vel omnes uni vices ſuas, quod fieri poteſt, ex quo ex officio competit, *extra de offic. or. c. ult.*, & ille, cui commiſſum eſt abſolvat pro ſe, & pro altero, vel aliis omnibus, & in hoc caſu una abſolutione omnia tollentur vincula, ſicut & quando plures obligationes acceptilatione una tolluntur, *ff. de accept. plur. bus*, & hoc modo competentiùs, & commodiùs abſolvetur. Hæc *Hoſti. in ſum. & Ber. extra eodem officii*.

TITULUS XV.

Quomodo Abſolutio fieri debet.

Deindè conſiderandum eſt qualitèr abſolutio fieri debet ab Excommunicatione.

Circà quod; Sciendum, quod de minori Excommunicatione non traditur alia forma, niſi quod confiteatur, & exprimat ſpecialitèr cauſàm, quarè ipſam ſententiam incurrit, & ſic faciat ſe abſolvi, ut ſatis colligitur *extrà c. nuper §. in 2. & verſ. qui verò, & c. duobus*. Debet tamèn Sacerdos hæc verba, vel æquipollentia dicere: *Abſolvimus te à vinculo excommunicationis hujus, quam confeſſus es, & ab alia, ſi teneris, in quantùm poſſumus, & debemus, & reſtituimus te Eccleſiaſticis Sacramentis*; nam ſententia, quæ abſolutionem, vel condemnationem non continet, nullius eſt momenti. *2. qu. 6. diffinitiva*. Hæc *Hoſti.* Et hoc, cum quis eſt ligatus ſententia Canonis; de eo verò, qui ligatus eſt à Judice dic ut ſuprà *tit. 13. art. 6.*

Circa abſolutionem verò à majori Excommunicatione ſciendum, quod in abſolutione à majori Excommunicatione, à quocumque ſit lata, ſive à Jure, ſive à Judice, quatuor ſunt penſanda ſecundùm *Hoſt.*, non tamen hæc omnia ſunt de ſubſtantia, ſed de bene eſſe.

Primum eſt, quod Excommunicatus in omni caſu ſtare mandatis Eccleſiæ juret, antequàm abſolvatur,

Secundum eſt, quod antè abſolutionem ſufficiens emendatio præſtetur.

Tertium eſt, quod poſtquàm is, qui juravit, & ſatisfecit, ſicut debuit, per eum qui poteſt, abſolvatur; & modus certus, ſive certa forma in abſolutione teneatur.

Quartum eſt, quod per eum, qui abſolvit ipſum, mandata juſta, & rationabilia injungantur.

ARTICULUS I.

De his quatuor circà ordinem præmiſſum conſiderandum eſt,

Circà primum quæruntur plura.

Primò. Utrùm juramentum ſit de abſolutionis ſubſtantia, ſive neceſſitate?

Secundò. Utrùm antè abſolutionem excommunicationis pro levi injectione juramentum ſit exigendum?

Tertiò. Utrùm juramentum à Pueris ſit exigendum, cum abſolvuntur?

Quartò. Utrùm ſit exigendum à Mulieribus?

Quintò. Utrùm Hæredes illius mortui, qui abſolvitur, jurare cogentur?

Sextò. Utrùm Excommunicatus cùm abſolvitur, jurare debeat ſtare mandatis Judicis abſolventis, vel Eccleſiæ?

Reſpondeo. Circà primum, eſt duplex opinio; Una eſt quod ſic, cujus opinionis eſt *Hoſti. in ſum*, ad quod probandum allegat illud *extrà c. cum deſideres*, ubi dicitur *in fin. Et niſi forma Eccleſiæ, quæ pro abſolutione talium introducta eſt; ſcilicet de conſuetudine quoad juramentum; & de Jure quoad aliam formam, quæ ſequi debet, obſervetur, non eſt communicandum eidem*; & illud *extra eodem nuper §. pen. & ult., & cap. quamvis*; hæc adducit pro ſe, & alia multa, & reſpondet his, quæ videntur ſibi contraria, quibus non immoror cauſa brevitatis; Undè ſecundùm eum, ſi quis abſolutus fuerit juramento non præſtito, iterùm eſt Juramento præſtito abſolvendus

dus, quia prima abſolutio non tenuit. ex quo forma ſervata non fuit. Dicit tamèn in *apparatu ſuper illud c. cum deſideres*, quod quandò aliqui generali ſententia ſunt ligati, vel aliàs ſunt excommunicati occulti, tunc ſufficit abſolutio ſine aliquo juramento.

Alia eſt opinio, & eſt *Ber.& Goff.*, quod juramentum non eſt de ſubſtantia abſolutionis, quia aliqui abſolvuntur ſine juramento, quod non valeret, ſi juramentum eſſet de ſubſtantia abſolutionis; quod autem hoc fiat, innuitur, *extrà c. à nobis 2. §. abſolutionis*; nàm ibi abſolvitur, qui mortuus eſt, de quo certum eſt, quod amodò jurare non poteſt; & eſt expreſſum, *extrà c. ſuper eo.*; nàm juramentum potiùs eſt introductum ex conſuetudine, & ad cautelam, quàm de Juris rigore, *extrà eodem cum deſideres reſponſo 1.*, ut poſt abſolutionem timore juramenti pertimeſcant ſimilia facere, *23. qu. ult. peſſimam*, & ſic ſi juramentum omittatur, nihilominùs abſolutio tenet, omitti tamèn non debet. Et quod dicitur in fine illius *cap. cum deſideres; niſi forma Eccleſiæ, quæ pro abſolutione talium eſt introducta, obſervetur, non eſt communicandum eidem*; eſt intelligendum principalitèr de abſolutione cum juramento, quæ tamèn eadem eſt, ſecundùm veritatem, ſine juramento, ſed forma Eccleſiæ debet generalitèr obſervari, nèc debet ommitti niſi ex cauſa, *extrà c. ſuper eo.* Hæc *Ber.* ſuper illud *cap. cum deſideres*.

Circà ſecundum. Reſpondeo: Videtur multis, quod ſaltèm non paſſim, propter Perjurii periculum, quia Homines facilitèr, maximè in levem injectionem, recidivant. Alii dicunt, quod etiàm antè abſolutionem à levi injectione, debet juramentum regularitèr exigi, quia Decretales non excipiunt Injectionem levem; *Gloſ.* etiam ſuper illud *cap. ſuper eodem* dicit, quod forma, quæ habetur in *cap. ex tenore*, ſervari debet in abſolutione cujuslibet, qui incidit in Canonem. Hæc *Richar. 4. diſt. 18 qu. 10. ar. 2. in fi.*

Circà tertium. Reſpondeo: Arbitrio Epiſcopi eſt dimittendum, utrùm ſint tales, quod jurare debeant, vel non, quia etiàm juramentum hujuſmodi non eſt de ſubſtantia abſolutionis, ut dictum eſt, ſecundùm aliquos, ſed de ſolemnitate, & rigore Juris, ut *extrà eodem cùm deſideres, reſponſo 1.* ſecundùm *Rod. & Tane.*

Circà quartum. Reſpondeo: Certum eſt, quod ſic, ſecundùm *Rod.*

Circà quintum. Reſpondeo; Credo, quod cogi poſſunt; ſed ſi nolunt, propter hoc abſolutio non differtur, ſed poſteà indiſtinctè coguntur ſatisfacere injuriam Paſſo, vel aliàs facere, quod ille vivus debuit, & voluit, ſed non potuit. Hæc *Ber. extrà eodem à nobis 2.*

Sed numquid exhumabitur corpus, ſi ſepultum fuerit in cœmeterio Eccleſiæ?

Credo, quod non; Sed ſi ſepultum fuerit alibi, debet exhumari, & ab Eccleſia abſolvi, cum jam ſit quoad Deum abſolutus, *art. 11. qu. 3. tunc vera*; & poſteà in cœmeterio ſepeliri. Hæc *Ber. extrà c. à nobis 2.*

Circa ſextum. Reſpondeo: Dicunt quidam pro mandatis Judicis, *extrà, quod me cauſa c. 1. & extrà c. ex tenore*. Alii dicunt, quod mandatis Eccleſiæ, *extra de appell. ad hæc. & extra c. ad hoc §. inter Parrochianos*, & hujus ſententiæ fuit *Lau. extrà c. ex tenore.* & etiàm *Ray.* Secundùm autem *Goff.*, ubi quis excommunicatus eſt ab homine, qui contempſit, debet expreſsè jurare de ſtando mandatis Excommunicatoris, ſi apparuerit ipſum juſtè ligatum fuiſſe, *extrà c. nuper in fin.*, *& c. ſacro §. verum ſi contra in fin.* Et ſi alicubi invenias, quod juret ſtare mandatis Eccleſiæ, exponi debet, ideſt Excommunicatoris, vel Judicis; Hic tamèn poſſet notari differentia, ſcilicèt, quod quando jurat ſtare mandatis Judicis; non includitur Succeſſor; Quando verò mandatis Eccleſiæ, tunc includitur. *ar. extra de offic. dele. quoniam Abbas*. Secundùm verò *Hoſt. in ſum.* & concordat cum eo *Ber. extra c. ex tenore*, & etiam *Ala. extrà eodem cum deſideres*; non eſt vis facienda, utrùm Excommunicatus juret ſtare mandatis Judicis, vel Eccleſiæ; nàm in utroque caſu eſt idem ſenſus, *art. 7. quæſt. 1. ſcire debes*; Et ideò aliqua jura ponunt unum modum, aliqua alium; ideòque, etſi juravi ſtare mandatis Epiſcopi, vel Judicis; ut Judicis, non aſtringor Perſonæ, ſed Dignitati, vel Judicaturæ; quare ipſo remoto, vel depoſito, non maneo ei obligatus, *ar. extra de elect. per inquiſitionem 15. quæſt. 6. alius, & ff. de ſolutionibus cum quis*; Succeſſori autem talis adſtrictus remaneo, *extrà de jurejurand. veritatis.* Secùs eſt, ſi jurarem ſtare mandatis Epiſcopi, vel Judicis, non ut Epiſcopi, vel Judicis, ſed ut Perſonæ, quia tunc perſonale intelligitur juramentum; & ideò Perſonam ejus, cui factum eſt, non egreditur, *art. extra de uſu Pallii ad hoc, & extra de jurejurand. veniens 2. & c. quintavallis.*

ARTICULUS II.

De Satisfactione, vel Emendatione præſtanda antè abſolutionem.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt de Satisfactione, vel Emendatione præſtanda antè abſolutionem.

Circà quod ſciendum, quod aliquando abſolutionem præcedere debet ſatisfactio, ſive emendatio ſufficiens. Diſtinguendum eſt igitur, quod aut excommunicavit quis pro con-

contumacia, vel offenſa, ſeu culpa dubia; & tunc ſufficit cautio juratoria ſecundùm *Hoſt. in ſum.* Sed ſecundùm eum *in gloſ. extrà de ver. ſign. ex parte*, pro contumacia eſt cautio ſufficiens juratoria, ubi nullæ expenſæ petuntur; pro offenſa verò dubia requiritur competens ſatisfactio, ſcilicèt pignora, vel fidejuſſores, ut ſi veritas probetur ſatisfacere faciliùs cogatur, *ut extra eo. ſacro §. penul.* Secundùm autem *Ber. in c. ex parte*, cautio ſufficiens eſt, ſi dentur pignora, vel fidejuſſores; Aut excommunicatur pro offenſa, vel culpa notoria; & tunc non eſt relaxanda ſententia, niſi priùs ſufficiens præſtetur emendatio, ſi reus ſit inſolvendo, quia aliàs, poteſt corporalitèr puniri ſecundùm quantitatem exceſſus. Et dicitur illa offenſa notoria, quæ evidens eſt, & manifeſta per confeſſionem, vel probationem legitimè factam, ſcilicèt in Iudicio, & antè lationem ſententiæ excommunicationis; nàm etſi modò poſſet probari cauſa vera, non tamèn propter hoc, dicetur evidens, ſed dubia, niſi fortè probari poſſit infrà octo dies; nàm & notoria diceretur, ut probatur, *extra c. ſolet à nonnullis §. in perſona, igitur.* Sed, & manifeſtè evidens reputatur illa, quæ nota eſt evidentia facti, quæ nulla poteſt tergiverſatione cœlari; probantur hæc omnia, *extra de verb. ſign. ex parte, & c. cum olim*: brevitèr tamen, illam intelligas manifeſtam, ſive notoriam, quæ notoria eſt via juris, vel facti, vel præſumptionis. Hæc *Hoſt.*

Nota tamèn, quod aliquotiès excommunicatur quis pro contumacia, & tamèn non ſufficit præſtare juratoriam cautionem ad hoc ut abſolvatur: imò neceſſaria eſt emendatio quædam, ſive ſatisfactio, videlicèt, quandò contumacia prægnans eſt, putà, quia injunctum eſt aliquid ſub certa pœna à Judice, *ff. ſi quis Jus dicere non obtemp. l. 1.*, vel in comptemptum Judicis eſt commiſſa; Undè & pœna arbitraria lui debet; & ſic poteſt intelligi illud, *extra de pœnis dilectus*; nàm, & talis contumacia, offenſa eſt notoria contrà Judicem commiſſa. Idem eſt quandò aliquis excommunicatus fuit propter contumaciam, & poſteà abſolutus, ſed noluit expectare mandatum; vel expectavit, & noluit obedire; imò apparuit contumax ſicut priùs; & ideò fuit ſecundò excommunicatus; hic enim non abſolvetur, quouſque mandatum ſuſceperit, & per poſſe adimpleverit, vel adimplere incœperit; & eſt ratio, quia prima contumacia jam facta eſt offenſa notoria, ſic intellige illud, *extra de offi. or. ſignificavit, & art extra de procur. c. 1.*, & expreſſiùs *extra de appell. quæſtioni*; ſed, & ubi aliquis excommunicatur pro contumacia, non debet abſolvi, niſi de expenſis primitùs ſatisfaciat, ut patet; ſed, & ſi offenſa notoria ſit, & contrà Deum tantùm commiſſa, abſolvi poteſt, & debet, antequàm ſatisfactio pœnitentiæ adimpleta fuerit, alioquin plerumque nimis diù ſtaret excommunicatus; pro quolibet enim peccato mortali datur pœnitentia ſeptem annorum regularitèr, & hæc ſatisfactio debet fieri de peccato.

Nunquid ergo interim ſtabit excommunicatus?

Reſpondeo, non, imò recepto juramento, quod ſtabit mandatis Eccleſiæ ſtatim abſolvetur; ut patet de adulterio etiam notorio, *extrà quod me. cauſa. cap. 1. § ult. & extra de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium; ſignificaſti in fi.* Si verò eſt impœnitens, & in peccato perſeverans, non abſolvitur, & abſolutus in eandem ſententiam reducitur, quouſque mandatum Eccleſiæ facere incipiat, & pro poſſe fidelitèr exequatur, & hoc eſt firmitèr obſervandum, *extrà de appell. quæſtioni. & extrà de offi. or. ſignificavit.* Si verò contrà hominem privatum, vel Eccleſiam, vel Prælatum, tunc debet præcedere ſatisfactio; & ſecundùm hoc intellige illud, *extra c. per tuas § penul. & ult. & extrà de appel. qua fronte §. 1.*, alioquin Judex, qui hoc omiſit, de ſuo tenetur ſatisfacere *art. C. de judiciis ſancimus.* Papa tamèn, qui abſolutus eſt legibus, non ſervat hoc ſemper, cum Injectores manuum, & Incendiarios notorios tota die remittat ad Subditos abſolutos nulla præmiſſa ſatisfactione; mandat tamèn, quod niſi ſatisfecerint, in eandem ſententiam reducantur; hoc autem ideò fortè facit, quia cum Papa multùm diſtet, periculum eſt in mora, *art. extrà c. ſacro §. caveat*, aliàs autem requiritur, quod ſatisfactio præcedat, ut dictum eſt ſuprà; ſatisfactum autem competentèr intelligas, qualitèrcumque contentus ſit is, qui offenſus fuit. Hæc *Hoſti.*

His adnotatis, & præviſis,
Quæres.

PRimò. Quid ſi Excommunicatus dicat cauſam dubiam, imò falſam, & nullam, Excommunicator autem aſſerat eam notoriam?

Secundò. Quid ſi dicat ipſam ſententiam nullam ſecundùm aliquem modorum poſitorum ſuprà *tit. 8. art. 1.*, ubi nihil agitur quando ſententia nulla eſt?

Tertiò. Quid ſi teſtes Epiſcopi dicant excommunicationem præceſſiſſe appellationem, & teſtes partis alterius contrarium?

Quartò. Quid ſi Excommunicator errorem ſuum cognoſcens vult ipſum recognoſcere, & ſic ſuam ſententiam revocare; Is autem, pro quo eſt ſententia lata, contradicit, & appellat ne hoc fiat?

Quintò.

Quintò. Numquid Monachus agere poterit injuriatus, contrà eum, qui injuriatus eſt ſibi?

Sextò. Quid ſi Monachus injuriam remittat?

Septimò. Cui applicabitur ſatisfactio pecuniaria, quæ debet fieri propter violentam manuum injectionem in Clericum ſçeularem?

Octavò. Quid ſi quis ſit Canonicus diverſarum Eccleſiarum, vel diverſas Eccleſias, ſeu Perſonatus habeat; quæ Eccleſia aget pro injuria corporali eidem facta?

Nonò. Sed coràm quo Judice æſtimabitur injutia?

Decimò. Sed, quid ſi Laico abſoluto Clerico hoc vidente, & ſciente, nec contradicente, nec aliquid petente, Clericus poſteà deponat querelam coràm Judice ſæculari, vel Eccleſiaſtico?

Undecimò. Quid ſi is, qui eſt excommunicatus pro offenſa notoria benè eam recognoſcit, tamèn ſe non ſolvendo, dicit, & offert cautionem, quam præſtare poteſt, ſcilicèt juratoriam, numquid talis debet abſolvi?

Circà primum, reſpondeo. Si Excommunicatus abſolvi petat ad cautelam, abſolvetur cum cautione juratoria, niſi Excommunicator, vel is, pro quo eſt Excommunicatio lata, probet infra octo dies, quod cauſa ſit manifeſta; quod ſi fecerit, abſolvi non debet, niſi prius ſufficientem emendationem præſtet, *extrà c. ſolet à nonnullis in principio, & §. in prima, & Inno. quarti.* Secundùm tamèn *Ber. ibidem*, ſi majorem dilationem ex cauſa juſta peteret, exaudiri deberet.

Circà ſecundum, reſpondeo. Tunc antequàm abſolvatur, ſemper utriuſque partis probationes admittentur, per quas apparebit utrùm conquerens abſolutione indigeat, vel denunciandus ſit potiùs non ligatus, *extrà de offi. dele. cum contingat* §.1. & 2.

Sed numquid pendente probationum illarum arbitrio, vitandus eſt talis tanquàm excommunicatus?

Reſpondeo, quod ſic: Scilicèt in his, quæ pertinent ad judicium, preter articulum, de quo agitur, in quo admittitur. Extrà verò judicium, ſcilicèt in Divinis Officiis, Poſtulatione, Electione, & quolibet alio actu legitimo, eſt admittendus; ut patet in dicto *c. ſolet reſponſo 1. & §.1. in ſecunda quæſtione*, quod eſt verum in ſententiis Prælatorum inferiorum Epiſcopis, & Judicum delegatorum, *extra eod. quia periculoſum in gloſ.*, in ſententiis enim Epiſcoporum, & Superiorum vitari debet in judicio, & extra judicium, ut in *c. quia periculoſum*; Scilicèt hoc etiam ſecundùm dictam diſtinctionem intellige, *extra eodem per tuas*, & ſimilia ſecundùm *Hoſt.*, ſed hæc diſtinctio non habet hodiè locum, quia ſublatus eſt ille *Paragraphus huic* per Papam Bonifacium.

Circà tertium, reſpondeo. Probationes Epiſcopi debent auditi ſi probare velit, vel quod Appellatio ſit injuſta, quia illa excommunicationem ſequentem non impediret, vel quod priùs eum excommunicavit, quam appellationis vocem emitteret, *extra de appel. ut debitus*. Et ſi injuſta probata fuerit appellatio, ad Epiſcopum remittetur, ut dicitur ibidem.

Si objiciatur, quod ſemper judicare debet pro Appellante, *ar. extra de teſtibus cum tu.*, Dicendum, quod non eſt verum, quia poteſt eſſe, quod Epiſcopus meliùs probet, & per plures, & meliores Teſtes, quibus ſtabitur; & poteſt dici, quod illud *cap. cum tu.*, loquitur quando Teſtes utriuſque partis ſunt æquales, ut ſic fiat interpretatio pro utriuſque, ne perjurii reatu notetur, *extra c. contingit in gloſ.*

Circà quartum, reſpondeo. Si certus ſit, quod erraverit, poteſt ſe corrigere, non obſtante Appellatione; & idem eſt ubicumque aliquis offert ſe paratum ſtare juri, & petit abſolvi &c., nec eſt offenſa notoria, *extra de appell. qua fronte* §.1. & *de offi. dele. cum contingat.* §.*fin.* Sed, etſi Judex, qui excommunicavit, dubitat utrùm erraverit, poteſt eum abſolvere recepta ab eo cautione ſufficiente, quod appareat coràm illo, ad quem appellat vel Delegato ſuo, & ſi ſic ſuum errorem correxerit, omnem pœnam vitabit; Sed caveat, ne voluntate perverſa, errorem in præjudicium alterius mentiatur, ſi canonicam vult effugere ultionem, *extrà eodem ſacro* §.*ult.*

Sed cui applicabitur ſatisfactio pecuniaria, quæ debet fieri propter violentam manuum injectionem?

Reſpondeo. Dicit *Goff.*, & etiam *Ber.* Quod ſi manus injectæ fuerint in Monachum, vel Converſum, qui proprium non habent, ſatisfactio præſtita Monaſterio applicatur, *ar. 12. qu. 1. non dicatis*, & meliùs *extrà de ſta. Mo. cùm ad Monaſterium reſponſo primo ad fi.* ſicut & ſatisfactio injuriæ ſervi, applicatur Domino. *Inſt. de injuriis* §. *ſervus autèm*.

Sed dices contrarium videri, propter hoc, quod dicitur *extrà c. Parrocchianos*, ibi enim dicitur, *donèc læſis congruè ſatisfaciant.*

Reſpondeo. Si ſatis datur Læſo, ſatis datur Monaſterio, quia quidquid Monacho datur, Monaſterio acquiritur, ut patet in *cap. cum ad Monaſterium hæc in c. Parocchianos in gloſ.*

Circà quintum, reſpondeo, quod non: Sed actio competit Monaſterio, & aget Syndicus Monaſterii; ſicut actio injuriarum competit Domino, ſi ſit injuria facta ſervo, & ageret Dominus, & non ſervus *inſti. de injuriis* §. *ſervus autem*, hæc in prædicta *gloſ.*

Circà ſextum, reſpondeo. Nihil agit, quandò Monaſterium agere poſſit; ſicut ſi Filius remittat injuriam factam ſibi, Pater nihilo-

hilominùs agere poteſt pro injutia facta Filio *ff.de pact. in perſona*; imò etſi injuria Filio volenti fieret, Pater agere poſſet *ff.de injuriis l.1. §.uſque*; Monaſterium verò poteſt remittere injuriam Monacho factam. Secus eſt de Eccleſia ſæculari, quæ non poſſet remittere injuriam factam Clerico, *art.17. quæſt.4. quiſquis vincit*, hæc in prædicta *gloſ.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Quod Clerico percuſſo, niſi in contumeliam Eccleſiæ ſit pulſatum; nam tùnc poteſt Eccleſia agere actione injutiarum, *art. Inſtit. de injuriis §. ſi uſuſfructus*; nam & ei debetur ſatisfactio, in cujus contumeliam facta eſt injuria, *extrà de ſimonia*, de hoc autem *in cap. audivimus*: Poteſt etiam dici, quod in Clerico ſæculari ſemper duplex injuria intelligitur facta fuiſſe, una Eccleſiæ, & altera Clerico; & quilibet poteſt ſuam remittere ſine alterius præjudicio, ut patet *extrà e. cùm deſideres §.ult. & c.contingit 1.* Et quod Eccleſiæ, cujus eſt Clericus, dignoſcatur fieri injuria, expreſſum eſt, *extra de foro compet. c.2. & art.extrà de Judæis poſtulaſtis*. Undè, & de compoſitione Presbyteri interfecti, pertinet medietas ad Diœceſanum, & medietas debet Pauperibus elargiri, *extrà de pœn. cap. 2.*, ſic & alias in Perſonam unius multiplex injuria tollitur, *ff de injuriis, l.2.§.uſque*; Licèt autem ita ſit de rigore Juris, quod tamen hodiè ex tali injuria agat Epiſcopus, vel Eccleſia, vix videmus; Sed & Eccleſiæ generali ſemper intelligitur fieri injuria, cui etiam ſatisfaciendum eſt per reconciliationem ſolemnem, & de illa videtur loqui, *extra e.cùm deſideres in fin.* Et hanc, nèc non, & pœnitentiæ injunctionem non poteſt aliquis facere, niſi Sacerdos ſit ad minus, ut dictum eſt ſuprà. Hæc *Hoſt. & Goff.*

Sed numquid Epiſcopus ſolus ſine Capitulo poteſt remittere injuriã Eccleſiæ factam?

Videtur, quod ſic, quia Epiſcopus eſt Pater *diſt.95. eſto ſubjectus*; & Pater poteſt remittere injuriam filio factam, *ff.de injuriis, ſed ſi unum §. filio factam ergò, &c.*

Sed contrarium videtur, quia Epiſcopus Procurator eſt, & non Dominus, *extrà de donat. fraternitatem*: quia conditionem non poteſt facere deteriorem, ut ibidem dicitur; hæc *extrà e.contingit ibi in gloſ.8.*

Circà octavum, reſpondeo. Dici poteſt, quod dividetur actio inter Eccleſias, *ar.extrà de Teſtim. relatum §.ult.*, vel diſtingue in caſu iſto; aut certum eſt, quod in contumeliam unius ſibi ſit facta injuria, ut quia pro adminiſtratione negotiorum ipſius accidit; vel aliàs certum eſt, & tùnc illa tantùm aget; vel dubitatur, ut quia pro adminiſtratione utriuſque Eccleſiæ accidit, nec aliàs poteſt certificari, & tunc utraque aget, vel Epiſcopus infrà cujus Diœceſim forſan ſunt omnia beneficia ſua; vel Archiepiſcopus infrà cujus Provinciam, ſi in diverſis Epiſcopatibus ſita ſunt, vel aliàs recurrendum erit ad Primatem, vel ad Papam, *art ff.de injuriis*. Item apud *Labeonem §.uſufructum, & ult. & extra de foro compe. ſanè*. Hæc *Hoſti.*

Circà nonum, reſpondent. Quidam, quod coràm Judice Percuſſoris *inſti. de injuriis §.ſed pœna*, & ſic quandoque in Foro ſæculari. *Inno.* autem dicit, quod ratione acceſſionis, æſtimabitur coràm Judice Eccleſiaſtico, ſicut dicitur de dote, *extra de conjug.ſervorum propoſuit in fin.* Sed hoc intelligas cum excommunicationis querela defertur ad ipſum, tunc enim injuria coràm eo æſtimabitur, quia alitèr non abſolvetur. Si verò Clericus velit conqueri ſimplicitèr de injuria illata ſibi, ſatis videtur, quod debeat ſequi Forum Rei. Papa tamen quotidiè dat litteras Clericis contrà Laicos etiam nomine ſuo, *hic in e.Parrocchianos, in gloſ. eo.*

Secundùm verò *Hoſti.* Si Clericus trahat Laicum coram Judice ſæculari, ad ejus arbitrium recurretur, ut patet *in dict.§.ſed pœna extra de foro compe.cum ſit generale, & e.ſi Clericus*; tunc æſtimabitur coram eo: *ff.de Judi. de quare. art.extrà de conjug. ſer. propoſuit*; vix tamen hodiè recurritur ad Judicem ſæcularem.

Circa decimum, reſpondeo. Non videtur, quod ſic facere poſſit, quia ſi contradixiſſet, non abſolveretur ſine ſatisfactione, & eo ipſo quod tacuit, videtur injuriam remiſiſſe, *art. extra de ſent. & re. Jud.quamvis regulariter*. Hæc *Hoſt.*

Ex ſupradictis patet. quod hoc ſecundum, ſcilicèt ſatisfactio, ſive emendatio præſtanda antè abſolutionem, non eſt de ſubſtantia abſolutionis, quia abſolutio etſi alitèr facta, tenet; quæ tamen fieri non deberet, *extra de jurejuran. quemadmodum.* Hæc *Hoſt.*

Circà undecimum, reſpondeo. Quod ſic, quia ſatisfacere videtur, qui facit quod poteſt *extrà de ſolutionibus Odoardus, & extrà de uſuris cum tu. §.illi.*; dum tamèn cedat bonis ſecundùm *Hoſt.*; vel ſi non pôteſt ſatisfacere, poteſt in aliam Pœnam commutari, *extra de maledictis c.2.*; vel expectabitur donèc poſſet recepta cautione, quam præſtare poterit, ut in *c.Odoardus*, hæc *extra e. ex noſcitur in gloſ.* Et idem dicit *Ray. & Rod.*

ARTICULUS III.

De Forma Abſolutionis.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt de Forma Abſolutionis.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Quæ ſit Forma Abſolutionis ab Excommunicatione majori non ſolemni?

Se-

Secundò. Utrùm Excommunicatus, cui dicit Excommunicator, revoco, ſeu relaxo Excommunicationem, quam in te tuli, & non dicit abſolvo, ſeu abſolvimus, verè ſit abſolutus?

Tertiò. Utrùm Abſolvens ab Excommunicatione non in ſcripto, pœnam ſuſpenſionis incurrat, quam incurrit Excommunicans non in ſcripto, *extra eo. cum medicinalis lib. 6.*?

Quartò. Utrùm Abſolutio teneat, ſi ſine ſcripto fiat?

Quintò. Utrùm Sententia Excommunicationis relaxari poſſit verbo nudo?

Sextò. Quid ſi dicat Abſolvens, ſicut dicunt Quidam ſimplices; *Abſolutionem, & remiſſionem Excommunicationum, & omnium peccatorum veſtrorum tribuat vobis omnipotens, & miſericors Dominus*, vel ſimilia; Et non dicat, *abſolvimus*, vel aliquod æquipollens, numquid talis erit abſolutus?

Septimò. Quid ſi dicat habeo te pro abſoluto?

Octavò. Quid, ſi quis ſuſpectus ſit, quod non ſatisfaciat poſt abſolutionē, numquid abſolvetur ſub conditione, ſcilicèt ſi ſatisfecerit?

Nonò. Quę eſt forma abſolvendi ſolemnitèr anathemarizatum ſecundùm formam, de qua primò loco quæritur?

Decimò. Utrùm ſi Papa ſalutet aliquem Excommunicatum, per hoc ſit abſolutus?

Undecimò. Quid, ſi Excommunicatis à Papa, litteræ Papæ ſalutationis alloquio deſtinentur?

Circà primum. Reſpondeo: Honeſtum, & quaſi conſuetum eſt, quod Abſolutio fiat hoc modo.

Primò ſpoliabitur Excommunicatus, & ponet ſe antè januam Eccleſiæ proſtratus; vel flexis genibus coràm illo, qui ipſum abſolvere debet, qui tenebit Virgas, vel Corrigias in manibus, & dicendo Pſalmum *Miſerere mei Deus*, verberabit eum, percutiendo ſemel in quolibet verſu, vel magis, vel minùs, leviùs, vel acriùs, ſecundùm quod cauſa contumacię major, vel minor requirit.

Poſt Pſalmum dicet *Gloria Patri*, & *ſicut erat &c.* deinde *Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter &c. Et ne nos &c. Sed libera nos à malo. Salvum fac ſervum tuum*, vel *Ancillam tuam*, vel *Servos*, vel *Ancillas* ſi plures ſint. *Nihil proficiat Inimicus in eo*, vel *in ea*, vel *in eis. Eſto ei*, vel *eis Domine Turris fortitudinis.*

Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiſcum.

OREMUS.

Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & hunc famulum tuum, quem, vel hos famulos tuos, quos excommunicationis catena conſtringit, Miſeratio tuæ Pietatis abſolvat.

Poſteà dicat hæc verba, vel æquipollentia,

Authoritate Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Eccleſiæ ſanctæ ſuæ, & noſtra, abſolvimus te à tali ſententia, & reſtituimus te communioni Eccleſiæ, & omnium fidelium, & Eccleſiaſticis Sacramentis.

Hæc omnia habentur, *extra e. à nobis 2*, Hæc *Hoſti*. Hoc facto debet Presbyter apprehendere manum ejus dexteram, & introducere in Eccleſiam reddendo eis Communionem Chriſtianam, ut patet *ibidem*. Reddit autem Abſolutio ea, quæ ſuſtulit Excommunicatio, & removet impedimentum, quod intulit Ligatio 15 *qu. 6. ſociorum, & c. juratos, & ar. extra de elect. quia tua*. Non tamen omnia reddit, quia fructus quos amiſit Excommunicatus juſtè, quamdiù fuit excommunicatus, non recuperat poſteà, ut dictum eſt ſuprà. Hæc *Hoſti*.

Ad hæc nota, quod qui fuit excommunicatus, præſumitur quod ſit excommunicatus, niſi ſe probaverit abſolutum, *art. extrà de Cle. ex. propoſuit in fin. ibidem de abſolutione*. Et ità ſecundùm *gloſ. ibidem*, quicumque abſolvitur, ſaltèm ad cautelam obtineat ſemper Litteras abſolutionis.

Nota inſuper, quod participatio Excommunicatoris cum Excommunicato, non eſt ratio ſufficiens ad probandum abſolutionem, *extrà e. cùm deſideres*, ſed præſumptio quædam eſt, 11. *qu. 3. quibus Epiſcopi, & extra de Cleri, ex. propoſuit, in gloſ.*

Circà ſecundum. Reſpondeo: Quod ſic, niſi aliud obſiſtat; Secùs autem eſt de abſolutione, quæ fit ex vi clavium in foro pœnitentiæ, quia illa eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, & ideò magis in ea ſunt ſervanda verba præciſa, quàm in illa, quæ fit ex vi juriſdictionis in foro exteriori. Unde in abſolutione pœnitentiæ dicere debet, abſolvo, in illa verò alia abſolutione, congruum eſt hoc ſervare. Non credo tamèn, quod hoc ſit neceſſarium, imò ſufficerent verba alia ſignificantia remotionem Excommunicationis. Hæc *Rich. 4. diſt. 18. qu. 10. art. 5. Q.*

Circà tertium. Reſpondeo: Quod non, quia illud *cap.*, non infligit pœnam illam, niſi ferentibus ſententiam condemnatoriam, quia periculoſior eſt præcipitatio in condemnando, quàm in abſolvendo.

Circà quartum. Reſpondeo; Quod ſic, *art. 24. qu. 3. comperimus in tex.*, & habetur ibi expreſsè, non tamen ſine ſcripto debet fieri,

Circà quintum. Reſpondeo; Videtur, quod ſic, *art. extra de regu. juris omnis res, ff. de regu. jur., nihil tam naturale, &c.* & hoc conceſſit *Joan.* hoc etiam credit *Gloſſator 24. q. 3. comperimus*

perimus art. ejuſdem c. Hoſti. verò ſentit, quod non. Diſtinguit tamen, quod ubi conſtat, quod ſententia eſt injuſtè lata, poteſt nudo verbo relaxari, & revocari, ut innuitur *extra e.ſacro §.caveat ibi abſque gravam ne revocare, & ibi revocet.*; dum tamèn ſententia ſit ſervata; ſecùs eſt ſi fuit contempta; & ſecundùm hoc intelligit illa Jura, quæ innuunt, quod nudo verbo tolli poſſit excommunicationis ſententia. Ubi verò certum eſt, quod ſententia teneat, vel etiam dubitatur utrùm teneat, ibi ſolemnis Abſolutio eſt neceſſaria, *extra e.ſacro §.ult. Excommunicatum abſolvat*: Et ſic etiam intelligit jura ſimilia. Ideòque nedum vivus abſolvitur, niſi ſervata fuerit forma, quinimò, & mortuus; pro quo etiam orandum non eſt, quouſque ſervata fuerit forma, ut patet *extra e, à nobis 2. reſponſo* 1. *& §. principalis*, & per totum. Authoritate tamèn Papæ nudo verbo fieri poſſet utrobique, quia non adſtringitur alicui formæ.

Nec obſtat illa regula: *Nihil tam naturale eſt &c.* quia hoc fallit, cujus ratio eſt, quia ſpiritualia faciliùs conſtruuntur, quam deſtruantur, *extra de translatione Epiſcopi inter Corporalia*; & ut magis timeatur, & revereatur Cenſura Eccleſiaſtica, quæ ſpiritualitèr animam ligat, *extra de rebus Eccleſiaſticis non alien. Si quis Presbyterorum.*

Secùs autem eſt de Interdicto, vel Suſpenſione, quæ ſententiæ reſpiciunt loca, vel corpora, vel officia, vel alia corporalia, ſeu incorporalia, non animas; nam illæ ſententiæ, ſolo verbo contrario diſſolvuntur. Hæc *Hoſti.*

Circà ſextum. Reſpondeo: Talis abſolutio non videtur valere ſecundùm *Ray.*, quia diffinitiva ſententia, quæ abſolutionem, vel condemnationem non continet, pro nulla haberi debet, *art.2. qu.6. §.diffinitiva, & extra de verbo ſignificatione, in his, quæ*: Predicta autem verba, ſecundùm *Ray* non continent abſolutionem, ſed potiùs orationem, ut Dominus abſolvat eum ab excommunicatione, qua erat ligatus à Judice, vel à Jure, quoad Eccleſiam militantem. Secundùm *Rod.* tamèn, talis ſententia valeret, ſi per hæc verba abſolvere intenderet, quia verba deſerviunt intentioni, *art.extra de verb.ſign.intelligentia, & c. ſe, & c.de his*. Secundùm *Hoſti.* verò non tenet; quia etſi voluntas Judicis eſt ſequenda quoad condemnationem, non tamen quoad abſolutionem, talis autem abſolutio non eſt ſecundùm formam Eccleſiæ; & Excommunicato, niſi ſecundùm formam Eccleſiæ ſit abſolutus, non eſt communicandum, *extra e. cùm deſideres reſponſo* 1. *& c, quod in dubiis reſponſo* 1.

Circà ſeptimum. Reſpondeo ſecundùm *Rod.* Si intendat per hæc verba abſolvere, abſolutio tenet, quia licèt in talibus ſint verba neceſſaria, non tamen ex certa forma verborum ſcripta, ſicuti in Sacramento Baptiſmi, & Euchariſtiæ, nec eſt contra illud, *extra eo. cùm deſideres §.3.*, ubi dicitur; Quod non eſt communicandum Excommunicato, donèc ſit abſolutus in forma Eccleſiæ, quia non loquitur de hac forma, vel illa verborum, ſed de juramento, quod tamen non eſt de ſubſtantia abſolutionis.

Circà octavum. Reſpondeo: Credo, quod ſine conditione eſt abſolvendus, & quod numquàm facienda eſt abſolutio ſub conditione futuri eventus, quia talitèr abſolutus, non eſſet ſimplicitèr abſolutus, nec deberet ſe ingerere communioni fidelium, cum hujus abſolutio dependeat de futuro.

Circà nonum Reſpondeo: Quod tunc multò fortiùs forma abſolutionis ſuprà poſita eſt ſervanda, ſed & tunc Epiſcopus, qui eum excommunicavit, in propria perſona, vel per alium Epiſcopum, *ar.extra de conſec. Eccl. Aqua.*, venire debet antè fores Eccleſiæ, & duodecim Presbyteri, cum eo, qui eum hinc indè debent circumſtare, & ſi ille terræ proſtratus veniam petat, & de futuris cautelam promittat, eum abſolvat, ut ſuprà dicendo ſeptem Pſalmos pœnitentiales, cum Precibus ſupradictis, & hoc ſatis colligitur, *extra e.cùm deſideres §.ult. & c.a nobis 2.§.penult. & 11. q.3. cum aliqui*. Hæc *Hoſti.*

Ad hoc nota, quod multi minùs bonam formam iſtam hactenus ſervaverunt, non tamen defeciſſe putamus abſolutionis effectum quoad Deum, & ſi forte abſolutio deficeret quoad Eccleſiam militantem, *art. extra de bapt.debitum, & de Presbytero non bap. c.2. & 3.* Hæc *Hoſti.*

Circà decimum. Reſpondeo: Papa nulli Formæ Canonicę ſervandę adſtringitur, *extra de conceſ. preben. propoſuit, & c.conſtitutus*, & ideo ſi ex certa ſcientia Excommunicatum aliquem ſalutet, dici poteſt, quod pro abſoluto habetur, licèt præſumi non debeat, quod hoc ex certa ſcientia faciat niſi hoc exprimat, *art.extra de privil. cum olim. §.ult.*, *& extra e. ſi aliquando*. Nam per ſalutationem fit indignationis reconciliatio, *diſt.63. Adrianus*: & hoc eſt verum, niſi de contraria intentione appareat ſecundùm Quoſdam. Alii dicunt, ut *Ber.* ſuper illud *c.ſi aliquando*, quod hoc dictum eſt verum, ſi appareat, quod per hoc ipſum abſolvere intendat. Hæc *Hoſt.*

Circà undecimum. Reſpondeo: Non propter hoc creduntur abſoluti eſſe, cum per ignorantiam, & negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per ſubreptionem contingat hujuſmodi litteras impetrari, *extra e. ſi aliquando*; ergò ſecundùm *Gloſ.* ibidem à contrario ſenſu, aliud erit per ſcientiam,

nunc

Digitized by Google

hunc autem eſt expreſſum in 7. *c. ſi ſummus*; quia ſi Papa etiam ſcientèr cum Excommunicato participet quocumque modo, etiam oſculo non eſt propter hoc abſolutus niſi exprimat, ſe velle illum ex hoc pro abſoluto haberi.

Ad hæc nota, quod quando Superior recipit Inferiorem ad oſculum, eo ipſo recognoſcit eum non eſſe excommunicatum, *extra de privil. cum olim*.

ARTICULUS IV.

De Mandatis poſt Abſolutionem injungendis;

Sequitur videre de quarto Articulo, ſcilicet, de Mandatis poſt Abſolutionem injungendis.

Et circà hoc quærnntur plura, ſcilicet. Primò. Qualia debeant eſſe Mandata, quæ facit Judex abſolvens, ei quem abſolvit?

Secundò. Sed quid, ſi non ſervet Mandatum, numquid ipſo jure recidit in Excommunicationem eandem?

Tertiò. Quid ſi talis ſit à Judice ligatus?

Quartò. Si quis Excommunicatus abſolvatur à quavis ſententia per Sedem Apoſtolicam, vel Legatum, cui injungatur, quod ſe ſuo Epiſcopo, vel cuivis alii repræſentet, ab eo pœnitentiam recepturus, & paſſis injuriam, ſeu illis, quibus propter hoc obligatus extitit, competentèr ſatisfacturus, & ipſe Mandatum hoc non ſervet?

Quintò. Quid ſi aliquis Excommunicatus præſtito juramento abſolvatur, & antequam aliquid ei mandetur, vel Mandatum receptum exequatur, appellet; numquid appellationi tali eſt deferendum?

Sextò. Numquid iterum recipietur juramentum ab eo ſtandi Mandato Eccleſiæ, ſi iterum petat abſolvi, cum jam ſemel denegaverit?

Circà primum, reſpondeo. Debent eſſe juſta, & rationabilia; poſſet enim ab injuſtis, & iniquis, & irrationabilibus appellare; *extra de pac. c. ult. & de appellat. ut debitus*; non enim eſt adſtrictus, niſi ad Mandata, *art. extra de elect. cauſam, quæ, & extra c. ex tenore in gloſ.*, quod ut meliùs faciat debet conſiderare, utrùm ſit ligatus à Canone, vel à Judice; ſi à Canone, injungendum eſt ei inter cœtera in virtute præſtiti juramenti, ut contrà Canonem illum de cœtero nunquam veniat, niſi fortè in caſibus exceptis à jure; unde Incendiario injungendum eſt, ne unquam de cœtero ignem apponat, 23. *quæſt. 5. peſſimam*; quod intelligi debet, niſi fortè ratione juſti belli; nec enim eſt alicui juris beneficium auferendum, *diſt. 27. de his*. Et Percuſſori Clerici injungitur, ut habetur in *cap. ex tenore*; quod de cœtero in Clericum Monachum Hoſpitalis, vel alicujus Religionis Converſum manus non injiciat violentas, niſi ſe defendendo, vel de mandato Prælatorum ſuorum; ſupple, dummodo mandatum ſit juſtum, vel ſaltem ſi dubitetur, ut dicit *Gloſ.* vel niſi ratione Prælationis, vel Magiſterii, vel Societatis; quod poteſt intelligi cauſa joci ſecundùm *Hoſti.* vel etiam poteſt intelligi ſecundùm eundem, ut ſuprà *tit. 13. art. 3.* ſcilicet in quibus caſibus hæc regula fallit, ſcilicet, qui manus injicit &c. ut ibidem *in caſu* 14., & ſecundùm eundem etiam, ſubaudi, vel niſi in aliis caſibus à jure conceſſis, in quibus non incurrit quis Excommunicationem; Et quod dictum eſt ratione Societatis, intelligitur, ſi cum eo Socius fuerit in eadem Eccleſia, & ita per hoc datur intelligi ſecundùm *Ray.*, quod hoc non debet injungi alicui ſub debito juramento, ſi præſumatur, quod ipſum non ſervet. Sed & aliquoties ſuper hoc ſufficientèr cavere debet, ut ſuprà dictum eſt, Sed, & quando Epiſcopus abſolvit de injectione manuum, impedimentum habentem temporale, propter quod non poſſet ad Sedem Apoſtolicam accedere, puta, eum, qui eſt in articulo mortis, Infirmum, Pauperem, capitales inimicitias habentem; injungere debet Abſoluto, ut quamcitò Impedimentum ceſſaverit, debeat ſe præſentare Papæ, vel ejus Legato, Mandatum ejus ſuſcepturus, & adimpleturus, *extra c. de cætero in fin. & c. quamvis*, excipe Puerum, ut dicitur ibidem, qui licèt habeat Impedimentum temporale, tamen propter fragilitatem ætatis pleniùs excuſatur, *extra c. pueris*. Si autem perpetuum ſit Impedimentum, perpetuò excuſatur, ut eiſdem juribus comprobatur. Hæc *Hoſti.*

Circà ſecundum, reſpondeo ſecundùm *Hoſti. Ber. & Ray.* Quod non incidit; nam & libertas ſemel, licèt injuſtè obtenta, non retractatur *c. ſi adverſus lib. Jo.*, & obligatio ſemel extincta non reviviſcit, *ff. de ſolutionibus, qui res. §. aream ad idem 23. qu. 4. ſi illic*; ſed de hoc vide infrà in *qu. 3. ab iſta*.

Quid ergo fiet; numquid ita deludet Eccleſiam?

Reſpondeo. Quod non, ſed ab eo, qui talem abſolvit, vel ab alio Judice, ſuo erit pro periurio, & contumacia puniendus, *art. extra de Judi. novit. reſponſo* 1. & §. 1. & *ult.* Cogi etiam poſſet, quod juramentum ſervaret; ſed, & ab eo, qui ipſum abſolvit, eſt in eandem ſententiam reducendus, à qua de cætero non abſolvetur ſine ſatisfactione congrua, ut ſuprà *art. extra c. ſacro §. verum ſi contra in fin.* Hæc *Hoſti.*, hodiè verò reincidit in eandem ſententiam ipſo jure *lib. 6. c. eos, qui*.

Circà tertium, reſpondeo. Si conſtat, quod Offenſa ſit notoria, non debet abſolvi, niſi

niſi ſatisfactione præmiſſa, ut patet ex dictis. Si autem fuerit dubia, abſolvendus eſt talis, non obſtante conditione cujuſcumque, ſcilicet Excommunicatoris, vel Adverſarii; & poſt abſolutionem, Cauſæ merita ſunt à Partibus audienda, & ſi apparuerit juſtè fuiſſe ligatum, remittetur ad Excommunicatorem abſolutus, ut ejus ſententiæ, ſeu Mandato pareat; quod ſi facere renuat, reducatur in eandem ſententiam uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabilitèr obſervandam. Si verò apparuerit ſententia injuſta, nullum Mandatum fiet Abſoluto, ſic intellige illud *extra c. ſacro §. caveat, & §. ſequ. & c. venerabili.* Hæc *Hoſti.*

Hæc autem ſunt obſervanda, ſive Excommunicatus abſolutionem petat à Superiore, cui de injuſta Excommunicatione conqueritur, ſive etiam ab Excommunicatore, niſi quod non habet eum ad alium mittere, & tunc utrùm Excommunicatio fuerit juſta, vel injuſta, debet inquiri coràm Arbitris ab Excommunicatore, & Excommunicato electis, vel etiam apud Synodum, 11. *qu. 1. ſi Clericus*, vel coràm Superiore per querelam, ut in dicto *cap. ſacro §. verum, ſi in gloſ.*

Circà quartum, reſpondeo. Expreſſum eſt in novo Jure, quod ſi hoc quod ſibi injungitur, quamcitò commodè poteſt, non perficit, in eandem ſententiam recidit *lib. 6. c. eos, qui §. idem.* Et eſt hoc argumentum, quod quandò quis abſolvitur ab Epiſcopo, & injungitur ſibi ab eo, quod quamcitò impedimentum ceſſabit, ſe repræſentet Papæ, vel ejus Legato, Mandatum ejus recepturus, vel impleturus; ſi ipſe hæc non obſervat, in eandem ſententiam recidit; Cujus contrarium dictum eſt ſuprà. Sed dictum Jus novum nondùm erat conditum.

Item quando quis propter mortis imminens periculum, vel aliud impedimentum legitimum ab Excommunicatione abſolvitur ab eo, à quo aliàs non poterat abſolvi, ſi hujuſmodi impedimento ceſſante, ſe illi, à quo erat abſolvendus, quamcitò commodè poterit, non præſentaverit, Mandatum ejus ſuper his, pro quibus erat excommunicatus, humilitèr recepturus, & ſecundùm exigentiam Juſtitiæ ſatisfacturus in eandem ſententiam reincideret ipſo Jure; ut in dicto *cap. eos, qui in principio.*

Circà quintum, reſpondeo. Quod non, ſed ſtatim eſt in eandem ſententiam reducendus, firmitèr obſervandam, donèc Mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe exequatur, *extra de appell. quæſtioni.*

Sed contrà, quia *eod. tit. cap. ad hoc*, præſtito juramento de ſtando Eccleſiæ Judicio appellavit, & ejus appellationi defertur.

Reſpondeo. Ibi juſta de cauſa appellavit; hic verò, ſcilicet *in c. quæſtioni*, cauſa ſubterfugii, ut littera dicit, vel ibi juravit ſtare Judicio Eccleſiæ, quia propter contumaciam fuerat excommunicatus; & licèt ex cauſa probabili appellet, Judicio tamen Eccleſiæ ſtare intelligitur, quia facit quod Jus ſibi permittit, *ut eod. tit. cap. ut debitus ff. de revera ha. l. 3. §. aliquis.* Hic verò erat excommunicatus pro aliquo delicto in quo jacebat, quia forsàn Uxorem alterius detinebat; & ſuper hoc juravit ſtare Mandatis Eccleſię, ſed ſtatim antè Mandatum, vel Mandato facto, quod eam mox dimitteret, appellavit. Sed tali Appellationi eſt nullatenus deferendum, quia ſuo præjudicat Juramento; Et hoc ſatis colligi poteſt ex ipſa littera, ubi dicit, Appellationi, qua ejus Juramento derogare debeat, non eſt aliquatenus deferendum, pro qua remaneat in ſua iniquitate, ut *eod. tit. c. propterea, & c. conſuluit.* Hæc *Ber. in c. quæſtioni.*

Circà ſextum, reſpondeo, ſecundùm *Tanc.* Præter Juramentum debet recipi ab eo cautio fidejuſſoria, vel pignoratitia, *art. extra de præſum. litteras, & 2. quæſt. 7. non poteſt*; Sed hoc *cap.* intelligitur antequam pœniteat, illud verò *cap. litteras*, intelligitur cum eſt ſuſpectus de Hæreſi; Unde Eccleſia recipit fidejuſſoriam cautionem ad damnum illius, & *Alanus* hoc idem ſentit. Sed *Laur.* & *Ber.* dixerunt, quod iterum iſti jurabunt in confuſionem ipſorum, *art. op. de majo & obe. cum in Eccleſia.* Et quia forma talis eſt, ſcilicet quod cum Juramento abſolvatur, *extra c. ex tenore*, hic in *gloſ. illius cap. quæſtioni.*

TITULUS XVI.

De Interdicto, & Suſpenſione.

COnſequentèr dicto de Excommunicatione, dicendum eſt de Interdicto, & Suſpenſione; hęc enim tria, nomine Cenſuræ Eccleſiaſticæ continentur, ut dictum eſt in principio hujus Septimi Libri, ubi etiam viſum eſt quomodò differant.

Locus autem interdictus, Homo ſuſpenſus dici contingit, cum ſæpè pro eodem accipiantur, ut habetur 6. *c. cum medicinalis in gloſ.* Hæc *Ber.*, undè & quandoque Locus dicitur ſuſpenſus, & Homo interdictus. Conſuevit tamen frequentiùs communitèr ſumi nomen Interdicti, quàm nomen Suſpenſionis, ità quod Interdictum communitèr ſub ſe comprehendit Suſpenſionem.

De

Digitized by Google

De Interdicto igitur ſic communitèr dicto dicendum eſt.

PRimò. Quid ſit Interdictum; & quot, & quæ ſunt ſpecies ejus, ſive differentiæ?

Secundò. Propter quam cauſam ſententia Interdicti feratur?

Tertiò. Quid Interdicto prohibeatur, & quid concedatur?

Quartò. Quod damnum, & incommodum ex Interdicto incurratur?

Quintò. Quando quis generale Interdictum ſervare teneatur?

Sextò. Quæ Pœna violantibus Interdictum inferatur?

Septimò. A quo, & contrà quem poteſt Interdicti ſententia ferri?

Octavò. Qualitèr debet ferri, & quandò tenet, & quandò non tenet ſententia Interdicti?

Nonò. A quo, & qualitèr poteſt, & debet relaxari?

Hæc autem omnia per diverſos Articulos conſiderabimus, ſit igitur

ARTICULUS I.

Quid ſit Interdictum, quot, & quæ ſunt ſpecies ejus, & differentia.

IN primo Articulo dicendum eſt, quid ſit Interdictum, ſecundùm quod hic intenditur, & quot, & quæ ſunt ſpecies, ſeu differentiæ ejus.

Eſt autem Interdictum, ſecundùm quod ad præſens intenditur de eo, Privatio quoad Eccleſiaſtica per ſententiam Juris, vel Judicis facta; (ſub Eccleſiaſticis puto comprehendi poſſe omnia quęcumque ſunt illa, quibus aliqui per Interdictum privantur); Et hujus deſcriptionis intellectus patebit ex ſequentibus.

Species autem, ſive differentiæ Interdicti ſunt plures; quia eſt Interdictum loci; & eſt Interdictum Perſonæ unius, vel plurium.

Interdictum Loci aut eſt generale, aut ſpeciale, ſive particulare. Et ſimili modo dividitur Interdictum Perſonæ, ſive Hominis.

De quolibet iſtorum per ordinem dicendum eſt.

INterdictum loci generale, dicitur non tantùm quando Regnum, vel Provincia interdicitur, ſed etiam ſi Civitas, vel Villa, vel Caſtrum unum, & Solum interdicatur, *extra de verb. ſign. cum in partibus*; quia dicitur generale quantùm ad locum illum, cum nullus excipiatur, ut ibi dicit *Gloſ.*

Et intelligendum eſt, quod ſi Judex dicat, Interdico Regnum Franciæ, Interdictum extenditur ad totam Terram, quæ adhæret ei tempore latæ ſententiæ, ſive ratione Dominii, ſive ratione Feudi, *art. extra de Poſtulat. cap. 1. in text. & gloſ. 8.* Si verò dicat, interdico Terram Regis talis, cum pœnæ ſint reſtringendæ, non extenditur ad Feuda, ſecundùm *Rod.* Secundùm verò alios extenditur; & hoc videtur *Ber.* dicere ibidem, & *Inno.* & *Hoſt.*, quia licèt non ſint propria Regis, ſunt tamen de jurisdictione ejus.

Sciendum eſt, quod quando Civitas, Caſtrum, vel Villa interdicitur, eo ipſo ejus Suburbia, & continentia ædificia dicuntur eſſe interdicta *lib. 6. de ſent. excom. ſi Civitas*; quæ autem ſint continentia ædificia ſecundùm *Joan. And.* videtur arbitrationi Judicis relinquendum. *Joan.* verò *de Deo*, in ſimili caſu fertur reſpondiſſe, quod Suburbia intelliguntur illa, quæ ſunt infrà ultimam portam Civitatis, & faciunt cum Civitate publicas Functiones, & vocantur ad conditiones, & conſilia.

Circà igitur Interdictum Loci, Quæres.

PRimò. Quid ſi interdicatur Terra Militis alicujus, in qua nulla eſt Eccleſia, quæ non habeat indulgentiam celebrandi divina; numquid illud Interdictum dicitur generale?

Secundò. Quid ſi interdicatur Terra alicujus, & poſt latam ſententiam emat Terram aliam non interdictam, vel vendat Terram interdictam?

Tertiò. Numquid Civitate interdicta, Cives ejus interdicti ſunt?

Quartò. Quid de Hominibus non interdictis venientibus aliundè ad Terram interdictam, numquid ibi poſſunt audire Divina?

Circà primum, reſpondeo. Dicunt Quidam, quod ſic; ſive Miles ille habeat Terram in diverſis Parrochiis, ſive tantùm in una, licèt tota Terra illius Parrochiæ non ſit ſua; Et idem eſt ſi non habeat Villam, vel Caſtrum, dummodò habeat multitudinem hominum. Hæc *Rod.*

Circà ſecundum, reſpondeo. Si Terram emat, illa non erit interdicta, niſi Lator ſententię intendere voluerit tàm de habita, quàm de habenda; ſed ſi vendat Terram interdictam, licèt tranſeat dominium, inhęret tamen onus ſententiæ Loco, vel Loci Populo, donèc relaxetur, *art. extra de poſtu. præ. ad hoc.*

Circà tertium, reſpondeo. Quando propter delictum Domini, vel Rectoris eſt Civitas interdicta, Cives ejuſdem, qui culpabiles non exiſtunt, non ſunt interdicti, dummodò, & ipſi propter Dominum, vel Rectorem in eis puniendum, non fuerint interdicti; Undè poterunt in aliis Locis non interdictis intereſſe Divinis, *lib. 6. de ſent. extra ſi ſententia*; Et idem videtur quando eſt interdicta propter delictum

ctum Clericorum, vel etiam aliorum, qui non ſunt Domini ejus, nec ſunt de Populo ejus;vel propter violationem Eccleſiæ. Quandò autem eſt interdicta propter delictum Civium, tunc Cives ſunt interdicti, undè non poterunt audire Divina ibi, nec alibi, niſi in caſibus expreſſis à Jure *lib.6.de ſent.ex.alma art. in cap. ſi ſententia* §.*verum*; qui enim eſt interdictus in una Eccleſia, eſt interdictus in alia, ut patet 4. *quaſt.5. quiſquis*, niſi ſpecialitèr eximatur à Jure, ut *diſt.18. placuit*.

Circà quartum, reſpondeo. Quod non, *extra de privileg.*, *quod nonnullis*, ubi dicitur, quod tales apud privilegiatos, quod celebrent in Locis interdictis, poſſint Divina audire, non tamen celebrare, nec aliquid in ſuo officio agere, licèt cum aliis poſſunt canere, vel legere, & idem dicit *Rod. Hoſt.*verò ſuper idem *cap.* dicit, quod veriùs, & tutiùs eſt, quod nec poſſint audire Divina; cui aſſentio, quia Loco interdicto intelligitur omnibus interdictum ibi audire Divina, niſi ſuper hoc ſint privilegiati, puta, ſi accipientes ſignum Crucis pro ſubſidio Terræ Sanctæ, in hoc eſſent privilegiati, vel quivis alii, & hoc eſt nunc expreſſum, *lib. 6. de privileg. licèt reſponſo 1.*

De Interdicto ſpeciali Loci.

INterdictum Loci ſpeciale, ſeu particulare dicitur, quando una certa Eccleſia, vel etiam plures certæ Eccleſiæ, non omnes alicujus Civitatis ſupponuntur Eccleſiaſtico Interdicto, ut patet *lib.6. de ſent. ex. ſi Civitas* §.*ratione*; Et intellige, quod nec in Capella, nec in Cœmeterio Eccleſiæ interdictæ poteſt celebrari, niſi prout à Jure permittitur, vel ſepeliri. Secus eſt ſi non ſunt ei contigua, unde ibidem dicitur, contigua ſunt, quorum ultima ſe contingunt.

Sciendum etiam, quod interdicta Eccleſia, non propter hoc intelligitur Clericus illius Eccleſiæ interdictus; Unde licitè Clerici illius Eccleſiæ celebrare poſſunt in alia Eccleſia, *art. lib. 6. de privil. per exemptionem in fin.* Et ſimilitèr, interdicto Clero alicujus Eccleſiæ, non propter hoc intelligitur Eccleſia eſſe interdicta, *art.ibidem*; Unde alii Clerici licitè celebrarent in ea. Hæc *Joa.* ſuper *cap. ſi ſententia*.

De Interdicto Perſonæ, ſive Hominis.

INterdictum Perſonæ, ſive Hominis, aliud eſt generale, aliud ſpeciale, ſive particulare. Generale eſt, quandò interdicuntur Homines Regni, vel Provinciæ, vel Civitatis, vel Villæ, vel Caſtri etiam unius tantùm, *ar. extra de verb.ſig.cum in partibus*. Aliud eſt enim interdicere Locum tantùm, aliud Locum, & Homines Loci. Si enim Locus tantùm eſt interdictus, Homines Loci, qui non dederunt cauſam Interdicto, alibi poſſunt audire Divina, & Eccleſiaſtica recipere Sacramenta; Si verò Locus, & Homines Loci ſint interdicti, non poſſunt alibi, niſi in caſibus expreſſis à Jure, ut colligitur *lib.6. de ſent.extra ſi ſententia* §.*ſi verò in text.*, *& gloſ. Joan. And.*

De Interdicto autem generali Perſonæ, ſive Hominis. Quæres.

PRimò. Numquid interdicto Populo alicujus Loci, intelligitur Clerus illius eſſe interdictus?

Secundò. Eſto, quod Homines alicujus Loci ſint interdicti, numquid ſi quis ex eis transferat ad alium Locum Domicilium, remanebit interdictus?

Tertiò. Quid ſi Civitate interdicta aliud ſatisfacere vellent; numquid in eis Interdictum relaxatum eſſet?

Quartò. Quid de mulieribus illis, quæ Viris contradicunt in quantùm poſſunt?

Quintò. Quid de Impuberibus?

Sextò. Quid de civibus Civitatis interdictæ propter delictum civium, exiſtentibus in remotis, quandò ſententia fuit lata; numquid quandò venerint recipi poterunt ad Divina?

Septimò. Quid de Cruce ſignatis contrà Hæreticos, qui habent ex Privilegio, quod tempore Interdicti in Terra interdicta, poſſunt admitti ad Divina; numquid ſi non contradicunt Poteſtati, & Conſiliariis ſuper facto ſtatutorum habebunt illius beneficium Privilegii?

Circà primum, reſpondeo. Quod non, niſi aliud in ſententia exprimatur, nec è converſo, unde uno eorum Interdicto alter recipitur ad Divina, ut patet *in c. ſi ſententia*.

Circà ſecundum, reſpondeo, quod ſic. Donèc ſententia ſaltem circà eum relaxetur, & facilè fieri debet, maximè ſi fecit hoc in deteſtationem criminis Domini, vel Civium, vel propter Interdicti periculum, & nihil ejus ſub Domino remaneat, propter quod pertineat ad ejus diſtrictum. Si autem Judex non intendebat ligare Subditos illius Domini, niſi quamdiù eſſent ſub dominio ejus, tunc quamcitò deſinunt eſſe ſub dominio, deſinunt eſſe interdicti, nec egent alia relaxatione ſpeciali, ſecundùm quoſdam, *art.extra de ſpon. non eſt nobis*.

Circà tertium, reſpondeo. *Tancre.* dicit, quod ſic; ſed *Hoſt.* dicit, quod non, quia ſic rigor Eccleſiæ diſſolveretur, *art. extra de privil. ut privilegia*; quandoque enim aliqui ſine culpa ſua interdicuntur, hoc idem tenent

Ber.

Ber. Joan. & Inno. extra de pœnit. & remiſs, quod in te, pro eo, quod ibidem in fine hoc conceditur ſpecialitèr ſumentibus ſignum Crucis, & Peregrinis; ergo hoc intelligitur prohibere aliis, ſicut quod de uno negatur, de alio conceditur *diſt. 25. qualia*.

Circà quartum, reſpondeo. Nihilominùs ſunt interdictæ, nec relaxabitur in eis Interdictum propter rationes tactas in præcedenti Quæſtione, licèt feratur *Joan. de Deo* dixiſſe contrarium.

Circà quintum, reſpondeo. Ad hoc fertur *Joan. de Deo* reſpondiſſe, quod ſi ſint doli capaces, idem dicendum eſt de eis, quod de aliis, quia Ætas illa plena eſt malitiis, & mendaciis, *extra de lic. pueris.* Si verò non ſunt doli capaces, audire poſſunt Divina in Locis aliis non interdictis; in Terra verò interdicta non, quia non eſt eis à jure conceſſum.

Circà ſextum, reſpondeo. Ad hoc fertur *Joan. de Deo* reſpondiſſe, quod ſi ſtatim poſtquam ſciverunt, venerunt, & contradixerunt, & coram Rectore proteſtati fuerint, non ſunt interdicti; plus enim valet expreſsè contradicere, quam non conſentire, *extrà de homi. Petrus, & de ſimonia intelleximus*.

Aliis autem videtur contrarium propter rationes poſitas ſuprà in quæſtione illa, ſcilicet, quid ſi in Civitate, &c.

Circà ſeptimum, reſpondeo. Ad hoc fertur *Joan. de Deo* dixiſſe, quod tales, qui contradicere poſſunt, & non contradicunt conſentire videntur, quia error cui non reſiſtitur approbatur *diſt. 83. error*; & ideò nec ad Divina, nec ad Sepulturam Eccleſiaſticam debent admitti, quia Privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate *11. qu. 3. privilegium*; ſi tamen de taciturnitate poſteà doleant, & contradicant, reviviſcit eorum Privilegium per Decretalem, *extra de ſent. ex duobus*, à ſano ejus intellectu.

Ad hoc nota, quod quandò conceditur alicui ſingulari Perſonæ, ut Comiti, Epiſcopo, & hujuſmodi; ut tempore Interdicti poſſit celebrare, vel audire Divina, Familiares ejus domeſtici ad audiendum cum eo, & celebrandum ſibi divinum Officium licitè admittuntur, dummodò non ſint ob iſtam cauſam in fraudem aſſumpti, ut patet *lib. 6. de verb. ſign. c. ult.* Secus autem eſt de Familiaribus alicujus Conventus, ſive Collegii illius, *extra lib. 6. de privil. licèt* illi enim non debent admitti, niſi ſint privilegiati. Ratio hujus diverſitatis eſt, quia in primo caſu privilegium aliquod eſſe inutile poſſet, quod eſſe non debet, *extra de privil. in his*. In ſecundo autem caſu convenientiùs poteſt per ſe ſine Familiaribus celebrare Divina; & ideò Privilegium eſt reſtringendum, *extra eod. tit. ut privilegii ad fin.*

Sed quid ſi in Conventu ſunt tantùm tres, & duo infirmi, numquid tertius celebrare poſſet cum Familiari?

Reſpondeo *Hoſt.* notat eodem *tit. c. quod nonnullis*, quod ſic, ne Privilegium inutile eſſet, ad inſtar ejus, quod de Perſona dicitur ſingulari *in c. licèt.* Hæc *Jo. An.* Intellige tamen, quod hoc non conceditur illis Familiaribus, qui dederunt aliquo modo cauſam Interdicto, ut in *cap. licèt §. ult.*

De Interdicto particulari Perſonæ, ſive Hominis.

INterdictum Perſonæ ſpeciale, ſive particulare, quod propriè dicitur Suſpenſio, eſt, quandò interdicitur, ſive ſuſpenditur aliqua determinata Perſona, una, vel plures.

Quid ſi interdicatur Familia alicujus Magni, numquid Clerici de familia ejus erunt interdicti?

Reſpondet *Rod.* quod ſic. Niſi ſpecialitèr excipiantur; Sciendum autem, quod ſicut dicitur, *extra de Cle. extra ſi celebrat. in gloſ. cap.* Duplex eſt Suſpenſio. Una, quam Homo incurrit à Canone ex participatione cum Excommunicato; & hæc excludit à Sacramentis Eccleſiæ, & dicitur Excommunicatio minor, de qua habitum eſt ſuprà *tit. 1. art. 2. & tit. 9. ar. 2. qu. ult.* Alia eſt, quam incurrit Homo alitèr, quàm per participationem, & hęc quandòque eſt à Canone, quandòque à Judice, ut dicetur infrà. Secundum autem, iſtum ſecundum modum ſuſpenſionis, eſt aliquis quandòque ſuſpenſus, quoad ſe tantùm, & non quoad alios; ut quilibet in mortali conſtitutus; Talis enim tenetur abſtinere à celebratione miſſæ, non per ſententiam Canonis, vel Judicis, ſed per ſimplicem prohibitionem Juris ſine ſententia. Si tamen celebraret, non teneretur Eum vitare Subditus ejus, vel quivis alius, etiam ſi peccatum ejus ſciret, ex quo occultum eſſet; ut patet *diſt 6. teſtim. & extra de coha. cleri. quæſitum.* Quandòque eſt ſuſpenſus quoad ſe, & quoad alios, ut quandò eſt ſuſpenſus ab Officio per ſententiam Canonis, vel Hominis; talis enim tenetur ab Officio abſtinere, & qui ſcit hoc, tenetur eum quoad executionem Officii ſibi interdicti vitare. Si tamen occultè ſit ſuſpenſus per ſententiam Canonis, ſi non poſſet ſine ſcandalo vitare, non tenetur, ut *diſtin. 32. nullus, & extra de coha. Cle. veſtra, & c. quæſitum in fi.* Quandòque eſt ſuſpenſus quoad alios, & non quoad ſe, ut Presbyter peregrinus, cui permittitur celebrare ſecretè, non coràm Populo manifeſtè, quia non eſt certum de ejus ordinatione, ut *extra de Cle. præ. cap. ult.* & hæc diſtinctio habetur *in c. quæſitum in gloſ.*

Item per ſententiam Canonis, vel Hominis ſuſpenditur quis quandòque ab Officio, quandòque à Beneficio, quandòque ab utroque *extra de pur. Ca. inter. & de off. or. quando in fin.*, qnandòque ab Executione Ordinis, quandòque à Collatione Ordinis, quandòque ab Ingreſſu Eccleſiæ, ut patebit infrà ubi dicitur, qnis ſuſpendere poteſt; quandò autem interdicuntur aliqna ſpecialia, nihilominus exercere poteſt alia non interdicta, *extra de cor. vici. ſignificavit*.

Item quicumqne eſt ſuſpenſus ab ordine Subdiaconii, intelligitur eſſe ſuſpenſus à Diaconio, & à Presbyterio; ſed non è converſo, *art. in cap. ſignificavit, & de Cle. debili. præſentium*; & ſnſpenſus à Sacerdotalibus eſt ſuſpenſus ab Epiſcopalibus; & non è converſo, ergo & ſuſpenſus à collatione ſimplicitèr, intelligitur ſuſpenſus à collatione cujuslibet Ordinis. Suſpenſus tamen à collatione Ordinis Diaconii, vel Presbyterii, non videtur ſuſpenſus à collatione aliorum Ordinum inferiorum, ut innuitur *extra de tempor. ord. dilectus fil. in fin. & c. litteras ad fin.* Unde & ſuſpenſus ab Officio, ſuſpenſus eſt ab Epiſcopalibns, quarè non poteſt ordinare, nec conſecrare, quod ſi facit, eſt irregularis ſecundùm *Hoſt.* quia ut dictum eſt, qui eſt ſuſpenſns ab Officio inſerioti, ſuſpenſus videtur à Superiori.

Item, cui interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, interdicitur officinm intra Eccleſiam, & non è converſo, ergo ſnſpenſus ab Officio poteſt intrare Eccleſiam ſuam, & intereſſe Divinis, dummodò non officiet; Secus eſt ſi ſit ſimplicitèr ſuſpenſus à Divinis, quia tunc non poſſet officiare, nec cum aliis audire, *art. in capitulis ſupradictis*. Hæc *Hoſt.* & conveniunt cum eo *Goffr. Ray. & Rod.*

Item, cui interdicitur Eccleſia, interdicta intellignntur ei Eccleſiaſtica Sacramenta, *23. qu. 3. Latorem ſecundùm Joan.*

His prævisis circà Interdictum particulare Perſonæ, ſive Hominis, Quæres.

PRimò. Numquid ſuſpenſus ab Officio; ſnſpenſus eſt eo ipſo à Beneficio?

Secundò. Utrùm ſuſpenſns à Beneficio ſuo, per Epiſcopum ſuum poſſet acquirere beneficium?

Tertiò. Quid ſi Epiſcopus dicat, ſuſpendo te ab Officio, & Beneficio?

Quartò. Numquid ſuſpenſus ab uno Epiſcopo Suſpenſus habetur quantùm ad alios Epiſcopos?

Quintò. Numquid ſuſpenſus per annum ſi ſit annus biſextilis, celebrare poteſt die ultima?

Circà primum, reſpondet *Ber. extra de Cle. exe. Latores in gloſ.*, & dicit, quod ſic; Quia Beneficium confertur propter Officium, & ubi unum propter alterum; ntrobique tamen unum, *di. 81. eos. Hoſti.* autem ſic diſtinguit, ſcilicèt quod ſuſpenſus ab Officio, aut eſt ſuſpenſus ex gravi cauſa, & tunc nihil recipit de Proventibus, *extra de pur. ca. inter, & 2. qu. 4. ſuper cauſa*. Aut ex levi cauſa, & tunc, aut diù perſtitit contumax, & tunc etiam eſt privandus Beneficiis, *extra de ætat. bonæ*; aut non diù, & tunc non videtur quod ei Beneficia ſint ſubtrahenda, quia hoc fieri non debet, niſi ex magna cauſa, *16. qu. ult. inventum*; Fit autem hęc ſuſpenſio aliquandò ex levi cauſa, ut propter ſcandalum Papæ, vel infamiam ſolam, *2. quæſt. 5. §. Presbyter*: & hoc intellige de beneficiis, quæ quis ſeparata, & certa percipit, quotidiana enim non percipit, niſi qui ſervitium facit, ſic intellige illud, *extra de præben. licèt, & cap. cum ſecundum Apoſtolum, & extra de Cle. conjug. quod à te, & cap. diverſis*; vel illud intelligitur, quandò Beneficiatus perpetuum habet impedimentum; Aliàs ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis lata quoad Officium, extendi non debet ad Beneficium, nec è converſo *de pęn. diſt. 1. pęna*; niſi aliud in ſententia exprimatur *extra de ſolu. c. 2. in fi.* Hæc *Hoſt. Inno.* verò *extra de ætat. cum bona*; diſtinguit ſic, ſcilicèt, quod quandò quis ſimplicitèr ſuſpenditur; aut hoc fit cum cauſæ cognitione, aut ſine; Si cum cauſæ cognitione ſententiando diffinitivè, quandò eſt actum de crimine, tunc ſtatim ejus Beneficia conferri poſſunt alii, quia per ſententiam eſt damnatus. Si autem ſine cauſæ cognitione, quia fortè non eſt adhuc actum, vel etiam per ſententiam interlocutoriam eſt ſuſpenſus, ſcilicèt propter contumaciam, tunc non intelligitur ſuſpenſus eſſe perpetuò, nec perdit Beneficia, niſi ſit negligens abſolutionem petere, quod ex hoc præſumitur, quod diù ſtetit in ſuſpenſione.

Circà ſecundum, reſpondet *Ber. extra de Cle. ex. Lat. in gloſ.* dicens, quod ſic; quia non intelligit illum ſuſpendiſſe niſi quoad ſe, niſi feratur ſententia ſpecialitèr, ut removeatur ab Officio, tunc enim Beneficium eſt ſequela, & tunc removetur ab illo, *ar. diſt. 81. eos, & extra de Cle. extra Clerici autem*; niſi ſpecialitèr ei conſervaretur, *diſt. 50. ſtudeat, & cap. accedens*.

Circà tertium, reſpondeo *Ber. extra de Cle. extra illud*. Credit, qnod debet abſtinere ab utroque, ſaltem propter dubium.

Circà quartum, reſpondeo, quod ſic; Si ſuſpenſus ſit ab Officio, quia ſententia illius jus facit qnantùm ad omnes, *19. qu. 2. duæ ſunt, & 7. q. 1. ſi quis Presbyter*; talis etiam nihil debet tractare de Officio Eccleſię aliàs debet deponi, & in hoc æquiparatur Excommunicato, *extra*

de

de Cleri. extra c.2.& 3. Sed ſi ſit ſuſpenſus à Beneficio, Beneficium alibi poteſt habere, ut patet *diſt.18. placuit*.

Circà quintum, reſpondet *Ber. extra de verb.ſign.quæſivit*, quod ſic, quia cum ſit pœna, non debet ampliari, ſed potiùs reſtringi, *de pœ. diſt.1. pœnæ*.

ARTICULUS II.

Propter quam Cauſam, Interdicti Sententia feratur.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt propter quam Cauſam, Interdicti Sententia feratur.

Circà quod ſciendum, quod Interdictum generale fertur, quandòque propter delictum Domini, vel Rectoris, *extra de offi. dele. ſanè 2. in text. & gloſ. fin.*; Quandòque propter delictum Civium *lib. 6. de ſent. excomm. ſi ſententia*. Interdictum autem ſpeciale, ſive particulare alicujus determinatæ Eccleſiæ in aliqua Civitate fertur propter delictum Clericorum, vel Parochianorum ejus, & hoc Interdictum nihil aliud eſt, quam Prohibitio ne in ea celebrentur Divina in pœnam eorum; Interdictum verò ſpeciale Perſonæ fertur quandòque propter delictum Domini, vel Patrisfamilias in familiam, aliquandò propter delictum alicujus in ejus Perſonam, de quo patebunt infra exempla multa, quandò dicetur de Suſpenſis à Jure; Poteſt etiam quis interdici, vel ſuſpendi ab Officio, & Beneficio propter contumaciam, *extra de dolo, & contemptu veritatis in gloſ. Ber.* Sed & dici poteſt, quod ſicut nullus debet excommunicari niſi contumax fuerit, ut habitum eſt ſuprà; ità etiam nullus debet interdici, vel ſuſpendi, niſi contumacia præcedente in eo, qui interdicitur, vel in eo occaſione cujus interdicitur; undè *extra de appellat. reprehenſibilis* dicitur, quod ſententia Suſpenſionis ferri non debet, niſi canonica admonitione præmiſſa, niſi fortè ſit talis culpa, quæ Suſpenſionem inducat ex ſuo genere. Sed nec ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis, quæ infligitur à Jure, eſt ſine contumacia, qui enim venit contrà Jus, contumax dici poteſt, & etiam furioſus, *extra de tempore or.*, vel non eſt compos.

Eſt autem multiplex contumacia, de quo require ſuprà Titulo ſeptimo; hoc autem quod dictum eſt, ſcilicèt, quod nullus debet interdici, vel ſuſpendi, niſi contumax, non credit *Inno.*, quia invenitur ferri ſententia Suſpenſionis contrà delinquentem etiam non contumacem, *5. quæſt.4. in loco*. Datur etiam hujuſmodi Sententia, quandòque ut pœna, undè poſſet imponi etiam Pœnitenti, & Correcto. Secùs verò eſt de Sententia Excommunicationis, quæ non eſt purè pœna, ſed etiam medicina, *2.qu.1. multi.* Hæc *Inno. extrà de exceſ. præla. c.1.*

Utrùm autem Monitio præcedere debeat, vide infrà Articulo octavo, ſcilicet, quomodò Sententia Interdicti, vel Suſpenſionis debet ferri.

ARTICULUS III.

Quid negatur, & quid conceditur in generali Interdicto.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, quid negatur, & quid conceditur in generali Interdicto;

Sciendum igitur, quod denegatur Euchariſtia, præterquàm decedentibus verè pœnitentibus, & Unctio extrema, *extra de pœ. & re. quod in te, & de ſent. excom. permittimus*; & Promotio Laicorum ad Ordines, ut dicit *Inno. extra de ſpon. non eſt nobis*; Et ſepultura Eccleſiaſtica, præterquàm Clericis, qui ſervaverunt Interdictum, quibus conceditur ut poſſint in cœmeterio Eccleſiæ, ſine pulſatione Campanarum, ceſſante omni ſolemnitate, cum ſilentio ſepeliri, ut *cap. quod in te*.

Habent etiam aliqui Religioſi Privilegium, ut Confratribus ſuis non excommunicatis, vel interdictis nominatim, præbeatur Eccleſiaſtica Sepultura, quod intelligi debet de illis Confratribus, qui licèt in Sæculo remanentes, eorum Ordini ſunt obligati, mutato habitu ſæculari; vel etiam, qui inter vivos bona ſua dederunt, retento tamen uſufructu in vita ſua, qui tamen non debent ſepeliri in Eccleſiis interdictis, licèt in aliis liberè poſſint eligere ſepeliri, *extra de privil. ut privilegia §.1.*; Aliàs autem licèt dent annuatim denarios duos, vel tres, vel plures, non majus Privilegium in hoc, quàm cœteri homines conſequentur, ut dicitur ibidem, & *cap. cum plantare §. de Confratribus*.

Nota ſuper hoc quod dictum eſt, ſcilicèt, mutato habitu ſæculari; dicunt *Hoſt. Inno.* & *Ber.* quod ſufficit, quod hujuſmodi habitus diſtinguat illos ab habitu ſæculari, nec oportet, quod aſſumant habitum illorum Religioſorum, vel ſecundùm *Inno.* & *Hoſti.* poſſunt habitum aſſumere ſine profeſſione. Et ſi contrahant matrimonium, tenet; *arг. extra eo, qui Clerici conſuluit, & cap. veniens*. Et tamen, qui mutant habitum, cenſentur Perſonæ Eccleſiaſticæ largè, & intelliguntur Privilegiatæ, & hoc etiam dicit *Ber.* Super hoc quod dicitur; *vel etiam, qui bona ſua &c.* dicit *Inno.*, quod oportet, quod omnia bona ſua dent. Alii dicunt, quod ſufficit ſi dent majorem partem, *Hoſti.* recitat utramque opinionem. Item dicunt *Inno.* & *Hoſtien. extra de ex-*

ceſ.

ceſ. præla. tanta. quod Quidam dicunt, quod licèt in Terra interdicta Clerici poſſint ſepeliri, tamèn in Eccleſia interdicta, nulli poſſunt ſepeliri, nec Clerici, nec Privilegiati. Item Homines interdicti, quamdiù ſunt interdicti, non debent ſepeliri, in Loco interdicto, nec in non interdicto cœmeterio, *extra de pæ. & re. quod in te.*; tamen poſt Interdicti ſolutionem, erunt in cœmeterio ſepeliendi, *extra de ſent. excom. cum illorum*. Item ſecundùm *Guil. Duran.*, ſi quis ſolemnitèt inrerdictum in cœmeterio ſepelierit, irregularis erit.

His prævisis, & prænotatis, Quæres.

PRimò. Numquid Clerici dare poſſunt Crucem, & Aquam benedictam, & Incenſum Laicis, qui de facto ſepeliunt mortuos in cœmeterio?

Secundò. Numquid Clerici poſſunt Camdanas pro mortuis, vel pro horis pulſare, & pulſari facere, vel permittere?

Tertiò. Numquid tempore Interdicti aliquis in periculo mortis pœnitentiam accipiens, & jurans ſtare Mandatis Eccleſiæ, debet admitti ad Eccleſiaſticam Sepulturam?

Quartò. Sed quid de Benedictione Peræ, & Baculi Peregrinorum?

Circà primum, reſpondit *Joan. de Deo*, ut dicitur, quod non, imò peccant non tantùm in hoc conſentiendo, ſed etiam Laicos in errore fovendo, quia latum pandit aditum iniquitatis, qui conſentit perverſis, *di. 18. c. 2. & 3.*

Circà ſecundum, reſpondit *Joan. de Deo*, ut dicitur, quod non, ſi tamen Laici hoc faciant, non tenentur, dummodò eis non conſentiant.

Circà tertium, reſpondeo, quod non; Quia hoc eſt expreſsè contrà Jus, *extra de pæ. & re. quod in te, §. licèt*, ab hujuſmodi tamen interdictis poſt penitentiam licet mortuaria recipere, quia & pro eis eſt orandum, *11. qu. 3. quicumque*. Sed ſi pœnitentiam non acceperint, non debet pro eis orari, nec debent mortuaria recipi, *di. 88. c. ſi.* Hæc *Inno. in c. ut privil.* Et intellige, quando nec ſigna contritionis in eis apparuerint, aliàs ſecùs eſt. Undè, & idem *Inno.* dicit ibidem, quod cum Locus eſt interdictus, ſi in morientibus ſigna contritionis apparuerint poſt Interdictum ſolutum erunt in cœmeterio ſepeliendi; *extra de ſent. excom. cum illorum*. Denegatur etiam tempore Interdicti Divinum Officium, ut in *c. quod in te*.

Circà quartum, reſpondeo. Hæc videtur conceſſa, cum non inveniatur prohibita, ſecundùm *Rod.* conceditur tamen Epiſcopis, & pleriſque Religioſis, dum ipſi non ſint ſpecialitèr interdicti, nec cauſam dederint Interdicto; ut Excommunicatis, & Interdictis excluſis, non pulſatis Campanis, poſſint quandòque Divina celebrare, & hoc voce ità demiſſa, quod videantur potiùs legere, quam cantare, ideſt legere, & non cantate, ſecundùm *Hoſtien.*, & voce ità demiſſa, quod non poſſint exteriùs audiri, *extra de privil. quod nonnull.*, per quod patet ſecundùm *Gloſ. Ber.* & *Hoſti. ibidem*, quod non licet Interdictis, & multò magis, nec Excommunicatis audire extrà Eccleſiam Divina Officia, quæ dicuntur in Eccleſia; quæ verò dicuntur in domo, vel in via, non prohibentur audire ſecundùm Quoſdam, ut dicit *Rod.* Dicit etiam idem, ſcilicèt *Rod.*, quod talibus non eſt pax portanda, vel oſtium aperiendum, vel Feneſtra ad videndum Euchariſtiam quando elevatur, vel ad offerendum poſt Evangelinm.

Nota eriam ſecundùm eundem, quod Interdicti poſſunt in Eccleſia Oratione privata orare, etiamſi Eccleſia ſit interdicta, quia hoc non invenitur alicui prohibitum in Jure, niſi ſit Excommunicatus majori Excommunicatione, vel Interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ.

Nota etiam ſecundùm *Ber. in c. nonnull.*, quod Canonici poterunt intereſſe Miſſæ cum Epiſcopo, non ut celebrent principaliter cum eo more ſolito, ne rigor vileſcat, ſed ut audiant Miſſam, *extra de privil. ut privilegia.* Conſimili modo conceditur Clericis in Eccleſiis Conventualibus, tàm ſæcularibus, quàm regularibus, quod poſſint bini, & bini, & tres ſimùl dicere canonicas horas, ut in *cap. quod in te*. Et Eccleſiæ Miniſtri ſemèl in Hebdomada poſſunt dicere Miſſam cauſa conficiendi Corpus Chriſti, quod verè pœnitentibus decedentibus non negatur, *extra de ſent. ex. permittimus*.

Nota etiam ſecundùm *Inno.* & *Hoſti. extra de privileg. quod nonnullis*, quod nominatim Interdicti propriè loquendo, ſcilicèt, qui proprio nomine, vel circumlocutione ſufficienti exprimuntur, & qui cauſam Interdicto dederunt, vel circà hoc dolum aliquem commiſerunt, ſemper ſunt à Divinis excludendi, nec ad eos extenduntur communia Privilegia de Divinis audiendis, vel celebrandis; undè ſecundùm *Hoſti. ibidem*, ſi aliqui ponunt, vel poni procurant Interdictum, ut poſteà ipſi ſoli celebrent, & oblationes recipiant, & aliæ Eccleſiæ defraudentur; tales occaſione Privilegii ſui non poterunt celebrare.

Nota etiam, quod illud, quod dictum eſt ſuprà, ſcilicet, quod Epiſcopi poſſunt, quandòque &c., exponitur ſecundùm *Ber.* & *Hoſt. ibid.*, quandòque, ideſt quandòcumque, ſcilicet ſemèl in die. Et dicit ibidem *Hoſt.* quod

tunc

Digitized by Google

tunc Epiſcopi non poſſunt tantùm celebrare, ſed etiam celebrari facere, quia Epiſcopus non ſemper eſt paratus, & indecens eſt valdè, quod Epiſcopus diem tranſeat ſine Miſſa, *art. extra de cele. Miſs. dolentes*; & hæc nunc ſunt expreſſa *lib. 6. de privil. quoniam*. Et additur ibidem, quod hoc eis permittitur ubicumque, ſine tranſgreſſione Interdicti; & hoc dicitur ſecundùm *Jo. An.*, quod licèt celebrare poſſint in Loco interdicto, non tamen alta voce, & Interdictis admiſſis.

Conceditur etiam Hoſpitalariis, & Templariis jure antiquo, quod Eccleſiæ interdictæ in adventu eorum, & aliorum ſimilium Privilegium habentium aperiantur ſemèl in anno, ut excluſis Excommunicatis ibi celebrent Divina, *extra de privil. cum & plantare §. quod ſi Templar.*, quod ſecundùm *Hoſt.* ſic intelligi debet, ſcilicèt, quod ſi plures Eccleſiæ ſunt in eadem Terra, aperiatur tantùm una, ut *eod. lib. ut privilegiat. §. illud*, & poſſunt ibi die illa dici plures Miſſæ, per Clericos illius Eccleſiæ, vel per alios. Debet etiam ſic intelligi, quod tantùm uni Hoſpitalario, vel Templario ſemèl in anno aperiatur, & non pluribus venientibus, ſecundùm *Goff.* quod intellige ſecundùm *Hoſt.* quoad Privilegium commune. Porrò ſi aliqua Domus ipſorum eſſet privilegiata ſpecialitèr in aliqua Provincia, vel Diœceſi, idem eſſet, ſcilicèt, quod uno veniente admiſſo, Privilegium anno illo locum ampliùs non haberet. Sed etſi plures Domus in eadem Provincia Indulgentiam ſpecialem haberent, licèt ejuſdem Ordinis eſſent, videtur quælibet admittenda, quoad unam Perſonam. Et ſic intelligi poteſt illud, *extra de ſepult. in noſtra §. 1. in princip.* Admittetur autem de Domo privilegiata, qui primò venerit, quod ſi duo de eadem Domo ſimul concurrant, & idem Procuratorium habeant, ambo ſimul admittentur; aliàs unus ſine altero non debet admitti, *extra de offi. leg. cauſam*, niſi aliud in Procuratorio diceretur, ut patet *ibidem cap. 1.* Si verò habeant diverſa Procuratoria videtur poſterior admittendus, *extra de proc. cap. pœnult. §. quod ſi frater.* Hæc *Hoſt.*

Circà hæc adnotata, dubitabis.

PRimò. Sed quid ſi per centum annos nullus Hoſpitalarius ad iſtam Eccleſiam veniſſet, quæ ſæpè fuit interdicta, numquid contra eos præceptum erit?

Secundò. Sed numquid Epiſcopus poteſt dare Privilegium celebrandi in Eccleſia ab eo interdicta?

Tertiò. Quid ſi aliqui ſunt Privilegiati, quod tempore Interdicti celebrare poſſint in ſuis Feſtis, numquid alii celebrare poſſunt in eorum Eccleſiis?

Circà primum, reſpondet *Ber. extra de privileg. ut privilegia in gloſ. v. in fin.* quod non; Quia non nocet aliis.

Circà ſecundum, reſpondet *Ber. extra de appel. ad hæc quoniam in fin. prim. gloſ.* quod non; Quia hoc pertinet tantùm ad Papam. *Inno.* verò dicit, quod licèt locus ſit interdictus, poteſt tamen celebrari, & de licentia Juris, *extra de privil. ut privilegia.* Et de licentia hominis, *extra de appell. dilectis*, quia nihil aliud eſt interdicere Eccleſiam, quam interdicere Celebrantes in ea, à qua ſententia poteſt Epiſcopus, quos vult excipere; ſed ſi Perſona ſit interdicta, vel ſuſpenſa, non poteſt celebrare de alicujus licentia, nec poteſt Interdictum ſuſpendi in Perſona ſuſpenſa, niſi pro delicto alterius ſit ſuſpenſa. Nunc autem in novo Jure præcipitur, *lib. 6. de ſent. excommunicationis alma*, quod Miſſæ, & alia Divina Officia ſub pœna quotidianarum diſtributionum celebrentur ſicut priùs in Eccleſiis, & Monaſteriis planè Januis clauſis, non pulſatis Campanis, excluſis Excommunicatis, & Interdictis. Tamen in Natali Domini, in Paſchate, Pentecoſtes, & Aſſumptione Virginis Glorioſæ, pulſatis Campanis, Januis apertis, alta voce Divina Officia celebrentur excluſis Excommunicatis, admiſſis, qui voluerint Interdictis. Ità quod hi propter quorum exceſſum eſt latum Interdictum altari non appropinquent. Et ſecundùm *Joan. And.* celebrari poteſt in vigilia feſti ad Veſperas, quia tunc quoad Officium incipit dies, *extrà de feriis cap. 2.* Et poteſt continuari uſque ad ſecundas Veſperas Feſti incluſivè, & non ultra, ſecundùm formam iſtam. Cœtera verò, quæ circà Interdictum, quoad Officium anteà ſtatuta fuerunt, remanent in robore ſuo; revocatis omnibus Privilegiis contrariis, ut dicitur ibidem; undè ſecundùm *Joan. And.* Privilegia conceſſa aliquibus Religioſis, ut celebrare poſſint in Feſtis aliquibus certis, & ſimilia; & etiam Privilegium Templariorum, & Hoſpitalariorum, de quo *extra de privileg. ut privilegia ſunt revocata*, & reſpicit dicta Conſtitutio Privilegia prædicta, non futura.

Circà tertium, reſpondet *Inno.* & *Hoſt. extra de privil. ut privileg.*, quod non; Si ſit eis Privilegium perſonalitèr datum, puta, *concedimus vobis, quod poſſitis celebrare*; poſſunt autem ſi non ſit perſonalitèr datum, puta, *concedimus, ut in veſtris Eccleſiis celebretur*. Conceditur etiam tempore Interdicti generalis, jure antiquo Baptiſmus Parvulorum, Pœnitentia morientium, & peregrinorum, qui cauſam non dederunt Interdicto; Chriſmatio in fronte, & Prædicatio etiam in Eccleſia, *extra de ſpon. non eſt vobis, & de pr. & re. quod in te, & de ſent. excom. reſponſo 1.* Confectio Chriſmatis *lib. 6. de ſent. ex. quoniam.* Et ſecundùm *Rod.* con-

ceditur Chriſmatio tantùm Parvulorum. Sed *Hoſti.* videtur dicere ſupra *in cap. reſponſo*, quod etiam Adultorum, tenet etiam Matrimonium tempore Interdicti contractum, cum teneat Matrimonium etiam ab Excommunicato contractum excommunicatione majori, *extra de eo, qui duxit, cap. ſignificaſti*. Credit autem *Hoſti. extra de ſpon. non eſt vobis*, quod ſolemnitas ſuſpendatur. *extra de feriis Capellanus, & in ſum. tit. de dan. deſpouſ. §. 1.* dicit, quod non debet fieri benedictio nuptialis. Jure autem novo conceditur expreſsè etiam Baptiſmus Adultorum, ut in *c. quoniam pœnitentia ſacrorum*, exceptis Excommunicatis, quibus non dabitur Pœnitentia, niſi in Articulo mortis, & exceptis illis, qui dederunt cauſam Interdicto, niſi ſatisfaciant, vel prout poſſunt caveant, *lib. 6. de ſent. exco. alma, §. quia verò, & §. in illis etiam*.

Interdicto autem ſpeciali, quando interdicuntur plures certæ Perſonæ, vel Familia alicujus, ipſis Interdictis eadem negantur, & conceduntur, quæ negantur, & conceduntur in Interdicto generali, communibus perſonis, niſi aliud in ſententia exprimatur. Quando verò interdicitur una certa Eccleſia, durante illo Interdicto, non debent in ea celebrari Divina Officia, niſi prout permittitur à Jure, vel niſi hoc fiat ex Privilegio ſpeciali Papæ; quando verò alicui aliquid ſpecialitèr interdicitur, quod propriæ eſt ſuſpendi, prohibitus ab aliis non intelligitur, ut dictum eſt ſuprà.

ARTICULUS IV.

De Incommodis aliis à prædictis, quæ proveniunt ex Interdicto, & Suſpenſione.

SEquitur videre de quarto, ſcilicèt, de Incommodis aliis à prædictis, quæ proveniunt ex Interdicto, & Suſpenſione.

Sciendum autem, quod Civitas interdicta honore privatur, ut ſcilicèt, ibi Papa non eligatur, *extra de elect. ubi periculum §. porrò*.

Item Suſpenſus ab Officio, ſimplicitèr non poteſt celebrare Divina, nec miniſtrare Eccleſiaſtica Sacramenta, *extra de Cle. exc. c. 2. & c. poſtulaſtis diſt. 28. Presbyterum*. Alia tamen Officia præter Miſſam poteſt non officiando, ſed quaſi privata Perſona ſecretè dicere, *11. qu. 3. ſi quis Epiſcopus, & extra de pœ. & re. quod in te., & de Cler. extra illud Dominus, in Gloſ. eodem*.

Item Suſpenſus, vel Interdictus non poteſt eligere, vel eligi, *extra de conſuet. cum dilectus*, nec poſtulari, *extra de poſtul. c. 1. in text. & gloſ. penul.* Et hoc eſt verum ſecundùm *Hoſt.* De Suſpenſo ab Homine vel Canone ab Officio, & Beneficio, vel ab Officio tantùm. Idem eſt de Suſpenſo à participatione tantùm, undè ligatus Excommunicatione minori poteſt eligere, licèt non debeat eligi, *extra de Cler. excom. ſi celebrat*. Non etiam poteſt Suſpenſus excommunicare, nec interdicere, nec ſuſpendere, *extra de exceſ. præl. tanta in gloſ. H.* Nec Dignitates, aut Beneficia conferre, ut patet ibidem, *& extra de exceſ. Præla. quia diverſitatem*. Quidam tamen dicunt, quod Epiſcopus Suſpenſus conferre poteſt Beneficia. Et dicunt, quod *in cap. quia*, Suſpenſus erat ab Officio, & juriſdictione, & talis non poteſt conferre. Sed contra eſt illud, *24. qu. 1. audivimus*, ideò dicunt alii, quod Suſpenſus Beneficia conferre non poteſt, quia ſicut Excommunicatus intelligitur à participatione Sacramentorum, & communione fidelium remotus, *extra de ſent. exc. ſi quem.* ſic & ſimplicitèr Suſpenſus intelligitur ab Officio, & à juriſdictione remotus, *ar. in c. tanta.* Beneficium etiam conferre, & recipere poſſe competit ratione Ordinis, & eſt ejus acceſſorium *1. qu. 2. ſi quid objecerit*, & cui interdicitur unum, & reliquum *diſtin. 81. eos, qui*, hujus ſententiæ fuit *Inno. extra de conſuet. cum dilectus*, & *Hoſti.* & *Ber. ibidem*. Et intellige hoc, ſecundùm eos de Suſpenſo ab Homine. Secùs eſt, ſi eſt ſuſpenſus à Canone, propter participationem cum Excommunicato, quia talis poteſt eligere, & alia, quæ ſunt juriſdictionis facere, licèt non poſſit eligi, ut *extra de Cle. excom. ſi celebrat.*

Si verò Suſpenſus ſit à Canone alitèr, quam propter participationem, ſecundùm *Gloſ. ibidem cap.* eadem pœna punitur, quia ſuſpenſus ab Homine; quia in utroque caſu eſt privatus Sacramentis, & Divinis Officiis, *extra de ſent. & re. jud. cum æterni, & de ſent. exc. cum medicinalis*.

Item Suſpenſus non poteſt Beneficia, nec literas pro Beneficiis impetrare, *extra de ætat. cum bona in gloſ. H.*, & interim ſunt ei Eccleſiæ Beneficia deneganda, *extra de appellat. paſtoralis*: undè etiam poſtquam fuerit abſolutus non licèt ei retinere Beneficium, quod interim acquiſivit, *ut in cap. cum bona in gloſ. c.* Et ſi ſtet per annum, & ultra Suſpenſus, ſuo Beneficio eſt privandus, ut dicitur in *gloſ. dict.* plura alia poſſent hìc poni, quæ poſita ſunt ſuprà, ubi agitur de Interdicto Perſonæ ſpecialitèr.

ARTICULUS V.

Quando aliquis Interdictum Generale tenetur ſervare.

SEquitur videre de quinto Articulo, ſcilicèt, quando aliquis tenetur Interdictum generale ſervare.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt,

Primò. Quid ſi ſciam aliquem Interdictum per Judicem, ſed ſententiam nondum eſſe publicatam, numquid ego Presbyter in Divinis Officiis eum vitare tenebor?

Secundò. Quid ſi Presbyter publicè Interdictum, ſcientèr recipiat ad Divina, numquid cœteri tenebuntur exire de Eccleſia, ne cum hujuſmodi Interdicto communicent in Divinis?

Tertiò. Quid ſi in Eccleſia alicujus Parochiç, in qua ſunt aliqui Interdicti, aliqui non, Presbyter aliquis vellet celebrare; numquid tenetur dicere, quod exeant Interdicti, aut ſi nulli exeant moniti ab eo, cum tamen ſint ibi aliqui, licèr non cognoſcat eos, numquid poterit ibi celebrare?

Quartò. Quid ſi Interdictum ſit latum occaſione Privilegiatorum ipſis non ſervantibus Interdictum, numquid licet aliis inde ſumere exemplum?

Sciendum autem, quod tunc tenetur, quando novit ſententiam Interdicti ſolemnitèr editam, aut publicè promulgatam, aut publicè obſervatam, *extra de poſtula. ad hoc in beato §. quod nec ſufficit, & §. ſed inde*, quinimò ſecundùm *Gloſ. ibidem dict.* ſufficere videtur, quod per ſolam famam pervenerit ad eum, *extra de ſent. exc. cum deſideres §. 2. quæſt.* Et ſi dubitet de eo, quod tantùm per famam intellexit, debet potiùs interdictum ſervare, quàm poſteà Eccleſiaſtica Sacramenta tractare, *extra de Cle. extra illud.*

Quibus prævisis.

Circà primum, reſpondeo. Credit *Rod.*, quod ſic. Si autem tantùm probabilitèr; credo, quia audivi à fide dignis, qui dicunt, ſe audiviſſe ſententiam proferri, ſed non publicati, ſi teneor Eccleſiam officiare, non dimittam eam officiare, poſtquàm eum monuero, quod ſi ſit interdictus, exeat; dum tamen nolit confiteri veritatem requiſitus, quia non teneor ſententias ſcire latas à Judice, niſi illas, quæ ità ſunt ſolemnitèr publicatæ, quod non licet eas ignorare.

Circà ſecundùm, reſpondeo. Credit *Rod.* Quod non tenentur exire nec peccant audiendo ſecum Divina, niſi Presbyter ſolus, qui recipit eum, niſi in hoc Presbytero conſentiant, aut eis placeat factum ejus.

Circà tertium, reſpondeo ſecundùm *Rod.* Si talis Presbyter non tenetur illam Eccleſiam officiare, quamdiu ſcit, vel probabilitèr credit eſſe ibi aliquos Interdictos, ſi cognoſcat eos, ſive non, non debet ibi celebrare, ne veniat contrà Interdictum; & ſit eis occaſio peccandi, dum ſe Divinis Officiis ingerunt. Et ſi probabilitèr credat, quod laborent ex ignorantia, & quod moniti exeant, debet eos monere in generali, quod exeant, & tunc ibi poteſt celebrare, aliàs non. Si autem tenetur officiare Eccleſiam illam, & ſciat inter Interdictos, & non Interdictos diſcernere, idem faciat in hoc caſu, quantùm ad vitandum Interdictos in Divinis Officiis, quod dictum eſt ſuprà, de vitandis Excommunicatis. Si autem neſciat diſcernere, meliùs eſt communicare eis, quibus non debetur Communio, quàm eis non communicare, quibus debetur Communio, ſcilicèt in Officio, *art. extrà de ſepult. ſacris.*

Circà quartum, reſpondeo, quod non. Quamdiu tamen Interdictum ſic latum violaverint, ne ſletu rideant aliorum, conceditur aliis celebrare, *extra de privileg. petiſtis.*

Nota ſecundùm *Hoſti. ibidem*, quod ſi Civitas ſit interdicta propter Hoſpitalarios, ideſt propter eorum exceſſum, tunc ſi ipſi violent Interdictum, nihilominùs alii celebrare non poſſunt. Si autem ſit interdicta pro Hoſpitalariis, ideſt pro eorum querela, tunc ſi ipſi non ſervent Interdictum, non tenentur alii ſervare.

ARTICULUS VI.

De pœna Violantium Interdictum.

SEquitur videre de ſexto Articulo, ſcilicèt, de pœna Violantium Interdictum.

Circà quod ſciendum, quod ſecundùm *Inno. extra de exceſ. prælat. tanta*. Interdictum violat quis, cum ſuum officium exequitur in Miſſa, ſcilicèt offerendo Calicem, Urceos, & hujuſmodi, vel celebrando aliud officium, vel Veſperas, vel Matutinas, & hujuſmodi, 11. *quæſt. 3. ſi quis Epiſcopus in fin.* non autem quis ſit irregularis, vel ſuſpenſus, ex hoc, quod intereſt officio, & canit cum aliis, non tamen celebrat, vel aliquid facit tanquàm in officio ſuo agens, cum hoc nuſquam expreſſum inveniatur, & hoc ſatis innuit, *c. præalligatum.* Dicitur autem aliquis agere in ſuo officio, ideſt ordine, ſive ſit in ordine majori, ſive minori, ſi agat hoc, quod ei competit. Hæc *Inno.* Secundùm autem *Hoſti. ibidem*, non ſit irregularis quis, ex hoc, quod Officio tantùm intereſt; hoc eſt verum de eo, qui audit Officium Divinum ex quadam ſimplici devotione; ſecùs eſt, ſi ex contemptu, ut quia facit Divina celebrari, & authoritatem præſtat, & tunc ſit irregularis, ut *in c. tanta, & ex-*

& extra de Cler. extra illud §.*fin.*; & idem dicit *Guill. Duran. in ſpe, tit. de diſpenſ.*

Item ſciendum, quod Epiſcopus violans Interdictum hominis, ipſo jure ſuſpenſus videtur, in tantùm, quod non poteſt excommunicare, nec Beneficia conferre, & qui ei obedierit, omnibus Beneficiis Eccleſiaſticis eſt privandus, & ab Officio, & Beneficio ſuſpendendus, & ad Sedem Apoſtolicam mittendus pro meritis recepturus. Ad hæc, ſi neceſſe fuerit, invocabitur brachium ſæculare, *ut extra de exceſ. prælat. c. fin.* Secùs videtur, ſi quis violet Interdictum Canonis, *ut extra de Cler. excom. ſi celebrat.*

Item, qui ſcientèr celebrat in Loco interdicto, non prout à Jure permittitur, vel niſi aliàs ſibi ex Privilegio concedatur, fit ex hoc irregularis; nec cum eo niſi per Papam diſpenſatur. Fit etiam ex hoc ineligibilis, ità quod non poteſt eligere, nec eligi, *lib. 6. de ſent. excom. bis, qui.* Fit etiam impoſtulabilis, quia violans Interdictum non poteſt etiam poſtulari, *extrà de poſtul. c.* 1. Secùs eſt ſi ignorantèr, niſi eſſet talis ignorantia, quæ non deberet excuſare, ut dicitur ibidem *in gloſ. c. de pæn.*

Item talis eſt etiam Beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliandus, & ſi Monachus ſit, vel Monialis, eſt in arctiori Monaſterio ad agendam pœnitentiam retrudendus, *extra de Cler. exc. poſtulaſtis*. Celebrans tamen in Loco non interdicto Perſonis interdictis, non propter hoc eſſet irregularis, quia hoc non invenitur cautum in jure, & pœnæ non ſunt ampliandæ. Celebrans verò in Eccleſia, Sanguinis, vel Seminis effuſione polluta, quæ eſt à jure interdicta, *ut extra de conſecr. Eccl. c. ult.* non eſt propter hoc ſuſpenſus, vel irregularis, licèt aliàs graviter peccet, ut patet *lib. 6. de ſent. ex bis, qui, & extra de privileg. tuarum in gloſ. in principio*. Secùs, ſi talis Eccleſia ab Epiſcopo interdiceretur, ne ibi celebraretur, ut patet ibidem.

Item ſepeliens publicè, & ſolemnitèr in Cœmeterio per hominem interdicto, fit irregularis, ſecundùm *Guil. Duran. art. extra de poſtul. prælat. cap.* 1.

Item omnes, qui Locis interdictis quemquam Divina celebrare quomodolibet cogunt, ſeu ad eadem audienda Excommunicatos, vel Interdictos evocant, omnes etiam excommunicati publicè, & Interdicti, qui in ipſis Eccleſiis nominatim à Celebrantibus moniti, ut exeant, remanere præſumunt, incidunt in Excommunicationem, à qua non niſi per Sedem Apoſtolicam poſſunt abſolvi, *lib. 7. eodem gravis*.

Item Fratres minores in ſuis Eccleſiis tempore Interdicti recipientes ad Divina Fratres de Provincia, eo ipſo ſunt excommunicati, non obſtante aliquo Privilegio, nec niſi à Papa, vel Locorum Epiſcopis poſſunt abſolvi, ut *ibidem cum eo.*

Item Religioſi quicumque Interdictum generale, quod ab Eccleſia Cathedrali, vel Matrice loci ſervari ſciunt, ſervare tenentur, cum moderamine tamen illius *cap. alma*, & idem eſt inceſſatione à Divinis; non ſervantes verò ipſo facto ſunt excommunicati, non obſtantibus aliquibus Privilegiis eis conceſſis, Conventionibus, Statutis, & Conſuetudinibus quibuſcumque *lib. 7. c. ex frequentibus*.

Item, qui Defunctorum corpora in cœmeterio tempore interdicti, aut nominatim interdictos ſepelierint ipſo facto ſunt excommunicati, nec poſſunt abſolvi, niſi priùs ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, his quibus per præmiſſa injuria fuit irrogata, ſatisfecerint competentèr: nullo eis contrà præmiſſa conceſſo Privilegio ſuffragante, *lib. 7. de ſepult. eos.*

Item, ſi quis Clericus degradatus, vel ab officio ſuſpenſus, pro certo crimine attentaverit aliquid de officio ſibi interdicto, & ab Epiſcopo correctus non deſtiterit, omnibus modis excommunicetur; & ſi nec ſic deſtiterit, ad requiſitionem Eccleſiæ per poteſtatem ſæcularem exilio damnetur, *extra de Cle. excom. ſi quis Presbyter*.

Item quicumque excommunicatus, vel ab Homine ſuſpenſus celebrat, de jure debet officio, & beneficio privati, & etiam deponi, *extra de Cle. ex. Clerici autèm, in text. & gloſ. & cap. latores*, & ſolus Papa cum eo diſpenſat, *lib. 6. de ſent. & re. ju. cum æterni, & de ſent. ex. excom. cum medicinalis*.

His prævisis. Quæres.

Primò. Numquid idem eſt de depoſito, ſcilicèt, quod ſolus Papa reſtituat eum?

Secundò. Quid ſi ſe Divinis, extra Eccleſiam ingerat?

Tertiò. Quid ſi Diaconus, vel Acolitus dicat Epiſtolam ſine Apparatu, ſicut eſt alicubi conſuetum?

Circa primum, reſpondeo. *Hugo.* dicit, quod ſic, quod probatur 7. *qu.* 1. *ſi quis Presbyter*. *Ber.* verò *in cap. Clerici autèm in gloſ. c.* diſtinguit; quod ſi Epiſcopus cum aliis Epiſcopis deponit eum tantùm à Sacerdotio, poteſt eum in ordinibus inferioribus recipere, & ſic in aliis ordinibus, *art.* 15. *quæſt.* 8. *qui admiſerit, & cap. ſi quis Presbyter*. Si autem deponit eum ab omnibus, tunc ſolus Papa reſtituit eum, niſi poſteà inveniretur, quod injuſtè depoſitus fuiſſet. Sic intelligitur illud 11. *quæſt.* 3. *Epiſcopi*. Item Clericus, qui non ſervat Interdictum Loci, eſt ſuſpenſus ab Officio, & Beneficio, *extra de exceſ. præla. tanta, in text. & gloſ.* Item ſuſpenſi à Confeſſoribus ſuis ab Officio

ficio ad tempus certum; ſi celebrant, ex hoc irregulares non fiunt, cum hoc non ſit expreſſum in jure, *art. lib.6.de ſent.ex. is, qui, reſponſo* 1. ſecundùm *Joan. And.* Item Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi ſe ingerat in ea Divinis, in ſuo agens officio, ſicut priùs, fit irregularis; & ſi hoc Interdicto durante decedat, non poteſt in Eccleſia, vel Cœmeterio, niſi pœnituerit, ſepeliri, *lib.6. eo. tit. is, qui.*

Circà ſecundum, reſpondet ibi *Jo. And.* Quod ex hoc non erit irregularis, ut ſi ab acre, vel tentorio, vel privata Domo, vel Altari viatico celebret, vel fortè Celebrantibus concelebret. Item Epiſcopus à Pontificalibus ſuſpenſus, ſecundùm *Hoſt.* non fit irregularis, ſi celebret in Pontificalibus, quia non ſunt de ſubſtantia, nec hoc invenitur expreſſum à jure, *art.de pœ. diſt.* 1. *pœna.* Et idem dicit *Inno. extra de ſent. ex. cum medicinalis.* Fit autem irregularis, ſi conſecret, vel ordinet. Item ſuſpenſus à Sacramentorum participatione, ſecundùm *Hoſt. & Inno. ſuper cap. cum medicinalis*; non fit irregularis, ſi celebret, quia talia non ſunt ordinis; nam & Laici participant Sacramentis. Et idem dicunt de Suſpenſo à collatione Sacramentorum, quia etiam Laici quandòque conferunt Sacramentum, ut patet de Baptiſmo. Secùs autem eſt de Suſpenſo à Divinis, vel officio, vel executione officii, vel celebratione Miſſæ, vel quolibet alio hujuſmodi, quod ſit propriè actus ordinis, quia tunc eſt irregularis, ſi hoc faciat contra Interdictum, *art. in cap. cum medicinalis, & extra de ſent. & re ju. cum æterni. Hoſti.* etiam ſuper *cap.cum medicinalis*, dicit; quod Suſpenſus à Divinis, de quo ſit ibi mentio, qualitercumque officiet Eccleſiam, vel conferat Sacramenta, ut priùs officiando, eſt irregularis.

Circà tertium, reſpondeo, ſecundùm *Inno. ſuper cap. tanta.* Si Conſuetudo ſit in aliqua Eccleſia, quod ſine diſtinctione ordinis, quis legat Epiſtolam, vel portet Cereos, vel aliquid aliud pertinens ad officium aliquod faciat, non erit irregularis, qui illud officium facit. Ubi verò tantùm per Subdiaconum Epiſtola ſolet legi, ibi fit irregularis, quia 11. *quæſt.* 3. *ſi quis Epiſcopus. Dama.* generalitèr dicitur, *ſi quid de ſacro Miniſterio contigerit*; ſed hoc videtur intelligendum, de his, quæ ſunt certo ordini deputata. Secùs eſt de aliis, ut eſt, Reſponſoria, Antiphonas, Lectiones, & hujuſmodi canere. Et conveniunt *Hoſti. ibid. & Guil. Duran.*

ARTICULUS VII.

A quo poſſit Interdicti, & Suſpenſionis ſententia ferri.

Sequitur videre de ſeptimo Articulo, ſcilicèt, a quo poſſit Interdicti, & Suſpenſionis ſententia ferri.

Circà quod ſciendum, quod ſicut ſupradictum eſt de ſententia Excommunicationis, ita dicendum eſt de ſententia Interdicti, & Suſpenſionis, quod quandòque fertur à Jure, quandòque à Judice. Et quidem, quæ ſententia dicatur eſſe ſententia Juris, & quæ Judicis, habitum eſt ſuprà *Titulo octavo, Articulo quarto, & quinto.*

Primò autem dicendum eſt de illa, quæ fertur à Jurè.

Circà quod primò ſciendum, quod ſunt plures Canones, in quibus fertur Interdicti ſententia generalis, & plures ſunt poſiti ſuprà *Titulo ſecundo.* Ponitur enim primus in Caſu ſexto, ſecundus in Caſu ſeptimo, tertius in Caſu quarto, quartus in Caſu quadrageſimoſecundo, quintus in Caſu quadrageſimonono, ſextus in Caſu quinquageſimoquinto; Septimus eſt, quod Civitas, in qua celebratur electio Papæ, ſi ea, quæ præcipiuntur ſervari in ipſa electione, non ſerventur diligentèr, & ſine fraude, erit interdicta, *extra de ele. ubi periculum*, §. *de his autèm*, & Epiſcopatu privata, ut patet ibidem. Octavus non eſt Canon latę ſententiæ, ſed ferendæ, ſcilicèt, quod terræ eorum, qui nolunt Eccleſiam juvare contrà Hæreticos bona fide, ſecundùm poſſe ſuum, debent interdici, *extra de hæred. ad abolendam*, §. *ſtatuimus inſuper.*

Sunt etiam plures Canones, in quibus fertur ſententia Suſpenſionis.

Primus eſt, de quo ſuprà *Titulo ſecundo, Caſu quinquageſimotertio.*

Secundus eſt, quod Suſpenſus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem Proferens ſententiam Excommunicationis, niſi præmiſſa Monitione Canonica, coràm Teſtibus idoneis, *extra de ſent.excom.ſacro.*

Tertius eſt, quod ſuſpenſus eſt per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, & à Divinis Officiis Ferens ſententiam Excommunicationis, vel Interdicti, vel Suſpenſionis non in ſcriptis. Idem eſt, ſi non conſcribat cauſam ſententiæ. Idem eſt etiam, ſi requiſitus non tradat infrà menſem exemplum Scripturæ: Et de his tribus, *lib.6. eo. cum medicinalis, in tex. & gloſ.*

Quartus eſt, quod ſuſpenſus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, Is de quo ſuprà, *Titulo undecimo, Articulo primo, qu. ſed numquid celeb.*

Quintus, quando Epiſcopus, ut ſuprà, Suſpenſus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, & Inferiores

res ab Officio, & Beneficio, qui ob procurationem ratione viſitationis ſibi debitam exigunt pecuniam, vel munera ab ipſo invito, vel etiam recipiunt à Volente, vel etiam recipiunt procurationem in victualibus occaſione viſitationis, cum non viſitaverunt. Tales, inquam, ſuſpenſi ſunt, ſi infrà menſem duplum eis, quod receperant, Eccleſiæ, à qua habuerant, non reſtituerint. Suſpenſi, inquam, donèc reſtituerint, ut ſuprà. Nec poſſunt eis à dantibus remitti, *lib. 6. de cenſib. exigit*. Poſſunt tamen diebus, quibus perſonalitèr viſitant, pecuniam recipere pro ſumptibus moderatis, *e. tit. felicis*.

Nota, quod in procurationibus aliis, quàm ob viſitationem debitis, non habet locum hæc pena, quod innuitur ibi, ratione viſitationis. Et ſecundùm *Inno. Hoſti. Guil. & Gar.* pro vecturis, & ferraturis equorum ſi indigeant, Viſitatores pecuniam exigere poſſunt; ſecundùm etiam *Gar.* ſi tàm modicum eſculentum, & poculentum recipiant, quod non eſt veriſimile, quod aliquem moveat; vel Donator ex hoc pauperior fiat, non habet locum hæc pœna. Nota etiam, quod Familia Viſitatoris, tenetur de eo, quod recipit; Viſitator etiam tenetur de facto eorum, *art. lib. 6. de elect. §. fin.*

Nota etiam, quod Suſpenſi prædicti, ſi Interdicto durante moriantur, in cœmeterio non ſepeliuntur: Et ſi interim in Eccleſia celebrent in ſuo officio, ut priùs, irregulares fiunt, *ut lib. 6. de ſent. excom. is, cui*. Nec poſſunt ab alio, quàm à Papa abſolvi, ut dicitur ibidem, *& cap. cum medicinalis*. Facta etiam reſtitutione, ſtatim abſoluti ſunt à Suſpenſione, *arg. extra de ſpon. non eſt vobis*. Et hoc innuitur in litera prædicti, *cap. exigit, ibi quouſque*. Hæc de *Jo. And.* Nota inſuper quod cum dicitur in dicto *c. exigit, in victualibus &c.* Nomine victualium, ſecundùm *Gar.* continetur eſus, potus, veſtis, ſtramenta, & alia, quæ neceſſaria ſunt ad vivendum, *ff. de verb. ſign. verbo, victus, & hoſpitium, ff. de ali, le. l. legatur*.

Sextus eſt, quod Suſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi ſunt Epiſcopi, ut ſuprà; cęteri verò ab Officio, & Beneficio. Quicumque Prælati, aut Eccleſiaſticæ quæcumque Perſonæ ſæculares, vel regulares, vacantibus ſibi ſubjectis aliquomodo Dignitatibus, Perſonatibus, Prioratibus, vel Eccleſiis, morientibus eorum Rectoribus, vel Miniſtris, bona in ipſis inventa, vel in tempore eorum vacationis obvenientia, quæ in utilitate eorumdem debent expendi, vel futuris Succeſſoribus fidelitèr reſervari, ſcilicèt per Economum, ſi eſt in Eccleſia; vel per eum, qui cuſtodiam habet, ſecundùm *Joan. And.* quoquomodo occupantes, & manent ſuſpenſi, ſcilicèt à quibuſcumque Beneficiis, ſecundùm *Joan. And.* & Officio donèc reſtituerint prædicta, niſi ſibi competerent ſpeciali Privilegio, vel conſuetudine jam legitimè præſcripta, vel alia rationabili cauſa, *lib. 6. de offi. ordi. præſenti*. Undè non ſufficit cautio, ſecundùm *Joan. And.* Nota etiam, quod facta reſtitutione non erit neceſſaria alia abſolutio. Quod innuitur per hoc, quod ibi dicitur, *donèc reſtitutionem fecerint de prædictis*. Et hoc notat *Ber. extra de matrim. contract. contrà inter. Eccl. de muliere, & in cap. præſenti*. Notat etiam *Joan. And.* hoc idem; & etiam advertit, quod ſi ſic ſuſpenſi in Eccleſia celebrent, irregulares eſſent, *lib. 6. de ſent. excom. is, cui*; ſecùs eſt, ſi extra Eccleſiam. Sciendum etiam, quod cum dicitur in *cap. præſenti. Si autem alicui de jure ſpeciali competant bona ſupradicta*, hoc intelligitur tantùm de illis bonis, quæ ex ipſis reperta fuerint ſupereſſe, ſolutis debitis ſi qua ſunt, & reſervatis, quæ fuerint neceſſaria pro Servitoribus, & Miniſtris, ac oneribus incumbentibus uſque ad reditus novos congruè ſupportandis, ut in dicto *cap. præſenti*. Omnibus dicit, ſcilicèt Fabricæ, Hoſpitalitatis, receptionis Legatorum, & Nuntiorum Sedis Apoſtolicæ, & reliquis. Simile *extra de præben. de Monachis*. Hæc *Joan. And.*

Septimus eſt, quod Suſpenſus eſt ab Officio, & quibuſcumque Beneficiis, quicumque decedente Prælato alicujus Eccleſiæ Cathedralis, vel Regularis, vel Collegiatæ bona ab eo demiſſa, vel vacationis tempore obvenientia occupat, quæ in utilitatem ejuſdem Eccleſiæ debent expendi, vel ejus Succeſſori fidelitèr reſervari. Suſpenſus eſt, inquam, donèc plenè reſtituerit, quidquid habuit de prædictis, non obſtantibus Privilegiis, Conſuetudinibus, Statutis, quacumque firmitate vallatis, *lib. 6. de elect. quia ſæpè*. Et videbitur, quod de fructibus ejus Eccleſiæ officietur, *lib. 6. de elect. cum ex eo, §. porrò*. Reſtituente autem ipſo, erit ipſo jure ſine alia ſententia reſtitutus, ut dicit *Joan. diſt. 81. ſi qui*. Quod etiam innuitur, cum dicitur in *cap. quia ſæpè, donèc &c.*; & ſecundùm *Joan. And.* hæc non habet locum in his, quæ obveniunt ratione jurisdictionis, in quo Capitulum ſuccedit, putà, ex condemnatione, vel ſigillo, & hujuſmodi: nunc autem eſt expreſſum, in *7. de elect.* Statutum hoc habere locum in omni emolumento, quod provenit ex juriſdictione, & ſigillo Curiæ Eccleſiaſticæ, vel Sæcularis, aut aliàs undecumque, quoad Prælatos Eccleſiis non vacantibus, pertineret, conſuetudine qualibet contraria non obſtante; ita tamen quod in his, & ſimilibus rationabiles deducantur expenſæ; hoc tamèn non extenditur ad ſingulares Perſonas, ad quas ratione Dignitatum, quas obtinent, juriſdictio cum ejus emolumento devolvitur Sede vacante, de

Con-

Conſuetudine, Privilegio, vel jure alio ſpeciali, ut patet ibidem. Nota etiam ſecundùm *Joan. And.* quod illud *cap. qua ſæpè*, intelligitur de vacatione Eccleſiæ, quantùm ad principalem Prælatum, per cujus mortem Eccleſiæ viduatæ dicuntur, *extra de elect. ne pro defectu*. Et habet locum iſte Caſus. Septimus tantùm de Eccleſiis collegiatis, præcedens verò de Eccleſiis aliis, nec extenditur ad extraneos, & qui non ſunt de Collegio, ut patet *in c. quia ſæpè*.

Octavus eſt, quod ſuſpenſus eſt ab Officio per unum annum Conſervator, qui ſe ſcientèr intromiſerit de aliis, quàm de manifeſtis injuriis, & violentiis, ſeu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam extendit poteſtatem, *lib. 6. de offic. dele. hac conſtitutione, §. ut autèm*.

Nonus eſt, quod ſunt ſuſpenſi ab Officio Prælati, de quibus ſuprà *Titulo ſecundo, Caſu quinquageſimoſeptimo*.

Decimus eſt, quod ſuſpenſi ſunt à participatione Beneficiorum Clerici, de quibus ibidem.

Undecimus eſt, quod ſuſpenſus eſt per annum ab Officio Judex Eccleſiæ Ordinarius, vel Delegatus, contrà juſtitiam, & conſcientiam in gravamen partis alterius in judicio, quicumque faciens per gratiam, vel per ſordes, & ſi ſic ſuſpenſus ſe Divinis ingerit, irregularitatem incurrit, à qua Papa tantùm abſolvit, *lib. 6. de ſent. & re judi. cum æterni §. ſi quis autèm*. Et dicit *Ber.* quod hæc pœna non habet locum in arbitrio. Quod eſt verum, ſecundùm *Jo. And.* ſi ſit Arbiter compromiſſarius. Secùs eſt, ſi ſuccedat in locum Ordinarii, vel Delegati, *extra de offic. deleg. cap. 1. delegatorum*; Et eadem ratione, nec in Auditore, *eod. tit. quæſtionum, §. 1. & §. nullum*.

Sed numquid talis erit ſuſpenſus etiam à Beneficio?

Reſpondeo. Dicit *Hoſt.* quod non, quia eſt pœna; ſed *Jo.* dicit contrarium, *diſtin. 32. præter hoc*. Et nota, quod judicium dicitur fieri per ſordes, quandò Judex corruptus eſt prece, vel pretio, amore, vel odio.

Duodecimus eſt, quod ſuſpenſus eſt ab Officio Clericus concubinarius notorius, de quo ſuprà *lib. 6. tit. 10. qu. ſed quam pœnam, &c.*

Tertiusdecimus eſt, quod ſuſpenſus eſt ab Adminiſtratione Spiritualium, qui gravat Eccleſiam ſibi commiſſam pro debitis alienis, aut literas, ſive ſigillum concedit, quibus poſſint Eccleſiæ obligari. Inſupèr Eccleſiam reddere debet indemnem, ſi in aliquo eſt gravata, nec etiam unquam reſtituetùr, ſed nec Eccleſia talis debita ſolvere tenetur, *extra de rebus Eccl. non ali. ſi quis Presbyterorum, & de ſolu. ſi quorundam, in text. & gloſ. cap.* Ligat autem hæc pœna Suſpenſionis, ſecundùm *Joa. in gloſ. ibidem*, tantùm Inferiores Epiſcopis, ut *lib. 6. de ſent. ex. quia periculoſum*. Poteſt tamen hæc ſententia per Epiſcopum proprium relaxari, quia Papa hoc non retinet ſibi; *extrà de ſent. ex. nupèr*; Sed non debet hocfacere, niſi priùs indemnitati conſulatur Eccleſiæ, *extra de verb. ſign. cum olim*. Et ſi talis ſuſpenſus ingerat ſe Divinis, erit irregularis, ut dicit *Hoſtienſ. ibidem in gloſ.* Et cum eo, per ſolum Papam poterit diſpenſari, *extra de ſent. ex. cum medicinalis*.

Quartusdecimus eſt, quod ſuſpenſus eſt triennio a Beneficiis, qui defecerit in probatione ejus, quod objecerit contrà Perſonam, electi ad aliquam Dignitatem, vel Perſonatam. Ad quæ ſi infrà tempus illud ſe ingeſſerit, eis ipſo jure perpetuò privatus erit, niſi manifeſtiſſimè conſtiterit, quod calumnioſè non egerit, *lib. 6. de elect. ſtatuimus*. Et intellibitur hoc de Beneficiis illius Eccleſiæ, de cujus electione agitur, ut patet ibidem *cap. ſi compromiſſarius*.

Quintusdecimus eſt, quod eſt idem de Eligentibus, ſi electionem infrà debitum tempus electo non præſentent, illis dumtaxat, qui in hoc culpabiles fuerint, *lib. 6. de elect. cupientes, §. cæterùm*.

Sextusdecimus eſt, quod idem eſt de Compromiſſario, qui ſcientèr eligit indignum, niſi compromittentes illud habuerint ratum, *lib. 6. de elect. ſi Compromiſſarius*.

Decimusſeptimus eſt, quod ſuſpenſi ſunt à collatione Ordinum, ſunt etiam privati poteſtate conferendi Ordines iſti, ſcilicèt, Excommunicati, Suſpenſi, Hæretici, Degradati, Depoſiti, Schiſmatici, Symoniaci, Fornicarii, Notorii, & illi, qui renunciaverunt Loco, & Dignitati. Et ordinati ab omnibus prædictis, ab executione ordinum ſunt ſuſpenſi. De his omnibus habitum eſt ſuprà *li. 6. tit. 3.* Et ſic ſub iſto paragrapho continentur, undecim Caſus, qui cum aliis præmiſſis faciunt vigeſimumoctavum.

Vigeſimusnonus caſus eſt, quod ſuſpenſus eſt per annum à poteſtate conferendi Ordines, qui ordinat eos, qui non ſunt ſui Subditi; de quo ſuprà *tit. 3. art. 8.*

Trigeſimus eſt, quod conferens Tonſuram illiterato, ſuſpenſus eſt per annum à collatione ejuſdem, de quò ſuprà ibidem *Tit. 4. art. 3. quæſt. ſed etiam pœna conferentis, &c.*

Trigeſimusprimus, quod ſuſpenſi ſunt ab Excommunicatione Ordinum ordinati, extrà tempora ſtatuta; de quo ibidem *artic. 1.* dictum eſt.

Trigeſimusſecundus, quod ſuſpenſi ſunt ab Executione Ordinum enormitèr criminoſi, de quo ibidem *tit. 6.*

Trigeſimustertius, idem eſt de Bigamis ſcientibus ſe Bigamos eſſet, *tit. 7.*

Tri-

Trigeſimusquartus, ſuſpenſus eſt Prælatus à Juriſdictione, Cauſa cœpta inter ipſum, & Subditos ejus, ac ſi fuiſſet appellatum ab eo, *extra de accu. cum dilectus.* Credit tamèn *Ber.*, quod ſi juſta cauſa ſubeſſet, eos punire poſſet, per argumentum à contratio, *eod. tit. olim contra juſtitiam ſpoliavit*. Hæc *in gloſ. dicti. c. olim*.

Trigeſimusquintus, Clericus, qui eligit indignum, quantum ad ætatem, ſcientiam, & mores electione activa, pro illa vice eſt privatus, & à Beneficiis Eccleſiæ, per triennium eſt ſuſpenſus. Epiſcopus verò, qui hoc facit, vel permittit fieri, illa vice privatus eſt poteſtate conferendi Beneficium illud, ſi ad eum pertinet ipſius Collatio, & inſuper à participatione proprii Beneficii debet ſuſpendi, *extra de elect. nihil eſt, & cap. cum in cunctis in fin. in tex. & gloſ.*

Trigeſimusſextus, ſuſpenſus eſt ab omni actu legitimo ligatus majori excommunicatione, *extra de ſent. excom. ſolet*, §. *fin.*

Trigeſimusſeptimus, quicumque Minor, vel Prædicator aliquem receperit ad Profeſſionem Ordinis ſui, ante annum probationis elapſum, ſuſpenſus eſt à receptione quorumlibet ad Profeſſionem ejuſdem, *li. 6. de regulari. non ſolum in fi.* Et ſecundùm *Hoſti.* & *Joan. And.* Superior, qui non peccavit, eum abſolvere poterit, *extra de ſent. excom. nuper.* Et extenditur hæc Conſtitutio ad omnes Mendicantes, *lib. 6. de regulari conſtitutionem*.

Trigeſimusoctavus, Eccleſiæ, & Cœmeteria ſuppoſitæ ſunt Eccleſiaſtico Interdicto in caſu poſito ſuprà *tit. de ſepul. lib. 6. qu. quid ſi quis, in fin.*

Trigeſimusnonus, quandò Conſilium Provinciale celebratur, quilibet Epiſcopus convocare debet omnes Abbates, Clericos, & Presbyteros infrà ſex menſes, & debet eis acta Conſilii referre, quod ſi non fecerit, eſt ſuſpenſus ab Officio duobus menſibus, *diſt. 18. cap. ult.*

Quadrageſimus, Epiſcopus ordinans ſcientèr Pœnitentem ſolemnitèr, eſt ſuſpenſus per annum à celebratione Miſſæ, *diſt. 55. nullus*.

Quadrageſimusprimus, Epiſcopus ordinans aliquem invitum, eſt per annum ſuſpenſus à celebratione Miſſæ, *diſt. 74. cap. 1. & 2.*, de quo dic, ut ſuprà *lib. 6. tit. 51. art. 4. qu. numquid Prælatus cogere, &c.*

Quadrageſimusſecundus, qui ſepelit uſurarium manifeſtum in Cœmeterio, vel cujus oblationem recipit, cogi debet ad reddendum, quod accipit. Inſuper debet manere ſuſpenſus ab Officio, donèc ad arbitrium Epiſcopi ſatisfacerit, *extra de uſur. quia*.

Sunt etiam multi Canones non latæ ſententiæ, ſed ferendæ ſententiæ Suſpenſionis.

Debet enim ſuſpendi ab omni Officio, Clericus infamatus de Adulterio, ſi indicta ſibi purgatione canonica defecerit in ea, *extra de Adulter. ſignificaſti.*

Venator Epiſcopus, tribus menſibus, Presbyter duobus Communione privetur, Diaconus ab Officio ſuſpendatur, *extra de Cle. ve. cap. Epiſcopum*.

Presbyter, qui in conflictu erat ex parte patientium violantiam, & lapides projecit, neminem tamèn percuſſit, à celebratione Miſſæ per biennium ſuſpendatur, *extra de Cle. percuſ. cap. 3.*

Presbyter, qui prohibere clandeſtina Conjugia contemnit, aut etiam quilibet Regularis, qui ipſis intererit, per triennium ab Officio debet ſuſpendi, *extra de clandeſt. deſpon. cum inhibitio*, §. *ſanè*.

Clericus, qui juravit Schiſma tenere, ſuſpenditur à Sacris Ordinibus, & Dignitatibus, *extrà de Schiſma, quod à Prædeceſſoribus.*

Infamatus de aliquo enormi Crimine deficiente accuſatione, præmiſſa monitione, ſi ſe non correxerit, debet ſuſpendi uſque ad condignam ſatisfactionem, ſive ad canonicam purgationem, in qua ſi defecerit, ſuſpenſus ab Officio, Beneficio, retrudi debet in Monaſterio arcto, 2. *qu. 5. Presbyter, & extra de pur. ca. cap. 2. & cap. inter.* Poteſt etiam quis ſtatim ſuſpendi ab Officio, & Beneficio, propter enormitatem delicti, ſcandalum, & infamiam inde ortam, *ut in cap. inter. in text. & gloſ.*

Presbyter, qui benedixerit ſecundas Nuptias, ab Officio, & Beneficio ſuſpenſus, cum literis proprii Epiſcopi, ad Sedem Apoſtolicam eſt mittendus, *extra de ſecun. nupt. Capellanum*, §. *qui priùs*.

Clericus; literas Papæ recipiens de manu alterius, quàm de manu Papæ, vel Bullatoris, ab Officio, & Beneficio debet ſuſpendi, *extra de falſa. dura.*

Clericus, qui percipit Eccleſiam per Laicos, ſine authoritate proprii Epiſcopi, debet à Communione ſuſpendi, *extra de jure patronat.* prætereaque, ſi Electione facta in diſcordia, Eligentes non miſerint ad Curiam perſonas inſtructas, ut oportet, niſi cauſa juſta eos excuſet, à perceptione Beneficiorum illius Eccleſiæ, de cujus electione agitur, per triennium ſunt privandi, *ut lib. 6. de elect. cupientes*, §. *cæterum*.

Si Religioſi contra Canonicas Epiſcoporum ſententias, & tenores Privilegiorum à Papa ſibi conceſſorum venire præſumpſerint, ſupple ſecundùm *Inno.* recipiendo Excommunicatos, vel Interdictos ad Officium, & celebrando in Eccleſiis alitèr quàm eis ex Privilegio licet; Eccleſiæ, in quibus hoc præſumpſerint, ſubjaceant Interdicto. Et ſecundùm *Inno. ibidem* non eſt Canon latæ ſententiæ; & conſentit

ſentit etiam ibidem. *Hoſt.* dicens, quod ſenrentia eſt per Epiſcopum ferenda. Et convenit *Ber. ibidem*. Hoc *extra de privil. cam & plantare, in fi. & art. eo. tit. ſuarum*.

Si Religioſi poſt latam ab Epiſcopo ſententiam Interdicti contra Eccleſiam, celebraverint ibidem, poſſunt ab eodem ſuſpendi, ut *in cap. tuarum*.

Clerici ad electionem admittentes ſpontè Laicos, ab Officio, & Beneficio debent ſuſpendi, *extra de elect. quiſquis*.

Clerici, qui ſe ad æquales potus invitant, & qui à crapula, & ebrietate, niſi à Superiori moniti, non deſtiterint, ſuſpendi debent ab Officio, & Beneficio, *extra de vi. & ho. Cle. à crapula*.

Clericus quandòque ſuſpenditur ab Officio, & Beneficio propter ſcandalum, quod oritur ex verbis ejus, *extrà de exceſ. præla. quam ſit grave*.

Epiſcopus, qui facit crudelitèr Subditum ſuum cædi, debet ad tempus ſuſpendi in caſu, de quo ſuprà *lib. 6. tit. 14. art. 8. ad fin. in notabili, quod incipit. Item nota, quod non tantùm, &c.*

Confirmans indignum, quoad ætatem, ſcientiam, & mores, ſuſpendi debet ab Officio, & Beneficio; & carere debet poteſtate confirmandi primum Succeſſorem, *extra de elect. nihil eſt*.

Epiſcopus, qui poſt primam, & ſecundam correctionem ſibi factam, in Concilio fuerit inventus culpabilis in conferendo Beneficia indignis, per ipſum Concilium, ſuſpendi debet à Beneficiis conferendis; & idem ſervetur in Capitulis; quæ ſententia per ſolum Papam relaxari poteſt, *extra de præben. grave*.

Epiſcopus conferens ſcientèr Beneficium Excommunicato, ſuſpendi debet à collatione Beneficiorum, *extra de Cle. ex. poſtulaſtis*; & à perceptione propriorum Beneficiorum, *extra de elect. nihil eſt*.

Conferens Ordines Sacros ſcientèr Bigamo, ſuſpendi debet à collatione ſimilium Ordinum; diſpenſari tamen poteſt cum eo, *extra de Bigamis ſuper eo*.

Conferens extrà tempora ſtatuta Ordines, ſuſpendi debet à Poteſtate Ordinandi, de quo ſuprà *lib. 6. tit. 4. art. 1.* & idem eſt de Ordinante ſolemnitèr pœnitentem, ut patet ibidem *tit. 17. in fin.*

Ordinati per ſaltum, vel furtivè Miniſtrantes, etiam in Officio Ordinis, quem non habent, illi in quorum ordinatione aliquid de ſubſtantialibus, vel ſolemnibus eſt omiſſum, ſuſpendi debent ab executione Ordinum, ut ſuprà ibidem *tit. 4. art. 3. & art. 5.*

Archiepiſcopi, qui ſingulis annis cum ſuis Suffraganeis, Provinciale Concilium non celebrant, debent ſuſpendi, *extra de accuſat. ſicut olim*.

Qui violat Fidem, & Juramentum, debet ſuſpendi ab Officio, & Beneficio, *extra de fidejuſſ. cap. 2.*

Ad hoc nota, quod ſententia Interdicti, & Suſpenſionis lata à jure, non extenditur ad Epiſcopos, & ſuprà, niſi de ipſis expreſsè fiat mentio, ut patet *lib. 6. de ſent. ex. qui periculoſum*; niſi de hoc ſint ſpecialitèr Privilegiati, *lib. 6. de privileg. authoritatem*.

Sequitur videre de ſententia Interdicti, & Suſpenſionis, quæ fertur à Judice, ſcilicèt, quarè Judex & contrà quem poteſt eam ferre.

Circà quod ſciendum, quod quicumquè poteſt excommunicare, poteſt interdicere, & ſuſpendere, & è converſò; & ſimilitèr quicumque poteſt excommunicari, poteſt interdici, & ſuſpendi, & è converſò. Hæc enim tria ſub Cenſura Eccleſiaſtica continentur. Undè, qui poteſt per Cenſuram Eccleſiaſticam cogere, poteſt hæc tria facere, *extra de ver. ſig. quærenti*. Undè cum habitum ſit ſuprà, quis poteſt excommunicare, & quis excommunicari, per conſequens patet, quis poteſt interdicere, & quis ſuſpendere, & quis interdici, & quis ſuſpendi; Et ſecundùm *Inno. & Hoſti. extra de his, quæ fi. à ma. par. cap. quæſivit*; habetur etiam *ex. eod. cap.* quis Epiſcopus ex Officio ſuo tenetur cogere Subditos ſuos, ut non ſervent Interdictum à non ſuo Judice latum.

Poteſt tamen hic dubitari de aliquibus, ſcilicèt, utrùm Ordinarius interdicere poſſit Eccleſias exemptorum?

Reſpondeo, *Inno.* dicit, quod non; Cui conſentit *Ber. extra de privil. tuarum, in gloſ. hoc in medio*, quia de jure communi ſervare tenentur Interdictum generale, quandò ipſe generalitèr interdicit totam Terram, tenentur illud ſervare. Ad hoc *extra de conſuetudine, cum inter vos, & de ver. ſig. cum in partibus*, niſi de hoc ſint ſpecialitèr privilegiati, *ſuprà de Privilegiis: authoritate*; aliàs poſſet eos punire cum delinquunt publicè, *extra de privil. patentibus, & cap. cum & plantare in fin.* & de hoc *in ar. præcedenti, verſ Religioſi*. Non poteſt etiam Ordinarius interdicere, & ſuſpendere, Privilegium habentes, in quo continentur hæc verba, ſcilicèt, *in ſpirituales, & proprios Eccleſiæ Romanæ filios vos recepimus*, licèt per hæc verba non ſint exempti à juriſdictione Epiſcoporum quoad alia, *lib. 6. de ver. ſi veniens*.

His prævijſis, & prænotatis, Quæres.

PRimò. Utrùm Epiſcopus exiſtens, extrà Diœceſim ſuam poſſit ſuſpendere, & abſolvere Subditos ſuos?

Secundò. Utrùm Capitulum, interdicere poſſit ſuam Eccleſiam?

Tertiò. Utrùm Vicarius, vel Archipreſbyter, quod idem eſt, interdicere poſſit Eccleſiam majorem, vel Civitatem?

Quarto. Utrùm Suſpenſus poſſit ampliùs ſuſpendi?

Quintò. Utrùm propter Delictum totius Capituli, vel majoris Partis, cum tamen Epiſcopus non deliquerit, poſſit in præjudicium Epiſcopi Eccleſia Cathedralis, ab aliquo Legato interdici?

Sextò. Quid ſi Dominus aliquis temporalis ſupponat Perſonam, & Terram, & Familiam ſuam, juriſdictioni alicujus Epiſcopi, & Extranei; numquid Epiſcopus Terram illius Domini poterit interdicere?

Circà primum. Reſpondeo, ut ſuprà *tit.13. art.1. qu.8.*

Circà ſecundum. Reſpondeo. Videtur, quod non; quia tunc Illi de Capitulo, ſeipſos interdicerent, quod eſſe non poſſet, quia nullus poteſt eſſe Judex ſui ipſius, *diſt.21. nunc autem*; quod *Joan.* concedit. Sed *Ber.* dicit contrarium; ſi Capitulum hoc habet de conſuetudine; nec interdicerent ſeipſos, ſed etiam ut ibi non fiat officium propter delictum alicujus, vel aliquorum; undè ipſi poſſent in alia Eccleſia celebrare; & ſimilitèr cum Epiſcopus interdicit ſuam Eccleſiam Cathedralem, ipſe ibi, non in aliis Eccleſiis, ceſſat adminiſtrare, *extra de offi.ordi.irrefragabili in gloſ.e.*

Circà tertium. Reſpondeo. Quod non de jure communi, *extra de his, quæ fi.à ma.pa. ca. quæſivit.* Secùs poſſet eſſe de conſuetudine ſpeciali, *extra de appell.dilectis, in tex.& gloſ.B.*

Circà quartum. Reſpondeo, quod ſic, quia Excommunicatus poſſet ampliùs excommunicari, *extra de reſcrip. Capitulum, in gloſ. D.*

Circà quintum. Reſpondeo, quod ſic; ut patet *extra de his, quæ fi.à ma.par.cap.quæſivit.* Secùs eſt, ſi minor, ſalvo Privilegio Pontificali, quo tamen non poſſit uti, ſi propter ejus delictum eſſet lata ſententia Interdicti, *extra de privil. quod nonnullis, & cap. quod in te, extra de pœ. & re.* Hæc *Hoſti.*

Circà ſextum. Reſpondeo, quod ſic; *art. extra de jurejura. ex reſcripto.*

Sed numquid Clerici tenentur à Divinis ceſſare?

Reſpondeo, quod ſic; *art. dict. cap.ex reſcripto.* Licèt enim Laicus per conventionem ſpecialem, non poſſit Eccleſias, & Perſonas Eccleſiaſticas ſuæ Terræ, alteri ſupponere, tranſeunt tamen tacitè cum Univerſitate, ſicut dicitur de jure patronatu, *ut extra de ju.pat. ex literis.* Hæc *Hoſti.*

ARTICULUS VIII.

Qualitèr ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis debet ferri, & quandò tenet, quando non tenet.

SEquitur videre de octavo Articulo, ſcilicèt, qualitèr ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis debet ferri, & quandò tenet, quandò non tenet.

Circà quod ſciendum, quod non eſt ferenda ſententia Suſpenſionis, niſi præmiſſa monitione Canonica, ut dictum eſt ſuprà, ubi agitur, *propter quam cauſam poteſt ferri*, alitèr lata ſententia Excommunicationis, vel Interdicti, vel Suſpenſionis contrà Participantes cum Excommunicatis ea participatione, quæ minorem Excommunicationem inducit, non tenet, *lib.6. de ſent. excom. ſtatutum.* Hoc autem, ſcilicèt, quod Monitio præcedere debet, intelligitur ſecundùm *Inno. extra de appel.ad hæc quoniam.* quandò Suſpenſio, vel Interdictum fertur in aliquem pro contumacia. Secùs autem eſt, ſi imponatur pro pœna; ſed ſecundùm *Hoſti.* ibidem hoc intelligitur de pœna, in quam quis ipſo facto incidit à Canone ſtatuta; tùnc enim non oportet præcedere monitionem. Secùs eſt, ſi imponatur ab Homine pro pœna, quia tunc Monitio præcedere debet, *art. extra de Coha.Cle.& Mulie. ſicut ad extirpandas, & c. ſi autem Clerici, & lib.6. de offi. ordi. ſi Canonici.* Debet etiam in ſcriptis ferri ſententiæ cauſa, conſcribi exemplum ſcripturæ infrà menſem à Iudice, ſi requiſitus fuerit tradi; & ſi faciat Judex contrà aliquod iſtorum, eſt ſuſpenſus ab Ingreſſu Eccleſiæ, per menſem, & à Divinis Officiis. In his tribus æquiparatur ſententia Interdicti, & Suſpenſionis, ſententiæ Excommunicationis, *lib.6. de ſent. excom. cum medicinalis, in tex. & gloſ.* Quod intelligit *Inno. & Hoſt. in gloſ. ibid.* de interdictis Perſonarum non locorum. Habent enim locum in Suſpenſionibus, & Interdictis ab Officio, & Beneficio, & Sacramentis, non in aliis Interdictis; Non debet autem Epiſcopus, ferre ſententiam Excommunicationis, vel Interdicti, vel Suſpenſionis, ſine conſenſu Capituli ſui, *extra de exceſ. præla. pervenit, in text. & gloſ.D.* Hoc autem, ſecundùm *Inno. & Hoſti. ibidem* intelligitur ſolùm in caſu, ſcilicèt in Suſpenſione perpetua, vel Interdicto perpetuo, vel ad tempus multùm longum; tunc enim non debet fieri ſine conſenſu Capituli, *extra de his, quæ fiunt à maj. par. cà. quæſivit.* Aliàs autem regularitèr, & generali Mandato,

Con-

Conſuetudine, & de Jure communi, non requiritur conſenſus Capituli, *extra de offi. ordi. cum ab Eccleſiarum*; cum etiam Subdelegatus ſolus, per ſe valeat excommunicare, *extra de offi. dele. ex literis*; vel ſecundùm *Inno.* quandò Epiſcopus procedit ex Officio ſuo, tunc maximè locum habet, quod de conſenſu Capituli, debet ferre Interdictum; quia tunc maturiùs procedit in figura Judicii, contrà contumacem, tunc Epiſcopus, & quilibet alius, per ſe ferre poteſt.

De ceſſatione Divinorum.

NOta ad hoc, quod ut fiat ceſſatio Divinorum, neceſſe eſt hoc intervenire.

Primò. Quod qui ceſſant, hoc habeant ex conſuetudine, vel alio jure, ut ceſſare poſſint.

Secundò. Ut vocentur abſentes ad contractandum de Ceſſatione.

Tertiò. Quod tractent.

Quartò. Quod deliberent.

Quintò. Quod ſit manifeſta offenſa, & injuria, propter quàm ceſſant.

Sextò. Quod antè Ceſſationem in Inſtrumento publico, vel patentibus Litteris, authentico ſigillo munitis, cauſam Ceſſationis exprimant.

Septimò. Quod illud Inſtrumentum, vel Litteras, tradant ei, contrà quem ceſſant.

Octavò. Quod requirant illum, qui competentèr emendet injuriam, vel offenſam, propter quàm ceſſare volunt.

Quod ſi non fecerit, tunc habet locum ceſſatio. Hæc *Joan. And. extra de offic. jud. ord. quamvis lib. 6.* Canonici verò, ſive Capitulum cujuslibet Eccleſiæ ſæcularis, vel regularis, qui ceſſare poſſunt à Divinis, Conſuetudine, vel alio jure, ſi ceſſare volunt; exprimant ſuæ Ceſſationis cauſam in Inſtrumento publico, vel in Litteris patentibus, ſuo, vel alio authentico Sigillo munitis, & exhibeant illud, vel illas ei, contrà quem ceſſant. Hoc verò prætermiſſo, ideſt cauſa non expreſſa in Inſtrumento publico, & in Litteris patentibus, & aſſignatione non facta; vel cauſa expreſſa, non inventa legitima, quidquid medio tempore perceperint ab Eccleſia, reſtituent; quæ percipere debent, non percipient; & de damnis, & injuriis, ei, propter quem ceſſant, arbitrio Superioris, ſcilicèt Papæ, ſatiſfacient. Cauſa autem legitima inventa, tenetur iſte ad intereſſe Canonicis, & Eccleſiæ ad quantitatem certam arbitrio Superioris taxandam, *lib. 6. de offic. ord. ſi Canonici.*

Nota, quod Cauſa Ceſſationis debet eſſe rationabilis, & manifeſta, *extra eo. tit. irrefragabili, §. cæterùm.* Non enim pro penſione ſubtracta, vel alia minima offenſa, Ceſſatio fiet, ſed propter injuriam gravem, ut quia fiunt ſtatuta contrà libertatem Eccleſiæ, imponuntur Clericis Talliæ, detinetur Canonicus, vel Electus per poteſtatem ſæcularem, & hujuſmodi. Ex hoc autem, quod dicitur *in dict. cap. ſi Canonici*, quod ille, ſcilicèt, *qui Ceſſationis cauſam dederat, tenetur ad omne intereſſe Canonicis &c.* eſt argumentum, quod dans occaſionem Interdicto, reſtituere tenetur damna, quæ Eccleſiæ, Religioſi, & Hoſpitalia loci interdicti in eleemoſynis, & oblationibus propter Interdictum, ſunt perpeſſi. Hæc *Joan. And. in cap. ſi Canonici.*

Nota etiam, quod talis Eccleſia non dicetur medio tempore interdicta, ſed Canonicorum illorum Organa erunt ſuſpenſa. Undè tali Ceſſatione durante, poteſt ibi Epiſcopus, & alibi celebrare ſine irregularitate, ut in dicto *§. cæterùm*; quod non eſſet, ſi eſſet interdicta, *extra de exceſ. præla. tanta.* ſecundùm *Guil.* & *Gar.* quia nec ipſi Canonici poſſent Eccleſiam interdicere, *extra de his, quæ fiunt à ma. pa. ea. quæſivit*; & hoc de jure communi. Secùs eſt de jure ſpeciali; & ſic poteſt intelligi illud, *extra de appel. dilectis*. Vacante tamen Sede, poſſent hoc de jure communi, *lib. 6. ne ſe. ſi ad Epiſcopum*. Hæc *Joan. And. in dict. cap. ſi Canonici*. Ad hoc, ſi in prædicta Ceſſatione non ſerventur diligentèr ea, quæ ſervari præcipiuntur, *lib. 6. de offic. ordi.* quamvis ipſa Ceſſatio non ſervetur, ſed ut priùs in illa Eccleſia celebretur, ut *ibidem*. Inſuper in dicta Ceſſatione, ſupponentes Imagines Sanctorum, Spinis, & Urticis, ſicut faciebant aliqui, ſunt gravitèr puniendi, *ut in cap. ſi Canonici. §. fin.*

Item ſicut habitum eſt ſuprà *tit. 8. art. 2.* de ſententia Excommunicationis; ita etiam intelligendum eſt, de ſententia Interdicti, & Suſpenſionis, ſcilicèt, quod debet ferri juſtè; & hoc triplicitèr, ſcilicèt ex cauſa, ex animo, & ex ordine; & ferè omnia, quæ dicta ſunt, ibi, habent etiam locum in ſententia Interdicti, & Suſpenſionis. Illa etiam, quæ dicuntur ibidem *art. 3.* de punitione injuſtè Excommunicantium, pro magna parte, habent etiam locum in punitione injuſtè Interdicentis, & Suſpendentis; Multa etiam, quæ dicuntur ibidem *art. 4. & 5.* de modo ferendi ſententiam Interdicti, & Suſpenſionis, ſicut etiam dictum eſt ibidem *art. 1.* quod ſententia Excommunicationis in multis caſibus non tenet; ita etiam intelligendum eſt de ſententia Interdicti, & Suſpenſionis; & quaſi omnia, quæ ibi dicuntur, & quæruntur circà Excommunicationem, dici, & quæri poſſunt circà Interdictum, & Suſpenſionem, in prædicto *Titulo*, ſcilicèt, *octavo*. Et ea, quæ competunt ſententiæ Interdicti, & Suſpenſionis, diſcernenda prudenti Lectori, gratia brevitatis relinquo.

His

His prævifis, & prænotatis,
Quæres.

PRimò. Numquid Appellatio defendit ab Interdicto, & Suſpenſione?

Secundò. Quid de Suſpenſione à Beneficio?

Tertiò. Pone, quod Iudex poſt appellationem, tulerit ſententiam Interdicti, numquid Celebrans in Loco interdicto, ſit irregularis, ſi Judex Appellationis pronunciaverit Appellationem non tenere?

Quartò. Eſtò quod aliquis ſuſpendatur, vel interdicatur poſt Appellationem, non tamen proſequitur eam, numquid ſententia rata manebit?

Quintò. Quid ſi ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis feratur ſub conditione; numquid ſententia talis ligabit, antequàm conditio extet?

Circà primum. Reſpondeo. Si præcedat, defendit, *extra de appel. ad hæc quoniam, à contrario ſenſu, & c. dilectus*; ſi verò ſequatur, non defendit, *lib.6. de ſen.ex.is, cui*, §.2. Undè in his duobus æquipatantur Excommunicationi, & in tribus aliis ſupradictis Paragraphis, *debet etiam in ſcriptis*; Sic ergo, ſicut ſententia Excommunicationis trahit ſecum executionem, nec appellari poteſt ab ea, ut habitum eſt ſuprà *tit.9. art.1. circà finem*; ita & ſententia Interdicti, & Suſpenſionis. Et hoc intellige, ſecundùm *Jo. And.* propriè de Suſpenſione ab ingreſſu Eccleſiæ, vel Divinis ut etiam littera ſonat dicti, *c. is, cui*, quia in Suſpenſione à temporalibus, ut ab ingreſſu Poſſeſſionis, vel Pomerii, vel in interdicto Ignis, vel Aquę, non haberet hoc locum, *ff. de appel. l. non tantùm*. Talium etiam Suſpenſionum, vel Interdictorum effectus benè ſuſpenditur per appellationem ſequentem, niſi caſus eſſet, in quo damnatum publicè, intereſſet ſtatim puniri, *ff. de appell. conſtitutiones*.

Circà ſecundum. Reſpondeo, ſecundùm *Inno. extra de appell. ad hæc quoniam*. Appellatio non ſuſpendit in aliqua Suſpenſione Eccleſiaſtica. *Hoſti.* verò, ibi diſtinguit, quod aut quis ſuſpenditur à Beneficio; & tunc cum iſtud ſit ſpirituale, opinio *Inno.* eſt vera; Aut à perceptione Beneficii, quæ eſt temporalis, & tunc Appellatio benè ſuſpendet. Item ſecundùm eum, ſi dicat, *Suſpendo te à Præbenda*; Secùs eſt, ſi dicat, *Suſpendo te à Canonia*, quia illa eſt ſpiritualis. Secundùm autem *Joan. And.* ſatis videtur per *cap. is, cui*, quod Suſpenſio à Beneficio, relevetur per appellationem ſequentem; Cum ibi dicatur ab *Officio, & ab ingreſſu Eccleſiæ*; & ſi idem de Suſpenſione Beneficii eſſet, hoc expreſſiſſet. Undè ſecundùm eum, in his merè ſpiritualibus, per quæ ligatur anima, *dict. cap. is, cui.* habet locum.

Circà tertium. Reſpondeo, ſecundùm *Bern. extra de appel. paſtoralis*, & ſecundùm *Hoſt. ibid.* Aut fuit appellatum ex cauſa probabili, licèt Appellans non probet eam eſſe veram; & tunc Celebrans non ſit irregularis; Aut ex cauſa frivola, ſive non probabili, & ſic ſit irregularis.

Circà quartum Reſpondeo, ut ſuprà *tit.8. ar.1. q. eſto quod aliquis*. Secundùm etiam *Jo. An.* quod ibi dicitur de ſententia Excommunicationis, intelligendum eſt de ſententia Interdicti, & Suſpenſionis, & hoc dicit *lib.6. de ſent. exco. dicèt*, cum eadem ſit ratio, ad hoc *eod. lib. eod. tit. ſtatutum*.

Circà quintum. Reſpondeo, ut ſuprà parum ante quæſtionem præcedentem, ſcilicèt, quod quandò quis ſuſpenditur, donèc ſatiſfaciat, eſt neceſſe Abſolutio ſpiritualis, quia tunc poteſt dubitari de abſolutione, ex eo, quod unus fortè diceret plenè ſatisfactum, alter negaret. Hæc *Inno.* ſed *Joan.* dicit contrarium, 16. *quæſt. 7. ſis.*

ARTICULUS IX.

A quo, & qualitèr poſſunt, & debent Interdicti, & Suſpenſionis, ſententiæ relaxari.

SEquitur videre de nono Articulo, ſcilicèt, A quo, & qualitèr poſſunt, & debent Interdicti, & Suſpenſionis Sententiæ relaxari.

Circà quod ſciendum, quod ſententiæ Interdicti, & Suſpenſionis, quæ infliguntur à Jure, ipſo facto infliguntur; ut in pluribus cum definitione, vel certi temporis, vel certæ reſtitutionis, vel competentis ſatisfactionis, vel depoſitionis contumaciæ; Et in talibus, elapſo illo tempore, vel facta reſtitutione, vel ſatisfactione illa, vel depoſita contumacia, Suſpenſus eſt reſtitutus, ſine abſolutione alia, *art. extra de ſpon. non eſt. in tex. & gloſ.* Exempla prædictorum, require ſupra, ubi per Canones, Interdicti, & Suſpenſionis ſententiæ latæ ponuntur. Et idem dicendum eſt de illis ſententiis, quæ modo ſupradicto, à Judice feruntur. In ſententiis autem illis, quæ à Jure, ipſo facto infliguntur ſimplicitèr, id eſt ſine aliqua tali definitione, requiritur Abſolutio. Hanc autem facere poteſt Ordinarius, vel etiam Apoſtolicæ Sedis Legatus, ubi eam ſibi non reſervavit Conditor juris, quia quod de uno negat, de alio concedere videtur, *extra de ſent. excom. nuper §. in ſecundo*. In ſententiis verò illis, quæ feruntur à Judice ſimplicitèr, requiritur etiam Abſolutio. Hanc autem facere poteſt Judex, qui tulit eam, vel Superior ejus, non alius, excepto Articulo mortis, niſi de Mandato ejus, qui tulit eam, vel Superioris ejus, 24. *quæſt. 1. ſi Petrus*. Sciendum etiam, ſecundùm *Ber. extra de ſen. excom.*

à nobis;

à nobis; quod ſententia Interdicti, vel Excommunicationis. ſimpliciter ab aliquo lata, non durat ultrà tempus proferentis eam, niſi Succeſſor eam confirmet, vel habeat ratam; ſi tamen faciat Statutum aliquod, vel Decretum, ligat poſt receſſum, niſi per Succeſſorem revocetur expreſsè, quia talia Statuta ſunt perpetua, *extra de offi. le. cap. fin.* Et quidem de hac materia dici poſſunt, & quæri multa, quæ dicta ſunt *tit. 13. art. 1. & 6. & tit. 14.* in quibus habetur *de eo, qui poteſt abſolvere ab Excommunicatione*. Fit autem Abſolutio à ſententia Interdicti, vel Suſpenſionis ſolo verbo, ſicut dicit *Hoſti. tit. de ſent.* dicendo, *revoco*, vel *removeo*, vel *abſolvo*, vel ſimilia.

De emendatione autem præſtanda, antè ipſam Abſolutionem, & de modo abſolvendi, & de injungendis poſt Abſolutionem ab Interdicto, & Suſpenſione, ſatis poteſt haberi ſufficiens inſtructio per ea, quæ dicta ſunt ſuprà, circà Abſolutionem ab Excommunicatione, *tit. 3.*

Ad hoc nota, quod de ſententiis Interdicti generalitèr promulgatis, non habet locum relaxatio ad cautelam, *lib. 6. de ſent. exco. præſenti.*

His prævisis, & prænotatis, Quæres.

PRimò. Sed quarè Excommunicatio tolli poteſt ad cautelam, ut patet *lib. 6. eod. tit. ſolet*; non autem Interdictum?

Secundò, Sed quid, ſi ſententia Interdicti, feratur ſpecialitèr in Perſonam?

Tertiò. Quid ſi Papa indulgeat alicui, quod celebret in Eccleſia interdicta; numquid per hoc Interdictum erit ſublatum, ſive relaxatum?

Quartò. Sed numquid Epiſcopus ſuum poteſt ſuſpendere Interdictum?

Circà primum. Reſpondeo. Quia majori malo debet citiùs ſubveniri, *di. l. ut conſtitueretur*. In Excommunicatione autem eſt majus periculum, quàm in Interdicto, & ideò ibi magis feſtinandum: Prætereà, Excommunicatio ſuſpendi non poteſt, niſi relaxetur in totum; Interdictum verò ſuſpendi poteſt, & ideò in Interdicto non eſt neceſſaria relaxatio ad cautelam, ſicut in Excommunicatione, *extra de appel. ad hæc quoniam*.

Circà ſecundum. Reſpondeo. Tùnc benè poterit relaxari ad cautelam, *art. contrario, in cap. præſenti*, quia ſpecialitèr Interdicto, omnia Sacramenta negantur antè Abſolutionem, & ſic eſt idem, quod de Excommunicato. Hæc *Joan. An. & Gar.*

Circà tertium. Reſpondet *Inno. & Ber.* quod non; ſed manente Interdicto celebretur, *art. à ſimili, extra de privile. petiſtis in fin. & cap. ut privilegia, in gloſ. e.*

Circà quartum. Reſpondeo *Lau. Tan. & Vin.* dicunt, quod ſic. Non tamen proderit Appellatio tunc facta; quia Interdictum manet, licèt ejus effectus ad tempus relaxetur, ut celebretur. Undè non oportet, quod removeatur, *26. qu. 6. qui recedunt*. Et idem ſentit *Inno.*

Guil. autem *Naſo.* dixit, quod Epiſcopus numquam poteſt ſuſpendere ſuum Interdictum, quin ex toto tollat ipſum; undè per Appellationem juſtam tùnc factam, defendetur; nec obſtat illud *extra de privil. cum & plantare, §. quod ſi.* quia illud fuit factum authoritate Papæ. Undè alii non poſſunt hoc ad conſcientiam trahere; de facto tamen ſervatur prima opinio.

Tan. verò diſtinguit, quod Interdictum Eccleſiæ poteſt ſuſpendi; non autem interdictum hominis; quin tollatur ex toto, quia non poteſt intrà Eccleſiam, vel extrà Eccleſiam ſimilis eſſe *17. quæſt. 4. miror.* Hæc, & plura alia, de hac materia require, *extra de appell. ad hæc quoniam, in gloſ. a. & cap. dilectis, in gloſ. b.* Et conveniunt cum prædicta diſtinctione *Tan. Inno. & Hoſt.*

Secundùm autem *Hoſt.* Epiſcopus poteſt ſententiam ſuſpendere, vel effectum ſententiæ, ſicut in toto tollere, quod eſt majus; Sic intellige, quod primi dicunt, & interim poſſunt appellari, ut dicunt ſecundi. Nam perindè eſt, quandò ſententia ſuſpenditur, & quandò ſub conditione fertur, quia in utroque caſu ſententiæ effectus ſuſpenditur, & adveniente tempore utraque ſervatur; ergo poterit appellari à ſententia ſuſpenſa, ſicut à conditionali, ut patet *extra de appellat. præterea*.

Quod ergò dicitur, quod à ſententia Interdicti appellari non poſſit, verum eſt, niſi ejus effectus ſit ſuſpenſus ad tempus; & idem eſt de ſententia Suſpenſionis. Secùs eſt de ſententia Excommunicationis; cujus effectus, numquàm poteſt relaxari ad tempus, niſi omninò tollatur; quia numquàm participandum eſt cum Excommunicato, niſi ſit abſolutus, *extra de ſent. exc. cum deſideres*. Hæc *Hoſt. extra de appella. ad hæc quoniam*;

Ad hoc nota, quod Legatus de latere, concedere poteſt Privilegium, quod Interdicti tempore, liceat Interdictis, & Excommunicatis excluſis, celebrare; & tale Privilegium valet, quantùm ad ſententias ſuas, & ſuorum Succeſſorum, & Ordinariorum, niſi Succeſſor ſpecialitèr revocet.

Aliqui tamen dicunt, illud non valere quantùm ad ſententias Papæ; Argumentum tamen, quod valeat etiam quoad illas eſt, quia

quia Papa concedit Privilegia, ſalvis Conſtitutionibus Legatorum Apoſtolicæ Sedis, *extra de reſcrip. veniens*; Pari ratione non videtur in ſententia, Privilegia eorum tollere, ſed ſalvare, quia vult eorum Statuta, & Privilegia perpetuò durare. Hæc *Guil.*

TITULUS XVII.

De Depoſitione.

Deindè, quia Pœnæ ſpirituales, quæ Perſonis inferuntur per Canonica Iura, ſunt tres, ſcilicèt, Excommunicatio, Suſpenſio, & Depoſitio. De quibus tribus, *23. qu. 4. fortè*, cum in præcedentibus dictum ſit de prima, & ſecunda; dicendum eſt de tertia.

Dicendum autem eſt de ea,

Primò. Quid eſt.

Secundò. A quo infligitur.

Tertiò. Qualitèr infligitur.

Quartò. De ſtatu, ſive conditione Depoſiti.

Quintò. Utrùm, & per quem Depoſitus reſtitui poſſit.

Sextò. Quibus de cauſis infligilur hæc pœna.

ARTICULUS I.

Quid eſt Pœna Depoſitionis.

SEquitur videre de primo Articulo, ſcilicèt, quid eſt pęna Depoſitionis.

Circà primum ſciendum, quod in jure Canonico Depoſitio, & Degradatio pro eodem accipiuntur.

Eſt autem Depoſitio, ſive Degradatio, amotio a gradu.

Sed hoc poteſt eſſe duplicitèr.

Uno modo ab omni gradu Clericali, & tunc eſt Depoſitio ſimplicitèr.

Alio modo a gradu determinato, puta, Sacerdotio, ſervato ſibi gradu inferiori; & tunc eſt depoſitio ſecundùm quid, ſive partialis. In neutra tamen Depoſitione tollitur character, & per conſequens, nec ordo ſuſceptus; ſed tollitur poteſtas exequendi de jure actum illius ordinis, à quo amovetur. Et ſi ſit Depoſitio totalis, tollitur ſibi Poteſtas exequendi actum, cujuslibet ordinis, & omne Privilegium, quod competit Clericis, *lib. 6. de pœnis degradatio. in fin.* Talis tamen de facto verè conficeret, quia character ſibi remaneret, ut dictum eſt, de quo habitum eſt ſuprà *lib. 4. tit. 13. art. 3.*

Sic intelligo finem dicti capituli cum dicitur, *exuimus te omni ordine, & privamus te poteſtate exequendi de jure actum cujuslibet Ordinis.* Et hujus opinionis videntur eſſe *Lau. Ala. Tan. & Ber.* ut habetur *extra de Cle. ex. mi. cap. 2. in gloſ.*

Sed *Bar. Brix.* ſentit contrarium, ſcilicèt, quod Degradatus non conficeret, *9. quæſt. 1. in ſumma.* Ad hujuſmodi opinionem declinare videtur, *Joan. And.* alligans pro eo illam clauſulam, ſcilicèt, *exuimus te.* Primæ tamen opinionis ſunt Theologi, undè firmitèr eſt tenenda.

Secundùm verò *Abbatem* deponere, eſt ſuſpendere ſimplici verbo; Degradare verò, eſt ſuſpendere cum ſolemnitate, ſcilicèt inſignia cujuslibet Ordinis auferantur ei, prout in ordinatione fuerunt tradita.

Item Depoſitio fit non tantùm ab Ordine, ſed etiam à Dignitate. Degradatio verò tantùm ab Ordine; ſæpè tamen unum ponitur pro alio. Hæc *Abbas.*

Depoſitio igitur inſtar mortis habet; Reputatur enim in Eccleſia ſupplicium ultimum, *ff. de pœnis l. ultima*; propter quod nomen Depoſiti, deletum eſt de Matricula Clericorum, *2. qu. 1. nomen.* Eſt autem modò expreſſum, de Degradatione verbali, & de Degradatione ſolemni, ut patet in *dict. cap. degradatio.*

ARTICULUS II.

A quo infligitur pęna Depoſitionis.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, A quo infligitur pœna Depoſitionis.

Circà quod ſciendum, quod hæc pœna numquàm infligitur à jure ipſo facto, ſed infligitur a Judice de Jure, & ſecundùm Jura; Nàm à Papa deponi poteſt Epiſcopus, *extra de tranſla. inter.* non ab alio, etiam Legato, niſi contineatur hoc ſpecialitèr in ſuo Privilegio, ut *eod. tit. cap. 1. & 2.*

Presbyter verò deponi poteſt tam à Legato, dummodò ſit Epiſcopus, quam etiam ab Epiſcopo; ita tamen, quod Presbyter non deponatur, niſi Synodo ex juſta cauſa per concordem ſententiam ſex Epiſcoporum præter proprium.

Diaconus per ſententiam trium præter proprium, *15. quæſt. 7. felix. & extra de ſent. & re. ju. non poteſt.*

Eodem jure cenſebitur Subdiaconus, *extra de ſervis non ordi. miramur art. lib. 6. de pœnis degradatio. ibi in ſacris.*

Nota ſecundùm *Guil.* ibidem, quod in ſententia Depoſitionis Presbyteri, vel Diaconi, debent omnes Epiſcopi concordare; aliàs non tenet ſententia, *6. qu. ſt. 4. per totum.* licèt in aliis obtineat ſententia plurium.

Ber.

Digitized by Google

Ber. verò dicit, quod in ſententia Presbyteri, vel Diaconi ſufficit, quod major pars concordet; Epiſcopus verò eſt deponendus per ſententiam duodecim Epiſcoporum, ita quod omnes concordent; aliàs ſententia non tenet. Alii autem Clerici ab uno Epiſcopo deponi poſſunt, 15. *quæſt.7. ſi quis*, *& duobus cap. ſe.* Requiritur tamen præſentia ſui Capituli, *extra de accuſ. qualitèr* 2. niſi de conſuetudine poſſet hoc facere ſinè ipſis, *lib.6. de conſu. c.3.*

Sciendum autem, quod ſecundùm *Joa. 6. quaſt.1. in ſumma*; quandò agitur de crimine ad Depoſitionem, aut agitur ad Depoſitionem Ordinis; & tunc non ſolus Epiſcopus habet cognoſcere, ſed convocatis aliis Epiſcopis, ut dictum eſt; aut ad Depoſitionem dignitatis, vel officii; & tunc poteſt cognoſcere ſolus Epiſcopus cum Capitulo ſuo. Speciale tamen eſt de Hæretico, quod ſolus Epiſcopus, convocatis Abbatibus, & aliis Prælatis, & Religioſis Perſonis, & Litteratis, Presbyterum deponere poteſt per alium Clericum in ſacris conſtitutum, *lib. 6. de Haretic. quoniam*.

His prævisis, & prænotatis, Quæres.

PRimò. Numquid Epiſcopus deponere poteſt Abbatem?

Secundò. Numquid Epiſcopus deponere poteſt Electum in Epiſcopum, qui renunciavit Epiſcopatui, & retinuit Beneficium primum?

Tertiò. Numquid Epiſcopus deponere poteſt Ordinatum in Subdiaconum à Papa?

Circà primum. Reſpondeo. Epiſcopus ſinè numero Epiſcoporum, eum deponere poteſt à Dignitate Abbatiæ, 18. *quaſt.2. ſi quis Abbas*. Si enim ſit negligens in regimine, vel indiſcretus, vel criminoſus, Epiſcopus cum vicinis eum deponere debet à Dignitate Abbatiæ, etiam ſi omnis Congregatio vellet eum Abbatem habere, ut dicitur ibidem. Hoc eſt verum quandò eſt negligentia magna, ſecundùm *Ber. extra de ſta. Mo. cum ad Monaſterium*.

Circà ſecundum. Reſpondeo, quod non; ſecundùm *Jo. And.* in memoria Dignitatis priſtinæ, *ff. de Decurio. leg. ult.* licèt poſſit eum judicare, cum ſit Subditus ejus, *extra de renun. ad ſupplicationem*.

Circà tertium. Reſpondeo, ſecundùm *Ber. extra de majo. per tuas*. Licèt talis, non ſit propter hoc abſolutus ab obedientia Epiſcopi, ut ibidem patet; non tamen poteſt eum deponere, ſed cauſam inſtructam debet ad Papam mittere. Talis etiam non convincitur, niſi decem teſtibus 2. *qu.4. Præſul.*

ARTICULUS III.

Qualitèr Pœna Depoſitionis, ſive Degradationis, infligitur.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt Qualitèr Pœna Depoſitionis, ſive Degradationis infligitur. Hoc autem traditur *lib.6. de pœnis degradatio.* quod Epiſcopis, quorum eſt eam infligere, relinquatur.

Circà quod ſciendum, quod quandò proceditur contrà Clericum, aut proceditur contrà eum pro crimine, aut pro contumacia.

Si pro crimine; aut illud crimen inducit Depoſitionem, aut Suſpenſionem.

Si Depoſitionem, debet deponi; & ſi fuerit corrigibilis, non procedetur ampliùs contrà eum.

Si autem incorrigibilis, tùnc poſt Depoſitionem, ligari debet Excommunicatione majori, deindè creſcente contumacia, anathematizari, & poſtea ſi Contumax permanſerit, tradi Curiæ ſæculari, *extrà de judi. cum non ab homine*.

Debet autem degradari coràm Poteſtate ſæculari, & debet ſibi nunciari, ut cum degradatus fuerit, eum recipiat in forum ſuum, & ſic intelligitur tradi ſibi.

Eccleſia tamen debet pro eo intercedere, ut citrà mortis periculum puniatur, *extra de ver. ſign. novimus*.

In tribus autem caſibus debet ſtatim poſt Depoſitionem, Curiæ ſæculari tradi.

Primò in Hæreſi, *extra de hæ e. ad abolendam*.

Secundò de Crimine falſi, *extrà de falſ. ad falſariorum*.

Tertiò, quandò quis eſt depoſitus propter contumeliam illatam Epiſcopo, 2. *quaſt.1. ſi quis Sacerdotum*. Hæc *Inno. & Hoſti.*

Quidam tamen hunc tertium caſum intelligunt, quandò fuerit incorrigibilis; Sed ſecundùm *Bar. Brix.* beniginùs eſt iſte intellectus. Aliàs autem licèt ſit depoſitus, non debet ſtatim tradi; imò tenetur adhuc clericalitèr vivere, & Eccleſia tuebitur eum, & gaudebit Privilegio Clericali; Undè quod ſuprà dictum eſt, ſcilicèt, quod debeat degradari coràm Poteſtate ſæculari, &c. debet intelligi de Degradatione propter crimen Hæreſis, vel Falſarii.

Si autem illud crimen inducat Suſpenſionem, tunc primò ſuſpenditur; & ſi non corrigitur, deponitur; poſteà ligatur Excommunicatione minori, poſteà majori; deindè ſi fuerit incorrigibilis, Curiæ traditur ſæculari.

Si verò procedatur contrà eum, pro contumacia, ſic primò debet excommunica-

ri

ri Excommunicatione minori, ſive ſuſpendi; poſteà creſcente contumacia, debet anathematizari, deindè deponi, & ultimò tradi Curiæ ſæculari, *ut in cap. cum non ab homine, in tex. & gloſ.*

Si verò procedatur contrà eum pro infamia: tunc ſi defuerit, ſive defecerit accuſatus in probatione, moneatur primò ſeorſum coràm Epiſcopo, deindè coram duobus, vel tribus teſtibus; Et ſi ſe tunc non correxerit, Epiſcopus eum publica moneat increpatione. Si verò nec ſic ſe correxerit, & ſuſpendat eum ab Officio, uſquè ad condignam ſatisfactionem. Non enim ſtatim debet ſuſpendi, ſed debet dictus ordo ſervari; quandòque tamen propter delicti enormitatem, ſcandalum, & infamiam, poteſt ſtatim ab Officio, & Beneficio ſuſpendi. Hæc *Ber. extra de hære. ad abolendam, & de ver. ſig. novimus.*

Et nota, quod licèt in ſententia Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, pręmitti debet admonitio; quandò tamen agitur ad Depoſitionem, non debet præcedere monitio. Ad quid enim moneretur, cum ſufficiat ad Depoſitionem, quod ſemel deliquerit? *diſt. 25. cap. 1.* Hæc *Jo. 12. qu. 2. indignè.*

Nota etiam ſecundùm *Ber.*, quod habentes Prioratum perpetuum, ut illi qui per electionem in Ecclęſiis Conventualibus pręficiuntur, removeri non poſſunt niſi pro manifeſta, & rationabili cauſa, ut ſi fuerit dilapidator, vel incontinens, vel niſi ad majus officium aſſumatur, *extra de ſta. Mo. Monachi.* Habentes verò temporalem, ut illi, qui inſtituuntur per Abbates, facilè amoventur, *extra de ſimonia per tuas.*

Secùs eſt de Prælatis ſæcularibus; undè ſi ſolus Epiſcopus inſtituit Archidiaconum, non poteſt eum facilè removere, ut patet ibidem.

ARTICULUS IV.

De Statu, ſive Conditione Depoſiti.

SEquitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, de Statu, ſive Conditione Depoſiti.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt,

Primò. Quid ſi Prælatus depoſitus, vel ſuſpenſus, per ſententiam appellet; numquid Clerici tenentur ſibi obedire?

Secundò. Numquid Depoſitus eſt infamis?

Tertiò. De quo vivet Depoſitus?

Quartò. Numquid Depoſitus etiam ab omni Ordine, poteſt Matrimonium contrahere?

Circà primum. Reſpondet *Joan. 6. qu. 1. in ſum.* quod ſic, quia qui appellat, non dicitur damnatus, quia eſt integer ejus ſtatus, ut interim fungatur honoribus, *ff. appellatione interpoſita nihil inno. l. una.*

Circà ſecundum. Reſpondet idem *Jo.* Aut eſt depoſitus ab ordine, & tunc eſt infamis, quia talis Depoſitio fieri non debet, niſi propter crimen. Aut eſt Depoſitus ab adminiſtratione, & hoc propter vitium aliquod Electionis, vel Electorum; & ſic non eſt infamis, *extra de elect. ſuper eo.* vel propter vitium ejus, ſcilicèt, quia criminoſus fuit, vel doloſè adminiſtravit; & tunc ſi hoc in ſententia exprimitur, infamat; ſi verò non exprimitur, non infamat; vel quia negligentèr, & tunc non eſt infamis, *inſtitut. de ſuſpec. tuto. in prin.* Hæc *Ber. extra de ſimonia, ſicut.*

Circà tertium. Reſpondeo. Si ſit remotus à Prælatione propter crimen, non miniſtrabuntur ſibi ſumptus de Eccleſia, quia malè meriti debent ægeſtate publica laborare, *ff. depoſiti. l. bona fides.* Si autem propter corporis impotentiam ipſo hoc petente, vel propter negligentiam, tunc debent ſibi ſumptus de Ecclęſia miniſtrari, *7. quæſt. 1. quamvis, in tex. & gloſ.*

Circà quartum. Reſpondeo; quod non; quia ſi etiam exuatur omni Privilegio Clericali, retinet tamen characterem, ut ſuprà dictum eſt, ratione cujus tenetur adhuc clericalitèr vivere, *diſt. 81. dictum.* Hæc *Gar.*

Utrùm autem Degradatus poſſit conferre, dictum eſt ſuprà *eod. tit. art. 1.*

Utrùm verò poſſit Ordines conferre; habitum eſt ſuprà *lib. 6. tit. 3. art. 4. in principio.*

Utrùm autem gaudeat Privilegio Clericali, illius *cap. ſi quis*, habitum eſt ſuprà *lib. 6. tit. 3. art. 1. in caſu 19. & art. 2. q. quid de Excommunicato depoſito, &c.*

ARTICULUS V.

Per quem Depoſitus reſtitui poſſit.

SEquitur videre de quinto Articulo, ſcilicèt, per quem Depoſitus reſtitui poſſit.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt,

Primò Utrùm, & per quem Depoſitus reſtitui poſſit?

Secundò. Quid ſi Epiſcopo depoſito, per Papam tamen reſtituto, Canonici nondùm receptis litteris Papæ de ejus reſtitutione, eligant alium?

Circà primum. Reſpondeo. Aut Epiſcopus depoſuit aliquem ab adminiſtratione, & ſic poteſt eum reſtituere. Aut ab Ordine, Aut ergo pro contumacia, ſic etiam poteſt eum reſtituere, *diſt. l. contumaces.* Quod intelligo, ſi depoſuit eum tantùm verbo, aut pro crimine. Aut ergo depoſuit eum tantum verbo, ſic etiam poteſt eum reſtituere; Aut ſolem-

ſolemnitèr, putà convocatis aliis, & tunc, Aut depoſuit ab uno Ordine, & ſic poteſt eum recipere in Ordinibus inferioribus; Aut ab omni Ordine, & ſic ſolus Papa reſtituit. Hæc *Ber. extra de Cle. ex Clerici*, *& Jo. 2. quaſt. 5. ſi quis Presbyter.*

Hoſt. verò dicit ſuper dictum *cap. Clerici*, quod Degradatus ab omni Ordine ſacro, reſtituitur tantùm per Papam, Degradatus autem à non Sacro, poteſt reſtitui per Epiſcopum.

Circà ſecundùm. Reſpondeo, ſecundùm *Ber.* quod Electio non tenet, *extra de ele. innotuit.* *Hoſt.* verò diſtinguit *ibidem in fi.* quod, Aut appellavit, & ſic recipi debet alio remoto; Aut non, & tunc aut eſt appoſita hæc Clauſula, ſcilicèt, *decernimus irritum quidquid poſteà fuerit factum*, & tunc Electus debet removeri de rigore juris. Si tamen conſecratus eſſet, Papam conſulerem, qui fortè mandabit Epiſcopatum dividi inter eos. Aut non eſt appoſita, & tunc non removetur Electus, *art. extra de Parro. cap. 1.*

ARTICULUS VI.

Quibus cauſis infligitur pœna Depoſitionis.

Devenimus tandèm ad ultimum Articulum Septimi Libri, in quo conſiderandum, & videndum eſt, quibus Cauſis infligitur Pœna Depoſitionis.

Circà quod ſciendum, quod Depoſitio ab adminiſtratione quandòque fit propter defectum ſcientiæ; ſicut Epiſcopus deponitur *extra de ata. quamvis.*

Quandòque propter defectum negligentiæ, ſicut dictum eſt ſuprà *eod. tit. art. 2. qu. numquid Epiſcopus deponere poteſt Abbatem.*

Quandòque propter infamiam; ſic Prælati, Rectores poſſunt pro ſola infamia à ſuis adminiſtrationibus removeri, ſecundùm *Inno.* quod maximè locum habet in Ordine Minorum, Prædicatorum, & Ciſtercienſium, ut dicit *Hoſti. extra de appel. quia nos.*

Depoſitio verò ab Ordine, numquàm fieri debet niſi pro crimine. Pro crimine autem quolibet, de quo quis apparet incorrigibilis, poteſt de jure deponi, ut patet *23. qu. 4. fortem*; & pro quolibet crimine notorio, Furto, Perjurio, Adulterio, & ſimilibus, *diſt. l. de his verò*. Aliàs autem valdè magnum, & pœna dignum debet eſſe crimen Depoſitione puniendum, ut dicitur *diſt. 81. cap. 1.*

Deponitur autem, quis in Jure à Dignitate, vel Beneficio, vel Adminiſtratione; & hoc quandòque propter delictum. Quandòque quia contumacitèr in eo permanens, monitus ſe non corrigit. Quandòque propter utrumque ſimul, prout in Caſibus ſequentibus intuenti ipſa Jura, patere poteſt,

Videndum igitur nùnc eſt de illis, qui deponuntur, & adducenda ſunt motiva, cauſa, & caſus, quibus Depoſitionem incurrunt, & ſimul alleganda ſunt jura, quæ talem Depoſitionem infligunt.

Sunt autem, ſecundùm quod notat *Guil. Duran. in repertorio*, Iſti, qui promoti ipſo jure dejiciuntur, ſive deponuntur, ſcilicèt,

Vi rapiens Papatum, & non Canonicè electus, *diſt. 23. c. 1. & diſt. 79. per totum, & extra de elec. licèt.*

Obligans ſe ſub periculo Præbendæ, vel Ordinis, ſi deficiat in probatione, *extra de elec. cum dilec. in fi.*

Promovens Monachum ad Dignitatem *diſt. 55. 3. c. 1. & 2.*

Clericus poſt promiſſam Caſtitatem, accedens ad Uxorem, *diſt. 81. Miniſtri.*

Recipiens Pretium, vel Ordinem, ut deſiſtat ab accuſatione, *2. qu. 3. Euphemium, & 5. qu. 7. quia.*

Ordinatus præter Formam Canonicam *diſt. 23. quorumdam.*

Conſecrans in Epiſcopum eum, qui non eſt idoneus, vel legitimæ ætatis, *in authentica de Sanctiſ. Epiſcopis §. hoc quoque.*

Committens crimen capitale, vel crimen falſi, *diſt. ſi Epiſcopus, & extra de cri. falſi. ad audientiam, & de ver. ſig. novimus.*

Nolens promoveri ad Ordinem, quem Dignitas ſua requirit, *de æta. & qualita. c. 1.*

Epiſcopus negligens in Pace tenenda, *diſt. 90. c. fi.*

Appellationi legitimæ non deferens, in contemptum Sedis Apoſtolicæ, *2. quaſt. 6. de catero, & extra de appellatio. de priore. in text. & in gloſ.*

Ordinatus ab Epiſcopo alieno in contemptum ſui, quia eſt irregularis; Secùs eſt, ſi ex ſimplicitate, *7. qu. 1. Epiſcopus in Diœceſim, & extra de ordi. ab Epiſcopo c. 1. & 2.*

Epiſcopus in alterius Diœceſim ordinans, vel judicans, vel aliàs diſponens in præjudicium illius Epiſcopi, *9. queſt. 2. cap. 1. & 3.*

Contemnens Decretales, in contemptum Eccleſiæ Romanæ, *diſt. 16. per totum.*

Sine examinatione promotus, ſi inveniatur criminoſus, *diſt. 24. c. fi.*

Tranſlatus ſine licentia Papæ, *extra de tranſ. quanto.*

Epiſcopus contrà Canones promotus, *diſt. 63. c. fi.*

Epiſcopus nolens dividere bona Eccleſiæ in quatuor Partes, vel ea per Economum diſpenſare, *2. qu. 7. quæ propter.*

Reſignans Beneficium in manu Laici, & iterùm illud recipiens ab eodem, *extra de renun. quod in dubiis.*

Suam Eccleſiam ſuperbè dimittens, & alienam ambiens, deponitur ab utraque, *extra de transla. quanto. in fi.*

Dicens Romanam Eccleſiam non eſſe Caput, *9.qu.3. patet.*

Celebrans ſingulare Concilium, ut ibi cognoſcat de Generali, *diſt.17. hinc.*

Clericus Græcus uxoratus, debitum Uxori reddere nolens, *diſt.31. quoniam.*

Faciens per Aſſaſſinos quempiam Chriſtianorum interfici, aut eos receptans, vel defendens, vel abſcondens; licèt etiam mors non ſequatur, eſt depoſitus ipſo facto ab omni Dignitate, & Honore, Ordine, Beneficio, & Officio, *lib.6. de homici. pro humani.*

Bigamus, *diſt. l. ſi quis viduam.*

Ordinatus ſine titulo, *diſt. l. cap. 2.* Sed hoc corrigit, *extra de præben. cum ſecundùm.*

Clericus indiſciplinatus, diſcors, diſcurrens per mundum, ſaltem propter contumaciam, *diſt.91. cap. Clericos, & diſt.92. c. fi.*

Excommunicatus celebrans cum ſit irregularis, *de Cle. ex. poſtulaſtis.*

Acquirens Eccleſiam per pecuniam, & Mediator dans, & recipiens, *1.q.1. ſi Epiſcopus.*

Suſpenſus ab Homine celebrans, *extra de Cle. ex. Apoſtolica.* Sed Excommunicatus minori Excommunicatione non fit irregularis celebrando, ut patet ibidem *c. fi.*

Epiſcopus Eccleſiam vacantem Parrochialem poſſeſſionibus ſpolians, 10. *quæſt. 2. cap. fi.*

Clericus convicium dicens Epiſcopo, ideſt cum falsè accuſans, 11.*quæſt.1. ſi quis Sacerdotum.*

Excommunicatus recipiens Beneficium, *extra de ata cum bonæ.*

Author Hæreſis, *extra de Hæreti. ad abolendam.*

Imitator Hæreſis, 24. *qu.1. cap.1.2.& 3.*

Clericus inſerviens aleæ, & ebrietati, ſive publicus Aleator, *diſt.25. c.1. & de exceſ. præla. inter dilectos.*

Epiſcopus, vel Presbyter homicida, *diſt.l. ſi quis Presbyter.*

Clericus frequentans Tabernam, *diſt.44. nulli.*

Clericus nolens in Ordine ſuo celebrare Divina, *diſt.92. c. fi.*

Suſpectus de dilapidatione, 3. *qu.2. quia ea.* Sed hodiè non fit ſic, ſed alitèr proceditur, ut patet *extra de Simonia licèt de offi. dele. venerabili.*

Laicus cogens Epiſcopum litigare coràm ſe, deponitur Cingulo Dignitatis, 11, *qu.1. nullus.*

Contemptor Conſuetudinis approbatæ, *diſt.11. in his.*

Epiſcopus monitus ab Archiepiſcopo, & aliis Epiſcopis, nolens à nimia familiaritate propriæ Filiæ recedere, *diſt. 34. quorundam. ad fi. & de præſump. cum in juventute.*

Scienter ſe caſtrans, *extra de cor. vici. c. fi. in gloſ. ubi ſuper hoc diſtinguitur, & diſt. 55. ſi quis à Medicis.*

Conſecrans, & Conſecratus, pendente criminali accuſatione, *diſt.31. tantis.*

Remittens rapinam alicui, ut conſentiat electioni ſuæ 1. *quæſt.5. eos. de teſtibus veniens.*

Epiſcopus petens publicum judicium, 11. *quæſt.1. placuit conſpirationum.*

Lapſus reſtitutus, iterùm relabens, *diſt.l. §. his alterutrum.*

Neſciens Canonibus obedire, *diſtinct.4. §. fin.*

Clericus vacans adulationibus, & proditionibus, *diſtin.46. Clericus qui, & cap. Clericus malè.*

Presbyter eruens oculum alicujus, *di.55. cap. fi.*

Presbyter contrahens, & filios procreans, 15. *qu. fi. cum multa.*

Contumax monitus, nolens redire ad Eccleſiam ſuam, 21. *qu.2. per totum.*

Litteras ſine Mandato impetrans, *extra de reſcrip. nonnulli, & cap. ex parte Decani.*

Epiſcopus ignorans grammaticam, *extra de ata. c. fi.*

Epiſcopus Græcus à Latino deputatus, ſi nolit ei obedire, *extra de offic. ordi quoniam.*

Intruſus, *extra de conceſ. præben. quia.*

Recipiens pecuniam, pro licentia docendi, *extra de magiſtris quanto.*

Clericus Puellas rapiens, vel rapi conſentiens, 26. *qu.2. eos, & c. ſequen.*

Irregularitatem incurrens propter malitiam ſuam, *extra de æta. quaris:*

Servus Eccleſiæ, factus liber, Eccleſiam patronam, ideſt Prælatum ejus accuſans, *extra de ſervis non ordinan. qui ex familia.*

Prælatus abſentium nomina in Privilegiis, vel aliis inſcribi faciens, *extra de his, quæ fiunt à Præla. quanto.*

Clericus conſpirans in necem Domini ſui, *extra de homici. ſicut dignum.*

Altare ex invidia diſcooperiens, vel lumen extinguens, vel Altare veſte lugubri cingens, vel fallacivoro, Defunctorum Miſſam celebrans, ut aliquis citiùs moriatur, 16.*quæſt.5. quicunque.*

Presbyter authoritate propria Altare in Eccleſia conſecrata erigens, *de conſecra. diſtinct.1. nullus Presbyter.*

Clericus trahens Clericum coràm Judice ſæculari, & reus ſpontè ſubiens judicium tale, gravitèr punietur, *extra de foro compe. ſi diligenti.*

Prodens Dominum Papam, 23. *quæſt.4. Guiliſarint.*

Qui

Qui contrà Juramentum machinatur in mortem Domini, vel in Regnum ejus, ſive ſit Epiſcopus, ſive Presbyter, vel Diaconus, 22. *quæſt. ſi. 5. ſi quis Laicus*.

Manumiſſus, ſub conditione, quod Domino ſerviat in Divinis, ſi in hoc contumax reperitur, *extra de ſervis non or. nullus*.

Propria authoritate permutans, vel vendens Beneficium, *extra de re. permu. cum univerſorum*.

Recipiens Eccleſiam de manu Laici, *extra de ju. pa. relatum*.

Clericus, quo ludente cùm Laico, Laicus peremptus eſt, irregularis eſt, *extra de homi. continebatur*.

Magicis, & Incantationibus intendens, 26. *qu. 7. ammoneant*.

Presbyter nolens Infirmum baptizare, ſi ſine Baptiſmo decedat, *de cond. diſt. 4. §. quicumque*.

Præter neceſſitatem, cum Chriſmate veteri baptizans, *de conditio. diſt. 4. ſi quis*.

Per potentiam laicalem Dignitatem aliquam habens, & conſentiens, *extra de elect. quiſquis*.

Utens in ſeditionibus ſponté armis, 23. *qu. 8. Clerici, &c.*

Manu mutilatus, Abbas factus, Epiſcopo ignorante, *extra de cor. 6. expoſuiſti*.

Emens, nomine alterius poſſeſſionis, de rebus Eccleſiæ ſuæ, *extra de pecu. cle. c. inquirendum*.

Sodomita, *extra de exceſs. Prælat. Clerici*.

Falſarius per ſe, vel per alium, *extra de cri. fal. ad Falſariorum*.

Epiſcopus, vel Clericus corruptor Monialium, 27. *qu. 1. ſi quis*.

Clericus utens unà cum Judæis, Balneis, Medicinis, & hujuſmodi, 28. *qu. 1. nullus*.

Ex contemptu communicans Excommunicato, ſi ſit contumax, *extra de Cle. ex. cap. ult.*

Perjurus, Fur, & Homicida, *extra de majo. cum in Eccleſiis, & extra de fide juſ. c. 2. & extra de judi. cum non, & cap. at ſi.*

Abbas circà correctionem Monachorum negligens, *extra de ſta. Mo. cap. 2.*

Epiſcopus, vel alius Clericus, Judici favens in cauſa ſanguinis, *extra de exceſ. Prala. ex literis, & extra ne Cleri. ſententiam*.

Epiſcopus, vel alius Clericus, Judex in cauſa ſanguinis, ex delegatione Principis, vel alio modo, *ut in c. ſententiam*.

Membrum alicui truncans, vel truncari mandans, vel conſulens, quia ſunt irregulares; licèt Quidam dicant contrarium, & malè, ut patet *in c. dictis proximo, & extra de Cle. percuſſo. cap. 1. & 23. quæſt. 8. bis à quibus, & cap. ſæpè*.

Excommunicatus ex crimine, & contumacia, infrà annum non parens, 3. *quæſt. 9. decernimus infrà proximo*.

Citatus in cauſa criminali, volens experiri, ſi contumax reperitur, *extra de judi. c. 1. & c. decernimus*.

Clericus faciens Eccleſiam cenſualem Monachis, *extra de cenſi. cum Cle.*

Archidiaconus accuſans ſuum Epiſcopum in Foro ſæculari, *extra de exceſſi. Prælat. gravem*.

Presbyter cognoſcens Filiam ſuam ſpiritualem, 30. *quæſt. 1. omnes, ſi quis, & cap. non debet*.

Prælatus alienans, in caſu non conceſſo, res Eccleſiæ; tamen evadet, ſi rem reſtituat, 12. *quæſt. 2. Apoſtolicos monemus, quiſquis Epiſcopus, & aliis, cap. & de electio. quod ſicut in ſi.*

Inſtitutus per Epiſcopum, contemptis Patronis, 16. *qu. 7. decernimus*.

Teſtis aſſerens ſe participem in crimine Simoniæ, *extra de confeſ. cap. 2.*

Sine Aqua, vel Lumine, vel cum Fermentato, vel cum Calice indebito celebrans, *extra de cele. miſ. c. ult.* Dixit tamen *Sco. 4. di. 13. quæſt. 2. art. 2. in ſi.* quod dubium eſt, utrùm propter quodcumque illorum, ſit deponendus, quia ibi concurrerunt omnia illa.

Pugnantes, vel illos incitantes in bello injuſto, *extra de pœnis, quod in dubiis*.

Revelans peccata in Confeſſione ſibi dicta, *de pœ. diſt. 6. Sacerdos*.

Abbas non cautus, non humilis, non caſtus, non miſericors, &c. licèt in eum conſentiant Monachi, 18. *quæſt. 2. ſi quis Abbas*.

Epiſcopus ad Imperatorem, vel ad ejus Curiam vadens pro aliqua cauſa propria, & Comprovincialibus inconſultis, 23. *qu. 8. ſi quis Epiſcopus*.

Clericus jurans Monachis penſionem augere, & poſteà jurans Epiſcopo, *extra de jurejur. tua.*

Monialis Simoniaca, ſive Credita, ſive Prælata, *extra de Simonia, quoniam Simoniaca*.

Recipiens alienum Parrochianum injurioſè ad pœnitentiam, *de pœ. diſt. 6. placuit, & de Parrochi per totum*.

Beneficiatus, vel in ſacris conſtitutus indifferentèr advocans, 15. *quæſt. 2. cap. uno, §. fin.*

Epiſcopum proprium dimittens, monitus, & expectatus, 21. *qu. 2. c. 1. & 3.*

Latronem ligatum perimens; ſecùs eſt, ſi ſe defendendo occidat, *extra de homici. cap. 2. & cap. ſuſcepimus*.

Presbyter incautè verberans, intuitu Diſciplinæ, ſi Mors ſequatur indè, *extra de homi. Presbyterum*.

Prin-

Princeps diſſolutus, & negligens in Defenſione Provinciæ, vel Regni, 15.*qu.6.alius.*

Nota tamen, quod hoc eſt verum, ſi ſit incorrigibilis, ut *extra de re. in Apoſtolica.* Aliàs ſi ſit ſimplex, dabitur ei Coadjutor, *extra de Sup. neglig. grandi.*

Translatus, volens præſumptuosè aliquid in prima Eccleſia vendicare, 21.*quaſt.2. ſi quis jam.*

Suſpenſus, ex eo quod non probat, quod objicit in Perſonam Electi, ſi ſe ingerat Beneficiis, perpetuò deponitur ab eis, *extra de elect. ſtatuimus.*

Si alia ſimilia Motiva, vel ſimiles Cauſę, & ſimiles Caſus occurrant, idem eſt in illis obſervandum.

EXPLICIT LIBER SEPTIMUS,

In quo Cenſuræ Eccleſiaſticæ in ſua Definitione, & Diviſione conſideratæ ſunt, & explicatæ.

INCIPIT

Digitized by Google

INCIPIT LIBER OCTAVUS.

FINITIS, Auxiliante DEO, ſecundùm quod potuit, Exiguitas meæ Virtutis, ſeptem Partibus hujus Operis, ſcilicèt. Prima de Decem Præceptis. Secunda de Virtutibus, & Vitiis. Tertia de Contractibus, & Voluntatibus ultimis. Quarta de Sacramentis in communi, & de tribus primis Sacramentis in ſpeciali, ſcilicèt. Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia. Quinta de Pœnitentia, & Unctione Extrema. Sexta de Sacramento Ordinis; Et Septima de Cenſura Eccleſiaſtica. Reſtat modò ejuſdem Libri octava Pars, & Ultima, quæ eſt de Matrimonio; in cujus etiam Fine ſubjungetur, ad evidentiam totius Operis, Titulus de Verborum Significatione, & Titulus de Ordinatione Librorum Decretalium, & Librorum Legalium, per ordinem Alphabeticum; ſit igitur.

TITULUS PRIMUS,

De Sponſalibus.

CIrcà Matrimonium conſiderandum eſt, primò de Sponſalibus, quæ ad Matrimonium diſponunt, ſecundò de ipſo Matrimonio.

Circà Sponſalia igitur conſiderandum eſt.

Primò. Quid ſunt Sponſalia, & de Arrhis Sponſalitiis.

Secundò. Per quos, & quibus Verbis Sponſalia contrahuntur.

Tertiò. De Modo contrahendi Sponſalia.

Quartò. Qua Ætate poſſunt contrahi Sponſalia.

Quintò. Quomodò habent diſſolvi Sponſalia.

Sextò. De Effectu Sponſalium, & Coactione eorum, qui contraxerunt Sponſalia, ad Matrimonium contrahendum.

Hæc omnia per diverſos Titulos, & Articulos ſunt conſideranda; ſit igitur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſint Sponſalia.

VIdendum modò eſt in primo Articulo, Quid ſint Sponſalia.

Et circà hoc quæruntur plura.

Primò. Quid ſint Sponſalia?

Secundò. Undè dicantur Sponſalia?

Tertiò. Eſtò quod in Contractu Sponſalium interveniat Stipulatio, numquid ex hac Stipulatione poteſt agi ad intereſſe, vel aliquam Pœnam pecuniariam?

Quartò. Quarè Lex permittit quadruplum Arrhæ repeti, & non Pœnam, cùm matrimonialis Conſenſus debeat eſſe liber, *extra e. cum locum*, & liber Conſenſus, ità videatur impediri per Metum perditionis Arrharum, ſicut per Metum perditionis Pœnæ, & ſic in utroque eadem prohibitionis ratio videatur?

Quintò. Quid ſi poſt Sponſalia Matrimonium recuſetur, propter Impudicam Converſationem, vel propter Auſteritatem Vitæ, ut quia non comedit niſi Herbas crudas, vel propter Cultus diſparitatem, ut quia unus Judæus, alter Paganus; vel non poteſt concipere, vel generare, vel coire; vel quia alterius Religionis?

Sextò. Utrùm Sponſus dicatur quis tantùm à Sponſalibus?

Circà primum. Reſpondeo. Deſponſatio, ut dicitur *quartò ſententiarum di. 27.*, eſt duplex; Quædam per verba de præſenti, & hæc propriè dicitur Matrimonium initiatum; Quædam per verba de futuro, & hæc non facit Matrimonium, ſed Matrimonii promiſſionem; & hæc propriè appellantur Sponſalia, quæ ſunt propriè futurarum Nuptiarum promiſſio 30. *q. 5. noſtrates*. Largè tamèn Sponſalia aliquandò accipiuntur pro Matrimonio initiato, *extra de ſpon. inter virum*; & ſic patet, quod duæ ſunt ſpecies Sponſaliorum.

Circà ſecundum. Reſpondeo, à Spondendo; nàm Mos fuit à Veteribus ſtipulari, & ſibi ſpondere Uxores, ut patet *ff. de ſpon. l. 2. & 3.* Sed nùnc non eſt neceſſaria Stipulatio, quia contrahuntur etiàm inter abſentes, ut *ff. de ſpon. l. 4 & 5. & ulima*. Aliàs ſi Stipulatio in Contractu Sponſaliorum exigeretur, intèr abſentes contrahi non poſſent, ut *Inſti. de inuti. ſtipu. §. item verborum*, vel oportet dici ſpeciale eſſe in hac Stipulatione Sponſaliorum, ſi non inter abſentes contrahi poſſent.

Circà tertium. Reſpondeo. Quod non, *ar. C. e. l. 1.*; Nàm, ſicut dicitur ibi, alicui deſponſata poteſt renunciare Sponſalibus, & alii nubere, ergò poteſt hoc ſine Pœna criminali, vel civili, *ar. ff. de redhibi. act. cum autem, §. excipitur*; & ratio eſt, quia Matrimonia debent eſſe libera in contrahendo, diſtrahendo, & retinendo; undè nec Pœna hac occaſione præmiſſa peti poteſt, ut *C. de inuti. ſtipu. l. 2.* & hæc eſt communis, & ſolemnis opinio, ut dicit *Hoſti.*

Quomodò ergò providebitur *Burgenſi diviti.*, volenti maritare Filiam ſuam alicui Nobili, & Potenti, ſed pecunia indigenti?

Reſpondeo Det magnam Pecuniam pro Arrhis, & ſtipuletur ipſas in quadruplum; quandò enim Arrhę dantur, ſi per Donantem ſtet quominùs ſequatur Matrimonium, Arrhas perdit; ſi verò per Recipientem, eas reſtituet, & de ſuo tantùm, & non plus; niſi ſpeciale Pactum Arrhæ ſtipulatum fuerit in quadruplum; in tantùm, & non ultrà Stipulatio poteſt extendi, *C. e. l. fi. §. quæ omnia.* Fidejuſſores etiam aliquandò dantur, *extra de eo, qui cog. conſangui. veniens*; ſed non poteſt peti pœna, ut ſuprà dictum eſt, niſi Legibus conſtituta, ſcilicèt, quia Arrha aliquandò petitur in duplum, aliquandò in quadruplum, ut prædictum eſt; Secundùm hoc intellige illud *C. de nup. & reſcripto pe. l. 1. in fi.* Hæc *Hoſt.*

Circà quartum. Reſpondeo. Quod eſt diverſa ratio, quia Pœna eſt odibilis, Arrha favorabilis; Pœna enim eſt ſignum Matrimonii diſtrahendi, & diſſentientem puniendi, & fit per verba negativa, ſcilicèt ſic, *ſi non contraxeris, debebis mihi Pœnam centum librarum*; ſed Arrha eſt ſignum Matrimonii contrahendi, & conſentientem remunerandi, *ad hoc Inſti. de contrahen. emp. circà principium*; & fit per hæc verba affirmativa ſic: *dabo tibi iſtas Arrhas, ut cum Filia mea contrahas*, quas lucratur ille, qui recipit, Matrimonio ſecuto, ex ſpeciali Pacto. Aliàs enim videretur reddenda Contractu perfecto, *ff. de act. emp. & ven. ex empto. § is, qui vina.* Secundùm hoc intellige illud *Cap. eo. l. 3.*, quæ videtur innuere à contrario ſenſu, quod recipiens, ſemper Arrhas lucratur, niſi aliud dictum fuerit à Tradente; Tradens enim in traditione rei ſuæ, ſcilicèt Arrhæ, pactum poteſt apponere, ſicut placet, *ff. de pactis in traditionibus*, & poteſt, ſi Matrimonium ſequatur, Lucrum, ſivè Retentio ſperari; ſed per appoſitionem Pœnæ nihil poteſt ſperari, ſivè retineri, ſed potiùs minæ proponi videntur. Conſideravit ergò Lex, quod ſi Recipiens Arrhas contrahat, potiùs inducitur ad hoc cauſa lucri dilectionis, quàm metu quadruplicationis; & ſic patet diverſa ratio in Arrha, & Pœna.

Sciendum autem, quod hæc Pœna Arrharum ceſſat, ſecundùm Leges, quandòque ratione Temporis; Si enim Sponſa Sponſum in eadem Provincia degentem per biennium expectaverit, & cum per Sponſum ſtetiſſet, alii nupſerit, nihil pœnæ incurrit, *C. e. l. 2.* Si vero Sponſus ſe transferat ad aliam Provinciam, debet per triennium expectari, *C. de divor. & repu. l. Dubium*. Sed ſi neceſſitas aliqua Sponſum impediat, ut Infirmitas, aut Mors Parentum, vel crimina capitalia, ſeu longæ Peregrinationes, quæ fiunt ex neceſſitate, & cauſa Appellationis; tenetur Sponſa expectare, donèc ceſſet neceſſitas illa, *ff. e. l. ſæpè*; undè Judex inſpecta qualitate Perſonarum, legale Tempus poteſt abbreviare, vel prolongare; quo elapſo renuentem excommunicabit, ut dicetur infrà *Art. ſext.* Et quod hoc ſit arbitrarium, innuitur *ff. de ſponſ. l. Pupillus*; & hoc etiam habetur infrà *art. 5. de ſponſ. caſu* a. Ceſſat etiam Arrharum petitio, ſi Sponſus, vel Sponſa obierit; Niſi fortè Defunctus cauſam Impedimenti præbuerit, ne Nuptiæ celebrentur, *C. eo Arrhis.* Nec diſtinguo, utrùm oſculum intervenerit; licèt in Donatione ſponſalitia diſtinguantur. Ceſſat etiam propter cognitionem, vel Cauſam Legibus interdictam, puta, ſi non poteſt de Jure Matrimonium ſequi, *C. eo. l. ult. ff. patrem.* Ceſſat etiam propter minorem ætatem; licèt Pater, & Mater; Avus, & Avia teneantur in duplum, ſi receperint Arrhas, ſi ſteterit per ipſos, ſive per Filiam, ſive per Neptem, quominùs conſummaretur Matrimonium, ſi ſteterit, inquam, ſine juſta cauſa, *C. eo. l. fi. reſpon. 1. §. 1. & 2.*

Circa

Circà quintum. Reſpondeo. Si hæc erant nota tempore Contractus Sponſalium, & repudiet Matrimonium, Arrhas Sponſalitias reddet in duplum, & imputet ſibi, quod contraxit cum tali; Si autem erant occulta, Arrha reddatur; ſed Pœna Simpli remittitur, *C. e. l. fi. §. his quoque hac adjicimus*. Hæc *Hoſti.*

Quid ſi loco Arrharum pignora ſunt data?

Reſpondeo, ſecundùm *Azo.*, quod retinebuntur, quia Arrhis æquiparantur, ut *C ſi Rector Provin. l. 1.* Quod etiam ſecundùm *Hoſti.* poteſt admitti, ſi Matrimonium de jure poterat valere, & hoc pacto pignora ſunt data, alioquin contrà *ar. extra de dona. inter virum, & uxorem; ſi neceſſe, & de arbi. expoſuiſti*.

Circà ſextum. Reſpondeo. In Matrimonio poſſunt duo conſiderari, ſcilicèt Contractus Matrimonialis, & Actus ejus. Et à Sponſione primi in futurum dicitur Sponſus, à ſponſalibus contractis per verba de futuro; A' ſponſione ſecundi, dicitur quis Sponſus poſt contractionem per verba de præſenti, quia hoc ipſo ſpoponderunt actum Matrimonii. A prima ſponſione dicuntur Sponſalia propriè, quæ ſunt quædam Sacramentalia reſpectu Matrimonii, ſicut Exorciſmus reſpectu Baptiſmi.

ARTICULUS II.

A quibus, per quos, & quibus verbis, Sponſalia contrahuntur.

POſteà conſiderandum eſt, à quibus, per quos, & quibus verbis, Sponſalia contrahuntur;

Circà quod ſciendum, quod contrahere poteſt Sponſalia propriè dicta ille, qui Matrimonium contrahere poteſt; Quis autem Matrimonium contrahere poſſit, infrà dicetur. Cuicumque etiam Matrimonium prohibetur, & Sponſalia prohibentur, *ff. de Sponſ. Oratio.* Hoc tamèn fallit, ſecundùm Leges, in Præſide, vel Rectore Provinciæ, & in his, qui pertinent ad eum, ſcilicèt, Filiis, Nepotibus, Propinquis, ac Conſiliariis, & Domeſticis, pro quibus operam dederit ipſe Præſes; hi enim omnes, durante Rectoria, non poſſunt, ſecundùm Leges, contrahere Matrimonium cum Muliere oriunda de Provincia, vel habente Domicilium in ea; poſſunt tamen Sponſalia contrahere. Si verò Sponſa velit, finito Officio, Sponſalibus renunciare poterit ſine Pœna, *ff. de ritu. nup. ſi quis*; non tamen tùnc lucrabitur, quod datum eſt ei; ſi contraxerit ſponte; ſi verò coactè, ideſt, exhibito ſibi minanti ſervore, lucratur Arrhas, vel Pignora data, *Cap. ſi Rector. Provin. l. 1.*

Nota tamen, quod ſi Præſes aliquam ſibi deſponſaverit antè Præſidatum, eam juſtè ducet tempore Præſidatus, ut dicitur ibidem. Si etiam injuſtè duxerit aliquam tempore Præſidatus, & poſteà velit Præſidatu finito Uxorem eſſe; ex tùnc incipit Matrimonium eſſe, *C. de Nup. l. & ſi tunc*.

Item Mulier, quæ Virum amiſit, non ſine pœna, infrà annum à morte Viri, nubit; juſtè tamen Sponſalia contrahit, *ff. de his, qui no. infa. ſolent*; hæc dicta, ſecundùm Leges. Et notat ea *Azo. in tit. ſi Rector in Provin.*

Item Ætas tàm minor attenditur in Sponſalibus, quàm in Matrimonio; de quo etiam infrà dicetur.

Contrahuntur autem Sponſalia, quandòque inter Præſentes, per hæc verba: *accipiam te in meam, & accipiam te in meum*, vel alia ſimilia exprimentia conſenſum de futuro, *extra e. is, qui fidem*; quandòque per Litteras, vel Nuncium inter abſentes; conſtat enim abſentem, abſenti deſponderi poſſe, ſi abſens hoc ſciat, purà, quia Nuncium miſit, vel de conſcientia ſua ſit, vel poſteà ratum habet, licèt de hoc à principio nihil ſciret, nec refert utrùm Scriptura interveniat, vel non, *ff. e. ſuffic. & extra, qui Cle. vel Mo. veniens, & 30. qu. 5. nec illud*.

Nota tamen ſecundùm Leges, quod licèt Vir poſſit per Nuncium ducere Uxorem, Mulier tamèn per proprium Nuncium non poteſt nubere, ſed, etſi Vir per Nuncium, vel Litteras contrahat, non videtur ejus Uxor eſſe, niſi priùs eam in Domum ſuam ducat, *ff. de ritu nup. Mulierem, & l. ſe.* Sed ſecundùm Canones, ſicut Vir poteſt per Nuncium, vel Litteras Uxorem ducere, ità & Mulier Virum, quia non ad imparia judicantur circà Matrimonium, & Sponſalia, *extra de divor. gaudemus, §. quia verò, ver. nec illi unquam; in fin.* Et ſolus Conſenſus ſine contradictione, Matrimonium facit, ubi aliud non impedit, ut dicetur infrà. Ubi verò per Nuncium Sponſalia contrahuntur, hæc verba ſatis congrua videntur. *Promitto tibi de Mandato N. N. Domini mei, & nomine ejuſdem, quod ipſe ducet te in Uxorem, & hoc in animam meam juro.* Et è converſo, Puella reſpondeat; *Promitto tibi in nomine Domini tui Recipienti, & ſibi per te, quod ego ducam eum in Virum, niſi ſteterit per ipſum, & hoc juro.* Si autem ſit Matrimonium de præſenti, poteſt ſic Nuncius dicere Puellæ: *N. N. Dominus meus te ſalutat, & tibi mandat, quod ipſe per me, ſive, mediante me, & tibi nunciante, accipit te, & Conſentit in te, tamquàm in Uxorem ſuam.* Et è converſo, ſic poteſt reſpondere Puella; *& ego te mediante Dominum tuum recipio in meum Virum, cum ipſe te mediante, me in ſuam recipiat. Et in eum conſentio tamquàm in Dominum, & Maritum*; vel breviùs, *conſentio in his, quæ mihi nunciaſti.*

Sunt

Sunt autem hic plura ſpecialia.

Primum eſt, quod Nuncius ad hoc ſpecialitèr miſſus, vel quod plus eſt, etiam negotii Geſtor, alienum factum promittere poteſt alii, ſtipulando, contrà illud *inſti.de inuti. ſtip. §.ſi quis alienum*, & §. *ſe.*

Secundum eſt, quod ubi Litteræ mittuntur ſine Nuncio, poteſt inter abſentes fieri ſtipulatum, ut ſuprà dictum eſt ibidem, §. *Item verborum*. Non tamèn in Sponſalibus neceſſaria eſt Stipulatio, ut dictum eſt ſuprà.

Tertium eſt, quod de alieno Facto jurant, *extra eo.ex litteris* contrà illud *ff.de in litem jur an.videamus*; ſed non tenetur ad illud, quod notabitur infrà. Hæc *Hoſtien.* Alia de hac materia vide infrà *e. lib. tit.8. art.7.*

Contrahuntur etiam quandòque Sponſalia per Filiosfamilias, ſi Parentes, in quorum ſunt poteſtate, conſentiant; qui conſentire videntur, ſi ſcientes non contradicunt, *ff.e.in ſponſalib.1.§.in ſponſalibus*; & ſic videtur requirendus conſenſus Parentum, alioquin Sponſalia nulla videntur eſſe, ſecundùm Canones; ut patet 30. *qu.5. noſtrates*, & *e. ſe.* & *extra de deſpon. impu. continebatur*. Idem videtur de Tutoribus, ut 20. *qu.2. c.1.* & 2.; ſed hæc ſunt vera ſecundùm Leges; ſecùs eſt ſecundùm Canones, *ar.expreſſum; extra, qui Matrim.ac.poſ.videtur*. Ibi ſecundùm Leges quaſi dicatur. Aliud eſt, ſecundùm Canones qui tamen in hoc caſu ſunt ſequendi, quia Matrimonia non Jure Fori, ſed Jure Poli reguntur, ut dicitur 2. *qu.3. §. hinc colligitur*; vel ſunt vera de honeſtate; de neceſſitate enim, ſecundùm Canones, non requiritur niſi Conſenſus eorum, de quorum Contractione quæritur, 27. *quaſt. 2. ſufficiat*, & *extra e. cum locum*.

Aliquandò verò contrahuntur pro Filiis per Parentes, in quorum ſunt poteſtate; undè & Pater Filiam abſentem deſponſat, *extrà de Matrimonio contracto*. Nec obſtat illud *inter.Ec. ex litteris in principio*; quia illud intelligitur, quandò Filia poſteà conſentit, ut notatur ibi per Magiſtros. Poteſt autem Filia diſſentire, ſi Pater turpem ſibi eligat Sponſum, vel moribus ſuis indignum, *ff. de ſpon.l.ſed Patris*. Undè ſicut ſolus conſenſus Parentum non faceret Matrimonium, ſic nec Sponſalia; niſi fortè Filii voluntati Parentum ſe ſubjiciant; & tùnc non dicitur liber conſenſus, *extra de condi.ap.ſuper eo*, & *cap.per tuas*. Undè neceſſe eſt, quod Is, cujus nomine Sponſalia contrahuntur, hoc ſciat, vel conſentiat, vel poſteà ratum habeat, ut ſuprà dictum eſt, etiamſi ſit in Cunabilis, *ut 30. qu.2. C. non eſt*, & *l.6. de deſpon. impu. ſi infantes*, §. *porrò*; De hoc etiam notabitur infrà cum agetur de Sponſalibus impuberum; Et idem eſt de Tutoribus. Aliquandò enim per utroſque ſimul, non per ſe Pater poteſt. Hæc *Hoſti.in ſumma ſua. Inno.* verò notavit, *extra de Matri.contrac. contrà int. Ec. c. 1.* quod hoc eſt ſpeciale de Patre, ſcilicèt, quod nomine Filii præſentis, & non contradicentis, poſſit Sponſalia contrahere; & hoc videtur *Ber.* ibidem tenere. Secùs eſt de Tutore, *ff.de ſponſ. ſi puella*.

Nec obſtat illud *extra c. ad id*, quia ibi intervenit copula carnalis. *Hoſti.* verò tenet contrarium, ut patet ex ſuptadictis. Notavit etiam illud *Hoſti.* ſuprà dictum *Caput*, quod ſicut poteſt Pater, ita & Quilibet alius ad hoc idoneus; & hoc magis approbat *Joan. And, lib.6. de deſpon. impu. ſi infantes*, §. *porrò*; dicens quod dicta *Decretalis ad id*, non loquitur de conſenſu expreſſo, quod probat ex hoc, quod verba Papæ ſapiunt ibi tacitum conſenſum.

Utrùm ſi Patres jurent ſe facturos, quod Matrimonio copulabunt Filios ſuos, valeat tale juramentum?

Reſpondeo, ut infrà *Articulo* de effectu Sponſalium, *quaſt. Quid igitur ſi Pater &c.*

ARTICULUS III.

De Modo contrahendi Sponſalia.

Deindè conſiderandum eſt de Modo contrahendi Sponſalia.

Circà quod ſciendum, quod Sponſalia contrahuntur duplicitèr; Uno modo ſimplicitèr, & abſolutè; Alio modo ſub conditione.

Primò igitur dicendum eſt de Primo Modo, dicturi de ſecundo Modo in ſequenti Articulo.

Circà primum Modum, nota, quod Sponſalia contrahuntur ſimplicitèr, & abſolutè quatuor modis.

Primo modo datis Arrhis Sponſalitiis, ſcilicèt aliqua Pecunia, vel aliis rebus, ut *C.de ſponſ. l. Arrbis*.

Secundo Juramento, ſeu Fide; quem Aliqui in duos modos dividunt, Aliqui conjungunt, *extra de ſpon.de illis*, & *cap.prætereà*.

Tertio Annuli immiſſione, quæ vulgò dicitur Deſponſatio, ſed propriè ſubarrhatio nuncupatur, ut 27. *qu.2. ſi quis deſponſaverit*. Fit autem Annuli immiſſio, ob ſignum amoris mutui, vel etiam propter conjunctionem cordium. Undè & in quarto digito Annulus inſeritur, quia in eo quædam vena ſanguinis uſquè ad cor pervenit, ut fertur 30. *qu.5. fœminæ*.

Subarrhatio autem fit non tantùm per immiſſionem Annuli, ſed etiam per donationem aliarum rerum, & aliorum inſignium. Et quandòque fit Subarrhatio interveniente conſenſu, ut *extra e.de deſpon. impu. tuæ*. Quandòque non interveniente conſenſu; ſed ſive inter-

interveniat conſenſus, ſive non, dummodò conſtet de Subarrhatione, præſumitur pro Sponſalibus, ſi fiat à Patre ejus Subarrhatio, *art.30. qu.5. noſtrates, & e.fœmina*. Si autem fiat à Sponſo, diſtingue ſecundùm *Goff.& Hoſti.*, quod, Aut ætas deficit, & tùnc per Subarrhationem non fit Matrimonium præſumptum; Aut ætas ſufficit, & tunc Subarrhatio, aut fit ſecretè, & ſic inducit tantùm Sponſalia, ſicut Arrhæ datio, ſignum eſt venditionis futuræ, non factæ, *inſti. de emp. & ven. in principio*, niſi fiat cum prolatione horum verborum: *Accipio te in meam*; tùnc enim judicatur Matrimonium non tàm Annuli datione, quàm verborum prolatione; Aut fit publicè antè Valvas Eccleſiæ Presbytero Arrhas benedicente, & Viro tradente, & Fœmina recipiente; & tunc etiamſi nihil dicat, Matrimonium eſt præſumptum, *27. qu.2. ſi quis Uxorem*. Hæc *Hoſti. extra de deſpon. impu. tuæ, & Gof. ibidem*. Et hoc eſt verum, niſi probetur contrarium, putà, qnia Puella fuit violentèr ad Benedictionem adducta, quæ ſtatim aufugit Benedictione recepta; vel aliud tale, *extra de ſponſ. conſultationi*. Si verò tempore Sponſalium de futuro detur Annulus, non poteſt aliud ſignificare, quàm exprimit Contractus, ſcilicèt Sponſalia; ſolent enim inter Sponſos talia jocalia dari, *extra de Matrim. contrac. contrà int.ec.c.1*. Et ſic Annuli datio eſt ſignum Matrimonii futuri. Hæc *Hoſti. in ſum. & Goff.*

Quartò, contrahuntur nuda Promiſſione, ut cum Vir dicit: *Accipiam te in meam Uxorem*; & Uxor reſpondet: *Accipiam te in meum Maritum*, vel alia verba æquipollentia, ut ſi dicat; *Ducam te in Uxorem*, vel, *promitto, quod accipiam te*, vel *ducam in Uxorem*. Et iſte ultimus modus, etiam in aliis modis præſupponitur, propter quod etiam per illum, quaſi communitèr Sponſalia deſcribuntur, ut ſuprà eſt habitum.

His prævisis, & adnotatis,
Quæres.

PRimò. Quid ſi quis juravit, vel promiſit alicui, ducere in Uxorem unam de Filiabus ejus, numquid Sponſalia ſic erunt contracta?

Secundò. Cujus erit Electio?

Tertiò. Quid ſi omnes moriantur præter unam?

Quartò. Quid ſi Pater obtulit ei unam ex eis, ſed ipſe non acceptavit?

Quintò. Quid ſi dicat Vir; *Juro tibi*, vel, *promitto, quod ab iſto tempore habebo te*, vel *tenebo te pro Uxore, & tibi ſicut Uxori, fidem tenebo*; & Illa è converſò ſimilitèr dicat, *Juro, &c.*

Sextò. Quid ſi quis dicat; *Promitto, quod ducam te in Uxorem, & de cætero tenebo te pro Uxore*; & poſteà cum ſecunda Uxore contrahat?

Septimò. Quid ſi dicat; *Volo te de cætero in Uxorem*; vel, *volo, quod tu ſis Uxor mea*; vel, *volo te eſſe Uxorem meam*; vel, *volo te accipere in Uxorem*; vel, *volo in te conſentire tamquam in meam*?

Octavò. Numquid idem judicium erit ſi apponatur ibi, *de cætero*, & ſi non apponatur?

Nonò. Quid de illis, qui poſtquàm dederint ſibi Fidem ad invicèm de contrahendo, ſtatim dicunt. *Oſculemur nos invicem nomine Matrimonii*; vel, *bibamus nomine Matrimonii*; & ſic ſe oſculantur, & bibunt; numquid ſic completur Matrimonium?

Decimò. Quid ſi nihil actum eſt antè de Sponſalibus, ſed ſimplicitèr Vir dixerit Mulieri, & è converſo; & ſic ſequitur Oſculum de communi conſenſu; numquid eſt Matrimonium ſic contractum?

Undecimò. Quid ſi dicat alter illorum; *Accipio te in meum*, vel *in meam*, non addendo, *Uxorem*, vel *Virum*; numquid ſufficit ad contrahenda Sponſalia, vel Matrimonium?

Duodecimò. Quid ſi Mulier nihil reſpondet?

Tertiodecimò. Quid ſi quis manu injecta, vel innexa manu Mulieris dicat. *Do tibi fidem de te accipiendo in Uxorem*; & illa nihil reſpondeat?

Quartodecimò. Quid ſi inter aliquos Sponſalia contrahuntur, & unus illorum non intelligat, quod alter proponit?

Circà primum. Reſpondeo ſecundùm *Gof.* quod non, quia duo requiruntur, ſicut Matrimonium; & hoc etiam fuit poſteà expreſſum, *l.6. de ſpon. ex ſponſalibus*; Si tamen aliqua ex eis factum illud quaſi ſuo nomine geſtum approbabit, & in illum conſentiet, qui Patri promiſit, hæc Sponſa illius erit, ſecundùm *Goff.*

Circà ſecundum. Reſpondeo. Promittentis; hoc enim eſt generale in promiſſionibus generalibus; ut *Inſti. de ac. §. præterea*.

Circà tertium. Reſpondeo. Pater illam dare tenetur, *ff. de contrahend. empt. l. ſi emptione*.

Circà quartum. Reſpondeo, Pater eſt abſolutus à promiſſione, *ff. de ver. ob. l. ſtipulatus*. Hæc *Goff.*

Circà quintum. Reſpondeo. *Ray.* dicit, quod eſt Matrimonium verum, ita quod, neuter eorum alteri nubere licet, & ſi alter eorum nupſerit alicui, etiam poſt carnalem Copulam ſeparandus eſt, & compellendus ad Primam, vel ad Primum redire, *extra de ſpon. ex parte e. de muliere*.

Sed contrà hoc eſſe videtur, quod in verbis prædictis, ſcilicèt, *ab iſto tempore, &c.* eſt Promiſſio de futuro tantùm, & non Conſenſus de præſenti; ſicut, ſi diceretur; *à craſtina die in poſterùm tenebo, & habebo te in Uxorem*, vel, *à Feſto Sancti Joannis in poſterùm*.

Ideò dicit *Rod.*, quod licèt illa Forma verborum expreſſa ſit in dicta *Decretali*, per hæc tamen verba non contrahitur Matrimonium, niſi hoc intendant Contrahentes; de qua intentione conſtare poterit per ſequentem cohabitationem; quæ ſubſecuta fuit in caſu illius *Decretalis*, ſicut patet ex illo verbo ibi poſito, *quo facto, N.N. præfatus reliquit eam*.

Inno. autem notat ſuper eamdem *Decretalem*, quod licèt Forma verborum ibi expreſſa, ſonet in tempus futurum, non fuerunt tamen Sponſalia de futuro, ſed potiùs Matrimonium, ſed Promiſſio de Fide ſervanda, reſpexit ad futurum. Et idem dicit de ſimilibus, verbi gratia, *promitto, quod tenebo te in Uxorem*; Senſus eſt enim, *habeo tecum Matrimonium*, vel, *accipio te in meam, & promitto, quod de facto tenebo te in Uxorem, quæ tamen es Uxor mea de jure*, ad quod etiam ſine Promiſſione tenetur; Secùs autem eſſet, ſi diceret, *promitto quod contraham tecum*, vel, *quod accipiam te in meam Uxorem*; quia hęc Promiſſio non tantùm ad factum, ſed etiam ad jus refertur; ut ſit ſenſus; *Promitto quod fiam tibi legitimus Vir*.

Alii dicunt, quod in iſta *Decretali*, idcò per verba de futuro fit Matrimonium, quia ibi præmittuntur verba, quæ futurum trahunt ad præſens, ſcilicèt iſta, *ab iſto tempore*; undè ſenſus eſt; *modò habeo te pro Uxore*, & ſic ly, *ab*, tenetur incluſivè; & ly, *eadem* repetita, intelligitur ex parte Uxoris; & non habent locum, niſi ubi tractatus præceſſit de Matrimonio contrahendo; & hanc opinionem refert etiam *Inno.*, & tangit etiam *Rod.*, & magis placet mihi. *Hoſti.* etiam ſuper *cap. ex parte*, dicit, quod ſimplicitèr eſt Matrimonium, quia non eſt vis in verbis, dummodò conſtet de Conſenſu.

Circà ſextum. Reſpondeo. Matrimonium ſecundum tenebit, quia cum verba præcedentia ſint temporis futuri, ſequens clauſula reſtringitur ad futurum; Secùs eſt ſi ſimplicitèr dicat, *ab iſto tempore in anteà tenebo te*; Si autem dicat; *Promitto tibi, quod non dimittam te pro meliori, vel pejori*; credo tenere Matrimonium, ſi ſunt ad hoc apti. Hæc *Hoſt. extra c. ſponſa.*

Circà ſeptimum. Reſpondeo. In talibus, & ſimilibus, recurrendum eſt ad intentionem Contrahentium, & ſecundùm eam eſt judicandum, ſi de ipſa conſtare poſſit verè, vel præſumptivè. Si autem conſtare non poſſit, credo quod per hæc verba, ſcilicèt, *volo te accipere in Uxorem*, vel, *volo in te conſentire*; non contrahantur, nec Sponſalia, nec Matrimonium; Non Sponſalia, quia ly *volo* nullam Promiſſionem ſignificat. Nec Matrimonium, quia quando *volo*, conjungitur cum infinitivo ſignificante actionem, frequentiùs ſolet exprimere voluntatem ipſum Actum præcedentem, quàm Voluntatem concomitantem; ut cum dicitur, *volo bibere*. Cum autem jungitur cum infinitivo verbi ſubſtantivi, vel cùm hoc infinitivo *habere*, qui non videtur purè ſignificare actum, ſed relationem; tùnc ſolet potiùs exprimere voluntatem concomitantem, quàm Voluntatem præcedentem ipſum actum; undè per hæc verba: *volo te de cætero habere in Uxorem*, vel: *volo te eſſe Uxorem meam*, vel: *volo, quod tu ſis Uxor mea*, vel: *volo, quod Ego ſim Maritus tuus*; cum proponuntur ex parte Viri, & ſimilia proponuntur ex parte Mulieris, præſumendum eſt Matrimonium eſſe contractum, præſertim cum hujuſmodi interrogatio præcedit, ſcilicèt, *vis ne habere iſtam in Uxorem*? vel; *vis ne illam eſſe Uxorem tuam*? vel, *quod ſit Uxor tua*? & Ipſe reſpondit *volo*, & illa ſimilitèr interrogata reſpondet, *volo*. Hæc *Rod.* & cum eo conveniunt etiam *Ber.* & *Hoſti.*

Circà octavum. Reſpondeo. Credit *Rod.* quod ſic.

Circà nonum. Reſpondeo. Credit *Rod.* quod non; niſi per certa indicia conſtiterit, quod per hujuſmodi Oſculum, vel Potum talitèr Contrahentes, velint recedere à Sponſalibus de futuro, & Matrimonium contrahere de præſenti. Et quod dicunt; *oſculemur nos, & bibamus nomine Matrimonii*; intelligitur nomine Matrimonii contrahendi potiùs, quàm jam contracti; cum ſtatim antè ſit actum de Sponſalibus tantùm inter eos, non de Matrimonio.

Circà decimum. Reſpondet *Rod.* quod ſic, ſi hoc intendant Contrahentes, alitèr non. Ad judicandum autem de intentione, recurrendum eſt ad circumſtantias verborum præcedentium, & ſubſequentium, & cœtera certa indicia; quæ ſi non appareant, credit, quod non ſit Matrimonium judicandum; præſertim ſi uterque, vel alter negat ſe habuiſſe intentionem contrahendi Matrimonium tali modo; vel ſi alter illorum, vel uterque, ad ſecunda vota tranſierit. Hæc *Rod.*, & convenit cum eo *Hoſti. extra de ſpon.do. c.1. circà finem*.

Circà undecimum. Reſpondet *Rod.*, quod ſic; Ego autem credo hoc eſſe verum, ſi hoc agatur, ut Matrimonium contrahatur; ſicut de ſimili caſu dicitur in *Gloſ.* illius *cap. ſolet 32.q.2.* de quo caſu vide infrà *tit.3. de conſenſu. articulo 1. quæſt. quid ſi quis juraverit, &c.*

Cit-

Circà duodecimum. Reſpondeo. Verba in Matrimonio, vel Sponſalibus non ſunt de Subſtantia Sacramenti, ſicut ſunt de Subſtantia Sacramenti in Baptiſmo, & Euchariſtia. Verba tamen, vel Nutus, vel alia Indicia ſunt neceſſaria ad hoc, ut conſtet de conſenſu eorum. Undè ſi Puella verecundetur loqui, & tamen patiatur ſe per immiſſionem annuli ſubharrhari, vel donari; Conſenſus exprimitur ipſa taciturnitate, & patientia, ut notat *Hug. 27. qu. 2. c. ult.* Si verò non ſunt alia Verba, vel Indicia de Conſenſu ejus, niſi quod ille protulit Verba illa; non videtur eſſe præſumendum pro Matrimonio, vel Sponſalibus, propter illa verba tantùm. Hæc *Rod.*, & convenit cum eo *Hoſti. & Tho. 4. di. 27. q. 1. art. 2. qu. 2. C. 3.* *Rich.* verò *4. di. 27. q. 1. ar. 3. c. 2.* videtur velle contrarium, ut dicetur infrà *tit. 2.* ubi agitur de Cauſa efficiente Matrimonium *qu. 2.* quia in perſona, quæ poteſt loqui, requiruntur in Matrimonio verba, de neceſſitate Matrimonii.

Circà tertiumdecimum. Reſpondeo Sponſalia claudicare non poſſunt; Dans tamen Fidem, tenetur eam ducere, ſi ipſa voluerit; Si autem nolit, non debet cogi, niſi illud, quod agebatur, oſtenderetur aliquo Indicio illi Mulieri placere, & Contractui Sponſalium acquieſcere; quod præſumitur, ſi continuè antè Fidem ſibi datam de Matrimonio, vel Sponſalibus, inter eos contrahendis, tractabatur ipſa non contradicente; maximè ſi ipſa requiſita ſpontè manum dederit ad Fidem recipiendam; Si autem non tractabatur anteà de Sponſalibus, vel Matrimonio, vel ſi tractabatur, contradixerat; licet Ille ſubitò injecta manu dederit ei fidem, non eſt præſumendum pro Matrimonio, vel Sponſalibus, licèt illa tacuerit ex ſimplicitate, vel ex verecundia. Hæc *Rod.*

Circà quartumdecimum. Reſpondeo ſecundùm *Decretalem, extra de ſponſalibus ex litteris.* Primò inſpiciendum eſt Judici, ſi Matrimonium contracturi, ſunt ad faciendum illud idonei, Scientia, Diſcretione, & Ætate. Et cognito quid ſit; ſi Alter non intellexerit, ideſt, dicat; ſe non intellexiſſe, quod Alter proponit; cum tamen contrarium præſumatur, ad intelligentiam communem verbi recurrat; Intelligentiam ſcilicèt, non tantùm quam importat ex verbi proprietate, ſed etiam ſibi appropriatam à jure; & cogatur uterque verba prolata in ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare. Ad hoc reſponſio habetur ex *text.* dictæ *Decretalis, & Gloſ. Inno.* ſuper eam. Notat etiam *Inno.* ibidem, quod prædicta *Decretalis*, loquitur quandò Aliqui Sponſalia contrahere intendebant, ſed vires, vel effectus Sponſalium non intelligebant, vel quia ſe ligatos, per Sponſalia non credebant quin Matrimonium cum aliis contrahere poſſint; vel alia hujuſmodi; & talis Ignorantia non impedit, quia nemini licet jus ignorare, & maximè non licet jus Sponſalium ignorare. Quidam etiam intelligunt dictam *Decretalem*, quandò Contrahentes, propter diverſitatem vulgarium, ſe non intelligebant; Et ſi dicatur, quod non poteſt eſſe conſenſus, quandò ſe non intelligunt; dicendum, quod dicta *Decretalis* loquitur, quandò Contractus de Matrimonio contrahendo præceſſit, & in hoc ipſum conſentiebant, & hoc agebatur; Et tùnc ex eo, quod uterque dicit in vulgari ſuo verba, quæ conſenſum ſonant præſentem, ſufficit. Hæc *Inno.* Si verò anteà de Matrimonio, vel Sponſalibus nihil agebatur, non ſufficit, ſed oportet quod Tales mutuò in ſe invicèm conſentiant, & conſenſus ſuos mutuos intelligant, vel per Interpretes, vel per Nutus, vel per Indicia verbis æquipollentia; & hoc ſufficit, *extra de ſpon. ex litteris 1. in Gloſ. & cap. cum apud in tex. & Gloſ.*, Undè ſi unus loquatur latinè, & alter græcè; ita quod ſe non intelligant, non eſt Matrimonium; nam verbis exprimere debent conſenſum, & ſe intelligere, aliàs nec loqui videntur, *ff. de ver. ob. leg. 1. in principio*; aliàs enim verba pro nihilo intervenirent, ſi non intelligerentur. Hæc *Goff. extra de ſpon. du. c. 2.* De hac materia require infrà *Art. de Effectu Sponſalium* in fine; & infrà de Matrimonio, *Titulo de Conſenſu, Articulo primo*, quia fortè ibi aliqua invenies, quæ hìc quæreres.

ARTICULUS IV.

De Modo contrahendi Sponſalia ſub Conditione.

SEquitur videre de quarto Articulo, & de ſecundo Modo contrahendi Sponſalia, ſcilicèt, de Modo contrahendi Sponſalia ſub Conditione.

Circà quod ſciendum, quod Conditio multipliciter accipitur.

Conditio enim aliquandò dicitur ſtatus Perſonæ; undè dicitur, Iſte eſt ſervilis conditionis, Ille liber, *32. qu. 4. liberi.* Aliquandò Conditio rei; ut in ſervitutibus Ruſticorum, vel urbanorum Prædiorum; & ſic ſumitur *extra de re. Ec. non alie. nulli.* Sed hæc dicitur Conditio quædam Sponſalium, vel Contractuum ſuſpenſiva Promiſſio, cujus effectus confirmatio, pendet ex futuro; nam Donationes, & Promiſſiones recipiunt Conditionem, Modum, Cauſam, & Demonſtrationem; ad cujus evidentiam.

Sciendum, quod Conditio importatur, ſive ſignificatur per hanc dictionem, *Si*; vel *Cum* hoc modo; dono, vel vendo, vel te accipio in Uxorem, *Si* feceris hoc vel illud, vel *Cum* hoc feceris vel illud, ut *ff. de condi. inde.*

l. quod

l. quod promiſit, *& de Ver. ob. l. ſi hujuſmodi*, *in fine.* Quandòque tamen ly *Si*, vel, *Cum* ſignificat potiùs amotionem, quàm Conditionem, ut *extra de ſpon. du. c.1.*

Modus verò deſignatur per *Ut*, hoc modò; Dono, vel vendo, vel accipio te in Uxorem, *ut* ſingulis annis hoc, vel illud facias; Aliàs revocetur Donatio, vel Venditio, vel Matrimonium.

Cauſa autem deſignatur per *Quia*; ut, faciam tibi iſtud, *Quia* tu feciſti mihi illud, ut *cap. de falſa cauſa adjecta*, *per totum*; *& de donatione*, *quæ ſub modo*, *per totum*.

Demonſtratio verò deſignatur per *Quem*; ut cum dico, Promitto tibi ſervum *Quem* emi à Titio; vel etiam fit Demonſtratio per adjectiva; ut cum dicitur, Servum meum *ruſticum* tibi concedo, *art. ff. de condi. & demo. l. demonſtratio*; Undè verſus.

Scitò, quod *Ut* Modus eſt *Si* Conditio, *Quia* Cauſa.

Demonſtratio, *Quem*, & Adjectiva ſubacta.

Ideſt, ſubſtantivis adjuncta.

Item *Ut* aliquandò notat cauſam, ut *ff. de contrahend. emp. & ven. cum ab eo.*

Sunt autem Species Conditionum, quæ apponuntur in Sponſalibus, vel Matrimonio, duæ, ſcilicèt, Generalis, & Specialis.

Generalis Conditio ſemper debet ſubintelligi actu, vel habitu ex natura ipſius rei; ut Conditio, quam ponit Sanctus Jacobus, ſcilicèt, *Si Deus voluerit*, *& ſi vixerimus*; Et ideò hæc nullum ſuſpendit Contractum.

Specialis Conditio eſt, quæ non de natura rei intelligitur, ſed ex voluntate Contrahentium apponitur; & ſub hac contrahi poſſunt Sponſalia, vel ſine ipſa.

Hæc autem Conditio, aut eſt neceſſaria, aut impoſſibilis, aut poſſibilis. Conditio neceſſaria eſt de his, quæ neceſſariò eveniunt; ut ſi dicatur, contraham, vel contraho tecum, *Si* Sol fuerit in Cancro in Æſtate iſta.

Sed numquid contrahitur Matrimonium ſub tali conditione?

Reſpondeo. Videtur, quod ſtatim ſit ibi Matrimonium, *art. ff. de condi. inde. l. quod ſi.*; ſed ſecundùm Aliquos, ſcilicèt, ſecundùm *Ber. & Goff. extra de condi. appo. per tuas, & Rod.* non eſt Matrimonium, antequàm extet Conditio. Et ſi medio tempore cum Alia contraheret Matrimonium, teneret; hoc idem etiam notavit *Joan. extra de fri. & male. fraternitatis.* Secundùm autem *Hoſti.* ſtatim eſt Matrimonium, undè non poteſt contrahere cum Alia ſecundùm eum *art. in l. ſupradicta*, *quod ſi.* Et idem dicit *Tho. 4. diſt. 27. qu. 2. art. 1. c. 3. & Bona. 4. diſt. 28. art. 3. 0.* Quia talia futura, jam ſunt præſentia in ſuis Cauſis. Pro prima opinione videtur eſſe, quod *Petrus*, & *Innocentius extra. c. de illis*, & *Hoſti. extra c. ſuper eo*, dicunt, quod idem Judicium eſt de Conſenſu expreſſo per verba de præſenti, ſub conditione futura; & de Conſenſu expreſſo per verba de futuro; igitur quandò ſic dicitur, contraho tecum, *Si Sol cras orietur*; idem eſt ac ſi diceretur; *contraham tecum cras.* Sed ad hoc poſſet dici, quod illud habet locum de Conditione futura Poſſibili, & non de Neceſſaria.

Conditio verò impoſſibilis eſt de his, quæ impoſſibile eſt evenire; ut cum dicitur, Accipiam te in Uxorem, *ſi Cœlum ceciderit*; & talis Conditio pro non adjecta habetur, in Sponſalibus, & Matrimonio; undè tenet Contractus in favorem Sponſalium, & Matrimonii. In aliis verò Contractibus talis Conditio appoſita, vitiaret Contractum, *extra de condi. cap. fin.*

Conditio autem Poſſibilis, eſt de his, quæ poſſunt evenire, & non evenire; Et hæc Conditio, aut eſt honeſta, aut inhoneſta: Si honeſta, aut neceſſaria, aut voluntaria.

Conditio honeſta, & neceſſaria eſt illa, quæ ſi non apponatur, nihil agitur; ut cum dicit Chriſtianus Judææ; Contraham tecum, *ſi fueris facta Chriſtiana*, ut *28. qu. 1. Cave Chriſtiane*, *verſ. ſi Chriſtiana*; Et de hoc require infrà *Articulo de diſpari. Cultu*, *in principio.*

Conditio autem honeſta, & voluntaria eſt, quæ honeſtè poteſt apponi, & non apponi, ut dicendo; Contraham tecum, *ſi Patri meo placuerit*, vel, *ſi dederis mihi centum libras*; Poſſunt enim Sponſalia contrahi ſub conditione promiſſæ Pecuniæ, non tamèn in modum Fœnæ, ut habitum eſt ſuprà. Et talis Conditio ſi apponatur, ſuſpendit Sponſalia, uſque ad Conditionis eventum. Et ſi interim contrahatur cum alia Perſona, Sponſalia illa ſecunda tenebunt; quia nec Prima ſunt verè Sponſalia, ex quo defecit Conſenſus; nec ex eis ſurgit publicæ honeſtatis juſtitia, *lib. 6. de ſpon. ex Sponſalibus.*

Sciendum tamen, quod prædicta Conditio Sponſalia ſuſpendit, ſi ſtatim apponatur; Aliàs, ex intervallo, non debet admitti, *C. de donat. quæ ſub hoc modo perfecta.*

Notandum etiam, quod prædicta Conditio ſuſpendit, niſi interim Conſenſus de præſenti ſupervenerit, vel Copula Carnalis ſubſecuta fuerit, quia tùnc inter eos dicitur eſſe verum Matrimonium, eo quod videtur à Conditione receſſum, *extra de condi. de illis*, *in text. & gloſ. & cap. ſuper eo*, *& cap. per tuas.* Et hæc eſt præſumptio, quod à Conditione receſſerit Vir, & de jure, contrà quod non admittitur probatio. Undè ſi proteſtetur antè coitum ſe nolle à Conditione recedere, propter hoc non proderit, *art. extra de Sponſalibus*, *qui Fidem*, *& c. per tuas in gloſ. b.* Undè ſi Quis contrahat cum Aliqua Sponſalia de futuro, ſub conditione, hoc modo; Accipiam

te

Digitized by Google

te in Uxorem, *Si placuerit Patri meo*; & poſteà cognoſcat eam, antequàm Pater contradicat, Matrimonium præſumptum eſt, quia videtur à Conditione receſſum, ut dictum eſt. Si verò cognoſcat eam, poſtquàm Pater contradixit, non eſt Matrimonium præſumptum, *extra de condi. per tuas*.

His prævisis, & prænotatis circà Conditionem poſſibilem, ſed neceſſariam, & honeſtam. Quæres.

PRimò. Quid ſi dicam, Accipiam te in Uxorem, *ſi placuerit Petro*?

Secundò. Quid ſi quis ſignificavit Patri ſuo abſenti, quod contraheret Matrimonium cum aliqua, ſi ipſe voluerit, ſed antequàm Pater conſentiat, voluntatem mutat, & dicit, quod nullo modo vult eam, etiamſi Pater conſentiat; Pater tamen hæc ignorans, conſentit; numquid eſt Matrimonium inter illos?

Circà primum. Reſpondeo. Quidam dixerunt, quod Conditio in Matrimonio tranſlata in Arbitrium alienum, tùnc valet, quandò fertur in Arbitrium eorum, in quorum Poteſtate ſunt Perſonæ contrahentes, *ff. de ritu nup.* § *nuptiæ*; Et ſic loquitur illud *cap. extra de condi. ſuper eo*. Secùs eſt, ſi in Arbitrium Extraneorum. Sed ſecundùm *Hoſti.* idem eſt dicendum de Extraneis, ideſt de his, qui non habent in Poteſtate eos, de quibus agitur per *cap. illud per tuas*.

Circà ſecundum. Reſpondeo. Quod non; undè ſi contrahat cum alia, tenebit ſecundum Matrimonium, quia non dicitur Conſenſus, niſi duret tempore, quo Pater conſentit; antequàm tamen ad ſecunda Vota tranſeat, compelli debet, ut eam recipiat, ex quo ſemèl in eam ſub conditione conſenſit, & conditio extat, *extra de condi. ſuper eo, in text. & gloſ. 6.*

Conditio autem inhoneſta, quædam eſt contrà Subſtantiam, ſive Naturam Matrimonii; ut cum dicitur: contraham tecum, *ſi generationem Prolis evites*; vel, *donèc aliam inveniam digniorem*, aut *ſi pro quæſtu adulterandam te tradas*; hæc ſi apponatur, nihil agitur *extra de condi. cap. ult.* Ratio hujus eſt, quia hę Conditiones ſunt contrà tria bona Matrimonii; Prima, eſt contrà Prolem; Secunda, contrà Sacramentum; Tertia, contrà Fidem. Dicit autem *Hoſti. extra t. c. ult.* quod ſi poſteà Vir talem Conditionem coràm Teſtibus remittat, & ſi eam cognoſcat, judicabitur pro Matrimonio, ac ſi per verba de præſenti conſenſiſſet à principio.

Dicunt etiam *Inno.* & *Hoſti.* ibidem, quod ſi unus Conjugum ponat Conditionem contrà Subſtantiam Matrimonii, & Alter contradicat, vel taceat, judicabitur pro Matrimonio, quia non impeditur Matrimonium, niſi Ambo in illam Conditionem conſentiant, *32. qu. 2. aliquando*.

Quædam verò Conditio non eſt contrà Naturam Matrimonii, ut cum dicitur, contraham tecum, *ſi furtum feceris*, vel, *ſi hominem interfeceris*; hæc ſi apponatur, infrigenda eſt, & pro non adjecta habenda; & tenent Sponſalia, vel Matrimonium, *extra de condi. appo. c. 1.* & exponit *Gloſ.* ibidem, & *c. ult.* in cujus *Gloſ.* habetur quaſi de omnibus prædictis Conditionibus.

Sciendum autem, quod quandò dictum eſt ſuprà, quod Sponſalia, & Matrimonium contrahi poſſunt ſub Conditione, & quandò contracta ſub Conditione, tenent; hoc eſt verum, quandò Perſonæ ſunt legitimæ ad contrahendum ſimùl.

Circà Conditionem inhoneſtam, Dubitabis.

PRimò. Quid, ſi Perſonæ aliquæ illegitimæ contraherent ſub Conditione, ſcilicèt; *ſi Papa diſpenſaverit*?

Secundò. Quid de eo, qui contrahit Sponſalia cum Aliqua, ſub hac Conditione, ſcilicèt, *ſi ſe cognoſci permittat ab eo*; numquid ſequente carnali Copula, præſumendum eſt pro Matrimonio?

Tertiò. Quid ſi quis dicat: Promitto tibi, quod *ſi unquàm contraxero cum Aliqua, contraham tecum, & permittas me coire tecum*; numquid eſt pro Matrimonio præſumendum, ſi coitus ſequatur?

Quartò. Numquid idem eſt Judicium, quandò Sponſalia, vel Matrimonium contrahuntur ſub Conditione, & quandò ſub Modo?

Quintò. Quid ſi quis dicat: Accipiam te in Uxorem, vel, dabo tibi centum libras, *& permittas*, vel, *ſi permiſeris me coire tecum*?

Sextò. Quid ſi dicat quis: Promitto tibi, quod non deficiam tibi ad vitam meam, *& permittas*, vel, *ſi permiſeris me coire tecum*?

Septimò. Quid ſi dicatur: Ducam te in Uxorem anno elapſo, *& permittas*, vel, *ſi permittas me coire tecum*?

Octavò. Quid ſi dicat: Accipiam te, vel, Accipio te in Uxorem, *ſi te invenero Virginem*?

Nonò. Quid ſi Vir dicat Mulieri; Contraham tecum, *ſi Pater tuus eſt mortuus*, vel, *ſi es Virgo*?

Circà primum. Reſpondeo. Nulla eſſent Sponſalia, quia cum Sponſalia, quæ indigent diſpenſatione ſint prohibita, contrahi non poſ-

Digitized by Google

poſſunt ſub Conditione, *ff. de ver. ob. inter ſtipulantem*, *§. ſacra.*

Circà ſecundum. Reſpondeo. *Inno.* notat *extra de condi.appo. per tuas*, quod licèt hujuſmodi Conditio ſit inhoneſta, non tamen haberi debet pro non adjecta, ſed ſuſpendit Sponſalia, quæ in coitu primo erunt pura, & abſoluta, jam ſtante Conditione. In ſecundò verò coitu erit Matrimonium præſumptum. Alii verò dicunt, quod ſi intelligatur de coitu fornicario, Conditio illa pro non adjecta eſt habenda; cum ſit inhoneſta; & erit Matrimonium præſumptum in coitu primo. Si verò intelligatur de coitu legitimo, multò fortiùs eſt præſumendum pro Matrimonio, & primo coitu ſequente Conditionem illam; potiùs enim videtur hortatio, quod permittat ſecum coire eum, aut Modus, aut Cauſa; quàm veri nominis Conditio. Hujus ſententiæ ſunt *Goſ. Jo. Rod.* & *Ber. extra de ſpon. duo. duobus in Gloſ.e.*

Circà tertium. Reſpondeo ſecundùm *Rod.* Si ly *permittas, &c.* ſonet in Conditionem ſub hoc ſenſu, ideſt, *ſi permittas*; idem eſt dicendum, quòd in præcedenti Caſu; nam idem eſt, ac ſi dicam; *contraham tecum, ſi unquàm contraxero*; à qua Conditione receditur per Copulam carnalem ſequentem. Si autem non ſonet in Conditionem, ſed potiùs ſit quędam hortatio, & provocatio ad coitum, vel expreſſio Modi, aut Cauſæ; multò fortiùs eſt pro Matrimonio præſumendum, ut dictum eſt in proximo Caſu.

Circà quartum. Reſpondeo quod non; Sicut non eſt idem Judicium in Donatione, vel Venditione, quæ fit ſub Conditione; & de ea, quæ fit ſub Modo; nam facta ſub Conditione, non tenet, niſi Conditione extante; facta verò ſub Modo, ſtatim tenet; ſed non extante Modo, aut Pacto illo, revocari poteſt, ut *Cap. de dona. quaſt. ſub modo l.1. & 2.* Undè licèt Sponſalia, & Matrimonium contrahi poſſint ſub Conditione, non tamen contrahuntur ſub Modo, ita quod illo Modo, vel Pacto non extante, reſolvantur, ſive revocentur; ſicut fit in Donatione, vel Venditione facta ſub Modo. Ex quo enim ſemel contracta ſunt Matrimonia, vel Sponſalia, ita quod teneant, ipſo jure reſolvi, vel revocari non poſſunt, propter Modum non extantem, vel Pactum. Hæc *Rod. & extra de condi. appo. verùm in Gloſ.*

Circà quintum. Reſpondeo. Non credo, quod per carnalem Copulam ſubſecutam, præſumendum ſit pro Matrimonio, quia ille, qui ſic dicit, liberare ſe poteſt utrumlibet faciendo. Nec recolo præſumptionem hujuſmodi inductam eſſe à jure, quod intelligatur quis recedere ab hujuſmodi optione, per carnalem Copulam ſubſecutam. Hæc *Rod.*

Circà ſextum. Reſpondeo. Niſi talitèr Contrahentes intendant per hujuſmodi verba contrahere Sponſalia, & niſi de hoc conſtet Judici, non debet præſumere pro Matrimonio ex his verbis, per carnalem Copulam ſubſecutam, cum per illa verba, vel conſimilia, non ſoleant contrahi Matrimonium, vel Sponſalia. Hæc *Rod.*

Circà ſeptimum. Reſpondeo. Credit *Rod.* pręſumendum eſſe pro Matrimonio propter carnalem Copulam ſubſecutam, quia propter illam, videtur renunciaſſe dilationi temporis?

Nota, quod in his Caſibus, quia non ſunt omninò expreſſi à jure, non eſt præcipitanda ſententia, nec alterum eſt pertinacitèr aſſerendum. Et ſi poſt hujuſmodi Contractus conditionales, ad alia Vota ſolemnitèr tranſeatur, fortè tutiùs eſt diſſimulare, aut Papam conſulere, quàm Matrimonium cum Secunda ſolemniter contractum dirimere. Hæc *Rod.*

Circà octavum. Reſpondeo. Talis Conditio non impedit Matrimonium, quia eſt inhoneſta; & haberi debet pro non adjecta, ut dicit *Ber. extra de condi. cap. penul. & Goſ. ibidem, & Inno. c. de illis*, *& Hug. & Hoſti. in ſumm.* Sed in *Apparatu* dicit contrarium ſuper idem *Caput*, ſcilicèt, quod licet Actus ſit inhoneſtus, Conditio tamen quantùm eſt de ſe, eſt honeſta, & utilis apponenti, quia fortè vult promoveri; undè ſecundùm eum, ſi Conditio deficit, Matrimonium non erit, ſcilicèt, in Foro Conſcientiæ, licèt alitèr judicetur, ſi ſit omninò occultum, in Foro Eccleſiæ, propter defectum probationum, & propter ſcandalum.

Circà nonum. Reſpondeo. In utroque Caſu, ſtante Conditione, ſtant Sponſalia, non ſtante, non ſtant.

De Modo contrahendi Matrimonium ſub Conditione, habetur infrà *Titul. de Conſenſu*, *Art.5.*

TITULUS II.

In qua Ætate poſſunt contrahi Sponſalia, & Matrimonium.

DEindè conſiderandum eſt, de Ætate apta ad contrahendum Sponſalia, & Matrimonium, ne tractando infrà per ſe, de Ætate apta ad Matrimonium, plura, quæ hic dicentur, oporteat ibi replicare. Et quia jura, loquendo de Ætate hujuſmodi, utuntur vocabulo Pubertatis, vel Impubertatis; ideò hic conſiderandum eſt; Primò de Pubertate, & Impubertate; Secundò de illa Ætate; ideò ſit.

ARTICULUS I.

Quid ſit dicendum de Pubertate, & Impubertate.

ANtequàm ad reſolutionem quæſiti in Titulo propoſiti deveniamus, hunc præponimus Articulum, in quo conſiderandum eſt, de Pubertate, & Impubertate.

Circa quod quæruntur plura.

Primò. Quis dicitur Pubes, & quis Impubes?

Secundò. Undè dicitur Pubes?

Tertiò. Qualitèr probatur Pubertas?

Circà primum. Reſpondeo. Impubes eſt ille, qui nondùm implevit quattuordecimum annum, Patre deſtitutus; (Talis tamen propriè magis dicitur Pupillus); & hoc eſt verum de Mare. Fœmina verò eſt Impubes, quæ non complevit duodecimum annum, *ff. de ver. ob. Pupillus*.

Pubes verò eſt, qui complevit quartum decimum annum, & hoc eſt de Mare. Sed Fęmina eſt Pubes completo anno duodecimo, 20. *qu.* 2. *ſi puella*, & 2. *qu.*6. §. *diffinitiva*. Sunt enim tres Ætates, quas Jura attendunt. Una eſt Infantia, quæ in Mare, & Fœmina eadem die incipit, ſcilicèt prima die ortus, & definit in ſeptimo anno completo, *extra de Spon. impubes litteras*, & *cap. ſequen*. Secunda, eſt Impubertas, ſive pupillaris Ætas, quæ in Mare, & Fœmina eadem die, ſcilicèt, in ſeptimo anno incipit, ſed diverſis diebus definit; quia in duodecimo anno, in Muliere; & in quartodecimo, in Mare, ut prædictum eſt. Tertia eſt Pubertas, quæ diverſis temporibus incipit, quia in Muliere, duodecimo anno; In Mare quartodecimo; Sed eadem die definit, ſcilicèt, in vigeſimoquinto anno, ut *inſti. de curato. reſp.* 5. & hæc poteſt dici Pubertas ſemiplena; Plena verò in Mare decimoctavo anno; & in Fœmina in decimoſeptimo *arg. inſti. de adop.* §. *minorem*. Infans verò, & Pupillus ſub tutela conſiſtunt; Pubes ſub cura, ut patet in dictis concordantiis. Undè tales ſine Tutoribus, vel Curatoribus, eſſe non poſſunt in Judicio. Et nota, quod Pupillus, & Impubes idem ſignificant, ut dictum eſt. Pubes autem, & Adoleſcens, & Adultus, ſimilitèr ſunt idem, ut patet *extra de ſpon. ca.* 1. & *cap. pubes*.

Circà ſecundum. Reſpondeo, A' Pube, ideſt à Pudentia, Pudore, ſcilicèt, ſive Verecundia, qua afficiebantur, qui inſpiciebantur in inferiori parte ſecreta, an lanuginem ducerent, ut patet *dict. cap. pubes*. Vel dicitur Pubes à Probitate Animi, quia tùnc fit ita probus, quod poteſt coire, ſeu Virum pati; Undè propriè Mares dicuntur Puberes; & Mulieres viri potentes, *inſtit. de nupti. reſponſo primo*.

Circà tertium. Reſpondeo triplicitèr. Primò, per aſpectum Corporis; antiquitùs enim inſpiciebatur ſecreta pars inferior, an lanuginem duceret; quod ſi ſic, Pubes judicabatur, & non alitèr; quæ probatio, Juſtiniano Imperatori pudibunda apparuit, & ideò eam reprobavit, *C. quandò tu. vel cu. eſſe deſi. vir. indecorum*, & *inſti. quibus modis tu. fi. reſponſo* 1. Nihilominùs hunc modum *Ber. Goff.*, & plures alii, dicunt obſervandum eſſe etiam hodiè, quoad Matrimonium contrahendum; Undè *Ber. extra de de deſpon. impu. puberes*, in *Gloſ.* dicit, quod Pubertas ex vigore naturali, non ex annorum numero conſideratur quoad Matrimonium contrahendum, *extra e. de illis* 2. & *e. ult.* niſi malitia ſuppleat ætatem; ex quibus patet, quod ipſe vult, quod Matrimonium ex Pubertate, non ex annorum numero conſideratur, quia inſpicitur Vir, & Mulier an ſint ad Matrimonium apti; Sed quoad tutelam, & curam ætas annorum tantùm attenditur, ut patet in *dict. l. indecorum*. Hæc *Ber. Hoſtien.* verò hoc reprobat in *Summa*, quia Leges prædictæ contradicunt, nec ipſum vidit ſuis temporibus obſervari, & ideò ſaltem eſt propter diſſuetudinem obumbratum. Jura etiam Canonica, quæ pro his facere videntur, contrà eos ipſe *Hoſtien.* exponit; quod tamen hic omitto, gratia brevitatis.

Secundò probatur per numerum annorum, ſcilicèt, duodecim in Fœmina; & quatuordecim in Mare, ut ſuprà dictum eſt; & hoc habetur expreſsè, *extra qui Matrimonium ac. poſ. inſuper*, & *ff. de ſpon. in ſponſalibus* 2., & in pluribus aliis *Decretalibus*, & *Legibus*. Intellige tamen, quod licèt per numerum annorum probetur quis Pubes quoad hoc, ut in alium poſſit matrimonialitèr conſentire, quia talis conſenſus firmatur Canonica Conſtitutione; non tamen talis eſt ſemper potens in opere, ut dicetur infrà *de Frigiditate*.

Tertiò probatur ad evidentiam Operis, ſcilicèt, quod Malitia, ſeu Viri Potentia, aliquandò ſupplet, quod in ætate deficit; puta, cum Puella minor duodecim annorum cognoſcitur, Pubes judicatur, ut *extrà de deſpo. impu. continebatur reſpon.* 1., & §. 1. & *c. à nobis*. Et hæc Præventio vocatur aliquando Malitia, *ex. e. de illis* 2. Aliquandò Prudentia, ſivè Induſtria, *extrà e. tuæ*. Aliquandò Viri Potentia, *ff. quandò dies lega. cedit l. pen.* Et in hoc caſu, ſi Vir dicat, quod cognovit Uxorem, & Uxor neget, ſtatur verbo Viri, juramento firmato, ut in *dicto cap. continebatur*, & *cap. duo pueri; ad fi.*, niſi Mulier per aſpectum corporis, ſe Virginem probet.

Sed quarè exigitur juramentum Viri, in *Cap. continebatur*, cum ageretur contrà cum; contrà illud, 6. *qu.* 5. *Actor.*?

Di-

Reſpondeo. Dicunt Quidam, quia de tanta re diligentèr eſt, propter animæ periculum, inquirendum *extrà de ſpon. conſultationi*; Vel etiam quia Mulier, de qua agitur ibi, nondùm compleverat duodecimum annum, & ideò de jure communi fundabat ſuam intentionem; nam præſumptio juris eſt, quod talis non ſit Pubes, & ideò exigitur à Viro juramentum, quod ſic obtinet de jure.

Datur etiam hæc alia Regula, ſi enim compleviſſet annum duodecimum Mulier, nullatenùs audiretur, *extrà qui Matrimonium ac. poſ. inſuper*, & *cap. de illis*. Nec etiam crederetur verbo Viri, & Mulieris ſimùl, ſi dicerent ſe ad invicèm non poſſe commiſceri. Et per hoc, ſecundùm *Hoſt.* confunduntur, qui dicunt, Pubertatem annorum numero non probari.

Igitur ſecundùm *Hoſti.* Primus Modus, tamquàm verecundus reprobatur, licèt ad probandam Virginitatem, vel Artactionem, vel Frigiditatem, ſive Membri defectum admittatur; ut infrà dicetur. Per aſpectum tamen Barbæ ſuperioris, Præſumptio, non dico Probatio, inducitur *ff. de minor. minor 15. an.*

Secundus Modus admittitur propter præſumptionem Juris, & de Jure; undè ex quo probatus eſt numerus annorum, præſumitur quod poſſint ad invicèm commiſceri; niſi cauſa frigiditatis aliud contingat, *ut extra de frigi. quod ſedem*. In minore autem hoc non præſumitur, niſi probetur hoc, ut in dicto *capite quod ſedem*. Et intellige, quod eſt hæc Præſumptio Juris, & de Iure, quandò nec Virginitas allegatur, nec Frigiditas, vel Maleficium probatur.

Tertius Modus admittitur omninò, quia certus eſt, & numquàm fallit quoad Matrimonium, licèt Dominus *Azo.* contradixerit in hoc caſu. Dixit enim *in Sum. ſua. tit. de nup.* quod ſicuti Cognatio impedit Matrimonium, ita & Ætas, ſed ipſe malè dixit, ut patet ex ſupradictis in hoc tertio modo. Hæc omnia *Hoſti.*

ARTICULUS II.

De Ætate apta ad contrahendum Sponſalia, & Matrimonium.

Sequitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, de Ætate apta ad Sponſalia, & Matrimonium.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò: Quæ Ætas eſt apta ad contrahendum Sponſalia?

Secundò. Quæ Ætas eſt apta ad contrahendum Matrimonium?

Tertiò. Quid ſi contrahuntur Sponſalia de futuro infrà ſeptem annos?

Quartò. Quid ſi infrà ſeptennium, tamen propè ſeptennium contrahant Sponſalia?

Quintò. Eſto quod Puer, & Puella contrahant Matrimonium per verba de præſenti, numquid agitur?

Sextò. Eſto, quod Adultus contrahat per verba de præſenti, cum Puella minore; tamen ætati nubili proxima, vel è converſò; vel ambo Impuberes, Pubertati tamen vicini contrahant; numquid Matrimonium erit?

Septimò. Per quantum tempus Impuberes, qui contrahunt Matrimonium, debent eſſe proximi Pubertati, ad hoc quod teneat Matrimonium?

Octavò. Eſto quod aliquis, qui quartumdecimum annum complevit, talis appareat, quod nullo modo generare poſſit, numquid ſi contrahat, Matrimonium erit?

Nonò. Quid ſi interim talis Adoleſcens tranſeat ad ſecunda Vota.

Circà primum. Reſpondeo. Quod Ætas ſeptem annorum, quia Pueri, & Puellæ dicuntur tunc diſcretionem habere; & ex tùnc conſueverunt eis Sponſalia placere, *extra de deſpon. impu. litteras*. Cum enim Sponſalia ſint quædam promiſſio futurorum, ut dictum eſt, oportet quod illorum ſint, qui aliquo modo promittere poſſunt; quod non eſt niſi eorum, qui habent Prudentiam aliquam de futuris, quæ Uſum requirit rationis. Cujus triplex gradus notatur in *primo Ethic.*

Primus eſt, cum Quis nec intelligit per ſe, nec ab alio capere poteſt.

Secundus eſt, cum ab aliis capere poteſt, licèt imperfectè; ſed ipſe per ſe, non ſufficit ad intelligendum.

Tertius eſt cum Homo ab alio poteſt capere, & per ſe ipſum conſiderare; & quia Ratio paulatim in homine convaleſcit, ſecundùm quod quietantur motus, & fluxibilitates humorum; ideò ſtatum primum rationis obtinet Homo ante primum ſeptennium; & ideò Homo illo tempore, nulli Contractui eſt aptus; & ita nec Sponſalium. Sed ad Statum ſecundum incipit pervenire, in fine primi ſeptennii; undè etiam tùnc temporis Pueri mittuntur ad Scholas; & ideò tùnc incipit eſſe aptus ad promittendum aliqua in futurum, præcipuè de his, ad quæ ratio magis naturalitèr inclinat. Non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia nondùm habet firmam voluntatem; ideò ex tùnc poſſunt contrahi Sponſalia, & non Matrimonium. Sed ad tertium Statum, incipit pervenire in fine ſecundi ſeptennii, quantùm ad pertinentia ad ejus Perſonam, in quibus Ratio naturalis citiùs convaleſcit; Undè ex tùnc obligare ſe poteſt ad Religionem, vel ad Matrimonium. Sed quantùm ad ea, quæ extra ipſum ſunt, in fine

ſine tertii ſeptennii; undè ex tùnc poteſt ſe de aliis obligare; Et ſecundùm Leges conſtituitur eis poteſtas diſpouendi de rebus ſuis poſt vigeſimnmquintum annum.

Sed contrà, videtur enim Lex obſtare; quę dicit, quod in Sponſalibus contrahendis Ætas definita non eſt, ut in Matrimoniis, *ff. de ſpon. l. in ſponſalibus*.

Reſpondeo, hoc dicit, quia non eſt definita variè de Sponſalibus, in Mare, & Fœmina; ſicut in Matrimoniis; vel quia non eſt, tanta, & talis in Sponſalibus; ſicuti in Matrimoniis. Hæc *Goſ.*

Circà ſecundum. Reſpondeo. In Puella, duodecimus annus; in Puero, quartusdecimus, *extrà de ſponſ. impu. puberes, & c. continebatur*. Matrimonium enim, cum fiat per modum cujuſdam Contractus, ordinationi Legis poſitivæ ſubjacet, ſicuti & alii Contractus; undè ſecundùm Jura determinatum eſt, quod antè illud tempus Diſcretionis, Matrimonia non contrahantur, quouſque Uterque poſſit de Matrimonio deliberare ſufficientèr, & etiam reddere debitum ſibi adinvicèm, ad quod unus alteri in Contractu Matrimonii obligatur; Hoc autem tempus, ut in pluribus, eſt in Maſculis in quartodecimo anno; in Fœminis autem in duodecimo; quia tamen præcepta Juris poſitivi ſequuntur illud, quod eſt ut in pluribus, ſi aliquis ad perfectionem antè tempus prædictum perveniat, ita quod vigor rationis, & ætatis, defectum ſuppleat, Matrimonium non ditimitur; & ideò ſi Contrahentes antè annos Pubertatis, antè tempus prędictum, fuerint carnalitèr copulati, nihilominùs Matrimonium indiſſolubile erit. Undè eſt, quod unum tempus non aſſignatur Puero, & Puellæ in Matrimonio.

In Sponſalibus autem ſic reſpondeo. Tempus Sponſalium determinatur quantùm ad Diſcretionem. Tempus verò Diſcretionis in Mare, & Fœmina idem determinatur; quare, & idem tempus Sponſalium; Sed tempus Pubertatis, & Matrimonii determinatur, quantùm ad potentiam coeundi. Hoc autem citiùs completur in Fœmina, quàm in Mare, tùm quia priùs in ea reſolvitur viſcoſitas, propter meatus largiores; tùm quia difficiliùs eſt agere, quàm pati, tùm quia natura imperfecta in Muliere, appetit Virum, ſicut Materia Formam. Undè propter majorem appetitum naturæ fit acceleratio major.

Circà tertium. Reſpondeo. Quod nulla ſunt, ratione defectus conſenſus, *lib. 6. de ſpon. ſi infantes*; undè nec accuſari poſſunt, licèt denunciatio admittatur, *extrà de deſpon. impu. ad diſſolvendum*; prohibentur enim Sponſalia contrahi antè ſeptennium, quinimò etiam antè Pubertatem; niſi fortè pro aliqua urgentiſſima neceſſitate, utpotè pro bono pacis, ut *ibidem cap. ubi non eſt conſenſus in tex. & Gloſ.* undè verſus,

Ut Pax ſervetur, Moderamen juris habetur.

Ratio hujus prohibitionis eſt, quia Sponſalia non poſſunt ratificari uſquè ad Pubertatem, ut patebit infrà. Undè, ſi Matrimonium Sponſalia non ſequatur, Adoleſcens fortè cum pluribus Puellis contrahere impediretur; & Puella cum multis Pueris; cum hinc indè, tota conſanguinitas denegetur, ut dicetur infrà, *de effectu Sponſalium*. Si tamen Sponſa minor ſeptem annorum, traducatur in domum Sponſi, & ibi adimpleat ſeptimum annum; ratificantur Sponſalia; undè licèt antequàm ſeptimum annum impleverit Sponſa, in domo Sponſi cognoverit carnalitèr Matrem Sponſę, nihilominùs ratificantur Sponſalia; quarè ſi poſt ſeptimum annum completum, cum Matre Sponſæ contraxerit Sponſus, debet inter eos Divortium celebrari; & ſic affinitas pręcedens, non impedit Sponſalia ſubſequentia, quin inducant juſtitiam publicæ honeſtatis; Impedit tamen Matrimonium adimpleri cum Filia; Undè non habebit Filiam, propter impedimentum affinitatis præcedentis; nec habebit Matrem, propter impedimentum Juſtitiæ ſequentis publicæ honeſtatis; & ſic unum, impedit aliud, *extrà de deſpon. impu. litteras*; & quoad hoc intelliguntur Sponſalia ſolvi, ut dicetur infrà, *de diſſolutione Sponſalium*. Hæc *Hoſti.* Si autem Sponſus cum Matre Sponſæ contrahat, antequàm Sponſa ſeptimum annum in domo Sponſi compleat, Matrimonium tenet, & Sponſalia ſolvuntur; & ſic non poſſunt ratificari ſubſequentèr, tacitè, vel expreſsè, ut patet in dicto *Capite litteras*. Idem etiam intelligendum eſt, ſecundùm *Jo.*, ſcilicèt, quod Sponſalia ratificantur completo ſeptimo anno, etiamſi traducatur Sponſa in domum Sponſi, dum tamen maneant ſimùl ſine contradictione. Et hoc intellige, ſi ſciebant Sponſalia contracta, & aliquo modo videbantur conſentire, putà, quia Conjuges ſe vocabant, vel alio modo, licèt Puerulì; Et hoc idem intellige, quandò Sponſa traducitur in domum Sponſi. Et ratio poteſt eſſe, quia circà illam ætatem aliquandò tentant Infantes, quod adimplere fortè non poſſunt, *extrà de Spon. juvenis, & de eo, qui cogno. conſang. veniens, ibi, ex converſione diuturna*. Idem intelligendum eſt, quandò Sponſus traducitur in Domum Sponſæ, quia quantùm ad Matrimonium pertinet, non judicantur ad imparia, *extrà de divor. gaudemus, §. quia verò*. Hæc *Hoſt.*

Ex prædictis patet, quod ſi Sponſa minor ſeptem annorum, in domo Patris, vel Matris manens ſine Sponſo, ſeptem annos compleverit, numquàm ſecundùm *Joan.* ratificantur Sponſalia, niſi Sponſa interim expreſsè con-

conſenſerit ſeptimò anno adimpleto; Sic intellige, & diverſifica, *extra de ſpon.impu.litteras*, quod quidem *Caput* loquitur in caſu primo; & *dict. caput acceſſit*, loquitur in caſu ſecundo. Hæc *Hoſt.* Secundùm autem *Ray.*; Si Sponſi, vel Parentes eorum nomine, contrahant antè ſeptenninm Sponſalia, nihil agunt; ſed ſi cum venerint ad ſeptenninm, incipiant eis placere, ex tunc valent, ut patet ibidem, *ubi non eſt conſenſus*; item ſi Sponſus, Sponſam antè ſeptimum annum à ſe ejecerit, cum proprio facto diſſentiat; aut etiam ſi Sponſa à Sponſo aufugiat, ſolventnt Sponſalia, niſi poſt Conſenſus expreſſus interveniat, *art.extra de deſpon. impu. atteſtationes*.

Supradictis concordat *Ber.extra de deſpo. impu.litteras*; dicens, quod Sponſalia antè ſeptenninm contracta, completo anno ſeptimo, ratificantur, niſi contradixerit expreſsè, ut ex dicto *Capite*, colligitur; Et hoc eſt verum, quandò cohabitant ſimùl; tunc enim intelligunttur conſentire, ex quo non contradicunt *ff. de ritu. nup. minorem*; Secùs eſt, quandò habitant ſeorſum; tunc enim non intelliguntur conſentire, niſi verbo, vel facto; putà, quia ad domum ejns utitur conſilia, quæ ſolent facere Sponſi, *art.ad hoc, extra de deſpon.impu. acceſſit*; ubi dicitur, *& poſteà in eum non conſenſerit*. *Ray.* tamen indiſtinctè ſcripſit, qnod Sponſalia contracta ad ſeptenninm, ſive per Filios, ſive per Parentes, ratificantur tacitè completo ſeptimo anno, & Matrimonium poſt coactam Pubertatem, præſertim ſi ſimùl morentur. *Hoſti.* verò reputat hoc falſum eſſe, niſi intelligat *præſertim*, ideſt, *tantùm*. *Decretalis* autem videtur diſtinguere inter Filios puberes, & impuberes; Dicit enim, quod Pater Filium adultum non poteſt alicui Mulieri conjungere, ſi Filius aliquo modo non conſentiat, quod intelligitur, *tacitè*, vel *expreſsè*. Impuberem autem poteſt cui vult, matrimonialitèr tradere; & poſtquàm Filius ad ætatem legitimam pervenerit, hoc omninò debet adimplere, *extra de deſpon. impu. cap.1.* Et expone; ibi, *cui vult Matrimonio tradere*, quaſi dicat; *licèt conſueverit Filia tradi, & traduci in domum Sponſi*; ut ſupradictnm eſt de modo contrahendi Sponſalia; *tamen & Filius poteſt tradi*; nt ſupradictum eſt: *& poſtquàm Filius pervenerit ad ætatem legitimam*; ſubaudi; *ſic traditus, & morando cum Sponſa, non contradicens*; *illud omninò debet adimplere*, quaſi dicat; *cum Sponſalia firmata intelligantur tacitè, eo ipſo, quod ſimul morabantur, & non contradicit; ad ætatem legitimam perveniens, per Cenſuram Eccleſiaſticam cogetur contrahere Matrimoninm, & conſumare*; ſecnndùm ea, quæ notantur infrà, *De Effectu Sponſalium*. Hæc *Hoſti.*

Prædictis adjiciendum eſt, quod Papa Bonifacius Octavus, Controverſiam Doctorum, circà prædictam Materiam, de medio amputans, poſitionem *Hoſti. Joa. & Ber.* approbans, ſicuti poteſt patere intuenti ſupradicta loca, *6. de deſpon. impu. ſi infantes*; dicens, quod Sponſalia, quæ nnlla ſunt propter ætatis defectum, in utroque Sponſo, vel in altero; ſive ſint contracta per ipſos, ſive per ipſorum Parentes, per lapſum temporis, uſque ad completum ſeptennium, minimè convaleſcunt; niſi poſt completum ſeptennium maniſeſtè appareat eos in eadem voluntate perdurare; appareat, inquàm, per continuam cohabitationem, ſeu per alia verba, vel facta ipſorum.

Item, quandò Sponſalia per Parentes contrahuntur pro Filiis puberibus, vel impuberibus; Filii non obligantur ad illa. Nec ex illis ſurgit publicæ honeſtatis Juſtitia; niſi Filii, ſi ſint præſentes, conſenſerint expreſsè, vel tacitè, ut in dicto *Capite ſi infantes*.

Circà quartnm. Reſpondeo. Dicunt Aliqui, quod tenent, ſecundùm illud dictum *Philoſophi 2.Phiſicorum*, ſcilicèt, *quod parum deeſt quaſi nihil deeſſe videtur*; hæc antem propinquitas, à Quibuſdam determinatur tempus ſex menſium; ſed meliùs eſt, quod determinetur ſecundùm conditionem Contrahentium, quia In quibuſdam, magis acceleratur uſus rationis, quàm in aliis. *Et hujus* ſententiæ ſunt *Gof. & Tho.4. diſt 27. qu.2.ar.2. cap. 7. Ber.* verò dicit, *extrà de ſpon. juvenis*, quod ſi Aliqua infrà ſeptem annos tentavit, quod complere non potuit; Malitia præſumitur ętatem ſupplere, & Sponſalia præſumuntur, & Vir ducere non poteſt ejus Conſanguineam. Alii dicere videntur, quod in Contractu Sponſalium non poteſt præveniri ſeptennium, & ſi præveniatur, nihil ſit; quia ſi aliqua complacentia eſt in Sponſalibus antè tempus illnd; illa potiùs eſt ex inſtinctu naturæ, quàm ex Judicio rationis; nec eſt ſimile de Matrimonio, in quo poteſt pręveniri tempus, ei determinatum à jure; quia evidentiùs poteſt habere quis ſupplementum ætatis per malitiam propè Adoleſcentiam, quàm circà Infantiam; & hujus ſententiæ eſt *Pet.4.di.27. qu.4. art.2.*

Circà quintnm. Reſpondeo. Aut intendunt contrahere Matrimoninm tantùm, ita quod non Sponſalia, & tunc nec eſt Matrimonium, qnia illud contrahere non poſſunt ætate impediente; nec Sponſalia, quia nolunt. Et etiam talis forma verborum non convenit Sponſalibus, ſed Marrimonio. Aut intendunt contrahere ſimplicitèr illud, quod poſſunt, juxtà illud; *Si quod ago, non valet ut ago; valeat prout valere poteſt.* Et ſic ſunt Sponſalia de futuro, non Matrimonium; ſi ætatem non ſuppleat Prudentia, ſive Malitia. Et ſic intelligi poteſt illud, *extrà de deſpon. impu.*

tua,

tua, *& c. à vobis*. Hæc *Ray*. Aliqui verò dicunt contrarium de primo caſu, ſcilicèt, quod ſunt Sponſalia, & inducunt juſtitiam publicæ honeſtatis; & cum hoc, interpretationem juris, *extrà de deſpon. impu. atteſtatores*, *& c. à nobis*. Et hujus ſententiæ ſunt *Tanc. Jo. Hoſti. Gof.* & *Ber.* ſuper illud *c. à nobis*; & hæc ſententia fuit poſteà approbata *lib.6.de deſpon. impu. ſi infantes* §.2. Et hoc eſt verum, ſi Contrahentes non erant proximi Pubertati; nec in eis ætatem malitia ſupplebat, ut *ibidem*. Secundùm tamen *Ber.* ſuper illud *cap.à nobis*, & *Gof.*& *Hoſt.* ſi uterque maneat in eadem voluntate uſque ad ætatem nubilem, Matrimonium priùs inutile, per ratihabitionem expreſſam, vel tacitam confirmatur, ut *extra de deſpon. impu. de illis* 1. *& ff. de ritu nup. l.minorem*. Tacitum conſenſum intelligo, cum ſimùl cohabitant, ſecundùm *Ber.*; vel ſi ſit in domum traducta, ſecundùm *Hoſt.* & ibidem adimpleverit ætatem legitimam; vel cum carnalitèr commiſceutur, *extra de deſpo. ad illud*, *& c.is qui fidem*. Aliàs ſecundùm *Hoſt.* Conſenſus expreſſus neceſſarius eſſet, ut Uxor fieret; & hæc etiam poſteà videntur approbata fuiſſe, *lib.6. de deſpon. ſi infantes* §.2. Nota etiam per eundem *Paragraphum*, quod ſi malitia ſuppleat ætatem, Matrimonium contrahere potuerunt, ad hoc *extra de deſpon.impu. c.ult. & c.de illis* 1. Quod eſt contrà illud, quod notaverunt. *Tanc.* & *Hoſt.* ſuper *c.de illis*. Scilicèt, quod ad hoc, quod teneat Matrimonium contractum inter minores, in quibus malitia ſupplet, requiritur quod ſe invicèm cognoverint, cum de hoc alitèr conſtare non poſſit, ex quo ſunt minores. Sed ibi contrarium dicit *Goff.* & conveniunt cum eo *Ber.* & *Inno.*, quorum etiam ſententia in dicto *Paragrapho* approbatur; Si enim duo nondùm Puberes, jam tamen experti Copulam carnis, non quidem ad invicem, ſed cum aliis contrahant Matrimonium; numquid non tenet? Certè ſic. Hæc *Joan. And.* ſuprà dictum *Paragraphum*.

Circà ſextum. Reſpondeo. Si Prudentia, ideſt carnalis concupiſcentia ſuppleat ætatem, & mutuo conſenſu carnalitèr ſunt conjuncti; aut ex habitu corporis, quem prætendunt, appareat; & verum ſit eos poſſe carnalitèr commiſceri, Matrimonium tenet: *extra de deſpon. impu. puberes*, *& c. continebatur* §. 1. *& c.à nobis*. Si tamen Puella invita, per violentiam cognoſceretur; per hoc non videtur ſibi fieri præjudicium, quin cum alio contrahere poſſit, ut in *cap.continebatur*, *& 32. qu.5. propoſito*. Hæc *Ray. Rod.* verò dicit, quod ſi tempore Contractus poterant carnalitèr commiſceri, & poſteà cognoſcatur invitè, non obſtante ætate impubere, verum fuit Matrimonium per carnis Copulam conſumatum. Quod igitur dicit *Ray. Rod.* dicit eſſe intelligendum in eo caſu, quo, tempore Contractus, nondùm poterant commiſceri; & Puella priuſquàm viri potens diſſenſit; & durante illo diſſenſu, violentèr eſt à Sponſo cognita, licèt adhuc in ætate impubere conſtituta.

Circà ſeptimum. Reſpondeo. Diverſi, diverſimodè dicunt. Aliqui enim dicunt hoc eſſe in arbitrio Judicis, ut ipſe Perſonæ qualitatem, & prudentiam, ſive malitiam metiatur, *Art. ff de jure deli. lib.1. & extra de dona. Apoſtolica*, & hoc notat *Tanc. & Gof. extra de eo, qui du. Jordane*, quod ætas nubilis, prævenitur ex eo tempore, quod habet poteſtatem coeundi.

Alii verò dicunt, ut *Guil. Naſo.* illam judicari debere proximam Pubertati, quæ eſt circà duodecimum annum per octo, vel quindecim dies; quia illo tempore perpendi non poſſet aliqua mutatio Perſonæ, *art.pro eo. bonum, ff.de uſucap. rerum mixtura* §. *Labeo*.

Alii dicunt, quod tunc videtur quis proximus Pubertati, quandò eſt in undecimo anno, *extrà de deſpon. impu. continebatur*. Sed ibi certè cognita fuit.

Alii dicunt, quod tunc videtur quis proximus Pubertati, quandò non diſtat a Pubertate ultrà ſex menſes; *extrà de deſpon. impu. continebatur*, *& c. tua*. Si tamen eſſent de omni conſenſu carnalitèr copulati, tunc tutiùs eſſet pro Matrimonio judicare, etiamſi ultrà ſex menſes à legitima diſtarent ætate, *extra de deſpon. impu. à nobis*, *& c. de illis*; Hujus ſententiæ ſunt *Ray. & Ber.* ut patet in ejus *Glo.* ſuper illud *Caput tua*; & *Inno.* ſuper *cap.continebatur*, & plerique alii Doctores. Vult tamen ipſe *Ber.* quod malitia ſuppleat ætatem in eo, qui ſcilicèt diſtat à Pubertate per ſeptem menſes, ad hoc quod Matrimonium contrahere poſſit, alitèr non eſſet Matrimonium, ſecundùm eum, etiam poſt quartumdecimum annum. *Hoſti.* verò dicit in *Sum.*, quod ille ſolus videtur Pubertati proximus, in quo malitia, ſeu Viripotentia ſuppleat ætatem; & hoc neſcitur, niſi per evidentiam facti; Et hoc patet *extra de deſpon.impu.c.ult.* Et ita quantùm ad hoc, de quo quæritur, nulla, niſi cognita, proxima Pubertati videtur. Vult etiam, quod qui eſt propè quartumdecimum annum, per tres dies concedi poſſit eſſe Pubes, *art. extrà de regularibus ad noſtram*; Sic etiam poteſt intelligi illud, *extra de deſpon. impu. puberes*; quod ſi Puella deſponſata cognoſcatur, eſt Matrimonium, etiamſi ſit minor ſeptem annis; dummodò diſcernat, & ſit doli capax; quia alitèr conſentire non poſſet, cum comparetur furioſo.

Ex prædictis colligitur, quod ſecundùm *Ber. & Ray.*, tunc malitia intelligitur ætatem ſup-

Google

ſupplere; quandò videtur poſſe carnalitèr commiſceri. Secundùm verò *Hoſti*, nunquam intelligitur in Matrimonio malitia ætatem ſupplere, niſi probetur per evidentiam facti, ſcilicèt, quod ſe carnalitèr cognoverunt.

Circa octavum. Reſpondeo ſecundùm *Ber.* quod non, quia non eſt Pubes, ut ipſe notat, *extra. de deſpon. impu. puberes in glo. Ber.* Secundùm *Hoſt.* verò ſic, quia talis eſt Pubes, ſecundùm eum, ut patet ex ſupradictis *de pubertate qu. qualiter probatur Pubertas.*

Circa nonum. Reſpondeo. Quidam Magiſtri dixerunt, quod ſi naturalitèr erat impotens, quandò receſſit à Prima, & Secundam cognoverit; tenet Matrimonium ſecundò contractum *ar. extra. de fri. quod ſedem. Hoſt.* verò contrarium credit, *extra. de deſpon. impu. atteſtationes*, niſi aliud acciderit ex defectu membri, ut habetur infrà.

Ad hoc nota, quod Tutor ducere non debet Pupillam antè reddita ratiocinia, ne malignari poſſit; & ſimilitèr, nec Curator Adultam, nec liberi eorum. Quod ſi contrafaciunt, contrahendo Matrimonium, vel etiam Sponſalia, gravitèr puniuntur ſecundùm Leges; aliquibus caſibus exceptis. *C. de interdicto matri. ſi tutor.* De hoc *Azo. in tit. prædicto.*

ARTICULUS III.

Quomodò habent diſſolvi ſponſalia?

DEindè conſiderandum eſt qualitèr habent, vel poſſunt diſſolvi Sponſalia.

Circà quod, ſciendum, quod Sponſalia ſemèl contracta, ſemper tenent, & ligant, ita quod, ſi Sponſus contrahat poſteà cum alia Sponſa, cogendus eſt ad Primam redire, & è converſo *extra. de ſpon. ſicut ex litteris.*

Fallit autem hoc in pluribus caſibus, in quibus Sponſalia dirimuntur; quos caſus numerabimus, ſubjiciendo poſteà varia dubia circà illos.

Primus eſt cum alter intrat Religionem, quod facere poteſt antè carnalem copulam altero etiam invito. Tenetur tamen infrà duos menſes, aut aſſumere Religionem, aut redire ad Conjugem; tunc enim remanens in ſæculo, abſolvitur à Sponſalium vinculo, etiamſi fuiſſent Sponſalia de præſenti: *extra de de conver. conju. verum* & *c. ex publico.*

Secundus caſus eſt, quandò alter ſe transfert ad aliam Religionem, & longo tempore expectatus non redit; poteſt enim, ſecundùm Leges, poſt tres annos contrahere cum alia Perſona *c. de repu. l.* a. recepta tamen ab Epiſcopo pœnitentia de perjurio, vel de promiſſione non ſervata, ſi ſtet per eum, quominùs conſumaretur Matrimonium; & hoc ſive ſit certum quod ſteterit per eum, ſive dubium; ſaltem ad cautelam: *extra. de ſpon. de illis autem in tex. & in gloſ.* Et intellige, quod tenetur eum expectare per tres annos, & non ultrà, niſi ſubſit rationabilis cauſa, ut dictum eſt ſuprà *tit. 1. hujus lib. de ſponſalibus.*

Tertius caſus eſt, quod quandò certus terminus temporis appoſitus, eſt elapſus; poſteà ei, per quem non ſtetit, ſi ad certum terminum eam ducere juravit, impunè nubit, nec perjurium incurrit; ſed alteri datur pænitentia, de fide mentita: *extra. de ſpon. ex litteris; & c. ſicut in text. & gloſ.*, aliàs ibi tempus fruſtrà poneretur.

Quartus caſus eſt; cum alter lepram, vel paralyſim incurrit, aut viſum, vel naſum amiſit, aut ei aliquid turpiùs evenit; non ſanus enim non tenetur ſervare juramentum, & honeſtas in hoc juramento intelligitur, ſcilicèt, *ſi res in eodem ſtatu permanet*; illud enim tacitè agitur. Secùs eſſet, ſi Mulier facultatibus laberetur: *extra. de conju. lepro. literas: & de jurejur. quemadmodum in tex. & gloſ.*

Quintus caſus eſt, ſi ſuperveniat affinitas, vel etiam cognatio ſpiritualis; ut ſi Sponſus cognovit Conſanguineam Sponſæ, vel è converſò 27. q. 2. *ſi quis ſponſam*; & *extra. de eo qui cogno. conſan. uxo. ex litteris*, & pluribus aliis *cap.* In quo caſu ſi Sponſalia erant firmata, ad minùs duo Teſtes idonei requiruntur; aliàs ſi non erant firmata, ad dictum unius ſolvuntur: *extra de teſti. ſuper eo* §. 1. Et intelligunt Quidam firmata per juramentum: *extra de ſpon. præterea 2.* Quod intelligunt dictum propter reverentiam juramenti: *ar. extra de jurejuran. ſi verò.* & *c. verum. Hoſtien.* verò dicit, firmata per verba de præſenti. Nam etſi juramentum intervenerit, poſſet deterius illud contingere, ſcilicèt, quod in veritate Uxor non erit; & ſic eadem ratio manet, & idem jus; *art. extra de conſti. translato*; & *de conſang. & affi. tua.* Et ſic ſubaudiendum eſt, *maximè, extravag. de ſpon. præterea* a., niſi juramentum interveniſſet; hoc tamen intelligas, quandò unus Teſtis non eſt ſuſpectus. Alitèr contrarium eſſet dicendum. Ideò bonus Judex arbitrabitur inſpecta qualitate Perſonarum, utrùm ſcilicèt, bona fide, vel malitiosè; ſuſpectus, vel non ſuſpectus hoc proponat, & ſic non admittet, vel admittet: *ar. extra. de jurejuran. juramentum* §. *ul.* Et conſulo, quod Judex ſecretò Mulieri loquatur, quæ peccatum commiſiſſe dicitur, & ſi ſibi videtur, ipſam adſtingat juramento dicere veritatem. Idem faciet de Perſonis aliis, ſi quæ ſint, quæ poſſint eum inſtruere in hac parte. Sed ſi quis malitiosè objecerit impedimentum, canonicam non effugiet ultio-

ultionem. Probatur hoc *extra de ſpon. cum in tua.* & *de clandeſ. deſpon. cum inhibitio. reſponſ.s.* & *§.ult.* Hæc *Hoſt. Ray.* tamen dicit, quod in propoſito caſu ſufficit probatio per ſolam famam propter ſcandalum vitandum; *extra. de conſan. ſuper eo.*

Sextus Caſus eſt, quandò mutuò ſe abſolvunt: *extra de ſpon. præterea 1.*, quia in tali fide præſtita ſine juramento, intelligenda eſt conditio, ſcilicèt, *ſi in eadem permanſerit voluntate*; *ar. extra de jurejuran., quemadmodum.* Et hæc fuit opinio *Tanc.* dicentis, quod hæc *Decretalis* continet jus commune. Hujus etiam ſententiæ eſt *Goſ. Hoſt. Ray. Pe.4. di.27. qu. 4. ar.1. in fi.* & *Tho.4. di.27. q.2. ar.3. c.5.*

Quidam tamen non recipiunt iſtum Caſum, ut *Hug.* & *Ber.* ſupèr dictam *Decre.* Sed contrà eos eſt *Decretalis*, ſcilicèt, *cap. præterea el.1. de ſponſalibus* expreſsè. *Ad inſtar*, inquit, *eorum, qui ſocietatem fidei contrahunt: & poſteà eandem ſibi remittunt, poteſt in patientia tolerari, ſi mutuo ſe abſolvunt, qui ſponſalia contraxerunt.*

Sed ad hoc dicunt, quod dicta *Decretalis* loquitur de comparativa promiſſione, & diſpenſatione, & continet jus commune, quod volunt probare per veeba ibi poſita, ſcilicèt, *poteſt in patientia tolerari*, ſcilicèt, *ne deteriùs inde contingat*; alitèr de jure deberet meritò cogi fidem, ſive juramentum ſervare.

Sed ſecundùm Peimos, hoc non videtur exemplo convenire, quod dicta *Decretalis* adducit; & ideò eſt dicendum, quod non ſempee eſt leve, quæ priùs firmata ſunt, retractare, quia *incerta ſunt providentiæ noſtræ*, ut dicitur in *libro Sapien.*

Septimus Caſus eſt altero fornicante: *extra. de jurejuran. quemadmodum.* Et ad hoc probandum ſufficit ſola fama: *extra de conſan. ſuper eo*; licèt enim ſibi dederint mutuò poteſtatem ſui corporis Sponſalia Contrahentes; tamen ex hoc redduntur ſibi invicèm ſuſpecti de non ſervanda ſibi fide in futurum; & ideò poteſt ſibi unus contrà alterum cavere, Sponſalia dirimendo.

Octavus Caſus eſt, quandò alter contrahit cum alia Perſona, per verba de præſenti, vel etiam de futuro, ſi ſit carnalis copula ſubſecuta; tunc enim ſolvuntur prima Sponſalia propter majus vinculum ſuperveniens; ſed debet agere pænitentiam de fide, vel promiſſione mentita: *extra de ſpon. ſi inter virum.* & *c. is qui.* & *de ſpon. du. c.1.*

Nonus Caſus eſt, ſecundùm *Hoſt.* ſi fama habeat, quod ſit inter ipſos canonicum impedimentum; & de fama, vel ſcandalo doceatur: *extra de ſpon. cum in tua.* & *de conſan. c.2.* & *de teſti. ſuper eo.*

Decimus Caſus eſt, quandó venit ad ætatem adultam, & petit à vinculo Sponſalium abſolvi, & dari ſibi licentiam alii nu-

bendi. *extra de deſpon. impu. de illis 1.* & *c. à nobis.* licèt enim non fueeint vera Sponſalia, fuit tamen ibi modus Sponſalium quidam; & ideò ne videatue approbaee veniens ad annos legitimos, petere debet ſolutionem Sponſalium, judicio Eccleſiæ faciendam, propter bonum exemplum. Et ſi non tenuerint, eo quod eſſent infrà ſeptem annos, petere poſſunt abſolutionem ante tempus Pubertatis ſecundùm *Ray.* & *Tho.4. di.27. q.2. art. 1. cap.8.* & *ar.2. cap.1. Ber.* verò dicit: *extra de reſti. ſpo. ex parte*; quod ubi Sponſalia non tenuerunt, ætate prohibente, nec poſteà curſu temporis placuerunt, ut patet in *proximo dicto cap.* quia antequàm Puer ſeptem annos compleverit, vel Puella ab eo receſſerit, vel per vim coacta fuerit, ut *extra. de deſpon. impu. ex litteris*, alter poteſt eecedere authoritate propria, quia nulla obligatio fuit hinc inde contracta, ut patet ibidem *cap. litteras*; & *c. acceſſit.* Si verò tenuerunt, non debet recedere ſine judicio Eccleſiæ, tribus caſibus exceptis, ut infrà dicetur.

Sciendum tamen, quod omnes Caſus prædicti, præter primum, debent intelligi tantùm de Sponſalibus de futuro, quæ propriè Sponſalia dicuntur.

Inſupèr nota, quod in Sponſalibus ſolvendis, quidquid dicant Leges, ſecundùm tamen Canones requiritur, quod is, qui Sponſalia deſiderat ſolvi, ſit ſanæ mentis; quia ſicuti furioſus non poteſt conſentire, ita nec diſſentire: *extra de ſpon. dilectus*; & quod ſit ętatis legitimæ, & quod aliqua juſta cauſa ex ſupradictis probetur coràm competenti Judice: non debet enim propria authoritate Sponſum relinquere; *extra de divor. porro.* Quod ſi fecerit, gravitèr peccat, & ideò eſt injungenda pænitentia: *extra de deſp. impuduo pueri.* Excipe tres Caſus, ſcilicèt, primum, & octavum caſum prædictorum & fornicationem, etiam notoriam, ut videbitur *de Divor.* In his enim tribus Caſibus Sponſalia ſolvuntur ipſo iure. In cæteris vero Caſibus, ſolvenda ſunt judicio Eccleſiæ *33. q.2. ſcholares*, & *5. q.6. multorum.* Hoc autem ſecundùm *Ric. 4. di.27. q.3. ar.4. juxtà fi.* verum eſt, ſi ſint contracta publicè; ſi verò ſecretè, non video rationem, quare diſſolvi non poſſint ſine judicio Eccleſiæ, cum ſecreta non ſubſint judicio Eccleſiæ, niſi quoad forum pænitentiæ.

Varia Dubia circà prædictos caſus Dubitabis igitur

PRimò. Circà primum caſum. Numquid propter ſimplex votum caſtitatis emiſſum poſt Sponſalia, ſolvuntur Sponſalia?

Secundò, ſuper eundem caſum. Quid de

de eo, qui juravit aliquam ducere in uxorem, numquid talis intrare poterit Religionem, Matrimonio priùs non contracto?

Tertiò, ſuper ſecundum Caſum. Si per virum ſteterit, quominùs conſumaretur Matrimonium; quare dat ei Eccleſia licentiam contrahendi Sponſalia?

Quartò, circà quintum Caſum. Quid ſi ſuperveniat juſtitia publicæ honeſtatis, numquid diſſolvet Sponſalia?

Quintò, circà ſeptimum Caſum. Quid ſi Sponſa de futuro invita corrumpatur ab aliquo?

Sextò, circa octavum Caſum. Quid ſi cum prima contraxerit Sponſalia de futuro ſimpliciter, ſcilicet, ſine juramento, vel fidei interpoſitione; cum ſecunda verò per verba de futuro, tamen cum juramento?

Septimò, circa eundem. Quid ſi Sponſus Sponſam de futuro attentaverit, non tamen cognoverit, & poſteà cum alia de preſenti contraxerit?

Octavò, circa eundem: Quid ſi primò cognoſceret ſecundam, & poſteà contraheret Sponſalia cum ea?

Circa primum reſpondeo ſecundùm aliquos, quod non ſolvuntur; imò cogi debet qui vovit, vel matrimonium contrahere, vel votum ſolemnizare; quia ſemper prima fides ſervari debet; *extra de deſp. ex litteris* 2. & *c. ſicut*. Niſi fortiùs vinculum ſuperveniat ut patet ibidem, *c. ſi inter*. Hujus ſententiæ ſunt *Ber. extra. qui cle. vel vo. veniens*; & *Hoſt.* ibidem *cap. rurſùs*, & *Goſ. e. tit.*

Aliqui verò dicunt, hoc eſſe falſum: quia votum ſimplex impedit Matrimonium contrahendum. Cùm igitur poſt Sponſalia contracta, Matrimonium ſit contrahendum, & nondum contractum, ſequitur quod votum ſimplex Sponſalia diſſolvat.

Præterea qui emittit ſimplex votum, cum Deo contrahit Matrimonium, ergò ſimplex votum eſt fortis vinculum, quod contrahit ſpirituale Matrimonium, quàm Sponſalia, ubi adhuc nullum eſt Matrimonium.

Circà ſecundum reſpondeo, ut habetur *extra. de deſpon. commiſſum.* tutiùs eſt ei religione juramenti ſervata priùs contrahere, & poſteà, ſi elegerit, ad Religionem migrare. Hoc autem, ſecundùm quoſdam, non eſt ſic intelligendum, ſcilicet, quod hoc ſit tutiùs ſecundùm veritatem; ſed quoad opinionem, ne de facto dicatur ille contrà juramentum venire; quia non videtur juramentum infringere, qui commutat illud in melius; *extra. de jurejur. pervenit* 2. Undè, ſi vult, poteſt Religionem intrare, Matrimonio non contracto.

Alii dicunt contrarium, quia poteſt utrumque facere: nam antè conſumationem matrimonii, licet uni conjugum, altero invito, Religionem intrare. Non tenetur tamen contrahere Matrimonium niſi in loco tali, in quo non poſſit ad carnis copulam cogi. Primæ opinioni magis adhæret *Ric. 4. di. 26. q. 2. ar. 4* o. maximè ſi Contrahens, Matrimonium non contraheret illa intentione, qua ſe contracturum juravit, nec ſub illa, qua Mulier juramentum recepit. Undè ſi cum ea contraheret, intendens intrare Religionem antè debiti redditionem, eam deluderet. Hæc *Ric. ibidem*.

Circà tertium reſpondeo, propter periculum fornicationis, ut dicitur in prædicta *glo.*

Circa quartum reſpondeo, quod non; & meritò. Secunda enim Sponſalia tolluntur per juſtitiam publicæ honeſtatis, ex Sponſalibus primis ductam. Non igitur ex Sponſalibus ſecundis poteſt eſſe honeſtas, quæ tollat prima, & eſt ſimile, *di. 57. ſi quis*. * Circà hunc Caſum, & ſimiles, conſule Tridentinum *Seſſ. 24. ap. 3.* *

Circa quintum Reſpondeo: *Hug.* notavit 27. *q. 2. raptorum*, quod non debet Sponſus cogi talem ducere, ſi poſt mortem ejus velit ordinari; quia non poſſet, ſi corruptam duceret; undè innuit, quod eam ducere debet compelli, ſi non velit promoveri, cum prima non fuerit in culpa. Sed *Ber.* dicit, quod cum ea Matrimonium contrahere non tenetur; *extra. de jurejur. quemadmodum in glo.* Solvuntur etiam Sponſalia, ſi alter eorum fiat hæreticus, quia hæreſis eſt fornicatio ſpiritualis: 22. *q. 9. non ſolum.*

Circa ſextum reſpondeo. Debet ad primam redire, & de perjurio pænitentiam agere, quod quidem commiſit jurando illicitè. Juramentum enim non poteſt eſſe iniquitatis vinculum: *extra. de jurejur. quando*; *& deſpon. ſicut ex litteris. & 22. q. 4. in malis promiſſis.*

Circa ſeptimum reſpondeo ad hoc, quod prima Sponſalia ſolvuntur, quia nihil obfuit conatus ſine effectu, *extra. de ſpon. adoleſcens.*

Circa octavum reſpondeo, nihil operatur illa copula præcedens ad ſolvendum Sponſalia prima, *extra. de ſpon. veniens.* 2.

ARTICULUS IV.

De Effectu Sponſalium.

POſteà conſiderandum eſt de effectu Sponſalium, primò. Secundò, utrùm illi, qui contraxerunt Sponſalia de futuro, debeant cogi contrahere Matrimonium.

Circa primum conſiderandum eſt, quod effectus Sponſalium eſt duplex; unus eſt obligatio ad Matrimonium contrahendum, per

pro-

promiſſionem in ipſis Sponſalibus factam, niſi interveniat aliquis caſuum ſuperiùs poſitorum. Et peccat mortalitèr promiſſum non ſolvens, niſi interveniat impedimentum legitimum ſecundùm *Tho. 4. di. 27. q. 2. ar. 5. cap. 2.* Magis verò peccat pubes, quàm impubes, ut etiam notat *Hug. 3. q. 2. ubi.* Secundùm verò *Rod.* impubes diſſentiendo, ſive juramentum intervenerit, ſive non, non peccat mortalitèr, quia præſumitur juraſſe de contrahendo ſub conditione, ſcilicèt, *niſi diſſentias cum pervenerit ad ætatem legitimam*, cum hoc concedatur ei à jure.

Alter eſt juſtitia publicæ honeſtatis, quæ eſt, quod nullus Conſanguineus Sponſi, cum Sponſa contrahere poteſt, vel è converſò, de quo habebitur infra titulo 24.

Circà ſecundum ſciendum, quod Sponſalia de futuro; aut pubes cum pubere, aut pubes cum impubere, aut impubes cum pubere contrahit. Si pubes cum pubere contraxerit, & alter in Matrimonium conſentiat, & alter diſſentiat, dicunt quidam, quod in Sponſalibus contrahendis ſi juramentum intervenit, aut fides interpoſita fuit, is qui diſſentit, per Cenſuram Eccleſiaſticam cogetur, alitèr non, *C. de ſpon. l. 1.* & expreſſum videtur *extra. c. præterea 2.* & *c. cum in tua.* & *c. ex. litter. 2.* Et hujuſmodi ſententiæ videtur eſſe *Ray.* & *Ber.*, etiam ſuper illud *cap. ex litteris*, & *de deſpo. impu. de illis 5.* qui non faciunt mentionem de coactione, niſi quandò intervenerit juramentum.

Alii verò dicunt, quod etiam ubi Sponſalia ſunt nuda, coactio locum habet; nam etiam Pacta nuda, ſecundùm Canones ſervati debent; undè ex pacto, cautionem damus, *extra. de pact. c. 1. & 3.* Et veniens contrà ſimplex verbum, mortalitèr peccat, 22. *q. 1. prædicandum*, & hoc, ſi ſit licitum, & poſſibile, aliàs ſecùs eſt, *extra. de pact. c. ul.* Igitur ſi infra tempus à Judice præfixum non pareat is, qui vocatus eſt ad judicium, excommunicabitur ratione contumaciæ, *extra. de ſpon. non eſt vobis.* Et hujus ſententiæ eſt *Hoſtien.* & videtur eſſe *Goſ. in ſum.* qui dicit indiſtinctè, quod pubes diſſentiens, cogi debet. Et ſecundùm *Goſ. Ber.* & *Ray.*, talis excommunicatus non abſolvitur, niſi pareat; quod verum eſt eodem ſtatu durante. Secùs autem eſt, ſi ſtatus mutetur; puta, quia contraxit cum alia, per verba de præſenti; tunc enim injungetur pænitentia de fide mentita, & contumacia; & abſolvetur, licèt non ſatisfaciat de eo, pro quo fuerat excommunicatus, quia non poteſt; ſoluta ſunt enim Sponſalia propter fortius vinculum ſuperveniens; & idem fiat, ſi alter decedat. Quod autem dictum eſt, ſcilicèt, quod talis excommunicatus non abſolvitur, niſi pareat &c., eſt ſecundùm eos jus commune: caſus tamen eſſe poteſt, in quo finalitèr non cogetur ex cauſa; puta, ſi veriſimilitèr timeatur uxoricidium, vel aliud ſimile periculum, ſi coactus contraxerit. Quandoque enim ex cauſa detrahitur ſeveritati, *di. li. ut conſtitueretur.* Sic intelligunt illud, *extra. de ſponſa. requiſivit.* ubi dicitur, quod talis Perſona monenda eſt potiùs, quàm cogenda, cum coactiones exitus difficiles ſoleant frequentèr habere.

Ad majorem autem evidentiam, notandum, quod iſtæ duæ prædictæ *Decretales extra. de ſpon.* ſcilicet *ex literis 2. & requiſivit.* Videntur ſibi contrariæ. In prima dicitur quod Perſona, quæ ſub juramento contraxit, Eccleſiaſtica Cenſura cogi debet ad contrahendum Matrimonium. In ſecunda verò dicitur, quod talis Perſona eſt monenda; hæc ſautem contrarietas ſolvitur, ut patet ex prædictis, ſecundùm *Ber.* & *Goſ.* per hoc, quod prima loquitur de jure communi, ſecunda verò de caſu ſpirituali; vel etiam ſecundùm eoſdem, exponi poteſt, quod dicitur in ſecunda, ſcilicèt, *potiùs eſt monenda, quàm cogenda. Potiùs*, ideſt, *priùs eſt monenda, & poſteà cogenda*, ſcilicèt, *niſi acquieſcat.* Et ſimilis expoſitio habetur 23. *q. 1. non invenitur*; & tunc concordant prædictæ *Decretales.* Alias ſolutiones aliquorum *Ber.* ponit, quas ipſe deſtruit ſupèr *Decre. ex litteris in glo. 2.*

Si autem pubes cum impubere Sponſalia contraxit, tenetur pubes expectare, donec impubes veniat ad ætatem legitimam; ligatur enim pubes in tantùm, quòd illud quod ſemèl approbatur, reprobare non poteſt: undè per Eccleſiaſticam Cenſuram expectare cogetur, & etiam Matrimonium contrahere, quandò minor venerit ad ætatem debitam ſi ipſe minor voluerit,

His prævisis, & prænotatis,
Quæres.

PRimò. Quare tenetur expectare, cum ſine conſenſu ejus non poſſit inter eos Matrimonium eſſe?

Secundò. Quid ſi Pater nomine Filii impuberis conſentientis, & ratificantis Sponſalia contraxerit.

Tertiò. Quare non datur impuberi licentia contrahendi cum alio, ex quo reclamat citrà annos diſcretionis, cum tamen tunc non ligetur?

Quartò. Quid ſi pubes contraxit cum impubere Sponſalia, vel Matrimonium, & impubes non contradicit adveniente legitima ætate?

Quintò. Sed coràm quo cotradictio hæc. ſive reclamatio fieri debet?

Sextò. Quid ſi non poteſt haberi Epiſco-

pi

pi copiâ vel Officialis, corâm qno fiat reclamatio?

Septimò. Quid ſi non reclamat verbo; ſed facto, quia ſcilicèt, cum ſimùl morentur, unus ab altero recedit, ante legitimam ætatem, nec poſteà conſentit?

Octavò. Quid ſi pubes, qui contraxit cum impubere, non expectat; ſed mutata voluntate, contrahit cum alio pubere per verba de præſenti?

Nonò. Quid ſi impubes factus pnbes, expreſsè ratificavit, ſed alius diſſentit, & vocatus per Epiſcopum in judicium, contrahit cum alia per verba de præſenti?

Decimò. Quid ſi quis coactus contrahat cum aliqua Sponſalia, numqnid cogetur ad Matrimonium contrahendum?

Undecimò. Quid ſi quis juraverit unam de Filiabns Titii ducere in uxorem, & poſteà cum altera illarum dormivit?

Duodecimò. Quid ſi quis contrahat Sponſalia de futuro cum duabus dicens ſic, *Juro*, vel *promitto vobis, quod contraham Matrimonium cum altera ex vobis*?

Tertiodecimò. Quid ſi qnis contrahat Sponſalia ſimùl cum duabus, dicens; *Juro*, vel *promitto vobis, quod contraham cum utraque veſtrum*?

Quartodecimò. Quid ſi nna illarum ſit apta ad Matrimonium, & altera non?

Quintodecimò. Quid ſi cum una earum contraxit, & ea mortua, ſuperſtes inſtet, quod impleat juramentum?

Sextodecimò. Quid ſi quis juravit aliquam ducere in Uxorem, ſcilicèt *Bertam*, ea abſente; numquid contrahere cum ea cogetur?

Decimoſeptimò. Quid ſi quis juret, quod cum aliqua Muliere contrahet, ſed non exprimit cum qua, & poſteà carnalitèr unam cognoſceret; numquid cum ea contrahere cogetur?

Decimoctavò. Quid ſi juraſti mihi dare Filiam certam, & nominatam, cum plures haberes; & ſi non poſſem eam habere aliquo caſu impediente; numquid debuiſti mihi aliam dare; & ſi nec illam, an tertiam, & ſic de aliis?

Decimononò. Sed numquid teneris ad ſecundam?

• Circa primum. Reſpondeo, quia poteſt voluntatem mutare interim, & conſentire. Minor tamen veniens ad ætatem legitimam, etſi non conſenſerit, reſilire poterit interveniente authoritate Eccleſiæ, ut dictum eſt ſuprà in præcedenti articulo, *caſu primo extra. de deſpon. imp. de illis 1. §. 2. & cap. à nobis.*

Nec miteris, ſi impubes non cogatur, licèt enim poſt Infantiam, & antè Pubertatem Sponſalia contracta teneant, non tamen ſunt tantùm efficacia, ut coactionem inducant, niſi fortè is, de cujus coactione agitnr, ſit proximus Pubertati, ut notatum eſt ſuprà; vel niſi is, qui conſentit, maximè juramento interveniente, quandò ad ætatem legitimam devenerit, non contradicit.

Sic intellige, *ne contradicat extra. de deſpon. ex litteris 2.* Et ſic unus cogitur, ſcilicèt Pubes; alter non, ſcilicèt Impubes; & in hoc conveniunt etiam *Tancr. Jo. Goſ.* & *Hoſt.* Pubes enim fortiùs obligatur, quàm Impubes, quia majoris eſt conſilii, ut dictum eſt ſuprà: ſæpè enim Impubes ignorat, quod videat. *C. de falſa. mo. l. 1. ad fi.* Undè & ſecundùm Leges ſine conſenſu Patris, vel Tutoris, contrahere non poteſt; nam ſine Tutoris authoritate, contrahere non obligatur; licèt alium obliget ſibi *inſti, de inuti. ſti. §. Pupillus.*

Circà ſecundum, reſpondeo. Filius alii nubere non debet, ſi tamen nnpſerit, Matrimonium tenet, *extra. de deſpon. impu. duo pueri.* Sed ſi filius hoc juraverat, ei, non Parentibus, eſt danda pœnitentia de fide mentita; nam etſi Parentes hoc jnraverant, ad aliud non tenentur, niſi quod bona fide laborent, ut Matrimonium ſequatur. Cùm enim alienum factum promittanr, dicendum eſt eos ad hoc tantùm & non plus obligari ut *inſti. de inuti. ſti. §. ſi quis alium; & extra. de ſpon. ex litteris 2. & 32. q. 2. c. 1.* Si verò Impubes cum Impubere contrahat, Sponſalia tenent, dummodò ſint ſeptennes, vel majores; jus tamen reclamandi manet eis ſalvum. Sed ſi ambo, vel etiam alter citrà legitimam ætatem reclamaverint, cum maturitas conſilii, ſive diſcretionis in eis deficiat, minimè audiuntnr, *extra. de deſpon. impu. de illis 1. reſponſ. 1.* Sed etſi alter cum ad Pubertatem primò pervenerit, non reclamaverit, de cætero non anditur, ſecundùm *Hoſtien.* Sic intellige illud *extravagan. deſpon. ex litteris 2.* Sed ſi ille tunc reclamaverit, vel alius qui eſt minor, cum ad Pubertatem primò venerit, nec in alterum conſentire voluerit, Eccleſiæ judicio poterit ſeparari, *extra. de deſpon. impu. de illis 1. §. 1.*; Et hoc ſive contraxerit per verba de præſenti, ſive per verba de futuro; ut patet ibidem *c. à nobis.*

Dicit tamen *Decretalis de illis 2.* quod ſi ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnis conjungi, ideſt, ita quod fuerint carnalitèr conjuncti, cum nec de hac poſſit alitèr apparere, vel hoc dicit, quia non deerat niſi triduum de ætate, & ſecundùm hoc expone, *potuerunt*, ideſt, *poſſe præſumantur minoris ætatis invitu; non poterunt ſeparari. Si unus in alium niſus fuerit*, ſubaudi, *præſumptione juris, & de jure conſentire*, ſcilicèt, per

copulam

Digitized by Google

copulam carnis, *extra. de deſpon. is, qui fidem*; vel per verba de præſenti qnandò erant proximi pubertati, ut ſuprà notatur. Sed cujuſcunque ætatis ſint, potuerunt ſe per violentiam illatam excuſare, niſi poſt violentiam accedat conſenſus, ſubaudi, *expreſſus*, vel *tacitue* ſive, *præſumptus*, ut ſi cohabitent patientèr, *extra. de deſpon. impu. ex litteris*. Hæc *Hoſt*. *Rod.* verò exponendo dictum *cap. de illis 2.*, videtur intelligete, quod potuerint conjungi, ideſt, poſſe conjungi præſumantur; undè dicit ibi, *hoc tantùm conſideratur an poſſint conjugalè vinculo foctari, non numerus annorum: extra. de deſpon. impu. puberes*. *Ray.* verò dicit, quod ille, qui primò venit ad Pubertatem, tenetur expectare minorem, donec perveniat ad ætatem legitimam ad Matrimonium contrahendum; & tunc, ſi alter eorum, vel etiam ambo relaxaverint, nec conſentire voluerint, poteſunt Eccleſiæ judicio ſeparari: Et hoc, ut dicit *Rod.* ſive Sponſalia fuerint firmata fide, ſive juramento; ſic intelligit illam *Decret. de illis 1. & à nobis*.

Circà tertium, reſpondeo. Ppopter infirmitatem conſilii, ut ſuprà dictum eſt.

Circà quartum, reſpondeo. Dicunt quidam ut *Ray.*, quod Matrimonium confirmatur, ita quod cum alia de cætero non poteſt contrahere, ſic intelligunt dicta *cap à nobis*, & *de illis 1. §. fi.* Sed *Hoſtien.* contradicit, & illud *cap. de illis 1.* exponit, quod ibi dicit: *non poterit diſſentire*, ideſt, *diſſentiendo, & contradicendo tantùm verbis, ne contrahere cogatur efficere*, *imò nihilominùs per Cenſuram Eccleſiaſticam cogere*; & aliud *cap. à nobis.* exponit, quod ibi dicit: *confirmetur Matrimonium*, ideſt, *per verba de præſenti contrahendo communi conſenſu firmetur.* Nunquam enim Sponſalia, vel Matrimonium inter Impuberes habitum, quod idem eſt, ut ſuprà dictum eſt, poterunt ſecundùm *Hoſt.* ſolo tractu temporis confirmari, niſi inveniatur traductio, vel copula carnis, ut notatur ſuprà *e.* §. Poteſt etiam intelligi ſecundùm *Hoſt.* Matrimonium confirmari, quandò ſimùl morantes, ætatem explent hi, qui Matrimonium, non Sponſalia contraxerant, & ſic poſſunt intelligi dicta jura; ſecùs eſt, ſi ſeparatim morabantur, vel ſi non Matrimonium, ſed Sponſalia contraxerunt, ſicut notatur ſuprà. Igitur quoad judicium Eccleſiæ, ut pro Matrimonio judicet, requiritur, quod perſonæ ſint nubiles, idoneæ, & legitimæ, & quod inter eas interveniat conſenſus tacitus, vel expreſſus, ut ſuprà notatur. Hæc *Hoſt.*

Ad hoc nota, quod ſecundùm *Ber. extra. de deſpon. impu. de illis 1.* Illi, qui ſub juramento Sponſalia contraxerunt, Matrimonium contrahere cogendi ſunt, non tantùm ſi ſint majores, ſed etiam ſi ſit unus major, & alter minor; vel etiamſi ſint ambo minores; dum tamen fuerint doli capaces; quia ætas illa plena eſt perjuriis, *extra de delic. pu. pueris.* Si verò ſine ſacramento, cogendi non ſunt. His etiam concordat *Hoſt. in ſum. tit. de Sponſalibus*, dicens, quod etſi Sponſalia in ætate pupillari ſint contracta, nihilominùs tempore ſuo exercetur Cenſura Eccleſiaſtica, maximè ſi intervenerit juramentum. Et hoc intelligitur, quandò inter perſonas, de quarum conjunctione agitur, intervenerit conſenſus; ſecùs eſt ſi inter parentes, niſi fortè filius tacitè ratificaſſet. Sic intelligi poteſt Lex, quam dicunt correctam, *C. e. l. 1. & 27. q 2. deſponſatas*. Hæc *Hoſt.*

Circà quintum, reſpondeo. Coràm Epiſcopo *extra. de deſp. impu. duo pueri §. 1.*; vel coràm Miſſo Dominico, ideſt Officiali, *extra. de frigi. c. 1. §. 1.* vel alio Judice ſuo idoneo ſpecialitèr ad hoc ab eo delegato; vel coràm alio Judice, ad quem pertineat de Matrimonio cognoſcere. Hoc ideò dico, quia in diverſis Eccleſiis, diverſa obtinet conſuetudo, ut dicetur infrà, cum agetur de matrimonialibus Cauſis.

Circà ſextum, reſpondeo. Sufficit tunc, quod faciat coràm proprio Presbytero, & in defectu ejus, coràm vicinis, *ar. extra. de appel. ſi juſtus*; *& de offi. dele. paſtoral. §. fi.* Ita tamen, quod quamcitò poterit, veniat coràm Epiſcopo, & conditionem ſuam proponere non omittat, *ar. extra. de ſen. extra. de cætero in fi.* Hæc *Hoſt.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Talis reclamatio ſufficere videtur, niſi inter tales non Sponſalia, ſed Matrimonium contractum fuerit, ſicut loquitur, *extra. de deſpon. impu. atteſtationes*. Hæc *Hoſt.*

Circà octavum, reſpondeo. Quod ſecundum Matrimonium tenet, quia primum non tenuit, impediente ætate; fortiùs tamen obligatur Pubes, quàm Impubes; & hoc ſi nunc Impubes factus Pubes conſentiat, alter cogatur conſentire, & Matrimonium conſumate. Hæc *Goſ.* & *Hoſtien.*

Circà nonum, reſpondeo. Adhuc puto, quod ſecundum Matrimonium tenet, ut patet in his, quæ notantur ſuprà *de Sponſalibus*, & hoc intelligas niſi Sponſa fuerit traducta, vel aliàs ſimùl morarentur, ut *cap.* notatur, traductio enim, & carnis copula æquiparantur, *extra. de conju. lepro. c. fi.* Hæc *Hoſt.*

Circà decimum, reſpondeo. Sponſalia debent eſſe libera ab omni coactione, *extra. de Spon. cum locum.* Pater tamen poteſt cogere filium, vel filiam in ſua poteſtate conſtitutos ad Sponſalia, vel Matrimonium contrahendum, modica tamen coactione, ſcilicèt, interpretatione paterna, *ff. de ritu nup. l. ſi*

l. ſi patre, *& l. nec cogitur*. præciſè autem cogere non poteſt, *C. de nup. l. nec filium*, & in *d. l. non cogitur*. Hæc *Goſ.* Si quis igitur per vim, vel metum, qui poteſt cadere in conſtantem virum, Sponſalia contrahat, niſi poſteà ei conſentiat, excuſatur à contrahendo Matrimonium, nec cogatur, *extra. de deſpon. impu. de illis*, *ubi de hoc*. Secùs tamen eſt, ſi metus ſit levis, *extra de ſpon. de muliere. ubi de de hoc in gloſ.* Hæc *Jo.* dicit, & *cap. veniens*. & etiam de hoc habetur in *tit. de conſenſu ar. 8. q. ult.*

Circà nndecimnm, Reſpondeo. Cogi debet illam ducere, cum qua dormivit, cum alteram habere non poſſit. Et hoc intelligo eſſe verum, ſi ipſa contemplatione tractatus præcedentis, ei in Copnlam carnalem conſentit, *ar. extra. de Spon. ex litteris 2. & cap. is, qui*; & hujus ſententiæ ſunt *Goſ.* & *Ber.* ſuper idem *c. ex litteris*, & *Hoſt.* ibidem dicens: quod incertitudo ab initio, declarata eſt per carnis Copulam, ex poſt facto; undè ſicut alia Sponſalia ab initio conditionalia, & incerta, per carnis Copnlam fiunt pura; ità & iſta. *Inno.* verò ſuper idem *cap. ulti.*, contrarinm dicit, quod ſi non intervenerint Sponſalia, nec Matrimoninm inter eos; nec etiam intervenire poſſint, niſi inter certas perſonas, contrahere cum alia ſibi licet; & eſt *art.* pro eo *lib. 6. de ſponſ. ex Sponſalibus.*

Circà dnodecimum, reſpondeo. Caſus iſte ſimilis eſt præcedenti, ut dicit *Goſ.*

Circà tertiumdecimum, reſpondeo. Hoc eſſet contrà ſubſtantiam Matrimonii, *extra. de divor. gaudemus §. quia verò*, & ideò nihil agitur *32. q. 2. aliquando*; ubicumque autem probatur Matrimonium, & Sponſalia, *ff. de Spon. oratio.* Hæc *Goſ.*

Circà quartumdecimnm, reſpondeo ſecundùm *Goſ.*, quod qui ſic contrahit, ſicut dictum eſt, non intendit contrahere cum una, ſed cum utraque, quod non poteſt; & ideò nihil agit, ſcilicèt, nec illud, quod vult, quia non poteſt; nec illud, quod poteſt, quia non vult, *extra. de offi. del. cum ſuper abbatia.* Hæc *Goſ.*

Sed hoc eſt contrà illud generale. *Si non valet ſicut ago; valeat ſicut valere poteſt;*

Reſpondeo. Non eſt multùm curandum, quia rarus eſt iſte caſus, tamen pro *Goſ.* eſt *ar. extra. de condi. ap. c. ul.* Hæc *Hoſt*

Circà quintumdecimum, reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Poteſt dici, quod non tenetur, qnia quandò hoc juravit, aut intellexit, quod utramque ſimùl duceret, ſicut *Goſ.* intelligit, & ſic non tenuit. Aut diverſis temporibus; & ſic ſi quandò cum prima contraxit, intendebat juramentnm ſervare, primnm Matrimonium nullum fuit, bono Sacramenti, ideſt, indiviſibilitatis, deficiente.

Circà ſextumdecimum, reſpondeo ſecundùm *Hoſti.*, quod ſic; Si quandò ad eam pervenit, ratum habuit; & ſi poſt talem ratificationem, eam cognoverit, Matrimonium præſumptum eſt, *extra. de conver. conju. ex parte*; *& de jure jur. l. ſi verò.*

Circà decimumſeptimum, reſpondeo ſecundùm *Hoſt.*, qnod non; Quia poteſt aliam eligere, nec dejerat cum alia contrahendo.

Circà decimumoctavum, reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* patet per *Decretalem*, *extra. de ſpon. ad audientiam*; quod ad Primam dandam mihi teneris juxtà poſſe, quia nec ad aliud te obligat juramentum, niſi quod eam mihi dare labores.

Circà decimumnonum, reſpondeo ſecundùm eundem *Hoſti.* Aut Prima conſenſit expreſsè, vel tacitè; putà, quia ea præſente, & ſciente, & non contradicente, Sponſalia fuerunt contracta; Vel ignorante, poſteà tamen ratificante cum eſſet ætatis legitimæ; & ſic tenuerunt Sponſalia inter me, & Primam, *extra. de ſpon. ex litteris*, *& c. Sponſum*; Undè Secundam habere non poſſum, *extra de ſpon. ad audientiam*; Aut nullatenùs in me conſenſit, & ſic teneris ad Secundam; & ſimilitèr de aliis eſt dicendum, ut patet *extra. de deſpo. impu. ex litteris.*

PRÆMONITIO AD LECTOREM,

Pro ſubſequenti Materia de Matrimonio.

OPERIS hujuſce Vetuſtati non derogaturos cenſemus, ſi ea hic addenda duxerimus, quæ tibi, Lector benevole, proficua fore non deſperamus; Utrumque enim, & antiquitati reverentiam ſervare, & Legenti commodum, atque utilitatem quærere conſtituimus. Compertum itaque cum ſit, quod plura ſæcula Sacras Tridentinæ Synodi Sanctiones, aliorumque poſteriorum Pontificum Decreta, Opus hoc, & Author ejus præceſſerit; hinc nec errore decipiaris, dum tyrocinium agis in Operis addiſcenda Materia, indè fraudem, & detrimentum exhauriens; nec Authori calumniam intuleris, quiſquis Materiam præcallens, dum Opus percurrendo, quidquam in eo deprehenderis, quod aliquo Pontificum recenti Decreto, vel Tridentinæ Synodi determinatione fuerit reprobatum. Hucuſque, hoc quod timere poſſet Tyro, & Peritus contemnere, non eſt deprehenſum; cum præcedentes Libri nihil contrà Canonicas Sanctiones continere, ut videre potuimus, videantur; Si quæ verò detexeris, Operis vetuſtati parcas, & Authoris eximiæ Probitati. Nùnc verò dum Octavum Librum de Matrimonio inſcriptum perlegimus, aliquid Nobis occurrit, quod recentibus Sacroſancti Tridentini Concilii determinationibus adverſatur; Unum hoc eſt de Matrimonio Clandeſtino, quod quidem cum antè laudatum Concilium, ratum haberetur, & firmum, ut *Seſſione vigeſimaquarta Capite primo* ipſum Concilium proteſtatur; ideò & Author in hoc Libro tale Matrimonium approbat, & ab objectionibus vindicat; Porrò autem cum eadem Sacroſancta Synodus plura ex Matrimonio Clandeſtino detrimenta progredi, nec ſatis per prohibitiones homines ab his deterreri inſpexiſſet; ut firmiùs, validiùſque tot incommodis proſpiciens obveniret; ſtatuit, & declaravit talia Matrimonia nulla penitùs, & irrita judicari debere; Sicque quæ priùs ad ſolemnitatem Contractus exquirebantur, pro validitate ejuſdem in poſterùm requiri ſancivit, ut loco ſuperiùs laudato innoteſcit. Monitum itaque de hoc te volumus, Amice Lector, ut ſic tibi conſulas legenti, dum vis proficere; & Authoris vetuſtati parcas, dum relinquendum ſuis in locis adjiciemus; Si quæ verò, vel priùs abſque nota excidiſſet, vel poſteà excurreret propoſitio, hanc monitionem pro univerſali regula præfiximus, ſic Authori reverentiæ, & Legentis profectui conſulentes. Vale.

T I T U L U S III.

De ipſo Matrimonio.

Conſequentèr conſiderandum eſt de Matrimonio.

Primò, de ipſo Matrimonio.

Secundò, de ejus Cauſa efficiente, ſcilicèt, de Conſenſu.

Tertiò, de Bonis.

Quartò, de Differentiis.

Quintò, quis contrahere poſſit Matrimonium, & quis non; de quibus manifeſtabitur, agendo de Impedimentis Matrimonii.

Sextò, de Nuptiis ſecundis.

Septimò, de Matrimonialibus Cauſis; in quibus agitur ad Matrimonium conjungendum, vel disjungendum.

Octavò, de Filiis, quorum Cauſa contrahitur Matrimonium.

Nonò, de Dotibus, & Donationibus factis propter Nuptias.

Hæc omnia per plures Articulos, & Titulos dilucidabimus; ſic igitur.

ARTICULUS I.

De Eſſentia, Significatione, & Nominatione Matrimonii.

VIdendum modò eſt de Mattimonii Eſſentia, Significatione,& Nominatione, dicturi poſteà de ejus Inſtitutione, & Obligatione.

Circà quod quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Quid ſit Matrimonium definitivè?

Secundò. Utrùm Matrimonium ſit Sacramentum novæ Legis?

Tertiò. Quid eſt in Sacramento Matrimonii Materia, & quid Forma?

Quartò. Quid eſt in Matrimonio Sacramentum, & quid Res?

Quintò. Utrùm in Suſceptione Matrimonii, gratia conferatur?

Sextò. Utrùm Copula Carnis ſit de Integritate Matrimonii?

Septimò. Quibus modis nominatur Matrimonium?

Circà primum. Reſpondeo. Ut habetur à *Magiſtro ſenten. lib. 4. diſt.* 27. Et ut habetur, 27. *queſt.*2. §.1., *Et extra de præſump. illud quoque nobis*. Matrimonium *eſt Conjunctio maritalis, Viri, & Mulieris, intèr legitimas Perſonas individuam vitæ conſuetudinem retinens*.

Ad cujus evidentiam ſciendum eſt, quod ibi tangitur genus, ſcilicèt, *Conjunctio*, ideſt, *Coadunatio diverſorum*, quod eſt Relatio. Hæc autem Relatio eſt multiplex; ex parte ſubjecti, & ſic ſignificatur his nominibus, ſcilicèt, *Uxor*, & *Maritus*; & eſt una ex parte Cauſæ, ſcilicèt, *Finalis*; quia ad eandem numero generationem ordinatur; & ſic ſignificatur hoc nomine *Matrimonium*. Conjunctio autem illa, quæ eſt in actu carnali, non pertinet ad eſſentiam Matrimonii, ſed ad uſum. Tangitur etiam ibi Differentia trahens in ſpeciem, ſcilicèt, *Maritalis*, quia cum Matrimonium ſit Conjunctio in ordine ad aliquod unum, talis Conjunctio in ſpeciem contrahitur per illud, ad quod ordinatur; & hoc eſt illud, quod ad Maritum pertinet, quaſi dicatur. *Matrimonium eſt Conjunctio ad ea, quæ officium Mariti requirit*; quia enim, ut dicit *Apoſtolus*, *Vir non eſt propter Mulierem, ſed Mulier propter Virum*; ideò hæc differentia potiùs ſumitur à Viro, quàm à Muliere.

Quia verò Conjunctio matrimonialis implicat in ſe duo, ſcilicèt, legitimitatem Perſonarum, & indiviſionem Perſonarum; ideò ad majorem evidentiam additur, *inter Perſonas legitimas individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Undè non eſt de Eſſentia definitionis, ſed explicatio primi membri.

Et notandum, quod ibi deſcribitur Matrimonium, ſecundùm ſtatum perfectum.

Ad complementum autem Matrimonii tria concurrunt; requiritur enim quod ſit initiatum per Conſenſum animorum verbis expreſſum, & quod ſit conſumatum per commixtionem ſexuum, & quod ſit ratum per fidem Contrahentium, ideſt, per fidei Sacramentum; undè ſub illa definitione non comprehenditur Matrimonium initiatum, nec Matrimonium Infidelium, quia neutrum eorum individuam conſuetudinem vitæ retinet, ſed in caſu ſeparari poteſt, ut habetur infrà.

Si tamen Individuitas intelligatur ſecundùm aptitudinem, non ſecundùm actum; ſicut riſibile poſitum in definitione hominis; illa definitio complectitur utrumque eorum.

Circà ſecundum. Reſpondeo, quod ſic; Quod patet per hoc, quod *Apoſtolus ad Epheſi* 5. de Matrimonio dicit. *Sacramentum hoc, magnum eſt. Dico autem in Chriſto, & in Eccleſia*; quod non poſſet dici de aliquo Sacramento, quod eſſet in nova Lege inſtitutum. Et ſic Matrimonium poteſt accipi duplicitèr, uno modo quantùm ad ipſius Inſtitutionem, & ſic non eſt Sacramentum novæ Legis, quia fuit antè novam Legem inſtitutum. Alio modo quoad ejus Effectum; & ſic licèt fuerit antè novam Legem inſtitutum, non tamen habuit tunc vim conferendi gratiam, ſicut habet modò.

In nova ergò Lege Matrimonium, non eſt evacuatum, ſed confirmatum, & factum gratiæ cauſativum; & ſic Matrimonium eſt novæ Legis Sacramentum. Hæc *Ric.4.di.26.qu.4. ar.2. c.*

Circà tertium. Reſpondeo. Eſſentia hujus Sacramenti conſiſtit in ſenſibili actione Suſcipientium ipſum; Undè verbum primò prolatum ab altero eorum, habet rationem Materiæ; & verbum ſecundò prolatum ab alio, habet quaſi rationem Formæ, eo modo, quo verba ſunt Forma in Sacramento. Sicut enim cum *verbum accedit ad elementum, & fit Sacramentum*, ut ſuperiùs eſt habitum; ſic cum ad verbum illius, qui primò dicit, *Accipio te in Uxorem*, accedit verbum alterius, dicentis; *Et Ego accipio te in Virum*; vel è converſò, fit Sacramentum; Et ita patet, quod non eſt idem Materia, & Forma; nec de neceſſitate Sacramenti, quod verbum Viri præcedat verbum Mulieris, quia quodcumque iſtorum præcedat, nihil obeſt Sacramento.

Nec dicendum eſt, quod Benedictio Sacerdotalis ſit Forma hujus Sacramenti. Illa enim eſt quid Sacramentale, & non eſt quid pertinens ad Eſſentiam Sacramenti. Hæc *Ric. 4.diſt.26. qu.4. ar.2. c.1.*

Alii dicunt, quod verba, quibus Conſenſus matrimonialis exprimitur, ſunt Forma hujus Sacramenti; Materia autem eſt

Con-

Conſenſus, & hæc dicit *Ber. extra de ſpon. tua. nos, ubi text. claré*.

Objicitur autem contrà prædicta, quia ſecundùm *Hug. de Sancto Victore*; Sacramentum eſt ex Benedictione ſanctificans; ergò omne Sacramentum habet Benedictionem ſibi eſſentialem?

Reſpondeo. Hoc verum eſt de Sacramentis in nova Lege inſtitutis; tale autem non eſt Matrimonium, ſecundùm *Pet. 4. diſt. 26. quæſt. 3. ar. 1. c. 1.*

Circà quartum. Reſpondeo, ſecundùm *Ric. 4. diſt. 26 qu. 4. ar. 2. c. 1.* ibi eſt Sacramentum tantùm expreſſio Conſenſuum, & obligatio mutua, quæ per mutuum Conſenſum, per verba de præſenti expreſſum eſt cauſata. Hæc enim eſt res reſpectu ſignificationis exterioris, quæ eſt per ſenſibilia ſigna. Et eſt Sacramentum, ſive ſignum duplicis rei, ſcilicèt, charitatis, quam ſignificat, & diſpoſitivè cauſat; & unionis Chriſti, & Eccleſiæ, quam ſignificat, ſed non cauſat. Ipſa autem charitas eſt res tantùm.

Secundùm Alios autem eſt duplex Sacramentum, ſive Signum; Unum principale, quod eſt Verbum, vel Nutus exprimens Conſenſum; Alterum annexum, ſcilicèt, Copula Carnalis; Conjunctio etiam Chriſti, & Eccleſiæ, eſt duplex, ſcilicèt, per Charitatem, & per Naturæ conformitatem. Prima ſignificatur per Conſenſum Animorum. Secunda per conjunctionem ſexuum; & hujus ſententiæ ſunt *Bon. 4. diſt. 26. qu. 2. art. 1. c., & c. 1. & 2. Tho. & Pet.*, hæc poſſunt haberi ab eis in hac materia.

Circà quintum. Reſpondeo. Quod Contrahentibus Matrimonium dignè confertur gratia gratum faciens, ſicut enim natura nulli confert Potentiam, quin etiam conferat diſpoſitionem neceſſariam ad idoneam executionem actus illius Potentiæ: Sic ipſe Deus conferendo alicui Poteſtatem aliquam per Sacramenti Suſceptionem, ſimùl confert diſpoſitionem neceſſariam ad idoneam executionem actus Poteſtatis illius. Per Sacramentum autem Matrimonii datur ex Divina Inſtitutione Contrahentibus Matrimonium Poteſtas, ut Unus utatur alio ad procreationem Prolis, & ad remedium Concupiſcentiæ; cujus Poteſtatis actum, exequi non poſſunt idoneè, & dignè, ſine gratia gratum faciente, ergò, &c. Hæc *Ric. 4. diſ. 26. q. 2. ar. 3. c.*

Circà ſextum. Reſpondeo. Duplex eſt rei Integritas, ſive Perfectio: Prima in eſſe ſimpliciter: Secunda in eſſe completo conſiſtit: Primo modo Puer eſt completus; non ſecundo modo, quia non poteſt perficere, quæ ſunt hominis. Primo modo Copula Carnalis, non eſt de Integritate Matrimonii; Sed ſecundo modo, quia licèt ſine ipſa habeat etiam Matrimonium, tamen non habet perfectam ſignificationem, & ſic dicit *Aug. Non eſt dubitandum illam Mulierem ad Conjugium non pertinere, cum qua doceatur Commixtio ſexuum non fuiſſe*.

Circà ſeptimum. Reſpondeo. Sicut elicitur ex verbis, *Iſidori 9. Eth.* Tripliciter nominatur, ſcilicèt, Conjugium, Nuptiæ, & Matrimonium.

In Matrimonio enim, eſt conſiderate tria.

Primò, Eſſentiam ejus, quæ eſt Conjunctio, & ſic dicitur Conjugium.

Secundò, ejus Cauſam, quæ eſt ſolemnis Deſponſatio, & ſic dicitur Nuptiæ à *Nube*; quia in ſolemni Benedictione velantur Capita Nubentium.

Tertiò, Effectum, ſive Fructum, qui eſt Proles, & ſic dicitur Matrimonium, ut *Aug.* dicit contrà *Fauſtum*, quia non debet Mulier aliud nubere, niſi, ut ſit Mater, vel ſecundùm *Iſidorum*, Matrimonium dicitur, quaſi Matris Munium, idest, Officium; quia maximè Fœminis incumbit educandæ Prolis officium; Undè ſicut poſſeſſio dicitur Patrimonium, quia paterna ſollicitudine acquiritur; ſic Prolis acquiſitio Matrimonium; & hæc eſt potiſſima inter omnes Æthimologias, licèt etiam aliæ inveniantur.

ARTICULUS II.

De Inſtitutione Matrimonii.

Conſiderandum deindè eſt, de Inſtitutione Matrimonii.

Et circà hoc, quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Matrimonium ſit de Jure Naturæ?

Secundò. Utrùm Matrimonium inſtitutum fuerit antè Peccatum?

Tertiò. Utrùm fuerit inſtitutum à Deo immediatè?

Circà primum. Reſpondeo, quod ſic, aliquo modo; Undè *ff. de Juſti. & Jure l. 1., & Inſti. rubrica prima*; dicitur; *Jus naturale eſt, quod omnia Animalia Natura docuit*; & paulò poſt; *hinc deſcendit, Maris, & Fœminæ Conjunctio, quam nos Matrimonium appellamus*.

Ad cujus evidentiam ſciendum, quod aliquid eſſe de Iure Naturæ, dicitur dupliciter. Uno modo illud, quod cauſatur ex naturali neceſſitate, non cooperante voluntate, niſi illius, qui Naturam inſtituit; Et ſic dicimus, quod de Jure Naturæ ignis eſt aſcendere ſursùm, & ſic Matrimonium non eſt de Jure Naturæ.

Alio modo dicitur eſſe de Jure Naturæ illud, ad quod Natura inclinat, quantùmvis per liberum arbitrium perficiatur; Secundùm

q.em modum actus Virtutum, dicuntur eſſe de Jure Naturæ: & ſic Matrimonium eſt de Jure Naturæ, quia ad ipſum inclinatur Natura generis, & ſpeciei; Et per comparationem ad principalem eius finem, qui eſt bonum Prolis, & per comparationem ad ſecundarium, qui eſt mutuum obſequium in rebus domeſticis.

Quod autem Natura generis ad hoc aliquo modo inclinet, declaro ſic.

Procreatio Filiorum, communis eſt omnibus Animalibus, quamvis ad hoc non incliner Natura. Uno modo in omnibus, quia quædam ſunt Animalia, quorum Filii nati ſtatim poſſunt ſibi victum ſufficientèr acquirere, vel ad quorum ſuſtentationem ſufficit Vir per ſe; Et ideò quamvis in iſtis Natura inclinat ad Coitum, non tamen eſt in iſtis determinatio Maſculi ad Fœminam. In illis autem, in quibus Filii indigent ſuſtentatione utriuſque Parentis, uſque ad paucum tempus, eſt determinata per Naturam Conjunctio Maſculi ad Fœminam, ut patet in quibuſdam Avibus: Filii autem Hominum indigent cura utriuſque Parentis, uſque ad magnum tempus, & ideò in Hominibus Natura inclinat ad determinatam conjunctionem Maris, & Fœminæ, uſque ad magnum tempus, quia ex hoc non poteſt concludi, quod Natura generis inclinet ad inſeparabilem unionem per totam vitam; ideò Natura generis non inclinat ita perfectè ad Matrimonium, ſicut Natura ſpeciei, quæ etiam convenit Homini, ſecundùm illud, quod eſt Homo.

Quod autem ad hoc inclinet Natura ſpeciei perfectiùs, quàm Natura generis, declaro ſic.

Jus Naturæ dictum à Natura humanæ ſpeciei, eſt quod naturalis ratio Hominis dictat. Naturalis autem ratio Hominis, non tantùm dictat Filiorum procreationem, ſed etiam Educationem, & Inſtructionem. Undè ſecundùm *Philoſophum* 8. *Ethic. cap.* 11. Filii habent à Parentibus Eſſe, Nutrimentum, & Diſciplinam. Diſciplina autem Parentum indigent Filii, ut plurimùm per totam Parentum vitam; non poſſunt autem commodè Filii ſic inſtrui, niſi haberent certos Parentes; & niſi eſſet indiſſolubilis obligatio Viri ad Mulierem. Si enim eſſent Parentes certi, non tamen obligati; non eſſet eorum tam perfecta, & diligens ſolicitudo circà Prolis Educationem. Undè videmus, quod nati de Fornicatione, licèt certos habeant Parentes, ab his tamen ut plurimum negliguntur; & ideò naturalis ratio dictat, debere eſſe obligationem determinati Viri, ad determinatam Mulierem indiſſolubilitèr per totam vitam, quæ obligatio eſt Matrimonium.

Quod etiam ad Matrimonium inclinet Natura per comparationem ad ejus finem ſecundarium, qui eſt mutuum obſequium, ſic poteſt oſtendi.

Homines in defectibus, & perfectionibus, habent ſe inter ſe, ſicut excedentes, & exceſſi; ideò dictat naturale Judicium rationis; Homines debere ſimùl cohabitare, ut mutuò ſibi invicèm ſuppleant defectus; propter quod dicit *Philoſophus* 1. *poli. c.* 2. quod *Homo natura, civile animal eſt*; quod concordat dicto Apoſtoli dicentis *Gal.* 6. *Alter Alterius onera portare*. Simili modo dici poteſt, quod cum in rebus domeſticis, quædam magis conveniant Viro, quàm Mulieri, & è converſò; naturalis ratio dictat, non tantùm cohabitationem Viri, & Mulieris in una Domo, ut ſuos defectus mutuò ſuppleant, ſed etiam cohabitationem per totam Vitam indiſſolubilem, ut libentiùs, & fideliùs ſibi invicèm ſubveniant; Undè *Philoſophus* 8. *Ethr. c.* 12., *Viro, & Uxori, amicitia videtur ſecundùm Naturam inexiſtere, Homo enim Natura conjugale animal.*

Circà ſecundum. Reſpondeo. Duplex eſt Uſus Matrimonii; & ſecundùm hoc, duplex eſt Inſtitutio; Una in officium Naturæ multiplicandæ; Altera in remedium culpæ vitandæ; quoad primam poteſt dici Sacramentum largè, in ratione ſigni, non Cauſæ; Quoad ſecundam verò, propriè in ratione ſigni, & cauſæ, inquantùm erat medicamentum concupiſcentiæ; Prima Inſtitutio fuit facta in Paradiſo, antè Peccatum; Secunda verò extrà Paradiſum, poſt Peccatum; Undè Inſtitutio ipſius, inquantùm eſt Sacramentum propriè, poſt Peccatum fuit, non antè.

Circà tertium. Reſpondeo. Deus Matrimonium inſtituendum prædixit, cum, (ut habetur *Geneſ.* 2.) dixit; *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile ſibi.* Matrimonium autem facto inſtituit implicitè, cum de coſta Adæ dormientis, formavit Mulierem, & adduxit eam ad Adam, ut habetur *eodem cap.* Et ipſum Matrimonium verbo prædixit, cum dicit *Geneſi* 1. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam.* Undè *Auguſt.* 14. *de Civit. Dei, c.* 22. *Non nullo modo dubitamus, ſecundùm Benedictionem Dei,* Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, *donum eſſe Nuptiarum, quas Deus antè peccatum hominis, ab initio conſtituit, creando Maſculum, & Fœminam.* Adam verò Deo inſpirante Inſtitutionem Matrimonii ſpecificavit, cum dixit *Geneſi* 2. *hoc nunc Os ex Oſſibus meis, & Caro de Carne mea*; & parùm poſt, *quamobrem relinquet Homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ, & erunt*, inquit, *duo in Carne mea.* In quibus verbis tria Bona Matrimonii explicavit; ſcilicèt, Bonum inſeparabilitatis, cum dicit, *propter hoc relinquet Homo Patrem, & Matrem,* ideſt,

Digitized by Google

ideſt, cohabitationem Patris, & Matris: Et Bonum Fidei, cum dicit, *adhærebit Uxori ſuæ*, non alienæ. Et Bonum Prolis, cum dicit; *& erunt duo in Carne una*, ſcilicèt, Prolis unius procreandæ.

Fuit autem conveniens Matrimonium inſtitui per Deum, & Hominem divinitùs inſpiratum; ut Cauſa Effectui reſponderet. In Matrimonio enim eſt Virtus ſpiritualis in ſignificando, & efficiendo; & aliquid Carnale, & humanum, ſcilicèt, obligatio ad carnalem actum. Et hæc dicta ſunt de Matrimonii Inſtitutione, inquantùm fuit in Officium: Inquantùm etiam fuit in remedium, fuit inſtitutum à Deo poſt Peccatum implicitè, cum dixit Mulieri; *In dolore paries Filios, & ſub Viri eris poteſtate, & ipſe dominabitur tui*; & Adæ dixit; *quia audiſti vocem Uxoris tuæ, &c.* Ex quibus, & ſequentibus, ſimùl in unum collectis, videri poteſt, Deum inſinuaſſe Copulam eorum, jam non eſſe tantùm in officium, ſed etiam in remedium, Expreſſiùs autem inſtituit hoc Deus, cum poſt Diluvium dixit Noe, & Filiis ejus; *Creſcite, & multiplicamini, &c.* Multiplicatio enim Hominum conjunctione Maſculi, & Fœminæ perficitur. Cum autem Chriſtus dixit *Matth.* 19. *Quos Deus conjunxit, Homo non ſeparet*; per illa verba Matrimonium non inſtituit, ſed Matrimonium dudum inſtitutum ſeparari non poſſe oſtendit. Et hoc dixit ad inſtruendum eos, qui de ſeparabilitate Matrimonii, non benè ſentiebant; ut patet per litteram ibidem. Hæc *Ric. 4. diſt. 26. qu. 1. art. 3. c. 1.*

Secundùm autem *Scot. 4. diſt. 26. qu. unica concluſ. 4. dubio* 1.; Cum Matrimonium ſit Sacramentum novæ Legis, ſecundùm quod tenet Eccleſia, immediate fuit à Chriſto inſtitutum, ſicut & alia novæ Legis Sacramenta; Ubi autem illud inſtituerit, non habetur pleniùs, quàm *Matthæi* 19. ibi enim, Contractum Matrimonii inſtitutum priùs *Geneſ. 2.* approbavit, non inſtituit; & ulteriùs Contractui Matrimonii, Sacramentum propriè dictum annexuit, quod accipi poteſt, ex hoc, quod addit, *quos Deus conjunxit, Homo non ſeparet*; ut non intelligatur conjunxiſſe; pro inſtituiſſe præcisè Contractum Matrimonii; ſed conjunxiſſe ex tunc gratiosè per Inſtitutionem Sacramenti, concomitantis Matrimonii Contractum.

Objicitur autem, quod circà ea, quæ Deus immediatè inſtituit, nulla poteſt fieri mutatio per Hominem; Sed per Eccleſiam mutatio fit circà Matrimonium tota die, ergò, &c.

Reſpondeo, quod Mutatio per Hominem non poteſt fieri circà Matrimonium, quantùm ad ea, quæ Divina Inſtitutione determinavit, ſed quoad ea, quæ indeterminata, per Eccleſiam determinanda reliquit. Hæc *Bon. 4. diſt. 26. qu. 2. art. 4. c. 2. ad oppoſitum.*

ARTICULUS III.

De Obligatione Matrimonii.

Conſiderandum modò eſt, de Obligatione Matrimonii.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm fuerit in Præcepto antè Peccatum?

Secundò. Utrùm Copula Conjugalis, fuerit ſub Præcepto poſt Peccatum?

Tertiò. Utrùm modò obligentur Homines ad illud Præceptum?

Circà primum, reſpondeo, quod ſic; ut vult *Magiſt. ſententiarum. lib. 4. diſt.* 26. Nam Cauſa Inſtitutionis Matrimonii in Officium duplex eſt; Una pro ſtatu Innocentiæ, ſcilicèt, Multiplicatio ſpeciei humanę, propter complendum numerum Electorum; Altera pro ſtatu Culpæ, ſcilicèt, Conſervatio ſpeciei humanæ, per ſucceſſionem Individuorum; Propter hoc datum eſt bis Præceptum illud, ſcilicèt, *Creſcite, & multiplicamini*; ſemèl antè Peccatum, in Paradiſo *Geneſ. 1.*; & ſemèl poſt Peccatum, terminato Diluvio *Gen ſ. 9.*

Dico ergò, quod antè Peccatum Matrimonium, & Uſus ejus fuit in Præcepto; quia tamen fuit Præceptum affirmativum, non obligabat, niſi pro loco, & tempore, & ideò primi Parentes non fuerunt tranſgreſſores iſtius Præcepti, licèt numquàm fuerint in Paradiſo carnalitèr copulati. Ratio cujus poteſt ſic aſſignari. Primò, quia ſatis citò, poſt formationem Ævæ, facta eſt illa tranſgreſſio, propter quam ſunt ejecti de Paradiſo. Secundò quia determinationem temporis, quo inciperent coire, expectabant Divina Authoritate; & has duas tangit *Auguſtin. lib. 9 ſuper Geneſ.* Tertiò eſt, quia ſuperfluitas cibi tertia digeſtione digeſti, quod eſt materia ſeminis, nondùm erat in eis.

Si objiciatur, quod *Dam. lib. 2. cap. ultim.* & ſimilitèr *lib. 4 c. 16.* Sentire videtur, quod ſi homo ſtetiſſet, Deus Genus humanum, alitèr, quàm per coitum multiplicaſſet.

Dicendum, quod illud dicit opinando, undè addit, *fortaſſis*; non aſſerendo, nec ejus opinio eſſet in hoc tenenda; Undè, & *Auguſt. 14. de Civit. cap. 23.* reprobat eam.

Circà ſecundum, reſpondeo. Matrimonium poſt Peccatum fuit, & in officium, & in remedium; quoad primum, fuit ſub præcepto poſt Peccatum, donèc facta fuit multiplicatio ſufficiens Hominum, ad Cultum Divinum; Et tot vacantes erant illi operi, quod meliùs erat manere aliquos in virginitate, vel Viduitate, quàm omnes Copulæ conjugali intendere.

Quo-

Digitized by Google

Quoad ſecundum autem numquàm fuit in Præcepto, quia morbum Carnalis Concupiſcentiæ Homines efficaciùs poſſunt temperare per exercitium Meditationum, & Affectionum Spiritualium, & deguſtationem Cœleſtium, & macerationem Corporum, quàm per matrimonialem Concubitum. Sic enim dicit *Ber. in Epiſt. ad proprios Parentes. Guſtato Spiritu, neceſſe eſt decipere Carnem; Affectanti Cœleſtia, terrena non ſapiunt; Æternis inhianti, faſtidio ſunt tranſitoria.*

Non igitur obſtat de Beata Virgine, quia tempore ejus, jam erat ſufficiens multiplicatio Hominum ad Cultum Divinum, & ideò Copula Conjugalis jam non erat ſub Præcepto; Undè nec D. Joannes Baptiſta Matrimonium contraxit; Ulteriùs poteſt dici, quod Perſonæ privilegiatæ, ſicut Beata Virgo, & Joannes Baptiſta, erant ab illo Præcepto per Divinam Diſpenſationem, ſecretè exemptæ.

Circà tertium, reſpondeo, quod non; quod patet per hoc, quod *Apoſt. 1. Corinth. 7.* Virginitatem conſulit, quod contrariatur Copulæ conjugali; nam Præceptum illud fuit affirmativum; ideò non obligat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore convenientibus; & ideò quamdiù fuit modicus numerus Hominum Deum colentium, illud Præceptum obligavit; quæ Cauſa modo ceſſat, quia magna eſt multiplicatio Hominum Deum colentium, & tot vacant Copulæ conjugali, quod expedit, ut multi maneant in continentia virginali, & viduali; fuit etiam illud Præceptum ſatis revocatum per hoc, quod *Apoſtolus* continentiam virginalem præfert Copulæ conjugali, ut patet *prima Corinth. 7* & per hoc etiam, quod caſus, in quo obligat, non manet; Si tamen redigeretur Mundus ad tam parvum numerum Hominum, quod quibuſdam Caſtitatem ſervantibus, alii non ſufficerent ad ſufficientem multiplicationem Hominum, ad Cultum Divinum; tunc matrimonialis Copula omnibus, illi actui vacare potentibus, eſſet Præceptum; tamen jam tot creduntur ſalvati; & tantùm ſunt Homines per Mundum multiplicati, quod, ſicut dicit *August. lib. de bono conju. Si omnes vellent continere ab omni Concubitu de Corde puro, & conſcientia bona, non ficta, multò citiùs Dei Civitas compleretur.* Hæc *Ric. 4. diſt. 26. qu. 3. O.*

TITULUS IV.

De Cauſa efficiente Matrimonii, ſcilicèt, de Conſenſu.

Poſteà conſiderandum eſt de Cauſa efficiente Matrimonii, ſcilicèt, de Conſenſu, per quem habet Matrimonium contrahi.

Primò, de Conſenſu ſimplicitèr.

Secundò, de Conſenſu confirmato Juramento.

Tertiò, de Conſenſu, cui ſuperveniat Copula Carnalis.

Quartò, de Conſenſu coacto.

Quintò, de Conſenſu condirionato.

Sextò, de Conſenſu ad tempus.

Septimò, de Conſenſu per Procuratores inter Abſentes expreſſo.

Octavò, de Conſenſu matrimonialis objecto, ideſt, in quid ſit ille Conſenſus.

Hæc omnia per plures Articulos examinabuntur; ſit igitur.

ARTICULUS I.

De Conſenſu ſimplicitèr.

Nunc conſiderandum eſt, de Conſenſu ſimplicitèr.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Conſenſus ſit Cauſa efficiens Matrimonii?

Secundò. Utrùm Conſenſus tacitus ſufficiat ad eſſe Matrimonium?

Tertiò. Utrùm in Matrimonio ſit opus Scriptura?

Quartò. Quid ſi dicatur Viro: *Vis Talem*, vel, *placet tibi Talis*? Et ille reſpondet, *Placet*; & poſteà ſimilitèr Mulieri; & illa reſpondeat, *Placet*?

Quintò. Quid ſi Vir dicat; *Promitto tibi, quod providebo tibi, tamquàm Uxori*; & illa idem reſpondeat?

Sextò. Quid ſi dicat: *Promitto tibi, quod non dimittam te pro meliori, vel pejori*?

Septimò. Quid ſi dicatur à Viro: *Promitto tibi, quod habebo te pro legitima Uxore*, & Mulier ſimilitèr è converſò dicat?

Octavò. Quid ſi quis juravit, quod velit Aliquam retinere perpetuò ſecum?

Nonò. Utrùm Conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat Matrimonium?

Decimò. Utrùm Conſenſus expreſſus per verba de præſenti, ſi deſit Conſenſus interior, faciat Matrimonium?

Undecimò. Quid ſi quis dicat ita. *Petre accipis Agnetem in Uxorem*? & ipſe reſpondeat: *Domine, Petrus accipit Agnetem in Uxorem*;

rem; poſteà interrogat Mulierem; *Agnes accipis Petrum in Maritum*? & reſpondet, *ſic*; numquid per hæc verba inter tales eſt Matrimonium judicandum, licèt Petrus dicat, quod numquàm conſenſerit?

Duodecimò. Quid ſi dicat Alter, ſe animo ludendi verba protuliſſe?

Tertiodecimò. Quid etiam, ſi Quis pro ludo repræſentando cum aliqua Famula, veſtibus alienis induta, contraxit?

Quartodecimò. Quid ſi dicatur de Aliqua, quod non fuit, vel non eſt Uxor?

Quintodecimò. Quid ſi Mulier veniat benedicenda ante fores Eccleſiæ; & poſteà neget, ſe conſenſiſſe?

Sextodecimò. Quid ſi Quis proteſtetur coràm pluribus, & dicat, quod omnia, quæ dicet, & faciet, non faciet animo contrahendi Matrimonium, & poſteà dicat publicè, *conſentio in te*: & Mulier ſimilitèr dicat, numquid erit Matrimonium?

Decimoſeptimò. Quid ſi dicat; *tenebo te in Uxorem, donec moriar*; cauſa decipiendi eam?

Decimoctavò. Quid ſi quis, ut poſſit cognoſcere Mulierem, fingat ſe cum ea Sponſalia contrahere dicens: *Ego Joannes conſentio in te*; cum tamen vocetur Petrus?

Decimononò. Quid conſulendum eſt Alteri Conjugum, cum Alter affirmat, quod numquàm in eum conſenſerit, nec conſentit?

Vigeſimò. Utrùm Conſenſus clandeſtinus faciat Matrimonium?

Circà primum, reſpondeo quod ſic; undè *Chryſ. Matrimonium, non facit coitus, ſed voluntas, extra. de Spon. duo duas dudum*. Cum enim omne Sacramentum habeat aliquid ſenſibile, & aliquid ſpirituale; (eſt enim inviſibilis gratiæ, viſibilis forma,) oportet, quod habeat aliquid humanum, & aliquid divinum. In Matrimonio ergò, eſt aliquid humanum; & hoc eſt conſenſus hominis; & aliquid divinum, & hoc eſt inſtitutio Dei. Quantùm ergò eſt ex parte hominis, ſolus conſenſus expreſſus, facit Matrimonium verum, concurrente tamen Inſtitutione Divina; Cum enim tàm vir, quàm mulier immediatè ſubſint eidem Domino, ſola voluntas eorum, non poteſt transferre poteſtatem eorum de uno in alterum, niſi voluntate, & authoritate communis Domini concurrente. Hæc *Pet. 4. diſt. 27. q. 2. ar. 1. C.*

Circà ſecundum, reſpondeo. Ad contrahendum Matrimonium, requiritur conſenſus mutuus per verba de præſenti, vel per alia ſigna (in non valentibus loqui) expreſſus. Per verba, inquam, de præſenti, ut cum dicit vir: *Accipio te in meam Uxorem*: & Mulier dicit: *Accipio te in Meum. extra. de ſpon. ſi inter*; ubi ponitur dicta forma verborum; vel etiam cum dicit alia verba ſimilia conſenſum exprimentia de præſenti. Et additur, *vel per alia ſigna*, quia multi poſſunt contrahere Matrimonium per nutus. *extra. de Spon. tua fraternitati*, ubi *Gloſ.* notat.

Inter etiam abſentes, & qui numquam ſe viderunt, poteſt contrahi Matrimonium per Procuratores, & Litteras; Conſenſus mutuos exprimentes, ut etiam habetur in *art. 7.* hujus *tituli*, dum tamen fama, vel auditu, vel aliquo alio modo ſe noverint, *30. q. 5. nec illud in Gloſ.* & *32. q. 2. non omnis § cum dicitur in Glòſ.* Ratio autem, quare requiritur expreſſio mutui Conſenſus, per aliquod ſenſibile ſignum, eſt, quia ſic eſt inſtitutum; cujus inſtitutionis ratio congrua fuit, quia Matrimonium eſt Sacramentum, & de ratione Sacramenti eſt (ut ſuprà dictum eſt) quod in eo ſit aliquod ſenſibile ſignum; hujus ſententiæ ſunt *Ric. 4. diſt. 27. quaſt. 1. ar. 3. C.* & communitèr omnes Theologi, & etiam *Ber. extra. de Spon. tua fraternitati, in gloſ. 5. & cap. tua. in gloſ. e.*, ubi dicitur, quod ad eſſe Matrimonii, duo ſunt neceſſaria, ſcilicèt, ſubſtantia, ſive materia, & forma; pro ſubſtantia, eſt ibi Conſenſus; & pro forma, verba ad exprimendum Conſenſum deputata. Hoc idem ſentit etiam *Innoc. ibidem.*

Sed objicitur contrà hoc, quia *extra. de Spon. tua fraternitati*, dicitur ſic, *Matrimonium contrahitur in veritate per legitimum viri, & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt quantùm ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia de præſenti*; ergò verba non requiruntur ad hoc, ut in foro Dei Matrimonium contrahatur; ſed tantùm ad hoc, ut ab Eccleſia Matrimonium contractum judicetur.

Reſpondeo, in valentibus loqui, ſecundum *Ricch 4. diſt. 27. quaſt. 1, ar. 3. cap. 1.* licèt verba ſint neceſſaria quantùm ad Eccleſiam, nihilominùs ſunt neceſſaria etiam ad hoc, ut in judicio Dei Matrimonium contrahatur; undè verba illius *Decretalis*, intelligi debent per approbationem, quia in judicio Dei principalior eſt Conſenſus interior, quàm expreſſio ejus exterior. In judicio autem Eccleſiæ; eſt è converſò; ſecundùm verò *Gof.* verba requiruntur tantùm quoad Eccleſiam, non quoad Deum, nec quoad Matrimonii eſſentiam, ut videtur dicere dicta *Decretalis*; requirit enim Eccleſia verba, ut Conſenſus probetur. Nec ſecundùm eundem, ſufficit, quod ſi loquatur tantùm alter, ſed oportet utrumque exprimere verbis, ſi loqui poſſet uterque. Secundùm verò *Hoſt.* non requiruntur verba, nec ad Matrimonii eſſentiam, nec quoad Eccleſiam, ſed ſufficit Conſenſus; undè ſufficit, quod dicant, *Conſentimus*: *ff. de re juri. l. nuptias*; & *extra. de clandeſt. de ſpon. quod nobis*. Sufficiunt etiam ſinè aliquibus verbis,

Digitized by Google

ſigna in loquente ; nam ſi is, qui loqui non poteſt, contrahit per nutum ; multo magis qui loqui poteſt, *ff. de le. 3. l. auten.*

Item videtur, quod ſufficeret voluntatem ſuam ſcribere, ſine verbis *ar. c. de teſ. L. Jubemus*. Plus eſt etiam conſentire facto, quàm verbo, *extra. de ap. dilecti, el.*; undè non refert, utrum facto, vel verbo quis conſentiat, *extra. de conju. ſer. c. ſi.* Undè ſi poſt nutum, vel ſignum, Sponſa ſequatur Virum; & ipſo facto ſine verbis conſentiat in eum, erit Matrimonium.

Similitèr ſi dicat : *Volo te habere in Uxorem, ſi vis me habere in Virum, & ſi in hoc conſentis, quod ſit verum Matrimonium, oſculeris me* ; & ſtatim Mulier oſculetur eum, erit Matrimonium ſinè aliquibus verbis : *extra. de Matrimonio contract. inter Ecc. c. 1.*

Nec obſtat illud, *quod verba ſunt neceſſaria quoatùm ad Eccleſiam*, quia ibi debebat ſubaudiri, *vel ſigna*. quod patet per hoc quod ſequitur, *Nam & muti &c.* Vel loquitur illud *cap. tua*, de Matrimonio vero & expreſſo. Hæc *Hoſt. in ſumm. & extra. de ſpon. dudum c. 1.*

Objicitur iterùm, quod in illo *cap. non omnis §. cum dicitur in text. & gloſ.* & *in illo cap. tua fraternitati, in gloſ.* habetur. quod ſi contrahant Parentes filiis præſentibus, & ſcientibus, ſufficit eorum taciturnitas.

Reſpondeo. Dicunt aliqui, ut *Hoſt.* & *Tho. 4. di. 27. q. 1. ar. 2. q. 2. c. 3.*, quod in caſu prædicto, ſufficit Conſenſus ſinè verbis eorum, qui contrahunt ; quia verba Parentum, & taciturnitas Filiorum præſentium, & verba, æquivalent ſenſibili ſigno exprimenti interiorem Conſenſum, maximè quandò aliquo geſtu annuunt. & ex verecundia loqui omittunt. Si autèm verba dicerentur per alios, quàm per Parentes, non ſufficeret prædicta taciturnitas ; plùs enim in hoc valent verba Parentum, eo quòd Filii ſunt aliquid ſubſtantiæ eorum. Alii antèm prædictas *gloſ.* negant ; nec enim in textu ex quo accipiuntur, ſecundùm rei veritatem poſſunt haberi. Hæc *Ric. 4. diſt. 27. q. 1. ar. 3. c. 2.* Aliqui verò diſtinguunt etiam, quod refert, an agatur de conjunctione eorum, qui ſunt ſui juris, an alieni.

In primo Caſu requiritur Conſenſus expreſſus contrahentium Matrimonium. In ſecundo ſufficit taciturnitas Conſenſus ipſorum, cum expreſſione eorum, in quorum poteſtate ſunt inſtituti ; & ſic diſtinguit *Pet. &c. ar. ad hoc 32. q. 1. §. cum ergo dicitur.*

Non eſt, inquit, *virginalis pudoris eligere ſibi Virum ; expetita magis debet videri, quàm Virum expetiſſe ; verecundiam præmittat antequàm nubat, quia conjugium verecundia plus commendat ; de hoc vide ff. eo. tit. l. hujus leg. §. conabantur quoque.*

Circa tertium, reſpondeo, quod ſic, *ff. de Spon. Sufficit.* Lex tamen ſcripturam de Matrimonio deſiderat, quandò Liberta cum Senatore contrahit ; vel ubi illuſtres contrahunt Matrimonia, proptèr Barbaros, *in aut. ut liceat Matri*, vel *Aviæ*, *§. quia vero legem dudum col. 8. Si quis contrahat cum concubina inſti. de nuptiis, §. ultimo.* Hoc autem ultimum intelligas quantùm ad legitimationem Filiorum, quia ſecundùm Legem non intelliguntur alitèr legitimi. Hæc *Hoſt.* & *Azo. in tit. de nuptiis.*

Circà quartum reſpondeo. Matrimonium contrahitur, quia talis interrogatio, & reſponſio fit, quandò quis eſt in Epiſcopum conſecrandus, ubi contrahitur Matrimonium ſpirituale. Hæc *Hoſt. extra. de Spon. l. Sponſa.*

Circà quintum. Reſpondeo ſecundùm *Hoſt. in Sum.* & *extra. c. ex. parte. o.* Pro Matrimonio eſt judicandum, niſi de intentione contraria proteſtentur, dummodò ad hoc venerint, & ad hoc contrahendum apti ſint, *ar. extra. c. ex litteris.*

Circà ſextum, reſpondeo ſecundùm *Hoſt. ſuper C. ex parte eodem.* Idem eſt dicendum, quod de caſu præmiſſo. In talibus enim & ſimilibus dubiis, ſemper eſt pro Matrimonio judicandum, *ar. extra. de ſent. & re judi. cap. fin.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Per hujuſmodi verba contrahitur Matrimonium, *extra. de Spon. ex parte in text.* & *gloſ.* & *30. q. 5. nec illud. §. Sed objicitur* ; quia hoc verbum, *habebo*. ad præſens tempus referri poteſt, *extra. de Matrimonio contrac. contra. inter ec. ex litteris.* Secundùm *Hoſt.* & *Goſ* ſubaudiendum eſt, *de cætero*, vel, *ab hoc tempore* ; quod tamen ſi fuerit expreſſum, non erit dubium, ut patet *extra. de jurejur. quemadmodum*. Secùs eſt ſi dicatur, *ducam te in uxorem* ; & idem dicit *Jo.* in illo *c. nec illud.* De hoc vide ſuprà in Caſu ſimili *art. 2.* hujus libri.

Circà octavum, reſpondeo. Matrimonium non eſt, niſi dicat, quod velit eam retinere in Uxorem legitimam ; *in aut. quibus modis naturales effi. le. §. pen.* Secùs eſt ſecundùm Canones *32. q. 2. ſolet.* Hæc ſecundùm *Jo. 30. q. 5. c. 1.*, intellige, quod in prædicto Caſu erit Matrimonium ſecundùm Canones, ſi agatur, ut Matrimonium contrahatur, ut etiam dicitur *in gloſ.* illius *cap. ſolet.*

Circà nonum. Reſpondeo, quod non ; quia non eſt Conſenſus de contrahendo tunc Matrimonium ; ſed facit Sponſalia, quia eſt promiſſio de conſentiendo.

Circà decimum, reſpondeo. Duplex eſt forum, ſcilicèt principale, & judiciale. In primo, judicatur ſecundùm veritatem ; in ſecundo, ſecundùm allegata, *extra. de ſpon. tua*

nos

by Google

ſus in fi. Dicendum ergò, quod in foro principali, nec eſt Matrimonium, nec Matrimonium judicandum; cujus ratio eſt, quia in omnibus Sacramentis requiritur intentio voluntaria, faciendi illud, quod Eccleſia facit, quia ergo talis non intendebat contrahere Matrimonium; ideò non eſt Matrimonium. In foro verò judiciali; aut dolus probari poteſt evidentibus ſignis, & ſic Eccleſia non judicabit pro Matrimonio; aut non, & ſic judicabit, ſtabit enim verbis. Hæc *Bon.4. di.27. q.2. ar.2. c.* & *Tho.4. di.27. q.1. ar.2. q.4. c.1.* & conveniunt cum eis communitèr Theologi; & *Ray.* & *Hoſt.*

Sed objicitur, quia ſi Conſenſus interior requiritur in utroque Conjugum; tunc neuter de altero ſcire poterit, an ſit verus Conjux, & ſic quilibet Matrimonium contrahens, periculo ſe exponit.

Reſpondeo, quod de quolibet eſt præſumendum bonum, niſi manifeſtè appareat contrarium; & ideò de omni præſumendum eſt, quod corde conſentiat, ſi ore exprimat, niſi per ſigna evidentia fictio appareat; undè ille, ex parte cujus non eſt dolus, excuſatur per ignorantiam a peccato.

Objicitur iterùm, quia ſi quis probetur conſenſiſſe in aliquam per verba de præſenti; cogitur per excommunicationis ſententiam, ut eam habeat Uxorem, licèt dicat defuiſſe Conſenſum interiorem, etiamſi poſteà cum alia contraxerit interiori conſenſu verbis expreſſo; & hoc non eſſet ſi requireretur conſenſus mentalis ad Matrimonium; ergò non requiritur.

Reſpondeo. In tali Caſu, Eccleſia cogit eum ad ſtandum cum prima Uxore, quia judicat eum ſecundùm ea, quæ foris apparent. Nec in juſtitia decipitur, licèt in facto decipiatur; ille tamen potiùs debet excommunicationem ſubſtinere, quàm ad Primam redire; vel debet ad aliam Religionem remotam fugere. Hæc *Tho.4. diſt.27. ar. 2. q.4. c.2. & 3.*

Objicitur ad hoc, quia in foro judiciali creditur cuilibet contrà ſe teſtificanti, ergò ſi quis neget ſe corde conſenſiſſe, debet credi ſibi.

Reſpondeo, quia Eccleſia habet teſtimonium in contrarium. Et quia etiam tale teſtimonium turpitudinis eſt in præjudicium cauſæ matrimonialis, quæ eſt favorabilis: ideò talis Viri teſtimonium non auditur. In foro tamen conſcientiæ, creditur ſibi, in quo Homo ſuam turpitudinem confitetur. Hæc *Bon.4. di.27. q.2. ar.2. c.3.*

Objicitur etiam, quod Dolus, & Fraus, nemini debent patrocinari ergo &c.

Reſpondeo, quod ibi ſunt duo, ſcilicèt effectus Conſenſus, qui ſibi patrocinatur in Foro Conſcientiæ, ut non adſtringatur vinculo Matrimonii, licèt non in Foro Eccleſiæ, in quo judicatur ſecundùm allegata. Et dolus verborum; & hoc in neutro Foro ſibi patrocinatur, quia in utroque pro eo punitur.

Circà undecimum reſpondeo. Non abſurdè dici poteſt, quod ſi Presbytero interrogante publicè antè Fores Eccleſiæ, ſic fuerit contractum, & poſteà ſecuta ſolemnitas conſueta, erit pro Matrimonio judicandum, ut etiam patet ex ſupradictis. Si autem alio interrogante, & poſt talia verba, ſecuta fuerit Copula carnalis; adhuc pro Matrimonio ſtabit Eccleſia. Nam carnalis Copula, etiam verba de futuro trahit ad præſens tempus præſumptivè, *extra. de Sponſ. is, qui,* & *c. ſi.* & *c. veniens,* imò dicit Textus *in cap. placet. de condi. appo.*, quod carnalis Copula ſubſequens, Sponſalia contracta ſub conditione; *ſi Pater non contradicat*, ſi antè dictam Copulam carnalem, non fuerit contradictum, validat Matrimonium; & idem etiam ſentit Textus *in c. ſuper eo. tit.*

Idem videtur, ſi in domo Sponſi fuerit traducta; dum tamen invenitur corrupta: *ar. in his, quæ dicentur infrà de frigidis.* Alitèr Matrimonium non faceret traductio ſola, *ff. de Spon. quæſitum*, & hoc ſi voluntaria fuerit traducta. Secùs eſt ſi traducatur invita, & fugiat quàmcitò habuit libertatem, *extra. de ſpon. veniens ad nos*, & *de deſpon. impub, ex litteris.* Undè verſus;

Effuge cum poteris, ne conſenſiſſe puteris.

Et ſic carnalis Copula in Virgine, & traductio in corrupta æquiparantur, ut *extra. de ſpon. veniens*, & *de conjug. le. c. ſi.* Et hoc membrum diſtinctionis apertè probat littera, *extra. de ſpon. tua ibi*, & *inter eos &c.*, & *ibi quod qualitèr &c.*, quaſi dicat, *Tu dicis, quod numquàm conſenſeris in Mulierem, nos tamen non videmus, qualitèr hoc tibi conſtare poſſis*; & ex quo eam cognovit, tùm ex verbis præcedentibus, ſcilicèt indirectis; tùm ex carnali Copula ſubſecuta, procùl dubio eſt Matrimonium præſumendum, *ar. expreſſum de condi. appo. per tuas.* Si autem eam non cognovit, nec traduxit, non judicatur Matrimonium; & hoc eſt quod dicit illud *cap. tua in ſi. ibi cum in eo nec ſubſtantia &c., nec forma verborum, &c.* Subaudi: *Nec alia Indicia per quæ habetur Contractus.* Hæc *Hoſt.*

Circà duodecimum. Reſpondeo ſecundùm *Hoſtien.* Papa ſuper hoc eſſet conſulendus, quia eſt Caſus novus de majoribus cauſis; *ar. extra. de transla. Epiſcopi c.1.* Et hoc in Caſu ſimili, probare videtur *Auguſt. de conſe. di.4. ſolet quæri.* Secundùm tamen jura, quæ modò currunt, dici poteſt, quod ſi uterque juret, quod ludendi animo, verba protulerunt,

runt, non intendentes contrahere; & Teſtes, qui præſentes fuerunt idonei jurent, quod credunt verum juraſſe; maximè quia erant potati, nec erat hora ſobria, contrà Matrimonium judicabitur; Nam Ebrius dicitur ignorans 15. *q.1. ſanè dicimus*; & ſic non conſentit, *ar. C. de dona. l. nec ignorans.*

Circà tertiumdecimum reſpondeo. Si ambo confitentur, quod contrahere intendebant Matrimonium; ſtanddum eſt Confeſſioni eorum, *extra. de clandeſ. deſpon. c.* 1. & 2. Si autem Alter confiteatur, & Alter neget, Papa benè faceret, ſi jus ſtatueret, quod Matrimonium teneret, in pænam ejus, qui clàm contraxit, & qui modò pænitet: Undè ad inſtantiam ejus, non videtur Matrimonium ſeparandum. *ar. extra. de eo, qui duxit in Matrimonium c. 1. & 1. qu. 1. ſi quis per ignorantiam*; Et ſic in dubio judicat. Hæc *Hoſt.* * Verùm hæc opinio nunc eſt proſcripta à Sacra Tridentina Synodo, juxtà ea quæ dicta ſunt in principio hujus Tituli. *

Circà quartumdecimum reſpondeo. Sufficit probare, quod eam publicè deſponſaverit, & ſubarrhaverit, vel quod cauſa Matrimonii, benedicti fuerint; & poſteà eam in Domum ſuàm duxerit, & Uxorem habuit, & tenuerit; Licèt non probentur verba; quia ſæpè præ nimio tumultu verba non poſſunt audiri; & frequentèr Puella verecundia ducta, ſuam non exprimit voluntatem; probantur hæc *extra. de ſpon. ex litteris* 1. quod verum eſt, niſi violentia allegetur, de qua dicetur infrà. Videtur etiam ſufficere, quod poſt contractum Matrimonium, eam in Uxorem tenuit, ac traduxit: vel quod dixit, quod numquàm eam dimitteret, ſed ei ſempèr adhæreret; talis enim Uxor dici poteſt *di. 34. Chriſtiano.* Item licèt inſtrumenta nuptialia ſola, ad probationem Matrimonii non ſufficiant *t. de nup.* neque ſine nuptiis, ut etiam dicetur infrà; probatur tamen Matrimonium per Inſtrumentum, in quo ſe Conjuges vocant, & Donationem proptèr Nuptias Mulieri factam tamquàm Uxori, cum fama; & aliis indiciis, *extra. de præſump. illud*; Et ſic poteſt intelligi illud *ff. de ritu nup. in lib.* & *ff. de concubinis in concubinatu.* Aliàs autem, Matrimonium non præſumitur, ſed ſtuprum; niſi voluntas propria ſuffragaverit, & alia vota ſuccurrerint, ſubaudi, tacita, vel expreſſa, ut patet ex præmiſſis. Sic non contradicit, ſed concordat illud 30. *q. 5. alitèr*; & accedit optimè illud *ff. de ſponſa. quæſitum.* Hæc *Hoſt.*

Et brevitèr etiam in *Sum.* utrùm verba requirantur, vel non; & utrùm ſufficientèr probatum ſit, vel non: relinquendum eſt, ſecundùm *Hoſt.* Arbitrio Judicis, qui inſpecta qualitate Perſonarum, & antiquitate temporis, & Copula carnis, & aliis Circumſtantiis, hæc determinat: licèt in magna parte per præcedentia, & ſequentia, quomodò arbitrari debeat, inſtruatur.

Circà quintumdecimum. Reſpondeo, Viro contrarium legitimè probante, non auditur talis Mulièr ſinè Teſte; nec Teſtis recipitur, ſi carnalitèr cognita fuerit, *extra. qui Matrimonium accu. poſ. inſup. §.* ſicut ibi dicitur; *ſi poſtquàm legitimo tempore accedente, ſemel Copulæ carnali conſenſit &c.* Et intelligo, niſi cognita fuerit invita; & antè, & poſt Copulam carnis reclamaſſet: Tùnc enim non crederem ei audientiam denegandam: *extra. de Spon. & Matri. conſultationi*: antè finem, & *extra. de eo, qui cog. conſang. diſcretionem reſponſ. t.* Ubi verò non apparet de reclamatione in favorem, præſumitur in Virum conſenſiſſe, ſi carnalitèr cognita fuerit: ſic intellige illud *cap. inſup.* Præſumitur etiam conſenſiſſe, ſi cum Viro longam moram contraxerit, *extra. de Spon. & Matri. ad id, quod.* Sed ſi ſtatim fugit, & vult probare coactionem, non eſt ſibi audientia deneganda, ut dictum eſt ſuprà. Hæc *Hoſt.*

Circà ſextumdecimum. Reſpondet *Ber.* quod Eccleſia debet pro Matrimonio judicare, quia recurrendum eſt ad communem intelligentiam verborum, *extra. de ſpon. ex litteris. t.* hujuſmodi enim verba non poſſunt ſuæ intentioni deſervire. Prætereà etſi probet proteſtationem quam fecit, poſt ea potuit ab illa voluntate recedere, & in eam conſentire, & videtur per illud, quod poſteà fecit publicè. Et ſi dicat, quod adhùc tempore contractus, in eadem voluntate erat; non creditur ei, quia contrà eum interpretatio fieri debet, qui dolum adhibet, ut dicitur in dicta *Decret.* Hæc *Ber. extra. de ſpon. tua nos.* & *Hoſt.* Sed prædicta fortè ſunt vera in judicio Eccleſiæ; ſecùs autem eſt in Foro Conſcientiæ, ut patet ex prædictis.

Circà decimumſeptimum reſpondeo Dicunt Quidam, quod eſt Matrimonium indiſtinctè; & ſic ponunt Caſum, *extra. de ſpon. ex litteris.* Sed certè ſi apparet de Diſſenſu, & Dolo, non eſt Matrimonium, etiam in judicio Eccleſiæ, niſi fortè carnalis Copula ſubſequatur, ut patet ibidem, *tua nos.* Hæc *Hoſt.* In judicio verò Conſcientiæ, numquàm eſt Matrimonium, niſi conſentiat in corde.

Nota tamen, quod ſi Quis dicat, ſe dixiſſe hujuſmodi verba, cauſa decipiendi, non auditur, ſcilicèt, in judicio Eccleſiæ; ſi verò dicat, ſe dixiſſe, cauſa juſti timoris, benè auditur, *extra. de ſpon. veniens* 2. Hæc *Hoſt.*

Circà decimumoctavum reſpondeo. Si Talis non conſentiat, non eſt Matrimonium, *extra. de ſpon. tua nos.*

Circà decimum nonum reſpondeo. Conſulen-

ſalendum eſt ei, quod hoc non credat; quia nec alteri Conjugum, in hoc credere tenetur, *extra. de proba. per tuas.* Si autem temerariè credat, quod alter Conjux verum dicat, durante illa credulitate, non licet ei cum illo carnalitèr commiſceri; nec ad petitionem propriam, quia credit quod non ſit ejus Conjux; nec ad petitionem alterius, quia in hoc ſibi præjudicat, quamdiù ſe non eſſe Conjugem affirmat. Si autem poſteà ſe eſſe mentitum affirmat, debitum petat: ſi alter Conjux in priſtina credulitate remaneat, perplexus eſt quamdiù illa credulitas durat; quia illa credulitate permanente, non credit alterum ſuum Conjugem eſſe: undè ſi debitum redderet, contrà conſcientiam faceret, quia nec credit eſſe debitum, imò indebitum. Si autem non reddat, etiam peccat; quia licèt alter Conjux in dicendo, ſe non eſſe Conjugem, præjudicaret ſibi, quoad poteſtatem petendi debitum, quamdiù hoc non revocabatur; tamen poſtquàm revocat, credo, quod præjudicium illud expirat; quia revocatio concordat verbis, quibus in contractu expreſſit ſuum Conſenſum de præſenti. Hæc *Rich.4. di.27. q.2. ar.4. o.*

Circà vigeſimum reſpondeo. Ad eſſe Matrimonii ſufficiunt hæc duo, ſcilicèt, Legitimitas Perſonarum; & Unitas Conſenſuum. Ad Solemnitatem verò, Decorem, ſivè Honeſtatem requiritur Parentum traductio, & Presbyteri benedictio; & nihilominùs hæc duo, ſunt in præcepto, proptèr periculum vitandum, quia ſæpè qui contrahunt occultè, pænitent. & cum aliis contrahunt de facto: & cum non poſſit Contractus probari, Eccleſia neceſſariò decipitur, & ſententiat contrà Veritatem; & ideò oportuit talia prohiberi; hinc eſt quod ſi quis contrahat cum aliqua occultè, licèt ſit Matrimonium, peccat tamen, ſicuti Fornicarius, non tamen tantùm, quia facit contrà prohibitionem, *extra. de clandeſ. deſpon. c.2. in glo.* * Sed hæc opinio proſcripta nunc eſt, per Sacri Tridentini Concilii Decretum. *

Ad majorem autem Evidentiam nota, quod ſicut Matrimonium clandeſtinum dicitur triplex; ita etiam poteſt dici clandeſtinus Conſenſus triplex.

Uno modo dicitur Matrimonium clandeſtinum, quod contrahitur ſinè præſentia Teſtium, *extra. de clandeſ. de ſpon. quod nobis.*

Secundo, quod contrahitur non habitis ſolemnitatibus conſuetis, licèt contractum fuerit in præſentia Teſtium, *30. q.5 alitèr.*

Tertio, quandò fit prætermiſſa denunciatione, *extra. de clandeſ. deſpon. cum inhibitio,* ubi etiam in *glo.* prædicta, ponitur prædicta diſtinctio, & quolibet prædictorum modorum, ſi adfuit Conſenſus mutuus per verba de præſenti expreſſus, verum eſt Matrimonium, ſecundùm Dei, & Conſcientiæ judicium, *extra. de clandeſ. deſpon. c.1.* & *30. q.5. noſtrates.* *Sed contrarium docet Tridentinum.*

Illud tamen, quod ita eſt clandeſtinum, quod non fit in præſentia Teſtium, non judicatur verum Matrimonium ab Eccleſia, quæ judicat ſecundùm allegata; undè ſi aliquis iſtorum in facie Eccleſiæ cum alia perſona contraheret, præciperetur ei per Eccleſiam, quod cum ea ſtaret; & ad primam non accederet; cui tamen præcepto obedire non deberet, quantùm ad redditionem carnalis debiti, quia magis eſt obediendum judicio Dei, & Conſcientiæ, quàm judicio eccleſiaſtico; quod ſecundùm præſumptiones judicat. In quibus tamen ſine peccato poſſet obedire Eccleſiæ, tenetur obedire, ſicuti in ſubveniendo illi Mulieri in neceſſariis, ſi indigeret, & ipſe illi, & alteri ſufficere poſſet. Hæc *Rich.4. di.28. q.2. ar.3. c.* * Hæc eſt proſcripta à Tridentino. *

Sed objicitur, quod *30. q.5. alitèr.* dicitur de clandeſtinis Matrimoniis, quod non ſunt Conjugia, ſed Adulteria, vel Contubernia, vel Stupra, aut Fornicationes.

Reſpondeo. Illud non eſt ita intelligendum, quod non ſint legitima Conjugia, ſed quia non habent decorem, & debitam honeſtatem; & fiunt contrà prohibitionem, & ſic habent culpam. Vel poteſt dici, quod illud intelligendum eſt de clandeſtino Conſenſu non expreſſo in præſentia Teſtium, quia Conſenſus non efficit Matrimonium, ſed præſumptionem; & ideò talis concubitus, ab Eccleſia judicatur illicitus; licèt enim Concubitus in Matrimonio ſit licitus regulariter; per accidens tamen aliquo loco, & tempore poteſt illicitus eſſe; ut propter ſcandalum Populi, vel propter prohibitionem Eccleſiæ, quæ prohibet alicubi Conjuges carnalitèr copulari, antequàm adhibeant Matrimonio ſolemnitates conſuetas; quam tamen prohibitionem Quidam eſſe non dicunt reſpectu actus debitum reddendi, ſed reſpectu actus petendi; undè peccaret Exigens, ſed non peccaret Reddens. Hæc *Rich.* ubi ſuprà *c.2.* * Nunc verò ſunt de ſubſtantia, quæ priùs erant de ſolemnitate per Tridentinum. *

ARTICULUS II.

De Conſenſu Juramento firmato.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, de Conſenſu Juramento firmato.

Et circà hoc quæritur.

Utrùm Juramentum adjunctum Conſenſui expreſſo per verba de futuro, faciat Matrimonium?

Reſpondeo, quod non; Quia per verba de futuro non contrahitur Matrimonium, ſed promittitur futurum, & per juramentum tantùm confirmatur, quod in verbis ſignificatur.

ARTICULUS III.

De Conſenſu, cui ſupervenit Copula carnalis.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, de Conſenſu, cui ſupervenit Copula carnalis.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Conſenſus expreſſus de futuro, cum carnali Copula ſequenti, accedente conſenſu de præſenti, per verba tamen de præſenti non expreſſo, Matrimonium efficiat?

Secundò. Utrùm ſufficiat ad Matrimonium ſolus Conſenſus de futuro, cum carnali Copula ſequente?

Tertiò. Quid ſi quis antè Carnis Copulam proteſtetur, quod non cognoſcet Uxorem ſuam de futuro, animo conſentiendi, & poſtcà cognoſcat?

Quartò. Quid ſi in præſentia plurium Filiarum Titii, dicat Petrus: *Promitto, quod unam de vobis omnibus ducam in Uxorem*, & reſpondeant omnes, *placet*; vel quælibet per ſe dicat: *Et ego promitto tibi, quod ſi elegeris contrahere mecum; & ego ducam te in Virum*: & ipſe cognoſcit unam earum; numquid eſt Matrimonium?

Quintò. Utrùm quis poſt Copulam carnis, ſolum Conſenſum de futuro ſequentem, aliud Matrimonium contrahere poſſit?

Sextò. Sed quid ſi Talis (de quo in caſu allato) ad terras ignotas fugiat; & de commiſſo pœniteat?

Septimò. Utrùm illi, qui poſt verba exprimentia Conſenſum de futuro, carnalitèr copulantur, mortalitèr peccent?

Circà primum, reſpondeo, quod ſic; Sicut enim ex Inſtitutione, ſufficit ad contrahendum Matrimonium Conſenſus de præſenti, per verba de præſenti, vel alia ſigna expreſſus per carnis Copulam: ita in relatione ſufficit ad contrahendum Matrimonium, inter legitimas Perſonas, Conſenſus in Matrimonium præſens expreſſus, per carnis Copulam in relatione ad verba, quæ Conſenſum de futuro priùs expreſſerant; licèt neutrum prædictorum ſufficeret per ſe, ad expreſſionem prædicti Conſenſus, eo modo, quo requiritur ad cauſandum Matrimonium. Hæc *Rich. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 2. c.*

Circà ſecundum, reſpondeo. Quod in caſu eſſet Matrimonium præſumptum, ſecundùm Eccleſiæ judicium; eo quod Eccleſia per verba, quæ præceſſerunt de futuro; & per Copulam carnis ſequentem, præſumit Conſenſum de præſenti affuiſſe, & ipſos ſe mutuò matrimoniali affectu cognoviſſe; tamen non eſſet ibi Matrimonium verum, nec ſecundùm Dei judicium, quia Matrimonium ſecundùm rei veritatem, ſine Conſenſu reali de præſenti, non poteſt contrahi, *extra. de ſpon. tua nos.* Hæc *Rich. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 3. c.*

Alii diſtinguunt, & benè, ut mihi videtur, quod tales ſibi copulantur, Aut affectu conjugali, ita quod Vir credit copulari cum ſua, & è converſò; & tunc Copula ſequens facit Matrimonium verum, non tantùm propter Conſenſum præcedentem de futuro, ſed etiam propter Conſenſum tacitum præcedentem; quia ſcilicèt nunc ſolvit, quod promiſerat, ſcilicèt, ſe eam ducturum; Aut affectu fornicario, & tunc fit Matrimonium præſumptum, non verum. Et hæc in judicio forenſi, quod judicat de manifeſtis tantùm: non autem in pœnitentiali judicabitur eſſe Matrimonium; In hoc enim judicatur ſecundùm rei veram Confeſſionem; In illo verò ſecundùm Signorum exteriorum præſumptionem. Et eſt talis hæc præſumptio, contrà, quam non admittitur probatio; quia eſt præſumptio Juris, & de Jure, *extra. de ſpon. is, qui Fidem*, & *c. veniens*. Hujus ſententiæ eſt *Pet. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 2. c.* Et videtur etiam eſſe *Bon. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 1. c. 3.*

Circà tertium, reſpondeo, ſecundùm *Hoſt.* pro Matrimonio eſt judicandum, *artic. extra. de appell. ſollicitudinem, & de offi. dele. gratum.* Sed hoc fortè eſt verum in judicio Eccleſiæ; ſecùs autem in Foro Conſcientiæ.

Circa quartum, reſpondeo, ſecundùm *Hoſt.* quod ſic; Quia conſentiunt ipſo facto, *art. ff. de legibus*, de quibus, & *extra. de appel. dilecti.* & *c. ut noſtrum*. Sed iſte Caſus ſimilis eſt Caſui poſito ſuprà *tit. 2. art. 4.* hujus Tractatus, *qu. 11. quid ſi quis juraverit, &c.* Et ideò dic, ut ibidem.

Circà quintum, reſpondeo. Aliqui dixerunt, quod quamvis primum Matrimonium, non fuerit verum, ſed præſumptum; tamen ex Conſtitutione Eccleſiæ, in ſic Contrahentibus generatur impedimentum, ne cum aliis contrahere poſſint; Et ſi Vir contraxerit cum alia, prima vivente; & Mulier

cùm

cum alio Viro, primo vivente, talia Matrimonia tamquàm nulla, ſunt dirimenda; Undè *extra. de ſpon. is, qui fidem* dicitur, de Matrimonio contracto, poſt Matrimonium præſumptum; quod neque verum, nec aliquod cenſetur Matrimonium; & huic opinioni videtur conſentire ibidem *Gloſ. in fin.*

Sed quamvis opinio ſit probabilis; tamen non eſt vera; nec communitèr tenetur à Doctoribus; quia primum Matrimonium cum non fuerit verum, ſed præſumptum, non generat in ſic Contrahentibus verum impedimentum contrahendi cum aliis Perſonis; ſed præſumptum: Et quia Eccleſia judicat de Interioribus, per exteriores præſumptiones, ſecundum Matrimonium quamvis eſſet verum ſecundùm Dei judicium; dirimeretur tamen ſecundùm judicium Eccleſiæ, & ad priorem Copulam compelleretur reverti per Eccleſiaſticam Cenſuram; & ſic intelligi debet illud *cap. is, qui fidem*, & ſimilia. Tamen quia ſecundùm rei veritatem, Conjuges non fuerunt; & vera ſunt Matrimonia, quæ cum aliis contraxerunt Perſonis, debet permittere potiùs quilibet ſe excommunicari, & quamcumque pœnam aliam ſubire, quàm carnalitèr copuletur Priori. Similitèr dico de Muliere reſpectu Viri. Nec propter hoc talis perplexus eſt; quia in hoc caſu non obediendo Eccleſiæ, non peccat, ſed ſuſtinentia Excommunicationis hac de cauſa, eſt ſibi meritoria. Hujus ſecundæ opinionis ſunt communitèr Theologi, ſecundùm *Hoſt. in ſum.*, & *extra. c. is, qui fidem*.

Quidam verò, qui ſunt ſecundæ opinionis, ut *Pet. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 3.* Sic diſtinguunt. (Et benè, ut mihi videtur), quod ſcilicèt illa Copula, Aut intervenit affectu conjugali; & tunc fuit verum Matrimonium primum; & ſecundum nullum; Aut affectu fornicario; & tunc primum Matrimonium fuit præſumptum, & ſecundum verum: & ſic ſecundùm communem opinionem ex primo Matrimonio, non impeditur verè, ſed tantùm præſumptivè ſecundum Matrimonium; Undè in judicio Eccleſiæ, quæ judicat ſecundùm Præſumptiones, ſecundùm Matrimonium judicabitur nullum. In judicio verò Pœnitentiæ, verum; Undè debet permittere ſe potiùs excommunicari, quàm ad Matrimonium primum reverti.

Circà ſextum, reſpondeo. Si licentia Judicis tranſeat non excommunicatus, videtur tutus. Si autem excommunicatus, vel ſine licentia; poteſt excommunicari; & quocumque vadat, debet ſententiam ſervare; ei enim eſt periculoſum, ſi ſe Communioni ingerat; Communicantes autem ſibi, probabilis ignorantia excuſat, *extra. de Cleri. ex. illud, §. illud*; & *cap. Apoſtolica.* Hæc *Hoſti.*

Sed objicitur contrà hanc ſecundam opinionem, quia Eccleſia poteſt facere aliquas Perſonas illegitimas ad contrahendum inter ſe; ut patet in machinatione mortis Viri, vel Uxoris: *extra. de eo, qui duxit in Matrimonium cap. 1. & 3.* Cum igitur Eccleſia Perſonas, quæ poſt Conſenſum de futuro, ſunt carnalitèr copulatæ, judicet ſecundum Matrimonium non poſſe contrahere: *extra. de ſpon. is, qui fidem*; videtur, quod Matrimonium nullum ſit.

Reſpondeo. Eccleſia aliquandò prohibet aliquod fieri decernendo implicitè, vel explicitè irritum, & inane, factum contrà hanc prohibitionem; & ſic prohibet contrahi Matrimonium præſumptum; quod ſecundùm veritatem nullum eſt. Alio modo, prohibet aliquod fieri non decernendo explicitè, nec implicitè irritum, ſi fiat contrarium. Et licèt faciens contrà talem prohibitionem peccet; factum tamen tenet, niſi aliud obſtet; & ſic Eccleſia prohibet contrahi Matrimonium, durante alio Matrimonio præſumpto; quod ſecundum rei veritatem, nullum eſt.

Vel poteſt dici, quod Eccleſia non prohibet ſecundum Matrimonium; niſi ſupponendo ex præſumptione, quod primum ſit verum; & ideò licèt ſecundum Matrimonium realitèr ſit verum, ſecundùm judicium Dei; tamen ſecundùm judicium Eccleſiæ, eſt nullum; & ita eo modo eſt nullum, quo ab Eccleſia fuit prohibitum. Hæc *Rich. 4. diſt. 28. qu. 1. art. 4. c. 2.* Undè in tali caſu, antequàm Sponſus ducat Aliam, tenetur eam ducere in Uxorem, ſi ſint æqualis conditionis; ſed ſi Aliam duxerit, factus eſt impotens ad ſolvendum illud, ad quod tenebatur; & ideò ſufficit ſi de Nuptiis ei provideat, vel alitèr ſibi ſatisfaciat. Et ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, ſi Sponſus ſit multò melioris conditionis, aut aliquod ſignum evidens ſtudii fuerit; quia probabilitèr poteſt præſumi, quod Sponſa decepta non fuerit, ſed decipi finxerit. Hæc *Tho.* & convenit cum eo *Hoſt. in ſum. & in gloſ. extra. c. ex parte. Alber.* autem videtur velle, quod etiamſi Vir ſit melioris Conditionis, eam ducere tenetur.

Circà ſeptimum, reſpondeo. Hujuſmodi Copula, Aut fit Affectu fornicario; & tunc eſt peccatum mortale, nec facit Matrimonium verum, ſed præſumptum. Aut fit Affectu matrimoniali; & tunc Perſonæ, aut ſunt ignaræ juris, & Eccleſiaſticæ Conſuetudinis; & tunc non eſt mortale; aut non ſunt ignaræ; & tunc puto, quod quandò fit clandeſtina Copula contrà prohibitionem Eccleſiæ, ſit peccatum mortale, maximè ubi Eccleſiæ, prohibitio communitèr obſervatur. Hæc *Pet. 4. diſt. 28. q. 1. ar. 2. c. 2.* * nunc autem, poſt Tridentinum, ultrà peccatum, Matrimo-

monium eſſet nullum*; Undè ſi Sponſa Sponſum admittens, credat eum velle Matrimonium conſumare; excuſatur à peccato, niſi aliqua ſigna expreſſa fraudis appareant; Sicut ſi ſunt multùm diſtantis conditionis, vel quoad nobilitatem, vel quoad fortunam; vel aliud evidens ſignum appareat; ſed tamen Sponſus peccat in fornicando; & (quod plus eſt) fraudem faciendo. Hæc *Tho. 4. diſt. 28. art. 2. c. 3.*

ARTICULUS IV.

De Conſenſu coacto.

Sequitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, de Conſenſu coacto.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Conſenſus coactus, faciat Matrimonium?

Secundò. Quid eſt dicendum, ſi præceſſit coactio, & metus, qui caderet in conſtantem Virum, ſed tamen ſic compulſus, factus eſt volens: numquid tunc erit Matrimonium?

Tertiò. Numquid talis (de quo in prædicto caſu) habebit exceptionem, quod metus cauſa fecit?

Quartò. Quid ſi quis Patrem alicujus Puellæ velit occidere, & illa metus Patris ſui contrahat Matrimonium cum eo?

Quintò. Numquid poteſt aliquis exiſtens captus, contrahere Matrimonium?

Sextò. Utrùm coactio Conſenſus per metum, impediat Sponſalia juramento firmata?

Septimò. Utrùm Perſona conſentiens in aliam ſibi non conſentientem, contrahere poſſit Matrimonium illa vivente?

Octavò. Utrùm Matrimonium contractum per Conſenſum metu coactum, ratificetur per ſequentem Conſenſum tacitum?

Nonò. Utrùm tale Matrimonium (de quo in præcedenti caſu) ratificetur per Copulam ſequentem?

Decimò. Utrùm Matrimonium contractum per Conſenſum metu coactum ratificetur, ſi juramento firmetur?

Undecimò. Utrùm Aliquis præcepto Patris, compelli poſſit ad Matrimonium?

Duodecimò. Quid ſi Filius coactione Patris inductus, conſentiret in Aliquam, quam alias non duceret; numquid Matrimonium eſſet.

Circà primum, reſpondeo, quod non; Quia Matrimonium ſolo Conſenſu contrahitur; *extra. de ſpon. cum locum*; Coactio verò concludit Conſenſum, ut dicitur *ibidem*.

Sciendum tamen, quod eſt duplex Coactio.

Quædam abſoluta, ſcilicèt per vim. Eſt autem vis rei majoris impetus, qui repelli non poteſt, *ff. quod me. cau. l. 2. §. ult.* putà, cum quis capitur, ducitur, trahitur invitus, vel ligatus ipſo reclamante, & renitente. Et hęc Coactio, non cadit in Conſenſu Animi; ſed cadere poteſt in Copulam carnis; Undè, in quo caſu Copula ſequens faceret Matrimonium, ſi ſic ſit Copula coacta, non facit Matrimonium, *ar. diſ. l. Presbyteros*, & *extra. de ſpon. veniens 2.* & *31 qu. 2. c. 1. & 2.*

Quædam verò Coactio eſt conditionata, ſcilicèt, Coactio per metum; Eſt autem metus inſtantis, vel futuri periculi cauſa, mentis trepidatio, ut dicitur in ſupradicta Lege.

Et hujuſmodi Coactio eſt duplex.

Quædam inſufficiens; ut ea, quæ eſt per metum levem; putà, cum quis parvulum malum minatur; ut cum dicit; *Si hoc feceris, te non diligam*; vel *non habebis gratiam meam*, vel cum talis minatur, de quo præſumitur, quod implere non poſſit; & hæc Coactio non cadit in Virum conſtantem, ſed levem. Conſtans autem Vir judicatur virtuoſus, qui eſt menſura in omnibus humanis operibus; ut dicit *Philoſophus 3. Ethic.*

Quædam eſt ſufficiens; ut illa, quæ eſt per metum juſtum, utpotè, quæ cadere poſſet in conſtantem Virum; ut cum quis potens, & volens inferre, minatur, vel intentat mortem; aut gravem Corporis cruciatum; *extra. de his, qui vi. cum dilectus.* Aut ſervitutem, vel ſtuprum, *ff eo. tit., nec timore §. 1. 2. & 3.* Et intellige prædicta quatuor, ſive in perſona propria, ſive in perſona Liberorum, & Uxoris; aliquandò enim affectus Patris, magis in Filiis, quàm in ſeipſo terretur.

Hæc autem ſecunda Coactio excludit, & excuſat Conſenſum Matrimonii, *extra. de his, qui vi. relatum*, & *cap. ad audientiam*, & *de ſponſo veniens 2.* Et hoc propter defectum perfecti, & liberi Conſenſus, qui debet eſſe in Matrimonio; & in tali Coactione, reſtitutio peti poteſt in integrum, & illud repugnat indiviſibilitati Matrimonii.

Alia verò Coactio, ſcilicèt inſufficiens, non facit Conſenſum adeò defectivum, quod impediat Matrimonium contrahendum; vel quod dirimat, jam contractum. Non impetrat etiam reſtitutionem in integrum; Undè non opponitur indiviſibilitati Matrimonii. Hæc *Bona. 4. diſ. 29. ar. 1. c.*

Quidam tamen dicunt; quod ſi adſit Conſenſus, licèt coactus, interiùs, eſt Matrimonium, quoad Deum; ſed non quoad Eccleſiam, quæ præſumit ibi non fuiſſe Conſenſum interiorem propter metum. Hujus ſententiæ videtur eſſe *Rod.* & *Hug.* quia videtur hoc velle *31. qu. 1. in principio*.

Sed

Sed contrà hoc eſt, quod Eccleſia non debet præſumere de aliquo peccato, quouſquè probetur; peccavit autem, ſi dixit hoc conſenſiſſe.

Reſpondeo. Judicabat illum Conſenſum extortum inſufficientem eſſe ad faciendum Matrimonium. Hæc *Tho.4. dиſ.26. ar.3. c.*

Poteſt etiam dici, ſecundùm Aliquos; quod Eccleſia alio modo implicitè conſtituit, ut Perſona prædicto modo coacta, ſit illegitima ad contrahendum Matrimonium, durante Coactione prædicta, cum illa, ad quam ducendam cogitur. Sicut enim Eccleſia reddere poteſt Perſonas aliquas illegitimas ad contrahendum Matrimonium inter ſe pro quocumque tempore; ita poteſt reddere aliquam Perſonam illegitimam ad contrahendum Matrimonium cum aliqua Perſona determinata pro aliquo tempore; & ſub aliqua conditione; quam, pro alio tempore, & ſub alia conditione, ceſſante illa conditione, reputat legitimam ad contrahendum etiam cum illa eadem Perſona. Hæc *Rich.4. diſt.29 qu.1. art.1. c. in fin.** Ex hoc ipſo colligere potes Lector, quàm longè eſſet Author ab approbatione Matrimonii Clandeſtini, ſi tempore Tridentini floruiſſet.*

Circà ſecundum, reſpondet *Rod.* quod ſic; Ex quo tamen conſtat de Coactione, præſumetur non conſenſiſſe, niſi probetur contrarium.

Circà tertium, reſpondet *Rod.* cum *Hug.* quod non; quia hæc exceptio locum non habet in Matrimonio;nec etiam in aliis Contractibus, quoad Deum.

Sed tamen in his duabus quæſtionibus, contrarium eſt tenendum, ut patet ex dictis in ſolutione quæſtionis præcedentis.

Ad hoc nota, quod Metus aliquis cadit in unum, qui non diceretur cadere in alium; quia non eſt veriſimile Hominem claræ dignitatis in Urbe timuiſſe; vel quod Rex metu parvi militis timeat, *ff. quod me. ca. non eſt veriſimile*, & *31. quæſt.2. lotharius*. Si tamen apertiſſimas probationes habeat, repellitur præſumptio, quæ eſt contrà talem Virum, vel Regem, ut dicitur *ibidem*. Et ſic Judex, ſecundùm diverſitatem Perſonarum, & Locorum judicabit qualis ſit metus; & judicabit Matrimonium aliquod, vel nullum eſſe. Hæc *Ray.*

Circà quartum, reſpondeo, ſecundùm *Hoſt. extra. de ſpon. cum locum*; non eſt Matrimonium, *ff. quod.me. ca. illi quidem*; & *extra. de ſponſ. veniens 2.* Alii dicunt contrarium.

Circà quintum, reſpondeo, ſecundùm *Hoſt.extra.de ſponſ.cum locum*; Si ſit captus pro pecunia extorquenda, tenet Matrimonium in vinculis contractum; quia etiam tunc Procuratorem conſtituere poteſt; niſi ſit captus ab Hoſtibus, & ſit factus ſervus; vel niſi ſit captus ad tale Matrimonium contrahendum.

Circà ſextum, reſpondeo. Dicunt quidam, quod Sponſalia per metum cadentem in conſtantem Virum contracta,& juramento firmata,tenent,& obligant Contrahentem in foro Conſcientiæ; in foro tamen Eccleſiæ, non reputaretur obligatus; quia præſumeret, quod non fuiſſet ibi interior Conſenſus.

Sed hujuſmodi reſponſionis reprobatio patet ex prædictis in ſolutione quæſtionis; *utrùm Conſenſus coactus, &c.* in reprobatione ſecundæ opinionis. Ideò dicunt Aliqui,quod Sponſalia prædicto modo contracta, non tenent ipſo jure; nec in foro Eccleſiæ, nec in foro Conſcientiæ; quia nec Deus, nec Eccleſia juramentum tale voluit eſſe obligatorium reſpectu eorum, in quibus maximè requiritur libertas; de quorum numero eſt Contractus Sponſalium, & Profeſſio ad Religionem; quæ quidem facta propter metum mortis, non obligat profitentem, *extra.de his, qui vi, c.1. & 15. quæſt.1. non eſt*; dicitur, *quod voluntarium militem elegit ſibi Chriſtus*.

Circà ſeptimum, reſpondeo. Perſona conſentiens in corde; aut exteriùs ſignificat ſe conſentire, aut non; ſi non, non eſt Matrimonium, quia non videtur poſſe contrahi matrimoniale vinculum, niſi enim mutua obligatione cauſata per mutuumConſenſum; unde Matrimonium non poteſt claudicare, *extra. de ſpon. tua. nos*; & ſic licebit cuilibet illorum cum alio contrahere.

Si autem non conſentiens in corde, ſignificet per verba de præſenti ſe conſentire, Matrimonium eſt præſumptum. Undè Perſona, quæ conſentit, debet reputare verum Matrimonium eſſe contractum, etiamſi illa Perſona, poſt temporis intervallum notabile, juret ſe numquàm conſenſiſſe in corde; quia ſicut dicitur *extra. de proba. per tuas. Nimis indignum eſt juxtà legitimas ſanctiones; ut quod quiſque propria voce dilucidè proteſtatus eſt, in eum caſum proprio valeat teſtimonio infirmare*; Undè non credo, quod in hoc caſu ſit licitum Perſonæ, quæ conſenſit, cum alia contrahere,illa vivente; quia ſi contraheret, ſe probabili periculo Adulterii exponeret.

Si tamen non conſentiens, qui verbis ſignificat conſentire, incontinenti revocet; præſumi poteſt, quod ex errore primum dictum protulit; & tunc Perſona, quæ conſenſit ſtare poterit verbis ſecundò prolatis; *art. extra. de teſti. cogen. præterea.* Et in hoc caſu credo, quod Perſonæ, quæ conſenſit licet cum alia contrahere Priori vivente.

Si autem Perſona, quæ in corde non conſenſit, & Conſenſum verbis ſignificavit; poſteà in corde ſuo conſentiat, durante Con-

Conſenſu alterius, efficitur verum Matrimonium; quia tunc ex utraque parte adſunt omnia, quæ requiruntur ad verum Matrimonium. Hæc *Rich. 4. diſt. 29. qu. 1. art. 3. c.*

Circa octavum, reſpondeo. Matrimonium contractum per Conſenſum coactum, metu cadente in conſtantem Virum; aut eſt contractum per Coactionem conſenſus Viri, vel Mulieris tantùm, aut utriuſque ſimùl; Si primo modo; Ille, qui liberè conſenſit, ligatus eſt; Alter verò non. Si tamen poſteà tacitè conſentiat, & liberè, Perſona ligata in Conſenſu priſtino perſiſtente, verum efficitur Matrimonium; & tunc uterque ligatus eſt; quia licèt tacitus Conſenſus per ſe non ſufficiat, ſufficit tamen cum expreſſione exteriori, quæ preceſſit.

Si autem Perſona ligata reſilivit à Conſenſu, antè ſequentem Conſenſum alterius; tunc diſtinguo; Aut contraxit Matrimonium aliud; & tunc illud ſecundum Matrimonium tenet, licèt peccaverit contrahendo, ſi congruo tempore non expectavit conſenſum alterius, tacitum, vel expreſſum; Aut non contraxit aliud Matrimonium; & tunc ſecundùm judicium Eccleſiæ præſumetur in eodem Conſenſu manere; quia qui in aliquam ſemèl conſenſerit, ampliùs non poterit diſſentire; ubi alius non denegaverit ſuum Conſenſum præſtare, *extra. de ſponſ. impu. de illis*. Secundùm, tamen Dei iudicium, non eſt verum Matrimonium, quia tale non poteſt eſſe ſine concurſu mutui Conſenſus interioris. Si autem utraque Perſona fuit coacta, tunc ad hoc, quod ſit verum, requiritur novus Conſenſus ex utraque parte, ſed non exterior expreſſio nova. Hæc *Rich. 4. diſt. 29. q. 2. art. 11. c.*

Circà nonum, reſpondeo; poſt Conſenſum, Aut habita poteſtate reclamandi, permittit ſe cognoſci; & tunc præſumitur tacitè in Matrimonium conſentire. Aut cogitur ad carnalem Copulam. Aut ergò per vim abſolutam; Sic non eſt Matrimonium. Aut per metum; Aut ergò per ſufficientem; & nec ſic eſt Matrimonium, aut inſufficientem; & tunc præſumitur in judicio Fori. Si tamen verè non conſentiat; non eſt Matrimonium in judicio Poli. Hæc *Pet. 4. diſt. 29. art. 3. qu. 2. c.* de hoc infrà *de differentiis Matrimonii, in fine*.

Circà decimum, reſpondeo. Dicunt quidam, quod ſic; Saltem in foro Conſcientiæ; quandóque enim Contractus, qui non tenet, niſi firmetur per juramentum, vel interpoſitionem fidei, validus efficitur, ſi per alterum illorum firmetur, *extra. de his, qua vi: ad aures*; ubi dicitur, quod renunciatio electionis facta ad terrorem Laicorum, non tenet, niſi juramento, vel fide interpoſita firmetur,

Alii dicunt, & probabilitèr, quod Matrimonium contractum Coactione, per metum cadentem in conſtantem Virum per juramentum firmatum non tenet, nec in foro Eccleſiæ, nec Conſcientiæ: quia, aut illo juramento juravit aliquod præteritum, aut aliquod præſens, aut aliquod futurum. Si primo modo, non poteſt ratificare Matrimonium, quod aliàs eſſet nullum, quia ſi coactus jurat, quod verè conſenſit, tale juramentum non poteſt facere Conſenſum jam præteritum, eſſe validum, ſi anteà non valuit. Si ſecundo modo, etiam ratificare non poteſt, quia ſi contrahendo juret, quod in rei veritate conſenſerit interiùs in corde, & non conſentiat, eſt perjurus; Perjurium autem, Matrimonium ratificare non poteſt. Si autem verè conſentit; licèt verum juret, illud tamen juramentum non ratificat Matrimonium, quia tale juramentum eſt aſſertorium; Undè per illud non fit, niſi teſtificatio de præſentia Cónſenſus interioris; Undè ſit interior Conſenſus de ſe eſt invalidus ad contrahendum Matrimonium, teſtificatio præſentiæ talis Conſenſus, nihil facit ad Matrimonium. Si autem juret aliquid de futuro ſic. *Juro tibi, quod conſentiam in te*; tale juramentum non poteſt ratificare Matrimonium contractum, per verba de præſenti, quod præceſſit; quia tali juramento non firmatur, niſi promiſſio de contractu habendo.

Utrùm autem talis promiſſio juramento firmata teneat, dictum eſt ſuprà.

Tenentes autem hanc ſecundam opinionem, ad illud *cap. ad aures*, dicunt, quod non eſt ſimile; quia major libertas requiritur in contrahendo Matrimonium, quam in renunciando Electioni. *extra. e. tit. Abbas in gloſ.* Hæc *Rich. 4. diſt. 29. qu. 2. art. 2. o.*

Ad hæc nota, quod qualitercumque ſit metus, vel violentia in contrahendo Matrimonium; ſi Mulier, quæ allegat metum, ſteterit per annum, & dimidium cum Marito, vel etiam minori tempore: (Si tamen juxtà arbitrium boni Viri ſit tantùm tempus, quod præſumi debeat pro Conſenſu); vel etiam ſi conſenſerit ſemèl in carnalem Copulam, non debet poſteà audiri, ſi metum, vel violentiam allegat, *extra. de ſpon. ad illud*, & *extra. qui Matrim. accu. poſ. inſuper adjeciſti*, & *extra. de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adult. ſignificavit.* Hæc *Ray.*

Circà undecimum, reſpondeo. Cum in Matrimonio ſit quaſi quædam ſervitus perpetua, Pater non poteſt cogere Filium, cum ſit in hoc liberæ conditionis, ad Matrimonium contrahendum; vel generalitèr cum quacumque Muliere; vel ſpecialitèr cum aliqua determinata, *extra. de ſpon. impu. c. 1.*

c.1. Sed poteſt eum inducere ex rationabili cauſa; & tunc, ſicut ſe habet Filius ad cauſam illam; ita ſe habet Filius ad præceptum Patris; ut ſi cauſa illa cogat de neceſſitate, vel de honeſtate; & præceptum ſimilitèr cogat.

Sed objicitur contrà prædicta; quia ad *Coloſſ.3.* dicitur: *Filii obedite Parentibus veſtris per omnia.*

Reſpondeo, quod non intelligitur ſimplicitèr, & univerſalitèr; ſed de omnibus pertinentibus ad Poteſtatem paternam.

Objicitur iterùm, quia ſi Parentes non poſſunt cogere Filios ad Matrimonium contrahendum; videtur quod temerè jurent Matrimonia Liberorum.

Reſpondeo, quod non jurant temerè; quia ſubintelligitur ex natura Contractus; *Si placuerit Liberis*; & ipſi obligantur ad inducendum eos bona fide.

Objicitur etiam; quia Pater ſpiritualis, ſcilicèt Papa, poteſt cogere aliquem ad Matrimonium ſpirituale, ſcilicèt ad accipiendum Epiſcopatum; ergò ſimilitèr Pater carnalis Filium carnalem, ad Matrimonium carnale.

Reſpondeo, quod non eſt ſimile; quia Dominus Papa majorem habet poteſtatem ſuper Eccleſiæ membra, quàm Partes carnales ſuper Filios ſuos. Et etiam Contrahens Matrimonium ſpirituale, melioris conditionis efficitur, quàm Contrahens Matrimonium carnale.

Nec eſt dicendum, quod Papa non poſſit cogere Perſonam inidoneam ad recipiendum Epiſcopatum; Sed quod hoc poſſit, potiùs eſt aſſerendum, ſecundùm *Rich.4.diſt 29. qu.1. art.4. c.3. Tho. 4. diſt.29. art.4. cap.4.* & *Pet. 4. diſt.29. art.1. q. 1. c.2.*

Quidam tamen, ut *Bona.4. diſt.29. ar.3. c.3.*, dicunt, quod ſi Subditus ſciret ſe inſufficientem, & indignum; & ſibi videretur imminere periculum; non teneretur obedire; hæc enim obedientia modicum, aut nihil debet habere de ſuo, præcipuè moderno tempore.

Circà duodecimum, reſpondeo, quod ſic, *ff. de ritu nupt. ſi Patre*; quia eam voluiſſe videtur, cogi tamen non poteſt à Patre, ut dicitur ibidem *l. non eſt*; undè imputet ſibi, ſi conſenſit; quia contradicere potuit. Secùs tamen eſt de Filia, ſecundùm Leges. Nam illa contradicere non poteſt, niſi Pater dederit ei turpem, vel moribus ſuis indignum, *ff. de ſpon. ſed qua Patris*, ſecundùm Canones tamen, idem dicendum eſt de Filia, quod dictum eſt de Filio: *extra.de deſpon. impu. c.1, & in gloſ.a.*

Sed objicitur, quia *32. qu.2. honorantur*, dicitur, quod Pater debet Filiæ Sponſum quærere, & ibidem *cap. hoc ſanctum*, dicitur, quod Filia non debet extrà Patris voluntatem nubere, & idem *Auguſt. 32. quaſt.3. Patrem.*

Reſpondeo, hæc jura loquuntur de honeſtate, non de neceſſitate. Lex autem, ſcilicèt illa, *qua Pater*, quæ dicit, quod Patri danti ſibi Virum, Filia contradicere non poteſt; intelligitur, ſubaudiendo, ſine vitio ingratitudinis; incurrit enim ingratitudinem; & poterit exhæreditari *in authent. ut cum de appel. cognoſcitur, §. alicui coll.8.* Sed nec Matrimonia, nec Sponſalia tenebunt, niſi Conſenſus Filii, & Filiæ accedat, *extra.de deſpon. impu. c.1.* Hæc *Goff. in ſum.*

Sed quid (& eſt velut inſtantia contrà reſponſionem) ſi de Coactione facti ſupradicta jura non loquuntur; ſed de Coactione juris; nam ita benè, vel meliùs, & familiariùs poſſunt Parentes comminari, & verberare, ſicut Extranei, ergò Matrimonium ſic contractum, non tenet, *extra. de deſpon.impu.ex litteris*; nam, & minæ exhæreditationis poſſunt timeri, de quibus fortè loquitur dictum *Caput*; ubi autem Conſenſus liber alicujus requiritur, debet omnis violentia, & Coactionis materia removeri, *extra. de deſpon. cum locum*; minor tamen metus Conſenſum Mulieris impediret, quàm Viri, *art.32. quaſt.6. indignantur*, quia eſt fragilior, & citiùs terretur, ut ibidem dicitur *§. illud*.

Reſpondeo, non eſt veriſimile, quod Pater Filiam interficeret, ſi etiam numquàm conſentiret; brevitèr ergò. Bonus Judex examinabit, & determinabit, inſpecta qualitate Perſonarum vim inferentium, & patientium, & violentiæ, ſive Coactionis; loci, & temporis aſſiduitas, minarum ratificationis tacitè, vel expreſsè; vel continuationis diſſenſus; utrùm debeat judicari, vel non. Hæc *Hoſt.* de hoc vide etiam ſuprà *de effectu ſponſalium, quid ſi quis coactus, &c.*

Ad hæc nota, quod ad juſtum metum, non ſufficit Regis, vel Parentum Imperium, *art. extra. quod Cleri. inſinuatione in tex. & Gloſ.*

Inſuper Uxor non debet à Principe peti; ſed Princeps contrarium faciens, meretur deponi, ut dicitur ibidem *in Gloſ.* quia Matrimonia debent eſſe libera,

AR-

ARTICULUS V.

De Conſenſu conditionato.

SEquitur videre de Quinto, ſcilicèt de Conſenſu conditionato.

Et circà hoc quæruntur plura,

Primò, utrùm per talem Conſenſum fiat Matrimonium?

Secundò. Quid ſi aliqua Mulier detur in Uxorem Alicui hoc pacto, ſive conditione, vel modo, quod ſemper debeant ſimùl morari; & in certo loco, fortè in domo Amicorum ipſius Mulieris, numquid vir tenetur ſervare pactum?

Circà primum reſpondeo. Conditio appoſita in Matrimonii Contractu; aut eſt contrà ſubſtantiam Matrimonii, & tunc Matrimonium nullum eſt, ſic etiam primò de Sponſalibus dictum eſt, *extra. de condi. appo. c. ulti.* Aut non eſt contrà ſubſtantiam Matrimonii; & tunc, aut eſt turpis, aut impoſſibilis; & tunc tenet Matrimonium, quia utraque pro adjecta habetur, ut patet *in cap. prædicto*; Aut eſt honeſta, & poſſibilis; & tunc, aut eſt de præterito, ut ſi dicatur, *contraho tecum ſi vir tuus eſt mortuus*; aut de præſenti, ut ſi dicatur, *Contraho tecum ſi es virgo*, & tunc eſt Matrimonium, exiſtentibus rebus in conditione appoſitis, alitèr non; & ſic intelligitur, *extra. de condit. ſuper eo*; licèt videatur de Sponſalibus loqui Aut eſt de futuro, ut ſi dicatur: *Contraho tecum ſi placuerit Patri tuo*; & tunc judicandum eſt ſicut de Sponſalibus ſub conditione contractis; quia ut dicitur in dicto *cap. ſuper eo*; hujuſmodi Conſenſus non eſt de præſenti habendus, licèt per verba de præſenti exprimatur evidentiùs, quia in alieno arbitrio nondum habito, ſed habendo conſiſtit. Cum enim ſubſtantia Contractus in arbitrio alicujus ponitur, Contractus ille nullus redditur, niſi ille arbitretur. *c. de Contrahen. emp. l. ult.* Hæc *Ber.* ſuper illud *cap. ſuper eo*; undè ſi poſt Matrimonium ſub tali conditione contractum, contrahatur antè conditionis eventum, aliud Matrimonium ſecundum tenebit; nec poſteà exiſtente conditione, revocabitur, *extra. de condit. per tuas in gloſ. 2.*, de hac materia vide ſuprà ubi agitur de modo contrahendi Sponſalia ſub conditione.

Circà ſecundum reſpondet *Hoſt.* quod ſic. In traditione enim rei ſuæ, quilibet poteſt pactum, quod vult apponere, *ff. de pactis in traditionibus*; & Contractus ex conventione Legem accipiunt, & *ff. de re. judi. contractus*, & hoc non eſt contrà, ſed potiùs ſecundùm Legem, quià ſimùl morari debent, ergò eſt ſervandum, ut dicitur *ff. de pactis jur. Gentium, §. Prætor. ait*, & hoc videtur expreſſum *34. qu. 2. Si quis neceſſitate.* Dico autem pactum ſervandum, niſi aliqua neceſſitas ſuperveniat, qua impediente vir non poſſit ibi commodè ſtare; puta, propter inimicitias capitales, infirmitatem aeris, vel aliud ſimile, quod Judicis arbitrio committo; tunc enim Uxor ſequitur virum, ne committatur Adulterium, & tunc pactum contrà Legem inciperet eſſe, *ar. 13. qu. 2. nequaquam.*

ARTICULUS VI.

De Conſenſu ad Tempus.

SEquitur videre de ſexto, ſcilicèt de Conſenſu ad tempus.

Et circà hoc quæritur,

Utrùm Conſenſus ad tempus faciat Matrimonium, ut cum dicitur: *Accipio te in Uxorem meam uſque ad decem annos?*

Reſpondeo quod non, *extra. de condit. apo. c. ultimo.* Nam Conſenſus non facit Matrimonium, niſi eatenùs, quatenùs præſupponit Divinam Inſtitutionem; Divina autem Inſtitutio reſpicit congruam ſignificationem, quia Matrimonium ſecundùm Divinam Inſtitutionem ſignificat indiſſolubilem conjunctionem; ideò Deus inſtituit ipſum eſſe indiſſolubile. Et hoc etiam dictat jus naturale, & ideò ut Conſenſus conſonet Inſtitutioni, neceſſe eſt, quod ſit ad omne tempus; alioquin cauſa particularis non concordaret univerſali; ideò nihil fit, nec conſentit in talem ut in Uxorem, ſed potiùs in Concubinam.

Sed objicitur, quia *cap. de Concubinis l. 1.* dicit, *nemini licentia concedatur, conſtante Matrimonio, penes ſe Concubinam habere*; in quo videtur innui, quod non obſtante Matrimonio, talis licentia poteſt concedi; ergò videtur, quod Concubinatus ſit Matrimonium; ſed conſtat, quod non eſt niſi ad tempus, ergò &c.

Reſpondeo, quod Lex dicta concubinatum non concedit, ſed homini non uxorato permittit, tanquàm (ad plus) humana Lege non puniendum. Nec ex hoc ſequitur, quod puniri non debeat Lege Divina, quia ut dicit *Auguſtinus 1. de libero arbitrio; Lex humana multa relinquit impunita, quæ rectè per Dei Providentiam judicantur.*

ARTICULUS VII.

De Conſenſu per Procuratores inter Abſentes expreſſo.

SEquitur videre de ſeptimo, ſcilicèt, de Conſenſu expreſſo per verba de præſenti per Procuratores.

Et

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicet:

Primò. Utrùm talis Conſenſus faciat Matrimonium intèr Abſentes?

Secundò. Quid ſi aliquis conſentit in Abſentem per verbum de præſenti; deindè mittit Procuratorem ad eam, & antequàm illa ſimilitèr conſentiat, ipſe diſſentiat, & poſteà illa conſentit, credens eum in primo durare Conſenſu?

Tertiò. Quid ſi eum, qui contraxit, pæniteat, antequàm Abſens conſentiat; revocatio tamen ad Procuratorem, vel Abſentem non veniat, cum quo contraxit, numquid tenebit factum Procuratoris?

Quartò. Sed cum non ſufficiat conſentire, niſi Conſenſus exprimatur, & notificetur intèr Contrahentes; quomodò poteſt eſſe Matrimonium intèr Abſentes per Epiſtolam, vel Nuncium, donèc ille ad quem mittitur Epiſtola, vel Nuncius, renotificaverit Conſenſum ſuum Abſenti.

Circà primum. Reſpondeo, quod ſic, *32. qu. 2. honorantur. §. cum ergò.* & *extra. de Conver. conju. ex parte 2. in tex. & gloſ.* b. Ad hoc autem, quod quis ſit Procurator idoneus pro alio contrahere Matrimonium, debet ſupèr hoc ſpeciale mandatum habere. Et licèt aliàs is, qui conſtituitur Procurator ad negotia poſſit Procuratorem alium dare, in hoc tamen caſu, proptèr magnum, quod imminet periculum, nec poteſt dare alium, niſi hoc ei ſpecialitèr ſit commiſſum, *lib. 6. de Procu. Procurator.* Secundùm *Jo. An.* ibidem, requiritur ſpeciale mandatum de Perſona certa & expreſſa, per *l. ff. de Ritu nup. generali*, *ad hoc extra. de arbitrio innotuit.*

Circà ſecundum reſpondeo. Si ille, qui revocavit mandatum, & revocatio pervenit ad Procuratorem antequàm illa conſentiat, nihil actum eſt, *ar. extra. de procur. in noſtra.* Si verò pervenit poſtquàm Illa jam conſenſerat, & de hoc poteſt fieri Eccleſiæ fides, non tenet ſimilitèr Matrimonium; quia nec verè, nec interpretativè concurrunt Conſenſus. Si tamen conſtet Eccleſiæ de primo Conſenſu Viri, & de mandato Procuratoris, & de Conſenſu Mulieris ſubſecuto, & non conſtet de diſſenſu privato, cogetur Vir proptèr probationis defectum, conſumare Matrimonium, quia Eccleſia non judicat de occultis, *extra. de ſimonia ſicut tuis.* Et ſic ſecundùm hoc diverſimodè, diverſa jura loquuntur de hoc; & aliqua loquuntur in primo caſu, aliqua in ſecundo. Si autem poſtquàm miſit Procuratorem, non conſenſit, nec diſſenſit, tradens fortè factum hujuſmodi oblivioni proptèr occupationem, vel aliam cauſam; videtur ſimplicitèr ſtandum pro Matrimonio, tùm proptèr ejus favorem, tùm quia non habet contrariæ voluntatis obicem, *extra. de ſen. & re judi. duobus.* & *extra. de Bap. majores in fin.* Hæc *Ray.*

Circà tertium. Reſpondeo quod non, quia ibi deficit Conſenſus in idem tempus concurrens, ſine quo Matrimonium non tenet, *27. qu. 2. ſufficiat. Ar.* autem in contrarium, *extra. de procu. in præſentia.* ſed hoc eſſe credimus in Matrimonio ſpeciale, ſcilicèt, quod Matrimonium non tenet etiamſi revocatio non perveniat ad Procuratorem, dummodò de diſſenſu Contrahentis conſtet, Hæc *Innoc. extra. de ſpon. juvenis*, & *libro 6. de procu.* ubi dicitur, quod ſi Procurator antequàm contraxerit Matrimonium, à Domino fuerit revocatus, Matrimonium poſteà contractum ab illo, ſcilicèt Procuratore, non tenet, licèt revocationem hujuſmodi tàm Procurator, quàm Illa cum qua contraxit protsùs ignoret.

Circà quartum reſpondeo. Quandò Ille, cui mittitur Nuncius procuratorius renotificat ipſi Nuncio ſuum Conſenſum, idem eſt, ac ſi renotificaret Mittenti; quandò autem Littera mittitur per Nuncium, qui nihil ſcit de facto, ſed nudum miniſterium portandi litteram eſt ei commiſſum: tunc ſi Ille, vel Illa, cui mittitur hujuſmodi littera, nulli notificat Conſenſum ſuum; credit *Rod.* quod quantumcumque conſentiat, non eſt Matrimonium contractum, ſed tunc demùm, cum Nuncio notificavit Conſenſum, vel abſenti, qui litteram miſit, vel etiam alii, *ar. 32. q. 2. honorantur*, & *extra. qui cle. vel vo. veniens*, & *de conver. conjug. ex publico.*

Forma autem verborum, qua Nuncius debet uti, habetur ſuprà *art. 2.* hujus libri, quaſi juxtà medium, *§. ubi verò per Nuncium.*

ARTICULUS VIII.

De Objecto Conſenſus Matrimonii.

SEquitur videre de octavo, ſcilicèt de Objecto Conſenſus Matrimonii.

Et circà hoc quæritur:

Quid ſit Conſenſus qui facit Matrimonium, & per hoc innoteſcit objectum Conſenſus Matrimonii?

Pro qua re ſciendum, quod circà hoc fuerunt plures modi dicendi, quibus omiſſis gratia brevitatis, dicendum eſt, ſecundùm *Bona. 4 di. 28. ar. 6. c.*, quod Conſenſus, qui facit Matrimonium, eſt Conſenſus in mutuam corporum poteſtatem; & hoc ſonant verba cum dicitur, *Accipio te in meam*, vel *in meum*, & ſic conſenſit Beata Virgo & Joſeph.

Sed nota, quod alitèr datur poteſtas corporis, in contractione Matrimonii, alitèr in conſumatione. In contractione enim illa datur uni, ut non poſſit illo vivente dari alii;

& ut jus habeat petendi, & neceſſe ſit reddere petenti, niſi moriatur ipſi mundo per ſolemne votum Caſtitatis, & ingreſſum Religionis.

Quoniam igitur Beata Virgo noverat Divina Inſpiratione, vel Angelica revelatione, vel fortaſſis ipſius Joſephi relatione edocta, quod numquàm vellet uti corporis ejus poteſtate, ſed ejus Virginitatem cuſtodire; ideò potuit, & debuit ei committere ſive dare. Sciebat enim, quod ſi vellet exigere, quod poſſet, publicando votum, contraire.

Si ergò velimus iſtam mutuam corporum poteſtatem vocare Copulam conjugalem, ſic Beata Virgo conſenſit in Copulam, ut omnes Nubentes. In Matrimonii autem conſumatione transfertur omninò poteſtas, ita quod, nec voto privato, nec ſolemni poſſit petenti debitum adverſari. Undè Beata Virgo conſenſit contrahere; tamen certa fuit, quod numquàm Matrimonium conſumaret, & hoc ſcivit, vel Dei revelatione, vel Joſeph relatione; quia conſiderabat de voti publicatione, quod in Lege præceptum erat ſervare, ſed nullus fuerat auſus hoc vovere. Et hoc tangitur in libello, quem tranſtulit *Beatus Hieronymus*, de Nativitate Beatæ Mariæ, qui licèt ſit Apochriphus, continet tamen multa veriſimilia.

Hic igitur eſt modus dicendi *Bona.* ubi ſuprà, cui ſimilis eſſe videtur modus *Scot.* 4. *diſ.* 30. *qu.* 2. *c.* Et ſecundùm hunc modum, Beata Virgo numquàm conſenſit in Copulam carnalem, nec explicitè, nec implicitè, ut Aliqui voluerunt. Sicut enim *Anſelmus* dicit, *decebat, ut Mater. Filii Dei ea puritate niteret, qua major ſub Deo, nequit intelligi.* Prætereà ipſa Angelo loquenti ſibi de prole ex ea naſcitura, dixit: *Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Si autem aliquo modo, ſcilicèt implicitè, vel explicitè, in Copulam carnalem conſenſiſſet, quæſtio illa nulla fuiſſet: undè *Auguſtinus* dicit, *non quæſiſſet, ſi concubitura nupſiſſet.*

Sed objicitur contrà, quia *Auguſtinus* dicit, & habetur 4. *ſententiarum diſ.* 8. quod committens Virginitatem Deo, conſenſit in Copulam carnalem, non illam appetendo, ſed Divinæ Inſpirationi in utroque conſentiendo.

Reſpondeo, ad hoc dicendo, quod illud verbum non eſt *Auguſtini*, ſed *Magiſtri*, poſitum minùs cautè: non enim conſenſit in Copulam carnalem aliquo modo, quia de contrario erat certa, & ad ipſum inſtructa. Et cum voviſſet Virginitatem inſtinctu Spiritus Sancti, nullatenùs ſuſpicari debebat, quod Spiritus Sanctus contrarium inſpiraret: & ideò nullo modo debebat in ſuo propoſito vacillare.

Et hæc etiam eſt opinio *Joannis* Fratris Minoris, quondam Archiepiſcopi Cantuarienſis in *Poſtilla ſuper Matthæum.*

TITULUS V.

De Bonis Matrimonii in Communi.

DEindè conſiderandum eſt de Bonis Matrimonii.

Et primò, de ipſis Bonis Matrimonii in communi.

Secundò, in ſpeciali de Bono Fidei.

Tertio, in ſpeciali de Bono Sacramenti. Et hæc tria per Titulos ſequentes conſiderabimus: ſit itaque

ARTICULUS I.

De Bonis Matrimonii in Communi.

NUnc igitur conſiderabimus Bona Matrimonii in ſe, ſive in communi; dicturi in ſequenti Articulo in quantùm hæc Bona habeant excuſare actum conjugalem à peccato.

Circà autem Bona Matrimonii in ſe, quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm debeant eſſe aliqua Bona, Matrimonium excuſantia?

Secundò. Quot, & quæ ſunt Bona Matrimonii?

Tertiò. Utrùm ad contrahendum Matrimonium neceſſarium ſit illa tria bona eſſe in Contrahentium intentione?

Quartò. Quid de illo, qui contrahit Matrimonium cum una, intendens etiam Matrimonium contrahere cum alia?

Quintò. Utrùm ad eſſe Matrimonii neceſſarium ſit bona illa eſſe in obligatione.

Sextò. Utrùm ad conſervationem Matrimonii neceſſarium ſit illa eſſe in Matrimonii executione?

Septimò. Utrùm intentio libidinis excludat Matrimonium, puta, cum quis conſentit in aliquam, proptèr divitias, vel proptèr pulchritudinem?

Circà primum reſpondeo. Recta ratio docet non eſſe faciendum aliquid ab homine, in quo jacturam ſuſtineat, niſi per compenſationem boni æqualis, vel majoris; ſed in contrahendo Matrimonium obligat ſe homo, ſaltèm implicitè, ad Copulam carnis ſub conditione, ſcilicèt, *ſi alter conjux exegerit, & niſi conjux exactus Religionem infrà debitum tempus intraverit.* In carnali autem Copula, ratio patitur jacturam quantùm ad ſui uſum, quia in nullo actu impeditur uſus rationis; undè *Philoſophus* 7. *Ethic. cap.* 8. dicit

cit *de Venere*, quod furatur intellectum ſpiſsè ſapientis, & *32. q.2. Connubia*; dicitur quod in illo tempore, in quo conjugalis actus geritur; præſentia Spiritus Sancti non datur, etiamſi Propheta homo eſſe videatur, qui generationis officio obſequitur; ergò homo in contrahendo Matrimonium obligat ſe (ſaltem implicitè, & ſub conditionibus prædictis) ad patiendum jacturam, quantùm ad uſum rationis. Exiſtentes etiam in Matrimonio, jacturam patiuntur proptèr ſollicitudinem, & carnis tribulationem; undè *Apoſtolus 1. Corinth. 7.* dicit, quod *tribulationem carnis habebunt hujuſmodi*; & ideò debuerunt eſſe aliqua bona prædictas jacturas recompenſantia, & ſunt illa, quæ coitum conjugalem excuſant.

Circà ſecundum reſpondeo. Secundùm *Auguſtinum libro de bono conjugali*, tria ſunt, ſcilicèt, Fides, Proles, & Sacramentum, & *27. q.2. omne itaque*, quorum ſufficientia ſumi poteſt ex parte cauſæ inſtituentis, ſive efficientis; & ſic ſumitur à triplici Beneficio, ſcilicèt

À dictamine naturæ, ut vir coeat cum Muliere ad conſervationem humanæ ſpeciei, & ſic eſt Bonum prolis.

A dictamine rationis rectæ ut coeat cum ſua, & non cum alia; & ſic eſt Bonum fidei.

A dictamine gratiæ, ut ſignificetur unio Divinæ Naturæ, & humanæ; & ſic eſt Bonum Sacramenti.

De Bono Prolis.

NOtandum, quod in Prole, hoc intelligitur, non tantùm procreatio Prolis, ſed etiam educatio ad quam ſicut ad finem ordinatur tota communicatio operum intèr virum & uxorem, in quantùm ſunt Matrimonio conjuncti, quia Patres naturalitèr theſaurizant filiis, ut patet *2. Corinth. 13.* & ſic in Prole quaſi à principali fine, alius finis, quaſi ſecundarius includitur.

Poteſt autem Proles quæri triplici intentione.

Primò, ut educetur ad cultum Dei.

Secundò, ut ſuccedat in hæreditate.

Tertiò, ut quis appareat glorioſus in Prolis magnitudine, & pulchritudine.

Prima intentio reſpicit bonum ſub ratione boni. Secunda, ſub ratione indifferentis. Tertia, bonum deforme, ſive ad malum contractum.

Bonum igitur Matrimonii, quod eſt bonum ſimpliciter, eſt Proles cum tali intentione, & tali ordinatione. Si autem aliis duobus modis habeatur, habetur quidem aliquod bonum, ſed non ſic eſt inſtitutum, ſcilicèt ad procurandum Prolem ad cultum Dei.

De Bono Fidei.

FIdes (ut jam patet ex dictis) non ſumitur hic prout eſt virtus Theologica; ſed prout eſt pars juſtitiæ ſecundùm quod fides dicitur, ex hoc, quod fuerit dicta in conſervatione promiſſorum; quia in Matrimonio cum ſit quidam Contractus, eſt promiſſio quædam per quam talis Vir, tali Mulieri determinatur. Ad fidem etiam pertinet, ut neuter ad alterum thorum accedat, & quod ſibi invicèm debitum reddant.

De Bono Sacramenti.

IN Sacramento intelligitur indiviſibilitas, & etiam omnia illa, quæ conſequuntur Matrimonium, ex hoc, quod eſt conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſignum.

Circà tertium, reſpondeo. Prædicta bona eſſe in Contrahentium intentione, poteſt duplicitèr intelligi, ſcilicèt, aut in habitu, & implicitè; aut in actu, & explicitè. Dico ergò, quod non poteſt contrahi Matrimonium, niſi bonum Sacramenti ſit in intentione Contrahentium, altero dictorum modorum, quia oportet, quod Contrahentes conſentiant in inſeparabilitate vinculi, ratione cujus eſt in Matrimonio bonum Sacramenti.

Circà quartum, reſpondeo. Talis intentio poteſt eſſe, aut dimiſſa iſta, ſic non eſt Matrimonium, aut iſta retenta cum alia, ſic eſt Matrimonium, ſicut fuit de Patribus antiquis. * Verum ſi intelligatur, quod retenta Prima, adhuc ſit Matrimonium cum Secunda, id adverſatur Tridentino *ſeſſ. 24. can.2.*; nec valet exemplum de ſanctis antiquis Patribus, qui id habebant ex diſpenſatione propter humani generis propagationem; ſi verò intelligatur, quod recipiendo Secundam (cui tamen non conjungeretur matrimonialitèr), adhuc perſeveret Matrimonium contractum cum Prima, id verum eſt; & concordat cum Tridentino citato, *can.7.* * Undè talis intentio primo modo, ſive exprimatur verbo, ſive non, Matrimonium tollit; licèt probari non poſſit, quoniam à Contrahentibus non eſt expreſſum, ut notat *Hug. 32. q.2. ſolet quæri*. Sicut etiam non eſt Matrimonium, ubi non eſt Conſenſus animorum. *Ber.* autem notat *extra. de Regularibus, ut Clerici*, quod ſi quis copuletur Mulieri, eo propoſito, ut nolit cum ea ſtare; & hoc ſit paratus probare, non ſit audiendus; quia in Sponſalibus, & Matrimoniis recurritur ad communem intelligentiam verborum, *extra. de Sponſ. ex litteris 2.*

Neceſſarium eſt etiam bonum fidei eſſe in

in Intentione Contrahentium aliquo modo; & aliquo modò non. In bono enim fidei duo conſiderantur. Vnum eſſentiale, quod eſt non negare uſum corporis ſui, ſi alter Conjux petat. Alterum accidentale, ſive acceſſorium, ſcilicèt non exhibere alteri, quàm ſuo Conjugi uſum corporis ſui. Ratione primi, neceſſarium eſt bonum fidei eſſe in intentione Contrahentium ad minùs habitualitèr, & implicitè; undè intentio contraria excluderet Matrimonium. Ratione autem alterius non eſt neceſſarium ad contrahendum Matrimonium.

Bonum etiam Prolis triplicitèr ſumi poteſt, ſcilicèt: aut pro Prolis ſuſceptione, & educatione abſolutè; aut ſub conditione, ſi Deus eam dederit; aut pro non procurando impedimentum aliquod Prolis. Primo modo, non eſt neceſſarium bonum Prolis eſſe in intentione Contrahentium, nec actualitèr, nec habitualitèr, nec implicitè, nec explicitè; ſed ſecundo, & tertio modo eſt neceſſarium, ad minùs habitualitèr, & implicitè. Undè ſi Contrahentes intendant non ſuſcipere Prolem, nec educare, ſi Deus eam daret, vel ſterilitatem procurare, Matrimonium ſic contractum nullum eſſet.

Loquendo autem de eſſe in Contrahentium intentione actualitèr, & explicitè, ſic ad contrahendum Matrimonium non eſt neceſſarium aliquod prædictorum bonorum eſſe in intentione Contrahentium. Sufficit enim, quod in contrahendo intendant illud, quod intèr Contrahentes requiritur ad Matrimonium. Hæc *Rich. 4. diſt. 32. quaſt. 2. articulo 1. c.*

Circà quintum, reſpondeo, quod ſic. In omni enim Matrimonio eſt obligatio ad inſeparabilitatem, ita quod ab illa Conjuges ſe mutuò abſolvere non poſſunt, vita corporali durante; ſi tamen Matrimonium ſit conſumatum; licèt hoc poſſint antè Matrimonii conſumationem, per Religionis ingreſſum.

Eſt etiam in omni Matrimonio neceſſaria obligatio ad Prolis ſuſceptionem, & religioſam educationem, ſi Proles adfuerit; & obligatio ad fidei obſervationem quantùm ad illud, quod eſt bonum fidei eſſentiale, & quantùm ad illud, quod eſt accidentale, quæ duo conſiderantur in bono fidei, ut prædictum eſt in ſolutione quæſtionis præcedentis. Quandoque enim Contractus obligat Contrahentem ad aliquod, ad quod actualitèr diſſentit, dùm contrahit, ſine hoc, quod Contractus ſit irritus; & ideò licèt ſine Prolis ſucceſſione, & fidei obſervatione poſſet remanere Matrimonium; tamen obligatio ad Prolis ſuſceptionem, ſi venerit; & obligatio ad fidei obſervationem, ita ſunt eſſentialia Matrimonio, quòd ab illis ſeparari non poſſunt, niſi ab obligatione reddendi debitum mutuò ſe abſolvant per continentiæ votum, ex utriuſque conſenſu; vel niſi intervenerit ſeparatio quantùm ad Thorum ob cauſam fornicationis. Hæc *Rich. 4. diſt. 31. q. 2. ar. 1. o.* * Cauſa verò fornicationis, vel adulterii non tollit Matrimonium quoad vinculum, ut patet ex *Triden. citato can. 7.* *

Circà ſextum, reſpondeo, quod non. Inſeparabilitas enim per ſe, & primò, non reſpicit matrimoniales actus, ſed Matrimonii eſſentiam; bonum autem Prolis, & Fidei reſpiciunt matrimoniales actus, in quibus conſiſtit Matrimonii executio; non eſt autem neceſſarium, quod per actus matrimoniales proveniat bonum Prolis, quia in Matrimonio cum Muliere ſterili provenire non poteſt, & tamen poteſt cum illa manere Matrimonium.

Nec etiam eſt neceſſarium ad conſervationem vinculi Matrimonii, alterum Conjugum concedere alteri Conjugi, hoc exigenti, uſum corporis ſui; vel negare alteri, quàm ſuo Conjugi; undè *Magiſter Sententiarum lib. 4. diſt. 31. c. 1* dicit, *manet vinculum conjugale inter Conjuges etiamſi aliis à ſe diſcendentes adhæſerint.* Hæc *Rich 4. diſt. 31, q. 2. ar. 3. o.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. *Libido* poteſt intelligi duplicitèr; aut per modum finis, & objecti, ut cum quis nihil quærit, niſi Copulam carnalem extorquere, non Uxorem ducere; aut ſolùm per modum finis; ut cum quis conſentit in aliquam, ut eam ducat in Uxorem. Hoc tamen non facit ad ſervandam caſtitatem, ſed proptèr explendam voluptatem.

Intentio libidinis primo modo eſt contrà Saramenti veritatem; ſecundo modo contrà utilitatem, non contrà veritatem; ideò primo modo excludit Matrimonium, non ſecundo modo. Hæc *Bona. 4. diſt. 30. ar. 3. c.*

De pulchritudine autem Viri, & Mulieris nota, quod duplicitèr movere poteſt ad Matrimonium contrahendum; aut ſicut cauſa inducens; & ſic eſſe poteſt ſine peccato, ad minùs gravi, quia pulchritudo naturalitèr trahit animum ad amorem, et ſi amor talis ſit complacentiæ, non multùm intenſus, non eſt culpabilis. Aut ſicut cauſa principalis, & tunc eſt cauſa minùs honeſta, quia hoc non debet intendi in Matrimonio, ſed filiorum procreatio, vel aliquod ſimile; & hoc etiam, proùt ad Divinum Obſequium ordinatur. Hæc *Bon. 4. diſt. 30. in expoſitione littera q. 6.*

Nota etiam quod multæ cauſæ poſſunt eſſe inductivæ, quæ ſine peccato inducunt dùm tamen non ſiſtatur in eis, ſcilicèt,

Gratia,

Gratia, Pulchitudo, Divitiæ, Mores, Sapientia, & Virtus; ſed Virtus, Sapientia, & Mores ſupèr omnes debent attendi. Hæc *Bona. ibidem in fine.*

ARTICULUS II.

De Bonis Matrimonii, in quantùm habent excuſare conjugalem Copulam à peccato.

SEqnitur videre de ſecundo, ſcilicèt, de bonis Matrimonii, in quantùm habent excuſare conjugalem Copulam à peccato.

Circà quod diſtinguendum eſt, quod ad conjugalem actum, aut inducit virtus, & hæc vel juſtitiæ, ſcilicèt, ut debitum reddatur, vel religionis, ſcilicèt, ut Proles ad Dei cultum procreetur; & ſic non eſt peccatum, ſed potiùs meritorium in eo, qui gratiam habet; licèt enim motus in carne præcedat actum conjugalem, ille tamen actus ſecundùm *Bona. 4. di. 31. q. 2. ar. 3.* non eſt ſempèr peccatum, ut quandò ſurgit ex cognitione ordinata, puta, cum quis cogitat accedere ad Uxorem, ut ex ea habeat Prolem. Aut ad ipſum movet libido ſiſtens infrà bona Matrimonii, ſivè fines, ſcilicèt, nullo modo ad aliam velle accedere; & ſic eſt peccatum veniale, ſecundùm opinionem communiorem; licèt quidam dicant; quod ibi nullum ſit peccatum. Aut libido efferens extrà bona Matrimonii, ſive fines, ſcilicèt, ut etiam cum alia Muliere idem vellet facere; & ſic eſt peccatum mortale. Natura enim ad hoc movere non poteſt, quin vel ordinetur ratione, & ſic eſt motus virtutis; vel non ordinetur, & ſic eſt motus libidinis.

Et ſic ſunt quatuor modi Uxorem cognoſcendi, quos ponunt communitèr Doctores, quorum duo primì ſunt liciti, & meritorii in habente gratiam, Tertius eſt venialis, & Quartus eſt mortalis.

Aliqui verò pretèr duos primos modos licitos, ponunt tertium modum licitum, ſcilicèt, quandò pietas movet ad cognoſcendum, puta, cum aliquis ſcit Uxorem ſuam verecundam eſſe, & numquàm debitum petituram, & timens de caſu ejus, debitum petit.

Sed alii comprehendunt hunc modum ſub modo, quo Uxor cognoſcitur, ut debitum reddatur, pro eo quod cognoſcens Uxorem, ut caveat ei, poteſt dici reddere debitum Uxori tacitè petenti, ut dicetur In *tit. ſeq.*

Alii dicunt, quod differt cognoſcere Vxorem cauſa fornicationis vitandæ In ſeipſo, & cauſa continentiæ; quia primo modo cognoſcit Vir Vxorem, non ut quærat voluptatem in ea, ſed ne cadat cum alia, & tunc fortè ſecundùm eos nullum eſt peccatum. Et hujuſmodi opinionis videtur eſſe *Alex. de An. 3. tit. 2. c. de ſexto præcepto ar. 8. quæſt. 2.* Secundo modo cognoſcit eam, quia non poteſt continere proptèr nimium fervorem fomitis, & tunc eſt peccatum veniale. Magiſtri tamen communitèr prædicta duo ſumunt pro eodem.

Quidam etiam dicunt, quod differt cognoſcere Vxorem cauſa incontinentiæ, & cauſa libidinis ſatiandæ, quia in primo caſu prævenitur hoc agens à voluptate, in ſecundo verò prævenit voluptatem, & provocat eam. In primo horum duorum peccat venialitèr, in ſecundo, ut dicit *Hug.*, peccat mortalitèr; & hoc notat *Hug. 35. quæſt. 5. §. is ita.*

Sed ego credo, quod poſſit eſſe etiam ſine mortali, dummodò ſiſtat infrà finem Matrimonii. In omnibus tamen his eſt ſecundùm opinionem communem peccatum veniale, licèt in ultimo graviùs, quia in omnibus videtur jacturam ratio pati, ſine recompenſatione alicujus boni. Et poſſunt omnes iſti modi reduci ad tertium & quartum modum, quos ponunt communitèr Magiſtri.

Si dicatur, quod licet homini bibere ne ſitiat; ergò, & ſimilitèr coire, ne fornicari appetat.

Reſpondetur, quod non eſt ſimile, quia ibi eſt motus naturæ, & neceſſitatis; in coitu verò non niſi motus naturæ.

Sed quid de Viro, qui cognoſcit Vxorem modo Inconſueto, tamen in vaſe debito?

Reſpondetur, quod ſi propter voluptatem ampliùs quærendum hoc faciat, mortalitèr peccat, ut dicit *Rod.* & communitèr ſentiunt Doctores. Si autem faciat hoc proptèr aliquam cauſam, puta, ut quia non poteſt, vel quia non audet anteriùs accedere proptèr nimiam imprægnationem, timens de abortu, vel proptèr nimiam pinguedinem, vel aliquam infirmitatem, & ideò accedat ex parte altera, tunc eſt duplex modus dicendi.

Vnus eſt, quod aut vult cognoſcere Vxorem cauſa Prolem generandi, vel debitum reddendi, & tunc non peccat; aut cauſa delectandi, ſiſtendo tamen infrà terminos Matrimonii, & tunc venialitèr peccat. Permittitur enim minus malum, ut vitetur majus, ſcilicèt adulterium. Et hujus ſententiæ fuit *Rod.* & *Tho. in 4. ſuo diſ. 31. circà litteram.*

Alius eſt modus dicendi, quod nullo modo, & nulla de cauſa poteſt hoc fieri ſine peccato mortali; nec aliqua cauſa excuſat à toto, ſed à tanto ſolùm; quia talis coitus eſt contrà naturam, quia non fit modo hu-

humano, ſed brutali; Undè licèt non ſit contrà naturam generalem, eſt tamen contrà naturam rationalem; undè ſuper illud ad *Rom 1. in eum, qui eſt contrà naturam*; dieit *gloſ. contrà naturam eſt coitus, quandò Vir cum Muliere dormit, alitèr quàm decet*. Sed ſic eſt in iuo coitu, ergò eſt contrà naturam; ſed coitus contrà naturam eſt majus peccatum adulterio; ergò non permittitur, ut adulterium vitetur. Prætereà coitus contrà naturam fit execrabilitèr in meretrice, *32. qu.7. §.adulterii*; ſed minus malum eſt cognoſcere Meretricem uſu naturali, qnàm uſu contrà naturam, ergò minus peccatum eſt fornicatio, quàm coitus talis. Non ergò debet permitti cauſa vitandæ ſornicationis. Hujuſmodi ſententiæ fuit *Alex. Au.* ut patet in *ſecundo ſum. ſua tit.2. cap.de adulterio qu.2. ar.2. cap.1.* Et etiam *Ray.* ut videtur in *tertio libro Summ. tit.34. §.25.*, ubi dicit, quod quocumque modo tale factum exerceatur, præterquàm inter hominem, & fœminam ordinatè in vaſe debito, vitium contrà naturam, & ſodomiticum judicatur.

Tenentes hanc opinionem, ad illud quod tangitur pro prima opinione, ſcilicèt, quod minus malum permittitur, ſcilicèt talis coitus, nt majus vitetur, ſcilicèt fornicatio, vel adulterium.

Reſpondent, quod licèt ſit ibi majus peccatum quoad hoc, quod eſt cognoſcete non ſuam, tamen in tali coitu eſt majus peccatum quoad modum; undè vitatio fornicationis, vel adulterii non eſt cauſa ſufficiens ſic cocundi; & ſic volunt, quod manente impedimento uterqne tenetur continere.

Tenentes autem primam opinionem, ad ea, qnæ tanguntnr pro opinione ſecunda.

Reſpondent, quod ſolus ille coitus eſt contrà naturam, qui non eſt in debito vaſe, quia ibi totalitèr fruſtratur intentio naturæ; & hoc videtur haberi per *gloſ.* ſuper illud *Rom. 1. Relicto uſu naturali*; quæ dicit; *Quid eſt*, inquit, *uſum naturalem mutare in eum, qui eſt coutrà naturam; niſi ſublato uſu conceſſo, alitèr uti, quàm eſt conceſſum; cum pars illa corporis non habeat hujuſmodi uſum à nctura ſibi datum?*

Opinio tamen ſecunda tutior eſſe videtur, & intelligo eam de modo brutali; totum tamen ſaniori judicio relinquatur; in coitu autem prædicto eſt minor ratio eſſendi contrà naturam, quàm ſecundùm alios modos.

Quid ſi Mulier ſupergreſſa abutatur Viro?

Reſpondeo, mortalitèr peccat; quia modus ille eſt contrà naturam, cum non conveniat ſeminis infuſioni quoad virum, nec receptioni quoad fœminam; & ita fruſtratur rotalitèr intentio naturæ; Undè & peccatum illud *Metodius* inter cauſas diluvii numerat, ut habetut etiam in *Hiſtoriis Scholaſticis* dicens; *Mulieres in veſaniam verſa ſupergreſſa viris abutebantur*.

De aliis pertinentibus ad peccatum contrà naturam, dictum eſt in ſecundo libto hujus Summæ.

TITULUS VI.

De Bono Fidei.

DEindè conſiderandum eſt, de Bono Fidei in ſpeciali.

Ad hoc autem pertinent duo, ut dictum eſt ſuprà.

Unum eſt, quod Conjuges tenentur non accedere ad alium thorum.

Secundum eſt, quod tenentur ſibi reddere debitum.

Contrà primum poſſet fieri duplicitèr, ſcilicèt, vel plures Uxores habendo, vel concubinam tenendo; de quibus duobus, quia nulla jam eſt inter Chtiſtifideles Difficultas, ommitio. Undè reſtat conſiderare de ſecundo, ſcilicèt de mutua obligatione conjugum ad reddendum debitum.

Primò dicendum de hac obligatione abſolutè.

Secundò per compatationem ad votum continentiæ.

Tertiò per compatationem ad accidens ſuperveniens.

Quattò per reſpectum ad locnm, & tempus, in quo debitum peti poteſt.

Hæc omnia per ſequentes Articulos examinabimus; undè ſit

ARTICULUS I.

De obligatione Conjugum reddendi ſibi debitum; abſolutè conſiderata.

NUnc conſiderandum eſt de obligatione Conjugum reddendi ſibi debitum, abſolutè conſiderata.

Et circà hoc quærnntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm reddere debitum ſit neceſſitatis?

Secundò. Utrùm Vir, & Mulier in actu Matrimonii ſint æquales?

Tertiò. Utrùm Conjux peccet, ſi ſe reddat impotentem ad debiti redditionem?

Quartò. Utrùm Vir teneatur Vxori debitum reddere, niſi petat?

Quintò. Quid ſi non petat Vxor, ſcilicèt, nec verbis, nec ſignis; tamen Vir videt periculum imminere?

Sextò

Digitized by Google

Sextò. Utrùm Vxor non teneatur reddere debitum Viro, niſi petat?

Septimò. Utrùm Vir poſſit Vxorem petentem avertere precibus, ne petat?

Octavò. Utrùm debitum exigere ſit aliquandò neceſſitatis?

Circà primum reſpondeo, quod ſic; undè *prima Corint. 7.* præcipit *Apoſtolus*, quod Vxori Vir debitum teddat; Similitèr autem, & Vxor Viro. In caſu tamen, in qno Vir non poſſet Vxori debitum reddere, ſalva incolumitate corporis proprii, non tenetur reddere, quia noluit Deus Virum obligari Mulieri in his, quæ ſunt contrà rectam inclinationem naturæ. Recta autem inclinatio naturæ hujuſmodi hominis per priùs eſt ad actum nutritivæ, quo conſervatur proprium individuum, quàm ad actum generativæ, qui ordinatur ad conſervationem ſpeciei; undè natura priùs providet de nutrimento, quod eſt neceſſarium individuo, & ſuperfluum reſervat actui generativæ. Et ideò homo non tenetur ad actum generativæ, in notabile præjudicium incolumitatis Corporis proprii.

Objicitur autem, quia ſecundùm *Hieronymum* (& habetur 33. *qu.* 4. *ſciatis*) *Qui uxori debitum reddit, non poteſt agni carnes comedere*; Sed ab hoc nullus excluditur propter impletionem præcepti, ergò &c.

Reſpondeo. *Hieronymus* loquitur tantùm de Miniſtris Eccleſiæ, non de aliis, qui ſunt ſuo judicio relinquendi, qui poſſunt ex reverentia dimittere, & ſumere Corpus Chriſti ſine peccato. Vel poteſt dici, quod à Communione excludi convenit non tantùm propter peccatum proprium, ſed etiam propter reverentiam Sacramenti. Sicut & juſtus Judex irregularis excluditur ab Ordine Sacro non propter peccatum, ſed propter reverentiam Sacramenti. Hæc *Tho.* 4 *diſt.* 32. *art.* 1. *c.* 1.

Circà ſecundum reſpondeo. Quod duplex eſt æqualitas, ſcilicèt quantitatis, quæ attenditur inter duas quantitates ejuſdem menſuræ, ſicut bicubiti ad bicubitum; & æqualitas proportionis, quæ attenditur inter duas quantitates proportionatas, ſecundùm proportionem ejuſdem ſpeciei, licèt una ſit major altera; ſicut dupli ad ſubduplum, & è converſò; ſicut quatuor ad duo, & duorum ad quatuor. Loquendo ergò de prima æqualitate, Vir, & Vxor non ſunt æquales in Matrimonio, nec quoad actum conjugalem, in quo illud, quod nobilius eſt, Viro debetur, nec quoad diſpenſationem Domus, in qua Vxor regitur, & Vir regit. Nec etiam, quoad morum informationem, quia, ut dicitur *ff. de adul. ſi uxor*, Vir debet eſſe Mulieri author colendi bonos mores; & ut dicitur 32. *qu.* 5. *non machaberis*; Si Vir eſt caput Mulieris, meliùs quàm Mulier debet vivere, & in omnibus bonis factis eam præcedere; aliàs ubi Mulier meliùs vivit, quàm Vir, Caput Domus deorsùm pendet. Sed quoad ſecundam æqualitatem, ſunt æquales in utroque, quia ſicut tenetur Vxor Viro in actu conjugali, & diſpenſatione Domus, ad illud, quod eſt Vxoris, ita Vir Vxori ad illud, quod eſt Viri. Vndè non ad imparia judicantur, 32. *qu.* 1. *ſi quis Vxo. in fin.*

Circà tertium reſpondeo. Si quis redditur impotens reddere debitum ex cauſa ex Matrimonio ſecuta, quia priùs reddidit debitum, & ex hoc eſt impotens ulteriùs ſolvere ipſum; non habet Mulier jus petendi, & in petendo ulteriùs magis exhibet ſe Meretricem, quàm Conjugem. Si autem reddatur impotens ex alia cauſa, ſi illa eſt licita, ſic iterùm non tenetur, nec poteſt mulier exigere; Si non eſt licita, tunc peccat, & peccatum Uxoris, (ſi propter hoc fornicetur), aliquo modo ſibi imputatur; & ideò debet quantùm poteſt operam dare, quod Uxor contineat. Hæc *Tho.* 4. *diſt.* 32. *art* 1. *c.* 3.

Circà quartum reſpondeo, quod non; Niſi petat expreſsè verbis, vel interpretativè, ut expreſſis ſignis; tunc enim licèt præ verecundia taceat, tamen Vir tenetur ſibi reddere debitum; exigere verò non oportet, niſi petatur altero iſtorum modorum. Hæc *Tho.* 4. *diſt.* 32. *art.* 2., & *Pet.* 4. *diſt.* 32. *art.* 1. *qu.* 2. *c.*

Circà quintum reſpondeo. Quod debet ei etiam tunc non petenti Vir debitum reddere, quia tacitè exactus intelligitur; licèt non expreſsè exigatur. Hæc *Pet.* ubi ſuprà *c.* 1.

Circà ſextum reſpondeo. Quod non eſt in hoc de Viro, & de Muliere ſimile; quia Vir non erubeſcit naturalitèr debitum petere, ſicut Vxor, quia habet in actu conjugali nobiliorem partem.

Circà ſeptimum reſpondeo. Quod non debet, niſi propter rationabilem cauſam; & tunc etiam, non debet cum magna inſtantia eam avertere, propter pericula imminentia. Hæc *Tho.* 4. *diſt.* 32. *art.* 1. *c.* 4.

Circà octavum reſpondeo. Licèt ſit neceſſitatis reddere debitum, non tantùm petenti expreſsè, ſed etiam petenti per aliqua ſigna; tamen exigere, propriè loquendo, numquàm eſt neceſſitatis; nullus enim tenetur uti jure tantùm pro ſe introducto; *extra de regularibus ad Apoſtolicam*. Nec aliquis de ſuo debitore debitum ſuum cogitur repetere, nec debitum offerre, ſi eſt tale debitum, quod non debetur, ſi non petatur expreſsè, vel tacitè, cujuſmodi eſt debitum carnale.

AR.

ARTICULUS II.

De obligatione mutua Conjugum ad redditionem debiti, per reſpectum ad Votum Continentiæ.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, de obligatione mutua Conjugum ad redditionem debiti per reſpectum ad Votum Continentiæ.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Conjuges poſt Copulam carnis, ſine mutuo conſenſu poſſint votum emittere, quod non reddant debitum?

Secundò. Utrùm poſt carnis Copulam, poſſit unus Conjugum ſine conſenſu alterius vovere, quod debitum non petat?

Tertiò. Utrùm vovere continentiam ſine conſenſu Conjugis ſit peccatum mortale?

Quartò. Utrùm poſt Copulam carnis liceat Viro, Vxore prohibente, accipere crucem in ſubſidium terræ Sanctæ?

Quintò. Utrùm Conjuges poſt carnis Copulam debeant ſimùl morari, & ſe invicèm ſequi?

Sextò. Utrùm Conjux dans alteri Conjugi licentiam vovendi, poſſit illam poſteà revocare?

Septimò. Vtrùm Conjuges in ſæculo remanentes poſſint ſe licitè abjurare, & perpetuam continentiam promittere?

Octavò. Vtrùm antè Copulam carnalem poſſit unus Conjugum, altero nolente, continere?

Nonò. Eſtò quod infrà tempus indultum à Jure, invita cognoſcatur à Viro, numquid ingredi poteſt Monaſterium?

Decimò. Quid ſi quis contrahat cum Corrupta, & demùm alter vult ingredi Religionem, & ambo jurare volunt, quod ſe minimè cognoverunt: numquid credendum eſt eis?

Circà primum, reſpondeo, quod non; Vovere enim voluntatis eſt, ut etiam ipſum nomen oſtendit, undè tantùm poteſt eſſe de bonis illis, quæ noſtræ ſubjacent voluntati, cujuſmodi non ſunt ea, in quibus unus alteri tenetur. Et ideò in talibus non poteſt aliquis votum emittere ſine conſenſu ejus, cui tenetur; undè *Auguſtinus in Epiſtola ad Armentarium*, & eſt 33.q.5. habet *una ſola cauſa non exigit Deus, ſi quis ex alieno voverit aliquid, ſed potiùs alienum uſurpare vetat.* Vndè cum Conjuges teneantur invicèm ſibi reddere, non poteſt unus ſine conſenſu alterius vovere, quod debitum non reddat alteri. Et ſi voverit, peccat; nec debet votum tenere; ſed de Voto malè facto pœnitentiam agere, *33.qu.5. una ſola cauſa*.

Circà ſecundum reſpondeo, ſecundùm aliquos, quod ſic; Non poteſt autem vovere, quod non reddat, quia in primo uterque eſt ſui juris, ſed non in ſecundo.

Alii verò dicunt, quod neutrum poteſt unus ſine conſenſu alterius vovere, quia ſi alter debitum numquàm peteret, ex hoc Matrimonium oneroſum alteri redderetur, dum oporteret eum ſemper confuſionem debitum petendi ſubire, & hæc eſt opinio *Tho.4. diſt.32. art.4. c.3.* Prima verò eſt *Bon.4.diſt.32. qu. circa litteram qu.2. Pet.4.diſt.32. art.2. qu.1.* & *Ray.* & ſecundùm *Rich.4.diſt.32.q.2.art.1.c.* eſt ſecurior, & communior; non enim ex hoc, quod alter vovet non petere, redditur Matrimonium alteri magis oneroſum, ſed magis leve, quia reddere debitum ſæpè eſt pœnale; & quoad reddendum debitum, qui vovet, manet in ſervitute alterius, & alius efficitur liber.

Circà tertium reſpondeo. Aut fertur intentio determinatè ad non reddendum debitum, nec exigendum, & tunc ſcienti jura Matrimonii, eſt peccatum mortale, ſi fiat ex deliberatione; aut in communi, & tunc non eſt peccatum, quia ſalvari poteſt in eo, quod licitum eſt, ideſt in non exigendo.

Circà quartum reſpondeo. Satis eſt probabile, quod Uxor debeat ad tempus velle continere pro ſubveniendo neceſſitati *Eccleſiæ* generalis. Et ideò in favorem negotii, pro quo ſibi Crux datur, inſtitutum eſt, quod Vir ſine conſenſu Uxoris poſſit accipere crucem, *extra. de voto ex multa* §.2. *in fin.* Sicut etiam poſſet Domino ſuo terreno ſine conſenſu ejus militare; nec tamen ſubtrahitur jus ſuum Uxori, quia Uxor poteſt eum ſequi, *extra. de voto, quod ſuper his* §.*fin.* Nec eſt ſimile de Uxore ad Virum, quia cum Vir debeat tegere Uxorem, magis tenetur Vxor ſequi Virum, quàm è converſò *13.qu.2. unaquæque.* Et præterea Vxor cum majori periculo caſtitatis diſcurreret per terras, quàm Vir, & cum minori utilitate Eccleſiæ; & ideò Vxor non poteſt hujuſmodi votum facere ſine conſenſu Viri ſui.

Hoſti. tamen vult, quod Vxor ſi ſit nobilis habens tantum præter dotem, quod poteſt præſtare ſubſidium terræ Sanctæ, poteſt etiam invito Marito votum illud emittere.

Vtrùm autem poſſit votum illud perſonalitèr exequi, diſtinguit, quia aut eſt ſuſpecta, & infamata, vel nimis juvencula; & tunc non exequitur perſonalitèr, abſit enim, ut ab Eccleſia talis recompenſatio admittatur, *extra. de uſu. ſuper eo*; ſed redimet votum, cum ſit inhabilis ad eundum, *extra. de voto, quod ſuper his* §. *rurſùs*. Aut eſt antiqua, & Matrona bonæ famæ; & tunc ibit, ſi multos bellatores ſecum ducere poſſit, quia tunc eadem ratio

Digitized by Google

ratio eſt de Vxore, quæ eſt de Viro; ergò idem jus. *C. ad L. falci. L. fin. in fine art. ad hanc diſtinct. extra. de conver. Conjug. cum ſis præditus, & cap. uxoratus*. Et ſecundùm has duas vias variè ſunt accipienda diverſa juxta prædicta.

Tho. autem dicit in *qu. de quolibeto*, quod ſi Vxor ſit talis, quæ ſequi non poſſit Virum propter aliquod impedimentum legitimum, & de ejus incontinentia timeatur; non eſt Viro conſulendum, quod crucem accipiat, & Vxorem dimittat. Secùs eſt, ſi voluntariè continere proponat, vel velit; & poſſit ſequi Virum ſuum.

Alber. etiam dicit ſuprà *4. ſentent. di. 37.*, quod qui timet probabilitèr periculum futurum Vxoris, meliùs facit non peregrinando, etiam pro peregrinatione terræ Sanctæ. Ratio hujus eſt ſecundùm *Tho.* ibidem, quia neceſſaria non debent prætermitti propter ea, quæ ſunt propriæ voluntatis; neceſſariò autem imminet Viro gerere curam Vxoris, quia Vir eſt caput Mulieris; *prima Corinth. xi.* Sed crucem accipere, eſt voluntatis, ergò &c.

Circà quintum, reſpondeo. Quod cum Conjuges ſint una caro, non debet alter ſine altero diutiùs commorari, *extra. de Conju. le. cap. 1.* ſed quantùm extendatur ly *diutiùs*, ibi non determinatur; & ideò in arbitrio boni Viri conſiſtit. Et etiam (ſicut dicitur in *gloſ. dicti cap. c.*), Vir tenetur Vxorem ſequi, ſicut è converſò, cum non ad imparia judicentur, *32. q. 1. ſi quis Vxo. in fin.* Et hoc ſi ex juſta cauſa recedit, alioquin eam proprietate retineat maritali, *33. qu. 5. cum caput*. Et Uxor ſimilitèr tenetur Virum ſequi, *13. qu. 2. unaquæque*, niſi eam trahere vellet ad infidelitatem, *extra. de divortiis quæſivit*; vel niſi fiat vagabundus; undè *extra. qui Matri. accu. poſſ. relatum* habetur in *gloſ. 7.*, quod Uxor teneatur Virum ſequi, qui de civitate fugit metu mortis; niſi fortè vagabundus diſcurreret, quia tunc eum ſequi non poſſet. *Fortè.* ideò dicit, quia opus eſt diſtinctione ſecundùm aliquos; aut enim eſt vagabundus neceſſitate inevitabili, & ſic tenetur eum ſequi; aut præter neceſſitatem; & tunc, aut tempore contractus ſcivit eum eſſe talem; & tunc etiam tenetur eum ſequi; aut neſcivit; & ſic non tenetur, *34. q. 2. ſi quis neceſſitate inevitabili*, & *cap. unaquaque in gloſ.*

Hug. tamen dicit, quod ſemper tenetur eum ſequi, & quod illud *cap. ſi quis*, eſt abrogatum; *Gloſſa* verò ſuper *cap. Si quis*; dicit, quod ſecundùm aliquos, illud *cap. unaquæque*, ubi dicitur, *quod unaquæque Mulier ſequatur Virum ſuum, ſive in vita, ſive in morte*; eſt Conſilium; undè ſi Vir vult vagari, Uxor non tenetur eum ſequi; aliàs Uxor non poſſet aliam eligere ſepulturam; quod tamen falſum eſt, *extra. de ſepult. de Vxore*.

Circà ſextum, reſpondeo. Aut dat eam in facie Eccleſiæ, & coràm ſuo Ordinario; & ſic datam revocare non poteſt; aut in privato, & tunc antequàm voveat, revocare poteſt. Jus enim hoc concedit, quia tales licentiæ clam factæ ſunt periculoſæ; & quia licentiatus antè votum, non eſt novo vinculo obligatus; ideò meliùs eſt, quod revertatur ad Conjugem, quàm Conjux in fornicationis periculo remaneat.

Sed ut multi dicunt poſt voti emiſſionem, non poteſt impletionem voti impedire, vel prohibere; Nec in hoc tenetur Mulier ſibi obedire, quia jam alio vinculo ligata eſt; & de licentia Viri, qui hoc poteſt concedere. Et huic ſententiæ conſentit *Bon. 4. diſt. 32. qu. circa litteram qu. 3.* & *Pet. 4. diſt. 32. ex poſitione litteræ qu. 2.* & *Magiſter ſentent. lib. 4. diſt. 32. cap. 2. & decretum 33. qu. 5. manifeſtum §. ex præmiſſis*, ubi dicitur de Conjugibus, *cum quilibet eorum alterum à ſuo jure abſolverit, ad præteritam ſervitutem ipſum revocare non poterit. Et eadem qu. cap. qui Vxorem*, dicitur, *quod qui ſuam Vxorem velare permiſerit, aliam non accipiat; ſed ſimilitèr convertatur*.

Alii dicunt, quod niſi licentietur ab altero Conjuge authoritate Diœceſani Epiſcopi, & niſi licentians Monaſterium intraverit, vel votum caſtitatis emittat, in ſæculo remanens, & talis ætatis, quod de ipſo non poſſit probabilitèr oriri ſuſpicio; Jura decernunt talem licentiam ad petitionem ejuſdem Conjugis, ſi dedit eam quantùm in ſe fuit, irritandam. Et licèt peccet hoc petendo; tamen ad ejus petitionem ille, qui intraverat Religionem, poteſt, & debet revocari. Et pro hac opinione expreſsè videtur eſſe illud *extra. de Conver. Conjug. cap. 1.* ubi dicitur, quod ſi Laicus de licentia, & permiſſione Uxoris, profeſſionem fecerit in Religione, niſi Uxor ad Religionem tranſierit, aut perpetuam caſtitatem obſervare promiſerit, Vir poteſt, & debet de Monaſterio revocari. Hujus opinionis videtur eſſe *Ray.*, qui dicit, quod Conjux, qui in ſæculo relinquitur, promittat in manu, vel præſentia Epiſcopi continentiam. Ut enim addit *Rod.* talia majora non debent expediri, niſi per Epiſcopum, vel alium de mandato ejus, & ſic ibi tria ſunt neceſſaria, ſcilicèt, Authoritas Epiſcopi; Expreſſa licentia Conjugis ſui; & Votum perpetuæ continentiæ, cum tranſitu ad Religionem, ſi ſit ſuſpecta; aliàs poteſt in ſæculo remanere. Et hoc etiam ſentire videtur *Ber. extra. de conver. conjug. cap. 1.* & *Innocen.* ibidem in *gloſ.*; quod dans licentiam vovendi, non impeditur propter hoc debitum exigere; niſi & ipſe voveat; & idem dicit *Hoſtienſ.* ibidem *in gloſ.* Si tamen per aliam perſonam fieret inferiorem, ſi aliàs ritè factum eſſet; propter hoc Epiſcopus revo-

vocare non deberet; & peccaret, ſi de facto revocaret; maximè ſi loci conſuetudo eſſet fieri talia per minorem Epiſcopo. Hæc *Rod.*

Idem videtur dicendum in caſu converſo, ſcilicèt, quod Vxor intrare poſſit Religionem remanente in ſæculo Viro ſene, & non ſuſpecto de incontinentia; quia in hujuſmodi non ad imparia judicantur; *extra. de conver. Conjug. ad Apoſtolicam.*

Si quis vult tenere opinionem primam, poteſt dicere, quod dictum *Cap.* loquitur de illo, qui de licentia Vxoris, ignorante Epiſcopo in Religione profitetur; & talis revocari poteſt ſecundùm forum Judiciale; quia talis licentia non fuit debito modo data, nec accepta; vel quia dicta licentia ſufficientèr probari non potuit, quia (ut volunt aliqui:) ſi potuiſſet probari, Mulier debuiſſet Religionem intrare compelli, ſi juvenis erat, *artic. 33. qu. 5. ſi quis Vxorem*; vel tantùm caſtitatem vovere, ſi ſenex erat.

Qui verò volunt tenere ſecundam opinionem, poſſunt dicere ad *Decretalem* allegatam contrà eam, quod illud verbum *ſimilitèr convertatur*, intelligendum eſt ſic, ſcilicèt, *niſi malit ſuum Conjugem revocare*; & ſic ſolvunt quidam, & *Gloſ.* ſolvit ibidem. Vel poteſt dici, & meliùs, quod ideó dicit *ſimilitèr convertatur*; quia revocando, peccat; licèt ad petitionem ejus alius debeat per Judicem revocari, quia Jura ex cauſa rationabili decernunt talem licentiam per petitionem alterius Conjugis irritandam, quia niſi hoc fieret, multa pericula imminere poſſent Conjugi in ſæculo remanenti. Hæc *Rich. 4. diſt. 32. qu. 2. ar. 2. c. 2. in fine.*

Circà ſeptimum, reſpondeo. Quidam dicunt, quod non; *art. extra. de conver. Conju. ex parte tua. in fin. Joan.* verò dicit, quod imò; etiamſi ſine aliquo juramento ſe poſſent ad continentiam perpetuam obligare, *art. 33. qu. 5., quod Deo, & Ber. extra. de regularibus veniens in gloſ. b. Hoſt.* etiam vult, quod poſſent vovere continentiam ad tempus; & in perpetuum pari conſenſu. Et tunc ſecundùm *Ray.* etiamſi Vir aliàs pœniteret, & votum frangeret; tunc Uxor in voto perſeverare deberet conſtantèr; ut patet in illo *capite quod Deo*; & *c. una ſola.*

Nec obſtat illud *extra. de jurejur. tua. 2.* quia ibi non fuit factum votum continentiæ. Conſentiunt etiam prædictis *Innoc. & Hoſt. de conver. conju. in gloſ. cap. 1.*, tamen, ut dicit ibi *Inno.* propter hujuſmodi votum utriuſque non poteſt unus ſine conſenſu alterius Religionem intrare.

Circà octavum, reſpondeo. Talis, aut proponit deliberare de Religionis ingreſſu; aut non; ſi ſic, ſtatuendum eſt ſibi tempus duorum menſium, ſecundùm *Goffr. extra. de conver. Conjug. ex publico*; Vel ſecundùm *Hoſt. & Ber.* ibidem tempus ſtatui debet arbitrio Judicis, ita quod intret, vel Uxori adhæreat: Et ſi tranſeat, quilibet recuperat quantùm de ſuo penès alterum reſidebat, *extra. de conver. Conjug. ex publico*, & *cap. ex parte*, quod intelligitur facta profeſſione. Hæc *Hoſt.*

Si verò illo termino elapſo, non tranſierit, cogatur per executionem ſatisfacere conjugi. Si tamen elapſo termino illo intraret; dummodò antè carnis Copulam, ingreſſus teneret, *extra. de conver. Conjug. ex publico.* Hæc *Ray. & Ber.*

Si autem non proponit deliberare, puto, quod exactus ab altero, ſtatim poſt contractum debito modo ſolemnizatum Matrimonium, debitum ſibi reddere tenetur, cum non habeat exceptionem legitimam ad repellendum; de hoc tamen vide infrà *de differentiis Matrimonii quæſtione; numquid peccat mortalitèr, qui, &c.*

Circà nonum, reſpondeo. Cum per conſenſum mutuum ſit jam translata poteſtas corporum; licèt non omninò efficacitèr, copula ſequens, non eſt omninò violenta, ſive injurioſa, ſed in poteſtate tantùm; undè quodamodò eſt uſus jure ſuo, *art. extra. de elect. cum Eccleſia Vulterana*; & ideò conſumatur Matrimonium; & ideò non licet poſteà altero invito Monaſterium intrare.

Si verò eam cognoſceret poſt tempus profeſſionis; cum vinculum jam ſit ſolutum, pateretur pœnam, *37. qu. 1. ſi quis rapuerit.* Hæc *Hoſt. Bar.* verò in *quæſtionibus* reſpondet, quod talis Mulier violentèr ſic oppreſſa, poteſt ingredi Monaſterium Viro invito; quia Vir delinquens, non debet eſſe melioris conditionis, quàm non delinquens, *ff. de re jud. non fraudatur §. nemo.*

Sed quarè dantur ei induciæ?

Reſpondeo propter tria. Primò, ut poſſit interim deliberare de Religionis ingreſſu. Secundò, ut præparentur neceſſaria ad ſolemnitatem nuptiarum. Tertiò, ne vilem habeat Vir datam hanc, quàm diù ſuſpiravit dilatam.

Circà decimum, reſpondeo. *Hoſt.* dicit, quod ſic, antè traductionem, ut *extra. de conver. Conju. ex parte tua. 2.* poſt traductionem autem, non credetur eis in præjudicium Matrimonii, *extra. de eo, qui cog. Conſang. ſuper eo, & extra. de divor. quanto.*

Ad hæc nota; quod quidquid dictum eſt de Uxore quantùm ad votum continentiæ, intelligendum eſt de Viro; quia in talibus, ſecundùm omnes, Vir, & Uxor ad paria judicantur, *22. qu. 1. ſi quis Uxore, & qu. 5. præcepit.*

AR-

ARTICULUS III.

De obligatione ad redditionem Debiti, per reſpectum ad accidens, ut Lepram, vel Furiam.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, de obligatione ad redditionem Debiri, per reſpectum ad accidens; puta Lepram, vel Furiam.

Et circà hoc quæruntur pluta, ſcilicèt.

Primò. Vtrùm Conjux ſanus, teneatur reddere debitum Conjugi leproſo?

Secundò. Quid de Filiis leproſorum?

Tertiò. Vtrùm Conjux teneatur reddere debitum Conjugi ſurioſo?

Quartò. Vtrùm error Lepræ impediat Matrimonium?

Circà primum, reſpondeo. Quod non eſt idem quærere, utrùm teneatur debitum reddere; & utrùm teneatur ei cohabitare; Cohabitare enim, eſt magis conſilium, quàm præceptum, propter periculum infectionis. Vndè, quod dicitur *extra. de Conjn. lepro. c. t.* ſcilicèt, *& Uxores Viros, & Viri Uxores ſequantur, qui Lepræ morbum incurrunt; & eis conjugali affectione miniſtrent*; Exhortatio eſt, non præceptum, ur patet per litteram immediatè ſequentem. *Nihil enim eſt humanius, quàm Sponſum, & Sponſam in fortuitis caſibus eſſe participes, ff. ſoluto Matrimonio, ſi cum dotèm §. ſi Maritus.* Sed reddere debitum eſt præceptum; undè dicitur *eod. tit. quoniam*, quod ſi Virum, ſive Vxorem leproſam fieri contigerit, & infirmus à ſano carnale debirum exigat, generali præcepto *Apoſtoli*, quod exigitur, eſt ſolvendum, eui præcepto nulla in hoc caſu exceptio invenitur; & ideò dicit *Gloſ.* ibidem, *nos ex ſenſu noſtro excipere non debemus*. Vndè, ſecundùm *Hoſt.* Conjuges, quorum unus eſt ſanus, alter leproſus; ſunt monendi, quod debitum ſibi reddant; & ſi nolint monitis acquieſcere, non cogantur, ſi continentiam volunt ſervare, *extra. de Conju. leproſ.* Si autem nolunt, vel non poſſunt continentiam ſervari, cogantur ſibi debitum reddere, *extra. eod. cap. 2. §. ult.*; Vndè debet iſta propè locum ejus ſtare, ut ei poſſit miniſtrare, & debitum conjugale reddere, ut ibidem dicit *Hoſt. extra. eod. cap. t.* quod ſufficiat Leproſo, quod ſuo debito non fraudetur; nec oportet, quod in eodem loco, vel lecto morentur.

Item reddendo debitum, non eſt ſic periculum de infectione, ſicut de commanendo aſſiduè, quia actus ille citò tranſit; & quamvis ex tali concubitu Proles genita, ut in pluribus, infectionem lepræ non evadat, (maximè Viro exiſtente leproſo tempore coitus), magis tamen ponderandum eſt continuum periculum fornicationis, quàm infectio Prolis, maximè cum ſit meliùs leproſam eſſe, quàm ſi numquàm exiviſſet in eſſe. Vndè magis eſſet contrà bonum Prolis ſi Leproſi numquàm generarent, quàm ſi Proles naſceretur ex eis. Hujus ſententiæ ſunt. *Bon. 4. diſt. 32. qu. 2. art. 1. c. Pet. 4. diſt. 32. art. 3. qu. 4. Rich. 4. diſt. 32. qu. 4. art. 2. Tho. 4. diſt. 32. ar. 1. c. 4. Ber.* & *Alanus*.

Goff. verò dicit, quod Conjugi leproſo ſeparatim manenti, tenetur Conjux ſanus cohabitare; ſed manenti cum aliis Leproſis, non tenetur; & dicit, quod *Decretalis extra. de conju. le. c. 1.* loquitur monitoriè, non præceptoriè; ſcilicèt, ut leproſi inducantur ad continendum, & non fiant improbi ad debitum exigendum; vel *Decretalis* illa corrigitur per ſequentem. Prima opinio tollerabilior videtur.

Circà ſecundum, reſpondeo, ſecundùm *Goff.* & *Hoſt.* cum ſano remanere debent, ne inficiantur, cum ille morbus ſit contagioſus, propter quod etiam de conſuetudine generali approbata Jure Canonico, & Jure veteris Teſtamenti, Leproſi ſeparantur à communione hominum. *Extra. de Conjug. leproſ. cap. t. in text. & gloſ.*

Circà tertium, reſpondeo habenti lucidum intervallum, reddendum eſt debitum in illo intervallo; quia tunc reddi poteſt, ſine propriæ perſonæ periculo. Furioſo autem actu exiſtenti in furiam, non tenetur alter Conjux debitum reddere; quia nec debitum eſt pro illo tempore Conjugi. Tamen idiotę ſe habenti, qunad diſcretionem, ad modum pueri, reddendum eſt debitum; quia tali etiam ſine periculo perſonæ poteſt reddi.

Circà quartum, reſpondeo, quod non; Quia licèt Lepra obviet cohabitationi, non tamen obligationi. Vndè nota, quod licèt Lepra ſuperveniens ſolvat Sponſalia præcedentia, ut ſupradictum eſt, & hoc intelligit *Hoſt.* niſi fortè Sponſus jam traduxiſſet Sponſam in Domum ſuam. *Extra. de Conjn. leproſ. litteras*, & *de jureju. quemadmodum*. Non tamen Matrimonium ſolvit, *eod. cap. 1.* & *2.* Videtur tamen illud *cap. litteras* dicere, quod antequàm illud Matrimonium ſit conſumatum, ſolvi poſſit; ſed quod dicit *Conſumatum*, expone, ideſt, *Contractum*. Vel ideò dicit hoc, quia ſi eſſet conſumatum, judicaretur præſumptum Matrimonium, undè quod dicit *Conſumatum*, ſubaudi, nec *Contractum*, & ſic Sponſalia tantùm ſolvit, *extra. de jurejuran. quemadmodum*; ergò ſecundùm *Hoſt.* ſi traducta erat, vel ſi per verba de præſenti contraxerant, non poterunt ſeparari, niſi antè Copulam carnis alter Conjugum voluerit ad Religionem tranſire, & tunc is, qui remanet poteſt in Domino nubere,

extra.

extra. de ſpon. commiſſum. Et hoc intellige, quandò Sponſa eſt Virgo; Si enim corrupta eſſet, poſt traductionem ſeparari non poſſet niſi per mortem; ut patet per ſupradicta *de modo contrahendi Matrimonium*. Hæc *Hoſt.*

Alii verò volunt, quod etiamſi Sponſa eſſet traducta; nihilominùs Lepra ſuperveniens ſolveret Sponſalia, niſi poſt traductionem fuiſſet corrupta.

ARTICULUS IV.

De obligatione ad redditionem Debiti per reſpectum ad Tempus, & Locum.

SEquitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, de obligatione ad redditionem Debiti, per reſpectum ad Tempus, & Locum.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm tempore ſacro liceat debitum exigere, vel reddere?

Secundò. Sed eſtò, quod ſit Paſcha, in quo tenetur uterque communicare; numquid tenetur reddere debitum; videtur quod non, quia Eccleſia ſtatuit, quod non accedat quis ad Communionem, quandò cognoſcit Vxorem?

Tertiò. Utrùm in loco ſacro liceat debitum reddere, vel exigere?

Quartò. Utrùm liceat debitum petere, vel exigere tempore imprægnationis?

Quintò. Utrùm tempore Menſtruorum liceat debitum petere, vel reddere?

Sextò. Sed eſtò, quod Vir neſciat, quod ſit tempus Menſtruorum, & Mulier timeat de lapſu ejus, quid faciet Mulier?

Septimò. Quid ſi Mulier ſit ſterilis; videtur enim, quod tunc debitum peti poſſet, & reddi; quia tunc non timetur deformitas Prolis?

Octavò. Quid eſt dicendum circà redditionem Debiti de Muliere, quæ peperit?

Circà primum, reſpondeo. Dies feſtivi, & Jejuniorum, & Proceſſionum ſunt inſtituti propter mentis elevationem à Carnalibus, ad Spiritualia. In uſu verò Conjugali, mens deprimitur à ſpiritualibus ad carnalia, & ideò congruè eſt inſtitutum, quod Conjuges tunc abſtineant ab illo actu. Sed etiam non poteſt Juri Divino, & naturali præjudicare, nec intendit filiis laqueum ponere; undè cum redditio debiti ſit de Jure naturali, & etiam Divino, debiti vero petitio ſit licita, *1.Corint.7.* *Nolite fraudare invicèm niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis Orationi*; Eccleſia non intendit redditionem, aut prohibere, aut diſſuadere. Petionem verò intendit tunc diſſuadere, non prohibere. Vndè dicit *Auguſtinus*, & habetur *33.qu.4.Chriſtiano*; quod *à licitis eſt abſtinendum, ut illicita faciliùs impetrentur*. Quod autem dicit ibidem, quod non licet tunc Chriſtiano cum Conjuge convenire; Hoc dicit, non quia ſit prohibitum, ſed diſſuaſum. Qui ergò debitum reddit, non peccat; qui autem petit, aliqua infirmitate ductus, ſine contemptu, vel irreverentia temporis, vel Eccleſiaſticæ exhortationis, non peccat mortalitèr. Hæc *Tet. 4. diſt.30. art.3. qu.1. c.*

Bona. verò *4. diſt.32. qu.3. art.2. c.* dicit, quod tunc poteſt reddi debitum ſinè omni culpa, dum tamen reddat cum diſplicentia, & dolore; peti autem non poteſt ſine culpa. Et ſi aſpectus ſit ad delectationem, eſt culpa gravis, & mortalis, ſecundùm *Alex. An.2.tit. c.de adulterio, q.2. art.2. cap.5.* Si autem lubricum carnis, & ſuam infirmitatem, cujus eſt conſcius, vel conſcia, vehementer timeat, & ideò petat; poteſt eſſe culpa venialis; vix tamen contingit, quod in diebus præcipuis non ſit culpa gravis.

Si objicitur illud *Greg. primo Dial.*, quod mulier, quæ fuerat à Viro cognita nocte, veniens ad proceſſionem, arrepta eſt à Diabolo; hoc autem non fuiſſet, niſi mortalitèr peccaſſet, ergò &c.

Reſpondeo, hoc non fuit, ex eo, quia debitum reddidit, ſed quia ſe temerè poſtmodum ad Divina contrà conſcientiam ingeſſit. Hæc *Hoſti.*

Circà ſecundum, reſpondeo. Quod ſi reddat invitè, & cum dolore; non arcetur ab ingreſſu Eccleſiæ, nec à Communione; poſſet tamen Communio differri de conſilio Sacerdotis. Hæc *Bona. 4. diſt.32. qu. 3. art. 2. cap.2.*

Notandum autem, cum dicitur *33.qu.5. Apoſtolus*, quod Vir nec ad tempus Uxore invita poteſt orare, intelligitur, ſecundùm quod dicunt Aliqui, de ſpeciali, & privata Oratione; ut ſi tota die, vel nocte; vel magna diei parte, vellet in Eccleſia eſſe; tamen in Oratione generali poteſt intereſſe, Uxore etiam invita, ut in Veſperis, & Miſſis, ſecundùm *Hug.*

Nec propter Orationem generalem, vel ſpecialem debet quis petenti debitum denegare, etiam in Paſcha, ſed primò reddat, & poſteà ad Eccleſiam vadat, & ea, quæ ſunt facienda, ſecundùm exigentiam diei faciat. Hæc *Rod.* & *Gloſ. ſuper cap. Apoſtolus*; & convenit cum his *Alex. An. 2. tit.2. c.de adulterio, qu.2. ar.3. c.3.*

Circà tertium, reſpondeo, quod non; Non enim eſt ſimile de loco, & tempore; quia faciliùs mutari poteſt locus, quàm tempus; Et præterea locus ita pollui poteſt, quod indiget reconciliatione; Undè in loco Sacro,

non

non licet carnale debitum reddere, neque exigere; Si tamen per longum tempus eſſent violentèr recluſi in loco Sacro, videtur quod tunc licitum eſſet eis in loco Sacro exigere, & reddere. In tali enim caſu non videtur illa prohibitio debere intelligi, quia non eſt ponendus laqueus animabus propter mundiciam loci. Hæc *Rich. 4. diſtinct. 32. quæſt. 2. artic. 1. c.*

Circà quartum reſpondeo. Si ſine periculo abortus Vir poteſt carnalitèr copulari ſuæ Uxori prægnanti, tenetur ſibi debitum reddere, & ab ea poteſt exigere ſine peccato mortali, quia concubitus matrimonialis non tantùm eſt in officium, ſed etiam in remedium;& Mulier prægnans frequentèr plus appetit concubitum,quàm quandò non eſt prægnans.Si autem non poteſt cum ea carnalitèr copulari ſine periculo abortus, tunc non debet ſibi reddi debitum, nec exigi ab ea, quia Matrimonium principaliùs eſt ordinatum ad Prolem procreandam, quàm in remedium. Vndè, ſecundùm *Alex. An. 2. tit. 2. cap. de adulterio qu. 2. art. 3. c. 6.* Si præſumatur vehementèr de periculo partus, petens mortalitèr peccat,& alter reddere non tenetur. Si verò Mulier probabilitèr non præſumat de periculo partus, reddere tenetur (licèt ſciat eum peccare) cum dolore tamen.

Nec dicitur conſentire ei quoad peccatum, ſed quoad hoc quod petit, quod eſt ſuum, & ne fiat pejus. Hæc *Alex, An. ibidem*.

Nec obſtat, quod dicit *Ambroſ.* & habetur 33. *quæſt. 4. ſi cauſa. Ipſa*, inquit, *ratio conceptus, & partus juxta legem ceſſare debere temporibus his uſum carnis demonſtrat*; non, inquam, obſtat, quia intelligitur de debito honeſtatis, non neceſſitatis, & de exigendo, non de reddendo. Hæc *Pet. 4. diſtinct. 32. quæſt. 2. art. 3.*

Quod autem dicit *Avicenna 9. de Animalibus cap. de formatione Embrionis in ſpeciali*, quod Mulier prægnans adhuc alium fœtum concipere poſſet, rarè accidit; & quandò accidit, ut in pluribus, abortitur, ut dicit ibidem.

Circà quintum reſpondeo. Quidam dicunt, quod tempore Menſtruorum non eſt licitum debitum exigere, ſed licitum eſt reddere; primum enim quod eſt in voluntate Conjugum lex prohibet, non ſecundum, quod eſt de lege naturæ; undè etiam Dominus non præcipit Mulieri non reddere, ſed homini non accedere *Levit. 18. ad Mulierem, quæ patitur menſtrua non accedas.* Et *Ezechiæ 18. Vir, qui juſtitiam fecerit*, & infrà *ad menſtruatam non acceſſerit &c.*, ac per hoc non eximit Mulierem à tentatione, ſed Vir obligatur; ut ſcientèr petere non poſſit ſine tranſgreſſione. Et hoc videtur dicere *Magiſter ſenten. lib. 4. diſt. 32. licèt*, inquit, *debitum ſit petenti ſolvendum omni tempore, non tamen licet omni tempore petere*. Et ſecundùm hoc intelligi debent Authoritates de hoc loquentes; tamen aliquo modo debet ſe difficilem reddere, aliquam occaſionem petendo, vel infirmitatem allegando, ſi petat ignorantèr; vel precibus, & monitis avertendo, ſi petat ſcientèr. Finalitèr tamen ſi Vir non deſiſtat, debet reddere debitum cum dolore, ſi credat aliàs ſcandalum Viro præſtare, vel ei periculum alicujus corruptionis damnabilis imminere. Non eſt autem tutum, quod ſuam paſſionem Viro ſemper indicet, ne fortè ex hoc eam abhorreat, niſi de ejus diſcretione præſumat. Alii dicunt, quod ſi illa paſſio accidat naturalitèr ſcilicèt,(in ſanitate,) ſemèl in menſe determinato tempore, tunc non licèt nec exigere, nec reddere. Et hoc exprimi videtur *Levi. 20. Qui coïverit cum Muliere in fluxu menſtruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipſa quoque aperuerit fontem ſanguinis ſui, interficientur ambo*. Cujus ratio eſt, quia tunc Mulier poteſt concipere, & propter maximam corruptionem, quæ eſt in corpore Mulieris, (ut oſtendit fœtor earum illo tempore, & infectio ſpeculi per aſpectum earum, ut dicit *Philoſophus de Somno, & Vigilia*) ſemen Viri, quod tunc in ea recipitur aliquam incurrit infectionem, & illud quod miniſtrat Mulier eſt immundum; & ideò ex tali concubitu Geniti, ut in pluribus, efficiuntur Leproſi, vel aliis corruptionibus gravibus inficiuntur; undè *Gloſ. Hiero.* ſuper illud *Iſa. 64. Omnes juſtitiæ noſtræ, quaſi pannus menſtruatæ*, dicit, quod tempore menſtruorum Viri debent ab Vxoribus abſtinere; tunc enim concipiuntur membris damnati, cæci, claudi, leproſi, & hujuſmodi; ut quia non erubuerunt ſic in conclavi commiſceri, eorum peccata pateant cunctis, & apertè redarguantur in parvulis. Hoc *Gloſ.* Talis enim concubitus eſt in præjudicium Prolis;non licèt autem homini uti concubitu conjugali ad remedium, quandò eſt in Prolis notabile præjudicium, & probabile, quia principaliùs ordinatur ad Prolem procreandam, quàm ad remedium. Prætereà talis fluxus parùm durat, & ideò ſi ſcientèr petat, non excuſatur: Si verò ignorantèr petat, vel violentèr reddat, excuſatur.

Si autem Mulier intollerabilitèr patiatur, ut ſunt aliquæ, quæ quaſi ex infirmitate patiuntur ſanguinis fluxum, tunc licet exigere, & reddere; tùm quia aliàs cum talis fluxus ſit perpetuus, vel diuturnus, oporteret quod Vir perpetuò abſtineret; tùm quia Mulier tunc concipere non poteſt, ut dicunt quidam, quia ut dicit *Avicen. 9. de animalibus*

cap. de formatione Ebrionis in ſpeciali; Sanguis menſtruus dividit ſe in impregnata ſecundùm tres partes, ſcilicèt, in cibum Pueri, & alia pars aſcendit ad mammillas, & tertia pars eſt ſuperfluitas, quæ quieſcit intùs uſquè ad tempus partus, & tunc ejicitur: Vndè authoritates de hoc loquentes, ſunt intelligendæ de fluxu naturali.

Circà ſextum reſpondeo. Si credat eum deſiſtere, debet ei infirmitatem dicere, vel ſaltem infirmitatem ſimulare. Et ſi nec ſic deſiſtat, quantùm poteſt ei reſiſtere debet; qui ſi eam violentèr cognoſcat, ipſa eſt immunis à culpa; alitèr autem propter vitandam Viri culpam, non debet ipſa facere culpam.

Circà ſeptimum reſpondeo. Quod quia neſcitur quamdiù Mulier habet muliebria, ſive menſtrua utrùm concipiat, & ideò Mulier talis obligatur Divino Præcepto, ſicut aliæ Mulieres, quæ concipere conſueverunt.

Ecce habes duos modos dicendi, quorum ſecundo. *Rich. 4. diſt. 32. qu. 4. art. 1. c.* magis adhæret: Primò verò magis adhæret *Bona. 4. diſt. 32. qu. 3. art. 1. c.* Vndè *Bona.* ubi ſuprà *cap. 5. ad oppoſita*, dicit quod licèt ſecundus modus videatur eſſe probabilior, primus tamen eſt ſecurior, & ſanior, quia eſt ſtandum pro Matrimonio; & videtur valdè durum, quod Viro inſtantèr petenti Mulier non reddat debitum, quandò non apparet infirmitas gravis, & timeatur Viro fornicationis, vel odii periculum.

Hunc etiam primum modum videtur ſentire *Magiſter ſententiarum*, ut habitum eſt ſuprà, & *Hug. diſt. 5. ad ejus.*

Ad hæc nota, quod *Levit. 15. 18. & 20.*, agitur de eo, qui cognoſcit menſtruatam; diverſimodè tamen ſecundùm *Alex. An. 2. tit. 2. cap. de adulterio qu. 2. art. 2. cap 11. ad oppoſita*; quia in *cap. 15.* agitur de eo, qui cognoſcit ignorantèr; poterat enim talis expiari per Sacrificium, vel per lotionem veſtium. In *c. 18.* agitur de agnoſcente ſcientèr, ubi prohibetur propter periculum partus. In *cap. 20.*, ubi loquitur de pœna mortis, loquitur de cognoſcente, & peccatum ſuum publicante. Vndè dicitur ibi; *& revelaverit turpitudinem ejus*; & ſimilitèr dicitur de Muliere ibi; *Ipſa quoque aperuerit fontem ſanguinis ſui.*

Circà octavum reſpondeo. Si eſt purgata ab illis corruptionibus, & commotionibus, quæ ſunt in Mulieribus aliquandò poſt partum, reddendum eſt debitum, ſi petat, licèt nondùm advenerit purificationis ſuæ ab Eccleſia tempus determinatum: Sed antè illud tempus abſtinere debet ab exigendo, ſaltem debito congruitatis.

Quod autem dicitur *diſt. 5. ad ejus*, quod Vir non accedat ad Mulierem antequàm Puer ablactetur, abrogatum eſt; vel magis eſt monitio, quàm præceptum. Ratio autem dictæ monitionis eſt, ut ſubditur ibidem, quia Matres pueros nutrire debent, quod facere non poſſent, ſi à Viris cognoſcerentur, & imprægnarentur, quia tunc lacte carerent.

Si autem prava Conſuetudine filios ſuos ad nutriendum tradiderint aliis, admiſceri non debent Vxoribus ſuis, niſi poſt tempus purificationis. De materia hujus Articuli pleniùs tractat *Alex. An. in 2. lib.* ubi ſuprà.

TITULUS VII.

De Bono Sacramenti.

POſtcà conſiderandum eſt de Bono Sacramenti in ſpeciali. Et ad hoc pertinet inſolubilitas Matrimonii, quæ eſt ſignum perpetuæ conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ; Undè conſiderandum eſt de inſolubilitate Matrimonii.

Primò de ipſa in ſe.

Secundò per reſpectum ad ingreſſum Religionis.

Tertiò per reſpectum ad peccatum Fornicationis.

Hæc tria per ſequentes Articulos examinantur; undè ſit.

ARTICULUS I.

De indiſſolubilitate Matrimonii ſecundùm ſe inſpecta.

DIcendum nunc eſt de Bono Matrimonii, quà Sacramentum eſt, ſeu de Indiſſolubilitate Matrimonii ſecundum ſe inſpecta.

Et circà hoc quæritur.

Utrùm Matrimonium ſit indiſſolubile.

Reſpondeo, quod ſic, *extra. de conver. conjug. verum*; ſicuti enim dictum eſt ſuprà, Matrimonium eſt Conjunctio Maris, & Fœminæ individuam vitæ retinens conſuetudinem; non poteſt igitur ſolvi, niſi per mortem.

Sciendum tamen, quod duplex eſt conjunctio Matrimonii, & duplex mors correſpondens illi.

Una enim eſt Conjunctio ſpiritualis per conſenſum animorum, quæ initiat Matrimonium.

Alia eſt Conjunctio carnalis per conjunctionem ſexuum, quæ conſumat Matrimonium; Qualis autem eſt Conjunctio, per talem mortem ſolvitur; Undè quamdiù Conjunctio eſt ſpiritualis, ſolvitur per mortem ſpiritualem, qua moritur homo mundo per

in-

ngreſſum Religionis. Et hoc probatur *extra. de conver. conju. ex parte tua*, & *c. verum*; poſtquàm verò facta eſt conjunctio carnalis, ſolvitur per mortem carnalem, de quo pleniùs infrà d cetur.

Ratio autem effectiva hujus indiſſolubilitatis, eſt principalitèr Inſtitutio Divina; ordinavit enim Deus, ut poſt mutuum conſenſum maneat illud vinculum indiſſolubile per totam vitam ipſorum ſibi mutuò conſentientium. Undè *Matth.* 19. dicitur, *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*.

Secundaria verò ratio eſt dictamen Legis naturæ: Matrimonium enim ex intentione Legis naturæ ordinatur ad educationem Prolis, non tantùm per aliquod tempus, ſed per totam vitam Prolis. Undè de Lege naturæ eſt, quod Parentes Filiis theſaurizent, & Filii ſint Parentum hæredes. Et ideò cum Proles ſit commune bonum Viri, & Uxoris, oportet eorum ſocietatem indiviſam perpetuò permanere ſecundùm dictamen Legis naturæ.

Ratio verò diſpoſitiva eſt ſignificatio ejus, quia ſignificat unionem indiſſolubilem Chriſti, & Eccleſiæ ſecundùm conformitatem naturæ.

Sed objicitur, quia non videtur ſolvi Matrimonium conſumatum per carnalem mortem, quia dicitur ad *Heb.* 11. *Acceperunt Mulieres de reſurrectione mortuos ſuos*.

Reſpondeo, *acceperunt mortuos*, ideſt, *Filios*, ſecundùm *Gloſ.*; vel ſi de Viris intelligatur, tunc eos receperunt de novo conſenſu; licèt enim homo reſuſcitatus ſit idem homo, non tamen per naturam, ſed per miraculum.

ARTICULUS II.

De Diſſolubilitate Matrimonii per reſpectum ad ingreſſum Religionis.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicèt de diſſolubilitate Matrimonii per reſpectum ad ingreſſum Religionis.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt:

Primò. Utrùm Matrimonium initiatum quod ſcilicèt eſt tantùm in conjunctione animorum, ſolvatur per Religionis ingreſſum?

Secundò. Quid ſi tranſeat ad Eremum, vel Recluſorium?

Tertiò. Quid ſi non vult Religionem intrare, ſed quaſi ſervatura propoſitum Caſtitatis in ſæculo remanere vult in propria domo ſuſcepto aliquo Religionis velo?

Quartò. Quid ſi antequàm cogatur, vel exequatur hujuſmodi propoſitum, ſive votum, voluntariè cognoſcatur à Viro, numquid Matrimonium erit conſumatum?

Quintò. Utrùm Matrimonium initiatum ſolvatur etiam per Ordinis ſacri receptionem eſto quod recipiatur Epiſcopo ignorante, & Uxore neſciente?

Sextò. Sed eſto, quod Conjugatus Uxore conſentiente, & continentiam perpetuam profitente promoveatur ad Ordines ſacros, numquid hoc ſufficit, vel requiritur, quod Vxor etiam Religionem intret?

Septimò. Vtrùm Matrimonium conſumatum ſolvi poſſit per Religionis ingreſſum?

Octavò. Sed numquid vir quandò Vxor eſt publicè adulterata, ſicut licitè poteſt ingredi Ordinem, ita etiam in ſæculo remanens poſſit ad ſacros Ordines promoveri?

Nonò. Eſto quod aliquis poſt conſumationem Matrimonii intraverit Religionem invito Conjuge, & poſteà redditus ſit illi, numquid poſt ejus mortem ad Monaſterium redire tenetur?

Decimò. Quid ſi Vir cui Mulier dedit licentiam, fornicetur in Monaſterio, numquid eum repetere poteſt?

Vndecimò. Quid ſi quis de licentia Vxoris ſolemnitèr profiteatur in Religione, Vxor autem nec ad Religionem tranſeat, nec continentiam promittat, numquid tenet Monachatus, cum forma ſuprapoſita non ſit ſervata, quæ habetur *extra. de conv. conju. ex parte*, puta, *uxoratus, cum ſis ad apoſtolicam*?

Duodecimò. Quid ſi Vxor quæ relinquitur, continentiam promittat tantùm ad tempus vitæ Viri?

Tertiodecimò, Vtrùm invito eo qui intravit, dimiſſus intrare poterit?

Quartodecimò. Quid ſi uterque non petita licentia ab altero Monaſterium intret, numquid poſſunt ſe repetere?

Quintodecimò. Quid ſi uterque credens alterum eſſe mortuum intret Monaſterium, numquid comperta veritate poſſunt ambo, vel alter exigere, & ſe invicèm repetere?

Sextodecimò. Vtrùm reſtitutus Conjugi debitum petere poſſit?

Decimoſeptimò. Vtrùm jam tonſuratus Vxori redditus, teneatur inſignia Religionis, vel Ordinis deferre?

Circà primum reſpondeo. Duplex eſt Religionis ingreſſus, unus ad probandum, qui fit per veſtium aſſumptionem; alter ad permanendum, qui fit in Profeſſione tacita, vel expreſſa; ſecundus, non primus ſolvit Matrimonium, quia in ſecundo moritur primò homo mundo, *extra. de conver. conju. nullum*; undè relictus in ſæculo tenetur eum expectare uſquè ad tempus profeſſionis ſuæ; & ſi uſquè ad annum expectare nolit, Epiſcopus ad requiſitionem ejus alteri, ſecundùm Canones, tempus duorum menſium præfigere poſſit, infrà quod, aut profiteretur, aut Mattimo-

trimonium conſumaret, *extra. de conver. conju. ex publico*; alioquin eum excommunicet, ut dicit *Gloſ.* ibidem; in Caſu tamen committitur arbitrio Judicis, ut temporis plùs, vel minùs indulgeat ad profitendum, ut etiam habetur ibidem in *Gloſ.* ſecundùm *Ber. Innoc.* & *Hoſti.* Secundùm tamen Aliquos, ſi Profeſſio fiat antè tempus determinatum à jure, ſcilicèt antè annum, pro nulla reputatur ſecundùm novam *Decretalem*, *extra. de regularibus, non ſolùm*; & ideò tunc eſt idem judicium, quod de voto ſimplici; undè ſicuti poſt votum ſimplex Vir tenetur Mulieri debitum reddere, cum alia tamen non poteſt contrahere, ita & hic. Et hæc eſt opinio *Thom.* & etiam *Hoſt.* qui dicit, quod antè Profeſſionem, non ſolvitur vinculum, & ingreſſus habet à Canone annum; undè ſi Judex minus tempus concedat, ſuppletur à Lege, *ff. de re jur. l.4.*

Expectet igitur Mulier, non obſtante quod de lapſu carnis timeatur, ut *extra. ut lite non conteſtata, quoniàm frequentèr §. Si autem de carnali.* Si enim tenetur expectare Virum crucеſignatum quinque annis, *extra. de ſpon. in præſentia*, & *extra. de voto ex multa*, multò fortiùs tenetur expectare per annum ingredientem Religionem, cum hoc votum vincat primum, ut patet *extra. de voto ſcripturæ.* Hæc *Hoſt. in ſum. ti. de conver. conju.*

Ex prædictis patet quod ſi remanens in ſæculo antè Profeſſionem alterius, contrahat cum alio, non tenet Matrimonium, & altero antè Profeſſionem redeunte, tenetur ad eum redire, niſi ipſa velit ſimiliter Religionem intrare. Hæc *Pet.4. di.27. q.3. ar.1. q.1. c.5.*

Sciendum etiam, quod quandò uterque continentiam pari voto vovet; tunc neuter renunciat vinculo conjugali, & ideò adhùc manet. Sed quandò alter tantùm vovet, tunc quantùm eſt in ſe renunciat: ideò reliquus ſolvitur à vinculo illo. Hæc *Tho. 4. di.27. q.1. ar.3. q.3. c.1.* & ideò poteſt cum alia contrahere, ſive alter intraverit eo conſentiente, ſive eo contradicente. *Hug.* tamen dicit quod ſi conſenſerit, hoc ipſo videtur continentiam voviſſe, quod tamen non credo.

Sed objicitur contrà prædicta illud *Matt. 19. quos Deus conjunxit homo non ſeparet.*

Reſpondeo. Dominus loquitur de Matrimonio conſumato; undè præmittit, *& erunt duo in carne una.* Vel dicendum, quod illud Matrimonium eſt inſolubile ſuo modo, cum ſit Sacramentum, nec ſeparatur ab homine, ſed à Deo permittitur ſolemne continentiæ votum, cujus ſeparationis exemplum dedit Joannem vocando de Nuptiis, ut dicit *Hiero.* de quibus legitur *Joan.2.* Hæc *Bona.4. di 27. q.3. ar.2. c.* & *Pet.*

Circà ſecundum reſpondeo. *Hugo* notat *27. q.2. deſponſatam*, quod etiam hoc poteſt invito viro, dùm tamen votum emittat continentiæ, quia ibi eſt, (ut ipſe dicit) arctior Religio, quàm in Eccleſia Regulari. Sed *Rod.* non credit quod hoc poſſit, niſi ſolemnitèr renunciet ſæculo, ita quod teneatur ad Continentiam, Obedientiam, & propriorum Renunciationem. *Ber.* verò notat *extra. de conver. conju. ex par. tua in glo. ult.*, quod vita eremitica ſecundùm aliquos ſolvit Matrimonium, *ar.27. q.2. §. Ecce.*

Secundùm verò alios non ſolvit, quia Eremita poteſt habere proprium, *19. q. 3. §. è contrà.*

Circà tertium reſpondeo. Non ſufficit, ſed nihilominùs eſt Matrimonium contractum conſumandum antè hujuſmodi propoſitum, niſi voto ſe adſtrinxerit ad obſervantiam regularem, in quo caſu cogi poteſt ut relicto ſæculo Religionis propoſitum exequatur, *extra. de conver. conju. ex parte tua in fin.* Si tamen votum Caſtitatis devoveret alicui Religioni in propria domo remanendo, benè ſolemnizaretur votum *20. q.1. viduas*, & *extra. qui Cle. vel vo. inſinuavit*, & in dicto *capite ex par.* & *gloſ. ult.*

Circà quartum reſpondeo. Credit *Rod.* quod ſic, niſi priùs adſtrinxerit ſe ita ad regularem obſervantiam, quod fecerit Profeſſionem tacitam, vel expreſſam ſecundùm alicujus Religionis formam. Non enim votum quodcumque caſtitatis quocumque modo ſolemnizatum dirimit Matrimonium jam contractum, niſi ſit ſolemnizatum per Ordinis ſuſceptionem, vel regularem Profeſſionem tacitam, vel expreſſam. Hæc *Rod.*

Utrùm poſt initiatum Matrimonium ſtatim teneatur Conjux exactus reddere debitum; ſive utrùm unus Conjugum ante copulam carnis altero nolente continere poſſit; & utrùm ſi invita cognoſcatur à viro infrà tempus indultum à jure, ſcilicèt duorum menſium, nihilominùs intrare poſſit Monaſterium, habes ſuprà *tit. de bono fidei ar. 2.*

Circà quintum reſpondeo. Videtur quod ſic, quia idem eſt ac ſi intraſſet Religionem, quia hæc duo æquiparantur, *extra. de vi. & ho. Cle. Clericus ſi tonſuram*, & *30. q.1. c.2.* Nec videtur Matrimonii violator qui commutat illud in melius, *extra. de voto ſcriptura.*

Sed contrà, non invenitur expreſſum in jure, quod in hoc caſu Matrimonium ſolvatur, ergò non debet dici, *arg. extra. de conver. conju. ex parte 2.* Quarè *Bertrand.* dicit, quod nullo modo ſolvitur ibi vinculum; imò ſi hoc fieret, nec aliàs Religionem intraret,

trarer, tenetur Matrimonium conſumare. Et idem videtur ſentire *Hugo. 27. q. 2. deſponſatam.* Nec videtur cogendus intrare, cum ad hoc numquàm intenderic ſe obligare, cum hoc etiam ſit fortiùs, & arctiùs, quàm votum continentiæ, & ad hoc plura adducit.

Sed opinionem iſtam tenendo, difficile eſſet juribus contrariis reſpondere. Ideò *Hoſt.* dicit, quod talem cogeret Religionem intrare, quia ipſe tenetur eligere viam illam, per quam poſſit licitè votum continentiæ ſervare, quod eſt annexum Ordini ſacro, quilibet enim vovens tenetur facere illud quod poteſt, ad hoc quod ſervet votum.

Prætereà, intrare Religionem cogitur aliquis proptèr ſuum delictum, *di. 34. Fraternitatis.* Sed eſto quod juraverit non intrare, tale juramentum non tenet, ut legitur *22. q. 4. §. ſi.* Et adhuc credit ipſum cogendum eſſe, quia videtur authoritas ſuperioris eſſe excepta; maximè ne tali prætextu pœnam evitet, & hoc modo vinculum eſt ſolutum ſecundùm omnes.

Aliqui tamen dicunt vinculum Matrimonii ſolvi indiſtinctè, & ſine dubio, pro his ſunt potiora iura.

Nec obſtat illud, quod objicitur in contrarium, ſcilicèt, quod non invenitur, *&c.* quia de ſimilibus ad ſimilia procedere debemus, *extra. de reſcrip. inter cæteras*, multò fortiùs de his, de quibus minùs videtur, ad ea de quibus magis videtur. Conſulas autem Papam, ſi te contigerit dubitare ſecundùm *Hoſt.*

Circà ſextum reſpondeo. Videtur, quod hoc ſufficiat, *arg. ex. de conver. conju. conjugatus*, & *de cleri. conju. ſanè*, quod verum eſt ſecundùm *Gloſ.* ibidem, quandò eſt ſenex, & ſterilis, ita quod nulla ſuſpicio habetur de incontinentia ejus, *ar. extra. de conver. conju. cum ſis*, aliàs ſecùs eſt.

Vel ſecundùm *Gloſ.* ibidem, dic cum *Alano*, quod in caſu propoſito ſufficit, quod communi conſenſu uterque Continentiam promittat, ut dicunt prima jura, quia etiam hoc poſſet facere ſine receptione Ordinum in ſæculo remanendo, *33. qu. 5. quod Deo*; quandò verò Conjugatus intrat Religionem, locum habet *caput* illud *cum ſis*, & *caput* illud *ad apoſtolicam, extra. de conver. conju.* Hæc *Gloſ.* Primum dictum magis placet mihi.

Circà ſeptimum reſpondeo. Duplex eſt diviſio Conjunctionis matrimonialis, ſcilicèt, quoad vinculum, & quoad thorum. Similitèr duplex eſt indiviſibilitas. Prima dependet ex ſignificatione, quamdiù enim ſignificat Conjunctionem diviſibilem Chriſti ad fidelem animam, ſcilicèt, dùm eſt tantùm in conjunctione animorum, tamdiù eſt diviſibile etiam quoad vinculum, per Religionis ingreſſum, tamquàm per mortem ſpiritualem; poſtquàm verò ſignificat Conjunctionem indiviſibilem Chriſti ad naturam humanam, ſivè etiam Eccleſiam, jam intèr fideles non eſt diviſibile quoad vinculum, per Religionis ingreſſum, tamquàm per mortem ſpiritualem. Eſt tamen diviſibile quoad thorum duplicitèr, aut culpa alterius Conjugis, ſcilicèt, proptèr fornicationem, aut ex mutuo conſenſu per Ordinis ſuſceptionem, ſivè per Religionis ingreſſum; ſine verò conſenſu Conjugis non, quia per conſumationem facta eſt completa, & efficax poteſtatis corporis translatio: Nec fieri poteſt obligatio, ſivè donum de aliena re, niſi conſentiente Domino.

Si autem intraverit, ad Conjugem redire tenetur, niſi in duobus caſibus ſecundùm *Ray.*

Unus eſt, ſi illa fuerit publicè fornicata, & ingrediens vixit caſtè; ſi enim fornicatus fuiſſet antè ingreſſum, vel poſt, ſcilicèt antè Profeſſionem, eam repellere non poſſet; ſi etiam illa fornicata fuiſſet occultè, nihilominùs ſibi reſtitui deberet, ſi illa confiteretur ſe invitè fornicatam fuiſſe antè ingreſſum, vel poſt. * Conſule ſuper hoc, & ſimilia Tridentinum *ſeſſ. 24. can. 7.* *

Sed quid ſi Vir nolit excipere?

Reſpondeo. *Ber.* & *Inno. extra. de conver. conju. veniens*, dicunt quod Monaſterium eo invito poteſt excipere, & eum defendere, ne trahatur in malum ſtatum, *ff. de liberali cauſa, l. 1. & 2.* Licèt enim primò non tenuerit votum, tenuit tamen quoad voventem; & illa quamcitò fornicata fuit, jus petendi perdidit, & Monaſterium in eo jus plenum habuit, & exceptio competens viro, modò eſt acquiſita Monaſterio.

Quid ſi exiret, & excipere nollet?

Reſpondeo. Credit *Ber.* ibidem quod poteſt eam recipere, quia poteſt ei remittere, non obſtante Monaſterii conditione, quia votum ex toto non tenuit, niſi Uxor Religionem intrare voluiſſet, vel niſi Vir Profeſſionem feciſſet, poſtquàm Uxor fornicata fuiſſet.

Alter caſus eſt, ſi fuit intèr eos lata ſententia divortii ad ſeparationem thori, *27. q. 2. multorum.* Poſt ſententiam enim in hac cauſa latam, non poteſt de Monaſterio revocari, *ar. extra. eodem cap. ſi.*

Antè autem ſententiam non poteſt irrevocabilitèr ingredi, quia ſi altèr peteret reſtitutionem, non obſtaret ſibi exceptio adulterii commiſſi antè ſpoliationem, *ar. extra. de reſti. ſpon. Item cum quis.* licèt obſtaret ſibi adulterium commiſſum poſt ſpoliationem; ſic intelligitur illud, *extra. de conver. conju. conſtitutus*, & *extra. de divor. ſignificaſti*, quod *Ray.* intelligit pro primo Caſu, ideſt, adulterio notorio; & ſic quoad Caſum primum

Goff. non convenit cum *Ray.*, quia ſecundùm *Goff.* hoc non habet veritatem in primo Caſu, ſcilicèt, quod non teneatur redire ad Conjugem, ſed tantùm in Caſu ſecundo. *Hoſt.* verò videtur idem ſentire quod *Ray. tit. de divor. ar.32. q.1. dicit Dominus in Evangelio*, & per totum, & *extra. de divor. ex litteris*, & *de adulterio c.fin.* de hoc vide infrà *tit.36. ar.1. qu. eſto quod ſententia &c.*

Sed objicitur contrà prædicta, quia ſecundùm legem humanam per Religionis ingreſſum ſolvitur Matrimonium conſumatum, ut dicit *Gregor.* & habetur 4. *ſent. diſt.27.* ergò multò magis ſecundùm Legem Divinam, quæ ſpiritualibus bonis magis favet.

Reſpondeo. Lex Divina magis favet ſpiritualibus bonis, quàm humana, tamen ſine præjudicio alieno, puta, lex humana conſiderat Matrimonium tantùm, in quantùm eſt in officium, & carnale; ſed Lex Divina in quantum eſt ſpirituale, & Sacramentum, in quo habet indiviſibilitatem omnimodam, & ideò non eſt ſimile.

Circà octavum reſpondeo, quod ſic ſecundùm *Ber. extra. de conver. conju. conſtitutus*, quia Uxor jus amiſit, quod habebat in eo, *extra. de divor. ſignificaſti. Innoc.* verò dicit ibidem quod non, niſi Monaſterium intret; undè ſecundùm *Innoc.* & *Hoſt. extra. de conver. conju. veniens.* in tali caſu remanens in ſæculo contrahere poteſt poſt mortem Intrantis, quia nihil vovit.

Sed ſecùs eſt de Ordinibus, quia non poteſt Vir remanens in ſæculo ordinari Vxore invita. Et ratio eſt, quia Vxor cujuslibet in ſacris conſtituti, tenetur continere poſt ejus mortem, *di.30.* & *di. 28. quia ſunt.* & *di. 32. feriatim.* Sed ad hoc invita cogi non poteſt.

Circà nonum reſpondeo, Cum Vir vult ingredi Religionem, aut Vxor conſentit, aut non, ſi non, non debet, nec ingreſſus tenet. Et tunc ab eo revocatus ipſa mortua, non tenetur ad Monaſterium redire, ſed poteſt contrahere, quia non potuit votum ſolemnizare. Nam ſi ſolemnizatio teneret, tunc jus reddendi, & exigendi debitum tolleretur, *extra. de ſta. mon. cum ad Monaſterium in fine*; undè *extra. de conver. conju. placet*, dicitur, quod talis non eſt cogendus ad Monaſterium redire, ſed potiùs eſt monendus. Hæc *Hoſt. Inno.* verò ibidem dicit in *Gloſ.* quod ad ſacros Ordines promotus ſine Vxoris conſenſu, & ei reſtitutus, ſi poſt mortem Vxoris contraxerit Matrimonium, non tenebit. Si autem conſentit, aut non eſt ſuſpecta de incontinentia, & tunc poteſt in ſæculo remanere cum voto continentiæ perpetuæ, & poſteà Vir ſuus poterit votum ſolemnizare Religionis, *extra. de conver. conju. cum ſis*, quo facto, non poteſt ad ſæculum redire. Nec etiam Vxor ejus in ſæculo remanens eo mortuo, poteſt Matrimonium contrahere; & ſi contraxerit, non tenebit, *ar. 32. diſ. feriatim.* & *di.28. quia ſunt culpæ.* Hæc *Hoſti.*

Rod. verò dicit *titulo de vo.*, quod Vxor in tali caſu non poteſt contrahere, & ſi contraxerit, Matrimonium non tenet, ſi votum ſolemnizet, ſcilicèt, emittendo illud votum in manu Epiſcopi, vel alterius de mandato ejus; aliàs ſecùs eſt. Votum enim ſimplex emiſſum ſolemnizatur in Profeſſione, vel Ordinatione abſoluti, quia Conjuges ſibi invicèm communicant actiones, *30. qu.4. ſi quis unus* ſecundùm *Goff.*

Et hoc eſt verum ſecundùm *Jo.* quandò Mulier certificata fuit, quod ſibi perpetuò præjudicabat; aliàs ſi ſimplex, & ignara juris non intendebat ſic ſe perpetuò obligare, Matrimonium ab ea contractum teneret Viro mortuo, *ar. extra. de conver. conju. veniens.* Sic intellige illud *c. 27. q.2. ſi qui*, & ſimilia.

Si verò invita licentiet, non nocet *33. q.5. notificaſti*, niſi tractus temporis ratificet, *extra. qui Cleri. rurſùs.* Non tamen ſufficit quodlibet jus, *extra. qui Cleri. inſinuante.* Hæc *Hoſti.*

Aut eſt ſuſpecta, quia juvencula, & tunc etiam de conſenſu ejus Vir non debet intrare, niſi & ipſa intret, *extra. de conver. conju. cum ſis*; Et ſi intraverit, non ſolemnizat efficacitèr omninò votum; undè adhùc cogi poteſt ad Uxorem redire, vel ipſa cogatur ingredi, vel profiteri, *extra. de conver. conju. ſignificavit*; qua tamen mortua, quia de conſenſu ejus intraverat, ſublato omni impedimento, tenetur redire ad Monaſterium, nec poteſt Matrimonium contrahere. Et in tali caſu, ſcilicèt, quandò quis intravit de conſenſu Conjugis, dicitur, *extra. de conver. Conjug. ex parte*, quod talis debet cogi per excommunicationem, ut ſecunda Uxore dimiſſa ad Monaſterium revertatur. Hæc *Goff. Pet.* & *Hoſtien. Innocen.* autem *extra. de conver. Conju. ſuper caput primum*, dicit quod licèt Mulier juvenis, & ſuſpecta cogatur Monaſterium intrare, non tamen cogetur Monacha fieri, ſed ibi cuſtodietur ne poſſit vagari, & luxuriari. Et *eodem tit. ſuper cap. ex parte tua*, dicit quod talis Mulier debet cogi facere Profeſſionem alicui de regulis approbatis, ut *extra. eodem titulo cum ſis.*

Idem dicit *Innoc. ſuper cap. quidam*, quod quidam dicunt, & benè, quod votum quod fit Uxore invita, vel etiam, (quod plùs eſt) volente, ſed non vovente, nec Ordinem intrante, eſt votum ſimplex; & ideò impedit Matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum, ut in *cap. placet.* Si tamen

poſt

poſt ingreſſum ratum habuerit votum ad petionem Viri, tenet ingreſſus, & ipſa cogetur intrare. Idem eſt cum ipſe Vir poſt mortem Uxoris priorem ingreſſum, qui non tenuit, ratificat tacitè, vel expreſsè, *ar. extra. de his quæ vi. c. 1.* Ratificat etiam, ſi per momentum in Religione ſteterit poſt mortem Uxoris, quia votum ejus ſit ſolemne, etiamſi ignoraverit mortem Uxoris.

Idem dicitur ſuper *cap. conſuluit.* Et intelligitur hæc ratificatio, quandò eſt præmiſſa Profeſſio tacita vel expreſſa, licèt illa Profeſſio vivente Uxore non teneret, ut dicit ibidem *Innoc.* ſuper *idem cap.*

Quidam tamen dicunt, quod etiam quandò quis intrat ſine conſenſu Conjugis, illa mortua non poteſt contrahere cum alia, quia quantùm eſt in ſe potuit continere; non tamen tenetur intrare, quia potuit non exigere ſi tenebatur reddere. Et hujus opinionis ſunt *Bona. 4. diſt. 27. qu. circà litteram, qu. 4.* & *Rich. 4. diſt. 27. qu. 2. ar. 4. c. Ber.* etiam *de conver. conju. quidam in Gloſ. 3.*, dicit quod hæc opinio verior videtur, quia tantùm ad continentiam ſervandam, votum per Profeſſionem ſolemnizavit; undè ſi contraxit, debet ſeparari, *ar. extra. de conver. Conju. ex parte*, & *cap. conſuluit.*

Secundùm verò *Hug.*, talis etiam tenetur ad Monaſterium redire, quia quandò Profeſſionem fecit, quantùm in eo fuit, ad vivendum perpetuò in Religione ſe obligavit. Cum ergò ſublatum ſit illud, quod impediebat votum, exequi debet ipſum. Et quandò dicitur in *c. placet*, quod non eſt cogendus redire, hoc eſt verum ſecundùm eum, ad petitionem eorum, ad quos intravit, quibus ſe ſubjicere non potuit; Epiſcopus tamen de officio ſuo eum ad hoc cogere poterit,

Circà decimum. Reſpondet *Ber.* & *Innoc. extra. de conver. Conju. veniens*, quod non, quia perdidit omne jus in eo; & per ſequens delictum ſervitus amiſſa non recuperatur, *de conſe. di. 4. quæritis*; ſed ſecùs eſſet ſi eſſent ambo in ſæculo, & proptèr fornicationem eſſent diviſi, *extra. de divor. ex litteris.* Et hoc ideò, quia jus quod Monaſterium habet in eo, proptèr delictum ejus perdere non poteſt.

Circà undecimum reſpondet *Ber.* ſuprà *cap. uxoratus*, & ſuprà *c. ex parte*, quod credit quod talis ſit Monachus, & votum omnimodè ſolemnizavit quoad ſe, ita quod non poſſet Monaſterium exire, nec Vxor eum repetere, quia licentiam ſibi dedit. Epiſcopus tamen ex officio ſuo poteſt eum de Monaſterio revocare, & Vxori reddere, ne ipſa fornicetur, & ſit ſuſpecta, & ea mortua tenetur ad Monaſterium redire. Et licèt in prædictis *Capitibus* dicatur, quod alter Conjugum non recipiatur, niſi alter ad Religionem tranſeat, vel continentiam promittat; non tamen dicitur ibi, quod Monachatus non teneat, ſi non ſervetur modus ibi præfixus, quia multa fieri non debent, quæ tamen facta tenent.

Circà duodecimum reſpondeo. Si poſt hujuſmodi votum factum Vir ejus fuit receptus de facto, quia de jure non debet; mortuo Viro poterit Matrimonium contrahere, ſi ſic ſtetit uſquè ad mortem Viri; quod ideò dico, quia ſicut notat *Hug. 33. q. 5. qui uxorem*, vivente Viro debet cogi Monaſterium intrare, vel ſaltèm continentiam perpetuam vovere, quod ſatis credit *Rod.*, ſi ipſa fuit Juris ignara; alitèr enim non eſſet cogenda; ſed poſteà Vir revocari debet, ſi ipſa non poſſet induci ad intrandum, quandò eſt ſuſpecta; vel ad vovendum perpetuam continentiam, quandò non eſt ſuſpecta.

Circà Tertiumdecimum reſpondeo. Aut revocatus ille à Conjuge rediit jam ad ſæculum, & tunc non poteſt, *ar. 33. q. 5. quod Deo*; aut non, & tunc poteſt, *27. qu. 2. Agathoſa*, & *33. q. 5. qui uxorem.* Hæc *Innoc.* & *Ray. Ber. Pet.* & *Hoſt.*

Sed videtur quod non obſtante quod reconciliatus eſt, ipſa Religionem poſſit intrare eo invito, quia ipſa jam non poteſt ab eo debitum exigere. Et ſicut ille ea invita renunciavit exactioni debiti conjugalis, ita & ipſa eo invito renunciare poteſt ſervituti, quam habet in ipſum; & hoc eſt verum quantùm ad ejus ſervitutem, quia ipſe debet ad Monaſterium redire, ubi fuit profeſſus, *extra de conver. conju. placet.* Tamen quoad alia, quæ debet Vir Uxori, & è contrà, non videtur, quod eo invito ad Religionem tranſire poſſit, poſtquàm eum de Monaſterio eduxit, & eſt ei reconciliatus, quia Conjuges non tantùm ad reddendum ſibi debitum carnale tenentur, ſed etiam ad mutuum auxilium, & obſequium, quia in quibuſdam Matrimonium eſt legum auxilium, *27. q. 1. nuptiarum*; hoc notatur *extra. de conver. conju. quidam intravit in gloſ. e.*

Secundùm autem *Hoſt.* ſi ipſa educat eum de Monaſterio, & ſtatim pæniteat, & velit intrare; videtur quod hoc facere poſſit antè Copulam carnalem, *ar. extra. de Conju. ſer. propoſuit. Innocentius* autem dicit ſuper *cap. intravit*, quod aliqui dicunt, & ut videtur, meliùs, quod Mulier, quæ non vovit, quandò Vir eſt in Monaſterium ingreſſus, non poteſt ingredi Viro invito Religionem, & ingreſſam poteſt educere, *ar. 33. q. 5. quod Deo*, quia non tenuit ingreſſus ejus, ut hic. Secùs autem eſſet, ſi in ingreſſu Viri voviſſet; quia tunc ejus ingreſſus teneret; & ſic loqui-

tur

Vir alii nubere poſſit?

Decimononò. Vtrùm Adulter intrare poſſit Religionem invito innocente?

Circà primum reſpondeo quod ſic. Hanc enim cauſam excipit Chriſtus *Matth.* 19. *non licet*, inquit, *Viro dimittere Uxorem, niſi ex cauſa fornicationis*; hoc autem conceſſit in pœnam fidem frangentis, & in favorem fidem ſervantis; & ideò in caſibus, in quibus, vel non eſt culpa adulterantis, vel adjungitur culpa alterius Conjugis, non licet dimittere. Hi autem Caſus ſunt ſeptem, de quibus habetur ibidem ubi agitur, quomodò habet fieri divortium proptèr fornicationem.

Circà ſecundum reſpondeo quod ſic, quia in cauſa divortii ad æqualia judicantur Vir, & Vxor, *33. q.1. ſi quis Uxorem in Conjugio*, & *qu.5 præcepit Dominus*, non tamen judicantur ex æquali cauſa, quia plùs peccat Vxor contrà Jura Matrimonii, uno modo, ſcilicèt quoad bonum Prolis, altero modo æqualitèr ſcilicèt, quoad bonum fidei; & quia hæc eſt cauſa per ſe ſufficiens diviſionis, ideò juſtè licet uterque dimittere.

Circa tertium reſpondeo. In adulterando invenitur de ratione peccati illud, quod de fornicatione ſimplici, & ulteriùs, quod magis gravat, læſio Matrimonii; ſi ergò conſideretur illud, quod eſt commune, utrumque peccatum, ſcilicèt Viri, & Mulieris, habent ſe ſicut excedentia, & exceſſa, quia in Muliere plùs eſt de humore, & ideò Mulieres ſunt plùs ductibiles à concupiſcentiis. Vndè *Chryſo.* dicit, quod propria paſſio Mulierum eſt luxuria; & *Philoſophus 7. Ethic.* dicit, quod Mulieres dicuntur incontinentes propriè loquendo, proptèr facilem inclinationem in concupiſcentias, quia nec bruta animalia poſſunt continere, quia non habent aliquid, quod poſſint concupiſcentiis obviare. Sed in Viro eſt plùs de calore, qui concupiſcentiam excitat.

Item ſexus muliebris eſt minùs ſtabilis per naturam, virilis verò minorem habet per naturam verecundiam, & majorem concupiſcentiam.

Simplicitèr tamen loquendo, in ſimplici fornicatione Vir peccat plus, cæteris paribus, quia plùs habet de rationis bono quod prævalet quibuslibet motibus corporalium paſſionum.

Sed quoad ſecundum, ſcilicèt, læſionem Matrimonii, quam addit Adulterium Fornicationi, ex qua divortium cauſatur, Mulier plùs peccat, quàm Vir; & etiam quia major oritur ex peccato Mulieris infamia, tàm Viro, quàm Mulieri.

Circà quartum reſpondeo. Uxorem dimittere proptèr Adulterium ordinatur ad correctionem adulteræ; aut ergò Mulier, quæ eſt adultera, eſt correcta, & tunc non tenetur eam dimittere, quia non eſt neceſſaria pœna corrigens, ubi correctio jam præceſſit. Similitèr ſi parata eſt corrigere ſe, ut juſtum eſt, non tenetur eam dimittere quia non eſt neceſſarium pœnam apponere graviorem ad corrigendum delictum, quod mitiori poteſt expiari modo. Aut probabilitèr præſumitur incorrigibilis, & tunc credo, quod teneatur eam dimittere, ne ſuo crimini videatur conſentire, dùm correctionem debitam non apponit.

Tunc autem præſumitur incorrigibilis, quandò pertinaci animo ſe corrigere recuſat, aut quandò correctionem promittens, ex conſuetudine relabitur. Undè *Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 35. c. 5.* dicit *vir debet peccatricem recipere, quæ pœnitentiam egit; ſed non ſæpè*, ideſt, non nimis frequentèr, ſcilicèt, ultrà illud, quod ſapiens determinaret eam eſſe recipiendam.

In hoc etiam caſu, quandò Uxor probabilitèr præſumitur incorrigibilis dicit *Chryſoſt.* ſupèr *Matth.* & habetur *32. qu.1 Sicut*, inquit, *crudelis, & iniquus eſt, qui caſtam dimittit, ita ſtultus & injuſtus, qui retinet meretricem.*

Sed objicitur quia 1. *Corinth.* 7. dicit, *Gloſ.* quod Dominus permiſit cauſa fornicationis Uxorem dimittere, ergò non præcipit.

Reſpondeo. Permiſſio illa intelligitur per privationem prohibitionis, & ſic non dividitur contrà præceptum, quia etiam quod cadit ſub præcepto non eſt prohibitum.

Objicitur iterùm, quod non debet reddi malum pro malo, ergò Vir non debet dimittere Uxorem fornicantem.

Reſpondeo. Si hoc livore vindictæ faciat, peccat; ſi autem ad cavendam propriam infamiam, ne videatur particeps criminis, vel ad corrigendum vitium Uxoris, vel ad vitandam incertitudinem Prolis, non peccat.

Circà quintum reſpondeo. Triplex eſt præſumptio, vel ſuſpicio. Quædam levis, ut cum quis videt Mulierem loquentem cum Viro ſuſpecto. Quædam probabilis, ut cum vidit loco vel tempore ſuſpectis loquentem cum Viro ſuſpecto. Quædam violenta, ut quandò quis invenit nudum cum nuda, ſolum cum ſola in eodem lecto jacentem, loco, & hora ſecretis, & ad hoc commodis; quæ ſuſpicio talis eſt, quod ea probata, fornicatio probata videtur, quia ſemper ſolet adhærere fornicationi. Pro hac ſola ſuſpicione licet Conjugem dimittere, licèt non pro aliis duabus, *33. qu. 1. c. 1.* ſecundùm *Hoſt.* Nam etiam, ut habetur, *extra. de ſpon. inter opera.*

In Uxorem ducere meretricem publicam, ut à meretricio deſiſtat, ad remiſſionem proficit.

Circà ſextum reſpondeo quod ſic, 32. *qu.7. omnes cauſationes*, & *cap. adulterii Matrimonii*; ſed non tamen ita ſit mentio de ipſo, tùm quia eſt paſſio innominabilis, tùm quia rariùs accidit, tùm quia non ita cauſat incertudinem Prolis.

Circà ſeptimum reſpondeo. *Hug.* notat *32. q.2. meretrices*, quod propter quamlibet pollutionem extraordinariam, poteſt Vir Uxorem dimittere, & è converſò, ſi alter agat cum altero in membro naturali, vel poſteriori, *32. q.7. c. omnes cauſationes*, & *cap. Adulterii.*

Circà octavum reſpondeo. Arguitur, quod ſic *32. q.4. meretrices*, ubi dicitur, *nomine mechia omnis illicitae concubitus, atque aliorum membrorum illegitimus uſus intelligi debet.* Tamen dicit *Hug.*, quod non credit, quod propter hoc dimittere poſſit. *Jo.* etiam notat ſuprà *cap. omnes cauſationes.* Et idem dicit *Innoc.* quod propter ſodomiam non poteſt Uxor Virum dimittere, ſive polluat eam extra vaſa, ſive polluat ſe manibus propriis, *ar. 35. q.3. extraordinaria pollutio.*

Circà nonum reſpondeo, cum dicitur, quod propter fornicationem Uxor, vel Vir poteſt dimitti, verbum *fornicationis* debet accipi cum effectu, *art. de pe. diſt.3.* §. *Hæc autem verba.*

Circà decimum reſpondeo quod ſic, *28. qu.1. Idololatria*, & *extra de divor. quaſivit.* Et hoc ideò, quia eſt contrà Matrimonii bonum, eo quod Proles non poſſet benè educari ad Dei cultum. Sed tamen alitèr, quàm propter fornicationem carnalem, quia propter unum actum fornicationis carnaliter procedi debet ad divortium, non autem propter unum actum inſidelitatis, ſed propter conſuetudinem, quæ pertinaciam oſtendit, in qua infidelitas perficitur. De his require infrà *de diſparitate cultus ar.2.*

Circà undecimum reſpondeo. Fornicatio eſt directè contrà bona Matrimonii, quia per eam certitudo Prolis tollitur, fides frangitur, & ſignificatio non ſalvatur, dùm alter dividit carnem ſuam pluribus; ideo alia crimina, licèt ſint fornicatione majora, non tamen cauſant divortium, *extra. de divor. quaſivit.* De hoc infrà loco citato.

Circà duodecimum reſpondeo. Si à Viro non compellitur, nec per metum, nec alio modo, propter tale Adulterium poteſt ab eo dimitti quantùm ad Thorum, & Cohabitationem, per Eccleſiæ Judicium, *ar. extra. de eo, qui cognoſcit Conſang.*, ubi dicitur, quod Vir Uxori non poteſt Adulterium objicere, quia eam adulterandam tradidit, præſertim invitam. Per hoc enim quod dicit *præſertim invitam* videtur dare intelligi, quod ſi ad hoc non fuiſſet tradita invita, Vir illud Adulterium ſibi poſſet objicere, quia ut ibidem in *Gloſ.* dicitur, mandatum non obligat in his, quæ ſine peccato mortali non poſſunt committi; unde dicit eadem *Gloſ.* quod per hoc quod dicit *præſertim invitam*, videtur reſpondere tacitè quæſtioni, & ſecundum eandem, ſumitur ibi, *præſertim, pro tantùm.* Hæc *Rich.4. di.35. q.2. ar.1. o.*

Circà tertiumdecimum reſpondeo. Talis ſecundùm aliquos Religionem poſſet contrà Uxoris voluntatem ingredi, quia nondùm una caro ſunt effecti. Alii autem magis aſpicientes ad juris naturalis æquitatem, & ad Viri iniquitatem, & ad Uxoris confuſionem, quam eſt paſſa invita; & conſiderantes, quod corruptionis Uxoris Vir eſt cauſa principalis, qui coegit ad patiendum illam corruptionem; dicunt, quod per illam corruptionem acquiſivit Uxor in corpus Viri tantam proprietatem, ut contrà voluntatem ejus ingredi non poſſit Religionem. Undè *extra. de eo qui cogno. Conſang. diſcretionem*, dicitur de quadam Muliere, quæ nondùm à Viro cognita, ab eo Conſanguineo Viri fuit invita tradita, qui concubuit cum ea invita, & quamcitò fuit tradita libertati, ab eo fugit, & ſe priori Viro reſtitui poſtulavit; quod ſi monita, ut continentiam ſervet, ad hoc induci non potuerit, Vir prior cogatur ad ipſam redire, & eam affectione maritali pertractare. Hæc *Rich 4. diſt.35. q.2. ar.2. o.*

Circà quartumdecimum reſpondeo quod non, propter contractam affinitatem inter ipſum Virum, & Uxorem ſuam, de voluntate ſua & præcepto, & ipſo ad id eam cogente. Undè non minùs ſibi præjudicare videtur affinitas illa, quàm ſi jacuiſſet cum Uxoris ſuæ Conſanguinea, quia nec hoc faciendo tantum præjudicium feciſſet Uxori, quantum fecit ſibi ipſam invitam adulterandam tradendo proprio Conſanguineo. Hæc *Rich.4. diſt.35. q.2. ar.3. o.*

Circà quintumdecimum reſpondeo. Illa Mulier, aut fuit à conſanguineo cognita per coactionem abſolutam, aut per coactionem, quæ eſt per metum cadentem in conſtantem Virum, aut per illam, quæ eſt per levem metum, quæ nec coactio debet dici.

Si primo modo, nullum præjudicium factum eſt Mulieri etiamſi ſic fuiſſet oppreſſa non de voluntate Viri, quia, ut dicitur *extra. de eo, qui cogno. conſang. diſcretionem.* Affinitas, quæ poſt contractum Matrimonium iniquè contrahitur, ei non debet obeſſe, qui hujuſmodi iniquitatis particeps non extitit.

Si ſecundo modo, Mulier mortalitèr peccavit permittendo ſe à Conſanguineo Viri

ri

ri ſui cognoſci, & inceſtum commiſit. Credo tamen, quod in deteſtationem iniquitatis Viri, qui eam ad tale crimen ſic coegit, non ſit interdictum Mulieri debitum à Viro petere, & Vir petenti tenetur reddere.

Si tertio modo, credo quod ſibi non licet debitum petere, & ſi petat, Vir non tenetur reddere, quia poteſt ei adulterium illud objicere, *art. in gloſ.* ſuper prædictum *cap. diſcretionem*; ubi dicitur, quod ſi Vir occaſionem adulterandi dediſſet Uxori, nihilominùs imputaretur ei, ſcilicèt Uxori. Hæc *Rich. 4. diſt. 35. qu. 2. art. 4. 0.*

Circà ſextumdecimum reſpondeo quod ſic, quia licèt nondùm una caro ſint effecti, ſunt tamen Conjuges veri, & inter ipſos eſt Matrimonium ratum; Undè in *gloſ.* ſuper *cap.* dictum *diſcretionem* dicitur, quod adulterium committitur cum Sponſa à Viro nondùm cognita.

Circà decimumſeptimum reſpondeo. Virum dimittere Uxorem propter adulterium poteſt intelligi dupliciter, aut quantùm ad Thorum tantùm, aut quantùm ad Thorum, & cohabitationem ſimùl.

Primo modo poteſt Vir Uxorem proprio arbitrio dimittere ſtatim, cum ſcit adulterium eam commiſiſſe, nec debitum tenetur exigenti reddere niſi per Eccleſiam compulſus; ſed ſic reddendo non præjudicaret ſibi quin agere poſſit ad Divortium, maximè ſi proteſtationem præmiſit, quod ad illam copulam accedat, non ut velit juri ſuo cedere, ſed tantùm ne ſit inobediens Eccleſiæ. Videtur tamen aliquibus, quod ex eo quod proponit contrà Vxoris crimen ad Divortium agere, quod Eccleſia ſibi non debet præcipere, ut carnalitèr cum eâ copuletur, donèc cognoverit, & definiverit de cauſa.

Secundo verò modo loquendo de ſeparatione; aut inter Virum, & Mulierem eſt Matrimonium clandeſtinum tantùm, aut contractum in facie Eccleſiæ, vel ſaltem coràm Teſtibus.

Primo modo poteſt Vxorem proprio arbitrio dimittere, quia latentia deduci non oportet ad judicium Eccleſiæ, niſi in Foro pœnitentiæ. * Approbat Author Matrimonium clandeſtinum ſuo tempore validum, nunc verò irritum per Tridentinum. *

Secundo modo non licet ſibi eam dimittere ſine judicio Eccleſiæ; & ſi alitèr dimittat, compelli debet per Eccleſiam ad cohabitandum cum ea, niſi Vir incontinenti poſſet contrà Vxorem adulterium probare; cum enim Dominus conceſſit Vxorem propter fornicationem poſſe dimittere, jus promulgavit, ſecundùm quod ſententia in judicio debet ferri. Et quia ſententia eſt applicatio juris ad particulare factum, & ideò non benè dicunt dicentes, quod ſine judicio Eccleſiæ poſſit Vxor dimitti, eo quod Dominus eam poſſe dimittere ſententiavit; hujus ſententiæ eſt *Rich. 4. diſt. 35. qu. 1. art. 3. c.* & cum eo convenit *Bona. 4. diſt. 35. art. 3. c. Tho. 4. diſtinct. 35. art. 3. c. Pet. 4. diſt. 35. art. 3. c. Goff.* & *Hug.*

Hoſtien. verò, & *Joan.* & plures alii ſunt contrariæ opinionis dicentes, quod poteſt dimitti authoritate propria, quandò fornicatio eſt notoria; Sed de hoc vide infrà *tit. 33. art. 2. in principio.*

Si objiciatur, quod *Matthæi primo* Joſeph occultè voluit dimittere Mariam, quia vidit eam gravidam.

Reſpondeo quod Joſeph nolebat eam dimittere tamquàm ſuſpectam de fornicatione, ſed quia reputabat ſe indignum ipſa: Nec tamen eſt ſimile, quia in judicio Sinagogæ agebatur ad lapidationem adulteræ, in judicio verò Eccleſiæ ad correctionem, vel Thori ſeparationem.

Circà decimumoctavum reſpondeo. Duplex eſt ſeparatio Matrimonii, ut dictum eſt, ſcilicèt, aut quoad vinculum, aut quoad Thorum, & cohabitationem. Primam poteſt facere impedimentum antecedens, & tunc licet utrique alteri nubere. Secundam verò, non primam poteſt facere impedimentum ſuperveniens. Fornicatio ergò ſuperveniens ſeparat quoad Thorum, non quoad vinculum; undè non licet nubere alteri; ut enim dicit *Auguſtinus lib. de bono conjugali: manet inter viventes conjugale vinculum, quod nec ſeparatio, nec cum alio conjunctio poteſt auferre,* & *Apoſtolus 1. Corint. 7. præcipio*, inquit, *non ego, ſed Dominus Uxorem à Viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, maneat innupta.*

Sed objicitur contrà prædicta, quia nullus perpetuò continere tenetur, cum ergò Vir Vxorem in adulterio perſeverantem teneatur dimittere perpetuò, videtur quod poſſit aliis nubere.

Reſpondeo, per ſe nullus tenetur ad continentiam, niſi velit, per accidens tamen, & indirectè teneri poteſt; ut ſi Vxor talem ægritudinem incurabilem incurrat, quæ copulam carnis non ſuſtineat; & ſimilitèr etiam eſt, ſi incorrigibilitèr ſpirituali infirmitate, & fornicatione laboret.

Circà decimumnonum reſpondeo quod non, ne propter ſuum delictum à ſervitutis conjugalis vinculo liberetur, *art. extra. de conſue. ex parte.* Et ſi divortii ſententia fuerit lata quia adhuc poteſt, velit, nolit, reconciliari *32. qu. 1. non erit, & cap. quod autem.* Hæc *Hoſt. in ſumma.* Et idem dicit *Goff. tit. de voto*, ſi tamen tunc innocens ſæpiùs admonitus adulterum reconciliare noluerit, non auditur, ſi ipſum poſt profeſſionem reconciliare velit.

Antè

antè verò ſententiam latam, poteſt infrà biennium eum reconciliare. Hæc *Hoſt. in gloſ. extra. de procur. tuæ*, & *de conver. conjug. gaudemus*, & idem dicit *Ray*.

TITULUS VII.

De differentiis Matrimonii.

Deindè conſiderandum eſt de diviſione Matrimonii in ſuas ſpecies, ſive differentias.

Circà quod ſciendum, quod Matrimonium aliud eſt legitimum, aliud clandeſtinum.

Matrimonium legitimum eſt, quandò Puella à Parentibus, ſeu vicem Parentum gerentibus, in Uxorem ab aliquo petitur, deſponſatur, dotatur, à Presbytero (ut moris eſt) benedicitur, & ſolemnitèr accipitur; Si alitèr præſumitur, non eſt Coniugium, ſed Adulterium, vel Fornicatio dicitur, ut *30. qu. 5. alitèr*, & tunc dicitur Clandeſtinum, ſecundùm *Ray*.

Clandeſtinum verò dicitur triplicitèr, ut dictum eſt ſuprà *c. de conſenſu conſiderato in ſeq. quæſt. utrùm conſenſus clandeſtinus faciat Matrimonium*, ubi etiam dicitur, quod *cap.* illud alitèr intelligi debet; Undè conſulendum eſt illis, ſcilicèt, qui contraxerunt clandeſtinè Matrimonium, in Foro pœnitentiæ, quod de novo conſentiant, & recognoſcant, & approbent publicè in facie Eccleſiæ, quod fecerunt occultè, & faciant pœnitentiam, quia ſcandalizaverunt Eccleſiam, dum ſcilicèt ſimùl manſerunt ut Fornicarii, quia non reputabantur conjugati, & expoſuerunt ſe magno periculo, & diſcrimini; poſſet enim alter alterum de facto dimittere, & cum alio contrahere, & ſic in adulterio (propter probationis defectum) impunè remanere. Hæc *Ray*.

Debet autem Matrimonium talium, qui clandeſtinè contraxerunt, & poſteà in facie Eccleſiæ volunt publicare, niſi cauſa rationabilis obſiſtat, ut conſanguinitas, vel aliud ſimile ab Eccleſia approbari, tamquàm à principio fuiſſet contractum in conſpectu Eccleſiæ, *extra. de clandeſt. deſpon. cap. 2.* & ſic intelligitur illud *30. qu. 5. §. is ita*, & illud *cap. adulter. in fi.*

Et hoc verum eſt quoad Matrimonii firmitatem, quia etiam antè approbationem firmum erat, & quoad Eccleſiæ approbationem, non tamen omninò quoad Filiorum legitimationem, ſecundùm *Hoſt.* licèt aliqui contrarium ſentiant; *extra. de clandeſt. cum inhibitio §. Si quis verò hujuſmodi.* De hoc infrà *eod. tit. in notabili*, quod incipit: *Item pæna &c.* Et in *tit.* ubi tractatur *de Filiis*. Quod ſi alter eorum neget, incumbit probatio Viro, ut *extra. de clandeſt. deſpon. c. 1.* quaſi dicat, ſi Matrimonium per teſtes probari non poteſt, & tamen Conjuges Sponſalia confitentur, ſi Vir dicat Matrimonium firmatum per Copulam carnis, & Mulier neget, vel è converſò, ſtandum eſt verbo Viri, quia eſt caput Mulieris, ut dicitur *33. qu. 5. cum caput*, & *2. quæſt. 1. ſi quis accepit Uxorem*. Nam ſi juret ſe cognoviſſe eam, creditur ſibi, ut *extra. de deſpon. impub. continebatur reſponſ. 1.* quod eſt verum, niſi Mulier probet ſe virginem per aſpectum. Et idem eſt ſi Vir juret ſe non cognoviſſe, ut ibidem *cap. duo pueri*, quod intelligas, quandò Vir probat eam virginem per aſpectum, aliàs crederetur Mulieri pro Matrimonio ſtanti, ut etiam dicetur infrà *tit. de divor., propter impotentiam coeundi.* Et ſic clandeſtina Matrimonia præcedentia, præjudicant Matrimoniis publicis contrahendis, & hoc ubi ambo hoc confitentur, etiamſi ſecunda ſint firmata juramento, vel fide data; licèt ſecundis fiat eluſio occulta, quia in dubiis via tutior eſt eligenda.

Alii contrà dicunt, *art. extra. de conſan. ſuper eo*, ſed hoc *cap.* potiùs facit pro via prima, quàm contrà eam, quia etiam comprobatur *extra. de ſponſ. Juvenis*; & eſt tutior, quia minùs malum eſt dejerare quàm adulterari in perpetuum, Nec præſumo, quod dejeret, *art 1. qu. 7. ſancimus*. Uni tamen Contrahentium non creditur in præjudicium ſecundorum Sponſalium, dummodò eſſent jurata ſecundùm quoſdam, ut *extra. de ſponſ. præterea*.

Matrimonia autem ſecundo modo contracta publicè in facie Eccleſiæ præjudicant in Foro judiciali Matrimoniis præcedentibus clandeſtinis, ſcilicèt, quæ per teſtes legitimos probari non poſſunt, quia Eccleſia divinare non poteſt, *extra. ut ec. benè, ut veſtrum*; Secùs autem eſt in Foro pœnitentiali.

Nec etiam unquàm eſt credendum Sponſis, ſi etiam ambo confitentur pro primo clandeſtino, ex quo antequàm ſecundum contraheretur, non fuit facta fides Eccleſiæ per teſtes, vel per confeſſionem; & hoc propter periculum colluſionis, *extra. de teſti. ſuper eo 2.* Hæc *Hoſt.** hic iterùm approbat Author Matrimonia clandeſtina ſuo tempore valida, quæ tamen nunc irrita judicantur per Concilii Tridentini Decretum *ſeſs. 24. cap. primo.**

Sed circà hæc dubitabis.

PRimò. Numquid eſt conſilium, vel præceptum, quod ſcilicèt hujuſmodi ſolemnizatio fiat in contrahendo Matrimonium?

Secundò. Numquid mortalitèr peccat, qui antè benedictionem nuptialem, poſt conſenſum de præſenti cognoſcit Uxorem?

Ter-

Tertiò. Numquid peccant Reges, Principes, & Milites, qui contrahunt hodiè ſine Bannis?

Quartò. Quid de eo, qui poſtquàm contraxit cum una per verba de præſenti occultè, poſteà contrahit cum alia in facie Eccleſiæ; numquid ad petitionem primæ tenetur ipſam cognoſcere ſaltem occultè?

Quintò. Quid faciet iſte talis (de quo in quæſtione præcedenti) ſi non poſſit ab Eccleſia Benedictionem obtinere cum prima?

Circà primum. Reſpondet *Rod.*, quod Banna, & Solemnitates prædictæ conſuetæ dimitti non debent ſine cauſa, & qui hoc facit, peccat mortalitèr; hoc ſecundùm *Pet.* eſt verum, quandò illi non ſunt ignari Juris, maximè ubi Eccleſiæ prohibitio communitèr ſervatur. Secùs autem eſt, ſi ſunt ignari juris. Hæc *Pet.*, ſequitur etiam *Rod.*

Ex hac cauſa autem poſſunt dimitti, ſicut notat *Hug. 30. qu. 5. in principio*, puta, quia fortè vir ſenex eſt, & erubeſcit contrahere cum tanta ſolemitate, aut accipit ignobilem, cum ipſe ſit nobilis, aut nobilem, cum ipſe ſit ignobilis, & timet ejus Parentes; vel fortè diù manſerunt, ſicut Vir, & Uxor, & erubeſcunt modò adhibere ſolemnitatem Bannorum, & Benedictionis nuptialis. Creditur autem, quod in talibus poſſit ex cauſa per Epiſcopum diſpenſari, nec ſufficit diſpenſatio minoris Prælati. * Verùm ſi contractus matrimonialis fuit clandeſtinus, non poteſt fieri diſpenſatio remanendi in tali Matrimonio juxtà Tridentinum. *

Sed numquid ſufficit ſola diſſimulatio Epiſcopi?

Reſpondet *Rod.*, quod ſic, ſi fiat animo diſpenſandi, alitèr non.

Circà ſecundum. Reſpondet *Rod.* quod ſic, ſi ſine diſpenſatione Eccleſiæ, & ſine cauſa juſta faciat hoc, ubi conſuevit hujuſmodi benedictio adhiberi.

Dicit etiam *Hoſt.*, quod uterque peccat, quia venit contrà generalem conſuetudinem Eccleſiæ, & contemptor Eccleſiaſticæ Conſuetudinis punitur ſicut prævaricator Legis Divinæ, ut dicitur *diſt. 11. in his rebus*; licèt enim Uxor Matrimonio contracto de præſenti, ſtatim teneatur reddere debitum Viro, & è converſò, non tamen tenetur reddere ſtatim; ita quod ly *ſtatim* determinat infinitivum; Undè 30. *qu. 5. noſtrates in fin.* dicitur, quod Contrahentes priùs debent in Eccleſia benedici, quàm carnalitèr conjungi.

In hoc tamen ſecundùm *Gloſ. ibidem* ſervatur Conſuetudo regionis, & de hoc ſuprà *tit. de Conſenſu art. 1. in fin.* & *art. 3. in fin.* Idem dicit ſi ommittantur Bannitiones, & aliæ conſuetæ ſolemnitates; tamen *Hug.* notavit 27. *qu. 2. cum initiatur*, quod ſi quis Sponſam cognoſcat antequàm eam traducat, unius anni eſt ei pœnitentia indicenda ſecundùm aliquos Canones pœnitentiales, qui tamen in Canonis Corpore non habentur, habentur tamen in *Brocardo lib. 11. cap. Virgines*.

Circà tertium. Reſpondeo credit *Rod.*, quod non peccent mortalitèr, ubi non eſt conſuetum eorum Matrimonia banniri. Et quod *extra.* dicitur *de clandeſt. cum inhibitio*, non extenditur ad Matrimonia Nobilium, quæ in Eccleſia non conſueverunt banniri * Conſule Tridentinum loco ſuperiùs laudato*.

Secundùm etiam *Hoſt.* non eſt neceſſe Banna proponi, quandò quis Uxorem vocat à remotis, & publicè mittit Nuncios; ſic enim in facie Eccleſiæ contrahi poterit Matrimonium inter eos, nec erit contrà mentem ipſius conſtitutionis; tutiùs tamen eſt, ut in Eccleſia proponatur publicè hodiè in hoc caſu, & aſſignetur terminus uſquè in diem craſtinam, in qua deſponſetur, ut ſic mens, & verba ei ſerventur; & ideò etiam ibi dicitur *competenti termino*; de quo vide infrà *tit. de interdicto Eccleſia*.

Circà quartum. Reſpondet *Rod.*, quod non tenetur, ſi ſit in loco, ubi conſuevit antè carnis Copulam, & traductionem adhiberi Benedictio nuptialis.

Circà quintum. Reſpondeo ſecundùm *Rod.* cum eo ipſo quod contraxit cum prima, teneatur ei cohabitare, & neceſſaria exhibere, & debitum reddere, vel Religionem intrare, non potuit ſe obligare ſecundæ; Undè tenetur ſecundam dimittere, & cum prima eſſe, ſeu ad primam redire, judicio tamen Eccleſiæ, & habita Benedictione, ſi fieri poſſit: Si autem non poſſit, quia fortè veritas probari non poteſt, dicendum eſt, ſine prejudicio, quod hoc authoritate propria facere poſſet, & etiam tenetur, etiamſi Eccleſia prohibeat, præſertim ſi prima non fuit in culpa, vel ſi ignoravit Jus, quod prohibet clandeſtina Matrimonia: *art. extra. de ſententia ex. Inquiſitioni*.

Notat etiam *Hug. 30. qu. 5. alitèr*, quod quandò aliquis clandeſtinè contraxit cum prima, & poſteà manifeſtè cum ſecunda, ſi excommunicatur ab Eccleſia pro eo, quod vult ad primam redire, dimiſſa ſecunda, potiùs debet obedire conſcientiæ, quàm excommunicationi Eccleſiæ; de hoc etiam eſt præhabitum *quæſt. utrùm conſenſus clandeſtinus, &c.*

Nec obviat prædictis illud, quod ſolet notari 33. *quæſt. 2. in principio*, & *cap. ſæculares cum ſuis concordantiis*, quod Vir non debet Uxorem dimittere ſine judicio Eccleſiæ; hoc enim intelligitur, quandò eſt inter eos aliud impedimentum, quàm ſit præcedens Matrimonium, vel ſolemne votum, propter quod

uterque commiſceri non poteſt ſine peccato mortali cum ſecunda.

Item Pœna clandeſtinè, ideſt, non præmiſſis Bannis, vel contrà Interdictum Eccleſiæ contrahentium eſt, quod ſi contraxerunt Matrimonium, quod de jure ſtare non poteſt quia noluerunt fortè ſervare formam ſtatutam *extra. de clandeſt. cum inhibitio*, videntur ignorantiam affectaſſe, & ideò eos ignorantia non excuſat, ſed filii, qui naſcuntur impedimento detecto, quoad Eccleſiam illegitimi cenſentur, de ignorantia Parentum, ſubſidium nullum habituri, ut in prædicta *Decretali cum inhibitio §. ſi quis*, ubi de hoc *in gloſ. clandeſtinum*.

Concepti tamen de clandeſtino Matrimonio, poſt tamen conceptionem approbato per Eccleſiam, ſed demùm propter impedimentum canonicum ſeparato, licèt poſt ſeparationem nati, debent legitimi reputari, ſecundùm *Hoſt. extra. qui fi. ſint leg. quod nobis*.

Aliqui verò intelligunt dictam *Decretalem*, ſicut littera jacet, & malè, ut vult *Hoſt.* ibidem, dicentes quod non debent legitimi reputari, niſi generati poſt approbationem.

Item de hac materia vide infrà in *ti. ar. 2. qu. utrùm filii ſuccedant, &c.*

Ulteriùs ſciendum, quod ſecundùm *Hoſt.* Matrimonium initiatur per verba de futuro, vel per Sponſalia: *ff. de ſponſ. lib. 1.* & *30. qu. 2. noſtrates*.

Contrahitur per verba de præſenti; *extra. de ſponſ. cum locum*.

Ratificatur in fide, ideſt, in fidei Sacramento, ſcilicèt, Baptiſmo, qui eſt fundamentum omnium Sacramentorum, ut probatur *extra. de Presbytero non bapt. veniens reſponſo 1.*, & *de divortiis quanto §. ſi verò alter fidem*.

Conſumatur per carnis Copulam: *extra. de conver. conju. ex publico ad fin.*, & *cap. ex parte ſe. ad fi.*

Sed & conſumatum ſumitur quandoque pro contracto tantùm; *extra. de conju. le. litteras*.

Secundùm tamen *Ray.* Matrimonium initiatur per Sponſalia de futuro, ratificatur per conſenſum de præſenti, conſumatur per carnis Copulam; & ſecundum hoc, ratum, & contractum eſt idem.

Sed hæc diſtinctio non placet *Hoſt.* quia Matrimonium per Conſenſum de præſenti contrahitur, & non ratificatur propriè, quia priùs debet contractus fieri, quàm ratificari.

Sciendum tamen, quod tria ultima eorum, quæ ponit *Hoſt.* in dicta diſtinctione ſua, concurrunt ad completum eſſe Matrimonii, quamdiù enim Matrimonio deficit aliquid illorum trium, eſt ſolubile, etiam ſine morte, quia imperfectum. Nam ſi & contractum, & ratum, non tamen conſumatum, ſolvitur per Religionis ingreſſum; Si eſt contractum, & conſumatum, non tamen ratum, eſt ſolubile per converſionem ad fidem; Matrimonium verò habens hæc omnia, non eſt ſolubile niſi per mortem, quia perfectum.

Item Matrimonium aliud eſt legitimum, & non ratum, ſcilicèt, quod legali Inſtitutione, vel Provinciæ moribus, non contrà præceptum Domini contrahitur.

Et hoc eſt etiam inter Infideles, inter quos non eſt Matrimonium ratum, quia fit ſine fide, ſcilicèt, articulorum; & ſic intelligitur, quod dicit *Auguſt. 28. quæſt. 1. §. non eſt ratum Conjugium, quod ſine Deo eſt*.

Aliud eſt Matrimonium ratum, & non legitimum, ſcilicèt, quod inter Fideles, & legitimas Perſonas, ſed ſine legitima ſolemnitate contrahitur, de quo dictum eſt in principio hujus tituli; hujuſmodi enim Matrimonium eſt ratum, & indiſſolubile. * Sed ſi deficiat ſolemnitas à Tridentino præcepta, nullum eſt Matrimonium. *

Aliud eſt legitimum, & ratum, quod ſcilicèt inter Perſonas legitimas, & fideles cum debita ſolemnitate eſt contractum. Hæc diſtinctio probatur *28. quæſt. 1. §. item alius*, & *extra. de divortiis quanto*, & *cap. gaudemus*.

Item Matrimonium aliud verum, aliud præſumptum; Verum eſt quandò inter Perſonas legitimas ad contrahendum Matrimonium intervenit conſenſus legitimus de præſenti; Præſumptum verò, aliud eſt per carnis Copulam, verbis conditionalibus, vel indirectis, vel coactis præcedentibus; Aliud per traductionem voluntariam, aliud per ſubarrhationem, vel alias præſumptiones; Aliud ſecundùm quoſdam, & ſecundùm *Ray.*, ut diuturnitate, ſeu curſu temporis, ut in eo, qui non reclamat, quandò pervenit ad legitimam ætatem; ut *extra. de deſpon. impub. de illis*.

Quod quidem indiſtinctè dictum non placet aliis; ut *Hoſt.* ut dictum eſt ſuprà *tit. 1. art. 2.* ſcilicèt, *de ætate apta Sponſalibus*, & eodem *tit. de effectu Sponſalium, quæſt. quid ſi pubes, &c.*

Quod autem dictum eſt, per carnis Copulam cauſari Matrimonium præſumptum; intelligitur, quandò conſenſit in Copulam carnis; ſecùs eſt, ſi Puella invita, & renitens defloraretur; verum ſi de reclamatione non appareat Matrimonii, præſumitur conſenſiſſe: *extra. de condi. app. de illis*, & *ff. de Concu. in Concubinatu*.

De hoc etiam habitum eſt ſuprà, ſcilicèt, *de conſenſu coacto, qu. utrùm tale, &c.*

Secundùm autem *Goff.* quandò intervenit tractatus de Matrimonio contrahendo,

& fi-

& fidei datio, vel ſubarrhatio, vel juramentum, vel promiſſio, ſi poſteà Copula ſequatur, Matrimonium eſt præſumptum.

Prędictis autem differentiis Matrimonii explanandis non inſiſto, quia patent ex ſupradictis, de modis contrahendi Matrimonium, & Sponſalia.

TITULUS IX.

Quis poteſt contrahere Matrimonium; & de impedimento ejus in communi.

Conſequentèr conſiderandum eſt, quis poteſt contrahere Matrimonium, & quis non.

Circà quod ſciendum eſt, quod contrahere Matrimonium poteſt quilibet, qui non prohibetur. Edictum enim de Matrimonio eſt prohibitorium: *extra. de ſpon. & ma. cum apud.*

Qui autem prohibeantur, videbitur agendo de impedimentis Matrimonii. Et ideò agendum eſt de ipſis.

Et primò in communi, ſecundò in ſpeciali.

ARTICULUS I.

De impedimentis Matrimonii in communi.

Conſideranda nunc ſunt in hoc Articulo, impedimenta Matrimonii in communi.

Circà hoc autem ſciendum, quod Matrimonium habet plura impedimenta, ſed quædam impediunt ex congruitate, & hæc dicuntur impedire Matrimonium contrahendum, ſed non dirimunt contractum.

Et iſta ſunt duo, ſcilicèt Eccleſiæ Interdictum, & tempus Feriarum, quia talia reſpiciunt ſolemnitates Matrimonii; Quædam verò impediunt de neceſſitate, quia non conſtat cum eis Matrimonium: Undè impediunt contrahendum, & dirimunt jam contractum, quia licèt eſſet de facto contractum, non tamen erat in veritate Matrimonium; & hæc ſunt duodecim, quæ his verſibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen, Cultus Diſparitas, Jus, Ordo, Ligamen, Honeſtas.

Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

Hæc facienda vetant connubia, juncta retractant.

Hoſt. tamen addit unum impedimentum, ſcilicèt, defectum ſenſus, ut in furioſo; Undè ubi dicitur in tertio verſu, *Si ſis* (ipſe dicit) *ſenſus, & affinis*; & exponit *ſenſus*, ſcilicèt *deficiens*.

ARTICULUS II.

De Impedimento Erroris.

Poſteà conſiderandum eſt de impedimentis Matrimonii in ſpeciali. Et primò de illis, qui impediunt Matrimonium contrahendum, & dirimunt jam contractum; & hoc in eo ordine, quo in ſupradictis verſibus ordinantur.

Undè primò conſiderandum eſt de impedimento erroris. Et cum hoc de furia, quæ ſub ipſo impedimento continetur, quia deeſt utrobique uſus rationis ad conſentiendum.

Defectus etiam ætatis ad ipſum reducitur, quia tunc plenus uſus rationis non habetur; ſed de hoc habitum eſt ſuprà, ubi determinatur, de ætate apta ad contrahendum Sponſalia.

Circà autem hoc impedimentum, eſt dicendum primò de ipſo Errore, ſecundò de Furia.

Circà errorem verò quærantur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm error impediat Matrimonium?

Secundò. Utrùm omnis Error impediat Matrimonium?

Tertiò. Quid ſi *Joannes* dicat ſe eſſe *Petrum*, qui *Petrus* eſt mortuus, & illa contrahit cum illo?

Quartò. Quid ſi aliqua Mulier ſciat aliquem multos filios habere, quorum tamen nullus eſt notus ſibi, & unus eorum mentiatur ſe primogenitum eſſe, & illa conſentiat in eum propter ſpem ſucceſſionis paternorum bonorum?

Quintò. Quid ſi frater viri, in quem ſe conſentire credit, offeratur Mulieri, & cum eo carnalitèr commiſceatur, numquid poterit redire ad illum, in quem conſentire ſe credit, vel cum ejus fratre ſtare debuerit?

Sextò. Quid ſi quis deſponſat per verba de futuro corruptam, quam credit eſſe virginem; numquid poſteà comperto antè carnalem Copulam, quod ſit corrupta compellendus eſt cum ea Matrimonium conſumare?

Septimò. Quare error ponitur magis impedimentum Matrimonii, quàm Ignorantia?

Circà primum reſpondeo, quod ſic, & hoc triplici jure.

Primò jure naturali, quia quidquid impedit cauſam, de ſui natura impedit effectum; Conſenſus autem eſt cauſa Matrimonii, ut ſuprà dictum eſt, & ideò quod evacuat conſenſum, evacuat Matrimonium.

Conſenſus autem eſt actus voluntatis, quæ præſupponit actum intellectus, omnis

enim

enim conſenſus, & omnis voluntas, ſequitur aliquam cognitionem. *Inviſa enim*, (ut dicit *Auguſt.*) *diligere poſſumus, incognita autem nequaquam*: Deficiente autem primo, neceſſe eſt defectum contingere in ſecundo; quia ergò Error cognitionem impedit, ſequitur etiam in ipſo conſenſu defectus, & per conſequens in Matrimonio; & ſic de jure naturali habet quod evacuet.

Secundò impedit Error de jure civili; ſecundùm quod jus, qui errat non conſentit, *ff. de jur. omnium judi. l. ſi per errorem*. Et errantis nulla voluntas. *C. de jur. & fac. igno. cum teſtamentum, & l. non ideircò*.

Ex quo ſequitur, quod qui errat in Matrimonio contrahendo, Matrimonium non contrahit.

Tertiò Jure canonico, ſecundùm quod jus, error Perſonæ, vel conditionis non admittit Conſenſum, & per conſequens nec Matrimonium 29. *qu. 2. is ita*.

Sed nonne inter Liam, & Jacob fuit Matrimonium verum, cum tamen error fuerit ibi?

Reſpondeo. Mattimonium illud non fuit ibi perfectum ex coitu, qui contigit ex errore, ſed ex conſenſu, qui poſteà acceſſit. Uterque tamen excuſatur à peccato, ut patet 4. *ſent. diſt. 30*.

Circà ſecundum reſpondeo. In Contractibus, & Sacramentis, quædam ſunt accidentalia, quædam ſubſtantialia. Defectus autem in ſubſtantialibus facit deficere Contractum, & Sacramentum, defectus verò in accidentalibus non; undè oportet quod error, qui impedit Mattimonium ſit alicujus eorum, quæ ſunt de eſſe Matrimonii.

Duo autem includit Matrimonium, ſcilicèt, duas Perſonas, quæ conjuguntur; & mutuam corporis poteſtatem in invicèm, in qua Matrimonium conſiſtit.

Primum tollitur per errorem Perſonæ. Secundum per errorem conditionis, quia ſervus non poteſt liberè poteſtatem ſui corporis tradere alteri, ſine conſenſu Domini ſui: & ideò hi duo errores Matrimonium impediunt, & non alii errores. Undè error fortunæ, ſcilicèt, quandò quis creditur eſſe dives, & eſt pauper; & error qualitatis, ſcilicèt, quandò quis creditur eſſe nobilis, virgo, & ſimilia, & non eſt, cum ſint circà accidentalia Matrimonii, non impediunt ipſum. 26. *q. 2. is ita*. Error namque nobilitatis duplicitèr contingere poteſt, aut quia erratur circà ſubjectum nobilitatis, & hic eſt error Perſonæ, & impedit Matrimonium, ut ſi cui promittatur Filia regis, quam non cognoſcit, & ſupponatur Filia ruſtici. Aut circà nobilitatem ſubjecti, & hic eſt error qualitatis, nec impedit Matrimonium; ut ſi quis conſentiat in Perſonam notam ſibi, quam credit eſſe nobilem; cum ſit Ignobilis. Hæc *Pet. 4. diſt. 3. qu. 1. art. 2. qu. 1*, & 2.

Ad horum autem majorem evidentiam notandum quod ad hoc quod aliquis, vel aliqua erret conſentiendo in unum, quem putat eſſe alium, neceſſe eſt quod per viſum, vel auditum, vel famam habeat notitiam aliquam illius abſentis, quem credit iſtum eſſe præſentem; quia in penitùs ignotum, nec Affectum, nec Conſenſum dirigere poſſumus, ut dictum eſt ſuprà *art. ff. de contrahen. emp. l. cum ab eo §. menſam; ſecundùm aliam litteram*; Undè cum conſentiat in perſonam abſentem aliqualitèr, ut dictum eſt, ſibi notam, quam putat eſſe preſentem, conſtat quod non conſentit in preſentem, ſed in eam quam præſentem eſſe credit, & ſic non eſt Matrimonium, quia in perſona erratur; Si verò nullam notitiam habeat Mulier de perſona abſente, non errat in ea, ſed decipitur in præſente; verbi gratia, ſecundùm *Ray.* ſi aliquis ruſticus veniat de Anglia ad aliquam nobilem Mulierem, dicens ſe eſſe filium Regis; cujus Regis, vel cujus Filii, vel ipſius loquentis notitiam non habet illa Mulier; & illa contrahat cum eo, credens eum filium Regis, non impeditur Matrimonium, quia non fuit error perſonæ, ſed potiùs qualitatis, ſecundùm *Ray.*

Sciendum autem ſecundùm *Ray.*, quod cum dicit aliquis in hoc caſu, *Ego ſum Filius Regis*; diſtinguendum eſt, quia ſi filius teneatur ſubſtantivè, ſub hoc ſenſu, *Ego ſum talis filius Regis*, vel *ſum ille, qui eſt filius Regis*; diſtinguendum eſt, ut ſuprà; ſcilicèt, utrùm ſit notus aliquo modo Mulieri, vel non. Si autem teneatur adjectivè, ſub hoc ſenſu, *Ego ſum generatus à Rege*, ideſt, *Rex genuit me*; & propter hoc illa cum eo contraxit, non eſt error Perſonæ, ſed filiationis tantùm; Undè non impedit Matrimonium, ſive Rex filium habeat, ſive non.

Prædictum tamen exemplum de Ruſtico anglico, qui dicit ſe eſſe filium Regis Angliæ *Hoſt.* reprobat, quia cum ubique terrarum habeatur notitia Regis Angliæ, ſaltem per famam videtur quod ille ſit error perſonæ; non enim in præſentem perſonam, ſed in Perſonam filii Regis Angliæ videtur conſentire, nec enim refert utrùm petatur ſervus proprio nomine expreſſo, vel qui natus eſt de illa Ancilla: *ff de rei ven. ſi in rem art. ff. extra. de Conſang. tua. Ibi nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis, &c.*

Dicendum ergò, quod hoc quod dicit *Ray.* ſecundùm *Hoſt.* locum habet, quandò non exprimit aliquam circumlocutionem,

per

per quam habeatur notitia Patris, & per conſequens Filii; puta, quia dicit ſe filium Regis, vel Comitis in genere, non autem dicit cujus; vel ſi ſpecificat, ut nulla habetur notitia Patris, vel Filii.

Circà tertium reſpondeo. Non eſt Matrimonium, quia Error eſt in perſona. Hæc *Rod.*

Circà quartum reſpondeo. Non eſt error perſonæ, ſed fortunæ, ſive Religionis, ſcilicèt, Primogenituræ, & ideò Matrimonium non impeditur, ſicut notat *Hug.* 29. *q.* 1. *in princ.* Hæc *Rod.*

Circà quintum reſpondeo. Si antè non conſenſerat in Fratrem ejus, poteſt eum, quem per errorem accepit, retinere; præcipuè ſi cognita ſit carnalitèr ab eo, quem acceperit; ſi autem conſenſerat in primam per verba de præſenti, non poteſt habere ſecundum, ſed poteſt vel ſecundum relinquere, vel ad primum redire. Et ignorantia facti peccatum excuſat, ſicut excuſaretur ſi poſt conſumatum Matrimonium à Conſanguineo viri ſui fraudulentèr cognoſceeretur, quia fraus alterius ſibi præjudicare non debet. Hæc *Tho.* 4. *diſt.* 30. *q.* 1. *art.* 2. *c.* 9.

Circà ſextum reſpondeo quod non, ſicut notat *Hug.* 27. *quæſt.* 2. *raptor*, quia per hoc impeditur ejus promotio ad Ordines ſacros.

Circà ſeptimum reſpondeo. Quia Ignorantia de ſui ratione non poteſt habere aliquem cognitionis actum, ſed error poteſt habere judicium rationis perverſum de aliquo, tamen quantùm ad impedimentum voluntarium non differunt, quia nulla ignorantia poteſt Matrimonium impedire, niſi quæ habet errorem adjunctum, eo quod actus voluntatis præſuponit æſtimationem, ſive judicium de aliquo, in quod fertur. Undè ſi eſt ibi ignorantia oporter eſſe errorem; & ideò Error ponitur impedimentum, quaſi cauſa proxima, non autem ignorantia. Hæc *Tho.* 4. *diſt.* 30. *qu.* 1. *art.* 1. *c.* 1.

ARTICULUS III.

De Furia.

Sequitur vidére de tertio Articulo, ſcilicèt, de Furia.

Et circà hoc, quæruntur plura, ſcilicèt, Primò. Utrùm Furia Matrimonium impediat?

Secundò. Quid ſi Mulier cum Furioſo ſcientèr contrahat?

Tertiò. Quid ſi Furioſus contrahat tempore furiæ, & poſteà in lucido intervallo ratificat, numquid eſt Matrimonium?

Quartò. Quid de Ebrio?

Circà primum reſpondeo. Aut Furia ſequitur Matrimonium ſive ratum, ſive conſumatum, & ſic non dirimit ipſum 32. *qu.* 7. *illi*, *qui Matrimonium*, aut præcedit, & tunc aut Furioſus habet lucida intervalla, & tunc licèt dum eſt in illo intervallo non ſit ratum quod contrahat Matrimonium, quia Prolem neſcit educare, tamen ſi contrahit, eſt Matrimonium; poteſt enim tunc omnia facere, quæ illi poſſunt 7. *qu.* 1. *quomvis triſte*, *& C. de codicill. nec codicillos.* Aut non habet lucida intervalla, & tunc ſi contrahat, vel etiam quandò non habet, non erit verum Matrimonium, quia non poteſt eſſe Conſenſus, ubi deeſt rationis uſus; 32. *qu.* 7. *neque furioſus*, & 32. *quæſt.* 9. *judicas.*

Circà ſecundum reſpondeo. In nullo ſibi præjudicat, niſi in amiſſione arrharum, niſi forte habuiſſet lucida intervalla. *C. de ſpon. l. ult.*

Circà tertium reſpondeo quod non, quia tempore Contractus non fuit Matrimonium, & quod nihil eſt, ratificari non poteſt, ſecundùm *Joan.*, quod verum eſt, niſi Mulier in primo conſenſu perſeveret, ſecundùm *Hoſt. extra. de ſpon. dilectus.*

Circa quartum reſpondeo. Ebrius qui rationis uſum perdidit, quia non poteſt conſentire, non poteſt contrahere Matrimonium; quod ſi cum aliqua contraxerit, & eam carnalitèr cognoverit, non eſt Matrimonium, niſi poſteà ratum habuerit; Si verò rationis uſum non perdidit, tunc Matrimonium tenet.

TITULUS X.

De impedimento Conditionis.

Deindè conſiderandum eſt de Impedimento Conditionis, ideſt Servitutis.

Primò reſpectu ipſorum Conjugum ad invicem.

Secundò reſpectu Dominorum.

Tertiò utrùm Servitus poſſit ſupervenire Mattrimonio.

Quartò de Prole Servorum.

Hęc omnia per ſequentes Articulos examinantur, undè ſit

ARTICULUS I.

De Impedimento Conditionis reſpectu ipſorum Conjugum ad invicèm.

NUnc conſiderandum eſt Impedimentum Conditionis reſpectu Conjugum ad invicèm.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrum Error Conditionis impediat Matrimonium?

Secundò. Utrùm error libertinæ Conditionis, vel adſcriptitiæ, vel originariæ impediat Matrimonium?

Tertiò. Quid de illo qui contraxit ignorantèr cum Ancilla, quam Dominus manumiſit; numquid ibi eſt Matrimonium, cum jam ambo ſunt liberi?

Quartò. Quid ſi quis Liber contrahat ignorantèr cum filia ſervi, & liberæ, ubi ſecundùm conſuetudinem terræ Proles ſequitur Patrem *extra. de conju. ſer. licèt*, numquid Matrimonium dirimitur?

Quintò. Quid ſi Liber cum Ancilla contrahat ignorantèr, & illa, durante ignorantia ejus, contrahat cum alio ſciente conditionem ejus; numquid valet illud Matrimonium ſecundum?

Sextò. Utrùm Liber volens cum Ancilla manere, quam credebat eſſe liberam tempore contractus, poſſit ab Ancilla dimitti?

Septimò. Utrùm Matrimonium Liberi cum Ancilla, quam credebat liberam, ratificetur per ſequentem Copulam carnalem?

Octavò. Utrùm Liber qui contraxit cum Ancilla, quam credebat liberam, poſſit ab ea ſeparari licitè alitèr quàm per judicium Eccleſiæ?

Nonò. Quid ſi quis occaſione Divortii ſe faciat ſervum, ut per hoc dirimatur Matrimonium?

Decimò. Quid de eo qui movit Conditionis quæſtionem contrà Uxorem, & illa pendente lite petit ſibi debitum ab eo reddi?

Circà primum reſpondeo. Error conditionis eſt triplex; aut melioris, ut cum quis contrahit cum libera, quam credit Ancillam; aut paris, ut cum Servus contrahit cum Ancilla, quam credit liberam; aut deterioris, ut cum Liber contrahit cum Ancilla, quam credit liberam.

Primus error non impedit Matrimonium, quia non læditur in aliquo ſic Contrahens. Similitèr nec ſecundus, quia æquè læditur uterque; undè in neutro errore decipitur, nec habet quod decipiat alteri, *artic.29. qu.3. per totum, & extra. de divor. ſignificaſti*; Præterea edictum de Matrimonio eſt prohibitorium, undè ad ipſum contrahendum admittitur quicumque non prohibetur *extra. de ſpon. cum apud*. Tertius verò error impedit Matrimonium, 29 *qu.2. ſi quis ingenuus* ratio hujuſmodi eſt, quia alter tantùm læditur ſine ſua culpa, & hoc graviter, quia læditur in bono Prolis, quam non habebit in poteſtate, & in bono fidei, quia non poterit ei debitum reddere liberè, & in bono Sacramenti, ſcilicèt, in cohabitationis inſeparabilitate; & ideò ex æquitate naturali proviſum eſt, ut error conditionis deterioris impediat Matrimonium contrahendum, & dirimat jam contractum; & hæc eſt opinio communis, etiam ſecundùm *Hoſt.* ſcilicèt, quod primus, nec ſecundus error impedit Matrimonium, quam tenent *Bona. 4. diſt. 26. qu.1. ar.2. c. Tho. 4. diſt. 36. art.1. Pet. 4. diſt. 36. qu.1. art.1. c. Hug. Goff.* & *Innocen. extra. eo. propoſuit*, licèt quidam alitèr dixerint, ut referunt in *ſum. ſua. Goff* & *Hoſt.* Si tamen poſtquàm ejus conditionem agnovit, in eam tacitè, vel expreſſe verbo, vel facto, ſcilicèt per Copulam carnis conſenſerit, non poterit ſeparari, *extra. de conju. ſer. propoſuit*, & *c. ad noſtram in gloſ.* b., ubi notat *Ber.* quod Matrimonium contrahitur aliquandò ipſo facto, ſine verbis, ſcilicèt, tunc, quando aliqua verba præceſſerunt ad contrahendum Matrimonium, vel Sponſalia, licèt tunc non haberent effectum. Si tamen à principio conditionem ejus ſcivit, ex tunc Matrimonium verum fuit, *29. qu.2. ſi quis liber*.

Secundùm tamen aliquos, etiam error conditionis deterioris non impedit Matrimonium ex ſui natura, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ, quæ niſi hoc conſtituiſſet, Matrimonium non impediret, ſicut non impedit error qualitatis, aut fortunæ Et hæc eſt opinio *Rod.* videtur etiam eſſe *Bona.*

Sed numquid poſſet Eccleſia hoc idem conſtituere de errore qualitatis, & fortunæ?

Reſpondeo quod ſic, ſicut notat *Hug. 29. qu.2 in princ.*

Error autem perſonæ de ſui natura, ſine conſtitutione Eccleſiæ impedit Matrimonium, adeò quod Eccleſia non poſſet ſtatuere, quod talis error Matrimonium non impediret.

Sciendum autem, quod ſi propter conditionem ſervitutis, Matrimonium non impedietur, Vir Uxori reddet quicquid accepit nomine dotis, *extra. de conju. ſer. propoſuit*.

Circà ſecundum reſpondeo quod ſic ſicut notat *Hug. 29. q. 2. in prin.* quia omnes tales ſunt liberi; licèt ad quaſdam operas plùs cœteris teneantur. Hæc *Hoſti.*

Sciendum etiam, quod ſi quis contrahat cum Filia libertæ, non ſolvitur Matrimonium

nium propter præteritam ſervitutem Matris; ſi poſſit oſtendere, quod antè Matrimonium Mater fuerit manumiſſa, *art. extra. de natis ex libero ventre. Indecens.*

Notandum eſt quod ratione ſervitutis Matrimonium ſolvi non debet ad petitionem Mulieris, ſi Vir poſſit oſtendere, quod Pater ſuus, cujus conditionem ſequebatur ſecundùm Legem Provinciæ, ſeu conditionem Patriæ licèt olim fuerit ſervus, tempore tamen ſuę mortis pro libero ſe gerebat, & tamquàm liber condidit teſtamentum, & filius ipſe poſteà per decem annos, nec nomine ſuo, nec nomine Patris eſt paſſus controverſiam ſtatus; undè ratione temporis, & in favorem libertatis Vir eſt liber, & Matrimonium ſtabit; *extra. de conju. ſer. licèt ubi de hoc in gloſ. decennio.* Sufficeret tamen quinquennium, ut dicitur ibidem; undè ſecundùm *Hoſt.* cum dicit *decem annos* ſubaudi *maximè*. Vel dic ſecundùm *Hoſt.* etiam quod ſufficit quinquennium quoad hoc, ſcilicèt, ne nomine Patris ſui quæſtionem patiatur; ſed decennium requiritur, ſi ſuo nomine quæſtionem motam voluerit vitare, *art. C de præſcript. lon. temp. quæ pro libertate l. 1.* dummodò bonam fidem habuerit; & hoc inter præſentes, nam inter abſentes viginti anni deſiderantur, ut dicitur ibidem *l. fi.*

Inſuper nota, quod Puella habens liberum Avum, & Patrem ſervum, debet ſequi in nuptiis contrahendis potiùs voluntatem Avi, quàm Patris *23. qu. 2. c. 1.*, & hoc intelligitur de honeſtate.

Circà tertium reſpondeo. Aut manumiſſionem ignorat, credens tamen eam eſſe liberam, ſicut tempore contracti Matrimonii credebat; aut ſcit eam manumiſſam poſt contractum Matrimonium, & eam fuiſſe ſervam tempore contracti Matrimonii. Si primo modo, Copula carnalis ſequens manumiſſionem prædictum Matrimonium non ratificat, ſecundùm aliquos, quia adhuc liber commiſcetur ei ex primo conſenſu, qui nullus fuit, & ſibi non præjudicat. Et hujus ſententiæ ſunt *Tanc. Goff. Hoſt. in ſumm. ſua. Innoc.* & *Ber. extra. de conju. ſer. ad noſtram.* Alii dicunt, quod ipſa manumiſſa, ſtatim eſt Matrimonium verum, quia ſublatum eſt impedimentum: Et hanc ſententiam credit eſſe veriorem ipſe *Rod.* Si ſecundo modo, aut commiſcetur affectu matrimoniali, aut fornicario: Si primo modo, efficitur Matrimonium ratum, non propter Conſenſum qui præceſſit, quia nullus fuit; ſed propter novum conſenſum tacitum, qui cum verbis de præſenti, quæ præceſſerant, Matrimonium facit. Si ſecundo modo, tunc licèt non ſit Matrimonium in conſpectu Dei, eſſet tamen ſecundùm judicium Eccleſiæ, eo quod præſumeret interiorem conſenſum adfuiſſe.

Circà quartum reſpondeo. Videtur quod ſic, ſi conſuetudo terræ ſit præſcripta: *art. extra de cogna. ſpirituali. ſuper eo* ſecundùm *Hoſt.*

Circà quintum reſpondeo quod ſic, cum Matrimonium primum nullum fuerit.

Circà ſextum reſpondeo. Inter Liberum, & Ancillam, quam tempore contractus credebat eſſe liberam, nullum fuit Matrimonium in rei veritate, quia licèt valuerit conſenſus ex parte Ancillæ, non valuit tamen ex parte liberi. Ad hoc enim ut valeat Matrimonii contractus, requiritur conſenſus mutuus; & ideò cognita conditione ſervitutis in ea, ipſa non cogitur ſtare cum Libero, quantùm eſt ex vi Matrimonii, *29. qu. 2. ſi quis ingenuus in gloſ.* Undè ſi contraheret Matrimonium cum alio, Matrimonium teneret; ratione tamen fidei promiſſæ, benè tenetur ei, quia quilibet tenetur ſervare quod promittit liberè, maximè ſi fidem firmet juramento, & ſi ſervari poteſt ſine ſalutis detrimento. Unde compellenda eſt talis de novo in cum conſentire, & cum eo remanere, *art. extra. de eo, qui duxit Matrimonium c. 1.* & *de conju. ſer. ad noſtram in gloſ.* Si tamen pendente compulſione cum alio contraheret, Matrimonium teneret; ut etiam dicit *Hoſti. in ſumm.*, & *Goff.*

Circà ſeptimum reſpondeo. Aut Copula carnis ſequitur certam cognitionem ſervilis conditionis alterius Conjugis, aut probabilem præſumptionem, aut levem ſuſpicionem, aut antecedit. Si omnia illa antecedit, non ratificat Matrimonium prædictum, quia adhuc liber commiſcetur ei ex priori conſenſu, qui fuit nullus. Si autem ſequitur levem ſuſpicionem tantùm, etiam non ratificat Matrimonium prædictum, titubans enim pro ignorante habendus eſt *extra. de conju. ſer. propoſuit in gloſ.* Si autem ſequitur probabilem præſumptionem, & diſcretam, tunc diſtinguo, quia, aut illa carnalis commixtio facta eſt ad præceptùm Eccleſiæ, aut non; ſi non; tunc, aut facta eſt affectu matrimoniali, aut fornicario; ſi primo modo, tunc dico, quod ratificat Matrimonium propter præſentem conſenſum de novo, qui etiam ſine carnali Copula cum verbis de præſenti, quæ præceſſerunt, Matrimonium ratificaſſet, niſi alter Conjux, qui eſt ſervilis conditionis, priùs à ſuo conſenſu priſtino receſſiſſet. Si autem facta eſt affectu fornicario, Matrimonium non ratificatur in conſpectu Dei, quamvis ratum præſumeretur judicio Eccleſiæ, eo quod præſumeret interiorem conſenſum de novo adfuiſſe. Si autem Liber cum Ancilla carnalitèr copulatus eſt per compulſionem Eccleſiæ, dicunt aliqui, quod illa Copula ſibi non præjudicaret.

Sed

Sed non videtur quod verum dicant, quia ſi carnalitèr commiſceretur cum eo affectu màtrimoniali, ratificaretur propter novum conſenſum, *extra. de conju. ſer. propoſuit*. Si autem affectu fornicario, mortalitèr peccaret. Si autem Copula illa ſequitur certam cognitionem in libero de ſervitute alterius, tunc ſecundùm omnes, ſive commiſceatur cum ea per compulſionem Eccleſiæ, ſive non, ſemper Matrimonium ratificat in conſpectu Dei, ſi illa commixtio fiat affectu matrimoniali. Si autem affectu fornicario, quamvis non ratificaret in conſpectu Dei, ratificaret tamen ſecundùm judicium Eccleſiæ, propter cauſam ſuperiùs dictam. Hæc *Rich. 4. diſt. 36. qu. 2. ar. 1. o.*

Circà octavum reſpondeo. Aut contraxerunt in facie Eccleſiæ, aut non, tamen contraxerunt coràm teſtibus per quos contractus poteſt probari; aut ita ſecretè, quod nullo modo poteſt probari. Si modo primo contraxerunt, per Judicium Eccleſiæ ſeparandi ſunt, quia quamvis in rei veritare Matrimonium fuerit nullum, tamen Eccleſiæ debet conſtare de impedimento, quo in forma Judicii cognito ſententiabit Matrimonium nullum fuiſſe. Undè nemo pro quacumque cauſa publica poteſt ab Uxore ſua ſeparari ſine Judicio Eccleſiæ, *extra. de divor. porrò* ſecundùm *Riccb. 4. diſt. 36. qu. 3. ar. 2.* Sed ſecundùm *Hoſti.* hoc non eſt verum, de quo vide ſuprà, *titulo 2. articulo 3. quæſtione utrùm Vir proprio Judicio &c.* & *1. tit 33. art. 2. in prin.* Si autem contraxerunt ſecundo modo, etiam per Judicium Eccleſiæ ſeparandi ſunt, quià cauſæ contractuum matrimonialium, quæ probari poſſunt in Judicio Eccleſiæ, ad Judicium Eccleſiæ debent referri; aliàs multi poſſent fraudes committere in dimittendo Uxores ſuas, falsò eis objiciendo notam ſervilis conditionis. Si autem contraxerunt tertio modo, tunc diſtinguo, quia aut fama eſt eos contraxiſſe, aut non; ſi fama eſt, adhùc videtur probabile poſſe dici quod non, niſi per Judicium Eccleſiæ, debent ſeparari, ad vitandum ſcandalum; ſi autem de hoc nulla eſt penitùs fama, non video quarè non poſſit eam propria authoritate dimittere, ſi certus eſt de ejus ſervili conditione. Hæc *Riecb. 4. di. 36. qu. 3. art. 2. o.*

Circà nonum reſpondeo, ſecundùm legem ſæcularem, quæ dicit quod ſervitus ſuperveniens Matrimonio dirimit ipſum, Matrimonium dirimeretur. Sed ſecundùm Canones talis Uxorem dimittere non poteſt; nec Uxor fit ſerva, ſi ſine conſenſu ſuo ſervum ſe fecit, *29. q. 2. perlatum.*

Circà decimum reſpondeo. Non debet commiſceri ſpontè ei, ne præjudicet ſibi; ſecundùm aliquos tamen tenetur reddere debitum exactus ab Uxore, & ad hoc eſt per Eccleſiam compellendus; nec ideò præjudicatur ſibi, exigere autem non debet. *Tanc.* verò notavit *extra. de conju. ſer. propoſuit*, & etiam *Goff. in Sum. ſua*, quod nec exigere debet, nec reddere, etiam ad mandatum Eccleſiæ, licèt propter hoc excommunicetur, quia ſi eam affectu matrimoniali cognoſceret, jam Vxor eſſet &, ei præjudicium fieret. Si autem affectu fornicario, tunc mortalitèr peccaret, & ideò obedire non debet.

Secundùm verò aliquos, ut *Jo. 29. q. 2. cujus rei*, ad mandatum Eccleſiæ reddere poteſt ſine præjudicio ſuo, quandò non eſt certus de ſervili conditione ejus, licèt habeat indè aliquas præſumptiones, & cognoſcat eam in hoc caſu ex primo conſenſu, quo conſenſerit in eam ab initio, non ex novo. Secùs eſt ſi conſtet de ſervitute Vxoris, quia tunc reddere non debet. Hujus ſententiæ eſt *Ber. extra. de conju. ſer. propoſuit in Gloſ. audivit.* Ejuſdem etiam ſententiæ videtur eſſe *Tho. 4. di. 36. in expoſitione litteræ. Hoſt.* verò dicit *in Sum. ſua*, quod liber reddere, & exigere poteſt quamtumcumque ſit certus de ſervili conditione alterius Conjugis, propter dubium eventum Judicii, *ar. ff. de adul. denunciaſſe*, quia numquàm invenitur quod debeat potiùs excommunicationem ſuſtinere, quàm debitum reddere, niſi ubi ſi redderet, mortalitèr peccaret.

Si quæratur quo affectu cognoſceret eam

Dicendum quod conjugali, non tamquàm liberam, nec tamquàm ſervam, ſed tamquàm illam, cui ſervitus objicitur, & ſic eventus judicii declarabitur, utrùm cogatur eam retinere, vel non, *ar. C. de judi. rem non novam*, antè enim non debet eam relinquere propria temeritate. Hæc opinio eſt multùm probabilis. Ratio etiam plurimùm probabilis ad caſum propoſitum habetur ex dictis *Rich. in illa quæſt. utrùm liber &c.* quæ ponitur aliquantulùm ſuprà, ut patet intuenti. Idem tamen *Hoſt.* ſuper *cap. propoſuit* dicit cautiùs, ſcilicèt, quod ſi conſcientia ſibi dictat quod non ſit ejus Uxor, nullo modo eam cognoſcere debet, & ſic videtur corrigere priùs dictum.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Impedimento Matrimonii Servorum reſpectu Dominorum.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicèt de impedimento Matrimonii Servorum reſpectu Dominorum.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt

Primò. Utrùm Servi & Ancillæ poſſint Matrimonium contrahere ſine conſenſu Dominorum ſuorum?

Secundò. Quid ſi quis ducat Ancillam ſuam in Uxorem?

Tertiò. Quid ſi eodem tempore Dominus ſervitium aliquod imponit, & uxor debitum petit, cui potiùs ſatisfaciet?

Quartò. Quid ſi Vir ſit ſervus Domini unius, & Uxor ſua alterius Domini?

Quintò. Quid ſi ſint Domini diverſarum Regionum, ita quod Conjuges illi mutuò cognoſcere carnalitèr ſe non poſſint?

Sextò. Quid ſi neuter Dominorum emere velit?

Septimò. Quid ſi Dominus vendere velit ſervum ſuum alicui cum ducturo in partes extraneas, & remotas?

Octavò. Sed numquid Uxor debet ſequi Virum, ſi Gentilibus venundetur?

Nonò. Quid ſi non ſequatur eum, numquid dividitur Matrimonium?

Circà primum reſpondeo. Secundùm Leges ſervus non poteſt contrahere Matrimonium; undè lex copulas ſervorum concubinatus, vel contubernia vocat, non nuptia, *C. de ince/. & inuti. nup. cum ancillis.* Secundùm verò Canones, ut patet *extrà. de conju. ſer, c.1.* Servus contrahere poteſt Matrimonium etiam invito, & contradicente Domino, dando ſecundùm *Scot.* Conjugi tantam poteſtatem in corpore ſuo, quantùm poteſt, ſcilicèt, ſalvo jure Domini ſui; undè non minùs debet debita, & conſueta ſervitia Domino præſtare.

Circà ſecundum reſpondeo. Ancilla fit libera, §. *de latina libertate tollenda in auten. ad hoc.* Nota tamen, quod qui contrahit cum Ancilla, fit irregularis, ſecundùm *Jo. 29 qu.2.* & *c.2. di.34. c. ſi quis viduam*; & hoc ideò quia talis præſumitur eſſe vilis, ut dicitur in *Glo.*

Circà tertium reſpondeo. Si ſervus Domino ſciente, & volente, vel ſaltèm permittente Matrimonium contraxit, debet potiùs Uxori ſatisfacere, quia qui concedit principale, concedere intelligitur & acceſſorium, *ar. di.8. quo jure*, & *16. qu.1. ſi Manachus.* Si autem Domino ignorante, vel contradicente, dicunt quidam quod debet Domino magis obedire, niſi probabilitèr Uxori fornicationis periculum immineat, vel magnum præjudicium fiat, quia Vir cum onere ſuo ad Uxorem tranſivit. *Decretalis* etiam ſupradicta dicit quod debita, & conſueta ſervitia non minùs debent propriis Dominis præſtare.

Alii verò dicunt, quod Uxori priùs debitum reddere debet, cum per hoc nullum præjudicium, vel ſaltèm modicum Domino fiat propter horam modicam, niſi fortè Dominus in perſonæ auxilium ſervum petat, vel pateretur grave præjudicium, & in mora eſſet periculum. Hujuſmodi opinionis eſt *Ber. in Gloſ.* prædictæ *Decretalis*, & etiam *Hoſt.*

Alitèr dici poteſt, quod in his multa pericula conſiderari debent, ſicut & in omnibus actibus humanis, ſcilicèt periculum caſtitatis imminens Uxori, impedimentum quod ex debiti redditione generaretur ſervitio Domini, & alia hujuſmodi; quibus ritè, & diſcretè penſatis, judicari poterit, cui magis debeat obedire, ſcilicèt Domino, vel Uxori. Hujus ſententiæ ſunt *Bon.4. d.36. q.1. ar.1. c.5.* & *Tho 4. di.36. ar.2. c.3.* mihi etiam videtur rationabilis.

Nota etiam, quod ſi Dominus Ancillam tanquàm liberam tradat alicui libero in Uxorem, ei dediſſe intelligitur libertatem; undè ſtabit Matrimonium inter eos, etiamſi Vir ignoraſſet eam fuiſſe Ancillam; in *aut. de nup. §. Si verò ab initio col.4.* & ſecundùm *Ber.* & *Goff. extra. de conju. ſer. ad noſtram.* Idem etiam eſt ſecundùm *Hoſt.* ſi Dominus ancillam tradat Viro in Uxorem conſcribendo dotem, quod in liberis fæminis tantùm fieri ſolet.

Sciendum etiam, quod ſi Dominus videat ſervum cum libera, vel ancillam ſuam cum libero contrahentem, & diſſimulet, ſervus eripitur in libertatem; ſimilitèr & ancilla, ut patet in lege prædicta ſecundùm *Goff.* & *Hoſt. in ſum.*

Circà quartum reſpondeo. Nihilominùs non debent Domini illi debitis ipſorum ſervitiis defraudari, *extra. de conju. ſer. c.1.* & *29. q. 2. dictum.* Nec tamen tales Conjuges ſunt ita diſtrahendi quod ſeparentur, *C. communia utriuſque Judi. l. poſſeſſionem.* Hæc *Goff.*

Circà quintum reſpondeo. Ut evitetur materia fornicationis, cogatur alter Dominorum per Eccleſiam vendere alteri volenti emere, *cap. de conju. ſer. l.1. §. Et generalitèr* Hæc *Goff.*

Circà ſextum reſpondeo. Cogatur alicui vendere in Provincia conſervi, vel venalem exponat, & ſi nullus emptor appareat, Eccleſia emat, *diſt. 54. fraternitatem.* Conjuges

enim non ſunt ſeparandi, *33. q.2. quos Deus*, & *29. q.2. cap. ult.* Hæc *Goff.*

Circà ſeptimum reſpondeo. Notat *Ala. extra. de conju. ſer. propoſuit*; quod hoc facere poſſet, & Uxor eum ſequi tenetur etiamſi libera ſit; & ſecundùm *Hoſt. hoc in Glo.* ibidem, hæc opinio eſt vera, quando ſervus contrahit cum libera ſciente.

Alii dicunt, quod venditio talis eſt prohibenda, *ar. C. communia utriuſque judi. poſſeſſionum*, & *ar. di. 54. fraternitatem*; & *extra. de Judæis c. ult.* Intereſt enim, ſive expedit Reipublicæ, ne quis re ſua malè utatur, *inſti. de his, qui alieni, vel ſui juris ſunt §. pe.* Hujus ſententiæ eſt *Ber. extra. de conju. ſer. c. 1.* & *Tho. 4. di. 36. ar. 2. c. 4.* & *Pe.* & *Innoc.* ibidem, & *Hoſt.* etiam *in Sum.* undè Iudex Eccleſiaſticus ad denunciationem ſervi Dominum ex officio ſuo cogere poteſt, *ar. ff. de offi. præfec. videtur l. 1. §. quod autem.* Secundùm autem *Hoſt. in Glo.* locum habent, quandò ambo ſunt ſervi.

Aliqui verò diſtingunt, quod ſi ſervus, & ancilla contrahant Dominis contradicentibus, ſibi præjudicant, non Dominis; & ideò ſi Dominus indigeat, poteſt eos vendere; & ſi non poteſt eos vendere in terra ſua, ſive ſi non inveniat juſtum emptorem in terra ſua, poteſt vendere in aliena; ſi tamen poteſt eos vendere in terra ſua, tenetur, alioquin manifeſtè injuriatur Conjugi ejus, & abutitur re ſua in præjudicium alienum. Si verò contrahant Dominis conſentientibus, non poteſt vendi aliquis eorum à Domino in præjudicium Conjugis; & ſi alter vendat, alter debet compelli quod redimat, vel non eum emere, vel ancillæ licentiam dare quod virum ſequatur. Et hujus ſententiæ eſt *Bon. 4. diſt. 36. qu. circa litteram qu. 2.* & etiam *Scot. 4. diſt. 36. qu. 1. c. juxtà finem*, niſi quod *Scot.* dicit ibidem, quod ſi Dominis invitis contraxerunt licet eos mittere, vel vendere ubi volunt, ſicut priùs eis licebat, quia illi ſic contrahendo non potuerunt in aliquo diminuere ſervitutem.

Circà octavum reſpondeo. Dominus ſuus non debet eum vendere Gentilibus, quia eſt ibi periculum fidei; ſi tamen de facto vendat, ſi Vxor non timeat periculum peccati, quod ſit in contumeliam Dei, vel alicujus alterius fornicationis, poteſt, & debet ſequi Virum; ſed non video quomodo poſſit eum ſequi ſine fidei periculo, aut aliquo alio modo ſine peccato. Hæc *Bona. 4. di. 36. circà litteram q. 2. c. 2.*

Circà nonum reſpondeo. Licèt cohabitatio de facto dividatur, non tamen dividitur Matrimonium quoad vinculum, ſibi autem imputet, qui cum tali ſcienter contraxit; poteſt tamen Dominus cogi ut vendat emptori bonas conditiones afferenti non graves, & oneroſas Matrimonio. Hæc *Pet. 4. di. 36. ar. 1. c. 2.*

ARTICULUS III.

Utrùm Servitus Matrimonio ſupervenire poſſit?

SEquitur videre de tertio, ſcilicèt, utrùm ſervitus Matrimonio ſupervenire poſſit

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicet:

Primò. Vtrùm Vir in ſervum ſe vendere poſſit alii, Vxore nolente?

Secundò. Sed numquid quandò venditioni Viri Vxor conſenſerit, fit eoipſo ancilla?

Tertio. Vtrùm Vxor poſſit ſe vendere Viro nolente?

Circà primum reſpondeo. Vir in Vxoris eſt poteſtate in his, quæ pertinent ad redditionem debiti carnalis, in omnibus aliis eſt ſui juris. Hinc eſt quod ſalvo jure Vxoris etiamſi diſſentiat, dare ſe poteſt in ſervitutem alterius. Nec propter hoc Matrimonium debet ſolvi, nec quantùm ad vinculum, quia erat legitimè contractum, nec quoad thorum, quia ſervitus ſequens eſt acquiſita ſalvo jure Matrimonii; undè Domino aliquid præcipiente, & Vxore debitum petente eadem hora, magis debet obedire Vxori, quàm Domino; ſi verò Vxor conſentiat, tunc pleno jure tranſit in Dominium alterius & ſibi præjudicat. Hæc *Bon. 4. di. 36. q. circà litteram q. 5.*

Circà ſecundum reſpondeo quod non, ſed Vir ejus diminuitur in jure, ut jam Dominus ejus poſſit eum occupare, quandò Uxor vellet debitum ſibi reddi, niſi fornicationis probabile periculum immineret, aut etiam in terra aliena poſſit vendere. Hæc *Pe. 4. di. 36. circà litteram q. 4.*

Circà tertium reſpondeo quod non, quia licèt Vir, & Uxor, quoad carnale debitum ad paria judicentur, tamen quoad regimen domus, & familiæ, & alia hujuſmodi ſupradicta, Vir eſt caput Uxoris, non è converſò; & ideò eam corrigere debet, non è contrario. Hæc *Tho. 4. di. 36. ar. 3. c. 3.*

ARTICULUS IV.

De Prole Servorum.

SEquitur videre de quarto, ſcilicèt de Prole ſervorum.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt:

Primò. Cujus Parentis conditionem debet partus ſequi?

Secundò. Utrùm Pater vendere poſſit Prolem Uxore invita.

Tertiò. Sed numquid ſit ſervus?

Quartò.

Quattò. Utrùm aliquis poſſit ſeipſum vendere ?

Circà primum reſpondeo quod debet ſequi conditionem matris de jure communi, quantùm ad libertatem, & ſervitutem. Et huic concordat Lex Divina, ut patet *Exod.* 21. & *extra. de natis de libero ventre c. ultimo.* Ratio hujus eſt, ut dicit *Philoſophus 9. ethi. c.8.*, quia Matres ſunt magis amatrices filiorum, & plus laboraverunt in generatione eorum, & certiores ſunt quod ſunt filii earum, quàm Patres; & ut habetur 15. *de animalibus*, in generatione adminiſtrant totius ſubſtantiæ corporis materiam. Servitus autem, & libertas ſunt conditiones, quæ maximè reſpiciunt corpus, magis etiam innitendum eſt certo, quàm incerto. Convenientiùs etiam eſt, ut Jura attribuant Proli conditiones Parentis ipſam magis diligentis, & qui in ejus generatione plus laboravit. De conſuetudine tamen ſpeciali aliquarum terrarum partus ſequitur Parentem deterioris conditionis, ſive Pater, ſive Mater.

Nota autem ſi poſt peractum Matrimonium Pater ſe vendidit in ſervum Uxore nolente, 32. *q.4. liber*, Ibi dicitur, quod partus ſemper ſequitur deteriorem conditionem: ſed hoc intelligitur ſecundùm conſuetudinem Lombardum; ſed Lex Romana aliud tenet. *C. de ei. ven. parvi. vel glo. deteriorem, ſcilicèt fæmineam, extra. de ſer. non ordi. dilectus in glo.* Et hoc adeò verum eſt, quod ſi fuerit aliquo momento in ventre libero, liber naſcetur, *ff. de ſta. ho. l. ſervorum.* Si autem uterque Parens eſt ſervilis conditionis, & ſunt diverſorum Dominorum, fit diviſio liberorum, ſecundùm numerum, ſi plures ſunt. Et ſi unus eſt tantùm Dominus ille, penes quem proles remanebit, recompenſabit alteri Domino pretium juſtum. Hæc *Riccb. 4. diſt. 36. qu. 5. ar. 2.* & conveniunt cum eo alii. In honoribus autem, & municipiis, partus ſequitur Patrem, *C. de decurio. l. cos.* Et hoc intantùm eſt verum, quod de decurione conceptus licèt non natus, conditionem ſequitur Patris, ibidem *l.2.*

Circà ſecundum reſpondeo. Filii non poſſunt, nec vendi debent ſine culpa, niſi ſit Paupertatis, vel Famis neceſſitas, in quo caſu Uxor debet conſentire; quod ſi in alio caſu vendere velit, non poteſt, quandò Uxor diſſentit; ſicut enim Vir non poteſt vendere, nec alienare dotem Uxoris, quamvis ſit Dominus domus, ſic & in propoſito; quod autem tempore neceſſitatis, & famis vendi poſſint, probatur per illud quod ſcribitur. *Nehem.* 5. Hæc *Bona.* Poteſt autem Pater vendere Filium in neceſſitate, ut cum pretio à Filio vendito, vel quocumque alio emptori reddito ſit ingenuus. *C. de Patribus qui fi. di. l.2.* & multò fortiùs pignori obligare, *ff. de re. jur. non debet quod plus eſt. &c.*

Circà tertium reſpondeo quod ſic, ſecundùm *Azo.* Alii contrà, tamen ſervire debet *ar. c. de manu. l.1.* Nec in alio caſu Pater filium vendere poteſt, quia Lex prohibet hoc generalitèr, niſi in caſu prædicto. Mater autem hoc non poteſt, quia nec Lex ei concedit, nec habet filium in poteſtate, ſicut Pater Hæc *Hoſt.*

Circà quartum reſpondeo quod eſt emptio, vel venditio ad obſequium humanum, & ad ſervitium divinum, Divino autem Officio non repugnat obſequium hominis, ſive ſervitus corporalis, ſed ſervitus ſpiritualis, quæ eſt ſervitus peccati. Dicendum igitur, quod quia Fideles redempti ſunt, & Templum Dei facti ſunt, non poſſunt ſe vendere ut faciant mala; poſſunt tamen ſe vendere ad obſequia. Hæc *Bon. 4. di. 36. qu. circà litteram qu. 3.*

TITVLVS XL.

De Impedimento Voti Continentiæ.

DEindè conſiderandum eſt de impedimento voti continentiæ.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt

Primò. Utrùm Matrimonium impediatur per continentiæ votum ?

Secundò. Quid ſi ſimplex votum vovit, & poſteà de contrahendo juravit ?

Tertiò. Quid ſi quis juravit aliquam ducere in Vxorem, & poſteà vovit continere ?

Quartò. Vtrùm contrahens poſt ſimplex continentiæ votum peccet mortalitèr ſemper, quandò reddit debitum ?

Quintò. Vtrùm ſic contrahens (nimirum poſt ſimplex continentiæ votum) debitum petere poſſit ſine peccato ?

Sextò. Vtrùm ſic contrahens (ſcilicèt ut in præcedenti caſu) Vxore mortua contrahere poterit cum alia ?

Septimò. Quid ſi duo, qui primò voverùnt ſimplicitèr continentiam, poſteà ſimùl contrahant Matrimonium ?

Octavò. Quid ſi is qui ſimplex votum emiſit me conſulit utrùm contrahere poſſit ?

Nonò. Quid ſi dicat ſi contraxero, numquid tenebit ?

Decimò. Vtrùm ſi videam quod non poteſt continere, propter majus periculum vitandum, poſſim ſic reſpondere, tenebit ?

Vndecimò. Quid ſi ingreſſus, cui de jure

re licèt ingredi aſſumptam Religionem, ſed habet neceſſe ingredi laxiorem, poſt egreſſum primæ, & antè ingreſſum ſecundæ contrahat Matrimonium, numquid tenebit?

Duodecimò. Sed quæres, cujus Monaſterii erit Monachus ille, de quo in caſu præcedenti dictum eſt.

Circà primum reſpondeo. Duplex eſt votum ſcilicèt, ſimplex & ſolemne, & per utrumque impeditur Matrimonium contrahendum, non autem dirimitur jam contractum per votum ſimplex, ſed per ſolemne, ut *extra. quod Cleri. vel vo. conſuluit*, & *cap. rurſus*, & *cap. inſinuante*, & diſputatur hæc quæſtio 27. *qu. 1. in principio*, ubi primò oſtenditur, quod Matrimonium contractum poſt votum non tenet uſquè ad *Paragraphum his authoritatibus*. Ibi verò allegatur contrarium uſquè ad *Paragraphum ultimum*, & dimittitur quæſtio inſoluta, tamen ſolvitur 27. §. *ultimo*, ita ſcilicèt quod prima *capita* intelliguntur de voto ſolemni, alia de ſimplici; & eſt opinio prædicta quaſi communis Theologorum, & Canoniſtarum; undè in ea fuerunt *Jo.* & *Ber. diſtinctione 27. §. ultimo* & *capita ultimo* Tenuerunt etiam eam *Bon. 4. diſt. 38. quæſt. 2. ar. 1. c. Rich. 4. diſt. 38. qu. 7. ar. 1. c. Tho. 4. diſt. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. & 3.* & *Pet. 4. diſt. 38. q. 1. ar. 5. c.*

Hugo verò contrarium ſenſit; undè ſecundùm eum in nullo caſu eſt Matrimonium poſt perpetuæ cotinentiæ votum quoad Deum, ut recitat *Ber. extra. qui Cleri rurſus*. Et ſecundùm *Ber.* dictum *Hugonis* tutius videtur, cui tamen *Ber.* non eſt aſſentiendum in hac parte.

Ratio autem quare votum ſolemne, non ſimplex dirimit Matrimonium contractum eſt, ſecundùm *Scot. 4. diſt. 38. qu. unica, c. juxtà finem*, (quidquid dicant alii), quia Eccleſia illegitimavit voventem ſolemnitèr, non autem voventem ſimplicitèr; & hoc rationabilitèr ſecundùm *Scotum* ibidem, quia iſte ſe poſuit in poteſtate Eccleſiæ quantùm ad continendum, ille verò non; quia ergò ſe poſuit in manu Dei, Eccleſia conſulit ſibi quod non contrahat, ne contrà votum veniat, quod ſi contraveniat, relinquit eum Judicio Dei, non enim Eccleſia omnia mala punit, nec etiam prohibendo ſempèr pænas injungit, eo quod fortè majus malum ſequeretur, ex illegitimatione talium, quàm ſequatur ex contrario. Prætereà ſecundùm *Hoſt.* videtur excepta authoritas Papæ in voto, ſicut in juramento, *extra. de Jurejuran. veniens §. finali*. Vndè Papa reddit aliquas perſonas inhabiles per conſtitutionem ad vovendum, puta, pupillus major infante, non poteſt vovere, prohibente conſtitutione Eccleſiæ. qui tamen poteſt mortalitèr peccare, *extra. de delict. pub.* ergò multò fortiùs poteſt inter voventes diſtinguere, & definire, quod ſi ſolemnitèr vovens contrahat Matrimonium, non teneat; & quod ſi ſimplicitèr vovens contrahat, teneat. Nam ſtatuta circà hanc materiam in multis ſunt merè poſitiva, & dependent ex voluntate ſola. Si enim veram & naturalem rationem Eccleſia conſiderare vellet, potiùs ſtatueret quod votum ſimplex dirimeret Matrimonium, quàm cognatio legalis, vèl ſpiritualis. Hæc, & plura alia de hac materia ponit *Hoſt. tit. qui Clerici, vel vo.*

Sed objicitur quia *Clemens Papa extra. qui Cleri. rurſus* dicit *apud Deum non minùs obligat votum ſimplex quàm ſolemne*. Si ergò illud non dirimit Matrimonium jam contractum, nec ſolum ne dirimet.

Reſpondeo. Verbum illud verum eſt in his, quæ ſpectant ad Deum, ut eſt ſeparatio à Deo per peccatum mortale, quia mortalitèr peccat frangens votum ſimplex, ſicut ſolemne, licèt iſte graviùs, ut ſic fiat comparatio in genere, non in determinata reatus qualitate; ſed quoad Matrimonium quo homo homini obligatur, non requiritur, quod ſit æqualis obligationis etiam in genere, quia ad quædam obligat votum ſolemne, ad quæ non obligat votum ſimplex. Hæc *Tho. 4. diſt. 38 qu. 1. ar. 3. qu. 3. c. 1.* Vel intelligas, quod *non minùs obligat &c.*, quia ab initio æqualitèr ſunt ſervanda; undè *Gloſ.* exponit illud *nec minùs*, ideſt, *maori tempore*, quia utrumque in perpetuum obligat.

Circà ſecundum reſpondeo. Votum ſervabit, pænitentia impoſita de temerario juramento, *extra. qui cleri, vel vo. rurſus*. Hæc *Goff. & Hoſt.*

Circà tertium reſpondeo ſecundùm *Goff.* & *Hoſt.* prævalet juramentum, quod præceſſit votum. Accedit ad hoc illud *extra. de ſpon. commiſſum*, ſicut contingit de duobus juramentis contrariis, valet enim primum, quandò utrumque eſt licitum. Vndè ſi poſt fidem datam de contrahendo, votum emittatur à Muliere, quia votum ejus non eſt omnimodè obligatorium, Viro, cui fidem dederat, Matrimonium contrahente, datur Mulieri licentia contrahendi, *extra. qui Cleri vel vo. veniens*, poteſt tamen & aliter hoc *cap. veniens* intelligi, ſcilicèt de comparativa promiſſione, quod ſcilicèt, ſi continere non poteſt Mulier illa, ne deteriùs indè contingat, datur ei licentia nubendi in Domino ab Eccleſia, ideſt oſtenditur non negata, & quod ſi contraxerit Matrimonium, tenebit, & imponitur ei pænitentia de fide mentita. Vel poteſt dici, quod ibi diſpenſit Papa ex certa ſcientia, tum propter animi turbationem, quia quodammodò perterri-

ta

ta Mulier illa votum emiſit; tùm quia hoc non fecit ex inſpiratione, ſed in fraudem Sponſi, ut ſcilicèt ab eo divertere poſſet; tùm propter majus periculum vitandum, quia forſan apertè dicebat, quod potiùs ſe interimeret, *ar. ad hoc extra. de ſpon. juvenis.*

Poteſt etiam intelligi, quod Mulier illa jam contraxerat, cum innuitur ibidem *fide mentita*, & expone illud, *Matrimonium contrahat*, ideſt, *Matrimonium contractum teneat*, dicitur, *cui vult*, ideſt, *voluit*, *licentiam*, ſubaudi *in Eccleſia ſolemnizandi*, *& publicè deſponſandi: extra. de clandeſt. deſpon. cap. 2.* & ſic plana eſt *Decretalis*, quia cum votum ſimplex fuerit, Matrimonium contractum tenuit, licèt contrahere non debuerit; & intellectus iſte magis placet *Hoſt.* hæc omnia *Hoſti*. De his vide ſuprà *articulo qualitèr ſponſalia poſſint diſſolvi in primo caſu.*

Circà quartum reſpondeo. Non obligatur quis efficacitèr per Matrimonium ad reddendum carnale debitum prima vice antè Matrimonium conſumatum, quia poteſt eligere Monaſterium, & ideò prima vice mortalitèr peccat reddendo, qui contrahit poſt ſimplex conſcientiæ votum, ſed aliis vicibus, quia eſt Matrimonium jam conſumatum, tenetur reddere, nec peccat, quia quod erat in voluntate, factum eſt ſub juris neceſſitate; hoc tamen debet facere cum dolore, quia per culpam ſuam venit in neceſſitatem iſtam. Debet autem reddere, ſive Vxor expreſsè petat, ſive interpretativè, ſivè tacitè, & præcipuè ſi timet ei de periculo caſtitatis. Hæc *Pet.*

Circà quintum reſpondeo quod non, quia ex vinculo Matrimonii non obligatur ad debitum petendum ſecundùm *Rich. 4. di. 38. qu. 7. ar. 1. c. 2.* & *Tho. 4. diſt. 38. qu. 1. ar. 3. qu. 2. c. 3.*

Quidam tamen dicunt quod poteſt petere, ne nimis onerosum reddatur Matrimonium Vxori ſemper petenti; ſed ſi rectè inſpiciatur, hoc eſt reddere Vxori debitum petenti interpretativè. Hæc de *Hoſt.*

Circà ſextum reſpondeo quoad ea, in quibus non eſt factus impotens ſervare votum continentiæ, ordinatur adhuc poſt Matrimonium contractum ad ſervandum, propter quod mortua Vxore tenetur totalitèr continere. Hæc *Tho. ubi ſuprà c. 4.*

Circà ſeptimum reſpondeo. *Jo. 27. q. 1. de viduis*, dicit, quod Matrimonium non tenet, quia neuter debitum petere poteſt. Aliqui verò dicunt quod tenet, ita quod ſi unus eorum altero vivente ſecundo contraheret, Matrimonium ſecundum non teneret. Manebunt igitur Conjuges, tamen cum cubiculo ſequeſtrato. Item ſi Vir continentiam voveat, & Mulier hoc neſciat, nubit ei ſine culpa, *17. q. 2. nos novimus.* Et ex hoc arguitur à contrario ſenſu, quod ſi Mulier votum ejus ſciret, contrahendo ſecum mortalitèr peccaret.

Circà octavum reſpondebo ſecurè, quod non.

Circà nonum dico. Non reſpondebo, quia ſi reſpondebo *non*, mentiar, ſi reſpondebo *ſic*, occaſionem do ei contrahendi, & per conſequens mortalitèr peccandi, ergò eſt tacendum, *22. q. 2. ne quis arbitretur* ſecundùm quoſdam. Sed certè ſecundùm hoc videtur, quod Papa ſtatuendo quod ſi talis contrahat, Matrimonium teneat, mortalitèr peccaverit, quoniam non tantùm aſſerit, ſed authoritatem, & firmitatem præbuit. Sed dicunt, quod Papa in talibus poteſt diſpenſare, non tamen intendit in hoc caſu ab initio diſpenſare, & ideò eſt tacendum.

Circa decimum reſpondeo quod non, ſed ſic de conſilio meo continebis, quia ſi contraxeris mortalitèr peccabis, *extra. qui Cleri. veniens*; priùs tamen dictum eſt tutiùs. Hæc *Hoſt.*

Circà undecimum reſpondeo. *Goff.* dicit quod non, quia etſi habitus ſolus non ſolemnizet votum quantùm ad Religionem aſſumptam, ſolemnizat tamen in genere, quantùm ad Religionem, in quam conſenſit intendens abſolutè mutare vitam, & ideò habitum aſſumpſit.

Circà duodecimum reſpondeo, nullius. Nam & in propria domo poteſt quis eſſe profeſſus, & erit Religioſus, *27. q. 1. de viduis*, ſicut ille, qui renunciat Epiſcopatui nullius Eccleſiæ eſt Epiſcopus, eſt tamen Epiſcopus: Secundùm hoc poteſt intelligi illud *extra. de Regularibus, non ſolum*, ut ſcilicèt, quamvis profeſſio facta infrà annum non adſtringat profeſſum Religioni alicui ſpeciali, conſtitutione prohibente in pœnam recipientium contrà præceptum Papæ, adſtringit autem Religioni in genere, dum quis expreſsè ſæculo, & beneficio renunciat ipſius, *c. extra. de regularibus ſtatuimus*, & *cap. non ſolum*, & habitum induit Religionis. Hæc *Hoſt.*

TITULUS XII.

De Conſanguinitate.

POſteà conſiderandum eſt de cognatione.

Eſt autem triplex Cognatio, ſcilicèt carnalis, ſpiritualis, & legalis. Eſt autem primò conſiderandum de Cognatione carnali, quæ reliquas duas naturalitèr præcedit, dicturi de cognatione ſpirituali in ſequenti articulo, & de legali in inferiori titulo. Hæc autem ſcilicèt cognatio carnalis, Conſanguinitas dicitur.

Et circà hanc plura ſunt narranda, & quærenda.

Sciendum igitur, quod Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. Stipes verò vocatur Perſona, à qua plures deſcendunt. Diſtinguitur autem Conſanguinitas per lineas. Linea autem eſt ordinata collectio perſonarum conſanguinitate conjunctarum, ab eodem ſtipite deſcendentium diverſos gradus habens. Eſt autem quædam linea aſcendentium, quædam deſcendentium, quædam tranſverſalium, *35. q. 5. primo gradu.*

Quælibet verò harum linearum diſtinguitur per gradus, in qualibet enim earum ſunt plures, & diverſæ perſonæ à ſe invicem diſtantes diverſimodè, quarum unius ab altera diſtantia determinata gradus dicitur, qui ſic deſcribi ſolet.

Gradus, eſt *habitudo diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quota generationis diſtantia duæ perſonæ diſtant inter ſe*; & colligitur hæc deffinitio, *extra. de conſanguinitate ex litteris*, & *cap. quod dilectis.*

Secundùm primam lineam ita computatur gradus, ſcilicèt Pater, & Mater, Avus, & Avia, Proavus & Proavia, Attavus, & Attavia.

Secundum ſecundam ſic, Filius, & Filia, Nepos & Neptis, Pronepos & Proneptis, Abnepos, & Abneptis.

Secundùm tertiam ſic, duo Fratres, Filii duorum Fratrum, qui dicuntur Patrueles, aut Filii duarum Sororum, qui dicuntur Conſobrini, quaſi Conſorini, Nepotes duorum Fratrum.

Et ſic duæ lineæ deſcendentium unam faciunt tranſverſalium, & Filii duorum Fratrum attinent ſibi linea tranſverſali, & quilibet eorum deſcendit ab Avo communi, & ſimilitèr intelligendum eſt de aliis.

Et nota quod triplex eſt differentia Fratrum, ſcilicèt, Germani, qui ex eodem Patre, & eadem Madre ſunt nati; Conſanguinei, qui tantùm ex eodem Patre; & Vterini, qui tantùm de eadem Matre. Hæc *Ber. extra. de conſan. tua nos* §. quod autem ita ſint gradus computandi, & diſtinguendi, colligitur in *dict. cap. tua nos.*

Rectè autem collectio perſonarum ordinata ſecundùm eandem differentiam habitudinis linea dicitur, quia à Patre, Filius, & ab illo alius Filius, & ſic deinceps.

Sciendum autem, quod prædicta deffinitio Gradus eſt ſecundùm Jus canonicum, non civile; ſicut enim ſecundùm Canones Frater, & Soror faciunt unum gradum, ſic ſecundùm Leges faciunt duos, quia illa habitudo, quæ eſt Fratris ad Sororem, non eſt illa eadem, quæ eſt Sororis ad Fratrem. Undè ſecundùm *Aviten. 3. metheor. cap. 10.* Fraternitas, quæ eſt in uno Fratre reſpectu alterius, non eſt fraternitas, quæ eſt in alio reſpectu hujus.

Canones autem iſtas duas habitudines accipiunt ſub uno gradu, & ideò non eſt realis contradictio inter Canones, & Leges.

Sunt etiam hìc quædam regulæ notandæ utiles ad ſciendum, quoto gradu quis attinet alicui.

Prima eſt, quod perſona addita perſonæ per carnis propagationem addit gradum.

Secunda eſt, quod ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis, una minùs tot gradus ſunt; undè ſi ſunt quinque perſonæ, quatuor ſunt gradus, ut perſona una ſubducatur; & iſtæ duæ regulæ locum habent in linea deſcendenti.

Tertia regula eſt, quod toto gradu perſonæ deſcendentes à ſtipite diſtant inter ſe, quoto diſtant à ſtipite; undè Nepos ex uno filio, Pronepos ex altero filio diſtant à ſe in ſecundo gradu ex una parte, & in tertio ex altera; gradus tamen idem virtuoſior eſt in linea deſcendente, quàm in tranſverſali, ut Filius diſtat à Patre in primo gradu, duo Fratres inter ſe attinent ſibi in *primo gradu*, & tamen plus attinet Filius *Patri*, quàm *Frater* Fratri. Similitèr Filius Filii attinet Avo in gradu ſecundo, filii autem duorum fratrum attinent ſibi etiam in ſecundo gradu, tamen filius filii magis attinet Avo, quàm filii duorum fratrum inter ſe. Vides ergò, quod idem gradus conſanguineitatis *in linea* deſcendente, eſt fortius vinculum, quàm in tranſverſali.

Quarta regula eſt, quod quandò perſonæ diſtant inæqualitèr à ſtipite, verbi *gratia*, una in quarto gradu, & altera in ſecundo gradu conſanguineitatis, debet computari ſecundùm gradum magis remotum à ſtipite. *extra. de conſan. cap. ultimo.* Hujus autem ratio eſt, quia ratio conſanguineitatis intèr aliquos in linea tranſverſali ortum habet ab illa, quæ eſt ad ſtipitem. Undè *Philoſoph. 8. Ethic. capite* 12. dicit *omnino cognata amicitia dependere videtur ex paterna*; & ideò in linea tranſverſali unus non poteſt eſſe propinquior alii, quàm ſtipiti. Et hæc regula, & præcedens locum habent in linea collaterali; dicitur tamen *extra. de conſan. quod dilectioni*, quod licèt gradus Conſanguineitatis computari debeat à remotiori, tamen ſi conſuetudo eſt alicubi computari à propinquiori, ſtandum eſt conſuetudini, propter ſcandalum evitandum.

Quinta regula eſt, quod quoto gradu diſtat à communi ſtipite aliqua peſona, toto

gradu

gradu diſtat à quolibet deſcendente ab eo; & hoc eſt verum ſolùm uſque ad æqualem gradum. Undè Pronepos alicujus ſicuti tertio gradu diſtat ab eo, ita ab omnibus deſcendentibus ab eodem, uſque ad tertium gradum, ſed plùs diſtat ab illis, qui tranſcendunt tertium gradum, *extra. de conſang. c.ult.* & has regulas ponit *Goff. in ſum.*

Nota etiam, quod convenientiùs dicunt, qui Patrem, & Matrem aſſignant truncum, quàm Iſidorus, qui Fratrem, & Sororem ponit truncum; ut habetur *lib.9. ethi.7. c.* undè qui ſecundùm aſſignationem *Iſidori* ſunt in gradu tertio, ſecundùm aliam ſunt in quarto.

His præſupoſitis, Quæres.

PRimò. Utrùm Conſanguinitas præſtet impedimentum Matrimonio?

Secundò. Utrùm aliquis tantùm diſtare poſſet à ſtipite, quod licitè poſſet cum eo contrahere?

Tertiò. Quid ſi contrahant duo, quorum unus diſtat à ſtipite in quinto gradu, alteri in quarto?

Quartò. Sed numquid erit de quinto, & primo?

Quintò. Utrùm Papa diſpenſare poſſet in gradibus prohibitis?

Sextò. Sed numquid poſſet Eccleſia diſpenſare in ſecundo gradu?

Septimò. Utrùm committatur inceſtus in quinto gradu?

Octavò, Utrùm Infideles, qui contrahunt in gradu prohibito ſint ſeparandi poſt quàm ſunt ad fidem converſi?

Circà primum reſpondeo. Conſanguinitas Matrimonium impedit in aliquo gradu, propter dictamen legis naturæ. In aliquo gradu, ex dictamine legis Divinæ. In aliquo verò, propter ſtatutum Eccleſiæ; propter dictamen legis naturæ impeditur Matrimonium Filiæ cum Patre, & Filii cum Matre. Undè & in lege naturæ dictum eſt *Geneſ. 2. Relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ.* Undè apud omnes, & omni tempore obſervatum eſt, ut Filius Matri, vel Filia Patri non jungatur, Jus enim naturale dictat majorem reverentiam deberi Parentibus, quàm Conjugibus, & dictat non ſic debere tractari turpitèr Parentes, ſicut ſe contractant Conjuges; magis tamen eſt contrà jus naturale Matrimonium Filii cum Matre, quàm Filiæ cum Patre, quia Uxor debet eſſe Viro ſubjecta, contrà autem jus naturale eſt, ut Filius Matrem teneat ſubjectam. Undè & quædam animalia bruta abhorrent coitum cum Matre ſua, quamdiù cognoſcunt eam eſſe matrem ſuam, quod patet per illud, quod narrat *Phyloſ.8. de animalibus*, de camelo, qui cum ſaltaſſet ſuper matrem ſuam cooperatam, poſtquàm recognovit eſſe matrem ſuam interfecit ingeniatorem. Narrat etiam de quodam equo, qui cum ſaltaſſet ſuper matrem ſuam, & eam recognoviſſet, poſtquàm diſcoperiebatur, fugit, & projecit ſe de alto, & mortuus eſt.

Ex dictamine legis Divinæ prohibentur matrimonialitèr copulari Conſanguinei in primo gradu, & ſecundo, ut patet *Levit.18.* Cujus ratio eſt, quia ſi poſſent matrimonialitèr copulari, daretur incentivum luxuriæ, eo quod tales Perſonæ ſolent frequentèr in eadem domo habitare.

Per ſtatutum Eccleſiæ prohibentur matrimonialitèr copulari etiam in tertio, & quarto gradu Conſanguinei, quia uſque tunc conſuevit inter homines ſatis durare amicitia, propter conſanguinitatis naturale vinculum, ſed poſt illud gradum concedit eos poſſe copulari ad amicitiam quaſi fugientem revocandam, ut ſic charitas inter homines dilatetur, eo quod Conjux ad Conſanguineos ſui Conjugis multum afficiatur. Hæc *Rich.4. diſt.40. art.3. c.*

Si quis verò ſine diſpenſatione contraxerit in gradu prohibito, nulla longinguitate defenduntur annorum, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget; *extra. de Conſan. non debet.*

Circà ſecundum reſpondeo quod non. Quia ratio naturalis dictat, quod ordo naturalis generationis debet præcedere, non retrocedere, quod aliquo modo fieret, ſi aliquis, vel aliqua conjungeretur ſuo ſtipiti in carnali opere generationis.

Naturalitèr etiam majorem reverentiam debet homo illi, à quo eſſendi ſumpſit initium generatione naturali, licèt mediatè, quam debeat conjugi; *art. inſti. de nup. §. inter eas*, & *35.qu.3. progenie*. Et hæc eſt opinio *Rich.* ubi ſuprà *art.4. Pet. Hug. Hoſt.* & *Azo.*, ſecundùm legem, quæ habetur *C. de nup. nemini*. *Goff.* tamen dicit, quod nec in linea deſcendenti impedit Matrimonium Conſanguinitas, niſi uſque ad illum gradum, uſque ad quotum impedit in linea tranſverſali.

Sciendum etiam, quod licèt Conſanguinitas quoad jus impediendi Matrimonium non protendatur nunc, nec ultrà quartum gradum; nec olim protendebatur ultrà ſeptimum, quantùm tamen ad jus ſuccedendi in hæreditate protenditur uſque ad quartum gradum legalem, *35. qu.5. ad Sedem*. Hæc *Goff.*

Circà tertium reſpondeo. Matrimonium tenet, eo quod tales attinent ſibi in quinto gradu, ut patet per tertiam regulam

ſuprà

ſuptà poſitam;& idem dicendum eſt in quinto, & tertio, vel ſecundo.

Circà quartum reſpondeo. *Hoſt.* dicit, quod non; & ſic ille, qui diſtat à ſtipite in quinto gradu, contrahere non poteſt cum Filia ſtipitis, ſicut nec poſſet cum ſtipite, ut dictum eſt ſuprà. Idem dicit de ſexto, & ſeptimo gradu, & ſic de aliis in infinitum. Et ſic cum quibus non poteſt contrahere ſtipes, nec Filius ejus; & ratio ſecundùm eum eſt, quia Filia, & ſtipes una Caro eſſe probantur, adeò quod ſecundùm aliquos inter eos nullus eſt gradus.

Ego autem credo contrarium, quia nullus alius Doctor invenitur excipere primum gradum, nec hoc per Textum haberi poteſt.

Ad hoc nota, quod *Ber.* dicit *extra. de cognatione ſpirituali ſuper eo*, quod fortè dici poſſet, quod ſi in aliquo loco propter conſuetudinem Eccleſiæ illius, eſſet magnum ſcandalum, & horror, quod aliqui contraherent in quinto gradu, illud non tolleraretur, non obſtante conſtitutione illa *extra. de Conſang. non debet*, quia propter ſcandalum multa contrà jus admittuntur; ergò multò fortiùs ubi aliqua alia ratio ſubeſſe videtur, *artic.* in dicto *cap. ſuper eo*.

Hoſt. verò dicit ſuper idem *caput ſuper eo*, quod conſuetudo non præjudicat Matrimonio, niſi ſit approbata per Papam, & in corpus juris redacta. Item dicit in *ſumm.*, quod conſuetudo per Papam approbata, poteſt impedimentum inducere,& removere in his, quæ Papa poſſet, ut in gradibus Inſtitutione canonica prohibitis, & ſimilibus *art. extra. de Conſau. quia circa*; Secùs eſt de prohibitis de lege Divina, de quibus loquuntur jura contraria; Conſuetudo verò, ex quo per Papam reprobatur, non excuſat, *extra. de Conſang. quod ſuper his*; De hoc autem vide in ſequenti Articulo in fine illius quæſtionis, ſcilicèt, *inter quas Perſonas &c.* & dic ut ibi.

Circà quintum reſpondeo quod non poteſt in gradibus prohibitis Lege Divina, In gradibus verò prohibitis Lege humana poteſt, *extra. de reſti. Spo. litteras in gloſ.* 1. & ſolus Papa hoc poteſt, *extra. de Conſang. quia circà*.

Circà ſextum reſpondeo. Videtur dicendum quod non, quia *Levit.* 18. dicitur, *turpitudinem Sororis tuæ, & filiæ ejus non revelabis; filiam filii ejus, & filiam filiæ non ſumes*; & ſic ſecundus gradus in conſanguinitate, & affinitate prohibitus eſſe videtur.

Sed contrà *extra. de divor. gaudemus*, dicitur, quod ſi Pagani contraxerint in ſecundo gradu poſt fidem receptam, debent in ſimùl remanere.

Reſpondeo. In Levitico prohibetur ſecundus gradus in deſcendentibus, non in collateralibus, undè in ſecundo gradu collaterali poſſet Eccleſia diſpenſare, ut habetur in *Gloſſa* prædicta.

Nota, quod ſicut dicitur in *Gloſ.* ſuper dictum *cap. gaudemus*, in lege prohibitus erat ſecundus gradus, non tamen omnis. Erant enim prohibitæ iſtæ Perſonæ, ut habetur *Levit.* 18., ſcilicèt, Mater, Noverca, Soror, Neptis, Amita, ideſt, Matertera, Uxor Patrui, Uxor Fratris, Nurus, Soror Uxoris, Filia privigna, & Filia privignæ.

Circà ſeptimum reſpondeo quod non; quia quod inceſtus committatur, hoc non procedit ex natura Coitus, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ, quæ ſtatuit inceſtuoſum fore coitum eorum, qui attinent ſibi uſque ad quartum gradum. Hæc *Goff.*

Circà octavum reſpondeo. Si contraxerunt in gradu prohibito à jure naturæ, vel Divino, Matrimonium nullum eſt, nec fuit inter eos, omnes enim ſubſunt Divinæ *Legi*, & Legi naturæ; & ideò poſtquam convertuntur ad fidem, ſunt ſeparandi. Si autem contraxerunt in gradu prohibito ab Eccleſia tantùm, cum ſtatuta Eccleſiæ non extendant ſe ad Infideles, qui numquàm baptizati fuerunt, legitimum fuit Matrimonium inter eos contractum; & ideò poſt converſionem eorum ad fidem, non ſunt ſeparandi, *extra. de Conſang. de Infidelibus*.

ARTICULUS I.

De Cognatione Spirituali.

DEindè conſiderandum eſt de Cognatione ſpirituali.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Cognatio ſpiritualis *ſit*, & quid ſit?

Secundò. Utrùm Cognatio ſpiritualis impediat Matrimonium?

Tertiò. Ex quibus cauſis contrahitur Cognatio ſpiritualis?

Quartò. Inter quas Perſonas Cognatio ſpiritualis contrahitur?

Quintò. Utrùm Uxor, & Vir ſimùl levare poſſint Puerum de Sacro Fonte?

Sextò. Utrùm Judæus licitè poſſit contrahere cum ſua Commatre, vel Filia ſpirituali?

Septimò. Quid ſi quis Puellam baptizavit in tempore neceſſitatis, ſcilicèt Laicus, vel in minoribus ordinibus conſtitutus, numquid poſteà poterit contrahere cum ea?

Octavò. Quid ſi Filius Presbyteri, qui Puellam baptizavit, cum illa contrahat; numquid tenebit Matrimonium?

Nonò. Utrùm Filius carnalis Epiſcopi poſſit

poſſit in Uxorem ducere eam, quam Epiſcopus confirmavit?

Decimò. Quid ſi quis non tangat, ſed tangere ſe ſimulet baptizatum, reſpondens ſimùl cum aliis Patrinis ad interrogationes, & cum aliis nominans eum?

Undecimò. Quid ſi teneat, & non reſpondeat cum aliis Patrinis, intendens per hoc facere ne Compater efficiatur, & ſic poſſit cum minori peccato poſteà cognoſcere Pueri Matrem, vel eam ducere in Uxorem?

Circà primum reſpondeo. Sicut per carnalem Cognationem accipit homo eſſe naturæ, undè contrahit quoddam vinculum ad dantes illud eſſe; ita in regeneratione Sacra-cramenti accipit eſſe gratiæ, undè contrahit quoddam vinculum ad ipſum dantes. Sicut autem quoad eſſe naturæ dantes ſunt Pater, & Mater; ſic quoad eſſe gratiæ, Deus cujus Perſonam gerit, qui Sacramentum regenerationis tribuit, & Eccleſia, cujus Perſonam gerit, qui puerum tenet ad recipiendum Sacramentum; undè ſicut in generatione carnali contrahitur Cognatio carnalis ex parte Patris, & Matris; ita in regeneratione ſpirituali Cognatio ſpiritualis ex parte dantis Sacramentum, & tenentis Puerum *30. quæſt. 1. omnes*, & *extra. e. c. ult.*

Undè ſpiritualis Cognatio eſt quædam proximitas perſonarum proveniens ex Sacramenti datione, vel ad illud tentione.

Circà ſecundum reſpondeo. Aut præcedit Matrimonium, & tunc impedit ipſum quoad eſſentiam; undè impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit jam contractum; *30. qu. 1. c. 1. in fin.* & *extra. eodem veniens.* Aut ſequitur, & tunc non impedit quoad eſſentiam, impedit tamen quandoque quoad exactionem debiti carnalis. Aut enim contrahitur ex neceſſitate, ut quando Vir ſuſcipit, vel baptizat in articulo neceſſitatis Filium proprium, vel Filium non ſuum, ſed ſui Conjugis, & tunc etiam non impeditur exigere, & reddere debitum; *30. qu. 1. ad limina.* Aut ſine neceſſitate, aut ergò per errorem, ſive per ignorantiam, & tunc etiam non impeditur, ſi adhibuit diligentiam; *extra. eodem ſi Vir.* Aut per fraudem, ſive malitiam, quia ſcilicèt Matrimonio inſidiatur; & tunc quia fraus nemini patrocinari debet, ut patet in dicto *cap. ſi Vir fraudulenter*, impeditur exigere, non reddere. Hæc *Bon. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 1. c. Pet. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 1. c. Tho. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 1. c. Rich. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 1.* Et *Jo. And. 30. qu. 1. noſſe.*

Ber. verò *extra. eodem ſi Vir*, & *Rod.* dicunt, quod cum non inveniatur prohibitum quod talis fraudulentiis non exigat debitum, non eſt prohibendus petere debitum ab Uxore, ſi non poteſt induci quod contineat à debiti petitione. *Hoſt.* autem dicit *extra. de eo, qui cogno. Conſang. tranſmiſſa*, quod ſi non poteſt continere, de licentia Eccleſiæ poteſt petere, cum etiam poſſet contrahere.

Dicit etiam idem *Hoſti. extra. eod. ſi Vir*; quod ſi uterque fraudulentus fuit, & malam fidem habuit, ſecundùm eum, neuter debet debitum exigere, vel neuter ſubtrahere, licèt uterque meliùs faceret, ſi continentiam voveret, & ſervaret; & hoc littera dicti *Capitis* ſonare videtur.

Alex. etiam *An. 2. t. 2. C. de ſacrilegio ar. 3. qu. 6.* dicit, quod ſi uterque ſcientèr ſuſcepit communem Filium de Sacro Fonte, uterque jure ſuo privatur, undè neuter petere poteſt; & ſi petat alter, alter reddere non tenetur.

Circà tertium reſpondeo quod contrahitur ex tribus tantùm; ut vult *Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 42.*, ſcilicèt, Baptiſmo, Confirmatione, & Cathechiſmo, ut habetur *lib. 6. c. quamvis*. Nam in carnali generatione, per quam contrahitur Cognatio carnalis, ſunt tria, ſcilicèt ad generationem diſpoſitio, quæ eſt in ſeminum commixtione; & ipſa generatio, quæ eſt in Fœtus animatione; & hujuſmodi generationis manifeſtatio, quæ eſt per nativitatem ex utero; ſic in regeneratione ſpirituali tria ſunt conſideranda, ſcilicet, Diſpoſitio ad regenerationem, quæ eſt per Cathechiſmum, & ipſa regeneratio ſpiritualis, quæ eſt per Baptiſmum; & ejus manifeſtatio, quæ eſt per Confirmationis Sacramentum, per quod homo fidelis ad publicam fidei profeſſionem exponitur.

In Baptiſmo autem, & Confirmatione contrahitur ità fortè vinculum Cognationis ſpiritualis, quod impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit jam contractum; ſed quia in Cathechiſmo non eſt niſi quædam diſpoſitio ad regenerationem, & videtur ad eam ſe habere, ſicut Sponſalia ad Matrimonium, ideò ibi contrahitur Cognatio ſpiritualis ita debilis, quod vix impedit Matrimonium contrahendum, & ſi poſt contrahatur, nullo modo eſt propter hoc dirimendum, *extra. e. contracto*, & *30. qu. 1. ſi quis filiarum*, & *cap de his, qui*, & *qu. eadem ſi quis*. Cujus prædictæ ſententiæ ſunt *Lauren. Tanc. Goff. Ray.*, & *Doctores Theologi.* Ratio autem fortè principalis hujus eſt, quia Cognatio ſpiritualis non contrahitur verè in Cathechiſmo, ſed ejus aliqua debilis ſimilitudo; Sicut enim antè Baptiſmum nullum aliud Sacramentum ſuſcipi poteſt, ita nec vera Cognatio ſpiritualis.

Hug. autem, & *Ber.* in dicto *cap. contracto* dicunt, quod Cathechiſmus impedit, & dirimit Matrimonium, ſi quis teneat in toto Cathechiſmo.

Hoſtienſ. verò dicit, quod prima opinio videtur ſibi rationabilior,

Prædictam autem diſſenſionem poſteà Papa Bonifacius removit, dum primam opinionem approbavit, *extra. lib. 6. per Catbechiſmum*.

Circà quartum reſpondeo. Cognationis ſpiritualis tres ſunt ſpecies, ſcilicèt, Paternitas, Compaternitas, & Fraternitas. Paternitas contrahitur inter regeneratum, & regenerantem, regenerantem dico, ſive in adminiſtrando Sacramentum, ſive in tenendo Sacramentum; Si tamen miniſtrans, & tenens ſunt baptizati, alitèr non, quia omnium Sacramentorum, & Cognationum ſpiritualium, quæ per Sacramentum contrahuntur, Baptiſmus eſt fundamentum *extra. de Presbytero non bapt. c. 1.*

Compaternitas autem contrahitur inter regenerantem, & generantem; tam enim Sacramentum miniſtrans, quàm tenentes illum qui regeneratur, efficiuntur Compatres, vel Commatres Parentum carnalium illius, qui regeneratur. Et quandòque tranſit ſpecies Cognationis ad unum Conjugum mediante alio, aliquandò non; ſi enim alter Conjugum, inter quos eſt conſumatum Matrimonium, ſuſcipit Filium de Sacro Fonte; vel tenet in Confirmatione, alter Conjux efficitur Compater Parentum carnalium illius, qui regeneratur *extra. eo Martinus*, & *lib. 6. e. ne. dum*, & 30. *qu. 4. ſi quis unus*. Cujus ratio eſt, quia, (ut ibi dicitur) Vir, & Mulier effecti ſunt una caro per Matrimonium conſumatum. Si tamen alter Conjux non eſſet baptizatus, non tranſiret ad eum Cognatio ſpiritualis, quia non eſſet capax ejus, ut patet ex ſupradictis. Si autem aliqui efficiuntur una caro per fornicariam Copulam, non propter hoc tranſit Compaternitas ab uno in alium, quia per rem purè carnalem non contrahitur ſpiritualis Cognatio, ſecundùm *Rich. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 3.* & *Rod.*

Quidam verò dicunt, ut *Tho. 4. diſt. 42. qu. 1. art. 3. qu. 2. c.* quod Cognatio ſpiritualis tranſit etiam à Viro in Uxorem, per modum cujuſdam affinitatis, & è contrariò; Undè etiam pari ratione videtur tranſire ad Mulierem carnalitèr cognitam, licèt non ſit Uxor, *Innocentius* verò utramque opinionem refert, ſed neutram præfert ſuper *cap. Martinus*. Prima opinio magis placet mihi.

Si tamen aliquis ſuſcipit de Sacro Fonte Filium alterius Conjugum, inter quos conſumatum eſt Matrimonium, ſive fuerit natus antè conſumationem Matrimonii, ſive poſteà de alia Perſona quàm de Conjuge, non efficitur Compater, niſi Illius Conjugis, cujus eſt Filius 30. *qu. 4. qui ſpiritualem in glo.* Cujus ratio eſt, quia etſi quantùm ad contrahendum compaternitatem Conjuges, inter quos conſumatum eſt Matrimonium, communicent ſibi ſuas actiones, non tamen ſuas paſſiones, quia hoc induceret nimium onus, & periculoſum Matrimonio. Et dic, ut dicit *Gloſ.* ibidem, quod ille Conjux, qui non eſt Pater pueri carnalis, nec ſpiritualis, per ſe, nec per actum Uxoris poteſt per regenerationem illius fieri Compater regenerantis. Si autem Vir, vel Uxor antè contractum Matrimonium, vel antè conſumationem Matrimonii contracti levavit Filium alicujus de Sacro Fonte, vel tenuit in Confirmatione, non propter hoc ad alterum Conjugem tranſit Compaternitas; Undè in hoc caſu poſſet unus Vir duas Commatres habere in Uxores, & hoc ſive inter prædictos Conjuges ſequeretur carnalis Copula, ſive non; quia per unionem carnis ad unionem ſpiritus præcedentem non tranſitur, ut habetur *eod. titulo*. Et hoc his verſibus continetur.

Quæ mihi, vel cujus mea natum fonte levavit,
Hæc mea Commater fieri, mea non valet Uxor,
Si qua mea natum non ex me Fonte levavit,

Et ſic patet diſtinctionem *Gratiani*, quam ponit *e. c. §. 1. Notandum eſt*, quam etiam ponit *Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 42.* nullam eſſe, ut etiam *Gloſ.* dicit ibidem. Dicit enim ſic, ſcilicèt, quod ille prohibetur Commatri Uxoris copulari, qui reddidit Uxori ſuæ debitum poſtquàm ejus Uxor extitit. *Ille* verò *permittitur* Matrimonio copulari, ſcilicèt, Commatri Uxoris ſuæ, cujus Uxor alicujus Commater efficitur, & poſt hoc à Viro ſuo non cognoſcatur, quod eſt falſum. Non enim refert, an poſt compaternitatem cognoverit Uxorem, vel non cognoverit, dummodò anteà non cognoverit.

Fraternitas verò contrahitur inter regeneratum, & Filios carnales regenerantis, 30. *qu. 3. pittacium*, & *c. ſe.* & *extra. c. ex litteris.* Et hoc ſive carnales Filii nati ſint antè contractam compaternitatem inter ſuos Parentes carnales regenerantes, & Parentes carnales regenerati, ſive poſt; *extra. e. c. tua nos.*

Filii autem, quorum neutro ad Compaternitatem eſt perventum, poſſunt inter ſe liberè copulari matrimonialitèr. *Ber.* tamen dicit *extra. eo. utrùm*, quod Cognatio ſpiritualis impedit Matrimonium contrahendum etiam inter duorum Compatrum Filios illos, per quos non eſt ſpiritualis Cognatio contracta, ſi hoc habeat illius Eccleſiæ conſuetudo; & hoc, ſi ſit talis conſuetudo, quod ſi fiat contrarium ejus, generetur ex hoc ſcandalum, non tamen dirimetur propter hoc Matrimonium jam contractum; Undè non dicit dictum *cap.* ſeparantur conjuncti, ſed quod non debent propter ſcandalum conjungi; multa enim non fieri prohibentur, quæ ta-

men

men facta ſuſtinentur; *extra. de jurejurando quemadmodum*, & huic ſententiæ conſentit, *Hug.* & *Goff. in ſum.*

Idem tamen *Ber. e. tit. c. ſuper eo*, dicit, quod ſi ſit ſcandalum magnum alicubi, quod tales conjungantur, vel remaneant conjuncti, non ſolum impedietur inter eos contrahi Matrimonium, ſed etiam dirimetur jam contractum, ſecundùm Jus antiquum, quod habetur 30. *qu. 3. poſt ſuſceptum*, non obſtante Conſtitutione, quæ poſteà manavit in contrarium, quæ ibidem habetur. Et ſic *Ber.* ibidem apertè contradicit ſibi ipſi, ut patet intuenti duas prædictas *Gloſ.* tamen magis conſentiendum eſt primæ *Gloſ.* Nam ſecundùm *Hoſt.* tollerabiliùs eſt aliquos contrà ſtatuta hominum copulatos dimittere ſimùl, quàm ſic conjunctos contrà Statuta Dei ſeparare; *extra. de teſtibus. Licèt*; Undè ubicumque Magiſtri per ſuas *Gloſſas* Matrimonium ſolvunt, nec Jus expreſſum adducunt. Si inveneris aliquem Doctorem ſcribentem contrarium, ſequaris eum *art. extra. de regularibus licèt ex quadam.* Hæc *Hoſt. extra. eo ſi Vir.*

Dicit etiam ibidem *e. tit. c.* 1. quod ſola Conſuetudo approbata per Papam inducit impedimentum ne Matrimonium contrahatur, & ut Matrimonium contractum ſeparetur; & hoc in quibuſcumque caſibus hæc canonica Conſtitutio facere poſſet; ut patet *c. ſup. eo*. Approbatio enim Papæ vim Conſtitutionis habet, concordat etiam *Innoc. ibidem.*

Pater etiam ſpiritualis licitè poteſt ducere in Uxorem carnalitèr ſororem Filii ſui ſpiritualis, & etiam Filiam ejus, & etiam Filiam ſpiritualem Filii ſui carnalis, quia licèt Cognatio ſpiritualis à Patre in Filium tranſeat, non tamen è contrario; non enim egreditur Perſonas, cum quibus eſt contracta; Undè non habet ramos, cum hoc non inveniatur cantum, & edictum de Matrimonio ſit prohibitorium: *extra. de ſpon. cum apud*, & 30. *qu. 3. poſt ſuſceptum* §. *ſi quis*, & *c. ſi.*

Ex prædictis patet abrogatum eſſe illud, quod dicitur in dicto *Capite poſt ſuſceptum*, uſque ibi, *quia lege*; dicitur enim ibi, quod qui ex Compatre, & Commatre fuerint nati, Matrimonio non poſſunt conjungi, quod patet ex dictis eſſe falſum; Canon enim ille corrigitur per alios Canones poſteriùs editos.

Circà quintum reſpondeo. Inter Patrem, & Matrem ſpiritualem nulla Cognatio ſpiritualis contrahitur. Secùs eſt de carnali generatione, quia ad eam uterque unitur, quia utriuſque commixtio neceſſariò requiritur; ad generationem verò ſpiritualem alter ſufficeret, undè non uniuntur.

Indè eſt, quod uterque Conjux Puerum ſimùl tenere non impeditur de neceſſitate, ſed ex quadam honeſtate, ut dicit *Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 42. c. ſolet etiam*. Quandò verò uterque Conjux ſimùl tenet, duplex Cognatio ſpiritualis contrahitur in utroque; Una directa, per factum ſuum; altera indirecta, per factum alienum. Nec eſt hoc inconveniens, ſicut nec quod una Mulier alicui conſanguinea ſimùl, & affinis inveniatur.

Circà ſextum reſpondeo. *Hug.* notavit 30. *qu. 1. pervenit*, quod Judæus cum Judæa Commatre ſua licitè contrahit, & etiam cum Filia ſpirituali, quam in Cathechiſmo ſuſcepit, ſi nondùm eſt baptizata, quia non adſtringitur conſtitutioni Eccleſiæ. Dicit etiam, quod hujuſmodi Cognatio ſpiritualis contrahitur inter Judæos, quandò unus tenet, vel ſuſcipit Filium alterius in Baptiſmo, vel Confirmatione. Sed ipſe erravit in hoc, quod dixit, quod Cognatio ſpiritualis contrahitur inter Judæos, quia non baptizatus non poteſt contrahere aliquam Cognationem ſpiritualem; non enim eſt capax ejus, dum caret Baptiſmo; qui, ſicut dictum eſt ſuprà, eſt fundamentum omnium Sacramentorum, & Cognationum ſpiritualium, quæ per Sacramenta contrahuntur.

Circà ſeptimum reſpondeo. Hìc erravit, (ſecundùm *Hoſt.*) *Tanc.* & *Ray.* ſequens eum, dicens impediri Matrimonium contrahere cum ea.

Sed ſi quæras. Utrùm Matrimonium contractum inter eos ſit dirimendum.

Reſpondeo. Conſulas Papam, cum ſit novus caſus. Dicendum igitur ſine dubio, quod dirimi debet, quia ſi ſuſcipiens ſine dubio ſeparetur, multò magis baptizans, qui eſt principalis. Hoc ſatis probatur *extra. 30. qu. 1. omnes.*

Circà octavum reſpondeo *Tancr.* dicit quod ſic, ſed ipſe in hac quæſtione ſecundùm *Hoſt.* ſicut in præcedenti erravit, undè contrarium eſt verum.

Circà nonum reſpondeo. Cum edictum de Matrimonio ſit prohibitorium, & iſte caſus ſit novus, ſi contraheretur Matrimonium inter tales, eſſet Papa conſulendus, ſecundùm *Rod.*

Mihi autem videtur dicendum indubitantèr, quod eam habere non poſſet, ſicut nec illam, quam Epiſcopus baptizaſſet, quia eadem eſt ratio de Baptiſmo, & Confirmatione.

Circà decimum reſpondet *Rod.* quod non efficitur Patrinus, niſi tangat eum, vel tenendo dum baptizatur, vel levando de Sacro Fonte, vel tenendo ad Confirmationem, licèt omnia reſpondeat, ut dictum eſt.

Circà undecimum reſpondet *Rod.* quod ſine præjudicio credit, quod efficitur Compater

Digitized by Google

pater, ex quo ipſe tenet Puerum, vel tangit, & eum tenere, vel tangere intendit; hoc enim eſt agere quod agunt veri Patrini. Nec credit quod reſponſio Patrinorum ſit de ſubſtantia quoad Compaternitatem contrahendum.

TITULUS XIII.

De Cognatione Legali.

POſteà conſiderandum eſt de Cognatione legali. Et quia legalis Cognatio eſt propinquitas Perſonarum ex adoptione proveniens, Ideò dicendum eſt priùs de Adoptione. Secundò de legali Cognatione; quarè ſit

ARTICULUS I.

De Adoptione.

ANtequàm ad intelligentiam Cognationis legalis accedamus, videndum primò eſt de Adoptione.

Circà Adoptionem quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Quid eſt Adoptio?

Secundò. Quot ſunt ſpecies Adoptionis?

Tertiò. Quis eſt effectus Adoptionis?

Quartò. Quis poteſt adoptare?

Quintò. Quis poteſt adoptari?

Circà primum reſpondeo ſecundùm *Placen. Joan.* & *Hoſt.* Adoptio *eſt legalis actio ad ſolatium eorum facta*, ideſt, *inventa*; ſubaudi *principalitèr*, *qui liberos non habent*, ideſt, *habere non poterant, penè naturam imitans*. Ideò enim natus minor non poteſt adoptare majorem, quia monſtruoſum eſſet quod Pater eſſet filio minor.

Circà ſecundum reſpondeo ſunt duæ, ſcilicèt, Adoptio, & Arrogatio. Utrumque enim horum eſt ſpecies Adoptionis generalis, ſicut Proprium, & per accidens ſunt ſpecies accidentis generalitèr dicti.

Differunt autem in quatuor.

Primò quia arrogatur qui eſt ſui Juris, ideſt, qui non habet Patrem, nec Matrem, vel ſi habet, eſt emancipatus; adoptatur autem qui eſt alieni Juris, ideſt, qui eſt in poteſtate Patris.

Secundò quia arrogatus, & ejus filius, & nepos, ſi quos habet in poteſtate, tranſeunt cum bonis ſuis in poteſtate arrogantis. Et dicitur hic nepos propriè filius fratris. Undè adoptato Patre, adoptantur etiam illi alii prædicti: Adoptatus verò non tranſit in poteſtatem adoptantis; Undè adoptatur filiusfamilias, & manet in poteſtate Patris, niſi ab Avo paterno, vel materno adoptatur. Et idem intellige ſecundùm *Hoſt.* de Proavo, vel alio Superiori, à quo rectè deſcendit; tunc enim Jus civile & Canonicum tranſit in poteſtatem adoptantis *ff. e. l.1* & 2. undè verſus

Arrogo qui ſuus eſt, & habet mens eſſe neceſſe.
Patris adopto ſuum, nec Patris deſinit eſſe.

Tertiò quia Arrogatio tantùm fit Principis authoritate, in cujus poteſtate ſunt etiam qui ſunt ſui Juris. Adoptio verò fit authoritate cujuslibet Magiſtratus competentis, dummodò actio ſit apud eum, ſcilicèt, qui habet merum imperium, & mixtum, & juriſdictionem, *ff. e. l.2.*; & ideò apud Delegatum non videtur poſſe fieri.

Quartò Arrogatus habet neceſſariò legitimam partem in bonis arrogantis, undè ſive eum emancipet, ſive decedat, debet ei quartam partem bonorum ſuorum relinquere, ideſt legitimam ſuam. Adoptatus verò non habet in bonis adoptantis legitimam, undè aliquid relinquere ei non tenetur; ſi tamen ab inteſtato decedat, adoptatus ei ſuccedit; hæc probantur, *ff. e. l.2.* & *l. ſi pater L. e. tit. l.1. & pe.*

Ex prædictis patet, quod ſicut generatio naturalis quædam eſt imperfecta, quæ non dat Filio jus in paterna hæreditate, nec Patri jus Patriæ poteſtatis in Filium, ut generatio illegitima; quædam eſt perfecta, quæ dat utrumque, ut generatio legitima ex Matrimonio. Ita duplex eſt generatio legalis, quædam imperfecta, ex qua non transfertur adoptatus in poteſtatem adoptantis, nec acquirit neceſſariò jus in hæreditate adoptantis, & hæc generali nomine dicitur adoptatio; quædam perfecta, quæ prædicta concedit, & hæc ſpeciali nomine dicitur Arrogatio; Quandòque tamen Arrogatio dicitur Adoptio, ut *inſti. de adoptionibus*, ubi dicitur in principio, quod non tantùm naturales liberi, ſecundùm ea quæ diximus, in poteſtate noſtra ſunt, ſed etiam hi, quos adoptamus.

Dicitur autem arrogatio, quia adoptans rogatur, ideſt interrogatur, an velit eum, quem eſt adoptaturus, ſuum eſſe filium, & is qui adoptatur, interrogatur, an id fieri patiatur, *ff. eo. l.1.* undè Infans non poteſt arrogari, ſed tantùm adoptari, quia requiritur ibi verbum expreſſum, *ff. e. l.2.*

Circà tertium reſpondeo quod multiplex.

Primò ut acquiratur filiatio, & patria poteſtas in tantum, quod Pater neceſſitate famis inſtante filium vendere poſſit. *C. de patribus, qui fi. diſtra. l. ult.* licèt videatur contradicere verbum ibi poſitum, ſcilicèt, *ſanguinolentos*; ſed exponitur, ideſt, *ſanguine puniendos*.

Se-

Secundò ut impediat Mattimonium, ut dicetur infrà.

Tertiò ut talis filius Patri ſuccedit, ſed hæc omnia intelligi debent ſanè intelligendo ſecundùm ea, quæ dicta ſunt, & dicetur infrà.

Circà quartum reſpondeo. Non quilibet poteſt adoptare, ſed tantùm ille, cui permittitur à Lege, ſicut non quilibet poteſt generare. Undè nota quod Vir poteſt adoptare, non Mulier, niſi ei in ſolatium liberorum in acie amiſſorum à Principe concedatur, *ff. e. nam*, & *fœminæ in fi. & C. e. mulierem.* Item Paterfamilias qui ſui juris eſt, non Filiusfamilias.

Item qui poteſt generare naturalitèr, non qui non poteſt generare propter defectum naturæ; ſecùs eſſet ſi non poſſet generare propter aliquod accidens ſuperveniens. Undè caſtratus, ideſt caſtè natus naturalitèr frigidus non poteſt adoptare; ſed ſpado qui cum gladio, vel ſpada teſticulos amiſit poteſt, ut dicit *Hoſt.* & *l.2. §. illud.*

Item arrogare poteſt major ſexaginta annis, non minor, niſi ex aliqua cauſa neceſſaria, ut eſt morbus, aut valetudo, aut alia juſta cauſa, ut ſi perſonam ſibi conjunctam velit arrogare, quia ante tempus illud debet intendere generationi naturali. Minor tamen ſexaginta annis poteſt adoptare, ut dicit *Hoſt.* opportet autem ut adoptans adoptatum plena pubertate præcedat, ideſt annis decem & octo, ita quod poſſet eum naturalitèr genuiſſe, *ff. e. ſi pater §. ultimo*, & *c. arrogato.*

Circà quintum reſpondeo quilibet tàm Maſculus, quàm fæmina, ſive ſit ſui juris, ſive alieni, dummodò ſit ætatis minoris adoptante Patre, ita quod poſſet naturalis ejus filius eſſe, *ff. e. adoptatus 2.*, nec aliquis poteſt adoptari, niſi præſens, & voluntarius, *ff. e. nec abſens.* Sunt etiam quædam alia præter prædicta ſpecialitèr conſideranda in arrogatione, ſcilicèt an arrogans velit arrogare plures, quod non permittitur; an libertum alienum, vel majorem ſe, vel divitem, cum ipſe arrogans ſit pauper, vel in honeſtate vitæ, vel cum cujus tutelam. vel curam geſſit, ſi ſit minor vigeſimo quinto anno, ne fortè ideò arroget, ut rationem non reddat, *ff. e. l.2.* & *extra. de cogna. le. c.1.* In his enim omnibus denegatur.

ARTICULUS II.

De Cognatione Legali.

Sequitur de ſecundo Articulo, ſcilicèt de Cognatione legali.

Circà quam quæruntur plura, ſcilicèt:

Primò. Quid eſt cognatio legalis?

Secundò. Quot, & quæ ſunt ſpecies ejus?

Tertiò. Utrùm Cognatio legalis dicat ſecundùm veritatem aliquod vinculum?

Quartò. Utrùm Adoptio, ſeu legalis Cognatio impediat Matrimonium?

Quintò. Quandò, & qualitèr impedit?

Sextò. Utrùm Cognatio legalis tranſeat ad Nepotem, ideſt filium filii adoptivi?

Septimò. Utrùm adoptivus, qui non tranſit in poteſtatem adoptantis, contrahere poſſit cum filia naturali legitima Patris adoptivi?

Octavò. Utrùm filius alicujus naturalis, & legitimus contrahere poſſit cum filia Mulieris arrogatæ à ſuo Patre?

Nonò. Utrùm filii adoptivi poſſint contrahere inter ſe?

Decimò. Quid ſi adoptivus durante adoptione contrahat Matrimonium cum filia legitima adoptantis, numquid Matrimonium ſolvetur?

Undecimò. Utrùm filius adoptivus contrahere poſſit cum filia illegitima Patris adoptivi?

Circà primum reſpondeo. Hoc dictum eſt ſuprà in principio articuli præcedentis.

Circà ſecundum reſpondeo. Tres, una eſt quaſi deſcendentium, quæ eſt inter adoptantem, & adoptatum; ſecunda quaſi collateralium, quæ eſt inter liberos adoptivos naturales. Hoc etiam extenditur ad nepotes adoptantis, ideſt, ad filios filiorum. Tertia, quaſi affinitas legalis, quæ eſt inter adoptantem, & uxorem filii adoptivi, vel è contrariò, inter adoptivum, & uxorem adoptantis,

Sed quarè non eſt etiam una ſpecies aſcendentium?

Reſpondeo, quia humor venit ad ramos à radice, & non è contratio, quia igitur filii ſunt rami Patris, ideò Cognatio legalis communicatur à Patre filiis, & non è contrariò.

Notandum autem quod ille qui adoptatur efficitur cognatus illis ſolis, qui ſunt in poteſtate Patris adoptantis, *ff. de adop. qui, in adoptione.*

Circà tertium reſpondeo quod ſic, undè Nicolaus Papa dicit: *inter eos non contrahitur conjugium, quos adoptatio jungit.* Hoc autem

tem vinculum eſt tranſumptivum, & habet originem à Cognatione carnali, ſicut & Cognatio ſpiritualis, Patris enim carnalis eſt filium educare, poſſeſſorem dimittere. Hinc eſt, quod eſt ibi Patris affectus, & officium, ac per hoc aliquod vinculum, hoc autem à Legibus ſtatutum eſt in ſolatium filiorum, quod eſt inter cætera ipſis conjugatis maximum; & ſic patet qnomodò Cognatio legalis eſt vinculum.

Circà quartum reſpondeo, ſicut Conſanguinei, & Affines, ita & adoptivi ſimùl in eadem familia ſolent cohabitare; Lex autem præcipuè perſonas illas excludit à conjugio ratione honeſtatis, quas neceſſe eſt cohabitare, & ita ſicut Conſanguineos, & Affines, ita & adoptivos excludit à conjugio pari. Sed (ut jam dicetur) quoſdam ſemper, quoſdam ad tempus, ſcilicèt durante adoptione. Licèt autem Matrimonium non ſubjaceat Legi adoptionis in quàntùm eſt Lex ſæculi, ſubjacet tamen ei, inquantùm eſt ab Eccleſia ſuſcepta, & approbata, *extra. e. c. 1.*

Circà quintum reſpondeo, quod cum ſit triplex ſpecies Cognationis legalis, ut dictum eſt ſuprà; prima, & tertia Matrimonium impedit; ſecunda verò ad tempus, ſcilicèt quamdiù durat Adoptio, ideſt, quamdiù ſunt in ejuſdem Patris poteſtate. Ea quoque ſoluta morte, vel emancipatione filii adoptivi, vel naturalis, vel alio modo quo Adoptio habet ſolvi, poſteà non impedit, quia hæc prohibitio tantùm introducta eſt ratione cohabitationis. Sed prohibitio reſpectu Adoptantis, & Uxoris ejus, introducta eſt ratione reverentiæ, quam eis ſemper debent, hoc confirmatur, *inſti. de nup.* §. 1. 2. & 3. & *extra. ſi qua in texto* & *gloſſ.* & 30. *q.* 3. *ita diligere*, & *c. poſt ſuſceptum.*

Circà ſextum reſpondeo quod ſic, ſcilicèt, proptèr cohabitationem, nec tamen proptèr hoc hujuſmodi Cognatio habet gradus, quia in eodem gradu attinet Pater Filio, & Nepoti.

Circà ſeptimum reſponderi poteſt ſecundùm *Hug.* qui notat hoc 30. *q.* 3. *in principio*, quod adoptio quæ non eſt arrogatio, non impedit Matrimonium inter filios, hoc etiam vult *Hoſt.* In hoc etiam *Innocen.* magis videtur conſentire. Arrogatio verò impedit dùm duеat, ſed ea ſoluta non impedit.

Secundùm alios verò non poteſt, adoptione durante, quia etſi non tranſeat talis in poteſtatem adoptantis, acquiruntur tamen ei jura quædam ex adoptione, quæ diſſolvuntur per emancipationem, *C. de adoptione l. pe.* §. *ſuper autem.* Jura etiam Canonica indiſtinctè loquuntur de adoptione, non diſtinguendo ſcilicèt inter arrogatum, & adoptatum; unde idem jus innuit quoad hoc eſſe in utroque caſu, *extra. e. c. unico in gloſ.* & 30. *qu.* 3. *c.* 1. hoc etiam verius reputat *Hoſt.*

Circà octavum reſpondeo quod ſic, cum enim Mulier neminem habeat in poteſtate ſua, filia filiæ arrogatæ tranſire non poteſt in poteſtatem arrogantis; & ideò nulla Cognatio orta eſt inter ipſum, & illam ex arrogatione Matris ſuæ, *ff. de adoptione ſi poteſt.* Non poſſet tamen talis contrahere cum filia Viri arrogati à ſuo Patre ſi habebat eam in poteſtate ſua, quandò fuit arrogatus. Hæc *Hoſt.*

Circà nonum reſpondeo quod ſic, ſicut notat *Hug.* 30. *q.* 3. *ita ſicut*, & ſpirituales filii alicujus inter ſe contrahere poſſunt, & etiam ſpirituales cum adoptivis, *extra. e. c. ſi qua in gloſſ.* quia hoc non invenitur prohibitum.

Secundùm verò *Hoſt.* diſtinguendum eſt inter arrogatos, & adoptatos propriè dictos; nam inter omnes illos, qui ſunt in poteſtate adoptantis, prohibentur Nuptiæ celebrari uſque ad gradum per legem prohibitum; & ideò inter duos arrogatos ab eodem, non poteſt contrahi Matrimonium; ſed inter duos adoptivos filios ejuſdem Patris adoptantis poteſt contrahi.

Circa decimum reſpondeo. Quidam dixerunt quod non, eo quod impedimentum eſt temporale, ut refert *gloſ. e. c. unico*, & *ſi qua.* Sed hoc non eſt verum, quia licèt illud impedimentum ſit temporale ſecundùm ſe; inducit tamen perpetuum effectum, & ponitur exemplum in *gloſ. illa*, ſcilicèt, quod iſte non poteſt Matrimonium contrahere cum hac conjugata, cujus Viro mortuo poterit contrahere cum ea. Et hujuſmodi ſententiæ fuit *Hug. Rich.* 4. *di.* 42. *qu.* 2. *ar.* 2. *c.* 2. & *Rod.*

Circà undecimum reſpondeo. Credo ſine præjudicio quod ſic, quia ſicut notat *Hug.* 3. *qu.* 3. *in principio*, cum dicitur quod filius adoptivus contrahere non poteſt cum filia naturali, naturalis filius, & filia quoad hoc dicuntur legitimus filius, vel legitima filia, ſcilicèt de legitimo Matrimonio nati. Et enim eo conveniunt *Hoſt. Innoc. Ber. e. c.* 1. Nam filius illegitimus non eſt in poteſtate Patris, ut patet *inſti. de nupt.* §. *ult.* & ideò poteſt copulari filiæ adoptivæ Patris, non tamen copulari poſſet filiæ ſpirituali, 30. *q.* 3. *c.* 1. *in gloſ.*

TITU-

TITULUS XIV.

De Impedimento Criminis.

Poſteà conſiderandum eſt de impedimento criminis, ubi videndum eſt

Primò, propter quæ crimina impeditur Matrimonium contrahendum.

Secundò, propter quæ crimina dirimitur Matrimonium jam contractum.

Tertiò, de impedimento Inceſtûs in ſpeciali.

Quartò, de impedimento uxoricidii; Et hæc omnia per ſequentes Articulos examinantur, ſit igitur

ARTICULUS I.

Propter quæ Crimina impeditur Matrimonium contrahendum.

Nunc videndum eſt in hoc Articulo propter quæ Crimina impeditur Matrimonium contrahendum, pro qua re notandum, quod quædam Crimina impediunt Matrimonium contrahendum propter ipſorum enormitatem, ſed non dirimunt jam contractum, quorum primum eſt Inceſtus, ut cum quis ſcientèr cognoſcit ſuam Conſanguineam, vel Affinem uſquè ad quartum gradum incluſivè 32. *q.* 7. *ſi quis viduam*, & *cap. qui dormierit*, & *extra. de eo qui cog. conſang. c.* 1. & 2.

Secundum eſt Interfectio propriæ Uxoris, 32. *q.* 2. *admonere*, & *c. interfectores.*

Tertium eſt Raptus Sponſæ alterius 27. *q.* 2. *ſtatutum.*

* Circà hanc Materiam de Raptu conſule Tridentinum *Seſſ.* 24. *Cap.* 6. undè habentur verſus

Raptaque ſit Mulier, nec parti reddita tutæ
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Quorum verſuum intelligentiam, à Tridentino loco citato, & ab Authoribus ſuprà id differentibus excipias. *

Quartum eſt levatio proprii filii de Fonte ſacro malitioſè, ſcilicèt, ut poſſit Uxorem ſuam debito carnali privare, 30. *q.* 1. *eo autem quod interrogaſtis.*

Quintum eſt interfectio Presbyteri, *extra. de pe. extra. qui Presbyterum.*

Sextum Monialis ſcientèr in Uxorem acceptio 27. *q.* 1. *Hu. qui.*

Et iſti ſex caſus ponuntur in illa *gloſ. illius cap. qui Presbyterum.*

Septimum eſt ſolemnis pænitentia ſecundùm aliquos, & eſt ratio ſecundùm eos, quia ſolemnitèr pænitentes intelliguntur vovere; undè ſub hac regula Eccleſiæ debent vivere, *de pe. di.* 5. *contrarium.* Et cenſentur Perſonæ Eccleſiaſticæ 11. *q.* 1. *aliud.*

Hugo verò dicit, quod quilibet pænitens poteſt Matrimonium contrahere, niſi ſit alicui injunctum nomine pænitentiæ ne contrahat; hoc tamen fallit, ut dicit, in tribus caſibus, ſcilicèt in Uxoricidio, in Raptu Sponſæ alterius, & in Inceſtu, in quibus contrahere prohibentur; & ratio eſt, quia in his Matrimonium contaminatur. Ab his tamen caſibus juvenes excipit. Ambas has opiniones ponit *Hoſti.* Et iſti ſeptem caſus prædicti his verſibus continentur.

Presbyterum, Uxorem necans, natique Patrinus,
Inceſtus, Raptor ſolemnis non ſocientur.

Addunt etiam quidam de illo, qui occidit proprium filium, *extra. de his, qui proprios filios c.* 1. *Goff.* etiam addit de eo qui violat juſtitiam publicè honeſtatis, 27. *q.* 2. *ſi quis ſponſam.*

Licèt autem crimina prædicta, & fortè quædam alia Matrimonium impediant contrahendum, adoleſcentibus tamen, de quibus timetur de incontinentia, poteſt Epiſcopus licentiam dare contrahendi, 33. *q.* 2. *antiqui*, & *cap. in adol ſcentia*, & *extra. de eo qui cog. conſan. ex litteris.* Vel fortè ſufficit diſpenſatio quoad hoc Presbyteri proprii; imò de conſuetudine hodiè non ſervatur rigor iſte, ſcilicèt ut petatur diſpenſatio in hoc caſu. Hæc *Ray.* & *Rod.*

ARTICULUS II.

Propter quæ Crimina dirimitur Matrimonium jam contractum.

Sequitur videre de ſecundo, ſcilicèt propter quæ crimina dirimitur Matrimonium jam contractum.

Circà quod ſciendum, quod crimina, quæ etiam Matrimonium dirimunt jam contractum ſunt tria.

Primum eſt cum quis adulteratur cum aliqua conjugata, & ipſa, vel ipſe machinatus fuit in mortem Uxoris adulteri vel Viri adulteræ cum effectu, ita ſcilicèt, quod mors ſubſecuta fuerit, machinatus inquam, eo animo, ut contrahant poſteà ſimul; tunc enim tales non poſſunt contrahere ſimùl, & ſi contraxerint, ſunt ſeparandi, 31. *q.* 1. *ſi quis.* & *extra. de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluat per adulterium ſuper eo.* Secùs eſt ſi alia de cauſa interfeciſſet, tunc enim non eſſent ſeparandi, ut notat *Hug.* in dicto *cap. ſi quis*, & *Ber.* & *Hoſti.* in dicto *cap. ſuper eo.* Et idem dicendum eſt, ſi mandavit, vel præcepit, vel conſu-

conſuluit interfici, & factum eſt ita. Idem enim eſt, ac ſi interfeciſſet, ſicut notat idem *Hug.* in dicto *cap. ſi quis.*

Si autem in ejus mortem non operatus ſit, ſed tantùm cum interficeretur ratum habuit, non propter hoc Matrimonium dirimetur, quia edictum de Matrimonio eſt prohibitorium; & ille caſus non invenitur prohibitus; & ſic notat *Laur.* & *Ber. extra. de conver. in fide. Laudabilem in gloſ. ultima.*

Quandò verò quis interficit Virum alicujus Mulieris, ut cum ea poſteà contrahat, non tamen eam polluit Viro vivente; tunc ſi tales poſteà contrahant ſimùl, ſecundùm aliquos, ſcilicèt *Hug. Hoſt.* & *Innocen. extra. c. ſuper eo* Matrimonium dirimetur *extra. de conver. in fide laudabilem*; ubi nulla mentio fit de adulterio, & tamen dicitur ibi, quod nec etiam propter fidei favorem ſuſtineatur Matrimonium contractum inter Saracenum conversum, & Chriſtianam, quæ Virum ſuum fecit interfici per illum, adhuc in captivitate Viri conſtitutum. Cum prædictis etiam convenire videtur *Ber.* in prima *gloſ.* ſuper dictum *caput*, quia non dicitur ibi, nec etiam alibi, quod requiratur cum machinatione adulterium.

Secundùm verò alios, ſcilicèt *Goff.* Matrimonium non dirimetur, *31. q. 1. relatum*, & *c. ſi*, ubi fit expreſsè mentio de adulterio, *extra. de eo qui duxit c. ult.* Vndè ſecundùm *Goff.* tria ſunt neceſſaria ad hoc quod Matrimonium dirimatur prætextu machinationis, ſcilicèt Adulterium, Occiſio actualis; & quod eo animo fiat, ut contrahant ſimùl.

Sed dicendum, quod jura quæ *Goff.* adducit, non probant intentum ejus, quia nullum jus invenitur dicens ad hoc requiri machinationem, & adulterium. Intelligendum etiam, quod ſi antè Baptiſmum machinatus eſſet in mortem cum effectu, nihilominùs poſt Baptiſmum eam ducere non poſſet *ar. extra. de conver. in fide. c. 1. §. ad ſi.*

Ad hæc nota, quod ſi qua Mulier in mortem Viri ſui cum aliis fuit machinata, & ipſe aliquem eorum ſe defendendo occiderit, poſt mortem Vxoris aliam ducere poſſet, ſi voluerit. Ipſa verò inſidiatrix, pænitentiæ ſine ſpe Conjugii debet eſſe ſubjecta, ſi tamen ipſa contraxerit, Matrimonium tenebit, *extra. de divor. ſi qua in tex. & gloſ.*

Secundum crimen eſt, cum quis præſtat fidem adulteræ, quod eam ducet poſt mortem Viri ejus legitimi, vel poſt mortem Vxoris ipſius adulterii, *31. q. 1. relatum*, & *extra. de eo qui duxit ſuper hoc*, & *c. ſignificaſti*, & *c. veniens.* Et idem intellige, ſi promiſſio firmata fuerit juramento ſive fidei datione, quia quoad hoc æquivalent, interpoſitio fidei, & præſtatio juramenti, *extra. de his quæ vi. ad aures.*

Sed quæres:

Primò. Quarè hujuſmodi fides data adulteræ dirimit Matrimonium?

Secundò. Pone quod adulter promiſſionem nudam faciat adulteræ de contrahendo poſt mortem Viri ejus, numquid eo mortuo ſi contrahatur, tenebit Matrimonium inter eos contractum?

Tertiò. Eſto quod *Petrus* ſollicitet *Bertham*, ut illa conſentiat ſibi tali pacto, quod ipſe per fidem promittat *Martinæ* ipſius *Berthæ* conſanguineæ, quod poſt mortem Viri ejus accipiet in Vxorem illam, de qua conſuluit ei *Martina.* intendens, & probabilitèr credens, quod *Martina* ei conſulat de ipſamet, ſcilicèt *Bertha*, cui *Petrus* conſentit, & poſteà perficiens illud quod promiſit, *Bertham* de conſilio *Martinæ* poſt mortem Viri *Berthæ*, in Vxorem accipit, modò quæritur utrùm illud Matrimonium teneat?

Quartò. Quid ſi quis contrahat cum aliqua de præſenti, & eam non cognoſcat, quia prævenitur morte, vel Religione; ſed anteaquàm illa moriatur, vel Religionem intret, cum alia contrahat, vel alii fidem det, eamque cognoſcat, numquid illam poterit ducere in Vxorem?

Quintò. Numquid mortua Vxore legitima, confirmatur eo ipſo Matrimonium inter inſciam, & adulterum?

Sextò. Quid ſi quis Vxore prima vivente, cum pluribus contrahat eis inſciis?

Septimò. Quid ſi quis hujuſmodi adulter novum conſenſum cum ſecunda præveniens, contraxit cum alia de præſenti?

Octavò. Quid ſi quis Mulieri conjugatæ, cum qua nondùm adulterium commiſit, dedit fidem de ducendo eam poſt mortem Viri ſui legitimi, & Vxoris ſuæ, ſi ipſe eſt conjugatus, vel contrahit cum ea de facto, numquid ſi contraxerit poſt mortem Vxoris ſuæ, vel Viri adulteræ ſunt ſeparandi?

Circà primum reſpondeo quod de re non vacante promiſſio fidei fieri non debet ut de præbenda, vel hæreditate viventis, ne quis deſideret proximi mortem, & hæc eſt ratio Statuti Eccleſiæ in hoc caſu.

Circà ſecundum reſpondeo. Quidam dicunt quod ſic, quia ut dicitur, *extra. de ſpon. cum apud.* cum prohibitorium ſit Edictum de Matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, admittitur. Non invenitur autem in jure prohibitum Virum contrahere cum adultera poſt mortem Viri ejus, niſi vivente Viro ejus fidem dederit, vel juraverit, vel niſi alter eorum in Mariti mortem propter hoc fuerit machinatus.

Alii

Alii dicunt contratium, quia Sponſalia nuda promiſſione contrahi poſſunt, nec ſolvuntur per Sponſalia fide, vel juramento firmata; Vndè cum adultero nuda promiſſio de contrahendo cauſare videtur illud idem periculum, pro quo fuit facta prohibitio. Vndè volunt, quod in prædicto caſu ſecundo, nomine fidei intelligatur quælibet promiſſio nuda, vel non nuda, quæ promiſſio eſt quaſi quædam deſponſatio de futuro. Et hujus ſententiæ fuit *Hug.* ſicut apparet *31. qu. 1. relatum.* Conſentiunt etiam ei *Ray.* & *Rod.*

Circà tertium reſpondeo quod non, quia *Bertha* ſciens quod ille, ſi daret ſibi fidem, poſteà non poſſet eam habere in Vxorem, fraudulentèr fecit illam perſuaſionem, & fraus nemini debet patrocinari. Si tamen *Bertha* prædictam promiſſionem procuraſſet, non intendens ſupradictam fraudem, ſed potiùs quod *Petrus* utiliorem, & honorabiliorem Vxorem haberet, ſi de conſilio *Martinæ* Vxorem acciperet, & quod accipiendo Vxorem de conſilio *Martinæ* poſt mortem Viri ſui ſibi ſolatioſior eſſet, Matrimonium intèr eam, & *Petrum* contractum teneret.

Tertium Crimen eſt, cum quis adulteram pœnitentialitèr ducit, & cum ea contrahit, quod eſt plùs, quàm fidem de ducendo dare *extra. de eo, qui duxit. Cum haberet, & t. exultare*: facit enim primum Matrimonium, quod non valeat ſecundum, quandò primum Matrimonium fuit legitimum, & verum, nam ſi non fuit verum, ſed tantùm putativum, non impedit Matrimonium ſecundum *extra. de ſpon. veniens*, & *de matrimonio contra. interdictum ex litteris in fine*. Si tamen primum Matrimonium fuit in facie Eccleſiæ contractum, & alterum antè divortium per Eccleſiam celebratum, & contrà Eccleſiæ interdictum cum alia contrahat, peccat, & pœnitentiam agere debet. Sed nihilominus Matrimonium tenet, ut dicitur in *Decretali* proximò allegata.

Circà quartum reſpondeo ſecundùm *Innocen.* quod ſic; ſecundùm autem *Hoſtienſ.* quod non, *extra. de eo, qui duxit in Matrimonium, ſi quis.*

Si veró nullus ſupradictorum trium Caſuum intervenerit, & adulter mortua Uxore ſua, vel Vito adultèræ contraxetit cum ea, quam per adulterium polluit, tenet Matrimonium, *extra. de eo, qui duxit, ſuper hoc ſignificaſti veniens.*

Quod autem dictum eſt ſuprà, quod quandò adulter fidem dederit adulteræ, vel conttaxit cum ea, vivente Viro adultèræ, vel Uxore adulteri, debet ſeparari. Intelligendum eſt utroque ſciente impedimentum, quandò ſic contraxetunt. Si enim alter ignoraret, credens eum, cum quo contraxit, eſſe ſolutum, poſſet cum eo eſſe legitimè ſi vellet; & hoc in odium alterius, & favorem inſcii, qui adulterium non committit, propter bonam fidem quam habuit: *extra. de eo, qui duxit propoſitum*, & *c. veniens*, & *de ſpon. cum in apoſtolica.*

Circà quintum reſpondeo quod non, ſed primus conſenſus ſecundùm Jura fuit adulterinus, & ideò novus conſenſus requiritur ad hoc, ut Matrimonium confirmetur, & valebit non à tempore primi, ſed novi conſenſus.

Eſt igitur in poteſtate Mulieris inſciæ à Vito putativo ſeparari, vel implorare compelli ipſum publicè conſentire, ſi vovit ſpontè; ut in dicto *cap. veniens*, & *extra. de conju. ſer. propoſuit*. Si tamen illa, quæ priùs inſcia fuit, poſt mortem Uxoris certificata de morte ejus ſemèl Copulę carnali conſentit, poſteà reclamare non poterit, ſecundùm *Hoſti. art. in dictis cap.*

Circà ſextum reſpondeo ſecundùm *Hoſtienſ.* locus erit gratificationi, quia quamcumque certificatam de morte primæ Uxoris primò cognoverit, Uxor ejus erit: *art. in dictis cap.* De hoc etiam infrà vide *tit. de impedimento ligaminis in quæſtionibus ultimis.*

Circà ſeptimum reſpondeo illud ſecundum Matrimonium tenet *art.* in illo *cap. veniens*, ſecundùm *Goff.*

Circà octavum reſpondeo. Determinatum eſt in novo jure, quod ſive antè, ſive poſt fidem datam, vel Matrimonium de facto contractum, ſuperſtite tamen legitima. cognoverit eam, omninò ſeparari debent, Si veró nec antè, nec poſt intervenerit carnalis copula, licèt utrique eorum, quia in hoc gravitèt deliquerunt, pęnitencia ſit injungenda, Matrimonium tamen, quod cum ea couttaxit, poſt Uxoris obitum non eſt dirimendum. Cujus tamen contrarium *Hugo.* notavit *31. qu. 1. relatum*. Sed jus eſt expreſsè contrà eum: *extra. de eo, qui duxit, ſi quis Uxorem*, & hujuſmodi ſententiæ ſunt *Ray. Hoſti.* & *Goff.* qui dicunt, quod fortè opinio *Hugo.* ſalvari poreſt de Matrimonio inter tales contrahendo, non autem de Matrimonio dirimendo.

ARTICULUS III.

De Crimine inceſtus.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, de Crimine inceſtus, quo quis cognovit Conſanguineam Vxoris.

Circà quod quæritur.

Vtrùm impediat Matrimonium?

Reſpondeo talem inceſtum duplicitèr intelligi poteſt quis committere, ſcilicèt, aut

antè Mattimonii contractionem, & etiam poſt Sponſalia de futuro, & tunc nullum eſt Mattimonium contractum, propter affinitatem: Vndè ſunt judicio Eccleſię ſeparandi, & Mulier nubere poteſt, Vir autem quantùm eſt de juris rigore non poteſt nubere; Aut poſt contractionem Matrimonii, & hoc etiam dupliciter poteſt intelligi, ſcilicèt, aut de Matrimonio jam contracto, aut de contrahendo poſt mortem Vxoris; primo modo non ſolvit vinculum Matrimonii, tamen inceſtuoſus amittit jus petendi debitum ab Vxore attinente illi, cum qua commiſit inceſtum; *extra. de eo, qui cogno. Conſaug. c.1.* Et etiam ab Vxore non attinente ei, cum qua commiſit inceſtum, *eod. tit. tranſmiſſæ*, tenetur tamen reddere debitum Vxori petenti, ut habetur *eod. cap.*, quia peccatum ejus præjudicare Vxori non potuit, niſi ſceleris conſcia fuerit. Si tamen ignorantèr Sororem Vxoris cognoverit, putans eam eſſe Vxorem ſuam, jurabit quod hoc inſcius fecerit, & reddet, & exiget; illa autem ſine conjugio manere debet *34. qu.1. in lectum*. Si ſecundo modo, ſic non licet ſibi poſt mortem Vxoris Matrimonium contrahere, ut habetur *extra. de eo, qui cogno. conſang. c. 1.* & *c. tranſmiſſæ*. Quod eſt intelligendum, niſi cum eo fuerit diſpenſatum, diſpenſaretur enim cum juvene *eod. tit. c.1. in gloſ.* & *art. ad hoc 33.q.2. in adoleſcentia*, quia tali timetur de incontinentia; ſi tamen ſine diſpenſatione contraxerit, Matrimonium tenebit, quia non eſt prohibitio cum ſtatuto irritante, ſi contrarium factum fuerit; tamen ab illa Vxore ſibi debitum petere non licebit, tenebitur tamen reddere, ut in *cap. tranſmiſſæ*.

Secundùm tamen *Hoſt.* ſecum diſpenſari poteſt, ſi ſit juvenis, de debiti petitione, cum etiam de licentia Eccleſiæ poſſit contrahere, & ſic ſecundùm eum, ſi continere non poſſit, poteſt petere debitum de licentia Eccleſiæ.

Volunt etiam Quidam, quod tales ad tempus ſeparari debeant ad pœnitentiam faciendam, peccant enim ſine licentia Eccleſiæ contrahendo.

Joan. tamen notat *33. qu.2. in adoleſcentia*, quod juvenis ſine diſpenſatione poteſt contrahere, ſed ſenex indiget diſpenſatione.

ARTICULUS IV.

De Crimine Uxoricidii.

Sequitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, de Crimine Uxoricidii.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm in aliquo caſu liceat Uxorem occidere?

Secundò. Utrùm Uxoricidium impediat Matrimonium?

Circà primum reſpondeo. Virum interficere Uxorem contingit dupliciter. Uno modo per judicium civile, & ſic non eſt dubium, quod ſine peccato poteſt Vir zelo juſtitiæ, non livore vindictæ, vel odii motus, Uxorem adulteram in judicio ſæculari de adulterio criminalitèr accuſare, & pœnam mortis à lege ſtatutam petere; non autem in judicio Eccleſiaſtico, quia Eccleſia non habet gladium materialem, ſcilicèt quantùm ad executionem *33. qu.2. inter hæc*.

Aliomodo poteſt ipſam per ſe ipſum in judicio convictam, & ſic extrà actum adulterii, quantumcumque ſciat eam adulteram, nec ſecundùm legem civilem, nec ſecundùm legem conſcientiæ licet; ſed lex civilis quaſi licitum reputat, quod in ipſo actu inveniens eam interficiat, *33. qu.2. inter hæc in gloſ. art.* etiam ad hoc facit *C. ad legem juliam de adulterio. l. Gracchus*. Sed illa lex loquitur quantùm ad pœnæ interficientis mitigationem, non quaſi non prohibens, ſed quaſi hujuſmodi homicidii pœnam non infligens propter maximum incitamentum; ſed Eccleſia ad hoc non eſt ſtricta legibus humanis, ut judicet eum ſine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ Eccleſiaſtico judicio infligendæ, & ideò in nullo caſu licet Vxorem occidere Viro propria authoritate.

Sed contrà hoc objicitur, quod *7. qu.1. ſicut*, dicitur quod Vxor à Viro judicari debet eo vivente.

Reſpondeo ſecundùm *Joan.* hoc eſt verum eam in domo corrigendo *23. qu. 4. duo iſta*, ſed non verberando, quia illa ſunt ab ingenuis aliena. *C. de repu. conſenſu*: Vndè poteſt eam temperatè caſtigare, cum ſit de familia ejus, ſicut Dominus ſervum, ſed non poteſt eam in foro judicare, quia nullus poteſt ſibi, vel ſuis jus dicere *ff. de juriſdic. O. judi. qui juriſdictioni*. Quinimò ſi Vir flagellis, vel fuſtibus verberaverit Vxorem, niſi pro cauſis in jure expreſſis, dabit ei tertiam partem donationis, quam dederat ei propter nuptias *in authen. ut li. matri, vel aviæ §. ſi quis autem*. Si autem non dedit donatum propter nuptias, punitur in quarta parte totius ſubſtantiæ ſuæ, ſi ſubſtantia ejus non excedit quadringentos

au,

aureos; ſi autem excedat, centum aureos dabit ei. *C. de repu l.2.* Clerici tamen poſſunt Vxores ſuas ſi peccaverint cuſtodire, & ligare in domo ſua præter necem, & eas cogere poſſunt ad jejunia ſalutaria, ita tamen, quod cum eis non comedant, donec pœniteant, *33. qu. 2. placuit*, Hoc autem ſecundùm *Joa.* Laici non poſſunt facere Vxoribus ſuis.

Ad hæc nota, quod ſecundùm Leges Patri datur jus occidendi quemlibet adulterantem cum Filia, quam habet in poteſtate, & nulli alii Parenti datur hoc jus. Non tamen ubicumque deprehenderit Pater, ei permittitur occidere, ſed ſolùm ſi in domo ſua, vel ſui Generis deprehendat, ita tamen quod utrumque ſimùl occidat, & hoc incontinenti faciat, *ff. de actionibus l. patri.*

Maritus autem tantùm poteſt occidere humilem perſonam, cui non debet reverentiam, ſed ſi invenerit in domo ſua, non in domo Soceri, *ff. e. marito*. Hæc *Hoſt.*

Circà ſecundum reſpondeo. Triplicitèr contingit Vxorem occidere, ſcilicèt, aut perſequendo culpam, ut quandò propter adulterium occiditur; aut perſequendo naturam, quandò ſcilicèt propter odium perſonæ; aut perſequendo Matrimonium, quandò ſcilicèt Vir occidit Vxorem, ut contrahat cum adultera; Primo modo eſt peccatum magnum, ſecundum majus, tertium maximum; Primo modo, & ſecundo impedit Matrimonium contrahendum, ſed non dirimit jam contractum, *33. qu. 2. interfectores*, Tertio modo reſpectu aliarum perſonarum ſimilitèr impedit Matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum, reſpectu verò adulteræ impedit, & dirimit, *extra. de eo, qui duxit ſuper eo, & c. ſignificaſti.*

TITULUS XV.

De diſparitate Cultus,

DEindè conſiderandum eſt de diſparitate Cultus.

Primò de Infidelium Conjugio.

Secundò de ipſorum Divortio,

Tertiò de eorum Prole.

Hæc tria per tres ſequentes Articulos conſiderantur, ſit igitur

ARTICULUS I.

De Infidelium Conjugio.

VIdendum nunc eſt de Infidelium Conjugio.

Circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primo. Vtrum Fidelis poſſit contrahere cum Infideli?

Secundò. Vtrùm Matrimonium poſſit eſſe inter Infideles?

Tertiò. Vtrùm Matrimonium eſſe poſſit inter Infideles diverſorum rituum, puta Judæi cum Pagana?

Quartò. Eſto quod in Matrimonio infidelium interveniret pactum hoc, ſcilicèt, quod quandò vellent dato libello repudii ab invicèm ſeparentur, numquid Matrimonium eſſe inter eos?

Quintò Vtrùm Matrimonium infidelium excuſet actum conjugalem à peccato?

Circà primum reſpondeo. Circà iſtam materiam dicendum, quod aliud jus fuit antè legem Moyſi, aliud tempore legis, aliud tempore Evangelii. Antè legem enim poterat contrahere Fidelis cum Infideli, quia nulla lege prohibebatur, ſicut fecit Joſeph cum Ægyptiaca *Geneſi 41.* & Moyſes cum Madianitide, *Exod. 3.* Tempore autem legis fuit eis prohibitum contrahere cum Chananæis ſpecialitèr, propter earum perverſitatem, & obſtinationem in infidelitate, propter quam etiam Dominus mandaverat eas occidi: undè *Deuter. 7.* dicitur *Non inibis cum eis fœdus, nec ſociabis cum eis conjugia.* Non fuit autem prohibitum cum omnibus Infidelibus generalitèr; undè non licebat contrahere cum Chananæis, niſi relicto cultu Idololatriæ converterentur ad fidem, ſicut contraxit Naaſon cum Raab, de qua genuit Booz *Matthæi 1.* Cum aliis verò licebat, maximè quandò non timebatur periculum ſubverſionis. Tempore verò Evangelii non licet contrahere cum ullo Infideli Matrimonium, nec ſimplicitèr, nec ſub conditione convertendi ad fidem. Sponſalia tamen licet contrahere, non quidem ſimplicitèr, ſed ſub conditione, ſcilicèt, ſi convertatur ad Fidem *28. qu. 1. §. bis, & c. cave. & c. non oportet.* In quo etiam *capite* notat *Hug.*, quod Matrimonium contractum cum Infideli, etiam ſub conditione convertendi ad fidem, non valet. Sponſalia verò ſine conditione convertendi non tenent, contracta verò ſub tali conditione valent. Sed poſt converſionem opus eſt novo conſenſu ad Matrimoniũ, quia primus fuit ad Sponſalia tantùm.

Sed attendendum, quod Infidelis poteſt quis duplicitèr dici; uno modo quia caret fide, & talis diſparitas ubi eſt, benè impedit Matrimonium contrahendum, ſed non dirimit jam contractum, ut ſi Catholicus contrahat cum Hæretica baptizata. Et hoc notat *Hug. 28. qu. 1. Cave*, inquit, *Ambro. Chriſtiane, ne Judæam, aut Gentilem, aut Alienigenam,* ideſt *Hæreticam, vel alienam à fide tua accerſias tibi Vxorem.* Sed hoc dicit *Ambroſius*, non quia Matrimonium contractum cum eis non ſit verum, ſed quia periculoſum. Alio modo dicitur quis Infidelis, quia caret fidei Sacra-

men.

mento, ſcilicèt Baptiſmo; qui Sacramentorum eſt Janua, & Fundamentum; & cum tali, licèt etiam fidem habeat, non poteſt fidelis contrahere ſecundùm Sacramenta Eccleſiæ, & ſi contrahat, nihil facit, undè dirimitur Matrimonium jam contractum, & hoc notat *Hug. diſt. 32. §. verum.* Ad hoc etiam facit illud *caput cave, verſic. ſi Chriſtiana ſis non eſt ſatis, niſi ſitis ambo initiati Sacramento Baptiſmatis*. Ratio autem quare non tenet Matrimonium contractum inter fidelem, & infidelem, qui Baptiſmum non ſuſcepit (quidquid dicunt alii) eſt, quia jura reddunt fidelem illegitimam perſonam ad contrahendum cum tali infideli; undè 28. *qu. 1.* ſic dicitur, *non niſi ejuſdem religionis, & fidei maneant copulata conjugia*. Et ſimile dicit *verſiculus* prædictus *ſi Chriſtiana ſis* Hujuſmodi autem Inſtitutionis fuit ratio congrua, quia non decet contrahere Matrimonium, in quo non eſſet ratio Sacramenti; ſed in Matrimonio tali non eſt ratio Sacramenti, quia non poſſet habere rationem Sacramenti ex parte Conjugis unius, & non habere ex parte alterius; Ille autem, qui non eſt baptizatus, nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt, ut ſuprà viſum eſt, & ideò non tenet Matrimonium contractum inter baptizatum, & non baptizatam, etiamſi credat omnes fidei articulos; ut oſtendit dictus *verſiculus ſi Chriſtiana*, quia exponendus eſt ſecundùm *Gloſ.*, ideſt, *Cathetizata*.

Circà ſecundum reſpondeo quod ſic, *extra. de divor. gaudemus*. Conſiderandum autem eſt, quod Matrimonium eſt inſtitutum in officium, in remedium, in Sacramentum, & in fœdus humanum; ut etiam dictum eſt ſuprà, & iſta habet apud fideles plenè, apud verò infideles ſemiplenè. Eſt enim in officium procreandi prolem, ſed apud fideles ad Cultum Dei, apud infideles non. Eſt etiam in in remedium, quod excuſat actum conjugalem à culpa; ſed apud fideles cum hóc etiam datur gratia remittens concupiſcentiam ratione benedictionis adjunctæ, apud infideles autem non datur gratia. Eſt etiam in Sacramentum, quia ſignificat unionem Dei, & animæ, ſive Divinæ Naturæ, & humanæ; Sed apud fideles ſignificat actu, apud infideles autem tantùm aptitudine. Prima ratio Sacramenti Matrimonii conſiſtit maximè in ratificatione vinculi, apud infideles autem non habet ratificationem perfectam, & hoc propter defectum Sacramenti fidei, & propter ſtatutum, quia in tali ſtatu junctus eſt Vxori, in quo poteſt uniri vinculo fortiori, ſcilicèt ſuſcipiendo Sacramentum Baptiſmi, & Chriſto alligari, à quo ſtatu non poteſt prohiberi. Et ideò in caſu poteſt illud infirmari, propter quod *Auguſtinus* dicit; *Non eſt ratum Conjugium, quod ſine Deo eſt*, & habetus 28. *qu. 2.* habet tamen ratificationem, ut ſolvi non poſſit utroque in illo ſtatu manente. Eſt etiam in quoddam fœdus humanæ ſocietatis, ſed apud fideles eſt quoddam fœdus ſocietatis indiſſolubilis, apud verò infideles eſt fœdus ſocietatis ſolubilis, ſcilicèt in caſu, ut dictum eſt ſuprà.

Circà tertium reſpondeo. *Hug.* notat 28. *qu. 1. §. verum*, quod ſic, & quod diſparitas cultus non impedit Matrimonium, niſi inter fidelem, & infidelem, & quod prohibitio juriſgentium, de qua dicitur *diſt. 1. jus gentium*, non eſt adeò efficax, quin contrahi poſſit Matrimonium inter tales.

Alii dicunt, quod licèt Matrimonium ſit de jure naturali perfectum, recipit tamen determinationem à jure ſcripto, & Divino, vel humano; undè licèt tales non impediantur contrahere per jus naturale, nec per jus Divinum, nec per jus canonicum, quia Eccleſia non judicat de his qui foris ſunt 1. *Corin. quinto*, poſſunt tamen impediri per propria, & ſpecialia ſtatuta ipſorum, quia etſi nihil ſtatuere poſſunt circà Matrimonium inquantùm eſt Sacramentum, poſſunt tamen inquantùm eſt ibi fœdus humanum; Et hæc eſt poſitio *Pet. 4. diſt. 39. qu. 1. art. 2.*

Circà quartum reſpondeo quod non; quia talis conditio eſt contrà ſubſtantiam Matrimonii. Si verò non intervenit, licèt hoc poſteà contingat de facto, eſt Matrimonium inter eos; *extra. de divor. quanto*, hæc in *Gloſ. extra. de conſang. de infidelibus*.

Circà quintum reſpondeo. Tria bona Matrimonii, ſecundùm quod ſunt in Matrimonio excuſant actum conjugalem à peccato; quia igitur in conjugio fidelium ſunt completè, excuſant completè; quia verò in Conjugio infidelium ſunt incompletè, excuſant incompletè. In Matrimonio enim fidelium eſt bonum prolis in generatione, & educatione ad Cultum Dei, Bonum fidei, non tantum humanæ, ſed etiam Divinæ, quia Conjuges ſervant ad invicèm ſibi fidem, & ad Deum; Bonum Sacramenti quoad ſignificationem veram, & non tantùm veram, ſed etiam perfectam, quia perpetuam, quia illud Matrimonium eſt indiſſolubile. Eſt etiam ibi ſignificatio actu, non aptitudine tantùm. In infidelibus autem deeſt educatio Prolis ad cultum Dei, & Fides Divina, ſi ſit etiam ibi fides ad hominem, non refertur ordinatè quoad Deum. Deeſt etiam ibi perpetuitas, & actualitas ſignificationis, ideò tale Matrimonium eſt imperfectum, & imperfectè excuſat conjugalem actum; undè nota quod fideles in illo actu vitare poſſunt pœnam, & acquirere gloriam, quia ipſis tùm propter meritum fidei, tùm propter benedictionem Eccleſiæ, non tantùm datur remedium, quod præſervat à culpa, ſed etiam datur

tur gratia, quæ remittit concupiſcentiam. Infideles verò quidem quia conjuguntur ſecundùm Inſtitutionem Divinam vitant culpam, & per conſequens pœnam, niſi affectio libidinoſa interveniat, quæ etiam apud Chriſtianos actum conjugalem fędat, non tamen acquirunt palmam, quia nulla datur eis gratia, propter defectum fidei, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Hæc *Bona. 4. diſtin. 39. art. 3. c.*

ARTICULUS II.

De Divortio Matrimonii Infidelium.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, de Divortio Matrimonii Infidelium.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Fidelis converſus teneatur diſcedere ab Infideli?

Secundò, Quid ſi Infidelis converſus habeat plures Uxores?

Tertiò. Quid ſi eodem momento Infidelis contraxit cum duabus, dicens, *accipio vos ambas in Uxores*; quæ erit Vxor ex iſtis?

Quartò. Vtrùm Matrimonium Infidelium in gradu prohibito contractum, quandò convertuntur ſit ſeparandum?

Quintò. Vtrùm converſus ad fidem poſſit contrahere cum alia perſona, Conjuge infideli vivente?

Sextò. Quid ſi Fidelis priùs, ſcilicèt, dum eſſet Infidelis ſecundùm ritum ſuum repudiavit legitimam Vxorem?

Septimò. Sed numquid Vir jam converſus ad fidem Vxori reſtitui debet injuſtè per hujuſmodi repudium ſpoliatæ, ſi hoc petat?

Octavò. Ponatur quod primò credat unus, & alter diſcredat, & nolit cohabitare, & fornicetur, & poſteà convertatur; numquid poſtea reddendus eſt ei Vir ſuus, an ille poteſt excipere injuriam dimiſſionis, vel fornicationis?

Nonò. Vtrùm Vir priùs converſus ad Fidem Vxori à ſe repudiatæ, poſteà ad Fidem converſæ fornicationem objicere poterit pro eo, quod alii poſt repudium nupſerit?

Decimò. Numquid ei fornicationem objicere poterit, quam aliàs antè Baptiſmum commiſit?

Vndecimò. Quid ſi talis talem recipiat, & eam cognoſcat; numquid poteſt ad ſacros Ordines promoveri?

Duodecimò. Vtrùm Converſus ad Fidem poſſit ingredi Religionem, vel Subdiaconus fieri, invita Vxore remanente in infidelitate volente tamen cohabitare?

Tertiodecimò. Vtrùm Conjux infidelis dimiſſus poſſit illo vivente cum alia perſona contrahere?

Quartodecimò. Vtrùm ſolvatur Matrimonium ſi fiat infidelis alter Conjugum, ſpecialitèr quoad Fidelem?

Quintodecimò. Vtrùm Conjux Fidelis teneatur diſcedere ab alio Conjuge in hæreſim lapſo?

Sextodecimò. Eſto quod Conjugum fidelium alter labatur in infidelitatem, & propter hoc Fidelis ſeparetur ab Infideli, numquid Infideli ad Fidem revertenti debet alter Conjux fidelis reſtitui; & numquid Religionem intrare poterit invito Fideli ad Fidem redeunti?

Decimoſeptimò. Sed quarè tenetur, ſive cogitur Vxorem recipere emendatam de fornicatione ſpirituali, non tamen de carnali?

Decimoctavò. Quid ſi quis non Excommunicatus, contrahat cum Excommunicata?

Decimononò. Utrùm propter quodcumque peccatum, poſſit Uxor dimitti?

Circà primum reſpondeo de diſceſſu fidelis Conjugis ab infideli alitèr eſt judicandum pro tempore primitivæ Eccleſiæ, alitèr pro tempore Conſtantini Imperatoris, & temporibus illi propinquis, alitèr pro moderno tempore: Primo enim tempore paſſim convertebantur ad fidem Judæi, & Gentiles; & ideò Conjux fidelis poterat habere ſpem probabilem de converſione Conjugis infidelis, etiamſi converſionem non promitteret. Et ideò tunc erat conſilium, non præceptum commanere infideli cohabitare volenti, ſive Judæo, ſive Gentili, pro quo tempore *Apoſtolus 1. Corinth. 7.* dicit, *ſanctificatus eſt Vir infidelis per Mulierem fidelem, & ſanctificata eſt Mulier infidelis per Virum fidelem.* Secundo verò tempore erant obſtinati Judæi, Gentiles verò ſatis de facili convertebantur ad fidem, & ideò tunc non erat tutum fideli cum infideli Judæo cohabitare, nec ſpes erat de converſione Gentilis; & ideò tunc conſilium erat commanere infideli Gentili, non tamen Judæo, niſi promitteret converti; undè pro his duobus debet intelligi conſulere *Apoſtolus 1. Cor. 7. Si quis frater habet Uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat eam.* Nunc verò utrique pro majori parte obſtinati videntur, & ideò ubi infidelis diligentèr, & ſufficientèr monitus converti noluerit, non permittetur fidelis cohabitare ei, ſive ſit Gentilis, ſive Judæus, propter corruptionis periculum evitandum, quia ſemper præſumitur, ubi nolunt converti, quod nolint cohabitare ſine contumelia Creatoris: & pro iſto tempore intelligitur illud,

illud, 28. *q.1.* *Judæi non poteſt*, inquit, *infidelis in ejus conjunctione manere quæ jam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem.*

Si autem voluerit converti, aut hoc vult, & promittit, vel offert antequam poſt converſionem ſui Conjugis exercuerit aliquem actum fidei contrarium, aut poſt; primo modo Conjux converſus non tenetur ab eodem diſcedere, ſed tenetur ſuum Conjugem maritali affectione tractare. Non enim ſibi poteſt objicere ſpiritualem fornicationem, quam ambo paritèr exercuerunt. Secundo modo eſt in poteſtate Fidelis ab Infideli diſcedere quantùm ad cohabitationem & thorum, non tamen quantùm ad vinculi matrimonialis ſolutionem. Hæc *Rich.4. di.39. q.3. ar.1. c.*

Circà ſecundum reſpondeo. Cum habere plures Uxores ſit contra Legem Naturæ, cui etiam Infideles ſunt adſtricti, non eſt verum Matrimonium Infidelis, niſi cum illa cum qua primò contraxit; undè ſi ipſe cum omnibus Uxoribus ſuis convertatur, debet manere cum prima, & abjicere alias. Si autem prima converti noluerit, & aliqua earum convertatur, idem jus habet contrahendi de novo cum illa, quod haberet cum alia, de quo poſteà dicetur. Hæc *Tho. 4. di. 39. ar.3. c.4.* Idem dicit *Hoſt. de divortio gaudemus* in caſu, quo prima eſt mortua.

Circà tertium reſpondet *Rod.*, quod neutra, niſi fortè altera illarum ſit talis, quod cum illa contrahere non poſſet, in quo caſu Matrimonium cum reliqua teneret, ſicut *Hug.* notavit.

Circà quartum reſpondeo ut ſuprà, *eo. tit. de Conſanguinitate.*

Circà quintum reſpondeo. Conjux infidelis, aut vult habitare cum converſo ad fidem ſine contumelia Creatoris, & ſcandalo ipſius Converſi, aut non. Primo modo non licet Converſo contrahere cum alia perſona vivente Conjuge infideli, licèt non ſit cogendus cohabitare ſibi, 28. *q.2. ſi Infidelis, §. hoc diſtinguendum.* Cujus ratio eſt, quia in hoc caſu non eſt ſolutum inter eos vinculum matrimoniale, quia quoad hoc Infidelis Conjux non injuriatur Matrimonio, nec Matrimonii conditioni, nec Marito. Si verò non vult cohabitare, ſolvitur vinculum matrimoniale inter eos, quia injuriatur Matrimonio, & tunc Converſus aliam ducere poteſt. Et ſic poteſt intelligi illud 1. *Cor. 7. ſi Infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi.*

Dicitur etiam in dicto *Paragrapho*, quod diſcedentem non oportet ſequi, & ea vivente aliam ducere licet; hoc non eſt intelligendum, niſi de his, qui in infidelitate ſibi copulati ſunt. Si autem vult cohabitare, non tamen ſine blaſphemia Chriſtianæ Fidei, adhuc in hoc caſu ſolvitur vinculum matrimoniale inter eos, quia directè injuriatur Matrimonii conditioni, in quo caſu intelligitur illud quod dicitur in *Capite* ſupradicto, ſcilicèt, quod contumelia Creatoris ſolvit Jus Matrimonii, & tunc Fidelis poteſt aliud Matrimonium contrahere. Si autem vult cohabitare ſine blaſphemia Chriſtianæ Fidei, non tamen ſine ſcandalo Conjugis fidelis, quia conatur ipſum pervertere, adhuc in hoc caſu Converſus poteſt aliud Matrimonium contrahere, quia ſolutum eſt vinculum primi Matrimonii, per hoc quod Infidelis injuriatur enormitèr Fideli Conjugi; & ſic patet quod vinculum Matrimonii Fidelis cum Infideli ſolvitur in tribus caſibus; unde verſus

Deſere ſpernentem, vel blaſphemare volentem,
Vel te credentem ſcelus ad mortale trahentem,
Nam ſunt abque mora tunc vincula rupta priora.

Propter tamen cauſas prædictas non ſolveretur matrimoniale vinculum quod eſſet ratum, ſed inter Infideles non eſt Matrimonium ratum, ut dictum eſt ſuprà, & habetur 18. *q.1. circa principium.* Hæc *Rich. 4. di. 39. q.2. ar.2. c.*

Ex prædictis patet, quod eo ipſo, quod alter infidelium Conjugum convertitur ad fidem, altero in infidelitate remanente, non ſolvitur inter eos vinculum conjugale; ſed quia non eſt ratum eſt diſſolubile, & per prædictam converſionem diſponitur ad diſſolvendum. Sed Infidelem nolle cohabitare cum Fideli, aut non ſine blaſphemia Fidei Chriſtianæ, aut non ſine ſcandalo Conjugis fidelis, vinculum prædictum diſſolvit. Hæc *Rich.* ubi ſuprà. Nec oportet illam ſolutionem fieri per judicium Eccleſiæ, cum Eccleſia non judicet de Infideli, 28. *q.2. ſi Infidelis in gloſ.* Alii autem dicunt quod debet fieri per judicium Eccleſiæ, quod ſi Infidelis non vult comparere, Eccleſia poteſt, & debet ſententiare. Alii autem dicunt, quod non ſolvitur vinculum Matrimonii inter eos donec Converſus contrahat aliud Matrimonium, quia ſi Infidelis poſt illas blaſphemias converteretur ad Fidem, antequàm Converſus aliud Matrimonium contraxiſſet, primò Converſus aliud Matrimonium contrahere non poſſet. Et hujuſmodi ſententiæ videntur eſſe *Ray.* & *Hoſt.* & ſecundùm *Rich.* ubi ſuprà, difficile eſt videre ſi primi Matrimonii vinculum non eſt primò ſolutum, quomodò ſequens Matrimonium ſit legitimum; undè ſecundùm ipſum, antequàm contrahatur Matrimonium ſecundum, ſolvitur primum, ut dicitur in *gloſ.* illius *cap. ſi*

Infi-

Infidelis. Et tamen ſi antè contractum ſecundi Matrimonii alius Conjux converteretur, non liceret primo Converſo ſecundum Matrimonium contrahere vivente alio; non quia per converſionem alterius reſtitueretur vinculum primi Matrimonii quaſi jure poſtlimini, ut quidam dicunt, quia ad cauſandum vinculum Matrimonii requiritur conſenſus mutuus, ſed quia impedimentum cauſaretur, quo alius alio vivente cum alia perſona Matrimonium contrahere prohibetur, 28. *q.2. ſi Infidelis in gloſ.*

Ibi tamen dicitur, quod reſtituitur vinculum Matrimonii, ſed exponendum eſt, ut dictum eſt. Hæc *Ric.* ubi ſuprà in fine. *Rod.* autem notat, quod ſi aliquis prædictorum trium caſuum ſit notorius, poterit Fidelis contrahere cum alia non expectato judicio Eccleſiæ, niſi ad habendum ſolemnitates inſtitutas ab Eccleſia, ſi autem dubitetur de illo caſu, dicendum eſt, ſicut *Hug.* notat 28. *q. 2. ſi Infidelis*, ſcilicèt, quod Epiſcopus, ſive Eccleſia debet ad eam mittere aliquos, qui voluntatem ejus requirant, ſuper illo caſu, vel recipere probationem ſuper hoc, ſi poſſit haberi, & illa voluerit reſpondere. Aut ſi fortè non inveniatur alius aliam ducere non debet, ſi tamen ducat, Matrimonium erit verum, dùm tamen ibi ſit aliquis illorum trium caſuum.

Laudat autem *Goff.* quod fidelis teſtes adhibeat, cum infidelis requiſitus cohabitare recuſat, vel cohabitans blaſphemat, vel cum eum trahere nititur ad mortale peccatum; aliàs ſi dubitaretur de ſecundo Matrimonio; non jus, ſed probatio deficeret, & Eccleſia ſecundùm allegata judicaret.

Circà ſextum reſpondeo, cum tale repudium contrà Legem Naturæ ſit, & Dominus reprobaverit, *Matth.* 19. numquàm ea vivente accipere aliam poterit, niſi in tribus caſibus ſupradictis, *extra. de divor. gaudemus.* §. *qui autem.* Hæc *Ray.*

Circà ſeptimum reſpondeo quod non, ſi adhuc remaneat Infidelis, quia ſecundùm *Apoſtolum* 1. *Cor.*7. Frater aut ſoror non eſt in hujuſmodi ſervitute ſubjectus, ſed ſi Virum converſum, & ipſa converſa ſequatur, antequàm propter aliquem trium caſuum ſupradictorum ille aliam legitimam ducat Uxorem, eam recipere compelletur, ut patet in dicto *Paragrapho*, & ibidem §. *quod ſi converſus*.

Circà octavum reſpondeo. Si Conjuges veniant ſucceſſivè ad Fidem, ſi neuter alterum dimiſit, nec fornicationem commiſit, cogendi ſunt in ſimùl cohabitare, & ſe affectione matrimoniali ad invicèm tractare. Si autem alter ab altero diſceſſerit, aut Fidelis diſceſſit ab Infideli, & hoc liberè potuit ſine culpa; undè in nullo ſibi præjudicatur. Aut Infidelis diſceſſit à Fideli, & tunc poteſt Fidelis etiam poſtquàm venit ad Fidem excipere; & ſi vult, poteſt eam accipere; tamen cogi non debet, quia ſtatim eſt ab ea abſolutus, ſcilicèt, quoad cohabitationem; non poteſt tamen ea vivente cum alia contrahere. Sed de Fornicatione intelligendum eſt, quia primò Converſus aut dedit ei occaſionem fornicandi, ut quia repudiavit eam, vel noluit cohabitare ei volenti cohabitare ſine contumelia Creatoris, aut non; ſi dedit, non poteſt propter fornicationem excipere, ſi non dedit, poteſt excipere. Hæc *Rich.*

Circà nonum reſpondeo quod non, *extra. de divor. gaudemus in fin.*, quia ibi dicitur in *gloſ. Intelligitur contraxiſſe legitimè, quia Legis ſuæ contraxit authoritate*, & 23. *q.4. qui peccat. ar. extra. de frigid. fraternitatis.*

Circà decimum reſpondeo. Baptiſmus omne crimen anteà commiſſum abluit, quoad Deum, non tamen tollit fornicationem illam quatenùs reſpicit Virum, quia crimen illud commaculat tàm Uxorem, quàm Maritum, 32. *q.1. conjugio.* Et ſic jus, quod ex illo peccato competit Viro, remanet ei ſalvum, & ſic poteſt excipere contrà illam, hoc notatur *extra. de divor. gaudemus in gloſ. ulti. Hugo* verò dicit quod poteſt, 28. *q.2. ſi Infidelis*, ſed malè &c.

Circà undecimum reſpondet *Rod.* quod ſic ſecundùm *Hug.* 28. *q.2. ſi Infidelis*; ſed certè dicendum eſt quod non, quia, ut habitum eſt ſuprà, Baptiſmus irregularitatem non tollit; vide de hoc ſuprà *l.4. ti.4. ar.1. q.3.*

Circà duodecimum reſpondeo. Opinio *Hug.* eſt 28. *q. 2. ſi Infidelis*, quod Infidelis moneri debet, ut convertatur, & ſi dicat ſe velle converti, tunc eſt expectanda, ſi verò dicat ſe nolle converti, non expectabitur ſi contradicat. Alii autem dicunt, quod ea invita poteſt Monachus, vel Subdiaconus fieri, & imputet ſibi quod non convertitur. Hujus opinionis eſſe videtur, *Hoſti. ar. extra. de conver. conju. c. ult. Tho.* verò notat 4. *di.39. ar.5. q.4.*, quod ſi poſt converſionem Viri ſit aliqua ſpes probabilis de Uxoris converſione, non debet Vir emittere votum continentiæ, vel ad aliud Matrimonium tranſire, quia difficiliùs Uxor converteretur ſciens ſe Viro ſuo privatam eſſe. Si autem non ſit ſpes, poteſt ad ſacros Ordines, vel ad Religionem accedere, priùs requiſita Uxore, quod convertatur. Etſi poſtquàm aliquod prædictorum fecerit convertatur Uxor, non eſt Vir ejus ſibi reddendus, ſed imputare ſibi debet in pœnam tardæ converſionis, quod Viro ſuo privatur.

Circà tertiumdecimum reſpondeo. Hic fuerunt opiniones diverſæ, ut accipi poteſt

ex

ex dictis, 28. *q.* 2. *ſi Inſidelis in gloſ.* Quidam enim opinati ſunt Infidelem poſſe contrahere aliud Matrimonium, non tamen antequàm Fidelis aliud Matrimonium contrahat, vel ſolemne votum continentiæ faciat, ſed poſt, quia poſtquàm Fidelis contraxit vel ſolemnitèr vovit, ſibi non remanet Jus aliquod in Conjuge Infideli; undè Vir Infidelis nullo jure obligatur ad non contrahendum, quia ex quo matrimoniale vinculum eſt inter ipſum, & Fidelem ſolutum, jus naturæ non prohibet Infidelem contrahere, nec Jus Divinum, quod ego ſciam, nec Statutum Eccleſiæ, quia Statuta Eccleſiæ non ligant Infideles non baptizatos.

Alii dicunt, quod Infidelis manens infidelis in vita alterius, non poteſt contrahere niſi poſt vitam, quia licèt inter ipſam, & Fidelem ſit ſolutum conjugale vinculum quantum ad eſſentiam, remanet tamen quantum ad obligationis efficaciam in Infideli propter culpam ſuam. Nec ex hoc ſequitur, quod obligetur ad perpetuam continentiam, quia ſi convertatur ad Fidem, contrahere poteſt, poſtquam alter contraxit, vel ſolemniter vovit. Et hæc videtur eſſe opinio *Tho* 4. *di.* 39. *ar.* 5. *c.* 3. & *Pet.* 4. *di.* 39. *q.* 2. *ar.* 3. Hæc *Rich.* dicit 4. *di.* 39. *q.* 2. *ar.* 3. *c.*

Goff. verò circà hoc notat, quod Matrimonium ſolvi dicitur inter Fidelem, quia ipſe in tribus caſibus ſupradictis ſine peccato contraxit. Infidelis verò qui in matrimonialibus peccat odio nominis Chriſtiani, ſine peccato non contraxit, vel Eccleſia non curavit dicere de Fidelibus. (*Quid enim ad nos de his, qui foris ſunt*, inquit *Apoſtolus*) & idcò dicit tantùm de Fideli.

Circà quartumdecimum reſpondeo quod non, *extra. de divor. quaſivit*. Et hoc duplici ratione, una eſt ut præcludatur malis via ſimulationis, & deceptionis, qui quandoque hæreſim fingerent, & ab ea, poſtquàm relictus nupſiſſet, reſilirent, & nuberent cui vellent. Secunda ratio eſt quia Matrimonium Fidelium omninò eſt indiſſolubile, tùm quia perfectam habet ſignificationem, & ſignificat unionem Divinę Naturæ, & humanæ ut indiſſolubilem; tùm quia eſt fundatum ſuprà Baptiſmum, qui imprimit Characterem indelebilem; undè *Innoc. extra. de divor. quanto.* dicit, quod Sacramentum Fidei, ideſt Baptiſmus, quod ſemel admiſſum numquàm amittitur, ratum efficit Conjugii Sacramentum.

Circà quintumdecimum reſpondeo quod ſic, ſi obſtinatè perſeveret in hæreſim & hoc propter ſubverſionis periculum, ne patronus turpitudinis ejus eſſe videatur. Si autem redeat ad Fidem, tunc diſtingue, ut continet reſponſio ſequentis quæſtionis; de hoc etiam vide ſuprà *eod. lib.* in illa *quæſtione; Utrùm propter fornicationem ſpiritualem &c.*

Circà ſextumdecimum reſpondeo. Aut ſeparati ſunt Judicio Eccleſiæ, aut non. Si ſic, tunc Fidelis Religionem intrare poterit altero invito, licèt redeat ad Fidem. Si non, ſed Fidelis ab Infideli propria authoritate receſſit ſine conſenſu alterius Religionem intrare non poterit, *extra. de divor. de illa.* In utroque tamen caſu ſecundùm *Ber.* & *Hoſt. in ſum. tit. de divor.* ſive fuerint ſeparati Judicio Eccleſiæ, ſive ſine Judicio Eccleſiæ, ſi nolit Fidelis Religionem intrare, cogi debet ad alterum redire, *extra. de divor. quanto*, non obſtante ſpirituali fornicatione ejus, cum jam ſit emendatus, & incipiat eſſe quod non fuit *di.* 50. *Ferrum Laur.* tamen dixit, quod quando ſeparati fuerunt judicio Eccleſiæ, Fidelis non eſt cogendus recipere Infidelem. Secùs autem eſt de fornicatione carnali, propter quam ſive ſeparati fuerint Judicio Eccleſiæ, ſive ſine Judicio Eccleſiæ, dummodo illa fornicatio ſit publica, non tenetur innocens nocentem recipere, niſi velit, licèt ſe correxerit, *extra. de conver. con. gaudemus.* Et hæc ſeparatio fit tantùm quoad mutuam ſervitutem, quia vinculum Matrimonii non diſſolvitur, cum alter Fidelium Infidelis efficitur, ut patet in dicto *capite quanto.* Hæc *Ber extra. de conv r. conju. mulier.* & in *capite* præallegato, *extra. de divor. quanto.*

Circà decimumſeptimum reſpondeo, quia ſi Vir Uxorem poſt ejus fornicationem carnalem cognoſceret, ea mortua propter defectum Sacramenti, promoveri non poſſet, & ſic ei præjudicium fieret 33. *di. Laici*, quod non contingit in fornicatione ſpirituali, quia per pænitentiam eſt purgata. Item in fornicatione carnali polluitur corpus & anima; ſed in ſpirituali ſolùm anima; & in carnali fornicatione non tantùm fit in anima, quod diſpliceat Viro, ſed etiam in corpore, quod non fit in ſpirituali. Et Vir magis ſcandalizatur, & offenditur ex eo quod fit in corpore, quàm ex eo quod fit in anima, & ita eſt ei majoris ſcandali cauſa. Hæc *Ber. in dicto cap. mulier.*

Circà decimumoctavum reſpondeo. Quidam dicunt, quod non tenet Matrimonium, pro quibus facit quod talis eſt à Sacramentis Eccleſiæ ſeparata, *extra. de Cle. ex mi. ſi celebrat*; talibus etiam ſunt omnes actus legitimi interdicti, ut habitum eſt ſuprà de effectu excommunicationis. *Hug.* tamen ſcripſit, quod licèt non debeat contrahi cum tali Matrimonium, tamen contractum tenet, *ar.* 28. *q.* 1. *cave*, & *extra de divor. quanto.* quod eſt veriùs ſecundùm jura, quæ nunc currunt, ut dicit etiam *Hoſt.*

Circà decimumnonum reſpondeo. Do-

minus

minus Uxorem dimittere prohibuit præter cauſam fornicationis, ſed triplex eſt fornicatio, & per conſequens triplex eſt dimiſſio. Eſt enim fornicatio propriè dicta, ſcilicèt peccatum carnis. Et dicta communitèr, ſcilicèt peccatum infidelitatis, per quem modum Prophetæ Idolatras meretricibus fornicantibus comparant. *Hiere.* 2. Et dicta communiſſimè, ſcilicèt, quodcumque peccatum, quo Deus relinquitur.

Dimiſſio verò eſt triplex, ſcilicèt, vel quoad vinculum Matrimonii, vel quoad cohabitationem perpetuam, vel quoad cohabitationem temporalem. Propter fornicationem propriè dictam, poteſt Uxor dimitti, non quoad vinculum, ſed quoad cohabitationem perpetuam. Propter infidelitatem verò, ſi infidelitas præcedat, dimitti poteſt quoad vinculum, ſi ſequitur, dimitti poteſt quoad cohabitationem temporalem, ſcilicèt, quouſque corrigatur; undè ipſo reverſo ad Fidem, compellitur cohabitare is, qui in Fide remanſit, niſi antè converſionem fuiſſent per ſententiam Eccleſiæ ſeparati, *extra. de divor. gaudemus in ſi.*

Sed propter aliud peccatum, ſi eſt peccatum tantùm Uxoris, dimitti non poteſt, *extra. de divor. quæſivit.* Si verò eſt ſcandalum Viri, ut quia non vult cum eo quietè vivere, niſi conſentiat malefacere; & ſic eſt ſibi occaſio ruinæ, & vehementèr timetur de lapſu, ut ſi pertrahere ad mortale nitatur, vel in mortem Viri cum effectu machinetur, ut *extra eod. c.* 1 & *in gloſ.* poteſt dimitti quoad cohabitationem temporalem, ſcilicèt, quouſque corrigatur, ut habetur 28. *q.* 1. *Idololatria Matth.* 5. *Si oculus tuus ſcandalizat te &c.* Per oculum *dextrum* ſecundùm *gloſ.* intelliguntur ſpirituales Amici, & Propinqui, Pater, & Mater, Filius, & Soror, & hujuſmodi; & tunc dimittitur ut ſcandalum, non ut ſcortum; & ceſſante ſcandalo, debet reconciliari.

ARTICULUS III.

De Prole Infidelium.

SEquitur videre de tertio, ſcilicèt de Prole Infidelium.

Et circà hoc quæritur, quem Parentem debeat ſequi Proles Infidelium?

Reſpondeo. Proles aut pervenit ad ætatem adultam, aut non; ſi ſic, cum in ejus voluntate propria dependeat ſua ſalus, ejus eſt requirendus conſenſus, & quem vult liberè ſequi eſt permittendus Parentem, ſcilicèt Fidelem, vel Infidelem. Si autem eſt minor, cum ſalus ejus dependeat à Parentibus procuranda, ſequi debet Fidelem in favorem Fidei, & ſalutis Parvuli, & boni Matrimonii, non obſtante, quod indigeat ad educationem obſequio Matris, & hoc totum probatur, *extra. de conver. in fide, ex litteris.*

TITVLVS XVI.

De Impedimento Ordinis.

POſteà conſiderandum eſt de Impedimento Violentiæ, ſive Metus, ſed de hoc vide ſuprà *Art. de Conſenſu coacto*. Et ideò reſtat conſiderare de Impedimento Ordinis.

Et circà hoc conſiderandum eſt.

Primò utrùm Ordo impediat Matrimonium.

Secundò utrùm Matrimonium impediat Ordinem.

Quæ duo per ſequentes Articulos conſiderantur, ſit itaque.

ARTICULUS I.

De Impedimento Ordinis reſpectu Matrimonii.

VIdendum nunc eſt aliud impedimentum, ſcilicèt Ordinis.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt:

Primò. Utrùm ordo impediat Matrimonium?

Secundò. Quid ſi Clericus in ſacris conſtitutus, contrahat de facto Matrimonium?

Tertiò. Utrùm Clericus conjugatus gaudeat privilegio clericali?

Quartò. Vndè habet ſacer Ordo, quod Matrimonium impediat?

Quinto. Numquid Clericus ad Sacros Ordines promotus, & poſteà depoſitus, Matrimonium contrahere poteſt?

Sextò. Quid ſi quis Clericus fuit per Simoniam ordinatus, cum caractherem habeat violatum, 1. *qu.* 1. *quibus narrantibus*?

Circà primum reſpondeo. Sciendum, quod poteſtas Sacramenti Ordinis principalitèr ordinatur ad miniſterium Altaris; ad illud verò duo principales actus requiruntur, ſcilicèt, conficere Sacramentum, & diſponere populum ad communicandum. Et primo deſerviunt tres Ordines ſuperiores; undè in ipſo Sacramento deſerviunt immediatè, quia Subdiaconus Patenam, & Calicem quaſi à populo acceptam offert Diacono, & Diaconus Presbytero, Presbyter Deo; Et hi tangunt ſacra, ideò ſacri dicuntur; propter hoc eſt etiam eis ſpecialis continentia annexa, quia maxima munditia requiritur ad tractandum dignè ſacra, & ideò impediunt Matrimonium

contrahendum, & dirimunt jam contractum *diſt.32. ſi quis eorum*, & *c.lectores*, & *c.placuit*, & *extra.qui Cleri.vel vo.contrahere poſſunt c.1.*& *2.*

In ſecundo verò actu deſerviunt quatuor minores Ordines, ut dictum eſt ſuprà, ideò non dicuntur ſacri. Hinc eſt etiam, quod non eſt eis inſeparabilitèr annexa continentia; undè non impediunt Matrimonium contrahere *diſt.32. ſi qui verò*, & *c. ſeriatim*, & *diſt.28.de his*, & *extra. de Cler.conju. cap.1. 2.* & *3.*

In hoc tamen eſt differentia inter Clericos orientales, & occidentales, quia Clerici orientales in minoribus Ordinibus conſtituti contrahunt, & in officiis ſuorum Ordinum miniſtrant; undè & Beneficia Eccleſiaſtica obſequuntur.

Occidentales verò contrahunt quidem, ſed in officiis Ordinum ſuorum non miniſtrant; undè Beneficia Eccleſiaſtica, quæ propter officia ſunt data retinent, nec aſſequuntur. Hæc *Pet.4. diſt.37. qu.1. art.1. c. qui uterque contrahere poſſint diſt.32.ſi quis eorum*, & *c.lectores*, & *c.placuit*.

Circà ſecundum reſpondeo. Aut contrahit cum vidua, vel corrupta; & tunc cum eo tamquam cum Viduę marito non licet diſpenſare, non propter Sacramenti defectum, ſed propter intentionis affectum, cum opere ſubſecuto, *extra.de Biga.à nobis.* Aut contrahit cum Virgine, & tunc illa dimiſſa, & completa injuncta pœnitentia, ſi vita laudabilis appareat, & correcta, poterit cum eo Epiſcopus diſpenſare Jure ſuo, ut in ſuſceptis Ordinibus miniſtret, *extra de Cleri. conju. ſanè*, & etiam ut ad Ordines ſuperiores aſcendat, *extra. qui Cleri. c.1.* neceſſaria eſt authoritas Papæ, ſi in ſæculo remaneat; Si verò Religionem intret, Epiſcopus ſuo Jure diſpenſare poſſet, *extra. qui Cle. vel vo. c 1.* & *2.* Si tamen appareat incorrigibilis, Epiſcopus cum eo non diſpenſabit, niſi in minoribus Ordinibus ſi in ſæculo remanebit; ſi verò ad Religionem tranſeat poſt laudabilem converſationem etiam in majoribus poterit diſpenſare, *extra. qui Cleri.c.2.*, & *extra. de Apoſta.c.2.* Et ſecundum aliquos *extra. qui Cleri. c.2.* Papa loquitur conſulendo, ſi Jure ſuo diſpenſare poſſet cum ipſo, ut videtur *eod. tit. c.1.* Hoc de Occidentalibus Clericis.

Orientales autem Clerici etiam in Sacris utuntur Matrimonio contracto in minoribus Ordinibus, ut *extra. de vi. & ho. Cle. ut Clericorum mores in fi.* & *de Cle. conju. cum olim.* Orientalis enim Eccleſia votum continentiæ non admiſit, quia pro omnibus Phanuncius Confeſſor contradixit, cui meritò credendum fuit, cum numquàm copulam nuptiarum expertus fuerit, ut patet *diſt. 31. alitèr*, & *c.Nicæna.* Hæc *Hoſt.*

Circà tertium reſpondeo Omnis Clericus vivens in ſtatu, & modo clericali, debet gaudere privilegio clericali, alitèr non; undè dicitur *lib.6. de Cleri. conju. Clerici*, quod Clericus, qui cum unica contraxit Virgine, ſi tonſuram, & veſtes clericales deferat, privilegium retinet illius *capitis ſi quis 17. quæſt.4.* quod eſt contrà percuſſores Clericorum. Dicitur etiam ibidem, quod hujuſmodi Clericus conjugatus pro commiſſis ab eo exceſſibus, vel delictis, non poteſt criminalitèr, aut civilitèr ad ſæculare judicium trahi, nec ullatenùs perſonalitèr, aut pecunialitèr à ſæcularibus judicibus condemnari; & ſic etiam retinet privilegium illius *capitis nullus extra.de Fo. compe.* In cæteris autem non gaudet privilegio clericali; ſed nec etiam in præmiſſis gaudet privilegio clericali, niſi ut prædictum eſt, Tonſuram, & veſtes deferat clericales. In cæteris, inquam, non gaudet; ut in privilegio, quod habent Clerici, ne vexentur exactionibus, & collectis *extra. de vi. & hone. Cleri. c.ult.*

Nec obſtat illud *caput Jo. extra. de Cleri. conju.*, quod videtur eſſe contrarium dicto *cap. Clerici*, quia ut dicit *Jo. An.* ex delatione Tonſuræ, ſive habitus, non retinet Clericus privilegium illud, ut patet ibidem; vel loquitur de alio privilegio, ſcilicèt de privilegio immunitatis ab exactionibus, & collectis.

Utrùm verò Bigamus gaudeat aliquo privilegio Clericali, quæſitum eſt ſuprà *eod. lib.6. tit.7.*

Circà quartum reſpondeo. Ordo ſacer non impedit Matrimonium in quantùm Ordo, ſed in quantum ſacer. Hujuſmodi autem rationem aliqui dicunt eſſe propter ſtatutum Eccleſiæ, ſed authoritas *Gregor. diſt.28. c.nullum*, dicit expreſsè in Ordinis ſuſceptione promiſſionem fieri debere.

Alii dicunt hoc eſſe propter votum, ſed per hoc non differret impedimentum Ordinis ab impedimento Voti.

Ideò dicendum, quod Ordo ſacer impedit, & dirimit Matrimonium apud nos, & apud Græcos; ſed apud Græcos propter ſtatutum in Concilio Nicæno editum, de quo habetur *diſt.31. c.Nicæna.* Apud nos verò propter ſtatutum, & propter votum tacitum annexum, *art.extra.de Cleri.conju.cum olim*, & hoc etiam vult *in Gloſ.* Ideò Græci in ſacris conſtituti non contrahunt de novo Matrimonium, quia obviat ſtatutum; tamen priùs contracto Matrimonio utuntur *extra. de vi. & ho. Cleri. & Clericorum*, quia Votum continentiæ non repugnat, non enim conſenſerunt in obligatione continentiæ miniſtrorum ſacrorum, ut dicitur in dicto *Capite olim*, & *diſt.31. alitèr.*

Latini verò non contrahunt, quia ſtatutum

eum obviat, nec utuntur Matrimonio contracto, quia votum obſtat.

Secundùm autem *Scot. 4. diſt. 37. q. unica a.* conſtitutus in ſacris contrahere non poteſt, quia Eccleſia fecit talem perſonam ſimplicitèr illegitimam, propter rationem ſuprà aſſignatam.

Circà quintum reſpondet *Hoſt.* quod non, quia talis retinet caractherem, cui eſt annexum continentiæ votum, *diſt. 84. cum in præterito*. Caracther enim per depoſitionem tolli non poteſt, quia animæ indelebilitèr imprimitur, talis enim clericalitèr vivere debet, *diſt. 81. dictum*.

Circà ſextum reſpondet *Hoſt.*, quod delictum commiſſum non dabit ei privilegium contrahendi, *ff. ad l. fal. præcida*, & *16. qu. 1. legi*.

ARTICULUS II.

De Matrimonio relatè ad Ordinem.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, de Matrimonio relatè ad Ordinem.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Matrimonium impedit Ordinem, ſive utrùm Sacer Ordo Matrimonio conſumato ſupervenire poſſit?

Secundò. Illo quod aliquis in inferioribus Ordinibus conſtitutus, Uxore tacente, & ſciente promoveatur ad ſacros Ordines; numquid quando reclamabit, debitum ſibi reddet?

Tertiò. Sed numquid talis Mulier (de qua in præcedenti quæſtione) mortuo Viro, tenetur perpetuò continere, vel poteſt contrahere?

Quartò. Numquid talis (de qua in præcedenti quæſtione) cogitur intrare Religionem?

Circà primum reſpondeo. In Ordinis ſuſceptione ſunt duo, ſcilicèt, poteſtas Ordinis, & executio poteſtatis; aut igitur ordinatur Conjugatus conſentiente Uxore, & tunc recipit utrumque, & Uxor cum eo intelligitur continentiam profiteri *diſt. 77. Epiſcopus*; aut Uxore neſciente, vel non conſentiente, & tunc recipit poteſtatem Ordinis ideſt caractherem, ſed non executionem, ut patet in *Capite* prædicto. Et hoc dico de Eccleſia occidentali, ſecùs eſt de orientali, in qua per Ordinem non præjudicatur Conjugio, *diſt. 27. Diaconus*, & *diſt. 31. Nicæna*.

Nota tamen, quod ſicut probabiliùs videtur; (licèt quidam contrarium dixerint, ut *Hug*) Græci etiam non debent ad Sacros Ordines accedere ſine conſenſu Uxorum, quia ad minùs tempore ſui miniſterii fraudarentur redditione debiti, *diſt. 31. quoniam*, quo fraudari non poſſent, ſecundùm ordinem Juris, ſi Viri ſuſciperent Ordinem contradicentibus, aut ignorantibus ipſis: hujuſmodi ſententiæ ſunt *Hoſt. Laur. Joan.* & *Ray*.

Sciendum etiam, quod eo ipſo, ſecundùm prædictos, quod Mulier conſentit apud Græcos, quod Vir ſuus Ordinem recipiat, ad hoc ſe obligat, quod in perpetuum alteri non nubat, ut in dicto *Capite quantum*. Aliàs ſignificatio Matrimonii non ſervaretur, quod maximè in Matrimonio Presbyteri requiritur. Si verò ſine conſenſu ejus ordinetur, ad hoc teneri non videtur.

Non eſt etiam prætermittendum, quod apud Latinos Ordo ſacer Matrimonio ſuperveniens ſolvat vinculum ejus ex parte Viri, quoad petitionem debiti, quia non poteſt debitum petere, nec Uxor tenetur ei reddere; ſed non ſolvit ex parte alterius, ſi non conſenſit, vel neſcivit, quia tunc tenetur Uxori reddere debitum, ſi non poſſit eam inducere ad continendum *diſt. 28. Diaconi*, & *27. qu. 2. multorum*, etiamſi ſit factus Epiſcopus, vel Papa, ut notat *Hug. 27. qu. 2. Agathoſa*. Et repetet eum Uxor coràm Concilio, vel Cardinalibus, vel etiam coràm ipſo Papa, quia jus debet facere de ſe ipſo. Hæc *Rod.*

Circà ſecundum reſpondeo. Ex quo habuit tempus, & locum reclamandi, præſumitur conſenſiſſe, & ampliùs non poteſt reclamare, & ex conſenſu ſuo indicitur ſibi lex continentiæ, nec poteſt Virum requirere. Hæc *Bona 4. diſt. 37. circa litteram qu. 2.* In hoc caſu taciturnitas habetur pro conſenſu, & hoc propter dignitatem Ordinis ſacri; ſecùs autem eſt de monachatu, ubi non eſt dignitas tanta.

Secundùm tamen *Hug.* idem eſt jus in utroque caſu. Hæc *Rod.*

Circà tertium reſpondeo ſicut dicitur *diſt. 31. c. feriatim*, quod poſt Viri mortem, tenetur perpetuò continere.

Sed quomodò hoc ſit intelligendum diverſi diverſimodè ſentiunt. Quidam enim dicunt, quod ſi Uxor Viro conſentiat, quod Ordinem ſacrum ſuſcipiat, vel quod Religionem intret in conſpectu perſonæ, per quam ſecundùm Eccleſiæ formam divortium fieri poſſit, ipſa obligatur ad perpetuam continentiam cum Viro, qui eſt eadem caro cum ipſa; nec excuſatur per ignorantiam Juris ſecundùm *Bona.* ubi ſuprà; non tamen Religionem intrare tenetur, niſi timeat de periculo Caſtitatis: Secùs autem eſſet, ſi Vir ſimplex votum emiſiſſet ſecundùm *Tho. 4. diſt. 37. quæſt. 1. art. 2. cap. 1.* & *Hoſt.*

Nec eſt diverſimodè judicandum de Clericis, & Religioſis quantùm ad hoc, eo quod

quod utrobique corpus Viri perpetuò Domino dedicetur; & hoc expreſsè dicit in *Capit. ſeriatim*. Et ideò probabilitèr dicitur, quod Viro vovente, & votum ſolemnizante, ipſa intelligitur voviſſe *art.2. qu.4. cap.1. & ulti. & extra. de cogna. ſpirituali. Martinus*, & hæc opinio eſt ſanior, ſecundùm *Bona.* & *Tho,*

Alii dicunt, quod non poteſt contrahere, voto ſimplici impediente; & ſi contraxerit, non valet vi conſtitutionis dirimente; Et inter hos eſt *Ray.diſt.28.quia ſunt culpæ,* utramque iſtarum opinionum ponit *Hoſt.*

Circà quartum reſpondeo, *Ray.* dicit, quod non, niſi ſit Uxor in Epiſcopum promovendi; *extra.de conver.conju.conjugatus*, & *c.ſanè*; & *Inno.*idem dicit *eodem tit.*ſuprà *caput ex parte tua.*

Sed dicendum ut ſuprà *titulo de bono Sacramenti, articulo de indiſſolubilitate Matrimonii, per reſpectum ad ingreſſum Religionis, qu.ſto quod aliquis &c.* quia illud eſt meliùs dictum, ut dicit *Hoſt.*

TITULUS XVII.

De impedimento Ligaminis.

DEindè conſiderandum eſt de impedimento Ligaminis,ſcilicèt, cum quis alteri Conjugi eſt obligatus, quod impedimentum ſemper validum fuit, etiam antequàm aliquid ſuper hoc ab Eccleſia ſtatueretur; numquàm enim obligatus Uxori aliam ducere poteſt, vel potuit; nec unquàm licuit, & qui hoc fecit adulterium commiſit,niſi cum eo àDeo diſpenſatum fuerit, ut cum Patriarchis *extra de divor. gaudemus* §.1.

Circà hoc autem Impedimentum quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Alligatus alicui per Sponſalia de futuro, contrahere poſſit Matrimonium cum alia perſona?

Secundò. Utrùm Alligatus matrimonialitèr alicui, contrahere poſſit Matrimonium cum alia Perſona?

Tertiò. Utrùm Mulier credens Virum mortuum licitè contrahere poſſit?

Quartò. Eſto quod priùs certificari de morte Viri debeat, antequàm cum alio contrahat; quomodò certificabitur de morte Viri ſui, qui ivit in exercitum contrà Saracenos, vel in regionem longinquam?

Quintò. Quid ſi non ſit,niſi unicus teſtis de morte Viri?

Sextò. Eſto quod aliquis non ſit reverſus, nec certificari poſſit per Magiſtrum militum, nec per alium, ſcilicèt de morte Conjugis?

Septimò.Quid ſi non ſit certa,ſed tantùm eum mortuum credat, & tamen cum alio contrahat?

Octavò. Quid facere debet, quandò redit Vir primus?

Nonò. Cujus authoritate relinquet ſecundum, & redibit ad primum?

Decimò.Quid ſi primus redeat de nocte, nec eſt tempus adeundi ad judicium Eccleſiæ, cujus authoritate dicitur quod relinque ſecundum?

Undecimò. Quid ſi primo reverſo permittat ſe ſcientèr à ſecundo cognoſci, numquid primus eam recipere cogetur?

Duodecimò.Quid ſi non revertitur,credit tamen eum vivere, quid faciet?

Tertiodecimò.Quid de eo, qui Uxorem ſuam relinquit, & abiens in regionem longinquam Uxorem aliam accipit, numquid talis mortua Uxore prima, poteſt contrahere cum ſecunda?

Quartodecimò. Quid ſi quis habens Uxorem, & ea vivente, & lite etiam pendente de divortio contrahat cum alia?

Quintodecimò. Quid ſi petam fieri Divortium inter me, & Uxorem meam, hac ratione, quia dico me aliam habere Uxorem vivam, non tamen probo; numquid illa mortua, contrà quàm ago, contrahere potero; quid etiam ſi jurem de aliqua, quam ſpero, quod eſt Uxor mea, ipſa verò propter defectum probationis nihilominùs abſolvitur, numquid ea vivente poſſum eum alia contrahere; & inſuper pone quod veniam ad Epiſcopum, dicens; *Domine ego volo ſecundò contrahere cum tali, ex quo primam abſolviſtis, non tamen debeo contrahere cum tali, niſi præmiſſis bannis; extra. de clan. deſpon. cum inhibitio. ideò peto, quod mandetis Presbytero meo, quod hoc publicet in Eccleſia, ſicut debet,* quid Epiſcopo conſules in hoc caſu?

Sextodecimò. Quid ſi aliqua Mulier putans,Virum ſuum vivere, qui tamen mortuus eſt, verè contraxit cum alio; numquid eſt verum Matrimonium illud?

Circà primum reſpondeo, ut ſuprà *titulo quomodò habeant Sponſalia ſolvi caſu, &c.*

Circà ſecundum reſpondeo.Tales ſi non ſunt per carnis Copulam una Caro effecti,poteſt alter altero invito ad Religionem tranſire; Et qui remanet, poteſt cum alio contrahere, *extra. de conver. conju. verum, & c. ex publico.* Si autem ſit ſecuta Copula carnalis inter eos, numquàm niſi propter fornicationem, poteſt alter alterum dimittere; & ſi propter fornicationem dimiſerit, non poteſt cum alio contrahere, & ſi contrahat, mechatur; Undè aut reconcilietur Conjugi, aut remaneat ſine Conjuge *32. qu.7. c.1. 2. & 3.*

Qui autem nomine ſuo non juſſu ejus, in

in cujus eſt poteſtate, vel ejus nomine, quem vel quam habet in poteſtate, bina Sponſalia, vel binas Nuptias contraxerit, fit infamis ipſo jure, *ff. de his, qui no. infa. l. 1. in fi.* Excuſantur autem ab hac infamia Filii, ſi juſſu Patris, in cujus ſunt poteſtate, contrahant; & Patres infamia denotantur, ut patet ibidem *l. Biblia.* Sed hodiè fortè eſt contrarium, cum Filii non teneantur ſequi voluntatem Parentum in Matrimoniis contrahendis, ut dictum eſt ſuprà.

Incurrit etiam Talis aliquandò Bigamiam, de qua dictum eſt ſuprà tractatu de ordine, & per conſequens irregularitatem.

Item qui ſcientèr ducit alteri deſponſatam, agere debet ſeptem annorum pœnitentiam jejunando carenam (ſic dictam, quia caret cibis), ſcilicèt, per quadrageſimam quolibet anno in pane, & aqua; *extra. de ſpon. du. accepiſti.* Hæc *Hoſti.*

Circà tertium reſpondeo, ut habetur *extra. ut lite non conteſt. quoniam frequentèr §. ſi autem de carnali*, quandò alter Conjugum eſt abſens, tamdiù à relicto expectetur, donèc de ejus obitu veriſimilitèr præſumatur, & exponit *Gloſ.* ly *præſumatur*, ſcilicèt, per famam, vel quia ſenex erat, vel quia in acie fuit, nec rediit; quia præſumitur ex his caſibus, quod ſit mortuus; & ſi contrahat credens ita eſſe, etiamſi vivat, propter ignorantiam ab adulterio excuſatur *34. qu. 2. cum per bellicam*, quia adulterium ſine dolo non committitur, *ff. de adul. l. pe.* vel ſi litteras eorum recepit, cum quibus militavit *C. de repudiis authent. hodiè.* Hæc *Ber.*

Quidam autem, ut etiam dicit eadem *Gloſ.*, dicunt quod non debet contrahere Matrimonium, donèc certa ſit de morte Viri, quantumcumque de incontinentia timeat; & etiam quantumcumque manſerit ſine eo. Nam olim ſecundùm Legem *C. de divor.* Vxor per quadriennium, ſecundùm verò Legem, *ff. veteris eodem titulo*, Vxores per quinquennium, ſed modò ſecundùm Legem prædictam *hodiè* tenetur Vxor expectare Virum, quantiſcumque annis manſerit ſine eo: Undè non ſufficit credulitas, ſed requiritur certitudo; *extra. de ſpon. in præſentia, & de ſecundis nuptiis Dominus.* Et hujus ſententiæ ſunt *Ray. Hoſti.* & *Pet. 4. diſt. 34. qu. 4. art. 1. c.*

Ber. verò reſpondet ad dicta Capita, quod ſatis certum eſt ei, ſi poſt hujuſmodi violentas præſumptiones, aliquanto tempore duxerit expectandum.

Circà quartum reſpondeo. Per juramentum ſociorum ejus, qui mortem ejus ſciverint, vel per juramentum ejus, ſub quo militavit, & poſt hujus juramentum ſtatim, ſecundùm Canones, etiam infrà tempus ejus luctus, ſine nota infamiæ pòteſt nubere; *extra. de ſecundis nuptiis ſuper illa.* Hæc *Ray.*

Circà quintum reſpondeo. *Hug.* notat *24. qu. 1. in principio*, quod ſufficit ſi coadjuvat publica fama, quam etiam ſolam ſufficere dicit ſine teſte, ſi ex præſumptionibus mortuum eſſe veriſimile ſit; ut ſi multùm diù ſtetit, vel ſi ſenex ſit, vel ægrotus receſſit, & ſimilibus.

Secundùm verò *Hoſtienſ.* requiritur, & ſufficit unus teſtis; dicitur enim in ſingulari in *cap. in præſentia*, quod talis contrahere non poterit, donèc de morte Viri *Nuncium certum* receperit. Dicetur autem certus nuncius is, ſub quo militavit, vel ſocius ejus bonus, & honeſtus, qui mortem ejus benè novit. Si enim talis virum eſſe mortuum coràm Epiſcopo juraverit, ſtatim nubere poterit; qui ſi dejeraverit, ei quem mortuum eſſe mentitur in decem libras à jure tenebitur obnoxius *C. de divor. & repu. Vxo.* & *in authen. hodiè.*

Non igitur requiritur probatio, ſed veriſimilis præſumptio, quia unus teſtis non facit probationem, ſed præſumptionem; ſic intelligit *Hoſt.* illud *cap. quoniam frequentèr ibi præſumatur.*

Circà ſextum reſpondeo. Tunc mittat ad locum illum ſi poteſt, vel ad loca vicina, & requirat ſi poteſt, aliàs expectet donèc certificetur de morte *extra. de ſpon. in præſentia in gloſ.*

Circà ſeptimum reſpondeo, ut dictum ſupra *qu. utrùm Vxor &c.*, quamdiù ita probabilitèr credit, nec ille redit, excuſatur ab adulterio propter ignorantiam facti; & Filii ex ſecundo Viro ſuſcepti cenſentur legitimi, ſecundùm *Ray.*

Quidam tamen, ut *Pet. 4. diſt. 38. q. 1. ar. 1.* dicunt, quod debitum poteſt, & debet reddere, tamen non poteſt petere, *extra. de ſecundis nuptiis Dominus.* In dubio enim ſtatur pro Matrimonio, ſicut etiam voventi ſimplicitèr continentiam non licet Matrimonium contrahere, tamen ſi contraxerit, tenetur debitum reddere, non poteſt tamen petere, & quaſi idem dicit *Hoſti. extra. de ſpon. in præſentia.*

Circà octavum reſpondeo. Statim relicto ſecundo, redire debet ad primum, quod ſi non facit, adultera judicatur *34. qu. 2. cum per bellicam.*

Circà nonùm reſpondeo. *Hug.* notat ſuper dictum *c. cum per bellicam*, quod authoritate Eccleſiæ.

Circà decimum reſpondet *Hug.* ibidem, quod illa nocte ſine peccato debitum negare poteſt utrique.

Secundùm tamen *Rod.* authoritate propria redire poteſt ad primum; & ſi Eccleſia

eam ſeparare nollet à ſecundo, deberet potiùs pati excommunicationem, quàm cum ſecundo manere, ſaltem quoad commixtionem.

Circà undecimum reſpondeo *Hug.* dicit quod non, ſive hoc faciat ex juris ignorantia, credens hoc ſibi licere, ſive ſcientèr, & in contemptum primi viri; Hæc enim eſt ignorantia juris naturalis, & ideò non excuſat eam.

Circà duodecimum reſpondeo. Si hoc probabilitèr credit, à ſecundo viro debitum non exigat, ſed ei petenti reddat *extra, de ſecun. nupt. Dominus*. Hæc *Ray*. Secùs autem eſt, ſi credat ex levi, & temeraria præſumptione. Si autem poſtquàm intellexit de vita primi viri, pro certo ſtet cum ſecundo, ſtatim eſt adultera, & non antè *34. qu. 2. cum per bellicam* Hæc *Ber.* ſuper dictum *cap. Dominus*. Hanc etiam ponit diſtinctionem *Decretalis extra de ſen. ex. inquiſitioni*, & ponitur etiam in quæſtione ſequenti.

Circà tertiumdecimum reſpondeo. Si altero, vel utroque impedimentum ignorante ſit contractum ſecundum Matrimonium, cedit in favorem ignorantis, qui non debet puniri, quia non peccavit. Undè ſi ſolvatur primi Matrimonii vinculum, poterit ſtare ſecundum. Si verò utroque ſciente ſit contractum, mortuo legitimo Conjuge, non poſſunt invicem contrahere. Si verò qui priùs ignoravit, poſtea certificetur, ſtatim debet diſcedere, nec poteſt poſteà debitum petere, nec reddere, etiamſi ab Eccleſia per excommunicationem cogatur, licèt *Magiſter ſenten. lib. 4. diſt. 29.* contrarium dicat; ſed ejus opinio in hoc hodiè non tenetur, quia excommunicatio eccleſiaſtica ad fornicandum non obligat, nec excuſat; undè talis non debet in hoc Eccleſiæ obedire, Si verò non ſit certus, ſed tantùm credat, aut credit levi credulitate, & temeraria, qua expulſa ſibi debitum reddere, & petere poteſt; aut probabili, & diſcreta, & tunc debet reddere, ſed non petere; ſic diſtinguit *Decretalis extra. de ſen. ex. inquiſitioni*.

Circà quartumdecimum reſpondeo. Soluto primo Matrimonio tenet ſecundum, & habet locum, cum nullum fuit primum Matrimonium, etiamſi ſecunda ſciebat de prima. Si verò primum fuit verum, aut ſecunda Vxor ignorabat de prima, aut non; ſi ignorabat, tunc prima mortua poteſt cum ſecunda remanere, ſi ipſa voluerit, & vir cogetur recipere eam propter dolum ſuum, & ſi poſt mortem primæ conſentiat ſcientèr in eum, tunc primò inducitur Matrimonium. Si verò ſecunda ſciebat de prima, tunc nullum eſt Matrimonium, ſed nec eſſe poteſt etiam poſt mortem primæ; *extra. de ſpon. cum in Apoſtolica in gloſ. ultim.*

Circà quintumdecimum reſpondeo ſecundùm *Hoſt*, quantùm ad primam, & ſecundam partem quæſiti in talibus ſum meæ conſcientiæ relinquendus; *extra, de jureju. mulieri*. Quoad ultimam partem dico ſecundùm eundem *Hoſt.* Epiſcopus ei dicet, *Chariſſime tu juraſti, quod cum tali, quam jam abſolvimus, contraxeras per verba de præſenti; licentiam publicandi negare tibi non poſſumus, cum te tuæ conſcientiæ relinquere teneamur; art. diſt. 28. de his. Placet igitur nobis, & ſuſtinemus, quod Presbyter hæc banna proponat, non tamen intendimus tibi dare licentiam contrahendi; imò obteſtamur te* per Aſperſionem Sanguinis Jeſu Chriſti, *quod ſi ſcis te verum juraſſe, nullatenùs ſecundò contrahas, nec contrà juramentum tuum venias; quod ſi feceris, mundus ſum à ſanguine tuo;* ita habetur *diſt. 44. Epheſiis*.

Circà ſextumdecimum reſpondeo. *Hug.* ſuper illud *cap. per bellicam*, diſtinxit, quod ſi illa credebat ſibi licere vivente primo cum alio contrahere, Matrimonium eſt; ſi non, Matrimonium non eſt, quia non maritali affectu, ſed adulterino cum ſecundo contraxit.

Idem etiam notat de eo, qui contraxit cum aliqua, quam putabat eſſe Conſanguineam ſuam, & non erat.

Alii credunt, quod in hoc caſu, ſine præjudicio eſt Matrimonium, non diſtincto utrùm Contrahentes hoc ſibi licere credant, vel non. Hæc *Rod.*

TITULUS XVIII.

De Juſtitia publicæ Honeſtatis.

POſteà conſiderandum eſt de publicæ Honeſtatis Juſtitia.

Et circà hanc quæruntur plura, ſcilicèt,

Primò. Quid ſit, & undè cauſetur, & quarè ſic nominetur?

Secundò. Utrum publicæ Honeſtatis Juſtitia Matrimonium impediat, & ſecundùm quos gradus impediat?

Tertiò. Quid ſi non tenuerunt Sponſalia, puta, quia non de jure, ſed de facto tantùm contracta fuerunt, puta, aliquis deſponſat Conſanguineam ſuam; vel aliquis Monachus, vel Clericus in ſacris Ordinibus, vel frigidus, vel perpetuò maleficiatus, vel ſectus, ſcilicèt utroque teſticulo, deſponſat aliquam de facto; numquid ex hujuſmodi ſponſalibus impeditur Matrimonium contrahendum, & dirimitur jam contractum inter Sponſam, & Conſanguineum Sponſi?

Quartò. Quid ſi Sponſalia fuerunt contracta ſub conditione, ut ſi dicatur; *Accipiam*

te

te in Uxorem, ſi dederis mihi centum libras, vel *ſi poſſum de jure te habere in Uxorem*, numquid hujuſmodi ſponſalia publicæ honeſtatis juſtitiam introducunt?

Quintò. Quid ſi quis contrahat ſic ſponſalia cum aliqua, *Promitto tibi, quod te ducam in Uxorem, ſi placuerit Deo*, & poſteà inveniatur conſanguinitas inter eos; numquid poteſt poſteà contrahere cum ſorore ſuæ ſponſæ nata ex matre nihil ſibi attinente?

Sextò. Quid ſi ſponſalia nulla fuerunt conſenſu deficiente?

Circà primum reſpondeo. Sicut ſponſalia non habent perfectam rationem Matrimonii, ſed ſunt quædam præparatio ad Matrimonium, ita ex ſponſalibus non cauſatur affinitas ex Matrimonio, ſed quid affinitati ſimile, quod dicitur publicæ honeſtatis juſtitia, quæ ſic deſcribitur.

Publicæ honeſtatis juſtitia *eſt propinquitas ex ſponſalibus proveniens robur ex inſtitutione Eccleſiæ trahens propter ejus*, ſcilicèt *Eccleſiæ honeſtatem*.

Circà ſecundum reſpondeo quod ipſa impedit, & dirimit tàm Matrimonia, quàm etiam ſponſalia ſequentia, non autem præcedentia. Impedit, inquam, ex Statuto Eccleſiæ, *lib.6. de ſpon. ex ſponſalibus*. Et Eccleſia ſtatuit hoc propter honeſtatem, ut prædictum eſt. Et cum ſit quoddam ſimile affinitati, impedit ſecundùm illos gradus, ſecundùm quos impedit affinitas, ſcilicèt uſque ad quartum gradum incluſivè.

Sciendum tamen, quod antiquitùs fuerunt ejus ſpecies duæ: una, quæ contrahebatur ex ſecundis nuptiis, *verbi gratia, Petrus* Uxorem habebat, quo mortuo, ejus relicta cum alio contraxit; Proles nata de ſecundo Viro olim nulli Conſanguineo primi Viri poterat conjungi. Et hæc ſpecies eſt hodie ſublata de medio, *extra. de conſan. & affi. non debet*.

Alia eſt, quæ contrahitur ex ſponſalibus de futuro, ut ſi quis aliquam deſponſavit, licèt eam non cognoverit, nullus tamen ejus Conſanguineus Uxorem illam, & nulla ejus Conſanguinea Virum eum habere poterit, *extra. de ſpon. juvenis & cap. ad audientiam*. Et hoc ſi tempore deſponſationis ſeptem, vel plures annos habebat, *extra. de ſpon. ſponſam in textu & in gloſ.* A.

Circà tertium reſpondeo, dicit *Hug.* & plures alii cum eo conſentiunt, quod ſic. De primo caſu habetur, *extra. de ſpon. ad audientiam*. Et videtur expreſſum de omnibus *27. q.2. ſi quis Uxorem, & cap. quidam deſponſavit*. Et nunc habetur expreſſiùs *lib.6. de ſpon. ex ſponſalibus*.

Excipitur tamen caſus, in quo ſponſalia non tenent propter ætatis defectum, quia deficit ibi conſenſus, *lib.6. de ſpon. ſi infantes*, quia ſi antè ſeptennium ſponſalia ſunt contracta, non impediunt, niſi poſt ſeptennium, qui, quod antè contraxerunt, approbaverint, *extra. de ſpon. impu. litteras*, & *cap. acceſſit*; vel niſi poſt ſeptennium eos in eadem voluntate perdurare manifeſtè appareat per mutuam cohabitationem, vel alias verbo, vel facto eorum, puta, quia vocant ſe ſponſos, vel ſimùl jacent, ſe invicèm oſculantur tamquàm ſponſus, & vel ſponſa, ſimilia. *lib. 6. de ſpon. ſi infantes*, quia fortè eſt ſpeciale in illo caſu, quia in pueris antè ſeptennium tàm corporis, quàm animi eſt defectus, quia nondùm conſueverunt diſcretionem habere. Idem videtur ſi ille qui contraxit, ſit proximus ſeptennio, & capax doli, *extra. de ſpon. juvenis*, quia tunc malitia ſupplet ætatem.

Circà quartum reſpondeo quod non antè conditionis eventum; undè qui contrahit cum aliqua ſponſalia ſub conditione, & poſteà cum alia ejus Conſanguinea contrahit antè conditionis eventum per verba de præſenti, cum ſecunda remanere debet; ſecùs eſſet, ſi contraheret poſt conditionis eventum, quia tunc non deeſſet conſenſus; undè idem eſſet, ac ſi à principio contraxiſſet purè, *lib.6. de ſpon. ex ſponſalibus*. Et idem eſt judicandum de ſponſalibus in cæteris, ut patet ibidem, ut quandò promiſit ducere unam de filiabus Petri.

Circà quintum reſpondeo quod ſic, quia ſponſalia fuerunt conditionalia.

Sed nonne dicta conditio intelligitur etiamſi non apponatur?

Reſpondeo quod ſic; tamèn quandò conditio non exprimitur, manet purus conſenſus. Ideò ex hujuſmodi ſponſalibus honeſtatis publicæ juſtitia generatur. Hæc *Hoſti. extra. de ſpon. ad audientiam*. Idem etiam dicit *Jo. An. lib.6. de ſpon. ex ſponſalibus*.

Ad hæc tamen nota, quod ſi apponeretur conditio talis, quæ habetur pro non adjecta, idem eſſet ac ſi eſſent purè contracta, Et ex eis ſurgeret honeſtas publica, ut patet *extra. de con. apo. c. ult.*

Circà ſextum reſpondeo. Non generant hoc impedimentum, *lib.6. de ſpon. ex ſponſalibus*. Et ſecundùm hoc conſanguineus furioſi continuè ſponſam ejus ducere poteſt, cum conſenſus defecerit, *extra. de ſpon. dilectus*, & *32. q.7. neque furioſus*.

TITU-

TITULUS XIX.

De Affinitate.

DEindè conſiderandum eſt de Affinitate, de qua plura quæruntur, ſcilicèt:

Primò. Quid ſit Affinitas?

Secundò. Utrùm Affinitas remaneat poſt mortem Viri, vel Uxoris inter ſuperſtitem, & Conſanguineos Defuncti?

Tertiò. Utrùm coitus illicitus cauſet Affinitatem?

Quartò. Quid ſi clauſtrum pudoris invaſit, non tamen ſemen emiſit?

Quintò. Quid ſi vas non intret, in eo tamen ſeminet, numquid per hoc Affinitas contraheretur.?

Sextò. Quid ſi Mulier, non tamen Vir ſemen emittat?

Septimò. Quid ſi in vaſe debito Vir ſemen emittat, non tamen Mulier emittat, numquid ex hoc affinitas contraheretur?

Octavò. Utrum Affinitas contrahatur per Matrimonium non conſumatum?

Nonò. Vtrùm Affinitas per ſcipſam habeat gradus?

Decimò. Vtrùm gradus Affinitatis extendantur, ſicut gradus Conſanguinitatis?

Undecimò. Utrùm Affinitas impediat Matrimonium?

Duodecimò. Utrùm linéa recta deſcendens intelligatur prohibita in infinitum, ſicut dictum eſt ſuprà de Conſanguinitate?

Circà primum reſpondeo, ut dicunt Juriſperiti: Affinitas *eſt proximitas perſonarum ex copula carnali proveniens omni carens parentela.*

Ad cujus evidentiam ſciendum eſt, quod naturalis amicitia ſuper naturali communicatione fundatur; hæc autem communicatio duplicitèr fit ſecundùm *Philoſ. 8. Ethi.* Uno modo per carnis propagationem, ſive generationem, & hæc dicitur Conſanguinitas. Alio modo per conjunctionem ordinatam ad carnis propagationem, & hæc dicitur Affinitas; undè Affinitas mediante conſanguinitate, & carnali commixtione propagatur, ideò conſanguinitatem imitatur.

Sed in hoc differt, quia perſona conjuncta, ſive addita alicui perſonæ per propagationem fit particeps ejuſdem naturæ, licèt in differenti gradu; undè non mutat genus attinentiæ, ſed tantùm gradum; ſed perſona addita, ſive conjuncta alicui perſonæ per copulam carnalem, non fit particeps ejuſdem naturæ, ſed quaſi conjungitur ab extrinſeco; undè conjungitur alio genere conjunctionis, ſed in eodem eſt gradu; mutat enim genus attinentiæ, ſed non gradum; undè verſus

Mutat nuptà genus, ſed generata gradum.

Hoc autem meliùs patet per exemplum: Ecce *Petrus*, & ſoror ejus *Bertha* attinent ſibi attinentia conſanguinitatis in primo gradu; ſi quis autem *Bertham* cognoverit carnalitèr, erit perſona addita conſanginitati *Petri* per copulam carnis, & attinebit *Petro*, & *Petrus* è converſò ſibi, non quidem eodem genere attinentiæ, quo attinet *Bertha* ipſi *Petro*, ſed alio genere, tamen in eodem gradu, quia ſicut *Bertha* eſt conſanguinea *Petri* in primo gradu, ita & ille erit affinis *Petri*; & è converſò, in primo gradu; & idem intelligendum eſt de aliis conſanguineis *Petri*.

Dicti ſunt autem affines, quaſi ad fines alterius accedentes, vel affines quaſi propinqui, *extra. eod. ſuper eo.* imò dicti ſunt affines, ex eo quod una cognatio ad fines alterius cognationis accedat, *extra. de gradibus non facile* §. *affines.* Hæc *Hoſt.*

Notandum etiam, quod antiquitùs ſolebant eſſe tria genera affinitatis, ſed ſublatis ſecundo, & tertio de medio, propter quod etiam ea notificare non curo, remanſit ſolùm primum genus, ſcilicèt quod conſurgit ex conſanguinitate, & prima carnis commixtione.

Circà ſecundum reſpondeo quod ſic. Eſt enim vinculum perpetuum quamdiù perſonæ vivunt, inter quas eſt contracta, ſicut & conſanguinitas, ex qua cauſatur.

Circà tertium reſpondeo. Affinitas mediante conſanguinitate contrahitur, & eam imitatur, ut dictum eſt ſuprà. Et hinc eſt, quod per omnem actum ſufficientèr ad carnis propagationem ordinatum, per quam conſanguinitas contrahi poſſit, Affinitas contrahitur, & non per alium; undè contrahitur per omnem actum, in quo eſt commixtio ſeminis, non autem contrahitur per pollutionem extraordinariam, ideſt, quæ fit extrà ordinem naturæ, ideſt, extrà, vel circà vas debitum, *35. q.3. extraordinaria*, & *extra. de eo qui cogno. conſang. fraternitatis.* Talis enim pollutio non facit ſanguinis commixtionem, nec carnis unitatem, per quam Affinitas contrahitur, *35. q.10. fraternitatis.*

Quid ſi videatur dici contratium, *extra. de eo, qui cog. conſang. fraternitatis.*

Reſpondeo. Dicendum eſt, quod illa ſeparatio non fuit propter Affinitatem, ſed propter publicæ honeſtatis juſtitiam, quæ contrahitur ex ſponſalibus puris. Illa etiam *Decretalis extra. de ſpon. juvenis*; non obſtat prædictis, quia loquitur de illo, qui attentavit in naturalibus, & matrimonialibus, ut dicit

dicit *gloſ.* ibidem, & *Innocen.* & *Hoſt.* ſuper *cap. fraternitatis.* Et etiam, quia uſquequaque non plenè fuit certùm, utrùm extrà vas naturale ſeminaſſet, vel intùs, ut etiam littera ſonare videtur.

Nota tamen, quod ex Affinitate, quæ contrahitur ex coitu fornicario deferri non poteſt hæreditas, vel tutela, *ff. de gradibus non facile §. ſciendum.* Nec poteſt excipi contrà teſtem, ſed ex illa ſola, quæ ex nuptiis ſurgit. Hæc *H. ſ. in ſum.* & *extra. de eo qui cog. diſcretionem.*

Quidam tamen, ut dicit *Goff.* reputant abſurdum, quod Affinitas, quæ eſt vinculum legitimum, ex damnato coitu oriatur. Et ideo dicit, quod probabilitèr dici poteſt, quod Affinitas ex tali coitu non oritur, quia Affinitas eſt quædam proximitas proveniens ex nuptiis, ut patet in dicto §, *ſciendum.* Oritur tamen indè publicæ honeſtatis juſtitia, Contrarium tamen communitèr tenetur, quia Affinitas naturalis & illegitima benè contrahitur ex coitu tali, ſed non contrahitur civilis & naturalis legitima, niſi nuptiis intervenientibus, ut dicit *Hoſti.*

Circà quartum reſpondet *Rod.* quod non contrahitur Affinitas, ſicut nec per pollutionem extraordinariam, & propter eamdem cauſam.

Circà quintum reſpondeo quod ſic, quia per hoc fit commixtio carnis, ſicut cuidam in Francia contigit, qui cum non poſſet Uxorem ſuam propter nimiam arctitudinem corrumpere, eam in vaſe debito polluit & imprægnavit, quam incidi tempore partus oportuit. Hæc *Abbas.*

Circà ſextum reſpondeo. Per hoc non cauſatur Affinitas, quod patet, quia frigidus provocare poteſt Mulierem palpitando ad ſeminis effuſionem, tamen per hujuſmodi copulam ſponſalia primo facta ratificantur, etiamſi neuter emittat, dummodò ſint apti, vel proximi Matrimonio, *extra. de diſpon. impu. continebatur.*

Circa ſeptimum reſpondeo quod non ſecundùm *Innocen. ſuper cap. fratrernitatis*, & *Tho 4. di.41. ar.1. q.4. c.2.* & *Hoſtien. in ſum.* & *etiam Hug.* qui notat ſuper illud *cap. extraordinaria*, quod non eſt ibi feminum commixtio, nec fuit una caro; undè Conſanguineus hujus illam poſſet habere Uxorem, ſi de facto poſſet conſtare; non enim eſſet credendum juramentis eorum, ut dicit, nec Vir ſecurè jurare poſſet illam non emiſiſſe; & quia in dubiis via certior eſt tenenda, copula ipſius Mulieris eſt conſanguineis illius Viri ex toto prohibenda.

Rod. verò credit, quod ſine præjudicio, ſive Mulier emittat, ſive non, Affinitas ex tali coitu conſurgit, ex quo Vir emittit. Hujus etiam ſententiæ ſunt *Innoc.* & *Hoſt. in apparatu extra. de eo, qui cog. fraternitatis.*

Circà octavum reſpondeo. Affinitas poteſt accipi propriè, & communitèr. Primo modo non contrahitur, niſi mediante carnali commixtione. Secundo modo contrahitur etiam per Matrimonium non conſumatum, & etiam per ſponſalia, ut habitum eſt ſuprà. Per Matrimonium enim non conſumatum contrahitur aliqua propinquitas cum Conſanguineis Conjugis impediens Matrimonium; undè in effectu impediendi Matrimonium convenit cum Affinitate propriè dicta; & quidem de Affinitate propriè dicta habetur 35. *q.* 10. *fraternit,* de communitèr verò dicta habetur, & *c. q.3. de propinquis*, & *extra. de conſan. c.1.* Hæc *Rub.*

Circà nonum reſpondeo. Carnis propagatio per ſe comparatur ad conſanguinitatem, quia ex ea immediatè vinculum conſanguinitatis contrahitur, & ad Affinitatem non comparatur niſi mediante conſanguinitate, quæ eſt cauſa ejus; undè cum gradus attinentiæ per carnis propagationem diſtinguatur, diſtinctio graduum per ſe, & immediatè competit conſanguinitati, & mediante conſanguinitate Affinitati.

Circà decimum reſpondeo quod ſic, quia ex quo gradus Affinitatis ſumitur ſecundùm gradus Conſanguinitatis, oportet quod tot ſint gradus ejus, quot ſunt gradus illius; tamen quia Affinitas eſt vinculum minus quàm Conſanguinitas, faciliùs olim, & nunc diſpenſatur in remotis gradibus Affinitatis, quàm in remotis gradibus Conſanguinitatis.

Circà undecimum reſpondeo quod Affinitas impedit Matrimonium in aliquo gradu de Jure Divino. Prohibetur enim *Levit.* 18. Filius contrahere cum Uxore Patris, & Nepos cum Uxore Patrui, & Pater cum Uxore Filii. In aliquo verò gradu de jure poſitivo; undè *extra. de conſan. & affini. non debet*, prohibetur ne quis contrahat cum Affine infrà quintum gradum.

Ad hanc etiam quæſtionem pleniùs diſſolvendam valent aliqua, quæ dicta ſunt ſuprà de impedimento criminis, in ſolutione quæſtionis de inceſtu.

Circà duodecimum reſpondeo quod ſic *art.* in his quæ dicta ſunt ſuprà de conſanguinitate, *ff. de nupt. §. affinitatis* ſecundùm *Hoſt.*

TITULUS XX.

De Frigiditate,

POſteà conſiderandum eſt de impotentia cocundi, quæ obtinet maximum locum inter impedimenta Matrimonii, quia Matrimonium impedit potiùs ex natura ſua, quàm ex conſtitutione Eccleſiæ. Cum enim omne Matrimonium fiat cauſa prolis ſuſcipiendæ, vel incontinentiæ; impotentia cocundi utrumque tollit, & ideò meritò Matrimonium impedit.

Eſt autem impotentia cocundi vitium animi, vel corporis, vel utriuſque, quo quis impeditur alii carnalitèr commiſceri ſecundum *Ray*.

Species autem ejus ſunt duæ. Una impotentia naturalis, ut Frigiditas in Viro, Arctatio in Muliere; & defectus ætatis in utroque. De hoc autem tertio dictum eſt ſuprà, ſcilicèt de ætate apta ad contrahendum Matrimonium, & Sponſalia.

Altera tamen eſt impotentia accidentalis, quæ provenit ex cauſa extrinſeca, & accidentali, ut Caſtratio, & Maleficium.

Dicendum igitur primò de Frigiditate.

Secundò de Arcta ione.

Tertiò de Caſtratione.

Quartò de Maleficio.

Circà autem Frigiditatem quæruntur plura, ſcilicèt:

Primò Utrùm Frigiditas ex parte Viri impediat Matrimonium?

Secundò. Utrùm Caliditas impediat ſicut Frigiditas?

Tertiò. Quid ſi Mulier dicat, quod Vir eam cognoſcere non poteſt, ſuper hoc allegans membri defectum?

Quartò. Quid ſi Mulier alleget magnitudinem membri Viri dicens, qnod non poteſt eum ſuſtinere?

Quintò. Quid ſi Vir habeat membrum multum carnoſum?

Circà primum reſpondeo. Frigiditas Viri aut ſupervenit Mattimonio jam contracto legitimè, ſive conſumato, & ſic non impedit Matrimonium ſecundùm communem opinionem; licèt aliqui dicant, qnod ſi ſit perpetua, & antecedat Matrimonii conſumationem, poterit propter eam, ſi poterit probari, Matrimonium dirimi. Aut præcedit Matrimonii contractionem, & tunc ſi eſt temporalis, cui poteſt adhiberi remedium per naturam, vel per artem, non dirimit Matrimonium, ſi contrahatur; tamen malè facit homo contrahendo, dum eſt in ſtatu illo, niſi magna neceſſitas, vel utilitas hoc requirat. Si autem ſit perpetua, ſcilicèt, cui non poteſt ſubveniri per medicinæ beneficium, nec per ætatis proceſſum, quia eſt à prima complexione naturali, ut eſt in his, qui ſunt inſenſibiles per naturam; tunc impedit, & dirimit, *33. q.1. c.1.* & *2. & extra. de frigidis c.1. & 2.* & *c. laudabilem.* Cujus ratio eſt, quia in contractu Matrimonii contrahentes obligant ſe implicitè ad reddendum debitum ſibi mutuò, ſi petatur; nullus autem ſe poteſt ad impoſſibile obligare. Et intellige, quod non poteſt eſſe perpetuum impedimentum naturale Frigiditatis reſpectu unius perſonæ, non reſpectu alterius. Sed ſi non poſſit actum carnis exercere cum Virgine, & poſſit cum corrupta, tunc medicinalitèr poſſet aliquo inſtrumento frangere clauſtrum pudoris, & ei conjungi. Hæc *Rich.4. di.34. q 2. ar.1. c.* & *Tho.4. di.34. ar.3.*

Sed objicitur, quia ſi Frigiditas impedit Matrimonium, tunc videtur, quod ſenes non poſſunt contrahere, cum ſint naturaliter frigidi.

Reſpondeo quod poſſunt contrahere: *17. q.1. nuptiarum*, & *extra. de frigidis, quod ſedem in gloſ.*, quia ſenes habent caliditatem ſufficientem ad copulam carnis. Præcereà Frigiditas ſenum juvari poteſt aliquo beneficio, ſed non quælibet frigiditas naturalis; poteſt etiam in eis defectus juvari, undè contrahens cum eis non decipitur, ſicut cum aliis.

Dicunt tamen aliqui, quod ſi eſſet frigiditas talis ratione ſenectntis, quod nullo modo juvari poſſet, dicendum eſſet ſicut de naturali frigiditate, quia talis contrahendo ſe obligaret ad impoſſibile. Hæc *Rich.4.diſ.34. q.2. ar.1. cap.2.*

Circà ſecundum reſpondeo. Caliditas ſuperflua vix poteſt eſſe impedimentum perpetuum, ſi tamen inveniretur quod per triennium copula carnis impediretur, judicaretur perpetuum, quia tamen frigiditas magis, & ſæpiùs impedit, tollit enim non tantùm commixtionem ſeminum, ſed etiam rigorem membrorum, quo fit commixtio corporum, ideò frigiditas magis ponitur impedimentum, quàm caliditas: omnis tamen defectus reducitur ad frigiditatem. Hæc *Tho. 4. di.34. ar.1. c.2.*

Circà tertium reſpondet *Hoſt.* Virum eſſe inſpiciendum per Viros expertos, & honeſtos, ſic etiam dicetur de Muliere arcta, quia ubi eadem eſt ratio, ibi idem jus, *extra. de conſan. tua nos.*

Circà quartum reſpondeo. Dicunt aliqui eam audiendam. Dicit enim *Avicenna*, quod Mulier, quandoque non eſt arcta, ſed Vir ejus non convenit ei; undè uterque indiget permutatione.

Dicit

Dicit autem *Hoſt.* ſe audiviſſe à Fœmina experta, quod hoc vix, aut numquàm accidere poteſt. Quidam autem dicunt talia eſſe relinquenda judicio expertorum. *Hoſt.* verò dicit, quod ipſe conſuleret Papam in hoc caſu.

Circà quintum reſpondet *Hoſtien.* ſe audiviſſe ab expertis, quod hoc poteſt eſſe cauſa juſta dirimendi Matrimonium. Nam infirmitas Elephantiæ occaſio poſſet eſſe quæ reddit etiam naſum groſſum. Et hoc ipſe *Hoſtien.* de facto fuit expertus, ut ipſe dicit ad hanc quæſtionem; & etiam ad quæſtionem præcedentem facit illud, *extra de frigidis fraternitatis, ibi, cujus ſimul &c.* & *c. quod ſedem.*

TITULUS XXI.

De Arctatione.

Deindè conſiderandum eſt de Arctatione.

Et de hac quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm arctatio ex parte Mulieris impediat Matrimonium?

Secundò. Quid ſi Mulier propter arctitudinem ſeparetur, & poſteà ab alio cognoſcatur?

Tertiò. Sed cum dictum ſit, quod ſi per unum uſum ſecundi viri facta ſit idonea primo, debet ei reddi in aliquo caſu; quomodò conſtabit quod ſit idonea, id eſt, cognoſcibilis primo?

Quartò. Quid ſi primo reddita fuerit, & eam aptam non invenerit?

Quintò. Utrùm Matrimonium contrahi poſſit antè inciſionem cum arcta, quandò per inciſionem poteſt fieri apta?

Sextò. Quid ſi antè inciſionem de facto eam duxerit, numquid facta inciſione ab ea recedere poterit?

Septimò. Pone quod ſit arcta uni, & apta alteri; numquid eſt Perſona legitima ad contrahendum Matrimonium?

Octavò. Quid ſi quis de facto contraxit cum arcta, quæ per inciſionem poteſt fieri apta, numquid cogi poterit ad ſubſtinendam inciſionem?

Circà primum reſpondeo. Arctatio, aut non eſt tanta, quin ei ſubveniri poſſit ſine periculo per naturam ſive per artem Chirurgiæ, vel per conſortium viri convenientis naturæ, & ſtaturæ ipſius mulieris, & ſic non impedit, licèt malè faciat mulier contrahendo dum eſt in tali ſtatu. Aut eſt tanta, quod non poteſt ei aliquo modo ſubveniri ſine periculo corporis, & tunc aut talis arctatio ſupervenit Matrimonio licitè contracto ſive conſumato, vel non conſumato, & ſic Matrimonium non dirimit ſecundùm opinionem communem; licèt aliqui dicant, quod ſi ſit perpetua, & antecedat Matrimonii conſumationem, poterit propter illam dirimi Matrimonium, ſi potuerit legitimè probari. Aut antecedit Matrimonii contractionem, & ſic impedit Matrimonium contrahendum; & ſi de facto contrahatur, poterit impedimento legitimè probato dirimi per Eccleſiæ judicium; Undè illud, quod habetur *extra, de frigidis conſultatio*; ubi dicitur, quod Eccleſia Romana conſuevit in conſimilibus judicare, ut quæ tamquàm Uxores haberi non poſſunt, ut Sorores habeantur, conſilium eſt, non præceptum ſecundùm *Gloſ. ibidem*; Matrimonium tamen non eſt inter tales. Separatione autem facta dabit licentiam contrahendi cum alia. Mulier verò debet ſine Conjugio remanere; *extra, eodem tit. ex litteris*, & *c. fraternitatis*. Hæc *Rich. 4. diſt. 34. q. 2. art. 2.*

Ad hoc nota ſecundùm *Hoſtienſem*, quod ſicut impeditur Matrimonium per hoc, quod mulier eſt ita arcta, quod non poteſt à viro cognoſci, ita etiam impeditur, ſi ſit ita lata, quod non poſſit cognoſci, ſicut accidit de facto in Provincia apud graſſam. Et brevitèr, qualitercumque ſit impotens reddere debitum, impeditur Matrimonium, quia non diſtinguitur *extra, de frigi. quod Sedem*. Secùs eſt ſi ſit cognoſcibilis quoquomodo licèt concipere non poſſit, vel in lecto mingat, vel mortuum pariat, vel aliàs vitioſa exiſtat, quia hoc edictum eſt prohibitorium: *extra, de ſpon. cum apud*, niſi fortè Papa contrarium reſponderet.

Circà ſecundum reſpondeo. Aut cognoſcitur fornicariè, & tunc primo viro non reddetur, ſi contrà eam exceperit de fornicatione; Aut legitimè, quia cum eo contraxit, & tunc ſecundùm *Goff.* & plures alios, diſtingue, quia aut ſecundus vir eſt in ſtatura ſimilis primo viro, & tunc reddatur primo viro, quia apparet Eccleſiam fuiſſe deceptam in judicando impedimentum perpetuum, quia ſicut fuit cognoſcibilis à ſecundo, ita & à primo. Aut eſt diſſimilis, & tunc, aut per uſum ſecundi non eſt facta apta primo, quod accidere poteſt propter inæqualitatem membrorum, vel propter aliquid aliud, & ſic ſtabit cum ſecundo; aut facta eſt apta, & ſic, ſecundùm quoſdam, eſt reddenda primo.

Sed *Ber. Ray. Goff. Tanc. Inno. Hug.* & *Joan.* diſtinguunt. Aut enim à primo nullo modo cognoſci potuiſſet ſine periculo, (debet enim violentiam ſuſtinere modicam, ſed gravem cum periculo mortis non tenetur), & tunc non redibit ad primum, licèt ſibi facta ſit apta, quia non fuit Matrimonium inter ipſam, & pri-

primum. Aut potuiſſet ſine periculo cognoſci, & tunc reddetur primo. Et hoc innuitur *extra. de frigidis fraternitatis in fin.* ſecundùm *Ber.* & *Goff. ibidem*.

Hoſt. verò dicit *in ſumm.* Papam eſſe conſulendum, ſed in apparatu ſuper dictum *cap. fraternitatis* notat cum *Innoc.* quod quandò cognoſcitur à ſecundo viro, debet reddi primo, quia quæ eſt cognoſcibilis uni, eſt cognoſcibilis alii; Præcedens opinio ſecundùm *Ber.* magis placet mihi,

Circà tertium reſpondeo. Fortè conſtabit per juramentum Matronarum, à quibus inſpicientur tàm vir, quàm mulier, vel ad minùs ipſa. Hæc *Rod.*

Circà quartum reſpondeo. Reſtituetur ſecundo, ſi tamen eam primus repetierit reſtituetur ei, & ſecundo, & tertio, & ſic uſque ad infinitum, ſecundùm *Joa.*

Tanc. autem dicit, quod reſtituenda eſt primo viro bis, non tertiò, quia nec licet tertiò appellare; *extra. de appella. ſua*,

Secundùm verò *Hoſt*, ſi ſecundus cognoſcit eam, eſt reſtituenda primo, cum quo per triennium remanebit, quaſi præſumatur maleficiatus fuiſſe. Et ſi interim eam cognoſcere potuerit, cum eo remanebit; alias elapſo triennio reſtituetur ſecundo, ſine ſpe reſtitutionis faciendæ primo; & hic eſt caſus, in quo privatur quis jure ſuo ſine culpa ſua, ſed non non ſine cauſa, & hæc opinio magis placet mihi,

Circà quintum reſpondeo. *Hug* dicit, quod non credit, ſed poſt inciſionem credit quod poſſit.

Ego autem credo, ſine præjudicio quod cum tali poſſit etiam antè inciſionem contrahi, ſi ſine periculo poteſt apta fieri,

Circà ſextum reſpondeo. *Hug.* dicit quod eſt opus novo conſenſu ad hoc ut ſit Matrimonium, quem tamen conſenſum intelligit intervenire, ſi poſtea carnalitèr copulentur. Undè innuit, quod niſi interveniat novus conſenſus poſt inciſionem, poteſt ab ea recedere, & aliam ducere.

Alii dicunt, ut *Rod.* ſine præjudicio, quod ſi duret adhuc primus conſenſus, facta inciſione non eſt opus novo conſenſu, ſed ſublato impedimento, propter quod conſenſus primus inefficax erat ad efficiendum Matrimonium, jam efficax eſt ad illud efficiendum.

Circà ſeptimum reſpondeo. *Hug.* dicit quod ſic reſpectu ejus, cui poteſt ſine periculo commiſceri. Hæc *Rod.*

Circà octavum reſpondet *Hug.* quod non, cum timetur de periculo mortis, & hæc omnia notat *Hugo 32. quæſt. 7. quod propoſuiſti*.

TITULUS XXII.

De Caſtratione,

POſteà conſiderandum eſt de Caſtratione.

Et circà hanc quæritur.

Utrùm Caſtratio impediat Matrimonium?

Reſpondeo Caſtratus, ſecundùm aliquos, dicitur, qui habet virilia ſecta, ita quod uterque teſticulus eſt abſciſſus,

Secundùm verò *Goff.* & *Hoſt*, Caſtratus dicitur, quaſi caſtè natus, ideſt, naturalitèr frigidus; Unde de tali Caſtrato idem eſt dicendum, quod ſuprà dictum eſt de naturalitèr frigido.

Spado verò dicitur is, qui ſpada, vel aliquo gladio virilia amiſit.

Eunuchus autem ſe habet communitèr ad utrumque. Et accipitur *extra. ut lite non conteſt., quoniam frequentèr §. ſi verò alitèr.*

Utimur tamen ut dicit idem *Hoſtienſis* prædictis tribus nominibus promiſcuè; ſed vera ſignificatio eorum ſe habet prædicto modo. Si ergo loquimur de eo, qui amiſit virilia comprehendendo teſticulos, & virgam, talis cum non poſſit reddere debitum, non poteſt contrahere Matrimonium, ſicut nec puer; *extra. de frigid. quod ſedem*, & *ff. de jure do. ſi ſerva §. ſi ſpadoni*; Et ſi contraxerit, eſt ſeparandus, cum nullum ſit Matrimonium; ſi tamen Matrimonium præceſſerit ſecationem, non ſeparatur; licèt vir ſit factus impotens ad reddendum debitum *32. quæſt. 7. illi, qui*; hoc intelligunt *Gratianus*, & *Joan. de Matrimonio conſumato*; & pro eis eſt *art. 33. qu. 1 §. conjugium*, inquit, *confirmatur officio*; ſcilicèt *carnis*, ſecundùm *Gloſ.*, ſed ut dicitur ibidem, parùm poſt antequàm confirmetur impoſſibilitas officii ſolvit vinculum Conjugii,

Goff. verò, & *Hoſti.* hoc intelligere videntur de Matrimonio contracto, non tantùm de Matrimonio conſumato, ſed etiam de non conſumato. Vndè dicunt *in ſummis ſuis*, quod ex quo Matrimonium ſemèl tenuit, nullo impedimento ſuperveniente tollitur; ſic intelligitur illud *c. quod Sedem*, & illud, *qui nulli*, & ſimilia, niſi Religione præveniente Copulam carnalem; *extra. de conver. conju. ex publico*; Et hæc opinio eſt tutior ſecundùm *Ric. 4. diſt. 27. qu. 2. art. 3. c. in fin*,

Si tamen ſaltèm unum teſticulum haberet, contrahere poſſet, ſic poteſt intelligi illud *ff. de lib. & po., ſed eſt quæſitum*.

Si verò loquamur de eo, qui teſticulos ambos amiſit, virga tamen ei remanſit, talis, ſe-

ſecundùm aliquos, contrahere poteſt, dummodo virgam erigere poſſit; undè *32. qu.7. his vero, qui*, dicitur *in Gloſ.* de Spadone, quod ſi virgam habet erectam, ſive ſperma reſolvat, ſive non, fit ibi Matrimonium, quia talis ſatisfacit mulieri, ſicut mulier viro, ſive ſperma reſolvat, ſive non; nec requiritur ſemper in Matrimonio, quod ſit ſpes filiorum, ſed ſufficit quod Proles non evitetur; Vndè, & ſecundùm *Legiſtas*, ſpado poteſt contrahere, & adoptare, licèt non poſſit generare, ſicut notat *Hug.*

Sed cum ſpadonis erigatur virga, & ſemen emittat, ut vult *Avicenna*, licèt ſit invalidus ad generandum quærit *Hug.*

Utrùm per talem coitum Affinitas contrahatur?

Et reſpondet, quòd tutiùs eſt dicere quod ſic, licèt fortè ibi non ſit commixtio ſeminum, ſine qua contrahitur Affinitas aliquandò, ut dicit, licèt videatur notaſſe contrarium, *35. q.3. extraordinaria*, ut dictum eſt ſuprà *de Affinitate*.

Ad hæc nota, quod omnia ſupradicta de impedimento impotentiæ coeundi debent intelligi, quandò Matrimonium inter potentem & impotentem eſt ignorantèr contractum. Si enim ambo impotentiam ſciunt & ſimùl contrahere, vel poſt contractum ſimùl remanere volunt, poſſunt; non tamen inter eos eſt Matrimonium, *extra. de frigidis laudabilem*.

Quid ſi ſolus potens ſcivit?

Reſpondeo. Idem eſt quod in præmiſſo caſu, *ar. extra. de conju. lepro. propoſuit*.

Tho. verò dicit in 4. *ſuo*, quod ſi perſona cum qua contrahitur, impotentiam reddendi debitum de facto ſciat eſſe in altero, & contrahat, Matrimonium erit, nec ſeparari poterit. Secùs eſt ſi non poſſet reddere de jure, ut ſi ſolemnizaſſet votum continentiæ; tunc enim ſive hoc ſciret, ſive non, nullum eſſet Matrimonium.

Quid ſi uterque ignorat?

Reſpondeo. Locum habet Divortium.

Quid ſi ſolus potens ignorat?

Reſpondeo. In poteſtate ejus eſt, ut divortium celebret, *ar. extra. de eo, qui dux. c.1.* potens tamen ſemper præſumitur ignorans, *ff. de prob. verùs*. Nec eſt enim credibile, quod potens ſcientèr contrahat cum impotente *extr. de frigidis conſultationi*. ſi tamen ſcientia probetur, cogetur eam ut ſororem retinere, ut dicitur in *capite laudabilem*, quia Eccleſia Romana ſic conſuevit judicare; ſic illa *Decretalis conſultationi* poteſt intelligi præcipiens, quæ ſecundùm alios communitèr eſt conſulens, *ar. extra. de ſen. & re. jud. in cauſis*.

Nec obſtat illud *32. q.1. integritas*, ubi dicitur, quod caſtitas, nec ſuaderi, nec imperari poteſt, quia illud eſt verum ab initio, ſed ſecùs eſt ex poſt facto, *extra. qui ele. vel vo. c. ult.* Poteſt etiam dici, quod iſta *Decretalis* debet intelligi, quandò tale Matrimonium contrahitur publicè in facie Eccleſiæ. Nec illud Presbyter debet omittere, niſi potens voveat publicè, quod alii non adhærebit ea vivente. Et ideò poſteà cogetur præcisè, *ar. extra. de frigidis fraternitatis*.

Poteſt etiam dici quod licèt Matrimonium non reſcindatur ad petitionem ſcientis, qui vel votum emiſit expreſſum, vel ſaltèm præſumitur emiſiſſe tacitum; tamen ſi talis cum ſecunda Muliere contraxit, Matrimonium tenebit, quia licèt votum ſimplex impediat Matrimonium contrahendum, non tamen dirimit jam contractum, ut dictum eſt ſuprà. Nullum tamen jus dicit, quod aliquis cogatur talem retinere, ſed quod, ſi conſentiunt ſimùlmorari, hoc poſſunt facere; Mulier tamen non poteſt Uxor eſſe, ſed poteſt retineri tamquàm ſoror, ſic enim expreſsè loquitur *extra. de frigidis conſultationi*, *& cap. laudabilem, reſponſ. 1. ad fi.* quod dicit: *Simùl morantes caſtè poſſunt vivere, ſed non cogentur votum emittere 32. q.1. integritas.*

Intellige igitur, quod quamdiù eis placebit, ſic morabuntur. Et Eccleſia Virum licèt peccantem cum alia corrigere poterit de occultis, *32. q.5. verſ. Chriſtiana*. Sed nec Vir, niſi primò ex cauſa provocet ad divortium cum effectu, impetrabit ab Eccleſia licentiam cum alia contrahendi. Et hoc eſt ſecundùm *Hoſt.* tenendum, & tota hæc ſolutio accepta eſt ab *Hoſt.*

Nota etiam ſecundùm *Ber.* quod ad hoc, quod poſſint ſimùl eſſe, oportet ambos conſentire *6. q.3. ſcriptum eſt*, quia cum nullum ſit Matrimonium, alter alteri non tenetur, *extra. de frigidis laudabilem*.

TITULUS XXIII.

De Maleficio.

DEindè conſiderandum eſt de Maleficio.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt

Primò. Utrùm Maleficium impediat Matrimonium?

Secundò. Qnomodò poteſt ſciri, quod Maleficium præcedat, vel ſequatur Matrimonium?

Tertiò Sed quarè actus ille (ſcilicèt conjugalis) aliquandò impeditur reſpectu unius mulieris, non reſpectu alterius?

Quartò. Utrùm ſeparati propter Maleficium, ſi poſtquàm alia Matrimonia contraxerint, carnalitèr ſe cognoſcant, ſunt ad Matrimonium primum revocandi?

Quintò. Eſto quod poſt prædictam ſeparationem Vir recipiat aliquem ſacrum Ordinem, & poſteà mulierem, à qua fuerit ſeparatus, carnalitèr cognoſcat; numquid eſt reſtituendus mulieri ad petitionem ejus?

Sextò. Sed numquid ſibi præjudicavit recipiendo Ordinem ſacrum quantùm ad hoc, quod ſibi non liceat petere debitum ab Uxore?

Septimò. Utrùm Abominatio impediat Matrimonium?

Circà primum reſpondeo. Quidam dixerunt, quod Maleficium nihil erat in mundo, niſi in opinione hominum, quia naturales effectus, qnorum cauſæ ſunt occultæ, Maleficiis imputabant. Sed hoc eſt contrà Sanctos, qui dicunt, qnod Dæmones habent poteſtatem ſuper corpora, & ſuper imaginationes hominum, quandò Deus permittit: undè per eos Malefici aliqua ſigna facere poſſunt, undè illi, qui ipſos inducunt ad talia facienda Malefici dicuntur. Et ideò alii dicunt, quod per Maleficia copulæ carnali præſtari poteſt impedimentum, ſed nullum tale eſt perpetuum, undè non dirimunt Matrimonium jam cotractum. Sed hoc eſt contrà experimentum, & contrà jura antiqua, & nova. Et ideò ſecundùm communem opinionem Doctorum diſtinguendum eſt, quod impotentia cocundi ex Maleficio, aut eſt temporalis, aut perpetua: ſi temporalis, non impedit, tunc autem præſumitur eſſe temporalis, quandò infrà ſpatium trium annorum cohabitantes, & quantùm poſſunt operam dantes ſive per Eccleſiaſtica Sacramenta, ſive per alia remedia ſanari poſſunt. Si verò non ſanentur aliquo remedio, ex tunc præſumitur eſſe perpetua. Aut præcedit Matrimonii contractionem, & conſumationem, & ſic impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit jam contractum; aut ſequitur Matrimonii contractionem, ſed non conſumationem, ſi ſic etiam, ut dicunt aliqui, dirimit Matrimonium jam contractum. Dicitur enim *33. quæſt. 1. c. 1.* quod conjugium confirmatur officio, ſcilicèt carnis, ut dicit *gloſ* & parùm poſt dicitur, quod antequàm confirmetur impoſſibilitas officii ſolvit vinculum conjugii. Aut ſequitur Matrimonium conſumatum, & tunc vinculum matrimoniale non dirimit.

Communis etiam opinio tenet, quod ſi certum eſſet quod eſſet ſecutum Matrimonium contractum, non tamen conſumatum non propter hoc dirimeretur vinculum Matrimonii. Et hujus ſententiæ videtur eſſe *Ber. extra. de frigidis fraternitatis in gloſ.*

Circa ſecundum reſpondeo. Licèt vix poſſet ſciri utrùm præcedat conſumationem Matrimonii, vel ſeqatur; facile tamen poteſt ſciri utrùm præcedat conſumationem Matrimonii; & hoc ſufficit ſecundùm aliquos, quia tunc dirimit ipſum ſecundùm eos, vel poteſt dici, quod in favorem alterius Matrimonii utilioris præſumitur, & ſi præcedit Matrimonii conſumationem, præceſſit & contractionem. Hæc *Rich. 4. di. 44. q. 3. ar. 1.*

Secundùm etiam *Goff.* & *Hoſt.* ſi dubitatur utrùm impedimentum præceſſit Matrimonium, vel è contrariò, præſumetur, quod impedimentum præceſſit, *ar. C. de Edili. edict. l. 3.*

Ad hoc nota quod Maleficium perpetuum vel eſt reſpectu omnis mulieris, & ſic reddit inhabilem ad omnes; vel reſpectu Uxoris, & ſic reddit inhabilem ad illam, ſed non ad alias; undè tales ſeparati ſecundùm jura poſſunt aliis copulari. Hæc *Bon. 4. di. 34. q. 2. ar. 2.*

Sciendum etiam, quod ſi Maleficium fuerit generalitèr reſpectu omnium, tunc ſi nupſerit alteri, oſtendetur Maleficium non fuiſſe perpetuum; undè redire debet ad primum Matrimonium. Si verò fuerit reſpectu ſpecialis perſonæ, cum detur utrique licentia nubendi, alter poteſt, reddita potentia coeundi, redire ad primum Matrimonium, quia ſecundum Matrimonium nullum fuit.

Inſupèr nota quod ſecundùm *Hoſtien.* quandò Virga nullatenùs movetur, hoc eſt ſignum frigiditatis, ſed quandò movetur, & erigitur, perficere autem non poteſt, eſt ſignum Maleficii.

Dicunt autem aliqui, quod non ſolùm fit Maleficium, ne quis coire valeat, ſed

etiam

etiam aliquandò fit, ne mulier concipiat, vel ut abortum faciat.

Quicunque autem propter vindictæ libidinem explendam, vel propter odium aliquid fecerit Viro, vel Mulieri propter quod non poſſet generare, vel concipere, reputatur homicida, *extra. de homicidio ſi aliquis.*

Item ſuper illud *cap. ſi per Sortiarias 33. q.1.* dicit *gloſ.* quod ſi mulier procuravit Maleficium, non poteſt petere divortium, quia ad hoc ſua culpa devenit, ut patet *di. 50. ſi Evangelica.*

Sed videtur contrà prædicta, quod nullum Maleficium ſit perpetuum, quia omne Maleficium videtur poſſe removeri, vel per aliud Maleficium, vel per exorciſmos Eccleſiæ, qui ſunt ordinati ad reprimendam vim Dæmonum, vel per veram pœnitentiam, cum Diabolus non habeat poteſtatem niſi ſuprà peccatores.

Reſpondeo. Maleficium eſt ita perpetuum, quod non poteſt habere humanum remedium, quia ſi habet remedium, non eſt homini notum, vel licitum, licèt Deus præſtare poſſit remedium Dæmonem cogendo, & Dæmon deſiſtendo, non enim ſemper oportet ut id, quod eſt per Maleficium factum, deſtrui poſſit per aliud Maleficium, ut ipſi Malefici confitentur.

Et tamen ſi poſſet per Maleficium adhiberi remedium, nihilominùs reputaretur perpetuum, quia nullo modo poteſt homo per Maleficium invocare Dæmonis auxilium.

Similitèr exorciſmi Eccleſiæ non valent ad reprimendum Dæmones ſemper quoad omnes moleſtias corporales, hoc Dei Judicio exigente. Semper tamen valent contrà illas Dæmonum infeſtationes, contrà quas ſunt principalitèr inſtituti.

Similitèr non oportet, quod ſi propter peccatum Diabolo ſit poteſtas in aliquem data, ceſſante peccato ceſſet poteſtas, quia interdùm tranſeunte culpa remanet pœna. Hæc *Bon.* ubi ſuprà, & *Tho.4. di.34. ar.3.*

Præterea Maleficium ſecundùm *Goff.* non poteſt ſolvi ſemper per illum qui fecit, vel quia eſt mortuus, vel quia neſcit delere ipſum, vel quia Maleficium eſt perditum. Si enim ſciretur, dicit *Scotus 4. di. 34. q. unica ar. 2.* quod liceret illud deſtruere, imò etiam eſt meritorium opera Diaboli delere. Nec in hoc eſt infidelitas aliqua, quia deſtruens non aſſentit operibus Diaboli; ſed credit eum poſſe, & velle fatigare, dum durat tale ſignum, quia ex pacto non aſſiſtit ad hoc, niſi dum illud durat. Et ſic deſtructio illius ſigni imponet finem tali vexationi. Hæc *Scotus ubi ſuprà.*

Veruntamen ſummum remedium contrà Maleficium eſt Pœnitentiæ Sacramentum; undè *extra. de frigidis debet*, Conjuges qui non poſſunt conjungi propter impedimentum Maleficii, de commiſſis pænitentiam agant, & ſic fortè Deo placebit, qui Matrimonium inſtituit, ut opus Matrimonii perficiant, quia (ut ibi dicitur in *gloſ.*) infirmitas corporalis aliquandò provenit ex peccato, & ſic cauſa ceſſante, fortè ceſſabit effectus, *extra. de pe. cum infirmitas.*

Sed quarè magis habet Diabolus poſſe actum generativæ, quàm alterius virtutis?

Reſpondeo quod ſicut Diabolo magis eſt permiſſa poteſtas ſuper Serpentes, quàm ſuper omnia animalia in prioris facti memoriam, undè Serpentes magis, quàm aves per incantationes capiuntur. Sic etiam, quia actus ille eſt vitioſus, & quodammodò fœtidus, & homines in actu illo libidinosè junguntur, ut in pluribus, ideò actum illum magis impedire permittitur Diabolus. Et hoc probatur exemplo eo, quod habetur de *Thobia*, ſcilicèt, quod Dæmon nomine *Aſmodeus* dicitur interfeciſſe Viros in lecto, non in convivio. Hæc *Bona.4. di.34. quæſt. 2. ar.2. cap.3.*

Circà tertium reſpondeo ſecundùm *Bon.* ubi ſuprà *c.4.* hoc eſt, vel quia Sortilegus ad hoc reſpectu perſonæ determinatæ Diabolum invitavit, vel quia Deus reſpectu perſonæ cujuslibet impedire non permittit. Occultum enim Judicium Dei hoc latet, ut patet in Vxore *Thobiæ.*

Sed quomodò Diabolus hoc facit?

Reſpondeo quod impedit generativam, non impedimento intrinſeco, lædendo organum, ſed extrinſeco impediendo uſum, & eſt impedimentum artificiale, non naturale. Ideò poteſt impedire ad unam, ita quod non ad alias, vel tollendo excitationem concupiſcentiæ ad illam, vel aliam, & hoc per virtutem propriam, vel per herbam, vel per lapidem, vel per aliquam naturam occultam; & convenit cum prædictis. *Pe. 4. di.24. ar.4.*

Circà quartum reſpondeo quod ſic, *ar. extra. de frigidis fraternitatis in text. & gloſ. fin.* & *33. q.1. quod autem*, ubi dicitur de ſeparatis propter frigiditatem, quod ſi frigido reddatur potentia coeundi, cogetur reverti ad primum Conjugium: quarè ſimilitèr dicendum eſt de ſeparatis propter Maleficium. Nam ſententia Divortii lata fuit inter eos per errorem, quia impedimentum, quod fuit judicatum perpetuum, non dirimit Matrimonium, niſi ſecundùm rei veritatem ſit perpetuum; undè tales antequàm ſciant Maleficium ceſſaſſe cognoſcendo ſecundam, excuſantur à peccato propter invincibilem ignorantiam, ſed poſtquàm ſciunt illud ceſſaſſe,

ſaſſe, ſi cognoſcant ſecundam, mortalitèr peccant.

Nec obſtat quod dicitur de talibus, *33. q.1. ſi per Sortiarias*, ſcilicèt, quod ſi poſſibilitas coeündi fuerit ei reddita, reconciliari nequibunt, non inquam obſtat, quia illud Decretum fuit *Guari* Rhemenſis Archiepiſcopi, quod non tenetur in caſu prædicto; undè ibi *gloſ.* dicit *hic potiùs dicendus eſt ignarus, quàm gnarus.*

Circà quintum reſpondeo quod ſic, quia ſeparatio facta fuit per errorem, inquantùm fuit æſtimatum Maleficium perpetuùm, quod non erat perpetuum. Undè poſt contractum Matrimonium ſemper remanſerunt Conjuges veri ſecnndùm Dei judicium; undè Vir ſuſcipiendo, ſacrum Ordinem Mulieri præjudicare non potuit, ſuſcipiendo tamen non peccavit, quia per ignorantiam invincibilem, ſive probabilem excuſatus fuit.

Circà ſextum reſpondeo. Videtur aliquibus quod ſic, quia votum, quod eſt annexum ſacro Ordini tenuit quantùm ad illud quod erat in poteſtate Viri, quod eſt debitum exigere; licèt non quoad illud, quod erat in poteſtate Mulieris, quod eſt debitum reddere.

Alii dicunt, quod ille ſuſcipiendo ſacrum Ordinem non præjudicavit Mulieri, nec ſibi quantùm ad hoc, quin liceat ſibi debitum reddere, & petere, quia ignorantia invincibilis, ſeu probabilis eum ab utroque excuſavit præjudicio, niſi enim ſolutum eſſe Matrimonii vinculum exiſtimaſſet, ſacrum Ordinem non recepiſſet, nec ſe ad votum continentiæ obligare intendebat, niſi cum hac conditione implicita, ſcilicèt, ſi eſſet totalitèr, & ſecundùm veritatem ab illo conjugio liberatns. Hæc *Rich. di.34. q.3. ar.2.*

Circà ſeptimum reſpondet *Tho.* quod idem eſt Judicium de ea, quod de Maleficio, cum ſit cauſa accidentalis extrinſeca, ſicut & Maleficium. Hæc *Tho.* Bonum autem eſſet in tali caſu, quod Uxor inquantum poſſet Viro (modis tamen licitis, & congruis) ſe gratioſam, & amabilem exhiberet.

TITULUS XXIV.

De Feriis.

POſteà conſiderandum eſt de hi quæ impediunt Matrimoniur contrahendum, ſed non dir munt jam contractum, quæ ſur tempus Feriarum, & Interd ctum Eccleſiæ, de quibus duc bus in ſequentibus Articulis conſideratur undè ſit

ARTICULUS I.

De Tempore Feriarum.

COnſidetandum nunc eſt tempus Feriarum.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm liceat nuptias celebrare tribus temporibus, ſcilicèt à ſeptuageſima, uſ-uſquè ad octavam Paſchæ, & tribus Hebdomadis antè feſtum Beati Joannis Baptiſtæ?

Secundò. Utrùm Matrimonium contractum tempore prohibito ab Eccleſia ſit ſeparandum?

Circà primum reſpondeo ſecnndùm *Gloſ. ibidem*, illæ tres Hebdomadæ incipiunt tertio die antè Aſcenſionem, & durant uſquè ad octavam Pentecoſtis excluſivè, ut volunt aliqui, quia illud feſtum non habet octavam; Undè ſecundùm hoc in Dominica poſt Pentecoſtes poſſent nuptiæ celebrari. *Hoſtienſis* autem ſuper *c.Capellanus extra. de feriis*, exponit incluſivè, ita quod non in illa Dominica quandò agitur feſtum Trinitatis, ſed in craſtino liceat nuptias celebrare.

Item ab Adventu uſquè poſt Epiphaniam, quod intelligunt, ideſt poſt octavam Epiphaniæ, reputant enim tempus, quod eſt Epiphania, & octavam ejus, totum ad Epiphaniæ feſtum pertinere, quia illud feſtum habet octavam.

Secundùm autem Romanæ Eccleſię conſuetudinem à Septuageſima, uſque ad ſeptimam diem Pentecoſtis nuptiæ non celebrantur: *extra. de feriis Capellanus*. Ratio autem dictæ prohibitionis eſt, quia in tribus temporibus prædictis debent fideles plùs quàm alio tempore ſpiritualibus occupari, maximè quia in tribus Feſtis maximis, quæ temporibus illis occurrunt, conſueverunt fideles communicare. In ſolemni autem nuptiarum celebratione propter majora gaudia carnalia, quæ fiunt ibi propter novitatem rei, multùm retrahuntur à ſpiritualibus animi. Intelligendum autem, quod temporibus prædictis prohibentur tria, ſcilicèt, Solemnitas nuptiarum: *extra. de feriis Capellanus*, & *33. queſt.4. non oportet.* Traductio ſolemnis, ut eadem *qu. nec Uxor*. Et Copula carnalis ſecundùm *Ray.*

Innoc. & *Ber.* ſuper illud *cap. Capellanus*, ubi dicit, quod ſolemnitates nuptiarum illis diebus prohibentur, ne carnalitèr copulentur. *Goff.* veró de carnali Copula non admittit omninò. Illis tamen temporibus, ut quidam dicunt, licet, (niſi contradicat conſuetudo Provinciæ) Matrimonium manifeſtè contrahere per ſimplicem animorum conſenſum, ſine ſolemni benedictione, & traductione ad cohabitandum, ut in *c.Capellanus*, ſed expreſſiùs in *Gloſ.* Cui concordant *Goff. Ray.* & *Pet.* quia ſic Matrimonium contrahere non ita prohibet animum ſpiritualibus intendere, ſicut celebratio nuptiarum, quæ ſolemnem benedictionem comprehendit, & traductionem ad cohabitandum. *Hoſtienſis* autem dicit in *Summa*, quod ipſe credit quod hodiè conſenſus, & ſolemnitas interdicatur; nam illis diebus non interponit Eccleſia authoritatem ſuam, ſicut, inquit, de facto ſervari videmus, nec ſine authoritate Eccleſiæ Matrimonium eſt contrahendum, aliàs pœnam habet, & clandeſtinum judicatur; *extra. de clandeſt.deſp. cum inhibitio.* Et ſic per conſequens omnia ſequentia prohibentur, licèt Matrimonium teneat ſi contrahatur; hoc tamen in *Gloſ.* ſuper *c. Capellanus* non aſſerit, ſed tamquàm opinionem recitat aliquorum.

Circà ſecundum reſpondeo, quod Matrimonium ſic contractum propter hoc ſeparari non debet quoad vinculum, nec quoad thorum ſimplicitèr, ſed ad tempus, in pœnam ſic contrahentium, eo quod contempſerunt Eccleſiæ præcepta: *extra. de Matrimonio contracto contra interdict.c.1.* & de tali ſeparatione intelligitur illud *33. quæſt.4 non oportet 8.*

ARTICULUS II.

De Interdicto.

DEindè conſiderandum eſt de Interdicto Eccleſiæ, quod eſt, quandò quis per Eccleſiam prohibetur contrahere cum aliqua, quia fortè dicitur eſſe ejus Conſanguinea, vel affinis, vel alterius ſponſa, vel propter aliquid aliud.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm Matrimonium contractum contrà Eccleſiæ Interdictum, ſit omninò dirimendum?

Secundò. Quid ſi contrà Interdictum Papæ interdicentis, & pronunciantis irritum ſi contrahatur?

Tertiò. Quid ſi petentes publicari ſint Excommunicati Excommunicatione majori?

Quartò Quid ſi contrahat tales (de quibus in quæſtione prædicta) & poſteà legitimum impedimentum appareat, numquid proles cenſebitur legitima?

Circà primum reſpondeo. Cum Matrimonium interdicitur ab Eccleſia, aut cauſa prohibitionis eſt perpetua, aut temporalis; ſi ſit perpetua, debet ſtatim, ſcilicèt, pendente lite ſeparari à cohabitatione, & hoc eſt verum ſecundùm *Hoſt.* niſi conſuetudo, quæ generat ſcandalum, & multitudo contrahentium, vel defectus probationis, vel indulgentia Papæ in impedimentis perpetuis canonica inſtitutione inductis, diſpenſationem concedat: *art.de Cogna.ſpirituali c.1. in fi.* Hæc *Hoſti.* & ſi vellent ab invicèm recedere, ſunt excommunicandi, donèc legitimè cognitum ſit de impedimento; quo probato, ſeparantur ex toto, lata ſententia divortii inter eos. Eo verò non probato, ſimùl remanebunt *extra. de ma. contract. contrà inter de muliere*, ubi dicitur in *Gloſ.*, quod prædicta ſententia excommunicationis eſt ad tempus, undè ex tempore tollitur ſine alia abſolutione. Sed tutiùs eſt ut abſolvantur etiam poſt ſeparationem ad cautelam, licèt videantur excommunicati, dùm ſimùl manent. Si autem ſit temporalis, puta, tempus in quo Matrimonium contrahi prohibetur ob reverentiam dierum cum conſenſu de futuro cum aliquo, tunc non debent ſeparari, pœnitentia tamen ſemper debet imponi, ſive cauſa ſit perpetua, ſive temporalis, & ſi ſit cauſa perpetua ſive probetur eſſe vera, ſive non, propter contemptum Eccleſiæ, *extra.eodem c.2.*, & ſecundùm dictam diſtinctionem debent intelligi diverſimode diverſa Jura: hoc notatur *extra.de ſpon. du.tua.nos in gloſ.*b. Ne etiam præceptum Eccleſiæ deluſorium videatur, poſſunt ad tempus ab invicèm ſeparari, & utrique poteſt Copula carnalis interdici, ſi tamen uterque malam habuit fidem; aliàs illi ſoli, cui interdictum erat factum, & ſciens contraxit, videtur interdicendum ne debitum exigat, & præcipiendum ut ſolvat; Et ſic intellige illud *extra. eodem c.1. 2. & 3.* & ſimilia, quo tempore elapſo poſſunt ſimùl liberè commiſceri; Et eſt tempus arbitrarium, licèt *Decretalis* ponat menſem unum *extra.eodem c.1. in fin.* hoc autem, ſcilicèt ad tempus ſeparari, poteſt fieri quandocumque contrahitur contrà Interdictum Eccleſiæ ex cauſa factum, ſive ſit perpetua, ſive temporalis, vera, vel falſa.

Et ſecundùm hoc poteſt exponi. *ſeparentur*, ſcilicèt, *ad tempus extra. de ſpon.du.tua. nos in fin. & 33.qu.4. non oportet.* Quod autem dictum eſt, præcedente lite Conjuges ab invicèm ſeparandos, & poſteà ad tempus &c., intellige verum eſſe, quandò ab initio contrà Interdictum Eccleſiæ expreſsè factum, ne contrahant, contraxerint; ſecùs eſſet, ſi ſine prohibitione aliqua contraxiſſent inter ſe, vel

In facie Eccleſiæ, quia ex quo Jus ſemèl eſt acquiſitum, non eſt turbanda ipſa poſſeſſio, vel quaſi, niſi prohibitione facta; Et ſic ſolvitur illud *extra, ut lite pen. laudabilem, & extra. qui fi. ſint le, cum inter veterem*, vel illa *laudabilem* locum habet, quandò contraxerunt ab initio in facie Eccleſiæ; aliàs ſi clàm, & opponatur impedimentum perpetuum, etiam pendente lite, ſeparari poterunt, & debebunt, quia tunc ab initio contrà Eccleſiæ Interdictum generale contrahitur, quod prohibet contrahi Matrimonia clandeſtina, quod veriùs credit *Hoſt. extra. de clandeſt. deſpon. cum inhibitio, reſponſo* 1. & § *ſi quis autem*, & 33. *q*. 4. *non oportet*, & *extra. eodem c. ult.* Et hæc locum habent, quandò Matrimonium contrà Interdictum conſtitutionis Eccleſiæ ſcriptæ, vel contrà Interdictum Judicis Papa inferioris, Hæc *Hoſt.*

Circà ſecundum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* In hoc caſu recurrendum eſt ad intentionem Papæ, qui ex cauſa perſonas reddit inhabiles ad contrahendum; nam ſicut generalem ſuper hoc condit Conſtitutionem, ſic & ſpecialem, & localem vel perſonalem, Ad hoc *diſt* 29. *ſciendum*, Si ergò intendat, quod tale Matrimonium non valeat, nullum erit; hic verò dicit, quod illi, qui ſic contraxerint, ſeparabuntur ad tempus donèc cognoſcatur de impedimento; *art. extra. de Matrimonio contra. ex litteris*, & *cap. de muliere*, fortiùs enim vinculum eſt Matrimonii, quam Papæ Interdictum; hoc notatur *extra, de ſpon. impu. ad diſſolven, in gloſ. ſi*,

Sciendum autem, quod hujuſmodi Interdictum aliquandò fit ex Canone Papæ, & hoc inducit aliquandò temporale impedimentum, aliquandò perpetuum; primo modo impedit Matrimonium, ſed non dirimit; ſecundo modo impedit, & dirimit, de quo loquitur 35. *qu*. 3. *contradicimus*, & *extra, de Con anguineis non debet*. Aliquandò autem à Judice illo, ſcilicèt, tantùm qui de cauſa matrimoniali poteſt cognoſcere, & hoc ſecundùm *Dama.* Sed ſecundùm *Hoſt.* poteſt etiam fieri à Presbytero parrochiali, *extra. de clande. deſpon. cum inhibitio*.

Quis tamen de cauſa matrimoniali cognoſcere non poſſit, quis verò de hac cognoſcere poſſit, dicetur in *tit, quomodò agitur ad Matrim. conjung. vs. in princi.*

Sanè ut diverſa circà Matrimonium pericula evitentur ſtatuit Concilium generale, ut cum fuerint Matrimonia contrahenda, antequàm contrahant, per Presbyteros in Eccleſia publicè proponatur competenti termino præfinito, ut infrà terminum illum, qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum opponat, & ipſi Presbyteri nihilominùs perquirant utrùm aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem apparue probabilis conjectura contrà copulam contrahendam. interdicatur contractus expreſs donèc quid fieri debeat fuerit manifeſtum ſcilicèt per teſtes, vel per iuſtitiam *extra. clandeſt. deſpon. cum inhibitio circà principium* ubi agitur de bannitionibus faciendis, v præmittendis antè Matrimonium contrahendum.

Nota ad evidentiam dictæ Coſtitutionis quod dicitur, ſubaudi ſecundum mentem conſtitutionis ipſius, licèt non ſecundùm verba, alitèr non provideretur periculis animarum ſecundùm *Hoſt.*, & ſic nullus debe contrahere etiam Sponſalia ſine licentia Eccleſiæ. ideſt Presbyteri parrochialis. Si tamen hoc non ſervetur, ſicut nec conſuetudo ſervat, talitèr contrahens nullam pœnam ordinariam patietur *art. ff de penis ſi Praeſes.* In pluribus tamen vel licentia Epiſcopi requiritur per Presbyteros parrochiales, vel per aliquos de mandato ipſorum in Eccleſia, vel aliquo loco parrochialibus ſimùl vocatis, & coadunatis, ut in prædicationibus.

Circà tertiùm reſpondeo. Presbyter eos non audiet, cum non debeat cum eis participare: *extra, quod me, cauſ. ſicile.*

Circà quartum reſpondeo quod non, ſi excommunicatio fuerit juſta, *art. extra. de con, ceſ. praben. quia diverſitatem*.

Sequitur explicatio Conſtitutionis. *Competenti termino*, ſcilicèt majori, vel minori, uno, vel bino, vel trino ad arbitrium Presbyteri parrochialis, niſi forsàn inhibitio ſuperioris obſtet, vel ſtatutum aliquod Synodale. *Contractus Sponſalium*, ſcilicèt, non firmatorum, jureiurando, vel fide data, multò magis nullo modo contractorum. Hæc *Hoſt.* Sequitur in prædicto *cap.* ſcilicèt *cum inhibitio; Si autem Presbyter parrochialis tales conjunctiones*, ſcilicèt, quæ fiunt non præmiſſa denunciatione, vel contrà quas apparet probabilis conjectura, maximè in gradu prohibito, *contempſerit prohibere, aut quomodolibet etiam eis præſumpſerit intereſſe*, ſcilicèt in benedictione nuptiali clandeſtinè celebrata, *per triennium ab officio ſuſpendatur, ſi etiam culpæ qualitas exigat, gravius puniendus ibidem §. ſanè*; & eſt ille Canon non latæ ſententiæ, ſed ferendæ.

Sed numquid pœnam minorem iſta imponere poteſt?

Reſpondeo quod non videtur ab initio, *art. extra. de offi. dele. de cauſis*, ſed ea inflicta poteſt diſpenſare, & diminuere ſecundùm quod exigit qualitas Perſonæ; *art. extra. de judi. at ſi Clerici.* Hæc *Hoſt.*

Notandum autem, quod Presbyter parrochialis punitur hac pœna non tantùm ſi interſit, ſed etiam ſi contractum fieri debere ſciat, & non prohibeat. Alii verò Presbyteri

non

non tenentur hoc prohibere, omnes tamen Presbyteri ſæculares, & etiam regulares, qui interſunt, puniuntur; Et hoc videtur notare cum dicit, *aut quilibet etiam regularis*, quaſi dicat, *aut quilibet*, ſcilicèt *Presbyter non ſolum ſæcularis, ſed etiam regularis*; Et in hoc etiam innuit, quod etiam exemptus poteſt ab Ordinario puniri, ſi contrà hoc delinquat. Hæc *Hoſt*,

Sed numquid eadem pœna puniendus eſſet ſi contractui matrimoniali interfuerit?

Reſpondeo volunt aliqui quod ſic, ſi ſciat edicta, ſive banna in Eccleſia non fuiſſe propoſita, quia Matrimonium non tantùm contrahitur cum benedictio nuptialis exhibetur, ſed etiam quandò conſenſus per verba de præſenti exprimitur. Hæc *Rod*,

Sequitur ibidem; *his verò, qui talitèr copulari præſumpſerint etiam in gradu conceſſo, condigna pænitentia imponatur*; Et etiam ſupple, omnibus ſuam præſentiam exhibentibus, cum omnes peccent.

Quid ſi Presbyter filium, vel filiam ſic contrahere coegit?

Reſpondeo, inter coactionem, & coactionem arbitratur bonus Judex *arg. extra de ſpon. de muliere*, ut etiam dictum eſt ſuprà, *de conſenſu coacto*. Hæc *Hoſt*. Qui autem contrahit nuptias cum ea, cum qua de iure non poteſt contrahere, fit infamis, licèt nuptiæ non habeant effectum, *ff. de his, qui no. infra. l. quid ergo* § 2,

Ad hoc nota, quod prædicta prohibitio, ſcilicèt, ne quis clandeſtinis interſit conjugiis ſecundum *Hoſt. in ſumma*, & *in gloſ.* ſuper *cap. cum inhibitio*, extenditur etiam ad Laicos. Pœna tàmen ordinaria non videtur imponi niſi Presbytero parrocchiali, & regulari. Si quis autem ad impediendum legitimam Copulam malitiosè impedimentum objecerit præter pœnitentiam, quam debet agere de peccato, canonicam non debet effugere ultionem; ut in dicto *cap. cum inhibitio* §. *ſi quis autem*. Hæc autem ultio ſecundùm *Gloſ. ibidem*, arbitrio Judicis committitur, ex quo certa pœna non ſtatuitur; *extra. de offi. dele. de cauſis*; Clericus tamen, qui calumniosè denunciat, ab officio, & beneficio ſuſpenditur; *extra. de calu. c. 2.* Hæc *gloſ.*

TITULUS XXV.

De ſecundis Nuptiis.

POſtcà conſiderandum eſt de Matrimonio, ſive de ſecundis Nuptiis.

Et circà hoc quæruntur plura ſcilicèt:

Primò. Utrùm ſecundæ Nuptiæ ſint licitæ?

Secundò. Utrùm ſecundæ Nuptiæ ſint honeſtæ?

Tertiò. Utrùm ſecundæ Nuptiæ rationem habeant Sacramenti?

Quartò. Utrùm uno Conjugum mortuo liceat alteri ſtatim nubere?

Quintò. Utrùm ſecundum Matrimonium debeat benedici?

Sextò. Utrùm ſecundæ Nuptiæ tàm ex parte Viri, quàm ex parte Mulieris debeant benedici; puta, ſi Mulier aliqua, quæ nunquàm aliàs contraxit, contrahat cum eo, qui Uxorem aliam habuit?

Circà primum reſpondeo quod ſic, quia per mortem alterius Conjugis tollitur alterius primi Matrimonii impedimentum; undè 1. *Corinth. 7. Apoſtolus* concedit mortuo Viro Uxorem ejus nubere cui vult in Domino; & *Hieron, in Epiſtola ad Pammatium*, & habetur 31 *qu. 1. aperiant*, *ejicit*, dicit. *Ego nunc libera voce proclamo non damnari in Eccleſia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinquies, & ſexies, & ultrà quoque, & ſecundo Marito nubere*,

Sancti tamen vituperant eas duplici ratione, ſcilicèt propter Sacramenti defectum, quia præſtant Ordini ſacro impedimentum, Et propter incontinentiæ ſignum, quia plurium Matrimoniorum experientia eſt ſignum incontinentiæ, ut dicit *Philoſoph. 4. Ethic.*

Nec obſtat, quod dicit *Chryſoſt.* ſuper *Matth.* & eſt 31. *quæſt. 1.* hac ratione, quod ſecundum Virum accipere ſecundùm *Apoſtolum*, licet, ſecundùm autem veritatis rationem verè fornicatio eſt, non inquam obſtat, quia ſic debet exponi *verè fornicatio eſt*, Ideſt, ſignum incontinentiæ, vel debet intelligi quandò non conſtat ſufficientèr de morte Conjugis primi,

Illud autem quod dicit *Magiſt, Sent. lib, 4. di. 42.* quod Bigamus indiget pænitentia, debet exponi, ideſt, videtur indigere, propter ſignum incontinentiæ.

Circà ſecundùm reſpondeo. Honeſtum poteſt aliquod dici duplicitèr, vel ſecundùm ſe, & abſolutè, ſic omne rationabile factum, quod non eſt peccatum, eſt honeſtum: vel in comparatione ad aliud, & ſic non omne factum licitum eſt honeſtum, ſed illud quod

eſt

eſt laudabile, & honore dignum. Primo modo ſecundæ Nuptiæ ſunt honeſtæ. Secundo modo non ſunt ita honeſtæ, ſicut primæ cæteris paribus, propter ſignum aliquod pronitatis ad incontinentiam, propter quod dicit *Ambro*. quod carent gloria in præſenti.

Nec obſtat quod *Magiſt. Sententiarum 4. lib. diſt.42.*, dicit, quod Presbyterum in nuptiis Bigami prandere non convenit, quia illud intelligi poteſt de Bigamo, qui putatur inſidiatus Uxori primæ deſiderio ſecundæ.

Circà tertium reſpondeo quod ſic quantùm ad omnia, quæ ſunt de eſſentia, & de neceſſitate Sacramenti; aliqua tamen accidentia deſunt, ſcilicèt perfectio ſignificationis, ſignificatio namque conjunctionis Chriſti cum Eccleſia eſt de neceſſitate Sacramenti Matrimonii. Sed ſignificatio conjunctionis unius cum una eſt de ejus perfectione, quæ deeſt ſecundis nuptiis. Vndè non reddunt ineptum ad receptionem Ordinis, quia non ſint Sacramentum, ſed propter perfectæ ſignificationis defectum, quæ tamen non pertinent ad eſſentiam Sacramenti, ſed ad decorem, & accidentalem perfectionem.

Circà quartum reſpondeo quod Vir non ſolùm ſecundùm Canones, ſed etiam ſecundùm Leges ſtatim poſt mortem Uxoris contrahere poteſt. Mulier verò, quæ poſt obitum Viri nubit infrà annum ſcilicèt, computandum à morte Viri, incurrit infamiam ſecundùm Leges, *extra.eodem cum ſecundum.* Hoc enim teſtatur Lex tùm ne conſanguinei turbentur, tùm ne de prole dubitetur, ſcilicèt cujus ſit; tùm etiam ne malignæ ſuſpicionis cauſa Viro ſecundo præſtetur, eo quod tam citò contrahere feſtinavit, *C. de repudi. conſenſu §. Si verò.* Et hoc intelligitur ſecundùm *Hoſt.* quandò Matrimonium ſine culpa Mulieris ſolvitur. Si enim ejus culpa ſolvatur, per quinquennium abſtinere jubetur, *C. de divor. conſtaju.* Sic ergò Vxor lugere cogitur Virum, non è converſò, qualitercumque ſolvatur Matrimonium ſive per divortium, ſive per obitum. In caſu tamen ſpeciali indulgent Leges, ut Mulier poſt tres menſes elapſos à morte Viri nubere poſſit. Si enim Mulier prægnans remanſerit, & peperit, & Vir talis fuerat, qui lugendus non erat, ut hoſtis perduellionis, ſtatim nubere poteſt, *ff. de his qui non infa. librorum.* Si verò ſit prægnans Vxor talis Viri, tunc elapſis tribus menſibus à morte ejus nubere poteſt, cum enim neceſſe ſit, ut concepto partu ex primo Viro pariat infrà novem menſes, & dies octo, ſi nubit poſt tres menſes, numquàm ex ſecundo Viro parere poteſt infrà novem menſes à morte primi, cum partum ex ſecundo Viro conceptum oporteat habere in utero menſibus ſeptem, ut patet *ff. de ſtatu homi.7.* Sed talem Mulierem, ſcilicèt qui ſtatim nubit poſt mortem Viri, liberat *Apoſtolus 1.Corint.7.* dicens; *Mulier mortuo Viro ſoluta eſt à lege viri ſui, cui vult nubat tantùm in Domino;* Et Canones *extra. eodem cum ſecundum*, & *c.ſuper illa*; liberant, inquam, non tantùm ab infamia, ſed etiam à pœna in rebus, quas lex exprimit *C. de ſecundis nuptiis l.1.* ubi dicitur, quod talis Mulier privatur omnibus à Viro ſibi relictis. Et de rebus propriis non poteſt ultrà tertiam partem ſecundo Viro in dotem dare, nec in ultima voluntate relinquere; & ab aliis pœnis, quas lex exprimit alibi, ut in *authent.* ibidem poſitis, ſcilicèt iiſdem pœnis. *Item ea, & in authen. de reſti. & ea, quæ parit §.unum*; Undè nec dici debet infamis in foro civili, ex quo per Eccleſiam, & Apoſtolum licentia eſt remiſſa.

Quidam tamen dicunt, quod non evadet pœnam illam, qua privatur donatione antè nuptiali in *paragrapho* proximè dicto, quæ Virum ſuum ita citò dehoneſtavit, ut appareat etiam eo vivente non caſtè vixiſſe, ut dicitur ibi; Et ideò debet perdere quidquid ad eam ex libertate Viri potuit pervenire. Nec etiam in hoc illam pœnam potuit tollere, quia videtur quandam ingratitudinem commiſiſſe. Hæc *Ber. extra. eodem cum ſecundum*; aliqua tamen ſunt ibi de *Summ.Hoſt.* Prima opinio fuit *Damaſi*, quam etiam ſequitur *Goff.*, & eam de veritate, & rigore Juris indiſtinctè credit eſſe veram. *Hoſt.* autem dicit, quod nihil ad leges de Matrimoniis, vel ſequentibus ex eis. Præterea quare Mulier puniretur, ſi licentia Apoſtoli, & Eccleſiæ utitur?

Ad hoc nota, quod Uxor dignitatem à Viro ſortitur, undè Uxor Regis debet appellari Regina, etiam poſt mortem Regis, donèc nupſerit Viro dignitatis inferioris, *ff. de ſenatu fœmina.*

Circà quintum reſpondeo, ſecundum Matrimonium licèt in ſe conſideratum ſit perfectum Sacramentum, reſpectu tamen primi Matrimonii habet aliquid de defectu Sacramenti, quia deeſt ſibi perfectio ſignificationis, ut dictum eſt ſuprà, & ratione hujuſmodi defectus benedictio ſubtrahitur à ſecundis nuptiis *31. qu.1. de his*, & *extra. eodem Vir autem*, ubi etiam alia ratio aſſignatur, ſcilicèt, quod cum alia vice benedicti ſunt, ſcilicèt ſecundò Contrahentes, eorum benedictio iterari non debet.

Circà ſextum reſpondeo. Dicunt aliqui, quod quandò ſecundæ nuptiæ ſunt ſecundæ ex parte utriuſque, vel ex parte mulieris tantùm, nullo modo debent benedici. Sed quandò ſunt ſecundæ ex parte Viri tantùm, tunc poſſunt benedici, quia aliquo modo ſervatur ibi ſignificatio, etiam in Ordine ad primas nuptias,

nuptias; quia Chriſtus, etſi habeat unam Eccleſiam, habet tamen in una Eccleſia plures perſonas deſponſatas. Sed anima non poteſt eſſe alterius Sponſa, quàm Chriſti, quia cnm Dæmone fornicatur, nec ibi eſt Matrimonium ſpiritnale. Et ideò quandò nuptiæ ſunt ſecnndæ tantùm ex parte viri, benedicuntur, non autem qnandò ſunt ſecnndæ ex parte mulieris, propter defectum Sacramenti; & hæc eſt opinio *Tho.*, & credo, quod communitèr ſervatur, cui opinioni conſentit *Ber. in gloſ.* ſupradicti *capitis vir autem*, dicens quod tales ſecundę nnptiæ benedici poſſunt, ſi hoc habeat conſuetudo loci; Et hoc ſi Pàpa talem conſuetudinem ſciat, & non contradicat, aliàs non licet. Conſentit etiam *Goff.* dicens quod iterari poteſt talis benedictio, ſicnt Extrema Unctio, quia benedictio quę fit ſuper homines, non prohibetur iterari *1. qu. 1. manus*.

Hoſt. autem in *Summa* ſentit, quòd ſecundæ nuptiæ in nullo caſu debent benedici, dummodò aliàs contrahentes, vel ambo, vel alter eorum fuerint benedicti, quia nuptiæ non dicuntur benedici propriè, ſed Perſonæ, quia cum alia vice ſint benedicti, non debet eornm benedictio iterari; ut in *c. vir autem*; communis eſt enim illa benedictio utriuſque, nec unus ſine altero eam poteſt recipere, & ideò ſi alter eorum contrahat ſecundò, non dabitur benedictio.

Ad illud quod allegat *Goff.* quod benedictio, quæ fit ſuper homines, non prohibetur iterari.

Reſpondet hoc verum eſſe, niſi vir prohibeatur in jure.

Ad illud verò, quod dicit *Ber.* de conſuetudine.

Dicit quod in Sacramentis, & Sacramentalibus non excuſat conſuetudo, niſi per Papam, vel per jus approbetur. Si verò duo contrahant Mattimonium, & ambo benedicantur, deindè antè copulam carnis propter impedimentum aliquod perpetuum ſeparentur, & ambo contrahant ſecundò, non benedicentur in nnptiis ſecundis. Si verò duo tranſeant ad Bigamiam, qui tamen numquàm fuernnt benedicti, poterunt benedici in ſecundis nuptiis; & ſic non eſt vis de Bigamia, ſed potiùs in Benedictione, quæ iterari non debet, ut dictum eſt. Hæc ſecundùm *Hoſt.*

Capellanus igitur, qni benedictionem contrà præmiſſa dabit, ab officio, & beneficio ſuſpenſus, cum litteris Epiſcopi proprii ad Sedem Apoſtolicam eſt mittendus *extra. eodem c. 1.*, & videtur ſecundùm *Hoſt.* ex hoc, quod alius quàm Papa diſpenſate non poſſit.

Pro Benedictione antem prædicta nihil exigi debet à Clericis, ſicut nec pro aliis Sacramentis. Laudabilis tamen, & pia conſuetudo debet ſervari, ad quam ſervandam poſſunt Laici per Epiſcopum cogi, *extra. de Simo. ad Apoſtolicam*. Debent tamen Sponſus, & Sponſa cum benedicuntur illa nocte continere; *33. di. c. ult.*, & *38. q. 5.* dicitur quod debent biduò, vel triduò continere; utrumque tamen eſt conſilinm ſecundùm *Joan.*

TITULUS XXVI.

Quomodò agitur ad Matrimonium contrahendum, ſeù conjungendum.

COnſeqnentèr conſiderandum eſt de Cauſis matrimonialibus, in quibus agitur ad Matrimonium conjungendum. Eſt enim Matrimoninm magnnm Sacramentum in Eccleſia Dei, & ideò de eo, & cauſis ejns cognoſcere non poteſt de jure communi, niſi Judex Eccleſiaſticus, vel Epiſcopns, vel Officialis ejus, qui dicitur miſſus, vel aliquis ab eo ſpecialitèr delegatus, ut *extra. de frigidis c. 1.* Sed & cauſam Archidiaconus, Archipresbyter, Abbas, vel alius Miniſter Eccleſiæ ex ſpeciali privilegio, vel ſpeciali mandato Epiſcopi, vel conſuetudine præſcripta hoc poteſt, alitèr non. Sic intellige illud *extra. de teſtibus, Alberiens*, & *de Teſt. cogen. præterea*, & quod illæ dnæ *Decretales*, dicunt cauſam poſſe cognoſcere, poteſt intelligi generalitèr Sede vacante; tùm quia ſuccedit in juriſdictione, tùm propter periculum animæ; Sed jus aliis ſervatut conſuetudo, vel privilegium ſpeciale, ut *extra. de frigidis fraternitatis reſponſo 1.* Hæc *Hoſt.* & cum eo convenit *Ber. extra. de reſti. Spon. in gloſ. a.* & *de exceſ. præl. accedentibus in gloſ. ult.*

Sed quid de Presbytero Parrochiali?

Reſpondeo benè poteſt Matrimoninm interdicere, ut patet *extra. de clandeſt. deſpon. cum inhibitio*; non tamen poteſt de eo cognoſcere, ut patet ex prædictis; undè malè dixit *Dam.* dicens, quod non poterit Interdictum fieri niſi ab eo, qui poteſt cognoſcere de hac materia ſecundùm *Hoſt.*

Nota etiam, quod Judex Canſæ matrimonialis debet habere juriſdictionem ordinariam, vel delegatam, debet etiam Canonum habere ſcientiam, *de pæ. diſt. 6. c. 1.* & *extra. de conſau. c. 1. §. cæterum, in textu*, & *gloſ.* Ita quod ſecundùm *Hoſti.* poteſtatem habere debet de neceſſitate, alitèr ſententia non valeret, & ſcientiam de congrnitate; ſic intellige illud *extra. de conſang. c. 1. in fin.*

His præſuppoſitis.

COnſiderandum hìc eſt qualitèr agatur ad conjungendum Matrimonium, Circà quod videndum eſt.

Primò de duplici modo agendi, & formatione libelli.

Secundò de caſibus, in quibus Vir non eſt reſtituendus Mulieri petenti ipſum ſibi reſtitui.

Tertiò de caſibus in quibus non obſtat exceptio adulterii, quandò Vir ſit reſtituendus Mulieri.

Quartò de præſtatione juramenti calumniæ.

Quintò de præſentium interrogatione, & ſententiæ latione.

Sextò de cautione præſtanda à Viro, quandò Mulier timet ſibi.

Hæc omnia per ſequentes Articulos examinantur, undè ſit

ARTICULUS I.

De duplici modo agendi, & formatione libelli ad conjungendum Matrimonium.

DIcendum nunc eſt de duplici modo agendi, & de formatione libelli pro Matrimonio conjungendo.

Circà quod ſciendum, quod ſi Mulier petat aliquem in Virum, vel è converſò, videndum eſt utrùm ille, qui agit intentare velit petitorium, vel poſſeſſorium Judicium, idest, an Mulier dicat aliquem eſſe ſuum Virum, quia cum ea contraxit, & petat eum adjudicari ſibi in Virum, quod eſt agere petitorio, quaſi agat de proprietate. An petat eum ſibi reſtitui tamquàm ab eo injuſtè ſit dimiſſa, quem dicit ſecum contraxiſſe, quod eſt agere poſſeſſorio, quia petit ſui Viri poſſeſſionem adjudicari ſibi, de qua dicit ſe injuſtè expulſam; licèt autem ſecundùm conſuetudinem aliquarum Eccleſiarum, non porrigatur libellus; tamen meliùs eſt, & tutiùs ſecundùm *Hoſt.* quod detur, ita quod is, qui impetitur ſciat à quo, & ſuper quo, & qualitèr ſic deliberet, quia libellus eſt de ſubſtantia judicii, *art. ad hoc. extra. de libel. ob. c. 1. & 2. qu. 4. libellorum.*

Alitèr autem debet formari libellus ſi agatur petitorio, & alitèr ſi poſſeſſorio. Si enim agatur petitorio, debet ſic formari.

Agit Bertha contrà Petrum, dicens, *Cum ipſe eam per verba de præſenti deſponſaverit, & in eam tamquàm in Uxorem conſenſerit, & ipſa in eum; Dictus Petrus ipſam in Uxorem tenere renuit. Quarè dicta Bertha petit Petrum in maritum ſibi adjudicari, & cogi quod cohabitet ſibi tamquàm Uxori, & eam tractet in lecto, & extrà lectum affectione maritali.*

Et hæc forma probatur *extra. de ſpon. c. 1. & c. ex parte.*

Sed & in hoc caſu Judex aliquandò procedit ex Officio ſuo; ut *extra. de ſpon. ad illud;* quod poteſt etiam ſic formari.

Agit Bertha contrà Petrum dicens, *quod cum Sponſalibus inter eos contraxis, eam carnalitèr cognoverit, eam ut Uxorem tenere noluit; quarè dicta Bertha petit &c.* ut priùs.

Si verò agatur poſſeſſorio, ſic debet formari.

Agit Bertha contrà Petrum dicens, *quod cum dictus Petrus cum ea legitimè Matrimonium contraxerit, & eam in domum ſuam traduxerit, idem Petrus ipſam Bertham propria temeritate à ſe abjecit, & quaſi poſſeſſione matrimonialis vinculi, ſive Sacramenti ſpoliavit; undè petit ipſum ſibi reſtitui, & ſe in eandem poſſeſſionem reduci, in qua erat priùs quàm eam abjeciſſet.*

Ad hoc *extra. de divor. porrò. & de reſti. ſpo. ex conquaſtione.* Hæc *Hoſt.*

Differunt tamen duo prædicti modi agendi, quia ſi Mulier agat petitoriò, ideſt petat aliquem dicens eum eſſe Virum ſuum, & ille neget, & excipiet contrà eam dicens, *non poteſt eſſe Uxor mea, quia eſt conſanguinea mea, vel affinis*, vel aliud ſimile impedimentum legitimum objiciat; priùs tractabitur exceptio Viri, quàm Mulieris petitio, quia probata exceptione Viri, quæſtio principalis Uxoris perimitur, & abſolvendus eſt Vir ab ejus petitione, *extra. de conver. coaju. c. 1.*

Si verò agat poſſeſſoris petens ſibi reſtitui Virum, licèt Vir dicat, *non potes eſſe Uxor mea, quia es mea cognata*, vel aliud impedimentum, vel etiam aliquod crimen objiciat, priùs fieri debet reſtitutio Mulieri, quàm cognoſcatur de exceptione Viri, *extra. de divor. porrò*; & ponitur hæc diſtinctio, *extra. de reſti. ſpo. litteras.*

ARTICULUS II.

De Caſibus in quibus Vir non eſt reſtituendus Mulieri petenti ipſum ſibi reſtitui.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicèt de Caſibus in quibus Vir non eſt reſtituendus Mulieri petenti ipſum ſibi reſtitui, pro quo ſciendum quod hoc, ſcilicèt, quod V debet reſtitui Mulieri non obſtante aliqua exceptione, fallit in quibuſdam caſibus.

Primus eſt ſi Mulieri objiciatur adulterium, ut *extra. de divor. gaudemus §. ſan* quod *Tanc. Ray. & Ber. extra. de appell. cu* ubi in *gloſ.* plura de hoc; dicunt eſſe veru ſi ſit notorium, vel ſi Mulier confiteatur, *extra. de divor. ſignificaſti, & c. ex litteris.* al ſi fuerit occultum, non obſtaret talis ceptio petenti reſtitutionem, ut *extra. de ſti. ſpo. Item cum quis* ſecundùm *Ray.*, & *c. litteris*, & *extra. de divor. porrò. reſponſ.* 1. cèt obſtaret in petitorio, 27. *q.* 2. *agat* ſecundùm *Ala. & Ber. extra. de divor. ſig caſti in gloſ. Ber.* Alii dicunt, quod in u que obſtat exceptio adulterii etiam occ

c

dùm tamen probari poſſit in brevi, *ar. C. de compen. l fin.* Secundùm autem *Hoſt.* Exceptio adulterii, cujus probationes offeruntur parti petenti reſtitutionem quoad Thorum, *ar. extra. de reſti. ſpo. litteras.* §. *prætered*, ſi enim infrà octo dies probari poſſit, dicitur notorium, *lib.6. de ſen. ex ſolent.* §. *ia prima*, quibus elapſis fiet reſtitutio plena, ſi fides non fuerit facta, & ſic intelligi poteſt illud *33. q.2. Eccleſiaſtica Hiſtoria.* Et hoc intellexit *Goff.* & *Rod.* etiam de adulterio commiſſo poſt ejectionem. Commiſſum enim antè non obeſſet petenti reſtitutionem, cum quis authoritate propria dimiſiſſet Uxorem, ut convincitur, *extra. de divortiis ſignificaſti*, & *de adulterio intelleximas.* Et ſic ſecundùm eum Viro non licet Uxorem dimittere propria authoritate etiam ob cauſam fornicationis. Sed contradicit ei quod dicitur *32. q.1. dixit Dominus*, & per totum, ſecundùm *Hoſt.* Undè *Hoſt.* diſtinguit ſic, ſcilicèt, quod quoad debitnm carnale Uxori reddendum, non reconciliatę, ſed impęnitenti, jubet Dominus Uxorem dimitti: ſic intelliguntur illa *capita* per interprætationem Scholaſticorum, qui fecerunt ipſa, *32. q.1. dixit Dominas.* Ad idem *extra. de eo, qui cog. conſan. diſcretionem*, §. *Nam etſi*, aliàs ſi ſcientèr eam cognoſceret, pnniri deberet, ut dicitur, *32. ſi quis Uxorem*, & *c. ſe.* Permittit autem Dominus, & non jubet qnoad aliam mutuam ſervitutem ſic intelligit *33. q.7. Apoſtolus.* Et quoad hoc intellige quod licet Viro, & nulli alii, ſubaudi eo invito in Uxore vindicari, ut *7. q.1. ſicut alterius.* Non jubet autem, nec permittit, quia nec de hoc loquitur quoad lucrandam dotem, vel aliam pænam, quæ non eſt infligenda ſine Judice, *33. q.2. §. in hoc c. ſecundùm Innoc.* Si tamen dimittatur ſine authoritate Eccleſiæ, obſtat ipſi agenti fornicationis exceptio tantùm. Nec tamen paratur aliquod præjudicium ſibi quoad hoc ut Eccleſia non audiat ipſam, imò ſemper audiet eam, donec de crimine fides facta fuerit ſibi.

. Secundus caſus eſt, ſi Uxor receſſerIt propria voluntate, *extra. de adulterio intelleximus*, quia tunc non ipſa, ſed Vir dicitur potiùs ſpoliatus, *32. quæſt.1. de Benedicto ſecundum Ray. & Innoc. Innoc.* tamen, & etiam *Ber.* notant *extra. de divor. ſignificaſti*, quod etiam in hoc caſu debet Vir reſtitui Mulieri, quia eo ipſo quod rediens non admittitur, de poſſeſſione expellitur, *ff. de acqui. poſ. clam poſſidere*, *§ ultimo.* Hoc idem vult *Innoc.*, & ſimilitèr ſecundùm *Ber. extra. de reſti. ſpon. it.*

Et etiam ſecundùm *Hoſt.* Si Vir Uxorem à ſe repulerit, nihilominùs eam repetere poterit, quia eo ipſo quod eam repetit, & ipſa non vult ad eum redire, eum intelligitur ſpoliaſſe, *extra. de adulterio intelleximus.*

Tertius Caſus eſt, quandò Vir perſequitur Mulierem odio capitali, & tanta eſt ſævitia Viri, quod Mulieri non poteſt ſecuritas ſufficiens provideri; tunc enim non debet Mulier Viro reſtitui, ſed potiùs in domo alicujus honeſtæ Matronæ uſque ad finem Cauſæ ſequeſtrari, ut *extra. de reſti. ſpo. litteras*, *§. ulti.* & *c. ex tranſmiſſa.*

Quartus Caſus eſt, ſi Mulier dicat ſe Virginem eſſe, & Religionem velle intrare, tunc enim debet reſtitutio differri; ita tamen quod infrà tempus certum intret, petens enim reſtitutionem neceſſariò habet duo probare, ſcilicèt, quod cum ea contraxerit, ut *extra. de reſti. ſpo. ex parte*; & quod eam cognoverit ut ibidem *c. ex tranſmiſſa*, & *de ſpon. eum locum.*

Quintus caſus eſt, quandò objicitur exceptio rei judicatæ à qua non eſt appellatum, tunc enim non debet reſtitui, niſi primò de illa ſententia cognoſcatur, *ar. extra. de offi. dele cauſam Matrimonii.*

Sextus Caſus eſt ſi objiciatur conſanguinitatis gradus in Divina Lege prohibitus, ſcilicèt *Levit. 18.* & paratus ſit in continenti probare. In hoc enim caſu licèt reſtituatur quoad cohabitationem, non tamen quoad copulam carnalem; recipi tamen debet ad cautelam juramentum ab excipiente, quod ipſe hoc non objiciat malitiosè. Si tamen non ſit paratus probare incontinenti, tunc debet plenè reſtitui, & ad hoc debet per excommunicationem cogi, quam tamen Uxor debet humilitèr tolerare negando Viro thorum, ſi ſciat eum eſſe cognatum ſuum, donec probationes offerat, & tunc abſolvi debet præſtito juramento, quod parebit mandatis. Sed antequàm mandetur illi aliquid ſub debito juramenti, debent probationes recipi, & ſententia ferri. Et idem eſt de quocumque gradu conſanguinitatis ſecundùm *Ber. ar. extra. de reſti. ſpo. litteras ad fin.* Hæc etiam *Ber. extra. de divor. porrò in gloſ.*

Septimus Caſus eſt, quandò excipitur de alia ſpolatione, tunc enim primò cognoſcetur de exceptione; et ſi illa probata fuerit, non fiet reſtitutio, niſi primò ille reſtituat, *extra. de or. eo. c. alt.* Hodie tamen cautum eſt de jure novo per *Innoc.*, quod ſi Uxor excipiat contrà Virum petentem reſtitutionem Uxoris de ſpoliatione rerum omnium ab eo facta, nihilominùs tamen eſt reſtituenda, ſicut & petenti reſtitutionem rerum Eccleſiaſticarum ablatarnm, non poteſt objici ſpoliatio rerum privatarum, *extra. de reſti. ſpoa. frequens*; undè oportet, quod ſpoliatio propoſita in modum exceptionis, ſit ejuſdem generis cum ſpoliatione propoſita in modum actionis.

Octavus Caſus eſt, quandò proponitur

ſpo.

ſpoliatio in modum exceptionis; tunc enim non fiet reſtitutio, quia in hoc non agitur, ſed tantùm Actor ab agendo repellitur, *extra. de or. co. cum dilectus.*

Nonus Caſus eſt, quandò Mulier, cujus reſtitutio petitur, eſt minor duodecim annorum, *extra. de reſt. ſpo. ex parte.*

Decimus Caſus eſt, ſi cohabitare nolit ſine contumelia Creatoris, vel ſi pertrahat eam ad peccatum mortale, tunc enim negetur ei reſtitutio; vel ſi ſit ſpoliatus contrà ordinem juris, *extra. de divor. quanto*, & *c. gaudemus*, *§. qui autem.* Et idem eſt ſecundùm *Hoſt.* ſi vehementèr de hæreſi ſit ſuſpectus.

Prædictorum Caſuum aliquos ponit *Ber. extra. ut lite non conteſtata, ad hoc in gloſ.* ponit enim ibi Caſum 1. 3. 4. 6. & 10.

In omnibus aliis Caſibus Vir eſt reſtituendus Mulieri petenti ipſum reſtitui ſibi, & è converſò ſine aliqua exceptione, dummodò fuiſſe ſe probet in poſſeſſione, & à Viro ſpoliatam ſine juris ordine. Et quod hæc duo probare debeat, probatur, *extra. de offic. de conſultationibus*, & *qui fi. ſint le. cauſam 2.*

Varia Dubia circà prædictos Caſus dubitabis.

PRimò circà primum Caſum. Quid ſi Vir ſit certus de adulterio Uxoris, & eam convincere non poſſit, & ideò ab Eccleſia, quæ de occultis non judicat, excommunicetur?

Secundò circà ſecundum Caſum. Sed numquid à Viro petere poteſt expenſas quas facit, poſtquàm ab eo receſſit?

Tertiò circà quintum Caſum. Sed quid ſi Eccleſia decepta divortium celebraverit; deindè homo ſacros Ordines receperit, & poſteà invenitur, quod Eccleſia decepta fuit, numquid reſtituetur Uxori eum repetenti?

Quartò ſuprà eundem Caſum. Quid ſi non repetat illum, numquid ille repetere poterit eam?

Quintò ſuprà eundem Caſum. Quid ſi & ipſa ſit ingreſſa Religionem, vel Monaſterium, alitèr non ingreſſura, niſi quia credebat divortium juſtè celebratum; numquid comperta veritate poterit repetere Virum factum Subdiaconum, vel Monachum?

Circà primum reſpondeo. Suſtineat excommunicationem, ſi ſentiat eam incorrigibilem, vel reconciliet corrigibilem. ut *extra. de ſen. ex. inquiſitioni*, & *de reſti. ſpo. litteras. §. penul.* Si enim ſciat eam incorrigibilem, puta, quia eam cum adultero deprehendit, & ei effrons dixit quod propter eum non dimitteret, quandò cum illo, & aliis ſuam voluntatem faceret, illa ſententia non ligabit eum quoad Deum, ad hoc *ar. extra. de adulterio ſi vir ſciens*, & *32. q. 1. ſi quis Uxorem.*

Igitur ſi contra authoritatem Eccleſiæ licet eam dimittere, ut patet ex prædictis, multò fortiùs licet hoc ſine authoritate ejus, quandò ſcilicèt non contradicit, licentia enim à Domino data, non poteſt auferri, *di. 28. de his ad fi.* Poteſt ergò Vir ob cauſam fornicationis ab Vxore commiſſæ eam dimittere iudicio Eccleſiæ, vel propria authoritate. Nec mirum, quia ipſa adultera hoc facit, ut *extra. de dona inter Vium & Uxorem plurium.* Et in utroque caſu obſtat Mulieri exceptio, etiam quoad dotem, niſi & Viro obſiſtat replicatio, ut ibidem dicitur, & *extra. de adulterio intelleximus*, quæ *Decretalis* hanc ſatis determinat quæſtionem. Hæc *Hoſtien. in ſumma*, & concordat ibidem *Hoſt.* & *Innoc. extra. de ſen. ex inquiſitioni.* De hac quæſtione vide etiam ſuprà *eo. lib. tit. 7. ar. 3. q. utrùm Vir proprio judicio &c.*

Sed videtur quod etiamſi adulterium Uxoris commiſſum ab ea poſt dimiſſionem ſit notorium, Vir debeat reſtitui ſibi, quia dedit ei materiam adulterandi, quarè imputet ſibi, *ar. 37. qu. 2. ſi tu abſtines.* Sed contrarium eſt verum, quia Mulier ad hoc nulla conditione debet adduci, *32. quæſt. 5. ita ne.* Nec ei debet ignoſci, qui prætextu paupertatis vitam turpiſſimam ducit, *ff. de ritu. nup. palam. §. non eſt.* Hæc *Ber. extra, de divor. ſignificaſti in gloſ. A.*

Circà ſecundum reſpondet *Ber. extra. de divor. ſignificaſti*, quod non, cum Vir non repulerit eam, ſed ſi eam revertentem non admittat, poſteà tenetur, ſcilicèt, ad expenſas quas facit, ex quo eam venientem non admiſit, idem dicit *Hoſt.*

Circà tertium reſpondeo quod ſic, niſi potuerit ad continentiam induci, quia etiam Monachus reſtituetur ei, *extra. de frigidis fraternitatis*, & *de ſen. & re ju. lator.* Et tenebitur iſte Uxori debitum petenti reddere, ſe non debet petere, quia quantùm in ſe eſt ſolemnizavit votum. De hoc vide ſuprà *tit.* [illegible] *ar. 2.* & *tit. 7. ar. 2.*

Circà quartum reſpondet *Rod.* quo[d] non, quia præjudicavit ſibi per ſuſceptione[m] Ordinis ſacri.

Circà quintum reſpondet *Rod.* qu[od] non, quia falſa Cauſa non impedit Monachatus votum, *ar. extra. de votis magnæ*, & *conver. conju. ex parte. Hug.* tamen notat [illegible] *quæſt. 2. Agathoſa*, quod ſi uterque Conjug[um] pro eo quod credit alterum eſſe mortuu[m] intrat Monaſterium, comperta poſteà ve[ri]tate repetere poteſt uterque reliquum, q[uia] neuter eo animo intravit, ut Monachus [fie]ret ſi alter viveret. Et ponit exemplum [de] Uxore, quæ credens Virum ſuum eſſe m[or]tuum, nupſit alteri, à quo tenetur reced[ere]

c

comperta veritate poſteà de vita primi Mariti.

ARTICULUS III.

De Caſibus in quibus non obſtat exceptio adulterii; quin Vir ſit reſtituendus Mulieri.

SEquitur videre de tertio, ſcilicèt de Caſibus in quibus non obſtat exceptio adulterii, quin Vir ſit reſtituendus Mulieri, pro quo ſciendum quod hoc quod dictum eſt in primo caſu, quod Conjugi petenti Conjugem ſuum reſtitui, obſtat exceptio adulterii, fallit in pluribus caſibus.

Primus eſt, cum is, qui agit objiciens; ſcilicèt adulterium ipſemet etiam convincitur de fornicatione, *extra. de divor. ſignificaſti*.

Secundus eſt, cum Vir proſtituit Uxorem, ut *extra. de eo qui cog. conſang. diſcretionem.*

Tertius eſt, cum Mulier credens Virum mortuum alteri nubit, quam Vir rediens recipere tenetur ſine fornicationis exceptione, niſi ſcientèr cum ſecundo Viro ſtetit, poſtquàm de primo ſcivit, ut 34. *quæſt. 2. cum per bellicam*, & *c. ſi Virgo*. Et in hoc caſu, ſecundùm *Hoſt.*, creditur Sacramento Uxoris habito reſpectu ad honeſtatem, & alias probabiles conjecturas, ut *ea qua. in lectum ar. 35. q. 3. extraordinaria.*

Quartus eſt, cum quis falsò ſimulans ſe Virum alicujus Mulieris lectum ejus intravit, & eam cognovit, ut in dicto *cap. in lectum.*

Quintus eſt, cum vi fuit oppreſſa, 32. *q. 5. propoſito*, quod intelligitur ſecundùm *Ray.* & *Goff.* de vi abſoluta, non de conditionali, ut 32. *q. 7. omnes accuſationes.*

Sextus eſt quandò vir uxorem poſt adulterium commiſſum ſibi reconciliavit, vel eam publicè adulterantem ſcientèr in conſortio matrimoniali retinuit ut 32. *q. 1. c. 1. 2. & 3.* Nemo enim mores reprobabit, quos ſemel approbavit, ut *ff. de adult. ſi uxor in ſi.* In quo caſu vir eſt reus lenocinii, ſcilicèt quandò ſine reconciliatione ſcientèr retinet talem, & quandò reconciliat eam ſibi, ipſa debet duobus, vel tribus annis pænitere, & quamdiù pænitet, vir abſtineat ab ea, ut 32. *quæſt. 1. ſi quis*, & *c. cum apud*. Et ſi non perſeverat in adulterio & pænitet, poteſt vir eam poſt pænitentiam retinere, ut *eadem qua. non erit*. Nec eo invito poteſt mulier Religionem intrare, quia poteſt eam invitam, etiamſi ſententia ſit lata, reconciliare, & eam infrà duos annos à Religione, quam intravit, revocare, ut *extra. de conver. conju. gaudemus*. Nec tamen debet eam ſæpe reconciliare, ut *extra. de adult. ſi vir ſciens* ſecundùm *Hoſt. Jo.* etiam notat 32. *q. 6. c. 2.* quod ſi vir ſibi reconciliavit uxorem adulteram, & ipſe vir poſteà adulteretur, uxor cum poteſt de adulterio accuſare, & vir contrà eam non poteſt excipere; quia licèt ſit adulterata, tamen per reconciliationem exceptio eſt remiſſa, *ff. de ædili. edi. quaritur, §. venditor*.

Septimus eſt, quandò aliquis Infidelis conjugem infidelem dimittit, quæ recepto libello repudii ſecundùm ſuum ritum alteri nubit; utroque enim poſteà ad fidem converſo, vir tenetur eam recipere, non obſtante quod ab alio, qui nupſerat, cognita fuerit; ſecùs eſt ſi cum alio fornicata fuerit, ut *extra. de divor. gaudemus, §. penult. & ult.*

Omnes autem prædicti Caſus, præter ſeptimum, notantur *extra. de adulterio intelleximus in gloſ. fin.*

ARTICULUS IV.

De præſtatione juramenti calumniæ.

SEquitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, de præſtatione juramenti calumniæ.

Circà quod nota, quod omnis agens habet probare neceſſariò ſuam intentionem, *extra. ut bene. Ecc. ut noſtrum*; Et ideò porrecto libello dari debent induciæ deliberatoriæ, ut 3. *qu. 3. offeratur*. Die autem adveniente, aut etiam antequàm dies aſſignetur, jurabit quilibet mandatis Eccleſiæ ſtare, vel veritatem dicere, ſicut conſuetudo generalis obſervat, ut *extra. de appell. quæſtionem*, licèt Sacramentum calumniæ in his ſpiritualibus non præſtetur, ut *extra. de juram. calumn. litteris.* nam hoc juramentum, ſcilicèt de veritate dicenda, putat *Hoſt.* eſſe verum in omni cauſa, ut 1. *qu. 2. Si verum eſt*, & *extra. de jureju. ex litteris*, & tamen quilibet debet reſpondere, ſecundùm quod credit eſſe verum, nec dejerat, licèt res alitèr ſe habeat.

De hoc tamen, ſcilicèt, utrùm in cauſa Matrimonii ſit deferendum juramentum, eſt controverſia inter Juriſperitos; Dicunt enim quidam quod non, quia invitæ nuptiæ triſtes exitus conſueverunt habere, *extra. de ſpon. cum locum*; Et optimè facit ad hoc, *extra. de Teſti. ſuper eo*, cum ibi non proſit teſtimonium Mulieris in aſſertione filiæ alterius; *extra. nec fæmina*; *extra. de jureju. mulieri*. *Hoſt.* autem dicit, quod non eſt deferendum juramentum ſtatim contrà Matrimonium, quia non eſt credendum, etiamſi ambo confiteantur contrà Matrimonium. Secùs eſt ſi ſtent pro Matrimonio; niſi paretur alii Matrimonio præjudicium, vel probari poſſit legitimum impedimentum; tunc enim eſt eis credendum, *extra. de eo, qui cog. ſuper eo*, & *extra. de clandeſt. deſpon. c. 1. & 2.* & *de Conſang. c. 1.* Undè dicit quod meliùs eſt, & tutiùs, quod deferatur juramentum ei, qui aſſerit Matrimonium eſſe contractum, habenti teſtem unum

bonum; nam etſi vir valdè dives eſſet, & potens, & nobilis, & mulier pauper, ſed pulchra, petens eum habere unum bonum teſtem, & omni exceptione majorem, deferendum eſſet Sacramentum, ſecundùm *Hoſt.* Mulieri honeſtæ, licèt pauperi, maximè aliis adminiculis intervenientibus, ut ſi ſæpiùs eam de ſtupro ſolliciti eſſet, ut *extra. de ſepul. ex parte de parentum*; vel ſi teſtem unum haberet teſtificantem, quod juraſſet eam ducere Uxorem certo tempore, & ex confeſſione utriuſque conſtaret, quod poſt illud tempus copula carnalis ſecuta fuiſſet, niſi cum alia antè copulam illam contraxiſſet, ad hoc *extra. de ſpon. is, qui fidem*, & *de condi. appo. per tuas.*

Hanc opinionem fulcit *Hoſt.* Juribus *extra. de ſpon. juvenis, & qui matri. ac. poſſ. videtur*, & *de ſenten. & re. ju. cap. fi. & de re. jur. eſtote*,

Et reſpondet ad contraria.

Ad illud enim ſcilicèt, quod invitæ nuptiæ &c. dicit, quod potiùs erunt voluntariæ, quia cogetur vir nolens charitativè per excommunicationem, ut de nolente fiat volens; ut *extra. de ſpon. ex litteris 2.*

Et quod dicitur in *Capite Mulieri, probationes alias non habenti*, ſubaudi, ſcilicèt præter proprium Sacramentum, vel nulla probatione facta, vel ſemiplena, quia minùs honeſta, vel ſuſpecta; per hanc opinionem in dubio pro Matrimonio ſtatur, tutior via eligitur, & periculum animæ vitatur. Hæc, & plura alia adducit *Hoſt.* pro iſta opinione in *Summa ſua, rubrica de juramento aſſertorio.*

ARTICULUS V.

De Partium interrogatione, & ſententiæ latione.

SEquitur videre de quinto Articulo, ſcilicèt, de Partium interrogatione, & ſententiæ latione.

Pro quo nota, quod primò debet interrogari agens, ſecundò reus utrùm ſint vera, quæ continentur in libello. Et ſi uterque aſſerat, planum eſt quod eis injungetur, quod ſimùl revertantur, niſi obſiſtat aliquod impedimentum legitimum, ut *extra. de conſan. c. 1.* Et interrogabitur alteruter adultero præſente; *art. extra. de judi. at ſi*; alitèr Confeſſio non prodeſſet. Sed quidam ſigillatim, ſecretò, ſive ſeorsùm interrogant eos, & malè, ſi interrogantur in forma judicii, niſi fortè Judex cautus hoc faciat ad extorquendum meliùs veritatem. Nec Advocatus reſpondere debet ad factum, ut *extra. de judic. paſtoralis.* Et ſi quidem probabilitèr dubitaverit, inducias impetrabit. Hæc *Hoſti.*

Si ergò Reus confeſſus in judicio fuerit quod actor deponit, ſtandum eſt ejus confeſſioni, niſi per Confeſſionem illam fieret præjudicium Matrimonio, timetur enim tunc colludium; ut *extra. de clandeſt. deſpon. quod nobis*, & *de eo, qui cog. ſuper eo.* Undè etſi ibi agatur ad diſſolutionem Matrimonii, tunc creditur confeſſioni partium 35. *qu. 6. ſi duo.* Si verò agatur ad ſeparationem thori prætextu fornicationis, ſtatur confeſſioni ejus, qui de ſua fornicatione confitetur; *extra. de divor. ex litteris.*

Sed quarè in hoc caſu ſtatur confeſſioni Conjugum, & non in prædicto?

Reſpondet *Goff.* quod in hoc caſu non timetur de colluſione, cum Conjuges maneant ſeparati occaſione adulterii, itaquod neuter altero vivente contrahere poteſt 32. *qu. 1. dixit*, ſed in præcedenti caſu timetur, ut ſuprà dictum eſt,

Sed numquid idem eſt, ſi fiat præjudicium Matrimonio ſpirituali, ut ſi mulier facta Monialis confiteatur ſe eſſe Uxorem alicujus eam repetentis?

Reſpondeo *Innoc.* notat, *extra. de reſp. cum cauſam*, & etiam *Ber.* & *Goff.* quod in hoc caſu ſtandum eſt confeſſioni mulieris, & debet reſtitui viro repetenti; per hoc enim nulli fit præjudicium niſi ſibimetipſi, nec credendum eſt eos immemores eſſe ſuæ ſalutis 12. *qu. 1. ſcimus.* Aliud tamen debet eſſe de rebus, quos hujuſmodi mulier Monaſterio dedit.

Sed contrà hoc objicit *Hoſt*, quod ſi crederetur confeſſioni conjugum in præjudicium Matrimonii ſpiritualis, & pro carnali, multi, & multæ Religionem exirent; & ideo dicit, quod in *cap. cum cauſam*, eſt alia ratio, ſcilicèt, quia conſtabat de Matrimonio contracto antequàm intraſſet Monaſterium, ſubaudi, *& de traductione in Domum*; ſubaudi etiam, *& fuit inſpecta, & inventa corrupta, & præſumendum eſt ab eo ſic corrupta* Ideò in hoc dubio tutiùs eſt ſolvere Matrimonium ſpirituale, quàm carnale; Brevitèr tamen, illud putat *Ber.* arbitrarium eſſe ut ſcilicèt bonus Judex attendat &c. & in *cap ſeq. in quæſt. illa eſto quod Conjuges &c.* & in § il*lo Epiſcopus etiam ex officio intendat &c.*

Quidam verò exponunt in prædicto *Capite cum cauſam*, vel præcedentia, quod ſi cut non creditur conjugibus conſitentib[illegible] contrà Matrimonium carnale, ſic nec Rel[illegible] gioſo contrà Matrimonium ſpirituale, qu[illegible] ligatus eſt Religioni *extra. de regularibus; v[illegible] dua*, & 27. *qu. 2. quod interrogaſti*; cur enim i[illegible]ferior erit Lex Divina? 12. *qu. 2. cum devoti[illegible]mam.* Si verò Reus interrogatus in jure n[illegible]get quod proponitur, probare debet qui pr[illegible]ponit, & ſi non probet, ſuccumbit; *extra. jurejn. c. ult.* & Reus omninò abſolvitur; n[illegible] tamen contrahere cum alio prohibetur, n[illegible] etiam licentiatur, ſed ſuæ conſcientiæ rel[illegible]quitur, ſcilicèt à Judice, qui dubitat de fac[illegible]

utri

utrùm contrahat, vel non; ut *extra. de jurejur. mulieri*; Et hoc eſt verum in foro judiciali. In foro verò pœnitentiali dicetur ei, quod nullatenùs contrahat contrà Conſcientiam, hoc dico, quandò eſt quæſtio de contractu. Si verò probet contractum, & agat petitorio, debet cogi copulari ſibi Reus niſi habeat aliquam legitimam exceptionem. Si verò agat poſſeſſorio, & non excipiatur contrà eum, reſtitui debet ad omnia, quibus ſe ſpoliatum probaverit, & ita, ut ſcilicèt gaudeat pacifica poſſeſſione, & plena ſecuritate, ut *3. q. 1. reintegranda*.

ARTICULUS VI.

De Cautione præſtanda à Viro, quandò Mulier timet ſibi.

SEquitur videre de ſexto Articulo, ſcilicèt, de Cautione præſtanda à Viro, quandò mulier timet ſibi, & dicat ſe habere verum reſpectum, quod eam in perſona, vel rebus lædat, dummodò veriſimilem cauſam oſtendat, quarè ſuſpectum eum habeat; Spectat ad Judicis officium jubere cavere ſibi cautione ſufficienti, quod vir eam tractabit in lecto, & in menſa, & in aliis, ſicut vir tractare debet mulierem, & quod non lædat eam in perſona, vel rebus, vel aliquo modo dehoneſtabit eam, ſalva tamen correctione honeſta, & maritali; Et hanc cautionem debet vir præſtare per juramentum *33. qu. 1. de benedicto*.

Forma autem juramenti eſt hæc; dicet enim Judex viro.

Ab hac die in anteà iſtam Conjugem tuam, quam injuſtè dimiſeras, ita tenebis, ſicut vir debet uxorem ſuam tenere, in dilectione debita, & diſciplina; nec eam à te per aliquod malum ingenium ſeparabis, nec ea vivente aliam accipies, ſic te Deus adjuvet, & hac Sancta Dei Evangelia; ita habetur 85. *qu. 5. ab iſta die*.

Si verò mulier non confidat de juramento viri, quia fortè parùm timet juramentum; Cautionem illam vir præſtare debet, quam magis timet, ſcilicèt pignoratitiam, vel fidejuſſoriam ſub præmiſſa pœna; *art. extra. ut lite non conteſt. quoniam frequentèr §. ultimo*, & *33. qu. 4. ea vindicta*, & in his Judex ex perſonis dicta, & facta penſabit, ut *C. ſi quis ipſa maledi. l. una*.

Quid ſi mulier egit poſſeſſorio, & ſuccubuit in cauſa, numquid poteſt agere petitorio?

Reſpondeo quod ſic; ſed ſi egit petitorio, & ſuccubuit, non poteſt poſteà agere poſſeſſorio; ſi verò incœpit agere petitorio, non tamen peregit, & nondùm eſt renunciatum teſtibus, nec planè liquet de cauſa, poteſt dimittere judicium petitorium, & incipere poſſeſſorium, *extra. de cauſa poſ. paſtoralis*.

TITULUS XXVII.

De Accuſatione Matrimonii propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem.

DEindè conſiderandum eſt qualitèr agitur ad dirimendum Matrimonium. Et quia accuſatio præcedere debet Divortium, ideò primò conſiderandum eſt de Accuſatione.

Primò de Accuſatione quæ fit ad dirimendum totalitèr Matrimonium propter aliquod perpetuum impedimentum.

Secundò de illa, quæ fit ad ſeparandum thorum propter adulterium.

Impedimentum autem Matrimonii perpetuum, aut eſt ſine peccato conjugum, ut Frigiditas, Arctatio, Maleficium, & Error. Et in tali impedimento ſoli conjuges admittuntur; *art. de errore, extra. de conju. ſer. propoſuit, art. de aliis extra. de frigidis conſultationi*; Et de divortio propter tale impedimentum ultimò agetur infrà. Aut impedimentum illud inducit peccatum, ut Conſanguinitas, & Affinitas; & de hoc priùs dicetur.

Circà hoc autem primò videndum eſt, qui Matrimonium accuſare poſſint propter tale impedimentum.

Secundò qui teſtificari poſſint contrà ipſum.

Tertiò quomodo hujuſmodi accuſatio fieri debet.

Et hæc tria per ſequentes Articulos examinantur; undè ſit

ARTICULUS I.

Quis Matrimonium accuſare poſſit.

VIdendum modò eſt quis Matrimonium accuſare poſſit.

Circà quod ſciendum, quod accuſare poteſt Matrimonium propter impedimentum perpetuum, quod inducit peccatum conjugum ad plenum Divortium quiſque non prohibetur; prohibentur autem generalitèr omnes extranei, quouſquè ſunt aliqui de Conſanguinitate Conjugum, qui velint, & poſſint accuſare ipſum.

Deficientibus autem Conſanguineis, admittuntur antiquiores, & veneratiores vicini, quibus eadem propinquitas ſit nota. Et eſt illud ſpeciale, quod ad accuſationem Matrimonii admittuntur Conſanguinei; ut Pater,

& Ma-

& Mater, Soror, & Frater, Patruus,& Avunculus, Amita, & Matertera. Ratio hujus eſt, quia quilibet genealogiam ſuam Teſtibus, Inſtrumentis, & Recitatione Majorum ſcire laborat, *extra. qui matri. accu. poſ. videtur nobis*; Secùs eſt in cauſis criminalibus, & in aliis contractibus. In his enim Pater non recipitur in teſtimonium pro filio, nec è converſò; prædictum tamen caput *videtur*, ſecundùm *Ber.* ibidem, non loquitur de teſtificando pro ipſo contractu, quia ſi extraneus intereſſet, ita benè ſciret ſicut Pater, & Mater; an tunc ad invicèm contraxiſſent; ſed loquitur de teſtificando utrùm adſit Conſanguinitas; conſuevit tamen à pluribus induci, quod Pater, & Mater admittuntur ad probandum ipſum contractum Matrimonii. Hæc *Ber.*

Hodiè tamen, ut dicit *Ray.*, extranei admittuntur ad accuſationem Matrimonii in multis locis, & in propinquis exiſtentibus, qui hoc poſſunt; quod tamen malè fit ſecundùm *Hoſt.*, dum tamen ſuperſint propinqui honeſti, & antiqui, & bonæ famæ, quia tunc extranei ſunt ſuſpecti; ſed ſi tunc tales deficerent, tunc etiam vicini bonæ famæ deberent admitti; ſic intellige illud *extra. de cog. ſpirit. tua nos*, quod intelligit *Hoſt.* niſi fama crebreſceret; tunc enim etiam extranei eſſent admittendi.

Vir etiam, & Uxor accuſare poſſunt Mattimonium, *extra. de conſang. non debet §. prohibitio.*

Sed Dubitabis.

PRimò. Pone quod aliquis tempore contractus Matrimonii, ſcilicèt quandò banna ſecundùm conſuetudinem in Eccleſiis debentur, tacuit, & poſteà vult accuſare, numquid poteſt?

Secundò. Sed numquid taciturnitas talis impediret ſtatim elapſo termino ab accuſando, vel denunciando?

Tertiò. Quid ſi ideò tacuit, quia probationes paratas non habuit?

Quartò. Eſto quod ambo Conjuges confiteantur, & erant inter ſe affines antequàm contraherent Matrimoninm, & de hoc etiam ſit rumor, ſive clamor viciniæ, numquid ex hoc Matrimonium dirimetur?

Quintò Quid ſi inter conjuges ſit parentela publica & notoria, numquid poſſunt ab invicem ſeparari authoritate propria?

Sextò. Quid ſi inter eos ſit parentela manifeſta, vel publica, & non ſit qui accuſet?

Septimò. Quid ſi parentela non ſit manifeſta, vel publica, & tamen cum ſama?

Octavò. Numquid is, qui ab accuſando repellitur, ad denunciationem admittetur?

Nonò. Quid ſi Matrimonium ſit contractum nulla præmiſſa denunciatione; aliquibus præſentibus quando contrahitur, & ſcientibus impedimentum, & nihil objicientibus, numquid iſti poſteà debent admitti ad accuſandum, & teſtificandum contrà ipſum poſt mortem, vel etiam in vita?

Circà primum reſpondeo ſuper hoc, *extra. qui matri ac poſ. cum tua* diſtinguitur, quod ſi tempore denunciationis præmiſſæ, is, qui jam conjunctos impedit, extrà Diœceſim erat, vel aliàs denunciatio ad ejus notitiam pervenire non potuit, quia ſana mente non exiſtebat, vel tàm puer erat, quod talia non comprehendebat, vel alia cauſa legitima eum impediebat, ejus accuſatio debet audiri, alioquin ſi rationabilitèr præſumatur, quod denunciationem publicè factam idem exiſtens in ipſa Diœceſi non ignoraverit, tanquàm ſuſpectus debet repelli, niſi iuraverit, quod poſteà didicerit ea quæ objiciuntur, & ad hoc ex malitia non procedat, quia tunc etiam ſi didiciſſet ab illis, qui denunciationis tempore ſiluerunt, non debet ei claudi aditus accuſandi, quoniam etſi illos ſilentii culpa repelleret, ille tamen removeri non poſſet, cum culpabilis non eſſet; ſicut tamen illi repellerentur à teſtificando, ſic & iſte *ar. extra. de teſti. licet 2.* Ratio hujus diverſitatis eſt, quia accuſator non probat, ſed teſtis, & ita teſtis præjudicium Matrimonio parat. Hæc *Hoſt.* & *Ber.* ſuper dictum *caput cum in tua.* & *gloſ. ſi.*

Circà ſecundum reſpondeo. *Jo.* dicit; quod hæc taciturnitas cum quodam temperamento debet intelligi, *ar. ad hoc, extra. de loca. c. ult.* & *penult.* *Bona.* verò credit, quod quamdiù res eſt iutegra, poteſt, & debet admitti. Contracto verò Matrimonio de præſenti, non videtur audiendus, tanquàm ſuſpectus, ſi priùs potuit impedimentum denunciare, *extra. qui ma. ac poſ. cum in tua gloſ.* Hoc idem vult *Hoſt.* Taciturnitas verò ipſorum contrahentium non præjudicat eis, *extra. de teſti. ſpo. ex conqueſtione.*

Circà tertium reſpondeo. Videtur dicendum quod non ſit repellendus, *ar. extra. de conſau. c. 1.*

Sed contrà quia nudo verbo potuit impedire, ut *extra. de ſpon. præterea 2.* ſecundùm *Hoſt.* & *Ber.* ſuper illud *caput cum in tua.*

Circà quartum reſpondeo quod non, niſi adſint probationes fide dignæ, *extra. de eo, qui cog. conſau. ſuper eo.* Et ratio redditur ibidem, ut ſcilicèt *colludii periculum evitetur.* Et intelligitur hoc ſecundùm *Hoſt.* in foro judiciali, nam in pænitentiali ſtabitur confeſſioni conjugum, & injungetur eis ne invicèm miſceantur, ut *extra. de eo, qui cog. veniens*; undè videtur ſecundùm *Hoſt.* quod bonus Judex attendere debet, utrùm bona

fide

Digitized by Google

ſide fiat confeſſio contrà Matrimonium, ſcilicèt ab eo, qui ſtat pro Matrimonio, & tunc ei ſtatur, ut in *capite veniens*, aliàs contrà ut in *capite ſuper eo*, & *de eo qui cog. veniens*, *& de divor. ex litteris*; & intellige ſecundùm quod innuitur in *capite ſuper eo in text.* & dicitur in *gloſ. a* & dictum eſt ſuprà *lib. 4. tit. 16. q. ult.* Aliud eſt rumor, & aliud eſt fama; undè ſi fama publicæ confeſſioni conjugum conſentiret, benè dirimeretur, ut dicitur in ea *gloſ. ar. 35. q. 6. ſi duo.*

Circà quintum reſpondeo quod non, *extra. de divor. porro*, quia divortium eſt pæna, & pæna non eſt niſi per Judicem inferenda, *33. q. 2. §. in hoc.*

Circà ſextum reſpondeo. Epiſcopus de officio ſuo tale Matrimonium diſſolvere debet adhibita gravitate, ut in *capite porro*, §. 2.

Circà ſeptimum reſpondeo ſecundùm *gloſ. ibidem* Epiſcopus ex officio ſuo inquirere, & compellere poſſet, ut quicumque veritatem ſciret, teſtimonium perhiberet, *35. q. 6. Epiſcopus in Synodo*, & *extra. de teſti. præterea*; imò quilibet denunciare tenetur, *extra. de cog. ſpi. tua.*

Circà octavum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.*, ubicumque quis in Matrimonio propter ſuſpicionem repellitur ab accuſando, repellitur & à denunciando, *extra. de accuſ. cum oporteat*; & *e. ſe.* hoc idem vult *Goff.*

Circà nonum reſpondet *Ber. extra. de cland. deſpon. cum inhibitio in gloſ. eadem*, quod non, quia non videtur ſuſpicione carere; denunciatio enim non fit, niſi propter ignorantes. Epiſcopus etiam ex officio ſuo poteſt inquirere quandò aliquis accuſat, & nullus defenſor apparet, *ar. extra. de offi. or. c. 1.* Judex autem quandò ex officio ſuo procedit actore apparente, & defenſore nullo comparente, debet eſſe cautus. Debet enim attendere utrùm conjuges ſe diligant ad invicèm verè, & tunc confeſſio amborum cum aliis adminiculis præjudicium præſtat; vel fictè, & tunc etiam nullam præſumptionem inducit ſecundùm *Hoſt.* Attendere etiam debet utrùm accuſator, vel teſtis ſit notorius excommunicatus, Sacrilegus, Fornicator, Uſurarius; & ſic cum ex officio ſuo repellet, *ar. extra. de teſtibus teſtimonium*, repellet etiam ſi accuſet propter turpem quæſtum, *extra. qui matri. ac poſ. ſignificante.* Attendat etiam ſi ſit fama, quod ſint conſanguinei, quia ad hoc adminiculum præbet, *extra. de ſpon. cum in tua.* Et ſemper in dubio pro Matrimonio jam contracto judicet *extra. de teſtibus licèt 2.* Teſtis autem repellitur, ſi jurare nolit, *extra. qui matri ac. poſ. à nobis*, quantæcumque ſit Religionis, *extra. de teſti. nuper.* Nec hoc partes renunciare valent, *extra. de eo. qui cog. ſuper eo.* Debet autem teſtis jurare, quod veritatem ex utraque parte; nec gratia, vel pecunia, vel amore, vel odio motus dicet, ut *extra. de teſti. quoties.* Alia etiam quæ pertinent ad teſtium receptionem, & examinationem, diligentèr ibi ſervari debent.

ARTICULUS II.

Qui poſſunt teſtificari, & qui non contrà Matrimonium propter hujus Impedimentum.

Sequitur videre de ſecudo Articulo, ſcilicèt, qui poſſunt teſtificari, & qui non contrà Matrimonium propter hujus impedimentum.

Circà quod ſciendum, quod omnes, qui admittuntur ad accuſandum, admittuntur etiam ad teſtificandum, dummodò ſint aliàs perſonæ legitimæ ad teſtificandum. Et etiam qui prohibentur ab accuſando, ſcilicèt, qui erant in Diœceſi, quandò Banna fiebant ſecundùm formam illius *capitis cum in tua*, prohibentur, & à teſtificando.

Notandum verò, quod ſi fiat accuſatio ſuper fædere Matrimonii, ſcilicèt pro conjungendo, vel dirimendo, ut quandò nullum Matrimonium eſſe dicitur propter conſanguinitatem, vel aliud perpetuum impedimentum, poteſt contrà contumacem lite non conteſtata procedi ad teſtium receptionem, & etiam ad ſententiam diffinitivam, propter periculum fornicationis; ſecùs autem eſt ſi fiat accuſatio de adulterio ad thori ſeparationem, quia tunc non ad teſtium receptionem, nec ad diffinitivam ſententiam procedi poteſt antè litem conteſtatam, *extra. ut lite non conteſ. c. 1.* & *c. quoniam frequentèr*, §. *porro.*

Item licèt Pater, & Mater ſint idonei Teſtes pro filio, & filia, ubi agitur de fœdere Matrimonii, ideſt, utrùm ſit talis conſanguinitas inter eos, de quibus agitur, quæ Matrimonium impediat, vel dirimat, vel non, ut etiam dictum eſt ſuprà in principio hujus Tituli; tamen ſi de ipſo contractu, id eſt, utrùm Matrimonium ſit inter eos contractum quæſtio ventiletur, tanquàm ſuſpecti debent repelli, ubi alter eſt ſuperior diviriis, nobilitate, potentia, vel honore; & hoc ideò, quia Parentes videntur incrementum, & honorem diligere filiorum, aliàs ubi eſt æqualitas, vel etiam modica excellentia in altero, ſunt admittendi, *extra. de teſti. ſuper eo in text. & gloſ.* Et licèt ibi fiat mentio de Matre tantùm, idem tamen credendum eſt de Conſanguineis, ut dicit *Hoſt. ar. C. de Tranſac. de tutela*, & *extra. qui matri.*, *ac. poſ. videtur in gloſ.* Item in cauſa Matrimonii idem poteſt eſſe accuſator, & teſtis, *ar. extra. de teſti. c. propterea.*

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Quomodò debet fieri accuſatio Matrimonii propter impedimentum Conſanguinitatis, vel Affinitatis.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, quomodò debet fieri accuſatio Matrimonii propter impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis.

Circà quod ſciendum, quod talis accuſatio Matrimonii impropriè dicitur accuſatio, quia hujuſmodi accuſatio ſi ſit de crimine, non tamen eſt criminalis, ſed mixta inter criminalem, & civilem; & etiam quia ibi non fit inſcriptio, in qua accuſator obligat ſe ad Talionem. Sed dicitur canonica denunciatio ſecundùm illud *Matth.18. Si peccaverit in te frater tuus &c.* quæ quidem fit propter peccatum, in quo homo permanet.

Fit autem denunciatio quandoque in ſcriptis, quandoque ſine ſcriptis; ſed tutiùs fit in ſcriptis, *ar. extra. de reſti. ſpo. litteras*, & *extra. qui matrimonium accu. poſ. à nobis* ſecundùm *Ray*.

Denunciationis autem hujuſmodi libellus ſic fieri poteſt.

Ego Petrus denuncio vobis Domine Epiſcope Matrimonium quod tractatur inter Titium, & Bertham contrahi non debere, quia ſunt conſanguinei, vel affines in quarto gradu, & hoc ſcit talis, & talis.

Si autem ſit contractum, dicet.

Matrimonium, quod eſt contractum inter Titium, & Bertham de facto, non debere tolerari de jure, propter talem cauſam, quam ſcit talis, & talis.

Nec eſt hic ſecundùm *Hoſt.* neceſſaria trina monitio, quæ requiritur quandò alia crimina denunciantur, cujus ratio eſt, quia quantumcumque commoneretur non poſſet eam propria authoritate dimittere, ut *extra. de divor. porrò, & c. ſe.*

Quidam autem diſtingunt gradum in libellis; ſed ſecundùm *Hoſt.* hoc non eſt neceſſarium in libello, ſed tantùm in teſtimonio. Et poſſunt in his libellis indiſtinctè poni principales cauſæ, quia cum de periculo animæ quæratur, non refert ex qua cauſa periculum probetur.

Accuſationis autem libellus ſic poteſt formari,

Ego Petrus conſanguineus Titii in tali gradu, accuſo Matrimonium, & provoco ad divortium, quatenùs de facto conſiſtit inter Titium, & Bertham. Et peto pronunciari Matrimonium inter eos nullum, & utriſque licentiam dari cum alio contrahendi pro eo quod prædicti Titius, & Bertha attinent ſibi in quarto gradu conſanguinitatis; & hoc offero me legitimè probaturum.

Et probatur hæc forma, *extra. qui matrimonium accuſ. poſ. c. 1. & c. inſuper.* Nam ubicumque agitur de perpetuo impedimento, ſive à conjugibus, ſive ab extraneis petendum eſt, ut pronuncietur Matrimonium nullum, & ut conjuncti nefariè, ſeparentur. Hæc *Hoſt.*

Sciendum autem, quod per ſcripturam non poteſt abſens abſentem accuſare, *extra. qui matri. ac poſ. à nobis* Nec denunciare, *extra. de accu. inquiſitionis* ſecundùm *Goff.* Alii contradicunt, ubi de fœdere Matrimonii agitur, quia tunc contumacia exigente, reciperentur Teſtes contrà abſentem, *extra. ut lite non conteſt. c. 2.* & *c. quoniam*, §. 1. & 2. Vel dic, quod tunc locum habet denunciatio *ar. extra. de deſpon. in princip. ad diſſolvendum.* Hæc *Hoſt.*

Oblato autem libello, quilibet conjugum jurabit ſtare mandatis Eccleſiæ, citari enim debent, cum factum eos principalitèr tangat, *extra. de reſti. ſpo. ex litteris*; alitèr ſententia non valeret, ſi is ordo judiciarius non ſervaretur. Sic intellige illud *extra. qui fi. ſint le. per venerabilem* §. 1. Sed ſi contumaces appareant, tunc non uſquequaque ſervatur Judiciarius Ordo.

Ad hujuſmodi autem majorem evidentiam diſtinguit ſic *Hoſt.* quod quandò vir eſt abſens ex contumacia, & agitur de crimine adulterii, teſtes non recipiuntur, ſed contumax excommunicatur, ut *extra. ut lite non conteſ. c. 1.* quandò autem agitur de fœdere Matrimonii, ſcilicèt, utrùm de jure ſtare poſſit, vel non, teſtes recipiuntur, ut *ibid. in c. quoniam §. porrò.* Quandò verò eſt abſens non ex contumacia, ſed ex neceſſitate, ut quia eſt captus, vel infirmus, vel alio juſto impedimento detentus, tunc ſubdiſtingue, quia aut ſperatur de ejus proximo reditu, & tunc non proceditur contrà eum, ut dicitur *ibidem §. Si verò ver. Si autem in princ.* Au[t] deſperatur, quia venire non audet propte[r] homicidium, quod commiſit, & ideò exulat, & tunc poſſunt recipi teſtes; & ſic lo[quitur], *extra. qui Matrimonium ac. poſ. c. 1.* S[i] autem ſit abſens ex ſola voluntate, & volunt[as] ſit malitioſa, procedi poteſt contrà eum, *ar. contrario ſenſu, prædicti ver. Si autem & §. porro.* Si verò non ſit malitioſa, & citari non poteſt de facili, & in brevi, non procedere[t] contrà eum ut *in dicto verſ. ſint autem.* Si aute[m] citari poteſt de facili, & in brevi, legitim[è] citari debet, & requiri antequàm proced[a]tur contrà eum, *extra. ut lite non conteſt. c. [præ]cedens, 2. in fi.* & ſi legitimè citatus, & [re]quiſitus non venerit, nec aliquis eum defe[n]derit, procedetur contrà eum, ſic intelli[ge] illud *extra. qui fi ſint le. per latum.*

Digitized by Google

Sed Dubitabis.

PRimò. Sed eſto quod appareat legitimum impedimentum inter virum, & uxorem dirimens Matrimonium contractum, & adſint legitimæ accuſationes, & teſtes, neſcitur autem de viro ubi ſit, & quò iverit, & diù, vel per plures annos expectatus non venit. Numquid eo abſente, non autem citato, & ita non abſente per contumaciam, poſſunt teſtes recipi, & ſententia ferri?

Secundò. Pone quod duo conſanguinei, vel duo fratres habeant duas conſanguineas, vel duas ſorores in uxores, & inter alterum eorum, & ejus uxorem feratur ſententia divortii ab Eccleſia propter conſanguinitatem. Modò quæritur utrùm alter propter hoc ſeparari poſſit ab uxore ſua, vel quomodò ſe debet habere cum ea?

Tertiò. Numquid cum aliquis audit impedimentum eſſe perpetuum inter ſe, & uxorem ſuam tenetur inquirere veritatem, maximè ſi credat, quod illud in judicio probari non poſſit?

Quartò. Sed numquid credere tenetur viro fide digno maximè jurato dicenti ſe ſcire veritatem, numquid etiam tenetur credere compatri ſuo hoc dicenti, vel presbytero ſuo, vel etiam publicæ famæ?

Quintò. Numquid peccat Presbyter, vel alter conjugum, vel etiam quicumque alius inſinuando hujuſmodi impedimentum alteri conjugum, vel utrique?

Sextò. Quid ſi probare poſſit impedimentum, & hoc credat, vel ſciat Presbyter Parrochialis, vel etiam alter conjugum?

Septimò. Numquid propter quamcumque probabilem opinionem perpetuò, ſine tamen certa ſcientia tenetur alter, vel uterque conjugum alteri negare debitum?

Circa primum reſpondeo quod ſic, *extra. qui matrimonium, accu. poſſ. relatum*. In hoc enim caſu juris ordo non eſt uſquequaque ſervandus, ut *extra. ut lite non conteſ. c. 1.*

Sed contrarium videtur ibidem *c. quoniam* §. 2. cum ille ex contumacia non ſit abſens, ut dicitur ibidem. Ad quod poteſt dici quod cum iſte pro ſua culpa abſens fuerit, & inveniri non potuerit, culpa illa loco contumaciæ habetur, ut contrà eum procedatur, nec mulieri debet obeſſe, quæ in culpa non fuit; undè contrà eum procedi poterit.

Nec contradicit illud *caput quoniàm*, quia ibi dicitur, *cum ſine culpa ſit abſens &c.*, quia hic eſt abſens ex ſua culpa & malitia. Quidam tamen dicunt, quod illud *c. relatum* corrigitur per illud *caput quoniam*, & ſtandum eſt ei, hoc notatur *in gloſ. ult. illius capitis relatum.*

Si verò quæratur de Matrimonio contrahendo.

Dicendum eſt, ſicut dictum eſt ſuprà *eodem lib. tit. 1.* ſcilicèt, *quid ſunt ſponſalia, quaſt. quarè lex verſ. ceſſat autem hæc pœna, & tit. qualitèr habeant diſſolvi ſponſalia caſu ſecundo.*

Citationes autem debent ſcribi, & talitèr fieri, quod poſſint probari, *ar. extra de ſen. ex ſacro*. Et ſi hi, quos tangit principalitèr negotium, defendere nolint, accuſatio eſt in Eccleſia publicanda. Et ſi quis affinis, vel cognatus velit defendere Matrimonium, audietur. Et demum his deficientibus, quilibet extraneus admittetur, *ar. ff. de dam. infec. l. 4.* quinimò conjugibus invitis defenſor audiri debet, *ar. ff. de ap. non tantum*. Et hæc probantur, *extra. qui fi. ſint le. relatum*. Si ergò appareat aliquis defenſor, audietur, & poterit repellere accuſatorem antè litem conteſtatam, *extra. de deſpon. impu. ad diſſolvendum*. Sed lite conteſtata minimè, cum hæc exceptio ſit dilatoria, *ar. extra. de ſen. & re ju. inter Monaſterium*. Si autem nullus defenſor appareat, Judex de plano inquiret, & ſi coràm eo probetur impedimentum inter conjuges, divortii ſententiam feret. Poteſt enim hoc etiam facere nullo accuſatore apparente nimia infamia orta; ſemper tamen ſunt citandi, quos res tangit, & publicandum eſt, ſi aliquis velit accuſare, vel defendere; ſic intellige illud *extra. de divortiis porrò in fi.* & *de accu. qualitèr 2. §. debet*. Hæc *Hoſt.*

Circà ſecundum reſpondeo quod propter hoc non poteſt ſeparari ab ea, quia res inter aliquos acta non præjudicat aliis, *extrà. de fide iſtru. inter dilectos*; quantùm autem ad copulam carnis diſtinguitur, quia aut ſcit certitudinalitèr conſanguinitatem, vel aliud impedimentum perpetuum eſſe inter ſe, & uxorem ſuam, & tunc debitum non petat, nec reddat, ſed humilitèr excommunicationem ſuſtineat, ſi propter hoc excommunicetur. Aut credit, & tunc aut credit ex cauſa probabili, & diſcreta, licèt non manifeſta, puta, quia vidit virum ſuum loco, & hora ſuſpectis cum conſanguinea antè Matrimonium, vel quia hoc publicè dicitur à bonis perſonis, & tunc reddat, ſed non petat, ne in alterutro, vel contrà legem conjugii, vel contrà judicium conſcientiæ offenſam committat. Aut credit ex cauſa levi, & temeraria, ut quia audivit impedimentum à levibus perſonis, fortè à paucis, & tunc reddat. Et ſic poſteà conſcientiam erroneam ad conſilium prælati ſui deponat, quod facere debet, *ar. 23. q. 8. quid culpatur*. Item credo de conſilio bonorum aliorum virorum, & poſteà petat *extra. de ſen. ex inquiſitione*, ubi habetur diſtinctio prædicta.

Circà

Digitized by Google

Circà tertium reſpondet *Rod.* quod ſi audivit illud à fide dignis, & non ſuſpectis, cum non debeat ſalutem ſuam negligere, tenetur veritatem inquirere, nec debet diſſimulare, quaſi minùs peccet per hoc quod neſcit veritatem, quia hæc eſſet ignorantia affectata, quæ non excuſat; & ſi ad teſtimonium alicujus fidedigni, jurati, vel non jurati, probabilem opinionem concipiat, debitum petere non debet, licèt reddere debeat.

Circà quartum reſpondet *Rod.* quod non tenetur, ita quod mortalitèr peccet ſi non credat, licèt peccet venialitèr ex humana tentatione, ſi non credat ubi probabilitèr credendum ſit, & poteſt peccare venialitèr credendo nimis de facili, ubi non eſt credendum.

Circà quintum reſpondet *Rod.* quod ſi credat quod probare non poſſit, indiſcretè agit, niſi credat quod aſſentire peritorum conſilio velit.

Circà ſextum reſpondet *Rod.* quod tunc tenetur tàm iſte, quàm ille agere ſolemnitèr ad divortium, niſi poſſit impetrari de communi conſenſu conjugum quod cohabitent ſimùl tanquàm frater & ſoror.

Circà ſeptimum reſpondet *Rod.* quod non, niſi illa probabilis opinio ſurgat ex tali facto, ſuper quo canon indicat præſumptionem, ut cum conſtat uxori, quod vir ejus antè Matrimonium cum ea contractum jacuit nudus cum nuda ſorore, vel conſanguinea ipſius ſororis:

Ad hæc nota, quod accuſatio locum habet in Matrimonio jam contracto, non autem in contrahendo, cum non ſit quod accuſari legitimè poſſit; ſed denunciari poteſt impedimentum, pro quo prohibetur Matrimonium, *extra. de despon. impu. ad diſſolvend.*

Item antequàm contrahatur Matrimonium, vel ſponſalia, ſufficit denunciatio ſola ſine probatione, ſi non intervenerit juramentum, & hoc ſi denuncians non ſit ſuſpectus; ſi verò ſit ſuſpectus debet jurare de calumnia, ſcilicèt, quod denunciat bona fide, aliàs, ſcilicèt, ſi intervenerit juramentum, neceſſe eſt probari ſaltem famam expreſsè, *extra. de despon. prætereà de muliere*, & *de conſangui. ſuper eo, quod.* Hæc *Ray. Goff.* autem dicit, quod ad impediendum ſponſalia de futuro contrahenda ſufficit denunciatio, ſtabitur enim ſimplici aſſertioni denunciantis impedimentum. Ad impediendum autem poſt ſponſalia contracta Matrimonium contrahendum, non ſufficit ſola denunciatio, niſi probetur ſaltem per famam loci, ut *extra. de conſang. ſuper eo, quod*, hoc idem dicit *Ber. extra. de ſpon. cum in tua in gloſ. d.* Ad hoc tamen benè ſufficit fama, quandò conſtat de ea, *extra. de conſang. ſuper eo; quod. in gloſ. C.*; hoc ſive intervenerit juramentum, ſive non ut dicitur ibidem; quandò verò non conſtat de fama, non impedit, niſi alia probatio adſit, *extra. de ſpon. cum in tua gloſ. b.* Unus etiam teſtis ſufficit, ut *extra. de teſtibus ſup. eo §. 1. de conſangui. ſuper eo, quod in gloſ. C. & de ſpon. prætereà de muliere in text. & gloſ.*

Quid autem *Hoſt.* ſuper hoc dicat; vide ſuprà, *tit. de modo diſſolvendi ſponſalia caſu quinto.*

TITULUS XXVIII.

De Accuſatione Matrimonii propter fornicationem.

Deindè conſiderandum eſt de accuſatione, quæ fit propter fornicationem, quandò agitur de ſeparatione thori, & relaxatione mutuæ ſervitutis. Et talis accuſatio magis propriè dicitur accuſatio, quàm illa, de qua dictum eſt ſuprà, quia hæc fit propter crimen adulterii, & fit cum inſcriptione, id eſt, cum ſcriptura, non tamen vir, vel mulier accuſans obligat ſe ad talionem, ut infrà dicetur.

Circà verò hujuſmodi accuſationem conſideranda ſunt tria.

Primò. Qui admittuntur ad ipſam.

Secundò. Quomodò fieri debeat.

Tertiò. Quandò vir poteſt uxorem accuſare de adulterio, & quandò non; vel è converſò.

Alia pertinentia ad accuſationem adulterii require ſuprà in 2. *lib. de Adulterio.* Itaque ſit

ARTICULUS I.

Qui admittuntur ad accuſationem.

NUnc videndum eſt qui admittuntur ad accuſationem, circà quod conſiderandum, quod licèt tàm ſecundùm Canones, quàm ſecundùm Leges, quilibet bonæ famæ admittatur ad accuſationem adulterii cum agitur ad pænam legalem, vel canonicam infligendam; tamen cum agatur ad ſeparationem thori, nullus admittitur, niſi vir, vel uxor in modum ſcilicèt accuſantis; in modum autem denunciantis, quilibet admittitur, quia denunciatio criminum ad omnes ſpectat, *ar. extra. de cogna. ſpi. tuæ nos in fi.* ut dicitur ibidem in *gloſ.* de qua accuſatione ad præſens intendemus. Uxor autem poteſt virum accuſare, ſicut è converſò, ut *extra. de divor. gaudemus §. ſane.*

Sed contrà 35. *q.7. quid in omnibus*, *& c. ſe.*

Reſpondeo. Ibi eſt littera falſa, ut dicit *Hoſt.* Vir tamen faciliùs auditur, habet enim vir privilegium quod jure mariti ſine inſcriptione metu calumniæ intrà quadraginta dies utiles, ſcilicèt computandas à tempore divortii, ut *ff. de adulteriis*; is cujus accuſare poteſt uxorem, quod tamen negatur uxori, ut 32. *q.1.* §. *hoc in mulieribus*, *& l. ſe.* Quod autem uxor accuſet in hac cauſa quoad pænam canonicam, habetur, *extra. ut lite non conteſt.* §. 1. Secùs autem eſt quoad pænam legalem, ſic intellige ſecundùm *Hoſt.* dictum *Paragraphum hoc in mulieribus.*

Sciendum autem. quod jus mariti, ſive privilegium infrà quadraginta dies conſiſtit in quatuor.

Primò quod ex ſola ſuſpicione adulterii ream facit uxorem, *extra. de adulteri. mariti*, quod intelligit *Goff.* de ſuſpicione violenta, *extra. de præſumpt litteris.*

Secundò quod præfertur aliis volentibus accuſare, ut *C. de adul. quamvis.*

Tertiò quod non inſcribit ſalvo eo, quod dicitur *extra. de procura. tua.* Novo tamen jure cum vir agit ad pænam legalem in foro ſæculari contrà uxorem, inſcribere tenetur, ut in *auten. ut li. matri*, *& avia* §. *cauſas.* Secundùm tamen Canonem non videtur, quod pæna talionis locum habeat ſive agatur criminalitèr 33. *q.* 5. *hac imago*, ſive civilitèr, ut *extra. de procur. tua*, ſecundùm *Goff.*

Quartò quod de calumnia non punitur, niſi ſit evidens ut *C. de adul. juris mariti*,

Sed dubitabis.

PRimò. Eſto quod vir uxori juret, quod eam ſuper nullo crimine accuſabit?

Secundò. Quid ſi ei juraſſet, quod eam ſuper adulterium non impeteret?

Tertiò. Quid ſi ipſa corrigi nollet, nec de excommunicatione curet?

Circà primum reſpondeo. Tale pactum vel etiam juramentum eſt temerarium, quia ſi uxor fieret infidelis, & nollet cohabitare viro ſine contumelia Chriſti, vel niſi eum protraheret ad infidelitatem, eam apud Judicem impetere deberet, ut niſi reſipiſceret, eam dimitteret, ut *extr. de jurejur. quemadmod.*

Circà ſecundum reſpondeo, ut habetur in dicto *capite*, tale juramentum ſervandum non eſſet, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat uxoris. Et ſecundùm Evangelium, ſi primò, & ſecundò correcta deſiſtere nollet, Eccleſiæ dicendum eſſet, ut tanquàm ethnica vitaretur, ut in *capite quemadmodum.* Non enim valet pactum, quo aliquis paciſcitur cùm aliquo, quod eum accuſabit de crimine nondùm commiſſo, *ff. de pac. ſi unus* §. *pacta*, & §. *illud.* Et hoc ideò, ne dolus præſtetur *ff. de re jur. contractus*; poteſt tamen quis paciſci de crimine jam commiſſo, ut in §. *pacta*, & in dicto *capite quemadmodum ad ſi. verſu non tantum ſepties.* Hæc *Ber.* ibidem. Dicitur tamen in fine ejuſdem *capitis*, quod tutiùs videtur in caſu, de quo quæritur, ut propter Sacramenti reverentiam non accuſet uxorem ad divortium, licèt eam denunciare poſſit ad pænitentiam.

Circà tertium reſpondeo. Ad hoc dicit *Jo.* quod licitè eam dereſeret, quia jam Creatori contumelioſa eſſet, 28. *q.1. ſi. infidelis. Tancr.* verò dicit, quod non debet eam, etiamſi inſidietur ejus vitæ, 32. *q.* 5. *quidquid mulier*, ſed eam debet in vinculis tenere, & caſtigare, cum permittatur à jure 23 *q.2 placuit.* Hæc *Ber.* ſuper illud *caput quemadmodum*.

ARTICULUS II.

Quomodò debet fieri accuſatio?

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicèt, quomodò accuſatio debet fieri, circà quod

Sciendum quod vir volens accuſare uxorem de adulterio coràm Judice ſæculari ad pænam legalem, debet inſcribere, ideſt, libellum accuſationis facere, & ad pænam talionis ſe obligare, nec per Procuratorem agere, ſed debet eam per ſe ipſum præſentem accuſare. Sed ſi coràm Judice Eccleſiſtico velit eam ad thori ſeparationem accuſare, tenetur ei libellum accuſationis dare; renetur, inquam, de jure ſcripto, licèt alitèr fiat alicubi de conſuetudine. Et in hoc caſu ſuſtineri poteſt, quod agat per Procuratorem, ſi ſit neceſſe, quia etſi de crimine ſit accuſatio, non tamen eſt criminalis, ſed quaſi media inter criminalem & civilem; licèt in præſentia perſonarum principalium ſecuriùs procedatur. Non autem debet obligare ſe ad pænam talionis, quia ſive probaret quod objiceret, ſive non, haberet quod vellet, ideſt, privaretur uxoris amplexu; *extra. de procur. tua fraternitatis.* Hæc *Ray. & Hoſt.*

Libellus autem continere debet nomen viri accuſantis, & uxoris accuſatæ, & ejus cum quo dicitur adulterium perpetratum, & locum, & annum, & menſem, in quo eſt commiſſum, & ſub quo conſule, ſed non eſt neceſſe ponere diem, vel horam. Sed & nomen Judicis ſub quo accuſatur debet apponi ſaltem appellativum, licèt non proprium. undè verſus:

Conſult, Menſt, Die, coràm Prætore confeſſus.
Te deferre reum crimen loca pone ſodalem.

Et licèt dies, horâ; menſis non prætereatur quandò dicitur, non tenetur diem, & horam commiſſi criminis ponere in libello, ſed menſem; diem tamen inſtitutæ accuſationis exprimere debet.

Forma igitur Libelli Accuſationis debet eſſe talis.

Anno Domini MCCCXIII. reſidente Domino Papa Gregorio IX. in Apoſtolica Sede, & Domino Mn. Epiſcopo Aſtenſi idibus Septembris indictione quinta. Ego Petrus accuſo uxorem meam Bertham de adulterio apud te Domine Mn. Epiſcope Aſtenſis quia dico eam commiſiſſe adulterium cum N.N. in villa tali, & in domo tali, menſe tali præſentis anni nuper tranſacto, quod paratus ſum legitimè probare; undè peto ab ejus obligatione, & ſervitute, qua ſum ei obligatus, abſolvi, & dotem bis centum librarum, quam ab ea conſecutus ſum, cum centum libris quæ faciunt tertiam partem quantitatis dotis, cum ipſa mulier liberos non habeat, mihi adjudicari, & in his eam mihi condemnari.

Si autem mulier liberos habeat non petet niſi dotem quam recepit ſibi adiudicari. Et hæc forma probatur *extra. de procur. tuæ fraternitatis*, & *2. q.7. libellorum*, & *extra. de dona inter viros & uxores plerumque*, hæc *Hoſt.* Et nota, quod ſi petat dotem, debet ſe inſcribere quoad ipſam, ut in *auten. ut li. matri, & aviæ §. quia vero plurimas coll.8.* aliàs autem ejus ſubſtantia applicabitur Fiſco, vel Monaſterio, in quo retrudetur, ut ibidem *§. adultera coll.9.* Hæc *Hoſt.*

ARTICULUS III.

Quando Vir poteſt accuſare Uxorem de Adulterio, & quandò non, vel è converſò.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt quandò vir poteſt acccuſare uxorem de Adulterio, & quandò non, vel è converſò.

Circà quod ſciendum quod generalitèr vir poteſt accuſare mulierem, & dimittere propter fornicationem, & è converſò, ſecundùm illud; *Omnis qui dimiſerit uxorem, excepta cauſa fornicationis, facit eam mechari.* Sunt tamen plures Caſus, in quibus uxor adultera non poteſt accuſari à viro, de quibus habitum eſt ſuprà *eodem libro tit. quomodò agitur ad Matris conjun. art. 3.*

Hoc ſuppoſito quæres.

PRimò. Numquid uxor adultera poſt pænitentiam virum repellere poteſt ab accuſatione, vel è converſò?

Secundò. Quid ſi unus fornicetur carnalitèr, & alter ſpiritualitèr, & antè ſententiam, numquid recompenſatio fiet?

Tertio. Numquid lite pendente tenetur vir uxori adulteræ debitum petenti reddere

Quartò Numquid ſibi præjudicat ſi debitum ei reddat?

Circà primum reſpondeo ſecundùm omnes Doctores communiter quod non, quia pænitentia non tollit jus accuſandi, vel excipiendi, vel replicandi in foro judiciali, *di.25. primum,* & *extra. de teſti. teſtimonium.* Pænitentia enim tollit adulterium quoad Deum non autem quatenus reſpicit virum, *extra. de divor. gaudemus in gloſ. ult.*

Circà ſecundum reſpondeo. Videtur quod ſic, quia illæ fornicationes ſunt ſimiles, & idem operantur quoad divortium, ut *28 q.1. idololatria*, & *c. jam nunc.* Et multò magis idem operari debent quoad reconciliandum, quia leges debent eſſe proniores ad conjungendum, quàm ad ſeparandum, *ar. extra. ut li. non conteſt. c.1. in fi.*

Sed contrà, quia illæ fornicationes ſunt diverſarum ſpecierum, & res diverſarum ſpecierum non veniunt in recompenſationem, quia ſpecies cum quantitate non recompenſatur, ut *ff. de pigno. ac. l. ſi venerit.*

Reſpondeo ſecundùm *Goff.* recompenſatio fiet, ſed ſecundùm *Hoſt.* ſic diſtingue; aut accuſatur quis de ſpirituali, & excipitur de carnali; & tunc nihilominùs proceditur in accuſatione, & ſi convincatur accuſatus, & reverti noluerit, recompenſatio non admittitur, ſed poſt converſionem locum habet. Si autem accuſetur quis de fornicatione carnali, & excipiatur de ſpirituali, exceptio admittetur, & ſuper eam primò procedetur, & ſi de ea primò appareat, & lapſus non pæniteat, ulteriùs minimè audietur. Et ſecundùm hoc intellige jura prædicta pro & contra. Ad hoc favor fidei, & animarum periculum inducunt, quæ etiam comprobantur, *extra. de conver. in fi. ex litteris.*

Circà tertium reſpondeo. Dicunt *Goff* & *Ber. extra. de adulterio tua*, quod non, ſcilicèt quandò crimen ejus eſt notorium, ut *extra. de divor. ſignificaſti*, niſi vir fuerit fornicatus, ut patet ibidem, & habitum eſt ſuprà. Si verò non ſit notorium, non exiget, ſed exactus reddet, quia antè ſententiam ſuam uxorem jure ſuo privare non debet, ut *extra. de divor. porro.* & *extra. ut lite penden. laudabilem.*

Circà quartum reſpondeo. Si ſpontè reddat, ſibi præjudicat, ut eam accuſare non valeat, *di.31. c.1.3. & 4.* Si autem ad mandatum Eccleſiæ, non præjudicat ſibi, quin accuſare poſſit; irregularis tamen fit, *ar. extra. de reſti. ſpo. litteras*, & *di.34. Si cujus uxorem* Hæc *Goff.* & *Ber. extra. de adulterio cum in tua.*

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XXIX.

De Divortio propter Fornicationem, vel propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem.

POſteà conſiderandum eſt de Divortio propter Fornicationem, vel propter Conſanguinitatem, & Affinitatem.

Primò quid ſit, & undè dicatur.

Secundò quibus modis, & ex quibus cauſis fiat.

Tertiò quomodò teſtes debent examinari antequàm feratur ſententia Divortii.

Quartò. Utrùm atteſtationibus publicatis produci poſſint Teſtes alii.

Quintò qualitèr ferri debet ſententia Divortii.

Effectus autem ſententiæ patebit ex his, quæ dicentur ex cauſa divortii propter Fornicationem, ſit igitur.

ARTICULUS I.

Quid ſit Divortium, & undè dicitur.

NUnc conſiderandum eſt quid ſit Divortium, & undè dicitur.

Pro quo ſciendum eſt quantùm ad primum, quod *Divortium eſt Viri ab Uxore, vel è converſò, legitima ſeparatio.* Legitima ideò dico, quia *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet,* ſcilicèt violentèr ſine lege, abſque ratione, ut 31. *q.* 2. *quod Deus.*

Quoad ſecundam partem, dicitur Divortium à diverſitate mentium, vel quia hi, qui Matrimonium diſtrahunt, in diverſas partes eunt *ff. de divor. l.* 1.

ARTICULUS II.

Quibus modis, & quibus cauſis fiat Divortium.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt quibus modis, & quibus cauſis fiat Divortium.

Circà quod ſciendum, quod Divortium fit duplicitèr.

Uno modo quoad Thorum, & cohabitationem tantùm, ut quandò alter Conjugum fornicatur 32. *qu.* 1. *dixit Dominus.*

Alio modo quoad fœdus conjugale, ut quandò adeſt aliquod impedimentum dirimens Matrimonium omnimodè, ſcilicèt quoad fœdus.

Sunt autem plures cauſæ propter quas fit Divortium ſecundo modo dictum, ſcilicèt quoad fœdus, quæ patent ex ſupradictis *de impedimentis Matrimonii.*

Sunt etiam plures cauſæ aliæ Divortii, ſecundùm Leges, ut in *authen. de nup. per occaſionem*, & in *authen. ut liceat matri, & aviæ, §. quia verò.* Sed leges illæ, & ſimiles non tenentur præter cauſas canonicas, quia Matrimonia jure poli, non fori reguntur, ut 2. *q.* 3. *hinc colligitur.*

Sunt autem duæ cauſæ Divortii canonicæ quoad thorum, & mutuam ſervitutem, ſcilicèt Religio, & Fornicatio; de primo dictum eſt ſuprà eodem libro *tit.* 7. *art.* 2. Secunda verò, ſcilicèt Fornicatio, eſt duplex, ſcilicèt ſpiritualis; de qua etiam dictum eſt ſuprà *tit.* 15., & carnalis de qua ad præſens.

Sciendum igitur, quod propter fornicationem corporalem licitè dimittitur Uxor, & Vir, ut 32. *qu.* 2. *dixit Dominus*, & *qu.* 7. *licitè*; hoc tamen fallit in ſeptem caſibus ſupradictis *tit.* 26. *art.* 3. undè ſi Vir probet quod intendit, licèt Uxor hoc confiteatur, cujus ſcilicèt confeſſioni contrà ſe creditur in hoc caſu, niſi ipſa replicet contrà Virum, aliquem de illis ſeptem caſibus, abſolvitur ab ejus cohabitatione, & ſervitute, qua ſibi tenebatur; & ei dos adjudicatur, ſi hoc in libello petatur, quia ſecundùm petitionis formam ſententia formari debet, ut *extra. de ſimo. licet Heli*; & habitum Religionis ea invita poteſt ſumere; ut 27. *qu.* 2. *Agathoſa*; vel in ſæculo ſine ea poteſt vivere; tenetur tamen quamdiù illa vivit continere, aliàs cogitur eam recuperare etiamſi juraſſet non recuperare; ut *extra. de jurejur. tua.*

Eſt autem ſciendum, quod exceptiones prædictorum caſuum ſeptem, cum ſint peremptoriæ, poſſunt objici quandoque antè ſententiam, ut *C. ſenten. reſcin. non poſ. perentorias*; quandoque etiam poſt ſententiam, ſecundùm aliquos, puta ſi de novo emergant, *art. extra. de offi. dele. inſinuante*, quod *Hoſt.* non credit eſſe verum, ſalvo eo quod dicitur in caſu, qui ſequitur, igitur.

Quæres.

PRimò. Eſto quod ſententia ſit lata ad ſeparationem Thori propter adulterium Uxoris, poſteà Vir adulteratur, quæritur utrùm Uxor poſſit eum repetere ſententia non obſtante?

Secundò. Pone quod Vir velit eam ſibi reconciliari poſt ſententiam, illa verò non velit, numquid debet cogi, aut illa peccat ſi non redeat?

Tertiò. Eſto quod aliqui Conjuges juraverint numquam ſe mutuò petituros, & poſteà alter eorum repetat, quid fieri debet?

Quartò. Utrùm alter intrare poſſit Religionem invito innocente?

Quin-

Quintò. Quid ſi illa jam ſit ingreſſa Monaſterium ipſo non contradicente, numquid eam poterit recuperare?

Sextò. Pone quod Vir ſit adulteratus occultè, Uxor verò manifeſtè, numquid Vir ſine peccato poteſt eam accuſare, & per ſententiam dimittere?

Circà primum reſpondeo *Joan.* & *Ray.* dixerunt quod non; Hoc idem etiam *Goffre.* ſentire videtur, quia ſententia propter delictum ſuperveniens non retractatur, & actio ſemèl extincta non renaſcitur, *de conſe. diſt.4. quæris*, & 6. *qu.4. quod benè ſemel definitum eſt, retractari non debet*. Si autem ſententia non ſit lata, tunc renaſcitur ſervitus illa. *Ber.* verò credit, quod etiamſi ſententia ſit lata, recuperatur ſervitus illa, quia alter illi ſententiæ renunciavit quando poſt ſententiam adulterium commiſit, *extra. de divor. ex litteris*, & *de adulterio tua*, ubi hoc *Ber.* notat. Et hujus ſententiæ eſt etiam *Hoſt.*, & ſic delictum ſuperveniens rei judicatæ præjudicat ei, pro quo eſt ſententia lata; quod eſt verum etiamſi juraſſent ſe ulteriùs non recepturos; ut notat *Ber.* ſuper *dictum cap. ex litteris art. de jurejur. tua nos*. *Ray.* tamen dicit, quod Judex ex officio ſuo cogere debet talem ad Uxorem redire; *art. extra. de jurejur. tua nos* 2. & *de divor. ex litteris*; hæc idem ſentit *Hoſt. in ſumm.* Sed *Goffr.* credit contrarium, *art..extra. de divor. de illa*, & *de conver. conju. c.ult.*

Nec obſtat ſecundùm eos illud *cap. ex litteris*, quia ibi non fuit facta ſeparatio per ſententiam, ſed per providentiam ad tempus, ut interim Epiſcopus inquireret an ex colludio mulier adulterium confiteretur; undè poſtcà detecto colludio ſeparatio revocatur.

Circà ſecundum reſpondeo ſecundùm *Ray. Hoſtien.* & *Ber. extra. de divortiis ex litteris in gloſ.* d. Si Vir ſit innocens, quia non fuit adulteratus, petere poteſt eam invitam ſibi reconciliari, ſententia non obſtante, quia quod favore meo introductum eſt, in damnum meum retorqueri non debet *C. de legi. quod favore*.

Circà tertium reſpondeo uterque debet ad continentiam induci, quam ſi ſervare promiſerint, debent habitare diviſim; ſi autem alter noluerit continere, tunc alter debet per excommunicationem cogi cohabitare ſibi, quia juramentum illicitum fuit, & uterque perjurium commiſit, *extra. de jurejuran. tu.* 2. undè ſecundùm *Ber.* ibidem, non obſtante juramento debet propria authoritate redire; nec oportet authoritatem ſuperioris expectare.

Circà quartum reſpondeo ut ſuprà *eod. lib. tit.7. art.3. in fi.*

Circà quintum reſpondet *Rod.* quod non.

Circa ſextum reſpondent *Ray.* & *Goff* quod non, quia non deficit Uxori jus excipiendi, ſed probatio *art.32. qu.7. per to.* Si tamen Vir pœnitentiam egiſſet, & Uxor monita pœnitentiam agere nollet, ſed in adulterio perſeveraret, ſine peccato eam accuſaret, & per ſententiam dimittere poſſet, 32 *qu.1. c.1.2.3.* & 4.

ARTICULUS III.

De Examinatione Teſtium.

Poſtcà dicendum eſt de tertio, ſcilicèt, de Examinatione Teſtium.

Et primò de cauſa Divortii propter Fornicationem.

Secundò propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem.

Undè hunc Articulum in duas Sectiones dividitur, quarè ſit.

SECTIO PRIMA.

De Examinatione Teſtium in cauſa Divortii propter Fornicationem.

Circà quod ſciendum eſt, quod ſi nulla ſupradictarum exceptionum habetur, nec Vir poteſt repelli, lis conteſtabitur, & probationes fient, & ſi Mulier confiteatur, adhibebitur ei fides contrà ſe, ut *extra. eod. ex litteris*, & *de adulterio c. pœ.* quia nec conjugali vinculo paratur præjudicium; Et ſic non obſtat illud *extra. de eo, qui cog. conſan. ux. ſuper eo.*

Quid ſi de conſilio alicujus confeſſa eſſet, numquid confeſſionem hujuſmodi revocare poſſet?

Reſpondeo. Videtur quod ſic, cum hæc cauſa ſit quaſi criminalis, vel mixta; Confeſſio enim criminis non præjudicat niſi perſeveret, *ff. de quæſtionibus l.1.* ſed lex illa loquitur de confeſſione, quæ per tormentum extorquetur; *Lauren.* dicit, quod poteſt revocari. Sed ſecundùm *Ber.* ſi fiat ex deliberatione, & non ex calore iracundiæ, non videtur quod revocari poſſit, quia non poſſet errorem probare, *extra. eodem ex litteris in gloſ. Ber.* Si verò neget, teſtes recipientur, quos Judex diligentèr examinabit, quærens à quolibet eorum ubi & quandò viderit, ſi vidit nudum cum nuda in eodem lecto, ſi ſe agitantes, ſi uterque erat aptæ ætatis ad actum illum, & ſi quæ ſecretiora putet inquirenda, ſi de nocte vidit eos intrare cameram, & manè exire, ſi plurièes hoc contigit, ſi fama loci hoc habet, ſi ſtrepitum carnalem audivit, diſtans tenui pariete, cum eos vidit intrare, ſi ſolus erat, & tunc non probatur, vel ſi ali-

quis

quis cum eo erát, & tunc probatur, dummodò & ille alius in hoc ipſo Juratus concordet, ſi per obſcura loca, & ſuſpecta vidit eos ſimùl ſæpè converſari, vel vagari ſolum cum ſola, ſi fama loci hoc habet; Hæc enim adminicula ſunt, licèt non faciant plenam probationem.

Hæc omnia probantur *extra. de præſump. illud*, & *c. litteris*, & *c. 3. de teſti. prætereà*, ubi notantur *in gloſ. c. ad fi.* quod fornicatio non videtur ſatis probari per teſtimonium de tali auditu, ſcilicèt, quia audiverunt eos commiſceri diſtantes tenui pariete, ſed ſi fama publica conſentiat, & alia adminicula ſuffragentur, prout dicitur in *capite præterea*, tunc omnia inſimùl collecta ſufficientèr probant, quia quæ non proſunt ſingula, juvant inſimùl conſiderata,

Ex his autem omnibus Judex diſcretus firmabit motum animi ſui, ut patet in *capitibus* prædictis, & *extra. de proba., cum cauſam*, ubi de hoc.

Nota etiam quod dicitur ſuper illud *caput litteris in gloſ.* quod cum actus carnis non plenè pateat viſui, ſufficit ferre teſtimonium de hoc, quod præſumptionem violentam inducit, quæ in hoc caſu ſufficit, ut patet ibidem *in littera*.

Caveat autem Judex ne lenonem, vel ſocium, ſive participem criminis ejuſdem putet idoneum teſtem, quod quandoque ex confeſſione ejuſdem teſtis perpenditur, participes enim repelluntur, ut *extra. de teſti. veniens* 1. & quod dicitur *extra. eodem tit. c præterea. Conſcios. Hoſt.* exponit, ideſt, *certos*, quia diſtabant tenui pariete *Ber.* verò dicit, quod conſcii erant, quia fortè à Fornicatore audierant 22. *qu. 5., hoc videtur*; vel quia viderant ſolum cum ſola in lecto, vel nudum cum nuda, non tamen viderant eos carnalitèr commiſceri, *extra. de præſump. tertio*; undè in *cap. præterea* ſequitur in littera; *ſed de viſu non affirmant*.

Si autem accuſans in probatione deficiat, abſolvetur accuſatus, & erit Judex cautus, quod ſi teſtis dicat de adulterio commiſſo alio menſe, vel alio loco, quam cum eo, de quo continetur in libello, non faciat ſcribi, quia nec de illo agitur; ſed potiùs dicat, *talis teſtis juratus ſuper tali facto nihil ſcit de eo, ſuper quo producitur*, ſi autem clarè probetur, quia tales probationes requiruntur, ut *C. de proba. l. ult.* ſententiam Divortii feret. Hæc *Hoſt.*

SECTIO SECUNDA.

De Examinatione Teſtium in cauſa Divortii propter Conſanguinitatem, & Affinitatem.

DEindè dicendum eſt de Examinatione Teſtium in cauſa Divortii propter Conſanguinitatem, & Affinitatem.

Circà quod ſciendum, quod Judex debet primò facere teſtem in præſentia partium jurare, & poſteà cum interrogabit ſeorsùm quomodò ſcit parentelam; & ſi teſtis incipiat à ſtipite, vel germanis; conſiderabit quomodò diſtinguet gradus, debet enim incipere à ſtipite, & Germanis ſingulos gradus ex utroque latere propriis nominibus, vel circumlocutionibus, æquipollentibus ſufficientibus exprimendo. Ideoque ſecundùm *Hoſt. in ſum.* & *Ber.*, ſi decem teſtes probant unum latus, & decem alii aliud latus, non videtur ſufficere, licèt quilibet de germanis faciat mentionem, quamvis *Joan.* contradixerit, & etiam *Hoſt.* in apparatu *extra. de teſti. licet.* Et debent concludere, quod ita acceperunt à majoribus ſuis, & quod ita credunt eſſe.

Hodiè tamen non ſufficit teſtimonium de auditu niſi ab hominibus bonæ famæ, ſenioris, & antiqui hoc audierint poſt litem motam, & plures à pluribus, ita quod quilibet de pluribus loquatur; nam ſi ſinguli de ſingulorum auditu loquerentur, eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares, & ideò non admitterentur; ut *extra. de teſti. §. quorum numerus.* Sed nec illud ſufficit, niſi dicant ſe vidiſſe germanos, vel conſanguineos ſecundos, vel tertios pro conſanguineis ſe habere; undè quæret ab eo ſi vidit omnes gradus, ſi dicat quod ſic, quæret ſi tenebant ſe pro conſanguineis, & ſufficit quod dicat, quod vidit perſonas gradus primi, vel ſecundi, vel tertii pro conſanguineis ſe tenere, alitèr non valet. Si dicat quod vidit perſonas earum, ſed de aliis audivit, quæret à quo, vel à quibus, & quandò; Et ſi ab Accuſatore, vel Teſtibus didicit, non valet; & decem teſtes didicerunt ab uno, non valet; ſi duo bonæ famæ à duobus, vel decem malæ famæ, non valet, quia non debent illi recipi, quorum repellerentur actiones; ſi decem malæ famæ, & levis opinionis, à duobus malæ famæ, non valet. Neceſſe eſt ergò, quod ſaltèm duo bonæ famæ, & graves perſonæ didicerint hoc à duobus bonæ famæ.

Quæret etiam an antè litem motam didicerit teſtificata, vel poſt, ſi dicat quod poſt, repellitur, ſi quod antè, quæret an præſens fuerit tempore Sponſalium, ſi ſic, an tacuerit; ſi ſic, an ſi contradicere potuerit, ſi ſic, tunc repelletur, aliàs admittetur. Item ſi ſciverit

ſponſalia contrahi, & non contradixerit, qualitèt hoc ſciverit; Quod tamen teſtis reprobetur ex hoc quod præſens fuerit, & tacuit, non eſt expreſſum ſecundùm *Hoſt.* quia *extra. qui mat. ac. poſſunt cum in tua* loquitur in teſte ſuſpecto; *art. extra. de frigidis c.1.*, & ſuſpectus repellitur, *extra. de teſti. multi*.

Quæret etiam ſi ſcit, vel credit vera eſſe teſtificata, ſi odio, timore, vel pretio inductus teſtificatur; & hæc omnia probantur in dicto *capite cum in tua*, & *extra. de divor. tua*, & *de clan. deſpon. cum inhibitio*, & *de teſti. quoties*, & *c. cum in tua*, & *c. licet*. Si ſit de parentela viri, vel mulieris, vel extraneus, ut *35. qu. 6. conſanguineos*, de quo pleniùs habitum eſt ſuprà. Et ſic reſtringitur facultas probandi, & tolerabiliùs eſt aliquos contrà ſtatuta hominum dimittere copulatos, quàm conjugatos legitimè contrà ſtatutum Domini ſeparare; ſic intellige illud *extra. de teſti. licet ex quadam*. Hæc *Hoſt.*

ARTICULUS IV.

Utrùm Atteſtationibus publicatis produci poſſint alii Teſtes in cauſa Matrimonii.

SEquitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt, utrùm atteſtationibus publicatis produci poſſint alii Teſtes in cauſa Matrimonii.

Circà quod ſciendum, quod dicunt quidam quod ſic, & eſt ſpeciale hoc in cauſa matrimoniali, ut dicunt; & hæc in favorem Matrimonii, *extra. de teſti. ſeries*, & *c. ex tenore*, & *cum in tua*, & *c. ſicut*; Et hujus ſententiæ videtur eſſe *Ber. extra. de proba. cauſam in gloſ. c.* Secundùm verò *Goff.* hoc non eſt favere, ſed viam falſitatibus aperire, *art. extra. de teſti. §. quia verò multi*. Secundùm autem *Hoſti.* dicendum, quod in cauſa Matrimonii non poſſunt teſtes produci ſuper eiſdem articulis, ex quo teſtificata didicerint; *extra. de teſti. conſtitutis 2.*

Nec obſtat illud *c. ſeries*, quia ibi teſtes producuntur ad alium gradum approbandum. Nec iſtud *ex tenore*, quia ibi probatur negativa, & per conſequens reprobantur teſtes indirectè. Nec illud *cum in tua*, quia ibi prima productio facta fuit, cum prædiceretur in Eccleſia de Matrimonio contrahendo extrà judicium, ſecunda in judicio. Et ideò cautè ſubdit in *fine cum hac exceptio locum non habeat in hoc caſu*; quidam tamen habent ibi *in hac cauſa*, ſed littera prior eſt verior; Nec illud *extra. de conſan. ex litteris*, quia prima productio fuit facta ibi extrà judicium, ſecunda in judicio, tertia ad novum articulum probandum.

Super hac autem quæſtione cum inter *Goff.* & *Doctores* diſſentio eſſet conſulta Curia Romana ſententiam ſecundùm *Goff.* approbavit, ut dicit *Hoſt.*

Ad ſalvandum verò opiniones iſtas, & jura concordandum, diſtinguit *Hoſt.* hoc modo; ſcilicèt, quod articulus ille, de quo quæritur, aut tangit periculum animæ, aut eſt de apicibus juris; ſi primo modo, & eſt tale, quid in quo Eccleſia diſpenſare non poteſt, ut quia eſt in primo gradu conſanguinitatis, ſive ſit concluſum, ſive ſententiatum, ſive non, ſive pro Matrimonio, ſive contrà, indiſtinctè admittuntur teſtes; ut *extra. de re judi. tenor*, & *art. extra. de fri. fraternitatis*, & *c. ult.* & *de divor. porrò*. Si autem ſit tale quid, in quo Eccleſia diſpenſare non ſolet, ut ſecundus gradus in linea tranſverſali, vel cognatio ſpiritualis, quantumcumque antè ſententiam, probatio admittitur etiam atteſtationibus publicatis; *extra. de teſti. cum in tua*, & *de cog. ſpi. c. ult.* Idem eſt ſi contrà Matrimonium ſententia feratur, quia tunc nunquàm tranſit in rem judicatam, *extra. de ſent. & re jud. lator*, ſed ſolis verbis mulieris creditur, niſi alitèr fiat, *extra. de ſent. & re judi. conſanguinei*, ſi autem ſententia feratur pro Matrimonio, benè tranſit in rem judicatam, & ſic de cetero nullus audietur, cum Eccleſia videatur tacitè diſpenſare; Et hoc totum poteſt dici in favorem Matrimonii, & ut aliquis ſit finis litis, *art. extra. de teſti. licet 2. in fi.* & *extra. qui ma. ac. poſſunt videtur*, & *de ſent. ex. c. ult.* Et ſic ubique exceptio poteſt opponi poſt ſententiam, ut *extra. de proba. licèt § 1.* Aliàs autem ubicumque impedimentum perpetuum opponitur, videtur quod volens probare, ſemper ſit audiendus *art. extra. de conſang. non debet in fi.*

Si autem illud, de quo quæritur ſit de apicibus juris, ut quia mulier dicit ſententiam contrà Matrimonium latam non valere; ex eo quod ordo juris non eſt ſervatus pura, quia licet confiteatur ſe citatam, dicit tamen, quod per virum fuit impedita, quominùs citò potuerit venire; cum de apicibus juris contendat meritò, & apices juris contrà ſe debet approbare; ideòque obeſt renunciatio, & publicatio etiam in eadem inſtantia: *extra. de teſti. conſtitutis 2.*

Nec obſtat illud *extra. de proba. juravit*, quia loquitur de contrahendo, non de contracto; vel dic meliùs, quod ſcilicèt ibi ideò non auditur, quia directè aſtruebat probare negativam, dicens quod nullo gradu conſanguinitatis attinebat ſibi, & non diſtinguebat gradus; & ideò non auditur *extra. de ſpon conſultationi, reſponſo 1.* Si enim diſtingueret & ſic oſtenderet, quod indirectè probare vellet, benè audiretur: *extra. de teſti. ſeries*, & *c. cum in tua*, etiam in contrahendo: *extra. c. ſpon. cum in tua.* Hæc *in eadem inſtantia*.

ART

Digitized by Google

ARTICULUS V.

Quomodò debet ferri ſententia Divortii.

POſteà dicendum eſt de quinto Articulo, ſcilicèt, quomodò debet ferri ſententia Divortii.

Et quidem ſolet eſſe controverſia inter Doctores, utrùm valeat ſi non ſit lata in ſcriptis. Dicunt enim aliqui quod ſic, ut *extra, de Teſt. Albericus.*

Sed contrà, quia ſententia retractatur propter ordinem judiciarium non ſervatum, *extra. qui fi. ſint le. per venerabilem §. videbatur, verſu præterea.*

Nec obſtat *c. Albericus*, quia ibi non dicitur, quod in ſcriptis non fuerit recitata ſententia, ſed quod non fuit in publicam ſcripturam redacta.

Et ideò videtur ſic diſtinguendum ſecundùm *Hoſt.*, ſcilicèt, quod aut altera pars eſt contumax, & tunc valet, aut eſt præſens & tunc non valet, ut *3. qu. 1. in prim. in fin.*, vel dicendum, quod non refert, dummodò de veritate conſtet, quia nec iſta ſententia tranſit in rem judicatam.

Aliter poteſt dici, quod aut proceditur, ſcilicèt, in ipſa figura judicii, ſcilicèt ſublato libello, & tunc ſi ordo judiciarius non ſervetur, ſententia caſſatur, non caſſa denunciatur, ut in *c. per venerabilem*, & *art. extra. de teſti. conſtitutis 2.* aut ex officio, & tunc valet; Et ſic intelligi poteſt illud *cap. Albericus*, & *art. extra. de clan. deſpon. cum inhibitio*. Et huic ſolutioni eſt ſtandum ſecundùm *Hoſt.*, quantumcumque tamen Judex procedat ex officio, ſemper ſervare debet ordinem notatum ſuprà, ut dicit *Hoſt.*

Debet autem Judex partibus tradere ſententiam in publicam ſcripturam redactam, ne filiis ſuſceptis ex ſecundo Matrimonio deficiente probatione præjudicium generetur, & ſi hoc non fecerit, teſtes qui interfuerint ſententiæ, poterunt publicari. Et ne aliqua dubitatio, vel intricatio oriatur, debet ibi Judex totum proceſſum ponere, ſcilicèt, quomodò libellus oblatus fuerit, eos ad quos pertinebat citaverit; litem ipſis præſentibus conteſtari fecerit, quod viderit jurare teſtes, eis denunciaverit diligentèr, auditis hinc indè propoſitis, & allegationibus, & deliberatione habita, atque conſilio cum peritis, & ſtudio librorum, ſententiam tulerit. Vel quomodo libello oblato accuſationem in Eccleſia publicaverit, & his ad quos pertinebat, contumacibus, & nullo defenſore apparente, ex officio ſuo proceſſerit, & teſtes recepit, & diligentèr examinaverit; & ſic conſilio habito ſententiam tulerit. De quibus omnibus erat à teſtibus, qui interfuerunt ſententiæ requirendum, & ſi non probant proceſſum, ſententia non valebit; probantur hæc *extra. de teſti. ſignificavit*, & *c. Albericus*. Si autem proceſſus in nullo impugnetur, nec aliud fuerit cautum, omnia præſumuntur ſolemnitèr acta, ut *extra, de teſti. ſicut.*

Ad hæc nota, quod quandò celebratur Divortium propter conſanguinitatem, vel aliud perpetuum impedimentum, tunc vir ſub hac forma mulierem abjurare debet, ſcilicèt, quod de cœtero non accedet ad eam, nec cum ea ad unam menſam comedet, nec bibet, nec ſtabit ſub uno tecto, niſi in Eccleſia, vel alio loco publico, ubi nulla mali poteſt eſſe ſuſpitio; nec etiam ibi cum ea, niſi coràm teſtibus idoneis loquatur, & niſi pro neceſſitate certa, *3. qu. 2. ab iſta die.*

TITULUS XXX.

De Divortio propter impotentiam coeundi.

DEindè conſiderandum eſt quomodò, & quandò debet fieri Divortium cum alligatur impotentia coeundi.

Primò quandò alligatur Frigiditas, vel Maleficium.

Secundò quandò Sectio, vel Arctatio.

Quæ duo per ſequentes Articulos examinantur, undè ſit.

ARTICULUS I.

De Divortio quandò alligatur Frigiditas, vel Maleficium.

NUnc conſiderandum eſt quomodò debet fieri Divortium quandò allegatur Frigiditas, vel Maleficium.

Pro quo ſciendum, quod quidam dixerunt, quod cum allegatur Frigiditas, vel Sectio, vel Arctatio, ſtatim poteſt Divortium celebrari, quia hæc ſunt manifeſta, ut *extra. de fri. c. 1.* cum autem Maleficium allegatur, triennium expectatur, ut in *authen. de nupt. §. per occaſionem.*

Tancre. verò dicit, quod indiſtinctè triennium eſt expectandum, niſi manifeſtiſſimis ſignis, & probationibus conſtaret de Frigiditate, & Arctatione; Sic intellexit illud *extra. de frigi. c. 1. in gloſ. 8.*

Hoſt. verò utroſque reprobans ſic diſtinguit, ſcilicèt quod ſi Divortium propter impotentiam coeundi celebrari petatur, & Frigiditas allegatur; aut vir hoc petit, aut mulier. Item aut vir explevit 18. annum, aut non; ſi vir major decem & octo annis hoc petat, & fœmina confiteatur hoc idem, quod vir aſſerit, tem-

tempus debet eſſe arbitrarium, ſcilicèt unius menſis, vel trium menſium, vel anni, quo ſimul debent morari, & præſtabunt Sacramentum, de quo dicetur infrà cum agetur de Divortio propter Maleficium, quo tempore elapſo, ſi per rectum Eccleſiæ judicium probari poterit, quod vir ſit impotens, ſtatim Divortium celebrabitur, & mulier nubet in Domino, ſed viro interdicetur, quod non ducat aliquam, quod ſi duxerit, ſubaudi, *& cognoverit*, habebitur reus perjurii, & primum Matrimonium reparandum erit, etiam muliere contradicente, ſi fuerit conſcia fraudis, *art. ff. ad l. jul. de adulterio ſi uxor* §. *Judex*, & §. *ult.* Si verò non fuit conſcia, poteſt eum repellere objectu adulterii, *ar. 32. qu. 1. de benedicto*, & *qu. 6. nihil*, ſecundùm *Da.* & *Ala.* *Ber.* verò *extra. de fri. c. 3. in gloſ.* C. dicit quod non credit, quod hoc obſtet, quin Matrimonium primum debeat reſtaurari.

Eſt autem hoc rectum judicium, ſcilicèt, iſtud.

VIR jurabit ſe eſſe naturalitèr frigidum, ideſt ſe non poſſe cognoſcere aliquam mulierem, nec moveri ad voluntatem coeundi, ſi enim aliquotiès moveretur, ſed perficere non poſſet, naturalitèr frigidus non eſſet. Mulier verò jurabit quod nunquam vidit ipſum moveri, nec ejus virgam erigi; licèt omnem diligentiam habuerit, ut opus carnale ſequeretur infrà tempus elapſum à Judice ſtatutum, & quilibet habebit ſeptem propinquos; vel ſi non ſuperſunt, vicinos bonæ famæ, qui jurabunt ſe credere verum eſſe, quod conjuges juraverunt, & ſic celebrabitur Divortium; Sic intelligitur illud *extra. de fri. c. 1. reſponſo* 1. & *c. laudabilem* §. *ſi autem.* Et iſti compurgatores cognoſcere debent converſationem conjugum, *art. extra. de pur. canſa quoties.* Sed & membrum viri debet inſpici, ſicut dicunt experti. *Joan.* autem *33. q. 1. c. 1.* dicit quod illud quod dicitur, quod debet jurare cum ſeptima manu propinquorum intelligitur quandò mulier non eſt virgo; ſi autem ſit virgo, debet probari per aſpectum corporis, & per juramentum utriuſque conjugis. Sed *Goff.* & *Hoſt*, dicunt contrarium, & hoc ideò, quia ſæpè fallitur oculus, & manua, ut *extra. de proba. cauſam.*

Sed Dubitabis.

PRimò. Numquid neceſſariò requiritur, quod jurent ſeptem?

Secundò. Quid ſi mulier dicat virum impotentem, non proponendo cauſam impotentiæ, & hoc probet, & ſententia lata ſit Divortii, & vir poſteà cum alia contra rit, numquid reſtituetur primum Ma monium?

Tertiò. Quid ſi vir, vel mulier nolit c habitare tempore à Judice dato?

Quartò. Quid ſi vir non ſit maleficiatu nec naturalitèr frigidus, ſed quaſi naturalit frigidus, puta, quia virgam movet, & erigit ſed non perficit; vel duas habet virgas, & una alteram impedit, vel quamcitò virgan apponit, ſemen ſpargit, vel immittit, ſed non perficit, Multa talia in judiciis, & confeſſionibus reperiuntur?

Circà primum reſpondet *Hoſt.* quod non, putat in tàm ſolemni cauſa perículoſa à ſtatuto jure recedendum; cum hoc ſit jus expreſſum, *art, extra. qui mat. ac. poſſunt videtur*, & *de ſent. exco. c. ſi.* Idem dicendum eſt ſi mulier petat fieri Divortium, & vir idem confiteatur; ſi tamen vir cum alia contraxit, *jurantes*, non compurgatores, ſi bona fide juraverunt (ut dicit *Ber.*) Sed conjuges rei *perjurii* habebuntur, & pœnitentiam agent, & inſimul revertentur; apparet enim modò, quod cauſa odii, & ſugerente diabolo illud fuit factum; *extra. de fri. c. 1.* §. *ſi autem ſtatim*, & *c. laudabilem in ſi.*

Nec hoc videtur ſecundùm *Hoſt.* diſtinguendum, utrùm fœmina ſit virgo, vel corrupta, ex quo uterque impotentiam confitetur, ut etiam patet, *extra. de fri. c. 1. reſponſo* 1, & *c. laudabilem* §. *ſi autem.* Secùs eſt ſi alter neget, ut dicetur ſtatim infrà.

Circà ſecundum reſpondeo, dicit *Joa. 33. q. 1. c. 1.* quod non, quia totum jus ſuum deduxiſſe videtur in judicium; undè idem eſt ac ſi propter Frigiditatem, vel Maleficium ſeparati eſſent, *art. extra. de cauſa poſ. cum ſuper electione.*

Sciendum autem, quod in caſibus prædictis, ſcilicèt quando uterque conjugum confitetur impedimentum, videtur per *caput* illud *extra. de fri. litteræ*, quod requirantur juramentum conjugum, & matronarum, & etiam propinquorum. Et quarè hoc, quia (ut dicit ibi *gloſ.*) *ibi eſt cautiùs agendum, ubi eſt animæ periculum.* Si tamen omitteretur alterum iſtorum, ſcilicèt, vel juramentum matronarum, vel juramentum propinquorum, nihilominùs valeret, ſecundùm *gloſ.* ibidem, ut *extra. de proba. propoſuiſti*, & *c. cauſam Matrimonii*; Si autem viro petente Divortium, ex hac cauſa, fœmina ſe aſſerat eſſe cognitam ab eo, ſtandum eſt in caſu iſto ejus verbo, ſcilicèt, fœminæ, tùm quia ſi crederetur verbo viri, multi perjurarent, ut poſſent ab Uxoribus ſeparari; Imò ſi ambo conjuges confiterentur contrà Matrimonium, non eſſet propter hoc ſeparandum propter colludii periculum: Et ideò eis ſolùm non creditur.

tur; ſed ſeptima manus propinquorum adjicitur; Quarè multominùs creditur ſoli viro contradicente Uxore; tùm propter favorem Matrimonii, *extra. de ſent. & re judic. cap. ult:* tùm quia vir eſt actor, & ſi non probat, ut dicit mulier, eum ſit rea, debet abſolvi ab ejus impetitione etiamſi nil probaverit, *extra. de jurejuran. c. ult.* tùm etiam quia vix aliqua inveniretur, quæ hoc aſſereret, niſi verum eſſet, cum ſibi generari præjudicium ſciret, ut *extra. de eo, qui cog. conſang. Jordane*. Sic exponit *Ala.* illud *extra. de clan. deſpon. c. 2.* Et hoc intelligo, niſi vir eam convinceret per aſpectum.

Nec obſtat ſecundùm *Hoſt. extra de deſpo. impu. duo pueri verſ. fin.* ubi dicitur, quod ſtandum eſt verbo viri, quia ibi ſive eam cognoviſſet, ſive non, non poterit Matrimonium confirmari, impediente publicæ honeſtatis juſtitia; ſi autem vir ſe aſſerat cognoviſſe uxorem ea contradicente, & divortium petente, ſtandum eſt verbo viri, quia eſt caput mulieris; ut *extra. de deſpon. impu. continebatur*, niſi convincat eum mulier per aſpectum corporis, puta ſi ipſa hoc juret, & ſeptem mulieres, quæ eam aſpexerunt, ut *extra. de proba. propoſuiſti*, & *c. pe.* Hoc autem intelligitur ſecundùm *Inno.* quandò vir ſimplicitèr negat, ſed ſi vir eum ſeptima manu propinquorum probare poſſit, quod eam cognoverit, audiri debet; ergò ſi mulier ſit corrupta caveat cui nubat; quia ſtatur verbo viri, nec ſe virginem oſtendere poteſt; Secundùm hoc intellige illud *extra. de fri. c. 1. §. illa autem*. Et cum dicit *cur tamdiù tacui?* ſubaudi, *maximè, quia idem fuiſſet, ſi ab initio contractus Matrimonii reclamaſſet*; ſed & quia tamdiù tacuit, magis præſumitur contrà eam.

Alii dicunt, quod ille §. *illa autem*, corrigitur per ſequentem, quod non approbat *Hoſt.* nam, & poſſet alitèr ſervari, ut ſcilicèt mulier corrupta contrahens audiatur ſi in novitate, ſcilicèt, infrà duos menſes proclamaverit, etiamſi vir aſſerat ſe eam cognoviſſe; ut *extra. de fri. c. 1. §. ſi.*; ſi autem per annum, & dimidium taceat, poſtea non auditur, *art. extra. de ſpon. ad illud*, & ſic expreſsè loqui videtur ille *§. illa autem*.

Poteſt etiam dici, quod ille §. *illa autem* intelligitur de corrupta; Sequens verò de virgine, licèt in utroque vir aſſerat ſe cognoviſſe uxorem, ſed virgo eum per aſpectum convincit, quod non poteſt corrupta facere. Hæc *Hoſti.*

Secundùm autem *Ber.* & *Innoc.* tacens de impotentia conjugis, reclamare poteſt uſque ad terminum, & non ultrà, ut in *authen. de nuptiis §. occaſionem col. 4.* & *extra. de fri. laudabilem*. Undè non tenet ſecundùm eum illud *de fri. c. 2.* ubi dicitur, quod poſt annum, & dimidium reclamare non poteſt. Nec tenet etiam illud *C. de repudiis in cauſis*, quia poſt duos annos annos reclamare non poteſt. Hæc *Ber. extra. de fri. c. 1. in gloſ. 8.*

Abbas verò dicit, quod mulier, quæ corrupta erat eo tempore, quo contraxit Matrimonium, aut gerebat ſe pro virgine, aut pro corrupta, ſi pro virgine, tunc ſi dicat modo ſe priùs ab alio fuiſſe corruptam, non audietur, quia allegat turpitudinem ſuam, *extra. de conceſ. præben. cum ſuper*. Si autem pro corrupta, quia erat vidua, vel alitèr corrupta, & de hoc conſtat, vir debet inſpici, quia fortè poterit conſtare ſtatim, ut quia non habet lanceam, vel acceſſoria lanceæ, & tunc poteſt ſtatim Matrimonium ſeparari. Si autem vir dicat ſe moveri ad coitum, ut quia mulieres alias cognoſcit, patet quod Maleficium allegatur, & ideò per triennium continuum debent ſimùl morari ad præceptum Judicis. *Goff.* tamen dicit, quod non eſt vis de præcepto Judicis, quia hoc non invenitur cautum in jure. Secundùm verò *Hoſt* quoad mentem; videtur hoc ſatis cautum, *extra. de fri. laudabilem in principio*, ibi, *indulgendum ſit*, ſubaudi, *à Judice*.

Nec obſtat, ſed concordat illud *extra. de fri. litteras*, quia licèt poſt ſeptimum annum videatur petitio facta, tamen intelligendum eſt, quod cauſa fuerat antè diù ventilata, & quod ad præceptum Judicis pœnitentiam egerunt, & ſimùl cohabitaverunt, ſicut maniſeſtè innuitur *in primo reſponſo ad ſi.* ibi, *qui poſt plures annos*, ſubaudi, *à Judicibus datos*.

Ad præceptum ergò Judicis debent ſimùl morari hoc modo; uterque confitebitur peccata ſua, quia aliquando infirmitas provenit ex peccato, ut *extra. de pa. & re. cum infirmitas*, & injungetur eis Sacramento recepto, quod ſimùl habitent, & bona fide dedit operam cum omni diligentia ad debitum reddendum; & ſi ſic per continuum triennium ſimùl cohabitaverint, & in fine triennii iterùm ad Epiſcopum venerint dicentes, & jurantes, quod ſicut promiſerunt fecerunt, nec conjungi potuerunt: Tunc recepto juramento eorum, & propinquorum, Matrimonium dirimetur, & utrique licentia contrahendi dabitur, ut *extra. de fri. c. ult.* & *33. qu. 1. ſi per ſortiarias.*

Verùm poteſt dici, quod etſi ſimùl cohabitaverint per ſeptem annos, vel circà, & ſine præcepto Judicis, & non reperiatur, quod vir aliquam cognoverit, tempus arbitrarium erit, quia præſumitur vir eſſe frigidus, ut *extra. de fri. c. ult.* ſicut *Goff.* intellexit. Secundùm tamen *Hoſt.* tutiùs eſt ſemper, quod à tempore præcepti Judicis triennium computetur, ut patet ex prædictis.

Sed quomodò intelligitur, quod dictum eſt de continuo triennio?

Reſpondet *Hoſt. in ſum. & ſuper c.littera*, quod ſufficit quod per majorem partem anni maximè per vercontinuum, quo ſolent homines ad luxuriam fortiùs incitari, ſimùl cohabitaverint, & bona fide operam dederint, *art. ff. de aqua quoti. & aeſti, l.1. §. duo autem genera*; quod ſi infirmitate, vel alio caſu impediantur, tempus reſtituendum videtur *art. ff. de itinere, actuque priva. l.1. §.2.3. & 4. art. contra ff. de ſta. li.1. cum hæres §. Stichus*.

Circà tertium reſpondet *Hoſt.* quod debet excommunicari, & idonea cautio exigi quod cohabitent, *art. extra. ut lite non conteſt. quoniam §. ult.* & addit idem *Hoſt. in gloſ.* ſuper *c. litteræ*, vel aſtringatur per Curiam ſæcularem *extra. de divor. per venerabilem*, & idem fiat ſi cohabitent, & non attendent.

Circà quartum reſpondet *Hoſt.* quod ſi poteſt medicinis aliquibus juvari, non debent dividi; ſi autem non poteſt, in aliquibus ex his quatuor, conſulendus eſſet Papa. Tamen ſi fœmina eſſet virgo, & uterque confiteatur, in omnibus expectandum erit triennium, quo elapſo quaſi naturalitèr frigidus fortè poterit dividi ſecundùm ſupradicta de naturalitèr frigido: tutiùs tamen eſt, quod Papa conſulatur ſuper his, quæ merito dubitabilia videbuntur; Si autem Mas ſit major quatuordecim annis, vel quindecim, ſed minor decem & octo licet ſit pubes, non tamen habet plenam pubertatem, *art. extra. de regularibus, quia in inſulis.* Plena enim pubertas eſt decem & octo annorum in mare, & decem & ſeptem in fęmina, *art. inſti. de adop. §. minorem*, & ideò tunc ſemper eſt triennium expectandum, vel quouſque decem & octo anni ſint completi, vel ultrà; Et debet dari tempus ad arbitrium boni Judicis, ſecundùm quod videbit qualitatem perſonarum, & tempus quo ſimul ſteterunt, ut *extra. de fri. cap. fi.*, quidquid allegetur, quidquid confiteatur; Et ideò correcta eſt lex, quæ dicit tantùm biennium expectandum, *C. de divor. l. in cauſis.* Hæc *Hoſt.* & convenit cum eo *Innoc.* ſi autem biennio elapſo juraverint ſe non poſſe carnalitèr conjungi, & dixerint, quod vir nullatenùs movebatur, nec infrà hoc tempus fuit motus, apparet, quod frigiditas allegatur; Ideò ſi hac de cauſa Matrimonium dirimatur, & poſteà vir contrahat, ſeparabuntur ſecundo contrahentes; ſecundùm hoc intelligi poteſt, quod dicit *littera de fri. laudabilem reſponſo* 1. undè dicitur ibi, *ſi frigiditas priùs probari non poſſit*, ſubaudi, *quia vir erat quatuordecim, vel quindecim annis*, ſecundùm *Hoſt.*

Sed *Tancre.* alitèr gloſſavit, dicens, *puta, quia manifeſta ſigna, & probationes extant paratæ*: Et ſecundùm *Hoſt.* non videtur litteram intellexiſſe, ſed erraſſe, quæ enim aliæ probationes extare poſſent, niſi quod efficacem operam darent?

Doctores tamen ſentiunt cum *Tancr.* quod non ignoravit *Hoſti.*; Sed *Hoſti.* expon. quod dicitur in *lege illa in cauſiſi, imbecillit. natura*, ſcilicèt, quod tandem pubeſcit, *extra. de deſpon. impu. puberes.* Et ſic imbecillitas naturæ, ideſt, ſimplicitas ſive mollities, quæ provenit ex defectu ætatis, non eſt impedimentum perpetuum. Sed & ſi in hoc caſu benè virgam movebat, & erigebat, ſed perficere non poterat, tunc apparet, quod eſt maleficiatus, de quo dictum eſt ſuprà.

Ad hæc nota, quod ſecundùm *Inno. extra. de fri. c.1.* ad probationem frigiditatis tria ſunt inventa, ſcilicèt, Aſpectus Corporis, Juramenta ſeptem propinquorum, & Triennium cohabitationis, ſed diſcretus Judex providebit utrùm, unum ſolùm, vel duo, vel omnia tria faciant præſtari; & cum in ſententia Divortii vertatur periculum animæ, meliùs eſt ibi probationes ſuperabundare, quàm deficere.

ARTICULUS II.

Quomodò, & quandò debet fieri Divortium; quandò allegatur Sectio, vel Arctatio.

SEquitur videre de ſecundo, ſcilicèt, quomodò, & quandò debet fieri Divortium quandò allegatur Sectio, vel Arctatio.

Sciendum igitur, quod ſi Sectio allegetur, poteſt ſtatim Divortium celebrari, & mulier in Domino nubere, quia probabitur per aſpectum.

Si verò Arctatio allegetur, tunc etiam ſtatim poteſt Divortium fieri, hoc modo, vocabuntur Matronæ fide dignæ, & in nuptiali opere expertæ, *ar. ff. de ven. inſpi. l. 1. verſ. igitur*, & proteſtabuntur ſub periculo animarum ſuarum, & ſub fide ſua, quod eam, ſcilicèt arctam manu, & oculo diligentèr perquirent, an ſit corrupta, & an poſſit fieri mater. Et ſi dicant eam corruptam, convincitur accuſans Matrimonium, & ſecundùm quod dicit *Ber. extra. de frigi. fraternitatis*, non eſt eis remittendum juramentum, ne quid in fraudem Matrimonii dicant, *ar. extra. de eo qui cog. conſan. ſuper eo.* Sed quia ſæpè fallitur manus vel oculus poterunt iterum, & aliæ magis expertæ vocari, quæ diligentiùs hæc conſiderent, ut *extra. de proba. c. pe.* Si autem dicant eam Virginem, & poſſe fieri matrem, tunc eſt impedimentum ex parte viri; & ideò Judex diligentèr perquiret, an vir moveatur per coitum, vel non, & ſic præſumet frigiditatem, vel maleficium, & procedet modo ſupradicto. Si verò mulieres aſſerant, eam non poſſe fieri naturalitèr matrem, tunc ſtatim poteſt Divortium fieri, & dabitur viro licentia cum alia contrahendi,

Digitized by Google

di, ſed indicetur continentia mulieri, quia quæ eſt arcta uni, præſumitur arcta omnibus donec probetur contrarium, ut dicit *Ray.* ut *extra. de frigi. fraternitatis reſponſ. t.*

Nec obſtat, quod dicitur in *principio*, *ibi, cum per multos annos*; narrat enim factum, nam nec anni proſunt ſecundùm *Hoſt.* niſi ſint per Judicem aſſignati, ut dictum eſt ſuprà. Et Epiſcopus nullum tempus aſſignavit, ſed ſtatim ſententiam tulit; & tamen Papa dicit, quod juſtè proceſſit, licèt deceptus fuerit, ut ibidem §. t. *verſ. nos tamen.*

Ad hæc notat *Hoſtien. in apparatu, extra. de frigi. fraternitatis*, quod antequàm mulier inſpiciatur, faciat eam Judex per medicinas mulierum in aqua calida diù balneari, ut ſi glutinum aliquod appoſuit, liquefiat, & interim ſit ſub fida cuſtodia, ne poſſit iterùm apponere medicinas *ar. ff. de ven. inſpi. l. s.* Nam quædam mulier vas ſuum adeò conſtrinxit, quod & viro, & omnibus aliis inhabilis facta fuit, nec poſteà per aliquem Medicum juvari potuit.

Sed dubitabis.

PRimò. Quid ſi mulier arcta poſt Divortium cognoſcatur ab alio viro, numquid primus vir poteſt ei fornicationem objicere, & repellere?

Secundò. Quid ſi mulier arcta poſt Divortium, & contractum Matrimonium cum viro ſecundo, antequam redeat ad primum, ingrediatur Religionem?

Circà primum reſpondeo quod non, ſi cognita fuerit legitimè, quia contraxit cum illo ſecundo viro legitimè ſecundùm ſuam credulitatem, *extra. de divor. gaudemus.* Si autem fornicariè, quia ſcilicèt non contraxit cum eo, primus vir ſi voluerit, prętextu illius fornicationis eam poteſt repellere, *extra. de frigi. fraternitatis*, quia, ſicut ibi dicit *gloſ.* ſuper illud *Fornicario*; ſicut ex futuro eventu apparet retrò fuiſſe Matrimonium, ſic etiam apparet fuiſſe factam injuriam primo viro.

Alia pertinentia ad quæſtionem, & materiam iſtam require ſuprà *li. eod. tit.* 21. ſcilicèt *de Arctatione.*

Circà ſecundum reſpondet *Ber.* ſuper dictum *caput fraternitatis*, quod ſi ſit ingreſſa, & profeſſa, ſtatim fuit Matrimonium ſolutum, ſi quod fuit inter eos, *extra. de conver. conju. ex publico.* Secùs eſt ſi ſit ingreſſa cauſa probationis, quia tunc ſi rediret ad ſæculum, redire cogeretur ad primum virum.

Ex his quæ ſuprà dicta ſunt in diverſis locis de Matrimonio, poteſt in unum breviter recolligi, quod valdè favorabilis eſt cauſa de Matrimonii fœdere.

Primò, quia in dubio pro eo judicabitur *extra. de ſen. & re judi. c. fi.*

Secundò, quia lite non conteſtata recipiuntur teſtes, *extra. ut lite non conteſt. c.* 1.

Tertiò, quia minor eſt in judicio per Procuratorem, *extra. de reſtitu. ſpo. ex parte mulieris.*

Quartò, quia non tranſit in rem judicatam, *extra. de ſen. & re judi. lator.*

Quintò, quia Pater & Mater ibi teſtificantur, *extra. qui ma. ac. poſſunt videtur.*

Sextò, quia non poteſt ſuper eo tranſigi, nec compromitti, *extra. de tranſac. c. fi. & reſti. in inte. cauſa §. fi.*

Septimò, quia non apponitur in eo pœna, *extra. de ſpon gemma.*

Octavò, quia Filius agit contrà Patrem, *extra. de ſpon. non eſt nobis.*

Nonò, quia confeſſio non præjudicat, *extra. de eo qui cog. conſan. ſuper eo*, quod eſt verum in præjudicium Matrimonii, ut dicitur ibidem, alias contrà *extra. de clan. deſpon. c.* 2.

Decimò, quia ſub conditione impoſſibili contractum tenet, ut habitum eſt ſuprà.

Undecimò, quod teſtes teſtificantes de auditu admittuntur, *extra. de conſan. tua.*

Duodecimò, quod aliquandò unus, & idem eſt accuſator & teſtis, *extra. de teſti. cog. prætereà.*

Tertiodecimò, quia in favorem ejus pręfertur opinio veritati, & aliquandò è converſò, *extra. qui fi. ſint le. ex tenore*, & *c. per tuas.* Plura ex his ponit *Ber. ut lite non conteſt. c.* 1. *in glof.* 5.

TITVLVS XXXI.

De Filiis.

COnſequentèr conſiderandum eſt de Filiis, quorum cauſa contrahuntur Matrimonia.

Et primò quot ſunt gnera filiorum.

Secundò de ſucceſſione eorum in hæreditate parentum.

Tertiò de eorum educatione.

Quartò de illegitimorum legitimatione.

Quintò de filiationis probatione, quæ omnia per ſequentes Articulos examinantur, undè ſit

ARTICULUS I.

Quot ſunt genera Filiorum.

COnſiderandum nunc eſt quot ſunt genera Filiorum.

Circà quod nota, quod genera Filiorum ſunt ſeptem; nam aliqui ſunt legitimi & naturales, ut ſuſcepti ex legitimo Matrimonio

ſive

Digitized by Google

ſive vero, ſive putativo. Alii legitimi & civiles, ut adoptivi. Alii legitimi & ſpirituales, de quibus ſuprà *titulo de cognatione ſpirituali.* Alii naturales, & non legitimi, ut nati ex Concubina unica in domo, & indubitato affectu retenta, & tali quæ poſſet uxor eſſe, ut *ff. de Concu. l. 1. 2. & 3.* & *C. e. l. 1.* largè tamen omnes filii præter adoptivos & ſpirituales, appellantur naturales, ut *30. q. 3. c. 1. & extra. e. per venerabilem in glo. e.* Alii naturales & illegitimi, ſed ex poſtfacto facti legitimi, & hi poſſunt dici legitimati, *extra. e. tanta.* Alii ſpirituales tantùm, & ſic omnes ſumus filii Papæ, vel quaſi, *extra. de cri. fal. quam gravi.* Alii nec naturales, nec legitimi, ut ſpurii manſeres, & nothi, quorum differentiam require, *li. 6. ti. de filiis Presbyterorum.*

ARTICULUS II.

De Succeſſione filiorum in hæreditate Parentum.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt de ſucceſſione filiorum in hæreditate Parentum.

Circà quod ſciendum, quod Parentibus legitimi filii & naturales ſuccedunt, & omnibus præferuntur, ut *C. de ſuis, & le. per 10.* Et dicuntur legitimi, ex quo Parentes publicè contraxerunt in facie Eccleſiæ, licèt inter eos non poſſit Matrimonium eſſe; dum tamen alter conjugum habeat bonam fidem, *extra. e. cum inter. & e. ex tenore.* Secùs eſt ſi ſciant ambo impedimentum, ut *extra. e. inferente.* Secùs eſt etiam, ſi clam contraxerunt, etiam impedimentum ignorantes, quia tunc non excuſantur, filii nati ex tali Matrimonio, antequàm eſſet per Eccleſiam approbatum.

Putat tamen *Hoſt.* quod ſi naſcantur poſt approbationem Matrimonii, licèt anteà ſint concepti, erunt legitimi. Sic intellexit illud *extra. e. quod nobis*, ſicut è converſò conceptus ex Mattimonio putativo, ſed publicè contracto antè ſententiam; ſed poſt ſententiam Divortii natus reputatur legitimus, ut *extra. e. cum inter.* Alii tamen hoc largiùs intelligunt, dicentes quod etiam nati anteà probationem cenſentur legitimi, poſt approbationem, ſcilicèt ſi poſteà aliquid contra Matrimonium non approbetur; ſed ſi nati ſint poſt approbationem, tunc legitimi manebunt, etiamſi ex juſta cauſa ſeparentur. Et hujuſmodi opinionis fuit *Ber.*, ut patet *extra qui fi. ſint le. quod nobis*, & facit pro eis favor prolis, & *extra. e. tanta*, & *de clan. de ſpon. c. 2.*

Sed ſecundùm *Hoſt.* contrà eos eſt odium Parentum, & contemptus Statutorum Eccleſiæ, *ar. extra. e. de fi. Presbyter litteras*, & mens, & verba Concilii generalis, *extra. de clan. deſpon. cum inhibitio §. ſi quis, & ſe.* :
obſtat *C. tanta*, quia loquitur de filiis nati
Concubina.

Sed numquid Filii nati ex Matrimo
tali, ſcilicèt, cujus impedimentum ambo
rentes ſciebant, hæreditatem reſtituere ten
tur hæredibus veris?

Reſpondet *Rod.* quod ſi præſcripſer
cum bona fide, reſtituere non tenentur
autem preſcriptio legitima non ſit comp
ta, tenentur totam hæreditatem cum fru
bus conſumptis reſtituere, quantumcumq
eos oporteat indigere vel mendicare, i
quantum hæredes veri remiſerint eis ſpont.

Sciendum autem, quod ſi alter con
gum impedimentum conditionis ſervilis ſc
& alter neſciat; vel clandeſtinè contrahat
& poſteà ſeparetur Matrimonium propter
rorem conditionis ſervilis, proles indè ge
ta erit legitima ſecundùm *Goff. ar. ff. ſol. m*
ſicut dotem §. ſi.

Nec obſtat illud *extra. e. de clan. deſp*
cum inhibitio, quia loquitur de impedimen
cognationis, ut patet in gradu prohibito. S
Hoſti. contradicit *extra. e. qui fi. ſint le. ex t*
nore.

Nota tamen, quod filii ſervorum n:
ex legitimo Matrimonio, non ſunt legitim
nec quoad ordines, nec quoad hæreditate
Commiſſio etiam criminis leſæ majeſtat
Matrimonium non ſolvit, & tamen Filii no
ſuccedunt *6. q. 1. §. verum verſ. ſi quis.* Ide
eſt de crimine hæreſis *extra. de hære. verſ. ge*
tis.

Legitimi verò, & civiles quandò,
quomodò ſuccedant, dictum eſt ſupra *tit*
de cognatione legali. Spirituales autem & leg
timi, quoad ſucceſſionem ſunt extranei. N
turales verò & illegitimi ex teſtamento no
ſuccedunt ex neceſſitate juris, ſicut legitin
& naturales, quia nullum jus cogit alique
ſuos Filios hujuſmodi hæredes inſtituere, v
exhæredare, vel eis aliquid inter vivos dat
vel in ultima voluntate relinquere, ut *C. d*
naturali li. l. ul., ſed ſuccedere poſſunt ex vo
luntate Patris, & ſi quidem Pater legitima
prolem habuerit, licet eis, & eorum mat
unciam, ideſt duodecimam partem hæredit
tis ſuæ relinquere, vel ſoli Concubinæ ſem
unciam, non ultrà, nam quod ultrà relinqu
tur, deſcendentibus ſi ſuperſunt applicatu
& ſi deſcendentes deſunt, & aſcendentes ſu
perſunt, relicta legitima parte, ſcilicèt tert
bonorum ſuorum aſcendentibus, quod rel
quum fuerit, licet diſtribuere naturalibus. S
ſi utrique deſunt, ſcilicèt aſcendentes, & d
ſcendentes, licet eos in ſolidum inſtituere. A
inteſtato autem non ſuperſtite pro legitima
nec conjuge, ſuccedunt naturales unà cu
ſua Matre in duabus unciis. Si verò proles le
gitim.

Digitized by Google

gitima, vel conjux ſuperſit, non ſuccedunt ab aliquo, tamen debent ſaltèm ali à ſuccedentibus arbitrio boni viri. Sicut autem, & in quantum, & quandò ſuccedunt filii naturales Parentibus, ita & in tantum, & tunc ſuccedunt Parentes eis; & idem eſt de nepotibus naturalibus, ut *C. de naturali. li. l. ult.* & *auten. ibi poſita licet.*

Naturales autem & illegitimi, ſed ex poſt facti legitimi æquipatantur in omnibus naturalibus & legitimis. Spurii autem, Mauſeres, & Nothi non ſuccedunt Patri, nec alicui de linea paterna. Sed etſi quid talibus obvenerit, reſtitui debet proli legitimæ, aut Fratri, aut Sorori, aut Patri, aut Matri. Et ſi prædicti non extant, vel ſi extant, vel ſi diſſimulent, vel taceant, infrà duos menſes invadit Fiſcus res tales & torquet Amaſiam, ut veritatem dicat de rebus ſibi, vel aliis relictis, ut *C. de naturali li.l.1.* Hæres etiam inſtitutus, ſi talibus legatum relictum tacitum confeſſat, ſuam quartam perdit *ff. de uſu eum quidam, §. tacito.* Secùs autem eſt de Matre, & aſcendentibus per eam, quia ipſis tàm inteſtatis, quàm teſtatis prædicti Filii ſuccedunt omnimodè paritèr cum Filiis legitimis.

Innocent. tamen dixit, quod Spurius ex inceſtu natus non ſuccedit etiam matri, ut *C. ad orfi. ſi qua illuſtris*, ſecùs eſt de Vulgò quæſito, quia talis ſuccedit Matri, & multò fortiùs naturalis. Idem intellige de proximioribus lineæ maternæ; ſic intelligebat illud *inſtitutum de Sena Conſu. orphi. §. noviſſima.*

Alii dicunt, quod illa *Lex ſi qua ſpecialis* eſt de fæmina illuſtri, quæ præcipue caſtitatem ſervare debet, ut dicitur ibi; undè dicunt, quod natus ex inceſtu ſuccedit Matri, niſi ſit illuſtris. Et hujus ſententiæ videtur eſſe *Hoſti. ar. extra. c. per venerabilem §. ult. in fi.* ubi dicit, tales privandos ſecundum leges hæreditate paterna, non dicit materna. Et ſimilitèr intelligendum eſt, quod Mater, & aſcendentes per eam ſuccedunt Filiis illegitimis, & eorum liberis teſtatis, & inteſtatis, ſicut ſuccedunt legitimis, præter illuſtrem, ut *inſti. de Sena. Conſul. Tertuliano §. ult.*

Sed numquid Pater ſpurius ſuccedet ipſi?

Reſpondeo. Dicit *Pla.* quod ſic; ſed *Azo.* dicit contrarium, quia nec talis pater, nec filius eſt nominandus, *inſti. de nup. §. ſi adverſus*.

Ex prædictis patet, quod proles cenſetur illegitima, ſi Parentes clandeſtinè, vel contrà interdictum Eccleſiæ contrahant, licèt ambo impedimentum ignorent; & idem eſt ſi ambo ſcientes impedimentum contrahant etiam in facie Eccleſiæ. Et hoc eſt verum ſecundùm *Hoſt.* ſi Matrimonium viventibus Parentibus accuſetur, & dirimatur.

Numquid igitur poſt mortem Parentum, vel alterius eorum quæretur de hoc Matrimonio?

Reſpondeo. Videtur quod ſic, *extra. qui fi. ſint le. lator.* & *c. cauſam.*

Sed contrà, quia poſt mortem nemò poteſt accuſari, *33. q. 2. admonere.* & *di. 33 quorumdam*, & *C. ſi accuſa. vel reus mor. fu. l. 1. 2. & 4.*

Ad hæc diſtinguit *Hoſt.*, quod aut Matrimonium fuit impeditum ipſis viventibus, & tunc nihilominùs quæretur de eo poſt mortem ratione hæreditatis. Et ſic intelligi poteſt illud *c. lator.* & ſimilia, *ar. C in di. ſi l. ult.* licèt non quoad detegendum delictum Parentum, vel puniendum eos, quia mortui non poſſunt puniri, nec conveniri, *extra. de reſcript. ſignificavit*; aut fuit impeditum altero vivente, & tunc etiam poteſt quæri de eo infrà quinquennium ratione hæreditatis, & ſic etiam poteſt intelligi illud *c. lator*, quo elapſo non poteſt quæri *C. ne delic. defun.* poſt quinquennium; & ſic intellige caſum expreſſum pro hac via, *extra. c. pervenit*, quod autem dicitur de decem annis, *extra. de conju. ſer. licèt.* in facto conſiſtit, ſic enim de facto contigerat, ſed idem eſſet de quinque annis, ut prædictum eſt. Secùs autem putat eſſe *Hoſti.* de his qui clandeſtinè, vel contrà interdictum Eccleſiæ contraxerunt, ibi enim in perpetuum quæri poteſt, licèt Parentes mortui ſint, in quo caſu manifeſtè loquitur, *extra. c. cauſam*, quod eſt verum, niſi & ipſum Matrimonium clandeſtinum, fuiſſet poſteà antè quæſtionem motam in facie Eccleſiæ publicatum, & ſolemnizatum, quia tunc ſecùs eſſet, ut habitum eſt ſuprà.

Nota etiam hic, quod ſi Epiſcopus Divortii ſententiam, licèt erroneam, inter duos tulerit, & alter eorum ſecundò contraxerit authoritate ejuſdem Epiſcopi proles ex hoc ſecundo Matrimonio ſuſcepta judicari debet legitima, *extra. c. perlatum §. fi.* quod intelligas etiam, ſi poſteà inveniatur Eccleſiam deceptam fuiſſe, *ar. extra. de frigi. fraternitat. §. fi. ad fi.* quod intelligas niſi & conjuges ſecundi probentur fraudis conſcii, ut quia corruperunt Teſtes, vel Judices, vel aliàs ſciunt ſententiam iniquè latam, *extra. de clan. de ſpon. cum inhibitio §. part.* Et ſic intelligi poteſt illud *extra. c. per venerabilem §. 1.* vel ibi non fuit ordo Judicarius ſervatus. Sic obeſt proli Parentum conſcientia mala; ſed hic non præſumitur, niſi probetur, *ar. extra. de præſumpt. c. fi.* Hæc *Hoſt.*

Sed quis cognoſcet de ſucceſſione?

Reſpondeo. Dicit *Inno.* quod Judex ſæcularis, non Judex Eccleſiaſticus, *extra. qui fi. ſint le. tanta. Hoſtien.* verò dicit contrarium, quia ſicut dos accedit Matrimonio, ita hæredi-

reditatis petitio, quæ quidem non competit alicui, niſi ſit de legitimo Matrimonio, de quo cognoſcit Eccleſia; quandò tamen agitur de hæreditate, & nihil objicitur de illegitimatione, tunc obtinet, quod dicit *Innocen.* Hæc *Hoſt. extra. de dona. de prudentia.*

ARTICULUS III.

De Filiorum educatione.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt de Filiorum educatione, pro quo

Sciendum quod non ſunt alendi à Parentibus filii nati ex inceſtu de rigore juris civilis, quod inductum videtur propter deteſtationem criminis, ut *extra. c. per venerabilem §. ul.* Secùs eſt ſecundùm Canones, ut *extra. de eo qui du cum haberet in fi.*, & multò magis alii filii, & hoc conſonat jure naturali, quo etiam animalia bruta fætus ſuos paſcunt *di. 1. jus naturale*; undè jus canonicum meritò præfertur civili; quo ſuppoſito,

Quæres.

PRimò. Apud quem debet proles ali facto Divortio?

Secundò. Quid juris eſt de illis, qui nolunt alere ſed exponunt antè Eccleſias filios ſuos, ut aliqui miſericordia moti colligant eos?

Circà primum reſpondeo. Si ſit infrà tres annos, regularitèr debet ali apud Matrem; ſi ultrà, apud Patrem, *ar. ff. de libe. agno. ſi quis a liberis §. non tantum.* Sed & Judex determinare debet apud quem commodiùs moretur, ita tamen quod poſt triennium apud Matrem expenſis Patris alatur, ut *C. ſo. ma. l. 1.* Et ideò minor triennio apud converſum fidelem nutritur in fidei favorem, ut habitum eſt ſuprà *de divor. in fide.* Poteſt tamen Pater recuſare filium alere juſta de cauſa, puta ſi eum accuſavit, ut patet in *d. l. ſi quis à §. ſi quis ex his in fi.* ubi autem Pater & Filius ægent, Mater cogitur eos alere, ut in *eadem l. §. utrum*; ſed & filii parentes ſi ægeant alere debent, ut in *e. l. in principio.*

Hodiè tamen diſtinguitur, quod aut Pater præſtitit Divortii cauſam, aut Mater, aut uterque; ſi Pater, tunc ipſe præſtabit expenſas Matri, quæ non pervenit ad ſecundas nuptias, apud quam Filius alitur. Et ſi Pater hoc non poſſit, Filii pauperes à Matre divite debent ali. Et quod dictum eſt de filiis, & patribus, intellige de aſcendentibus & deſcendentibus in infinitum. Si autem Mater cauſam dedit, apud Matrem debent ali expenſis Matris, etiamſi ſint triennio majores; hæc omnia probantur in *auten. ut li. ma. & avia. §. illud quoque coll. 8.* Si autem uterque dederit cauſam, tunc uterque ſibi, ſecundùm quod facultas ſuppetit, neceſſaria miniſtrabit, *extra. de eo. qui duxit, cum haberet.*

Diſtinguitur tamen ſecundùm Leges, quod Pater, & linea ejus deſcendens alere tenetur filium ut ſit legitimus; Mater autem, & ejus linea cogitur etiam ſi vulgò concepit. Item Mater non cogitur alere filium legitimum, niſi Patre ejus, ſcilicèt, filii, & ſuperioribus deficientibus, ut *ff. de li. ag. ſi quis à liberis §. utrum.* Sed & Mater expenſas repetere poteſt à Patre præter ea quæ affectu erogaſſet materno, etiamſi apud Patrem nutriretur, ut in *d. l. ſi quis §. ſi mater.* Secundùm autem Canones Pater tenetur omnes filios, ſive ſint legitimi, ſive illegitimi educare, ut etiam dictum eſt ſuprà.

Circà ſecundum reſpondeo. Circà hoc ſic diſtinguit *Goff.* ſcilicèt, quod ſi aliquis exponitur, id eſt extrà ponitur, aut à Patre, vel Domino, vel Patrono, aut ab extraneo; ſi Patre, vel Domino, vel Patrono, aut ſponte, & tunc non poteſt ampliùs eum recolligere, ut *C. de infan. l. 1. & 2.*, aut neceſſitate, & tunc quandocumque repetit eum, dabitur ſibi, ut ibidem, & tunc habet locum conteſtatio, de qua *di. 87. ſi expoſitus.* Et habet locum hoc ſecundum membrum de filio, non de ſervo, quem, ut videtur, deberet potiùs vendere, quàm exponere, ſi emptorem inveniret, & quandò exponens eum mittere non poteſt in aliquod Hoſpitale.

Quandò autem Infans exponitur ab extraneo, aut exponitur Domino, Patre, vel Patrono ſciente; vel poſteà ratum habente, aut ignorante: In primo caſu in tribus caſibus liberatur filius à patria poteſtate, libertus eripitur in ingenuitatem, & ſervus in libertatem; immò etiam in hoc caſu Pater ſecundùm Leges decapitatur, *C. e. ti. l. ult.*

Primus caſus eſt, cum Infans exponitur.

Secundus, cum exponitur languidus cujuſcumque ætatis.

Tertius eſt cum alicui illorum infanti, vel majori alimenta negantur.

Hos tres caſus numerat, & æquiparat *Decretalis, extra. de infan.* ſecundùm *Goff.* undè *Goff.* reprehendit *Innocent.*, qui ſequutus *Azonem* dixit, quod ubi infans, vel major exponitur, ſed ei alimenta negantur, in libertatem non eripitur, ſed pro derelicto haberi videtur, & ideò occupanti conceditur, *ff. pro derelicto l. ult.* hoc enim, ut dicit *Goff.* eſt contrà prædictam *Decretalem.*

Alanus autem dicit, quod ſi alimenta negantur ſano, occupanti conceditur, ut in Legibus antiquis; ſi verò languido, in libertatem eripitur, ſicut & quandò exponitur; & ſic manifeſtè loquitur *auten. de nup. §. ſi verò*

ab initio; & opinio hæc magis placet *Hoſtien.* in ſecundo autem caſu, ſcilicèt, quandò exponitur ignorante Patre, Domino, vel Patrono, non præjndicatur ei jure ſuo, ſed repetit infantem redditis expenſis, niſi repetat a fure, ut *C. cap. ti. l.1.* vel niſi expenſæ cauſa pietatis ſint factæ, ut *ff. de reli. & ſump. fu. l. ſi quis §. interdùm.*

Illi autem, qui expoſitos colligunt nihil juris, ſcilicèt patriæ, vel dominicæ poteſtatis in eos acquirunt, *extra. e. de infan. & lan. c. uno in fi.* Si quid autem expendit is, qui colligit in puero erudiendo, in aliqua parte repetit à recolligente, *C. e. ti. l.1.* non tamen repetat alimenta, niſi fuerit proteſtatus, quod ſcilicèt expenſas habere velit, ut *ff. de ne. ge. ne ſegniens*; vel niſi collectus nolit filiam colligentis ducere in uxorem ſecundùm *Goff.*, vel ſi Pater recollecti tali Matrimonio contradicat. Si quis enim non requirens expenſas filiam expoſitam à Patre aluerit, & eam filio ſuo copulare velit, Pater autem de facto contradicat, quia non poteſt de jure, tenetur Pater expenſas reddere, & nihilominùs Matrimonium fiet, ſi filia conſenſerit, *C. de nup. patrem.*

Sciendum autem quod ubi quis exponitur ignorante habente jus in eo, is qui recolligit eum, conteſtationis epiſtolam ponet in loco publico, quod paratus eſt reddere puerum cuilibet, qui probaverit eſſe ſuum, & ſi infrà decem dies a tempore ſcientiæ non fuerit quæſitus, poſteà repeti non poteſt ſecundùm *Hu.* & *Jo. di.87. c. ult.*

Et nota ad evidentiam prædictorum, quod ſecundùm *Decret.* exponi dicuntur Filii à Patre, Servi a Domino, & Liberti à Patrono. Et dicitur Libertus. qui ex ſervo factus eſt liber per manumiſſionem. Manummiſſor autem ejus Patronus dicitur; dicitur autem in caſu ſupradicto libertus eripi in ingenuitatem, quia jam ex tunc non tenetur in aliquo obligatus ſuo Patrono; ingenuus enim dicitur, qui natus ex libero venire nullas alicui operas ex conditione ſua tenetur præſtare.

ARTICULUS IV.

De Illegitimorum Legitimatione.

Sequitur videre de quarto Articulo, ſcilicèt de legitimatione illegitimorum

Circà quod ſciendum quod filii illegitimi legitimantur multipliciter.

Primò ſi Pater inter vivos offerat filium ſervitio curiæ civitatis, ex qua eſt oriundus. Idem eſt ſi ſit oriundus de veteri, vel de nova Roma, ideſt Conſtantinopoli, & offerat eos curiæ civitatis, cujuſcumque Metropolis ut *inſti. de nup. §. ul.*

Secundò ſi Pater filiam ſuam naturalem copulaverit Officiali Curiæ Civitatis, de qua eſt oriundus, vel etiam Officiali Civitatis Metropolis, ſi ſit oriundus de alterà prædictarum Civitatum, ut *C. de na. li. l.3.* Et intellige quod Pater filios, & filias prædicto modo legitimatos, poteſt inſtituere hæredes in ſolidum, vel pro parte, ſi non ſuperſint alii filii naturales & legitimi; tunc enim, ſcilicèt, quandò ſuperſunt, inſtituet æqualitèr legitimos, & legitimatos, ut in *auten. quibus mo. na. ef. ſui §. & quoniam.* Hoc autem eſt verum, quandò naturales ex libera ſunt ſuſcepti, ſi enim ex ancilla, licèt manumittantur, non tamen offeruntur, ſi legitimi ſuperſunt, ut patet ibidem *§. Si quis igitur fuerit*, & *§. & iſte modus.*

Tertiò ſi ipſe naturalis ſeipſum offerat Curiæ, quandò non ſupereſt legitima proles; aliàs enim non liceret, quamvis liceret Patri, ut in *auten. quibus modis na. ef. ſui. §. & iſte modus col.7.* Et intellige, quod filii per oblationem legitimati ſuccedunt Patri ab inteſtato, non tamen aliis cognatis, ex parte Patris, nec ipſi eis, ut in *dic. auten. §. filium verò.*

Quartò ſi deficiente prole legitima Pater offerat Principi preces pro filiis naturalibus, ut ſint ſibi legitimi ſucceſſores, etiam ſine Matrimonio, & mulier Concubina ſit defuncta, vel occultetur, vel alitèr venire prohibeatur, vel Matrimonium, quoquomodo impediatur, ut Ordine ſacro; dum tamen Princeps preces admittat, ut in *dic. auten. §. illud tamen.*

Quintò ſi Pater in teſtamento dixit ſe velle eum ſibi ſuccedere, ſi tamen filius poſt mortem ejus Principi ſupplicaverit, & teſtem oſtenderit, tunc enim dono Principis, & Legis hæres erit, dummodò voluntatem Patris ſequatur, ut *ibidem §. Si verò is, qui.*

Sextò ſi Pater in inſtrumento publico, ideſt per manum publicam confecto, vel etiam manu propria, tunc trium teſtium ſucceſſione conſcripto, dixerit eum eſſe filium ſuum, nec adjecit naturalem; & ſi ſint plures filii ex eadem Matre nati, & teſtimonium dederit tantùm uni eorum, ſufficit aliis ad legitimationem. Et hoc intellige, quandò proles legitima non ſupereſt, & Mater eſt talis, quæ poteſt uxor eſſe, & quæ in propria domo tenetur, ut in *auten. ut licet ma. & avia, §. ad hæc coll.8. & §. Si verò non habes.*

Septimò per ſequens Matrimonium, quia ſi quis habet filios naturales de muliere aliqua, & poſteà contrahat cum ea, filii jam nati legitimantur, ſcilicèt quoad omnia, ſcilicèt ordines, honores, & alia; & ſi ſpurios habet ex ea, non legitimantur, ut *extra. e. conquæſtus.* & *c. gaudemus*, & *C. tanta eſt. vis.*

Octavò

Octavò per indulgentiam Domini Papæ, *extra. c. per venerabilem*. Et iſte modus & præcedens habentur ſecundùm Canones. Alii verò ſecundùm Leges prædictos modos legitimandi, & prædicto modo ponit *Hoſt. in ſum.* & *Ber. extra. qui fi. ſicut le. per tuas*, ponit quatuor ex eis, ſcilicèt tertium, quartum, & quintum, & ſextum.

Sed numquid Papa poteſt legitimare quoad hæreditariam ſucceſſionem?

Reſpondeo. Ad hoc dixerunt quidam, ſcilicèt *Laur. Tanc. Innoc.* & *Ber.* quod non, niſi in patrimonio ſancti Petri; ut *extra. c. per venerabilem in fi. reſponſo* 1. *ibidem beati Petri*.

Joannes verò dixit quod non poteſt directè, niſi in patrimonio Sancti Petri; ſecundariò verò, & indirectè, ſive per conſequentiam hoc poteſt, quia eo ipſo quod legitimatus eſt aliquis quoad actus ſpirituales, per conſequens legitimatus videtur quoad temporales; ſi enim majora conceduntur, ergò & minora, ut in *cap. per venerabilem, reſponſ. primo.* Sic & aliàs indirectè per conſequentiam conceditur, quod directè negatur, *ff. de pænis moris. circa principium. Hoſti.* verò dicit, quod Papa, & ſolus Papa legitimare poteſt quoad ſpiritualia & temporalia; ut innuitur in *cap. per venerabilem. reſponſ.* 1. *ibi præſertim &c.* Nam cui negatur cognitio, multo fortius diſpenſatio, *ar. 3. qu. 6. quamvis, & extra. de ſen. excom. c. in illorum.* Cognitio autem cauſæ matrimonialis ſpecialitèr pertinet ad Eccleſiam, adeò quod Judex de eo ſæcularis cognoſcere non poteſt, etiamſi incidat, nec etiam de legitima filiatione, ut *extra c. lator. c. cauſam.* Ergò de legitimatione non poteſt ſe intromittere. Dicitur tamen Imperator aliquos legitimare, non quia verè legitimet, ſed quia per eum tamquàm legitimi ad actus legitimos admittuntur; undè & in hoc poteſt cum filio proprio, non tamquàm cum filio, ſed tamquàm cum ſubdito diſpenſare, ſcilicèt ut ſuccedat aliis, non ut ſuccedat ſibi *ar. extra. c. per venerabilem* §. 1. *in fi. in text. & glaſ.* & *ff. de adop. ſi Conſul.* Papa autem legitimat & illegitimat; cum enim ſecundùm Leges filii duorum fratrum ritè contrahant, ut *inſti. de nup.* §. *item duorum*; & etiam ſecundùm Legem Divinam Veteris Teſtamenti, ut *extra. de conſan. de infidelibus.* Papa hujuſmodi Matrimonium illegitimum fecit; & ſic filii nati ex tali Matrimonio hodiè, & ſecundùm Leges, & ſecundùm Canones illegitimi cenſentur, & ab hæreditate repelluntur, ut *extra. de conſan. non debet.* Plures etiam aliæ perſonæ contrahere prohibentur Lege Canonica, quæ non prohibentur Lege Divina, ut *extra. de reſti. ſpo. litteras*, §. *opinioni.* Si ergò illegitimavit, quantò magis legitimare poterit. Hoc intellige de filiis natis in Matrimonio, in quo diſpenſare poteſt, ſcilicèt, quandò impedimentum à jure canonico eſt inductum, ut patet *extra. c. c. ult.* ubi Papa cenſet filios infidelium ad fidem converſorum legitimos fore, licèt contraxerint in ſecundo & tertio gradu, & *extra. de conſan. non debet.* ubi reſtringit inhibitionem; undè modò ſunt legitimi, qui olim cenſebantur illegitimi: ubi ergò Papa diſpenſare poteſt in Matrimonio ut ſit legitimum, ibi etiam poteſt filios legitimare, ut in tertio & quarto gradu. Numquàm igitur cum filio adulterino, vel etiam nato ex Matrimonio contracto in primo gradu, vel ſecundo in linea deſcendente poteſt diſpenſare, cum non poſſit in principali, ſcilicèt in Matrimonio in tali gradu, ut *extra. de tranſac. c. ult.* ſed benè poſſet cum filio Presbyteri, quia talis Matrimonium contrahere Conſtitutione canonica prohibetur; & ſic intellige illud *extra. c. per venerabilem reſponſ.* 1. Et expone, *adulterinis*, ideſt *Sacerdotalibus*, ut 56. *di. cenomen.* & *extra. de fi. preſ. c. pe. & ul.* Secùs eſt de ſpuriis, & manſeribus, quia hujuſmodi legitimare non poteſt, ut *extra. c. per venerabilem*, §. *ult.* tamen cum talibus diſpenſare poteſt, & ſic legitimare, ideſt eos ac ſi legitimi eſſent ad honores ſuos ſpirituales admittere, ſicut dictum eſt ſuprà de Imperatore; licèt autem hoc facere poſſint Principes, ut Papa, & Imperator, non tamen convenit eis, ut concedant privilegium in præjudicium eorum, ad quos hæreditas devenire debet, ſi diſpenſatio non fieret *ar. extra. de offi. de le. ſuper eo*, & *c. de manci. Nec Auguſtus.* Quamvis igitur Imperator ſit Dominus omnium temporalium *c. de quadrien. praſcrip. benè à Zenone*, non tamen in præjudicium alterius concedere debet privilegium, ut patet in *d. l. nec Auguſtus* poteſt tamen, ſi vult diſpenſare ſive legitimare. Idem dico de Papa quoad Eccleſiaſtica, & Sæcularia, ubi temporalem habet juriſdictionem, & in quibuſdam certis caſibus *ar. 9. q. 3. cuncta*, & *c. per principalem*, & *extra. de appel. ſi duobus*; hoc intelligo ita quod non præjudicetur ei, ſcilicèt, ad quem eſt jam hæreditas devoluta; eo tamen, qui jus habet, conſentiente, proderit legitimatio quoad omnia, *ar. c. de pac. l. fi.*; alitèr non proderit, niſi quoad ſpiritualia, & honores ſæculares, & actus legitimos, in quibus non vertitur privatum intereſſe. Secùs autem eſt, ſi hæreditas non eſt devoluta, ſed eſt devolvenda, ut *extra. de conſan. quia circà*, & 5. *q. 8. de gradibus.*

Per ſpiritualem igitur legitimationem neuter Princeps præjudicare debet ut acquiſitum auferat, ſed uterque impedire poteſt, ne acquiratur, *ar. c. de codicil. l. ult. ad fi.* poteſt etiam Imperator auferre jus acquiſitum, ſed non ſine peccato niſi hoc ex magna cauſa

ſa faceret, vel niſi animum donandi haberet; hoc enim facte poſſet, ſicut ad præſens ſupponimus, cum omnium ſit Dominus, ſed hoc non poteſt Papa, niſi caſualitèr, licèt per generalem conſtitutionem ſolus Papa legitimet, & illegitimet; & ſic poteſtas generalis eſt ſolius Papæ. Specialis autem quoad ſæcularia in quibus vertitur privatum intereſſe eſt ſolius Imperatoris, niſi in hoc caſu, ſed quoad Eccleſiaſticam eſt ſolius Papæ. Communis verò eſt utriuſque quoad ſæcularia, in quibus non præjudicatur alicui, hoc ſalvo, quod per Papam aliquis verè legitimatur, per Imperatorem numquam, licèt aliquis per eum tamquàm legitimus admittatur; undè quod dictum eſt ſuprà de modis legitimandi præterquàm de ultimo, dictum eſt impropriè; undè ſemper debet exponi, vel ſaltem intelligi, *legitimantur*, ideſt, *tanquàm legitimi admittuntur*. Hæc ſolutio ſumpta eſt de *Hoſt.*

Ad hæc nota, quod *Innoc. per c. venerabilem*, de hac materia, inter alia dicit, ſcilicèt, quod legitimatus, & reſtitutus famæ, & cum quo diſpenſatum eſt, cum in quocumque foro, ſive eccleſiaſtico, ſive civili omnia facere poterit, ſuper quibus habet poteſtatem ille qui legitimavit, vel famæ reſtituit, vel diſpenſavit, niſi ſint talia quæ præjudicant alteri. Præterea non obtinebit ab inteſtato bona hæreditaria in terra legimanti non ſubdita; & legitimatus à Judice ſæculari, non erit legitimatus ad Ordines; legitimatus tamen ab uno Epiſcopo, poteſt in alia Diœceſi promoveri, quia diſpenſare in Ordinibus cum illegitimo eſt de juriſdictione cujuslibet Epiſcopi, & etiam hoc nulli præjudicat; ſed

Quæres.

PRimò. Quid ſi Imperator legem faceret, vel reſcriptum concederet, quod ſpurius ſuccederet, non obſtantibus legibus contrariis?

Secundò. Numquid is, quem Papa legitimat ad dignitates, poteſt in Epiſcopum promoveri?

Tertio. Nnmquid is, quem Papa legitimat ſimplicitèr, & in forma communi, intelligitur legitimatus quoad dignitates?

Circa primum reſpondet *Hoſt.*, quod licèt Imperator illegitimos poſſit ad hæreditatem admittere tamquàm legitimos, ut dictum eſt, tamen nón poteſt ſuper hoc legem generalem concedere, quia multi non curarent undè filios haberent, dummodò ſibi ſuccederent, & ſic lex talis eſſet cauſa multorum mortalium peccatorum; ergò abolenda eſſet *extra. de præſcrip. C. ſi. & de pæ. cum infirmitas*. Gratiam tamen poteſt facere per reſcriptum, ut dictum eſt ſuprà.

Circà ſecundùm reſpondet *Goffr.* & conſentit *Hoſti.* quod non, quia cum hæc Indulgentia ſit odioſa, eſt reſtringenda, *extra. de conſang. cum dilectin*, & ideò ad perſonatus; & alias dignitates minores Epiſcopatu tantùm eſt extendenda, *extra. de conceſ. præbend. cum dilectus*.

Circà tertium reſpondet *Goff.* quod non, ſed *Hoſt.* dicit quod ſic, quia talis eſt perindè ac ſi ab initio fuiſſet ex legitimo Matrimonio natus, hoc enim facit lex mortua, *extra. c. tanto.* multò fortiùs lex viva, *ff. de conſti. prin. beneficia*. Sicut enim ſimplicitèr reſtitutus, ad omnia reſtituitur *C. de ſen. paſ. l. 1.*; ſic legitimatus ſimplicitèr intelligi debet ad omnia legitimatus, *extra. de privil. quia circà*.

ARTICULUS V.

De Filiationis probatione.

SEquitur videre de quinto Articulo, ſcilicet, de Filiorum probatione.

Circà quod ſciendum, quod Maternitas legitima, & naturalis probari poteſt per teſtes, ſcilicèt per Obſtetrices, quæ interfuerunt, ut *ff. de ven. inſpi. §. de inſpiciendo*, & *§. ſe.* Paternitas autem probatur per nuptias, quia legitimus Filius eſt, quem nuptiæ demonſtrant, ut *ff. de in. jus vo. quia ſemper*. Statur autem in hoc caſu verbo viri, vel mulieris, ſcilicèt Patris, & Matris, ſi eum Filium nominent, & appellent, & affectum paternum gerant ergà eum; talibus enim præſumptionibus violentis prima facie ſtabitur, niſi contrarium probetur, ut *extra. de præſump. afferte.*, & *c. illud*; maximè ſi in poſſeſſionem filiationis inveniatur; poteſt tamen probari contrarium, & ſic ſolvitur illud *C. de proba. nudis*, & ſimiles leges: grandem igitur præſumptionem facit pro Filio Patris confeſſio, ut *ff. de libe. agno. l. 1. § Julianus.* Et licèt ab initio negaverit, ſi tamen poſteà devictus precibus aliquorum, eum tamquàm filium tenuerit, denegare poſteà non poterit, ut *extra. de proba. per tuas*.

Sed contrà *extra. c. per tuas*.

Reſpondeo ibi potiùs eſt ſimile, quia ibi ſtatur verbo viri, & non tantùm ei, ſed teſtibus, ideò ut proles legitima reputetur; nam & ſi quis aliquem Filium nominaverit, ſtatur verbo eorum contrario; nec creditur Filius in caſu, quem habes *extra. c. tranſmiſiſſe*: hæc dicta ſunt ſecundùm *Hoſt.*

Secundùm autem *Goff.* licèt Parentum profeſſio, & affectio pro Filio inducant præſumptionem, non tamen probationem faciunt quoad ſucceſſionem, ſic intelligit illam *Legem non nudis*, & ſimiles. Sic etſi Pater Filium neget, præſumptio eſt contrà Filium,

ſed non convincitur, undè nec negationi ſtatur, *ff. de li, ag. l. 3.*

Paternitas autem naturalis probatur per teſtes, & famam, & recognitionem, & affectionem, *extra. de proba. per tuas. C. de nupt. ſi vicinis.*

Sed quid de ſpuria Paternitate?

Reſpondeo vulgò conceptus oſtendere non poteſt Patrem, ut *ff. de ſta, ho, vulgò*; natus verò de adulterio oſtendit, ſed non licet nominare, ut dicitur ibidem, ſed hoc probatur per famam, affectionem, & nominationem, ſive confeſſionem Filii, *art. extra. de fi. preſ. Michael. & per totum*; poteſt tamen Filius Presbyteri ſe purgare, ſi laboret infamia ſola, ut *extra. de pur. accedens*, & de hoc require ſuprà *lib. de Sacramento Ordinis tit. 22*, ubi agitur *de filiis Presbyterorum*.

TITULUS XXXII.

De Donatione propter Nuptias.

COnſequentèr conſiderandum eſt de Donationibus propter Nuptias, ſive etiam de Donationibus inter virum, & uxorem, & de Dotibus, de quibus tractatur, *extra. e. lib. 4. tit. pe.* Sunt enim acceſſoriæ Matrimonio, nam ſine Matrimonio non ſunt; undè & Dos promiſſa per vim, vel per metum non tenet, ſicut nec Matrimonium, *ff. quod me. cauſa ſi mulier, §. Dos*, qui autem cognoſcit de principali, cognoſcere debet de acceſſorio, & ideò ex quo Judex Eccleſiaſticus cognoſcit de Matrimonio, debet etiam cognoſcere de prædictis; & hoc eſt verum, quandò principalitèr agit de Matrimonio; ſi verò mulier conſtante de Matrimonio, agat de dote, quia vir fortè facultatibus labitur, vel ſua bona diſſipat, vel deceſſit; tunc cauſa illa debet agi coràm Judice ſeculari, & tunc cauſa dotis eſt principalis, *extra. e. de prudentia in text. & gloſ. Ber.* In pleriſque tamen regionibus Eccleſia indiſtinctè iſtas cauſas audit, etiamſi principalitèr moveantur, quod poteſt de conſuetudine ſecundùm *Ber. in gloſ. prædicta art. extra. de pig. ex litteris*, & *extra. de jodi, novit*; & etiam de jure, ut dicit *Hoſt.* & *Inno.* quia ad Eccleſiam pertinet defenſio dotium. Et

Primò autem conſiderandum eſt de prædictis donationibus.

Primò quæ eſt Donatio propter Nuptias.

Secundò qualitèr, & ad quid fiat.

Tertiò quæ donatio eſt licita inter Conjuges.

Quæ omnia per ſequentes Articulos conſiderantur, undè ſit

ARTICULUS I.

Quæ eſt Donatio propter Nuptias.

COnſiderandum nunc eſt, quæ ſit Donatio propter Nuptias.

Circà quod ſciendum, quod Donatio propter nuptias eſt illa, quam Sponſus, vel alius nomine ejus facit Sponſæ; vel ejus nomine aliis, ut *ff. de jure do. profectitia*; ſicut igitur Dos datur viro, ſic & donatio propter nuptias Uxori; undè & hæc donatio vocatur *antiferna* ab *anti*, quod eſt *contrà*, & *ferna*, quod eſt *donatio*, ſive dos, quaſi donatio, contrà donationem, ut *C. e. l. fi.* & *extra. e. nup. io fi.* Vocatur etiam donatio propter nuptias, *Sponſalitia largitas*; impropriè tamen, ut *in authen. ut ſponſa lar. ſponſo 1. colla. 9.* Vocatur etiam, & *dos* impropriè, *extra. e. cap.* & etiam *Dotalitium*, *extra. e. plerumque.* Fiebat autem olim hæc donatio antè nuptias, ſed hodiè conceditur etiam fieri poſt nuptias; & ideò ut nomen conveniat rei mutatum eſt nomen ut dicatur donatio propter nuptias, ut *inſti. de dona. § eſt & aliud*; & ſic hodiè, & antè, & poſt nuptias fieri poteſt; ſi autem fiat antè, poteſt ſuprà, & infrà dotis quantitatem ſubſiſtere, ut *C. de pac. conven. ex morte*, quando autem fit poſt Matrimonium contractum, non debet dotis quantitatem excedere jam præſtita ipſa dote, ut *C. e. l. ul. §. ſi ergo*; & eſt ratio, ne quid in fraudem donationis prohibitæ inter virum, & uxorem attentetur.

Sed hodiè alitèr ſe habent, nam & in quantitate, & in pacto æqualitas debet eſſe, ut in *authen. de æquali do. § hoc igitur coll. 1.* undè ſi non ſit pactum æquale, ſemper majus pactum de lucro reducitur ad minus, ut *C. de pac. conven. ſuper dotem ex morte*; Si etiam apponatur in dote pactum de lucrando eam.

In donatione verò propter nuptias, minimè pactum ſuprà dotem factum ad donationem extendetur; undè ſi vir paciſcatur de parte dotis lucranda uxore præmortua, tantùm debet uxor lucrari de donatione propter nuptias præmortuo viro, ut *C. e. l. ult. §. ſi autem donatio*, & *extra. e. donatio §. ſanè in text. & gloſ.*

ARTICULUS II.

Qualitèr & ad quid fiat Donatio propter Nuptias.

SEquitur videre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, qualitèr, & ad quid fiat Donatio propter Nuptias.

Circà quod ſciendum, quod Donatio propter Nuptias fit viro dicente, *dono tibi tale,*

quid

quid propter nuptias, vel in dotalitium. Et ſufficit, quod mulier in poſſeſſionem inducatur, non tamen fructus percipiet, ſed vir ad ſuſtentationem ſui, & uxoris; aliàs cum æqualitas hinc inde requiratur, vir nullum commodum conſequeretur ex dote recepta, cum tantundem mulier percipiet de ſuo; & ſic dos non ferret onera Matrimonii, quod eſſe debet, ut *ff. de jure do. bis §.1, & extra. de uſuris ſalubritèr*. Quinimmo etiam ſufficit, quod nudo, ſolemni tamen verbo, fiat Donatio, quia requiritur ſola ſtipulatio, ut in *authen. de æquali, do. §. hoc igitur coll, 7.* In hac autem Donatione ſi excedat ſummam quingentorum aureorum, non requiritur inſinuatio, quoad uxorem, ſed quoad virum; alitèr vir non lucrabitur dotem, etiam pacto locum habente, ultrà quingentos ſolidos; Undè ſi pactum ſit factum inter virum, & uxorem de Donatione, & Dote lucrandis, uxor lucrabitur in Donatione ultrà quingentos aureos ſine inſinuatione; Vir autem in Dote non lucrabitur ultrà quingentos, niſi cum inſinuatione in *authen. ut ſpon. lar. reſponſo primo coll. 9.*

Ad quid ergò fit hæc Donatio mulieri, ex quo ipſa non percipiet fructus?

Reſpondeo ut Dos ei ſalvetur per ipſam, quia ſoluto Matrimonio de rebus donatis ſatisfiet mulieri pro Dote, ſi vir non habeat aliundè; undè ſi ſit immobilis, vir non poteſt eam alienare, nec obligare, utpotè alienam, ut *in dic. authen, §. hoc igitur*, Et licèt mulier renunciare poſſit tacitè hypothecæ, etiam Matrimonio conſtante, non tamen præſumitur quod habet in Donatione propter nuptias, ut *C. ad vell. etiam conſtante l, jubemus*. Si autem conſentiat non tantum ſemèl, ſed bis alienationi Donationis propter nuptias, patat præjudicium ſibi, maximè ſi pecunia convertatur in uſus communes, ut *extra. de emp. pervenit*, ad hoc melius habetur in *Titulo ſequen. art. 4. quæſt, utrùm vir alienare poſſit rem dotalem immobilem*, præcipuè in caſu quinto, & ſexto, quod enim ibi dicitur de Dote, eſt etiam verum de Donatione propter nuptias, ut patet per *gloſ. dict. cap. pervenit*, & *per cap. 6. de jureju, licet*,

ARTICULUS III.

Quæ Donationes inter virum, & uxorem ſunt licitæ, & quæ illicitæ.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, quæ Donationes inter virum, & uxorem ſunt licitæ, & quæ illicitæ.

Circà quod ſciendum, quod Donatio inter virum, & uxorem, aut fuit facta quandò Matrimonium fuit contrahendum, puta, inter Sponſum, & Sponſam, aut quandò fuit contractum; Si primo modo, aut nuptiæ ſequebantur, aut non; ſi ſic, Donatio tenet, etiamſi alter indè ſit pauperior, alter ditior, etiamſi Sponſa deducta fuerit in domum Sponſi, quæ propter ætatem non poterat uxor eſſe, quod eſt verum, niſi ſit proxima pubertati ſecundùm *Hoſt. ff. de dona. inter virum, & uxorem, inter eos*. Si autem nuptiæ non ſequebantur, aut hoc eſt à parte donatoris, aut non; ſi ſic, aut donavit Sponſus Sponſæ, aut è converſò; Si primo modo, aut oſculum non intervenit, & ſic revocatur Donatio tota; licèt enim Donatio illa ſimplicitèr fiat, ineſt tamen conditio tacitè, ſcilicèt, ſi Matrimonium ſequatur; aut intervenit, & tunc medietas revocatur. Si verò donavit Sponſa Sponſo, revocatur tota, ſive intervenerit oſculum, ſive non, *C. e. ſi à Sponſo*. Si autem non remanſit à parte donatoris, quin Matrimonium ſequeretur, tunc donator totum recuperat per conditionem ſine cauſa, vel totum retinet, ſi nondùm dedit, *C. de dona, propter nuptias cum veterum*, Si verò Donatio ſit facta poſt Matrimonium contractum, aut dans ſit pauperior, recipiens tamen non ſit ditior, puta ſi emat indè unguenta, & ſic tenet *ff. e. §. 1.*, & ſimilitèr, ſi vir det uxori ornamenta, *ff. de auro, & art. le. argenti. §. ornamentum extra. e. donatio in gloſ, Ber.* Aut dans non ſit pauperior & recipiens non ſit ditior; & tunc Donatio tenet, ut quandò quis virum hæredem ſuum inſtituit; tunc enim vir poteſt hæreditatem illam donationis cauſa repudiare, niſi deferatur uxori ſubſtitutæ, non enim pauperior fit qui non acquirit, ſed qui de ſuo patrimonio deponit,

Idem eſt de Legato viro relicto, & poſteà uxori reſtituendo; tunc enim ſi vir illud ſtatim reſtituat animo donandi, tenet.

Idem eſt ſi vir Legatum repudiet, quod Uxor, quæ hæres inſtituta fuit, ſolvere debuit.

Idem eſt etiam, ſi vir fuit rogatus hæreditatem uxoris reſtituere certa quantitate deducta, & reſtituat nulla deductione facta donationis cauſa, ut *ff. e. ſi Sponſus*,

Idem etiam eſt ſi vir donet uxori rem alienam, *ff. e. ſed etſi conſtante*: hæc prædicta exempla habentur, *extra. e. donatio in gloſ, Ber.* Aut dans ſit pauperior, & recipiens ditior, & tunc non valet, *extra. e. donatio in text.* & *in gloſ. 7.* niſi in tribus caſibus.

Primò ſi dans ſit in eadem voluntate uſque ad mortem, & ſi donatio legitimum modum excedat, non tamen fuerit inſinuata uſque ad legitimum modum, valebit ſi permanſerit in ea uſque ad mortem *C, eo. donationes*, ut patet in *dicta gloſ.*; undè confirmatur morte dantis; morte inquam, naturali non

civili,

civili, *ff. eo. cum hic ſtatus* §. *ſi donator*, ubi dicitur, quod licèt ſervitus morti comparetur, tamen ſi donator privati ſit ſervus, vel etiam ſi perſona cui donatum eſt ſit ſerva, Donatio eſt extincta.

Secundò ſi Donatio ſit facta cauſa mortis, tunc enim res donata non ſit donatarii, ſed uſque ad mortem differtur, *ff. eo. ſi cum* §. *ult.* & *extra. c. donatio in text.* & *gloſ. Ber.*

Tertiò ſi dans dedit pecuniam ad refectionem ædium ſuccenſarum, *ff. eo. quod ſi vir.*

Quæres.

PRimò. Quid ſi dubitetur utrùm Donatio facta fuerit antè Matrimonium, vel poſt?

Secundò. Quid ſi Matrimonium de jure non teneat, numquid tenebit Donatio?

Tertiò. Quarè eſt prohibita Donatio inter virum, & uxorem, ex qua fit alter pauperior, & alter ditior?

Circà primum reſpondet *Hoſt.* & *Azo.*, quod aut Sponſus donavit in domo Sponſæ, aut in domo ſua, ſcilicèt cum eam jam traduxiſſet: primo modo facta videtur antè Matrimonium, & etiam donatio tenet. Secundo modo videtur facta conſtante Matrimonio, quarè non tenet. Et addunt, quod licèt Matrimonium ſolo conſenſu contrahatur, tamen fortè quantùm ad hanc prohibitionem non videtur conſtare, donèc ſit traducta; quare in itinere poterit ei dare, ut *C. eo. l. ſpon.* § 1.

Circà ſecundùm reſpondeo quod ſic de jure ſcripto, ſed non eſt fas eam ratam habere, ne ſit melior conditio delinquentis, ut *C. eo. ſi voluntate*; Sic ergò dabitur repetitio donantis, ſi putabat uterque Matrimonium tenere; ſi autem uterque ſciebat non tenere, vel ſolus Donator, Fiſcus repetet, quia indignus eſt donatarius rehabere, ut *ff. eo. cum hic ſtatus*, §. *ult. art. contra extra eo. ſi neceſſe.* Hæc *Hoſt.* Sed Papa diſponit ibi alitèr pro bono pacis, ut dicit *Ber. in gloſ. ult. ultrà medium.*

Ad hæc nota, quod licèt hæres accipientis non teneatur, ſi accipiens in vita ſua rem donatam conſumpſerit in rem utilem, vel neceſſariam ſibi, tenetur tamen ipſe hæres, ſi ipſemet conſumpſerit, ut *ff. ad leg. falci. quod de bonis*, §. *donationibus.* Hæc *Hoſt.*

Nota etiam, quod omnia prædicta de Donationibus inter virum, & uxorem ſunt vera, ſi unus conjugum donavit per ſe, vel interpoſitam perſonam, ut *ff. eo. l. 3.* §. *non tamen.* Hæc *Hoſt.*

Nota iterùm, quod ſi Matrimonium morte ejus, qui eſt factus ditior, ſolvatur, Donatio facta non revocatur; ſi autem ſolvatur morte ejus, qui eſt factus ditior, Donatio ſibi facta revocatur, ut *ff. eo. quod autem* §. *ſi vir, & uxor.* Hæc *Hoſt.*

Nota etiam, quod fructus rei donatæ reſtituentur, ubi Donatarius ſcivit Donationem non tenere; ſi autem credidit eam valere, lucrifaciet eos, ut *ff. de uſufructu.* Hæc *Hoſt.*

Inſupèr nota ſecundùm *Ber. extra. eo. Donatio in gloſ.* C., quod Donatio facta inter virum, & uxorem duplicitèr vaneſcit; Uno modo ſi Donatarius præmoriatur, ſi enim ſimùl moriantur, ut naufragio, vel ruina, donatio tenet, *ff. eo. cum hic ſtatus*, §. *ſi amba.* Idem eſt ſi ſimùl capiuntur, & neuter revertatur; ſi autem unus redierit, alter non, non videtur ſupervixiſſe is qui rediit, ſecundùm *Hoſt.* Alio modo ſi à dante revocetur; revocatur autem duplicitèr, ſcilicèt tacitè, ut per divortium, niſi voluerit in divortio Donationem valere, *ff. eo. à marito*; Et expreſsè, & hoc duplicitèr, primo modo verbo, ut cum revocat eam, niſi pœniteat eum revocaſſe, ut expectemus ejus ſupremam voluntatem, *ff. eo. cum hic ſtatus* §. *pœnitentia*, & alio modo facto, ut ſi ea quæ dedit, poſtea alii donet, vel pignori det, vel etiam alitèr alienet, *C. eo. ſi maritus*, revocatur autem Donatio, ut dicitur *extra. eo. Donatio in gloſ. Ber. in fi.* quatenùs dans eſt factus pauperior, & recipiens ditior, *ff. eo. ſi Sponſ.* § *ult.*

Circà tertium reſpondeo, primò ne mutuò ſe invicèm ſpolient non temperando Donationes; ſecundò ut inter conjuges eſſet amor honeſtus, qui pendet ex animo, non ex lucro; tertiò ne melior in paupertatem incideret, & deterior ditior fieret; quartò ne mutuo amore ſe ſpolient Donationibus non obtemperando, *extra. eo. donatio in gloſ.* A. & *ff. eo. l. 1. & 3.*

TITULUS XXXIII.

De Dotibus.

DEindè conſiderandum eſt de Dote.

Primò quid eſt Dos.

Secundo quot, & quæ ſunt ſpecies ejus.

Tertiò ad quem pertinent dominium, & periculum rerum dotalium, & parafernalium.

Quartò de alienatione ipſarum.

Quintò de Dotis repetitione, & redditione.

Sextò de privilegio Dotis.

Quæ omnia per ſequentes Articulos examinantur, undè ſit

ARTI-

ARTICULUS I.

Quid ſit Dos.

VIdendum eſt in hoc primo Articulo, quid ſit Dos.

Pro qua re ſciendum, quod Dos *eſt donatio à parte mulieris facta parti viri, pro ſuſtinendo onere Matrimonii*; Et eſt Dotis natura, ut durante Matrimonio duret apud virum, niſi in caſu, ut dicitur infrà; eo vero ſoluto ſolvatur; & eſt quaſi Patrimonium mulieris, *ff. de minoribus denique* §. *proinde*; & ad hoc quod ſit Dos, oportet quod Matrimonium ſit contractum, non tantùm de facto, ſed etiam de jure, ut *ff. de jure dotium l. 3.* Nec poteſt Dos, nec etiam Donatio propter nuptias conſtitui, niſi in liberis perſonis, & à liberis, *extra. de præſup. illud in gloſ.* D.

Paraferna autem *eſt illud, quod mulier habet poſt, vel præter Dotem undecumque*, & dicitur *à para*, quod eſt *juxta*, & *ferna*, quod eſt *Dos*; undè *Paraferna*, ideſt *juxtà Dotem*.

ARTICULUS II.

Quot, & quæ ſunt ſpecies Dotis.

SEquitur vidêre de ſecundo Articulo, ſcilicèt, quot, & quæ ſunt ſpecies Dotis.

Pro qua re ſciendum, quod ſpecies Dotis ſunt duæ, quia una eſt profectitia, alia adventitia.

Profectitia, quæ à Patre, vel Superiore aliquo de linea Patris, tanquàm à Patre eſt profecta, ſcilicèt de bonis ejus; nec refert an filia deinceps ſit in poteſtate, vel emancipata, quia nec jus poteſtatis, ſed nomen parentis Dotem facit profectitiam. Profectitia ergo eſt, ſi ipſe dederit, vel alius ejus mandato, vel nomine, eo ratum habente, vel curatore ejus, ſi ſit prodigus, vel furioſus, *ff. de jure do. profectitia*. Si verò Pater non tanquàm Pater, ſed tanquàm extraneus dederit illud, quod extraneus ſibi ut daret in dotem filiæ, non erit profectitia, ſed adventitia: Hæc enim, ideſt, adventitia, eſt quam mulier dat per ſe, vel alius à Patre, & aliis aſcendentibus ejus, ſive ſit Frater, ſive Avunculus, vel quilibet alius, *ff. eo. profectitia*.

Ad hæc nota, quod ſi filia, quandò nuptui traditur cum Patre paciſcatur, quia Dote contenta, nullum habebit ingreſſum ad Patris bona, tale pactum non tenet ſecundùm Leges civiles, *C. de pac. pactum dotalium*, & *l. ult.* Si tamen eadem pactum illud juramento, non vi, ſed dolo præſtito firmaverit, omninò ſervari debebit, *lib. 6 de pactis quamvis*, cum non vergat in æternæ ſalutis diſpendium nec in alterius detrimentum, ut patet ibidem quod eſt verum principalitèr, ſecundariò enim ibi poſſet detrimentum eſſe filiis, vel viro, vel venientibus ab inteſtato, vel ſimilibus. Hæc *Joan. An. in dicto capite quamvis*.

ARTICULUS III.

Ad quem pertinet Dominium, & periculum rerum dotalium, & paraſernalium.

SEquitur videre de tertio Articulo, ſcilicèt, ad quem pertinet dominium, & periculum rerum dotalium, & paraſernalium, hic igitur quæritur.

Primò. Ad quem pertinet Dominium rerum dotalium, & paraſernalium?

Secundò. Ad quem pertinet periculum rei dotalis, ſcilicèt, ad virum, vel uxorem?

Circà primum reſpondeo ſecundùm *Jo.* quod dominium dotalium ſpectat ad mulierem de jure naturali, hoc pro tanto dicitur, quia ex eis alitur, ut dicit *Hoſt.* in *Summa*, ad virum verò pertinent de jure civili, *C. eod. de jure dot. in rebus*; undè quantùm ad eas vir agere poteſt jure ſuo tanquàm dans, & invita uxore, *C. de rei ven. dote*, niſi vir ad inopiam vergat, ut dicitur ibidem.

In Paraſernalibus autem vir nullum jus habet, nec contrà voluntatem uxoris de eis intromittere ſe poteſt, *C. de procu. maritus*; undè quantùm ad ea non poteſt agere ſine mandato uxoris, *C de pac. conven. ſuper dote l. ult.* Si tamen vir præſtiterit cautionem, de rato poteſt agere in rebus uxoris, etiam ſine mandato ejus, & cum mandato ejus agere non poteſt, niſi ſecundùm quod continetur in dicta *lege maritus*. Hæc *Ber. extra. de procur. conſtitutis*.

Circà ſecundum reſpondeo, res datæ in Dotem, aut ſunt æſtimatæ, aut non; ſi ſic, periculum ſpectat ad virum, niſi res ex toto perierit antè nuptias, nam æſtimatio venditionem facit, in hoc caſu tàm lucrum, quàm damnum ſpectat ad virum ſicut ad rei emptorem, *ff. de jure do. plerumque*, & *l. res in dotem*. Si verò non ſunt æſtimatæ, tunc ad virum non ſpectat periculum rei dotalis, vel evictionis, vel deteriorationis, ſed ad uxorem, *ff. eo. plerumque*. Et ponitur ibi exemplum, quod ſi veſtis ſit æſtimata, & mulier eam attriverit, vir æſtimationem reddit, non autem ſi æſtimata animalia, & veſtes acceperit; fructus tamen Dotis pertinent ad virum propter onus Matrimonii, aliàs ſecùs eſt, *ff. eod. dotis fructus*, & *l. plerumque* §. *ſi ſervi*; ubi dicitur, quod fœtus pecorum dotalium pertinent ad virum, quia computantur in fœtibus, ſic tamen, ut ſuppleat priùs capita præmortua ex

fœtibus jam natis; undè ibi fallit hæc regula. *Cujus eſt emolumentum, ejus debet eſſe periculum*, & hoc eſt verum, niſi res dotalis conſiſtat in numero, pondere, & menſura, quia periculum talium ſpectat ad virum. Fœtus tamen Ancillarum dotalium non cedit viro, *ff. eod. plerumque §. ſervi*.

Idem eſt de Lapicidinis, ubi lapis non renaſcitur, niſi enim ſint tales, quod lapides ibi renaſcantur, cujuſmodi ſunt in Gallia, & Aſia, fructus eorum pertinent ad virum.

Idem eſt de fundis argenti fodinis, & ſimilibus, & de arboribus non cedendis, *ff. ſolu. ma. divor. §. ſi fundus*. Hæc *Ber. extra. de uſuris ſalubritèr*. Si verò Dos ſit æſtimata, electio tamen eſt reſervata viro expreſsè, vel tacitè, niſi vel rem, vel æſtimationem præſtaret, idem eſt, ac ſi non æſtimata eſſet, niſi actum ſit in contrarium, ut *ff. eod. plerumque §. ult.*

Idem eſt ſi Dos ſit æſtimata, non ut æſtimatio præſtetur, ſed ut appareat quantùm ſit deteriorata Matrimonio ſoluto, ut *C. de jure do. ſi inter virum*. Hæc *Hoſt.*

Ad hæc nota, quod ſi in æſtimatione decipiatur alter etiam major vigintiquinque annis, etiam ſine alterius dolo, etiam non ultrà dimidium juſti pretii, ſuccurritur ei, quia non convenit aliquem lucrari cum alterius damno, ut *ff. eo. l. 1. §. ult.*

ARTICULUS IV.

De alienatione rerum dotalium.

SEquitur videre de quarto Articulo, ſcillicèt de alienatione rerum dotalium.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm vir alienare poſſet rem dotalem immobilem, puta Domum, vel Agrum?

Secundò. Eſto quod mulier primo juraverit dotem, vel donationem propter nuptias non alienare, nec alienationi conſentire, niſi ex cauſa rationabili, & authoritate Judicis; quid ſi poſteà conſenſerit non authoritate Judicis, & juraverit non contravenire?

Tertiò, Quid ſi mulier juret rem dotalem alienatam non repetere, numquid tale juramentum erit ſervandum?

Quartò. Quid ſi vir ſuavi eloquio mulierem inducat ad conſentiendum, quod non repetet res alienatas?

Quintò. Quid ſi quis inducatur ad juramentum coràm Judice, & veniat ad aurem Judicis, & dicat ſibi quod in vita conſentit, & jurat?

Sextò. Quid ſi vir alienet rem dotalem immobilem?

Septimò. Quid ſi vir alienet res mobiles?

Octavò. Utrùm vir alienare poſſit Paraſernalia?

Circà primum reſpondeo, talis res aut eſt æſtimata, aut non; ſi ſic, vir eam alienare poteſt, quia eſt emptitia, niſi æſtimatio fieret, ut ſciretur quantùm res valeret, *C. de jure do. ſi inter*. Si autem non ſit æſtimata, tunc non poteſt alienare niſi in his caſibus.

Primò. Si provocetur ad diviſionem fundi dotalis à Socio, qui communem habet illum fundum cum ipſo, ipſe tamen ad diviſionem provocare non poteſt Socium, *C. de fundo dotali l. fi.*

Secundò. Si alienet cum univerſitate, ut ibidem *l. 1.*

Tertiò. Si alienet ex neceſſitate, ut in eadem *l. 4.*

Quartò. Si convertatur in utilitatem uxoris, ut ibidem *l. ult.*

Quintò. Si uxor alienationi conſentiat ſecundò poſt biennium, *extra. de jurejur. cum contingat in gloſ.* a. b., dummodo ſint aliæ res viro, ex quibus ei conſulere poſſit, *C. ad vell. authen. ſive Aviæ*.

Sextò. Si tantùm ſemel conſentiat, & cum hoc juret, licèt enim non valeret talis contractus ſecundùm Leges, valeret tamen ſecundùm Canones, ut patet in dicto *Capite cum contingat in text. & gloſ.* quia juramentum quaſi pro ſecundo conſenſu eſſet, & contrà illud venire non liceret. Et ad hoc jus canonicum ſervandum Judex Eccleſiæ Ordinarius cogere debet per Cenſuram Eccleſiaſticam Judices ſæculares, *lib. 6. de jurejuran. licet*. Et ſecundùm *Joan. An.* ibidem, hoc intelligitur, ſive mulier juret per ſe, ſive per Procuratorem, cui dederit ad hoc ſpeciale mandatum, *extra. de procu. c. ult.* & *diſt. 63. tibi*, ubi de hoc.

Circà ſecundum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* ſuper dictum *caput cum contingat*, primum juramentum ſervabitur, *arg. extra. de jurejuran. ea te*, & *c. intellecto*.

Sed contrà eodem *tit. tua nos*.

Reſpondet *Jo. An. in c. licet*, quod ibi primum juramentum fuit illicitum, & ideò nulli præjudicavit ſecundum.

Circà tertium reſpondeo, videtur quod ſic, quia ſervari poteſt ſine interitu vitæ æternæ, & mulieri tantùm obeſt illud juramentum, nec habebit Authorem perjurii Papam, ut *extra. eo. cum contingat*. Et idem eſt de Adulto rem ſuam alienante, & juramento confirmante, ut *C. ſi adverſus ver. diſt. l. 1. in conſti. ſen. hac. edictali, §. Sacramenta*.

Hoſt. autem intelligit illud *c. cum contingat* hoc modo, ſcilicèt, cum ibi dicitur *ſervare debent*, ſubaudi, *mulieres*, quia propria temeritate non debent venire contrà, ſed Papa reſtituet eas proprio motu, ſi intervenerit jura-

juramentum vi, vel dolo præſtitum; Et ideò ſequitur; *ſive vi, ſive dolo &c.*, & ſimilitèr loquitur *authen. Sacramenta puberum*.

Sed quomodò conſtabit de metu, vel dolo?

Reſpondeo conſtabit ſecundùm *Hoſt.* ex perſpicuis inſidiis, conſiderata perſonarum qualitate; aut enim mulier eſt quædam virago, & ſic non præſumitur coacta; aut eſt naturæ debilis, & vir duræ cervicis, & faciei ferocis, & tunc Judex attendat, an exigente neceſſitate vera res dotalis ſit alienata, & tunc benè eſt, *art. extra. de emp. & ven. pervenit*, aut vitio prodigalitatis viri, & tunc alienatio eſt ſuſpecta. Item an ex parte creditoris fuerit adhibita cautela juramenti, quia vix in hujuſmodi præſumitur ſpontè præſtari, ut *extra. de renun. ſuper hoc*. Item mulier probabit minas viri, & fortè verbera, *extra. de ſpon. veniens*, & *de deſpon. impu. ex litteris*, his omnibus concurrentibus mulier abſolutionem poterit impetrare.

Circà quartum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* conſenſus valet, *art. C. ſi quis aliquem teſta. phi. l. ult.*

Sed arguitur contrà *ff. de dona. inter virum, & uxorem l. 3.*

Reſpondeo intellige illud, quandò non intervenit juramentum.

Circà quintum reſpondeo ſecundùm *Hoſt.* Judex non debet hoc ſuſtinere, ſed etſi ſuſtinuerit, præſumitur pro muliere, *art. extra. de his, quæ vi. c. 1.*

Quid in dubio?

Reſpondeo videtur tenendum juramentum, quia in dubiis via tutior eſt tenenda, & eligenda, *extra. de ſpon. juvenis*, vel relinquitur arbitrio Papæ, quia quod ipſe voluc. rit tutiùs erit, nec alitèr agere potuerit, niſi per eum abſoluta fuerit, ut dictum eſt ſuprà.

Conſilium autem generale gratia mulierum, & parentum earum videtur hoc eſſe, ſcilicèt, quod quandò mulier nubit, faciant eam jurare, quod nunquàm conſentiat alienationi rei dotalis, niſi coràm Judice cauſa cognita, & probata, ſcilicèt neceſſitatis veræ inſtantis; tunc enim ſi alitèr conſentiat, etiamſi juramentum faciat, cum ſit contrarium primo licito, & honeſto, non tenebitur, ut *extra. de jurejuran. ex te.* Et poteſt addere, quod ſi unquàm contraveneeit, non valebit, ut *extra. de praben. cum dilecto §. 1. verſ. quamquam*, ſub prætextu tamen talis juramenti, videtur quod quilibet rem alienatam expetere poſſit. Hæc *Hoſt. tit. de jurejur.*

Circà ſextum reſpondeo, aut alienat eam Matrimonio conſtante, aut Matrimonio ſoluto; Si primo modo, vir vendicare poteſt ipſam, veniens contrà proprium factum, quia non proceſſit de jure, *C. de agri. & cenſi. quemadmodum*; Si ſecundo modo, aut paciſcitur mulier quod non veniet contrà, aut non; ſi non, mulier alienationem revocabit; ſi ſic, non revocabit. Et idem eſt ſi hæres viri exiſtentis, & deductis legatis quantitatem dotis habuerit de hæreditate viri; nam à poſſeſſore vendicare poterit, quod ex hæreditate ſibi defecerit, *ff. de fundo dota. dotales*, Hæc *Hoſt.*

Circà ſeptimum reſpondeo quod hoc facere poteſt, quia non eſt prohibitum. Hæc *Hoſt.*

Circà octavum reſpondeo quod ſic, ſecundùm *Innoc.* ſi dominium eorum ſit tranſlatum in virum, aliàs non, *ff. de jure dotium ſi ego*.

ARTICULUS V.

De dotis repetitione, & redditione.

Sequitur videre de quinto Articulo, qui eſt de repetitione, & redditione Dotis.

Et circà hoc quæruntur plura, ſcilicèt.

Primò. Utrùm mulier conſtante Matrimonio Dotem petere poſſit?

Secundò Quando divortio facto Dos ſit petenda, & reddenda?

Tertiò. Qua actione aget mulier pro Dote recipienda ſoluto Matrimonio juſta de cauſa, non propter conſanguinitatem, vel aliud hujuſmodi?

Quartò. Sed numquid fructus debet reſtitui mulieri, de qua in præcedenti quæſtione?

Quintò. Quid ſi vir onus Matrimonii ſuſtinuit antè nuptias, puta puellam nondùm nubilem duxit, & aluit, tunc fructus cui debent reſtitui?

Sextò. Pone quod uxor convicta de adulterio ſit filiafamilias, numquid vir lucrabitur dotem profectitiam?

Septimò. Quid ſi mulier amiſit Dotem ſuam propter fornicationem ſententia Divortii lata quoad ſeparationem Thori, & poſteà probata conſanguinitate inter eam, & virum ſeparentur omninò per Eccleſiam data utrique licentia contrahendi, numquid mulier Dotem repetere poterit tanquàm adulterium non fecerit?

Octavò. Cui debet Dos reddi Matrimonio ſoluto?

Nonò. Numquid ſoluto Matrimonio debet Dos ſtatim reddi?

Circà primum reſpondeo, aut vir eſt ſuſpectus de dilapidatione, aut non; ſic ſic, quia male utitur ſua ſubſtantia, putà quia eſt luſor, vel tabernarius, tunc Dos eſt ſequeſtranda, ſcilicèt quandò vir præſumitur eam diffi-

diſſipaturus, *ff. ſolu. ma. ſicut dotem*, §. *ſi verò dotem*. Et in hoc caſu poteſt mulier dotem petere Matrimonio conſtante, *C. ſi conſtante ma. l.una*. Non poteſt tamen eam alienare, ſed debet uti fructibus ad ſuſtentationem ſui, & viri, & filiorum, *C. de jure do. ver.* Sed quandò mulier petit Dotem ſoluto Matrimonio, quod vult facere poteſt de Dote; ſi verò vir non ſit ſuſpectus, aut labitur facultatibus, aut non; ſi ſic, præſtare debet cautionem, quam poteſt pro Dote ſervanda: Undè ſi non poteſt præſtare idoneam cautionem fidejuſſoriam, præſtabit juratoriam, & in hoc caſu non poteſt mulier petere Dotem, niſi Dos fuerit æſtimata, ut *in dict. le. ver.* Si verò non labitur, ſic non debet cautionem præſtare, & hæc ſolutio elicitur ex dictis *Ber. extra. eo. per veſtras*. Si autem mulier eſſet ſuſpecta, vel etiam vir eſſet ignotus, & ſuſpectus de fuga, commendari debet pecunia Dotis alicui mercatori, ut de parte honeſti lucri ſupportentur onera Matrimonii, *extra. eo. per veſtras*. Hæc *Hoſti.*

Notat hìc *Hoſti.*, quod cautionem fidejuſſoriam pro Dote ſervanda, vel reſtituenda non debet mulier petere, nec vir dare; & ſi det eam ſive antè Matrimonium, ſive conſtante Matrimonio, datio non tenet, quia eſt contrà jus, ut innuit expreſsè *rubrica, C. ne fidejuſſori. do. dentur l.1. & 2. art. extra. eo. per veſtras*, quod autem fit contrà jus non valet, *C. de legi. non dubium*.

Aliqui verò diſtinguunt, quod ſi vir renunciet legi ex certa ſcientia, datio valet, ſi autem ex ignorantia, non valet, *ff. ſi quis cau.* §. *ſi quis*.

Ad hoc reſpondet *Hoſt.* quod illud non eſt verum in prohibitis ex cauſa Matrimonii, quod eſſe debet liberum, *extra. de ſpon. gemina*. Dictum tamen *caput per veſtras*, velle videtur, quod Dos ſub ea cautione tradatur, quam vir præſtare poteſt ergò ſub fidejuſſoria, ſi eam præſtare poteſt; ſic videtur *Ber.* intelligere. *Hoſt.* verò exponit *ſub ea cautione*, ſcilicèt, *nuda*; *quam poteſt*, ſubaudi, *de facili præſtare*, vel *quam poteſt*, ideſt, *debet*, quia aliam de jure præſtare non poteſt, & ſic facit pro eo, quod loquitur de potentia juris, non facti. Eſt enim duplex potentia, *extra. de reſcri. ſciſcitatus*; ſi autem vir dedit fidejuſſoriam ſoluto Matrimonio, datio tenet, *ff. ſolu. ma. ſi conſtante*, §. *quoties*.

Circà ſecundum reſpondeo, conjuges aut ſeparantur ab invicèm propter cauſam licitam, ut propter conſanguinitatem, vel affinitatem, vel aliud hujuſmodi; aut propter cauſam illicitam; Si primo modo, aut contraxerunt ignorantèr, & tunc debet reddi quidquid habuerit alter ab altero, ſi etiam ſciverunt conſanguinitatem, ſed ignoraverunt gradum fore prohibitum, repeti poteſt dos, & donatio propter nuptias, ſecundùm *Joan.* aut contraxerunt ſcientèr, & tunc perdere debent quidquid alter alteri dedit, & debet fiſco applicari, niſi excuſentur errore, vel minoritate, vel etiam niſi Papa alitèr diſpenſat pro bono pacis, *extra. c. mulieres in tex. & gloſ. a.* & *c. ſi neceſſe, in gloſ.* Si verò alter ſcivit, & alter ignoravit, quantùm ad ſcientem locum habet prædicta pœna, ut dicit *Hoſt.* Si autem ſeparantur propter cauſam illegitimam, ut propter adulterium ab altero commiſſum, aut ſeparantur propter adulterium uxoris, & tunc mulier perdidit dotem, & vir eam lucratur, perdidit etiam dotalitium, ideſt donationem propter nuptias, ſi (ſupple) eam ex pacto deberet habere, *extra. c. c. ult.* vel dotalitium, ideſt, Parafernalia, ad quorum reſtitutionem non tenetur vir in tali caſu, *C. de pactis conven. l. ult.* & *extra. c. plurium in text. & gloſ. ſi.* Si tamen vir occidat uxorem propter adulterium, non lucrifacit dotem, etiamſi pactum de lucrando eam priùs fuit factum, *ff. ſolu. ma. ſi ab hoſtibus* §. 1. undè tunc Dos redit ad filios uxoris occiſæ, *in authen. ut liceat aviæ*, §. *ſi de adulterio*. Hæc *Joan. 33. quæſt. 2. admonere*. Aut ſeparantur propter adulterium viri, & tunc uxor lucrabitur donationem propter nuptias, quia vir, & mulier non ad imparia judicantur; Si tamen extant filii ex eorum Matrimonio, ad eos ſpectat dos, ſive donatio, *extra. c. ut lite non conteſ. ad hoc in glo. 7.* Si verò contractis Sponſalibus Matrimonium non ſequetur, ſi quid nomine dotis traditum fuerat, reperi poteſt, & fructus ejus; ſemper enim intelligitur ſi Matrimonium ſubſequatur, *ff. de ju. do. ſtipulatus*. Idem eſt de Ancilla, & partu ejus, *ff. de condi. cauſa da. & cauſa non ſe. l. qui ſe debere* §. *fundus*.

Circà tertium reſpondeo. Non aget actione de dote, quia nullum fuit Matrimonium, ergò nulla dos, ſed aget conditione ſine cauſa, *ff. de condi. ſine cauſa l. vi.*, quia cauſa non fuit ſecuta propter quam dos dabatur, *extra. c. de prudentia in gloſ. a.*

Circà quartum reſpondeo quod non, niſi illi qui antè Matrimonium obvenerunt, quia illi ipſo jure dotem augent; ſed qui poſt Matrimonium obvenerunt, propter onus Matrimonii ſuſtinendum viri fiunt, *extra. mulieres in gloſ. b. ff. e dotis fructus*.

Circà quintum reſpondet *Hoſt.* & *Azo.*; quod de æquitate poteſt dici, quod retinere poteſt fructus perceptos tempore quo eam ſuſtentavit.

Ad hæc nota, quod vir dotem lucratur triplicitèr.

Uno modo ex pacto, ut ſi paciſcatur de dote tota, vel parte lucranda, & uxor de donatione propter nuptias, pactum enim

hinc

hinc indè debet eſſe æquale, ut *extra. c. donatio, in text. & gloſ.* & *C. de pac. conven. l. ex morte.*

Secundò ex lege, & hoc duplicitèr, uno modo propter adulterium uxoris, ut ſuprà dictum eſt; alio modo ſi uxor inteſtata deceſſerit, vel Religionem intraverit deficientibus liberis & propinquis; tunc enim vir ſuccedit uxori, & è converſò, ut *c. undè vir & uxor l. 1.*

In omnibus aliis, & dos ad mulierem, & donatio propter nuptias ad virum redit ſoluto Matrimonio, niſi contrarium obtineat conſuetudo approbata, *extra. c. mulieres*, & *c. donatio §. ſanè in text. & gloſ. e.* Omnia etiam empta de communibus bonis viri & uxoris, dividi debent inter eos facto divortio propter cauſam licitam, ſi hoc conſtet; aliàs omnia præſumuntur eſſe de bonis viri, *extra. e. c. 1. & 2.*

Circà ſextum reſpondet *Hoſt.* quod ſic, ſi dos non ſit recaſura ad matrem, alias ſecùs eſt, *ff. ſoluto ma. l. 2.* videtur tamen quod vivente filia, Pater nequeat recuperare dotem. Et habes optimum exemplum in Prælato vaſſallo alicujus Principis, quia ſi Prælatus committit felloniam contrà Dominum, Eccleſia feudum perdit quamdiù ille Prælatus vivit, ſed poſt mortem ejus recuperat illud, ut in *li. feudorum de capitulis Regis Conradi §. ſi Clericus velut Epiſcopus.* Hæc *Hoſt.*

Circà ſeptimum reſpondeo. *Tancre.* dicit quod ſic, quia ex quo nullum fuit Matrimonium, non fuit adulterium, nec ulla dos; & quia Eccleſia in illa ſententia decepta fuit, revocare debet veritate probata, *ar. extra. de fri fraternitatis.*

Lau. verò dicit, quod non eſt de cætero audienda, licèt modò appareat quod non fuit Matrimonium, nec adulterium, quia eſt punienda propter intentionem cum opere ſubſecuto, *extra. de biga. nuper*, & *c. fi.* & ut per hoc auferatur cæteris materia delinquendi, & ne excogitetur probatio falſa contrà Matrimonium propter dotem recuperandam; & hujuſmodi ſententiæ eſt *Hoſt. Goff.* & *Ber. extra. e. plerumque in gloſ. e.*

Circà octavum reſpondeo. Si ſit dos profectitia, Patri debet reddi mortua filia, ut *C. ſolu. ma. dos à Patre*, & hoc eſt verum, ſi recedat ſine liberis, alioquin penès liberos pemanet, licèt quidam contrarium dicant, ut ibidem *l. poſt mortem.* Si verò fiat divortium vivente Patre & filia, dos Patri & filiæ eſt reddenda, ut ibidem *l. 2.* & *l. pe.* vel ſaltem filiæ *extra. e. c. 1.* Si autem ſit adventitia, debet reddi mulieri, ut *ff. ſo. ma. l. 2.* niſi ille, qui dedit pro muliere dotem ſtipulatus ſit ſam ſibi reddi, ut ibidem *l. quoties §. 1.*

Circà nonum reſpondeo quod ſic, ſi dos conſtet in rebus immobilibus inæſtimatis; ſi autem in rebus mobilibus, vel ſe moventibus, vel etiam in corporalibus, ut pecunia, veſtimentis, animalibus, infrà annum, ut *l. de rei uxoriæ actione l. una §. cum autem*, quod tamen eſt funus neceſſarium, ad ſtatim exigitur ut *ff. ſo. ma. ſi filia.*

Si ergò immobilia ſtatim ſoluto Matrimonio non reſtituuntur, tenetur vir & ejus hæres ad fructus, & ejus penſiones. In mobilibus autem, & ſe moventibus, tenetur ad uſuras poſt annum, & vecturas navium, ſive jumentorum, & operas ſervorum, vel quæſtus civilium annonarum, ut *l. de rei uxo. ac §. exactio.* Hæc *Hoſtien.*

Ad hæc nota, quod vir totam dotem reddere debet ſi poteſt, aliàs in quantum facere poteſt, ideſt, habita ratione ejus ne egeat, ut dicitur in dicta *Lege*, niſi dolo diminuerit ſuam ſubſtantiam; ſi tamen venerit ad pinguiorem fortunam, reſtituet totam; ſed ſi vir paciſcatur ut reddat totam, non valet tale pactum, cum ſit contrà bonos mores, ſi tamen ſolverit, repetere non poteſt, *ff. de condi. indè nam & ſi.* Hæc *Ber. extra. mulieres in gloſ.* Et tranſit dictum privilegium etiam ad filios ejuſdem Matrimonii, non autem ad hæredes extraneos, ut *ff. ſolu. ma. maritum.*

Nota etiam, quod expenſæ factæ in rebus dotalibus à viro, aut fuerunt neceſſariæ, & hæ minuunt dotem ipſo jure; aut utiles, & illæ repetuntur actione mandati, vel negociorum geſtorum; aut negligentèr, & voluntariè, ut picturæ, & hujuſmodi, & in his nulla datur actio etiamſi fuerunt factæ voluntate mulieris, ſed permittuntur abradi, ſeu deduci ſine læſione prioris ſtatus, *C. de impenſis in rebus dota. factis l. 1. & l. quod. dicitur.* Et hoc eſt verum, cum ſit ſeparatio quoad fædus Matrimonii; ſecùs eſt ſi quoad thorum propter adulterium, *extra. c. plerumque*, ubi de hoc. Hæc *Ber. extra. c. mulier. in gloſ. b. ad. ſi.*

ARTICULUS VI.

De Privilegio Dotis.

SEquitur videre de ſexto Articulo, qui eſt de Privilegio Dotis.

Circà quod nota quod Dos eſt multùm privilegiata, nam pro ea omnia bona viri tacitè ſunt uxori obligata; undè ſi quis hereditatem viri poſſidet, mulieri de dote reſpondere debet, *extra. de pigno. ex litteris*, habet etiam uxor pro paraſernalibus tacitam hypothecam, niſi ſibi providerit per ſpecialem, & expreſſam, quia tunc aliis renunciare videtur, *c. de pac. conven. ſuper dotem l. ſi.* Et hoc

Eeeeeee privi-

privilegium extenditur ad hæredes uxoris proprios, ideſt, ad filium, nepotem; non autem ad hæredes ejus extraneos, *c. de privil. do una l.* hoc tamen privilegium non habent mulieres hæreticæ *c. de hære. l.* 1. undè uxor quoad dotem præfertur omnibus creditoribus, etiam tempore prioribus, actiones perſonales, vel etiam tacitas hypothecas habentibus; non autem præfertur prioribus creditoribus hypothecas expreſſas habentibus, ſicut nec Fiſcus, qui ſimile privilegium habet cum muliere, *extra. de pigno. ex litteris in gloſ. c.* In donatione autem propter nuptias præfertur mulier poſterioribus tantùm *c. eod. l. fi.*

Item bona uxoris non ſunt diſtrahenda, nec etiam propter delictum viri, diſtrahuntur tamen pro viro quandoque in caſu, nam in cauſa primi pilarii ſunt pro eo obnoxia, ſi omnia bona ejus ſunt exhauſta. *c. ne uxo. pro mari. l.* 1. *&* 3. & *c. in quibus cauſis pig. tu. contra. l. ſatis.* Hæc *Ber. extra. de conſue. ex parte in gloſ. d.*

Sed numquid dos primi Matrimonii converti debet in Matrimonium ſequens?

Reſpondeo quod ſic, niſi probetur aliud convenisse, *ff. eodem dotem.* Et hoc eſt verum ſi mulieris erat actio pura, nam ſi erat extranei, non convertitur niſi conſentiente ſtipulatore dotis, *ff. c. ſtipulatio dotis.* Hoc etiam intelligitur ſi pater ejus non vivit, nam ſi patre vivente non nupſerit, conſtituta hæres cum extraneo dotem percipiet, conſtituta verò cum fratribus dotem conferet, *c. ut omnia utriuſque l. fi.* Si verò Pater vivit, tunc aut mulier contraxit volente Patre, aut nolente. Si volente, non licet Patri aliquid diminuere de dote primi Matrimonii, niſi fortè ejus ſubſtantia ſit aliqua clade fortuita diminuta, quia tunc dare non cogitur ultrà virtutem ſubſtantiæ ſuæ. Si autem Patre nolente, tunc ſecùs eſt, undè in putet ſibi, qui cum ea ſine dote contraxit, maximè ſi Pater juſta de cauſa contradixit, ut quia vir erat vilis perſona, in *auten. de æquali do. quia verò colla.* Hæc *Hoſt.* Alitèr dicitur *ff. de ritu nup.* quod ſi filia invito Patre nupſerit, Pater eam dotare tenetur, niſi virum indignum elegerit.

Finis ad Dei Laudem, & Virginis Mariæ.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

Omnium Titulorum, ac Articulorum,

QUI

Continentur in ſecundo Tomo ſecundæ Partis

SUMMÆ ASTENSIS.

Clariſſimi, & Eximii Sacræ Theologiæ Profeſſoris

FR. ASTESANI DE ASTE,

EX ORDINE SERAPHICO SANCTI FRANCISCI.

LIBER QUINTUS

De Virtute Pœnitentiæ.

TITULUS I. De Virtute Pœnitentiæ. pag. 1
ARTIC. I. De Quiditate Pœnitentiæ. ibidem
II. De Origine, & Ordine Pœnitentiæ. 2
TIT. II. De Sacramento Pœnitentiæ. 3
ART. I. Utrùm Pœnitentia ſit Sacramentum, & ſecunda Tabula poſt Naufragium. ibid.
II. De Materia, & Forma Sacramenti Pœnitentiæ. 4
III. De Neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ. 5
IV. De Inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ. ibid.
TIT. III. De Quibus Pœnitentia debet agi. 6
TIT. IV. De Effectu Pœnitentiæ. 8
ART. I. De Remiſſione Peccatorum mortalium. ibid.
II. De Remiſſione Peccatorum venialium. 10
III. De Reditu dimiſſorum Peccatorum. 12
IV. De Reſtitutione Virtutum. ibid.
TIT. V. De Impedimentis veræ Pœnitentiæ. 15
TIT. VI. De Duratione, & Iteratione Pœnitentiæ. 16
TIT. VII. De Pœnitentia ſera, ſive finali. 17
TIT. VIII. De Partibus Pœnitentiæ in communi. 18
ART. I. De Partibus Pœnitentiæ Integralibus. ibid.
TIT. IX. De Contritione. ibid.
ART. I. Quid ſit Contritio. ibid.
II. Quanta debet eſſe Contritio. 19
III. De Tempore, & Duratione Contritionis. 21
IV. De Effectu Contritionis. 22
TIT. X. De Confeſſione. ibid.
ART. I. Quid eſt Confeſſio. ibid.
II. De Inſtitutione, & Neceſſitate Confeſſionis. 23
TIT. XI. De Tempore Confeſſionis. 25
TIT. XII. De Objecto Confeſſionis, ideſt de his, quæ debet quis confiteri. 26
TIT. XIII. Cui eſt confitendum. 28
TIT. XIV. Cui Presbytero eſt confitendum. 29
TIT. XV. De Quibuſdam ſpecialibus Perſonis, quibus debeant confiteri. 37
TIT. XVI. Qualis debet eſſe Confeſſor, & qualiter ſe debet habere ad Confitentes. 40
TIT. XVII. De Interrogationibus faciendis à Confeſſore. 42
TIT. XVIII. Qualis debet eſſe Confeſſio. 43
TIT. XIX. De Confeſſionis Effectu. 49
TIT. XX. De Confeſſionis ſigillo. 50
TIT. XXI. De Satisfactione. 57
TIT. XXII. De Poſſibilitate Satisfactionis. 58
TIT. XXIII. Cui debet fieri Satisfactio. 60
TIT. XXIV. De Qualitate Satisfactionis. 61
TIT. XXV. De Partibus Satisfactionis. 64
TIT. XXVI. De Partibus Satisfactionis in ſpeciali. 65
ART. I. De Eleemoſyna. ibid.
II. De Diſtinctione, vel Partibus Eleemoſynæ. 66
III. De Neceſſitate faciendi Eleemoſynam. 67

IV. De

IV. De quibus bonis debeat, vel poſſit fieri Eleemoſyna. 68
V. Quis poſſit facere Eleemoſynam. 69
VI. Quibus eſt Eleemoſyna danda. 71
VII. De modo dandi Eleemoſynam. 72
VIII. De Utilitate Eleemoſynę. *ibid.*
IX. De Eleemoſyna per comparationem ad Satisfactionem. 73
TIT. XXVII. De Oratione. 74
ART. I. De Quiditate Orationis. *ibid.*
II. Cui convenit orari. *ibid.*
III. Cui convenit orare. 75.
IV. Qualitèr debet orari. *ibid.*
V. Quid in Oratione ſit petendum. 77
VI. Pro quibus debet orari. 78
VII. De Utilitate, Efficacia, ſive Virtute Orationis. 79
VIII. De Neceſſitate Orationis. 81
IX. De Laude Divina. *ibid.*
X. De Devotione. 82
TIT. XXVIII. De Jejunio. 83
ART. I. De Quiditate Jejunii. *ibid.*
II. De Utilitate Jejunii. 84
III. De Obligatione Hominum ad Jejunium. *ibid.*
IV. De Temporibus Jejuniorum. 87
V. De his, per quæ Jejunium habet ſolvi. 89
TIT. XXIX. De Reſtitutione in communi. 91
ART. I. Quid ſit Reſtitutio, & utrùm ſit neceſſaria. *ibid.*
II. Quæ debent reſtitui. *ibid.*
III. Quantùm debet reſtitui. 96
IV. Quandò debeat fieri Reſtitutio. 97
TIT. XXX. De Reſtitutione acquiſitorum in ludo alearum, & taxillorum. *ibid.*
ART. I. Utrùm ludus alearum ſit licitus. *ibid.*
II. De Pœna ſic ludentium. 98
III. Utrùm in Judicio repeti poſſit illud, quod quis in tali ludo perdidit. *ibid.*
IV. De Reſtitutione. 99
TIT. XXXI. De menſura Satisfactionis. 100
TIT. XXXII. De Canonibus Pœnitentialibus. 105
TIT. XXXIII. De Speciebus, ſive Differentiis Pœnitentiæ in communi. 111
ART. UNIC. De Partibus Pœnitentiæ ſubjectivis in generali. *ibid.*
TIT. XXXIV. De Pœnitentia publica. *ibid.*
TIT. XXXV. De Pœnitentia ſolemni. 112
TIT. XXXVI. De Clavibus, utrùm ſint datæ Eccleſiæ, & quot ſint. 114
ART. I. De Entitate, & Quiditate Clavium. *ibid.*
TIT. XXXVII. De Effectu, & Virtute Clavium. 116
TI. XXXVIII. De Miniſtris Clavium. 117
TIT. XXXIX. De his, in quos Clavium uſus exerceri poteſt, 119
TIT. XL. De Indulgentiis. 122
ART. I. Utrùm Indulgentię valeant aliquid. *ibid.*
II. Quantùm valeant Indulgentiæ. *ibid.*
III. A' quo valeant Indulgentiæ fieri. 125
IV. Pro qua Cauſa habeat fieri Relaxatio, ſive Indulgentia. 127
V. Quibus Indulgẽtiæ valeãt. 128
TIT. XLI. De Extrema Unctione. 129
ART. I. De ſignificatione, & Unitate Extremæ Unctionis. 130
II. De ejus Inſtitutione. *ibid.*
III. De Materia hujus Sacramenti. *ibid.*
IV. De Forma hujus Sacramenti. *ibid.*
V. De Efficacia, & Neceſſitate hujus Sacramenti. 131
VI. De Miniſtro hujus Sacramenti. 132
VII. Cui conferri debet hoc Sacramentum, & in qua parte. *ibid.*
VIII. De Iteratione hujus Sacramenti. 133.

LIBER SEXTUS.

De Sacramento Ordinis.

TIT. I. DE Clericatu, & Tonſura. 135
ART. I. Quomodò aliquis fit Clericus. *ibid.*
II. Quis poteſt conferre Clericatum. *ibid.*
III. Quarè Tales nominentur Clerici, & utrùm renuncient bonis temporalibus. 136
IV. Utrùm Epiſcopi teneantur Clericis providere. 137
V. Quinam Clerici tenentur Tonſuram portare. *ibid.*
VI. De Obligatione Clericorum ad Divinum Officium. 138
TIT. II. De Sacramento Ordinis. 140
ART. I. Quid eſt Ordo. *ibid.*
II. Quot, & qui ſunt Ordines. 141
III. De Diviſione Ordinum in Sacros, & non Sacros. 142
IV. De Effectu, & Virtute Ordinis. *ibid.*
TIT. III. Quis poteſt ordinare. 144
ART. I. Quis poteſt Ordines conferre.

re. ibid.
II. Utrùm Epiſcopus excommunicatus poſſit Ordioem conferre. ibid.
III. De Epiſcopo hæretico. 145
IV. Utrùm Epiſcopus degradatus poſſit Ordinem eooferre. ibid.
V. Dubia quæ ponuntur de ordioatis ab hujuſmodi Epiſcopis. 146
VI. Utrùm Epiſcopus, qui reſignavit Epiſcopatui, poſſit ordinare. 147
VII. De Clerico, qui recipit Ordines ab Epiſcopo græco. 148
VIII. Quis Epiſcopus, ſcilicèt proprius, vel alienus poteſt ordinare. ibid.
IX. De Conſecratione Epiſcopali. 150
X. De Conſecratione Virginũ. ibid.
TIT. IV. De Collatione Ordinum. 151
ART. I. Quo tempore Ordines conferuntur. ibid.
II. In quo loco debent Ordines conferri. 153
III. Quo ordine debent Ordines conferri, & recipi, & eorum Officia exerceri. ibid.
IV. De modo confereodi Ordioes. 157
V. De modo confereodi Ordines quantùm ad ea, quæ ſunt communia omnium Ordioum. 158
VI. In quo habeat character uniuſcujuſq; Ordinis imprimi. 160
TIT. V. De Scrutinio ordinandi. 162
TIT. VI. De Innocentia ordinandi. 266
TIT. VII. De Monogamia. 168
TIT. VIII. De Sobrietate. 171
TIT. IX. De Prudentia. 172
TIT. X. De Pudicitia. 173
TIT. XI. De Ornatu. 175
TIT. XII. De Hoſpitalitate. 176
TIT. XIII. De Doctrina. ibid.
TIT. XIV. De Modeſtia. 177
ART. I. De Multiplici Percuſsione, & Pœna ejus. ibid.
II. De Homicidio ſpirituali, & Pœna ejus. 178
III. De Homicidio Linguæ, & Pœoa ejus. ibid.
IV. De Homicidio, quod committitur io Foro Juſtitiæ, & Pœna ejus. 180
V. De Homicidio, quod committitur neceſſitate, & de ejus Pœna. 181
VI. De Homicidio caſuali, & Pœna ejus. 182
VII. De Homicidio, quod committitur voluntate, & de ejus Pœna. 183
VIII. De quibuſdam dubitabilibus circà materiã Homicidii. 184
IX. Quæ Diſpenſatio adhibetur circà Percuſſores, & Homicidas. 190
TIT. XV. Quod Ordinandus non debet eſſe litigioſus, non cupidus, ſed domui ſuæ benè præpoſitus. 191
TIT. XVI. Quod debet eſſe noo Neophitus. ibid.
TIT. XVII. Quod noo debet eſſe ſolemnitèr Pœnitens. 192
TIT. XVIII. De Curialibus. ibid.
TIT. XIX De obligatis ad ratiocinia. 193
TIT. XX. De ſervis noo ordinaodis. 195
TIT. XXI. De Corpore vitiatis. 198
TIT. XXII. De Filiis Presbyterorum. 200
ART. I. Quis dicitur Filius Presbyteri. 201
II. De multiplici Differeotia Filiorum. ibid.
III. Qui Filii Presbyterorum ordinari prohibentur. ibid.
IV. Quę Diſpẽſatio adhibetur. 203
TIT. XXIII. De Adulto differente baptizari uſquè ad ægritudinem. 206
TIT. XXIV. De Peregrinis, & Ignotis. ibid.
TIT. XXV. De Ætate Ordinandorum. 208
ART. I. De Ætate Ordinandi. ibid.
II. De Ætate præficiendi. 210
III. De Ordioe præferendi. 211
TIT. XXVI. De Impedimento Sexus. ibid.
TIT. XXVII. De Impedimento Infamię. 212
TIT. XXVIII. De Eccleſiis ædificaodis, & unieodis. 214
ART. UNIC. De Eccleſiarum fundatione, ædificatione, dotatiooe, reparatione, & unione. ibid.
TIT. XXIX. De Conſecratione Eccleſiæ, & Altarium, & Cœmeterii. 216
ART. I. De Conſecratiooe Eccleſiæ, & Altaris. ibid.
II. De Reconſecratione, utrùm Altare poſſit reconſecrari. 218
III. De Reconciliatione. 219
IV. De Veſtibus, & Vaſis Eccleſiæ. 220
V. De Reliquiis, & Caoooizatione Saoctorum. 221
TIT. XXX. De Immunitate Eccleſiarum, & aliorum pertinentium ad Eccleſiam. ibid.
ART. I. Quid eſt Immunitas. 222
II. Diſtinguendum eſt de Poſſeſſionibus Clericorum. ibid.
III. De diſtioctione Munerum. ibid.
IV. Ad quæ Muoera Clerici teoentur. ibid.
V. Io quantùm, & ad quos, & ad quid extenditur Immunitas Eccleſiæ, & Cœmeterii. 225
VI. De Feudis. 228
VII. De Pœna Violantium Immuoitatem Eccleſiarum. ibid.
TIT. XXXI. De Sepulturis. 229
ART. I. Quid eſt Sepultura, & jus fune-

nerandi, *ibid.*
II. Ad quam Eccleſiam debet quis ſepeliri, 230
III. De Portione Canonica. 232
IV. Quibus interdicitur Eccleſiaſtica Sepultura, 233
TIT.XXXII. De Parrochiis, 234
TIT.XXXIII. De Præbendis, & Beneficiis, & quibus ſcilicèt conferri debent, 237
ART.I. Quid ſit Præbenda. *ibid.*
II. Cui Præbenda eſt conferenda. *ibid.*
III. Qualia Beneficia poſſunt conferri, 238
IV. Utrùm aliquis plura Beneficia, vel etiam plures Eccleſias parrochiales, vel Perſonatus habere poſſit. 239
TIT.XXXIV. De Reſidentia Clericorum in Eccleſiis, 243
TIT.XXXV. De Decimis, & Primitiis. 245
ART.I. De Inſtitutione Decimarũ. 246
II. De Speciebus, ſive Differentiis Decimarum, 248
III. Quibus Decimæ debent dari, & à quibus poſſunt recipi, & inter quos debent dividi, & utrùm poſsint præſcribi, & quà actione poſſunt peti, *ibid.*
IV. De quibus rebus Decimæ debent dari, 254
V. Quales, & qualitèr, quandò, & ubi Decimæ debent dari. 256
VI. A quibus Decimæ debent ſolvi, 257
VII. De Alienatione, Redemptione, Impugnatione, & Infeudatione Decimarum, 261
VIII. De Primitiis. 263
IX. De Utilitate ſolutionis Decimarum, & Primitiarum. 264
TIT.XXXVI. De Peculio Clericorum. 265
TIT.XXXVII. De Alienatione, & Præcario rerum Eccleſiæ. 266
ART.I. Quid eſt Alienatio, & undè dicatur, *ibid.*
II. Quæ poſſunt alienari, & quæ non, 267
III. Quæ ſit Forma alienandi res Eccleſiæ. 268
IV. Quæ eſt Pœna malè alienantium rem Eccleſiæ. 269
V. Quæ eſt Pœna recipientis rem Eccleſiæ contrà Formam prædictam. *ibid.*
VI. Per quem, & qualitèr res Eccleſiæ alienata præter formam Juris repeti poteſt. 270
VII. De Contractu Præcarii, qui conceditur in rebus Eccleſiaſticis. *ibid.*
TI.XXXVIII. De Dignitatibus Eccleſiaſticis in communi, 272
ART.I. Quid eſt Dignitas. *ibid.*
II. Utrùm in perceptione Beneficiorum debeat attendi ratio Dignitatum. *ibid.*
III. De Poteſtate dominandi. 273
TIT.XXXIX. De Papatu. 274
ART.I. De Excellentia Dignitatis Papalis, 275
II. De his, quæ ſibi Sedes Apoſtolica reſervavit, 276
TIT.XL. De Legatis. 280
ART.I. Quid ſit Legatus. *ibid.*
II. De Officio Legati. *ibid.*
III. Quanto tempore durat, & qualitèr finiat, 281
IV. De Præcellentia Legati à latere Papæ miſſi. *ibid.*
TIT.XLI. De Patriarchis. 282
TIT.XLII. De Archiepiſcopis. 283
TIT.XLIII. De Epiſcopis. 284
ART.I. De quibuſdam Dubitabilibus circà hanc Materiam. *ibid.*
II. Quod eſt Officium Epiſcoporum, 288
III. De duabus Legibus, quibus Eccleſiæ ſubſunt Epiſcopis. 289
IV. De Portione Canonica. *ibid.*
TIT.XLIV. De Dignitatibus Pallii. 291
TIT.XLV. De Officio Judicis Ordinarii, 292
ART.I. Quis eſt Judex Ordinarius, & quis conſtituere poteſt eum. 293
II. De Officio, & Poteſtate Judicis Ordinarii. *ibid.*
III. Quibus modis ordinaria Juriſdictio impeditur, vel etiam finitur. 294
TIT.XLVI. De Vicariis. *ibid.*
ART.I. Quid ſit Vicarius. 295
II. Quid eſt Officium Vicarii. *ibid.*
III. Quando liceat per Vicarium deſervire, *ibid.*
IV. Quod Jus habet Vicarius in Eccleſia in qua ſervit, & an poſſit plures Vicarias habere. *ibid.*
V. De Officio Epiſcopali, ſive Vicario, utrùm ſit Judex Ordinarius, vel Delegatus, & an ab eo ſit appellandum ad Epiſcopum, vel Archiepiſcopum. *ibid.*
TIT.XLVII. De Regularibus, ſive Religioſis. 296
ART.I. De Statu Perfectionis in communi. *ibid.*
II. De his, quæ communitèr pertinent ad Statum Religionis, 298
III. De Obedientia Religioſorum. 301
IV. De Paupertate Religioſorum, 305
V. De Prælationibus Monachorum, & Regularium. 308
VI. De

VI. De quibuſdam Officiis, utrùm competant Religioſis. 310
VII. De Comparatione Religionum ad invicèm. 313
VIII. De Ingreſſu Religionis. ibid.
IX. De Apoſtaſia Religionis. 315
X. De Religioſis Domibus. 317
XI. De Capellis Monachorum, vel aliarum Religionum. 319
TIT. XLVIII. De Privilegiis, & Conſervatoribus Privilegiorum. ibid.
ART. I. Quid eſt Privilegium, & undè dicitur. ibid.
II. Quot ſunt ſpecies Privilegiorum. ibid.
III. Quis poteſt concedere Privilegium. 320
IV. Cui debet concedi Privilegium. ibid.
V. Quanto tempore durabit Privilegium. 321
VI. De Operatione Privilegii. ibid.
VII. De Amiſſione Privilegii. 322
VIII. De Puniſione habentium Privilegium exemptionis. 324
IX. De Conſervatoribus Privilegiorum. 325
TIT. XLIX. De Interpretatione Dubiorum. 327
ART. I. Qualitèr ſit interpretandum, ibidem.
II. Quis poſſit interpretari dubium. ibid.
III. Quod Interpretatio poſſit arctari, vel extendi. ibid.
TIT. L. Quod Clerici, vel Monachi non immiſceant ſe ſæcularibus negociis. 328
ART. I. Quæ dicuntur ſæcularia negocia. ibid.
II. De Pœna immiſcentium ſe ſæcularibus negociis. 330
III. De Venatione. 331
TIT. LI. De Diſpenſatione. 332
ART. I. Quid eſt Diſpenſatio. ibid.
II. Quot ſunt ſpecies Diſpenſationis. ibid.
III. Quis poteſt diſpenſare ibid.
IV. Quomodò debet fieri Diſpenſatio. 334
V. Quis eſt Effectus ejus, ſcilicèt Diſpenſationis. ibid.
TIT. LII. De Obedientia, quæ debetur Prælatis. 335
ART. I. Quid eſt Obedientia. ibid.
II. Quis cui eam, ſcilicèt Obedientiam præſtare tenetur. ibidem.
III. Sub qua Forma debet Obedientia præſtari. ibid.
IV. Ad quid obediens tenetur ibid.
V. De Pœna inobedientium. 339
VI. Qualitèr recipiantur redeuntes ab Apoſtaſia inobedientiæ. ibid.
TIT. LIII. De Cenſibus, Exactionibus, Procurationibus, & Viſitationibus. ibid.
ART. I. De Cenſibus. ibid.
II. De Exactionibus. 341
III. De Procurationibus. 342
IV. De Viſitationibus. 343
TIT. LIV. De Exceſſibus Prælatorum contrà Subditos, & è converſò. 345
ART. I. De Exceſſibus Prælatorum in Subditos. ibid.
II. De Exceſſibus Subditorum in Prælatos. 346
TIT. LV. De Simonia. 347
ART. I. De Simonia. ibid.
II. De Peccato Simoniæ. 349
III. Quot, & quibus modis committitur Simonia. ibid.
IV. Qua Pœna Simoniaci feriantur. 353
V. De Reſtitutione ſimoniacè acceptorum. 358
VI. Quæ Diſpenſatio, & per quos circà ſimoniam adhibeatur. 359
VII. De Simonia Prælatorum. 362
VIII. De Doctrina, & docendi licentia. 364
IX. De quibuſdam Dubitabilibus circà ſimoniam, & primò circà Sacramenta, & Sacramentalia; ſecundò circà Dignitates, & Beneficia; tertiò circà quædam opera ſpiritualia; quartò circà quædam ſpiritualibus annexa. 366
X. De Accuſatione Simoniaci. 374

LIBER SEPTIMUS,

De Cenſura Eccleſiaſtica.

TIT. I. De Excommunicatione, & Speciebus ejus. 375
ART. I. Quid ſit Excommunicatio. ibid.
II. De Congruitate Excommunicationis. 376
TIT. II. De Excommunicatione majori à jure. ibid.
ART. UNIC. De Caſibus hujuſmodi Excommunicationis. ibid.
TIT. III. De Canone illo *Si quis &c.* 357
ART. I. Quales ſunt Caſus, in quibus iſte Canon fallit. ibid.
II. De quibuſdam notandis, ac quærendis circà Canonem.

nem. 402
TIT. IV. De Excommunicatione majori Judicis. 407
V. De Excommunicatione minori. 410
ART. I. De Excommunicatione quæ infligitur à jure. *ibid.*
II. De Excommunicatione quæ infligitur à Judice. 411
TIT. VI. Quis poteſt excommunicari. *ibid.*
VII. De Cauſis Excommunicationis. 415
VIII. De Forma excommunicandi. 416
ART. I. Quando, ſive quæ ſententia eſt nulla. *ibid.*
II. Quæ Sententia dicitur eſſe injuſta. 420
III. Quâ pæna punitur excommunicans injuſtè. 422
IV. Quæ Sententia dicitur ferri à Judice, & qualitèr ſit ferenda. 423
V. Quandò, & quomodò Sententia dicitur ferri à jure. 426
TIT. IX. De Damnis Excommunicationis. 427
ART. I. De Damnis Excommunicationis majoris. *ibid.*
II. De Effectibus, & damnis, ſeu incommodis, quæ quis incurrit ex excommunicatione minori. 434
TIT. X. De Pænis excommunicari ſententiam contemnentis. 436
XI. De Pænis communicantium cum excommunicatis. 439
ART. I. De Pænis omnium participantium illicitè genralitèr cum excommunicatis. *ibid.*
II. De Epiſcopo, vel Excommunicatore alio, qui communicat cum excommunicatis à ſe ipſo. 445
III. De his qui communicant cum excommunicatis ratione alicujus debiti, vel contractus. 447
TIT. XII. De Perſonis licitè communicantibus cum excommunicatis. 449
XIII. Quis abſolvere poteſt ab excommunicatione. 456
ART. I. Quis abſolvere poteſt à ſententia Canonis. *ibid.*
II. Quorum Caſuum abſolutionem Papa ſibi ſpecialitèr reſervavit. 460
III. In quibus hæc regula fallit, ſcilicèt qui injicicit manus violentas in Clericum, vel Religioſum non poteſt abſolvi à quocumque, niſi à Papa. 461
IV. De Canone levis injuriæ irrogatæ. 464
V. Quis abſolvere poteſt Clericos, vel Regulares, ſeu Religioſos ab injectione violenta manuum in Clericum, vel Religioſum. 466
VI. Quis poteſt abſolvere à ſententia Judicis. 468
VII. De quibuſdam Regulis, quæ dantur de poteſtate ligationis, & abſolutionis. 470
TIT. XIV. Quis abſolvi poteſt ab excommunicatione. 471
XV. Quomodo abſolutio fieri debet. 474
ART. I. Quod excommunicatus antequàm abſolvatur juret ſtare mandatis Eccleſiæ. *ibid.*
II. De Satisfactione, vel Emendatione præſtanda antè abſolutionem. 475
III. De Forma abſolutionis. 478
IV. De Mandatis poſt abſolutionem injungendis. 481
TIT. XVI. De Interdicto, & Suſpenſione. 482
ART. I. Quid ſit Interdictum, quot, & quæ ſunt ſpecies ejus, & differentiæ. 483
II. Propter quam Cauſam interdicti ſententia feratur. 487
III. Quid negatur, & quid conceditur in generali Interdicto. *ibid.*
IV. De Incommodis aliis à prædictis, quæ proveniunt ex Interdicto & Suſpenſione. 490
V. Quando aliquis Interdictum generale tenetur ſervare. 491
VI. De Pœna violantium Interdictum. *ibid.*
VII. A quo poſſit Interdicti, & Suſpenſionis ſententia ferri. 493
VIII. Qualitèr Sententia Interdicti, vel Suſpenſionis debet ferri, & quandò tenet, & quandò non tenet. 498
IX. A quo, & qualitèr poſſunt, & debent Interdicti, & Suſpenſionis ſententiæ relaxari. 500
TIT. XVII. De Depoſitione. 502
ART. I. Quid eſt Pœna Depoſitionis. *ibid.*
II. A quo infligitur pœna Depoſitionis. *ibid.*
III. Qualitèr Pœna Depoſitionis ſive Degradationis infligitur. 503
IV. De Statu, ſive Conditione Depoſiti. 504
V. Per quem Depoſitus reſtitui poſſit. *ibid.*
VI. Quibus cauſis infligitur pœna Depoſitionis. 505

LIBER OCTAVUS.

De Matrimonio.

TIT. I. De Sponſalibus. 509
ART. I. Quid ſint Sponſalia. *ibid.*
II. A quibus, per quos, & quibus verbis ſponſalia contrahuntur. 511
III. De Modo contrahendi Sponſalia. 512
IV. De Modo contrahendi Sponſalia ſub conditione. 515.
TIT. II. In qua Ætate poſſunt contrahi, Sponſalia & Matrimonium. 516
ART. I. Quid ſit dicendum de Pubertate & Impubertate. 510
II. De Ætate apta ad contrahendum Sponſalia, & Matrimonium. 520
III. Quomodò habent diſſolvi Sponſalia 424
IV. De Effectu Sponſalium. 526
TIT. III. De ipſo Matrimonio 531
ART. I. De Eſſentia, Significatione, & Nominatione Matrimonii. 532
II. De Inſtitutione Matrimonii. 533
III. De Obligátione Matrimonii 535
TIT. IV. De Cauſa efficiente Matrimonii ſcilicèt de Conſenſu. 536
ART. I. De Conſenſu ſimplicitèr. *ibid.*
II. De Conſenſu Juramento firmato. 542
III. De Conſenſu, cui ſupervenit Copula carnalis *ibid.*
IV. De Conſenſu coacto. 544
V. De Conſenſu conditionato. 548
VI. De Conſenſu ad tempus. *ibid.*
VII. De Conſenſu per Procuratores inter Abſentes expreſſo. *ibid.*
VIII. De Objecto Conſenſus Matrimonii. 549
TIT. V. De Bonis Matrimonii in communi. 550
ART. I. De Bonis Matrimonii in communi. *ibid.*
II. De Bonis Matrimonii in quantum habent excuſare conjugalem Copulam à peccato 553
TIT. VI. De Bon fidei. 554
ART. I. De Obligatione Conjugum reddendi ſibi debitum abſolutè conſiderata. *ibid.*
II. De Obligatione mutua Conjugum ad redditionem debiti per reſpectum ad votum continentiæ. 556
III. De Obligatione ad redditionem Debiti, per reſpectum ad accidens, ut lepram, vel furiam. 559
IV. De Obligatione ad redditionem Debiti, per reſpectum ad tempus & locum. 560
TIT. VII. De Bono Sacramenti. 562
ART. I. De indiſſolubilitate Matrimonii ſecundùm ſe inſpecta. *ibid.*
II. De Diſſolubilitate Matrimonii per reſpectum ad ingreſſum Religionis. 563
III. De idiſſolubilitate Matrimonii per reſpectum ad peccatum fornicationis. 568
TIT. VIII. De Differentiis Matrimonii. 572
TIT. IX. Quis poteſt contrahere Matrimonium, & de impedimento ejus in communi. 575
ART. I. De Impedimentis Matrimonii in communi. *ibid.*
II. De Impedimento erroris. *ibid.*
III. De Furia. 577
TIT. X. De Impedimento Conditionis. *ibid.*
ART. I. De Impedimento conditionis reſpectu ipſorum Conjugum ad invicèm. 578
II. De Impedimento Matrimonii Servorum reſpectu Dominorum. 581
III. Utrùm Servitus Matrimonio ſupervenire poſſit. 582
IV. De Prole Servorum. *ibid.*
TIT. XI. De Impedimento Voti Continentiæ. 583
XII. De Conſanguinitate. 585
ART. I. De Cognatione ſpirituali. 588
TIT. XIII. De Cognatione Legali. 592
ART. I. De Adoptione. *ibid.*
II. De Cognatione Legali. 593
TIT. XIV. De Impedimento Criminis. 595
ART. I. Propter quæ Crimina impeditur Matrimonium contrahendum. *ibid.*
II. Propter quæ crimina dirimitur Matrimonium jam contractum. *ibid.*
III. De Crimine Inceſtus. 597
IV. De Crimine Uxoricidii. 598
TIT. XV. De Diſparitate cultus. 599
ART. I. De Infidelium Conjugio. *ibid.*
II. De Divortio Matrimonii Infidelium. 601
III. De Prole Infidelium. 605
TIT. XVI. De Impedimento Ordinis. *ibid.*
ART. I. De Impedimento Ordinis reſpectu Matrimonii. *ibid.*
II. De Matrimonio relatè ad Ordinem. 607

TIT. XVII. De Impedimento Ligaminis. 608
XVIII. De Juſtitia publicæ honeſtatis. 610
XIX. De Affinitate. 612
XX. De Frigiditate. 614
XXI. De Arctatione. 615
XXII. De Caſtratione. 616
XXIII. De Maleficio. 618
XXIV. De Feriis. 620
ART. I. De Tempore Feriarum. ibid.
II. De Interdicto. 621
TIT. XXV. De ſecundis Nuptiis. 623
XXVI. Quomodò agitur ad Matrimonium contrahendum, ſeu conjugandum. 625
ART. I. De duplici modo agendi, & formatione libelli ad conjungendum Matrimoniū 626
II. De Caſibus in quibus Vir non eſt reſtituendus Mulieri petenti ipſum ſibi reſtitui. ibid.
III. De Caſibus in quibus non obſtat exceptio adulterii, quin Vir ſit reſtituendus Mulieri. 629
IV. De Præſtatione Juramenti calumniæ. ibid.
V. De Partium interrogatione, & ſententiæ latione. 630
VI. De Cautione præſtanda à Viro, quandò Mulier timet ſibi. 631
TIT. XXVII. De Accuſatione Matrimonii propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem. ibid.
ART. I. Quis Matrimonium accuſare poſſit. ibid.
II. Qui poſſunt teſtificari, & qui non contrà Matrimonium propter hujus impedimentum. 633
III. Quomodò debet fieri accuſatio Matrimonii propter impedimentum Conſanguinitatis, vel Affinitatis. 634
TIT. XXVIII. De Accuſatione Matrimonii propter fornicationem. 636
ART. I. Qui admittuntur ad accuſationem. ibid.
II. Quomodò debet fieri accuſatio. 637
III. Quandò Vir poteſt accuſare Uxorem de Adulterio, & quandò non, vel è converſò. 638
XXIX. De Divortio propter Fornicationem, vel propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem. 639
ART. I. Quid ſit Divortium, & undè dicitur. ibid.
II. Quibus modis, & quibus cauſis fiat Divortium. ibid.
III. De Examinatione Teſtium in cauſa Divortii propter Fornicationem, & propter Conſanguinitatem, vel Affinitatem. 640
IV. Utrùm Atteſtationibus publicatis produci poſſint alii Teſtes in cauſa Matrimonii. 642
V. Quomodò debet fieri ſententia Divortii. 643
TIT. XXX. De Divortio propter impotentiam coeundi. ibid.
ART. I. De Divortio quandò allegatur Frigiditas, vel Maleficium. ibi.
II. Quomodò, & quando debet fieri Divortium, quandò allegatur Sectio, vel Arctatio. 646
TIT. XXXI. De Filiis. 647
ART. I. Quot ſunt genera Filiorum. ib.
II. De Succeſſione filiorum in hæreditate Parentum. 648
III. De Filiorum educatione. 650
IV. De Illegitimorum Legitimatione. 651
V. De Filiationis probatione. 653
TIT. XXXII. De Donatione propter Nuptias. 654
ART. I. Quæ eſt Donatio propter Nuptias. ibid.
II. Qualitèr, & ad quid fiat Donatio propter Nuptias. ibid.
III. Quæ Donationes inter Virum, & Uxorem ſunt licitæ, & quæ illicitæ. 655
TIT. XXXIII. De Dotibus. 656
ART. I. Quid ſit Dos. 657
II. Quot, & quæ ſunt ſpecies Dotis. ibid.
III. Ad quem pertinet Dominium & periculum rerum dotalium & paraſernalium. ibid.
IV. De Alienatione rerum dotalium. 658
V. De Dotis repetitione, & redditione. 659
VI. De Privilegio Dotis. 661

Finis Indicis Titulorum, ac Articulorum.

IN TABULA

Immediatè ſequenti breviter oſtenditur de quibus Titulis Decretalium, & ubi in præcedenti Summa tractatur; Et primò primi Libri,

DE ſumma Trinitate, & fide Catholica lib.2. tit.55.
De Conſtitutionibus lib.1. tit.46.
De Conſuetudinibus lib 1. tit 47.
De auctoritate, & uſu pallii lib.6. tit.44.
De tempore ordinandi, & qualitate ordinandorum lib.6.
De tempore ordinandi habetur ibi tit.4 art.1.
De qualitate ordinandorum lib.6. tit.6. uſquè ad tit.27.
De ſcrutinio in ordine faciendo lib.6. tit.5.
De ætate ordinandorum lib.6 tit 52.
De Sacra Unctione lib.4. tit. de Sacramento confirmationis art.9.
De Sacramentis non iterandis eod. lib.4. tit.1, art.6.
De filiis Presbyterorum lib.6. tit.22.
De Servis obligatis ad ratiocinia lib.6. tit.19.
De corpore vitiatis lib.6. t.t.21.
De Bigamis lib.6. tit.7.
De Peregrinis lib.6 t t 24.
De officio Vicarii lib.6 tit.46.
De officio Legati lib.6. tit.40.
De officio Ordinarii lib 6. tit 45.
De officio Judicis lib.1. tit.de Judicibus.
De majoritate, & obedientia lib.6. tit. de obedientia, de tregua, & pace.
De tregua lib.1. tit 30.
De pace lib.2. tit.64.
De pactis, & tranſactionibus lib.3. tit.6.& 7.
De poſtulationibus lib.1. tit. de advocatis, ſcilicet 39.
De his, quæ vi metus vel cauſa fiunt, vis quid eſt lib.8. tit de cauſa efficiente Matrimonii, ſcilicèt 8. art. 4. 2. & tit.finali, & ibidem de multiplici v.
De metu verò lib.2. tit de timore, & lib.8.tit.de cauſa efficiente Matrimonii, art.4. 2. & tit.fin.

De Titulis ſecundi Libri Decretalium.

DE Judiciis plura lib 1. tit. de Judicibus, & tit. de preceptis Evangelii.
De juramento calumniæ lib.1. tit. de juramento art.2.
De Feriis lib.1. tit.23.
De dolo, & contumacia.
De dolo verò lib.3. tit. de empti. ſcilicèt 8. ar.7. lib.8. tit.finali.
De contumacia verò lib 7. tit.de cauſis excommunicationis, ſcilicèt 7. in principio, & lib.8. tit.fin.
De probationibus lib. 4. tit. de uſu corporis Chriſti, ſcilicèt 17. artic.4. e., & lib. 8. tit.fin.
De teſtibus lib.1. tit.37.
De teſtibus cogendis ibidem.
De jurejurando lib.1. tit.de juramento.
De exceptionibus lib.8. tit.fi.
De præſcriptionibus lib.3. tit 2.
De ſententia, & re judicata lib.7. tit.8. & lib.8. tit. fi.
De peregrinantibus lib.6. tit. de peregrinis, ſcilicèt 24. in fi.

De Titulis tertii Libri Decretalium.

DE vita, & honeſtate Clericorum lib.6.tit.1. art.5. & tit.de innocentia ordinandi.& tit. de ſobrietate, & tit.de pudicitia, & tit.de ornatu.
De cohabitatione Clericorum, & Mulierum lib 6. tit de pudicitia.
De Clericis conjugatis lib.6. tit.1. art.5. & lib.8. de impedimento ordinis.
De Clericis non reſidentibus lib.6.tit.de reſidentia.
De præbendis, & dignitatibus lib.6. tit.33.& 38
De Clerico ægroto, vel debili lib.4 tit.de miniſtro Euchariſtiæ, art.2. & lib.6. tit.de corpore vitiatis.
De rebus Eccleſiæ non alienandis lib.6. tit.37.
De præcariis lib.6. tit.37. art.7.
De commodato lib.3. tit.16.
De depoſito lib.3. tit.17.
De emptione lib.3. tit.8.
De locato lib 3. tit.14.
De permutatione lib.3. tit.9.
De feudis lib.3 tit.18.
De pignoribus lib.3. tit 13.
De ſolutionibus lib.3. tit.19.
De donationibus lib.3. tit.20. & 21.
De teſtamento lib.3. tit.28.
De ſucceſſionibus ab inteſtato lib.3. tit.35.
De peculio Clericorum lib.6. tit.36.
De ſepulturis lib.6. tit.32.
De Parrochianis li 6 tit.31.
De decimis lib.6. tit.35.
De regularibus lib.6. tit.47.
De converſione conjugali lib.8, tit.de bono fidei art.2. & tit. de bono Sacramenti art.2. & 3. in fi. & tit. de impedimento voti continentiæ, & tit. de impedimento ordinis.
De converſione infidelium lib.8. tit. de diſpari cultu.
De voto lib.1. tit.20.
De ſtatu monachorum lib.6. tit. de regularibus.
De domibus religioſorum ibidem art.10.
De capellis monachorum art.11.
De cenſibus lib.6. tit.53.

De

Digitized by Google

De conſec ratione lib 6. tit.29.
De Eccleſiarum ædificatione lib.6. tit. 28.
De Eccleſiæ immunitate lib.6. tit.30.
Ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus &c. lib.6. tit 50.
De celebratione miſſæ lib.4 tit.14.
De Baptiſmo lib.4. tit.3. 4. 5.
De Presbytero non baptizato ml. lib. 6. de Sacramento ordinis art.4.
De cuſtodia Euchariſtiæ lib.4. tit. de defectibus contingentibus in fi.
De reliquiis lib 6 tit.de conſecratione art 5.
De obſervantia jejuniorum lib.5. tit.de jejunio.
De purificatione lib.4. tit. de impedimentis uſus Euchariſtiæ ar.2.ad fi.

De Titulis omnibus quarti Libri Decretalium habetur in hac Summa Libri octavi, ut per ſe patet conſideranti præter quàm de paucis, de quibus ſignificabo ubi habentur in ea.

DE deſponſatione impuberum, tit.qua ætate, & art. de effectu Sponſalium.
De clandeſtinis deſponſationibus tit.de differentiia matrimonii, & tit.de cauſa efficiente matrimonii art.1. qu.ult.
De Sponſa duorum tit. quomodo habent Sponſalia diſſolvi caſu 8. & tit. de modo contrahendi Sponſalia qu. quid ſi quis juravit, & tit. de effectu Sponſalium, qu. quid ſi quia contrahat Sponſalia ſimul, & tit. de impe. liga. in principio.
De conditionibus appoſitis in matrimonio tit.de modo contrahendi Sponſalia art 2. & tit. de cauſa efficiente matri. art.5. de conditionibus verò appoſitis in aliia contractibus lib.3 tit.de pactis art.6.
Qui Clerici, vel vo. tit. de impedimento ordinis art.1. & tit.de impedimento voti.
De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, tit. de impedimento criminis.
De natis ex libero ventre tit. de impedimento conditionis.
De eo, qui cognovit conſanguineam Uxoris, ſuprà tit.de impedimento criminis art.3.

De Titulis quinti Libri;

DE Simonia lib.6. tit.55.
De Prælatia lib.6. tit.38.
De Magiſtris lib.6. tit.fin.
De Judæis, & Sarracenis lib.2. tit.57.
De Hæreticis lib.a. tit.58.
De Apoſtatis lib 2 tit.59.
De iterantibus baptiſmum lib.4. tit.1. art.6. b.c.
De Sciſmaticia lib.2. tit.de pace art.6.
De his qui occidunt filios lib.6. tit. de modeſtia art.7. & lib.5.tit.31. ca.17.
De infantibus, vel languidis expoſitis ibid. qu. quid de filia, & lib.8. tit.de filiis art.3.
De homicidio lib.1. tit. de quinto præcepto, & lib.5. de canonibus canone 14. uſquè ad 19. & lib.6. tit.de modeſtia.
De torneamentis lib. 1. tit.28.
De Clericis pugnantibus in duello lib.1. tit. de duello.
De Sagittariis, & Baliſtariis lib.7.tit.de excommunicatione majori à jure art.1. caſu 30.
De adulteriis, & ſtupro lib.2. de ſtupro etiam tit.de luxuria art.3. de adulterio verò eodem lib. tit.47.de accuſatione autem adulterii li.8. tit. de accuſatione Matrimonii propter fornicationem.
De raptoribus, & incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum.
De raptoribus rerum lib.1. tit.de rapina.
De raptoribus mulierum lib.2. tit. de luxuria art.4.
De incendiariia lib.7. tit.2. caſu 18.
De violatoribus verò Eccleſiarum ibidem.
De furtia lib.1. tit.32. & tribus ſequentibus.
De uſuris lib 2. tit.2.
De crimine falſi lib. 1. tit.de falſariis, & lib.7. tit.2. caſu 23. & 24.
De ſortilegiis lib.1. tit.14.
Do Clerico venatore lib. 6. tit. ne Clerici, vel Monachi art.3. & do reſtitutione, & pœna venatorum lib.5. tit.de reſtitutione art.2. in fi.
De Clorico percuſſore lib.6 tit.de modeſtia.
De Clerico maledico lib.2. tit.de maledictione, & tit.de detractione, & tit. de contumelia, & tit.de blaſphæmia.
Item de pœna maledicorum, & blaſphæmorum lib.5. de canonibus.
De Clerico excommunicato, vel interdicto, vel depoſito lib. 7. tit. de pœnis excommunicati ſententiam contemnentis, & lib.4.de miniſtro Euchariſtiæ art.3.
De Clerico non ordinato miniſtrante lib.6.tit.de collatione ordinum art.3. qu.quid ſi non ordinatus, & ſequenti titulo.
De Clerico per ſaltum permoto ibidem in principio art.3.
De eo qui ordines furtivè ſuſcepit lib.6. de collatione ordinum art.3. g.h.i.
De exceſſibus Prælatorum lib.6. tit.54.
De privilegiia ibidem tit.48.
De purg. vul. lib.8. tit. fi. & lib. 1. tit. de ſortilegiia art.1. qu.3.
De injuriis, & damno dato lib.5. tit. de reſtitutione lib.1. tit.de injuriis, & tit.de bello ar.2. & lib.8. tit.fi.
De pœnitentiis, & remiſſionibus lib.5. ferè per totum.
De ſententia excommunicationis li.7.
De ſignificatione verborum lib.9. tit.fi.
De interpretatione dubiorum lib.6. tit.49.

Quia aliquis poſſet dubitare, quod non tractet de omnibus materiis, ſecundùm quod ſunt in jure; non mirum, quia ſolùm recitavit in ſua Tabula materias quas diffuſè tractat, non eas quas impertinentur tractat, & parùm: quamobrem dixit ipſe Magiſter ASTESANUS. Hìc ponuntur Tituli, de quibus parùm aut nihil habetur in hac Summa; Et primò primi Libri.

DE reſcriptis plura lib.8. tit.ſi.
De poſtulatione quid eſt lib.8. tit.ſi.
De electione quid eſt lib 8. tit.ſi.
De translatione quid eſt, ibidem.
De renunciatione quid eſt ibidem, & lib.3.tit.5.
De ſuppienda negligentia Prælatorum plura lib.2. tit.10. art.3. & 4.
De officio Archidiaconi.
De officio Archipresbyteri duplex eſt Archipresbyter lib.8. tit.ſi.
De officio primicerii, quis dicitur primicerius ibidem.
De officio Sacriſtæ.
De officio Iudicis delegati, quis eſt Delegatus lib.8. tit.ſi.
De procuratoribus, quis dicitur procurator ibidem.
De ſindico, quis dicitur ſindicus ibidem.
De in integrum reſtitutione quid eſt ibidem.
De alienatione Judicii mutandi cauſa facta quandò ſit ibidem.
De arbitris plura ibidem.

De Titulis ſecundi Libri.

DE judiciis plura lib.1. tit.38. & 45. & lib.2. tit.31. & lib.5. tit.37. in ſi.
De foro competenti, quis dicitur forus competens lib.8. tit.ſi.
De libelli oblatione quid eſt, & plura alia de ipſo ibidem, ut lite non conteſtata.
De dilationibus.
De ordine cognitionum.
De plus petitionibus.
De cauſa poſſeſſionis, & propriæ.
De reſtitutione ſpoliat.
De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ.
Quid eſt mittere in poſſeſſionem lib.8. tit.ſi.
Ut lite pendente, quid eſt litem pendere lib.8. tit.ſi.
De probationibus ibidem lib.4. tit.17. art.3. e.
De fide inſtrumentorum.
De præſumptionibus lib.8. tit.7. art.3. e.
De exceptionibus lib.8. tit.ſi.
De ſententia ibidem.
De appellationibus, recuſationibus, & relationibus.
De confirmatione utili lib.8. tit.ſi.

De Titulis tertii Libri.

DE inſtitutionibus quid eſt inſtituere lib.8. tit. ſi.
De conceſſione præbendarum, vel Eccleſiarum non vacantium.
De ſede vacante.

De his, qui fiunt à Prælato ſine conſenſu capituli.
De his, quæ fiunt à majori parte capituli.
De capitulo lib.8. tit.ſi.
Ut Ec. benè ſine di. con.
De fidejuſſoribus, quia dicitur fidejuſſor lib.8. tit. ſi.
De jurepatronatus quid eſt ibidem.

De Titulis quinti Libri.

DE accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus.
De accuſationibus lib.1. tit. de accuſatione, & tit. de accuſatis art.3. prævaricari.
De delicto puerorum lib. 8. tit. ſi. in vocabulo doli proximus.
De novi operis nunciatione quid eſt lib.8. tit.ſi.
De purgatione quid eſt ibidem.
De pœnis lib.5. tit. de judiciibus art.5. & lib.8. tit. ſi.
De regulis juris.

Sequitur ordinatio Titulorum Decretalium, & Librorum Legalium, ſecundùm Ordinem Alphabeticum.

POſtremò, quia in præcedentibus ſæpè rubricæ, quæ notantur in allegationibus jurium in tantùm fiunt abreviatæ, quod multi etiam benè literati neſcirent eas legere. Ideò hic in ſine hujus operis pro conſolatione illorum, quos contigerit ipſum habere ſubjunxi rubricas ſine abreviatione ſcriptas, tam Decretalium, quàm Librorum Legalium per ordinem alphabeti, ſecundùm ordinem Librorum eas continentium ordinatas, ut Lector ſi indiguerit recurrat ad eas, inchoans à rubricis Decretalium.

Rubricæ Libri Decretalium.

DE auctoritate, & uſu pallii li.1. tit.8.
De alienatione judicii mutandi cauſa facta li.1. tit.41.
De arbitris li.1. tit.42.
De appellationibus, recuſationibus, & relationibus li.3. tit.28.
De accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus li.5. tit.5.
De apoſtatia, & reiterantibus baptiſmum li.5. tit 9.
De adulteriis, & ſtupro li.5. tit.16.
De bigamis non ordinandis li 1. tit.20.
De baptiſmo, & ejus effectu li.3. tit.43.
De conſtitutionibus li.1. tit.2.
De conſuetudine li.1. tit.4.

De corpore vitiatis non ordinandis li.1.tit 20.
De Clericis peregrinis, & eis non ſine litteris recipiendis lib 1. tit.22.
De cauſa poſſeſſionis li.2. tit.12.
De confeſſis li.2. tit.18.
De confirmatione utili li 2. tit.30.
De cohabitatione Clerici, & mutandi li.3. tit.2.
De Clericis conjugatis li.3. tit.3.
De Clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel prebenda li.3. tit.4.
De Clerico ægrotante, vel debilitato li.3. tit.6.
De conceſſione præbendæ, vel Eccleſiæ non vacantis li.3. tit.8.
De commodato li.3. tit.15.
De converſione conjugatorum li.3. tit.33.
De converſione infidelium li.3. tit.33.
De capellis monachorum, & aliorum religioſorum li 3. tit 37.
De cenſibus exactionibus, & procurationibus li.3. tit 3.
De conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris lib.3. tit.40.
De celebratione miſſarum, & de Sacramento Euchariſtiæ, & divinis Officiis li 3. tit.41.
De cuſtodia Euchariſtiæ, & Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum li.3. tit.44.
Ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus negociis ſe immiſceant li.3 tit 50.
De clandeſtina deſponſatione li.4. tit.3.
De conditionibus appoſitis in deſponſationibus, vel aliis contractibus li 5. tit.15.
Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſunt li 4. tit.6.
De conjugio leproſorum li.4 tit 8.
De conjugio ſervorum li 4. tit.9.
De cognatione ſpirituali li.4. tit.11.
De cognatione legali li.4. tit 12.
De conſanguinitate, & affinitate li.4. tit.14.
De calumniatoribus li.5. tit.2.
De Clericis pugnantibus in duello li.5. tit.14.
De crimine falſi li 5 tit 2.
De colluſione li.5. tit 22.
De Clerico venatore li.5. tit.34.
De Clerico percuſſore li.5. tit.25.
De Clerico maledico li.5. tit.26.
De Clerico excommunicato, vel depoſito, vel interdicto miniſtrante li.5. tit.28.
De Clerico per ſaltum promoto li.5. tit.29.
De dilationibus li.2. tit.8.
De dolo. & contumacia li.2. tit.14.
De depoſito li.3. tit.16.
De donationibus li.3. tit 33.
De decimis, & primitiis li.3. tit.30.
De deſponſatione impuberum li.4. tit.2.
De divortiis li.4. tit.20.
De donationibus inter virum, & uxorem, & dote poſt divortium reſtituenda li.3. tit.21.
De delicto puerorum li.5. tit.23.
De electione, vel electi poteſtate li.1. tit.6.
De ætate, & qualitate in ordine præficiendorum li.1. tit.14
De eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ li.2. tit.15.
De exceptionibus li 2. tit.25.
Ut eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur li.3. tit.12.
De emptione, & venditione li.3. tit.17.
De Eccleſiis ædificandis, vel reparandis li.3. tit.48.
De imunitate Eccleſiarum cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium li.3. tit.49.
De eo qui duxit in matrimonium, quam primo polluit per adulterium li 4. tit 7.
De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel Sponſæ li.4. tit. 11.
De eis, qui filios occidunt li.5. tit.10.
De eo, qui ordinem furtivè ſuſcepit lib. 5. tit 30.
De exceſſibus Prelatorum in ſubditos li.5. tit.31.
De filiis Presbyterorum li.1. tit.17.
De foro competenti li.2. tit.2.
De feriis li 2. tit.9.
De fide inſtrumentorum li.2. tit 22.
De feudis li.3. tit 20.
De fidejuſſoribus li.3. tit.22.
De frigidis, & maleficiatis li.4. tit.15.
Qui filii ſint legitimi lib.4. tit.17.
De furtis lib.5. tit.18.
De falſariis li.5. tit.20.
De his quæ vi metus vel cauſa fiunt lib.1. tit.40.
De his quæ fiunt à prælato ſine conſenſu capituli lib.3. tit.10.
De his quæ fiunt à majori parte capituli lib. 3. tit.11.
De hæreticis lib.5. tit.7.
De homicidio voluntario vel caſuali lib.5. tit.12.
De in integrum reſtitutione lib.1. tit.40.
De judiciis lib.2. tit.1.
De juramento calumniæ lib.2. tit.7.
De jurejurando lib.2. tit.24.
De inſtitutionibus lib.3. tit.7.
De jurepatronatus lib.3. tit.38.
De Judæis & Saracenis & eorum ſervis lib. 5. tit.6.
De infantibus vel languidis expoſitis lib. 5. tit. 11.
De injuriis & damno dato lib.5. tit.36.
De libelli oblatione lib.2. tit.3.
De litis conteſtatione li.2. tit.5.
Ut lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem vel ad diffinitivam ſententiam lib 2. tit.6.
Ut lite pendente nihil innovetur lib.2. tit.16.
De locato & conducto lib.2. tit.18.
De majoritate & obedientia lib.1. tit.33.
De mutuis petitionibus lib.2. tit.4.
De matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ lib.4. tit.16.
Qui matrimonium accuſare poſſunt vel teſtificare li.4 tit.18.
De magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi lib.5. tit.5.
De maledicis lib.5. tit.26.
De nato ex libero ventre lib.4. tit.20.
De non ordinato miniſtrante lib.5. tit.28.
De novi operis nunciatione lib.5. tit.32.
De ordinatis ab Epiſcopo qui renunciavit Epiſcopatui vel excommunicato lib.1. tit.13.
De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non li.1. tit.19.
De officio Archidiaconi li.1. tit.23.
De officio Archipresbyteri lib.1. tit.24:

De

De officio Primicerii lib. 1. tit.25.
De officio Sacriſtæ lib 1. tit.26.
De officio Cuſtodis lib. 1. tit.27.
De officio Vicarii li. 1. tit.28.
De officio vel poteſtate Judicis delegati lib. 1. tit.29.
De officio Legati lib. 1. tit.30.
De officio Judicis ordinarii lib. 1. tit.31.
De officio Judicis lib. 1. tit.32.
De ordine cognitionum lib.2. tit.10.
De obſervantia jejuniorum lib.3. tit.46.
De poſtulatione lib. 1 tit.5.
De pactis lib. 1. tit 35.
De poſtulando li.b1. tit.37.
De Procuratoribus lib. 1. tit.38.
De plus petitionibus lib 2, tit 11.
De probationibus lib.2. tit.19.
De præſumptionibus lib.2. tit.23.
De præſcriptionibus lib.2. tit.26.
De peregrinantibus lib.2. tit.19.
De præbendis & dignitatibus lib. 3 tit.5.
De præcariis lib.3. tit.14.
De pignoribus & aliis cautionibus lib.2.tit.21.
De peculio Clericorum lib.3. tit.25.
De Parrochiis, & alienis Parrochianis lib. 3. tit. 29.
De Presbytero nondum baptizato lib.3. tit 43.
De purificatione per partum lib.3. tit 47.
Ne Prælati vices ſuas aliis concedant ſub annuo cenſu lib 5. tit.4.
De privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum lib 5. tit.33.
De purgatione canonica li.5. tit.34.
De purgatione vulgari li.5. ti.35.
De pœnis li.5. tit.37.
De pœnitentiis, & remiſſionibus li.5. tit.38.
De reſcriptis, li. 1. tit.3.
De reſtitutione. li 1. tit.9.
De rebus Eccleſiæ alienandis vel non li. 3. tit. 13.
De reſtitutione ſpoliatorum li.3. tit.13.
De rerum permutatione li.3.tit.19.
De regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem li.3. tit.31.
De religioſis domibus li.3. tit.36.
De Reliquiis, &, veneratione Sanctorum li. 3. tit.45.
De raptoribus, & incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum li.5. tit.17.
De regulis juris li.5. tit.4.
De Summa Trinitate, & Fide Catholica li. 1. tit.1.
De ſupplenda negligentia Prælatorum li. 1. tit. 10.
De ſcrutinio in ordinatione faciendo li. 1. tit. 12.
De ſacra Unctione li.1. tit. 15.
De Sacramentis iterandis vel non li. 1, tit.16.
De ſervis non ordinandis li. 1. tit.18.
De Sindico li.1. tit.39.
De ſequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum li.2. tit 17.
De ſimonia, & re judicata li 2. tit.27.
Ne Sede vacante aliquod innovetur li.3. tit.9.
De ſolutionibus li.3. tit.23.
De ſucceſſionibus ab inteſtato li.3. tit.27.
De ſepulturis li.3. tit.28.
De ſtatu Monachorum li.3. tit.25.
De ſponſalibus, & matrimoniis li 4. tit.1.
De ſponſalibus & matrimoniis li.4. tit.1.
De ſponſa duorum li.4. tit 4.
De ſecundis nuptiis lib.4 tit 21.
De ſimonia, & ne aliquod pro ſpirituali exigagatur, vel promittatur li 5. tit 3.
De ſciſmaticis, & ordinatis ab eis lib.5. tit.8.
De ſagittariis, & baliſtariis li,5. tit.15.
De ſortilegiis lib.5. tit 21.
De ſententia excommunicationis, & ſolutione lib 5. tit.39.
De tranſlatione Epiſcopi, vel electi lib. 1. tit.7.
De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum lib 1. tit.11.
De treuga, & pace lib.1. tit.34.
De tranſactionibus lib, 1. tit.36.
De teſtibus, & atteſtationibus lib.2. tit.20.
De teſtibus cogendis li.2. tit.21.
De teſtibus, & ultimis voluntatibus lib. 3. tit. 26.
De torneamentis li.5. tit 13.
De vita & honeſtate Clericorum li.3. tit.1.
De voto, & voti redemptione lib.3. tit.34.
De uſuris lib.5. tit.19.
De verborum ſignificationibus lib.5. tit.40.

Incipiunt Rubricæ Inſtitutionum.

DE adoptionibus lib.1. tit.2.
De attiliano tutore, vel eo qui à lege attilia datur lib. 1.
De auctoritate tutorum lib 1.
De ademptione legatorum, & tranſlatione lib.2.
De aſſignatione libertorum lib.3.
De acquiſitione per arrogationem lib.3.
De actionibus lib 4.
De bonorum poſſeſſionibus lib.3.
De capitis diminutione lib. 1.
De curatoribus dandis, & confirmandis.
De codicillis lib.2.
De conſenſu, & obligatione.
De donationibus li.1.
De duobus reis ſtipulandi & promittendi lib. 3.
De diviſione ſtipulationum lib.3.
De excuſationibus Tutorum, & Procuratorum lib 1.
De exhæreditatione liberorum lib 2.
De eo cui libertatis cauſa bona adjiciuntur li 3.
De emptione, & venditione lib.4.
De exceptionibus lib 4.
De fiducia, & tutela lib. 1.
De fideicommiſſariis hæreditatibus lib.2.
De fidejuſſoribus lib.3.
De gradibus cognationum lib.3.
De his qui ſui vel alieni juris ſunt lib. 1.
De his qui poſſunt dare Tutores, vel Curatores lib 2.
De habitationibus & uſu lib.2.
De hæredibus inſtituendis lib 2.
De hæredum qualitate & differentia lib 2.
De hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur lib.3.
De his per quos agere poſſumus lib.4.

De

De juſtitia, & jure lib. 1.
De jure naturali & civili lib. 1.
De jure perſonarum lib. 1.
De ingenuis lib. 1.
De incorporalibus rebus lib 2.
De inofficioſo teſtamento lib 3.
De inutilibus ſtipulationibus lib. 3.
De injuriis lib. 3.
De interdictis lib. 3.
De libertinis lib. 1.
De lege fuſia *ibid.*
De legitima agnatorum tutela *ibid.*
De legitima patronorum tutela *ibid.*
De legitima parentum tutela *ibid.*
De legatis lib 2.
De lege falcidia *ibid.*
De legitima agnatorum ſucceſſione lib. 3.
De litterarum obligatione *ibid.*
De locatione & conductione *ibid.*
De lege acquilia lib 4.
De militari teſtamento lib. 2.
De mandato lib. 3.
De nuptiis lib. 1.
De noxalibus actionibus lib. 4.
De obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcuntur lib. 3.
De obligationibus *ibid.*
De obligationibus quæ ex delicto naſcuntur lib. 4.
De obligationibus quæ quaſi ex maleficio naſcuntur *ibid.*
De officio Judicis *ibid.*
De patria poteſtate lib. 1.
De pœna temerè litigantium lib 4.
De pupillari ſubſtitutione lib. 2.
Per quas perſonas nobis acquiritur *ibid.*
De perpetuis & temporalibus actionibus, & quæ in hæredes, & ab hæredibus tranſeunt lib. 4.
De publicis judiciis ibid.
Qui & quibus cauſis manumitti poſſint lib 1.
Quibus modis jus primæ poteſtatis ſolvitur ibid.
Qui dari poſſunt tutores in teſtimonio ibid.
Quibus modis tutela finitur ibid.
Quibus alienare licet lib. 2.
Quibus eſt permiſſum facere teſtamentum ibid.
Quibus modis teſtamenta infirmantur ibid.
Quibus modis retrahitur obligatio lib. 3.
Quibus modis tollitur obligatio ibid.
Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt negotium geſtum eſſe dicetur lib. 4.
De rerum diviſione lib. 2.
De replicatione lib. 4.
De ſatiſdatione tutorum, & curatorum lib. 1.
De ſuſpectis tutoribus & curatoribus ibid.
De ſervitutibus lib. 2.
De ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis ibid.
De Senatuſconſulto tertuliano lib. 3.
De Senatuſconſulto orficiano ibid.
De ſucceſſione cognatorum ibid.
De ſervili cognatione ibid.
De ſucceſſione libertorum ibid.
De ſucceſſionibus ſublatis quæ fiebant pro bonorum venditione, & Senatuſconſulto Claudiano ibid.
De ſtipulatione ſervorum ibid.
De ſocietate ibid.
Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur lib. 4.
De ſatiſdationibus ibid.
De tutelis lib. 1.
De teſtamentis ordinandis lib. 2.
De uſufructu ibid.
De uſucapionibus ibdid.
De vulgari ſubſtitutione ibid.
De verborum obligatione lib. 3.
De vi bonorum raptorum lib. 4.

Incipiunt Rubricæ digeſtorum.

De adoptionibus & emancipatis lib. 1.
De alienatione judicii cauſa mutandi facta lib. 1.
De arbitriis lib. 4.
Ad Senatuſconſultum Vellejanum lib. 18.
Ad Legem Acquiliam lib. 9.
Ad exhibendum lib. 10.
Ad Legem Rodiam de jactu lib. 9.
De aleatoribus lib 11.
Ad Senatuſconſultum Macedoniarum lib. 9.
De actionibus empti, & venditi ibid.

Inforciati.

De actione rerum amotarum li. 1.
De agnoſcendis, vel alendis liberis à parentibus vel patronis libertis li. 1.
De adminiſtratione & conſenſu tutorum & curatorum li 2.
De acquirenda vel omittenda hæreditate lib. 5.
Ad Senatuſconſultum Silanianum & Claudianum lib. 29.
De annuis & menſtruis legatis & fideicommiſſis li 9.
De alimentis & cibariis legatis li. 10.
De auro & argento nudo ornamentis unguentis veſtibus, & veſtimentis legati ibid.
De adimendis & transferendis legatis & fideicommiſſis ibid.
Ad Senatuſconſultum trebellianum
De aſſignandis libertis li. 14.
Ad ſenatuſconſultum tertulianum & orficianum ibid.

Digeſti Veteris,

De aqua pluviali arcenda li. 1.
De ademptione libertatis li. 2.
De acquirenda poſſeſſione li. 3.
De acquirendo rerum dominio ibid.
De aqua quotidiana & æſtiva li 5.
De actionibus & obligationibus li. 6.
De arboribus cedendis li. 5.
De acceptilationibus li. 8.
Arborum furtim cæſarum li. 9.
De abigeis ibid.
De accuſationibus, & inſcriptionibus li, 10.
Ad legem juliam majeſtatis ibid.
Ad legem juliam de adulterio ibid.
Ad legem juliam de vi publica ibid.
Ad legem juliam de vi privata ibid.
Ad legem corneliam de ſicariis ibid.

Ad legem pompeiam de parricidis ibid.
Ad legem corneliam de falſis ibid.
Ad legem iuliam repetundarum ibid.
Ad legem iuliam de annona ibid.
Ad legem iuliam peculatus ibid.
Ad legem iuliam de ambitu ibid.
Ad legem flaviam de plagiariis ibid.
Ad ſenatuſconſultum turpilianum ibid.
A quibus appellare non licet li. 11.
A quo appellet quis ibid.
De appellationibus, & relationibus ibid.
De appellationibus recipiendis ibid.
An per alium cauſa appellationis reſcindi poſſit ibid.
Apud eum à quo appellatur aliam cauſam agere compellatur ibid.
Ad municipales li. 12.
De albo ſcribendo ibid.
De adminiſtratione rerum ad civitatem pertinentium ibid.

Digeſti Veteris.

De bonorum poſſeſſionibus lib 5.

Inforciati.

De bonorum poſſeſſione furioſo infanti ſurdo, & cæco competente li. 13.
De bonorum poſſeſſione contra tabulas ibid.
De bonorum poſſeſſione ſecundùm tabulas ibid.
De bonis libertorum li. 14.
De bonorum poſſeſſione ex teſtamento militis li. 13.

Digeſti Novi.

De bonis auctoritate Iudicis poſſidendis, ſeu venundandis li 4.
De bonis damnatorum li. 10.
De bonis eorum qui ante ſententiam mortem ſibi conſciverunt ibid.

Digeſti Veteris.

De conſtitutionibus principum li. 1.
De calumniatoribus li. 3.
Communia prædia tam ruſtica, quàm urbana li 8.
Communi dividendo li. 1.
De conditione cauſa data cauſa non ſecuta li. 12.
De conditione ob turpem, vel iniuſtam cauſam li. 12
De conditione indebiti li. 12.
De conditione ſine cauſa li. 12.
De capite minutis li 3.
De conditione furtiva li. 13.
De conditione ex lege li. 13.
De conditione triticaria li. 13.
De contrahenda emptione, & venditione, & de pactis inter emptorem, & venditorem li. 18.
Commodati, vel contra li. 13.
De conſtituta pecunia li 13.
De compenſationibus li. 16.

Inforciati.

De concubinis li. 1.
De confirmando tutore, vel curatore li. 2.
De contraria tutelæ actione li. 3.
De curatoribus furioſo, vel aliis extra mores dandis li. 3.
De conditionibus inſtitutionum li 4
De conditionibus, & demonſtrationibus li. 2.
De conditionibus contra tabulas li. 13.
De collatione bonorum li. 13.
De collatione dotis li 13.
De coniungendis cum emancipato liberis eius li. 14.
De carboniano edicto li. 14.

Digeſti Novi.

De colluſione detegenda li. 2.
De confeſſis li. 4.
De conceſſione bonorum li. 10.
Acceſſione bonorum ibid.
De curatore bonis dando ibid.
De collegiis illicitis li 9.
De cloacis li. 5.
De glande legenda li. 5.
De concuſſione l 9.
De confractoribus, & expilatoribus.
De crimine expilatæ hæreditatis li. 9.
De crimine ſtellionatus li 9.
De cuſtodia, & exhibitione reorum lib. 10.
De cadaveribus punitorum ibid.
De captivis, & poſtliminio reverſis li. 11.
De caſtrenſi peculio ibid.
De decurionibus.
De cenſibus li. 18.
De diviſione rerum, & qualitatum.

Digeſti Veteris.

De dolo malo li. 4.
Depoſiti, vel contra li. 16.
De diſtractione pignorum, & hypothecarum li. 18.
De divortiis li. 24.
De donationibus inter virum & uxorem ibid.

Inforciati.

De dote prælegata li 9.
De dotis collatione li. 14.

Digeſti Novi.

De damno infecto, & ſubgerundio lib. 1.
De donationibus ibid.
De donationibus cauſa mortis ibid.
De diverſis temporibus, & præſcriptionibus li. 6.
De doli mali, & metus exceptione ibid.
De duobus reis ſtipulandis li. 7.
De decurionibus li. 12.
De decretis ab ordine faciendis ibid.

Digeſti Veteris.

De eo per quem factum erit quo minus quis in judicio ſiſtat li.2.
De edendo li 2
De eo quod cujuſque univerſitatis nomine vel contra eam agatur.
De eo quod certo loco dari oportet li.13.
De exercitatoria accuſatione li.14
De exceptione rei venditæ & traditæ li.21.
De editio edicto, & de redibitoria actione li.21.
Ex quibus cauſis majores 25.aonorum reſtituuntur li.4.

Inforciati.

De excuſationibus, & temporibus eorum, id eſt tutorum li 3.
De eo qui pro tutore, vel curatore negocia geſſit ibid.
Ex quibus cauſis in poſſeſſionem earum li.6.

Digeſti Novi.

De exceptione rei judicatæ li.6.
De eo qui appellaverat in Provincia li 11.
De exceptionibus & præſcriptionibus li.6.
De effractoribus li.9.
De extraordinariis criminibus ibid.
De exceptione doli mali & metus li.6.
De evictionibus, & dupli ſtipulatione li.21.

Digeſti Veteris.

De feriis, & dilationibus, & diverſis temporibus li.2.
De fideicommiſſaria hæreditatis petitione li. 5.
Familiæ herciſcundæ li.10.
De fugitivis ſervis li.11.
De fide inſtrumentorum li.12.
De fundo dotali li.13.

Inforciati.

De fundo inſtructo, vel infecto legato li.9.
De fidejuſſoribus, & mandatoribus hæredibus tutorum, & curatorum li 3.

Digeſti Novi.

De fideicommiſſariis libertatibus li.2.
De fluminibus, & ne quod in flumine publico li.5.
De fonte ibid.
De furtis lib.9,
Furti adverſus nautas li 9.
Furti adverſus nautas caupones ſtabularios li. 9.
De furibus & balneariis li.9.

Inforciati.

De gradibus, & affinitatibus, & nominibus eorum li.14.

Digeſti Veteris.

De his qui ſui, vel alieni juris ſunt li.2.
De his qui infamia notantur li.3.
De his qui ejecerunt vel effuderunt li.9.
De hæredibus tutorum vel curatorum li.3.
De hæreditate vel actione vendita li.18:

Inforciati.

De his qui in teſtamento delentur, vel inducuntur, vel inſcribuntur li 4.
De hæredibus inſtituendis ibid.
De his quæ pené cauſam relinquuntur li.10.
De his qui pro non ſcriptis habentur ibid.
De his quibus ut indignis legata auferuntur ibid.

Digeſti Novi.

De his qui in fraudem creditoris li.4.

Digeſti Veteris.

De juſtitia, & jure li.1.
De juriſdictione omnium Judicum li.2.
De in jus vocando ibid.
In jus vocati, ut eant ibid.
De in integrum reſtitutione li.4.
De judiciis ubi quis agere li.5.
De inofficioſo teſtamento ibid.
De judicio finium regendorum li.10.
De jurando ſive voluntario, ſive neceſſario li.12.
De interrogationibus in jure faciendis li.11.
De in lite jurando li.12.
De inſtitutoria actione li.14.
De in rem verſo li.15.
De in diem adjectione li.18.
In quibus cauſis pignus, vel hypotheca li 20.
De juris & facti ignorantia li.22.
De jure dotium li.23.

Inforciati.

De impenſis circa res dotales faciendis li.2.
De injuſto reſcripto & irrito teſtamento li.4.
De jure deliberandi ibid.
De jure codicillorum li.5.

Digeſti Novi.

De jure patronatus li.13.
De jure aureorum annulorum li.2.
De interdictis li 5.
De itinere actuque privato ibid.
De interdicto ſalviano.
Judicatum ſolvi li.8.
De incendio, ruina, & naufragio li.9.
De injuriis, & famoſis libellis ibid.
De illicitis collegiis ibid.
De interdictis, & reportatis, & relegatis li. 10.
De jure fiſci li.11.
De jure immunitatis li.12.

Digeſti Veteris.

De legibus, & ſenatuſconſultu, & longa conſuetudine li.1.
De lege rodia de jactu.
De lege commiſſoria li.18.

Locati

Locati, & conducti li. 19.

Inforciati.

De legitimis tutoribus li 2.
De liberis cognoſcendis li. 1.
De liberis, & poſthumis inſtituendis præteritis, vel exhæredandis li. 4.
De legatis, & fideicommiſſis primò li. 6.
De legatis, & fideicommiſſis ſecundo li. 7.
De legatis, & fideicommiſſis tertiò li. 8.
De liberatione legata li. 10.
De lege falcidia.
De legatis præſtandis circa tabulas bonorum poſſeſſione petita li. 13.
De liberis, & libertis, & obſequiis, & liberis, & libertis præſentibus, & perſonis præſtandis.
De libertis univerſitatis.

Digeſti Novi.

De liberali cauſa li. 2
De loco publico fruendo li. 5.
De locis, & itineribus publicis ibid.
De libero homine exhibendo ibid.
De liberis exhibendis, & deducendis ibid.
De litigioſis.
De libellis dimiſſoriis.
De legationibus.

Digeſti Veteris.

De minoribus 25. annis li. 4.
De mortuo inferendo li. 11.
Mandati, vel conducti li. 17.

Inforciati.

De militari teſtamento li. 5.
De magiſtratibus conveniendis li. 3.

Digeſti Novi.

De manumiſſionibus li. 1.
De manumiſſis vindicta li. 2.
De manumiſſionibus, qui ſervis ad univerſitatem pertinentibus imponuntur li. 2.
De muneribus, & honoribus li. 12.
De manumiſſis in teſtimonio li. 2.

Digeſti Veteris.

Ne quis eum qui in jus vocabitur vi eximat li. 2.
De negociis geſtis li 3.
Nautæ, caupones, ſtabularii, ut recepta reſtituant li 4.
De noxalibus actionibus li 9.
De nautico fenore li. 22.

Digeſti Novi.

De novi operis nunciatione li. 1.
De natalibus reſtituendis li. 2.
Ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus fuit li. 5.
Ne quid in loco ſacro fiat li. 5.
Ne quid in flumine publico, ripa, vel ejus ibid.
Ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur li. 2.
Nihil debetur innovari pendente appellatione li. 11.
De nundinis li 12.
De novationibus, & delegationibus li. 8.

Digeſti Veteris.

De origine jurium, & omnium magiſtratuum li. 1.
De officio Conſulis ibid.
De officio Præfecti prætorio ibid.
De officio Præfecti urbis ibid.
De officio Quæſtoris ibid.
De officio Prætoris ibid.
De officio Præfecti vigilum ibid.
De officio Proconſulis, & Legati ibid.
De officio Præfecti Auguſti ibid.
De officio Præſidis ibid.
De officio Procuratoris Cæſaris ibid.
De officio Juridici ibid.
De officio alicujus cui mandata eſt juriſdictio ibid.
De officio Aſſeſſoris ibid.
De operibus ſervorum li. 7.

Inforciati.

De optione, vel electione legata li. 19.
De obſequiis à liberto li. 13.
De operis libertorum li. 14.

Digeſti Novi.

De operibus publicis li. 12.
De pactis li. 2.

Digeſti Veteris.

De procuratoribus, & defenſoribus li. 3.
De petitione hæreditatis li. 5.
De poſſeſſoria hæreditatis actione li. 5.
De poſtulando li. 3.
De publiciaria in rem actione li. 6.
De pignoratitia actione li. 13.
De peculio li. 15.
De periculo, & commodo rei venditæ li 18.
De præſcriptis verbis, & in factis actionibus li. 19.
Pro ſocio li. 17.
De pignoribus, & hypothecis, & qualiter ea contrahatur li. 20.
De probationibus, & præſumptionibus li. 22.
De pactis dotalibus li. 23.

Inforciati.

De penu legato li. 19.
De peculio legato li. 29.

Digeſti Novi.

Pro ſolito li. 3.
De publicanis, & vectigalibus li. 1.

Pro

Pro emptore li.5.
Pro hærede ibid.
Pro donato ibid.
Pro derelicto ibid.
Pro legato ibid.
Pro dote ibid.
Pro ſuo ibid.
Pro privilegio creditorum li.4.
De precario li 5.
De pactis inter emptorem, & venditorem.
De prætoriis ſtipulationibus li.8.
De privatis delictis li.9.
De publicis judiciis li 10.
De privilegiis veteranorum li.11.
De prævaricatoribus li.9.
De pupillaribus actionibus ibid.
De pœnis li.10.
Per quem appellavit in provincia defendi,
De pollicitationibus li.12.
De proxenetis ibid.

Digeſti Veteris.

Quod quiſquam juris in alterum ſtatuit ipſe eodem utatur li.2.
Qui ſatiſdare coguntur ibid.
Quod cujuſquam univerſitatis li.3.
Quibus ex cauſis majores li.4.
Quod metus cauſa geſtum eſt ibid.
Quando dies uſusfructus legati cedit li.7.
Quando ſervitutes admittantur li.8.
Quibus modis uſusfructus, vel uſus admittatur li.7.
De quibus rebus ad eundem judicem erant li.11.
Quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt negotium geſtum eſſe dicatur li.14
Quando de peculio actio eſt annualis, quod juſſu li.15.
Quod juſſu ibid.
Quæ res pignori, vel hypothecæ obligari poſſit li.20.
Qui potiores in pignore habeantur li 20.
Quibus modis pignus, vel hypotheca ſolvitur li.20.
Quibus cauſis pignus, vel hypotheca contrahitur ibid.

Inforciati.

Qui petunt tutores, & curatores, & ubi petantur li.2.
Quando ex facto tutorum, vel curatorum minores conveniri, & agere poſſint li.2.
Quod falſo tutore, vel actore geſtum eſſe dicetur li.23.
Quando dies legatorum, vel fideicommiſſorum cedit li.12.
Quemadmodum teſtamenta aperiantur li.5.
Quibus non competit bonorum poſſeſſio li.14.
Quis ordo in bonorum poſſeſſionibus ſervetur li.14.

Digeſti Novi.

Qui ſine manumiſſione ad libertatem perveniunt li.12.
Qui, & à quibus manumiſſi liberantur ibid.
Quibus ad libertatem proclamare non licet ibidem.
Quæ in fraudem creditorum facta ſit li.4.
Quorum bonorum li.5.
Quorum legatorum ibid.
Quod vi, aut clam ibid.
De quæſtionibus li.10.
Quarum rerum actio non datur li.6.
Quando appellare licet li.11.
Quis, & à quo appelletur ibid.
Quando appellandum ſit ibid.
Quæ ſententia ſine appellatione reſcindatur ibidem.

Digeſti Veteris.

De rerum diviſione li.1.
De receptis, qui arbitrium receperunt, ut ſententiam dicant, ideſt de arbitriis li.4.
De rerum vendicatione li.6.
De rebus creditis ſi certum petatur, & de conditione li.12.
De religioſis, & ſumptibus funerum li.11.
De reſcindenda venditione li.18.
De rerum permutatione li.19.
De ritu nuptiarum li.23.
De repudiis, & divortiis li.24.

Inforciati.

De rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis, vel ſupponendis li.3.
De rebus dubiis li.10.
De regula cathoniana li.10.

Digeſti Novi.

De re judicata, & effectu ſententiarum, & interlocutionibus li.4.
De ripa munienda li.5.
De rebus auctoritate judicis poſſidendis li.4.
De remiſſionibus li.5.
De rivis de fonte ibid.
Rem pupilli, vel adoleſcentis ſalvam fore li.8.
Rem ratam haberi, & de ratihabitione ibid.
De receptatoribus li.9.
De requirendis, & abundantibus puniendis li.10.
De re militari li.11.
De regulis juris li.12.

Digeſti Veteris.

De ſtatu hominum li.1.
De ſenatoribus ibid.
Si quis in jus vocatus non ierit li.2.
Si quis jus dicenti non obtemperaverit li.2.
Si ex noxali cauſa agatur quomodo agatur li.2.
Si quis cautionibus in judicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperaverit ibid.
Si pars hæreditatis petatur li.5.
Si ager vectigalis, vel emphyteoticus petatur li.6.
Si uſusfructus petitur, vel ad alium pertinere noſcatur li.7.

De

De ſervitutibus urbanorum prædiorum li.8.
De ſervitutibus ruſticorum prædiorum ibid.
Si ſervitus vendicetur, vel ad alium pertinere negetur ibid.
Si quadrupes pauperiem, ideſt damnum feciſſe dicatur li.9.
De ſervo corrupto li.11.
Si menſor falſum modum dicat ibid.
De ſepulchro ædificando.
De ſervis exportandis li.18.
De ſponſalibus li.23.

Inforciati.

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur li.11.
Si ventris nomine in poſſeſſionem miſſa.
Si mulier ventris nomine calumniæ cauſa ipſius eſſe dicetur li.1.
De ſuſpectis tutoribus, & curatoribus li.2.
Si quis ab inteſtato, vel alio modo poſſideat hæreditatem.
Si quis aliquod teſtamentum iterari prohibuerit, vel coegerit li.5.
De ſervitute legata li 9.
De ſuppellectili legata ibid.
Si certum petatur.
Si à parente quis manumiſſus fuit li.13.
Si quid in fraudem pignori factum ſit li.14.
Si tabulæ teſtamenti nullæ extabant ibid.
De ſucceſſorio edicto ibid.
De ſervis, & legitimis hæredibus ibid.
Si cui pluſquam licuit per legem falcidiam legatum eſſe dicatur li.11.

Digeſti Novi.

De ſtatu liberis li.2.
Si ingenuus eſſe dicatur ibid.
De ſeparationibus li.5.
De ſuperficiebus ibid.
De ſylviano interdicto ibid.
De ſtipulatione ſervorum li.7.
De ſolutionibus, & liberationibus li.8.
Si quis in teſtamento liber eſſe juſſus li.9.
Si familia furtum feciſſe dicatur ibid.
De ſepulchro violato ibid.
De ſententiam paſſis, & reſtitutis li.10.
Si tutor, vel curator, vel magiſtratus appellat li.11.
Si appellatione pendente mox interveniat ibid.
Si tabulæ teſtamento extabunt li.13.

Digeſti Veteris.

De tranſactionibus li.2.
De tributaria actione li.14.
De teſtibus li.22.

Inforciati.

De tutoribus, & curatoribus datis ab his, qui jus dandi habent, & quibus ex cauſis dari poſſint li.1.
De tuteiis ibid.
De tutela teſtamentaria ibid.
De teſtis, qui teſtamenta facere poſſunt, & quemadmodum teſtamenta fiant li.4.
De teſtamento militum li.5.
De teſtamentis quemadmodum aperiantur, inſpiciantur, & deſcribantur.
De tritico vino, & oleo li.9.

Digeſti Novi.

De tabulis exhibendis li.5.
De tigno injuncto li.8.
De turba ibid.
De termino amoto ibid.

Digeſti Veteris.

De uſufructu quis utatur, vel fruatur li.7.
De uſufructu accreſcendo ibid.
De uſufructu earum rerum, quæ uſu conſumuntur ibid.
De uſu, & habitatione ibid.
Uſufructuarius quemadmodum caveat ibid.
De uſuris, & fructu, & mora li.22.

Inforciati.

De ventre inſpiciendo, cuſtodiendoque partu li.1.
De vulgari, & pupillari inſtitutione li.4.
De uſu, & uſufructu, & reditu, & habitatione, & operis per legatum fideicommiſſum datum li.9.
Ut legatorum, & fideicommiſſorum ſervandorum cauſa caveatur li.12.
Ut in poſſeſſione legatorum, vel fideicommiſſorum ſervandorum cauſa eſſe liceat ibid.
Unde legitimi li.14.
Unde liberi ibid.
Unde cognati ibid.
Unde vir, & uxor ibid.
Ut veteranorum militum ſucceſſione ibid.
Ut legibus, ſenatuſque conſulto bonorum poſſeſſio detur ibid.
De ventre in poſſeſſione mittendo, & curatore ejus.

Digeſti Novi.

De uſurpationibus, & uſucapionibus li.3.
De via publica, & itinere publico fruendo li.5.
Ut in flumine ripa, vel navigare ibid.
De vi, & vi armata ibid.
Uti poſſidetis utrobi ibid.
Ut migrando.
De verborum obligationibus li.7.
De vi bonorum raptorum li.9.
De vacatione, & excuſatione munerum li.12.
De variis, & extraordinariis cognitionibus ibid.
De verborum ſignificatione ibid.

Sequuntur Rubricæ Codicis.

De apoſtatis li.1.
De aſſeſſoribus, & domeſticis ibid.
De annonis ibid.
De advocatis diverſorum judiciorum li.2.
De advocatis diverſorum judicium ibid.

De alienatione judicii mutandi cauſa facta ibid.
De advocatis fiſci ibid.
Ad exhibendum li.3.
De actionibus, & obligationibus li.4.
An ſervus pro ſuo facto ibid.
De actionibus hæreditariis ibid.
De actione pignoratitia ibid.
De actione exercitatoria,
Ad Senatuſconſultum Macedonianum ibid.
Ad Senatuſconſultum Silaoianum ibid.
De actionibua empti, & venditi ibid.
De alendia liberis à parentibus li.5.
De adminiſtratione tutorum, & curatorum li.5.
De alimentis pupillis præſtandis ibid.
De arbitrio tutelæ ibid.
De auctoritate præſtanda ibid.
De actore, & curatore, vel tutore dando ibid.
De adeunda, & abſtinenda hæreditate,
Ad Senatuſconſultum Silanianum,
Ad legem falcidiam li.6.
Ad Senatuſconſultum Tertullianum ibid.
Ad Senatuſconſultum Orficianum ibid.
De aſſertione tollenda li.7.
De acquirenda, & retinenda poſſeſſione adverſus creditorem ibid.
De annali exceptione ibid.
De alluvionibus, vel paludibus ibid.
De appellationibus ibid.
De acceptilationibus li.8.
De adoptionibus liberorum ibid.
Ad legem juliam majeſtatis ibid.
Ad legem juliam de adulteriis, & ſtupris li.9.
Ad legem juliam de vi publica, & privata ibid.
Ad legem corneliam de ſicariis ibid.
Ad legem flaviam de plagiariis ibid.
Ad legem viteliam ibid.
Ad legem corneliam de falſis ibid.
Ad legem juliam repetundarum ibid.
Ad legem juliam de ambitu ibid.
De abigeis ibid.
De abolitionibus ibid.
De Senatuſconſultum Turpilianum ibid.

Trium Librorum Codicis.

De annona, & tributis li.10.
De apochis publicis ibid.
De athletis ibid.
De auri publici perſecutoribus ibid.
De argenti prætio, quod theſauris infertur ibid.
De annonis civilibus li.11.
De adminiſtratione rei publicæ ibid.
De aqueductu ibid.
De armorum uſu inſcio principe interdicto.
De agricolis cenſitis, & colonia ibid.
De agricolis, & mancipiis dominicis, vel fiſcalibus ibid.
De agentibus in rebus ibid.
De apparitoribus præfectorum prætorio, & privilegiis eorum li.12.
De apparitoribus magiſtrorum militum, & privilegiis ibid.
De apparitoribus proconſul, & legati ibid.
De apparitoribus comitia agentia ibid.
De apparitoribus comitis orientia ibid.
De apparitoribus præfecti annonæ ibid.
De bonis libertorum, & jurepatronatus li.6.
De bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas ibid.
De bonorum poſſeſſione contra tabulas ibid.
De bonis damnatorum, ſeu proſcriptorum li.9.
De bonis conſcientium ſibi mortem ibid.
De bonorum poſſeſſione contra tabulas teſtamenti liberti li.6.
De bonia maternis, & materni generis ibid.
De bonis quæ liberis ibid.

Trium Librorum Codicis.

De bonis auctoritate principis poſſidendis.
De bonis vacantibus, & in comparatione li.10.
De contractibus rei familiaris li.1.
De contractibus judicum, vel eorum, qui ſunt circa eos li.2.
De cauſis, ex quibus infamia alicui irrogatur li.2.
Communia utriuſque judicii li.3.
Communi dividundo ibid.
De conſortibus ejuſdem litis ibid.
De conditione indebiti li.4.
De conditione ob cauſam datorum ibid.
De conditione ob turpem cauſam ibid.
De conditione furtiva ibid.
De conditione ex lege ibid.
De conſtituta pecunia ibid.
De commodato ibid.
De compenſationibus ibid.
De contrahenda emptione ibid.
De communium rerum alienatione ibid.
De commerciis, & mercatoribus ibid.
De concubinis li.5.
De confirmando tutore ibid.
De contrario iudicio tutelæ ibid.
De curatore furioſi, vel prodigi ibid.
De carboniano edicto li 6.
De collationibus ibid.
De codicillis ibid.
Communia de legatis, & fideicommiſſis ibid.
De conditione inſerta legatis, vel fideicommiſſis ibid.
De caducis tollendis ibid.
Communia de ſucceſſionibus ibid.
De colluſione detegenda li.7.
Communia de uſucapionibus ibid.
De communi ſervo manumiſſo ibid.
Communia de manumiſſionibus ibid.
Communiationes, vel epiſtolas ibid.
De confeſſis ibid.
De contrahenda, vel committenda ſtipulatione li. 8.
Creditorem evictionem non debere ibid.
De crimine peculatus li.9.
De cuſtodia reorum ibid.
De crimine ſacrilegii ibid.
De crimine expilatæ hæreditatis ibid.
De crimine ſtellionatus ibid.
De calumniatoribus ibid.

Trium Librorum Codicis,

De conveniendis fiſci debitoribus li. 10.
De capiendis, & diſtrahendis pignoribus tributorum ibid.

De canone largitionalium titulorum ibid.
De condititio publicis horreis ibid.
De collatione donatorum, vel revelatorum, aut translatorum ibid.
De collatione eris ibid.
De decurionibus, & filiis eorum.
De claſſicis li.11.
De curialibus urbis Romæ ibid.
De collegiatis ibid.
De canone frumentario urbis Romæ ibid.
De capitatione civium cenſibus eximenda ibid.
De colonis paleſtinis ibid.
De colonis tracenſibus ibid.
De colonis illiricianis ibid.
De cenſibus, cenſitoribus, equatoribus, & inſpectoribus ibid.
De collatione fundorum patrimonialium, & emphyteoticorum ibid.
De conductoribus, & procuratoribus prędiorum fiſcalium ibid.
De collatione fundorum fiſcalium, vel rei privatæ, vel dominicæ, vel civitatis, vel templi ibid.
De cypreſſis ex luco damnenſi, vel perſeis per Ægyptum non excidendis ibid.
De conſulibus, & non ſpergendis ab his pecuniis, & de præfectit, & magiſtratibus, & primiceriis militum li.12.
De militibus conſiſtorianis ibid.
De comitibus, & tribunis ſcholarum;
De comitibus rei militaris ibid.
De comitibus, & archiatris ſacri palatii ibid.
De comitibus, qui procuratorem petunt ibid.
De curiolis ibid.
De caſtrenſi omnium palatinorum peculio ibid.
De caſtrenſi peculio militum præfecti annonarum ibid.
De commeatu ibid.
De curſu publico, & angariis, & perangariis ibid.
De coarctalibus principibus ibid.
De defenſoribus civitatum li.1.

Codicis,

De diverſis reſcriptis, & pragmaticit ſanctionibus li.1.
De dolo malo li.2.
De dilationibus li.3.
De depoſito li.4.
De donationibus ante nuptias, & propter nuptias li.5.
De dotis commiſſione ibid.
De dote cauta non numerata ibid.
De donationibus inter virum, & uxorem ibid.
De divortio facto apud quem liberi morari debeant ibid.
De dividenda tutela ibid.
De diticia libertate tollenda li.7.
De diſtractione pignorum li.8.
De duobus reis ſtipulandis, & duobus reis promittendis ibid.
De donationibus, quæ ſub modo, vel conditione fiunt ibid.

Trium Librorum Codicis,

De delatoribus li.10.
De defenſoribus ibid.
De diſcuſſoribus ibid.
De decretis decurionum ſuper immunitate quibuſdam concedenda ibid.
De debitoribus civitatum li.11.
De diverſis prædiis urbanis, & ruſticanis templorum, & civitatum, & omnium redditu civili ibid.
De dignitatibus li.12.
De domeſticis, & protectoribus ibid.
De decanis ibid.
De deſertoribus, & occultatoribus ibid.
De diverſis officiis, & apparitoribus judicum, & probatoriis eorum ibid.

Codicis.

De emendatione li.1.
De Epiſcopis, & Clericis ibid.
De edendo li.2.
De epiſcopali audientia, & diverſis capitulis li.1.
De errore calculi li.2.
De errore advocatorum ibid.
Ex quibus cauſis alicui infamia irrogatur ibid.
Ex delictis defunctorum inquantum hæredes reſtitutionis conveniantur li.4.
De excitatoria actione ibid.
De eunuchis ibid.
De edilicijs actionibus ibid.
De eo, qui pro tutore negocia gerit li.5.
De executionibus, & temporibus eorum ibid.
De excuſationibus veteranorum ibid.
De executione rei judicatæ li.7.
De edicto ſucceſſorio li.6.
De edicto Divi Adriani tollendo ibid.
De ædificiis privatis li.8.
Etiam ob chirographiam pecuniam pignus teneri poſſe ibid.
De exceptionibus, ſive præſcriptionibus ibid.
De evictionibus li.8.
De emancipationibus liberorum ibid.
De exhibendis, vel tranſmittendis reit li.9.
De emendatione ſervorum ibid.
De emendatione propinquorum ibid.

Trium Librorum Codicis.

De exactionibus li.1.
De excuſationibus munerum ibid.
De excuſationibus artificum ibid.
De expenſis ludorum li.11.
De equeſtri dignitate li.12.
De exactione, & translatione militarium annonarum ibid.
De executionibus, & exactiooibus ibid.
De erogatiooe militaris annonæ ibid.

Codicis.

De filiofamilias li.2.
De fidejuſſoribus minorum ibid.
De formulis ibid.

De

De feriis li.3.
Familiæ herciſcundæ ibid.
Finium regundorum ibid.
De fide inſtrumentorum li.4.
De fundo dotali li.5.
De fidejuſſoribus tutorum ibid.
De fugitivis ſervis li.6.
De furtis, & ſervo corrupto ibid.
De fideicommiſſis ibid.
De falſa cauſa adjecta legato, vel fideicommiſſo ibid.
De fideicommiſſariis libertatibus li.7.
De fructibus, & litis expenſis ibid.
De fidejuſſoribus, & mandatoribu. li.8.
De famoſis libellis li.9.
De falſa moneta ibid.

Trium Librorum Codicis.

De fide inſtrumentorum, & jure haſtæ fiſcalis li.10.
De fiſcalibus uſuris ibid.
De filiisfamilias, & quemadmodum pater pro his teneatur ibid.
De frumento Urbis Conſtantinopolis li.11.
De frumento Alexandrino ibid.
De fabricenſibus ibid.
De fundis limitoſis, & terris, & paludibus, & paſcuis ibid.
De fundis patrimonialibus, & ſaltuenſibus, & emphyteuticis ibid.
De fugitivis colonis patrimonialibus, & emphyteoticis ibid.
De fundis Reipublicæ, & ſaltibus divinæ domus ibid.
De fundis, & ſaltibus rei dominicæ ibid.
De filiis officialium militarium, qui moriuntur in bello ibid.

Codicis.

De generali abolitione li.9.

Trium Librorum Codicis.

De gladiatoribus li.11.
De grege dominico ibid.

Codicis.

De Hæreticis, & Manichæis, & Samaritanis li.1.
De his qui ad Eccleſiam confugiunt ibid.
De his qui in Eccleſiam manumittuntur ibid.
De his qui ad ſtatuam confugiunt ibid.
De his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt li.2.
De his qui vi metus, vel cauſa fiunt ibid.
De his qui veniam ætatis impetraverunt li.3.
De hæreditate vel actione vendita li.4.
De hæredibus tutorum.
De hæredibus inſtituendis, & quæ perſonæ non poſſint inſtitui li.6.
De his quibus ut indignis hæreditates auferuntur ibid.
De his quæ penè nomine in teſtamento vel codicillo relinquuntur ibid.
De his quæ ſub modo legati, vel fideicommiſſi relinquuntur ibid.
De his quibus ante apertas tabulas hæreditates tranſmittuntur ibid.
De his qui ante Domino manumittuntur li.7.
De his qui propter metum à ſimonia Judicis non appellaverint ibid.
De his qui in primorum creditorum loco ſuccedunt li.8.
De his qui accuſare non poſſunt.
De his qui præſentes, & liberos occidunt li.9.
De his qui ſibi aſcribunt aliquod in teſtimonio li.9.
De his qui latrones, vel aliis criminibus reos occultaverunt ibid.

Trium Librorum Codicis.

De his qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt li.10.
De his qui ſe defendunt ibid.
De honoribus, vel muneribus non continuandis inter patrem & filium, & de intervallis ibid.
De his qui ſponte munera publica ſuſcipiunt ibid.
De his qui à Principe vacationem acceperunt ibid.
De his qui numero liberorum vel paupertate excuſationem meruerunt ibid.
De his qui non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt ibid.
De his qui exilio dati vel ordine ſunt remoti, ibid.
De his quæ ex publica collatione illata ſunt non uſurpandis ibid.
De honoratorum vehiculis ibid.
De his qui ex officio, quod adminiſtraverunt, conveniuntur li.11.
De his qui in ſacro palatio li.12.

Codicis.

De Judæis, & Cælicolis li.1.
De juris, & facti ignorantia ibid.
De Juſtiniano codice confirmando li.1.
De in jus vocando li.2.
De in integum reſtitutionibus minorum 25. annis ibid.
In quibus cauſis reſtitutio in integrum neceſſaria non ſit ibid.
In integrum reſtitutione poſtulata ne quid novi fiat ibid.
De jurejurando propter calumniam dando ibid.
Invitus nemo agere, vel accuſare cogatur li.3.
De judiciis ibid.
De juriſdictione omnium Judicum ibid.
In quibus cauſis militantes ibid.
De inofficioſo teſtimonio ibid.
De inofficioſis dotibus ibid.
De jure emphyteotico li.4.
De jurejurando ibid.
De inceſtis, & inutilibus nuptiis li.5.
De interdicto matrimonio inter pupillam, & tutorem, ſeu curatorem, liberoſque eorum ibid.
De jure dotium ibid.

In quibus cauſis tutorem habenti tutor, vel curator dari ibid.
De in litem dando tutore, vel curatore ibid.
De in litem jurando ibid.
De inſtitutionibus, & ſubſtitutionibus li.6.
De jure aureorum annulorum ibid.
De impuberum, & aliis ſubſtitutionibus ibid.
De jure deliberandi, & de adeunda, & acquirenda hæreditate ibid.
De indicta viduitate ibid.
De interdicta libertate.
De ingenuis, & manumiſſis li.7.
In quibus cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio ibid.
De interdictis li.8.
In quibus cauſis pignus tacitè contrahatur ibid.
De jure dominii impetrando ibid.
De inutilibus ſtipulationibus ibid.
De ingratis liberis ibid.
De infantibus expoſitis ibid.
De injuriis li.9.
De infirmandis pœnis cælibatis li.8.
De jure liberorum ibid.

Trium Librorum Codicis.

De jure fiſci li.10.
De indictionibus ibid.
De imponenda lucratis deſcriptione ibid.
De incolis, & ubi quis domicilium habere videtur.
Et de his, qui ſtudiorum cauſa in alia civitate degunt ibid.
De infantibus ibid.
De hyrenarchis.
De immunitate nemini concedenda ibid.
De jure reipublicæ li.11.
In quibus cauſis coloni cenſiti dominos accuſare poſſunt ibid.

Codicis.

De legibus, & conſtitutionibus principum, & edictis li.1.
De litis conteſtatione li.3.
De lege acquilia ibid.
De locato, & conducto li.4.
De legitima tutela ibid.
De libertis, & eorum liberis li.6.
De liberis præteritis, & exhæredatis ibid.
De legatis ibid.
De legitimis hæredibus ibid.
De lege fuſia tollenda li.7.
De latina libertate tollenda ibid.
De liberali cauſa ibid.
De liberis exhibendis li.8.
De luitione pignoris ibid.
De litigioſis ibid.
De latoribus.

Trium Librorum Codicis.

De libertinis li.10.
De legationibus ibid.
De luſtralis auri collatione li.11.
De locatione prædiorum civilium, vel fiſcalium ibid.

De locorum, & itinerum cuſtodia li.12.
De lucris advocatorum, & concuſſionibus officiorum ibid.

Codicis.

De mandatis principum li.1.
De modo mulctarum, quæ à judicibus infliguntur ibid.
De magiſtratibus municipalibus ibid.
Mandati li.4.
De monopolio ibid.
De magiſtratibus conveniendis li.5.
De mortis cauſa donatione li.8.
De mulieribus, quæ ſervis propriis ſe agunt li.9.
De maleficis, & mathematicis ibid.
De mutatione nominis ibid.

Trium Librorum Codicis.

De municipiis, & originariis li.10.
De muneribus patrimoniorum ibid.
De mulieribus in quo loco munera ſexui congruentia, & honores agnoſcant ibid.
De metallariis, & metallis, & procurationibus metallorum li.11.
De murilegulis, & ginevariis li.11.
De metropoli baptizata ibid.
De medicamentis validis ibid.
De manna ibid.
De mancipiis, & colonis matrimonialium, & ſaltuenſium, & emphyteoticorum fundorum ibid.
De magiſtris ſcrineorum li.12.
De militari veſte ibid.
De menſoribus ibid.
De metatis, & epidometicis ibid.

Codicis.

De novo codice componendo li.1.
Ne ſanctum baptiſma iteretur ibid.
Nemini licere ſignum Salvatoris Chriſti ibid.
Ne chriſtianum mancipium hæreticus habeat ibid.
Ne comitibus rei militaris, vel tribunis lavacra præſtentur ibid.
Ne nulli primæ ſuæ adminiſtratio. ibid.
Ne liceat potentioribus patrocinium li.2.
Ne fiſcus, vel reſpublica procurationem alicujus præſtet cauſæ ibid.
De negociis geſtis ibid.
Ne quis in ſua cauſa judicet li.3.
De noxalibus actionibus ibid.
Ne uxor pro marito li.4.
Ne filius pro patre ibid.
De non numerata pecunia ibid.
Ne ſervus pro ſuo ibid.
De nautico fœnore ibid.
De nundinis ibid.
Nova vectigalia inſtitui non poſſe ibid.
De nuptiis li.5.
Ne fidejuſſores, vel mandatores dotium dentur ibid.
De naturalibus, & legitimis liberis ibid.
Ne pro dote mulieri cujuſdam mariti bona abdicantur ibid.

Ne tutor, vel curator vectigal conducat ibid.
De neceſſariis, & ſervis hæredibus inſtituendis li.6.
Ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur.
De nudo jure quiritum tollendo ibid.
Ne rei dominicæ, vel templorum vendicatio temporis exceptione ſubmoveatur ibid.
De novationibus, & delegationibus li.8.
Ne liceat in una cademque cauſa tertio appellare li.7.
De nlli ageribus non rumpendis li.9.
Ne ſine juſſu principis liceat confiſcare ibid.

Trium Librorum Codicis.

Ne fiſcus rem quam vendidit, evincat li.10.
Ne opera à collatoribus exigatur ibid.
De navibus non excuſandis li.11.
De nummulariis, ſeu navalariis ibid.
Ne quid oneri publico imponatur ibid.
De naufragiis ibid.
Nulli licere in frenis, & ſellis margaritas, & ſmaragdos aptare ibid.
De nautis tibrinis ibid.
Ne quis liber actum reipublicæ agere cogatur ibid.
Ne ruſticam ad ullum obſequium ibid.
Non licere habitatoribus metrocomedæ ibid.
Negociatores ne militent li.12.

Codicis.

De officio præfecti prætorio orientis, & illirici li.1.
De officio prefecti prætorio aphricæ ibid.
De officio præfecti urbis ibid.
De officio magiſtrorum militum ibid.
De officio quæſtoris ibid.
De officio magiſtri officiorum ibid.
De officio comitis ſacrarum largitionum ibid.
De officio comitis privatarum rerum ibid.
De officio proconſulis, & legati ibid.
De officio comitis ſacri patrimonii ibid.
De officio comitis orientis ibid.
De officio præfecti auguſtalis ibid.
De officio vicarii ibid.
De officio prætoris ibid.
De officio rectoris provinciæ ibid.
De officio præfecti vigilum ibid.
De officio civilium judicum ibid.
De officio militarium judicum ibid.
De officio ejus, qui gerit vicem præſidis ibid.
De officio præfecti annonæ judicum diverſarum militarium ibid:
De officio diverſorum judicum ibid.
De officio judicum Alexandriæ ibid.
De ordine judiciorum li.3.
De operis libertorum li.6.
De obſequiis patrono præſtandis ibid.
De ordine cognitionum li.7.
De operis novi nunciatione li.8.
De operibus publicis ibid.

Trium Librorum Codicis.

De obligatione votorum li.12.
De omni agro deſerto, & quando ſteriles cum ſervilibus imponuntur li.11.

Codicis.

De paganorum ſacrificiis, & templis li.1.
De precibus imperatori offerendis ibid.
De pactis li.2.
De poſtulando ibid.
De procuratoribus ibid.
De pedaneis judicibus li.3.
De plus petitionibus ibid.
De petitione hæreditatis ibid.
De probationibus li.4.
De pignoratitia actione ibid.
Plus valere quod agitur, quam quod ſimulatè concipitur ibid.
Per quas perſonas nobis acquiritur ibid.
De prohibita ſequeſtratione.
Pro ſocio pecuniæ ibid.
De iis, qui filios diſtraxerunt ibid.
De periculo, & commodo rei venditæ ibid.
De pactis inter emptorem, & venditorem ibid.
De pactis conventis tam ſuper dotem, quam ſuper ante nuptias donationem li.5.
De periculo tutoris, & curatoris ibid.
De prædiis, & aliis rebus minorum ſine decreto non obligandis, vel alienandis ibid.
De poſthumis hæredibus inſtituendis li.6.
De periculo ejus, qui libertatem meruit li.7.
De præſcriptione longi temporis ibid.
Pro quibus cauſis ſervi accipiunt præmium libertatis ibid.
De pœna judicis, qui malè judicavit ibid.
De privilegio fiſci ibid.
De privilegio dotis ibid.
De præcario li.8.
De publicis operibus.
De pignoribus ibid.
De prætorio pignore ibid.
De partu pignoris, & omni cauſa ibid.
De pactis pignorum ibid.
De patria poteſtate ibid.
De poſtliminio redemptis, & ab hoſtibus reverſis ibid.
De privatis carceribus inhibendis li.9.
De pœnis ibid.
Pœnis fiſcalibus creditores præferri li.10.
De petitis bonorum ſublatis ibid.
De prædiis ſine decreto non alienandis ibid.
De præbendo ſalario ibid.
De profeſſoribus, & medicis ibid.
De periculo ſucceſſorum parentis ibid.
De ponderatoribus, & auri illatoribus ibid.
De potioribus ad munera nominandis ibid.
De prædiis, & omnibus rebus naviculariorum li.11.
De privilegiis corporatorum urbis Romæ ibid.
De periculo nominatorum ibid.
De paſtoribus ibid.
De paſcuis publicis, & privatis ibid.
De periculis eorum, qui pro magiſtratibus intervenerunt ibid.

De

De prædiis damiacis, vel dominicis ibid.
De privilegiis domus auguſtæ, vel rei privatæ ibid.
De palatiis, & domibus ibid.
De præfectis prætoriis ſacræ urbis li.2.
De prætoribus, & honore præfecturæ li.12.
De præpoſitis ſacri cubiculi, & de omnibus cubiculariis, & privilegiis eorum li.12.
De primicerio, & ſecundocerio,& notariis li.12.
De præpoſitis librorum li.12.
De profeſſoribus, qui in urbe Conſtantinopoli docentes ex lege meruerunt comitatitiam li.12
De præpoſitis ſacrorum ſcriniorum li.12.
De principibus agentium in rebus li.12.
De privilegiis eorum, qui in ſacro palatio militant li.12.
De privilegiis ſcholarum li.12.
De palatinis li.12.
Publicæ lætitiæ,vel conſulum nunciationes li.12
De perfectiſſima dignitate li.12.
De primipilo li.12.

Codicis.

Quando libellus principi datus litis conteſtationem facit li.1.
Qui, & adverſus quos reſtitui in integrum non poſſunt.
Qui per procuratorem.
Quibus ex cauſis majores in integrum reſtituuntur li.2.
Qui pro ſua juriſdictione judicem dare, vel dari poſſunt li.3.
Qui legitimam in judiciis perſonam habent, vel non li.3.
Quando inter pupillos, & viduas li.3.
Quando ſine judice liceat ſe vindicare li.3.
Quibus ex cauſis militantes li.3.
Quando fiſcus, vel privatus li.4.
Quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt negotium geſſum eſſe dicitur li.4.
Quæ res vendi non poſſunt li.4.
Quæ exportari non debent li.4.
Quando licet ab emptione recedere li.4.
Qui petant tutores, vel curatores li.5.
Qui dare tutores,vel curatores poſſunt, vel non poſſunt li.5.
Quando mulier tutelæ officio fungi poteſt li.5.
Quando ex facto tutoris, vel curatoris minores agere, vel conveniri poſſunt li.5.
Quando tutores, vel curatores eſſe deſierit li.5.
Qui numero liberorum ſe excuſant li.5.
Qui facere teſtamenta poſſunt, vel non li.6.
Qui ætate li.5.
Qui morbo li.5.
Qui tutelarum numero li.5.
Quando decreto opus non eſt li.5.
Qui admitti ad bonorum poſſeſſionem poſſunt, & infra quod tempus li.6.
Quando non petentium partes petentibus accreſcunt li.6.
Quando dies legati, vel fideicommiſſi cedat li.6.
Quemadmodum teſtamenta aperiuntur li.6.
Qui manumittere non poſſunt li.7.
Qui non poſſunt ad libertatem pervenire li.7.
Quibus ad libertatem proclamare non licet li.7.
Quibus non objicitur longi temporis præſcriptio li.7.
De quadriennii præſcriptione li.7.
Quomodo, & quando judex ſententiam debeat proferre li.7.
Quibus res judicata non nocet li.7.
Quando provocare neceſſe non eſt li.7.
Quorum appellationes non recipiuntur li.7.
Quorum bonorum li.8.
Qui bonis cedere poſſunt li.7.
Quæ res pignori obligari poſſunt li.8.
Quorum legatorum li 8.
Qui potiores in pignore habeantur li.8.
Quibus cauſis pignus tacitè contrahitur li.8.
Quando debitores venditorem pignoris impedire poſſint.
Quæ ſit longa conſuetudo li 8.
Quando civilis actio præjudicet criminali li.9.
De quæſtionibus li 9.
Quando, & quibus quarta pars debetur ex bonis li. 10.
Quemadmodum civilia munera judicantur li. 10
De quibus muneribus, vel præſtationibus nemini liceat excuſare li. 10.
Qui ætate li. 10.
Qui morbo ſe excuſant li.10.
Quibus muneribus excuſantur, hi qui poſt impletam militiam,vel advocationem per provincias ſuis commodis vacantes commorantur li.11
Et de privilegiis eorum.
Et de conductionibus vectigalium fiſci.
Quo quis ordine conveniatur li.11.
De quæſtoribus, & magiſtris officiorum li.12.
Qui militare poſſunt vel non, & de ſervis ad militiam vel dignitatem aſpirantibus, & ut nemo, vel duplici militia, vel dignitate, & militia utatur ſimiliter li.12.
Qui accuſare non poſſunt li.9.
De reſtitutionibus minorum qui fiunt in integrum li.2.
De reputationibus qui fiunt in judicio ibid.
De reſtitutione militum ibid.
De receptis, & arbitris ibid.
De rei vendicatione in integrum li.3.
De religioſis, & ſumptibus funerum ibid.
De rebus creditis, & jurejurando li.4.
De rebus alienis non alienandis ibid.
De reſcindenda venditione ibid.
De rem alienam gerentibus ibid.
De rerum permutatione, & præſcriptis verborum actione ibid.
De rei uxoriæ actione ex ſtipulatu li.5.
De repudiis, & divortiis rerum amotarum ibid.
De repudianda bonorum poſſeſſione li.6.
De re judicata li.7.
Res inter alios acta vel judicata aliis non nocitur li.7.
De relationibus ibid.
De revocandis his qui in fraude creditorum alienata ſunt li.8.
De remiſſione pignorum ibid.
De ratiociniis operum ibid.
De revocandis his quæ in fraudem ibid.
De revocandis donationibus ibid.
De raptu virginum ſeu viduarum necnon & monialium li.9.

De requirendis reis ibid.

Trium Librorum Codicis.

De reis poſtulatis li. 10.
De re militari li. 11.
De erogatione militari.

Codicis.

De ſumma Trinitate, & Fide Catholica li. 1.
De ſacroſanctis Eccleſiis, & rebus, & privilegiis earum ibid.
De ſenatuſconſultis ibid.
Si contra jus, vel utilitatem publicam aliquod fuerit poſtu. ibid.
De ſtatuis, & imaginibus ibid.
De Sacrificiis Paganis, & Templis ibid.
Si tutor, vel curator intervenerit li. 2.
Si in communi eademque cauſa in integrum reſtitutio poſtuletur ibid.
Si adverſus rem judicatam ibid.
Si adverſus venditionem ibid.
Si adverſus venditionem pignoris ibid.
Si adverſus donationem ibid.
Si adverſus libertatem ibid.
Si adverſus tranſactionem ibid.
Si adverſus ſolutionem à debitore ibid.
Si adverſus dotem ibid.
Si adverſus delictum ibid.
Si adverſus uſucapionem ibid.
Si adverſus fiſcum ibid.
Si adverſus creditorem ibid.
Si ut ſe ab hæreditate abſtineat ibid.
Si omiſſam hæreditatem ibid.
Si minor ſe majorem dixerit ibid.
Si ſæpius in teſtimonio in integrum poſtuletur ibid.
Si major factus ratum habuerit ibid.
De ſatiſdando ibid.
De ſportulibus, & ſumptibus, & diverſis judiciis faciendis li. 3.
De ſervitutibus, & aqua ibid.
Si certum petatur li 4.
De ſuffragio ibid.
Si ſervus emiſſè mandaverit ibid.
De ſequeſtratione pecuniæ prohibita.
Si propter publicas penſiones venditio fuerit celebrata li 4.
Sine cenſu, & reliquiis fundum comprari non poſſe ibid.
Si quis alteri, vel ſibi ibid.
Si ſervus exportandus venerit ibid.
Si mancipium ita venerit ne proſtituatur ibid.
Si mancipium ita fuerit alienatum ut manumittatur ibid.
De ſponſalibus li. 5.
Si rector pronuntie. ibid.
Si quicumque præditus poteſtate, vel ad eum pertinentes ad ſuppoſitarum iuriſdictionis ſuæ aſpirare tentaverit nuptias ibid.
Si nuptiæ ex reſcripto petantur ibid.
De ſecundis nuptiis ibid.
Si ſecundò nupſerit mulier ibid.
Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur ibid.
Si conſtante matrimonio dos ſoluta fuerit ibid.
Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus unus agere vel conveniri poſſit ibid.
De ſuſpectis tutoribus vel curatoribus ibid.
Si magiſter indemnitatem promiſerit ibid.
Si contra magiſtris voluntatem tutor datus ſit ibid.
Si tutor non geſſit ibid.
Si ex falſis allegationibus ſe excuſaverit ibid.
Si tutor Reipublicæ cauſa abierit ibid.
Si quis ignorans rem minoris eſſe ſine decreto comparaverit ibid.
Si major factus ſine decreto factam alienarionem confirmaverit ibid.
De ſervis fugitivis li. 6.
Si in fraudem patroni à liberto alienato facta ſit ibid.
Si quis aliquem teſtari prohibuerit vel coegerit ibid.
Si omiſſa cauſa teſtamenti ibid.
De ſervis, & legitimis liberis ibid.
De ſervo pignori dato manumiſſo li. 7.
De ſervis Reipublicæ manumittendis ibid.
De ſenatuſconſulto claudiano tollendo ibid.
De ſententils præfectorum prætorio ibid.
De ſententiis ex periculo recitandis ibid.
De ſententiis, & interlocutionibus judicum.
De ſententia quę ſine certa quantitate fertur li. 7
De ſententiis quæ pro eo quod intereſt proferuntur li. 7.
Si à non competere Judice ſententia lata eſſe dicatur li 7.
Sententiam reſcindi non poſſe li. 7.
Si plures una ſententia condemnentur li. 7.
Si ex falſis inſtrumentis li. 7.
Si pendendente applicatione mors intervenerit li. 7.
Si unus ex pluribus appellaverit li. 7.
Si de momentanea poſſeſſione fuerit appellatum li. 7.
Si per vim, vel alio. li. 8.
Si aliena res pignori obligata ſit li. 8.
Si antiquior creditor pignus vendiderit li. 8.
Si communis res pignori data ſit li. 8.
Si in cauſa judicati pignus captum ſit li. 8.
Si pignus pignori datum ſit li. 8.
Si ex vendito pignore agatur li. 8.
Si unus ex pluribus hæredibus creditoris vel debitoris partem ſuam ſolverit li. 8.
Si pignoris conventionem numerando ſconſecuta non ſit li. 8.
De ſolutionibus, & liberationibus li. 8.
Si quis imperatori maledixerit li. 9.
Si quis eam cum tutor fuerit ſtupraverit li. 9.
De ſepulcro violato li. 9.
De ſeditioſis li. 9.
De ſententiam paſſis, & reſtitutis li. 9.

Trium Librorum Codicis.

De ſententiis adverſus fiſcum latis retractandis li. 10.
De ſuperindicto li. 10.
De ſuperexactionibus li. 10.
Si ſervus aut libertus ad decurionatum aſpiraverit li. 10.

Si

Si curialis relicta civitate rus habitare maiuerit li.10.
Si propter inimicitiam creando facta ſit li.10.
De ſumptuum recuperatione li.10.
De ſuſceptoribus præpoſitis, & archariis li.10.
De ſvariis, & ſuſceptoribus vini, & cæteris corporatis li.11.
De ſtudiis liberalibus Urbis Romæ, & Conſtantinopolis li.11.
Sumptus invicti muneris ad omnes pertinere collegas li.11.
De ſpectaculis, & ſcenis, & lenonibus li.11.
De ſilentiariis, & decurionibus eorum li.12.
De ſtratoribus li.12.
De ſalgamo hoſtibus non præbendo li.12.

Codicis.

De tranſactionibus li.2.
De temporibus in integrum reſtitutionis li.3.
De teſtibus li.4.
De tutelis li 5.
De tutoribus, & curatoribus illuſtrium li.5.
De teſtamentaria tutela li. 5.
De tutore, vel curatore qui non ſatiſdedit li.5.
De teſtimonio militis.
De teſtis, & quemadmodum teſtamentum ordinentur li.6.
De temporibus, & reparatoribus appellationum li.7.
De teſtamentaria manumiſſione li.7.
De tabulis exhibendis li.8.

Trium Librorum Codicis.

De theſauris li.10.
De tabulariis, ſcribis, & olographis li.10.
De tyronibus li.11.
De tractatoriis, & ſtatutis li.12.

Codicis.

De veteri jure enucleando li.1.
Ut lite pendente, vel poſt provocationem li.1.
Ut omnes tam civiles quàm militares Judices li.1.
Ut qui deſunt Advocati prætium Judex ſupplest li.2
Ut nemo privatus titulos li.2.
Ut nemini ſignum imprimere liceat ſine auctoritate Judicis li.2.
Ubi & apud quos cognitio reſtitutionis habenda eſt li.2.
Ut nemo invitus agere vel accuſare cogatur li.2.
Ubi de criminibus agi oportet li.3.
Ubi fideicommiſſum peti oporteat li.3.
Ubi conveniatur qui certo loco dare promiſit li.3.
Ubi de poſſeſſione agi oporteat li.3.
De uſufructu, & habitstione li.3.
Ubi in rem actio exerceri debetur li.3.
Ubi de hæreditate agitur li.3.
Ubi agi debetur de ratiociniis tam publicis, quàm privatis.
Ubi quis de curiali vel cohortali aliave conditione conveniatur li.3.
Ubi ſtstus cauſa agi debeat li.3.
Ubi Senatores, vel clariſſimi li.3.
Ubi cauſæ fiſcales li.3.
Ut actiones ab hærede, & contra hæredes incipiant li.4.
De uſufructu, & miniſterio ſervorum li.4.
De uſuris li.4.
De vectigalibus, & commiſſis li.4.
Ubi petantur tutores vel curatores li.5.
Ubi tutor cauſæ poſt pubertatem aſſiſtit. li.5.
Ubi pupilli educentur. li.5.
De uſuris pupillaribus li.5.
Undè liberi li.6.
Undè legitimi, & undè cognati li.6.
Unde vir, & uxor li.6.
De verborum, & rerum ſignificatione li.6.
De uſuris, & fructibus legatorum, vel fideicommiſſorum li.6.
Ubi de poſſeſſione legatorum vel fideicommiſſorum ſervandorum cauſa committatur li.6.
De uſucapione pro emptore li.7.
De uſucapione pro donato li.7.
De vindicta, & libertate li.7.
De uſucapione pro dote li.7.
De uſucapione transformanda li.7.
De uſucapione pro hærede li.7.
Undè vi li.8.
Uti poſſidetis li.8.
Vi bonorum raptorum li.9.
De vilis aggeribus rumpendis li.9.
Ut intra certum tempus criminale quando agatur li.9.

Trium Librorum Codicis.

De venditione rerum fiſcalium li.10.
Ut nemini liceat in emptione ſpērum ſe excuſare. & de munere ſicomeæ li.10.
De vacatione publici muneris li.10.
De veſtibus oblobaris, & auratis li.11.
De veteris numiſmatis poteſtate li.11.
Ut cenſibus pro æquitatoribus.
De vendendis rebus civitatis li.11.
De venatione ferarum li.11.
Ut nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat vices li.11.
Ut nullus ex Vicariis ex alienis Vicariorum vitæ teneatur li.11.
Ut dignitatum ordo ſervetur li.12.
De veteranis li.12.

Incipiunt Rubricæ Authenticorum.

De adminiſtrandis officiis in ſacris appellationis colla.3.
De appellationibus, & in quibus tempora debeat appellari colla.4.
Apud quos oporteat cauſas dicere monachis coll.6.
De armis colla. 6.
De appellationibus colla.8.
De adminiſtrationibus colla.7.
De alienatione, & emphytheuſi locatæ, & hypotheſis, & aliis diverſis contractibus colla.9.
Conſtitutio Juſtiniani ad præfectum prætorii colla.1.

De conſulibus colla.4.
Conſtitutio quæ ex aſcriptitio, & libera natos liberos eſſe vult colla.5.
De conſanguineis, & uterinis fratribus coll. 6.
De collationibus, & aliis capitulis colla 9.
De defenſoribus civitatum colla.2.
De depoſito colla 7.
De duobus reis promittendis colla.7.
De eccleſiaſticarum immobilium rerum alienatione, & ſolutione coll 4.
De exhibendis, & introducendis reis col.5.
De executionibus, & quæ conveniuntur, & reconveniuntur colla.7.
De qualitate dotis, & propter nuptias donationis colla.7.
De eccleſiaſticis titulis colla.9.
De fidejuſſoribus, & mandatoribus, & ſolutionibus colla.1.
De filiis ante dotalia inſtrumenta natis colla. 3.
De his qui ingrediuntur ad appellationem colla.5.
Hi qui obligatos ſe habere res prohibent minorum colla.6.
De his qui ingrediuntur monaſterium, & ſubſtantiis eorum colla.6.
De hæredibus ab inteſtato venientibus colla 9.
Jusjurandum quod præſtatur ab his qui adminiſtrationem accipiunt colla 2.
De inceſtis, & nephariis nuptiis colla.3.
De jurejurando à moriente præſtito propter menſuram ſubſtantiæ ſuæ colla.5.
De judicibus colla.6.
De immenſis donationibus in filios factis col.7.
In medio litis non fieri ſacras formas colla.8.
De interdictis collegiis hæreticorum colla.9.
De lenonibus colla.3.
De litigioſis, & de decima parte litis colla.8.
De monachis col.a.1.
De mandatis principum colla.3.
De menſura ordinandorum Clericorum coll.3.
De non eligendo ſecundo nubentes mulieres coll.1.
De non alienandis aut permutandis Eccleſiæ rebus immobilibus colla.2.
De nuptiis colla.4.
Nullum credentem agricolæ tenere illius terras & quantam debeat uſuram dare colla.4.
Neque virum quod ex dote ejus, nec mulierem ex ſponſalitia largitate lucrum proprium habere colla 8.
De privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præſtandis colla.8.
Quo oporteat Epiſcopos, & reliquos Clericos ad ordinationem duci, & de expenſis Clericorum colla.1.
Quibus modis naturales filii efficiuntur legitimi colla 6.
De quæſtore.
Quæ ex dignitatibus aliis ab Epiſcopatu liberet filium à patria poteſtate colla.7.
Quibus modis naturales efficiuntur ſui colla.7.
De referendariis palatii colla.3.
De reſtitutionibus colla.4.
De reſtitutione fideicommiſſi colla.9.
De raptu mulierum quæ raptoribus nupſerunt colla.9.
Scenicas non ſolum ſi fidejuſſorem, ſed etiam ſi jusjurandum dederunt ſine periculo recedere colla.5.
De ſanctiſſimis, & reverendiſſimis Epiſcopis, Clericis, & Monachis colla.5.
De triente, & ſemiſſe, & ſucceſſionibus filiorum, & nepotum naturalium colla.3.
De tabellionibus colla 4.
De teſtibus colla.7.
De tempore non ſolutæ pecuniæ ſuper dote.
De teſtamentis imperfectis à præſentibus in filios factis colla.8.
Ut determinatus ſit numerus Clericorum ſanctiſſimæ majoris Eccleſiæ colla.1.
Ut Judices ſine quoque ſuffragio fiant colla.2.
Ut Eccleſia Romana centum annorum habeat præſcriptionem.
Ut nullus intuens agricolæ teneat ejus terras colla.5.
Ut ponatur nomen Imperatoris in inſtrumentis colla.5.
Ut decreto eccleſiaſticarum rerum commutationes fiant.
Ut non fiant pignorationes pro aliis perſonis.
Ut ea quæ ſunt inſinuata ſuper Clericis in majori Eccleſia dentur.
Ut Clerici qui recedunt aliis pro eis ſurrogatis præbeant ſurrogatis emolumenta.
Ut in privatis domibus ſacra non fiant myſteria.
Ut defuncti, ſeu funera eorum non injurientur à creditoribus.
Ut immobilia ante nuptiales donationes.
Ut factæ novæ conſtitutiones poſt inſinuationes earum poſt duos menſes valeant.
Ut nullus fabricet oratorii domos præter voluntatem Epiſcopi.
Ut ab illuſtribus, & qui ſuper eam dignitatem ſunt.
Ut ordinariæ præfecturæ urbanæ.
Ut omnes obediant Judicibus Provinciarum.
Ut non litigetur contra matrimonium colla.6.
Ut liberi de cætero aureo non egeant annulo.
Ut Clerici apud Epiſcopos proprios conveniantur.
Ut ſine prohibitione matres debitrices, & creditrices tutelam minorum gerant colla.7.
Ut ex actione inſtantis dotis primæ & ſecundæ viro ad ſecunda vota migrante præponantur ex prima, vel ex priori matri filii colla.7.
Ut nec miles, nec fœderatus colla.8.
Ut divinæ juſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſi quæſtores.
Ut cum de appellatione cognoſcitur ſecundùm illas leges debeat judicari quæ tempore datæ ſententiæ obtinebant.
Ut liceat matri, & aviæ, & aliis parentibus poſt legitimam partem liberis derelictam quando voluerint facultatem.
Ut ſponſalitia largitas ſpiritualis contractus ſit colla.9.
Ut litigantes jurent, quod non promiſerunt dare judicibus, nec dabunt.
Ut fratrum filii ſuccedant pariter ad imitationem fratrum.
Ut nulli judici liceat habere loci ſervatorem, niſi in certis cauſis.

Ut differentes Judices audire interpellantium allegationes compellantur.
De uſuris nauticis.

Incipiunt Rubricæ de uſu Feudorum.

DE alienatione feudi.
An maritus ſuccedat uxori in beneficio.
Apud quem, vel quos controverſia feudi.
An removeri debeant teſtes.
An mutus, vel alius imperfectus.
An ille qui interficit fratrem domini ſui.
De alienatione feudi paterni.
An agnatus, vel filius defuncti.
An apud judicem, vel dominum.
De beneficiu fratris, & qualiter frater.
De beneficio fœminæ.
De controverſia inveſtituræ.
De contentione inter dominum, & vaſallum.
De contentione inter dominum, & fidelem.
De inveſtitura feudi.
De contentione inter me, & dominum.
Conſtitutiones domini lotharii feudorum.
De controverſia feudi inter pares terminanda.
De controverſia inter dominum emphytheuſis, & vaſallum.
De conſuetudine recti feudi.
De Clerico, qui inveſtituram facit.
De capitulis conradi.
De controverſia inter maſculum, & fœminam.
De controverſia inter dominum, & emptorem.
De capitaneo, qui curiam vendidit.
De controverſia inter vaſallum, & alium de beneficio.
Conſtitutiones domini Federici.
Epiſcopum, vel abbatem, vel abbatiſſam, vel dominum plebis feudum dare non poſſe.
Deo eo qui finem fecit agnato de feudo paterno
Deo eo qui ſibi, & hæredibus ſuis maſculis, & fœminis inveſtituram acceperit.

Hic finitur lex deinde conſuetudine legis incipiunt.

IMperator lotharius.
De inveſtitura de re aliena facta.
De inveſtitura quam Titius cœpit à Sempronio.
De inveſtitura in maritum facta.
De inveſtitura apud pares curiæ terminanda.
In quibus cauſis feudum amittatur.
De lege conradi.
De votis feudorum.
De milite vaſallo, qui contumax eſt.
De minimis valvaſoribus.
Mutus, vel alius imperfectus feudum retineat
De natura feudi.
De nova fide formata.
De natura ſucceſſionis feudi.
De notis feudorum.
De pace juramento firmanda.
Per quos fiat inveſtitura, & per quos reſtituatur.
De pace tenenda, & ejus violatoribus.
De prohibita alienatione per lotharium.
De prohibita feudi alienatione per Federicum.
De pugna.
Qui feudum dare poſſunt.
Qui ſucceſſores feudum.
Quo tempore miles inveſtituram petere debeat
Quibus modis feudum amittatur.
Qui ſucceſſores teneantur.
Quemadmodum feudum ad filiam pertineat.
Quibus modis feudum conſtitui poteſt.
Quid ſit inveſtitura.
Quid præcedere inveſtituram debeat fidelitas.
Qualiter vaſſallus jurare debeat fidelitatem.
Qualiter olim feudum poterat alienari.
Quis dicatur Dux, Marchio.
Quæ fuit prima cauſa beneficii amittendi.
Qui teſtes ſunt neceſſarii ad probandam novam inveſtituram.
Quid juris ſit ſi poſt alienationem feudi.
Qualiter Dominus de proprietate privetur.
Quæ ſint regaliæ.
Quot teſtes ſunt neceſſarii ad probandum ingratitudinem.
De ſucceſſione feudi.
Si controverſia fuerit in inveſtitura.
Si Epiſcopus, vel Abbas, vel Abbatiſſa.
Si de inveſtitura inter Dominum, & vaſallum lis oriatur.
Si de feudo controverſia fuerit.
Si de feudo vaſſallus ab aliquo interpellatus fuerit, & Dominus eum defendere noluerit.
Si negatum fuerit beneficium à vaſallo.
Si vaſallus feudo privatur cui debeat deferri.
Si vaſallus feudi conditionem negaverit ex certa ſcientia.
De vaſallo decrepitæ ætatis qui feudum refutavit.
De vaſallo qui contra conſtitutionem lotharii feudum alienavit.

Expliciunt Rubricæ diverſorum Voluminum Juris Civilis ſecundùm ordinem Alphabeti à Fratre Aſteſano poſitæ, ſive compilatæ.

INCIPIT

INCIPIT TABULA

Totius hujus Operis, ſeu Summæ.

CUPIENS Ego Frater Aſteſanus compilator hujus Summæ ad honorem DEI. utilitati communi ſervire Tabulam iſtam ſuper eandem Summam, ſecundùm ordinem Alphabeti ſtudui componere, ut faciliùs quod quiſquam requiſierit in ea valeat invenire. Ad deſignandum autem locum, in quo quod quæritur, inveniatur; Poſui ut in pluribus tres numeros, per quorum primum oſtenditur quoto libro Summæ continetur, quod quæritur. Per ſecundum numerum oſtenditur quoto titulo libri ejuſdem, Per tertium quoto articulo tituli, nam ut in pluribus titulis in plures articulos dividitur, Interdum eſt, ſed raro ſubdividitur articulus in alios articulos, qui dici poſſunt ſubarticuli, quia ſubarticulo poſiti, & tunc additur quartus numerus per quem deſignatur quoto ſubarticulo haberi, quod quæritur. Quandoque etiam poſt ultimum numerum ponitur aliqua litera Alphabeti, ad deſignandum quod illa pars articuli in qua ponitur quod quæritur obtinet illum numerum inter partes articuli, vel ſubarticuli, quotum numerum obtinet illa litera inter literas Alphabeti. Attendendum autem quod hæc Tabula non eſt ſuper quæſtionibus, & ſuper aliis quæ principalitèr, & directè pertinent ad materias ipſorum titulorum, quia prudens Lector invento titulo conſiderans diſtinctionem, & ordinationem articulorum in principio tituli poſitam, illa ſtatim poterit reperire; & imo reputavi ſuperfluum hæc ea ponere; undè turbari non debet, ſi non ſingula reperit in Tabula, quæ in Summa iſta pertractatur. Non eſt etiam hæc Tabula ſuper vocabulis, quorum ſignificatio ponitur in ultimo titulo Summæ prædictæ, ſcilicet, qui eſt de ſignificationibus verborum, quia ſine aliqua alia Tabula ibi faciliter poterunt inveniri. Eſt autem hæc Tabula ſuper titulis ipſius Summæ, & ſuper aliis quæ in proſequendo materias titulorum tanguntur de aliis materiis. Et ſuper his de quibus poſſet dubitari, in quo titulo, vel articulo debeant requiri,

De Dictionibus incipientibus ab A

ABbas an poſſit facere donatorem li.3. tit.20. art.3.
Abbas unus non poteſt ſimiliter pluribus monaſteriis præeſſe li.6. tit.47. art.10. in fi.
Abbas onus aliquod non poteſt imponere prioratui dum vacat, nec in collatione ejus, nec in prioribus conſtitutis li.6. tit.47. art 5. circà principium.
Abbas poteſt licentiam dare monacho retinendi aliqua ſibi, quo ad uſum li.6. tit.47. art.9. e.
De benedictione Abbatum li.4. tit.14. art.1.
Utrum Abbas Eccleſiam quam accepit de manu Clerici retinere poſſit li.6. tit.37. art.6. e.
Utrum Abbas poſſit dare indulgentias li.5. tit.39. art.3.
Utrum Abbas præcipere poſſit aliquid contra obſervantias ſpirituales, vel carnales li.6. titul.47. ar 3. f. g.
Utrum Abbas retractare poſſit votum ſubditi li.1. tit.20 art.2. qu.3.
Abbas conferre poteſt clericatum li.6. tit.1. ar.2. Nec debet unus pluribus locis præeſſe ibidem tit.47. ar.10.
Abbatiſſa, quæ poteſt, & quæ non poteſt li.2. tit.26. b. c.
Abbominatio utrum impediat matrimonium li.8. tit.29. in fine.
Aborſum mulieris procurans fit irregularis li.6. tit.14. art.8.0.
Abſtinens utrum contra abſtinentem debeat admitti accuſatio, vel denunciatio, vel teſtes li.8. tit.34. art.3. d. f. g.
Utrum Abſtinens poſſit condemnari li.1. tit. 40. art.1.
Quis poteſt dare licentiam abeſſendi à beneficio li.6. tit.34.
Abſolutio à pactis de hujus forma li.5. tit.2. ar.2.
Utrum ille cui commiſit Epiſcopus vices ſuas, poterit abſolvere etiam in caſibus Epiſcopi li.5. tit.39. Plures etiam caſus de hac materia ponuntur ibidem f. g. h.
Caſus in quibus tenetur abſolvendus jurare ſe ſimilia non facturum eod. li. tit.21. l.
Utrum qui expiet pœnitentiam injunctam ſibi minorem tunc condigna ſit abſolutus totaliter ibid. num.
Utrum presbyter poſſit ſemper abſolvere ſubditum ſuum eod. li. tit.39. b.
Quid ſi abſolvat à peccato, à quo non poteſt ibidem e.
Caſus in quibus debet mitti pœnitens ad ſuperiorem abſolvendus ab eo e. li. tit.39. d. e. f. g. h.
Utrum presbyter mulierem quam cognovit abſolvere poſſit ibidem 1.
Quid de muliere, quæ filium ſuſcepit de adulterio ibid. il.
Utrum abſolutio presbyteri ſit principalior pars Sacramenti pœnitentiæ quam conjunctio cordis li.5. tit.8. b.

Ad abſolutionem à peccato tria concurrunt li. 5. tit.26.
Abſolutio ab excommunicatione de hac li.7. tit.13. & tit.14. & tit.15.
An poſſit pro abſolutione pecunia peti li.6.ti.54. art.1 a.
Quomodo Eccleſia abſolvit poſt mortem li.5. tit.40. art.5.
Abſtinentia de hac li.2. tit.42. art.1.
Abuſiones clauſtri quot, & quæ ſunt li.5.tit.17.
Achaz repræhenditur, quia non petit ſignum, & quare li.1. tit.16. qu.2.
Acceptio perſonarum de hac li.2. tit.13.
Accidia de hac li.2. tit.63.
Actio injuriarum cui competit li.1. tit.26.
Accuſatio de accuſatione li.1. tit.40.
De accuſatis li.1. tit.41.
De accuſatione adulterii li.2. tit.47.
De accuſatione matrimonii li.8. tit.2. & 3.
Actus humani de horum bonitate, & malitia li.2. tit.2. 3. & 4.
Actus humani quidam ex genere boni, quidam mali, quidam indifferentes li.1.tit.18.ar.3.q.3.
Utrum bonum, & malum ſint differentiæ actuum humanorum li.2. tit.2. in principio.
Actus hominum ſunt duplices ibidem.
Utrum unus, & idem actus poſſit eſſe bonus, & malus ibidem in fi.
Utrum teneamur omnes actiones noſtras ad Deum referre li.2. tit.2. ad fi.
Actus virtutum conveniunt humanæ naturæ, viciorum verò diſconveniunt li.2. tit.6. in princ. & tit.9. in principio.
Actus humani quinque ſunt differentiæ li.3.ti.11. art.3 in principio.
Adjutatio de hac li 1. tit.21.
Adoptio de hac li.8. tit 19.
Adorare, & colere quomodo differunt li.1.ti.4. art.2.
Adoratio, adorator, creator, & creatura differunt li.1. tit.5. art.2. b.
Item quæſtiones de adoratione li.1. tit.6. art.3.
Acquirere nobis poſſunt plures li.3. tit.11.art.6. g. §. nota &c.
Acquiſitum illicitè eſt triplex li.5. tit.26. ar.4.b.
Adverſarius triplex li.1. tit.44. ar.2. a.
Adulatio de hac li.2. tit.29.
Item li.1. tit 36. ar.4. qu.2. §. notandum autem.
Adulter utrum poſſit ingredi religionem invito innocente li.8. tit.11. art.3.
An ex adulterio natus debeat admitti ad hæreditatem cum legitimis li.5. tit.39.
Adultera an poſſit occidi li.8. tit.20. ar.4.
Adulterium de hoc li.1. tit.36. & li.2 tit.47.
Quis adulterando plus peccat, ſcilicèt, vir, vel uxor li.8. tit.11. art.3. b.
Utrùm coitus ſoluti cum conjugata nondum à viro cognita ſit adulterium li.8. tit.11. art.3. c.
Advocatus de hoc li.1. ti.39.
Affabilitas de hac li.2. tit.29. a.
Effectus eſt triplex li.2. tit 65. art.4.
Affinitas de hac li 8. tit.25
Agaths ſcientia utrum tentaverit Deum li. 1. tit.15. in ſum.
Agendi modus in cauſa matrimoniali eſt duplex li.8 tit.33. ar.1. a.
Secundum duplicem agendi modum eſt duplex modus formandi libellum ibid.
Agere agendi modus duplex li 8 tit.33.art.1.a.c.
Alea de ludo alearum li.5. tit.30 art.3.
Alienatio alienari prohibetur quædam li.3.tit.3. art.4. e.
De alienatione, & ſpecialiter rerum Eccleſiæ li.6. tit.37.
Altare non poteſt conſtrui, vel deſtrui ſine conſenſu Epiſcopi li.6. tit.28. b.
Quid ſi circa Altare fiat aliquid enorme li.1. tit.15. in fi.
Ambitio de hac li 2. tit.36. ar.3.
Amicitia de hac li.2. tit.29.
Angariæ, & perangariæ quid ſunt li.6. tit.30. art.3.
Angariare quid eſt li.1. tit.44. ar.6.
Angelus angelos vocat ſcriptura Deos li.1. ti.4. art.2. a.
Utrum angeli poſſint eſſe miniſtri ſacrorum li.4. ti.1. art.5. f.
Anni diſcretionis qui ſunt li.5. tit.10. poſt medium.
Apparatus exterior utrum circa eum poſſit eſſe virtus, & vitium li.2. tit 54.
Apoſtaſia de apoſtaſia, & apoſtati à fide li.2. tit.59.
Apoſtata an recipiat ordinem li 6. tit.4. art.3.n.
De apoſtaſia, & apoſtatis à religione, vel clericatu li 6. tit.47. art 9.
Apoſtoli utrum fuerint baptizati li.4.tit.6.ar.1.c.
Utrum habuerint fidem inſtante paſſionem Chriſti li.2. tit.55. ar 4. c.
Utrum Apoſtoli manibus laboraverint li.6.ti.47. art.6. a.
Appropriatio rerum de hac li.3. tit.1.
Per quam legem factam ſit appropriatio rerum ibid. d.
Aqua quomodo aquæ dicuntur eſſe ſub terra li.1. tit.4. art.2. a.
Aqua benedicta utrum ſit Sacramentum li.4.ti.1. art.3. d.
Aqua non benedicta quando additur aquæ benedictæ tota ſit benedicta ibidem in fi.
Armoniæ diverſæ inducunt diverſas paſſiones li.1. tit.15. qu.7.
Archiepiſcopus de hoc li.6. tit.42.
Argumentum quomodo ſumitur in diffinitione fidei li.2. tit.55. art.3.
Arma non debent ferre Clerici li.6. tit.11.
Appellatione armorum lapides intelliguntur li.6 tit.14. art.8. verſus finem.
Arrha de hac li.3.tit.8.art.1.
De arrhis ſponſalitiis li.8.tit.1.d. & deinceps uſque ad finem tit.11. d.
Arrogatio de hac li.8. tit.19.
Ars notoria non eſt licita li.1. tit.15. in princ.
Ars magica non eſt licita li.1. tit.11. d.
Ars campſoria de hac li.3. tit.9. art.5.
Artifex, quod de artificibus, qui faciunt, vel vendunt arma, vel toxicum, taxillos, aleas, & his, & ea quæ deferuntur ad vanam gloriam, vel laſciviam li.3.tit.8.art.11. ad finem.
Artifices ornatus mulierum quid de eis li.2. titul.54. d.
Arctitudo ſive arctatio in muliere de hac li.8. tit.27.

tit 27. & ibidem de nīm la latitudine b.
Aſcriptitius quis dicitur li.6. ſit.20. l.
Aſpectus ludorum, vel joculatorum de hoc li.2. ſit.83. art.1. e.
Aſtra utrum imprimant in homines, & dæmones li.1. tit.12. a b.
Aſtutia, fraus, dolus quomodo differunt li.2. tit.10. art.5. e.
Attentio in oratione li.5. tit 27. art.4.
Attritio quomodo differt à contritione lib.5, tit.9. a.
Utrum attritio fiat contritio ibidem b.
Avaritia de hac li.2. tit.30. art.2. a.
Audacia de hac li.2. tit 34. art.3.
Aureola virginitatis de hac li.2. ti.45. art.3.

B

BAnnauſia de hac li.2. tit.17. in fine.
Bannitio de bannitionibus, ſive denunciationibus, ſeu publicationibus præmittendis ante contractionem matrimonium, & ſponſalium li.8. tit.31. c. d. f. & tit 12. b c. d. f.
Baptiſmus de hoc li.4. tit.3. 4. 5. & 6.
De pœna rebaptizantis, & rebaptizati li 4. ti.1. art.6.
Quid de illo qui dubitat probabiliter an ſit baptizatus ibidem f & plures alii cauſas ſimiles de hac materia ibid.
Utrum aliquis ſalvari poſſit ſine baptiſmo lib.4. sit.0. art 1. a.
Utrum malus miniſter cum offertur puer baptizandus in mortis periculo erit perplexus lib.4. tit.5. art.5.
Quid ſi presbyter ſine pretio nolit baptizare l.4. tit.0. art.1. f. & plura alia ibidem de presbytero.
Eſto quod parvulus dum fertur ad baptiſmum occidatur ab infideli numquid ſalvabitur ibidem d.
De variatione formæ baptiſmi plura. li.4. tit.1. art.2.
Baſil ſcus de hoc li.1. tit.15. qu.6.
Bellum de hoc li.1. tit.29. & lib.2. tit.64. art.7. & li.6 tit.14. art.8.
Benedictio utrum presbyter in fine miſſæ poſſit dare benedictionem li.4. sit.14. art.1. b.
Utrum abbates poſſint benedicere ſuperiorem ibid. 1.
Utrum mortaliter peccat qui ante benedictionem nuptialem primus conſenſu tamen de præſenti cognoſcit uxorem li.8. tit.12. d.
De benedictione nuptiali li.8. tit.22.
De beneficentia de hac li.2. tit.66.
Beneficium beneficia juris ſunt plura lib.3. tit.5. art.2. & 3.
Beneficium eccleſiaſticum multiplex de hoc li.6 tit.22. art.4 ad finem.
Quid intelligitur nomine beneficii eccleſiaſtici li.6. tit.33. art.1. b.
Beneficium Eccleſiæ multiplex ibidem art.3.
Utrum aliquis poſſit habere plura beneficia, & plura alia de hac materia ibidem art.4.
Beneficium quod dicitur ſimplex lib.6. tit.55. art.6.
Quæ beneficia habent curam animarum lib.6. tit.22. art.4 circa finem.
Beneficium intrantis religionem utrum poſſit conferri li.1. tit.22. art.6. d.
Bigamia de hac li.6. tit.7. & li.8. tit.22.
Utrum clerici bigami teneantur non ferre tonſuram li 6. tit 1. art.5. d.
Bilinguis proprie dicitur ſuſurro li.2. tit.16.
Blasfæmia de hac li.2. tit.60.
Blasfæmus quomodo eſt puniendus lib.5. tit.32, caſu 30.
Bonum & malum utrum ſint differentiæ immediatè actuum humanorum li.2. tit.2.
Boni moralis & mali triplex eſt differentia ibid.
De bonitate & malitia interioris actus voluntatis li.2. tit.3.
Utrum bonitas actualis voluntatis addatur aliquam bonitatem ſuper bonitatem habitus gratiæ li 2. tit.3. art.1. c.
Utrum bonitas vel malitia per prius ſit in actu voluntatis interiori, quam in actu exteriori, & an tota bonitas, & malitia actus exterioris dependeat ex voluntate, & an ſit eadem bonitas, & malitia actus voluntatis, & actus exterioris li.2. tit.4. a. Et an actus exterior, & actus voluntatis interior inordinatus ſint unum & idem peccatum ibidem.
Utrum exterior actus addat in bonitate, vel malitia ſuper actum interiorem ibidem d.
Utrum eventus ſequens addat ad bonitatem, vel malitiam actus ibidem ad finem.
Actus humanus ex hoc quod eſt bonus, vel malus, habet rationem rectitudinis, vel pacti laudabilis, vel culpabilis meriti, vel demeriti li.2. tit.5. in principio.
Bonitas, vel malitia actus exterioris eſt duplex li.2. tit 4. a.
Bona matrimonii de his in communi li.8. tit.9.
Bona opera facta extra charitatem ad quid valent li.5. tit.24. g.
Bonum unius communicatur alteri dupliciter li.5. tit.40. art.1. in fi.
Brevia, & quid de brevibus, & aliis his, quæ portantur, vel fiunt, vel dicuntur li.1. ti.15, qu.10.

C

CAlix, & Patena de quo debent eſſe lib.4. tit.34. art.4. g.
Calumniari quid eſt li.1. tit.40. art.3.
Campſor de hoc li.3. tit.9. art.5.
Canonia quid eſt li.6. tit.39. art.1.
Canones pœnitentiales de his li.5. tit.32.
Canonizatio ſociorum li.6. tit.29. art.5.
Canonica portio, de hoc vide in vocabulo portio canonica.
Cantus utrum ſint aſſumendi in laudem Dei li.5. tit.27. art.9. b.
Capella de capellis monachorum, & aliorum religioſorum li.6. tit.47. art.21.
Capitulum ſede vacante reputant in omnibus Prælatum li.6. tit.52. art.4. ad finem.
Capitulum poteſt cognoſcere de matrimonio li.8. tit.33.
Capitalia vitia quæ, & quot ſunt li.2. ti.8. ar 2. e.

Cha-

Character quid eſt, & in quibus Sacramentis imprimitur li.4. tit.1. art.4. c.
In quo habet character uniuſcujuſque ordinis imprimi li.6. tit.4. art.5. & tit. 2. art.4.
De characteribus, qui fiunt in brevibus, utrum ſit ibi peccatum li.1. tit.2. in fi.
Cardinalis cui debet confiteri li.5. tit.15. b.
Carina quid eſt li.8. tit.23.
Charitas de hac li 2. tit.62.
Charitas eſt forma virtutum ibidem in princip.
Utrum opera bona in charitate facta poſſint mortificari per peccatum li.5. tit.4. art.4. e.
Charitatis modus utrum cadat ſub præcepto li.1 tit.3. art.3. qu.2.
Charitatis actus dupliciter poteſt conſiderari ibid.
Caſtitas de hac li.2. tit 44.
Caſtratio de hac lib.8. tit 28.
Caſtratus quis dicitur ibidem.
Caſus de caſibus fortuitis li.3. tit.16. art.4. b. & tit.17. art.4. e.
Cathechiſmus de hoc li.4. tit.2.
Cathedraticum de hoc li.6. tit.53. art.2. a.
Cauſa de cauſa matrimoniali quis cognoſcere poteſt li.8. tit.33. art.1. 2.
In cauſa matrimoniali idem poteſt eſſe accuſator & teſtis li.8. tit.34. art.2. in fi.
Cauſa matrimonialis de fœdere matrimonii eſt valde favorabilis li.8. tit.37. art.2. in fi.
Cautio quid intelligitur per cautionem idoneam li.3. tit.2. art.6. g. §. intelliguntur autem.
Cautio præſtari debet à viro, quando uxor ſibi timet de eo li.8. tit.33. art 6.
Cœlum duplex eſt li.2. tit.55.
Cœleſtia corpora utrum imprimere poſſint in dæmones li.1. tit.12.
Celebrare miſſam li 4. tit.14.
Cenſura eccleſiaſtica de hac li 7. per totum.
Quid intelligitur nomine cenſuræ Eccleſiaſticæ ibidem in principio.
Cenſus de his li 6. tit.53. art.1.
Cœmeterium violatur, quando violatur Eccleſia li.6 tit.29. ar.3.
Cœmeterium quantum debet eſſe lib.6. tit.31. art.1. b.
Circumſtantia circumſtantiarum triplex eſt genus li.5. tit.22. a.
Circumſtantiæ attendendæ à confeſſore quot, & quæ ſunt li.5. tit 17. d. e. f. g.
Chirurgicus, de hoc infra in vocabulo medici.
Clavis Eccleſiæ de hac li.5. tit.36. 37. 38. & 39. & quando fuit data li.5. tit.36.
Clementia de hac li.2. tit.49.
Clericus non differentiam inter Clericos occidentales, & orientales, quantum ad continentiam li.8. tit.22. art.1. b.
Clerici ſæculares beneficiati utrum poſſint teſtari de fructibus beneficiorum Eccleſiæ, li.3, tit.27. a. ad fi.
Quid fiet de rebus clericorum decedentium ab inteſtato li.3. tit 36 art.3.
Nunquid Clerici uſuras quas habuerint, reſtituere poſſunt de rebus Eccleſiæ lib.3. tit.11. art.7.
Quid ſi Clericus Eccleſiæ cui ſit intitulatus donavit aliqua bona, numquid ſi ab ea removeatur ad eum illa bona revertentur li.3. tit.20. art.8. b.
Clerici peregrini, & curiales poſſunt dicere ſimiliter ſuas horas li.4. tit.14. art.3. c.
De clericatu, & tonſura, ſcilicet, quomodo ſit Clericus, quis & quare tales vocantur Clerici, & quis poteſt conferre clericatum, & utrum renunciet temporalibus bonis, & utrum Prælati teneantur eis providere, & qui Clerici teneantur tonſuram habere, ſive ferre, & qui tenentur officium dicere li.6. tit.1. per totum.
Qui Clerici non poſſunt audire leges, & phyſicam li.7. tit.2. caſu 27. 28. 29. & li.6. tit.9.
Quam pœnam patiuntur Clerici concubinarii, & eorum concubinæ li.6. tit.10.
De clericorum reſidentia li.6 tit.24.
De clericorum ſobrietate li.6. tit.8.
Utrum Clerici in ſacris vel beneficiati, teneantur omni die miſſam audire li.6. tit.1. artic.6. in fi.
Utrum liceat Clericis uti armis li.6. tit.24. art.7.
Utrum Clericis liceat maleficos occidere lib.1. tit.25. art.2. e.
Et utrum ſe defendendo liceat eis aliquem occidere ibidem b.
Utrum Clericus conjugatus gaudeat privilegio clericali li.8. tit.22. e.
Clericis prohibentur negocia ſæcularia, & multo magis Religioſis li.6. ti.50 Non tamen prohibentur facere honeſtum artificium, nec juſtum negocium ibidem art.3.
Clericos in ſacris non licet parentibus verberare etiam cauſa correctionis ſecundum *Jo.* & *Ber.* li.7. tit.3. art.1. poſt caſum 18.
Coactio duplex li.1, tit.19. art.1. c. & li.8. tit.8, art.4. a.
Codicilli de his li.3. tit.34.
Cogitatio carnalis an ſit ibi peccatum li.2. ti.7. c
Cogitatio cordis poteſt cognoſci dupliciter li.1. tit.11. qu.3.
Cognatio carnalis de hac li.8. tit.17.
Cognatio ſpiritualis de hac li.8. ti.18.
Cognatio legalis de hac li.8. tit.19. art.2.
Coitus illicitus habet octo differentias li.1. ti.30.
Colonus quis dicitur li.6. tit.20. l.
Columbaria tenere utrum ſit peccatum li.5. t.29 art 2. circà finem.
Collegium faciunt tres li.4. tit.16. b. §. Si etiam.
Collegium quid dicitur li.7. tit.2. caſu 56. & quod differt ab univerſitate ibidem.
Quomodo ſcientia an aliqui ſint in aliqua Eccleſia ſicut ſingulares, vel ſicut collegium li.6. ti.54. ar.2. circà finem.
Cometa de hac li.1. tit.12. qu.1.
Commiſſarii de his li.3. tit.23.
An in generali commiſſione veniant ſpecialia li.5. tit.39.
Commodatum de hoc li.2. tit.16.
De communione fidelium, & infidelium lib.2. tit.56. art.3. & tit.58. art.2.
Commune utrum omnia deberent eſſe communia li.1. tit.1. e.
Concordia homo præcipitur li.1, tit.44. ar.2.
Quomodo concordia ſe habet ad pacem lib.2. tit.64. art.1.
Concubinam habere quomodo leges permittunt li.8. tit.8. art.6.
Concubina Clerici quomodo punitur li.6. tit.10.

Concupiſcentia dicitur duppliciter li.1. tit.3.ar.1. in fine primæ quæſtionis.
Concupiſcentia carnis non per quid poteſt temperari li.8. tit.7. art.3. b. & li.1. tit.25. a.
Concupiſcentia alienarum uxorum, & rerum prohibetur in duobus ultimis præceptis lib.1. tit.43.
Utrum concupiſcentia generalis ibi prohibeatur ibidem.
Utrum prohibeatur interior motus concupiſcentiæ in primo motu, aut in declaratione, vel in conſenſu ibidem, & de triplici concupiſcentia ibidem.
Utrum ad idem præceptum pertineat prohibitio voluntatis, & operis ibidem.
Utrum concupiſcentia cauſet involuntarium li.2. tit.1. art.2. c.
Concupiſcere duplex eſt li.2. tit 45. ar.2. c.
Conditio eſt multiplex li.8. tit.3. art.2.
Conditio, modus, cauſa, demonſtratio per quid deſignantur li.8. tit.3.
Et ibidem habetur de conditionibus appoſitis in ſponſalibus, & matrimoniis, ſed de conditionibus appoſitis in contractibus aliis habetur li.3. tit 6. art.6.
Item de conditionibus appoſitis in matrimonio habetur li.8. tit.8. art.5. in principio.
Conditio indebiti, & conditio ſine cauſa, & conditionis incertum li.3. tit 5. art.3.
Conductum de hoc li.3. tit.14.
Confeſſio fidei de hac li.2. tit.55. art.3.
Quid faciet confeſſor de illis qui nec vendunt, nec emunt ſine mendaciis li.3. tit.8. art.2. p.
Confeſſio peccatorum de hac li.5. tit. 10. uſque ad tit.20.
Utrum liceat in confeſſione aliena peccata referre li.5. tit.14. f
Cauſis in quibus licet confiteri alii quam proprio Presbytero li.5. tit.14. r.
Utrum Epiſcopus poſſit dare auctoritatem audiendi, & abſolvendi ſubditos ſuos, vel qui ſunt in epiſcopatu alieno ibidem in fi.
Caſus in quibus oportet iterum confiteri lib.5. tit.18. l. m. n.
Utrum ſit utile iterum confiteri etiam præter illos caſus ibidem o.
De confeſſione generali plures quæſtiones lib.5. tit.12. & tit.19. c.d.e.
Confeſſor qualis debet eſſe, & quomodo debet ſuum officium exercere li.5. tit.16. & quomodo debet interrogare e. li. tit.17.
Utrum Confeſſor teneatur ad memoriam reducere confitenti peccata, quæ ſcit eum commiſiſſe, vel etiam ei dicere impedimenta matrimonii ſui ibidem.
Fictè confitens an teneatur confeſſionem iterare li.5. tit.18. in fi.
Conjurationes, & conſpirationes tacitè ſunt illicitæ li.1. tit. 10. art.8 §.cur.
Confirmatio Sacramentum de hac li.4 ti.7.
Conjectura probabilis, quæ eſt li.5. tit 6.
Conjuges utrùm poſt carnis copulam debeant ſimul morari, & ſe invicem ſequi li 8.t.10.ar.2.e
De conjugum converſione per ingreſſum religionis, vel ſuſceptionem ſacri Ordinis lib.8. tit.11. art.2. per totum.
Utrum Conjux poſſit, vel etiam debeat dimitti propter adulterium, vel aliud peccatum ibidem art.3. & ti.11. art.2. in fi.
Utrum Conjuges ſe poſſint vendere lib.8. tit.15. art.3.
Cui communicamus vivo communicamus, & mortuo li.6. tit.13. in fi.
Conſanguinitas de hac li.8. tit.17.
Conſanguineorum promotio utrum pertineat ad perſonarum acceptionem li.2. tit.13. b.
Conſcientia utrum liget, & utrum excuſet ſi ſit erronea li.2. tit.3. ar.2. b. c. d. & lib.1. tit.18. art. 10. qu.2.
Conſcientia dupliciter erat ibidem c.
Item tripliciter ibidem b.
Quid magis liget, ſcilicet, vel conſcientia erronea, vel præceptum Dei, vel Prælati ibidem e.f.
Conſecratio, vel reconciliatio Eccleſiæ, Altarium, Cœmeteriorum, veſtium, & vaſorum Eccleſiæ de his li.6. tit.29.
Conſecratio Epiſcopi de hac li.6. tit.3. art.9.
Conſecratio virginum de hac li.2. tit.45. art.4.
Quis poteſt conſecrare virgines li.6. tit.3.ar.10.
Conſecratio Epiſcoporum, & virginum quando debeat fieri li.6. tit.4. art.1. circa principium, & poſt.
Conſenſus in delectationem utrum ſit mortalis li.2. tit.7. d.
De conſenſu qui eſt cauſa matrimonii li.8.tit.8. per to.
Conſervator de conſervatoribus privilegiorum li.6. tit.48. ar.9.
Conſiliari eſt actus prudentiæ li.2. tit. 10. ar.1. & 2.
Conſtantia de hac li.2. tit.34. ar.1. b.
Quis eſt conſtans li.8. ar.4. circa principium & li.2. ti.10. ar 3.
Conſtitutiones de his li.1. tit.46.
Nota conſtitutionem in qua prohibentur multa religioſis li.6. ti.48. ar.8. in fi.
Conſuetudo de hac li.1. ti ult.
An ſola conſuetudo faciat aliquem verè excommunicatum li 7. ti.2. in caſu 18.
Conſuetudo communis pro lege eſt habenda li.1. ti.8. q.2. b.
Contemplatio eſt cauſa devotionis li.5. tit. 27. ar.ult.
Continere continentia de hac li.2. tit.48. & ibidem de incontinentia.
Utrum ordinati ante diſcretionis annos teneatur continere li.6. tit 25. d.
Utrum coactus recipiens ordinem ſacrum teneantur continere li.6.tit.2. ar.4. d.
Contractus de his in communi li.3. tit. 3. & de contractu in quo dolus intervenit ibidem ti.8. ar.7. b.
Contractus eſt inutilis ratione perſonæ vel rei ibidem.
Contritio de hac li.5. ti.9.
Contentio quomodo eſt peccatum li. 2. ti.64. ar.3.
Contumacia multiplex eſt li.7. tit.7. a.
Contumelia de hac li.2. tit.14. per totum.
Contumelia convicium improperium quomodo differunt ibidem b.

Convicium de hoc ibidem.
Converti Eccleſiæ ſecularis vel regularis utrum gaudeant privilegio eccleſiaſtico li. 7. ti. 3. ar.2. d. e. g.
Corea de coreatricibus li 2. ti.53. f.
Corpore vitiati utrum poſſint ordinari li. 6. ti 21.
Utrum propter infirmitatem amittatur beneficium ibidem in fi
Utrum corpore vitiati poſſint celebrare li. 4. ti.13. ar 2. a b c.d.
Corpus Chriſti utrum ſit ſumendum ſi appareat in ſpecie carnis li 4. vel 5. ti.14. ar.1. b.
Corporale de quo debet eſſe li.4. ti. 14. ar.4. b.
Correctio fraterna de hac li.2. ti 67.
De correctione Prælati li.6. ti 13.
Credere eſt tripliciter li.2. ti. 55. ar. 3. de hoc actus ſcilicet credendi ibidem.
Crimen crimina plura impediunt matrimonium li.8. ti.20.
Crimina quædam ſunt de quibus agi non poteſt pænitentia, niſi fiat reſtitutio vel renunciatio li 5. ti.13. e.
De crimine convincitur homo quadrupliciter li 4. ti.17. ar.4. e.
Criminator quis dicitur li 2. ti.16.
Crimen concuſſionis quid ſit li.6. ti.55. ar.5.& 8.
Criſma de hoc plura li.4. ti.7. ar 2.
Crudelitas opponitur virtuti vindicationis li.2. ti.. in fi.
Crudelitas, ſevitia, feritas, ſeveritas, quomodo differunt li 2. ti 49 ar.2.
Crux de huius prædicatione li.1. ti 20 ar.12.
Utrum crucem accipere poſſit vir invita uxore li 8 ti 10 ar 2. d
De crucis adoratione li.1. ti 6 q 7.
Crucis ſignum in cithara dæmonem compeſcuit in lau e li.1. ti 15. q 6. in fi.
Culpa lata, levis, leviſſima, de his li. 3. ti. 16. ar.4 b & ti.& tit.17. ar.4. & li.1 tit 5. ar.1 a.
Culpam agnuſcere ubi non eſt, eſt piarum mentium quomodo intelligitur li. 5. ti. 18. poſt principium.
Cultus Dei, cultus Deo debitus quatuor nominibus nominatur li 1. ti.5. ar.1. a
Utrum in cultu Dei poſſit eſſe aliquod perniciosum vel ſuperfluum li.1. ti 8.
Cupiditas multipliciter ſumitur, & ſecundùm quem modum eſt radix omnium malorum li 2. ti.8 a.
Curam animarum beneficiati habentes debent fieri presbyteri li. 6. ti. 4 ar. 4. d. & ti. 25. ar 2.
Curialis de curialibus li.6. ti.18.
Curioſitas de hac li.2 ti 52.
Cuſtodia. cuſtodiri debent diligenter criſma, & euchariſtia li.4. ti.15 in fi.

D

DAmnum grave rerum quid dicatur li. 2. ti.34.
Damnatus ad mortem teſtari non poteſt li. 3. ti.27.
Damnum de damnis quæ fiunt in guerris li. 1. ti.31. ar.6.
Quid ſi patens ſcandalizetur li 2. tit.68. in fi.
Debita ſunt plus perſolvenda, quàm beneficia impendenda li.5. tit.26. art.6.
Debitum conjugale de hujus debiti redditione, & exactione li.8. tit.10. per totum.
Utrum vir poſſit petere debitum ab uxore, quam adulterandam invitam tradidit conſanguineo ſuo li.8 tit.11. art.3. p.
Utrum talis uxor petere poſſit debitum a viro ibidem q.
Utrum ille qui contraxit prius cum una per verba de præſenti, poſtea contraxit cum alia in facie Eccleſiæ ad petitionem primæ teneatur eam cognoſcere ſaltem ſecretè li.8. ti.12. e.
Utrum conjugibus liceat petere vel reddere debitum tempore ſacro, vel imprægnationis, vel menſtruorum, vel in loco ſacro li.8.ti.10. ar.4. a.b.c d.e.f.g.
Debitum eſt aliquid ex legis neceſſitate aliquid ex honeſtate li 2. ti.21.
Deceptio duplex li.3. ti 11. ar.4. caſ.4. §. ſimiliter duplex eſt.
Decipere ultra dimidium juſti pretii li. 3. ti. 8 ar.7. & ti 11. ar 4. & 5.
Decimæ de his li 6 ti 25.
Decretum quid eſt li.6. ti 37. ar.3.
Defendere utrum liceat vim vi repellendo ſe defendere li 1. ti.29. ar.2
Utrum liceat ſe calumnioſè accuſato defendere li.1. ti.40 ar.3. b.
Utrum condemnato ad mortem liceat ſe defendere ſi poſſit ibidem b.
Cum quis defendere poteſt Clericum à violenta manuum injectione, & non defendit, eſt excommunicatus, & quomodo hoc intelligitur li 7. ti.2. caſu 8.
Degradatio de hac li.7. ti.17.
Delectatio an ſit effectus devotionis li. 5. ti. 27. ar.10. d.
De ictum de hoc li.2. ti.6. b. & ti.20. ar 2. d.
Delictum quod dicitur mediocre, & quod leve, & quod enorme li.6. ti.6. in fi.
Dæmon utrum præcognoſcat futura, & qualiter & ſpecialiter pluvias futuras li.1. ti. 11. a. b.
Utrum cognoſcat cogitationes cordium ibid. c.
Utrum liceat uti ejus miniſterio vel arte ibid. d.
Utrum dæmon impediri poſſit à vexatione hominum per herbas vel armonias, li.1. ti.15. c.
Utrum dæmones poſſint imprimere corpora cæleſtia li.1. ti.12. q.4.
Dæmones ſecundùm certa augmenta lunæ vexant aliquos ibidem.
Propter duo vocati etiam in certis conſtellationibus magis ſe præſentant ibidem.
Per dextrum oculum, & dextram manum quid intelligitur li.1. ti.44. ar.3.,& li.8. ti. 21. ar.2.
Per dextram patris quid intelligitur li.2. ti 55.
Denunciatio de denunciatione contra matrimonium propter conſanguinitatem vel affinitatem li.8. ti.24. ar.3.
Depoſitum de hoc li.3. ti.17.
Depoſitio de hac li.7. ti.7. per totum.

Deſertio de hac li.2. ti.17.
Deſperatio de hac li.2. ti. 61.
Detractor occidit proximum li.6. ti.14. ar.2.
Detractio de hac li.2. ti.25.
Devotio de hac li.5 ti 27. ar 10.
Devotio quomodo requiritur in dicendis horis canonicis li 6. ti t ar 6.
Deus unde dicitur li.1. ti.4. ar.3. b.
Quod quis plus veneratur & amat hoc illi Deus eſt ibidem in fi.
Dei nomen quando recolitur in miſſa caput debet inclinari li 4 ti.14. ar.1. ad fi.
Deos vocat Angelos Scriptura li 1. ti.4. ar.2.
Diabolus de hoc, ſive in vocabulo dæmon.
Diaconus ordinati à Papa in Diaconos, vel etiam in Subdiaconos habent aliquas prærogativas li.6. ti.3 ar.8.
Diaconiſſa quæ dicitur li 6. ti.26. c.
Dies denominatione dierum li. 1. ti.22. ar.3. c.
Quando dies incipit & finitur li.1. ti.18 ar 2.
Dignitas perſonæ dupliciter attenditur li. 2. ti.13.
Dignitas epiſcopalis, & ſacerdotalis liberat à ſervitute li.6. ti.20 in fine.
Dignitas multiplex li.6. ti.38. ar.1.
Utrum in perceptione beneficiorum debeat attendi ratio dignitatis ibidem ar.2.
Dignitatis plures gradus ibid. ar.2.
Utrum dignitas eccleſiaſtica amiſſa recuperetur per pœnitentiam li. 5. ti.4. ar.4 d
De dilectione Dei ſuper omnia li.1. ti 4., & li.2. ti 62 ar.5.
Dilectio de præcepto dilectionis inimicorum li.1. ti.41. ar.9.
Dilectio multiplex ibidem.
De dilectione inimicorum li.2. ti.62. ar.3. b.c.d.
Dilectio rei an habeat modum li. 2. ti. 62. ar 5.
Diligere poſſumus Deum propter mercedem ibidem.
De aliis pertinentibus ad dilectionem multa habentur in eodem titulo. Et de ordine diligendorum
Diſcordia de hac li 2. ti.64. ar.2.
Diſcordes pacificari debent per Prælatum, maximè per Epiſcopum li.1. ti.29. d.
Diſpenſatio poteſt dici dupliciter li.1. ti.20. ar. 11 in principio.
Utrum poſſet diſpenſari in præceptis Decalogi li.1. ti.3. ar.5.
Diſpenſat ſolus Papa in quatuor caſibus li.6. ti.5. in fine.
In quibus poteſt per proprium Epiſcopum diſpenſari li.6. ti. ibidem ar.3.
Diſpenſatio quomodo eſt interpretanda li. 6. ti 22. ar.4.
De diſpenſatione cum criminoſis habetur in pluribus titulis in quibus agitur de criminibus.
Diſpenſatio triplex li.6. ti.20. in fi.
De diſpenſatione li.6. ti 51. per totum, & ibidem de rigore.
Diſputatur de fide quomodo licet li. 2. ti. 56. ar.3.
Dives nolens ægenis ſubvenire utrum ſit raptor li.1. ti.35. ar.1.
Divitiæ quare dicuntur mammona iniquitatis li.5. ti.26 ar.4. a.
Divinatio de hac. & ſpeciebus ejus li. 1. ti. 10. 11.12.13. & 14.
Divortium utrum poſt ipſum vir alii nubere poſſit li.8. ti.11. ar.3. t.
De divortio matrimonii infidelium li.8. ti.21. ar.2.
De divortio propter conſanguinitatem, vel affinitatem, vel fornicationem li.8. ti.36.
De divortio propter impotentiam coeundi li.8. ti.37.
Docere alium quando cadit ſub præcepto li.5. ti.26. ar.3.
Doctrina ordinandi in quibus conſiſtit li.6. ti.13.
Dolus de dolo qui committitur in contractibus li.3. ti.8 ar.7.
Dolus quid eſt li 3. ti 17. ar.4. d.
Doli capax quando quis dicitur li.5. ti.15. ante finem.
Domicillum ubi quis habere dicatur li.6. ti.7. ar.8. e.& h.
Domicilium transferre quis dicitur li.6 ti.32. i.
Dominus tenetur fidem ſervare vaſallo li. 3. ti.18. ar.6. i.
Domus religioſæ de his li.6. ti.47. ar.10.
Dominium utrum dominia rerum eſſent in ſtatu innocentiæ diſtincta li 3. ti 1. b.
Dominium eſt duplex li.3. ti 2 ar.1.
De dominandi poteſtate li.6. ti.38. ar.3.
Dominica dies de hujus obſervatione, & ſucceſſione ſabbato, & nominatione li. 1. ti. 22. ar.3.
Donatio inter vivos de hac li.3. ti.20.
Donatio propter nuptias de hac li 8. ti.39.
Quæ donatio eſt licita inter virum, & uxorem ibidem.
Donatio cauſa mortis de hac li.3. ti.21.
Donum, & munus quomodo differunt li.2. ti.58. ar.6. circa fi.
Dos de hac, & rebus dotalibus, & paraſrenalibus li.8. ti.40. per totum.
Pro dote prohibet lex dari fidejuſſorem de hoc li.3. ti.5. ar 2. in fi.
Utrum gener raptoris vel uſurarii poſſit recipere dotem de bonis ejus, cum quidquid quod habet non ſufficiat ad reddendum uſuram ejus li.3. ti.11. ar.7.
Dubitatio eſt multiplex li.2. ti.55.
Dubium de dubiorum interpretatione li. 6. ti. 49.
Duellum de hoc li.1 ti.27.
Dulia quid eſt li.1. ti.4. ar.2 b.
Item dulia multipliciter ſumitur li. 1. ti. 5. ar. a.b.
Dulia poteſt ſumi dupliciter li.2. ti.22. in fi.

E

Ebrietas de hac li.2. ti.43.
Utrum cauſet involuntarium lib.2. tit. 1 ar.2. in fi.
Ebrietas dicitur multipliciter li.6. ti.8. de pœna ebrioſi ibidem.
Eccleſia de lædentibus Eccleſiam, & rapientibus

Digitized by Google

aibus aliquid in ea li. 1. ti.32. ar. 10.
De Prælatis, & aliis Clericis bona eccleſiaſtica malè expendentibus, vel malè adminiſtrantibus, ve. non reſidentibus li. 1. ti.35. ar.2.
De Eccleſiis ædificandis, fundandis, conſecrandis li.6. ti.28. & ſeq.
Ad Eccleſiam confugientes debent recipi li. 6. ti.30. ar. 5.
Eccleſia nulli redeunti gremium claudit li. 2. ti.58. ar.5.
De Eccleſiis, & Eccleſiarum rebus utrum permutari poſſint li.3. ti 9 ar.3. & cum quibus perſonis ar.4.
Quid ſi quis locet Eccleſiam ſuam ad tempus aliquod, & in tempus illud moriatur li.3. ti. 14. ar.7. b.
In Eccleſia ſunt tria loca li.6. ti.10.
Eccleſiæ poteſt quis rem ſuam relinquere, & donare etiam inter vivos ſine inſinuatione li. 6. ti. 30. ar. 5. ad fi, & etiam ſecundùm antiquum ibidem ar.6.
Eccleſia dicitur multipliciter li.6. ti.53. ar.7.
Eccleſia non debet incaſtellari, & hujus li.6. ti. 30. ar. 5. c.
Eccleſiæ res non poſſunt diſtrahi niſi in certis caſibus, & ſub certa forma li.6. ti 37.
Eccleſiaſticæ perſonæ quæ dicantur li. 7. ti. 2. caſu 49.
Eleemoſyna de hac li.5. ti.26.
Eleemoſyna dicitur tripliciter li.5. ti 25. a.
Circa eleemoſynam multa conſiderantur li. 6. ti.12.
De præcepto erogationis eleemoſynæ li. 1. ti. 43 ar 7.
Emphytheuſis de hac li.3. ti.15.
Emptio de hac li 3. ti 8.
Quid de ementibus præpoſituras ſæculares &c. li. 1. ti.22. ar 5.
De emptione rerum raptarum li. 1. ti.32 ar.9.
Electio an ſuper ſit melior eligendus li.6. ti. 43. ar.1.
Emunitas de hac li.6. ti.34.
Epicheya virtus de hac li.2. ti.31.
Epiſcopus in Epiſcopum non poteſt quis eligi niſi ſit in ſacris li 6 ti.25. circa finem.
Utrum Epiſcopus diſpenſare poſſit in voto de jejunio li.5. ti 28 ar.6. in fi
Epiſcopus quomodo intelligitur committere vices li.5. ti.39.
De his quæ legantur Epiſcopo vel Eccleſiæ Cathedrali, vel alii Eccleſiæ li.3. ti 22. ar 11.
Utrum Epiſcopatus ſit ordo li.6. ti.2. ar.2. f.
Epiſcopus non debet verberare li. 6. ti. 14. ar. 1. a.
Utrum Epiſcopus theſaurizare poſſit ad tuitionem Eccleſiæ ſuæ li.2. ti.30. ar.2. d.
Quare Clericus ſæcularis poteſt eſſe Epiſcopus regularium non autem Præpoſitus li.6.ti.16.c.
De Epiſcopo, ejuſque officio, & dignitate li. 6. ti.43., & ibidem etiam quæritur de multis dubiis circa materiam iſtam.
An peccet Epiſcopus dicens ſe ſcire ve. & no. teſtamentum ibidem.
In quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare li.6.ti.51. ar.2. b.
Quid ſi Epiſcopus Monachum vocet ad ſe pro miniſterio Cubiculariatus, numquid hoc eo, vel etiam Abbate invito facere poteſt li. 6. ti.52. ar.4. e.
Epiſcopus ſumptus ex Religione, an teneatur ad obſervantias &c. li.6. ti.43. ar.2., & ti.47. ar.5.
Quid ſi Epiſcopus ad ſuum convictum vocet aliquem Religioſum ubi non poteſt Statuta ſui Ordinis ſervare ibidem f.
Monachi, & Regulares magis aſtricti ſunt obedire ſuo Abbati vel Priori, quàm Clerici ſæculares ſuo Epiſcopo ibidem g.
Quid ſi Epiſcopus præcipiat Clerico ſuo quod vadat Romam pro negociis Eccleſiæ, numquid excuſatur propter curam rei familiaris ibidem l.
De Epiſcopi Vicario li.6. ti.46.
Numquid Epiſcopus cogere poteſt invitos Clericos ordines recipere li.6. ti.52. ar.4. n.
Quid ſi Epiſcopus mandet alicui Presbytero quod excommunicet aliquem quem ſcit innocentem li.6. ti.52. ar 4 d.
Epiſcopus exiſtens extra Diœceſim ſuam utrum poſſit ſuſpendere vel excommunicare, & abſolvere ſubditos ſuos li 7. ti.13. ar.1. d.
Utrum poſſit celebrari ſine veſtimentis benedictis ab Epiſcopo li 4. ti.14. art 4 g.
Epiſtola divi Adriani de hoc li.3. ti.5. ar.3.
Equitas jus ſuum unicuique tribuens eſt li.6. ti. 51. ar 1 in fi.
Error quomodo depræhenditur li.2.ti.58.ar.2.
Error, utrum error lepræ impediat matrimonium li.8. ti.10. ar.3. in fi.
De errore qui impedit matrimonium li.8. ti.14. ar.1 per totum.
De errore in contractibus li.3. ti.8. ar.7.
Ætas legitima quæ ſit li.3. ti.3. ar.3.
Ætates tres attendunt jura li 8 ti.4. ar. 1. a.
De ætate ordinandi, præficiendi, & præbendandi li.6. ti.25.
Septem ſunt ætates mundi li. 1. ti.22. ar.2. in fine.
Evenire utrum effectus naturales eveniant de neceſſitate li. 1. ti. 11. q.2.
Euchariſtia de hac li.4. ti.8. uſque ad finem ejuſdem libri.
Qui Presbyteri non poſſunt conficere de jure li. 4. ti.13. ar. 3. b. Et qui poſſunt Euchariſtiam dare li.4. ti.16. c. Et de uſu, ſive ſumptione ejus li.4. ti.17.
Utrum liceat Presbytero penitus à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere li.4. ti.14. ar.1. a. Et an conſecrans teneatur ſumere ibidem b.
Quid ſi quis in miſſam infirmetur ad mortem, & Presbyter non habet aliam hoſtiam conſecratam quam illam quam conficere, numquid Presbyter dabit illi hoſtiam illam, & à ſumptione abſtinebit ibidem c.
Utrum pluribus Presbyteris liceat eandem hoſtiam conſecrare ibidem.
Hoſtia cum in miſſa elevatur, vel ad infirmos fertur, debent genua flecti ibidem i.
Presbyter viſitans infirmum debet eſſe munitus pluribus hoſtiis ibidem.

De

De Euchariſtia, & criſmatis conſervatione li.4. ti.15. in fi.

Eunuchus quis dicitur li.8. ti.28.

Exactio de exactionibus dominorum li.1. ti.31. ar.5.

De exactionibus Epiſcoporum li.6. ti.53. ar.2.

Exceptio non numeratæ pecuniæ de hac li.3. ti.5. ar.2.

Exceptio doli mali de hac ibidem ar.3.

Exceſſus Prælatorum in ſubditos, vel è converſò de hoc habetur li.6. ti.54.

Exceſſus gravis, & enormis quis eſt li. 7. ti. 13. ar.4. b. & ar.5. n. o.

Excommunicatio de hac li.7.

Excommunicatis negatur communio fidelium, & in quibus de hoc li.7. ti.1. ar.1.

Excommunicatus quomodo turpiter Sathanæ ibidem & ti.9.

Excommunicato à Papa communicans ſponte, & ſcienter in divinis officiis eſt excommunicatus ſecundùm *Hoſt.* li.7. ti.2. caſu 3.

Excommunicationem à jure non incidit aliquis niſi propter peccatum mortale li 7. ti. 1. ar.1. in fi.

Hæc debet quis excommunicari niſi pro mortali li.7. ti.7. a. & niſi ſit contumax ibidem.

Excommunicatio quomodo eſt cohertio modica, & quomodo ea nulla major li. 7. ti.4 q. 1.

Excommunicare alios communicantes cum excommunicatis eorum non licet Prælatis li.7. ti 6. 4.1

Excommunicatus injuſtè qualiter punitur li.7. ti. 8. ar.3

Excommunicationis ſententia eſt iniuſta dummodo teneat eſt timenda, & ſervanda li. 7. ti.8 ar.2. d.

Excommunicatus multa damna incurrit li.7.ti.9.

Excommunicatus in excommunicatione jacens per annum eſt ſuſpectus de hæreſi li 7. ti 10.f

Excommunicatus ſolenniter baptizans fit ex hoc irregularis & ſimiliter benedicens aquam non autem benedicens menſam ibidem g.

Excommunicato communicans an peccet mortaliter li 7 ti.11. ar.1. a

Excommunicatus licet non ſit denunciatus an ſit vitandus ibidem i.

Excommunicati literas, vel nuncios, vel exenia recipere, vel eidem hoc mittere utrum liceat ibidem n. vel 2. ſ 1.o.

Excommunicatum eſſe aliquem quando nuls dicitur ſcire ibidem quæſtione ſcilicet quando, & ſequentibus.

Excommunicatis communicare licet in quinque caſibus li.7. ti.12 a

Excommunicatus utrum abſolvi poſſit à peccatis li.1 vel li 7. ti 13. ar 1. h.

Excommunicatum volentem aliquam Religionem in race Prælatus illius Religionis poteſt abſolvere ſecundùm *Hoſti.* ibidem ar.5. h.

Utrum excommunicatus excommunicatione majori intrare poſſit Eccleſiam li.4. ti. 16. & li.7. ti.9. b.

Exemplum malum occidit li.6. ti.10. ar.2.

Exemptio in quo differunt exemptus, & privilegiatus li.6. ti.49. ar. 1. b.

Propter fidem nemo eximitur ab obnoxia ſuperioris li.2. ti.21. & ti.56. ar.1.

Utrum exemptus ſi delinquat infra Diœceſis alicujus Epiſcopi puniri poſſit ab eo li. 6. ti. 48. ar.8.

Exhæredatio de cauſis huius li 3. ti.25. ar.9.

Exorciſmus de hoc li.4 ti.2. ar.2.

F

FAcere quid in ſe eſt ad remiſſionem peccati li.5. ti.7. in principio.

Falcidia quid eſt li.3. ti.25. ar.5.h. & ti. 29. ar.1.

Falſitas falſarius literarum Papæ, vel Epiſcopi, vel Regis qua pœna ſit puniendus li.1. ti. 42. de hoc etiam li.7. ti.2. caſu 23. & 24.

Fama de hac li.4. tit.16. g. & de hujus reſtitutione li.5. ti.29. art.2 c.

Faſcinatio utrum ſit poſſibilis li.1. tit.15.qu.6.

Fatum de hoc li.1. tit.12. qu.2. & ſe.

Favere quid eſt li.7. tit 11. art 1. h. l.

Fœmina non poteſt multa etiam Abbatiſſa lib.6. tit.26.

Feminæ de his lib.1. tit.22.

Quæ ſunt in foro pænitentiali feriæ legitimæ de his li.1. tit.23.

Quæ feſta ſunt celebranda ibidem art.1.

De feſtis Trinitatis, & Corporis Chriſti ibidem.

Feriæ de his li.1. tit.23.

Feriæ legitimę in foro pęnitentiali li.5.ti.32.propè fi.

De feriis, quæ matrimonium impediunt li. 8. tit 30.

Feudum de hoc li.3. tit.18.

Utrum feudum poſſit Eccleſiæ donari, vel legari li.6. tit.30. art 6.

Fictio an ſit mendacium li.2. tit 27.

Fides de fide, & eius articulis li.2. tit.55.

Bona fides, quæ dicatur li.3. tit.2. art.2.

Fidelitas li.3. tit.18 art.1.

Fideicommiſſarii de his li.3. tit.23. in principio.

Filius de filiorum ſucceſſione educatione illegitimorum legitimatione, & filiationis probatione li.8. tit. 18. art.2.3.4.& 5.

Filius in quibus tenetur obedire patri l.1.ti.23. art.3. a.

Filiusfamilia utrum contrahere poſſit li.3. tit.2. art.3. f.

Utrum filius teneatur ſolvere debita patris li.3. tit. 19. art.3. d.

Filii presbyterorum de his li.6. tit.22.

Filiorum illegitimorum duplex eſt differentia ibidem art.2.

Utrum filii presbyterorum poſſint promoveri ibidem art.3.

Filiorum nomine continentur nepotes ibidem c.

De filiis expoſitis li.8. tit.38. art.3.

Finis, fines plures ſtatuere poteſt eſſe tripliciter li.2. tit.3. art.1. qu. 2.

Flagella utrum his flagella quibus hæc à Deo puniuntur ſint ſatisfactoria li.5 tit.14. b.

Formicæ quare imminente pluvia portant granum in cavernam li.1. tit.11. qu.2.

Fornicatio de hac li.2. tit.46. & ibidem de mulierum tactu, oſculo, aſpectu, & his.

Fortitudo de hac li.2. tit.33. de vitiis ſibi oppoſitis

ſitis ibidem tit.34. & de partibus ejus in communi ibidem tit.35.
Forum duplex li. 8. tit.8. art.1. g. & li.1. tit.18. art.7. qu.4 b.
Fraus, dolus, aſtutia, quomodo differunt lib.2. tit.10. art.5.
Frater utrum quod unus frater lucratur debeat aliis communicare li.3. tit.12. ar.5 o
Utrum in receptione ad fraternitatem liceat aliquid recipere li.6. tit.ult art.9.
Frequentia ex quot vicibus dicitur eſſe li.6.ti.10 in fi.
Frigiditas de hac prout impedit matrimonium li.8. tit.26.
Fundus dotalis quis ſit li.3. ti.3. art.4. c. & quis ſit ſundus quaſi dotalis ibidem.
Furia, furioſus, utrum conjux teneat debitum reddere conjugi furioſo li 8. tit.9. art.3. c.
Utrum furia impediat matrimonium li.8. tit.14. art.2.
Utrum furioſus poſſit contrahere lib.3. tit.3. artic.3. b
Futura ſunt triplicia li.1. tit.11. in principio.
Item ſunt in quintuplici differentia li.1. tit.13. in principio.
Utrum liceat aliquid ſacere ad præcognoſcendum fortunia, vel infortunia li 1. tit 15. d.
Furtum dicitur tripliciter li.1.tit.32. in princip.
De ſurto propriè dicto li.1. tit.33.
Utrum re commodata aliter utens; quam ad utendum accepit, committat furtum li.3.ti.16. art.4. f.
Utrum liceat ſurari, ut ſubveniatur exiſtenti in extrema neceſſitate li.5 ti.26. ar.4 b.
Furtum interpretativum de hoc li.1. tit.35.

G

GAudium de hoc li.2. tit.63.
Genua flecti non debent in feſtis li.1.ti.23. art.3. c.
Gula de vitio hujus li.2. tit.42. art.2.
Qui gladio pugnat gladio peribit li.2.ti.64.ar.7.
Gratuitum opus dicitur dupliciter li.2. ti.23.
Gratitudo, & ingratitudo de his li.2. tit.34.

H

HAbitus quid eſt li.2. ti.6. in principio.
De habitu Clericorum li.6. tit.11.
Habitus vilis ex multis cauſis poteſt aſſumi li.6. tit.47. art.6.
Hebetudo mentis hæc eſt filia gulæ li.2. tit.42. art.2. e.
Hæreditas de hac li.3. ti 24.
Heremita utrum poſſit fieri abbas li.6. ti.47.ar.5. h. Et utrum gaudeat eccleſiaſtica libertate li.7. tit.3, art.2. f. Et utrum ire poſſit in civitatem li.2. tit.69. art.3. b.
Hæres de hujus inſtitutione, & ſubſtitutione li.3. tit.25. & 26.
De hæredum diverſitate ibidem ar.4. & ibidem quis hæres poteſt inſtitui art.7. d.
Ad quid hæres tenetur li.3. tit.36.
Tom. II.

Hermofroditus utrum poſſit ordinari li.6.tit.26. in fine.
Hæreticus de hæreticis eorumque fautoribus li.2. tit.58.
Utrum filius debeat accuſare patrem hæreticum li.1. tit.24. art.3. e.
Hæreticorum diverſitas in conferendo Sacramenta li.4.tit.5.art.4. c. & in recipiendo ordinem epiſcopalem li.6. tit.3. art.3. c.
Hæretici diverſi diverſimodè reconciliantur lib. ibidem tit.5. art.4.
Quis dicitur hæreſi conſentire ibidem.
Diverſimodè recipiuntur ab Eccleſia recipientes Sacramenta ab hæreticis, & Sciſmaticis, & recipientes à Simoniacis, & Fornicariis notoriis ibid.
Non differentiam inter ordinatos ab hæreticis li.6. tit.3. art.3. c.
Utrum hæreticus poſſit ordines recipere ibidem art.3. b.
Herodias quid de illis, qui ſe dicunt ire nocte cum ea li.1. tit.15. qu 4.
Hiſtrio de hiſtrionibus li.2. tit.53. g.
Utrum eis ſit eleemoſyna danda li 5.ti.26 ar.6.e.
Homo ligius, homo non ligius quis dicatur li.3. tit.18. ar.6.
Homagium non debet fieri de ſpiritualibus, quia fient ſimonia li.1. ti.18. art.8. §.4. & li.3. ti.18. art.3.
Homicidium de hoc li.1. tit.25. & li 6.tit.14. ar. 2. uſque ad finem illius tituli.
Homicidium committitur multipliciter ibidem art.2.
Honeſtas eſt pars temperantiæ li.2. tit.13.
Honeſtas impedit matrimonium li.8. tit.24.
Honeſtum dicitur aliquid dupliciter li.8. tit.32.
Honor quid ſit li.2. tit.22. & quomodo differt à laude, & gloria, & reverentia ibidem.
Honor debetur diverſis propter diverſa lib.2. tit.13. d.
Horæ canonicæ de his quomodo debent dici li.6. tit.1. art.6.
Horas qui tenentur dicere ibidem.
Horas omnes ſimul dicere poſſunt Clerici peregrini li.4. tit.14 art.3. d.
Hoſpitalia utrum ſint domus religioſæ li 6.ti.47. art 10. c.
Hoſpitalitas de hac præcipuè Clericorum lib.6. tit.12.
Qui pauperes ſint præferendi in ſubventione ibid.
Utrum Hoſpitale poſſit erigi ſine auctoritate Epiſcopi ibidem tit.28. b. & tit.47. art.10.
Humilitas de hac li.2. tit 51.
Utrum ex humilitate poſſit aliquis dicere ſe eſſe peccatorem, vel aliud his li.5. tit.18. d. c.
Quomodo intelligitur illud bonarum mendacium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpam non eſt ibidem c.

I

JActantia de hac li.2. tit.28.
Jejunium de hoc li.5 tit.28.
Jejunium dicitur tripliciter li.5. tit.35.

Utrum jejunium indictum ab Eccleſia redimi poſſit li.5. tit.28. art 5. in fi. & tit.31. in fi.
Ignorantia cauſat involuntarium, & habet ſe tripliciter ad actus voluntatis, & ſecundùm hoc eſt ignorantia multiplex li.2 tit.1. ar.2. a.
Ignorantia triplex li.2. tit.3. ar.2. d.
Item ignorantia duplex li.3. tit.11. art.4. caſu 4. §. Item aliqui.
Ignorantia affectata, & ſcientia æquipollent li.6. tit.3. art.8. f.
Item ignorantia multiplex li.5. tit.3. e.
Ignorantia quomodo eſt cauſa peccati li.2. tit.8. art.4.
Illicitum dicitur aliquid multipliciter li.3. tit.8. art. 10.
Illuſio de hac li.2. tit.17.
Impoſitio manus multiplex li.8. ti.5. art.4.
Improperium de hoc li.2. ti.14.
Impubes quis dicitur, & quis pubes, & undè dicitur, & quando incipit, & deſinit impubertas, & qualiter probatur pubertas lib 8. tit.4. art.1.
Inanis gloria poteſt ſumi dupliciter li.2. tit.8. c. de hac ibidem tit.36. art 4.
Incantatio ſerpentum de hac li.1. tit.15. qu.9. in fi. §. Sed contra.
Incarceratio utrum ſit licita li.1. tit.28. c.
Incendiarius an ſit excommunicatus li.7. tit.2. caſu 18.
Inceſtus de hoc li.2. tit.46. art.5.
Utrum impediat matrimonium li.8. tit.20. art.3.
Incorrigibilis quando dicatur adulter li.8. ti.11. art.3. & tit.22. ar.2.
Indebitum in jure civili dicitur multipliciter li .. tit.19. art.5. e.
Indulgentia de hac li.5. tit.40. art.5. qu.5.
Induſtria duplex li.2. tit.10. art.1.
Infamia de infamatione li.2. tit.15. & li.5. tit.29. art.1. c.
Infamia tollitur per baptiſmum li.4. tit.4. ar.1. c.
Utrum infamis poſſit ordinari li.6. tit.27.
Infans quis dicitur, & quis proximus infanti li.3. tit 3 art.3. a.
Infidelitas de hac li.2. tit.56.
Quomodo chriſtiani ſe debent ad infideles habere ibidem art.3.
Infirmitas quomodo eſt cauſa peccati li.2. tit.8. art.4.
Infirmis poteſt dari corpus Chriſti poſt cibum, ſi de eorum periculo timetur li.4. ti.18. ar.3 a.
An ex infirmitate corporis aliquis ſit privandus beneficio li.5. tit.21.
Infirmum reſpiciens an efficiatur irregularis &c. li 6. tit.14. ar.8. p.
Ingenuus quis dicatur li 8 tit.18. art.3. in fi.
Infortunium utrum accedens alicui dolorem ingerere poſſit eius amico de hoc nihil ſciente li.1. tit.15. qu.7.
Inimicus quomodo diligendus eſt li.2. tit.62.
Injuria quæ eſt injuria gravis & enormis, & quæ levis, & quæ leviſſima li.7. tit.13. art.4. b.
Utrum injuria ſit propulſanda li.1. tit.29 ar.2.
Inobedientia, utrum omnis inobedientia ſit peccatum mortale li.6. tit.47. ar.3. c.
Inopia duplex li.6. tit.47. art.4.
Inquilinus poteſt expelli à Domino in quatuor caſibus li.3. tit.14. ar.6.
Inquiſitor hæreticæ pravitatis li.2. tit.58. art.8.
Inquiſitio utrum liceat inquirere rem perditam per inſpectionem aſtrolabii li.1. t.14 ar.1. in fi.
Inſenſibilitas de hac li.2. tit.40. art.2 b.
Forma inſtrumenti obligationis uſurarii ad reſtituendum li.3 tit.11. art.8.
Ad inſtrumenti operationem tria requiruntur li.5. tit.38.
Inſtrumentum non debet facere Clerici in factis li.6. tit 50. art.1. b.
Intentio intentionis obliquitas prohibetur lib.1. tit 45. a.
Intentio poteſt dupliciter dici li.2. tit 5. b.
Intentio habitualis dicitur tripliciter ibid. in fi.
intentio triplex li.4. tit.5. art.3. d.
Intentio alicujus poteſt dirigi ad alterum tripliciter li.5. tit.40. art.3. a.
Interdictum Eccleſiæ de hoc li.7. tit.16. & de hoc prout impedit matrimonium li.8. tit 31.
Interdicti, vel excommunicati nominatim qui dicuntur li.7. tit.9. art.1 a.
Interdictus eſt ingreſſus Eccleſiæ pluribus lib.7. tit.11. art.1. e.
Interdictum generale quando tenetur quis ſervare li. 7 tit.16. art.5.
In loco interdicto ſcienter celebrans eſt irregularis ibidem art.6. c.
Interdictum ſuum Epiſcopus ſuſpendere poteſt, & interim appellari poteſt ibidem art.9. e.
Interpretatio, ſcilicet, dubiorum de hac lib.6. tit.49.
Interrogatio de interrogationibus faciendis à Confeſſore li.5 tit.17.
De interrogatione partium quando agitur ad conjungendum matrimonium li.8. tit.33. ar.5.
Inimiditas de hac li.2. tit.34 art 2.
Inveſtitura quid eſt li.3. tit.18. art 6.
Invidia de hac li.2. tit.63.
Involuntarium quid cauſet li.2. tit.1. art.2.
Johannes Baptiſta utrum dubitaverit in fide li.2. tit.55. art.4 d.
Ipocriſis de hac li.2. tit.27.
Ira de hac li 2. tit.49. art.3. & de gradibus iræ qui ponuntur Math.5. ibidem.
Utrum ira cauſet involuntarium li.2. tit.1. art.2. in fine.
Irregularitas utrum tollatur per baptiſmum li.4. tit.4. art.1. d.
Irregulares ſunt iſti in omnibus tamen ferè eſt opus diſtinctione. Et in li.6. habetur de 20. qui ſunt hi. c. in competenti tit.1. art.3.4.5 6. & 8. Ordinatus extra tempora ſtatuta tit 4. art.1. Ordinatus per ſaltum, vel furtivè tit.4. art.3. Ordinatus in excommunicatione ibidem. Ordinatus in apoſtaſia ibidem. Miniſtrans in officio ordinis quem non habet ibidem. Ordinatus ſine examinatione tit.5. Criminoſus ti.6. Bigamus tit.7. Homicida tit.14. Neophitus tit.16. Solemniter pœnitens tit.17. Curialis tit.18. Obligatus ad ratiocinia tit.19. Servus tit.20. Corpore vitiatus tit.21. Filiis presbyteri tit.22. Adultus deferens baptizari uſque ad ægritudinem titul.23. Simoniacus tit.55. De quatuor ſequentibus habetur in li.7., qui ſunt iſti, ſcilicet, excommunicatus majori excom-

Google

commonicatione Interdictus Suſpenſus ab officio celebrans tit 10. Suſpenſus ab Ingreſſu Eccleſiæ ingerens ſe divinis in Eccleſia tit. 16. art.6. Celebrans ſcienter io loco interdicto ibid. Item iterans baptiſmum, vel ordinem li.4. tit 1. art.6. Deficiens ætate li.6. tit.25.
Judæus de Judæis li.2 tit.57. de ſervis eorundem ibidem art 4
Receptum à Judæis an poſſit retineri li.2. tit.57. art.2.
Judex quo judicio poſſit judicare lib.1. tit.38. art.1. b.
De judicibus, & eorum officialibus ibidem ar.2. 3. & 5.
Utrum judex debeat judicare ſecundùm allegata, vel ſecundùm quod novit li,1. tit. 18. ar. 10. quæſt.6.
Judex eccleſiaſticus quid poteſt quando Judex ſæcularis non facit juſtitiam li.1. tit.50. art.1,
Judicium multiplex li.1. tit.38 art.1.
Judicium ad quam virtutem pertinet li.2. tit.11. art.3.
Judicii nomen ſumitur multipliciter ibid.
Judicium humanum eſt multiplex lib.6 tit.47. art.3. h.
Judicium triplex li.5, ti.37. in fin.
Judicium quando dicitur fieri per ſortes lib.7, tit.de interdicto art.7. caſu 13. & li.1. tit.14.
Judex ordinarius de hoc li.6. tit.45.
Judex delegatus de hujus poteſtate in committendo, & excommunicando li.7. tit.4. c.d.e.f.
Judicandi de his li.1. tit.41.
Judicium inordinatum triplex prohibetur lib.1, tit.45. art.1
Judicium multiplex ibidem,
Judicium vulgare de hoc li.1, tit.14. ar.1. q.3.
Juramentum de hoc li.1. ti.17, & 18.
Juramentum metu exortum non valet in novem caſibus li.1. tit.18. art.7. qu.7. in fi.
Utrum juramentum ſit Sacramentum li.4. tit.1. art.3. e,
Quid ſi quis juret ſe nunquam futurum Epiſcopum li.5, tit.43. art.1. c.
Quid ſi quis juravit aliquam ducere in uxorem, & poſtea vovit continere li.8. tit.16. e.
Utrum juramentum ſit deferendum in cauſa matrimonii li 8. tit 33. art 4.
Juriſdictio ordinaria quando impeditur, vel finitur li.6. tit.46. art.3.
Juriſdictio requiritur ad uſum clavium lib. 5, tit.38.
Juriſdictio dupliciter amittitur ibidem.
Juriſdictio plenariæ reſidet in uno li.5. tit.39.
Jus dicitur multipliciter li,2. tit.11. art.2.
Jus quid eſt li 6. tit.51. art.1.
Jus publicum, & jus privatum de his li.3. tit.5, art.5.
Jus naturale de hoc eſt aliquid dupliciter lib.8. tit.7. art.2. a.
Juſpatronatus li.6. tit.ult. art.9. verſus finem, & diverſimodè vocatur li.7 tit.2. caſu 52.
Juſtitia de hac, & injuſtitia lib.2. tit.11. & de ſpeciebus eis,& partibus in titulo ſequenti uſque ad 21.
Juſtitia generalis & ſpiritualis li.2. tit.20. art.1.
De virtutibus annexis juſtitiæ in communi li.2, tit.51.

L

Labor triplex li.1. tit.22. art.5.
Utrum laborare in diebus non feſtivis ſit in præcepto li.1. tit.22. ar.5.
Utrum labor manualis ſit in præcepto li.6. ti.47. art.6. a.
Labor manualis eſt utilis ad tria ibidem.
Lacrymari, quod homo non lacrymetur poteſt contingere propter plura li.5. tit.9. art.3.
Largitas ſive liberalitas de hac li.2. tit.30.
Latria tripliciter ſumitur li.1. tit.5 in principio, & tit.9. qu.1. §.3.
Quid eſt Latria, & quomodo differt à Theoſebia, & Dulia li.1. tit.5.
De actibus latriæ li.1. tit.6.
Laus quid dicitur li.2. tit.22.
De laude divina li.5. tit.27. art.9.
Legatus de hoc li.6. tit.40. Legati triplices li.7. tit.13. art.4. e.
Legata de his li.3. tit.22.
Legitima portio filiorum quid eſt lib.3. tit.25. ar.5.g.
Legitimatio de hac li.8. tit.38. art.4.
Utrum legitimatus ad actus ſpirituales ſit legitimatus ad actus ſæculares li.6.tit.22.art.4.ad fi.
Lenocinium de hoc li,2. tit.47. art.3.
Leproſus de leproſis conjugibus, & eorum filiis li.8 tit 10. art.3.
Utrum lepræ error impediat matrimonium ibidem, & utrum ſponſalia ſolvat li.8. tit.5. in caſu 4.
Lætitia utrum ſit effectus devotionis li.5, tit.27. art.10 d.
Lex quid eſt li.1. tit 46.
Legibus derogatur per quatuor Concilia generalia, & ſacræ Leges non dedignantur ſacros Canones imitari li.3. tit.11. art.3. § eſt etiam prohibita jure civili.
Lex divina de hac li 1. tit.1. & eſt duplex ibid.
Legem divinam fuit neceſſarium habere propter tria ibidem.
Lex humana quædam eſt ſcripta quædam non de utraque li.1. in fi.
Lex Diœceſana, & lex juriſdictionis de his li.6. tit.43, art.3.
Lex naturæ quare non poteſt mutari ſicut lex poſitiva li,1. tit.3. art.5. qu.2.
Lex naturalis quomodo ſe habet ad communitatem, & proprietatem rerum li.3. tit.1. e.
Lex talionis de hac li.1. tit.44. art.4.
Libellus in cauſa matrimoniali ad matrimonium conjungendum quomodo formatur li.8. tit.33. art.1. b.
Quomodo formatur libellus in denunciatione, vel accuſatione matrimonii propter conſanguinitatem, vel affinitatem li.8.tit.36. art.3.b.
Quomodo formatur libellus accuſationis matrimonii propter fornicationem li.8. ti.35.ar.2.b.
Libellus famoſus de hoc li.2. tit.15. d.
Liberalitas de hac li.2. tit.30. art.1.
Libertus quid eſt, & differentia inter libertum Eccleſiæ, & perſonæ privatæ li.6. tit.20. b. c. & li.8. tit.38. art.3. in fi.
Libido dicitur dupliciter li.1. tit.36. ar.3. e.

Liga-

Ligamen, ſcilicet, cum quis eſt obligatus alteri conjugi quando impedit matrimonium lib.8, tit 23.
Linguoſitas de hac li.2. tit.19.
Lingua fit homicidium li.6 tit.14. art.3.
Litigium de hoc li 2. tit.29. art.3.
Litteræ commendatitiæ, & dimiſſoriæ quæ dicuntur li 6. tit.24
De differentia inter locatorem, & mutuum li.3. tit.11. art.4 caſu 10.
Locus Religionis quando poteſt aſſumi à Clericis li.6 tit 47. art 9.
Loculos habuit Chriſtus li.6. tit.47. art.4.
Longaminitas de hac li.2. tit.36.
Loquela inter loquelam ſimplicem, & iuratam non facit Deus differentiam li.1. tit.19. in fi.
Ludus utrum in ludis poſſit eſſe virtus, vel vitium li.2. tit.53.
Utrum ludi impediant veram pœnitentiam li.5. tit.5. b.
De ludo alearum li.5. tit 30.
Ludorum triplex eſt differentia li.5 tit.5.
Ludi aliqui ſunt liciti, aliqui non li.6 tit.10.
Lugere eſt triplex li 5. tit.1. art.1 in fin.
Lupus videndo aufert vocem li.1 tit.15. qu.6.
Luxuria habet octo differentias li.1 ti 3., de hac, & de eis differentiis habetur li.2. tit.46.

M

Magiſter utrum poſſit aliquid à ſcholaribus accipere li.6 tit 55. art.8 b.
Magnanimitas de hac & vitiis ejus oppoſitis li. 2 ti 36.
Magnificentia, & parvificentia de his li.2. ti.37.
Majoritas de hac li.6. ti.52.
Maledictio de hac li 2 ti.18. utrum ſit idem cum blaſphemia ibidem b.
Malum eſt duplex li.1. ti.2. in fi.
Item eſt multiplex li.3. ti 8. ar.10.
Maleficium utrum impediat matrimonium li 8. ti.29.
Malitia quomodo ſumitur cum dicitur peccatum ex malitia li.2. ti.8. d.
Manifeſtum de hoc li.4. ti.16. h.
Manſuetudo, clementia, miſericordia, pietas, mitias, quomodo differunt li.2. ti.49. ar 1.
Manumiſſio quid eſt li.6. ti.20. b.
Manus impoſitio multiplex li.4. ti.5. ar. 4. in fi.
Maria, utrum Beata Virgo aliquomodo conſenſerit in copulam carnalem li.8. ti.8. ar.8.
Martyrium de hoc li.2. ti.33. ar. 2.
Utrum puer exiſtens in utero poſſit regenerari per ſanguinis effuſionem li.4. ti.6. ar.2. in fi.
Matrimonium li.8. ti.7. & ſequenti.
Ad matrimonium poſſunt inducere multa li. 8. ti.9. ar.1. in fi.
Utrum matrimonium poſſit ſolvi li.8. ti.11.
Utrum meretrix poſſit contrahere matrimonium ibidem ar.3. f.
De differentiis, ſive ſpeciebus matrimonii li. 8, ti.12. per totum.
De approbatione matrimonii clandeſtini ibidem d.
De ſolemnizatione fienda in contractu ſponſalium, & matrimonii ibidem c. d. e.
De ommiſſione ejuſdem ſolemnizationis ibidem, & de pœna omittentium eam ibidem g.
Matrimonium quis poteſt contrahere li.8. ti.13.
Matrimonii, quot, & quæ ſunt impedimenta ibidem.
De matrimonii impedimentis li. 8. ti. 14. & ti. ſeq.
Matrimonium utrum impediatur per furiam ibidem ar 2., vel per ebrietatem ibidem in fi.
Quid ſi mulier alleget membri defectum, vel magnitudinem, vel groſſitiem, li. 8. ti. 26. e. f. g.
Utrum matrimonium impediant ſenectus, vel caliditas ibidem c. d.
Utrum non excommunicatus contrahere poſſit matrimonium cum excommunicato l.8. ti.21. ar.2. r.
De matrimonio ſecundo li.8. ti.23.
De matrimonio quis cognoſcere poteſt li. 8. ti. 33. a.
De matrimonio dubio propter aliquod impedimentum perpetuum quomodo multipliciter movetur li 8. ti.34. ar.3. k. l. m. n. o p.
Matrix Eccleſia quæ dicatur li 7. ti.2. caſu 73.
Maximè quandoque exponitur per totum, quandoque comparativè li.6. ti.22. ar.3.
Mechia de hac li.1. ti 31.
Vitatio occaſionis ejus præcipitur li.1. ti.44. ar. 3. in principio.
Medici utrum ſint aliquando homicidæ li. 6. ti. 14. ar.8. p
Medici tenentur ſubvenire pauperibus gratis li.1. ti.29. ar.1. §. ult.
Medicis diſtricte præcipitur ut indicant infirmos ad confitendum li.5. ti.16. in fi.
Meditatio cauſat devotionem li.5. ti.27. ar 4. c.
Membrum utrum liceat abſcindere li.1. ti.26. a.
Membrum magnum quid dicatur li.6. ti.21.
Mendacium mentiri de his li 1. ti.36.
An liceat mentiri cauſa humilitatis li 5. ti.18. b.
Utrum aliquis peccet mortaliter negando veritatem per quam condemnaretur li. 1. ti. 41, ar.2. a. Ad hoc etiam li.5. ti.29. ar.2.
Menſura de menſuris li.3. ti.8. ar.8.
Mercator mercatio de his li.3. ti 8. ar.10.
Mercatio prohibetur Clericis li.6. ti.50. ar.2. b.
Merces triplex eſt li.2. ti.62. ar.5.
Meritum, & demeritum de hoc li.2. ti.5.
Utrum merita mortificata faciant aliquid ad dandam primam gratiam homini lapſo li. 5. ti.4. ar.4. f.g.
An opera extra charitatem facta ſint alicujus boni meritoria li.5. ti.24.
Meritum de condigno, & meritum de congruo quid ſint li.5 ti.24.
Utrum peccans plus demereatur per actum voluntatis interiorem inordinatum, & per actum exteriorem ſimiliter quàm per actum interiorem totum li 2. ti.5. e. Et plures aliæ quæſtiones de hac materia ibidem.
Meritorium magis eſt opus bonum factum cum voto quàm ſine voto li.1. ti.20. ar.6. q.2.
Metus quid eſt, & eſt duplex metus de hoc l.8. ti.8. ar.4. a., & li 2. ti 34. ar.1. e.
Metus qui caderet in unum non diceretur in

alium cadere ibidem c.
Ad metum juſtum non ſufficit imperium Regis, nec parentum ibidem p
Utrum metus cauſet involuntarium lib. 1. tit. 2. art 2. e.
Metus eſt duplex li. 2. tit. 34.
Militia utrum exercitium militiæ impediat pœnitentiam li. 5. tit. 5. d.
Miniſter utrum bonitas, vel malitia miniſtri Sacramenti proſit, liceat, obſit, li. 4. tit. 1. art. 5. a. b. c. d. e.
Minor ætate quis dicitur, & quis major li. 3. ti. 3. art. 2. b.
Minores res quæ non poſſunt alienari ibidem art. 4. a.
Miſerabilis puella li. 6. tit. 19.
Miſericordia de hac li. 2 tit. 65.
Miſſa de hujus celebratione ſive ritu celebrandi li. 4. tit. 14.
Utrum miſſa mali presbyteri minus valeat quàm boni ibidem art. 2. a.
Utrum presbyter malus teneatur celebrare ibidem b.
Quo tempore debent dici miſſæ, & horæ ibidem art. 3.
Utrum presbyter poſſit in eadem die pluries celebrare ibidem k.
De loco, & vaſum celebrationis ibid. art. 4.
De altari portatili ibidem e.
Non licet celebrare ſine veſtibus ab Epiſcopo benedictis ibidem l. m. nec ſine igne ibidem art. 1. k.
Quid de illis qui ſcienter pro vivis cantant miſſam defunctorum ibidem art. 2. d.
De quo debet eſſe altare, calix, patena, & pallæ altaris ibidem ar. 4.
De auditore miſſæ presbyteri mali lib. 4. tit. 16. e. f. & cujus miſſa non debet audiri ibidem & g. n.
Utrum clerici in ſacris, vel beneficiati teneantur omni die miſſam audire li. 6. tit. 1. art. 6. in fi.
Miſſarum ſolemnia ſunt ſecundùm convenientiam dierum conventualiter celebranda lib. 4. tit. 14. art. 1. e. & quot ibi debent eſſe miniſtri ibidem f.
Miſſa pro defunctis quotidie poteſt dici ibid.
Quid ſi promotus ſimoniacè tenetur perſonaliter celebrare, numquid celebrabit li. 2. tit. 69. art. 3. a.
Utrum ſæculares teneantur audire miſſam in die dominica li. 4. tit. 16. a.
Moderamen inculpatæ tutelæ quid dicitur li. 1. tit. 25. k. & tit 29. art. 2. b.
Modeſtia de hac, & ſpeciebus ejus li. 2. tit. 50.
De modeſtia ſecundum quod exiſtit in exterioribus motibus corporibus li. 2. tit. 53.
De modeſtia ſecundum quod conſiſtit in ornatu, ſive apparatu exteriori li. 2. tit. 54.
De modeſtia ordinandi li. 6. tit. 14.
Molles ſive immundi ſunt, qui procurant in ſe pollutionem li. 2. tit. 45. art. 7. a.
Mollities de hac prout opponitur conſtantiæ li. 2. tit. 39.
Monachus poteſt eſſe aliquis, & tunc nullius monaſterii erit li. 8. tit. 16. in fi.
Aliquis poteſt eſſe monachus in domo propria li. 1. tit. 20. art. 6. g. §. ſed numquid.
Eſto quod aliquis modo, intrat monaſterium videt monachos ædere carnes cogitat, quod hæc bene poterit ſuſtinere profitetur ergò, & forte non profiteretur ſi crederet, quod hæc ſibi non liceret numquid iſte peccat edendo carnes li 6. tit. 47. art. 3. k.
De prælationibus monachorum, & regularium li. 6. tit. 47 art. 5.
A quibus obſervantiis abſolvantur monachi cum tranſeunt ad prælationes ſæculares ibidem d.
Utrum monachus poſſit fieri canonicus in Eccleſia ſæculari ibidem f.
Quid faciunt monachi de Eccleſiis ad eos pertinentibus quoad temporalia in quibus non poſſunt duo monachi habitare ibidem g.
Pone aliquis videt monachum aliquem ſplendidè edere, & induere, & his cogitat hoc benè poſſem ſuſtinere, & ſic intrat demum facta inquiſitione monaſterium reformatur, & omnes ad ſervandum regulam coguntur, numquid exire poteſt li. 6. tit. 47 art. 9. e.
Utrum is qui reliquit conſortium ſpirituale, ad quod tranſierat poſſit recuperare, quæ ſecum ibi contulerat ibidem g.
De monacho fugitivo plures quæſtiones ibidem.
De capillis monachorum ibidem art. 11.
Utrum monachus eligi poſſit in prælatum Eccleſiæ ſæcularis li. 6 tit. 16. d.
Utrum in Eccleſia parochiali poſſit poni monachus ſolus li. 6. tit. 57. art. 5.
Utrum monachi præfici poſſint Eccleſiis parochialibus ibidem.
Monachum quis corriget, ſcilicet Abbas, vel Epiſcopus, quando eſt Epiſcopus Eccleſiæ regularis li. 6. tit. 16. g.
Moneta qualis debet dari in ſolutione li. 3. ti. 19. art 5. b.
In moneta tria requiruntur ibidem.
Qui mutat monetam in gravamen populi, tenetur ad ſatisfactionem li. 6. tit. 53. art. 2.
Monialis in uxorem acceptio impedit matrimonium li 8. tit. 20. art. 1. a.
Monitio competens, quæ dicitur eſſe li. 7. tit. 8. art. 2.
Monopolium de hoc li. 3. tit. 8. art 12.
Mores hominum utrum cauſentur ex impreſſionibus aſtrorum li. 1. tit. 12. in principio.
Mortem quis infligere poteſt ſibi ipſi tripliciter li. 2. tit. 33. in fi.
Mors utrum mortis pœna minuat aliquid de pœna actuali debita li. 5. tit. 24
Mortui abſolutio ad quid valet lib. 5. tit. 40. artic. 5. g.
Mortificari utrum poſſint opera virtutum in charitate facta li. 5. tit. 4. art. 4. e.
Utrum opera mortificata per pœnitentiam reviviſcant ibidem f.
Mortale, quæ ſunt peccata mortalia li. 5. tit. 31.
Motus carnis quandoque eſt ſine culpa, quandoque non li. 2. tit 7. b.
Primus motus quis ſit ibidem verſus fi.
Motus animæ tendens in aliquid eſt triplex li. 2. tit. 41.
Multiloquium de hoc lib. 2. tit. 19. & quomodo differt à verboſitate, ſive linguoſitate ibidem.

Multitudo peccans utrum ſit punienda li. 1. ti. 41 art. 1. c.
Quando multitudini eſt parcendum lib 2 tit. 25. & tit. 68. art. 4
Mulier de hac debent cavere ſpecialiter Clerici li. 6. tit. 10. b.
De mulieribus, quæ de nocte equitare dicuntur cum Diana li, 1. tit. 15. qu. 3.
Mulieres non poſſunt prædicare li 6. tit. 26.
Utrum mulier ſe poſſit pro alio obligare lib. 3, tit. 3. art. 3. k.
De mulierum ornatu li. 2. tit. 54. b.
Munus multiplex li. 6. tit, 30. art. 3.
Munus, & donum differunt li. 2. tit. 58. art. 6.
Ad quæ muneta tenentur Eccleſiæ ibidem ar. 4.
Munus triplex li. 6. tit. 55. art. 3.
Muſica ubi armonia.
Mutilare utrum liceat aliquem membro lib. 1, tit. 26 & li. 6. tit 43. art. 1.
Mutilatus, & debilitatus quis dicatur li 6. ti. 21.
Mutus utrum poſſit contrahere li. 2. tit. 3. ar. 3. h.
Mutus an teneatur confiteri li. 5. tit 18.
Mutuum de hoc li 3. tit. 10. de differentia mutui, & commodati li. 3. ti. 11. at. 3 §. ad hoc autem ut ſciatur.
De mutuationis præcepto li. 1. tit. 44. ar. 8.

N

NAturalis utrum poſſeſſio rerum exteriorum ſit homini naturalis li. 3. tit. 1. a.
Utrum naturales effectus eveniant neceſſario li. 1. tit. 11. qu. 2.
Naufragantes de ſpoliantibus eos lib. 1. tit. 32. art. 3.
Neceſſarium dicitur dupliciter li. 5. tit. 26. ar. 4. a. & tit. 27. art. 4.
Neceſſitas evitabilis, & inevitabilis li. 6. tit. 14. art 5.
Neceſſitas duplex li. 1. tit. 19. ar. 1. c.
Negligentia de hac li. 2. tit. 10. art. 3. & 4.
Negociatio an ſit licita li. 3. tit 8. art. 10.
Negocia ſæcularia, quæ dicuntur quibus immiſceri non debent clerici vel monachi li. 6. ti. 50. Et differt negocium à negociatione ibidem.
Negociationis exercitium utrum impediat pœnitentiam li. 5. tit. 5. d.
Neophitus de hoc li. 6. tit. 16.
Nigromantia quid eſt lib. 1. tit. 10. circa princip.
Nomen Dei multipliciter aſſumitur invanum. lib. 1. tit 17. b.
Nun velle dicitur multipliciter li. 2. ti. 1. art. 1.
Notorium de hoc li. 4 tit 16. g. & ibidem de differentia ſexta nominum.
Novalia de his li 6 tit. 35. art. 3.
Novatio quid eſt li. 3. tit. 19. art. 2. i.
Nuptiæ utrum liceat eas omni tempore celebrare li 8. tit 30.
De nuptiis ſecundis li 8. tit. 32.
De benedictione nuptiarum ibidem.

O

OBedientia de obedientia & inobedientia li. 2 ti. 23.
De obedientia quæ debetur Prælatis à ſubditis li. 6. ti. 52. & li. 5 ti. 4. in fi.
Quid ſi ſubditus dubitet an ſit licitum quod præcipitur à Prælato ibidem ar. 4. c.
Quid ſi Epiſcopus velit Monachum inſtituere in Prælatum in Eccleſia ſæculari, & Abbas nolit cui obediet ibidem d.
Quid ſi ſint Domini æquales alicujus cui obediet ibidem b. Et duo alii caſus ſimiles de hac materia ibidem ſequentes.
Utrum obedire quis teneatur Papæ in Epiſcopatus receptione li. 6 ti 8. ar. 4 m.
De obedientia Religioſorum li 6. ti. 47. ar. 3.
Obedire patri filius in quibus tenetur li. 1. ti. 24. ar. 1.
Utrum teneatur obedire ſibi in contrahendo matrimonium li. 8. ti. 8. ar. 4. m.
Oblatio offerre Deo tenentur omnes ſpirituale ſacrificium li. 1. ti. 6. ar. 2.
De oblationibus li. 6. ti. 32.
Oblatio meretricis utrum poſſit recipi li. 5. ti. 26. ar. 4. b.
Obſervationes ordinatæ ad ſanitatem vel ad aliquid aliud hujus, vel ad cognoſcendum aliqua fortunia vel infortunia utrum ſint licitæ li. 1. ti. 15.
Obſervantia virtus eſt, & habet duas ſpecies li. 2. ti. 22.
Obligatio de hac li. 3. ti. 4.
De obligatis ad ratiocinia li. 6. ti. 19.
Obligatus cauſa pignoris utrum promoveri poſſit ibidem c.
Omiſſio de hac li. 2. ti. 20. ar. 2. b.
Otium de hoc li. 2. ti. 20. ar. 2. c.
Oculi infecti inficiunt aerem li. 1. ti. 15. q. 6.
Occultum peccatum dicitur tripliciter li. 2. ti. 67. ar. 5.
Occultum, & penè occultum quid eſt li. 4. ti. 16. m.
Odium de hoc li. 2. ti. 62. ar. 6.
Officium divinum de hoc ſupra in vocabulo horæ canonicæ.
Oleum non conſecratum quando adjicitur oleo conſecrato fit conſecratum li. 4. ti. 1. ar. 3. d.
Operari manibus utrum teneantur Religioſi li. 6. ti. 47. ar. 6. a.
Opus ſpirituale eſt multiplex ibidem.
Opinio communis in quo differt à fama li. 4. ti. 16. b.
Oratio poteſt ſumi tripliciter li. 5. ti. 27. ubi plura de oratione a.
Oratio Dominica exponitur ibidem ar. 5. c.
Oratio triplex ibidem ar. 7 b.
Orationes noſtras utrum Sancti cognoſcant li. 3. ti. 38, ar. 1.
De orationibus Beatorum ibidem ar. 2.
De orationibus exiſtentium in Purgatorio ibidem at. 3. de noſtris invocationibus Sanctorum ar. 4.
Oratorium utrum in oratorio privato poſſit celebrari li. 4. ti. 14. ar. 4. e.

De officio ordinarii li.6. ti.45.
Ordinarius loci quis dicitur li, 3, ti. 11. ar. 6. g. §. Item per loci.
Ordo de ordinis ſacramento li 6. ti.2.
Ordines qui poteſt conferre ibidem ti. 3. ar. 1, 2. 3. 4. 6. 7. & 8.
De ordinatis à quibuſdam Epiſcopis quid juris ibidem ar.8. d.
Ordinatus à Papa habet privilegia multa li.6. ti. 3. ar.8. h.
Ordines quando, ubi, quo ordine, & qualiter debent conferri li.6. ti.4.
Utrum tempus ſit de ſubſtantia ordinum ibidem ti.4. ar.1. c.
Utrum miſſa ſit de ſubſtantia ordinis ibidem f.
Ordinari furtivè quis dicitur quadrupliciter ibidem ar.3. g.
Quid ſi ordinetur excommunicatus vel ſuſpenſus ibidem k,
Quid ſi ordinetur apoſtata Religionis alicujus ibidem m.
Quid ſi non ordinatus alicujus ordinis officium vel etiam ordinatus alicujus ordinis quem non habet officium adminiſtret ibidem o.
Quid de Clericis minorum ordinum qui in novis miſſis miniſtrabant in officio Subdiaconi ibidem r,
Utrum ille qui juravit alicui aliquod opus licitum facere poſſit aliquem ordinem recipere, vel Religionem intrare antequam impleat quod juravit li.6. ti.19. e.
Ordo ſacer liberat à patria poteſtate li.6. ti,20, in fi.
Utrum aliquis exiſtens in peccato mortali poſſit ſine peccato in ordine ſuſcepto miniſtrare li. 6. ti.6. b. c.
Utrum peccet mortaliter petens aliquod divinum ab eo quod eſt in mortali ibidem d e.
Quid ſi qua omittantur in ordinatione de forma in canonibus conſtituta li.6. ti.4. ar 5.
Quid ſi duo Epiſcopi ordinentur ſimiliter ibidem e f.
Ordo ſacer impedit matrimonium li.8. ti.22.
Ordines majores dicuntûr ſacri, & quare eſt eis ſpecialiter annexa continentia ibidem c.
Utrum ordo ſacer ſupervenire poſſit matrimonio conſummato ibidem ar.2. a.
Ordinandus qualis debet eſſe li. 6. ti. 6., & ſequentibus uſque ad ti 27.
Quid ſi Clericus petat ordinari, & Prælatus ejus nolit li.6. ti.5. k.
Utrum ordinans indignos peccet ibidem l.
Utrum qui reputatur dignus ad ordinem unum reputari poſſit indignus ad alium ibidem n.
Ordinandus debet eſſe prudens, & quam ſcientiam debet habere li.6. ti.9. pudicus, & qualiter ti.10. ornatus moribus bonis ti. 11. non ſolemniter pænitens ti.17.
Originarius quis dicitur li.6. ti.20. l.
Ornatus Clericorum de hoc li.6. ti.11.
Ornatus mulierum de his, ſcilicet in vocabulo mulier.

P

PAtientia præcipitur reſpectu læſionis corporis ablationis rerum, & angariæ operum li.1. ti.44. ar.4.
De patientia, & longanimitate li.2. ti.38.
Patientia irrationabilis vicia ſeminat li.2. ti.49. 5. 6.
Pactum de pactis li 3. ti.6.
De pacto commiſſorio li.3. ti.13. ar.6. d.
Pactum de non accuſando ſuper crimen committendum non valet li 8. ti.35. ar. 1. d.
Palla quid eſt li.6. ti.29. ar. 4. b.
Pallium de hujus dignitate li 6 ti.44.
Papa de hujus dignitate, & poteſtate li.6. ti.39. & ti.51. ar.3. a.
Papa utrum teneatur confiteri li.5 ti.10. ar.2. g. & li.5. ti.15. a.
Papa utrum poſſit abſolvere exiſtentes in Purgatorio li.5. ti 39 ar 5 ad finem.
Parafrenalia quæ dicuntur li.8. ti.40.
Parentes ſunt honorandi, & quomodo, & in quibus li.1. ti.24.
Pares qui dicuntur li.3. ti 18. ar 6.
Parricidia quomodo punitur li.6. ti.14. ar.7.
Parochia Parochianus de his li.6. ti.32.
Paſcha multipliciter dicitur li.4. ti.9. ar.2. g.
Paſſiones animæ de his li.2. ti.32.
Paſſio animæ quomodo dicitur infirmitas li. 2. ti.8. ar.4.
Pater dicitur multipliciter li.2. ti 24. ar. 1. a.
Paternitas, & maternitas quomodo probatur li. 8. ti.38. ar.5.
Patrinus tenens ad baptiſmum de hoc li. 4. ti. 2. & 3. ar 7. a.
Patriarcha de hujus dignitate li.6. ti.41.
Paupertas aſſumpta propter Chriſtum de hac li.6. ti.47. ar.2.
Pauperes Chriſti poſſunt hæredes conſtitui li,2. ti.25. ar.7. a.
Pax de hac li.2. ti.64.
Peccatoribus quomodo malum optamus li. 2. ti 62.
Peccatum quid eſt, & utrum omne peccatum ſit voluntarium, & alia quæ pertinent ad ipſum li.2. ti.6.7.8.
Peccatum, vitium, culpa, & demeritum, quomodo differunt ibidem ti 6. ar.1. in fi.
Diviſio peccati multiplex ibidem ar.2.
Quomodo peccatum aliquod dicitur alio gravius li.1. ti.9. q.2. b.
Quomodo intelligitur illud *Greg.* peccata carnalia ſunt minoris &c li.2 ti.6. ar.3.
Peccati initium poteſt dici tripliciter li. 2. ti. 8. ar.2.
Peccati occaſiones quæ dicuntur li. 5. ti. 21. in fine.
Peccatum triplex li.5. ti.4. ar.2 f.
Peccata dimiſſa per pænitentiam quomodo dicuntur redire per peccatum ſequens ibidem ar. 3.
Peccata quæ ſunt mortalia, & quæ venialia li. 5. ti.31. g.
Peccato minori quandoque major injungitur pæna li.5. ti.31.

Peccata in Spiritum Sanctum ſunt ſex li. 2. ti 8. at.4 in fi.
Peccatum in Spiritum Sanctum quomodo dicitur irremiſſibile li 2. ti.60.
Peccandi neceſſitas duplex li.2. ti.69. ar.2.
Numquid poteſt aliquis committere veniale, ut alius vitet mortale ibidem ar.3. e.
Peculium Clericorum de hoc li.6 ti.36.
De peculio caſtrenſi, & profectitio &c. ibidem.
Pecunia omne illud pro pecunia habetur, cujus prætium poteſt pecunia menſurari libro 3. ti.3. articul.3. h. & tit.11. art. 1. in fi. & 3. in fine.
Pedagium de hoc li.1. ti 32. ar.4.
Pœna multiplex quæ peti poteſt lib. 1. titul. 38. ar.5.
Pœnam quam quis incurrit ex prohibitione alicujus facti non tenetur quis ſolvere niſi ſit ad illam condemnatus li.5. ti.29. ar.3.
Agere ad pœnam criminaliter, & civiliter quid eſt li.1. ti.53. at.4.
Pœna promiſſa cauſa matrimonii contrahendi peti non poteſt li.8. ti.1.
Pœnitentiæ de hac li.5 ſere per totum.
De neceſſitate, & inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ, & de materia, & forma ejuſdem li. 5. ti.2.
De quibus pœnitentia debet agi li. 3. efficacia ejus ti.4.
De partibus integralibus pœnitentiæ in communi ti.8.
Utrum opera mortificata per pœnitentiam reviviſcant li.5. ti 4 ar.4 f.
Utrum homo per pœnitentiam ſemper reſurgat in æquali virtute ibidem b.
Pœnitentiæ veræ impedimenta ſunt quatuor li.5. ti. 5.
De pœnitentiæ duratione, & iteratione lib. 5. tit. 6.
Pœnitentiæ triplex eſt modus ibidem in fi.
De pœnitentia ſera ſive finali ti.7.
Utrum homo poſt veram pœnitentiam poſſit peccare li.5. ti.6. b.
Utrum pœnitentiæ ſint arbitrariæ li.5. ti.31.
De canonibus pœnitentialibus li.5. ti.32.
Utrum pœnitentia ſit imponenda ingredienti Religionem li.5. ti.31.
Quid faciet Confeſſor ſi confitens dicat ſe pœnitere, & tamen nolit ſufficientem pœnam recipere ibidem k.
Quid ſi credat eum non ſacturum ea quæ promittitur, vel quæ ſibi injungit ibidem.
Quid ſi nolit à peccato abſtinere ibidem.
Utrum Presbyter pœnitentiam condigna minorem imponens ſuper peccet ibidem o.
Quid ſi Presbyter injungat ſibi ut Miſſas dici faciat ibidem p.
Utrum pœnitens teneatur explere pœnitentiam ſibi injunctam ibidem q.
Quid ſi imponatur major condigna ibidem t.
Quid ſi interdicatur ſibi familiaritas cum amicis ibidem in fi.
Quid ſi pœnitentia injuncta petatur commutari vel relaxari ibidem r. ſ.
Pœnitentia triplex li.5. ti.33.
Pœnitentia non eſt deneganda adjudicatis morti li.5. ti.10. ad fi.
Quid ſi imponatur alicui pœnitentia in pane, & aqua non habenti panem li.5. ti. 32. prope finem.
Percuſſio de hac li. 6. ti. 14. ar. 1. & 8. circa finem.
Peregrinus, & ignotus quis dicitur, & utrum poſſit ordinari li 6. ti.24.
De peregrinantibus ibidem in fi.
Peregrinus cui debet confiteri li.5. ti.14.
Periculum rei venditæ ad quem pertineat li. 3. ti.8. ar 5.
De periculis circa Sacramentum Euchariſtiæ li.4. ti 15.
Perfectio rei eſt duplex li.8. ti.7. ar.1. in fine.
Perfectio præſentis vitæ in quo conſiſtit li.6. ti. 47. ar.1. 2.
Qui ſunt in ſtatu perfectionis ibidem.
Quis ſtatus eſt perfectior, ſcilicet Prælatorum, vel Religioſorum ibidem e.
Utrum perfectionis chriſtianæ ſit ſe vilificare, & humiliare ibidem ar.4 a.
Perjurium de hoc li 1 ti.19.
Permittuntur mala fieri propter duo li. 2. ti. 56. ar 3 in fi
Permutatio de hac li.3. ti.9.
Perplexitas de hac li.2. ti 69.
Perſeverantia de hac ibidem.
Perſonatus plures utrum quis poſſit habere li. 6. ti.33. ar 4 b. f.
Perſona perſonæ 13. non poſſunt contrahere li. 3. ti.3. ar.3.2.
Perſonæ Eccleſiaſticæ quæ ſunt li.7. ti.2. caſ.49.
Pertinacia de hac li 2. ti.39. ar 2.
Petere tenemur à Deo gratiam ſuam li. 1. ti. 45. b. Et quomodo eſt petendum, & quid eſt petere in nomine Jeſu ibidem b.
Pietas de hac li.1. ti.5. ar. 1. & li.2. ti. 49. ar. 1. & li.5. ti.26. ar.8.
Pia loca dicuntur Eccleſiæ, Monaſteria, & hoſpitalia quocumque nomine cenſeantur li. 7. ti.2. caſu 52.
Pignus de pignoribus li.3. ti 13.
Utrum pignori obligatus poſſit ordinari lib. 6. ti.19. c.
Pigritia, & torpor quomodo differunt li. 2. ti. 10. ar.3. c.
Phitones qui ſunt li.1. ti.10. § 3.
Pollutio nocturna de hac li.4. ti.18. ar.2.
Pollutio conjugalis utrùm debeat retrahere à ſumptione Euchariſtiæ li.4. ti.18. ar.2.
Pondera de his li.3. ti.8. ar.8. & ti.16. ar.5.
Populus hunc faciunt 10. homines li. 4. ti. 16. h. §. ſi etiam.
Porta anguſta quam debemus intrare, eſt charitas vel pœnitentia li.1. ti.45. k.
Portio triplex competens hæredibus li. 3. ti.25. ar. 5. h.
Portio canonica Presbyteri Parochialis de hac li.6. ti.31. ar.3.
De portione vero Epiſcopi li.6. ti.43. ar.4.
Poſſeſſio rerum exteriorum utrum ſit boni naturalis li.3. ti.1. a.
Poſtulari utrum poſſit laicus in Epiſcopum li.6. ti.16. d.

Poſthu-

Poſthumi qui ſunt li.3. ti.25. ar.5. d.
Potentia ultimum potentiæ quid dicatur li. 2. ti.33.
Poteſtas quadruplex li.6. ti. 3. ar. 4. §. notandum.
Poteſtas ligandi, & ſolvendi de hac tres regulæ dantur li.7. ti.13. ar.7.
De poteſtate dominandi li.6. ti.38.
Pragmatica ſanctio quid eſt li.3. ti.9. ar.4.
Præbenda de præbendis, & beneficiis eccleſiaſticis li.6. ti.33.
Præcaria de hac li.6. ti.37. ar.7.
Præcepta de his in communi li. 1. ti.2.
Præcepta moralia veteris legis de his, & præcipuè de præceptis decalogi in communi lib. 1. ti.3., & poſtea de unoquoque ipſorum in titulis ſequentibus uſque ad titulum 43.
Præcepta novæ legis de his li.1. ti.44. & 45.
De præcepto affirmativo legis naturæ lib.1. tit. 45. k.
Præcipitatio quid eſt, & eſt ſpecies imprudentiæ li.2. ti.10. ar.3. b.
Præciſus ab Eccleſia conficit, omninò tamen ejus non valet li.4. ti.13. ar.3. in fi.
Prædicator quid ſcire tenetur li.2. ti.45. f.
Utrum teneatur facere quod prædicat ibid g.
Utrum peccator peccet prædicando ibid. b.
Utrum licitè prædicetur infidelibus ibid. c.
De prædicatione præcipuè Prælati li.6. ti.13.
Prædium quod dicitur prædium ruſticum, & quod urbanum li.3. ti.14. ar.8. in fi.
Prædo de hoc li. 1. ti.32. ar.2. in fine.
Prælatio de hac in communi li.6. ti.38.
Utrum prælatio eccleſiaſtica ſit dominium ibidem ar.3. c.
Prælatus quid eſt, & quantum dare poteſt li. 3. ti.20. ar.5.
Prælatus malus utrum ſit honorandus lib. 1. tit. 24. ar.3. b.
Utrum juſtè poſſit judicare ſubditos ſuos lib. 1. ti.38. ar.4.
Prælatus quid, & quantùm præcipere poteſt li. 2. ti.67. ar.8.
Quis plus peccat, ſcilicet Prælatus vel ſubditus non ſolvendo quod debet lib. 6. tit. 47. ar. 3. c.
Prælati quando ſubditis ſacramenta negant malitiosè, poſſunt ab aliis percipi li.4. ti.6. ar.1. f. & li.6. ti.5. h.
Præeminentia unius ad alterum poteſt eſſe multiplex li.6. tit.38. art.1. b.
Præpoſitus quis dici poteſt li.6. tit.38. art. 1. a.
Presbyter proprius eſt multiplex li.5. tit.14. b.
Presbyter quomodo ſe debet habere ad parochianos confiteri nolentes, & ad ſurdos, mutos, & his, & ad ægros li.5. tit. 16. f.g.h.
Presbyter non debet recipere promiſſionem, aut cautionem de non peccando à confitente, niſi in certis caſibus li.5. tit.31.
Presbyter orientalis utitur matrimonio lib.8. tit 22. art.1.
Presbyter quis fieri debet li.6. tit.4. art.4. d.
Presbyteri ordo liberat à fortuna ſervili lib.6. tit.20. in fi.
Quid de presbytero qui facit aliquid enorme li. 1. tit.15. in fi.
Præſcriptio de hac li. 3. tit.2.
Præſtigium de hoc li. 1. tit.10. circa principium.
De præſumptione li.6. tit.5.
Præſumptio fornicationis triplex lib. 8. tit. 11. art.3. e.
De præſumptione prout opponitur magnanimitati li.2. tit.36. art.2. Et prout opponitur ſpei li.2. tit.61.
Prævaricari quideſt in jure li.1. tit.40. art.3.
Primas de hoc li.6. tit.41.
Primitiæ de his li.6. tit.35. art.8.
Primi motus ſenſualitatis quando ſunt peccata li.2. tit.7. e.f g.
Princeps negligens poteſt depooi lib.2. tit.58. art.4.
Principatus duplex li.3 tit.1. d.
Privilegium, & de conſervatoribus eorum li.6. tit.48. art. 1. d.
Probatio criminis fit quadrupliciter li.4. tit.17. art.4. e. §. ſi enim jura.
Procuratio de hac prout debetur ratione viſitationis li.6. tit.53. art.3.
Ordinandus quomodo crimen ſuum prodere teneatur li.6. tit. 5.
Prodigalitas de hac li.2. tit.30.
Profeſſio ad hanc non debent recipere aliquem prædicatores, & minores ante probationis annum elapſum li. 1. tit.20. art.5. prope finem.
Profeſſio diverſimodè cadit ſuper his, quæ in regula continentur li.6. tit.47. art.2.
Prophetæ falſi à quibus eſt cavendum qui ſunt li. 1. tit.45. in fi.
Proles quæri poteſt triplici intentione li.8. tit.9. art. 1. b.
Prudentia de hac, & vitiis ſibi oppoſitis lib.2. tit. 10.
Prudentia carnis de hac li.2. tit. 10. art. 5.
Pſalmiſta, & Clericus de hoc li 6. tit.1.
Pſalmiſtatus an ſit ordo ibidem tit.2. art.2. d.
Pubes adoleſcens, & adultus idem ſignificant li.8. tit.4. art. 1. circa principium.
Plene pubes quis dicatur li.8. tit.37. ar.1. prope finem.
Pudicitia quomodo ſe habet ad caſtitatem lib.2. tit.44.
Pudor utrum neceſſe ſit ſuper habere pudore de peccato li.5. tit.9. art.4. c.
Puer utrum pueris ſint beneficia conferenda, & qualia li.6. tit.33. art.2.
Pulchritudo viri, & mulieris dupliciter movere poteſt ad matrimonium lib.8. tit.9. art.1. circa finem.
Puniri qui debent li.1. tit.41.
Non punit dominus bis in idipſum quomodo intelligitur li.5. tit 24.
Pupilius, & impubes idem ſignificat pupillus tamen propriè dicitur carnes privatæ li.5. tit.4. art.1. circa principium.
Purgatio vulgaris de hac li. 1. tit.19. art.1. c.
In purgatorio exigitur quandoque minor pœna quam in mundo li.5. tit.31.
Purgatorium utrum qui contritus decedit pœnam aliquam in illo ſuſtinebit lib.5. tit.7. c. & li 3. tit.38.
Puſillanimitas de hac li.2. tit.36. art 5.

Q

QUæſtores de his li.5. tit.40. art.3.
E quæſtis li.1. tit.32. art.5.
Quæſtus quid ſit li.3. tit.12. art.7.

R

RAtionis uſus triplex eſt gradus lib.8. tit.4. art.2. circa principium.
Ratiocinia de his li.6. tit 19.
Radix peccati dicitur multipliciter lib.2. tit.8. art.1.
Rapina rerum de hac li.1. tit.32.
Raptor dicitur li.1. tit.32. circa principium.
Raptus fœminarum de hac li.2. tit 46. art.4.
Reconciliatio Eccleſiæ de hac lib.6. tit.29. artic.3.
Reconciliatio proximi de hac li.1. tit 44. art.1.
An liceat emere redditus ad vitam li.3. tit.8. artic.11. & tit.11. art.5.
Reficere eſt aliud quam facere li.6. tit.28. h.
Regalia quæ dicuntur li.7. tit.2. caſu 52.
Religio de hac prout eſt cultus divinus li.1. ti.5. art.1. & tit.6. art.1.
Religioſi ſæculares de his li.7. tit.47.
Religionem ingredienti pœnitentia non debet imponi li.5. tit.30. b.
Utrum religionem intrare poſſit matrimonio non prius contracto, qui juravit aliquam ducere in uxorem li.8. tit.5. b. & tit.6.
Utrum occaſione religionis prætermitti poſſint officia pietatis in parentes lib.1. tit.24 art.3. d. e.
Religioſis utrum liceat repetere ſua li.1. tit.44. art.5.
Religioſi an poſſint eſſe tutores li.3. tit.29. art.3. in fi.
Utrum eodem genere peccati religioſus gravius peccet quàm ſæcularis li.6. tit.47. art.2. k. Item li.1. tit.20. art.9. b.
Religioſi an teneantur manibus operari lib.6. tit 47. art.6. a.
Religioſis an conveniant, vel liceant quidam actus ibidem b. c. d. e. f.
Utrum debens pecuniam alicui poſſit religionem ingredi ibidem art.8. d.
Religioſi utrum teneantur Epiſcopis obedire li.6. ti.52. art.4.
Religioſi mendicantes ad non mendicantes tranſeuntes præfici non poſſunt lib.6. tit.47. art.5. in fi.
Eſto quod aliquis poſt conſummationem matrimonii intraverit religionem invito conjuge, & poſtea ſit illi redditus, numquid poſt ejus mortem redire tenetur ad religionem lib.8. tit.11. art.2. e.
Utrum vir uxorem ſuam quam non cognovit tradens adulterandam conſanguineo ſuo poſſit ea invita religionem ingredi ibidem art.3. g.
Religioſus poteſt eſſe aliquis, & tamen nullius erit religionis li.8. tit.16. in fi.
Religionis votum an in aliud poſſit commutari li.1. tit.20. art.10. qu.4.
Utrum religioſus poſſit aſſumi in ingreſſum li.6. tit.55. art.8.
Religioſi an poſſint eſſe executores teſtamentorum li.3. tit.23. art.2.
An eligi poſſint in prælatum alicujus Eccleſiæ li.6. tit.16. d.
An qui juravit alicui facere aliquod opus licitum intrare poſſit religionem antequam impleat illud li.6. tit.19. f. g.
Utrum liceat tranſire de una religione ad aliam li.1. tit.20. art.10. qu.13.
Religioſus utrum liceat ſuum habitum deponere li.6 tit.11. e.
Religioſis multa prohibentur li 6. tit.47. art.6.
Religioſus in benefaciendo plus meretur, & pœnitens de peccato majorem gratiam conſequitur li.1. tit.20 art.9. qu.1. in fi.
Religioſus quaſi locus dicitur li 6. tit.31. art.1.
Reliquiæ de his li.6. tit.29. art.5.
Reliquiæ ſanctorum an ſint venerandæ li.1. tit.6. ar.3 ad finem.
Utrum has liceat portare li.1. tit.15. qu.11.
Remiſſio peccati utrum Deus poſſit peccatum remittere ſine ſatisfactione li.5. ti. 22. b.
Idem eſt remittere quod donare li.3. ti.11.
Renunciatio beneficiorum juris de hac li.3. ti.5.
Repetere ſua utrum liceat li.1. ti.44. ar.5.
Repræſaliæ utrum ſint licitæ li.3. ti.13. ar.3.
Res rerum quædam ſunt quarum uſus eſt earum conſumptio, quædam ſunt quarum uſus non eſt earum conſumptio li.3. ti.11. ar.3. b.
Res litigioſa quæ dicitur li.3 ti.3. ar.4. e.
Res quæ ſunt ſacræ, religioſæ, ſanctæ, pudicæ, ibidem f.
Res inter aliquos acta non præjudicat aliis li. 8 ti.34. ar.1. b. & li.3. ti.6. ar.3.
Reſidentia Clericorum de hac li.6. ti.34.
Reſtitutio quando conjux debet conjugi petenti ipſum reſtituit ſibi, & quando non li.8. ti. 33. ar 2. & ſeq.
Reſtitutio raptorum de hac li.1 ti.32. ar.11.
Reſtitutio furtorum de hac li.1. ti.33. ar.5.
Reſtitutio uſurarum de hac li.3. ti.11. ar.7.
Forma legandi pro reſtitutione malè acquiſitorum li.3. ti.22 ar 8.
Utrum non habens undè reſtituat teneatur ſe facere ſervum ut reſtituere poſſit li. 5. ti. 29. ar 3. b.
Quid eſt reſtitutio li.5. ti.29. ar.1.
Utrum ſit pars ſatisfactionis li.5. ti.25. in fine.
Reſtitutio famæ li.5. ti.29 ar.2. d.
Utrum uxor reſtituere poſſit malè ablata viro ipſo vivente, & ignorante li.3. ti.11. ar 7. f.
De illis qui recipiunt bona Eccleſiæ in debito modo à Clericis li.1. ti.35. ar.3.
De reſtitutione datorum vel etiam receptorum pro peccato carnis à Clericis vel Regularibus ibidem ar.4.
Utrum aliquis teneatur reſtituere damnum quod incurrit ille cui rem aliquam abſtulit ex illius ablatione li.3. ti.11. ar.7. t.
Reſtitutio acquiſitorum ad aleas & taxillos li.5. ti 30. ar.4. principali.
Reverentia, & honor quomodo differunt l.2. t.22.
Rigor juris quid eſt li.6. ti.51. ar.1. & quod jus, & diſpenſatio ibidem.

Riſus

Riſus de hoc li.2. ti.53. ar.1. e.
Rixa de hac li.2. tit.64. art.4.
Mors illata in rixa plurium cui imputatur lib.6. tit.14. art.8.
Romanam Eccleſiam non eſſe caput aſſerens eſt hæreticus li.7. tit.2. caſu 5.
Rumor quid eſt li.4. tit.16. p.

S

SAbbatum de hujus obſervatione li.1. tit.22.
Sacramentum de Sacramentis in commune li.4. tit.1.
Sacramentum novæ legis dicitur dupliciter li.6. tit.7. art.1. b.
Sacrificium quid eſt, & quomodo differt ab oblatione li.1. tit.6. art 1.
Sacrificandi actus de hoc ibidem art.2.
Sacrificium triplex ibidem.
Quid ſi quis ſacrificet Deo mammone li.1.tit.14. in fine.
Sacrilegium de hoc lib.1. tit.34. & lib.2. tit.46. art.6. & li.7. tit.2. & caſu 18.
Sagittarius debet excommunicari lib.7. tit.2. caſu 30.
Samuel de ejus apparitione li.1.tit.10. qu.2. g.
Sanctificatio li.1. tit.22. art.1. b.
Sarraceni de his li.2. tit.57.
Satisfactio de peccatis de hac li.5. tit.21. uſque ad tit.25.
Satisfactionis menſura tit.30.
Utrum unus pro alio ſatisfacere poſſit li.5.ti.22.f
Utrum ſatisfaciens pro alio ſatisfaciat eodem opere pro ſeipſo li.5. tit.22. in fi.
Utrum opera ſatisfactoria extra charitatem facta vivificentur adveniente charitate, & debeant in ſortem computari li.5. tit.24. f.
Utrum ſatisfactio poſſit fieri per opera quæ fiunt in peccato mortali li.5. tit.24. d.
Utrum per opera in charitatem inchoata, & in mortali completa ibidem.
Numquid injungetur, ut iterentur jejunia, quæ quis in peccato complevit ibidem g.
Saul qui vexabatur à diabolo alleviabatur quando David citharam percutiebat, & quare hoc li.1. tit.15. r.
Scandalum de hoc li.2. tit.68.
Scientia ſive litteratura ſi requiratur in ordinando li.6. tit.9.
Quando dicatur quis ſcire aliquem eſſe excommunicatum li.7. tit.11. ar.1. r.
Sciſma de hoc li.24. art.6.
Scholares cujus Eccleſiæ ſunt parrochiani lib.6. tit.32. in fi.
Scholares ſunt privilegiati li.6 tit.34. in fi.
Scurrilitas eſt filia luxuriæ li.2. tit.46. art.1. b. & tit.53. art.2.
Secretum de hoc li.5.tit.20. in fi. Et li.4.tit.16.h, §. ſi etiam in fi.
Seditio de hac li.2. tit.64. art.5.
Senſualitas de ſenſualitatis motu ordinato.
Utrum ſit in ſenſualitate, ut in ſubdito lib.2. tit.7. b.
Senſualitas poteſt dupliciter conſiderari ibidem.
Utrum in motu prædicto ſit culpa, & qualia culpa ibidem.
An peccatum aliquod poſſit eſſe in ratione, quod non oriatur ex ſenſualitate ibidem.
Sententia quomodo debet fieri in divortio lib.8. tit.36. art.5.
Quæ ſententia dicitur ferri à Judice, & quæ à jure li.7. tit.8. art.4. & 5. Et quæ ſententia eſt nulla, & quæ eſt juſta, & injuſta ibid.art.1. & 2.
Septennium triplex ſecundum quod eſt triplex ſtatus rationis lib.8. tit.4. art.2. circa principium.
Sepultura de hac lib.6. tit.31. & tit. ult. art.9. in fin.
Sepeliri intra Eccleſiam quæ poſſunt li.6. tit.30. art.5.
Sermo qualis debet eſſe li.2. tit.46.
Servus utrum contrahere poſſit matrimonium ſine conſenſu domini li.8. tit.8. tit.15. artic.2. & multa alia de matrimonio,
Servorum ibidem.
Servitus perſonalis, & ſervitus realis, quæ dicantur li. 3. tit.14 art 4.
An ſervitus ſupervenire poſſit matrimonio ibid. art.3.
De ſervorum prole ibidem art.4.
Utrum ſervus poſſit contrahere li.3.tit.3. ar.3. g.
Utrum poſſit ordinari li.6. tit.20. a.
Servitus triplex li.1. tit.22 art.4. a.
De ſervili opere ibidem.
A ſervili fortuna liberat dignitas Epiſcopalis, & ſacerdotalis li 6. tit 20. in fi.
Sigillum confeſſionis, & ſigillum ſecreti de his li.5. tit.20. in fi.
Sigillum qui poſſunt habere lib.6. tit.54. artic.2. circa finem.
Signum peti poteſt à Deo multipliciter li.1.ti.16 quæſt.2.
Symbolum de ſymbolis fidei li.2. tit.55.
Simonia de hac li.6. tit.55.
Simulatio de hac li.2. tit.27.
Sinodoticum de hoc li.6. tit.51. art.2. a.
Sobrietas de hac li.2. tit.43. art.1.
Sobrietas ordinandi de hac li.6. tit.8.
Societas de his contractu li.3. tit.12.
Sollicitudo ſuperflua temporalium prohibetur li.1. tit.45. & li.2. tit.10. art.5.
Sollicitudo propriè pertinet ad prudentiam li.2. tit.10. art.5. & 1.
An ſollicitudo temporalium ſit licita ibid. art.5. in fi.
Solitudo quomodo convenit religioſis li.6.ti.47. art.7.
Solitariam vitam agentes aliis ſunt utiles ibidem in fi.
Solemnitas li.1. tit.20. art.5. qu.1.
Solutio de hac li.3. tit.19.
Somnium de ſomniis, & divinatione per ſomnia li.1. tit.13.
Sortilegium de hoc li.1.tit.14. & de ſortibus, & divinatione ſomniorum ibidem.
Spado quis dicitur li.8. tit.28. a.
Spectaculum utrum impediat pœnitentiam li.8. tit.5. e.
Spes de ſpe, & deſperatione, & præſumptione li.2. tit.61.

Spirituale opus dicitur multipliciter li.6. tit.47. art.6.
Spirituale dicitur multipliciter li.6.tit.55.ar.1.f.
Spirituale peccatum quare dicatur lib.2. tit.6. art.2.
Spiritualis omnia dijudicat li.2. tit.11. art.3.
Spurius quis dicatur lib.6. tit.22. lib.8. tit.38. art.1.
Sponſalia de his li.8. in primis titulis ſex.
Sponſis unde dicitur li.8. tit.1. in fi.
Stella comata de hac li.1. tit.12. a.
Sterilitas quid dicatur li.3. tit.14. art.7.
Stipulatio de hac li.3 tit.4. art.4.
Stipulatio non eſt neceſſaria in ſponſalibus lib.8. tit.1. b.
Stipulatio acquiliana de hac li.3. tit.19. art.2.
Stuprum de hoc li.2. tit.46. ar.3.
Subarrhatio de hac li.8. tit.3. art.1. 2.
Studioſitas de hac li.2. tit.52.
Subſannatio quid eſt li 2. tit.17.
Superbia poteſt ſumi multipliciter, & ſecundum quem modum dicitur initium omnis peccati li.2. tit.8. art.2.
De ſuperbia li 2. tit.51. art.2.
Superſtitio quid eſt, & quot, & quæ ſunt ſpecies ejus li.1. tit.7.
De diverſis obſervantiis ſuperſtitioſis li.1. tit.15.
Suſpenſio de hac li 7. tit.16.
Suſpitio triplex li.1. tit.38. art.1. & lib.4. tit.17. art.4. d.
Item duplex eſt li 6. tit.10.
Suſurratio de hac li.2. tit.16.
Surdus utrum poſſit contrahere li.3. tit.3. b.
Surdus an poſſit teſtari li.3. tit.27.
Surdus an teneatur confiteri li.5. tit.16.
Succeſsio ab inteſtato de hac li.3. tit.35.
Suffragium de ſuffragiis defunctorum li.3. ti.37.

T

TAbellio non poteſt eſſe Clericus li.6.ti.50. art.1. b.
Tabellio à quo poteſt fieri ibidem b.c.
Tabernam non debent intrare Clerici,nec etiam tenere li.6. tit.8.
Taciturnitas de hac li.2. tit.19. art.2.
Talliæ de his li.1. tit.32. art.5.
Temperantia de hac, & de vitiis oppoſitis li.2. tit.41.
Tentatio qua Deus tentatur de hac li.1. tit.16.
Temeritas de hac li.2. tit.10. art.3.
Tergiverſari quid eſt li.1. tit.40. art.1.
Theſaurus Eccleſiæ integratur ex tribus lib.5. tit.37 & 40.
Theſaurus Eccleſiæ duplici via diſpenſatur li.5. tit.40. art.4.
Teſtamentum de hoc, & de pertinentibus ad ipſum li.3. tit.28. uſque ad tit.33.
Quis teſtari poteſt li 3. tit.27.
Teſtatorum executores de his lib.3. tit.27. art.2.
An dilatio executoris præjudicet animæ teſtatoris ibidem art.2. in fi.
Teſtimonium dicitur dupliciter lib.1. tit.36. in principio.
Teſtimonium falſum de hoc li.1. tit.37.
Teſtis repellitur ſi jurare nolit li.8. tit.34. art.1. in fi.
De teſtibus contra matrimonium propter conſanguinitatem, vel affinitatem ibidem art.2.
De teſtium examinatione in cauſa divortii li.8. tit.36. art.3.
Utrum publicat atteſtationibus produci poſsint teſtes in cauſa matrimonii li.8. tit.36. art.4.
De teſtibus plura li.1. tit.37.
Timor de timore inordinato, qui opponitur fortitudini li.2. tit.34. art.1.
Titulus quid dicatur in poſsidendo lib.6. tit.55. art.5.
Tonſuram primam quis poteſt eam conferre li.6. tit.1. art.2. & quis tenetur eam portare ibid. art.5.
Torneamentuum de hoc li.1. tit 28.
Tranſactio de hac li.3. tit.7. & tit.19. art.2.
Tranſgreſsio de hac li.2. tit.20. art.2.
Trebellianica quid eſt li.3.tit.25. art.5.h. de hac etiam ti.29. art.1.
Treugæ de his li.1.tit.30.
Tutela triplex li 3. tit.29. art.3. in fi.
Tutores poſſunt eſſe Clerici miſerabilium perſonarum li.6. tit 50. art.1. b.
De tutore, qui providere poteſt teſtator pupillo li.3.tit.29. art.3.
Tutor cum pupilla, & curator cum adulta, vel filii eorum contrahere non debent ſponſalia, vel matrimonium ante ratiocinia reddita li.8. tit.4. art.2. in fi.

V

UVa quid eſt li.4. tit.9. art.3. b.
Vaſa de his li.3. tit.8. art.8. & tit.16. art.5.
Vaſa ſacra Eccleſiæ de his li.6. tit.26. art.4.
Velum eſt quadruplex li.6.ti.3. ar.10.
Venatio de venatoribus utrum teneantur reſtituere illis quos damnificant li.5.ti.29 ar.2.in fi.
Quid de dominis punientibus tales nimis ſeverè ibidem in fi.
Venatio triplex li. 6. ti.50. ar. 3. & prohibetur Clericis ibidem.
Venditio de hac li.3. ti.8.
Forma inſtrumenti venditionis à Commiſſariis factæ de rebus teſtatoris ibid. ti.11. ar.8. in fi.
Veniale multiplex li 5. ti.3. f.
Veniale quomodo eſt voluntarium li.2 ti.6.ar.1.
Venialia per quæ remittuntur li 5 ti.4. ar.2. d.
An veniale remittatur in purgatorio, & in Inferno ibidem g. k.
Veniam non ſemper tenetur petere Prælatus excedens li.6. ti.13.
Veniale dicitur tripliciter li.5. ti.19. b.
Venialia peccata quæ ſunt li.5. ti.30. g.
Unio Eccleſiarum quibus fit ex cauſis li 6 ti.28.
Verba divina utrum liceat ad collum ſuſpendere li.1. ti.15. q.9.
Verba duplicia ſecundùm quem ſenſum ſunt accipienda li.1. ti.18. ar.7. q.4.
Verberare an liceat li.1. ti.26. b.
De verberatione Clericorum li.6. ti.14. ar.1.
Verboſitas quomodo differt à multiloquio li. 2. ti.19.

Ve-

Digitized by Google

Verecundia eſt pars temperantiæ li.2. ti 41.
Verecunda debet eſſe mulier in petendo virum li.8. ti.8. ar.1. q.2. in fi.
Veritas virtus de hac li.2. ti.26.
Veritas vitæ, doctrinæ, & juſtitiæ ibidem, & ti.68. ar.4.
Veſtes licet habere prætioſas li.2. ti.54. Et viles li.6. ti.47. ar.6.
Veſtes Eccleſiæ de his li.6. ti.29. ar.4.
De veſtibus Clericorum li.6. ti.11.
Utrum liceat uti veſtibus virilibus fœminis, vel veſtibus mulieribus viris li.2. ti.54. d.
Vitium contra naturam de hoc li.2. ti.46. ar.7.
De viciatis corpore li.6. ti.21.
Vicarius quis dicatur li.6. ti.46.
Victus, victus nomine quid intelligitur li. 7. ti. de interdicto li.7. in caſu 4. in fine.
Vindicatio de hac li.2. ti.25.
Vindictam quomodo petunt ſancti lib. 5. tit. 27. ar.6. b.
Violentia vis quid eſt li.8. ti.8. ar.4. 2.
An liceat vim vi repellere li. 1. ti.29.ar 2.& li.6. ti.47. ar.6. & li.7. ti.3. caſu 10. Et quid eſt repellere vim incontinenti ibidem.
Violentia cauſat involuntarium li.2. ti.t. ar.2. 2.
Virginitas de hac li.2. ti.45.
Virtus de hac in communi li.2. ti.9.
Virtute poteſt quis abuti ibidem.
De virtutibus moralibus in communi ibidem c d e. de virtutibus verò theologicis in communi li.2. ti.55. in principio.
Virtus poteſt dupliciter ſumi li 2. ti.33.
Virtutis aliquæ ſunt partes ſubjectivæ aliquæ potentiales li.2. ti10.
An virtutes per pænitentiam reſtituantur li. 5. ti.4. ar 4.
De virtutum ordine li.5. ti.1. ar 2. in fi.
Viſitatio Religioſorum li.2 ti.67. ar.6.
Viſitatio de hac li.6. ti.53. ar.4.
Unctio extrema de hac li.5. ti.41.
De unctione ſacra li.4. ti.7. ar.9.
Voluntas duplex li. 1. ti.44. K.
Voluntas triplex li.1. ti.3. ar.1. 2.
Velle duplex plenum, & ſempiternum li. 1. ti. 20. ar.2. q.2.
Quid facit voluntatem bonam ibidem.
Voluntarium, & involuntarium de his li.2. ti.1.
An unius bonæ voluntatis ſit unus ſolus finis li.2. ti.3. ar.1. b.
An teneamur conformare voluntatem noſtram voluntati divinæ ibidem art.3.
An ad hoc quod voluntas ſit bona, neceſſe ſit quod conformet ſe conſcientiæ rectæ ibidem ar.2. 2.
Utrum voluntas diſcordans à conſcientia erronea ſit mala ibidem b.
Voluntas poteſt fieri melior in bonis, & pejor in malis tripliciter li.2. ti.4 b.
Quomodo voluntas pro facto reputatur lib. 5. ti.19.
Voluntas propria dicitur tripliciter li. 6. ti. 47. ar.3.
Voluntas mala duplex ibidem.
Votum de hoc li. 1. ti.20.
Quod votum eſt potius inter tria vota Religionis li.6. ti.47. ar.2. e.
De voto intrandi Religionem li. 6. ti. 47. ar. 8. c. d. e.
Votum ſimplex caſtitatis emiſſum per ſponſalia an ſolvat ea li 8. ti.5. b.
De voto continentiæ conjugum li.8 ti.11. ar. 2.
Votum continentiæ an impediat matrimonium li.8. ti.16.
Votum duplex ibidem.
In voto eſt excepta auctoritas Papæ ibidem.
Votum ſimplex non minus obligat apud Deum quàm ſolemne ibidem.
Quid ſi quis voveat ſe nunquam futurum Epiſcopum li.6. ti.43. ar.1. c.
Uſucapio de hac li.3. ti.2. ar.1.
Uſura de hac li.3. ti.11.
Utrum poſſit aliquis pro pecunia mutuata commodum aliquod expetere ibidem ar.3 q 2.
Utrum liceat accipere pecuniam mutuo ſub uſura ibidem in fi.
De quibuſdam caſibus dubiis an ſit ibi uſura ibidem ar.4.& 5.
Quid ſi exiſtens Januæ emat à Petro Turonenſes recipiendos in Francia in talibus nundinis li.3. ti.11. ar.4. caſu.4.
An creditor accipere poſſit quod ſibi debetur ab uſurario vel raptore, cujus omnia bona quæ habet non ſufficerent ad reddendum ſua malè ablata ibidem ar.7. h.
Utrum ſola ſpes recipiendi aliquid ultra ſortem faciat uſurarium ibidem ar.5.
Utrum talis teneatur reſtituere ea quæ recepit ultra ſortem ibidem ar.7. m.
Mutuare pecuniam propter ſpem lucri, poteſt quis dupliciter ibidem ar.5. a.
An hæres uſurarii cogetur reſtituere ibid.ar.6 k.
Quid de poſſeſſione empta de ſenebri pecunia ibidem l.
Quid ſi quis juravit uſuras ſolvere ibidem p.
Quid etiam ſi juravit non repetere ibidem.
Quid ſi quis equum ſibi impignoratum æquiſtat ad ſua negotia vel aliis locet li.3. ti.13. ar.6.u.
An in uſura transferatur dominium li.3.t.11.ar.7.
An filius uſurarii poſſit ordinari li.6. ti.19. d.
Uſurarii manifeſti quid dicuntur li.3. ti.11. ar.6. b. & li.7. ti.2. caſu 56.
De quibuſdam caſibus dubiis an ſit ibi uſura li.3. ti.8. ar.11.
Uxor non debet à Principe peti l.8.t.8.ar.4.in fi.
Uxor poteſt cognoſci à viro tripliciter li.6. ti.1. ar.31. ad fi.
Item quadrupliciter li.8. ti.9. ar.2. 2.
Quid ſi uxor cognoſcatur modo inconſueto à viro tamen in vaſe debito ibidem d.
Quid ſi uxor ſupergreſſa abutatur viro ibidem in fine.
An viro liceat in aliquo caſu occidere uxorem li.8. ti 20. ar.4. 2.
Et utrum liceat occidere adulterantem cum ea ibidem b.
Utrum liceat eam verberare ibidem.
Utrum uxoricidium impediat matrimonium ibidem c.
Quando uxor præfertur creditoribus lib. 8. ti. 40. ar.6.
Utrum ſortiatur mulier dignitatem à viro li. 8. ti 32. e.

Numquid reſtituere poteſt malè ablata viri eo vivente, & ignorante li. 3. ti 11. ar. 7. f.
Uxor ſuſpecta de adulterio à viro quod ipſa commiſit an poſtquam pænituit jurare poſſit, quàm non ſit in culpa de adulterio propter vitam dum ſcandalum viri li. 1. ti. 18. ar. 7. k.

Y

YDolatria quid eſt li. 1. ti. 4. ar. 2. 2.
Ydolatria prohibetur per primum præceptum Decalogi ibidem.
De ydolatria li. 1. ti. 9.
Ydolum nihil eſt in mundo, & ydolis immolatum non eſt aliquid hæc verba Apoſtoli quomodo intelliguntur li. 1. ti. 9. q. 1.
Ymaginatio utrum poſſit facere aliquas tranſmutationes in corpore in quo eſt l. 1. ti. 15. q. 5.
Ymagines ad quid fiunt li. 1. ti. 4. ar. 2. §. ſed forſan & ti 6. ar. 3. q 6.
Ymago Chriſti utrum ſit adoranda latria ibid.
Ypotheca quid eſt li. 3. ti. 13. ar. 1.
Ypochriſis de hac li. 2. ti. 27.
Yronia de hac li. 2. ti. 28.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google